

Nan Hapit Apu Dios Bible

(The Old Testament)

Nan Hapit Apu Dios Bible

(The Old Testament)

The New Testament in Amganad Ifugao of the Philippines
[ifa]

Translation: © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version: 2016,
Wycliffe Bible Translators, Inc., Orlando,
FL 35862-8200 USA

<http://www.Wycliffe.org>

<http://www.ScriptureEarth.or>

© 2016, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>)

In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give **Attribution** to the work.
- You do not sell this work for a **profit**.
- You do not make any **derivative works** that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Table of Contents

Hidin Hopapna	.HHop	5
Hay Nakakan	.HNak	92
Lebitikus	.Leb	168
Bilang	.Bil.	219
Deuteronomy.	.Deu	293
Joshua	.Jos	356
Judges	.Jud	401
Ruth	.Rut	444
1 Samuel	.1 Sam	451
2 Samuel	.2 Sam	509
1 Patul	.1 Pat	559
2 Patul	.2 Pat	617
1 Chronicles	.1 Chr	676
2 Chronicles	.2 Chr	733
Ezra	.Ezr	798
Nehemiah	.Neh	819
Esther	.Est.	849
Job	.Job	863
Psalms	.Psa	915
Proverbs	.Pro	1072
Ecclesiastes.	.Ecc	1121
Kantan Solomon	.KSol	1137
Isaiah	.Isa.	1149
Jeremiah	.Jer	1247
Lamentation	.Lam	1344
Ezekiel	.Eze	1355
Daniel	.Dan	1442
Hosea	.Hos	1470
Joel	.Joe	1486
Amos	.Amo.	1492
Obadiah	.Oba	1504

Jonah	.Jon	1507
Mikah	.Mik	1512
Nahum	.Nah	1521
Habakkuk	.Hab	1526
Sepaniah	.Sep	1531
Haggay	.Hag	1536
Sekariah	.Sek	1540
Malakay	.Mal	1557

Hidin Hopapna

(Genesis)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya ipa'innilana nadan inat Apu Dios an nunlumuh an namin an wadah ad lagud ya hitun luta. Ya nitudo' bohtu nan a'at di numbahulan di tagu. Ta gapu ituwen inatda ya impa'aan Apu Dios dida hi ad Eden ta nama'id mo nan maphod an pi'hayyupanda i Apu Dios. Mu ta'on on athidiy na'at ya pinhod Apu Dios an mibanggad nan maphod an pi'hayyupan di tagun hiya. Ta hiya nan inalinay honagona nan ma'alih Mangihwang hi tatagu ta hiya nan pinilinah Abraham ta hiyay alpuwan tuwen honagona an ma'alih Mangihwang hi tagu.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunlumuwan Apu Dios hi an namin an nawada
(Hidin Hopapna 1:1–2:25)
2. Hay numbahulan di tagu (Hidin Hopapna 3:1-24)
3. Hanadan namangulun tatagu ya nadan tinanudda
(Hidin Hopapna 4:1–5:32)
4. Hay nangipapto' Apu Dios i da Noah ya hay nalbongan tun luta
(Hidin Hopapna 6:1–9:29)
5. Hanadan holag nadan imbabalen Noah ya hay nangipatnaandan mangiphod i han atagetagen bale (Hidin Hopapna 10:1–11:26)
6. Hay nangipapto' Apu Dios i da Abraham (Hidin Hopapna 11:27–25:11)
7. Hay tinanudan Ismael (Hidin Hopapna 25:12-18)
8. Hay nangipapto'an Apu Dios i Isaac ya nadan imbabalena an da Jacob i Esau (Hidin Hopapna 25:19–36:43)
9. Hanadan na'na'at hi nitaguwan Joseph (Hidin Hopapna 37:1–50:26)

Hay Nunlumuwan Apu Dios Hi An Namin An Wada

1 ¹Hidin hopapna ya limmun Apu Dios di ad abunyan ya tun luta ²mu ma'id ni' ha naputu' hi a'at tun luta. Te namaag ya on adallodallom an liting ta nunhiglan munhihillong. Ya nan Espiritun Apu Dios ya umanin'innabat hinan tu'yap di liting an umat hinan dibdib.

Hay Hopap Di Algo

³Ya alyon Apu Dios di, Mawaday patal. Ya nawada. ⁴Ya maphod di nanigona i diyen patal. Ot punhiwwayona mohpe nan patal hinan hilong ⁵ta waday mapatal ya mahdom hinan hin'algawan. Ta hidiyey hopap di algo an mihipun hinan mun'ahdom ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen nabiggat.

Hay Na'at Hinan Mi'adwah Algo

⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Mawada ha pumbattanan nan liting ta munduwa. ⁷Ta wadah nan bugut an alpuwan di udan ya nan liting mo tuwalih tun luta. Ya hidiyey na'at. ⁸Ot ngadanana Apu Dios hidiyen numbaktu hi ad lagud. Ta hidiyey mi'adwah algo an nihipun hinan mun'ahdom ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen nabiggat.

Hay Na'at Hinan Mi'atluh Algo

⁹Ya alyon bon Apu Dios di, Ad uwani ya pohdo' an ma'amung nan liting hinan nunda^aul ta mabudhan nan luta. ^aYa na'at. ¹⁰Ot ngadanana nan mamaga hi luta ya nan na'amungan di liting hi baybay. Ya maphod di nanigon Apu Dios i diyen a'atna.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, Humango ayuh tun lutay nat'onat'on an holo' ya mitanom an makan ya kayiw ya bungbunga"an an waday buwada ta mabalin an minaynayun an waday humangoh tun luta.

Ya hidiyey na'at. ¹²Ta himmangoday nat'onat'on an nitanom an waday buwada ya nat'onat'on bon bungbunga"an ta mabalin an minaynayun an waday humangoh tun luta. Ya maphod di nanigon Apu Dios i dadiyen himmangoh tun luta. ¹³Ta hidiyey mi'atluh algo an nihipun hinan mun'ahdom ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen nabiggat.

Hay Na'at Hinan Mi'apat Di Algo

¹⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Mawadaday dilag hi ad lagud ta mapto' an waday hilong ya ahi nan mapatal ya ta panginnilaan bo hi bilang di algo ya bulan hinan hintawon. Ya panginnilaan boh nan ma'ma'at an umat hi ahiliya' ya nan algo an pundayawan ¹⁵ya ta buminang hi ad lagud ta madilagan tun luta. Ya hidiyey na'at.

¹⁶Ta winadan Apu Dios nan duwan o'ongal an dilag an nan algo an manilag hitun lutah nan mapatal ya nan bulan an manilag hitun luta hinan mahdom. Ya winadana bo nadan bittuwon. ¹⁷Ot iphodnan ipanuh dadiye hi ad lagud ta dilaganda tun luta ¹⁸ta nat'on nan manilag hinan mapatal ya nat'on boh nan mahdom. Ta nihiwwe nan hilong hinan mapatal. Ya tinigon

---

^a 1:9 2 Peter 3:5

Apu Dios dadiye ya maphod. ¹⁹Ta hidiyey mi'apat hi algo an nihipun hinan mun'ahdom ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen nabiggat.

Hay Na'at Hinan Mi'alimah Algo

²⁰Alyon bon Apu Dios di, Mawadaday dakkodakkol ya nat'onat'on an munhituh nan nalitingan. Ya hay dakkodakkol bon nun'apaya'an ta ahitatayyapanday udum. ²¹Ta limmun Apu Dios di nat'onat'on an wah nan baybay an o'ongalday udum. Ya atbohadin limmuna nadan nat'onat'on an nun'apaya'an. Ya tinigona ya maphod di a'atda. ²²Ot wagahana didan namin an alyonah nan wah nan nalitingan di, Hanat munholag ayu ta miwakat ayuh nadan nun'albong. Ya atbohadin winagahana nadan nun'apaya'an ta dumakoldah tun luta. ²³Ta hidiyey nagibbuan nan mi'alimah algo an nihipun hinan mun'ahdom ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen nabiggat.

Hay Na'at Hinan Mi'anom Hi Algo

²⁴Alyon bon Apu Dios di, Mawadadah tun lutay nat'onat'on an animal ya nadan udum an mungkkaddapan. Ya na'at boh diye. ²⁵Ya maphod hi nanigon Apu Dios i dadiyen winadana.

²⁶Ya alyona boy, Ad uwani ya hay taguy lumuwon ta'u ta umatda i dita'u an ingohoday a'at ta'u. Ta diday ukod hi an namin nadan wah nan baybay ya nadan nun'apaya'an ya an namin nadan animal ya nadan mungkkaddapan.

²⁷Ta athidi an limmun Apu Dios di tagu an impaddungnay a'atdah nan a'atna. Ta hay limmuna ya lala'i ya babai.^b ²⁸Ot wagahan Apu Dios didan alyonay, Hanat munholag ayu ta dumakol ayu ta lo'tat ya nipong ayuh tun luta ta da'yuy ukod hitun luta. Ya da'yu boy ukod hi an namin an wah nan baybay ya nadan nun'apaya'an ya nadan animal ya nadan mungkkaddapan. ²⁹Ot inayun bon Apu Dios an alyon i diday, Nomnomnomonyu an indat'un da'yu nadan waday bunganan nun'itanom ya ta'on on nadan bungbunga'an ya limmu' ta pangalanyuh anonyu. ³⁰Mu nadan holo' ya nadan udum an nitanom ya winada' ta anon nadan animal ya nadan nun'apaya'an ya nadan mungkkaddapan.

Ya an namin dadiyen inalin Apu Dios ya na'at. ³¹Ya tinigon Apu Dios dadiyen namin an limmuna ya anakkaya an ma"aphodda. Ta hidiyey nagibbuan nan mi'anom hi algo an nihipun hinan mun'ahdom ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen ibiggatana.

Hay Na'at Hinan Mi'apituh Algo

2 ¹Hidin nagibbuh an limmun Apu Dios di ad lagud ya tun luta ya an namin nadan wada ²ot tumungo i diyen mi'apituh algo ta hidiyey

^b 1:27 Matthew 19:4; Mark 10:6

ayna nun'iblayan.^c ³Ot wagahanah diyen mi'apituh algo an alyonay hidiyey na'anhan an algo te tinungonah din nalpahan an namin nan limmuna.

Hanan Ad Eden

⁴Ta datuwey na'at hidin nunlumuwan Apu Dios hitun luta ya hi ad lagud. ⁵Te ma'id ni' ha ta'on hi oha i ha nitanom onu ha namaaggot humango te aggena ni' impiyali ha udan hitun luta ya atbohadin ma'id ni' ha taguh muntanom. ⁶Mu nanongnan waday liting an tumuluh nan luta ta hiyay munhanong hinan tu'yapna. ⁷Ya indani ot alan Apu Dios nan pito' ot poklona i han adol di tagu ot hapudanay olong diyen limmuna ya numbalin hi tagu.^d ⁸Ot iyamman Apu Dios han garden hi ad Eden an wah nangappit hi tuluwan di algo ot hidiy pangiha'adana i diyen lala'i an limmuna. ⁹Ot ipahangonahdiy mun'a'aphod an bungbunga'an. Ya hidih nan gawwana ya impahangona nan kayiw an mangdat hi itaguwan ya nan kayiw an mangdat hi abalanan an mamilih nan pohdon hi aton an ta'on on adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios.^e ¹⁰Ya i diyen garden hi ad Eden ya wada han wangwang an hidiyey mananum hinadan nitanom hidi. Ya hidiyen wangwang ya nagodwagodwa ta nun'opat di wangwang. ¹¹Hay ngadan nan oha ya hi Pison an nangi'wa hi ad Habilah an awadan di balitu'. ¹²Ya nadan balitu' hidi ya dadiye nan namahmah di abalitu'na. Ya wada bohdiy umat hi dellium ya oniks. ¹³Ya na'en mi'adwan wangwang ya nungngadan hi Gihon an nangi'wa hi ad Kus. ¹⁴Ya nan mi'atlun wangwang ya nungngadan hi Tigris an nangi'wa hi ad Assyria hi nangappit hi tuluwan di algo. Ya nan mi'apat ya nan wangwang an nungngadan hi Euprates.

¹⁵Ta e inha'ad Apu Dios hidiyen lala'i hidih nan garden hi ad Eden ta wan hiyay mumpapto' hidi. ¹⁶Ot alyona i hiyay, Mabalina an anom nadan bungbunga'an ¹⁷an ammuna nan oha an adim anon di bungana. Te hidiye nan mangdat hi abalanan an mamilih nan pohdon an aton an ta'on on adi miyunnudan hinan pohdo' an Dios. Ot ipidwan Apu Dios an alyon i hiyay, Adi mabalina hi anon nan bungan diyen ohan bungbunga'an te anom'e ya umannung an mate'a i diyen olas.^f

Hay Nawadaan Eba

¹⁸Indani ya alyon bon Apu Dios di, Adi maphod an mun'ohhah tuwen lala'i. Ot aga ta apyo' ha nipto' hi pun'adwana ta bumoddang i hiya.

¹⁹Ya nadan nat'onat'on an animal ya hamuti an limmun Apu Dios ya ena impatigo i diyen lala'i ta ngadanana dida. ²⁰Ya an naminda ya

---

^c 2:2 Hebrew 4:4,10 ^d 2:7 1 Kulintu 15:45 ^e 2:9 Nipa'innila 2:7; 22:2,14 ^f 2:17 Hay pinhod nan mate an ibaga ituwe ya mihiwwe i Apu Dios.

nginadanan diyen lala'i ta hiyay ninaynayun hi ngadanda. Mu ma'id i dadiye ha nipto' hi pun'adwana. ²¹Ta hay inat mon Apu Dios ya impalo'nah diyen lala'i. Ta on na'allo'an ot to'dangonay ohah nan tungal hi taglangna ot ahina pun'umuton nan lamoh. ²²Ot apyonah diyen tungal i han babai ot iyenah nan lala'i. ²³Ya alyon nan lala'i di, Anakcaya! Maphod ta ad uwani ya wada ha pun'adwa' i ha paddung'u. Te hay tungalna ya nalpuh adol'u ya ta'on on hay lamohna. Ot hay ngadana ya babai te nalpuh lala'i.

²⁴Ta hiya nan mangahawa'e nan lala'i ya taynana nan a'ammogna ta e middum hinan ahawana ta ayda na'ohhan adol.[§] ²⁵Ya dadiyen lala'i ya babai ya adida bumain an ta'on on aggeda nunlubung.

Hay Numbahulan Di Tagu

3 ¹An namin nadan animal ya nadan udum an limmun Apu Dios ya nan ulog^h ahan han nahalatom. Te han hin'algo ya inalinah nan babai di, Undan immannung an ipagol Apu Dios di eyu panganan hinan kumpulnan bungbunga'an hitun garden?

²Ya alyon nan babai di, Mabalín anón namin bungbunga'an hitun garden. ³An ammuna nan bungbunga'an hi gawwan tuwen garden hi mipagol. Te imbagan Apu Dios an adimi anon onu dapaon te atonmi'e ya mate ami.

⁴Ya alyon nan ulog hinan babai di, Adi ayu aya mate. ⁵Manu'eh ipagol Apu Dios ya innilanan anonyu'e ya ay madiyah di matayu ta abalinanyu mo an mamili hi pohdonyun aton an ta'on on adina pohdon ta mabalín an mipaddung ayu mon hiya.

⁶Ya nidngolan nan babai i diye an namama ten tinigona an mapmaphod hidiyen kayiw ya maphod hi anon nan bungana. Ya pinhodna bon luma'ing. Ta imme mo ot alana dohah nan bungan diyen kayiw ot anona ot idatna doha i ahawana ta inana damdama. ⁷Ta on hiyah inanda ya immannung peman an ay mohpe nadiyah di matada te immutalngandan aggeda nunlubung. Ta nundada"itonda nadan tubun di kayiw ot hiyay ilubungda.

⁸Ya hidin tuwen malimuh nan algo ya dingngoldan wadah Apu Dios an mundaldallanan hinan way awadanda. Ya mamtikdan eda mun'ipa"eh nan way nakayiw. ⁹Mu pungkalyan Apu Dios nan lala'in alyonay, On daan'a?

¹⁰Ya alyon nan lala'i di, Dingngol'un mangali'ah tu ya timmakuta' ta hiya nan eya' nipa"e te aggeya' nunlubung.

¹¹Ya alyon Apu Dios di, Nganne y nangalin he"ah agge'a nunlubung? Undan inanmu tuwali nan bungan di kayiw an ipagol'uh anonyu?

¹²Ya alyon nan lala'i di, Tun babain indatmun pun'adwa' di nangdat i ha'on ot ano'.

¹³Ya alyon Apu Dios hinan babai di, Tanganu on waha athinah inatmu?

Ya alyon nan babai di, Binaliyana' otheadih nan ulog ot ano'.

¹⁴Ya alyon Apu Dios hinan ulog di, Gapu i naen inatmu ya nunhiglay em punholholtapan mu nadan udum an limmu' an animal ta mihipun hi ad uwani ya ibuluhmuy pangem. Ya atbohdi an hay hupu' di itanudmu ta ingganah atayam. ¹⁵Ya pumbuhhulon da'yun duwah nan babai. Ya atbohdi mumbuhulda nan holagmu ya nan holagna. Ta nan holagna ya gumi'onay ulum an ta'on onmu hugatan di hukina.

¹⁶Ot alyona boh nan babai di, He'a'e ya udma' di punligatam hinan em punholagan ta nunhiglay ligatmu on ahi'a nun'ayyam. Mu hiya damdaman nanongnay naminhodmun ahawam an ta'on on athidiy punligatam hinan pun'ayyamam. Ya hiyay ibilangmuh ap'apum.

¹⁷Ya inalin Apu Dios hinan lala'i di, Ta'on on he'a ya dusaon da'a te inunudmu nan inalin ahawam ta inanmu nan bungan di kayiw an ipagol'u. Ot gapu i naen inatmu ya mumbalin tun lutah adi maphod. Ta ma'able'an tumamutamu ya ahi mabalin hi waday itanudyu.

¹⁸Ya dakol boy humangoh pagat ya holo' mu hay anonyu ya nadan mitanom hinan puntanomyu. ¹⁹Ta gahin on'a lumingngotan an manamutamuh tun luta ya ahi waha bungan di itanommuh anonyu ta inggana hi mumbangngad'ah tun luta an nalpuwam. Te pito' di na'alaam ta hiya nan pito' bo damdamay pumbangngadam.

²⁰Hay nungngadan Adam i ahawana ya hi Eba te hiyay hi inan di an namin an tataguh tun luta. ²¹Ot idat Apu Dios nan lubang an up'up di animal di niphod ta inlubung da Adam i ahawana.

Hay Nangipa'anaan Apu Dios I Da Adam I Eba Hi Ad Eden

²²Alyon Apu Dios di, Nomnomnomon ta'u an nipaddung moy tagun dita'u te innilana mo nadan nipto' ya ta'on on nadan agge. Te onha gawayona dohah nan bungan nan bungbunga"an an mangdat hi itaguwan hi munnananong ya inana ot undan adi damdama mi'taguh munnananong?

²³Ta hiya nan impa'aan mon Apu Dios dida i diyen garden hi ad Eden. Ta eda mo nuntamuh nan lutan na'alaanda damdama. ²⁴Ot paguwalyan Apu Dios hinadan kerubim nan awon hi nangappit hi tuluwan di algo an umehdih nan garden hi ad Eden. Ot ihawana bohdi han mundalang an ispada an munhinnigi ta ma'id ha mabalin hi umeh awadan nan bungbunga"an an mangdat hi itaguwan.

Hay Nawadaan Da Cain I Abel

4 ¹Indani ya inilo' Adam hi ahawana ot mumbutyugⁱ ta nawada han lala'in imbabaleda. Ya alyon Eba di, Maphod ta gapuh boddang Apu Dios ya wadah tuwen imbabalemi. Ot ngadanana ta hi Cain. ²Ya indani ya nawada bo han ni'odwang an lala'i ot ngadanana ta hi Abel. Hiya ya numbalin hi mumpastol hi kalnero ya hi Cain e ya e muntantannom.

³Indani ya namaaggot alan Cain dohah nadan intanomna ot ena idawat i Apu Dios. ⁴Mu hi Abel ya hay inyena ya nan ap'aphodan an hopap di imbabalen nan kalnerona. Ya ma"amlong hi Apu Dios i diyen indawat Abel i hiya.^j ⁵Mu aggena inabulut nan indawat Cain ta hiya nan nangimbubungot hi Cain ta naluman di angahna ta atatakut.

⁶Ot alyon Apu Dios i Cain di, Tanganu on'a bumungot ta adi maphod di angahmu? ⁷Onha nipto' di punnomnommu ot undan nganney adi' pangabulutan i he"a. Mu agge'e tuwali nipto' di atom ya paddungnay wah nan pantom hi Satanas an bota'on da'a ta hiyay ukod i he"a. Te pohdonan bumahubahul'a mu mahapul an du'gom nan pumbahulan.

Hay Namatayan Cain I Abel

⁸Ta han hin'algo ya alyon Cain i Abel di, Umetandi anuh nan way natanoman. Ot umeda. Ta onda wahdih nan way natanoman ot patayon Cain hi ibbanan hi Abel.

⁹Indani ya himmapit hi Apu Dios i Cain an alyonay, Tanganu on daan hi ibbam an hi Abel?

Ya alyonay, Ay towan. Ona' dan e mitnumitnud i hiya.

¹⁰Ot alyon Apu Dios i hiyay, Tanganu mahan onmu inathidi nan ibam? Umman paddungnay mungkali attog nan dalan nan ibam hinan luta i ha'on ta iballoh'u. ¹¹Ot gapu i naen inatmu ya nunhiglay pundusa' i he"a ta adi mo mabalin an muntanom'ah tun luta te initmognay dalan ibbam hidin namatayam i hiya. ¹²Ta ta'on hi nganney itanommu ya adi tumagu te paddungnay din'ug da'ah tun luta. Ya atbohadin ma'id ha nadutu' hi em punhituwan ta on'a e humanawhawwangan.

¹³Ya alyon Cain i Apu Dios di, Nunhigla bo aya nayya an adi' abalanan hinaen pundusam i ha'on. ¹⁴Ngalngalam bahan ona' pa'aanon hitun puntanoma' ta midawwiya' i he"a. Ta namaag ya eya' humanawhawwangan hitun luta ta kumpulna moy mangakhup i ha'on ya patayona'.

¹⁵Mu alyon Apu Dios di, Ma'id ha mamaten he"a te patayon da'a'e ya nunhiglay pangiballoh'u te mumpipituy ato' an mangiyawit i he"a.

---

i 4:1 Hay pangalin di udum hinan numbutyug ya nunhabi. j 4:4 Hebrew 11:4

Ot sinyalan Apu Dios hi Cain ta pangimatunan di kumpulnan mangakhup i hiya ta adida patayon.

¹⁶Ot taynan Cain moh Apu Dios. Ot e munhituh ad Nod an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Eden.

Nadan Tinanud Cain

¹⁷Nangahawah Cain ta numbutyug nan ahawana ot mun'ayyam i han lala'i ot ngadananda ta hi Enok. Ot ibangon Cain hidiyen boble an eda nunhituwan ot ngadana i diyen boble nan ngadan nan imbabalena an hi Enok. ¹⁸Ta nuntanud hi Enok ta hi Irad. Ot muntanud hi Irad ta hi Mehujael. Ot muntanud hi Mehujael ta hi Metusael. Ot muntanud hi Metusael ta hi Lamek.

¹⁹Hi Lamek ya duway inahawana an da Adah i Sillah. ²⁰Ta numbutyug hi Adah ot mun'ayyam ot ngadananda ta hi Jabal an hiyay hi apun nadan mumpumpastol an e umanal'allung. ²¹Ot mawada boh ibbana an hi Jubal an hiyay nalpuwan nadan nanginnilan mangipagangoh harp ya unngiyung. ²²Ya hi Sillah ya inyayyamnah Tubal-Cain an numbalin hi mun'udih. Ot ahi bo mawada nan babai an hi Naamah an hi ibban Tubal-Cain.

²³Ya indani ya alyon Lamek hinadan ahawanay, Da'yu Adah i Sillah ya donglonyu tun alyo'. Te ha'on ya pinate' han lala'in nunhugat i ha'on. Ya patayo' bo nan ta'on on mangilog an lala'i an munggundil i ha'on. ²⁴Ot hi'on pituy awit din hi apun hi Cain ya ha'on'e ya napitu ta han pitu (77).

Hay Nawadaan Di Udum An Imbabalen Da Adam I Eba

²⁵Alina boh on nawada nan lala'in imbabalena da Adam i Eba. Ya alyon Eba di, Maphod ta waday indat bon Apu Dios an nihukkat i Abel an pinaten Cain. Ot ngadanana ta hi Set. ²⁶Ta kimmilog hi Set ta nawada han lala'in imbabalena an nginadananda ta hi Enos. Ta i diye mohpey nangihipunan nadan tatagu an mundayaw i Apu Dios.

Hay Tonton Di Tinanudan Adam

5 ¹Hiya datuwey tinanudan Adam. Hidin limmun Apu Dios di tagu ya impaddungna dida hi a'atna. ²Ta limmunay lala'i ya babai ot wagahana dida ot ngadanana didah tagu.

³Ta hidin hingгахut ta tulumpuluy (130) tawon Adam ya nuntanud i han nipaddung i hiya ot ngadanana ta hi Set. ⁴Ya hidin niyayyam hi Set ya ni'tagu damdamah Adam hi waluy gahut (800) di tawon ta nawadaday udum an imbabalena an linala'i ya binabai. ⁵Ta hay ngammud di tawonah din natayana ya hiyam di gahut ta han tulumpulu (930).

⁶Ya hi Set ya hingгахut ta limay (105) tawona ot ahi mawada nan imbabalena an hi Enos. ⁷Ot mi'tagu boh waluy gahut ta han pituy (807)

tawon ta nawadada boy udum hi imbabalena. ⁸Ta nuntawon hi hiyam di gahut ta han himpulut duwa (912) ot ahi mate.

⁹Ya hi Enos ya nahiyam (90) di tawona ot ahi mawada nan imbabalena an hi Kenan. ¹⁰Ot mi'tagu bo hi waluy gahut ta han himpulut limay (815) tawon ta nawadaday udum hi imbabalena ¹¹ot ahi mateh din hiyam di gahut ta limay (905) tawona.

¹²Hi Kenan e ya napituy (70) tawona hidin nawada nan imbabalena an hi Mahalalel. ¹³Ot mi'tagu boh waluy gahut ta han napat (840) di tawon ta nawadaday udum hi imbabalena. ¹⁴Ot ahi mateh din hiyam di gahut ta han himpuluy (910) tawona.

¹⁵Ya hi Mahalalel ya nanom ta limay (65) tawona ot ahi mawada nan imbabalena an hi Jared. ¹⁶Ot mi'tagu boh waluy gahut ta han tulumpuluy (830) tawon ta nawadaday udum hi imbabalena. ¹⁷Ta hay ngammut di tawona ot ahi mate ya waluy gahut ta han nahiyam ta lima (895).

¹⁸Hi Jared ya hinggahut ta han nanom ta duway (162) tawona ot ahi mawada nan imbabalenan hi Enok. ¹⁹Ot mi'tagu boh waluy gahut (800) di tawon ta nawadaday udum an imbabalena. ²⁰Ta hay ngammut di tawona ot ahi mate ya hiyam di gahut ta han nanom ta duwa (962).

²¹Hi Enok e ya nanom ta limay (65) tawona hi nawadaan nan imbabalenan hi Metuselah. ²²Ot mi'tagu boh tuluy gahut (300) di tawon an hi Apu Dios di inun'unudna ya nawadaday udum hi imbabalena. ²³Ta hay ngammut di tawona ya tuluy gahut ta han nanom ta lima (365). ²⁴Ya innaynayun Enok an inun'unud hi Apu Dios ta ingganaot pamaag ya nama"i'd. Te inawit Apu Dios hi awadana an ta'on on agge nate.^k

²⁵Ya hi Metuselah ya hinggahut ta han nawalut pituy (187) tawona ot ahi mawada nan imbabalenan hi Lamek. ²⁶Ot mi'tagu boh pituy gahut ta han nawalut duway (782) tawon ta nawadaday udum hi imbabalena. ²⁷Ta hay ngammut di tawona ot ahi mate ya hiyam di gahut ta han nanom ta hiyam (969).

²⁸Ya hi Lamek ya hinggahut ta han nawalut duway (182) tawona ot ahi mawada han lala'in imbabalena. ²⁹Ot ngadanana ta hi Noah te alyonay, Maphod ta wadah tuwen unga an mangipa'am'amlong i dita'u an ta'on on ta'u ma'aliggatan hitun puntamuwan ta'uh tun lutan numbalinon Apu Dios hi adi maphod. ³⁰Ot mi'tagu boh Lamek hi limay gahut ta han nahiyam ta limay (595) tawon ta nawadaday udum hi i'imbabalena. ³¹Ta hay ngammut di tawona ot ahi mate ya pituy gahut ta han napitit pitu (777).

³²Hi Noah e ya nuntawon hi limay gahut (500) ot ahi mawada nan tulun linala'in imbabalena an hi Sem ya hi Ham ya hi Japet.

---

^k 5:24 Hebrew 11:5

Hay Agge Naminhodan Apu Dios Hi A'at Nadan Tatagu

6 ¹Hidi mon dumakolday tatagu ta mun'ipongdah tun luta ya nawadada boy mumpangilog an binabain i'imbabaleda. ²Ta hidin tinigon nadan wadah ad abunyan an a'apghanda ya immalida ot ahawaonda nadan pinhodda. ³Ta inalin Apu Dios di, Nan Espiritu' ya adi mabalin an minaynayun an middum i dida te waday apogpogan di adolda. Ta hiya nan mi'taguda mo hi inggana hi hinggahut ta baintiy (120) tawon ya abuh.

⁴Ya wadaday o'ongal di ataguda an holag nadan binabain ni'yahawah nadan nalpuh ad abunyan. Ya ongal di abalinandah tun luta ta diday madmadngol hidin nadne.

⁵Ya lo'tat ya inyal'allan nadan tatagun mangmangngat hinadan dakol an pumbahulan. Te hay mun'onan hi nomnomda ya nan eda pangatan hinadan adi maphod. ⁶Ta mahkit hi nomnom Apu Dios an gapu i datuwen a'at nadan tatagu. Ta ma'atuttuyuh ena nunlumuwan hi tagu.⁷Ot alyon Apu Dios di, On'uoat dadagon an namin di tagu an limmu' ya ta'on on nadan hamuti ya nadan animal te ma'atuttuyuwa' hi e' nunlumuwan i dida.

⁸Mu hi Noah ya maphod di pangatnan tagu ta mun'am'amlong hi Apu Dios i hiya.

Hay Nangibagaan Apu Dios I Noah Ta Iphodna Nan Papol

⁹Hituwey na'at i Noah. Hi Noah ya maphod an tagu te hiya han nipto' di at'atona i diyen timpu te hi Apu Dios di inun'unudna.^m ¹⁰Ya hay linala'ih imbabalena ya hi Sem ya hi Ham ya hi Japet. ¹¹Mu nadan udum an tataguh tun luta ya adi maphod di at'atonda an pumanapatteda. ¹²Ta tinigon Apu Dios an ningamut an adi maphod di at'atonda te nunhiglay pangatdah nadan ibbadan tatagu.

¹³Ta hiya nan alyon Apu Dios i Noah di, Nomnomnomonyu an dadago' tun luta ta wan madadag an namin di tatagu te nunhiglan adi maphod di at'atonda an namaag onda pumanapatte. ¹⁴Ot iphodmu ha papol an hanan mun'agangah an kayiw di usalom. Ya binoldabolda'muy dallomna ya iniphodmun inoddahan nadan dingdingna ya ta'on on hi dallomna.

¹⁵Ot inayun Apu Dios an alyon di, Hay lukudna ya opat di gahut ta han nabongley (450) umpiy dinukkena ya napitit limay (75) umpi di binilloгна. Ya hay tinagena ya napat ta limay (45) umpi. ¹⁶Ya inatopam mu tigom ta mati'a'an hi ohay umpi ta han godwa. Ya pinantowam hi way bini"ingna. Ya nuntuluwom di gladuna. ¹⁷Nomnomnomom an lobngo' tun luta ta madadagdan namin di wah tun luta. Ta an namin nadan mataguh

¹ 6:6 Matthew 24:37,38; 1 Peter 3:20   ^m 6:9 2 Peter 2:5

tun luta ya mate. ¹⁸Mu ibaga' i he'a an da'yun hina'amma ya ta'on on nadan ahawayu an hunggop ituwen papol ya mihwang ayu. ¹⁹Ot mahapul an pi'ipaghopyuh nan papol di hinohhay palis an animal ya nadan udum an matagu ta middumda i da'yun matagu. ²⁰Ta ipaghopyuy hinohhay palis hinadan nat'onat'on an hamuti ya animal ya ta'on on nadan nat'onat'on an limmu' an Dios an umat hinadan mungkaddapan hinan luta ta middumda i da'yun matagu. ²¹Ya impaghopyu bo nadan mabalin an anonyu ya anon danaen nat'onat'on an impaghopyuh nan papol.

²²Ta an namin dadiyen imbagan Apu Dios ya inat Noah.ⁿ

Hay Hinunggopan Da Noah Hinan Papol

7 ¹Hidin nadatngan di hunggopan da Noah hinan papol ya inalin Apu Dios i hiyay, Hunggop ayu mon hina'amma hinan papol te tinigo' an he'a ya abuh han nipto' di pangatna. ²Ya impaghopyu boy himpipituy palis an tangbal ya tinna hinadan nat'onat'on an animal an ibilang'uh malinis ya atbohndin hinohhay palis hinadan adi' ibilang hi malinis. ³Ya atbohndin ipaghopyuy himpipituy palis hinadan nat'onat'on an hamuti ta wan minaynayun an waday nat'onat'on an matagun hamuti. ⁴Te mala'uh di pituy algo ya ipali' di udan ta umuda'udan hi napat (40) di algo ya hilong ta wan madadagdan namin nadan limmu' hitun luta.

⁵Ta inat Noah an namin nadan imbagan Apu Dios hi atona. ⁶Ya hay tawona i diyen nalbongan tun luta ya onom di gahut (600). ⁷Ta dida an hina'amma ya hinunggopdah nan papol ta mihwangda i diyen albongan tun luta. ⁸Ya atbohndin impaghopda nadan animal ya hamuti ya mungkaddapan an mibilang hi malinis ya ta'on on nadan adi ibilang Apu Dios hi malinis. ⁹Ta hinohhay palis an tangbal ya tinna di impaghop da Noah hinan papol te hidiyey imbagan Apu Dios. ¹⁰Ta nala'uh peman di pituy algoh hinunggopan da Noah ya inhipunan malbong tun luta.

¹¹Ta hidin onom di gahut (600) di tawon Noah i diyen mi'ahimpulut pituy (17) algo i diyen mi'adwah bulan ya alinah on ay niguwang an namin nadan awon di liting an malpuh ad dalom ta namaag ya manuluy liting. Ya nunhiglay udan ta ay niguwang hi ad lagud. ¹²Ot minaynayun hidiyen udan hi napat (40) di algo. ¹³Mu hi Noah ya hi inayana ya nadan tulun imbabaleda an da Sem ya hi Ham ya hi Japet ya nadan ahawada ya hinunggopda mo tuwalih nan papol. ¹⁴Ya atbohndin impaghopda nadan nat'onat'on an animal ya nadan mungkaddapan hinan luta ya nadan nat'onat'on an nun'apaya'an. ¹⁵Ta hinohhay palis an tangbal ya tinna di impaghopdah nan papol. ¹⁶Te hidiyey imbagan Apu Dios hi aton Noah. Ta hidin hinunggopdan namin hinan papol ya ingkalob Apu Dios nan pantona.

ⁿ 6:22 Hebrew 11:7

Hay Nalbongan Tun Luta

¹⁷Ta immudan nimpe hi napat (40) di algo ta mun'albong tun luta mu na'en papol ya timmapla'. ¹⁸Ya lo'tat ya dimmallodallom nan liting mu na'en papol ya muntaptapla'. ¹⁹Ta ta'on on nadan nun'atagen billid hitun luta on hininabna. ²⁰Ot la'uhan nan liting nadan uhhun dadiyen nun'atagen billid. Ta hay dinallom nan liting hi ingganah nadan uhhun di billid ya baintiy (20) umpi. ²¹Ta nun'altindingan namin di wadah tun luta an tatagu ya animal ya hamuti ya ta'on on nadan wah nan baybay. ²²Ta ma'id ha ta'on on oha i ha agge ni'yate. ²³Ta athidin nadadag an namin di wadah tun luta. Ta ammuna da Noah an hina'amma ya nadan udum an wah nan papol an agge nadadag. ²⁴Ot munnanong an nalbong tun luta hi hingгахut ta nabongley (150) algo.

Hay Kimmittangan Nan Liting

8 ¹Hi Apu Dios ya aggena liniwwan da Noah ya an namin an wadah nan papol. Ta impatuyupna nan dibdib ta hiya nan nun'ul'ullen kimmittang nan liting. ²Te dimminong mo nadan manulu an liting an malpuh ad dalam ya ta'on on nan udan ya dimminong. ³Ta nun'ul'ullen kimmittang nan liting hi hingгахut ta nabongley (150) algo. ⁴Ya hidin mi'apulut pituy (17) algoh din mi'apituh bulan i diyen tawon ya niha'mo nan papol hinan billid hi ad Ararat. ⁵Ya hidin nibaluy ohah din mi'apuluh (10) bulan ya mabalin mohpen matigoy uhhun nadan billid.

⁶Ta on nala"uh han napat (40) di algo ot iluwat Noah di ohah nan tawa ⁷ot ibu'anay ohan gayang. Ya hidiyen gayang ya e timmanaytayyapan ta ingganaot matdu' nan liting. ⁸Ya imbu'an bon Noah han ohan palluma ta panginnilaanah on namaganan mo nan luta. ⁹Mu ma'id damdama ha e umpahan diyen palluma te hiyah diyen nalbong tun luta. Ot ibangngadnah nan papol ot paghopon Noah. ¹⁰Ot haddonda boh pituy algo ot ahina bo ipatayap nan palluma. ¹¹Ya hidin mun'ahdom ya immamlongda te nibangngad nan palluma an himbatna han tubun di kayiw. Ta hidiyey nanginnilaan Noah an tuwen matdu' nan liting. ¹²Ot ihodna boh pituy algo ot ahina ibu'an boh diyen palluma ya i diye mo ya agge numbanggad.

¹³Ya i diyen mi'anom di gahut ta han ohay (601) tawon Noah i diyen namanguluh algo i diyen namanguluh bulan ot ibughulna nan papol ya maphod ta mun'amaganan mo tun luta. ¹⁴Ya hidin mi'abaintit pituy (27) algo hinan mi'adwah bulan ya namaganan mon namin tun luta. ¹⁵Ot alyon Apu Dios i Noah di, ¹⁶Mabalin mohpen lumah'un ayuh nan ahawam ya nadan imbabaleyu ya nadan ahawada. ¹⁷Ya ta'on on nadan hamuti ya nadan animal ya nadan mungkaddapan hinan luta ta way atondan munholag ta mihinapdah nan luta.

¹⁸Ot lumah'unda mo da Noah hinan ahawana ya nadan imbabaleda ya nadan ahawada hinan papol. ¹⁹Ya atbohadin limmah'unda nadan animal ya hamuti ya nadan nat'onat'on an mungkaddapan hinan luta.

Hay Nangidawatan Noah Hi Mi'nong I Apu Dios

²⁰Ta onda limmah'un an namin ot apyon Noah han punggobhanda hi mi'nong i Apu Dios ot alanay hinohhah nadan nibilang hi malinis an animal ya hamuti ot i'nongna hi maghob an mi'nong i Apu Dios. ²¹Ya inabulut Apu Dios hidiyen ini'nongdan hiya. Ya alyon Apu Dios hi nomnomnay, Adi' mo ipidwan dadagon tun luta an gapuh a'at di tagu an ta'on on nihipun tuwalih a'ungana ya nan adi maphod di pohpohdonan aton. ²²Ot hiyah diyen wa'et minaynayun an adi madadag tun luta ya minaynayun bon waday timpun di puntanoman ya punggapasan di tatagu. Ya waday tiyalgo ya lowang ya kumog ya potang ya minaynayun an waday hilong ya mapatal.

Hay Ipa'innilan Nan Tilag

9 ¹Winagahan Apu Dios hi Noah ya nadan imbabalenan alyonay, Hanat munholag ayu ta dumakol ayu ta boblayanyun namin tun luta. ²Ya an namin nadan animal ya hamuti ya nadan mungkaddapan hitun luta ya ta'on on nadan wah nan baybay ya da'yuy tumakutanda ta da'yuy ukod i dida. ³Ya mabalin an ihdayu datuwe an umat hinadan indat'un da'yu an nitanom an munlangta. ⁴Mu mahapul an adiyu anon nan dotag an nanongnan waday dalana te nan dala ya hiyay ataguwan.

⁵Ot nan tagun patayonay ibbanan tagu ya mahapul bon mipapate. Ya ta'on on nan animal ya alina'e hi waha pinatenah tagu ya mahapul an mipapate damdama. ⁶Te ha'on di nunlumuh tagu an nipaddung di a'atda i ha'on. Ot nan tagun waday patayonah ibbanan tagu ya mahapul an patayon damdaman nadan ibbanan tatagu. ⁷Mu da'yu'e ya hanat munholag ayu ta dumakol ayu ta mihinap ayun mumbobleh tun luta.

⁸Ya inalin bon Apu Dios i Noah ya nadan imbabalena di, ⁹Nomnomnomnyu an ipa'annung'u nan imbaga' i da'yu ya nadan tanudanyuh udum hi algo. ¹⁰Ya ipa'annung'u bo nan imbaga' hi ato' hinadan nabati an hamuti ya nadan animal ya nadan udum an niddum i da'yun limmah'un hinan papol. ¹¹Ot ibaga' i da'yu an adi' mo ipidwan lobngon tun luta ta adi ayu madadag an wah tun luta. ¹²Ya hay pangimatunanyun immannung hituwen imbaga' hi ato' i da'yu ya an namin nadan tanudanyu ¹³ya nan tilag^o an pawadao' hi ad lagud. ¹⁴Te impahilong'u'eh ad lagud an gapuh nan bugut on wada bo nan tilag. ¹⁵Ta hituwey mangipanomnom i ha'on hinan imbaga' i da'yu ya hinadan

---

o 9:13 Hay pangalin di udum hinan tilag ya katkatibungalon.

nat'onat'on an limmu' an adi' mo ipidwan lobngon tun luta ta madadag an namin di wada. ¹⁶Ta nipatigo'eh ad lagud nan tilag on ninomnom'u nimpe nan imbaga' i da'yu hi inggana an adi' mo ipidwan lobngon tun luta. ¹⁷Ta hiya nimpeh naey pangimatunanyun adi' dadagon di an namin an wahtun luta.

Hay Nabutongan Noah

¹⁸Nadan tulun imbabalen Noah an ni'ighop hinan papol ya da Sem ya hi Ham ya hi Japet. Hi Ham di ammod Kanaan. ¹⁹Ya datuwen imbabalen Noah di nalpuwan di tataguh tun luta. ²⁰Ya hay tamun amadan hi Noah ya muntantannom. Ta hiyay nanghipun an muntanom hi greyp. ²¹Ta iniphodna nan bungan di greyp hi bayah. Ot inumona ot mabutong ot malo' hidih nan nuntoldaana an numbollad. ²²Ta hidin tinigon Ham an hi aman Kanaan ot ena ibagah nadan duwan i'ibana. ²³Ot ume da Sem i Japet ot eda ulohan an inhunoddan e nanguloh i hiya ta adida tigon hi amada an numbollad.

²⁴Hidin na'aaan di binutong Noah ya na'innilaana nan inat nan udidiyan an imbabalena ²⁵ot alyonay, Nunhiglay adusaan Kanaan. Te mumbalin hi na'adda"ul an baal nadan i'ibana.

²⁶Ot alyona boy, Madayaw nan Dios an dayawon Sem. Mu hi Kanaan ya mumbalin hi baal Sem. ²⁷Ya hanat hi Apu Dios ya idatnay dakol an holag Japet ta mabalin an middumdah nan holag Sem. Mu hi Kanaan ya mumbalin hi baal damdaman Japet.

²⁸Ya ni'taguh Noah hi tuluy gahut ta han nabongley (350) tawon an nihipun hidin nalpah nan nalbongan tun luta. ²⁹Ta hay tawona ot ahi mate ya hiyam di gahut ta han nabongle (950).

Nadan Holag Nadan Imbabalen Noah

10 ¹Datuwey tinanudan nadan tulun linala'in imbabalen Noah an da Sem ya hi Ham ya hi Japet an dida nan nunholag hidin nalpah nan nalbongan tun luta.

²Ta hi Japet ya hay linala'ih imbabalena ya hi Gomer ya hi Magog ya hi Maday ya hi Jaban ya hi Tubal ya hi Mesek ya hi Tiras.

³Ya hi Gomer ya hay linala'ih imbabalena ya hi Askenas ya hi Ripat ya hi Togarmah.

⁴Ya hi Jaban e ya hay linala'ih imbabalena ya hi Elisah ya hi Tarsis ya hi Kittim ya hi Rodanim.

⁵Ta datuwen tinanud Jepat ya dida nadan numpunhituh nadan nihaggon hinan baybay ya way ohaon nginadana nadan eda numpunhituwan an miyunnudan hinadan ngadanda mu agge numpapaddung di hapitda.

Hay Tinanudan Ham

⁶Hi Ham ya hay linala'ih imbabalena ya hi Kus ya hi Misraim^p ya hi Put ya hi Kanaan.

⁷Ya hi Kus ya hay linala'ih imbabalena ya hi Seba ya hi Habilah ya hi Sabtah ya hi Raamah ya hi Sabteka. Ya hi Raamah ya hay linala'ih imbabalena ya da Seba i Dedan.

⁸Ya wada boy oha an holag Kus an hi Nimrod an nundongol an ongal di abalinana an mi'gubat hi abobbobleh tun luta. ⁹Ya nala'ing bo an e mun'anup te hi Apu Dios di bumodboddang i hiya. Ta hiya nan alyon di tatagu di, Hana ta umat'a i Nimrod an binoddangan Apu Dios ta ongal di abalinana an e manganup.

¹⁰Ya hay hopapnah boble hi nun'ap'apuwan Nimrod ya hinadan boble hi ad Sinar an hi ad Babel ya hi ad Erek ya hi ad Akkad ya hi ad Kalneh. ¹¹Ot ahina ilagat dohah nadan bobleh ad Assyria. Ta immehdi ot iphodna hi ad Ninibeh ya hi ad Rehobot-Ir ya hi ad Kalah ¹²ya hi ad Resen an numbattanan di ad Ninibeh ya nan ongal an boble an hi ad Kalah.

¹³Hi Misraim ya nuntanud ta nadan i Lud ya i Anam ya i Lehab ya i Naptuh ¹⁴ya i Patrus ya i Kaptor ya i Kasluh an nalpuwan nadan i Pilstia.

¹⁵Ya hi Kanaan e ya hay imbabalena ya hi Sidon an panguluwan ya hi Hit ¹⁶ya hi Jebus ya hi Amor ya hi Girgas ¹⁷ya hi Hib ya hi Ark ya hi Sin ¹⁸ya hi Arbad ya hi Semar ya hi Hamat. Indani ya nipong datuwen tinanudan Kanaan hi abobboble ¹⁹an nihipun hi ad Sidon ta ingganah ad Gera ya hi ad Gaza. Ot ipluyda boh nangappit hi ad Sodom ya hi ad Gomorah ya hi ad Admah ya hi ad Seboim ta ingganah ad Lasa. ²⁰Ta danae nadan tinanudan Ham an nun'ipongdah abobboble ya nat'onat'on di hapitda.

Hay Tinanudan Sem

²¹Hi Sem an hiya nan namangpangullu mu hi Japet ya wadaday linala'ih imbabalena. Ya hiyay nalpuwan nadan tinanud Eber.^q ²²Ta hay linala'ih imbabalena Sem ya hi Elam ya hi Assur ya hi Arpaksad ya hi Lud ya hi Aram. ²³Ya hi Aram ya hay linala'ih imbabalena ya hi Us ya hi Hul ya hi Geter ya hi Mas.^r ²⁴Ya hi Arpaksad ya nuntanud ta hi Selah an nangimbabale i Eber. ²⁵Hi Eber ya duwaday linala'ih imbabalena. Nan oha ya nginadananda ta hi Peleg te hidin niyayyam ya nagodwa tun luta.^s Ya hi ibbana ya nginadananda ta hi Joktan. ²⁶Ya hi Joktan di hi aman da

---

^p 10:6 Hi Misraim ya hay ohah ngadana ya hi Egypt. ^q 10:21 Hay alyon di udum ya nan hapit an Eber di nalpuwan nan hapit an Hebrew. ^r 10:23 Hi Mas ya hay ngadana hinan 1 Chronicles 1:17 ya hi Mesek. ^s 10:25 Hay pinhodnan ibagah nan Peleg hi Hebrew ya nagodwa.

Almodad ya hi Selep ya hi Hasarmabet ya hi Jerah ²⁷ya hi Hadoram ya hi Usal ya hi Diklah ²⁸ya hi Obal ya hi Abimael ya hi Seba ²⁹ya hi Opir ya hi Habilah ya hi Jobab. Ta datuwe nadan linala'in imbabalen Joktan. ³⁰Ya hay bobleh nunhituwanda ya nihipun hi ad Mesa ta ingganah ad Separ hinadan nun'abillid an boble hi nangappit hi tuluwan di algo.

³¹Ta datuwe nadan tinanud Sem an nat'onat'on di pangiy'e'eda ya numboblayanda ya ta'on on hay hapitda.

³²Mu an naminda ya nalpudah nan tinanud Noah. Te hidin nalpah din nalbongan tun luta ya ammuna nadan imbabalen Noah an nunholag ot ahida mawada tun tataguh tun luta.

Hay Nangiyammaan Nadan Tatagu Hi Atagetagen Bale

11 ¹Hidin hopapna ya oha ya ammunay hapit di tatagu. ²Ya hidin mun'a'udmanda moy tagu ya nakakday udum ot umedah nangappit hi tuluwan di algo hi ad Sinar. Ta onda inakhupan hidi han nundotal ot mumbobledahdi. ³Ya indani ya inhi'al nadan tatagun nunhituhdi ya alyonday, Aga'e ta iphod ta'un lutuwon tun pito' ya indadaan ta'u ha punlita ta'u. ⁴Ta on ta'uo' ipappaphod hituwen boble ta mundongol ya ta adi ta'u mahihi"an. Ya iniphod ta'u bo ha atagetageh binattun bale ta dumatong hi ad lagud.

⁵Mu hidin immalih Apu Dios ya tinigonah diyen boble ya nan binattun bale an iphod nadan tatagu ⁶ya alyonay, Datuwen tatagu ya na'ohhada ya atbohdi ohay hapit di panapitda. At'ehtuy atondah ad uwani ya immannung an abalinanda bon aton di pinhoddan aton hi udum hi algo. ⁷Ta hiya nan eta'u ta e ta'u pumbalinon hi nat'onat'on di hapitda ta adida mun'i'innawatan.

⁸Ta athidiy inat Apu Dios an nangiwayat i dida ta nun'ipongna dida hitun luta ta indinongda mon mangiphod hinan bobleda. ⁹Ya hay ngadan diyen boble ya hi ad Babel te hidiy nanukkatan Apu Dios hi hapit nadan tatagu hi nat'onat'on an hapit ot iwakatna didah abobbobleh tun luta.

Hay Tinanud Sem

¹⁰Hi Sem an imbabalen Noah ya datuwe nadan tinanudana. Hidin nala"uh di duway tawon hi nalpahan di nalbongan tun luta an hinggahut (100) moy tawon Sem ya nawada nan imbabalena an hi Arpaksad. ¹¹Ta nihipun hi niyayyaman Arpaksad ya ni'tagu damdamah Sem hi limay gahut (500) di tawon ta nawadaday udum an imbabalena.

¹²Ta kimmilog hi Arpaksad an nuntawon hi tulumpulut lima (35) ya nawada nan imbabalena an hi Selah. ¹³Ot mi'tagu damdamah opat di gahut ta han tuluy (403) tawon ta nawadaday udum an imbabalena.

¹⁴Ya hidin kimmilog hi Selah an tulumpuluy (30) tawona ya nawada nan imbabalena an hi Eber. ¹⁵Ot mi'tagu boh Selah hi opat di gahut ta

han tuluy (403) tawon ta nawadaday udum an imbabalenan linala'i ya binabai.

¹⁶Ya hidin tulumpulut opat (34) di tawon Eber ya nawada nan imbabalenan hi Peleg. ¹⁷Ya ni'tagu damdamah opat di gahut ta han tulumpuluy (430) tawon ta nawadaday udum an imbabalena.

¹⁸Ya hidin tulumpuluy (30) tawon Peleg ya nawada nan imbabalena an hi Reu. ¹⁹Ot mi'tagu damdamah duway gahut ta hiyam (209) di tawon ta nawadaday udum an imbabalenan linala'i ya binabai.

²⁰Ta on kimmilog hi Reu an tulumpulut duway (32) tawona ya nawadah Serug an imbabalena ²¹ot mi'tagu damdama boh duway gahut ta han pituy (207) tawon ta nawadaday udum an imbabalenan linala'i ya binabai.

²²Ya hidin tulumpuluy (30) tawon Serug ya nawada nan imbabalena an hi Nahor.

²³Ot mi'tagu boh duway gahut (200) di tawon ta nawadaday udum an i'imbabalenan linala'i ya binabai.

²⁴Ya hidin baintit hiyam (29) di tawon Nahor ya nawadah Terah an imbabalena. ²⁵Ot mi'tagu boh hinggahut ta han himpulut hiyam (119) di tawon ta nawadaday udum an imbabalenan linala'i ya binabai.

²⁶Ya hidin napituy (70) tawon Terah ya nawada nadan imbabalena an da Abram ya hi Nahor ya hi Haran.

Hay Tinanudan Terah

²⁷Hiya datuwey tinanudan Terah an hi aman nimpén da Abram i Nahor ya hi Haran. Hi Haran ya nuntanud ta hi Lot. ²⁸Mu nateh Haran hidin numbobleda ni' hi ad Ur hidih ad Babilon yaden matagu ni' hi amanan hi Terah.

²⁹Ya nangahawada mo bo da Abram i Nahor. Ta inahawan Nahor hi Milkah an imbabalen ibbanan hi Haran. Ya wada bo han ohan babain imbabalen Haran an hi Iskah. Ya hi Abram e ya inahawanah Sarai. ³⁰Mu hi Sarai ya adi mabalin an mun'imbabale.

³¹Indani ya uyugon Terah nan imbabalenan hi Abram ya nan inapuna an hi Sarai ya nan apapuna an hi Lot an imbabalen Haran ta taynandah ad Ur hidih ad Babilon. Ot ipluydah ad Kanaan. Mu hidin dimmatongdah ad Haran ot umohnongda ni' hidi. ³²Ot hidiy atayan Terah hidin duway gahut ta limay (205) tawona.

Hay Immayan Da Abram Hi Ad Kanaan

12 ¹Indani ya alyon Apu Dios i Abram di, Taynam nan numboblanyun hina'amma ya nadan tulangmu ta ume'ah nan boblen ituddu' i he'a.^t ²Ta idattan da'ah dakol an holagmu ta diday

^t 12:1 Nan Na'na'at 7:3; Hebrew 11:8

mundongol. Ya atbohadin wagahan da'a ta wan mundongol di ngadanmu ya he'a di lummuh awagahan di udum an tatagu. ³Ya wagaha' bo nadan tatagun munwagah i he'a. Mu nan mangidut i he'a ya nunhiglay pundusa' i dida. Ya gapun he'a ya wagaha' di atagutaguh abobbobleh tun luta.

⁴Ot taynan mon Abram hi ad Haran hidin napitit limay (75) tawona an inunudna nan inalin Apu Dios hi atona. ⁵Ta in'uyugnah ahawanan hi Sarai ya nan amuna'onan hi Lot ya an namin nadan himbutda hi awadandah ad Haran ya an namin nadan nun'abalol an inamungdah awadandahdi hi ad Haran ya inodnanda ot ipluydah ad Kanaan.

Ta onda dimmatong hi ad Kanaan ⁶ot inaynayunday eyeh ta inggana ot datnganda han kayiw hidih ad Moreh hidih ad Sekem an bobleh ad Kanaan. Ya i diye ya hay nunhitu i diyen boblen immayanda ya nadan tinanud Kanaan. ⁷Ya numpatigoh Apu Dios i Abram ya alyonay, Hiyah tuwe nan boblen idat'uh nan holagmu. Ot iphod mon Abram hidi han punggobhan hi mi'nong hinan Dios an numpatigon hiya."

⁸Ot inayundan umeh nadan nabillid an boble hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Betel ot mun'allungdahdi. Hidiyen boble ya numbattanan di ad Betel ya hi ad Ai hidih ad Kanaan damdama. Ot iphodna bohdi han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot hidiy pundayawandan hiya. ⁹Mu aggeda nunnanong hidi te onda e immaninnabat hi eda nun'allungan i diyen boble ot ipluydah nan negeb' hidih ad Kanaan.

Hay Niha"adan Da Abram Hi Ad Egypt

¹⁰Indani ya waday bitil hidih ad Kanaan ot ume da Abram hi ad Egypt ta hidiy eda ni' niha"adan. ¹¹Mu hidin adadatongdah ad Egypt ya alyon Abram i ahawanan hi Sarai di, Nomnomnomom an he'a ya apgohan'a. ¹²Ot adi mibahhon tigon da'ah nadan i Egypt ya alyondah ahawa da'an ha'on. Ya patayona' ta ammuna'ah batiyonda. ¹³Ot tigon bahan ta hay ibagam i dida ya he'ah ibba' ta adiya' patayon ya gapu i he'a ya maphod di ipatigodan ha'on an adiya' patayon.

¹⁴Ta hidin dimmatongdah ad Egypt ya tinigon tatawwan nadan i Egypt hi Sarai an immannung an apgohan. ¹⁵Ya hidin tinigon nadan ap'apu an munhilbih nan patul ot eda ibagah nan patul di a'apgohna ot ipa'awit nan patul hi Sarai ot iyedah nan palasyu. ¹⁶Ya gapun hiya ya mapmaphod di impatigon nan patul i Abram ta indattanah Abram hi kalnero ya baka ya dongki an tangbal ya tinna ya kemel ya himbutna an linala'i ya binabai.

¹⁷Mu hi Apu Dios ya nundogohona nan patul ya nadan tatagun wahdih nan palasyuna an gapuh nangawitana i Sarai an ahawan Abram. ¹⁸Ot

---

^u 12:7 Nan Na'na'at 7:5   ^v 12:9 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna.

ipa'ayag mon nan patul hi Abram ot alyonan hiyay, Tanganu on waha athinah nangatmun ha'on? Tanganu onmu inha"ut i ha'on an hiya ya ahawam? ¹⁹Ta inalim an hi ibbam ta hiya nan ahawao"ot. Awitom teeh ahawam ya imme ayu. ²⁰Ot ibagan nan patul hinadan tataguna ta pakakonda i diyen boble da Abram ya hi ahawana ya an namin nadan wadan dida.

Hay Nunhi"anan Da Abram I Lot

13 ¹Nakak da Abram an himbale hi ad Egypt ot mumbangngaddah nan negeb hi ad Kanaan an intakindan namin nadan wadan dida. Ya ni'yeh Lot i dida. ²Ta kimmadangyan hi Abram te dakol di kalnerona ya guldingna ya bakana ya dakol boy balitu'na ya pihhuna. ³Ta onda numbangngad hinan negeb ot eda umaninnabat hidih ad Kanaan an inipluydah ad Betel. Ot ibangngadda boh din immohnonganda ni' hidih nan numbattanan di ad Betel ya hi ad Ai. ⁴An hidi din nangiphodanah nan punggobhan hi mi'nong ot dayawonah Apu Dios.

⁵Hi Lot ya wada damdamay pamilyana ya atbohadin wadaday kalnerona ya guldingna ya bakana ya himbutna. ⁶Ta lo'tat ya adi umdah nan pumpastolanda te nahlag nadan halundan duwa. ⁷Ta hiyay lummuh punhahannuwan nadan pumpastolon da Lot i Abram. Ya i diyen timpu ya nunhitudahdi damdama nadan tinanud Kanaan ya nadan tinanud Peris.

⁸Ot alyon mon Abram i Lot di, Adi maphod on wa'e on mun'a"awit nadan pumpastolonta te hin'amata. ⁹Udu'dulna attog onta munhi"an. Ot pot'om di pohdom hi eyu iha"adan ta ipluyму'eh nangappit hi winawwan ya inipluyumi piboh nangappit hi iniggid.

¹⁰Ot pa'al'alintataon Lot di matanah nunlini"odan ya minangmangna nan dapayah an boblen nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ingganah ad Soar. Ya ma"aphod te dakol di liting hidi an umat hidin e nangiha"adan Apu Dios hinan hopap di tagu ya umat boh nan bobleh ad Egypt. Hidiyen timpu ya agge ni' dinadag Apu Dios hi ad Sodom ya hi ad Gomorah. ¹¹Ta pinilin Lot nan luta an nundotal hinan way wangwang an nungngadan hi Jordan ot ipluyda mohdi hi nangappit hi tuluwan di algo. Ta nunhi"andan hin'ama. ¹²Ta da Abram ya nabatidah ad Kanaan yaden e ni'iboble da Lot hinan way nundotal an boble an nihaggon hi ad Sodom. ¹³Mu nadan tataguhdi ya adi maphod di at'atonda ta nunhiglay bahulda i Apu Dios.

Hay E Niha"adan Da Abram Hi Ad Hebron

¹⁴Hidin nalpah an imme da Lot ya alyon Apu Dios i Abram di, Agam pibo ta mangmangom di nunlini"odan. ¹⁵Te an namin hituwen luta ya idat'un he'a ta pumboblayan nadan holagmuh inggana. ¹⁶Te pumbalino' nan holagmuh dakkodakkol an umat hi dinakol nan hupu' hitun luta an

adi mabilang. ¹⁷Ot eka ta em tigon hituwen luta an idat'un he'a. ¹⁸Ot iyaldan mon da Abram nan allungda hinan nihaggon hinan oak an kayiw hi ad Mamre hidih ad Hebron ot apyon da Abram hidi han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios.

Hay Namoddangan Abram I Lot

14 ¹Indani ya waday gubat te nan patul hi ad Sinar an hi Amrapel ya nan patul hi ad Ellasar an hi Aryok ya nan patul hi ad Elam an hi Kedorlaomer ya nan patul hi ad Goim an hi Tidal ²ya eda gubaton nan patul hi ad Sodom an hi Bera ya nan patul hi ad Gomorah an hi Birsya ya nan patul hi ad Admah an hi Sinab ya nan patul hi ad Seboim an hi Semeber ya nan patul hi ad Bera an hay ohah ngadana ya hi ad Soar. ³Ta datuwen liman patul an eda gubaton ya mun'uuddumda ta mumboboddangda te gubatonda dida hinan nundotal hi ad Siddim an nihaggon hinan nunhiglay ahinan lobong. ⁴Te nan patul an hi Kedorlaomer ya sinakupna datuwen liman patul hi himpulut duway (12) tawon. Mu hidin mi'apulut tuluh (13) tawon ya nginumhedan hiya.

⁵Ta hidin mi'apulut opat (14) di tawon ot i'uyug nan patul an hi Kedorlaomer nadan ibbanan patul ot eda gubaton dida ot abakonda nadan Repaet hi ad Asterot-Karnaim ya nadan tinanud Susim hi ad Ham ya nadan Emim hi ad Sabeh-Kiriatayim ⁶ya nadan tinanud Hor hinan nun'abillid hi ad Seir ta ingganah ad El-Paran an nihaggon hinan agge naboblayan. ⁷Ot ihunodda boh ad En-Mispas an hay ohah ngadana ya hi ad Kades ot abakondan namin nadan tinanud Amalek ya nadan tinanud Amor an nunhituh ad Hasason-Tamar.

⁸Ta hidih ad Siddim di e nunhoodan nadan liman patul an nalpuh ad Sodom ya hi ad Gomorah ya hi ad Admah ya hi ad Seboim ya hi ad Bela ⁹ta gubatonda da Kedorlaomer an patul hi ad Elam ya hi Tidal an patul hi ad Goim ya hi Amrapel an patul hi ad Sinar ya hi Ariok an patul hi ad Ellasar. ¹⁰Mu hidih nan nundadammuwanda punggugubatan ya dakol di bitu. Ta hidin eda bumtik nan duwan patul an i Sodom ya nan i Gomorah ya nabituda. Mu nadan tulun patul an ibbada ya binumtikdah nadan nabillid. ¹¹Ta nangabak nadan opat an patul ot eda pun'alan namin nadan wadah nadan i Sodom ya nadan i Gomorah an ta'on on nadan makan on nun'alada ot ahida taynan dadiyen boble. ¹²Ya ta'on on da Lot an amuna'on Abram ya ni'yalada dida ya an namin nadan halunda ya nadan wadan dida te eda tuwali nunhituh ad Sodom. ¹³Mu wada nan ohan binumtik ot ena ipa'innilah nan Hebrew^w an hi Abram hinan nun'allunganah nan nihaggon hi awadan nadan oak an kayiw an bagin Mamre an tinanud Amor. Hi Mamre ya i'ibana da Eskol i Aner an gagayyum Abram.

^w 14:13 Nan Hebrew ya hidiyey punggadan di udum hinadan mangili.

¹⁴Ya hidin dingngol Abram hidiyen na'at ot ayaganan namin nadan tataguna an natudduwan an e mi'gubat an umedah tuluy gahut ta han himpulut walu (318). Ot makakda ta eda tundon nadan patul an nangiye'e i da Lot hi ad Dan. ¹⁵Ta on nahdom i diye ot gogodwon Abram nadan tataguna ot eda gubaton dida. Ta numpudugda dida ta ingganah ad Hobah an nangappit hi muyyadna hi'onta wah ad Damaskus. ¹⁶Ot bangngadon da Abram an namin nadan nun'abalol an inye'eda ot iyanamutda nan amuna'ona an hi Lot ya an namin nadan wadan dida ya ta'on on nadan binabai ya nadan udum an tatagun inibtikda.

Hay Nunwagahan Melkisedek I Abram

¹⁷Hidin pumbangngadan da Abram hidin inabakda da Kedorlaomer ya nadan ibbanan patul ya imme nan patul hi ad Sodom ot ena damuwon didah ad Sabeh an hay ohah ngadana ya Nundotal an Lutan di Patul. ¹⁸Ya ta'on on hi Melkisedek^x an patul hi ad Salem ya padin bon nan na'abbaktun Dios ya inyenon Abram di tinapay ya bayah. ¹⁹Ot wagahanah Abram an alyonay,

Hanat nan na'abbaktun Dios an nunlumuh ad lagud ya tun luta di munwagah i he'a Abram.

²⁰Ot madayaw nan na'abbaktun Dios an nangihwang i he'a ta nangabakon da'ah nadan binuhulmu.

Ot idat Abram i Melkisedek nan mi'apuluh (10) nadan inabakdah eda ni'gubatan.

²¹Indani ya alyon nan patul hi ad Sodom i Abram di, Ta'omman ya ammuna nadan tatagu' di ipabangngadmu i ha'on. Mu na'e an binangngadyun gina'umi ya ta'omman ya inalayu.

²²Mu alyon Abram di, Ha'on'e ya imbaga' hinar na'abbaktun Dios an nunlumuh ad lagud ya tun luta ²³an adi mabalin hi ala' an ta'on on ha linubid onu ga'od di hapatutyu ta wan ma'id ha alyom hi udum hi algo hi impakadangyana' i he'a. ²⁴Ot ma'id ha ala' an ammuna nan inanmih tun tatagun in'uyugu ya nadan idatmuh tun gagayyum'un bimmoddang i da'mi an da Aner ya hi Eskol ya hi Mamre.

Hay Himmapiatan Apu Dios I Abram

15 ¹Indani ya waday impa'innilan Apu Dios i Abram an alyonay, Adi'a tumakut Abram te ha'on di paddungnay hapiyom ya atbohadin ongal di punwagah'un he'a.

²Mu alyon Abram di, Apu Dios an na'abbaktu, undan nanganne damdamay hilbin nan idatmun ha'on an ma'id ha imbabale'. Ammuna nan baal'un hi Elieser an i Damaskus di mamoltan hi an namin an wadan

^x 14:18 Hebrew 7:1-10

ha'on ³ te undan adim tigon an ma'id ha indatmuh imbabale' ta hiya nan hay oha moh nadan baal'uy pangipaboltana' hinadan wadan ha'on.

⁴ Ot alyon Apu Dios i hiya di, Bokon hinaen baalmun hi Elieser di mamoltan hinan wadan he'a te nan malpu i he'a an imbabalem.

⁵ Ot ipalah'un Apu Dios hinan dola ot alyonan hiyay, Itangadmuh ad lagud ya binilangmu nadan bittuwon hi'on'a pa'abbilang. Ibag'a' i he'a an athidiy dinakol di holagmu an adida mabilang.^y

⁶ Ya kinulug Abram hi Apu Dios ta hiya nan imbilang Apu Dios hiyah maphod an tagu.^z ⁷ Ya inalin bon Apu Dios i hiyay, Ha'on nan Dios an nangipakak i he'ah nan bobleh ad Ur hi ad Babilon ta wan idat'uh tuwen luta i he'a ta pumboblayanyu.

⁸ Mu alyon Abram di, He'an na'abbaktun Dios, nganney panginnilaa' an idatmun ha'on hituwe?

⁹ Ya alyon Apu Dios di, Em alan ha baka ya ha tinna an gulding ya ha tangbal an kalnero hi hintutluy tawonda ya inyalim hitu. Ya ni'yalam ha ohah palluma ya ha balug.

¹⁰ Ot e alan Abram dadiyen namin an imbagan Apu Dios ot inayunan bongwahon dadiye ta numpunduwa on nunhiwwayona. Mu aggena inathidi nan palluma ya nan balug. ¹¹ Ya indani ya natapanganday hamutin e mangan hinan dotag mu inabul Abram dida.

¹² Ya hidin tuwen malimuh nan algo ya na'allo'an hi Abram. Ya nali'nana han atatakut ya nunhiglan munhihillong. ¹³ Ya alyon Apu Dios i hiyay, Hituwey innilaom an udum hi algo ya ume nadan holagmu i han nat'on an boble. Ya mumbalindah himbut hidih opat di gahut (400) di tawon an nunhiglay ipadildilahanda.^a ¹⁴ Mu ahi' dusaon nadan tatagu i diyen boble an numbalinandah himbut. Ta hay umudi ya makakda i diyen boble an pi'yaladay nun'abalol an odon nadan tataguhdi. ¹⁵ Mu he'a'e pibo ya ma'amamma'a ya ahi'a mate ta malinggop hi em atayan. ¹⁶ Ta ingganah nan mi'apat an tinanud ya ahida mumbangngad ituwen boble. Te damunahdi ya namamay pumbahbahulan nadan nunhitu ituwen boble an tinanud Amor ta hiya nan dusao' dida.

¹⁷ Hidin nalimuh mo nan algo ta himmilong ya alinah on wada han banga an mun'ahuk ya han ma'adallang an apuy an ini'wanah nan numbattanan dadiyen nabongwah an animal. ¹⁸ Ya inhamad Apu Dios an nangibaga i Abram an alyonay, Hituwen luta an mihipun hinan pogpog di ad Egypt ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya idat'uh nadan holagmu. ¹⁹ Ya idat'u bon dida nadan numboblayan nadan tinanud Ken ya tinanud Kenis ya tinanud Kadmon ²⁰ ya tinanud Hit ya tinanud Peris ya tinanud Repa ²¹ ya tinanud Amor ya tinanud Girgas ya

---

^y 15:5 Roma 4:18; Hebrew 11:12   ^z 15:6 Roma 4:3; Galasya 3:6; James 2:23   ^a 15:13 Nan Na'na'at 7:6,7

tinanud Jebus ya an namin nadan udum an numboblayan nadan tinanud Kanaan.

Hay Nawadaan Ismael

16 ¹Hi Sarai an ahawan Abram ya adi mun'imbabale. Ot nan himbutnan hi Hagar an i Egypt ²di ena ni'ilo'on i Abram an alyonay, Ma'id tee damdama ha imbabaleta hi indat Apu Dios ot mabalin'e ya tun himbut di pi'ilo'am ta alina hi imbabalayam ya waha ha pun'imbabaleta. Ya inabulut Abram hidiyen inalin Sarai ta inilo'na. ³Hay na'atan nae ya hidin nala'uh moy himpuluy (10) tawon hi e nunhituwan da Abram hi ad Kanaan. ⁴Ya hidin inilo' Abram hi Hagar ya numbutyug.

Ta hidin innilan Hagar an numbutyug ya mumbaktu an ongal di pamihulna i Sarai. ⁵Ot alyon Sarai i Abram di, He'ay ud bahul hinan e pamihulan naen himbut i ha'on. Undan bokon ha'on di nangiyabulut hi pi'ilo'am i hiya. Mu tanganu on nihipun hidin na'innilaanan numbutyug ya pihulona'. Hanat hi Apu Dios di ukod an mangipanuh hi'on nganne i ditay nipto'.

⁶Ya alyon Abram i hiyay, Nomnomnomom an he'ay ud himbut i hiya ot ukod'ah nan pohdom an aton i hiya. Ot palpaligaton mon Sarai hi Hagar ta lo'tat ya binumtik.

⁷Ta inakhupan nan anghel Apu Dios i han bubun hidih nan agge naboblayan an mangiplay hi ad Sur. ⁸Ot alyonan hiyay, Hagar an himbut Sarai, tanganu on'a nehna an danay nalpuwam ya idanay umayam?

Ya alyonay, Bumtika' ta tayna' hi Sarai an ud himbut i ha'on.

⁹Ot alyon nan anghel di, Ibanggadmuot i hiya ta nanongnan hiyay punhilbiyam. ¹⁰Ot idat'uy dakkodakkol an holagmun adi mabilang.

¹¹Nomnomnomom an hinaen imbutyugmu ya lala'i ot miyayyam'e ya nginadanam ta hi Ismael. Te dingngol Apu Dios nan pumpahpahmo'am. ¹²Mu hinaen imbabalem ya nunhigla an umat hinan atap an dongki an ma'id ha naputu' hi ena iha'adan. Ya ma'id ha adina ahiwawan hinadan tatagu ta hiya nan atbohdiy aton nadan tatagun hiya. Ya hay atona ya mihiwweh nadan tulangna ya a'ammogna.

¹³Ta nihipun i diyen himmapitan nan anghel i hiya ya nginadanamah Apu Dios hi, He'a Nan Dios An Manmannigon Ha'on. Te alyonay, Maphod ta ta'on on tinigo' hi Apu Dios ya nanongnan mataguwa'.

¹⁴Ta hiya nan nangadanan hidiyen bubun hi Beer-Lahay-Roy.^b Ya nomnomnomonyu an hituwen bubun ya wadah nan numbattanan di ad Kades ya hi ad Bered.

¹⁵Hidin nun'ayyam hi Hagar i han lala'in imbabaledan Abram ot ngadanan Abram ta hi Ismael. ¹⁶Ya hay tawon Abram i diye ya nawalut onom (86).

---

^b 16:14 Hay ibalanan nan Beer-Lahay-Roy ya bubun nan wadawada an manmannigo i dita'u.

Hay Hopap Di Pungkugitandah Nadan Linala'i

17 ¹Hidin nahiyam ta hiyam (99) di tawon Abram ya numpatigo boh Apu Dios i hiya ot alyonay, Ha'on nan ongal di abalinanan Dios. Ot maphod on unudona' ya nanongnan nan nipto' di atom. ²Te pohdo' an ibaga i he"a an mipa'annung nan imbaga' tuwali an idattan da'ah dakkodakkol an holagmu.

³Ya hidin munhapihhapit hi Apu Dios ya nundu'un hi Abram an inda'omnay angahnah nan luta hi punlispituna i Apu Dios. ⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomom nan imbaga' i he"a an mumbalin'a hi punhi'aman di dakol an mibangon an boble. ⁵Ot mihipun hi ad uwani ya adi da'a mo ngadanan hi Abram ta he"ah Abraham. Te pumbalinon da'a nimpeh hi aman di dakol an mibangon an boble. ⁶Ta punholagon da'ah dakkodakkol ta mumpatulday udum i dida hi dakol an boble. ⁷Hituwen imbaga' i he"a ya minaynayun an ma'at hinadan tanudam. Ta nanongnan ha'on an Dios di dayawom ya atbohadin ha'on di dayawon nadan tanudam. ⁸Ya hituwen bobleh ad Kanaan an ni'iboblayam hi ad uwani ya idat'un namin i he"a ya hinadan holagmu ta da'yuy nanongnah mumboblehtu. Mu mahapul an ha'on an Dios di dayawonyu ya nanongnah dayawon nadan holagmu.

⁹Ot alyon bon Apu Dios i Abraham di, Mahapul an nanongnan un'unudom hituwen imbaga' i he"a ya ta'on on nadan matanudam ya mahapul an hidiyey inaynayundan un'unudon. ¹⁰Ot hay panginnilaan hi pangunudam ya ta'on on nadan tanudam ya mahapul an an namin nadan linala'i ya makugitda.^c ¹¹Ta mihipun hi ad uwani ya makugit ayu ta panginnilaan an un'unudonyu nadan imbaga'. ¹²Ta an namin nadan tanudam an goggolang an linala'i ya makugitdah nan mi'awaluy algoda. Ya ta'on on nadan imbabalen nadan baalmu ya nadan himbutmun nalpuh udum hi boble ya makugitda. ¹³Ta an namin nimpe nadan linala'i an wadah nan nunhituwam an ta'on on nadan baal onu himbut an ginatangmu ya mahapul an mipakugitda ta panginnilaan an minaynayun di pangun'unudanyu hinan imbaga' i he"a. ¹⁴Ot nan lala'in agge nakugit ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu' an gapuh aggena nangun'unudan hinan imbaga' i he"a.

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios i Abraham di, Nan ahawam an hi Sarai ya bokon mo Sarai di ngadana ta hi Sarah. ¹⁶Te wagaha' ta mun'imbabale ayu i han lala'i. Ya hiyay pumbalino' hi hi inan di dakkodakkol an tataguh abobboble ta mumbalindah patul di udum.

¹⁷Ot mundu'un boh Abraham an nida"om di angahnah nan luta ta dayawonah Apu Dios. Mu adi mitpol di ngihilna te hay nomnomna

---

^c 17:10 Nan Na'na'at 7:8

ya alyonay, Undan nin mohpe mabalin an mun'imbabaleya' hi ad uwanin hingгахut (100) di tawon'u ya nahiyam (90) di tawon Sarah an namogpog mo.

¹⁸Ot alyonan Apu Dios di, Daan mo ta hi Ismael di a'atan nan imbagam?

¹⁹Ya alyon Apu Dios di, Adi te nan ahawam an hi Sarah ya mun'imbabale i han lala'i ta ngadananyu ta hi Isaac. Ta nadan tanudanay pangipa'annunga' hinan imbaga' i he"a ta minaynayun an ma'at i dida.

²⁰Ya hi Ismael e ya dingngol'u nan imbagam ot nomnomnomom an wagaha' bo ta dumakkodakkol di holagna. Ta hiyay mumbalin hi punhi'aman di himpulut duwan (12) ap'apun di tatagu ya atbohдин mundongolda nadan tanudana. ²¹Mu hay ipa'annungan nan imbaga' i he"a ya hinan imbabalem an hi Isaac an iyayyam nan ahawam an hi Sarah hinan athitu boh tawonana. ²²Ya hidin indappuh Apu Dios hidiyen inalina ot taynanah Abraham.

²³Ta hidiyen algo ya inunud Abraham nan inalina Apu Dios ot kugitona nan imbabalenan hi Ismael ya an namin nadan linala'i an nunhituh nan nunhituwana ya nadan goggolang an imbabalen di baalna ya himbutna an ginatangna. ²⁴Ta'on on hiya an nahiyam ta hiyam (99) di tawona ya numpakugit. ²⁵Ya na'en imbabalenan hi Isma'el ya himpulut tuluy (13) tawona i diye. ²⁶Ta i diyen algo di numpakugitandan hin'ama ²⁷ya niddumdan namin nadan linala'in baalna ya himbutna an ginatangnah udum hi boble.

Hay Immayan Nan Tulun Linala'ih Awadan Abraham

18 ¹I han tongan di algo an um'umbun hi Abraham hinan way panton nan nun'allunganda an nihaggon hinadan kayiw hidih ad Mamre ya numpatigoh Apu Dios i hiya ²ta nangitigana han tulun linala'in timma'dogdah nan way e"elena ot ena pundamu dida ot inayunan munyu'ung ta apngaona^d dida.

³Ot alyonay, Apu mundagguh ayu bahan ta adiya' la"uhan an ohan baalyu. Te ongal di e' pun'am'amlongan hi eyu nangi'wan hitun nunhituwa'. ⁴Ta mun'ible ayu ni' hitun pu'un tun kayiw ta e' alan ha liting ta pun'ulahyuh hukiyu ⁵ya ta damunah e' pangidadaanan i ha anonyu ta waha i'ilogyun madappuh hinan pangayanyu.

Ya alyonday, Ta'omman ya hinnodmi.

⁶Ot ma'anneh Abraham hinan nuntoldaanda ot alyonan Sarah di, Pun'iha"angmu dohah nan maphod an alina. ⁷Ot ma'ibagan umeh nan awadan di halunda ot pot'ona nan ap'aphodan an kilaw an bakana ot ipaguyudnah nan baalna ta eda paltiyon ot iha"angda. ⁸Ta on nidadaan

^d 18:2 Hebrew 13:2

ot alana nadan udum an mahapul an umat hi gatas ot pi'yenah nan dotag ya makan ot idadaana ta mangan nadan linala'in mangili hinan pu'un di kayiw.

⁹Ya ibagadan hiyah ahawanan hi Sarah.

Ot alyonay, Wahdih nan nuntoldaanmi.

¹⁰Ya alyon nan ohay, Hitun pumbanggada' hinan athitu ya nomnomnomom an mun'ayyam hi ahawam an hi Sarah i han lala'i.

Ya hi Sarah ya wahdih nan way panton di tolda ta dingngolnah diyen inalina. ¹¹Ya hi Abraham ya amamma mo ya atbohadin inninah Sarah an namogpog. ¹²Ta ngimmihil hi Sarah an alyonah nomnomnay, O man nee ihya ta namaag ya munggolanga' ya tee mon inninaa' ya amamma moh ahawa'.

¹³Ya alyon Apu Dios i Abraham di, Tanganu on ngimmihil hi Sarah an alyonay undan inninaa' e anu mohpe ya ahiya' mun'imbabale? ¹⁴Mu undan waha adi' abalanan an Dios. Ibagat' tee an hitun pumbanggada' an mala'uh nimpe ha hiyam di bulan ya mun'ayyam hi ahawam an hi Sarah i han lala'i.^e

¹⁵Mu gapuh takut Sarah ya iha'utnay ngimmihilana. Mu alyon Apu Dios di, Immannung an ngimmihil'a.

¹⁶On immat hidiy nunhapitanda ot makakda nan linala'i ot ibbaan Abraham didah nan ma'uhdungnan hi ad Sodom. ¹⁷Ya alyon Apu Dios hi nomnomnay, Adi' ipa'e i Abraham nan ninomnom'un aton. ¹⁸Te dumakol di tanudana ta mundongolda. Ya gapun hiya ya wagaha' di tataguh abobboble. ¹⁹Te hiyay pinto'u ta hiyay manugun hinadan holagna ta ha'on di un'unudonda ta nan nipto' ya maphod di atonda. Ta way ato' bon mangipa'annung i didah nan imbaga' i hiya.

²⁰Ot alyona i Abraham di, Nadan i Sodom ya i Gomorah ya dingngol'u nan nunhiglan at'atondan pumbahulan. ²¹Ta hiya nan mahapul an umeya' hidi ta e' tigon hi'on immannung onu agge. ²²Ot inayun nadan linala'in ipluy hi ad Sodom yaden nabati hi Apu Dios an mi'haphappitan i Abraham.

Hay Ni'hapitan Abraham I Apu Dios Hi A'at Di Ad Sodom

²³Ot alyon Abraham i hiyay, Undan ta'on on nadan nipto' di at'atondan tataguhdih ad Sodom ya pi'idadagmuh nadan adi maphod di pangatda? ²⁴Onha ta wahdida ha nabongleh (50) tataguh nipto' di pangatda ya on hiya damdaman dadagom didan himpamoble onu adim an gapu i dadiyen nipto' di pangatda? ²⁵He'a ya nipto' di atom an mangipanuh hi tatagu ot hiya nan innila' an adi mabalin an pi'idadagmu nan nipto' di pangatda. Te atom'ehdi ya undan adida mi'idadag hinadan nun'abahulan.

---

^e 18:14 Luke 1:37

26 Ya alyon Apu Dios di, Onha alinah wahdida ha ta'on on nabongleh (50) tatagu hi nipto' di pangatda ot gapu i dida ya adi' dadagon didan himpamoble.

27 Ya alyon bon Abraham i hiyay, Apu, iyabulutmu bahan ta ta'on ona' tagu ya ammuna an nalpuwa' hi hupu' ya idappuh'un ibagan he'a tun nomnomnomo'. 28 Ot onha ammunada ha napat ta lima (45) hi tataguhdi hi nipto' di pangatda ya on adim dadagon hidiyen boble?

Ya alyon Apu Dios di, Hi'on wadada ha napat ta lima (45) hi nipto' di pangatda ot adi' dadagon didan himpamoble.

29 Ya alyon bon Abraham di, O mu onha ammunada ha napat (40) ya on dadagom?

Ya alyon Apu Dios di, Adi' dadagon an ta'on on ammunada ha napat (40).

30 Ya alyon bon Abraham i hiyay, Adi'a bahan bumohol ta ibaga' an onha ammunada ha tulumpulu (30) ot nganney atom?

Ya alyon Apu Dios di, Adi' dadagon dida hi'on wadada ha tulumpulu (30).

31 Ya alyon bon Abraham di, Apu, iyabulutmu bahan ta idappuh'un ibaga tun nomnomnomo' an onha ammunada ha bainti (20)?

Ya alyonay, Adi' dadagon hidiyen boble hi'on wadada ha ta'on hi bainti (20).

32 Ya alyon bon Abraham di, Apu, hituwe mo di ma'udih ibaga' ot adi'a bahan bumohol. Onha ammunada ha himpulu (10) ya abuh ot nganney atom?

Ya alyon Apu Dios di, Adi' dadagon hidiyen boble hi'on wahdida ha himpulu (10).

33 Ta on nalpah hidiyen nunhapitanda ot umaan hi Apu Dios hidi. Ot umanamut hi Abraham.

Hay Immayan Nadan Duwan Anghel Hi Ad Sodom

19 1Hidin nahdom ya dimmatongda nan duwan anghel hi ad Sodom. Ya wahdih Lot an um'umbun hinan way geyt diyen boble. Ta ona tinigo dida ot e midamu ot mundu'un an nida'om di anganah nan luta ta apngaona dida 2ot alyonay, Ha'on di oha an baalyu ot ma'ayu ta ume ta'u bahan hi balemi ta eyu ulahan di hukiyu ya immiyan ayu. Ta nawi"it'e ya ahi ayu madappuh hinan umayanyu.

Mu alyonday, Adi ami mundagguh ta ta'on on hinan plasa di emi pun'iyanan.

3Mu anhan di pun'ayag Lot ta ni'yeda moh baleda ot idadaanana didah makan an nunha"angdah tinapay an agge nadduman hi yist ot manganda.

4Mu hidin aggeda ni' e nalo' dadiyen mangili ya immedan namin nadan linala'in i Sodom an mumpangilog ya ta'on on nadan a'amamma.

Ot li"ubonday balen da Lot ⁵ot muntukukda i hiya an alyonday, Daanda nadan linala'in nun'iyonom? Ipalah'unmu dida ta ilo'mi dida.

⁶Ya limmah'un hi Lot ot inayunan ikalob nan panto. ⁷Ot alyonah nadan i Sodom di, I'iba, adiyu bahan aton di adi maphod i datuwen mangili. ⁸Ta'on attog ya tun duwan binabain imbabale' an agge ni' nangahawa di ipalah'un'u ta ukod ayuh nan pohdonyun aton i dida. Mu ta bokon hantudan mangili' te mahapul an ipapto'u dida.

⁹Mu alyonday, He"a e an immalin ni'iboblehtu ya umaan'ahna ta adi da'mi itudduwan hi atonmi. Te alina man ya he"ay nangiboholanmi ya namamay nangatmin he"a.

Ot adhuwandah Lot ot pun'itulduda ta wan edaot pa"ihon nan panto. ¹⁰Mu na'ibagon nan duwan mangilin ginuyud hi Lot hidih nan bale ot ikalobda. ¹¹Ot pumpilokda dadiyen i Sodom ta onda ahi anap'apu'ap an adida pa"apto' hinan panto. ¹²Ya alyon nan duwan linala'i i Lot di, On wadaday udum hi imbabalem ya inapum ya tulangmun wahtu ituwen boble? Wadada'e ya em imbagan dida ta umaan ayuhtu ¹³te dadagonmih tuwen boble. Te innilan Apu Dios an nunhiglan adi maphod di at'aton nadan tataguhtu ta hiya nan hinnag da'mi ta dadagonmi.

¹⁴Ot umeh Lot ot ena ibagah nadan linala'in mangahawah nadan binabain imbabalena ot alyonan diday, Galaonyu ta makak ayu ta taynan ta'uh tuwen boble te dadagon anun Apu Dios.

Mu namaag ya uggan itigon dadiyen linala'i i hiya te alyondah on laylayyahna.

Hay Naghoban Di Ad Sodom Ya Hi Ad Gomorah

¹⁵Ta hidin hiyah mun'awiwi"it ya pumbangon nan duwan anghel hi Lot an alyonday, Bumangon'a ya inawitmu ahawam ya nadan duwan imbabalem ta adi ayu milagat hi adadagan tuwen boble.

¹⁶Mu mun'og'ogon an makak hi Lot ot pun'idon mon nan duwan linala'ih ta'ledan hina'amma ot ipanguluda dida ta inggana hi nibata"andahdi i diyen boble. Ta athidiy inat Apu Dios i dida te gapuh homo'na i dida. ¹⁷Ta onda nibata"an ot ahi alyon nan ohan anghel i diday, Ekayu mohpe ta awigingonyun bumtik. Ya adiyu wingiyon nan tinaynanyun boble ya adi ayu umohnong hinan nundotal ta ingganah on ayu dumatong hinan billid ta adi da'yu ilagat hinan apuy.

¹⁸Mu alyon Lot i diday, Maphod ta himmo' da'mi ¹⁹ta nihwang amih ate. Mu bokon bahan hinan billid di alyonyuh bumtikanmi te adi' abalanan an bumtik hidi. Ya alinah nilagat amih nan awon ya ni'yate ami damdama. ²⁰Mabalin'e bahan ya hidih nan kittang an boblen nihaggon di bumtikanmi ta mihwang ami.

²¹Ya alyon nan anghel di, Ta'omman mo ya hidiy immayanyu ta adi' pi'dadag hidiyen kittang an boble. ²²Ot awigingonyun bumtik hidi te

gahin di dumatong ayuhdi ya ahi' ihipun nan ato'. Hidiyen boble ya ngingadananda ta hi ad Soar.

²³Ta hidin dimmatong da Lot hidih ad Soar ya manulu nan algo. ²⁴Ya alinah on pun'ogah Apu Dios di mundalang an apuy hi ad Sodom ya hi ad Gomorah.^f ²⁵Ta nadadag an namin dadiyen boble ya nan nunlini"odan ya an namin nadan tatagun wahdi ya ta'on on nadan nun'itanom. ²⁶Mu nan ahawan Lot ya nunligguh ta alinah on numbalin hi ahin an kimmulhi ta ay pusti.^g

²⁷Ya hidin nawnawi"it i diye ot mangeh Abraham hinan immohnongana ni' hi ni'happitanan Apu Dios. ²⁸Ot iyuhdungnah ad Sodom ya hi ad Gomorah ya hinan nunlini"odan dadiyen boble ya hay ahuk di matigohdi an ay hanan damunan pun'apuyan. ²⁹Mu i diyen nanadagan Apu Dios i dadiyen boble an e ni'iboblayan Lot ya ninomnomnah Abraham ta hiya nan inyabulutnan binumtik da Lot ta aggeda nilagat.

Hay Inat Nadan Binabain Imbabalen Lot

³⁰Hi Lot ya nadan duwan binabain imbabalena ya tumakutdan miha"ad hi ad Soar ot umeda moh nan billid ot eda miha"ad i han liyang.

³¹Ya han hin'algo ya alyon nan panguluwan i ibbana di, Hi amata ya amamma mo ya ma"id ha udum hi lala'i hi mangiyahawan dita ta mawada ha imbabaleta. ³²Ot butongontah amata ta eta mi'lo' ta waday atontan mahlag ta adi mapogpog di holag ta'u.

³³Ta i diyen hilong ya binutongdah amada ot e mi'ilo' nan panguluwan. Mu agge innilan amada te nabutong. ³⁴Ta nabigat ot alyon nan panguluwan i ibbana di, Din hilong ya eya' ni'ilo' i ama. Ot butongonta boh amata ta ilo'mu poo ta waday uddinnontan mahlag.

³⁵Ot butongonda boh amada i diyen hilong ot mi'ilo' damdama nan oha i amada. Mu agge bo innilan amada te nabutong. ³⁶Ta hituwey inat nadan duwan imbabalen Lot ot mawadaanda.

³⁷Ta hanan panguluwan an imbabalen Lot ya nun'imbabaleh lala'i ot ngadananah Moab. Ta hiyay nahlagan nadan i Moab hi ad uwani. ³⁸Ya hanan nihnod an imbabalen Lot ya nun'imbabale boh lala'i ot ngadananah Ben-Ammi. Ta hiyay nahlagan nadan i Ammon hi ad uwani.

Hay Immayan Da Abraham Hi Ad Gerar

20 ¹Hi Abraham ya ninomnomnan mumbunag ta immedah nan way negeb hidih nan numbattanan di ad Kades ya hi ad Sur hidih ad Kanaan. Ot ahida bo umeh ad Gerar. ²Ta hidiy nangalyan bon Abraham hi hi ibbanah ahawanan hi Sarah. Ta hiya nan hi Abimelek an patul hidi ya ena impa'awit hi Sarah.

^f 19:24 ² Peter 2:6; Juda 1:7   ^g 19:26 Luke 17:32

³Mu han nahdom ya numpa'inop hi Apu Dios i Abimelek ot alyonay, He'a ya mate'a te gapu i naen babain em impa'ala an waday ahawana.

⁴Mu agge ni' ni'ilo' hi Abimelek i hiya ta hiya nan alyonay, Apu Dios, undan ta'on hi ma'id ha inat'un hiyah adi maphod ya on dadagona' an ilagatmu tun tatagu'? ⁵Hinaen inat'u ya ma'id attog ha adi maphod hi ninomnom'u te alyon otheadin Abraham di hi ibbana ya atbohadin hiya an alyonay hinagida.

⁶Ya alyon Apu Dios i hiyay, Innila' an agge'a numbahul i nae ta hiya nan agge' inyabulut an ilo'mu hiya ta agge'a numbahul i ha'on. ⁷Ot hiya nan mahapul an ibangngadmuh naen babaih nan ahawana te hidiyen ahawana ya propeta ta wan idasalan da'a i hiya ta adi'a mate. Te adim'e ya umannung an mate'a ya ta'on on nadan tatagum ya mi'yatedan he'a.

⁸Ta on hiyah nawi'it ot ipa'ayag Abimelek an namin nadan ap'apu an munhilbi i hiya ot ibaganan didah diyen ininopna ya nangintattakutda. ⁹Ot ipa'ayagna boh Abraham ot alyonan hiyay, Nganneh tuwen inatmun da'mi? Undan waha bahul'un he'a hi lummuh em pangipadadagan i ha'on ya tun pun'ap'apuwa'? Adi maphod hinaen inatmun ha'on. ¹⁰Nganneh ninomnommu ta athinay inatmu?

¹¹Ya alyon Abraham di, Manu'eh athinay inat'u ya alyo' on ma'id ha takutyu i Apu Dios ya alina hi ipapateya' ya pinlohyu tun ahawa'. ¹²Ya hay oha ya immannung an ta'on hi ahawa' ya hinagi ami. Te ohay hi amami mu nat'on di hi inana. ¹³Ta hiya nan nihipun hi nangalyan Apu Dios hi tayna' di boblen da ama ta umeya' hi udum an boble ot ibaga' i ahawa' ta an namin di bobleh datnganmi ya ibaganan hinagi ami ta hidiyey pangipatigonah homo'nan ha'on ta adiya' patayon.

¹⁴Ot ibangngad mon Abimelek hi Sarah i Abraham ot idattanah kalnero ya baka ya baal an linala'i ya binabai. ¹⁵Ot alyona bon Abraham di, An namin datuwen luta ya ha'on di ud bagi ot pot'om nan pohdom an e iha'adan.

¹⁶Ot alyonan Sarah di, Tigom teen idat'un ibbam di hinlibuy (1,000) gumo' an pihhu ta bayad nan inat'u ta panginnilaan ibbam ya nadan nun'ibbayu an ma'id ha inat'u i he'a hi adi maphod.

¹⁷Ot idasal mon Abraham i Apu Dios hi Abimelek ta na'an nan dogohna. Ya atbohadin pinumhod hi ahawana ya an namin nadan binabain baalna ta mabalin an mun'imbabaleda. ¹⁸Te impagol ni' Apu Dios di punggolongan nadan binabain wah balen Abimelek an gapuh nan na'at i Sarah an hi ahawan Abraham.

Hay Niyayyaman Isaac

21 ¹Hi Apu Dios ya impa'annungna nan imbaganan pammo'ana i Sarah ²ta numbutyug. Ya hidin nadatngan hidiyen inalin Apu Dios hi pun'ayyamana ya nun'ayyam i han lala'in imbabaledan Abraham

hidin amamma mo. ³Ot ngadanan Abraham ta hi Isaac. ⁴Ya hidin mi'awaluh algon a ot kugiton Abraham te hiyah diyey imbagan Apu Dios hi atona.^h ⁵Ya hay tawon Abraham hidin niyayyam hi Isaac ya hingгахut (100).

⁶Ya hi Sarah ya ma'amlong an alyonay, Impa'amlonga' i Apu Dios ot an namin nadan mangngol ituwen nunggolanga' ya mi'yam'amlongdan ha'on. ⁷Te ta'on hi nganneh diyen tagu ya inniladan adiya' mo mabalin an mun'imbabale. Mu ten ad uwani ya na'at ta inyayyam'uh tuwen lala'in imbabalemin Abraham hi ad uwani an amamma mo.

⁸Ta hidin ong'ongngal hi Isaac an naphu mo i inana ya numpahamul hi Abraham ot ipa'ayagna nadan tatagu.

Hay Nangituda'an Abraham I Da Hagar An Hinina

⁹Indani ya tinigon Sarah an amod on nganihngihilan Ismael an imbabalen Abraham hinan i Egypt an hi Hagar hi Isaac. ¹⁰Ot alyona i Abraham di, Ituda'mu nan babain himbut ya nan imbabalena te nan imbabalena ya ma'id ha midat i hiya hinan boltanon tun imbabale' an hi Isaac.ⁱ

¹¹Ya adi maphod hi punnomnoman Abraham i diye te ta'on on hi Ismael ya imbabalena damdama. ¹²Mu himmapit hi Apu Dios i Abraham ot alyonay, Adi'a minomnoman an gapuh nan unga ya nan himbutmun hi Hagar. Unudom nan alyon Sarah te hi Isaac damdamay ipa'annungan nan imbaga' i he'a. ¹³Mu na'en imbabalem i diyen himbut ya idat'u boy dakol an holagna an gapu ta hiya ya imbabalem.

¹⁴Ta on nawi'it ot bumangon hi Abraham ot idadaanay makan ya liting ot ipabalunan da Hagar an hinina. Ot honagona dida.

Ta onda imme ot eda humanawhawwangan hinan agge naboblayan hi ad Beerseba. ¹⁵Ya hidin napuh nan liting an binalunda ot ipalo' Hagar nan imbabalena hinan pu'un han kaykayyiw. ¹⁶Ot umeh nan e'elena ta e umbun hidi te alyonah nomnomnay, Adiya' pa'itpol an manigoh e atayan nan imbabale'. Ot inayunan kunga.^j

¹⁷Ya dingngol Apu Dios an kunga bo nan unga ot humapit nan anghel Apu Dios hi ad abunyan ot alyona i Hagar di, Nganney inomnomam? Adi'a tumakut ot dingngol Apu Dios nan kogan nan ungang nan nangipalo'am. ¹⁸Tuma'dog'aot ta em awiton nan unga. Te hiya ya pumbalino' nadan holagna hi ohan boble an ongal di abalinanda.

¹⁹Ya ay diniyat Apu Dios di matan Hagar ta nangitigana han obob. Ot ena ihagub nan pun'inumanda ot ena pa'inuman nan unga. ²⁰Ya impappapto' Apu Dios nan unga hinan nihaha"adanah nan agge

---

^h 21:4 Nan Na'na'at 7:8   ⁱ 21:10 Galasya 4:30   ^j 21:16 Hay pangalin di udum hinan kunga ya tuma'ang.

naboblayan. Ta hidiy kimmilogana ya nala'ing an pumana. ²¹Ya hidin immo'ohnongandahdi hinan agge naboblayan hi ad Paran ya e inawit inana han babai an i Egypt ot ipa'ahawana i hiya.

Hay Nunhapitan Da Abimelek I Abraham

²²Waday immayan da Abimelek ya nan opisyal di tindaluna an hi Pikol hi awadan Abraham ot alyon Abimelek i hiyay, Innila' an an namin di atom ya hi Apu Dios di bumoddang. ²³Ta hiya nan ibaga' i he'a ta isapatam hitun pundayawam i Apu Dios an adiya' kulukon i he'a ya ta'on on nadan tanuda'. Ta nanongnan maphod di atom i da'mi ituwen ni'iboblayam ta umat hinan maphod an pangatmin he'a.

²⁴Ya alyon Abraham di, O isapata' an ato'.

²⁵Ot ibagan Abraham i Abimelek an nadan ba'baalona ya pinlohda nan bubun an iniphod da Abraham. ²⁶Mu alyon Abimelek di, Agge' attog innilah naen na'at an inggana nee ot ibagam.

²⁷Ot idattan Abraham hi Abimelek hi kalnero ya baka ta mangipa'innila an maphod nan nunhapitanda.

²⁸Ot hiwwayon Abraham di pitun tinna an imbabalen di kalnero. ²⁹Ya mahmahan Abimelek di gapunah pangatanahdi. ³⁰Ya alyon Abraham di, Danae ya alam ta wan he'ay muntistigu an hidiyen bubun ya ha'on di nangipiphod. ³¹Ta hiya nan nginadanandah diyen boble hi Beerseba an gapu ta hidiy nunhapitandan duwa.

³²Ot umanamut mohpe da Abimelek i Pikol hi nunhituwanda. ³³Ot itanom Abraham han kayiw an tamaris hi ad Beerseba ot dayawona nan munnananong an Dios.

³⁴Ya nadney nihaha"adan da Abraham hidih nan boblen di i Pilistia.

Hay Namatnaan Apu Dios Hi Pangulug Abraham

22 ¹Indani ot patnaon Apu Dios di pangulug Abraham. Ta alyonan hiyay, Abraham!

Ya alyon Abraham di, O tanganu?

²Ya alyon Apu Dios i hiyay, Awitom nan oh'ohhan imbabalem an hi Isaac an pa'appohpohdom ya imme ayuh ad Moriah ta em i'nong hiya i ha'on hinan billid an tudduwo'.

³Ta hidin nawi"it ot gihaon^k Abraham nan kayiw an ma'usal hinan punggobhandah mi'nong ot idadaana nan dongkina ot inayundan makak an inawitnah Isaac ya nadan duwan baalna. Ot ipluydah nan inalin Apu Dios i hiya.

⁴Ta nangngenangngeda ya hidin mi'atluh algo ya minangmang mohpen Abraham nan umayanda. ⁵Ot alyonah nadan baalnay, Umohnong ayu ni'

^k 22:3 Hay pangalin di udum hinan gihaon ya kolnon.

hituh tun dongki ta madappuh amihdi an hin'ama ta e ami mundayaw i Apu Dios ya ahi ami mibangngad hitu. ⁶Ot ipapahon Abraham nan kayiw hinan imbabalenan hi Isaac ot hiyay mangdon hinan uwah ya nan pangapuyda. Ya hidin mangmangngeda ⁷ya alyon Isaac di, Ama, tanganu on waday kayiw ya apuy ya daan nan kalneron maghob an mi'nong?

⁸Ya alyon Abraham di, Imbabale', hi Apu Dios di ukod an mangdat hinan kalneron maghob an mi'nong. Ot inayundan mangmangngen hin'ama.

⁹Hidin dimmatongdah nan inalin Apu Dios ot iphod Abraham han punggobhan hi mi'nong hidi ot iphodnan palpagon nan kayiw hi uhhuna. Ot pawwidonah Isaac ot bobodona ot iyuhhunah nadan kayiw hidih nan punggobhan hi mi'nong.^l ¹⁰Ot ukatona nan uwah an pamatenah nan imbabalena. ¹¹Mu himmapit nan anghel Apu Dios hi ad abunyan ot alyonay, Abraham!

Ot alyonay, O tanganu?

¹²Ya alyon diyen anghel i hiyay, Adim patayon nan unga. Ot innila' mo an hi Apu Dios di nabaktu hi unudom te ta'on on nan oh'ohhan imbabalem ya adim ukuhan an idawat i Apu Dios.

¹³Ya nangitigan Abraham han tangbal an kalneron nihabut di ha'gudna i han kayiw hinan e'elena. Ot ume ot ena alan ot hiyay i'nongna hi nihukkat hinan imbabalena. ¹⁴Ta hay nungngadan Abraham i diyen immayanda ya alyonay, Hi Apu Dios Di Mangdat Hinan Mahapul. Ta ingganah ad uwani ya waday uggan alyon nadan tatagu an alyondah hidih nan billid an pundayawan i Apu Dios di pangidatanah nan mahapul.

¹⁵Ya himmapit bo i Abraham nan anghel hi ad abunyan ¹⁶ot alyonay, Ha'on an Dios ya adi' ibahho an wagahan da'a an gapu i naen impatigom hi aggem nangukuhan hinan oh'ohhan imbabalem an emmot i'nong i ha'on.^m ¹⁷Ot ibaga' tee an wagahan da'a ta idattan da'ah dakkodakkol an holagmu ta umat hi dinakol di bittuwon hi ad lagud onu nadan panagⁿ hinan da'ging di baybay. Ta abakondan namin nadan binuhulda ya sinakupday bobleda. ¹⁸Ya gapu i dida ya wagaha' an namin an tataguh tun luta an gapuh pangun'unudam i ha'on.

¹⁹Ya hidin nagibbuh diye ot ibangngad da Abraham hinan immohnongan nan duwan baalna ta didan namin an immanamut hi ad Beerseba an nunhituwan da Abraham.

Nan Tinanud Nahor

²⁰Indani ya na'innilaan Abraham an hi ibbanan hi Nahor ya waluday imbabaleda i ahawanan hi Milkah. ²¹Ta hay panguluwan ya hi Us ot ahi

---

^l 22:9 James 2:21; Hebrew 11:17-19   ^m 22:16 Hebrew 6:13,14   ⁿ 22:17 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

nan lala'in hi Bus ot ahi hi Kemuel an hi aman Aram ²²ot ahi hi Kesed ya hi Haso ya hi Pildas ya hi Jidlap ya hi Betuel. ²³Hi Betuel ya hiyay hi aman Rebekah. Ta waludan namin nadan linala'in imbabalen da Milkah i Nahor an hi ibban Abraham. ²⁴Ya wadada boy udum an imbabalen Nahor hinan imbilangnah ahawana an hi Reumah. Ta hay imbabaleda i diye ya hi Tebah ya hi Gaham ya hi Tahas ya hi Maakah.

Hay Natayan Sarah

23 ¹Hi Sarah ya hinggahut ta han baintit pituy (127) tawona ²ot ahi mateh awadandah ad Hebron hidih ad Kanaan. Ot ibaluwan Abraham. ³Ya i diyen nateh ahawana ya e ni'hapit hinadan tinanud Hit an alyonay, ⁴Ha'on ya bokona' iwahtu. Daan mo ta igatangyu doha hinan lutayu ta waha ilubu'an tun naten ahawa'.

⁵Ya alyonday, ⁶Da'mi ya imbilang da'ah ohan nabaktu an ap'apu. Ot mabalin an pot'om nan pohdom hitun boblemi ta hidiy pangilubu'am hinan ahawam.

⁷Ya nunyu"ung hi Abraham hi punlispituna hinadan tinanud Hit ⁸ot alyonay, At'ehna an itbalyun ilubu"uhtuh ahawa' ya daan mo bahan ta ibagayu i Epron an hi na' Sohar ⁹ta igatangna i ha'on nan lingab hi ad Makpelah an nihaggon hinan da'ging di puntanoman ta hidiy pangilubu'a'. Ya minahmahanyun hiyah on atnay pangigatangna ta bayada' ta pumbalino' hi lubu'an.

¹⁰Mu hi Epron ya wahdin mi'ib'ibbun hinadan udum an tatagu i diyen boble an ni'yamung hinan way geyt an a'am'amunganda. Ot tobalonah diyen imbagan Abraham an dingngol nadan tatagu. ¹¹An alyonay, Namaag ya indat'un he"ah diyen lingab ya ta'on on nan puntanoman ta hidiy pangilubu'am i ahawam. Ot teen nunhindongolan tudan ibba' di pangdata' i he"a.

¹²Ot munyu"ung boh Abraham hi hinangngab nadan tatagu ¹³ot alyonan Epron di, Hanat donglom tun ibaga' te hay pohdo' ya bayada' hidiyen luta ta ahi mabalin an e' ilubu' hidih ahawa'. Ta hidiyen inalina ya nunhindongolan nadan tatagun na'amung.

¹⁴Ot alyon mon Epron di, ¹⁵Hay bayad diyen luta ya opat di gahut (400) di gumo' an silber. Mu adi mahapul an bayadam ot ditay ukod ya emmot inlubu' hidih ahawam.

¹⁶Ya inabulut Abraham hidiyen inalini Epron an opat di gahut (400) an silber an miyunnudan di damotnah nan niyuldin an pumbayad di munggatang ot idatna ta tinigon nadan tataguh nangalan Epron. ¹⁷Ta numbalin moh lutan Abraham hi ad Makpelah an inggatang Epron i hiya an nilaggat nan puntanoman an nihaggon hinan lingab ya ta'on on nadan bungbungnga"an hidi. Ya hidiyen luta ya nihaggon hi ad Mamre. ¹⁸Ta an namindan wahdin tinanud Hit an nanigo ya inniladan hi Abraham

moy ud luta i diye. ¹⁹Ot ena ilubu' hidi nan ahawanan hi Sarah i diyen lingab hi ad Makpelah hidih ad Hebron hi ad Kanaan. ²⁰Ta ginattang nimpén Abraham hidiyen puntanonam ya nan lingab hinan tinanud Hit ot pumbalinonah lubu'an.

Hay Inahawan Isaac

24 ¹Hi Abraham ya na'amamma mo mu ongal di inat Apu Dios an nunwagah i hiya. ²Ya han hin'algo ya alyonah nan ap'apun di baalnay, iyuhhunmuy ta'lem hi ulpu' ³te pohdo' an isapatam hinan Dios hitun luta ya hi ad lagud an bokon hitun ad Kanaan di pamto'am i ha iyahawan nan imbabale'. ⁴Ot mahapul an ume'ah nan boblen niyayyama' ta nan tulang'uy em pangawitan i ha iyahawan Isaac.

⁵Ya alyon diyen baal i hiyay, Mu nganney ato' hi'on adi pohdon nan babain mi'yali i ha'on hitun awadan ta'u? On mabalin an mumbangngada' ta awito' hi Isaac ta ibangngad'uhdih nan nalpuwam?

⁶Ya alyon Abraham di, Tigom ta adim ibangngad hidi nan imbabale'. ⁷Te nan Dios hi ad abunyan ya hiyay nangalih tayna' hidiyen boblen di a'ammad'u an ta'on on hidiy niyayyama'. Ot ihamadnan alyon i ha'on di idatnah tuwen boble i ha'on ya nadan tanuda'. Ot hiya nan madinola' an pamanguluwona nan anghelnahti ta hitun umayam ya mabalin an waha awitom hi iyahawan nan imbabale'. ⁸Mu hi'on adi pohdon nan babai an mi'yalin he"a ya ta'omman mu ta inunudmu nan imbaga' an atom. Mu ta tigom ta adim iyehdi tun imbabale' an ta'on hi nganney ma'at.

⁹Ot iyuhhun mon diyen baal di ta'lenah ulpun Abraham ot isapatana an atona nan imbagan Abraham. ¹⁰Ot idadaanay himpuluh (10) nadan kemel Abraham ot pangipakalgaanah nadan nat'onat'on an mapmaphod an usal. Ot makak an umeh ad Mesopotamia an numboblaysan Nahor.

¹¹Ta hidin adadatong i diyen boble ya tinigona han bubun ot pa'ohnongona nadan kemel hinan e'elena ta mun'ibleda. Ya i diye ya mun'ah'ahdom an hidiye nan e humaguban nadan binabaihi.

¹²Ot mundasal an alyonay, He"a Apu Dios an dayawon Abraham an ud baal i ha'on ya ipatigom bahan di homo'muh nan ud baal i ha'on ta wan adi mibahho nan ipa'atnan ha'on. ¹³Nomnomnomom an wahtuwa' hi haggon tun bubun ya innilam an ad uwani ya umali nadan binabain malpuh boble an humagub. ¹⁴Ot hanat nan babain pohdom an iyahawan Isaac ya nan pumbagaa' hi inumo' hinan hinagubna ya ipa'inumana'e ya atbohdi pa'inumana tudan kemel ya hidiyey panginnilaa' an nipa'annung nan imbagam hinan ud baal i ha'on.

¹⁵Ya aggena impadappuh hidiyen dasalna ya wadah Rebekah an pinahonay pannuman an ihagubna. Hay nangimbabalen hiya ya hi Betuel an imbabalen da Milkah i Nahor an hi ibban Abraham. ¹⁶Ya hidiyen hi Rebekah ya apgoan di ababaina an agge ni' nangahawa. Ta on imme

nan bubun ot ihagubnay pannuman ta umanamut. ¹⁷Ya mange nan baal an e nidamu ot alyonay, Iyam ni' bahan ta uminuma'.

¹⁸Ya alyonay, O agam.

Ot pa'ibagonan lo'ahon nan pinahona an inhagubna ot pa'inumana. ¹⁹On na'inuman ot alyon Rebekah i hiyay, Aga ta e' bo pa'inuman nadan kemelmu ta ingganah onda ma'inuman. ²⁰Ot ume ot ikuyagna nan hinagubnah nadan pun'inuman di kemel ot tagtagona boh nan bubun ta ena bo ihagub ta ingganaot ma'inumandan namin nadan kemel. ²¹Mu nan baal ya namaaggot dindinnongan an tigtiggonah on hiya nan pohdon Apu Dios. ²²Ta hidin na'inumandan namin nadan kemel ya inukat diyen baal han balitu' an hingat di olong an na'angngina ya han duwan balitu' an mihu'lub hi ta'le ot idatna i Rebekah.

²³Ot alyonan hiyay, On nganney nangimbabalen he'a? Undan adi mabalin bahan hi mun'iyam amih baleyu hi'on waha mabalin hi pun'iyamanmi?

²⁴Ya alyonay, Ha'on nan imbabalen Betuel an hi imbabalen da Nahor i Milkah. ²⁵Ot ha'ey eyu umiyanan ya ume ta'uh balemi ot dayyahdiy mabalin hi anon tudan kemel ya wahdi boy mabalin hi alo'anyu.

²⁶Ot mundu'un hidiyen baal ta dayawonah Apu Dios ²⁷an alyonay, Munhanaa' i he'a Apu Dios an dayawon Abraham an ud baal i ha'on te impatigom di homo'mu i hiya hinan nangipa'annungam hinan imbagam i hiya. Ya munhanaa' bo ta impanguluwa' i he'ah nadan tulangna.

²⁸Yaden hi Rebekah e ya tagtagatagonan umanamut ta ena ibaga i inanah diyen na'at. ²⁹Ya wada han lala'in hi ibban Rebekah an hi Laban di ngadana an aw'awiggingonan mangeh awadan diyen lala'i hinan bubun. ³⁰Te tinigona nan hingat hi olong nan ibana ya nan inhu'lubna ya dingngolna nan imbagan Rebekah ta hidiye nan immeh awadan diyen tagu ya tinigona an wahdin tumtumma'dog hi haggon nadan kemel hidih nan way bubun. ³¹Ot alyonay, He'a an iba an winagahan Apu Dios, tanganu on ayu udot wahtu? Ma'a ta ume ta'uh balemi ot wahdiy nidadaan hi umohnonganyu ya ta'on on hantudan kemel.

³²Ot mi'yedah baleda. Ta hidin dimmatongda ot pun'aan Laban nadan kalgah nadan kemel ot iyeday dagami ta anon nadan kemel. Ot iyeda boy liting hinan baal Abraham ya nadan nun'ibbana ta ulahanday hukida.

³³Ya hidin indadaanday anonda ya alyon diyen baal di, Adiya' mangan ta ingganah on'u ibaga nan gapunah immaliyanmihtu.

Ya alyon Laban di, Ot agam mo ta ibagam.

³⁴Ot alyonay, Ha'on nan baal Abraham. ³⁵Hi Apu Dios ya ongal di inatnan nunwagah hinan ud baal i ha'on te kimmadangyan. Ta dakol di kalnerona ya bakana ya kemelna ya dongkina. Ya atbohdiy pihhunhan silber ya balitu'na ya ta'on on hay baalna an binabai ya linala'i. ³⁶Ya hi ahawanan hi Sarah ya ininna ot ahi mawada han imbabaledan lala'i ta hiyay nangipaboltanan Abraham hi an namin nadan kinadangyana. ³⁷Ot

punsapataona' i Abraham an mahapul an bokon hanadan i Kanaan di pamto'a' i ha iyahawan nan imbabalenan hi Isaac ³⁸te da'yun tulangnahtu. ³⁹Ot alyo' di, Nganney ato' hi'on adi mi'yalin ha'on hidiyen babai?

⁴⁰Ya alyonay, Nan Dios an nanongnan inun'unud'u ya pi'yaliyona nan anghelna i he'a ta boddangan da'a ta maphod di pumbalanan nan umayam hidi ta waha awitom hi iyahawan tun imbabale' hinadan tulang'u an holag ama.

⁴¹Ot alyona bon ha'on di, Atom'e nan inali' hi atom ta ume'ah awadan nadan tulang'u mu ningamut'e an adi pi'yaliyon nadan tulang'u nan babain pinto'mu ya ta'omman mu ta inatmu nan insapatam i ha'on.

⁴²Ta hiya nan hidin dimmatonga' hinan bubun ya nundasala' an alyo' di, He'a Apu Dios an dayawon Abraham an ud baal i ha'on ya boddangana' bahan ta adi mibahho nan nun'iyali' hitu. ⁴³Ot teen wahtuwa' hitun haggon tuwen bubun ot nan mangilog an babain umalin humagub ya alyo'e i hiyay, Iyam ni' ta uminuma' hinan hinagubmu ⁴⁴ya alyona'ey o agam ta ahi' e pa'inuman nadan kemelmu ya hiyah diye nan pohdom an Dios an iyahawan nan imbabalen nan ud baal i ha'on.

⁴⁵Ya agge' impadappuh nan dasal'u ya wadah Rebekah an pinahonay ihagubnan pannuman. Ta on nalpah an inhagubna ot alyo' i hiyay, Iyam ni' bahan ta uminuma' hinan hinagubmu. ⁴⁶Ya na'ibagonan lina'ah nan pannuman ot alyonay, O agam ta uminum'a ta ahi' e pa'inuman nadan kemelmu. Ta imminuma' ot ena pa'inuman nadan kemel. ⁴⁷Ot mahmaha' di ngadan amana ya alyonay, Hi Betuel an imbabalen da Nahor i Milkah. Ot inayun'u mon ipihingat i hiya nan hingat hi olongna ot ipihu'lub'u mo bon hiya nan mihu'lub hi ta'le.

⁴⁸Ot mundu'una' ot dayawo' nan Dios an dayawon Abraham an ud baal i ha'on. Te ongal di punhanaa' hi ena nangipanguluwan i ha'on i da'yun tulang nan ud baal i ha'on an hi Abraham ta pinto'u nan pohdonan iyahawan nan imbabalena. ⁴⁹Ot hanat ibagayuh on pinhodyun mi'yapuh nan ud baal i ha'on onu adiyu ta hiyay ibaga' i hiya.

⁵⁰Ya alyon da Laban i Betuel di, Hinae ya na'innilan hiyay pohdon Apu Dios hi ma'at ot undan da'miy mangibahho. ⁵¹Ta'omman mo ya inawitmuh Rebekah ta iyahawan nan imbabalen nan ud baal i he'a ta miyunnudan hinan pohdon Apu Dios.

⁵²On dingngol nan baal Abraham hidiyen inalida ya innayunan nundu'un ot ida'omnay anganah nan luta hi pundayawna i Apu Dios. ⁵³Ot ena mohpe ukaton nadan inodnanan balitu' ya silber ya nadan mun'aphod an lubang ot idatna i Rebekah. Ot idattana boh ibbanan hi Laban ya hi inanah nadan udum an nun'abalol. ⁵⁴Ot ahida mohpe e mangan hinadan nun'ibbanan linala'i ot umiyandahdi.

Ta onda bimmangon hidin nawi'it ot alyon diyen baal Abraham di, Aga ta umanamut ami mo.

⁵⁵Mu alyon da Laban an hininay, Indani ta mala"uh ni'mo ha himpuluy (10) algoh umohnongan hitun Rebekah ya ahi da'mi taynan.

⁵⁶Mu alyon nan baal di, Adiyu bahan palodpodon di pumbanggada' hinan ud baal i ha'on te maphod ta impa'annung Apu Dios nan nun'iyali' hitu.

⁵⁷Ya alyonday, Ot indani mo ta ayagan ta'u nan unga ta hay alyona.

⁵⁸Ya hidin inayagandah Rebekah ot alyondan hiyay, On pohdom an mi'ye ituwen tagu?

Ya alyonay, O pohdo'.

⁵⁹Ot iyabulutda mo an mi'yeh Rebekah hinan baal Abraham ya nadan nun'ibbana ot pi'yayonda i hiya nan ohan tagalan nangipappapto' i hiya.

⁶⁰Ot wagahandah Rebekah an alyonday,

Hanat he"a an iba ya mumbalin'ah hi inan di dakkodakkol an tatagu.

Ya hanat nadan tanudam ya abakondan namin nadan binuhulda ya sinakupday bobleda.

⁶¹Ot eda mohpe mitakke^o da Rebekah ya nan tagalanah nan kemel ot mi'yedah nan baal Abraham.

Hay Nanamuwan Isaac I Da Rebekah

⁶²Hi Isaac ya nalpuh ad Beer-Lahay-Roy te e nunhituh nan negeb. ⁶³Ta han mun'ahdom ya immeh nan way puntanoman ya nangimangmanganay nabulog an kemel. ⁶⁴Ya hidin tinigon Rebekah hi Isaac ot munlo'ah hinan nitakkayana ⁶⁵ot alyonah nan baal Abraham di, Nganneh diyen taguh nan way puntanoman an tuwen manamu i dita'u?

Ya alyonay, Hiyah diye nan imbabalen nan ud baal i ha'on. Ot alan mon Rebekah di hu'yungna ot munhu'yung ta pangipatigonah pumpada"ulana i Isaac. ⁶⁶Ta onda nundadammu ot uhuhon nan baal i Isaac an namin nan na'at. ⁶⁷Ot awiton mon Isaac hi Rebekah ot iyenah nan natoldaan an allung din hi inana an hi Sarah ta hiyay inyahawana. Ya pohpohdon Isaac hiya. Ta hiyay nahiwan di nomnomnah ena umukayungan hi natayan inana.

Nan Udum An Tinanud Abraham

25 ¹Hi Abraham ya numbintan i han hi Keturah. ²Ta nawadada da Simran ya hi Joksan ya hi Medan ya hi Midian ya hi Isbak ya hi Suah. ³Ya hi Joksan ya nuntanud ta da Seba i Dedan. Ot muntanud hi Dedan ta da Asuri i Letusim ya hi Leummim. ⁴Ya hi Midian ya nuntanud ta da Epah ya hi Eper ya hi Hanok ya hi Abida ya hi Eldaah. Ta danaen namin di holag Keturah. ⁵Mu hay nangipaboltanan Abraham hi an namin an wadan hiya ya hi Isaac mu inggana ot mateh

^o 24:61 Hay pangalin di udum hinan mitakke ya mihakay.

Abraham ot ahina boltanon. ⁶Mu wada damdamay indatnah ligalunah nadan udum an imbabalenah din agge ni' nate. Ot ahina ituda' didah nangappit hi tuluwan di algo ta hidiy eda niha"adan ta nihiwweda i Isaac.

Hay Natayan Ya Nilubu'an Abraham

⁷Hay ngammut di tawon Abraham ya hingгахut ta han napitit lima (175). ⁸Ta na'amamma ot ahi mate. ⁹Ot e ilubu' nadan imbabalenan da Isaac i Ismael hinan lingab hi ad Makpelah hidih nan way puntanoman Epron an hi na' Sohar an tinanud Hit. ¹⁰Hidiyen puntanoman an ginatang Abraham ya nihaggon hi ad Mamre hi nangappit hi tuluwan di algo. Ta hidy boy nangilubu'anda i hiya hidih nan nilubu'an ahawanan hi Sarah.

¹¹Hidin nalpah an nateh Abraham ya winagahan Apu Dios nan imbabalenan hi Isaac an nunhituh nan nihaggon hi ad Beer-Lahay-Roy.

Hay Tinanudan Ismael

¹²Hi Ismael an imbabalen Abraham hinan i Egypt an hi Hagar an himbut Sarah ya wadaday tinanudana. ¹³Ta datuwey ngadangan nadan linala'in imbabalen Ismael an hay panguluwan ya hi Nebayot ot ahi hi Kedar ot ahi hi Adbeel ot ahi hi Mibsam ¹⁴ot ahi hi Misma ot ahi hi Dumah ot ahi hi Masa ¹⁵ot ahi hi Hadad ot ahi hi Tema ot ahi hi Jetur ot ahi hi Napis ot ahi mohpe hi Kedemah. ¹⁶Ta datuwen linala'in tinanud Ismael ya diday ap'apun nadan himpulut duwan (12) tinanud an ningadan di ngadandah nan himpulut duwan (12) boblen imbangonda.

¹⁷Ta hay ngammut di tawon Ismael ot ahi mate ya hingгахut ta han tulumpulut pitu (137). ¹⁸Ya hay e nunhituwan nadan holagna ya nan numbattanan di ad Habilah ya hi ad Sur an nidommang hi ad Egypt hi nangappit hi tuluwan di algoh nan awon an umeh ad Assyria. Ta nihiwwedah nadan udum an tinanud Abraham.

Hay Niyayyaman Da Esau I Jacob

¹⁹Hi Isaac e an imbabalen Abraham ²⁰ya napat (40) di tawonah din nun'addumanda i Rebekah an hi ibban Laban an imbabalen nan i Aram an hi Betuel an nunhitudah ad Paddan-Aram.^p ²¹Mu hi Rebekah ya adi mun'imbabale. Ot mundasal hi Isaac ya timbal Apu Dios ta numbutyug. ²²Mu nan imbutyugna ya nundappel ta namaag onda ay umanawwit hi putuna. Ot alyon Rebekah di, Tanganu nin on tayya han at hitun ma'ma'at i ha'on? Ot mundasal i Apu Dios.

---

^p 25:20 Hay ohah ngadan di Padam-Aram ya Mesopotamia.

²³Ya alyon Apu Dios i hiyay, Nan imbutyugmu ya nundappel ta nan holagda ya munhi"andah punhituwan. Ya nan udidiyan ya mabikbikah mu nan oha te nan panguluwan ya hiyay munhilbih hinan udidiyan.^q

²⁴Ta hidin nun'ayyam ya immannung an nundappel an linala'i. ²⁵Ya nan namangulun bimmudduh ya mumbolah^r ya na'addutdutan. Ot ngadananda mo ta hi Esau. ²⁶Ot mitnud nan mi'adwa an inhamadnan inidon hi mu'ud Esau ta hiya nan nginadananda ta hi Jacob. Ya hidin inyayyam Rebekah dida ya nanom (60) di tawon Isaac.

Hay Nangihukkatan Esau Hinan Kalebbengana An Panguluwan

²⁷Hidin kimmilogda ya nala'ing hi Esau an mun'anup ta nan muyung di imminghah umayana. Yaden hi Jacob e ya nan nunhituwanday umo'ohnongana. ²⁸Ya hay pinpinhod Isaac ya hi Esau te pohpohdonan ihda nan anupona. Mu hi Rebekah ya hi Jacob di pinpinhodna.

²⁹Ta han hin'algo an munha'ha"ang hi Jacob ya dimmatong hi Esau an nalpuh muyung an na'aggangan. ³⁰Ot alyonan Jacob di, Iyalim ni' ya hah nan mumbolah an inha"angmu ta ano' te tehtu tayya an na'aggangan'. Ta hiya nan tinolbanganda ta hi Edom te hidiyen odawona ya mumbolah.

³¹Ya alyon Jacob i hiyay, O mu idatmu ni' i ha'on nan kalebbengam an panguluwan.

³²Ya alyon Esau di, Undan nganney hilbin nae ya ten mateya' hi inagang'u. Ta'omman ya bagim.

³³Mu alyon Jacob di, Mu isapatam ni' an idatmun ha'on nan kalebbengam an panguluwan.

Ta nunsapatah Esau an idatna i Jacob nan kalebbenganan panguluwan.^s ³⁴Ona inathidi ot idat mohpen Jacob dohah nan inha"angna ya nan tinapay ot anona. Ta on nabhug ot inayunan umaan hidi. Ta hinaey mangipa'innila an manghan di punnomnom Esau hinan kalebbenganan panguluwan.

Hay Numbunagan Da Isaac Hi Ad Gerar

26 ¹Indani ya wada bo han bitil i diyen boble an nat'on tuwali din bitil hi atagun Abraham. Ta imme da Isaac hinan boblen nan patul di i Pilistia an hi Abimelek hidih ad Gerar.

²Mu numpatigoh Apu Dios i Isaac hidi ya alyonay, Adi'a umeh ad Egypt ta nan alyo' an em iha"adan ituwen boble di umohnongam. ³Ot unudom'e tun alyo' ya boddangan da'a ya winagahan da'an ha'on. Ta idat'un he'a ya nadan tanudam hituwen luta ta ipa'annung'u din imbaga' i amam an hi Abraham. ⁴Ya atbohadin punholagon da'ah dakkodakkol ta umat

^q 25:23 Roma 9:12   ^r 25:25 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

^s 25:33 Hebrew 12:16

hi dinakol nadan bittuwon ta diday pangdata' hi an namin ituwen luta. Ya gapun dida ya mawagahandan namin di tataguh tun luta ⁵an gapuh nangun'unudan din hi amam an hi Abraham hi an namin nan imbaga' an mahapul an atonyu. ⁶Ta e mo niha'ad da Isaac hi ad Gerar.

⁷Mu nadan linala'ihdi ya minahmahanda i Isaac hi'on nganney niyatana i Rebekah. Ya alyonay hi ibbana te tumakut hi pamatayandan hiya hi'ona ibaga an ahawana te apgohan bo udot. ⁸Mu hidin nadney niha'adandahdi ya wada han naminghan an inuhdungnan nan patul an hi Abimelek hinan tawana an mun'aw'awwalan da Isaac i Rebekah.

⁹Ot ipa'ayag mon Abimelek hi Isaac ot alyonan hiyay, Ot te mahan an ahawam ya tanganunmu alyon ni' di hi ibbam?

Ya alyonay, O te alyo'ot on alina ya patayona' hi'on'u ibaga an ahawa'.

¹⁰Ya alyon Abimelek di, Tanganu on waha athinah em inat? Onha wada otahan ha e ni'ilo' i hiyah nadan linala'ihitu ot namaag ya he'ay lummuh emi pumbahulan. ¹¹Ot ibagan mon Abimelek hinadan tatagu an mipapate nan tagun mangat hi adi maphod i Isaac onu nan ahawana.

Hay Kimmadangyanan Isaac

¹²Hidiyen tawon an nuntanom hi Isaac hidi ya pinumhod di intanomna ta dakol di inapitna an paddungnay numpihinggahut (100) an binumti nan intanomna te winagahan Apu Dios hiya. ¹³Ta na'udman an na'udman di kinadangyana ta lo'tat ya numbalin hi kakaddangyanan. ¹⁴Te dakkodakkol di kalnerona ya bakana ya baalna ta amohan nadan i Pilistia. ¹⁵Ta immeda ot eda tababon an namin nadan bubun an impaka"ut din hi amanan hi Abraham.

¹⁶Ot alyon mon nan patul an hi Abimelek i Isaac di, Umaan'a attog hitun boblemi te namaag nee ya on he'ay ong'ongngal di abalinana mu da'mi. ¹⁷Ot makak mo da Isaac ot umedah nan nundotal hi ad Gerar ta hidiy eda niha'adan.

¹⁸Ot ena ipaka"ut an namin nadan bubun an impiphod din hi amanan hi Abraham hidi. Te hidin nate ya e tinannabab nadan i Pilistia. Ot ingadana damdama i dadiyen bubun din nungngadan amana. ¹⁹Ya wada bo han impaka"utnah nadan baal hinan nundotal hi ad Gerar an waday liting hi dallomna. ²⁰Mu indani ya immeda nadan mumpumpastol an i Gerar ya mi'hannudah nadan pumpastolon Isaac te alyonday nan liting ya litingda anu. Ot ngadanan mon Isaac hidiyen bubun hi Punhahannuwan. ²¹Ot eda mo bo mungka"ut hi oha mu atbohadin pun'a'awwitanda. Ot ngadanan mo bon Isaac ta hi ad Pun'a'awwitan.

²²Ot madligda mo bo ot ahhinda mungka"ut boh oha. Ya ma'id mo ha e mamloh i diye. Ot ngadanana mo hi Luminggopan. Te alyon Isaac di, Maphod ta ad uwani ya inyabulut Apu Dios an munhitu ta'uhtu ta hitu mohpey pumhodan ta'u.

²³Ta nihaha"addahdi ot ahida umeh ad Beerseba. ²⁴Mu hidin nahdom i diyen dimmatnganda ya numpatigo boh Apu Dios i Isaac ot alyonay,

Ha'on nan Dios an dayawon amam an hi Abraham ot adi'a tumakut te wadaa' an bumoddang i he'a. Ta wagahan da'a ya punholagon da'a ta dakkodakkol di holagmu te hiyay imbaga' hinan baal'u an hi amam an hi Abraham. ²⁵Ot iphod Isaac han punggobhan hi maghob hidi ot dayawonah Apu Dios. Ot iyammanahdi han nun'allunganda ot eda mungka'ut hidi nadan baalna i han bubun.

Hay Nunhapitan Da Abimelek I Isaac

²⁶I han hin'algo ya imme da Abimelek an nalpudah ad Gerar ya hi Ahusat an hiya nan uggan muntugun i hiya ya hi Pikol an nabaktun opisyal di tindaluna ta eda tigon hi Isaac. ²⁷Ot alyon Isaac i diday, Tanganu on ad uwani ya umali ayun manigo i ha'on yaden nunhigla ni' di hihiwoyu i da'mi ta impa'aan da'mih bobleyu.

²⁸Ya alyonday, O te ad uwani mo ya innilamin hi Apu Dios di bumodboddang i he'a. Ta hiya nan pinhodmin mi'hayyup i he'a. ²⁹Ta wan ibagam an ma'id ha atom hi adi maphod i da'mi ta umat hidin awadan ta'un namin an ma'id ha inatmin he'a hi adi maphod ta ingganah din nangipa'aananmin da'yuhdi. Mu ad uwani ya mapto' an hi Apu Dios ya inaynayunan munwagah i he'a. ³⁰Ot idadaan mon Isaac di makan ya ma'inum ta mun'am'amlongdan namin.

³¹Hidin bimmangondah din mun'abigat ot mumpunsapatada hi hinohha an adida mangat hi adi maphod hi hinohhan dida. Ta hidin nagibbuh ot ahida mohpe madinol da Abimelek ya nadan nun'ibbanan umanamut. ³²Ya i diyen algo ya immali nadan baal Isaac ya alyonday, Waday inakhupanmin liting hinan bubun an kina'utanmi. ³³Ot ngadanan Isaac hidiyen bubun hi Nunsapataan. Ta hidiyey na'alaan nan ngadan diyen boble an hi ad Beerseba.

Nadan Ahawan Esau

³⁴Hidin napat (40) di tawon Esau ya inyahawanay duwan binabain tinanud Hit an da Judith i Basemat. Hi Judith ya imbabalen Beeri ya hi Basemat ya imbabalen Elon. ³⁵Mu dadiyen inahawan Esau di gapunah e inomnoman da Isaac an himbale i Rebekah.

Hay Nunwagahan Isaac I Jacob

27 ¹Hi Isaac ya amamma mo ya adi tumigoy matana. Ya alinah ona pa'ayag nan panguluwan an imbabalanan hi Esau. Ta hidin immeh Esau ya alyonay, Imbabale'.

Ya alyon Esau di, Tanganu ama?

²Ya alyon Isaac di, Ten amammaa' mo ya adi mibahhon agagga moy ataya'. ³Ot alam nan panam ya imme'ah muyung ta e'a manganup.

⁴Ta wa'e ha inanupmu ya inha'angmundi anu hinan pohdo' an ihda

ya inyalim ta hiyay ihda'. Ta nabhuga'e ya ahi da'a winagahan hinan ma'udin punwagah'u ta ahiya' mate.

⁵Mu hi Rebekah ya dingngolnah diyen imbagan Isaac i Esau. Ta hidin hiyah immeh Esau an e mun'anup ⁶ot alyonan Jacob di, Nomnomnomom te dingngol'un alyon amam i Esau ⁷di ume anu ta e manganup ya inyanamutna ta iha"angna ya impihdanan hiya. Ta nabhug'e ya ahina winagahan hinan ma'udin punwagahna ta ahi mate. ⁸Ot he"a an imbabale ya unudom tun alyo'. ⁹Ta ma'anne'ah nan awadan di gulding ya pinto'muy duwah nadan mun'atataba an hiyah nahikon ya inyalim ta iha"ang'u nan pohpohdon amam. ¹⁰Ta hiyay em ipihdan hiya ta he'ay wagahana ya ahi mate.

¹¹Mu alyon Jacob i inanay, O mu hi Esau ya nadutdutan an adi umat i ha'on an madangih di up'up'u. ¹²Alina ya dapaona' ya ma'innilaana an bokon ha'on hi Esau ya ummanot on ha idut di midat i ha'on.

¹³Ya alyon inana boy, Onha waha athidi ot ta'on ya ha'on di ma'idutan ta bokon he"a. Ekaot ta em alan ha duwah nan gulding.

¹⁴Ta imme moh Jacob ot ena alan nan duwan gulding. Ot paltiyonda ot iha"ang inana hinan pohpohdon amanan ihda. ¹⁵Ot alana bo nan amapmaphodan an lubung Esau ot ipilubungna i Jacob. ¹⁶Ot ipaklana nan lina'latnan up'up nan gulding hi ta'len Jacob ya hay bagangna. ¹⁷Ot ahina idat i hiya nan mahongo an inha"angnan gulding ya nan tinapay. ¹⁸Ta inyen Jacob i amana ot alyonay, Ama.

Ya alyon amanay, O, on nganne'a i da'yu an imbabale'?

¹⁹Ya alyon Jacob di, Ha'on nan panguluwan an hi Esau an inyali' tee nan alyom. Ot bumangon'a ta ihdam tun dotag ta ahiya' mohpe wagahan.

²⁰Ot alyon Isaac di, Nganney inatmu ta agagga ya waday inanupmu?

Ya alyon Jacob di, Hi Apu Dios an dayawom di bimmoddang i ha'on.

²¹Ot alyon Isaac di, Imbabale' mihaggon aya ta dapaon da'a hi'on immannung an he'ah Esau.

²²Ot mihaggon moh Jacob i amana ta ona dinapa ya alyonay, Hay hapitmu ya ay hapit Jacob mu hay ta'lem ya ay ta'len Esau.

²³Ta aggena immatunan an hi Jacob te nan ta'lana ya ay ta'len Esau. Ya on alyon di ta wagahana ²⁴ya alyona boy, On immannung an he'ah Esau?

Ya alyon Jacob di, O ha'on tee.

²⁵Ot alyon Isaac di, Iyalim mo doha ta ihda' hinan em inanup ta ahi da'a wagahan i ha'on.

Ot idat Jacob doha ot anona ot idattana boh bayah hi inumona. ²⁶Ot ahi mohpe alyon Isaac i hiyay, Imbabale', ma'a ta awalona'.

²⁷Ot ume mo ot awalona ta hinunghung amana nan lubungna ot wagahanan alyonay,

Mapto' tuwalin hay panunghung'uh tun imbabale' ya umat hinan hunghung nan puntanoman an winagahan Apu Dios.

28 Ot hanat hi Apu Dios ya ipiyalina nan dulnu an nalpuh ad abunyan ya ipalumongna nan lutan puntanomam ta dakol di makan ya ma'inum.

29 Ya hanat nadan tataguh abobboble ya munhilbida i he'a ta he"ay mumbalin hi ap'apuda.

Ya ta'on on hanadan tulangmu ya he"ay ibilangdah ap'apu.

Ya an namin nadan mangidut i he'a ya dida otahan di ma'idutan. Mu nadan munwagah i he'a ya mawagahanda damdama.

Hay Numpahmo'an Esau Ta Wagahan Amana

30 Ta hidin nagibbuh an winagahan Isaac hi Jacob ot umaan hidi. Mu hidin hiyah immaan ya dimmatong hi ibbanan hi Esau an nalpuh nan ena nanganupan. 31 Ta inha"angna nan inanupnah nan punha"ang an pohpohdon amana. Ta hidin nalutu ot iyenana hiya ot alyonay, Ama anuham an bumangon ta umbun'a ta ihdam dohah tun dotag an inyali' ya ahiya' winagahan.

32 Ya alyon amanay, On ngadanmu?

Ya alyon Esau di, Ot ten ha'on teeh Esau an panguluwan an imbabalem.

33 Ya munggayayonggong hi Isaac an alyonay, Ot nganne moh diyen nangiyalin ha'on hi niha"ang an dotag ot ihda' ta hiyay winagaha'. Ta hiya moy mawagahan hi inggana.

34 Ya adi mitpol di kogan Esau hi nangngolana i diye ot alyonay, Mu ta'on bahan on ha'on ama ya wagahana'.

35 Ya alyon Isaac di, Binaliyana' nee hinan ibam ot alana nan wagah an midat ot i he'a.

36 Ot alyon Esau di, Undan tuwalin na'innilaan di pangatnan miyunnudan hinan ngadanan Jacob te pidwana moh tuwe hi namaliyana i ha'on. Te binaliyana' bo ot alana nan kalebbenga' an panguluwan ya ten ad uwani mahan ya nan wagah an midat i ha'on. Ot undan ma'id ahan ha nabati i ha punwagahmun ha'on.

37 Ya alyon Isaac di, Imbabale' ma'id mo te nalpah an hiyay winagaha' hi nabakbaktu i da'yun duwa ta an naminday tutulangna ya numbalino' didah baalna. Ya hiya boy nangdata' hi makan ya bayah.

38 Mu hiya damdaman mumpahpahmo' hi Esau i amanan alyonay, Undan oha ya ammuna ha wagaham ama. Pi'wagaha' bahan. Ot inayunan mungkoga.

39 Mu alyon Isaac i hiyay, Nan lutan em iha"adan ya adi humangoy mitanom ya adi dumulnu. 40 Ta hay itanudmu ya hanadan alam hinan abakom hi gubat. Ya mumbalin'ah baal nan ibam. Mu lo'tat ya ngohayom ta adi minaynayun an he"ay baalna.

41 Ta nihipun i diye ya ma'hihhiwoh Esau i Jacob an gapuh nan nunwagahan Isaac i Jacob. Ta hay ninomnomna ya patayonah

ibbanah tun malpah an mateh amada. ⁴²Mu waday nangilmu i diyen ninomnomna ot ipa'innilada i Rebekah. Ta impa'ayagna moh Jacob ot ibagana i hiya. ⁴³Ot alyonan hiyay, Imbabale' bumtik'a attog hi balen da ulitaum an hi Laban hi ad Haran. ⁴⁴Ta hidiy em ni' iha"adan ta ingganah on ma'ubayah di bungot nan ibam. ⁴⁵Ta lininglingna'e nan inatmun hiya ya ahi nangamung ha honago' hi umalih mangawit i he"ahdi. Te undan ni'nong ha alina ya namaag ya nama'id ayun duwa.^t

⁴⁶Ot alyon bon Rebekah i Isaac di, Impa'engleya' mo ahan hinadan ahawan Esau an i wahtu. Ya onha mangahawa'e bo hi Jacob hinan tinanud Hit ot udulna attog di mateya'.

Hay Nangituda'an Isaac I Jacob Hi Ad Paddan-Aram

28 ¹Ot ipa'ayag Isaac hi Jacob ot tugunonan alyonay, Adi'a mangahawah i Kanaan. ²Mundadaan'a ta ume'ah ad Paddan-Aram hi boblen aman inam an hi Betuel ta nan imbabalen ulitaum an hi Laban di ahawaom. Hi Laban ya hi ibban inam. ³Ot hanat nan ongal di abalinanan Dios di munwagah i he" a ta dumakkodakkol di holagmu. Ta mumbalin'ah hi aman di dakol an tinanud. ⁴Ta wan he"ay idatan nan nunwagah Apu Dios i din hi apum an hi Abraham ta he"ay ipa'annungana ta ta'on on ta'u mangili ituwen boble mu lo'tat ya da'yuy munhitu ituwen boble. Te hituwen boble ya indat Apu Dios i din hi apum an hi Abraham.

⁵Ot honagon Isaac hi Jacob hi ad Paddan-Aram ta umeh balen ulitaunan hi Laban an hi ibban Rebekah an hi inada i Esau. Ya hay hi aman da Laban i Rebekah ya hi Betuel an i Aram.

Hay Nangahawaan Esau

⁶Hi Esau ya na'innilaanan winagahan Isaac hi Jacob ot tugunona ta bokon ha i Kanaan di ahawaona ot ituda'nah ad Paddan-Aram ta hidiy ena pangahawaan. ⁷Ot un'unudon Jacob da amada i inada ta immeh ad Paddan-Aram. ⁸Te inilmun Esau hi agge naminhodan amanah nadan binabain i Kanaan an inahawana te gapuh nan pangatda. ⁹Ot ume moh balen ulitaunan hi Ismael an imbabalen Abraham ot ahawaonah Mahalat an hi ibban Nebayot an imbabalen Ismael ta niddum hinadan udum an ahawana.

Hay Nun'inopan Jacob Hi Ad Betel

¹⁰Hi Jacob ya tinaynanah ad Beerseba ot ipluynah ad Haran. ¹¹Ya hidin nahdoman hinan awon ot umohnong ta mun'ible. Ot alana han batu ta hiyay nangippinganan nalo'. ¹²Ya ininopna an wada anu han agdan an nigoh'ad hinan luta ot mitu'dul hi ad lagud. Ya wadaday anghel Apu Dios

---

^t 27:45 Nan mama"iddan duwa ya hinan tugun Apu Dios ya alyonay nan pumate ya mipapate bo.

an tumikidda on dimmayyuda i diyen agdan. ¹³Ya inoy an wahdih Apu Dios an timma'dog hi baktun diyen agdan. Ya alyonay, Ha'on hi Apu Dios an dayawon apum an hi Abraham ya hi amam an hi Isaac. Hituwen lutan nalo'am ya idat'un he'a ya nadan tanudam. ¹⁴Ya hay dinakol di tanudam ya umat hi dinakol di hupu'. Ta mumpapangeday udum hi nangappit hi alimuhan di algo ya hi nangappit hi tuluwan di algo ya hi nangappit hi huddo'na ya hi muyyadna. Ya an namin di tataguh abobbobleh tun luta ya mawagahandan gapun da'yu. ¹⁵Ot wadaa' i he'a ta ipapto' da'a hi an namin di pangayam ta wan mumbangngad'a ta mumboble'a ituwen awadam. Ot adi da'a taynan ta mipa'annung nan imbaga' i he'a.

¹⁶Ta hidin inggibo' Jacob ya alyonah nomnomnay, Agge' tee innila ya onnot on wadah Apu Dios ituwen immohnonga'.

¹⁷Ya nangintatakut an alyonay, Te on hitu nan paddungnay panton di ad abunya an nunhituwan Apu Dios.

¹⁸Ta on nawi"it ot maba"unut moh Jacob ot alana nan batun nangippinganah nalo'ana ot ha'adona ta mangipanomnom i hiya i diyen ininopna ot ahina hiitan hi lana. ¹⁹Ot ngadananah diyen boble ta hi ad Betel mu hay ngadana ni' ya hi ad Lus. ²⁰Ot munsapata an alyonay, Wadawada'eh Apu Dios ta ipapto'a' i hiya hinan pangaya' ta idatna nan mahapul'u an umat hi ano' ya ilubung'u ²¹ta malinggop hi pumbangngada' hi balen ama ya hiyay Dios hi dayawo'. ²²Ya hituwen batun hina"ad'uy panginomnomnoma' hinan nipatigon ha'on ta hituy pundayawa' i Apu Dios. Ya an namin di idatnan ha'on ya ipabangngad'u nan mi'apulu (10).

Hay Dimmatngan Jacob Hi Balen Da Laban

29 ¹Hi Jacob ya innayunah nan pangayana an inipluynah nangappit hi tuluwan di algo. ²Ya inakhupana han bubun. Ya wahdiday malmallo' an dakol an kalneron nun'at'uy immohnonganda. Ya hidih nan bubun ya wahdi han ongal an batu hinan ngowabna. ³Ta na'amungda'en namin nadan kalnero ya ahi mohpe aanon nadan mumpastol nan batuh nan ngowabna ta uminumda. Ya nalpah'en imminumda on impabangngaddah diyen batuh nan ngowabna.

⁴Ta hi Jacob ya e ni'hapit hinadan mumpastol an alyonay, I'iba, danay bobleh nalpuwanyu?

Ya alyonday, Nalpu amih ad Haran.

⁵Ot alyonay, On innilayuh Laban an apapun Nahor?

Ya alyonday, O, innilami.

⁶Ot alyon Jacob di, On nganney a'atna?

Ya alyonday, Mapmaphod. Ya dayya nan imbabalenan hi Rachel an tuwe an impanguluna nadan kalneroda.

⁷Ya alyon Jacob di, Ot ten agge ni' tee nahdom. Ot adiyu ni' e iyapun tudan kalnero ta pa'inumanyu ni' dida ya imbangngadyuh nan pumpastolanyu.

⁸Ya alyonday, Adi athinay pangatmi te ingganah onda umalin namin nadan kalnero ya ahimi aanon nan batuh nan ngowab nan bubun ta uminumdan namin.

⁹Ya hidin humanahhapitda ya dimmatong hi Rachel ya nadan ipastolnan kalneron amana. ¹⁰Ya hidin tinigon Jacob hi Rachel an imbabalen Laban an hi ibban inana ot ume ot ena aanon nan batuh nan ngowab di bubun ta uminumda nan kalneron impanguluna. ¹¹Ot umeh awadan Rachel ot awalona ot inayunan kunga an gapuh amlongna. ¹²Ot alyona i Rachel di, Ha'on ya amuna'ona' i amam an imbabaleya' i Rebekah. Ya muntinnagtaggot hi Rachel ot ena ibaga i amana.

¹³Ya hidin dingngol Laban an hi aman Rachel hidiyen immaliyan nan imbabalen ibbana ot awigingona an e manamun hiya. Ta imme ot awalona ot awitonah baleda. Ot uhuhon mon Jacob an namin nadan na'na'at. ¹⁴Ya alyon Laban di, Ay da'a damdama nee imbabalen ha'on. Ot miha"ad hi Jacob hi baleda hi himbulan.

Hay Nangibo'laan Jacob Hi Pangahawaana I Da Rachel I Leah

¹⁵Ta alyon Laban i Jacob di, Adi gapu ta amuna'on da'a ya namaag ya on da'a puntamtammuwon on ammuna. Ot hiya nan maphod onmu ibaga nan pohdom hi idat'uh bo'laom. ¹⁶Hi Laban ya waday duwan binabain imbabalena an hay ngadan nan panguluwan ya hi Leah ya hi Rachel nan mi'adwa. ¹⁷Hi Leah ya mapmaphod di matana. Mu hi Rachel ya apgohan an maphod di nangadolna. ¹⁸Ta hay pinpinhod Jacob ya hi Rachel. Ta hiya nan inalinan Laban di, Ta'omman ya nuntamuwa' i he'a hi pituy tawon mu ta iyabulutmun ahawao' hi Rachel.

¹⁹Ya inabulut Laban an alyonay, Ot udu'dulnay he'ay pangipa'ahawaa' i hiya mu nadan udum. Ot mihtu ta'u mohtu.

²⁰Ta innayun mon Jacob an nuntamu i Laban hi pituy tawon. Mu hidiye ya ay ha atnay algo an gapuh nan ongal an naminhodna i Rachel.

²¹Ya hidin nalpah nan pituy tawon ot ibagan Jacob i Laban an pohdonan mun'ahawada mo i Rachel. ²²Ot ipa'ayag Laban nadan tatagu i diyen boble ot mumpahamul. ²³Mu i diyen nahdom ya hay e ni'ilo'on Laban i Jacob ya hi Leah. Ta hi Leah di inilo' Jacob. ²⁴Ot idat Laban hi Silpah i Leah ta hiyay tagalana. ²⁵Ta hidin nawi"it ya na'innilaan Jacob an hay inilo'na ya hi Leah. Ot ume i Laban ot alyonay, Tanganu mahan on waha athinah inatmu? Hay intamuwa' ya hi Rachel ya tanganu ona' e inlaylayahhan i he'a?

²⁶Ya alyon Laban i hiyay, O te hay pangiyem"emihtu ya mahapul an nan panguluwan di mamangulun mangahawa. ²⁷Mu ta'omman ya haddom ta malpah hituwen hindumingguwan an pungkasalanyu i Leah ya ahi' iyabulut hi Rachel. Mu mahapul bon muntamu'an ha'on hi pituy tawon.

²⁸Ot iyabulut mon Jacob an malpah hidiyen hindumingguwan ya iyabulut Laban hi Rachel ta ahawaona damdama. ²⁹Ot idat Laban hi

Bilhah i Rachel ta hiyay tagalana. ³⁰Ot mi'ilo' mo boh Jacob i Rachel ya hiyay pohpohdona mu hi Leah. Ot inayunan muntamu i Laban hi pitu boy tawon.

Nadan Imbabalen Jacob

³¹Hidin tinigon Apu Dios an manghan di naminhod Jacob i Leah an adi umat hi naminhodna i Rachel ya inyabulutna an ma'imbabalayan hi Leah mu ma'id ha imbabalen Rachel. ³²Ta numbutyug hi Leah ot mun'ayyam ya lala'i. Ya alyon Leah di, Maphod ta tinigon Apu Dios hituwen ma'ma'at i ha'on ta ad uwani ya mabalin an pohdona' i ahawa'. Ot ngadanana ta hi Ruben.

³³Indani bo ya numbutyug ot mun'ayyam bo i han lala'i. Ot alyonay, Maphod ta indat bon Apu Dios hituwen imbabale' te innilanan adiya' pohdon i ahawa'. Ot ngadanana ta hi Simeon.

³⁴Ya indani ya numbutyug bo ta nun'ayyam ya lala'i bo. Ot ngadanana ta hi Libay. Ot alyonay, Pinhoda' mahan mo i ahawa' te tulu moy imbabalemin linala'i.

³⁵Ya indani ya numbutyug bo ta nun'ayyam ya lala'i. Ot ngadanana ta hi Judah te alyonay, Ad uwani ya hi Apu Dios di dayawo'.

Ya nihipun i diye ya agge mo numbutyug.

30 ¹Hi Rachel ya ma'id ha imbabalena. Ta lo'tat ya umamoh i ibbana. Ot alyonan Jacob di, Idattana' pibo i ha imbabale'. Te ma'id'e ya udu'dulna attog di mateya'.

²Ya bimmungot hi Jacob i Rachel ot alyonay, Undan ha'on hi Apu Dios? Bokon ha'on di mangipagol hi em pun'imbabalayan te hi Apu Dios.

³Ya alyon Rachel i hiyay, Tehtu tee nan tagala' an hi Bilhah ot e'a mi'ilo' i hiya ta wada'e ha imbabaleyu ya hiyay pun'imbabaleta.

⁴Ta inyabulutna an e mi'ilo' hi Jacob hinan tagalanan hi Bilhah. ⁵Ya nawadaan hi Bilhah ta hidin inyayyamna ya lala'i. ⁶Ot ngadanan Rachel ta hi Dan. Te alyonay, Maphod ta dingngol Apu Dios nan imbaga' i hiya ta indatna han lala'in pun'imbabale'.

⁷Ya numbutyug boh Bilhah hinan mi'adwa. Ta inyayyamna ya lala'i bo. ⁸Ot ngadanan Rachel ta hi Naptali te alyonay, Handi ya nunhiglay amoh'u i ibba' an gapu ta waday imbabalena mu ad uwani ya indattana' i Apu Dios hi imbabale'.

⁹Mu hidin magibo' Leah an namogpog di punggolangana ya inyabulutnan e mi'ilo' hi Jacob hinan tagalanan hi Silpah. ¹⁰Ya nawada han imbabaledah nan tagalan Leah an hi Silpah. ¹¹Ot ngadanan Leah ta hi Gad te alyonay, Maphod ta nawada boh tuwen imbabale'. ¹²Ya indani ya na'adwa"an ya lala'i bo. ¹³Ot ngadanan Leah ta hi Aser te alyonay, Ongal di pun'am'amlonga' te hay punnomnom mon nadan binabai i ha'on ya ma'am'amlonga'.

¹⁴Ya i han ahigapas ya immeh Ruben hinan puntanoman ya inakupana han bungan di mandragora^u ot alana ta ena idat i inanan hi Leah. Ya hidin mun'odoh Rachel i hiya ¹⁵ya alyon Leah di, Undan alyom bo on ta pulhom tun indat nan imbabale' ta umat hi namloham hinan ahawa'.

Mu inalin Rachel di, Idattana^e ya ta'omman ya he'ay pi'ilo'an Jacob hi mahdom.

¹⁶Ta hidiyen mun'ahdom an hiyah manganamut hi Jacob ot e damuwon Leah. Ot alyonan hiyay, Ha'on di pi'ilo'am hi mahdom te binayadan da'ah nan mandragora an indat nan imbabale'.

Ot hiya moy pi'ilo'an Jacob i diyen nahdom. ¹⁷Ya inabulut Apu Dios nan indasal Leah ta nawadaan hinan mi'alima. Ta hidin inyayyamna ya lala'i. ¹⁸Ot ngadanana ta hi Issakar te alyonay, Hi Apu Dios di nangdat hi gungguna' te inyabulut'u an mi'ilo' nan ahawa' hinan tagala'. ¹⁹Ya indani bo ya numbutyug hi Leah hinan mi'anom. ²⁰Ya inyayyamna ya lala'i bo ot ngadanana ta hi Sebulun. Te alyonay, Hanan diyot ta indat Apu Dios ha imbabalemi. Ot pohdona' nin mo i ahawa' te onom mo tayyay imbabalemi. ²¹Ya indani ya nawada han ohan babai ot ngadanana ta hi Dinah.

²²Ya lo'tat mahan ya ninomnom Apu Dios hi Rachel ya nan indasadasalnan hiya ot iyabulutnan mun'imbabale. ²³Ta numbutyug ot mun'ayyam ya lala'i. Ot alyonay, Maphod ta indat Apu Dios han imbabale' ta adiya' mo pihulon hinadan tatagu. ²⁴Ot ngadanana ta hi Joseph ot alyonay, Hanaot ni' ta alina ya adwa'an Apu Dios i ha oha boh lala'i.

Hay Nangibagaan Jacob I Laban An Pohdonan Umanamut

²⁵Hidin wada moh Joseph ya alyon Jacob i Laban di, Ad uwani ya pohdo' an mumbangngad hi boblemi. ²⁶Ya awito' tudan ahawa' ya nadan imbabalemi ot na'abbo'lao' mahan dida te innilam di inat'un nuntamuh nan impatamum i ha'on.

²⁷Ya alyon Laban i hiyay, Hi'on mabalin ya umohnong ayuhtu. Te hay na'innilaa' hinan mumbuyun ya manu'e anu hi winagahana' i Apu Dios ya gapuh nan awahtum. ²⁸Ot ta'on ya imbagam nan pohdom hi bino'lam ta idat'u.

²⁹Ya alyon Jacob i hiyay, Innilam di inat'un nuntamuh nan impatamum i ha'on hitun atnay tawon. Ya hay e nahlagan nadan halunmun baka ya nadan udum. ³⁰Te adi athinay dinakoldah din pa'ali'. Mu maphod ta neen dimmakolda mo te winagahan da'an Apu Dios an gapun ha'on. Ot ad uwani ya mahapul pibon nomnomnomo' ha mabalin hi ato' an mananud hitudan pamilya'.

---

^u 30:14 Hituwen bungan di mandragora ya pun'agalem an hay alyon di udum ya habhabung.

³¹Ya impidwan Laban an inaliy, Ot ibagam nimpey pohdom an idat'un he'a hi bino'lam?

Ya alyon Jacob di, Adiya' mumbagah bino'la' mu unnudam'e tun alyo' ya ta'omman ya innayun'u an mumpapto' hinadan halunmu. ³²Mu hay pohdo' ya mabalin'e ya iyabulutmu ta ihiwwe' an namin nadan o'ongal di bato'da an kalnero ya gulding ya ta'on on nadan kikitang di bato'dan kalnero ya gulding ta hiyay ay'u bino'la. ³³Ta hay pidwanah panigam hinan ay'u bino'la ya wada'e ha akhupam hi agge nabato'an hinadan nahiwwen gulding'u ya kalnero' ya na'innilan inala' hinan halunmu. ³⁴Ya inabulut Laban hidiyen imbagan Jacob.

³⁵Mu hay inat Laban i diyen algo ya immeh awadan di haluna ot ena ihiwwen namin nadan waday bato'na an gulding ya kalnero ot iyukodnah nadan imbabalenan linala'i. ³⁶Ot iyedah nan nibata'an ta eda indanallanan dadiyen kalnero ya gulding hi tuluy algo ta adi tigon Jacob. Ta nan binatida ya dadiyey innayayun Jacob an impapto'.

³⁷Ta hay inat Jacob ya wa'et nadatngan di e uminumana nan haluna ya nangalah hapang di nat'onat'on an kayiw on inuplakanay hingkikittang ta pulaw di matigo. ³⁸Ya hiyay impahangngabnah nadan way uminumanda te hidiy imminghah punhintatangbalanda. ³⁹Ya inatna'ehdi on nabato'andah mangmangitit onu pulaw nadan imbabaleda ⁴⁰on inhiwwena dida. Ya nada'en udum an nabato'an ya ena impahangngab hinadan mangitit an bagin Laban ta wan mabato'an nadan imbabaleda. On inhiwwena nadan haluna hinan halun Laban. ⁴¹Ya hay inatna bo ya munhintatangbalda'e nadan mun'ahdol on inhanggana nan na'uplakan an kayiw hi hinangngabda hinan pun'inumanda ta mun'ahdol bo nadan imbabaleda. ⁴²Mu adina aton hidih nadan nun'akapuy. Ta lo'tat ya mun'ahdol an namin di halun Jacob ya nadan nun'akapuy i Laban. ⁴³Ta lo'tat ya kimmadangyan hi Jacob te dimmakol di haluna ya kemelna ya dongkina ya ta'on on nadan baalna an binabai ya linala'i.

Hay Nanaynan Da Jacob I Laban

31 ¹Hi Jacob ya na'innilaana nan imbagan nadan linala'in imbabalen Laban an alyonday, Namaag udot ya inalan Jacob an namin nadan halun ama ta'u ta hiyay kimmadangyan.

²Ya inilmun Jacob an ta'on on hi Laban ya naluman hi adi maphod di pangatna i hiya an adi umat hidin hopapna. ³Ta alyon Apu Dios i Jacob di, Mumbangngad'ah nan numbobl原因 nadan a'ammodmu ya nadan i'ibam ot wadaa' an bumoddang i he'a.

⁴Ot ipa'ayag mon Jacob da Rachel i Leah ta umedahdi hinan pumpastolana. ⁵Ot alyona i diday, Inilmu' an naluman hi adi maphod nan pangat amayu i ha'on an adi umat hidin hopapna. Mu maphod ta nan Dios an dayawon ama ya nanongnan wadan bumoddang i ha'on. ⁶Ot da'yu ya innilayun inat'uy abalina' an nangat hi an namin an impatamun amayu i ha'on. ⁷Mu hiya damdaman agagga on tinukunga' te

imbanahhona nan nunhapitanmin bo'lao'. Mu maphod ta agge inyabulut Apu Dios an eya' dadagon i hiya. ⁸Ot hay itigana an hi Apu Dios di bimmoddang i ha'on ya wa'et hay inalin amayu hi bo'lao' ya nadan kikkitung di bato'na an gulding on indani tatawwa ta nun'imbabale nadan gulding on kikkitung di bato'nay imbabaleda. Ya inalina'e bo hi nadan o'ongal di bato'na on athidi bon o'ongal di bato'day imbabaleda. ⁹Ta paddungnay inalan Apu Dios nan halun amayu ot idatnan ha'on. ¹⁰Te i han pumatangbalanmi hinadan halun ya anakkaya an ininop'u an waday nun'abato'an hi kikkitung ya o'ongal an tangbal an gulding ya nun'abato'an bo nadan imbabaleda hi o'ongal ya kikkitung. ¹¹Ya numpatigo nan anghel Apu Dios i diyen nun'inopa' ot ngadanonay ngadan'u. Ot alyo' di, Tanganu Apu Dios?

¹²Ya alyonay, Tigom an namin nadan tangbal an gulding an nadan nun'abato'an hi o'ongal ya atbohdiy bato' nadan imbabaleda. Ya nada'e bon nun'abato'an hi kikkitung ya athidi boy bato' nadan imbabaleda. Manu'eh athinay ma'ma'at ya tinigo' nan at'aton Laban i he'a.

¹³Ya alyona boy, Ha'on nan Dios an numpatigon he'ah ad Betel hinan nunha'adam hidin batu ot hiitam hi lana ta panginomnomnomam hinan tinigom ya nan imbagam i ha'on hidi. Ot ad uwani ya mundadaan'a ta ibangngadmu mohpeh nan boblen niyayyamam.

¹⁴Ya alyon da Rachel i Leah di, Ma'id ahan tatawwa ha ipaboltan amami i da'mi. ¹⁵Namaag ya ay da'mi bokon imbabale. Ta ay da'mi inihbut ot umahonan namin nan namayadda i da'mi. ¹⁶Mu ta'on ot an namin nadan kinadangyan an inalan Apu Dios i hiya ya bagi ta'un namin hitudan imbabale ta'u. Ot agam ta atom nan imbagam Apu Dios an atom.

¹⁷Ta nun'itakken Jacob nadan imbabaleda ya nadan ahawana hinan kemel. ¹⁸Ot makakdan umeh ad Kanaan an boblen amana an impipanguluna nadan haluna ya nadan indadaana an mahapulda an inamungnah awadanahdi hi ad Paddan-Aram. ¹⁹Mu hi Rachel ya ni'yalana nan bulul amanah din eda numpukis hi kalnero. ²⁰Ya de bo udot an agge impa'in'innilan Jacob i Laban nan bumtikanda ²¹an inodnandan namin nadan wadan dida. Ta hidin inagwatda nan wangwang an nungngadan hi Euprates ot inayundah nan nun'abillid an bobleh ad Gilead.

Hay Namdugan Laban I Da Jacob

²²Hidin mi'atluh algoh nakakan da Jacob ya waday nangipa'innilan Laban i diyen binumtikanda. ²³Ot pun'ayagana mo nadan tulangna ot tundonda da Jacob. Ta hidin mi'apituh algo ya inakhupanda didah nan nun'abillid an bobleh ad Gilead. ²⁴Mu hidiyen nahdom ya numpa'inop hi Apu Dios i Laban ot alyonan hiyay, Tigom ta ma'id ha ibagam hi adi maphod i Jacob. ²⁵Ta nun'allung da Jacob hinan nun'abillid an boble hi

ad Gilead hidin ni'akhup da Laban ot mun'allungda damdama i diyen boble.

²⁶Ot umeh Laban hi awadan Jacob ot alyonay, Tanganu on waha athinah inatmu ta namaag ya inlaylayahhana' ot ibtikmu tudan imbabale' ta aymu binalud didah gubat? ²⁷Tanganu onmu agge imbagbaga ta binumtik ayu? Onha imbagayu ot wan indadaan'u ha pun'am'amlongan ta'un namin ya ahi da'mi taynan. ²⁸Namaag ya aggeya' indattan hi waya' an ni'hahhahapit hitudan apapu' ya tudan imbabale' ta ahi ta'u munhihi'an. Adi maphod hinaen inatmu. ²⁹Undan aggem innilan abalina' an mangat hi adi maphod i he'a onha agge numpa'inop hidin nahdom hi Apu Dios an dayawon amam ot alyonay tigom ta ma'id ha ibagam hi adi maphod i Jacob. ³⁰Mu ta'onot boh on athinay inatmu an lummuh aptum an umanamut hi awadan da amam mu ta aggeyu ni'yako nadan bulul hi balemi.

³¹Ya alyon Jacob i hiyay, Manu'eh inat'uhtu ya tumakuta' hi pangipagolam hitudan imbabalem. ³²Mu nan alyom an bubulbullul ya hama'om ta alina'e hi inakhupanyu ya ta'on attog on mipapate nan nangako. Ya wada'ey udum hi bagim hi akhupam ya tinuddum ta punhintiggan tudan ibba ta'u.

Mu hi Jacob ya aggena innilan hi Rachel di nangalah nadan bulul.

³³Ta inhipun Laban an nunlikiha hinan nun'allungan Jacob ot ahi hi Leah ya nan duwan tagala mu ma'id ha inakhupana. Ot ihiwna mohpeh nan nun'allungan Rachel ³⁴mu ma'id damdama ha inakhupana. Te hi Rachel an hiya nan nangala ya inuhbungnah nan inumbunanah nan nitakkayanah nan kemel. ³⁵Ot alyona i amanay, Hanat adi'a bumungot i ha'on ama hi'on adiya' tuma'dog hitun inumbuna' te wada othadiy ma'iho. Ta hiya nan ma'id ha inakhupan Laban.

³⁶Ta bimmungot moh Jacob ot alyona i Laban di, Undan nganney bahul'u i he'a ta tinnuda'? ³⁷Ot nen nalpah an ma'id ha aggem linikihah nadan bagimi ya agam mohpe ta ipatigom nan inakhupam an bagim ta punhintiggan ta'uh nadan nun'ibbam ya nadan tulangmu ta diday ukod an mangibaga hi'on nganne i ditan duway numbahul.

³⁸Ot alyona boy, Nuntamuwa' i he'a hi baintiy (20) tawon ot ipanapto'u nadan halunmu ta dimmakolda. Mu ma'id ha pinalti' ni'mo hi inihda'. ³⁹Ya ta'on on nan pinaten di layon ya agge' inyalin he'a te ha'on di numbayad. Ya atbohadin an namin di natala' an ta'on on bokon'u bahul on impahukkatmun ha'on. ⁴⁰Ya nunhiglay nangitpo'itpola' hinan potang ya kotel hi'on nahdom ya niddum di timmukatukala'. ⁴¹Ta athi'athinay na'at i ha'on hitun immen baintiy (20) tawon te himpulut opat (14) di tawon di namo'laa' hitudan duwan imbabalem ya onom di tawon hitudan halunmu. Ya numpihimpuluy (10) nanukungam i ha'on ta imbanahhom nadan nunhapitantan bo'lao'. ⁴²Ot onha bokon hi Apu Dios an dayawon

nadan a'ammod'u an hi Abraham ya hi Isaac di bimmoddang i ha'on ot wan intuda'a' an ma'id ha indatmun ha'on. Mu maphod ta tinigon Apu Dios nan napalpaligata' ya nan inat'un nuntamu ta hiya nan pinadananan he"ah din nahdom ta ma'id ha adi maphod hi ibagam.

Hay Nunhapitan Da Jacob I Laban

⁴³Alyon Laban di, Tun binabai ya i'imbabale' ya a'apapu' tudan imbabaleda. Ya ta'on on tun halun ya bagi'. Ot adi mabalin hi waday ato' hi adi maphod hitun i'imbabale' ya tudan a'apapu'. ⁴⁴Ta hiya nan mahapul di munhapittah maphod ta nan abulutontan duwa di hiyay ma'at. Ot amungonta dohah nadan batu ta mangipanomnom an adita ibahho nan punhapitanta.

⁴⁵Ot alan Jacob han batu ot ha'adona ta panginomnomana i diyen na'at. ⁴⁶Ot ibaganah nadan ibbana ta eda mangalah batu ot amungonda. Ot ahida mangan da Laban i Jacob hinan haggon diyen na'amung an batu. ⁴⁷Ot ngadanan Laban hidiyen na'amung an batu hinan hapitda ta hi ad Jegar-Sahaduta ot ngadanan bon Jacob ta hi ad Galeed.

⁴⁸Ya alyon Laban di, Hituwen na'amung an batu di panginomnomnomantan duwa. Ta hidiyey gapunah nangadanan hidiyen luta hi Galeed. ⁴⁹Ya nangadanan bo ta hi ad Mispah te hay nangalyan Laban di, Hi Apu Dios di manmannigon ditan duwa ta wan nan nunhapitantay ma'at an ta'on onta mundawwiyen. ⁵⁰Ya alina'eh paligatom tudan i'imbabale' ya nangahawa'ah udum an ta'on on adi innilaon ya nomnomnomom an hi Apu Dios di manmannigon he"a. ⁵¹Ot nomnomnomonta ta hituwen inamung ta'un batu ya nan naha"ad an batu hitun numbattananta ⁵²di tistiguta an adi mabalin hi la"uha' hituwe ta waha ato' i he"a hi adi maphod. Ya atbohadin he"a an adi mabalin hi la"uham ta waha atom i ha'on. ⁵³Ot hanat nan Dios an dayawon da Abraham i Nahor di ukod an mundusah nan mangibahho ituwen nunhapitanta.

Ot abuluton Jacob ot munsapatah nan Dios an un'unudon amanan hi Isaac. ⁵⁴Ot i'nong Jacob han animal i Apu Dios hidih nan nabillid ot ayagana nadan ibbana ta mangandan namin. Ot hidiy umohnonganda i diyen nahdom.

⁵⁵Ta on nawi"it ot bumangon hi Laban ot awalona nadan imbabalena ya nadan apapuna ot wagahana dida ot ahi umanamut.

Hay Nangipamanguluwan Jacob Hinadan Ibbanah Awadan Esau

32 ¹Ot inayun da Jacob an umeh nan pangayanda ya alinah on waday anghel Apu Dios an nidamun dida. ²Ta hidin tinigon Jacob dida ya alyonay, Datuwe nadan titindalun Apu Dios.

Ot ngadananah diyen lutah ad Mahanaim.^v

^v 32:2 Hay ibalanan nan Mahanaim hinan Hebrew ya duwan allung.

³Ya hidiy nangipamanguluwan Jacob hinadan umeh awadan ibbanan hi Esau hi ad Edom ⁴an alyonay, Ume ayu ya inaliyu i Esau di, Nan baalmun hi Jacob ya pohdonan ipa'innilan he'a an hay balen da ulitauyun hi Laban di ena nihaha"adan ta hiya nan agge numbangngad ta ingganah ad uwani. ⁵Ot ten ad uwani ya dakol di halunan kalnero ya baka ya kabayu ya gulding ya atbohadin dimmakolday baalnah linala'i ya binabai. Ya impamangulu da'mi ta ipa'innilamin he"ay umaliyanda hi'on abulutom. Ta ona imbagah diye ot ahida ume.

⁶Ya hidin numbangngad dadiyen hinnagna ya alyondan Jacob di, Impa'innilamin ibbam ot ten tuwedan damuwon dita'u an in'uyugnay opat di gahut (400) an linala'i.

⁷Ya timmakut hi Jacob hi nangngolana i diye. Ta hay inatna ya ginodwana nadan nun'ibbana ya nadan haluna ta nunduway grupu. ⁸Te hay nomnomna ya alyonay, Alina'eh umalida ya pumateda ya mabalin an bumtikda ni'mo nadan na'udin grupu.

⁹Ot mundasal an alyonay, He"a Apu Dios an dinayaw apu an hi Abraham ya hi ama an hi Isaac ya he"ay nangali an mumbangngada' hinan numboblayan nadan a'ammod'u ya nadan i'iba' ta ukod'an mangipapto' i ha'on. ¹⁰Ot ten hiyay inatmu te innaynayunmun nangipatigoh ulem i ha'on an baalmu an ta'on ona' na'adda"ul. Ya hidin nakaka' hi balemi an ini'wa' hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ya ammunay hu"ud'u an inodna'. Mu nunholagona' ta teen ad uwani ya numbalin ami hi duway grupu. ¹¹Ot hanat ihwang da'mi bahan hi'on waday adi maphod an ninomnom ibba' an hi Esau hi atona. Te nunhigla tayyay e' tumakutan te alinah umali ya numpate da'min namin an ta'on on tudan ahawa' ya i'imbabale'. ¹²Mu hay imbagam ya alyom hi ipapto'a' ya wagaham nadan holag'u ta dumakoldan umat hi dinakol di panag hinan da'ging di baybay an adi mabilang.

¹³Ot umohnongdahdi i diyen nahdom.

Ya ninomnomnan wada ha idatnan ibbanan hi Esau ot ihiwwena dohah nadan haluna ta idatna i hiya. ¹⁴Ta hay inhiwwena ya duway gahut (200) di tinnan gulding ya baintiy (20) tangbal ya duway gahut (200) di tinnan kalnero ya baintiy (20) tangbal ¹⁵ya tulumpuluy (30) tinnan kemel ya nan inlumda ya napat (40) di baka ya himpuluy (10) bulug an baka ya baintiy (20) tinnan dongki ya himpuluy (10) tangbal. ¹⁶Ta danaen midat di impamangulunah nadan baalna an nahiwwewiweda. Ot alyonah nadan baalnay, Mamangulu ayu ya tigonyu ta mahohonnod ayu muta waday pumbabattanan ta'u.

¹⁷Ot alyonah nan namangulun baal di, Damuwom'eh Esau ta ibaganay ud halun i datuwe ya hay ud baal i he"a ya danay pangayam ¹⁸ya alyom i hiyay, Datuwe ya halun nan baalmun hi Jacob an idatnan he"a. Ot ten tuweda an na'udida. ¹⁹Ta athidiy imbagannah an namin nadan baalnan impamanguluna. ²⁰Ot ipidwanan alyon i diday, Adiyu bahan linglingon an alyon i hiyay, Tuweda an na'udida. Te hay ninomnom Jacob ya alyonay ta damunah pundammuwanda

ya alina hi ma'ubayah di bungot ibbanan hiya an lummu i dadiyen idatna. ²¹ Ta impamanguluna dida yaden immappaldahdi i diyen nahdom.

Hay Ni'bultungan Jacob Hi Ad Peniel

²² Ta on nahdom ot pamanguluwona nan duwan ahawana ya nan hinohhan tagalada ya nan himpulut ohan (11) imbabalena ot agwatonda nan wangwang an nungngadan hi Jabbok. ²³ Ot ahi mohpe mumbangngad hinan immappalanda ot ipa'agwatnan namin nadan gina'uda. ²⁴ Ta hiya ya abuh di nabati. Ya alinah on immali han lala'i ot bumanultungda ta ingganah din mun'abigat. ²⁵ Mu hidin inilmun diyen lala'in adi damdama pa'a'abak i Jacob ot gopakona nan nun'ummuman di kalakan Jacob ta na'umpuh nan tungal. ²⁶ Ot alyonay, Ipa'eya' mohpe te tuwen mawi"it.

Ya alyon Jacob di, Adi da'a ipa'e ta ingganah ona' wagahan i he"a.

²⁷ Ya alyon diyen lala'i di, Nganney ngadanmu?

Ya alyonay, Ha'on hi Jacob.

²⁸ Ya alyon diyen lala'i di, Mihipun hi ad uwani ya bokon mo he"ah Jacob ta he"ah Israel. Te paddungnay ni'bultung'a i Apu Dios ya nadan tatagu ot mangabak'a.

²⁹ Ya mahmahan Jacob di ngadana mu alyonay, Adi mahapul an ibaga' di ngadan'u. Ot inayunan wagahan hi Jacob.

³⁰ Ot ngadanan Jacob hidiyen boble ta hi ad Peniel. Te alyonay, Tinigo' di angh Apu Dios mu maphod ta aggeya' nate.

³¹ Ta on manulu nan algo ot makak hi Jacob hidih ad Peniel ya munggi'yagi'yad te nan na'umpuh an kalakana. ³² Ta hiya nan ingganah ad uwani ya adi ihdan nadan tinanud Israel nan nun'ummunan di kalakan nan kumpulnan mapalti te hidiyey nagpak i Jacob.

Hay Nundammuwan Da Esau I Jacob

33 ¹ Indani ya nangimangmangan Jacob hi Esau an didah nadan opat di gahut (400) an linala'in in'uyugna. Ot pun'u'uyugona nadan imbabalena hinadan hi inada an umat i Leah ya hi Rachel ya nadan duwan tagala. ² Ot ipamanguluna nadan duwan tagala an in'uyugda nadan imbabaleda ot ahi da Leah ya nadan imbabalena ot ahi mohpe da Rachel i Joseph an in'udina. ³ Ot hiyay mamangulun midamu i ibbanan hi Esau ot munyu"ung hi numpipitu. ⁴ Mu tinagtag Esau an ena pundamu ot inayunan awalon hi ibbanan hi Jacob an mungkogada.

⁵ Ya hidin intangad Esau ta tinigona nadan binabai ya nadan u"unga ya alyonay, Nganne datuwen nun'ibbam?

Ya alyon Jacob di, Datuwe nadan i'imbabale' an indat Apu Dios an gapuh homo'na. ⁶ Ot umeda nadan duwan tagala ya nadan imbabaleda an eda nihaggon ot munyu"ungdah hinangngab Esau. ⁷ Ya nitnudda bo da Leah an hini'inna ot munyu"ungda bo ot ahi mohpe da Rachel an hinina i Joseph.

⁸Ya mahmahan bon Esau an alyonay, Ya nadan dinamumi'e an halun ya nganney pohdom an ibaga i diye?

Ya alyon Jacob di, O dadiye nan ninomnom'un idat i he'a ta wan abulutom di umaliyanmi.

⁹Mu alyon Esau i hiyay, Ibba' adi' mahapul dadiye te dakol damdamay halun'u ot bangngadommot.

¹⁰Ya alyon Jacob di, Hi'on abulutom di immanamutanmi ya hanat abulutom damdama dadiyen idat'u. Te ad uwanin naniga' hi angahmu ya paddungnay tinigo' hi Apu Dios an namamah nan nangipatigam hi apngam i da'mi. ¹¹Ta hiya nan pohdo' an alam dadiyen idat'un he'a te dakol tun halun'u an gapu ta himmo'a' i Apu Dios. Ya lo'tat ya nihapitan hi Esau ot abulutona.

¹²Ot alyon Esau di, Ume ta'u mon namin ta ipangulumi nan pangl'wanyu.

¹³Mu alyon Jacob di, Mammanogda ni' tun u'unga an adida kummu. Ya ta'on on tudan halun ya honanon'e dida ya mun'a'ateda. ¹⁴Ot udu'dulna atog on ayu mahhun ta ta'on on ami mun'ul'ulle ta nangamung hinah dumatnganmih ad Edom.

¹⁵Ya alyon bon Esau di, Ot mabatida mo dohah tun ibba' an linala'i ta bumoddangdan da'yu.

Mu alyon Jacob di, Adi mahapul hinae mu ta athinan inapngaa'. ¹⁶Ot ibanggad mon da Esau hi ad Edom i diyen algo.

¹⁷Yaden imme da Jacob hi ad Sukkot ot hidiy pangiphodandah allungda ya ha punhiduman nadan haluna. Ta hiya nan nginadananda hi ad Sukkot.^w ¹⁸Ot ahida inayun bon um'umme ta ingganaot dumatongdah ad Sekem hidih ad Kanaan. Ta nihipun hi nakakandah ad Paddan-Aram ya mapmaphodda ta ingganah dimmatongdah ad Sekem. Ot umappaldah nan nihaggon i han boble. ¹⁹Ya hidiyen luta an immappalanda ya ginatangnah hingгахut (100) di gumo' an pihhu hinan holag Hamor an hi aman Sekem. ²⁰Ot iphodna han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot ngadananah El-Elohe-Israel an hay ibalinana ya nan Dios an dayawon Israel.

Hay Namilitan Sekem An Nangilo' I Dinah

34 ¹Han hin'algo ya imme nan babain imbabalen da Jacob i Leah an hi Dinah an e ni'yay'ayyam hinadan binabai i diyen boble. ²Mu hidin tinigon Sekem an hi na' Hamor an tinanud Hib ya imme ot dopapona ot pilitonan ilo'. Hi Hamor ya hiyay ibilangdah ap'apu i diyen boble. ³Hi Sekem ya na'appinhodnah Dinah ot ihaphapitana ta mun'ahawada. ⁴Ot ibagana bo i amanan hi Hamor an alyonay, Eya' di anu ihapit hinan a'ammogna te pinhod'un ahawaon hiya.

^w 33:17 Hay ibalinan nan Sukkot ya a'al'allung.

⁵Mu hidin dingngol Jacob hidiyen adi maphod an na'at hinan imbabalena ya namaag ni' ot dindinnongan an ihodnah umanamutan nadan linala'in imbabalenan e numpastol. ⁶Ya e ni'hapit hi aman Sekem an hi Hamor i Jacob. ⁷Ya dimmatong nadan linala'in imbabalen Jacob an nalpuh nan puntanoman. Ta dingngoldah diyen na'at ya nangimbubungotda hinan inat Sekem hinan hi ibbadan hi Dinah an pinilitnan inilo'.

⁸Mu alyon Hamor i Jacob di, Mu nan imbabale' an hi Sekem ya nunhiglay naminhodnah nan imbabalem an hi Dinah. Daan mo bahan ta iyabulutmu ta mun'ahawada. ⁹Ta mi'yapu ayun da'mi ta mabalin bon mi'yahawada nadan linala'iyuh nadan i wahtun binabai. ¹⁰Ta hituy nanongnah punhituwanyu. Ya ukod ayun mamto' hinan pohdonyun e iha"adan ituwen boble. Ot ma"i'd ha mangipagol i da'yu hinan pohdonyun e puntamuwan ta way atonyun kumadangan.

¹¹Ya hi Sekem ya inibbaanah aman an immehdi ot alyona i Jacob ya nadan i'iban Dinah di, Mumpahpahmo'a' i da'yu ta wan iyabulutyu bahan an ahawao' hi Dinah. Ya ibagayu nan pohdonyun idat'u i da'yu ta idat'u. ¹²Ya adi ayu mun'og'ogon an mangibaga te idat'u an ta'on hi atnay alyonyu mu ta iyabulutyun ahawao' hi Dinah.

¹³Ya gapuh nan inat Sekem i Dinah ya inambun nadan imbabalen Jacob didan hin'ama. ¹⁴Te alyonday, O mu adi mabalin hi mi'yahawa nan ibamin babai i ha agge nakugit te adi maphod i da'mi. ¹⁵Mu onha abulutonyu ta mumpakugit ayun namin an linala'i ta umat ayu i da'mi ot mabalin an iyabulutmi. ¹⁶Ta wan mi'yapu amin da'yu ya nangahawa amih nadan i wahtun binabai ta nanongnan hituy pi'hituwanmih tun bobleyu. ¹⁷Mu adiyu'e tuwali unnudan hinaen imbagami ta adi ayu mumpakugit an linala'i ya udu'dulnay awitonmi nan ibamin babai ya immaan ami attog hitu.

¹⁸Ya inabulut da Sekem an hin'ama hidiyen imbagada te maphod hi nangngolanda. ¹⁹Ta hi Sekem an hiya ahan di lisipuwondah nan nunhituwanda ya pohdonan e mumpakugit an gapuh nan ongal an naminhodnah nan imbabalen Jacob. ²⁰Ot ma'anneda mon hin'ama i Hamor hinan a'am'amungan nadan tataguh nan way hawwangan i diyen boble ot ibagadah nadan linala'in alyonday, ²¹Datuwen immalihtun linala'i ya mapmaphod di pi'hayyupandan dita'u. Ot maphod onda mi'hitun dita'uh tun numboblaysan ta'u te abillog tun boble ta'u ot ukoddah nan atondan umat hi pungkumilhuwanda. Ya maphod bo on ahawaon tun linala'i nadan binabain imbabaleda ya atbohdihi nadan binabaihtu an mabalin hi ahawaon nadan linala'ida ta mi'yapu ta'un dida ya ta'on on dida ya mi'yapuda i dita'u. ²²Mu hay imbagada ya gahin anuh on mumpakugit ta'un namin an linala'i ta umat i dida ya ahida abuluton hinae. ²³Ot undan adiyu pohdon hinae ta munhitudah tu ta wan

an namin nadan halunda ya nadan udum an wada i dida ya bagi ta'un namin.

²⁴Ya an naminda i diyen boble ya inabulutdah diyen imbagan da Hamor i Sekem ot mumpakugitdan namin nadan linala'i.

²⁵Mu hidin mi'atluh algo an linum'a' nan kugitda ya inikak da Simeon i Libay an i'iban Dinah di hinalungda ot umedah nan boble ot pumpatedan namin nadan linala'i ²⁶an ni'pateda da Sekem i Hamor an hin'ama. Ta on nalpah ot awitondah Dinah ot makakda. ²⁷Ot mihukkatda mo bo nadan udum an imbabalen Jacob i dida ²⁸ot eda pun'ala nadan akhupandahdi an umat hi halun ya an namin nadan wada i diyen boble ta pangiballohdah nan na'at hinan hi ibbadan babai. ²⁹Ta nun'alada nadan kinadangyandah nadan numpunhituwanda ya ta'on on nadan u'unga ya binabai.

³⁰Ot alyon Jacob i da Simeon i Libay di, Namaag nee ya eyu inat ha athinah gumalat hi humihiwawan nadan tataguh tun ha'on. Ta onha mun'u'uddum nadan tinanud Kanaan ya nadan tinanud Peris ya immalida ta gubaton dita'u ot undan mahan adi dita'u abakon an oh'ohha ta'u. Ya nganne moy adi ta'u adadagan an namin.

³¹Mu alyonday, Bahulda te tanganu tuwalih on ay e mumpabpabbayad hi adolnah ibbami ta athidiy nangatda i hiya.

Hay Nunwagahan Apu Dios I Jacob Hi Ad Betel

35 ¹Indani ya alyon Apu Dios i Jacob di, Makak ayu ta ume ayuh ad Betel ta hidiy eyu iha'adan. Ta iphodmuhi ha punggobhanyuh mi'nong i ha'on an Dios an ha'on din numpatigon he"a hidin binumtikam hi bimmungotan ibbam an hi Esau i he"a.

²Ot pun'ibagan Jacob mo i didan hina'amma ya an namin nadan nun'ibbada an alyonay, Pumpa"ihyu nadan bulul an inodnanyu ya inatyu nan mahapul an atonyu ta mibilang ayuh malinis ya hinukkatanyu nadan lubungyu. ³Te mahapul an ume ta'uh ad Betel ta e ta'u iphod ha punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an namoddaboddang i ha'on hinadan numpalpaligata' ya nangipanapto' i ha'on hi an namin an nangaya'.

⁴Ot idatda i Jacob an namin nadan bulul an wadan dida ya ta'on on nadan hingatda ot ika"utnah nan way pu'un di kayiw an oak hi ad Sekem.

⁵Ya hidin nakakanda ya hi Apu Dios di nangipatakut hinadan tataguh nan nun'ihaggon an boblen inwada. Ta ma"i ha inatda i da Jacob hi adi maphod ⁶ta inggana ot dumatongdah ad Lus an hay ohah ngadana ya hi ad Betel hidih ad Kanaan. ⁷Ot iphod Jacob han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot ngadanana ta ad El-Betel te hidiy nangipa'innilaan Apu Dios hi a'atna i hiyah din binumtikana an gapuh bungot ibbanan hi Esau.

⁸Indani ya nate nan nangipanapto' i Rebekah an hi Deborah ot eda ilubu' hinan pu'un nan kayiw an oak hi da"ul di ad Betel. Ot ngadanandah diye hi Pungngulngulan.

⁹Hidin nibangngadan Jacob hi nalpuwanah ad Paddan-Aram ya alina boh on numpatigoh Apu Dios i hiya ot wagahana ¹⁰an alyonay, Hay ngadanmu ya hi Jacob mu ngadanan da'a ta he'ah Israel.

Ta hiya moy ngadana. ¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, Ha'on nan ongal di abalinanan Dios ot punholagon da'ah dakol. Ta dumakolda ta mumbalindah boble ya patul di udum i dida. ¹²Ya hituwen boblen indat'uh nadan a'ammodmun da Abraham i Isaac ya ipaboltan'un he'a ya nadan tanudam. ¹³Ta hidin nalpah an inalin Apu Dios hidiye ot ahi umaan hidi.

¹⁴Ot e mangalah Jacob hi batu ot ha'adonahdih nan potto' di nanigana i Apu Dios ta panginomnomnomana i diyen na'at ot kuyaganah bayah ya lana. ¹⁵Ot ngadanana nimpe ta hi ad Betel.

Hay Natayan Rachel

¹⁶Indani ya inhi'al da Jacob an taynan hi ad Betel ot ipluydah ad Eprat. Mu hidin aggeda ni' dimmatong hi ad Eprat ya nadatngan di pun'ayyaman Rachel mu ma'aliggatan. ¹⁷Ya ta'on on ma'aliggatan an mun'ayyam ya bimmuduh nan golang ot alyon nan babain nundawat i hiyay, Maphod ta lala'i bo tun inyayyammu. ¹⁸Mu hi Rachel ya mun'aguyud di yahyahna an mate ot ikutyamna an hay pungngadandah nan golang ya hi Ben-Oni. Mu hay nungngadan Jacob ya hi Benjamin. ¹⁹Ta nateh Rachel hidih nan way awon an umeh ad Eprat an hay ngadanah ad uwani ya hi ad Bethlehem. ²⁰Ot ha'adon Jacob han batu hinan nilubu'ana ta panginomnomnomana ta ingganah ad uwani ya wahdih diyen batu.

²¹Hidin nalpah ot inayun da Jacob an hay ohah ngadana ya hi Israel an numbaat. Ot eda umappal hi daggah di ad Migdal-Eder. ²²Ta hidiy nangilo'an Ruben hinan ohan imbilang amana hi ahawana an hi Bilhah. Ya na'innilaan Jacob hidiyen inatna.

Hay Imbabalen Jacob

Hi Jacob ya himpuludat duway (12) linala'in imbabalena.

²³Te hay imbabaleda i Leah ya hi Ruben an panguluwan ot ahi hi Simeon ot ahi hi Libay ot ahi hi Judah ot ahi hi Issakar ot ahi hi Sebulun.

²⁴Ya hay imbabaleda i Rachel ya da Joseph i Benjamin.

²⁵Ya hay imbabaledah nan tagalan Rachel an hi Bilhah ya da Dan i Naptali.

²⁶Ya hay imbabaledah nan tagalan Leah an hi Silpah ya da Gad i Aser. An namin danae ya niyayyamdah ad Paddan-Aram an ammunah Benjamin an niyayyam hinan awon.

Hay Natayan Isaac

²⁷Immanamut da Jacob hi awadan da amanan hi Isaac an nunnanong hidin nunhituwan amanan hi Abraham hi ad Mamre an hay ohah ngadana ya hi ad

Hebron. ²⁸Ta hi Isaac ya hingгахut ta nawaluy (180) tawona ²⁹ot ahi mate an na'a'am'amma mo. Ot e ilubu' nadan imbabalenan da Esau i Jacob.

Hay Holag Esau

36 ¹Hi Esau an hay ohah ngadana ya hi Edom ya datuwe nadan holagna. ²Hay inahawana ya nadan binabain i Kanaan an hi Adah an hi na' Elon an tinanud Hit ya hi Oholibamah an hi na' Anah an apapun han hi Sibeon an tinanud Hib ³ya hi Basemat ya hi ibban Nebayot an imbabalen ulitaunan hi Ismael. ⁴Hay imbabaleda i Adah ya hi Elipas. Ya hay imbabaleda i Basemat ya hi Rewel. ⁵Ya hay imbabaleda i Oholibamah ya da Jeuh ya hi Jalam ya hi Korah. Ta datuwey linala'in imbabalen Esau an niyayyam hi ad Kanaan.

⁶Indani ya inawit Esau nadan ahawana ya nadan imbabalenan linala'i ya binabai ya an namin nadan nunhituh balena ya ta'on on nadan animalda ya an namin nadan wada i dida ot makakdahdi ot umeda i han nat'on an boble an nidawwih awadan ibbanan hi Jacob. ⁷Te adi mo umdah ad Kanaan hi pumpastolanda te dimmakol moy halundan hinagi. ⁸Ta e nunhitu da Esau hinan nun'abillid an boble hi ad Seir.^x

⁹Ta hi Esau an ammod nadan i Edom hinan nun'abillid hi ad Seir ya datuwey holagna.

¹⁰Hay lala'ih imbabalen da Esau i Adah ya hi Elipas. Ya hay lala'ih imbabalen da Esau i Basemat ya hi Rewel. ¹¹Ya hay linala'ih imbabalen Elipas ya hi Teman ya hi Omar ya hi Sepo ya hi Gatam ya hi Kenas. ¹²Mu hi Elipas ya waday imbilangnah ahawana an hi Timma ta wadah Amalek an imbabaleda. Ta datuwey apapun da Esau i Adah. ¹³Ya hi Rewel ya nunholag bo ta nawadaday linala'in imbabalena an da Nahat ya hi Serah ya hi Sammah ya hi Missah. Ta diday apapun da Esau i Basemat.

¹⁴Ya hi Oholibamah an imbabalen Anah an apapun Sibeon ya hay linala'in imbabaleda i Esau ya da Jeus ya hi Jalam ya hi Korah.

¹⁵Ta datuwe nadan ap'apu an tinanudan Esau. Hay a'ap'apu hinan panguluwan an imbabalen Esau an hi Elipas ya hi Teman ya hi Omar ya hi Sepo ya hi Kenas ¹⁶ya hi Korah ya hi Gatam ya hi Amalek. Datuwe ya apapun da Edom i Adah.

¹⁷Ya hay a'ap'apu an imbabalen Rewel an imbabalen Esau ya hi Nahat ya hi Serah ya hi Sammah ya hi Missah. ¹⁸Ya hay a'ap'apu an imbabalen da Esau i Oholibamah an imbabalen Anah ya hi Jeus ya hi Jalam ya hi Korah. ¹⁹An namin datuwen ap'apu ya imbabalen Esau an hay ohah ngadana ya hi Edom.

Hanadan Holag Seir

²⁰Hanadan tatagun nunhitu tuwalih nan boblen immayan da Edom ya nadan tinanud Seir an imbabalen Hor. Ya hay linala'ih imbabalen Seir

^x 36:8 Hay ohah ngadan di ad Seir ya hi ad Edom.

ya hi Lotan ya hi Sobal ya hi Sibeon ya hi Anah ²¹ ya hi Dison ya hi Eser ya hi Disan. Ta diday ap'apu hinadan tinanud Hor. ²² Ya hi Lotan ya hay linala'ih imbabalena ya da Hori i Homan. Ya waday babai an hi ibban Lotan an hi Timna.

²³ Ya hay linala'ih imbabalen Sobal ya hi Alban ya hi Manahat ya hi Ebal ya hi Sepo ya hi Onam.

²⁴ Ya hi Sibeon ya hay linala'ih imbabalena ya da Ayah i Anah. Ya hituwen hi Anah ya hiyay nanama' hinan mun'utbul an ma"atung an danum hidin ena impastol nadan dongkin amanah nan agge naboblayan. ²⁵ Hay imbabalen Anah ya hi Dison ya nan babai an hi Oholibamah.

²⁶ Ya hi Dison ya hay linala'ih imbabalena ya hi Hemdan ya hi Esban ya hi Itran ya hi Keran.

²⁷ Ya hi Eser ya hay linala'ih imbabalena ya hi Bilhan ya hi Saaban ya hi Akan.

²⁸ Ya hay linala'ih imbabalen Disan ya hi Us ya hi Aran.

²⁹ Ta hay a'ap'apun nadan tinanud Hor ya hi Lotan ya hi Sobal ya hi Sibeon ya hi Anah ³⁰ ya hi Dison ya hi Eser ya hi Disan. Ta diday nun'ap'apu hi ad Seir.

Nadan Napalpalog An Numpatul Hi Ad Edom

³¹ Hidin ma"i'd ni' ha patul nadan tinanud Israel ya wadada mo tuwaliy numpatul hi ad Edom. ³² Ta hay patul hi ad Edom ya hi Bela an imbabalen Beor an hay nunhituwana ya hi ad Dinhabah hidih ad Edom. ³³ Ya hidin nateh Bela ya nihukkat an numpatul hi Jobab an imbabalen Serah an i Bosrah hidih ad Edom. ³⁴ Ya hidin nate boh Jobab ya nihukkat an numpatul hi Husam an i Teman. ³⁵ Ya hidin nateh Husam ya nihukkat an numpatul hi Hadad an imbabalen Bedad. Hi Hadad ya inabakna nadan i Midian hidin nungugubatandah ad Moab. Ya hay nunhituwana ya hi ad Abit hidih ad Edom.

³⁶ Hidin nateh Hadad ya nihukkat an numpatul hi Samlah an i Masrekah. ³⁷ Ya hidin nate boh Samlah ya nihukkat an numpatul hi Saul an i Rehobot an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates. ³⁸ Ya hidi bon nateh Saul ya hay nihukkat hi numpatul ya hi Baal-Hanan an imbabalen Akbor. ³⁹ Ya hidin nateh Baal-Hanan an imbabalen Akbor ya nihukkat an numpatul hi Hadar.^y Ya hay ngadan nan boblen ena nunhituwan ya hi ad Pau hidih ad Edom. Hay ngadan nan ahawana ya hi Mehetabel an imbabalen Matred an hi na' Me-Sahab.

Hanadan Ap'apu Hi Ad Edom

⁴⁰ Hay ngadan nadan tinanud Esau an nun'ap'apu hinadan boble hi ad Edom ya hi Timna ya hi Albah ya hi Jetet ⁴¹ ya hi Oholibamah ya hi Elah

---

^y 36:39 Hinan 1 Chronicles 1:50 ya hay ngadan Hadar ya hi Hadad.

ya hi Pinon ⁴²ya hi Kenas ya hi Teman ya hi Mibsar ⁴³ya hi Magdiel ya hi Iram. Ya way oha i datuwe on diday ap'apu hinadan boble an eda nunhituwan. Ta hay ammod nadan i Edom ya hi Esau.

Hay Ininop Joseph

37 ¹Hi Jacob ya hay eda nunhituwan ya hinan nunhituwan amana hi ad Kanaan. ²Ta athituy na'na'at i da Jacob an hina'amma. Hi imbabalenan hi Joseph ya hidin mangmangngilog an himpulut pituy (17) tawona ya ni'ni'uyug hinadan i'ibanan linala'i an imbabalen amana i da Bilhah i Silpah ta eda ipastol nadan halunda. Mu indani on waday ibagbaganan amana an adi maphod an at'aton nadan i'ibana.

³Mu hi Joseph ya hiyay pa'appohpohdon amana i didan namin an hina'aggi an gapu ta hiya ya niyayyam hidin amamma moh amana. Ta impiyammaanah Joseph i han adukken mapmaphod an lubung. ⁴Ya inilmun nadan i'iban Joseph an hiyay pa'appohpohdon amada mu dida ya nunhiglay hihiwodan Joseph ta an namin di ibagadan hiya on nan adi maphod.

⁵Ya indani ya wada han ininop Joseph ot ibaganah nadan i'ibana ya inyal'alanaot di hihiwodan hiya.

⁶Te inalinan diday, Ininop'un ⁷imme ta'u anu nunggapas an hina'aggi. Ya tinigo' an nan nabto' an ginapas'u ya naha"ad ot eda anu mili'wohdi nadan nabto' an ginapasyu ot munyu"ungdah nan nabto' an ginapas'u.

⁸Ya namamay bungot nadan i'ibanan hiya an alyonday, Ot he"a mo nanyay mumpatul i da'mi hi'on athina.

Ta namamay hihiwodan hiya an gapu i diyen ininopna ya nadan imbagana an a'at nadan i'ibana.

⁹Indani ya wada boy ininopna ot ibagana boh nadan i'ibana an alyonay, Wada bo han ininop'u an tinigo' bo anu an nunyu"ung i ha'on nan algo ya nan bulan ya nadan himpulut ohan (11) bittuwon.

¹⁰Ta hidin imbaganah diye i amana ya nadan i'ibana ya inhingal aman an alyonay, Tanganu piboh on waha athinah ininopmu? Undan ta'on on hi inam ya ha"on ya tudan i'ibam ya munyu"ung amin he"a? ¹¹Ta umamohda nadan i'ibana i hiya mu hi amana ya nonomnomonah diye.

Hay Nangihbutanda I Joseph

¹²Nadan i'iban Joseph ya eda impastol nadan halun amada hinan nihaggon hi ad Sekem. ¹³Ta inalin Jacob i Joseph di, Nadan i'ibam ya eda numpastol hinan nihaggon hi ad Sekem ot agam ta mundadaan'a ta em papt'o'anan dida.

Ya inabulut Joseph. ¹⁴Ot alyon amana i hiya di, Ume'a ta em papt'o'anan hi'on mapmaphodda nadan i'ibam ya nadan halun ta'u ya ahi'a mumbangngad ta ipa'innilam i ha'on.

Ot makak hi Joseph hidih ad Hebron ot umeh ad Sekem. ¹⁵Ya hidin dimmatong hi ad Sekem ya ma"i'd ha adina e hawangon hinan

pumpastolan ya inakhupana han tagun ibaganah on nganne nan ena ana'anapon. ¹⁶Ya alyon Joseph di, Nadan i'iba' an e numpastol mu ten ma'id ha mapto' hi nangipluyanda.

¹⁷Ya alyon nan lala'i di, Immeda man nee. Ya hay dingngol'uh alyondah umayanda ya hi ad Dotan.

Ot miyunud mo boh Joseph hidi ot akhupana didah ad Dotan. ¹⁸Mu hidin minangmang nadan i'ibanah Joseph ot hahapitonda ta patayonda ¹⁹te alyondah, Tuwe tayya nan ma'ainnop. ²⁰Ma'ayu ta eta'u patayon ya inibkah ta'uh nan bitu. Ta ibagan'en ama ta'u ya alyon ta'u hi inan di layon. Ta wan tigon ta'undi anu hi'on nganney pumbalanan nadan inino'inopna.

²¹Mu hidin dingngol Ruben hidiyen imbagada ya impatnanan panohon didan alyonay, Udu'dulnay adiyu patayon. ²²Ta namaag ya eyu inuhbung hinan bituh tun agge naboblayan mu adiyu hugatan.

Manu'eh athidiy inalin Ruben ya ninomnomna an ahina e awiton ya inyanamutna i amada.

²³Ta hidin nidatong hi Joseph ot ipudongda ot aanonda nan mapmaphod an adukken inlubungna ²⁴ot eda uhungon i han bitu. Nan bitu ya ma'id ha litingna. ²⁵Ot ahida mohpe e mangan.

Ya hidin mangmangnganda ya nangimangmanganda han nabulog an dadiye nadan mungkumilhu an tinanud Ismael an nalpudah ad Gilead. Ya dakol di kinalgan nadan kemelda an umat hinadan middum hi ihda ya nadan maphod di hunghungna an eda igattang hi ad Egypt.

²⁶Hi Ruben ya ma'id hidih din pangalyan Judah hinadan i'ibanay, Undan nganne damdamay gun'udon ta'u hi'on patayon ta'uh ibba ta'u an ta'on on adi ta'u ipa'in'innila? ²⁷Udu'dulnah on ta'u ihbut i datuwen mala'uh an tinanud Ismael ta adi ta'u patayon te hi ibba ta'u ahan tatawwa. Ya inunnudan nadan udum hidiye. ²⁸Ot eda mo guyudon hi Joseph hinan bitu ot ihbutdah baintiy (20) silber an pihhu hinadan tinanud Ismael ot iyedah ad Egypt.^z

²⁹Ta hidin nibangngad hi Ruben ta ena tigon hi Joseph hinan bitu ya ma'id hidi. Ya nunhiglan mahkit hi nomnomna ta nunhethetnay lubungna. ³⁰Ot umeh awadan nadan i'ibana ot alyonay, Ma'id man hidi nan unga. Nganne nin di ato'? ³¹Ot patayonda moy ohah nan gulding ot itamolda nan lubung Joseph hinan dalana. ³²Ot ipatigoda i amada hidin immanamutanda. Ot alyonda i hiyay, Inakhupanmih tuweh nan inwami ot imatunam ya hi'on hituwe nan lubung Joseph.

³³Ya hidin tinigona ya immatunana an hiyah diye ot alyonay, O hiyah nae nan lubung nan imbabale'. Te on pinaten di mabungot an animal ot ma'id ha bahhonan ginudugududa attog di tungalna.

³⁴Ot punhethet Jacob di lubungnah ena umukayungan ot munlubung hi langgut ot umukayungan hi atnay algo an gapuh nan imbabalena.

^z 37:28 Nan Na'na'at 7:9

³⁵Ya ta'on hi na'amungdan namin nadan imbabalena ya nadan binabain inapuna ta eda ip'iphodan hi hapit on adi mihapitan. Ya alyonay, Ingganah ona' mate ya ahi mabalin an mapogpog di e' umukayungan an gapuh nan imbabale'. Ta kinogakogaana nan imbabalena an hi Joseph.

³⁶Mu hay na'at i Joseph ya hidin indatong nadan mungkumilhu an i Midian hi ad Egypt ot igatangda i Potipar an ap'apun di mungguwalyah nan palasyun nan patul.

Hay Nangahawaan Judah

38 ¹Hi Judah ya tinaynana nadan i'ibana ot e mi'hitu i han lala'i hi ad Adullam an hay ngadana ya hi Hirah. ²Ta hidiy nanamuwanah nan babain imbabalen Sua an i Kanaan ot ahawaona. ³Ta numbutyug ot iyayyamna han lala'i ot ngadanan Judah ta hi Er. ⁴Ot mumbutyug bo ot iyayyamna bo han lala'i ot ngadanan Judah ta hi Onan. ⁵Ya indani ya nawada bo han lala'i ot ngadanana ta hi Selah. Ya hay nangiyayyamana i Selah ya hidih din awadandah ad Aksib.

Nan Panguluwan An Imbabalen Judah

⁶Hidin kimmilog nan panguluwan an hi Er ot ipa'ahawan amana i han hi Tamar. ⁷Mu hi Er ya nadan adi maphod di at'atona an adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios ta hiya nan pinatena. ⁸Ot alyon Judah hinan mi'adwan imbabalena an hi Onan di, Ahawaom hi Tamar te hiyah diyey pangat ta'u ta wada'e ha imbabaleyu ya waha hanat nan naten hi ibbam.

⁹Mu innilanan ta'on on waday imbabaleda ya bokon hiyay mibilang hi nangimbabale ta hiya nan inwanilihna nan malpun hiya ta aggeda na'imbabalayan i Tamar. ¹⁰Ya ongal di agge naminhodan Apu Dios i diyen adi maphod an ina'inat Onan ta hiya nan pinatena mo bo.

¹¹Ot alyon mon Judah i Tamar di, Mumbangngad'a attog hi balen da amam ta kimmilog'eh Selah ya ahi ayu mun'ahawa. Manu'eh inalinah diye ya iyaguhna te alina ya ma'at bo i Selah nan na'at hinan duwan i'ibana. Ot mumbangngad moh Tamar hi balen da amana.

Hay Hi Aman Nan Imbutyug Tamar

¹²Immey atnay tawon ya mate nan ahawan Judah an hi na' Sua. Ya hidin napogpog di umukayungan Judah ot makakdah nan gayyumnan hi Hirah an i Adullam ta eda mumpukis hinadan kalneron Judah hi ad Timnah. ¹³Mu waday nangipa'innilah nan inapunan hi Tamar hinan umayandah ad Timnah. ¹⁴Ta hidin dingngol Tamar hidiye ot hukkatana nan lubungnan lubung di nabalu ot munhu'yung ta adi mimatunan di angahna ot e um'umbun hinan way geyt hi ad Enaim an awon an umeh ad Timnah. Manu'eh inatnahdi ya inilmunan adi mipa'annung di pangahawaana i Selah te makilog mo mu aggeda nun'addum.

¹⁵Ta hidin mala"uh da Judah ya alyonah on mumpabpabbayad hi adolna te hinu'yunganay angahna. ¹⁶Ot umeh awadana ot ibaganah on atnay pamayadna te pohdonan ilo' te aggena innilah on hidiye nan inapuna. Ya alyon Tamar i hiyay, Mu nganne ni' di idatmun ha'on ta ahiya' ilo' i he'a?

¹⁷Ya alyon Judah di, Ahi' ipiyalin he"a ha ohah nan gulding'u.

Ya alyon Tamar di, Mabalín mu mahapul an waha idatmuh ad uwani ta impiyalim'eh diyen gulding ya ahim bangngadon.

¹⁸Ya alyon Judah di, Nganney pohdom hi idat'un he'a.

Ya alyonay, Ta'omman ya inyalim nan imbanggolmu ya nan hu"udmu. Ot idat Judah dadiye ot ahina ilo'. Ya indani ya numbutyug hi Tamar. ¹⁹Ta on immanamut ot ibangngadna nan lubungna tuwalin lubang di nabalú ot aanona nan hu'yungna.

²⁰Ta hidin imme nan hinnag Judah an gayyumnan hi Hirah ta iyena nan gulding hinan babai ta bangngadona nan bagin Judah ya ma'id ha inakhupana i hiya. ²¹Ot ena pun'ibagah nadan linala'i di awadan diyen babain mumpabayad hi adolnah nan way temploda an e immohng ni' hinan way geyt hi ad Enaim.

Ya alyonday, Ma'id ha innilamih mumpabpabbayad hi adolnah nan templohtu. ²²Ot mumbangngad mo ot ibagana i Judah an aggena inakhupan. Ya imbagana bo i hiya nan inalin nadan linala'in nummahmahana.

²³Ya alyon Judah di, Ta'omman attog ya bagina nadan indat'un hiya. Te ummannot on eta pangihngihil hi'on ibangngad bo ta e hama'on.

²⁴Hidin nala"uh han tuluy bulan ya wada han nangibaga i Judah an nan inapunan hi Tamar ya numbutyug. Ya bimmungot hi Judah an alyonay, Mahapul an eyu ipalah'un ya pinu'ulanyu.

²⁵Mu hidin immeday e mangawit i hiya ta patayonda ya alyonay, Eyu ni' ipatigo tun hu"ud ya tun banggol i Judah ya inaliyun hiya an hay hi aman tun imbutyug'u ya nan ud bagin datuwe.

²⁶Ya hidin eda impatigo i Judah ya immatunana ot alyonay, Hi Tamar di nipto' di inatna te agge' paman impa'annung an impa'ahawan hiya nan imbabale' an hi Selah. Mu hi Judah ya aggena impidpidwan e ni'ilo' i hiya.

²⁷Hidin nadatngan di pun'ayyaman Tamar ya na'innilaan nundappel nan inyayyamna. ²⁸Ya hidin pun'ayyamana ya namangulun himmawwang nan ta'len nan oha. Ta namaag nan mundawat ot iga'odna han mumbolah an linubid ot alyonay, Hituwey namangulu. ²⁹Mu indani ya ginuyud diyen golang di ta'lana ya nan ohan lala'i di nipluh hi bimmudduh. Ta mano"ol nan mundawat an alyonah nan golang di, Undan athituy atom an bumudduh. Ta hiya nan nginadananda ta hi Peres. ³⁰Ya nada'dani ya bimmudduh mohpe nan naga'odan di ta'lenah linubid an lala'i ot ngadananda ta hi Serah.

Hay Na'na'at I Joseph

39 ¹Hi Joseph ya hidin indatong nan mungkumilhun tinanud Ismael hi ad Egypt ot igatangda i han hi Potipar an ap'apun di mungguwalyah nan palasyun nan patul. ²Ya hi Apu Dios di bimmoddang i Joseph ta maphod an namin di numbalinan nadan tinamuwana hinan niha'adanah balen Potipar. ³Ta nan ud himbut i hiya an hi Potipar ya innilanan hi Apu Dios di bimmoddang i Joseph te pinumhod an namin nadan tinamuwanahdi. ⁴Ya ongal di pun'am'amlongan Potipar i hiya ta hiyay nangiyukodanah mumpapto' hi an namin nadan himbutna ya ta'on on nadan wadan gina'una. ⁵Ya nihipun i diye ya winagahan Apu Dios di nunhituwan diyen i Egypt an gapu i Joseph. Ot wagahan bon Apu Dios nadan intanomda. ⁶Ta inyukodnan namin i Joseph nadan wadan hiya an ammuna nan anon Potipar an agge niyukod i hiya.

Hi Joseph ya maphod di nangadolna. ⁷Ta hidin nadnadnehdi ya nawaday naminhod nan ahawan Potipar i hiya. Ta lo'tat ot ayaganah Joseph ta e mi'ilo' i hiya. ⁸Mu alyon Joseph i hiyay, Nan ud himbut i ha'on ya inyukodnan namin i ha'on di ma'ma'at hitun nunhituwanyu ya ta'on on nadan wadan hiya. ⁹Ya ma'id ha udum hi nabakbaktuy sa'adnah tun nunhituwanyu hi'on bokon ha'on. Mu he" a ya abuh han aggena inyukod i ha'on. Ta hiya nan adi ahan mabalin hi e' aton ha ababain ta mumbahula' i Apu Dios. ¹⁰Ya ta'on on abigabigat on hiyay imbagan diyen babai i Joseph ya aggena damdama e inilo' hidiyen babai.

¹¹Mu han hin'algo an hinunggop hi Joseph an e muntamu ya hidin tinigon nan babai an ma'id ha ohah nadan himbut hi wahdi ¹²ya inidon diyen babai i hiya ta pilitonan eda malo'. Mu binumtik hi Joseph hi dola mu naguyud nan lubungna an nangidonan diyen babai ot mabati i hiya.

¹³Ya hidin tinigona an binumtik hi Joseph an ammunah diyen lubung an nangidonanay nabati ¹⁴ya namaaggot muntukuk hinadan himbutda. Ta hidin immeda ya alyonan diday, Tigonyu teey inat nan Hebrew an inyanamut ahawa' an on dita'u e bainon te hinunggop hinan alo'a' ta pilitonan ilo'a'. Mu hidin muntukuka' ¹⁵ya binumtik mohpe an aggena hinangut tun lubungna.

¹⁶Ot ena ipa'eh diyen lubung ta ingganaot umanamut hi ahawana i diyen nahdom. ¹⁷Ot uhuhonan alyonay, Nayya mahan han inyanamutmun Hebrew an namaag ya hinggopa' hinan alo'a' ta eya' piliton an ilo'. ¹⁸Mu nuntukuka' ot bumtik ta hiya nan aggena hinangut tun lubungna.

¹⁹Ya nunhiglay bungot Potipar. ²⁰Ot ena mo ipibalud hi Joseph. Ta e niddum hinadan udum an impibalud nan patul. ²¹Mu hi Apu Dios damdamay bimmoddang i hiya ta ma'ulen hiya nan mumpapto' hinadan nun'ibalud. ²²Ot iyukod nan mumpapto' hinan baludan i Joseph nadan

ibbanan nibalud ya an namin nadan ma'ma'at hidih nan baludan. ²³Ya an namin nadan niyukod i Joseph ya maphod di numbalinana te hi Apu Dios di bimmoddang i hiya. Ta hiya nan madinol nan mumpapto' hinan baludan hi nangiyukodana i diyen tamu i Joseph.

Hay Nun'inopan Nan Duwan Balud

40 ¹Indani ya nan punha"angon nan patul hi tinapay ya nan niyukodan nan inumon nan patul hi ad Egypt ya waday numbahulandah nan patul ²ta hiya nan bimmungot nan patul i dadiyen duwan ap'apu. ³Ot ena ipibalud didah nan way nibaludan Joseph hi way balen nan ap'apun di mungguwalya. ⁴Ot iyukod nan ap'apun di mungguwalya dida i Joseph ta nadnadnedahdi an hi Joseph di mangipadutu' i dida.

⁵Ya i han nahdom ya nun'inop nan niyukodan nan inumon nan patul ya nan punha"angonah tinapay. Ta nundihhandan nun'inop i diyen ohan nahdom. Mu nan ininopda ya agge numpaddung di ibalinana. ⁶Ta hidin nawi"it an e tinigon Joseph dida ya tinigonan minomnomanda. ⁷Ot mahmahana hi'on nganney gapunah eda minomnoman. ⁸Ya alyonday, O te waday ininopmi mu ma"i'd ha mabalin hi mangibagah nan ibalinana.

Ya alyon Joseph di, Hay alpuwan nan abalanan an mangibaga hi ibalanan di inop ya hi Apu Dios. Ot uhuhonyuya nan ininopyu.

⁹Ya inhipun nan niyukodan di inumon nan patul an ibaga nan ininopna an alyonay, Hay ininop'u ya han nitanom an greyp hinan way hinanggab'u ¹⁰an tuluy hapangna. Ya indani ya timmulu nan tubuda ot humabungda. Ta lo'tat ya natong ot malumda nan bungana. ¹¹Ta namaag nan inodna' an basun di patul ot e' pangipoghan hinan danum di bungana ot iye' hinan patul ta inumona.

¹²Ya alyon Joseph di, Hay ibalanan nan tuluy hapang an ininopmu ya tuluy algo. ¹³Te mala"uh di tuluy algo ya umaan'ah tun baludan te pumbangngadon da'ah nan patul hidin tamum tuwali. Ta minaynayun nan tamum an he"ay iyukodan nan inumon nan patul. ¹⁴Ot hanat hitun pumbangngadam hinan tamum ya nomnomnomona' bahan ta ihapita' hinan patul ta alina ya ilubusa' hitun baludan. ¹⁵Te ha"on ya ona' atdog inibtik hinan numboblayanmin Hebrew. Ot teen ad uwani bo ya waa' hitun baludan an ta'on on ma"i'd ha bahul'u.

¹⁶Hidin dingngol nan munha"ang hi tinapay an maphod di ibalanan nan ininop nan ibbana ya alyonan Joseph di, Hay ininop'u'e pibo ya han tulun bahket an inaktu'. ¹⁷Ya hay nittuh nan niyuhhun an bahket ya mun'aphod an tinapay an anon nan patul mu inan nadan hamuti an ta'on on nunnanongdah nan bahket an inaktu'.

¹⁸Ya alyon Joseph i hiyay, Hay ibalanan naen tulun bahket ya tuluy algo. ¹⁹Te mala"uh di tuluy algo ya umaan'ah tun baludan ta ipaputul

nan patul di ulum. Ya ena mohpe impitattayun di adolmu ta hay hamuti y mangan hi lamohmu.

²⁰Ya hidin nala"uh di tuluy algo ya nadatngan nan punnomnomandah niyayyaman nan patul ta inamungnan namin nadan ap'apu ot ipaltiyana dida. Ot ipalah'una dadiyen duwan nibalud an nan punha"angonah tinapay ya nan niyukodan di inumona. ²¹Ot pumbangngadona nan niyukodan di inumonah nan tamuna tuwali. ²²Mu nan punha"angonah tinapay ya impapatena. Ta nipa'annung an namin nan imbagan Joseph an a'at nan ininopda. ²³Mu ta'on on athidi ya liningling nan niyukodan nan inumon nan patul hi Joseph.

Hay Ininop Nan Patul

41 ¹Hidin nala"uh di duway tawon ya ininop nan patul an wahdi anu hinan da'ging di wangwang an nungngadan hi Nayl an tumtumma'dog. ²Ya alinah on tinigonay pitun mun'atataban baka ya nun'apdih di up'updan limmotwa'dah nan wangwang ot inayundan mangmangngan hinan holo'. ³Ya indani ya nitnuddan limmotwa' di pitu bon nun'apipigut an baka ot eda mihaggon hinadan mun'atataban baka ⁴ot pun'a'anda dida. Ta nipogpog i diye ya inggibo' nan patul.

⁵Mu hidin na'uyung ya ininopna bo han ohay pu"una an gahhilang mu pituy maphod an bungana an na'attongda. ⁶Ya indani ya tinigonan timmuluda boy pitu an bungana mu ma"i'd ha lamohda te gapuh nan dibdib. ⁷Ya alinah onda pun'a'an nadan pitun maphod an bungana. Ya inggibo' bon nan patul ot alyonah nomnomnay, Tee on'u ininop.

Hay Nangibalinan Joseph Hinan Ininop Nan Patul

⁸Ta i diyen nawi"it ya minomnoman an gapu i diyen ininopna. Ot ipa'ayagnan namin nadan nanginnilah ibalinan di inop ya nadan udum an ibilangdah nun'anomnoman hidih ad Egypt. Ta na'amungda ot uhuhonan dida nan ininopna mu ma"i'd ha nanginnilah didah ibalinana. ⁹Ya alina mohpe on immeh awadan nan patul hidiyen niyukodan nan inumona ot alyonay, Nipanomnom ta'wa tee i ha'on an handin numbahulanmi ¹⁰i he"a an patul an da'min duwah nan punha"angom hi tinapay ta bimmungot'a ot ipibalud da'mihdih nan baludan hi way balen nan ap'apun di mungguwalya. ¹¹Ya han ohan nahdom ya waday ininopmin duwa an hinnat'on di ibalinana. ¹²Ya wahdi han nibalud an mangmangngilog an Hebrew an hiyay numbalinon nan ap'apun di mungguwalya hi baalna ta hiyay nangibagaanmih nan ininopmi ot ibaganay ibalinana. ¹³Ya nan na'at i da'mi ya niyunnudan hinan imbaganan niyatan nan ininopmi te numbangngadona' hinan tamu' ya nan munha"ang hi tinapay di impapatem.

¹⁴Ya hidin dingngol nan patul hidiye ot pi'ibagonan ipa'ayag hi Joseph. Ta hidin limmah'un hi baludan ot e ni' mumpapukis ot hukkatanay

lubungna ot umeh awadan nan patul. ¹⁵Ya alyon nan patul i hiyay, Wada han ininop'u mu ma'id ha mabalin hi mangibagah nan ibalinana. Mu dingngol'un he'a ya abalinam anun mangibaga hi ibalinan di inop.

¹⁶Ya alyon Joseph i hiyay, Apu patul ha'on ya adi' abalinan mu hi Apu Dios di mangipa'innilah ibalinan nan ininopmu.

¹⁷Ot alyon nan patul di, Ininop'un waa' hinan da'ging di wangwang an nungngadan hi Nayl an tumtumma'doga'. ¹⁸Ya alinah onda limmotwa' hinan nalitingan han pitun mun'ataban baka ya nun'apdih di up'upda ot inayundan mangmangngan hinan holo'. ¹⁹Ya indani ya tinigo' bon nitnuddan limmotwa' di pitun nun'apipigut an baka. Ya ma'id ha tinigo' hi bakah tun ad Egypt hi athidiy napigutanda te nunhiglan adi maphod di tigoda. ²⁰Ya alinah onda nun'a'an nadan namangulun mun'ataban baka. ²¹Mu ma'id ha itiganah nangananda i dadiyen mun'ataban baka te hiyah diyen na'appigutda damdama an adi maphod di tigoda. Ya nipogpog i diye ot igibo'u.

²²Indani ya ininop'u bo han ohay pu'un an gahhilang an pituy bungana an mapmaphodda ya na'attongda. ²³Ya indani ya timmulu boy pitun bungana mu ma'id ha lamohda te gapuh nan dibdib ya naklingda. ²⁴Ya alina boh onda pun'a'an nadan namangulun mapmaphod an bungana. Ta inuhuh'u danaen namin hinadan nanginnilah mangibalin hi inop mu ma'id ha nanginnilah ibalinana.

²⁵Ya alyon Joseph i hiyay, Nan duwan ininopmu ya numpaddung di ibalinanda. Te hi Apu Dios ya impa'innilanan he'a nan ma'at hi udum hi algo. ²⁶Ot nan pitun mun'ataban baka ya nan pitu bon mun'a'aphod an bungan nan gahhilang ya numpaddung di ipa'innilada an dadiye ya pituy tawon an mahawwalan di makan. ²⁷Ya nan na'udin pitun nun'apipigut an baka ya nan pitu bon nakupoh di bungada ya pitu boy tawon an bitil. ²⁸Ta hiyah tuwe nan hi Apu Dios ya impa'innilana i he'a nan atona. ²⁹Te hitun ad Egypt ya waday pituy tawon an mahawwalan di makan.

³⁰Mu indani ya mihukkat han pituy tawon an nunhiglay bitil. Ta hidiyey ³¹ay munlingling hi pinumhodan ni' tuwen boble te nunhiglay aton diyen bitil. ³²Ya manu'e hi numpidwan nipa'inop i he'a ya hidiyey aton Apu Dios an mangipa'innilah adi mibahhoy ena a'atan. Ya atbohadin agagga ya ma'at.

³³Ta hiya nan hay ibaga' i he'a apu patul ya maphod onmu pot'on ha nanomnoman ya innilanay nipto' hi atona ta hiyay ukod an mangipadutu' hinadan makan hitun ad Egypt. ³⁴Ya pot'om bo doha ta diday ukod an mangamung hinan mi'alimah ($\frac{1}{5}$) nadan ma'apit an nitanom hi abobboble tun ad Egypt i diyen pituy tawon ³⁵an dakol di ma'apit ya inamungdah nan pang'amungan hi makan hi abobboble. ³⁶Ta wada ha midadaan hi makan hitun madatngan nan pituy tawon an bitil. Ta mabalin an adi iyaten nadan tataguy inagangda.

³⁷Ya inunnudan nan patul ya nadan ap'apu hidiyen imbagan Joseph.

Hay Numbalinan Joseph Hi Gobelnador Hi Ad Egypt

³⁸Ot alyon nan patul hinadan ap'apu di, Hay punnomnom'u ya ma'id ha udum hi nanomnomnoman mu hi Joseph an hiya nan nidduman nan Espiritun Apu Dios. ³⁹Ya alyon nan patul i Joseph di, Ten he'ay nangipa'innilaan Apu Dios i nae ya na'innilan ma'id ha umat i he'a an nanomnoman ya innilanay nipto' hi atona. ⁴⁰Ot he'ay pot'o' hi pangiyukoda' hi an namin nadan ma'ma'at hitun boblen pumpapto'a'. Ot an naminda tun tatagu' ya nan ibagam di unudonda. Ta nabakbaktuwa' ya abuh an gapuh nan sa'ad'u. ⁴¹Ot ad uwani ya he'a moy munggobelnador hitun ad Egypt.

⁴²Ya inaan nan patul nan singsingna ot ipihu'lubnah gamat Joseph. Ya hidiyen singsing di mangipa'innila an pinto' nan patul hi Joseph ta hiyay gobelnador. Ot lubunganah nan maphod an linen ot ipibanggolnay balitu' i hiya. ⁴³Ot idatna i Joseph nan lugana ta hiya moy mi'adwah nan patul hi sa'adna ta nan pangipluyana on pun'itkuk nadan nangipangulu ta ipatigon nadan tataguy punlispidan hiya. Ta athidiy na'at hidin pinto' nan patul hi Joseph hi gobelnador hi ad Egypt.

⁴⁴Ot alyon bon nan patul i hiyay, Ta'on on ha'on di patul hitun ad Egypt mu wada'ey adim iyabulut ya adi mabalin an ma'at. ⁴⁵Ot ngadanahan Joseph ta hi Sapenat-Paneah an ngadan di i Egypt. Ot ipa'ahawanah Joseph i Asenat an imbabalen Potipera an padi hi ad On.

⁴⁶Ta e impong Joseph an e tinigo nadan bobleh ad Egypt. Ya hay tawonah din inhipunan nuntamuh nan patul hi ad Egypt ya tulumpulu (30).

⁴⁷Ya immannung an hidin namangulun pituy tawon ya mun'ahawwalan di makan hi abobboblehdi. ⁴⁸Ta impa'amung Joseph nadan makan i diyen pituy tawon on ena impiha"ad hinadan pangiamunganda hinadan makan hinadan boble te an namin an bobleh ad Egypt on waday pangiamunganda. ⁴⁹Ya dakkodakkol di inamungda an makan an umat hi dinakol di panag hinan baybay. Ta lo'tat ya adida mo pa'abbilang ot idinongda mon mangitudo' hi bilangna.

⁵⁰Hi Joseph ya nawadaday duwan imbabaleda i Asenat hidin agge ni' nadatngan di bitil. ⁵¹Ta hay nungngadanah nan panguluwan ya hi Manasseh te alyonay, Hi Apu Dios di namoddang i ha'on ta liningling'un namin nadan napalpaligata' ya hay e' nihi"anan i da ama. ⁵²Ya nan mi'adwa ya nginadanana ta hi Epraim te alyonay, Hi Apu Dios di nangdat hi holag'uh tun boblen napalpaligata'.

⁵³Indani tatawwa ya napogpog nan pituy tawon an mahawwalan di makan hi ad Egypt. ⁵⁴Ya nihipun mo nan pituy tawon an bitil an miyunnudan hinan inalin Joseph. Ta an namin nadan nun'ihaggon an boble ya makulangandah makan mu hi ad Egypt e ya waday makan hi

nun'iyalangda.^a ⁵⁵Ta hidin mun'apuhanda mo nadan i Egypt hi anonda ya eda mo mumpumbagah nan patul. Mu alyon nan patul di, Eyu ibagan Joseph ta nangamung nan alyona ya hiyay inunudyu. ⁵⁶Ya hidi mon nun'ihinap nan bitil hi abobbobleh ad Egypt ya impibughul Joseph an namin nadan eda nang'amungan hi makan ta pun'igattangdah nadan i Egypt te nunhigla mo nan bitil. ⁵⁷Mu nihinap hidiyen bitil hi abobbobleh tun luta ta umeda moy atagutaguh ad Egypt ta eda gumattang hi makan i Joseph.

Hay Immayan Nadan Imbabalen Jacob Hi Ad Egypt

42 ¹Hi Jacob ya dingngolnan waday makan hi ad Egypt ot alyonah nadan imbabalenay, Undan namaag ya nuntoto'olan ayu ya abuh ²yaden dingngol'un wada anuy makan hi ad Egypt. Makak ayu ta e ayu gumattang hidi i ha anon ta'u ta adi ta'u ni' mateh inagang ta'u. ³Ta nakakda mo nan himpulun (10) imbabalen Jacob ot ipluydah ad Egypt ta eda gumattang hi makan. ⁴Mu agge ni'yayon Jacob hi Benjamin an hi ibban Joseph te iyaguhnay ma'at bon hiya. ⁵Ta ni'ye dadiyen imbabalen Jacob hinadan umeh ad Egypt an e gumattang hi makan te ta'on on hi ad Kanaan ya waday bitil.

⁶Ta hi Joseph an hiya nan gobelnador hi ad Egypt ya hiyay e gumattangan di tatagun nalpuh abobboble. Ya hidin imme nadan i'ibana ot munyu'ungdah hinangngabna ta ipatigodan bainanda. ⁷Ya hidin tinigon Joseph nadan i'ibana ya immatunana dida. Mu hay impatigona i dida ya aggena in'innila dida ta nunhiglay panapitna i dida an alyonay, Danay bobleh nalpuwanyu?

Ya alyonday, Hi ad Kanaan mu immali amin gumattang hi makan. ⁸Hi Joseph ya immatunana nimpe an dida nadan i'ibana mu dadiyen i'ibana ya aggeda immatunan hiya.

⁹Ya nipanomnom i hiya din ininopnan niyatanda ot alyonan diday, Umman on ayu nee immalin muns'i'im an alyonyu on ta tigonyuy a'at tun boblemi ta innilaonyuy atonyun mangabak i da'mi.

¹⁰Ya alyonday, Apu Gobelnador, ma'id atog ha athinah ninomnommi te da'min baalmu ya immali amin gumattang hi makan ya abuh. ¹¹Ya agge ami atog immalin muns'i'im te adi ami ma'layyah. Te da'mi ya hina'aggi amin ohay hi amami.

¹²Ya ipapilit Joseph an alyonay, Layahyu te innila' ot immali ayun muns'i'im hitun boblemi.

¹³Ya alyonday, Apu Gobelnador, da'min baalmu ya himpulu amit duwah (12) an imbabalen di ohan taguh ad Kanaan. Nan udidyanmi ya nabati i amami ya nama'id nan oha.

¹⁴Ya alyon bon Joseph di, Ot hiya tatawwa neen immali ayun muns'i'im. ¹⁵Ot hay pamatna' i da'yu ta panginnilaa' an adi ayu munlayah

^a 41:54 Nan Na'na'at 7:11-16

ya adi mabalin hi umanamut ayu ta ingganah on umalihtu nan udidiyan an hi ibbayu. Hinaen inali' ya ay damdama nan patul di ud mandal. ¹⁶Ot mahapul an ume ha oha i da'yu ta ena awiton nan udidiyanyu. Ya da'yun udum ya mibalud ayu ta ingganah innilao' an immannung nan imbagayu. Te adi'e ya immannung an immali ayu nimpem muns'i'im. ¹⁷Ya hidin inalinah diye ot ena ipibalud didah tuluy algo.

¹⁸Ya hidin mi'atluh algo ya alyon Joseph i diday, Ha'on ya hi Apu Dios di un'unudo' ta hiya nan adi da'yu ipapate mu gahin di atonyu tun ibaga'. ¹⁹Ot ta'omman ya oha i da'yu ha mabatih tun baludan ya imme ayun udum ta iyeyu nan ginatangyu ta adida ma'agangan nadan tinaynanyuh nadan numpunhituwanyu. ²⁰Mu mahapul nimpe an awitonyuhtu nan udidiyanyu ta panginnilaa' an adi ayu munlayah ta adi da'yu ipapate. Ya inabulutdah diyen inalina.

²¹Ya humanahapitdan alyonday, Immannung mahan an din inat ta'u i Joseph di gapunah athituy ma'ma'at i dita'uh ad uwani. Mumpahpahmo' peman tuwali i dita'u mu ay ta'u napukit. Ta hiya mo nan ad uwani ya athituy pumpaligatan ta'u.

²²Ya alyon Ruben di, Undan tuwali agge' pinadanan an alyo' i da'yuy adi nginin di atonyu mu adiyu donglon. Ta hiyah tuwe nan ad uwani tee ya miballoh i dita'u nan ena nama'idan.

²³Mu dida ya aggeda innilan na'awatan Joseph hidiyen punhahapitanda te hidin ni'hapitdan hiya ya waday nangibalin. ²⁴Ot taynan Joseph dida ot e kumba ot ahi mumbangngad ot hi Simeon di ipabaludna yaden tigdiggonan namin.

²⁵Ot honagona mohpey e mangikalguh nan alandan makan ot ibagana boh nadan nangittu ta pun'ipongdah nadan uhhun di sakuda nan pihhun namayadda ya ta idadaananda didah balundah nan awon. ²⁶Ot pun'ikalgadahan nadan dongki nan ginatangda ot makakda.

Hay Immanamutan Nadan I'iban Joseph

²⁷Mu hidih nan immiyananda i diyen nahdom ya inubad di ohay sakuna ta alana ha ipa'anah nan dongki ya tinigonan wahdi nan pihhun imbayadna hi uhhun nan saku. ²⁸Ya mungkalih nadan i'ibanan alyonay, Wahtu man tee nan numbayad'un impabangngaddah tun uhhun nan nisaku. Ya nginumhopda ta munggayonggongdah takutda te alyonday, Tanganu nin on waha athituh pangat Apu Dios i dita'u.

²⁹Ta immanamutdah ad Kanaan ot uhuhondan amadan namin nadan na'na'at i dida, ³⁰an alyonday, Umman ma'abbungot nan gobelnador i da'mi te ipapilitna an e ami anu muns'i'im hi bobleda. ³¹Ot alyonmin hiyay, Agge ami attog immalihtun e muns'i'im te da'mi ya adi ami munlayah an tatagu. ³²Ya himpulu amit duwan (12) hina'aggi an ohay hi amami. Mu nama'id di oha ya nan udidiyanmi ya nabati i amami.

³³Ya alyonaot di, Hay panginnilaa' an adi ayu munlayah ya mataynan di oha i da'yuhthu ya imme ayun udum ta iyanamutyu nadan makan an ginatangyu ta adida ma'ulat nadan tinaynanyu. ³⁴Mu mumbangngad ayuhthu an i'uyugyu nan udidianyanyu ta panginnilaa' nimpe an adi ayu munlayah ya agge ayu immalin muns'i'im hitun boblemi. Ta ahi' mohpe ilubus tun ibayu ya mabalin bon umali ayun gumattang hitu.

³⁵Hidin inubaddan namin nan bobod di sakuda ya tinigodan nipnipong an nun'iyuhhun nadan pihhun imbayadda. Ya timmakutdan namin an ta'on on hi amada. ³⁶Ya alyon Jacob i diday, Te on lo'tat ya napuhdan namin hantudan imbabale'. Te nama'id hi Joseph ya ma'id hi Simeon ya ad uwani bo ya iyeyuh Benjamin. At'ehna ya te on ammunaa' hi e munligligat an e numanomnom.

³⁷Ya alyon Ruben i hiyay, Ta'on ya indinolmun ha'on hi Benjamin ta alina'eh on ma'id ha iyanamut'un hiya ya nan duwa attog an imbabale' an linala'i di pangiballoham.

³⁸Mu alyon Jacob di, Hi imbabale' e damdaman hi Benjamin ya adi mabalin hi mi'yalin da'yuh ad Egypt. Te innilayun hiya mo ya abuh han nabati hinan holagmi i inanan hi Rachel te on nimpe nate nan ibana. Ya alina mahan bo ya waday ma'at i hiyah adi maphod hinan awon ya undan adi' iyate te teen amammaa' mahan mo.

43 ¹Nan bitil hi ad Kanaan ya nunhigla mahan mo. ²Ta hidin napuh nan makan an na'alah ad Egypt ya alyon Jacob hinadan imbabalenay, Ume ayu bo ta e ayu gumattang hi anon ta'u.

³Ya alyon Judah di, O mu nganney atonmin pinadanan nan gobelnador an adimi anu ipidpidwan e mumpatigon hiya hi'on adimi i'uyug nan udidyanmi. ⁴Mu iyabulutmu'e ta mi'yali ya mabalin. ⁵Mu adim'e pi'yaliyon ya adimi goton an ume te hiyah diyey inalinan ma'id'e nimpe ha i'uyugmi ya udu'dulnay adi ami mumpatigon hiya.

⁶Ya alyon Jacob i diday, Tanganu onyu tuwali imbagan wahtuy ohan hi ibbayu? Tanganu onyu mamaon di e' inomnoman?

⁷Ya alyonday, Manu'eh imbagami ya manahmahanay a'at ta'u an umat i he'a hi'on agge'a ni' anu nate ya hay awadan di udum hi i'ibami. Ya undan innilamih on imbagami'e ya mahapul bon tigonah Benjamin.

⁸Ot alyon Judah i amaday, Pi'yaliyommot hi Benjamin ta wan makak ami te undan adi lo'tat ya inyate ta'uy inagang ta'un namin an namamah nadan u'unga. ⁹Ot ibaga' teen hi Benjamin ya tigo' ta ma'id ha ma'at i hiya. Mu alina'eh on waha ma'at i hiya ya ha'on di nangipabahulam hi inggana. ¹⁰Te onha otahan ha agge natanaktak di akakanmi ot wan numpidwa amin numbangngad hi ad uwani.

¹¹Ya alyon amaday, At'e damdamah nan gahin on mi'yali ya aga ta piliyonu dohah nadan maphod an wahtun boble ta'u ta idaty i diyen gobelnador. Ot mangalada i dohah nan danum di iyukan ya nadan middum hi

makan ya nadan udum an bungan di nitanom. ¹²Ya alyon bon Jacob i diday, Mahapul an munduway bilang di pihhun ikakuyu ta ipabangngadyu nan bayad nan namangulun ginatangyu te alina hi nalinglingdah din nangikalgaanda. ¹³Ta'omman mo ya inawityu tun ibayu ta mi'baga ayun ume. ¹⁴Ot hanat nan ongal di abalinanan Dios ya hom'on da'yu ta mabalin an ilubusna nan ibayun hi Simeon ya ni'ibangngadonah Benjamin hitun umanamutanyu. Ya apyana'e tuwalin waday ma'at i dida ya ma'id ha mabalin ta'u.

Hay Ni'yayan Benjamin Hi Ad Egypt

¹⁵Hidin indadaandan namin nadan midat hinan gobelnador ya nan pihhun nadubliy bilangna ot umeda an ni'yeh Benjamin. Ta hidin dimmatongdah ad Egypt ot eda tigon nan gobelnador. ¹⁶Ya hidin tinigon Joseph hi Benjamin ot alyonah nan baalnan mumpapto' hi balena di, luyugmu datuwen linala'ih balemi ya pinaltim ha ihdami ya inha"angmu ta mi"andan ha'on hi mawod. ¹⁷Ta inunud nan baal nan inalin Joseph.

¹⁸Ya hidin mangmangngedan hina'aggi ya way ohaon kimmobaal te hay ninomnomda ya alyonday, Manu'e nin hi inyali dita'uhtu ya gapuh din pihhun numbayad ta'uh hopapna an nipabangngad i dita'u. Ma'id ha mapto' on nganney atondan dita'u ya numbalinon dita'uh baalna ya ni'yalana tudan dongki ta'u.

¹⁹Ta hidin hiyah dimmatongdah nan way panto ot alyondah nan baal di, ²⁰Ibba', da'mi din immali boh tun gimmattang hi makan. ²¹Mu hidin immanamut ami ya tinigomin nipnipong hi uhhun nadan sakumi nan pihhun numbayadmi. Ot wahtun inodnanmi ta ipabangngadmin he"a. ²²Ya indonanmi boy pihhu ta igatangmih makan. Te aggemi attog innila an nipabangngad nan pihhuh nadan sakumi.

²³Ya alyon nan baal i diday, Adi ayu minomnoman i nae ya adi ayu tumakut te nan Dios an dayawon amayu di nangiha"ad hidi ta pihhuyu. Te din imbadyu'e ya nalpah tuwali an inala' i da'yu.

Ot ena ilubus hi Simeon ot iyenah awadanda ²⁴ot inayunan paghapon didah balen Joseph. Ot idatnay liting hi pun'ulahdah nan hupu' hi hukida ot ena panganon nadan dongkida. ²⁵Nadan i'iban Joseph ya indadaanda nan idatda i hiyah umanamutana i diyen mawod te nipa'innilan didan mi"andan hiya.

²⁶Ta hidin immanamut hi Joseph ot eda idat nan inodnandan idatdan hiya ot munyu"ungdah hinangngabna. ²⁷Ya mahmahana an alyonay, Nganney a'at din alyonyun amaman hi amayu? On hiyah diye an matagu ni'?

²⁸Ya alyonday, O matagu nan baalmun hi amami ya mapmaphod an adi mundogoh.

Ot munyu"ungda bo hi punlispitudan hiya. ²⁹Ya hidin indodonganah Benjamin ya alyonay, On hiyah tuwe nan udiayan an alyonyuh hi ibbayu? Ot alyonan hiyah, Hi Apu Dios di munwagah i he"an imbabale.

³⁰Hidin inalinah diye ya innayunan immaan hidi te adi mitpol di luwanah nanigana i ibbanan hi Benjamin. Ot mahanoggop hi kuwartuna

ot kumgahdi. ³¹Ya hidin immudu'dul di punli'nana ot apuwanay angahna ot lumah'un ta ibaganah nan baalna ta manganda.

³²Hidin manganda ya e nahiwwen inumbun i han ohan lamehaan hi Joseph. Ya nadan i'ibana ya tinuppugda dida i han oha bon lamehaan. Ya nahiwweda bo nadan i Egypt te adida pohdon an midmiddum an mi'an hinadan Hebrew te nunhiglay pamihuldan dida. ³³Ya hay nangipabunandah nadan i'ibana ya hi way hinangngab Joseph. Ya nahohonnodda an inumbun an namangulu nan panguluwan ta ingganah nan udidiyan. Ta masda'awda an ugganda muntoto'olan. ³⁴Ya nan midat an anonda ya ma'alan namin hinan lamehaan an panganan Joseph. Ya hi Benjamin di dakdakkol di indatdah anona te numpilimay dinakol di nidat i hiya mu nan nidat hinadan i'ibana. Ta mun'am'amlongdan ni'an i Joseph ot inayundan uminum hi bayah.

Nan Silber An Basun Joseph

44 ¹Hidin makak nadan i'iban Joseph ya imbaganah nan baalnan mumpapto' ta kalgaana nan sakuda ya imbangngadna nan pihhudah nan uhhun di sakuda. ²Ot ibagana bo ta iha'adna nan silber an basunah uhhun nan sakun Benjamin ta middum hinan pihhuna. Ot hidiyey aton nan baal.

³Ta hidin hiyah nawi'it ot makakdan hina'aggi an nun'itakkedah nadan dongkida. ⁴Ya hidin hiyah aggeda immadawwi ya alyon Joseph hinan baalnan mumpapto' hi balenay, Eka ta tundom dida. Ta ni'akhup'a'e ya impa'ohnongmu dida ya inalim di, Tanganu mahan on mapmaphod di impatigon nan gobelnador i da'yu ya athinay pangatyun hiya? ⁵Tanganu mahan on inye'eyu nan silber an basuna an hidiye nan pun'inumana ya usalonan mumbuyun? Adi ahan maphod hinaen inatyu.

⁶Ta hidin ni'akhup hidiyen baal ot ibagana nan imbagan Joseph i hiya. ⁷Ya alyonday, Ibba', tanganu boh on athinay panapitmu? Ma'id man attog ha inatmih athina. ⁸He"a ya innilam di nangibangngadanmih din pihhun tinigomih nan uhhun nadan sakumi an numbayadmih hopapna an inilpumih ad Kanaan. Ya tanganu boh onmi iye'e ha silber onu balitu' hi balen nan ud baal i he"a? ⁹Tigomdih tudan kalgami ta inakhupam'e ya ta'on on mate nan nangala ya numbalinon da'min udum hi himbut nan ud baal i he"a.

¹⁰Ya alyonay, Mabalín mu hay pinhod'u ya ammuna nan ohan nangala hi mumbalin hi himbut'u ya immanamut ayun udum.

¹¹Ta way oha mo i dida on nunlo'ahnay kalganah nan nangitakkayana on inubadnay sakuna. ¹²Ta inhipun nan baal Joseph hinan sakun nan panguluwan di tigotigo ta ingganah nan sakun nan udidiyan an hi Benjamin. Ya hinan sakun Benjamin di nangakhupanah nan basu. ¹³Ta punhethet nadan i'ibanay lubungda hi eda inomnoman. Ot pun'ittuda mo boy kalgadah nan dongkida ot ibangngaddan namin hi boble.

¹⁴Ya hidin nidatongdah balen da Joseph ya wahdi ni' an agge nakak ot munyu"ungdah hinanggabna.

¹⁵Ya alyon Joseph i diday, Tanganu mahan tuwalih on waha athinah inatyu? Undan aggeyu innila an nan tagun umat i ha"on ya waday atonan manginnilah nan mangako?

¹⁶Ya alyon Judah di, Aggemi innilay ibagami i he"a Apu Gobelndador. Te ta'on onmi ibaga an ma"id ha bahulmi ya ma"id ha hilbina te hituwey pundusan Apu Dios i da'min baalmu hinan emi numbahulan. Ot hiya nan numbangngad ami ta ta'omman attog ya numbalin amin namin hi himbutmu ta adi ammuna nan ud saku hinan na'alaan nan basum.

¹⁷Mu alyon Joseph di, Adi mabalin an e' aton hinae. Te ha"on ya ammuna nan nangalah nan basu' di mumbalin hi himbut'u. Ot da'yun udum ya mabalin an umanamut ayu i amayu.

¹⁸Ot e mihaggon hi Judah i Joseph ot alyonay, Apu Gobelndador innila' an he"a ya nipaddung di abalinam hinan patul mu adi'a bahan bumungot ta anusam an donglon hituwen ibaga'. ¹⁹Te hidin hopapna ya minahmaham hi'on waday hi amami onu ha udum hi hi ibbamih lala'i. ²⁰Ot alyonmiy wadah amami an amamma mo. Ya wada bo nan udidyanmin lala'in nawadah din amamma moh amami. Ot ibagami bon wada han ohan hi ibbana mu nate ta oha nan udidyan an nabati i didan holag amami i inana. Ta hiya nan hiya ahan di pohpohdon amami.

²¹Ya hay imbagam i da'mih din nanguhuhanmi ya alyom hi i'uyugmi ta tigom. ²²Ot ibagami bon he"a an hiya ya adi mabalin hi taynanah amami te alinah hiyay iyaten amami. ²³Ya alyom hi adimi ipidpidwan mumpatpatigon he"a hi'on adimi i'uyug. ²⁴Ta hidin immanamut ami ot uhuhonmi nan inalim i amami. ²⁵Mu hidin napuh din inalami tun makan ya alyon bon amamiy umali amin gumattang. ²⁶Mu imbagamin hiya an adi'e mi'yalih Benjamin ya adi mabalin hi mumbangngad amihtuh ad Egypt. Mu mi'yali'e ya mabalin te ninonomnommi nimpe din imbagam i da'mi. ²⁷Ya alyon amamiy, Innilyun duwaday holagmi i ahawa' an hi Rachel. ²⁸Mu tinaynana' hinan oha ta hay punnomnom'u ya inan di layon te ma"id ha numbangngad i hiya. ²⁹Ot alyonyu'e boh tun hi ibbanay pangihwanyu ta alina boh waha athidih ma'at i hiya ya onyu e pun'udman di e' inomnoman hi ad uwanin amammaa' ta alinah on hiyay inyate'.

³⁰Ot inayun Judah an alyon i hiyay, Hiya nan onha mumbangngada' ya tigonan ma"id ha inyanamut'u i Benjamin ³¹ot ay da'miy lummuh atayana. Te nunhiglay punnomnomna ituwen udidyanmi. ³²Ya namama mahan teen imbaga' i hiya an alina'eh on waha athidih ma'at ya ha"on di ud bahul hi inggana. ³³Undan bahan adi mabalin an ta'on attog ya ha"on di nihukkat i ibba' hi pumbalinom hi himbutmu ta hiyay mi'ibangngad hitudan i'iba'. ³⁴Te ha"on ya ma"id damdama ha ato' an umanamut hi'on

ma'id hituwen hi ibbami te adi' abalinan an tigon hi amami an nunhiglay ena inomnoman hi'on ma'id hi Benjamin.

Hay Numpa'innilaan Joseph Hinadan I'ibana

45 ¹Lo'tat mo ahan ya adi pa'itpol hi Joseph hi li'ninah hinangngab nadan baalna. Ot palah'unona mo dida ta ammunadah nadan i'ibanan nabati.^b ²Ya nunhiglay kogana ta dingngol nadan i Egypt ot eda ipa'innilah nadan wahdih nan palasyun nan patul.

³Ot alyon Joseph hinadan i'ibana di, Umman tatawwa ha'on hi Joseph. On immannung an matagu ni' hi ama? Mu nadan i'ibana ya namaag ya mano'olda hi nangngolanda i diye an gapuh takutda. ⁴Ot ayagana dida ta mihaggondan hiya. Ot ipidwan Joseph an alyon di, Ha'on nimpe hi ibbayun hi Joseph an inihbutyuh nadan immalihtu hi ad Egypt. ⁵Mu adi ayu minomnoman i diyen inatyun ha'on ya adi ayu bumungot hi adolyu an gapuh nangigattanganyun ha'on. Te hay nangipiyalih tun ha'on ya hi Apu Dios ta wan ha'on di usalona ta way aton di tatagun mihwang ituwen bitil. ⁶Te duway tawon mo teeh tuwen bitil ya minaynayun hituwe hi limay tawon ta mamama mon adi tummol di mitanom. ⁷Ta hiyah tuwe nan impamanguluwa' hitu i Apu Dios ta mipatigo nan ongal an abalinnan mangihwang i dita'u ituwen bitil. ⁸Ta hiya nan hay immannung ya bokon da'yuy nangipiyalih tun ha'on te hi Apu Dios. Ta ha'on di nuntugun hinan patul ta inyukodnan ha'on nan pun'ap'apuwana ya an namin an ma'ma'at hi abobbobleh tun ad Egypt. ⁹Ot aga ta umanamut ayu ta eyu ibagan ama an alyonyuy, Hi imbabalem an hi Joseph ya hiyay numbalinon Apu Dios hi gobelnador hi ad Egypt. Ya imbagana an mi'baga ta'u anun umehdin namin.^c ¹⁰Ta e ta'u munhituh ad Gosen hidih ad Egypt ta wan mihaggon ta'un hiya ta hidi ta'un namin an he"a ya da'min imbabalem ya nadan apapum ya nadan kalnerom ya bakam ya an namin an wadan he"a. ¹¹Te hiya anuy ukod hinan mahapul ta'u te minaynayun anuh tuwen bitil hi limay tawon. Ya aggena pinhod an ma'ulat ta'u ya ma'agangan nadan halun ta'u.

¹²Ot inayun bon Joseph an alyon di, Tigonyu ot ha'on mahan hituwen munhapihhapit i da'yu. Ya namama i he'a ibba' Benjamin ya imatunana' mahan i he'a. ¹³Ot ipa'innilayu i ama di anabaktun di sa'ad'u ituwen boble ya nadan udum an tintinnigoyuhtu. Ta umanamut ayu ta eyu awiton hi ama ya immali ayuhtu. ¹⁴Ta imbaganah diye ot awalonah ibbanan hi Benjamin an mungkoga. Ya ta'on on hi Benjamin ya inawalna damdama an mungkoga. ¹⁵Ta hiyah diyen mungkogah Joseph on ena pun'awal nadan i'ibana ta inggana ot opngona didan namin. Ot mi'hapitda mohpe nadan i'ibana i hiya.

^b 45:1 Nan Na'na'at 7:13   ^c 45:9 Nan Na'na'at 7:14

¹⁶Ya hidin na'innilaan nan patul ya nadan ap'apuh nan palasyu hidiyen immaliyan nadan i'iban Joseph ya ta'on on dida ya ma'amlongda.

¹⁷Ot alyon nan patul i Joseph di, Ibagam hinadan i'ibam ta pungkalganda nadan dongki hi makan ta ahida umanamut hi ad Kanaan. ¹⁸Ta eda awiton hi amam ya an namin nadan pamilyadan tinaynandahdi. Ta umalidahtu ta idat'un dida nan ma'allumong an lutahtu hi ad Egypt ta hidiy eda iha"adan ta adida makulangan hi mahapulda. ¹⁹Ya imbagam bo i dida ta alandahtu ha ahida pangiluganan hinadan binabai ya nadan mammanog an imbabaleda ya hi amayu ta umalidahtu. ²⁰Ya adida minomnoman hi panaynandah nadan numpunhituwanda ot ten idat'un dida nan ap'aphodan an lutah tun ad Egypt ta pumboblayanda.

²¹Ot aton nadan imbabalen Jacob hidiyen imbagan nan patul. Ta indat Joseph di punlugananda ya hay anonda hinan awon hi umayanda ya hay pumbangngadanda. ²²Ot idattan bon Joseph didan namin hi lubung. Mu hi Benjamin ya limay indatnan hiya ya han tuluy gahut (300) di silber an pihhu. ²³Ya hay impadonah midat i amana ya himpuluy (10) dongki an nangikalgaandah dakol an mun'aphod an ma'alah ad Egypt. Ya himpulu (10) boy tinna an dongki an nun'akalgaan hi boga ya tinapay ya nadan udum an mahapul amadah nan awon hi umaliyanda. ²⁴Ta hidin nidadaan an namin nadan kalgada ot honagona mohpe dida an alyonay, Ekayu mohpe ya adi ayu munhahannuh nan awon.

²⁵Ta nakakdah ad Egypt ot umanamutdah ad Kanaan hi awadan amadan hi Jacob. ²⁶Ta hidin dimmatongda ot alyondan amaday, Umman eh'a mataguh Joseph an hiyay gobelnador hi ad Egypt. Mu namaag ya nano'ol hi Jacob i diyen inalida an adina patiyon. ²⁷Mu hidin inuhundan namin nan imbagabagan Joseph i dida ya hidin tinigona nadan impadona i dida an iluganana hi umayandahdi ya immamlong hi amadan hi Jacob ya numbangngad nan bikahna.

²⁸Ot alyonay, Maphod ta athinan mataguh imbabale' an hi Joseph. Mahapul mahan an umeya' ta e' tigon ta ahiya' mate.

Hay Immayan Jacob Ya Nadan Holagna Hi Ad Egypt

46 ¹Hi Jacob ya nun'idadaanan namin nadan mabalin an odnanda ot ahida makak. Ya hidin dimmatongdah ad Beerseba ot umohnongda ni' ta idawat Jacob nadan i'nongnah nan Dios an dayawon amanan hi Isaac. ²Ya waday nipatigo i hiya i diyen nahdom an himmapit hi Apu Dios i hiya ot alyonay, Jacob! Jacob!

Ot tobalona an alyonay, O wahtuwa'.

³Ya alyon Apu Dios di, Ha'on nan Dios an dayawon amam ot adi'a tumakut an umeh ad Egypt te ha'on di ukod i da'yu ta pumbalino' hi dakkodakkol nadan holagmuhti. ⁴Te wadaa' an bumoddang i da'yu hi

umayanyuh ad Egypt ya ha'on boy ahi mangibangngad hinadan tanudam ituwen bobleh udum hi algo. Mu he"a ya hidih ad Egypt di atayam. Ta hi a'unguham ya wadah Joseph an mihahaggon i he"a.

⁵Ta hidin nabiggat ot milugan da Jacob ya nadan mammanog an apapuna ya nadan binabai hinan indat nan patul an ilugananda ot makakdahdih ad Beerseba. ⁶An ta'on on nadan halunda ya nadan udum an inilpudah nan nunhituwandah ad Kanaan ya intakinda. Ta imme da Jacob hi ad Egypt an dida nimpem namin hinadan holagna ⁷an imbabalena ya apapuna.

Hay Holag Jacob An Imme Ad Egypt

⁸Hay ngadan nadan linala'in imbabalen Jacob an hay ohah ngadana ya hi Israel ya nadan apapuna an imme ad Egypt ya hi Ruben an panguluwan ⁹ya nadan imbabalena da Hanok ya hi Pallu ya hi Hesron ya hi Karmi.

¹⁰Ya nan imbabalena bon hi Simeon ya nadan tinanudana an hi Jemuel ya hi Jamin ya hi Ohad ya hi Jakin ya hi Sohar ya hi Saul. Hi Saul ya imbabalen Simeon i han i Kanaan.

¹¹Ya nan imbabalena bon hi Libay ya nadan imbabalena an da Gerson ya hi Kohat ya hi Merari.

¹²Ya nan imbabalena bon hi Judah ya nadan imbabalena hi Er ya hi Onan ya hi Selah ya hi Peres ya hi Serah mu da Er i Onan ya nateda tuwalih ad Kanaan. Ya hay imbabalen Peres ya da Hesron i Hamul.

¹³Ya nan imbabalena bon hi Issakar ya nadan imbabalena hi Tola ya hi Puah ya hi Jasub ya hi Simron.

¹⁴Ya nan imbabalena bon hi Sebulun ya nadan imbabalena da Sered ya hi Elon ya hi Jahleel.

¹⁵Ta danae nadan imbabalen Jacob i Leah an agge niddum nan babain imbabaledan hi Dinah. Ya danaen imbabaleda ya nawadadah din awadandah ad Paddan-Aram. Ya hay bilangdan namin ya tulumpulut tulu (33).

¹⁶Ya nan imbabalena bon hi Gad ya nadan imbabalena hi Sepon ya hi Haggi ya hi Suni ya hi Esbon ya hi Eri ya hi Arodi ya hi Areli.

¹⁷Ya nan imbabalena bon hi Aser ya nadan imbabalena hi Imnah ya hi Isbah ya hi Isbi ya hi Beriah ya nan babain hi Serah. Ya hi Beriah ya wadaday linala'in imbabalena da Heber i Malkiel.

¹⁸Ta danae nadan imbabalen da Jacob hinan indat Laban an tagalan Leah an hi Silpah. Ta an naminda ya himpulut onom (16).

¹⁹Ya hay imbabalen da Jacob i Rachel ya da Joseph i Benjamin.

²⁰Ya nadan imbabalen Joseph hi ad Egypt ya da Manasseh i Ephraim. Hay hi inada ya hi Asenat an imbabalen nan padi hi ad On an hi Potipera.

²¹Ya hay imbabalen Benjamin ya hi Bela ya hi Beker ya hi Asbel ya hi Gera ya hi Naaman ya hi Ehi ya hi Ros ya hi Muppim ya hi Huppim ya hi Ard. ²²Ta himpulut opatdan (14) namin di tinanud da Jacob i Rachel.

²³Hi Dan ya imbabalenah Husim.

²⁴Ya hi Naptali e ya hay linala'ih imbabalena ya hi Jahsiel ya hi Guni ya hi Jeser ya hi Sillem. ²⁵Dida damdama nadan imbabalen da Jacob hinan tagalan indat Laban i Rachel an hi Bilhah. Ta hay bilangdan namin ya pitu.

²⁶Ta an naminda an tinanud Jacob an aggeda ni'bilang nadan binabain ahawan nadan imbabalena ya nanomdat onom (66) an immeh ad Egypt. ²⁷Ya middumda'e nadan duwan imbabalen Joseph an niyayyam hi ad Egypt ya napitudah (70) ngammutna an tinanudan Jacob.

Hay Dimmatngan Da Jacob Hi Ad Egypt

²⁸Hidin dimmatongdah ad Egypt ya impamangulun Jacob hi Judah ta ena ibaga i Joseph ta ena damuwon didah ad Gosen. ²⁹Ot e mo milugan hi Joseph hinan punluganana ot umeh ad Gosen ta ena damuwon hi amana an hay ohah ngadana ya hi Israel. Ta hidin nundammuda ot pi'bagonan iyawal i amana ot aganah kogakoga. Ta nadnenadne ot ahi duminong. ³⁰Ya alyon Jacob i hiyay, Ad uwani ya nundadaana' mohpen mate mu ta athitun tinigo da'a an matagu'a aya.

³¹Ot alyon mohpen Joseph hinadan i'ibana ya nadan udum an wadah nunhituwan amana di, Aga mo ta umeya' ta e' ipa'innilah nan patul an dimmatong ayu mohtu hi ad Egypt. ³²Ya imbaga' bon hiya an hay tamuyu ya on ayu munhalun ta in'uyugyun namin nadan halunyu ya an namin nadan gina'uyu. ³³Ot ipa'ayag da'yu'en hiya ta ibaganah on nganney tamuyu ya mahapul an alyonyuy, ³⁴Da'mi an baalmu ya hay tamumi hi nihipun tuwalih a'u'ungami ya mumpapto' hinadan halunmi an umat damdamah nadan a'ammodmi. Athidi'ey ibagayu ya mabalin an hituh ad Gosen di iyabulutnah punhituwanyu. Te nadan tataguh tun ad Egypt ya nunhiglay pamihuldah nadan mumpapto' hi kalnero.

47 ¹Hi Joseph ya immeh awadan nan patul ot alyonay, Dimmatongda mo da ama ya nadan i'iba' an nalpuh ad Kanaan an inaladan namin nadan halunda ya nadan gina'uda ot wahdidan immohnongdah ad Gosen.

²Ot ipa'innilah nan patul nadan liman i'ibanan in'uyugna. ³Ya alyon nan patul i diday, Nganney tamuyu?

Ya alyonday, Da'min baalmu apu patul ya hay tamumi ya mumpapto' hi kalnero an umat hi tamun handidan a'ammodmi. ⁴Mu ten immali amih tun bobleyuh ad uwani te nunhigla nan bitil hi ad Kanaan ta ma'id ha anon nadan halunmi. Ot mabalin'e bahan ya inyabulutmu ta ad Gosen di iha'adanmi.

⁵Ya alyon nan patul i Joseph di, Ad uwani ya immali da amam ya nadan i'ibam ⁶ot ukod'an mangdat hinan ap'aphodan an lutah tun ad Egypt. Punhituwom didah ad Gosen ta hidiy iha'adanda. Ya wadada'en diday abalinanan e mumpastol hinadan halun'u ya inyukodmun dida.

⁷Ot e awiton Joseph hi amana ot ena ipa'in'innilah nan patul. Ot wagahan Jacob hidiyen patul. ⁸Ya mahmahan nan patul di tawona ⁹ya alyon Jacob di, Hinggahut ta tulumpulu (130) moh ad uwani. Ya nunhiglay impala'uh'uh ligat. Mu ho'dod hituwen tawon'u an adi umat hinadan a'ammod'u.

¹⁰Ta hidin nalpah an himmanappitanda ot ipidwan Jacob an wagahan nan patul ot ahida taynan. ¹¹Ot aton Joseph nan imbagan nan patul ta inyena da amana ya nadan i'ibanah nan ap'aphodan an boble an ad Rameses hidih ad Egypt. ¹²Ot idat Joseph di mahapuldan namin an miyunnudan hinan bilangan hina'ammay inatnan nangipiyappong.

Hay Numbalanan Nadan Lutan Nadan I Egypt Hi Lutan Nan Patul

¹³Namammama nan bitil ta lo'tat ya ma'id ha anon nadan i Kanaan ya ta'on on nadan i Egypt. ¹⁴Ya nan inamung Joseph an pihhun nadan i Egypt ya i Kanaan an inggatangdah makan ya inyenah nan palasyun nan patul. ¹⁵Ya hidin ma'id mo ha nabatih pihhun nadan tataguh ad Egypt ya ad Kanaan ya immeda i Joseph ot alyonday, Ma'id mo ha pihhumi mu mahapul damdaman idattan da'mih anonmi te undan adi ami mun'aten namin.

¹⁶Ya alyon Joseph i diday, Ma'id'e mo ha pihhuyu ya inyaliyu nadan halunyu ta hiyay ihukkatyuh anonyu. ¹⁷Ta hiyay inatda an nun'iyeday kabayu ya kalnero ya gulding ya baka ya dongki ta dadiyey inhukkatdah anonda.

¹⁸Mu hidin itawonnana ya mumpapangeda bo nadan tatagu i Joseph ot alyonday, Nganney mabalin i ha athitun ma'id mo ha pihhumi ya napuhda mo bo nadan halunmi te inhukkatmin namin i he'a. Ta ma'id mo ha nabati hi mabalin hi idatmi an ammunay adolmi ya nadan lutami. ¹⁹Undan bahan adi da'mi hom'on ta ta'on atog ya hay adolmi ya nadan lutami inggatangmih makan ta wan adi ami mate. Ta ta'on atog on ami numbalin hi baal nan patul ta hiya moy mangilutah nadan lutami. Ot idattan da'mi bahan hi anonmi ya ha itanommi.

²⁰Ta ginattang mon Joseph an namin nadan lutah ad Egypt ta lutan nan patul. Te an namin nadan i Egypt ya napilitandan nangigattang hinadan lutada an gapuh nan nunhiglan bitil. Ta an namin mo nadan lutah ad Egypt ya nan patul moy ud luta. ²¹Ya atbohadin numbalindah baalnan namin nadan i Egypt. ²²Mu nan lutan nadan padi ya nunnanong an agge nigattang te waday idat nan patul tuwalih anonda ta hiya nan adi mahapul an ihukkatda nadan lutadah makan.

²³Ot alyon Joseph hinadan tataguy, Ad uwanin ginattang'u nadan lutayu ya ta'on on da'yu ta mibilang ayu moh baal nan patul ya aga ta idat'uy eyu itanom. ²⁴Mu nadatongda'e tuwali nadan intanomyu on inaanyu ha dowwan nan patul ta hinan limay nabto' on waha midat hi ohay nabto'. Ta nan mabati ya hidiyey pangalanyuh ahiyu bo itanom ya inanyu mohpen hina'amma nan nabati.

²⁵Ya alyon nadan tataguy, Munhana ami ta himmo' da'mi i he'a. Ot gapu ta maphod di inatmu i da'mi ya munhilbi ami hinan patul. ²⁶Ta numbalinon Joseph hi uldin hidiye an ahigapas'e on mahapul an idat nadan tataguh nan patul nan dowwana. Ta ingganah ad uwani ya hidiyen uldin di unudondah ad Egypt. Ta ammuna nan lutan nadan padi di bokon lutan nan patul.

²⁷Mu nadan tinanud Israel an immohnong hi ad Gosen ya lo'tat ya kimmadangyanda ya dimmakkodakkolday imbabaleda. ²⁸Ya hi Jacob ya himpulut pituy (17) tawon damdamay niha'adanahdi hi ad Egypt te immeh hingгахut ta han napat ta pituy (147) tawona ot ahi mate. ²⁹Ya hidin agagga mo ya mate ya inayaganah Joseph ot alyonan hiyay, Hay ma'udih dawato' i he'an imbabale' ta ahiya' mate ya iyuhhunmuy ta'lem hi ulpu' ta isapatam an adiya' ilubu' hitun ad Egypt. ³⁰Te pinhod'un mateya'e ya inyanamuta' ta eya' ilubu' hinan nilubu'an nadan a'ammot'u. Ya inabulut Joseph hidiyen inalin amana. ³¹Ot alyon Jacob i hiyay, Mahapul an isapatam an atom.

Ot isapatan Joseph an atona nan inalin amana. Ot mumballin hi Jacob hinan nalo'ana ot munlu'bub ta dayawonah Apu Dios.

Hay Nunwagahan Jacob I Da Epraim I Manasseh

48 ¹Indani ya nipa'innila i Joseph an mundogoh hi amana. Ot uyugona mo nan duwan imbabalena an da Manasseh i Epraim ot eda tigon. ²Ya hidin dingngol Jacob an dimmatong da Joseph ya intulidnan bimmangon ot umbun hinan alo'ana. ³Ot alyonan Joseph di, Ipa'innila' i he'a an hidin awadanmih ad Lus hi ad Kanaan ya numpatigo nan ongal di abalinanan Dios i ha'on ot wagahana'. ⁴Ot alyonan ha'on di, Nomnomnomom an pumbalino' hi dakkodakkol di holagmu ta diday pangidata' ituwen boblen ad Kanaan ta wan diday mangiluta hi inggana. ⁵Ot inayun Jacob an alyon i hiyay, Nan duwan imbabalem an da Manasseh i Epraim an niyayyamdah tun ad Egypt ot ahiya' umali ya pohdo' an ibilang didah imbabale' ta umat i da Ruben i Simeon an waday boltanondan ha'on. ⁶Mu nadan udum mon imbabalem ya bokon athidi ta hay mangidat hi boltanonda ya da Manasseh i Epraim. ⁷Manu'e hi ibilang'u da Manasseh i Epraim ya gapuh natayan inam an hi Rachel hi ad Kanaan hidin adadatong ta'uh ad Eprat hi nalpuwan ta'uh ad Paddan-Aram. An nunhiglay hakit di nomnom'u ot ilubu'uh nan way kalatah ad Eprat an hay ohah ngadana ya hi ad Bethlehem.

⁸Ya hidin tinigon Jacob nadan duwan imbabalen Joseph ya alyonay, Nganne datuwen linala'i?

⁹Ya alyon Joseph di, Datuwe nadan imbabale' an indat Apu Dios i ha'on hitun ad Egypt.

Ya alyon Jacob i hiyay, Iyalim didahtu ta wagaha' dida.

¹⁰Ya i diye ya adi mo pa'attigoh Jacob te amamma mo. Ta e inhaggon mon Joseph nadan imbabalena i hiya ot awalon Jacob dida. ¹¹Ot alyon Jacob i Joseph di, Alyo"ot on adi da'a mo tigon mu maphod ta ad uwani ya inyabulut Apu Dios an ta'on on tun imbabalem ya tinigo' dida.

¹²Ot padlignon Joseph nadan imbabalena ot e mundu"un hi hinangngab amana an nida"om di angahna hinan dotal. ¹³Ot ahina iyeh Manasseh hi nangappit hi winawwan apuna ya hi Epraim hi way iniggidna. ¹⁴Mu numpa'telon Jacob di ta'lena ta hay ulun Manasseh di nangiha'mawanah iniggidna ya hay winawwana i Epraim an ta'on on hiyay manmannog.

¹⁵Ot wagahanan alyonay, Hi Apu Dios an nunhilbiyan handidan a'ammot'un da Abraham i Isaac ya hiya boy numpapto' i ha'on hi ingganah ad uwani. ¹⁶Ya nan anghel an namoddang i ha'on hi an namin an punligatan ya hanat wagahana datuwen u"unga. Ya hanat gapun dida ya mundingngol di ngadan'u ya hay ngadan handidan a'ammot'un da Abraham i Isaac. Ya hana bo ta munholagda ta dumakkodakkolda.

¹⁷Ya hidin tinigon Joseph an hay ulun nan mi'adwa di nangiha'mawan Jacob hi winawwana ya aggena pinhod hi nanigana. Ot odnana moy winawwan amana ta enaot iyaldan hi ulun Manasseh ¹⁸an alyonan amanay, Bokon hinae te tun panguluwan di pangiha'mawam hi winawwanmu.

¹⁹Mu iyadin amanan alyonay, O innila' tun at'atto' imbabale'. Hi Manasseh ya dumakol damdama boy holagna. Mu tun manmannog an ibana ya nabakbaktu ya dakdakkol di holagna.

²⁰Ta winagahana dida i diyen algo an alyonay, Pohdo' an hay ngadanyuy ngadanon nadan holag'un hi Israel hi'on ayu munhinwawagah ta alyonyuy, Hanat wagahan da'yun Apu Dios ta umat ayu i da Epraim ya hi Manasseh. Ta namangulun nginadan Jacob di ngadan Epraim ot ahi hi Manasseh.

²¹Ot alyon Jacob i Joseph di, Innila' an adi mo madne ya mateya'. Mu hi Apu Dios di bumoddang i da'yu ta hiya nan ibangngad da'yuh nan boblen nadan a'ammot ta'u. ²²Ot he"a Joseph an bokon nadan i'ibam di pangdata' hinan ma'allumong an bobleh ad Sekem. Hiyah diye din inabak'uh nadan tinanud Amor hinan ispada' ya pana'.

Hay Nunwagahan Jacob Hinadan Imbabalena

49 ¹Impa'ayag Jacob nadan imbabalena te pinhodnan ibaga nadan ahi ma'at i didah udum hi algo.

²Ta na'amungda ot alyonan diday, Aga ta ma'amung ayun imbabale' ta donglonyu tun ibaga' an hi amayu.

³He"a Ruben an panguluwan ya niyayyam'ah din mangiloga' an ongal di abalina'. Ta he"ay nabakbaktu ya ong'ongngal di abalinana i da'yun hina'aggi.

⁴Mu umat'ah nan liting an hi kittang on nat'on di nangipluyana ta hiya nan adi minaynayun di ipabaktuwam te nunhiglay inatmun ha'on an hi amam hi em nangilo'an hinan ohan ahawa'.

⁵Ya da'yue Simeon i Libay ya numpaddung di nomnomyu an hay pangiyusalanyuh ispadayu ya pamateyu. ⁶Mu ha'on an hi amayu ya adi ahan unnudan hinaen at'atonyu an gapuh bungotyua ya pumate ayu. Ya bokon'e bo ya nan akhupanyun halun di bahbahonyu. ⁷Ot hiya nan hay dusayu ya miwakat nadan holagyu.

⁸He'a'e Judah ya ipabaktu da'ah tudan i'ibam ta he'ay tangadonda. Ya abakom di binuhulmu te mabikah'a ⁹ya mi'alig'ah nan layon an nalpah'en inana nan pinatena ya imbangngadnah nan niha'adana ta e mohpe malmallo'. Ya ma'id ha mangipatan e mamangon i hiya. ¹⁰Ot he'a ya nadan tanudam di nanongnah nabakbaktu hi ma'unud ta ingganah umali nan ohan pinto' tuwalin Apu Dios hi mun'ap'apu ta hiyay unudon di tatagu.

¹¹Ya an namin di mahapulna ya wada. Te nan itanomnan greyp ya ma'abbungada ta ta'on ona e iga'od nan dongkinahdi ta pungkalatna nadan greyp ya mahawwalan damdamay apitona an miyammah bayah. Ta onha mabalin ot hiyay pangilaba'anah lubungna. ¹²Ya gapu ta dakol di inumondan bayah ya bumabbatag di matada. Ya pulaw di bobada te nan dakol an gatas an inu'inumonda.

¹³He'a'e Sebulun ya nan da'ging di baybay di em punhituwan an duma"alan di papol. Ya hay pumboblayanyu ya ingganah ad Sidon.

¹⁴He'a'e Issakar ya mipaddung'ah nan dongki an ta'on on mabikah ¹⁵mu tigona'e nan maphod an pumpastolan ya immet e malo' hidi. Ya gapu ta hidiy pohdonan umohnongan ya lo'tat ya pumbalinon nan ud lutan diye hi himbut.

¹⁶Ya he'a'e Dan ya minaynayun an ma'ohha ayun himpamu'un an umat hinadan udum an i'ibam. Ya atbohadin da'yuy ukod an mumpapto' hinadan tanudanyu an bokon hay udum an tatagu. ¹⁷Te umat'ah nan ulog hinan da'ging di awon an wa'e ha mala"uh kabayu ya ingkalatnah hukinat magah nan nitakke.

¹⁸Ot inayun Jacob an mundasal an alyonay, He'a Apu Dios di pangidinla' hi managun da'mi.

¹⁹Ot ahina bo alyon di, He'a'e Gad ya pudugon da'ah mangako mu wa'e ta munligguh'a ya diday pumudugmu.

²⁰Ya he'a'e pibo Aser ya maphod di puntanomam te dakol di apitom hi mun'aphod an makan an ay anon di patul.

²¹He'a'e Naptali ya umat'ah nan nibu'an an ulha an mun'ap'aphodday imbabalem.

²²Ya he'a'e Joseph ya mipaddung'ah nan ma'abbugan greyp an nitanom hinan way wa"el an nanaphapang ta kumayatdah nan binattun

alad ²³an ta'on on nunnaud di hinoltapmuh nan inatdan he'a an ay da'a nunhimpapanaan. ²⁴Mu gapuh boddang nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'u ya agge'a na'abak. Te hi Apu Dios an nanongnan mumpapto' i dita'u di ihi"ugan ta'u.

²⁵Ot hi Apu Dios an ongal di abalinanan namoddang i ha'on an hi amayu di mangidat hi an namin an mahapulmu an umat hi udan ya potang ya ta'on on nan liting an malpuh nan luta. Ta dumakol di halunmu ya holagmu ya bungan di iliya'mu. ²⁶Ot danaey punwagah'un hi amam i he'a hi ipaphodam an ma'id ha nipaddungana. Ta midat i he'an namin danae ta he'a Joseph di mun'ap'apuh nadan ibbam te ongal di abalinam.

²⁷Ya he'a'e Benjamin ya natulid'an umat'ah nan kahuh nan inalahan an mabalin an abakona nan binuhulna ta waday iyanamutna.

²⁸Ta danaey imbagan Jacob hinadan himpulut duwan imbabalena an niyunnudan hinan nat'onat'on an a'atda.

²⁹Ya alyon bon Jacob i diday, Innila' an agagga moy ataya' ta eya' middum hinadan a'ammod'u. Ot hay pohdo' hi eyu pangilubu'an i ha'on ya hidih nan lingab hinan lutan nan tinanud Hit an hi Epron ³⁰hidih ad Makpelah an dommang di ad Mamre hi ad Kanaan. Te hiyah diye din ginatang din hi apu an hi Abraham hinan tinanud Hit an hi Epron ot pumbalinonah lubu'an. ³¹Ta hidiy nilubu'andan himbale i Sarah ya ta'on on da Isaac i Rebekah. Ya hidi boy nangilubu'a' i Leah. ³²Ya adi ammuna nan lingab hi ginatangan apu an hi Abraham hinan tinanud Hit te ta'on on nan puntanoman hidih nan haggona.

Hay Natayan Ya Nilubu'an Jacob

³³Ya hidin nalpah an imbagan Jacob danaeh nadan imbabalena ot buma'tad hinan alo'ana ot inayunan ma'unguh.

50 ¹Ya na'ibagan immeh Joseph ot awalonah amana on mungkoga.

²Ot ibaganah nadan mumbalsamal ta balsamalondah amana. ³Ta napat (40) di algo ot ahida igibbuh an numbalsamal te athidiy pangatdan i Egypt. Ot umukayungandah napituy (70) algo.

⁴Ya hidin nagibbuh an imbaluwanda ot alyon Joseph hinadan ap'apu an puntamuwon nan patul di, Ibagayu bahan hinan patul tun alyo'. ⁵Te hi ama ya nunsapataona' ot ahi mate an mahapul an ad Kanaan hinan iniphodnan lubu'an di e' pangilubu'an i hiya. Ot hiyay ibagayu bahan hinan patul ta wan iyabulutnay umaya' ta e' ilubu' hi amahdi ya ahiya' mumbangngad.

⁶Ya hidin imbagadah diyeh nan patul ya inyabulutnan alyonay, O ta'omman ya imme'a ta unudom nan insapatam i amam. ⁷Ot makak mo da Joseph an ni'ikakdan namin nadan mi'tamuh nan patul ya an namin nadan ap'apuh abobboble hi ad Egypt ⁸ya da Joseph mohpe an hina'amma ya nadan i'ibana an dida damdaman hina'amma. Ta hay nabatih ad Gosen

ya ammuna nadan mammanog an imbabaleda ya nadan halundan guldung ya kalnero ya baka. ⁹Ya wadada boy ni'ye an nungkabayuday udum ya numpunluganday udum hinadan kalesa ta dakkodakkoldan imme.

¹⁰Ya hidin nipto'dah nan pun'ilikan hi ad Atad an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ot umohnongda ni' hidi ot oltondan kungah hakit di nomnomda. Ot ipangpangulun Joseph han pundayawanda i diyen pumbaluwanda hi pituy algo.

¹¹Ya nadan i Kanaan an nanigo i diyen immukayungan nadan i Egypt ya alyonday, Immannung an nahamad di immukayunganda an gapuh nan nate. Ta hiya nan nginadanandah diyen boble ta ad Abel-Misraim.

¹²Ta nadan imbabalen Jacob ya inatda nan imbagan amadah atonda. ¹³An inyanamutday adolnah ad Kanaan ot eda ilubu' hinan lingab hi ad Makpelah an ginattang Abraham hinan tinanud Hit an hi Epron. Hidiyen lingab ya nihaggon hi ad Mamre. ¹⁴Ta hidin nagibbuh an inlubu' da Joseph hi amana ot mumbangngaddah ad Egypt an didan namin hinadan i'ibana ya an namin nadan i Egypt an ni'ye i dida.

¹⁵Nadan i'iban Joseph ya nawada moy olomda i Joseph hidin nateh amada te alyonday ma'id ha mapto' ya iballohna mon dida din inatdan hiya. ¹⁶Ta hiya nan hinnagda han e nangipa'innilan hiya an alyonday, Hidin atagun ama ta'u ¹⁷ya inalinan da'mi ta ibagamin he'ay em punlinglingan hidin adi ahan maphod an inatmi an da'min baal nan Dios an dayawon ama ta'u. Ta hi Joseph ya namaag ya kungah din nangibagaan nan hinnagda. ¹⁸Ot ume nadan i'ibanah awadana ot munyu"ungdah way hinangngabna ot alyonday, Da'mi ya nundadaan amin mumbalin hi baalmu.

¹⁹Mu alyon Joseph i diday, Adi ayu tumakut i ha'on te bokon ha'on hi Apu Dios an hiya nan munhumalya ya mundusah tagu. ²⁰Da'yu ya manu te adi maphod di inatyun ha'on. Mu hi Apu Dios ya numbalinonah maphod ta mabalin an ad uwani ya adida mate nadan tatagu an gapu ituwen bitil. ²¹Ot hiya nan adi ayu tumakut ot ha'on di ukod an mangdat hi mahapul nadan imbabaleyua ya ta'on on da'yu. Ta nipa'amlongda mohpe an gapuh nan ma'ulen hapitna i dida.

Hay Natayan Joseph

²²Hi Joseph ya ninayun an hidih ad Egypt di nunhituwana an didan namin hinadan i'ibanan holag amana ta inggana ot mateh din hinggahut ta han himpuluy (110) tawona. ²³Ta tinigonay apapun Epraim ya ta'on on nadan imbabalen Makir an imbabalen Manasseh te ibilangna didan pitlun di apapuna.

²⁴Hidin agagga ya mateh Joseph ya imbaganah nadan i'ibanan alyonay, Adi madne ya mateya' mu hi Apu Dios di ukod an mangibangngad i da'yuh nan boblen inalinah idatnah nadan holag Abraham ya hi Isaac

ya hi Jacob. ²⁵Ot hamadonan didan alyonay, Hitun ibangngadanyuh ad Kanaan ya tigonyu bahan ta odnanyu nadan tunggal'u. Ot isapatadan atonda. ²⁶Ta hi Joseph ya nateh din hinggahut ta himpuluy (110) tawona ot balsamalonda ot iha"adda i han lungun.

Hay Nakakan

(Exodus)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya hu'up nan nahhun an intudo' Moses an na'na'at i Jacob ya nadan imbabalena. Ya hay ipa'innilan tuwen liblu ya hay nakakan nadan tinanud Israel hi ad Egypt an numbalinandah himbut ta umedah ad Kanaan an hidiye nan alyon Apu Dios hi idatnan dida an eda pumboblayan. Ta nakakdahdi ot ipluydah nan billid hi ad Sinai ta hidiy nangidatan Apu Dios i Moses hinan Himpulun Tugun ya nadan udum an pohdonan un'unudonda an tinanud Israel an mibilang hi tataguna. Ya niddum bo ituwen libluy nangiphodandah nan tabernakel an pi'dammuwanda i Apu Dios ya nan atondan mundayaw.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay napalpaligatan nadan tinanud Israel hi ad Egypt (Hay Nakakan 1–18)
  2. Hay awadan nadan tinanud Israel hi ad Sinai (Hay Nakakan 19–24)
  3. Hay indat nadan tatagu hi ma'usal hinan tabernakel
(Hay Nakakan 25–40)
-

Hay Napalpaligatan Nadan Tinanud Israel Hi Ad Egypt

1 ¹Hi Jacob an nginadanan Apu Dios hi Israel ya immedah nadan linala'in imbabalena hi ad Egypt. Ya hay ngadan nadan imbabalena ²ya hi Ruben ya hi Simeon ya hi Libay ya hi Judah ³ya hi Issakar ya hi Sebulun ya hi Benjamin ⁴ya hi Dan ya hi Naptali ya hi Gad ya hi Aser. ⁵Ta hay bilangan namin an tinanud Israel i diyen immayandah ad Egypt ya napitu (70). Mu hi Joseph e ya namangulu mo tuwalih ad Egypt.

⁶Ya hidin immey atnay tawon ya nateh Joseph ya nadan i'ibana ya an namin nadan papaddungda i didan tinanud. ⁷Mu nadan tinanudanda ya nun'a'ahlagda ta dimmakdodakkolda ta niwakatdah ad Egypt.^a

---

^a 1:7 Nan Na'na'at 7:17

⁸Indani ya nihukkat han patul hi ad Egypt an aggena innilay a'at handin hi Joseph.^b ⁹Ya alyonah nadan tatagunay, Inoy an dimmakkodakkol nadan tinanud Israel hitun boble ta'u ta dida bo udot moy dakkol mu dita'u. ¹⁰Ot mahapul an waha aton ta'u i dida ta way atondan adi ma'udman an ma'udman te onha udum hi algo ya waday gubat ot ma'id ha mapto' ya middumda nadan mangubat i dita'u ya innayundan binumtik.

¹¹Ot pumbalinonda nadan tinanud Israel hi himbut ot pot'onda doha ta diday ap'apuda ta diday mummandal i dida an muntamu. Ta impiyammada nadan boble hi ad Pitom ya hi ad Rameses. Ta datuwen boble di pang'amungan nan patul hinadan makan. ¹²Mu ta'on on athidiy inatdan namalpaligat hinadan tinanud Israel ya namaman dimmakolda ta niwaktadah ad Egypt. Ta namamay pangiyaguh nadan i Egypt i dida. ¹³Ot iyal'alada mo bon nangigalid i dida. ¹⁴Ta nunhiglay nangatdan namalpaligat i dida an ma'id ha homo'da te adi ammuna nadan ipiyammadan pito' an hamintu an miyammah nadan balen di i Egypt te ta'on on nadan nat'onat'on an tamuh nadan puntanomanda.

¹⁵Ya indani bo ya imbagan nan patul hinadan Hebrew^c an mundawat hi golang an da Siprah i Puah ¹⁶an alyonay, Tigonyu ta lala'ie nan dawatonyun iyayyam nadan ibbayun Hebrew on pinateyu. Mu babai'ye ya aggeyu.

¹⁷Mu aggeda inunud te hi Apu Dios di taktanda ta ma'id ha pinatedah nadan dinawatdan goggolang an ta'on on lala'i. ¹⁸Ta impa'ayag mo bon nan patul dida ot mahmahanay gapunah aggeda nangunudan hinan imbaganan dida. ¹⁹Ya alyonday, Te nadan Hebrew ya agaggay eda pun'ayyaman^d an adida umat hinan i Egypt te adi ami dumatong on nun'ayyamda.

²⁰Ta dimmakkodakkolda ta ongal di abalinanda. Ya dadiyen mundawat hi golang ya winagahan Apu Dios dida. ²¹Ta indattana didah holagda an gapu nimpe ta hi Apu Dios di taktanda. ²²Ya lo'tat mahan ya imbagan nan patul hi an namin hinadan i Egypt an alyonay, An namin nadan goggolang an linala'i an imbabalen di tinanud Israel ya eyu pun'ibkah dida hinan wangwang an nungngadan hi Nayl^e mu ta'omman ya imbatiyu nadan binabai.

Hay Na'at Hidin Agolang Moses

2 ¹Indani ya wada han lala'in tinanud Libay an inahawana han ibbana damdaman tinanud Libay. ²Ta numbutyug^f nan babai ot mun'ayyam

^b 1:8 Nan Na'na'at 7:18,19   ^c 1:15 Nan Hebrew ya hidiyey pangalin nadan bokon Judyu hinadan tinanud Israel.   ^d 1:19 Hay pangalin di udum hinan pun'ayyaman ya puntungawan.   ^e 1:22 Nan Na'na'at 7:19   ^f 2:2 Hay pangalin di udum hinan numbutyug ya nunhabi.

ya lala'i. Ya hidin tinigon inana an mapmaphod di agolangna ot ipapa"enah tuluy bulan.[§] ³Mu hidin ma"id mo ha atonan mangipa"e ot mangala i han bahket an hay niyamma ya nan katlubung ot bitolona ta adi hunggop di liting hi dallomna. Ot iha"adnahdi nan golang ot ena patapla'on hinan nun'ahlo'an hinan way da'ging di wangwang an nungngadan hi Nayl. ⁴Ot ipa'adugnah nan babai an imbabalena ta tigonay ma'at hinan golang.

⁵Ya indani ya wada nan babain imbabalen nan patul hi ad Egypt an e mun'amoh hinan wangwang. Yaden nadan tatagalana ya dumanaldallanandah nan da'ging di wangwang. Ya nangimangmangan nan imbabalen di patul han bahket hinan nahlo'an ot honagonay ohah nadan tagalana ta ena alan. ⁶Ta inyenana hiya ot bukatana ya tinigona nan golang an mungkoga ta himmo'na. Ya alyonay, Imbabalen mahan teen di Hebrew.

⁷Ya imme nan unga an hi ibban nan golang hi awadan diyen babai ot alyonay, Pohdomdan ta e' ayagan ha babai an Hebrew ta hiyay mangipapto' hinan golang?

⁸Ya alyonay, O, eka. Ot ma'anne mo nan unga ot ena awiton hi inada. ⁹Ta immali ot alyon nan imbabalen di patul i hiyay, Awitom ta ipapto'mu ta ukoda' hinan bo'laom. Ot hidiyey atona.

¹⁰Ta hidin immong'ongngal nan unga ot ahina iyeh nan imbabalen nan patul ta hiya moy ay nangimbabale. Ot ngadanana ta hi Moses te alyonay, Hay nangala' i hiya ya hinan nalitingan.

Hay Binumtikan Moses Hi Ad Midian

¹¹Hidin kimmilog hi Moses ot umen ena ipadutu'an di ma'ma'at hinadan ibbanan Hebrew.^h Ya tinigonan nunhiglay eda pumpalpaligatan. Ya indani ya tinigona han i Egypt an pumpaluwana han ohan Hebrew. ¹²Ya hidin munligguligguh hi Moses ya tinigonan ma"id ha manmannigon hiya ot patayonah diyen i Egypt ot ika"utnah nan awadan di panag.ⁱ

¹³Ya hidin nabiggat bo ya inakhupana han duwan ibbanan Hebrew an mun'awwitda. Ot alyonah nan bimmahul di, Tanganu onmu punhuntuk nan ibam?

¹⁴Ya alyon diyen lala'i di, Undan pinto' da'ah ap'apu hi mangipanuh hi tatagu? Wan alyom bo on ta patayona' ta umat hinan inatmuh nan i Egypt hi ad ugaban. Ya timmakut hi Moses ot inayunan bumtik te alyonah nomnomnay, Te on waday nanginnilah nan inat'u.

¹⁵Hidin na'innilaan nan patul ya pinhodnan ipapateh Moses mu ma"id ha mabalina te niluh an binumtik hi ad Midian ot hidiy ena iha"adan.^j

---

§ 2:2 Nan Na'na'at 7:20; Hebrew 11:23   ^h 2:11 Nan Na'na'at 7:23-28   ⁱ 2:12 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.   ^j 2:15 Nan Na'na'at 7:29

Ta han hin'algo an um'umbun hi Moses hinan way obob hidih ad Midian ¹⁶ya immaliday pitun binabai an imbabalen nan padihdi hi ad Midian an humagub ot talwanda nadan pun'inuman nadan halun amada an eda impastol. ¹⁷Indani ya wadaday udum an mumpastol ot hukwitonda dadiyen binabai. Mu immeh Moses ot ena boddangan dida ot pa'inumana nadan halunda.

¹⁸Ta na'inumanda nadan halunda ot umanamut dadiyen hina'aggi. Ya alyon amadan hi Rewel di, Tanganu mohpe on ad uwani ya agagga ya immanamut ayu?

¹⁹Ya alyonday, O te wada han lala'in i Egypt an bimmoddang i da'mih din hukwiton da'mih nadan udum an mumpastol hidih nan obob. Ta hiya eh'ay himmagub ot pa'inumana nadan halun ta'u.

²⁰Ya alyonay, Ot daan? Tanganu onyu tinaynan hidi? Ekayu ayagan ta mi'an i dita'u.

²¹Ot eda mo ayagan.

Ya inabulut Moses ot mi'hituhdi i da Rewel. Ya indani ya impa'ahawana i Moses nan imbabalenan hi Sipporah. ²²Ta nawada han imbabaleda an lala'i. Ot alyon Moses di, Ha'on ya ona' ni'iboblehtu ot ngadana' ta hi Gersom.

²³Ya hidin nala"uh di atnay tawon ya nate nan patul hi ad Egypt. Mu nadan tinanud Israel ya hiyah diye an nunhiglay holholtapondah nadan ipatamuda i dida ta hiya nan mumpahpahmo'da i Apu Dios ta boddangana dida. ²⁴Ya dingngol Apu Dios nan pumpaboddangandan hiya te aggena liningling nan imbaganah din a'ammomma an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob an atona i dida.

²⁵Ta tinigon Apu Dios nan punholholtapan nadan tinanud Israel ya ongal di homo'nan dida ta pohdonan boddangan dida.

Hay Ni'hapitan Apu Dios I Moses

3 ¹Hi Moses ya hiyay mumpapto' hinadan halun nan padi hi ad Midian an hi Jetro^k an hi aman ahawana. Ta han hin'algo ya ena impastol nadan halun hinan agge naboblayan ta dimmatong hinan niyappit i Apu Dios an billid an nungngadan hi Horeb.¹ ²Ya numpatigon nan anghel Apu Dios i Moses an ay mundaldallang an apuy hinan kaykayyiw. Ya tinigon Moses an mundaldallang nan kaykayyiw mu munnanannong an adi magmagbu. ³Ot alyon Moses hi nomnomnay, Agandi anu ta e' idodongan te tanganu on waha athidih dumaladalang on adi magmagbu.

^k 3:1 Hay ohah ngadan Jetro ya hi Rewel. ¹ 3:1 Nan billid an Horeb ya Sinai di ohah ngadana.

⁴Mu hidin tinigon Apu Dios an mun'ihaghaggon hi Moses ya mungkalih nan way mundalang an kaykayyiw an alyonay, Moses! Moses!

Ya alyon Moses di, Tanganu, Apu Dios?

⁵Ya alyon Apu Dios i hiyay, Mipogpog'ahna ta adi'a mi'ihnup hitu. Ya aanom di hapatutmu ta ipatigom di pangipabaktum i ha'on te hituwen awadam ⁶ya wahtuwa' an Dios an dayawon din a'ammodmu an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. Ya punhawanan mohpen Moses di angahna te tumakut an mangitigo i Apu Dios.

⁷Ot inayun Apu Dios an alyon i hiyay, Tinigo' an nunhiglay ipaligligatan nadan ibbam an tatagu' an tinanud Israel hi ad Egypt. Ya dingngol'u nan pumpahpahmo'andan ha'on te nunhiglay pangigalid nadan mummandal i didah nan tamu. ⁸Ya hiya nan immaliya' ta e' okakon didahdi hi ad Egypt ta ipangulu' didah nan boblen malumong ya damuna ya makadangyan an nunhituwan nadan tinanud Kanaan an dida nadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus. ⁹Te dingngol'u nimpe nan pumpahpahmo'an nadan tatagu' ya atbohadin tinigo' nan nunhiglan pamalpaligat nadan i Egypt i dida. ¹⁰Ot hiya nan ad uwani ya honagon da'an ha'on hinan patul hi ad Egypt ta he'ay e mangipanguluh nadan tatagu' ta umaandahdi.

¹¹Mu alyon Moses di, Apu Dios, undan ihya nganneya' ta namaag ya eya' mi'hapit hinan patul ya e' okakon hidi nadan ibba' an tinanud Israel?

¹²Ya alyon Apu Dios di, Adi'a minomnoman ot ha'on di mangitnud i he'a. Ta nalpah'en immaan ayuh ad Egypt i dadiyen ipangulum an tatagu' ya immali ayu ta dayawona' ituwen billid. Ta hinaey panginnilaam an ha'on di nannag i he'a.

¹³Ya alyon bon Moses di, Hitun umaya' ya manu te ibaga' hinadan ibba' an tinanud Israel an he'a an Dios an dinayaw nadan a'ammodmi di nannag i ha'on. Mu mahmahanda'ey ngadanmu ya nganney ibaga'?

¹⁴Ya alyon Apu Dios di, Ha'on.^m ¹⁵Ya ibagam bon dida an ha'on nan Ap'apu an un'unudon nadan a'ammodityun da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob di nannag i he'a. Ya hiyah nae boy ngadan'uh inggana. Ot an naminday matanudan ya mahapul an hiyay pungngadanda i ha'on. ¹⁶Ot ume'a ya impa'ayagmu nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ta ma'amungda. Ya imbagam i dida an ha'on nan Dios an un'unudon nadan a'ammodityu ya numpatigowa' i he'a. Ya impa'innilam bon dida an ha'on ya tigtiggo' nan pamalpaligat nadan i Egypt i dida. ¹⁷Ta hiya nan ninomnom'un pakakon didahdi i diyen eda pumpalpaligatan ta iye' dida i han boblen makadangyan ya malumong an boblen nadan tinanud Kanaan an dida nadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus.

¹⁸Ot innila' an donglonda nan ibagam. Ya nalpah'en imbagam i dida ya nun'uuyyug ayuh nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ta e ayu mi'ihapit hinan patul. Ta imme ayu'e ya alyonyuh nan patul di, Hi Apu Dios an dayawonmin Hebrew ya numpatigo i da'mi. Ot iyabulutmu ni' ta mumbaam amih tuluy algoth nan agge naboblayan ta hidiy emi pangidawatan hinadan mi'nong i Apu Dios an dayawonmi.

¹⁹Ya alyon bon Apu Dios di, Innila' an hidiyen patul ya adi da'yu pakakon ta ingganah on mapilit. ²⁰Ta hiya nan gapuh nan abalina' ya ato' di dakol an atatakut ta pundusa' hinadan i Egypt ta lo'tat ya iyabulutnay akakanyu. ²¹Ya atbohadin wadao' di pamiyal nadan i Egypt i da'yu ta hitun akakanyu ya pun'idatdan da'yu nadan nun'abalol an odonda ta makak ayun waday odnanyu. ²²Ta wa'e ta agagga moy akakanyu ya an namin ayun binabain tinanud Israel ya e ayu mumbagah nadan hinaggonnyu an binabain i Egypt hi lubang ya silber ya balitu' ta waday usalon nadan imbabaleyu. Ta alanyu nadan kinadangan nadan i Egypt ya ahi ayu makak.

Hay Nangidatan Apu Dios I Moses Hi Abalinanan Mangat Hi Milagro

4 ¹Ya alyon Moses i Apu Dios di, Mu nganney ato' hi'on adiya' patiyon hinadan ibba' an Hebrew ta adida unudon nan ibaga' i dida te alina ya alyonday agge immannung an numpatigo'a i ha'on?

²Ya alyon Apu Dios i hiyay, Nganneh naen inodnam?

Ya alyon Moses di, Han hu"ud.

³Ya alyon Apu Dios di, Ibkahmuh nan luta.

Ot ibkah Moses ya numbalin hi ulog ta mamtik hi Moses. ⁴Mu alyon bon Apu Dios i hiyay, Odnam di iwitna ya intaggem.

Ot ipudong Moses nan ulog ot itaggena ya numbalin boh hu"ud. ⁵Ot alyon Apu Dios di, Atom hinah umayam hidi ta pamatiyan nadan ibbam an tinanud Israel an ha'on an Dios an dayawon nadan a'ammodyun da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ya numpatigowa' i he"a.

⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Ihwongmuy ta'lem hi dallom di lubangmu. Ot aton Moses ot ahina ukaton ya nunhiglay gulidna an pimmulaw moyⁿ ta'lana. ⁷Ot ibagan Apu Dios bo ta ipidwan Moses an ihwong di ta'lenah dallom di lubangna. Ot aton Moses ot ahina ukaton ya numbangngad mohpe an maphod mo nan up'up di ta'lana. ⁸Ot alyon bon Apu Dios di, Wa'e ta adida patiyon nan mamangulun milagro an atom ya inatmu bo nan mi'adwa ta alina ya patiyonda mahan mo. ⁹Mu hi'on atom danaen duwa ya hiya damdaman adi da'a patiyon ya imme'ah nan wangwang an

ⁿ 4:6 Hituwen gulid ya mabalin an miyaldan hi udum an ta'on on hinan bale. Ya nan tagun wadah tuwen gulidna ya mahapul an e mun'ohha te mibilang hi nalugit.

nungngadan hi Nayl ya em pinau' dohah nan liting ya inhiitmuh nan luta. Ot nan liting ya mumbalin hi dala.

¹⁰Ya alyon Moses di, Apu Dios mu ha'on ya adiya' mahapit an ta'on on hi ad uwanin numpatigam i ha'on ya hiyah tuwen agge immudu'dul di panapit'u an ona' umanen'en'en damdama.

¹¹Ya alyon Apu Dios di, Undan nganney nangiphod hi to'on di tagu? Ya undan nganney mabalin an mamukit hi tagu ya mangipabugol i hiya? Ya undan nganney waday abalinanan mamilok hi mata onu hay mabalin hi maniyat ta tumigo? Undan bokon ha'on an Dios. ¹²Agam otya ta ume'a ta boddangan da'an humapit te ha'on di ukod an mangibagan he"ah nadan ibagam.^o

¹³Ya alyon damdaman Moses di, Apu Dios, hay udum bahan di honagom.

¹⁴Ya bimmungot hi Apu Dios i Moses ot alyonay, Ot nan ibam mon hi Aaron di pun'ibbam an hiyay mahapit i da'yun tinanud Libay. Ot ad uwani ya wahnawon an ipluynahtu ta damuwon da'a. Ya ma"amlong an manigo i he"a. ¹⁵Ot munhapit ayu ta nan ibagam di hiyay ibaganah tun umayanyu. Ot boddangan da'yun ha'on ta ipa'innila' i da'yu nan ibagayu ya nan atonyu. ¹⁶Ta hi Aaron di pahapitom hinadan tatagu ta hiyay mangibagah nadan ibagam i hiya. Ya he"ay ay Dios hi mangipa'innilan hiyah nadan ibagana. ¹⁷Ya odnam nan hu"udmu te hinaey usalom an mangat hi dakol an milagro hinadan tatagu.

¹⁸Ya hidin nalpah an na'at hidiye ot umanamut hi Moses. Ot alyona i Jetro an hi aman ahawanay, Aga ta munhapitta te ten umeya' hi ad Egypt ta e' padutu'an hi'on nganney ma'ma'at hinadan i'iba' hidi. Ya inyabulut Jetro.

¹⁹Ya hidin wahdi ni' hi Moses hi ad Midian ya alyon Apu Dios i hiya di, Mumbangngad'ah ad Egypt ot an namin nadan naminhod ni' an mamaten he"a ya nun'a'ateda mo. ²⁰Ot makakda mo da Moses an nuntakkayonah^p ahawana ya nadan linala'in imbabaleda hinan dongki ot ipluydah ad Egypt an inodnana nan hu"ud an inalin Apu Dios hi odnana.

²¹Ya inalin bon Apu Dios i Moses di, Hitun dumatnganyuh ad Egypt ya ipatigom hinan patul an namin nadan milagro an ipa'at'un he"a ot ha'on ya idat'uy abalinam an mangat i dadiyen namin. Mu ipakodhol'uy nomnom nan patul ta ta'on hi tigona ya adina damdama ipakak nadan tatagu. ²²Ya gapu i diyen ena pangipagolan i dida ya ibagam i hiya ta alyom di, Hi Apu Dios ya alyonay pinto'na nadan tinanud Israel hi ay panguluwan an lala'in imbabalena. ²³Ta iyabulutmun makak nadan tataguna ta eda dayawon hiya mu ipagolmu. Ot hiya nan hay atona ya patayona nan panguluwan an lala'in imbabalem.

²⁴Ya hidin awadan da Moses hinan awon an umeh ad Egypt ya wada han nahdom an unhaot pinaten Apu Dios hi Moses an gapu ta aggena inunud nadan tugun Apu Dios.⁹ ²⁵Mu nan ahawanan hi Sipporah ya inalana han nahulitan an batu ot pungkugitnah nadan imbabaleda. Ot ida'omnah hukin Moses nan ginogodnan up'up ot alyonay, Maphod ta timmagu'a an gapuh dalan nan imbabaleta. ²⁶Ta agge mo pinaten Apu Dios hi Moses an gapu i diyen inat Sipporah.

²⁷Ya hi Aaron ya hinnag tuwalin Apu Dios ta ena damuwon da Moses hinan agge naboblayan. Ta nundammudahdih nan way billid an niyappit i Apu Dios ot awalon Aaron hi ibbanan hi Moses. ²⁸Ot uhuhon Moses i Aaron nadan imbagan Apu Dios an nannag i hiya ya ta'on on nadan imbaganan atondan milagro. ²⁹Ot inayun mon da Moses i Aaron an umeh ad Egypt. Ot ayagandan namin nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ot ma'amungda. ³⁰Ot ipa'innilan Aaron an namin nadan imbagan Apu Dios i Moses. Ot ahi mohpe ipatigon Moses i dida nadan milagro an ipa'at Apu Dios i hiya. ³¹Ya nadan tatagan nanigo ya patiyondan hi Apu Dios di nannag i dida ot inayundan iyungyung ta dayawondah Apu Dios te inniladan ongal di homo'nan dida hinan eda punholhotapan.

Hay E Ni'hapitan Da Moses Hinan Patul Hi Ad Egypt

5 ¹Hidin nalpah an nunhahapit da Moses ya nadan mangipangpanguluh nadan tinanud Israel ot ume da Moses i Aaron hinan patul ot alyondan hiyay, Immali ami ta ibagamin he'a nadan inalina Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel. Te hay inalina ya iyabulutmu anu ta ume amin tatagunah nan agge naboblayan ta wan e ami mundayaw i hiyahdi.

²Mu alyon nan patul di, Nganneh naen Dios ta e' unudon ta iyabulut da'yun tinanud Israel an ume? Agge' innilah naen Dios ot adi' iyabulut an ume ayu.

³Mu alyon da Moses i Aaron di, O mu hi Apu Dios an dayawonmin Hebrew ya numpatigon da'mi ot alyonay mahapul an mumbaamih tuluy algo hinan agge naboblayan ta hidiy emi pangidawatan hinadan i'nongmin hiya. Te adi da'mi'e iyabulut ya patayon da'min hiya an bokon'e dogoh di pamatena ya gubat.

⁴Mu alyon nan patul di, Undan nganne ayu ta eyu ni' taktakon nadan tataguh nan tamuda? Ibagayuot ta mumbangngaddah nadan puntamuwanda. ⁵Tigonyuot da'yun tinanud Israel di dakdakkol hi ad uwani mu da'min i Egypt ya pohdonyu bon duminongdan muntamu.

---

⁹ 4:24 Hay aggena nangunudan hinan tugun Apu Dios ya nan aggena impakugit nadan imbabalena.

⁶Ya nihipun i diyen algo ya minandalot nan patul nadan i Egypt an mummandal ya nadan tinanud Israel an mangipangpanguluh nan tamu an alyonay, ⁷Adiyu mo idattan didah nadan dagamin idumdah nan pito' an lutuwonda ta ukoddan e manama'. ⁸Te wan kulang nadan tamuwanda ta hiya nan imbagaday pangiyabuluta' ta eda anu mundayaw hinan Dios an dayawonda. Ya ibagayu bon didan mahapul damdaman hiyah diye nan bilang di miphod hinan ohay algo ta adi makulangan hi ta'on on oha. ⁹Tigonyu ta wan ma'udman di tamun danaen tinanud Israel ta ma'id ha atondan e mundongol hinadan ibagabagan nadan mumpunlayah.

¹⁰Ta imme dadiyen ap'apu an mummandal hinan mumpuntamu ot alyonday, Imbagan nan patul an adi da'yu mo anu idattan hi dagami ¹¹ta ukod ayun e manama' mu mahapul an hiyah diye damdama nan bilang nan iphodyuh nan hin'algo. ¹²Ta nadan tinanud Israel ya eda mo himmanawwangan an e manama' hi dagamih ad Egypt. ¹³Yaden nunhiglay pangigalid nadan mummandal i dida te pinhoddan hiyah diye damdamay bilang di iphoddah nan hin'algo ta umat damdamah din waday dagami an midat i dida.

¹⁴Ta nadan tinanud Israel an napilin mangipangpanguluh nan tamu ya diday nangiboholan nadan i Egypt an mangimandal i dida. Ta nunhoplatda didan alyonday, Tanganu on oh'ohha nadan iniphodyu an adi umat handi? ¹⁵Ta dadiyen tinanud Israel an mangipangpanguluh nan tamu ya immedah nan patul ot munlilidan alyonday, Apu patul, ngalngalam bo ahan tatawway pangatmun da'mi? ¹⁶Undan bahulmih on immoh'ohhay bilang nadan iniphodmih ad uwani ta namaag on da'mi punhoplat? Manu'eh din hopapna ya da'yu othadiy nangidat hinadan dagamin usalonmi.

¹⁷Ya alyon nan patul di, Bahulyu te humiga ayun agegeyu pinhod an muntamu ta on hay pangiyabuluta' hi eyu pundayawan i Apu Dios di ibagabagayu. ¹⁸Ekayuot ta mumbangngad ayuh nadan puntamuwanyu. Ya ta'on hi ma'id ha dagamih midat i da'yu mu mahapul an hiyah diye damdama nimpe nan bilang di iphodyuh nan hin'algo.

¹⁹Ta dadiyen e ni'ihapit an tinanud Israel ya inilmudan iyal'alanan adi maphod di ma'at i dida te hanan nangalin nan patul i dida. ²⁰Ya hidin limmah'unda ya wada da Moses i Aaron an manmannod i dida. ²¹Ot diday pun'ipadngolandan alyonday, Hi Apu Dios an nanigoh nan inatyu ya hanat hiyay mundusa i da'yu te gapu i da'yu ya ma'ahihhiwo nan patul ya nadan ap'apu i da'mi. Ummannot eyu inat ha pangigadulandan mamate i da'mi.

Hay Ni'happitan Bon Moses I Apu Dios

²²Ot mi'ihappitan mo boh Moses i Apu Dios ot alyonay, Apu Dios, tanganu onmu punholholtapon hantudan tatagu? Undan hituwey gapunah

em nannagan i ha'on hitu? ²³Te nihipun hi e' ni'ihapitan hinan patul ot ibaga' nadan inalim i ha'on ya onnot on namamay pamalpaligatdah nadan tatagum. Yaden ma'id ahan ha impatigom hi boddangmun dida.

6 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, Ad uwani ya tigom di ato' hinan patul. Te gapuh nan ongal an abalina' ya piliton da'yu mon pakakon i hiya ta mi'baga ayun umaan i naen boble. ²Ot alyona boy, Ha'on hi Apu Dios ³an numpatigo i da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ta impa'innila' an ongal di abalina'. Mu agge' ni' impa'innila i dida nan ngadan'un hi Apu Dios an Ap'apu. ⁴Ya ni'ihapita' tuwali i dida an hay imbaga' ya idat'un da'yu nadan bobleh ad Kanaan an eda ni'hituwan te bokon ni' diday ud boble. ⁵Ot ad uwanin dingngol'uy pumpahpahmo'anyun tatagu' an numbalin hi himbut nadan i Egypt ya nipanomnom i ha'on hidiyen imbaga' i dida. ⁶Ot hiya nan ibagayuh nadan ibbayun tinanud Israel an ha'on an hi Apu Dios ya boddangan da'yu ta pogpogo' nan nihbutanyu i dida. Ya ipatigo' nan ongal an abalina' ta dusao' nadan i Egypt ta wan ihwang da'yu i ha'on hinan eyu punholholtapan. ⁷Ya atbohdi an da'yu nadan ibilang'u hi tatagu' ta ha'on di Dios hi dayawonyu. Ya hay panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios ya hitun umaananyu i naen nihbutanyu te pakakon da'yuh tun ad Egypt an ipalpaligatanyu. ⁸Ta ipangulu da'yuh nan boble an imbaga' hi idat'u i da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ta da'yun tinanudday e mumboblehdi te ha'on nimpeh Apu Dios.

⁹Ta hidiyey e imbagan Moses hinadan tinanud Israel mu adida donglon an gapuh nan nunhiglan punholholtapanda.

¹⁰Ot alyon Apu Dios i Moses di, ¹¹Ume'a boh nan patul ya imbagam i hiya ta iyabulutnay akakanyun tinanud Israel i naen boble.

¹²Ya alyon Moses di, Apu Dios tinigom ot ta'on on tudan ibba' an tinanud Israel ya adiya' donglon ot namama mo ahan hinan patul. Ya manu'e nin ya adiya' othadi mahapit.

¹³Mu alyon Apu Dios i didan Aaron di, Ibagayuh nadan ibbayun tinanud Israel ya nan patul an hay imbaga' ya da'yuy mangipanguluh nadan ibbayun tinanud Israel ta makakdah ad Egypt.

Hay Tonton Di A'ammod Da Moses I Aaron

¹⁴Ot datuwe nadan ap'apu hinadan himpahimpamu'un an tinanud Israel. Nan panguluwan an hi Ruben ya hay linala'ih imbabalena ya hi Hanok ya hi Pallu ya hi Hesron ya hi Karmi.

¹⁵Hi Simeon ya hay linala'ih imbabalena ya hi Jemuel ya hi Jamin ya hi Ohad ya hi Jakin ya hi Sohar ya nan imbabalena nan i Kanaan an hi Saul.

¹⁶Hi Libay ya hay linala'in imbabalena ya hi Gerson ya hi Kohat ya hi Merari. Ya hay tawon Libay ya hinggahut ta tulumpulut pitu (137) ot ahi mate.

¹⁷Nan imbabalen Libay an hi Gerson ya hay linala'ih imbabalena an nunholag ya hi Libni ya hi Simey. ¹⁸Ya hi Kohat ya hay linala'ih imbabalena ya hi Amram ya hi Isar ya hi Hebron ya hi Usiel. Ya hay tawon Kohat ot ahi mate ya hingгахut ta tulumpulut tulu (133). ¹⁹Ya hi Merari ya hay linala'ih imbabalena ya hi Mahli ya hi Musi.

Ta danae nadan ap'apu hinadan himpahimpamu'un an tinanud Libay.

²⁰Ya hi Amram ya inahawanah Jokebed an hi ibban amana ta nawadada da Aaron i Moses. Ya hay tawon Amram ya hingгахut ta tulumpulut pitu (137) ot ahi mate.

²¹Ya hi Isar ya hay imbabalena linala'i ya hi Korah ya hi Nepeg ya hi Sikri.

²²Hi Usiel ya hay linala'ih imbabalena ya hi Misael ya hi Elspan ya hi Sitri.

²³Hi Aaron ya inahawanah Eliseba an hi ibban Nason an hay hi amada ya hi Amminadab. Ta hay linala'ih imbabaleda ya hi Nadab ya hi Abihu ya hi Eleasar ya hi Itamar.

²⁴Hay linala'ih imbabalen Korah ya hi Assir ya hi Elkanah ya hi Abiasap.

Ta datuwe nadan ap'apuh nadan himpahimpamu'un an tinanud Korah.

²⁵Hi Eleasar an imbabalen Aaron ya inahawana nan imbabalen Putiel ta nawadah Pinehas.

Ta dida nadan ap'apuh nadan himpahimpamu'un an tinanud Libay.

²⁶Ya hay nangibagaan Apu Dios hi mangipanguluh nadan tinanud Israel ta umaandah ad Egypt ya da Aaron i Moses an tinanud Libay. ²⁷Ya diday immeh nan patul ot eda ibagay pangiyabulutanah akakan nadan tinanud Israel hidih ad Egypt.

²⁸Ta hidin ni'ihapit hi Apu Dios i Moses hidih ad Egypt ²⁹ya alyonay, Ha'on hi Apu Dios. Ot ume'ah nan patul ya imbagam an namin nadan imbaga' i he"a.

³⁰Mu hay nambal Moses ya alyonay, Apu Dios innilam ot ha'on ya adiya' mahapit ot undan ihy donglona' hinan patul.

Hay Nangibagaan Apu Dios I Da Moses Ta Eda Mi'ihapit Hinan Patul

7 ¹Ya alyon Apu Dios i Moses di, Idat'uy abalinam ta hay umayanyuh nan patul ya he"ay ay Dios ya hi ibbam an hi Aaron di pahapitom. ²Ot ibagam i Aaron an namin nan ibaga' i he"a ta hiyay ukod an mangibagah nan patul ta iyabulutnan makak ayun tinanud Israel hi bobleda. ³Mu pumbalino' nan patul hi mungngohe ta ta'on on dakol di ato' an milagro hi ad Egypt ⁴ya adi da'yu damdama donglon i hiya. Ta hiya nan dusao' dida an i Egypt ta nunhiglay punligatanda. Ya ahi da'yu mohpe impangulu an dakkodakkol an tatagu' an tinanud Israel ta taynanyuh naen boble. ⁵Ta panginnilaan nadan i Egypt an ha'on

nan Dios an nundusa i dida ya impangulu da'yu an tinanud Israel ta taynanyuy bobleda.

⁶Ta inunud da Moses i Aaron nan imbagan Apu Dios. ⁷Ya hay tawon Moses hidin eda ni'hapitan hinan patul ya nawalu (80) ya hi Aaron e ya nawalut tulu (83).

Hay Numbalanan Nan Hu"ud Moses Hi Ulog

⁸Alyon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ⁹Wa'e ta alyon nan patul i da'yu di mahapul an ipatigoyu ha milagro ya imbagam i Aaron ta bokahonah way hinangngab nan patul nan hu"ud ot mumbalin hi ulog.

¹⁰Ot ume da Moses i Aaron hinan patul ot atonda nan imbagan Apu Dios i dida. Ta hidin bingkah Aaron nan hu"ud hi hinangngab nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya numbalin hi ulog. ¹¹Ot pun'ipa'ayag nan patul nadan nun'ala'ing hidih ad Egypt ya nadan abalinanan mangat hi majik ot ipa'atna boh diyen dida. ¹²Ta nun'ibkahday hu"udda ya atbohadin numbalindah ulog. Mu nun'aminul nan hu"ud Aaron didan namin. ¹³Mu mungngohe damdama nan patul an adina dongdonglon nan ibagan da Moses i Aaron te hiyah diyey imbagan tuwalin Apu Dios.

Hay Nihipunanan Di Nundusaan Apu Dios Hinadan I Egypt

¹⁴Alyon mo bon Apu Dios i Moses di, Ot gapu ta adi mihapitan nan patul ¹⁵ya hay atom ya em damuwon hiyah mawi"it hi umayanah nan wangwang an nungngadan hi Nayl. Odnam nan hu"ud an numbalin ni' hi ulog ya em hinhinnod hiyah nan da'ging di wangwang. ¹⁶Ta immali'e ya inalim di, Hi Apu Dios an dayawonmin Hebrew ya hinnaga' ta ibaga' i he'a ta iyabulutmun makak ami ituwen boble ta wan ume amih nan agge naboblayan ta hidiy emi pundayawan i hiya. Mu ingganah ad uwani ya nen aymu agge dingngol. ¹⁷Ya innayun bon Apu Dios an alyon i Moses di, Ya ibagam ta alyom i hiyay, He"an patul ya innilaom di abalinan Apu Dios an gapuh nan atona. Ot ihoplat'u nan hu"ud hinan liting hitun wangwang ta wan mumbalin hi dala.^r ¹⁸Ta mun'a'atedan namin nadan ekan ta umagub nan wangwang ta adi mabalin hi inumonyun i Egypt.

¹⁹Ot alyon bon Apu Dios i Moses di, Honagom hi Aaron ta ena idongdong nan hu"ud hi an namin nan nalitingan an umat hinan wa'el ya obob ya nan tabla' ta wan mumbalin hi dalan namin nadan liting hitun ad Egypt an ta'on on nadan nahagub an wah babaleda.

²⁰Ot aton da Moses i Aaron hidiyen inalin Apu Dios. Ta inhoplat Aaron nan hu"udna hinan wangwang an nungngadan hi Nayl hidih hinangngab nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya numbalin hi dalan namin nan liting ²¹ta nun'atedan namin nadan ekan hidi ya nunhiglan ma"agub

nan liting ta adi mabalin hi inumon. Ya an namin nadan liting hi ad Egypt ya numbalin hi dala.

²²Mu nadan i Egypt an waday abalinandan mangat hi majik ya impatnada bon pumbalinon nan liting hi dala ya na'at. Ta hiya nan namamay ngohen nan patul ta adina donglon nan ibagan da Moses i Aaron te athidiy imbagan tuwalin Apu Dios hi ma'at. ²³Ta namaag ya nakak ot umeh nan palasyu an ay ma'id ha na'at. ²⁴Ta nadan tataguh ad Egypt ya way ohaon e mungka"ut hinan da'ging di wangwang ta hidiy pangalandah liting hi inumonda te adi mabalin hi ma'inum nan liting hinan wangwang.

²⁵Ta hindumingguwan di nala"uh on athidi nan liting an numbalin hi dala.

Hay Nawadaan Di Dakkodakkol An Bakbak

8 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ume'a boh nan patul ya inalim i hiya di, Ibagan Apu Dios an pakakom nadan tataguna ta way atondan e mundayaw i hiya. ²Te adim'e ya ipa'alina dakkodakkol an bakbak hitun numboblanyu ta paligligaton da'yu. ³Ta nan wangwang an nungngadan hi Nayl ya mapnuh bakbak ta malpudahdi on immedah nan palasyu ya hinan alo'am ya hinadan balen nadan ap'apun munhilbin he"a ya nadan tatagum hitun ad Egypt. Ya umeda boh nadan pungiwalanyuh alina ya hinan punha"anganyuh tinapay. ⁴Ya mumpaytu"anday udum i he"a ya hinadan ap'apu an munhilbi i he"a ya hinadan tatagum.

⁵Ot alyon bon Apu Dios i Moses di, Ibagam i Aaron ta ena idongdong nan hu"ud hi an namin nadan nalitingan hitun ad Egypt an umat hinan wa"el ya nadan nun'aphung ta wan bumudduhdahdiy dakkodakkol an bakbak ta umapnal di atog hi ad Egypt. ⁶Ot aton bon hidin Aaron ya alinah on dakkodakkol di bakbak an immapnaldah ad Egypt. ⁷Mu atbohadin inabalinan nadan mummajik an i Egypt hidiy ta nawada boy bakbak hinan boble. ⁸Ya indani ya impa'ayag nan patul da Moses i Aaron ot alyonan diday, Ibagayu ni' i Apu Dios ta ma'idona tun bakbak ta ta'omman ya inyabulut'uy eyu pundayawan an tinanud Israel i hiya.

⁹Ya alyon Moses hinan patul di, Apu patul, ibagam hi'on anuud di pangidasala' i he"a ya nadan ap'apu an munhilbi i he"a ya nadan tatagum ta hidiyey atayan nan bakbak ta ammunada nan wah nan wangwang hi mabati.

¹⁰Ya alyon nan patul di, Atom hi bigat.

Ot alyon Moses di, Mabalin hi'on hiyay pinhodmu ta wan panginnilaam an hi Apu Dios an dayawonmi ya ma'id ha nipadpaddung i hiya. ¹¹Ot adi mibahhon mama"idda nadan bakbak hi baleyu ya hinadan balen nadan ap'apu an munhilbi i he"a ya hi balen nadan tatagum ta ammunada tuwali nan wah nan wangwang hi mabati.

¹²Ta tinaynan da Moses i Aaron nan patul ot e mundasal hi Moses i Apu Dios ta aanona dadiyen bakbak an impawadana. ¹³Ya hiyay inat Apu Dios te namaaggot mun'a'atedan namin nadan bakbak ta awagillangdah nadan babale ya hinadan lita"angan ya hinadan puntanomanda. ¹⁴Ot pun'amung nadan i Egypt ta nunhiglan ahi'a'agubda. ¹⁵Mu nan patul ya hidin tinigonan ma'id mon nun'a'ateda nadan bakbak ya hiyah diye damdaman mungngohe ta adina donglon nan ibagan da Moses i Aaron an miyunnudan hinan imbagan tuwalin Apu Dios.

Hay Nawadaan Di Dakkodakkol An Timol

¹⁶Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ibagam i Aaron ta idoltakna nan hu"ud hinan luta ta wan mumbalin nan hupu' hi timol hi abobbobleh ad Egypt. ¹⁷Ot hiya mo boy aton da Moses i Aaron ta hidin indoltak Aaron nan hu"ud hinan hupu' ya numbalindan namin nan hupu' hi ad Egypt hi timol ta immedah nadan tatagu ya ta'on on nadan animalda. ¹⁸Ya impatnan nadan udum an i Egypt an mangat bo i diyen inat da Moses mu aggeda inabalinan. ¹⁹Ot alyondah nan patul di, Hi Apu Dios di immannung an nangat i nae. Mu hiyah diyen namamay ngohen nan patul an ayna agge dingngol da Moses i Aaron. Ta niyunnudan hinan imbagan tuwalin Apu Dios.

Hay Nawadaan Di Dakkodakkol An Lalog

²⁰Ot alyon bon Apu Dios i Moses di, Bumuwah'a boh mawi"it ta em damuwon nan patul hinan umayanah nan wangwang. Ta alyom i hiyay, Imbagan Apu Dios an iyabulutmu ta makak amin tataguna ta emi dayawon hiya. ²¹Te adim'e iyabulut ya dusaon da'yu bo ta pa'alionay dakkodakkol an lalog ta mihophopdan he"a ya nadan ap'apu an munhilbi i he"a ya an namin nadan i Egypt. Ta mapnuh lalog di babaleyu ya hinadan lita"angan an awadanyu. ²²Mu i diye ya ammunah ad Gosen an awadanmi an adi athidi ta panginnilaanyun wadah Apu Dios hi abobbobleh tun luta. ²³Ya ta ma"apto' nadan tatagum hinadan tatagun Apu Dios. Ot hay a'atan tuwe ya hi bigat.

²⁴Ta nabiggat ot hidiyey aton Apu Dios ta namaag ya nunhiglay lalog hidi an ta'on on hinan niha"adan nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya an namin hi ad Egypt. Ta binahbah di lalog hi ad Egypt. ²⁵Ot pa'ibagon nan patul an pa'ayag da Moses i Aaron ot alyonay, Ta'omman ya e ayu nangi'nong i Apu Dios an dayawonyu mu ta hitu ituwen bobley pangatanyu ta adi ayu umadawwi.

²⁶Mu alyon Moses i hiyay, Adi mabalin hinae te nadan idawatmi i Apu Dios an dayawonmi ya nunhiglay agge naminhodan nadan ibbam an i Egypt. Ot hitu'ey pangidawatanmi ya tigon da'mi i dida ya undan adi da'mi puntopa ta ingganah mun'a'ate ami. ²⁷Ot hiya nan hay pohdonmi

ya mumbaat ami i ha tuluy algoh nan agge naboblayan ta wan hidiy emi pundayawan i Apu Dios ta atonmi nan imbagana i da'mi.

²⁸Ya alyon nan patul di, Ta'omman ya imme ayu mu ta adi ayu umeh adawwi. Ot agam mohpe ta idasalana'.

²⁹Ya alyon Moses i hiyay, O. Ume ami tee ya ni'ihapita' i Apu Dios ta damunah bigat ya ma'idida tun mumbahhong an lalog hinan palasyu ya hi balen nadan ap'apun munhilbin he'a ya nadan tatagu ituwen boble. Mu ta adi da'miyot layahan te alina bo damdama ya ipagolmuy akakanmi ta e ami mangidawat i Apu Dios. ³⁰Ot taynan da Moses nan patul ot inayunan mi'ihapit i Apu Dios. ³¹Ya dingngol bon Apu Dios hidiyen imbagan Moses ta mina'idnan namin nadan lalog ta ma'id ha ta'on hi ohah nabati. ³²Mu onnot on hiyah diye damdama an mungngohe nan patul ta adina iyabulut an makak nadan tinanud Israel.

Hay Napittiyon Nadan Halun Nadan I Egypt

9 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Mumbangngad'ah nan patul ta alyom i hiya di imbagan Apu Dios an dayawonmin Hebrew an iyabulutmu mo ta makak ami ta emi dayawon hiya. ²Te adim'e ³ya ipa'alina pitti ot mun'a'atedan namin nadan halunyu an umat hi kabayu ya dongki ya kemel ya baka ya gulding. ⁴Mu hay mapitti ya ammuna nadan halunyu an i Egypt an adi milaggat nadan halun nadan tinanud Israel an ta'on on oha. ⁵Ot ibagan Apu Dios an hay a'atan nae ya hi bigat.

⁶Ta i diyen nabiggat ya immannung an napittidan namin nadan halun nadan i Egypt.

Mu ma'id ha nateh nadan halun nadan tinanud Israel an ta'on on oha. ⁷Ta hinnag nan patul di e nanigo ya immannung peman an ma'id ha napittih nadan halun dadiyen tinanud Israel. Mu hiyah diye damdaman mungngohe nan patul ta adina pakakon dida.

Hay Napoghaan Nadan I Egypt

⁸Ot alyon bon Apu Dios i da Moses ya hi Aaron di, Ekayu umakup hinan dapul hinan pundapulan ta ipatu"ug Moses an mangihabuwa hi hinangngab nan patul. ⁹Ta iyaddib di dibdib hi abobbobleh ad Egypt ta mumbalin hi poghah nadan tatagu ya ta'on on hinadan halunda. ¹⁰Ot eda mo bo umakup hi dapul ot ipatu"ug Moses an nangihabuwa hi hinangngab nan patul. Ya numbalin hi poghah nadan tatagu ya ta'on on hinadan halunda.^s ¹¹Ta nadan tatagun abalinanan mangat hi majik ya ma'id ha atondan umeh awadan Moses te ta'on on dida ya nun'apoghaanda. ¹²Mu hiyah diye damdama an adi pakakon nan patul dida te minaman Apu Dios di ngohena ta namaag ya ayna agge dingngol

^s 9:10 Nipa'innila 16:2

nan imbagan da Moses i Aaron. Ya hiya tuwaliy imbagan Apu Dios hi aton nan patul.

Hay Nun'a'agahan Di Dalallu

¹³Alyon bon Apu Dios i Moses di, Bumuwah bigat ta em damuwon nan patul ta alyom i hiya di, Hi Apu Dios an dayawonmin Hebrew ya alyonay iyabulut da'min tataguna ta wan e ami mundayaw i hiya. ¹⁴Te ad uwani ya nunhiglay atonan mundusa i he" a ya nadan ap'apun munhilbin he" a ya nadan tatagum ta panginnilaam an hi Apu Dios ya ma" id ha nipaddungana. ¹⁵Te unhaot dinusa da'yu i ha nunhiglan dogoh ta nate ayun naminamin. ¹⁶Mu manu'eh aggena inat hidi ya ta way atom an manginnilah nan abalinana ya ta mipatigo nan ongal an abalinana ta mipa'innilay a'atnah abobboble.^t

¹⁷Mu ta'on on athidi ya mungngohe'a damdama ta ipagolmuy akakanmin tataguna. ¹⁸Ta hiya nan hi bigat hinan athitu ya ipa'alina han nunhiglay a'atna an dalallu an ma" id ha nipadpaddunganah nadan dalallu tun ad Egypt hi nihipun hidin hopapna ta ingganah ad uwani. ¹⁹Ot udu'dulnay eyu pun'ihidum nadan halunyu ya an namin nadan wah nan puntanoman te umannung an mun'a'atedan namin nadan wah nan puntanoman an tagu onu halun.

²⁰Ya hanadan udum an ap'apu an munhilbih nan patul an nangngol hinan hapit Apu Dios ya timmakutda ot eda pun'ihidum nadan halunda ya ta'on on nadan himbutda. ²¹Mu nadan udum ya nunnanong an aggeda e inhidum nadan halunda ya nadan himbutda hinan puntanoman te ngohayonda nan hapit Apu Dios.

²²Ot alyon Apu Dios i Moses di, Itaggen di ta'lem hi nangappit hi ad lagud ta mun'a'agah di dalallu hi abobbobleh ad Egypt ta miknah nadan tatagu ya nadan animalda ya an namin an intanomda. ²³Ot itaggen mon Moses nan hu"udna ot idongdongnah ad lagud ya impa'alina Apu Dios han nunhiglan dalallu. Ta mungkikidul ya mungkikilat on mun'udan hi dalallu ad Egypt.^u ²⁴Ta athidin mun'a'agah di dalallu ya atbohadin mungkikilat ta nunhiglan atatakut hidiyen mama'at an ma" id ha nihipatanah nadan inamtan nadan i Egypt. ²⁵Ya an namin nadan agge immeh nan nahiduman an umat hi halun ya ta'on on nadan tatagu ya nun'i'iknan dida nan dalallu. Ta nun'apa"ih nadan nun'itanom ya ta'on on nadan kakayiw on nun'aphakda. ²⁶Mu hi ad Gosen an niha"adan nadan tinanud Israel ya ma" id ha dalalluhdi.

²⁷Ta impa'ayag nan patul da Moses i Aaron ot alyonay, Imannung an numbahula'. Hi Apu Dios di nipto' mu da'min tataguy nibahho. ²⁸Ta hiya nan ibagayu bahan i Apu Dios ta padinongonah tuwen kidul ya tun

^t 9:16 Roma 9:17   ^u 9:23 Nipa'innila 8:7

mun'a'agah an dalallu. Ot iyabulut'u moy akakanyu ituwen boble ta adi mahapul an hituy pi'iboblayanyu. ²⁹Ot alyon Moses di, Ot athina'e ya ta'omman ya hiyay indasal'u i Apu Dios hi umanamuta'. Ot duminong aya tuwen kidul ya mama'idda mo nadan mun'a'agah an dalallu ta wan panginnilaam an tun luta ya bagin Apu Dios. ³⁰Mu innila' an he'a ya nadan ap'apun munhilbin he'a ya adiyu damdama taktan hi Apu Dios.

³¹Ta nun'apapa"ih nadan tuwen matong an barley" ya nan kapoh an manabungda. ³²Mu nadan wit ya uwanida ta dadiye han nabati.

³³Ya immaan hi Moses hi awadan nan patul ya intaggenay ta'lenah nangappit hi ad lagud ot mumbagah boddang i Apu Dios. Ya na'ibagan dimminong nan kidul ya nan mun'a'agah an dalallu ya nan udan. ³⁴Ya hidin tinigon nan patul ya nadan ibbana an dimminong nan udan ya nan dalallu ya nan kidul ya numbahulda bo te ngimmohedan umat hidin hopapna. ³⁵Ta hiyah diyen mungngohe nan patul an adina iyabulut an makakda nadan tinanud Israel ta niyunnudan hinan imbagan tuwalin Apu Dios an imbagana i Moses.

Hay Nawadaan Di Dakkodakkol An Dudun

10 ¹Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Ume'a ta em bo tigon nan patul an ta'on on numbalino' hi mungngohedan namin hinadan ap'apun munhilbin hiya. Ta way ato' an mangat i datuwen dakol an milagro. ²Ta mabalin an ibagayuh nadan imbabaleyu ya apapuyu datuwen inat'un nundusah tudan i Egypt ta wan an namin ayu ya innilaonyun ha'on hi Apu Dios. ³Ta immeda bo da Moses i Aaron hi awadan nan patul. Ot alyondan hiyay, Hi Apu Dios an dayawonmin Hebrew ya alyonay undan hi anuud anu ya ahi'a mumpada"ul i hiya ta iyabulutmun makak amin tataguna ta e ami mundayaw i hiya. ⁴Te nanongna'en mungngohe'a ya ipa'alinah bigat di adakdaklan an dudun hitun numboblayanyu. ⁵Ta mihophopdah nan luta ta adi matigo ya inupputdan inanan nadan intanomyun agge dinadag nan dalallu ya ta'on on nadan kayiw. ⁶Ya atbohadin mapnudah balem ya hay balen nadan ap'apun munhilbin he'a ya an namin nadan balen tun tatagum. Ot hituwen ma'at ya ma"i'd ha na'atanah din a'ammodyu an nihipun hi hopapna. Ot taynan da Moses nan patul.

⁷Ya alyon nadan ap'apun munhilbih nan patul di, Apu patul ngalngalam boy e pamalpaligatan naen tagun dita'u. Udulnay iyabulutmu ta makakda ta wan eda mundayaw hinan Dios an dayawonda. Te undan adim tigon an nadadag tun boble ta'u. ⁸Ot ipa'ayag mo bon nan patul da Moses i Aaron ot alyonan diday, Ta'omman ya imme ayu ta eyu dayawon nan Dios an dayawonyu. Mu nganneday mi'ye i da'yu.

---

^v 9:31 Nan barley ya umat hinan pageh tun boble mu nalaklaka mu nan wit ta hiya nan hiyay anon nadan nun'awotwot.

⁹Ya alyon Moses di, Ume amin namin an ta'on on goggolang ya a'amamma ya i'ininna ya an namin nadan animalmi an umat hi kalnero ya gulding te mahapul an e ami mun'am'amlong an mundayaw i Apu Dios.

¹⁰Ya alyon nan patul di, Adi' ahan abuluton di panguyuganyuh nadan binabai ya nadan u'unga te ma'innilan adi maphod nan ninomnomyun aton. ¹¹Hay mabalin hi uyugonyu ya ammuna nadan linala'i ta wan eyundi dayawon hi Apu Dios te hiyay ibagabagayu. Ot pundolahdaot da Moses i Aaron hidih nan awadan di patul.

¹²Ya alyon Apu Dios i Moses boy, Idongdongmuy ta'lem hi ad Egypt ta umapnal di dudun hi bobleda ta pun'a'anda nadan agge dinadag di dalallu. ¹³Ot itaggen bon Moses nan hu'udna ya impatuyup Apu Dios nan dibdib an malpuh tuluwan di algo ta inyal'algona ot ilablabinay dibdib. Ta damunah nan nawi"it ya impa'alinalay dudun. ¹⁴Ya nunnaud an dakkodakkolda ta nihinapdah abobbobleh ad Egypt. Ya hidiye ya ammunay nanigan nadan i Egypt hi dakkodakkol an dudun.^w ¹⁵Ta hidin nungkohopdah nan luta ya namaag ya mangmangitit di matigo. Ta inupputdan inan nan agge dinadag di dalallu an ta'on on nadan bungan di kayiw. Ta ma'id mo ha matigoh munlangta.

¹⁶Ta hidin tinigon nan patul hidiye ya pun'ipa'ayagna da Moses i Aaron. Ot alyonan diday, Numbahula' i Apu Dios an dayawonyu ya ta'on on da'yu. ¹⁷Ot hanat pakawanona' hinan numbahula' ya indasalyu i Apu Dios an dayawonyu ta aanonah tuwen pamalpaligatna i da'mi an lummuh atayanmi. ¹⁸Ot taynan mo bon da Moses nan patul ot mundasal i Apu Dios. ¹⁹Ya impa'alinal Apu Dios han ma'abbikah an dibdib an nalpuh nangappit hi alimuhan di algo ot itayyapna nadan dudun ot iyena didah nan baybay an mumbolah^x ta ma'id ha nabatih ta'on on oha an dudun hi ad Egypt. ²⁰Mu hiyah diyen numbalinon Apu Dios hi mungngohe nan patul ta adina iyabulut an makakda nadan tinanud Israel.

Hay Himmilongan Di Ad Egypt Hi Tuluy Algo

²¹Ot alyon Apu Dios i Moses di, Itaggen di ta'lem hi nangappit hi ad lagud ta humihillong hi ad Egypt. ²²Ta hiya mo boy inat Moses. Ya himmihillong an namin di abobbobleh ad Egypt hi tuluy algo. ²³Ta nadan i Egypt ya namaaggot umohnongdah baleda te ma'id ahan ha matigo. Mu hidih awadan nadan tinanud Israel ya hiyah diye tuwalin mapatal.

²⁴Ot ipa'ayag bon nan patul hi Moses ot alyonay, Mabalin an ume ayu mundayaw i Apu Dios an ta'on onyu awiton nadan imbabaleyu ya nadan

---

^w 10:14 Nipa'innila 9:3   ^x 10:19 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag an wah pingngitna.

binabai. Mu gahin di angangonyun namin nadan halunyun baka ya kalnero ya guldung.

²⁵Ya alyon Moses i hiyay, Mahapul an iyabulutmu an waday i'nongmi hi maghob an mi'nong i Apu Dios hinan pundayawanmi. ²⁶Ta hiya nan mahapul an pi'yalamin namin nadan halunmi ta waday pumpilyanmih nan i'nongmi i Apu Dios. ²⁷Mu hiyah diyen numbalinon Apu Dios nimpe hi mungngohe nan patul ta adina iyabulut an makakda. ²⁸Ya onaot pun'ituda' hi Moses an alyonay, Umaan'ah tun awada' Moses. Ya tigom ta adim ipidpidwan mumpatigon ha'on.^y Te atom'e ya mate'a.

²⁹Ot alyon Moses i hiyay, Ta'omman ya aggeya' mo numpatpatigo i he'ah inggana.

Hay Atayan Nadan Panguluwan An Linala'in I Egypt

11 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, Oha mo han nabati an pundusa' hinan patul ya nadan tataguna. Ot malpah'e mon ma'at hinae ya iyabulutna mon makak ayu mu hay atona ya pundunidun da'yu ta wan ma'ibaga ayun umaan ituwen boble. ²Ot hiya nan ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an linala'i ya binabai ta way ohaon e mumbagah nadan hinaggondan i Egypt hi usal an balitu' onu silber. ³Ot ha'on an Dios ya indat'uy ongal an punlispitun nadan i Egypt i da'yun tinanud Israel an namama i he'a Moses te nabaktuy pangibilang nadan tatagu ya nadan ap'apun munhilbih nan patul i he'a.

⁴Ot ume boh Moses hinan patul ot alyonan hiyay, Imbagan Apu Dios an hay tongan di labi ya umeh abobbobleh tun ad Egypt. ⁵Ta an namin nadan panguluwan an linala'in imbabaleyun i Egypt ya mun'a'ateda an ta'on on nan imbabalem ya nan imbabalen nan na'adda"ul an baalmu. Ya ta'on on nan hopap di imbabalen di animalyu ya mun'a'ateda. ⁶Ta nunhiglan ahikokogadan namin di tataguh tun ad Egypt. Te hinaen ma'at i da'yuh ad uwani ya nunnaud an ma"id ha nipaddungana. ⁷Mu hinan awadanmin tinanud Israel ya malinggop an ta'on on ha mun'aluul hi kahu ya ma"id ha madngol. Ta hiyay panginnilaanyun hi Apu Dios ya nat'on di pangibilangnah nadan tinanud Israel hinadan i Egypt. ⁸Ta na'at'eh diye ya umalida mohpen namin nadan ap'apun munhilbin he" a ta munyu"ungdah hinangngab'u ta mumpahpahmo'dan alyonday, Uyugom bahan nadan ibbam ta ume ayun naminamin. Ot umannung an ume ami. Ta on imbagan Moses hidiye ot inayunan umaan hidi an nunhiglay bungotna.

⁹Ya imbagan tuwalin Apu Dios an alyonay, Nan patul ya adina donglon nan ibagayun hiya. Mu ta'on ta way ato' an mangat hitun ad Egypt hi dakol an milagro. ¹⁰Ta da Moses i Aaron ya inatdan namin

dadiyen milagro ta tinannigon nan patul. Mu numbalinon Apu Dios hi mungngohe nan patul ta hiyah diyen adina iyabulut an umaanda nadan tinanud Israel hi bobleda.

Hay Nihwangan Nadan Tinanud Israel

12 ¹Hidin aggeda ni' nakak da Moses i da Aaron hi ad Egypt ya alyon Apu Dios i diday, ²Mihipun hi ad uwani ya hituwe mon bulan di ibilangyuh ma"unan bulan hinan hintawon i da'yun tinanud Israel. ³Ot ibagayuh nadan ibbayun tinanud Israel ta hitun mala"uh di himpuluy (10) algoh ad uwanin bulan ya way ohah nadan linala'i ya piliyona ha ohah nan imbabalen di kalnero onu ha gulding ta i'nonngdan hina'amma. ⁴Ya ibagam i dida ta wa'et oh'ohhada an pamilya ta adida abalanan an anon nan ohan kalnero ya inayaganday oha bon pamilya ta mungngangammudtan mangan i diyen ohan kalnero. Ta ihdadan namin an ma'id ha mabati. ⁵Ya hay piliyonda ya nan ohay tawonan tangbal an kalnero onu gulding an ma'id ha bahbahna. ⁶Ta ipapto'da datuwen animal ta ingganah nan mi'ahimpulut opat (14) di algo ituwen bulan ya ahida nundidihhanon an paltiyon hinan mun'ahdom. ⁷Ya inalada nan dalana ya nun'ilamuhdah nan way panton di baleda an matigoh dola. Ta an namin nan panton di balen punhidanda ya waday milamuh hi dala. ⁸Ya hay atonda i diyen mahdom ya igapada nan pinaltida ya inanda an iddumdah nan nating an mumpait ya nan tinapay an agge nadduman hi yist. ⁹Ya adiyu anon nan ma"atan dotag onu nan niha"ang. Mu igapayu an ta'on on nan ulu ya huki ya an namin nan minalutuna. ¹⁰Ta nalutu'e ya inihdadan namin i diyen nahdom. Mu alina'e hi waday aggeda ya ginhobdah nan mawi"it. ¹¹Ya ibagam i dida an hay atondan mangan ya nundadaanda mo tuwali an mumbaata an iniphodan nunlubung ya nunhapatutda ya inodnanday hu"udda ya ginalaandan nangan. Te ha'on an hi Apu Dios ya hidiyey pangihwanga' i da'yu hi ate.

¹²Te i diyen nahdom ya hiyay umaliya' hinah ad Egypt. Ta an namin nadan panguluwan an imbabalen nadan i Egypt ya ta'on on nadan hopap di imbabalen di halunda ya mun'a'ateda. Ta i diye ya mipatigo an ma'id ha abalanan nadan dios an dayawonda an mangihwang i didan i Egypt te ha'on hi Apu Dios. ¹³Ot nan dalan ilamuhyuh nan way pantoyu ya hiyay pangimatuna' hinadan baleyu. Ta tigo'eh diyen dala ya lina"uha' ta ma'id ha patayo' i da'yu an adi umat hinan pundusa' hinadan i Egypt.^z

¹⁴Ya atawotawon ya nadatngan'eh diyen algo on hiyay inatyu an tungawonyu ta panginomnomnomanyu ya punhanaanyu ituwen pangihwanga' i da'yu. ¹⁵Ya adi ayu mangan hi tinapay an nadduman hi yist hi pituy algo. Ot maphod on hinan hopap di algo ya impadihyun inaan an namin

^z 12:13 Hebrew 11:28

nadan yist hinadan baleyu te wada'en da'yu ha mangan hinan nadduman hi yist ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel. ¹⁶Ta hinan mamangulun algo ya hinan mi'apituh algo ya ma'amung ayu ta mundayaw ayun ha'on. Ya adi ayu muntamu i dadiyen algo. Mu mabalin an munha"ang ayuh anonyu. ¹⁷Ngilinonyu nan pangananyuh tinapay an agge nadduman hi yist te i diyen algo di pangikaka' i da'yuhnah ad Egypt. Ta atawotawon on nginilinyu danaen algo ta punhanaanyun ha'on hi inggana. ¹⁸Ta mihipun hinan mun'ahdom hinan mi'apulut opat (14) di algoy mibalu hinan mamangulun bulan^a ya ihipunyuh din mangan hinan agge nadduman hi yist an tinapay ta ingganah nan mun'ahdom hinan mi'abaintit ohay (21) algo. ¹⁹Ya i diyen pituy algo ya tigonyu ta ma"i ha yist hinan numpunhituwanyu. Te hanan mangan hi nadduman hi yist an tinapay ya mipapate nimpe ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel an ta'on on ibbayu onu ohah nadan ni'iboblen da'yu. ²⁰Ot adi ayu nimpe mangan hinadan nadduman hi yist.

²¹Ot ipa'ayag mon Moses nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ot alyonan diday, Way ohan da'yu ya piliyona ha hinohhah imbabalen di kalnero onu gulding ya pinaltiyu ta ihdayun hina'ammah tun pangihwangan Apu Dios i dita'u. ²²Ya tinayayuy dalana i ha malukung ta mabalin an itamolyuhdi nan nabto' an tubun nan ma'alih haysop on inlamuhyuh nan baktun di pantoyu ya hinan nundinom mang hinan panton di baleyu. Ya tigonyu ta ma"i da'yu ha lumah'un i diyen mahdom ta ingganah mawi"it. ²³Te hidiyey luma"uhan Apu Dios ituwen boble hi ena pamatayan hinadan panguluwan an linala'i an i Egypt. Mu tigona'en waday dalah nilamuh hinan way panton di baleyu ya la"uhanah diyen bale ta adina iyabulut an waday patayonah nadan nunhituhdi.^b ²⁴Ot hinaey atonyuh ad uwani ya hi atawotawon ta inggana. Ya itugunya boh nadan imbabaleyu ta adida ibahhon aton on nadatngan nan algon a'atana. ²⁵Ya ta'on on hitun dumatnganyuh nan boblen idat Apu Dios hi punhituwanyu ya inaynayunyun ngilinson hituwen algo ta inggana. ²⁶Ta mahmahan'en nadan imbabaleyuy niyatan tuwen ngilinonyu ²⁷ya alyonyuy, Hituway punnomnomnoman ta'uh nihwangan ta'un tinanud Israel hi ateh ad Egypt hinadan numpunhituwan ta'uhdi hidin numpatena nadan i Egypt.

Hidin nalpah an imbagan Moses hidiye ot inayun nadan tinanud Israel an iyungyung ot dayawondah Apu Dios. ²⁸Ot aton nadan tinanud Israel nan imbagan Apu Dios i da Moses i Aaron.

Hay Nun'a'atayan Nadan Panguluwan An Linala'in I Egypt

²⁹Hidi tatawwa an tongan di labi ya inhipun Apu Dios an numpate nadan panguluwan an linala'in i Egypt an mihipun hinan panguluwan an

^a 12:18 Nan mamangulun bulan hinadan Judyu ya hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan mamangulun godwan di Abril. ^b 12:23 Hebrew 11:28

imbabalen nan patul an mihukkat'ot i amana an mumpatul ta ingganah nan panguluwan an imbabalen di balud. Ya ta'on boh on nan hopap di imbabalen di halunda on nun'atedan namin. ³⁰Ta bimmangon nan patul ya nadan ap'apu an munhilbin hiya ya an namin nadan i Egypt ot ahikokogada. Te nipong hi abalebaley nateh nadan linala'i i dida. ³¹Ot e pun'ipa'ayag nan patul da Moses i Aaron i diyen labi. Ot alyonan diday, Alyonyuh nan ibbayun tinanud Israel ta an namin ayu ya umaan ayu ituwen boblemi ta eyu aton nan analyonyun eyu pundayawan i Apu Dios. ³²Ya nun'alayun namin nadan halunyun baka ya gulding ya kalnero ya imme ayu mu ta wagahana' bahan. ³³Ot pun'ituda' nadan i Egypt nadan tinanud Israel ta ma'ibagadan makak ta taynanday bobleda te alyonday, Lo'tat mahan tayya ya nate amin namin.

³⁴Ta nadan tinanud Israel ya pumpahonda nadan napalut an alinan iphoddah tinapay an dadiye nadan agge naha'adan hi yist an ningammut hinadan niha'adanda an nalibbutan hi luput. ³⁵Ot atonda bo nan imbagan Moses an way ohaon e numbagah nadan hinaggondan i Egypt hi usal an balitu' ya silber ya lubang. ³⁶Te hidin eda numbaga nadan tinanud Israel ya numbalinon Apu Dios hi ongal di pamiyal nadan i Egypt hinadan tinanud Israel ta nun'idatda nadan imbagan nadan tinanud Israel. Ta nun'aladay kinadangyan nadan i Egypt.

³⁷Ta dinallan nadan tinanud Israel an mihipun hi ad Rameses ta ingganah ad Sukkot. Ya hay bilangdan namin an nakak hi ad Egypt ya umeh onom di gahut di libu (600,000) mu aggeda ni'bilang nadan u"unga ya binabai. ³⁸Ya dakolday tatagun ni'ye i dida an bokon tinanud Israel ya niddumda bo nadan dakkodakkol an animalda an umat hi kalnero ya gulding ya baka. ³⁹Ot iyammadah tinapay nadan pinalutdan alina an agge nadduman hi yist an namaaggot ikakdah ad Egypt te ma"i ha inatdan nangidadaan hi anonda te nundunidunda didah nakakandah ad Egypt.

⁴⁰Ta hay bilang di tawon hi nihaha'adan nadan tinanud Israel hi ad Egypt ya opat di gahut ta han tulumpulu (430). ⁴¹Ta hidin mi'aopat di gahut ta tulumpuluy (430) tawon i diyen algo ya nakakda mahan moh ad Egypt. ⁴²Ot gapu ta paddungnay timmukal hi Apu Dios hi nangihwangana i didah ate ta nakakdah ad Egypt ya hiyah diye nan atawotawon on mahapul an ngilinondah diyen hilong ta ipabaktudah Apu Dios hi inggana.

⁴³Ya indani ya alyon Apu Dios i da Moses i Aaron di, Datuwe nadan mahapul an atonyu hi punnomnommanyuh nan nangihwanga' i da'yuh ate hi ad Egypt. Tigonyu ta ma"i ha mi"an i da'yu hi bokon tinanud Israel. ⁴⁴Mu nada'en ginattangyun himbutyu ya mabalin an mi"anda i da'yu hi'on nakugitda. ⁴⁵Mu nada'en immalin nalpuh udum hi boble an puntamuwonyu ya adi mabalin hi mi"anda. ⁴⁶Ya mahapul an hinan baley

pangananyu ya tigonyu ta ma'id ha milah'un hinan lamoh nan pinaltiyu. Ya tigonyu bo ta ma'id ha maputung hinadan tungalna. ⁴⁷Ya mahapul an an namin ayun tinanud Israel ya atonyuh tuwen imbaga'. ⁴⁸Ya adi mabalin nimpe an mi'an nadan ni'boble i da'yu mu onha pinhoddan middum ya mahapul an mumpakugitda ni' nadan linala'i ya ahi mabalin an middum i da'yuh nan punnomnommanyuh nihwanganyuh ate hi ad Egypt. ⁴⁹Ta datuwey mahapul nimpe an atonyun tinanud Israel ya ta'on on nadan ni'hitu i da'yun nalpuh udum hi boble ya mahapul an atonda.

⁵⁰Ya inunud nadan tinanud Israel nan imbagan Apu Dios i da Moses i Aaron. ⁵¹Ta hidiyen algoy nangikakan Apu Dios hinadan tinanud Israel ta tinaynandah ad Egypt.

Hay Nangidawatanda I Apu Dios Hinadan Panguluwan An Linala'i

13 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, ²Idawatyun ha'on an namin nadan panguluwan an linala'in imbabaleyun tinanud Israel ta midawatda i ha'on. Ya athidi boh nadan hopap di tangbal an imbabalen di animalyu.

³Ot alyon Moses hinadan tatagu di, Tigonyu ta ngilinson ta'uh tuwen namangulun algo ituwen namangulun bulan te hituwey nanaynan ta'uh ad Egypt an nihbutan ta'u. Te impakak dita'u i Apu Dios an gapuh nan ongal an abalinana. Ta hiya nan adi ta'u ni' mangan hi tinapay an nadduman hi yist. ⁴Ya adi ta'u nimpe linglingon hituwen algo ituwen bulan an ma'alih Ahib^c te nakak ta'u mo ayah tun ad Egypt. ⁵Ya hitun pangidatongan Apu Dios i dita'u hi boblen nadan tinanud Kanaan an dida nadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Hib ya tinanud Jebus an hidiye nan boble an imbagan Apu Dios hinadan a'ammod ta'u an idatna i dita'u an makadangyan ya malumong an boble ya adi ta'u linglingon ta ngilinson ta'uh tuwe hi'on nadatngan nan mamangulun bulan. ⁶Ta hinan pituy algo ya adi ta'u mangan hi tinapay an agge nadduman hi yist. Ya hinan mi'apitun algo ya na'amung ta'u ta dayawon ta'uh Apu Dios. ⁷Ya tigon ta'u nimpe ta adi ta'u anon nan tinapay an nadduman hi yist i diyen pituy algo ya ma'id ha matigoh yist onu nadduman hi yist an makan hinan numpunhituwan ta'u ya an namin i diyen pumboblayan ta'u.

⁸Ya ipa'innila ta'uh nadan imbabale ta'u an manu'e hi ngilinson ta'uh diye ya ta punnomnomnoman ta'uh nan inat Apu Dios i dita'u ta immaan ta'uh ad Egypt. ⁹Ot hituwen pungngilinan ta'u ya hiyay ay malkah ta'le ta'u onu hay ulu ta'u. Ta ipanomnomnan mahapul an nan tugun Apu Dios di nanongnah nomnomnomon ta'u ya haphapiton ta'u. Te gapuh

^c 13:4 Nan Ahib ya hidiyey namanguluh ngadan nan mamangulun bulan hinan kalendar di Judyu mu indani ya nahukkatan ta Nisan an hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan mamangulun godwan di Abril.

nan ongal an abalinan Apu Dios ya impa'aan dita'uh ad Egypt. ¹⁰Ot hiya nimpe nan atawotawon ya ngilinson ta'uh tuwen na'at hi'on nadatngan hituwen algo.

Hi Apu Dios Ya Bagina Nadan Lala'in Mamangulun Miyayyam

¹¹Ya alyon bon Moses di, Wa'e ta indat mon Apu Dios i dita'u nadan numboblayan nadan tinanud Kanaan te hidiyey imbaganah nadan a'ammod ta'u ¹²ya idawatyu i Apu Dios nadan panguluwan an linala'in imbabaleyu. Ya indawat ta'u bon namin nadan hopap di tangbal an imbabalen di animal ta'u. ¹³Mu mabalin an hukkatan ta'uh tangbal an imbabalen di kalnero nan hopap di tangbal an imbabalen di dongki ta'u ta hiyay i'nong ta'u i Apu Dios. Mu adiyu'e pohdon an hukkatan ya mahapul an putungonyuy bagangna ta mate. Mu na'en panguluwan an lala'in imbabaleyu ya mahapul an waday idawat ta'u i Apu Dios an kalnero ta hidiyey midawat ta bokon nan imbabale ta'u. ¹⁴Ya udum'eh algo ta mahmahan nadan imbabale ta'uy ibalinan tuwen at'aton ta'u ya alyon ta'un diday, Hituwey punnomnomnoman ta'uh nangikakan Apu Dios i da'mih ad Egypt ta pinogpogna nan ahimbutmihdi an gapuh nan ongal an abalinana. ¹⁵Te hidin ipagol nan patul hi ad Egypt di akakanmihdi ya pinaten Apu Dios an namin nadan panguluwan an linala'in imbabalen nadan i Egypt ya an namin nadan hopap di imbabalen di animalda. Ta hiya nan idawat ta'un Apu Dios an namin nadan panguluwan an linala'i ya an namin nan hopap di tangbal an imbabalen di animal ta'u. Mu hay panandih nadan linala'in panguluwan ya nan animal. ¹⁶Ot hituwen aton ta'uh atawotawon ya umat hinan ihu'lub ta'uh ta'le ta'u onu nan ipongot ta'uh ulu ta'u an waday iyatana. Te ipanomnomna nimpe nan inat Apu Dios an nangikak i da'mih ad Egypt an gapuh nan ongal an abalinana.

Hay Nawadaan Apu Dios Hinan Bugut On Mapatal Ya Apuy Hi'on Nahdom

¹⁷Hidin impakak nan patul nadan tinanud Israel hi ad Egypt ya agge impangulun Apu Dios dida hinan awon an miloh'at hinadan boblen di i Pilistia te alyon Apu Dios di, Alina ya naluman di punnomnomda hi'on waday mangubat i didah nan awonda ya imbangngaddah ad Egypt. ¹⁸Ta hiya nan ta'on on waday almasdan mi'gubat ya impangulun Apu Dios didah nan na'alli'koh an awon hinan agge naboblayan ot ahi midongdong hinan baybay an mumbolah.

¹⁹Ya da Moses ya inodnanda din ba'ag Joseph te hiyah diyey imbagan Joseph i dida an tinanud Israel. Te inalinay, Hitun pangipa'aanan Apu Dios i da'yuh tun ad Egypt ya mahapul an pi'yalayu nan tungal'u.

²⁰Indani ya nakakdah ad Sukkot ot umedah ad Etam an da'ging nan agge naboblayan. ²¹Ya hay inat Apu Dios an nangipangulun dida ya

wa'e ta mapatal on wada han bugut an ay ha ongal hi tu"ud ta hiyay mangipangpangulun dida ta nan pangipluyana di un'unudonda. Ya nahdom'e on ay mundalang hidiyen bugut an ay ongal an tu"ud ta waday paniganda ta mabalin an ta'on on nahdom on mangeda. ²²Ta athidin hay nangipangpangulun dida ya mapatal'e on hidiyen bugut mu nahdom'e ya nan ay mundalang an apuy an ay tu"ud hi hinangngab nadan tatagu.

14 ¹Indani ya alyon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta ibangngadyuh nan nihaggon hi ad Pi-Hahirof an numbattanan di ad Migdol ya nan baybay an mumbolah ya nun'allung ayuhdih nan nidommangan di ad Baal-Sepon. ³Ta alyon nan patul on aggeyu innilay umayanyu an on ayu lumani"li"odan hinan bobleda ta hay innilana ya nali"ub ayuhdih nan agge naboblayan. ⁴Ya hiyah diyen pumbalino' hi mungngohe nan patul ta umalin tundon da'yu. Mu gapuh nan ma'at i hiya ya nadan tindaluna ya mipabaktuwa' ta innilaon nadan i Egypt an ha'on hi Apu Dios. Ta inunud nadan tinanud Israel hidiyen imbagan Apu Dios.

Hay Nangi'wan Nadan Tinanud Israel Hinan Baybay An Mumbolah

⁵Hidin nipa'innilah nan patul an binumtikda nadan tinanud Israel ya ma'atuttuyuh nangipakakanan dida. Ya ta'on on nadan ap'apun nunhilbin hiya ya atbohadin nahukkatan di nomnomda. Ta alyonday, Tanganu tuwali on ta'u impakak dadiyen tinanud Israel ta ma'id mo ha puntamuwon ta'u? ⁶Ya e impidadaan nan patul nan iluganana hi'on e mi'gubat ot pun'ayagana nadan tindaluna. ⁷Ta inikaknan namin nadan wadan punluganan an ta'on on nadan onom di gahut (600) an mun'aphod ot mipongda nadan a'ap'apu an milugan i dadiye ot ipanguluna. ⁸Te hi Apu Dios ya numbalinona nan patul hi mungngohe ta tinnudda nadan tinanud Israel an ma"i'd ha takutdan mange. ⁹Ya dadiyen in'uyug nan patul an numpungkabayu ya numpunlugan hi lugan di e mi'gubat ya tuwen mun'iyakhupdan didahdih nan nun'allungandah nan da'ging nan baybay an nihaggon hi ad Pi-Hahirof an dommang di ad Baal-Sepon.

¹⁰Ya hidin minangmang nadan tinanud Israel dadiyen tindalun impangulun nan patul ya nangintatakutda ta mumpahpahmo'dan mumpaboddang i Apu Dios. ¹¹Ta alyondan Moses di, Nganne mahan hituwen inatmun da'mi? Undan ma"i'd ha lubu'an hi ad Egypt ta inyali da'mihtu ta wan hituy atayanmi? ¹²Ya undan aggemi tuwali pinangulun inaliy, Udu'dulna attog di taynan da'min he"ta ta uk'ukkod ami. Te udu'dulnah on ami himbut hitun ad Egypt mu hanan e ami mateh nan agge naboblayan.

¹³Mu alyon Moses i diday, Adi ayu tumakut ya inhamadyun inyukod i Apu Dios ta tigonyuy atonan mangihwang i dita'uh ad uwanin algo. Ta danaen i Egypt an tigonyuh ad uwani ya adiyu mo pidwon an tigon dida.

¹⁴Te hi Apu Dios di ukod an mangubat i dida. Ot hay maphod ya namaag ya dimminong ayu.

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Tanganu on'a mumpahpahmo' an mumpaboddang i ha'on? Ibagam hinadan ibbam ta inaynayundan mange.

¹⁶Ya indongdongmu nan hu'udmuh nangappit hinan baybay ta munhi"an nan litig ta pangi'wanyu. ¹⁷Mu nada'e an i Egypt ya pumbalino' dida hi mungngohe ta wan ilaputdan mitnud i da'yuh nan gawwan di baybay. Ta mipatigoy anabaktu' hi pangabaka' hinan patul ya an namin nadan tindalunan nungkakabayu ya numpunlugan hi lugan di e mi'gubat. ¹⁸Ta panginnilaan nadan i Egypt an ha"on hi Apu Dios.

¹⁹Ya nan anghel Apu Dios an nangipangulu ya imme ot e umohnong hi indoggan nadan tinanud Israel. Ya atbohdi nan bugut an ay tu"ud an imme boh indogganda. ²⁰Ta e nibattan hinadan tinanud Israel ya nadan i Egypt. Ta nanginhihilog nan way nipto' hinan i Egypt mu nan nangappit hinan tinanud Israel ya mapatal. Ta nadan i Egypt ya ma"id ha atondan mitnud i dida i diyen hin'ugab.

²¹Ya hidin indongdong Moses di ta'lenah nan way baybay ya impatuyup Apu Dios han mabikah an tuyup an nalpuh nangappit hi tuluwan di algo ta inlablabinan numbudakan nan litig i diyen nahdom. Ya lo'tat ya nunhi"an nan litig hinan baybay ²²ot i'wan nadan tinanud Israel hinan mamagan dopon di baybay. Te nunhi"an nan litig ot ay migaob hi nundinommmang.^d ²³Ya hidin nungginawwadah nan baybay ya nitnudda nadan tindalun i Egypt an numpunnonong an numpunlugan di udum hinadan lugan di e mi'gubat ya numpungkabayuday udum.

²⁴Ya hidin tuwen mun'awiwi"it ya inyuhdung Apu Dios i dida hinan way bugut an ay apuy ot ulawona nadan i Egypt. ²⁵Ta pamaag nadan pilid nadan nilugananda ya naligat an madlig. Ot alyonda moy, Mumbangngad ta'uo ta taynan ta'u nadan tinanud Israel te umman hi Apu Dios di mangubat i dita'u.

²⁶Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Idongdongmu nan ta'lem hinan way baybay ta mundammu nan litig ta malnong nadan i Egypt. ²⁷Ot hidiyey aton Moses ta hidin mun'awiwi"it ya numbangngad nan litig hinan a'atna tuwali. Ta ta'on on impatnan nadan i Egypt an bumtik ya adi mabalin te hi Apu Dios di nangipalnong i didahdi ta nun'a'alnongda. ²⁸Ta on nundammu nan litig ta nalnong nadan luganda ya kabayuda ot mun'altingdan namin dadiyen i Egypt an titindalu an nipdug hinan tinanud Israel. ²⁹Mu hidin diday nangi'wahdi ya mamaga nan nunhi"anan nan litig hinan baybay an ay nakalata ot migaob nan litig hi nundinommmang.

³⁰Ta inihwang Apu Dios nadan tinanud Israel hinadan i Egypt an namdug i dida i diyen algo. Ya tinigoday adol nadan nun'a'aten tindalun

---

^d 14:22 1 Kulintu 10:1,2; Hebrew 11:29

nun'ihalit hinan da'ging di baybay. ³¹Ta hidin tinigon nadan tinanud Israel hidiyen ongal an abalinan Apu Dios an gapu i diyen inatnah nadan i Egypt ya wada mohpey takutda i Apu Dios. Ya kulugonda mohpeh Apu Dios ya nan baalna an hi Moses.

Hay Ingkantan Da Moses

- 15** ¹Hi Moses ya nadan ibbanan tinanud Israel ya ingkantaday pundayawdan Apu Dios. Ta hituwe nan kinantadan alyonday, Ikantaan ta'uh Apu Dios te immannung an hiyay na'abbaktun madayaw. Te nun'ipakbonah nan baybay nadan kabayu ya nadan nun'itakken titindalu.
- ² Ta hiyay nangdat hi bikah'u ya am'amlong'u te inihwanga' i hiya. Ya hiya nan Dios an dayawo' ya nan anabaktunay haphapito' ya ikankanta'.
Ya hiya tuwaliy dinayaw handidan a'ammod'u.
- ³ Hay ngadana ya hi Apu Dios an hiya nan nala'ing an mi'gubat.
- ⁴ Te nun'ipakbonah nan baybay an mumbolah nadan tindalun nan patul hi ad Egypt.
Ta nun'a'altling dadiyen mapemanan an opisyal di tindalu.
- ⁵ Te nun'iloblob nan liting dida ta ayda batun nalnong hinan dopon di baybay.
- ⁶ Ot he'a Apu Dios di ipabaktumi te ma"i'd ha nipaddungan di abalinam an paddungnay ginudum nadan binuhulmu.
- ⁷ Ya ma"i'd ha nipaddungan nan anabaktum te dinadagmu nadan mi'buhul i he"a.
Ta nama"iddan ayda nagbun dagamih nangat di bungotmun dida.
- ⁸ Te hidin inhapudmuh nan baybay ya naptut nan liting ta ay nundinom mang ha atagetagen dingding hinan gawwan di baybay.
- ⁹ Ya nan munlattu wag an binuhulmu ya alyonay,
Mipduga'e ay ta akhupa' dida ya nun'ala' nadan nun'abalol an gina'uda ta ipiyappong'u ya binagi' an namin nadan omnawa'.
Ya numpate' didah tun hinalung'u.
- ¹⁰ Mu he"a Apu Dios ya namaag ya inhapudmuh naminghan ya nun'a'altlingda ot mun'alnongdah ad dalom an ayda gumo'.
- ¹¹ Te ma"i'd tuwali ha nipaddung i he"an Dios an na'abbaktu.
Ya ma"i'd ha nipadpaddungan nan amaphodmu ya nadan nakaskasda'aw an abalinam.
- ¹² Te namaag ya intaggem nan winawwan an ta'lem ya inukmun nan luta nadan binuhulmu.
- ¹³ Ya gapuh nan ongal an pamhodmu ya ipangulum nadan inihwangmun tatagum ta inggana hi idatongmu didah nan boble an niyappit i he"a.

14 Ta nadan tataguh abobboble ya munggayonggongdah takutdah pangngolandah nadan inatmu.

Ya namama mahan di takut nadan i Pilistia.

15 Ya ta'on on nadan ap'apuh ad Edom ya ad Moab.

Ya nadan tataguh ad Kanaan ya ayda na'alingonga

16 hi takutda.

Ya gapuh nan tinigodan ongal an abalinam ya namaag ya ayda batu ta ingganah mala"uh amin tatagum.

17 Ta iye da'mih nan billid an indatmun da'mi an hidiye nan inyamman an punhituwam an niyappit i he"a.

18 Ot nanongnan he"a Apu Dios di mumpatul hi inggana.

19 Hidin nitnuddah nan baybay nadan tindalun nan patul an numpunlugandah nan iluganan di e mi'gubat ya nungkakabayuday udum ya nundammuwom Apu Dios nan liting ta nun'altिंगda.

Mu da'min tinanud Israel ya inagwatmi nan baybay an indalanmih nan namaganan hi gawwan nan liting.

20 Ya nan propeta an hi ibban Aaron an hi Miriam ya inalalay tamburin ot ipanguluna nadan ibbanan binabai ta nuntamburinda on nannannayoda. 21 Ot mungkantadan namin ot inayun Miriam an ikanta an alyonay,

Ikantaan ta'uh Apu Dios te hiya ya na'abbaktu.

Ta nun'ipakbonah nan baybay nadan kabayu ya nadan nilugan an titindalu.

Han Mumpait Di Alitingna

22 Ot makakda bo nadan tinanud Israel an impangulun Moses didah nan agge naboblayan hi ad Sur. Ta eda immaninnabat hidi hi tuluy algo on ma"i'd ha akhupanda i ha liting. 23 Ya hidin dimmatongdah ad Marah ya wahdiy liting mu adi mabalin hi inumonda te mumpait. Ta hiya nan nangadanan hi ad Marah. 24 Ya ahilililida nadan tatagu i Moses an alyonday, Ot nganne moy inumon ta'u? 25 Ot mumpaboddang hi Moses i Apu Dios. Ya indani ya intuddun Apu Dios i hiya han naputung an kayiw ot alana ot ibkahnah nan liting. Ya numbalin hi matnaad an liting.

Ya hidin awadandahdi hi ad Marah ya imbagan Apu Dios nadan tugunan dida ta hidiyey un'unudonda. Ta pinatnana dida hi'onda un'unudon. 26 Ot alyonay, Ihamadyu'en donglon datuwen tugun'u ta un'unudonyu ta nan nipto' di atonyu ya adi ma'at i da'yu nadan dogoh an na'at hinadan i Egypt te ha'on an Dios di mangipaphod i da'yu.

27 Ot makakda bo ta dimmatongdah ad Elim. Ta hidiy nangakhupandah himpulut duwan (12) obob ya nadan bungbunga"an an palma an napitun (70) namin di pu"una. Ot umapaldahdi hinan haggon dadiyen obob.

16 1 Nakakda boh ad Elim nadan tinanud Israel ot ipluydah nan agge naboblayan an nungngadan hi Sin an numbattanan di ad Elim ya hi ad Sinai.

Hay Ngimmodowan Nadan Tatagu

Hidin dimmatngandah ad Sin ya mi'adwa moh bulan an nibaluy himpulut lima (15) hi nihipun hi nakakandah ad Egypt. ²Ya hidin awadandahdi ya ngimmododa bon namin nadan tatagu i da Moses i Aaron ³an alyonday, Udu'dulnaot boh on dita'u numpate i Apu Dios hidin awadan ta'uh ad Egypt. Te hidi ya waday dotag hi ihda ya mabalin an anon ta'u nan pinhod ta'un anon. Mu tanganu on da'mi e impanguluh tun agge naboblayan ta lo'tat tee ya inyatemi inangangmi.^e

⁴Ya indani ya alyon Apu Dios i Moses di, Nomnomnomom an idattan da'yuh makan an malpuh ad abunyan ta mun'a'agah an ay udan. Ibagam hinadan tatagu ta amawmawi"it on limmah'unda ta eda mumpunuh i ha ammunah anonda i diyen algo ya abuh.^f Ato' hitu ta patnao' didah on immannung an un'unudonda nan alyo'. ⁵Mu hinan mi'anom hi algoh adumiduminggu ya daktakollonday amungonda ta mumpidway dinakol nan ugganda amungon hinan hin'algo ta waday anondah nan mi'apituh algo.

⁶Ot ibagan mon da Moses i Aaron hinadan tatagu an alyonday, Hinan mun'ahdom ya innilaonyun hi Apu Dios di immannung an mangikak i dita'uh tun ad Egypt. ⁷Ya hinan mawi"it ya tigonyuy binang Apu Dios an humili. Te dingngolna nadan dakol an punlililyanyun hiya. Te hay nginodowanyu ya hiya an bokon da'mi te da'mi ya onmi attog un'unudon nadan alyona. ⁸Ot inayun Moses an alyon i diday, Hinan mun'ahdom ya wadaon Apu Dios di ihdayu ya hinan mawi"it ya nan tinapay ta wan ma"abhug ayu. Te dingngolna nan liliyun hiya te bokon da'miy nginodongodowanyu te hiyay nangatanyu.

⁹Ot alyon Moses i Aaron di, Ibagam hinadan tatagu ta umalidah tun pundayawan ta'u i Apu Dios te dingngolna nadan punliliyanda.

¹⁰Ya hidin pun'ayagan Aaron nadan tatagu ot munligguhda nangappit hinan agge naboblayan ya anakkaya nan binang Apu Dios an numpatigoh nan bugut.

¹¹Ya alyon Apu Dios i Moses di, ¹²Dingngol'uy punliliyanyun nadan tinanud Israel ot ibagam i dida an hinan mun'ahdom ya waday ihdada. Ya hinan mawi"it ya waday tinapay hi anonda ta mabhugda. Ta hituwey panginnilaanyun ha'on nan Dios an mangipapto' i da'yu.

Hay Nangipiylayan Apu Dios Hinan Mana Ya Nan Mihda

¹³Ta i diyen mun'ahdom ya alinah on waday dakkodakkol an hamutin nungkohop hidih nan way immapalanda ta immapnaldah nan luta. Ya hidi bon nawi"it ya namaag ya dimmulnun namin di nunlini"odan.

^e 16:3 1 Kulintu 10:10   ^f 16:4 John 6:31,32,58; 1 Kulintu 10:3

¹⁴Ya hidin namaganan nan dulnu ya nabatiy kikitang an ay dalallu an nun'iwakat hinan luta.

¹⁵Ya hidin tinigon nadan tatagun tinanud Israel ya aggeda innila ta alyonday, Nganne nin datuwe?^g

Ya alyon Moses i diday, Hinae nan indat Apu Dios an anon ta'u. ¹⁶Ya hay inalin Apu Dios ya alyonay, Panuhonyu nan ammunah anonyun hina'amma hinan hin'algo. Ta mabalin an ohay tagu on hinhalub di mahapulna. ¹⁷Ta athidiy inat nadan tatagu. Mu ta'on hi oh'ohhay pinanuh di udum ya dakol hi udum ya ¹⁸hidin hinalubda ya nan dakol di pinanuhna ya hiyah diyen agge nahawwalan ya nan oh'ohhay pinanuhna ya agge nakulangan te way ohaon hanan ammunan anondan hina'ammay inamungda.^h

¹⁹Ot ibagan bon Moses i dida ta wan ma'id ha ibatida hi ahida anon hinan mabiggat. ²⁰Mu wadada damdamay agge nangunud i diyen inalin Moses ta imbatida doha. Mu hidin nawi'it ya tinigodan nabigihan ya munhamuy. Ta bimmungot mo boh Moses i dida. ²¹Ta amawmawi'it on way ohaon nan ammunah anondan hina'ammah nan hin'algo di panuhona. Mu nan mabatih nan luta ya inumlot'e nan potang on nalanatda.

²²Ya hidin nadatngan nan mi'anom hi algo ot dubliyoday dinakol nan inamungda ta ohay tagu on duway halub. Ot umeda nadan mangipangpangulu i dida ot eda ihudhud i Moses hidiyen inatda. ²³Ya alyon Moses i diday, Nipto' hidiyen inatda te hiyah diyey imbagan Apu Dios te nan mi'apituh algo ya pun'iblayan ta'u te pundayawan ta'un hiya. Ot idadaanyuh ad uwanin namin nadan anonyu ta nan mabati ya hiyay anonyuh bigat. ²⁴Ot hiyay aton nadan tatagu an impa'eda nan nahawwal ta anondah nan mabiggat an mi'apituh algo. Ya manuh diye te agge nababhah ya atbohadin agge nabigihan hidin nabiggat.

²⁵Ot alyon Moses i diday, Hinaey anonyu te ad uwani ya mi'apituh algon pun'iblayan ta miyappit i Apu Dios. Ot ad uwanin algo ya ma'id ha mabalin hi akhupanyu hi makan hinan luta. ²⁶Ot hiya nan mahapul an mamamu ayuh nan onom di algo hi anonyu. Te hinan mi'apituh algo an pun'iblayan ta'u ya ma'id ha panuhonyu.

²⁷Mu wadada damdamay udum i didan immen e mamanuh nan mi'apituh algo mu ma'id ha ta'on hi ohah inakhupanda. ²⁸Ya alyon Apu Dios i Moses di, Hi anu mo ya ahiyu un'unudon nadan tugun'u i da'yu? ²⁹Nomnomonyun ha'on an Dios ya winada' nan Habadun tungo. Ta hiya nan mi'anom'eh algo ya indat'uy anonyuh nan duway algo. Ot hinan mi'apituh algo ya ma'id ha mange'eh nan awadanyu. ³⁰Ta nihipun i diye ya timmungoda nadan tatagu hinan mi'apituh algo an aggeda e nuntamu.

³¹Ya hay nungngadan nadan tinanud Israel i diyen makan ya mana. Ya hay tigona ya ay kittang an buwa an pulaw. Ya hay tamtamna ya umat hinan niha"ang an alina mu ay nadduman hi danum di iyukan.

³²Ot alyon Moses hinadan tataguy, Inalin Apu Dios an ipa'e ta'u anu doha ituwen tinapay ta mabalin an tigon di mun'atanudan hi pidwanay a'at tun tinapay an indat Apu Dios hi itanud ta'uh tun agge naboblayan hi nangikakana i dita'uh ad Egypt.

³³Ot alyon Moses i Aaron di, Alam ha dundunnug ya inittum hidi ha hinhalub hinan mana ya em impa'eh nan way pundayawan i Apu Dios ta ahi tigon nadan mun'atanudan hi udum hi agge.ⁱ

³⁴Ta hidiyey inat Aaron an inha"adna dohah nan tinapay i han dunug ot iyenah nan pundayawan i Apu Dios. ³⁵Ta dadiyen tinanud Israel ya hidiyen mana di intanuddah awadandah nan agge naboblayan hi napat (40) di tawon ta inggana ot dumatongdah ad Kanaan. ³⁶Hay inusalda handi an nunlukud hinan mana ya nan omer an hinhalub.

Hay E Nalmuwan Di Liting Hinan Doplak

17 ¹Nadan tinanud Israel ya nakakdah nan agge naboblayan hi ad Sin ot eda umaninnabat hinan kumpulnan nangipanguluwan Apu Dios i dida. Ot ahida mohpe bo umapal hi ad Repidim mu ma'id ha liting hi inumondahdi. ²Ya bumohbohohol nadan tatagu i Moses an alyonday, Iyalim ha liting ta inumonmi.

Ya alyon Moses i diday, Tanganu on ayu bumohbohohol i ha'on? Tanganu onyu amod on e patnaon hi Apu Dios?

³Ya gapu ta nunhiglay inuwohda ya ahingongododa i Moses an alyonday, Tanganu tuwali on da'mi e ingkak hi ad Egypt. Undan alyom on ta hituy atayanmin namin hitudan imbabalemi ya halunmi an gapuh inuwohmi?

⁴Ot mumpaboddang mo boh Moses i Apu Dios an alyonay, Nganney ato' i datuwen tatagu? Namaag tayya ya nundadaandan mamalnu i ha'on.

⁵Ya alyon Apu Dios i hiyay, Awitom dohah nadan mangipangpangulu i dida ya impanguluyu ta mitnud nadan tatagu. Ya inodnam din hu'ud an nunhoplatmu ni' hinan wangwang an nungngadan hi Nayl. ⁶Nomnomnomonyu an haddon da'yuhdi hinan doplah hi ad Horeb. Nipto' ayu'eh nan doplah ya inhoplatmu nan hu'udmuhi ot bumudduh di liting ta inumon nadan tatagu.^j Ot hidiyey aton Moses ta tinigon nadan nun'ibbana an mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel.

⁷Ot ngadananah diyen awadanda hi ad Massah te pinatnadah Apu Dios an alyonday on boddangan dita'u nin i Apu Dios onu adi? Ot ngadanana bo ta ad Meribah an gapu ta bimmohbohohol nadan tatagu.

Hay Nangabakan Nadan Tinanud Israel Hinadan Tinanud Amalek

⁸Hidin wahdida ad Repidim ya immalida nadan tinanud Amalek ot gubatonda dida. ⁹Ot alyon Moses i Joshua di, Pot'om dohah nadan linala'i ta eyu gubaton nadan tinanud Amalek. Ta hi bigat ya immeya' hinan uhhun nan nabillid an odna' nan hu"ud an alyon Apu Dios hi ala'. ¹⁰Ot unudon Joshua nan imbagan Moses ta eda ginubat nadan tinanud Amalek. Yaden imme da Moses ya hi Aaron ya hi Hur hinan uhhun nan nabillid. ¹¹Ya hidin punggugubatanda ya intaggen'en Moses di ta'lana on mangab'abak nadan tinanud Israel. Mu binyuna'ey ta'lana on nadan tinanud Amalek di mangab'abak. ¹²Mu lo'tat ya nabley ta'len Moses an mangititagge ot iyen da Aaron i Hur han batu ta umbunana. Ot mumbinahheldan hiya ta diday nandol hi ta'lana ta inggana ot malimuh nan algo. ¹³Ta inabak da Joshua nadan tinanud Amalek.

¹⁴Ot alyon Apu Dios i Moses di, Itudo'muy a'at naen eyu nangabakan ta adi malingling. Ya ibagam i Joshua an dadago' an namin nadan tinanud Amalek ta mama"idda.

¹⁵Ot iyamman Moses han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot ngadanana hi, Hi Apu Dios Di Bandela'. ¹⁶Ot alyonah nadan tataguy, Wa'et hi Apu Dios di nanongnah ipabaktu ta'u ya hiyay ukod an mangubat hinadan tinanud Amalek hi inggana.

Hay E Nanigan Da Jetro I Moses

18 ¹Hi Jetro an padih ad Midian an hi aman nan ahawan Moses ya dingngolna nadan ina'inat Apu Dios an mamoddang i da Moses ya nadan ibbanan tinanud Israel hi nihipun hi nangikakanan didah ad Egypt. ²Ya hi Jetro di nangipanapto' hinan ahawan Moses an hi Sipporah hidin impa'anamut Moses ³didah nan duwan linala'in imbabaleda. An hay ngadan nan ohan imbabaleda ya hi Gersom te alyon Moses di, Ha'on ya ona' e ni'ibobleh udum an boble. ⁴Ya nan oha ya nginadana ta hi Elieser te alyonay, Hi Apu Dios an dinayaw din a'ammod'u ya binoddangana' ta aggeya' pinateh nan patul hi ad Egypt.

⁵Ta hidin nun'allungan da Moses hinan agge naboblaysan an nihnup hinan billid an niyappit i Apu Dios ya immali da Jetro an hi aman ahawan Moses ya hi ahawan Moses ya nadan imbabaleda. ⁶Mu namangulu tuwalin impaad Jetro di umaliyanda ⁷ta hiya nan e dinamun Moses dida. Ta hidin nundammudan hinama ot munhin'a'apngada ot inayundan umeh nan nun'allungan Moses. ⁸Ot ibagan Moses i Jetro an namin nadan ina'inat Apu Dios hinan patul hi ad Egypt ya nadan tataguhdi an gapuh nangipapto'nah nadan tinanud Israel. Ot ibagana bo nadan numpalpaligatanda ya hay inat Apu Dios an nangihwang i dida.

⁹Ta mun'am'amlong hi Jetro hi nangngolana i dadiye ¹⁰ot alyonay, Madayaw hi Apu Dios te inihwang da'yuh nadan i Egypt ya ta'on on nan

patulda ta pinogpognay numpaligatanyuhdi. ¹¹Ot ad uwani ya innila' an hi Apu Dios di na'abbaktu hi an namin an imbilang di udum an tatagu hi dios te imbaliw da'yun tatagunah nadan i Egypt an namalpaligat i da'yu.

¹²Indani ya waday inyen Jetro hi mi'nong hi maghob an mi'nong i Apu Dios ya nadan udum an i'nongna i Apu Dios ot umali da Aaron ya an namin nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ot eda mi'an i diyen ini'nongna ta pundayawda i Apu Dios.

Hay Nanugunan Jetro I Moses Hi Atonan Mangipanuh Hinadan Tatagu

¹³Hidin nabiggat hinan nawi"it ya inhipun bon Moses an mangipanuh hinadan dakol an lilin nadan tatagu ta ingganah nan mahdom. ¹⁴Ya hidin tinigon Jetro dadiyen at'aton Moses ya inalinan hiya di, Tanganu on waha athinah pangatmuh nadan tatagu? Ngalngalam ta ohhaam an mangipanuh i dida yaden dakkodakkoldan mamannod i he"a an ihipundah nan mawi"it ta ingganah nan mahdom.

¹⁵Ya alyon Moses di, Mahapul an ato' hina te ha'on di umaliyan nadan tatagu an mummahmah nan pinhod Apu Dios hi atonda. ¹⁶Te umat hinan waha adi pun'innawatan di duwa an wa'e ta immalida ta ha'on di ukod an mangipanuh hi'on nganney numbahul i dida ya innayun'u bon impa'innila i dida nadan tugun Apu Dios.

¹⁷Ya alyon amanan hi Jetro i hiyay, Adi maphod hinaen atom. ¹⁸Te hinaen tamu ya nunhiglah on ohhaam an mangat te nunnaud di ablayam ya atbohdihi nadan tatagu. ¹⁹Ot maphod onmu donglon tun itugun'u i he"a. Ya hanat hi Apu Dios di bumoddang i he"a. Te mabalin an he"ay ukod an mangibagan Apu Dios hinan adi pun'innawatan nadan tatagu. ²⁰Ya intuddum i dida nadan tugun Apu Dios ya nan nipto' hi atonda ta mipappaphod di pangiyee"eda.

²¹Mu mahapul bon pot'om dohah nadan linala'i an waday abalinandan mangipanuh hinadan tatagu ya hi Apu Dios di taktanda ya mabalin an madinol'ah nan a'atda ya adi mabalin hi mabayadanda ta atonday nibahho. Ta datuwey pot'om hi ukod an mangipanuh hinadan tatagun ita'dogda. Ta hinan hinlilibu (1,000) on waday ukod hi mangipanuh i dida ya hinan hinggagahut (100) on wada boy ukod an mangipanuh i dida ya hinan nabongle (50) on wada boy ukod an mangipanuh i dida ya hina mohpe an himpupulu (10) on waday ukod an mangipanuh i dida. ²²Ta diday ukod an mangipanuh hinadan tatagun niyukod i dida ta ingganah on waha ha naligat hi adida abalanan ya ahida mohpe iyalin he"a. Mu na'e bahan an mabgawan ya diday ukod an mangipanuh. Ot atom'ehtu ya adi'a ma'aliggatan te pumboboddanganyu. ²³Ya onha hinaen inal' an miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di atom ot manghan di ablayam ya atbohdihi nadan tatagu te mabalin an malpah an mipanuh hinadan lilida ya ahida umanamut.

²⁴Ot hidiye moy unudon Moses. ²⁵Ta pinto'na dohah nadan ibbanan linala'in abalinandan mangipangpangulu. Ta wadaday pinto'nah mangipanuh hinadan umeh hinlibu (1,000) ya hingгахut (100) ya nabongle (50) ya himpupulu (10). ²⁶Ta dadiyen pinto'nay ukod an mangipanuh hinadan lilin di tatagu. Ta nadan naligat an adida abalanan ya abuh di iyeda i Moses.

²⁷Ta hidin nagibbuh diye ot ahi pa'anamuton Moses hi aman ahawanan hi Jetro hi bobleda.

Hay Ni'hapitan Apu Dios I Moses Hinan Billid Hi Ad Sinai

19 ¹Hidin mi'atluh bulan hi nihipun hi nakakandah ad Egypt an dimmatongdah nan agge naboblayan hi ad Sinai ²hi nalpuwandah ad Repidim ot eda umappal hinan agge naboblayan hi pu'un nan billid.

³Ot tumikid hi Moses hinan billid ya himmapit hi Apu Dios i hiya ot ibaganan hiya nan pinhodnan ibagah nadan tinanud Israel an alyonay,^k ⁴Da'yu ya tinannigoyuy inat'uh nadan i Egypt. Ya innilayu boy inat'un nangipanapto' i da'yu ta indatong da'yuhtu an paddungnay intayap da'yuh agila ot iyali da'yuhtuh awada'. ⁵Ot donglonyu'e nadan tugun'u ta hiyay un'unudonyu ta adiyu ibahho nadan ibaga' ya da'yuy nahamad hi tatagu' hitun luta. Manu te an namin hitun luta ya bagi'^l ⁶mu da'yu ya pinto' da'yu hi padi an munhilbi i ha"on te niyappit ayu i ha"on.^m Ot danaey em ipa'innilah nadan ibbam an tinanud Israel.

⁷Ot mumbanggad hi Moses ot amungona nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ot ibaganan namin nadan imbagan Apu Dios i dida. ⁸Ya alyon nadan tataguy, An namin nadan imbagan Apu Dios ya hiyay unudonmi.

Ta hidiyen nambal nadan tataguy e imbagan Moses i Apu Dios.

⁹Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Nomnomnomom an umaliya' hi awadam an mumpatigowa' i han ma"uktol an bugut ta mabalin an donglon nadan tataguy pi'hapita' i he"a ta wan nanongnan donglonday ibagam i dida.

Ta imbagan nimpén Moses i Apu Dios nan nambal nadan tatagu hinan imbagan Apu Dios.

¹⁰Ya alyon Apu Dios i hiyay, Dumayyu'a ta em ibagah nadan tatagu ta atonda hi ad uwanin algo ya hi bigat nan mahapul an atonda ta wan mibilangdah malinis ya imbagam bo ta laba'anda nadan lubungda.

¹¹Ta hinan mi'atluh algo ya mundadaanda te umaliya' boh tun billid hi ad Sinai ta mabalin an tigona' hinadan tatagu. ¹²Mu mahapul an pogpogom hi nunlini"odan tuwen billid nan adi mabalin an umayanda.

Ya pinadanam i dida ta ma'id ha bumahhel i diye onu ha e mihnpun hinan pogpog te mahapul an mipapate nan mangipatnan bumahhel hinan pogpog tuwen billid. ¹³Ya hay atonyun mamate ya puntopayu onu panaonyu mu ta adiyu dapaon. Ya adi ammuna nadan tatagu hi patayonyu te ta'on on nadan animal hi'onda bumahhel hinan pogpog. Ta inggana hi donglonyu nan mipagangoh an tangguyub an madnemadne ya ahi mabalin hi tumikid nadan tatagu ituwen billid.

¹⁴Ta dimmayyuh Moses hi awadan nadan tatagu ot ibagana ta atonda nan mahapul an atonda ta mibilangdah malinis. Ta imbagana an eda pun'ilaba' nadan lubangda ¹⁵ya adida mi'ilo' hinadan ahawada ta ingganah malpah nan pundayawanda. Ta hi ohhandi ya nalpah an nundandaanda.

¹⁶Ta hidin nawi'it i diyen mi'atluh algo ya alinah on mungkikidul ya mungkikilat. Ya matigo han ma'uktul an bugut hinan billidⁿ. Ya wada han ma'aggangoh an tangguyub. Ta munggayayonggongdah takutda nadan tatagun immapal hidi. ¹⁷Ot ipangulun Moses dida ta eda mi'dammu i Apu Dios mu immohnongda ya abuh nan pu'un nan billid. ¹⁸Ya tinigodan nali'mut hi ahuk nan billid te apuy di nungkohopan Apu Dios hidi. Ta nunhiglay ahuk ya nunhigla bo han alyog i diyen billid. ¹⁹Ya pun'olotdan pun'olot nan gangoh nan tangguyub. Ot humapit hi Moses ya ay kidul di dongol nan nambal Apu Dios. ²⁰Te hidin nungkohop hi Apu Dios hinan uhun nan billid hi ad Sinai ot ayaganah Moses ta umehdi. ²¹Ya alyon Apu Dios i hiya di, Dumayyu'a ni' ta em ibagah nadan tatagu ta adida ipatnan tumikid hitu an manigo i ha'on te atonda'e ya mateday dakol i dida. ²²Ya ta'on on nadan padi an umalin mihaggon i ha'on ya gahin di atonda nadan nibaga hi atonda ta mibilangdah malinis te adida'e ya dusao' dida.

²³Ya alyon Moses i Apu Dios di, Innila' an adida umali nadan tatagu te imbagam tuwali an pogpogonmi nan umohnonganda te niyappit hituwen billid i he'a.

²⁴Ya alyon Apu Dios di, Dumayyu'a mo ta em awiton hi Aaron. Mu nadan tatagu ya ta'on on nadan padi ya adi mabalin hi bumahhelda nimpeh nan pogpog ta adi' dusaon dida. ²⁵Ot dumayyu mo boh Moses hi awadan nadan tatagu ot ibaganah diyen inalin Apu Dios.

Nan Himpulun Uldin Apu Dios

20 ¹Datuwe nadan imbagan Apu Dios an alyonay, ²Ha'on an hi Apu Dios an dayawonyu an nangikak i da'yuh ad Egypt hidin nihbutanyu.

³Ot mahapul an ma'id ha udum hi ibilangyuh dios hi dayawonyu ta ha'on ya abuh.

ⁿ 19:16 Nipa'innila 4:5

⁴Ya adi ayu mangiyamma hi dayawonyu hi tinagtaggu onu ing'ingoh di kumpulnan wah ad lagud onu hitun luta onu hi dallom nan nalitingan. ⁵Adi mabalin an e ayu munyu"ung ta dayawonyu dida. Te ha'on an hi Apu Dios ya adi iyabulut an waday udum hi dayawonyu. Te dusao' nadan e mundayaw hi udum an ta'on on nadan tanudanda hi ingganah nan mi'apat an tinanud. ⁶Mu hinadan naminhod i ha'on an un'unudonda nadan tugun'u ya ipatigo' boy pamhod'un dida ya hinadan tanudandah inggana.

⁷Ya mahapul an adi nalgom di pangiyusalanyuh ngadan'u an Dios an dayawonyu te ha'on an Dios ya dusao' nan tagun mangathidi.

⁸Tigonyu ta ngilinonyu nan Habadun tungo ta ibilangyuh niyappit i ha'on. ⁹Te onom di algoy mabalin hi puntamuwanyu. ¹⁰Mu hinan mi'apitun algo ya pun'iblayanyu ta pundayawanyun ha'on an Dios. Ot mahapul an ma'id ha muntamu i da'yu an ta'on on nadan imbabaleyu ya baalyu ya halunyu onu nadan mangiliyu. ¹¹Te ha'on an Dios ya athidiy inat'u an nuntamuwa' hi onom di algo hi nunlumuwa' hitun luta ya ad lagud ya nan baybay ya an namin di wadahdi. Mu hidin mi'apituh algo ya nginilin'uh diyen algo.

¹²Mumpada"ul ayuh nan hi amayu ya hi inayu ta wan madmadney pi'taguwanyuh nan boblen idat'u i da'yu.^o

¹³Ya adi ayu pumate.^p

¹⁴Ya adi ayu umiluktap.^q

¹⁵Ya adi ayu mangako.

¹⁶Ya muntistigu ayu'e ya bokon nan agge immannung di ibagayu hi inat nadan ibbayu.

¹⁷Ya adiyu omnawan nan wadah nadan ibbayu an umat hi baleda onu ahawada onu himbutda onu bakada onu dongkida onu nadan udum an wadan dida.

Hay Timmakutan Nadan Tinanud Israel An Mi'hapit I Apu Dios

¹⁸Hidin tinigon nadan tatagu nan kilat ya dingngolda nan kidul ya nan tangguyub ya minangmangda bo nan ahuk hi uhhun di billid ya munggayayonggongdah takutda.^r Ot eda mibata'an. ¹⁹Ya alyonda i Moses di, Ta'on attog on he"ay humapit i da'mi ot donglonmi mu ta bokon hi Apu Dios te hiya'ey humapit i da'mi ya tumakut ami te alina mo ahan ya nun'a'ate ami.

²⁰Ya alyon Moses i diday, Adi ayu tumakut te manu'eh immalih Apu Dios ya ta innilaonyuy a'atna ta wan hiyay unudonyu ta adi ayu

---

^o 20:12 Matthew 15:4; Mark 7:10; Luke 18:20; Epesus 6:2   ^p 20:13 Matthew 5:21; Mark 10:19; Luke 18:20; Roma 13:9; James 2:11   ^q 20:14 Matthew 19:18; Mark 10:19; Luke 18:20; Roma 13:9; James 2:11   ^r 20:18 Hebrew 12:18-19

mumbahul. ²¹ Mu ta'on hi athidiy imbagan Moses ya hiya damdaman bimmata"an nadan tatagu. Ta hi Moses mo ya ammuna di e nihaggon hinan way munhihillong an bugut an awadan Apu Dios.

Hay Imbagan Apu Dios Hi A'at Nan Punggobhan Hi Mi'nong

²² Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta alyom di, Alyon Apu Dios i da'yu di, Tinigoyuy inat'u an himmapit i da'yu hi awada' hi ad abunyan. ²³ Ot ibaga' i da'yu an adi ayu mangiyamma hi udum an dayawonyu an balitu' onu silber. Ta ha'on an Dios ya ammunay dayawonyu. ²⁴ Ya mangapya ayu i ha pito' an punggobhan hi mi'nong i ha'on ta hidiy pangi'nonganyuh nadan kalnero ya guldung ya baka an mi'nong hi maghob an mi'nong ya mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on. Ya an namin nadan ituddu' i da'yu an eyu pundayawan i ha'on ya waa' hidi ta wagahan da'yu. ²⁵ Mu hi'on hay iyamayuh punggobhanyu hi mi'nong i ha'on ya batu ya mahapul an nan agge nahabatan. Te ibilang'uh nababhah hi'on waday usalonyu ta tommangonyu nan batun itpingyu. ²⁶ Ya adi ayu mangapya hi punggobhan hi mi'nong an waday agdana te wa'et tumikid ayu ya matigoy tipayu on waday taguh nunda"ul.

Hay Tugun Apu Dios Hinan Waday Himbutna An Ibbadan Tinanud Israel

21 ¹ Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ipa'innilam bo datuwen tugun an alyonay, ² Gumattang ayu'e hi himbut an lala'i an ibbayun Hebrew ya onom di tawon ya abuh di punhilbiyana i da'yu. Ta hinan mi'apituh tawon ya inlubusyu ta umaan i da'yu an ma"id ha bayadana. ³ Ya agge'e nangahawa ya hiyah diyen ohan umanamut. Mu nangahawa'e tuwali ya mahapul an mi'uyug i hiya nan ahawana. ⁴ Mu hi'on nan ud himbut di nunlahin i hiya ta nawaday imbabaleda ya paddungnay bagin nan ud himbut i hiyah diyen babai ya nadan imbabaleda. Ta hiya ya abuh di mabalin an umaan hidi. ⁵ Mu hi'on adi pohdon nan himbut an taynan nan pamilyana ya nan ud himbut i hiya te pohpohdona dida ⁶ ya hay aton mon nan ud himbut i hiya ya uyugona ta umedah nan pundayawanda i Apu Dios^s ya ena impata'dog hinan way tu"ud hinan panto ya tinlo'nay ingan diyen himbut i ha nahulitan hi gumo' ta pangimatunan an numbalin moh himbut ta ingganah mate.

⁷ Ya hi'on nan ama ya ihbutna nan babain imbabalena ya adi mabalin hi mapogpog di ahimbutna an adi umat hinan lala'in himbut.

⁸ Ya onha hidiyen tagun nihbutana ya waday aggena pinhod i diyen

---

^s 21:6 Nan umedah nan pundayawanda i Apu Dios ya hay alyon di udum ya umedah nan huwis.

babai ya mahapul an nan hi aman diyen himbut di ena pangibagan ta banggadona. Te adi mabalin hi inginanah kumpulnan tagu ta adi mibahho nan nunhapitanda. ⁹Mu onha hidiyen babain himbutna ya impa'ahawanah nan imbabalenan lala'i ya mahapul an ibilangna moh imbabalena ta bokon mo himbut. ¹⁰Ya onha nan lala'in nalihin hinan himbut ya nalihin boh oha ya mahapul an adina idinong an mangdat hinan mahapul diyen namangulun ahawana hi itanudna ya ilubungna ya mahapul an adi maluman di pangibilangna i hiya. ¹¹Ya hi'on adina aton dadiyen tulu ya liblih diyen babain umaan hidi an ma'id ha bayadana.

Hay Nitugun Hi Ma'at Hinan Pimmate

¹²Alyon bon Apu Dios di, Nan waday hinuntutna ta nateh diyen tagu ya mahapul an mipapateh diyen pimmate. ¹³Mu hi'on aggena ninomnom an patayon mu apyanan hidiyey inyabulut'uh ma'at ya mabalin an bumtik hinan boblen tudduwo' ta e mipa'ehdi. ¹⁴Mu hi'on tuwali ninomnom diyen tagun pumate ot ta'on hi alinah binumtik hinan way punggobhan hi mi'nong ya mahapul an eyu pa'aanon hidi ya pinateyu. ¹⁵Ya nan tagun hinuntutnay hi amana onu hi inana ya mahapul an mipapate.

¹⁶Ya nan tagun waday inibtiknah tagu ot ena ihbut ya ta'on on aggena ni' e inihbut hidin na'akhupan ya mipapate damdama. ¹⁷Ya nan tagun idutanay hi amana onu hi inana ya mahapul an mipapate.

¹⁸Ya onha mun'awwitday duwan tagu ya nikhah oha nan batun imbalnun nan ni'yawwitna onu nunhuntutna mu agge nate ¹⁹ya indani ya mabalin an munhu"ud on e nundaldallanan ya hay bayadan nan ni'yawwitna i hiya ya nan algon nataktakanah tamuna ya nan mahapulnan umat hi agah ta ingganah pumhod.

²⁰Ya onha pinang'ulan di ohan tagu nan himbutnan lala'i onu babai ya nipadih an nate ot mahapul an mamoltah diyen tagu. ²¹Mu hi'on agge nate ta naluh ha oha onu duway algo ya pinumhod ot adi mamolta te hidiyen himbut ya mibilang hi bagina.

²²Ya onha waha linala'ih mun'awwit ya inlagatda ha numbutyug ta linummuh nanguluhanah nan imbutyugna mu ma'id ha udum hi hugatna ot nan tagun nangilagat i hiya ya mahapul an ukatona nan ibagan nan ahawan diyen babai hi'on hidiyey inyabulut nan huwis. ²³Mu onha waday na'at hinan babai an umat hi ate ot hidiye mo boy ma'at hinan bimmahul. ²⁴Ya onha napilok ot mahapul an miballoh pibo ta mapilok bo. Ya onha ta hay bobanay na'aan ot athidi bon mahapul an maplag di bobana. Ya onha hay ta'lana onu hay huginay nahugat ya atbohadin athidiy ma'at hinan bimmahul. ²⁵Ya limmandu'e ya mahapul an malandu'an bo. Ya himmugat'e ya mahapul an mahugatan bo. Ya hi'on limmunggid ya mahapul an malunggidan bo.

²⁶Ya onha hay ohan tagu ya piniloknay matan nan himbutnan lala'i onu babai ot mahapul an ilubusnah diyen himbut ta hidiyey ay bayad

nan napilok an matana. ²⁷Ya athidi boh on hay boban nan himbutnay pinanguwana an hay pumbayadna ya ilubusnah diyen himbut.

Hay Ma'at Hinan Animal An Waday Patayona

²⁸Nan bulug an baka ya onha waday hina'gudnah tagu ya nate ot mahapul an puntopayu ta ingganah on mate mu adi mabalin hi mihda. Ya bokon bahul nan ud baka ot adi mamolta. ²⁹Mu hi'on nan baka ya on tuwali mabungot an pumdug hi tagu ta binagaanda nan ud baka mu aggena impukuk ta ingganah waday tagun pinatena ot hiyah diyen puntopayu ta ingganah mate. Ya ni'pateyu nan ud baka. ³⁰Mu abulutonda'en mumbayad nan ud baka ta adida patayon ya mahapul an bayadanan namin nan ibagadan moltana. ³¹Ya hina'en nitugun damdamay ma'unud an ta'on on ungan lala'i onu babai nan pinaten nan baka. ³²Ya hi'on himbut nan pinatena ya nan ud baka di mumbayad hi tulumpuluy (30) silber an pihhu hinan ud himbut i diye ya ahida pumbalnu nan baka ta ingganah on mate.

³³Ya onha waha e nungka"ut hi bubun ya aggena kinaluban onu inattanan inaan nan kalub ya indani ya nabituhdi ha baka onu dongki ³⁴ot nan ud bubun ya bayadana nan ud bagih nan animal ya baginah diyen nate.

³⁵Ya onha nan bakan di ohan tagu ya pinatenay bakan di oha bon tagu ot hay atondan duwa ya inginada nan matagun baka ya ginodwada nan bayadna. Ya nunduwaonda bo nan naten baka ta mumpaddung di bingayda. ³⁶Mu onha innilan tuwalin nan ud baka an mabungot nan bakana mu aggena impukuk ot mahapul an hukkatanah matagu nan naten baka ya bagina nan nate.

Hay Nitugun I Dida Hi Atondah On Waday Inat Di Ohan Tagu

22 ¹Nan tagun inakona ha baka ot paltiyona onu ingnginana ya mahapul an bayadana nan bakah limay baka. Ya hi'on kalnero ya bayadanah opat an kalnero.

²Onha nan mangako ya hinggapna ha baleh nan hilong ya pinaten nan ud bale ot agge numbahul nan namaten hiya. ³Mu hi'on mapatal di namatayana ya mibilang hi pimmate.

Nan nangako ya mahapul an bayadana nan inakona mu ningamut'en adi pa'abbayad ya mahapul an mihbut ta nan bayadna di mibayad hinan inakona. ⁴Ya hi'on na'akhupan an matagu nan inakonan animal an umat hi baka ya dongki onu kalnero ya madubliy pumbayadna.

⁵Ya onha nan animal ya nibu'an hinan puntanoman ta inlagatnan inan nan intanom di udum ot mahapul an hukkatan nan ud animal hinan ap'aphodan an bungan di intanomna.

⁶Ya onha waha mumpu'ul ya indani ya inlagat nan apuy an pinu'ulan nan intanom di udum an tatagu onu nan na'amung an binto'da ot mahapul an bayadan diyen tagu nan napu'ulan.

⁷Ya onha inabulut di ohan tagun ipa"eh balena nan pihhu onu kumpulnan gina'un ipipa"en nan hinaggona mu indani ya na'ako ot ma'akhupan'e nan nangako ya madubliy pumbayadna. ⁸Mu ma"ide ha ma'akhupan ya iyukodda moh nan huwis an mangibagah on hidiyen niyukodanay munlayah.

⁹Ya hi'on mun'addiyanday duwan tagu an way ohaon alyonay hiyay ud bagih nan umat hi baka onu kalnero ya dongki ya luput onu nganneh diye ya iyeyu didah nan pundayawan. Ta nan ipa'innilan Apu Dios an munlayah ya madubliy pumbayadnah nan ud bagi.

¹⁰Ya onha waha taguh ipipapto'na nan umat hi dongki ya baka ya kalnero onu nadan udum an animal hinan hinaggona ya indani ya nate onu nahugatan onu na'akoh diyen animal ¹¹ot hay atonyun mangipanuh ya ume ayuh nan pundayawan i Apu Dios ta isapatan diyen numpapto' an ma"id ha inatnah adi maphod hinan animal. Ya nan ud bagih nan animal ya abulutonah diyen insapatana ta adina ipabayad. ¹²Mu hi'on na'innilaan an inakodah nan niyukodana ya mahapul an mumbayad hidiyen niyukodanah nan ud bagi. ¹³Mu alina'e hi pinaten di atap an animal ya gahin di e ipatigon nan mumpapto' nan nabatih nan adolna hinan ud bagi ya ahi mabalin an adina bayadan.

¹⁴Ya onha nan ohan tagu ya binanohna nan animal nan hinaggona ya indani ya nahugatan onu nateh din ma"id nan ud bagi ya mahapul an bayadan nan numbanoh. ¹⁵Mu onha wada nan ud bagih na'atana ya adi mahapul an bayadan nan numbanoh. Ya hi'on inabanganah diyen animal ya hidiye moy ayna bayad.

¹⁶Ya onha ihaphapitan di ohan lala'i ha mangilog hi babaih agge nitbi ta nalo'da ot mahapul an ukaton diyen lala'i nan nitugun an mibayad hinan babain mungkasal ya ahi mibilang an ahawana. ¹⁷Mu hi'on adi pohdon nan hi aman nan babai an ahawaon diyen lala'i ya mahapul damdaman bayadan nan lala'i nan balol di midat hinan mungkasal an babai.

¹⁸Ya mahapul an patayonyu nan babain mun'ayak.

¹⁹Ya hi'on wada ha taguh ilo'nay animal ya patayonyu.

²⁰Ya mahapul an mipapate nan tagun kumpulnay pangidawatanah i'ngongna an bokon ha"on an Dios ya abuh di pangidawatanah nan i'ngongna.

Hay Nitugun Hi Atondah Nadan Ibbadan Tatagu

²¹Mahapul an adiyu paligaton nan mi'iboblen da'yu te da'yu ya e ayu ni' ni'ibobleh ad Egypt.

²²Ya adiyu lukuwon nadan nun'apuhig onu nadan nun'abalu. ²³Te atonyu'ehdi ya mumpahpahmo'dan ha"on ot umannung an boddanga' dida. ²⁴Ta gapuh bungot'uh nan pangatyu ya numpate da'yu ta mabaluda nadan binabain ahawayu ya napuhigda nadan imbabaleyu.

²⁵Ya wada'ey impagawatyuh nadan ibbayun tatagu' an nawotwot ya adiyu hingilon hi pulsintun nan pihhuyu ta adiyu iyunnud hinan aton di mumpagawat hi pihhu. ²⁶Ya wada'e ha nangipalendah nan oddah di lubungnan da'yu ya mahapul an ipabangngadyun hiya ya ahi mahdom. ²⁷Te hidiye han panandinah kumog. Ot adiyu'e ipabangngad ya mumpahpahmo' i ha'on ot umannung an boddanga' te ha'on ya ongal di homo"u.

Hay Pangipabaktuwan I Apu Dios

²⁸Mahapul an adiyu hapiton di adi maphod i ha'on an Dios ya adiyu idutan nan mangipangpangulu i da'yun tatagu.

²⁹Ya adiyu ukuhan an idat nadan lebbengnan midat i ha'on an inapityuh nadan intanomyu ya nadan udum an umat hi bayah ya manteka. Ya mahapul bon iyaliyun ha'on nan panguluwan an lala'in imbabaleyu^t te niyappit i ha'on. ³⁰Ya ta'on on nadan hopap di imbabalen di bakayu ya kalneroyu ya atbohdiy atonyu. Ta niyayyamd'e ya adiyu ni' ihiwweh nan hi inanah pituy algo ta nan mi'awaluh algo ya ahiyu idawat i ha'on an Dios.

³¹Da'yu ya niyappit ayun ha'on. Ot mahapul an adiyu ihda nan animal an pinaten di atap an animal ta ipa'anyuh kahu.

Hay Nitugun I Dida Hi Nipto' An Atonda

23 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Adiyu e ibagabagah tataguy agge immannung an na'at. Ya muntistigu ayu'e ya adiyu ibagay layah ta panandiyuh nadan bimmahul. ²Ta ta'on on dakol di mangat hi adi maphod ya adiyu iyunnud i dida. Ot nan immannung ya ammunay ibagayu an ta'on hi dakol nadan tatagun mangita'dog hinan nibahho. ³Ya adi gapu ta nawotwot nan nidalom ya ihakityu an ta'on on bimmahul.

⁴Ya wa'e ta akhupanyu nan binumtik an baka onu ha dongkin nan binuhulyu ya mahapul an alanyu ya inyeyun hiya. ⁵Ya athidi bon tigonyu'e nan dongkin nan ma'ahihhiwo i da'yu an nihu'ob ta maligatan an tuma'dog an gapuh nan madamot an kinalgana ya tigonyu ta boddanganyu ta adi namaag ya tinaynanyu.

⁶Ya mahapul an pumpapaddungonyuy atonyun mangipanuh hi mihahapit an adi gapu ta nawotwot nan waday dalomna ya adiyu boddangan. ⁷Ya adiyu ipabahul di agge immannung hi kumpulan tagu. Ya adiyu ipapate nan tagun ma'id ha bahulna te ha'on di mangiballoh hinan tagun mangathidi. ⁸Ya hi'on nan tagun bimmahul ya bayadan da'a ta hiyay boddangam ya adim abuluton te nan ibayadna di ay mamilok i he"a ta adi ma'at nan nipto' an ma'at hinan tagun ma'id ha bahulna.

^t 22:29 Nan panguluwan an lala'in imbabale ya niyappit i Apu Dios mu mahapul an mahukkatan hi animal ta hidiyey midawat hi mi'nong i Apu Dios.

⁹Ya adiyu paligaton nadan tatagun immalin mi'boblen da'yu te lini'nayuy a'atnah din eyu ni'iboblayan hi ad Egypt.

Hay Nitugun Hi A'at Di Pun'iblayan

¹⁰Nan lutayu ya tanotanomanyu on inapityuy bungadah nan onom di tawon. ¹¹Mu nan mi'apituh tawon ya adiyu tanoman ta ay mun'ible. Ot nan kumpulan bumungahdi ya mabalin an apiton nadan ibbayun nun'awowotwot. Ya nan batiyonda ya anon nadan atap an animal. Ya athidi boy atonyuh nadan puntanomanyuh greyp ya nadan bungbunga"an an olibo.

¹²Ya muntamu ayuh onom di algo mu nan mi'apituh algo ya mun'ible ayun namin hinadan puntamuwonyun umat hi baka ya dongki ya nadan himbutyun niyayyam hinadan numpunhituwanyu ya ta'on on nadan tatagun ni'iboblen da'yu ta mun'ibleda.

¹³Ot tigonyu ta wan un'unudonyun namin datuwen imbaga' i da'yu. Ya adiyu ipatnan mundasal hinadan dios di udum an tatagu ya ta'on on hay ngadanda ya adiyu uggan ngadanon.

Hay Ngilinondah Nan Hintawon

¹⁴Hinan hintawon ya tuluy ngilinonyu ta pundayawyun ha"on.

¹⁵Ta ngilinonyu nan pangananyuh tinapay an agge nadduman hi yist. Ta nadatngan'e nan bulan di Abib an hidiye din nakakanyuh ad Egypt ya inun'unudyu nan tugun'un da'yu ta adi ayu mangan hi tinapay an nadduman hi yist hi pituy algo. Ya way ohaon indadaana tuwali nan idawatnan ha"on.

¹⁶Ya ngilinonyu bo nan ahi'apit an pangidatanyun ha"on an Dios hinan hopap di apitonyu.

Ya ngilinonyu bo nan pun'apitanyuh bungan di intanomyun greyp ya nadan udum an bungbunga"an.

¹⁷Ta mumpitlul nan hintawon an an namin ayun linala'i ya umali ayuh nan pundayawanyu i ha"on an na'abbaktun Dios. ¹⁸Ya nan middum hinan i'nongyun animal i ha"on ya nan tinapay an ma'id ha niddum hi yist. Ya nan inaanyun taban nan ini'nongyu ya mahapul an maghob i diyen algo ta adi mabigatan.

¹⁹Ya hay iyaliyuh nan pundayawanyu i ha"on ya nan ap'aphodan hinan hopap di apitonyu. Ya adiyu pundanum hinan iha"angyun ukkon an guldung nan gatas nan hi inana.

Hay Mangipangulun Dida Ya Nan Anghel Apu Dios

²⁰Nomnomnomonyu an honago' han anghel ta hiyay mangipangulu ya mangipappapto' i da'yuh nan awon ta ingganah on da'yu idatong hinan boblen indadaan'un eyu punhituwan. ²¹Ot donglonyun namin nadan

ibagana ya inunudyu ta adiyu ngohayon te adi da'yu pakawanon hi'on adiyu un'unudon te ha'on di nannag i hiya. ²²Mu hi'on un'unudonyun namin nadan ibaganan nalpun ha'on ya ha'on di mi'buhul hinadan binuhulyu ta hanggao' an namin nadan mananggan da'yu. ²³Ot ipangulu da'yu nimpe hinan anghel'u ta ingganah dumatong ayuh nan numpumboblayan nadan tinanud Kanaan an dida nadan tinanud Amor ya tinanud Hit ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus ta dadago' didan namin. ²⁴Ot bagaan da'yu ta adiyu ipatnan iyunnud hinan pangiyeda ta adiyu taktan onu dayawon nadan dakol an diosda. Ot mahapul an pumpa'ihyu nadan diosda ya ta'on on nadan inha'addan batun dayawonda. ²⁵Ta ha'on ya abuh an hi Apu Dios di nanongnah dayawonyu ta minaynayun an wagahan da'yun ha'on ta waday anonyu ya inumonyu. Ya iyadawwi da'yu hi an namin an dogoh. ²⁶Ya ma'id hinadan binabai ha manguluh nadan imbutyugda onu ha e mabutingo i da'yu. Ya iyabulut'un adukkey pi'taguwanyuh tun luta.

²⁷Ot hay ato' ya patakuto' nadan tataguh nadan boblen datnganyu. Ta nadan mangubat i da'yu ya pabtiko' didan namin. ²⁸Te pamanguluwo' di kumalat i dida ta pabtikonda nadan tinanud Hib ya tinanud Hit ya an namin nadan tinanud Kanaan. Ta ma'id ha humandi i da'yuh nan umayanyuhdi. ²⁹Mu adi' gulpiyon an pabtikon didan namin hinan hintawon ta adi minganuy nadan udum an naboblayan. Ya ta adi dumakol nadan atap an animal. ³⁰Ta ahinuto' didan pa'aanon ta damunahdi ya dimmakol ayu ta mabalin an mihinap ayu i diyen boble.

³¹Ot hay binillog nan pumboblayanyu ya mihipun hinan baybay an mumbolah ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean ot ipluynah nan agge naboblayan ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. Ya ipa'abak'un da'yu nadan tatagun nunhituhdi ta pa'aanonyu didahdi. ³²Ya adiyu ipatnan mi'itobbalan i dida onu e middum i dida an mundayaw hinadan diosda. ³³Ya adiyu iyabulut an mi'ibobledan da'yu te mi'ibobleda'e i da'yu ya lo'tat ya baliyan da'yun dida ta middum ayun mundayaw hinadan diosda ta mumbahul ayu i ha'on.

24 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Awitom hi Aaron ya hi Nadab ya hi Abihu ya ha napituh (70) nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ya timmikid ayuh tun awada'. Mu umohnongdah nan nibata'an ta dayawona' i dida ²ta he'a Moses ya abuh di umalin mihaggon i ha'on ta adida mi'yalin he'a. ³Mu imme ni' hi Moses hi awadan nadan tatagu ot ibaganan namin nadan imbagan Apu Dios ya nadan tuguna. Ya hidin dingngol nadan tatagu ya alyonday, An namin nadan imbagan Apu Dios ya unudonmi. ⁴Ot itudo' Moses an namin dadiyen tugun Apu Dios.

Hay Nangabulutan Nadan Tinanud Israel Hinan Tugun Apu Dios

Hidin mun'awiwi'it i diyen nabiggat ot apyon Moses han pangigobhan hi mi'nong hidih nan pu'un di billid ot li'wohonan nun'ipabun hidiy

himpulut duwan (12) batu ta nipong hinan himpulut duwan (12) tinanud Israel. ⁵Ta hidin niphod ot alyonah nadan mangilog an linala'i ta eda i'nong nan maghob an mi'nong i Apu Dios ya nadan mi'nong hi pi'hayyupanda i Apu Dios an bubulug an baka. ⁶Ot godwon Moses nan dalam di ni'nong an inittunay godwanah nadan malukung an duyu. Ya ena nun'iwalaghi' nan godwanah nan punggobhan hi mi'nong.

⁷Ot alana nan Nitudo' an Tugun Apu Dios ot oltonan ibahah nadan tatagu. Ya hidin imbahana ya alyon nadan tatagu, Pinhodmin aton an namin nadan ibagan Apu Dios ta nadan tugunay un'unudonmi. ⁸Ot alan bon Moses nan dalam nittuh nadan malukung an duyu ot pun'iwalaghi'nah nadan tatagu. Ot alyonay, Hituwen dalay mangipa'innila an mipa'annung nadan imbagan Apu Dios hi atona i da'yuh din nangidatanah nadan tuguna.⁴

⁹Ot tumikiddah nan billid da Moses ya hi Aaron ya hi Nadab ya hi Abihu ya nadan napitun (70) ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel. ¹⁰Ya tinigodah Apu Dios an dayawondan tinanud Israel an hay nangigoppa'ana ya han ay natping an mapmaphod an batun sapira an umat hi tigon di ad lagud hinan ma'id ha bugutna. ¹¹Mu ta'on hi tinigon dadiyen ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel hi Apu Dios ya aggeda nate. Ot manganda ot manginumda.

Hay Timmikidan Moses Hi Uhhun Nan Billid

¹²Indani ya alyon Apu Dios i Moses di, Tumikid'ah tun billid ta umali'ah tun awada' ta idat'uy duwan batun nangitudo'a' hi an namin nadan tugun'u ta mitudduh nadan tatagu.

¹³Ta hidin makak da Moses hinan pun'ibba'ibbanan hi Joshua ta tumikiddah nan billid ta umedah awadan Apu Dios ¹⁴ot alyon Moses i dadiyen ap'apu di, Umohnong ayu mohtu ta ingganah abangngada'. Ta'ommanot wahtu da Aaron i Hur ta wada'ey mihahapit ya diday nangiyayanyu.

¹⁵Ot inayun Moses an tumikid hinan billid. Ya tinigonan nahophopan hi bugut. ¹⁶Ya hidiyey itigana an wadah Apu Dios i diyen billid. Ta onom di algo an nahophopan hidiyen billid hi bugut. Ya hidin mi'apituh algo ya himmapit hi Apu Dios i Moses hinan way bugut. ¹⁷Ta hay nanigon nadan tinanud Israel i diye ya ay mundalang ha apuy hi uhhun nan billid. ¹⁸Ya hidin manikid hi Moses ya nahophopan hi bugut. Ot mihaha"ad hidi hi napat (40) di algo ya napat (40) di hilong.

Hay Indat Nadan Tatagu Ta Ma'usal Hinan Tabernakel

25 ¹Ya alyon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan tinanud Israel ta way oha i dida on inyalinan he"a nan pinhodnan idawat i

⁴ 24:8 Matthew 26:28; Mark 14:24; Luke 22:20; 1 Kulintu 11:25; Hebrew 9:19,20; 10:29

ha'on. ³Ya hay mabalin hi idatda ya balitu' ya silber ya gombang ⁴ya asul ya bayulet ya mumbolah an hinulid ya napinun linen ya dutdut di gulding ⁵ya up'up di tangbal an kalnero an nakololan hi mumbolah' ya nan up'up di animal hinan baybay ya kayiw an akasya ⁶ya nan lanan di olibo ta ma'usal hinan punhilawan ya nan middum hinan lanan mihiit hinadan miyappit i ha'on an Dios ya nan middum hinan maphod di hunghungnan insenso. ⁷Ya mabalin bo nadan oniks ya nadan udum an nun'abalol an batu ta miha'ad hinan ephod ya nan miyoddah hinan ephod. ⁸An namin danae ya ma'usal hinan ipiyamma' an pundayawanyun ha'on ta mi'hituwa' i da'yu.

⁹Ta iyammayu nan tabernakel ya nadan mahapul hidi an iyunnudyuh nan ipatigo' i he'a.

Hay A'at Nan Imbagan Apu Dios An Iyammadan Kahun

¹⁰Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ipiyammam ha kahun an hay iyammada ya nan kayiw an akasya an hay dinukkena ya napat ta limay (45) pulgada. Ya hay binilloгна ya tinagena ya numpaddung an baintit pituy (27) pulgada. ¹¹Ya iniphodyun inoddahan hi namahmah an balitu' di dallomna ya nan muntigo. Ya inalkusanyu boh namahmah an balitu' nan nundina'ging hi uhhuna. ¹²Ya inyammayuy opat di natuligonggong an balitu' ya inipongyun inyammah nan opat an hugin nan Kahun ta hindudwah numbinahhel. ¹³Ya nangiyamma ayuh pangiyattangan an hay iyammayu ya nan kayiw an akasya ya inoddahanyuh balitu'. ¹⁴Ya numbinahhelonyun induul hinadan natuligonggong hinadan hugin nan Kahun ta pangiyattangan nadan mangdon. ¹⁵Ya nunnanongonyuhdi ta adiyu aanon. ¹⁶Ya iha'adyuh nan Kahun nadan idat'un he'a Moses an batun nitud'an nadan inabulutyun aton ta'u. ¹⁷Ya hay iyammayuh kalubna ya nan namahmah an balitu' an hay dinukkena ya napat ta limay (45) pulgada ya hay binilloгна'e ya baintit pituy (27) pulgada. ¹⁸Ya mingammut an miyammahdi nan duwan kerubim^w an hay miyamma ya nan balitu' an pandayonyu ¹⁹ta mipattuk hi numbinnongwah uhhun nan kalub nan Kahun. ²⁰An nunhangngaban dadiyen kerubim mu iyuhdungdah nan kalub ya binitibityuy paya'da ta mahophopan nan uhhun nan Kahun. ²¹Ya niyamma'eh diyen Kahun ya inha'adyu nan duwan batun nitud'an nadan tugun'u ya kinalubanyu. ²²Ta hidih nan way numbattanan nan duwan kerubim di pi'hapita' i he'a ta ibaga' an namin nadan tugun'u ta ipa'innilam hinadan ibbam an tinanud Israel.

²³Ya iyammayu bo ha akasya an lamehaan an hay dinukkena ya tuluy umpi. Ya hay binilloгна'e ya ohay umpi ta han godwa ya hay tinagena'e

---

^v 25:5 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. ^w 25:18 Nan kerubim ya ohan klasin di anghel.

bo ya duway umpi ta han godwa. ²⁴Ya inoddahanyuh namahmah an balitu' ya inalkusanyuh balitu' nan da'gingnah nunlini'odan. ²⁵Ya hina'adanyu nan nundina'ging hi tuluy pulgaday binillog nan kayiw ya inalkusanyuh balitu' di nunlini'odan. ²⁶Ya inyammayuy opat di natuligonggong an balitu' ya inipongyun in'apyah nan way duggun nan lamehaan an awadan nan opat an hukina ²⁷hi da"ul nan da'gingna ta iduulan nan pangiyattangan nadan mangdon. ²⁸Ya inyammayu bo ha duway kayiw an akasya ta pangiyattangan ya inoddahanyuh balitu'. ²⁹Ya nangiyamma ayu boh balitu' an duyu ya basu ya malukung ya pannuman an ittuwan di ma'inum an midawat i ha"on an Dios. ³⁰Ya nan tinapay an midawat i ha"on ya tigonyu ta nanongnan wadah nan lamehaan hidih nan pundayawanyun ha'on.

Nan Punhilawan

³¹Pandayonyu bo nan namahmah an balitu' hi punhilawan. Ta ohan nangammut an balitu' nan mihipun hi pu"una ya nan nigawwan ay adolna ya nan alkusnan umat hi habhabung ya nadan hapangna. ³²Ta onom nadan ay hapang te hintutlulh numbinahhel. ³³Ya way ohah nan ay hapang ya na'alkusan hi tulun natuntunud an ay habung di almon. ³⁴Ya nan nigawwan ay adol nan punhilawan ya waday opat an natuntunud an ay habung di almon. ³⁵Ya hi da"ul di ohan ay habung di almon ya waday ay nuwanin habung hinan nundammuwan di duwan ay hapang ta ingganah nan mi'atlun nundammuwan di duwan ay hapang. ³⁶Ta an namin nadan alkusnan ay habung ya nan tulun numpopotto'an an hapang ya oha nan nangammut an namahmah an balitu' hi pandayonyu. ³⁷Ya miyammay pitun hilawna ta matolganda'e ya madilagan nan akuyungna. ³⁸Ya hay iyammayuh pumputul hinan magbun mitsa ya nan pangiamungan hi gubu ya nan namahmah an balitu'. ³⁹Ta hay ngammut di ma'usal hinan punhilawan ya nadan udum an ma'usal ya umeh tulumputul opat (34)^x di kilun namahmah an balitu'. ⁴⁰Ot tigom ta an namin nadan iyammayu ya miyunnudan di a'atdah nan impatigo' i he"ah tun billid.

Nan Tabernakel

26 ¹Alyon bon Apu Dios di, Iyammayuy himpuluy (10) panid an luput ta hiyay mi'alad hinan nunlini"odan nan lita"angan nan tabernakel. Ya hay iyammayu ya nan linen an hinulid ya asul ya bayulet ya mumbolah an ipiyammayuh nan nala'ing an mumbolda di kerubim. ²Ya mahapul an numpapaddungdan namin ta hay dinukken nan ohay

---

^x 25:39 Nan pungkilun di Hebrew ya alyonday talent ya hinan NET an Biblia ya nan ohay talent ya 34 di kilu.

panid ya napat (40) di umpi ya hay binilloгда'e ya onom di umpi. ³Ya nundada"itonyuy hinlilimay panid.

⁴Ya nangiphod ayuh nun'abali"un luput an asul ya in'ugutyuh nan ohan da'ging nadan nadada"it an limay panid an kultina. Ya athidi boy atonyuh nan da'ging nan mi'adwan nadada"it an limay panid an kultina. ⁵Ta hay i'ugutyuh nan ohan da'ging nan nadada"it an kultina ya nabonglen (50) nun'abali"un luput mu tigonyu ta mumpopotto'andah nan mi'adwan nadada"it an kultina. ⁶Ya nangiyamma ayu boh nabonglen (50) balitu' an ipit ta pundammuwoyonyu nan numpopotto'an an nun'abali"un luput ta mangammut nan mikultinah nan nunlini"odan nan tabernakel.

⁷Ya nun'abol ayu boh himpulut ohay (11) panid hinan nalubid an dutdut di gulding ya inugutanyu ta mangammut an luput an miyoddah hinan mikultinah nan tabernakel. ⁸Ya mahapul an napapaddung di lukudda an hinnanapat ta limay (45) umpiy dinukkeda ya hin'o'onom di umpiy binilloгда. ⁹Ya nundada"itonyuy limay panid ya ahiyu bo nundada"iton di onom an panid. Ya nan mi'anom an panid ya hidiyey mipotto' hinan way panto ta makupin. ¹⁰Ya in'ugutyu boy nabonglen (50) nun'abali"uh an luput hinan ohan da'ging nan nundada"it an limay panid. Ya athidi boy atonyuh nan da'ging nan mi'adwan nadada"it an kultina. ¹¹Ya inyammayuy nabonglen (50) gombang an ipit ta mangammut nan luput an miyoddah hinan kultinah nan nunlini"odan nan tabernakel. ¹²Ya nan godwan nan ohan luput ya mabyun hinan awidan. ¹³Ya hay mabyun hi numbinahhel diyen tabernakel ya ohay umpi ta han godwa. ¹⁴Ya inyammayu bo nan up'up di tangbal an kalnero an nakololan hi mumbolah ta miyoddah boh nan kultinah nunlini"odan nan tabernakel. Ya inyammayu bo nan up'up di animal an malpuh nan baybay ta hidiyey muntu'yap an miyoddah hinadan kultinah nan nunlini"odan nan tabernakel. ¹⁵Ya nangiyamma ayuh nan kayiw an akasya ta mandol hinadan kultinah nunlini"odan nan tabernakel. ¹⁶Ya hay dinukken di ohan mandol hi kultina ya himpulut limay (15) umpi ya hay binilloгна'e ya baintit pituy (27) pulgada. ¹⁷Ya an namin nadan mandol hinadan kultina on waday duwan nidongdong hi pu"una ta mabalin an mihu"updah nan ipabunanda. ¹⁸Ta hay iyammayuh mandol hinadan kultinah nangappit hi muyyadna ya bainti (20). ¹⁹Ya inyammayu boy napat (40) an silber an ipabunan nadan hukin nadan mandol ta hindudwah nan ohan mandol hi kultina. ²⁰Ya bainti (20) boy miyammah mandol hi nangappit hi huddo'na. ²¹Ya napat (40) di silber an ipabunanda an hindudwah nan ohan mandol hi kultina. ²²Ya hay nangappit hi alimuhan di algo ya onom di mandol hi kultina. ²³Ya inyammayu boy hindudwan mandol hi kultinah nadan duwan duggun nan tabernakel hi nangappit hi alimuhan di algo. ²⁴Ya i dadiyen duwan mandol hi kultinah nan duggun nan tabernakel ya punda"itonyuy mhipun hi pu"una ta ingganah baktuna an mihu'lubdah nan nun'atuligonggong.

²⁵Ta walun namin di mandol hi kultinah nangappit hi alimuhan di algo an niddum nan duwah dugguna. Ya himpulut onom (16) di silber di ipabunanda te nan ohan mandol on duway ipabunana.

²⁶Ya nangiyamma ayu boh tablan akasya ta miballabag di limah nan nunhuddo' an mandol hi kultina. ²⁷Ya lima boh nangappit hi muyyadna ya lima boh nangappit hi alimuhan di algo. ²⁸Ya hana'e an miballabag hi gawwan nadan mandol hi kultina ya minaynayun an mihipun hi pingngitna ta inggana boh nan pingngitna. ²⁹Ya inoddahanyuh balitu' an namin dadiyen mandol hi kultina ya nadan miballabag an kayiw. Ya nangiyamma ayu boh nun'atuligonggong an balitu' ta pangiduulanyuh nadan miballabag an kayiw.

³⁰Ot alyon bon Apu Dios i Moses di, Tigom ta nan iyammayun tabernakel ya miyunnudan di a'atnah nan nipatigon he"ah tun billid.

³¹Mangiphod ayu boh nat'on an kultina an hay iyammayu ya nan napinun linen an hinulid ya asul ya bayulet ya mumbolah ya impiboldayuh nan nala'ing an mumbolda di kerubim. ³²Ya inhableyuh tuwen kultinah nadan niyaman punhablayan hinadan opat an akasyan tu"ud an na'oddahan hi balitu'. Ya inyammayu boy opat di silber an ipabunan datuwen tu"ud. ³³Ta nihable'eh tuwen kultinah dallom nan tabernakel ya ahiyu inha"ad nan Kahun an nittuwan nadan tugun'u hinan kuwartun nahandiyan ituwen kultina. Ta nan kultina di mibattan hinan kuwartun niyappit i ha'on ya nan kuwartu' an Dios. ³⁴Ya ingkalubyuh nan Kahun nan mangipa'innilah a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulyun tatagu. Ya hidiyen Kahun ya miha"ad hinan kuwartu' an Dios. ³⁵Ya inha"adyuh nan kuwartuh bahhelna nan lamehaan hidih nan huddo'na ya nan punhilawan hi nangappit hi muyyadna.

³⁶Ya ipiyammayu boh nadan nala'ing an mumbolda nan mikultinah nan panto hinan hinulid an napinun linen ya asul ya bayulet ya mumbolah. ³⁷Ya iniphodyu ha limah akasyan tu"ud ya inoddahanyuh balitu' ya inha"adanyuh balitu' an kawit di udduna ta pangihablayanyuh tun kultina. Ya inyammayuy lima an ipabunan datuwen tu"ud an hay iyammayu ya nan gombang.

Hay A'at Nan Punggobhan Hi Mi"nong I Apu Dios

27 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Iyammayu bo ha punggobhan hi mi'nong an hay iyammayu ya nan kayiw an akasya. Ya pumpapaddungonyuy lukud nan opat an da'gingna an himpipituy umpi ta han godwa. Ya hay tinagena'e ya opat di umpi ta han godwa.

²Ya hinan opat an dugguna ya iyammayuy ha'gud^y an mingammut hinan punggobhan hi mi'nong. Ta nalpah'e ya inoddahanyuh gombang.

---

^y 27:2 Nadan ha'gud hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ya hay niyamma ya batu an bokon ha'gud di animal ya hay pohdon nan ha'gud an ipa'innila ya nan a'at di bikah Apu Dios.

³Ya an namin nadan ma'usal hidi an umat hinadan punggaud hi gubu ya nadan malukung an iha'adan di dala ya nadan tibi' di dotag ya nadan pangittuwan hi bala ya hay iyammau ya nan gombang. ⁴Ya inyammau bo ha ay nalagan gombang ya hina'adanyuh opat di gombang an nun'atuligonggong. ⁵Ya inuhbunghuyuh dallom nan punggobhan hi mi'nong hidiyen ay nalagan gombang ta mipogpog hi gawwana.

⁶Ya nangiyamma ayuh pangiyattangan an kayiw an akasya ya inoddahanyuh gombang. ⁷Ya induulyuh nan nun'atuligonggong an gombang hinan numbinahhel nan punggobhan hi mi'nong hi'on iyattang nadan mangdon. ⁸Ya hay dingding nan punggobhan hi mi'nong ya tabla mu mabaoy dallomna. Ya tigom ta miyunnudan di a'atnah nan nipatigon he'ah tun billid.

Hay Mikultinah Nan Nunlini"odan Nan Lita"angan Nan Tabernakel

⁹Alyon bon Apu Dios di, Iyammau ha mi'alad an kultinah nan nunlini"odan nan lita"angan nan tabernakel. Ta hay nangappit hi muyyadna ya hingghahut ta nabongley (150) umpiy dinukken nan napinun linen an mihawan hidi. ¹⁰Ya hay tu"ud di mandol hi kultina ya bainti (20) an ipabunghuyuh baintin (20) gombang di niyamma. Ya hay iyammau baddong ya kawit ya nan silber. ¹¹Ya hay dinukken nan kultinah nangappit hi huddo'na ya numpaddung hinan kultinah nangappit hi muyyadna an hingghahut ta nabongley (150) umpi ya bainti (20) boy tu"udna an ipabunghuyuh baintin (20) gombang. Ya hay iyammau nimpeh kawit ya baddong ya nan silber.

¹²Ya hay dinukken nan kultinah nangappit hi alimuhan di algo ya napitit limay (75) umpi. Ya hay mandol ya himpuluy (10) tu"ud an himpuluy (10) nipabunana. ¹³Ya athidi bon napitit limay (75) umpiy dinukkenah nangappit hi tuluwan di algo. ¹⁴Ya hinan way geyt ya mundinommmang di kultina an hay dinukkena ya baintit duwa ta han godway (22 ½) umpi. Ta hi nangappit hi winawwan ya tuluy tu"udna ya tulu boy niyamma hi ipabunanda. ¹⁵Ya hi nangappit hi iniggid ya hay nikultina ya atbohadin baintit duwa ta han godway (22 ½) umpiy dinukkena. Ya tuluy tu"udna ya tulu boy nipabunanda.

¹⁶Ya iyammau ha kultinan nan geyt hi tulumpuluy (30) umpiy dinukkena. Ya hay ipiyammau nan nala'ing an mumbolda ya nan napinun linen an hinulid ya asul ya bayulet ya mumbolah. Ya iyammau ha opat an tu"ud ya ha opat bo hi ipabunanda ta pangihablayanyuh nadan kultina. ¹⁷Ya nan mibaddong hinadan tu"ud ya nan kawit an ihablayan di kultina ya silber di miyamma mu nan ipabunan di tu"ud ya gombang di miyamma. ¹⁸Ya hay lukud nan lita"angan nan tabernakel ya hingghahut ta nabongley (150) umpiy dinukkena ya napitit limay (75) umpi di binillogna. Ya hay tinagen nan napinun linen an kultinan mi'alad

ya pitu ta han godway umpi. Ya hay iyammayu nimpeh ipabunan nadan tu"udna ya nan gombang. ¹⁹Ya an namin nadan udum an ma'usal hinan tabernakel ya nan nunlini"odana an umat hi pahok ya hay iyammayu ya nan gombang.

Nan Lanan Di Olibo An Ma'usal Hinan Punhilawan

²⁰Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta mangiyalidah nan namahmah an lanan nalpuh nan tinoptopdan olibo ta ma'usal hinan punhilawan ta nanongnan dumanaldallang hi ahodohodom. ²¹Ot da Aaron ya nadan linala'in imbabalena di muntolog hinan punhilawan hidih nan tabernakel hi hangngab nan kultinan nihawan hinan niha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios. Ya tigonda ta nanongnan buminabinang nadan hilaw hinan mahdom ta ingganah nan mawi"it. Ot hituwey ma'unud hi atonyuh inggana an ta'on on nadan mun'atanudan.

Hay Ilubung Nadan Padi

28 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinan ibam an hi Aaron ya nadan linala'in imbabalenan da Nadab ya hi Abihu ya hi Eleasar ya hi Itamar ta diday padin munhilbin ha"on. ²Ya numpa'iphod'ah lubung Aaron ta hiyay itigana an hiya ya niyappit i ha"on an Dios. ³Ot ibagam hinadan indatta' hi la'ing an mangat i danae ta diday ukod an mangiphod hi lubung Aaron hitun pangiyappitam i hiya ta mibilang hi padin munhilbin ha"on. ⁴Ta hay iyammada ya nan ephod ya nan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi ya nan adukken lubung ya nan mundallom an munggayyadan ya nan turban^z ya nan adukken miwakoh adolda. Ta iyammada datuwe ta ilubung nan ibam an hi Aaron ya nadan imbabalenan linala'i ta dida nimpey padi hi munhilbin ha"on. ⁵Ya hay iyammada ya nan napinun linen ya nan hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah.

Nan Ephod

⁶Hay ipiyammayuh nan nala'ing an mumbolda hinan ephod ya nan hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah. ⁷Hituwen ephod ya duway panid an luput ta mibonog di oha ya mipalagpag di oha. Ya inha"adanyuh pumpattitan nan mipu'ol ta pundammuwanda. ⁸Ya nan balikisna ya mingammut hinan ephod ta numpaddung di tigoda an hay ipiyammayuh nan nala'ing an mumbolda ya nan napinun linen ya nan hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah. ⁹Ya imboldadahdihy duwah nan nabalol an batu an oniks ya intudo'yuhdi

^z 28:4 Nan turban ya hidiye nan adukken luput an milipot hi ulun nadan linala'i.

nadan ngadangan nadan imbabalen Israel. ¹⁰Ta hinan ohan oniks on onom di ngadan hi mahohonnod an mihipun hinan namangulu ta ingganah nan uddiyan. ¹¹Ta nitudo'da'e nadan ngadan di imbabalen Israel ya impaklayuh balitu'. ¹²Ya ahiyu in'ugut hinadan mipu'ol nan ephod ta nanongnan mipapanomnom nadan imbabalen Israel. Ta an namin di pi'dammuwan Aaron i ha'on on inlubungna nan ephod ta wan nanongnan adi' linglingon nadan tatagu. ¹³Ot iyammayuy duwan balitu' an pangipaklaanyu i dadiyen duwan nun'abalol an batu ¹⁴ya ha duwa boh namahmah an balitu' hi ay na'apid ta hiyay puntayunyuh nan balitu' an nipaklaan nan nun'abalol an batu.

Hay A'at Nan Miyoddah Hinan Ephod Hi Palagpag Nan Padi

¹⁵Alyon bon Apu Dios i Moses di, Nan ipiyammam an miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi ya hidiyey panginnilaanah nan pohdo' an ma'at. Ya hay iyammada ya nan ibban nan niyammah ephod an napinun linen ya hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah an iyamman di nala'ing an mumbolda. ¹⁶Ya hay a'at na'en miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi ya ohay luput an nakupin an numpapaddung nan opat an da'gingna an hinhihiyam di pulgaday lukudda. ¹⁷Ya ni'ugut hidiy opat di nalinlinyan nun'abalol an batu. Ya hinan mamangulun linya ya hay ni'ugut ya rubi ya topas ya beril ¹⁸ya hina'en mi'adwan linya ya torkois ya sapira ya emerald ¹⁹ya hina'en mi'atlun linya ya jasint ya agate ya ametis. ²⁰Ya hina'en mi'apat an linya ya hay ni'ugut ya nan krisolayt ya oniks ya jasper. Ta an namin danaen nun'abalol an batu ya ipaklayuh balitu'. ²¹Ya inipongyun intudo' i dadiyen himpulut duwan (12) batu di ngadan nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel.

²²Ya inyammayu boy ay na'apid an namahmah an balitu' ta puntayunyuh nan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi. ²³Ya inyammayuy duwan ay singsing hinan balitu' ya in'ugutyuh nan duwan numbaktun duggun naen miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi. ²⁴Ya intayunyu nan ay na'apid an namahmah an balitu' hinan duwan ay singsing. ²⁵Ya intayunyu nan bongwahna hinan oniks hinan ephod hinan mipu'ol. ²⁶Ya inyammayu boy duwan ay singsing an balitu' ya in'ugutyuh nan dallom nan duwan nunda"ul an duggun diyen miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi. ²⁷Ya inyammayu boy duwan ay singsing an balitu' ya in'ugutyuh baktun nan balikis nan ephod. ²⁸Ya tinayunanyuh asul an hinulid nan numpotto'an nan duwan ay singsing hinan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi hi way baktun di balikisna ta mihamad an midakop ta adi munlaplape.

²⁹Ta an namin di hunggopan Aaron hinan kuwartun niyappit i ha'on ya nanongnan wahdi nan ngadan nadan himpulut duwan (12) imbabalen Israel an nitudo' di ngadanda hinan way puhuna ta nanongnan

nomnomnomo' dida. ³⁰Ya wada bo nan Urim ya Tummim ta an namin di hunggopan Aaron hinan niyappit i ha'on on inha'adyu dadiyen Urim ya Tummim hinan miyoddah hinan ephod hi palagpagna ta nihaggon hi puhuna ta panginnilaanah nan pohdo' an mipa'innila i da'yun tinanud Israel.

Nadan Udum An Lubung Nan Padi

³¹Alyon bon Apu Dios di, Hay iyammayuh nan adukken lubung an iyoddahan nan ephod ya nan asul an luput. ³²Ya in'ugutyuh nan mibagang di na'abol ta adi mahethet. ³³Ya inyammayu boy ay bungan di pomegranet ya nun'i'ugutyuh nan migayadan ta ahitanattayunda. Ya hay iyammayu ya nan hinulid an asul ya bayulet ya mumbolah. Ya imbanattanyuy balitu' an kikitang an batingting ³⁴ta mili'woh nan gayadan. ³⁵Ya nanongnan ilubung Aaron hinaeh nan umayanah nan kuwartun niyappit i ha'on ta madngol an ahigagangoh nadan kikitang an batingting hinan hunggopana ya hinan lumah'unana ta adi mate.

³⁶Ya iyammayu bo hah nan namahmah an balitu' ya intudo'yuhdi di, Niyappit i Apu Dios. ³⁷Ya gina'odanyuh linubid an asul ya in'ugutyuh nan turban hi nangappit hi angah Aaron. ³⁸Ta wada'ey idawatyu i ha'on ya hi Aaron di ukod an mangita'dog hi'on waday nibahhoh hinan inatyun nang'i'ngong ta mabalin an abuluto' an namin nadan idawatyun tinanud Israel i ha'on. Ta hiya nan mahapul an nanongnan miha"ad hidiyeh uluna.

³⁹Ya inabolyu bo nan miyammah nan munggayyadan an lubung Aaron ta nan napinun linen di ma'usal. Ya ta'on on nan turban ya nan napinun linen an luput di usalonyu. Ya impaboldayuh nan nala'ing an mumbolda nan adukken miwakoh adolna. ⁴⁰Ya inyammaanyu bo nadan linala'in imbabalenah lubungda ya pongotda ta mapmaphod di tigoda ya mabainanda.

⁴¹Nagibbuh'en niyammadan namin danae ya impilubungmuh nan ibam an hi Aaron ya nadan imbabalena linala'i. Ya impongmu didan hiniitan hi lanan di olibo ta miyappitdan ha'on ta diday padin munhilbin ha'on.

⁴²Ya numpa'amma'a boh mundallom an putut an pantalon an mhipun hi gitangda ta ingganah ulpuda. ⁴³Ta ilubungda ya ahida hunggop hinan pi'dammuwandan ha'on ya ta'on on hinan way punggobhan hi insenso hinan kuwartun niyappit i ha'on an Dios ta adi lummu pumbahulanda ya atayanda.

Ot hinaen tugun ya bokon dida ya ammunay iyatana te an namin nadan mahohonnod an tanudandah inggana.

Hay Pangiyappitandah Nadan Padi I Apu Dios

29 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Hay atom an mangidawat i Aaron ya nadan linala'in imbabalena ta miyappitda i ha'on ta

wan mibilangdah padin munhilbin ha'on ya idadaanmu ha hiyah nahikon hi bulug an baka ya duwan tangbal an kalneroh ma'id ha bahbahda. ²Ya numpaha'ang'ah tinapay an hay iyammada ya nan maphod an alinan di wit an adida ha'adan hi yist. Ya nat'on bo nadan mun'aingpih an nadahidaan hi mantekan di olibo ya nadan tinapay an mamantekaan. ³Ta nalutuda'e ya inha'admuh nan bahket ta iddumyuh nadan mi'nong an bulug an baka ya nadan duwan tangbal an kalnero. ⁴Ya inyem da Aaron hinadan linala'in imbabalenah nan way panton nan tabernakel ya nun'amohom didahdi. ⁵Ya impilubungmun Aaron nan munggayyadan an lubung ya nan adukken miyoddah ya nan ephod ya nan miyoddah nan ephod hi palagpag nan padi. Ya binalikisam hinan maphod di abolnan balikis an nihu"up hinan ephod. ⁶Ya inlipotmuh uluna nan turban an ipotto'muh way angahna nan ni'ugut hidi an balitu' an waday tudo'na an mangipa'innilah niyappit ta munhilbin ha'on an Dios. ⁷Ya inalam nan lana ya inhiitmuh uluna ta mibilang hi padi an munhilbin ha'on an Dios.

⁸Ya inawitmu bo nadan linala'in imbabalena ya impilubungmun dida nan adukken lubungda. ⁹Ya impipongotmun dida nan pongot di padi ya impiwakohmu nan miwakoh adolda. Ya inyappitmu didan ha'on ta dida ya nan tanudanda di mumbalin moh padi.

¹⁰Ya inyem nan bulug an bakah nan way panton nan pi'dammuwanyun ha'on ta iha'mon Aaron ya nadan imbabalenay ta'ledah uluna. ¹¹Ya pinaltim hidih nan way panton nan pi'dammuwanyun ha'on an Dios. ¹²Ya inalam dohah nan dalan diyen baka ya intamolmuy gamatmuh nan dalana ya inlamuhmuh nadan ha'gud hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong. Ya ingkuyagmu nan nabatihdih nan pu'una. ¹³Ya inaanmun namin nadan tabah dallom nan putuna an umat hinan nili'mut hinan alte ya inaanmu bo nan duwan batin ya nan taban nili'mut i diye ya ginhobmun namin dadiyeh nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁴Ya ginhobmu nan adolna ya nan up'upna ya an namin nan lugit an wah putunah nan bata'an nan nun'allunganyu. Ta hinaey mi'nong an gapuh bahul.

¹⁵Ya inalam boy ohah nan tangbal an kalnero ta iha'mon Aaron ya nadan imbabalenay ta'ledah uluna. ¹⁶Ya pinaltim ya em nun'iwalaghi' di dalanah nan nunlini"odan nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁷Ya dinautmu ya inulaham nan putuna ya hukina ta nagogod'en namin nan adolna ya iniddummu nan uluna. ¹⁸Ya ginhobmun namin hinan punggobhan hi mi'nong i ha'on ta wan mipa'amlonga' hinan hunghungna.

¹⁹Ya inalam bo nan mi'adwan tangbal an kalnero ta iha'mon bon da Aaron ya nadan imbabalenay ta'ledah uluna. ²⁰Ya pinaltim ya inalam dohah nan dalana ya em indanih hi winawwan an ingan Aaron ya nadan imbabalena. Ya inha'adam nan winawwan an am'ama'an di ta'leda ya hukida. Ya nun'iwalaghi'mu dohah nan dalah nan nunlini"odan nan

punggobhan hi mi'nong. ²¹Ya inalam dohah nan dalah nan punggobhan ya inudmam hinan lanan mihiit hi ulun nadan padi ya inwalaghi'mun Aaron ya hinan lubungna. Ya inatmu bohdi hinadan linala'in imbabalena ta wan hituwey mangipa'innilan niyappitda i ha'on ya ta'on on nadan lubungda ya niyappit i ha'on.

²²Ya inaanmu i diyen napaltin kalnero nan taba an middum nan tabanah nan iwitna ya an namin nan tabah dallom nan putuna an umat hinan nili'mut hinan alte. Ya inaanmu bo nadan duwan batin ya nan tabana. Ya inaanmu bo nan winawwan an hukpitna. ²³Ya inalam nan bahket an niha'adan di agge nadduman hi yist an tinapay ya inalam di hinohhah nadan tulun nat'onat'on an tinapay hidi. ²⁴Ya impadonmu i da Aaron ya nadan imbabalena danaen namin an taba ya tinapay ta itaggeda ta idawatdan ha'on an Dios. ²⁵Ya inalam hi ta'leda ya ginhobmuh nan punggobhan hi mi'nong ta mipa'amlonga' an Dios hinan hunghungna. ²⁶Ya inaanmu nan palagpag di kalnero ya intaggem ta midawat i ha'on ya ahim mohpe inala ta pahingmu. ²⁷Ta nan palagpag ya nan hukpit nan tangbal an kalnero an nitagge ta midawat i ha'on ya dadiyey midat i da Aaron ya nadan imbabalena tun miyappitda i ha'on. ²⁸Ta danaey nanongnah midat i Aaron ya nadan linala'in imbabalena nadan i'nong nadan tatagun tinanud Israel ta pi'hayyupandan ha'on an Dios.

²⁹Ya nan niyappit i ha'on an lubung Aaron ya mipaboltan hinadan tanudana ta ilubungda ya ahi mihiit hi uluda nan lana ta miyappitdan ha'on. ³⁰Ya nan imbabalena mihukkat i hiyan mabalin an hunggop hinan kuwartun niyappit i ha'on an Dios ya mahapul an ilubungnah nae hi pituy algo.

³¹Ya na'e an dotag nan tangbal an kalnero an mapalti i diyen iyappitandan munhilbi i ha'on ya eyu iha"ang hinan niyappit i ha'on an pangiha"anganyu. ³²Ta nalutu'e ya e inan da Aaron hinan way panton nan tabernakel nan tinapay an agge nadduman hi yist ya inihdada nan dotag. ³³Te danaen dotag ya tinapay ya nidawat hi napakawanan di bahulda i diyen niyappitdan ha'on. Ta dida ya abuh di mabalin an mangan i danaen nidawat te mapaniyo. ³⁴Ya hi'on waday mabatih nan mawi'it ya mahapul an gobhonyu te adi mo mabalin hi makan te mapaniyo.

³⁵Ot mahapul an hituwey atonyu ta unudonyun namin tun ibaga' ta pituy algo di pangiyappitanyu i Aaron ya nadan linala'in imbabalena. ³⁶Ya binigat on ini'nongyu ha ohah bulug an baka an pa'ahikkona ta mi'nong hi apakawanan di bahulda. Ya hiniitanyuh lana nan punggobhan hi mi'nong ta mibilang hi malinis. ³⁷Ot abigabigat hinan pituy algo ya atonyuh nae ta mibilang nimpeh malinis nan punggobhan hi mi'nong ya ahi mibilang hi niyappit i ha'on ta an namin nadan mi'nong hidi ya niyappit i ha'on.

Nadan Midawat Hi Binigat

³⁸Hay i'nongyuh abigabigat hinan punggobhan hi mi'nong ya duway kalnero an ohay tawonda. ³⁹Ta i'nongyuh nan mawi"it di oha ya hinan mun'ahdom di oha. ⁴⁰Ya hay mitakkop hinan maghob an mi'nong hinan mawi"it ya ha hingkiluh napinun alinan nadduman hi ohay litro an lana an nalpuh nan tinoptopdan olibo. Ya wada bo ha ohay litro hi bayah ta midawat hi ma'inum. ⁴¹Ya athidi boh nan mi'nong hinan mun'ahdom an numpaddung nan alina ya nan bayah an midawat an ma'inum. Ta danaey maghob an mi'nong i ha'on ta mipa'amlonga' hinan hunghungda.

⁴²Ta hinaen maghob an mi'nong hi abigabigat hi way panton nan pi'dammuwanyun ha'on ya inaynayyunun aton hi inggana te hidiy humapita' i da'yu. ⁴³Ya hidi boh nan panton nan pi'dammuwanyun ha'on di humapita' i da'yun tinanud Israel ya hidi boy pi'dammuwa' i he'a. Ta gapuh nan mumbinang an a'at'un ma'attigohdi ya miyappit hidiyen ha'on.

⁴⁴Athinay ato' an pumbalino' hi niyappit i ha'on nan pi'dammuwanyun i ha'on ya nan punggobhan hi mi'nong ya hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena ta mumbalindah padi hi munhilbi i ha'on. ⁴⁵Ta way ato' an mi'hitu i da'yun tinanud Israel ta ha'on di dayawonyu. ⁴⁶Ya ta innilaonyun ha'on hi Apu Dios an nangikak i da'yuh ad Egypt ta way ato' an middum i da'yu. Ha'on nan Ap'apu an dayawonyu.

Nan Punggobhan Hi Insenso

30 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Iyammayu ha punggobhan hi insenso an hay iyammayu ya nan kayiw an akasya. ²Ya hay lukud nan opat an nundina'ging ya mumpapaddung an hin'o'ohay umpi ta han godwa ya hay tinagena'e ya tuluy umpi. Ya hinan opat an dugguna ya iphodyuy ha'gud mu ta mingammut hidi. ³Ya inoddahanyuh namahmah an balitu' nan uhhuna ya an namin nan muntigoh nunlini"odan ya nan opat an ha'gud. Ya inalkusanyuh balitu' nan nundina'ging hi da"ul nan uhhuna. ⁴Ya inyammayuy opat di natuligonggong an balitu' ya in'apyayu dadiye hi da"ul nan inalkusanyuh balitu' ta hindudwah nan numbinahhel. Ta hidiy pangiduulanyuh nan pangiyattanganda. ⁵Hay iyammayuh pangiyattangan ya nan kayiw an akasya ya inoddahanyuh balitu'. ⁶Ya eyu inha"ad nan punggobhan hi insenso hi haggon nan kultinan nihawan hinan kuwartu' an Dios an awadan nan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios ya nan kalubnan ma'alih a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulyun tatagu' ya hidiy pi'dammuwa' i da'yu.

⁷Ya ibagam i Aaron ta amawimawi"it ya e munggohob hi insenso i diyen niyaman punggobhan hi insenso ya hiya boy ukod hinadan hilaw. ⁸Ya hinan mun'akpa an ena puntologan hinadan hilaw ya athidi bon munggohob hi insenso. Ot hituwen atonyu ya mahapul an hiyay minaynayun hi aton

nadan tanudanyu. ⁹Ot padana' ta ma'id ha udum hi insenso hi gobhonyuhdi onu nadan maghob an mi'nong onu nadan midawat an makan ya adiyu iduyag hidi nadan idawatyun bayah. ¹⁰Ya hinan hintawon ya maminghan di pangatan Aaron hinan atona ta mibilang hi malinis nan punggobhan hi insenso. Ta alana dohah nan dalan di mi'nong hi apakawanan di bahu nadan tatagu ya ena inha'ad hinan opat an ha'gud nan punggobhan hi insenso. Ot hituwe ya mahapul bon aton nadan matanudan hi inggana. Te hituwen punggobhan hi insenso ya niyappit i ha'on an Dios.

Nadan Mahapul An Mumbayad Hinan Templo

¹¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹²Hitun pumbilanganyuh nadan ibbayun tinanud Israel ya mahapul an bayadanday nitaguwanda i ha'on an Dios hi'on nabilangda. Mahapul an atondahtu ta wan midawwidah dogoh hinan pumbilanganyun dida. ¹³Ya hay ibayad di ohan tagu ya ha godwan di ohan sekel an miyunnudan hinan balolna hinan sekel an na'usal hinan tabernakel. Ya hidiyen idatda ya midawatda i ha'on an Dios. ¹⁴Ot mihipun hinan baintiy (20) tawona ta mahuluk ya waday idawatda i ha'on an Dios. ¹⁵Ya ta'on hi kadangyan nan tagu ya nan idawatna i ha'on an Dios ya numpaddung hinan ibayad di nawotwot ta punhandidah nitaguwanda. ¹⁶Ot nan ma'amung an pihhu ya alam ta ma'usal hinan tabernakel. Ta mangipapanomnom i ha'on hinadan tinanud Israel ta nanongnan ipappapto' da'yu i ha'on.

Nan Besin An Pun'ulahan Di Padi

¹⁷Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁸Ipiyammam ha ongal hi besin an gombang ta pun'ulahan ya ha ipattukanah gombang bo damdama. Ya inha'admuh nan numbattanan nan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ya inittuwam hi liting. ¹⁹Ta hidiy pun'ulahan da Aaron ya nadan linala'in imbabalenah ta'leda ya hukida ²⁰ya ahida hunggop hinan pundayawan ta adida mate. Ya ta'on on hinan waha maghob hi i'nongdah nan punggobhan hi mi'nong ya ²¹mun'ulahdah ta'leda ya hukida ta adida nimpe mate. Ot hituwey aton da Aaron ya nadan matanudandah inggana.

Nan Lanan Usalon Nadan Padi

²²Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²³Mangala'ah onom di kiluh namahmah an mira ya hintutluy kiluh nan sinamon ya nan malumihih an danum di unah ²⁴ya onom di kiluh nan kasia ya ohay galon an lanan di olibo. ²⁵Ya nun'uuddumom an namin ta mumbalin hi lanan niyappit i ha'on an maphod di hunghungna an usalon di padi an umat hi inyamman di nala'ing an mangiyammah maphod di hunghungnan lana.

²⁶Ta hinaen lana di em idahidah nan tabernakel ya nan Kahun an nittuwan nadan Hapit'u ²⁷ya nan lamehaan ya nadan dakol an ma'usal

hidi ya nan punhilawan ya nadan ma'usal hidi ya nan punggobhan hi insenso. ²⁸Ya indahidam boh nan punggobhan hi mi'nong ya nadan ma'usal hidi ya nan besin ya nan nipabunana. ²⁹Atom ta miyappit datuwen ha'on ta ta'on on nan mida'om i datuwe ya mibilangdah niyappit i ha'on. ³⁰Ya hidiyen lana di ihiitmu ulun Aaron ya nadan imbabalenan linala'i ta mumbalindah padin munhilbin ha'on. ³¹Ya ibagam hinadan tatagu an hidiyen lana ya ha'on ya abuh di niyappitanah inggana. ³²Ot adiyu iduyag hi adol di kumpulnan tagu ya adiyu ipatnan mangiphod hi umat i naen lana ta usalonyu. Te hinae ya niyappit i ha'on ot hanat hay pangiyusalanyu ya hinan imbaga' an pangiyusalanyu. ³³Ot nan tagun mangiphod hi umat i naen lana ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu'. Ya atbohdiy ato' hinan tagun mangihiit i naen lana hi kumpulnan tagun ta'on on bokon padi an mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu'.

Nan Insenso

³⁴Ya imbagan bon Apu Dios i Moses di atonan mangiphod hi insenso an alyonay, Mangala'ah nan mapmaphod di hunghungda an umat hi resin ya onika ya galbanum ya nan namahmah an frankinsens. Tigom ta numpapaddung di dinakolda. ³⁵Ya inyammam ha mapmaphod di hunghungnan insenso ta umat hinan aton di nala'ing an mangiyammah maphod di hunghungnan lana. Ya inahinam ta namahmah di a'atna ya adi kumpulnay iyatana. ³⁶Ya ginilingyu doha ta ay apul ya em inha"ad hinan way Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios an hidi nan pi'dammuwa' i he"a. Ot hituwen insenso ya mahapul an ibilangyuh niyappit i ha'on. ³⁷Ya adi namaaggon nun'amma ayuh athitu ta usalonyu te ha'on an Dios ya abuh di mangibagah iyusalana. ³⁸Ot nan tagun mangiphod ituwen insenso ta usalona ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu'.

Da Besalel I Oholiab

31 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Hi Besalel an imbabalen Uri an imbabalen Hur an tinanud Judah ya hiyay pinto'u ³ot pabikaho' nan Espiritu' i hiya ta nala'ing an ongal di abalinanan mangat hinadan mapmaphod di tigona. ⁴Ta mabalin an iyamma nan balitu' ya silber ya gombang hi mapmaphod di tigona. ⁵Ya ta'on on nadan nun'abalol an batu ya nadan kayiw ya nadan udum ya abalinanan iyamma i ha mapmaphod di tigona. ⁶Ya hi Oholiab an imbabalen Ahisamak an tinanud Dan di pinto'uh bumoddang i hiya. Ya an namin nadan nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu' ya udma' di la'ingda ta abalinandan iyamma namin nan ibaga' i he"a. ⁷Ta iyammada nan tabernakel ya nan Kahun an ittuwan nan Hapit'un Dios ya nan kalubna

ya an namin nadan mahapul an umat ⁸hinan lamehaan ya nadan ma'usal hidi. Ya iyammada bo nan punhilawan ta nan namahmah an balitu' di miyamma ya ta'on on nadan udum an mahapul hidi ya nan punggobhan hi insenso. ⁹Ya iyammada bo nan punggobhan hi mi'nong ya nadan udum an mahapul hidi an umat hinan besin ya nan ipabunana. ¹⁰Ya inabolda nadan miyammah lubung nadan padin da Aaron ya nadan imbabalenan linala'i an munhilbin ha'on an Dios. ¹¹Ya iniphodda bo nan lanan mihiit hinan miyappit i ha'on an Dios ya nan insenson maphod di hunghungna an ma'usal hinan kuwartun niyappit i ha'on an Dios. An namin datuwen ipiyamma' i da'yu ya mahapul an miyunnudan di a'atda hinan imbaga' i he'a.

Nan Habadun Tungo

¹²Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹³Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta ngilinonda nan Habadun tungo. Ta hiyay mangipa'innilan dida ya hinadan tanudandah inggana an niyappitdan ha'on an Dios. ¹⁴Ot mahapul nimpén ngilinyu nan Habadun tungo te niyappit i ha'on. Ot nan tagun mangibahho ta e muntamu i diyen algo ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu'. ¹⁵Te hinan hindumingguwan ya onom di algoy puntamuwanyu mu nan mi'apituh algo ya tungon pun'iblayanyu te ibilang'uh diyen algo hi niyappit i ha'on. Ot nan tagun muntamu i diyen algo ya mipapate nimpe. ¹⁶Ot an namin ayun tinanud Israel ya ta'on on nadan matanudan hi inggana ya mahapul an inaynayundan ngilinin nan Habadun tungo hi inggana. ¹⁷Ta hiyay nanongnah pangimatunan hinan inyuldin'un didah inggana. Te ha'on an Dios ya onom di algoy nuntamuwa' hi nunlumuwa' hitun luta ya ad abunyan. Mu nan mi'apituh algo ya nun'ibleya'.

¹⁸Ya hidin nalpah an ni'ihapit hi Apu Dios i Moses hinan billid hi ad Sinai ot idatna nan duwan nadampillag an batu an nangitudo'anah nan uldina.

Hay Nangiyammaandah Nan Balitu' An Kilaw An Baka

32 ¹Hidin madne on ma'id ha mumbangngad i Moses an immeh nan billid ya na'amungda nadan tatagu hi awadan Aaron. Ot alyondan hiyay, Ma'id ha mapto' ya waday na'at i Moses an e nangkak i dita'uh ad Egypt. Iphodmuwot ha mangipangpangulun dita'u.^a ²Ya alyon Aaron i diday, Iyaliyu mo nadan balitu' an hingat nadan ahawayu ya imbabaleyu. ³Ot pun'aan mon nadan tatagu nan balitu' an hingatda ot iyeda i Aaron. ⁴Ta na'amung ot iyamman Aaron han ay kilaw an baka. Ya alyon nadan tataguy, Hiyah nae nan dios an dayawon ta'u an

^a 32:1 Nan Na'na'at 7:40,41

nangikak i dita'un tinanud Israel hi ad Egypt.^b ⁵Ot apyon bon Aaron han pun'onngandah way akuyung nan balitu' an kilaw an baka. Ot pun'iwalagawagnah nadan tatagun alyonay, Hi bigat ya ma'amung ta'u ta dayawon ta'uh Apu Dios. ⁶Ta hidin hiyah mun'abigat ot pun'iyeday eda idawat an maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan. Ta hidin nalpah nadan ini'nongda ot manganda mohpe nadan tatagu on immanin'innumda ta inggana ot mun'abubutongda ta nan umipabain an pumbahulan di in'innatda.^c

⁷Ot alyon Apu Dios i Moses di, Mi'ibaga'an dumayyu ta em tigon nadan tatagum an inilpum hi ad Egypt an nan pumbahulan di at'attonda. ⁸Te na'ibagondan indinong an mangun'unud hinadan imbaga' i da'yu hi atonyu. Ta iniphodda han balitu' an kilaw an baka ot hidiyey dayawonda ot mangi'nongda bo udot i diye. Te alyonday hidiye anu nan dios an dayawondan nangikak i didah ad Egypt. ⁹Ot alyon bon Apu Dios i Moses di, Innila' di a'at dadiyen tatagu an nunhigla tuwaliy ngoheda. ¹⁰Ot hiya nan adiya' padinongon ta ipahda' di bungot'un dida ta dadago' didan namin. Ta he'a mo ya abuh di padakolo' di holagna ta mundongol ayun tatagu'.

¹¹Mu numpahpahmo' hi Moses i hiyan alyonay, Apu Dios, hanat adi'a bahan bumungot hinadan tatagum an em inawit hi ad Egypt an gapuh nan ongal an abalinam. ¹²Te onha atom hinaen inalim ot namaag ya alyon nan i Egypt di onmu impangulu nadan tatagum hitun agge naboblayan ta wan patayom dida ta matedan namin. Ot hiya nan linglingom bahan hinaen bimmoholam ta adim aton nan ninomnommu atom i dida. ¹³Nomnomnomom ahan handidan baalmun da Abraham ya hi Isaac ya hi Israel ya nan hinapitmu i dida. Te hay inalim ya idatmuy dakkodakkol an tinanudda ta umat hi dinakol di bittuwon hi ad lagud ot ibagam an idatmun dida nan boblen alyom hi pumboblayandah inggana. ¹⁴Ta gapu i diyen numpahpahmo'an Moses ya agge inat Apu Dios nan ninomnomnan panadaganah nadan tatagu.

¹⁵Ot dumayyu moh Moses hinan billid an indonana nan duwan nadampillag an batun natud'an di numbinahhel hinan tugun Apu Dios. ¹⁶Dadiyen batu ya hi Apu Dios di nangiphod ya hiya boy nangitudo' hidih nadan tuguna.

¹⁷Ya hidin mundayyu da Moses i Joshua ya dingngol Joshua an ahi'i'ingal nadan tatagu ot alyonan Moses di, Umman ay waha munggugubat hinan nun'allungan ta'u.

¹⁸Ya alyon Moses di, Onha athidi ot wan bokon e hay nangabakanday pun'itkukda ya hay na'abakanda. Mu bokon te madngol an mungkantada.

¹⁹Ya hidin mun'idatongdah nan way nun'allunganda ta tinigon Moses nan balitu' an kilaw an baka ya nan ahitatayon tatagu ya

nangimbubungot. Ot ipuhitna nan duwan nadampillag an batu an inodnana ot magudu. ²⁰Ot ume ot ena alan nan iniphoddan balitu' an kilaw an baka ot pu'ulana ot ahina guduguduwon ta numbalin hi ay dapul. Ot iddumnah nan liting ot ipa'inumna i dadiyen tatagun tinanud Israel.

²¹Ot alyon Moses i Aaron di, Undan nganney inat nadan tatagu i he'a ta em inyabulut hinaen nunhiglan eda numbahulan?

²²Ya alyon Aaron di, Adi'a bumungot i ha'on te innilam di a'at datuwen tatagu an nan pumbahulan di amod onda aton. ²³Te immalidan ha'on ot alyonday, Ma'id ha mapto' hi na'at i he'a an nangikak i da'mi hi ad Egypt ot alyonday onmuwot iyamma ha mangipangpangulun da'mi. ²⁴Ot ibaga' mon dida ta amungonda nadan balitu' an inusalda ot ibkah'uh nan apuy ta nawadah naen balitu' an baka.

²⁵Ya na'innilaan Moses an inyabulut Aaron an aton nadan tataguy kumpulnan ta'on on umipabain ta lummuh pungngohayan nadan udum an tatagun dida. ²⁶Ta immeh Moses hinan way geyt diyen nun'allunganda ot pun'itkuknan alyonay, Da'yun naminhod an hi Apu Dios di dayawona ya immali ayuh tun awada'. Ya immedan namin nadan linala'in tinanud Libay hi awadana. ²⁷Ot alyon Moses i diday, Hay inalin Apu Dios hi unudon ta'un tinanud Israel ya alyonay, An namin ayun linala'i ya ihikotyuy hinalungyu ya eyu numpate nadan ibbayu ya gayyummy ya hinaggonyun wahtun nun'allungan ta'u. ²⁸Ot aton dadiyen tinanud Libay hidiyen imbagan Moses i dida. Ya hay bilang di pinateda i diyen algo ya tuluy libun (3,000) linala'i.

²⁹Ot alyon Moses i didan tinanud Libay di, Ad uwanin algoy nangidawatanyuh nitaguwanyun Apu Dios an munhilbin hiya te inatyu nan inalina an hay namatayanyuh nan numbahul an ta'on onyu i'iba ya imbabale dida. Ot gapuh nangunudanyun Apu Dios ya wagahan da'yu i hiya.

³⁰Hidin nabigbat ya alyon Moses hinadan tataguy, Hinaen inatyu ya nunhiglan pumbahulan i Apu Dios. Ot ad uwani ya mumbangngada' hinan billid an awadan Apu Dios ta eya' mumpahpahmo' ta alina ya mabalin an linglingonah naen eyu numbahulan. ³¹Ot tumikid mo boh Moses. Ta hidin immablat ot mi'ihapit i Apu Dios an alyonay, Apu Dios, nunhiglay numbahulan nadan tatagu te iniphodda nan balitu' i han baka ta hiyay dinayawda. ³²Ot hanat linglingom bahan hidiyen numbahulanda. Mu adim'e ya ta'on attog ya inaanmuy ngadan'uh nan liblun nangitud'am hi ngadan^d nadan imbabalem.

³³Ya alyon Apu Dios i hiyay, Nan tagun numbahul i ha'on ya hiyay aano' di ngadanah nan liblu'. ³⁴Ot ume'aot ta ipangulum didah nan

---

^d 32:32 Nipa'innila 3:5

boblen imbaga' i he'a. Ya nomnomnomom an nan anghel'u di ukod an mangipangulu i he'a. Mu ibaga' an adi madne ya dusao' didah nan numbahulanda.

³⁵Ya indani peman ya wada han dogoh an impadatong Apu Dios hinadan tatagu an gapuh nan inatdah nan inyamman Aaron an balitu' an kilaw an baka.

Hay Nangibagaan Apu Dios Hi Adina Pi'yayan Hinadan Tinanud Israel

33 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Makak ayu mohtu an da'yuh nadan ibbam an inikakmu ad Egypt ta ume ayuh nan boblen imbaga' hidin a'ammodyun da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob an idat'uh nadan tanudanda. ²Ot pa'aliyo' han anghel ta ipangulu da'yu ya impa'aana i diyen boble nadan tinanud Kanaan ya tinanud Amor ya tinanud Hit ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus. ³Te hidiyen boblen umayanyu ya malumong ya makadangyan. Mu adiya' mi'yalin da'yu te mi'yaliya'e ya alinah on da'yu nundadag hinan awon an gapuh nan nunhiglan ngoheyu.

⁴Ya hidin dingngol nadan tataguh diye ya umukayunganda ta ma'id ha numpun'alkus hi adolda. ⁵Te alyon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an dida ya nunhiglay ngoheda. Ot alinah on pininghan'un dinadag dida. Ot ibagam ta pun'aanda nadan nun'i'alkusda adol ta ahi' nomnomnomon on nganney ato' i da'yu. ⁶Ya hay nun'allungan nadan tinanud Israel i diye ya hinan way billid hi ad Horeb an nun'aanda nadan in'alkusdah adolda an umat hi hingat ya nadan udum.

Nan Pi'dammuwanda I Apu Dios

⁷Hi Moses ya wa'e ta immohongda on e nuntolda i ha pi'dammuwanda i Apu Dios hinan bata'an di pun'allunganda. Ta nan waday pohdonan ibagan Apu Dios ya hidiy pangipluyana. ⁸Ya an namin di umayan Moses i diyen natoldaan ya way ohah nadan tatagu ya lumah'undah nan allungda ta umohongdah nan way panto ta mangmangondah hunggopan Moses. ⁹Ya an namin di hunggopan Moses i diyen natoldaan ta mi'hapit i Apu Dios ya mungkohop nan bugut hinan way panto. ¹⁰Ya tinigon'en nadan tatagu nan bugut an nungkohop on nunnanongdan timma'dog hidih nan way panton di allungda ta dayawondah Apu Dios. ¹¹Ta hi Apu Dios ya mi'hangngaban an mi'hapit i Moses an umat hinan aton nan nunggayyum an munhappitan. Ta nalpah'e on ahi umanamut hi Moses mu nan mangilog an bumodboddang i hiyan hi Joshua an imbabalen Nun ya adina taynan nan natoldaan.

Hay Dasal Moses

¹²Inalin Moses i Apu Dios di, Imbagabagam i ha'on ta ipangulu' datuwen tatagu mu tanganu onmu agge impa'innilah on nganney

pinto'muh pun'ibba'. Ya imbagam bon ha'on an innilam di ngadan'u ya alyom boy umipa'amlonga' i he'a. ¹³Ot athina'en umipa'amlonga' i he'a ya daan mo ta ipa'innilam nan pohdom hi ma'at ta hiyay unudo' ta nanongnan umipa'amlonga' i he'a. Ya nomnomnomom ot bahan an da'mi nan pinto'muh tatagum.

¹⁴Ya alyon Apu Dios di, Ha'on ya mi'yaliya' i he'a ta way atom an madinol hinan umayanyu.

¹⁵Ot alyon Moses di, Maphod ta athina Apu Dios te onha adi'a mi'yalin da'mi ot udulnay adi da'mi attog pakakon hitu. ¹⁶Te nan pi'yaliyam i da'mi ya hiyay panginnilaan nadan udum an tatagu an umipa'amlonga' i he'a ya tun ibba' an tatagum. Te onha ma'id'an da'mi ot ma'id ha nipahhiwanmih nadan udum an tataguh tun luta.

¹⁷Ot alyon Apu Dios di, Manu'eh ato' nan imbagam ya gapu ta umipa'amlong'a i ha'on ya innila' di a'atmu.

¹⁸Ot alyon Moses di, Ot athina'e ya hanat ipatigom i ha'on nan mumbinang an amaphodmu.

¹⁹Ya alyon Apu Dios di, O, ipatigo' i he'an namin nadan amaphod'u ya atbohadin ipa'innila' nan ngadan'u an Ap'apu. Te ha'on ya mabalin an ipatigo' di ule' ya homo"uh nan tagun pohdo' an pangipatigan. ²⁰Mu adim tigon di angah'u te ma'id ha taguh tigonay angah'u ya nanongnan matagu.

²¹Ot inayun Apu Dios an alyon di, Mihnup'ah tun awada' ta wahtu han doplah an mabalin an umohnongam. ²²Ta handiyan da'ah nan lingab i diyen numpingayan di doplah ya hinawanan da'ah ta'le' ta ingganah mipatigoy binang'uh ala'uha'. ²³Ta nundu'uga'e ya ahi' aanon di ta'le' ta mabalin an tigom di bonog'u mu adi mabalin hi tigom di angah'u.

Hay Nangiphodan Moses Hinan Duwan Batun Itud'an Nadan Tuguna

34 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Iphodmu ha umat hidin duwan nadampillag an batu an pina"ihmu ta itudo"u bohdi nadan intudo"uh nan namangulun batu. ²Ya nundadaan'ah bigat hi mawi"it ta tumikid'ah tun billid hi ad Sinai ta mi'dammu'an ha'on hidih uhhuna. ³Mu gahin di oha'a an umali ya abuh. Ya ibagam hinadan tatagu ta ma'id ha e munwanwannatan hinan billid an ta'on on nadan baka onu kalnero ya adida e mangan hi holo' hidi. ⁴Ot iphod Moses di duwan nadampillag an batu an umat hidin namangulu. Ta hidin hiyah mun'abigat ot tumikid hinan billid hi ad Sinai an inodnana nadan duwan batu an inunudna nan imbagan Apu Dios.

⁵Hidin immehdi ya nungkohop boh Apu Dios hinan bugut ot ipa'innilana nan ngadanan Ap'apu. ⁶Ot munla"uh hi hinangngab Moses an alyonay, Ha'on nan Dios an ma'a'ulle ya ongal di homo'na. Ya ha'on an Dios ya adi hi kittang on bimmungota'. Ya adi maluman di pamhod'u ya adi ibahhon aton

nadan ibaga'. ⁷Te nanongnay pamhod'uh linibu ya pakawano' di tataguh nan adi maphod an pangatda ya an namin an pumbahulanda. Mu adi mibahhoy pundusaa' hinadan numbahul an ingganah nan pidwan di apapuda.

⁸Ot ma'ibagan munlu'bub hi Moses ot dayawona hiya. ⁹Ot alyonay, Apu Dios, umpipa'amlonga'e i he"a ya daan mo bahan ta ipangpangulu da'mi. Manu te immannung an naligat hi e umunudan nadan tatagu mu undan adi mabalin hi linglingom nadan numbahulanmi ya nadan adi maphod an pangatmi ta nanongnan ibilang da'mih tatagum.

Hay Pidwanah Nangibagaan Apu Dios I Moses Hinadan Tuguna

¹⁰Alyon Apu Dios i Moses di, Ad uwani ya ibaga' an waday ato' hinadan tinanud Israel. Te dakol di ato' an mangipatigon didah nan abalina' an nakaskasda'aw. Ya datuwen ato' ya ma"i'd ni' ha na'atanah udum hi bobleh tun luta. Ta an namin di tagu ya innilaonda datuwen nakaskasda'aw an ato' an mamoddang i da'yu. ¹¹Mu gahin di unudonyu nadan ibaga' i da'yuh ad uwani tee. Ta hitun umayanyu ya ha"on di ukod an mangipa'aan hinadan tataguh nan awonyu an tinanud Kanaan an umat hinadan tinanud Amor ya tinanud Hit ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus. ¹²Ya tigonyu ta adi ayu mihapitan hi ibagan nadan tatagun nunhitu i dadiyen boble. Te atonyu'e ya hidiyey ayyu ahablutan. ¹³Mu haot di atonyu ya pumpa"ihyun namin nadan pundayawandan umat hinadan inha"addan batu ya numputulyu nadan pustin mangita'dog i Aserah. ¹⁴Ya adiyu ipatnan e mundayaw hinadan dios an dayawonda. Te ha"on an Dios ya adi' pohdon an waday udum hi eyu dayawon an bokon ha"on ya abuh. ¹⁵Ot tigonyu nimpe ta adi ayu mihapitan hi alyon nadan numboblehdi. Te dida ya nat'onat'on di dayawonda ya onnganda. Ya ayagan da'yu'en dida ta middum ayuh nan at'atonda ya lo'tat ya mabaliyan ayu ya ni"an ayuh nadan i'nongda. ¹⁶Ya hi'on pi'yahawaonyu nadan linala'in imbabaleyuh nadan binabain imbabaleda ya ipanguluda nadan linala'in imbabaleyuh nadan dayawonda ta du'gona'.

¹⁷Ya alyon bon Apu Dios di, Adi ayu mangiyammah binulubbulul ta hiyay dayawonyu. ¹⁸Ya inaynayyunun ngilinon nan pangananyuh nan tinapay an agge nadduman hi yist. Ta nadatngan'e nan bulan di Abib an hidiye din nakakanyuh ad Egypt ya inunudyu nan imbaga' ta adi ayu mangan hi tinapay an nadduman hi yist hi pituy algo. ¹⁹Ya idawatyun ha"on nadan panguluwan an linala'in imbabaleyu ya ta'on on nadan hopap di tangbal an imbabalen di animalyun umat hi baka onu kalnero. ²⁰Ta nan hopap di tangbal an imbabalen di dongki ya mabalin an hukkatanyu i ha imbabalen di kalnero ta hiyay i'nongyun ha"on an Dios. Mu adiyu'e pohdon an hukkatan ya mahapul an putungonyuy bagangna ta mate. Ya na'en panguluwan an lala'in imbabaleyu nimpe ya mahapul an waha pamangngadyun hiya.

Ya mahapul an way ohaon indadaana tuwali nan idawatnan ha'on.

²¹Ya mahapul an hinan mi'apituh algo ya mun'ible ayu. Te onom di algoy mabalin hi puntamuwanyu an ta'on on hinan ahingunuwan an pun'aladuwanyuh nadan puntanományu ya hinan ahi'apit ya mahapul an mun'ible ayu.

²²Ya ngilinyu bo nan ahigapas an pangidawatanyun ha'on an Dios hinan hopap di gapasonyu. Ya nginilinyu bo nan pun'apitanyuh nadan bungbunga'an ta ahi mapogpog nan hintawon.

²³Ya atawotawon ya mahapul an da'yun linala'in tinanud Israel ya mumpitlu ayun ma'amung hinan pundayawanyun ha'on an na'abbaktun Dios an dayawonyun tinanud Israel. ²⁴Ya wa'e ta un'unudonyuh nae an mumpitlu hintawon an ma'amung ayuh nan pundayawan i ha'on ya pakako' an namin nadan numboleh nadan pumboblayanyu ta pabilbillogo' nan bobleyu. Ya atbohadin ma'id ha mabalin hi mamlo i diyen eyu pumboblayan. ²⁵Ya adiyu idihhan an idawat nan tinapay an nadduman hi yist hinan i'nongyun animal. Ya hinan punnomnommanyuh nihwanganyuh ate hi ad Egypt ya tigonu ta ma'id ha mabati hinan ini'nongyu hi ingganah nan mawi'it.

²⁶Ya hay iyaliyuh nan pundayawanyu i ha'on ya nan ap'aphodan hinan mamangulun apitonyu.

Ya adiyu pundanum hinan iha'angyun ukkon an gulding nan gatas nan hi inana.

²⁷Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Itudo'mun namin danaen inali' te danaen imbagabaga' ya ato' i he'a ya nadan ibbam an tinanud Israel.

²⁸Ta napat (40) di algo ya hilong di nihaha'adan Moses hidih nan billid an agge nangnangngan ya agge im'imminnum. Ot itudo' bon Apu Dios nan Himpulun Tuguna i diyen duwan nadampillag an batu. ²⁹Ta on nalpah ot alan Moses ot dumayyuh nan billid hi ad Sinai an inodnanah diyen duwan batun nitud'an nadan Himpulun Tugun. Ya nunhiglan humiliy angahnan gapuh nan ni'happitana i Apu Dios. Mu hi Moses ya aggena innilan athidi. ³⁰Ta hidin tinigon da Aaron ya nadan ibbanan tatagu an humiliy angah Moses ya tumakutdan e mihaggon i hiya.

³¹Mu inayagan Moses dida ot umeda mo da Aaron ya an namin nadan mangipangpanguluh nadan tinanud Israel ta eda donglon nan ibagana i dida. ³²Ta on nalpah an nunhahapitda ot ahida umen namin nadan tatagu ta eda himmalunghung i Moses. Ot ibaganan didan namin nadan tugun Apu Dios an imbaganan hiyah awadanah nan billid. ³³Ya hidin indappuh Moses an imbagan namin i dida ot hu'yunganay angahna.^e

³⁴Mu wa'e ta hunggop hinan pundayawan i Apu Dios ta mi'ihapit i hiya on inaana nan inhu'yungna. Ya wa'e ta limmah'un on imbaganah nadan

^e 34:33 2 Kulintu 3:13

tatagu nan inalin Apu Dios hi ipa'innilanan dida ³⁵on hiyah diyen humiliy angahna. Ta hiya nan nalpah'en imbagana on hinu'yunganay angahna ta inggana boh on umen e mi'ihapit i Apu Dios.

Hay Tugun Hinan Habadun Tungo

35 ¹Hi Moses ya inamungnan namin nadan tinanud Israel ot alyonan diday, Datuwey imbagan Apu Dios hi unudon ta'u. ²Hinan onom di algo ya muntamu ta'u mu hinan mi'apituh algo an Habadun tungo ya pun'iblayan te niyappit i Apu Dios. Ot nan muntamu i diyen algo ya mipapate. ³Ya ta'on on ha pun'apuyanyuh baleyu ya mipagol hinan Habadun tungo.

Hay Idat Nadan Tatagu Ta Ma'usal Hinan Pundayawan

⁴Alyon bon Moses hinadan na'amung an tinanud Israel di, Hi Apu Dios ya imbagana bon alyonay, ⁵An namin ta'u ya mahapul an waday idat ta'un Apu Dios. Ot hay mabalin hi idat ta'u ya balitu' ya silber ya gombang ⁶ya nan asul onu bayulet onu mumbolah an hinulid ya napinun linen ya nan dutdut di gulding ⁷ya nan up'up di tangbal an kalnero an nakololan hi mumbolah ya nan up'up di animal hinan baybay ya nan kayiw an akasya. ⁸Ya mabalin bo nan lanan di olibo ta ma'usal hinan punhilawan ya nadan middum hinan lanan mihiit hinadan miyappit i Apu Dios ya nan maphod di hunghungnan insenso. ⁹Ya mabalin bo nan oniks ya nadan udum an nun'abalol an batu ta miha'ad hinan ephod ya nan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi.

¹⁰Alyon bon Moses di, An namin ayun waday la'ingnan mangiyammah kumpulna ya umali ayu ta iyammayu nan imbagan Apu Dios ¹¹an tabernakel.

Ta iyammayu nadan mikultina ya nadan pun'ipit ya nadan mandol hi kultina ya nadan miballabag ya nadan tu"udna ya nadan ipabunan nadan tu"udna.

¹²Ya inyammayu nan Kahun an ittuwan nadan Hapit Apu Dios ya nan kalub an ma'alih a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul nadan tatagu ya nan pangiyattangan ya nan kultinan mihawan.

¹³Ya inyammayu bo nan lamehaan an pangiha'mawan hinan tinapay an midawat i Apu Dios ya nadan udum an ma'usal i diye ya nan pangiyattangan nadan mangdon.

¹⁴Ya inyammayu bo nan punhilawan ya nadan udum an ma'usal ya nan lanan olibo ta way atonan dumilag.

¹⁵Ya inyammayu bo nan punggobhan hi insenso ya nadan pangiyattangan ya nan insenso ya nan lana ya nan kultinan mihawan hinan panto.

¹⁶Ya inyammayu bo nan gombang an punggobhan hinan mi'nong i Apu Dios ya nan ay nalagan gombang an pangiha'mawan hi mi'nong ya nan

duwan pangiyattangan ya nadan udum an mahapul hidi ya nan gombang an pun'ulahan ya nan ipattukana.

¹⁷Ya inyammayu bo nadan kultinan mihawan hi nunlini"odan ya nadan tu"udna ya nadan ipabunan dadiyen tu"ud ya nadan mikultinah nan panton nan tabernakel.

¹⁸Ya inyammayu bo nadan pahok ya nadan talin ma'usal hinan alad hi nunlini"odan.

¹⁹Ya inabolyu nadan ilubung nadan padi hinan punhilbiyandan Apu Dios. Ta nat'on nan ilubung nan nabaktun padin hi Aaron hinan ilubung nadan imbabalena.

Hay Indat Nadan Tatagu An Miyammah Nan Tabernakel

²⁰Hidin indappuh Moses ot mumpapange nadan tataguh nan nun'allunganda. ²¹Ya an namin nadan waday pinhodnan idawat i Apu Dios ya nun'iyeda. Ta nawadan namin nadan miyammah nan tabernakel ya nan mahapul hidi ya nan miyammah lubang nan padi. ²²Ta an namin nadan binabai ya linalain naminhod an mangdat ya nun'iyeda nadan idatda. Ta nadan udum ya indatday balitu' an umat hi hingat ya singsing ya nadan mibanggol ya nadan udum an balitu' di niyamma ta idawatdan Apu Dios. ²³Ya nadan udum ya inyeday napinun linen ya nan hinulid an asul ya bayulet ya mumbolah ya nadan na'abol an dutdut di gulding ya nan up'up di kalnero an nakololan hi mumbolah ya nan up'up di animal hinan baybay. ²⁴Ya nadan udum ya silber ya gombang ya kayiw an akasya. ²⁵Ya nadan binabain nala'ing an mumpudun ya nun'iyeday pinudundan napinun linen ya asul ya bayulet ya mumbolah. ²⁶Ya nadan udum an binabai ya nunlubiddah dutdut di gulding. ²⁷Ya hay inyen nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya nan nun'abalol an batu an umat hi oniks ya nadan udum an mi'alkus hinan ephod ya nan miyoddah nan ephod hi palagpag nan padi. ²⁸Ya nadan udum ya inyeday lanan di olibo ya nadan udum an middum hinan miyammah insenson maphod di hunghungna ya nan lanan mihiit hinadan miyappit i Apu Dios an usalon di padi. ²⁹Ta an namin nadan tinanud Israel an binabai ya linala'i ya nun'iyeda nan pinhoddan idawat ta ma'usal hinan imbagan Apu Dios i Moses hi iyammada.

Hay Napilih Muntamuh Nan Tabernakel

³⁰Ya alyon Moses hinadan tataguy, Hi Apu Dios ya pinto'nah Besalel an imbabalen Uri an tinanud Hur an tinanud Judah ³¹ta pabikahona nan Espirituna i hiya ta nala'ing ya waday abalinanan mangat hinadan mapmaphod di tigona. ³²Ta mabalin an iyammahana nan balitu' ya silber ya gombang hi mapmaphod di tigona. ³³Ya nala'ing bon munggutih nan nun'abalol an batu ya mumpa'ot hinan kayiw ya an namin nan

mapmaphod an miyamma. ³⁴Ta didan duwah nan hi ibbanan hi Ahisamak an tinanud Dan ya indattan Apu Dios didah la'ingdan mangitudduh udum an tataguh nan abalinandan aton. ³⁵Ta dakol nan indat Apu Dios an abalinandan umat hi mun'ammah nan kumpulan mun'a'aphod. Ya nadan udum ya nala'ingdan mun'abol ya mumboldah luput an nan hinulid an asul ya bayulet ya mumbolah di usalonda.

Ta an naminda ya nun'alala'ingdan mangat hinan tamuda.

36 ¹Alyon bon Moses di, Da Besalel i Oholiab ya an namin nadan indattan Apu Dios hi la'ing ya abalinan ya diday mangiyammah nan tabernakel an iyunnuddah nan imbagan Apu Dios.

Hay Inyalin Nadan Tatagu An Ma'usal Hinan Tabernakel

²Impa'ayag Moses da Besalel i Oholiab ya an namin nadan linala'i an waday abalinandan nalpun Apu Dios ya waday naminhoddan mi'itamu. ³Ot iyukodnan dida nan na'amung an ma'usal an nalpuh nadan ibbadan tinanud Israel. Ya hiyah diyen amawimawi"it on waday iyedan middum hinadan ma'usal. ⁴Ya lo'tat ya an namin nadan muntamu ya immeda i Moses ⁵ot alyonday, Dakol bo aya nadan inyali'alinalin nadan tatagun usalonmih nan ipiyamman Apu Dios.

⁶Ot ibagan mon Moses hinadan tatagu ta idinongdan mangiyeh nadan iboddangdah nan miyammah nan pundayawanda i Apu Dios. ⁷Te nahawwalan nan inye'inyedan ma'usal.

Nan Tabernakel

⁸An namin nadan waday punla'inganah nadan nat'onat'on an tamu ya diday nangiyammah nan tabernakel ya nadan himpulun (10) panid an luput ta mikultinah nan nunlini"odan nan tabernakel. Ta hay inyammada ya nan linen an hinulid ya asul ya bayulet ya mumbolah ot ipi'ugutdah nan nala'ing an mumbolda di kerubim. ⁹Ot pumpapaddungunday dinukken nadan kultina an napat (40) di umpi ya hay binillogda'e ya onom di umpi. ¹⁰Ya nundada"itoday hinlilimay panid. ¹¹Ya nangiphoddah nun'abali"un luput an asul ot i'ugutdah nan ohan da'ging nan nadada"it an kultina. Ya athidi boy inatdah nan da'ging nan mi'adwan nadada"it an limay panid an kultina. ¹²Ta hay in'ugutdah nan ohan da'ging nan nadada"it an kultina ya nabonglen (50) nun'abali"un luput an numpopotto'ondah nan mi'adwan nadada"it an kultina. ¹³Ya nangiyammada boh nabonglen (50) balitu' an ipit ta nundammuwonda nan numpopotto'an an nun'abali"un luput ta nangammut nan mikultinah nunlini"odan nan tabernakel.

¹⁴Ot abolonda boy himpulut ohay (11) panid hinan nalubid an dutdut di gulding ya inugutanda ta mangammut an luput an miyoddah hinan mikultinah nan tabernakel. ¹⁵Ya mahapul an pumpapaddungunday

lukudda ta hinnanapat ta limay (45) umpiy dinukkeda ya hin'o'onom di umpiy binillogda. ¹⁶Ya nundada"itonday limay panid ya ahida bo nundada"iton di onom an panid. ¹⁷Ya in'ugutda boy nabonglen (50) nun'abali"uh an luput hinan ohan da'ging nan nadada"it an limay panid. Ya athidi boy inatdah nan da'ging nan mi'adwan nadada"it an kultina. ¹⁸Ya inyammaday nabonglen (50) gombang an ipit ta mangammut nan luput an miyoddah nan kultinah nan nunlini"odan nan tabernakel. ¹⁹Ya inyammada bo nan up'up di tangbal an kalnero an nakololan hi mumbolah ta miyoddah boh nan kultinah nunlini"odan nan tabernakel. Ya inyammada nan up'up di animal an malpuh nan baybay ta hidiyey muntu'yap an miyoddah hinadan kultinah nan nunlini"odan nan tabernakel.

²⁰Ya nangiyammadah nan kayiw an akasya ta mandol hinadan kultinah nunlini"odan nan tabernakel. ²¹Ya hay dinukken di ohan mandol hi kultina ya himpulut limay (15) umpi ya hay binillogna ya baintit pituy (27) pulgada. ²²Ya an namin nadan mandol hinadan kultina on waday duwan nidongdong hi pu"una ta mabalin an mihu"updah nan ipabunanda. ²³Ta hay iyammadah mandol hinadan kultinah nangappit hi muyyadna ya bainti (20). ²⁴Ya iyammada boy napat (40) an silber an ipabunan nadan hukin nadan mandol ta hindudwah nan ohan mandol hi kultina. ²⁵Ya bainti (20) boy miyammah mandol hi nangappit hi huddo'na. ²⁶Ya napat (40) di silber an ipabunanda an hindudwah nan ohan mandol hi kultina. ²⁷Ya hay nangappit hi alimuhan di algo ya onom di mandol hi kultina. ²⁸Ot iyammada boy hindudwan mandol hi kultinah nadan duwan duggun nan tabernakel hi nangappit hi alimuhan di algo. ²⁹Ya dadiyen duwan mandol hi kultinah nan duggun nan tabernakel ya nunda"itonday mihipun hi pu"una ta ingganah baktuna an mihu'lubdah nan nun'atuligonggong. ³⁰Ta walun namin di mandol hi kultinah nangappit hi alimuhan di algo an niddum nan duwah dugguna. Ya himpulut onom (16) di silber di ipabunanda te nan ohan mandol on duway ipabunana.

³¹Ot iyammada boy liman kayiw an akasya ta mandol hinadan kultina hi nangappit hi huddo'na. ³²Ya lima boh nangappit hi muyyadna ya lima boh nangappit hi alimuhan di algo hi indoggan nan tabernakel. ³³Ta hana'e an miballabag hi gawwan nadan mandol hi kultina ya minaynayun an mihipun hi pingngitna ta inggana boh nan pingngitna. ³⁴Ya inoddahandah balitu' an namin dadiyen mandol hi kultina ya nadan miballabag an kayiw. Ya inyammada boy balitu' an nun'atuligonggong ta pangiduulandah nadan miballabag an kayiw.

³⁵Ya nan inaboldan kultina an asul ya bayulet ya mumbolah ya napinun linen an hinulid ya imboldadahdihy inyammadan kerubim. ³⁶Ot iyammaday opat an tu"ud an kayiw an akasya ot oddahandah balitu'. Ot iyammada boy

kawit an balitu' ya nadan ipabunan di tu"ud an silber. ³⁷Ot iyamman nadan nala'ing an mumbolda nan mikultinah nan panto hinan hinulid an napinun linen ya asul ya bayulet ya mumbolah. ³⁸Ot iyammada boy liman tu"ud ya kawit ta ihablayan nan kultina. Ot oddahanda nadan uhhun nadan tu"ud hi balitu' ot iyammada nadan gombang hi pangipabunan i dadiyen tu"ud.

Hay Nangiyammaan Besalel Hinan Kahun

37 ¹Inyamman bon Besalel nan kayiw an akasya hi Kahun an hay dinukkena ya napat ta limay (45) pulgada. Ya numpaddung di binillogna ya tinagena an baintit pituy (27) pulgada. ²Ot iphodnan oddahan hi namahmah an balitu' di dallomna ya nan muntigo ot alkusanah balitu' nan nundina'ging hi uhhun nan Kahun. ³Ot mun'ammah opat di natuligonggong an balitu' ot ipongnan iyammah nan opat an duggun nan Kahun ta hindudwah numbinahhel. ⁴Ot mangiyammah pangiyattangan an hay inyammana ya nan kayiw an akasya ot oddahanah balitu'. ⁵Ot pumbinahhelonan iduul hinadan nun'atuligonggong hinadan duggun nan Kahun ta pangiyattangan nadan mangdon.

⁶Ot iyammana bo nan kalub nan Kahun an hay iniphodna ya nan namahmah an balitu' an hay dinukkena ya napat ta limay (45) pulgada. Ya hay binillogna ya baintit pituy (27) pulgada. ⁷Ot ingammutnan iyammahdi nan duwan kerubim an hay inyammana ya nan balitu' an pinandayna ⁸ta nihamad an niha"ad hi numbinnongwah nan uhhun nan kalub nan Kahun. ⁹An nunhanggabona dadiyen kerubim mu inyuhdungdah nan kalub ot bitbitonay paya'da ta nahophopan nan kalub.

Nan Lamehaan

¹⁰Ot iyammana bo nan akasya hi lamehaan an hay dinukkena ya tuluy umpi ya hay binillogna ya ohay umpi ta han godwa. Ya hay tinagena ya duway umpi ta han godwa. ¹¹Ot oddahanah namahmah an balitu' ot alkusana boh balitu' an namin nan nundina'ging hi uhhuna. ¹²Ot ha"adana nan nundina'ging hi tuluy pulgaday binillogna an kayiw ot alkusanah balitu' di nunlini"odan. ¹³Ot iyammana boy opat di natuligonggong an balitu' ot idikkitnah nan opat an hukin nan lamehaan ¹⁴hi da"ul nan da'gingna ta iduulan nan pangiyattangan. ¹⁵Ya hay inyammanah nan pangiyattangan ya nan kayiw an akasya ot oddahanah balitu'. ¹⁶Ot iyammana bo nadan ma'usal hidin umat hi duyu ya basu ya malukung ya pannuman an ittuwan di ma'inum an midawat i Apu Dios. Ya an namin datuwen miha"ad hinan lamehaan ya namahmah an balitu' di inyammada.

Nan Punhilawan

¹⁷Ot pandayona nan namahmah an balitu' hi punhilawan. Ta ohan nangammut an balitu' nan mihipun hi pu"una ya nan nigawwan ay

adolna ya nan alkusnan umat hi habhabung ya nadan hapangna ya nadan hilawna. ¹⁸Ta onom nadan ay hapang an hilaw te hintutluh numbinahhel. ¹⁹Ya way ohah nan ay hapang ya na'alkusan hi tulun natuntunud an ay habung di almon. ²⁰Ya nan nigawwan ay adol nan punhilawan ya opat nan natuntunud an ay habung di almon. ²¹Ta ohay ay nuwanin habung on numbinahhel hi baktunay duwan hilaw ta ingganah nan mi'atlun habung. Ta hintutluh numbinahhel nan numpopotto'an an hilaw. ²²Ta an namin nadan alkusnan ay habung ya nan tulun numpopotto'an an hapang ya oha nan nangammut an namahmah an balitu' an pinandayna.

²³Ot iyamma bo nan pitun ay basun punhilawan ya nan pumputul hi mitsa ya nan pangiamungan hi gubu an hay inyamma ya nan namahmah an balitu'. ²⁴Ta tulumpulut opat (34) di kilun namahmah an balitu' di na'usal ot ahi magibbuh nan punhilawan an niddum nan umat hi pangiamungan hi gubu ya nadan udum.

Nan Punggobhan hi Insenso

²⁵Ot iyamma bo nan punggobhan hi insenso an kayiw an akasya. Ya hay dinukkena ya ohay umpi ta han godwa an numpaddung hinan binillogna an oha boy umpi ta han godwa. Ya hay tinagena ya tuluy umpi. Ya hinan opat an dugguna ya iniphodnahdiy ha'gud an ningammut hinan kayiw an akasya. ²⁶Ot oddahanah balitu' nan uhhuna ya an namin nan muntigoh nunlini"odan ya nan opat an ha'gud. Ot alkusanah balitu' nan nundina'ging hi da"ul nan uhhuna. ²⁷Ot iyammanay opat di natuligonggong an balitu' ot i'apyana dadiye ta hindudwah nan numbinahhel. Ta hidiy pangiduulandah nan pangiyattanganda. ²⁸Ya hay inyamma i dadiyen pangiyattangan ya kayiw an akasya ot oddahanah balitu'.

²⁹Ot mangiyamma nadan nala'ing an mangiyammah lana hi lanan usalon di padi ya nan mapmaphod di hunghungnan insenso.

Nan Punggobhan Hi Mi'nong I Apu Dios

38 ¹Inyammada bo nan kayiw an akasya hi punggobhan hi mi'nong i Apu Dios. Ya hidiyen iniphodda ya numpapaddungonda nan opat an da'gingna an himpipituy umpi ta han godwa. Ya hay tinagena'e ya opat di umpi ta han godwa. ²Ot iyammada bo nan ha'gud hinan opat an dugguna an ingngammutdah nan kayiw an akasya hi punggobhan hi mi'nong an na'oddahan hi gombang. ³Ya an namin nadan ma'usal hidi an umat hinadan banga ya nadan punggaud hi gubu ya nadan malukung an duyu an iha"adan di dala ya nadan tibi' di dotag ya nadan pangittuwan hi bala ya hay iyammada ya nan gombang. ⁴Ot iyammada bo han ay nalagan gombang ot uhungondah nan punggobhan ta nipogpog hinan

gawwana. ⁵Ot ha'adandah opat di gombang an nun'atuligonggong nan punggobhan hi mi'nong ta pangiduulandah nan pangiyattangan. ⁶Ta iniphodday duwan pangiyattangan an kayiw an akasya ot oddahandah gombang. ⁷Ot iduuldah nan numbinahhel i diyen punggobhan hi mi'nong ta midadaan hi pangiyattanganda ya hidiyen punggobhan ya nadingding hi kayiw mu nabaoy dallomna.

Nan Besin An Pun'ulahan

⁸Inyammada bo nan gombang an besin ya nan gombang an ipabunana an hay inyammada ya nan indat nadan binabain muntamuh nan way panton di pundayawan an dadiye nan gombang an diggald.

Nan Alad Hi Nunlini"odan Nan Pundayawan

⁹Inyammada bo nan mi'alad an kultina hi nunlini"odan nan lita"angan nan tabernakel an hay dinukken nan nummuyyad ya umeh hingгахut ta nabongley (150) umpi. Ya hay inyammada ya nan napinun linen. ¹⁰Ya hay tu"ud di mandol hi kultina ya bainti (20) an impabundah baintin (20) gombang. Ya hay inyammadah baddong ya kawit ya nan silber. ¹¹Ya hay dinukken'en nan kultinah nangappit hi huddo'na ya numpaddung hinan kultinah nangappit hi muyyadna an hingгахut ta nabongley (150) umpi ya bainti (20) boy tu"udna an nipabundah baintin (20) gombang. Ya hay inyammada nimpeh kawit ya baddong ya nan silber.

¹²Ya hay dinukken'en nan kultinah nangappit hi alimuhan di algo ya napitit limay (75) umpi. Ya himpuluy (10) tu"ud di mandol hi kultina ya himpulu (10) boy nipabunanda. Ya atbohдин hay inyammadah kawit ya baddong ya nan silber. ¹³Ya athidi bon napitit limay (75) umpiy dinukkenah nangappit hi tuluwan di algo. ¹⁴Ya hinan way geyt ya nundinomng di kultina an hay dinukkena ya baintit duwa ta han godway (22 ½) umpi. Ya hi nangappit hi winawwan ya tuluy tu"udna ya tulu boy ipabunanda. ¹⁵Ya hay nangappit hi iniggid ya atbohдин hay nikultina ya baintit duwa ta han godway (22 ½) umpiy dinukkena. Ya tuluy tu"udna ya tulu boy nipabunanda. ¹⁶Ya an namin nadan kultinan mi'alad hi nunlini"odan nan tabernakel ya napinun linen di niyamma. ¹⁷Ya hay ipabunan nadan tu"ud ya gombang. Ya hay inyammadah kawit ya baddong ya nan silber. Ta an namin nadan tu"ud ya naha"adan di uddudah silber an punhablayan. ¹⁸Ya nan kultinan mihawan hinan geyt ya tulumpuluy (30) umpiy dinukkena. Ya hay impiyammadah nan nala'ing an mumbolda ya nan napinun linen an hinulid ya asul ya bayulet ya mumbolah. Ya hay tinagena'e ya pituy umpi ta han godwa an nipaddung hi tinagen nan nikultinah nunlini"odan. ¹⁹Ya hay inyammadah tu"ud ya opat an nipongdan nipabun hi opat bon gombang. Ya hay inyammadah nan kawit ya baddong ya nan silber. Ot oddahanda

bo nan uddun nan tu"ud hi silber. ²⁰Ya an namin nadan pahok an ma'usal hinan tabernakel ya nan nunlini"odana ya gombang di inyammada.

Hay Bilang Di Na'usal Hinan Niyammah Nan Tabernakel

²¹Hay bilang nadan balitu' ya silber ya gombang ya nadan udum an ma'usal hinan tabernakel ya intudo' nadan tinanud Libay te hiyay imbagan Moses. Ta nan padi an hi Itamar an imbabalen Aaron di mumpapto' i diyen tamu. ²²Ya nan apapun Hur an imbabalen Uri an nalpuh nan tinanud Judah an hi Besalel di nangiyammah nadan imbagan Apu Dios i Moses. ²³Ya hay bimmoddang i hiya ya hi Oholiab an imbabalen Ahisamak an tinanud Dan. Hiya ya nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya nala'ing bon munnomnom hi maphod an iyamma ya nala'ing bon mumboldah luput an hay usalona ya hinulid an asul ya bayulet ya mumbolah.

²⁴Hay ngammut di indat nadan tataguh balitu' an na'usal hinan pundayawan ya hiyam di gahut ta nahiyam ta lima ta han mahuluk hi godway (995.6) kilu.

²⁵Ya hay indatdah silber ya tuluy libut opat di gahut ta han baintit opat ta han mahuluk hi godway (3,424.6) kilu. ²⁶Ya hay nangdat i datuwen silber ya nadan linala'in mihipun hi baintiy (20) tawonda ya nadan mahuluk hi baintiy (20) tawonda. Ya hay bilang di linala'in nangdat ya onom di gahut ta tuluy libu ta han limay gahut ta nabongle (603,550). ²⁷Ta nan tuluy libu ta han nanom (3,060) di kilun di silber ya inyammadah hinggahut (100) an ipabunan nadan mandol hi kultinan nan tabernakel ya nadan tu"ud nan pangihablayan hinan kultinah dallom nan tabernakel. Ya hay na'usal hi silber hinan ohan ipabunan di mandol hi kultina ya umeh tulumpulu ta han godway (30.6) kilu. ²⁸Ya nan nahawwal an mahuluk hi godway kilun silber ya inyammen da Behalel hinan pangihablayan hi kultina ya kawit ot oddahandah silber di uddun nadan tu"ud.

²⁹Ya hay inamung nadan tatagu hi gombang ya duway libut opat di gahut ta han walu ta han godway (2,408.5) kilu. ³⁰Ta hiyay inyammadah ipabunan nadan tu"ud hinan panton nan tabernakel ot usalonda nadan udum an gombang hinan punggobhan hi mi'nong ya nan ay nalaga ya nadan udum an ma'usal hidi. ³¹Ot iyammaday udum hinadan pangipabunan hinadan tu"ud hi nunlini"odan ya nadan pahok an ma'usal hinan tabernakel ya nadan alad hi nunlini"odan nan lita"angana.

Nan Lubung Di Padi

39 ¹Hay inaboldah lubung di padi hinan punhilbiyandah nan pundayawan i Apu Dios ya nan hinulid an asul ya bayulet ya mumbolah. Ya athidi boy inyammadah nan lubung nan nabaktun padin hi Aaron ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

Hay Inyammadah Nan Ephod

²Hay inyammadah nan ephod ya nan napinun linen ya nan hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah. ³Ya hay inatdan nangiphod hi hinulid an balitu' ya pinandayda nan balitu' ta ay papel di iningpihna ot ahida kaltikaltibon ot ahi iboldan di nun'ala'ing an mumbolda. ⁴Ya nan ephod ya duway panid an luput ta mibonog di oha ya mipalagpag di oha ot ha"adandah pumpattitan nan mipu'ol ta pundammuwanda. ⁵Ya nan balikisna ya ningammot hinan ephod ta numpaddung di tigoda an hay ipiyammadah nan nala'ing an mumbolda ya nan napinun linen ya nan hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

⁶Ot ipakladah nan balitu' nan duwan nabalol an batu an oniks. Ot itudo'dahdih nan oniks di ngadan nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel. ⁷Ot i'ugutdah nan mipu'ol hinan ephod ta nanongnan mipapanomnom nadan tinanud Israel ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

Nan Miyoddah Hinan Ephod Hi Palagpag Nan Padi

⁸Ot iyammada bo nan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi an hay inyammada ya nan ibban nan niyammah ephod an napinun linen ya hinulid an balitu' ya asul ya bayulet ya mumbolah an inyammah di nala'ing an mumbolda. ⁹Ya hay a'atna ya luput an nakupin an numpapaddung nan opat an da'gingna an hinhihiyam di pulgada. ¹⁰Ot i'ugutdahdiy opat di nalinlinyan nun'abalol an batu. Ta hinan namangulun linya ya in'ugutda nan rubi ya topas ya beril. ¹¹Ya hinan mi'adwan linya ya nan torkois ya sapira ya emerald. ¹²Ya hinan mi'atlun linya ya nan jasint ya agate ya ametis. ¹³Ya hinan mi'apat an linya ya nan krisolayt ya oniks ya jasper. Ya an namin danaen nun'abalol an batu ya impakladah balitu'. ¹⁴Ot ipongdan itudo' i dadiyen himpulut duwan (12) batu di ngadan nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel.

¹⁵Ot iyammada nan ay na'apid an namahmah an balitu' ta puntayunda i diyen miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi.

¹⁶Ot iyammada boy duwan ay singsing an balitu' ot i'ugutdah nan duwan numbaktun duggun diyen miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi. ¹⁷Ot itayunda nan ay na'apid an namahmah an balitu' hinan duwan ay singsing. ¹⁸Ot itayunda nan bongwahna hinan oniks hinan ephod hinan mipu'ol. ¹⁹Ot ha"adanda boh ay singsing an balitu' ya in'ugutdah nan dallom nan duwan nunda"ul an duggun nan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi. ²⁰Ot iyammada boy duwan ay singsing an balitu' ot i'ugutdah baktun nan balikis nan ephod. ²¹Ot tayunandah asul an hinulid nan numpotto'an nan duwan ay singsing hinan miyoddah hinan

ephod hi palagpag nan padi hi way baktun di balikisna ta mihamad an midakop ta adi munlaplape ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

Nadan Udum An Ilubung Nan Padi

²²Nan adukken lubung an iyoddahan nan ephod ya hay inabolda i diye ya nan hinulid an asul. ²³Ot i'ugutdah nan mibagang di na'abol ta adi mahethet. ²⁴Ot mun'ammada boh ay bungan di pomegranet an hay inyammada ya nan hinulid an napinun linen ya asul ya bayulet ya mumbolah. Ot i'ugutdah nan migayadan ta ahitanattayunda. ²⁵Ot mangiyammada boh nan namahmah an balitu' hi kikitang an batingting ot ibattabattandan i'ugut hinadan pomegranet ²⁶ta nali'li'woh nan gayadan ta hidiyey ilubung nan padi hinan punhilbiyandah nan tabernakel ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

²⁷Ot iyammaan bon nadan nala'ing an mun'abol hi napinun linen da Aaron ya nadan linala'in imbabalena hi munggayyadan an lubung ²⁸ya turban ya pongot ya putut an pantalon. ²⁹Ya nan miwakoh adolda ya hay miyamma ya nan napinun hinulid an linen ya asul ya bayulet ya mumbolah an iyamma di nala'ing an mumbolda ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

³⁰Ot iyammada hah nan namahmah an balitu' ot itudo'dahdiy, Niyappit i Apu Dios. ³¹Ot ga'odandah linubid an asul ot i'ugutdah nan turban ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

³²Ta hidiyey nagibbuhan nan tabernakel an pi'dammuwanda i Apu Dios an inunuddan namin nan imbagan Apu Dios i Moses. ³³Te inyen nadan tatagu i Moses nadan miyammah nan tabernakel an umat hinadan kultina ya nadan pun'ipit ya nadan mandol hi kultina ya nadan miballabag ya nadan tu"ud ya nadan ipabunan nadan tu"ud. ³⁴Ot iyeda bo nadan kultina an hay niyamma ya nan up'up di tangbal an kalneron nakololan hi mumbolah ya nan miyoddah an up'up di animal hinan baybay ya nan kultinan mihawan hinan Kahun. ³⁵Ot eda iha"ad nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya nan kalubna an ma'alih a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul nadan tatagu ya nan pangiyattanganda i diye. ³⁶Ot iyeda bo nan lamehaan ya nadan mahapul hidi ya nan tinapay an midawat i Apu Dios ³⁷ya nan balitu' an punhilawan ya nan lanan di olibo an ma'usal ta ahi dumilag ya nadan udum an ma'usal hidi. ³⁸Ot iyeda bo nan balitu' an punggobhan hi insenso ya nan lana an mihiit hinadan miyappit i Apu Dios ya nan maphod di hunghungnan insenso ya nan mikultinah nan panton nan tabernakel. ³⁹Ot iyeda bo nan gombang an punggobhan hi mi'nong ya nan mi'apyahdin ay nalagan gombang ya nadan pangiyattangan an kayiw ya an namin nadan mahapul hidi. Ot iyeda bo nan besin ya nan

ipattukana ⁴⁰ya an namin nan kultinan mihandih nan lita"anganah nan nunlini"odan ya nan geytna ya nadan pahok ya tali ya an namin nadan mahapul hidi i diyen tabernakel an pi'dammuwan i Apu Dios. ⁴¹Ot iyeda bo nan mun'aphod an lubang di padi an ilubung da Aaron ya nadan linala'in imbabalenah nan punhilbiyandan Apu Dios.

⁴²Ta inat nadan tinanud Israel an namin nan miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses. ⁴³Ya hidin tinigon Moses dadiyen namin ya immannung an niyunnudandah nan imbagan Apu Dios. Ot inayunan wagahan dida.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Pangipata'dogandah Nan Tabernakel

40 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, ²Hay pangipata'doganyuh nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on ya hitun madatngan nan mamangulun algoh nan mamangulun bulan. ³Ta ipaghopyuhdi nan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios ya inha"adyu nan kultinana ta mahawanan. ⁴Ya impaghopyu bo nan lamehaan ya inha'moyuhdi nadan mahapul an miha'mohdi. Ya impaghopyu nan punhilawan ya tinolganuy nadan hilawna.

⁵Ya impaghopyu bo nan balitu' an punggobhan hi insenso ya inha"adyuh way potto' nan Kahun. Ya ahiyu mohpe inhable nan kultinan nan panto.

⁶Ya inha"adyuh dommang nan panto nan punggobhan hi mi'nong. ⁷Ya inha"adyu nan ongal an besin hi numbattanan nan tabernakel an pi'dammuwanyu i ha'on ya nan punggobhan hi mi'nong ya inittuwanyuh liting. ⁸Ya kinultinaanyu nan nunlini"odan nan lita"angan nan tabernakel ya kinultinaanyu bo nan geytna. ⁹Ya inalam nan lana ya em nunwalaghi'an nan tabernakel ya an namin nadan gina'un wahdi ta wan miyappitda i ha'on. ¹⁰Ya winalaghi'am bo nan punggobhan hi mi'nong ya an namin nan wahdin ma'usal ta miyappitdan ha'on ¹¹ya inatmu bohdi hinan ongal an besin ya nan nipabunana.

¹²Ya inyem mohpe da Aaron ya nadan linala'in imbabalenah nan way panton nan tabernakel ya nun'ulahom didah liting. ¹³Ya impilubungmun Aaron nan lubang di padi ya hiniitam di ulunah lana ta miyappit i ha'on ta hiyay padin munhilbin ha'on. ¹⁴Ya impilubungmuh nadan imbabalena nan naptu' an ilubungda. ¹⁵Ya hiniitam di uluda hi lana ta umat hinan inatmun amada ta diday padin munhilbin ha'on. Ya gapuh nan nangihiitam hi lana hi uluda ya mibilangdah padi ya ta'on on nadan tanudanda.

Hay Nangipiyamaan Moses Hinan Tabernakel

¹⁶Hi Moses ya inatnan namin nadan imbagan Apu Dios hi atona. ¹⁷Ta hidin ohay algo han nibaluh din mamangulun bulan hidin mi'adwah tawon

hi nakakandah ad Egypt ot ipata'dogda nan tabernakel. ¹⁸Ya hay inatdan nangipata'dog ya indaanda ni' nadan ipabunana ot ahida ipata'dog hidi nadan mandol hi kultina ot ballabagandah nadan tabla dadiyen mandol hi kultina. Ot ipata'dogda nadan tu'ud. ¹⁹Ot oddahanda nadan kultinan nan tabernakel ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios. ²⁰Ot alan Moses nan duwan batun nitud'an nadan Himpulun Tugun Apu Dios ot ena ittuh nan Kahun ot iduulnahdi nan kayiw an pangiyattangan nadan mangdon ot ahina kaluban hinan kalub an ma'alih a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul nadan tatagu. ²¹Ot ipaghodah diyen Kahun hinan tabernakel ot handiyanah nan kultina ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios hi atona. ²²Ot iyeda nan lamehaan hidih nan bahhel nan nakultinaan ot iha"addah nangappit hi huddo'na. ²³Ot iha"addah nan lamehaan nan tinapay an nidawat i Apu Dios ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

²⁴Ot iyena bo nan punhilawan ot iha"adnah dommang nan lamehaan hi nangappit hi muyyadna. ²⁵Ot tolgana dadiyen hilaw hidi ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

²⁶Ot ipaghopna bo nan balitu' an punggobhan hi insenso hi hinanggab nan nakultinaan. ²⁷Ot gobhonahdi nan mapmaphod di hunghungnan insenso ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

²⁸Ot kultinaanda mohpe nan panton nan tabernakel. ²⁹Ot eda iha"ad nan punggobhan hi mi'nong hinan nihaggon hinan way panton nan tabernakel an pi'dammuwan i Apu Dios ot i'nongdahdi nadan maghob an mi'nong ya nadan miwadat i Apu Dios an makan ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

³⁰Ot ena bo iha"ad nan besin hinan numbattanan nan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ot talwanah liting ta pun'ulahan nadan padi. ³¹Ta hidiy e nun'ulahan da Moses ya hi Aaron ya nadan linala'in imbabalen Aaron hi ta'leda ya hukida ³²on ahida hunggop hinan pi'dammuwan i Apu Dios ya ta'on on hinan umayandah nan punggobhan hi mi'nong ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

³³Ot kultinaan da Moses nan nunlini"odan ta waday lita"angan nan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ot kultinaanda bo nan geyt nan lita"angan. Ta hidiyey nagibbuan diyen inyamada.

³⁴Indani ya nahophopan hi bugut hidiyen pi'dammuwan i Apu Dios ta napnu nan tabernakel hinan binang Apu Dios.

³⁵Ta ma"id ha aton Moses an hunggop hidi.

³⁶Ta nihipun i diye ya ingganah on tigon nadan tinanud Israel an tumage nan bugut hi baktun nan tabernakel on ahida palu'ahon hidiyen tabernakel ta inayundah nan pumbaatanda. ³⁷Mu agge'e ni' timmage nan bugut hinan tabernakel ya adida makak nadan tatagu.

³⁸Ta athi'athidiy na'at i diyen eda immaninnabatan. Te mapatal'e on wada nan bugut hi baktun nan tabernakel. Ya nahdom'e on ay mundalang an apuy ta mabalin an panigan nadan tatagu.

Lebitikus

(Leviticus)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hay nitudo' ituwen liblu ya nadan mahapul an aton nadan tinanud Israel ta mabalin an ibilang Apu Dios dida hi malinis. Ya hay ohan atonda ta mabalin an mibilangdah malinis ya nan pangidawatandah nadan nitugun i dida an idawatdan Apu Dios. Ya hay pinilin Apu Dios hi munhilbi an padi ya hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena ta diday mangidawat hinadan iyen nadan ibbadan tatagu an midawat i Apu Dios. Ya intugun bon Apu Dios an mahapul an nan miyunnudan hinan pohdona di pangatda ta umatda i hiya te hidiyey umipa'amlong i hiya. Ya intuguna bo an mahapul an pohpohdonday ibbada an umat hi naminhoddah adolda.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Nadan maghob an mi'nong (Lebitikus 1:1-7:38)
  2. Hay niyappitan nadan imbabalen Aaron an mumpadi (Lebitikus 8:1-10:20)
  3. Nadan mibilang hi malinis ya nadan mibilang hi nalugit an animal (Lebitikus 11:1-16:34)
  4. Hay eda pangi'nongan hinadan i'nongda ya nadan nat'onat'on an tugun Apu Dios (Lebitikus 17-25)
  5. Hay aton Apu Dios hinadan tinanud Israel hi'on nan tugunay unudonda ya hay dusan nadan mumpungngohe (Lebitikus 26:1-46)
  6. Hay aton an mamangngad hinan nibilang tuwali hi bagin Apu Dios (Lebitikus 27:1-34)
-

Nan Maghob An Mi'nong

1 ¹Han ohan algo ya inayagan Apu Dios hi Moses hinan tabernakel ot alyonay, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an datuwe nadan mahapul an ma'unud hi'on waday idawatyun ha'on.

Onha animal di midawat ya gahin di ohah nadan pinanganyun baka onu kalnero onu gulding. ³Ta wada'ey i'nong nan ohan tagu hi maghob

an mi'nong i ha'on ya mahapul an ha tangbal hi baka an ma'id ha bahbahna. Ta iyenah nan way panton nan tabernakel ta wan abuluto' an Dios. ⁴Ya inha'mon diyen taguh ulun nan maghob an mi'nong an animal ta wan abuluto' ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna. ⁵Ya pinaltinahdih diyen baka hinan pi'dammuwanyun ha'on an Dios. Ya inalnan nadan padin imbabalen Aaron nan dalana ta eda iwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong hi hangngab nan tabernakel. ⁶Ya inaana nan up'up diyen pinaltina ya dinautna ya ahina tinogtog. ⁷Yaden pun'iphod nadan padin imbabalen Aaron an pumpalpag nadan itunguh nan punggobhan hi mi'nong ta apuyanda. ⁸Ya inalada mohpe nan dotag an ta'on on nan uluna ya nadan tabana ta iphodnan palpagon hi uhhun nan mundalang an itungu hinan punggobhan hi mi'nong. ⁹Ya inulahan diyen tagu nadan minalutuna ya an namin nadan wadah dallom di putuna ya nadan huki ta ahi e gobhon nan padi hinan punggobhan hi mi'nong i ha'on. Ot nan hunghung datuwe ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

¹⁰Mu onha hay iyalidan mi'nong ya kalnero onu guldung ya mahapul an ha tangbal an ma'id ha bahbahna. ¹¹Ya hay ena pamatayan ya hidih nan nangappit hi huddo' nan punggobhan hi mi'nong an nihangngab hinan pi'dammuan i ha'on an Dios. Ya inalnan nadan padin tinanud Aaron nan dalana ta eda iwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ¹²Ya tinogtogna nan dotag ya ahi inalnan nan padi ta iphodnan palpagon hi uhhun nan mundalang an itungu an middum nadan tabana ya nan uluna. ¹³Mu mahapul an ulahan diyen tagu nan minalutu ya an namin nadan wadah dallom di putuna ya nadan huki ta pi'ighob nan padi ta maghob an mi'nong an namin i ha'on. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

¹⁴Mu onha hamuti nan ipi'nong nan tagu ta maghob an mi'nong i ha'on an Dios ya mahapul an ha palluma. ¹⁵Ta iyen nan padi nan hamuti hinan punggobhan hi mi'nong ya intilonay bagangna ta ingganay mihiwwe nan ulu ya intunguna nan ulu ya inihihanay dalana hinan da'ging nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁶Ya ahina inaan nan bintuulna ya intopalnah nan pangitopalindah dapul hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wahnang punggobhan hi mi'nong. ¹⁷Ya inidonah paya' nan hamuti ya binuklina ya intungunah nan apuy hinan punggobhan hi mi'nong. Ot hinaen maghob an mi'nong ya umipa'amlong di hunghungna i ha'on an Dios.

Nan Midawat I Apu Dios An Nalpuh Nadan Inapitda

2 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Wa'et hay idawatyu ya malpuh nan ginapasyu ya mahapul an gilingonyu ta mumbalin hi napinun alina ya hiniitanyuh mantekan di olibo ya hina"adanyuh insenso. ²Ya inyeyuh

nadan padin tinanud Aaron. Ta gamalon nan padi dohah nan alinan nadduman hi mantekan di olibo ya iniddumnan namin nadan insenso ya ginhobnah nan punggobhan hi mi'nong ta mipatigon nidawat i ha'on an Dios. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios. ³Ya nan nabati i diyen alina ya niyappit i ha'on an Dios ta hiya nan nadan padi ya ammunay idatana.

⁴Mu wa'et hay iyaliyu ya tinapay an miha"ang hi pugun ya mahapul an ha napinun alina di apyonyu an udmanyuh mantekan di olibo mu adiyu udman hi yist. Ya mabalin bo nan ma'ingpin tinapay an ma'id nimpe ha niddum hi yist mu ihiityuh uhhuna nan mantekan di olibo. ⁵Ya hi'on hay pangiha"anganyuh nan midawat an makan ya nan pinakawan ya mahapul an ha napinun alinay apyonyu an udmanyuh mantekan di olibo mu adiyu bo damdama udman hi yist. ⁶Ya nalutu'e ya inupi'upingyu ya hiniitanyu boh mantekan di olibo ya ahiyu mohpe indawat. ⁷Ya hi'on nan idawatyu ya miha"ang hinan ma'ingpin pinakawan ya atbohadin mahapul an napinun alinay apyonyu an ha"adanyuh mantekan di olibo. ⁸Ta kumpulna i datuwey atonyun mangiha"ang hinan midawat i ha'on an Dios ya inyeyuh nan padi ta iyenah nan punggobhan hi mi'nong. ⁹Ta uppingona ha kittang ya ginhobna ta mipatigon nidawat i ha'on an Dios. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on. ¹⁰Ya nan nabatin tinapay ya bagin nadan padi te niyappit i ha'on an Dios.

¹¹Ya mahapul an na'en maghob an midawat i ha'on an nalpuh nan ginapasyu ya adi madduman hi yist onu danum di iyukan te paniyon gobhon hinan punggobhan hi mi'nong. ¹²Manu te mabalin an iddumyu nan danum di iyukan onu nan yist hi'on nan pangiddumanyu ya nan idawatyun hopap di inapityu. Mu adi nimpe mabalin hi middum hinan maghob an mi'nong. ¹³Ya adiyu linglingon an iddum hinan alinan idawatyu nan ahin an mangipanomnom hinan imbaga' an Dios i da'yu.

¹⁴Ya wa'e ta nan idawatyu ya nan hopap di inapityu ya mabalin an nan nahanglag an agge napinuy gilingna. ¹⁵Ya na'e an alina ya hiitanyuh mantekan di olibo ya iniddumyu nan insenso ta midawat i ha'on. ¹⁶Ta gobhon nan padi ha kittang hinan punggobhan ta mipatigon nidawat i ha'on. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

Hay Mi'nong Hi Pi'hayyupan I Apu Dios

3 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Hi'on hay i'nong di ohan tagu hi pi'hayyupana i ha'on ya ha baka ya mahapul an ha ma'id ha bahbahnan tangbal onu tinna. ²Ya inyenah nan panton nan tabernakel ya inha'monay ta'lenah ulun nan baka ya pinaltinahdi. Ya inalan nadan padin holag Aaron nan dalana ya eda inwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ³Ya hidiyen mi'nong hi pi'hayyupana i ha'on an Dios ya mahapul hi maghob an namin nadan taban wah dallom nan

putuna ⁴ya nan duwan batin ya nan nili'mut hidin taba an nihaggon hinan ulpu ya nadan nili'mut hinan alte ta maghob an mi'nong i ha'on an Dios. ⁵An namin datuwe ya e gobhon nadan padin holag Aaron hinan mundalang an apuy hinan punggobhan hi mi'nong. Ot nan hunghung datuwe ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

⁶Ya onha kalnero onu gulding di i'nong di ohan tagu hi pi'hayyupana i ha'on an Dios ya mabalin an ha tangbal onu tinna an ma'id ha bahbahna. ⁷Ya wa'et kalnero nan ena i'nong ya iyenah nan pi'dammuwanyun ha'on an Dios ⁸hinan way hunggopan hinan tabernakel ya inha'monay ta'lenah ulun nan kalnero ya pinaltinahdi. Ta alan nadan padi nan dalana ya eda inwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ⁹Ya inaana nan mataban iwitna ya dinautna ta aanonan namin nadan tabah dallom di putuna. ¹⁰Ya inaana bo nan duwan batin ya nan taban nili'mut hidi ya nan maphod an bongwah nan alte. ¹¹Ya inalana nan padi datuwen namin ya ena ginhob hinan punggobhan ta mi'nong an makan i ha'on an Dios.

¹²Ya hi'on gulding nan i'nong nan tagu ya athidi bon iyenah nan pi'dammuwanyun ha'on ¹³hinan way hunggopan hinan tabernakel ya inha'monay ta'lenah ulun diyen gulding ya pinaltina. Ya e nun'iwalaghi' nadan padi nan dala hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁴Ya inaana nadan maghob an mi'nong an umat hinadan tabah dallom nan putu ¹⁵ya nan duwan batin ya nadan taban nili'mut hidi ya nadan nili'mut hinan alte. ¹⁶Ta e gobhon nan padi dadiyen makan te niyappit dadiyen namin i ha'on an Dios. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

¹⁷Ta datuwey unudonyu an ta'on on idanay awadanyu ya ta'on on nadan mapalpalog an matanudan. Ya tigonyu ta adiyu anon nan taba ya dala.

Hay Mi'nong Hi Apakawanan Di Bahul An Agge Inatta

4 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an wa'et waday numbahul te waday aggena inunud hinadan tugun'u an ta'on on aggena inatta ya datuwey mahapul an atona. ³An umat hinan nabaktun padi hi'on numbahul an aggena inatta ya milaggat ayun namin hinan bahulna. Ot mahapul an alana ha ma'id ha bahbahnan kilaw an baka ta mi'nong hi apakawanan di bahulnan aggena inatta. ⁴Ya inyenah nan way panton nan tabernakel ya inha'monay ta'lenah nan ulun nan baka ya ahina pinaltihdi. ⁵Ya inighopna dohah nan dalah nan tabernakel. ⁶Ya intamolnay ohah nan gamatnah nan dala ya nun'iwalaghi'nah mumpipituh nan kultinah nan kuwartu' an Dios. ⁷Ya inhiitna dohah nan dalah nadan ha'gud^a an nipong hinadan duggun nan punggobhan hi insensohdi hinan

^a 4:7 Nan ha'gud ya hay niyamma ya bokon ha'gud di animal te batu ya hay pohdon nan ha'gud an ipa'innila ya nan a'at di bikah Apu Dios.

kuwartu' an Dios. Ya ahina mohpe e ingkuyag nan nabatin dalah way pu'un nan punggobhan hi mi'nong hidih nan way panton nan tabernakel. ⁸Ya inaan namin nadan tabah nan putuna ⁹ya nan duwan batin ya nadan taban nili'mut hidi ya nadan nili'mut hinan alena. ¹⁰Ya ena ginhob datuweh nan punggobhan hi mi'nong an umat hi atonah nan taban nan mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on an Dios. ¹¹Mu nan adol diyen baka an nilagat di up'upna ya lamohna ya uluna ya hukina ya an namin nadan wah dallom di putuna ya nan lugit an wahdih putuna ¹²ya mahapul an iyeyuh nan nibata'an hinan nun'allunganyu an nibilang hi malinis an puntopalan hi dapul ya ginhobyuhdi.

¹³Mu hi'on an namin ayun tinanud Israel ya numbahul ayu te waday aggeyu inunud hinadan tugun'u an ta'on on aggeyu inatta ¹⁴ta na'innilaanyu'e an numbahul ayu ya mahapul an eyu alan ha kilaw an baka ya inyeyuh nan way panton nan tabernakel. Ta hidiyey mi'nong hi apakawanan di bahulyu. ¹⁵Ya inha'mon nadan ap'apun di himpahimpamu'un di ta'ledah ulun nan baka ya pinaltidahdih nan pi'dammuwanyun ha'on an Dios. ¹⁶Ya inihgop nan nabaktun padi dohah nan dalan diyen bakah nan tabernakel. ¹⁷Ya intamolnay lodlodongnah nan dala ya inwalaghi'nah mumpipituh nan kultinah nan kuwartu' an Dios. ¹⁸Ya ena bo inhiit dohah nan dalah nadan ha'gud hinan dugguh nan punggobhan hi insensohdi hinan kuwartu' an Dios. Ya ahina mohpe e ingkuyag nan nabatin dalah way pu'un nan punggobhan hi mi'nong hidih nan way panton nan tabernakel. ¹⁹Ya inaana bon namin nadan tabana ya ena ginhob hinan punggobhan hi mi'nong. ²⁰Ya hay atonah nan baka ya umat hinan atonah nan baka an mi'nong hi apakawanan di bahul ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulyun tatagu. ²¹Ya ahina mohpe e ginhob hidiyen baka hi bata'an nan nun'allunganyu an umat hinan inatnan nunggohob hinan namangulun baka. Ta pakawano' di bahulyun namin an tinanud Israel.

²²Ya hi'on numbahul di ohah nadan ap'apuyu te waday imbahhonah nadan tugun'un Dios an ta'on on aggena inatta ya hiyah diye damdaman numbahul. ²³Ot na'innilaana'e an numbahul ya mahapul an ena i'nong ha tangbal an gulding an ma'id ha bahbahna. ²⁴Ya inha'monay ta'lenah ulun diyen gulding ya pinaltinahdih nan way punggobhan hi mi'nong hi hanggab nan tabernakel. Ta mi'nong hi apakawanan di bahulna. ²⁵Ya intamol nan padiy gamatnah nan dalan diyen ni'nong ya inlamuhnah nadan ha'gud hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ya ahina ingkuyag nan nabatin dalah pu'un diyen punggobhan hi mi'nong. ²⁶Ya ginhob nan padi bon namin nadan taban diyen ni'nong hinan punggobhan hi mi'nong an umat hi atonah nan taban mi'nong hi pi'hayyupan i ha'on an Dios. Ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul diyen ap'apu ta way atonan mapakawan hinan numbahulana.

²⁷Ya onha ha ohah nadan ibbayun tinanud Israel di waday imbahonah nadan tugun'un Dios an ta'on on aggena inatta ya hiya damdaman numbahul. ²⁸Ot na'innilaana'en numbahul ya mahapul an hay i'nongna ya ha tinnah gulding an ma'id ha bahbahna. ²⁹Ta iyenah nan way punggobhan hi mi'nong ya inha'monay ta'lenah ulun diyen gulding an mi'nong hi apakawanan di bahulna ya pinaltinahdi. ³⁰Ya intamol nan padiy lodlodongnah nan dala ya ena nun'itodtod hinadan ha'gud hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong. Ya ahina ingkuyag nan nabatin dalah pu'un diyen punggobhan hi mi'nong. ³¹Ya inaan namin nadan taban nan gulding an umat hi atondah nan taban di mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on an Dios. Ya e gin hob nan padih nan punggobhan hi mi'nong. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios. Athituy aton nan padi ta a'anan di bungot'un Dios an gapuh bahul diyen tagu ya ta mapakawan hinan numbahulana.

³²Mu hi'on ha kalnero di iyalinan i'nong ya mahapul an ha tinna an ma'id ha bahbahna. ³³Ya inha'monay ta'lenah ulun diyen kalnero ya pinaltinahdi hi awadan nan punggobhan hi mi'nong ta mi'nong hi apakawanan di bahulna. ³⁴Ya inalan nan padi dohah nan dalana ya intamolnay lodlodongna ya ena nun'itodtod hinadan ha'gud hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ya ingkuyagna nan nabatin dalah pu'un diyen punggobhan hi mi'nong. ³⁵Ya inaan diyen tagun namin nadan taban diyen kalnero an umat hi atonyuh nan mi'nong hi pi'hayyupanyu i ha'on. Ya e mohpe iniddum nan padi dadiyen taba hinadan maghob an mi'nong. Ta athituy aton nan padi ta a'anan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ya ta wan mapakawan hinan numbahulana.

5 ¹Alyon bon Apu Dios di, Wa'et na'ayagan di ohan tagun muntistigu hinan punhumalyaan mu adina pohdon an ibaga nan tinigona onu innilanan na'at ya numbahul ot mahapul an madusa.

²Ya wada'ey dinapan di ohan taguh mibilang hi nalugit an ta'on on aggena inatta an umat hi naten animal ya numbahul damdama te mibilang hi nalugit. ³Ya atbohdi hi'on waday dinapanah tagu an mibilang hi nalugit onu waday nida"omanah mibilang hi nalugit an ta'on on aggena inatta ya na'innilaana'e ya numbahul damdama.

⁴Ya onha bo waha taguh agge nunnomnomnom ot isapatanan waday atona an ta'on on maphod onu adi ya numbahul.

⁵Ot wa'et waday inat di ohan tagu i danaen nibaga ya mahapul an ibaganan numbahul. ⁶Ya hay moltana ya iyena ha tinnan gulding onu kalneroh nan pundayawan i Apu Dios. Ta hidiyey i'nong nan padi hi apakawanan di bahulna ya ta a'anan di bungot'un Dios an gapuh bahulna.

⁷Ya adina'e abalanan nan kalnero ya mabalin an ha duwah palloma. Ta mi'nong di ohah apakawanan di bahulna ya ni'nong hi maghob

an mi'nong nan oha. ⁸Ta iyena dadiyeh nan padi ta i'nong nan padih apakawanan di bahulna nimpe nan oha an tilononay bagangna mu ta adi mihiwweh nan adolna. ⁹Ya ena inwalaghi' di udum hinan dalah nan pangngel nan dingding nan punggobhan hi mi'nong. Ya ena mohpe inihih nan nabatin dalanah nan pu'un nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁰Ya ini'nong nan padi nan mi'adwan hamuti hi maghob an mi'nong ta miyunnudan hinan nibaga an ma'at ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ta mapakawan di bahulna.

¹¹Mu alina'eh on adi abalanan diyen tagu nan duwan palluma ya mabalin an ha hingkilun napinun alina. Ot gapu ta midawat an gapuh bahulna ya mahapul an ma'id ha iddumnah mantekan di olibo onu insenso. ¹²Ta iyenah nan padi ta gamalon nan padi dohah nan alina ya ni'ighobnah nadan udum an maghob an mi'nong i ha'on an Dios ta apakawanan di bahulna ya ta mipatigon nidawat i ha'on an Dios.

¹³Athidiy aton nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios ya ta wan mapakawan hinan numbahulana. Ya nan nabatin alina ya bagin nan padi an umat hinan alinan midawat hi punhanaan.

¹⁴Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁵Hi'on waha taguh lininglingnan indat nan niyappit tuwali i ha'on an Dios ya hay moltana ya iyalina ha tangbal hi kalnero an ma'id ha bahbahna. Ta nan balol nan kalnero ya miyunnudan hinan nibaga tuwali an balol di mi'nong hi apakawanan di bahul. ¹⁶Mu mahapul an bayadana damdamah diyen lininglingnan idat an niyappit tuwali i ha'on an Dios mu udmanay bayadna ta hinggahut'ey balol nan aggena indat ya hay idatna ya hinggahut ta bainti (120). Ya hay pangdatana i diyen namin ya nan padi. Ta iyena nimpe ha tangbal an kalnero ta i'nong nan padi ta a'aanan di bungot'un hiya ya mapakawan hinan numbahulana i diyen aggena inatta.

¹⁷Ya wa'e bo ta numbahul di ohan tagu te waday inatnan mipagol hinan tugun'un Dios an ta'on on aggena inatta ya mahapul an bayadana nan moltana. ¹⁸Ya athidi bo an mahapul an iyenah nan padi ha tangbal an kalnero an ma'id ha bahbahna an hay balolna ya miyunnudan hinan nibaga tuwali an pihhuh nan tabernakel. Ta i'nong nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios i hiya ta mapakawan di bahulna an ta'on on aggena inatta. ¹⁹Ta hituwen mi'nong ya gapuh numbahulan diyen tagu i ha'on an Dios.

6 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Alina'e hi waha inlayahanah nan hinaggona ta alyonay natala' nan impipa'enan hiya onu nan impipapto'na i hiya ta inakona onu kinulukna ya numbahul i ha'on an Dios.

³Ya atbohdihi nan waday hinama'nan natala' muden iha'utna ya insapatana bo udot an ma'id ⁴ya mahapul an ipabangngadna nan inakona onu pinlohna onu nan alyonay na'ako an impipapto'dan hiya

onu nan hinama'nan bagin di udum. ⁵Ta ibangngadna nan nganne man i datuwe an inatna ya inudmanah bainti (20) hi'on nan balol datuwen inatna ya hinggahut (100) ya indatnah nan ud bagi i diyen algon pangiyayanah nan mi'nong hi apakawanan di bahulna. ⁶Ta binayadana'e ya inyena mohpeh nan padi ha tangbal an kalnero an ma'id ha bahbahna ta i'nong nan padi i ha'on an Dios ta apakawanan di bahulna. Ya nan balol nan kalnero ya miyunnudan hinan balolnah nan nibaga tuwali an balol di mi'nong hi apakawanan di bahul. ⁷Ta i'nong nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh nan bahulna ya ta wan mapakawan hinan numbahulana.

Hay A'at Nan Maghob An Mi'nong

⁸Alyon bon Apu Dios i Moses di, ⁹Ibagam i Aaron ya nadan linala'in imbabalena nadan ma'unud hi'on waday maghob an mi'nong. Ta wada'ey i'nongda hi maghob an mi'nong ya mahapul an punnanongondah nan punggobhan ta ingganah mawi"it. Ya mahapul bon tigonda ta adi madop nan apuy ta ingganay mabigat. ¹⁰Ta nawi"it'e ya inlubung nan padi nan linen an lubungna ya nan mundallom an lubungna ya ahina e aanon nan gubun nan naghob an ni'nong ya inha"adnah haggon nan punggobhan hi mi'nong. ¹¹Ya ena hinukkatan nan lubungna ya ahina e intopal nan dapul hinan mibilang hi malinis an pangitopalandah dapul an nibata"an hinan nun'allunganyu. ¹²Ya nan apuy hinan punggobhan hi mi'nong ya mahapul an adi madmaddop ta minaynayun an dumanaldallang. Ta hiya nan amawimawi"it on inudman nan padi nan nitungun kayiw ya iniphodnan inyuhhun hidi nan maghob an mi'nong i diyen algo. Ya inyuhhuna bo nan taban nan mi'nong hi pi'hayyupan i ha'on an Dios. ¹³Ya tigonda nimpe ta nanongnan dumanaldallang nan apuy hinan punggobhan ta adi madmaddop.

Hay A'at Nan Midawat An Alina

¹⁴Alyon bon Apu Dios di, Datuwe boy ma'unud hi'on waday mangiyalih midawat hi alina. Ta idawat nan padi an imbabalena Aaron i ha'on an Dios hidih nan way punggobhan hi mi'nong. ¹⁵An igamal nan padih nan alinan nadduman hi mantekan di olibo ya iniddumnan namin nan insenso an niyali ya ena ginhob hinan punggobhan hi mi'nong ta mipatigon naghob nan midawat i ha'on. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios. ¹⁶Ya nan nabatin alina ya bagin da Aaron ya nadan padin imbabalena. Mu adida udman hi yist ya hay eda panganan ya hidih nan lita"angan nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. ¹⁷Ya iha"angda'e ya adida nimpe udman hi yist te hinaey idat'un dida hi bingaydah nan maghob an midawat i ha'on. Ya danae mahan ya niyappit i ha'on an Dios an umat hinan mi'nong hi

apakawanan di bahul ya mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta. ¹⁸Ya hay mabalin hi mangan i danae ya nadan linala'in holag Aaron ya nadan mapalpalog an tanudanah inggana. Te hidiyey midat i didah nadan maghob an mi'nong. Ta kumpulnan ida"oman danae ya mumbalin hi niyappit i ha"on an Dios.

Hay Aton Nan Mibilang Hi Nabaktun Padi An Holag Aaron

¹⁹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁰I diyen algon ihiitan di lana hi ulun nan mumpadi an holag Aaron ta miyappit an munhilbin ha"on ya mahapul an inyalinay ohay kilun maphod an alina. Ta idawatnan ha"on di godwanah nan mawi"it ya nan godwana boh nan mun'ahdom. ²¹Mu hidiyey idawatna ya mahapul an udmanah mantekan di olibo ya iniphodnan ingkiwal ya inha"angnah nan ma'uktul an pinakawan. Ta nalutu'e ya ginanodwana ya indawatnan ha"on ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha"on an Dios. ²²Ya nan mihukkat i hiya an mumpadi an mahiitan hi lanay uluna ya atbohdiy atona an gobhongan namin ta hidiyey idawatna i ha"on. ²³Ya adi mabalin hi anonda te gobhonda nimpén namin.

Hay Mi'nong Ta Mapakawan Di Bahul

²⁴Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁵Ibagam i Aaron ya nadan linala'in imbabalena an datuwey mahapul hi unudonda hi'on nan tagun numbahul ya waday i'ngongdah apakawanan di bahulda. Ta nan mi'nong ya mahapul an paltiyondah nan pumpaltiyen hi maghob an mi'nong hi hangngab nan pi'dammuwandan ha"on an Dios te hidiye ya niyappit i ha"on. ²⁶Ya nan padin nangi'nong ya hiyay mabalin hi mangan mu gahin di hidih nan way lita"angan nan tabernakel an niyappit i ha"on an Dios di panganana. ²⁷Ya nan ida"oman diyen ni'nong ya mumbalin hi niyappit i ha"on. Ya wada'ey napagi'an hi dalay lubungna ya mahapul an ena laba'an hinan pun'ulahan an niyappit i ha"on an Dios. ²⁸Ya hi'on inha"angda hinan pito' an banga nan dotag an ni'nong ya mahapul an guduwonda nan banga. Mu hi'on hay nangiha"anganda ya nan gombang an banga ya mahapul an ad'adanda ya inulahanda. ²⁹Ya hay mabalin hi mangan i diyen ni'nong ya ammuna nadan padi ya nadan linala'in tinanudanda te niyappit i ha"on an Dios. ³⁰Mu hi'on nan mi'nong ya hidiye nan mi'nong hi apakawanan di bahul ta ipaghopda nan dalana hinan kuwartun niyappit i ha"on an Dios ta a'anan di bungot'u an gapuh bahul ya adi mabalin hi waha mangan hinan dotagna. Te mahapul an maghob an namin.

Hay Mi'nong Ta Mapakawan Di Bahul An Agge Inatta

7 ¹Alyon bon Apu Dios di, Datuwey mahapul an unudonyu hi'on waday mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta te hituwen

mi'nong ya miyappit i ha'on. ²Ot paltiyonyu nan mi'nong hinan pumpaltiyon hi maghob an mi'nong. Ya nan dalana'e ya miwalaghi' hinan opat an dingding nan punggobhan hi mi'nong. ³Ya an namin nadan tabana an ta'on on nan tabah dallom di putuna ya nan taban di iwitna^b ya mi'nong. ⁴Ya ma'aaan bo nan duwan batin ya nan tabana ya nan maphod an bongwah nan alte ya nan taban nili'mut hidi. ⁵Ta e gobhon nan padi an namin dadiyeh nan punggobhan hi mi'nong. Ta maghob an mi'nong i ha'on an Dios ta apakawanan di bahul an agge inatta. ⁶Ya hay mabalin hi mangan i datuwe ya nadan padi ya nadan linala'in holagda mu hay eda panganan ya hidih nan niyappit i ha'on. Te hidiyen makan ya niyappit i ha'on.

⁷Ot hay atonda ya numpaddung damdamah nan mi'nong hi apakawanan di bahul. An midat nadan dotag an agge ni'ighob hinan padi an nangi'nong. ⁸Ya ta'on on nan up'up nan mi'nong ya midat hinan padi an mangi'nong hinan maghob an mi'nong. ⁹Ya atbohdi nadan midawat an tinapay an miha"ang hi pugun onu nan ma'uktul an pinakawan onu nan ma'ingpin pinakawan an midat hinan padin mangidawat. ¹⁰Mu nadan midawat an alina an nadduman hi mantekan di olibo onu agge ya punggogodwa"an nadan padin holag Aaron.

Nan Mi'nong Hi Pi'hayyupan I Apu Dios

¹¹Alyon bon Apu Dios di, Datuwe boy ma'unud hi'on waday mangiyalih midawat hi pi'hayyupan i ha'on an Dios.

¹²Hi'on nan iyalidan mi'nong ya gapuh punhanaandan ha'on an Dios ya iddumda nan ma'uktul an tinapay ya nan tinapay an napinun alinay niphod mu agge nadduman hi yist an ammuna nan mantekan di olibo an niddum ya nan ma'ingpih an tinapay an nadanihan hi mantekan di olibo mu agge nadduman di yist. ¹³Ya nat'on mohpe nan nadduman hi yist an tinapay an middum i dadiyen mi'nong. ¹⁴Ta hinohha i dadiyen tinapay di idawatyun ha'on an Dios. Ya nan nabati ya midat hinan padi an e nangiwalaghi' hinan dalan nan ni'nong hi pi'hayyupan i ha'on hinan punggobhan hi mi'nong. ¹⁵Ya nan nabatin dotag hinan ni'nong hi pi'hayyupan i ha'on ya mahapul an anonyu i diyen algon nidawatana ta ma"i'd ha mabatih nan ibigatana.

¹⁶Hi'on nan nidawat ya gapuh nangatanyuh nan imbagayun ha'on an Dios hi atonyu onu nan ninomnomyu tuwalin i'nong ya mabalin an anonyu nan dotagna i diyen algo. Ya wada'ey nabati ya mabalin bon anonyuh nan ibigatana. ¹⁷Mu hi'on wada damdamay nabatih nan mi'atlul algo ya mahapul an gobhonyu. ¹⁸Te onha anonyu nan nabati i diyen mi'atlul algo ya hidiyey lummuh adi' pangabulutan i diyen

---

^b 7:3 Hay pangalin di udum hinan iwit ya ikul.

ini'nongyu. Te mibilang moh nalugit ta ma'id ha hilbina. Ya nan tagun mangan i diyen dotag ya madusa. ¹⁹Ya hi'on waday ida'oman nan ni'nong an dotag an agge nibilang hi malinis ya mahapul an gobhonyu. Mu nan pangngelna ya mabalin an anon nadan tatagun mibilang hi malinis. ²⁰Ya hi'on nan tagu an agge nibilang hi nalinis ya ni'an hinan ni'nong hi pi'hayyupan i ha'on ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu' te hidiye ya niyappit i ha'on. ²¹Ya atbohdihi nan manapah nan nibilang hi nalugit an malpuh tagu onu nan nibilang hi nalugit an animal onu nan nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios ya e ni'an hinan dotag an ni'nong hi pi'hayyupan i ha'on. Hidiyen tagu ya mipapate ta adi midmiddum i da'yun tatagu'.

Nan Mipagol Hi Anon An Umat Hi Dala Ya Taba

²²Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²³Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta adiyu anon nan taban di baka ya gulding ya kalnero. ²⁴Ya atbohdihi nan taban nan animal an namaaggot mate ya ta'on on nan animal an pinaten di atap an animal. Mu mabalin an mi'usal hi udum an iyusalana mu ta adiyu ihda. ²⁵Ot nan tagun mangan hinan taban maghob an mi'nong i ha'on an Dios ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel. ²⁶Ya atbohdihi ta'on on idanay awadanyu ya hanat adiyu anon nan dalan di kumpulnan animal onu hamuti. ²⁷Te nan tagun mangan hi dala ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel.

Nan Midat Hinadan Padi

²⁸Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁹Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta wa'e ha mangiyalih i'nongnah pi'hayyupan i ha'on an Dios ya inaana ha kittang ta i'nongnan ha'on an Dios. ³⁰Ya inaana nan taba ya iniddumna nan palagpag ya intaggena nan palagpag ta idawatna i ha'on an Dios. ³¹Ya e ginhob nan padi nan taba hinan punggobhan hi mi'nong mu na'en palagpag ya hidiye nan midat i da Aaron an hina'amma. ³²Ya ta'on on nan winawwan an hukpit nan ni'nong hi pi'hayyupan ³³ya midat hinan padi an tinanud Aaron an nangi'nong hinan dala ya nan taban nan ni'nong. ³⁴Ta nan palagpag ya nan winawwan an hukpit nimpe ya midat i Aaron ya nadan padin holagna. ³⁵Te diday niyappit hi munhilbin ha'on an nihipun hi nihiitan di lana hi uluda. ³⁶Ta hituwey nitudduh midat hinadan padi an nahiitan di uludah lana an ma'unud hi inggana an ta'on on mapalalogday matanudan.

³⁷Ot hiya danaey atonyuh nadan nat'onat'on an maghob an mi'nong ya nan midawat an alina ya nan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nan mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta ya nan mi'nong hi iyappitan nadan munhilbin padi ya nan mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on an Dios.

³⁸Ta danaey imbagan Apu Dios i Moses hi immayanah nan billid hidin awadandah nan na'appudut an boble hi ad Sinai ot ibagana bo ta ihipunda mon mangidawat i datuwe.

Hay Niyappitan Nadan Imbabalen Aaron An Mumpadi

8 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Uyugom hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena ya inodnam nadan ilubungda ya nan lanan mihiit hi uluda ya ha bulug an baka ya ha duwah tangbal an kalnero ya ha bahket hi nattuwan hi tinapay an agge nadduman hi yist. ³Ya impa'ayagmun namin nadan tatagu ta ma'amung ayuh nan panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on.

⁴Ta inunud Moses nan imbagan Apu Dios i hiya ta na'amungdan namin nadan tinanud Israel hidih nan way panton nan tabernakel.

⁵Ot alyon Moses hinadan na'amung di, Hituwey imbagan Apu Dios hi aton ta'uh ad uwani. ⁶Ot ayagan Moses hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena ta umedah awadana ot pun'amohona dida. ⁷Ot ipilubungnan Aaron nan munggayyadan an lubung ot ipiwakohna nan miwakoh hi adolna ot ipilubungna bo nan adukken miyoddah. Ot ahina iyoddah nan ephod ot ihamadnan balikisan hinan balikis diyen ephod an mapmaphod di abolna. ⁸Ot ipilubungna bo nan miyoddah hinan ephod hi palagpag nan padi ot iha'adnahdi nan Urim ya Tummim. ⁹Ot ilipotnah ulun Aaron nan turban^c ot ipotto'nah way angahna nan ni'ugut an balitu' an waday tudo'na an mangipa'innilan niyappit ta munhilbi i Apu Dios. Ta inunudna nan imbagan Apu Dios hi atona.

¹⁰Ot alan bon Moses nan lana ot ena walaghi'an nan tabernakel ya an namin nadan wahdi ta niyappit dadiyen Apu Dios. ¹¹Ot ena bo walaghi'an hi lanah numpipitu nan punggobhan hi mi'nong ya an namin nadan wahdin usal ya nan ongal an besin an pun'ulahan ya ta'on on nan nipabunana ta niyappitdan Apu Dios. ¹²Ot hiitanah lanay ulun Aaron ta niyappit damdama i Apu Dios. ¹³Ot ayagana bo nadan linala'in imbabalen Aaron ot ipilubungnan dida nan adukken lubung di padi ot ipiwakohna nan miwakoh adolda ot ipipongotna nadan pongotda ta na'unud nadan imbagan Apu Dios hi atona.

¹⁴Ot alan mohpen Moses nan bulug an baka ot iha'mon da Aaron an hina'ammay ta'ledah ulun diyen baka ta hidiyey mi'nong hi apakawanan di bahulda. ¹⁵Ot paltiyon Moses hidiyen bulug an baka ot alana dohah nan dalana ot itamolnay gamatna ot ilamuhnah nadan ha'gud hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ta wan mibilang hi malinis. Ot ena ikuyag nan nabatin dalah pu'un nan punggobhan hi mi'nong. Ta niyappit i Apu Dios. ¹⁶Ot aanon Moses an namin nan tabah dallom di

^c 8:9 Nan turban ya hidiye nan adukken luput an milipot hi ulun nadan linala'i.

putun nan pinaltina ya nadan nili'mut hinan alte ya nan duwan batin ya nan taban nili'mut hidi ot gobhonah nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁷Mu an namin nan adol nan baka an niddum di up'upna ya lamohna ya putuna ya an namin nan lugit hi putuna ya imbata'anah nan nun'allunganda ot hidiy pangigobhana te hidiyey imbagan Apu Dios i hiyah atona.

¹⁸Ot alana bo nan tangbal an kalnero an mi'nong hi maghob ot iha'mon bon Aaron ya nadan imbalenay ta'ledah ulun diyen kalnero. ¹⁹Ot ahi bo paltiyon Moses ot ena iwalaghi' nan dalanah nan nunlini"odan nan punggobhan hi mi'nong. ²⁰Ot togtogona nan adol diyen kalnero ot gobhona an ta'on on nan uluna ya nadan tabana. ²¹Ot ulahana nadan wadah dallom di putuna ya nan huki ot pi'ighobnahdih nan punggobhan hi mi'nong. Ta nan hunghungna ya umipa'amlong i Apu Dios. Ta inunud Moses nan imbagan Apu Dios i hiya.

²²Ot alan bon Moses nan mi'adwan tangbal an kalnero an mi'nong hi pangiyappitanda i da Aaron an hina'amma. Ot iha'mon da Aaron di ta'ledah uluna ²³ot paltiyon Moses. Ot alana bo dohah nan dala ot idanihna hinan winawwan an ingan Aaron ya nan winawwan an am'ama'an di ta'lana ya ta'on on nan winawwan an am'ama"an di hukina. ²⁴Ot ayagana bo nadan linala'in imbalen Aaron ot alana bo dohah nan dala ot idanihna nan winawwan an ingada ya nan winawwan an am'ama"an di ta'leda ya hukida. Ot alana nan nabatin dala ot ena pun'iwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ²⁵Ot aanona nan tabah nan iwitna ya an namin nan tabah dallom nan putu an umat hinan nili'mut hinan alte. Ot aanona bo nadan duwan batin ya nan tabana. Ya inaana bo nan winawwan an hukpit. ²⁶Ot alanay hinohhah nadan nat'onat'on di ha"angnan tinapay an agge nadduman hi yist. Ot iyuhhunah nadan taba ya nan winawwan an hukpit. ²⁷Ot ipadona i da Aaron an hina'amma dadiye ot itaggedan idawat i Apu Dios. ²⁸Ot ahi boltanon Moses i dida ot pi'ighobnah nan maghob an mi'nong i Apu Dios. Ta hidiyey mi'nong hi iyappitan nadan padin munhilbin Apu Dios. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i Apu Dios. ²⁹Ot alan Moses nan palaggag di kalnero ot itaggena ta midawat i Apu Dios ot alanah diye ta pahingna. Ta inunud Moses an namin nan imbagan Apu Dios hi atona.

³⁰Ot alana dohah nan lana ya nan dalah nan punggobhan hi mi'nong ot iwalaghi'na i da Aaron an hina'amma ya hinan lubangda. Ta mangipa'innilan niyappitdan hina'amman munhilbin Apu Dios.

³¹Ot alyon Moses i da Aaron an hina'ammay, Eyu iha"ang tun dotag hinan way panton nan tabernakel ya inanyuhdi hinadan tinapay an ni'nong hi niyappitanyun munhilbin Apu Dios. Te hiyay imbagan Apu Dios hi ma'at. ³²Ya wada'ey mabatih nan dotag ya tinapay ya ginhobyu. ³³Ya mahapul an hidih nan way panton nan tabernakel di umohnonganyu ta ingganah mapungpung nan pituy algo an iyappitanyun

munhilbin Apu Dios. ³⁴Ot nan inat ta'uh ad uwanin algo ya hiya datuwey imbagan Apu Dios hi ma'at ta a'aanan di bungotna an gapuh bahul. ³⁵Ot hiya nimpe nan umohnong ayu ni' hituh nan way panton nan tabernakel hi pituy algo an ta'on on hinan hilong ta atonyu nadan imbaganah atonyu. Ot mahapul an adiyu ibahho ta adi lummuh atayanyu te hituwey imbagan Apu Dios nimpeh ma'at.

³⁶Ta inun'unud Aaron ya nadan imbabalenan namin nadan imbagan Apu Dios i Moses.

Hay Nangihipunan Nadan Padih Nan Tamuda

9 ¹Hidin mi'awaluh algo hi immohnongan da Aaron hinan way panton di tabernakel ya inayagan Moses hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel.

²Ot alyon Moses i Aaron di, Em alan ha kilaw an baka an ma'id ha bahbahna ta mi'nong hi apakawanan di bahul ya ha tangbal hi kalnero an ma'id damdama ha bahbahna ta maghob an mi'nong i Apu Dios.

³Ya imbagan hinadan ibba ta'un tinanud Israel ta iyaliyu ha ma'id ha bahbahnan tangbal an guldung ta i'nongyuh apakawanan di bahul ya ha kilaw an baka ya ha kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahda ta maghob an mi'nong i Apu Dios. ⁴Ya nat'on bo nan bulug an baka ya nan tangbal an kalnero ta mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ya ha alina an nadduman hi mantekan di olibo ta midawat i Apu Dios. Ta atonyun namin datuwe te ad uwanin algoy pumpatigan Apu Dios i da'yu.

⁵Ta inyen nadan tatagun namin dadiyen imbagan Moses hinan way panton nan tabernakel ot ma'amungdan namin hidi ot dayawondah Apu Dios. ⁶Ot alyon Moses i diday, Hi Apu Dios di nangibaga an aton ta'u datuwe ta wan mipatigoy anabaktunan dita'u. ⁷Ot alyon Moses i Aaron di, Ume'ah nan way punggobhan hi mi'nong ta i'nongmu nan mi'nong hi apakawanan di bahulmu ya nan maghob an mi'nong ta a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahulmu ya ahim mohpe i'nong nan mi'nong hi a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahulmin tatagu. Ta ma'unud nan imbagan Apu Dios hi ma'at.

⁸Ot umeh Aaron hinan way punggobhan hi mi'nong ot paltiyona nan kilaw an baka an mi'nong hi apakawanan di bahulna. ⁹Ot idat nadan padin imbabalena nan dala i hiya ot itamolnay gamatnah nan dala ot ilamuhnah nadan ha'gud hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong. Ot ahina e ikuyag nan nabatin dalah nan pu'un nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁰Ot gobhona nadan taba ya nan duwan batin ya nan maphod an bongwah nan alten diyen mi'nong hi apakawanan di bahul hinan punggobhan hi mi'nong ta inunudna nan imbagan Apu Dios i Moses. ¹¹Ya an namin nan dotagna an nunnanong di up'upna ya imbata"andah nan nun'allunganda ot ahi gobhon Aaron.

¹²Ot paltiyon bon Aaron nan maghob an mi'nong. Ot idat nadan imbabalena nan dala ot ena iwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ¹³Ot idatda bon hiya nadan natogtog an dotag ya nan ulu ot gobhonah nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁴Ot ulahanan namin nan minalutun nan baka ya nadan hukina ot iyuhhunah nan maghob an mi'nong ta mi'ighob hinan punggobhan hi mi'nong.

¹⁵Ot ena alan nan gulding an mi'nong hi apakawanan di bahul nadan tatagu ot paltiyona. Ot i'nongna an umat hinan inatnah nan namangulun ini'nongnah apakawanan di bahulna.

¹⁶Ot alana bo nan maghob an mi'nong ot i'nongnan inunudna nan nibagan atona. ¹⁷Ot igamalnah nan midawat an alina ot pi'ighobnah nan maghob an mi'nong i diyen nawi"it.

¹⁸Ot paltiyona bo nan baka ya nan tangbal an kalneron mi'nong hi pi'hayyupan nadan tatagu i Apu Dios. Ot idat nadan imbabalena nan dala ot ena pun'iwalaghi' hinadan dingding nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁹Mu nan taban'en nan baka ya nan kalnero ya nan iwitda ya nadan batin ya nan nihophop hinadan alte ²⁰ya inyuhhun nadan imbabalen Aaron hinan palagpag ot ahi iyen Aaron nadan taba hinan punggobhan hi mi'nong. ²¹Mu nada'en palagpag ya nadan winawwan an hukpit ya itaggena ot idawatnan Apu Dios ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses hi ma'at.

²²Ta hidin ini'nong Aaron an namin nadan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nan maghob an mi'nong ya nan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ot itaggenay ta'lena ot wagahana nadan tatagu ot duma"ul mohpeh nan punggobhan hi mi'nong.

²³Ot ahi hunggop da Moses i Aaron hinan tabernakel. Ta hidin limmah'unda ot wagahanda nadan tatagu ya nipatigon didan namin nan mumbinang an mangipa'innilah anabaktun Apu Dios. ²⁴Ya nalanggiyab han apuy an nalpun Apu Dios ot gobhonan namin nadan maghob an mi'nong i Apu Dios an wah nan punggobhan hi mi'nong. Ya hidin tinigon nadan tataguh diyen na'at ya ahitutukukdah amlongda ot inayundan munlu'bub ot dayawondah Apu Dios.

Hay Numbahulan Da Nadab I Abihu

10 ¹Nan duwan linala'in imbabalen Aaron an da Nadab i Abihu ya inalada nan punggobhandah insenso ot ittuwandah bala ot udmandah insenso ot idawatdan Apu Dios. Mu bokon athidiy inalin Apu Dios hi atonda ²ta nalanggiyab han apuy an impa'alín Apu Dios ot patayona didah nan way tabernakel an pi'dammuwan i Apu Dios. ³Ot alyon Moses i Aaron di, Hiyah naey pohdon Apu Dios an ibagah din pangalyanay, Mahapul an an namin di munhilbin ha'on ya innilaonda nan a'at'un Dios. Ta an namin di tatagu ya ha'on di ipabaktuda.

Mu hi Aaron ya namaaggot dindinnongan.

⁴Ot ayagan Moses da Misael i Elsapan an imbabalen Usiel an hi ulitaun Aaron ot alyonan diday, Eyu aanon dadiyen adol nadan amuna'onyu ta ibata"anyuh tun nun'allungan ta'u ya tun pundayawan ta'u i Apu Dios.

⁵Ot umeda mo ot eda ibata"an dida an inidondah lubung dadiyen nate an inunudda nan imbagan Moses.

⁶Ot alyon Moses i Aaron ya nadan nabatin imbabalenan da Eleasar i Itamar di, Adiyu gungalon di ibu'yu ya adiyu hetheton di lubungyu ta adi ayu umukayungan te atonyu'ehdi ya mate ayu ya milagatda tudan tatagu an gapuh bungot Apu Dios. Mu nadan ibba ta'un tinanud Israel ya mabalin an ipatigoda an umukayungandah namatayan diyen apuy Apu Dios i dadiyen duwa. ⁷Ya adi ayu umaan hitun panton tun pi'dammuwan ta'un Apu Dios te mate ayu. Te da'yu ya niyappit ayu an munhilbin Apu Dios an nihipun hi nihiitan di lanah uluyu.

Ot unudondah diyen imbagan Moses.

Hay Mipagol Hinadan Padi

⁸Alyon Apu Dios i Aaron di, ⁹Adi ayu uminum hinadan imbabalem hi bayah ya nadan udum an bumutong hi'on ayu hunggop hinan tabernakel te atonyu'ehdi ya mate ayu. Ot mahapul an unudonyuh tuwe an ta'on on hanadan mun'atanudan an munhilbin padi. ¹⁰Ta adi ayu nimpe uminum ta way atonyun mangimatun hinadan niyappit i ha'on an Dios ya nadan agge ya ta'on on nadan mibilang hi malinis ya nadan mibilang hi nalugit. ¹¹Ya mahapul an itudduyuh nadan ibbayun tinanud Israel an namin nadan tugun an imbaga' i Moses.

¹²Ot alyon Moses i Aaron ya nadan agge ni'yaten linala'in imbabalenan da Eleasar i Itamar di, Alanyu nan nabatih nan nidawat i Apu Dios an agge naghob an alina ta apyonyuh tinapay an adi madduman hi yist ta anonyuh haggon nan punggobhan hi mi'nong te niyappit i Apu Dios. ¹³Ta anonyuhdi te niyappit nimpe i Apu Dios. Ya hidiyey midat i da'yun hina'amma hinadan maghob an midawat an alina. Te datuwey inalin Apu Dios i ha'on hi mahapul an ma'at. ¹⁴Ya nan palagpag an mitaggen midawat ya nan hukpit nan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ya mabalin an anonyun hina'amma te hidiyey midat i da'yun hina'amma an nalpuh nadan ini'nong nadan ibbayun tinanud Israel hi pi'hayyupandan Apu Dios. Mu gahin on anonyuhdi hinan mibilang hi malinis. ¹⁵Ot mahapul an midat i da'yu nadan nitagge an nidawat an palagpag ya nan hukpit an agge niddum hinadan maghob an taba. Ta datuwey pahingyun hina'ammah inggana an ta'on on hanadan mun'atanudan. Te datuwey inalin Apu Dios hi mahapul an ma'unud.

¹⁶Ot mahmahan Moses i Aaron di na'at hinan gulding an mi'nong hi apakawanan di bahul di tatagu. Ya hidin na'inilaanan nalpah an

naghob ya nunhiglay boholna i da Eleasar i Itamar. ¹⁷Ot alyonan diday, Tanganu onyu agge inan hidiyen ni'nong hi apakawanan di bahul hidih nan niyappit an pangananyu? Hidiye ya niyappit i Apu Dios an indatna i da'yu ta i'nongyu ta a'aanan di bungotna an gapuh bahul ta'un tatagu. ¹⁸Ya gapu ta agge niye nan dalanah nan kuwartun Apu Dios ya unhaot inihdayuhdi hinan pi'dammuwan i Apu Dios te hiya tuwaliy imbaga' i da'yu.

¹⁹Mu hay nambal Aaron ya alyona di, Nomnomnomom an nan duwan imbabale' ya manu te ini'nongdah ad uwani nan mi'nong hi apakawanan di bahul nadan tatagu ya nan maghob an mi'nong i Apu Dios mu teen naghobda. Ot undan nin mipa'amlong hi Apu Dios hi'on inan'uh ad uwani nan ni'nong hi apakawanan di bahul di tatagu? ²⁰Ya nipa'amlong hi Moses hi nanggolanan diye.

Nadan Animal An Mibilang Hi Malinis Ya Nadan Mibilang Hi Nalugit

11 ¹Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²Ibagayuh nadan ibbayun tinanud Israel an hay mabalin hi ihdayuh nadan animal an wahtun luta ya ³nadan nagodway kukubda ya pidwondan taptapon di anonda. ⁴Ya hay adiyu ihda ya nan kemel te ta'on hi pidwonan taptapon nan anona mu agge nagodway kukubna ta hiya nan mibilang hi nalugit. ⁵Ya atbohdi nan buwot ⁶ya nan kuneho an manu te pidwondan taptapon nan anonda mu agge nagodway kukubda ta hiya nan mibilangdah nalugit. ⁷Ya adiyu bo ihda nan babuy te ta'on hi nagodway kukubna mu mibilang hi nalugit te adina pidwon an taptapon nan anona. ⁸Danaen animal di adiyu ihda ya adiyu dapaon di adolda hi'onda nate te mibilangda nimpeh nalugit.

⁹Ya an namin nadan ma'alah nan way liting an waday uhipna ya higalna ya mabalin an anonyu. ¹⁰Mu an namin nadan ma'id ha uhipna ya higalna ya adiyu ¹¹te dadiye nadan mibilang hi nalugit ot adiyu anon onu dapaon hi'onda nate. ¹²Ot an namin nimpe nadan wadah nan nalitingan an ma'id ha uhipna onu higalna ya mibilangdah nalugit ta adiyu anon.

¹³Ya hanadan hamutin adiyu anon te paniyo ya nan agila ya nan halagma ya nan gayang ¹⁴ya nadan nat'onat'on an balug ¹⁵ya an namin nadan nat'onat'on an rabin ¹⁶ya nan ay naha'gudan an akup ya nan akup an mihaggon hinan boble ya nan gull ya nadan nat'onat'on an pippiwong ¹⁷ya nan kittang di a'akupna ya nan kormorant ya nan tukukan ¹⁸ya nan pulaw an akup ya nan akup hinan agge naboblayan ya nan gayang an mangan hi dolog ¹⁹ya nan hulin ya nadan nat'onat'on an dolwa' ya nan hoopoe ya nadan littalit ya panni'i.

²⁰Ya an namin nadan insekto an tumayap ya idallanday opat an hukida ya mibilangdah nalugit ta adiyu anon. ²¹Mu mabalin an anonyu nadan napaya'an an nahu'up di hukida ya ipaytu'day pangeda ²²an datuwe

nadan nat'onat'on an dudun ya nadan dulduli ya lellel ya nadan ba"atong. ²³Mu nadan udum an napaya'an an ikadapday pangeda ya adiyu anon. ²⁴Ya nan tagun waday dinapanah nate i danae ya mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ²⁵Mu niluh'en waday dinapayuh nate i danaen mibilang hi nalugit an animal ya pa'ibagonyun e laba'an nan inlubungyu. Mu hiyah diye damdaman mibilang ayuh nalugit hi ingganah mahdom.

²⁶Ot nadan animal an nagodway kukubda mu adida pidwon an taptapon nan anonda ya mibilangdah nalugit. Ot hi'on waday dapaonyuh nan kumpulnan mate i danaen animal ya mibilang ayuh nalugit. ²⁷Ya an namin nadan opat di hukina an waday komongna ya adi mabalin hi anonyu te mibilangdah nalugit. Ot hanan manapah nan adol datuwe hi'onda nate ya mibilangdah nalugit hi ingganah mahdom. ²⁸Ot nan waday dinapanah nate ya mahapul an ena laba'an nan inlubungna mu hiyah diye damdaman mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom.

²⁹Ya mibilangda boh nalugit nadan udum an mundallanan hitun luta an umat hinan buwot ya gelew ya nadan nat'onat'on an o'ongal an banniya ³⁰ya nan bambanaggo ya nan buwaya ya nan alibut ya nan banniyah nan awadan di panag^d ya nan kallulu. ³¹Ot nan tagun manapa i danae hi'onda nate ya mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ³²Ya kumpulnan gina'un ida"oman nan naten animal an umat hi luput onu lalat onu pina'ot an usal onu langgut ya mibilang hi nalugit. Ta gahin on ulahan ta malinisan mu mibilang damdamah nalugit hi ingganah mahdom ya ahi mohpe mibilang hi malinis. ³³Ya onha nan pito' an banga di nagahan nan nate i datuwe ot an namin nan niha"ad hidi ya mibilangdah nalugit ta mahapul an guduwon nan banga. ³⁴Ya an namin nan makan onu liting an ma'inum an natodtodan hinan liting an nalpu i diyen banga ya mibilang hi nalugit. ³⁵Ot kumpulnan gina'un pito' di niyamma an umat hi banga onu kumpulnan pugun an punha"angan hi tinapay an waday nagah hidin nate an mibilang hi nalugit ya mahapul an mapa"ih te mibilang hi nalugit. ³⁶Mu nan obob onu nan pangiamungan hi liting ya ta'on on waday nagah hidin nate an mibilang hi nalugit ya hiyah diyen mibilang hi malinis an ammuna nan tagun manapa i diyen nate di mibilang hi nalugit. ³⁷Ya hi'on nan kumpulnan mitanom di nagahan nan nate ya adi mibilang hi nalugit. ³⁸Mu hi'on ni'upol hi liting nan tanom ya hidiy nagahan nan naten animal ya mibilang moh nalugit.

³⁹Ya onha nan mibilang hi malinis an animal di nate ya nan adolna ya mibilang hi nalugit ot nan manapa i diyen nate ya mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ⁴⁰Ya nan tagun manapa onu mangan hinan lamoh diyen naten animal ya mahapul an ena laba'an di lubungna mu hiyah diye damdaman mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom.

---

^d 11:30 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

⁴¹Ya an namin nadan kikitang an animal hitun luta ya adi makan te nibilangdah nalugit ⁴²an umat hinan ulog an ibuluhdan ume ya nadan udum an opat di hukida ya nadan umat hi palikutkut an dakol di hukida. ⁴³Ot tigonyu ta adi gumalat danaen animal hi ibilanganyu damdamah nalugit.

⁴⁴Ha'on an hi Apu Dios an dayawonyu ya nahamad di a'at'u ot mahapul an inghona' ta mipatigoy niddumanyun ha'on. Ot halipodpodonyu ta adi gumalat danaen animal hi ibilanganyuh nalugit. ⁴⁵Ha'on hi Apu Dios an nangikak i da'yuh ad Egypt ta wan ha'on di dayawonyu ot mahapul an inghona' te ha'on ya nahamad nimpey a'at'u.

⁴⁶Ot danaey mahapul an ma'at hinadan animal ya nadan hamuti ya an namin nadan munwannatan hitun luta ya atbohdihi nadan wah nan liting. ⁴⁷Ta mahapul an innilaonyu hi'on nganne dadiyen matagun animal an mibilang hi nalugit an adi makan ya nadan makan te mibilang hi malinis.

Hay Aton Nan Nun'ayyam Ta Mibilang Hi Malinis

12 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an nan babain hiyah nun'ayyam^e ya mibilang hi nalugit hi pituy algo hi'on lala'i nan inyayyamna. Ya hinan pituy algo ya umat damdamah nan umaliyan di binulan an malpuh adolna an mibilang hi nalugit. ³Ya hinan mi'awaluh algo ya mahapul an makugit nan golang. ⁴Ya inggana damdama boh on mala'uy tulumpulut tuluy (33) algo ya ahi mabalin an mibilang mohpeh diyen nun'ayyam hi malinis hinan na'aan an dalah adolnah din nun'ayyamana. Ya i diyen himbulan ya mipagol hi ena panapaan hinadan niyappit i Apu Dios an usal. Ya adi mabalin hi umeh nan tabernakel te mipagol ta ingganah magibbuh nan nagtud an algon pumpalinsana. ⁵Mu wa'et babai nan inyayyamna ya mibilang hi nalugit hi duway duminggu an umat damdamah nan umaliyan di malpuh adolna. Ta ingganah mala'uh boy nanom ta han onom (66) di algo ya ahi mabalin an mibilang hi malinis an gapuh nun'ayyamana. ⁶Ya wa'et nagibbuh nan nagtud an algon pangi'imohana ya inyena mohpe ha ohay tawonah kalnero hinan padi hinan way panton nan tabernakel. Ta i'nong nan padi hi maghob an mi'nong i ha'on an Dios ya ha palluma ta mi'nong hi apakawanan di bahulna. ⁷Ta i'nong nan padi dadiye ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahulna. Ta nalpah'e ya mabalin mohpen mibilang hi malinis hidiyen nun'ayyam. ⁸Mu alina'eh on adi abalanan diyen babai nan kalnero ya mabalin an ha duwah balug onu ha duwah palluma ta maghob an mi'nong nan oha ya mi'nong hi apakawanan di bahulna nan oha. Athidiy aton nan padi ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ta mibilang mohpeh malinis hidiyen nun'ayyam.

^e 12:2 Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo.

Hay Atondah Nan Tagun Waday Gulidnan Mangal'aldan

13 ¹Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²Hi'on namaag ya wada ha linum'a' hi up'up di ohan tagu onu ha pimmidaang ya ma'id ha mapto' ya mumbalin hi gulid.^f Ot mahapul an ena ipatigoh nan padin hi Aaron onu ha ohah nadan padin holagna. ³Ta tigon'da'e an pimmulaw nan dutdut an nipto' hinan pimmidaang an dimmallom ya mabalin an hidiye nan gulid an mangal'aldan hi udum. Ot ibagan mon nan padi an hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit. ⁴Mu onha tigon nan padi nan up'up ya pimmulaw mu agge dimmallom ya agge pimmulaw nan dutdut an nipto' hidi ot hay atona ya ibagana ta e mihiwweh diyen taguh pituy algo. ⁵Ta hinan mi'apituh algo ya ahina bo e tigon ya hiya'eh diyen nunnanong an agge niwakat nan pimmidaang hi up'upna ya inaynayunan ihiwwe boh pituy algo. ⁶Ya hinan mi'apitu boh algo ya ena tigon ta nama'id'e ya ibagana mohpen hidiyen tagu ya ma'id ha bahbahna an on pimmidaang ya abuh. Mu mahapul an e ilaba' diyen tagu nan lubungna ta ahi mibilang hi malinis. ⁷Mu onha indani ya tinigon diyen tagun mun'abitbit nan pimmidaang hi up'upna ya mahapul an ena bo ipatigoh nan padi. ⁸Ta tinigon'en nan padi an mun'abitbit nan pimmidaang hi up'upna ya ibagana mon hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit te hidiye nan gulid an mangal'aldan hi udum.

⁹Ot athidiy ma'at an nan tagun waday gulidnan mangal'aldan hi udum ya mahapul an ena ipatigoh nan padi. ¹⁰Ta tigon'en nimpén nan padi an waday pimmidaang hi up'upna ya pimmulaw nan dutdutna ¹¹ya hidiyey itiganan waday gulidnan mangal'aldan hi udum ta hiya nan ibagan mon nan padi an hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit. Ta adi mo gahin ona hadhaddon te na'innila mo an mibilang hi nalugit hidiyen tagu.

¹²Mu hi'on tigon nan padi ya namaag ya niwakat nan pimmidaang hi an namin an up'upna an mihipun hi uluna ta ingganah dapana ¹³ya bokon hidiye nan gulid an mangal'aldan hi udum. Ot ibagan mon nan padi an adi mo mibilang hi nalugit hidiyen tagu. ¹⁴Mu hi'on nabtak nan up'up ta matigo nan lamoh ya mibilang hi nalugit hidiyen tagu. ¹⁵Ot nan padi ya ibaganan waday bahbah diyen tagu ta mibilang moh nalugit te mangal'aldan hi udum nan gulidna. ¹⁶Mu hi'on alina ya pimmulaw nan lamoh ya mahapul an ena bo ipatigoh nan padi. ¹⁷Ta tigon'en nan padi an pimmulaw nan up'up ya ibaganan mibilang mo hi malinis hidiyen tagu.

¹⁸Ya onha waha taguh napoghaan ot mapoyanan ¹⁹ya alina'e boh on pimmidaang nan nipoyanana ya mahapul an ena bo ipatigoh nan padi.

---

^f 13:2 Hituwen gulid ya hay alyon di udum ya ba'e te nan English an Biblia ya alyonday leprosy mu hituwen gulid ya mabalin an midalhin hinan ta'on on nan dingding ya nadan udum an usalon di tagu ta hiya nan adi umat hinan ba'e.

²⁰Ya onha tigon nan padi ya inoy an dimmallom nan pimmidaang hi nunlini"odan nan napoyanan an pogha ya pimmulaw nan dutdut hidi ot ibagana mon hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit te nan gulidna ya mangal'aldan hi udum. ²¹Mu tigon'en nan padi an agge pimmulaw nan nipto' hidin dutdut ya agge dimmallom nan pimmidaang mu on mun'apoyanan ya ibagan nan padi i hiya ta mihiwweh pituy algo. ²²Mu mala"uh'ey pituy algo ya mun'abitbit nan pimmidaang ya ibagan nan padi an hidiyen tagu ya waday gulidnan mangal'aldan hi udum ta mibilang moh nalugit. ²³Mu hiya'eh diyen adi maluman ya adi mabitbit an on tuwali hidiye nan kilah di pogha ot nan padi ya ibaganan hidiyen tagu ya mibilang hi malinis.

²⁴Ya onha waha na'atungan ta pimmidaang nan up'upna ²⁵ot mahapul an ena ipatigoh nan padi. Ta tigon'en nan padi an pimmulaw nan dutdut an nipto' hidi ya dimmallom nan pimmidaang ot hidiyen na'atungan ya numbalin hi gulid an mangal'aldan hi udum. Ot ibagan nan padi an hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit te waday gulidnan mangal'aldan hi udum. ²⁶Mu hi'on tigon nan padi ya agge pimmulaw nan dutdut an nipto' hidi ya agge dimmallom nan pimmidaang ya mahapul an ibagan nan padi ta e mihiwwe boh diyen tagu hi pituy algo. ²⁷Ya ahina bo e tigon hinan mi'apituh algo ta mun'ihinap'eh adolna ya ibagan mon nan padi an hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit te waday gulidnan mangal'aldan hi udum. ²⁸Mu hi'on ma"i'd mo nan pimmidaang ta ammuna nan kilah nan na'atungan hinan up'upna ya hidiyey itiganan bokon gulid. Ta mabalin an ibagan nan padin mibilang hi malinis hidiyen tagu. ²⁹Ya hi'on wada ha nagulidan di uluna onu hi pangalna ³⁰ya ena ipatigoh nan padi ta tigon'en nan padi an dimmallom nan pimmidaang hinan up'upna ya nat'on nan ibu' an nipto' hidi an ay inunig ya kikkitag ya ibagan mon nan padi an hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit te hidiyen gulid hi uluna onu hay pangalna ya mangal'aldan hi udum. ³¹Mu ma"i'de ha mangitit an ibu' hinan awadan di gulidna ya agge dimmallom ya ibagan nan padi ta e mihiwweh diyen tagu hi pituy algo. ³²Ya ahina bo e tigon hinan mi'apituh algo ta agge'e nihinap ya agge naluman nan ibu' an nipto' hidi ya agge bo dimmallom nan gulidna ³³ya mahapul an upuhan diyen taguy ibu'na ya balbasna ta ammuna nan nagulidan hi mabati. Ya e mihiwwe bo hi pitu boy algo. ³⁴Ta hinan mi'apituh algo ya ahina bo e tigon. Ta agge'e nihinap hi adol diyen tagu nan gulid ya ibaganan mibilang moh malinis hidiyen tagu. Ta e mohpe laba'an diyen tagu nan lubungna ta mibilang hi malinis. ³⁵Mu hi'on nalpah an ibagan nan padi an mibilang hidiyen taguh malinis ya indani ya nihinap nan gulidna ³⁶ot adi mo gahin on tigonah on waday ay inunig an ibu' hinan nipto' hidi te na'innila mon hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit. ³⁷Mu hi'on tigon nan padi an agge nihinap ya mangmangitit nan ibu' an manuluh nan nipto' hidi ya mibilang moh malinis. Ot ibagan mohpen nan padi an hidiyen tagu ya mibilang hi malinis.

³⁸Ya onha waha lala'i onu babai hi matigo an waday pimmulaw hi up'upna ³⁹ya mahapul an ena ipatigoh nan padi. Ta tigon'a'en adi ma'apullaw ya adi mitakut hidiye ot hidiyen tagu ya mibilang hi malinis.

⁴⁰Nan lala'in nagah di ibu'na ta natuga'an ya mibilang hi malinis. ⁴¹Ya ta'on on nan napultakan di ulunah nangappit hi angahna ya mibilang hi malinis te bokon bahbah hidiye. ⁴²Mu alina'eh on waday pimmidaang an gulid hinan tugga' diyen tagu an hidiye nan gulid an mangal'aldan hi udum ⁴³ya tigon'en nan padi ta linum'a' hidiyen umat hi gulid an mangal'aldan hi udum ⁴⁴ya mahapul an ibaganan hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit.

⁴⁵Ot nan tagun waday gulidnan mangal'aldan hi udum ya mahapul an munlubung hinan nun'ahethet an lubung ya aggena hinugud di ibu'na ya hinophopanay angahna ya initku'itkuknay, Mibilanga' hi nalugit! Mibilanga' hi nalugit! ⁴⁶Ta hidiyen tagu ya mibilang hi nalugit hi ingganah ma'agahan i diyen gulidna. Ta hiya nan mahapul an e mibata'an hinan nun'allungan di tatagu ta e munhiwwe.

Hay Aton Hinan Luput An Waday Bahbahna

⁴⁷Hi'on waday tigonyun bimmu"ut hinan luput an nadutdutan onu nan agge ⁴⁸ya ta'on on nan na'abol onu nan lalat an na'apyah lubung onu nadan udum an usal ⁴⁹ya hi'on munlangta onu ay udungo onu mumbolah[§] di tigona ya mahapul an eyu ipatigoh nan padi. ⁵⁰Ta tigon'en nan padi an waday bu"ut hinan luput ya ihiwwenah diyeh pituy algo. ⁵¹Ta hinan mi'apituh algo ya ena bo tinigo ta nihinap'eh diyen bu"ut ya mahapul an ibaganan mibilang hi nalugit hidiyen luput. ⁵²Ot mahapul an gobhonda ta adi midalhin hinadan udum.

⁵³Mu hi'on tigon nan padi an maphod te agge nihinap ⁵⁴ya ena ipalaba' hinan ud luput ya impipa'enan hiyah pitu boy algo. ⁵⁵Mu hi'on nalaba'an ta tigon nan padi ya agge na'aan nan bu"ut ya mahapul an maghob an ta'on on agge nihinap nan bu"utna. ⁵⁶Mu hi'on tigon nan padi ya mun'aan nan bu"utna ya hethetona ta ma'aan nan nipto'ana. ⁵⁷Mu alina'eh nawada bo damdama ya mahapul mon gobhon nan ud bagi hidiyen luput. ⁵⁸Mu hi'on inlaba'na ya na'aan ya pidwona damdaman laba'an ta ahi mibilang hi malinis.

⁵⁹Ot hiya danaey nan nitugun hi ma'unud hi'on waday luput an nadutdutan onu linen onu na'abol onu lalat an waday bu"utna ta ma'innilaan hi'on nan luput ya mibilang hi malinis onu nalugit.

Hay Aton Nan Tagun Napoyanan Nan Gulidna An Mangal'aldan Hi Udum

14 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Nan tagun napoyanan nan gulidna ya mahapul an tigon ni' nan padi. ³Ta ume nan padi hi

[§] 13:49 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

awadana an nibata"an hinan nun'allungan nadan tatagu ta ena idodongan hi'on immannung an napoyanan nan gulidna. ⁴Ta napoyanan'e ya ena impa'ala ha duwan hamuti ya ha naptung an sedar ya ha linubid hi mumbolah ya nan ma'alih haysop. ⁵Ta inyeda'e ya imbagan nan padi ta gogodonay ohah nan hamuti ya impa'ayuhna nan dalanah nan bangan nattuwan hi liting an pa'ahhagub. ⁶Ya inalana bo nan ohan hamuti ya nan naptung an sedar ya nan linubid ya nan ma'alih haysop ya intamolna^h i diyen banga. ⁷Ya ahina mohpe e inwalaghi' dadiyen intamolna hi mumpipituh nan tagun napoyanan nan gulidna ta hituwey ohah mahapul an ma'at ya ahi mabalin an mibilang hi malinis. Ya innayunan impatayap nan hamuti ta ume.

⁸Ya e inlaba' diyen taguy lubungna ya inupuhanan namin nadan dutdut hi adolna ya e nun'amoh. Ta mabalin mohpen umeh nan nun'allunganda. Mu adi ni' damdama hunggop hinan allungna an umohnong hinan dola ta ingganah on mala"uh di pituy algo. ⁹Ta hinan mi'apituh algo ya inupuhana nadan ibu' hi uluna ya balbasna ya kidena ya an namin nadan dutdut hi adolna ya e nun'amoh ta atona nan nibagan atona.

¹⁰Ya hinan mi'awaluh algo ya inyena ha duwan tangbal an kalnero ya ha ohah tinna an ohay tawona an ma"id ha bahbahda. Ya ni'yalana ha umeh tuluy kilun napinun alina an nadduman hi lanan di olibo ya ha ohay basun lanan di olibo. ¹¹Ya inyen nan padih diyen tagu ya nadan i'nongnah nan way panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. ¹²Ya inalana nan padi di ohah nadan tangbal an kalnero ta mi'nong hi apakawanan di bahul diyen tagu ya iniddumna ha ohay basun lanan di olibo ya intaggena ta midawat i ha'on an Dios. ¹³Ya pinaltinah diyen kalnero hinan niyappit i ha'on an Dios an pumpaltiyandah nan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nan maghob an mi'nong. Ya hay atonda ya umat hinan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nan mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta an nan padi ya ammunay idatana te hidiye ya nidawat i ha'on an Dios.

¹⁴Ya inalana nan padi dohah nan dalan diyen kalneron ni'nong ya indanihna nan winawwan an ingan diyen tagu ya nan winawwan an am'ama"an di ta'lana ya hukina. ¹⁵Ya inhiit nan padi dohah nan lanan di olibo hinan iniggid an paladna. ¹⁶Ya initdo'na nan winawwan an lodlodongna ya inwalaghi'nah mumpipituh nan tabernakel. ¹⁷Ya impu'nahna dohah nan lanan nabatih paladna hi winawwan an ingan diyen tagu ya nan winawwan an am'ama"an di ta'lana ya hukina. ¹⁸Ya inlamuh nan padi hi ulun diyen tagu nan nabatin lanah ta'lana.

---

^h 14:6 Nan haysop ya humangoh nan way binattun alad an dumukkeh ohay dopa an nataldong nan adolna ya nan tubuna di alanda ya binto'da ta hiyay itamolda ya inwalaghi'da.

19 Ya ahina mohpe e i'nong nan mi'nong hi apakawanan di bahulna ta nagibbuh'eh diye ya ena mohpe pinalti nan maghob an mi'nong. 20 Ya iniddumna nan midawat an alina hinan punggobhan hi mi'nong ta atona nan nibagan atona ta wan mibilang hi malinis hidiyen tagu.

21 Mu hi'on adina abalanan nan duwa ya ta'on on ha ohah tangbal an kalnero ta mi'nong hi apakawanan di bahulnan aggena inatta ta mitaggen midawat i ha'on an middum ha ohay kiluh nan napinun alina an nadduman hi mantekan di olibo ya ha ohay basun mantekan di olibo. 22 Ya inudmanah duway palluma ta mi'nong hi apakawanan di bahulna nan oha ya maghob an mi'nong nan oha.

23 Ta hinan mi'awaluh algo ya iyen diyen tagu datuweh nan padi. Ta midawatda i ha'on an Dios hidih nan way panton nan tabernakel. 24 Ta alan nan padi nan kalnero ya nan mantekan di olibo ya intaggena ta mitaggen midawat i ha'on an Dios. 25 Ya innayunan pinalti nan kalnero ya inalana dohah nan dalana ya impu'nahnah nan winawwan an ingan nan tagun nipaphod ya hinan am'ama'an nan winawwan an ta'lana ya hukina. 26 Ya inhiit bon nan padi dohah nan lanah iniggid an paladna. 27 Ya initdo'nahdiy lodlodongna ya inwalaghi'nah mumpipituh nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. 28 Ya inlamuhna dohah nan lanah winawwan di ingan diyen tagu ya hay winawwan an am'ama'an di ta'lana ya hukina. 29 Ya nan nabatin lanah palad nan padi ya ilamuhnah ulun diyen tagu ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna. 30 Ya ahi mohpe i'nong nan padi nan duwan palluma. 31 Ta nan oha ya mi'nong hi apakawanan di bahul diyen tagu ya nan oha ya maghob an mi'nong i ha'on an Dios an middum nan midawat an alina. Ta danaey aton nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul diyen tagu ta ahi mibilang hi malinis.

32 Ta datuwey ma'unud hi aton nan tagun waday gulidna an mangal'aldan hi udum an adina abalanan nan nibaga tuwali an mi'nong ta ahi mohpe mibilang hi malinis.

Hay Aton Hinan Balen Mibilang Hi Nalugit

33 Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, 34 Wa'et dumatong ayuh nan bobleh ad Kanaan an idat'un da'yu ta eyu punhituwan ya wada'ey iha"ad'uh bu"ut hi ohan balehdi an mabalin an mihinap i diyen pumboblayanyu 35 ya mahapul an e ipa'innilan nan ud bale hinan padi ta ena tigon. 36 Ta ibagan nan padi hinadan nunhituhdi ta umaanda ni' hidi ya ta'on on nadan gina'uda ya inaanda ta mabao ya ahi e tigon nan padi ta ma"i'd ha mibilang hi nalugit an mabatih nan bale.

37 Ya hi'on tigon nan padi nan dingding ya waday bu"ut hi munlangta onu mumbolah di tigona an mangeh dallom nan dingding 38 ya ikalobna ta mabao ni' hi pituy algo. 39 Ta hinan mi'apituh algo ya ahina bo e

idodongan. Ta nihinap'e nan bu"ut hinan dingding ⁴⁰ya ibagana ta aanonda nan batun dingding an nipto'an nan bu"ut. Ya eda intopal nadan inaandan waday bahbahna hinan nibilang hi nalugit an nidawwih nan boble. ⁴¹Ya imbagana bo ta ad'adandan namin nan dingding nan bale ya eda bo intopal nan inad'addahdi hinan nibilang hi nalugit an eda nangitopalan hinadan batun inaanda. ⁴²Ya hinukkatanda nan batun na'aaan hinadan dingding ya ahida bo pinalitadaan. ⁴³Mu hi'on hidin nagibbuh an inatdahdi ya indani damdama ya numbangngad bo nan bu"ut hinan niphod an dingding ⁴⁴ya mahapul an e tigon bon nan padi. Ta hi'on tigonan nihinap hinan bale ya na'innilan nabahbah hidiyen bale ta mibilang moh nalugit.

⁴⁵Ot mahapul an pa"ihonda ya eda intopal an namin dadiyen na'usal hidi an batu ya kayiw ya nadan udum hinan nidawwih nan boble an nibilang hi nalugit. ⁴⁶Ya onha waha taguh hinunggop i diyen baleh din nikalob hi pituy algo an aggeda ni' pina"ih ya mibilang hi nalugit hidiyen taguh ingganah nan mahdom. ⁴⁷Ya nan tagun nangan onu nalo' hidi ya mahapul an ena laba'an nan inlubungna.

⁴⁸Mu onha hidin hinukkatanda nan na'aaan an dingdingna ot palitandaanda ya tinigon nan padi ya agge numbangngad nan bu"ut ya ibagana mohpen hidiyen bale ya mibilang hi malinis te na'aaan nan bu"utna. ⁴⁹Mu hay mahapul hi atonda ta mibilang hi malinis hidiyen bale ya e mangala nan ud bale i ha duwah hamuti ya ha nun'aptung hi kayiw an sedar ya ha mumbolah an linubid ya nan ma'alih haysop. ⁵⁰Ta gogodonay ohah nan hamuti an pa'ayuhonay dalanah nan banga an naha'adan hi pa'ahhagub an liting hinan obob. ⁵¹Ya intamolna i diyen banga nadan sedar an kayiw ya nan ma'alih haysop ya nan mumbolah an linubid ya nan matagun hamuti. Ya inwalaghi'na dadiyen intamolna hi mumpipitu hinan bale. ⁵²Ta atona dadiyen namin ⁵³ya ahina e ipatayap nan matagun hamuti hinan nibata"an hinan boble. Athidiy atonda ta mibilang mohpeh malinis hidiyen bale.

⁵⁴Ot hiya danaey mahapul hi unudonyu hi'on waday gulid hi mangal'aldan hi udum ⁵⁵ya hi'on waday bu"ut hinadan luput onu nan bale ⁵⁶ya nadan gulid an kumiyaki ya pogha ya nan lum'a' ⁵⁷ta panginnilaan hi'on mibilang hi malinis onu mibilang hi nalugit nan tagu onu nan luput onu nan bale.

Nan Malpuh Adol An Lummuh Ibilangan Hi Nalugit

15 ¹Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²Ibagayuh nadan ibbayun tinanud Israel ta wada'ey bumbummuddun malpuh adol nan lala'i ya mibilang hi nalugit hidiyen bumudduh i hiya. ³Ta hiya nan mibilang mo boh nalugit hidiyen tagu an ta'on on minaynayun nan bumbummudduh adolna onu dimminong. ⁴Ta ta'on on nan nalo'ana onu

nan inumbunana ya mibilangdah nalugit. ⁵Ya nan manapah nan nalo'ana ya mahapul an e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna mu hiyah diye damdaman mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom.

⁶Ya atbohdi nan tagun mihukkat an umbun hinan inumbunan diyen tagu an mahapul an e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna mu hiya damdama bon mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom. ⁷Ya ta'on on nan tagun manapa onu mida"om i diyen tagun waday bumuddun malpuh adolna an mahapul an e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna mu hiya damdamah diyen mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom. ⁸Ya hi'on waday tinukpaan diyen tagun waday bumbumuddun malpuh adolna ya atbohdi mahapul an e mun'amoh hidiyen natukpaan ya inlaba'nay lubungna mu hiya damdaman mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom. ⁹Ya an namin nan umbunan diyen lala'ih nan punluganana ya mibilang hi nalugit. ¹⁰Ya nan manapan diyen inumbunana ya mahapul an ena ilaba' nan lubungna ya nun'amoh. Mu hiya damdaman mibilang nimpeh nalugit hi ingganah mahdom.

¹¹Ya onha agge inulahan nan tagun waday malpuh adolnay ta'lana ya indapanah ohan tagu ya mahapul an e mun'amoh diyen dinapana ya inlaba'nay lubungna. Mu hiya damdama nimpem mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom. ¹²Ya kumpulnan pito' an bangan dapaon diyen tagu ya mahapul an pa"ihonyu mu hi'on hay dinapana ya nan usal an kayiw ya mahapul an ulahanyu.

¹³Ya wa'et pinumhod hidiyen tagu ta dimminong nan malpuh adolna ya haddona ta mala"uh di pituy algo ya ahi e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna ta mibilang moh malinis. ¹⁴Ya hinan mi'awaluh algo ya inyena ha duway balug onu palluma hinan pi'dammuwanyun ha"on an Dios hidih nan way panton nan tabernakel ya indatnah nan padi. ¹⁵Ta nan oha ya mi'nong hi apakawanan di bahul diyen tagu ya nan mi'adwa ya maghob an mi'nong i ha"on an Dios. Athituy aton nan padi ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahul diyen tagun nipaphod hinan dogohna.

¹⁶Hay oha bo ya di'et waday bimmudduh malpuh adol di ohan lala'i ya mahapul an e mun'amoh mu hiya damdama nimpem mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ¹⁷Ya kumpulnan lubung onu lalat an nida"oman diyen bimmudduh nan lala'i ya gahin di ma'ulahan mu hiya damdaman mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ¹⁸Ya wa'e ta inilo' nan lala'i nan babai ta bimmudduh di malpuh adolna ya mahapul an eda mun'amoh an duwa mu hiya damdamah diyen mibilangdah nalugit hi ingganah mahdom.

¹⁹Ya atbohdi hinan bumudduhan nan binulan an malpuh adol nan babai an mibilang hi nalugit hi pituy algo. Ot nan manapa onu mida"om i hiya ya mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom. ²⁰Ya an namin nan nalo'ana onu inumbunana ya mibilang hi nalugit. ²¹Ya nan manapa

onu mida'om hinan nalo'ana ya mahapul an e mun'amoh. Mu hiya damdaman mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ²²Ot nan manapa hinan kumpulnan inumbunan diyen babai ya mahapul an e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna mu hiya damdamah diyen mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom. ²³Ta nan manapah nan umat hinan nalo'ana ya an namin nan inumbunana ya mahapul an e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna mu hiya damdamah diye nimpén mibilang hi nalugit hi ingganah nan mahdom. ²⁴Ya hi'on waday mangilo' i hiya ta nida'om hinan lala'i nan binulan an malpuh adol nan babai ya mibilang hi nalugit hi pituy algo nan lala'i ya atbohdi an mibilang hi nalugit nan alo'ana.

²⁵Ya onha waday bumudduh dalah adol nan babai an ta'on on bokon hidiye nan binulan an malpuh adolna onu nan binulan an malpuh adolna mu adi dumduminnong ya mibilang hi nalugit ta ingganay duminong hidiyen malpuh adolna. ²⁶Ya atbohdi mibilang hi nalugit nadan alo'ana ya umbunana an umat hinan umaliyan di malpuh adolna. ²⁷Ya kumpulnan tagun manapa i dadiyen inusalna ya mahapul an e mun'amoh ya inlaba'nay lubungna. Mu hiya damdamah diyen mibilang hi nalugit hi ingganah mahdom.

²⁸Ya wa'et dimminong hidiyen malpuh adolna ya hinnodnan mala'uh di pituy algo ya ahi mibilang hi malinis. ²⁹Ya hinan mi'awaluh algo ya mahapul an iyenah nan padi hidih nan way panton nan tabernakel ha duway palluma. ³⁰Ta i'nong nan padi hi apakawanan di bahulna nan oha ya maghob an mi'nong nan oha. Athituy aton nan padi ta way aton nan babain mibilang hi malinis.

³¹Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Datuwey ipa'innilam hinadan ibbam an tinanud Israel ta inniladay atonda hi'onda nibilang hi nalugit ta wan adi bo mi'inlulugit tun tabernakel ta bokon hiyay gumalat hi atayanda.

³²Ta danae nadan mahapul hi aton nan lala'i hi'on waday bumudduh malpuh adolna. ³³Ya atbohdi nan babai hi'on waday bumudduh malpuh adolna ya hay aton nan lala'i an nangilo' hinan babain nibilang hi nalugit.

Hay Nibagah Aton Aaron Ya Ahi Hunggop Hinan Tabernakel

16 ¹Hidin nateda mo nadan duwan imbabalen Aaron hi eda nangidawatan hi i'nongda an gapuh aggeda nangunudan hinan inalin Apu Dios hi atonda ²ya alyon Apu Dios i Moses di, Ibagam i ibbam an hi Aaron ta adi namaaggon e hinunggop hinan kuwartu' an Dios an nabolda' hi kultina. Te hidih nan way bugut hi potto' nan kalub nan Kahun an nittuwan di Hapit'uy pumpatiga'. Te atona'ehti ya mate. ³Ta hiya nan madatngan'e nan ena hunggopan hidi ya iyena ha kilaw an baka ta mi'nong hi apakawanan di bahulna ya ha tangbal an kalnero ta

maghob an mi'nong i ha'on an Dios. ⁴Ya mahapul an ilubungna nan linen an adukken lubung ya nan putut an pantalon ya inwakohnah adolna nan adukken linen ya impongotna nan linen an turban. Mu mahapul an mun'amoh ni' ya ahina ilubung datuwen niyappit i ha'on an lubung di padi.

⁵Ya da'yu'en tinanud Israel ya mahapul an idatyu ha duwah tangbal hi gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu ya ha tangbal an kalnero ta maghob an mi'nong. ⁶Ta i'nong Aaron hidiyen baka hi apakawanan di bahulna ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ya nadan pamilyana. ⁷Ya inyalina mohpe nan duwan gulding hidih nan panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. ⁸Ya imbunutna hi'on nganne i dadiyen duwan gulding di mi'nong i ha'on an Dios ya nganney mibulus. ⁹Ya inyen Aaron nan gulding an nabunut hi mi'nong ta i'nongnah apakawanan di bahul. ¹⁰Ya nan nabunut an mibulus an gulding ya idawatna ni' an matagu i ha'on an Dios ya ahina imbulus hinan agge naboblayan ta miyappit hi a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul nadan tatagu.

¹¹Ta alan Aaron nimpe nan baka ta mi'nong hi apakawanan di bahulna ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ya didan hina'amma. Ya pinaltina ta mi'nong nimpe hi apakawanan di bahulna. ¹²Ya inalana nan punggobhan hi insenso nan naha"adan hi bala ya ha duway gamal hinan na'aggimu' an insenso ya inihgopnah nan kuwartu' an Dios. ¹³Ya inha"adna nan ginamalnan insenso hinan bimmalan apuy ta umahuk ta hawanana nan kalub nan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios. Ot atona'ehdi ya adi mate. ¹⁴Ya inalana dohah nan dalan nan ini'nongnan baka ya intamolnay lodlodingna ya inwalaghi'nah nan balitu' an kalub nan Kahun ya ahina inwalaghi' hi mumpipituh nan Kahun.

¹⁵Ya nagibbuh'eh diye ya pinaltina bo nan gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyun tatagu. Ya inalana bo dohah nan dala ya inihgopnah nan nakultinaan an kuwartu' an Dios ya intamolnay lodlodingna ya inwalaghi'na boh nan kalub nan Kahun ya ahina inwalaghi' hi mumpipituh nan Kahun. ¹⁶Ta athinay aton Aaron hinan kuwartu' an Dios an a'aanan di bungot'u an gapuh bahul ya ngohen nadan ibbam an tinanud Israel. Ya atbohdiy atona ta ahi mibilang hi malinis nan tabernakel an gapu nimpeh ngohen nadan ibbam an tinanud Israel. ¹⁷Ya mihipun hi hunggopan Aaron i diyen kuwartu' an Dios ta ena aton nan nibaga an atona ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ya bahuldand hina'amma ya da'yun namin an tinanud Israel ya adi mabalin an waday hunggop hidih nan tabernakel an pi'dammuwanyun i ha'on an Dios.

¹⁸Ta limmah'un'eh nan kuwartu' an Dios ya immeh nan punggobhan hi mi'nong hidih nan hangngab nan tabernakel ta ena aton nan nibaga

an atona ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahul. Ya inalana dohan nan dalan nan baka ya gulding ya ena inhiit hinadan opat an ha'gud hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong. ¹⁹Ya intamolnay gamatna ya winalaghi'annah mumpipitu nan punggobhan hi mi'nong ta miyappit i ha'on an Dios te nibilang hi nalugit an gapuh bahulyun tinanud Israel.

²⁰Ya nalpah'en inatna nan nibagah atonah nan kuwartu' an Dios ya nan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ta mibilangdah malinis ya ena mohpe inala nan matagun gulding ta idawatna. ²¹Ya inha'mona nan duwan ta'lenah ulun nan gulding ya imbagana nadan adi maphod an inatyu ya hay nungngohayanyu ya an namin an numbahulanyun tinanud Israel ta ayna impaboltan i diyen gulding. Ya ahina mohpe e impibulus hinan tagun niyukodana ta ipluynah nan agge naboblayan. ²²Ta paddungnay iyen diyen gulding an namin nadan numbahulanyuh nan agge naboblayan. ²³Ya ahi mohpe bo hunggop hi Aaron hinan tabernakel ta aanona nan inlubungnah din hinunggop hinan kuwartu' an Dios ya inha'adnahdi ²⁴ya limmah'un hidi ta e mun'amoh hinan niyappit i ha'on an pun'amhan hidih nan tabernakel ya inlubungna nan lubungna tuwali. Ya limmah'un bohdi ta ena i'nong nadan maghob an mi'nong ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ya gapuh bahulyun tatagu. ²⁵Ya ginhobna nadan taban dadiyen ni'nong hi apakawanan di bahul hinan punggobhan hi mi'nong.

²⁶Ya hana'e an e nangibulus hinan gulding hinan agge naboblayan ya mahapul an ena ilaba' di lubungna ya nun'amoh ya ahi mabalin an mumbanggad hinan nun'allunganyu.

²⁷Ya nan bulug an baka ya nan gulding an ni'nong ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahulyun tatagu ya ud dalah nan nihgop hinan kuwartu' an Dios ya mahapul an miyedah bata'an nan nun'allunganyu ta eyu gobhon hidi an pi'ighobyu nadan up'upda ya lamohda ya putuda an middum nadan lugit hi putuda. ²⁸Ya nan tagun e munggohob i dadiye ya mahapul an ilaba'nay lubungna ya nun'amoh ya ahi mibanggad hinan nun'allunganyu.

²⁹Ya alyon bon Apu Dios di, Hituwey inaynayyunun unudon ta maminghan hinan hintawon hinan mi'apuluh algo hinan mi'apituh bulan ya mahapul an adi ayu e muntamu ya adiyu aton nan pohdon di adolyu an ta'on on nadan ni'iboblen da'yu. ³⁰Te i diyen algoy pangi'nonganyuh nan mi'nong ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahulyu. ³¹Ta adi ayu nimpe muntamu ya adi ayu mangat hinan pohdon di adolyu i diyen algo. Ya mahapul an unudonyuh tuweh inggana.

³²Ya nan padin pinto"u an mihukkat hinan ammodna an nabaktun padi ya mahapul an ilubungna nan lubung di padi ta atona nan nibaga an atona ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahul. ³³Ya ahina mohpe aton nadan ma'at ta mibilang hi malinis nan kuwartu' an Dios ya nan

tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ta ma'aan di bungot'un Dios an gapuh bahul nadan padi ya da'yun tinanud Israel ya ta'on on nadan ni'iboblen da'yu. ³⁴Ta hituwey tugun'un da'yu hi inaynayyun aton an tinanud Israel hi maminghan hi hintawon ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh nadan bahulyu.

Ta inunud Moses nadan imbagan Apu Dios i hiyah atona.

Hay Eda Panginongan Hinadan Animal An I'nongda

17 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam i Aaron ya nadan imbabalena ya an namin nadan tinanud Israel ta unudonda nadan imbaga' hi atonda. ³Ot hi'on wada i da'yun tinanud Israel ha ena i'nong nan baka onu kalnero hi kumpulna an umat hinan nun'allunganyu onu hinan bata'an nan nun'allunganyu ⁴an bokon hinan way panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on di ena panginongan ya hidiyen tagu ya mibilang hi pimmate. Ta hiya nan mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel.

⁵Manu'e hi nitugun hituwe ya ta wan adi mo kumpulnay eyu panginongan an umat hinan puntanoman. Te gahin di iyeyuh nan padi ta hinan way panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on ta hidiy pamaltiyanyu ta mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on. ⁶Ya nan dalam diyen pinaltiyu ya e iwalaghi' nan padih nan punggobhan hi mi'nong hinan way panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. Ya ginhobna bo nan tabahdi ta nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

⁷Ot mahapul an adi ayu mo e mangi'nong hinan gulding an inyamman di tagu ta dayawonyu. Te onha atonyuhdi ya umat ayuh nan babain inluktapnay ahawana. Ot datuwey itugun'uh unudonyuh inggana an ta'on on hanadan mun'atanudan. ⁸Ya ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ya ta'on on nadan ni'iboblen da'yu ta wa'et waha mangiyalih maghob an mi'nong i ha'on an Dios ⁹mu bokon hinan way panton nan tabernakel di pangiyaliyanda ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel. ¹⁰Ya hi'on wada i da'yun tinanud Israel ya ta'on on nadan ni'iboblen da'yu ha mangihdah dala ya adi' mo ibilang hi tagu'. ¹¹Te nan dala ya hiyay ataguwan ta hiya nan hiyay iyeyuh nan punggobhan hi mi'nong ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul di tagu. ¹²Ta hiya nan ibaga' i da'yu ya ta'on on nadan ni'iboblen da'yu an adiyu ihday dala.

¹³Ya wada'ey kinnayun hamuti onu inanupyun mihdan animal ya mahapul an gogodonyu ta ihihonyu nan dalana nan luta ya tinabbunanyuh pito' hidiyen dala. ¹⁴Te hay awadan di itaguwan nan animal ya nan dalana. Ot hiya nan adiyu nimpe anon nan dalam di kumpulnan animal te nan mangan ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel.

¹⁵Ya hi'on wada i da'yun tinanud Israel onu ni'iboblen da'yu hi mangihda hinan animal an nate onu pinaten di udum an animal ya

mahapul an e mun'amoh ya inlaba'na nan inlubungna. Mu mibilang damdamah nalugit ta ingganah mahdom ya ahi mabalin an mibilang hi malinis. ¹⁶Mu hi'on adi e mun'amoh ya adina e ilaba' nan inlubungna ya madusa.

Nadan Udum An Mipagol

18 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an ha'on nan Dios an dayawonyu. ³Ot mahapul an adiyu iyunnud hinan pangiyen nadan i Egypt an nalpuwanyu ya nan pangiyen'edah ad Kanaan an pangiyaya' i da'yu. ⁴Mahapul an unudonyu nadan tugun'u ya atonyu nadan imbaga' hi atonyu. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

⁵Ot nan tagun un'unudona nadan tugun'u ya maphod di pi'taguwana. Ha'on hi Apu Dios.

⁶Ta adiyu ilo' di i'ibayu. Ha'on hi Apu Dios.

⁷Ya bainanyu mahan hi amayu ta adiyu ilo' hi inayu. Nomnomonyu an hi inayuh diye.

⁸Ya ta'on on nan numbintanan amayu ya adiyu ilo' ta adi mibabain hi amayu.

⁹Ya adiyu ilo' di hi ibbayun babai an ta'on on nat'on di hi inana onu hi amana an ta'on on nat'on an bobley kimmilogana onu numpaddung an baley kimmiloganyu.

¹⁰Ya adiyu ilo' di apapuyu te da'yu damdamay mibabain.

¹¹Ya adiyu ilo' nan imbabalen nan numbintanan amayu te hi ibbayu damdama.

¹²Ya adiyu ilo' di hi antiyu an hi ibban amayu ¹³onu nan hi ibban inayu.

¹⁴Ya adiyu ilo' nan ahawan nan hi ulitauyu te mibilang hi ammodyu.

¹⁵Ya adiyu ilo' nan babain inapuyu te ahawan nan imbabaleyu.

¹⁶Ya adiyu ilo' nan ahawan nan hi ibbayun lala'i.

¹⁷Ya adiyu ilo' nan hinina onu nan apapun nan babai te nagaga'iho.

¹⁸Ya adiyu bo i'adwah nan ahawayu nan hi ibbana hi'on matagu nan ahawayu.

¹⁹Ya adiyu ilo' nan babai an wada nan binulan an malpuh adolna te mibilang hi nalugit.

²⁰Ya adiyu ilo' nan ahawan di hinaggonyu ta adi ayu mibilang hi nalugit an gapu i hiya.

²¹Ya inalın bon Apu Dios di, Adiyu i'nong hinan dios an hi Molek di kumpulnah nadan imbabaleyu te atonyu'e ya ha'on an Dios an dayawonyuy binainyu.

Ha'on hi Apu Dios.

22 Ya adiyu ilo' di ibbayun lala'i te nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios hinaen pangat.

23 Ya adiyu ilo' di animal te mibilang ayuh nalugit te himpappange ahan hinaen aton di ohan tagu.

24 Ot padana' tee an adiyu aton danae ta adi ayu mibilang hi nalugit te danaey pangat nadan tataguh nadan boblen umayanyu ta hiya nan pa'aano' didahdi. 25 Te ta'on on nan bobleda ya nibilang hi nalugit an gapuh bahulda ta hiya nan dusao' dida ta paddungnay ibugha' diyen boble dida. 26 Mu da'yu'e ya ta'on on nadan mi'iboblen da'yu ya tigonyu ta nadan tugun'u ya tudtudu' di unudonyu. Ta adiyu aton nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios an pangatda. 27 Te athidi nimpey inat nadan tatagun nunhituhdi ta hiya nan mibilang hi nalugit nan bobleda. 28 Ya wa'et atonyuhdi ya ma'at bon da'yu nan ato' i dida an paddungnay ibugha' da'yuh nan boble.

29 Ot nan mangat i danaen nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios an pumbahulan ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tinanud Israel. 30 Ot mahapul nimpen nadan tugun'u di nanongnah un'unudonyu ta adiyu iyunnud hinadan nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios an pangat nadan tatagu i diyen boble ta adi ayu mibilang hi nalugit an umat i dida. Ha'on hi Apu Dios.

Nadan Nat'onat'on An Tugun Apu Dios

19 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an ha'on an Dios an dayawonyu ya ma'id ha adi maphod hi a'at'u ot hanat ha'on di inghonyu.

³ Ot mahapul an lispituwonyuy a'ammodyu.

Ya mahapul an tungawonyu nan Habadun tungo.

Ha'on nan Dios an dayawonyu.

⁴ Ya adiyu dayawon nadan bulul an dios di udum an tatagu ya adi ayu mangiyammah bulul ta dayawonyu.

Ha'on nan Dios an dayawonyu.

⁵ Ya hi'on waday i'nongyuh pi'hayyupanyun ha'on ya unudonyu nadan intugun'un atonyu ta wan abuluto' nan i'nongyu. ⁶ Ya nan dotag nan ini'nongyu ya ihdayu i diyen algo ya nan mabiggat. Mu wada'ey mabati hinan mi'atluh algo ya mahapul an gobhonyu. ⁷ Te wada'ey mangan i dadiyen nabatih nan mi'atluh algo ya adi' mo abuluton hidiyen ini'nongyu te mibilang hi nalugit. ⁸ Ot nan tagun mangihda i diyen ni'nong i ha'on ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu'.

⁹ Ya wa'et munggapas ayu ya adiyu gapason nadan nundina'ging ya adiyu bo panuhon nadan nagah. ¹⁰ Ya atbohdi on ayu mun'apit hinan bungan di intanomyun greyp an adiyu pidwon an e polagon ya adiyu alan nadan nagah ta alan nadan nun'awotwot ya nadan udum an tatagun ni'iboblen da'yu. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

¹¹Ya adi ayu mangako. Ya adi ayu munlayah. Ya adiyu ilaylayahhan di ibbayu. ¹²Ya adiyu usalon di ngadan'un munsapatah linaylayyah ta adiya' bainon i da'yu. Ha'on hi Apu Dios.

¹³Ya adiyu kulukon onu akawan di ibbayun tagu.

Ya adiyu attaon an ipabigat di pangidatanyuh nan bino'lan nan nuntamuwonyu.

¹⁴Ya adiyu idutan nan napukit ya athidi boh nan napilok an adiyu attaon an iha'ad ha ihalapdungana. Adiyu aton datuwe ta atiganan ha'on di un'unudonyu. Ha'on hi Apu Dios.

¹⁵Ya tigonyu ta nipto' di atonyun mangipanuh hinadan mihahapit ta ma'id ha pangipangngelanyu an ta'on on kadangyan onu nawotwot.

¹⁶Ya adiyu e ibagabagay layah an puma"ih hinan ibbayu. Ya na'ayagan ayu'en muntistigu i ha kasu ya hanat ibagayu nan immannung an namamah on hidiyey gumalat hi atayan nan hinaggonyu.

¹⁷Ya adi namaaggon humihihiiwo ayuh nan ibbayu. Udu'dulnay ihingalyu ta adi ayu mumbahul an gapuh humihiwawanyu i hiyah nan inatna.

¹⁸Ya adi ayu numanomnom hi atonyun mangiballoh onu punnanongon di bungotyuh nadan ibbayu te hay maphodot ya ipatigoyuy pamhodyu an umat hi pamhodyuh adolyu. Ha'on hi Apu Dios.

¹⁹Ot hanat un'unudonyu nadan tugun'u. Ta adiyu ipatangbal nan animal an umat hi baka hinan nat'on an umat hi kabayu.

Ya adiyu bo itanom nan duwan nat'on an mitanom hinan puntanomyu.

Ya adiyu ilubung nan lubung an duway nunhinnat'on an luput di niyamma.

²⁰Ya onha inilo' di ohan lala'i ha himbut an babai an nitbih nat'on an lala'i ya mahapul an mamoltada. Mu adida mipapate te agge nabayadan di ilibliyan diyen babai. ²¹Mu nan lala'i ya mahapul an iyena ha tangbal hi kalneroh nan way panton nan tabernakel ta mi'nong hi apakawanan di bahulna. ²²Ta i'nong nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulna ta wan mapakawan.

²³Ya wa'et dimmatong ayuh nan bobleh ad Kanaan ta nuntanom ayuh bungbunga'an ya mahapul an adiyu anon nan ibungadah nan tuluy tawon ta ibilangyun nalugit. ²⁴Ya nan ibungadah nan mi'apat hi tawon ya miyappit i ha'on ta punhanaanyu i ha'on an Dios. ²⁵Mu nan ibungadah nan mi'alimah tawon ya mabalin an anonyu. Ot hi'on unudonyu nadan nibaga ya umannung an dumakol di apitonyun ibungan di itanomyu. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

²⁶Ya adiyu anon di kumpulan dotag an agge na'aan di dalana.

Ya adi ayu mumbuyun onu mun'ayak.

²⁷Ya adiyu ipapukis nan ibu' hi way ingayu ya adiyu bo putulan di uddun nan balbasyu.

²⁸Ya adiyu attaon an hugaton di adolyu ta pangipatigoyuh umukayunganyu hi'on waday ibbayun nate. Ya adiyu ipabato' di adolyu. Ha'on hi Apu Dios.

²⁹Ya adiyu bainon nadan binabain imbabaleyu hinan eyu pangiyabulutan ta eda mumpabpabbayad hi adolda. Te atonyu'ehdi ya lo'tat ya du'gona' ta e ayu mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. Ta lo'tat ya mibilang hi nalugit di bobleyu.

³⁰Ya unudonyu nadan intuddu' hi atonyuh nan Habadun tungo. Ya ipatigoyun na'anhan nan tabernakel. Ha'on hi Apu Dios.

³¹Ya adi ayu e mumpaboddang hinadan mumpumbaki onu nadan mama'o te diday gumalat hi ibilanganyuh nalugit. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

³²Ya ipatigoyuy punlispituyuh nadan ininna ya amamma. Te atonyu'ehdi ya atiganan ha'on di un'unudonyu. Ha'on hi Apu Dios.

³³Ya adiyu paligaton nadan mi'iboblen da'yu. ³⁴Ta ibilangyu didah ibbayun tinanud Israel. Ya hanat pohpohdonyu didan umat hi pamhodyuh adolyu te da'yu ya pinatnayun e ni'ibobleh ad Egypt. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

³⁵Ya tigonyu ta bokon kuluk di pungkiluyu ya punlukudyu ya ta'on on nan pumbilangyu. ³⁶Ta nan nipto' an kiluwan ya punlukud di usalonyu. Ha'on nan Dios an dayawonyu an nangipangulun da'yu hi nakakanyuh ad Egypt.

³⁷Ot mahapul an un'unudonyu nadan tugun'u ya nadan intudtudu' i da'yu. Ha'on hi Apu Dios.

Hay Dusan Nadan Mangibahhoh Nan Tugun Apu Dios

20 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an hay atonyuh nan ibbayun tinanud Israel onu nadan ni'iboblen da'yu an inyukodnay imbabalena nan dios an hi Molek ya mahapul an adhuwanyu ta puntopayu ta ingganah mate. ³Te du'go' an adi' mo ibilang hi tagu' nan tagun iyukodnay imbabalena Molek ta binahbahnay a'at nan tabernakel ta imbabainay a'at'u. ⁴Ot hi'on namaag ya dimminong ayu ta adiyu patayon nan tagun mangi'nong hi imbabalena i Molek ⁵ya ha'on di mamate i hiya ya nan pamilyana ya an namin nadan nangiyunnud i hiya. Ta adida mo midmiddum i da'yu. Te bokon ha'on di dayawonda te hi Molek ta nipaddungdah nan babain tinaynanah ahawana ot e mumpabpabbayad hi adolnah udum.

⁶Ya atbohadin iwalong'u nan tagun e mumpaboddang hinan mi'hapit hi linnawan di numpun'ate onu hinan mama'o te bokon nimpe ha'on di dayawona ta hiya nan ipapate' ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu.

⁷Ot hanat ipaphodyuy pangatyu ta nan pohdo' di atonyu te ha'on nan Dios an dayawonyu. ⁸Ya mahapul an un'unudonyu nadan tugun'u te ha'on nan Dios an mangipaphod hi a'atyu.

⁹Ot nan tagun idutanay hi amana onu hi inana ya mahapul an mipapate.

¹⁰Ya nan lala'in mangilo' hinan ahawan di udum ya mahapul an madusadah nan babai ta mipapatedan duwa.

¹¹Ya atbohdihi nan lala'in mangilo' hinan ahawan amana ta aggena binain nan hi amana an mahapul an mipapatedan duwah nan babain gapu i diyen numbahulanda. ¹²Ya nan mangilo' hinan ahawan di imbabalenan lala'i ya mahapul an mipapatedan duwah nan babai. Te hidiyen inatda ya umipabain ta hiya nan mahapul an matedan duwa. ¹³Ya nan lala'in ilo'na nan paddungnan lala'i an ayda hin'ahawa ya nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios hidiyen inatda ta hiya nan mahapul an mipapatedan duwa. ¹⁴Ya athidi bon adi ahan maphod hi'on ahawaon di ohan lala'i ha hinina. Ot mahapul an mapu'ulandan tulu ta adi ayu mibabain an himpamoble. ¹⁵Ya hi'on waha lala'i hi ilo'nay animal an ayna ahawa ya mahapul an mipapate ya ta'on on nan animal ya mahapul damdama an patayonyu. ¹⁶Ya atbohdihi on nan babai di mi'ilo' hinan animal ta ayda himbale ya mahapul an mipapatedan duwa.

¹⁷Ya hi'on waha lala'ih inahawana nan hi ibbanan babai an ta'on on nan binintan amana onu hi inana ya umipabain ahan. Ot mahapul an mipapatedah hinangngabyun ibbadan tatagu. Ta holtaponday dusada an gapu i diyen inatda.

¹⁸Ya nan lala'in ilo'na nan babain waday binulan an malpuh adolna ya mahapul an mipapatedan duwa ta adida midmiddum i da'yun tinanud Israel Israel te aggeda inunud nan tugun'uh nan waday binulan an malpuh adolna.

¹⁹Ya hi'on waha lala'ih ilo'na nan hi ibban amana onu hi inana ya binaina nadan a'ammodna ot madusadan duwa.

²⁰Ya nan lala'in ilo'nay ahawan di hi ulitauna ya binainah ulitauna. Ot hay dusadan duwah nan babai ya mabutingoda.

²¹Ya nan lala'in pulhonay ahawan di hi ibbana ya nagaga"iho mahan hidiyen atona te aggena binainan hi ibbana. Ta hiya nan mabutingodan duwah nan babai.

²²Ya alyon bon Apu Dios di, Mahapul an un'unudonyu nadan tugun'u ya tudtudu' ta adi da'yu pa'aanon hinan boblen pangiyaya' i da'yu. ²³Ta adiyu iyunnudan hinan adi maphod an pangat nadan tataguh nan boblen pangiyaya' i da'yu. Te gapu i diyen pangatda ya nunhiglay bungot'u i dida. Ta hiya nan pa'aano' dida i diyen boble.

²⁴Mu imbaga' tuwalin da'yu an eyu punhituwan hidiyen bobleda ta da'yuy pangdata' i diyen numboblayanda an malumong ya makadangyan an boble. Ha'on an Dios an dayawonyu di namto' i da'yu ta niyappit ayun ha'on an Dios ta adi ayu umat hinadan udum an tatagu.

²⁵Ta hiya nan mahapul nimpenninnilaonyu hi'on nganne nadan animal ya hamuti an mibilang hi malinis ya nalugit. Ot adiyu iyabulut an

mibilang ayuh nalugit an gapu i dadiyen animal onu hamuti an mibilang hi nalugit. ²⁶Ha'on nan nahamad an Dios an niyappitanyu. Ya ta'on on dakkodakkol di tataguh abobboble ya pinto' da'yu ta niyappit ayun ha'on ta da'yuy tatagu'.

²⁷Ot hi'on wadada i da'yuy mi'hapit hinadan linnawan nadan numpun'ate onu mama'o ya mahapul an adhuwanyu ya nuntopayu ta ingganah mateda ta hidiyey dusada.

Hay Aton Nadan Padi

21 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinadan padi an imbabalen Aaron an mahapul an adida umeh nan awadan di nate ta adida mida'om hinan nate an ta'on on tulangda ta adida mibilang hi nalugit ²ta ingganah on nan didan familia an umat hinan hi inada onu hi amada ya imbabaleda ya nan lala'in hi ibbada ³ya nan hi ibbadan babain ma'id ha ahawanah mumpapto' i hiya. ⁴Mu mahapul nimpe an adida iyabulut an mibilangdah nalugit an gapuh nan umayandah awadan di nate an ta'on on nan waday niyatanda i dida an umat hinadan i'iban ahawada. ⁵Ya mipagol boh nan padi an ipakalbunay uluna onu putulanay balbasna onu hugatonay adolna ta pangipatigonah umukayungana hi'on waday nate. ⁶Te nadan padi di pinto"u hi mangi'nong hinadan maghob an mi'nong i ha"on an Dios. Ta hiya nan mahapul an nan pohdo' di atonda ta adiya' mibabain an Dios an dayawonda. ⁷Ya mipagol an ahawaonda nan babain imbolhenⁱ di ahawana onu nan mumpabpabbayad hi adolna te didan padi ya niyappitdan ha"on an Dios. ⁸Ot hanat ibilangyu didah niyappit i ha"on an Dios te diday mangi'nong hinadan makan i ha"on. Ot ibilangyu nimpe didah niyappit i ha"on te ha"on an Dios an nahamad di a'atna ya pinto"u dida ta niyappitdan ha"on.

⁹Ya hi'on nan babai an imbabalen di padi ya mumpabpabbayad hi adolna ya binahbahnay ngadan amana ta hiya nan mahapul an pu'ulanyu.

¹⁰Nan nabaktun padi an nahiitan di ulunah lana ya hiyay napto' hi mangilubung hinan lubung di padi. Ot mahapul an adina gungalon di ibu'na ya adina punhethet di lubungnah umukayungana. ¹¹Ya mipagol hi umayanah awadan di nate an ta'on on hi amana onu hi inana ta adi mibilang hi nalugit. ¹²Ya mahapul an adina taynan nan tabernakel ta umeh awadan di nate ta adi mibilang hi nalugit nan pundayawanyu i ha"on an Dios. Te hiya ya niyappit i ha"on an Dios an gapu ta nahiitan di ulunah lana. Ha"on hi Apu Dios.

¹³Ya hay mabalin hi ahawaon nan nabaktun padi ya nan ma'id ha inilo'nah lala'i. ¹⁴Ot adi mabalin nan nabalu onu nan ni'bolhe ya nan

ⁱ 21:7 Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

mumpabbabbayad hi adolna. Mu ammuna nimpe nan ma'id ha inilo'nah lala'i an nalpu i didan himpamu'un di mabalin hi ahawaona. ¹⁵Ta wan adi mibilang hi nalugit nadan holagna te niyappitdan ha'on an Dios.

¹⁶Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁷Ibagam i Aaron an nadan imbabalenan linala'in waday bahbahna ya adi mabalin an diday mangidawat hi makan i ha'on an Dios. Ot hituwey ma'unud an ta'on on hanadan mun'atanudan. ¹⁸Ot nadan waday bahbah di adolda ya nadan umat hinadan napilok ya nadan napilay ya nadan waday pa'ih di angahda ¹⁹ya nadan natakluy ²⁰ya nadan nabakug ya nadan unano an tagu ya nadan waday bahbah di matada onu up'upda onu indonanda. ²¹Ot nan wada nimpey bahbahna an holag Aaron ya adi mabalin an hiyay mangi'nong hinadan makan i ha'on an Dios. ²²Mu mabalin an mi'an hinadan nidawat an makan i ha'on an Dios. ²³Mu ha'on an Dios di mangali an gapu ta waday bahbah di adolna ya adi mabalin an hunggop hinan kuwartu' an Dios ya adi bo mabalin an e mihaggon hinan punggobhan hi mi'nong ta wan adi mibilang hi nalugit dadiye.

²⁴Ot hi Moses ya imbaganan namin danae i da Aaron ya nadan imbabalena ya an naminda an tinanud Israel.

Nan Padi Ya Nadan Mi'nong I Apu Dios

22 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam i Aaron ya nadan linala'in imbabalena ta lispituwonda nadan iyaliyun tinanud Israel an midawat i ha'on ta atiganan bainana' an Dios. Ha'on hi Apu Dios.

³Ibagam i dida ta ibagadah nadan mun'atanudan an wada'e i didan padi ha mibilang hi nalugit ya adi mabalin an dapaona onu mihaggon hinadan i'nongyun tinanud Israel i ha'on te atona'ehdi ya adi mo mabalin an munhilbi i ha'on hinan pundayawanyu. Ha'on hi Apu Dios.

⁴Ya hi'on wadah nan holag Aaron di waday gulidna an mangal'aldan hi udum onu ha waday bumbummuddun malpuh adolna ya adi mabalin hi mi'an hinan indawatyun tinanud Israel i ha'on ta ingganah ibagan nan padi an mibilang moh malinis. Ya hay udum hi gapunah mibilang hi nalugit nan padi ya nan panapaanah nan nibilang hi nalugit an tagu an gapu ta nida'om hinan nate ya nan ida'omanah nan lala'in waday bumbummuddun malpuh adolna. ⁵Ya mibilang boh nalugit nan padi hi'on nida'om hinan kumpulnan mibilang hi nalugit an umat hinadan mungkaddapan hinan luta onu tagu. ⁶Ya minaynayun an mibilang hi nalugit i diyen algo ta ingganah nan mahdom. Ta adi ni' mabalin an mi'an hinadan nidawat i ha'on te gahin di e mun'amoh. ⁷Ta ingganah malimuh nan algo ya ahi mohpe mibilang hi malinis ta mabalin an anona nan nidawat i ha'on.

⁸Ya adi mabalin an anon nan padi nan kumpulnan animal an pinaten di atap an animal onu nan namaaggot mate te anonda'e ya mibilangdah nalugit. Ha'on hi Apu Dios.

⁹Ot mahapul an un'unudon nadan padi danaen imbaga' hi atonda ta wan adida mumbahul ya natedan gapuh aggeda nangunudan. Ha'on an hi Apu Dios di namto' i dida ta miyappitdan ha'on.

¹⁰Ya nan nidawat i ha'on an Dios ya ammuna nan padi ya nan pamilyana di mabalin an mangan te mipagol hi kumpulna an ta'on on nan puntamuwona ya nan bihhitana. ¹¹Mu hi'on waday ginattang nan padih himbutna ya mabalin an pi'anona ya wada'ey imbabalen diyen himbut an niyayyam hi balen nan ud himbut i dida ya mabalin bon mi"anda. ¹²Ya hi'on nan babain imbabalen di padi ya bokon padi nan ahawana ya adi mo mabalin hi mi'an hinan makan an nidawat i ha'on an Dios. ¹³Mu onha nabalalu onu ni'ibolhe ya ma'id ha imbabalena ot mabalin an ibangngadnah balen amana ta umat hidin amangilogna an mi'mi"an hidi. Ta athidin hay mabalin nimpeh mi'an hinan anon di padi ya ammuna nan pamilyana. ¹⁴Mu onha agge innilan nan tagun nidawat i Apu Dios nan makan ya inana ot mahapul an bayadana nan inana ya iniddumna ha pulsintuna hi mi'alimah' nan balol di inana. ¹⁵Ot mahapul an tigon nadan padi ta adi milubit nan idawatyun tinanud Israel i ha'on an Dios. ¹⁶Ya adida ipa'an hi kumpulnan tagu nadan makan an nidawat i ha'on. Te atonda'ehdi ya madusada. Ha'on hi Apu Dios an namto' i dida ta miyappitdan ha'on.

Nan Mi'nong An Abuluton Apu Dios Ya Nan Adina

¹⁷Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁸Ipa'innilam i da Aaron ya nadan imbabalena ya an namin ayun tinanud Israel ya ta'on on nadan ni'iboblen da'yu datuwen a'at di mi'nong. An wada'e ha mangidawat hi maghob an mi'nong an hidiyey pangipa'annunganah nan imbaganan i'nongnan ha'on onu hidiye nan ninomnomna tuwalin i'nong i ha'on ¹⁹ya mahapul an ha ma'id ha bahbahnan bulug an baka onu ha ma'id ha bahbahnan tangbal an gulding onu kalnero. ²⁰Ta adiyu i'nong nan waday bahbahna te adi' abuluton. ²¹Ya atbohdi nan mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on onu nan mi'nong hi pangipa'annunganyuh nan imbagayun i'nongyu onu nan ninomnomyu tuwalin i'nong an mahapul an nan ma'id ha bahbahna. ²²Ta adiyu i'nong i ha'on nan animal an napilok onu napilay onu nahugatan onu nagulidan. Te adi' abuluton hi maghob an mi'nong danae. ²³Mu mabalin nan tangbal onu tinnan baka onu kalnero an waday kittang hi bahbahna an i'nongyuh nan ninomnomyu tuwalin i'nong mu adi mabalin hi'on i'nongyu ta pangipa'annungyuh nan imbagayun i'nongyun ha'on. ²⁴Ya adiyu ahan i'nong i ha'on an Dios ha tangbal an animal an nakapun onu waday bahbah di indonana. ²⁵Ya adiyu i'nong di athidin animal an nalpuh udum an tatagun ni'iboblen da'yu te adi' abuluton te mibilang an waday bahbahna.

²⁶Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁷Nan hiyah niyayyam an baka onu kalnero onu gulding ya mahapul an adiyu ihiwweh nan hi inannah pituy algo. Mu wa'et waluy algona ya mabalin mon maghob an mi'nong i ha'on an Dios. ²⁸Mu nan baka onu kalnero ya nan imbabalenan pa'pa'innummana ya adi mabalin hi pundihhanon didan i'nong hinan ohay algo.

²⁹Ya wada'ey idawatyuh punhanaanyu ya tigonyu ta nan nibaga hi atonyu di ma'unud ta mabalin an abuluto'. ³⁰Ya mahapul an anonyun namin i diyen algo nan nidawat ta ma'id ha mabatih nan ibigatana.

³¹Ot tigonyu ta nadan tugun'u ya nadan tudtudu' di inaynayyuny nimpun un'unudon. Ha'on hi Apu Dios. ³²Ot mahapul an adiyu ibabain nan nahamad an a'at'u. Ya hanat an namin ayun tinanud Israel ya nahamad di pangibilangyuh nan a'at'u. Te niyappit ayun ha'on an Dios. ³³Te ha'on di nangikak i da'yuh ad Egypt ta wan ha'on an Dios di dayawonyu. Ha'on hi Apu Dios.

23 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an datuwe nadan nagtud an ngilin an ipa'innilayu i dida ta wan nadatngan'e on na'amung ayun namin ta dayawona'.

Nan Habadun Tungo

³Ta hinan hindumingguwan ya onom di algo an mabalin an muntamu ayu. Mu nan mi'apituh algo ya Habadun tungo. Ot adi ayu muntamu i diyen algo ta ma'amung ayu ta mundayaw ayu. Ya ta'on on idanay eyu punhituwan ya hiyah diyen tungawonyu nan Habadu.

Nan Punnomnommandah Nihwangandah Ateh Ad Egypt

⁴Ot datuwe nimpe nadan nagtud an ngilin an a'amunganyu an mundayaw i ha'on ta ipa'innilayuh nadan ibbayu hi'on nadatngan. ⁵Hay oha ya nan pundayawanyun ha'on hinan punnomnommanyuh nihwanganyuh ate hi ad Egypt. Hituwe ya mihipun hinan mun'ahdom hinan mi'apulut opat (14) di algoh nan mamangulun bulan.^k ⁶Ya hinan mabiggat i diye ya ngilinonyu nan punnomnommanyuh nan tinapay an agge nadduman hi yist. Ta hay anonyu hinan pituy algo ya nan tinapay an agge nadduman hi yist. ⁷Ya hinan mamangulun algo ya ma'id ha muntamu ta ma'amung ayun mundayaw i ha'on.

⁸Ya binigat hinan pituy algo ya idawatyuh nan maghob an mi'nong i ha'on. Ya hinan ma'udin algo ya adi ayu bo muntamu ta ma'amung ayu ta mundayaw ayu i ha'on.

Nan Ngilin Hinan Hopap Di Gapas

⁹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁰Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an alyom di, Dimmatong ayu'eh nan boblen idat'un da'yu ya wa'et

^k **23:5** Nan mamangulun bulan hinadan Judyu ya hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan mamangulun godwan di Abril.

nalpah an nunggapas ayu ya inyeyuh nan padi ha ohay nabto' hinan hopap di ginapasyu. ¹¹Ta nala"uh'e nan Habadun tungo ya e intaggen nan padih diyen binto' ta midawat i ha"on an Dios ta wan abuluto' hidiyen nalpun da'yu. ¹²Ya mahapul an i'nongyu i diyen algo ha tangbal hi kalnero hi ohay tawona ya ma'id ha bahbahna ta maghob an mi'nong i ha"on. ¹³Ya iniddumyuhdi ha duway kiluh nan maphod an alina an nadduman hi mantekan di olibo ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha"on. Ya idawaty bo i ha"on ha ohay litro hi bayah. ¹⁴Ya adiyu anon nan hiyah nagapas an umat hinan niyamma hi tinapay onu nan nihanglag ta inggana i diyen algo an iyaliyu nan i'nongyu i ha"on an dayawonyun Dios.

Ot hituwey ma'unud ta inggana an ta'on on idanay umayanyu.

Hanan Punhanaan Hinan Alpahan Di Gapas

¹⁵Ya mhipun hinan mabiggat i diyen Habadun tungo an hidiye nan nalpahan nan nitagge an nidawat an hopap di ginapasyu ya mumbilang ayuh pituy duminggu. ¹⁶Ta nala"uh'e nan mi'apituh Habadu ya inyeyuh nan mabiggat an mi'anabongleh (50) algo nan midawat an tinapay an malpuh nan hiyah ginapasyu. ¹⁷Ta ohay pamilya an ta'on on idanay awadanyu ya mahapul an iyaliyu ha duway naballambag an tinapay. An hay inyammayu ya umeh duway kilun maphod an alina an nadduman hi yist ta mitagge an midawat i ha"on an Dios. ¹⁸Ya hay idawaty bo ta maghob an mi'nong an umipa'amlong i ha"on nan hunghungna ya ha pituy tangbal hi kalnero an hinohhay tawonda ya ha kilaw an baka ya ha duwah tangbal an kalnero. Ya tigonyu ta an namin danae ya ma'id ha bahbahda. ¹⁹Ya ini'nongyu ha ohah tangbal hi gulding ta apakawanan di bahulyu. Ya indawaty bo ha duwah tangbal hi kalnero hi hinohhay tawonda ta mi'nong hi pi'hayyupanyun ha"on an Dios. ²⁰Ta itaggen nan padi ta i'nongna i ha"on an Dios dadiyen duwan kalnero an hinohhay tawonda ya indawatna i ha"on nan tinapay an nalpuh nan hopap di ginapasyu. Ya datuwen itaggen nan padi ta midawat ya bagina. ²¹Ya i diyen algo ya adi ayu e muntamu ta ma'amung ayu ta mundayaw ayun ha"on.

²²Ya munggapas ayu'e ya batiyonyu nan nundina'ging ya adiyu panuhon nadan magah ta alan nadan nun'awotwot ya nadan ni'iboblen da'yu. Ha"on hi Apu Dios an dayawonyu.

Nan Ngilin Di Trampeta

²³Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁴Ibagam hinadan tinanud Israel ta nan hopap di algo nan mi'apituh bulan ya pun'iblayanyu. Ot ma'amung ayu ta mundayaw ayu i ha"on ya nun'ipagangohyu nadan trampeta. ²⁵Ya adi ayu e muntamu i diyen algo ta iyaliyu ha maghob an mi'nong i ha"on an Dios.

Nan Algon A'aanan Di Bungot Apu Dios An Gapuh Bahul

²⁶Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁷Hinan mi'apituh bulan ya nadatngan'e nan mi'apuluh algo ya hidiye nan algo an a'aanan di bungot'u an gapuh bahul. Ot adi ayu mangan i diyen algo ta ma'amung ayun namin ta i'nongyu nan maghob an mi'nong i ha'on an Dios. ²⁸Ot adi ayu e muntamu te hidiyen algo di pangatanyuh nan mi'nong hi a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul. ²⁹Ot nan mangan i diyen algo an adina itpol di inagangna ya mipapate ta adi mo midmiddum i da'yun tatagu'. ³⁰Ya atbohdihi nan muntamu i diyen algo an dadago'. ³¹Ot mahapul an un'unudonyuh tuwen tugun i da'yu ya ta'on on nadan tanudanyu ta ma'id ha muntamu i diyen algo an ta'on on idanay awadanyu. ³²Ot hituwen tungo ya mihipun hinan mun'ahdom hinan mi'ahiyam hi algo i diyen bulan ta inggana boh nan mun'ahdom i diyen ibigatana.

Hay Punnomnommandah Nun'anallungandah Nan Agge Naboblayan

³³Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ³⁴Ibagam boh nadan ibbam an tinanud Israel ta nadatngan'e nan mi'ahimpulut limah (15) algo i diye damdaman mi'apituh bulan ya ihipunyun ngilinon nan punnomnommanyuh nan nun'anallunganyuh nan agge naboblayan hi nalpuwanyuh ad Egypt ta inggana hi mala'uh di pituy algo. ³⁵Ta hinan mamangulun algo ya ma'amung ayu ta dayawona' an adi ayu e muntamu. ³⁶Ya binigat hinan pituy algo ya iyeyu nadan maghob an mi'nong i ha'on. Ya hinan mi'awaluh algon agibbuhan diyen ngilin ya adi ayu bo e muntamu ta ma'amung ayun namin ta i'nongyu nan maghob an mi'nong i ha'on an Dios.

³⁷Ta danae nadan ngilinonyu hinadan nadutu' an algo an punggilinanyu. Ta nadatnganda'e on na'amung ayu ta mundayaw ayu ya indawatyu nadan nipto' an midawat i diyen algo an umat hinadan maghob an mi'nong ya nadan midawat an alina ya ma'inum. ³⁸Ya nat'on tuwali nadan midawat hinan Habadun tungo ya nadan pinhodyu tuwalin idat i ha'on ya nadan midawat hi'on nagibbuh nan imbagayun ha'on hi atonyu.

³⁹Ta atonyuh nae hinan malpah an mun'apit ayu nimpeh nan mi'apituh bulan an ngilinonyu hi pituy algo an ihipunyuh nan mi'ahimpulut limah (15) algo i diyen bulan. Ya ma'id ha e muntamu ta mun'ible ayuh nan hopap di algo ya nan mi'awaluh algo. ⁴⁰Ya hinan hopap di algo ya eyu inala dohah nan maphod an bungan nadan intanomyun bungbunga'an ya nangala ayuh tubun di palma ya hapang nan ma'attubun kayiw ya nadan kakaykayiw an himmangoh nan pingngit di wa'el. Ta gapuh amlongyu ya dayawona' hi pituy algo. ⁴¹Ot ngilinonyuh tuwe hinan mi'apitu nimpeh bulan hi atawotawon ya ta'on on nadan mun'atanudan

ya inaynayundan aton hituwe. ⁴²Ta an namin ayun tinanud Israel ya e ayu mangapyah allung hi punhituwanyu i diyen pituy algo. ⁴³Ta panginnilaan nadan tanudanyuh udum hi algo an nunhituwon da'yuh allung hidin nangipanguluwa' i da'yuh nalpuwanyuh ad Egypt. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

⁴⁴Ta hi Moses ya impa'innilana nadan ibbanan tinanud Israel an namin danaen intugun Apu Dios hi ngilinonda.

Hay Niyukodan Nan Punhilawan

24 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta mangiyalidah nadan namahmah an lanan nalpuh nan tinoptopdan olibo ta waday mikalgah nadan punhilawan ta nanongnan dumanaldallangdah ahodohodom. ³Ya hi Aaron di muntolog hinan mahdom hinan punhilawan hidih nan tabernakel an wah nan hangngab nan kultina an munhandih nan niha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios. Ya tigonda ta nanongnan buminabinang nadan hilaw ta ingganah nan mawi"it. Ot hituwey ma'unud hi atonyuh inggana an ta'on on nadan mun'atanudan. ⁴Ya atbohadin tigonyu ta nanongnan mipapto' nan punhilawan hidih nan kuwartu' an Dios.

Nan Tinapay An Midawat I Apu Dios

⁵Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Idadaanyu ha maphod an alina ta iphodyuy himpulut duwan (12) tinapay. Ya hinan ohan tinapay ya duway kilun alinay iphodyu. ⁶Ya ginodwayu ta hinonnom ya pinalpagyuh uhun nan namahmah an balitu' an lamehaan hidih nan kuwartu' an Dios. ⁷Ya inha"adanyuh nan maphod di hunghungnan insenso nan napalpagan dadiyen tinapay ta mipatigon midawat dadiyen tinapay i ha'on an Dios. ⁸Ya hanat hinan ahabahabadu ya athidiy atonyuh nan tinapay an eyu iha"ad hidih nan kuwartu' an Dios. Ya inaynayyunun aton datuwe an da'yun tinanud Israel an ta'on on hanadan mun'atanudan. ⁹Ya hay idatan datuwen tinapay ya hi Aaron ya nadan holagna. Ya hay pangananda i datuwen tinapay ya hinan niyappit i ha'on an pangananda te datuwey midat i dida an nalpuh nadan maghob an mi'nong i ha'on an Dios.

Hay Dusan Nan Namihul I Apu Dios

¹⁰Wada han lala'in hay hi inana ya tinanud Israel mu nan hi amana ya i Egypt an immeh nan awadan nadan tinanud Israel ot mi'yawwit i han tinanud Israel. ¹¹Ya hidiyen imbabalen di i Egypt ya namaag ya pumba'bainah Apu Dios ta hiya nan inyeda i Moses hidiyen tagu. Ya hay ngadan inana ya hi Selomit an imbabalen Dibni an tinanudan Dan. ¹²Ot ipaguwalyada ni' ta panpannodandah ibagan Apu Dios hi atondan hiya.

¹³Ya alyon Apu Dios i Moses di, ¹⁴Ibata"anyuh naen taguh tun nun'allunganyu ya an namin ayun nangngol hi namihulanan ha"on an Dios ya iha'moyuy ta'leyuh uluna. Ya nuntopayu ta ingganah mate.

Hay Ma'at Hinadan Bimmahul

¹⁵Ot alyon mon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an hanan mama'bain i ha"on an Dios ya madusa. ¹⁶Ta adhuwanyun topon ta ingganay mate an ta'on on tinanud Israel onu ni'iboble i da'yu.

¹⁷Ya nan pimmate ya mahapul an mipapate. ¹⁸Ya nan mamateh animal di udum an tatagu ya mahapul an nan matagun paddung diyen pinatenay ihukkatna. ¹⁹Ya nan tagun himmugat ya mahapul bon hugatonyu ta miyunnudan hinan inatnay ma'at i hiya. ²⁰Ya hi'on pinutungnay tunggal di ohan tagu ya putungonyu piboy tunggalna. Ya pimmilok'e ya pilokonyu bo damdama. Ya wada'ey pinanguwana ya panguwanyu bo damdama. Ta nan inatnan adi maphod ya hidiyey ma'at bon hiya. ²¹Ya hi'on animal nimpe nan pinaten nan tagu ya mahapul an hukkatanah nan animal an paddung diyen pinatena. Mu hi'on tagu nan pinatena ya mahapul bo damdaman mate. ²²Ot datuwey nitugun hi unudonyun tinanud Israel ya ta'on on nadan mi'iboblen da'yu. Ha"on nan Dios an dayawonyu.

²³Ta hidin indappuh Moses dadiyen imbagabagana ot eda ibata"an hidiyen nama'bain i Apu Dios ot puntopada ta ingganaot mate. Te athidiy imbagan Apu Dios i Moses hi atonda.

Nan Mi'apituh Tawon An Pun'iblayan Nan Luta

25 ¹Hidin awadan Moses hidih nan billid hi ad Sinai ya imbagan Apu Dios nadan tugunah nadan tinanud Israel. Ta inalina i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an wa'et dimmatong ayuh nan boblen idat'un da'yu ya hinan mi'apituh tawon ya adiyu tanoman nan luta ta pun'iblayonyu ta pangipatigoyuh pundayawyu i ha"on. ³Ta'ommanot onom di tawon di puntanomyu ya pumpapto'anyu ya pun'apitanyuh nadan greyp ya nadan udum an intanomyu. ⁴Mu hinan mi'apituh tawon ya pun'iblayonyu nan luta an adiyu nimpe tanoman ya adiyu putulan nadan intanomyun greyp. Te hidiyen mi'apituh tawon ya niyappit i ha"on an Dios. ⁵Ta i diyen tawon an pun'iblayan nan luta ya adi ayu muntanom ya adi ayu mun'apit. Mu kumpulna i da'yun namin di mangalah nadan bungan nadan pamaaggot humango an umat hinadan greyp an aggeyu impapto'. ⁶Mu ta'on on athidi ya umdah damdama nadan apitonyu hi itanudyu hinadan baalyu ya ta'on on nadan puntamuwonyun nalpuh udum hi boble. ⁷Ya umda boh anon nadan animalyu ya ta'on on nadan atap an animal hi bobleyu. Ta an namin nadan pamaaggot humangon makan ya mabalin an anonyu.

Nan Tawon An Pun'am'amlongan

⁸Ya nala"uh'e boy pituy mumpipituy tawon an hay ngammutna ya napat ta hiyam (49) di tawon ⁹ya hinan mi'anabongleh (50) tawon ya nadatngan'e nan mi'apuluh algo hinan mi'apituh bulan ya hidiye nan apakawanan di bahulyu ya alinglingan di gawatyu. Ot ipagangohyu nan tangguyub ta madngol hi an namin an boblen di tinanud Israel. ¹⁰Te hidiyen tawon ya niyappit i ha"on ta an namin di himbutyu an ibbayun tinanud Israel ya ibangngadyuh nadan pamilyada. Ya an namin di lutan hinubliyanu ya ipabangngadyuh nadan ud luta onu nadan tinanudanda. Ta mun'am'amlong ayun namin. ¹¹Ta i diyen mi'anabongleh (50) tawon ya adi ayu nimpe muntanom ya adi ayu mun'apit ta kumpulna i da'yun namin di mangalah nadan bungan nadan pamaaggot humango an umat hinadan greyp an aggeyu impapto'. ¹²Te hidiyen tawon ya niyappit i ha"on. Ot ta'on on adi ayu muntamu ya mun'am'amlong ayu ot umdah hi itanudyu nadan bungan nadan namaaggot humangoh an kumpulnay e mangala.

¹³Ya gapu ta hidiye nan tawon an pun'am'amlongan ya an namin nimpey lutan nihubli ya mipabangngad hinan ud luta tuwali onu nadan tinanudana.

¹⁴Ya hi'on waday ihubliyu onu hubliyanuh lutah nadan ibbayu ya hanat adiyu kulukon dida. ¹⁵Ya hay atonyun mumbayad hinan gatangonyun lutan di ibbayu ya bilangonyu hi'on atnay tawon di nabati hi pun'apitanyuh itanomyu ya ahi madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. ¹⁶Ta hi'on madne ya ahi madatngan di ipabangngadana ya ong'ongngal di bayadna. Mu agagga'e ya nalaklaka. Te hay mabayadan ya nan dinakol nan ma'apit. ¹⁷Ot adiyu nimpe kulukon di ibbayu ta atiganan ha"on an Dios di un'unudonyu. Te ha"on nan Dios an dayawonyu.

¹⁸Ot hi'on inaynayyunun un'unudon nadan tugun'u ya tutdudu' ya malinggop di eyu iha"adan i diyen boblen umayanyu. ¹⁹Ya dakol di ibungan di itanomyu ta mahawwalan di anonyu ya malinggop ayu nimpe.

²⁰Mu ma"i'd ha mapto' ya alyonyuy, Dana ihyay pangalan hi anon hi'on adita muntanom i diyen mi'apituh tawon? ²¹Ot hay pambal'u ya wagaha' nan itanomyuh nan mi'anom hi tawon ta nan apitonyu ya umdah anonyuh tuluy tawon. ²²Ot hinan mi'awaluh tawon an puntanomanyu ta ingganah on ayu mun'apit hinan mi'ahiyam hi tawon ya adi ayu makulangan hi anonyu.

²³Ya nadan lutan nidat i da'yu ya adi mabalin hi ihubliyu ta bagin nan nangattang hi inggana te ha"on an Dios di ud luta. Te ni'iboble ayu ot tantanommanyu ya abuh hituwen luta' an bokonyu bagi. ²⁴Ta hiya nan waday lebbeng nan ud lutan mamangngad hinan inhublinan lutana.

²⁵Ya hi'on wada i da'yu ha maligligatan ta mapilitan an mangihublih lutana ya mabalin an bangngadon nan nihaghaggon an tulangna. ²⁶Mu hi'on adida abalanan ya inggana moh on nan nangihubli di waday pihhuna ya ahina bangngadon. ²⁷Ya nan pihhun pamangngadna ya mi'alah nan bilang di apit ya ahi madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. ²⁸Mu adina'e abalanan an bangngadon ya inggana moh on madatngan nan tawon an pun'am'amlongan ya ahi mipabangngad i hiya nan lutana.

²⁹Ya wa'et ha balen naha'mut hinan boblen na'alad hi binattun alad di inggattang di ohan tagu ya mabalin an bangngadona mu ta adi mala"uh di hintawon. ³⁰Mu hi'on nala"uh nan hintawon ya aggena binangngad ya bagin mon nan nangattang ta mabalin an ipaboltanah nadan holagnah inggana. Ya adi mo mabalin hi mipabangngad hinan nangigattang hi'on madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. ³¹Mu hi'on nan balen nihubli ya agge naha'mut hinan boblen na'alad hi binattun alad ya mabalin an mabangngad an ta'on on nala"uh di ohay tawon an umat hinan nihublihan luta. Ya adi e pa'abbangngad ya inggana moh on madatngan nan tawon an pun'am'amlongan ya ahi mibangngad i hiya.

³²Mu hi'on nan tinanud Libay di waday inggattangnah bale hinan boblen nidat i hiya ya waday lebbengnan mamangngad hi kumpulan algo. ³³Mu adi'e pa'abbangngad ya mibangngad i hiya hi'on madatngan nan tawon an pun'am'amlongan te hidiye han nidat i hiya. ³⁴Mu nada'en pastu an ningammut hinan boblen nidat i dida ya adi mabalin hi ihublida te hidiye ya bagidah inggana.

Hay Pammo'an Hinan Maligatan

³⁵Ya hi'on waha ibbayun tinanud Israel hi maligatan ta adina ahan abalanan an tanudan di adolna ya mahapul an boddanganyu ta umat hinan atonyuh nadan ni'iboblen da'yu onu nadan puntamuwonyun nalpuh udum hi boble ta nanongnan munhitu ayuh din namin. ³⁶Ya adiyu hingilon di pulsintun nan ipabuludyun dida ta ha'on an Dios an dayawonyuy taktanyu. Ta wan nanongnan mi'hitun da'yu. ³⁷Ya atbohadin adiyu ipapulsiuntu nan ipabuludyun dida an pihhu ya adiyu punganansiyaan dida hinan makan an igattangyun dida. ³⁸Ot hanat nomnomnomyu datuwen tugun'un Dios an nangikak i da'yuh ad Egypt ot idat'un da'yu nan bobleh ad Kanaan ta wan ha'on di Dios hi dayawonyu.

³⁹Ya alina'eh on waha ohah nadan ibbayu hi nunhiglan maligatan ta mapilitan an mangigattang hi adolna i da'yu ya hanat adi umat hi atonyuh nan himbutyu di atonyun mumpatamu i hiya. ⁴⁰Hanat ibilangyun hiyay ohah nadan ipabo'laanyu an mi'hitu i da'yu ta puntamuwonyu ta ingganah madatngan nan tawon an pun'am'amlongan.

⁴¹Ya i diyen tawon ya ipalubusyun umanamutdan hina'ammah nan pamilyanah nan boblen nidat i didan himpamu'un. ⁴²Te ha'on an Dios di nangipangulun da'yuh nanaynanyuh ad Egypt ta ha'on moy ud baal i da'yun tinanud Israel. Ta hiya nan adi ayu mo mabalin an mihbut. ⁴³Ot tigonyu ta adiyu paligaton dida ta atiganan ha'on an Dios di un'unudonyu.

⁴⁴Ya hi'on mahapulyuy baal ya gumattang ayuh nadan malpuh udum hi boblen wah nunlini"odanyu. ⁴⁵Ya mabalin bon gumattang ayuh nadan ni'iboblen da'yu onu nadan holagdan niyayyam hi bobleyu ta mabalin an diday himbutyuh inggana. ⁴⁶Ya mabalin bon ipaboltanyu didah nadan imbabaleyu ta munhilbidan da'yu hi ingganah atayanda. Mu adiyu aton hidi hinadan ibbayun tinanud Israel ya tigonyu ta adiyu paligaton dida.

⁴⁷Ya alina'eh on waha ni'iboblen da'yu hi kimmadangyan ya waha ohah nadan ibbayun tinanud Israel hi maligligatan ta mapilitan an mangigattang hi adolna onu nadan holagna hinan kimmadangyan an ni'iboblen da'yu ⁴⁸ya wada damdamay lebbengnan mamangngad. Ta mabalin an ohah nadan i'ibanay mamangngad i hiya. ⁴⁹Ya mabalin bo an hi ulitauna onu nadan nihaghaggon an tulangna onu hiya mismuy mamangngad hi adolna hi'on waday abalinana ta mapogpog di ahimbutna. ⁵⁰Ta eda bilangan hinan nangattang i hiya nan nabatin tawon ya ahi madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. Ya binilangda nan mipabangngad an miyunnudan hinan bo'laon di ohan puntamuwon i dadiyen nabatin tawon. ⁵¹Ot hi'on madne ya ahi madatngan nan tawon an pun'am'amlongan ya ongal di mipabangngad hinan nangattang i hiya. ⁵²Mu hi'on agagga ya madatngan hidiyen tawon an pun'am'amlongan ya binilangda nan nabati ta wan nan lebbengnan mabayadan di bayadanda. ⁵³Ya tigonyu ta adi paligaton nan nangattang i hiya ta ibilangnan hiyay ohah nadan pabo'laanah atawotawon.

⁵⁴Mu ta'on on agge nabangngad ya mahapul an ipalubus nan nangattang an umanamutdan hina'amma hi'on madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. ⁵⁵Te da'yun tinanud Israel ya adi mabalin an himbut da'yuh nan nangattang i da'yuh inggana te ha'on an Dios di ud baal i da'yu. Te ha'on di nangkak i da'yu hi nanaynanyuh ad Egypt. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

Hay Aton Apu Dios Hinadan Mangun'unud Hinan Tuguna

26 ¹Alyon bon Apu Dios di, Adi ayu mangipata'dog hi batu ta dayawonyu. Ya adi ayu mangap'apyah pina'ot an tinagtaggun kayiw onu batu hi dayawonyu. Ha'on nan Dios an dayawonyu.

²Ya mahapul an ngilinonyu nan Habadun tungo. Ya ipatigoyun bainanyu nan tabernakel. Ha'on hi Apu Dios. ³Ya wa'et nan pohdo' di atonyu ta un'unudonyu nadan tugun'u ⁴ya ipa'ali' di udan hinan timpun

punhapulanyu ta pumhod di itanomyu ya bumungaday intanomyun bungbunga'an. ⁵Ta dakol di apitonyu ta damunah idappuhyun mun'ilik hinadan ginapasyu yaden nadatngan boy pun'apitanyuh greyp. Ya dakol di apitonyun greyp ta ahi ma'akhupan nan ahitanom hi ilik. Ta mahawwalan di anonyu ya malinggop di iha'adanyuh nan numboblayanyu. ⁶Ta malinggop ayu nimpeh nan numboblayanyu ta maphod di eyu alo'an an ma'id ha itakutyu. Ya abulo' nadan atatakut an animal hinan potaal ta adida umalih nan numboblayanyu. Ya ma'id ha umalih mangubat i da'yu. ⁷Mu hi'on waday umalin mangubat i da'yu ya da'yuy pangabako' ta da'yuy mamaten dida. ⁸Ta ta'on hi ammuna ayu ha lima ya abakonyuy hinggahut (100) an binuhul. Ya wa'e ha hinggahut (100) i da'yu ya abakonyuy himpuluy libu (10,000) ta pumpateyu didah gubat. ⁹Ya ipapto' da'yun ha'on ta pa'annungo' nan imbaga' an ato' i da'yu ta wagahan da'yu ya impadacol'uy holagyu. ¹⁰Ta dakol di apitonyu ta lo'tat ya ta'on on nadan an'annonyun ba'ak ya ipalah'unyuh nan alangyu ta waday pangiha'adanyuh nadan pa'aggapas.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, Umaliya' an mi'hitu i da'yu ta adi da'yu iwalong i ha'on. ¹²Ta nanongnan wadawadaa' i da'yu ta ha'on di dayawonyu ya da'yuy ibilang'uh tatagu'. ¹³Te ha'on nan Dios an dayawonyu an nangikak i da'yuh ad Egypt ta napogpog di ahimbutyuhdi te paddungnay pinutung'u nan panakul hi bagangyu ta libli ayu mohpe.

Hay Dusan Nadan Mumpunggohe

¹⁴Alyon bon Apu Dios di, Wa'et adiya' donglon i da'yu ta adiyu aton nadan imbaga' hi atonyu ¹⁵ta ngohayonyu nadan tudtudu' ya adiyu unudon nadan tugun'u ta ibahhoyu nadan imbaga' i da'yu ¹⁶ya dusaon da'yu. Ta ipa'ali' di nunhiglan punligatanyu an umat i ha dogoh an adi ma'agahan ya ha nunhiglan pudut di adolyu an pumilok ya ngimpunay adolyu. Ya ma'id ha hilbin di itanomyu te hay binuhulyuy mangan. ¹⁷Ya iwalong da'yun ha'on ta abakon da'yuh nadan binuhulyu ta diday mun'ap'apu i da'yu. Ta gapuh takutyu ya pamaagyuh butik an ta'on on ma'id ha mamdug i da'yu.

¹⁸Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Mu hi'on ma'at datuwen da'yu ya apyanan adiya' damdama donglon i da'yu ya udma' hi mumpipituy pundusa' i da'yu. ¹⁹Ta adi' pa'alixon di udan ta mamaganan di attog nan luta ta lo'tat ya kimmulhin ay gumo' ta innilaonyun waday pogpog di abalinanyu. ²⁰Ta ma'id ha hilbin di hinluyu te ningamut an adi tumaguy itanomyu ya atbohadin adida bumunga nadan bungbunga'an. ²¹Mu hi'on ma'at danae i da'yu ya hiyah diye damdaman mungngohe ayun ha'on ya hiyah diye bon udma' hi mumpipituy punligatanyu ta miyunnudan hinan numbahulanyu. ²²Ta ipa'ali' nadan atap an animal ta pumpateda nadan imbabaleyu ya ta'on on nadan halunyu ta ma'id ha batiyonda. Ta ammuna ha oh'ohhah mabati i da'yu ta lo'tat ya matowan nadan awonyu.

²³Mu hi'on ma'at damdama danae i da'yu ya hiya damdamah diyen adi ayu manomnoman an onyu ot inaynayun an mungngohen ha'on ²⁴ya atbohadin udma' hi mumpipituy punligatanyu ta miyunnudan hinan pumbahulanyu. ²⁵Te ipa'ali' di mangubat i da'yu ta pangiballo' i da'yu hinan nangibahhawayuh nadan imbaga' i da'yu. Ya ta'on on e ayu mipa'eh nadan nahamad di aladnan boble ya ipa'ali' damdama han dogoh an adi ma'agahan ta ingganah on da'yu abakon hinadan binuhulyu. ²⁶Ya ipa'ali' boy bitil ta ma'id ha anonyu ta lo'tat ya ta'on on pun'u'uddumon di himpulun binabai nan hingkikittang an alinan wadan dida ya ammuna ha ohan pinakawan di iha"angana. Ta ammunadi ya inupi'upingyu ta iya'appongyu mu undan mohpe bumhug ha athidi.

²⁷Mu hi'on ma'at datuwe ya hiyah diye damdaman inaynayunyun mungngohe i ha'on ²⁸ya gapuh bungot'u ya iyal'ala' an mangdum ot ahan hi pundusa' i da'yu. ²⁹Ta punnanongo' nan bitil ta lo'tat ya adi ayu mo ahan pa'itpol hi inagangyu ta ta'on on nadan imbabaleyu ya anonyu. ³⁰Ya dadago' nadan pundayawanyu ya ta'on on nadan punggohobanyuh insenso. Ya imponpon'u nadan adolyu hi awadan nadan bululyun nangihukkatanyun ha'on an Dios. Ya ahiwawan da'yu mon ha'on ³¹ta hiya nan dadago' nadan numboblanyu ya ta'on on nadan pundayawanyu. Ya adi umipa'amlong i ha'on nadan hunghung nadan i'nongyu. ³²Ya dadago' nimpe nan numboblanyu ta ma'id ha amagna ta ta'on on nadan binuhulyun ap'apuhdi ya masda'awdah ena adadagan. ³³Te ipa'ali' di mangubat i da'yu ya inwakat da'yuh abobboble. Ta matowan nadan numboblanyu ta munnanong hinan ena nadadagan. ³⁴Ta i diyen awadanyuh boblen nadan binuhul ya paddungnay mun'am'amlong nan lutayun mun'ible. ³⁵Te aggeyu tuwali nun'iblayon hi awadanyuhdi an ta'on on nadatngan nan alyo' hi adiyu puntanoman hinan luta ta mun'ible on imbahhoyu. Ta i diyen ena adadagan ya mabalin mohpen mun'ible. ³⁶Ya nada'en mabatin da'yu ya pumbalino' hi ma'attakut ta ammuna ha gumiwol hi tubu hi'on dimmibdib on mamtik ayu. Ya pamaag bo on mamtik ayu ta mun'ihuhungbub ayu an ay waha mamdug i da'yuh binuhulyu. ³⁷Ta mun'ihahali'dud ayuh nadan ibbayun nun'atutukkad te pamaagyuy nimpey butik an ay waha tuweh mangubat i da'yu. Ta lo'tat ya adiyu abalanan an mangubat hinadan binuhulyu. ³⁸Ta mun'a'ate ayuh nadan boblen di binuhulyu ya nilubu' ayuhdi ta paddungnay ukmunon da'yuh nan lutada. ³⁹Ya hanada'en mabati i da'yu an adi mate ya ma'ohha'ohhadan mate ta lo'tat ya napuh ayu an gapuh bahulyu ya bahul di a'ammodyu.

⁴⁰Mu abulutonyu'e tuwalin numbahul ayu ta iba"agyuy numbahulanyu ya ta'on on hay numbahulan handidan a'ammodyu an gapuh aggeyu nangun'unudan hinadan tugun'u ya hay nungngohayanyun ha'on ⁴¹ta hiya nan inwalong da'yu i ha'on ot ipa'e da'yuh boblen nadan binuhulyu

ya mumpada"ul ayu'e ta nalpah mon binayadanyuy bahulyu ⁴²ya ahi mabalin an ato' nadan imbaga' i handidan a'ammodityun da Jacob ya hi Isaac ya hi Abraham. Ya adi' ibahhon aton nadan imbaga' hi aton hi bobleyu. ⁴³Te hay ma'at ya iwalongyuh diyen luta ta i diyen ama'idiyuhdi ya adi matanoman ta padungnay mun'ible nimpe nan luta. Ta ingganah malpah an holtaponyu nan numbahulanyun gapuh aggeyu nangunudan hinadan tugun'u. ⁴⁴Mu ta'on on athidi ya adi ahan tatawwa pamaag ya ingganay da'yuh nan boblen nadan binuhulyu ta ingganay mate ayun namin te ato'ehdi ya undan bo adi' ibbaho nan imbaga' hi ato' i da'yu. Ha'on nan Dios an dayawonyu. ⁴⁵Ta hiya nan ihwang da'yu an gapuh nan imbaga' i handidan a'ammodityun impangulu' hi nakakandah ad Egypt ta mipatigoh atagutaguh abobboble nan ongal an abalina' ta wan ha'on di dayawonyu. Ha'on hi Apu Dios.

⁴⁶Ot hiya danae nadan tugun ya tuttudun Apu Dios hinadan tinanud Israel an imbaganan Moses hidih nan billid hi ad Sinai.

Hay Aton An Mamanggad Hinan Indawat I Apu Dios

27 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Athituy ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel. An wa'e ta ha idawatyun ha'on ya tagu' an gapu ta pohdonyun ipa'annung nan imbagayun aton ya athituy bayadanyu hi'on pohdonyun banggadon. ³Nan lala'in nuntawon hi bainti (20) ta ingganah nanom (60) ya hay bayadanyu ya nabongley (50) silber an hay balol di ohan silber ya miyunnudan hinan ohan pihhun silber hidih nan tabernakel. ⁴Mu babai'e ya tulumpuluy (30) silber. ⁵Ya nan ungan lala'i an nuntawon hi onom ta ingganah himpulut hiyam (19) ya baintiy (20) silber. Ya nan babain athidi damdamay tawona ya himpuluy (10) silber. ⁶Ya nan lala'in golang ta ingganah limay tawona ya limay silber di bayadanyu. Ya tuluy silber hi'on golang an babai. ⁷Nan lala'in nuntawon hi nanom ta oha (61) onu mahuluk ya himpulut limay (15) silber ya himpuluh (10) nadan babain athidi boy tawona.

⁸Mu hi'on nan tagun mangidawat ya nawotwot ta adina abalanan an bayadan ya mahapul an iyenah diyen tagun midawat hinan padi ta hiyay ukod hinan ibaganan balolna an miyunnudan hinan abalanan nan mangidawat an bayadan.

⁹Ya onha animal an mabalin an mi'nong i ha'on an Dios di nidawat ot mibilang hidiyen animal hi niyappit i ha'on an Dios. ¹⁰Ta adi mabalin hi hukkatana an ta'on on alyon hi impohpohod nan ihukkatna. Te hukkatana'e ya ta'on on hidiyen ihukkatna ya niyappit damdama i ha'on. ¹¹Mu hi'on nan imbaganah i'nongna ya nan animal an mibilang hi nalugit an adi mabalin hi mi'nong i ha'on an Dios ya mahapul an ena ipatigoh

¹ 27:2 Nan tagun midawat i Apu Dios ya munhilbih nan pundayawan i Apu Dios.

nan padi. ¹²Ta hiyay mangibaga hi'on maphod onu adi. Ya hi'on nganney ibagan nan padih balolna ya hiyah diyen adi maluman. ¹³Ot pohdon'en nan ud bagin bayadan ta bangngadona ya mahapul an udmanay pumbayadna hi mi'alimah nan balol nan pamayadna.^m

¹⁴Ya hi'on nan tagu ya nan balenay idawatna ta miyappit i ha'on an Dios ya nan padi di mangibagah balolna an miyunnudan hinan a'atna. Ya nan pumbalol nan padi ya hiyah diyen adi maluman.

¹⁵Ot pohdon'en diyen ud balen bayadan ta bangngadona ya mahapul an pi'bayadna nan pulsintuna an mi'alimah nan balol nan bayad nan bale.

¹⁶Ya hi'on nan tagu ya hay indawatnan ha'on an Dios ya ha kittang hinan binoltanan luta ya hay balol di pamangngadna ya miyunnudan hinan dinakol di mitanom hidi. Ot nan lutan baintiy (20) kiluy tanomna ya himpuluy (10) silber di bayadna. ¹⁷Ya wa'e ta nan puntanoman di idawatna ta miyappit i ha'on an Dios hinan tawon an pun'am'amlongan ya nan balolna tuwalin nibaga di bayadana.

¹⁸Mu nalpah'e mo nan tawon an pun'am'amlongan ya ahina idawat hidiyen lutana ya balolan nan padi an miyunnudan hinan bilang di tawon ya ahi bo madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. Ot nan balolna ya hiyah diyen adi mahukkatan. ¹⁹Ot pohdona'en bangngadon ya mahapul an bayadana nan balolna ya inudmanah mi'alima nan balolna ta hidiyey pulsintuna. ²⁰Mu hi'on aggena binangngad ya inggattangnah ohan tagu ya adi mo mabalin hi bangngadonah inggana. ²¹Ot madatngan'e nan tawon an pun'am'amlongan ta ibangngad nan nangattang ya mumbalin mo hi niyappit i Apu Dios. Ot mumbalin moh bagin nadan padi ta adi mo mabalin an mabangngad.

²²Ya hi'on hay idawat di ohan tagun ha'on an Dios ya nan lutan hinubliyana ²³ya nan padi di mangibagah nan balolna an miyunnudan hinan bilang di tawon ya ahi madatngan nan tawon an pun'am'amlongan. Ta nan pihhun ibayad diyen tagu ya mibilang hi niyappit i Apu Dios. ²⁴Ot madatngan'e nan tawon an pun'am'amlongan ya hay ipabangngadan diyen puntanoman ya nan ud bagi tuwali onu nan holagna. ²⁵Ta hay ma'unud hinan pumbalol hi kumpulna ya miyunnudan hinan pihhun silber hinan tabernakel.

²⁶Mu hay adi mabalin hi idawatyun ha'on ya nadan hopap di imbabalen di bakayu onu kalneroyu te on tuwali bagi'. ²⁷Mu nan hopap di imbabalen di halunyu an mibilang hi nalugit ya mabalin an bayadanyu nan balolna ya inudmanyuh mi'alima hinan balol nan bayadanyu ta ahiyu bangngadon. Mu hi'on adi pohdon nan ud bagin bangngadon ya mabalin an inginan nan padih udum an tatagu.

---

^m 27:13 Nan mi'alimah nan balol nan pamayadna ya hi'on hinggahut (100) di balolna ya hay middum ya bainti (20).

²⁸Mu an namin di niyappit tuwalin ha'on an Dios an umat hi tagu onu animal onu binoltan an luta ya adi mabalin hi bayadan nan ud bagi ta bangngadona. Ya adi bo mabalin an inginana te niyappit tuwalin ha'on an Dios. ²⁹Ot nan tagun ha'on an Dios di mangalin hiya hi mun'appit hi madadag ya adi mabalin hi mabayadan ta mabangngad te mahapul an mipapate.

³⁰Ya an namin nadan mi'apuluh (10) nadan ma'apit an bungan di itanomyu ya ha'on di ud bagi te dadiye ya niyappit i ha'on an Dios. ³¹Ot hi'on pohdon nan tagun bayadan ta bangngadona nan mi'apuluh (10) nan inapitna ya mahapul an udmana nan bayadna hi mi'alima hinan balol nan bayadana. ³²Ya atbohdihi nadan bakayu ya kalneroyu an wa'et mumbilang ayuh nadan imbabalena ya an namin di mi'apulu ya niyappit i ha'on an Dios.

³³Ta mumbilang'e nan ud animal ya nan nipto'an nan mi'apulu ya hiyah diyen adi mabalin hi hukkatana. Mu hukkatana'e tuwali ya ta'on on nan ihukkatna ya niyappit i ha'on ot adi mabalin hi bangngadona dadiyen duwa.

³⁴Ot hiya danae nadan tugun Apu Dios hinadan tinanud Israel an imbaganan Moses hidih nan billid hi ad Sinai.

Bilang

(Numbers)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya ipa'innilanay na'na'at hinadan tinanud Israel hinan umeh napat (40) di tawon an nihipun hi nun'anallungandah ad Sinai ta ingganah dimmatnganda hinan adadatong hi ad Kanaan. Ya hay ohan nipa'innila ya hay e numbilangon Moses hinadan linala'in tinanud Israel hi numpidwa an hay hopapna ya hidin awadandah ad Sinai. Ya hidin nala"uh di himpuluy (10) tawon ot bilangona bo didah din nun'allungandah ad Moab. Mu hidin nalpahan nan hopap di numbilangon Moses hinadan tatagu ya wada han immayanda ni' hi ad Kades-Barnea an nihaggon hi ad Kanaan. Mu gapuh nan adi maphod an inatda ya aggeda immeh ad Kanaan i diyen timpu.

Hay oha bon nipa'innila ituwen liblu ya nan a'at dadiyen tatagun in'uyug Moses an umat hinan hi kittang on na'aan di dinolda i Apu Dios ta hiya nan amod onda munlilih nan pumpaligatanda. Mu nipatigo an hi Apu Dios ya ongal di anusna ya homo'na i dida hi'on immannunga an muntutuyuda.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay hopap di numbilangon Moses hinadan tinanud Israel (Bilang 1:1–3:4)
2. Hay namto'an Apu Dios hinadan tinanud Libay hi puntamuwona (Bilang 3:5-12)
3. Hay nannagan Moses hi e muni'im hi ad Kanaan ya hay na'at hi numbangngadanda (Bilang 13–14)
4. Hay niyuldin hi atondan mangidawat hi i'nonгда i Apu Dios (Bilang 15:1–21:3)
5. Hay nundusaan Apu Dios hinadan tinanud Israel (Bilang 21:4–25:18)
6. Hay pidwan di numbilangon Moses hinadan tinanud Israel (Bilang 26–36)

1 ¹Hidin mi'adwah tawon hi nakakan nadan tinanud Israel hi ad Egypt an ohay algo han nibaluh din mi'adwah bulan ya immeh Moses hinan tabernakel an pi'dammuwanda i Apu Dios hinan agge naboblayan hi ad Sinai. Ya alyon Apu Dios i hiyay, ²Eyu bilangan nadan ibbayun tinanud Israel an ihipunyuh nadan himpahimpamu'un ya inohha'ohhayun

intudo' di ngadan nadan linala'i. ³Ta itudo'yu i Aaron di ngadan nadan mabalin an e mi'gubat an nuntawon hi bainti (20) onu mahuluk.

⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Hanat hinan ohan tinanud on waha ohah ap'apuda ta bumoddang i da'yun mumbilang. ⁵Ot datuwe nadan linala'in bumoddang i he"a. Hinan tinanud Ruben ya hi Elisur an imbabalen Seduer. ⁶Ya hinan tinanud Simeon ya hi Selumiel an imbabalen Surisadday. ⁷Ya hinan tinanud Judah ya hi Nahson an imbabalen Amminadab. ⁸Ya hinan tinanud Issakar ya hi Netanel an imbabalen Suar. ⁹Hinan tinanud Sebulun ya hi Eliab an imbabalen Helon. ¹⁰Ya hinan tinanud Joseph ya duwada an hay napilih nan tinanud Ephraim ya hi Elisama an imbabalen Ammihud. Ya hinan tinanud Manasseh an imbabalen bon Joseph ya hi Gamaliel an imbabalen Pedasur. ¹¹Ya hinan tinanud Benjamin ya hi Abidan an imbabalen Gideoni. ¹²Ya hinan tinanud Dan ya hi Ahieser an imbabalen Ammisadday. ¹³Ya hinan tinanud Aser ya hi Pagiel an imbabalen Okran. ¹⁴Ya hinan tinanud Gad ya hi Eliasap an imbabalen Dewel. ¹⁵Ya hinan tinanud Naphtali ya hi Ahira an imbabalen Enan.

¹⁶Ta danae nadan linala'in napili an mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel.

¹⁷Ta inawit da Moses i Aaron danaen linala'in napili ¹⁸ot didan namin an nun'amung hinadan tataguh din ohay algoy nibaluh nan mi'adwan bulan ta bilangonda dida. Ot ibagan nadan tatagu nan pu'un an nalpuwanda ya nadan hi amada ot itudo'day ngadan nadan linala'in nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) ¹⁹ta inunudda nan imbagan Apu Dios i Moses. Ya hay nangatandan diye ya hidih nan agge naboblayan hi ad Sinai.

²⁰Ta hinan tinanud nan panguluwan an hi Ruben ya an namin nadan mabalin an mi'gubat an linala'in nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) ya nitudo' di ngadanda an miyunnudan hinan pu'un an nalpuwanda. ²¹Ya hay bilang nadan tinanud Ruben ya napat ta onom di libu ta han limay gahut (46,500).

²²Ya hinan tinanud Simeon ya nitudo' bon namin di ngadan nadan linala'in nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat an miyunnudan hinan pu'un an nalpuwanda. ²³Ya hay bilangan tinanud Simeon ya nabonglet hiyam di libu ta han tuluy gahut (59,300). ²⁴Ya hinan tinanud Gad ya an namin bo nadan linala'in nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya intudo'da boy ngadanda an miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. ²⁵Ya hay bilangan tinanud Gad ya napat ta limay libu ta onom di gahut ta han nabongle (45,650). ²⁶Ya hinan tinanud Judah ya an naminda bo an linala'i an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya

intudo'day ngadanda an miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. 27Ya hay bilangan namin ya napitit opat di libu ta han onom di gahut (74,600). 28Ya hinan tinanud Issakar ya an naminda bo nadan linala'i an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya intudo'day ngadanda an miyunnudan hinan pu'un an nalpuwanda. 29Ya hay bilangan tinanud Issakar ya nabonglet opat di libu ta han opat di gahut (54,400). 30Ya hinan tinanud Sebulun ya an namin bo nadan linala'in nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) ya intudo'day ngadanda an miyunnudan hinan pu'un an nalpuwanda. 31Ya hay bilangan tinanud Sebulun ya nabonglet pituy libu ta han opat di gahut (57,400). 32Ya hinan imbabalen Joseph an hi Epraim ya an naminda bo nadan tinanudna an linala'i an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya nitudo' boy ngadanda an miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. 33Ya hay bilangan tinanud Epraim ya napat di libu ta han limay gahut (40,500). 34Ya hana'en oha bon imbabalen Joseph an hi Manasseh ya an namin nadan tinanudna an linala'i an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) ya nitudo' boy ngadan nadan mabalin an mi'gubat an miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. 35Ya hay bilangan tinanud Manasseh ya tulumpulut duway libu ta han duway gahut (32,200). 36Ya hinan tinanud Benjamin ya an naminda bon linala'in nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya intudo'da boy ngadanda an miyunnudan hinan pu'un an nalpuwanda. 37Ya hay bilangan tinanud Benjamin ya tulumpulut limay libu ta han opat di gahut (35,400). 38Ya hinan tinanud Dan ya an namin bo nadan nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya intudo'da boy ngadanda an miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. 39Ya hay bilangan tinanud Dan ya nanom ta duway libu ta han pituy gahut (62,700). 40Ya hinan tinanud Aser ya an namin bo nadan linala'i an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an mi'gubat ya intudo'da boy ngadanda an miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. 41Ya hay bilangan tinanud Aser ya napat ta ohay libu ta han limay gahut (41,500). 42Ya hinan tinanud Naptali ya an naminda bo an linala'i an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an mabalin an e mi'gubat ya intudo'da boy ngadanda an miyunnudan hinan pu'un an nalpuwanda. 43Ya hay bilangan tinanud Naptali ya nabonglet tuluy libu ta han opat di gahut (53,400). 44Ta datuwe nadan linala'i an binilang da Moses ya hi Aaron ya nadan himpulut duwan (12) mangipangpangulun dida an nalpuh nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel an niyukodan nadan pu'un an nalpuwanda. 45Ya an namin nadan tinanud Israel an nuntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) an binilangda ya dida nimpe nadan

mabalin an e mi'gubat. ⁴⁶Ya hay bilangan namin ya onom di gahut ta tuluy libu ta han limay gahut ta nabongle (603,550).

⁴⁷Mu aggeda ni'bilang nadan tinanud Libay. ⁴⁸Te alyon Apu Dios i Moses di, ⁴⁹Adim pi'bilang nadan tinanud Libay hi pumbilangam hinadan tinanud Israel. ⁵⁰Mu hay ipa'atmu i dida ya diday mumpapto' hinan tabernakel ya an namin nadan gina'uhdi. Ta diday mangdon hinadan ma'usal hinan tabernakel hinan pumbaatanyu ya hinan ipata'dogana. Ya hay pun'allungan nadan tinanud Libay ya hinan nunli"odan nan tabernakel. ⁵¹Ya an namin di akakanyu ya diday mamalu'ah ya atbohadin dida nimpey ukod an mangipata'dog. Ya wadada'ey udum an e mihaggon hidi ya mipapateda.

⁵²Ya nan umohnonganyun namin ya mahapul an waday panuhna ta hinan ohan pu'un on nadutu' nan eyu pun'allungan an hinan nangiha"adanyuh nan bandelayu. ⁵³Mu nada'en tinanud Libay ya mun'allungda nimpeh nan way nunlini"odan nan tabernakel ta guwalyaanda. Ta wan ma'id ha lummuh bumungota' an Dios i da'yun tinanud Israel.

⁵⁴Ta inunud nadan tinanud Israel an namin nadan imbagan Apu Dios i Moses.

Nan Nadutu' An Pun'allungan Nadan Tinanud Israel

2 ¹Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²Ibagayuh nadan ibbayun tinanud Israel ta ohan grupu on waday bandelada ta nadutu' di eda pun'allungan. Ta li'wohonda nan tabernakel mu ta midawdawwida.

³Ot hay mun'allung hi nangappit hi tuluwan di algo ya nadan grupun Judah hinan way bandelada. Ya hay mangipangpanguluh nadan tinanud Judah ya hi Nahson an imbabalen Amminadab. ⁴Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya napitup opat di libu ta han onom di gahut (74,600). ⁵Ya hay mihnod i dida ya nadan tinanud Issakar an hay mangipangpangulun dida ya hi Netanel an imbabalen Suar. ⁶Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya nabonglet opat di libu ta han opat di gahut (54,400). ⁷Ya nihnodda nadan tinanud Sebulun an hay mangipangpangulun dida ya hi Eliab an imbabalen Helon. ⁸Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya nabonglet pituy libu ta han opat di gahut (57,400).

⁹Ta hay bilang nadan linala'in nabilang hinadan grupun Judah ya hinggahut ta nawalut onom di libu ta han opat di gahut (186,400). Ta an namin di akakandan tinanud Israel on diday mamangulu.

¹⁰Ya hay mun'allung hi nangappit hi muyyad nan tabernakel ya nadan grupun Ruben hinan way bandelada. Ya hay mangipangpanguluh nadan tinanud Ruben ya hi Elisur an imbabalen Sedeur. ¹¹Ya hay bilang

nadan linala'in nabilang ya napat ta onom di libu ta han limay gahut (46,500). ¹²Ya hay mihnod i dida ya nadan tinanud Simeon an hay mangipangpangulun dida ya hi Selumiel an imbabalen Surisadday. ¹³Ta hay bilang nadan linala'in nabilang ya nabonglet hiyam di libu ta han tuluy gahut (59,300). ¹⁴Ya hay mihnod ya nadan tinanud Gad an hay mangipangpangulun dida ya hi Eliasap an imbabalen Dewel. ¹⁵Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya napat ta limay libut onom di gahut ta han nabongle (45,650).

¹⁶Ta hay bilang nadan linala'in nabilang hinan grupun Ruben ya hinggahut ta nabonglet ohay libut opat di gahut ta han nabongle (151,450). Ta dida nan mihnod an makak.

¹⁷Ya hay migawwah nan pumbaatanda ya nadan tinanud Libay an mangdon hinan agimangnun nan napalu'ah an pundayawan. Ta napanuh nan atondan mumbaata an umat damdamah nan panuh di pun'allunganda hinan way bandelada.

¹⁸Ya hay mun'allung hi nangappit hi alimuhan di algo ya nadan grupun Epraim hinan way bandelada. Ya hay mangipangpanguluh nadan tinanud Epraim ya hi Elisama an imbabalen Ammihud. ¹⁹Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya napat di libu ta han limay gahut (40,500). ²⁰Ya hay mihnod i dida ya nadan tinanud Manasseh an hay mangipangpangulun dida ya hi Gamaliel an imbabalen Pedahsur. ²¹Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya tulumpulut duway libu ta han duway gahut (32,200). ²²Ya hay mihnod i dida ya nadan tinanud Benjamin an hay mangipangpangulun dida ya hi Abidan an imbabalen Gideoni. ²³Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya tulumpulut limay libu ta han opat di gahut (35,400).

²⁴Ta hay ngammutdan nabilang i diyen grupun Epraim ya hinggahut ta waluy libu ta han hinggahut (108,100). Ya dida nan mi'atlun grupu hi'onda mumbaata.

²⁵Ya hay nun'allung hi nangappit hi huddo' nan tabernakel ya nan grupun Dan hinan way bandelada. Ya hay mangipangpanguluh nadan tinanud Dan ya hi Ahieser an imbabalen Ammisadday. ²⁶Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya nanom ta duway libut pituy gahut (62,700). ²⁷Ya hay nihnod i dida ya nadan tinanud Aser an ipangpangulun Pagiell an imbabalen Okran. ²⁸Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya napat ta ohay libu ta han limay gahut (41,500). ²⁹Ya hay nihnod i dida ya nadan tinanud Naptali an hay mangipangpangulun dida ya hi Ahira an imbabalen Enan. ³⁰Ya hay bilang nadan linala'in nabilang ya nabonglet tuluy libu ta han opat di gahut (53,400).

³¹Ta hay bilang nadan linala'in nabilang hinan grupun Dan ya hinggahut ta nabonglet pituy libu ta han onom di gahut (157,600). Ta diday ma'udih nan akakandah nan nun'allunganda.

³²Ta hay bilangan naminamin an linala'in nabilang hinan nun'allunganda ya onom di gahut ta tuluy libu ta han limay gahut ta nabongle (603,550). ³³Mu aggeda nimpe iniddum an ni'bilang nadan tinanud Libay te hidiyey imbagan Apu Dios i Moses.

³⁴Ta datuwen tinanud Israel ya inunuddan namin nadan imbagan Apu Dios i Moses. Ta hiya nan ohan pamilya on eda nun'allung hinan nadutu' an pun'allunganda an awadan di bandelada.

Hay Holag Aaron

3 ¹Hidin himmapit hi Apu Dios i Moses hinan billid hi ad Sinai ya datuwe nadan imbabalen Aaron an hi ibban Moses. ²Hay ngadan nadan linala'in imbabalen Aaron ya hi Nadab an panguluwan ya hi Abihu ya hi Eleasar ya hi Itamar. ³Ta dida nadan nahiitan hi lana di uluda ta munhilbida an padi. ⁴Mu da Nadab i Abihu ya nateda hidin mungghobdah nan insenso an idawatda i Apu Dios te agge niyunnudan hinan pohdon Apu Dios nan inatda. Hay na'atan tuwe ya hidin nun'allungandah nan agge naboblayan hi ad Sinai. Ya ma'id ha imbabaledan duwa ta ammuna mo da Eleasar i Itamar an ni'tamu i amadan hi Aaron hinan tamun di padi.

Hay Namto'an Apu Dios Hinadan Tinanud Libay

⁵Alyon bon Apu Dios i Moses di, ⁶Nadan linala'in tinanud Libay ya diday niyappit i ha'on hi bumoddang hinan padi an hi Aaron. ⁷Ta hinan puntamuwandah nan tabernakel ya bokon hi Aaron ya ammunay boddangandah nadan tamuh nan tabernakel mu da'yun namin an tatagu. ⁸Ta diday mumpapto' hinadan gina'uh nan tabernakel ta boddangan da'yu nimpén namin an tinanud Israel hinan punhilbiyandah nan tabernakel. ⁹Ta hay eda bumoddangan hinadan padi an da Aaron an hina'amma di pangiyohhaandah tamuda. ¹⁰Mu pot'om hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena ta diday munhilbin padih nan tabernakel. Ya nadan bokon padi an e mangat hinan tamun di padi ya mipapateda.

¹¹Ya inalin bon Apu Dios i Moses di, ¹²Nadan tinanud Libay ya niyappitda i ha'on ta diday mihukkat hinadan panguluwan an lala'in imbabaleyun tinanud Israel. ¹³Te an namin nadan panguluwan an linala'i ya niyappitdan ha'on. Te hidin dinadag'un namin nadan panguluwan an linala'in i Egypt ya imbilang'uh niyappit i ha'on an namin nadan panguluwan an linala'in tinanud Israel ya ta'on on nadan hopap di tangbal an imbabalen di animalyu. Ha'on hi Apu Dios.

Hay Numbilangan Moses Hinadan Tinanud Libay

¹⁴Hidin wadada ni' hinan agge naboblayan hi ad Sinai ya inalin bon Apu Dios i Moses di, ¹⁵Bilangom an namin nadan i'ibam an tinanud

Libay ta ma'innilah on atnadah nan ohan pu'un ya atnay pamilyah nan himpamu'un. Ya binilangmu nadan linala'i an mihipun hinan ohay bulana. ¹⁶Ta hiyay inat Moses an inunudna nan imbagan Apu Dios.

¹⁷Hi Libay ya tuluy linala'in imbabalena an hi Gerson ya hi Kohat ya hi Merari.

¹⁸Ya hay holag Gerson ya da Libni i Simey.

¹⁹Ya hay holag Kohat ya nadan holag Amram ya holag Isar ya holag Hebron ya holag Ussiel.

²⁰Ya hay holag'en Merari ya da Mahli i Musi.

Ta danaey tonton nan tinanud Libay.

²¹Hay holag Gerson ya nadan holag Libni ya nadan holag Simey. ²²Ta hay bilang nadan linala'in mihipun hinan himbulana ya pituy libu ta han limay gahut (7,500). ²³Ya hay nituddun didah pun'allunganda ya hi nangappit hi alimuhan di algo an indoggan nan tabernakel. ²⁴Ya hay ap'apun nadan tinanud Gerson ya hi Eliasap an imbabalen Lael. ²⁵Ya hay niyukod hi tamun datuwen tinanud hinan tabernakel ya diday ukod hi an namin an ma'usal hinan tabernakel an umat hinadan kultina ya nadan miyoddah ya nan kultinah nan panto ²⁶ya nadan kultinah nunlini"odan hinan lita"angan ya nan punggobhan hi mi'nong ya nan mikultinah nan hogpan hinan lita"angan ya nadan ma'usal an tali ya nadan udum.

²⁷Ya nada'en holag Kohat ya nadan holag Amram ya nadan holag Isar ya nadan holag Hebron ya nadan holag Usiel. ²⁸Ya hay bilang nadan linala'in tinanuddan namin an mihipun hinan ohay bulana ya waluy libu ta han onom di gahut (8,600). Ya hay niyukod i dida ya ipapto'da nan tabernakel an niyappit i Apu Dios. ²⁹Ya hay natuddu hi pun'allunganda ya hi nangappit hi muyyad nan tabernakel. ³⁰Ya hay mangipangpangulun didan holag Kohat ya hi Elisapan an imbabalen Usiel. ³¹Ya hay tamuda nimpe ya diday mumpapto' hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya nan lamehaan ya nan punhilawan ya nan punggobhan hi insenso ya nan punggobhan hi mi'nong ya nadan ma'usal hinan pundayawan ya nan kultina an nihawan hinan Kuwartun Apu Dios ya nadan udum an ma'usal hidi. ³²Ya hay ap'apudan namin an tinanud Libay an muntamuh nan tabernakel ya nan imbabalen Aaron an padi an hi Eleasar.

³³Ya hay holag'en Merari ya nadan holag Mahli ya nadan holag Musi. ³⁴Ta hay bilang nadan linala'in holag Merari an mihipun hinan ohay bulana ya onom di libu ta han duway gahut (6,200). ³⁵Ya hay mangipangpangulun didan tinanud Merari ya hi Suriel an imbabalen Abihail. Ya hay nituddun dida hi eda pun'allungan ya hi nangappit hi huddo' nan tabernakel. ³⁶Ya hay nidat hi tamuda ya diday mumpapto' hinadan niyammah nan tabernakel an umat hinadan mandol hi kultina ya nadan miballabag an tabla ya nadan tu"ud ya nadan ipabunan nadan mandol hi kultina ya nadan udum ³⁷an umat hinadan mi'alad hi

nunlini"odan nan lita"angan an umat hi tu"ud ya nadan ipabunanda ya nadan pahok ya tali.

³⁸Ta hi Moses ya hi Aaron ya nadan imbabalenan linala'i ya hay pun'allunganda ya hi nangappit hi tuluwan di algo an nihangngab hinan panton nan tabernakel an pi'dammuwanda i Apu Dios. Ta diday ukod hinan pundayawandan tinanud Israel. Ot nan tagun mangipatnan mangat i diyen tamuda ya mipapate nimpe.

³⁹Ta hay binilang da Moses i Aaron ya nadan linala'in tinanud Libay an inunudda nan imbagan Apu Dios hi atonda ya baintit duway libu (22,000) an mihipun hinan ohay bulana.

⁴⁰Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Bilangom an namin nadan panguluwan an linala'in tinanud Israel ya intudo'muy ngadandan mihipun hinan ohay bulana. ⁴¹Te unhaot dida ya nadan hopap di imbabalen di animal an tangbal di niyappit i ha'on mu hay mihukkat mo ya nadan linala'in tinanud Libay ya nadan animalda. Ha'on hi Apu Dios.

⁴²Ta binilang Moses an namin nadan panguluwan an linala'in tinanud Israel an miyunnudan hinan imbagan Apu Dios. ⁴³Ya hay bilang di intudo'dah ngadan nadan panguluwan an linala'i an mihipun hinan ohay bulana ya baintit duway libu ta han duway gahut ta napitit tulu (22,273).

⁴⁴Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ⁴⁵Hay idawatmun ha'on ya danaen i'ibam an tinanud Libay ya ta'on on nadan animalda ta diday mihukkat hinadan panguluwan an linala'in tinanud Israel ya nadan hopap di imbabalen di animalyu. Ta nadan tinanud Libay ya mibilangdah bagi'. Ha'on hi Apu Dios. ⁴⁶Ot hay atonyun mamangngad hinan duway gahut ya han napitit tulun (273) linala'in tinanud Israel an nahawwal hinan bilang di tinanud Libay ⁴⁷ya bayadanyu dida. Ot hay bayad di ohan tagu ya limay gumo' an pihhu an miyunnudan hinan balol nan gumo' an pihhuh nan tabernakel. ⁴⁸Ya hay pangdatanyuh nadan pihhun ibayad nadan tatagu ya hi Aaron ya nadan linala'in imbabalena.

⁴⁹Ot amungon mon Moses nan pihhun bayad nadan nahawwal an linala'in nihukkat hinadan tinanud Libay. ⁵⁰Ya hay nidat hi bayadda ya hinlibut tuluy gahut ta han nanom ta lima (1,365) di gumo' an miyunnudan hinan balol di gumo' an pihhuh nan tabernakel.

⁵¹Ot idat Moses i Aaron ya nadan linala'in imbabalena nan imbayadda an inunudna nan imbagan Apu Dios hi atonda.

Hay Tamun Nadan Holag Kohat

4 ¹Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²Bilangonyun namin nadan holag Kohat an imbabalen Libay ta ma'innilah on atnadah nan ohan pamilya ya hay bilang di pamilyah nan himpamu'un. ³Ta bilangonyu nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah

nabongle (50) an mabalin an muntamuh nan tabernakel. ⁴Ta hay tamun nadan holag Kohat ya diday mumpapto' hi an namin an niyappit i ha'on an ma'usal hinan tabernakel. ⁵Ta nadatngan'ey akakanyuh nan nun'allunganyu ya nadan padi an da Aaron an hina'amma ya hunggopdah nan tabernakel ya inaanda nan kultinan nibolda' hinan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios ya inhophopdah nan Kahun. ⁶Ya inoddahandah diyen kultina hi up'up di animal hinan baybay ya ahida bo hophopan hi asul an luput. Ya ahida mohpe iha"ad nan duwan kayiw an pangiyattangan. ⁷Ya hinophopanda bo nan lamehaan hi asul an luput. Ya inyuhhundahdi nadan duyu ya basu ya pannuman an nittuwan nan midawat an ma'inum ya nadan malukung ya nan nidawat an tinapay an wadahdi ta munnanong hidi. ⁸Ya ahida bo hophopan hinan mumbolah^a an luput ya ahida inyoddah an ihophop nan up'up di animal an malpuh nan baybay. Ya induulda mohpe nadan pangiyattanganda.

⁹Ya inalada bo ha asul an luput ya iniphodan linibbutan nan punhilawan ya nan pumputul hinan nagbun mitsa ya nan pang'amungan hi gubu ya nan nittuwan di lanan di olibo. ¹⁰Ya inoddahanda bon linibbutan hinan up'up di animal an nalpuh nan baybay ya ahida imbobod hinan pangiyattanganda.

¹¹Ya hinophopan bon da Aaron nan balitu' an punggobhan hi insenso hi asul an luput. Ya inoddahandah nan up'up di animal an malpuh nan baybay ya ahida induul hinan numbinahhel an pangipohonan nadan mangiyattang. ¹²Ya an namin nadan ma'usal hidih nan punggobhan hi insenso ya amungonda ya linibbutandah asul an luput. Ya inoddahandah nan up'up di animal an nalpuh nan baybay ya ahida e imbobod hinan pangiyattanganda.

¹³Ya inaanda nan gubuh nan gombang an punggobhan hi mi'nong ya hinophopandah bayulet an luput. ¹⁴Ya inamungdahdin namin nadan ma'usal hinan punggobhan hi mi'nong an umat hinadan ittuwan di bala ya nadan tibi' di dotag ya nadan punggaud hi gubu ya nadan malukung an duyun ittuwan di dalan miwalaghi'. Ya inoddahandah nan up'up di animal an nalpuh nan baybay ya ahida induul hi numbinahhel nan pangiyattangan.

¹⁵Ta nalpah'en linibbutan da Aaron an hina'amman namin nadan niyappit i ha'on an usal hinan tabernakel ya ahida mohpe ukod nadan holag Kohat an mungkalga hi'on makakda mo. Mu mahapul an adida dapaon nadan gina'un nun'alibbutan te dapaonda'e ya mateda.

¹⁶Ya hay ukod hinan lana an mittuh nan punhilawan ya nan mapmaphod an insenso ya nadan midawat an alina ya nan lanan mihiit hinadan miyappit i ha'on an Dios ya hi Eleasar an imbabalen nan padi an

---

^a 4:8 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

hi Aaron. Ya hiya boy ukod hinan tabernakel ya an namin nadan niyappit i ha'on an usal hidi.

¹⁷Ya alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ¹⁸Tigonyuot ta wan adida mate nadan holag Kohat. ¹⁹Ot wa'et hunggopdah nan tabernakel ya maphod on wahdi nadan padi an da Aaron an hina'amma ta diday mangibaga hi'on nganney tamuwanda ya nan mabalin hi pahonondah nadan niyappit i ha'on an Dios. ²⁰Mu adi mabalin hi mihaggon dadiyen tinanud Kohat ta idodonganda nadan niyappit i ha'on an usal hidih nan tabernakel an ta'on on na'omtang te mateda.

Hay Tamun Nadan Holag Gerson.

²¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²²Ad uwani ya nan tinanud Gerson an imbabalen Libay moy bilangom. Ta ma'innila hi'on atnadah nan ohan familia ya hi'on atnay familyah nan himpamu'un. ²³Ta bilangonyu nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah nabongle (50) an mabalin an muntamuh nan tabernakel an pi'dammuwan i ha'on an Dios.

²⁴Ya hay tamun miyukod hinadan holag Gerson ya diday mamahon ²⁵hinadan kultinah nan tabernakel ya nadan up'up di animal hinan baybay an niyoddah nadan kultina ya nan kultinah nan panton nan tabernakel. ²⁶Ya pi'yodonda bo nadan kultinan ni'alad hi nunlini"odan nan lita"angan nan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ya nan kultinah nan way hogpan hinan lita"angan ya nadan tali ya an namin nadan ma'usal hidi. ²⁷Ta an namin di tamuwanda an umat hinadan pahononda ya hay mangibaga i dida ya nadan padi an hi Aaron ya nadan imbabalena.

²⁸Ta danaey tamun nadan holag Gerson hinan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. Ya hay mangibagah nan atonda ya nan imbabalen Aaron an hi Itamar.

Hay Tamun Nadan Tinanud Merari

²⁹Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Bilangom nadan holag Merari ta ma'innila hi'on atnadan himpamu'un. ³⁰Ya atbohadin bilangom nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah nabongle (50) an mabalin an munhilbih nan tabernakel. ³¹Ya hay tamuda ya diday mamahon hinadan agimangnun nan tabernakel an umat hinadan mandol hi kultina ya nadan miballabag an tabla ya nadan tu"ud ya nadan ipabunanda ³²ya ta'on on nadan tu"ud hinan nunlini"odan nan lita"angan nan tabernakel ya nadan ipabunanda ya nadan pahok ya tali ya nadan udum. Ya ukod'a bon mangipiyappong i dida hi'on nganney pahonon di hinohhan dida.

³³Ta danaey nidat hinadan holag Merari hi tamuda. Ya hi Itamar bo an imbabalen Aaron di ukod an mangibagah nan tamuda.

Hay Numbilangan Da Moses Hinadan Tinanud Libay

³⁴Ta binilang da Moses i Aaron ya nadan mangipangpanguluh nadan holag Kohat an inhipundah pu'unda ya nan pamilyada. ³⁵Ya hay bilang nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah nabongle (50) an mabalin an munhilbih nan tabernakel ³⁶ya duway libut pituy gahut ta han nabongle (2,750). ³⁷Ta hinaey bilang nadan linala'in holag Kohat an munhilbih nan tabernakel. Ta binilang da Moses i Aaron dida an inunudda nan imbagan Apu Dios hi atonda.

³⁸Ya binilangda bo nadan holag Gerson an inhipundah nan pu'unda ya nadan pamilyada. ³⁹Ya hay bilang nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah nabongle (50) an mabalin an e muntamuh nan tabernakel ya ⁴⁰duway libut onom di gahut ta han tulumpulu (2,630). ⁴¹Ta hinaey ngammut di bilang nadan linala'in tinanud Gerson an munhilbih nan tabernakel. Ta binilang da Moses i Aaron dida an inunudda nan imbagan Apu Dios hi atonda. ⁴²Ot bilangonda bo nadan tinanud Merari an inhipundah nan pu'unda ya nan pamilyada. ⁴³Ya an namin nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah nabongle (50) an mabalin an muntamuh nan tabernakel ⁴⁴ya tuluy libu ta han duway gahut (3,200).

⁴⁵Ta hinaey bilang nadan holag Merari. Ta binilang da Moses i Aaron dida an inunudda nan imbagan Apu Dios hi atonda.

⁴⁶Ta athinay inat da Moses i Aaron ya nadan mangipangpangulu an numbilang an inhipundah nan pu'unda ya nan pamilyada. ⁴⁷Ta an namin nadan linala'in muntawon hi tulumpulu (30) ta ingganah nabongle (50) an mabalin an muntamuh nan tabernakel ya ⁴⁸waluy libut limay gahut ta han nawalu (8,580). ⁴⁹Ya way ohah nadan linala'i ya nibagay tamuda ya nan kalgaonda an miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses.

Ta hiyah naey imbagan Apu Dios i Moses hi atondan mumbilang hinadan ibbadan tinanud Israel.

Nadan Tatagun Mibilang Hi Nalugit

5 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta ibata"andah nan nun'allunganyu nan waday gulidna an mangal'aldan^b hi udum ya nan waday bumbummuddun malpuh adolna ya nadan udum an mibilang hi nalugit te waday nida"omandah nate. ³Ibagayu i dida an ta'on hi babai onu lala'i ta eda mihiwweh ta bumata"andah tun awada' ta adi gumapuh ibilangan nan nun'allunganyuh nalugit.

---

^b 5:2 Hituwen gulid an mangal'aldan ya hidiye nan leprosy hinan English an Biblia an mabalin an miyaldan hi udum an tatagu ya ta'on on hinan bale.

⁴Ot unudon nadan tataguh diyen imbagan Apu Dios ta nadan nibilang hi nalugit ya eda nunhiwweh nan nibata"aan hinan nun'allunganda.

Hay Moltan Nan Waday Nibahhoh Inatna

⁵Alyon bon Apu Dios i Moses di, ⁶Ibagam boh nadan ibbam an tinanud Israel ta wada'e i da'yu ha babai onu lala'i hi waday adi maphod hi inatnah nan ibbana ta aggena inunud nan pohdo' an atonyu ya numbahul.

⁷Ot mahapul an iba"agna nan numbahulana ya binayadanah diyen numbahulana ya inudmanah bainti (20) hi'on nan balol nan numbahulana ya hingгахut (100) ya indatnah diyen namin hinan tagun numbahulana. ⁸Mu hi'on nateh diyen tagu ya ma"i'd ha nihaggon di nitulangana hi mangalah nan molta ya bagi' mon Dios ta midat hinan padi. Ya nat'on bo nan ukatonan tangbal an kalnero an mi'nong ta a'aanan di bungot'uh nan numbahulana. ⁹Ya an namin nadan niyappit i ha'on an idat nadan tataguh nan oha an padi ya bagin diyen padi. ¹⁰Ta an namin nadan niyappit i ha'on an idatyu hi ohah nadan padi ya bagina mo tuwalih diye.

Hay Ma'at Hi'on Waday Mun'annel

¹¹Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel di atonda hi'on waha nalahin hi babai hi inluktapnah ahawana ¹³mu agge innilan ahawana ya ma"i'd ha nanigoh mabalin hi muntistigu. ¹⁴Ya mun'annel'e nan lala'i te waday inilmuna i ahawana mu aggena innila hi'on immannung an inluktap ahawana ya hay atona mo ¹⁵ya iyenah ahawanah nan padi ya indatna ha hingkiluh alina an agge nadduman hi manteka onu insenso te hidiyen alina ya niyappit hi mun'annel ta panginnilaan hi'on immannung an nunluktap nan babai onu agge. ¹⁶Ot hay aton nan padi ya ena pata'dogon hidiyen babai hi hinangngab nan punggobhan hi mi'nong i ha'on. ¹⁷Ya nangalah nan liting an niyappit i ha'on ya inittunah nan pannuman an pito'. Ya nangalah pito' hinan dotal nan tabernakel ya iniddumnah nan liting. ¹⁸Ya ginungal nan padi nan ibu' diyen babai ya impadonan hiya nan alinan nidawat hi'on waday mun'annel. ¹⁹Ya alyon nan padi hinan babai di, Hi'on aggem inluktap hi ahawam ta aggem binahbah di niyatam i hiya ya hanat ma"i'd ha ma'at i he"a hi panginumam ituwen liting an mangdat hi dogoh. ²⁰Mu hi'on immannung an inluktapmuh ahawam ta binahbahmuy niyatam ²¹ya hanat iyabulut Apu Dios ta tigon nadan tatagu an na'idutan'a ta makling di indonam. ²²Ot hituwen liting an dumadag ya umeh dallom di adolmu ta makling nimpey indonam.

Ya nunsapataon nan padi nan babai ta alyonay, Unnuda' nan imbagam.

²³Ya intudo' mon nan padi nan adadagan nan babai hinan nalu'ut an puntud'an ya ahina ulahan ta umeh diyen mumpait an liting. ²⁴Ya

ahina impa'inum i diyen babai hidiyen liting an mangdat hi nunhiglan dogohna ta holtapona. ²⁵Ya inalan nan padi nan inodnan nan babain alina ya intaggena ta idawatnan ha'on an Dios. ²⁶Ya ginamalna doha ya ginhobnah nan punggobhan hi mi'nong. Ya impa'inumna mohpe nan mumpait an liting hinan babai. ²⁷Ya hi'on immannung an nunluktap ya gapuh panginumana ya malmuy nunhiglan dogohna ta umongal di putuna ya mun'ul'ullen makling di indonana ta pihulon nadan ibbanan tatagu. ²⁸Mu hi'on agge immannung an nunluktap ya ma'id ha ma'at i hiya ya mabalin an mun'imbabale.

²⁹Ot hiyah naey nitugun hi atondah nan babai hi'on inluktapna nan ahawana ³⁰onu hi'on mun'annel nan lala'i te waday pangilmunah nan ahawana. Ot athidi'e nimpe ya e pata'dogon nan padi nan babaih nan pundayawanyun ha'on ya inatnan namin nadan imbaga' hi atona. ³¹Ot nan ahawanan lala'i ya ma'id ha itakutnah nibahhawana mu nan babai ya hiyay munholholtap hinan dusan di numbahulana.

Hay Aton Nadan Naminhod An Mumbalin Hi Nasarayt

6 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan tinanud Israel an wa'e ha babai onu lala'i hi pinhodnan iyappit di adolna i ha'on an Dios ta mumbalin hi Nasarayt ya hay atona ³ya mahapul an idinongnan uminum hi bayah ya kumpulnan bumutong ya ta'on on nan limmanun bayah onu nadan napgot an bayah. Ya adi uminum hi danum di greyp ya athidi bon adi mangan hi bungan di greyp onu nadan resin.^c

⁴Ot nan namhod nimpe an mangiyappit hi adolna i ha'on ya adi mangan hi greyp an ta'on on nan ukihna onu buwana. ⁵Ya adi mumpapukis ta padukkayonay ibu'na ta ingganah on magibbuh nan imbaganan ha'on hi atona. ⁶Ya mahapul an adi umeh nan awadan di nate ⁷an ta'on on alinah on hi amana onu hi inana onu hi ibbana ta ma'id ha lummuh ena ibilangan hi nalugit. Ya ta adina ilubit nan insapatanan ha'on an Dios hi atona an ma'innilah nan ibu'nan agge napukisan. ⁸Ot mihipun hi pangisapataan an iyappitnay adolna i ha'on an Dios ya mumbalin hi Nasarayt.

⁹Mu alina'eh on nipadih an waday mateh hinangngabna ya mibilang moh nalugit nan ibu'na. Ot mala'uh'ey pituy algo ya mahapul an mumpakalbu. Ya atona nan nibaga an atona ta mibilang hi malinis. ¹⁰Ya hinan mabiggat an mi'awaluh algo ya inyena ha duwah palluma onu duwah balug hinan padi hinan way panton nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. ¹¹Ta i'nong nan padiy oha ta mi'nong hi apakawanan di bahul ya maghob an mi'nong nan oha ta a'anaan di bungot'un Dios an gapuh bahul diyen tagun wada ni' hi awadan diyen

^c 6:3 Nan resin ya hidiye nan namaganan an bungan di greyp.

nate. Ya idihhana bon iyappit di ibu'na i ha'on an Dios. ¹²Ta mahapul bon ipidwanan idawat di adolna i ha'on an Dios te adi mo mibilang nan namangulun nangiyappitanah adolna i ha'on. Ta iyalina bo ha ohay tawonah tangbal an kalnero ta mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta.

¹³Ya nalpah'e mohpe nan nungngilinana an pangiyappitanah adolna i ha'on an Dios ya umeh nan panton nan tabernakel ta unudona nan nibagah atona. ¹⁴Ta iyena nan i'nongnan ha'on an ohay tawonan kalnero an ma'id ha bahbahna ta maghob an mi'nong ya ha ohay tawonah tinnan kalnero an ma'id ha bahbahna ta mi'nong hi apakawanan di bahulna ya ha tangbal an kalnero an ma'id bo ha bahbahna ta mi'nong hi pi'hayyupana i ha'on an Dios. ¹⁵Ya iniddumnan idawat ha alina ya ha ma'inum ya ha ohay bahket hi tinapay an agge nadduman hi yist an hay niyamma ya nan maphod an alina an nadduman hi manteka ya ha ma'ingpih tinapay hi namanteka.

¹⁶Ta nan padi di mangidawat i dadiyen mi'nong hi apakawanan di bahul ya nan maghob an mi'nong. ¹⁷Ya ini'nongna nan tangbal an kalnero an mi'nong hi pi'hayyupan i ha'on an Dios an iddumnan idawat nan himbahket an tinapay an agge nadduman hi yist ya nan alina ya bayah.

¹⁸Ya hidih nan panton nan tabernakel ya ipaputul diyen taguy ibu'na ya ena intunguh nan apuy an munggohob hinan mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on an Dios. ¹⁹Ya nalutu'e nan dotag an niha"ang ya inalana nan padi di ohah nan lapan nan tangbal an kalnero ya impadona i diyen tagu. Ya inalana boh nan bahket di ohah nan ma'uktul an tinapay ya ha ma'ingpih an tinapay an agge nadduman hi yist ya iniddumnan impadon i diyen tagu. ²⁰Ya impabangngad diyen taguh nan padi ta itaggenan idawatna i ha'on an Dios. Ta dadiye nan midat hinan padi an middum hinan palagpag ya hukpit an nitaggen nidawat i ha'on an Dios. Ya nagibbuh'en na'at dadiye ya mabalin mohpen uminum hi bayah nan tagu.

²¹Ta danae nan nitugun hi idawat nan tagun nangiyappit hi adolna i ha'on an Dios. Mu hi'on nahuluk mu nan nitugun di insapatanah idawatna ya mahapul an hidiyey ipa'annungna.

Hay Punwagah Nan Padih Nadan Tinanud Israel

²²Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ²³Ibagam i Aaron ya nadan imbabalenan padi ta hay punwagahdah nadan tinanud Israel ya alyonday,

²⁴Hanat hi Apu Dios di munwagah ya mumpapto' i da'yu.

²⁵Ya hanat ipatigon Apu Dios di amlongna ya ulenan da'yu.

²⁶Ya adi da'yu iwalong i hiya mu palinggopon da'yu.

²⁷Ot alyon mohpen Apu Dios i Moses di, Athinay pohdo' hi atondan munwagah nadan tatagu' ta wan umannung an wagaha' dida.

Hay Indat Nadan Ap'apu Hi Ma'usal Hinan Tamun Apu Dios

7 ¹Hidin nagibbuh an impata'dog Moses nan tabernakel ot lamuhonah lana ta niyappit i Apu Dios an niddum nadan usal hidi. Ot lamuhona bo nan punggobhan hi mi'nong ya nadan ma'usal hidi. ²Ot iyalin nadan ap'apun nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel nadan i'nongda. Datuwen ap'apu ya dida nadan napilin nangipangpanguluh nadan tinanud Israel hi numbilanganda i didan namin. ³Ta hay na'amung ya onom di kaliton an waday hophopda ya himpuluh duway (12) baka te ohan ap'apu on oha boy baka ya ohay kaliton on duwada. Ta nun'iyedah nan way panton nan tabernakel.

⁴Ya alyon Apu Dios i Moses di, ⁵Abulutom danaen inyalida ta ma'usal hinan tamuh nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on an Dios. Ta idatmuh nadan tinanud Libay ta usalondah nan tamuda.

⁶Ot idat Moses nadan kaliton ya nadan baka hinadan tinanud Libay. ⁷Ta indatnah nadan holag Gerson di duway kaliton ya opat di baka ta usalondah nan tamuda. ⁸Ya indatna boy opat an kaliton ya walun bakah nadan tinanud Merari ta usalonda damdamah nan tamuda. Ya hay mangibagah nadan tamuwanda ya nan padi an imbabalen Aaron an hi Itamar.

⁹Mu nadan tinanud Kohat ya ma'id ha indat Moses i dida hi usalonda te hay niyukod i dida hi tamuda ya mumpahon hinadan niyappit i Apu Dios an usal hinan tabernakel.

¹⁰Ya hidin nahiitan hi lana nan punggobhan hi mi'nong ya nun'iyalin bon nadan ap'apu di idatda ta ma'usal hi pangiyappitandan Apu Dios i diyen punggobhan hi mi'nong.

¹¹Te alyon Apu Dios i Moses di, Ibagam hinadan tatagu ta ohay algo on ohan ap'apu di mangiyalih nan idatna ta mi'nong hitun iyappitan nan punggobhan hi mi'nong i ha'on an Dios.

¹²Ta hinan hopap di algo ya hay nangiyalih idatna ya hi Nahson an imbabalen Amminadab an tinanud Judah. ¹³Ya hay indatna ya ohay silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu dadiyen duwa hi napinun alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ¹⁴Ya inyalina boy ohan balitu' an duyu an umeh hinggahut ta han himpuluh (110) gramuy damotna an napnuh insenso. ¹⁵Ya wada boy inyalinan pa'ahikkonan bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona. Ta danae nadan maghob an mi'nong i Apu Dios. ¹⁶Ya inyalina boy ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul. ¹⁷Ya inyalina boy mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan tangbal an baka ya liman tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding

ya limay tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danae nadan indat Nahson an imbabalen Aminadab.

¹⁸Ya hinan mi'adwah algo ya inyalin nan mangipangpanguluh nadan tinanud Issakar an hi Netanel an imbabalen Suar nan idatna. ¹⁹Ya atbohdiy indatna an ohay silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nadan wahnann tabernakel. Ya napnu dadiyen duyu hi maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ²⁰Ya atbohdi inyalinay ohan balitu' an duyu an umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramuy damotna an napnuh insenso. ²¹Ya inyalina bo nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ²²ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ²³ya atbohdi inyalinay mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya liman tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danae nadan indat Netanel an imbabalen Suar.

²⁴Ya hinan mi'atluh algo ya atbohdiy indat nan mangipangpanguluh nadan tinanud Sebulun an hi Eliab an imbabalen Helon. ²⁵Ta indatna damdamay ohay silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyu maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ²⁶Ya atbohdi inyalinay ohan balitu' an duyu an hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso. ²⁷Ya inyalina boy ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohan tangbal an kalnero ya oha bon tangbal an kalneron ohay tawona ta maghob an mi'nong i Apu Dios. ²⁸Ya inyalina boy mi'nong hi apakawanan di bahul an ohan tangbal an gulding. ²⁹Ya inyalina bo nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya lima boy tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danae nadan indat Eliab an imbabalen Helon.

³⁰Ya hinan mi'apat hi algo ya atbohdiy inyalin nan mangipangpanguluh nadan tinanud Ruben an hi Elisur an imbabalen Sedeur. ³¹Ta indatna boy ohay silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu dadiyen duyu maphod an alinan nadduman hi manteka ta midawat an makan. ³²Ya inyalina boy ohan balitu' an duyun hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso. ³³Ya inyalina boy maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona

³⁴ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul.

³⁵Ya inyalina bo nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya limay tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Elisur an imbabalen Sedeur.

³⁶Ya hinan mi'alimah algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Simon an hi Selumiel an imbabalen Surisadday ya atbohdiy inyalinah idatna ³⁷an oha boy silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyu maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ³⁸Ya inyalina boy ohan balitu' an duyu an hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ³⁹ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁴⁰ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul. ⁴¹Ya inyalina bo nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya lima bon tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Selumiel an imbabalen Surisadday.

⁴²Ya hinan mi'anom hi algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Gad an hi Eliasap an imbabalen Dewel ya atbohdi inyalinay idatna ⁴³an oha damdaman silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyu hi maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁴⁴Ya inyalina boy ohan balitu' an duyu an hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁴⁵ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁴⁶ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul. ⁴⁷Ya inyalina bo nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya lima bon tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Eliasap an imbabalen Dewel.

⁴⁸Ya hinan mi'apituh algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Epraim an hi Elisama an imbabalen Ammihud ya atbohdi inyalinay idatna ⁴⁹an oha damdamay silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyu hi maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁵⁰Ya inyalinay oha bon balitu' an duyu an hay damotna ya umeh

hingгахut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁵¹ya na bon maghob an mi'nong an ohan kilaw an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁵²ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ⁵³ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya liman tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Elisama an imbabalen Ammihud.

⁵⁴Ya hinan mi'awaluh algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Manasseh an hi Gamaliel an imbabalen Pedahsur di nangiyalih idatna. ⁵⁵Ya atbohadin inyalinay ohan silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyu maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁵⁶Ya inyalina damdamay ohan balitu' an duyu an hay damotna ya umeh hingгахut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁵⁷ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁵⁸ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ⁵⁹ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya lima bon tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Gamaliel an imbabalen Pedahsur.

⁶⁰Ya hinan mi'ahiyam hi algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Benjamin an hi Abidan an imbabalen Gideoni di nangiyalih idatna. ⁶¹Ya atbohadin indatnay ohan silber an duyu an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyu maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁶²Ya inyalina boy ohan balitu' an duyu an hay damotna ya umeh hingгахut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁶³ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁶⁴ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ⁶⁵ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya liman tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Abidan an imbabalen Gideoni.

⁶⁶Ya hinan mi'apuluh (10) algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Dan an hi Ahieser an imbabalen Ammisadday di nangiyalih idatna. ⁶⁷Ya atbohadin inyalinay ohay silber an duyun hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu

bo dadiyen duyuh maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁶⁸Ya inyalina damdamay ohan balitu' an duyuh an hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁶⁹ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁷⁰ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ⁷¹ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya liman tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Ahieser an imbabalen Ammisadday.

⁷²Ta hinan mi'apulut ohay (11) algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Aser an hi Pagiell an imbabalen Okran di nangiyalih idatna. ⁷³Ya atbohdin hay indatna ya ohay silber an duyuh an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyuh maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁷⁴Ya inyalina boy ohan balitu' an duyuh an hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁷⁵ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁷⁶ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ⁷⁷ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya limay tangbal an gulding ya liman tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Pagiell an imbabalen Okran.

⁷⁸Ya hinan mi'apulut duwah (12) algo ya nan mangipangpanguluh nadan tinanud Naptali an hi Ahira an imbabalen Enan di nangiyalih idatna. ⁷⁹Ya atbohdin hay indatna ya ohay silber an duyuh an hay damotna ya ohay kilu ta han godwa ya nan silber an malukung an umeh hingkiluy damotna an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. Ya napnu bo dadiyen duyuh maphod an alina an nadduman hi manteka ta midawat an makan. ⁸⁰Ya inyalina boy ohan balitu' an duyuh an hay damotna ya umeh hinggahut ta han himpuluy (110) gramu an napnuh insenso ⁸¹ya nan maghob an mi'nong an ohan pa'ahikkona an bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya oha boy tangbal an kalneron ohay tawona ⁸²ya oha bon tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahul ⁸³ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios an duwan bulug an baka ya limay tangbal an kalnero ya lima boy tangbal an gulding ya lima boy tangbal an kalneron ohay tawonda. Ta danaey indat Ahira an imbabalen Enan.

⁸⁴Ta hay indat nadan mangipangpanguluh nadan tinanud Israel hi ma'usal hinan pangiyappitandah nan punggobhan hi mi'nong hitun magibbuh an mahiitan hi lana ya himpulut duway (12) silber an duyuh

ya himpulut duway (12) silber an malukung ya himpulut duwa (12) bon balitu' an duyu. ⁸⁵Ya hay damot nan hinohhan silber an duyu ya ohay kilu ta han godwa ya hay damot nan hinohhan silber an malukung ya umeh ohay kilu. Ta hay damot nadan silber an duyu ya baintit waluy (28) kilun namin ya hay damot nadan silber an malukung ya himpulut duway (12) kilu an miyunnudan hinan pungkiludah nan tabernakel. ⁸⁶Ya hay damot nan himpulut duwan (12) balitu' an duyu ya oha ta han godway kilu an napnudan namin hi insenso.

⁸⁷Ya hay maghob an mi'nong ya himpulut duwan (12) pa'ahikkona an bulug an baka ya himpulut duwa (12) bon tangbal an kalnero ya himpulut duwa (12) bon tangbal an kalneron ohay tawonda ya niddum nadan alinan midawat. Ya niddum nan himpulut duwa (12) bon tangbal an guldung an mi'nong hi apakawanan di bahul. ⁸⁸Ya hay bilang di inyalidan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ya baintit opat (24) an baka ya nanom (60) an tangbal an kalnero ya nanom (60) bon tangbal an guldung ya nanom (60) bon tangbal an kalneron hinohhay tawonda. Ta danae nadan ma'usal hinan pangiyappitandah nan punggobhan hi mi'nong hi agibbuhanan mahiitan hi lana.

⁸⁹Ya hidin hinunggap hi Moses hinan tabernakel ta e mi'happitan i Apu Dios ya dingngolna han munhapit i hiya an nalpuh nan numbattanan nadan kerubim hi baktun nan kalub nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ot mi'hapit hi Moses i hiya.

Nan Punhilawan

8 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam i Aaron ta iphodna'e nan punhilawan an pituy hapangna ya tigona ta madilagan nan akuyung nan punhilawan. ³Ta inunud Aaron hidiyen imbagan Apu Dios.

⁴Ya hay niyamma i diyen punhilawan an nihipun hi pu'una ta ingganah nadan ayna habung ya balitu'. Ya nan impatigon Apu Dios i Moses an pang'iunnudanda ya hiyah diyey inatda.

Hay Niyappitan Nadan Tinanud Libay An Munhilbin Apu Dios

⁵Alyon bon Apu Dios i Moses di, ⁶Awitom nadan tinanud Libay hinadan tinanud Israel ya inatmu nadan nibaga hi aton ta mibilangdah malinis. ⁷Ot hay mamangulu ya walaghi'am didah nan liting an ma'usal hi punlinis. Ta nagibbuh'e ya inupuhandan namin nan dutdut hi adolda ya eda inlaba' nadan lubungda ta mibilangdah malinis. ⁸Ya imbagam ta iyalida ha pa'ahikkona an bulug an baka ya ha maphod hi alina an nadduman hi manteka ya ha mi'adwa boh pa'ahikkona an bulug an baka ta mi'nong hi apakawanan di bahul. ⁹Ya inayagam dida an tinanud Libay hinan tabernakel ta eda umohnong hi hinangngab diyen pundayawanyun ha'on ya inamungyun namin nadan tinanud Israel. ¹⁰Ya imbagam

hinadan ibbadan tinanud Israel ta umedah awadan nadan tinanud Libay ya inha'moday ta'ledan dida. ¹¹Ya innayun Aaron an inyappit dida i ha'on an Dios ta diday paddungnay inyappityun tinanud Israel i ha'on ta midadaandan mangat hinan ipatamu' i dida.

¹²Ya e inha'mon nadan tinanud Libay di ta'ledah ulun nadan baka ta mi'nong hi apakawanan hi bahul nan oha ya ni'nong hi maghob an mi'nong nan oha ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul nadan tinanud Libay.

¹³Ya nagibbuh'en na'at danae ya em impata'dog nadan tinanud Libay hi hinangngab Aaron ya nadan imbabalena ya inyappitmu dida i ha'on. ¹⁴Ta way atondan tinanud Libay an mumbalin hi odon'u ta miyappitda nimpén ha'on.

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios di, Ot gapu ta mibilangda moh malinis nadan tinanud Libay te nidawatda mo i ha'on ya mabalin mon hunggopdah nan tabernakel ta atonda mohpe nadan tamuda. ¹⁶Ta nadan tinanud Libay ya diday pinto"uh niyappit i ha'on ta diday mihukkat hinadan panguluwan an linala'i an imbabaleyun tinanud Israel. ¹⁷Te nihipun hi nanadaga' hi an namin nadan panguluwan an linala'i an imbabalen di i Egypt ya an naminda moy panguluwan an linala'i an imbabaleyun tinanud Israel ya ta'on on nadan hopap di imbabalen di animalyu ya niyappitdan ha'on. ¹⁸Mu ten ad uwani ya nadan linala'in tinanud Libay di pinto"uh mihukkat i dadiyen panguluwan an linala'i an imbabaleyu. ¹⁹Ta diday idat'u i Aaron ya nadan linala'i an imbabalena ta bumoddangda i dida hinadan tamudah nan tabernakel. Ta diday mangat hinadan tamunnot nadan tatagu ta diday ay mi'nong hi a'aanan di bungot'un Dios ta wan adi ma'at hinadan tatagu di nunhiglan dogoh hinan eda ihaggonan hinan tabernakel. Te nadan tinanud Libay ya mabalin an mihaggondah nan tabernakel mu nadan udum an tatagu ya adi mabalin.

²⁰Ta da Moses ya hi Aaron ya nadan tinanud Israel ya inunudda nan imbagan Apu Dios hi atondah nadan tinanud Libay. ²¹Ya athidi boh nadan tinanud Libay an inatda nadan nibaga an atonda ta mibilangdah malinis ot eda pun'ilaba' di lubangda. Ot ahi iyappit Aaron dida i Apu Dios ot inayunan i'nong nan mi'nong hi' a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahulda ta mibilangdah malinis. ²²Ta on nagibbuh an na'at an namin dadiye ot umedah nan tabernakel ta eda aton mohpe nadan tamuda. Ot da Aaron hinadan linala'in imbabalena di nangibagah nadan tamuwanda.

Ta inunud nadan tinanud Libay nadan imbagan Apu Dios i Moses.

²³Ya inalín bon Apu Dios i Moses di, ²⁴Hanadan tinanud Libay an linala'i an nuntawon hi baintit lima (25) ya nadan mahuluk hi baintit lima (25) ya mabalin an muntamudah nan tabernakel. ²⁵Mu wa'et nabongley (50) tawonda ya mahapul an mun'ibleda mo. ²⁶Mu mabalin

damdaman bumoddangda ya ammuna hinadan ibbadan muntamuh nan tabernakel mu ma"i^d ha niyukod i dida hinadan matamuwan.

Ot danaey ituddum hi tamun nadan tinanud Libay.

Hay Punnomnommandah Nihwangandah Ateh Ad Egypt

9 ¹Hidin hopap di bulan hinan mi'adwah tawon hi nakakan nadan tinanud Israel hi ad Egypt ya himmapit hi Apu Dios i Moses hi awadandah nan agge naboblayan hi ad Sinai ²ot alyonay, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta ngilinyu nan punnomnommanyuh nihwanganyuh ateh ad Egypt. ³Ta hitun mibaluy himpulut opat (14) di algo hi ad uwanin bulan ya ihipunyu nan mun'ahdom an unudonyun namin nadan nibaga hi atonyu ta miyunnudan hinadan tugun'u.

⁴Ta hidiyey imbagan Moses hinadan ibbanan tinanud Israel ta ngilinonda nan punnomnommandah nihwangandah ateh ad Egypt.

⁵Ot hidiyey atonda ta nginilinda nan nun'allungandah nan agge naboblayan hi ad Sinai hidin mi'ahimpulut opat (14) di algo hinan mamangulun bulan^d an ihipundah nan mun'ahdom.

Ta inunuddan namin nan imbagan Apu Dios i Moses hi atonda.

⁶Mu wadaday udum an adi mabalin hi middum an mungngilin i diyen ngilinonda te mibilangdah nalugit te waday dinapadah naten tagu. Ta hiya nan immeda i Moses ya hi Aaron i diyen algo ⁷ot alyondan Moses di, Mibilang amih nalugit te waday dinapamih nate. Mu undan hidiyey humandih emi pangidawatan hinan i'nongmin Apu Dios hi ad uwani ta middum amih nadan ibba ta'un tinanud Israel an mungngilin?

⁸Ya alyon Moses i diday, Haddonnyu ta ingganah on innilaon ta'uy ibagan Apu Dios hi atonyu.

⁹Indani ya alyon Apu Dios i Moses di, ¹⁰Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta wa'e ha mibilang hi nalugit an gapu ta nipadih an dinapana ha nate onu gapu ta nidawwiw nangayana ya mabalin an mapalodpod di pungngilinanah nan punnomnommanyuh nihwanganyuh ateh ad Egypt. ¹¹Ta haddonda ta ingganah madatngan nan mi'apulut opat (14) hi algo hinan mi'adwah bulan. Ta mun'ahdom'e ya ini'nongda ha kalnero ta panidadah nan tinapay an agge nadduman hi yist. Ya iniddumdan inan nan mumpait an holo'. ¹²Ya mahapul an ma"i^d ha angangondah nan dotag hinan mawi"it ya gahin di ma"i^d ha maputung hinan tunggal nan kalneron ini'nongda. Ta mahapul an unudondan namin nan imbaga' hi atonda. ¹³Mu na'en ma"i^d ha nidawwih nangayana an mibilang hi malinis mu on attaona tuwalin adi ngilidon

^d 9:5 Nan mamangulun bulan hinadan Judyu ya hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan mamangulun godwan di Abril.

nan punnomnommanyuh nihwanganyuh ateh ad Egypt ya mahapul an mipapate ta adi midmiddum i da'yun tatagu' an gapuh aggena nunggilinan. Ta holtapona nan numbahulana.

¹⁴Ya nada'en bokon Judyu an ni'iboblen da'yu ya hi'on pohdondan middum hinan punnomnommanyuh nihwanganyuh ateh ad Egypt ya mahapul an unudonda nadan imbaga' hi atonyu an munggilin.

Nan Bugut An Wa'e On Numbalin hi Apuy

¹⁵Hidin nipata'dog nan tabernakel ya nungkohop nan bugut ot mihophop hidi an nihipun i diyen nahdom ta ingganah nawi"it ya ay apuy di tigon diyen bugut hi uhhun nan tabernakel an mangipanomnom an wadaa' i da'yu. ¹⁶Ta athidiy uggan ma'at an hophopan diyen bugut ta nahdom'e on ay mundalang an apuy di tigona. ¹⁷Ya timmage'e nan bugut hi baktun nan tabernakel on pinalu'ah nadan tataguy allungda ta unudonda nan bugut hinan pangipluyana. Ya immohnong'e on immohnongda bo ta iphodda nadan pun'allunganda. ¹⁸Ta athidin alyon'en Apu Dios di makakda on nakakda. Ya alyona'e hi mun'allungdahdi on hiyay inatda. Ya nanongna'en agge timmage nan bugut an nihophop hinan tabernakel on nunnanongdah nan nun'allunganda. ¹⁹Ya hi'on madne on adi tumage nan bugut an nihophop hinan tabernakel ya mahapul an unudonda nan imbagan Apu Dios ta haddonda nan ibagana an akakanda. ²⁰Mu hinuddum on mihophop nan bugut hinan tabernakel i ha atnay algo ya abuh on imbagan Apu Dios ta makakda nadan tatagu. ²¹Ya hinuddum bo ya ohay hilong ya abuh di pungkohopan nan bugut on timmageh nan mawi"it. Ta timmage'e nimpe on mahapul an makak nadan tatagu an ta'on on alinah hilong onu mapatal. ²²Ot hi'on nungkohop nan bugut hinan tabernakel hi duway algo onu himbulan onu hintawon ya munnanongdan umohnong hinan nun'allunganda. ²³Ta ingganah on alyon Apu Dios di makakda ya ahida makak. Ta nan ibagan Apu Dios i Moses di hiyay inun'unud nadan tatagu.

Nan Silber An Trampeta

10 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Iphodyuy duwah silber an trampeta ta pun'ayagyuh nadan tatagu hi'on mahapul an ma'amungda onu makakda. ³Ot hi'on mundihhan nan duwan trampeta an mipagangoh ya hay ipa'innilana ya ma'amungdan namin nadan tatagu hinan way panton nan tabernakel. ⁴Mu oha'e nan mipagangoh ya ammuna nadan ap'apuh nadan himpahimpamu'un an ma'amung hidih nan way tabernakel. ⁵Ya hi'on na'omtang an ma'adngol di gangoh nan trampeta ya makakda mo nadan tatagun nun'allung hi nangappit hi tuluwan di algo. ⁶Ya hinan mi'adwan gangoh di trampeta ya nan nun'allung hi nangappit hi muyyad nan tabernakel di makak

ta mitnudda. ⁷Ya hi'on ayaganyu nadan tatagu ta ma'amungda ya dukdukkayonyun mangipagangoh nadan trampeta.

⁸Ya hay mabalin hi mangipagangoh nadan trampeta ya nadan padi an imbabalen Aaron.

Ot hanat hituwen imbaga' an atonyu di un'unudonyu ya ta'on on nadan mun'atanudan. ⁹Ya hitun dumatnganyuh nan pumboblayanyu ya wa'et mi'gubat ayuh nadan binuhulyun mamalpaligat i da'yu ya ipagangohyuh na'omtang nadan tangguyub. Ta wan donglo' an Dios an dayawonyu ya ibaliw da'yun ha'on hinadan binuhulyu. ¹⁰Ya ta'on on hinadan nagtud an pungngilinanyuh nadan pun'am'amlonganyu an umat hinadan nakayangan nan bulan ya ipagangohyu nadan trampeta hi'on i'ngonyu nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on an Dios.

Hay Nakakan Nadan Tinanud Israel Hi Ad Sinai

¹¹Hidin nibaluy baintiy (20) algho nan mi'adwan bulan hinan mi'adwan tawon hi nakakandah ad Egypt ya timmage nan bugut hi baktun nan tabernakel. ¹²Ot makak mo nadan tinanud Israel hinan nun'allungandah nan agge naboblayan hi ad Sinai. ¹³Ta hidiyey hopapnah nakakanda an hinnodda nan imbagan Apu Dios i Moses hi akakanda.

¹⁴Ta hiyah diye an hay nangipanguluh nakakanda ya nadan grupun Judah an inodnanda nan bandelada. Ya hay mangipangpangulu i dida ya hi Nahson an imbabalen Amminadab. ¹⁵Ya hi Netanel an imbabalen Suar di nangipangpanguluh nadan tinanud Issakar. ¹⁶Ya hi Eliab an imbabalen Helon di nangipangpanguluh nadan tinanud Sebulun. ¹⁷Ta pinalu'ahda nan tabernakel ot ipiyappongdah nadan holag Gerson nan natuddu an pahononda ya atbohdihi nadan holag Merari an pinahonda nadan natuddu an pahononda ot inayundan makak.

¹⁸Ot mitnud i dida nadan grupun Ruben an inodnanda damdama nan bandelada. Ya hay nangipangpangulun dida ya hi Elisur an imbabalen Sedeur. ¹⁹Ya hi Selumiel an imbabalen Surisadday di nangipangpanguluh nadan tinanud Simon. ²⁰Ya hi Eliasap an imbabalen Dewel di nangipangpanguluh nadan tinanud Gad. ²¹Ot mitnud nadan holag Kohat an tinanud Libay an nangdon hinadan niyappit i ha'on an usal hinan tabernakel. Ta impanguluda nan tabernakel ta mipata'dog ya ahida dumatong nadan holag Kohat an nangdon hinadan niyappit i Apu Dios. ²²Ya mitnud i dida nadan grupun Ephraim an inodnanda nan bandelada. Ya hay mangipangpangulu i dida ya hi Elihana an imbabalen Ammihud. ²³Ya hay mangipangpanguluh nadan tinanud Manasseh ya hi Gamaliel an imbabalen Pedahsur. ²⁴Ya hay mangipangpanguluh nadan tinanud Benjamin ya hi Abidan an imbabalen Gideon.

²⁵Ya hay na'udih mitnud ya nadan grupun Dan an inodnanda nan bandelada. Ya hay mangipangpangulu i dida ya hi Ahieser an

imbabalen Ammisadday. ²⁶Ya hi Pagiél an imbabalen Okran di mangipangpanguluh nadan tinanud Aser. ²⁷Ya hi Ahira an imbabalen Enan di mangipangpanguluh nadan tinanud Naptali.

²⁸Ta danaey mahohonnod hinan akakan nadan tinanud Israel hinan pumbaatanda.

²⁹Ya han hin'algo ya alyon Moses hinan hi ayduna an hi Hobab an imbabalen Rewel^e an i Midian di, Ume amih nan boble an imbagan Apu Dios hi idatnan da'mi. Ot mabalin'e ya ni'yali'a i da'mi ta ibilang da'a hi ibbami ot imbagan Apu Dios an maphod di atona i da'min tinanud Israel.

³⁰Ya alyon Hobab di, Adiya' mi'yali te ibangngad'uh boblemi ya hinadan ibba' an tataguhdi.

³¹Mu alyon Moses di, Ot ta'omman mo mu ta adi da'mi ni' bahan taynan. Udu'dulnan he'a te innilam di mabalin an pun'allunganmih tun agge naboblayan. ³²Ya hi'on mi'yali'a i da'mi ya idattan da'ah nadan maphod an ihmo' Apu Dios i da'mi.

³³Ta nakakdahdi hinan way billid an niyappit i Apu Dios ot eda dumanallanan hi tuluy algo. Ya hiyah diyen impangulun nadan nangdon hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ta tigonda hi'on idanay umohnonganda ni'. ³⁴Ya mapatal'e ya nanongnan wada nan bugut an munhidum i didah nan pumbaatanda. ³⁵Ya an namin di pangikakandah nan Kahun on mundasal hi Moses an alyonay, Apu Dios, hanat he'ay mangipangulu i da'mi ta way aton nadan binuhulmun ahibubuttikan ta mahihi"anda.

³⁶Ya wa'et inha"adda nan Kahun ta umohnongda ni' on alyon Moses di, Apu Dios, hanat adi da'mi taynan hitun awadanmin linibun tinanud Israel.

Nan Apuy An Nalpun Apu Dios

11 ¹Nadan tatagu ya inhipundan munlilih nan pumpaligatanda. Ta hidin dingngol Apu Dios ya nangimbubungot. Ot pa'aliyonay apuy ta napu'ulan di nundina'ging hinan nun'allunganda. ²Mu hidin numpahpahmo' nadan tatagu i Moses ot mundasal i Apu Dios ta nadop nan apuy. ³Ta hiya nan nginadanandah diyen nun'allunganda hi ad Taberah an hay ibalinana ya awadan di apuy an gumhob te gapuh nan apuy an nalpun Apu Dios.

Hay Nunliliyan Nadan Tatagu An Gapuh A'id Ha Dotag

⁴Nadan bokon Judyu an ni'uyug i dida ya manama'dah udum an makan. Ya ta'on mo boh on nadan tinanud Israel ya pun'ipadngoldan

---

^e 10:29 Nan ngadan an Rewel ya oha an ngadan Jethro an hay ibalinana ya gayyum Apu Dios.

alyonday, Onhandi anu waha dotag i ha ihda. ⁵Te minonomnom tayya nadan liblin ekan hi ad Egypt ya nadan pipinu ya melon ya danggu ya amput. ⁶Mu tanganu on ad uwani ya onta humigan mangan te namaag ya ma'id ha udum hi makan an ammuna hantun manna.

⁷Nan manna ya umat hinan kittang an buwan di nitanom ya hay kololna ya ay resin. ⁸Ta abigabigat on eda pinanuh nadan manna on ginilingda onu binayuda ta ay alina ya inha"angdah tinapay. Ya hay tamtamna ya umat hinan tinapay an nadduman hi mantekan di olibo. ⁹Te wa'e ta nahdom ta dimmulnu on mun'a'agah nadan manna hinan nunlini"odan nan nun'allunganda.

¹⁰Ta dingngol Moses nadan tatagun ahikokogadah nan way panton di allungda. Ya nunhiglay bungot Apu Dios ta minomnoman hi Moses. ¹¹Ot alyonan Apu Dios di, Tanganu ona' paligaton i he"a an ud baal i ha'on? Undan attog nganney numbahula' i he"a ta inyukodmu datuwen namin an tatagu i ha'on? ¹²Undan ha'on di ammod datuwen tatagu? Tanganu on ayda goggolang ya ay ha'on di mangiyab'abba i dida ta iye' hinan boblen imbagam hinadan a'ammodka an idatmun dida? ¹³Ta dana ihyay e' pangalan hi ipa'an'u i datuwen tatagun mumpumbagah dotag hi ihdada? ¹⁴Adi' mahan mo tayya abalanan an mumpapto' i datuwen tatagu, Apu Dios. ¹⁵Ta athi'athitu'e ya udu'dul attog ona' patayon hi ad uwani tee hi'on waday pangibilangmun ha'on ta adim iyabulut an tigo' di adadaga'.

Hay Nangidduman Apu Dios Hinan Espiritunah Nadan Napitun Ap'apu

¹⁶Alyon Apu Dios i Moses di, Ayagam di napituh (70) nadan innilam an nanomnoman an ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ya immali ayuh nan tabernakel ta mi'ita'dogdah din he"a. ¹⁷Ta umaliya' ta mi'hapita' i he"a ta nan Espiritun niddum i he"a ya ipiddum'u bo i dida. Ta boddangan da'a ta adim ohhaan an mangipanuh hinadan tatagu.

¹⁸Ya ibagam hinadan tatagu ta atonda nan nibaga hi atonda ta ahida mibilang hi malinis te hi bigat ya waday ihdada. Ot ibagam i dida an dingngol'u nan kogada'f hi nunliliyanda hi ama'id ha ihdada ya nan ibagabagadan udu'dul anuh din awadandah ad Egypt. Ot ibagam an ha'on an Dios ya idat'uy ihdada ta manganda. ¹⁹Ya bokon ohay algo ya ammunay punhidaanda onu duwa onu baintiy (20) algo. ²⁰Te waday ihdayuh himbulan ta ingganah mahingla ayu ta adiyu mo hanguton. Athinay ma'at te din'uga' an Dios an wadan midmiddum i da'yu ot mungkoga ayu bo udot an alyonyuy, Udu'dulnaot eh'ah on agge ta'u tinaynan hi ad Egypt.

²¹Mu alyon Moses di, Undan adim tigon tudan nun'ibba' an umedah onom di gahut di libu (600,000)? Ya alyom ihya an idatmuy ihdadah

---

^f 11:18 Hay pangalin di udum hinan koga ya ta'ang.

himbunan. ²²Ta'on nin on alyon hi paltiyon di atnay baka ya kalnero ya undan nin umdah? Onu e alan an namin nadan ekan hinan baybay ya undan nin damdama umdah?

²³Ya alyon Apu Dios di, Undan waha adi' abalanan an Dios? Indani ta tigom hi'on nan imbaga' ya umannung onu adi.

²⁴Ot lumah'un moh Moses ot ena ibagah nadan tatagu nan imbagan Apu Dios i hiya. Ot ayaganay napituh (70) nadan ap'apun di himpahimpamu'un ot eda mali'li'woh an tuma'dog hinan way tabernakel.

²⁵Ya indani ya nungkohop hi Apu Dios hinan bugut ot mi'happitan i Moses. Ot ipiddumna bo nan Espiritun wada i Moses i dadiyen napitun (70) ap'apu. Ya hidin niddum i dida nan Espiritun Apu Dios ya waday nun'ibagadan nalpun Apu Dios. Mu agge nipidwah diyen na'at.

²⁶Mu wadaday duwan linala'in da Eldad i Medad an nunnanongdah nan nun'allunganda an ta'on onda napili hi ap'apu. Mu e niddum damdaman dida nan Espiritun Apu Dios ot pun'ibagada nan impa'innilan Apu Dios i didahdih nan nun'allunganda. ²⁷Ta tinagtag han mangilog an lala'ih awadan Moses ot alyonay, Umman wahdi da Eldad i Medad an pun'ibagaday impa'innilan Apu Dios i dida.

²⁸Ya hi Joshua an hi na' Nun an hiya nan bimmanoddang i Moses an nihipun hi a'ungana ya alyona i Moses di, Apu Moses, em padinongon dida.

²⁹Mu alyon Moses di, Undan adim pohdon on bokon ha'on ya abuh di mangibagah nan ipa'innilan Apu Dios hinadan tatagu? Ha'on ya pohdo"ot on an namin nadan tatagun Apu Dios ya mumbalindah propeta ya ipiddum Apu Dios nan Espirituna i dida. ³⁰Ta on nagibbuh hidiyen na'at ot umanamutdah nan nun'allunganda da Moses ya nadan ibbanan ap'apu.

Hay Kinumhopan Di Dakkodakkol An Hamuti

³¹Indani ya wada han mabikah an dibdib an nalpuh awadan Apu Dios ta pun'iyaddibna nadan puguh nan baybay. Ot iyenah nan way nun'allunganda ot mungkokkohopda. Ta kumpulnan pangipluyan nadan tatagu on wadada. ³²Ot iyal'algoda ya inlablabidan nundopap hi hamuti. Ot hiya boy atondah nan nabiggat. Ta way oha i dida on umeh hinlibuy (1,000) kiluy inamungdah hamuti. Ot paltiyonda ot eda pun'ihapeh nunlini"odan nan nun'allunganda ta mapindang. ³³Mu hidin pun'a'anda nan inha"angdan hamuti ya nangimbubbungot hi Apu Dios hinadan tatagu ta impa'alina han nunhiglan dogoh. ³⁴Ta hiya nan nginadanandah diyen awadanda hi Kibrot-Hataabah te hidiy nangilubu'andah nadan nun'ahuhupu.

³⁵Ya hidin nadatngan boy akakanda ot umedah ad Haserot ot mun'allungda bohdi.

Hay E Nanumtumbu'an Da Miriam I Aaron I Moses

12 ¹Indani ya ihipun da Miriam i Aaron an e tumtumbu'on hi ibbadan hi Moses an gapuh nangahawaanah nan i Kus ²an alyonday, Undan ammunah Moses hi ni'hapitan Apu Dios? Ot ten ni'hapit bon dita. Ta hi Apu Dios ya dingngolnah diyen hinapitda. ³Mu hi Moses ya na'innilan nunhiglay pumpada'ulana mu nan kumpulnan taguh tun luta. ⁴Ot humapit hi Apu Dios i Moses ya hi Aaron ya hi Miriam ot alyonay, Ume ayun tuluh nan way tabernakel. Ot umedan tulu. ⁵Indani ya nungkohop nan bugut an awadan Apu Dios ot umeh way panton nan tabernakel. Ot ayaganah Aaron ya hi Miriam. Ta hidin eda nihaggon an duwa ⁶ya alyon Apu Dios di, Donglonyu tun ibaga'.

Wada'ey propeta hi niddum i da'yu ya hay ato' an mangipa'innila i hiya hinan pohdo' an ipa'innilana ya ipatigo' onu ipa'inop'u i hiya.

⁷Mu hinan baal'un hi Moses ya bokon athidiy inat'u te hiya ya na'na'unnud an nangipanapto' i da'yun tatagu.

⁸Ya mi'hapita'en hiya ya munhanggaban ami.

Ta mabalin an tigonay umata' ya naputu' nan ibaga' i hiya an adi' ipa"el.

Ya tanganu on ayu adi tumakut an mamihul hinan baal'un hi Moses.

⁹Ta nunhiglay bungot Apu Dios i dida ot taynana dida.

¹⁰Ya hidin timmulu nan bugut hi baktun nan tabernakel ya inoy an pimmulaw di up'up Miriam te na'gullidan. Ya hidin tinigon Aaron ¹¹ot mumpahpahmo' i Moses an alyonay, Adi da'mi bahan dusaon an iba an gapuh nan numbahulanmin ay ami nawe'we'. ¹²Adim bahan iyabulut an mipaddung hi Miriam hinan golang an nateh putun inana an natano' ta mun'a'agah di lamohna.

¹³Ot mumpahpahmo' moh Moses i Apu Dios an alyonay, Apu Dios hanat ipaphodmu bahan hi Miriam.

¹⁴Ya alyon Apu Dios di, Hi'on tinukpaan amanay angahna ya ta'omman ta li'naonay ababain i ha pituy algo. Ot ipabata"anyuh nan nun'allunganyu ta e munhiwwe i ha pituy algo ya ahiyu mohpe pumbangngadon.

¹⁵Ot ibagada mo i Miriam ta e mihiwwe hi pituy algo. Ot adida mo makak nadan tatagu ta inggana ot mumbangngad.

¹⁶Ot ahida mohpe makak nadan tataguh ad Haserot ot umedah nan agge naboblayan hi ad Paran ot mun'allungda bohdi.

Hay Namto'an Moses Hi E Mungsi'im Hi Ad Kanaan

13 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, ²Pot'om di hinohhan ap'apun nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ta eda tigon di a'at nan bobleh ad Kanaan an idat'un da'yu.

³Ta hidiyey inat Moses an hinnagna nadan ap'apun di tinanud Israel hidin nun'allungandah nan agge naboblayan hi ad Paran. ⁴Ta datuwey ngadan nadan ap'apu an hinnagna.

Hinan tinanud Ruben ya hi Sammu an imbabalen Sakkur.

⁵Hina'en tinanud Simeon ya hi Sapat an imbabalen Hori.

⁶Ya hina'en tinanud Judah ya hi Kaleb an imbabalen Jepunneh.

⁷Ya hina'en tinanud Issakar ya hi Igal an imbabalen Joseph.

⁸Hina'en tinanud Ephraim ya hi Hosea an imbabalen Nun.

⁹Ya hina'en tinanud Benjamin ya hi Palti an imbabalen Rapu.

¹⁰Ya hina'en tinanud Sebulun ya hi Gaddiel an imbabalen Sodi.

¹¹Ya hina'en tinanud Manasseh an imbabalen Joseph ya hi Gaddi an imbabalen Susi.

¹²Hina'en tinanud Dan ya hi Ammiel an imbabalen Gemalli.

¹³Ya hina'en tinanud Aser ya hi Setur an imbabalen Mikael.

¹⁴Hina'en tinanud Naphtali ya hi Nahbi an imbabalen Bopsi.

¹⁵Ya hina'en tinanud Gad ya hi Gewel an imbabalen Maki.

¹⁶Ta danaey ngadan nadan linala'in hinnag Moses ta eda tigon di a'at nan bobleh ad Kanaan. Ya hi Moses ya nginadanah Hosea an imbabalen Nun ta hi Joshua.

¹⁷Ya hay imbagan Moses i dida ot ahida makak ya alyonay, Ume ayu ya innaynayunyuh nan negeb^s ta ingganah nan pogpog nan nun'abillid an bobleh ad Kanaan. ¹⁸Ta tigonyu hi'on nganney umatan diyen boble ya hay a'at nadan tataguhdi hi'on dakolda onu oh'ohhada ya hi'on mun'abikahda onu adida. ¹⁹Ya tigonyu hi'on nganney a'atna hi'on maphod nan lutahdi onu adi ya hi'on nadan nun'aboblayan hidi ya waday binattun aladda onu ma"i. ²⁰Ya tigonyu bo hi'on malumong nan lutahdi onu adi. Ya on wahdiday kayiwna onu ma"i. Ya hitun pumbangngadanyu ya mangala ayu i dohah nadan maphod an bungbunga"an an nitanom hidi.

Ya i diye ya nun'alum nadan greyp.

²¹Ta imme dadiyen linala'i an inhipundah nan agge naboblayan hi ad Sin hidih ad Kanaan ta ingganah ad Rehob an nihaggon hi ad Lebo-Hamat. ²²Ot i'wadah nan negeb ot umedah ad Hebron an numboblayan nadan tinanud Anak an da Ahiman ya hi Sesay ya hi Talmay. Hi ad Hebron ya pituy tawon an nibangon ot ahi mibangon hi ad Soan an ohan boble hi ad Egypt. ²³Ya hidin dimmatongdah nan nundotal hi ad Eskol ot alanda han nangimbubungan hapang di greyp. Ot iyattang di duwa i dida an iniddumdah nan bungan di fig ya pomegranet. ²⁴Hay ngadan diyen boble ya hi ad Eskol an gapuh nan nabungubbungul an bungan di greyp an inalan dadiyen tinanud Israel hidi.

---

^s 13:17 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna.

Hay Imbagan Nadan Numbanggad An E Nunsi'im

²⁵Napat (40) di algoy e nunsi'iman dadiyen linala'i hi ad Kanaan ot ahida mibanggad ²⁶hi awadan da Moses i da Aaron ya nadan ibbadan tinanud Israel hidih nan nun'allunganda hi ad Kades hinan agge naboblayan hi ad Paran. Ot uhuhonda nadan tinigoda ot ipatigoda bo nan inaladan hapang di bungbunga"an an bimmunga. ²⁷Ya hay inuhuhda i Moses ya alyonday, Lini'odmih diyen boble ya immannung peman an makadangyan ya malumong. Ot wahtu tee nadan inalamin bungbunga"an.

²⁸Mu umman nada'en tataguhdi ya ongal di abalinanda ya o'ongal bo udot di numpumboblayanda an nun'alad hi binattu. Ya wahdida bo udot nadan ay kakabbakab an tinanud Anak. ²⁹Ya hanada'en tinanud Amalek ya nunhitudah nan negeb ya hanada'en tinanud Hit ya tinanud Jebus ya tinanud Amor ya hinadan nun'abillid an boble. Ya hanada'en tinanud Kanaan ya diday numpumbobleh nan way da'ging di baybay an nungngadan hi Mediterranean ya hinan da'ging di wangwang an nungngadan hi Jordan.

Ta athidiy inuhuh nadan e nunsi'im hinan bobleh ad Kanaan.

³⁰Ya ahililili nadan tatagu i Moses mu impadinong Kaleb didan alyonay, Mahapul an ume ta'u ta dita'uy e mumboblehdi ot abalanan ta'un mangubat i dida.

³¹Mu nadan udum an linala'in ni'ye i Kaleb ya alyonday, Adi ta'u mahdi pa'abak i dadiyen tatagu te ma'attigon ongal di abalinanda mu dita'u.

³²Ot edaot ibagabagah nadan ibbadan tinanud Israel di agge immannung an a'at nan boble. An analyonday, Adi mahdi umdah diyen boble hi puntanoman nadan nunhituhdi. Ya an namin bo udot nadan tataguhdi ya o'ongngalda. ³³Ya tinigomihdi nadan o'ongal nimpén tatagun ay kakabbakab an dadiye nadan tinanud Anak. Ta hiya nan hay nunli'namin immehdi ya ay ami ba"atong hi hinangngabda ot wan athidi boy panigodan da'mi.

Hay Nunliliyan Bon Nadan Tinanud Israel

14 ¹Nadan tatagu ya nginumhopda ot ilablabidan kumogakoga ²on pun'ililida i da Moses i Aaron an alyonday, Udu'dulna boy nate amih ad Egypt onu hitun agge naboblayan. ³Mu tanganu on da'mi e inyalihitu i Apu Dios ya dee damdaman patayon da'mi hinadan tataguhdi ya nun'aladaot nadan ahawami ya imbabalemi? Udu'dulnaot boy mumbanggad ta'uh ad Egypt.

⁴Ya munhahapit nadan tatagun alyonday, Pot'on ta'uot eh'a ha mangipangulu i dita'u ta mumbanggad ta'uh ad Egypt.

⁵Ot mundu'un da Moses i Aaron an nida"om di angahdah nan luta hi hinangngab nadan tatagun na'amung. ⁶Ya ta'on on hi Joshua an hi na'

Nun ya hi Kaleb an hi na' Jepunneh an ni'yen e nanigoh ad Kanaan ya punhethetday lubungdah inomnomanda.

⁷Ot alyondah nadan tataguy, Ibagamin da'yu an nan boble an emi tinigo ya immannung an maphod an boble. ⁸Ot unudon ta'u'eh Apu Dios ta waday pun'amlongana i dita'u ya ipangulu dita'u'ehi i hiya ta dita'uy pangidatana i diyen boble an malumong ya damuna ya makadangyan. ⁹Ot maphod on adi ta'u ngohayon hi Apu Dios ya adi ta'u tumakut hinadan tataguhdi ot agge naligat hi e ta'u pangabakan i dida te wadah Apu Dios i dita'u mu dida ya ma'id ha mangihwang i dida. Ot hanat adi ayu tumakut.^h

¹⁰Mu nadan tatagu ya nunhahapitandan topon dida mu nipatigo i dida nan anabaktun Apu Dios hinan tabernakel.

Hay Numpahpahmo'an Moses I Apu Dios

¹¹Himmapit hi Apu Dios i Moses ot alyonay, Ngalngalam ha ngohen danaen tatagu i ha'on. Anuud nin ya ahiya' kulugon i dida an ta'on on dakol nadan tinannigodan inat'un milagro.

¹²Ad uwani ya ipa'ali' han dogoh ta madadagdan namin ta wan he"a ya abuh di punholago' hi dakkodakkol ta pumbalinon da'yu hi mundongol ya mabikah hitun luta an bokon danaen tatagu.

¹³Mu alyon Moses i Apu Dios di, Apu Dios, datuwen tatagu ya inikakmu ad Egypt an gapuh nan ongal an abalinam. Ot undan nganne boy alyon nadan i Egypt hi'on donglondah naen atom? ¹⁴Mabalin an dida mo boy mangipa'innilah nadan tataguh ad Kanaan. Yaden hay dingngolda ya he"an Dios di wadan da'mi te nanongnan numpatigo'an da'mi i han ay bugut. Ya dingngoldan hay atom an mangipangpangulun da'mi ya mapatal'e on wada nan bugut ya nahdom'e on wada nan apuy ta hiyay un'unuddonmi. ¹⁵Ot onha atomhidi ta pa'ibagom an patayon tudan tatagum ot undan adida alyon hi ¹⁶manu'eh numpatena nadan tatagunah nan agge naboblayan ya adina abalanan an idatong didah nan boblen inalinalah idatna i dida. ¹⁷Ot hiya nan hanaot ta ipatigom bahan di abalinam i da'mi ta atom nan imbagam an alyom hi ¹⁸he"a an Dios ya adi hi kittang on bimmungot'a te nunnaud di pamhodmu ya pangipapto'mu ya atbohdiy em punlinglingan hi bahul ya ngohen di tatagu. Manu te imbagam bo an adim ibahhon dusaon nadan numbahul an ta'on on nadan imbabaleda ya apapuda ta ingganah nan pipat di tanudanda. ¹⁹Mu hanat gapuh nan ongal an pamhodmu i da'mi ya pakawanom bahan tudan tatagu hinadan numbahulanda ta umat hi namakapakawanam hi bahulda an nihipun hi nakakanmih ad Egypt.

²⁰Ya alyon Apu Dios i hiyay, Ot gapu ta hinaey imbagam ya pinakawan'u mo didah nan numbahulanda. ²¹Ot hinaen hinapit'u ya

---

^h 14:9 Hebrew 3:16

immannung an umat hi a'immannung di anabaktu' an matigoh tun luta. ²²Ot ibaga' tee an danaen tatagu ya ma'id i dida ha mi'datong hinan boblen inali'. Te tinannigoda nan binang'u ya atbohadin tinannigoda nadan milagro an ina'inat'uh ad Egypt ya hinan agge naboblayan mu hiya damdaman inaynayundan mamatnapatnan ha'on ta attaondan adi unudon nadan tugun'u.ⁱ ²³Ot hiya nan adi mabalin hi mi'datongdah nan boblen imbaga' i handidan a'ammodka. Te nan adi mangunud i ha'on ya adi mabalin hi dumatong hidi. ²⁴Mu nan baal'un hi Kaleb ya hiya nan nanongnan waday dinolna i ha'on ot hiya ya abuh han mi'datong hinan boble an ena ni' tinigo ta nadan holagnay mangiluta.

²⁵Nadan tinanud Amalek ya nadan tinanud Kanaan ya numbobledah nan nundotal ta hiya nan hi bigat ya imbangngadyuh nan agge naboblayan hi nangappit hinan baybay an mumbolah.^j

Hay Nundusan Apu Dios Hinadan Tatagun Gapuh Lilida

²⁶Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²⁷Ma'id damdama nee ha dindinong danaen tatagun lumililili i ha'on ya ten impahigaa' mo.

²⁸Ot ibagayu i dida an ha'on an Dios ya ibaga' tee an nan imbagadah ma'at i dida ya hidiyey ato'. ²⁹Ta an namin ayun mahuluk hi baintiy (20) tawona ya mate^k ayuh tun agge naboblayan ta miwakat di adolyuhtu an gapuh nan punlilililiyanu i ha'on. ³⁰Ta ma'id i da'yu ha dumatong hinan imbaga' an eyu punhituwan an ammunah Kaleb an imbabalen Jepunneh ya hi Joshua an imbabalen Nun. ³¹Ya nada'en imbabaleyun alyonyuy alina hi pun'alan di binuhul ya diday idatong'u i diyen boblen pinihulyu ta diday munhituhdi. ³²Mu da'yu'e ya hitun agge naboblayan di atayanyu.^l ³³Ta datuwe attog an imbabaleyuy munholholtap hi napat (40) di tawon an gapuh adiyu pangun'unudan i ha'on an Dios ta eda mi'yanin'innabat i da'yuh tun agge naboblayan ta ingganah on ayu ma'upput an mun'a'ate. ³⁴Ta din napat (40) di algo an eyu nuns'i'iman hi ad Kanaan ya mumbalin hi napat (40) di tawon an punligatanyu an gapuh bahulyu ta wan innilaonyuy a'atna hi'on ha'on di bumungot i da'yu. ³⁵Ot hiyay ato' i da'yun adi maphod di nomnomna ta wan an namin ayun mungngohe i ha'on ya hitun agge naboblayan di pun'a'atayanyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

³⁶Ta hay gapunah nunlililian nadan tatagu i Apu Dios ya nan layah an imbagabagan nadan linala'in hinnag Moses an e nuns'i'im hi ad Kanaan. ³⁷Ta hiya nan nundogohon Apu Dios dadiyen munlayah an e nuns'i'im ta nun'a'ateda. ³⁸Ta ammuna da Joshua an hi na' Nun ya hi Kaleb an hi na' Jepunneh an nabatih nadan linala'in e nanigoh a'at di ad Kanaan.

ⁱ 14:22 Hebrew 3:18   ^j 14:25 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag an mumbolah nan pingngitna.

^k 14:29 Hebrew 3:17   ^l 14:32 1 Kulintu 10:5

Hay E Ni'gubatan Nadan Udum An Tinanud Israel Hinadan I Kanaan

³⁹Hidin imbagan Moses hinadan tatagu nan inalin Apu Dios ya nunhiglay eda umukayungan. ⁴⁰Ot alyonday abulutondan numbahulda ot mabalin mo anun umedah nan boblen imbagan Apu Dios hi idatna. Ta hidin mun'abigat ya nakakda mohpen ipluydah nadan nun'abillid an bobleh ad Kanaan.

⁴¹Mu alyon Moses i diday, Tanganu onyu bo aton nan adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios. Ma'id ha hilbin naen ninomnomyun aton. ⁴²Adi ayuot mange te adi da'yu damdama boddangan i Apu Dios ot ma'id ha bahhonan abakon da'yuh ⁴³nadan tinanud Amalek ya nadan tinanud Kanaan. Te din'ugyuh Apu Dios ta hiya nan adi da'yu mo boddangan i hiya ta pumpate da'yuh nadan tataguhdi.

⁴⁴Mu ipapilitda damdaman umeh nan way nun'abillid an boble hi ad Kanaan an ta'on onda agge nakak da Moses ya ta'on on nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya aggeda inikak. ⁴⁵Ta immeda ot madana'ulda nadan tinanud Amalek ya nadan tinanud Kanaan ot gubatonda dida ta na'abakda ot pumpudugda dida ta ingganah ad Hormah.

Hay Atondan Mangidawat Hi I'nongda I Apu Dios

15 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan tinanud Israel ta dumatong ayu'eh nan boblen indat'u i da'yu ta mumboble ayu mohdi ³ya wa'et waday i'nongyu hi maghob an mi'nong i ha'on an Dios an umat hi baka onu kalnero onu gulding ta umipa'amlong di hunghungna i ha'on onu nadan udum an i'nongyu an umat hinadan ninomnomyu tuwalin i'nong onu nadan i'nongyuh nadan nagtud an ngilin ⁴ya tigonyu ta iddumyu ha duway basu an bayah ya ohay kilun alina an nadduman hi duway basun mantekan di olibo. ⁵Ya hinan ohan kalnero an mi'nong onu maghob an mi'nong ya hay midawat an ma'inum ya ha ohay litron bayah.

⁶Ya alina'e hi tangbal an kalnero nan mi'nong ya hay idadaanyu ya ha duway kilun maphod an alina an nadduman hi tuluy basuh mantekan di olibo ⁷ya ha midawat an ma'inum an tuluy basun bayah. Ot ha'on an Dios ya mipa'amlonga' hinan hunghung danaen i'nongyun ha'on.

⁸Ya hi'on kilaw an baka nan maghob an mi'nong onu mi'nong an gapuh nan imbagayun i'nongyu i ha'on onu ha mi'nong hi pi'hayyupanyu i ha'on an Dios ya ⁹iddumyu ha tuluy kilu an alina an nadduman hi opat di basu an mantekan di olibo ¹⁰ya ha duway butilyan bayah. Ot mipa'amlonga' hinan hunghung danaen i'nongyu i ha'on.

¹¹Ta danaey middum hinan mi'nong an baka onu kalnero onu gulding. ¹²Ya alina'e hi mahuluk hi oha nan mi'nong ya atbohdi an madduman

nan middum an midawat an alina ya bayah. ¹³Ot hiya danaey mahapul hi unudonyun tinanud Israel hi'on waday iyaliyu hi maghob an mi'nong. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios. ¹⁴Ya ta'on on nadan niddum i da'yu an bokon tinanud Israel an minaynayun di iddumanda i da'yu onu adi ya mahapul an wada'e ha maghob an i'nongda ta nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios ya mahapul an unudonda nan atonyu. ¹⁵Ot hanat hinaey minaynayun hi atonyun mangi'nong an ta'on on nadan mi'iboblen da'yu. Te ha'on an Dios ya numpapaddung ayun ha'on an ta'on on nadan ni'iboblen da'yun nalpuh udum hi boble. ¹⁶Ta hiya nan numpaddung di tugun hi un'unudonyun namin.

¹⁷Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁸Ahim ibaga datuweh nadan ibbayun tinanud Israel an dumatong ayu'e i diyen boble ¹⁹ta mabalin an anonyu moy bungan di intanomyu ya mahapul an waha idawatyun ha'on. ²⁰Ta iha"angyu'e nan mamangulun ginilingyun alina ya hiwwayonyu nan mamangulun iha"angyu ta midawat i ha'on ta umat hi nangidawatanyuh nan hiniwweyu bon na'ilik an pa'agapasyu. ²¹Ot datuwey inaynayyun aton an idawatyu i ha'on nan mamangulun iyammayun tinapay hinan apitonyu.

²²Mu hi'on aggeyu inatta ya waday imbahhoyu i danaen imbaga' i Moses ²³an un'unudonyu ya nadan tanudanyuh pidwana ²⁴ya athituy atonyu. Ot alina'eh on numbahul ayun namin an bimmoble an gapuh aggeyu nanginnilaan ya hay i'nongyu ya ha ohah kilaw hi baka ta maghob an mi'nong ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on. Mu mahapul nimpem middum nadan nibaga an midawat an alina ya bayah ya ha oha mohpe i ha gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. ²⁵Ta hiya danaey i'nong nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahulyun tatagu ta mapakawan ayu an himpamoble hinan numbahulanyun aggeyu inatta. ²⁶Ot ha'on an Dios ya linglingo' nan numbahulanyu ya ta'on on nadan ni'iboble i da'yu te nilaggat ayun namin an bimmoble.

²⁷Alina'eh oha nan numbahul mu aggena inatta ya hay i'nongna ya ha tinna an gulding an ohay tawona ta apakawanan di bahulna. ²⁸Ta e i'nong nan padi ta a'aanan di bungot'un Dios an gapuh bahul diyen tagu an aggena inatta ta mapakawan hinan numbahulana. ²⁹Hinaen tugun'u i da'yu ya bokon da'yu ya ammunan tinanud Israel di mangun'unud i danae te ta'on on nadan ni'iboblen da'yun nalpuh udum hi boble.

³⁰Mu alina'eh on inattan di ohan tagun numbahul an ta'on on tinanud Israel onu bokon ya ha'on di pinihulna ot mahapul an mipapate ta adi midmiddum i da'yun tatagu'. ³¹Te hiya ya inattanan agge inunud nan tugun'u ta hiyah diyey dusan di bahulna.

Hay Na'at I Han Nangilubit Hinan Habadun Tungo

³²Hidin awadan nadan tinanud Israel hinan agge naboblayan ya wada i dida han na'akhupan an e nangayiw i han Habadun tungo. ³³Ot awitonda

ot iyeda i da Moses i Aaron ya hinadan na'amung an tataguhdi ³⁴ot ipaguwalyada ni' ta nangamung di ipa'innilan Apu Dios hi atondan hiya. ³⁵Indani ya alyon Apu Dios i Moses di, Hinaen numbahul ya mahapul an mipapate. Ot hay atonyu ya ibata"anyuh nan way nun'allunganyu ya nunhintotopaanyu. ³⁶Ta hiya moy inat nadan tatagun namate i hiya ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i Moses hi atonda.

³⁷Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ³⁸Ibagam hinadan tinanud Israel ta baluybuyanda nan gayadan di lubungda hinan asul di kololna. Ot mahapul an hiya damdamay aton nadan mun'atanudan hi inggana. ³⁹Ta tinigoyu'e nadan baluybuy di lubungda on mipanomnom i da'yu nadan tugun'u ta un'unudonyu ta bokon nadan pohpohdon di adolyuy atonyu. ⁴⁰Ta nomnommonyu nimpe nadan tugun'u ta un'unudonyu ta nanongnan niyappit ayu i ha'on. ⁴¹Te ha'on an Dios an dayawonyu di nangikak i da'yuh ad Egypt ta wan ha'on di nanongnah unudonyu. Ha'on nimpe nan Dios an dayawonyu.

Hay Nungnghoyan Da Korah I Datan Ya Hi Abiram I Apu Dios

16 ¹Hi Korah an imbabalen Isar an hi na' Kohat an tinanud Libay ya nunhahapitdah nadan tinanud Ruben an da Datan i Abiram an imbabalen Eliab ya nan imbabalen Pelet an hi On te pohdondan ipatigoy pungnghoyanda i Moses. ²Ya niddum i dida nadan inhapitandan duway gahut ta nabonglen (250) ap'apun pinto' nadan tatagu. ³Ta nun'oh'ohhada ot umedah awadan da Moses i Aaron ot alyondan diday, Nunhigla bahan bo nayyay pangatyu. Innilamin an namin ta'un wahtu ya wadah Apu Dios an bumoddang i dita'u. Mu tanganu on hay punnomnomyuh adolyu ya nabakbaktu ayu mu da'min tatagu?

⁴Ya hidin dingngol Moses hidiyen imbagada ya namaaggot munlu'bub. ⁵Ot ahina mohpe alyon i Korah ya nadan ibbana di, Hi bigat ya ipa'innilan Apu Dios hi'on nganne i dita'u di niyappit i hiya. Ot nan pinto'nan puntamuwona ya diday iyabulutnah mihaggon i hiya hinan way punggobhan hi mi'nong. ⁶Ta way oha i da'yu on inodnana ha punggobhan hi insenso. ⁷Ta hi bigat ya hina"adanyuh bala ya insenso ta tigon ta'uh on nganne i dita'u di pinto' Apu Dios. Ot alyon bon Moses di, Nunhigla ayu otahan an tinanud Libay.

⁸Ot inayun Moses an alyon i Korah di, Igongahanyuh tuwen da'yun tinanud Libay. ⁹Undan unguhanyu nan inat Apu Dios i da'yun tinanud Libay an da'yuy pinto'nah puntamuwonah nan tabernakel ta itamuyuy aphodan tun ibba ta'un tatagu? ¹⁰Ongal hinaen nangipabaktuwon Apu Dios i da'yu ya nadan i'iba ta'un tinanud Libay ya tanganunyu amohan ahan nan tamun nan padi? ¹¹Hinaen punlilianyanyu ya bokon hi Aaron di nginheyu te hi Apu Dios.

¹²Ot e ipa'ayag Moses nan ibban Korah an da Datan i Abiram an da na' Eliab mu adida te alyonday, ¹³Undan unguham Moses nan inatmu

i da'mi an e da'mi ingkak hi ad Egypt an boblen malumong ya damuna ya makadangyan ta hitun agge naboblaysan di pamatayam i da'mi? Ya ngalngalam bo nayya ta gahin bahan boh on he"ay mun'ap'apu i da'mi. ¹⁴Ya alyonda boy, Daan ihyahutu ta inye da'min he"ah nan alyom an boblen malumong ya makadangyan ya damuna an alyom hi idatmun da'min puntanoman hi makan ya puntanoman hi greyp? Ya ad uwani ya ilayahan da'mi bo ta pa'aliyon da'mihna mu adi ami umali.

¹⁵Ya bimmungot hi Moses ot mundasal an alyona i Apu Dios di, Adim abuluton nan idawat danaen linala'i i he"a te ma'id attog ha inat'uh adi maphod i dida ya ma'id ha ta'on hi ohan dongki hi inako' i dida.

¹⁶Ot alyon Moses i Korah di, Bigat ya immali ayun namin hinan duway gahut ta nabonglen (250) ibbam ta ma'amung ayun namin i da Aaron hi hinangngab Apu Dios hinan tabernakel. ¹⁷Ta mapong ayuh punggobhan hi insenso ta iha"adanyuh bala ya insenso ya indawatyu i Apu Dios.

¹⁸Ta on nabiggat ot hidiyey atonda ot eda umohnong hinan way panton nan tabernakel an didan namin i da Aaron i Moses. ¹⁹Ot umeda bo nadan tatagun inhaphapitan Korah ot eda mi'hangngaban i da Moses i Aaron. Ya alinah on na'ibagan nawada nan humilin binang Apu Dios. ²⁰Ya himmapit hi Apu Dios i da Moses i Aaron ot alyonay, ²¹Mibata"an ayu i datuwen tatagu ta wan pa'ibago' an dadagon dida.

²²Mu nunlu'bub da Moses i Aaron an nida"om di angahdah nan luta ot alyonday, Apu Dios an nunlumuh an namin di tagu. Undan gapu ta wada ha ohah numbahul ya ilagatmun dusaon an namin tudan tatagu?

²³Ya alyon Apu Dios i Moses di, ²⁴Ibagam hinadan tatagu ta mibata"anda i da Korah ya hi Datan ya hi Abiram.

²⁵Ot mangeh Moses hi awadan da Datan ya hi Abiram ya nitnud nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel i hiya. ²⁶Ot alyon Moses hinadan na'amung an tataguy, Mibata"an ayuh nan nun'allungan datuwen adi maphod an tatagu ta adiyu dapaon di kumpulnah nadan gina'uda ta wan adi ayu milagat an madusa.

²⁷Ot mibata"anda mohdi nadan tatagu yaden limmah'un da Datam an hina'amma ya atbohdi da Abiram an hina'amma an ta'on on nadan goggolang an imbabaleda ot tuma'dogdah nan way panton di allungda.

²⁸Ya alyon Moses hinadan tatagu di, Ad uwaniy panginnilaanyun hi Apu Dios di nannag i ha'on ot ahi' aton nadan ina'inat'u te agge attog nalpun ha'on. ²⁹Ot onha alinah hay iyaten datuwen tatagu ya gapuh dogoh onu nadan udum an bokon gapuh dusada ot mabalin an alyonyuy bokon hi Apu Dios di nannag i ha'on. ³⁰Mu alina'e tuwalih aton Apu Dios ha nakaskasda'aw ta punhi"anona nan lutan nipto'anda ta ma'uhbungdah ad dalom an middum nadan gina'uda ya hiyay panginnilaanyun gapuh nungngohayandan Apu Dios.

³¹Ya hidin impadappuhnan inalih diye ya nunhi"an nan lutah awadan da Datan i da Abiram ³²ot ma'uhbungdah din namin an niddum da Korah

an hina'amma ya nadan udum an ni'ita'dog an nangiyunnud i dida ya ta'on on nadan gina'uda. ³³Ta mataguda ot milubu'da an ta'on on nadan gina'uda ot ahi mohpe mun'umut nan luta ot mama'idda. ³⁴Ta dingngol nadan tatagu ot ahibubuttikanda an pun'itkukdan alyonday, Mange ta'u pe te alina ya nilagat ta'un na'uhbung. ³⁵Ya impa'alín Apu Dios han apuy ot maghob nadan duway gahut ta nabonglen (250) linala'i an napong hi punggobhan hi insenso.

³⁶Ya alyon Apu Dios i Moses di, ³⁷Ibagam hinan imbabalen nan padin hi Aaron an hi Eleasar ta ena guyudon ya inalana nadan duyun inusal dadiyen nun'aghob ya nun'ikuyagnah nan nibata"an nadan balan nun'ittuhdi. Te dadiyen punggobhan hi insenso ya niyappitda i ha'on an Dios. ³⁸Ta alana dadiyen nunggobhan dadiyen nate an gapuh bahulda ta pumpitpitna ya nun'ipaklanah nan punggobhan hi mi'nong ta hiyay mangipanomnom hinadan tatagu i naen na'at.

³⁹Ot hiyay aton Eleasar ta inamungna dadiyen gombang an punggobhan hi insenso an inusal dadiyen naghob an linala'i ot pumpitpitna ta ena ipaklah nan punggobhan hi mi'nong. ⁴⁰Ta hidiyey mangipanomnom hinadan tinanud Israel an nan bokon tinanud Aaron ya adi mabalin hi e munggohob hi insenso ta midawat i Apu Dios te alinah ma'at i dida bo nan na'at i da Korah ya nadan ibbana. Ta an namin nadan imbagan Apu Dios i Moses hi aton Eleasar ya hiyay na'at.

⁴¹Mu hidin nabiggat bo ya ahilililida damdama nadan tatagu i da Moses i Aaron an alyonday, Tanganu onyu pinatey udum hinadan ibba ta'un tatagun Apu Dios? ⁴²Ya hidin na'amungda nadan tatagu an ahililili i da Moses i Aaron ya alinah on nihophop hinan way tabernakel nan bugut ya nunhiglan humiliy binang Apu Dios.

⁴³Ot ume da Moses i Aaron hinan way panton nan tabernakel ⁴⁴ya alyon Apu Dios i Moses di, ⁴⁵Mibata"an ayuh nadan tatagu ta wan punnaudo' an dadagon dida.

Ya innayun da Moses i Aaron an nunlu'bub. ⁴⁶Ot alyon Moses i Aaron di, Tagtagom ta em alan nan punggobhan hi insenso ya inittuwam hi bala an alam hinan punggobhan hi mi'nong ya inittuwam hi insenso ya na'anne'ah awadan nadan na'amung an tatagu ta a'anan di bungot Apu Dios an gapuh bahulda. Te bimmungot moh Apu Dios ta impa'alina han dogoh an umiyate.

⁴⁷Ta inat Aaron nan inalín Moses ta inyena nan punggobhan hi insenso hi awadan nadan na'amung an tatagu mu niluh an nihipun mon wadaday mundogoh hinadan tatagu mu nunggohob damdamah Aaron hi insenso ta a'anan di bungot Apu Dios an gapuh bahul ⁴⁸ot ahi mohpe midinong nan pun'a'atayan nadan tatagu. ⁴⁹Ya hay bilang di nate i diye ya himpulut opat di libu ta han pituy gahut (14,700) an aggeda ni'bilang da Korah ya nadan ibbanan namangulun nate. ⁵⁰Ta dimminong hidiyen dogoh ot ahi

mohpe mabangngad hi Aaron hi awadan Moses hidih nan way panton nan tabernakel.

Hay Na'at Hinan Hu'ud Aaron

17 ¹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta way ohah nadan himpulut duwan (12) ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ya idatdan he"ay hinohhah hu'ud ya intudo'muy ngadandah nan hu'udda. ³Ya hay mitudo' hinan hu'udda an malpuh nan tinanud Libay ya hi Aaron. Ta an namin nadan himpulut duwan (12) ap'apu ya mapongdah hu'ud. ⁴Ya inalam'e dadiyen hu'ud ya inighopmuh nan Kuwartu' an Dios an uggan'u pi'dammuwan i he"a ya em inhaggon hinan Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios. ⁵Ot hay ma'at hinan hu'ud nan pinto'un mumpadi ya humaping ta hidiyey ato' an mangipadinong hinan lilin nadan tatagu i he"a.

⁶Ot hidiyey ibagan Moses hinadan ibbanan tinanud Israel ta way ohah nadan himpulut duwan (12) ap'apu on inyenay hu'udna i Moses. ⁷Ot iyen Moses dadiyen hu'ud hinan kuwartun Apu Dios ot ihaggonah nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios.

⁸Ta hidin nabigat ya numbangngad hi Moses hinan kuwartun Apu Dios ya tinigonan himmapping nan hu'ud Aaron an nangita'dog hinadan tinanud Libay. Ya nan hapingna ya wadaday habungna ya bungana an almon.

⁹Ot alan Moses an namin nadan hu'ud ot ena ipatigoh nadan tatagu ta nunhintiggandah diyen na'at ot ahi bangngadon nadan ap'apu dadiyen hu'udda. ¹⁰Ya alyon Apu Dios i Moses di, Em ipabangngad nan hu'ud Aaron hidih nan way Kahun an nittuwan nan Hapit'u an Dios ta hidiyey mangipanpanomnom hinadan tatagu an adida'e idinong an lumililili ya pumpate' dida.

¹¹Ot hiya mo boy aton Moses. ¹²Ya alyon nadan tatagu i Moses di, Ot hinae mo ahan di apogpoganmi ¹³hi'on an namin nadan umeh nan tabernakel on mateda ot an namin ami mo ya mate ami.

Hay Tamun Nadan Padi Ya Nadan I'ibadan Tinanud Libay

18 ¹Alyon Apu Dios i Aaron di, Kumpulnan ma'at an pumbahulan hitun pundayawanyun ha'on an Dios ya he"a ya nadan padin imbabalem ya nadan i'ibayun tinanud Libay di munholtap hinan dusan di pumbahulan an ma'at hinan tabernakel. Mu hi'on he"a onu nadan imbabalem an padi di mangat hinan pumbahulan ya da'yu ya abuh di munholtap hinan dusan di numbahulanyu. ²Ot awitom nadan i'ibam an tinanud Libay ta bumoddangdan da'yun hina'amma hinan punhilbiyanyuh nan tabernakel an mangipanomnom an wadaa' i da'yu. ³Ya ipadutu'yu dida ta wan atonda nadan tamuda.

Mu mahapul an adida umeh awadan nadan usal hinan tabernakel ya hinan punggobhan hi mi'nong te atonda'ehdi ya mate ayun namin. ⁴Ot mahapul an bumoddangdan da'yu an mumpapto' hinan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on ya an namin an tamuhdi. Mu ma'id ha udum hi mabalin an bumoddang i da'yu hi'on bokon nadan i'ibayu an tinanud Libay.

⁵Ot he'ay ukod an mumpapto' hinan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong ta wan adi da'yu dusaon an tinanud Israel i ha'on an Dios. ⁶Te ha'on ya pinto'u nadan i'ibayun tinanud Libay ta diday ay'u ligalu i da'yu. Dida ya niyappitda i ha'on an Dios ta atonda nadan tamuh nan tabernakel. ⁷Mu he'a ya nadan linala'in imbabalem ya abuh di mibilang hi padi an mabalin an mangat hinan tamuh nan punggobhan hi mi'nong ya hinan kuwartu' an Dios an nahawanan hi kultina. Ot hinaen nibilanganyuh padin munhilbi i ha'on ya hiyay ay'u ligalu nimpe i da'yu. Ot kumpulnan tagun mangat hinan tamuyu ya mahapul an mipapate.

Hay Midat Hinadan Padi Ya Nadan I'ibadan Tinanud Libay

⁸Alyon bon Apu Dios i Aaron di, Nomnomnomonyu an da'yuy nangiyukoda' hi an namin an iyalin nadan ibbayun tinanud Israel an idawatda i ha'on. Ya he'a ya nadan padi an imbabalem di pangidata'. ⁹Ot nan idawatdan bokon maghob an mi'nong ya midat i da'yu an umat hinan mi'nong hi apakawanan di bahul onu bahul an agge inatta ya nan midawat an alina te bagiyu. ¹⁰Ya hinan pangananyu i danae ya nomnomnomonyun niyappitda i ha'on an Dios ot nadan linala'i ya abuh di mabalin an mi'an. Ya mahapul an nomnomonda nimpén niyappit danae i ha'on.

¹¹Ya an namin nadan mabatih nadan i'nong nadan ibbayun tinanud Israel i ha'on ya nadan nitaggen nidawat ya idat'un da'yu ta bingayyun namin an hina'amma. Ot an namin ayu an ta'on on nadan binabai ya mabalin an mi"anda mu ta mibilangdah malinis. ¹²Ya idat'u bon da'yu nan ap'aphodan an idawat nadan tatagun ha'on an umat hinan mantekan di olibo ya an namin nadan pinahapah an bayah ya nadan alina an danae nan hopap di inapitda. ¹³Ya an namin nadan hopap di bungan di nitanom an idawatdan ha'on an Dios ya bagiyu. Ya an namin nadan mibilang hi malinis hinan nunhituwanyu ya mabalin an mi"anda.

¹⁴Ta an namin nadan niyappit i ha'on an Dios ya bagiyu. ¹⁵Ya ta'on on nadan panguluwan an linala'in imbabalen nadan ibbayun tinanud Israel onu nadan hopap di imbabalen di animal ya bagiyu. Mu mahapul an waday iyalidah ipi'nongda ta pamangngaddah nadan panguluwan an lala'in imbabaleda ya nadan hopap di imbabalen nadan animalda an mibilang hi nalugit. ¹⁶Ya nala"uh'e ha himbulan an mihipun hi niyayyaman nan golang ya mahapul an iyalida nan pamangngadda

i diyen golang an limay silber an miyunnudan hinan pungkiluh nan tabernakel.

¹⁷Mu nan mamangulun tangbal an imbabalen di kalnero ya baka ya guldung ya adi mabalin hi bayadanda ta banggadonda te niyappitda mo tuwali i ha'on. Ot mahapul an mi'nongdan ha'on an Dios ta miwalaghi' di daladah nan punggobhan hi mi'nong ya ginohbda nan tabana ot umipa'amlong i ha'on nan hunghungna. ¹⁸Ya nan lamoh diyen ni'nong ya bagiyu ta middum hinan palagpag ya nan winawwan an hukpit. ¹⁹Ya nadan niyappit i ha'on an iyalin nadan ibbayun tinanud Israel an i'nongda i ha'on ya idat'un he'a Aaron ta bingayyun hina'amma. Ta hituwen imbaga' i da'yu ya minaynayun i da'yu ya nadan tanudanyu.

²⁰Ot alyon bon Apu Dios i Aaron di, Da'yun padi ya ma'id ha midat i da'yuh luta ya ma'id ha odonyu te ha'on an Dios di paddungnay midat i da'yu hi odonyu. ²¹Ya hay idat'uh nadan ibbayun tinanud Libay an gapuh nan punhilbiyandah nan tabernakel an pi'dammuwanyun ha'on ya an namin nadan mi'apulu an ipabangngad nadan ibbayun tinanud Israel. ²²Ot mihipun hi ad uwani ya mipagol hi umayan nadan bokon tinanud Libay hinan tabernakel. Te umeda'ehdi ya mumbahulda ot hidiyey lummuh atayanda. ²³Te ammuna nadan tinanud Libay an mabalin an muntamuh nan tabernakel. Ot hi'on waday adi maphod hi ma'at hidi ya diday ukod. Ot hituwen ma'unud ya munnananong hinadan mahohonnod an mun'atanudan. Ya hiyah diyen ma'id ha mipaboltan i dida hi lutada. ²⁴Ta hay paddungnay idat'un dida hi boltanonda ya nan mi'apulu an ipabangngad nadan ibbayun tinanud Israel i ha'on. Ta hiya nan imbaga' an ma'id ha midat i dida hi luta.

²⁵Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁶Ibagam hinadan ibbam an tinanud Libay ta alyom di, Inalayue nan mi'apuluh nan ipabangngad nadan ibbayun tinanud Israel i Apu Dios ya indawatyu nan mi'apulu i Apu Dios. ²⁷Ot hidiyen idawatyu ya paddungnay na'alah nadan ginapasyu onu nan danum di greyp. ²⁸Ta hiya nan mahapul pibon aanonyu nan mi'apuluh (10) nadan na'amung an nidat i da'yu ya indawatyu i Apu Dios ta midat hinan padi an hi Aaron. ²⁹Mu tigonyu ta nan ap'aphodan an nidat i da'yu di pot'onnyuh ipabangngadyun Apu Dios.

³⁰Ya ibagam boh nadan tinanud Libay an nan idawatdan ap'aphodan ya paddungnay nalpuh nan pun'ilikanda onu hinan pungkopalandah greyp. ³¹Ya nan mabati ya hidiyey anondan hina'amma te hidiye nan bino'ladan nuntamuh nan tabernakel. ³²Ot atonda'ehdi an idatda nan ap'aphodan hinan padi ta adida mumbahul ya aggeda binahbah nan niyappit i ha'on an Dios an indawat nadan ibbayun tinanud Israel ta ma'id ha lummuh atayanda.

Nan Liting An Punlinis

19 ¹Alyon bon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²Ibagayuh nadan tinanud Israel ta iyalidan da'yu ha mumbolah an baka an ma'id

ha bahbahna ya aggeyu ni' nun'aladuwon. ³Ya inyalida'e ya indatyuh nan padi an hi Eleasar ta ibata"anah nan nun'allunganyu ya ahina impapalti mu mahapul an wahdi ta tigona. ⁴Ta napalti'e ya intamolnay gamatnah nan dala ya inwalaghi'nah mumpipitu hi nangappit hinan panton di tabernakel. ⁵Ya tinigona ta gobhondan naminamin an middum nan up'upna ya adolna ya dalana ya lugitna. ⁶Ya inalan nan padi ha naptung an sedar ya nan ma'alih haysop ya ha mumbolah an luput hi nadutdutan ya inibkahnah nan mun'aghob an baka. ⁷Ta nalpah'e ya ahi e mun'amoh nan padi ya inlaba'na nan inlubungna. Ya ahina mohpe imbangngad hinan nun'allunganda. Mu mibilang damdamah nalugit ta ingganah mahdom. ⁸Ya ta'on on nan tagun numpu'ul hinan baka ya mahapul an e mun'amoh ya inlaba'na nan inlubungna. Mu athidi bon mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom.

⁹Ya hay e mangalah nan gubun nan naghob an baka ya nan tagun mibilang hi malinis ta inalana'e ya ena inha"ad hinan mibilang hi malinis an nibata"an hinan nun'allunganda. Ta hidiyey iddum nadan tinanud Israel hinan liting an pun'ulahdah nan nibilang hi nalugit ta mibilang hi malinis. Ta hiyah diyey nibaga hi atonda ta wan linglingon Apu Dios nan numbahulanda. ¹⁰Ya nan tagun e nun'amung hinan gubun nan naghob an baka ya mahapul an ena ilaba' nan lubungna mu mibilang damdamah nalugit ta ingganah mahdom. Ot hituwen imbaga' hi atonyu ya hiyay minaynayun hi unudonyun tinanud Israel an ta'on on nadan ni'iboblen da'yu.

Hay Aton Nan Waday Dinapanah Nate Ta Mibilang Hi Malinis

¹¹An namin nadan nanapa i ha nateh tagu ya mibilangdah nalugit hi pituy algo. ¹²Ot mahapul an hay usalona ya nan liting an punlinis hinan mi'atluh algo ya nan mi'apituh algo ya ahi mibilang hi malinis. Mu adina'e unudon hidiye ya adi mibilang hi malinis. ¹³Ot nan tagun waday nida"omanah naten tagu mu aggena inunud nan nibagan atona ta mibilang hi malinis ya hiyay bumahbah hinan tabernakel. Ot mahapul an mipapate ta adi midmiddum i da'yun tinanud Israel te agge niwalaghi' i hiya nan liting an punlinis ta hiya nan nibilang hi nalugit.

¹⁴Ya hi'on waha nateh nan nun'allunganyu ya an namin nadan naha'mut hidi ya nan hunggop hidi ya mibilangdah nalugit hi pituy algo. ¹⁵Ya an namin nadan usal an wadahdi an umat hi banga ya pannuman an agge nakaluban ya mibilangdah nalugit.

¹⁶Ya onha bo waha taguh pinatedah nan dola onu ha namaaggot mate ya an namin nadan manapa ya mibilangdah nalugit. Ya ta'on on nan mida"om hinan tunggal di tagu onu ha lubu' ya mibilang hi nalugit hi pituy algo.

¹⁷Ot hay aton nadan nibilang hi nalugit ya alanda dohah nan gubun di naghob an baka ya inha"adda i ha pannuman ya kinuyagandah liting. ¹⁸Ya nan

tagun mibilang hi malinis ya alana dohah nan ma'alih haysop ya intamolna i diyen liting. Ya nun'iwalaghi'nah nan allung ya an namin nadan gina'uhti ya nadan tatagun wahdi. Ya athidi boy atonah nan tagun nida'om hinan ba'ag onu nan lubu' onu nan nate an gapuh dogoh onu nan pinateda. ¹⁹Ta nan tagun mibilang hi malinis ya hiyay mabalin hi munwalaghi' hinan tagun mibilang hi nalugit hinan mi'atluh algo ya hinan mi'apituh algo. Ot hinan mi'apituh algo ya nan tagun mumpalinis ya mahapul an ena ilaba' nan lubungna ya nun'amoh ta i diyen mahdom ya mibilang moh malinis. ²⁰Mu hi'on nan tagun mibilang hi nalugit ya attaonan adi aton nan nibaga an atona ta mibilang hi malinis ya mipapate ta adi midmiddum i da'yuh nan numboblayanyu. Te ni'inlulugitna nan tabernakel. Ot gapu ta agge nawalaghi'an hinan liting an punlinis ya nanongnan mibilang hi nalugit. ²¹Ot hituwen tugun'u ya mahapul an ma'unud hi inggana. Ta nan tagun mangiwalaghi' hinan liting hinadan nibilang hi nalugit ya mahapul bon ilaba'na nan lubungna. Ya nan tagun nanapah nan liting ya mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom. ²²Ya kumpulnay ida'oman nan tagun nibilang hi nalugit ya mibilang hi nalugit ta ingganah mahdom.

Hay Na'na'at Hi Nipto'andah Ad Kades

20 ¹Hidin namangulun bulan ya dimmatong nadan tinanud Israel hinan agge naboblayan hi ad Sin ot mun'allungdahdih ad Kades. Ya hidiy natayan Miriam ot hidiy ilubu'ana.

²Ya ma"i ha liting hidi ta ahililili nadan tatagu i da Moses i Aaron ³an alyonday, Udu'dulna boy ni'yate amih nadan i'iba ta'un numpaten Apu Dios. ⁴Tanganu on athi'athitu an undan in'uyug da'mih tun agge naboblayan ta hituy atayanmin namin ya ta'on on tudan animalmi? ⁵Tanganu on da'mi e inikak hi ad Egypt ta e da'mi inyali i ha athituh luta hi adi tummol di nitanom? Ya daan ihyahutu nan boga ya fig ya greyp onu pomegranet? Ya ma"i bo udot ha liting hi inumon.

⁶Mu da Moses i Aaron ya namaaggot umedah nan panton nan tabernakel ot munlu'bubda. Ya nipatigo bon dida nan binang Apu Dios. ⁷Ya alyon Apu Dios i Moses di, ⁸Em alan nan hu"ud hinan way Kahun an nittuwan nan Hapit'un Dios ya inamungyu i Aaron nadan tatagu. Ta na'amungda'e ya himmapit'ah nan doplah ot bumudduh di liting ta inumonyun namin an ta'on on nadan animalyu.

⁹Ot e alan Moses nan hu"ud an inunudna nan imbagan Apu Dios. ¹⁰Ot ahida umen duwa i Aaron ot eda amungon nadan tataguh nan way doplah. Ot alyon Moses i diday, Da'yun mumpungngohe, undan mahapul an pawadaonmiy liting hitun doplah ta inumonyu? ¹¹Ot inayun Moses an itagge nan hu"ud ot ipidwanan idoltak hinan doplah ya mun'ungak di liting an manawang ta imminum nadan tatagu ya nadan animalda.^m

¹²Mu inhingal Apu Dios da Moses i Aaron an alyonay, Gapu ta aggeya' inunud i da'yu an aggeya' impabaktu ya bokon mo da'yuy mangidatong hinadan tataguh nan boblen alyo' hi idat'u i da'yu.

¹³Hay na'atan nae ya hi ad Meribah te hidiy nunliliyan nadan tatagu i Apu Dios ot hidiy nangipa'innilaan mo bon Apu Dios an hiya ya nahamad di a'atna.

**Hay Adi Pangipa'wan Nan Patul Hi Ad Edom
Hi Bobleda Hinadan Tinanud Israel**

¹⁴Hidin awadan nadan tatagu hi ad Kades ya wadaday hinnag Moses ta immedah nan patul hi ad Edom. Ot alyondah nan patul di, Da'mi nadan tinanud Israel an nitulang i da'yu. Ot innilamin dingngolmu nadan numpalpaligatanmi. ¹⁵Te hidin immayan didan a'ammodmih ad Egypt ya innayundan ni'hituhdi. Mu hidin immey atnay tawon ya nunhiglay pangpangat nadan i Egypt hinadan a'ammodmi ya ta'on on da'mi. ¹⁶Ot mumpahpahmo' ami i Apu Dios ya dingngolna ot honagona han anghel ta hiyay nangipangulun da'mih nihipun hi nakakanmih ad Egypt. Ot ten ad uwani ya wada ami hi ad Kades an pogpog tun numboblayanyu. ¹⁷Ot daan mo bahan ta iyabulutmu ta i'wamih tun bobleyu ot halipodpodonmi ta nan kalata ya ammunay pangi'wanmi an bokon hinan nuntanomanyuh makan onu hinadan nuntanomanyuh greyp. Ya adi ami bo uminum hinadan obobyu ta ingganah onmi la"uhan tun bobleyu.

¹⁸Mu alyon diyen patul di, Adiyu goton an i'wah tun boblemi te atonyu'e ya i'uyug'u tudan titindalu' ta gubaton da'yu.

¹⁹Ya alyon nadan tinanud Israel di, Tanganu bahan ya ten alyonmiy nan kalata ya ammunay awonmi ya alina'e hi waday inumon nadan animalmi onu da'mi hinan litingyu ya bayadanmi mu ta iyabulutmu bahan ta i'wamih bobleyu.

²⁰Mu hiyah diyen adi iyabulut nan patul an onaot pun'ayagan nadan dakol an tindaluna ta eda gubaton nadan tinanud Israel. ²¹Ya gapu ta adina iyabulut an i'wan nadan tinanud Israel hi ad Edom ya inhunodda mo ta nat'on di inwada.

Hay Natayan Aaron

²²Ot taynan mon nadan tinanud Israel hi ad Kades ot umedah nan billid an nungngadan hi Hor ²³an nihaggon hinan da'ging di ad Edom. Ya alyon Apu Dios i da Moses i Aaron di, ²⁴Hi Aaron ya adi mi'datong hinan boblen alyo' hi idat'u i da'yun tinanud Israel te mate an gapu ta nun'optonyun duwa an aggeyu inunud nan imbaga' hi atonyuh din awadanyuh ad Meribah. ²⁵Ot inayunan alyon i Moses di, Awitom hi Aaron ya nan imbabalanan hi Eleasar ya tinikidyu tun billid. ²⁶Ta dimmatong ayu'e hdi ya inaanmu nan inlubung Aaron an lubung di padi ya impilubungmu i Eleasar te hidiy atayan Aaron.

²⁷Ta hi Moses ya inunudna nan imbagan Apu Dios ta tinigon nadan tataguh immayandah nan billid an nungngadan hi Hor. ²⁸Ta onda immehdi ot aanon Moses nan lubung di padi an inlubung Aaron ot ipilubungna i Eleasar ot matehdih nan uhhun nan billid ta ammuna da Moses i Eleasar an dimmayyu. ²⁹Ya hidin na'innilaan nadan tataguy natayan Aaron ot umukayungandah tulumpuluy (30) algo.

Hay Nadadagan Nan Bobleh Ad Arad

21 ¹Nan patul hinan bobleh ad Arad an nunhituh nan negeb ya dingngolnan tuwe nadan tinanud Israel an ini'wadah ad Atarim. Ta hay inatdah nadan tindaluna ya eda binta' dida ot tiliwonday udum i dida. ²Ta nadan tinanud Israel ya insapatadan Apu Dios an alyonday, Hi'on ipa'abakmun da'mi datuwen tatagu ya dadagonmi didan namin ya ta'on on nan numboblayanda ta ma'id ha batiyonmi. ³Ya dingngol Apu Dios hidiyen dasalda ta impa'abakna i dida nadan i Kanaan. Ot ipa'annungdan e dinadag didan namin ya nan numboblayanda. Ot ngadanandah diyen boble hi ad Hormah.

Nan Ing'ingoh Di Ulog An Gombang

⁴Hidin nakak nadan tinanud Israel hinan billid an nungngadan hi Hor ya inipluydah nan mumbolah an baybay ot iligligdah ad Edom. Mu hidin wadadah nan awon ya na'aan di anus nadan tatagu ⁵ta ahilililida bo i Apu Dios ya hi Moses an alyonday, Tanganu on da'mi e inikak hi ad Egypt ta e da'mi patayon hitun agge naboblaysan an ma'id ha liting ya immengle ami moh tun himpappangen makan.

⁶Ta hay inat Apu Dios ya impa'alinalay ulog hi awadan nadan tatagu ta dakolday nun'a'aten didah nan kinalat dadiyen ulog.ⁿ

⁷Ta imme nadan tatagu i Moses ot alyondan hiyay, Abulutonmin numbahul ami an gapuh nadan adi maphod an hinapitmi i Apu Dios ya i he'a ot mundasal'a bahan ta wan aanon Apu Dios datuwen ulog. Ot hiyay aton Moses.

⁸Ot alyon Apu Dios i hiya ta iphodna ha ay ulog ya impa'ona ta na'en mangitangad i diyen nipa'o an ay ulog ya pumhod an adi mate.^o ⁹Ot apyon mon Moses nan gombang hi ay ulog ot ipa'ona ta wada'ey kinalat di ulog ta intangadna i diyen nipa'o an ay ulog on pinumhod an adi nate.

¹⁰Indani ya nakakda bo nadan tinanud Israel ot ipluydah ad Obot ot mun'allungdahdi. ¹¹Ot ahida bo ipluy hi ad Iye-Abarim ta hidih nan agge naboblaysan an nidommang hi ad Moab di nun'allunganda. ¹²Ot ahida bo makak ot ipluydah nan nundotal an nihaggon hinan wa'el an nungngadan hi Sered ta hidiy nun'allunganda. ¹³Ot ipluyda boh nan agge

ⁿ 21:6 1 Kulintu 10:9   ^o 21:8 John 3:14

naboblayan ot eda mun'allung hinan agge naboblayan an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Arnon an nihaggon hinan boblen nadan i Moab. Nan wangwang an nungngadan hi Arnon ya hidiyey numbattanan nan boblen nadan i Moab ya nan boblen di tinanud Amor. ¹⁴Ta hiya nan hinan Liblun Ni'gubagubatan Nan Ap'apu ya nangadanan hidiyen boble hi ad Waheb hinan probinsya hi ad Supa ya nan wangwang an nungngadan hi Arnon ¹⁵ya nadan bihhang an nihaggon hi ad Ar an nihaggon hinan pogpog nan bobleh ad Moab. ¹⁶Ta nadan tinanud Israel ya nakakda ot ipluydah ad Beer an awadan han bubun. Ta hidiy nangibagaan Apu Dios i Moses an alyonay, Amungom nadan tatagu ta idat'uy liting hi inumonda.

¹⁷Ya hidi boy nangikantaan nadan tinanud Israel hinan kanta an alyonay,

He'an bubun ya ipahawwangmuy liting ta way atonmin
mangikankantah

¹⁸nan a'atmu an bubun an kina"utan di a'ap'apu an
nangipangpanguluh tatagu.

An hay nanudduda hi'on idanay punga"utanda ya nan hu"udda.

Indani ya taynan dadiyen tinanud Israel hidiyen agge naboblayan ot ipluydah ad Mattanah ¹⁹ot ahida ipluy boh ad Nahaliel ot ahi hi ad Bamot. ²⁰Ot ahida mohpe ipluy hinan nundotal hi ad Moab an pu'un nan billid an nungngadan hi Pisgah. Ya hidih nan uhhun nan billid ya ma'uhdungnan nan agge naboblayan.

Hay Nangabakandah Nan Duwan Patul An Da Sihon I Og

²¹Hidin awadan nadan tinanud Israel hi ad Moab ya hinnagday e mi'hapit hinan patul di tinanud Amor an hi Sihon. ²²Ta immeda ot alyondan hiyay, Apu patul, iyabulutmu bahan ta i'wamih tun bobleyu. Ot ibagamin he"a tee an da'mi ya nadan animalmi ya adimi ihinghingngih nan nuntanomyuh makan onu hinan nuntanomanyuh greyp. Ya ta'on on nan liting hitun bobleyu ya adi ami uminum ta nan awon di pangi'wanmi ta ingganah onmi la"uhan tun bobleyu. ²³Mu adi iyabulut Sihon an i'wan nadan tinanud Israel hinan bobleda. Ya onaot in'uyug an namin nadan tindaluna ta eda gubaton nadan tinanud Israel hi ad Jahas. ²⁴Mu numpaten nadan tinanud Israel dida ot diday mihukkat hinan numboblayanda an nihipun hinan wangwang an nungngadan hi Arnon ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jabbok an nihaggon hinan boblen nadan tinanud Ammon mu aggeda immehdi te na'alad hi binattu.

²⁵Ta nadan tinanud Israel ya inabakdan namin nadan boblen di tinanud Amor an ta'on on hi ad Hesbon ya an namin nadan kikkitung an bobleh nunlini"odan di ad Hesbon ot diday mihukkat. ²⁶Nan bobleh ad Hesbon ya nunhituwan nan patul nadan tinanud Amor an hi Sihon. Hidiyen boble ya ibban nadan bobleh ad Moab ta ingganah nan wangwang an nungngadan

hi Arnon an sinakup Sihon hidin inabakna nan patul hi ad Moab. ²⁷Ta hiya nan wada nan intudo' nadan nun'ala'ing an alyonday,

Umali ayuh ad Hesbon ta wan miphod hituwen boblen Sihon ta mumbanggad din a'atnah hopapna.

²⁸Te handi ya ad Hesbon di nalpuwan nadan ay apuy an titindalun e nanadag hi ad Ar an bobleh ad Moab ya ta'on on nadan numpunhituhdi ya nadan ap'apuda.

²⁹Ot da'yun i Moab ya mahmo' ayu.

Te da'yun mundayaw i Kemos ya nadadag ayu mo.

Ta nan diosyun hi Kemos ya ingganuy da'yun mibilang hi imbabalena ta numbalin ayu moh balud nan patul di tinanud Amor an hi Sihon.

³⁰Mu ad uwani ya dinadagmi didan namin an nihipun hi ad Hesbon ta ingganah ad Dihon.

Ta ma'id ha ohah nabati i dida ta ingganah ad Nopa ya ad Medeba.

³¹Ta nadan tinanud Israel ya dida moy nihukkat an nunhitu hinan boblen di tinanud Amor.

³²Ya hinnag Moses di e manigoh a'at nan boble hi ad Jaser. Ta sinakupdan namin nadan boblehdi ot ipa'aandahdi nadan tinanud Amor an inakhupandahdi. ³³Ot ipluyda boh ad Basan mu nan patul hidin hi Og ya nadan tataguna ya eda ginubat didah ad Edrey.

³⁴Ot alyon Apu Dios i Moses di, Adi ayu tumakut i Og te abakonyu dida ya an namin nadan tataguna ya nadan numpumboblayanda. Ot nan inatyuh nan patul hi ad Hesbon an hi Sihon an tinanud Amor ya athidi boy atonyu i Og.

³⁵Ta athidiy na'at an nadan tinanud Israel ya sinakupdah diyen boble te pinatedah Og ya nadan linala'in imbabalena ya an namin nadan tindaluna ta ma'id ha nabatih nadan tatagu i diyen boble.

Hay Nangipa'ayagan Nan Patul Hi Ad Moab I Balaam

22 ¹Nadan tinanud Israel ya innayundan mangmangnge ta ingganaot dumatongdah nan nundotal hi ad Moab an dommang di ad Jeriko an numbattananda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot mun'allungda bohdi. ²Ya hidin dingngol nan patul hi ad Moab an hi Balak an imbabalen Sippor di nangabakan nadan tinanud Israel hinadan tinanud Amor ³ya nunhiglay timmakutandah nadan tataguna te dakkodakkol nadan tinanud Israel. ⁴Ot eda mi'hapit hinadan ap'apu hi ad Midian an alyonday, Tuweda man han dakkodakkol an tatagu ot undan ihya adi madne ya numbahbahdan namin tun nunlini'odan an numboblaysan ta'u ta umat hi pangan di bakah nan holo' di atonda.

⁵Ot honagon mon Balak di e mangawit i Balaam an hi na' Beor hi ad Petor an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates

hi ad Amaw. Ta hay imbagan Balak hi ibagada i Balaam ya alyonay, Umman tuweda tayyay dakkodakkol an tatagun nalpuh ad Egypt an mun'ihinapda hi abobboble ya ten wadada moh dommg tun boblemi. ⁶Ya ongal di abalinanda mu da'mi. Ta hiya nan umali'a bahan ta idutam dida ta alina ya abakonmi dida ta bumtikda. Te innila' an nadan tatagun wagaham ya umannung an maphod di ma'at i dida mu nada'en idutam ya atbohadin umannung an ma'at.

⁷Ta inalan nadan ap'apuh ad Moab ya hi ad Midian nan pumbayadda i Balaam hi pun'idutanah nadan tinanud Israel ot eda mi'hapit i hiya. ⁸Ya alyon Balaam di, Mun'iyay ayu ni' ta nangamung di ipa'innilan Apu Dios i ha'on ya imbaga' i da'yu hi bigat. Ot umiyanda mo nadan hinnag Balak.

⁹Ya i diyen nahdom ya alyon Apu Dios i Balaam di, Nganne danaen tatagun nun'ibbam?

¹⁰Ya alyon Balaam di, Datuwe nadan hinnag nan patul hi ad Moab an hi Balak ¹¹te dayyada anuhdiy dakkodakkol an tatagun nalpuh ad Egypt an mun'ihinapdah abobboble ya pinhodnan e' idutan dida ta mabalin an gubatonda dida ta way atondan bumtik.

¹²Ya alyon Apu Dios i Balaam di, Adi'a mi'ye i dida ta adim e idutan nadan tinanud Israel te winagaha' dida.

¹³Ta hidin nawi'it ot alyon mon Balaam hinadan ap'apu di, Umanamut ayuot te adi tee iyabulut Apu Dios an mi'yaliya' i da'yu.

¹⁴Ot mumbangngadda mo dadiyen ap'apu ot ibagadan Balak an agge ni'yeh Balaam i dida.

¹⁵Mu hi Balak ya adi mangmanghop ot honagona boy udum an ap'apu an indakdakolda ya nabakbaktuy sa'adda mu nadan namangulun hinnagna. ¹⁶Ta immeda ot alyondan Balaam di, Adim anu ibahhon mi'yali i da'mi ¹⁷ot ongal di idat nan patulmi hi gunggunam ya kumpulnan ibagam ya atona mu ta wan mi'yali'a ta idutam dadiyen tatagu.

¹⁸Mu alyon Balaam di, Ta'on on idat Balak nan palasyuna an napnuh balitu' ya silber ya adi mabalin hi ibahho' nan imbagan Apu Dios i ha'on an ta'on on ha mabgawan. ¹⁹Mu ta'on hi athinay imbaga' ya umiyay ayuot ni' ta umat hidin inat nadan namangulun hinnagna ta alina hi waday udum hi ipa'innilan Apu Dios.

²⁰Ya hidin nahdom ya alyon Apu Dios i Balaam di, On'e immali danaen linala'in mangawit i he'a ya ta'on ya ni'ye'a mu mahapul an ammuna nan ibaga' hi atom.

²¹Ta nawi'it mo ot e idadaan Balaam nan dongki an itakkayana^p ot mi'yeh nadan ap'apun i Moab.

²²Mu bimmungot hi Apu Dios hi pi'yayan Balaam ta hidin nitakkeh nan dongki an nun'ibbana nadan duwan baalna ot e mihawan nan

anghel Apu Dios hinan pang'i'wana. ²³Ya hidin tinigon nan dongki nan anghel Apu Dios an timma'dog hinan kalata an pingngolnay ispadana ya inhingngin nan dongki hinan natanoman hi greyp. Ot punhuplit Balaam ta wan ibangngadnah nan kalata.

²⁴Ot e bo mihawan nan anghel hinan nakuhhipit an awon an numbattanan di duwan natanoman hi greyp an na'alad di numbinahhel.

²⁵Ya hidin tinigon bon nan dongkih diyen anghel ot pun'ihunodna ta nidalit di hukin Balaam hinan alad. Ot punhuplit bon Balaam nan dongki. ²⁶Ot mamangulun ume nan anghel ta nipto' i han na'akkuhhipit an ma'id ha pangikiwwangan ot tuma'dog hidi. ²⁷Ta hidin dimmatong hi Balaam hidi ya namaaggot umbun nan dongki yaden nunnanong an nitakkeh Balaam. Ya nunhiglay bungotna ot punhuplitnah nan hu'udna. ²⁸Ya lo'tat ya impahapit Apu Dios nan dongki ot alyonan Balaam di, Undan nganne attog di bahul'un he"a ta namaag ya numpitlu moy nanuplitam i ha'on?

²⁹Ya alyon Balaam di, Te tanganu ona' numbalinon i he"ah paddungnay ma'id ha nomnomna. Onha waday inodna' hi matadom ot patayon da'ah ad uwani.

³⁰Ya alyon bon nan dongki di, Apu Balaam, ha'on nan imminghah itakkayam hi'on waday umayam. Ot undan waha athituh inat'u i he"a handi?

Ya alyon Balaam di, Manu te ma'id.

³¹Ya indat mohpen Apu Dios di abalanan Balaam an mangimatun hinan anghel an timma'dog hinan awon an intaggena nan pingngolnan ispadana. Ot mundu'un hi Balaam an nida"om di angahnah nan luta.

³²Ya alyon nan anghel i hiyay, Tanganu onmu pinitlun hinuplit tun dongki? Manu'eh immaliya' ya ta hawanan da'a te mipagol di umayam mu ipapilitmu. ³³Manu nan dongki te tinigowa' ta hiya nan numpitlun inhunodna. Ya onha aggena inhunod ta impilitnan imme ot wan pinate da'an ha'on ya imbati' nan dongki.

³⁴Ya alyon Balaam hinan anghel di, Abuluto' an numbahula'. Mu agge' attog innilan hinawanam nan awon. Ot adim'e pohdon an umeya' ya numbangngada' attog hi ad uwani.

³⁵Mu alyon nan anghel di, Ta'omman ya ekat mi'ye'a mu ta ammuna nan ibaga' hi atom. Ot mi'ye moh Balaam hinadan ap'apun hinnag Balak.

Hay Nun'apngaan Balak I Balaam

³⁶Hidin dingngol Balak an tuweda Balaam ot mangan ena damuwon didah ad Ar an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Arnon an pogpog nan bobleh ad Moab. ³⁷Ta nundammuda ot alyon Balak i hiyay, Tanganu on'a agge ni'yalih din namangulun hinnag'u? Wan alyom on adi abalanan an idat nan gunggunam.

³⁸Ya alyon Balaam di, Ta'on hi immaliya' hi ad uwani mu nomnomnomom an adi kumpulnay hapito' te ammuna nan ibagan Apu Dios.

³⁹Ot mi'uyug hi Balaam i Balak ta immedah ad Kiriati-Husot. ⁴⁰Ot i'nong Balak hidi nadan baka ya kalnero ot pahinganah Balaam ya nadan ap'apun nun'ibbana. ⁴¹Ya i diyen nawi'it ot uyugon bon Balak hi Balaam ot tikidondah ad Bamot-Baal ta mabalin an uhdunganday udum hinadan tinanud Israel.

Hay Nunwagahan Balaam Hinadan Tinanud Israel

23 ¹Alyon Balaam i Balak di, Ipiyammam hitu ha pituy punggobhan hi mi'nong ya indadaanmuy pitun bulug an baka ya pituy tangbal an kalnero. ²Ot hiyay aton Balak ta didan duwa ot i'nongday ohan bulug an baka ya ohan tangbal an kalnero hinan ohan punggobhan hi mi'nong. ³Ot alyon Balaam i Balak di, Umohnong'ah tun way ni'nong ta mibata'ana' ni' ta alinah waday ibagan Apu Dios i ha'on. Ta wada'e ya impa'innila' i he'a.

⁴Ya hidin immehdi ya immannung an nidamuh Apu Dios i hiya. Ot alyon Balaam i hiyay, Apu Dios, impiyamma' di pitun punggobhan hi mi'nong ot ipong'un i'nong di hinohhan bulug an baka ya kalnero.

⁵Ot ibagan Apu Dios i Balaam di ibagana i Balak an alyonay, Ibangngadmuh awadan Balak ya imbagam hinaen hiya.

⁶Ta hidin numbangngad hi Balaam ya wahdih Balak ya nadan nun'ibbanan ap'apun munhilbin hiya an tumtumma'dogdah nan haggon nan ini'nongna.

⁷Ot alyon Balaam di, He'a an patul hi ad Moab an hi Balak ya impa'awita' hinan nunhituwa' hi ad Syria hidih nan billid an nangappit hi tuluwan di algo an alyom di umaliya' ta iduta' nadan tinanud Israel.

⁸Mu adi mabalin hi iduta' nadan tatagun agge inidutan Apu Dios ya atbohadin adi mabalin an pihulo' nadan agge pinihul Apu Dios. ⁹Ya hitun immohnonga' an doplaha ya mamangmang dadiyen himpamoble an tatagu. Ya inniladan diday nahamad hi nawagahan mu nadan udum an tataguh tun luta. ¹⁰Ya didan tinanud Israel ya ayda hupu' an adida mabilang. Ta hay pohdo' ya umata' i didan tatagun Apu Dios ta ma'id ha al'ali hi ingganah ataya' an umat i didan ibilang Apu Dios hi maphod di pangatda.

¹¹Hidin imbagan Balaam hidiye ya alyon Balak di, Tanganu on waha athinah inatmun ha'on an on'u alyon hi idutam nadan binuhul'u ya onnot on hay punwagahmun diday ibagbagam ya ammuna.

¹²Ya alyon Balaam di, O te hay ibaga' ya ammuna nan ibagan Apu Dios.

¹³Ot alyon Balak i Balaam di, Mitnud'an ha'on ta umetah nan hay mamangmang ya ammuna ha oh'ohha i dida an bokon an naminda. Ta

hidiy pangidutam i dida. ¹⁴Ot iyenah Balaam hinan nundotal hi ad Sopim an uhhun nan billid an nungngadan hi Pisga. Ta onda dimmatong hidi ot ipiyamman Balak di pitu bon punggobhan hi mi'nong. Ot ipongna bon i'nong di hinohhan bulug an baka ya tangbal an kalnero.

¹⁵Ya alyon bon Balaam di, Iyadugmu tun impi'nongmu ta eya' mi'dammun Apu Dios hi e"elena.

¹⁶Ta hidin nibata"an ya ni'dammu boh Apu Dios i hiya ot ipa'innilanay ibagan Balaam i Balak. Ot ahina alyon di, Ibangngadmuh awadan Balak ya imbagam nan impa'innila' i he"a.

¹⁷Ta hidin numbanggad hinan way punggobhan hi mi'nong ya nanongnan wahdih Balak an tumtumma'dogdah nadan ap'apun munhilbin hiyah ad Moab. Ya alyon Balak di, Nganney imbagan Apu Dios?

¹⁸Ya pun'ibagan Balaam an alyonay,
Donglom Balak an imbabalen Sippor tun ibaga'.

¹⁹Hi Apu Dios ya adi umat hi tagu an mabalin an munlayah.
Ya adi munlinumman di nomnomna an adi umat hi tagu.
Ya an namin di ibagana ya ipa'annungna.

²⁰Ya nomnomnomom an hay immandalnan ha'on ya wagaha' nadan tatagun winagahana tuwali ot adi mabalin hi baliwa'.

²¹Ot dadiyen tinanud Israel ya ma"i ha adi maphod hi ma'at i dida an umat hi nunhiglan punligatan.

Te na'innilan hi Apu Dios di patulda an dayawonda.

²²Ya hiyay nangikak i didah ad Egypt an gapuh nan ongal an abalinana.

²³Ot wada'ey mun'ayak hinadan tinanud Israel ya adi ma'at.

Ta ad uwani ya hay ibagan di tatagu ya alyonday, Tigonyuy inat Apu Dios hinadan tinanud Israel.

²⁴Te dida ya ayda layon an adi duminong ta ingganah ona patayon nan mabalin hi anona ya ininumnay dalana.

²⁵Ya hidin indappuhna ya alyon Balak di, Adim'e idutan dida ya ta'ombo mu ta adim bo wagahan dida.

²⁶Ya alyon Balaam di, Undan tuwali agge' pinadanan i he"a an hay mabalin hi hapito' ya ammuna ya nan ibagan Apu Dios.

²⁷Ya alyon bon Balak i Balaam di, Mi'yali'a ta umeta boh ohan lugal. Ta alinah hidi'e ya iyabulut Apu Dios an idutam dadiyen tinanud Israel.

²⁸Ot uyugon bon Balak hi Balaam ot iyenah nan uhhun nan billid an nungngadan hi Peor an mamangmang nan agge naboblayan.

²⁹Ya hiyah diyen alyon Balaam i hiyay, Ipiyammam boy pitun punggobhan hi mi'nong ya indadaanmu boy pitun bulug an baka ya pitun tangbal an kalnero ta mi'nong hidi. ³⁰Ot hiya mo boy aton Balak ta on niyamma ot opngondan i'nong i dadiyey hinohhan bulug an baka ya kalnero.

Hay Impa'innilan Balaam

- 24** ¹Hidin innilan mon Balaam an hay pinhod Apu Dios ya wagahana nadan tinanud Israel ya aggena mo minahmahan hi'on mabalin an idutana dida an umat hinan inatna ni'. Ta namaaggot ihangngutnah nan agge naboblayan. ²Ya hidin minangmangna nan nun'allungan nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ya niddum i hiya nan Espiritun Apu Dios ³ta alyonay,
 Ha'on an hi Balaam an imbabalen Beor ya immannung tun ibaga'.
⁴Hidin nunlu'buba' ya waday dingngol'u an imbagan nan ongal di abalinanan Dios i ha'on.
 Ya wada boy impatigonan ha'on an ta'on on aggeya' nalo'.
⁵Te impatigonan ha'on nadan mapmaphod an nun'allungan nadan tinanud Jacob an nungngadan boh Israel.
⁶Ya hay pummangmang'u i dida ya umatdah nan damunan puntanoman an nihaggon i ha wangwang.
 Ya umatda boh nadan mumpabangluh makan an intanom Apu Dios.
 Ya umatda boh nadan kayiw an sedar hinan haggon di liting.
⁷Ot adida makulangan hi mahapulda te nanongnan madanuman di intanomda.
 Ya nan patulda ya ongal di abalinana mu hi Agag te mapemanan di pun'ap'apuwana.
⁸Ya hi Apu Dios di nangikak i didah ad Egypt.
 Ya ongal di abalinanda an umat hinan bikah di atap an bulug an baka.
 Ta an namin nadan tataguh abobboble an mi'buhul i dida ya pundadagda an pumpanada dida ya nunggududay tungalda.
⁹Ta umatdah nan layon an nalo'e ya ma'id ha natulid hi e mamangon i hiya.
 Ot hanat an namin nadan munwagah i dida ya mawagahanda bo damdama.
 Ya nadan mun'idut i dida ya mipabangngad i dida nan idutda.
¹⁰Ya nangimbubungot hi Balak i Balaam. Ta nanginggagamal hi ta'lenah bungotna ot alyonay, Inayagan da'a ta idutam dadiyen binuhul'u mu onmuot bo winagahan didah numpitlu. ¹¹Makak'aot ta umanamut'a. Manu te imbaga' an idat'u nan gunggunam mu ma'id te agge inyabulut Apu Dios.
¹²Ya alyon Balaam di, Pinadana' attog an imbagah nadan hinnagmu an alyo' di, ¹³Ta'on hi alinah alyom an patul di idatmu nan palasyum an napnuh balitu' ya silber ya adi mabalin hi ato' nan pohdo'. Te ammuna nan ibagan Apu Dios hi ibaga'. ¹⁴Ya innayuna bon alyon di, O, mumbangngada' hi boblemih ad uwani mu ta ahiya' ume ya donglom

ta ipa'innila' nan aton danaen tinanud Israel hinan tatagum hi udum hi algo.

¹⁵Ot alyon Balaam boy,

Ha'on an hi Balaam an imbabalen Beor ya immannung tun ibaga'

¹⁶te ha'on ya dongdonglo' nan ibagan Apu Dios ya innila' di a'atna an hiya nan na'abbaktu an Dios.

Ya hidin nunlu'buba' ya waday impatigon nan ongal di abalinana i ha'on.

¹⁷Ya hay nipatigon ha'on ya agge ni' na'at.

Mu udum hi algo ya humawwang han ay bittuwon an holag Jacob ta mumpatul hinadan ibbanan tinanud Israel.

Ta dadagon da'yun i Moab an tinanud Set.

¹⁸Mu nadan tinanud Israel ya mawaday ongal an abalinanda ta abakonda nadan binuhuldan i Edom ya sinakupday bobleda.

¹⁹Te hidiyen patul nadan tinanud Israel ya dadagona bon namin nadan numbolehdi.

²⁰Ya nipatigo bon Balaam di ma'at hinadan tinanud Amalek ot alyonay, Ta'on on ongal di abalinan nadan tinanud Amalek hi ad uwani mu lo'tat ya madadagdah udum hi algo.

²¹Ya tinigona boy ma'at hinadan tinanud Ken ot alyonay,

Nadan tinanud Ken ya nun'ahamad nan numboblayanda an umat hinan balen di hamutih nan doplah.

²²Mu lo'tat ya ma'id ha mabati i dida hitun umaliyan nadan i Assyria an mangubat i dida.

²³Ya hay na'udih hi imbagana ya alyonay,

Hi Apu Dios di ud nomnom ituwen ma'at ot undan nin waha mabati?

²⁴Ta wadaday munlugan hi papol an malpuh ad Cyprus ta eda dadagon hi ad Assyria ya hi ad Babilon.

Mu hay umudi ya ta'on on nadan i Cyprus ya madadagda.

²⁵Ya hidin indappuh Balaam ot munhi'andan Balak an way ohaon immanamut.

Hay Nundayawan Nadan Tinanud Israel I Baal

25 ¹Hidin nun'allung nadan tinanud Israel hi ad Sittim ya inhipun nadan udum an linala'in e mi'ilo' hinadan binabain i Moab. ²Ta dadiyen binabai ya inayaganda didah nan eda pangidawatan hi i'nongdah nadan diosda ot middum dadiyen linala'ih nadan tatagun mundayaw ya mangan hinan ini'nongda. ³Ta niddumdan dida an nundayaw hinan dios di i Peor an hi Baal. Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios i dida an tinanud Israel.

⁴Ot alyon Apu Dios i Moses di, Awitonyu nadan nangipangpangulu i datuwen e nundayaw i Baal ya numpateyu didah nan pundayawanyu i

ha'on hi ad uwanin mapatal ta tigonyun namin. Ta alina ya ma'aan di bungot'u i da'yun tinanud Israel.

⁵Ot alyon mon Moses hinadan mangipanuh hi mihahapit di, An namin ayu ya pumpteyu nadan linala'ih nadan pu'unyu an e niddum an nundayaw hinan dios di i Peor an hi Baal.

⁶Ya hidin na'amung nadan tinanud Israel hinan way panton nan tabernakel an ahikokogada ya waday oha an tinanud Israel an inyanamutna han babain i Midian ta tinigon Moses ya nadan tatagun na'amung. ⁷Ya hidin tinigon nan padi an hi Pinehas an hi na' Eleasar an imbalen Aaron ya immaan hinan na'amungan nadan tatagu. Ot ena alan han pahul ⁸ot tundona didah nan hinunggopandan allung ot patayona didan duwah nan pahul.

Ta hidiyey dimminongan nan nunhiglan dogoh di tatagu. ⁹Mu hay bilang damdaman di nun'aate an gapuh nan nunhiglan dogoh ya umeh baintit opat di libu (24,000).

¹⁰Ya alyon Apu Dios i Moses di, ¹¹Hi Pinehas an imbalen Eleasar an apapun nan padin hi Aaron ya impatigonan ongal di aggena naminhodan hi apihula' an Dios. Ta hiya nan gapuh nan inatna ya na'aan di bungot'un da'yun tinanud Israel ta agge da'yu dinadag an namin.

¹²Ot ibagam i hiya tun ibaga' an palinggopo' di nitaguwana. ¹³Ta wan didah nadan tanudana di mibilang hi padih inggana. Te hiya ya impatigonay pangita'dognah e' ipabaktuan an Dios an dayawona.

Ta gapuh nan inatna ya na'aan di bungot'un da'yun tinanud Israel an gapuh bahul nadan ibbayu.

¹⁴Hay ngadan nan tinanud Israel an ni'yateh nan babain i Midian ya hi Simri an imbalen Salu an ohan ap'apun di tinanud Simeon. ¹⁵Ya hay ngadan nan babain i Midian an nate ya hi Kosbi an imbalen Sur an ohan ap'apun di i Midian.

¹⁶Ya alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁷Ibilangyu nadan i Midian hi binuhulyu ta eyu pumptate dida. ¹⁸Te dida ya imbilang da'yu hi binuhulda ta hiya nan binaliyan da'yu ta niddum ayun dida an nundayaw hinan diosda an hi Baal hi ad Peor. Ta hiyay linummuh natayan nan ibbadan babai an hi Kosbi an imbalen di ohan ap'apuda an i Midian hidin waday nunhiglan dogoh.

Hay Pidwan Di Numbilangan Moses Hinadan Linala'in Tinanud Israel

26 ¹Hidin nun'aateday dakol hinadan tinanud Israel ya inalin bon Apu Dios i da Moses i Eleasar an imbalen din padin hi Aaron di, ²Bilangonyu bo nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel an baintiy (20) tawonda ya nadan mahuluk hi bainti an mabalin an e mi'gubat.

³Ya i diye ya nun'allungdah nan nundotal hi ad Moab an dommang di ad Jeriko an haggon nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot

alyon da Moses ya nan padin hi Eleasar hinadan tatagu di, ⁴Bilangonyu nadan linala'in bainti (20) ya nadan mahuluk hi baintiy (20) tawonda ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

Ta datuwey bilang nadan linala'in holag nadan tinanud Israel an nalpuh ad Egypt. ⁵Ta nan tinanud nan panguluwan an hi Ruben an imbabalen Jacob an hi Israel di ohah ngadana ya nadan holag Hanok ya nadan holag Pallu ⁶ya nadan holag Hesron ya nadan holag Karmi. ⁷Ya hay bilangdan namin ya umeh napat ta tuluy libu ta han pituy gahut ta tulumpulu (43,730). ⁸Ya hay lala'in imbabalen Pallu ya hi Eliab. ⁹Ya hi Eliab ya hay linala'ih imbabalena ya hi Nemuel ya hi Datan ya hi Abiram. Ya datuwen da Datan i Abiram din nangipangpanguluh nadan ap'apu an nungngohe i da Moses i Aaron an niddumdan da Korah ya nadan udum ot ngohayondah Apu Dios. ¹⁰Ot matommang nan luta ot ma'unugdah ad dalam da Korah ya natedah nan apuy nadan nangiyunnud i dida an duway gahut ta nabongley (250) linala'i. Ya hidiyen na'at i dida di pangitigan nadan tatagu ta way atondan adi mangiyunnud hinan inatda. ¹¹Mu nadan tinanudan Korah ya aggeda ni'yate.

¹²Ya hinada'en tinanud Simeon ya nadan holag Nemuel ya nadan holag Jamin ya nadan holag Jakin ¹³ya nadan holag Serah ya nadan holag Saul. ¹⁴Ta hay bilangdan namin an tinanud Simeon ya baintit duway libu ta han duway gahut (22,200) an linala'i.

¹⁵Ya hinada'en tinanud Gad ya nadan holag Sepon ya nadan holag Haggi ya nadan holag Suni ¹⁶ya nadan holag Osni ya nadan holag Eri ¹⁷ya nadan holag Arodi ya nadan holag Areli. ¹⁸Ta hay bilangdan namin an tinanud Gad ya napat di libu ta han limay gahut (40,500) an linala'i.

¹⁹Ya hinada'e an tinanud Judah ya ma"i'd ha holag nan duwan imbabalenan da Er i Onan an nateh ad Kanaan. ²⁰Mu nadan tinanud Judah an nahlag ya hi Selah an nangimbabale i Peres. Ya nada mohpe an holag Serah an hi ibban Selah. ²¹Ya hinada'en holag Peres ya nadan holag Hesron hinan imbabalenan hi Hamul. ²²Ta hay bilangdan namin an tinanud Judah ya umedah napitut onom di libu ta han limay gahut (76,500) an linala'i.

²³Ya hinada'e an tinanud Issakar ya nadan holag Tola ya nadan holag Puah ²⁴ya nadan holag Jasub ya nadan holag Simron. ²⁵Ta hay bilangdan namin an tinanud Issakar ya nanom ta opat di libu ta han tuluy gahut (64,300).

²⁶Ya hinada'en tinanud Sebulun ya nadan holag Sered ya nadan holag Elon ya nadan holag Jahleel. ²⁷Ta hay bilangdan tinanud Sebulun ya nanom di libu ta han limay gahut (60,500).

²⁸Ya hinada'en tinanud Joseph ya nadan imbabalenan da Manasseh i Ephraim. ²⁹Ta hinada'en tinanud Manasseh ya nan imbabalenan hi Makir an hi aman Gilead. ³⁰Ta hinada'en tinanud Gilead ya nadan

holag Ieser ya nadan holag Helek ³¹ ya nadan holag Asriel ya nadan holag Sekem ³² ya nadan holag Semida ya nadan holag Heper. ³³ Mu nan imbabalen Heper an hi Selopehad ya ma'id ha lala'ih imbabalena. Mu hay imbabalenah binabai ya hi Mahlah ya hi Noah ya hi Hogleh ya hi Milkah ya hi Tirsah. ³⁴ Ta hay bilangdan namin an linala'in tinanud Manasseh ya nabonglet duway libu ta han pituy gahut (52,700).

³⁵ Ya hinada'en tinanud Epraim ya nadan holag Sutela ya nadan holag Beker ya nadan holag Tahan. ³⁶ Ya hay tinanud Sutela ya nadan holag Eran. ³⁷ Ta hay bilangdan namin hinan tinanud Epraim ya tulumpulut duway libu ta han limay gahut (32,500).

Ya hay nibilang hi tinanud Joseph ya nadan holag nadan hinagi an da Manasseh i Epraim.

³⁸ Ya hinada'en tinanud Benjamin ya nadan holag Bela ya nadan holag Asbel ya nadan holag Ahiram ³⁹ ya nadan holag Supam ya nadan holag Hupam. ⁴⁰ Ya hinada'en tinanud Bela ya nadan holag Ard ya nadan holag Naaman. ⁴¹ Ta hay bilangdan namin an tinanud Benjamin ya napat ta limay libu ta han onom di gahut (45,600).

⁴² Ya hinada'en tinanud Dan ya nadan holag Suham. ⁴³ Ta hay bilangdan namin hinan tinanud Dan ya umeh nanom ta opat di libu ta han opat di gahut (64,400).

⁴⁴ Ya hinada'en tinanud Aser ya nadan holag Imnah ya nadan holag Isbi ya nadan holag Beriah. ⁴⁵ Ya hinada'en tinanud Beriah ya nadan holag Heber ya nadan holag Malkiel. ⁴⁶ Ya wada han babai an imbabalen Aser an hi Serah. ⁴⁷ Ta hay bilangdan namin an tinanud Aser ya nabonglet tuluy libu ta han opat di gahut (53,400).

⁴⁸ Ya hinada'en tinanud Naptali ya nadan holag Jahseel ya nadan holag Guni ⁴⁹ ya nadan holag Jeser ya nadan holag Sillem. ⁵⁰ Ta hay bilangdan namin an tinanud Naptali ya napat ta limay libu ta han opat di gahut (45,400).

⁵¹ Ta hay ngammutdan namin an linala'i an tinanud Israel ya onom di gahut ta ohay libu ta han pituy gahut ta tulumpulu (601,730).

⁵² Ot alyon Apu Dios i Moses di, ⁵³ Nan idat'un da'yu an eyu pumboblayan ya magodwagodwa ta miyunnudan hinan bilangyun himpamu'un. ⁵⁴ Ta nadan dakol an himpamu'un ya ong'ongngal di midat hi eda pumboblayan. Ya nan oh'ohha ya kittang nan midat i dida an eda pumboblayan. ⁵⁵ Ya hay atonyun mangipiyappong ya ibunutyu. ⁵⁶ Ta ma'innila nan midat hinadan dakdakkol an pu'un ya athidi boh nan oh'ohhay holagda.

Nadan Tinanud Libay

⁵⁷ Hanada'en tinanud Libay ya dida nadan holag nadan imbabalenan hi Gerson ya hi Kohat ya hi Merari. ⁵⁸ Ya hay holagda ya nadan holag Libni

ya nadan holag Hebron ya nadan holag Mahli ya nadan holag Musi ya nadan holag Korah.

Hi Kohat ya hi apun Amram. ⁵⁹Ya hay ngadan nan ahawan Amram ya hi Jokebed an nalpu damdamah nan tinanud Libay an hay niyayyamana ya hi ad Egypt. Ta hay imbabalen da Amram i Jokebed ya da Aaron i Moses ya hi Miriam. ⁶⁰Hi Aaron ya imbabalenah Nadab ya hi Abihu ya hi Eleasar ya hi Itamar. ⁶¹Mu da Nadab i Abihu ya dida din nate an gapu ta hay nunggohobdah nan ini'nongda ya bokon nan apuy an nalpu i Apu Dios.

⁶²Ta hay bilangan linala'in tinanud Libay an mihipun hinan ohay bulanda ta mahuluk ya baintit tuluy libu (23,000). Mu adida midattan hi luta ta hiya nan aggeda niddum hinan bilang di ibbadan tinanud Israel.

⁶³Ot datuwe nan binilang da Moses hinan padi an hi Eleasar hidin numbilangandah nadan tinanud Israel hi nun'allungandah nan nundotal hi ad Moab an dommang di ad Jeriko an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. ⁶⁴Mu ma"i'd ha ohah niddum hinadan linala'in binilang da Moses i Aaron hinan agge naboblayan hi ad Sinai. ⁶⁵Te imbagan tuwalin Apu Dios an alyonay mun'a'atedahdih nan agge naboblayan ta ammuna da Kaleb an imbabalen Jepunneh ya hi Joshua an imbabalen Nun di mabati.

Nadan Binabain Holag Din Hi Selopehad

27 ¹Nadan binabain imbabalen Selopehad ya hi Mahlah ya hi Noah ya hi Hoglah ya hi Milkah ya hi Tirsah. Ya hi amadan hi Selopehad ya imbabalen Heper an hi na' Gilead. Hi Gilead ya imbabalen Makir an hi na' Manasseh. Ya hi Manasseh ya imbabalen Joseph.

²Ya datuwen binabai ya immedah nan way panton nan tabernakel an na'amungan da Moses ya nan padin hi Eleasar ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya nadan udum an na'amung an tatagu ot alyonday, ³Hi amami ya nateh nan agge naboblayan an ma"i'd ha lala'ih imbabalena. Mu bokon hiyay ohah nadan nangiyunnud i Korah an nungngohen Apu Dios mu nate damdaman gapuh bahulna. ⁴Mu tanganu on ma"i'd ha midat hi luta i da'mi an holagna? Undan gapu ta ma"i'd ha lala'ih imbabalena ya namaag ya nama"i'd di ngadana i didan hina'aggi?

⁵Ta hi Moses ya minahmahanan Apu Dios di madadawoh hi atonda. ⁶Ya alyon Apu Dios i hiya di, ⁷Nipto' paman hinaen ibagan nadan binabain imbabalen Selopehad. Ot mahapul an idattam didan himpamu'un hi lutada. Ta midat i dida nan midat i amada. ⁸Ot ibagam hinadan tinanud Israel ta alyom di, Hi'on mate nan tagun ma"i'd ha lala'ih imbabalena ya mipaboltan nan lutanah nan babain imbabalena. ⁹Ya hi'on ma"i'd ha ta'on on babaih imbabalena ya hay idatana ya nadan i'ibanan linala'i. ¹⁰Mu ma"i'd'e ha lala'ih hi ibbana ya nadan linala'in i'iban amana

di idatan nan lutana. ¹¹Ya hi'on ma'id ha lala'ih hi ibban amana ya midat hinan nihaghaggon di nitulangandah nan nate. Ta hiyah tuwey tugun'un he"a Moses an mahapul an un'unudonyun tinanud Israel.

Hay Namto'an Apu Dios I Joshua Ta Hiyay Mihukkat I Moses

¹²Wada han nangalyan Apu Dios i Moses di, Tikidom nadan billid an nungngadan hi Abarim ta em mangmangon nan boble an idat'uh nadan ibbam an tinanud Israel. ¹³Ta nagibbuh'en minangmangmu ya ahi'a mohpe mate ta umat'a i ibbam an hi Aaron. ¹⁴Te hidin nginumhe nadan tinanud Israel i ha'on hidin awadanyuh nan agge naboblayan an nungngadan hi Sin ya aggeyu inunud nan imbaga' hi atonyu an pundayawyun ha'on an Dios. Te imbahhoyun nangipatigoh nadan tataguh nan pangipabtuyu i ha'on hi awadanyuh nan obob hi ad Meribah hidih ad Kades.

¹⁵Ya alyon Moses i Apu Dios di, ¹⁶Hanat he"a Apu Dios an nanginnilah nomnom di an namin an tatagu ya pot'om ha mangipangpanguluh tudan tatagu. ¹⁷Ta ipapto'na dida ta adida umat hinan kalneron ma'id ha mangipapto' i dida.

¹⁸Ya alyon Apu Dios i Moses di, Hi Joshua an imbabalen Nun ya abalinanan aton ot ayagam ya inha'mom di ta'lem i hiya ta ma'innilah hiyay mihukkat i he"a. ¹⁹Ya imme ayun duwah awadan nan padin hi Eleasar ya nadan na'amung an tatagu ya impa'innilam i dida an hiya moy mangipangpangulun dida. ²⁰Ya impaboltanmun hiyay udum hinan abalinam ta wan an namin nadan tinanud Israel ya hiya moy un'unudonda. ²¹Mu mahapul an nan padi an hi Eleasar di pangiyukodana hi mummahma i ha'on ta hiyay mumbunut hinan Urim.⁹ Ya ahi hi Joshua di mangibagah nadan tatagu hinan pohdo' an atonda.

²²Ta inunud Moses nan imbagan Apu Dios ot i'uyugnah Joshua ot umedah awadan nan padi an hi Eleasar ya nadan na'amung an tatagu. ²³Ot iha'monay ta'lenen hiya ot ibaganah nadan tatagu an hi Joshua di pinto' Apu Dios hi mihukkat i hiya an mangipangpangulun dida.

Nan Midawat I Apu Dios Hi Binigat

28 ¹Hi Apu Dios ya alyona bon Moses di, ²Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta madatngan'e nan nagtud an pangiyaliyandah i'nongda ya adida ibahhon mangiyalih nadan maghob an mi'nong ta mipa'amlonga' hinan hunhungna. ³Ot ibagam an hay iyalidah binigat an maghob an mi'nong ya duway kalnero an ohay tawonda ya ma'id ha bahbahda. ⁴Ta mi'nong di ohah nan mawi"it ya hinan mun'ahdom nan

⁹ 27:21 Nan Urim ya wada bo nan Tummim an bunutonda ta panginnilaandah nan pambal Apu Dios

oha. ⁵Ya hay mitakkop hi hinohhah nan kalnero ya ha hingkiluh napinun alinan nadduman hi ohay litro an manteka an nalpuh nadan tinoptopdan olibo. ⁶Hiya danaey imbaga' tuwalih din awadanyuh nan way billid hi ad Sinai hi un'unudonyu an maghob an mi'nong hi binigat. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios. ⁷Ya hay middum hinan ohan kalnero ya ohay litro an bayah an mihiit hinan pundayawanyu i ha'on an Dios. ⁸Ya nan kalneron mi'nong hinan mun'ahdom ya numpaddung di mitakkop hinan mi'nong hinan mawi"it an wada nimpe nan alina ya bayah. Ot hiya danae nadan maghob an mi'nong. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios.

Hay Mi'nong Hinan Habadun Tungo

⁹Ya hay mi'nong hinan Habadun tungo ya duway tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma"i'd ha bahbahda. Ya nan makan an mitakkop ya duway kilun alina an nadduman hi manteka ya nan bayah. ¹⁰Ot danae nadan mi'nong hi ahabahadu. Ya nat'on tuwali nan maghob an mi'nong hi binigat.

Nan Mi'nong Hi Binulan

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, Hinan hopap di algo hi abulabulan ya hay maghob an mi'nong ya duwan pa'ahikkonan bulug an baka ya ohan tangbal an kalnero ya pituy tangbal an kalneron hinohhay tawonda an ma"i'd ha bahbahdan namin. ¹²Ya ohay baka on hay mitakkop ya tuluy kilun maphod an alina an nadduman hi mantekan di olibo. ¹³Ya oha boy kalnero on hay mitakkop ya ha hingkilun maphod an alina an nadduman hi mantekan di olibo. Ta danaey maghob an mi'nong an umipa'amlong di hunghungdan ha"on an Dios. ¹⁴Ya hay mitakkop hinan bulug an baka ya duway litron bayah. Ya hay mitakkop hinan tangbal an kalnero ya ohay litro ya han godwa an bayah. Ya hinan ohan tangbal an kalnero an ohay tawona ya ohay litro an bayah. Ta danaey maghob an mi'nong hinan makayang di bulan hi abulabulan. ¹⁵Ya nat'on bo nan mi'nong hi apakawanan di bahul an tangbal an gulding an middum hinan maghob an mi'nong an matakopan hi bayah.

Hay Punnomnommandah Nihwangandah Ateh Ad Egypt

¹⁶Alyon bon Apu Dios di, Hinan mi'ahimpulut opat (14) di algo hinan mamangulun bulan ya hidiye nan punnomnommanyun tinanud Israel hi nihwanganyuh ateh ad Egypt. ¹⁷Ya hinan mabiggat an mi'ahimpulut limah (15) algo i diye damdaman bulan ya mihipun nan pituy algo an pungngilinanyuh nan adiyu panganan hi tinapay an nadduman hi yist. ¹⁸Ya hinan mamangulun algo ya ma'amung ayun namin ta mundayaw ayu an ma"i'd ha e muntamu. ¹⁹Ya hay i'nongyun ha"on an Dios hi

maghob an mi'nong ya duway pa'ahikkonan bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya pituy tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ²⁰Ya hay makan hi mitakkop hinan ohay baka ya tuluy kilu an maphod an alina an nadduman hi mantekan di olibo. Ya hinan ohan tangbal an kalnero ya duway kilu an alina. ²¹Ya hinan ohan kalneron ohay tawona ya oha boy kilun alina di mitakkop. ²²Ya iniddumyu ha ohay tangbal hi gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. ²³Ta danaey mahapul hi i'nongyu ta middum hinan maghob an mi'nong hi amawmawi'it. ²⁴Ya abigabigat hinan pituy algo ya iyaliyu nan maghob an mi'nong ta mipa'amlonga' an Dios hinan hunghungna. Ya nat'on tuwali nan midat hi abigabigat an maghob an mi'nong ya nan mitakkop an bayah. ²⁵Ya hinan mi'apituh algo ya ma'amung ayu bon namin ta ma'id ha e muntamu.

Hay Midawat Hinan Ahigapas

²⁶Hinan mamangulun algoh nan ngilin di ahigapas ya ma'amung ayu bon namin an ma'id ha e muntamu ta idawatyu i ha'on nan midawat an makan. ²⁷Ya hay iyaliyuh maghob an mi'nong ya duway pa'ahikkonan bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya pituy tangbal an kalnero an hinohhay tawonda. Ta mipa'amlonga' an Dios hinan hunghungda. ²⁸Ya hinan ohan bulug an baka on waday mitakkop an tuluy kilu an napinu an alina an nadduman hi mantekan di olibo. Ya hina'en ohan tangbal an kalnero ya duway kilun alina. ²⁹Ya nada'en pitun kalnero ya hay mitakkop hi hinohhan kalnero ya ohay kilun napinun alina. ³⁰Ya wada bo nan ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi a'aanan di bungot'un Dios i da'yu. ³¹Ta danae nadan mi'nong ya nadan midawat an ma'inum an middum hinan maghob an mi'nong hi binigat ya nan mitakkop an alina. Ot tigonu ya hay i'nongyu ya nan animal an ma'id ha bahbahna.

Hay Pungngilinandah Nan Pangipagangohandah Trampeta

29 ¹Hinan mamangulun algoh nan mi'apituh bulan ya ma'amung ayu bon namin an tinanud Israel ta mundayaw ayu i ha'on an Dios ya ma'id ha e muntamu. Ya hidiyen algo di pangipagangohanyuh nadan trampeta. ²Ya hay iyaliyuh maghob an mi'nong ya ha pa'ahikkonan bulug an baka ya ha tangbal an kalnero ya ha pituy tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. Ot nan hunghungna ya umipa'amlong i ha'on an Dios. ³Ya hay mitakkop hinan baka ya tuluy kilu an napinun alina an nadduman hi mantekan di olibo. Ya duway kiluy napinun alinan nadduman hi mantekan di olibo di mitakkop boh nan tangbal an kalnero. ⁴Ya hinan pitun kalnero ya hinohhay kiluy alina di mitakkop hi hinohhan kalnero. ⁵Ya iddumyu ha ohay tangbal hi gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu ta a'aanan di bungot'un Dios an

gapuh bahulyu. ⁶Ot hiya danaey maghob an mi'nong ta middum hinan binulan an mi'nong ya nan mi'nong hi binigat an matakopan hi alina ya bayah. Ot nan hunghungna ya umpa'amlong i ha'on an Dios.

Hay Mi'nong An Gapuh Namakawanan Apu Dios Hi Bahul

⁷Ya hinan mi'apuluh algo i diyen mi'apituh bulan ya ma'amung ayu bo ta mundayaw ayu i ha'on. Ya mahapul an adiyu aton nan pohdon di adolyu ya adi ayu e muntamu i diyen algo. ⁸Ya hay maghob an mi'nong ta umpa'amlong i ha'on an Dios nan hunghungna ya ha ohay pa'ahikkonan bulug an baka ya ohay tangbal an kalnero ya pituy tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ⁹Ya hay mitakkop hinan baka ya tuluy kilu an napinun alina an nadduman hi mantekan di olibo. Ya hay mitakkop bo hinan tangbal an kalnero ya duway kilun napinun alinan nadduman hi mantekan di olibo. ¹⁰Ya hinada'en hinohhan kalneron ohay tawonda ya hinohhay kiluy alina an nadduman hi mantekan di olibo di mitakkop. ¹¹Ya iddumyu ha ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu ya a'anan di bungot'un Dios. Ya nat'on mohpe tuwali nan maghob an mi'nong an matakopan hi makan ya bayah.

Hay Punnomnommandah Nun'anallungandah Nan Agge Naboblayan

¹²Hinan mi'ahimpulut limay (15) algo hinan mi'apituh bulan ya ma'amung ayu bo ta mundayaw ayu i ha'on an Dios an ma'id ha e muntamu. Ta ngilinonyuh diyen algo an ihipunanan nan pituy algo ta punnomnommanyuh nan eyu nun'anallungan hinan inwayu hidin nalpuwanyuh ad Egypt. ¹³Ot hay iyaliyuh maghob an mi'nong i diyen algo ya himpulut tulun (13) pa'ahikkonan bulug an baka ya duwan tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) an tangbal an kalneron ohay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ¹⁴Ya hay makan hi mitakkop hi ohan baka ya tuluy kilun napinun alina an nadduman hi mantekan di olibo. ¹⁵Ya hinohhah nan himpulut opat (14) an kalnero ya hay mitakkop ya hingkilun napinun alina an nadduman hi mantekan di olibo. ¹⁶Ya iddumyuy ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. Ya nanongna tuwali nan maghob an mi'nong hi binigat an matakopan hi makan ya bayah.

¹⁷Ya hinan mi'adwah algo ya atbohdiy idadaanyu an himpulut duwan (12) pa'ahikkonan bulug an baka ya duwan tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) bo an tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahda. ¹⁸Ya idadaanyu bo nan midawat an makan ya bayah an mitakkop hinadan baka ya kalnero ta miyunnudan hinan bilang di mi'nong. ¹⁹Ya atbohdiin iyaliyu ha ohah tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu.

²⁰Ya hinan mi'atluh algo ya atbohdi an hay i'nongyu ya himpulut ohan (11) pa'ahikkonan bulug an baka ya duway tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) an tangbal an kalneron hinohhay tawonda an ma'id ha bahbahdan namin. ²¹Ya dadiyen mi'nong an baka ya kalnero ya waday mitakkop an makan ya bayah an miyunnudan hinan nibaga an dinakolda. ²²Ya mahapul bon waha ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. Ya nat'on tuwali nan maghob an mi'nong hi binigat. Ya hiyah diyen wada nan mitakkop an makan ya ma'inum an bayah an midawat.

²³Ya hinan mi'apat hi algo ya idadaanyuy himpulun bulug an baka ya duwan tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) an tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ²⁴Ya hiyah diyen ohan baka onu kalneron mi'nong on wada ha mitakkop an makan ya ma'inum an bayah hi midawat. ²⁵Ya wada bo nan ohan tangbal an gulding an mi'nong ta apakawanan di bahulyu. Ya nat'on tuwali nan maghob an mi'nong hi binigat ya nadan mitakkop an makan ya ma'inum.

²⁶Ya hinan mi'alimah algo ya idadaanyuy hiyam an bulug an baka ya duwan tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) an kalneron ohay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ²⁷Ya hiyah diyen ohan baka onu kalnero on waday mitakkop an makan ya ma'inum an bayah. ²⁸Ya wada bo nan ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. Ya nat'on bo nan maghob an mi'nong hi binigat ya nan makan ya bayah an midawat.

²⁹Ya hinan mi'anom hi algo ya hay idadaanyu ya waluy bulug an baka ya duway tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) an tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ³⁰Ya ohan mi'nong an baka ya kalnero on wada nan mitakkop an alina ya bayah. ³¹Ya iddumyu boy ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyun tatagu. Ya nat'on nimpe nan maghob an mi'nong hi binigat. Ya wada bo nan mitakkop an alina ya bayah.

³²Ya hinan mi'apituh algo ya hay idadaanyu ya pituy bulug an baka ya duway tangbal an kalnero ya himpulut opat (14) an tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ³³Ya idadaanyu bo nadan mitakkop hinadan bulug an baka ya kalnero an makan ya ma'inum an bayah ta midawat an miyunnudan hinan nibaga an bilang di midawat. ³⁴Ya iddumyu boy ohan tangbal an gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu.

³⁵Ya hinan mi'awaluh algo ya ma'amung ayu bon namin ta mundayaw ayun ha'on an Dios an ma'id ha e muntamu. ³⁶Ya hay idadaanyu i diyen algo ya ha bulug an baka ta maghob an mi'nong ta mipa'amlonga' hinan hunghungna ya ha tangbal an kalnero ya ha pituy tangbal an kalnero an hinohhay tawonda ya ma'id ha bahbahdan namin. ³⁷Ya hinan ohan

baka onu kalneron mi'nong on wada nan alina ya bayah an mitakkop. ³⁸Ya iddumyu ha ohah tangbal hi gulding ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. Ya nat'on tuwali nan maghob an mi'nong hi abigabigat ya nan makan ya ma'inum an midawat. ³⁹Ta danaey mahapul an mi'nong hi atawotawon hi'on nadatngan nadan nagtud an ngilin. Ya nat'on tuwali nan imbagayun i'nongyu ya nan ninomnomyun i'nong. Ya indaanyu bo nadan maghob an mi'nong ya nadan midawat an makan ya nadan ma'inum an midawat ya nadan mi'nong hi pi'hayyupanyu i ha'on an Dios. ⁴⁰Ta hi Moses ya impa'innilanan namin danaen tugun Apu Dios i didan tinanud Israel.

Hay Ma'at Hi'on Waday Insapatan Di Ohan Tagu Hi Atona

30 ¹Hi Moses ya inamungnan namin nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ot alyonan diday, Datuwe nadan tugun Apu Dios i dita'u.

²Hi'on waday insapatan di ohan tagu hi atona onu ha imbaganah mahapul an atona ya mahapul an ipa'annungna ta ma'id ha ibahhona.

³Ya hi'on waha mangilog hi babai hi nanongnan niddum hinan ammodna ya waday insapatanan Apu Dios onu imbaganan mahapul an atona ⁴ya hi'on dingngol amanah diyen insapatana ya adina ipagol ot mahapul an adina ibahho. ⁵Mu hi'on ipagol amanah diyen insapatana ya adi pabahulon Apu Dios hidiyen babai hi'on aggena inat nan insapatana.

⁶Ya hi'on hidiyen babai ya nagibbuh an waday insapatanah atona ya ahi mangahawa ⁷ya hidin dingngol nan ahawanah diyen imbaganan mu adina ipagol ya mahapul an ipa'annungnan namin nadan insapatana.

⁸Mu hi'on hidin dingngol ahawana ya ipagolna ya adi mahapul an ipa'annungna ot adi ibilang Apu Dios hi numbahul hi'on aggena impa'annung.

⁹Ya hi'on waday insapatan ha nabaluh babai onu ha ni'bolhe' ya mahapul an ipa'annungna.

¹⁰Ya onha nan nangahawa an babai ya waday insapatanah atona onu imbaganah mahapul an atona ¹¹ya dingngol ahawana mu adina ipagol ya mahapul an ipa'annungnan aton. ¹²Mu onha dingngol nan ahawana an waday insapatanah atona ya ipagolna ot adi mahapul an ipa'annungna ot hi Apu Dios ya adina pabahulon hidiyen babai. ¹³Te nan lala'in ahawana di ma'unud hi'on iyabulutna onu adina. ¹⁴Mu hi'on nan lala'in ahawana ya dingngolna mu adina ipagol ot hidiyey panginnilaan an unnudanah ahawana. ¹⁵Mu hi'on hinnodna ta nala"uh di atnay algo ya ahina ipagol ot hiya moy madusah agge nangatan ahawanah nan insapatana.

¹⁶Ta danae nadan tugun Apu Dios an imbagana i Moses an ma'at hinan waday ahawana ya hinan babain niddum hinan ammodna.

Hay Nangabakan Nadan Tinanud Israel Hinadan I Midian

31 ¹Hi Apu Dios ya alyonan Moses di, ²Eyu iballoh nadan i Midian nan na'at hinadan tinanud Israel ta nagibuh'e ya ahi'a mitnud hinadan a'ammodmun numpun'ate.

³Ot alyon Moses hinadan tatagu di, Pot'onnyu dohah nadan linala'in mabalin an e mi'gubat hinadan i Midian ta pangiballoh Apu Dios hinan inatda i dita'un tataguna. ⁴Ot bilangonyu ha hinlilibuy (1,000) linala'i hi hinohha i da'yun himpahimpamu'un an tinanud Israel. ⁵Ta hay ngammutyun namin ya himpulut duway libu (12,000) an tindalun nalpuh nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel. ⁶Ot honagon Moses dida ta eda mi'gubat an ta'on on nan padi an hi Pinehas an imbabalen Eleasar. Ta inodnanda nadan ma'usal hinan pundayawan ya nan tangguyub an ipagangohda ta mundadaan nadan tatagun e mi'gubat. ⁷Ta immeda ot eda gubaton nadan i Midian an inunudda nan imbagan Apu Dios i Moses. Ot patayondan namin nadan linala'in i Midian. ⁸Ya ni'pateda nadan liman patul di i Midian an hi Ebi ya hi Rekem ya hi Sur ya hi Hur ya hi Reba. Ot patayonda boh Balaam an imbabalen Peor. ⁹Ot awitondan namin nadan binabai ya u"unga. Ot pun'alada nadan animal ya nadan gina'un nadan i Midian. ¹⁰Ot pu'ulandan namin nadan numbobl原因 nadan i Midian ya ta'on on nadan nun'allunganda.

¹¹Ta inaladan namin nadan gina'uda ya animalda ya ta'on on nadan nabatin tatagu ¹²ot iyedah awadan da Moses ya nan padi an hi Eleasar ya nadan ibbadan tinanud Israel. Ya hay nun'allunganda i diye ya hinan nundotal hi ad Moab an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an dommang di ad Jeriko.

¹³Mu hidin manganamut nadan tindalu ya e dinamun da Moses ya nan padi an hi Eleasar ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel hinan bata'an di nun'allunganda. ¹⁴Ya bimmungot hi Moses hinadan opisyal di hinlilibun (1,000) tindalu ya nadan opisyal di hingagahut (100) an tindalu an e ni'gubat.

¹⁵Ta alyonan diday, Tanganu onnyu agge ni'pate danaen binabai?
¹⁶Undan aggeyu innila an dida nadan nangunud hinan intugun Balaam ot ipangpanguluda nadan ibba ta'un tinanud Israel hi ad Peor ta din'ugdah Apu Dios? Ta hiya nan nawada din nunhiglan dogoh an impa'alín Apu Dios hinadan tataguna. ¹⁷Ot hiya nan patayonyun namin nadan u"ungan linala'i ya ta'on on nadan binabain waday inilo'nah lala'i. ¹⁸Mu adiyu patayon nadan binabain ma"ið ha inilo'dah lala'i ta iyanamutyu dida.

¹⁹Ya an namin ayu an waday pinatena onu dinapanah nate ya umohnong ayu ni' hitun nibata'an hinan way nun'allungan ta'u ta

ingganah mala"uh di pituy algo. Ta hinan mi'atluh algo ya unudonyu nan nibaga an atonyu ta mibilang ayuh malinis ya athidi boh nan mi'apituh algo. Ya atonyu damdamah nadan u"ungan binabai an inalayuh nadan eyu ginubat nan nibaga an aton ta mibilangdah malinis. ²⁰Ya athidi boh nadan usalyun luput ya nadan lalat ya dutdut di gulding ya nadan kayiw.

²¹Ya alyon nan padi an hi Eleasar hinadan tindalun e ni'gubat di, Datuwe nadan imbagan Apu Dios i Moses an mahapul an unudon ta'u ²²ta nan balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya lata ya ta'on on nan lube ²³ya an namin an adi maghob ya mahapul an mundalan hi apuy ta malinisan. Mu mahapul damdama bon ma'ulahan hinan litng ta mibilangdah malinis. Ya na'e an usal an maghob ya mahapul an ulahanyuh litng ya abuh.

²⁴Ya hinan mi'apituh algo ya inlab'ayu nadan lubungyu ta mibilang ayuh malinis ya ahi mabalin mohpen umanamut ayuh nan nun'allungan ta'u.

Hay Inatdan Nangogodwah Nadan Inaladah Nadan Binuhulda

²⁵Alyon bon Apu Dios i Moses di, ²⁶He'a ya nan padi an hi Eleasar ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya mahapul an bilangonyun namin nadan tatagu ya animal an inyanamut nadan e ni'gubat. ²⁷Ya ginodwayu nadan inyanamutyu ta midat hinadan tindalun e ni'gubat di godwana ya hinadan tatagun agge e ni'gubat nan godwana. ²⁸Ya hinan nidat hinadan tindalu ya aanonyu nan midat i ha'on an Dios. Ta hinan limay gahut (500) an baka ya dongki ya kalnero ya gulding ya ta'on on nadan tatagun inyanamutdan e ni'gubat ya ma'aan di hinohha ta midat i ha'on an Dios. ²⁹Ya danae'e an midat i ha'on an Dios ya idatyuh nan padi an hi Eleasar.

³⁰Ya hina'e an godwana an midat hinadan tatagu ya nabongle'e an tagu onu baka ya kalnero ya dongki ya gulding ya ma'aan di hinohha ta midat i ha'on an Dios. Ya hay idatan danaen midat i ha'on an Dios ya hinadan tinanud Libay an muntamuh nan tabernakel an pundayawanyun ha'on an Dios.

³¹Ta hiyay inat da Moses ya nan padi an hi Eleasar an inunudda nan imbagan Apu Dios i Moses. ³²Ya hay bilang nan nabatih nan inyanamut nadan e ni'gubat ya onom di gahut ta napitit limay libuy (675,000) kalnero ³³ya napitit duway libuy (72,000) baka ³⁴ya nanom ta ohay libuy (61,000) dongki ³⁵ya tulumpulut duway libuy (32,000) binabain ma'id ha inilo'dah lala'i.

³⁶Ta nan godwan diyen nidat hinadan tindalu ya tuluy gahut ta tulumpulut pituy libu ta han limay gahut (337,500) di kalnero. ³⁷Ya hay nidat i Apu Dios ya onom di gahut ta napitit limay (675) kalnero.

³⁸Ya nada'e an baka ya tulumpulut onom di libu (36,000) ta hay midat i Apu Dios ya napitit duwa (72).

³⁹Ya nada'en dongki ya tulumpuluy libu ta han limay gahut (30,500) ta hay midat i Apu Dios ya nanom ta oha (61).

⁴⁰ Ya hay tatagu'e ya himpulut onom di libu (16,000) ta hay midat'e i Apu Dios ya tulumpulut duwa (32).

⁴¹ Ta hi Moses ya inunudna nan imbagan Apu Dios i hiya ot idatna i Eleasar nan midat i Apu Dios.

⁴² Ya na'en godwana an midat hinadan tatagun tinanud Israel an agge e ni'gubat ⁴³ ya tuluy gahut ta tulumpulut pituy libu ta han limay gahut (337,500) di kalnero. ⁴⁴ Ya tulumpulut onom di libuy (36,000) baka. ⁴⁵ Ya tulumpuluy libu ta han limay gahut (30,500) di dongki. ⁴⁶ Ya himpulut onom di libuy (16,000) binabain binatang. ⁴⁷ Ta hidiyen godwana an midat hinadan tatagu ya nabongle'en tatagu onu animal on ohay inaan Moses. Ot hidiyey idatnah nadan tinanud Libay an muntamuh nan tabernakel an miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

⁴⁸ Mu immeda i Moses nadan opisyal di tindalun e ni'gubat ⁴⁹ ot alyondan hiyay, Binilangmin namin nadan linala'in impangulumin e ni'gubat ya maphod ta wada amin namin. ⁵⁰ Ot hiya nan idawatmin Apu Dios nadan inalamin balitu' an mihi'lub hi ta'le ya mibangngol di udum ya misingsing di udum ya mihingat di udum. Ta pangipatigomih punhanaanmi hi nangipapto'anan da'mi ta nihwang ami.

⁵¹ Ot alan da Moses i nan padi an hi Eleasar dadiye ot idawatdan namin i Apu Dios. ⁵² Ya hay damot dadiyen indat nadan opisyal di hinlilibu (1,000) ya opisyal di hinggagahut (100) an tindalun e ni'gubat ya mahuluk hi duway gahut (200) di kilu. ⁵³ Mu agge niddum i dadiye nadan inalan nadan tindalun e ni'gubat. ⁵⁴ Ta da Moses i nan padi an hi Eleasar ya inabulutda nadan balitu' an indat nadan opisyal ot iyedah nan tabernakel an pundayawan i Apu Dios ta panginomnomnoman nadan tinanud Israel hinan nangipapto' Apu Dios i dida.

Hay Nidatan Nadan Boleh Nangappit Hi Tuluwan Di Algo

32 ¹ Nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad an diday dakdakkol di halunda ya tinigodan maphod hi pumpastolan nan bokeh ad Jaser ya hi ad Gilead. ² Ta immeda i Moses ya nan padi an hi Eleasar ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un ot alyonday, ³ Nadan bokeh ad Atarot ya hi ad Dibon ya hi ad Jaser ya hi ad Nimrah ya hi ad Hesbon ya hi ad Elealeh ya hi ad Sebam ya hi ad Nebo ya hi ad Beon ⁴ an impa'abak Apu Dios i dita'un tinanud Israel ya maphod hi pumpastolanmih tudan halunmi. ⁵ Ot daan mo ta idatyu datuwen bokeh i da'mi ta hituy pumboblayanmi ta adi mahapul an agwatanmi nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

⁶ Ya alyon Moses hinadan tinanud Gad ya tinanud Ruben di, Undan pohdonyun umohngong hitu ta palinglinggo ponyun um'umbun yaden eda mi'gubat tudan ibbayu? ⁷ Athina'e ya undan adiyu pahigaon nadan udum an ibbayun tinanud Israel ta adida umeh nan boblen indat Apu

Dios i dida? ⁸Nomnomonyun athinay inat handidan a'ammodyuh din nun'allungan ta'uh ad Kades-Barnea hidin hinnag'u dida ta eda tigon hidiyen boblen idat Apu Dios i dita'u. ⁹Ya hidin numbangngaddan immeh nan nundotal hi ad Eskol ta tinigoday a'at nan boble ya impahigada nadan ibba ta'un tinanud Israel an ume i diyen boble. ¹⁰Ta impabungotdah Apu Dios ta imbagean alyonay, ¹¹Gapu ta ma'id ha dinoldah nan abalina' ya an namin nadan inilpu' hi ad Egypt an baintiy (20) tawonda ya nadan mahuluk hi bainti (20) ya ma'id i dida ha mi'datong hinan boblen imbage' i Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob hi idat'un dida. ¹²Ta ammunah Kaleb an imbabalen Jepunneh an holag Kenis ya hi Joshua an imbabalen Nun te dida han nanongnan na'unud i ha'on an Dios.

¹³Ot inayun Moses an alyon di, Ta nunhiglay bungot Apu Dios hinadan a'ammodyun tinanud Israel ot pumbangngadon da'mih nan agge naboblayan. Ta e ami himmanawhawwangan hidih napat (40) di tawon ta inggana ot matedan namin nadan numbahul i Apu Dios. ¹⁴Ya ad uwani bo ya da'yun tinanud dadiyen a'ammodyu ya mamaonyuy bungot Apu Dios i dita'un tinanud Israel. ¹⁵Ot hi'on idinongyun mangunud i hiya ya iwalong da'yu mo bon Apu Dios hitun agge naboblayan. Ta da'yu moy lummuh adadaganyun namin an tinanud Israel.

¹⁶Ya alyonda i Moses di, Hay pinhodmi ya mangiphod ami ni' hi kulungan nadan animalmi ya ha punhituwan nadan ahawami ya imbabalemi. ¹⁷Mu da'mi ya nundadaan ami an mangipanguluh nadan ibbamin tinanud Israel ta ingganah onmi idatong didah nan eda pumboblayan. Mu ta ihamadmi ni' ha punhituwan tudan ahawami ya imbabalemi i ha binattuy aladna an boble ta wan mibaliwdah nadan tataguh tun nunlini'odan. ¹⁸Ya adi ami umanamut ta ingganah on an namin nadan ibbamin tinanud Israel ya midattandah pumboblayanda. ¹⁹Mu adimi mo namnamaon an waha midat i da'mih nan lutah dommang tun wangwang an nungngadan hi Jordan te wada moh tuwen punhituwanmi.

²⁰Ya alyon Moses i diday, Ot hi'on athidiy atonyu ta boddanganyu nadan ibbayun e mi'gubat ²¹hi dommang tun wangwang an nungngadan hi Jordan ta inggana hi pa'aanon Apu Dios an namin nadan binuhulyu ²²ta sakuponyu nadan boblehdi ya ahi ayu mohpe mumbangngad hitu ot mabalin hinaen inaliyu. Ta midat i da'yuh tuwen luta.

²³Mu ibahhoyu'e tuwali nan hinapityu ya mumbahul ayun Apu Dios ot umannung an nunhiglay adusaanyu. ²⁴Ot ta'omman ya ekayu ta eyu pun'iyamma ha punhituwan nadan ahawayu ya nadan imbabaleyu ya ha pangikulunganyuh nadan animalyu mu ta ipa'annungyun namin nadan hinapityu.

²⁵Ya nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya alyonday, Da'min baalmu ya atonmi nadan imbagam an atonmi. ²⁶Ta mabatida tudan ahawami

ya imbabalemi ya halunmih tun ad Gilead. ²⁷Mu da'min baalmu an mabalin an e mi'gubat ya umagwat amih dommangna ta e ami mi'gubat ta miyunnudan hinan imbagam i da'mi.

²⁸Ot ibagan Moses i da Eleasar ya hi Joshua ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ²⁹an alyonay, Hi'on an namin nadan linala'in tinanud Ruben ya tinanud Gad an mabalin an e mi'gubat ya mi'yalidan da'yu hi umagwatanyuh dommang tun wangwang an nungngadan hi Jordan ya nomnomnomyu ta nalpah'en sinakupyu mo nan boble ya mahapul an idatyun dida nan bobleh ad Gilead ta hidiyey midat i dida. ³⁰Mu ibahhoda'e tuwali ya mahapul an abulutonda nan idatyun dida an boble hi ad Kanaan.

³¹Ya alyon bon nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad di, Da'min baalmu ya unudonmi nadan imbagan Apu Dios hi atonmi. ³²Ta mi'ye amih nadan ibbamin umagwat hi ad Kanaan ta e ami mi'gubat. Mu hay idatyun da'mi hi pumboblayanmi ya hituwen bahhel nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

³³Ot ituddun mon Moses hinadan tinanud Gad ya tinanud Ruben ya nan godwan di tinanud Manasseh an imbabalen Joseph nan boblen numpatulul Sihon an tinanud Amor ya an namin nadan boblen nan patul an hi Og hi ad Basan ya niddum nan lutah nunlini"odanda.

³⁴Ta nadan tinanud Gad ya iniphodda nan bobleh ad Dibon ya hi ad Atarot ya hi ad Aroer ³⁵ya hi ad Atrot-Sopan ya hi ad Jaser ya hi ad Jogbehah ³⁶ya hi ad Bet-Nimrah ya hi ad Bet-Haran. Ta an namin datuwen boble ya inaladanda hi binattu ot iyammada boy kulungan nadan animalda. ³⁷Ya nadan tinanud Ruben ya hay bobleh imbangonda ya hi ad Hesbon ya hi ad Elealeh ya hi ad Kiriataim ³⁸ya hi ad Nebo ya hi ad Baal-Meon ya hi ad Sibmah. Ot ngadanandah balun ngadan dadiyen boblen imbangonda.

³⁹Ta nadan holag Makir an nalpuh nan tinanud Manasseh ya inipluydah ad Gilead ot abakonda ta impabtikda nadan nunhituhdin tinanud Amor. ⁴⁰Ot idat mon Moses hi ad Gilead i dida ta hidiy nunhituwanda. ⁴¹Ya nadan holag Jair an oha bon tinanud Manasseh ya inabakda nadan udum an boble ot ngadananda hi ad Habbot-Jair. ⁴²Ya hi Nobah ya inabakna nan boble hi ad Kenat ya nadan nunlini"odan an boble ot ngadanana ta hi ad Nobah.

Hay Nundaldalanan Nadan Tinanud Israel An Nihipun Hi Nakakandah Ad Egypt

33 ¹Hidin nakakda nadan tinanud Israel hi ad Egypt an impangulun da Moses i Aaron ²ya imbagan Apu Dios i Moses ta itudo'na nadan mahohonnod an ma'ma'at an mihipun hi akakandah ad Egypt.

³Ta hidin nakak nadan tinanud Israel hi ad Rameses hidih ad Egypt hidin mi'alimah algo hinan namangulun bulan an hidiye nan nabigat

hi nihwangandah ate hi ad Egypt ya ma'id ha takutdah nadan i Egypt an ta'on on mangmangmangonda dida. ⁴Te i diye ya e pun'ilubu' nadan i Egypt nadan panguluwan an linala'in imbabaledan pinaten Apu Dios i diyen nahdom ta mipatigon ma'id ha abalinan nadan diosda an mangihwang i dida.

⁵Ta nakakdah ad Rameses ot eda mun'allung hi ad Sukot.

⁶Ot taynandah ad Sukot ot umedah ad Etam ot mun'allungda bohdi hinan da'ging nan agge naboblayan. ⁷Ya hidin nakakdah ad Etam ot ibangngaddah ad Pi-Hahirod an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Baal-Sepon ot eda mun'allung hinan nihaggon hi ad Migdol.

⁸Ot makakda boh ad Pi-Hahirod ot agwatonda nan baybay an mumbolah ot umedah nan agge naboblayan. Ot dumanallananda hi tuluy algo hinan agge naboblayan hi ad Etam ot eda mun'allung hi ad Marah.

⁹Ot taynandah ad Marah ot umedah ad Elim an awadan di himpulut duwan (12) obob ya waday napitun (70) palma an kayiw ot mun'allungdahdi.

¹⁰Ot taynanda boh ad Elim ot eda mun'allung hi haggon nan baybay an mumbolah.

¹¹Ot makakda bohdi ot eda mun'allung hinan agge naboblayan an nungngadan hi Sin.

¹²Ot taynanda bo nan agge naboblayan an nungngadan hi Sin ot umedah ad Dopkah ot eda mun'allung hidi.

¹³Ot makakda bohdi ot eda mun'allung hi ad Alus.

¹⁴Ot taynanda boh ad Alus ot umedah ad Repidim ot mun'allungdahdi mu ma'id ha liting hi inumon nadan tatagu.

¹⁵Ot taynandah moh ad Repidim ot umedah nan agge naboblayan hi ad Sinai ot mun'allungda bohdi.

¹⁶Ot taynanda boh ad Sinai ot umedah ad Kibrot-Hattaabah ot mun'allungda bohdi.

¹⁷Ot ahida taynan hi ad Kibrot-Hataabah ot umedah ad Haserot ot mun'allungda bohdi.

¹⁸Ot makakda boh ad Haserot ot umedah ad Ritmah ot mun'allungda bohdi.

¹⁹Ot makakda boh ad Ritmah ot umedah ad Rimmon-Peres ot mun'allungda bohdi.

²⁰Ot makakda boh ad Rimmon-Peres ot umedah ad Libnah ot mun'allungda bohdi.

²¹Ot makakda bohdi ot umedah ad Rissah ot mun'allungda bohdi.

²²Ot makakdahdi ot umeda boh ad Kehelatah ot mun'allungda bohdi.

²³Ot makakdah ad Kehelatah ot umedah nan way billid an nungngadan hi Seper ot mun'allungda bohdi.

²⁴Ot makakda bohdi ot umedah ad Haradah ot mun'allungda bohdi.

25 Ot makakdah ad Haradah ot umedah ad Makhelot ot mun'allungda bohdi.

26 Ot makakda boh ad Makhelot ot umedah ad Tahat ot mun'allungda bohdi.

27 Ot makakda boh ad Tahat ot umedah ad Terah ot mun'allungda bohdi.

28 Ot makakda boh ad Terah ot umedah ad Mitkah ot mun'allungda bohdi.

29 Ot makakda boh ad Mitkah ot umedah ad Hasmonah ot mun'allungda bohdi.

30 Ot makakda boh ad Hasmonah ot eda umedah ad Moserot ot mun'allungda bohdi.

31 Ot makakda boh ad Moserat ot umedah ad Bene-Jaakan ot mun'allungda bohdi.

32 Ot makakda boh ad Bene-Jaakan ot umedah ad Hor-Haggidgad ot mun'allungda bohdi.

33 Ot makakda boh ad Hor-Haggidgad ot umedah ad Jotbatah ot mun'allungda bohdi.

34 Ot makakda boh ad Jotbatah ot umedah ad Abronah ot mun'allungda bohdi.

35 Ot makakda boh ad Abronah ot umedah ad Esion-Geber ot mun'allungda bohdi.

36 Ot makakda boh ad Esion-Geber ot umedah ad Kades hidih nan agge naboblayan an nungngadan hi Sin ot mun'allungda bohdi.

37 Ot taynanda boh ad Kades ot umedah nan way billid an nungngadan hi Hor an nihaggon hinan pogpog di ad Edom ot mun'allungda bohdi.

38 Ya hidin awadandahdi ya imbagan Apu Dios hinan padi an hi Aaron ta tikidonah diyen billid an nungngadan hi Hor. Ot hidiy atayanah din ohay algoy nibaluh din mi'alimah bulan yaden mi'anapat (40) moh tawon an nihipun hi nakakandah ad Egypt. 39 Ta hay tawon Aaron hidin natayanah nan billid an nungngadan hi Hor ya hinggahut ta baintit tulu (123).

40 Ya nan patul hi ad Arad an nunhituh nan negeb hi ad Kanaan ya dingngolnan tuwe nadan tinanud Israel.

41 Ot makakda mo nadan tinanud Israel hinan billid an nungngadan hi Hor ot umedah ad Salmonah ot mun'allungda bohdi.

42 Ot makakda boh ad Salmonah ot umedah ad Punon ot mun'allungda bohdi.

43 Ot makakda boh ad Punon ot umedah ad Obot ot mun'allungda bohdi.

44 Ot makakda bohdi ot umedah ad Iye-Abarim an da'ging di ad Moab ot mun'allungda bohdi. 45 Ot makakda boh ad Iyim ot umedah ad Dibon-Gad ot mun'allungda bohdi. 46 Ot makakda boh ad Dibon-Gad ot umedah ad Almon-Diblataim ot mun'allungda bohdi.

⁴⁷Ot makakda boh ad Almon-Diblataim ot umedah nadan billid an nungngadan hi Abarim an nihaggon hi ad Nebo ot mun'allungda bohdi.

⁴⁸Ot makakda bohdi ot umedah nan nundotal hi ad Moab an dommang di ad Jeriko an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ot mun'allungda bohdi. ⁴⁹Ta hidih nan nundotal hi ad Moab an haggon nan wangwang an nungngadan hi Jordan di nun'allunganda an nihipun hi ad Bet-Jesimot ta ingganah ad Abel-Sitim.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Atondan Mangubat Hi Ad Kanaan

⁵⁰Hidin nun'allungdah nan nundotal hi ad Moab an haggon nan wangwang an nungngadan hi Jordan an dommang di ad Jeriko ya alyon Apu Dios i Moses di, ⁵¹Ibagam hinadan tinanud Israel ta alyom di, Hay pangagwatanyuh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ayuh ad Kanaan ⁵²ya mahapul an pa'aanonyun namin nadan tatagun nunhituhdi. Ya numpa"ihyun namin nadan batu ya gumo' an tinagtaggu ya nadan iniphodan pundayawanda. ⁵³Te hidiyen boble ya indat'un da'yu ta punhituwanyu. ⁵⁴Ya hay atonyun mangipiyappong ya ibunutyu. Ta nadan dakdakkol an himpamu'un ya ong'ongal di midat hi punhituwanda. Ya nadan oh'ohhan himpahimpamu'un ya kittang di midat i dida hi pumboblayanda. Ot nan lutan mabunut nadan himpahimpamu'un ya hidiyey midat i dida.

⁵⁵Mu wada'e tuwali ha batiyonyuh nadan nunhituhdi ta mi'ibobledan da'yu ya nomnomnomonyu an lo'tat ya diday ay butah matayu onu ay pagit. Te diday mangdat hi pumpaligatanyu i diyen boblen punhituwanyu. ⁵⁶Ta nan ninomnom'un pundusa' i dida ya lo'tat mo ya da'yuy pangata'.

Hay Pogpog Nadan Nunlini"odan Di Ad Kanaan

34 ¹Alyon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan tinanud Israel ta alyom di, Hitun dumatnganyuh nan bobleh ad Kanaan an idat Apu Dios i da'yu ya datuwe nadan pogpog hi nunlini"odan.

³Hinan nangappit hi muyyadna ya milaggat di udum hinan agge naboblayan an nungngadan hi Sin an nihaggon hinan pogpog di ad Edom. Ya hay pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ya mhipun hi nangappit hi muyyadnah nan pogpog nan nunhiglay ahinan lobong ⁴ya inipluynah nangappit hinan muyyad nan matikid an nungngadan hi Akrabbim ya innayunah ad Sin ta ingganah nan muyyad di ad Kades-Barnea. Ya inipluynah ad Hasar-Addar ta ingganah ad Asmon. ⁵Ya inli"odnah ta umeh nan wa'el hi ad Egypt ya innayunah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

⁶Ya hay pogpogna boh nangappit hi alimuhan di algo ya nan da'ging nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

⁷Ya hay pogpogna hi nangappit hi huddo'na ya mihipun hinan baybay ta ingganah nan billid an nungngadan hi Hor. ⁸Ya innayunah ad Lebo-Hamat ta ingganah ad Sedad ⁹ya hi ad Sipron ta ingganah ad Hasar-Enan.

¹⁰Ya hay pogpognah nangappit hi tuluwan di algo ya mihipun hi ad Hasar-Enan ta ingganah ad Sepam. ¹¹Ya mihipun hi ad Sepam ya innayunah ad Riblah an nihaggon hi ad Ain ta ipluynah nan nabaktu an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan lobong an nungngadan hi Galilee. ¹²Ya inunudna nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ingganah nan pogpogna hinan nunhiglay ahinan lobong.

Ta danaey pogpog di midat i da'yu hi nunlini"odan diyen boble.

Hay Nangipiyappongan Moses Hinan Lutah Ad Kanaan

¹³Hi Moses ya imbaganah nadan tinanud Israel an alyonay, Hay atonyun mangogodwah nan luta ya punhiyamonu ta han godwa. Te hiyah naey imbagan Apu Dios ta midat hinan hiyam an tinanud Israel ya nan godwan di tinanud Manasseh. ¹⁴Te nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh ya nidat mo tuwalin dida nan punhituwanda. ¹⁵Ta danaen duwan tinanud ta han godwa ya hay nidat i dida ya nan nangappit hi tuluwan di algo hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an dommang di ad Jeriko.

Nadan Ap'apun Pinto' Apu Dios Hi Mangipiyappong Hinadan Luta

¹⁶Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁷Nadan linala'in pangiyukoda' hi mangipiyappong hinan luta i da'yun tinanud Israel ya nan padi an hi Eleasar ya hi Joshua an imbabalen Nun. ¹⁸Ya pot'onu boy ap'apuh nadan himpahimpamu'un ta bumoddangdan mangipiyappong hinan lutan midat i da'yu.

¹⁹Ta hay ap'apu hi napili ya hi Kaleb an imbabalen Jepunneh an tinanud Judah

²⁰ya hi Semuel an imbabalen Ammihud an tinanud Simeon

²¹ya hi Elidad an imbabalen Kislon an tinanud Benjamin

²²ya hi Bukki an imbabalen Dogli an tinanud Dan

²³ya hi Hanniel an imbabalen Epod an tinanud Manasseh an imbabalen Joseph

²⁴ya hi Kemuel an imbabalen Siptan di ap'apun nadan tinanud Ephraim an imbabalen bon Joseph

²⁵ya hi Elisapan an imbabalen Parnak di ap'apun nadan tinanud Sebulun

²⁶ya hi Paltiel an imbabalen Assan di ap'apun nadan tinanud Issakar

²⁷ya hi Ahihud an imbabalen Selomi di ap'apun nadan tinanud Aser

²⁸ya hi Pedalel an imbabalen Ammihud di ap'apun nadan tinanud Naptali.

²⁹Ta danae nadan linala'in nangibagaan Apu Dios hi bumoddang an mangiipyappong hinan godwogodwon nadan tinanud Israel an lutah ad Kanaan.

Hay E Punhituwan Nadan Tinanud Libay

35 ¹Hidin nun'allungan nadan tinanud Israel hinan nundotal hi ad Moab an dommang di ad Jeriko an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ya alyon Apu Dios i Moses di, ²Ibagam hinadan tinanud Israel ta idattanda nadan tinanud Libay hi punhituwanda ta mi'hitudah nadan nidat i da'yu an tinanud Israel ya indattanyu dida hi eda pumpastolan hinadan animalda hinan nunlini"odan di boble. ³Ta wada ha pumboblayanda ya ha eda pumpastolan hi baka ya kalnero ya nadan udum an animalda.

⁴Hay idatyu hi pumpastolan nadan tinanud Libay ya nan hinlibut limay (1,500) umpi di dinawwinah nan binattun alad nan boblen punhituwanda. ⁵Ya hay dinukken nan opat an da'ging nan pumpastolanda hi nangappit hi tuluwan di algo ya hi nangappit hi muyyadna ya hi nangappit hi huddo'na ya hi nangappit hi alimuhan di algo ya numpapaddung an hintutluy libuy (3,000) umpi an nagawwa nan boble an punhituwanda.

⁶Ya iddumyuy onom an boble hi idatyu i didan tinanud Libay ta waday bumtikan nadan waday pinatenan aggena inatta. Ya nat'on tuwali nan napat ta duwan (42) boble an idatyu an punhituwanda. ⁷Ta hay ngammutnan namin di boble hi idatyu i dida ya napat ta walu (48) an middum nan pumpastolanda. ⁸Ya hay boble hi idat di hinohhan da'yun tinanud hinadan i'ibayun tinanud Libay ya miyunnudan hi binillog di lutan nidat i da'yu. Ot nan tinanud an nidattan hi dakdakkol an boble ya ong'ongal boy idatda. Mu nan oh'ohhay nidat i dida ya kittang bo ha idatda.

Hay Bumtikan Nadan Waday Pinatena An Aggena Inatta

⁹Alyon bon Apu Dios i Moses di, ¹⁰Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel ta wa'et inagwatda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta dimmatongda moh nan bobleh ad Kanaan ¹¹ya pinilida doha hinadan boble ta bumtikan nadan waday pinatena an aggena inatta. ¹²Ta dadiyen boble di mabalin hi eda ipa"ayan ta mibaliwdah pangiballohan nadan tulang nan nate ta ingganah on malpah an mahumalya. ¹³Ta onom di boble hi idatyu ta bumtikan nadan pimmate an aggena inatta. ¹⁴Ta tuluy boble di idatyuh tun nangappit hi tuluwan di algo ya tulu boy boble di idatyu hi ad Kanaan an dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹⁵Ta dadiyen onom an boble di mabalin hi bumtikan nadan ibbayun tinanud Israel ya nadan udum an ni'iboble i da'yu an waday pinatena an aggena inatta.

¹⁶Mu hi'on inattan nan tagun pimmate an hay namatena ya gumo' ¹⁷onu batu ¹⁸onu kayiw ya mibilang hi pimmate ot mahapul bon mipapate. ¹⁹Ot nan mangi'awit ya mahapul an patayonah diyen pimmate hi ona akhupan. ²⁰Ya onha gapuh hihiwon di ohan tagu ya intulduna onu binalatno'nay ohan tagu ta nate ya mibilang hi pimmate. ²¹Ya athidi boh on gapuh bungot di ohan tagu ya nunhuntuknay ohan tagu ta nate ya mibilang hi pimmate ot mahapul bon mipapate. Ot nan mangi'awit ya liblin mamate i diyen pimmate hi'ona akhupan.

²²Mu hi'on agge inattan di ohan tagu ya nate nan intuludna onu nikna nan inibkahnann umat hi batu ²³onu aggena tinigo nan tagu ot oghona nan batu ta nateh diyen tagu ²⁴ot nadan tatagun ma'amung ya hahapitonda hi'on iballoh nan mangi'awit onu adi. ²⁵Ot nadan tatagu ya boddangandah diyen waday pinatena an aggena inatta ta bumtik hinan boblen bumtikan di waday pinatena an aggena inatta. Ta hidiy umohnongana ta ingganah on mate nan nabaktun padi.

²⁶Mu onha hidiyen binumtik an tagu ya tinaynana nan boblen ena nipa"ayan ²⁷ya inakhupan'en tuwalin nan mangi'awit ya pinatena ya agge nibilang hi pimmateh diyen nangi'awit. ²⁸Ta hiya nan mahapul an adi umaan i diyen boblen nipa"ayana. Mu nate'e nan nabaktun padi ya mabalin mohpen umanamut.

²⁹Ta danae nadan mahapul an un'unudonyu ya ta'on on nadan mahohonnod an tanudanyuh pidwana an ta'on on idanay eyu iha"adan.

³⁰Ya hay dusan nan pumate ya mipapate damdama hi'on wadaday muntistigu. Mu adi mabalin an mipapate hi'on oha ya ammuna nan tistigu.

³¹Ya adiyu abuluton nan ibayad nan pimmate ta panandinah nitaguwana. Te nan pimmate ya mahapul bon mipapate.

³²Ya athidi bon adiyu alan nan ibayad nan binumtik hinan boblen ipa"ayan di pimmate ta wan umanamut hi bobleda an ta'on on agge ni nate nan nabaktun padi.

³³Ot mahapul an athinay atonyu ta adi mabahbah nan bobleyu. Te mabahbah nan ohan boble hi'on waday pinateda ya adi ma'aan di bungot'un Dios hi'on adi mipapate nan pimmate. ³⁴Ot hiya nan adiyu bahbahon nan boblen punhituwanyu te ha'on an Dios ya wadaa' an mi'hitu i da'yun tinanud Israel.

Nadan Binabain Nidattan Hi Luta

36 ¹Indani ya nadan ap'apun di holag Gilead an imbabalen Makir an tinanud Manasseh an imbabalen Joseph ya immeda i Moses ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel. ²Ot alyonday, Apu Moses, maphod ta inunudmu nadan imbagan Apu Dios an atom an mangidat i da'mi hinadan lutan midat. Ot idatmu bo nan imbaganan

idatmuh nadan binabain holag din hi ibbamin hi Selopehad nan lutan midat i hiya. ³Mu hay oha ya mi'yahawada'eh nadan udum an tinanud Israel ya ma'aan i da'mih diyen lutan midat i dida. ⁴Ta madatngan'e mo nan tawon an pun'am'amlongan^s ya nanongnan middum hidiyen lutah nan lutan di ni'yahawaanda yaden dadiyen luta ya nidat hinadan a'ammodmi.

⁵Ya imbagan Apu Dios i Moses ta ibaganah nadan tinanud Israel an alyonay, Immannung peman hinaen imbagan nadan tinanud Joseph.

⁶Ot hay imbagan Apu Dios hinadan binabain holag Selopehad ya mabalin an mi'yahawadah nan pinhodda mu ta hinan pu'un an nalpuwan amada. ⁷Ta nan lutan midat i didan himpamu'un ya munnanong an adi miyaldan. ⁸Ta hiya nan an namin nadan binabai an waday lutah nidat i dida ya mahapul an nan didan himpamu'un di pi'yahawaanda. ⁹Ta munnanong nan lutan nipaboltan hinan a'ammodda an adi midalhin hi udum an tinanud.

¹⁰Ta nadan binabain holag Selopehad ya inunudda nan imbagan Apu Dios i Moses hi atonda. ¹¹Ta hay inahawada ya nadan amuna'on amada. Ya hay ngadan dadiyen binabai ya hi Mahlah ya hi Tirsah ya hi Hogleh ya hi Milkah ya hi Noah. ¹²Ot nan lutan nidat i dida ya nunnanong i didan tinanud Manasseh an imbabalen Joseph.

¹³Ta danae nadan imbagan Apu Dios i Moses hi awadandah nan nundotal hi ad Moab an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an dommang di ad Jeriko an mahapul an un'unudon nadan tinanud Israel.

Deuteronomy

Hay A'at Tuwen Liblu

Hay nipa'innila ituwen liblu ya nadan imbagabagan Moses hinadan tinanud Israel hi awadandah ad Moab an hidiye nan tugun Apu Dios i dida hidin eda immaninnabatan hinan agge naboblaysan ta deen agagga mo ya dumatongdah ad Kanaan.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangibagaan Apu Dios ta makakdah ad Sinai nadan tinanud Israel (Deuteronomy 1–4)
  2. Hay nangipidwaan Moses an nangibagah nadan tugun Apu Dios hinadan tinanud Israel (Deuteronomy 5–26)
  3. Hay tugun Moses hi atondah pangagwatandah nan wangwang an nungngadan hi Jordan (Deuteronomy 27–30)
  4. Hay nihukkatan Joshua i Moses (Deuteronomy 31)
  5. Nan kantan intuddun Moses (Deuteronomy 32)
  6. Hay nunwagahan Moses hinadan tatagu (Deuteronomy 33)
  7. Hay natayan Moses (Deuteronomy 34)
-

Hay Awadan Nadan Tinanud Israel Hinan Nihaggon Hi Ad Kanaan

1 ¹Hay nitudo' ituwen liblu ya nadan imbagabagan Moses hinadan tinanud Israel hidin immohnongandah nan agge naboblaysan an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. I diye ya nun'allungdah nan arabah an dommang^a di ad Sup an numbattanan di ad Paran ya nadan bobleh ad Topel ya hi ad Laban ya hi ad Haserot ya hi ad Disahab.

²Ya dallanon'e an ihipun hinan billid hi ad Horeb^b ta ingganah ad Kades-Barnea ya himpulut ohay (11) algo an i'wah nadan nabillid hi ad Edom.^c ³Mu nihipun hi nakakandah ad Egypt ya napat (40) di tawon ot ahida dumatong i diyen nun'allunganda.

---

^a **1:1** Hay alyon di udum an Biblia hinan dommang di ad Sup ya nihaggon hi ad Sup.

^b **1:2** Hay ohah ngadan nan billid hi ad Horeb ya hi ad Sinai. ^c **1:2** Hay ohah ngadan di ad Edom hinan Deuteronomy 1:9 ya hi ad Seir.

Ta hidin hopap di algho nan mi'apulut ohay (11) bulan i diyen mi'anapat (40) hi tawon hi nakakandah ad Egypt ya imbagan Moses hinadan tinanud Israel an namin nadan imbagan Apu Dios i hiya. ⁴Ya i diye ya nagibbuh mon pinateda nan patul di tinanud Amor an hi Sihon an numpatul hi ad Hesbon. Ya hi ad Edrey ya impapaten bon Apu Dios i dida hi Og an patul nadan i Basan an nunhituh ad Astarot. ⁵Ta hidin awadandah ad Moab an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya impa'innilan bon Moses nadan tugun Apu Dios hinadan tinanud Israel.

⁶Ta alyon Moses di, Hidin awadan ta'uh nan way billid hi ad Horeb ya alyon nan Dios an dayawon ta'u di, Nadne moy immohnonganyuh tun way billid. ⁷Makak ayu ta ume ayuh nadan nun'abillid an numbobl原因 nadan tinanud Amor ya hinadan nun'ihaggon an boble hinan arabah ya hinadan udum an nun'abillid an boble ya hinadan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya hinadan bobleh nan way baybay ya hinan negeb^d ya an namin nadan boblen di tinanud Kanaan ya nadan bobleh nan way billid an nungngadan hi Lebanon ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. ⁸Te an namin dadiyen boble ya idat'un da'yu ya hinadan tanudanyuh inggana. Te hiyay imbaga' i handidan a'ammodyu an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. Ot hiya nan ume ayu ta da'yuy munhituhdi.

Hay Namto'an Apu Dios Hinadan Mangipangpangulu

⁹Alyon bon Moses di, Hidin awadan ta'uh nan billid hi ad Sinai ya imbaga' an adi' abalanan an mangipadutu' i da'yun namin. ¹⁰Te nan Dios an dayawon ta'u ya impadakol dita'u ta umat ta'u hi dinakol di bittuwon hi ad lagud. ¹¹Ot hanat hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u ya padakkodakkolon dita'u ya winagahan dita'u an umat hinan imbagan tuwali. ¹²Mu inali' tuwali an nganney ato' an mangipanuh hinadan inomnomanyu ya nadan adiyu pun'u'unnudan hi'on ohaa' an mangat. ¹³Ta hiya nan imbaga' ta pot'onnyu dohah nadan linala'i an nun'anomnoman an waday lispitun di tatagu i dida hinadan himpahimpamu'un ta diday pumbalino' hi mun'ap'apu i da'yu. ¹⁴Ya alyonyuy, Maphod hinaeh aton ta'u. ¹⁵Ot hiya nan athidiy na'at ta wadaday pinto'u hi ukod an mangipanuh hi hinlibu (1,000) ya mangipanuh hi hinggahut (100) ya mangipanuh hi nabongle (50) ya mangipanuh hi himpulu (10) ya nada mohpen ap'apun di himpahimpamu'un. ¹⁶Ta dadiyen napili an mangipanuh hi tatagu ya imbaga' an tigonda ta ma'id ha pangipangngelandah nadan mihahapit. Ya nipto' di atondan mangipanuh an ta'on on nan mihahapit an gapuh adi pun'unnudan di ohan tinanud

^d 1:7 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna.

Israel hinan ni'iboblen da'yu. ¹⁷Ta ma'id nimpe ha pangipangngelanda an ta'on on kadangyan onu nawotwot. Ya ta adida tumakut hi aton nadan tatagu te hi Apu Dios di ud tamu i nae an indinolnan dida. Mu naen adida abalanan an ipanuh ya iyalidan ha'on. ¹⁸Ot ibaga' bon namin nadan mahapul hi atonyu.

**Hay Nannagandah Nadan Linala'in E Manigoh
A'at Nan Bobleh Ad Kanaan**

¹⁹Ya alyon bon Moses di, Hidin imbagan Apu Dios an makak ta'uh nan billid hi ad Horeb ya hidiyey inunud ta'u. Ot ipluy ta'uh nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Amor an ini'wa ta'uh nan damuna ya atatakut an agge naboblayan ta ingganaot dumatong ta'uh ad Kades-Barnea. ²⁰Ot alyo' i da'yuy, Dimmatong ta'u mo teeh tun nun'abillid an numboblayan nadan tinanud Amor an idat Apu Dios i dita'u. ²¹Ot tigonu tee nan indat Apu Dios i dita'u. Ot agayu ta ume ayu ta da'yuy munhituhdi te hidiyey imbagan Apu Dios i handidan a'ammod ta'u. Ot adi ayu tumakut ya adi ayu minomnoman. ²²Mu immali ayun ha'on ot alyonyuy, Indani ni' ta ituda' ta'u dohah nadan linala'i ta eda tigon di a'at diyen boble. Ta innilaon ta'u hi'on idanay maphod hi pangidalanan ta'un umehdi ya nganne i dadiyen boble di mamanguluh datngan ta'u. ²³Ot alyo' di maphod hidiyen imbagayu ta hiya nan pinto'u ha hinohhah nadan himpahimpamu'un. ²⁴Ot umeda ot tikidonda nan nun'abillid an boble ot ahida dumayyuh nan nundotal hi ad Eskol ta eda tinigoy a'atna. ²⁵Ot alanda dohah nan bungan di nitanom hidi ot ipatigodan dita'uh din numbangngadanda. Ot ibagadan dita'u an hidiyen idat Apu Dios i dita'u ya immannung an maphod an boble. ²⁶Mu inattan handidan a'ammodityu an agge inunud nan imbagan Apu Dios te aggeda pinhod an umehdi. ²⁷Ta way ohaon ahingongodo ya ahilililih nan awadana an alyonay, Ngalngalam di hihiwon Apu Dios i dita'u ta inyali dita'uhtu ta ahi dita'u ipapateh nadan tinanud Amor. ²⁸Ot undan attaon ta'un umehdi i ha athinay alyon tudan e nanigo i diyen boble. An alyonday nadan tataguhdi ya o'ongalda ya mun'abibikahda mu dita'u. Ya tinigoda bo udot anu nadan tinanud Anak an ayda kakabbakab. Ya o'ongal di bobleda an nun'atatagen ay adadatong hi ad lagud di aladda. ²⁹Mu imbaga' i didan adi ta'u tumakut. ³⁰Ot hi Apu Dios an dayawon ta'u ya hiyay mangipangulun dita'u. Ta abakona nadan tataguhdi an umat hinan tinigoyun inatnah ad Egypt. ³¹Ya inamtan ta'uy nangipapto'nan dita'uh nan agge naboblayan. Te nan pangat nan amah nan imbabalena ya hiyay ina'inatnan dita'u. Ot teen ad uwani ya indatong dita'un hiyahtu. ³²Mu ta'on on athidi ya aggeda damdama nundinol i Apu Dios ³³an ta'on on hiyay nangipangulun dita'uh nadan maphod an e ta'u pun'allungan te mapatal'e ya wada nan bugut ya nahdom'e on mundalang ta panilag

ta'u. ³⁴Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios hidin nangngolanah nan punliliyan nadan a'ammodyu. Ta hiya nan alyonay, ³⁵Ibaga' tee i da'yun tinanud an adi maphod di nomnomna an ma'id i da'yu ha mi'datong hinan boblen imbaga' i handidan a'ammodyu hi idat'un da'yu ³⁶ta ammunah Kaleb an imbabalen Jepunneh. Te hiya ya immannung an na'na'unnud i ha'on. Ot hiya ya nadan tanudanay mabalin an pangidata' hi udum hinan lutan diyen boblen ena tinigo.

Ya alyon Moses di, ³⁷Ya gapu i da'yu ya bimmungot boh Apu Dios i ha'on ot alyonay, Ta'on di he'a Moses ya adi'a dumatong i diyen boble. ³⁸Ta nan bimmoddaboddang i he'a an hi Joshua an imbabalen Nun di dumatong hidi. Ot tigom ta waday dinolnan mangipangpanguluh nadan tinanud Israel ta midat i didah diyen boble. ³⁹Ya nada'en imbabaleyun ma'id ni' ha innilada an alyonyuy alina ya alan nadan binuhulyu ya dida otahan di e mumboblehdi. ⁴⁰Mu da'yu'en a'ammodka ya ibangngadyuh nan baybay an mumbolah^e an i'wayuh nan agge naboblayan.

⁴¹Ot alyon bon Moses di, Nadan a'ammodyu ya alyonda mohpey, Abulutonmin numbahul amin Apu Dios. Ot ad uwani ya unudonmi nan imbagana ta e ami mi'gubat.

Ya nundandaanda mohpe nadan linala'i an alyondah on nalakah eda pi'gubatan. ⁴²Mu alyon Apu Dios i ha'on di, Ibagam an adi pamaag ya nangeda te adiya' mi'yen dida. Ot umannung an abakon nadan binuhulyu dida.

⁴³Ta hidiyey imbaga' i dida mu adida donglon ta ipilitda mohpe bon umen e mi'gubat hidih nan nun'abillid an boble. ⁴⁴Mu hidin immeda ya himmawwang nadan nunhituhdin tinanud Amor an ay dinakol di lumabung^f di dinakolda ta numpudugda dida an nihipun hinadan nun'abillid an boble hi ad Edom ta ingganah ad Hormah. ⁴⁵Ot ahida ibangngad ot kumgadan mumpaboddang i Apu Dios mu aggena timbal. ⁴⁶Ta hiya nan nadney nun'allungan ta'uh ad Kades.

Hay Nanguhuhan Moses Hi Na'na'at Hinan Eda Immaninnabatan

2 ¹Innayun bon Moses an alyon di, Hidin nakak ta'u ya inipluy ta'u mo boh nan baybay an mumbolah an ini'wa ta'uh nan agge naboblayan te hidiyey imbagan Apu Dios i ha'on. Ta nadney e ta'u immanin'innabatan hinan nun'abillid hi ad Edom.^g ²Ya lo'tat ya alyon Apu Dios di, ³Ipluyyuh nangappit hi huddo'na te nabayag ayun e limmani'odan ituwen nun'abillid an boble. ⁴Ot alyona boy, Ibagam i dida an hay pangiwanyu ya hinan boblen nadan tulangyun tinanud Esau an

^e 1:40 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag an wah pingngitna.   ^f 1:44 Nan lumabung ya dadiye nan hi inan di iyukan an dakkodakkol.   ^g 2:1 Hay ohah ngadan di ad Edom ya hi ad Seir.

numboble hi ad Edom. Manu te tumakutdan da'yu mu tigonyu damdama⁵ ta ma'id ha lummuh pi'gubatanyun dida. Te hi ad Edom ya indat'un dida. Ot adi mabalin hi idat'un da'yu ha ta'on on kittang hinan bobleda. ⁶Ot mahapul an bayadanyu nan kumpulnan makan an anyonyuhdi ya ta'on on nan liting an inumonyuhdi. ⁷Ot ha'on an Dios an dayawonyu ya winagaha' an namin nadan tinamuwanyu. Ot ipanapto' da'yuh napat (40) di tawon an eyu immaninnabatan hinan abillog an agge naboblayan. Ta hiya nan an namin di mahapulyu ya wada.

⁸Ot alyon Moses di, Ta hiyah diye nan nunla'uh ta'uh ad Edom an boblen nadan tulang ta'un tinanud Esau an agge ta'u inunud nan kalata hinan arabah^h an nalpuh ad Elat ya hi ad Esion-Geber. Ot ahi ta'u ipluy hinan agge naboblayan hi ad Moab.

⁹Ot alyon bon Apu Dios i ha'on di, Adiyu pabungoton nadan nunhituh ad Moab an tinanud Lot ta ma'id ha lummuh pangubatanda i da'yu. Te indat'un didah ad Ar an numboblayanda ot adi mabalin hi idat'un da'yu nan lutada.

Hay Namanguluh Nunhituh Nadan Boblen Nihaggon Hi Ad Kanaan

¹⁰Hay namangulun nunhituh ad Moab ya nadan Emim an dakkodakkol ya mun'abibikah an tatagu. Ya o'ongalda bon umatdah nadan tinanud Anak. ¹¹Ya hay ohah ngadan dadiyen o'ongal di ataguda ya Repaet an umatda nimpeh nadan tinanud Anak. Mu hay nungngadan nadan i Moab i dida ya Emim. ¹²Ya hay nunhitu ni' boh ad Edom ya nadan Horim mu numpaten nadan tinanud Esau dida ot diday mihukkat i diyen numboblayanda. Ta athidi boy aton ta'un tinanud Israel hinadan nunhituh ad Kanaan.

¹³Ya inalin bon Moses di, Indani ya alyon bon Apu Dios di, Agwatonyu nan wa'el an nungngadan hi Sered.

Ta hiyay inat ta'u. ¹⁴Ta nihipun hidin dimmatongan ta'uh ad Kades-Barnea ta inggana i diyen nangagwatan ta'uh nan wa'el an nungngadan hi Sered ya nala'uh di tulumpulut waluy (38) tawon. Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios an alyonay inggana hi matedan namin nadan mabalin an mi'gubat. ¹⁵Ta hi Apu Dios di nangahinut an nundusan dida ta inggana ot matedan namin.

¹⁶Ya hidin nateda mon namin nadan mabalin an e mi'gubat an a'ammodyu ¹⁷ya inalin Apu Dios i ha'on di, ¹⁸Mabalin mohpen mala'uh ayuh ad Moab an i'wayuh nan boble hi ad Ar. ¹⁹Ya dimmatong ayu'eh awadan nadan tinanud Ammon ya tigonyu ta adiyu gubaton dida te ma'id damdama ha idat'un da'yuh nan lutan nidat hinadan tinanud Lot. ²⁰Ya hidiyen boble ya hay nunhitu ni' hidi ya nadan Repaet. Mu hay

---

^h 2:8 Nan arabah ya hidiye nan napudut an lutah nangappit hi huddo'na.

nungngadan nadan tinanud Ammon i dida ya Samsummi. ²¹Ya nada'en Samsummi ya dakolda ya mun'abibikahda ya o'ongaldan umatdah didan tinanud Anak. Mu binoddangan Apu Dios nadan tinanud Ammon ta dinadagda dadiye ot diday mihukkat an numboblehdi. ²²Ya athidi boy inat Apu Dios hinadan Horim an numbobleh ad Edom an numpaten nimpén nadan tinanud Esau dida ot diday mihukkat an numboblehdi ta ingganah ad uwani. ²³Ya athidi boy inat nadan tatagun nalpuh ad Krete an ginubatda nadan Abbim ot dadagonda dida ta diday nihukkat an numbobleh ad Gaza.

Hay Nanguhuan Moses Hi Nangabakandah Nan Patul An Hi Sihon

²⁴Alyon bon Moses di, Hidin lina"uhan ta'uh ad Moab ya inalin bon Apu Dios di, Agwatonyu nan bihhang an nungngadan hi Arnon ta eyu gubaton nan patul an hi Sihon hi ad Hesbon an didah nadan tatagunan tinanud Amor. Ot nomnomnomonyu an pangabakon da'yu i ha'on an Dios ta wan da'yuy mumbobleh nan numboblayanda.

²⁵Ya hidi boy nangalyan Apu Dios di, Mihipun hi ad uwani ya an naminday mangngol hinan a'atyun tinanud Israel ya wadao' di takutda i da'yu ta ta'on on ammuna ha pangngolandah ngadanyu on munggayonggongdah takutda.

²⁶Ta hidin nipto' ta'uh nan agge naboblayan hi ad Kedomot ot honago' di e mi'hapit hinan patul an hi Sihon hi ad Hesbon ta wan maphod di pi'hayyupan ta'un dida ²⁷ta iyabulutnah luma"uhan ta'uh bobleda. Ta ma"i'd ha aton ta'un dida ta nan kalata ya abuh di pangi'wan ta'u. ²⁸Ya imbaga ta'u bon bayadan ta'u nadan makan an anon ta'uh bobleda ya nan inumon ta'u mu ta i'wa ta'uh nan kalata ²⁹an umat hi inat nadan tinanud Esau an nunhituh ad Edom ya ta'on on nadan tinanud Moab hidih ad Ar an impa'wa dita'uh nan numboblayanda ta mabalin an agwatón ta'u nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ta'uh nan boblen inalin Apu Dios hi idatnan dita'u. ³⁰Mu hi Sihon an patul hi ad Hesbon ya aggena inyabulut an i'wa ta'uh bobleda te hi Apu Dios ya numbalinonah mungngohe ta way aton ta'un mangabak i hiya ta bagiyon ta'u nan numboblayanda. ³¹Ya inalin bon Apu Dios di, Nomnomnomonyun ipa'abak'un da'yu nan patul an hi Sihon ta da'yun tinanud Israel moy mumboblehdi hi inggana. Ot ume ayu ta eyu gubaton dida ta da'yuy mumboblehdi.

³²Ya hidin wa ta'uh ad Jahas ya immalih Sihon ya nadan tindaluna ot gubaton dita'u. ³³Mu impa'abak nan Dios an dayawon ta'u dida te pinate ta'u didan namin an ta'on on nadan linala'in imbabalen Sihon. ³⁴Ot e ta'u bo pumpa"ih nadan numpunhituwanda ot pumpate ta'u nadan tataguhdin minamakilog ya ta'on on nadan u"unga ya nadan binabai ta ma"i'd ha oha i dida hi binati ta'u. ³⁵Ot pun'ala ta'un namin nadan halunda ya nadan

nun'abalol an gina'uda. ³⁶Ta inyabulut Apu Dios di e ta'u nanadagan hinadan nahohonnod an boble an nihipun hi ad Aroer hidih nan da'ging nan wangwang an nungngadan hi Arnon ta ingganah ad Gilead. ³⁷Mu agge ta'u impatnan immeh nan numboblaysan nadan tinanud Ammon hidih nan da'ging di wangwang an nungngadan hi Jabbok ya ta'on on nan nun'abillid an bobleda te impagol Apu Dios.

Hay Nangabakan Nadan Tinanud Israel I Da Og An Patul Hi Ad Basan

3 ¹Inalin bon Moses hinadan ibbanan tinanud Israel di, Hidin pinate ta'u nan patul an hi Sihon ot ipluy ta'u boh ad Basan. Ya impangulun nan patul hi ad Basan an hi Og nadan tindaluna ot gubaton dita'uh nan boble hi ad Edrey. ²Mu alyon Apu Dios i ha'on di, Adi ayu tumakut i Og ya nadan tindaluna. Te ipa'abak'u dida i da'yu ta bagiyonyun namin nadan numboblaysanda. Ot atonyun dida nan umat hinan inatyuh nan patul nadan tinanud Amor an hi Sihon hi ad Hesbon. ³Ta athidiy na'at an impa'abak Apu Dios i dita'u nan patul an hi Og ya nadan tatagu te pinate ta'u didan namin. ⁴Ot abakon ta'un namin nadan nanom (60) an bobleh ad Argob hi ad Basan an numpatulana ⁵an ta'on on nun'atatagey aladda ya gumo' di geytda ya dakigda. Ot ilagat ta'u nadan agge nun'aladadan an bobleda. ⁶Ta dinadag ta'un namin nadan numpatulana Og hi ad Basan an umat nimpeh din nangat ta'uh ad Hesbon an numpatulana Sihon. Te numpate ta'un namin nadan bimmoble an linala'i ya binabai ya u'unga. ⁷Ot pun'ala ta'un namin nadan halunda ya nadan nun'abalol an gina'uda. ⁸Ta inabak ta'un namin nimpe nadan boblen dadiyen duwan patul di tinanud Amor hituh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta inabak ta'u didan mihipun hinan bihhang an nungngadan hi Arnon ta ingganah nan billid an nungngadan hi Hermon. ⁹Nan billid an nungngadan hi Hermon ya hay pungngadan nadan i Sidon ya Sirion mu hay pungngadan nadan tinanud Amor ya Senir. ¹⁰Ta hay sinakup ta'u mo ya an namin nadan numpatulana Og an bobleh nan nundotal hi ad Gilead ya hi ad Basan ta ingganah ad Salekah ya hi ad Edrey. ¹¹Ya hi Og an patul hi ad Basan ya hiyay na'udih nadan o'ongal di atagudan holag Repaet. Ya anakkaya an hay inyammada'e hi alo'ana ya nan gumo' an mahuluk hi himpulut tuluy (13) umpiy dinukkena ya onom di umpiy binilloгна. Ya ingganah ad uwani ya wahdi hi ad Rabbah an boblen nadan tinanud Ammon.

Hay Nangidatan Moses I Dadiyen Inabakdan Boble

¹²Ta danaen boblen inabak ta'u di indat'uh nadan tinanud Ruben ya nadan tinanud Gad an mihipun hinan bihhang an nungngadan hi Arnon an nangappit hi huddo' di ad Aroer ta ingganah nan godwan nan nun'abillid an boble hi ad Gilead ya nadan bobleh nunlini'odana. ¹³Ya nan godwana an

niddum hinadan bobleh ad Basan an numpatuluan Og di indat'uh godwan nan tinanud Manasseh. Nadan bobleh ad Argob hi ad Basan ya na'innilan numboblaysan nadan holag Repaet. ¹⁴Ta hi Jair an tinanud Manasseh ya sinakupnan namin hidiyen bobleh ad Argob hi ad Basan ta ingganah nan pogpog di boblen nadan tinanud Gesur ya nadan tinanud Maakah. Ot ingadanay ngadana ta ingganah ad uwani ya hay ngadana ya hi ad Habbot-Jair. ¹⁵Ot idat'uh ad Gilead hinadan holag Makir. ¹⁶Ya hay indat'u nimpoh nadan tinanud Ruben ya nadan tinanud Gad ya nadan udum an boble hi ad Gilead ta ingganah nan bihhang an nungngadan hi Arnon. Ya hay gawwan diyen bihhang di pogpog nan boble ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jabbok an hidiyey pogpog nan numboblaysan nadan tinanud Ammon. ¹⁷Ya hay pogpognah nangappit hi alimuhan di algo ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya niddum bo nan lobong an nungngadan hi Galilee ta ingganah nan nunhiglay ahinan lobong hi nangappit hi muyyadna. Ya nilaggat bo nan pu'un nan billid an nungngadan hi Pisgah hi nangappit hi tuluwan di algo. ¹⁸Ot ibaga' i da'yu an indat Apu Dios i da'yu datuwen boble ta pumboblayanyu. Mu mahapul an nadan linala'in mabalin an e mi'gubat ya mundadaan ayu ta ipanguluyu nadan ibbayun tinanud Israel ta agwatonyu nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹⁹Mu nada'en ahawayu ya nadan imbabaleyu ya nadan dakol an halunyu ya mabatidah tun boblehtu an nidat i da'yun pumboblayanyu. ²⁰Ta eyu boddangan nadan ibbayun tinanud Israel ta sakuponyu nadan boblen indat Apu Dios i dita'u hi dommang tun wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta nagibbuh'e an malinggopda mo nadan ibbayu ya ahi ayu mohpe umanamut ituwen boblen nidat i da'yu.

²¹Ot ibaga' i Joshua an alyo' di, He'a ya tinigom an namin nadan inat Apu Dios hinan duwan patul an hi Og ya hi Sihon. Ot athidi boy atonah nadan patul ya nadan pun'ap'apuwanda an umayanyu. ²²Ot adi ayu tumakut hinadan tatagu i dadiye te hi Apu Dios an dayawon ta'u di mangubat i dida.

Hay Agge Nangiyabulutan Apu Dios Hi Dumatngan Moses Hi Ad Kanaan

²³Alyon bon Moses di, Idiye ya numpahpahmo'a' i Apu Dios an alyo' di, ²⁴He'a Apu Dios an na'abbaktu ya datuwen na'na'at an impatigom i ha'on an baalmu ya datuwe nadan dakol an atom an mangipatigoh nan ongal an abalinam. Te ma'id tuwali ha udum hi mabalin hi mangat hinadan atom. ²⁵Ot iyabulutmu bahan, Apu Dios, ta mi'yagwata' hitun wangwang an nungngadan hi Jordan ta e' tigon di a'at nan malumong an lutah dommangna ya nadan nun'abillid an mapmaphod an boble ya nadan billid an nungngadan hi Lebanon.

²⁶Mu gapuh nadan a'ammodyu ya bimmungot hi Apu Dios i ha'on ot adina iyabulut nan imbaga' an onnot on alyonay ammuna ta adi'

anu ipidpidwan ibagah diyen hiya. ²⁷Ot alyonay umeya' anu hinan uhhun nan billid an nungngadan hi Pisgah ta hidiy pummangmanga' hinan nunlini'odan di ad Kanaan te adi mabalin hi pa'agwatona' hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. ²⁸Ya alyona boy ibaga' anu i Joshua ta hiyay mihukkat i ha'on ya inhapita' ta waday dinolnan mangipangulun da'yun e munhituhdi. ²⁹Ot miha'ad ta'uhdih nan nundotal an dommang di ad Bet-Peor.

**Hay Nangibagaan Moses Hinadan Tinanud
Israel Ta Un'udondah Apu Dios**

4 ¹Alyon Moses hinadan ibbanan tinanud Israel di, Hanat ihamadyun donglon datuwen tugun ya tuatudun ipa'innila' i da'yu. Ta datuway un'unudonyu ta wan datnganyu nan boblen idat Apu Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u. ²Ot adiyu udman ya adiyu kulangan datuwen tugun nan Dios an dayawon ta'u an impa'innila' i da'yu ta un'unudonyu. ³Te tinigoyu din inat Apu Dios hinan billid an nungngadan hi Baal-Peorⁱ an impapatenan namin nadan ibba ta'un nundayaw hinan dios an hi Baal. ⁴Mu an namin ayun nanginaynayun an nangun'unud i Apu Dios ya nanongnan matagu ayu ta ingganah ad uwani. ⁵Nomnomnomonyu an ha'on ya intuddu' an namin nadan tugun Apu Dios i da'yu ta inunud'u nan imbagaana. Ot hanat hiyay inaynayyun unudon hinan boblen umayanyu. ⁶Te ihamadyu'e an un'unudon ya mipatigoh tatagu hinadan udum an boble an nanomnoman ayu ya nun'alala'ing ayu ta hiya nan alyonday, Ongal di abalanan nadan tatagu i danaen boble te nun'anomnomanda ya nun'alala'ingda.

⁷Undan waha boble tuwali hi nihaggon nan dios an un'unudonda i dida an umat i dita'u. Hi Apu Dios an dayawon ta'u ya wadawadan bumoddang i dita'uh on ta'u mundasal i hiya. ⁸Ya athidin ma"i^d ha udum hi boble hi waday nipto' an tugun an un'unudonda an umat hinadan intugun'un da'yuh ad uwani.

⁹Mu ta'on on athidi ya gahin damdamah on halipodpodonyu ta adiyu linglingon nadan tinannigoyun inat Apu Dios i dita'u. Ya mahapul an ipa'innilayuh nadan imbabaleyu ta hiya boy ipa'inniladah nadan imbabaleda. ¹⁰Ya namamah din awadan ta'uh nan billid hi ad Horeb an awadan Apu Dios ot alyonan ha'on di, Ayagam nadan tatagu ta mihaggondan ha'on ta donglonda nadan ibaga' i dida. Ta wan waday takutdan adi mangun'unud i ha'on ya ta itudtududah nadan imbabaleda nadan tugun'u. ¹¹Ya hidin na'amungan ta'uh nan pu'un nan billid ya tinigo ta'un mundalang nan billid. Ya malanglanggiyab nan apuy hi ad lagud ya nihophop hinan billid han mangitit an bugut ta himmilong.

¹²Ya indani ya dingngol ta'uy hapit Apu Dios an nalpuh nan mundalang an apuy mu agge ta'u tinigoy umatana.^j ¹³Ta imbagana i dita'u nadan pohdonan aton i dita'u ya nadan himpulun (10) tuguna an imbagana an un'unudon ta'u. Ot itudo'nah nan duwan nadampillag an batu. ¹⁴Ot ibaganan ha'on ta ituddu' i da'yu nadan tuguna ya tudtuduna an mahapul an un'unudonyu hi dumatnganyuh nan pumboblayanyu.

Mipagol Di Mundayaw Hinadan Umat Hi Bulul

¹⁵Innayun bon Moses an alyon di, Hidin himmapitan Apu Dios i dita'uh nan gawwan di apuy hidih nan billid hi ad Horeb ya agge ta'u nimpe tinigoy a'atna. Ot nomnomnomonyu ¹⁶ta adiyu bahbahon nan niyatanyun Apu Dios an lummu nan pangiphodanyuh nadan ibilangyuh diosyu an kumpulnan ing'ingoh di lala'i onu babai ¹⁷onu animal onu hamuti ¹⁸onu nadan kumpulnan kumadap hinan luta ya ta'on on nadan ekan hinan nalitingan. ¹⁹Ya tinangadyu'e bo nan algo ya nan bulan ya nadan bittuwon ya nadan kumpulnan matigoh ad lagud ya tigonyu ta adi ayu mabaliyan ya dinawayyu dadiyen inyamman Apu Dios an ta'on on dayawon di udum an tagagu. ²⁰Mu da'yu ya bokon athidi te ingkak dita'u i Apu Dios hi ad Egypt an nunholholtapan ta'u ta wan mumbalin ta'u hi tataguna an ibilangnah nabalol an odona an umat hinan niyatan ta'un hiyah ad uwani. ²¹Mu hi Apu Dios ya bimmungot nimpe i ha'on an gapuh nadan a'ammodyu. Ta hiya nan imbaganan adi mabalin hi agwato' nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta adi' mo datngan nan maphod an boblen idatnan da'yuh pumboblayanyu. ²²Ot hitu moy ataya' ta adiya' mi'yalin da'yu. Mu da'yu ya agwatonyu nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta datnganyuh diyen maphod an boble ta da'yuy munhituhdi. ²³Ot tigonyu nimpe ta adiyu iwalong nan imbagan Apu Dios an dayawon ta'u. Ta adi ayu nimpe mangiyamma hi kumpulnan umat hi bulul hi dayawonyu. Te nunhiglay pangipagol Apu Dios i dadiye. ²⁴Ta ma'idona nan mangathidi ta umat hi aton nan apuy. Te adina ahan pohdon an waday udum hi dayawon ta'u.

²⁵Ya padana' i da'yu an hitun wadada moy imbabaleyu ya apapuyu ta madney iha"adanyu i diyen boble ya hanat nanongnan adi ayu nimpe mangiyammah kumpulnan bulul hi dayawonyu. Te atonyu'ehdi ya pabungotonyuh Apu Dios. ²⁶Ot ad uwanin algo ya ibaga' ta tistiguwan da'yu hi ad lagud ya tun luta an hi'on adiyu unudon tudan imbaga' ya adi madney iha"adanyuhdi te mi'baga ayun madadag i diyen boblen eyu punhituwan i ha na'omtang. ²⁷Ta iwakat da'yu i Apu Dios hi abobboble. Ta ammuna ha oh'ohhan da'yu hi mabati. ²⁸Ta hinan iyayanyuh abobboble di pundayawanyuh nadan inyamman di tagu an dayawonda an

batu onu kayiw an adi tumigoy matada ya adi midngol di ingada ya adida mangan ya ma'id ha hunghungonda. ²⁹Mu hi'on hi awadanyu i dadiyen boble ya adi ayu mangmanghop an e munhapul hinan Dios an dayawon ta'u ya donglon da'yun hiya hi'on hiya ahan di ihamadyun hama'on.

³⁰Ot udum'eh algo ta ma'at i da'yu danaen punligatanyu ya innila' an nomnomonyun mumbanggad ta hiyay un'unudonyu. ³¹Te hi Apu Dios an dayawon ta'u ya ongal di homo'na. Ot adi da'yu inganuy ya adi da'yu dadagon i hiya. Ya adina linglingon nadan imbagana i handidan a'ammodyu an atona i da'yu.

Oha Ya Abuh Hi Apu Dios

³²Alyon bon Moses di, Nhipun hi nunlumuwan Apu Dios hi taguh tun luta ya on waday innilayu onu dingngolyu hi umat hinan nakaskasda'aw an nangipapto' Apu Dios i dita'u? ³³Ya undan waday udum hi himpamobleh nangngol hi hapit Apu Dios an nalpuh nan mundalang an apuy ya nanongnan mataguda? ³⁴Ya ma'id bo ha udum hi dios hi ingkakna ha himpamoble hi numbalin hi himbut di udum an boble ot pumbalinona didah tataguna. Ot tinannigo ta'u nan ongal an abalinan Apu Dios an nhipun hi nakakanmih nadan a'ammodyu hi ad Egypt. Ya dakol di napatnaan ta'u ya tinigotigo ta'uy nakaskasda'aw an inatna an nangubat hi udum ya nadan ma'id ha nipadpaddunganan nangipapto'na i dita'u ya nadan udum an atatakut an na'na'at.

³⁵Impatigon Apu Dios danaen dita'u ta wan innilaon ta'un hiya ya abuh di nahamad an Dios an ma'id ha udum.^k ³⁶Ot ipadngolnan dita'uy hapitnan nalpuh ad abunyan ta way aton ta'un matudduwan. Ot ipatigona bon dita'u nan apuy an mundalang an nalpuwan di hapitna. ³⁷Ya gapu boh namhodna i handidan a'ammod ta'u ya dita'un tinanudanday pinto'na. Ta gapuh nan ongal an abalinana ya nan niddumana i dita'u ya ingkak dita'uh ad Egypt. ³⁸Ot ten ad uwani ya dolahona nadan tatagun ong'ongngal di abalinanda mu da'yu ta da'yuy pangidatanah nadan bobleda. ³⁹Ot hanat nomnomnomonyuh Apu Dios ta adiyu linglingon an hiya ya abuh di madayaw hi ad abunyan ya hitun luta an ma'id ha udum. ⁴⁰Ot inaynayunyule nimpun un'unudon nadan tugun ya tutuduna an impa'innila' i da'yuh ad uwani ya minaynayun an pumhod ayu ya athidi boh nadan imbabaleyu. Ya nanongnan malinggop ayun munhituh nan boblen idat Apu Dios an dayawonyu i da'yuh inggana.

Nadan Boblen Mabalin An Bumptikan Nadan Pimmaten Aggeda Inatta

⁴¹Hidin nagibbuh an himmapit hi Moses hinadan tatagu ot pilionay tulun bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang

^k 4:35 Mark 12:32

an nungngadan hi Jordan ⁴²ta bumtikan nadan waday pinatena an aggena inatta. Ta binumtik'e i datuwen boble ya mihwang. ⁴³Ot nadan tinanud Ruben ya hay mabalin hi eda ipa"ayan ya nan nundotal an agge naboblaysan hi ad Beser. Ya hay bumtikan'en nadan tinanud Gad ya hi ad Ramot hi ad Gilead. Ya hanada'en tinanud Manasseh ya hi ad Golan hidih ad Basan di bumtikanda.

⁴⁴Ta danaey imbagabagan Moses an tugun Apu Dios hinadan tinanud Israel. ⁴⁵Ot mahapul an un'unudonda nadan tugun ya tutdudun Apu Dios an imbagan Moses i dida hi nalpuwandah ad Egypt ⁴⁶ot mun'allungda hinan nundotal an nihaggon hi ad Bet-Peor an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan an boblen nan patul di tinanud Amor an hi Sihon an numpatul hi ad Hesbon. Mu inabak da Moses ya nadan ibbanan tinanud Israel dida hi nalpuwandah ad Egypt. ⁴⁷Ot sakuponda bo nan boblen ni' nan patul an hi Og hi ad Basan. Datuwen duwan patul ya dida nadan patul nadan tinanud Amor an nunhitsu i dadiyen bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ⁴⁸Ya hay niddum i datuwen boble ya an namin nadan boble an mihipun hi ad Aroer an da'ging nan bihhang an nungngadan hi Arnon ta ingganah nan billid an nungngadan hi Siyon an hay ohah ngadana ya Hermon. ⁴⁹Ya niddum an namin nan arabah hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ingganah nan nunhiglay ahinan lobong an da"ul nan billid an nungngadan hi Pisgah.

Nan Himpulun Tugun Apu Dios
(Hay Nakakan 20:1-17)

5 ¹Inayagan bon Moses nadan ibbanan tinanud Israel ot alyonay, Da'yun i'iba' an tinanud Israel, hanat pa'addonglonyu tudan ipa'innila' an tugun Apu Dios ya nadan tutduduna. Ta ihamadyun adalon ta un'unudonyu datuwen namin. ²Te hi awadan ta'uh nan billid hi ad Horeb ya waday imbagan Apu Dios an dayawon ta'u hi atona i dita'u. ³Ta bokon ammuna nadan a'ammodyu hi nangibagaana te dita'un namin an mataguh ad uwani. ⁴Te dingngol ta'un himmapit i dita'uh nan way mundalang an apuy hinan billid. ⁵Ya gapu ta adiyu pohdon an umeh nan billid te tumakut ayuh nan apuy ya ha'on di nangita'dog i da'yu i Apu Dios.

Ta nan imbagana ya hiyay imbaga' i da'yu. Ot datuwey inalina an alyonay, ⁶Ha'on hi Apu Dios an dayawonyu an nangikak i da'yuh ad Egypt an nihbutanyu. ⁷Ot mahapul an ma"id ha udum hi ibilangyuh dios hi dayawonyu ta ha'on ya abuh. ⁸Ta adi ayu mangiyamma hi dayawonyu hi tinagtaggu onu ing'ingoh di kumpulnan wah ad lagud onu hitun luta onu hi dallom nan nalitingan. ⁹Adi mabalin an e ayu munyu"ung ta

dayawonyu dida. Te ha'on an hi Apu Dios an dayawonyu ya adi' iyabulut an waday udum hi dayawonyu. Te dusao' nadan e mundayaw hi udum an ta'on on nadan tanudanda hi ingganah nan mi'apat an tinanud. ¹⁰Mu hinadan naminhod i ha'on an un'unudonda nadan tugun'u ya ipatigo' boy pamhod'un dida ya hinadan tanudandah inggana. ¹¹Ya mahapul an adi nalgom di pangiyusalanyuh ngadan'u an Dios an dayawonyu te ha'on an Dios ya dusao' nan tagun mangathidi.

¹²Tigonyu ta ngilinyu nan Habadun tungo ta ibilangyuh niyappit i ha'on te hiya tuwaliy intugun'un Dios i da'yu. ¹³Te onom di algoy mabalin hi puntamuwanyu. ¹⁴Mu hinan mi'apitun algo ya pun'iblayanyu ta pundayawanyun ha'on an Dios. Ot mahapul an ma'id ha muntamu i da'yu an ta'on on nadan imbabaleyu ya baalyu ya bakayu ya dongkiyu ya ta'on on nadan udum an animalyu onu nadan ni'iboble i da'yu ta way atonyun mun'iblen namin. ¹⁵Nomnomnomyu an da'yu ya nihbut ayu ni' hi ad Egypt mu ha'on an Dios an dayawonyu ya ingkak da'yuhdi an gapuh nan ongal an abalina'. Ot hiya nan imbaga' i da'yu an mahapul an ngilinyu nan mi'apituh algo ta mun'ible ayu.

¹⁶Ya mahapul bon mumpada'ul ayuh nan hi amayu ya hi inayu ta wan minaynayun an pumhod ayu ya madmadney pi'taguwanyu ya malinggop ayuh nan boblen idat'un da'yu.

¹⁷Ya adi ayu pumate.^l

¹⁸Ya adi ayu umiluktap.^m

¹⁹Ya adi ayu mangako.ⁿ

²⁰Ya muntistigu ayu'e ya bokon nan agge immannung di ibagayu hi inat nadan ibbayu. ²¹Ya adiyu omnawan nan ahawan di ibbayun tagu. Ya ta'on on nan baleda onu lutada onu himbutda onu nadan animalda an umat hi baka ya dongki ya nadan udum an wadan dida ya adiyu omnawan.

²²Ta danae nadan tugun Apu Dios an inlotnan imbagan dita'un namin an tinanud Israel hidih nan way mundalang an apuy hinan billid an nahu'mutan hi bugut ta nanginhihilog. Ot itudo'nah nan duwan nadampillag an batu ot idatnan ha'on. ²³Mu hidin dingngolyuy hapit Apu Dios hinan mundalang an billid an himmilong hi ahuk ya immali nadan ap'apu i ha'on ²⁴ot alyonday, Anakkaya an impatigon Apu Dios i dita'uy a'at di anabaktuna ya binangna. Ya dingngolmiy hapitnan nalpuh nan mundalang an apuy. Ot ad uwanin algo ya tinigomin mabalin an adi ta'u mate an ta'on on humapit hi Apu Dios i dita'u. ²⁵Mu onha ipidwanan humapit i dita'u ot adi mibahhon mate ta'u. Te himmapit'eh Apu Dios ya nunhigla nan apuy ya alina ya ginhob dita'u. ²⁶Te ma'id ha udum hi taguh dingngolnay hapit Apu Dios an malpuh nan mundalang an apuy

^l 5:17 Matthew 5:21   ^m 5:18 Matthew 5:27   ⁿ 5:19 Roma 13:9

ya matagudan umat i dita'u. ²⁷Ot he'a bahan di umen e mihaggon hidi ta donglom an namin nan ibagan Apu Dios. Ya ahi'a umali ta ipa'innilam i da'mi ot donglonmi ya un'unudonmi.

²⁸Ta hi Apu Dios ya imbaganan ha'on an alyonay, Dingngol'un namin nan imbagan nadan tatagun he'a ya nipto'. ²⁹Ot pohdo' an adi maluman hinaen punnomnomda ta wan ha'on di taktanda ya un'unudondah inggana. Te onha athidiy atonda ot umannung an malinggopda ya ta'on on nadan holagdah inggana. ³⁰Ot em ibagan dida ta ibangngaddah nadan nun'allunganda. ³¹Mu he'a e Moses ya umohnong'a ta idat'un he'an namin nadan tugun'u ya tududu'. Ta ituddum i dida ta datuwey un'unudondah nan boblen idat'un dida.

³²Ot tigonyu ta un'unudonyu nadan tugun Apu Dios i da'yu ta ma'id ha ibahhoyu. ³³Ta mipatigoh nan nitaguwanyu an nan tugun Apu Dios di un'unudonyu. Ta way atonyun pumhod ya madukdukkey pi'taguwanyuh nan boblen idat Apu Dios i da'yu.

Hay Pangun'unudandah Nadan Tugun Apu Dios

6 ¹Hidin nagibbuh an imbagan Moses nadan tugun Apu Dios ot alyonay, Danae nadan tugun Apu Dios an alyonay ituddu' i da'yu ta danaey un'unudonyuh nan boblen eyu punhituwan. ²Ta wan hi Apu Dios di takutanyun namin hinadan imbabaleyu ya apapuyu hi inggana an mipatigoh nan pangun'unudanyuh nadan tuguna. Ot atonyu'e hdi ya dumukdukkey pi'taguwanyuh tun luta. ³Ot da'yun ibba' an tinanud Israel ya maphod on donglonyu ya inun'unudyu ta pumhod ayu ya dumakol di holagyun himpamoble. Ya atbohadin nanongnan munhitu ayu i diyen makadangyan an boble ya malumong di lutana ta mipa'annung nan imbagan Apu Dios i handidan a'ammod ta'u. ⁴Ya ibaga' bon da'yun i'iba' an tinanud Israel an hi Apu Dios ya abuh an na'abbaktu di madayaw an ma'id ha udum. ⁵Ot mahapul an nahamad di pamhod ta'u i Apu Dios ta hiyay pangiyohhaan ta'u hi an namin an nitaguwan ta'u ya nomnom ta'u ya bikah ta'u.

⁶Ya adiyu bo linglingon tudan itugutugun'un da'yuh ad uwani. ⁷Ta ihamadyun itudduh nadan imbabaleyu. Ta datuwey hanaphapitonyuh nadan numpunhituwanyu ya ta'on on nan eyu pundaldallananan ya ta'on on hinan mahdom an alo'anyu ya hinan bumangonanyu. ⁸Ya itudo'yu on ingga'odyuh ta'leyu ya impongoty ta adiyu linglingon. ⁹Ya ta'on on hinadan way panton di baleyu ya hinadan geyt on nun'itudo'yuhdi.

¹⁰Ot adi madne mo ya dumatong ayuh nan boblen imbagan Apu Dios hi idatna i da'yu an imbaganah didan a'ammod ta'u an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. Ya o'ongal ya ma'aphod nadan boblehdi an eyu punhituwan an ta'on on bokon da'yuy nangipaphod ¹¹te wadada moy balehdi ya wadada mo tuwaliy mun'aphod an mahapulyuhdi ya

atbohadin wadaday niphod hi obob ya wadada boy nun'itanom an greyp ya olibo ta anonyu'e ya mabhug ayu. ¹²Mu tigonyu ta adiyu linglingon hi Apu Dios an nangikak i da'mi hinadan a'ammodyu hi ad Egypt hidin numbalinanmih himbut hidi. ¹³Ta hiyay un'unudonyu ya hiya ya abuh di punhilbiyanyu. Ya wa'e ta munsapata ayu ya hiya ya abuh di punsapataanyu.

¹⁴Ya adi ayu e mundayaw hinadan dios di udum an tataguh nadan nunlini"odan an boble. ¹⁵Te hi Apu Dios an niddum i da'yu ya adina ahan pohdon an waday udum an dios hi dayawonyu. Te atonyu'ehdi ya nunhiglay bungotna i da'yu ot dadagon da'yun namin. ¹⁶Ot hanat adiyu attaon an patnaon hi Apu Dios an dayawon ta'u ta adi umat hidin inatyuh awadan ta'uh ad Massah.

¹⁷Ot tigonyu ta un'unudonyu nadan tuguna ya tudtuduna. ¹⁸Ta nadan maphod ya nipto' di atonyu ta mapmaphod di ma'at i da'yu. Ot umannung an da'yuy e munhituh nan maphod an boble an imbagan Apu Dios i handidan a'ammod ta'u. ¹⁹Te imbaganan pabtikonan namin nadan binuhulyun nunhituhdi.

²⁰Ya wa'et mahmahan nadan imbabaleyuh udum hi algo an alyonday, Nganne datuwen tugun ya tudtudu an imbagan nan Dios an dayawon ta'u hi un'unudon ta'u? ²¹Ya alyonyun diday, Handidan a'ammod ta'u ya numbalindah himbut nan patul hi ad Egypt. Mu hi Apu Dios ya ingkakna didahdi an gapuh nan ongal an abalinana. ²²Ta tinannigon nadan a'ammod ta'u di nakaskasda'aw an milagro an ina'inat Apu Dios hi ad Egypt an nundusanah nan patul ya nadan tataguhdi. ²³Ot ahina okakon didahdi ot idatnan dita'uh tuwen boble an imbaganah didan a'ammod ta'u an midat i dita'u. ²⁴Ta hi Apu Dios an dayawon ta'u ya imbaganan mahapul an unudon ta'un namin nadan tuguna ya tudtuduna ta hiya ya abuh di taktan ta'u ya un'unudon ta'u ta mabalin an minaynayun di pumhodan ta'u ya pi'taguwan ta'u an umat hi ad uwani. ²⁵Ya ibilang dita'u i Apu Dios hi maphod hi'on un'unudon ta'un namin nadan tuguna.

Nadan Tatagun Apu Dios

7 ¹Alyon bon Moses di, Hitun pangipanguluwan Apu Dios i da'yu i diyen boble an eyu punhituwan ya pa'aaonana nadan pitun himpamu'un an numboblehdi an ongal di abalinanda ya dakkodakkolda mu da'yu. Datuwen numboblehdi ya nadan tinanud Kanaan an tinanud Hib ya tinanud Girgas ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Hit ya tinanud Jebus. ²Ya hitun ipa'abak Apu Dios dida i da'yu ya mahapul an pumpatayun namin nadan tatagu ta madadagdan namin. Ya tigonyu ta adi ayu mihapitan hi kumpulnan alyonda ta ta'on on ma'id ha homo'yun dida. ³Ya adi ayu mi'yahawan dida ya ta'on on nadan imbabaleyu ya adiyu iyabulut an mi'yahawadan dida.

⁴Te onha ahawaonyu dida ot diday pangiyunnudan nadan imbabaleyu ta iwalongdan mangun'unud i Apu Dios ta iyunnuddah nadan ahawada. Ya onha athidiy ma'at ot umannung an nunhiglay bungot Apu Dios i da'yu ya pa'ibagon da'yun dadagon. ⁵Ot hiya nan mahapul an pumpa"ihyun namin nadan pun'onnganda ya nadan inha"addan batun dayawonda ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah ya numpu'ulanyu nadan bululda. ⁶Danaey mahapul hi atonyu te da'yu ya niyappit ayu i Apu Dios an dayawon ta'u. Ya pinto' da'yuh tataguna hi an namin di taguh tun luta. Ya da'yu boy nabalol hi odona.

⁷Hi Apu Dios ya pinpinhod dita'u i hiya an adi gapu ta daktakkol ta'u mu nadan udum an tatagu. Mu hay immannung ya dita'uy a'oh'ohhaan an tatagu. ⁸Mu manu'e ya gapuh pamhod Apu Dios i dita'u ta hiya nan pohdonan ipa'annung nan imbagana i handidan a'ammod ta'u. Ta hiya nan ingkak dita'u hi ad Egypt an nihbutan ta'u an gapuh nan ongal an abalinana. ⁹Ot hay nomnomnomon ta'u ya hi Apu Dios an dayawon ta'u ya immannung an hiya nan Dios. Te nan imbagana atona ya ipa'annungnan aton an ta'on on hinadan mapalpalog an matanudan an mangipatigoh namhoddan hiya ya mangun'unud hinadan tuguna. ¹⁰Mu nadan mi'buhul i Apu Dios an adi mangunud hinadan tuguna ya umannung an dadagona dida. ¹¹Ot hiya nimpe nan hanat tigonyu ta un'unudonyu nadan tuguna ya tudtuduna an impa'innila' i da'yuh ad uwani.

Hay Wagah Nan Na'unud I Apu Dios

¹²Dingngolyu'e datuwen tuguna ya hanat nanongnan un'unudonyu ot adi mibahhon ipa'annung Apu Dios nadan imbagana an pamhodnan da'yuh inggana te hiyay imbagana i handidan a'ammod ta'u hi atona. ¹³Ot nanongnan pohpohdon da'yu ya wagahan da'yu ta padakolon da'yu. Te wagahana nadan ahawayun binabai ta mumpunholag ayu. Ya pumhodda boy itanomyu an umat hi wit ya greyp ta pangalanyuh bayah ya olibo ta waday iphodyuh lana. Ya padakolona boy bakayu ya kalneroyu te hidiyey imbagana nadan a'ammod ta'u an idatna i da'yu. ¹⁴Ta ongal di atonan munwagah i da'yu mu nadan udum an tataguh tun luta. Ta ma"i'd ha mabutingo i da'yu. Ya ta'on on nadan animalyu ya ma"i'd ha adi mun'imbabale. ¹⁵Ya ibaliw da'yun Apu Dios hi kumpulnan dogoh. Ta adina iyabulut an patnaonyu nadan atatakut an dogoh an hinoltap nadan i Egypt. Mu iyabulutna an holtapon nadan mi'buhul i da'yu dadiyen dogoh.

¹⁶Ta hiya nan mahapul an dadagonyun namin nadan tatagun ipa'abak Apu Dios i da'yu. Ta adiyu hom'on dida ya adiyu punhilbiyan nadan dios an dayawonda te atonyu'ehdi ya hidiyey ay bitun agahanyu. ¹⁷Alina ya alyonyuh nomnomyu di, Undan nin pa"abak ami i datuwen boble an

ongal di abalinanda mu da'mi? ¹⁸Mu adi ayu tumakut i dida. Ta haot di nomnommony ya nan inat Apu Dios hinan patul hi ad Egypt ya hinadan tataguna. ¹⁹Te da'mi hinadan a'ammodyu ya tinannigomi nadan dakol an nakaskasda'aw an milagro an ina'inat Apu Dios ya nadan nunhiglan punligatan an hinoltap nadan tataguhdi. Ot nan Dios an dayawon ta'u ya atbohdiy atonah nadan tatagun takutanyuh ad uwani. ²⁰Ya namama te hay aton Apu Dios ya wadaonay dakkodakkol an kumalat an iyukan ta nunhiglay takutda ta ingganah onda madadag an namin an ta'on on nadan bumtik an e mipa"e.

²¹Ot hiya nan adi ayu nimpe tumakut i dadiyen tatagu te hi Apu Dios an dayawon ta'u an ongal di abalinana ya wadan bumoddang i da'yu. ²²Ya hiya an Dios an dayawon ta'u ya pa'aanona dadiyen tatagun nunhitu i dadiyen boble an ta'on on adina pinghanon an pa'aanon dida. Te onha namaag ya pininghanyun mina"i didan namin ot ma'ibagan dumakol di atap an animal hidi. ²³Mu hi Apu Dios an dayawon ta'u ya wadaonay nunhiglan takutda i da'yu ta namaag ya ayda na'alingongah ta ingganah onyu dadagon didan namin. ²⁴Ya ta'on on nadan patuldahdi ya ipa'abakna dida i da'yu ta pumateyu dida ta malingling di ngadandah tun luta. Ya ma"i ha mabalin hi mangipadinong i da'yu ta ingganah onyu dadagon didan namin. ²⁵Mu mahapul an pu'ulanyu nadan bululda. Ya adiyu omnawan nadan balitu' ya silber an niyamma i dadiyen bululda ta adiyu alan dadiyen bululda ta adi ayu mabaliyan. Te nunhiglan umipabungot dadiye hinan Dios an dayawon ta'u. ²⁶Ot hiya nan mahapul an adiyu iyanamut dadiyen nunhiglan umipabungot i Apu Dios hinadan punhituwanyu te niyappitdah madadag ot alina ya ta'on on da'yu ya miyappit ayu damdama hi madadag. Ta hiya nan adiyu ipatnan e omnawan mu onyuot aboholan dadiye te niyappitda nimpeh madadag.

Hay Imbagan Moses Hi Atonda Ta Wan Bagiyonda Nan Maphod An Boble

8 ¹Innayun bon Moses an alyon di, Mahapul nimpe an un'unudonyun namin nadan tugun Apu Dios an imbagabaga' i da'yuh ad uwani ta wan mi'tagu ayu ya dumakol di holagyu. Ta mabalin an da'yuy e munhituh nan boblen imbagan Apu Dios i handidan a'ammod ta'u an idatna i dita'u. ²Ot nomnommonyun namin nadan inat nan Dios an dayawon ta'u an nangipangulu i dita'uh nan agge naboblayan hi napat (40) di tawon. Ot iyabulutnay dakol an nunligatan ta'u ta pinatna dita'u hi'on nganne tuwaliy aton ta'u ta panginnilaan hi'on nan tugunay unudon ta'u. ³An inyabulutna ta na'agangan ta'u ot ahi dita'u mohpe panganon hinan manna an ta'on on agge ta'u ni' innilan makan te ma"i ha inan handidan a'ammod ta'u hi athidi. Manu'eh inatnahdi ya ta wan tudduwan dita'un tatagu an bokon hay makan ya abuh di managuh tagu te ha ahan

di ma'ahhapul ta'u ya nan hapit Apu Dios.^o ⁴Ya ta'on boy napat (40) di tawon di impala'uh ta'u ya agge nadunut di lubang ta'u ya atbohndin agge linum'a' di huki ta'un e dimmanallanan.

⁵Ot nomnomnomon ta'u an nan Dios an dayawon ta'u ya mahapul an tugunon dita'u ya titilgon dita'u an umat hinan aton nan ammod hinan imbabalena. ⁶Ot hiya nan mahapul an nadan tugun Apu Dios an dayawon ta'u di un'unudon ta'u ta wan nan miyunnudan hinan pohdonay aton ta'u hinan pi'taguwan ta'u. ⁷Te hi Apu Dios an dayawon ta'u ya maphod nan boblen pangiyayana i da'yu. Te wadahdij wa"el ya puhung an alpuwan di liting an umeh nan nundotal ya ta'on on hinadan nabillid. ⁸Ya wahdiday nitanom an wit ya barley^p ya bungbunga"an an umat hi greyp ya fig ya pomegranet ya olibo an alpuwan di manteka ya lana. Ya wahdida boy danum di iyukan. ⁹Ya mahawwalan di makan hidi ya adi ayu makulangan hinadan mahapulyuhdi. Ya wadadahdiy batu an pangalan hi gumo' ya dakol di kaper^q an maka"utan hinadan nabillid. ¹⁰Ot hitun punhituwanyu i diyen boble an dakol di makan ya munhana ayuh nan Dios an dayawon ta'u hi nangdatanan da'yu i diyen boble.

Hay Namadapadanan Moses Ta Adida Linglingon Hi Apu Dios

¹¹Ot tigonu ya adiyu linglingon nan Dios an dayawon ta'u. Ya adiyu iwalong an mangun'unud hinadan tuguna ya tudtuduna an teen itugun'u i da'yuh ad uwani. ¹²Te udum hi algo ya alina ya gapu ta mahawwalan di makan hi itanudyu ya pun'iyammayuy mun'aphod an punhituwanyu ¹³ya atbohndin dumakol di bakayu ya kalneroyu ya ta'on on nadan silber ya balitu'yu ya dumakol ya an namin nadan mahapulyu ¹⁴ya alina ya gapu i dadiye ya mumbaktu ayu.^r Ya linglingonyuh Apu Dios an nangikak i dita'uh ad Egypt hidin numbalinan ta'uh himbut hidi. ¹⁵Nomnomnomon ta'u boy nangipapto' Apu Dios hi awadan ta'uh nan damuna ya atatakut an agge naboblayan an awadan di pumaten ulog ya skorpyon. Ya ma"id ha liting ta nun'a'uwoh ta'u mu impabudduhnay liting hinan doplah. ¹⁶Ya indattan dita'u hi manna an makan an ta'on on handidan a'ammod ta'u ya aggeda innilah diyen makan. Ta danaey namatnana i dita'u ta way aton ta'un mumpada"ul ta wan umudi ya maphod di ma'at i dita'u. ¹⁷Mu alina ya gapu ta pinumhod ayu ya alyonyuy gapuh nan abalinanyu ya bikahyu. ¹⁸Mu mahapul an nomnomonyu an nan Dios an dayawon ta'u di mangdat hi abalinanyun kumadangyan ta wan mipa'annung nan imbagana i handidan a'ammod ta'u. ¹⁹Ot ibaga' tee i da'yu hi ad uwani an alina'e hi du'gonu nan Dios an dayawon ta'u ta e ayu mundayaw hinadan dios

---

^o 8:3 Matthew 4:4; Luke 4:4   ^p 8:8 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u mu nalaklakay nginana mu nan wit ta hiya nan hiyay anon nadan nawotwot.   ^q 8:9 Nan kaper ya hidiye nan copper hi English.   ^r 8:14 Matthew 5:2-12

an dayawon di udum an tatagu ya adi mibahho an madadag ayu. ²⁰Ta madadag ayun umat hinadan tataguh abobboble an tinigoyun dinadag Apu Dios an gapuh adida pangun'unudan i hiya an Dios an dayawon ta'u.

Hay Imbagan Moses ta Wan Waday Dinol Nadan Tinanud Israel

9 ¹Alyon bon Moses di, Ot donglonyu an da'yun ibba' an tinanud Israel. Ad uwani ya nadatngan moy pangagwatanyuh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta wan eyu pumboblayan nadan bobleh dommangna an ta'on on ongal di abalanan nadan tatagun numpunhituhdi mu da'yu. Ya ta'on boh on o'ongal di numboblayanda ya mitu'dul hi ad lagud di alad nadan bobleda. ²Ya nadan tataguhdi ya nun'atageda ya o'ongaldan ayda kakabbakab te dingngolyun alyon handidan a'ammodityuy ma'id anu ha mabalin hi mangabak hinadan tinanud Anak. ³Mu innilaonyuh ad uwani an nan Dios an dayawonyu di mangipangulun da'yu ta umat hi aton di apuy di atonan manadag i dida ta mabalin an pumpudugyu dida ta pa'ibagonyun patayon dida ta mipa'annung nan imbagan Apu Dios i dita'u. ⁴Ot hitun pangipa'aanan nan Dios an dayawon ta'u i didahdi ta da'yuy mihukkat an mumboblehdi ya adiyu bo alyon hi nomnomyu di, Manu'e hi inhukkat da'mi i Apu Dios hitu ya gapu ta nipto' di pangatmi.

Bokon athidiy gapuna te manu'e hi impa'aan Apu Dios nadan tatagu i dadiyen boble ya gapuh nadan adi maphod an pangatda. ⁵Ta bokon nan amaphodyu onu nan nipto' an pangatyu di gapunah da'yuy mihukkat an e mumboblehdi mu gapuh nan adi maphod an pangatda. Ta hiya nimpe nan pa'aanon nan Dios an dayawon ta'u didahdi ya ta ipa'annungan nan imbagan i handidan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. ⁶Ot hiya nan mahapul an nomnomonyun adi gapu nimpe ta maphod di pangatyu ya indat nan Dios an dayawon ta'u hidiyen maphod an boble i da'yu. Te da'yu ya mungngohe ayu an naligat hi umunudanyu. ⁷Ot hanat nomnomnomonyuh tuwe ta adiyu linglingon din inat handidan a'ammodityun nangipabungot i Apu Dios hidin awadan ta'uh nan agge naboblayan. Te nihipun tuwalih nakakan ta'uh ad Egypt ta ingganah ad uwani ya impatigoyuy nungngohayanyun Apu Dios ⁸an umat hidin nangipabungotan handidan a'ammodityun hiyah din immohnongan ta'uh nan billid hi ad Horeb an unhaot mina'id da'yun namin i hiya. ⁹Hidiye din timmikida' hinan billid hi e' nangalan hinan duwan nadampillag an batu an nitud'an nan tugun Apu Dios i dita'u an immo'ohnonga' hidi hi napat (40) di algo ya hilong an ma'id ha inan'u ya ininum'u. ¹⁰Ot idat Apu Dios i ha'on nan duwan nadampillag an batu an nangitudo'anah nadan tuguna an dadiye din imbagabaganah din himmapitana i dita'u hi awadanah nan way mundalang an apuy hinan billid. Ya i diyen algo ya na'amung ta'un namin i diyen billid. ¹¹Ta hidin mi'anapat

(40) hi algo ot ahina idat i ha'on nan duwan nadampillag an batu an nangitudo'anah nadan tuguna i dita'u. ¹²Ot alyonan ha'on di, Eka ta ma'ibaga'an dumayyu te nadan tatagu an ingkakmuh ad Egypt ya adi maphod di at'attonda. Te inwalongdaot bo an mangun'unud hinadan tugun'u ot mangiyammada i han dayawondan balitu' an baka. ¹³Ya alyon bon Apu Dios di, Innila' tuwali ot nunhiglay ngohen danaen tatagun adiya' un'unudon. ¹⁴Ot alyona boy, Aga'e ta dadago' dida ta ma'ido' didan namin ta adi uggan mangadan di ngadandah tun luta. Ta nan holagmuh pidwana di padakkodakkolo' ta pumbalino' hi ongal di abalinanda mu datuwen tatagu.

¹⁵Ot inayun'u mon manayyuh nan billid an inodna' nan duwan nadampillag an batu yaden nanongnan mundalang nan billid. ¹⁶Ya hidin nihaggona' ya immannung peman an numbahul ayun tatagu i Apu Dios te tinigo' nan balitu' an bakan inyamman handidan a'ammodyu. Ta onyu'ot bo na'ibagon an inwalong an mangun'unud hinadan tugun Apu Dios. ¹⁷Ta hiya nan tinigoyun impuhit'uh hinangngabyu nan duwan nadampillag an batu ot magududa. ¹⁸Ot inayun'u mo bon e munlu'bub ta mumpahpahmo'a' i Apu Dios. Ta napat (40) di algo ya hilong boy agge' nanganan ya agge' imminuman an gapuh nan numbahulanyu ya nunhiglay bungot Apu Dios. ¹⁹Ta timmakuta' hinan nunhiglan bungot Apu Dios i da'yu te pohdonan patayon da'yun namin. Mu maphod ta dingngolna nan numpahpahmo'a' i hiya. ²⁰Ya ta'on on hi Aaron ya nunhiglay bungot Apu Dios i hiya ta unhaot pinatena mu indasala' bo hiya. ²¹Ot ala' nan umipabain an inyamman dadiyen a'ammodyu an balitu' an kilaw an baka ot itungu' hinan apuy. Ot guduwo' ta ay hupu' ot e' itopal hinan wa"el hidih nan way billid. ²²Ya ta'on on hi awadan ta'uh ad Taberah ya hi ad Massah ya hi ad Kibrot-Hattabah ya atbohdi impabungot handidan a'ammodyu hi Apu Dios hidi. ²³Ya atbohdi din hinnag dita'u i Apu Dios hi awadan ta'uh ad Kades-Barnea an alyonay, Ume ayuh nan boblen indat'un da'yu ta da'yuy mihukkat hi e munhituhdi. Mu aggeyu bo inunud nan imbaganah atonyu te ma'id ha dinolyun hiya. ²⁴Te nihipun tuwalih din hopap di nanginnilaa' i da'yu ya nginheyuh Apu Dios. ²⁵Ta hiya nan immeya' ot eya' munlu'bub an mundasal hi napat (40) di algo te nundadaan hi Apu Dios an mamate i da'yun namin. ²⁶Ta inali' hinan dasal'u di, He'a Apu Dios an na'abbaktu ya adim bahan patayon tudan tatagum. Te dida ya imbilangmuh odonmu an inikakmuh ad Egypt an gapuh nan ongal an abalinam. ²⁷Ot hanat linglingom bahan nan numbahulan datuwen mungngohen tatagu ta nomnomnomom nadan baalmun da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. ²⁸Te onha dadagom dida ot alyon nadan tataguh ad Egypt di manu'eh inatmuhdi ya adim abalinan an idatong didah nan boblen alyom hi idatmun dida. Ya gapuh hihiwom i dida ya inyem didah nan agge

naboblayan ta hidiy pamatayam i dida. ²⁹Mu nomnomnomom an dida nadan pinto'muh tatagum an imbilangmuh odonmu an inilpum hi ad Egypt an gapuh nan ongal an abalinam.

Nan Nihukkat Hinan Duwan Nadampillag An Batu

10 ¹Innayun bon Moses an alyon di, Imbagan Apu Dios i ha'on ta idadaan'u ha duwah nadampillag an batu an umat hidin namangulu ya intikid'uh nan billid. Ya imbaganana bo ta iyamma' ha Kahun an kayiw. ²Ot ibagana an itudo'nah nadan batu nan nitudo' hidin namangulun nadampillag an batu an impuhit'u ta ahi' iha"ad hinan Kahun. ³Ot iyamma' mo han Kahun an akasya ot pa'ota' di duwan batu ta nadampillagda an umat hidin namangulu ot itikid'uh nan billid. ⁴Ot itudo' bon Apu Dios hidi nan himpulun (10) tuguna an dadiye din imbagabagana i da'mih din awadanah nan way mundalang an apuy hinan billid yaden i diye din na'amunganmihdi.

Ta hidin nagibbuh an intudo'na ot ipabangngadnan ha'on. ⁵Ot inayun'un dumayyuh nan billid. Ot iha"ad'uh nan inyamma' an Kahun an inunud'u nan imbaganana ta niha"ad hidi ta ingganah ad uwani.

Hay Natayan Aaron

⁶Hidin nakak ta'un tinanud Israel hidih nadan obob nadan i Jaakan ot ume ta'uh ad Moserah ya hidiy natayan nan padi an hi ibba' an hi Aaron ot hidiy ilubu'ana. Ot mihukkat i hiya hi padi nan imbabalenan hi Eleasar.

⁷Ot makak ta'u bohdi ot ipluy ta'uh ad Gudgoda ya hi ad Jotbata an awadan di dakol an liting hinan wa"el.

⁸Ya i diyey namto'an Apu Dios hinadan tinanud Libay ta diday mangdon hinan Kahun an nittuwan nan Hapitna ya dida boy mabalin hi munhilbin hiya ya mabalin an munwagah nadan tatagu. Ta ingganah ad uwani ya athidiy tamuda. ⁹Ta hiya nan ma"id ha nidat i didan tinanud Libay hi luta an adida umat hinadan i'ibada te nan Dios an dayawon ta'u di nangali i dida hi hiyay ukod i dida.

¹⁰Ya inalin bon Moses di, Hidin numbangngada' hinan billid ya napat (40) boy algo di nihaha"ada' hidi an umat hidin hopapnah nangaya'. Ya maphod nimpe ta dingngol Apu Dios boy numpahpahmo'a' ta agge da'yu inamin an pinate. ¹¹An onaot alyon i ha'on di ipangulu da'yu ta ume ta'uh nan boblen imbaganah nadan a'ammod ta'u hi idatnan da'yu.

Hay Pohdon Apu Dios Ya Na'unudda I Hiya Nadan Tataguna

¹²Ot ad uwani ya hay pohdon nan Dios an dayawon ta'u i da'yun ibba' an tinanud Israel ya hiya an Dios an dayawon ta'u di taktan ta'u ya unudon ta'u. Ta mipatigoh nan a'at ta'u an hiyay pohpohdon ta'u ya

punhilbayan ta'u hi an namin an nomnom ta'u ya pangiy'e ta'u. ¹³Ta un'unudon ta'u nadan tuguna ya tutduduna an teen ipa'innila' i da'yuh ad uwani ta wan mapmaphod di ma'at i dita'u. ¹⁴Ot nomnomnomonyu an hi Apu Dios di ud bagih ad lagud ya tun luta ya an namin nadan wada i datuwen limmuna. ¹⁵Ya ta'on on athidiy a'at Apu Dios ya impatigona damdamay pamhodnah nadan a'ammodyu ta pinto' da'yu an tinanudanda an bokon nadan tataguh udum hi boble. Ta ingganah ad uwani ya dita'uy pinto'nah tataguna. ¹⁶Ot hiya nan mahapul an idinongyun mungngohe ta mumbalin ayuh na'na'unnud i Apu Dios. ¹⁷Te hi Apu Dios an dayawon ta'u ya na'abbaktu. Ya ongal di abalinana ot hiyay ma'unud. Ya nipto' di punnomnomna an ma'id ha pangipangngelana. Ya adi mabalin hi mabayadan ta hukkatana nan pinhodnan ma'at. ¹⁸Ya tigona ta nan nipto' di ma'at hinadan nun'apuhig ya nadan nun'abalun binabai ya ta'on boh on nadan mi'iboblen da'yu ya pohpohdona dida ya idatnay itanudda ya ilubungda. ¹⁹Ot hiya nan mahapul an waday pamhodyuh nadan mi'iboblen da'yu te ta'on on dita'u ya pinatna ta'un e ni'ibobleh ad Egypt. ²⁰Ot hanat nan Dios an dayawon ta'uy takutan ta'u ya punhilbayan ta'u. Ya hanat inaynayyunyun mangun'unud i hiya ta ipa'annungyu nadan ibagayu an atonyu. ²¹Ya nan anabaktunay haphapiton ta'u te hiya nan Dios an dayawon ta'u. Ya tinannigo ta'u nadan dakol an nakaskasda'aw an ina'inatna. ²²Ya hidin immayan handidan a'ammod ta'uh ad Egypt ya napituda (70) ya abuh. Mu tigonyun ad uwani ya dimmakkodakkol ta'u an umat ta'u hi dinakol di bittuwon hi ad lagud.

Hay Anabaktun Apu Dios

11 ¹Alyon bon Moses di, Mahapul an nan Dios an dayawon ta'uy pohpohdon ta'u ta nanongnan un'unudon ta'u nadan tuguna ya tutduduna. ²Ot nomnomnomon ta'u hi ad uwani hi'on nganney na'adal ta'u hinadan tinannigo ta'u ya pinanatna ta'u an inat nan Dios an dayawon ta'u an nanitilog i dita'u. Te dita'un bokon nadan imbabale ta'u di nanigotigoh nadan na'na'at an umat hinadan nipatigan di anabaktuna ya nan ongal an abalinana ³ya nadan nakaskasda'aw an ina'inatna hi ad Egypt an umat hi nangatnah nan patul hidi ya nadan tataguhdi. ⁴Ya nan inatnah nadan nungkakabayu ya nungkakalesan tindaluh ad Egypt an nun'a'altindah nan baybay an mumbolah hidin pindug da'min a'ammodyu. ⁵Ya nadan imbabaleyu ya aggeda tinigoy nangipapanpto' Apu Dios i dita'uh din awadan ta'uh nan agge naboblayan ta ingganah dimmatngan ta'uhtu. ⁶Ya aggeda bo tinigo din na'at i da Datan ya hi Abiram an imbabalen Eliab an tinanud Ruben. ^s An natommang nan lutan nipto' hinan allungda ot ma'uhbungdah ad dalom an hina'amma ya

^s 11:6 Bilang 16:1-3,31-35

ta'on on nan allungda ya an namin nadan wadan dida. 7Ta tinannigo ta'u danaen atatakut an na'na'at an inat Apu Dios.

Nan Mangunud Hinan Tugun Apu Dios Ya Mawagahan

8Ot hiya nimpe nan mahapul an inaynayyunun un'unudon an namin nadan tugun ya tudtudun Apu Dios an teen ipa'in'innila' i da'yuh ad uwani. Ta wan waday bikahyun mangagwat hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ayuh nan eyu pumboblayan. 9Ya madmadney iha"adanyuhdi i diyen makadangyan ya malumong an boblen imbagan Apu Dios an idatna i handidan a'ammod ta'u ya i dita'un tinanudda. 10Ya hidiyen boble ya adi umat hi ad Egypt an nalpuwan ta'u an naligatan ta'un nangiyamma hi alak ta ahi waday nundanum ta'uh nadan intanom ta'u. 11Te nan umayanyun boble ya wadaday billid ya wadada boy nundotal. Ya hay mundanum hinadan mitanom hidi ya udan. 12Ya nan Dios an dayawon ta'u di mumpapto' i diyen boble ta mihipun hinan balun di tawon ta ingganah nan agibbuhan di tawon ya nanongnay pangipapto'na i diyen boble. 13Ot hiya nimpe nan inaynayyunu'e an un'unudon datuwen tugun an indat'un da'yu hi ad uwani ta nan Dios an dayawon ta'u di pohpohdonyu ya hiyay punhilbiyanyu hi an namin an pangiyeh'eyu ya nomnomyu 14ya pa'alixonay udan hinan punhapulanyu i diyen boble ta waday lowang ya ta'on on hinan tialgo ya waday udan ta nanongnan waday apitonyu. Ta waday iyammayuh alina ya maphod an bayah ya lana. 15Ya wadada boy holo' hi anon di animalyu ta mahawwalan di itanudyu. 16Mu tigonyu ta adi ayu tuwali mabalihan an mangidinol hinadan dios di udum an tatagu. 17Te onha atonyuhdi ot hidiyey lummuh bumungotan Apu Dios i da'yu. Ta adina pa'alixon di udan ta mun'a'ateday nitanom. Ta mun'a'ate ayu an gapuh inagangyu an ta'on on maphod hidiyen boblen idat Apu Dios i da'yu. 18Ot hiya nimpe nan iha"adyuh nomnomyu datuwen ibagabaga' i da'yu ta adiyu linglingon. Ya intudo'yu bo ya inha"adyuh nadan pongotyua ya hinadan inhu'lubyuh ta'leyu. 19Ya intudduyu boh nadan imbabaleyu ta hiyay haphapitonyuh nan numpunhituwanyu ya hinadan pundaldallanananyu ya ta'on on hinan alo'anyu ya hinan bumangonanyu. 20Ya intudo'yu boh nan way panton di baleyu ya hinadan geytyu. 21Ot atonyu'ehdi ya umannung an da'yuh nadan holagyu di nanongnan munhitu i diyen boblen imbagan Apu Dios hinadan a'ammod ta'u hi idatnan dita'u. 22Ot tigonyu nimpe ta inaynayyunun un'unudon an namin nadan tugun an imbaga' i da'yu. Ta nan Dios an dayawon ta'u di pohpohdonyu ya nan miyunnudan hinan pohdonay atonyu. 23Ot atonyu'ehdi ya umannung an pa'aanon Apu Dios dadiyen tatagu an ta'on on dakolda ya ongal di abalinanda mu da'yu. 24Ta an namin nadan boblehdi an goppa'onnyu ya midat i da'yu. Ya hay binillog diyen eyu pumboblayan ya mihipun

hinan agge naboblayan ta ingganah nadan billid an nungngadan hi Lebanon ya hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo. ²⁵Ya ma'id ha taguh abalinanan manangga i da'yu. Te nan Dios an dayawon ta'u ya imbagana an wadaonay nunhiglan takut nadan nunhituhdi i da'yu. ²⁶Ot hi ad uwanin algo ya piliyonyu hi'on pinhodyun mawagahan onu madusa. ²⁷Ot inaynayunyu'en un'unudon nadan tugun nan Dios an dayawon ta'u an imbaga' i da'yu hi ad uwani ya wagahan da'yun hiya. ²⁸Mu adiyu'e tuwali un'unudon nadan tugun nan Dios an dayawon ta'u an imbaga' i da'yu hi ad uwani ta nadan dios di udum an tataguy pundinolanyu an aggeyu in'innila ya dusaon da'yu i Apu Dios. ²⁹Ot idatong da'yu'en Apu Dios i diyen boble ya eyu initkuk nadan punwagah Apu Dios i da'yu hinan nabillid an nungngadan hi Gerisim. Ya eyu bo initkuk hinan nabillid an nungngadan hi Ebal nadan pundusan Apu Dios^t. ³⁰Te datuwen duwan nabillid ya wadadahdi hinan boblen nadan tinanud Kanaan hidih nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya nihaggonda boh nan kayiw an oak an ma'alih Moreh hinan bobleh ad Gilgal.

³¹Ot agagga mo tee ya agwatonyu nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ayuh nan boblen idat nan Dios an dayawon ta'u i da'yu. Ya nagibbuh'en binagiyu ta da'yu moy munhituhdi ³²ya tigonyu nimpe ta un'unudonyun namin nadan tugun an imbagabaga' i da'yu hi ad uwanin algo.

Nan Pinto' Apu Dios An E Pundayawan Nadan Tinanud Israel

12 ¹Alyon bon Moses di, Datuwe nadan tugun an mahapul an un'unudonyu hinan eyu punhituwan hinan boblen idat nan Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u. ²Ot wa'et inabakyu nadan tatagun numpunhituhdi ya numpa"ihyun namin nadan pundayawandah nadan billid ya hinadan nabillid ya hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw. ³Ta pompa"ihyun namin nadan pun'onnganda ya nadan inha"addan batun dayawonda ya numpu'ulanyu nadan pusti an mangita'dog i Aserah ya nunwatokyu nadan bululda. Ta mama"idda ta malingling di ngadanda i diyen boble. ⁴Ya mahapul an adiyu iyunnud di atonyun mundayaw hinan Dios an dayawon ta'u hinan atondan mundayaw hinan diosda. ⁵Mu mahapul an bagaanyuh Apu Dios ta piliyonay eyu pangipata'dogan hinan pundayawanyun hiya. ⁶Ta hidi ya abuh di pangiyayanyuh nadan maghob an mi'nong ya nadan idawatyu ya nadan idatyun mi'apuluh nadan mahapulanyu ya nadan pohdonyun idawat i Apu Dios ya nadan imbagayun idawatyu ya nadan hopap di imbabalen di bakayu ya

^t 11:29 Deuteronomy 27:1-28:68

kalneroyu. ⁷Ta hidih nan way pundayawan i Apu Dios di pangananyun hina'ammah nadan i'nongyu. Ta mun'am'amlong ayuh nadan wagah nan Dios an dayawon ta'u i da'yu hinadan tinamuwanyu. ⁸Ta adiyu mo aton nadan umat hitun at'aton ta'u hi ad uwani an way ohaon ukod hinan madadawoh hi atona ⁹an gapu ta agge ayu ni' dimmatong hinan boblen idat Apu Dios hi punhituwanyu. ¹⁰Te adi mo madne ya agwatonyu nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ayu i diyen boblen idat nan Dios an dayawon ta'u i da'yu. Ta malinggop ayu mohdi te ma"i'd mo ha umalih mangubat i da'yu. ¹¹Ta hidi nimpeh nan ibagan nan Dios an dayawon ta'u di pundayawanyu i hiya di pangiyayanyuh nadan imbaga' an maghob an mi'nong ya nadan udum an i'nongyu ya idawatyu ya nadan idatyun mi'apuluh (10) nadan nahapulanyu ya nadan ninomnomyu tuwalin idawat i Apu Dios ya atbohdi nadan mapmaphod an wadan da'yu an imbagayun idawatyu i Apu Dios. ¹²Ta hidih nan pundayawanyuh nan Dios an dayawon ta'u di pun'am'amlonganyun hina'amma ya ta'on on nadan himbutyu. Ya adiyu linglingon ta ayaganyu nadan tinanud Libay an dida nan ma"i'd ha lutah nidat i dida. ¹³Ot wahdi ayu'e mo ya adi mabalin hi kumpulnay eyu pangi'nongan hinadan maghob an mi'nong i Apu Dios. ¹⁴Ta hina nimpén pot'on Apu Dios ya abuh di eyu pangi'nongan hinadan intugun'u i da'yu an i'nongyu. ¹⁵Mu pinhodyu'e tuwali an mumpalti hinadan wagah Apu Dios i da'yu an halunyu ta ihdayuh nunhituwanyu ya ukod ayu. Ta umat hinan atonyuh nadan ulha an kumpulnay eyu pangipaltiyán. Ya kumpulna boy mangihda an ta'on on nibilang hi malinis onu agge. ¹⁶Mu mahapul an adiyu ihday dalam nadan paltiyonyu mu onyuot ikuyag hinan luta ta ay liting. ¹⁷Mu adi mabalin hi anonyuh nadan nunhituwanyu nadan idawatyun Apu Dios ya nan mi'apuluh (10) nadan ginapasyu ya nan bayah ya mantekan di olibo. Ya athidi boh nan hopap di imbabalen nadan halunyu onu kumpulnan ninomnomyun idawat onu nadan imbagayun idawatyu an ap'aphodan an idawatyu. ¹⁸Te mahapul an hinan pinto' nan Dios an dayawon ta'u an pundayawan i hiya di eyu panganan an da'yun namin an hina'amma ya nadan himbutyu ya nadan tinanud Libay an nunhituh bobleyu ta mun'am'amlong ayun namin hidi. ¹⁹Ot tigonyu ta adiyu nimpe linglingon nadan tinanud Libay an nunhituh nadan bobleyu.

²⁰Ya hitun pangipa'ongngalan Apu Dios hinan bobleyu ta mipa'annung nan imbagana ya pinhodyu'en munhidah dotag ya libli ayun munhida. ²¹Mu nidawwi'e tuwali nan pinto' nan Dios an dayawon ta'u an eyu pundayawan i hiya ya mabalin an hay nunhituwanyuy pumpaltiyanyuh nadan halunyu an pinhodyun ihda. ²²Ya kumpulnan tagu di mangihda an ta'on on mibilang hi malinis onu adi an umat hinan atonyun mangihdah nan ulha. ²³Mu tigonyu ta adiyu nimpe ihda nan dalana. Te nan dala di ataguwan ya paniyoh on pi'i"anyu nan dalah nan dotag. ²⁴Ot ikuyagyu

nimpe nan dalah nan luta te adi mabalin hi pi'i'anyu. ²⁵Ot hi'on unudonyu ta adiyu anon nan dala ya nipto' hidiyen atonyu an umipa'amlong i Apu Dios. Ya nanongnan malinggop ayu ya ta'on on nadan imbabaleyu. ²⁶Mu nadan niyappit i Apu Dios ya nadan imbagayun idawat i Apu Dios ya mahapul an iyeyu nimpeh nan pinto'na an pundayawan i hiya. ²⁷Ta hidih nan punggobhan hi mi'nong di pangiyayanyuh nadan maghob an mi'nong mu nan dalana ya ikuyagyuh haggon nan punggobhan ya inihdayu nan dotagna. ²⁸Ot hanat un'unudonyun namin datuwen tugun an idat'u i da'yu ta wan luminggop ayu ya ta'on on nadan holagyu. Te nan nipto' an mangipa'amlong hinan Dios an dayawon ta'u di atonyu.

Adiyu Iyunnud Hinan Pundayaw Nadan I Kanaan Hinan Diosda

²⁹Ot hay umayanyu ya ipa'abak nan Dios an dayawon ta'u i da'yu nadan tatagun nunhituhdi hi ad Kanaan ta mabalin an da'yuy mihukkat hi munhituhdi. ³⁰Ya tigonyu ta adiyu ipatnan iyunnud i dida hinan eda pundayawan hinadan dakol an diosda. Ya adiyu nimpe alyon di, Agandi anu ta emi tigon di atondan mundayaw hinan diosda ta pangiyunnudanmi. ³¹Te nan atondan mundayaw hinan diosda ya nunhiglan umipabungot i Apu Dios. Te ta'on on imbabaleda ya gobhonda ta i'nongdah nan diosda.

³²Ot hanat un'unudonyun namin nadan imbagabaga' i da'yu an tugun Apu Dios ta adiyu udman ya adiyu kulangan.

Hay Nangibagaan Moses Ta Adida Mundayaw Hinadan Dios Di Udum An Tatagu

13 ¹Alyon bon Moses di, Onha waha propeta onu ha nanginnilan mangibalin hi in'inop ya imbagana an waday nakaskasda'aw an milagron ma'at ²ya indani ya nipa'annung hidiyen imbagana ta alyonay, Middum ayu ta eta'u mundayaw hinadan dios di udum an tatagu ³ya hanat adiyu dongdonglon dida. Te hinae ya on pamatnan nan Dios an dayawon ta'u i da'yu ta ma'innila hi'on immannung an hiyay pohpohdonyu hi an namin an pangiyeyu ya nomnomyu. ⁴Ot hanat nan Dios an dayawon ta'uy un'unudon ta'u ya ipabaktu ta'u hinan nitaguwan ta'u. Ta unudon ta'u nadan tuguna ta hiya ya abuh di dayawon ta'u ya punhilbayan ta'u. ⁵Te hiyay nangikak i dita'uh ad Egypt ta pinogpognay ahimbut ta'u. Ot nadan umat hinan imbaga' an mangalih propetada onu mangalih diday nanginnilan mangibalin hi in'inop ya mahapul an mipapateda ta adi da'yu itudduwan an mangat hinan ipagol nan Dios an dayawon ta'u. Ot mahapul nimpe an ipapateyu dida ta ma'aan hidiyen adi maphod an pangat i diyen eyu pumboblayan.

⁶Ya atbohadin ta'on on nan hi ibbayu onu imbabaleyu onu ahawayu onu nan nahamad an gayyummyu mamali i da'yu ta alyonay, Ma'ayu'e

ta eta'u middum an mundayaw hinadan dios di udum an tatagu an agge pinatnan di a'ammod ta'u an dinayaw ⁷an ta'on on nadan dios di udum an tataguh nan nihaggon an boble onu nadan nalpuh nun'idawwin boble ⁸ya mahapul an adi ayu mihapitan. Ya atbohadin adiyu hom'on dida ya adiyu ibaliw dida. ⁹Te mahapul an ipapateyu dida. Ta da'yuy mamangulun muntopa i dida ya ahi adhuwan nadan tatagu ¹⁰ta punhintotopaanda ta ingganah onda mate. Te nibahhoh diyen atonda an on da'yu baliyan ta du'gonyu nan Dios an dayawon ta'u an namogpog hi ahimbut ta'u hi ad Egypt. ¹¹Ot donglonyun namin an tinanud Israel ta way ohaon tumakut an e bumalali ta wan adi mapidwan ma'at ha athidih adi maphod.

¹²Ya wa'et wa'ayuh nan boblen indat Apu Dios hi pumboblayanyu ta waday donglonyuh nadan udum an boblehdi ¹³an wadaday e namalbalih nadan ibbayu i diyen boble ta hay dayawonda mo ya nadan dios di udum an tatagu ¹⁴ya mahapul an ume ayu ta eyu pa'ammahmahan hi'on immannung an inatda. Ta na'innilaanyu'e an waday nunhiglan umipabungot i Apu Dios an ma'ma'at hidi ¹⁵ya mahapul an patayonyun namin nadan numpunhituhdi ya ta'on on nadan halunda. ¹⁶Ya inamungyun namin nadan nun'abalol an usalda hi gawwan nan bobleda ya pinu'ulanyuh diyen boble ta miyappit hidiyen boble hi maghob an mi'nong hinan Dios an dayawon ta'u. Ya immathidih diyen boble ta inggana an ma'id ha e munhituhdi. ¹⁷Ya tigonyu ta ma'id ha ta'on on ohah alanyu i dadiye te mahapul an maghobda. Ta adi bumungot hi Apu Dios i da'yun namin ta on da'yuot hom'on ta punholagon da'yu ta dumakkodakkol ayu te hidiye tuwaliy imbagana i handidan a'ammod ta'u. ¹⁸Mu gahin nimpey un'unudonyun namin nadan imbagabaga' i da'yun tuguna ta nadan umipa'amlong i hiyay atonyu.

Nadan Adida Aton Hi'on Waday Maten Ibbada

14 ¹Alyon bon Moses di, Dita'u ya mibilang ta'uh imbabalen nan Dios an dayawon ta'u. Ot wada'ey mateh nadan ibba ta'u ya adi mabalin an hugaton ta'uy adol ta'u onu putulon di ibu' ta'u hi nangappit hi angah ta'u an gapuh e ta'u umukayungan. ²Te dita'u ya niyappit ta'u hinan Dios an dayawon ta'u. Ya hi an namin an tataguh tun luta ya dita'u ya abuh di pinto' Apu Dios hi nabalol an odona.

Nadan Makan Ya Nadan Adi Makan An Animal

³Mahapul an adi ta'u anon nadan nibilang hi nalugit. ⁴Ot datuwe nadan animal an mabalin an anon ta'u an umat hinan baka ya kalnero ya gulding ⁵ya nadan nat'onat'on an ulha ya nadan ma'alih antelop ya ta'on on nadan atap an kalnero ya gulding. ⁶Ta nadan animal an nagodway kukubda ya pidwondan taptapon di anonda ya mabalin an anon ta'u. ⁷Mu wadaday animal an pidwondan taptapon di anonda onu nagodway

kukubda mu adi mabalin hi anon ta'u an umat hinan kemel ya kuneho ya nan buwot an manu te taptaponda nan anonda mu agge nagodway kukubda ta mibilangdah nalugit. ⁸Ya adi ta'u bo ihda nan babuy te ta'on hi nagodway kukubda mu adida pidwon an taptapon nan anonda. Ot adi ta'u anon te mibilang hi nalugit. Ya adi ta'u e dapaon hi'onda nate. ⁹Ya nada'en ma'alah nan nalitingan ya mabalin an ihda ta'u nadan waday uhipda ya higalda. ¹⁰Mu nadan ma'id ha higalda onu uhipda ya adi ta'u te nibilangdah nalugit.

¹¹Ya nada'en hamuti an mibilang hi malinis ya mabalin an ihda ta'u.

¹²Mu hay adi ta'u ihda ya nan agila ya nan gayang ¹³ya nadan nat'onat'on an balug ya falkon ¹⁴ya ta'on on nadan udum an hamutin mangan hi nate ¹⁵ya nadan akup ya nan ma'alih kukoo ya nadan udum an nat'onat'on an hamuti. ¹⁶Ya ta'on on nadan nat'onat'on an tukukan ya adi ta'u ihda. ¹⁷Ya athidi boh nadan pelikan ya nadan karion ya kormorant an adi ta'u ihda. ¹⁸Ya adi ta'u bo ihda nadan ma'alih stork ya nadan ma'alih heron ya nadan hoopoe ya littalit. ¹⁹Ya an namin nadan kakkitang an muntaytayyapan ya adi mihda te mibilangdah nalugit. ²⁰Mu nadan tumayap an mibilang hi malinis ya mabalin an ihda ta'u. ²¹Ya kumpulnan naten animal ya adi ta'u ihda. Mu mabalin an idatyu onu igatangyuh nadan ni'iboblen da'yu te mabalin an ihdada. Mu da'yu'e ya niyappit ayuh nan Dios an dayawon ta'u. Ya adiyu pananum nan gatas di guldung hinan iha"angyu an inlum di guldung.

Hay Aton Hinan Mi'apulu An Mahapulan Hinan Hintawon

²²Mahapul an an namin di nahapulanyu hinan hintawon an bungan di intanomyu ya ihiwweyu nan mi'apulu. ²³Ta iyeyu nadan mi'apuluh (10) nadan ginapasyu ya nan ma'inum ya nan mantekan di olibo ya nadan hopap di imbabalen di bakayu ya kalneroyu hinan pinto' nan Dios an dayawon ta'u an pundayawanyu i hiya ta hidiy pangananyu ta way atonyun mangipa'inghan mangipabaktuh nan Dios an dayawon ta'u hi inggana. ²⁴Ya winagahan da'yu'e hinan Dios an dayawon ta'u mu ningamut an adiyu abalinan an iyeh nan pundayawan ta'u i Apu Dios nadan mi'apuluh nadan nahapulanyu an gapu ta adawwiw nunhituwanyu ²⁵ya mabalin an inginayu nan mi'apuluh (10) nadan nahapulanyu ta mumbalin hi pihhu ya hiyay inyeyuh nan pundayawan i Apu Dios. ²⁶Ta dimmatong ayu'e hdi ya hidiyey ingnginayuh nadan pinhodyun idawat an umat hi baka onu kalnero ya bayah ya nadan udum an ma'inum onu nadan udum an pinhodyu. Ta hidih nan pundayawanyu hinan Dios an dayawon ta'u di pangananyun hina'amma ta mun'am'amlong ayu. ²⁷Ya adiyu nimpe linglingon an ayagan nadan tinanud Libay hinan boblen nalpuwanyu ta da'yun namin. Te dida ya ma'id ha lutah midat i dida an adi umat i da'yu. ²⁸Ya hinan mi'atluh tawon ya hay atonyuh nan

mi'apuluh (10) nan nahapulanyu i diyen tawon ya iyeyuh nan balen pang'amunganyuhdih nan bobleyu. ²⁹Ta midat hinadan tinanud Libay te ma'id nimpe ha midat hi lutada. Ya midat di udum hinadan ni'iboblen da'yu an nalpuh udum hi boble ya nadan nun'apuhig ya nun'abaluh an ibbayu ta waday anonda. Ot atonyu'ehdi ya umannung an wagahan nan Dios an dayawon ta'u nadan itamuyu.

Nan Mi'apituh Tawon

15 ¹Alyon bon Moses di, Wa'et tuwen magibbuh nan mi'apituh tawon ya mahapul an adiyu mo ipabayad an namin nadan impa'utangyu. ²Ta adiyu mo hingilon nadan ibbayun tinanud Israel an waday inutangdan da'yu. Te nadatngan nan imbagan Apu Dios an punlinglinganyuh nadan impa'utangyu. ³Mu wada'ey impa'utangyuh nadan ni'iboblen da'yu an nalpuh udum hi boble ya nanongnan hingilonyu dida. ⁴Mu unhaot ma'id ha nawotwot i da'yu. Te hidiyen boble an idat nan Dios an dayawon ta'u an eyu pumboblayan ya wagahan da'yun hiyahdi. ⁵Mu gahin nimpeh on un'unudonyun namin nadan tuguna an imbagabaga' i da'yuh ad uwani. ⁶Te imbagan nan Dios an dayawon ta'u an wagahan da'yu. Ta mabalin an mumpa'utang ayuh nadan tatagun nalpuh nat'onat'on an boble mu bokon da'yuy umutang i dida. Ya atbohadin mun'ap'apu ayuh nadan nat'onat'on an boble an ma'id ha mabalin hi umalin mun'ap'apu i da'yu hi malpuh udum hi boble. ⁷Mu hi'on wahdi ayu ya wadadah nadan ibbayu ha maligatan an mahapulday boddang ya adiyu ukuhan ta boddanganyu dida. ⁸Ta pa'utanganyu didah nan mahapulda. ⁹Ya adi bo gapu ta tuwen mapogpog nan mi'apituh tawon ya adiyu mo pa'utangan nadan maligatan an ibbayu. Te atonyu'ehdi ya mabalin an ililidan Apu Dios nan adiyu hummo'an ya mumbahul ayu. ¹⁰Ot hiya nan idatyu nan utangonda ta adiyu ukuhan dida. Ot an namin an tamuwanyu ya wagahan nan Dios an dayawon ta'u. ¹¹Ya hinan boble an umayanyu ya adi mabalin an ma'id ha nawotwot. Ot hiya nan ibaga' i da'yu ta mundadaan ayun bumoddang hinadan ibbayu ya nadan udum an mahapulday boddangyu.

Nadan Baal An Tinanud Israel

¹²Alyon bon Moses di, Hi'on waha ibbayuh tinanud Israel hi ihbutnay adolna i da'yu ta mumbalin hi himbutyu hi onom di tawon mu hinan mi'apituh tawon ya mahapul an ilubusyuu ta liblin makak. ¹³Ya ilubusyuu ya adi namaag ya intuda'yu an ma'id ha idatyun hiya. ¹⁴Ta adiyu ukuhan an mangdat i hiya hi kalnero ya nadan ginapasyu ya bayah an miyunnudan hinan wagah an indat nan Dios an dayawon ta'u i da'yu. ¹⁵Te nomnomnomonyu'e ya ta'on on dita'u ya numbalin ta'u ni' hi himbut hi ad Egypt mu binoddangan dita'u hinan Dios an dayawon ta'u. Ta

hiyah tuwe nan athituy itugun'u i da'yu hi ad uwani. ¹⁶Mu hi'on hidiyen himbutyu ya alyona i da'yu di, Adi' pohdon an makak te pohpohdon da'yun hina'amma ya mabalin mon inaynayunan muntamun da'yu. ¹⁷Ot hay atonyu ya iyeyuh nan way panton di baleyu ya tinlo'yuy ingana. Ta pangimatunan an hiya ya himbutyuh inggana. Ya atbohdiy atonyuh nan babain himbutyu hi'on athidiy pinhodnan ma'at. ¹⁸Mu hi'on pohdondan malibli ya adi ayu mahkitan ot nan onom di tawon an nunhilbiyanan da'yu ya dubliy tinamuwana mu nan mipabo'laan. Ot atonyu'eh tuwe ya wagahan da'yuh nan Dios an dayawon ta'u hi an namin an tamuwanyu.

Nan Hopap Di Imbabalen Nadan Animalyu An Tangbal

¹⁹Nadan tangbal an hopap di imbabalen di halunyu ya niyappit hinan Dios an dayawon ta'u. Ot mahapul an ihiwweyu dadiye ya adiyu pun'aladuwon nadan baka an inhiwweyu. Ya ta'on on nadan kalneron inhiwweyu ya adiyu pukisan. ²⁰Ya atawotawon on inhiwweyu ya inyeyuh nan pinto' nan Dios an dayawon ta'u hi pundayawanyu ta hidiy pangi'nonganyu ya hidiy nangananyun hina'amma. ²¹Mu na'en waday bahbahnan animal an umat hi napilay ya napilok ya adi mabalin an i'nongyuh nan Dios an dayawon ta'u. ²²Ot mabalin an namaag ya pinaltiyuh nan nunhituwanyu ya inihdayuhdi an umat hinan dotag di ulha. Ya kumpulnay mangihda an ta'on on nan agge nibilang hi malinis. ²³Mu mahapul nimpén adiyu ihda nan dalana. Ta namaag ya ingkuyagyuh nan luta an ay liting.

Hay Punnomnommandah Nihwangandah Ateh Ad Egypt

16 ¹Alyon bon Moses hinadan ibbanan tinanud Israel di, Nadatngan'e nan bulan di Abib ya nginilinyu nan punnomnomnoman ta'uh nihwangan ta'uh ateh ad Egypt ta ipabaktuyu nan Dios an dayawon ta'u. Te hiyay nangibaliw i dita'u i diyen bulan di Abib an awadan ta'uh ad Egypt. ²Ta i'nongyu ha ohah nadan halunyu hinan pot'on Apu Dios an pundayawanyu i hiya. ³Ta hidiyey punhidayuh nan tinapay an agge nadduman hi yist. Ya hinan pituy algo ya hay anonyu ya nan tinapay an agge nadduman hi yist te hiyay inan ta'uh din nakakan ta'uh ad Egypt an nun'awiging ta'u. Ta wan hinaen tinapay an agge nadduman hi yist an anonyu di nanongnan mangipanomnom i da'yu hidin nakakan ta'uh ad Egypt an numpalpaligatan ta'u. ⁴Ot tigonyu ta hinan pituy algo ya ma'id ha matigoh yist hinadan numpunhituwanyu. Ya nan kalnero an paltiyonyuh nan hilong ya tigonyu ta ma'id ha mabati hi ingganah nan mawi"it. ⁵Ya hinaen mi'nong hinan punnomnommanyuh nihwangan ta'uh ateh ad Egypt ya adi mabalin an kumpulnay eyu panganan. ⁶Ta ammuna nan pot'on Apu Dios hi eyu pundayawan i hiya. Ya hay pangatanyuh nan punnomnommanyuh nihwanganyuh ateh ad Egypt ya hinan mun'ahdom

te hidiyey inat ta'uh din nakakan ta'uh ad Egypt. ⁷Ya inggapayu ta nalutu'e ya inanyu i diye damdaman mahdom. Ta nawi"it'e ya ahi ayu umeh nadan numpun'allunganyu. ⁸Ya mihipun nimpe i diyen mahdom ya adi ayu mangan hi tinapay an nadduman hi yist hi onom di algo. Ya hinan mi'apituh algo ya na'amung ayu boh nan pundayawanyuh nan Dios an dayawon ta'u ta ma"i'd ha muntamu i diyen algo.

Hay Punhanaan Hi Nagibbuhan Di Ahigapas

⁹Alyon bon Moses di, Mihipun hinan hopap di ahi gapas ya mumbilang ayuh pituy duminggu. ¹⁰Ya na'amung ayu ta munhana ayuh nan nagibbuhan di ahigapas. Ta iyaliyu nadan pohdonyun idawat an miyunnudan hinan nunwagah nan Dios an dayawon ta'u i da'yu. ¹¹Ot mun'am'amlong ayun himpamoble an middum nadan himbutyu ya nadan tatagun ni'iboble ya nadan tinanud Libay ya ta'on on nadan nun'apuhig ya nun'abalu hinan pinilin nan Dios an dayawon ta'u. ¹²Ot nomnomnomonyu an dita'u ya numbalin ta'uh himbut hi ad Egypt ot tigonu ta wan unudonyun namin datuwen tugun.

Hay Ngilinondah Nan Pituy Algo *(Lebitikus 23:33-43; Bilang 29:12-38)*

¹³Alyon bon Moses di, Wa'et nagibbuh an inilikyu nadan ginapasyu ya numbalinonyuh ma'inum nadan kinopalyun bungan di greyp ya nginilinyuh pituy algo nan punnomnommanyuh nun'anallungan ta'uh nan inwa'inwa ta'uh din nalpuwan ta'uh ad Egypt. ¹⁴Ta mun'am'amlong ayun hina'amma ya nadan himbutyu ya nadan tinanud Libay ya ta'on on nadan nun'apuhig ya nun'abalu an mi'iboble i da'yu. ¹⁵Ta ma'amung ayuh nan pundayawanyu i Apu Dios ta ngilinonyu nimpe hi pituy algo hidiyen punnomnommanyuh nun'anallungan ta'uh nadan inwa'inwa ta'u hi nalpuwan ta'uh ad Egypt. Te nan Dios an dayawon ta'u ya waghana nadan tamuwanyu ta waday apitonyu. Ta mun'am'amlong ayun namin an himpamoble.

¹⁶Ta hinan hintawon ya mumpitlu ayun ma'amung an linala'i hinan tudduwon Apu Dios an pundayawanyu i hiya. Ta ma'amung ayuh nan ngilin di pangananyuh nan tinapay an agge nadduman hi yist ya hinan punhanaanyuh nagibbuhan di ahi gapas ya hinan punnomnommanyuh nun'anallungan ta'uh nan inwa'inwa ta'uh nalpuwan ta'uh ad Egypt. Ya ma"i'd ha ume i da'yu hinan pundayawanyu an ma"i'd ha inodnana. ¹⁷Ya hay idawatyu ya nan miyunnudan hinan nunwagah nan Dios an dayawon ta'u i da'yu.

Nadan Mapilin Mangipanuh Hi Tatagu

¹⁸Alyon bon Moses di, Tigonyu bo ta waday pot'onu hi ap'apu ya mangipanuh i da'yun himpahimpamu'un hinadan boblen idat nan Dios

an dayawon ta'u an eyu punhituwan. Ya nadan mapili ya mahapul an nipto' di atondan mangipanuh hinadan tatagu. ¹⁹Ta ma'id ha pangipangngelanda ya adida mumpabayad hinan tagun waday bahulna. Te nan pihhun ibayadda ya hidiyey ay mamilok hinan mangipanuh hinadan mihahapit an ta'on on hiya ya nanomnoman. ²⁰Ot hanat nan nipto' di minaynayun an ma'at an miyunnudan hinan tugun ta wan nanongnan munhitu ayuh nadan boblen idat nan Dios an dayawon ta'u i da'yu. ²¹Ya wa'et impata'dogyu nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ya tigonyu ta adiyu e ihaggon hidi nan pusti an mangita'dog i Aserah. ²²Ya atbohadin adi ayu mangipata'dog hi batu ta dayawonyu te nan Dios an dayawon ta'u ya nunhiglan aggena pinhod dadiye.

Nadan Animal An Waday Bahbahda

17 ¹Alyon bon Moses di, Adiyu i'nong hinan Dios an dayawon ta'u nan baka onu kalneron waday bahbahna te nunhiglan umipabungot i hiya.

Hay Ma'at Hinan Mundayaw Hinan Dios Di Udum An Tatagu

²Alina'e hi na'innilaanyu an waha ibba ta'un tinanud Israel hinan numboblanyu hi numbahul hinan Dios an dayawon ta'u ³te imbahhona nan tugun Apu Dios an imbaga' i da'yu ot e mundayaw hinadan dios di udum an tatagu onu dinayawna nan algo onu nan bulan onu nadan udum an wadah ad lagud ⁴ya imbagada'e i da'yu ya mahapul an eyu pa'ammahmahan hi'on immannung onu agge. Ta immannung'e an waday nunhiglan umipabungot i Apu Dios an ma'ma'at hi bobleyu ⁵ya mahapul an iyeyuh diyen lala'i onu babaih nan bahhel di alad di bobleyu ya nunhintopaanyu ta ingganah mate. ⁶Mu adi mabalin an atonyuhdi hi'on oha ya abuh ha muntistigu te mahapul an wadada ha duwa onu mahuluk hi duwa hi muntistigu. ⁷Ya mahapul an hay mamanguluh muntopa i diyen tagu ya nan muntistiguh nan numbahulan diyen tagu ya ahida madhun ahitotopa nadan tatagu. Ot athinay atonyu ta wan midinong nan adi maphod an at'attonda.

Hay Atondah Nan Naligat An Mihahapit

⁸Hi'on waday mihahapit an umat hi pimmate onu nan umat hi pun'a'addiyanan onu nan waha himmugat ta maligatan nadan napilin mangipanuh hi bobleyu ya mahapul an iyeyuh nan pundayawan i Apu Dios. ⁹Ta iyeyu didah nadan padi an tinanud Libay ya nan napilin mangipanuh i diyen timpu ta diday ukod an mangipanuh. ¹⁰Ya hi'on nganne nan imbagadan ma'at i diyen inhahapitdahdi hinan pundayawan i Apu Dios ya mahapul an hidiyey ma'unud. ¹¹Ta hidiyey unudonyu an adiyu ipatnan baliwan nan imbagadah atonyu. ¹²Ot mahapul an

mipapate nan mungngohen adina abuluton nan imbagan nan napilin mangipanuh ya nadan padi an munhilbih nan Dios an dayawon ta'u. Athidiy atonyu ta mipadinong nan adi maphod an ma'ma'at i da'yun tinanud Israel. ¹³Ta punhindodongolan nadan tatagu ya tumakutdan mangathidi.

Hay A'at Di Mumpatul

¹⁴Alyon bon Moses di, Hitun dumatnganyuh nan boblen idat Apu Dios i da'yu ya nagibbuh'en way ohaon immeh nan nituddun eda punhituwan ya wa'et alyonyuy, Mahapul pibon waha patul ta'u an umat hinadan udum an bobleh tun nunlini'odan ¹⁵ya tigonyu ta nan pinhod Apu Dios an mumpatul i da'yu di pot'onnyu. Ot mahapul an hay ohan da'yun tinanud Israel ta bokon hay udum an tatagu. ¹⁶Ya nan mapilin mumpatul ya adi mun'amung hi dakkodakkol an kabayu. Ya adina bo ipatnan mannag hi umeh ad Egypt ta e gumattang hi kabayuhdi. Te ipagol Apu Dios an mumbangngad ayuhdi. ¹⁷Ya mahapul an adina dakolon di ahawana te hidiyey lummuh pan'uganan Apu Dios. Ya mahapul an adina agan hi amung hi silber ya balitu'. ¹⁸Ya wa'et hiya moy patul ya mahapul an itudo'na i ha liblu nadan tugun Apu Dios an malpuh nan nitudo' an wadah nadan padin tinanud Libay. ¹⁹Ya ipa'inghanan bahaon hi abigabigat. Ta wan hi Apu Dios di nanongnah takutana ta unudonan namin nadan tuguna. ²⁰Athidi'e ya ma'id ha atonan mangipabaktuh adolna te ipaddungnay adolnah nan ibbanan tinanud Israel. Ya adina ibahho nadan tugun Apu Dios ta mabalin an minaynayun an hiya ya nadan tanudanay mumpatul hi inggana.

Hay Midat Hinadan Padi

18 ¹Alyon Moses di, Nadan padi ya an namin nadan tinanud Libay ya ma'id ha lutah midat i dida. Ot hay itanudda ya nadan midawat i Apu Dios. ²Ta ma'id ha lutada an adi umat i da'yun i'ibadan tinanud Israel. Ta hay paddungnah midat i dida ya hi Apu Dios an punhilbiyanda te hiyay hinamadnan imbaga. ³Ta hay midat hinadan padi hi pahingdah nan baka ya kalneron mi'nong i Apu Dios ya nan lapa ya nan pangal ya nadan minalutu. ⁴Ya midat bon dida nadan mamangulun gapason ta'u ya nan pinahapah an bayah ya nan mantekan di olibo ya nan mamangulun aanon ta'un dutdut di kalnero. ⁵Te nan Dios an dayawon ta'u ya pinto'na nadan tinanud Libay hi munhilbi i hiya hi inggana. ⁶Ot wa'e ta waha tinanud Libay hi taynana nan nunhituwana hi'on pinhodna ta umeh nan pinto' Apu Dios hi pundayawan i hiya ⁷ya mabalin an hidiy punhilbiyanan Apu Dios an umat hinadan ibbanan tinanud Libay an wahdi i diyen pundayawan. ⁸Ot nan midat an anon di munhilbihdi hinan pundayawan ya hidiye boy midat i hiya an ta'on

on alina hi waday pihhunan nalpuh nunggattangan nadan pamilyanah gina'uda.

Adiyu Iyunnudan Hinan Adi Maphod An Pangat Di Tatagu

⁹Alyon bon Moses di, Wa'et wahdi ayu moh nan idat nan Dios an dayawon ta'u an pumboblayanyu ya adiyu iyunnudan hinadan nunhiglan umipabungot i hiya an at'atton nadan tataguhdi. ¹⁰Ta mahapul an ma'id i da'yu ha i'ongna nan imbabalena ta maghob. Ya ma'id bo i da'yu ha mumbaki onu munggamud onu mun'abig ¹¹onu munhapud onu mama'o. ¹²Te hi Apu Dios ya nunhiglay bungotnah nan tagun mangat i danae. Te danaen ato'aton nadan tatagun nunhitu i dadiyen boble ya nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta hiya nan pa'aanona dida i dadiyen boble an eyu pumboblayan. ¹³Ot mahapul an ma'id ha aton ta'u hi pumbahulan i Apu Dios. ¹⁴Te nadan tatagu i diyen boblen midat i da'yu ya nadan mumpumbaki ya mumpumbuyun di dongdonglonda. Mu nan Dios an dayawon ta'u ya adina iyabulut an atonyu dadiye. ¹⁵Mu hay atona ya pot'ona boy ohan da'yu ta hiyay propetan umat i ha'on. Ot mahapul an unudonyu nan ibagana.

¹⁶Te imbagayuh nan Dios an dayawon ta'u hidin awadan ta'uh nan billid hi ad Horeb an alyonyuy adi mabalin an da'yuy humapitana ta donglonyu nan ibagana ya tigonyuh nan mundalang hi awadana te tumakut ayu te alyonyuh on ayu mate.

¹⁷Ot alyon Apu Dios i ha'on di, Nipto' hinaen imbagada. ¹⁸Ot hiya nan pot'o' ha ohan didah propeta an umat i he'an mangipa'innila nadan pinhod'un ipa'innilan dida. ¹⁹Ot nan tagun ngohayona nan ibaga' i diyen propeta ya dusao'. ²⁰Mu wada'e ha mangalih ha'on di nalpuwan nan ibagana mu agge immannung onu alyonay nalpuh udum an dios nan inabigna ya mahapul an mipapate.

²¹Ot inayun bon Moses an alyon di, Wan alyonyu on nganney panginnilaanmi hi'on immannung an nalpun Apu Dios nan abigon di ohan propeta onu agge? ²²Hay panginnilaanyu hi'on nalpun Apu Dios onu agge nan inabig nan propeta ya wa'et alyonay nalpun Apu Dios muden adi umannung ya hidiyey atiganan agge immannung an nalpun Apu Dios hidiyen inabigna te hidiyen inabigna ya nalpuh nomnomna. Ta hiya nan adi ayu tumakut i hiya.

Hay Bumentikan Nan Waday Pinatenan Aggena Inatta

19 ¹Alyon bon Moses di, Hi Apu Dios ya adi mibahhon ma'idona nadan tatagun nunhituh nan boblen idatnan da'yu ta da'yuy mihukkat hi e munhituhdi. ²Ot hay atonyu ya puntuluwonyuh diyen boble ya pinto'yuy hinohha an boblen nigawwa i dadiyen tulu. ³Ya iniphodyu nadan kalatan mangiplay i dadiyen tulun boblen bumentikan nadan waday pinatena an aggena

inatta. ⁴Ot hi'on waday pinaten di ohan tagu mu aggena inatta ya mabalin an bumtik ta e mipa'eh kumpulna i dadiyen tulun boble. ⁵An umat i ha duwah tatagu hi e munlongoh kayiw mu indani ya nibaddih nan ulun di wahe ya niknah nan oha ot mate. Athidi'ey ma'at ya mabalin an bumtik ta e mipa'eh hi oha i dadiyen boble. ⁶Mu onha oha nan boblen bumtikan ya mabalin an alina ya akhupan nan mangi'awit ya pinatena an gapuh bungotna an ta'on on aggena inattan namate hinan ibbana. ⁷Ta hiya nan imbaga' an tuluy bobley pot'onnyu. ⁸Ya di'et idoldol nan Dios an dayawon ta'u ta bumillog hidiyen eyu pumboblayan an imbaganah nadan a'ammot ta'u an idat i da'yu ⁹ya udmannyu boh tulu nan boblen bumtikan nadan waday pinatenan aggena inatta. Ot hi Apu Dios ya ipa'annungna nan imbagana hi'on un'unudonyu datuwen tuguna an imbagabaga' i da'yuh ad uwani. Ta hi Apu Dios di pohpohdonyu ya inatyu nadan pohdonan atonyu. ¹⁰Ot hanat datuwey atonyu ta wan adi pamaaggon pinaten nan mangi'awit nan ma'id ha bahulna i diyen boblen idat Apu Dios ta wan ma'id i da'yu ha mibilang hi pimmate. ¹¹Mu hi'on waha ma'ahihhiwoh nan ibbanan tagu ta amod ona e bobota'on ya pinatena ya ahi binumtik hi ohah nadan boblen ipa'ayan ¹²ot hay aton nadan ap'apuh nan boblen nalpuwana ya eda ipa'awit. Ta iyedah awadan nan tulang di pinatena ta patayonda. ¹³Ta adiyu hom'on hidiyen pimmate. Te gahin di mipadinong di papatte i dita'un tinanud Israel ya ahi mapmaphod di ma'at i da'yu.

Hay Udum Hinan Nitugun Hinadan Tinanud Israel

¹⁴Alyon bon Moses di, Hitun eyu pumboblayan i diyen boblen idat Apu Dios i da'yu ya hanat adiyu e idalhin di muhon an inha"ad di a'ammodyu. ¹⁵Ya adiyu bo ibilang an numbahul di ohan tagu hi'on oha ya ammuna ha muntistigu ta ingganah on waha duwa onu tulu.^u ¹⁶Ya alina'e hi waha taguh mangali hi numbahul nan ohan tagu ¹⁷ya hay atonyu ya umedan duwah nan pundayawan ta humalyaon nan padi onu nadan mangipanuh hi mihahapit ¹⁸ta ihamaddan mummahmah hi'on immannung hidiyen imbagana. Ya na'innilaan'e an munlayah hidiyen tagun mangali hi numbahul nan ibbana ¹⁹ya nan dusan nan alyonay numbahul ya hiyay munholtap. Athinay atonyu ta wan mipadinong nan adi maphod an ma'ma'at i da'yu. ²⁰Ya ta punhindodongolan nadan tatagu ta tumakutdan mangat hi adi maphod. ²¹Ot hanat adiyu hom'on nan umat hi pimmate ta ipapateyu ya nan waday pinilokna ya pilokonyu ya nan waday pinanguwana ya panguwanyu ya nan waday gininghuyna ya ginghuonyu ya nan waday pinilayna ya pilayonyu.

Hay Imbagan Moses Hi Atonda Hi'on Waday Eda Gubaton

20 ¹Alyon bon Moses di, Wa'et eyu gubaton nadan binuhulyu ya ta'on hi tigonyun daktakkolda mu da'yu an nungkakabayuda

^u 19:15 Matthew 18:16

ya nungkakalesada ya adi ayu tumakut. Te nan Dios an dayawon ta'u an nangikak i dita'uh ad Egypt ya wadan bumoddang i da'yu. ²Ya hinan eyu pi'gubatan ya mahapul an pahapitonyu ni' nan padi hi hinangngab nadan tindalu. ³Ta alyonay, Da'yun i'iba an tinanud Israel, donglonyu tun ibaga'. Ad uwanin e ayu mi'gubat hinadan binuhul ta'u ya pabikahonyuy nomnomyu ta adi ayu tumakut. ⁴Te nan Dios an dayawon ta'u ya hiyay mangubat hinadan binuhulyu ta pangabakon da'yu i hiya. ⁵Ya nagibbuh'en imbaganah diye ya alyon nadan opisyal hinadan tindaluda di, On wada i da'yu ha hiyah inyammanay balena mu aggena inyappit i Apu Dios? Wada'e ya udu'dulnay umanamut ni' te alina ya nateh gubatan ot nat'on an taguy mangiyappit i Apu Dios hinan balena. ⁶Ya hi'on waha nuntanom hi greyp mu aggena ni' tinamtaman nan bungana ya udu'ulnay umanamut. Te onha mateh gubatan ot hay udum moy mangan hinan bungan nan intanomna. ⁷Ya hi'on wada bo i da'yu ha nitbi ya udu'ulnay umanamut ta mangahawa. Te onha mateh gubatan ot nat'on di mangi'ahawah nan nitbiyana. ⁸Ya alyon bon nadan opisyal di, Hi'on wadan da'yu ha adi pa'itpol hi takutna ya udu'ulnay umanamut te indani ya ta'on on nadan ibbana ya tumakutda damdama.

⁹Ya nagibbuh'en imbagada nan ibagadah nadan tindaluda ya piniliyu bo dohah nadan ibbayu ta diday mangipangpanguluh nadan nat'onat'on an grupuyu. ¹⁰Ya wa'et dimmatong ayuh nan boblen eyu gubaton ya ibagayu ni' hinadan tataguhdi hi'on pinhoddan mi'hayyup i da'yu. ¹¹Ya wa'et abulutonda ta ibughulda nadan geyt di bobleda ya mumbalinda mon namin hi ba'baalonyu ta pilitonyu didan muntamu an ta'on an adida pohdon. ¹²Mu adida'e tuwali pohdon an mi'hayyup i da'yu te pohdondan mi'gubat ya lini"ubyuy bobleda. ¹³Ya impa'abak'en Apu Dios dida i da'yu ya patayonyun namin nadan linala'i. ¹⁴Ya nada'en binabai ya u"unga ya nadan animalda ya an namin nadan wada i diyen boble ya alanyu ta mabalin an usalonyu te indat nan Dios an dayawon ta'u dadiye i da'yu. ¹⁵Ot athinay atonyuh nadan nun'ibata"an an boblen agge niddum hinan nidat i da'yun pumboblayanyu. ¹⁶Mu hinada'en boblen indat Apu Dios i da'yu ya inabakyu'e dida ya mahapul an patayonyun namin nadan numpunhituhdi. ¹⁷Ta ma'idonyun namin nadan tinanud Kanaan an dida nadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peres ya tinanud Hib ya nadan i Jebus te hidiyey imbagan Apu Dios hi atonyu. ¹⁸Te adiyu'e patayon didan namin ya alina ya diday manuddu i da'yuh nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an pundayawdah nadan dakol an diosda. ¹⁹Ya wa'et lini"ubyuy ohan boble ya adiyu longhon nadan nun'itanom an bungbunga"an te bokonyu binuhul dida. Ya mabalin an anonyu nan bungada mu ta adiyu nimpe longhon an ta'on on alina hi nadney nunli"ubanyu i diyen boble on aggeyu ni' inabak. ²⁰Mu mabalin an longhonyu nadan kayiw an bokon bungbunga"an ta pumpattukanyun manggop i diyen boble.

Hay Atondah Nadan Ma'akhupan An Nate An Agge Na'innilay Namate

21 ¹Alyon bon Moses di, Hi'on waha akhupanyuh pinatedah nan bobleyun indat Apu Dios i da'yu mu agge na'innilaan nan namate ya ²nadan ap'apu ya nadan mangipanuh i da'yu di e manigo hi'on ngannen boble di ni'ihhaggon hinan natayan diyen tagu. ³Ya nadan mangipangpangulu i diyen boble an nihaggon hinan namatayanda ya piliyonda ha pa'ahikkonah baka hi aggeda ni' nuntamuwon. ⁴Ya inyeda i ha nundotal an agge na'aladu onu natanoman ya nihaggon i ha wa'el an waday litingna. Ya intilonyuy bagang diyen baka ta mate. ⁵Ya nadan padin tinanud Libay ya umedahdi te diday pinto' Apu Dios hi munhilbin hiya ya munwagah ya atbohndin diday mangipanuh hi mihahapit ya mabalin an mangibaga hi'on lebbengnan madusa nan ohan tagu. ⁶Ot an namin nadan ap'apuh nan boblen nihaggon hinan nangakhupandah nan nate ya ulahanday ta'ledah uhun nan adol nan baka an naputung di bagangna. ⁷Ya alyonday, Bokon attog da'miy namate ya aggem i innilay on nganney namate. ⁸Ya mundasalda ta alyonday, Da'min mibilang hi tatagum Apu Dios an inilpum hi ad Egypt ya hituwen tagun ma'id ha bahulna an pinateda ya dawatonmin he" a ta adi da'mi pabahulon hi natayana.

Ot athidi'ey atonyu ya adi ayu mabahulan hi natayan nan tagu. ⁹Ta hidiyen pangunudanyuh nan nipto' hi panigon Apu Dios ya bokon da'yu i diyen bobley madusa.

Hanadan Binabain Na'alalah Gubatan

¹⁰Alyon bon Moses di, Hinan eyu pi'gubatan ya wa'et nangabakon da'yun Apu Dios ta awitonyu nadan inabakyun tatagu ta mumbalindah baalyu ¹¹ya alina'e hi waha apgohan hi babaih tinigon di ohan da'yu ta pohdonan ahawaon ya mabalin ¹²an awitona ta iyanamutna ya imbaganan diyen babai ta mumpakalbu ya pinutulnay kulkulungna. ¹³Ya hinukkatana nan inlubungnah din na'abakandah gubat ya immukayungan i ha himbulan an gapuh natayan da amana i inana. Ta nagibbuh'e ya ahi mohpe mabalin an mun'ahawada. ¹⁴Mu onha nagibbuh an nun'ahawada ya nama'id di namhod nan lala'in hiya ya mabalin an ituda'na ta ukod i hiyah nan umayana. Mu adi mabalin hi ihbut diyen lala'i ya adi bo mabalin hi pumbalinonah baalna te inahawana.

Hay Midat Hinan Panguluwan An Lala'i

¹⁵Alyon bon Moses di, Hi'on wada i da'yun linala'i ha duway ahawana ya numpaddungdan waday lala'ih imbabaleda ya wa'e ta nan namangulun lala'in imbabalena ya bokon hinan pohpohdonan ahaway nangimbabale ¹⁶ya ta'on on athidi ya adi mabalin an iyaldana nan midat hi panguluwan

an imbabale ta idatnah nan imbabalen nan pohpohdonan ahawana. ¹⁷Te hay nitugun ya mahapul an abulutona nan panguluwan an lala'in imbabalena an ta'on on bokon hinan pohpohdonan ahaway nangimbabale ta mundubliy idatna i hiya.

¹⁸Ya alyon bon Moses di, Ya hi'on waha imbabaleyuh lala'i hi nunhiglay ngohena te ta'on on titilgon da amanan inana ya hiyah diyen adi matugun ¹⁹ya hay atonda ya iyedan himbaleh nan way geyt diyen numboblayanda an a'am'amungan nadan ap'apuhdi. ²⁰Ya alyonday, Hituwen imbabalemi ya mungngohe ya adi da'mi ahan donglon. Ta on han mangan ya han butongnay ato'atona. ²¹Ya hay aton nadan linala'i i diyen boble ya adhuwanda topon ta ingganah on mate te mahapul an mipadinong nan athidin adi maphod an pangat hinan pumboblayanyu. Ta an namin nadan ibba ta'un tinanud Israel an mangngol i diyen na'at i hiya ya tumakutda ta adida aton di athidi.

Hay Atondah Nan Bimmahul An Tagun Pinateda

²²Ya inalin bon Moses di, Hi'on waha taguh bimmahul ta pinateyu ot eyu itattayun i ha kayiw ²³ya tigonyu ta adi mabigatan hidi. Te mahapul an eyu ilubu' ya ahi mahdom. Te onha mabigatan hidi ya du'gon Apu Dios hidiyen boble.

Hay Bumoddangan Hi Ibba Hi'on Mahapul

22 ¹Alyon bon Moses di, Hi'on waday inakhupanyu i ha binumtik an baka onu kalneron nadan ibba ta'un tinanud Israel ya hanat adiyu hintigtigon mu onyuot alan ya imbanggadyuh nan ud bagi. ²Mu hi'on agge nihaggon di balen nan ud bagi onu aggeyu innilay ud bagi ya iyanamutyu ya impapto'yu ta wada'e ha umalih mangibaga ya indatyu. ³Ya athidi boy atonyuh nan matala' an dongki onu lubung di ibbayu an wa'e ta inakhupanyu ya adi namaag ya tinaynanyu. ⁴Ya tinigoyu'e ha nikudlih an baka onu dongkin nadan ibbayu an gapu ta madamot nan kinalgana ya adi namaag ya lina"uhanyu mu onyuot boddangan nan ibbayu an mangipata'dog.

⁵Nan babai ya mahapul an adi munlubung hi lubung di lala'i ya athidi boh nan lala'i an mahapul an adi munlubung hi lubung di babai. Te nan Dios an dayawon ta'u ya nunhiglay bungotnah nan mangathidi.

⁶Ya wa'et inakhupanyu ha buyan di hamutih nan awon onu hinan kayiw an waday hamutihdi hi inobobana nan itlugna onu nadan impahna ya adiyu alan nan hi inana ya nan impahna. ⁷Mu mabalin an alanyu nadan impahna onu nan itlugna mu ta adiyu ilagat nan hi inada. Athidi'ey atonyu ya luminggop di nitaguwanyu ya atbohndin madukdukkey pi'taguwanyu.

⁸Ya wa'et mangiyamma ayuh bale ya tigonyu ta hawananyu nan nunlini"odan nan nundotal an atop di baleyu ta ma"id ha ipabahuldan da'yuh nagah an nalpuh atop ot mate.

⁹Ya wa'et muntanom ayu ya adiyu tanoman hi bokon greyp nan numbattan nanadan intanomyun greyp. Te atonyu'e hdi ya mibilangdah nalugit nadan bungan nan nitanom hidi ya ta'on on nadan bungan nan greyp.

¹⁰Ya mun'aladu' ayu'e ya adiyu pun'ohhaon hi ohan panakul nan baka ya nan dongki.

¹¹Ya adiyu ilubung nan na'abol an nun'uddum nan hinulid an nadutdutan hinan hinulid an linen. ¹²Ya mangiyamma ayu'e hi mi'oddah hinan lubungyu ya ha"adanyuh baluybuy nan opat an dugguna.

**Hay Atonda Hi'on Waha Lala'ih Nangahawa Ya
Indani Ya Aggena Pinhod Nan Ahawana**

¹³Hi'on waha lala'i hi nangahawa mu indani ya na'aan di naminhodnah nan ahawana ¹⁴ta dakol di umipabain an ipabahulnah nan babai an alyonay na'innilaana hidin nun'ahawada an waday udum hi inilo'nah din aggeda nun'ahawa ¹⁵ya mahapul an waday ipatigon nan a'ammod diyen babai hinadan mangipanuh hi mihahapit an uggan ma'amung hi way geyt diyen boble an layah nan ipabahul nan lala'ih nan imbabaleda. ¹⁶Ta alyon nan hi aman nan babaih nadan mangipanuh hi mihahapit di, Inyabulut'u an ahawaon naen lala'i tun imbabale' mu tanganu on ad uwani ya athinay atona i hiya. ¹⁷Ya ngalngalam ta impaklanah nan imbabale' di ababain an alyonay waday udum hi inilo'nah din aggeda nun'ahawaan. Mu wahtu tee nan panginnilaan an layah nan ipabahulna.

Ya impatigodah nadan mangipanuh hi mihahapit nan luput an nalo'anda an mangipatigo hi ama'id ha inilo' nan babai hidin aggena nun'ahawaan. ¹⁸Ya hay aton mon nadan mangipanuh hi mihahapit ya punhuplitdah diyen lala'i. ¹⁹Ya impa'ukatdan hiya ha hinggahut (100) di pihhu an silber ta midat hinan hi aman nan babain imbabaina. Ya adi mabalin hi ibolhenah^w diyen babai hi inggana. ²⁰Mu hi'on immannung nan ipabahul nan lala'i an gapu ta ma'id ha panginnilaan an ma'id ha inilo'nah din aggeda nun'ahawaan ²¹ya awitonda nan babai ya inyedah nan way panton di balen amana ya nuntopan nadan linala'i i diyen boble ta mate. Te hidiyen inatna ya ipada"ulan ta'un tinanud Israel. Ot mahapul an athidiy atonyu ta wan mipadinong nan athidin adi maphod an pangat.

²²Ya alina'e hi akhupanyu ha babai hi nunluktap ya mahapul an mipapatedan duwah nan lala'i ta way aton naen nagaga'ihon pangat an mipadinong. ²³Ya alina'e bo hi waha babaih nitbi mu indani ya

---

^v 22:10 Hay a'at di pun'aladuwon di Judyu ya duway animal hinan ohan panakul. Ya manu'e hi adi mabalin an munduwwada nan baka ya dongki hinan ohan panakul ya mibilang hi malinis nan baka mu na'en dongki ya mibilang hi nalugit. ^w 22:19 Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

na'akhupan an ni'ilo' i ha nat'on an lala'i ²⁴ya mahapul an palah'unonyu didan duwah nan geyt di bobleyu ya nuntopayu dida ta ingganah onda mate. Ya manu'eh pi'pateyu nan babai ya gapu ta agge tinumkuk ta mumpaboddang hidin na'atana. Ya manu'e bo hi mipapate nan lala'i ya gapu ta nginhena nan lala'in nitbiyan diyen babai. Ot mahapul an mipadinong danaen adi maphod an pangat i da'yu. ²⁵Ya hi'on waha lala'i hi inakhupanah nan ma'id ha tagu ha nitbin babai ya pinilitnan inilo' ot hidiyen lala'i ya ammunay mipapate. ²⁶Ot nan babai ya bokona bahul te ma'id ha abalinana an umat hinan tagun pinateda. ²⁷Ot gapu ta hinan ma'id ha taguy na'atana ya ta'on on muntukuk nan babai ya ma'id damdama ha e bumoddang i hiya. ²⁸Ya onha waha akhupanyu hi lala'ih pinilitnan inilo' ha mangilog hi babaih agge nalahin ²⁹ya mamoltah nabongley (50) pihhun silber ta midat hinan hi aman nan babai. Ya mahapul bon ahawaonah diyen babai te nan inatnan hiya. Ya adi mabalin hi ibolhena.

³⁰Ya adi mabalin an ahawaon ha lala'i nan numbintanan amana te adi mabalin an ngohayona nan hi amana.

Hay Adi Mabalin An Mi'yamung Hinan Pundayawan I Apu Dios

23 ¹Alyon bon Moses di, Nan lala'i an paddungnay nakapun te waday naputul hi indonana ya adi mabalin an mi'yamung hinan pundayawan i Apu Dios. ²Ya athidi boh nadan nilaglagah an mipagol hi pi'yamungandah nan pundayawan i Apu Dios ta ingganah nan mi'apulun (10) tanudanda. ³Ya adi bo mabalin hi eda middum hinan pundayawan i Apu Dios nadan tinanud Ammon onu nadan tinanud Moab ta ingganah nan mi'apulun tanudanda. ⁴Te ma'id ni'mo ha inihmo'dah makan ya liting hi awadan ta'uh nan awon hi nalpuwan ta'uh ad Egypt an ondaot binayadan hi Balaam an imbabalen Beor hi ad Petor hidih ad Mesopotamia ta idutan dita'u. ⁵Mu nan Dios an dayawon ta'u ya aggena inyabulut an idutan dita'un Balaam. Te on dita'u ot winagahan i hiya an gapu ta pohpohdon dita'un hiya. ⁶Ot hiya nan adiyu ipatnan mi'hayyup hinadan tinanud Ammon ya nadan tinanud Moab hi inggana. ⁷Ya adiyu pihulon nadan tinanud Edom te tulang ta'u dida. Ya ta'on on nadan i Egypt ya adiyu pihulon dida te e ta'u ni' ni'iboble hi bobleda. ⁸Mu mabalin an mi'yamungdah nan pundayawanyu i Apu Dios nadan mi'atluh tanudanda.

⁹Wa'et e ayu mi'gubat ya tigonyu ta ma'id ha lummuh eyu ibilangan hi nalugit. ¹⁰Ot wada'e i da'yu ha mibilang hi nalugit an gapu ta waday himmawwang hi adolna hinan nahdom ya mahapul an mibata'an ni' hinan nun'allunganyu. ¹¹Ta mun'ahdom'e ya e nun'amoh ya ahina imbanggad hinan nun'allunganyu hi'on nalimuh nan algo. ¹²Ya tigonyu bo ta nan nibata'an hinan nun'allunganyu di eyu pungkahhelyatan. ¹³Ya

odnanyu ha punga"utyu ta tabbunanyu nan kimmahhelyatanyu. ¹⁴Te nan nun'allunganyu ya niyappit hinan Dios an dayawon ta'u ta hiya nan tigonyu ta nanongnan mibilang hi malinis ta nanongnan ibaliw da'yu i hiya ta boddangan da'yuh nadan binuhulyu. Ot gahin di ma"id ha tigonah umipabain hinan nun'allunganyu ta wan adi da'yu iwalong i hiya.

¹⁵Ya onha waha himbut hi binumtik ya immalin mumpaboddang i da'yu ya adiyu piliton an pumbangngadon hinan ud himbut i hiya.

¹⁶Ta ta'on on mi'hitun dita'u hinan boble an pinhodnan e punhituwan.

¹⁷Ya mahapul an ma"id i dita'un tinanud Israel ha babai onu linala'i hi mumpababbayad hi adolnah nan pundayawan di udum an tataguh nan diosda. ¹⁸Ya mahapul an adiyu ipatnan iyeh nan pundayawanyuh nan Dios an dayawon ta'u nan bino'lan ha lala'i onu ha babai hi mumpababbayad hi adolna ta hidiyey idatnah nan imbaganan idatna te umipabungot hinan Dios an dayawon ta'u.

¹⁹Ya wada'ey ipagawatyuh nadan ibba ta'un tinanud Israel an umat hi pihhu onu makan ya adi ayu munhingil hi pulsintuna. ²⁰Mu hi'on hay numpagawatanyu ya nadan tatagun ni'boblen da'yu ya mabalin an hingilonyu dida hi pulsintuna. Mu adi ayu munhingil nimpe hi pulsintu hinadan ibbayun tinanud Israel ta way aton nan Dios an dayawon ta'u an munwagah i da'yuh nan boblen eyu punhituwan. ²¹Ya hi'on waday imbagayuh nan Dios an dayawon ta'u hi atonyu ya mahapul an adi mabayag ya impa'annungyu ta adi hiyay gumapu hi pumbahulanyu. ²²Mu hi'on ma"id ha imbagayuh atonyu ya adi ayu mumbahul. ²³Mu wada'e tuwaliy imbagayuh atonyu ya mahapul an ipa'annungyu te da'yuy ud nomnomon hinan imbagayun Apu Dios.

²⁴Ya ume ayu'e hinan tinanoman di ibbayu hi greyp ya mabalin an aganyuh a'an hidi hinan bungana. Mu adi ayu mangalah iyanamutyu.

²⁵Ya athidi boh nan puntanoman an tinanoman di ibbayu hi wit an mabalin an mangala ayuh utimonyu mu adi mabalin hi gapasonyu.

Hay A'at di Alahinan Ya Bolhe

24 ¹Alyon bon Moses di, Nan lala'i an nangahawa mu indani ya na'aan di naminhodnah nan ahawana an gapu ta waday inakhupanah umipabain hi a'at nan ahawana ya mabalin an itudo'na nan gapunah pangibolhayana hinan ahawana ya indatnah nan babai ya ahina impa'aan hi balena. ²Ya onha hidin imma'aan hi balen nan lala'i ya numbintan hidiyen babai ³ya indani ya ninomnom bon diyen numbintananan ibolhe te waday aggena pinhod i hiya ot mabalin an itudo'na mo damdama nan gapunah pangibolhayana ya indatnah nan babai ya innayunan intuda'. Ot hi'on athidiy ma'at onu mateh diyen lala'i ⁴ya adi mabalin hi ibangngad nan namangulun ahawana an nangibolhe i hiya ta ahawaona bo te mibilang moh nalugit hidiyen babai. Ya onha

ibangngadna ot nunhiglay agge naminhodan Apu Dios. Ot hanat adiyu aton ha athidih pumbahulan hinan boblen indat nan Dios an dayawon ta'u i da'yu.

Hanadan Nat'onat'on an Tugun

⁵Nan lala'i an hiyah nangahawa ya adi mabalin hi e mi'gubat ya adi midattan hi naligat an tamu ta mabalin an umohnong ni' hi bobleda hi hintawon ta wan ipa'amlongnah ahawana.

⁶Ya wada'e ha ipagawatan ta'u ya adi ta'u alan nan punggilingana ta hidiyey pangidonan ta'u. Te hidiyey punggilingandah nan iha"angdah itanuddah abigabigat. ⁷Ya onha wadan dita'un tinanud Israel ha inibtiknay ohah nadan ibba ta'u ta pumbalinonah himbut onu ena igattang ta mumbalin hi himbut ot mahapul an mipapateh diyen nangibtik. Athituy atonyu ta wan mipadinong nan adi maphod an pangat i da'yu.

⁸Ya hi'on wadan da'yu ha nunhiglay gulidna^x ya mahapul an unudonyu nan ibagan nadan tinanud Libay an padi ta atonyun namin nadan imbaga' i dida hi atonyu. ⁹Ta nomnomonyu din inat nan Dios an dayawon ta'u i Miriam hidin nalpuwan ta'uh ad Egypt.^y

¹⁰Ya wada'ey ipagawatyuh nan ibba ta'un tinanud Israel ya adi namaag ya imme ayuh balen diyen tagu ya eyu inala nan imbagana an pangidonanyun gina'una. ¹¹Unhaot haddonyu ta ukod nan tagun mangilah'un hi balena ya indatna i da'yu. ¹²Ya hi'on ma'ma"idan hidiyen tagu ta ammunay lubungnah ipalendahna ya alanyu ¹³mu tigonyu ta ipabangngadyun hiya hinan mahdom ta usalonah nan alo'ana. Ot athidi'ey atonyu ya ongal di punhanaana i da'yu. Ya hidiyen atonyu ya ibilang da'yuh nan Dios an dayawon ta'u hi maphod. ¹⁴Ya hi'on waha puntamuwonyu hi nawotwot an ni'iboblen da'yu onu ha ibba ta'un tinanud Israel ya adiyu palodpodon an mangidat hinan bino'lana. ¹⁵Ta nagibbuh'e nan nuntamuwana i diyen algo on indatyu nan bino'lana te namnamaonan idatyu ta igattangnah anona. Te onha adiyu idat ya mumpahpahmo' i Apu Dios ot bahulyu.

¹⁶Nan ammod ya adi mabalin an hiyay mipapate an gapuh bahul nan imbabalena. Ya athidi bon numbahul'e nan ammod ya adi mabalin an nan imbabalenay mipapate. Ot nan numbahul ya hiyay mipapate.

¹⁷Ya tigonyu ta nan lebbengnan midat hinadan nun'apuhig ya hinadan ni'iboblen da'yu ya immannung an midat i dida. Ya adiyu pi'yalay lubung nan nabalul ta pangidonanyuh nan impagawatyun hiya.

---

^x **24:8** Hituwen gulid ya mabalin an miyaldan hi udum an tagu ya ta'on on hinan dingding. Ya nan tagun wadah tuwen gulid ya mahapul an e mun'ohha te mibilang hi nalugit.

^y **24:9** Bilang 12:1-16

¹⁸Adiyu linglingon nan numbalinan ta'u ni' hi himbut hi ad Egypt ta ingganaot ihwang dita'u hinan Dios an dayawon ta'u. Ot hay itugun'u i da'yu ¹⁹ya hi'on waday ginapasyu hinan puntanoman ot malingling ya adi ayu mumbanggad an e mangala. Punnanongonyuhdi ta alan nadan ni'iboblen da'yu ya nadan nun'apuhig onu nadan nun'abalu. Te atonyu'ehdi ya umannung an wagahan Apu Dios an namin nadan tamuwanyu. ²⁰Ya inapityu'e bo nan bungan di intanomyun olibo hi naminghan ya adi mahapul hi pidwonyu bon e polagon. Punnanongonyuhdi nadan nabati ta alan nadan ni'iboblen da'yu ya nadan nun'apuhig ya nadan nun'abalu. ²¹Ya athidi boh on ayu mun'apit hi greyp an adiyu e pidwon an apiton nadan nabati ta bagin nadan ni'iboblen da'yu ya nadan nun'apuhig ya nadan nun'abalu. ²²Ot adiyu nimpe linglingon nan numbalinan ta'u ni' hi himbut hi ad Egypt. Ta hiya nan intugun'u danae i da'yu ta danaey atonyu.

Hay Dusan Nan Numbahul

25 ¹Alyon bon Moses di, Hi'on wadaday duwa i da'yu an nunhindadalom ya hidin nahumalyada ya imbagan nan mangipanuh hi mihahapit hi'on nganne i dida di numbahul ya nan agge ²ya hi'on hay nibagah dusan nan numbahul ya mahuplit ot mahapul an munlu'bub hi awadan nadan mangipanuh hi mihahapit ta bilangonday huplitna an miyunnudan hinan nibagan dusana. ³Mu adi mabalin an mahuluk hi napat (40) di huplitna ta adi nunhiglay ibabainan diyen numbahul.

⁴Ya mahapul an adiyu bunguton di to'on nan baka hi'on mun'ilik.^z

⁵Ya onha wadada ha hina'aggih linala'i ya indani ya natey oha i dida mu ma'id ha imbabalena ot mahapul an ahawaon nan hi ibbanan lala'i nan nabalun hi ayduna ta bokon nadan udum an tataguy pumbintanana.^a

⁶Ya nan mamangulun lala'in imbabaleda ya mibilang hi imbabalen nan nate ta adi mapogpog di ngadana i da'yun tinanud Israel. ⁷Mu onha adi pohdon nan hi ibban nan nate an ahawaon nan nabalun babai ya umeh diyen babai hi awadan nadan mangipanuh hi mihahapit hidih nan way gejt di boble. Ya alyonay, Nan hi ibban nan naten ahawa' ya adina pohdon an waday mibilang hi holag ibbana ta adiya' pumbintanan. ⁸Ot hay aton nadan mangipanuh hi mihahapit ya ipa'ayagdah diyen lala'i ta mi'hapitdan hiya. Mu hi'on hiyah diyen adina pohdon ⁹ya ume nan nabalun babai ya inaanay ohah nan hapatut diyen lala'i ta punhintiggan nadan mangipanuh hi mihahapit. Ya tinukpaanay angahna ya alyonay, Hituwey ma'at hinan tagun adina pohdon an waday holag nan hi ibbana. ¹⁰Ta mihipun i diye ya hay pangalida i diyen himpamu'un ya pu'un di ma'id ha hapatutna.

^z 25:4 1 Kulintu 9:9; 1 Timothy 5:18   ^a 25:5 Matthew 22:24; Mark 12:19; Luke 20:28

¹¹Ya onha mun'awwitday duwan linala'i ya ume nan ahawan di ohan dida ta ena boddangan nan ahawana ta dinapanay indonan nan pi'yawwit ahawana ¹²ot hay atonyuh nan babai ya adiyu hom'on mu onyu ot putulon di ta'lana.

Mahapul An Nipto' Di Pungkiluyu ya Punlukudyu

¹³Mahapul an nipto' di atonyun mungkiluh nadan igattangyu ta adiyu kulukon nadan gumattang. ¹⁴Ya adiyu duwwaon di punlukudyu ta nan nipto' an punlukud di usalonyu. ¹⁵Ot mahapul an nan nipto' di pungkiluyu ya punlukudyu ta madukdukkey punhituwanyuh nan boblen idat Apu Dios i da'yu. ¹⁶Te nadan tatagun kuluk di atonda ya nunhiglay bungot Apu Dios i dida.

¹⁷Ot adiyu linglingon nan inat nadan tinanud Amalek i dita'uh din limma"uhan ta'u hi bobleda hi nalpuwan ta'uh ad Egypt. ¹⁸An aggeda timmakut i Apu Dios ta hidin tinigodan na'able ta'u ya ginubat dita'u ta numpateda nadan ibba ta'un na'udin nabulog. ¹⁹Ot hiya nan nagibbuh'e an impa'abak Apu Dios i da'yu nadan binuhulyu ta malinggop ayu moh nan boblen indat Apu Dios i da'yu ya adiyu ibahhon patayon an namin nadan tinanud Amalek ta wan malingling di ngadandah tun luta. Ot hanat adiyu linglingon ta atonyuh tuwe.

Hay Pangidawatanyuh Nan Hopap Di Ginapasyu

26 ¹Alyon bon Moses di, Wa'et dimmatong ayu mo i diyen boble an idat nan Dios an dayawon ta'u i da'yu ta da'yu moy munhituhdi ²ya alanyu dohah nadan mamangulun apitonyu an bungan di intanomyu ya inha"adyuh nan labba ya inyeyuh nan pinto' Apu Dios hi pundayawanyun hiya. ³Ya alyonyuh nan padin munhilbi i diyen timpu di, Hituwen inyali' di itiganan nan Dios an dayawon ta'u di nangidatong i ha'on ituwen boble ta impa'annungna din imbagana i handidan a'ammod ta'u. ⁴Ya inalan'en nan padi nan inyeyu ta iyenah hangngab nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ⁵ya imbagayuh nan Dios an dayawon ta'u an alyonyu di, Handin ammodmin hi Jacob an i Aram ya ma'id ha nadutu' hi nunhituwana. Ta imme hi ad Egypt an oh'ohhada nan in'uyugna ot mi'ibobledahdi ya indani ya dimmakkodakkolda ot mumbalin hi ongal di abalinanda. ⁶Mu hidin paligligaton da'mih nadan i Egypt an numbalinon da'mih himbutda ⁷ot mumpahpahmo' ami i he"an Dios an dinayaw handidan a'ammodmi ya maphod ta dingngolmu nan dasalmi te tinigom di ligatmi ya hay emi napalpaligatan hinadan tamumi. ⁸Ta gapuh nan ongal an abalinam ya nadan atatakut an ina'inatmu ya nadan nakaskasda'aw an impatigom an milagro ya ingkak da'mi hi ad Egypt. ⁹Ot iyali da'mi ituwen boblen malumong ya makadangyan. ¹⁰Ot teen ad uwani ya idawat'un he"a Apu Dios nan hopap di bungan nadan intanom'u.

Ot alyon bon Moses di, Impadappuhyu'e ya inha"adyu dadiyeh hangngab nan punggobhan hi mi'nong hinan Dios an dayawon ta'u. ¹¹Ya inayaganyu nadan tinanud Libay ya nadan ni'iboblen da'yu ta mi'andan da'yun hina'ammah nan punhanaanyun Apu Dios hinadan wagahna i da'yu.

Hay Atonyuh Nan Mi'apuluh Nadan Gapasonyu

¹²Hinan mi'atluh tawon ya nan inhiwweyu an mi'apuluh (10) nadan inapityun bungan di intanomyu ya idatyuh nadan tinanud Libay ya nadan ni'iboblen da'yu ya nadan nun'apuhig ya nadan nun'abalu ta waday anonda ta adida ma'agangan. ¹³Ya nundasal ayuh nan Dios an dayawon ta'u an alyonyuy, Nagibbuh mon indat'u nadan niyappit i he"a Apu Dios hinadan tinanud Libay ya nadan ni'iboblen da'mi ya nadan nun'apuhig ya nadan nun'abalu an inunud'u nadan tugunmu i ha'on ta agge' imbahho ya agge' liningling. ¹⁴Ta agge' inan dadiye an ta'on on hidin minomnomana' ya agge' dinapa dadiyeh din nibilanga' hi nalugit ya ma'id i dadiye ha inyappit'uh nadan numpun'ate. Te inunud da'a an Dios an dayawonmi ya an namin nadan tugunmu nimpén ha'on. ¹⁵Ot hanat he"a Apu Dios an wah ad abunyan ya uhdungan da'mi ta wagahan da'min tatagum an tinanud Israel. Ya wagaham boh tuwen pumboblayanmin imbagam i handidan a'ammodmi an idatmu an malumong ya makadangyan.

¹⁶Ya alyon bon Moses di, Ad uwanin algo ya imbaga' nadan tugun nan Dios an dayawon ta'u ta wan ihamad ta'un un'unudon an namin nadan tuguna ya tudtuduna hi an namin an pangiy'e ta'u ya nomnom ta'u. ¹⁷Ya ad uwani ya imbagayun alyonyuy hi Apu Dios nimpe di dayawonyu ya un'unudonyu nadan tuguna ya an namin nadan tudtuduna ta nan pohdona ya abuh di atonyu. ¹⁸Ta hiya nan imbagan Apu Dios hi ad uwani an da'yuy tataguna an nabalol hi odona te hidiye tuwali din imbagana. Ot mahapul an un'unudonyun namin nadan tuguna. ¹⁹Ta hi an namin an tataguh tun luta ya da'yuy pumbalinonah ong'ongngal di abalinana. Ta pemanan da'yu ya mundingngol ayuh abobboble. Ya da'yun tatagu ya niyappit ayu hinan Dios an dayawon ta'u te hidiye tuwaliy imbagana.

Hay Atonda Hi Pangagwatandah Nan Wangwang An Nungngadan Hi Jordan

27 ¹Alyon Moses ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel di, Mahapul an un'unudonyun namin datuwen imbagabagami hi ad uwani. ²Ta immagwat ayu'eh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ayuh nan boblen idat nan Dios an dayawon ta'u ya inamungyu ha o'ongal an batu ya pinalitadaanyuh pulaw. ³Ya intudo'yuhdin namin datuwen tugun ya tudtudun Apu Dios. Atonyu datuwe te ipa'annung mon Apu Dios din imbagana i handidan a'ammod ta'un idatnan boble an

malumong ya makadangyan. ⁴Ta immagwat ayu'eh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya eyu nimpe inamung ha o'ngal an batu hinan nabillid an nungngadan hi Ebal ya pinalitadaanyu nimpeh pulaw.

⁵Ya inyammayuhdi ha punggobhan hi mi'nong an hay usalonyu ya nan batun agge napahok onu natiktikan hi gumo'. ⁶Ya ini'nongyuhdi nadan maghob an mi'nong hinan Dios an dayawon ta'u. ⁷Ya hidi boy pang'nonganyuh nadan mi'nong hi pi'hayyupanyu i Apu Dios ya inanyu ta mun'am'amlong ayuhdi hinan pundayawan hinan Dios an dayawon ta'u. ⁸Ya inip'iphodyun intudo' nimpe nadan tugun Apu Dios i dadiyen batun inamungyu ta nalakah bahaonyu.

Hay Dusan Nadan Adi Umunud

⁹Alyon bon Moses ya nadan padi an tinanud Libay hinadan ibbadan tinanud Israel di, Donglonyu tun ibagami. Dita'u ya numbalin ta'u hi tatagun Apu Dios.

¹⁰Ot mahapul an un'unudon ta'u nadan tuguna ya tudtuduna an imbagabaga' i da'yu hi ad uwani.

¹¹Ya alyon bon Moses di, ¹²Immagwat ayu'eh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya ume ayun tinanud Simeon ya tinanud Libay ya tinanud Judah ya tinanud Issakar ya tinanud Joseph ya tinanud Benjamin ta e ayu tuma'dog hidih nan nabillid an nungngadan hi Gerisim ta wagahanyu nadan tatagu. ¹³Ya da'yu'en udum an tinanud Israel an tinanud Ruben ya tinanud Gad ya tinanud Aser ya tinanud Sebulun ya tinanud Dan ya tinanud Naptali ya e ayu pibo tuma'dog hinan nabillid an nungngadan hi Ebal ta da'yuy mangibaga hinadan pundusan Apu Dios.

¹⁴Ya da'yu'en tinanud Libay ya ohha'ohhaonyun itkuk hinadan ibbayun tinanud Israel an alyonyuy, ¹⁵Madusa nan tagun mumpa'ot hi bulul onu mumpanday hi gumo' ya inyammanah ing'ingoh di kumpulna an nunhiglan umipabungot i Apu Dios ya aggena bo udot impa'in'innila ya ena impata'dog ta dayawona.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

¹⁶Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Dusaon Apu Dios nan tagun pihulonay hi amana ya hi inana.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

¹⁷Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Dusaon Apu Dios nan tagun mangidlig hi muhon.

Ya tobalon bon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

¹⁸Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun mangipanguluh nakulap hinan nat'on an awon.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

¹⁹Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun mungkuluk hinadan ni'iboblen dita'u onu nadan nun'apuhig onu nadan nun'abalu.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²⁰Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun ilo'nay ahawan amana an adina bainan di hi amana.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²¹Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun mangilo' hi animal.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²²Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan lala'in mangilo' hinan hi ibbanan babai an ta'on on ohay hi amada onu ohay hi inada.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²³Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan lala'in mangilo' hinan hi inan ahawana.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²⁴Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun mamateh nan ibbanan tagu an ta'on on ma"i^d ha nanginnila.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²⁵Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun mumpabayad ta hiyay mamateh nan ma"i^d ha bahulnan tagu.

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

²⁶Ya alyonyu bon tinanud Libay di, Madusa nan tagun adina un'unudon datuwen tugun.^b

Ya tobalon nadan tatagun alyonday, Hiya peman.

Hay Wagah Apu Dios Hinadan Na'unud I Hiya

28 ¹Alyon bon Moses di, Un'unudonyu'e nan Dios an dayawon ta'u ta atonyun namin nadan tuguna an imbagabaga' i da'yu hi ad uwani ya ipabaktu da'yun hiya ta pemanan da'yu hi atagutaguh tun luta. ²Ya an namin datuwen punwagah Apu Dios ya mipa'annung hi'on nanongnan hiya an Dios an dayawon ta'u di un'unudonyu. ³Ya wagahana nan numboblanyu ya ta'on on nan nunlini"odan di bobleyu. ⁴Ya idatnay dakol hi holagyu. Ya padakolonay animalyu an umat hi baka ya kalnero. Ya atboh^din pumhod di itanomyu ⁵ta nanongnan waday gilingonyu hi iyammayuh tinapay. ⁶Ya an namin di atonyu ya wagahana. ⁷Ya nadan binuhulyun umalin mangubat i da'yu ya ipa'abak Apu Dios i da'yu ta mahihi"andan kumpulnay bumtikanda. ⁸Mu da'yu ya wagahana nimp^en namin di tamuwanyuh nan boblen idatnan da'yu ta mamapnuy alangyu. ⁹Ya nanongnan da'yuy ibilangnah tataguna an niyappit i hiya te hiyay imbagana tuwalin atona hi'on inaynayunyu nimp^en un'unudon nadan tuguna ta nan miyunnudan hinan pohdonay atonyu. ¹⁰Ta tigon di atagutaguh abobboble an da'yuy pinto' Apu Dios ya tumakutdan da'yu.

^b 27:26 Galasya 3:10

¹¹Ya idat Apu Dios i da'yuy dakol an imbabaleyu ya dakol an halunyu ya dakol an bungan di itanomyu i diyen boblen imbagana i handidan a'ammod ta'u hi idatnan da'yu. ¹²Te ipa'alinay udan hinan punhapulanyu ta pumhod an namin di itanomyu. Ta mabalin ayun mumpagawat hi udum an boble an bokon da'yuy e gumawat.

¹³Ta pumbalinon da'yu i Apu Dios hi mangipangpangulu an bokon da'yuy mi'udih. Ot inaynayunyu'e nimpe an mangun'unud hinadan tugun nan Dios an dayawon ta'u an ibagabaga' i da'yu hi ad uwani ya nanongnan malispitu ayu. ¹⁴Ot tigonyu ta ma"i'd ha ibahhoyu i datuwen tugun an idat'u i da'yu ta bokon nadan dios di udum an tataguy eyu dayawon ya punhilbiyan.

Hay Dusan Nan Adi Mangun'unud Hinadan Tugun Apu Dios.

¹⁵Alyon bon Moses di, Mu wa'e tuwali ta adiyu un'unudon hi Apu Dios ta iwalongyun mangun'unud hinadan tuguna ya tudtudunan imbaga' i da'yuh ad uwani ya an namin datuwen pundusana ya ma'at i da'yu. ¹⁶Ta ma'idutan nan pumboblayanyu ya ta'on on nadan nunlini"odan di bobleyu. ¹⁷Ya adi umdah nan apitonyu hi itanudyu. ¹⁸Ya oh'ohhay holagyu ya ta'on on nadan halunyu an umat hi baka ya kalnero. Ya oh'ohha boy ibungan di itanomyu. ¹⁹Ya ta'on on danay awadanyu ya ma"i'd ha hilbin nadan ilingotanyu. ²⁰Ya ha ahan di adi maphod ya hi'on du'gonyuh Apu Dios ya dakol di adi maphod an ma'at i da'yu ta aggeyu innilay atonyu ya nanongnay punligatanyu ta ingganah on ayu madadag. ²¹Ya ipa'alín Apu Dios di nat'onat'on an dogohyu ta mun'a'ate ayu ta ingganah ma"i'd ha mabati i da'yu hinan boblen umayanyu. ²²Ya dadiyen dogoh ya umat hinan adi ma'agahan onu nan ay apuy di pudut di adolyu. Ya nunhiglay potang ta madpal an namin di itanomyu ta makulibayatanda ta nunhiglay punligatanyu ta inggana nimpeh on ayu mun'a'ate. ²³Ya ma"i'd nimpe ha ipa'alínah udan ta kumulhi nan luta ta lo'tat ya ay gumo'. ²⁴Ta hay mihukkat hi ay udan ya nadan mun'alihbuk an hupu' ya nadan ay dapul an mun'a'agah an malpuh ad lagud ta inggana nimpeh on ayu madadag. ²⁵Ya wa'et e ayu mi'gubat ya ipa'abak da'yun Apu Dios hinadan binuhulyu ta mahihi"an ayu an ma"i'd ha adiyu bumtikan. Ta mumbalin hi atatakut nan ma'at i da'yu. ²⁶Ya hitun mun'a'ate ayu ya anon di hamuti ya nadan atap an animal di adolyu. Te ma"i'd ha mangabul i dida.

²⁷Ta ma'at datuwe i da'yu te ipaholtap Apu Dios i da'yu nadan hinoltap nadan i Egypt an umat hi pogha ya gulid an munnononah ya nan nunhiglay kiyakina an ma"i'd ha agahna. ²⁸Ya iyabulut bon Apu Dios ta mun'abobongang ya mun'apipilok ayu ya nunhiglay takutyu. ²⁹Ta ta'on on mapatal ya mundahdahadah ayun umat ayuh nan napilok. Ya an namin di atonyu ya ma"i'd ha iyatana. Ya minaynayun an paligligaton da'yuh udum an tatagu. Ya ma'akawan ayu mu ma"i'd ha bumoddang i da'yu.

³⁰Ya nan itbiyanyun babai ya nat'on di mangi'ahawa. Ya atbohdihi nan iyamayun bale an nat'on di mangibale. Ya ta'on on nadan itanomyun greyp ya bokon da'yuy mangan hi bungana. ³¹Ya ta'on on nadan bakayu ya tigonyuy pamaltiyanda mu adiyu tamtaman. Ya nadan dongkiyu ya piliton nadan binuhulyu an alan ya aggeda imbangngad. Ya ta'on on nadan kalnero ya alan nadan binuhulyu mu ma"i ha bumoddang i da'yu. ³²Ya mumbalindah himbut nadan imbabaleyuh udum hi boble. Ta ta'on onyu hahaddon hi abigabigat di umanamutanda on ma"i. Mu ma"i ha abalinanyu an e mangiyanamut i dida. ³³Ya hay mangan hinadan bungan di intanomyun nablayanyu ya nadan tatagun aggeyu in'innila. Ta ammuna ayuh eda palpaligaton. ³⁴Ta gapu i datuwen ma'ma'at i da'yu ya hiyay abonganganyu. ³⁵Ya ipa'al in nimpén Apu Dios di pogha an mihinap hi adolyu an adi ma'agahan an mihipun hi uluyu ta ingganah dapanyu.

³⁶Ya iye da'yu ya nan patulyu hi udum an boble ta hidiy eyu pundayawan hinadan dios di udum an tatagu an kayiw ya batu. ³⁷Ta mumbalin hi atatakut di tigoyu ta amod on da'yu e nganihngihilan hinadan tataguh nadan boblen pangiyayan Apu Dios i da'yu. ³⁸Ya ta'on on dakol di itanomyu mu oh'ohhay apitonyu te dadagon di dudun. ³⁹Ya athidi boh nadan itanomyun greyp an ta'on hi ipanapto'yu ya dadagon damdaman di bigih ta ma"i ha ibungadah anonyu ya ma"i ha iphodyuh bayah inumonyu. ⁴⁰Ya ta'on on ihinapyu bon muntanom hi bungbunga"an an olibo mu nuwaniy bungada on nun'a'agahda ta ma"i ha iphodyuh lana ya mantekah usalonyu. ⁴¹Ya wadaday imbabaleyu mu miyedah udum hi boble ta hidiy ibaludanda. ⁴²Ya anon di dudun nimpey intanomyu ya ta'on on nadan bungbunga"an hi bobleyu. ⁴³Ya nadan tatagun ni'iboblen da'yu ya diday kumadangyan ya ongal di abalinanda. Mu da'yu ya mumbalin ayuh nawotwot an ma"i ha abalinanyu. ⁴⁴Ta da'yu moy e umutang i dida ya dida moy mun'ap'apun da'yuh nan numboblanyu.

⁴⁵Ta danae nadan himpangen ma'at i da'yu ta ingganah on ayu madadag an gapuh adiyu pangun'unudan hinan Dios an dayawon ta'u ya nadan tuguna ya tudtuduna an indatna i dita'u. ⁴⁶Ta danaen atatakut an ma'at i da'yu di mangipa'innilah nan a'at di pundusan Apu Dios i da'yu ya nadan tanudanyuh inggana. ⁴⁷Te agge ayu nunhilbih nan Dios an dayawon ta'u hidin mahawwalan di mahapulyu ya hidin malmallinggop ayu. ⁴⁸Ta munhilbi ayuh nadan binuhulyu an ipa'al in Apu Dios i da'yu an ta'on on nunhiglay inanganyu ya inuwohyu ya ma"i ha ilubungyu. Ta nunhiglay punligatanyu ta ingganah on da'yu dadagon i Apu Dios. ⁴⁹Ya dadiyen ipa'al in Apu Dios an mangubat i da'yu ya malpudah nidawwin boble an nat'on di hapitda an pamaag ya mahanawwangdan ayda agila an mungkohop hi awadanyu. ⁵⁰Ya atatakut di pangatda an ma"i ha lispitudah nadan amamma ya ininna ya ma"i bo ha homo'dah nadan

goggolang. ⁵¹Ya diday mangpuh nadan halunyu ya nadan intanomyu ta ingganah on da'yu dadagon i dida. Ta ma"i'd ha batiyondah nadan intamuyun makan ya ta'on on nan pinahapah an bayah ya lanan di olibo ya kalnero onu baka ta inggana nimpeh on ayu madadag. ⁵²Ya li"ubondan namin nadan boblen indat Apu Dios i da'yu ta pa"ihonda nadan binattun alad an pundinolanyu hi mangibaliw i da'yu. ⁵³Ya i diyen punli"uban nadan binuhulyu hi bobleyu ta paligaton da'yu i dida ya adi ayu pa"itpol hi inanggyu ta ta'on on nadan u"ungan imbabaleyu an indat nan Dios an dayawon ta'u on pun'a'anyu. ⁵⁴Ta ta'on on nadan linala'in nunhiglay uleda ya mumbalinda hi ma"i'd ha homo'dah nadan hi ibbada ya ta'on on nan pohphohdondan ahawa ya nadan nabatin imbabaleda. ⁵⁵Ta adida idattan didah nan anondan lamoh di imbabaleda an gapu ta ma"i'd ha udum hi makan te lini"ub da'yu nimpeh nadan binuhulyu. ⁵⁶Ya atbohdi' nan nunhiglay ulenan babai an handi'e ni' ya adina pohdon di nalugit an ta'on on ha ena dumallanan hinan luta ya onha mabalin ot adina igatin hinan luta mu i diyen a'atana ya ukuhana nan ahawana ya nadan imbabalena ⁵⁷ta adina ipatpatigo ya inana nan pi'yayyam an imbabalena ya ta'on on nan balayyana. Te ma"i'd nimpe ha makan i diyen punli"uban nadan binuhulyu hi bobleyu. ⁵⁸Ta athinay ma'at i da'yu hi'onyu adi un'unudon nadan tugun an nitudo' ituwen liblu ta bokon hanan ma"i'd ha nihippatan di amaphodnan Dios di dayawonyu. ⁵⁹Ya pa'aliyona boy atatakut an dogoh i da'yu ya nadan tanudanyu ta holtaponyuy ma"i'd ha nipaddunganan ligat ya dogoh. ⁶⁰Ya handidan takutanyun nunhiglan dogoh ad Egypt ya ma'atdan namin i da'yu. ⁶¹Ya ta'on on nadan udum an dogoh an agge nitudo' ituwen Nitudo' an Tugun ya ma'at i da'yu ta ingganah on ayu nimpe mun'a'ate. ⁶²Ta ta'on on ayu dakkodakkol ni' an umat hi dinakol di bittuwon hi ad lagud ya ammuna ha oh'ohha hi mabati i da'yu. Ot athituy ma'at i da'yu hi'onyu adi un'unudon nan Dios an dayawon ta'u. ⁶³Ta nan ongal an naminhod Apu Dios an nunwagah i da'yu ta dimmakol ayu ya pinumhod ayu ya athidi mo boy naminhodnan manadag i da'yu ta ingganah on ayu mama"i'd hinan boblen eyu pumboblayan. ⁶⁴Ta iwakat da'yun Apu Dios hi abobbobleh tun luta. Ta e ayu mundayaw hinadan dios an dayawondan kayiw ya batuy niyamma an aggeyu in'innila ya ta'on on handidan a'ammodyu ya aggeda innila dadiyen dios. ⁶⁵Ya i dadiyen boble ya ma"i'd ha e luminggopan di nomnomyu an hay eyu umanamutan di minonomnom i da'yu. ⁶⁶Ya hay itakutyuh abigabigat ya ahilohilong ya hay eyu atayan. ⁶⁷Ya nawi"it'e on pohdonyun mahdom. Ya indanit nahdom ya pohdonyu bon mabigat. Te abigabigat on nunhiglay takutyuh nadan tigotigonyun ma'ma'at. ⁶⁸Ya ta'on on imbagan Apu Dios hi adiyu ipatnan ibangngad hi ad Egypt mu lo'tat ya milugan ayuh papol ta ibangngad da'yun hiya hi ad Egypt. Ya hay awadanyuhdi ya eyu ihbut

di adolyu ta mumbalin ayuh himbut nadan binuhulyu mu ma'id ha naminhod an mangattang i da'yu.

Hay Intugutugun Moses Hinadan Tatagu

29 ¹Datuwen imbagabagan Moses hinadan tinanud Israel hi ad Moab ya datuwe nadan imbagan Apu Dios an atona i dida ta middum hinadan imbagana hi atonda hidin wadadah nan billid hi ad Horeb.

²Ya hi Moses ya inayagana bon namin nadan ibbanan tinanud Israel ot alyonay, Dita'u ya tinannigo ta'u nadan ina'inat Apu Dios hinan patul hi ad Egypt ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya an namin nadan tataguhdi. ³Ya tinannigo ta'u dadiyen atatakut an namalpaligatna i dida ya nadan nakaskasda'aw an milagro an mangipatigoh abalinana an Dios. ⁴Mu ingganah ad uwani ya agge da'yu indattan i Apu Dios hi abalinanyun manginnilah ibalinan nadan na'na'at an tinannigo ta'u ya dingngodingngol ta'u. ⁵Te tigonyun napat (40) di tawon an impangulu dita'un Apu Dios hinan agge nabobl原因 an e ta'u immaninnabatan mu agge napnappa'ih nadan lubang ta'u ya hapatut ta'u. ⁶Ya ma'id bo ha balun ta'uh makan ya ma'inum mu indat Apu Dios di intanud ta'u ta way aton ta'un manginnila an hiya nan Dios an dayawon ta'u. ⁷Ya hidin dimmatong ta'uh tu ya ginubat dita'u hinadan tindalun Sihon an patul hi ad Hesbon ya hi Og an patul hi ad Basan mu inabak ta'u dida. ⁸Ot sakupon ta'u nadan bobleda ot idat ta'uh nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan di tinanud Manasseh. ⁹Ot hiya nan hanat ihamadyun un'unudon nadan tugun Apu Dios ta wan an namin di atonyu ya wagahana. ¹⁰Ot ad uwani ya wahtu ta'un namin hitun pundayawan ta'u hinan Dios an dayawon ta'u an dita'uh nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya mangipanuh hi mihahapit ya nadan udum an mangipangpangulu i dita'u. ¹¹Ya wahtuda bo nadan imbabale ta'u ya nadan ahawa ta'u ya nadan ni'uyug an ba'baalon ta'un mangidadaan hi itungu ya liting. ¹²Ya manu'e hi na'amung ta'uh ad uwani ya ta wan donglon ta'u nadan ibagan Apu Dios an atona i dita'u hi'on ibaga ta'un un'unudon ta'u nadan tuguna. ¹³Ot hi Apu Dios ya pohdona bon ipa'innila an dita'uy ibilangnah tataguna. Te hiyay imbagana tuwali i handidan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. ¹⁴Mu bokon dita'uh ad uwani ya abuh di pangipa'annungana i datuwen imbagana ¹⁵te ta'on on nadan mun'atanudan. ¹⁶Ot da'yu ya innilayuy a'at di nunhituwan ta'uh ad Egypt ya athidih boh nadan inwa ta'un boblen di binuhul ta'u. ¹⁷Ta tinannigo ta'u nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an bulul ya nadan dayawonda an inyammada an batu ya silber ya balitu'. ¹⁸Ot tigon ta'u ta ma'id i dita'u ha lala'i onu babai onu ha himpamu'un hi ad uwani hi mangiwalong an mangun'unud hinadan tugun nan Dios

an dayawon ta'u ta nadan dios an dayawon di udum an tatagu di ena dayawon. Te nan mangathidi ya mipaddung hinan nitanom an hay ibungana ya nan guwaden pumate. ¹⁹Ot iha"ad ta'u datuweh nomnom ta'u ta ma"i di dita'u hi ad uwani ha mungngoheh alyonay, Ha'on ya nanongna damdaman pumhoda' an ta'on on ato' nan pohpohdo' an aton. Ta hiyay lummuh adusaan ta'un namin an ta'on on nadan nipto' di pangatda. ²⁰Te hi Apu Dios ya adina pakawanon hinan numbahulana. Ot umannung an ma'at i hiya nan nunhiglan bungot Apu Dios ta holtaponan namin nadan nitudo' an pundusan Apu Dios ta malingling di ngadanah inggana. ²¹Ot nan athidin tagu ya adi ibilang Apu Dios hi taguna ta mipa'annung nimpen hiyan namin nadan pundusana an nibagah nan Nitudo' an Tugun. ²²Ta tigon nadan tanudanyuh udum hi algo ya nadan umalin malpuh nidawwin boble di ligat ya dogoh an ipa'alín Apu Dios hinadan bobleyu. ²³Te mumbalin di bobleyu hi asidu ya ahin ta ma"i ha mabalin hi tumubuhdi. Ta umat hi ad Sodom ya hi ad Gomorah ya hi ad Admah ya hi ad Seboim an dinadag Apu Dios an gapuh bungotna. ²⁴Ta nadan tataguh abobboble ya alyonday, Tanganu nin on namaag ya athidiy nangat Apu Dios i naen boble? Nganne nin di lummu ta nunhiglay bungotnan dida?

²⁵Ya mibaga i dida an manu'e ya inwalong nadan tatagun mangun'unud hinadan imbagan nan Dios an dinayaw handidan a'ammoddah din nangikakana i dida hi ad Egypt. ²⁶Ta hay inhukkatda ya nan eda nunhilbiyan hinadan dios an dayawon di udum an tatagu an ta'on on ipagol Apu Dios. ²⁷Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios hinadan tatagun nunhitsu i naen boble ot ipa'annungna an didan namin nadan impitudo'nah nan liblu an holtaponda. ²⁸Ta gapuh bungotna ya paddungnay bina'gutna didah nan numboblayscale ot iyaldana didah udum an boble ta ingganah ad uwani ya wahdida.

²⁹Ot alyon bon Moses di, Ta'on on waday agge impa'innilan nan Dios an dayawon ta'u i dita'u mu nadan impa'innilana ya mahapul an un'unudon ta'u ya nadan tanudan ta'uh inggana.

Hay Pammo'an Apu Dios Hinadan Muntutuyuh Bahulda

30 ¹Alyon bon Moses di, Mipa'annung'e ta patnaonyu danaen nibaga hi ad uwani an punwagah Apu Dios ya nan pundusana ya hanat nomnomonyu danae an ta'on on da'yu inwakat hi udum an boble hinan Dios an dayawon ta'u. ²Ot ibangngadyu'e hinadan imbabaleyu an mangun'unud i Apu Dios an dayawon ta'u ya ihamadyun un'unudon hi an namin an pangiyeyu ya nomnomyu nadan imbagabaga' hi ad uwani an tuguna ³ya hom'on da'yu hinan Dios an dayawon ta'u. Ta ibangngad da'yuh nan numboblayscale. Ya mibangngad bo nan wagahnan da'yu ta hiyah diyen pumhod ayu ⁴an ta'on on ayu niwakat hi adaddawwin

boble ya ipa'anamut da'yun hiya. ⁵Ta wan nanongnan da'yuy munhituh nan boblen nidat i handidan a'ammodyu. Ya ipapto' da'yu ta iyal'alanay eyu pumhodan ya hay eyu dumakolan mu handidan a'ammodyu. ⁶Ya ipaphodnay pangiyeyu ya ta'on on nadan tanudanyu ta wan hiyay pohpohdonyu hi an namin an pangiyeyu ya nomnomyu ta way atonyun mi'tagu. ⁷Mu ipa'annung nan Dios an dayawon ta'u danaen nibaga an pundusana hinadan binuhulyun namalpaligat i da'yu. ⁸Mu da'yu'e ya mumbalin ayu mo hi na'na'unnud i Apu Dios ta nadan tugunay un'unudonyu an datuwe tun ibagabaga' i da'yu hi ad uwani. ⁹Ot nan Dios an dayawon ta'u ya boddangan da'yu ta pumhod an namin di itamuyu. Ya dumakolday imbabaleyu ya atbohdiy animalyu ya mahawwalan di bungan di itanomyu. Te nan Dios an dayawon ta'u ya ma'amlong i da'yu ta pakadangyanon da'yu ta umat hi pun'am'amlongana i handidan a'ammodyu ta'u. ¹⁰Mu gahin nimpey na'na'unnud ayu i datuwen tuguna ya tudtuduna an nibagah nan Nitudo' an Tugun. Ta hi Apu Dios di mipabaktuh nan nitaguwanyu.

Hay Itaguwan Onu Hay Atayan

¹¹Tun ibagabaga' an tugun'u i da'yu hi ad uwani ya agge naligat hi eyu pangatan te dingngolyuh tun awadan ta'u ¹²an bokon hi ad abunyan ya ammunay awadana. Te onha hidiy awadana ot mabalin an alyonyuy nganney e mangala ya inyalina ta wan donglonmi ya inunudmi? ¹³Ya bokon mahan hinan nabattan hi baybay di awadana ta ma'id ha pambalyuh alyonyu hi ma'id ha mangipadngol i da'yu ta wan unudonyu. ¹⁴Te wadan da'yu an innilayu ya haphapitonyuy a'atna ot hanat un'unudonyu. ¹⁵Ot ad uwani ya piliyonyu hi'on nan pangipapto' Apu Dios i da'yu ta mi'tagu ayu onu nan pundusana an atayanyu di piliyonyu. ¹⁶Ot ibaga' i da'yu hi ad uwani ta wan nan Dios an dayawon ta'uy pohpohdonyu ya nan miyunnudan hinan pohdonay atonyu ya nan tuguna ya tudtudunay un'unudonyu. Ot atonyu'ehdi ya umannung an wagahan da'yun hiya hinan boblen eyu punhituwan ta pumhod ayu ya atbohdiin dumakol ayu. ¹⁷Mu onha udum hi algo ya iwalongyun mangun'unud hinadan tuguna ta nadan dios an dayawon di udum an tataguy dayawonyu ¹⁸ya ibaga' tee i da'yu an madadag ayu. Ya adi madney iha'adanyu i diyen boblen umayanyu hitun umagwatanyuh nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

¹⁹Ot nan piliyonyu i danaen itaguwan onu atayan ya nan punwagah Apu Dios onu nan pundusana ya ibaga' hi ad abunyan ya tun luta ta tistiguwan da'yu. Ot maphod di hay piliyonyu ya nan itaguwan ta wan mi'tagu ayun namin hinadan imbabaleyu. ²⁰Ta nan Dios an dayawon ta'u nimpey pohpohdonyu ta nan hapitnay donglonnyu ya hiyay inun'unudyu. Te hi Apu Dios di nalpuwan di nitaguwanyu. Ot danae'ey atonyu ya

umannung an madney punhitsuwanyuh nan boblen imbagan Apu Dios hi idatnah nadan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob.

Hay Nihukkatan Joshua I Moses

31 ¹Hidin nagibbuh an imbagan Moses danaeh nadan tatagu ot alyona boy, ²Ha'on ya hinggahut ta bainti (120) moy tawon'u. Ot adi' mo abalinan an mangipangulun da'yu. Ya imbagan damdaman Apu Dios an adi mabalin hi agwato' nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ³Mu hay mangipangulun da'yu ya nan Dios an dayawon ta'u ta dadagona nadan tatagu i dadiyen boblen pangayanyu. Ta da'yuuy mihukkat an e mumboblehdi. Ya imbagan tuwalin Apu Dios an hi Joshua moy mangipangpangulun da'yu. ⁴Ot nan inat Apu Dios an nanadag hinadan patul nadan tinanud Amor an da Sihon i Og ya nadan bobleda ya athidi boy atonah nadan tataguhdi. ⁵Ot hi Apu Dios ya ipa'abakna didan da'yu ta hiya nan mahapul an unudonyun namin nadan imbaga' hi atonyun dida. ⁶Ot pabikahonyuy nomnomyu ta adi ayu tumakut i dida. Te nan Dios an dayawon ta'u di mangipangulu nimpe i da'yu. Ot adi da'yu inganuy i hiya ya adi da'yu taynan.

⁷Ot ayagan Moses hi Joshua ot alyonan hiya hi hinangngab nadan ibbadan tinanud Israel di, Mahapul an pabikahom di nomnommu te he'ay mangipangpanguluh tudan ibbam an tatagun e mumbobleh nan imbagan Apu Dios i handidan a'ammod ta'un idatna i da'yu. Ta dimmatong ayu'e ya ginodwagodwam ta pumboblayanyun namin. ⁸Ot hi Apu Dios di pun'ibbayu an mangipangpangulu i da'yu ta adi da'yu nimpe taynan i hiya ya adi da'yu inganuy. Ot hiya nan adi ayu tumakut ya adi ayu minomnoman.

Hay Pumbahaandah Nan Tugun Apu Dios

⁹Intudo' Moses datuwen tugun ya tutdudun Apu Dios ot idatnah nadan padi ya hinadan udum an tinanud Libay an mangiyattang hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya hinadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel. ¹⁰Ot ibaganan didan alyonay, Madatngan'e nan mi'apituh tawon an punlinglinganyuh nadan impa'utangyu an hidiye bo nan pungngilinyuh nan e ta'u nun'anallungan hinan inwa'inwa ta'uh nalpuwan ta'uh ad Egypt ¹¹ya ma'amung ayuh nan pot'on nan Dios an dayawon ta'u hi pundayawanyu ya imbahayu datuwen tuguna ta punhindodongolanyun namin. ¹²Ot hiya nan ayaganyun namin nadan tatagu an ta'on on nadan u'unga ya minamakilog ya nadan ni'iboblen da'yu. Ta donglonda ta innilaonday atondan mangun'unud i Apu Dios ya nadan tuguna. ¹³Ta nadan imbabaleyun agge ni' nanginnilah nadan tugun Apu Dios ya donglonda ta innilaonday atondan mangun'unud i Apu Dios ta wan hiyay takutandah

nan eyu pumboblayan hi dommang tun wangwang an nungngadan hi Jordan.

Hay Ma'udih Imbagan Apu Dios I Moses

¹⁴Indani ya alyon bon Apu Dios i Moses di, Agagga mo ya madatngan di atayam. Ot hiya nan ayagam hi Joshua ta ume ayuh nan tabernakel ta ibaga' nadan atona. Ot ume da Moses i Joshua.

¹⁵Ot mumpatigoh Apu Dios hinan bugut an kinumhop hinan baktun nan panton nan tabernakel. ¹⁶Ot alyon Apu Dios i Moses di, Adi madne ya e'a middum hinadan a'ammodmu. Mu tudan tatagu ya umedah nan boblen nat'on di dios hi dayawonda ta lo'tat ya du'gona' hitudan tatagu ta iwalongdan mangun'unud hinadan tugun'un dida ta nadan dios di udum an tatagu di dayawonda. ¹⁷Ta hiya nan inganuy'u didan gapuh bungot'u ta dakol di nunhiglan punligatanda. Ya adi' mo boddangan dida ta madadagda. Ta ahida alyon di, Manu'e hi athituy ma'ma'at i dita'u ya din'ug ta'uh Apu Dios. ¹⁸Ta ipa'annung'un mangiwalong i dida an gapuh nadan adi maphod an atonda an eda mundayaw hinadan dios di udum an tatagu.

¹⁹Ya alyon bon Apu Dios di, Itudo'yuh tuwen kanta ta itudduyuh nadan ibbayun tinanud Israel. Ta ipakantam i dida ta mangipanomnom i dida hinadan pohdo' an atonda ta ma'id ha pambaldah nan adida pangun'unudan i ha'on. ²⁰Te hitun pangiyaya' i dida hinan imbaga' i handidan a'ammodyun boblen makadangyan ya malumong ya mabalin an mahawwalan di makan hi itanudda. Mu gapu ot bo ta mamabhugda ya ihipundan e mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. Ta du'gona' i dida ya ngohayonda nadan imbaga' an ato' i dida. ²¹Ta hitun umaliyan di dakol an punligatanda ya hituwen kanta di mangipanomnom i dida hi'on tanganu on athidiy ma'ma'at i dida. Ta adi linglingon nadan holagdah tuwen kanta. Te datuwen tatagu ya innila' di wadah nomnomda an ta'on on aggeda ni' dimmatong hinan boblen imbaga' tuwali hi idat'un dida.

²²Ta hi Moses ya nun'itudo'nah tuwen kanta i diyen algo ot ituddunah nadan ibbanan tinanud Israel.

²³Ya hi Apu Dios ya ibagana bo i Joshua an alyonay, Pabikahom di nomnommu ta adi'a tumakut. Te he'ay mangipanguluh tudan ibbam an tinanud Israel hinan boblen imbaga' hi idat'un da'yu.

Hay Imbagan Moses Hinadan Tinanud Libay

²⁴Hidin nagibbuh an intudo' Moses an namin nadan tugun Apu Dios i han liblu ²⁵ot idatnah nadan tinanud Libay an mangmangdon hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ²⁶Ot alyonan diday, Eyu iha"ad hi haggon nan Kahun ta hinaen Nitudo' an Tugun di mangipatigon innilayu nan pohdon Apu Dios hi atonyu. ²⁷Mu innila' an nunhiglay

ngoheyu. Te ta'on tuwalih on wadawadaa' i da'yu ya impatigoyuy nungnghohayanyun Apu Dios ot namama moh on ma"ida'. ²⁸Ot ayaganyun namin nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya nadan mangipanuh hi mihahapit ta ibaha' datuwen tugun i dita'un namin ya binagaa' di ad abunyan ya tun luta ta diday tistigu ta'u ot innila ta'u nan pohdon Apu Dios hi atonyu. ²⁹Te mateya'e ta ma"ida' mon da'yu ya innila' an adi madne ya nan pumbahulan di iyal'alayun aton te iwalongyun mangat hinadan nipto' an pangat an imbagabaga' i da'yu. Ta hiya nan munligat ayu te gapuh bungot Apu Dios hinan adi maphod an ato'atonyu.

³⁰Ot ma'amungdan namin an tinanud Israel ta ohha'ohhaon Moses an ibaga nan nitudo' hinan kanta ta inggana ot magibbuh.

Nan Kantan Intuddun Moses

- 32** ¹Hituwe nan kanta an alyonay,
Da'yu hi ad lagud ya hitun luta ya donglonyu tudan ibaga'.
- ²Ot hanat datuwen tudtudu' an ibagabaga' i da'yun i'iba' an tinanud Israel ya umat hinan udan an taguwonay nitanom ya umat boh nan dulnu an taguwonay holo'.
- ³Ot middum ayun ha"on ta nan anabaktun Apu Dios an dayawon ta'uy haphapiton ta'u.
- ⁴Te hiya ya ay doplah an nahamad hi ihi"ugan.
Ya nipto' an namin di atona an ma"id ha ibahhawana.
Hi Apu Dios ya ipa'annungnan namin di ibagana te adi munlayah.
- ⁵Mu da'yu ya adi maphod di ina'inatyu i hiya an ma"id ha bainyu ta hiya nan unhaot adi ayu mibilang hi tataguna te mumpunlayah ayu.
- ⁶Undan hinaey pangipatigoyuh punhanaanyun Apu Dios an da'yun ma"id ha nomnomnan tatagu an ay nun'awewe'we'?
Ya undan bokon hiyay hi amayu an nunlumu i da'yu ot pumbalinon da'yuh himpamoble?
- ⁷Nomnomnomonyundi anu nadan na'at hidin nadne.
Mahmahanyuh nadan a'ammodyu ya nadan nun'anomnoman ta ipa'inniladan da'yu.
- ⁸Hidin impiyappong nan nabaktun Dios nadan nat'onat'on an pumboblayan di tatagu ya hay boble ta'u ya miyunnudan hi dinakol ta'un holag Israel.
- ⁹Te dita'un tinanud Israel ya dita'uy pinto' Apu Dios hi mibilang hi nabalol an odona.
- ¹⁰Ya inakhupan dita'un Apu Dios hinan agge naboblayan an ay puwo' nan dibdib hidi.
Ot ipanapto' dita'u te imbilang dita'u nimpe i hiya hi nabalol an odona.

- 11 Ot itanudduwan dita'u i Apu Dios an umat hi aton di agila an mangitudduh aton nadan impahna an tumayap.
Ya nundadaan an bumoddang i dida hi'on tigonan magahda.
- 12 Ya hay nangipangpangulun dita'u ya hi Apu Dios an ma'id ha udum hinadan dios di udum an tatagu hi bimmoddang.
- 13 Ot iye dita'uh nan nabaktu an pumboblayan ot panganon dita'uh nadan bungan di intanom ta'u ya nadan danum di alig an ma'alah nan way doplah.
Ot idatna boy mahapul ta'u an manteka an ma'alah nadan nitanom an olibo hinan way mabatu.
- 14 Ot ipa'inuman dita'u boh gatas di baka ya guldung.
Ot pihdaan dita'uh nadan nipataban kalnero ya guldung ya nadan mapmaphod an tangbal an kalneron nalpuh ad Basan.
Ya atbohdiy anon ta'u an maphod an wit.
Ot pa'inuman dita'uh nadan mun'aphod an malpuh nadan danum di greyp.
- 15 Mu hidin pinumhod ta'u an gapu ta mamabhug ta'u ya mun'atataba ta'u ya din'ug ta'uh Apu Dios an mi'alig hi doplah an ihi"ugan ta'u an ta'on on hiyay nunlumu i dita'u.
Ta ay ma'id ha balol nan nangihwangana i dita'u.
- 16 Ot hanan dios di udum an tataguy e ta'u dayawon ta impabungot ta'uh Apu Dios an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i hiya an at'aton ta'u.
- 17 Ya namama te nadan dimunyuy nangidawatan ta'uh nadan i'nong ta'u an agge ta'u in'innila dadiyen dios di udum an tatagu te pa'awwadada ya ta'on on handidan a'ammod ta'u ya aggeda in'innila dida.
- 18 Ta din'ug ta'u nan Dios an mi'alig hi doplah an ihi"ugan ta'u ya nangipanapto' i dita'u.
Ta liningling ta'u hiya an nangdat hi itaguwan ta'u.
- 19 Ta nunhiglay agge naminhodan Apu Dios i diyen at'aton ta'u.
Te dita'un imbilangnah imbabalena ya impabungot ta'u hiya.
- 20 Ta hiya nan alyonay, Aga'e ta adi' boddangan dida ta tigo' on nganney pumbalanan danaen adi dumngol ya adi mangun'unud an tatagu.
- 21 Te impabungota' i dida hinan eda pundayawan hinadan ma'id ha hilbinan dios.
Ta hiya nan usalo' nadan tatagun adi mundayaw i ha'on ta diday mangipabungot i dida an gapuh amohda.
- 22 Te hay bungot'u ya umat hinan mundalang an apuy an gobhonan namin an ta'on on nan dallom di lubu' ya an namin di matigoh tun luta ta ingganah nan gopnad di billid.

- 23 Te hi Apu Dios ya pa'aliyonay nunhiglan punligatanyu.
Ta da'yuy pangipto'anah nadan ipanana.^c
- 24 Te alyonay, Ipa'ali' di nunhiglan bitil ya dogoh i da'yu ta mate ayuh
inagangyu ya dogohyu.
Ya ipa'ali' boy atatakut an atap an animal ya ulog an pumate.
- 25 Ya ipa'ali' boy mangubat i da'yu ta mun'ate ayu an ma'id ha
holagyu.
Ya ta'on on hinan numpunhituwanyu ya nunhiglay takutyu.
Ya ta'on on nadan mumpangilog an linala'i ya binabai ya goggolang
ya ta'on on nadan a'amamma ya mateda.
- 26 Ot alyo' di unhaot dadago' didan namin ta ma'id ha ohah mabati.
Ta wan malinglingdah inggana.
- 27 Mu adi' pohdon an athidiy aton nadan binuhulyu i da'yu te alina ya
ilattuwasdan alyonday diday nangabak hinadan tatagu'.
- 28 Athinay imbagan Apu Dios i da'yu te ma'id ha nomnomyu an adiyu
ma'awatan nan pohdonan ipa'innila i da'yu.
- 29 Onha nanomnoman ayu ot ma'awatanyuy gapuna ta athidiy ma'at i
da'yu.
- 30 Te ngalngalam ihya ta nan ohan binuhulyu ya abakonay hinlibun
(1,000) da'yu.
Ya nan duwan binuhulyu ya abalinandan abakon di himpuluy libu
(10,000) i da'yu.
Manu'eh athinay ma'at i da'yu ya inwalong da'yun Apu Dios.
- 31 Te hiya an mi'alig hi doplah an ihi"ugan ta'u ya adi umat hinan
punhi"uganda an ma'id ha abalinana ya ta'on on nadan binuhulyu
ya inniladan athidiy a'atna.
- 32 Ya nadan binuhulyu ya umatdah nan greyp hi ad Sodom ya hi
ad Gomorah an ma'id ha hilbin nadan bungada te mumpait ya
napnuh guwade.
- 33 Ya atbohdi hinan bayahda an umat hinan guwaden di hakuku an
pumate.
- 34 Mu hi Apu Dios ya alyonay innilanan namin nadan at'atonyu.
Ya hadhaddonay adatngan di pundusaana i da'yu.
- 35 Te alyonay hiyay ukod an mangiballoh.
Ta adi madne ya madatngan di adadaganyu ta mama'id ayu.^d
- 36 Te hi Apu Dios ya dusaona nadan tataguna mu wada damdamay
homo'nan didan baalna hi paniganan adida abalinan an
mangibaliw hi adolda ta oh'ohhay mabati i dida.
- 37 Ya ahina alyon i diday,

^c 32:23 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat. ^d 32:35 Hay alyon di udum an Biblia ya nadan binuhul nadan tinanud Israel di nibagahtu.

- Daanda bo nadan dios di udum an tatagun nangidinlanyu hi mangibaliw i da'yu?
- 38 Da'yu ya indawadawatyu i dadiyen dios di udum an tatagu nadan taban di ini'no'i'nongyu.
Ya athidi boh nadan bayah an diday nangidawatanyu. Ot agayu ta ayaganyu dida ta boddangan da'yu ya impapto' da'yu.
- 39 Ot alyon bon Apu Dios di,
Ibaga' i da'yu an ha'on ya abuh di Dios an ma'id ha udum.
Ya ha'on di waday abalinanan mamateh tagu ya ha'on boy alpuwan di itaguwan.
Ya abalina' bon humugat ya mangipaphod hi hugat.
Ya ma'id ha mabalin hi manangga i ha'on hinan ato'.
- 40 Ot ha'on an Dios an wadawadah inggana ya ibaga'
- 41 an ha'on ya paddungnay tadoma' di ispada' ya imballoh'uh nadan ma'ahihhiwoh i ha'on.
- 42 Ta ma'ido' an namin nadan mi'buhul i ha'on.
Ta malamuh nan ispada' hi dalada.
Te pumpate' nadan nun'ahugatan ya nun'ibalud ya nadan ap'apun dadiyen binuhul.
- 43 Ot da'yun tataguh abobboble ya middum ayun mi'yam'amlong hinadan tatagun Apu Dios.
Te hi Apu Dios di mangiballoh nan inat nadan binuhuldan namatepateh nadan baalna.
Ya linglingonay bahul ta'un tinanud Israel an tataguna ya impaphodnay numboblanyan ta'u.
- 44 Ta hi Moses an nun'ibbanah Joshua ya inohha'ohhanan imbahah nadan tatagu nan kanta.

Hay Ma'udih Hinapit Moses

45 Hidin indappuh Moses nan imbahana 46 ot alyonay, An namin nadan dingngolyun nibagabagan da'yuh ad uwani ya mahapul an atonyun namin datuweh nitaguwanyu. Ya intudduyuh nadan imbabaleyu ta hiyay nanongnah un'unudonda. 47 Te danaen imbagabaga' ya bokon hapit ya ammuna te hiyay pi'taguwanyu. Ot hi'on inaynayunyun un'unudon ya madukdukkey pi'taguwanyuh nan boblen eyu punhituwan hi dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

Nibagay E Atayan Moses

48 I diyen algo ya wada boy imbagan Apu Dios i Moses an alyonay,
49 Ume'ah nadan billid an nungngadan hi Abarim hidih ad Moab ya tinikidmu nan billid hi ad Nebo an nidommang hi ad Jeriko. Ya minangmangmuhdi nan bobleh ad Kanaan an idat'uh tudan ibbam an

tinanud Israel. ⁵⁰Ya hidih nan billid di atayam ta umat i ibbam an hi Aaron an nateh nan nabillid hi ad Horeb. ⁵¹Te imbakhoyu nan tugun'uh hinangngab nadan ibbayun tinanud Israel hi awadanyuh nan obob hi ad Meribah hi ad Kades hinan agge naboblayan hi ad Sin. Te aggeyu impatigoy aphod'uh nadan tatagu. ⁵²Ta hiya nan mangmangom ya ammuna nan bobleh ad Kanaan mu adi'a dumatong hidi.

Hay Nunwagahan Moses Hinadan Tatagu

33 ¹Hituwey nunwagah nan baal Apu Dios an hi Moses hinadan ibbanan tinanud Israel ot ahi mate ²an alyonay, Hi Apu Dios ya nalpuh nan billid hi ad Sinai ot ipa'innilanay a'atna i dita'uh nan nun'abillid hi ad Seir^e ya ta'on on hinan nun'abillid hi ad Paran. Te immalih awadan ta'u an nun'ibbanay linibun anghel an inodnanay apuy.

³Ot mundasal hi Moses an alyonay, He"a Apu Dios ya immannung an pinpinhod da'min tatagu ya ipappapto' da'mi. Ot mundu"un amih way hukim an mundayaw i he"a. Ya unudonmi nan hapitmu ⁴an na'ballol an tugun an imbagam i ha"on an hi Moses.

⁵Ya he"a Apu Dios di numbalinonmi hi patulmin tinanud Israel hidin na'amungan nadan mangipangpangulu i da'min himpahimpamu'un. ⁶Ot hanat nanongnan waday holag Ruben an ta'on on oh'ohhada.

⁷Ya hinadan tinanud Judah ya hanat donglom Apu Dios di pumpahmo'andan he"a. Ta wan ahida munhahayyup hinadan ibbadan tinanud Israel ta ma'ohhada tuwali. Ya hanat pabikahom dida ya boddagam didah nadan binuhulda.

⁸Ya nada'e an tinanud Libay ya nidat hinan na'na'unnud i dida nan ma'alih Tummim ya Urim.^f Ya pinatnam didah ad Meribah hidih ad Massah an gapuh inuwohda.

⁹Ot inayun Moses an alyon di, Nadan tinanud Libay ya nadan tugun Apu Dios di ibilangdah nabalbalol mu nadan a'ammodda ya i'ibada ya ta'on on nadan imbabaleda.^g ¹⁰Ta diday mangitudduh nadan tugun Apu Dios hinadan ibbadan tinanud Israel. Ya diday mangi'nong hi maghob an mi'nong i Apu Dios. Ya atbohadin diday munggohob hi insenso.

¹¹Ot mundasal hi Moses an alyonay, Hana Apu Dios ta wagaham dida ya an namin an atonda. Ta dadagom nadan mi'buhul i dida ta ingganah on ma'abakdah inggana.

¹²Ya hinada'e an tinanud Benjamin ya inalin Moses di, Da'yun pa'appohpohdon Apu Dios ya hanat nanongnan mundinol ayun hiya ot ibaliw da'yun hiyah abigabigat.

---

^e 33:2 Hi ad Seir ya hay ohah ngadana ya hi ad Edom. ^f 33:8 Nan Urim ya wada bo nan Tummim an bunutonda ta panginnilaandah nan pambal Apu Dios. ^g 33:9 Hay Nakakan 32:25-29

¹³Ya hinada'en tinanud Joseph ya alyon Moses di, Hanat wagahan Apu Dios di bobleyu ta waday udan an malpuh ad lagud ya nat'on bo nan liting an malpuh ad dalom. ¹⁴Ya hanat maptangan nadan intanomyu ta dakol di ibungadah abulubulan. ¹⁵Ta mun'aphod di apitonyu an bungan di itanomyu i dadiyen malumong an nun'abillid an eyu pumboblayan. ¹⁶Ya hanat hi Apu Dios an himmapit ni' hidih nan mundalang an kayiw ya wagahan da'yu nimpe hinan eyu pumboblayan ta pumhod ayu. Ot hanat ma'at datuwe i da'yun tinanud Joseph an numbalin hi ap'apu ta'u an tinanud Israel.

¹⁷Ya nadan tindaluyun holag da Epraim i Manasseh an imbabalen Joseph ya maphod di tigoda ya mabikahda an umatdah nan atap an baka. Ta ayda punha'gud nadan binuhulda an ta'on on danay awadanda.

¹⁸Ya hinada'e an tinanud Sebulun ya alyon Moses di, Hanat mipa'amlong ayu hinan eyu punggattangan hi udum an boble ya ta'on on da'yun tinanud Issakar hinan numboblayanyu.

¹⁹Ta ayaganyu nadan tataguh nan billid ta i'nongyu nan nipto' an mi'nong. Ta mun'am'amlong ayu hinadan kinadangyan an nalpuh udum hi boble ya hinadan baybay.

²⁰Ya hinada'en tinanud Gad ya inalin Moses di, Munhana ta'uh pangidatan Apu Dios i da'yuh damunan pumboblayanyu. Ya da'yu ya nipaddung ayuh nan layon an pungkaltay ta'le ya ulun nan pi'yawwitna. ²¹Nadan ap'apuyu ya nunhahapitda ot pot'onda nan ap'aphodan an luta ta hiyay midat i da'yun mibilang hi mangipangpangulu. Ya inunudda nan pinhod Apu Dios hi aton i dita'un tinanud Israel.

²²Ya hinada'en tinanud Dan ya alyon Moses di, Da'yun tinanud Dan ya nipaddung ayuh nan mun'ahikon an layon hi ad Basan an awigingonan mangan e mi'gubat.

²³Ya hinada'en tinanud Naptali ya alyon Moses di, Ma'amlong hi Apu Dios i da'yu ta ongal di wagahna i da'yu. Ta hay lutah idatnan da'yu ya nan nangappit hi muyyadna an mihipun hinan lobong an nungngadan hi Galilee.

²⁴Ya hinada'en tinanud Aser ya alyon Moses di, Da'yu an tinanud Aser ya ong'ongngal di punwagah Apu Dios i da'yu. Ya hanat atbohadin da'yuy pa'appohpohdon nadan i'ibayun tinanud Israel. Ya hana bo ta dakol di lanan di olibo hi bobleyu ta ta'on onyu pun'ulah hi hukiyuy udum.

²⁵Ya hanat madakigan di geytyu hi gumo' ya gombang ta wan malinggop ayuh inggana.

²⁶Ya innayun Moses an alyon di, Ma'id ha udum hi dios hi umat i Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. Te hiya ya paddungnay nunlугan hinan bugut an nalpuh ad lagud ta umali ta boddangan dita'u. ²⁷Nan munnananong an Dios di punhi"ugan ta'u an paddungnay inodnan

dita'un hiya. Ya wa'et alyonay pumpateyu nan binuhul ya umannung te patakutona dida ta mamtikda. ²⁸Ot da'yun i'iba' an tinanud Israel ya malinggop ayuh nan boblen punhituwanyu. Ya adi madne ya mama'idida nadan binuhulyu. Ya hay udan di mangipahangoh nadan itanomyu. Ta mahawwalan di makan hi itanudyu ya ma'inum. ²⁹Ot mipa'amlong ayun i'iba an tinanud Israel te ma'id ha udum hi umat i da'yu an inihwang Apu Dios. Ya paddungnay hi Apu Dios di hapiyoyun manandi i da'yu ya ispadayu an pamateyuh nadan binuhulyu ta mangabak ayu. Ya hiyay ma'abbikah hi mamoddang i da'yu ta abakonyu nadan binuhulyu. Ta ta'on onda mumpahpahmo' i da'yu ya pun'igatinyu damdama dida.

Hay Natayan Moses

34 ¹Hi Moses ya nakak hinan nun'allungandah nan nundotal hi ad Moab ot tikidona nadan billid hi ad Nebo ot umeh nan uhun nan billid an nungngadan hi Pisgah an dommang di ad Jeriko. Ot hidiy pangipamangmangan Apu Dios i hiyah nadan bobleh ad Kanaan an nihipun hinan bobleh ad Gilead ta ingganah nan da'ging nan e pumboblaysan nadan tinanud Dan ²ya an namin nadan e pumboblaysan nadan tinanud Naptali ya nan e pumboblaysan nadan tinanud Epraim ya nadan tinanud Manasseh ya an namin bo nadan e pumboblaysan nadan tinanud Judah ta ingganah nan da'ging di baybay an nungngadan hi Mediterranean. ³Ot ituddun bon Apu Dios i hiya nadan bobleh nan negeb ya nan nundotal hi ad Jeriko an natanoman hi dakol an palma ta ingganah ad Soar. ⁴Ot alyon Apu Dios i Moses di, Hiyah diye nan boblen imbaga' i da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob an idat'uh nadan holagda. Ot teen ipamangmang'u i he'a mu adi'a dumatong hidi.

⁵Ot mate nan baal Apu Dios an hi Moses hidih ad Moab an miyunnudan hinan imbagan Apu Dios. ⁶Ot ilubu' Apu Dios hidih ad Moab hinan dommang di ad Bet-Peor mu ingganah ad uwani ya ma'id ha nanginnilah nan nilubu'ana. ⁷Hay tawon Moses hidin natayana ya hingгахut ta bainti (120) mu agge naluman di panigona ya hay bikahna. ⁸Ot umukayungan nadan tataguh himbualan hidih nan nundotal hi ad Moab an nun'allunganda.

⁹Ot mihukkat hi Joshua an imbabalen Nun te hiyay pinto' Moses tuwalih din inha'monay ta'lana i hiya. Ta ongal di abalinanan mangipanguluh nadan ibbanan tinanud Israel. Ya an naminda ya donglonday ibagana ya inun'unudda nadan tugun Apu Dios an imbagabagana i Moses.

¹⁰Ya nihipun i diye ya ma'id ha propeta hi umat i Moses. Te hiya ya abuh han mabalin an ni'hangngaban i Apu Dios hinan pi'hapitanan hiya. ¹¹Ya dakol di nakaskasda'aw an milagro an impa'at Apu Dios i

hiya hi awadandah ad Egypt an na'at hinan patul hidi ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya an namin nadan tataguhdi. ¹²Ya ma'id ha udum hi nangat hinadan nakaskasda'aw an ina'inat Moses an tinannigon nadan tinanud Israel.

Joshua

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya ipa'innilanay nangaba'abakan nadan impangulun Joshua an tinanud Israel hinadan nunhituh ad Kanaan. Ya niddum an nipa'innilay a'at di eda nangagwatan hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ot ahida abakon nadan tataguh ad Jeriko an hidiye nan namangulu an ginubatdah nan bobleh ad Kanaan ot ahi hi ad Ay.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangabakan nadan tinanud Israel hinadan nunhituh ad Kanaan (Joshua 1–12)
  2. Hay nangogodwaan da Joshua hinan boble hi ad Kanaan (Joshua 13–21)
  3. Hay numbangngadan nadan udum an tinanud Israel hi dommang nan wangwang (Joshua 22)
  4. Hay nanugunan Joshua hinadan ibbanan tinanud Israel (Joshua 23:1–24:28)
  5. Hay natayan da Joshua i Eleasar (Joshua 24:29-33)
-

Hay Nangibagaan Apu Dios I Joshua Ta Ipanguluna Nadan Tinanud Israel

1 ¹Hidin nate moh Moses an baal Apu Dios ya himmapit hi Apu Dios hinan bimmoddaboddang i Moses an hi Joshua an imbabalen Nun ²ot alyona i hiya di, Ad uwani an ma"i'd mo nan baal'u an hi Moses ya mundadaan ayu ta eyu agwaton nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ayuh nan boble an idat'u i da'yu an tinanud Israel. ³Te imbaga' tuwali i Moses an an namin nadan boble an datnganyuhdi ya idat'u i da'yu. ⁴Ot hidiyen boble an idat'u ya mihipun hinan mun'ohab an agge naboblayan hi nangappit hi muyyadna ta ingganah nadan billid an nungngadan hi Lebanon hi nangappit hi huddo'na. Ya hay middum hinan nangappit hi tuluwan di algo ya nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya an namin nadan numboblayan nadan tinanud Hit ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean an nangappit hi alimuhan di algo.

⁵Ya ma'id ha mabalin hi mangabak i he'a hi ad uwani an atagum te wadawadaa' an bumoddang i he'a hi inggana an umat hinan inat'u i Moses. Ot ha'on ya adi da'a inganuy ya adi da'a taynan. ⁶Ot pabikahom di nomnommu ta adi'a tumakut te he'a moy mangipanguluh tudan tatagu an umeh nan boblen inali' i handidan a'ammodyu an idat'un da'yu. ⁷Ta hiya nan pabikahom nimpey nomnommu ta adi'a tumakut. Ya tigom ta ihamadyun unudon nadan tugun din baal'un hi Moses. Hanat adiyu ibahho ta nanongna an mapmaphod di ma'at i da'yu. ⁸Ta hiya nan mahapul an inaynayunyu an mamahabaha ya mangitudduh nan Nitudo' an Tugun. Ta nomnomnomonyuy a'atnah nan mapatal ya ta'on on hinan mahdom ya hiyay un'unudonyu ta wan an namin di atonyu ya mawagahan ta pumhod ayu. ⁹Ot hiya nimpe nan mahapul an pabikahom di nomnommu ta adi'a tumakut ya adi'a umengle. Te ha'on an Dios an dayawonyu ya nanongna an wadaa' an bumoddang i he'a an ta'on on danay umayam.

¹⁰Ot honagon mon Joshua nadan opisyal di tindalu an alyonay, ¹¹Ume ayu ta eyu pun'ibagah nadan tatagu hinan nun'allunganda ta idadaanday balunda. Te mala"uh di tuluy algo ya agwaton ta'u nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ume ta'uh nan boblen idat Apu Dios an punhituwan ta'u.

¹²Ya alyon Joshua hinadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan nadan tinanud Manasseh di, ¹³Innilayu nan imbagan Apu Dios hinan baalna an hi Moses an inalina hi idatnan da'yuh tuwen lutan nun'allungan ta'uh ad uwani ta pumboblayanyu. ¹⁴Ot ta'omman ya nabatidahtu nadan ahawayu ya i'imbabaleyu ya nadan animalyu. Mu an namin ayun linala'in mabalin an mi'gubat ya mahapul an mundadaan ayu ta da'yuy mangipanguluh umagwatan ta'uh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta boddangan da'mi an i'ibayu an e mi'gubat. ¹⁵Ta ingganah onmi bagiyon pibo nadan bobleh dommangna an nangappit hi alimuhan di algo ta malinggop amie an umat i da'yu ya ahi mohpe mabalin an ibangngadyuhtu ituwen boblen nangappit hi tuluwan di algo an indat Apu Dios i da'yu.

¹⁶Ya alyondan Joshua di, An namin nan alyom ya hiyay unudonmi. ¹⁷Ot nan ana'na'unnudmi i Moses ya athidi boy atonmin mangunud i he'a. Ot hanat nan Dios an dayawon ta'u di nanongnah bumoddang i he'a an umat hinan inatnan Moses. ¹⁸Ot nan tagun mungngohen he'a an adi da'a unudon an ta'on on nganneh diyen alyom ya mipapate. Ot hanat pabikahom di nomnommu ta adi'a tumakut.

Hay Nannagan Joshua Hinadan Duwan Linala'i Ta Eda Munsii'm Hi Ad Jeriko

2 ¹Hidih nan nun'allunganda hi ad Akasya^a ya agge impa'in'innilan Joshua an hi na' Nun ot honagonay duwan linala'i hi e munsii'm

^a 2:1 Nan hapit an Akasya ya nalpuh nan hapit di Hebrew an Sittim.

hi ad Kanaan an namamah ad Jeriko. Ta onda imme ot eda mun'iyah hi balen han mumpabbabayad hi adolna an hi Rahab.

²Mu nipa'innilah nan patul hi ad Jeriko an alyonday, Inoy an wadaday immalih tun boble ta'u hi ad uwanin nahdom an tinanud Israel an muns'i'im.

³Ot ituda' nan patul di immeh balen Rahab ot alyondan hiyay, Palah'unom nadan impaghopmun linala'i te umman danae nadan immalin muns'i'im hitun numboblanyan ta'u.

⁴Mu impa'en Rahab nadan duwan linala'i ot alyonay, Manu te wadada peman han duwan linala'in immalih tu mu agge' innilay nalpuwanda. ⁵Mu hidin tuwen mahdom an agge ni' nikalob nan geyt tun boble ta'u ya limmah'unda. Mu agge' minahmahan hi'on danay pangipluyanda. Ot ekayuot ta tundonyu dida ot mabalin an akhupanyu. ⁶Mu onnot on impa'ena didah nan way atop ot hophopana didah nan holo' an miyammah luput an inhapenahdi. ⁷Ot mange dadiyen hinnag nan patul an inipluydah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta eda pudugon dadiyen linala'i. Ya hidin mangeda nan e mamdug i dida ot ikalobda nan geyt.

⁸Ya i diyen aggeda ni' nalo' nadan duwan linala'i ya immeh Rahab hinan atop an awadanda ⁹ot alyonan diday, Innilamin indat Apu Dios i da'yuh tuwen boble. Ta hiya nan way oha i da'mihtu on nunhiglay takutna i da'yu. ¹⁰Te dingngolmiy inat Apu Dios hidin nunhi'anona nan liting hinan baybay ot maganana ta mabalin an ini'wayuhdih din nalpuwanyuh ad Egypt. Ya dingngolmi boy nangabakanyuh nadan duwan patul an tinanud Amor an da Sihon i Og hinan bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹¹Ta hiya nan nunhiglay takutmi an ma'id ahan ha tulidmi an mi'gubat. Te hi Apu Dios an dayawonyu ya hiya nan immannung an Dios hi ad abunyan ya ta'on on hitun luta. ¹²Ot gapu ta impatigo' di maphod i da'yu ya hanat isapatayu bahan i Apu Dios an hitun umaliyanyu ya hom'on da'mi an hina'amma. Ot ipa'innilayuh ad uwani hi'on mabalin an mundinola' i da'yu ¹³ta ibagayu an adiyu pi'pate da ama i ina ya nadan i'iba' ya nadan familyadah tun umaliyanyu.

¹⁴Ya alyonday, Hi Apu Dios di ukod an mundusa i da'mi hi'on adi da'yu ihwang. Ya maphod di atonmi i da'yu hitun pangdatan Apu Dios ituwen boble i da'mi hi'on adim e ibagbaga nan immaliyanmihtuh bobleyu.

¹⁵Nan balen Rahab ya ningammut hinan binattun alad. Ot alana han tali ot buyunonah nan tawa ta hidiy pangi'wan dadiyen duwan linala'i.^b ¹⁶Ot alyonan diday, Ipluyyu ni' hinadan nabillid ta e ayu mipa'ehdi hi tuluy algo ta miluh an mumbangngad nadan intuda' nan patul an e manama' i da'yu ya ahiyu mohpe inayun an umeh nan awadan nadan ibbayu.

^b 2:15 Hebrew 11:31

¹⁷Ot alyon nadan duwan linala'i di, Ipa'annungmi nan imbagami i he'a ¹⁸hi'on hitun umaliyanmi an mangubat ituwen boble ya tigonmih tuwen mumbolah^c an tali an nibobod ituwen tawa an pangi'wanmi ta pangimatunanmih tun balem. Ya inayagam da amam i inam ya an namin nadan i'ibam ya nadan pamilyada ta hitun balem di a'amunganyun namin. ¹⁹Te onha waday lumah'un ituwen bale ya hiyay ud bahul hi'on pi'pateda ot adi da'mi pabahulon. Mu alina'e hi waday ma'at hinadan immohnong ituwen bale ya da'miy pabahulonyu. ²⁰Mu ibahhom'e tuwali nan imbagami ta waday em pangibagan hi immaliyanmihtu ya adimi mo bo ipa'annung nan imbagamin he'a.

²¹Ya inabulut Rahab hidiyen imbagada ot honagona mohpe dida. Ot itayunah diyen mumbolah an tali hinan tawa.

²²Ot ume dadiyen linala'i an inunudda nan imbagan Rahab ta inipluydah nadan nabillid ot mipa'edahdi hi tuluy algo. Ta inggana ot umanamutda nadan hinnag nan patul. Ta hiya nan ta'on hi eda hinamahama' dida ya ma'id ha inakhupanda. ²³Ta onda imme ot ahida mohpe mundayyu nadan duwan linala'i hinan wangwang ot umagwatda ta ibangngaddah awadan da Joshua. Ot uhuhondan namin i hiya nadan na'at. ²⁴Ot alyonda i hiya di, Immannung an indat Apu Dios an namin nadan boblehdi i dita'u. Te umman an namin nadan tataguhdi ya nunhiglay takutdan dita'u.

Hay Nundadaan Nadan Tatagu An Mangagwat Hinan Wangwang

3 ¹Ta on hiyah nawi"it hidin nabigat ot makak da Joshua hinadan ibbanan tinanud Israel hinan nun'allungandah ad Akasya ot umedah nan nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ot mun'allungda ni' hidi. ²Ta nala"uh di tuluy algo ot e pun'ibagan nadan ap'apuh nadan tatagu hinan nun'allunganda ³an alyonday, Tinigoyu'e an inikak nadan padi nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya nitnud ta'un namin. ⁴Ta ipanguluda nan awon te ad uwani ya abuh di umayan ta'uhdi. Mu mibata"an ta'u hi ohay kilometro hinadan nangiyattang hinan Kahun te adi mabalin an mihaggon ta'uh nan Kahun.

⁵Ot alyon Joshua hinadan tataguy, Unudon ta'u nan nitugun i dita'u an aton ta wan mibilang ta'uh malinis te hi bigat ya tigon ta'uy nakaskasda'aw an aton Apu Dios.

⁶Ot ibagana hinadan padi ta iyattangda nan Kahun ya namanguluda.

⁷Ot alyon Apu Dios i Joshua di, Mihipun hi ad uwani an algo ya ipatigo' an wadaa' an bumoddang i he"an umat hinan inat'un Moses ta panginnilaan nadan tatagu an he"ay mangipangpangulun dida. ⁸Ot ibagam hinadan padi an nangdon hinan Kahun ta eda gumawah nan wangwang ya immohnongda ni' hidi.

---

^c 2:18 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

⁹Ot alyon Joshua hinadan tataguy, Ma'ayu ta ibaga' nan impa'innilan nan Ap'apu ta'u an dayawon ta'un tinanud Israel. ¹⁰Te hituwey panginnilaan ta'u an nan wadawada an Dios ya boddangan dita'u ta pun'ipabtikna nadan tinanud Kanaan an umat hinadan tinanud Hit ya tinanud Girgas ya tinanud Amor ya tinanud Jebus ya tinanud Hib ya tinanud Peris. ¹¹Ot umannung an masda'aw ta'uh tun pangipanguluwanda hinan Kahun an nittuwan nan Hapit nan Ap'apuh tun luta an hi Apu Dios an igawadah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹²Ot pot'onuyuy himpulut duwan (12) linala'i an mangita'dog hi hinohhah nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel.^d ¹³Ya hitun pangigoppa'an nadan mangiyattang hinan Kahun hinan liting ya duminong nan mangalin liting ta ay nabongbong an malpuh nan numbaktu.

Hay Nangagwatandah Nan Wangwang An Nungngadan Hi Jordan

¹⁴Hidin nakak nadan tinanud Israel hinan nun'allunganda ta umagwatdah nan wangwang ya impangulun nadan padi an nangiyattang hinan Kahun. ¹⁵Ya ahitulu i diye ta dakol di liting hinan wangwang. Mu hidin inggoppa' nadan padi an nangdon hinan Kahun hinan nalitingan ¹⁶ya dimminong peman nan liting an malpuh huddo'na ta ay nabongbong hinan nidawwi an boble an ad Adam an nihaggon hi ad Saretan. Ot mamaganan nan umeh nan nunhiglay ahinan lobong ta hiya nan mabalin an umagwatda nadan tataguh nan dommangnan nihaggon hi ad Jeriko. ¹⁷Ta immohnong nadan padi an nangdon hinan Kahun hi gawwan nan wangwang ta ingganaot mapuhupuhda nadan tatagun immagwat hinan dommangna.

Hay Nun'amunganda Hi Himpulut Duwa An Batu

4 ¹Hidin immagwat dadiyen tinanud Israel hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ya alyon Apu Dios i Joshua di, ²Ibagam hinadan pinto'yu an himpulut duwa (12) an linala'i ta oha'ohah nadan himpamu'un ³on immeh nan gawwan di wangwang hinan way timmata'dogan nadan padi ya nangaladahdih hinohhan batu. Ya inamungdah nan pun'allunganyuh mahdom.

⁴Ot ibagan mon Joshua i dadiye an pinto'da ta ma'amungda. ⁵Ot alyona i diday, Ibangngadyuh nan gawwan nan wangwang hinan way timmata'dogan nadan padi ta way ohaon pinahonay oha an batu. Ta miyunnudan hinan bilang ta'u an himpulut duwan (12) tinanud Israel ⁶ya ta miyamma ha panginomnomnoman ta'uh udum hi algo ituwen inat Apu Dios. Ta wa'et mahmahan nadan mun'atanudan hi pidwana di niyatan

^d 3:12 Joshua 4:1-18

datuwen batu ⁷ya alyon ta'uy, Danaey panginomnomnoman ta'uh inggana hinan nangipapto' Apu Dios i dita'u an tinanud Israel. Te hidin gimmawa nadan padin nangiyattang hinan Kahun ya dimminong nan mangali an liting hinan wangwang an ay nabongbong nan malpuh huddo'na.

⁸Ta inunud nadan linala'i nan imbagan Joshua. Ta way ohaon immeh gawwan nan wangwang on pinahonay ohan batu ta miyunnudan hinan bilangdan himpulut duwan (12) tinanud Israel ot iyedah nan way pun'allunganda. Te athidi tuwaliy imbagan Apu Dios i Joshua hi atonda.

⁹Ya impiha"ad bon Joshua di himpulut duwan (12) batu hi gawwan nan wangwang an timmata'dogan nadan nangiyattang hinan Kahun. Ta ingganah ad uwani ya wadadahdi.

¹⁰Ta dadiyen padin nangiyattang hinan Kahun ya timmata'dogdahdih nan gawwan nan wangwang ta inggana ot aton nadan tatagun namin nan imbagan Apu Dios i Joshua an hiyah diye nan imbagan tuwalin Moses i hiyah atonda. Ot awigingon nadan tatagun umagwat. ¹¹Ta immagwatdan namin nadan tatagu ot ahida mohpe duma"al nadan padi an nangiyattang hinan Kahun an mangmangmangon nadan tatagu. ¹²Ya hay namangulun immagwat hinan wangwang ya nadan tindalun tinanud Ruben ya nadan tindalun tinanud Gad ya hay godwan nadan tinanud Manasseh an nundadaan an e mi'gubat te hiyay imbagan Moses. ¹³Ta umeh napat di libuy (40,000) titindalu an immagwat an hi Apu Dios di namoddang i dida ot duma"aldah nan nundotal an nihaggon hi ad Jeriko.

¹⁴I diyen algo ya ongal di nangipabaktuwan Apu Dios i Joshua hi hinanggab nadan ibbanan tinanud Israel. Ta ninaynayun di punlispituda i hiya hi ingganah natayana an umat damdama hi nunlispituda i Moses.

¹⁵Ya hi Apu Dios di nangali i Joshua ta ¹⁶imbaganah nadan padi an nangiyattang hinan Kahun ta dimma"aldah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹⁷Ta hiyay imbagana ot duma"alda. ¹⁸Ya hidin dimma"aldah nan wangwang nadan padi an nangiyattang hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya na'ibagan nundammu nan nagodwa an liting ta nahinab nan da'ging nan wangwang.

¹⁹Ta na'at hituweh din mi'apuluh (10) algoh nan namangulun bulan^e an inagwat nadan tatagu nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ot eda mun'allung hi ad Gilgal an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Jeriko. ²⁰Ot hidiy pang'amungan da Joshua hinan himpulut duwa (12) an batu an na'alalah nan wangwang.

²¹Ot alyonah nadan ibbanan tinanud Israel di, Wa'et mahmahan nadan mun'atanudan hi pidwanay niyatan datuwen batu ²²ya alyonyu nimpe di, Datuwe an batu di mangipanomnom hidin naptutan nan

---

^e 4:19 Nan namangulun bulan ya hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan mamangulun godwan di Abril hi ad uwani.

liting ot mamaganan ta nangi'wanmi an immagwat hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. ²³Te pintut Apu Dios nan wangwang ta inggana ot umagwat amin namin an umat hidin nummagananah nan baybay an mumbolah^f ot hidiy pangi'wanmi. ²⁴Ta na'at danae ta panginnilaan an namin di tataguh tun luta an hi Apu Dios ya ma'id ha adina abalinan. Ya ta wan hiyay nanongnah taktan ta'u ya unudon ta'uh inggana.

Hay Nungkugitanda Hinadan Tinanud Israel Hi Ad Gilgal

5 ¹Hidin dingngol nadan patul di tinanud Amor an nunhituh nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan nan inat Apu Dios an nummagan hinan nangi'wan nadan tinanud Israel i diyen wangwang ya nunhiglay takutdan ma'id ha tuliddan manangga i dida. Ya atdabohdi nadan patul di tinanud Kanaan an nunhituh way da'ging nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

²Ya indani ya imbagan Apu Dios i Joshua ta tadomanda ha pungkugitda hinadan agge ni' nakugit an tinanud Israel. ³Ot hiyay aton da Joshua ta nihipun i diye ya nginadanandah diyen nangi'amungandah nadan inaanda an up'up hi ad Nungkugitan.^g

⁴Ya manu'eh imbagan Apu Dios an aton Joshua hidiye ya nun'aateda mo otheadin namin nadan minamakilog an nalpuh ad Egypt hinan agge naboblayan. ⁵Manu dadiyen nalpuh ad Egypt te nakugitda mu dadiyen niyayyam hinan awon ya aggeda ni' nakugit. ⁶Te napat (40) di tawon hi eda immaninnabatan hinan agge naboblayan ta inggana ot mun'aatedan namin din linala'in mabalin an mi'gubat an nalpuh ad Egypt an gapuh aggeda nangunudan i Apu Dios. Te imbagana an adi mabalin hi tigonda nan malumong ya makadangyan an boblen imbaganah din a'ammodka hi idatnan dida ya hinadan tanudanda. ⁷Ta nan nihukkat i dida an imbabaleda di kinugit da Joshua te dida nan agge nakugit hinan awon. ⁸Ta hidin nagibbuh an nakugitdan namin nadan linala'in tinanud Israel ot umohnongda ni' hidih nan nun'allunganda ta ingganah nun'apoyanan nan kugitda.

⁹Ot alyon bon Apu Dios i Joshua di, Ad uwani ya inaan'u mo nan nunhiglan eyu nibabainan hi ad Egypt an gapuh numbalinanyuh himbut. Ta hiya nan nangadanan hidiyen boble hi ad Gilgal^h ta ingganah ad uwani.

¹⁰Ya i diyen mun'ahdom hinan mi'apulut opat (14) di algo i diyen bulan hi awadan nadan tinanud Israel hi ad Gilgal ya nginilinda nan punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ate hi ad

---

^f 4:23 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag hi pingngitna.   ^g 5:3 Hinan hapit di Judyu hinan ad Nungkugitan ya Gibeat-Haaralot.   ^h 5:9 Nan hapit an gilgal ya na'alaha nan hapit di Hebrew an galal an hay ibalinana ya na'aaan.

Egypt. ¹¹Ta hidin nabiggat an nagibbuh nan punnomnomnomanda hi nihwangan nadan a'ammoddah ate hi ad Egypt ot eda mangalah nadan nun'itanom hidi ot ihanglagday udum ya inyammadah tinapay an agge nadduman hi yistⁱ di udum. Ta hidiyey hopap di nangananda hinan bungang di nitanom hi ad Kanaan. ¹²Ya nihipun bo i diyen algo ya ma"i^d mo din uggan mun'a'agah an manna ta hay nihukkat hi anonda ya nan bungang di nitanom hi ad Kanaan.

Hay Nanigan Joshua Hinan Ap'apun Di Tindalun Apu Dios

¹³Indani ya immeh Joshua hinan nihaggon hi ad Jeriko ya alinah on tinigona han lala'i an ni'hangngaban i hiya an inodnanay ispadana. Ta immeh Joshua ot alyonan hiyay, On da'miy niddumam onu nadan binuhulmi?

¹⁴Ya alyonay, Aggeya' niddum i da'yu ya aggeya' bo niddum hinadan binuhulyu. Mu immaliya' te ha'on ya ap'apun di tindalun Apu Dios. Ya na'ibagan nunlu'bub hi Joshua hinan luta ta ipatigona an lisipituwona ot inayunan alyon di, Nganney pohdom hi ato' an baalmu?

¹⁵Ya alyon diyen ap'apun di tindalun Apu Dios di, Aanom nan hapatutmu te hituwen timma'dogam ya wadah Apu Dios hitu. Ot hiyay aton Joshua.

Hay Nangabakan Da Joshua Hi Ad Jeriko

6 ¹Nan bobleh ad Jeriko ya nihamad an nikalob di geytna an gapuh takut nadan tataguh nadan tinanud Israel. Ta ma"i^d ha mabalin hi makak hidi ya atboh^din ma"i^d ha mabalin hi hunggop.

²Ya inalin Apu Dios i Joshua di, Nomnomnomonyu an indat'u mo tuwali i da'yu nan bobleh ad Jeriko te ipa'abak'u i da'yu nan patulda ya nadan tindaluda. ³Ot hay atonyun namin an titindalu ya eyu li'odon hidiyen boble hi onom di algo an mumpinghan hi ohay algo. ⁴Ot pot'om di pituh nadan padi ta mapongdah tangguyub. Ta diday mamangulu ya ahi nadan nangdon hinan Kahun. Ya hinan mi'apituh algo ya li'odonyu hi mumpipitu an pun'ipagangoh nadan padi nan tangguyub. ⁵Ya ahida mohpe ipagangoh i ha madmadne an adida id'idinnong. Ta dingngolyu'eh diye an gangoh ya nundidihhan ayu an tumkuk ot makaludukud nan binattun alad an nili'woh ad Jeriko. Ya hinggopyu mohpeh diyen boble.

⁶Ot ayagan mon nan imbabalen Nun an hi Joshua nadan padi ot alyona i dida di, Iyattangyu nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya pinto'yu ha pitu i da'yun papadi hi mangdon hi tangguyub ta diday itnudanyu an mangiyattang hinan Kahun. ⁷Ya imbagan Joshua hinadan ibbanan linala'i ta eda li'odon nan binattuy aladna an boble an ipangulun nadan udum an titindalu ta guwalyaanda nan Kahun an nittuwan

ⁱ 5:11 Nan yist ya hidiye nan yeast hi English.

nan Hapit Apu Dios. ⁸Ot makakda nadan pitu an padi an napong hi tangguyub an pun'ipagangohday tangguyubda ot mitnuddan dida nadan nangdon hinan Kahun. ⁹Ta hay nangipangulu i didan namin ya nadan udum an tindalu ot ahida mitnud nadan padi an napnapong hi tangguyub an nanongna an pun'ipagangohda nadan tangguyubda ya nada'e an udum an titindalu ya na'udida an nihnoddah nan nangdon hinan Kahun. ¹⁰Mu pinadanan tuwalin Joshua i dida an adida humhummapit ya adida ni' tumkuk ta ingganah ona alyon. ¹¹Ta onda lini'od hidiyen na'alad an boble ot ibangngaddah nan nun'allunganda ot umohnongdahdi i diyen nahdom.

¹²Ta nabiggat i diye ya bimmangon boh Joshua hinan mun'aw'awi"it ot ipanuhna nadan linala'i. Ot iyattang nadan padi nan Kahun. ¹³Ot makak nadan pitun padin nangiyappong hi tangguyub ot mitnud i dida nadan nangdon hinan Kahun. Ta hay nangipangulu ya nadan mungguwalya an titindalu ot ahida mitnud nadan nangdon hi tangguyub an pun'ipagangohda nadan tangguyubda ya nitnudda bo i dida nadan nangiyattang hinan Kahun ot ma'udi da mohpe nadan udum an titindalu an mungguwalya. ¹⁴Ta i diyen mi'adwah algo ya lini'odda boh diyen boble ot ahida ibangngad hinan nun'allunganda. Ta athi'athidiy inatdah onom di algo.

¹⁵Ya hidin mi'apituh algo ya bimmangondah nan hiyah mun'abigat ot li'odonda boh diyen boble mu i diyen algo ya numpipituy nunli'odanda. ¹⁶Ta hidin mi'apituh punli'odanda ot ipagangoh nadan padi nan tangguyubda ya initsuk Joshua hinadan tatagu di, Tumkuk ta'u mohpe te hi Apu Dios ya impa'abakna i dita'u nadan tatagu ituwen boble. ¹⁷Ot an namin nadan wada ituwen boble ya mahapul an madadagda ta midawatda i Apu Dios an ammuna nan mumpabbabbayad hi adolna an hi Rahab ya an namin nadan wadahdih balena an mihwang te hiya peman di namoddang hinadan duwan ibba ta'un hinnag ta'un immali an nuns'i'im ituwen boble. ¹⁸Ot tigonyu ta ma"i'd ha alanyu i dadiyen mahapul an madadag ta midawat dadiye i Apu Dios ta wan adi lummuh adadagan ta'u. ¹⁹Mu nadan silber ya balitu' ya nan kumpulnan gombang onu gumo' di niyamma ya iyeyuh nan pundayawan i Apu Dios ta hidi ya ammunay a'usalana.

²⁰Ta hidin impagangohda nadan tangguyubda ya nadihdihandan tinumkuk nadan tatagu. Ya nakaludukud nan binattun aladda. Ot ma'ibagadan hunggop i diyen boble ot gubatonda ot abakonda dida. ²¹Ta numpateda nadan tatagu an linala'i ya binabai an ta'on on u'unga ya a'amamma ya an namin nadan animal an baka ya kalnero ya dongki.

²²Ya alyon Joshua hinan duwan linala'i an e nuns'i'im ni' i diyen boble di, Ume ayuh balen Rahab ta eyu awiton didan namin an wadahdi ta ipa'annungyu din imbagayun hiya.

²³Ot eda awiton hi Rahab ya hi amana ya hi inana ya nadan i'ibana ya an namin nadan wadahdi. Ot iyeda didah nan nihaggon hinan

nun'allunganda an tinanud Israel. ²⁴Ot ahida pu'ulan hidiyen boble ta inggana ot magbuh. Mu aggeda ni'ighob nadan silber ya balitu' ya nadan gina'un gumo' ya gombang di niyamma an inamungda ot iyedah nan pundayawanda i Apu Dios. ²⁵Ya aggeda ni'pate hi Rahab ya didan hina'amma ya an namin an niddum hi balena te gapuh nangipa'ayanah nadan duwan hinnag Joshua an e nungsi'im hi ad Jeriko. Ta ingganah ad uwani ya nibilang hi Rahab hinadan tinanud Israel.^j ²⁶Ya hidin nadadag moh ad Jeriko ya inalin Joshua di, Nan tagun munnomnom an mangipaphod hi ad Jeriko ya dusaon Apu Dios. Ta hinan panghipunana an mangipaphod ya hidiye boy ihipunan di atayan nadan imbabalena an mihipun hinan panguluwan an lala'i ta damunah iyammaan di geytna ya ma'udin mate nan udidian an lala'in imbabalena.^k

²⁷Ta athidiy na'ana'at an hi Apu Dios di nanongnan bimmoddang i Joshua ta hiya nan nundingngol hi abobboble.

Hay Na'abakan Nadan Tinanud Israel An Gapuh Numbahulan Akan

7 ¹Nadan tinanud Israel ya aggeda damdama inun'unud nan nibaga i dida an adida alan nadan mahapul an madadag ta midawatda i Apu Dios. Te hi Akan an imbabalen Karmi an holag Sabdi an imbabalen Serah an nalpuh nan tinanud Judah ya inalanay udum. Ta hiya nan nunhiglay bohohol Apu Dios i didan tinanud Israel.

²Ya hay awadandah ad Jeriko ya waday hinnag Joshua ta eda tigon di a'at nan bobleh ad Ay an nihaggon hi ad Bet-Aben an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Betel. ³Ta hidin numbangngadda ya alyonda i Joshua di, Adi mahapul an ume ta'un namin an e mangubat hinan bobleh ad Ay. Ammuna ha duwa onu tuluy libuh (3,000) honagom ta adi ta'u mablen namin te oh'ohha nadan tatagu an wahdi i diyen boble.

⁴Ta ammuna mo han tuluy libu (3,000) an imme. Mu pindug nadan i Ay dida ⁵ot patayonday umeh tulumpulut onom (36). Te numpudugda onumpateda didah nan madayyuh ad Sebarim. Ta nangluydah takutda.

⁶Ya punhethet da Joshua ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel di lubungda hi eda inomnoman on nunhagmu'anday uludah hupu' ot eda munlu'bub hinan way inakuyungan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ta inggana ot mahdom. ⁷Ya mundasal hi Joshua an alyonay, He'a Apu Dios an na'abbaktu, tanganu on da'mi e impa'agwat hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ipapate da'mi hinadan tinanud Amor? Udu'dulna attog boh on ami nunnanong hi dommangna. ⁸Ta nganne mo ahan di pambal'u ituwe an na'at an impabtik nadan binuhul tudan ibba' an tinanud Israel. ⁹Ot undan adi donglon nadan i Kanaan ya nadan udum an tatagu hinan nun'ihaggon ya

namaag ya immalida ta adhuwan da'mi ya numpate da'min namin? Ya nganne moy atom ta adi'a mibabain.

¹⁰Ya alyon Apu Dios i Joshua di, Tanganu on'a e munlu'lu'bub hina? Bumangon'a. ¹¹Te ipa'innila' i he'a an da'yu an tinanud Israel ya numbahul ayu an aggeyu inunud nan imbaga' hi atonyu. Ta inalayuy udum hinadan mahapul an madadag. Inakoyu ot iha'utyu bo udot an iniddumyuh nadan gina'uyu. ¹²Ta hiyah naey gapunah adiyu abalinan an abakon nadan binuhulyu te ta'on moh on da'yu ya nun'appit ayuh madadag ot adi mabalin hi midduma' i da'yu te ingganah onyu dadagon nan inakoyu an mahapul an madadag. ¹³Ot em ibagah nadan tatagu ta alyom i dida di, Atonyu nan nibaga an aton ta mibilang ayuh malinis ta midadaan ayu an mi'dammu i Apu Dios hi bigat. Te inalin nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di, Waday inalayun tinanud Israel hinan imbaga' an mahapul an dadagonyu. Hiyah naey gapunah adiyu abalinan an abakon nadan binuhulyu te inggana hi ma'aan i da'yuh nae.

¹⁴Ot alyon bon Apu Dios i Joshua di, Ibagam hinadan tatagu an hi bigat hinan mawi"it hinan pi'dammuwanyu i ha'on ya ma'amu"amung ayun himpahimpamu'un an tinanud Israel ta nangamung di pot'o'. Ya ahida mahiwwehiwwe nadan himpahimpangapu hinan himpahimpamu'un. Ta napt'o'e nan himpangapu ya ahida nahiwwewhiwwe nadan hinahina'amma. Ta napt'o'e nan hina'amma an nalpuwan nan numbahul ya ahi' ohha'ohhaon dida. ¹⁵Ot ma'akhupan'e nan tagun awadan nan mahapul an madadag ya ginhobyu an pi'ighobyu nan pamilyana ya an namin nadan gina'uda ya animalda. Te gapuh nangibahhawanah nan imbaga' ya nunhiglan nibabain ayun tinanud Israel.

¹⁶Ta on hiyah nawi"it i diyen nabiggat ot ipanuh Joshua nadan tinanud Israel. Ya indani ya nadan tinanud Judah di napt'o'. ¹⁷Ot mahiwwehiwwe bo nadan himpahimpangapu an tinanud Judah. Indani ya nadan tinanud Serah di napt'o'. Ot ahida mahiwwehiwwe nadan hinahina'amma ya nadan pamilyan Sabdi di napt'o'. ¹⁸Ot ayagan Joshua dida ot ohha'ohhaona dida ya napt'o' hi Akan an imbabalen Karmi. Hi Karmi ya imbabalen Sabdi nimpe an holag Serah an nalpuh nan tinanud Judah. ¹⁹Ot alyon Joshua i hiyay, Imbabale', hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di dayawom ta hiyay ipabaktum. Ot ibagam nan inatmu ta adim iha"ut.

²⁰Ya alyon Akan di, Immannung an numbahula' i Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ²¹te hidin tinigo' han mapmaphod an lubung an na'alah ad Babilon ya han duway gahut (200) an silber ya han na'upping an balitu' an mahuluk hi godwan di kilu ya inomnawa' ot ala'. Ot wahdidan ingka"ut'uh dallom nan nuntoldaanmi an indallom'u nan silber.

²²Ot honagon Joshua dohah nadan linala'i ta tinagtagda an immeh nan nuntoldaan da Akan ya hinama'da nadan ingka"utna an nundallom

peman nan silber. ²³Ot alanda ot iyedah nan pundayawanda i Apu Dios an awadan da Joshua ya nadan ibbadan tinanud Israel. ²⁴Ot ipudong da Joshua ya nadan ibbada an tinanud Israel hi Akan an apapun Serah. Ot pun'alada bo nadan silber ya nan mapmaphod an lubang ya nan balitu' ya nadan imbabalena ya bakana ya dongkina ya kalnerona ya an namin an gina'una an ta'on on nan toldada ot iyedah ad Akor.

²⁵Ta na'amungda ot alyon Joshua i Akan di, Tanganu ahan onmu inat hituwen linummuh nunligatan ta'u? Ad uwani ya hi Apu Dios di mangiballoh i naen adi maphod an inatmu.

Ot madhuda nadan tatagu ot puntopadah Akan ya nadan imbabalena ta ingganaot matedan hina'amma ya ta'on on nadan animalda. Ot gobhonda nadan gina'uda. ²⁶Ot ahida tabbunan didah dakol an batu ta ingganah ad uwani ya wahdin nipi"il. Ta hiya nan hidiyen luta ya nginadananda hi Akor.¹

Ya on nagibbuh an inatdah diye ya na'aaan mohpey bohohol Apu Dios hinadan tinanud Israel.

Hay Nangabakan Nadan Tinanud Israel hi Ad Ay

8 ¹Ya alyon bon Apu Dios i Joshua di, Adi'a tumakut ya adi'a minomnoman ya impangulum nadan tindalu ta eyu bo gubaton hi ad Ay. Te ipa'abak'u i da'yu nan patulda ya nadan tataguna ya binagiyuh diyen boble. ²Ta atonyuh ad Ay nan inatyuh ad Jeriko ya hinan patulda. Mu hi ad Ay ya mabalin an alanyu nadan gina'uda ya halunda. Ot hay atonyu ya umeday udum hinadan tindalu hi bahhel diyen boble ta eda mipa"ehdi ya ahida nabanudduh ta gubatonda dida.

³Ot mundadaanda mo da Joshua ya an namin nadan tindalu. Ot pilionay tulumpuluy libuh (30,000) nadan nun'alala'ing an mi'gubat ot honagona dida i diyen nahdom ⁴an alyonay, Pa'addonglonyu tun ibaga'. Ta ili"odyu i diyen bobleh ad Ay ta ume ayuh indoggana ta e ayu mipa"e ni' hidi mu tigonyu ta adi ayu midawwih nan boble. Ot mahapul an mundadaan ayun namin. ⁵Ot ha'on'e ya nadan pun'ibba' ya inaynayunmi hinan boble ta umalida'e nadan tindaludan mamdug i da'mi an umat hi inatdah hopapna ya binumtik ami. ⁶Ta pudugon da'mi ta inggana hi dumawwidah bobleda te hay innilada ya immannung an mamtik ami an umat hi hopapna. Ta athidi'e ⁷ya ni'baga ayu an immeh nan boble ya ginubatyu ot ipa'abak Apu Dios i dita'u. ⁸Ya adiyu ibahho ta pu'ulanyuh diyen boble te hidiyey imbagan Apu Dios hi aton ta'u.

⁹Ta on nalpah nan imbagana ot honagona dida. Ta immeda ot eda mipa"eh nan numbattanan di ad Ay ya hi ad Betel an nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah ad Ay. Yaden da Joshua e ya immohnongdahdih nan nungkampuwanda.

¹ 7:26 Nan hapit an Akor ya hay ipa'innilana ya ligat.

¹⁰Ta hidin mun'awi"it ot ma'amung da Joshua ya nadan tindalu ya nadan ap'apu ot makakdan ipluydah ad Ay. ¹¹Ta onda dimmatong hi ad Ay ot mungkampudahdih nan huddo'na. Ya hay nibattan hinan nungkampuwandah nan bobleh ad Ay ya han nundotal. ¹²Ya umedah limay libu (5,000) nadan tindalun hinnag Joshua ta eda nipa"eh nan numbattanan di ad Ay ya ad Betel an nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wahdih ad Ay. ¹³Ta an namin nadan tindalun tinanud Israel an ta'on on nadan e nipa"e ya nundadaandah nan immohnonganda. Mu hi Joshua ya hidin nahdom ot umeh nan nundotal ta hidiy immohnongana.

¹⁴Ya hidin minangmang nan patul hi ad Ay nadan tinanud Israel ot mi'bagadan makak hinadan tindaluna hidin hiyah nawi"it. Ot ipluydah nan arabah^m ta eda gubaton nadan tinanud Israel. Mu aggeda innilan wadaday ibban da Joshua an nipa"eh bahhel di bobleda. ¹⁵Ta on tinigon da Joshua nan mangali an mi'gubat ot himbutbutikkonda ot ipluydah nan agge naboblayan. ¹⁶Yaden nipdugdan namin nadan linala'ih ad Ay i da Joshua ta dimmawwidawwidah bobleda. ¹⁷Ta ma"i ha ta'on hi ohan lala'ih nabati hi ad Ay onu hi ad Betel hi agge e bimmoddang an namdug hinadan tinanud Israel. Ta nibughul an namin nadan geyt di bobleda.

¹⁸Ot alyon Apu Dios i Joshua di, Itagem nan pahulmu ya indongdongmuh ad Ay te ipa'abak'u i da'yuh diyen boble. Ot aton Joshua. ¹⁹Ta hidin intaggenay pahulna ya nabanudduhda nadan nipa"en tindalu ot eda hogpon ot pi'bagonda an pu'ulan hidiyen boble.

²⁰Ta hidin liniguh nadan tindaluh ad Ay ya minangmangda nan ahuk di bobleda an manuluh ad lagud. Mu ma"i ha atonda an mumbangngad te pumpudug nadan tinanud Israel ta ma"i mo ha bumtikanda. ²¹Ya hidin minangmang da Joshua nan ahuk ya inniladan nan ibbaday immehdi. Ot ibangngadda mo bo ot gubatonda nadan tindaluh ad Ay an namdug i dida. ²²Indani ya nidatong nadan ibbada an imme ni' hi ad Ay ta nali"ubdah gawwana nadan i Ay ot pumpaten nadan tinanud Israel dida an ma"i ha binatangida ²³an ammuna nan patulda an tiniliwda ot iyeda i Joshua.

²⁴Ta pinatedan namin nadan linala'i an i Ay ta awagillangdah nadan nun'atanoman ya hinan agge naboblayan an namduganda i dida. Ot ibangngaddah nan bobleh ad Ay ot patayonda bon namin nadan tatagun nabatihdi. ²⁵Ta hay pinatedah linala'i ya binabai hi ad Ay ya umeh himpulut duway libu (12,000). Ta natedan namin nadan i Ay. ²⁶Ta athidiy na'at te hidin intaggen Joshua di pahulna ot munnanong hidi ta inggana ot matedan namin nadan nunhituh ad Ay. ²⁷Mu nadan tinanud Israel ya nun'alada nadan gina'u ya animal te hiyay imbagan Apu Dios i Joshua hi atonda.

²⁸Ta pinu'ulan da Joshua nan bobleh ad Ay ta nadadag hi ingganah ad uwani. ²⁹Mu na'en patulda ya pinateda ot eda itattayun i han kayiw

---

^m 8:14 Nan arabah ya hidiye nan agge naboblayan hi nangappit hi huddo'na.

ta ingganah din mun'akpa. Ta nalimuh nan algo ot ahi ibagan Joshua hinadan linala'i ta eda alan nan adol nan patul ya inibkahdah bahhel nan geyt diyen boble. Ot tabbunandah dakol an batu ta ingganah ad uwani ya athidi.

Hay Nangibahaan Joshua Hinan Hapit Apu Dios

³⁰Hidin awadan nadan tinanud Israel hinan way nabillid an nungngadan hi Ebal ya impiyamman Joshua han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an dayawondan tinanud Israel. ³¹Ya hay inyammada ya nan batu an agge na'uppingan te hiyay imbagan din baal Apu Dios an hi Moses hi atonda an nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses. Ta hidiyey nangi'nongandah nan maghob an mi'nong i Apu Dios ya nan mi'nong hi pi'hayyupanda i Apu Dios.ⁿ ³²Ya hidin awadan nadan tinanud Israel hidih nan nabillid ya nun'ikul'it Joshua nan tugun Moses hinadan batu. ³³Ya an namin nadan tinanud Israel an niddum nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya nadan mangipanuh hi mihahapit ya an namin an ni'uyug i dida an ta'on on bokon tinanud Israel ya nagodwada. Ta hangngabondan namin nadan padi an tinanud Libay an nangiyattang hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ta hay godwana i dida ya timma'dogdah hinangngab nan nabillid an nungngadan hi Gerisim ya nan godwana i dida ya nan nabillid an nungngadan hi Ebal te hiyah diye tuwaly inalin Moses i dida hi aton nadan munwagah nadan tinanud Israel.

³⁴Ot ibahan Joshua an namin nan Nitudo' an Tugun an hay e awagahan ya nan lummuh adusaan. ³⁵Ta ma'id ha lina"uhan Joshua hinan nitugun hidin imbahanah nadan tinanud Israel an na'amung an niddumday binabai ya u"unga ya nadan udum an ni'uyug i dida.

9 ¹Nadan patul hinadan bobleh nangappit hi alimuhan di algo hi'ontawah nan wangwang an nungngadan hi Jordan an umat hinan nun'abillid an boble ya hinadan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya hinadan bobleh way da'ging nan baybay an nungngadan hi Mediterranean ta ingganah nadan billid an nungngadan hi Lebanon an hay numpumboblehdi ya nadan tinanud Kanaan an dida nadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus ya dingngolday nangabakan da Joshua ²ot mun'u'uddumda ta gubatonda da Joshua ya nadan ibbanan tinanud Israel.

Hay Nanga"ulan Nadan I Gibeon I Da Joshua

³Mu nada'en i Gibeon an tinanud Hib ya hidin dingngolday nangabakan da Joshua hi ad Jeriko ya ad Ay ⁴ya nunhahappitananda

---

ⁿ **8:31** Nan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ya kittang di gobhonda ya inihdada nan nabati.

ta wadada i dida di ume ta eda a"ulan da Joshua. Ta ingkalgadah dongki di limmame an saku ya nun'atakupan an pun'inuman an lalat. ⁵Ot mumpunlubungda ya numpunhapatutdah nadan nun'apa"ih ot mumpumbalundah kimmulhi ya bimmu"ut an tinapay. ⁶Ot umedah nan nungkampuwan nadan tinanud Israel hi ad Gilgal ot alyonda i da Joshua di, Immali ami an adawwiy nalpuwanmin boble te pinhodmin mi'hapit ta mi'hayyup ami i da'yu.

⁷Ya alyon nadan tinanud Israel di, Adi mabalin hi mi'hayyup amin da'yu te ma"i'd ha mapto' ya nihaggon di numpunhituwanyu.

⁸Ya alyonday, Mu nundadaan ami an mumbalin hi baalyu.

Ya alyon Joshua di, Undan nganne ayu ya danay nalpuwanyu?

⁹Ya alyonday, Nalpu ami nimpe hi adawwin boble te dingngolmiy a'at nan Dios an dayawonyu ya an namin nan ina'inatnah ad Egypt. ¹⁰Ya dingngolmi boy nangipa'abakan Apu Dios hinan duwan patul an tinanud Amor hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Nan oha i dida ya nan patul di i Hesbon an hi Sihon ya nan patul nadan i Basan an hi Og an nunhituh ad Astarot. ¹¹Ta hiya nan hinnag da'mih nadan ap'apuh boblemi ya an namin nadan ibbamin bimmobleh awadanmi an alyonday mumbalun ami ya immali ami ta mi'hapit amin da'yu. Ta ibagami an pohdonmin mi'hayyup i da'yu ta ta'on attog on da'mi pumbalinon hi baalyu. ¹²Te hidin nakakanmi ya hiyah nalutu tun binalunmin tinapay muten ad uwani ya tigonyun kimmulhi ya bimmu"ut. ¹³Ya tun pun'inuman an lalat ya hiyah niyammah din nakakanmi mu ten ad uwani ya nun'abtakda. Ya atbohdi tun lubungmi ya hapatutmi te nidawwi nimpe nan dinanallanmi ta hiya nan nun'apa"ihda.

¹⁴Ya tinamtaman nadan tinanud Israel nadan binalunda mu aggeda minahmahan i Apu Dios. ¹⁵Ot mi'hapit hi Joshua i dadiyen i Gibeon ot abulutonda an mi'hayyupda i dida ta wan adida pi'pate didan himpamoble. Ya inunnudan nadan ap'apu an ta'dogandah diyen nunhahappitananda.

¹⁶Mu hidin nala"uh di tuluy algo ya na'innilaan nadan tinanud Israel an dadiyen i Gibeon an ni'happitananda ta mi'hayyupda ya on nihaggon di bobleda. ¹⁷Ot ma'ibagan makak da Joshua ya dinatnganday bobledah nan mi'atluh algo. Ya hay ngadan dadiyen numboblalanda ya hi ad Gibeon nimpe ya hi ad Kepirah ya hi ad Beerot ya hi ad Kiriath-jearim. ¹⁸Mu agge dinadag nadan tinanud Israel dida te hidiyey imbagan nadan ap'apuda i Apu Dios. Ta hiya nan munlili nadan tatagu hinadan ap'apuda. ¹⁹Mu alyon nadan ap'apu i diday, Undan uddinnon an niluh an inabulutmi ot ibagami i Apu Dios an adi ta'u pi'pate dida. Ot hiya nan adi mabalin an waha adi maphod hi aton ta'u i dida. ²⁰Ot hiyah tuwey aton ta'u i dida an ipa'annung ta'u nan nahahapit te onha ibahho ta'u ot umannung an bumungot hi Apu Dios i dita'u. ²¹Ot padanan bon nadan ap'apun alyonday, Adiyu patayon dida mu pumbalinon

ta'u didah baal ta diday e ta'u pangayiwon ya pahagubon hitun boble ta'u. Ta dadiyen a'ap'apu ya impa'annungda nan imbagadah nadan i Gibeon.

²²Ot ipa'ayag Joshua nadan i Gibeon ot alyonay, Tanganu on da'mi inlayahan an alyonyuy nidawwiy bobleyu ya dee mannot an hitu. ²³Ot gapu i naen inatyu ya dusaon da'yun Apu Dios ta minaynayun an da'yuy ukod an e mangayiw ya humagob hinan ma'usal hinan pundayawanmin Apu Dios.

²⁴Ya alyonday, Manu'e attog hi inatmihdi ya nipa'innila i da'mi an nan Dios an dayawonyu ya imbaganah nan baalnan hi Moses an idatnah tuwen namin an boble i da'yu. Ot mahapul an patayonyun namin nadan numpunhitu ituwen boble. Ta nunhiglay takutmi hi atayanmi ta hiya nan nunlayah ami. ²⁵Ot ta'on attog ya inyukodmiy nitaguwanmi i da'yu. Ta atonyu nan innilayu an maphod ya nipto' hi atonyu i da'mi.

²⁶Ta imbaliw Joshua didah nadan ibbanan tinanud Israel ta aggeda pinate dida. ²⁷Mu numbalinona nadan i Gibeon hi mangayiw ya humagob hi usalon nadan tinanud Israel ya hinan pi'dammuwanda i Apu Dios. Ta athidiy tamuda ta ingganah ad uwani.

Hay Na'abakan Nadan Tinanud Amor

10 ¹Nan patul hi ad Jerusalem an hi Adoni-Sedek ya dingngolnah nangubatan da Joshua hi ad Ay ot abakonda ot dadagonda nan boble ot patayonda nan patulda an umat hinan inatdah ad Jeriko. Ya dingngolna boy e ni'hapitan nadan i Gibeon hinadan tinanud Israel ta mabalin an adida pi'pate dida ya ni'ibobledan dida. ²Ta nunhiglay takutna ya ta'on on nadan ibbanan tataguhdi te ongal an bobleh ad Gibeon an umat hinadan o'ongal an boblen waday patulda. Ya ong'ongngal mu hi ad Ay. Ya innilada bon nun'ala'ingda an e mi'gubat. ³Ot ipa'ayag Adoni-Sedek an patul hi ad Jerusalem hi Hoham an patul hi ad Hebron ya hi Piram an patul hi ad Jarmut ya hi Japia an patul hi ad Lakis ya hi Debir an patul hi ad Eglon. ⁴Ta inalina i dida di, Umali ayu ta mumboboddang ta'u an e mangubat hi ad Gibeon te umman eda ni'hapit ot mi'hayyupda i da Joshua ya nadan ibbanan tinanud Israel.

⁵Ta dadiyen liman patul nadan tinanud Amor ya nun'u'uddumondan namin nadan tindaluda ot eda gubaton hi ad Gibeon.

⁶Ot honagon mo bon nadan i Gibeon di nangipa'innilan da Joshua hinan nungkampuwanda hi ad Gilgal an alyonday, Adi da'mi bahan inganuy an baalyu. Mi'baga ayu bahan an umali ta boddangan da'mi te nun'u'uddumda tayyan namin nadan tindalun nadan liman patul an numbobleh nadan nun'abillid ta umalidan mangubat i da'mi.

⁷Ot makakda mo da Joshua ya an namin nadan tindaluna hi ad Gilgal an nun'alala'ing an mi'gubat di udum. ⁸Ya inalina Apu Dios i Joshua di, Adi ayu tumakut i dida te da'yuy pangabako'. Te ma'id i dida ha abalinana an mangabak i da'yu.

⁹Ta inlablabin da Joshua an nundallanan ta hidin dimmatngandah ad Gibeon ya masda'aw nadan binuhulda. ¹⁰Ta impatakut Apu Dios dida hi nanigandah nadan tinanud Israel ta numpaten da Joshua di udum hidi ot pumpudugda nadan binumtik hinan awon an umeh ad Bet-Horon ya hi ad Aseka ya hi ad Makkedah an nangappit hi muyyadna. ¹¹Ya hidin mamtik nadan tinanud Amor an manayyudah nan kalata ta ibtikanda nadan tinanud Israel ya impatnud Apu Dios di ay babatu an dalallu i dida ta ingganah nan awon hi ad Aseka ta indakdakol di pinaten nan dalallu mu nadan pinaten nadan tinanud Israel.

¹²Ya i diyen algon impa'abak Apu Dios nadan tinanud Amor hinadan tinanud Israel ya nundasal hi Joshua an dongdonglon nadan ibbanan tinanud Israel an alyonay, Gapuh abalinam Apu Dios ya pa'ohnngom bahan nan algo tun ad Gibeon ya nan bulan ta munnanong ni' hinan nipotto'anah nan nundotal hi ad Ayjalon.

¹³Ya dimminong peman nan algo ya atbohdihi nan bulan ta inggana ot abakon da Joshua nadan binuhulda.

Hituwen na'at ya nitudo' hinan liblun Jahal.

Nan algo ya dimminong hi ohay algo hinan tongan di ad lagud. ¹⁴Ya nihipun hidin hopapna ta ingganah ad uwani ya ma'id ha na'at hi umat hidi an hi Apu Dios ya inunudna han ohan tagu. Te hi Apu Dios di bimmanoddang hinadan tinanud Israel.

¹⁵Ot mumbangngad da Joshua hinan nungkampuwanda hi ad Gilgal.

Hay Binumtikan Nadan Liman Patul An Tinanud Amor

¹⁶Ya nada'en liman patul an tinanud Amor ya binumtikda ot eda mipa'eh nan lingab hi ad Makkeda. ¹⁷Ta hidin impa'inniladan Joshua ¹⁸ya inalinah nadan tindalunay, Ume ayu ta eyu puligon di o'ongal an batuh nan panton diyen lingab ta makaloban ya ginuwalyaan di udum i da'yu. ¹⁹Mu da'yun udum ya adi ayu duminong an mamdug hinadan binuhul ta'u ta adida ibangngad hinan numboblayanda. Te dita'uy pangabakon Apu Dios.

²⁰Ta numpaten da Joshua dadiyen tinanud Amor. Mu wadada han oh'ohhan binumtik ta imbangngaddah nadan binattuy aladna an bobleda. ²¹Ya malinggopda mohpe an numbangngad nadan tindaluh nan nungkampuwanda i da Joshua hi ad Makkedah. Ta ma'id mo ha nangipatna an mamihul hinadan tinanud Israel.

Hay Namatayan Joshua Hinadan Liman Patul

²²Ot alyon Joshua hinadan tindaluy, Aanonyu nan batun nihawan hinan panton nan lingab ya inyaliyuhtu nadan liman patul. ²³Ta impahawwangdah nan lingab nadan liman patul an nalpuh ad Jerusalem ya hi ad Hebron ya hi ad Jarmut ya hi ad Lakis ya hi ad Eglon. ²⁴Ta hidin

inyeda didah awadan Joshua ya impa'ayagna nadan tindalun tinanud Israel ot alyonah nadan opisyalda ta igatinday bagang dadiyen patul. Ot hidiyey atonda.

²⁵Ot alyon Joshua i diday, Adi ta'u tumakut mu pabikahon ta'u ot di nomnom ta'u ta natulid ta'u. Te athituy aton Apu Dios hi an namin an binuhul ta'u an e ta'u gubaton. ²⁶Ot inayun Joshua an pumpate nadan patul ot ipitattayuna didah liman kayiw ta inggana ot mun'ahdom. ²⁷Ta hidin nalimuh nan algo ot ibagan Joshua hinadan tindalu ta eda alan nadan nun'itattayun ya eda bingkah dida hinan lingab an nipa"ayanda ni'. Ta hidiyey inatda ot ahida tungabon hi o'ongal an batu nan lingab ta wahdi hi ingganah ad uwani.

Hay Nangabakan Da Joshua Hinadan Udum An Boleh Ad Kanaan

²⁸Ya hidiyen algo bo ya inabak da Joshua nan boleh ad Makkedah ot patayonda nan patul ya an namin nadan nunhituhdi an umat hinan inatdah ad Jeriko. Ta ma"i^d ha agge nate i dida. ²⁹Ot inayun da Joshua ya nadan tindaluna an e nangubat hinadan i Libna. ³⁰Ya nangabakon bon Apu Dios didahdi ta pinatedan namin nadan tatagu ya nan patul hidi an umat hinan inatdah ad Jeriko. Ta ma"i^d bo ha agge nate i didahdi.

³¹Ot ipluyda boh ad Lakis ot eda gubaton nadan tataguhdi. ³²Ya hidin mi'adwah algeh nungugubatanda ya nangabakon bon Apu Dios dida. Ta umat hinan inatdah ad Libna an ma"i^d ha binatang ³³an ta'on on in'uyug nan patul hi ad Geser an hi Horam nadan tindalu ta eda bumoddang hi ad Lakis. Mu inabak nimpem damdaman da Joshua dida an ma"i^d ha ta'on hi ohah nabati. ³⁴Ot ipluy bon da Joshua hi ad Eglon ot eda gubaton nadan tataguhdi. ³⁵Ta inabakda boh diyen boble i diyen algo an numpatedan namin nadan tataguhdi an umat hinan inatdah ad Lakis.

³⁶Ot ipluyda boh ad Hebron ot eda gubaton dida. ³⁷Ot patayonda bo nan patul ya an namin nadan nunhitu i diyen boble. Ya ta'on on nadan nunhituh nadan nun'ihaggon an boblehdi ya pinateda didan namin an umat hinan inatdah ad Eglon.

³⁸Ot ipluyda boh ad Debir ot gubatonda nadan tataguhdi. ³⁹Ya atbohadin inabakda nan patul i diyen boble ot pumpatedan namin nadan tataguhdi ya ta'on on nadan nun'ihaggon an boble. Ta umat hinan inatdah ad Hebron ya hi ad Libna an ma"i^d bo ha binatang.

⁴⁰Ta inabak da Joshua dadiyen namin an boble ya nadan patulda an ta'on on nadan bobleh nadan nun'abillid hi nangappit hi huddo'na ya nadan bobleh nadan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya nadan bobleh nan nabillid hi nangappit hi tuluwan di algo ya nadan bobleh nan negeb^o hi nangappit hi muyyadna. Ta pinatedan namin nadan tataguhdi an inunudda

---

◦ 10:40 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna hi ad Judah.

nan imbagan Apu Dios an dayawondan tinanud Israel. ⁴¹Ta inabak da Joshua datuwen boble an nihipun hi nangappit hi muyyadna hi ad Kades-Barnea ta ingganah ad Gaza ya an namin nadan bobleh ad Gosen ta ingganah huddo'na hinan bobleh ad Gibeon. ⁴²Ta namingpinghan di nangabakan da Joshua hinadan patul i datuwen boble te hi Apu Dios an dayawondan tinanud Israel di nangipa'abak i datuwen binuhulda. ⁴³Ta hidin nalpah an nangabak da Joshua ot ibangngaddah nan nungkampuwanda hi ad Gilgal.

Hay Na'abakan Nadan Patul An Tinanud Kanaan

11 ¹Hidin dingngol Jabin an patul hi ad Hasor hidiyen nangabakan nadan tinanud Israel ya impa'ayagna nadan ibbana an patul ta ma'ohhadan mangubat i da Joshua. Ta hay impa'ayagna ya hi Jobab an patul hi ad Madon ya nan patul hi ad Simron ya nan patul hi ad Aksap ²ya nadan patul hi nangappit hi huddo'nah nan nun'abillid an boble ya nadan bobleh nan nundotal an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an muyyad di ad Galilee ya hinadan bobleh nadan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya hinadan bobleh nan way pingngit di baybay an nihaggon hi ad Dor an nangappit hi alimuhan di algo. ³Ya impa'ayagna bo nadan patul di tinanud Kanaan an nunhituh nan nundinommmang di wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya ta'on on nadan patul hinan nun'abillid an boblen nadan tinanud Amor ya nadan tinanud Hit ya nadan tinanud Peris ya nadan tinanud Jebus ya nadan tinanud Hib an numbobleh nan da'ul nan billid an nungngadan hi Hermon hi ad Mispah. ⁴Ta immali dadiyen patul an in'uyugday titindaluda ta nunhiglan dakkodakkolda an umat hi dinakol di panag hinan da'ging di baybay. Ya atbohadin dakkodakkol di kabayuda ya kalesadan mi'gubat. ⁵Ta nun'oh'ohhadan namin dadiyen papatul an didah nadan tindaluda ot mungkampudah nan way wa"el an nungngadan hi Merom ta wan gubatonda nadan tinanud Israel.

⁶Mu alyon Apu Dios i Joshua di, Adi ayu tumakut i dida te hi bigat hinan athitun algo ya ipa'abak'u didan da'yu. Ta pumpilayyu nadan kabayuda ya ginhobyun namin nadan kalesada.

⁷Ta mundindinnolda ot gubaton da Joshua didah nan way wa"el an nungngadan hi Merom ⁸ot ipa'abak Apu Dios dida. Te pinaten nadan tinanud Israel di dakol i didahdi ot pumpudugda nadan binumtik ta ingganah ad Sidon ya hi ad Misrepot-Maim ya hi ad Mispah an nangappit hi tuluwan di algo ta inggana ot patayonda didan namin. ⁹Ta inatda Joshua nan imbagan Apu Dios i dida ta numpilayda nadan kabayuda ot gobhondan namin nadan kalesada.

¹⁰Ot ahi ibangngad da Joshua hi ad Hasor ot patayonda nan patul hidi. Te hidiyen patul di ap'apu i dadiyen boblen nun'oh'ohhan nangubat hinadan tinanud Israel. ¹¹Ot patayonda bon namin nadan numpunhituhdi ta ma"id ha nabati an ta'on on oha. Ot inayundan gobhon di ad Hasor.

¹² Ta athidiy inat da Joshua an dinadagdan namin dadiyen boble ya pinateda nadan tatagun nunhituhdi an ta'on on nadan patulda ta ma'id ha nabati. Te hiya tuwaliy imbagan din baal Apu Dios an hi Moses hi atonda. ¹³ Mu nadan udum an bobleh nadan nabillid ya aggeda pinu'ulan an ammunah ad Hasor hi pinu'ulanda. ¹⁴ Mu hiyah diyen numpatedan namin nadan tatagun numpunhituhdi ot pun'alada nadan halunda ya nadan nun'abalol an gina'uda. ¹⁵ Te hiyah diye tuwaliy imbagan Apu Dios i Moses ot ahi ibagan Moses i Joshua ta hi Joshua di nangat hi an namin an ma'id ha imbahhona.

¹⁶ Ta an namin dadiyen bobleh ad Kanaan an nihipun hi huddo'na ta ingganah muyyadna ya binoblayan mon nadan tinanud Israel. Ta nilaggat an namin nadan nun'abillid an boble ya nadan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya an namin nadan bobleh ad Gosen ya an namin hinan negeb ya nadan pu'un di billid hi haggon nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹⁷ Ta hay nipogpogan nadan boble an inabak da Joshua ya nan billid an nungngadan hi Halak hinan muyyadna an nihaggon hi ad Edom ta ingganah ad Baal-Gad hinan nundotal an nungngadan hi Lebanon an da'ul nan billid an nungngadan hi Hermon. Ta pinaten da Joshua an namin nadan patul hidi. ¹⁸ Ta nadney ni'gubagubatan da Joshua i dadiyen patul. ¹⁹ Ya ma'id ha udum i dadiyen nunhituhdi hi e ni'hapit i da Joshua an ammuna nadan tinanud Hib an nunhituh ad Gibeon. Ta nada'en tataguh udum an boble ya inabak nadan tinanud Israel hi gubat ot pumboblayanda nan bobleda. ²⁰ Te minaman Apu Dios di ngoheda ta adida mumpahpahmo' an ondaot ginubat nadan tinanud Israel. Ta hiya nan numpaten da Joshua didan namin an inunudda nan imbagan Apu Dios i Moses.

²¹ Ya ta'on on nadan tinanud Anak an o'ongal di ataguda an numbobleh nan nun'abillid an boble hi ad Hebron ya hi ad Debir ya hi ad Anab ya nadan nun'abillid an boble hi ad Judah ya hi ad Israel ya nundadag da Joshua dida an ta'on on nan numboblayanda. ²² Ta ma'id ha nabati hinadan tinanud Anak hidih nan awadan nadan tinanud Israel an ammuna da han oh'ohhan nunhituh ad Gaza ya hi ad Gat ya hi ad Asdod. ²³ Ta inalan da Joshua an namin dadiyen boble an inunudda nimpe nan imbagan Apu Dios i Moses hi atonda. Ot pun'ipiyappongdah nadan tinanud Israel.

Ta nagibbuh hidiye ot idinongda mon e mi'gubat.

Hanadan Patul An Inabak Nadan Tinanud Israel

12 ¹ Nadan bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya inabak tuwalin nadan tinanud Israel ot diday munhituhdi. Ta mihipun hinan bihhang an nungngadan hi Arnon ta ingganah nan billid an nungngadan hi Hermon

ya duwa nadan patul an inabakda. ²Nan oha ya hi Sihon an patul di tinanud Amor an numpatul hi ad Hesbon. Ya hay bobleh numpatulana ya godwan di ad Gilead an mihipun hi ad Aroer an baktun nan nundotal an nungngadan hi Arnon ya niddum bo nan nigawwahdi an boble hinan nundotal ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jobiok an pogpog nan boblen di tinanud Ammon. ³Ya hiya boy patul hinan nundotal an bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan lobong an nungngadan hi Galilee^p ta ingganah nan bobleh ad Bet-Jesimot ya nan nunhiglay ahinan lobong ya nan nangappit hi muyyadna an pu'un di billid an nungngadan hi ad Pisgah. ⁴Ya hay oha bon patul an inabak da Joshua ya hi Og an patul hi ad Basan. Ya oha hiyah nadan na'udin o'ongal an tatagu. Hiya ya nunhituh ad Astarot ya hi ad Edrey. ⁵Ya hay numpatulana ya nihipun hinan billid an nungngadan hi Hermon ot mumpa'eh nan bobleh ad Salekah ya an namin hi ad Basan ta ingganah nan pogpog di bobleh ad Gesur ya ad Ma'akah. Ya niddum boy godwan nan bobleh ad Gilead ta ingganah nan pogpog di ad Hesbon an numpatulana Sihon.

⁶Ta datuwen duwan patul ya inabak tuwalin da Moses an baal Apu Dios. Ot idatna nan inabakdan bobleh nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan nadan tinanud Manasseh.

⁷Ya nadan bobleh nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya inabak da Joshua an mihipun hi ad Baal-Gad hinan nundotal an nungngadan hi Lebanon ta ingganah nan billid an nungngadan hi Halak an nihaggon hi ad Edom. Ot ipiyappong Joshua an namin dadiyen bobleh nadan nat'onat'on an tinanud Israel. ⁸Ta hay nihiyappong an boble ya nadan bobleh nan nun'abillid ya nadan bobleh nan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya nadan bobleh nan nundotal hinan way wangwang an nungngadan hi Jordan ya nadan boble hinan negeb an nangappit hi muyyadna. Ya hay numpunhitu i dadiyen boble ya nadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Jebus ya nadan udum an tinanud Kanaan ya nadan tinanud Hib. ⁹Ta hay inabak nadan tinanud Israel ya nan patul hi ad Jeriko ya nan patul hi ad Ay an nihaggon hi ad Betel ¹⁰ya nan patul hi ad Jerusalem ya nan patul hi ad Hebron ¹¹ya nan patul hi ad Jarmut ya nan patul hi ad Lakis ¹²ya nan patul hi ad Eglon ya nan patul hi ad Geser ¹³ya nan patul hi ad Debir ¹⁴ya nan patul hi ad Horma ya nan patul hi ad Arad ¹⁵ya nan patul hi ad Libna ya nan patul hi ad Adullam ¹⁶ya nan patul hi ad Makkedah ya nan patul hi ad Betel ¹⁷ya nan patul hi ad Tappua ya nan patul hi ad Heper ¹⁸ya nan patul hi ad Apek ya nan patul hi ad Lasaron ¹⁹ya nan patul hi ad Madon

---

^p 12:3 Hay ohah ngadan nan lobong an nungngadan hi Galilee ya lobong an nungngadan hi Kinneret.

ya nan patul hi ad Hasor ²⁰ ya nan patul hi ad Simron-Meron ya nan patul hi ad Aksap ²¹ ya nan patul hi ad Taanak ya nan patul hi ad Megiddo ²² ya nan patul hi ad Kedes ya nan patul hi ad Jokneam hi ad Kamel ²³ ya nan patul hi ad Dor ya nan patul hi ad Goim hi ad Galilee ²⁴ ya nan patul hi ad Tirsah. Ta hay bilangdan namin ya tulumpulut ohay (31) patul.

Nadan Udum An Boblen Agge Ni' Inabak Nadan Tinanud Israel

13 ¹Ya hidin amamma moh Joshua ya alyon Apu Dios i hiya di, Amamma'a mo mu dakol damdama nadan boblen mahapul an gubatonyu ta pumboblayanyu. ²Te nadan boblen aggeyu ni' ginubat ya an namin nadan boblen di tinanud Gesur ya nadan boblen di i Pilistia ³an hi ad Gaza ya hi ad Asdod ya hi ad Askelon ya hi ad Gat ya hi ad Ekron. Ya aggeyu ni' ginubat nadan boblen mihipun hinan wangwang an nungngadan hi Sihor hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Egypt ta ingganah ad Ekron ya nadan boblen di tinanud Abim. ⁴Ya aggeyu ni' ginubat nadan bobleh nangappit hi muyyadnah ad Kanaan an mihipun hi ad Arah an boblen di i Sidon ta ingganah nan bobleh ad Apek an pingngit di numboblayan di tinanud Amor ⁵ya nadan boblen di i Gebal. Ya an namin nan nundotal an nungngadan hi Lebanon hi nangappit hi tuluwan di algo an mihipun hi ad Baal-Gad an da"ul nan billid an nungngadan hi Hermon ta ingganah ad Hamat. ⁶An namin datuwen boble an middum nadan boblen di i Sidon hinan nun'abillid an nihipun hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ta ingganah ad Misrepot-Maim ya ha"on di mangipa'aan hinadan numpunhituhdi. Ot tigom ta idatmu danaen boble hinadan ibbam an tinanud Israel ta miyunnudan hinan imbaga' i he"a. ⁷Ta godwogodwom ya impiyappongmu nadan hiyam an tinanud ya hay godwan nadan tinanud Manasseh.

Hay Nidatan Nan Bobleh Nangappit Hi Tuluwan di Algoh

⁸Nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan nadan tinanud Manasseh ya indat mo tuwalin din baal Apu Dios an hi Moses i dida nan bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ⁹Hidiyen boble an nidat i dida ya niddum hi ad Aroer an baktun nan bihhang an nungngadan hi Arnon. Ya niddum nan nigawwahdi an boble hinan nundotal ya an namin nan nabaktu an nundotal hi ad Medeba ta ingganah ad Dibon. ¹⁰Ya niddum bo nadan boblen nan patul an hi Sihon an tinanud Amor an numpatul hi ad Hesbon ta ingganah nan pogpog nan boblen di tinanud Ammon. ¹¹Ya niddum boh ad Gilead ya hi ad Gesur ya hi ad Maakah ya an namin hi ad Hermon^q ya nadan bobleh ad Basan ta ingganah ad Saleka. ¹²Ta nidat

^q 13:11 Hi ad Hermon ya dakol an natuntunud an billid an bokon boble.

an namin nan numpatulan Og an hiya nan na'udi an nun'ap'apuh nadan o'ongal an tatagun ma'alih Repaim. Hay nun'ap'apuwana ya hi ad Astarot ya hi ad Edrey. Ot datuwe nadan inabak Moses an boble ta niddum hinan pumboblayanda. ¹³Mu agge impa'aan nadan tinanud Israel nadan nunhituh ad Gesur ya hi ad Maakah ta ingganah ad uwani ya didan namin hinadan tinanud Israel an numboblehdi.

¹⁴Mu ma'id ni' ha nidat hi boble hinadan tinanud Libay te hay midat i dida hi inalin Apu Dios ya nan adi mi'ighob an midawat i hiya.^r

Hay Boble Hi Nidat Hinadan Tinanud Ruben

¹⁵Nan boblen indat Moses hinadan tinanud Ruben ¹⁶ya nadan boblen mihipun hi ad Aroer an baktun nan nundotal an nungngadan hi Arnon. Ya niddum nan nigawwahdi an bobleh nan nundotal ya an namin nadan nundotal an boble hinan nabaktu ta ingganah nan mala"uhan hi ad Medeba ¹⁷ya an namin nadan nundotal an bobleh nan nabaktu hi ad Hesbon an umat hi ad Dibon ya hi ad Bamot-Baal ya hi ad Bet-Baal-Meon ¹⁸ya hi ad Jahas ya hi ad Kedamot ya hi ad Mepaat ¹⁹ya hi ad Kiriataiyim ya hi ad Sibmah ya hi ad Seret-Sahar hinan nabillid hinan way nundotal ²⁰ya hi ad Bet-Peor ya hi ad Bet-Jesimot ya hinan way billid an nungngadan hi Pisga. ²¹An namin dadiyen boble ya numpatulan ni' nan tinanud Amor an hi Sihon an nunhituh ad Hesbon. Mu inabak da Moses an ta'on on nadan liman nun'ap'apun i Midian an hi Ebi ya hi Rekem ya hi Sur ya hi Hur ya hi Reba. Datuwen a'ap'apu ya nunhilbidah nan patul an hi Sihon. ²²Ya hay oha boh pinaten nadan tinanud Israel hi nunggugubatanda ya nan mun'ayak an hi Balaam an imbabalen Beor.^s ²³Ot hay pogpog nan boblen nidat hinadan tinanud Ruben ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta hiya danae nadan boblen nidat hinadan tinanud Ruben.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Gad

²⁴Ya hay indat Moses hi numboblakan nadan tinanud Gad ²⁵ya hi ad Jaser ya an namin nadan bobleh nan muyyad di ad Gilead ya hay godwan nan numboblakan nadan tinanud Ammon ta ingganah ad Aroer an nihnup hi ad Rabbah ²⁶ya nan mihipun hi ad Hesbon ta ingganah ad Ramat-Mispah ya hi ad Betonim ya nan mihipun hi ad Mahanaim ta ingganah ad Debir. ²⁷Ya niddum bo nadan bobleh nan nundotal hi ad Bet-Haram ya hi ad Bet-Nimrah ya hi ad Sukot ya hi ad Sapon ya nadan numpatulan Sihon hi ad Hesbon an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang

---

^r **13:14** Nan iyalin nadan tinanud Israel an midawat an maghob an mi'nong ya waday midat hinadan padi ya ahida gobhon nan mun'appit hi maghob onu gobhonda ni' nan taban nan animal ya ahi alan nadan padi nan mabati. ^s **13:22** Bilang 3:18

an nungngadan hi Jordan ta ingganah nan lobong an nungngadan hi Galilee. ²⁸Ta danae nadan boble an nidat hinadan tinanudan Gad.

Hay Nidat Hinadan Godwan Di Tinanud Manasseh

²⁹Ya hay indat Moses hi numboblaysan nan godwan di tinanud Manasseh ³⁰ya hi ad Mahanaim ya an namin nadan bobleh ad Basan an nun'ap'apuwana nan patul an hi Og. Dadiye nan nanom (60) an boblen inabak Jair. ³¹Ya nidat hi godwan di tinanud Makir an imbabalen Manasseh nan godwan di ad Gilead ya nadan boblen nan patul an hi Og an hi ad Astarot ya hi ad Edrey.

³²Ta danaen boble di indat Moses hidin awadanah nan nundotal hi ad Moab an dommang di ad Jordan an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Jeriko. ³³Mu ma'id ha indat Moses hinadan tinanud Libay te hay inalin nan Dios an dayawonda an tinanud Israel hi midat i dida ya nan adi mi'ighob an midawat i hiya.

Hay Nangogodwaan Da Joshua Hinadan Boble Hi Ad Kanaan

14 ¹Datuwe nadan bobleh ad Kanaan an nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan an nipiaypong hinadan tinanud Israel. Ya hay numboboddang an nangodwagodwa ya nan padin hi Eleasar ya hi Joshua an imbabalen Nun ya nadan ap'apuh nan himpahimpamu'un. ²Ya hay inatdan nangogodwa ya imbubunutdah nan hiyam ta han godwa an tinanud Israel te hidiyey imbagan Apu Dios i Moses hi atonda. ³Te nadan duwa ta han godwan tinanud Israel ya nalpah mo tuwalin indat Moses i dida nadan boble hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya nae nimpenn tinanud Libay ya ma'id ha indat Moses i dida hi pumboblayanda. ⁴Te hay nidat i dida ya nan boblen eda punhituwan ya ha pangipastolandah halundan baka ya kalnero. Ya nadan duwan imbabalen Joseph an da Manasseh i Ephraim ya nibilangdah imbabalen Israel. ⁵Ta athidiy inat nadan tinanud Israel an nangodwagodwah nadan bobleh ad Kanaan an inunudda nan imbagan Apu Dios i Moses hi atonda.

Hay Nidatan Di Ad Hebron I Kaleb

⁶Hi Kaleb ya imbabalen Jepunneh an tinanud Kenas. Ya hidin nun'allungan nadan tinanud Israel hi ad Gilgal ya immeh Kaleb ya nadan ibbanan tinanud Judah hi awadan Joshua ot alyona di, Nomnomnomom din imbagan Apu Dios hinan baalna an hi Moses i dita an duwa hi awadan ta'u hi ad Kades-Barnea. ⁷Ya napat (40) di tawon'uh din nannagan Moses i dita'uhtu hi ad Kanaan hi awadan ta'uh ad Kades-Barnea ta tigon ta'u hi'on nganney a'at tuwen boble. Ya hidin numbangngad ta'u ya nan maphod an tinigo' di imbaga' i Moses. ⁸Mu din nun'ibbata ya nunhiglay

nangipatakutandah nadan ibba ta'un gapuh nan imbagada. Mu ha'on ya nanongna damdama an hi Apu Dios di inun'unud'u. ⁹Ta hiya nan imbagan Moses i ha'on di, Nan boblen dinalanmu di midat i he'a ya nadan tinanudmu inggana an gapuh nangun'unudam i Apu Dios.

¹⁰Ot teen impa'annung Apu Dios ta imbaliwa' hi atehtuh nan agge naboblayan hinan immen napat ta limay (45) tawon mo hi nihipun hi nangibagaana i nae ot ten ad uwani ya nawalut lima (85) moy tawon'u. ¹¹Mu maphod ta ingganah ad uwani ya agge naluman di bikah'u an umat damdamah din nannagan Moses i dita'u. Ta nanongnan mabikaha' an e mi'gubat. ¹²Ot idatmu bahan i ha'on nan nun'abillid an boble te hiyay imbagan Apu Dios hi midat i ha'on. He'a ya dingngolmu an hay numpunhituhdi ya nadan tinanud Anak an o'ngal di bobleda ya nun'alad hi binattu mu hi Apu Dios di mamoddang i ha'on ta abalina' an mangipa'an i dida te hiyay imbagana.

¹³Ot wagahan Joshua hi Kaleb ot idatna i hiya hi ad Hebron. ¹⁴Ya ingganah ad uwani ya nadan tinanud Kaleb an imbabalen Jepunneh an tinanud Kenas di numboble hi ad Hebron an gapuh ana'na'unnud Kaleb i Apu Dios an dayawondan tinanud Israel. ¹⁵Ya hay ngadan ni' di ad Hebron ya hi ad Kiriath-Arba an ngadan din nundongol an ongal di abalinana an tinanud Anak an hi Arba.

Ta nihipun i diye ya nidinong moy gubat.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Judah

15 ¹Hay lutah nidat hinadan tinanud Judah ya ingganah nan pogpog di ad Edom hi nangappit hi muyyadna an hidiye nan pogpog damdaman nan agge naboblayan an nungngadan hi Sin.

²Ta hay pogpognah nangappit hi muyyadna ya mihipun hinan pingngit nan muyyad nan nunhiglay ahinan lobong ³ot mumpa'eh nangappit hi muyyad nan matikid an nungngadan hi Akrabbim^t ot minayun hinan agge naboblayan an nungngadan hi Sin ta ingganah nan muyyad di ad Kades-Barnea. Ot mala"uhan di ad Hesron ot umeh ad Addar ot mumpali"od hi ad Karka. ⁴Ot mumpa'eh ad Asmon ot unudona nan wa"el hinan pingngit di ad Egypt ot ahi mapogpog hinan da'ging nan baybay an nungngadan hi Mediterranean. Ta danae nan pogpog di boblen nadan tinanud Judah hinan muyyadna.

⁵Ya hay pogpognah nan nangappit hi tuluwan di algo ya hinan nunhiglay ahinan lobong ta ingganah nan nundammuwan nan lobong ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

Ya hay pogpogna boh nan nangappit hi huddo'na ya mihipun hinan nundammuwan nan lobong an nunhiglay ahina ya nan wangwang an

^t 15:3 Nan Akrabbim ya hapit di Judyu an hay pohdonan ibaga ya awon di skorpyon. Bilang 34:4

nungngadan hi Jordan ⁶ot mumpa'eh ad Bet-Hoglah ya hi huddo' di ad Bet-Arabah ta ingganah nan ma'alih Batun-Bohan an ngadan di ohah nadan imbabalen Ruben ⁷ta ingganah nan nundotal hi ad Akor ot mumpa'eh ad Debir ot ili'odnah huddo'na hi ad Gilgal an dommang nan matikid an nungngadan hi Adummim^u an nangappit hi muyyad han bihhang. Ot mundalan hinan obob an nungngadan hi En-Semes ta ingganah nan obob an nungngadan hi En-Rogel. ⁸Ot mumpa'eh nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom^v an da'ul nan nabaktu hinan muyyad di ad Jerusalem an hay ohah ngadana ya hi ad Jebus. Ta mihipun hidi ot mumpatikid hinan uhhun di billid hi nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom an huddo' nan pogpog nan nundotal an nungngadan hi Repaim. ⁹Ya mihipun boh nan uhhun nan billid ta mumpa'eh nan obob hi ad Neptoah ot ihawwangnah nadan boblen nihaggon hinan billid an nungngadan hi Epron. Ot ahi mumpadayyu ta ingganah ad Baalah an hay ohah ngadana ya hi ad Kiriati-Jearim. ¹⁰Ot mumpali'od hi nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah ad Baalah ta ingganah nan billid an nungngadan hi Seir. Ot mumpa'eh nangappit hi huddo'na an inunudna nan billid an nungngadan hi Jearim hidih ad Kesalon. Ot dumayyuh ad Bet-Semes ot mala"uhan di ad Timna. ¹¹Ot mumpa'eh nangappit hi huddo' di ad Ekron ot ipluynah ad Sikeron ot mala"uhan nan billid an nungngadan hi Baalah ta ingganah ad Jabneel ot ahi mipogpog hinan baybay an nungngadan hi Mediterranean. ¹²Ta hidiyey pogpognah nangappit hi alimuhan di algo.

Ta datuwey pogpog nan numboblaysan nadan tinanud Judah.

Hay Nidat I Kaleb

¹³Ta inunud Joshua nan imbagan Apu Dios ot idatna i Kaleb an imbabalen Jepunneh hi ad Hebron an numboblaysan ni' Arba an hi apun Anak. Ta hidiyey nidat i hiyah nadan boblen nidat hinadan tinanud Judah. ¹⁴Ya impa'aan Kaleb nadan tinanud nan tulun tinanud Anak an hi Sesay ya hi Ahiman ya hi Talmay hi ad Hebron. ¹⁵Ot ena bo gubaton nadan numpunhitu hi ad Debir an hay ngadana ni' ya ad Kiriati-Seper. ¹⁶Ya hidiy nangalyan Kaleb di, Nan mangubat ya inabakna nadan numpunhituh ad Kiriati-Seper ya hiyay mangi'ahawah nan imbabale' an hi Aksah. ¹⁷Ya indani ya hi Otniel an imbabalen nan hi ibban Kaleb an hi Kenas di nangabak ta hiyay nangiyahawa i Aksah.^w ¹⁸Ya hidin nun'ahawaanda mo ya imbagan Aksah i Otniel ta mumbaga i amada an

^u 15:7 Nan Adummim ya hapit di Judyu an hay pohdonan ibaga ya mumbolah.

^v 15:8 Nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom ya hidiye nan puntopalandah lugit hinan boble. ^w 15:17 Judges 1:12-13

hi Kaleb hi ipaboltanah luta.^x Ot umeh Aksah i amana ta hidin nunla'ah hinan nitakkayana^y an dongki ya alyon Kaleb di, On waday ibagam?

¹⁹Ya alyonay, Gapu ta impaboltanmu damdama nan lutan wah nan negeb i ha'on ya daan mo ta idattana' boh puhung ta pangalanmih liting. Ot idat Kaleb i hiya nan numbaktu ya nan nunda"ul an puhung.

Hay Nidat Hinadan Udum An Tinanud Judah

²⁰Ta nadan boblen nidat hinadan udum an tinanud Judah ²¹ya nadan bobleh nan negeb an nangappit hinan pogpog di ad Edom ya hi ad Kabsi ya hi ad Eder ya hi ad Jagur ²²ya hi ad Kina ya hi ad Dimonah ya hi ad Adadah ²³ya hi ad Kedes ya hi ad Hasor ya hi ad Itnan ²⁴ya hi ad Sip ya hi ad Telem ya hi ad Bealot ²⁵ya hi ad Hasor-Hadatta ya hi ad Keriot-Hesron an hay ohah ngadana ya hi ad Hasor ²⁶ya hi ad Amam ya hi ad Sema ya hi ad Moladah ²⁷ya hi ad Hasar-Gaddah ya hi ad Hesmon ya hi ad Bet-Pelet ²⁸ya hi ad Hasar-Sual ya hi ad Beerseba ya hi ad Bisotiah ²⁹ya hi ad Baalah ya hi ad Lim ya hi ad Esem ³⁰ya hi ad Eltolad ya hi ad Kesil ya hi ad Hormah ³¹ya hi ad Siklag ya hi ad Madmannah ya hi ad Sansannah ³²ya hi ad Lebaot ya hi ad Silhim ya hi ad Ain ya hi ad Rimmon. Ta an namin danaen boble ya baintit hiyam (29) ya niddumda nadan kikkitung an boble hinan nunlini"odanda. ³³Ya niddum nadan bobleh nadan pu"un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo. Dadiyen boble ya hi ad Estaol ya hi ad Sorah ya hi ad Asnah ³⁴ya hi ad Sanoah ya hi ad En-Gannim ya hi ad Tappuah ya hi ad Enam ³⁵ya hi ad Jarmut ya hi ad Adullam ya hi ad Sokoh ya hi ad Asekah ³⁶ya hi ad Saaraim ya hi ad Aditayim ya hi ad Gederah an hi ad Gederotayim di ohay ngadana. Ta himpulut opat (14) di boble ya niddumda nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda. ³⁷Ya niddum boh ad Senan ya hi ad Hadasah ya hi ad Migdal-Gad ³⁸ya hi ad Dilean ya hi ad Mispah ya hi ad Jokteel ³⁹ya hi ad Lakis ya hi ad Boskat ya hi ad Eglon ⁴⁰ya hi ad Kabbon ya hi ad Lamas ya hi ad Kitlis ⁴¹ya hi ad Gederot ya hi ad Bet-Dagon ya hi ad Naamah ya hi ad Makkedah. Ta himpulut onom (16) di boble ya niddumda nadan kikkitung an boble hinan nunlini"odanda.

⁴²Ya niddum bo hi ad Libna ya hi ad Eter ya hi ad Asan ⁴³ya hi ad Iptah ya hi ad Asnah ya hi ad Nesib ⁴⁴ya hi ad Keila ya hi ad Aksib ya hi ad Maresah. Ta hiyam di boble ya nadan nunlini"odan an kikkitung an boble. ⁴⁵Ya niddum bo hi ad Ekron ya nadan kikkitung an bobleh nunlini"odana. ⁴⁶Ya niddum bo nadan boble hi nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wadah ad Ekron ya an namin nadan nunihaggon an boble hi ad Asdod an middum nadan kikkitung an boblehi. ⁴⁷Ya niddum bo hi ad Asdod ya hi ad Gaza ya nadan kikkitung an boble

---

^x 15:18 Hay alyon di udum ya hi Otniel di nangali i Aksah ta e mumbaga i amada hi ipaboltana. ^y 15:18 Hay pangalin di udum hinan nitakkayana ya nihakayana.

hinan nunlini"odan ya an namin an naboblayan hidi ta ingganah nan wa'el hinan pingngit di ad Egypt ya nan da'ging nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

⁴⁸Ya niddum bo nadan nun'abillid an boble hi ad Samir ya hi ad Jatir ya hi ad Sokoh ⁴⁹ya hi ad Danah ya hi ad Kiriati-Sanah an hay ohah ngadana ya hi ad Debir ⁵⁰ya hi ad Anab ya hi ad Estemoh ya hi ad Anim ⁵¹ya hi ad Gosen ya hi ad Holon ya hi ad Giloh. Ta himpulut oha (11) di boble ya nadan kikitang an boble hinadan nunlini"odanda.

⁵²Ya niddum bo hi ad Arabia ya hi ad Dumah ya hi ad Esan ⁵³ya hi ad Janim ya hi ad Bet-Tappuah ya hi ad Apekah ⁵⁴ya hi ad Humtah ya hi ad Kiriati-Arba an hay ohah ngadana ya hi ad Hebron ya hi ad Sior. Ta hiyam di boble ya niddum nadan kikitang an boble hi nunlini"odanda.

⁵⁵Ya niddum hi ad Maon ya hi ad Karmel ya hi ad Sip ya hi ad Juttah ⁵⁶ya hi ad Jesreel ya hi ad Jokdeam ya hi ad Sanoah ⁵⁷ya hi ad Kain ya hi ad Gibeah ya hi ad Timnah. Ta himpuluy (10) boble ya nadan kikitang an boble hinadan nunlini"odanda. ⁵⁸Ya niddum bo hi ad Halhul ya hi ad Bet-Sur ya hi ad Gedor ⁵⁹ya hi ad Maarat ya hi ad Bet-Anot ya hi ad Eltekon. Ta onom di boble ya nadan kikitang an boble hinadan nunlini"odanda.

⁶⁰Ya niddum bo hi ad Rabbah ya hi ad Kiriati-Baal an hay ohah ngadana ya Kiriati-Jearim. Ta duwan boble ya nadan kikitang an bobleh nadan nunlini"odanda.

⁶¹Ya niddum bo nadan na'appudut an boble an hi ad Bet-Arabah ya hi ad Middin ya hi ad Sekakah ⁶²ya hi ad Nibsan ya hinan boblen awadan di dakol an ahin ya hi ad En-Gedi. Ta onom di boble ya nadan kikitang an bobleh nadan nunlini"odanda.

⁶³Mu adida pa'a"abak nadan tinanud Judah hinadan tinanud Jebus an nunhituh ad Jerusalem ta nanongnan ni'ibobledah nadan tinanud Judah.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Nadan Duwan Imbabalen Joseph

16 ¹Nadan pogpog di boble an nidat hinadan tinanud Joseph ya nihipun hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an nihaggon hi ad Jeriko ya nan obob hidi an nangappit hi tuluwan di algo. Ot mumpa'e hinan agge naboblayan ta ingganah nan nun'abillid an boble hi ad Betel. ²Ta mhipun hi ad Betel an hay ohah ngadana ya hi ad Lus ot midatong hinan numboblayan nadan tinanud Ark an ad Atarot. ³Ot mumpa'eh nangappit hi alimuhan di algoh nan numboblayan nadan tinanud Japlet ot ume boh ad Bet-Horon ya hi ad Geser ta ingganah nan pogpognah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

⁴Ta nidattan nadan tinanud Manasseh ya tinanud Epraim an imbabalen Joseph hi eda pumboblayan.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Epraim

⁵Nadan pogpog di boblen nidat hinadan tinanud Epraim ya mhipun hi ad Atarot-Addar hi nangappit hi tuluwan di algo ot ipluynah huddo' di ad

Bet-Horon ⁶ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean. Ya mihipun hi ad Mikmetat hinan huddo'na ot lumi'od hi ad Taanat-Siloh ot umeh ad Janoa an nangappit hi tuluwan di algo. ⁷Ot mumpadayyuh ad Atarot ya hi ad Naarah ya hi ad Jeriko ot munnayun hi ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ⁸Ya nan oha bon pogpogna ya mihipun hinan bobleh ad Tappua ot mumpa'eh nangappit hi alimuhan di algo ot unudona nan wa'el an nungngadan hi Kanah ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean. Ta danaey pogpog nadan nidat hinadan tinanud Epraim. ⁹Ya nada'e an udum an boble an nidat i dida an niddum nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda ya naha'mutdah nan nidat hinadan tinanud Manasseh. ¹⁰Mu nadan tinanud Kanaan an numbobleh ad Geser ya agge impa'aan nadan tinanud Epraim ta ingganah ad uwani ya ni'ibobledan dida. Mu numbalinon nadan tinanud Epraim hi baal nadan tinanud Kanaan.

Hay Nidat Hinadan Godwan Di Tinanud Manasseh

17 ¹Nan nidat hinan panguluwan an imbabalen Joseph an hi Manasseh ya nidat boh nan panguluwan an imbabalena an hi Makir. Ta hiyay ammod nadan i Gilead te nidat i dida hi ad Gilead ya hi ad Basan an gapu ta nadan tinanud Makir ya ongal di abalinanda an mi'gubat. ²Ya nadan udum an tinanud Manasseh an hi Abieser ya hi Helek ya hi Asriel ya hi Sekem ya hi Heper ya hi Semida ya nidattanda bo hi pumboblayanda.

³Mu nan imbabalen Heper an hi Selopehad an apapun Gilead an imbabalen Makir ya ma'id ha imbabalenah lala'i. Ta nadan binabai an imbabalena an hi Mahla ya hi Noah ya hi Hogla ya hi Milkah ya hi Tirsas ⁴ya eda ni'hapit hinan padin hi Eleasar ya hi Joshua ya nadan udum an mangipangpangulun didan tinanud Israel ot alyonday, Hi Apu Dios ya imbaganan Moses an midattan ami damdamah pumboblayanmin umat hinadan i'ibamin linala'i. Ta indattan mon Joshua dida hi pumboblayanda an umat hinadan i'iban amada te athidi tuwaliy imbagan Apu Dios hi atonda. ⁵Ta hay nidat hinadan tinanud Manasseh hi nangappit hi alimuhan di algo ya himpulun (10) boble ya nat'on bo hi ad Gilead ya hi ad Basan ⁶te nadan binabai an apapun Manasseh ya nidattanda bo an umat hinadan i'ibadan linala'i. Ya ad Gilead e ya nidat hinadan udum an tinanud Manasseh.

⁷Ya hay nidat hinan godwan di tinanud Manasseh ya mihipun hinan pogpog nan boble an nidat hinan tinanud Aser ta ingganah ad Mikmetat an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Sekem. Ya hay pogpogna hi nangappit hi muyyadna ya ingganah nan bobleh ad Tappua. ⁸Mu hituwen bobleh ad Tappua an wadah nan pogpog di boblen di tinanud Manasseh ya nidat hinadan tinanud Epraim. ⁹Ot munnayun nan pogpog hinan muyyadna

an inunudna nan wa'el an nungngadan hi Kanah ta ingganah nan da'ging di baybay an nungngadan hi Mediterranean. Ya nadan boble hi dommang nan wa'el an nungngadan hi Kanah ya boblen di tinanud Ephraim. ¹⁰Ta nan muyyadna di nidat hinadan tinanud Ephraim ya nan huddo'na di nidat hinadan tinanud Manasseh. Ya hay pogpog nimpen nadan boblen nadan tinanud Manasseh ya hi way nangappit hi alimuhan di algo ya nan baybay. Ya hay huddo'na'e ya nan boblen nadan tinanud Aser. Ya hay pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ya nadan boblen nadan tinanud Issakar. ¹¹Mu wadaday boblen di tinanud Issakar ya tinanud Aser hi ad Bet-San ya hi ad Ibleam ya hi ad Taanak ya hi ad Megiddo ya nadan kikitang an bobleh nan nunlini"odan datuwen boble an nidat boh nadan tinanud Manasseh. Ya wada boy niddum an boble an hi ad Napot. ¹²Mu bokon nadan tinanud Manasseh di nunhitu i datuwen boble te adida abalanan an ipa'aan nadan nunhituhdi an tinanud Kanaan. ¹³Mu hidi an wada moy abalanan nadan tinanud Israel ya numbalinonda didah ba'baalonda.

¹⁴Indani ya wadaday tinanud Joseph an immeh awadan Joshua ot alyonday, Tanganu on ammunah tuwen boble an indatmun da'mi ya ten winagahan da'mi i Apu Dios ta dimmakol ami?

¹⁵Ya alyon Joshua di, Dakkodakkol ayu'e ta adi umdah nan nun'abillid an boblen nidat i da'yun tinanud Ephraim ya tanganu onyu adi e pun'umahan nadan muyung nadan boblen di tinanud Peris ya nadan tinanud Repa ta pumboblayanyu?

¹⁶Ya alyonday, Immannung an adi umdah nan nun'abillid an boble hi punhituwanmin namin. Ya hay oha bo udot ya nadan tinanud Kanaan an nunhituh nan nundotal hi ad Bet-San ya nadan bimmobleh nadan nunlini"odana ya hi ad Jesreel ya nungkakalesadah gumo' ta adimi abalanan an pa'aanon dida.

¹⁷Ya inalin Joshua hinadan tinanud Joseph an da Ephraim i Manasseh di, Mahapul an ma'udman nadan boble an nidat i da'yu te dakkodakkol ayu ot ongal di abalinanyu an mi'gubat. ¹⁸Ta hiya nan iddumyu nan namuyungan hinan nun'abillid an boble. Ta eyu nimpe umahan hi ingganah nan pohdonyu ya numboblayanyu. Ot ta'on hi nungkakalesadah gumo' nadan tinanud Kanaan ta ongal di abalinandan mangubat i da'yu mu da'yu ya abalinanyu damdama an mangipa'aan i dida.

Hay Nangipiyappongan Joshua Hinadan Udum An Boble

18 ¹Hidin nalpah an inabak nadan tinanud Israel nadan tinanud Kanaan ya na'amungdah ad Siloh. Ot ipata'dogdahdi nan tabernakel. ²Mu wada damdamay pitu hinadan tinanud Israel an agge ni' nidattan hi pumboblayanda. ³Ta inalin Joshua hinadan ibbanan tinanud Israel di, Undan hi anuud ta ahi ta'u pumboblayan hituwen boble an indat nan Dios an inunud nadan a'ammod ta'u ya ta'on on dita'u?

⁴Ot pot'onuyuy hintutlu an linala'ih nadan pitun tinanud an ma'id ni' ha nidat hi eda pumboblayan ta diday e manigoh a'at nadan boble an e ta'u gubaton. Ya intudo'day atonda an mangogodwa ya nibangngaddah tun awada'. ⁵Ot hay atonda i dadiyen boble ya pumpituwonda an godwogodwon. Mu adida ilagat nadan bobleh nan muyyadna an nidat hinadan tinanud Judah ya nadan bobleh nan huddo'na an nidat hinadan tinanud Joseph. ⁶Ot hay pumbangngadanda ya ipatigodan ha'on nan intudo'dan a'at nadan boble an ginodwagodwada. Ta ibubunut ta'u ta innilaon ta'u nan pinhod nan Dios an dayawon ta'u. ⁷Mu ma'id nimpe ha midat hi pumboblayanda an tinanud Libay te hay midat i dida ya nan numbalinandah padi an munhilbi i Apu Dios. Ya nada'en tinanud Gad ya tinanud Ruben ya hay godwan nadan tinanud Manasseh ya nalpah mo tuwalin indat nan baal Apu Dios an hi Moses i dida nadan bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

⁸Ta hidin nakakda nan napilin linala'i ot alyon bon Joshua i dida di, Ume ayu nimpe ya intudo'yuy a'at dadiyen boble ta numbangngad ayu'ehtu ya impatigoyun ha'on. Ta ibunut ta'uhtu hi ad Siloh hinan pundayawan ta'u i Apu Dios. ⁹Ta imme dadiyen linala'i ot eda tigon dadiyen boble. Ot itudo'da dadiyen boble ot pumpituwondan godwogodwon. Ta hidin numbangngadda hinan nungkampuwanda i da Joshua hi ad Siloh ¹⁰ot ibunut da Joshua dadiyen ginodwagodwada. Ta hidiyey inatdan nangipiyappong hinadan boble hinan pitun tinanud Israel an agge ni' nidattan.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Benjamin

¹¹Hay namangulun nabunut an nidattan hi boble ya nadan tinanud Benjamin. Ta hay nidat i dida ya nan numbattanan di numboblayan nadan tinanud Judah ya nadan tinanud Joseph. ¹²Ya hay pogpog hinan huddo'na ya nihipun hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ot mumpatikid hinan huddo' di ad Jeriko ot umeh nangappit hi alimuhan di algo hinan nun'abillid an boble ta ingganah nan agge naboblayan hi ad Bet-Aben. ¹³Ot mumpatikid hinan billid hi muyyad di ad Lus an hay ohah ngadana ya hi ad Betel ot ahi mumpadayyuh ad Atarot-Addar an wadah nangappit hi muyyad nan billid hi ad Bet-Horon. ¹⁴Ot mumpali'od hi muyyadna an nihipun hinan billid an nangappit hi alimuhan di algo ot mumpa'eh ad Kiriati-Baal an hay ohah ngadana ya hi ad Kiriati-Jearim an boblen di tinanud Judah. Ta hinaey pogpogna hi nangappit hi alimuhan di algo. ¹⁵Ya hay pogpogna hi nangappit hi muyyadna ya mihipun hinan pogpog di ad Kiriati-Jearim ot ihawwangnah nan way obob an nungngadan hi Neptoah. ¹⁶Ot mumpadayyuh pu'un nan billid an nihaggon hinan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom an huddo' nan nundotal an nungngadan hi Repaim. Ta ninayun hinan nundotal an

nungngadan hi Ben-Hinnom an nangappit hinan muyyad di ad Jerusalem ot ihawwangnah nan way obob an nungngadan hi En-Rogel. ¹⁷Ot mumpali"od hi nangappit hi huddo'na ot mumpa'eh nan way obob an nungngadan hi En-Semes ya hi ad Gelilot an hangngab nan matikid an nungngadan hi Adummim. Ot ahi mumpadayyuh nan ma'alih Batun-Bohan an ngadan di ohah nadan imbabalen Ruben.^z ¹⁸Ot mumpatikid boh nangappit hi huddo'na ot miyunud hinan billid ot ahi mumpadayyu hinan arabah. ¹⁹Ot ahi bo mumpatikid hi nangappit hi huddo' di ad Bet-Hoglah ot ihawwangnah nan nundammuwan nan nunhiglay ahinan lobong ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta hinaey pogpognah nangappit hi muyyadna. ²⁰Ya hay pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ²¹Ta nadan boble an nidat i dida ya hi ad Jeriko ya hi ad Bet-Hoglah ya hi ad Emek-Kesi ²²ya hi ad Bet-Arabah ya hi ad Semaraim ya hi ad Betel ²³ya hi ad Awim ya hi ad Parah ya hi ad Oprah ²⁴ya hi ad Kepar-Amoni ya hi ad Opni ya hi ad Geba. Ta himpulut duway (12) boble an niddum nadan kikkitung an bobleh nan nunlini"odanda. ²⁵Ya nidat bon dida nan bobleh ad Gibeon ya hi ad Ramah ya hi ad Berot ²⁶ya hi ad Mispah ya hi ad Kepila ya hi ad Mosa ²⁷ya hi ad Rekem ya hi ad Irpil ya hi ad Taralah ²⁸ya hi ad Sela ya hi ad Haelep ya nan boblen di tinanud Jebus an ad Jerusalem ya hi ad Gibeah ya hi ad Kiriat. Ta himpulut opat (14) di boble ya nadan kikkitung an bobleh nan nunlini"odanda. Ot hiya danae nimpe nadan boble an nidat hinadan tinanud Benjamin.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Simeon

19 ¹Hay mi'adwan nabunut an midattan hi luta ya nadan tinanud Simeon. Hay nidat i dida ya na'alah nadan numboblaysan di tinanud Judah. ²Ta datuwe an boble ya ad Beerseba an hay ohah ngadana ya hi ad Seba ya hi ad Moladah ³ya hi ad Hasar-Sual ya hi ad Bala ya hi ad Ehem ⁴ya hi ad Eltolad ya hi ad Betul ya hi ad Hormah ⁵ya hi ad Siklag ya hi ad Bet-Markabot ya hi ad Hasar-Susah ⁶ya hi ad Bet-Lebaot ya hi ad Saruhen. Ta himpulut tuluy (13) boble an niddum nadan kikkitung an bobleh nan nunlini"odanda. ⁷Ya niddum boh ad Ain ya hi ad Rimmon ya hi ad Eter ya hi ad Asan. Ta opat di boble an niddum nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda. ⁸Ta an namin nadan kikkitung an bobleh nunli"odanda ya niddum an ingganah ad Baalat-Ber an hay ohah ngadana ya hi ad Ramah an wada hinan negeb.

Ta danae di nidat hinadan tinanud Simeon ⁹an na'ala nimpe hinadan nidat hinadan tinanud Judah te damuna nan nidat mu adida mahapul hidiyen namin. Ta hiyah diye nan indatday udum hinadan tinanud Simeon.

---

^z 18:17 Hay numboblaysan da Ruben ya hi nangappit hi tuluwan di algoh dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Sebulun

¹⁰Hay mi'atluh nabunut an midattan hi luta ya nadan tinanud Sebulun. Ya hay oha an nidat i dida ya hi ad Sarid. ¹¹Ta nihipun hidi ot mumpa'eh nan pogpogna hi nangappit hi alimuhan di algo hi ad Maralah ot ma'alah ad Dabbeset ta ingganah nan kittang an wa"el an nihaggon hi ad Jokneam. ¹²Ya nihipun boh ad Sarid ot mumpa'eh nangappit hi tuluwan di algo hi ad Kisrot-Tabor ya hi ad Daberat ot mumpatikid hi ad Japia ¹³ot minaynayun hi nangappit hi tuluwan di algo hi ad Gat-Heper ya hi ad Et-Kasin ot mumpa'eh ad Nea ot ihawwangnah ad Rimmon ¹⁴ot mumpali"od hi nangappit hi huddo'na hi ad Hannaton ot mipogpog hinan nundotal hi ad Ipta-El. ¹⁵Ya nadan udum an boble an niddum ya hi ad Katta ya hi ad Nahalal ya hi ad Simron ya hi ad Idala ya hi ad Bethlehem. Ta himpulut duwan (12) namin di boble ya niddum nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda. ¹⁶Ta hiya danae nadan boblen nidat hinadan tinanud Sebulun.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Issakar

¹⁷Hay mi'apat hi nabunut an midattan hi luta ya nadan tinanud Issakar. ¹⁸Ta nadan boblen nidat i dida ya hi ad Jesreel ya hi ad Kesullot ya hi ad Sunem ¹⁹ya hi ad Haparayim ya hi ad Shion ya hi ad Anaharat ²⁰ya hi ad Rabbit ya hi ad Kisyon ya hi ad Ebes ²¹ya hi ad Remet ya hi ad En-Gannim ya hi ad En-Haddah ya hi ad Bet-Pases. ²²Ya nan pogpog nadan bobleda ya hi ad Tabor ya hi ad Sahasuma ya hi ad Bet-Semes ot mapogpog hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta himpulut onom (16) di boble ya niddumda nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda. ²³Ta hiya danae nimpe nan boblen nidat hinadan tinanud Issakar.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Aser

²⁴Hay mi'alimah nabunut ya nadan tinanud Aser. ²⁵Ta hay nidat i dida ya hi ad Helkat ya hi ad Hali ya hi ad Beten ya hi ad Aksap ²⁶ya hi ad Allammelek ya hi ad Amad ya hi ad Misal. Ya hay pogpognah nangappit hi alimuhan di algo ya hi ad Karmel ya hi ad Sihor-Libnat ²⁷ot mumpa'eh nangappit hi tuluwan di algo hi ad Bet-Dagon ot dumatong hinan numboblaysan di tinanud Sebulun ya nan nundotal an nungngadan hi Iptah-El hi nangappit hi huddo'na ya hi ad Bet-Emek ya hi ad Neyel ya hi ad Kabul ²⁸ya hi ad Eblon ya hi ad Ledo ya hi ad Hammol ya hi ad Kanah ya hi ad Sidon. ²⁹Ya hay oha boh pogpogna ya nan numpa'eh ad Ramah ya nan binattuy aladna an hi ad Tyre ot ahi umeh ad Hosa ot ihawwangnah nan baybay an nihaggon hi ad Heber. Ya niddum boh ad Mahalab ya hi ad Aksib ³⁰ya hi ad Umma ya hi ad Apek ya hi ad

Rehob. Ta baintit duway (22) boble ya niddum nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda. ³¹Ta hiya danae nidat hinadan tinanud Aser.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Naptali

³²Hay mi'anom an nabunut ya nadan tinanud Naptali. ³³Ya hay pogpog nadan nidat i dida ya nihipun hi ad Helep ya nan ongal an kayiw an oak hi ad Saanannim ot mumpa'eh ad Adami-Nekeb ya hi ad Jabneel ya hi ad Lakkum ot mipogpog hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. ³⁴Ot mumpali"od hi nangappit hi alimuhan di algo hi ad Asnot-Tabor ot mumpa'eh ad Hukkok. Ot dumatong hinan numboblayan nadan tinanud Sebulun hi nangappit hi muyyadna ya hi Aser hi nangappit hi alimuhan di algo ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan hi nangappit hi tuluwan di algo. ³⁵Ya niddum bo nadan binattuy aladda an boble an hi ad Siddim ya hi ad Ser ya hi ad Hammat ya hi ad Rakkat ya hi ad Kinneret ³⁶ya hi ad Adamah ya hi ad Ramah ya hi ad Hasor ³⁷ya hi ad Kedes ya hi ad Edrey ya hi ad En-Hasor ³⁸ya hi ad Iron ya hi ad Migdal-El ya hi ad Horem ya hi ad Bet-Anat ya hi ad Bet-Semes. Ta himpulut hiyam (19) an namin di boble ya niddum nadan kikkitung an bobleh nunlini"odanda. ³⁹Ta danae nadan boble an nidat hinadan tinanud Naptali.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Dan

⁴⁰Hay mi'apituh nabunut ya nadan tinanud Dan. ⁴¹Nadan nidat i dida ya hi ad Sorah ya hi ad Estaol ya hi ad Ir-Semes ⁴²ya hi ad Saalabbim ya hi ad Ayjalon ya hi ad Itlah ⁴³ya hi ad Elon ya hi ad Timnah ya hi ad Ekron ⁴⁴ya hi ad Elteke ya hi ad Gibbeton ya hi ad Baalat ⁴⁵ya hi ad Jehud ya hi ad Bene-Berak ya hi ad Gat-Rimmon ⁴⁶ya hi ad Me-Jarkon ya hi ad Rakkon ya nadan bobleh dommang di ad Joppa. ⁴⁷Mu hidin adi abalanan nadan tinanud Dan an pa'aanon nadan numpunhituh nan nidat i dida an pumboblayanda ot eda gubaton nadan nunhituh ad Lais^a ot abakonda dida. Te numpateda dida ot diday mihukkat an numboblehdi. Ot ngadananda ta ad Dan an ngadan nan nalpuwanda an tinanud. ⁴⁸Ta danae nimpe nadan nidat hi numboblayan nadan tinanud Dan ya niddum nadan kikkitung an bobleh nadan nunlini"odanda.

⁴⁹Ya hidin nalpah an nidattan nadan tinanud Israel hi boble ot ahida mohpe idattan hi Joshua an hi imbabalen Nun hi pumboblayanda. ⁵⁰Ta miyunnudan hinan imbagan Apu Dios ta nidat i hiya nan pinhodna an boble an hi ad Timnat-Serah an wadah nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Ephraim. Ta hidiyen boble di ena impaphod ot punhituwandan hina'amma. ⁵¹Ta danae nadan boblen impiyappong nan padi an hi Eleaser

---

^a 19:47 Hay ohah ngadan di ad Lais ya hi ad Lesem.

ya hi Joshua an imbabalen Nun ya nadan ap'apuh nan himpa'himpamu'un an tinanud Israel hidin na'amungdan namin hinan way tabernakel hi ad Siloh ot ibunutda nadan midat hinadan tinanud Israel. Ta hidiyey nagibbuhun di nangogodwandah nan bobleh ad Kanaan.

Hay Buntikan Di Pimmate An Aggena Inatta

20 ¹Alyon bon Apu Dios i Joshua di, ²Ibagam hinadan i'ibam an tinanud Israel ta piliyonda nadan boble an mabalin an buntikan di pimmate an aggena inatta ta miyunnudan hidin imbaga' i Moses hi atonyu. ³Ta nan waday pinatena an aggena inatta ya mabalin an buntik hidi ta mibaliw hinadan mangiballoh.

⁴Ya wa'e ta binumtik nan pimmate an aggena inatta i dadiyen boble ya ume ni' hinan pangihahapitan hinan geyt di boble ta ibaganah nadan ap'apuhdi nan na'at ya ahida mohpe paghopon ta iyedah nan ena iha"adan. ⁵Ya wada'ey mitnud i hiyahdi an e mangiballoh ya adi mabalin hi iyabulut nadan tataguhdi an mipapate te aggena inatta ya aggena ninonomnom an pumate. ⁶Ya nadan tataguhdiy mangipanuh ta panginnilaanda hi'on numbahul onu aggena inattan inat. Ot bokona'e bahul ya mabalin an umohnong hidi ta ingganah on mate nan nabaktun padi i diyen na'atana ya ahi mabalin an umanamut hi bobleda.

⁷Ot hay pinilida ya hi ad Kades hi ad Galilee hinan nun'abillid an boblen di tinanud Naptali ya hi ad Sekem hinan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim ya hi ad Kiriath-Arba an hay ohah ngadana ya hi ad Hebron hinan nun'abillid an boblen di tinanud Judah. ⁸Ya hay pinilida hinan nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan an potto' di ad Jeriko ya hi ad Beser an nundotal hinan nabaktun an agge naboblayan an boblen nadan tinanud Ruben ya hi ad Ramoth Gilead an boblen nadan tinanud Gad ya hi ad Golan hi ad Basan an boblen nadan tinanud Manasseh. ⁹Ta danae nadan boblen pinilidah buntikan nadan ibbadan tinanud Israel ya ta'on on nadan bokon tinanud Israel an ni'iboblen dida an aggeda inattan pimmate ta mibaliwda hinan mangiballoh ta ingganah mihahapit.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Libay

21 ¹Indani ya imme nadan mangipangpanguluh nadan tinanud Libay hi awadan nan padi an hi Eleazar ya hi Joshua an imbabalen Nun ya nadan mangipangpanguluh nadan udum an tinanud Israel ²hi ad Siloh an oha an bobleh ad Kanaan ot alyonda i dida di, Hi Apu Dios ya imbagana i Moses an midattan ami an tinanud Libay hi pumboblayanmi ya ha pangipastolanmih halunmi. ³Ot abuluton nadan tinanud Israel te hidiye tuwaliy inalin Apu Dios ot idattanda nadan tinanud Libay hi pumboblayanda ya pumpastolanda.

⁴Ot hay namanguluh nabunut hi nidattan an tinanud Libay ya nadan tinanudan Kohat. Ta nadan tinanud nan padi an hi Aaron ya nidattanda hi himpulut tuluy (13) boble an na'alah nadan boble an nidat hinadan tinanud Judah ya nadan tinanud Simeon ya nadan tinanud Benjamin. ⁵Ya hay nidat hinadan udum an tinanud Kohat ya himpuluy (10) boble an na'alah nadan nidat hinadan tinanud Ephraim ya nadan tinanud Dan ya hay godwan di tinanud Manasseh.

⁶Ya nadan tinanudan Gerson^b ya himpulut tuluy (13) boble di nidat i dida an na'alah nan nidat hinadan tinanud Issakar ya tinanud Aser ya tinanud Naphtali ya hay godwan di tinanud Manasseh hi ad Basan.

⁷Ya nidattanda bo nadan tinanud Merari hi himpulut duway (12) boble an na'alah nadan boblen di tinanud Ruben ya tinanud Gad ya tinanud Sebulun. ⁸Ta nipa'annung nan imbagan Apu Dios i Moses an midattandah pumboblaysan ya pumpastolan nadan tinanud Libay.

⁹Ya hay boble hi indat nadan tinanud Judah ya nadan tinanud Simeon ¹⁰hinadan namangulu an nabunut an tinanud Aaron an apapun Kohat an imbabalen Libay ¹¹ya hi ad Kiriath-Arba an ningadanan nan hi apun Anak an hi Arba. Mu hay ngadana mo ya hi ad Hebron an wadah nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Judah. Ya hay niddum ituwe ya nan pumpastolan hi nunlini"odana. ¹²Mu nadan puntanoman ya nadan kikkitung an bobleh nunlini"odan diyen boble ya nidat i Kaleb an imbabalen Jepuneh.

¹³Ta nidat hinadan tinanud nan padi an hi Aaron hi ad Hebron an ohah nadan boble an mabalin an bumtikan di pimmate ta mihwang hinadan e mangiballoh. Ya nidat bon dida hi ad Libnah ¹⁴ya hi ad Jattir ya hi ad Estemoa ¹⁵ya hi ad Holon ya hi ad Debir ¹⁶ya hi ad Ain ya hi ad Jutah ya hi ad Bet-Semes. Ya niddum an nidat nadan pumpastolan hinan nunlini"odan dadiyen boble. Ta hiyam di boble di indat datuwe an duwa an tinanud an da Judah i Simeon.

¹⁷Ya hay nidat an nalpuh nadan tinanud Benjamin ya hi ad Gibeon ya hi ad Geba ¹⁸ya hi ad Anatot ya hi ad Almon. Ta opat di boble ya nadan pumpastolan hinan nunlini"odan dadiyen boble di nidat i dida.

¹⁹Ta an namin nadan boble an nidat hinadan tinanud nan padi an hi Aaron ya himpulut tulun (13) namin ya nadan pumpastolan hinan nunlini"odanda.

²⁰Ya nadan udum an tinanud Kohat an imbabalen Libay ya waday nidat i dida hinan boblen nadan tinanud Ephraim. ²¹Ta hay nidat hinan nun'abillid an bobleda ya hi ad Sekem an ohah nadan boblen mabalin an bumtikan di pimmate an aggena inatta ta mibaliw ya hi ad Geser ²²ya hi ad Kibsaim

---

^b 21:6 Hi Gerson ya hiya nan panguluwan ot ahi hi Kohat mu gapu ta hi Kohat di ud holag hinan padi an hi Aaron an dida nadan numpadi ya hiya nan diday namangulun nidattan.

ya hi ad Bet-Horon ya niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan i dadiyen boble. Ta opat di boblen namin di nidat hinadan tinanud Kohat.

²³Ya hay nidat hi nalpuh nadan tinanud Dan ya hi ad Eltekeh ya hi ad Gibbeton ²⁴ya hi ad Ayjalon ya hi ad Gat-Rimmon ya niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan i dadiyen boble. Ta opat di boble di nidat damdamah nadan tinanud Kohat.

²⁵Ya wada boy nalpuh nan godwan di tinanud Manasseh hi nangappit hi alimuhan di algo. Ta nidat hi ad Ta'anak ya hi ad Gat-Rimmon an niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan dadiyen boble. Ta duway boble di indatda.

²⁶Ta himpulun (10) namin di boble an niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan dadiyen boble di nidat hinadan udum an tinanud Kohat.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Gerson

²⁷Nadan tinanud Gerson an ohah nadan imbabalen Libay ya hay nidat i dida an boblen nadan godwan di tinanud Manasseh ya hi ad Golan an oha an boble hi ad Basan. Ya hi ad Golan ya oha boh nadan boblen bumtikan di pimmate an aggena inatta. Ya nidat bo hi ad Be-Esterah ya niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan i dadiyen duwa an boble.

²⁸Ya hay nidat hi boblen nadan tinanud Issakar ya hi ad Kision ya hi ad Daberat ²⁹ya hi ad Jarmut ya hi ad En-Gannim ya niddumda bo nadan pumpastolan hinan nunlini"odan i dadiyen boble. Ta opat an namin di boble di indatdah nadan tinanud Gerson.

³⁰Ya nadan tinanud Aser ya indatda hi ad Misal ya hi ad Abdon ³¹ya hi ad Helkat ya hi ad Rehob ya niddum bo nadan pumpastolan hinan nunlini"odan i dadiyen boble. Ta opat di boble di indatda.

³²Ya hinan tinanud Naptali ya indatda hi ad Kedes an boble hi ad Galilee an oha bon boble an bumtikan di pimmate an aggena inatta ta mibaliw ya hi ad Hammot-Dor ya hi ad Kartan ya niddumda bo nadan pumpastolan i dadiyen boble. Ta tulun namin di boble di indat nadan tinanud Naptali.

³³Ta himpulut tulun (13) namin di bobleh nidat hinadan tinanud Gerson ya niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan i dadiyen boble.

Hay Nidat Hinadan Tinanud Merari

³⁴Nidattan bo nadan tinanud Merari an imbabalen bon Libay.

Ya hay nidat i dida hi nalpuh nadan tinanud Sebulun ya hi ad Jokneam ya hi ad Kartah ³⁵ya hi ad Dimnah ya hi ad Nahalal an niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan dadiyen boble. Ta opat an namin di boble di indatda.

³⁶Ya hinan tinanud Ruben ya nidat hi ad Beser ya hi ad Jahas ³⁷ya hi ad Kedemot ya hi ad Mephaat an niddum nadan pumpastolan hinan nunlini"odan dadiyen boble. Ta opat an namin di boble di indatda.

³⁸Ya nadan tinanud Gad ya nidat hi ad Ramot an oha an boble hi ad Gilead an oha bo an boble an bumtikan di pimmate an aggena inatta ta mibaliw ya hi ad Mahanaim ³⁹ya hi ad Hesbon ya hi ad Jaser an niddum nadan pumpastolan hinan nunlini'odan dadiyen boble. Ta opat an namin di boble hi indatda.

⁴⁰Ta himpulut duwan (12) namin di bobleh nidat hinadan tinanud Merari an imbabalen Libay.

⁴¹Ya an namin nadan boble an indat nadan ibbadan tinanud Israel hinadan tinanud Libay ya napat ta walu (48) an niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble. ⁴²Ta an namin datuwen boble ya wada nimpe di pumpastolanda hi niddum an nidat.

Hay E Nunhituwan Nadan Tinanud Israel Hinan Indat Apu Dios I Dida

⁴³Indat Apu Dios an namin nadan boble an imbaganah nadan a'ammod nadan tinanud Israel hi idatna i dida. Ot eda mumboblehdi. ⁴⁴Ya wada moy linggop an indat Apu Dios i dida an tinanud Israel ta nipa'annung din imbagana i handidan a'ammodda. Te ma'id ha ohah nadan binuhulda hi nangabak hinadan tinanud Israel te an namin nadan binuhulda ya impa'abak Apu Dios i dida. ⁴⁵Ya an namin di imbagan Apu Dios an maphod an atonah nadan tinanud Israel ya impa'annungna.

Hay Numbangngadan Nadan Udum An Tinanud Israel Hi Dommang Nan Wangwang

22 ¹Hidin nagibbuh an nidattandan namin hi pumboblayanda ya inayagan Joshua nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan nadan tinanud Manasseh ²ot alyonan dida di, Da'yu ya inatyun namin nadan imbagan Apu Dios hinan baalna an hi Moses hi atonyu ya athidi bon inun'unudyun namin nadan imbaga' an atonyu. ³Ot maphod ta ta'on hi nadne mo tayya ya agge da'mi damdama tintinnaynan i da'yu an i'ibami. Mu onyuot inat di abalinanyun nangipa'annung hinan pohdon nan Ap'apu ta'u an atonyu. ⁴Ot ad uwanin impalinggop da'mi an i'ibayu hinan Ap'apu ta'u ta nipa'annung din imbagana ya mabalin mohpen umanamut ayuh nan pumboblayanyu hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan an indat Moses an baal Apu Dios i da'yu. ⁵Mu pa'tiggonyu ta inaynayunyu an un'unudon nan tugun Moses i dita'u an pohpohdon ta'u nan Ap'apu ta'u an hi Apu Dios ya an namin di aton ta'u ya nan miyunnudan hinan pohdona. Ya nadan tuguna di un'unudon ta'u ta na'na'unnud ta'un hiya hi an namin di nitaguwan ta'u ya nomnom ta'u ya hiya ya abuh di punhilbiyan ta'u.

⁶Ot wagahan Joshua dida ot ahina pa'anamuton dida.

⁷Manu'e hi niddum nadan godwan di tinanud Manasseh ya ta'on on dida ya wada tuwali di indat Moses hi pumboblayanda hi ad Basan. Mu

nan godwana ya indattan Joshua dida hi pumboblayanda hi nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta niddumdah nadan ibbadan tinanud Israel. Ta hidin ipa'anamut Joshua dida ya winagahana nimpe dida ⁸an alyonay, Umanamut ayu an ongal di kinadangyanyuh iyanamutyu an umat i danae an dakol an halun ya balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya nadan dakkodakkol an lubung. Ya dimmatong ayu'e ya ginogodwayuh nadan i'ibayu danaen inala ta'uh nadan binuhul ta'u. ⁹Ta nadan tinanud Ruben ya nadan tinanud Gad ya hay godwan di tinanud Manasseh ya tinaynanda nadan ibbadan tinanud Israel hi ad Siloh hinan boble hi ad Kanaan ot umanamutdah ad Gilead an hidiye tuwali nan imbagan Apu Dios i Moses hi midat i dida.

Hay Nangiyammaandah Nan Pangidawatan Hi Mi'nong I Apu Dios

¹⁰Hidin dimmatong nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh hi ad Gelilot an bobleh ad Kanaan an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ot iyammada han ongal an pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios. ¹¹Mu hidin dingngol nadan ibbadan tinanud Israel hidih ad Kanaan hidiyen inyammadan pangidawatan hi mi'nong hinan pogpog di ad Kanaan an ad Geliloth an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ¹²ya na'amungdan namin hi ad Siloh ta wan eda gubaton nadan ibbadan nangathidi. ¹³Ta intuda'da nan padi an hi Pinehas an imbabalen Eleasar hi awadan nadan tinanud Ruben ya nadan tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh hi ad Gilead. ¹⁴Ya hay nun'ibbana an imme ya nadan ap'apun di hinohhah nadan himpulun (10) tinanud Israel an numboble hi nangappit hi alimuhan di algo. Ya dadiyen himpulun (10) a'ap'apu ya way ohaon inta'dogna nan nalpuwana an tinanud. ¹⁵Ta immedah ad Gilead an numboblaysan nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh ot alyonda i dida di, ¹⁶Na'amung amin namin hinadan ibba ta'un tinanud Israel ot ituda' da'min umalihtu te tanganu onyu nginhe nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ta impata'dogyu ha pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios? Nganney gapuna ta eyu ngohayon hi Apu Dios? ¹⁷Undan lininglingyu nan ongal an numbahulan ta'uh din awadan ta'uh ad Peor ta hidiyey linummuh natayan di dakkodakkol hinadan i'iba ta'u an gapuh nan nunnaud an dogoh an nundusan Apu Dios i dita'u? Ya tee an ingganah ad uwani ya mumpalpaligat ta'u an gapu i diyen numbahulan ta'u. ¹⁸Ya nee bon du'gonyuh Apu Dios hi ad uwani ot ma'id ha bahhona an hi bigat ya dusaon dita'un namin an tinanud Israel. ¹⁹Hi'on hay punnomnomyu ya adi maphod hituwen bobleyu ya udu'dulna on taynanyuhtu ta umagwat ayu attog ta hidi ta'un namin an mumbobleh nan awadan nan tabernakel. Ta idattan da'yuhdi hi pumboblayanyu. Mu ta adiyu ngohayon hi Apu Dios ya ta'on on da'mi ta e ayu mangiphod hi nat'on an pangidawatanyuh mi'nong

an bokon nan pangidawatan ta'u tuwalih i'nong ta'u hinan Ap'apu ta'u an hi Apu Dios. ²⁰Te umat hidin hi Akan an imbabalen Serah an gapuh aggena nangunudan hinan imbagan Apu Dios ya inalana nan mipagol ta nidduman ta'un tinanud Israel an nadusa. Ta bokon hi Akan ya abuh di nadusa an gapuh numbahulana te ni'yateday dakol an ibba ta'u.

²¹Ya alyon nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh di, ²²Nan ongal di abalinana an Dios ya hiyay Ap'apu. Ya hiya ya na'innilana nan immannung. Ot mahapul an innilaonyu an i'ibami an tinanud Israel an hituwe'e di pungngohayanmi i Apu Dios ta adimi un'unudon hiya ya udu'dulnay dadagon da'mih ad uwani. ²³Ot immannung'e an din'ugmih Apu Dios ta hiya nan iniphodmi han nat'on an pangidawatan ta pangiyayanmih nadan maghob an mi'nong ya nan midawat an nalpuh nadan ginapasda ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan ya ta'on attog hi dusaon da'min Apu Dios.

²⁴Mu adi athidi te manu'e attog hi inatmih tuwe ya adimi pohdon an alinah udum hi algo ya alyon nadan tanudanyu hinadan tanudanmi hi ma'id ha niyatanda i Apu Dios an Ap'apu ta'un tinanud Israel. ²⁵Ya mabalin bon alyonday, Hi Apu Dios ya binattan dita'uh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot agge ayu nibilang hi tataguna. Ot alina ya diday gumapuh pangidinongan nadan matanudanmi hi udum hi algo an mundayaw i Apu Dios.

²⁶Ta hiyah tuwe nan inyammamih tuwen pangidawatan mu bokon punggobhan hi mi'nong onu nadan midawat an udum. ²⁷Te hay ninomnommih iyatan tuwen inyammami ya mangipa'innila an dita'uh ad uwani ya namamah nadan matanudan hi pidwana an middum amin da'yu an mundayaw i Apu Dios hidih nan tabernakel. Ta inaynayunmin mangiyalihdih nadan maghob an mi'nong ya nadan udum an midawat i Apu Dios ya nan mi'nong hi pi'hayyupan. Ta nadan tanudanyuh pidwana ya adida alyon hinadan tanudanmi hi aggeda nibilang hi tatagun Apu Dios. ²⁸Mu onha alina athidiy alyonda i da'mi onu nadan tanudanmih pidwana ya mabalin an hay pambalmi ya alyonmi di, Undan adiyu tigon an hituwe an inyamman di a'ammodmi ya panginomnomnomanda ya abuh nan pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios. Mu bokon hituwe di pangidawatanmih nadan maghob an mi'nong ya nadan udum an midawat te hiyah tuwe di pangimatunan ta'u an hi Apu Dios ya abuh di un'unudon ta'u.

²⁹Ot inayunda bon alyon di, Adi mahan mabalin hi emi du'gon hi Apu Dios an gapuh nangiyammaanmi hi panginomnomnomanmih nan pangidawatan hi maghob an mi'nong ya nadan midawat an nalpuh nadan ginapasmi ya nadan udum an midawat i Apu Dios te hiyah diyen nan pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios an wadah hinangngab nan tabernakel di pangiyayanmih nadan idawatmi i hiya.

³⁰Ya maphod hi nangngolan nan padi an hi Pinehas ya nadan himpulun (10) ap'apun nadan tinanud Israel i diye an imbagan nadan ibbada an tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh. ³¹Ot alyon Pinehas an imbabalen nan padi an hi Eleasar di, Ad uwani ya innilamin wadah Apu Dios hitun na'amungan ta'u. Te aggeyu aya din'ug hiya ot ma"i'd ha lummuh ena pundusaan i dita'un tinanud Israel.

³²Ot nan padi an hi Pinehas an imbabalen Eleasar ya nadan nun'ibbana an a'ap'apu ya numbanggaddah ad Kanaan hidin nalpah an nunhahapitdah nadan i'ibadan tinanud Ruben ya tinanud Gad hi ad Gilead ot ipa'inniladah nadan ibbada tinanud Israel nan a'atna. ³³Ya immamlongdah nangngolanda ot inayundan dayawon hi Apu Dios. Ot idinongda mon munhahapit hi eda pangubatan hinan numboblaysan nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya tinanud Manasseh.

³⁴Ta nginadanan nadan tinanud Ruben ya nadan tinanud Gad nan inyamman pangidawatan hi, Hituwey pangimatunan ta'u an hi Apu Dios ya abuh di un'unudon ta'u.

Hay Tugun Joshua Hinadan Tinanud Israel

23 ¹Hidin imme moy atnay tawon an impalinggop Apu Dios nadan tinanud Israel te ma"i'd mo ha nangubat i dida ya hi Joshua ya amamma mo ahan. ²Ta impa'ayagnan namin nadan ibbanan tinanud Israel an ta'on on nadan ap'apun di himpahimpamu'un ya nadan opisyal di tindalu ya nadan mangipanuh hi mihahapit ot alyonan dida di, Amammaa' mo ahan tayya. ³Mu tinannigo ta'uy inat nan Dios an dayawon ta'u an namoddang i dita'u ta nadadag datuwen boble te hiyay nangubat i dida. ⁴Ot nomnomnomonyu nan inat'un nangipiyappong i da'yuh nadan boblen di udum an tatagun inabak ta'u an nihipun hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean an nangappit hi alimuhan di algo. Ya ta'on on nadan boble an agge ta'u ni' inabak ya nalpah mo an impiyappong'un da'yu. ⁵Te innila' an hi Apu Dios an dayawon ta'u ya hiyay mangipabtik i dida hi umayanyuhdi ta da'yuy e mumboblehdi te hidiyey imbagana. ⁶Ot hiya nan mahapul an na'tullid ayu ya tigonyu ta un'unudonyun namin nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun Moses ta adiyu ipatnan iwalong an ta'on on oha. ⁷Ya adi ayu midmiddum an mangat hinan at'atton nadan tatagu an nabati an nanongnan ni'iboble i da'yu. Ta adiyu ipatnan dayawon nadan imbilangdah diosda ya adi ayu mumpaboddang i dadiyen diosda. Ya adi ayu munsapata i dadiye. ⁸Ta hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya abuh di inaynayun ta'u an un'unudon an umat hinan ina'inat ta'u tuwali ta ingganah ad uwani.

⁹Te innila ta'u an ta'on hi o'ongal an boble an ongal di abalinanda on inabak Apu Dios. Ta hiya nan ingganah ad uwani ya ma"i'd ha nangabak i dita'u. ¹⁰Ta

ta'on on ammuna ha oha i dita'u ya abalinana an pabtikon di hinlibuh (1,000) tatagu te hidiyey imbagan Apu Dios hi atona. ¹¹Ot hiya nan nomnomnomonyu ta hi Apu Dios di nanongnah pohpohdonyu. ¹²Mu du'gonyu'e tuwali ta e ayu middum hinadan nabati an nanongnan ni'iboble i da'yu ta mi'yahawa ayu i dida ya ni'hayhayyup ayu i dida ¹³ya umannung an adi mo pabtikon nan Ap'apu ta'u an hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel datuwen tatagu ituwen boble an ta'on onyu gubaton dida. Ta mumbalinda hi ay hulu ta makna ayu. Ya ayda huplit ya pagit an mamalpaligat i da'yu ta ingganah on ma'id ha mabati i da'yu ituwen maphod an boblen indat Apu Dios i dita'u.

¹⁴Ha'on mo tee ya innila' an adi madne ya taynan da'yu. Mu ta'ommannot innila ta'u an namin nadan maphod an imbagan nan Ap'apu ta'un hi Apu Dios ya atona an ma'id ha ibahhona. Te an namin di imbagan ya impa'annungna. ¹⁵Mu adi ammuna nan maphod an imbagan hi ipa'annungna te atbohadin ipa'annungna nan adi maphod an imbaganah atona. ¹⁶Ta hiya nan ibahho ta'u'e nan tugun Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an imbaganah aton ta'u ta nadan dios di udum an tatagu di dayawon ta'u ya nunhilbiyan ta'u ya ma'id bo ha bahhona an dusaon dita'un Apu Dios an gapuh bungotna ta ma'idon dita'u ituwen maphod an boble an indatna i dita'u.

Hay Imbagan Joshua Hinadan Tinanud Israel Hi Na'amungandah Ad Sekem

24 ¹Inayagan bon Joshua nadan ibbana an tinanud Israel an didan namin hinadan ap'apun di himpahimpamu'un ya nadan opisyal di tindalu ya nadan mangipanuh hi mihahapit ta ma'amungandah ad Sekem an pundayawanda i Apu Dios.^c ²Ot alyon Joshua i didan namin di, Hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Hidin nadne ya nadan a'ammodyu an umat i Terah an hi aman da Abraham i Nahor ya numbobledah daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. Ya hay dinayawda ya nadan dios di udum an tatagu. ³Mu inayaga' din hi apuyu an hi Abraham ta tinaynanah diyen numboblanyanah daggah di wangwang an nungngadan hi Euprates ot ipangulu' hituh ad Kanaan ta ma'id ha aggena hinawang ituwen namin an boble. Ot punholago' hi dakkodakkol te nawadah Isaac an imbabalena. ⁴Ot mahlag hi Isaac ta da Jacob i Esau. Ot idat'u i Esau nan nun'abillid an boble hi ad Seir ta hidiy ena numboblanyan. Mu hi Jacob e ya nadan imbabalena ya numbaatdah ad Egypt.

⁵Ta hidin wadadahdi ot honago' hidi da Moses i Aaron ta dakol di ina'inat'un nangipaligligat hinadan i Egypt ot ahi da'yu okakon hidi.

---

^c 24:1 Hi ad Sekem ya ma'ali hi pundayawanda i Apu Dios te nihaggon hinan billid an nungngadan hi Ebal an nangiyammaan Joshua hi pangidawatanda hi mi'nong i Apu Dios (Joshua 8:30-35).

⁶Ya hidin impa'aan'u nadan a'ammodityuh ad Egypt ot ipangulu' dida ta dimmatongdah nan baybay an mumbolah ya inunud nadan i Egypt dida an numpungkabayuda ya nungkakalesaday udum. ⁷Mu nada'e an a'ammodityu ya numpahpahmo'da i ha'on an Dios ta hinawana' dida i han munhihillong an bugut hinan numbattanandah nadan i Egypt. Ot mun'a'alting nadan i Egypt hinan baybay ya wada i da'yuy nanigo i danaen na'at i dida. Ot ipluyyuh nan agge naboblayan ta nadney eyu immaninnabatan hidi.

⁸Ot ipangulu da'yuh boblen nadan tinanud Amor an nunhituh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya ginubat da'yun dida mu da'yuy nangabako'. Ta dinadag'u dida ot da'yuy mihukkat an numboble hi bobleda. ⁹Indani bo ya nundadaan nan patul hi ad Moab an hi Balak an imbabalen Sippor an mangubat i da'yu. Ta impa'ayagnah Balaam an imbabalen Beor ta wan idutan da'yun hiya. ¹⁰Mu agge' inyabulut ta hiya nan on da'yuot winagahan i hiya ta athidiy inat'u an nangibaliw i da'yu ta agge da'yu ginubat i Balak.

¹¹Ta ingganaot agwatonyu nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta dinatnganyuh ad Jeriko. Ya ginubat da'yu boh nadan i Jeriko ya nadan tinanud Peris ya nadan tinanud Kanaan an umat hinadan tinanud Amor ya tinanud Hit ya tinanud Girgas ya tinanud Hib ya tinanud Jebus. Ot ipa'abak'u didan namin i da'yu. ¹²Te impatakut'u dida tuwali ta hiya nan binumtikda an ta'on on din duwan patul di tinanud Amor. Ta hiya nan bokon hay ispadayu ya panayu di gapunah nangabakanyu. ¹³Ta indat'uy numboblanyu ya lutayu an aggeyu nablaysan. Ta hiya nan ad uwani ya wahna ayun numboble an pangpangannanyu nadan greyp ya olibo an bokon da'yuy nangitanom.

Hay Ma'udih Intugun Joshua

¹⁴Ot alyon Joshua di, Ot hay maphod ya hi Apu Dios di taktan ta'u ya na'na'unnud ta'u an munhilbi i hiya. Ta du'gon ta'u nadan dios an dinayaw di a'ammod ta'uh awadandah nan daggah di wangwang an nungngadan hi Euprates ya hi ad Egypt. Ta hi Apu Dios nimpe ya abuh di punhilbiyan ta'u. ¹⁵Mu ningammut'e an ma'id ha pamhodyu an munhilbi i Apu Dios ya mumpili ayu moh ad uwani hi'on nganney punhilbiyanu hi'on nadan dios an nunhilbiyan handidan a'ammodityu hi awadan ta'uh nan daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates onu nadan dios di tinanud Amor an numboble ni' hitun numboblaysan ta'u. Mu ha'on'e tee ya da'mi an hina'amma ya hina'appu ya hi Apu Dios di punhilbiyanmi.

¹⁶Ya inalini nadan tatagu di, Adi mahan mabalin an du'gonmih Apu Dios ta nadan dios di udum an tatagu di emi punhilbiyan. ¹⁷Te hiya eh'a di nangikak i dita'u ya nadan a'ammod ta'uh ad Egypt hi ahimbut ta'uhti.

Ya undan agge ta'u tinannigo nadan nakaskasda'aw an ina'inatna. Ya hiya peman di nangih'ihwang i dita'u hinadan tataguh abobboble hinan dinaladalan ta'u. ¹⁸Ya hidi bon dimmatong ta'u ituwen boble ya hiya boy nangipabtik hinadan tatagu an numpumboble i datuwen boble an ta'on on nadan tinanud Amor an nunhituhtu. Ot hiya nan ta'on on da'mi ya munhilbi ami i Apu Dios te hiya tuwali nan Dios an dayawon ta'u.

¹⁹Ya inalin bon Joshua hinadan tatagu di, Undan ihya abalinanyun punhilbiyan hi Apu Dios an hiya nan Dios an ma'id ha nipaddungana ya hiya ya ma'abohhol hi'on waday udum an dayawon ta'u. Ya adi da'yu pakawanon i hiya hinan punggohayanyu ya pumbahulanyu. ²⁰Te du'gonyu'e hi Apu Dios ta munhilbi ayuh nadan dios di udum an tatagu ya umannung an iwalong dita'u ya dinadag dita'u i hiya an ta'on on maphod di nangatna i dita'u hi hopapna.

²¹Mu inalin nadan tatagu di, Adi ahan mabalin an atonmihna. Te da'mi'e ya hi Apu Dios di punhilbiyanmi.

²²Ya inalin bon Joshua i diday, Ot nomnomnomonyuh naen inaliyu. Te da'yu mahan di nangali an hi Apu Dios di un'unudonyu.

Ya inalin nadan tatagu di, O, immannung an da'mi di nangali inae.

²³Ya inalin Joshua di, Ot athina'e ya mahapul an pun'iwillihyu nadan dios di udum an tatagu an wada i da'yu ta hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di pangiyohhaanyu hi nomnomyu.

²⁴Ya inalin bon nadan tatagu di, Nan Ap'apu ta'u an hi Apu Dios di punhilbiyanmi ya un'unudonmi.

²⁵Ta hidih nan nungkampuwanda hi ad Sekem ya intudo' Joshua nadan nunhahapitanda i diyen algo ot ibagana bo nadan udum an mahapul an un'unudonda. ²⁶Ta intudo'na dadiye hinan nitudo'an nan Tugun Apu Dios. Ot alana han ongal an batu ot ena ipabun hi pu'un nan kayiw an oak an nihaggon hinan pi'dammuwanda i Apu Dios.^d ²⁷Ot alyonah nadan tatagu di, Nomnomnomonyuh tuwen batu ta panginomnomnoman ta'uh nadan inalin Apu Dios ya nan e ta'u hinahapit. Ta wan adi ta'u du'gon hi Apu Dios.

²⁸Ot pa'anamuton mohpen Joshua nadan tatagu.

Hay Natayan Joshua Ya Hay Natayan Eleasar

²⁹Ya indani ya nateh Joshua an baal Apu Dios an imbabalen Nun hidin nuntawon hi hinggahut ta himpulu (110). ³⁰Ot ilubu'dah nan lutan nidat i hiya hi ad Timnat-Serah hinan nun'abillid an boblen di tinanud Epraim an nangappit hi huddo' nan billid an nungngadan hi Gaas.

³¹Ya hidin amatagun Joshua ya nadan paddungna an namatnapatna hi ina'inat Apu Dios an nangipanapto' i dida ya hi Apu Dios di nunhilbiyan nadan tinanud Israel.

---

^d 24:26 Hituwe din numpatigan Apu Dios i Abraham ot iyammaanah pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios ot dayawonahdi.

³²Ya hana'en tunggal Joseph an inilpudah ad Egypt ya inlubu'dah ad Sekem hinan luta an ginattang Jacob hi hinggahut (100) di gumo' an pihhu hinadan linala'in imbabalen Hamor an hi aman Sekem.^e Ot mumbalin hi lutan nadan tinanud Joseph.

³³Ya hidin nate bo hi Eleasar an imbabalen Aaron ya inlubu'da hi ad Gibeah hinan nun'abillid an boblen di tinanud Epraim an hidiye nan nidat hinan imbabalen Eleasar an hi Pinehas.

---

^e 24:32 John 4:5a; Nan Na'na'at 7:16

Judges

Hay A'at Tuwen Liblu An Judges

Hay ipa'innilan tuwen liblu ya nan agge nangun'unudan nadan tinanud Israel hinan tugun Apu Dios i dida an mahapul an patayondan namin nadan numpumbobleh ad Kanaan ta hiya ya abuh di dayawonda ya punhilbiyanda. Mu hay inatda ya niddumdaot hinadan i Kanaan an nundayaw hinadan dios an dayawonda. Ta wa'e ta athidiy inat nadan tinanud Israel on inyabulut Apu Dios an gubaton nadan i Kanaan on inabakda dida. On pinalpaligatda dida on ahi mohpe nuntutuyu nadan tinanud Israel hi aggeda nangun'unudan i Apu Dios. On numpahpahmo'da ta ihwangna didah nadan binuhulda. Ya timbal'en Apu Dios nan pumpahpahmo'anda on pinto'nay oha i dida hi mangipangpangulu i dida an e mangubat hinadan binuhuldan mamalpaligat i dida. Ta ginubatda'e on nangabakda ta hiya nan malinggopda te mihmihwangda.

Mu wa'e bo ta nate nan mangipangpangulu i dida on lininglingda boh Apu Dios on niddumdah nadan i Kanaan an munhilbih nadan dios di udum an tatagu.

Ta athi'athidiy na'na'at i dida. Ta himpulut opat di pinto' Apu Dios hi napalpalog an nangipangpangulu i dida ta inihwangda didah nadan binuhulda. Te ma'id ni' ha patul hi nun'ap'apu hinadan tinanud Israel. Ya gapu ta adida pohdon an un'unudon hi Apu Dios ya way ohaon inatna nan innilana an nadadawoh i hiya. (Judges 17:6)

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nungngohayan nadan tinanud Israel i Apu Dios (Judges 1:1–3:6)
2. Hay nangipangpanguluwan Otniel hinadan tinanud Israel (Judges 3:7-11)
3. Hay nangipangpanguluwan Ehud hinadan tinanud Israel (Judges 3:12-30)
4. Hay nangipangpanguluwan Samgar hinadan tinanud Israel (Judges 3:31)
5. Hay nangipangpanguluwan da Deborah i Barak hinadan tinanud Israel (Judges 4–5)
6. Hay nangipangpanguluwan Gideon hinadan tinanud Israel (Judges 6–8)
7. Hay nangipangpanguluwan Abimelek ya hi Tola ya hi Jair ya hi Jeptah ya hi Ibsan ya hi Elon ya hi Abdon hinadan tinanud Israel (Judges 9–12)
8. Hay nangabakan Samson hinadan i Pilstia (Judges 13–16)
9. Hay nungngohayan di udum i Apu Dios ot dayawonda nadan dios di udum an tatagu (Judges 17–19)
10. Hay nangubatan nadan udum an tinanud Israel hinadan i'ibadan tinanud Benjamin (Judges 20–21)

**Hay Nangubatan Nadan Tinanud Israel
Hinadan Nabati An Tinanud Kanaan**

1 ¹Hidin nateh Joshua ot mahmahan nadan tinanud Israel i Apu Dios hi'on nganne i diday mamangulun e mangubat hinadan tinanud Kanaan.

²Ya inalin Apu Dios di, Nadan tinanud Judah di ume ot umannung an pangabako' dida ta bagiyondah diyen boble.

³Ot ayagan nadan tinanud Judah nadan i'ibadan tinanud Simeon an alyonday, Umali ayu ta boddangan da'mi an mangubat hinadan tinanud Kanaan an nunhituh nan luta an nidat i da'mi ta ahi da'yu pibo boddangan an mamloh nan nidat i da'yu.

Ot mi'yeda nadan tinanud Simeon.

⁴Ta ginubat nadan tinanud Judah ya nadan tinanud Simeon dadiyen tinanud Kanaan ya nadan tinanud Peris ot pangabakon Apu Dios nadan tinanud Judah ya nadan tinanud Simeon. Ta pinateday himpuluy libun (10,000) didah nan bobleh ad Besek. ⁵Ya inakhupandahdi nan patulda an hi Adoni-Besek ot gubatonda ot abakonda nimpe nadan tinanud Kanaan ya nadan tinanud Peris. ⁶Mu binumtik hi Adoni-Besek ot pudugonda ot tiliwonda ot putulonday am'ama"an di ta'lana ya hukina.

⁷Ya alyon diyen patul di, Handi ya napituy (70) patul di pinutul'uy am'ama"an di ta'leda ya hukida ta numbalindah ay kahu an mangan hinan nagah an makan hi hiluk nan lamehaan'u an umat i ha"on teeh ad uwani. Ta imballoh Apu Dios i ha"on dadiyen ina'inat'u.

Ot iyedah Adoni-Besek hi ad Jerusalem ta hidiy natayana.

⁸Ot gubaton bon nadan tinanud Judah nan bobleh ad Jerusalem ot pumpateda nadan numpunhituhdi ot pu'ulandah diyen boble.^a

⁹Ot eda bo gubaton nadan tinanud Kanaan an numpunhituh nadan nun'abillid an boble ya hinan negeb^b ya hinan way pu"un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo. ¹⁰Ot eda bo gubaton nadan tinanud Kanaan an nunhituh ad Hebron an nangadanan ni' hi Kiriati-Arba. Ot patayonda nadan ap'apuda an da Sesay ya hi Ahiman ya hi Talmay. ¹¹Ot inayunda bo an gubaton nadan numpunhitu hi ad Debir an hay ngadana ni' ya ad Kiriati-Seper.

¹²Ya hidiy nangalyan Kaleb di, Nan mangubat ya inabakna nadan numpunhituh ad Kiriati-Seper ya hiyay mangi'ahawah nan imbabale' an hi Aksah.^c

---

^a 1:8 Ginubatdah ad Jerusalem mu aggeda nunhituhdi. ^b 1:9 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna. ^c 1:12 Joshua 15:16-19

¹³Ya indani ya hi Otniel an imbabalen nan hi ibban Kaleb an nihnod i hiya an hi Kenas di nangabak ta hiyay nangiyahawa i Aksah.^d

¹⁴Ya hidin nun'ahawaanda mo ya imbagan Aksah i Otniel ta mumbaga i amada an hi Kaleb hi ipaboltana an luta. Ot umeh Aksah i amana ta hidin nunla'ah hinan nitakkayana^e an dongki ya alyon Kaleb di, On waday ibagam?

¹⁵Ya alyonay, Gapu ta impaboltanmu damdama nan lutan wah nan negeb i ha'on ya daan mo ta idattana' boh puhung ta pangalanmih liting. Ot idat Kaleb i hiya nan numbaktu ya nan nunda"ul an puhung.

Hay Nanaynan Nadan Tinanud Ken Hi ad Jeriko

¹⁶Nadan tinanud Ken an holag din hi aman nan ahawan Moses ya tinaynanda nan boblen awadan di dakol an palma hi ad Jeriko ot mi'yedah nadan tinanud Judah ot eda mi'hituh nadan tatagu hinan negeb an boble hi ad Judah an nihaggon hi ad Arad.

¹⁷Indani ya ni'yeda damdama nadan tinanud Judah hinadan i'ibadan tinanud Simeon ot eda gubaton nadan tinanud Kanaan an numpunhituh ad Sepat. Ta pinatedan namin nadan numpunhituhdi ot dadagondah diyen boble. Ot ngadanandah ad Hormah. ¹⁸Ya inlagatda bon inabak nadan nunhituh ad Gaza ya hi ad Askelon ya hi ad Ekron ya nadan nunlini"odan an boblehdi.

Hay Aggeda Nangabakan Hi An Namin An Tinanud Kanaan

¹⁹Hi Apu Dios di namoddang hinadan tinanud Judah ta pinlohda nadan nun'abillid an boble. Mu adida abalanan an abakon nadan numbobleh nan nundotal te nungkakalesadah gumo'.

²⁰Nan bobleh ad Hebron ya nidat i da Kaleb te hiyah diye tuwaliy inalın Moses. Ot ipa'aaahdi nadan tinanud nan tulun imbabalen Anak. ²¹Mu nada'e pibo an tinanud Benjamin ya aggeda inabalanan an impa'aan nadan numpunhituh ad Jerusalem an tinanud Jebus. Ta hiya nan ni'ibobleda i didahdi.

Hay Nangabakan Nadan Tinanud Joseph Hi Ad Betel

²²Binoddangan bon Apu Dios nadan tinanud Joseph ta ginubatdah ad Betel. ²³An hay inatda ya hinnagday e nunsim hi ad Betel an nungngadan ni' hi ad Lus. ²⁴Ya hidin wadadah nan awon ya dinamudahan lala'in nalpuhdi ot alyondan hiyay, Nganney atonmin hunggop hi bobleyu? Boddangan da'mi'e ya maphod di atonmin he"a.

²⁵Ot ipanguluna dida ot eda pumpate nadan numboblehdi an ammunah diyen lala'i ya nan pamilyana^f an binatang. ²⁶Indani ya immeh diyen lala'i ya

^d 1:13 Joshua 15:17   ^e 1:14 Hay pangalin di udum hinan nitakkayan ya nihakayan.

^f 1:25 Hituwen pamilyana ya niddumdahdi nadan udum an tulangna.

nadan pamilyanah nan lutan di tinanud Hit ot ibangondahdi han boble. Ot ngadanandah ad Lus ta ingganah ad uwani ya hidiyey ngadan diyen boble.

²⁷Nada'e pibo an tinanud Manasseh ya aggeda inabalinan an impa'aan nadan numpunhituh nadan boble hi ad Bet-San ya hi ad Taanak ya hi ad Dor ya hi ad Ibleam ya hi ad Megiddo ya nadan udum an nun'ihaggon hidi. Te adida pa"abak i dadiyen tinanud Kanaan. ²⁸Mu hidin dimmakol nadan tinanud Israel ya numbalinonda dadiyen tinanud Kanaan hi baalda. ²⁹Ya ta'on on nadan holag Epraim ya aggeda inabalinan an impa'aan nadan tinanud Kanaan an numbobleh ad Geser ta nanongnan ni'ibobledahdin dida.

³⁰Ya atbohdi nadan tinanud Sebulun an aggeda impa'aan nadan tinanud Kanaan an numpunhituh ad Kitron ya hi ad Nahalal ta numbalinonda bo didah baalda. ³¹Ya atbohdi nadan tinanud Aser an aggeda inabalinan an impa'aan nadan tinanud Kanaan an numbobleh ad Akko ya hi ad Sidon ya hi ad Ahlab ya hi ad Aksib ya hi ad Helbah ya hi ad Apek ya hi ad Rehob. ³²Ta onda nun'uuddum an nunhitu i dadiyen boble.

³³Ya nadan tinanud Naptali ya atbohdi aggeda impa'aan nadan tinanud Kanaan an numbobleh ad Bet-Semes ya hi ad Bet-Anat te adida abalinan. Mu numbalinonda bo didah baalda.

³⁴Mu nada'e pibon tinanud Dan ya nan nun'abillid an boble di eda nunhituwan te ipagol nadan tinanud Amor an duma"uldah nan nundotal. ³⁵Ta dadiyen tinanud Amor ya nanongnan nunhitudah ad Ayjalon ya hi ad Saalbim ya nan nabillid hi ad Heres. Mu hidin dimmakol nadan tinanud Joseph ya numbalinonda didah baalda. ³⁶Ta hay pogpog nan boblen nadan tinanud Amor ya mihipun hinan matikid an nungngadan hi Akrabbim ta ingganah nan daggah di ad Sela.

Hay Imbagan Nan Anghel Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

2 ¹Indani ya wada nan Anghel Apu Dios an nalpuh ad Gilgal ot umeh ad Bokim. Ot alyonah nadan tinanud Israel di, Inikak da'yu hi ad Egypt ot iyali da'yu ituwe an boble an hiyah tuwe din imbaga' hinadan a'ammodyu. Ya imbaga' bon adi' ibahho nan imbaga' hi ato' i da'yu. ²Ya inabulutyu an adi ayu mi'tulag hinadan tataguhtu. Ta mahapul an pumpa"ihyu nadan inyammanan punggobhanda hi i'nongdah nan dayawonda. Mu tanganu onyu agge inunud din inali' hi atonyu? ³Ot ibaga' tee an adi da'yu mo boddangan i ha'on an mangipa'aan hinadan tataguhtu. Ta mumbalindah binuhulyu ya nadan diosda di mi'alig hi bitu ta agahanyu.

⁴Ya hidin dingngol nadan tinanud Israel hidiyen imbagan nan anghel ya ahikokogada mohpe. ⁵Ta hiya nan nginadanandah diyen boble ta hi ad Bokim an hay ibalinana ya ahikokoga. Ot inayundan mangi'nong i Apu Dios.

Hay A'at Nadan Tataguh Natayan Joshua

⁶Hidin mataguh Joshua ya indatnay e pumboblasyon nadan ibbanan tinanud Israel ta way ohaon imme an e numpunhituh nadan natuddu i dida. ⁷Ya hi Apu Dios di inun'unuddah din amatagun Joshua. Ya ta'on on hidin nate ya innaynayunda damdama ta inggana ot matedan namin nadan ibban Joshua an nanigotigoh nadan dakol an boddang Apu Dios i didan tinanud Israel.

⁸Ya hay tawon Joshua an imbabalen Nun an baal Apu Dios ya hingгахut ta himpulu (110) ot ahi mate. ⁹Ot milubu' hi ad Timnat-Heres an nidat i hiya hinan nun'abillid an boblen nadan tinanud Epraim an huddo' nan billid an nungngadan hi Gaas.

¹⁰Ya lo'tat ya nun'a'atedan namin nadan paddung Joshua. Ya nadan nihnod i didan nun'atanudan ya aggeda innilah Apu Dios ya nan maphod an inatna i didan tinanud Israel. ¹¹Ta nan pumbahuluan an adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di in'innatda an umat hinan eda pundayawan hinadan bulul an hi Baal. ¹²Ta ingnganuydan mundayaw i Apu Dios an dinayaw handin a'ammodka an nangikak i dida hi ad Egypt. Ta nadan nat'onat'on an dayawon di udum an tatagu hinan nun'ihaggon an boble di inun'unudda ta hiya nan impabungotdaha Apu Dios ¹³te ingnganuyda nimpun munhilbi i hiya ot munhilbidah nan bulul an hi Baal ya nadan Astoret.[§]

¹⁴Ta nangimbubbugot hi Apu Dios ot iyabulutnay e mumpangako ta nun'ibtikday gina'uda. Ya atbohadin inyabulutna didah nadan binuhulda hinan nunlini"odan ta adida abalanan an mangubat i dida. ¹⁵Ya an namin boy eda pi'gubatan on impa'abak Apu Dios dida te hidiye tuwaliy imbagana. Ta hiya nan ongal ahan di eda inomnoman. ¹⁶Mu lo'tat damdama ya pinto' bon Apu Dios han mangipangpangulu i dida ta mangihwang i didah nadan e mamlomamloh gina'uda ya anonda. ¹⁷Mu adida damdama bo un'unudon dadiyen mangipangpangulun dida. Te din'ugdah Apu Dios ta nadan dios di udum an bobley dinayawda ta aggeda inun'unud nan tugun Apu Dios an inun'unud handidan a'ammodka.

¹⁸An namin di pinto' Apu Dios hi mangipangpanguluh nadan tinanud Israel on hiyay bimmoddang ta ibaliwna didah nadan binuhulda. Te hi Apu Dios ya waday homo'nah nadan tinanud Israel an palpaligaton di binuhulda. ¹⁹Mu indani damdama ta nate nan mangipangpangulun dida on imbangngaddan mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. Ya inyal'alanay pangatdan pumbabhuluan mu handidan a'ammodka. Te adida pohdon an idinong dadiyen adi ahan maphod an pangiyeda. ²⁰Ta hiya nan namamay bungot Apu Dios i dida ta alyonay, Datuwen tatagu

---

§ 2:13 Hidiyen hi Astoret an dayawonda ya hay mangita'dog i hiya ya nan pusti.

ya imbakhoda nan imbaga' i handidan a'ammoddah unudonda. Ot gapu ta adiya' un'unudon ²¹ya adi' mo pa'aanon nadan udum an tatagu ituwen boble an agge ni'dadag Joshua ot mate. ²²Ta diday usalo' hi pamatna' i didan tinanud Israel ta ma'innila hi'on ha'on di un'unudonda an umat hi nangun'unudan handidan a'ammodda.

²³Ta hiya nan agge inyabulut Apu Dios an pinghanon Joshua an abakon dadiyen binuhulda.

Hay Agge Nangipa'aanan Apu Dios Hinadan I Kanaan

3 ¹Datuwe nadan boblen agge impa'aan Apu Dios nadan tataguhdi ta diday uggan mamalpaligat hinadan tinanud Israel an agge namatnah gubat hi ad Kanaan. ²Inat Apu Dios hituwe ta way aton nadan mun'atanudan an matudduwan an mi'gubat. ³Ot nadan agge nipa'aan ya nadan liman pun'ap'apuwan di i Pilistia ya an namin nadan tinanud Kanaan ya nadan tinanud Sidon ya nadan tinanud Hib an numpunhituh nan nihaggon hinadan billid an nungngadan hi Lebanon an mihipun hinan billid an nungngadan hi Baal-Hermon ta ingganah ad Lebo-Hamat. ⁴Nabati datuwe ta waday uggan mamatnah nadan tinanud Israel ta matigo hi'on un'unudonda nan tugun Apu Dios an indat Moses hinadan a'ammodda.

⁵Ta ni'ibobleda mo nadan tinanud Israel hinadan tinanud Kanaan an tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus. ⁶Ot iyabulutday i'imbabaledan mi'yahawah nadan tataguhdi ot punhilbiyanda nadan diosdahdi.

⁷Ta liningling nadan tinanud Israel hi Apu Dios ot punhilbiyanda nadan bulul an Baal ya nadan pustin mangita'dog i Aserah. Ta nan nagaga'ihoy innaynayundan inat. ⁸Ta nunhiglay bungot Apu Dios ot ipa'abakna didah nan patul hi ad Mesopotamia an hi Kusan Risatam ta hiyay nun'ap'apu i dida hi waluy tawon. ⁹Mu hidin numpahpahmo' nadan tinanud Israel i Apu Dios ya pinto'nah Otniel an imbabalen ibban Kaleb an nihnod i hiya an hi Kenas ta hiyay mangihwang i dida. ¹⁰Ya niddum nan Espiritun Apu Dios i hiya ta numbalin hi ap'apun nadan tinanud Israel. Ta hiyay nangipanguluh nadan e nangubat hinan patul hi ad Mesopotamia ot pangabakon Apu Dios dida. ¹¹Ta nihipun i diye ya limminggop di numboblayan nadan tinanud Israel hi napat (40) di tawon ta ingganaot mateh Otniel.

¹²Mu indani damdama bo ya imbangngad nadan tinanud Israel hinan pumbabhahulanda i Apu Dios. Ta hiya nan inabak nan patul an hi Eglon dida hi ad Moab. ¹³Te inayagan Eglon nadan tinanud Ammon ya tinanud Amalek ta nun'oh'ohhada ot gubatonda nadan tinanud Israel ot pulhondah ad Jeriko an awadan di dakol an palma. ¹⁴Ta hi Eglon di nun'ap'apuh nadan tinanud Israel hi himpulut waluy (18) tawon.

Hay Namto'an Apu Dios I Ehud

¹⁵Indani ya numpahpahmo' bo nadan tinanud Israel i Apu Dios ot pot'ona han na'iggid an hi Ehud an imbabalen Gera an tinanud Benjamin ta bumoddang i dida. Ta inamungda nan buwisda ot ipadonda i Ehud ta ena idat i Eglon an patul nadan tinanud Moab.

¹⁶Mu hi Ehud ya waday impiphodnah hinalung an ohay umpi ta han godway dinukkena ot ihikotnah way winawwan an ulpuna ta nahophopan hi lubungna. ¹⁷Ot umeda ta eda idat nan na'amung an buwis hinan ma'tabban patul nadan tinanud Moab an hi Eglon. ¹⁸Ta hidin nalpah an indatna nan buwis ot makakdah nadan nun'ibbana. ¹⁹Mu hidin nipto'dah nan awadan di dakol an binattun bulul hi ad Gilgal ot mumbangngad hi Ehud hi awadan nan patul. Ot alyonan hiyay, Waday ipa'innila' mu mahapul an duwata ya abuh. Ot ibagan mon nan patul hinadan baalna ta dindinongda ya limmah'undah nan kuwartu. ²⁰Ot e mihaggon hi Ehud hinan patul hinan inumbunanahdih nan nabaktun kuwartu ot alyonay, Waday ibaga' i he"a an nalpun Apu Dios. Ta on hiyah e tuma'dog nan patul ²¹ot guyudon Ehud hinan iggid an ta'lana nan hinalung an inhukbitnah nangappit hi winawwana ot itwiknah putun nan patul. ²²Ta nalimuh nan hinalung ot humawwang hi bonogna. ²³Ot lumah'un hi Ehud ot iyaladduna nan panton nan kuwartun awadan nan patul. ²⁴Ta hidin nalpah an imme mo ot ahida ume nadan baalna ya tinigodan ni'aladdu nan pantona. Ta hay punnomnomda ya wan wadah kahilyat. ²⁵Ta hadhaddondah lumah'unana mu hidin immengledan mamannod on adi mibughul ot aladduwonda mo. Ya hidin imbughulda ya tinigodan nibakilang hinan dotal nan patuldan nate.

²⁶Yaden nidawwi moh Ehud an lina"uhana nan awadan nadan binattun bulul ot bumtik hi ad Seirah. ²⁷Ta on dimmatong hidih nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Ephraim ot pagangohonay tangguyub ta pun'ayagnah nadan ibbanan e mi'gubat. Ta hidin na'amungda nadan tinanud Israel ²⁸ot alyonan diday, Mitnud ayun ha'on ta eta'u gubaton nadan tinanud Moab. Ot hi Apu Dios ya ipa'abakna i dita'u nadan binuhul ta'u an tinanud Moab. Ta nitnuddan hiya ot eda mumbota' hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an dalanon nadan tinanud Moab ta ma'id ha atondan bumtik. ²⁹Ta ginubatda nadan tinanud Moab ot patayonday himpuluy libun (10,000) tindalun di tinanud Moab an mun'abikah ya nun'atulid i diyen algo. Ta ma'id ahan ha ta'on hi oha i ha binumtik. ³⁰Ta nihipun i diyen na'abakan nadan i Moab ya limminggopda mohpe nadan tinanud Israel hi nawaluy (80) tawon.

Hay Nangihwangan Samgar Hinadan Tinanud Israel

³¹Wada bo han hi Samgar an imbabalen Anat an nangihwang hinadan tinanud Israel hinadan i Pilistia. Te pinatenay onom di gahut (600) i dida an hay namatena ya han nahulitan di udduna an pun'abulda hi baka.

Hay E Ni'gubatan Da Deborah I Barak

4 ¹Hidin nateh Ehud ya indinong bon nadan tinanud Israel an mangunud i Apu Dios. ²Ta impa'abak Apu Dios dida i Jabin an patul nadan tinanud Kanaan an niha"ad hi ad Hasor. Hay nabaktun opisyal di tindaluna ya hi Sisera an nunhitu hi ad Haroset-Hagoyim. ³Ya gapu ta waday hiyam di gahut (900) di gumo' an kalesana an e mi'gubat ya nunhiglay inatnan namalpaligat hinadan tinanud Israel hi baintiy (20) tawon. Ta hiya nan numpahpahmo' nadan tinanud Israel i Apu Dios ta boddangana dida.

⁴Ya hay mangipangpangulu i dida i diyen timpu ya nan babain propeta an hi Deborah an ahawan Lapidot. ⁵Ta wada'ey mihahapit on hiyay nangiyayan nadan ibbana an tinanud Israel. Ta ipanuhnahdih nan way pu'un nan ma'alih palman Deborah an nitanom hinan numbattanan di ad Ramah ya hi ad Betel hinan nun'abillid an boblen nadan tinanud Epraim.

⁶Indani ya impa'ayag Deborah hi Barak an imbabalen Abinoam an i Kades an ohan boblen di tinanud Naptali. Ot alyonay, Hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya imbaganan amungom di himpuluy libu (10,000) an tindalun malpuh nan tinanud Naptali ya tinanud Sebulun ya impangulum dida ta ume ayuh nan billid an nungngadan hi Tabor. ⁷Te ha'ulon Apu Dios hi Sisera an nabaktun opisyal nadan tindalun Jabin ta umalidah nadan tindaluna an mungkakalesaday udum hinan way wangwang an ma'alih Kison ta gubaton da'yu. Mu ipa'abak Apu Dios dida i da'yu.

⁸Ya alyon Barak i hiyay, O umeya' hi'on mi'yali'a mu adia'e ya adiya' ume.

⁹Ya alyon Deborah di, Ta'omman ya ni'yaliya' mu gapu ta athinay pohdom hi ma'at ya ipa'abak Apu Dios hi Sisera i han babai ta bokon mo he"ay alyon di tataguh nangabak. Ot mi'ye moh Deborah i Barak hi ad Kedes. ¹⁰Ta hidiy nangamungan Barak hi himpuluy libun (10,000) tindalun tinanud Sebulun ya tinanud Naptali. Ta ta'on on hi Deborah ya ni'ye i dida.

¹¹Ya wada han hi Heber an tinanud Ken an ohah nadan tinanud Hobab an hi aydun Moses. Hituwen hi Heber ya tinaynana nadan ibbanan tinanud Ken ot e muntoldah nan way ongal an kayiw hi ad Saananim an nihaggon hi ad Kedes.

¹²Handin imbagada i Sisera an immeh Barak hinan billid an nungngadan hi Tabor ¹³ot amungonan namin nadan tindaluna ya nan hiyam di gahut (900) an gumo' an kalesan di mi'gubat. Ot makakdahdi hi ad Haroset-Hagoyim ot ipluydah nan wangwang an nungngadan hi Kison.

¹⁴Indani ya tinumkuk hi Deborah i Barak an alyonay, Ume ta'u mo te hi ad uwani ya pangabakon dita'u i Apu Dios ta abakon ta'u da Sisera.

Ot makakda moh nan billid an nungngadan hi Tabor da Barak ya nadan himpuluy libun (10,000) tinaluna ta eda gubaton da Sisera. ¹⁵Ta hidin inhipun da Barak an mi'gubat ya winadan Apu Dios di nunhiglan takut Sisera ya nadan tinaluna. Ta namaaggot idokpah Sisera hinan kalesana ot buntik. ¹⁶Mu numpudug da Barak nadan tinalun Sisera an ta'on on nadan numpunlugan hi kalesan di mi'gubat ta ingganah ad Haroset-Haggoyim ot pumpateda didan namin an ma'id ha nabati.

¹⁷Mu hi Sisera ya binumtik an inipluynah nan nuntoldaan Jael an ahawan Heber. Hituwen hi Heber an tinanud Ken ya maphod di ni'hayyupandah nan patul di tinanud Kanaan an nunhituh ad Hasor an hi Jabin. ¹⁸Ta e nidamuh Jael i Sisera ot alyonan hiyay, Adi'a tumakut ya hinunggop'a apu Sisera hitun natoldaan an nunhituwanmi. Ta hinunggop ot buma'tad ot ulohan Jael. ¹⁹Indani ya alyon Sisera di, Daan ni' ha liting ten na'uwoha'. Ot ipa'inuman Jael hi gatas ot ulohana bo.

²⁰Ya alyon Sisera i hiyay, Umohnong'ah nan way panto ta wa'e ha umalih mangibagah on waday taguhtu ya alyom hi ma'id.

²¹Mu hidin na'allo'an hi Sisera te na'able ot alan Jael han mantilyu ya han nahulitan an kayiw ot ul'ulayyonan ume ot pahokonay uluna ta inggana ot humawwang hinan luta nan pahok ot mate.

²²Indani ya wadah Barak an ena hama'on hi Sisera. Ta lumah'un hi Jael an ena dinamu ot alyonan hiyay, Ma'at tigom nan tagun em hama'on. Ta hidin hinunggop ya tinigonan nateh Sisera an napahok di uluna. ²³Ta i diyen algo ya impa'abak Apu Dios hi Jabin an patul nadan tinanud Kanaan hinadan tinanud Israel.

²⁴Ta timmulid nadan tinanud Israel ta ingganaot patayondah diyen patul di tinanud Kanaan.

Hay Inkgantan Da Deborah

5 ¹I diyen algon nangabakanda ya ingkantan da Deborah i Barak an imbabalen Abinoam hituwen kanta an alyonay, ²Madayaw hi Apu Dios te wa'et nadan ap'apun di tinanud Israel di mangipangulu ya nundadaan nadan tatagu an bumoddang. ³Ot donglonyun papatul ya a'ap'apu. Da'mi ya ikantamiy pundayawmi i Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel. ⁴Ta alyonmi di,

He'a Apu Dios ya hidin tinaynam nadan billid an nungngadan hi Seir hinan boblen nadan tinanud Edom ya immalyog tun luta ya nunhiglay udan.

⁵Ya niwagot nadan billid an umat hi ad Sinai an awadam an Dios an dayawonmin tinanud Israel.

⁶Hidin amatagun Samgar^h an imbabalen Anat ta inggana i Jael ya tumakutday mangi'wah nan kalata ta onda mo iliglig.

^h 5:6 Judges 3:31

- 7 Ya hinan nun'ibata"an an boblen nadan tinanud Israel ya ma"i
 ha numpunhituhti ta inggana ot wadaa' an hi Deborah an
 paddungnay hi inada.
- 8 Te wa'e ta nadan dios di udum an tataguy dayawonda on gubaton di
 binuhulda dida.
 Ya ta'on hi napat di libu (40,000) nadan ibba ta'un tindalun tinanud
 Israel ya ma"i ha ta'on on ohan dida hi natulid an mangita'dog i
 dida.
- 9 Mu ha"on ya ma"amlonga' hinadan ap'apu an tinanud Israel ya nadan
 tatagun namhod an bumoddang an adi mapilitan.
 Madayaw'a Apu Dios!
- 10 Da'yun mumpunlugan hi pulaw an dongki an maphod di ubunana ya
 ta'on on da'yun mangidallan ya igongahanyu
- 11 nadan mungkantah nan way humaguban an ikankantada nan
 nahamad an pangat Apu Dios ya nan amaphod nadan tindalu
 ta'un tinanud Israel.
 Ta nangeda nadan tatagun Apu Dios hinan geyt di boble ot alyonday,
- 12 Bumangon'a Deborah ta ipangulum nan ikanta ta'u an mundayaw i
 Apu Dios.
 Ya he"a'e Barak an imbabalen Abinoam ya pun'iyadawwim nadan
 binaludmuh gubat.
- 13 Ya nadan nabatin tatagun Apu Dios ya na'annalida ot middumdah
 nadan opisyal di tindalu ot mi'yalidan da'min e mi'gubat.
- 14 Ya nadan udum ya nalpudah ad Epraim an numboblaysan ni' nadan
 tinanud Amalek.
 Ot mitnudda nadan tinanud Benjamin.
 Ya nadan tinanud Makir di opisyalda ya ta'on on nadan tinanud
 Sebulun.
- 15 Ya nadan tinanud Issakar ya ni'yeda i da Deborah i Barak.
 Mu nada'e pibon tinanud Ruben ya nunhiglay eda dumuwaduwaan
 hi'on eda mi'gubat onu adida.
- 16 Ot alyonda i diday, Nganney gapunah aggeyu ni'yaliyan an tinanud
 Ruben?
 Undan nahiway ayun mumpapto' hi kalneroyu?
 Onu aggeyu innilay madadawoh hi atonyu.
 Manu'eh aggeda ni'yali nadan tinanud Ruben ya nunhigla nimpey
 dumuwaduwaanda an e mi'gubat.
- 17 Ya nadan tinanud Gilead ya nibatidah nan numboblaysandan
 dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan.
 Ya nada'en tinanud Dan ya immohnongdah nan papolda.
 Ya nada'e bo an tinanud Aser ya nabatidah nan pingngit di baybay
 an numboblaysanda.

- 18 Mu nadan tinanud Sebulun ya inlaputdan e ni'gubat.
Ya atdabohdi nadan tinanud Naptali.
- 19 Ta nungugubat ami hinadan patul di tinanud Kanaan hi ad Tanak
an nihaggon hinan wa'el hi ad Megiddo.
Mu ma'id ha pinlohdan dita'uh pihhu onu gina'u.
- 20 Te nadan paddungnay bittuwon hi ad lagud an tinanud Israel ya
diday nangubat i da Sisera ya nadan tindaluna.
- 21 Ta inyanud nan wangwang an nungngadan hi Kison dida.
Te hidiyen wangwang ya wada tuwalih din nadne.
Ot hiya nan alyo' hi adol'u di, Mahapul an natulida'.
- 22 Nadan ahibubuttikan an kabayun da Sisera ya ma'adngol di
pangeda.
- 23 Indani ya alyon nan Anghel Apu Dios di, Mahmo' nadan tataguh
ad Meros te aggeda ahan bimmoddang an nangubat hinadan
ma'abbikah an binuhul Apu Dios.
- 24 Mu hi Jael an ahawan nan tinanud Ken an hi Heber an nunhituh
allung ya maphod peman nan inatna.
- 25 Te hidin mumbagah Sisera hi liting ya gatas an nittuh maphod an
basuy indatna.
Ot ena palo'on.
- 26 Mu indani ya inul'ullena an e inalay pahok ya mantilyu ot
pahokonay al'alupingping Sisera ot mundapuh nan luta nan
pahok.
- 27 Ta innayunan nateh way hukin Jael.
- 28 Yaden dehdi peman hi inan Sisera an hahaddonah
umanamutana.
Ta uggana idungoh nan tawa on alyonay, Tanganu nin on
madnemadne on ma'id an umanamut?
Tanganu on ma'ma'id ha donglon hi gangoh di kalesana?
- 29 Ya nan nambal nadan na'ala"ing an binabai ya hiyah diye boy wadah
nomnomna an alyonday,
- 30 Wan mahiwdan mangogodwah nadan inamungdan nun'abalol an
odon nadan inabakdan binuhulda.
Ya wan napongda nadan tindaluh binabai onu hindudwada ya
wan dakol di mun'a'aphod an lubung an binagin Sisera ya wan
ma'aphod di ugutnan lubung di idatnan ha'on.
- 31 Ot hana Apu Dios ta an namin nadan mi'buhul i he"a ya mama"idda
an umatda i Sisera.
Mu hana bo ta an namin nadan namhod i he"a ya mabikahda an
umatdah nan manulun algo an ma'binnang.
Ta nawada moy linggop hinan numbobl原因 nadan tinanud Israel hi
napat (40) di tawon.

Hay Namalpaligatan Nadan Tinanud Midian Hinadan Tinanud Israel

6 ¹Indani ya din'ug bon nadan tinanud Israel hi Apu Dios an adida un'unudon. Ta inyabulutna didah nadan tinanud Midian ot paligligatonda didah pituy tawon. ²Ya gapu ta nunhiglay pamalpaligat nadan tinanud Midian i dida ya napilitandan e numpunhituh nadan billid ya lingab ya hinadan udum an nun'ahamad di hawanda. ³Te wa'e attog ta nibo'lay inliya'da on imme nadan tatagun numpunhituh nangappit hi tuluwan di algo an umat hinadan tinanud Midian ya nadan tinanud Amalek ta eda gubaton dida. ⁴An mungkampudah boblen nadan tinanud Israel ya pina"ihda nadan intanomda hi ingganah ad Gaza hidih nan muyyadna on nun'alada nadan kalneroda ya bakada ya dongkida an ma"i'd ha ibatida. ⁵Ya umalida'e bo udot on dakkodakkoldan numpunlugandah kemel an adida mabilang an nun'itakinday toldada ya bakada ta ayda mumbahhong an dudun. Ta damunah umanamutanda ya ayda linu'ihan di boblen nadan tinanud Israel an ma"i'd ha nabatih makan. ⁶Ta namaag ya onda ma'ulat nadan tinanud Israel hi pangat nadan tinanud Midian. Ot mumpahpahmo'da mohpe bo i Apu Dios.

Hay Nangabakan Da Gideon Hinadan Tinanud Midian

⁷Hidin numpahpahmo'dan Apu Dios an gapuh nadan tinanud Midian ⁸ya hinnagna han propeta. Ta imbaganan didan alyonay, Hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Hidin numbalin ayuh himbut hi ad Egypt ya ha'on di nangawit i da'yuhdi. ⁹Ta imbaliw da'yuh nadan i Egypt an namalpaligat i da'yu.

Ot pa'aano' nadan numpunhitu ituwen boble ot idat'un da'yu. ¹⁰Ot ibaga' i da'yun alyo' di, Ha"on nan Dios an dayawonyu. Ot mahapul an adiyu dayawon nadan dios di tinanud Amor an ta'on on ayu mi'boblen dida. Mu ningamut an aggeya' inun'unud i da'yu.

¹¹Ya indani ya imme nan anghel Apu Dios hi ad Oprah ot e umbun hinan way pu'un nan kayiw an ma'alih oak an bagin nan imbabalen Joas an tinanud Abieser. Yaden hi Gideon an imbabalen Joas ya mun'ilik hi wit hinan pungkopalan hi greyp ta adi tigon nadan tinanud Midian nadan ma'ilik. ¹²Indani ya numpatigon hiya nan anghel Apu Dios ot alyonay, He"an ongal di abalinana an mi'gubat ya wadah Apu Dios an bumoddang i he"a.

¹³Mu alyon Gideon di, Onha wadah Apu Dios an bumoddang ot tanganu on ma'ma'at datuwen da'mi? Daan bo nan alyon di a'ammod hi abalinan nan Ap'apu te inihwangna anu didah ad Egypt? Ad uwani ya ingnganuy da'mi ta teen palpaligaton da'mih nadan tinanud Midian.

¹⁴Ya alyon Apu Diosⁱ i hiyay, Agammot ta he"ay honago' an mangibaliw hinadan ibbam an tinanud Israel hinadan tinanud Midian.

ⁱ 6:14 Hituwen hi Apu Dios ya hituwe nan anghel an numpatigo i Gideon an aggena innila an hiyah Apu Dios.

¹⁵Ya alyon Gideon di, Apu Dios, nganney ato' ihya an mangibaliw hinadan ibba' an tinanud Israel an nan nalpuwa' an tinanud Manasseh ya hiyay kakittangan di abalinana ya ha'on bo udot nan udiyan hinan pamilyami.

¹⁶Ya alyon Apu Dios di, Ha'on di pun'ibbam ta pinghanom an patayon nadan tinanud Midian.

¹⁷Ya alyon bon Gideon di, Alyom'eh boddangana' ya ipatigom ha pangimatuna' an immannung an he'a an ni'hapit i ha'on ya he'a hi Apu Dios. ¹⁸Ot adi'a ni' bahan ume ta ingganah mumbangngada' an e mangalah makan hi idawat'un he'a.

Ya alyonay, O ta'omman ya hinnod da'a.

¹⁹Ot ma'anneh Gideon hi balena ot pa'ibagonan paltiyon han hiyah nahikon an gulding ot iha"angna. Ot mangalah himbahket' an alina ot munha"ang boh tinapay an ma'id ha niddum hi yist. Ta on nalutu ot iha"adna nan dotag hinan bahket ot ittuna nan danumnah nan banga. Ot iyenahdih nan way pu"un di kayiw.

²⁰Ya alyon nan anghel Apu Dios di, Iyuhhunmu nan dotag ya nan tinapay hinan batu ya hiniitam hinan danum di dotag. Ot hiyay aton Gideon. ²¹Indani ya inda"om nan anghel Apu Dios di uddun nan hu"udnah nan dotag ya nan tinapay ya nalanggiyab han apuy an nalpuh nan batu ot gobhonah diyen indawatna.

Ya namaaggot mama"i'd nan anghel Apu Dios. ²²Ya na'innilaan mohpen Gideon an anghel Apu Dios^k nan ni'hapitna. Ya nangintatakut te alyona hi'on mate^l ot alyonay, Inoy, ot tee mahan an immannung an nan anghel nan na'abbaktun Dios di ni'hapita'.

²³Mu alyon Apu Dios i hiya di, Adi'a tumakut ot adi'a mate.

²⁴Ot mangapya mohdih Gideon i han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot ngadananah diyeh hi Apu Dios Di Awadan Di Linggop. Ta ingganah ad uwani ya wahdih diyen punggobhan hi mi'nong i Apu Dios hi ad Oprah an boblen nadan tinanud Abieser.

²⁵Ya i diyen nahdom ya alyon Apu Dios i Gideon di, Em alan nan mi'adwa an bulug an bakan amam an pituy tawona. Ya pina'ihmu nan punggobhan amam hi mi'nong i Baal ya pintonmu nan nipaldang an pusti an mangita'dog i Aserah. ²⁶Ya nangapya'a mohpe ituwen nabaktu hi punggobhan hi mi'nong i ha'on an Dios. Ya ini'nongmu ituwe nan bulug an baka ta maghob an mi'nong i ha'on an panungum nan pusti an mangita'dog i Aserah. ²⁷Ot awiton Gideon di himpuluh nadan baalna ta atonda nan ipa'at Apu Dios. Mu hilong di nangatanda te tumakut hinan pamilyana ya nadan tatagu i diyen boble.

---

j 6:19 Nan himbahket an alina ya hay alyonda ya mabalina an umeh baintit duway (22) litro. ^k 6:11-22 Hituwen alyonay anghel Apu Dios ya hi Apu Dios damdama te hi Apu Dios ya hinuddum on mumpatigo an ay anghel. ^l 6:22 Manu'e hi nangintatakut ya alyona on mate te nan manigo i Apu Dios ya mate. Hay Nakakan 33:20

²⁸Ta hidin nabiggat an bimmangonda nadan tatagu ya alyonday, Inoy an napa'ih nan punggobhan hi mi'nong i Baal ya ma'id bo nan nihaggon i diye an pusti an mangita'dog i Aserah. Ya tinigodan nahukkatan i han punggobhan hi mi'nong ya ni'nong hidi han niyappit hi maghob an hidiye nan mi'adwan bulug an baka. ²⁹Ya mumbabaggaandan alyonday, Nganney nangat ituwe? Ya indani ya na'innilaandan hi Gideon an imbabalen Joas di nangat.

³⁰Ot muntukukda i Joas an alyonday, Ipalah'unmuh imbabalem. Te mahapul an mate te dinadagna nan punggobhan hi mi'nong i Baal ya pintona nan pusti an mangita'dog i Aserah.

³¹Mu tinumkuk hi Joas an alyonay, Ngalngalam di pangihakityun Baal. Hi'on immannung an dios hi Baal ot ukod i hiyan mangiyawit hi adolna. Ot nan tagun mangita'dog i hiya ya mipapateh bigat hinan mawi"it. ³²Ta nihipun i diye ya nginadanandah Gideon ta hi Jerub-baal an hay ibalinana ya ukod hi Baal an mangiyawit hi adolna te hiyay nama"ih hinan punggobhan hi mi'nong i Baal.

³³Indani ya an namin nadan tinanud Midian ya tinanud Amalek ya nadan udum an numpunhituh nangappit hi tuluwan di algo ya nun'u'uddumda ot agwatonda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot eda mungkampuh nan nundotal hi ad Jesreel. ³⁴Ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalinan Gideon ot ipagangohna nan tangguyub ta hidiyey nangayagnah nadan linala'in holag Abieser. Ot ma'amungda ta hiyay inunudda. ³⁵Ya hinnagna boy e nangayag hinadan tinanud Manasseh ya nadan tinanud Aser ya nadan tinanud Sebulun ya nadan tinanud Naptali ta nahayupdan namin ³⁶Ot mundasal hi Gideon an alyonay, Apu Dios, hi'on immannung an ihwang da'min tinanud Israel ta miyunnudan hinan imbagam ya mangipatigo'a i ha panginnilaa'. ³⁷Ot iha'mo' tee tun nadutdutan an up'up di kalneroh tun lutan nihaggon hinan pun'ilikan ta on e mawi"it ya ammunah tuwen nadutdutan an up'up hi nahnong mu agge nahnong nan luta ya hiyay panginnilaa' an ha'on di pohdom an mangibaliw hinadan ibba' an tinanud Israel. ³⁸Indani ya hidiye peman di na'at te hidin bimmangon hi Gideon hidin nawi"it ot ena poghan nan nadutdutan an up'up ya napnu han malukung an duyu hinan liting an napgoh. ³⁹Ot mundasal boh Gideon i Apu Dios an alyonay, Apu Dios, anusana' bahan ta wada bo han ibaga'. Iyabulutmu ni' an hituwen up'up an nadutdutan ya mamaganan mu nan lutan iha'mawana ya mahnong. ⁴⁰Ya hidiyen nahdom ya hiyay inat bon Apu Dios te i diyen nawi"it ya namaganan nan nadutdutan an up'up ya nan lutay nahnong hi dulnu.

Hay Nangabakan Da Gideon Hinadan Tinanud Midian

7 ¹Ta on mun'awi"it ot ume da Gideon ya nadan ibbanan linala'i ot eda mungkampuh nan way obob hi ad Harod. Yaden nadan tinanud

Midian ya nungkampudah nangappit hi huddo'nah nan nundotal an nihaggon hinan nabillid an nungngadan hi Moreh. ²Indani ya alyon Apu Dios i Gideon di, Nunhigla bo ayay dinakol nadan ibbam an e mangubat hinadan tinanud Midian. Onha iyabulut'u an ume ayun namin ot nangabak ayu'e ya ilattuwagyuy an alyonyuy gapuh abalinanyu. ³Ta hiya nan ibagam i dida ta na'e an gumayonggong hi takutna ya immanamut.

Ya hidin imbaganah diye ya immanamutday baintit duway libu (22,000). Ta hay nabati ya himpuluy libu (10,000).

⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Dakol damdama nadan nabati. I'uyugmu mo didan namin ta eda uminum hinan obob ta ukoda' an mamilih nadan mi'yali i he" a ya nadan umanamut.

⁵Ta immedah nan obob ot alyon Apu Dios di, Tigom di atondan uminum ta mihiwweda nadan akuponda nan liting an uminum hinadan iyeday to'odah nan liting an uminum. ⁶Indani ya ammunada han tuluy gahut (300) an nun'akup hinan liting an imminum. Te na'en udum ya nundu"unda an imminum. ⁷Ot alyon Apu Dios i Gideon di, Umdah datuwen tuluy gahut (300) an linala'in pun'ibbam ta ipa'abak'un da'yu nadan tinanud Midian. Ot pa'anamutom mo nadan udum.

⁸Ta impa'anamutna nadan udum mu impibatina nadan binalundan makan ya nadan tangguyub. Ta ammunada nan tuluy gahut (300) an nabati.

Nan nungkampuwan da Gideon ya nabaktu ta mabalin an uhdunganda nan kampun nadan tinanud Midian hinan nundotal hi da"ulna. ⁹Ta i diyen hilong ya alyon Apu Dios i Gideon di, Bumangon'a ta eyu gubaton nadan tinanud Midian te ipa'abak'u dida i da'yu. ¹⁰Mu on e damdama takutam dida ya inawitmu nan baalmun hi Purah ta ume ayuh nan nungkampuwanda ¹¹ta donglonyuy al'alyon dadiyen tinanud Midian ot tumulid'a an mangubat i dida. Ot dayyuwondah nan baalna an hi Purah ot umedah nan da'ging di kampun nadan tinanud Midian an awadan di mungguwalya. ¹²Ya nadan nungkampuhdin tinanud Midian ya tinanud Amalek ya nadan udum an nalpuh nangappit hi tuluwan di algo ya nunnaud an dakkodakkolda. Ta namaag ya ayda dudun an nungkohop ot mihophopdah nan damunan nundotal. Ya nada'e bon kemelda ya adi mabilang an umatdah nan panag hinan pingngit di baybay. ¹³Ya hidin dimmatongda ya dingngol Gideon an uhuhon di ohan tindaluh nan ibbana nan ininopna an alyonay, Inoy han ininop'u an wada anu han naballabag an tinapay an natu"ug ot miknah tun nungkampuwan ta'u ot mun'atukkad nadan tolda hinan luta ot mapa"ihda.

¹⁴Ya alyon nan adwanay, Ma" id ha udum hi ni'aligan naen ininopmu hi'on bokon nan ispadan Gideon an imbabalen Joas an tinanud Israel. Te boddangan Apu Dios ta abakon dita'un namin an nungkampuhtu.

¹⁵Ta hidin dingngol Gideon hidiyen ininop nan ohan tagu ya nan ibalinana ya munhana i Apu Dios. Ot ibangngaddah nan

nungkampuwanda ot tumkuk an alyonay, Bumangon ayu ta mundadaan ta'u an e mi'gubat te ipa'abak Apu Dios i dita'u nadan dakkodakkol an binuhul ta'u. ¹⁶Ot puntuluwona dadiyen tuluy gahut (300) an linala'i ot ipiyappongna i diday tangguyub ya pito' an banga an naha"adan hi hilaw. ¹⁷Ot alyonan diday, Tigonyu nan ato' hi dumatnga' hi da'ging nan kampun nan binuhul ya hiyay inatyu. ¹⁸Ot dingngolyu'e an impagangohmi hinadan nun'ibba' nadan tangguyub ya da'yun udum an wadah nan nunlini"odan nan kampu ya pagangohonyu pibo nadan tangguyubyu. Ya tinumkuk ayun namin an alyonyuy, Ita'dogmih Apu Dios ya hi Gideon.

¹⁹Ot inayundan makak ta hidin hiyah tongan di labi ya dimmatong da Gideon ya nan hinggahut (100) an ibbanah nan da'ging di kampu yaden hiyah nahukkatan nadan mungguwalya. Ot pundidihhanondan pagangohon di tangguyubda ot inayundan ipuhit nadan inyappongdan pito' an banga an nunhandidah nan dilag. ²⁰Ta athidiy inatdan namin an tuluy grupu an impagangohda nadan tangguyubda ot ipuhitda nan inyappongdan pito' an banga ta inodnan di iniggidda nan mundalang an dilag yaden inodnan di winawwanday tangguyub. Ot pundidihhanondan itkuk an alyonday, Hituwey ispadan Apu Dios ya hi Gideon. ²¹Ya dadiyen numpumpustuh nunlini"odan nan kampun di tinanud Midian ya mangmangmangonda dida an ahitutukukda on logmonday butik. ²²Te hidin impagangoh nadan tuluy gahut (300) an tindalun Gideon nan tangguyubda ya numpapattayon Apu Dios didah nan kampuda. Mu binumtikday udum hi ingganah ad Bet-Sittah an nihaggon hi ad Sererah ya nan pogpog di ad Abel-Meholah an haggon di ad Tabbat.

²³Ot ipa'ayag Gideon nadan ibbadan tinanud Israel an wadah ad Naptali ya hi ad Aser ya nadan tinanud Manasseh ta eda pudugon nadan tinanud Midian an binumtik. ²⁴Ot honagon Gideon di e mangibagah nadan numpunhituh nadan nun'abillid an boblen nadan tinanud Epraim ta eda olhaton nadan binumtik an tinanud Midian hinan da'ging nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ingganah nan wa"el hi ad Bet-Barah. Ta an namin nadan linala'in tinanud Epraim ya eda inolhat dida. ²⁵Ot tiliwonda nan duwan ap'apun di tinanud Midian an da Oreb i Seeb. Ot patayondah Oreb hinan way batu ot ngadanandah batun Oreb. Ya hi Seeb e ya pinatedah nan way pungkopalan hi greyp ot ngadanandah pungkopalan Seeb hi greyp. Ot putulunday ulun da Oreb i Seeb ot inayundan pudugon nadan tinanud Midian ot ahida iye nadan ulu i Gideon hinan daggah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

Hay Nunliliyan Nadan Tinanud Epraim I Gideon

8 ¹Nadan tinanud Epraim ya munlilida i Gideon an alyonday, Tanganu on athinay inatmu an agge da'mi inayagan hidin hopapnah eyu nangubatan hinadan tinanud Midian? Ta nunhiglan mahkit di nomnomdan Gideon.

²Mu alyon Gideon i diday, Manu te ma"i'd ayuh din nihipun tun gubat mu nan inatyun tinanud Epraim hi ad uwani ya ong'ongngal di balolna mu nan inatmin tinanud Abieser. ³Te inyabulut Apu Dios ta da'yuy namateh nadan ap'apun di tinanud Midian an da Oreb i Seeb. Ha'on ya ma"i'd ha inat'u hi umat hinan inatyu. Ta hidin dingngoldah diye ya na'aan mohpey bungotdan hiya.

Hay Namudupudugan Da Gideon I Da Sebah I Salmunna

⁴Hidin inagwat da Gideon ya nan tuluy gahut (300) an tindaluna nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya ta'on on na"ableda mu aggeda damdama indinong an namdug hinadan i Midian an binumtik. ⁵Ta hidin nipogpogdah ad Sukkot ot alyon Gideon i didahdiy, Idattanyu'e bahan hi tinapay tudan tatagu' te teen na"ableda ya na'agganganda. Ya teen pudugonmi nadan binumtik an duwan patul di tinanud Midian an da Sebah i Salmunna.

⁶Mu alyon nadan ap'apuh ad Sukkot di, Undan tiniliwyu da Sebah i Salmunna ta e da'yu panganon?

⁷Ot tobalon Gideon ot alyonay, Ta'omman ya hinnodyu ta nalpah'e an impatiliw Apu Dios da Sebah i Salmunna i da'mi ya imbangngadmihtu ta punhoplat da'yuh nan napagatan an ma'alalah nan agge naboblayan ta wan mun'alu'ihan di atog di adolyu.

⁸Ot ipluy mon da Gideon hi ad Peniel ot eda bo mumbagahdih anonda. Mu hay nambalda ya umat damdamah nan imbagan nadan i Sukkot. ⁹Ot alyon mon Gideon i diday, Ibag'a' i da'yu an mumbangngad amihtu hi'on nalpah an nangabak ami ta pa"ihonmi nan natagen balen pungguwalyaanyu.

¹⁰Ya i diye ya wada da Sebah i Salmunna hi ad Karkor an didah nadan tindaluda an umeh himpulut limay libu (15,000) an nabatih nadan nalpuh nangappit hi tuluwan di algo. Te nateday hinggahut ta baintiy libu (120,000).

¹¹Ta inunud da Gideon dida an ini'wadah nan awon nadan ma"i'd ha nadutu' hi nunhituwandan tatagu an nangappit hi tuluwan di algo hi'on wadatah ad Nobah ya ad Jogbehah. Ta mundindinnolda ot gubaton da Gideon dida. ¹²Ya binumtik nan duwan patul di tinanud Midian an da Seba i Salmunna. Mu nipdug da Gideon ot tiliwonda dida ya namamay takut nadan tindaluda. ¹³Ta hidin nalpah an ginubatda dida ot umanamut da Gideon an indalandah ad Heres ¹⁴ya dinamuda han mangilog an lala'i an nalpuh ad Sukkot. Ot tiliwonda ot ipitudo' Gideon i hiya nan ngangadan nan napitit pitu (77) an a'ap'apuh ad Sukkot. ¹⁵Ot madappuhdah ad Sukkot ot alyon Gideon hinadan tataguhdiy, Nganne mohpey alyonyuh awahtun da Seba i Salmunna yaden hidin mumbaga amih makan i da'yu ya agge da'mi indattan te alyonyuy undan tiniliwyu da Seba i Salmunna ta e da'yu panganon an nun'a'agangan?

¹⁶Ot awitona nadan mangipangpanguluh nadan tataguh ad Sukkot ot punhuplitna didah nan nun'apagatan an inaladah nan agge naboblayan ta atugunanda. ¹⁷Ot umeda boh ad Penuel ot palu'ahonda nan natagen balen pungguwalyaanda ot pumpteda nadan linala'i i diyen boble.

¹⁸Indani ya mahmahan Gideon i da Sebah i Salmunna hi'on nganne dadiyen linala'i an pinatedah ad Tabor.

Ya alyonday, Paddungmun ay imbabalen di patul.

¹⁹Ya alyon Gideon di, Dadiye nadan i'iba' an ohay hi inami. Onha aggeyu pinate dida ot wan adi da'yu bo patayon. ²⁰Ot alyonah nan pangpangullun imbabalenan hi Jeter di patayona dida. Mu uggan mano'ol te unga an tumakut. ²¹Ya alyon da Seba i Salmunna i Gideon di, He"a ot tuwalin makilog di mamaten da'mi. Ot patayon mon Gideon dida ot aanona nadan nun'abalol an nibanggol hinadan kemelda.

Nan Inyamman Gideon An Ephod

²²Hidin nalpah di gubat ya alyon nadan tinanud Israel i Gideon di, He"ay mun'ap'apu i da'mi. Ta wa'e ta nate'a ya nan imbabalem di nihukkat ya ahi bo nan apapum. Te imbaliw da'mi hinadan tinanud Midian.

²³Ya alyon Gideon i diday, Bokon ha'on ya bokon nan imbabale' di mun'ap'apu i da'yu te hi Apu Dios. ²⁴Mu hay pinhod'uh atonyu ya an namin ayu ya iyaliyu doha hinadan hingat an inalayuh nadan binuhul ta'u.

Hay nangalanda i dadiyen hingat ya nadan binuhuldand tinanud Midian an tinanud Ismael te imminghadan munhingat hi balitu'. ²⁵Ya alyonday, Ma"amlong amin mangidat i naen alyom. Ot iyabo'da han luput ta pang'amungandah nadan hingat an inaladah nan eda ni'gubatan. ²⁶Ya hay damot nan na'amung ya baintiy (20) kilu. Mu agge niddum nadan udum an umat hi banggol ya nadan mun'aphod an lubung di papatul di tinanud Midian ya nadan banggol di kemelda.

²⁷Ot mangapyah Gideon i han ephod^m an inusalna nan na'amung an balitu'. Ot iha"adnah diyen ephod hi ad Oprah an numboblayanana. Ta an namin nadan tinanud Israel ya dinaydayawdah diyen ephod ta ay mo hidiyey nahablutan da Gideon an hina'amma.

Hay Natayan Gideon

²⁸Nhipun hi na'abakan nadan tinanud Midian ya limminggop nadan tinanud Israel hi napat (40) di tawon an amatagun Gideon. ²⁹Ta immanamut hi Gideon an imbabalen Joas hi bobleda ot hidiy umohngongana. ³⁰Ya dakol di ahawana ta napituday (70) linala'ih

---

^m 8:27 Nan ephod ya hidiyen nan usalon di padi an niha'adan nan Urim ya Tummim an bunutonda ta panginnilaandah nan pambal Apu Dios hinan mahmahanda.

imbabalena. ³¹Ya ta'on on nan imbilangnah ahawana an wadah ad Sekem ya wadah imbabalena i hiya an nginadanana Abimelek.

³²Ta na'amammah Gideon an hi na' Joas ot ahi mate. Ot milubu' hi ad Oprah an bobledan tinanud Abieser.

³³Agge nabayag hi natayan Gideon ya din'ug bon nadan tinanud Israel hi Apu Dios ta nadan bulul an Baal di dinaydayawda. Ya numbalinonda nan bulul an hi Baal-Berit hi diosda. ³⁴Ta lininglingdah Apu Dios an nangibaliw i didah nadan binuhulda. ³⁵Ya aggeda bo impatigoy punhanaandah nan pamilyan Gideon an gapuh nan dakol an maphod an inatnan dida.

Hay Inat Abimelek An Numpatul Hi Ad Sekem

9 ¹Hi Abimelek an imbabalen Gideon an hi Jerub-Baal di ohah ngadana ya immeh ad Sekem an boblen inana ot alyonah nadan i'iban inana di, ²Eyu mahmahan hinadan ibbayun tataguhtun ad Sekem hi'on pinhoddan hay mun'ap'apun da'yu ya nadan napitun (70) imbabalen Gideon onu ohan tagu ya ammunay mun'ap'apu i da'yu? Nomnomonyun ha'on ya nitulanga' i da'yu.

³Ta immeda nadan i'iban inana ot hiyay eda ibagabaga hi ad Sekem. Ya pinhoddan hi Abimelek di un'unudondan gapu ta tulangda. ⁴Ot idattandah Abimelek hi napituy (70) silber an pihhu an inaladah nan pundayawanda i Baal-Berit. Ot hidiyey ipabo'lanah nadan mumpunggohe an pinto'nan pun'ibbana ta atonda nan kumpulnan ipa'atnan dida. ⁵Ot uyugona dida ot umedah balen da amanah ad Oprah. Ot patayonda nan napitun (70) i'ibanan linala'ih way uhhun nan ongal an batu. Mu nan udidiyandan hi Jotam ya nipa'e ot bumtik.

⁶Indani ya na'amungdan namin nadan i Sekem ya i Bet-Millo hinan way ongal an kayiw an oak an nipaldang hinan impata'dogdan tu"ud hidih ad Sekem. Ot pumbalinondah Abimelek hi patul.

Hay Hinapit Jotam

⁷Hidin dingngol Jotam hidiyen na'at ot umeh uhhun nan nabillid an nungngadan hi Gerisim ot itkuknan alyonay, Da'yun i Sekem, pinhodyu'en donglon da'yun Apu Dios ya donglonyuh tuwen ibaga' i da'yu an nipa"elan han kayiw. ⁸Han hin'algo ya ninomnom nadan kayiw an pilion ha mumpatul i dida. Ot alyondah nan kayiw an olibo di, He"ay mumbalin hi patulmi. ⁹Mu nan kayiw an olibo ya alyonay, Adi mabalin te ha'on'e di mun'ap'apun da'yu ya mahapul an idinong'un mangdat hi lana an mangipa'amlong hi tatagu ya nadan diosda.

¹⁰Ot alyondah nan bungbunga"an an fig di, He"a pibo aya di mumpatul i da'mi. ¹¹Mu alyon bon nan fig di, Adi mabalin te gahin moh on'u idinong an bumungah mun'aphod an bunga.

¹²Ot alyonda moh nan greyp di, He"a mo aya di mumpatul i da'mi.
¹³Mu alyonan diday, Ha'on di alpuwan nadan miyammah ma'inum an umipa'amlong hi tatagu ya nadan diosda. Ot adi mabalin an ha'on di mun'ap'apu i da'yu.

¹⁴Ta hay na'udi ya alyon nadan kayiw hinan napagatan an kaykayyiw di, He"a mo ayay mumpatul i da'mi.

¹⁵Ya alyon nan napagatan an kaykayyiw di, Pohdonyu'en ha'on di mumpatul i da'yu ya ma'ayu ta munhidum ayu i ha'on. Mu adiyu'e pohdon ya ipabudduh'uy apuy hinan hapang'un napagatan ta gobhona nadan sedar an kayiw hinadan billid an nungngadan hi Lebanon.

¹⁶Ot nomnomonyuh on nipto' nan inatyuh nan pamilyan aman hi Jerub-Baal ta numbalinonyuh Abimelek hi patulyu. On hinaey pangipatigoyuh punhanaanyun ama hinan inatnan nangibaliw i da'yu?
¹⁷Hiya ya inatnan namin di abalinana an ni'gubat ta wan na'abak nadan binuhul ta'u an tinanud Midian. ¹⁸Mu ad uwani ya ngalngalam ahan di nangatyuh nadan napitun (70) linala'in imbabalenan i'iba' an namaag ya pinateyu didan namin hi uhun nan ongal an batu. Ot hi Abimelek an imbabalen amah nan baalna di numbalinonyuh patulyun i Sekem an gapu ta nitulang i da'yu. ¹⁹Onha nipto' hinaen inatyu i Jerub-Baal ya nan pamilyana ot hanat ma'amlong hi Abimelek i da'yu ya atbohdiin ma'amlong ayu i hiya. ²⁰Mu adie tuwali maphod hinaen inatyu ya hanaot ta bumudduy apuy i Abimelek ya ginhob da'yun i Sekem ya i Bet-Millo ya atbohdiin bumudduy apuyyu ta gobhonah Abimelek. ²¹Ta on inalin Jotam datuwe ot bumtik hi ad Beer ot hidiy iha"adana te tumakut i ibbanan hi Abimelek.

Hay Nundusaan Apu Dios I Abimelek

²²Hidin nun'ap'apuh Abimelek hi ad Israel hi tuluy tawon ²³ya inyabulut Apu Dios an munhihiwwawanda nadan tataguh ad Sekem ya hi Abimelek. Ya lo'tat ya ipatigon nadan i Sekem di ngohedan Abimelek.
²⁴Ya manu'eh athidiy ma'ma'at ya ta miballoh i Abimelek ya nadan i Sekem nan namatayandah nadan napitun (70) imbabalen Gideon. ²⁵Ta nadan i Sekem ya ngohayonda nimpeh Abimelek ot eda mumbota' hinadan nabillid ta kumpulnan mala"uh on pinlohday gina'uda. Mu waday nangipa'innila i Abimelek hinan ma'ma'at.

²⁶Indani ya wada han hi Gaal an imbabalen Ebed an immaldandah nadan i'ibanah ad Sekem ta eda ni'iboblehdi. Ya lo'tat ya nawaday dinol nadan tataguhdi i hiya. ²⁷Ta hidin nalpah di ahi apit hi greyp ot kopalonda ot ma'amungdah nan templon nan diosda an mun'am'amlongdah nalpahan di apit. Ot mangandahdi ot manginumda. Ya hidin mangmanginumda ya pun'ibagaday pamihulda i Abimelek.
²⁸Alyon Gaal an imbabalen Ebed di, Undan nganney niyatan ta'u an i

Sekem i Abimelek ta eta'u munhilbi i hiya? Ot te bahan an imbabalen Gideon ya hi Sebul di mihnod i hiya hinan sa'adna. Unhaot hay punhilbiyan ta'u ya nadan i Hamor an nangibangon hitun boble ta'u hi ad Sekem ta bokon hi Abimelek. ²⁹Onha ha'on di unudonyu ot aano' hi Abimelek ta alyo' i hiyay, Ayagam an namin nadan tindalum ya immali ayu ta papatte ta'u.

³⁰Mu on dingngol Sebul an gobelnador i diyen boble nan inalin Gaal an hi na' Ebed ya nangimbubungot. ³¹Ta hinnagnay e nangiba'ag i Abimelek an alyonay, Umman immalihtuh ad Sekem han hi Gaal an imbabalen Ebed ya nadan i'ibana ta eda ihanaphapitan tudan tataguhtu ta ngohayon da'a.

³²Ot alyon bon Sebul di, Ibagayun Abimelek ta umalidah nan mahdom hinadan tindaluna ta mumbota'dah nan way natanoman. ³³Ta hinan mawi"it ya ahida mabanudduh nan naboblayan ta eda gubaton da Gaal ya nadan tataguna.

³⁴Ta da Abimelek ya nadan tataguna ya nakakda i diyen nahdom an nun'opatonan nadan tindaluna ot eda mun'ipa"ehdih nan way nunlini"odan hi ad Sekem. ³⁵Hidin nawi"it ya limmah'un hi Gaal ot umeh nan way geyt di boble an ungganda punhahapitan. Ya bimmudduh da Abimelek ya nadan tindalunah nan nipa"ayanda. ³⁶Ta hidin minangmang Gaal dida ya inalinan Sebul di, Mangmangom'ey tatagun mundayyun nalpudah nan nabillid.

Ya alyon Sebul di, Umman nin nee numbalinom hi tatagu nan a'on nadan nabillid.

³⁷Mu alyon damdaman Gaal di, Mangmangom'e an umman immannung an tatagu nadan manayyuh nan nabillid. Ya nat'onda bo nadan nangi'wah nan kalatan ipluynah nan way kayiw an awadan di mumbaki.

³⁸Ya alyon Sebul di, Daan bo nan hapitom? Ot ten he"a piboy nangalih, Undan nganney niyatan ta'u i Abimelek ta hiyay mun'ap'apu i dita'u? Undan bokon datuwe nan pinihulmu? Eka mohpe ta em gubaton dida.

³⁹Ot ipangulun mon Gaal nadan i Sekem ot gubatonda da Abimelek. ⁴⁰Ot pumpudug da Abimelek dida ta ingganah nan geyt hi ad Sekem ya dakol di nun'ahuhugatan i dida. ⁴¹Ta immohnong hi Abimelek hi ad Arumah ot ipakak Sebul da Gaal an didan namin hinadan tulangnah ad Sekem.

⁴²I diyen nabiggat ya immeda nadan i Sekem an eda muntamuh nadan puntanomanda. Mu hidin na'innilaan Abimelek ⁴³ot awitona nadan tindaluna an nuntuluwona dida ta mumbota'dah nan way natanoman. Ta hidin tinigodan tuwe nadan i Sekem ot mabanudduhda. ⁴⁴Ot mi'bagan ume da Abimelek ya nadan ni'uyug i hiya ot eda mihawan hinan geyt ta ma"id ha aton nadan i Sekem an mumbangngad hinan boble. Ya nada'en duwan grupun di tindalun Abimelek ya ginubatda nadan tatagun niluh an immeh nan puntanomanda ot patayonda dida. ⁴⁵Ta inyal'algon da Abimelek an ni'gubat ta inggana ot

patayonda nadan tatagu i diyen boble. Ot pumpa"ihda nadan balehdi ot wahitandah ahin hidiyen boble."ⁿ

⁴⁶Ya hidin dingngol nadan numpunhituh nan natagen pungguwalyaan hi ad Sekem nan gubat ot eda mipa"eh nan na'aladan hi binattu an templon pundayawanda i Baal-Berit. ⁴⁷Mu on dingngol bon Abimelek an wadaday tataguh nan templo ⁴⁸ot uyugona nadan tindaluna ta umedah nan billid an nungngadan hi Salmon. Ot pumputulnah nan wahe nadan hapang di kayiw ot uyunona ot pahonona. Ot alyonah nadan ibbana di, Awigingonyu ta atonyu nan inat'u. ⁴⁹Ta way oha moh nadan tindalu on nangdon hi hin'uyun an hapang di kayiw ot eda ipiggil hinan dingding di templo ot pu'ulanda. Ta natedan namin nan umeh hinlibun (1,000) tatagun linala'i ya binabain e nipa"ehdi.

⁵⁰Ot ume da Abimelek boh ad Tebes ot gubatondah diyen boble. ⁵¹Mu wahdi han nahamad ya natagen binattun bale an e nipa'ayan nadan tatagu. Ta dinakiganda nan panto ot umedah nan nundotal an atop diyen natagen bale.

⁵²Mu immedahdi da Abimelek ta hidin eda pu'ulan ⁵³ya inggah han babai han batun punggilingda ot miknah ulun Abimelek ta naphi' di uluna. ⁵⁴Ot alyonah nan mangmangdon hi hapiyonay, Pa'ibagom an huknuton di ispadam ta unguhona'. Ta adida alyon di han babai di namate i ha'on. Ot unguhon mon diyen nangdon hi hapiyona. ⁵⁵Ta hidin na'innilaan nadan tindalunan nateh Abimelek ot mabukalda an way ohaon immanamut hi nunhituwana.

⁵⁶Ta hi Apu Dios di nangiballoh nan nunhigla ahan an inat Abimelek an impapatena nadan napitun (70) i'ibana an imbabalen amana. ⁵⁷Ya atbohadin imballoh Apu Dios hinadan i Sekem nan adi ahan maphod an inatda. Ta nipa'annung nan idut Jotam an imbabalen Gideon i dida.

Hay Numpapto'an Tola Hinadan Tinanud Israel

10 ¹Hidin nateh Abimelek ya hay nihukkat hi mumpapto' hinadan tinanud Israel ya hi Tola an imbabalen Puah. Hi Puah ya imbabalen Dodo an nalpuh nan tinanud Issakar. Ya hay nunhituwan Tola ya hi ad Samir hidih nan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim. ²Ta hiyay numpapto' hinadan tinanud Israel hi baintit tuluy (23) tawon ot ahi mate ot ilubu'dah ad Samir.

Hay Numpapto'an Jair Hinadan Tinanud Israel

³Ot mihukkat hi Jair an i Gilead ta hiyay numpapto' hinadan tinanud Israel hi baintit duway (22) tawon. ⁴Ya nadan tulumpulu (30) an

---

ⁿ 9:45 Nan winahitandah ahin ya hay ipa'innilana ya ma"id mo ha hilbin diyen boble te ma"id ha tummol hidi.

imbabalena an linala'i ya napongdah bobleh pumpapto'anda. Ya way ohaon waday dongkih ilugananda. Ya ingganah ad uwani ya nangadanan dadiyen tulumpulu (30) an boble hi ad Gilead hi Boblen Di Tinanud Jair. ⁵Ta hidin nateh Jair ot ilubu'dah ad Kamon.

Hay Nan'ugan Bon Nadan Tinanud Israel I Apu Dios

⁶Agge nadne ya imbanggad bon nadan tinanud Israel hinan pangatdan pumbahulan i Apu Dios an umat hinan pundayawandah nadan bulul an da Baal ya da Astoret ya nadan nat'onat'on an dios di i Syria ya i Sidon ya nadan tinanud Moab ya nadan tinanud Ammon ya nadan i Pilistia.

⁷Ta gapuh bungot Apu Dios hinadan tinanud Israel ya impa'abakna didah nadan i Pilistia ya nadan tinanud Ammon. ⁸Ta himpulut waluy (18) tawon di namalpaligatandah nadan tinanud Israel an nunhituh ad Gilead an boblen di tinanud Amor. Hituwen boble ya wadah nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

⁹Ya inagwat bon nadan tinanud Ammon nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot eda gubaton nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin ya tinanud Ephraim ot palpaligatonda didan namin an tinanud Israel. ¹⁰Ot mumpahpahmo'da mohpe bon Apu Dios an alyonday, Apu Dios, abulutonmin numbahul ami tayya i he'a te din'ug da'an nahamad an Dios ta nadan Baal di dinayawmi.

¹¹Ya alyon Apu Dios i diday, Undan agge da'yu imbalih hinadan i Egypt ya i Pilistia ya nadan tinanud Amor ya tinanud Ammon ¹²ya nadan tinanud Amalek ya nadan i Sidon ya i Maon an namalpaligat i da'yuh din numpahpahmo' ayu i ha'on? ¹³Mu hiya damdama an din'uga' ot munhilbi ayuh nadan dios di udum an tatagu. Ta hiya nan adi da'yu mo ibaliw i ha'on. ¹⁴Ot hi'on mapalpaligat ayu ya ekayu mumpaboddang hinadan piniliyun diosyu ta diday mangibaliw i da'yu.

¹⁵Mu alyon damdaman nadan tinanud Israel i Apu Dios di, Abulutonmin numbahul ami. Ot atom nan innilam an madadawoh panitilogmu i da'mi mu ta ibaliw da'mi bahan hi ad uwanih nadan binuhulmi. ¹⁶Ot pun'itopalda nadan dinaydayawdan dios di udum an tatagu ta hi Apu Dios mohpey punhilbiyanda. Ya mahkit hi panpaniggan Apu Dios hinan punligligatan nadan tinanud Israel.

¹⁷Indani ya imme bo nadan tinanud Ammon an e mangubat hinadan tinanud Israel. Ot eda mungkampuh ad Gilead ya nada'e an tinanud Israel ya eda nungkampuh ad Mispah. ¹⁸Ya nunhahapit nadan opisyal di tindalun di i Gilead an tinanud Israel an alyonday, Nan mamangulun e mangubat hinadan tinanud Ammon ya hiyay mumbalin hi ap'apu ta'uh tun ad Gilead.

Hay Nun'ap'apuan Jeptah Hinadan Tinanud Israel

11 ¹Wada han natulid an mi'gubat an hi Jeptah an imbabalen Gilead i han mumpabpabbayad hi adolna. ²Ya wadaday udum

an imbabalen Gilead hinan ahawana tuwali. Ta hidin kimmilogda ya impakakdah Jeptah an alyonday, Ma'id ha boltanom i ama ta'u te he"a ya nilaglagah'a. ³Ot taynan mon attog Jeptah nadan i'ibana ot e munhituh ad Tob. Ya immedan hiya nadan linala'i an mumpungngohe ot hiyay pumbalinonda hi ap'apuda.

⁴Ta hidin imme nadan tinanud Ammon an mangubat hinadan tinanud Israel ⁵ya e inawit nadan ap'apuh ad Gilead hi Jeptah hi ad Tob ⁶an alyonday, Mi'yali'a i da'mi ta he"ay mumbalin hi ap'apumi ta eta'u gubaton nadan tinanud Ammon.

⁷Mu alyon Jeptah i diday, Tanganu on ayu mohpe umali an mangawit i ha'on yaden ahiwawana' i da'yu ta impa'aana' hi balen ama? Undan gapu ta minomnoman ayu ta hiya nan mahapula' mohpen da'yu?

⁸Ya alyondan hiyay, Manu'e ya he"ay pohdonmi an mangipangulu i da'mi an e mi'gubat hinadan tinanud Ammon. Ta he"ay pumbalinonmih ap'apumih ad Gilead.

⁹Ya alyon Jeptah di, On mi'yaliya'e i da'yu ta eta'u gubaton nadan tinanud Ammon ya on abakon ta'u'e dida an gapuh boddang Apu Dios ya on immannung an pumbalinona' hi ap'apuyu?

¹⁰Ya alyondan hiyay, Hi Apu Dios di tistigu ta'u i naen imbagami. Ot unudonmin namin nan alyom.

¹¹Ta ni'yeh Jeptah i dida ot hiyay pumbalinondah ap'apu an mangipangpangulu i dida. Ya hidin wadadah ad Mispah ot ipidwana bo an ibaga i dida hinan pundayawanda i Apu Dios din hinapitnah nadan ap'apu.

¹²Ot honagon Jeptah di e mangibagah nan patul nadan tinanud Ammon hi'on nganney gapunah nangubatandah nadan tinanud Israel. ¹³Ya hay nambal nan patul hinadan hinnag Jeptah ya alyonay, Hidin immalida handidan a'ammodyun nalpuh ad Egypt ya pinlohda nan boblemih nihipun hinan wangwang an nungngadan hi Arnon ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jabok ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ot ipabangngadyu tuwalin da'mi ta nanongnan namaag ya dimminong ami.

¹⁴Hidin eda imbaga i Jeptah nan nambal nan patul nadan tinanud Ammon ot pumbangngadona nadan hinnagna ta eda ibagah nan patul nan pambalna.

¹⁵Ot alyonay, Handidan a'ammodmin tinanud Israel ya ma'id ha pinlohda boblen di tinanud Moab onu da'yun tinanud Ammon. ¹⁶Te hidin nalpudah ad Egypt ya ini'wadah nan agge naboblayan ot ahida agwaton nan baybay an mumbolah^o ta inggana ot dumatongdah ad Kades ot umohnongda

---

^o 11:16 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te nan holo' an wah dallomna ya nan panag an wah pingngitna.

ni' hidi. ¹⁷Ot honagon nadan a'ammodmiy e mangibagah nan patul di tinanud Edom ta iyabulutnan i'wadah bobleda mu aggena inyabulut. Ot honagona boy e mangibagah nan patul di tinanud Moab ta i'wadadah bobleda mu athidi bon iyadina. Ot umohnongda mo ni' hidih ad Kades.

¹⁸Ta hidin nakakdahdi ot i'wada moh nan agge naboblaysan ot ili"oddah nan boblen nadan tinanud Edom ya hi Moab ta inggana ot dumatongdah nan dommang nan boblen nadan tinanud Moab hi nangappit hi tuluwan di algo. Ta hidiy nungkampuwanda. Mu aggeda inagwat nan wangwang an nungngadan hi Arnon te hidiye nan pogpog nan boblen nadan tinanud Moab. ¹⁹Ya hidin wahdidahdi ot honagonda boy e mi'hapit i Sihon hi ad Hesbon an patul nadan tinanud Amor. Ta imme nadan hinnagda ot alyondan hiyay, Undan bahan adi mabalin hi i'wamih tun bobleyu ta bumahhel amih nan pangayanmi. ²⁰Mu agge inyabulut Sihon te ma"i'd ha dinolnah nadan a'ammodmi an tinanud Israel an mangi'wa hi bobleda. Ta inamungnan namin nadan tindaluna ot eda mungkampuh ad Jahas ot gubatonda nadan a'ammodmi. ²¹Mu hi Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel ya impa'abaknah Sihon ya nadan tindalunah nadan a'ammodmi. Ta binagida mon namin nadan boblen dadiyen tinanud Amor. ²²Ta diday nihukkat an nunhituh nan mihipun hinan wangwang an nungngadan hi Arnon ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jabok. Ya mihipun boh nan agge naboblaysan ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

²³Ta hi Apu Dios an dayawonmi an tinanud Israel di nangipa'aan hinadan tinanud Amor i dadiyen boble ot idatna i da'min tataguna an tinanud Israel. Ot hiya nan ma"i'd ha lebbengyun mamloh. ²⁴Te undan da'yu'e ya adiyu bagiyon nan idat nan diosyun hi Kemos i da'yu? Ot athidin da'mi an bagiyonmi nan idat Apu Dios i da'mi. ²⁵Ya undan udu'dul'a mu hi Balak an imbabalen Sipor. Hiya nan patul di tinanud Moab mu aggena impatnan ginubat nadan a'ammodmi an tinanud Israel.

²⁶Ta tuluy gahut (300) di tawon mo tayyay nunhituwanmin tinanud Israel hi ad Hesbon ya hi ad Aroer ya nadan nunlini"odan an boblehdi ya an namin nadan bobleh nan da'ging nan wangwang an nungngadan hi Arnon. Ot hi'on bobleyu tuwali ya tanganu onyu agge binangngad handi?

²⁷Ha'on ya ma"i'd attog ha bahul'u i he"a ta namaag ya gubatonan'. Ot hi Apu Dios di ukod an mangiyuhuh ituwen eta pun'addiyanan hi'on da'min tinanud Israel onu da'yun tinanud Ammon di nipto'.

²⁸Mu nan patul di tinanud Ammon ya ngohayona nan impa'innilan Jeptah i hiya.

Hay Insapatan Jeptah I Apu Dios

²⁹Indani ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalanan Jeptah ot hinaponan namin hi ad Gilead an umat hi ad Manasseh ta e nun'ayag hi

pun'ibbanan e mangubat hinadan tinanud Ammon ot ahina ibangngad hi ad Mispah. ³⁰Ot munsapata an alyonay, Pangabakona'e hinan e' pi'gubatan hinadan tinanud Ammon ³¹ya hay umanamuta' hi balemi ya nan mamangulu an lumah'un hinan pantomi an manamun ha'on ya i'nong'un Apu Dios ta maghob an mi'nong.

³²Ot ume da Jeptah an e mi'gubat hinadan tinanud Ammon ya nangabakon Apu Dios dida. ³³Ta nunhiglay nanadagdah nadan baintin (20) boblen di tinanud Ammon an nihipun hi ad Aroer ta ingganah nan da'ging di ad Minnit ya hi ad Abel-Keramim. Ta athidiy na'at an inabak nimpen nadan tinanud Israel nadan tinanud Ammon.

Nan Oh'ohhan Imbabalen Jeptah

³⁴Hidin immanamut hi Jeptah hi bobledah ad Mispah ya hay namangulu hi e nanamun hiya ya nan imbabalenan babai an taytayawana nan gangoh di tamburina an gapuh amlongna. Ya ma'id bo udot ha udum hi imbabalena an oh'ohhah diyen babai.

³⁵Ta hidin tinigon Jeptah ya punhethetnay lubungnan mungkoga an alyonay, Anakkaya an imbabale'! Tanganu bo on he'ay mangdat hi nunnaud an inomnoma'. Te wada tayyay insapata' an adi mabalin hi ibahho'.

³⁶Ya alyon nan imbabalenay, Ama, mahapul an ipa'annungmu nan imbagam an atom i ha'on te impa'abak Apu Dios i he'a nadan tinanud Ammon an binuhul ta'u. ³⁷Mu iyabulutmu bahan an indanit mala"uh ha duway bulan ta mabalin an e ami ni' mun'ay'ayyam hinadan gagayyum'uh nadan nabillid. Ta ibbaana' an e kumkunga te adiya' mo mangahawa.

³⁸Ya inyabulut amana. Ta immedah nadan gagayyumnan binabaih nadan nabillid ta inibbaandan e kimmogakoga te ma'id mo ha atonan mangahawa. ³⁹Ta nala"uh nan duway bulan ot umanamut ot aton amana nan imbaganan Apu Dios an atonan hiya yaden nanongnan agge nangahawa. Ta numbalin an pangiyen nadan tinanud Israel ⁴⁰an atawotawon on wada han opat di algo an nadan mumpangilog an binabai ya eda kogaan din mangilog an babain imbabalen Jeptah ta panginomnommandan hiya.

Hay Lilin Nadan Tinanud Epraim I Jeptah

12 ¹Nadan tinanud Epraim ya inamungda nadan tindaluda ot agwatonda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot umedah ad Sapon. Ot alyondan Jeptah di, Tanganu on agge da'mi inayagan hidin eyu ni'gubatan hinadan tinanud Ammon? Ot gapu i naen inatmu ya pu'ulanmi nan balem ta mi'ighob'a.

²Ya alyon Jeptah i diday, Hidin nun'a'addiyanmih nadan tinanud Ammon ya impa'ayag da'yu mu agge ayu immalin bimmodang. ³Ta hidin agge ayu immali ya inlaputmi ot emi gubaton nadan tinanud Ammon. Ya maphod ta nangabakon da'mi i Apu Dios. Mu tanganu bo on ad uwani ya ha'on di gubatonyu?

⁴Ya alyon nadan tinanud Epraim di, Umman da'yu'e tuwali an i Gilead ya maniwhiwe ayu.

Ot amungon mon Jeptah nadan tindalunan i Gilead ot gubatonda nadan tinanud Epraim ot abakonda dida.

⁵Ot eda guwalyaan an namin nadan da'ging nan wangwang an nungngadan hi Jordan an umagwatan nadan nabati an tindalun nadan tinanud Epraim. Ta an naminday mala"uh ya mahmahan nadan i Gilead an alyonday, On tinanud da'a i Epraim. Ya alyona'eh bokon ⁶ya ibagadan hiya ta alyona nan hapit an shibbolet. Ta nat'on'ey pangalina an alyonay sibbolet on pinateda te na'innilan hiya ya tinanud Epraim. Ta umeh napat ta duway libuy (42,000) pinatedah nadan tinanud Epraim.

⁷Ot mun'ap'apuh Jeptah hi ad Israel hi onom di tawon. Ta hidin nate ya ilubu'dah ad Gilead.

Hay Nihukkat I Jeptah Ya Hi Ibsan

⁸Ta hay nihukkat i hiya hi nun'ap'apu hinadan tinanud Israel ya hi Ibsan an i Bethlehem. ⁹Ya hay bilang di imbabalena ya tulumpuluy (30) linala'i ya tulumpuluda (30) boy binabai. Ya an namin nadan imbabalena ya linahina dida hi udum an tinanud an bokon i dida an himpamu'un.

Ta hiyay nun'ap'apu hinadan tinanud Israel hi pituy tawon. ¹⁰Ya hidin nate ot ilubu'dah ad Bethlehem.

Hay Nun'ap'apuan Elon

¹¹Ot hay nihukkat an nun'ap'apu hinadan tinanud Israel hi himpuluy (10) tawon ya hi Elon an nalpuh nan tinanud Sebulun. ¹²Ya hidin nate ot ilubu'dah ad Ayjalon an ohan boblen di tinanud Sebulun.

Hay Nun'ap'apuan Abdon

¹³Hay nihnod hi nun'ap'apu hinadan tinanud Israel ya hi Abdon an imbabalen Hillel an i Piraton. ¹⁴Ya waday napat (40) an linala'in imbabalena ya tulumpulun (30) apapuna. Ya an naminda ya napongdah kabayun puntakkayanda^p ta napitun (70) namin di kabayuda. Hi Abdon ya hiyay numpapto' hinadan tinanud Israel hi waluy tawon. ¹⁵Ya hidin nate ot ilubu'dah nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Epraim hi ad Piraton an numboblayan ni' nadan tinanud Amalek.

Hay Niyayyaman Samson

13 ¹Hidin numbahulda bo nadan tinanud Israel ya numbalinon Apu Dios mo bo nadan i Pilistia hi ap'apuda hi napat (40) di tawon.

²Indani ya wada han lala'in nalpuh nan bobleh ad Sorah an hay ngadana ya hi Manoah an ohah nan tinanud Dan. Ya waday ahawana

^p 12:14 Hay pangalin di udum hinan puntakkayanda ya punhakayanda.

mu ma'ma'id attog ha imbabaleda. ³Mu indani ya numpatigo nan anghel Apu Dios i ahawana ot alyonay, Ma'id ha imbabalem mu agagga aya ya mumbutyug'a^q ta iyayyammu' han lala'i. ⁴Ot tigom ta adi'a uminum hi bayah onu kumpulnan bumutong. Ya adi'a mangan hi mapaniyon makan. ⁵Ot gapu ta lala'i nan iyayyammu ya mibilang hi Nasarayt^s ot mahapul an adi mumpapukis hi inggana. Te mihipun hinan agolangna ya midawat i Apu Dios. Ta ibaliw da'yun tinanud Israel hinadan i Pilistia.

⁶Ot ma'anne i ahawana ot alyonay, Umman wada han tagun immalih nan awada'. Hay tigona ya umat hinan anghel Apu Dios te ma'aphod. Mu agge' minahmahan di nalpuwana ya aggena imbagay ngadana. ⁷Mu hay inalinan ha'on ya mumbutyuga' anu ta iyayyam'u han lala'i. Ya adiya' anu uminum hi bayah onu nan kumpulnan bumutong ya adiya' mangan hi mapaniyon makan. Te nan iyayyam'u ya mumbalin hi Nasarayt ta munhilbin Apu Dios hi ingganah atayana.

⁸Ta hi ahawanan hi Manoah ya nundasal an alyonay, Apu Dios, pumbangngadom ni' bahan nan tagun hinnagmu ta ituddunay atonmin mangipapto' hinan golang an miyayyam.

⁹Ya timbal Apu Dios ta impidwan nan anghelna an numpatigoh nan ahawana hidin um'umbun hinan puntanoman. Mu ma'id hidih Manoah. ¹⁰Ta na'ibagonan tinagtag ot ena ibagan ahawanan alyonay, Umman immali bo nan lala'in numpatigo i ha'on hidin ohan algo.

¹¹Ot ma'annedan himbale ta eda tigon ot alyon Manoah i hiyay, On he"a nan ni'hapit i ahawa'?

Ya alyonay, O, ha'on.

¹²Ya inalín Manoah di, Hitun ipa'annungan nan imbagam ya nganney atonmin mangipapto' hinan unga ya nganney ahina aton'?

¹³Ya alyon nan anghel Apu Dios di, Mahapul an unudon ahawam an namin nan imbaga' i hiyah atona. ¹⁴Ta adi mangan hi bungan di greyp ya adi uminum hi bayah onu nan kumpulnan bumutong. Ya adi mangan hi mapaniyon makan. Ot an namin nan imbaga' ya mahapul nimpe an unudona.

¹⁵Ot alyon Manoah di, Adi'a ni' ume ta paltiyonmi han hiyah nahikon an guldung.

¹⁶Ya alyon nan anghel di, Mabalín an adiya' ni' ume mu adi' damdama anon nan idadaanyu. Mu pinhodyu'e an mumpalti ya maphod onha maghob an mi'nong i Apu Dios.

Hi Manoah ya aggena innilan nan ni'hapitna ya anghel Apu Dios.

¹⁷Ya minahmahan Manoah di ngadanan alyonay, Ibagam di ngadanmu te pinhodmin dayawon da'a hi'on nipa'annung nan inalim.

---

^q 13:3 Hay pangalin di udum hinan mumbutyug ya munhabi.   ^r 13:3 Hay pangalin di udum hinan iyayyammu ya itungom.   ^s 13:5 Nan Nasarayt ya niyappit i Apu Dios an munhilbi i hiya.

¹⁸Ya alyon nan anghel di, Adi mahapul an innilaonyuy ngadan'u. Te ta'on hi innilaonyu ya adiyu damdama ma'awatan.

¹⁹Ot alan Manoah nan hiyah nahikon an gulding ya nan makan an midawat ot ena i'nong i Apu Dios hi uhhun nan ongal an batu. Indani ya tinigon da Manoah an himbale han nakaskasda'aw an inat Apu Dios.

²⁰Te nalanggiyab han apuy an nunggohob hinan ni'nong ya tinigodan niddum nan anghel hinan apuy an nipatuluh ad abunyan. Ot inayundan munlu'bub an himbaleh nan luta.

²¹Ya ta'on hi ma'id mo nan anghel mu da Manoah an himbale ya inniladan anghel Apu Dios hidiyen tinigoda. ²²Ya alyon Manoah i ahawanay, Umannung an mateta te tinigotah Apu Dios.

²³Mu alyon ahawanay, Onha patayon dita i Apu Dios ot wan aggena inabulut nan naghob an ni'nong ya nan makan an nidawat i hiya. Ya unhaot aggena impatigo datuwen nakaskasda'aw an na'at. Ya imbagana bon wada ha lala'ih imbabaleta.

²⁴Ya hidin nipa'annung ta nun'ayyam nan ahawan Manoah i han lala'i ya nginadananda ta hi Samson. Ot hidin kimmilog ya winagahan Apu Dios. ²⁵Ta hay awadanah nan nun'allungan da Dan an numbattanan di ad Sorah ya hi ad Estaol ya nihipun an mipatigo nan abalinana an nalpuh nan Espiritun Apu Dios.

Hay Nangahawaan Samson

14 ¹Han hin'algo ya immeh Samson hi ad Timna ya tinigonahdi han mangilog an babain i Pilistia. ²Ta hidin immanamut ya alyona i da amana i inanay, Tinigo' han babain i Pilistia hi ad Timna an pinhod'un ahawaon.

³Ya alyon da amana i inanay, Tanganu mahan on ha i Pilistia an adi mangun'unud i Apu Dios di ahawaom? Undan ma'id ha ipto'an di matam hitudan ibba ta'un binabai onu i dita'un bimmoble?

Mu hiyah diye damdaman alyon Samson i diday, Eyu ot awiton te hiyay pinhod'uh iyahawa.

⁴Nan a'ammod Samson ya aggeda innilan hidiyey pinhod Apu Dios hi ma'at ta way atonan mangubat hinadan i Pilistia. Te i diyen timpu ya diday nun'ap'apuh nadan tinanud Israel.

⁵Ta imme da Samson ya nan a'ammodnah ad Timna. Ya hidin dimmatongdah nan natanoman hi greyp hi ad Timna ya na'ibagan nidamu han pa'hikkona an layon an mun'alumiyom i Samson. ⁶Mu indat nan Espiritun Apu Dios di abalinan Samson ta inidonah to'on diyen layon ot hopwa'ona an umat i ha kittang hi gulding. Mu agge innilan nan a'ammodnah diyen inatna.

⁷Ta imme ot e mi'hapit hinan babai ya namamay naminhodna i hiya.

⁸Ya hidin immey atnay algo ot mumbangngad bo da Samson an didah nadan a'ammodna ta wan ena ahawaon hidiyen babai. Mu hidin wadadah nan awon ya

inhingngina ot ena tigon din pinatenan layon ya inoy an numbalayan di alig an hiyah dimmanum. ⁹Ot ena alan doha ta mange on an'annona. Ot idattana nadan a'ammodna. Mu aggena imbagan inalanah diyeh nan adol din pinatenan layon.

¹⁰Ta e ni'hapit hi aman Samson hinadan a'ammod diyen babai. Ot mumpahamul hi Samson te hidiyey nipa'inghah pangiyen di mangahawa. ¹¹Ta nadan i Timna ya piniliday tulumpulun (30) mumpangilog an linala'i ta ibbaandah Samson.

¹²Ot alyon Samson i diday, Ten pituy algo nan punhahamulan ta'u ya wada han ibaga' i da'yu. Ot nipto'e nan pambalyu ya ahi mapungpung ya idat'un da'yuy tulumpulun (30) mun'aphod an lubung ya na'on bo nan tulumpulun (30) impohpohodnan munggayyadan an lubung ta iyappongyu. ¹³Mu adi ayu'e tuwali pa'atbal ya way oha i da'yu on mangdat i ha'on hinan athidin lubung. Ya inabulut dadiyen i Pilistia an alyonday, Agam ta ibagam.

¹⁴Ot alyonan diday, Nganne pe tuwalih diyen ma'lummiih an nalpuh nan ma'abbikah an mangan hi tagu?

Ya immey tuluy algo on adida pa'atbal.

¹⁵Ya hidin mi'apat hi algo ya alyondah nan ahawan Samson di, Mahmaham i ahawam ta iba'agnan he'a hi'on nganneh diye nan imbagana. Te adim'e ya pu'ulanmiy baleyu ta mi'ighob ayun hina'amma. Te undan inayagan da'mi ta wotwoton da'mi?

¹⁶Ta imme mo i Samson hi ahawana ot kunga an alyonay, Umman nin nee ma'ahihhiwo'a i ha'on. Te tanganu onmu adi ibagay ibalanan naen em imbagah nadan ibba' an i Pilistia. ¹⁷Ta hidiyen ahawan Samson ya kimmogakoga i Samson ta ingganah nan mi'apituy algon nan hamul. Ya namamah din mi'apituh algo an namaag ya ipapilitnan iba'ag Samson. Ta nahnah hi Samson ot iba'agna. Ot ena ibagah nadan ibbanan i Pilistia.

¹⁸Ta hiya nan agge ni' na'ahdom i diyen mi'apituh algo ot eda ibagan Samson an alyonday, Undan nganne mahan nan ma'lummiih hi'on bokon nan danum di alig ya han ma'abbikah ya nan layon.

Ya alyon Samson i diday, Onha aggeyu inhaphapitan nan ahawa' ot undan namaag ya innilayu.

¹⁹Ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalanan Samson ta immeh nan bobleh ad Askelon ot patayonay tulumpuluh (30) nadan linala'ihdi. Ot alana nadan inlubungda ot ena idat hinan tulumpulun (30) mumpangilog an linala'in nambal hinan minahmahana. Mu nangimbubungot hinan na'at ot inayunan umanamut hi balen da amana.

²⁰Ta nan ahawan Samson ya impa'ahawadah nan bimmoddang i didah din nun'ahawaanda.

Hay Nangiballohan Samson Hinadan I Pilistia

15 ¹Agge nadne ya nadatngan di punggapasanda hi wit ya ninomnom Samson an e tigon hi inayana. Ta intakina han

idatnan hiya an pa'ahikkona an guldin. Mu hidin pohdona an e mi'ilo' i inayana ya adi iyabulut aman nan babai.

Te alyonay, ²Alyo' ot on adim mo pohdon an iyahawa ta hiya nan inyabulut'uh nan bimmoddang i da'yuh din nun'ahawaanyu. Ta'omman ot wahna nan ibanan ung'unga ya apgohan mu hiya ta hiyay iyahawam.

³Ya alyon Samson di, Ad uwani ya wada moy lebbeng'un mangiballoh i da'yun i Pilistia hinan inatyun ha'on.

⁴Ot e dopapon Samson di tuluy gahut (300) an amunin. Ot bobodonay iwitda an dinuwuwaduwana dida on ni'kaputna i diday dilag. ⁵Ot tolgana dadiyen dilag on imbu'ana nadan amunin hinan natanoman yaden nun'atongday nitanom. Ta nun'agghobdan namin an ta'on on nadan nun'ipi'il an binto'. Ya nun'apu'ulanda bo nadan nun'itanom an greyp ya nadan bungbunga'an an olibo. ⁶Ta nadan i Pilistia ya eda pummahmahan di nangat i diye.

Ya alyon nadan udum di, Hi Samson an inapun di i Timna te impa'ahawada nan ahawanah nat'on an lala'i an bimmoddang i dida.

Ot ume dadiyen i Pilistia hi ad Timna ot gobhondah diyen babai ya hi amana ta nateda.

⁷Ta hidin na'innilaan Samson hidiyen na'at ya imme ot alyonan diday, Gapu ta athituy inatyu ya adiya' duminong ta ingganah on'u iyawit dida i da'yu. ⁸Ot agan Samson hi pateh dakol i dida. Ot ahi bumtik ta e nipa"e i han lingab hinan doplah hi ad Etam.

⁹Ta agge nadne ya immeda bo nadan i Pilistia hi ad Judah ot mungkampudahdi. Ot eda gubaton hi ad Lehi hi ad Judah. ¹⁰Ya alyon nadan i Judah i diday, Tanganu on namaag ya immali ayu ta gubaton da'mi?

Ya alyon nadan i Pilistia di, Immali ami ta baludonmih Samson ta iballohmin hiya nan inatnan da'mi.

¹¹Ta hiya nan immeday tuluy libun (3,000) linala'in i Judah hi awadan Samson hinan way lingab hinan doplah ad Etam. Ot alyondan hiya di, Innilam an nadan i Pilistia di nun'ap'apu i dita'u. Ya tanganu ihyah onmu e inat ha athidin dida ta lummuh ilagatanmi?

Mu alyon Samson di, Dida attog di namangulu ta hiya nan imballoh'u nan inatdan ha'on.

¹²Ya alyonday, Ta'omman ya inyabulutmu ta bobodon da'a ta alan da'ah nadan i Pilistia.

Ya alyon Samson i diday, O mu isapatayun adiya' patayon i da'yu.

¹³Ya alyonday, Adi da'a patayon an bobodon da'a ya ammuna ta iyukod da'ah nadan i Pilistia. Ot bobodondah duway balun tali ot ibuddudah nan lingab hinan doplah.

¹⁴Ta hidin adadatongdah ad Lehi ya ahitutukukda nadan i Pilistia an eda pundamu. Mu indat nan Espiritun Apu Dios di abalanan Samson ta immihal ya nun'apo'tangda nan bobodna an ay nun'agghob an linubid ot

mun'alanat hi ta'lana. ¹⁵Ya nangitigana han tunggal an pangal di dongki ot alana ta hidiyey namatenah hinlibu (1,000) an i Pilistia.

¹⁶Ot alyon Samson di, Ammuna han tunggal an pangal di dongki ya awagillang di hinlibun (1,000) tatagun pinate'.

¹⁷Ta ona imbagah diye ot itopalna mohpe nan tunggal. Ot ngadanah diyen boble ta ad Ramat-Lehi.

¹⁸Ya nunhiglay inuwoh Samson ta numpahpahmo' i Apu Dios an alyonay, Apu Dios, he"ay bimmoddang ta nangabaka'. Mu ad uwani ya iyate' di inuwoh'u. Undan hituwe ha pamatayan nadan adi mangun'unud i he"a Apu Dios i ha'on? ¹⁹Ya impahawwang Apu Dios di liting i han naba"ungan hinan lutah ad Lehi. Ta imminum hi Samson ya pinumhod di li'nana. Ta hiya nan nginadanandah diyen obob hi Hakkore^t ya ingganah ad uwani ya wadah diyen obob.

²⁰Ta hi Samson di nangipangpanguluh nadan tinanud Israel hi baintiy (20) tawon hidin nun'ap'apuwon nadan i Pilistia i dida.

Hay Nanga"ulan Delilah I Samson

16 ¹Han hin'algo ya immeh Samson hi ad Gaza ya tinigona han mumpabpabbayad hi adolna ot e mi'ilo' i hiya i diyen hilong. ²Ta on na'innilaan nadan tataguh ad Gaza an wahdih Samson ot li"ubondah diyen awadanda ya nadan udum ya immedah nan way geyt diyen boble i diyen nahdom. Mu hay nunhahapitanda ya haddonda ta hinan mawmawi"it di pamatayandan hiya.

³Mu hi Samson ya bimmangon i diyen tongan di labi ot ena itagge nan konob di geyt an nilaggat nan duwan tu"udna ya nan dakigna. Ot ngammutonan pahonon ot itikidnah nan uhhun di billid an nihangga hi ad Hebron.

⁴Indani ya wada han pinhod Samson an babain nunhituh nan nundotal an bobleh ad Sorek an hay ngadana ya hi Delilah. ⁵Ta nadan liman ap'apun di i Pilistia ya immedah awadan Delilah.

Ot alyondan hiyay, Tigom ta alina ya a"ulam hi Samson ya iba"agna i he"ay alpuwan nan nunnaud an bikahna ya hi'on nganney atonmin mamobod i hiya. Ot hay midat hi gunggunam ya way ohan da'mi ya mangdat i he"ah himpupulut ohay gahut (1,100) di silber an pihhu.

⁶Ta hidin immeh Samson ot mahmahan Delilah an alyonay, Daan mot iba"agmu i ha'on di gapuna ta nunhiglay bikahmu ya nganney mabalin an pumbobod i he"a ta wan ma"id ha abalinam.

⁷Ya alyon Samson i hiyay, Bobodona"e hi pitun agge namaganan an ga'od di pana^u ya kumapuya' an umata' hi kumpulan lala'i.

^t 15:19 Hay ibalanan nan Hakkore ya mumbagah boddang. ^u 16:7 Nan pana ya hidiye nan bokang an ma'usal hi gubat.

⁸Ta imbaganah nadan ap'apun di i Pilistia ot iyedan hiyay pitun ma'atan ga'od di pana ta namobodnan Samson.

⁹Ta on nalpah an binobodna ot tumkuk an alyonay, Samson, wahtuday mampap i he"a an i Pilistia. Yaden wahdida nadan linala'in impa"enah nan ohan kuwartu. Mu hidin bimmikah Samson ya namaaggot mun'a'akhat nadan nibobod i hiya an umat hinan nun'aghob an linubid. Ta hiyah diyen aggeda na'innilaan nan alpuwan di bikahna.

¹⁰Ta hi Delilah ya alyonan Samson di, Ona' mahan nee inlaylayahhan i he"a. Ibagam ya tatawwa hi'on nganne ha nahamad hi pamobod i he"a.

¹¹Ya alyon bon Samson i hiyay, Hi'on waday mangihamad an mamobod i ha'on hi balun tali an agge ni' na'usal ya kumapuya' an umata' hi kumpulnan tagu.

¹²Ot mangala mo boh Delilah hi balun tali ot pamobodnan hiya yaden wahdida bo nadan linala'in nipa"eh nan kuwartu. Ta ona binobodan ot tumkuk an alyonay, Samson, wahtuday mampap i he"a an i Pilistia. Mu hiyah diye damdaman bimmikah ot ay hinulid nan nibobod hi ta'lana an nun'a'akhatda.

¹³Ya alyon bon Delilah i Samson di, Tanganu on ingganah ad uwani ya inlaylayahhana' i he"a. Ibagam hi'on nganney aton an mamobod i he"a.

Ya alyon Samson di, Ipa'anmu"eh nan nibayat an abolom nan pitun na'apid an ibu"u ya hinodhodmu ta ma'inat ya inipitmu ya ma'aan nan bikah'u. ¹⁴Ta hidin nalo' ot alan Delilah nan pitun na'apid an ibu'na ot ipa'anah nan abolona an inipitna ot hodhodona.

Ot tumkuk an alyonay, Samson, bumangon'a te wahtuday mampap i he"a an i Pilistia. Ta nabannangon hi Samson ot guyudona nan nipa'an an ibu'na ya nan pun'ablan an niddum nan ma'abol.

¹⁵Ya alyon Delilah di, Pitluna moh tuweh nunlayaham i ha'on. Alyom'e hi pohpohdona' i he"a ya tanganu onmu adi iba"ag i ha'on di alpuwan nan bikahmu. ¹⁶Ta abigabigat on lutikan Delilah an pohdonan innilaon ta lo'tat ya impa'englena mo ahan hi Samson. ¹⁷Ot ibagana mon namin i Delilah an alyonay, Nhipun hi niyayyama' ya ma"i'd ha numpapukisa' te ha'on ya nibilanga' hi Nasarayt an munhilbin Apu Dios. Ot onha mapukisana' ot mama"i'd hituwen bikah'u an umata' hi udum an linala'i.

¹⁸Ya inilmun mon Delilah an imba"agna nan immannung. Ot pa'ayagna nadan ap'apuh ad Pilistia an alyonay, Ma'ayu ot ad uwani ya imba"agna mo nan immannung. Ta dadiyen ap'apu ya immeda mo bo an inodnanda nan silber an pihhun pamayaddan hiya. ¹⁹Ta hay inat Delilah ya impalo'nah Samson hi ulpuna. Ot ayagana han lala'i ta pukisanah Samson. Ta hidin na'aan nan pitun na'apid an ibu'na ya nama"i'd mo din bikahna.

²⁰Ot tumkuk hi Delilah an alyonay, Samson, bumangon'a te wahtuda nadan i Pilistia an mangalan he"a.

Ta nabannangon an hay punnomnomna ya hiyah diyen mabikah. Mu onnot on ma"i'd mon tinaynan Apu Dios hiya.

²¹Ta dimpap nadan i Pilistia ot ukitonda nan duwan matana ot iyedah ad Gaza. Ot bangkilingandahdih gombang ta hiyay punggiligilingondah alinah nan baludan. ²²Mu mangmangney algo ya tuwen tumulu boy ibu' Samson.

Hay Natayan Samson

²³Indani ya na'amung nadan ap'apun di i Pilistia ta idawatday i'nongdah nan diosdan hi Dagon. Ta iyamlongdan alyonday, Nan dios ta'uy nangipa'abak i dita'uh nan binuhul ta'un hi Samson.

²⁴Ya hidin tinigon nadan tataguh Samson ya dinayawda nan diosda an alyonday, Nan dios ta'u ya induulnan dita'uh Samson an binuhul ta'u an namatepateh nadan ibba ta'u.

²⁵Ya hidin nabutbutong nadan tatagu ya pun'itkukdan alyonday, Ihawwanguyuh Samson ta buybuyaon ta'u. Ot eda awiton hinan nangibaludanda i hiya ta buyaonda. Ya hidin impata'dogdah nan numbattanan di duwan o'ongal an tu"ud ²⁶ya alyon Samson hinan baal an namdon i hiyay, Ihaggona' hinan duwan o'ongal an tu"ud tun templo ta hidiy idang'iga' ni'. ²⁷Ya na'apnuh dakol an tatagu nan templo an linala'i ya binabai ya wadadahdin namin nadan ap'apun di i Pilistia. Ya ta'on on hinan nundotal an atop diyen templo ya umedah tuluy libuy (3,000) linala'i ya binabain mumbuybuya i Samson on inlaylayahhanda.

²⁸Ot mundasal hi Samson an alyonay, He"an ongal di abalinanan Dios ya nomnomona' bahan ta pabikahona' an ta'on on ad uwaniy ma'udi. Ta wan iballoh'u i datuwen i Pilistia di namilokandan ha'on.

²⁹Ot dahadahon Samson nan duwan nigawwan tu"ud nan templo ta pumbuwannonan ih'ay ta'lana i dadiyen tu"ud. ³⁰Ot mundasal bo an alyonay, Apu Dios, ta'omman ona' mi'yate i datuwen i Pilistia.

Ot mangimbibbikah ot ituludna nan duwan tu"ud. Ot makaludukud nan templo ta natonandan namin nadan tatagu ya a'ap'apu. Ta indakdakol di pinatenah natayana mu hay pinatenah amataguna.

³¹Ot umeda nadan i'ibanan linala'i ya nadan tulang amana ot eda iyanamut di adolna. Ot eda ilubu' hi way numbattanan di ad Sorah ya hi ad Estaol hinan lubu' amanan hi Manoah. Ta hay ngammutnah nangipanguluwanah nadan tinanud Israel ya baintiy (20) tawon.

Hay Numpa'iphodan Inan Mikah I Han Bulul

17 ¹Wada han nungngadan hi Mikah an nunhituh nan nun'abillid an boblen di tinanud Epraim.

²Ta han ohan algo ya alyonan inanay, Dingngol'un inidutam nan nangalah nan silber an pihhum an hinlibut ohay gahut (1,100). Umman ha'on eh'ay nangala. Ot wahtu i ha'on nan pihhu.

Ya alyon inanay, Maphod ta imba"agmu ot hanat wagahan da'a i Apu Dios.

³Ot ibangngad Mikah i inana nan pihhu. Ya alyon inanay, Iyukod'uh tuwen pihhu i Apu Dios ta ipapa'ot'u ha bulul ya inoddahandah silber ta idat'u damdaman he"a.

⁴Ta hidin imbangngadna nan pihhu ya inalan inanay duway gahut (200) ot ena idat hinan mangapyah bulul an oddahandah silber ot ena iha"ad hi balen Mikah. ⁵Ta hi Mikah ya nangapyah balen di bulul hidih nan balena. Ot mangapya boh ephod an ilubung di padi. Ot mangapya boh udum an bubulbullul hi daydayawona.

Ot pumbalinonay ohah nadan imbabalena hi padi. ⁶Ya i diye ya ma'id ni' ha patul nadan tinanud Israel ta way ohaon ukod hinan madadawoh hi atona.

⁷Ya i han ohan algo ya wada han mangilog an tinanud Libay hi ad Bethlehem an boblen di tinanud Judah ⁸an nakak ta e manigoh maphod hi bobleh ena punhituwan. Ya hinan inwana ya tinigonay balen Mikah hinan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim ot mundagguh ni' hidi.

⁹Ya alyon Mikah di, On dana neey nalpuwam?

Ya alyonay, Ha'on ya tinanuda' i Libay an nalpuwa' hi ad Bethlehem an boblen di tinanud Judah. Ya teen eya' manigoh punhituwa'.

¹⁰Ya alyon Mikah i hiyay, Umohnong ta'u mohtu ta he"ay padimi hi manugun i da'mi. Ta pabo'laan da'ah himpulun (10) silber hi hintawon ya ukoda' hi anom ya ilubungmu. ¹¹Ya pinhod diyen tinanud Libay an mi'hitun dida. Ta imbilang Mikah hi ohah nadan imbabalena. ¹²Ot pumbalinonah padinah diyen mangilog an tinanud Libay. Ta hidi boy niha"adanah balen Mikah.

¹³Ya alyon Mikah di, Ot ad uwanin wahtu han tinanud Libay an numbalin hi padi' ya umannung mahan an wagahana' i Apu Dios.

Hay E Nunhituwan Nadan Tinanud Dan Hi Ad Lais

18 ¹Handi'e ni' ya ma'id ha patul nadan tinanud Israel. Ta nadan tinanud Dan ya eda manimanigoh bobleh punhituwanda. Te adida pa"abak hinadan nunhituh nadan nidat i dida an punhituwanda. ²Ta pinto'day limah nadan tindaludan nunhituh ad Sorah ya hi ad Estaol. Ot honagonda didan alyonday, Ekayu manigoh mabalin hi e ta'u punhituwan.

Ta inipluy dadiyen linala'ih nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Ephraim ta hidiy nangakhupandah balen Mikah ot mun'iyandah hin'ugab. ³Ya immatunanda nan tinanud Libay te nan hapitna. Ot alyondan hiyay, Tanganu on'a wahtuhtu? Undan nganney at'attom hitu?

⁴Ot ibagana an ipabo'laan Mikah ta hiyay padina.

⁵Ya alyondan hiyay, Ot mahmaham bahan i Apu Dios hi'on nan ninomnommin aton ya maphod di pumbalinana onu adi.

⁶Ya alyonan diday, Adi ayu minomnoman ot boddangan da'yun Apu Dios i naen ninomnomyun aton.

⁷Ot makakda nan liman linala'i an inipluydah ad Lais ya tinigoda an nadan tatagu an nunhituhdi ya malinggopda an umat damdamah nan nalpuwandan boble hi ad Sidon ta ta'on on nidawwidah bobleda ya ma"i'd ha iyaguhda. Ya uk'ukkokda an ma"i'd ha udum hi tataguhd uganda pi'hayyupan. Ya kimmadangyan nadan tataguhdi te malumong hidiyen boble ta wadan namin di mahapulda.

⁸Ta hidin nibangngadda nan liman linala'i hi ad Sorah ya ad Estaol ya minahmahan nadan ibbadan alyonday, Uddinnona nan immayanyu?

⁹Ya alyonday, Ume ta'u ta eta'u gubaton nadan tataguhdi. Adi ayu mun'og'ogon ta eta'u pulhon hidiyen boble te ma"aphod an wadan namin di mahapul ta'uhdi. ¹⁰Ta hay umayan ta'u ya tigonyun palinglinggopon nadan tataguhdi. Ot hi Apu Dios ya idatnan dita'uh diyen damunan boble an malumong ya wadan namin nimpey mahapul ta'uhdi.

¹¹Ta onom di gahut (600) di tindalun tinanud Dan an nakak hi ad Sorah ya hi ad Estaol. ¹²Ot eda mungkampuh nan nihaggon hi ad Kiriath-Jearim an boblen nadan tinanud Judah. Ta ingganah ad uwani ya nginadanandah diyen boble hi Mahaneh-Dan an hay ibalinana ya nungkampuhan Dan. ¹³Ta nalpudahdi ot ipluydah nan nun'abillid an boblen di tinanud Epraim ot datnganda nan balen Mikah.

¹⁴Ya nadan liman linala'in imme ni' hidi ya alyondah nadan ibbaday, Umman wahtu han bale ituwen boble an waday ephodna ya nat'onat'on an diosda ya han napa'otan an bulul ya han bulul an nalamuh silber. Ot nomnomonyu ha mabalin hi aton ta'u. ¹⁵Ta immedah awadan nan mangilog an tinanud Libay hi balen Mikah ot apngaonda. ¹⁶Ya immohnongdah nan geyt diyen boble nadan onom di gahut (600) an titindalun tinanud Dan. ¹⁷Ta hinunggop nadan liman linala'i ot eda alan nan napa'ot an bulul an na'amoh silber ya nan ephod ot pi'yalada nadan udum an diosda i diyen bale. Yaden wahdih nan geyt nan padi an mi'ita'ta'dog hinadan onom di gahut (600) an tindalu.

¹⁸Hidin e nun'alan dadiyen linala'i nan napa'otan an bulul ya nan ephod ya nadan udum an diosda ya alyon nan padi i diday, Nganneh naen atonyu?

¹⁹Ya alyondan hiyay, Duminong'a'e ta mi'yali'an da'mi. Ta he"ay padimi hi manugun i da'mi. Ot undan adi udu'dul nan munhilbi'ah himpamu'un an tatagu mu hanan ohan pamilya ya abuh?

²⁰Ya immamlong hidiyen padi ot mi'ye i dida. Ot dawawaona nan ephod ya nadan udum an diosda ya nan napa'otan an bulul ot mi'yen dida. ²¹Ta hidin nakakda ya impamanguluda nadan u"ungan imbabaleda ya animalda ya nadan gina'uda.

²²Mu hidin immadawwida ya inayagan Mikah nadan hinaggona ot mipdugda ot akhupanda nadan tinanud Dan. ²³Ot tukukan da Mikah dida ta nunligguhda ot alyonday, Undan nganneh na'at ta inayagam nadan hinaggonmu ta pudugon da'mi?

²⁴Ya alyon Mikah i diday, Tanganu onyu inye"en namin nadan inyamma' an dios'u ya ta'on on nan padi' ta ma"i'd ahan ha imbatiyu? Ya ahiyu himbagbagon di gapunah namduganmin da'yu.

²⁵Ya alyon nadan tinanud Dan i hiyay, Ammuna ya dimminong'a. Te wahtuday mun'abubungot ot alina ya pinate da'yun hina'amma. ²⁶Ta onda imbagah diye ot inayundan mange an tinaynanda da Mikah ya nadan ibbana. Ya gapu ta tinigon Mikah an ongal di abalanan dadiyen pindugda ya namaaggot mumbangngadda an aggeda ni'gubat.

Hay Nangabakan Nadan Tinanud Dan Hinadan I Lais

²⁷Ta nadan tinanud Dan ya nadappuhdah ad Lais an inodnanda nadan bulul Mikah ot awitonda bo nan padina. Ot eda gubaton nadan malinggop an bimmoble ot pumpateda didan namin ot pu'ulanda nan bobleda. ²⁸Ta ma"i'd ha bimmoddang i dida te nidawwidah ad Sidon ya ma"i'd ha ni'hayhayyupandah udum an boble. Hidiyen bobleh ad Lais ya nundotal an nihaggon hi ad Bet-Rehob.

Ta nadan tinanud Dan ya impaphoddah diyen boble ot diday munhituhdi. ²⁹Ot ngadananda ta hi ad Dan an ngadan din hi apuda an tinanud Israel. Mu hay namangulu hi ngadan diyen boble ya ad Lais. ³⁰Ta hidiy nangiyammaan nadan tinanud Dan hi pundayawanda. Ot iha"adahdi nadan diosda. Ya hay pinto'dah padihdi ya hi Jonathan an imbabalen Gersom an ohah nadan tinanud Moses. Ta nadan holagdan pamilya di napalpalog hi numpadih nadan tinanud Dan ta ingganah din niyayandan tinanud Israel hi udum an boble. ³¹Ta innaynayunda an dinaydayaw nadan bulul an inyamman Mikah an gapu ta nidawwi nan pundayawanda hi ad Siloh an awadan ni' nan tabernakel.

Han Tinanud Libay Ya Nan Baalna An Imbilangnah Ahawana

19 ¹Hidi an ma"i'd ni' ha patul nadan tinanud Israel ya wada han tinanud Libay an nunhituh nidawwi hinadan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim. Ya i han hin'algo ya inyanamutna han imbilangnah ahawana an i Bethlehem an boblen di tinanud Judah. ²Mu indani ya mi'ilala'i'v ot mumbangngad hi balen da amanah ad Bethlehem ot miha"ad hidi hi umeh opat di bulan. ³Indani ya tinnud diyen lala'i ot ena ihapitan ta mumbangngad. Ta in'uyugna nan baalna ya nan duwan dongkina. Ta hidin dimmatongdah balen nan hi aman nan babai ot paghapon diyen babai. Ya ma"amlong hi amanah naniganan hiya. ⁴Mu adina pohdon an mabanangngad hidiyen inapuna. Ot umohnong moh tuluy algo. Ta nangnangnganda on immanin'innumda on nalo'da. ⁵Mu i diyen mi'apat hi algo an hiyah mun'abigat ot mundadaandan makak. Mu

v 19:2 Hay alyon di udum ya bimmohol hidiyen babai.

alyon bon nan hi aman nan babai di, Indani ni' ta mangan ta'u ya ahi ayu ume. ⁶Ot mangmangnganda mo bo on immanin'innumda. Ya alyon bon nan hi aman nan babai di, Umohnong ayu ni' ta bigat ya ahi ayu ume. ⁷Te hidin makak an pohdonan ume ya inhaphapitan aman inayana ta umohnongda ot umiyanda mo i diyen nahdom. ⁸Ta nawi"it hinan mi'alimah algo ot bumangon ta makak. Ya alyon bon nan hi aman nan babai di, Mangan ayu ni' ta indani ta himbatangan ya ahi ayu ume. Ot mangmangnganda bon duwa.

⁹Ta hidin himbatangan ot makak nan lala'i an didah nan imbilangnah ahawana ya nan baalna ya alyon bon amaday, Tigom'en tuwen mahdom. Daan moy indanit mawi"it ya ahi ayu bumuwah an ume?

¹⁰Mu adi mahan mo mihapitan hidiyen tinanud Libay. Ta indadaana nan duwan dongki ot makakdan tulu an inipluydah ad Jebus an hay ngadanah ad uwani ya ad Jerusalem. ¹¹Ya hidin manatongdah ad Jebus ya mun'ahdom mo ot alyon nan baal hinan lala'i di, Umiyan ta'u atgot hitun ad Jebus.

¹²Mu alyon nan ud baal i hiyay, Adi ta'u umiyan hitu te ma"i'd ha ibba ta'uh tinanud Israel ituwen boble. Inaynayun ta'u atgot ta dumatong ta'uh ad Gibeah ¹³ta hidiy umiyanan ta'u onu hi ad Ramah. ¹⁴Ot agandah eye ta onda dimmatong hi ad Gibeah hinan boblen nadan tinanud Benjamin ya nalimuh nan algo. ¹⁵Ot umohnongdah nan uggan a'am'amungan di tatagu i diyen boble ta hidiy eda pun'iblayan te ma"i'd ha umayag i dida.

¹⁶Mu hidin mun'ahdom ya wada han amamma an nahdoman an nalpuh nan way puntanomanda. Hiya ya nalpuh nan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim mu e ni'ibobleh ad Gibeah an numboblasyon nadan tinanud Benjamin. ¹⁷Ta ona tinigo didan um'umbun ot mahmahana hi'on danay umayanda ya danay nalpuwanda.

¹⁸Ya alyon nan tinanud Libay di, Nalpu amih ad Bethlehem an boblen di tinanud Judah an umanamut amih nan nunhituwa' an daggah nan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim. Mu ten nahdom ya ma"i'd ha innilamih emi umiyanan. ¹⁹Manu te waday dagamin ipa'anmih nadan dongki ya waday balunmin tinapay ya ma'inum.

²⁰Ya alyon nan amammay, Ha"on di ukod hinadan udum an mahapulyu. Mu ta bokon hitun dolay alo'anyu. ²¹Ot uyugona didah balena ot ena panganon nadan dongkida. Ta onda inulahan nan hupu' hi hukida ot manganda.

²²Mu hidin palpaliwandan humanahhahapit ya inoy an lini"ub di tatagu an nagaga"ihoy pangatda hidiyen balen nan amamma. Ta pungkugakugda nan panto on muntukukdan alyonday, Ipalah'unmu nan lala'in bihhitam ta ilo'mi. ²³Ot lumah'un nan ud bale ot alyonan diday, I'iba, adi mahan mabalin hinae te na"iho ya ababain te hituwen tagu ya mangili'. ²⁴Wahtu tun imbabale' an babain ma"i'd ni' ha inilo'nah lala'i

ya hantun imbilangnah ahawana ta diday awitonyu ta ukod ayuh nan pinhodyun aton i dida. Mu ta adiyu aton di umipabain ituwen lala'i.

²⁵Mu adi damdama donglon dadiyen linala'i nan imbagana. Ot awiton diyen tinanud Libay hidiyen imbilangnah ahawana ot iyenah dola. Ta napinpinalogandan namilit an nangilo' i hiya ta ingganah din mun'abigat ot ahida iwala'. ²⁶Ot umeh diyen babaih nan balen nundagguhanda mu immeh nan way panto ot matukkad an ma'id ha amtana. ²⁷Ya hidin bimmangon nan lala'i ot ibughulnay panto ya nangitiganan nidangileh diyen imbilangnah ahawana an inidonah nan punggattinan hinan panto. ²⁸Ot alyonay, Bumangon'a ta ume ta'u. Mu adi umihal te nate. Ot ilugana moh nan dongki ot umanamut.

²⁹Ta ona inyanamut ot alana han uwah ot gogogogodonay adol diyen imbilangnah ahawana ta nunhimpuluwonat duway gogod. Ot ipiyappongnah nan himpulut duwan (12) holag Israel. ³⁰Ta an namin nadan nanigo ya alyonday, Ngalingalam mo ahan ha athinah na'at. Nihipun hi nalpuwan handidan a'ammod ta'un tinanud Israel hi ad Egypt ya ad uwani nayya han na'atan ha athina. Ot nomnomnomon ta'u hi'on nganney mahapul hi aton ta'u te undan namaag ya dimminong ta'u?

Hay E Nangubatan Nadan Tinanud Israel Hinadan I'ibada An Tinanud Benjamin

20 ¹Ta nun'oh'ohhada nadan tinanud Israel hi ad Mispah an mihipun hinan numboblaysan di tinanud Dan ta ingganah ad Beerseba ot middum nadan nalpuh ad Gilead. Ta na'amungdahdi hi ad Mispah hinan pundayawanda i Apu Dios. ²Ya hay na'amung ya opat di gahut di libu (400,000) an a'ap'apun di tinanud Israel an numpunhikotdah ispada. ³Ya dingngol nadan tinanud Benjamin an na'amung nadan ibbadan tinanud Israel hi ad Mispah.

Ta hidih nan na'amunganda ya mahmahandah diyen adi ahan maphod an na'at.

⁴Ya alyon diyen tinanud Libay an ahawan nan pinatedan babai di, Hidin dimmatong amih nan imbilang'uh ahawa' hi ad Gibeah an boblen di tinanud Benjamin ya nahdom ot umiyan amihdi. ⁵Mu i diyen hilong ya lini'ub di linala'in i Gibeah nan balen nun'iyananmi te pohdondan patayona'. Ot mapalpalogdan namilit an nangilo' hinan imbilang'uh ahawa' ta inggana ot mate. ⁶Ta inyanamut'u ot gogogogodo' ot ipiyappong'uh nan himpulut duwan (12) tinanud Israel. Inat'uhti te nunhigla ahan hidiyen inatdah tun numboblaysan ta'un tinanud Israel. ⁷Ot dita'un tinanud Israel an na'amung hi ad uwani ya punhahapitan ta'uh on nganney aton ta'un tuwe.

⁸Ya an namin dadiyen na'amung ya nun'u'unnudandan alyonday, Ma'id ni' i dita'u ha umanamut. ⁹Ta ibubunut ta'u ta ma'innilah on nganne i

dita'uy e mangubat hinadan i Gibeah. ¹⁰Ya punhahapitan ta'u ta way ohah nadan tinanud Israel ya wadaday mapili hi mi'ami'apuluh (10) tataguh nadan hinohhan tinanud an mangidadaan hi anon ta'u an e mangiballoh ituwen ababain ahan an inat nadan ibba ta'un i Gibeah i dita'un tinanud Israel. ¹¹Ta an namindan na'amung an tinanud Israel ya nun'oh'ohhada ta eda gubaton nadan i Gibeah.

¹²Ot honagonday linala'in umeh an namin nan bobleh ad Benjamin ta eda mahmahan an alyonday, Nganney aton ta'u i naen adi ahan maphod an na'at? ¹³Mahapul an iyaliyun da'mi nadan linala'in nangat i naen adi ahan maphod ta patayonmi dida ta ma'aan hituwen adi ahan maphod hitun boble ta'un tinanud Israel.

Mu adi donglon nadan tinanud Benjamin hidiyen imbagan nadan ibbadan tinanud Israel. ¹⁴An ondaot na'amung hi ad Gibeah ta gubatonda nadan ibbadan tinanud Israel. ¹⁵Ta na'ibagan na'amungday baintit onom di libun (26,000) tindalun tinanud Benjamin ot middumdah nan pituy gahut (700) an tindalun wadadhid ad Gibeah. ¹⁶Ya dadiyen na'amung ya pituy gahut (700) di na'iggid an way ohan dida on nala'ing an bumingngibing an abalinanda an bingngibingon di ta'on on ohan ibu' ya adi mihalla.

¹⁷Ya nada'e pibo an tinanud Israel an agge niddum hinadan tinanud Benjamin an nun'oh'ohha ya opat di gahut di libu (400,000) di nunhihikot hi ispada. ¹⁸Ta immedah ad Betel ot mahmahandan Apu Dios hi'on nganne i diday mamangulun e mangubat hinadan tinanud Benjamin. Ya imbagan Apu Dios an nadan tinanud Judah di mamangulu.

¹⁹Ta nawi"it i diyen nabiggat ot eda mungkampu nadan tinanud Israel hinan nihaggon hi ad Gibeah. ²⁰Ot ahida ipluy hi ad Gibeah ot eda gubaton nadan tinanud Benjamin. ²¹Mu nabanudduhda damdama nadan tindalun Benjamin hidih ad Gibeah ot patayonday baintit duway libun (22,000) tinanud Israel i diyen algo. ²²Mu nadan tinanud Israel ya nunhintotongtongda ta hiyah diyen immedah din numpumpustuwandah din hopapna. ²³Ot tumikid nadan tinanud Israel hi ad Betel ot kungada an mumpahpahmo' i Apu Dios ta ingganaot mahdom. Ot mahmahanda bon alyonday, Apu Dios, on emi bo gubaton nadan ibbamin tinanud Benjamin?

Ya alyon Apu Dios di, O ume ayu ta eyu gubaton dida.

²⁴Ta i diyen mi'adwah algo ya immeda bo nadan udum an tinanud Israel an e mangubat hinadan tinanud Benjamin. ²⁵Mu nidamuda bo nadan tindalun Benjamin i dida ot patayonday himpulut waluy libun (18,000) tinanud Israel an nun'ispada.

²⁶Ta an namindan tinanud Israel ya immedah ad Betel ot eda kumogakogahdih nan pundayawandan Apu Dios. An nun'ulatda ta inggana ot mahdom. Ot idawatda nan maghob an mi'nong hi pi'hayyupandan Apu Dios. ²⁷Ot mahmahanda boh on nganney pohdon Apu Dios hi atonda. Te

nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya wadahdih ad Betel. ²⁸Ya hi Pinehas an imbabalen Eliesar an apapun Aaron di padi. Ta minahmahan nadan tinanud Israel i Apu Dios an alyonday, Apu Dios, on emi bo gubaton nadan i'ibamin tinanud Benjamin onu idinongmi mo?

Ya inalin Apu Dios di, Ume ayu te bigat ya ipa'abak'u mo didan da'yu. ²⁹Ot hay inatda ya eda nipa"ey udum i didah nan nunlini"odan hi ad Gibeah ta midadaandan mi'gubat. ³⁰Ta i diyen mi'atluh algo ot ume bo nadan udum an e mumpumpustu hinan ugganda pumpustuwana ta gubatonda nadan wah ad Gibeah. ³¹Ya bimmudduhda bo nadan i Benjamin an mi'gubat i dida. Ta pinateda boy tulumpuluh (30) nadan ibbadan tinanud Israel hidih nan way puntanoman ya hinan kalata an umeh ad Betel ya hinan umeh ad Gibeah.

³²Ta hay innilan nadan tinanud Benjamin ya dida bo damdamay mangab'abak an umat hidin hopapnah nunggugubatanda. Yaden nadan ibbadan tinanud Israel ya nunhahapitandan bumtikda ta mipdug nadan tinanud Benjamin ta wan midawwidah ad Gibeah.

³³Ta hidin dimmatongdah ad Baal-Tamar nan binumtik an tinanud Israel ot ahida mohpe iligguh ot gubatonda dida. Ya nadan udum an tindalun nadan tinanud Israel an e nipa"e ya nabanudduhan nalpudah nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wadah ad Gibeah. ³⁴Ta didan himpuluy libu (10,000) an nun'ala'ing an mi'gubat di niddum an nangubat hinadan i Gibeah. Ta nunhiglay a'at nan gubat an ma"i'd ha mapto' hi mangab'abak ya agge innilan nadan tinanud Benjamin an nunhiglay eda na'abakan. ³⁵Te hi Apu Dios di nangipa'abak i dida. Ta hay bilang di pinaten nadan ibbadan tinanud Israel ya baintit limay libu ta han hinggahut (25,100) an nun'i'ispada. ³⁶Ta hidiyey nangimatunan nadan tinanud Benjamin an na'a"abakda.

Te nadan ibbadan tinanud Israel ya nunhahapitda an ibanggadda ta way aton nadan ibbadan e mipa"e ta hogponda nan bobleh ad Gibeah. ³⁷Ta hidin bimmudduhda hinan nipa"ayanda ot ma'ibagadan umeh nan boble. Ot patayondan namin nadan numpunhituhdi. ³⁸Ot pu'ulandah diyen boble ta manuluh ad lagud di ahukna. ³⁹Ta hidiyey pangimatunan nadan mamtik an tinanud Israel ta ibangngaddan mi'gubat.

Te pinaten nadan tinanud Benjamin di tulumpuluh (30) nadan ibbadan tinanud Israel. Ta hiya nan madinolda an dida boy mangabak an umat hinan namangulun nunggugubatanda. ⁴⁰Mu hidin manulu nan ahuk an malpuh bobleda ya minangmang nadan tinanud Benjamin ya inoy an mun'apu'ulan di bobleda. ⁴¹Ya imbangngad nadan mamtik ni' an tinanud Israel ot pudugonda nadan tinanud Benjamin an mamdug i dida. Ya namama an nangintattakutda te innilada an nadatngan moy atayanda. ⁴²Ta binumtikda an inipluydah nan agge naboblayan mu ni'olhat damdama bo nadan udum an tinanud Israel. ⁴³Ta lini"ubda nadan tinanud Benjamin ot pumpudugda ot

pumpateda didah nan poggog di ad Gibeah hi nangappit hi tuluwan di algo. ⁴⁴Ta himpulut waluy libu (18,000) an nun'alala'ing an tindalun di tinanud Benjamin an pinaten nadan ibbadan tinanud Israel. ⁴⁵Ya binumtik nadan udum an inipluydah nan way doplah ad Rimmon mu pindug damdaman nadan ibbadan tinanud Israel ot patayonday limay libu (5,000) hinan kalata. Ot pudupudugonda nadan udum an binumtik ta inggana ot patayonda boy duway libu (2,000) hidih nan nihaggon hi ad Gidom.

⁴⁶Ta i diyen algo ya baintit limay libu (25,000) an tindalun tinanud Benjamin di nun'ate an dadiye bo udot nadan nun'atutulid. ⁴⁷Ta ammunada han onom di gahut (600) an binumtik hinan doplah ad Rimmon. Ta niha"addahdi hi opat di bulan. ⁴⁸Ot ibangngad nadan tinanud Israel hinadan boblen di tinanud Benjamin. Ot pumpatedan namin di kumpulan akhupanda an ta'on on animal ya numpu'ulandan namin nadan boblehdi.

Hay Inyahawan Nadan Nabati An Linala'in Tinanud Benjamin

21 ¹Hidin hopapnah immayan nadan linala'in tinanud Israel hi ad Mispah ya insapatada an adida ipa'ahawa nadan imbabaledan binabai hinadan tinanud Benjamin.

²Ta hidin nalpah di gubat ot ume nadan tinanud Israel hi ad Betel. Ot umedah nan pundayawan i Apu Dios ot pun'itkukday kogadah hakit di nomnomda ta inggana ot mahdom. ³Ya ni'happitanda bon Apu Dios an alyonday, Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel, tanganu on e na'at ha athitu i da'mi? Tanganu onmu inyabulut an nama"i'd di ohan da'mih nadan tinanud Israel?

⁴Ya i diyen nabiggat an hiyah mun'awiwi"it ot iphod nadan tatagu han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios. Ot idawatda nadan maghob an mi'nong hi pi'hayyupandan Apu Dios.

⁵Indani ya munhimbabaggadan alyonday, Nganne i dita'un tinanud Israel di agge immalih din na'amungan ta'uh ad Mispah? Tee pibon nunhahapitan ta'un nan tagun adi mi'yamung hi ad Mispah ya mipapate.

⁶Ya nunhiglan umukayungandah nan na'at hinadan ibbadan tinanud Benjamin an alyonday, Nganne mahan hituwen na'at an ad uwani ya nama"i'd di ohah nadan tinanud Israel. ⁷Ya nunhahapitan ta'un adi mabalin an ipa'ahawa ta'u nadan binabai an imbabale ta'uh nadan tinanud Benjamin. Ot idana nin di eta'u pangalan hi iyahawan nadan oh'ohhan nabati?

⁸Ta hiya nan mahmahanda bon alyonday, Ngannen tinanud Israel di agge ni'yamung hi ad Mispah?

Ya inoy an na'innilaanda an ma"i'd ha ohah ni'yamung hinadan tinanud Jabes-Gilead. ⁹Te hidin bilangonda nadan tatagu ya ma"idda.

¹⁰Ot honagonda moy himpulut duway libun (12,000) tindalu hi ad Jabes-Gilead ta eda patayon an namin nadan numpunhituhdi an ta'on on

binabai ya u'unga. ¹¹Te nama'pa'adandan didan alyonday, Patayonyun namin nadan linala'i ya binabain nangahawa. ¹²Ta hidin immeda ya inakupanday opat di gahut (400) an mumpangilog an binabain ma'id ni ha inilo'dah lala'i ot adida pi'pate dida. Ta inyeda didah nan kampuh ad Siloh hi ad Kanaan.

¹³Ot honagonday e mi'hapit hinadan nabati an tinanud Benjamin an nipa'eh nan doplah ad Rimmon ta munhihiditda. ¹⁴Ot umanamutda mohpe dadiyen i Benjamin ta inyahawada nadan binabain i Jabes-Gilead an agge ni'paten nadan tindalu. Mu kulang damdama dadiyen binabai.

¹⁵Ta minomnoman nadan tinanud Israel te inyabulut Apu Dios an mama'id nadan ibbadan tinanud Benjamin. ¹⁶Ya alyon bon nadan ap'apuday, Ten ma'idda mo nadan binabain tinanud Benjamin ot idana nin di eta'u panama'an hi iyahawan nadan udum an ma'id ha ahawada? ¹⁷Te mahapul an munholag nadan nabatin tinanud Benjamin ta wan adi mama'id nan ohan ibba ta'un tinanud Israel. ¹⁸Mu adi mabalin an ipa'ahawa ta'u nadan imbabale ta'un dida te niluh an hinahapit ta'un ma'idutan nan tagun mangipa'ahawah nan imbabalenah nadan linala'in tinanud Benjamin. ¹⁹Ya nipanomnom i dida nan tinawon an punnomnomnoman nadan i Siloh i Apu Dios. Ya hay awadan di ad Siloh ya hi way huddo' di ad Betel an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan kalatan malpuh ad Betel ta umeh ad Sekem ya muyyad di ad Lebonah.

²⁰Ot ibagadah nadan tinanud Benjamin an ma'id ha ahawada an alyonday, Ume ayuh ad Siloh ya e ayu nipa'eh nadan nun'itanom an greyp. ²¹Ta tinigoyu'e an bimmudduh nadan binabain i Siloh ta manayoda ya way ohaon dimpapna nan pohdonan ahawaon. Ya innayunan inyanamut. ²²Ta umalida'e nadan a'ammoddan linala'i onu nadan i'ibadan linala'i ta munlilida ya ukod ami an mi'hapit i dida. Ta iphodmin ihapitan dida an alyonmiy, Hom'on da'mi bahan ta boddanganyu dida te ma'id ha inibtikmih din emi ni'gubatan hi iyahawada. Ya ma'id ha bahulyun tuwe te bokon da'yuy ud nomnom an mangipa'ahawa i didah nadan imbabaleyu.

²³Ta hidiyey inat nadan linala'in tinanud Benjamin an ma'id ha ahawada. Ta hidin eda manayo nadan binabai ya way ohaon ena dimpap ha ahawaona. Ot umanamutda ot ihipunda bon iphod di nunhituwanda. Ta imbangonda nadan numboblayanda.

²⁴Ya nadan i'ibadan tinanud Israel ya hidin nalpah di nunhahapitanda ot mumpanganamutdah nan numpunhituwanda.

²⁵I diyen timpu ya ma'id ni' nimpe ha patul nadan tinanud Israel ta way ohaon ukod hinan innilanan madadawoh hi atona.

Ruth

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya na'at hidin ma'id ni' ha numpatul hi ad Israel. Hi Ruth ya i Moab an ni'yahawa i han tinanud Israel. Ya indani ya nateh diyen ahawana mu hi Ruth ya nahamad di punnomnomnah nan hi inan din ahawana ta hiya nan inabulutna an dayawon nan Dios an dayawon nadan tinanud Israel an ta'on on nat'on ni' nan dios an dayawona.

Ya hidin ni'yeh nan hi inaona hi boblen di tinanud Israel ya inun'unudna nan pangiyeh'edahdi. Ta i han nahdom ya immeh awadan Boas mu agge e ni'halud te hidiyey nangipatigonah pumpada'ulana. Ta hi Boas an tulang din nate an ahawana di numbintanana. Ya nan imbabaleda ya hiyay hi apun David an nundongol an patul hi ad Israel.

Nadan tinanud Israel ya dakol di nangiwalong i Apu Dios hidin ma'id ni' ha patulda ta hiya nan nunhiglay numpalpaligatanda an inyabulut Apu Dios ta panitilognan dida. Mu nan maphod an na'at i Ruth ya ipa'innilanay anahamad di pangipapto' Apu Dios hinadan mangidinol i hiya an ta'on on agge nalpuh nan tinanud Israel.

Hay E Ni'iboblayan Da Elimelek An Hina'amma Hi Ad Moab

1 ¹Hidin nadne an bokon ni' patul di mun'ap'apu hinadan tinanud Israel ta nadan pot'on Apu Dios di mumpapto' i dida ya alinah on wada han bitil hi bobleda. Ta namaag han lala'i an i Bethlehem hidih ad Judah ya inikakna nan ahawana ya nadan duwan linala'in imbabaleda ot eda mi'iboble hi ad Moab. ²Ya hay ngadan diyen lala'i ya hi Elimelek ya nan ahawana ya hi Naomi ya nadan imbabaleda ya da Mahlon i Kilion. Dida ya nalpudah nan tinanud Eprat hi ad Bethlehem hidih ad Judah. Mu immeda nimpe ni'iboble hi ad Moab. ³Ya hidin wadadahdi ya nateh Elimelek ta ammuna da Naomi an hini'inna an nabati. ⁴Ya dadiyen duwan imbabalena ya ni'yahawadah i Moab. An hay inahawada ya da Orpah i Ruth. Mu hidin umeh himpuluy (10) tawon di niha"adan da Naomi hidi ⁵ya nateda bo nan duwan imbabalena. Ta hi Naomi ya ammuna mo han nabati i dida an hina'amma.

Hay Numbangngadan Da Naomi I Ruth Hi Ad Bethlehem

⁶Ya ninomnom Naomi an mumbangngad hi ad Judah te dingngolnan winagahan mohpen Apu Dios nadan tataguhdi ta wada moy makan hidi. ⁷Ya hidin nakak ya ni'ikakda nan duwan binabain inapuna. Mu hidin wadadah nan awon ya nimmanomnom hi Naomi ⁸ot alyonay, Udu'dul di mumbangngad ayu ta umanamut ayu attog hinadan numpangimbabale i da'yu. Ot hay idawat'un Apu Dios ya hom'on da'yu ta umat hinan inatyun nangipatigoh uleyuh nadan ahawayu an nun'a'ate ya ta'on on ha'on. ⁹Ya hanat wan iyabulutna an mi'yahawa ayuh udum ta lo'tat ya way oha i da'yu on nadutu' ha nunhituwana. Ot awalona dida.

Mu namaag ya onda kumga dadiyen duwan binabai. ¹⁰Ya alyonday, Mi'yali amin he'ah awadan nadan ibbam.

¹¹Mu alyon Naomi di, Mumbangngad ayuot an i'imbabale'. Te undan mo mabalin hi mun'imbabaleya' bo ta i'ahawayu. ¹²Ininnaa' mo ot adi mabalin. Ya ta'on damdama hi alinah mabalin an mangahawaa' boh ad uwani ta wadaday i'imbabale' hi linala'i ¹³ot undan an'anuud di eyu pampannodan hi kumiloganda. Ya undan hiyay mangipagol hi eyu pangahawaan hi udum. Ongal ahan di homo'un da'yu an gapuh nan na'at mu undan nganney aton an hituwe han inyabulut Apu Dios hi ma'at i ha'on.

¹⁴Ya ona inalih diye ya kumgada bo. Mu hi Orpah ya nihapitan ot awalonah inana ot umanamut. Mu hi Ruth ya hiyah diyen adi mihapitan. ¹⁵Ta alyon Naomi i hiyay, Tigom nan ibam an mumbangngad hi awadan nadan ibbana ya hinadan dios an dayawona tuwali. Ot agam pibo ta mi'bangngad'a i hiya.

¹⁶Mu alyon Ruth di, Adiya' e piliton an taynan da'a. Te ta'on hi danay pangayam ya hidi boy pangaya'. Ya nan em iha'adan ya hidi boy iha'ada'. Ya nadan ibbam an da'yun bimmoble ya dida boy ibba'. Ya nan Dios an dayawom ya hiya boy dayawo'. ¹⁷Ya nan boblen atayam ya pohdo' an hidi boy ataya' ya ilubu'a'. Ot hanat nunhiglay pundusan Apu Dios i ha'on hi'on namaag ya tinaynan da'a ta bokon hay atey mangihi'an i dita.

¹⁸Ta hidin adi damdama mihapitan hi Ruth ta mumbangngad ot adi mo ipapilit Naomi. ¹⁹Ot inayunda mo an um'umme ta inggana ot dumatongdah ad Bethlehem.

Ya hidin dimmatongda ya immamlongda nadan tataguh nanigandan dida. Ya nadan binabai ya pun'ibagada an alyonday, On he'ah Naomi?

²⁰Ya alyon Naomi di, Bokon mo hi Naomi^a di pungngadanyu i ha'on ta namaag ya hi Mara. Manu'e ya paddungnay mumpait han inipto'

---

^a 1:20 Hay pohdon nan ngadan an Naomi an ipa'innila ya am'amlong mu nan ngadan an Mara ya hay pohdonan ipa'innila ya umat hinan mumpait.

nan ongal di abalinana an Dios hitun nitaguwa'. ²¹Te handin nakaka' ituwen boble ya wadan namin di mangipa'am'amlong i ha'on. Mu ad uwani an imbangngada' i Apu Dios hitu ya namaag mo ahan ya ma'id ha mangipa'amlong i ha'on. Ot undan ngadanana' boh Naomi i ha athitu an namaag ya nunhiglaon nan ongal di abalinanan Dios di inatnan namalpaligat i ha'on.

²²Ta hidiyen numbangngadan Naomi an nun'ibbana nan inapuna an i Moab an hi Ruth ya hiyah nihipun di pun'apitandah barley hi ad Bethlehem.

Hay E Namanuhan Ruth Hi Barley

2 ¹Hi Naomi ya wada han hi Boas an tulang din ahawana an hi Elimelek. Hiya ya kadangyan ya malispitun tagu. ²Ta han hin'algo ya alyon Ruth i Naomi di, Mabaline' ya immeya' ta eya' mamanuh nadan barley^b an iwanen nadan munggapas. Ot wada man bahan ha mangiyabulut an mamanuha' hinan puntanomanda.

Ya alyon Naomi di, Ta'on an imbabale ya imme'a mo.

³Ot umeh Ruth hinan puntanoman ot e miyun'unud hinadan munggapas ta nan iwaneda on hidiyey pinanuhna. Ya hidiyen natanoman ya bagin Boas an tulang din hi Elimelek.

⁴Ya indani ya wadah Boas an nalpuh ad Bethlehem ot apngaona nadan munggapas an alyonay, Hanaot ta wagahan da'yun Apu Dios.

Ya alyondan hiyay, Atbohadin he'a.

⁵Ya alyon Boas hinan mangipangpanguluh nadan punggapasona di, Nganneh diyen babai?

⁶Ya alyon nan lala'i di, Hidiye nan i Moab an ni'uyug i Naomi. ⁷Hidin nawi"it ya immalin nangibaga hi'on mabalin an mamanuh awadan nadan binto' hi indoggan nadan munggapas ot iyabulut'u. Ta inhipunah din nawi"it an agge immoh'ohnong an ammuna nan na'omtang an ena nun'iblayan hinan nahiduman.

⁸Ta immeh Boas ot e mi'hapit i Ruth an alyonay, Donglom an imbabale, maphod on inaynayunmu an miyun'unud hitudan binabain punggapasota' ta adim nomnomnomon an umaldan hi udum an natanoman. ⁹Tigom nan umaldananda on nitnud'a i dida ot pinadana' hinadan mumpangilog an linala'i ta ma'id ha atonda i he'a hi adi maphod. Ya na'uwoh'a'e ya wahdi nan liting hinan buwod an hinagubda.

¹⁰Ya on inat hidin Boas ya nunlu'bub hi Ruth an nida"om di angahnah nan luta ot alyona i Boas di, Munhanaa' ta athina an ta'on hi ona' mangili ya maphod di nangibilangmu i ha'on ta impatigom di ulem i ha'on.

---

^b 2:2 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u an nalaklakay gatangna mu nan wit.

¹¹Ya alyon Boas di, O, te dingngol'u nan maphod an ina'inatmuh nan hi inayu an nihipun hi natayan din ahawam. Ya hay nanaynam i da amam i inam ya nan numboblayam ta ni'yali'ahtu an ta'on onmu agge innilay a'tatmihtu. ¹²Ot hanat hi Apu Dios an dayawonmi an tinanud Israel an hiyay paddungnay nihi"ugam ya idatnay dakol an gunggunam an gapuh nan maphod an ina'inatmu.

¹³Ya alyon Ruth di, Ongal ahan hinaen ulem i ha'on an ta'on on na'adda"ula' mu nadan baalmu. Ya atbohadin impa'amlonga' hinan maphod an hinapitmu i ha'on.

¹⁴Ya hidin eda mangan ya mun'ayag boh Boas i Ruth an alyonay, Ma'a ta mangan ta'u. Ta immeh Ruth ot e mi'an hinadan munggapas ot idattan bon Boas hinan inhanglagdan barley. Ya hidin nabhugda ya waday binatinah makan ta iyanamutna.

¹⁵Ta on nalpah an nanganda ot ume bon e mamanuh. Ot ibagan Boas hinadan munggapas an alyonay, Ta'on on e mamanuh hinan way binto' ya adiyu ipagol. ¹⁶Mu guyudonyuot dohah nan nabto' on inggahyu ta pi'panuhna ya adiyu ihingal.

¹⁷Ta hi Ruth ya inyal'algonan an pimmanupanuh ta ingganaot mahdom. Ya hidin pinlagna ta namahmah nan bogahna ya umeh himpulut duway (12) kilu. ¹⁸Ta ona inyanamut ot ipatigona i inanay dinakol nan pinanuhna. Ot ukatona bo nan binatinan makan ot idatna i hiya.

¹⁹Ya alyon Naomi di, Nganney ud bagih nan em namanuhan? Maphod on wagahan Apu Dios hidiyen tagun ma'ule i he'a.

Ya alyon Ruth di, Hi Boas anu.

²⁰Ya alyon Naomi di, Hiya'e ya umman nihnup di nitulangana i dita'u. Ot hiyay ohah mibilang hi mangipapto' i dita. Ot immannung peman nan hapit Apu Dios an hiya ya nomnomnomona nan numpun'ate^c ya namamah nadan matagu an gapuh homo'na. Ot hanat wagahanah Boas.

²¹Ya alyon Ruth di, Hay ma"aphod ahan hi imbagana ya nan alyonay maphod ona' miyun'unud hinadan punggapasona ta inggana hi magapas an namin nan tinanomana.

²²Ya alyon Naomi di, Maphod hinaen imbagana i he'an imbabale. Ot maphod peman on hiyay atom te onha umaldan'ah udum ot ma'id ha mapto' ya ilaylayahhan da'ah nadan linala'ihdi.

²³Ot inaynayun mon Ruth an e miyunu'unud hinadan punggapason Boas ta ingganaot malpah di ahigapas di barley ya wit. Yaden nanongna tuwalin niddum i inana.

Hay Immayan Ruth Hinan Pun'ilikan Boas

3 ¹Han hin'algo ya alyon Naomi hinan inapuna an hi Ruth di, Maphod di pangahawaon da'a ta wan lo'tat ya waha nadutu' i ha

^c 2:20 Hi Apu Dios ya pohdonan mipapto'da nadan nabalu.

nunhituwam. ²Hi Boas an numpabo'lah din binabain niyunu'unudam hidin ahigapas ya imbaga' i he'a an tulang ta'u. Ya dingngol'u an hay mahdom ya ume an e muntoop hinan na'ilik an barley hinan pun'ilikan. ³Ot hay atom ya e'a mun'amoh ya nunlana'ah nan maphod di hunghungna. Ya inip'iphodmun nunlubung ya imme'ah nan pun'ilikan Boas. Mu imme'a'ehdi ya halipodpodom ta adina ni' ilmu an wa'ahdi ta ingganah on malpah an mangan ya nanginum. ⁴Ya idodongam nan ena alo'an ta tinigom'e an nalo' ya ahim e lupyahon nan uloh hi way hukina ya bimmaktad'ah nan uyyadana ta mipatigon pinhodmu an hiyay mumpapto' i he'a. Ta nangamung i hiya an mangibagah atom.

⁵Ya alyon Ruth di, O ipatna' an aton. ⁶Ot umeh nan pun'ilikan ta nan imbagan Naomi di inatna.

⁷Ta on tinigonan nalpah hi Boas an nangan ot mangmanginum ta maphod di punli'nana ot inayunan e malo' hi e'elen nan na'amung an ilik. Ta on nalo' ot ahi mun'ul'ullen umeh Ruth ot ena lupyahon nan uloh way hukina ot buma'tad hinan uyyadana.

⁸Ya hidin tongan di labi ya inggibo' Boas ot mumballin ya kimmaynit te wahdi han babai an nalo' hi way uyyadana. ⁹Ot alyon Boas di, On nganney ngadanmu?

Ya alyonay, Ha'on hi Ruth, apu Boas. Ot inayun Ruth an alyon i hiyay, He'a ya nihnup anuy nitulangam i da'mi ot mabalin'e ya he'ay ukod an mumpapto' i ha'on ta mihukkat'ah din ahawa' an amuna'om.

¹⁰Ya alyon Boas i hiyay, Hanat ipa'amlong da'a i Apu Dios te maphod di nangatmuh nan hi inan din ahawam ya namama mo ituwen ongal an nangipatigom hi ulem. Te unhaot nadan mumpangilog di em hinama' an ta'on on nawotwot mu bokon athidiy inatmu. ¹¹Ot hay ibaga' i he'a ya adi'a minomnoman ot ato' nan imbagam. Ta'omman ot innilan di tataguhtu an maphod di pangiy'e'om. ¹²Manu te immannung an nihnup di nitulanga' hinan ni'yapuwam mu waday oha an hiyay nihaghaggon di nitulangana i da'yu mu ha'on. ¹³Ot ta'on on adi'a ni' umeh ad uwanin nahdom ta mawi'it ya eya' ni'ihapit i diyen lala'i ta hay alyona tuwali. Ot pohdona'e ya hiyay ukod an mangipapto' i he'a. Mu aggena'e pinhod ya innilan nan nahamad an Dios di punnomnom'u ot immannung an pinhod'u an ahawaon da'a. Ot malo'a ta nangamung hi bigat.

¹⁴Ot inayun mon Ruth an malo' hidih nan uyyadan Boas. Mu hidin agge ni' nabigat an adi mimatunan di tagu ot bumangon. Te hi Boas ya aggena pinhod an waday manginnila an hi Ruth ya immehdih din nahdom. ¹⁵Ya alyon Boas bon hiyay, Aanom nan inhaba'lagmu ya bini'lagmu. Ta inat Ruth ot ha'adan Boas hi barley. Ta on niphod an nagu'uhan ot ipa'aktuna i Ruth ta iyanamutna.

¹⁶Ya hidin dimmatong hi baleda ya mahmahan inanay nunhapitanda i Boas. Ot uhuhon Ruth an namin nan imbagan Boas. ¹⁷Ya inalina bo

di, Indatnah tuwen onom di halub an barley te adi anu maphod an umanamuta' an ma'id ha iyanamut'u.

¹⁸Ya alyon inanay, Ot ihhodta ta nangamung di punhahapitanda te innila' an adi duminong hi Boas hi ad uwanin algo ta ingganah on mihahapit.

Hay Nangahawaan Boas I Ruth

4 ¹Hi Boas ya on nawi"it ot umeh nan way geyt i diyen boble hinan uggan pundadammuwan di linala'i hi'on waday mihahapit ot e umbun hidi. Ya nada'dani ya wada nan lala'in hapulona an hidiye nan nihaghaggon di nitulanganah din hi Elimelek. Ot ayagana ta immeh diyen lala'i ot e mi'ibun i hiya. ²Ot ayagan Boas di himpuluh (10) nadan ap'apu i diyen boble ot umalida ot munhahapitda. ³Ot alyonah nan lala'in tulangnay, Teen ad uwani an numbangngad hi Naomi an nalpuh ad Moab ya alyonay ihublina nan lutan din ibata an hi Elimelek. ⁴Ta hiya nan ninomnom'u an ipa'innila i he'a te he'a ahan di nihaghaggon di nitulangana i dida mu ha'on. Ot pinhodmu'en hubliyan ya imbagam hi ad uwani an wahtuda tun a'ap'apu ta'uhtu an mi'idngol. Manu'e ya he"ay mamangulun waday lebbengnan manubli. Mu adime ya imbagam i ha'on ta innilao' te ha"on di mihnod an mabalin hi manubli.

Ya alyon diyen lala'i di, Hubliya'.

⁵Ya alyon Boas di, Ot at'ehna an alyom hi hubliyam nan luta i Naomi ya mahapul bon i'ahawam nan nabalu an hi Ruth an i Moab. Ta nun'imbabale ayu'e ya hiyay hanat din naten ahawana ta hiyay mamoltan hinan lutadan hina'amma.

⁶Ya alyon diyen lala'i di, At'ehna ya adi' mo hubliyan hi'on bokon damdama nan imbabale' di mamoltan. Ot ta'omman mo ya he"ay nanubli.

⁷Ya hay pangiyee"edan tinanud Israel hidin nadne hi'on waha lutah mihubli ya mahapul an aanon nan tagun munhubli di hapatutna ya indatnah nan humubli. Te hidiyey atondan mangipanuh hinadan mihahapit. ⁸Ta on imbagan diyen lala'i an hi Boas di manubli ot inayunan aanon di hapatutna ot idawawana i Boas. ⁹Ya alyon Boas hinadan ap'apu ya nadan udum an wahdi di, Tinigoyu tee ot da'yuy tistigu an ad uwanin algo ya hubliya' i Naomi nadan binoltan din ibamin hi Elimelek ya da Mahlon i Kilion an imbabalena. ¹⁰Ya atbohadin ahawao' moh Ruth an ahawan din hi Mahlon. Ta wa'e ha imbabalemi ya hiyay hanat din nama'id an ahawana ta hiyay mamoltan hinan nipaboltan i didan hina'amma. Ta wan nanongnan adi malingling di ngadanda ituwen boble ta'u. Ot da'yu tee nimpey tistigu.

¹¹Ya alyon nadan ap'apu ya nadan udum an tatagun wahdi di, O da'mi di tistigu. Ot inayunda bon alyon i Boas di, Hanat hi Apu Dios di munwagah nan babain umanamut hi nunhituwam ta wan umat i da

Rachel i Leah an nahlagan di dakol an tinanud Israel. Ya maphodot boh on he"ay ohan nanongnan kumadkadangyan hinan tinanud Eprat ta mundongol'ah tun ad Bethlehem. ¹²Ya maphod on gapuh nan holagmu i naen babai ya lo'tat ya mundongolda nan tanudanyu ta umat hinan tinanud da Peres an holag da Tamar i Judah.

Hay Holag Boas

¹³Ta on nalpah ot ahawaon Boas hi Ruth. Ya winagahan Apu Dios hi Ruth ta numbutyug ta nun'ayyam^d i han lala'i. ¹⁴Ya alyon nadan binabai i Naomi di, Madayaw hi Apu Dios te ad uwani ya indatna han apapum ta waha mangipapto' i he"a. Ot hanat mumbalin an mundongol hitun boble ta'un tinanud Israel. ¹⁵Te hiya ya imbabalen tun inapum an babai an ongal di pamhodnan he"a an nahamad di nangipapto'na i he"a mu hay pangat di pitun linala'i an i'imbabale. Ya teen ad uwani ya nun'imbabale ta apapum ta waha mangipapto' nimpe i he"ah tun a'in'innaam. ¹⁶Ta inapupun Naomi nan golang ot hiyay manginaynayun an mangipapto' i hiya.

¹⁷Ya nadan binabain hinaggonda ya nginadananda nan golang ta hi Obed. Ya ma"id ha aggeda e nanguhuhan hinan ibbada an alyonday, Wada mo ayay holag Naomi.

Ya hidin kimmilog hi Obed ya nuntanud ta hi Jesse an hi aman David.

¹⁸Ta hay tonton di a'ammod David an mihipun i Peres ya datuwe.

¹⁹Hi Peres ya nuntanud ta hi Hesron. Hi Hesron ya nuntanud ta hi Ram. Ot muntanud hi Ram ta hi Aminadab. ²⁰Nuntanud hi Aminadab ta hi Nason. ²¹Ot muntanud hi Nason ta hi Salmon an ud holag i Boas. ²²Ot muntanud hi Boas ta hi Obed. Ot muntanud hi Obed ta hi Jesse an hi aman David.

---

^d 4:13 Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo ya na'en numbutyug ya nunhabi.

1 Samuel

Hay A'at Tuwen Liblu An 1 Samuel

Hituwen liblu ya hay ipa'innilana ya nadan na'na'at i Samuel. Hi Samuel ya hiyay na'udin nangipanupunuh hinadan tinanud Israel. Ya hiya boy nangitana'dog hinadan tinanud Israel i Apu Dios.

Mu nadan tatagu ya nginshedah Apu Dios ta impapilitda an waday patulda ta umatdah nadan udum an boble. Mu ta'on damdamah onda nginheh Apu Dios ya inyabulutna an ma'at nan imbagada ta pinto'nah Saul hi patulda. Manuh din hopapna te maphod di inat Saul an patul mu hay udina ya aggena inun'unud nan tugun Apu Dios.

Ta hiya nan impa'aan Apu Dios hi Saul an patul ot ihukkatnah David an na'na'unnud i Apu Dios. (1 Samuel 13:14)

Ya hay na'udih nitudo' ituwen liblu ya hay namalpaligatan Saul i David an gapuh amohna hi pangaba'abakan David hinadan binuhul di tinanud Israel. Ya namama bo udot te nundinggol hi David hinadan tinanud Israel.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay niyayyaman Samuel ya hay nangipangpanguluwanah nadan tinanud Israel (1 Samuel 1–7)
2. Hay numpatulnan Saul hi ad Israel ya hay aggena nangun'unudan hi tugun Apu Dios (1 Samuel 8–15)
3. Hay namto'anda i David an mihukkat i Saul hi patul nadan tinanud Israel ya hay namalpaligatan Saul i David (1 Samuel 16–30)
4. Hay natayan Saul (1 Samuel 31)

Hay A'at Di Pamilyan Elkanah

1 ¹Wada han hi Elkanah an nunhituh ad Ramah hinan nun'abillid an boble hi ad Ephraim. Hiya ya imbabalen Jeroham an hi na' Elihu. Hi Elihu ya imbabalen Tohu an hi na' Sup an ohah nadan tinanud Ephraim. ²Hi Elkanah ya duway ahawana an da Hannah i Peninah. Hi Peninah ya waday imbabaleda i Elkanah mu hi Hannah ya ma'id. ³Ya atawotawon on imme da Elkanah an hina'amma hi ad Siloh an e mundayaw hinan ongal di abalinana an Dios on impi'nongda nan i'nongda i hiya. Ya hay padih ad Siloh ya nadan

imbabalen Eli an da Hopni i Pinehas. ⁴Ya wa'et nagibbuh an impi'nong Elkanah nan i'nongna i Apu Dios on winanahana nan ahawana an hi Peninah ya nadan imbabaleda. ⁵Mu hi Hannah e ya duwwaonay wanahna te hiyay na'appinhodna an ta'on on ma'id ha indat Apu Dios hi imbabaleda. ⁶Ya gapu attog ta ma'id ha imbabalena ya amod on e danildilaon Peninah ta ona pabohboholon. ⁷Ta athi'athidih atawotawon hi'on immedah nan balen Apu Dios hi ad Siloh ta hi Hannah ya namaaggon limmuwaluwa an adi mangan. ⁸Ya lo'tat ya alyon Elkanah i Hannah di, Tanganu on'a umukayungan on limmuwaluwa'a? Ya tanganu on'a adi mangan? Undan ahan nabalbalol i he"a an waday himpulu (10) an imbabalem an linala'i mu ha'on an ahawam?

Hay Nundasalan Hannah

⁹Han naminghan an hiyah nagibbuhdan nangan hidih ad Siloh ot e mundasal hi Hannah. Yaden wahdi nan padi an hi Eli an um'umbun hinan way panton di balen Apu Dios. ¹⁰Ya gapuh nan nunhiglan inomnoman Hannah ya kunga an mundasal ¹¹an alyonay, He"a an ongal di abalinana an Dios ya nomnommona' bahan an baalmu te nunnaud di e' aligligatan. Ot donglom bahan tun dasal'u ta idattana' i ha lala'ih imbabale' ta munhilbi i he"a hi inggana an adi mumpappappukis. ¹²Ya hidin mundasdassal hi Hannah ya idoddodongngan Eli di to'ona. ¹³Ya hay punnomnomna ya nabutong te ma'id ha madngol hi hapitna an ammunay timidna an ma'ot'otwab. ¹⁴Ot alyon Eli i hiya di, Ngalngalam ha binutongmu. Undan adi mabalin hi idinongmu an manginum?

¹⁵Mu alyon Hannah di, Ha'on ya nunhiglay inomnoma' ta hiya nan hi Apu Dios di pangibaga'. Ya aggeya' attog nabutong apu padi te adiya' uggan uminum hi bayah ya hinadan kumpulnan bumutong. ¹⁶Ot hanat adim alyon hi adi maphod di a'at'u an babai te umman attog mahmo'a' hi pangatda. Ta hiya nan hi Apu Dios di uggan'u pangibagan hi hakit di nomnom'u.

¹⁷Ot alyon Eli i hiyay, Ot athina'e ya hanat hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya idatna nan imbagam i hiya. Ot hanat malinggop'a hi umanamutam.

¹⁸Ot alyon Hannah di, Hanaot ta wan nanongna an athina an maphod di pangibilangmu i ha'on. Ta ona inalih diye ot ume an e mangan te wada mohpey amlongna.

Hay Niyayyaman Samuel

¹⁹Hidin nawnawi'it i diyen nabiggat ot mundayawda i Apu Dios ot ahi mumbangngad da Elkanah hi ad Ramah. Ya agge nadne ya timbal Apu Dios nan dasal Hannah ta nawadaan. ²⁰Ya hidin nun'ayyam^a ya lala'i ot ngadananah Samuel te alyonay, Dingngol Apu Dios nan dasal'u.

---

^a 1:20 Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo.

Hay Nangiyukodan Hannah I Samuel I Apu Dios

²¹Indani ya nadatngan bo nan umayan da Elkanah an hina'amma hi ad Siloh ta eda ipi'nong nan tinawon an mi'nong i Apu Dios. Ya wada boy insapatanan aton an ena ipa'annung. ²²Mu hi Hannah ya agge ni'ye mu inalina i ahawana di, Indani ni' ta maphu tun golgollang ya ahi ami mi'yali ta iyukod'u i Apu Dios ta miha"ad hidih nan balena hi inggana.

²³Ot alyon Elkanah di, Ot nangamung'ah nan innilam an maphod hi atom ta damunahna hi aphuwana. Mu hanat hi Apu Dios di mamoddang i he"a ta mipa'annung nan imbagam i hiya.

²⁴Ta on hiyah naphuh Samuel ot iyen da Hannah hinan balen Apu Dios hi ad Siloh. Ya intakinda han tuluy tawona an bulug an baka ya han himpuluy (10) kilu an alina ya bayah an nittuh nan ay buhi an lalat ta idawatda i Apu Dios. ²⁵Ta hidin nagibbuh nan ini'nongda an baka ot iyedah Samuel hinan padi an hi Eli.

²⁶Ot alyon Hannah i hiya di, Apu padi, ha'on din babai an tinigom an immalihtun nundasal. ²⁷Ot teya tun unga an dinawat'u i Apu Dios. ²⁸Ot teen ad uwani ya ipabangngad'u i Apu Dios ta hiyay punhilbiyanah inggana. Ot inayundan dayawon hi Apu Dios.

Hay Dasal Hannah

- 2** ¹Ot mundasal hi Hannah an alyonay,
Ongal di pun'amlonga' i he"a Apu Dios te binoddangana' ta waday panipol'uh nadan mamihul i ha'on.
Ya madinola' te innila' an he"ay mangipappapto' i ha'on.
- ² Ya ma"id ha nipaddungan di amaphodmu an Dios.
Ya atbohdi an he"a ya mi'alig'ah nan doplah an nahamad hi ihi"ugan.
- ³ Da'yun mumbaktu ahan ya munlattuweg ya duminong ayu mo an humapihapit.
Te hi Apu Dios ya innilana nadan ato'aton di tatagu ya ta'on on nan wah nomnomda.
- ⁴ Ya nadan mun'abikah an titindalu ya abalinanda an putungon di panada.^b
Mu pabikahona nadan nakapuy.
- ⁵ Ya nadan nanongna ni' an waday anonda ya eda mo bumolah itanudda mu nadan nun'a'agangan ni' ya adida mo makulangan.
Ya nadan binabai an adi ni' mun'imbabale ya nun'imbabaledah pitu mu nadan dakol di imbabaleda ya umukayunganda te mapuhda damdama.
- ⁶ He"a Apu Dios ya abalinam an pogpogon di itaguwan ya atbohdi an abalinam an mahuwan di nate.

---

^b 2:4 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

⁷Ya abalinam an pumbalinon hi nawotwot nan kadangyan ya pakadangyanom nan nawotwot.

Ya abalinam bon ipada"ul nan mumbaktu mu ipabaktum nan mumpada"ul.

⁸Ya abalinam nimpe an mangipaphod hi nitaguwan nadan nun'awotwot ta pumhodda ta mibilangdah nadan tatagu an mapemanan.

Te he"a nan Dios an nangiyammah nan gopnad tun luta ya an namin an wadah tun luta.

⁹Ya ipapto'mu nadan tatagun na'na'unnud i he"a.

Mu nadan mangmangngat hi adi maphod ya umedah nan munhihillong an awadan di punligatan.

Te bokon hay abalinan di taguy lummuh eda pumhodan.

¹⁰Te he"a an Dios ya dadagom nadan mi'buhul i he"a ta mama"idda an gapuh bungotmu an umat hinan kidul te humalyaom an namin di taguh tun luta.

Mu nan pinto'mun patul ya idatmuy ongal an abalinana ta hiyay pangabakom.

¹¹Ya hidin nagibbuh an nundasal hi Hannah ot umanamutda i da Elkanah hi ad Ramah. Mu hi Samuel ya nabati ta munhilbi i Apu Dios hi awadan nan padi an hi Eli.

Hay Impa'inghan Nadan Imbabalen Eli

¹²Nadan padi an imbabalen Eli ya adi ahan maphod di ato'atonda an adida takutan hi Apu Dios. ¹³Te hay impa'inghada ya wa'e ha i'nong nadan tatagu on hinnag nan padi nan baalna ta munluwage'e nan dotag on inodnana han tuluy hulitna an gumo' ¹⁴on ena initwok hinan palyu' ta an namin nadan matbong on bagin nan padi. Ta athidiy ugganda aton hinadan ibbadan tinanud Israel an e mangi'nong i Apu Dios hi ad Siloh. ¹⁵Ya hay oha boh atonda ya ta'on on agge ni' na'aan nan taba an maghob an mi'nong i Apu Dios on imme nan baal nan padi ta alyonah nan ud bagih nan mi'nong di, Iyalim nan midat hinan padi te adina pohdon nan niha"ang an nan agge nalutuy pinhodna ta igapana.

¹⁶Mu wa'et alyon nan taguy, Indani ni' ta ma'aan nan taban maghob an mi'nong ya ahim alan nan pohdom.

Ya alyonnot nan baal di, Iyalimmot te ala' damdama. Undan gahin'u pulhon?

¹⁷Ta datuwe an pumbahbahulan nadan imbabalen Eli ya nunhiglan adi maphod hi panigon Apu Dios te ma"id ha pangibilangdah nadan mi'nong i hiya.

Nan Unga An Hi Samuel

¹⁸Hi Samuel ya nanongna an munhilbi i Apu Dios. Ya ta'on on unga ya mabalin an usalona nan ephod.^c ¹⁹Ya atawotawon on nangiyamma hi inana hi lubung an miyoddah ta wa'e ta immedah ad Siloh an himbale an mangiyeh i'nongda i Apu Dios on indatna i Samuel. ²⁰On winagahan Eli didan himbale an alyonay, Hanat hi Apu Dios di mangdat hi udum an imbabaleyu ta mihukkat i Samuel an inyukodyu i Apu Dios. On immanamutda.

²¹Indani tatawwa ya inudman Apu Dios di imbabalen da Hannah ta nawaday tulu an linala'i ya duwa an binabai. Mu hi Samuel e ya hidih nan balen Apu Dios di immong'ongngalana.

Hay Nangihingalan Eli Hinadan Imbabalena

²²Hi Eli ya na'amamma mo ya dingngodingngolna tuwalin namin nadan adi maphod an at'atton nadan imbabalena nadan ibbada an tinanud Israel. Ya ta'on on nadan binabai an mumpapto' hinan way panton nan tabernakel ya namaaggon inilo'da. ²³Ta hiya nan alyon Eli i diday, Tanganu mahan on waha athinah pangatyu an i'imbabale. Ya teen pun'idatongdan ha'on nadan adi maphod an pangatyuh tudan tatagu. ²⁴Undan mahan maphod an i'imbabale ha e iwakat nadan tatagun Apu Dios nadan adi maphod an a'atyu? ²⁵Ya undan aggeyu innila an wa'e ta numbahul di ohan tagu hinan ibbanan tagu ya wadah Apu Dios an mangipanuh. Mu ningamut'e an hi Apu Dios di numbahul an ya ma'id mo ha mabalin an mangita'dog i dita.

Mu adida donglon hi amada te niluh an ninomnom Apu Dios an dadagon dida an gapuh nan adi maphod an ato'atonda.

²⁶Mu hi Samuel ya mun'aong'ongngal ya mun'a'ud'udman boy pun'amlongan Apu Dios i hiya. Ya atbohndin pinpinhod nadan tatagu.

Hay Nipa'innilah Ma'at Hinan Pamilyan Eli

²⁷Indani ya wada han propeta an imme i Eli ot ena ibaga i hiya nan inalin Apu Dios an alyonay, Handi an numbaling baal nan patul hi ad Egypt handidan a'ammodyu ya impa'innila' nan pohdo' i dida. ²⁸Ta pinto'u din hi apum an hi Aaron ya nadan tanudana ta da'yu ya abuh di numbalin hi padi an mabalin an mangidawat hi mi'nong i ha'on ya munggohob hi insenso. Ta usalonyu nan ephod hi'on ayu mi'dammun ha'on. Ya atbohndin da'yuy idatan nadan makan an idawat nadan ibbayu an tinanud Israel i ha'on. ²⁹Mu tanganu mahan on athinay pangatyu

---

^c 2:18 Nan ephod ya hidiye nan iyoddah di padi hinan lubungda an niha'adan nan Urim ya Tummim an bunutonda ta innilaonda nan pambal Apu Dios hinan mahmahanda.

an adiyu bainan nadan nitugun an midawat i ha'on? Tanganu on ong'ongngal di pangibilangmuh nadan imbabalem mu ha'on an onyuoat nayya itaban hina'amma nan mun'aphod an i'nong nadan tatagu' an tinanud Israel i ha'on? ³⁰Ot gapu ta athinay pangatyu ya ha'on an Dios an dayawonyu an tinanud Israel ya ta'on on inali' hinadan a'ammodyuh din nadne an da'yun matanudan di nanongnah mumpadi mu ad uwani ya bokon mo athidi te hay abuluto' ya nadan mundayaw i ha'on. Ya nada'e an adi mangunud i ha'on ya adi' abuluton. ³¹Ot padana' tee an mateda nadan mumpangilog an linala'i an imbabalem ya ta'on on nadan mun'atanudan hi pidwana ta ma'id ha ma'amamma i da'yu. ³²Ya ahi ayu umukayungan hi amohyuh tun punwagaha' hinadan ibbayun tinanud Israel. Te ma'id ha ma'amamma nimpeh nadan tanudanyu on nateda. ³³Ya onha damdama waha mabati i da'yu ta nanongna an munhilbi i ha'on ya umukayunganda damdama te nadan linala'in mumpangilog an tanudanyu ya iyatedan namin di matadom. ³⁴Ta hay panginnilaam an mipa'annung datuwen imbaga' i he'a ya mundihhandan mate nan duwan imbabalem an da Hopni i Pinehas hinan hin'algo. ³⁵Mu waday pinto'u an mumpadi an na'na'unnud i ha'on an nan pun'amlonga' di atona. Ya hiyay punholago' ta diday nanongnah munhilbih nan pinto'un mumpatul. ³⁶Ot nan mabati an tanudanyu ya eda mun'od'oddoh pihhu ya anonda i datuwen papadi. Bokon'e ya mumpahpahmo'dah nan padi ta idattana dida hi tamuda ta waha pi'ananda. Ot hiya datuwey imbagan Apu Dios i Eli.

Hay Impa'innilan Apu Dios I Samuel

3 ¹Nan unga an hi Samuel ya nanongna an munhilbin Apu Dios an bumoddang hinan padin hi Eli. Ya i diye ya ona'onan an waday ipatigon Apu Dios ya atbohdih nan pi'hapitanah nadan propeta. ²Ya hi Eli ya na'amamma mo ya adi pa'attigo. Mu han ohan hilong an nalo' hinan kuwartuna ³ya hi Samuel e ya nalo' hinan nihaggon hi awadan di Kahun hidih nan balen Apu Dios. Ya i diye ya buminabinang ni' nan hilaw.^d ⁴Ya himmapit hi Apu Dios i Samuel an alyonay, Samuel, Samuel.

Ya alyon Samuel di, Tanganu? ⁵Ot umeh awadan Eli ot alyonay, Nganney ibagam?

Mu alyon Eli di, Agge da'a man inayagan. Ekaot malo'.

Ot mumbangngad hi Samuel hinan alo'ana. ⁶Mu nada'dani ya impidwan bon Apu Dios an alyon di, Samuel.

Ta bimmangon bo ot umeh awadan Eli ot alyonay, Tanganu?

Mu alyon Eli di, Agge da'a man inayagan. Ekaot malo'.

^d 3:3 Nan hilaw hinan balen Apu Dios ya pabinabinongdah nan mahdom ta ingganah nan mawi"it ya ahida indop.

⁷Mu agge innilan Samuel an hi Apu Dios nan himmapit i hiya te hidiyey hopapna hi na'atan di athidi. ⁸Indani ya impitlun Apu Dios an himmapit. Ot bumangon mo boh Samuel ot umeh awadan Eli an alyonay, On tanganu?

Ya na'innilaan mon Eli an hi Apu Dios nan himmapit. ⁹Ot alyona i Samuel di, Mumbangngad'ah nan alo'am ta wa'e ta himmapit bo ya alyom di, Apu Dios, ibagam nan pinhodmu ot ha'on an baalmu ya donglo' nan ibagam. Ot e mo malo' hi Samuel.

¹⁰Ya nada'dani tatawwa ya immeh Apu Dios an e nihaggon i Samuel ot humapit bo. Ya alyon Samuel di, Apu Dios, ibagam nan pohdom ot donglon da'a i ha'on an baalmu.

¹¹Ot alyon Apu Dios i hiyay, Nomnomnomom an himpappangey ahi' aton hitun bobleyu an tinanud Israel ta an namin nadan mangngol ya kumaynitda. ¹²Te ipa'annung'u nadan imbagabaga' an ma'at i da Eli an hina'amma. ¹³Ya innilan mon Eli datuwe te inali' tuwali i hiya an dadago' didan hina'amma ya nadan tanudanda hi inggana an gapu ta ta'on on innilana an adi ahan maphod di ato'aton nadan imbabalena an mangipatigoh ama'id ha lispitudan ha'on on adina ihingal dida. ¹⁴Ta hiya nan ibaga' tee an adi ahan mabalin an pakawano' nan numbahulanda an ta'on on idawatday i'ongda i ha'on.

¹⁵Ya hidin nagibbuh nan imbagabagan Apu Dios i hiya ot ahi mohpe e malo' hi Samuel. Ta on nawi"it ot ena ibughul nan panton di balen Apu Dios. Ya tumakut an mangipa'innila i Eli hinan imbagan Apu Dios i hiya.

¹⁶Mu alyon Eli di, Imbabale' Samuel?

Ya alyon Samuel di, Tanganu?

¹⁷Ot mahmahan Eli nan imbagabagan Apu Dios i hiya an alyonay, Imbabale', ibagam an namin nan imbagana i he"a te wa'e ha iha"utmu ya nunhiglay pundusan Apu Dios i he"a.

¹⁸Ot ibagan mon Samuel i hiyan namin nadan imbagabagan Apu Dios. Ya alyon Eli di, Hiya hi Apu Dios ot ukod i hiyah nan ninomnomnan maphod an ma'at.

¹⁹Ya hidin mun'a'ong'ongngal hi Samuel ya an namin nadan imbagan Apu Dios i hiya ya ma'at. ²⁰Ya an namin nadan tinanud Israel an mihipun hi ad Dan ta ingganah ad Beerseba ya immatunanda an hi Samuel ya immannung an propeta. ²¹Ya minaynayun an wa'e on ni'happitan hi Apu Dios i Samuel hidih ad Siloh ta ibagana nan pohdona an ipa'innilan Samuel hinadan tatagu.

Hay Nangalan Nadan I Pilistia Hinan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios

4 ¹Wa'e ta himmapit hi Samuel ya igongahan nadan tinanud Israel. Indani ya na'amung nadan tinanud Israel an mangubat hinadan i Pilistia. Ta nungkampudah ad Ebeneser ya nada'e an i Pilistia ya hinan

dommangna an ad Apek. ²Ta hidin munggugubatda ya na'abakda nadan tinanud Israel te umeh opat di libuy (4,000) pinaten nadan i Pilistia i dida. ³Ta hidin binumtik nadan agge ni'yaten tindaluh nan kampuda ya alyon nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel di, Tanganu nin on ad uwani ya inyabulut Apu Dios an abakon dita'uh nadan i Pilistia? Agaot ta eta'u alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ta hiyay mangibaliw i dita'uh nadan binuhul ta'u. ⁴Ot ituda'day e mangalah nan Kahun. Te hidiyen Kahun di alyonda hi awadan nan ongal di abalinana an Dios an mun'ap'apu an wahdih nan uhhuna an numbattanan nan duwan kerubim. Ya dadiyen kerubim ya nipa'otdah nan Kahun. Ya nan duwan imbabalen Eli an da Hopni i Pinehas ya ni'yedah nadan nangdon hinan Kahun.

⁵Ya hidin indatongda nan Kahun ya immingaldan namin nadan wahdin tinanud Israel hi amlongda ta ay niwagot nan lutan awadanda. ⁶Ya dingngol nadan i Pilistia nan ingalda ya alyonday, Tanganu nin onda immingal hinan kampun di tinanud Israel? Ya hidin na'innilaanda an indatongda nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hidih kampuda ⁷ya timmakut nadan i Pilistia an alyonday, Inoy, ta inyalida'eh nan kampuda nan diosda ot nganne nin di ma'at i dita'u. Ammuna mahan hi ad uwani an waha athitu hi ma'at. ⁸Mate ta'u mahtu! Te ma'id ha mabalin hi mangihwang i dita'u i dadiyen mun'abibikah an diosda an dida din namateh nadan i Egypt hinan agge naboblayan. ⁹Mahapul mahan an tumulid ta'u an i Pilistia ta abakon ta'u dida ta ipatigo ta'u an linala'i ta'u. Te undan mahan adi dita'u pumbalinon hi himbut i dadiyen Hebrew^e an umat hi inat ta'u i dida?

¹⁰Ta timmulidda peman nadan i Pilistia ot abakonda nadan tinanud Israel ta dakkodakkol di nate i dida an umeh tulumpuluy libu (30,000). Ta ahibubuttikanda ya numpanganamutday udum. ¹¹Ya ta'on on nadan imbabalen Eli an da Hopni i Pinehas ya ni'pateda i diyen algo. Ot alanda bo udot nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios.

Hay Natayan Eli

¹²Wada han tinanud Benjamin an binumtik an nalpuh nan gubat ot umeh ad Siloh i diyen algo an nun'ahethet di lubungna ya nahuhupu' di uluna an gapuh ena umukayungan. ¹³Ya hidin dimmatong hi ad Siloh ya wadah Eli hinan pingngit di awon an inumbun hinan umbunana an nunnaud an minomnoman hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ot la"uhanah Eli ot ena ipa'innilah nadan tatagu nan na'at ya ahikokogada. ¹⁴Ya dingngol Eli ot mahmahana an alyonay, Tanganu on ayu ahikokoga?

---

^e 4:9 Nan Hebrew ya hidiyey pangalin nadan bokon Judyu hinadan tinanud Israel.

Ot e mihaggon hidiyen tagu i hiya ¹⁵te adi mo pa'attigoh Eli te nahiyam ta waluy (98) tawona. ¹⁶Ot alyon diyen tagu i hiya di, Hiya tee hi nalpuwa' hi gubatan an binumtika'.

Ot mahmahan Eli an alyonay, Ot nganney na'at an imbabale?

¹⁷Ya alyon diyen taguy, Ma'id mahdi te nunnaud di na'abakan ta'u. Ta dakolday nun'a'ate an ta'on on nadan imbabalem an da Hopni i Pinehas. Ya inalada bo udot nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios.

¹⁸Ya hidin dingngol Eli hidiyen na'at hinan Kahun Apu Dios ya innayunaot an nalotwad hinan inumbunana ta nilungit di bagangna ot inayunan mate te amamma mo nimpe ya ma'dammot bo udot.

¹⁹Ya nan inapuna an ahawan Pinehas ya tuwen mun'ayyam. Ta hidin dingngolna nan na'at hinan Kahun Apu Dios ya nan natayan amada ya nan ahawana ya dinumgoh di putuna ot inayunan mun'ayyam mu nunhiglay nunligatana ta hiyay inyatena. ²⁰Mu hidin agge ni' nate ya alyon nadan binabai an mundawat di, Pabikahommot di nomnommu te lala'i tun inyayyammu.

Mu aggena timbal hidiye an pamaag ²¹ot ngadanana nan imbabalena ta hi Ikabod^f an alyonay, Ma'id moh Apu Dios i dita'u an tinanud Israel.

Inalindah diye te gapuh nangalan nadan i Pilistia hinan Kahun ya nan natayan amada an hi Eli ya nan ahawana. ²²Ta hiya nan alyonay, Ma'id moh Apu Dios i dita'un tinanud Israel te inalada nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios.

Hay Na'at Hinan Dios An Hi Dagon

5 ¹Hidin inalan nadan i Pilistia nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hi ad Ebeneser ot iyeda hi ad Asdod ²ot eda ipaldang hinan diosda an hi Dagon hinan balena. ³Mu hidin bimmangon nadan i Asdod i diyen nabiggat ya inoy an nuntallu'bub nan dios an hi Dagon hinan dotal hi hinangngab nan Kahun. Ot alanda ot ipabangngaddah nan niha'adana. ⁴Mu hidi bon nabiggat ya inoy an nuntallu'bub boh Dagon hinan dotal hi hinangngab nan Kahun an ammunay adolna te na'aaan di uluna ya ta'lana ot magahdah nan dotal hi way panton diyen balen Dagon. ⁵Ta hiya nan ingganah ad uwani ya adi goppaon nadan padin Dagon ya ta'on on nadan hunggop hidiyen nagahan nan uluna ya ta'lana.

⁶Ya ta'on on nadan i Asdod ya nadan tataguh nan nunlini'odan an boble ya nunhiglay nundusan Apu Dios i dida. Te winadanay o'ongal an poghah adolda. ⁷Ta gapu i dadiyen ma'ma'at ya alyon nadan tataguh ad Asdod di, Mahapul an adi minaynayun nan Kahun nadan tinanud Israel i dita'u te nunhigla tayyay pamalpaligatna i dita'u ya ta'on on nan dios ta'un hi Dagon on pina'ihna.

^f 4:21 Nan ngadan an Ikabod ya hay ibalinana ya ma'id moh Apu Dios i didan tinanud Israel.

⁸Ot ipa'ayagdan namin nadan ap'apuh ad Pilistia ot alyonday, Nganney aton ta'uh tun Kahun an nittuwan nan Hapit nan Dios nadan tinanud Israel?

Ya alyon nadan ap'apu di, Iye ta'uh ad Gat.

Ot iyedah ad Gat an oha bon bobleh ad Pilistia. ⁹Mu hiyah diyen dinusan Apu Dios nadan tataguhdi an winadana bo damdamay poghada an ta'on on nadan u"unga ya a'amamma ya i'ininna ta hiya nan nunhiglay takutda. ¹⁰Ot iyeda mo bo nan Kahun hi ad Ekron an oha bon bobleh ad Pilistia.

Mu hidin indatongdahdi ya ahitutukuk nadan tatagu an alyonday, Umman inyalidah tun boble ta'u nan Kahun an nittuwan nan Hapit nan Dios di tinanud Israel ot undan dita'u'e ihya ya adi ta'u mi'inya'ate? ¹¹Ta impa'ayagda bon namin nadan ap'apuh ad Pilistia ot alyonday diday, Ibanggadyun diyot nan Kahun hinan nalpuwana ta adi dita'u patayon.

Manu'eh nunhiglay takutda ya inamtanda nan nunhiglan nundusan Apu Dios i dida. ¹²Ya nada'e atog an agge ni'yate ya holholtaponday hakit nadan o'ongal an poghada. Ta nunhiglay pumpahpahmo'anda an himpamoble an dimmatong hi ad lagud.

Hay Nibangngadan Nan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

6 ¹Nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya nihaha"ad hi ad Pilistia hi pituy bulan. ²Ya hidin impa'ayag nadan tataguh ad Pilistia nadan mumpumbaki ya nadan mama"o ot mahmahanda i dida an alyonday, Nganney aton ta'u an mangibangngad hinan Kahun?

³Ya alyonday, Ibanggadyu'e nan Kahun an nittuwan nan Hapit nan Dios an dayawon nadan tinanud Israel ya mahapul an waha pi'yeyuh mi'nong hi apakawanan di bahulyu ot pumhod ayu. Ta pinumhod ayu'e ya hidiyey panginnilaanyu an nan inatyun adi maphod di gapunah nundusaan nan Diosda i da'yu.

⁴Ya alyon nadan tataguy, Nganne nin ha madadawoh pi'yemih mi'nong i hiya?

Ya alyonday, Alanyu hah nadan balitu' ya inyammayu ha lima hi padpaddung di nap'ol an poghay tigona ya inyammayu boy lima hi padpaddung di gelew di tigona ta miyunnudan hinan bilang di patul ta'u an i Pilistia. Manu'e hi athidi ya bokon dita'u ya ammunay nadusa mu ta'on on nadan patul ta'u. ⁵Ot hiya nan iyammayu nimpe dohah nadan balitu' ta ay popoghay tigoda ya ha udum hi ay gegelew di tigoda ta umat hinadan nanadag hitun numboblaysan ta'u. Ta idawat ta'uh nan Dios di tinanud Israel ta alina mohpe ya adi dita'u paligaton ya adina dadagon nadan dios ta'u ta pumhod mohpe tun numboblaysan ta'u. ⁶Ot adi ayu mungngohe ta adiyu iyunnud hinadan tataguh ad Egypt ya nan patulda

an nginhedah Apu Dios ta hiya nan pinaligatna dida ot ahida mohpe itbal an makak nadan tinanud Israel.

⁷Ot iphodyu ha kaliton ya inalayu ha duwah baka an agge naphuy imbabaleda ya aggeda ni' pinatna an nungguyud ta diday ahiyu pangipaguyudan. Mu nada'en imbabaleda ya ihiwweyu ta iyeyu didah nan kulunganda. ⁸Ya inluganyuhdi nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya impaldangyuhdi nan oha bon kahun an niha"adan nadan niyamma balitu' an idawatda i diyen Dios an dayawonda ta linglingonay bahul ta'u. Ya impakakyu nadan baka ta nangamungdah nan pangipluyanda. ⁹Ya minminnangmangyu dida ta ipluyda'eh nan bobleh ad Bet-Semes ya ma'id ha bahhona an nan Dios nadan tinanud Israel di namalpaligat i dita'u. Mu ihingngida'e ya bokon te on tuwali apyanatu.

¹⁰Ta inunud nadan tataguh diyen imbagada i dida ot mangaladah duwan bakan agge naphuy imbabaleda ta mangiguyud hinan kaliton. Ot alanda nadan imbabaleda ot iyedah nan kulunganda. ¹¹Ot iluganda nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ot ipaldangda nan kahun an niha"adan nan balitu' an ay gegelew ya ay popoghay tigoda. ¹²Ta hidin nakakda ya aggeda nunhinghingngi an inunu'unudda nan awon an umeh ad Bet-Semes an ta'on onda kumowakowaw. Yaden inunu'unud nadan liman ap'apun di i Pilistia ta ingganah nan adadatong hi ad Bet-Semes.

¹³Ya i diye ya munggapasdah wit^g nadan i Bet-Semes hidih nan nundotal. Ya nangimangmanganda nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya nunhiglay immamlonganda. ¹⁴Ta hidin nipto' nan kaliton i han ongal an batuh nan puntanoman Joshua hi ad Bet-Semes ya immohnong nadan baka. Ot ume nadan tatagu ot pumpalangda nan kaliton ot hiyay panunguda hinadan baka an maghob an mi'nong i Apu Dios. ¹⁵Ya hay nunlo'ah hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya nan nipaldang an kahun an nittuwan nadan niyamma hi ay popogha ya ay gegelew an balitu' ya nadan tinanud Libay ot iha'modah nan batuhdi. Ya i diye bo damdama an algo di nangidawatan nadan tatagu hi ad Bet-Semes hinadan maghob an mi'nong ya nadan udum an midawat i Apu Dios. ¹⁶Ta tinigon nadan liman ap'apun di i Pilistia datuwe an na'na'at ot ahida mohpe umanamut hi ad Ekron i diyen algo.

¹⁷Ta datuwen balitu' an ay popoghay tigoda an impiyalin nadan i Pilistia an idawatda ta linglingon Apu Dios di bahulda ya nipipong di bilangdah nadan bobleh ad Pilistia an hi ad Asdod ya hi ad Gaza ya hi ad Askelon ya hi ad Gat ya hi ad Ekron.

¹⁸Ya na'e bon balitu' an ay gegelew ya nipipong boy bilangdah nadan liman ap'apu hinadan binattuy aladna an boble hi ad Pilistia ya nadan kikkitag an bobleh nunlini"odanda.

---

^g 6:13 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English.

Ta ingganah ad uwani ya hidiyen ongal an batu hinan puntanoman Joshua hi ad Bet-Semes an nangipabunandah nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios di ungganda panginomnoman i dadiyen na'na'at. ¹⁹Mu wadaday napitu (70) an i Bet-Semes an nun'a'ate an gapuh eda nangiwangalan i diyen Kahun. Ta ongal di nginumhopan nadan tataguhdi i diyen inat Apu Dios i dida.

**Hay Niyayan Nan Kahun An Nittuwan Nan
Hapit Apu Dios Hi Ad Kiriati-Jearim**

²⁰Alyon nadan i Bet-Semes di, Undan nganne ihya i dita'u di adi tumakut i Apu Dios an ma'id ha nipaddungana an Ap'apu? Ot dana nin di eta'u pangiyayan ituwen Kahun ta adi miha"ad hitu?

²¹Ot ituda'day e mangibagah nadan tataguh ad Kiriati-Jearim ta eda alyon i dida di, Imbangngad nadan i Pilistia nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ot umali ayu ta alanyu.

7 ¹Ot umeda mo nadan i Kiriati-Jearim ot eda alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ot iyedah nan nabillid an awadan Abinadab. Ot piliyondah imbabalena an hi Eleasar ta hiyay mumpapto'. ²Ot mihaha"ad hidi nan Kahun hi ad Kiriati-Jearim hi umeh baintiy (20) tawon. Ya nunhiglay punligatan nadan tinanud Israel ta pohdonda an mumpaboddang i Apu Dios.

Hay Nangihipunan Samuel An Mangipanuh Hinadan Tinanud Israel

³Indani ya inalin Samuel hinadan ibbanan tinanud Israel di, Ninomnomyu'e an mumbangngad an mangun'unud i Apu Dios ya mahapul an idinongyun mundayaw hinadan dios di udum an boble ya ta'on on nadan Astoret an wada i da'yu. Ya inyohhayuy punnomnomyu i Apu Dios ta hiya ya abuh di punhilbiyanyu ot ihwang da'yun hiya hinadan i Pilistia.

⁴Ot iwalong mon nadan tinanud Israel nadan bulul an da Baal i Astoret ta hi Apu Dios mo ya abuh di nunhilbiyanda.

⁵Indani ya inalin Samuel di, Ma'amung ayun namin an tinanud Israel hi ad Mispah ta umaliya' ta idasalan da'yuhdi.

⁶Ta na'amungdah ad Mispah ot eda humagub ot ikuyagdah nan pundayawan ta midawat i Apu Dios. Ot mun'ulatda i diyen algo an alyonday, Abulutonmi an numbahul amin he"a Apu Dios.

Ta hi Samuel di nun'ap'apu hinadan ibbana an tinanud Israel hi ad Mispah.

⁷Ya hidin dingngol nadan i Pilistia an na'amung nadan tinanud Israel hi ad Mispah ot ipangulun nadan ap'apuda ta eda gubaton didahdi. Ya timmakutda nadan tinanud Israel hi nangngolanda an tuwe nadan i Pilistia an mangubat i dida. ⁸Ot alyonda i Samuel di, Adim ni' idinong

an mumpahpahmo' ta mumpaboddang'a i Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ta alina ya ihwang dita'u hinadan i Pilistia.

⁹Ot alan Samuel han agge naphu an kalnero ot i'nongna i Apu Dios an ginhobnan namin. Ot mumpahpahmo' an mumpaboddang i Apu Dios ta wan boddangana dida. Ya timbal Apu Dios. ¹⁰Te hidin agge ni' nalpah nan idawat Samuel i Apu Dios an maghob an mi'nong ya tuwe nadan i Pilistia an mangubat i dida mu winadan Apu Dios han ongal an kidul ta nangintattakut nadan i Pilistia ta aggeda innilay at'attonda an namaagday butik. ¹¹Ot mangeda nadan tinanud Israel an na'amung hi ad Mispah ot pumpudugda on numpateda didah nan awon ta ingganah nan adadatong hi ad Bet-Kar.

¹²Ya hidin nalpah ot alan Samuel han batu ot iha"adnah nan numbattanan di ad Mispah ya hi ad Sen ot ngadananah Ebeneser an hay ibalinana ya alyonay, Hituwey panginomnomnoman ta'u hinan boddang Apu Dios.

¹³Ta na'abak nadan i Pilistia ot mihipun i diye ta ingganah natayan Samuel ya aggeda mo ginubat nadan tinanud Israel te adi iyabulut Apu Dios. ¹⁴Ya nada'e an boblen pinloh nadan i Pilistia an nihipun hi ad Ekron ta ingganah ad Gat ya binangngad mon nadan tinanud Israel. Ya indinong mo bon nadan tinanud Amor an mangubat hinadan tinanud Israel.

¹⁵Ta hidin amatagun Samuel ya innaynayuna an nun'ap'apuh nadan tinanud Israel. ¹⁶Ta atawotawon on immeh ad Betel ya hi ad Gilgal ya hi ad Mispah ta hiyay e mangipanuh hinadan tatagu i dadiyen boble. ¹⁷Mu hay umanamutana damdama ya hi ad Ramah an numboblayana te hiya boy mangipanuh hinadan tataguhdi. Ta hidiy nangiyammaana i han pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios.

Hay Numbagaan Nadan Tinanud Israel Hi Patulda

8 ¹Hidin na'amamma moh Samuel ya numbalinona nadan imbabalenah ap'apun nadan tinanud Israel. ²Ta hi Joel an panguluwan ya hi Abijah an nihnod i hiya ya diday nunhilbi hinadan tataguh ad Beerseba. ³Mu adi umat i amaday pangiyeda te hay pihhuy gagamgamanda an wa'e ha mihahapit ya numpabayadda ta agge nipto' di pangipanuhda.

⁴Ta han hin'algo ya na'amungdan namin nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ot umedah ad Ramah hi awadan Samuel. ⁵Ot alyondan hiyay, Nomnomnomom an amamma'a mo yaden adi umat hi nangnangngatmuy pangat nadan imbabalem. Daan mo ta pot'om ha patul ta hiyay mangipangpangulu i dita'u ta umat hi udum an boble? ⁶Mu adi pinhod Samuel hidiyen imbagada an waha patul hi mun'ap'apu i dida. Ot mundasal i Apu Dios.

⁷Mu alyon Apu Dios di, Atom nan imbagada te bokon he"a mu ha'on nan aggeda pinhod an mun'ap'apun dida. ⁸Te nihipun tuwalih din namoddanga' i didah din nakakandah ad Egypt ta ingganah ad uwanin algo ya din'uga' i dida ta nadan udum an dios di nunhilbiyanda. Ot tee an athitu boy atondan he"a. ⁹O mu ta'on on athidi ya unudom nan imbagada mu mahapul an padanam i dida nan aton di ohan patul.

¹⁰Ot ibagan mon Samuel an namin nadan inalin Apu Dios hinadan tatagu an mumbagah patulda ¹¹an alyonay, Athituy aton nan patul an mun'ap'apu i da'yu an ayagana nadan linala'in i'imbabaleyu ta puntindaluwona dida. Ya mungkakalesaday udum ya mungkabayuday udum ya impadallanay udum ta diday mangipanguluh nadan kalesana ta ipa'inniladay umaliyana. ¹²Ya numbalinonay udum hi opisyal di hinlilibu (1,000) ya nadan udum ya opisyal di hinnanabongle (50) an tindalu. Ya nun'aladuwna ya nunggapasonay udum hinadan dakol an tinanomana. Ya nun'udihonay udum hi almas ya nadan ma'usal hinadan kalesana. ¹³Ya nada'en binabain i'imbabaleyu ya pumbalinonah baal te pangiphodona didah bangbangluna ya punha'angonay udum ya nangiphodonah tinapay di udum. ¹⁴Ya alana bo nadan mun'aphod an lutayu an ta'on on nadan nun'atanoman hi greyp onu olibo ta idatnah nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan baalna. ¹⁵Ya alana boy mi'ami'apuluh nadan gapasonyu ya nadan bungan di intanomyu ta idatnah nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan baalna. ¹⁶Ya awitona bo nadan linala'i ya binabai an baalyu ya nadan mun'aphod an baka ya dongkiyu ta usalona. ¹⁷Ya ta'on on nan mi'ami'apuluh nadan kalneroyu ya alana ya numbalinon da'yuh baalna. ¹⁸Ot madatngan'eh diye an pumpaligatanyuh pangat tuwen piliyonyun patul ya ta'on on ayu mohpe mumpahpahmo' i Apu Dios an mumpaboddang ya adi da'yu mo donglon i hiya.

¹⁹Mu adi damdama donglon nadan tataguh Samuel an alyondaot di, Ta'on on athidi ya pinhodmin waday patulmi ²⁰ta mipaddung amih nadan udum an boble an patul di ap'apumi ya mangipangpangulu i da'mi hi'on waday gubat.

²¹Ta hidin dingngol Samuel nan imbagada ot pidwonan ibaga i Apu Dios. ²²Ya alyon Apu Dios di, Unudom nimpe nan pinhodan ma'at ya pinto'mu ha patulda.

Ot alyon Samuel moh nadan tataguy, O, inyabulut Apu Dios nan pinhodyun ma'at.

Ot pa'anamutona dida.

Hay Nundammuwan Da Saul I Samuel

9 ¹Wada han kadangyan ya nundongol an tagun nalpuh nan tinanud Benjamin an hi Kis an imbabalen Abiel. Hi Abiel ya imbabalen Serol. Ya hi Serol ya imbabalen Bekorat an imbabalen Apiah.

²Hi Kis ya wada han imbabalena an lala'i an nungngadan hi Saul an mahdol di alala'ina an ma'id ha nipadpaddunganah nadan tinanud Israel ya ta'on on nan tinagena ya ma'id ha nipaddungana.

³Ta han hin'algo ya wadaday natala' hinadan dongkin amana an hi Kis. Ot alyon Kis hinan imbabalena an hi Saul di, Awitom ha ohah nadan baal ta'u ta eyu hama'on nadan dongki. ⁴Ta immeda ot eda hamahama'an hinan nun'abillid an boblen nadan tinanud Epraim ya hinan nunlini"odan an boble hi ad Salisa mu ma'iddahdi. Ot umedah ad Saalim ya nadan numboblaysan di tinanud Benjamin mu ma'idda damdamahdi.

⁵Ta lo'tat mo ahan ya dimmatongdah nan numboblaysan nadan tinanud Sup ya alyon Saul hinan baalna di, Ma'aot ta umanamutta te alinah minomnoman hi ama i dita an bokon nan natala' an dongki.

⁶Mu alyon nan baal di, Umman wada ta'wa han propeta ituwen boble an piyalon di tataguhtu te an namin nadan ibagana ya umannung. Eta'e ta eta tigon ta alina ya ituddunay eta panama'an hinadan dongki.

⁷Ya alyon Saul di, Umeta'e ya nganne ha eta idat i hiya an napuh nan binalunta an makan?

⁸Ya alyon nan baalna di, Umeta ot wahtu han kittang an pihhu an silber an idat'un hiya ta ituddunay awonta.

⁹Handi'e ni' ya wa'e ta waday pinhod nadan tatagun ibaga i Apu Dios on alyonday, Eta'u tigon nan mun'abig. Mu ad uwani ya nan alyonda ni' hi mun'abig ya hiya nan ma'alih propeta.

¹⁰Ya alyon Saul di, Maphod hinaen ninomnommu. Ot eta mo ta eta tigon.

Ot umedah nan numboblaysan nan tagun Apu Dios. ¹¹Ta hidin muntikittikidda an umeh nan boble ya wadaday dinamudan binabain mumpangilog an e humagub. Ot mahmahandan dida an alyonday, On wahdi nan mun'abig?

¹²Ya alyonday, Anakkaya an hiyah pa'alina. Te hi ad uwanin algo nan pangidawatan di tatagu hinan i'nongda i Apu Dios hinan pundayawan.

¹³Ot pinhodyu'e an tigon ya awigingonyu ta akhupanyu te agagga ya umeh nan pundayawan i Apu Dios. Te adi mabalin an mangan nadan tatagu ta ingganah on dumatong ta mundasal ta nalpah'e ya ahida mohpe mangan nadan na'ayagan. Ot awigingonyu nimpe ta datnganyuh boble te ad uwani nan mabalin an paniganyu i hiya.

¹⁴Ot tumikid da Saul mu hidin manatongdah nan boble ya wadah Samuel an mun'idamu i dida an umeh nan pundayawan i Apu Dios. ¹⁵Mu inalin tuwalin Apu Dios hidin nala"uy ohay algo i Samuel di, ¹⁶Tinigo' di punligligatanyun tatagu' ya dingngol'u nan pumpahpahmo'anyu i ha'on. Ta hi bigat hinan athitu ya ituda"uy ohah nadan tinanud Benjamin ta hiitam di ulunah lanan di olibo ta atigana an hiyay pinili' an mun'ap'apu i da'yu an tinanud Israel. Ta hiyay mangihwang i da'yuh nadan binuhulyu

an i Pilistia. ¹⁷Ta hidin tinigon Samuel hi Saul ya alyon Apu Dios i hiyay, Hiyah tuwe nan tagun inali' an mun'ap'apu i da'yun tatagu'.

¹⁸Ot mangeh Saul hi way geyt an awadan Samuel ot alyona i hiya di, On innilam di balen nan mun'abig?

¹⁹Ya alyon Samuel di, Ha'on hidiyen mun'abig. Mu mamangulu ayun tumikid hinan pundayawan i Apu Dios ta mitnuda'. Te mi'an ayun ha'on hi ad uwani. Ta hi bigat ya ahi' tobalon an namin nadan pohdom an mahmahan ya ahi ayu mohpe umanamut. ²⁰Ot adi ayu minomnoman hinadan natala' an dongki hi tuluy algo te nahama'da mo. Ya ibaga' tee an he"a ya nan pamilyam di pinhod nadan ibba ta'u an tinanud Israel hi mun'ap'apu.

²¹Ya alyon Saul di, Undan aggem innilan nalpuwa' hinan tinanud Benjamin an kakittangan hinadan tinanud Israel? Ya na'e bon pamilyan nalpuwa' ya diday na'adda"ul hinadan tinanud Benjamin. Ya tanganu on athinay ibagam i ha'on?

²²Ta immedah nan pundayawan ot ipangulun Samuel da Saul hinan baalna i han ongal an kuwartu ot pabunona didah nan ubunan di mapiyal an tatagu yaden wahdida mo tuwali di umeh tulumpulu (30) an tatagu. ²³Ot alyon Samuel hinan mumpapto' hi makan di, Ukatom nan ihda an alyo' hi ihiwwem.

²⁴Ta inukat nan mumpapto' nan nalutu an hukpit^h ot iyenah nan panganan Saul. Ot alyon Samuel di, Nomnomnomom an impipa"e' hinae ta hiyay ihdam hi ad uwanin panganan ta'u.

Ta ni'an hi Saul ya nan baalna i Samuel ya nadan tatagan na'ayagan. ²⁵Ta nalpah hidiyen nundayawanda i Apu Dios ot dumayyudah nan boble. Ot umedah nan nundotal an atop di balen Samuel ot munhapitdahdi i Saul. ⁱ ²⁶Ya hidin nawnawi"it ot pumbangon Samuel hi Saul hinan nalo'anah nan nundotal an atop ot alyonay, Bumangon'a ta wa'e ya nangnangge ayu.

Ta hidin nundadaan hi Saul ot mun'uyyugda i Samuel an limmah'un ot mangmanggeda. ²⁷Mu hidin tuwen taynanda nan boble ya alyon Samuel i Saul di, Pamanguluwom ni' nan baalmu. Ta umohnongta ni' ta ibaga' nan imbagan Apu Dios an ibaga' i he"a.

Ot mamangulun ume nan baal.

10 ¹Ta inalan Samuel nan lanan di olibo an niha"ad hi butilya ot hiitanay ulun Saul. Ot mun'awwalanda ot alyonay, Hiniita' di ulum te he"a nan pinto' Apu Dios an mumpatul hinadan tinanud Israel.

^h 9:24 Hay mangihdah nan hukpit ya nan padi ya abuh mu nidat i Saul te mibilang hi nidawat i Apu Dios an gapu ta hiya ya mumbalin hi patul. ⁱ 9:25 Hay alyon di udum hinan nunhapitdahdi i Saul ya eda indadaan nan alo'an Saul mu hay ibalinana hinan Hebrew ya nunhapitdahdi i Saul.

Ya hituwey panginnilaam an hi Apu Dios di namto' i he"a an mun'ap'apuh nadan tataguna ta ihwangmu didah nadan binuhulda. ²Ya munhi"anta'eh indani ya waday damuwom hi bobleyu an tinanud Benjamin an duwan linala'ih nan way nilubu'an Rachel hi ad Selsah. Ya diday mangibagan he"ah awadan nadan dongki an eyu hamahama'on. Mu hi amam ya minomnoman i he"a te alyonay, Nganne nin di ato' ta mahama' nan imbabale'.

³Ya dimmatong'a'e boh nan awadan nan kayiw an oak hi ad Tabor ya damuwom di tulu an linala'i an umedah ad Betel an eda mundayaw i Apu Dios. Nan oha ya ginuyudnay tulun kikitang an gulding ya nan oha'e ya inodnanay tulu an tinapay ya inodnan nan ohay bayah an nittuh ay buhin lalat. ⁴Ya apngaon da'a i dida an idatdan he"ay duwah nan inodnanda an tinapay. Ya alam hidiyen idatda. ⁵Ya innayunmu an intikid hinan pundayawan i Apu Dios hi ad Gibeah an nihaggon hinan kampun di i Pilistia. Ya damuwom nadan propeta an manayyuda an nalpudah nan pundayawan i Apu Dios an impangulun nadan mumpagangoh hi harp ya lira ya nadan muntamburin ya mun'ungngiyong. Ya ahitatayoda ya ahitutukukdah amlongda. ⁶Ya idat nan Espiritun Apu Dios di abalinan ta middum'a i dadiyen ahitatayo ya ahitutukuk hi amlongda.^j Ya mahukkatan di a'atmu. ⁷Ta na'at'e danae ya hiyay panginnilaam ta atom nan ninomnommun maphod ot wadah Apu Dios an bumoddang i he"a. ⁸Ta nalpah'eh diye ya namangulu'a an immeh ad Gilgal ya hinnoda' hidi hi pituy algo. Ot adi' ibahho an umali ta idawat'u nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ya ahi' imbaga i he"a nan atom.

⁹Ya i diye an nunligguh Saul ta taynanah Samuel ya nali'nana di e nanukkatan Apu Dios hi a'atna. Ya i diyen algo ya na'at peman nan tulun imbagan Samuel i hiya ta ma'awatana an hiyay pinto' Apu Dios hi mumpatul.

¹⁰Ta hidin dimmatongdah nan baalnah ad Gibeah ya dinamuda tatawwa nadan propeta. Ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalinana ta niddum i dadiyen ahitatayo ya ahitutukuk hi amlongda. ¹¹Ya hidin tinigon nadan tatagun nanginnila i hiya ya alyonday, Undan oha bo damdaman propetah Saul an imbabalen Kis?

¹²Ya alyon han ohan i wahdi di, Undan an namin nadan propeta ya imbabalen bon di propeta?

Ya nihipun i diye ya nawada nan pangalida an alyonday, Undan ta'on on hi Saul ya numbalin hi propeta?

¹³Ta hidin nalpah nan inat da Saul ot umeh nan pundayawan i Apu Dios.

---

^j 10:6 Hay nangibalin di udum ya alyonday middum'a i didah nan ato'atondan mangiba"ag hi ma'at hi udum hi algo.

¹⁴Ya hidin immanamut hi Saul hi baleda ya mahmahan ulitauna an alyonay, On danay imma'immayanyu?

Ya alyon Saul di, Emi hinama' nadan dongki. Mu hidin adi ami pa'hamma' ot emi tigon hi Samuel.

¹⁵Ot inayun ulitauna an mummahmah an alyonay, Nganney imbaganan da'yu?

¹⁶Ya alyon Saul di, Inalinay nahama' nadan dongki. Mu aggena imbaganan inalin Samuel an hiya ya mun'ap'apu.

Hay Numpatulan Saul Hinadan Tinanud Israel

¹⁷Indani ya inamung Samuel nadan tinanud Israel hi ad Mispah ta mundayawda i Apu Dios. ¹⁸Ot alyonan diday, Athituy inalin Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an alyonay, Impangulu da'yu ta immaan ayuh ad Egypt ot ihwang da'yu boh nadan tataguh udum an boble an namalpaligat i da'yu.

¹⁹Mu tanganu on ad uwani ya din'ugyuh Apu Dios an nangihwang i dita'u hi an namin an ligat ta'u ya inomnoman ta'u ta numbaga ayuh patul hi mun'ap'apu i da'yu. Ot hay atonyu mo ya mundadaan ayun namin ya inamungyu nadan himpahimpamu'un ta ma'amung ta'u hinan pundayawan i Apu Dios.

²⁰Ta hidin na'amungdan namin hinan pundayawan i Apu Dios ot ibunutda nan mumbalin hi patulda ya nabunut nan tinanud Benjamin. ²¹Ot ayagana nadan pamilyan nalpuh nadan tinanud Benjamin. Ya nabunut nan pamilyan Matri. Ot ayagana bon namin nadan imbabalen Matri ya nabunut di ngadan Saul an imbabalen Kis. Mu adida pa'hamma' i hiya. ²²Ot mahmahanda i Apu Dios an alyonday, Undan agge ni' dimmatong hidiyen tagu?

Ya alyon Apu Dios di, Wahna mu umman wahdih indoggan nadan gina'u an nipa'e.

²³Ot tagtagonda ot eda awiton ot iyedah awadan nadan tatagu. Ya tinigoda ya hiyay atagtagayan i didan namin. ²⁴Ot alyon Samuel hinadan tatagu di, Hiyah tuwe nan pinilin Apu Dios hi patul ta'u. Ya ma"i ha oha i dita'uh umat i hiya.

Ya initsuk nadan tatagun alyonday, Hanat munnananong di pun'ap'apuwam!

²⁵Ot ohha'ohhaon Samuel an ibaga i dida nadan mahapul an a'at ya aton di ohan patul. Ot itudo'na hinan naludun an puntud'an ot iha"addahdih nan pundayawanda i Apu Dios. Ot pa'anamutona mohpe nadan tatagu. ²⁶Ya ta'on on hi Saul ya immanamut damdamah ad Gibeah an inibbaan nadan mun'abikah an linala'i an winadan Apu Dios di pamhodan hiya.

²⁷Mu wadaday mamihul i Saul an alyonday, Undan ihya abalinana an mangihwang i dita'u? Ta gapuh pamihulda ya ma"i ha indatda i hiya. Mu namaaggot dindinong hi Saul.

Hay Nangabakan Saul Hinadan Tinanud Ammon

11 ¹Wada han namingham ya impangulun nan patul di tinanud Ammon an hi Nahas nadan tindaluna ta eda gubaton nadan tataguh ad Jabes hi ad Gilead. Mu ni'hapit nadan tataguh ad Jabes an alyonday, Munhahapit ta'u ta ta'omman ya numbalin amih baalyu mu ta adi da'mi patayon.

²Ya alyon nan tinanud Ammon an hi Nahas di, O mu mahapul an ukitonmiy winawwan an matayu^k ta ibabainanyun namin an tinanud Israel. ³Ya alyon nadan ap'apun di i Jabes di, Idattan da'mih pituy algo ta ipa'innilamih nadan ibbami an tinanud Israel. Ta ma'id'e attog ha umalih bumoddang i da'mi ya ahimi abuluton nan pohdonyun aton.

⁴Ta hidin dimmatong nadan intuda' nadan i Jabes hi ad Gibeah an boblen Saul ot ipa'innilada nan na'at ya nunhiglay kogan nadan tatagu i diyen dingngolda. ⁵Ya nipaddin manganamut hi Saul an nalpuh nan puntanoman an tuntundona nadan bakana. Ot mahmahanan alyonay, Undan nganney na'at ta ahikokoga ayu? Ot ibagada nan imbagan nadan i Jabes.

⁶Ya hidin dingngol Saul hidiye ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalinana ta nangimbubungot. ⁷Ot patayonay duwah nadan bakana ot tanogtogona ot ena ipiyappong hinadan boblen di tinanud Israel. Ot ibagana i dadiyen e mangipiyappong an alyonday, Athituy ma'at hinan bakan nan tagu an adi mi'ye i da Saul i Samuel an e mi'gubat.

Ya impatakut Apu Dios nadan tatagu an gapuh nan ma'at i dida hi'on adida e mi'gubat ta hiya nan an naminda ya nun'oh'ohhada. ⁸Ya hidin inamung Saul dida hi ad Besek ya umeh tuluy gahut di libuy (300,000) nalpuh ad Israel^l ya tulumpuluy libuy (30,000) nalpuh ad Judah.^m

⁹Ot alyon da Saul hinadan nalpuh ad Jabes di, Ume ayu ta eyu ipa'innilah bobleyu an hi bigat hinan tongan di algo ya mihwang ayu. Ta hidin impa'inniladah nadan ibbadan i Jabes ya nunhiglay immamlonganda.

¹⁰Ot e ibagan nadan i Jabes i Nahas an alyonday, Hi bigat ya iyabulutmi mo an atonyu nan pohdonyun aton i da'mi.

¹¹Mu onnot on i diyen mun'awiwiⁿ it i diyen nabiggat ya wahdida moh nan kampun nadan tinanud Ammon nadan tindalun nuntuluwon Saul di grupuda an mangubat i dida. Ot pumateda nadan tinanud Ammon

^k 11:2 Hay ukitonday matada ya nadan linala'i ta wan adida tigon nadan binuhulda.

^l 11:8 Hay pohdonan ipa'innilah nan i Israel ya dadiye nadan nalpuh nan boblen nadan himpulun tinanud Israel ya hay godwan di tinanud Mannaseh. ^m 11:8 Hay pohdonan ipa'innilah nan ad Judah ya dadiye nadan tinanud Judah ya nadan tinanud Benjamin ya hay godwan di tinanud Mannaseh.

ta ingganah nan tongan di algo. Ya nada'en agge nate ya nahihia'anda an way ohaon binumtik.

Hay Nangabulutanda I Saul Hi Patulda

¹²Indani ya alyon nadan tatagu i Samuel di, Daanda mohpe nadan mangalih bokon hi Saul di mumpatul? Iyalihu didahtu ta pumpatemi.

¹³Mu alyon Saul di, Ma'id ni' ha ohah mipapate te ad uwani nan algo an nangihwangan Apu Dios i dita'u an tinanud Israel.

¹⁴Ot alyon Samuel i dida di, Ume ta'uh ad Gilgal ta eta'u pidwon an ipa'innila an hi Saul di patul ta'u. ¹⁵Ot umedan namin hinan pundayawan hi ad Gilgal ta hidiy nangabulutanda i Saul hi patulda. Ot idawatda nan mi'nong hi pi'hayyupanda i Apu Dios. Ta an naminda an tinanud Israel an ta'on on hi Saul ya mun'am'amlongda i diyen algo.

Hay Na'udin Imbagan Samuel Hinadan Tinanud Israel

12 ¹Alyon Samuel hinadan ibbana an tinanud Israel di, Nomnomnomonyu an inunud'un namin nadan imbagayu ta pinto'u han patulyu. ²Ot tee an hi ad uwani ya wada mohtu an hiyay mangipangpangulu i da'yu. Ha'on'e tee ya amammaa' mo ya na'ubanana' ya teen wahtuda nadan linala'i an imbabale' an niddum i da'yu. Ot innilayu an nihipun hi a'unga' ta ingganah ad uwani ya ha'on di nangipanupunuh i da'yu. ³Ot teen wahtuwa' hi hinangngabyu te pohdo' an innilaon i da'yu hi'on waha inat'uh adi maphod. Ta wada'e ya imbagayuh ad uwani hitun pundayawan ta'u i Apu Dios ta wahtu bo tun patul an pinto'na. On wada i da'yu ha inala' di bakana onu dongkina? Ya on waday tinukung'u onu pinaligat'u? Ya on waday nibahhoy nangat'u an gapu ta waday numbayado'? Ibagayuh ad uwani ta wada'e ya binayada'.

⁴Ya alyon nadan tatagu di, Agge da'mi inlayahan onu pinaligat i he'a. Ya ma'id ha pinlohmuy gina'una i da'mi.

⁵Ya alyon Samuel di, Athina'e ya hi Apu Dios ya tun patul di muntistiguh nan alyonyu an ma'id ha bahulu.

Ot alyon nadan tatagu di, Immannung an hi Apu Dios di tistigu ta'u an ma'id ha bahulmu.

⁶Ot inayun Samuel an alyon di, Hi Apu Dios di namto' i Moses ya hi Aaron ot ikakna nadan a'ammod ta'u ta tinaynandah ad Egypt ta immalidan numbolehtu. ⁷Ot aga ta munhahapit ta'uh tun pundayawan ta'u i Apu Dios ta ohha'ohhao' an ipanomnom i da'yun namin nadan nipto' an inat Apu Dios an nangihwa'ihwang i dita'u ya handidan a'ammod ta'u an tinanud Israel.

⁸Hidin immeh ad Egypt din ammod ta'u an hi Jacob ya nan pamilyana ot paligatonda didahdi ya numpahpahmo'dan Apu Dios ot ituda'nah Moses ya hi Aaron ta diday nangikak i didah ad Egypt ot ipanguluda dida ta immalidan numbolehtu.

⁹Mu nalinglingda damdama nan Ap'apu ta'un hi Apu Dios. Ta hiya nan hidin nunggugubatda ya impa'abakna dida i Sisera an opisyal di tindalun Hasor ya nadan i Pilistia ya ta'on on nan patul hi ad Moab. ¹⁰Ta numpahpahmo'da bo i Apu Dios an alyonday, Numbahul ami tayya te din'ug da'a i da'mi ot dayawonmi nadan bulul an da Baal i Astoret. Mu linglingom bahan hituwen numbahulanmi ya inihwang da'mih nadan binuhulmi ta munhilbi ami i he"a.

¹¹Ta hiyah diyey gapunah nangituda'an Apu Dios i Gideon ot ahi hi Barak ot ahi hi Jeptah ot ahi ha'on mohpe tee. Ya an namin ami ya inihwang da'yuh nadan binuhul ta'u ta nawaday linggop ta'u.

¹²Mu hidin innilayu an gubaton da'yu i Nahas an patul di tinanud Ammon ya inaliyu i ha'on di mahapul ta'u ha patul hi mun'ap'apu i dita'u an ta'on onyu innilan wadah Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an hiya nan patul ta'u. ¹³Ot nomnomnomonyu an wahtu tee nan patul an piniliyu an hiyah tuwe nan dinawatyu i Apu Dios. ¹⁴Ot hi Apu Dios e di dayawonyu ya punhilbiyanu ya un'unudonyu ta adiyu nghayon nadan tuguna an ta'on on nan patul an mun'ap'apu i da'yu ya atbohadin un'unudonah Apu Dios ya maphod di ma'at i da'yu. ¹⁵Mu adiyu'e tuwali unudon hi Apu Dios ta nghayonyu nadan tuguna ya dusaon da'yun hiya an umat hi nundusaana i handidan a'ammod ta'u.

¹⁶Ot inayun Samuel an alyon di, Ot duminong ayu mo ta tigon ta'u nan nakaskasda'aw an aton Apu Dios. ¹⁷Ta ta'on hi ahigapas di wit hi ad uwani an inugawan mu mundasala' i Apu Dios ta ipa'alinalay kidul ya udan. Ot ma'at hituwe ta panginnilaanyu an agge pinhod Apu Dios nan numbagaanyuh patul.

¹⁸Ot mundasal hi Samuel ya nipa'annung an impa'alinalay Apu Dios di kidul ya udan. Ya an namin nadan tatagu ya nunhiglay takutdan Apu Dios an ta'on on hi Samuel.

¹⁹Ot alyon nadan tatagu i Samuel di, Idasalmu bahan i Apu Dios ta adi ami ni' mate an baalmu. Te namama mahan tayyay numbahulanmi hi numbagaanmi hi mumpatul i da'mi.

²⁰Mu alyon Samuel hinadan tatagu di, Adi ayu tumakut. Manu te immannung an numbahul ayu mu mahapul an du'gonyu nadan numbahulanyu ta hi Apu Dios ya ammunay punhilbiyanu ya dayawonyu. ²¹Ya bokon nadan bulul di pangidinolanyu te ma'id ha abalinandan mangihwang i da'yu. ²²Mu hi Apu Dios ya ipa'annungna nan imbagana an adina iwalong nadan tataguna. Te ma"amlong hi namto'ana i da'yu ot pumbalinon da'yuh tataguna. ²³Ya ha'on'e ya pumbahula' i Apu Dios hi'on idinong'u an mangidasal i da'yu ya mangitudduh nadan maphod ya nipto' an atonyu. ²⁴Mu mahapul an hi Apu Dios ya abuh di dayawon ta'u ya punhilbiyan ta'u ituwen nitaguan ta'u. Ya adi ta'u linglingon nadan maphod an ina'inatnan dita'u. ²⁵Mu alina'e hi hiyah

diye damdama an nadan adi maphod di ato'atonyu ya dusaon da'yu i Apu Dios an ta'on on nan patulyu ta ibtik da'yuh nadan binuhulyu hi udum an boble.

Hay Nunggubatan Nadan Tinanud Israel Ya Nadan I Pilistia

13 ¹Hi Saul ya numpatul hidin tulumpuluy (30) tawona ot mun'ap'apuh nadan tinanud Israel hi napat ta duway (42) tawon.

²Ya piniliny tuluy libun (3,000) tindaluh nadan tinanud Israel ta pun'ibbana an e mi'gubat. Ta ni'yedan hiyah ad Mikmas ya hinan nun'abillid an boble hi ad Betel nadan duway libu (2,000) an titindalu. Ya ni'yedah nan imbabalena an hi Jonathan hi ad Gibeah an numboblaysan nadan tinanud Benjamin nan hinlibu (1,000). Ya nadan udum ya impa'anamutna dida.

³Ya da Jonathan hinadan tindaluna ya eda ginubat nadan tindalun di i Pilistia hinan nungkampuwanda hi ad Geba. Ya dingngol nadan i Pilistia hidiyen na'at.

Ta gapu i diye ya intuda' Saul di e mangipagangoh nadan tangguyub hi an namin an numboblaysan nadan tinanud Israel ta panginnilaanda i diyen na'at. ⁴Ta na'innilaan mon nadan tinanud Israel an nunhiglay bungot nadan i Pilistia i dida an gapuh e nangubatan da Saul i dida hinan nungkampuwanda. Ot ipa'ayagdan namin nadan tinanud Israel an mabalin an mi'gubat ta umedah ad Gilgal hi awadan Saul.

⁵Ya na'amungda bo nadan i Pilistia ta eda gubaton dida. Ta indadaanday tuluy libu (3,000) an kalesa ya onom di libu (6,000) an nungkabayun titindalu. Ya nat'onda bo nadan dakkodakkol an tindalun mangidallan an ayda panagⁿ hinan pingngit di baybay. Ta nungkampudah ad Mikmas an nangappit hi tuluwan di algo hi'on wahditah ad Bet-Aben. ⁶Ot gubatonda nadan tinanud Israel an nunhiglay nangatdan dida. Ta eda nun'ipaⁿeh nadan lingab ya bitu ya hinadan doplah ya hinadan nakaⁿutan an puntopalan ya hinadan bubun di udum. ⁷Ya binumtikday udum an inagwatda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot umedah ad Gad ya hi ad Gilead. Mu hi Saul ya nabatih ad Gilgal. Ya an namin nadan tindaluna ya munggayonggongda attog hi takutda.

Hay Agge Nangunudan Saul I Apu Dios

⁸Hihinnod Saul hi Samuel hi pituy algo te hidiyey imbagana mu maⁿid an immali. Ta lo'tat ya puntataynan nadan tataguh Saul. ⁹Ot alyona moh nadan tindalunay, Iyaliyuhtu nan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ot idawat Saul nan maghob an mi'nong.

ⁿ 13:5 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

¹⁰Ta hidin hiyah ini'nongna ya nano'ol te dimmatong hi Samuel. Mu e damdama nidamuh Saul ot apngaona.

¹¹Ot mahmahan Samuel i hiya an alyonay, Nganneh tuwen inatmu?

Ya alyon Saul di, Manu'e ya puntataynana' on ma'ma'id'a an umali. Yaden mun'a'amung mo nadan i Pilistia hi ad Mikmas. ¹²Ta timmakuta' hidin tuweda nadan i Pilistia an punli'ub da'mihtuh ad Gilgal yaden aggeya' numbagah boddang i Apu Dios. Ta nahnana' ot i'nong'u nan maghob an mi'nong i Apu Dios.

¹³Ya alyon Samuel di, Adi maphod hituwen inatmu te aggem ahan inunud nan tugun nan Ap'apu ta'u an hi Apu Dios. Te onha inunudmu ot he'a ya nadan tanudam di nanongnan mun'ap'apuh nadan tinanud Israel. ¹⁴Mu gapu ta aggem inunud ya wada moy pinilin Apu Dios an mihukkat i he'a an mun'ap'apu hinadan tataguna te hiya ya hi Apu Dios di pohdonan un'unudon.

¹⁵On inalinah diye ot makak an umeh ad Gibeah an numbobl原因 nadan tinanud Benjamin.

Ya binilang Saul nadan nabatin tindaluna ya umedah onom di gahut (600).

Hay Nama'idan Di Almas Nadan Tinanud Israel

¹⁶Ta nungkampu da Saul ya hi Jonathan ya nadan tindaludah ad Gibeah. Ya nungkampuda damdama nadan i Pilistia hi ad Mikmas. ¹⁷Ya nuntuluwon nadan i Pilistia nadan tindaluda an e mi'gubat. Ta nan ohan grupu ya inipluydah ad Opra hi ad Sual ¹⁸ya nan mi'adwa an grupu ya inipluydah ad Bet-Horon. Ya nan mi'atlu ya inipluydah nan way pogpog di boble an ma'uhdungnan nan nundotal hi ad Seboim ya nan agge nabobl原因.

¹⁹Ya i diye ya ma'id ha oha i dida an tinanud Israel hi nanginnila an mun'udih te nadan i Pilistia an nanginnila an mun'udih ya adida pohdon an innilaon nadan Hebrew te alina ya mangiyammadah ispada ya pahul. ²⁰Mu eda damdama numpahait nadan tinanud Israel hi lumintada an umat hi gaud ya aladu ya gabyun ya wahe ya gapas hinadan i Pilistia. ²¹Ya hay bayad di pumpahaitanda hi wahe ya pahul ya duwan pihhun silber. Ya hay bayad di pumpahaitanda hi aladu ya gabyun ya ohay pihhun silber. ²²Ta hinan eda pi'gubatan ya ammuna da Saul i Jonathan an waday ispadada ya pahulda.

²³Indani ya e ginuwalyaan nadan i Pilistia nan bihhang hi ad Mikmas.

Hay Anatulid Jonathan An E Mi'gubat

14 ¹Indani ya alyon Jonathan hinan mangmangdon hi almasnay, Umetah nan kampun nadan i Pilistia hi ad domang. Mu aggena imbaga i amanah diyen ninomnomnan aton. ²Ya hi Saul ya nungkampudah nan pu'un di kayiw

an pomegranet hi ad Migron an nihaggon hi ad Gibeah. Ya nadan tindaluna ya umedah onom di gahut (600). ³Ya niddum i dida nan padi an nun'usal hi ephod an hi Ahijah an imbabalen Ahitub. Hi Ahitub ya hi ibban Ikabod an imbabalen Pinehas an apapun Eli an padin Apu Dios hi ad Siloh.

Mu ma'id ha nanginnilah nadan tatagu an waday immayan Jonathan. ⁴Te ninomnom tuwalin Jonathan an umeh nan nungkampuwan nadan i Pilistia mu hay pangi'wanda ya agwatonda nan bihhang an nundinomngan nan o'ongal ya nun'ahulhulitan an batu. Hay ngadan nan ohan batu ya hi Boses ya hi Seneh di ngadan nan dommangna. ⁵Nan ohan batu ya inhangngabnah huddo'na an nangappit hi ad Mikmas ya hay nihangngaban nan oha ya hi muyyadna an nangappit hi ad Geba.

⁶Ya alyon Jonathan hinan mangmangdon hi almasna di, Umagwattah ad domang ta umetah nan nungkampuwan dadiye'e aay an i Pilistia an mumpunggohen Apu Dios. ⁹Ot alina man ya boddangan dita i Apu Dios ta wan ma'id ha humandih nan e ta'u pangabakan an ta'on on oh'ohha ta'u onu dakol ta'u.

⁷Ya alyon nan mangmangdon hi almasna di, Atom nadan ninomnommun aton ot nundadaana' an bumoddang i he'a.

⁸Ot alyon Jonathan di, Hay atonta ya dallanonta ta umetah awadanda ta mumpatigota i dida. ⁹Ta wa'e ta alyonday haddonta didan dumayyu ya immohnongtah nan awadanta. ¹⁰Mu alyonda'ey ditay tumikid ya hiyay inatta te hidiyey atigana an pangabakon dita i Apu Dios.

¹¹Ta numpatigodah nadan i Pilistia. Mu hidin inuhdungan nadan i Pilistia dida ya alyonday, Mangmangonyu'e an manawwangda bo aya nadan Hebrew hinadan lingab an nun'ipa'ayanda. ¹²Ta tingkukanda da Jonathan an alyonday, Tumikid ayu dan hitu ta mumpapatte ta'u.

Ya alyon Jonathan hinan mangmangdon hi almasna di, Ma'a ta tumikidta ot pangabakon dita'un tinanud Israel i Apu Dios.

¹³Ta tinikid da Jonathan hidiyen mabatu an awon ot gubatonda nadan i Pilistia. Ta nuntuwik Jonathan nadan damuwona on innayun nan mitmitnud an mangdon hi almasna an pinate. ¹⁴Ta hidiyey namangulun ni'gubatan da Jonathan an didan duwah nan mangmangdon hi almasna ya umeh bainti (20) di pinateda i diyen luta an adi umeh nabongley (50) metro di binillojna. ¹⁵Ta nadan tindalun di i Pilistia an mi'gubat ya ta'on on nadan wadah nan kampuda ya nunhiglay takutda. Ya ta'on on nan luta ya immalyog ta nunnaud di inat Apu Dios an nangipatakut i dida.

Hay Nangabakan Da Jonathan Hinadan I Pilistia

¹⁶Nadan tindalun Saul an mungguwalyah ad Gibeah an boblen nadan tinanud Benjamin ya nangimangmanganda nadan i Pilistia an

---

° 14:6 Nan alyondah aggeda nakugit ya hidiyey pamihulda nadan agge nanginnilan Apu Dios.

namaagdah butik. ¹⁷Ya alyon Saul hinadan tindalunay, Bilangonyu nadan tindalu ta tigonyu nan ma'id hitu.

Ta binilangda ya alyonday, Inoy an ma'id da Jonathan hinan mangmangdon hi almasna.

¹⁸Ot alyon Saul hinan padi an hi Ahijah di, Iyalim yahtu nan ephod.^P

I diye ya hi Ahijah di mangmangdon hinan ephod an ta'on on danay pangayan nadan tinanud Israel. ¹⁹Mu hidin mi'hapihhapit hi Saul hinan padi ya inyal'alana an ma'id ha potonah nan kampun nadan i Pilistia. Ot alyon mon Saul di, Indanindi anu.

²⁰Ot amungon Saul nadan tindaluna ta eda mi'gubat. Mu hidin dimmatongda ya tinigoda nadan i Pilistia an namaag ya dida dida on numpapatteda an ay natala' di nomnomda. ²¹Ya nada'en udum an Hebrew an niddum ni' hinadan i Pilistia ya eda mo niddum hinadan ibbadan tinanud Israel an impangulun da Saul i Jonathan. ²²Ya nada'e bon udum an ibbadan e nipa'eh nan nun'abillid an boble hi ad Epraim ya dingngoldan mamtikda nadan i Pilistia ot bumudduhda ot middumda an e mamdug i dida. ²³Ta pindugda dida ta ingganah lina'uhanda hi ad Bet-Aben. Te hi Apu Dios di nangihwang i dida an tinanud Israel.

Hay Nanamtaman Jonathan Hi Danum Di Iyukan

²⁴Ya kimapuy mo nadan tinanud Israel te nunhiglay inagangda. Mu adida mangan te nunsapataon Saul dida an alyonay, Ma'idutan nan tagun mangan hinan agge ni' nahdom. Te mahapul an i'ulatan ta'u ta ingganah miballoh ta ma'abakda nadan binuhul ta'u. Ta hiya nan ma'id i dida ha nangan i diyen algo. ²⁵Ya hidin dimmatongdan namin hinan muyung ya wahdiday iyukan. ²⁶Ta hidin mundaldallanandahdih nan muyung ya undan bo an mun'ayyuhan di danum di iyukan hinadan kayiw mu ma'id ahan ha ohah e nanamtam te tumakutdah nan insapatada. ²⁷Mu hi Jonathan ya aggena dingngol hidiyen imbagan amanah nadan tatagu. Ta hinakidna doha hinan iyukan ot itdo'nay ta'lana ot iyenah to'ona ya immudu'dul di li'nana.

²⁸Mu alyon nan ohah nadan tindalu i Jonathan di, Ta'on ahan on nunhiglay inagangmi mu adi ami mangan te tumakut amih nan imbagan amam an alyonay, Ma'idutan nan tagun mangan hi ad uwanin algo.

²⁹Ya alyon Jonathan di, Mangmanggilah ama te undan adiyu tigon an immudu'dul di punli'na' hi nanamtama' hinan danum di iyukan. ³⁰Ot namama moh onha inanyu doha hinadan inalayu an makan hinadan inabakyun binuhul ta'u ot wan indakdakkolnay pinate ta'uh nadan i Pilistia.

---

^{P 14:18} Hinan Hebrew ya hay nibaga ya nan Kahun an nittuwan di Hapit Apu Dios di pohdon Saul an iyen Ahijah mu hay alyon di udum ya adi mabalin te adawwiy awadan nan Kahun hi awadanda.

³¹Ta i diyen algo ya inabak nadan tinanud Israel nadan i Pilistia an inhipundan nunggugubat hi ad Mikmas ta ingganah ad Ayjalon. Mu kimapuy nadan tinanud Israel an gapuh inagangda. ³²Ta namaagdah alah nadan animal an inabakdah nadan i Pilistia an umat hi baka ya kalnero on nunggogodda on inanda an ta'on on agge na'aaan di dalada.

³³Mu wadaday nangibaga i Saul an alyonday, Anakkaya an umman numbahul nadan tatagu i Apu Dios te namaaggon inanda nan dotag an agge na'aaan di dalana.

Ya alyon Saul di, Nunhigla ahan di adiyu pangun'unudan i Apu Dios. Puligonyu ha ongal an batuh tuh awada'. ³⁴Ot alyonay, Ibagayuh nadan tatagu ta iyalidahtu nadan bakada onu kalneroda ta hitun batuy pamatayanda ya ahida anon ta adi ayu mumbahul i Apu Dios an gapuh agge na'aaan di dalada. Ta nun'iyeda nadan bakada i diyen nahdom ta hidiy numpamatayanda.

³⁵Ta hidiyen impiyamman Saul di namangulun impiyammana an punggobhan hi mi'nong i Apu Dios.

³⁶Ya indani ya alyon Saul di, Eta'u bo gubaton nadan i Pilistia hi ad uwanin hilong ta ingganah nan mawi"it. Ta patayon ta'u didan namin ya nun'ala ta'un namin nadan wahdi.

Ya alyon nadan tatagu di, Un'unudonmi nan madadawoh an ninomnommun aton ta'u.

Mu nan padi ya alyonay, Daan mo ta bagaan ta'u ni' hi Apu Dios.

³⁷Ot mahmahan Saul i Apu Dios an alyonay, On emi gubaton nadan i Pilistia? Ya on pangabakom da'mi?

Mu agge timbal Apu Dios. ³⁸Ot alyon Saul hinadan opisyal di tindalu di, Ma'ayu ni' hitun namin ta innilaon ta'u hi'on nganney numbahulan ta'u hi ad uwanin algo. ³⁹Ot isapata' hinan wadawadan Dios an nangihwang i dita'un tinanud Israel an mipapate nan tagun ma'innilaan an numbahul an ta'on on nan imbabale' an hi Jonathan ya mahapul an mipapate.

Ya dindinnongan nadan tatagu.

⁴⁰Ot alyon Saul i dida di, Tuma'dog ayuhna ta tuma'dog amin imbabale' an hi Jonathan hitu.

Ya alyon nadan tataguy, Atom nan madadawoh.

⁴¹Ta nundasal hi Saul i Apu Dios an dayawondan tinanud Israel an alyonay, Daan mo bahan ta ipa'innilam i ha'on nan gapunah aggem nambalan hinan dasal'u hi ad uwanin algo.

Ot ibunutda ya nabunut^q da Jonathan i amana an hi Saul. Ta na'innilaan mohpe an bokon nadan tataguy numbahul. ⁴²Ot alyon Saul di, Ibunutyu hi'on nganne i da'miy numbahul.

---

^q 14:41 Hay atondan mumbunut ya wada nan Urim ya Tummim an bunutonda ta matigo hi'on nganney numbahul i dida.

Ya nabunut hi Jonathan.

⁴³Ot mahmahan Saul i hiya an alyonay, On nganne tuwaliy inatmu? Ya alyon Jonathan di, Umman tinamtama' ya abuh nan danum di iyukan an hinakid'u. Mu undan bahan ammunah diye ya mateya'?

⁴⁴Ta alyon Saul di, Hanat punhiglaon Apu Dios di pundusanan ha'on hi'on adi da'a ipapate.

⁴⁵Mu alyon nadan tataguy, Adi mahan mabalin hi mipapateh Jonathan te hiyay nangipangabak i dita'un tinanud Israel. Ot isapatamih nan wadawada an Dios an adi mabalin an waha ma'at i Jonathan an ta'on on ha kittang an hugat. Te hi Apu Dios di bimmoddang hinan inatna.

Ta inihwang nadan tataguh Jonathan ta agge nipapate.

⁴⁶Ya indinong mon da Saul an e mangubat hinadan i Pilistia. Ta immanamut dadiyen binuhulda hi bobleda.

Hay A'at Di Numpatulan Saul Ya Nadan Pamilyana

⁴⁷Hidin numpatulan Saul hinadan tinanud Israel ya ginubatdan namin nadan binuhulda an numpumbobleh nunlini"odan di bobleda an umat hinadan tinanud Moab ya nadan tinanud Edom ya nadan tinanud Ammon ya nadan patul hi ad Sobah ya nadan i Pilistia.^r Ot abakondan namin datuwe. ⁴⁸Ya ta'on on nadan tinanud Amalek ya inlaputdan nangubat i dida ot abakonda dida. Ta inihwang Saul nadan tinanud Israel hi an namin an mangubat i dida.

⁴⁹Hay imbabalen Saul ya hi Jonathan ya hi Isbi ya hi Malkisua ya nada mohpen duwan binabai an hay ngadan nan namangulu ya hi Merab ya hi Mikal nan manmannog. ⁵⁰Ya hay ahawan Saul ya hi Ahinoam an imbabalen Ahimaas. Ya nan nabaktun opisyal di tindaluna ya hi Abner an imbabalen ulitaonan hi Ner ⁵¹an hi ibban amanan hi Kis. Ya hay hi aman da Kis i Ner ya hi Abiel.

⁵²Ya nihipun peman hi numpatulan Saul ya hay gubat hinadan i Pilistia di ina'inatna ta ingganah natayana. Ta hiya nan wada'e ha tinigonah lala'in ma'abbikah ya natulid on inayagana ta middum hinadan tindaluna.

Hay Nangabakan Saul Hinadan Tinanud Amalek

15 ¹Han hin'algo ya alyon Samuel i Saul di, Hi Apu Dios di nangituda' i ha'on ta pinto' da'a hi patul nadan tataguna an tinanud Israel. Ta hiya nan mahapul an igongaham nan ibaganah atom.

²Hay inalin nan ongal di abalinanan Dios ya alyonay, Dusao' nadan tinanud Amalek te ginubatda handidan a'ammodyu an tinanud Israel

---

^r 14:47 Hidin numpatulan Saul ya dakol di patul hi ad Sobah te dakol di boblen niddum hi ad Sobah.

hinan awon hidin nalpuwandah ad Egypt. ³Ot ume ayu ta eyu gubaton nadan tinanud Amalek ya dinadagyun namin nadan wadan dida ta ma'id ha batiyonyu. Ya pinateyun namin nadan tataguhdi an binabai ya linala'i ya ta'on on nadan u'unga ya goggolang. Ya nadan animalda an umat hi baka ya kalnero ya kemel ya dongki on ni'pateyu.

Hay Agge Bo Nangunudan Saul I Apu Dios

⁴Ot amungon Saul nadan tindaluh ad Telaim ot bilangona dida ya umedah duway gahut di libu (200,000). Ya niddum nadan himpuluy libu (10,000) an tindalun nalpuh ad Judah. ⁵Ot ipanguluna didah nan boblen nadan tinanud Amalek. Ot eda mungkampuh nan way bihhang ta hidiy pannodanda i dida. ⁶Ya wadada nadan tinanud Ken an nunhitu hinan haggon di boblen nadan tinanud Amalek. Ot ituda' Saul di e mangibaga i dida ta umaandahdi ta adida milagat hi pangubatandah nadan tinanud Amalek. Te dadiyen tinanud Ken ya impatigoday uledah nadan tinanud Israel hidin nalpuwandah ad Egypt. Ot umaandahdi nadan tinanud Ken.

⁷Ot gubaton da Saul nadan tinanud Amalek an inhipundah ad Habilah ta ingganah ad Sur an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wahdih ad Egypt. ⁸Ot patayondan namin nadan tataguhdi an ammuna nan patulda an hi Agag an binatang. ⁹Ta aggeda pinateh Agag ya nadan mun'aphod ya mun'ataban animal an umat hi kalnero ya baka. Mu nada'e an adi maphod di a'atda an animal ya numpatedan namin.

¹⁰Ta hiya nan alyon Apu Dios i Samuel di, ¹¹Muntutuyuwa' hi namto'a' i Saul hi patul te lininglinga' ya aggena inunud nan imbaga' hi atona. Ta bimmungot hi Samuel ta agge nalnallo' i diyen nahdom an nundasadasal i Apu Dios ta ingganaot mabigat.

¹²Ta hidin mun'awiwi'it ot e tigon Samuel hi Saul mu alyonda i hiya di, Inoy an imme man hi ad Karmel an e nangiyamma i han panginomnomandan hiya hi nangabakana ot ahi umeh ad Gilgal.

¹³Ya hidin inakhupan Samuel hi Saul ot e apngaon Saul ot alyonay, Inat'u nan imbagan Apu Dios hi ato'.

¹⁴Mu inalin Samuel di, Ya nganneh naen madngol an kongaw di kalnero ya baka?

¹⁵Ya alyon Saul di, Danae nadan inalan nadan tindaluh nadan tinanud Amalek te aggeda ni'pate nadan mun'ataban baka ya kalnero ta i'nongda i Apu Dios an un'unudon ta'u. Mu ta'omman ot pinatemi nadan udum.

¹⁶Mu nahannapit hi Samuel ot alyonay, Ammuna ya dimminong'a ta ibaga' nan inalin Apu Dios i ha'on hidin nahdom.

Ya alyon Saul di, Nganneh inalina?

¹⁷Ot alyon Samuel di, He'a ya innilam an nada"ul di a'atmu ni'. Mu numbalinon da'a i Apu Dios hi patul di tinanud Israel. ¹⁸Ot ituda' da'a an

e mangubat hinadan adi ahan maphod di pangatdan tatagu an tinanud Amalek ta ingganah mama'idda. ¹⁹Ya tanganu onmu agge inunud nan imbagan Apu Dios? Ta aggem pinate danaen mun'ataban animal. Hinae an inatmu ya adi maphod hi panigon Apu Dios.

²⁰Ya alyon Saul di, O mu inunud'u nan imbagan Apu Dios te immeya' hinan nangituda'ana i ha'on. Ot patayo' didan namin nadan tinanud Amalek ot tee an inyali' hitu nan patuldan hi Agag. ²¹Mu nadan tindalu' di agge namaten danaen mun'ataban baka ya kalnero ot tee peman an inyalidahtuh ad Gilgal ta i'nongdah nan Dios an unudon ta'u.

²²Mu alyon Samuel di, Undan umipa'amlong i Apu Dios nan e pangidawatan hi maghob an mi'nong i hiya ya nadan udum an midawat? Hay umipa'amlong i hiya ya nan pangun'unudan hinan tuguna. Nomnomnomom an udu'dul nan un'unudon hi Apu Dios mu nan i'nongmun hiya an mun'ataban animal.

²³Te nan adi dumngolan i Apu Dios ya umat hinan pumbahulan di mun'ayak ya mumbuyun. Ya nan pungngohayan hinan tuguna ya paddungnay un'unudon nadan dios di udum an tatagu an bokon hi Apu Dios. Te inwalong da'a mo i Apu Dios ta bokon mo he"ay patul an gapu ta inwalongmu nadan tuguna.

Hay Nuntutuyuwan Saul

²⁴Ya inalin Saul i Samuel di, Immannung an numbahula' i Apu Dios. Manu'e ya tumakuta' hinadan tindalu' ta hiya nan inyunnud'uh nan pinhodda. ²⁵Ot daan mo bahan ta pakawanona' hinadan numbahula' ya ni'yali'a i ha'on hi awadan nadan tatagu' ta e' dayawon hi Apu Dios?

²⁶Mu alyon Samuel di, Adiya' mi'banggad i he"a te aggem inunud nan hapit Apu Dios. Ta hiya nan alyonay bokon mo he"ay patul nadan tinanud Israel.

²⁷Ya hidin nunligguh hi Samuel ta makak ya inidonnot Saul hinan gayadan di lubungna ta nehethet. ²⁸Ot alyon Samuel i hiya di, Athina boy aton Apu Dios hi ad uwani an bokon mo he"ay patul nadan tinanud Israel te wada moy pinto'nan mihukkat an ud'udu'dul mu he"a. ²⁹Ya nan na'abbaktu an Dios an unudon ta'un tinanud Israel ya adi munlayah ya adi mahukkatan di nomnomna an adi umat hi tagu.

³⁰Ya alyon Saul di, Abuluto' an numbahula'. Mu daan mo bahan ta ipatigom di punlispitum i ha'on hi hinangngab nadan tatagu' ya nadan ap'apuda. Mi'banggad'a bahan ta e' dayawon hi Apu Dios an unudon ta'u. ³¹Ta ni'banggad hi Samuel hi ad Gilgal ot e dayawon Saul hi Apu Dios.

³²Ot alyon Samuel di, Iyaliyuhtuh Agag an patul di tinanud Amalek. Ta ma'dinnol hi Agag an immeh awadan Samuel te alyonah nomnomnay, Adiya' mahan nin patayon te unhaot pinateya' tuwali.

³³Mu alyon Samuel di, Gapu ta mina'idmuy imbabalen di dakol an binabai ot atbohdiy ma'at i inam hi ad uwani an mama'id di imbabalena.

Ot patayon Samuel hi Agag an nuntogtognahdi hinan way pundayawanda i Apu Dios hi ad Gilgal.

³⁴Ot taynan mon Samuel hi Saul ot umeh ad Ramah ya hi Saul e ya numbangngad hi bobledah ad Gibeah. ³⁵Ta hidiyey na'udin nanigan Samuel i Saul ta ingganah din natayana. Mu minomnoman damdama i Saul.

Ta nuntutuyuh Apu Dios hi namto'ana i Saul hi patul nadan tinanud Israel.

Hay Namto'an Apu Dios I David Hi Patul

16 ¹Hi Apu Dios ya alyona i Samuel di, Ngalingalam on adi ma'aaan di hakit di nomnommu i Saul an ta'on on inaan'u hiyah patul nadan tinanud Israel. Agammot ta mangala'ah lanan di olibo ya imme'ah ad Bethlehem ta em hama'on han tagun nungngadan hi Jesse te ohah nan imbabalenay pinto'un mihukkat an patul.

²Mu alyon Samuel di, Adi mabalin an ato' hinae te undan mahan adi donglon Saul ot patayona'.

Ya alyon Apu Dios di, Alam ha tinna an baka an hiyah nahikon ya imme'ahdi ya inalim hi i'nongmun ha'on. ³Ya inayagam da Jesse ta mi'yalidah nan em panginongan ta ahi' ibagahdi nan atom. Ta impa'innila'en he'a nan pohdo' an mumpatul ya hiniitam di ulunah lana.

⁴Ta immeh Samuel an inunudna nan imbagan Apu Dios. Mu hidin dimmatong hi ad Bethlehem ya nada'en ap'apu an e nanamu i hiya ya munggayonggongdah takutda. Ot alyonday, On linggop di nun'iyalim hitu apu Samuel?

⁵Ya alyon Samuel di, O, immaliya' ta e' idawat nan mi'nong i Apu Dios. Ot mundadaan ayu ta iyohhayuy nomnomyu i Apu Dios ta mi'yali ayun ha'on.

Ot atona nan nibagan ma'at ta wan mibilangdah malinis da Jesse hinadan imbabalena ot ibagana ta mi'yedan hiya hinan ena panginongan hinan mi'nong i Apu Dios.

⁶Hidin dimmatongda ta tinigon Samuel hi Eliab an imbabalen Jesse ya alyonah nomnomnay, Hituwe nin tee nan pinilin Apu Dios an mumpatul.

⁷Mu alyon Apu Dios i hiyay, Adim itigoh nan tinagena ya nan amaphod di tigona te bokon hiyay pinili'. Hay pangitiga' ya hay a'at di nomnomna an adi umat hi tagu an hay a'at di adolnay pangitiganda.

⁸Ot ayagan Jesse nan mi'adwan imbabalena an hi Abinadab ot umeh awadan Samuel.

Mu alyon Samuel di, Bokon hiyay pinilin Apu Dios. ⁹Ot ayagan bon Jesse hi Shammah mu alyon bon Samuel di, Bokon hiyay pinilin Apu Dios.

¹⁰Ta inayagan Jesse an namin nadan pitun imbabalenah awadan Samuel mu ma'id i dida ha pinilin Apu Dios. ¹¹Ot alyon Samuel i Jesse di, On danae ya ammunay imbabalem hi lala'i?

Ya alyon Jesse di, Wada nan uddiyan mu undan mabalin? An hiya nan mumpapto' hinadan kalnero.

Ot alyon Samuel di, Ipa'ayagmu ta umali te mahapul an haddon ta'u ta ingganah dumatong.

¹²Ta impa'ayag Jesse nan uddiyan an imbabalena. Hidiyen unga ya mahdol ya maphod di tigona. Ot alyon Apu Dios i Samuel di, Hituwe nan pinto"u. Ot hiitam di ulunah lana.

¹³Ot alan Samuel nan lana ot hiitanay ulun David hi hinangngab nadan i'ibana. Ta nihipun i diyen algo ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalinana. Ta on nalpah hidiye ot umanamut hi Samuel hi ad Ramah.

¹⁴Ya tinaynan mon nan Espiritun Apu Dios hi Saul ta nihukkat han intuda' Apu Dios an espiritun manattatakut i hiya.

¹⁵Indani ya alyon nadan baalnay, Inoy an intuda' Apu Dios han espiritun manattatakut i he"a. ¹⁶Pohdom dan apu patul ta e ami manigo i ha nala'ing an mangipagangoh hi harp? Ta wada'e nan espiritu an manattatakut i he"a on impagangohna nan harp ta pumhod di li'nam.

¹⁷Ya alyon Saul hinadan baalna di, Ekayu mangawit hi lala'ih maphod di pangipagangohnah nan harp.

¹⁸Ya alyon nan ohan baalna di, Umman ta'wa waday ohah nadan imbabalena nan i Bethlehem an hi Jesse an nala'ing an mangipagangoh hi harp. Ya natulid an tagu ya nala'ing an e mi'gubat ya maphod di punhapihhapitna ya mahdol di nangadolna. Te hi Apu Dios di mumpappapto' i hiya.

¹⁹Ot ituda' Saul di e mangibaga i Jesse ta iyabulutna nan imbabalena an hi David an mumpappapto' hi kalnero an umeh awadana.

²⁰Ot ipitakken Jesse di tinapay ya bayah hinan dongki ya han kittang an gulding ta idat nan imbabalena an hi David i Saul.

²¹Ya hidin immeh David hi awadan Saul ya pinhod Saul ot pumbalinonah tindaluna an mangmangdon hi almasna. ²²Ot ipaad Saul ta ibagada i Jesse ta iyabulutna an miha"ad hi David hi awadana ta munhilbin hiya te pohpohdona.

²³Ta athidi an wa'e ta wada nan adi maphod an espiritu an intuda' Apu Dios i Saul on impagangoh David nan harp on immaan hidiyen adi maphod an espiritu i Saul on nipaphod di punli'nana.

Hay Nangabakan David I Goliat

17 ¹Nadan tindalun di i Pilistia ya na'amungdah ad Sokoh an ohan boblen nadan tinanud Judah ta eda gubaton nadan tinanud Israel. Ot mungkampudah ad Epes-Dammin an numbattanan di ad Sokoh ya ad Asekah. ²Ya hi Saul damdama ya nadan tindaluna an tinanud Israel ya na'amungda ot mungkampudah nan nundotal hi ad Elah ta mundadaandan mi'gubat hinadan i Pilistia. ³Ta immohnong nadan i

Pilistia hinan ohan billid ya nadan tindalun di tinanud Israel hinan dommangna te numbattananda han bihhang.

⁴Indani ya himmawwang hinan kampun di i Pilistia han natulid an tindalu an i Gat an hay ngadana ya hi Goliat an hay tinagena ya mahuluk hi hiyam di umpi. ⁵Ya nunhelmet hi gombang ya atbohadin inlubungna han lubang an nahophopan hi ay uhip di dolog an gombang an umeh nabonglet pituy (57) kiluy damotna. ⁶Ya ta'on on nan inhu'lubnah hukina ya gombang. Ya pinahona han kittang an gombang an pahul. ⁷Ya wada boy ohan pahulna an ongal di pa'ona an umat hinan ulluan di pun'ablan. Ya nan gumo' an tadmna ya umeh pituy kiluy damotna. Ya impangulun nan mangmangdon hi hapiyona.

⁸Ta tinumkuk hi Goliat hinadan tindalun tinanud Israel ot alyonay, Undan mahapul an munggugubat ta'un namin? Ha'on ya ita'dog'u nadan ibba' an i Pilistia ot piliyonyu ha ohan da'yuh nadan tindalun Saul ta mundammu ami. ⁹Ta inabaka'e ta pinateya' ya mumbalin nadan ibba' an i Pilistia hi baalyu. Mu patayo'e tuwali ya numbalin ayun namin hi baalmi.

¹⁰Indani ya alyona boy, Ot daan bo ha pa'alinyonyu an tinanud Israel ta mundammu ami tee hi ad uwani ta mumpatte ami.

¹¹Ta hidin dingngol Saul ya nadan tindaluna nan ibagabagan Goliat ya nunhiglay takutda.

Hay Nangngolan David Hi Nun'angitan Goliat

¹²Hi David ya imbabalen nimpun nan i Eprata an hi Jesse hi ad Bethlehem hidih ad Judah. Ya hi Jesse ya waluda nimpey imbabalenan linala'i. Ya amamma mo tuwalih din numpatulan Saul. ¹³Ya nadan tulun namangpangullun imbabalenan linala'i an nihipun hinan panguluwan an hi Eliab ya hi Abinadab ya hi Saman ya niddumdah nadan tindalun Saul an e mangubat hinadan i Pilistia. ¹⁴Ya hi David an udidiyan ¹⁵ya wadah awadan Saul mu wa'e on immanamut hi ad Bethlehem ta ena papt'o'anan nadan kalneron amana.

¹⁶Ya abigabigat hinan mawi"it ya hinan himbatangan on mun'angit nan i Pilistia an hi Goliat hinadan tinanud Israel. Ta napat (40) di algo an inangi'angitna dida.

¹⁷Ya i han hin'algo ya inalin Jesse i David di, Alam tun ohay langgut an nahanglag an barley^s ya tun himpulun (10) tinapay ya inawigingmun inyeh kampun nadan i'ibam. ¹⁸Pi'yalam tudan himpulun (10) naputuputul an maphod an makan an gatas di niyamma ta idatmuh nan opisyal di hinlibun (1,000) tindalu. Ya ta padutu'am damdama hi'on nganney a'at nadan i'ibam.

---

^s 17:17 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u an kittang di numpahhiwandah nan wit mu nalaklakay nginana mu nan wit ta hiya nan hiyay anon nadan nawotwot.

¹⁹Te nadan tulun imbabalen Jesse ya nadan udum an titindalu ya niddumda i Saul hinan nundotal hi ad Elah an mi'gubatdah nadan i Pilistia.

²⁰Ta nabigat i diyen nawnawi'it ot bumangon hi David ot ena ipa'adug nadan kalneroda ot alana nadan makan ot umen inunudna nan imbagan amana. Ya hidin dimmatong hinan nungkampuwan nadan i'ibana ya hiyah mangeda an e mundadaan an mi'gubat ta ahitutukukda. ²¹Ta nalinlinyada nadan i Pilistia ya nadan tinanud Israel an nunhahanggabanda. ²²Ot ibatin David nadan makan hinan mumpapto' hinadan usal di tindalu ot tagtagonah awadan nadan nalinlinya an tindalu ot ena tigon nadan i'ibana ot mahmahanay a'atda. ²³Ya hidin mi'hapihgapit hinadan i'ibana ya nahanawwang bo nan natulid an tindalun di i Pilistia an hi Goliat an i Gat ta mun'angit boh nadan tinanud Israel. Ya dingngol David hidiye. ²⁴Ta hidin tinigon nadan tinanud Israel hi Goliat ya logmonday butik te nunhiglay takutda.

²⁵Ta nadan tindalun di tinanud Israel ya alyonday, Anakkaya nayya han ongnga'ongngal an tagun umangi'angit hi abigabigat i dita'u. On dingngolyu nan inalin nan patul ta'u hi midat hinan mamaten diyen tagu? Midattan anu hi ongal an kinadangyan ya ahawaonay ohah nadan imbabalena. Ya adi mumbayad nan pamilyanah buwis.

²⁶Ya mummahmah David hinadan tindalun nihaggon i hiya an alyonay, Nganne anuy midat hi gunggunan nan mamaten diyen ongal an tagu ta ma'id ha e umangi'angit i dita'un tinanud Israel? Te undan nganne ihyah naen mungngohen Apu Dios an i Pilistia ta ena ang'i'angiton nadan tindalun nan wadawada an Dios?

²⁷Ot ibagadan hiya nan gunggunan nan tagun mamate i Goliat.

²⁸Ya hidin dingngol nan panguluwan an hi ibbana an hi Eliab an mi'hapihgapit hinadan udum an tindalu ya nangimbobohol ot ihingalnah David an alyonay, Tanganu on'a tuwali immalihtu? Ta nganney mangipapto' hinadan oh'ohhan kalnero ta'u? Innila' ot adi maphod nan ninomnommu an immali'ahtu ta e'a mummangmangmang hitun gubat ya ammuna.

²⁹Ya alyon David di, Undan nganney inat'u? Undan adi mabalin an mummahmaha'? ³⁰Ot taynan David hi ibbana ot e mummahmah boh nadan udum ya numpappadung di nambalda. ³¹Ya na'awatanday pinhod David ot eda ibagan Saul. Ot ipa'ayag Saul hi David.

³²Ta hidin immeh David hi awadan Saul ot alyonay, Apu patul, adi'a minomnoman an gapu ituwen i Pilistia ta ha'on an baalmu di e mangubat i hiya.

³³Mu alyon Saul i David di, He'a ya unga'a ni' ot adim abalanan hinaen i Pilistia te hiya ya impa'inghanay gubat te nihipun tuwalih a'ungana ya e ni'gubagubat.

³⁴Mu adi manghop hi David an alyonay, Ha'on an baalmu ya impanapto'u nadan kalneron ama ya wa'et waday tinigo' hi layon onu nadan atatakut an animal an ma'alih bear an inye'enay ohah nadan kalnero ³⁵on numpudug'u on pinloh'u nan inhakmalnan kalnero. Ya wa'e ta eya' kalaton on inodna"ot di pangalna on numpaluwa' ta mate. ³⁶Ha'on an baalmu ya pinatepate' di layon ya bear. Ot namama mo i naen mungngohen Apu Dios an i Pilistia an ngohayona nadan tindalun nan wadawada an Dios. ³⁷Ot hi Apu Dios an nangihwang i ha'on i dadiyen atatakut an animal ya hiya boy mangihwang i ha'on i naen i Pilistia.

Ta lo'tat ya initbal Saul an alyonay, Ot ta'omman mo ya imme'a. Ot hanat hi Apu Dios di bumoddang i he'a.

³⁸Ot idat Saul nan lubung di e mi'gubat i David. Ot idatna bo han helmet an gumo' ya nan gumo' an milubung. ³⁹Ot ihikot David nan ispadana hinan gumo' an inlubungna ta li'naona hi'on nganney a'atna te ma'id ni' ha pinatnanah athidi. Mu hidin ena ida"ang ya adi pa'addallan te midamotan. Ot alyonan Saul di, Mahahinu tee te ma'id ha pinatna' ni' hi athitu.

Ot aanona dadiyen namin hi adolna. ⁴⁰Ot alanaot nan hu"ud di mumpapto' hi kalnero ya nan bingngibingna ot umen e mi'dammu. Ta nundagguh nan wa"el ot alanay liman madmadangngin batu ot taluwanona. Ot mangel ena damuwon hi Goliat an indadaana nimpe nan bingngibingna.

Hay Numpattayan Da David I Goliat

⁴¹Hi Goliat ya tuwe damdaman impangulun nan mangmangdon hi hapiyona. ⁴²Mu hidin tinigonah David an mahdol di adolna ya maphod di tigona an unga ot pumpihulna ⁴³an alyonay, Undan kahuwa' ta ha hu"ud di usalom an mi'patten ha'on? Ot pun'ibaganah nadan diosna ta idutandah David. ⁴⁴Ya alyona boy, Ma'a ta ipa'an'uy adolmuh nadan hamuti ya nadan animal.

⁴⁵Ya tinumkuk damdamah David ot alyonay, Ta'on on waday ispadam ya gombang an pahulmu ya nat'on bo nan ongal an pahulmu ta usalom an mamaten ha'on mu nan ongal di abalinanan Dios an un'unudon nadan tindalumin tinanud Israel an nginhem di bumoddang i ha'on.

⁴⁶Ot ad uwani ya ipa'abak da'an Apu Dios te patayon da'an ha'on ya pinutul'uy ulum. Ya impa'an'uy adolmu ya nadan ibbam an titindalun i Pilistia hinadan hamuti ya nadan animal ta panginnilaan di an namin an tataguh abobboble an wadah Apu Dios an mangihwang i da'min tinanud Israel. ⁴⁷Ya ta panginnilaan bon nadan ibba' an wahtun na'amung hi ad uwani an adi mahapul Apu Dios di pahul ya ispada an mangihwang i da'min tataguna. Hiya ya pangabakon da'mi ya impa'abak da'yu.

⁴⁸Ta hidin mun'ihaggon hi Goliat ya tinagtag damdaman David ta ena damuwon. ⁴⁹Ot hongwonay taluwana ot alana han batu ot

bingngibingonah Goliat. Ya nipto' hi uluna ot umed dalom nan batu ta natukkad ot munlu'bub.

⁵⁰Ta inabak David hidiyen i Pilistia an hay bingngibing ya han batuy namatena an ta'on on ma'id ha inodnanah ispada. ⁵¹Ot tagtagon mohpen David ot umeh awadan Goliat ot ena huknuton nan ispadana ot putulonay uluna. Ta hidin tinigon nadan i Pilistia an nate nan natulid an tinaluda ya nunligguhda ot logmonday butik.

⁵²Ta nadan tinalun di i Israel ya i Judah ya ahitutukukdan pumpudugda nadan i Pilistia ta ingganah ad Gat ya nan gezt hi ad Ekron. Ta niwaktaday nun'ateh nan awon an nihipun hi ad Saaraim ta ingganah ad Gat ya hi ad Ekron. ⁵³Ya hidin numbanggadda an e namudupudug hinadan i Pilistia ot eda pun'alan namin nadan pinhoddah nan kampun nadan i Pilistia. ⁵⁴Ot alan David nan ulun Goliat ot iyenah ad Jerusalem mu nada'en almasna ya inalana ot iyenah nan allungna.

⁵⁵Hidin minangmang Saul nan inat David i Goliat ya minahmahanah nan nabaktun opisyal di tinaluna an hi Abner an alyonay, Nganney nangimbabale i diyen unga? Ya alyon Abner di, Agge' attog innila apu patul.

⁵⁶Ot alyon Saul i hiyay, Em mahmahan hi'on nganney nangimbabale i naen unga.

⁵⁷Ta hidin numbanggad hi David hinan nungkampuwanda an inodnana nan ulun Goliat ot e damuwon Abner ot iyenah awadan Saul.

⁵⁸Ya alyon Saul i hiyay, Nganney nangimbabalen he"a?

Ya alyon David di, Ha'on nan imbabalen nan baalmu an hi Jesse hi ad Bethlehem.

Hay Nihipunan Di Nunggayyuman Da David I Jonathan

18 ¹Ta nalpah an nunhapit da David i Saul ya nan imbabalen Saul an hi Jonathan ya pinpinhodnah David an umat hi naminhodnah adolna ta nawaday nahamad di nunggayyumanda. ²Ta nihipun hi nunhapitan da Saul i David ya agge imp'anamut Saul hi David. ³Ya gapuh naminhod Jonathan i David ya insapatana an munggayumdah inggana. ⁴Ot aanona nan lubungna an lubung di imbabalen di patul ot idatna i David. Ya ta'on on nan gumo' an lubung di mi'gubat ya nan ispadana ya panana ya balikisna.

⁵Ya hi Saul ya numbalinonah David hi opisyal nadan tinalu te an namin nan gubat an nangituda'an Saul i hiya on nangabakda. Ya ma"amlong nadan tinalu hi numbalinan David hi opisyalda.

Hay Himmihiwawan Saul I David

⁶Hidin pinaten David hi Goliat ot umanamutda ya e dinamun nadan binabai an nun'alpuh nadan boblen di tinanud Israel nan patul an hi Saul

an ahikakantada ya ahitatayoda an pun'ipagangohda nadan tamburin ya lira. ⁷Ya hay itayottayoda ya ikankantada ya alyonday,

Hi Saul ya pinatenay linibuh nadan binuhul ta'u

mu hi David ya napulu on napuluy libuy pinatena.

⁸Ya hidin dingngol Saul hidiye ya bimmungot te mahkit hi nomnomna. Ta hi nomnomna ya alyonay, Alyon nadan tataguy linibu ya ammunay pinate' hinadan binuhul ta'u ya hi David e ya napulu on napuluy libu. Ot lo'tat mo ya hiyay numbalinondah patul. ⁹Ta nihipun i diye ya hahalipatan Saul hi David.

¹⁰Ta nabiggat i diye ya na'ibaga bon immen Saul nan adi maphod an espiritun intuda' Apu Dios an manattatakut i hiya ta tumukutukuk hi balena. Ya impagangoh David nan harp an hidiye nan unggana aton hi abigabigat yaden inodnan Saul nan pahulna. ¹¹Ya alinah on ginayangnah David te pohdonan mipahok hinan dingding. Ta pidwanah nangatanahdi mu ingkiwwangan David.

¹²Ta namamay takut Saul i David te innilanan inwalong Apu Dios hiya ta hi David moy bodboddangana. ¹³Ot ipa'aan Saul hi David te adina mo ahan pohdon an tigon ot pumbalinonah opisyal di hinlibun (1,000) tindalu ta eda ni'gubagubat. ¹⁴Ya an namin nadan eda ni'gubatan ya nangabakda te hi Apu Dios di namodboddang i dida. ¹⁵Ya hidin tinigon Saul an nangaba'abakda ya namamay takutnan David. ¹⁶Mu an namin nadan tinanud Israel ya na'appinhoddah David te hiyay mangipangpanguluh nadan tindaluda.

Hay Nangipa'ahawaan Saul Hinan Imbabalena An Hi Mikal I David

¹⁷Han ohan algo ya alyon Saul i David di, Ninomnom'u an ipa'ahawa i he'a nan panguluwan an imbabale' an babai an hi Merab. Mu mahapul an munhilbi'a i ha'on ya ipatigom an natulid'a ya na'na'unnud'a an tindalu. Hay pangipatigam ya nan em pi'gubagubatan ta ita'dogmuh Apu Dios.

Athidiy ninomnom Saul an aton ta alina ya nadan i Pilistia di mamaten David an bokon hiya.

¹⁸Mu alyon David di, Undan ihya mabalin ha athina te undan ihya nganneya' an tagu? Ya undan ihya nganney niyatan nan pu'un an nalpuwa' hinadan tinanud Israel ta eya' apuwon i he'a an patul? ¹⁹Mu hidin nadatngan nan algon pun'ahawaan da Merab i David ya impa'ahawannot Saul hi Merab i Adriel an i Meholah.

²⁰Mu nan ohan imbabalen Saul an hi Mikal ya na'appinhodnah David. Ta hidin imbagada i Saul ya mun'am'amlong. ²¹Ot alyona boh nomnomnay, Ipa'ahawa' hi Mikal i David ta hiyay usalo' an munha'ul i David. Ot alina mahan ya hituwey pamatayan nadan i Pilistia i hiya. Ot ihaphapitana boh David an alyonay, Ad uwani mo tatawway pangapuwa' i he'a.

²²Ot ibagan Saul hinadan ba'baalona ta eda ihaphapitan hi David an ma'id ha udum hi nanginnila. Ta hay eda ibaga i David ya alyonday, Innilam an mun'am'amlong nan patul i he'a ya ta'on on da'mi ya pohpohdon da'a. Ot hiya nan abulutom ta apuwon da'ah nan patul.

²³Ta immeda ot eda ibaga nan inalin Saul mu alyon David i diday, Undan ihya lakkala"onyuy mi'yapuh patul? Ha'on ya nawotwota' ya adiya' attog ma'al'ali an tagu.

²⁴Ta immeda ot eda ibagan Saul hidiyen inalin David. ²⁵Ya alyon Saul di, Eyu ibagan hiya an adiya' mumbagah ongal an bayad nan imbabale' an ahawaona mu hay ibaga' ya abuh ya nan up'up di pungkugitana hinadan patayona an hinggahut (100) an i Pilistia an binuhul'u. Manu'e athidiy inalin Saul an aton David ya hay ninomnomna ya hi David di patayonda.

²⁶Hidin imbagan nadan ap'apun munhilbih nan patul i David nan imbagan Saul ya immamlong hi David an apuwon nan patul. Ta agge ni' nadatngan nan imbagan nan patul ²⁷ya imme an nun'ibbana nadan tindaluna. Ot patayonday duway gahut (200) an i Pilistia ot alandan namin nadan up'up di kinugitdan pinateda ot iyen David i Saul ta wan apuwon nan patul. Ot ipa'ahawana moh Mikal i David. ²⁸Mu hidin matigon Saul an hi Apu Dios di bumodboddang i David ya na'appinhod bo udot nan imbabalena ²⁹ya namamay takutnan David. Ta ninaynayun an numbalin hi Saul hi binuhul David. ³⁰Ya wa'e on e ginubat nadan ap'apun di i Pilistia nadan tinanud Israel ya dakkakkol di nangabakan David mu nadan udum an opisyal nadan tindalun Saul. Ta nundongol di ngadan David hi abobboble.

Hay Namatnaan Saul An Mamate I David

19 ¹Hi Saul ya inalinah nan imbabalena an hi Jonathan ya nadan udum an ap'apu an munhilbih nan patul ta patayondah David. Mu hi Jonathan ya nahamad di naminhodna i David ²ta ena imba'ag i David nan ninomnom amana. Hay inalina i David ya alyonay, Halipodpodommot te pohdon da'an ipapate i ama. Ta hiya nan hi bigat hinan mawi"it ya e'a nipa"eh nan puntanoman. ³Ta ahi' ayagan hi ama ta umali amih nan way awadam ta he"ay haphapitonmi ta innilao' di wadah nomnomna ya ahi' ipa'innilan he"a. ⁴Ta hidin nawi"it ot umeda Jonathan i amanah nan puntanoman. Ot ipanomnom Jonathan nadan maphod an ina'inat David i hiya. Ot alyonay, Tanganu mahan apu patul on pohdom an patayon hi David yaden ma'id ha inatnah adi maphod i he"a? Undan bokon ongal an boddang i he"a nadan dakol an ina'inatna? ⁵Ya undan lininglingmu nan inatnan nangihulug hi nitaguwana hi namatayanan Goliat ot pangabakon dita'un tinanud Israel i Apu Dios? He"a ya tinigom hidiyen na'at ot mun'am'amlong'a. Mu nganne ahan di gapuna ta pohdom an ipapate nan ma'id ha bahulna an hi David?

⁶Ta nihapitan hi Saul ot alyonay, Isapata' hinan wadawada an Dios an adi' mo ipapateh David.

⁷Ta hidin immeh amana ot ayagan Jonathan hi David ot ibaganan hiya nan nunhapitandan amana. Ot mun'uyyugda ot umedah awadan Saul ta nanongnan nunhilbihdi hi David an umat handi.

Hay Namoddangan Mikal I David Ta Binumtik

⁸Indani ya nunggugubat bo nadan i Pilistia ya nadan tinanud Israel. Ta impangulun David nadan tindaluna ot eda gubaton nadan i Pilistia ot pumpateda dida ya binumtik nadan udum.

⁹Ya han hin'algo ya niddum bo i Saul nan adi maphod an espiritu an nalpu i Apu Dios. Ta um'umbun hi Saul hi baleda an inodnanay pahulna yaden pagpagangngohon David nan harp. ¹⁰Ya namaag ya inggayangna nan pahul i David te pohdonan mipahok di ulun David hinan dingding mu ingkiwwangana ta nan dingding di nipato'an nan pahul. Ot bumtik hi David.

¹¹Ya i diyen nahdom ya intuda' Saul di immeh balen da David ta eda botbotta'on ya pinatedah nan mawi'it. Mu hi Mikal ya alyonan David di, Bumtik'ah ad uwanin nahdom te hi bigat ya patayon da'an dida. ¹²Ta binoddanganah David ot bumtik an ini'wanah nan tawa. ¹³Ya hidin binumtik hi David ot alan Mikal han tinagtaggu ot ipalo'nah nan alo'an David ot ulohana. Ya hay iniphodnah ulun diye ya han nalibbutan hi up'up di gulding an nunnanong di dutdutna.

¹⁴Ta hidin dimmatongda nadan hinnag Saul an e mangalan David ya alyon Mikal i dida di mundogoh hi ahawana. ¹⁵Ta eda imbaga i Saul hidiye mu impabangngadna dida an alyonay, Eyu iyattang hinan nalo'ana ya inyaliyuhtu ta ha'on di mamaten hiya.

¹⁶Ta immeda nadan intuda'na mu hay tinigoda ya han tinagtaggun nalo' hinan kama an hay uluna ya nalibbutan hi up'up di gulding an nunnanong di dutdutna. Ta eda imbaga i Saul hidiyen tinigoda.

¹⁷Ot ipa'ayag Saul hi Mikal ot alyonan hiyay, Tanganu ona' hina'ul i he'a ta impabtikmu nan binuhul'u?

Ya alyon Mikal di, Binoddanga' te adi'e ya patayona'.

Hay Namoddangan Samuel I David Ta Binumtik

¹⁸Hidin binumtik hi David ya inipluynah ad Ramah hi awadan Samuel. Ot ibaganan namin nan ina'inat Saul i hiya. Ot i'uyug Samuel hi David ot umedah ad Nayot ot miha'addahdi. ¹⁹Ya waday nangibagaan Saul an wahdih David hi ad Nayot hi ad Ramah. ²⁰Ot honagonay titindalun e maniliw i hiya. Mu hidin dimmatongda ya tinigoda han na'amung an propeta an ahitatayoda ya ahitutukukdah amlongda ya wahdih Samuel an hiya nan mangipangpangulun dida. Ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalanan

dadiyen titindalun Saul ta niddumda i dadiye an ahitatayo ya ahitutukuk hi amlongda. ²¹Ya dingngol Saul hidiyen na'at ot honagona boy udum an titindalu mu ta'on on dida ya niddumda bo damdama i dadiye an ahitatayo ya ahitutukuk hi amlongda an umat hinadan namangulun hinnagna. Ya impitluna bon nannag hi titindaluna mu athidi boy na'at i dida. ²²Ta lo'tat ya nakak mo ahan hi Saul ot umeh ad Ramah. Ta hidin dimmatong hinan ongal an obob hi ad Seku ot mahmahanay awadan da David i Samuel ya wada han nangali an alyonay, Umman wahdidah ad Nayot hi ad Ramah.

²³Ot ipluynahdi. Mu hidih nan awon ya indat nan Espiritun Apu Dios di abalinana ta mangmangnge on manmannayo on muntukuk hi amlongna ta inggana ot dumatong hi ad Nayot. ²⁴Ot aanonay lubungna an lubang di patul ot inaynayunan manayo on muntukuk hidih awadan Samuel. Ot inayuna bon munlu'bub hi ohay algo ya ohay hilong. Ta hiya nan alyon nadan tataguy, Undan ta'on on hi Saul ya numbalin hi propeta?

Nan Nahamad An Nunggayyuman Da Jonathan I David

20 ¹Hi David ya binumtik bo an nalpuh ad Nayot hi ad Ramah ot umeh awadan Jonathan. Ot alyonan hiyay, Undan nganne ahan di numbahula' i amam ta pinhodnan patayona'?

²Ya alyon Jonathan di, Nomnomnomom an adi'a mate. Te an namin di ninomnom ama an kittang onu onngal ya ibagana i ha'on on ahina aton. Ya ma'id ha imbaganah athinah atonan he'a.

³Mu alyon David di, Hi amam ya innilana an nahamad di nunggayyumanta ya adina pohdon an mahakitan'ah nan atona. Ot ibaga' tee i he'a ya hi Apu Dios an wadawadah inggana an na'omtang ya abuh han pi'taguwa'.

⁴Ya alyon Jonathan i David di, Ot kumpulnay pohdom an ato' ya ato'.

⁵Ya alyon David di, Nomnomnomom an hi bigat ya hidiye nan ngilin di nakayangan nan bulan ot mahapul an mi'ana' hinan patul. Mu iyabulutmu ni' ta eya' mipa"eh nan puntanoman ta ingganah ohhandih mahdom. ⁶Ya mahmahana"e i amam ya alyom di, Umman eh'a imbaganana i ha'on hi'on mabalin an ma'anne ni' hi baledah ad Bethlehem te nadatngan nan tinawon an ugganda a'amungan an himpamu'un ta waday i'nongda i Apu Dios. ⁷Ta adi'e bumungot ya ma'id ha atonan ha'on an baalna hi adi maphod. Mu bumungot'e tuwali ya hidiyey atiganan pinhodnan patayona'. ⁸Ta hiya nan hom'ona' bahan i he'a an gapuh nan insapatata i Apu Dios. Mu numbahula"e ya pinateya' ot udot i he'a ta adi gahin di iyeya' i amam ta hiyay mamaten ha'on.

⁹Ya alyon Jonathan di, Adi mahan mabalin an ato' ha athina. Te undan adi' ipa'innilan he'a hi'on ilmu' an pohdon da'an patayon i ama?

¹⁰Ya alyon David di, Undan ihya nganney atom an mangipa'innilan ha'on an ma'abbungot hi amam?

¹¹Ta inawit Jonathan hi David ot umedan duwah nan puntanoman. ¹²Ot alyon Jonathan i David di, Hi Apu Dios an unudon ta'un tinanud Israel di tistiguta. Ta hi bigat onu hi ohhandi hinan athitu ya mi'hapita' i ama ta innilao' nan pinhodnan aton. Ot nomnomnomom an maphod'ey ibagana ya ipa'innila' i he'a. ¹³Mu adie tuwali maphod di ninomnomnan aton i he'a ya hi Apu Dios di mundusan ha'on hi'on adi' ipa'innila i he'a ya ahi da'a impabtik ta wan ma'id ha ma'at i he'a. Ot hanat hi Apu Dios di nanongnan bumoddang i he'a an umat hi namoddangnan ama. ¹⁴Mu hanat wan adi maluman di pamhodmu i ha'on an umat hinan pamhod Apu Dios ta wan adiya' ipapate. ¹⁵Ya hanat ta'on on nan pamilya' ya nanongna damdamay pamhodmu i dida. Ya wa'et pangabakon da'an Apu Dios hinadan binuhulmuh abobboble ta ma'id ha mabati ¹⁶ya hanat adim damdama ibahho nan insapatata i Apu Dios. Mu wa'e ta ibahhom nan insapatata ya hanat hi Apu Dios di ukod an mundusa i he'a.

¹⁷Ot punsapataon bon Jonathan hi David an gapuh pamhodnan hiya. Te pohpohdonah David an umat hi naminhodnah adolna. ¹⁸Ya alyon Jonathan i David di, Hi bigat an ngilin di nakayangan nan bulan ya innilaonday ama'idmu te ma'id'ah nan umbunam. ¹⁹Ot hi ohhandih nan tuwen mahdom ya inawigingmu ta e'a mipa'eh din nipa'ayam ni' hinan awadan di na'amung an batu. ²⁰Ta umaliya' ya inlad'u nan pana' hi mumpitlu hi way awadam an paddungnay waha panao' hidi. ²¹Ot nomnomnomom an honago' ha unga ta umali ta hama'ona nadan nipana. Ya wa'e ta initkuk'u an alyo' i hiya di, Hama'om nadan nipana hi nangappit hi awadam ya inalam. Athidi'ey imbaga' ya innilam mo an ma'id ha mabalin hi ma'at i he'a ya himmawwang'a. ²²Mu alyo'e i hiya di, Tigom te nadaggahda nadan nipana ya mahapul an bumtik'a te athidiy pinhod Apu Dios an ma'at. ²³Mu na'en nunhapitanta ya nomnomnomom an hi Apu Dios di tistiguta hi inggana.

²⁴Ta inunud David nan imbagan Jonathan ot e mipa'e. Ta hidin nadatngan nan ngilin di nakayangan nan bulan ot e mangan da Saul. ²⁵Ta inumbun hi Saul hinan unggana ubunan hinan way dingding an hinangngabnah Jonathan ya hi Abner di nipaldang i hiya. Mu ma'id ha inumbun hinan ubunan David. ²⁶Mu dindinnongan hi Saul i diyen algo te hay wah nomnomna ya alinaot ya waday inat David ta adi mibilang hi nalinis ta adi mabalin an e mi'an hidi. ²⁷Mu hidin nabiggat an eda bo mangan ya ma'id boh David hinan ubunana. Ta hiya nan mahmahan Saul i Jonathan an alyonay, On dana mahan di immayan David ta ingganah ad uwani ya ma'id?

²⁸Ya alyon Jonathan di, Umman imbagana eh'a i ha'on hi'on mabalin an ma'anne ni' hi baledah ad Bethlehem ²⁹an alyonay, Daan mo bahan ta umanamuta' ni' te nadatngan nan tinawon an ugganmi a'amungan an himpamu'un ta waday i'nongmi i Apu Dios. Te impaad nadan i'iba'

an mahapul an wahdiya'. Ot maphod'ey punnomnommu i ha'on ya iyabulutmu umaya' ta e' tigon dida. Ta hiyah diyey gapunah ama'idnahtu.

³⁰Ya hidin dingngolna nan imbagan Jonathan ya nangimbubungot i hiyan alyonay, Undan nganne mahan di bainmu nan hi inam an nangimbabalen he'a. Alyom nin on agge' innila an pa'ahhandiyam nan imbabalen Jesse. ³¹Undan aggem innila an nanongna'e an mataguh David ya bokon he'ay mumpatul? Ta hiya nan eka ta em hama'on ya inyelim hitu te mahapul an mipapate.

³²Ya alyon Jonathan di, Undan nganne peman eh'ay bahulna ta pinhodmun patayon? ³³Mu gapuh bungot Saul ya inggayangna nan pahulna i Jonathan. Ta hidiyey nanginnilaan Jonathan an immannung an pinhod amanan patayon hi David. ³⁴Ta nunhiglay bohul Jonathan i amana ot umaan hidih nan pangananda. Ta i diyen mi'adwah algon di ngilin di nakayangan nan bulan ya agge nangnangnan an gapuh hakit di nomnomna an gapuh i diyen pangat amana i David.

³⁵Hidin nabiggat i diyen nawi'it ot umeh Jonathan hinan nipa'ayan David ta muntiggawandahdi te hidiyey nunhapitanda ta in'uyugna han unga. ³⁶Ot alyonah nan unga di, Tagtagom ta em alan nadan ipana'. Ta hidin tinagtag nan unga ya inladna nan panana ta nala"uhan di awadan David. ³⁷Ya hidin nipto' nan unga hinan way niknaan nan nipana ya tinumkuk hi Jonathan an alyonay, Undan agge da'a lina"uhan hinan nipana. ³⁸Awigingom an mange ta em alan.

Ta e inalan nan unga nan nipana ot iyena i Jonathan. ³⁹Mu nan unga ya aggena innila nan ma'ma'at an ammuna da David i Jonathan an nanginnila. ⁴⁰Ot idat Jonathan nan pananah nan unga ot pa'anamutona.

⁴¹Ta hidin imme mo nan unga ya bimmudduh hi David hinan nipa'ayana ot mundu'un an impitlunan inda"om di angahnah nan luta hi hinangngab Jonathan. Ot mun'awwalanda ot kumgadan duwa an namama i David. ⁴²Ot alyon Jonathan di, Mahapul mo attog an ume'a. Hanat malinggop'ah nan umayam. Ta'omman ot dingngol Apu Dios nan insapatata ta hiyay ukod i dita ya nadan tanudanta ta wan nan insapatata an nunggayyumanta ya minaynayun hi inggana.

Ot makak hi David yaden mumbangngad hi Jonathan hi boble.

Hay Binumtikan David

21 ¹Hi David ya immeh awadan nan padi an hi Ahimelek hi ad Nob. Ta munggayayonggong hi Ahimelek hi takutnah din ena damuwon hi David. Ot alyonan David di, Tanganu on'a ohan immali an ma'id ha nun'ibbam?

²Ya inalin David di, Hinnaga' otheadih nan patul mu alyonay adi' ipa'in'innila nan gapunah nannagana i ha'on. Ya nada'en tindalu' ya imbaga' i dida nan pundadammuwanmi.

³Indani ya mumbagah makan an alyonay, Iyalim ni' ha limah tinapay onu kumpulnan makan an wahna.

⁴Mu alyon nan padiy, Ma"i'd attog ha tinapay hitu an ammunan nan tinapay an nidawat i Apu Dios. Mu hay mabalin hi mang'an ituwe ya nadan agge nangilo' hi ahawada onu nganneh diyen babai.

⁵Ya alyon David di, Ta'omman ot umman adi ami tuwali uggan mi'ilo' hinadan ahawami hi'on waday pangayanmi. Ya umman ta'on eh'ah on nganneh diyen mahapul an umayanmi ya adi ami mi'ilo' hi ahawami ot namama moh ad uwani. ⁶Ot idatna mo nadan tinapay an na'alah nan lamehaan an iha"adan di midawat i Apu Dios te hiyah hinukkatanah nan hiyah nalutu an tinapay.

⁷Ya nipaddih an wahdi hi Doeg an i Edom an ap'apun di mumpapto' hi kalneron Saul te waday ini'nongnan Apu Dios hidi.

⁸Indani ya alyon David i Ahimelek di, On wahna ha ispadam onu pahulmu ta usalo' ni'? Te ma"i'd tee ha inodna' hi almas'u te ona' nunhonan hinan patul hi nannaganan ha'on.

⁹Ya alyon nan padi di, Wahna nan ispadan nan i Pilistia an hi Goliat an pinatem hinan nundotal hi ad Elah. Ot wahna an nalibbutan hi luput hi indoggan nan ephod. Ot mahapulmu'e ya inalam te ammunah naen wada.

Ya alyon David di, Umman hiyah naey ap'aphodan an ispada. Ot iyalim mo ta ala'.

Hay Immayan David Hi Ad Gat

¹⁰Ta i diye damdaman algo an binumtikan David hi nalpuwanah awadan Saul di immayana hi awadan Akis an patul hi ad Gat. ¹¹Mu alyon nadan ap'apuhdi i Akis di, Undan bokon hituwe nan hi David an patul nadan tinanud Israel. Ot ten hiya nan ikankantaanda on nannannayoda an alyonday,

Pinaten Saul di linibu mu hi David ya napulu on napuluy libu.

¹²Ya hidin dingngol David hidiye ya nunhiglay takutnah nan patul an hi Akis. ¹³Ta namaaggot himbongbongangngona hi'on waday manmannigo i hiya. On linggomnay tudo' hinadan geyt i diyen boble on inattanan impa'ayuy angiwah balbasna.

¹⁴Ya alyon Akis hinadan ap'apun munhilbin hiya di, Undan adiyu tigon an nabongang? Ya tanganu onyu iyalin ha'on ha athina? ¹⁵Undan kulang tudan nun'abongang an i wahtu ta e ayu bo mangiyalihtu i ha nabongang? Adiyundi pun'iyalih tun bale' ha nabongang.

Hay E Nipa"ayan David Hi Ad Adullam

22 ¹Nakak hi David hi ad Gat ot bumtik hinan lingab hi ad Adullam. Ta hidin na'innilaan nadan i'ibana ya a'ammogna ya

nadan tulangnay awadana ot umedan namin hidi. ²Ya ni'yeda nadan maligligatan ya nadan nun'agawatan ya nadan immengleh nan ma'ma'at hi numboblayanda ta hiyay numbalinondah ap'apuda. Ya hay bilang di linala'i ya umeh opat di gahut (400).

³Ot taynan da David hi ad Adullam ot umedah ad Mispah hi ad Moab. Ot alyon David hinan patul hidi di, On mabalin an umohnongda ni' hitu nadan a'ammod'u ta ingganah innilao' nan pohdon Apu Dios hi ato'?

⁴Ot taynana dida hi awadan nan patul hi ad Moab ot miha"adda ni' hidi yaden da David e ya eda niha"ad hinan nahamad di hawana.

⁵Mu imme nan propeta an hi Gad i David ot alyona i hiya di, Adi'a umo'ohnong hitu ta ume ayuh nan numboblayanyun tinanud Judah. Ot ume da David hinan mamuyung hi ad Heret.

⁶Han hin'algo ya wahdih Saul hinan nabillid hi ad Gibeah an um'umbun hinan pu'un di kayiw an tamaris an inodnana nan pahulna yaden nili'wohdan hiya nadan opisyal di tindaluna. Ya waday nangipa'innila i hiya hinan e nipa"ayan da David hinadan nun'ibbana ⁷ot alyon Saul hinadan opisyal di tindaluna di, Donglonyuh tuwen ibaga' i da'yu an tinanud Benjamin. Undan nan imbabalen'en Jesse an hi David ya idattan da'yu hi puntanomanyuh makan ya puntanomanyuh greyp? Ya undan pumbalinon da'yun namin hi opisyal di ginahut ya linibun tindaluna? ⁸Ya undan hinaey gapunah eyu pi'buhulan i ha"on ta ma"i'd ha oha i da'yuh nangibaga an bodboddangan nan imbabale' an hi Jonathan hi David ta patayona'?

⁹Ya hi Doeg an tinanud Edom ya wahdi an ni'ta'ta'dog hinadan opisyal di tindalun Saul. Ot alyonay, Tinigo' nan imbabalen Jesse hi immaliyanah ad Nob hi awadan nan padi an hi Ahimelek an imbabalen Ahitub. ¹⁰Ot mummahmah Ahimelek i Apu Dios hi'on nganney maphod hi atona. Ot idattanah makan ot idatna bo nan ispadan Goliat an i Pilistia.

Hay Natayan Nadan Padih Ad Nob

¹¹Impa'ayag Saul hi Ahimelek ya nadan i'ibana ya a'ammodna ya nadan tulangda an padi hi ad Nob ta immedan namin hi awadana. ¹²Ot alyon Saul i Ahimelek di, Donglom tun ibaga'.

Ya alyon Ahimelek di, O, apu patul.

¹³Ot alyon Saul di, Tanganu onmu binoddangan nan imbabalen Jesse an binuhul'u ta indattam hi makan ya ispada ot mahmaham bo udot i Apu Dios hi'on nganney maphod hi atona. Ta namamay ngohena i ha"on ta eya' bobota'on ta patayona'.

¹⁴Ya alyon Ahimelek di, Undan nganne hinadan baalmu di umat hinan inapun di patul an hi David di ana'na'unnudna? Ya undan bokon hiyay ap'apun nadan tindalum? Ya an namin nadan tatagum ya ongal di punlispituda i hiya. ¹⁵Ya undan hidiyen algo di pinghanah nummahmaha'

i Apu Dios hi maphod hi atona? Adim bahan aton hinay pangalim i ha'on an baalmu ya nadan i'iba' ya a'ammod'u ya nadan tulang'u. Te ma'id attog ha innila' i danaen al'alyom.

¹⁶Mu alyon nan patul di, Adi mibahhoy atayam Ahimelek ya an namin ayuh nadan i'ibam ya a'ammodmu ya nadan tulangmu.

¹⁷Ot alyon nan patul hinadan guwalyana di, Munligguh ayu'e nee ya numpateyu nadan padin Apu Dios te hi David di binoddanganda. Te ta'on hi inniladan binumtik ya aggeda impa'innilan ha'on. Mu adida pinhod an patayon dadiyen padin Apu Dios.

¹⁸Ot alyon mon nan patul i Doeg di, Agam'e mo ta he"ay mamaten dida. Ot patayon nan tinanud Edom an hi Doeg nadan papadi. Ta hay pinatena i diyen algo ya nawalut lima (85) an padi an nun'usal hi ephod. ¹⁹Ya inlagat Saul an e impapaten namin nadan nunhituh ad Nob an boblen dadiyen papadi. Ta ta'on on nadan binabai ya u"unga ya goggolang ya nadan animalda an umat hi baka ya dongki ya kalnero on pinateda.

²⁰Mu nan apapun Ahitub an hi Abiatar an imbabalen Ahimelek ya binumtik ot umeh awadan da David. ²¹Ot ipa'innilana i dida nan nangipapatayan Saul hinadan padin Apu Dios. ²²Ot alyon David i Abiatar di, Hidin tinigo' tuwali nan tinanud Edom an hi Doeg hidih awadan Ahimelek ya innila' an iba"agna i Saul an tinigowa' hidi. Ta ha'on mannot tayyay gimmapuh natayan an namin nadan i'ibam ya a'ammodmu ya nadan tulangmu. ²³Ot umohnong'ahtu ya adi'a tumakut te hi Saul ya pinhodnan patayon ditan duwa mu wahtu'a'eh tun awada' ya mipapto'a.

Hay Nangihwangan David Hinadan I Keilah

23 ¹Indani ya waday nangipa'innila i David an alyonay, Anakkaya an umman wahdida nadan i Pilistia an gubatondah ad Keilah ta pun'ibtikda nadan ilik hinadan pun'ilikan hidi.

²Ot mahmahan David i Apu Dios hi'on eda gubaton nadan i Pilistia. Ya hay pambal Apu Dios ya umeda ta eda ihwang nadan i Kielah.

³Mu nadan tatagun David ya alyonday, On ni'mo hitun ad Judah ot tumakut ta'u ya namama mo ahan hi'on ume ta'uh ad Keilah ta nadan tindalun di i Pilistia di e ta'u gubaton.

⁴Ot mahmahan bon David i Apu Dios ya alyonay, Ume ayu nimpeh ad Kielah ot ipa'abak'un da'yu nadan i Pilistia. ⁵Ta imme da David ot gubatonda nadan i Pilistia ot pumpateda dida ot pun'aladay bakada. Ta inihwangda nadan i Keilah.

⁶Ya hi Abiatar an imbabalen Ahimelek ya inodnana nan ephod hidin binumtik ot umeh awadan David.

⁷Ya dingngol bon Saul an wahdih David hi ad Keilah ot alyonay, Ad uwani moy pangipa'abakan Apu Dios i ha'on i David te immeh nan boble

an nahamad di dakig di geytna. ⁸Ta impa'ayag Saul an namin nadan tindaluna ot umedah ad Keilah ta eda li"ubon hidiyen boble ya dinadagda ya tiniliwdah David ya nadan nun'ibbana.

⁹Mu na'innilaan David hidiye an ninomnom Saul ot alyona i Abiatar di, Iyalim'ehetu nan ephod. ¹⁰Ot mundasal hi David an alyonay, Apu Dios an unudonmin tinanud Israel, na'innilaa' nan ninomnom Saul an umalihtuh ad Keilah ta dadagondah tuwen boble an gapun ha'on. ¹¹On immannung hituwen dingngol'u an umalih Saul hituh ad Keilah? Ya on ipatiliwa' hinadan tataguh tun ad Keilah? Ipa'innilam bahan Apu Dios an unudonmin tinanud Israel hi'on nganney ma'at.

Ya alyon Apu Dios di, O, immannung an umali da Saul hinah ad Keilah.

¹²Ot mahmahan bon David an alyonay, On ipatiliw da'mih tudan tataguh tun ad Keilah i Saul?

Ya alyon Apu Dios di, O ipatiliw da'yu.

¹³Ta gapu i diye ya tinaynan da David ya nadan nun'ibbana an umeh onom di gahut (600) hi ad Keilah ot eda umanin'innabat. Ya hidin dingngol Saul an tinaynan da David hi ad Keilah ot adida mo inayun an umehdi.

Hay Nangunu'unudan Saul I David

¹⁴Hi David ya nadan nun'ibbana ya eda nihaha"ad hinadan agge naboblayan an umat hinadan nabillid an nihaggon hi ad Sip. Ya abigabigat on e inunu'unud da Saul dida mu agge inyabulut Apu Dios an akhupanda da David.

¹⁵Ya hidin wahdi da David hinan agge naboblayan hi ad Hores hidih ad Sip ya na'innilaana an immeh Saul ta ena patayon. ¹⁶Mu imme nan imbabalena an hi Jonathan ot ena ihaphapitan hi David ta ihamadnay pundinolna i Apu Dios. ¹⁷Ta inalinay, Adi'a tumakut ot adi iyabulut Apu Dios an patayon da'an ama. He"ay ahi mumbalin hi patul i dita'un tinanud Israel ya ha'on di mihnod i he"a hinan pun'ap'apuwam. Ta'on on hi ama ya innilana tuwalih tuwe.

¹⁸Ot isapatada bon Apu Dios an nahamad di punggayyumanda ot ahi umanamut hi Jonathan. Ya hi David e ya immohnong hi ad Hores.

¹⁹Indani ya wadaday i Sip an immeh awadan Saul hi ad Gibeah ot alyonday, Ipa'innilami i da'yu an wahdi da David an mipa'pa"edah ad Hores hidih nan nabillid an nungngadan hi Hakilah hinan muyyad di ad Jesimon. ²⁰Ot pohdonyu'e ya immali ayu ta da'miy ukod an maniliw i hiya ya inyalimi i da'yu.

²¹Ya alyon Saul di, Hanat wagahan da'yu i Apu Dios i naen pangihakityu i ha'on. ²²Ot ume ayu ya inhamadyun mahmahan di awadana ya nan pangapangayana ya hi'on nganney nanigon hiyahdi

te hay alyonda i ha'on ya nunnaud an nahalatom hidiyen tagu. ²³Ta na'innilaanyu'en namin nadan ipapa'ayana ya imbagayu mohpe i ha'on ta mi'yaliya' hi'on wada i diyen boble ta ta'on on'u unu'unudon hi an namin an numboblaysan di tinanudan Judah.

²⁴Ta namanguluda nadan i Sip an immanamut hi bobleda ot ahi mitnud da Saul. Mu hi David ya nadan ibbana ya wadadah nan agge naboblaysan hi ad Maon hinan nundotal hinan arabah an muyyad di ad Jesimon. ²⁵Ya dingngol David an e hama'on da Saul hiya ot eda mipa"eh nan mabatun agge naboblaysan hidi damdama hi ad Maon. Ya hidin dingngol bon Saul di awadanda ot tundonda bo dida.

²⁶Ta numbibinahhelda i han nabillid an batu mu hidin awigingon da David ta bumtikda ya niyunud damdama da Saul ta hidin tuwen akhupanda dida ²⁷ya immali han nangibagan Saul an alyonay, Ma'ayuot ta ume ta'u te umman gubaton nadan i Pilistia di boble ta'u. ²⁸Ot idinong mon Saul an e mamdug i David ot eda gubaton nadan i Pilistia. Ta hiya nan nangadanan hidiye an edaot pangakhupan i David hi Doplak An Ihwangan. ²⁹Ot ume da David hinan nahamad an ipa"ayan hi ad Engedi ot hidiy iha"adanda.

Hay Agge Namatayan David I Saul

24 ¹Hidin nibangngad da Saul an e ni'gubat hinadan i Pilistia ya waday nangibagan hiya an alyonay, Umman wahdi da David hinan agge naboblaysan hi ad Engedi.

²Ot awiton Saul di tuluy libu (3,000) an nun'alala'ing an titindaluh nadan tinanud Israel ot eda hama'on da David hinadan nun'ibbana hidih nan way mabatu an punhiduman di gulding hinan billid.

³Ta hidin nipto' da Saul i han kulungan di kalnero hinan awon ya wahdi han lingab ot umehdih Saul ta e kumahhilyah. Ya hidih nan huddo' nan lingab ya wahdida David an hidiy nipa"ayanda. ⁴Ya alyon nadan nun'ibban David i hiya di, Ad uwani mahan di a'atan nan inalin Apu Dios i he"a an pangabakam hinan binuhulmu ta ukod'ah nan pinhodmun aton i hiya. Ta nun'ul'ullen immeh David ot gogodonay kittang hinan lubung Saul ya aggena inamtan.

⁵Mu indani damdama ya ma'atuttuyuh David i diyen nangogodana i han kittang hinan lubung Saul ⁶ot alyonah nadan nun'ibbana di, Adi ahan maphod hituwen inat'uh nan patul. Ya adi mahan iyabulut Apu Dios an ato' ha adi maphod i hiya te hi Apu Dios di namto' i hiya hi patul. ⁷Ta nihapitan nadan nun'ibbana an adida patayon hi Saul. Indani ya timma'dog hi Saul ot taynana nan lingab.

⁸Ot ahi humawwang hinan lingab hi David ot tumkuk i Saul an alyonay, Apu patul. Ya hidin nunligguh Saul ya nunyu"ung hi David hi punlispituna i hiya. ⁹Ot alyonan Saul di, Tanganu onmu mahan

dongdonglon nadan tatagu hinan alyonday, Umman pohdon da'an patayon i David? ¹⁰Nomnomnomom tee hi ad uwani nan inat Apu Dios an nangihwang i he"a hi pamataya"ot i he"a hinan lingab. Alyonda i ha'on di patayon da'a mu agge' inat te alyo' di adi mabalin an ato' ha adi maphod i he"a an patul te hi Apu Dios di namto' i he"a. ¹¹Ot tigom teen ammod tun inodna' an pangngel di lubungmun ginogod'u. Unhaot pinate da'an ha'on mu agge' nimpe inat. Hituwey mangipa'innila an ma'id ha ninomnom'uh adi maphod an ta'on on eya' anu'anupon i he"a ta patayona'. ¹²Ot hi Apu Dios di nanginnila hi'on nganne i dita di numbahul. Ya hanat hiya boy ukod an mangiballoh i he"ah nan ina'inatmu te ha'on'e ya adi mabalin an ato' di athidin he"a. ¹³Wada han hapit an alyonday, Nan tagun adi maphod di pangatna ya atbohadin adi maphod di nomnomna. Ta hiya nan adi' ipatnan aton hidin he"a. ¹⁴Te undan nganneya' ihya apu patul ta eya' unu'unudon i he"a? Ha'on ya ma'id ha hilbi' an paddung'uy naten kahu onu nan na'na'ohha an timol. ¹⁵Hanat hi Apu Dios di mangitaldong hinan punhumalyaan hi'on nganney numbahul i ditan duwa. Ya hiyay nanginnila ituwen ma'maat ta ihwanga' hinan adi maphod an em atom i ha'on.

¹⁶Hidin imbagan David an namin dadiye ya alyon Saul di, On he"ah nae imbabale' David nan munhapihhapit? Ya mungkoga. ¹⁷Ot alyona i David di, Abuluto' an nipto' nan inatmu mu nan inat'u. Nan maphod an inatmun ha'on ya adi maphod di impabangngad'un he"a. ¹⁸Ya tee an ad uwanin algo ya impatigom di maphod i ha'on ta aggeya' pinate an ta'on on inyabulut Apu Dios an patayona' i he"a. ¹⁹Te onha hay udum ot undan ihya mabalin ta inakhupana'e nan binuhulna ya ipalubusna ta ume an adina patayon? Ot hanat hi Apu Dios di munwagah i he"a hinan maphod an inatmun ha'on hi ad uwani. ²⁰Ot nomnomnomom an he"ay ahi mumpatul hitun boble ta'un tinanud Israel ya nahamad di pumatulam hi inggana. ²¹Mu isapatam bahan i ha'on an ta'on on mateya' ya adim ma'idon nadan holag'u ta adi ahan mapogpog di ngadan'uh nan tinanud ama.

²²Ot munsapatah David an atonah diyen imbagan Saul. Ot umanamut hi Saul mu da David eh nadan nun'ibbana ya numbangngaddah nan nahamad an ipa"ayanda.

Hay Natayan Samuel

25 ¹Indani ya nateh Samuel ta na'amungdan namin nadan tinanud Israel an nunhiglay eda umukayungan hi natayana. Ot ilubu'dah nan numboblaysanah ad Ramah.

Hay Agge Namoddangan Nabal I David

Da David ya immeda boh nan agge naboblaysan hi ad Maon. ²Ya wada han kakaddangyanan an tagu an i Maon an waday hinlibun (1,000)

guldinnga ya tuluy libu (3,000) an kalnerona an pumpukisandah ad Karmel. ³Hay ngadan diyen tagu ya hi Nabal an nalpuh nan tinanud Kaleb ya nan ahawana ya hi Abigail. Hi Abigail ya apgohan ya nanomnoman an babai mu hi ahawana ya ma'abbungot ya adi maphod di pangatnan tagu.

⁴Ya han hin'algo ya dingngol David an mumpukis' hi Nabal hi kalnerona. ⁵Ot ituda'nay himpulu (10) an mumpangilog hinadan nun'ibbana hi ad Karmel ta umedah awadan Nabal ya inapngada. ⁶Ta alyonda i hiya di, Hanat nanongna an mapmaphod ayu ya malinggop di nunhituwanyu ya an namin nan wada i da'yu. ⁷Dingngolmi an hi ad uwani nan pumpukisam hinadan kalnerom ya tee an pinaddihmi. Te hidin da'min namin hinadan mumpapto' hi kalnerom hituh ad Karmel ya aggemi pinaligat dida mu binanoddanganmi dida ta ma'id ha natala' hinadan kalnerom. ⁸Ot ta'on on mahmaham i dida ot immannung hituwen alyonmi. Ot daan mo bahan ta idattan da'mi hinan mabalin an idatmu i da'min baalmu ya nan imbabalem an hi David te hituwen immaliyanmi ya munhahamul^u ayu.

⁹Ta hidin dimmatong nadan intuda' David ot ibagadan Nabal hidiyen imbagan David ot haddonday pambalna.

¹⁰Mu alyon Nabal di, On nganne ihyah naen hi David an imbabalen Jesse? Dakol hi ad uwaniy baal an bumtik ta taynanday ud baal i dida. ¹¹Ya tanganu ihyah ta namaaggon indat'u nan tinapay ya liting ya nan pinalti' an ipihda' hinadan mumpukis hi kalnero' ta idat'u ni' ahan hi tatagu an ma'id ha mapto' hi nalpuwanda?

¹²Ta numbangngad nadan intuda' David ot ibagadan hiya nan inalin Nabal. ¹³Ot alyon David i dida di, Ihamadyuy hikotyuu.

Ta inhamaddan inhikot di ispadada ya ta'on on hi David on inhamadnan nunhikot ot ipanguluna nadan opat di gahut (400) an nun'ibbana. Ya immohnongday duway gahut (200) ta mun'adugdah nadan gina'uda.

Hay E Nanamuwan Abigail I David

¹⁴Indani ya waday ohah nadan baal an immen Abigail an ahawan Nabal ot alyonan hiyay, Inoy an umman wadaday intuda' David an nalpudah nan agge naboblayan ta apngaonda nan ap'apumi mu onnot on impadngolana dida. ¹⁵Ya umman ma"aphod eh'ay inatda i da'mi an agge da'mi pinaligat mu binanoddangan da'mi ta ma'id ha natala' hinadan impanapto'mi an kalnero. ¹⁶Ta imbaliw da'mih nan mapatal ya hinan hilong hinan pumpappapto'anmih nadan kalnero. ¹⁷Ot

^t 25:4 Hinan pumpukisanda hi kalnero ya mumpahamulda onu munhidada. ^u 25:8 Hay pangalin di udum hinan munhahamul ya munhida.

nomnomom hi'on nganney madadawoh atom te innila' an waday adi maphod an ninomnomdan aton hinan ap'apumi ya an namin an wadah nan nunhituwana. Ya adi mabalin an hiyay pangibagaanmi te adina damdama donglon.

¹⁸Ot pun'idadaan Abigail di duway gahut (200) an tinapay ya duway buhi an bayah ya duway lata an nahanglag an barley ya hinggahut (100) di pulngut an greyp ya duway gahut (200) an tinapay an nadduman hi fig ot ipapaltinay lima an kalnero ot pun'itakkenah' nadan dongki. ¹⁹Ot alyonah nadan baalnay, Mamangulu ayu ta mitnuda' i da'yu. Mu hidiyen inatna ya aggena impa'innilah nan ahawana an hi Nabal.

²⁰Ot mitakkeh Abigail hinan dongki ot mitnud. Mu hidin dimmatong i han nah'ung hinan billid ya inoy an nangimangmangana da David an tuwedan mun'idamun hiya.

²¹Mu hi David e ya gapuh bungotna i Nabal ya inalinah adolnay, Ma'id ha hilbin di emi nungguwaguwalyaan hinadan kalneron naen tagu ta ma'id ha natala'. Ya adi maphod di impabangngadnah nan maphod an inatmi i hiya. ²²Hi Apu Dios di mundusa i ha'on hi'on adi' patayon hi Nabal ya an namin an linala'i an wadah nan nunhituwana ta wan damunah mawi'it ya ma'id ha matagu.

²³Ta hidin nidatong hi Abigail hi awadan da David ot ma'ibagan mala'ah hinan dongki ot munyu'ung hi hinangngab David ²⁴ot alyonay, Apu David, ta'on atog on ha'on di pangipamliwam. Donglom bahan tun ibaga' i he'a ²⁵ta adim nomnomnomon nan inat nan adi maphod di pangatna an hi Nabal. Te hidiyen tagu ya ma'id ha nomnomna an miyunnudan tuwalih nan ngadana an hay ibalihan nan ngadana ya ma'id ha nomnomna. Mu ha'on'e ya ma'ida' atog hidih din immaliyan nadan intuda'mu. ²⁶Ya innila' an agge inyabulut Apu Dios an he'ay mangiballoh ta patayom nan binuhulmu. Ot hanat hi Apu Dios an wadawadah inggana di mundusah nadan binuhulmu an umat hinan atonan Nabal. ²⁷Ot abulutom bahan apu David tun idat'un he'a ya hinadan nun'ibbam. ²⁸Ya pakawanona' bahan an baalmu hinan numbahula'. Te umannung an he'ay ahi pumpatulon Apu Dios an ta'on on nadan tanudam te he'ay e mi'gubagubat hinadan binuhulna. Ot hanat ma'id ha mihalla hi atom hi ad uwanin atagum. ²⁹Ya ta'on hi waday umalin mamaten he'a ya hi Apu Dios an unudom di mangibaliw i he'a ta mihwang'a an umat hi pangipapto' di ohan tagu i ha na'ballol an gina'u. Ya nada'e an binuhulmu ya hi Apu Dios di ukod an mamogpog hi nitaguwanda ta umatda i ha batu an nipapan ot mipalhiit. ³⁰Ta impa'annung'en Apu Dios nan inalina an pumbalinon da'ah patul nadan tinanud Israel ³¹ya ma'id ha inomnomam hi em pinate hi ma'id ha gapuna onu imballohmumu an inat

nadan binuhulmu i he'a. Ya wa'e ta winagahan da'a i Apu Dios ya hanat nomnomona' bahan an baalmu.

³²Ya alyon David di, Madayaw hi Apu Dios an unudon ta'un tinanud Israel an nangituda' i he'a ta dinamuwa'. ³³Ya munhanaa' hinan maphod an punnomnommu ta agge niluh an pimmateya' ta agge' imballoh nan inat nan binuhul'u i ha'on. ³⁴Te nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di agge nangiyabulut i ha'on an patayon da'yu. Te onha ta agge'a immal'aliyan an nanamu i ha'on ot wan damunah mun'awiwi"it hi bigat ya natedan namin nadan linala'ih nunhituwanyu an ta'on on hi Nabal.

³⁵Ot alan David nadan indat Abigail ot alyonay, Hanat mapmaphod hi umanamutam. Ya adi'a minomnoman ot dingngol'u nadan imbagam.

³⁶Mu hidin immeh Abigail hi awadan Nabal ya wahdih Nabal an numpahamul an paddungnay hamul di patul di inatna. Ta na'abbutong an umamlo'amlong ot pamaag mo ot dindinnongan hi Abigail i diyen nahdom. ³⁷Ta hidin nawi"it an na'aan di binutong Nabal ot ibagan Abigail nan na'at. Mu hidin dingngol Nabal hidiye ya alinah on adi umuwadi. ³⁸Ta nala"uy umeh himpuluy (10) algo ya pinogpog Apu Dios di nitaguwana.

³⁹Ya hidin dingngol David an nateh Nabal ya alyonay, Madayaw hi Apu Dios te hiyay nangiballoh hinan inat Nabal i ha'on ta hiyay nundusa i hiya i diyen adi maphod an inatna. Ta aggena nimpe inyabulut an ato' di adi maphod. Ot ituda'na han e nangibaga i Abigail ta mun'ahawada.

⁴⁰Ta immedah ad Karmel nadan intuda' David ot alyondan Abigail di, Intuda' da'mi i David ta awiton da'a ta mun'ahawa ayu.

⁴¹Ot munyu"ung hi Abigail hi punlispituna i dida ot alyonay, Ha'on ya baala' i hiya ot nundadaana' an munhilbi i hiya. ⁴²Ot ma'ibagan mundadaan ot e mitakkeh nan dongki ta mi'yedah nadan lima an ba'baalonan binabai hinadan intuda' David. Ot mun'ahawada.

⁴³Hi David ya inahawana tuwali hi Ahinoam an i Jesreel ta duwada moy ahawana. ⁴⁴Ya hi Mikal e an ahawana hi hopapna ya impa'ahawan amana an hi Saul i Paltiel an imbabalen Lais an i Gallim.

Hay Pidwan Di Agge Namatayan David I Saul

26 ¹Indani ya wadada boy i Sip an imme i Saul hi ad Gibeah ot eda ipa'innila an wahdi da David an mipa'pa"edah nan nabillid an nungngadan hi Hakila an nihaggon hi ad Jesimon.^w ²Ta inawiging da Saul an immeh nan agge naboblayan hi ad Sip an in'uyugnay tuluy libu (3,000) an nun'alala'ing an tindalun di tinanud Israel ta eda hama'on da David. ³Ot mungkampudah nan pingngit di awon hinan nabillid an nungngadan hi Hakilah an nihaggon hi ad Jesimon. Mu da David ya wahdidah nan

^w 26:1 Hituwen ad Jesimon ya agge naboblayan.

agge naboblayan. Ya hidin na'innilaan David an tinnud Saul hiyahdi ⁴ot ituda'nay e manigo hi'on immannung ya wahdida paman da Saul hidi.

⁵Ot makak da David ot umedah nan nungkampuwan da Saul. Ya tinigoda nan nalo'an da Saul hinan imbabalen Ner an hi Abner an nabaktun opisyal di tindalun Saul. Ya nalo' hi Saul hi gawwan nan nungkapuwanda ot mili'wohda nadan tindaluna i hiya.

⁶Ot alyon David i Ahimelek an tinanud Hit ya nan imbabalen Seruyah an hi Abisay an hi ibban Joab di, Nganne i da'yuy mi'yali i ha'on hinan nungkampuwan da Saul?

Ya alyon Abisay di, Ha'on.

⁷Ot ume da David i Abisay hi awadan nadan tindalun Saul i diyen nahdom ya inakhupanda an na'allo'an hi Saul yaden niluhad nan pahulna hi ulluwana. Yaden hi Abner e ya nadan tindaluna ya na'allo'anda damdama an lini'wohdah Saul.

⁸Ot alyon Abisay i David di, Indadaan mahan tayyan Apu Dios i he'a nan binuhulmu ta nangamung'ah atom i hiya. Pohdomdan ta doltako' hitun pahul'u ta mipahok hinan luta? Ta'omman ya impinghan'u ta adi ipidwa.

⁹Mu alyon David i Abisay di, Adim goton an patayon. Te undan ihya waha taguh mamateh nan pinto' Apu Dios ya adi mumbahul. ¹⁰Adim mahan patayon ot nan wadawadan Dios di ukod an mamaten hiya hinan pohdona an atayana onu hinan ena pi'gubatan ya natehdi. ¹¹Te adi iyabulut Apu Dios an ha'on di mamateh nan pinto'na an patul. Ot inayun David an alyon i Abisay di, Alammat nan pumbalunanah liting ya nan pahulna hi ulluwana ta umeta.

¹²Ot alan da David nan pumbalunan Saul hi liting ya nan pahulna hi ulluwana ot taynanda dida. Mu ma'id ha nangigibo' i dida te hi Apu Dios di nangdat hi nunnaud an inlo'da. ¹³Ta hidin dimmatong da David hinan dommangna ta nidawwida mo ot tuma'dog hinan uhhun nan nabillid ¹⁴ot tumkuk i Abner an imbabalen Ner ya nadan tindalun Saul an alyonay, Abner. On donglona' i he'a?

Ya inggibo' Abner ot alyonay, On hi nganneh naen muntukuk hinan patul?

¹⁵Ot alyon David di, He'a ya nundongol'a i dita'un tinanud Israel. Mu tanganu on aggem ginuwalyaan nan patul ta'u? Aggem innila an waday immalihna an e mamateh nan patul. ¹⁶Aggem mahan inat nan tamum. Ot hi Apu Dios an manmannigo i naen a'aty ya lebbengna an mate ayun namin te aggeyu ginuwalyaan nan ap'apu ta'u an pinto' Apu Dios hi patul. Tigonyu nan nunlini"odan hi'on wahna nan pahul nan patul ya nan pumbalunanah liting.

¹⁷Ya hi Saul ya immatunayan hapit David ot alyonay, On he'a nan imbabale' an hi David?

Ya alyon David di, O ha'on apu patul. ¹⁸Ot inayun David an alyon di, Tanganu on ingganah ad uwani ya eya' pudupudugon an baalmu? Undan nganne ahan nan inat'u ya nganne ahan di numbahula'? ¹⁹Donglom apu patul tun ibaga' i he'a ta wada'ey impa'innilan Apu Dios i he'ah numbahula' ya hanat abulutona nan i'nong'un hiya. Mu on tagu'ey ud nomnom ya hanat hi Apu Dios di mamaten hiya. Te tanganuna' impa'aan hinan boblen indat Apu Dios ta impa'eya' hinan boblen nat'on di dayawonda. ²⁰Adim bahan iyabulut an patayona' hi udum an boble an bokon hinan boblen Apu Dios. Te tanganu mahan on nan patul di tinanud Israel ya nakak ta ha'on an nipaddung nimpe i ha timol an ma'id ha hilibina di ena unu'unudon ta umat i ha e mamudupudug hi hamutih nadan billid.

²¹Ya alyon Saul di, Abuluto' an nibahho ahan nan inat'u. Mumbanggad'aot an imbabale' ta adi' mo ipidpidwa te maphod di nangibilangmu i ha'on hi ad uwani. Umman aya' tee nabongang ta nunnaud di e' numbahulan.

²²Ya alyon David di, Tee tun pahulmu apu patul. Ot ituda'mu ha umalin mangala. ²³Ot hi Apu Dios di mangdat hi gunggunan nan na'na'unnud ta nipto' di pangatna. Te hiya ya inyukodnay nitaguwam i ha'on mu adi mabalin hi patayo' nan pinto' Apu Dios. ²⁴Tigom ot nabalol di nangibilang'un he'a ot hanat athidi damdamay aton Apu Dios i ha'on ta ihwanga' i hiya hi an namin an adi maphod an ma'at.

²⁵Ot alyon Saul i David di, Hanat mapmaphod di ma'at i he'a an imbabale. Ot innila' an maphod di pumbalanan an namin di atom.

Ot ume da David hinan pangayanda. Ot umanamut damdama da Saul.

Hay Ni'iboblayan David Hinadan I Pilistia

27 ¹Hi David ya alyonah nomnomnay, Udum hi algo ya patayona' damdama i Saul. Ot udu'dul attog on bumtika' hi boblen nadan i Pilistia ta alina ya idinongna mohpe an e mangunu'unud i ha'on hitun boble ta'u an tinanud Israel.

²Ot ipanguluna nadan onom di gahut (600) an nun'ibbana ot umedah ad Gat an boblen di i Pilistia. Ya hay patul hidi ya hi Akis an imbabalen Maok. ³Ya inyeda boy pamilyada hi ad Gat ot mi'ibobledahdi. Ta in'uyug David nadan duwan ahawana an da Ahinoam an i Jesreel ya hi Abigail an i Karmel an ahawan ni' din hi Nabal. ⁴Ta hidin impa'innilada i Saul an binumtik hi David hi ad Gat ot idinongna mohpe an e mangunu'unud i hiya.

⁵Ot alyon David i Akis di, Hi'on abulutona' i he'a ya ituddum bahan ha emi pumboblayan an ta'on on ha kittang. Te adi mabalin an ha'on an baalmu ya midduma' hitun boblen di patul.

⁶Ot idat Akis i hiyah ad Siklag. Ya nihipun i diye ya nibilang mo hi ad Siklag hi boblen di patul hi ad Judah. ⁷Ta numbobledah boblen di i Pilistia da David hi ohay tawon ta han opat di bulan.

⁸Ya hidiyen nihaha"adandahdi ya wa'e on impangulun David nadan nun'ibbana an e mi'gubat. Ta eda ginubat nadan i Gesur ya i Geser ya nadan tinanud Amalek. Datuwe nadan tatagu an numpunhitu ni' hi ad Sur ta ingganah ad Egypt. ⁹Ya wa'et waday ginubatdah boble on ma'id ha imbatida te patayondan namin an ta'on on binabai. Mu nada'en baka ya kalnero ya kemel ya lubang ya alandan namin on ahida umanamut hi awadan Akis. ¹⁰Ta mahmahan'en Akis hi'on danay eda ginubat on alyon David di, Hanadan numbobleh nan negeb^x hi ad Judah onu nadan numbobleh nan negeb hi ad Jerameel onu hinan negeb an boblen di tinanud Ken. ¹¹Ya an namin nadan boblen ginubatda on pinateda nimpem namin ta ma'id ha e mangiba'ag hi ad Gat hinan immannung an inatda. Ta athidiy ina'inat da David i diyen niha"adandah nan boblen di i Pilistia. ¹²Mu hi Akis ya ongal di dinolna i David ta hiya nan alyonah nomnomnay, Maphod ta athidiy ato'aton David hinadan ibbadan tinanud Israel ta wan numbalin hi baal'uh inggana.

Hay Nundadaan Nadan I Pilistia An E Mangubat Hinadan Tinanud Israel

28 ¹Indani ya inamung nadan i Pilistia nadan tindaluda ta eda gubaton nadan tinanud Israel. Ta alyon Akis i David di, Namnamaonmi an middum ayuh nadan nun'ibbam i da'mi hinan emi pi'gubatan.

²Ot alyon David di, Ot maphod ta wan tigom di pangatmin baalmu.

Ya alyon Akis di, Ot maphod bo ta pumbalinon da'a hi guwalya' hi inggana.

³Ya i diye ya nate mo tuwalih Samuel. Ya i diyen natayana ya immukayungandan namin nadan tinanud Israel. Ot eda ilubu' hi ad Ramah an numboblayana. Mu hidin agge ni' nate ya impa'aan Saul nadan mumpun'abig ya mama"oh bobleda an tinanud Israel.

⁴Nadan tindalun di i Pilistia ya eda nungkampuh ad Sunem. Ya hi Saul e ya inamungna damdama nadan tindaluna ot eda mungkampuh nan way billid an nungngadan hi Gilboa. ⁵Ya hidin tinigon Saul nadan tindalun di i Pilistia ya nunnaud di takutna. ⁶Ot mahmahana i Apu Dios hi'on nganney atona mu ma'id ha pambal Apu Dios i hiya an ta'on on hinadan in'inopna onu hinan Urim^y onu hinadan propeta. ⁷Ot e mo mumpahama' hi Saul hinadan baalna i ha babaih mama"o ta hiyay ena pummahmahan. Ya alyon nadan baalnay, Umman waday ohah ad Endor.

Hay E Ni'hapitan Saul Hinan Linnawan Samuel

⁸Ta i diyen nahdom ot lumanon Saul di a'atna an aggena inlubung nan lubung di patul. Ot eda tigon nan babai i diyen nahdom an nun'ibbanay

---

^x 27:10 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna. ^y 28:6 Nan Urim ya wada bo nan Tummim an bunutonda ta panginnilaandah nan pambal Apu Dios hinan mahmahanda.

duwah nadan tindaluna. Ot alyona i diyen babai di, On mabalin an mi'hapit'ah nan linnawan nan ibaga' i he"a?

⁹Mu alyon nan babai di, Undan aggem innila nan inat Saul an impa'aana nadan mumpun'abig ya nadan mama'oh tun numboblaysan ta'u? Ya tanganu on wahtu ayun e munha'ul i ha'on ta alyonyu on ta ipapateya'?

¹⁰Mu alyon Saul di, Isapata' hinan wadawada an Dios an adi'a mipapate ituwen atom.

¹¹Ya alyon nan babai di, Nganney pinhodmu hi ayaga?

Ya alyon Saul di, Nan linnawan Samuel.

¹²Ta hidin immatunan nan babaih Samuel ya nangintutukuk an alyonay, Tanganu ona' e hina'ul i he"a? Tee mahan an he"ah Saul.

¹³Ya alyon nan patul i hiya di, Adi'a tumakut ya imbagam hi'on nganney tinigom.

Ya alyon nan babai di, Tinigo' han linnawan bumbumdudduh an nalpuh nan luta.

¹⁴Ya alyon bon Saul di, Nganney a'atna?

Ya alyon nan babai di, Amamma an nunlubung hi adukke.

Ya innilan Saul an hi Samuel hidiye ot munlu'bub hinan lita"angan hi punlispituna i hiya.

¹⁵Ot alyon Samuel i Saul di, Tanganu ona' impa'ayag te undan nganne ahan nayya hanan ibagam?

Ya alyon Saul di, Manu'e ya nunnaud tayya an minomnomana'. Te gubatona' hinadan i Pilistia yaden inwalonga' i Apu Dios ya adiya' tobalon i hiya hi in'inop ya ta'on on nadan propeta ya adina ibaga i dida. Ta hiya nan he"ay inayaga' ta ibagam i ha'on hi'on nganney ato'.

¹⁶Ya alyon Samuel di, Ya tanganu ona' e ayagan hi'on inwalong da'a i Apu Dios ta numbalin'ah binuhulna? ¹⁷Hi Apu Dios ya impa'annungna nan inalina an impa'innila' i he"a an aanon da'ah nan pumpatulam ta ihukkatna nan baalmu ni' an hi David. ¹⁸Manu'e ya aggem inunud nan inalina Apu Dios i he"a an atom ta aggem inat nan pohdonan atom hinadan tinanud Amalek an gapuh nan nunnaud an bungotna i dida ta hiya nan athinay inatna i he"ah ad uwani. ¹⁹Ta hi bigat ya ipa'abak da'yu i Apu Dios hinadan i Pilistia. Ta he"a ya nadan imbabalem ya mate ayu ta umali ayuh tun awada' an awadan di numpun'ate.

²⁰Ya na'ibagan natukkad hi Saul hinan lutah takutna hinan imbagan Samuel. Ya namama an ma"i'd ha bikahna te agge bo udot nangnangngan i diyen algo.

²¹Ta e nihaggon nan babai i Saul ya tinigona an nunhiglay takutna ot alyona i hiya di, Ha"on an baalmu ya inat'u attog di abalina' ot un'unudo' nan imbagam an ta'on on hiyay ataya'. ²²Ot hanat donglom pibo tun ibaga' an baalmu ta e' idadaan ha anom ta mangan'a ta waday i'ilogmun umeh nan umayam.

²³Mu adi pohdon Saul an mangan. Mu nadan tinaluna ya pilitondan mangan ta lo'tat ot mihapitan. Ot tuma'dog ot e umbun.

²⁴Ot galaon nan babain ipapalti nan impatabanan kilaw an baka. Ot mangalah alina ot munha"ang hi tinapay an aggena inudman hi yist.

²⁵Ot idadaana ot mangan da Saul hinadan tinaluna ot ahida makak i diye damdaman nahdom.

Hay Agge Nangabulutan Nadan I Pilistia Hinan Boddang David

29 ¹Nadan i Pilistia ya inamungdan namin nadan tinaludah ad Apek. Mu nada'e an tinanud Israel ya nungkampudah nan way obob hi ad Jesreel. ²Ya nadan liman patul di i Pilistia ya impanguluda nadan tinaluda an nagodwagodwadah hinggagahut (100) ya hinlilibu (1,000). Ya ni'udi nadan tinalun Akis an patul hi ad Gat ya da David. ³Indani ya alyon nadan opisyal di tinalun di i Pilistia di, Tanganu on tayyadahtuy Hebrew?

Ya alyon Akis di, Undan aggem innilah David an opisyal ni' nadan tinalun nan patul di tinanud Israel an hi Saul? Mahuluk mo tee hi hintawon di immaliyanda an ni'iboble i da'mi ya ma'id ha adi maphod hi inatda an nihipun hi nanaynanda i Saul.

⁴Mu bimmungot nadan opisyal di tinalu i Akis an alyonday, Pumbangngadom didah nan boblen indatmun dida. Te adi mabalin an mi'yalida i dita'u te ma'id ha mapto' ya dita'uy gubatonda hi'on wahdi ta'uh nan gubatan. Te undan nganne ihyay udum hi aton David ta mibangngad di naminhod nan ap'apu i hiya hi'on bokon hay pamatayana i dita'u? ⁵Undan bokon hituwe nan hi David an ikankantaanda on tinaytayyawan nadan binabain alyonday,

Pinaten Saul di linibu mu hi David ya napulu on napuluy libuy pinatena?

⁶Ot ayagan Akis hi David ot alyonan hiyay, Ibagal di immannung an he'a ya maphod di a'atmu ya innilam ot pohdo' ahan an middum ayun da'mi an e mi'gubat. Te nihipun hi immaliyanyu ya ma'id ha tinigo' hi inatmuh adi maphod. Mu ningamut tayya an adi pohdon nadan ibba' an patul. ⁷Ot ta'omman mo ya numbangngad ayu mu tigom ta ma'id ha atom hi gumapuh pamahiwana nadan ibba' an patul i he'a.

⁸Mu alyon David di, Undan nganne inat'u? Undan waday numbahula' i he'a hi nihipun hi immaliyanmi an ni'iboble i da'yu? Ya nganne ahan di gapuna ta adi ami mabalin an mi'yalih nan eyu pi'gubatan hinadan binuhulmu?

⁹Ya alyon Akis di, Innila' an maphod nimpey impatpatigom i ha'on an umat'a hinan anghel Apu Dios. Mu adi nimpe pohdon nadan udum an ap'apu an mi'yali ayun da'mi an e mi'gubat. ¹⁰Ta hi bigat hinan mawmawi"it an hiyah pumatal ya nakak ayu ta mumbangngad ayuh

nan boblen intuddu' i da'yu. ¹¹Ta nawi"it i diye ot makak da David an numbangngad hi boblen nadan i Pilistia. Mu nadan tindalun di i Pilistia ya immedah ad Jesreel.

Hay Ni'gubatan Da David Hinadan Tinanud Amalek

30 ¹Hidin mi'atluh algo ya dimmatong da David hi ad Siklag. Mu niluh an immali nadan tindalun nadan tinanud Amalek ot gubatonda nadan tataguh ad Siklag hinan negeb ot gobhonda. ²Mu inalada nadan binabai an u"unga ya minamakilog ot ibtikda dida an aggeda pinate.

³Ta hidin dimmatong da David ya nadan tindaluna hi ad Siklag ya inoy an napu'ulan. Ya ma"i nadan ahawada ya i'imbabaleda an inibtikda nimpe dida. ⁴Ta kumogakoga da David hinadan tindaluna te nunhiglay umakunganda. ⁵Te ta'on on nadan duwan ahawan David an hi Ahinoam an i Jesreel ya hi Abigail an ahawan ni' din hi Nabal an i Karmel ya inibtikda. ⁶Ya nadan nun'ibban David ya punhahapitanda an topon hi David an gapuh nan nunnaud an hakit di nomnomda hi ama"i nadan imbabaleda. Ta hiya nan namama an minomnoman ahan hi David. Mu inyukodna i Apu Dios an dayawona.

⁷Ot alyon David hinan padi an hi Abiatar an imbabalen Ahimelek di, Iyalim hitu nan ephod.

Ot iyen Abiatar nan ephod i hiya. ⁸Ot mahmahan David i Apu Dios an alyonay, On pudugonmi'e dadiyen tinanud Amalek ya on akhupanmi dida?

Ya alyon Apu Dios di, Ekayu ot akhupanyu dida ya binangngadyu nadan inibtikda.

⁹Ot ume da David ya nadan onom di gahut (600) an nun'ibbana. Mu hidin dimmatongdah nan wa"el an nungngadan hi Besor ¹⁰ya immohnongday duway gahut (200) hidi te adida pa"agwat hinan wa"el hi binleda. Mu da David ya nadan opat di gahut (400) an nun'ibbana ya innaynayundan e namdug i dida.

¹¹Ya inakhupanda han i Egypt ot iyedah awadan David. Ot pa'inumandah liting ot panganondah ¹²tinapay an fig ya han duway pulngut an greyp. Ta inana dadiye ya maphod mohpey punli'nana te agge attog nangnangnan ya agge im'imminnum hi liting hi tuluy algo.

¹³Ot alyon David i hiyay, On nganney ud baal i he"a? Ya danay nalpuwam?

Ya alyonay, Nalpuwa' hi ad Egypt an baala' hinan tinanud Amalek mu tinaynana' te nundogoha' hi tuluy algo. ¹⁴Ot inayun diyen tagun alyon di, Emi ginubat nadan numbobleh nan negeb an i Krete ya nan boblen di tinanud Judah ya hinan negeb an numboblayan nadan tinanud Kaleb ya ta'on on hi ad Siklag ot pu'ulanmi.

¹⁵Ot alyon David i hiya di, On mabalin an ipangulum di awadan nadan nangubat i dadiyen boble?

Ya alyon diyen taguy, O mu mahapul an isapatam i Apu Dios an adiya' patayon ya adiya' ibangngad hinan ud baal i ha'on ya ahi da'yu iyeh awadanda.

¹⁶Ot ipangulun diyen tagu da David hi awadan nadan tinanud Amalek. Ya anakkaya an wahdidan niwakat an mangmanginum ya mangmangnan te dakol di inibtikdah nan boblen di i Pilistia ya nadan boblen di tinanud Judah. ¹⁷Ot gubaton da David dida ot pumpateda nadan tinanud Amalek an inhipundah nan mun'ahilong ta ingganah nan nahdom i diyen nabigat. Ya ma'id ha inatdan binumtik an ammuna nadan nun'itakkeh kemel an opat di gahut (400) an minamakilog an linala'i an binumtik. ¹⁸Ta binangngad da David an namin nadan inalan dadiyen tinanud Amalek i dida an ta'on on nadan duwan ahawana. ¹⁹Ya ma'id ha natala' an ta'on on unga onu makilog. Ya an namin nadan usalda ya binangngadda. ²⁰Ot pun'aladan namin nadan kalnero ya baka ot dundunon nadan nun'ibbana an inyanamut ot alyonday, Datuwe nadan inalan David hinadan inabakmih gubat.

²¹Ya hidin nibangngaddah nan wa'el an nungngadan hi Besor an awadan nadan ibbadan agge ni'ye te na'ableda ya himmawwangda an e manamu i David ya nadan ibbana ot apngaonda dida. ²²Mu nadan udum an adi maphod di nomnomda an ni'ye i David ya alyonday, Adi mahan mabalin an midattandah nadan inyanamut ta'u te aggeda ni'yali. Mu mabalin an ipabangngad ta'un dida nadan ahawada ya imbabaleda.

²³Mu alyon David di, Adi maphod hinaen i'iba te bokon athinay aton ta'uh nan indat Apu Dios i dita'u. Te undan adiyu imatunan an inihwang dita'un Apu Dios ta inabak ta'u nadan binuhul ta'u. ²⁴Hay innila' ya ma'id ha mangiyunnud i nae an ninomnomyu. Ot maphod on mumpapaddung di midat hi hinohha an ta'on on aggeda e ni'gubat. ²⁵Ta nihipun i diyen algo ya numbalin hituweh tugun an un'unudon nadan tinanud Israel.

²⁶Ta hidin numbangngad da David hi ad Siklag ot ipiyenay udum hinadan inaladah nan eda ni'gubatan hinadan mangipangpanguluh nadan tataguh ad Judah an gagayyumna an alyonan diday, Idattan da'yuh nan inala' hinan emi ginubat an binuhul Apu Dios.

²⁷Ot ipiyena boy udum hinadan gagayyumna an mangipangpanguluh nadan tataguh ad Betel ya hinan negeb hi ad Ramot ya hi ad Jatir ²⁸ya hi ad Aroer ya hi ad Sipmot ya hi ad Estemoa ²⁹ya hi ad Rakal ya hinadan boblen di i Jerahmeel ya nadan boblen di tinanud Ken ³⁰ya hi ad Hormah ya hi ad Bor-Asan ya hi ad Atak ³¹ya hi ad Hebron ya hi an namin nadan boblen immaya'ayan da David ya hinadan nun'ibbana.

Hay Natayan Saul Ya Nadan Imbabalena

31 ¹Nadan i Pilistia ya ginubatda nadan tinanud Israel hinan billid an nungngadan hi Gilboa ot abakonda nadan tinanud Israel ta

binumtikday udum mu dakol damdamay nate i dida. ²Te numpudug nadan i Pilistia da Saul an hina'amma ot patayonda nadan imbabalena an hi Jonathan ya hi Abinadab ya hi Malkisua. ³Ot unu'unudondah Saul ta ingganaot mikna i hiya nadan inladdan pana ta na'ahuggatan. ⁴Ot alyonah nan mangmangdon hi almasnay, Huknutommot nan ispadam ta unguhona' te adi' pohdon an umali nadan mumpungngohen Apu Dios ta paligatona' ya ahiya' mohpe pinaten dida.

Mu tumakut hidiyen mangmangdon hi almasnan mangathidi. Ta hiya nan hinuknut mon Saul di ispadana ot ihodna ot okmomana.

⁵Ya hidin tinigon diyen mangmangdon hi almasna an nateh Saul ot huknutona damdamay ispadana ot ihodna ot okmomana ta natedan duwa. ⁶Ta i diyen algo ya nateh Saul ya nadan tulun imbabalena ya nan mangmangdon hi almasna ya nadan udum an tindaluna.

⁷Ta hidin dingngol nadan tinanud Israel an numbobleh nan nundotal ya hinan bahhel nan wangwang an nungngadan hi Jordan an binumtik nadan tindaluda ya nateh Saul ya nadan imbabalena ot bumtikda damdama an nuntaynanday bobleda. Ot ume nadan i Pilistia ot eda mumboblehdi.

⁸Ta hidin nabigat i diyen nunggugubatanda ot ume nadan i Pilistia ot eda pun'ala nadan mabalin an alandah nadan nun'ate ya inakhupanday adol Saul ya nadan tulun imbabalena hinan billid an nungngadan hi Gilboa. ⁹Ot putulunday ulun Saul ot alandan namin nadan almasna. Ot ituda'day e mangipa'innilah nadan bobleda an nateh Saul ta innilaon nadan ibbada an i Pilistia ya ta'on on nadan bululda an wahnannan templo. ¹⁰Ot eda iha"ad nan almas Saul hinan templo nan diosda an hi Astoret ot eda ipata' di adolnah nan alad hi ad Bet-San.

¹¹Mu hidin na'innilaan nadan i Jabes hi ad Gilead hidiyen inat nadan i Pilistia i da Saul ¹²ot umedan namin nadan nun'atulid an linala'i i diyen hilong hi ad Bet-San ot eda alan nan adol Saul ya nadan imbabalena nan alad hidi ot iyanamutdah ad Jabes ot gobhonda didahdi. ¹³Ot alanda nadan tunggal an agge naghob ot eda ilubu' hinan pu'un nan kayiw an tamaris hi ad Jabes. Ot mun'ulatdah pituy algo.

2 Samuel

Hay A'at Tuwen 2 Samuel

Hay ipa'innilan tuwen liblu ya nadan na'na'at hidin numpatulana David hinadan tinanud Israel. Te i diye ya dakol di adi maphod an na'na'at i dida. Te dida on nunggugubatda an himpamoble. Ya nan imbabalen David an hi Absalom ya nginhenah amana te pohdona an hiyay mihukkat hi patul. Mu binoddangan Apu Dios hi David ya nadan tindaluna ta diday nangabak ta nunnanong an hi David di patul.

Mu hay adi ahan maphod an inat David ya nan nunluktapana an inilo'nah Batseba ot ipapatenah Uriah an ahawan Batseba. Te pohdona an adi ma'innilaan hidiyen numbahulana.

Indani bo ya numbahul hi David i Apu Dios hidin ena impabilang nadan mabalin an muntindalu an tinanud Israel. Mu ta'on hi athidi ya nanongna damdama an hi Apu Dios di inun'unudna.

Ya impa'innilan Apu Dios di ulena ya naminhodna i David hi ni'hapitana i hiya an imbagana an hanadan tanudana di nanongnan mumpatul hi inggana. (7:1-29) Ya hituwen imbagan Apu Dios ya mipa'annung hitun hi Jesu Kristu an tinanud David di patul hi abobboble hitun luta. (Luke 1:32-33)

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay numbalinan David hi patul ya hay nihamadan di numpatulana (2 Samuel 1–10)
2. Hay numbahulana David ya nadan inomnomanah din numpatulana nadan tinanud Israel (2 Samuel 11–24)

Hay Nanginnilaan David An Nate Da Saul I Jonathan

1 ¹Hidin nala"uy atnay algoh natayan Saul an nibanggad da David hi ad Siklag hi nalpahan di eda ni'gubatan hinadan tinanud Amalek an inabakda ot miha"adda ni' hidi hi duway algo. ²Ya hidin mi'atluh algoh immanamutandah ad Siklag ya wada han tagun immali an nalpuh nan nungkampuwan da Saul an nun'ahethet di lubungna ya nahuhupu' di uluna hi pangipatigonah ena umukayungan. Ta immeh awadan David ot munyu"ung hi punlispituna i hiya. ³Ya alyon David i hiyay, On danay nalpuwam?

Ya alyon diyen taguy, Binumtika' an nalpuwa' hinan nungkampuwan di tinanud Israel.

⁴Ya alyon David di, Ot nganney a'atnahdi?

Ya alyon diyen taguy, Binumtik nadan tindalu te dakol di nate i dida an ta'on on hi Saul ya nan imbabalena an hi Jonathan.

⁵Ya alyon David di, Nganney nanginnilaam an nateh Saul ya hi Jonathan?

⁶Ya alyon diyen taguy, Wahdiya' hidi hinan billid an nungngadan hi Gilboa ya tinigo' hi Saul an nihandag hinan pahulna yaden tuwen li"ubon nadan numpunlugan hi kalesan di e mi'gubat ya nadan numpungkabayu an i Pilistia. ⁷Ya hidin nunligguh ya tinigowa' ot ayagana'.

Ot alyo' i hiyay, Tanganu, apu patul?

⁸Ya minahmahana hi'on nganneya' ot alyo' di, Ha'on ya nalpuwa' hinan tinanud Amalek.

⁹Ya alyonay, Ma'aot ta patayona' te nihalom damdama tee tun hugat'u ot maphod on mateya' ot udot.

¹⁰Ot e' mo patayon te innila' an matukkad'e damdama ya mate.^a Ot ala' nan koronah uluna ya nan giniling hi ta'lana ot tee an inyali' i he"a apu David.

¹¹Ya hidin dingngol da David hidiye ya punhethetday lubungda ¹²an gapuh hakit di nomnomda ya ahikokogada ot adida mangan i diyen algo an gapuh natayan Saul ya nan imbabalena an hi Jonathan ya nadan ibbada an tinanud Israel an tindalun Apu Dios.

¹³Ya minahmahan David i diyen mangmangngilog an lala'i hi'on danay boblena.

Ya alyon diyen taguy, Imbabaleya' hi tinanud Amalek an ni'iboble i da'yu.

¹⁴Ya alyon David i hiya di, Ya tanganu on'a agge timmakut an namateh nan patul an pinto' Apu Dios?

¹⁵Ot ayagan David di ohah nadan ibbana ot alyonan hiya di, Ma'a ta patayom hituwen tagu.

Ot patayonah diyen tinanud Amalek. ¹⁶Te inalin David di, Mate'a te he'a ot ibagam nan numbahulam an pinatem nan patul an pinto' Apu Dios.

Hay Nangikantaan David Hinan Kantan Di Umukayungan

¹⁷Ot kantaon David nan a'at di umukayunganah natayan Saul ya nan imbabalena an hi Jonathan. ¹⁸Ot alyonay, Mahapul an mitudduh tuwen kantan di umukayungan hinadan ibba ta'u an tinanud Judah.

---

^a 1:10 Hituwen tagu ya alyonay hiyay namate i Saul mu hinan 1 Samuel 31:4 ya alyonay hi Saul ya hiya ot patayonay adolna hidin nunnaud di hugatna.

Ya immannung an hituwe an kanta ya nitudo' hinan liblun Jasar an alyonah nan kantanay,

19 Nadan ap'apu ta'u an tinanud Israel ya natedah nadan billid hi boble ta'u.

Mu nunhigla ahan ha e natayan nadan nun'atutulid an tindalu ta'u.

20 Adiyuot ipa'innilah ad Gat ya hi ad Askelon ta adi innilaon nadan mumpungngohen Apu Dios^b an i Pilistia.

Te innilaon mannot nadan binabaida ot mun'am'amlongda.

21 Ya ta adiyot dumdummulnu ya adi um'umuddan hinadan billid an nungngadan hi Gilboa.

Ya nanongnan ma"id ha humangoh mitanom hidi.

Te hidiy natayan nadan nun'atutulid an e mi'gubat an da Saul.

Ta adi mo uggan malamuh di hapiyoda.

22 Nan panan Jonathan ya numpatenay binuhul hi gubatan ya ta'on on nan ispadan Saul ya dakol damdama boy pinatepatena.

23 Ot nomnomnomon ta'u da Saul i Jonathan an hin'ama an ma"aphodda i dita'u.

Hidin amataguda ya ta'on on hidin natayanda ya aggeda nunhi"an.

Hay inawigingda ya abakonday hamutin agila ya hay bikahda'e ya abakonday layon.

24 Ta hiya nan da'yun binabain tinanud Israel ya kogaanyu nan natayan Saul.

Te linubungan da'yuh mun'aphod ya indattan da'yuh banggol ya giniling an balitu'.

25 Mu nunhigla ahan ha e natayan nadan nun'atutulid an tindalu ta'uh gubatan an ta'on on hi Jonathan ya wahdih nan billid di adolna.

26 Ta mahkit di nomnom'u hi natayan nan pohpohdo' an hi ibba' an hi Jonathan.

Te ma"id ha nipaddungan di naminhodnan ha'on hinan pamhod di binabai.

27 Mu nunhigla ahan ha e natayan nadan nun'atutulid an titindalu ta'u ta ma"id mo ha hilbin nadan almasda hi gubat.

Hay Numpatulnan David Hinadan Ibbana An Tinanud Judah

2 ¹Indani ya minahmahan David i Apu Dios an alyonay, On umeya' mi'ibobleh nadan ibba' an tinanud Judah?

Ya alyon Apu Dios di, O eka.

Ya alyon David di, Ot danay e' pumboblayan hidi?

Ya alyon Apu Dios di, Hi ad Hebron.

^b 1:20 Hinan udum an Biblia ya nan mumpungngohen Apu Dios ya alyondah agge nakugit te hidiyey pamihuldah nadan bokon Judyu.

²Ot umehdi hi David an in'uyugna nan duwan ahawana an hi Ahinoam an i Jesreel ya hi Abigail an ahawan din hi Nabal hi ad Karmel. ³Ya ta'on on nadan tataguna an in'uyugday pamilyada ot eda mumbobleh ad Hebron.

⁴Indani ya immalida nadan linala'i an tinanud Judah ot hiitanday ulun David hi lana ta mangipatigoh namto'andan hiya hi patulda.

Ya hidin na'innilaan David an inlubu' nadan i Jabes-Gilead hi Saul ⁵ot ituda'nay e mangibagah nadan tatagu ta eda alyon i dida di, Wagahan da'yu aya i Apu Dios hi nangipatiganyu hi aggeyu nanginganuyan hinan patul ta'u an hi Saul ta eyu inlubu'. ⁶Ot hanat ulayan da'yu i Apu Dios ya nanongnay pangipapto'na i da'yu. Ya ta'on on ha'on ya maphod di pangat'un da'yu an gapu i naen inatyu. ⁷Ot ta'on on nate nan patul ta'u an hi Saul ya hanat nanongna nan dinolyu ya tulidyu te numbalinona' hi patul hinadan tinanud Judah.

Hay Nunggugubatan Nadan Tatagun David Ya Nadan Tatagun Din Hi Saul

⁸Nan nabaktun opisyal di tinalun Saul an hi Abner an imbabalen Ner ya inawitna nan imbabalen Saul an hi Isboset ot iyenah ad Mahanaim. ⁹Ot pumbalinonah patul hinadan bobleh ad Gilead ya hi ad Gesur^c ya ad Jesreel ya hinadan boblen di tinanud Ephraim ya tinanud Benjamin ya ta'on on hinadan udum an numboblaysan di tinanud Israel hi nangappit hi huddo'na. ¹⁰Ta napat (40) di tawon Isboset hidin numbalinanah patul hi duway tawon. Mu nada'e an tinanud Judah ya hi David di imbilangdah patulda. ¹¹Ta hay numpatulun David hinadan tinanud Judah hi ad Hebron ya pituy tawon ta han godwa.

¹²Indani ya impangulun Abner nadan tinalun Isboset ta nakakdah ad Mahanaim ot umedah ad Gibeon. ¹³Ya nan imbabalen Seruyah an hi Joab ya impanguluna damdama nadan tinalun David ta eda dinamu didah nan lobong hi ad Gibeon ot umbundah pangngel nan lobong. Ya inumbun damdama da Abner hinan dommangna. ¹⁴Ot alyon Abner i Joab di, Agatandiya ta pumpapattayonta nadan mumpangilog an tinaluta.

Ya alyon Joab di, Oon diya.

¹⁵Ot piliyoday himpupulut duwah (12) nadan tinaluda ta himpulut duway (12) mangita'dog i Isboset an imbabalen Saul an tinanud Benjamin ya himpulut duwa (12) boh nadan pi'gubatanda an tinalun David. ¹⁶Ya hidin nundadamuda ya nun'idondah ulun di hinohha on nunhintutuwikda. Ta nate dadiyen numpapattayonda an baintit opat (24). Ot ngadanandah diyen numpapattayanda hi ad Gibeon hi boblen di ispada.

---

^c 2:9 Nan bobleh ad Gesur hinan Hebrew ya ma'id ha mapto' hi'on Gesur onu Aser.

¹⁷Ta nalpah an na'at hidiye ot munggugubat nadan tinalun Isboset an impangulun Abner ya nadan tinalun David. Ya way ohaon inlaputnan mi'gubat mu inabak nadan tinalun David da Abner ya nadan tinaluna. ¹⁸Ya niddum nadan tulun imbabalen Seruyah an hi Joab ya hi Abisay ya hi Asahel hinadan tinalun David. Ya ma'awiging an ay ulha hi Asahel ¹⁹ta numpudugnah Abner an adi munligligguh iniggidna onu hay winawwana. ²⁰Ya nunligguh Abner ot alyonay, On he'ah Asahel?

Ya alyon Asahel di, O.

²¹Ot alyon Abner di, Munligguh'ah winawwanmu onu hay iniggidmu ya pindugmuy ohah nadan mumpangilog an tinalu ya pinatem ya inalam nan almasna. Mu hiyah diye damdaman adi munligligguh.

²²Ta impidwan Abner an alyon i hiyay, Idinongmun mamdug i ha'on te alinah pinate da'a. Ot nganney angah'u i ibbam an hi Joab hi'on patayon da'a?

²³Mu adina damdama idinong. Ot munliggu moh Abner ot itwikna nan pa'on di pahulnah putun Asahel ot humawwang hi bonogna ot mate. Ta an namin nadan ibbanan mangunu'unud i hiya on immohnongda ni' hidih nan natayana ta punlispitudan hiya.

²⁴Mu da Joab i Abisay ya nadan tinaluda ya innaynayunda an namdug i Abner ta ingganaot mun'alimuh nan algo ya dimmatongdah nan nabillid an nungngadan hi Ammah an nihaggon hi ad Giah hinan awon an umeh nan agge naboblayan hi ad Gibeon. ²⁵Ta nadan tinanud Benjamin ya na'amungdah awadan Abner ot mun'oh'ohhadah nan uhun han nabillid. ²⁶Ot tumkuk hi Abner i Joab an alyonay, Undan adita idinong hituwen pumpapattayan ta'u? Undan adim nomnomon an adi maphod di pumbalinana? Ya anuud ta ahim padinongon nadan tinalum an mamudupudug i da'mi an i'ibayu?

²⁷Ya alyon Joab di, Ibagal' tee an innilan Apu Dios an onha agge'ah himmapit ot nanongnan pudupudugon nadan tinalu' nadan ibbada ta ingganah mawi'it. ²⁸Ot ipagangoh Joab nan tangguyubna ot idinong mohpen nadan tinaluna an e mamudupudug hinadan ibbadan tinanud Israel. Ot idinongda mon munggugubat.

²⁹Ot makak mo da Abner ya nadan tinaluna an inlablabidan nanallan hinan arabah i diyen nahdom ot agwatonda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot inaynayunda ta inggana ot dumatongdah ad Mahanaim hidin tongan di algo i diyen nabigat.

³⁰Mu hi Joab ya inamungna nadan impanguluna an tinalun David hidin nangidinonganda an e mamudupudug i Abner ot bilangona dida ya hay nama'id i dida ya himpulut hiyam (19) an agge niddum hi Asahel. ³¹Mu hay pinatedah nadan tinanud Benjamin an impangulun Abner ya tuluy gahut ta nanom (360). ³²Ot eda alan nan adol Asahel ot ilubu'dah nan nilubu'an amada hi ad Bethlehem. Ot dallanondah nadan tinaluna i diyen hilong ta ingganaot dumatongdah ad Hebron hidin mun'abigat.

Hay Niyayyaman Nadan Imbabalen David

3 ¹Nadan tatagun nan imbabalen din hi Saul ya nadan tatagun nan patul an hi David ya minaynayun an wa'e damdama on nunggugubatda. Ya hay mangaba'abak ya da David ta umoh'ohhada an umoh'ohha nadan mangita'dog hinan imbabalen din hi Saul.

²Ya hidin wadadah ad Hebron da David ya niyayyamdahdiy linala'i an imbabalena. Ta hay namangulu an niyayyam ya hi Amnon an imbabaledah nan i Jesreel an hi Ahinoam. ³Ya hay nihnod ya hi Kileab an imbabaleda i Abigail an ahawan din hi Nabal an i Karmel. Ya hay mi'atlu ya hi Absalom an imbabaleda i Maakah an imbabalen nan patul an hi Talmay hi ad Gesur. ⁴Ya hay mi'apat ya hi Adonijah an imbabaleda i Haggit. Ya hay mi'alima ya hi Sepatiah an imbabaleda i Abital ⁵ot ahi mohpe nan mi'anom an hi Iream an imbabaleda i Eglah. Ta datuwe nadan imbabalen David an niyayyam hi ad Hebron.

Hay Ni'unudan Abner I David

⁶Hidin gumubagubat nadan tatagun din hi Saul ya nadan tatagun David ya hay madmadngol hi mangipangpanguluh nadan tatagun din hi Saul ya hi Abner. ⁷Ya wada han baal an mibilang hi ahawan din hi Saul an hay ngadana ya hi Rispa an imbabalen Ayah. Ta han ohan algo ya alyon Isboset i Abner di, Tanganu mahan onmu inilo' nan baal an mibilang hi ahawan din hi ama?

⁸Ya ma'abbungot hi Abner hinan inalin Isboset ot alyonay, Undan aggem innilan nunhiglay pangita'dog'un amam an hi Saul? Ya ta'on on da'yun pamilyana ya nadan gagayyumna ya inta'dog'uh ingganah ad uwani. Ya ta'on on he"a ya agge da'a impa'abak hinadan tindalun David. Ya tanganu on ad uwani ya ibagam mahan ha athina an waday inat'u ituwen babai? ⁹Hanat dusaona' i Apu Dios hi'on adi' boddangan hi David an mumpatul ta umannung tuwali nan imbagan Apu Dios i hiya. ¹⁰Ta hiyay mihukkat i Saul an mumpatul ta mapogpog di pumpatulana ya nadan tanudana. Ta hi David di mumpatul hi ad Judah ya an namin nadan numboblayan di tinanud Israel an mihipun hi ad Dan ta ingganah ad Beerseba. ¹¹Ya timmakut hi Isboset ot adina mo tobtoballon hi Abner.

¹²Ya intuda' Abner di e mi'hapit i David hi ad Hebron ta eda alyon di, Undan nganne anuy udum hi mun'ap'apu i dita'u an tinanud Israel hi'on bokon he"a? Ot pinhodmu'e ya nunhapit ayun Abner ot nundadaan an mamoddang i he"a ta he"ay mun'ap'apu hi an namin an tinanud Israel.

¹³Ya alyon David di, Maphod on athinay inalina. Mu mahapul an iyalina ni' hi Mikal an imbabalen Saul hi'on umali an mi'hapit i ha'on.

¹⁴Ot ituda' David di e mangibaga i Isboset ta alyonay, Awito' anu nan ahawan David an hi Mikal te hiyay bino'lana hi namatayana hinadan hingгахut (100) an i Pilistia^d.

¹⁵Ta inunud Isboset hidiyen inalin David ot ena ipa'awit hi Mikal ta tinaynanah ahawana an hi Paltiel^e an imbabalen Lais. ¹⁶Ta kumogakoga attog hi Paltiel on mun'itnud i Mikal ta ingganah nan bobleh ad Bahurim. Mu inhongga' Abner ot mumbanggad.

¹⁷Ot ihaphapitan Abner nadan ap'apun di tinanud Israel an alyonay, Ot ten handi'e ni' ya pohdonyun hi David di mumpatul i dita'u. ¹⁸Ot daan mo ta aton ta'uh ad uwani te hiya tuwaliy imbagan Apu Dios hi ma'at an alyonay, Hi David an baal'u di mangihwang hinadan tatagu' hinadan i Pilistia ya an namin an binuhulda. ¹⁹Ot ume boh Abner hinadan tinanud Benjamin ot e mi'hapit i dida. Ot ahi umeh ad Hebron an ena impa'innilan David an inabulut nadan ibbadan tinanud Israel an ta'on on nadan tinanud Benjamin an hiyay patulda.

²⁰Ta hidin immeh Abner hi ad Hebron ya in'uyugnay baintin (20) tataguna ot mundadaan hi David hi makan. ²¹Ot alyon Abner i David di, Hay umanamutanmi ya inamung'un namin nadan ibba ta'u an tinanud Israel ta abuluton da'a an mumpatul i dida ta wan he"a tuwali di mun'ap'apu i da'min namin.

Ta nalpah an nunhapitda ot pa'anamuton David dida an maphod di eda nunhahapitan ya nunhihi"anan.

Hay Namatayan Joab I Abner

²²Ya hidin mange da Abner ya alinah on nahanawwang nan ma'ahihhiwo i hiya an hi Joab an didah nadan tindalun David an nalpuh gubat an dakol di inaladah nadan eda ni'gubatan. Ya manu mannot bo ta immeda mo da Abner an madinolda te inalin David hi ma"i d ha ma'at i didah adi maphod.

²³Mu hidin wahdidan namin nadan tindalu an impangulun Joab ya imbagada an hiyah nakak da Abner hi awadan David ya imbagan bo udot David an ma"i d ha ma'at i dida hi umanamutanda.

²⁴Ot umeh Joab hi awadan David ot alyonay, Nganne mahan hituwe an inatmu? Tanganu on immalih Abner ya namaag ya impa'anamutmu? ²⁵Undan aggem innilay a'atna? Immalihtu ta eda'a a"ulan ta wan waday atonan manginnilah an namin an at'atom ya pangpangayyam. Innila' an ta'on on he"a ya innilam an immannung tun ibaga'.

²⁶Ta tinaynan Joab hi David ot ituda'nay e mangibagan Abner ta mumbanggad. Ta inakhupanda didah nan bubun hi ad Sirah ot awitonda

---

^d 3:14 1 Samuel 18:25   ^e 3:15 Hi Paltiel ya hidiye din impa'ahawan Saul hinan imbabalena an hi Mikal

mu agge innilan David hidiyen inatda. ²⁷Ta hidin dimmatong da Abner hi ad Hebron ya inayagan Joab hi e"elen nan way geyt di boble mu hay innilan attog Abner ya waday ibagan Joab i hiya. Mu hidin immehdi ot tuwikonay putun Abner ta nate ta hidiyey awit din hi ibbana an hi Asahel.

²⁸Ta hidin dingngol David hidiyen na'at ya alyonay, Innilan Apu Dios an ha'on ya nadan udum an tatagu' ya ma'id ha bahulmi i naen natayan Abner an imbabalen Ner. ²⁹Ot hanat hi Joab ya an namin an tinanud amana di madusa ituwen pimmatayana. Ta nanongna an waday lala'ih nan tanudan Joab di waday muntonoh an malpuh adolna onu ma'gullidan^f onu hay tamun di babaiy^g innilana ya abuh. Ya waday mangiyate hi matadom onu mateh inagangna i dida.

³⁰Ta pinaten da Joab i ibbana an hi Abisay hi Abner ta hidiyey awit nimpén din hi ibbada an hi Asahel an pinatenah din nunggugubatandah ad Gibeon.

Hay Nangilubu'anda I Abner

³¹Alyon David i Joab ya nadan tatagu an mangipangulu hi eda pangilubu'an i Abner di punhethetday lubangda ya nunlubungdah langgut ta pangipatigodah eda umukayungan hi natayan Abner. Ya ni'ye bo nan patul an hi David hinan lubu'an an nihnod hinadan nangdon hinan nate. ³²Ot eda ilubu' hi ad Hebron. Ya nunhiglay kogan David ya nadan tataguhdih nan way lubu'an. ³³Ta umukayungan nan patul hi natayan Abner ot itudo'na han kanta an alyonay,

Tanganu mahan on ha athinay inyatem Abner an umat hi inyaten di agge nanomnoman an tagu an umipabain?

³⁴Te agge nabobodan di ta'lem ya hukim hi namatayandan he"a.

Ta paddungnay pinate da'ah tatagu an adi maphod di a'atda.

Ot kumgada bon namin nadan tatagu.

³⁵Hidiyen algo ya e inhaphapitan nadan tatagu ta mangan hi David mu nunsapata an alyonay, Dusaona' i Apu Dios hi'on mangana' hi kumpulna an makan hi ad uwanin agge ni' nalimuh nan algo.

³⁶Ot unnudan nadan tataguh diyen imbagana. Ya an namin nadan inatna ya inunnudanda bo. ³⁷Ta na'awatan an namin di tinanud Israel an immannung an ma'id ha bahul nan patul hi natayan nan imbabalen Ner an hi Abner. ³⁸Ot alyon nan patul hinadan tataguna di, Undan aggeyu innila an hituwen nate ya ongal di abalinana an mangipangpangulu i dita'un tinanud Israel? ³⁹Ha'on ya nakapuya' mo an ta'on on pinto'a' i Apu

^f 3:29 Nan ma'gullidan ya hidiye nan leprosy hinadan udum an English an Biblia.

^g 3:29 Nan hay innilana an tamu ya abuh ya hay tamun di babai ya hinan Hebrew ya hay ohah ibalinana ya napilay ta munhu'hu"ud.

Dios hi patul. Mu adi' mo ahan ma'anusan nadan imbabalen Seruyah te adi maphod di at'attonda. Ot hanat hi Apu Dios ya dusaona nan nangat ituwen adi maphod ta miyunnudan hinan inatna.

Hay Namatayanda I Isboset

4 ¹Hidin dingngol Isboset an imbabalen din hi Saul an pinatedah Abner hi ad Hebron ya nunhiglay takutna. Ya ta'on on nadan udum an tinanud Israel ya atbohadin tumakutda. ²Ya wada han duwan hinagi an opisyal di tindalun Isboset an da Baanah i Rekab an imbabalen Rimmon an i Beerot an tinanud Benjamin. Hi ad Beerot ya niddum hinadan boblen di tinanud Benjamin. ³Mu wadaday numboble ni' hidi mu binumtikdah ad Getaim ot minayun an hidiy numboblayanda hi ingganah ad uwani.

⁴Ya wada bo ta'wa han apapun Saul an hay ngadana ya hi Mepiboset an imbabalen din hi Jonathan. Mu napilay te hidin limay tawona ya nipa'innilah bobledah ad Jesreel di natayan da apuna an hi Saul ya hi amana an hi Jonathan ot ibtik nan mun'adug i hiya ot magah.

⁵Dadiye'e an i Beerot an imbabalen Rimmon an da Rekab i Baanah ya immeda i han tongan di algo hi balen Isboset mu nalo' ta mun'ible. ⁶Ot hunggopdah balena an paddungnay eda mangalah wit^h ot tuwikondaot di putun Isboset. Ot bumtikda an hinagi.

⁷Ta athidiy inatda an namaaggot hunggopda hidin malmallo' hi Isboset hi kuwartuna ot patayonda ot putulunday uluna ot alanda. Ot ilablabida i diyen nahdom an nanallan hinan arabah. ⁸Ot iyeda nan ulun Isboset i David hi ad Hebron ot alyondah nan patul di, Tehtu bo aya tayya nan ulun Isboset an imbabalen nan binuhulmu an hi Saul an e ni' mamate i he"a. Ad uwani ya inyabulut Apu Dios an miballoh i hiya ya hinadan tinanudana dadiyen ina'inatnan he"a.

⁹Mu alyon David di, Hi Apu Dios an wadawadah inggana an nangihwang i ha"on hi an namin an nunligligata' ya innilanay ato' i da'yu. ¹⁰Ta umat hidin waday immalih ad Siklag an nangali i ha"on hi nate bo ayah Saul ya ta'on on hay punnomnom diyen tagu ya maphod an donglo' hidiyen impa'innilana mu onnot on impapate' ta hiyay indat'uh gunggunana an immalin nangipa'innila. ¹¹Ot namama moh nadan tatagun adi maphod di a'atda an namaag ya eda attog pinate nan tagun ma"i'd ha bahulnan wah nan balenan nalo'. Wan hay innilayu ya adi da'yu ipapate. Mu ipapate da'yu ta wan mama"i'd ayuh tun luta. ¹²Ot ibagan David hinadan tindaluna ta patayonda da Rekab i Baanah an pinutulday ta'leda ya hay hukida ot itayunday adoldah nan nihaggon hinan lobong hi ad Hebron. Ya na'en ulun Isboset ya eda inlubu' hinan nilubu'an Abner hi ad Hebron.

---

^h 4:6 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English.

Hay Numpatulan David Hi An Namin An Tinanud Israel

5 ¹Indani ya imme nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel hi awadan David hi ad Hebron ot alyonda i hiya di, Hanat nomnomnomom an dita'u ya hina'aggi ta'u tuwali te ohay hi apu ta'u. ²Ya ta'on tuwalih on din hi Saul di patul ta'u ya he"ay nangipangpangulu i da'mi hinan e ta'u ni'gubagubatan. Ya inalin tuwalin Apu Dios di he"ay ahi mumpatul ta ipapto'mu nadan tataguna an tinanud Israel.

³Ya i diyen na'amungan nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel hi ad Hebron ya ni'tobbalan mo hi David i dida hidih nan pundayawan i Apu Dios. Ot hiitanda boy ulunah lana ta hiya mahan moy mumbalin hi patulda an tinanud Israel. ⁴Ta hay tawon David hidin numpatulana ya tulumpulu (30) ot mumpatul hi napat (40) di tawon.

⁵Ta pituy tawon ya han godwa di immohnonganah ad Hebron hi numpatulana ad Judah ot ahi umohnong hi ad Jerusalem hi numpatulana hi an namin an tinanud Israel hi tulumpulut tuluy (33) tawon.

⁶Hidin agge ni' nunhitu hi David hi ad Jerusalem an hay ngadan ni' diyen boble ya hi ad Jebus ya impanguluna nadan tindaluna ot eda gubaton nadan nunhituhdi. Mu alyon nadan i Jebus i David di, Adiyu mahna abalanan an hogpon tun boblemi te ta'on on nadan napilok ya napilay ya patakuton da'yu.

Te hay innilada ya adi abalanan David an hogpon di bobleda. ⁷Mu hinggap damdaman da David hidiyen binattuy aladna hi ad Zionⁱ ot abakonda dida ot ngadanandah boblen David.

⁸Mu hidin aggeda ni' imme da David hidi ya inalinah nadan tindaluna di, Hay aton ta'u an e mangubat hinadan i Jebus ya mahapul an i'wa ta'uh nan inyammadan awon di liting ya eta'u numpate dadiyen alyonday nun'apipilok ya nun'apipilay an binuhul ta'u. Ta hituwey nalpuwan nan alyonda di, Adi mabalin an hunggop nadan napilok ya napilay^j hinan palasyu.

⁹Ot e munhituh David i diyen binattuy aladnan boble ta hiya nan nginadananda nimpeh boblen David. Ot ipatpingna nan nunlini"odan diyen boble ta bimmilbillog nan numboblayanda. ¹⁰Ta ninaynayun an nihamhamad di pumatulan David te nan ongal di abalanan Dios di bimmodboddang i hiya.

¹¹Indani ya nan patul hi ad Tyre an hi Hiram ya intuda'na dohah nadan tataguna ta immedah awadan David an iniddumnan impiyey

---

ⁱ 5:7 Hay oha an ngadan di ad Jerusalem ya hi ad Zion.   ^j 5:8 Hay alyon di udum ya nadan ma'alih napilok ya napilay ya nadan i Jebus an wadahdih ad Jerusalem an mabalin an mi'bobleda mu adi mabalin hi humgopdah nan palasyu.

nun'alngoh an kayiw an sedar. Ot pi'yayonay kalpentero ya munhabat hi batu ta eda iphod ha palasyun David. ¹²Ya na'innilaan David an hi Apu Dios di nangiyabulut an hiyay patul nadan tinanud Israel ot ihamadnay pun'ap'apuan David an gapuh nadan tataguna an tinanud Israel.

¹³Ya hidin tinaynanah ad Hebron ot umeh ad Jerusalem ta e nunhituhdi ya inudmanay ahawana ya baalnan imbilangnah ahawana ta na'udmanday imbabalena an linala'i ya binabai. ¹⁴Ta hay ngadan dadiyen niddum an imbabalena ya hi Sammu ya hi Sobab ya hi Nathan ya hi Solomon ya ¹⁵hi Ibhara ya hi Elisua ya hi Nepeg ya hi Japia ya ¹⁶hi Elisama ya hi Eliada ya hi Elipelet.

Hay Nangabakan David Hinadan I Pilistia

¹⁷Hidin dingngol nadan i Pilistia an hiniitanday ulun David hi lana ta mangipa'innila an hiya moy patul nadan tinanud Israel ya immeda ta eda tiliwon hi David. Mu hidin dingngol David ot bumtik ot e mipa'e i han nahamad an ipa'ayan.

¹⁸Ta imme nadan i Pilistia ot mahihi"andah nan nundotal an nungngadan hi Repairim.

¹⁹Ot mundasal hi David i Apu Dios an alyonay, On emi gubaton nadan i Pilistia? Ya on pangabakon da'mi?

Ya alyon Apu Dios di, Ume ayu ot pangabakon da'yu i ha'on.

²⁰Ot ume mo da David hi ad Baal-Perasim ya nipa'annung an inabakda dida.

Ot alyon David di, Hi Apu Dios di namoddang i da'mi ta inabakmi nadan binuhulmi te paddungnay dimmakol nan liting hinan wangwang ot iyanudna dida.

Ta hiya nan nginadanandah diyen boble hi Baal-Perasim.^k ²¹Ya hidin na'abak nadan i Pilistia ya nun'iwalongda nadan bululda ot pun'alan da David.^l

²²Mu numbangngadda damdama nadan i Pilistia ot mahihi"anda boh nan nundotal an nungngadan hi Repairim. ²³Ot mundasal boh David ta mahmahana i Apu Dios hi'on nganney atona.

Ya alyon Apu Dios di, Ume ayu mu adiyu gubaton didah hinangngabda. Ta ili'odyuh bahhelna ta hidiy pangubatanyun didah awadan nadan kayiw an balsam. ²⁴Ot donglonyu'ey gangon di ay mundallanan an titindalu hi uhhun nadan kayiw an balsam ya inawigingyu te hidiyey panginnilaanyu an ha'on an Dios di namanguluhdi an e mangubat hinadan i Pilistia.

²⁵Ot aton David nan imbagan Apu Dios ta eda ginubat nadan i Pilistia an inhipunda hi ad Geba ta ingganah ad Geser.

^k 5:20 Hay pohdonan ibagah nan Baal Perasim ya mamingpinghan di aton Apu Dios

^l 5:21 1 Chronicles 14:12

Hay Eda Nangalan Hinan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios

6 ¹Indani ya inamung bon David nadan tulumpuluy libun (30,000) nun'alala'ing an tindalun di tinanud Israel. ²Ot ipanguluna didah ad Baalah hidih ad Judah ot eda alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ya hidih nan uhhun diyen Kahun hinan numbattanan nadan kerubim di alyonday awadan nan ongal di abalinanan Dios an mun'ap'apu. Ya datuwen kerubim ya nipa'otdah nan Kahun. ³Ta eda inala nan Kahun an niha"ad hinan nabillid an nunhituwan Abinadab ot ilugandah nan pa"apya an kaliton. Ot ipangulun da Ussah i Ahio an imbabalen Abinadab nan baka an nanguyud i diyen kaliton ⁴an niha"adan nan Kahun. Ta hi Ahio di namangulu ⁵ot mitmitnud da David ya nadan ibbada an tinanud Israel an nunhiglay amlongda an ip'iphodan manayo hi pundayawda i Apu Dios on mungkankantada. Ya pun'ipagangohday harp ya lira ya tamburin ya kastanet ya simbal.

⁶Mu hidin nipotto'dah nan pun'ilikan Nakon ya nikudlih nadan baka an nanguyud hinan kaliton ot pi'bageon Ussah an hapapon nan Kahun. ⁷Ya bimmungot hi Apu Dios i Ussah an gapuh aggena nangibilangan hinan tugun ta inidonah nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ta nateh Ussah hi haggon nan Kahun.^m

⁸Ya bimmungot hi David i diyen inat Apu Dios i Ussah an gapuh bungotna. Ta nihipun i diye ya nginadanandah diyen boble hi Peres-Ussah.ⁿ Ta ingganah ad uwani ya hidiyey ngadana.

⁹Ta timmakut moh David i Apu Dios ot alyonay, Ta nganne moy ato' an mangiyanamut ituwen Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios?

¹⁰Ya adina mo pohdon an iyanamut nan Kahun hi boblena ta inhingngiday inwada ot eda iha"ad hi balen nan i Gat an hi Obed-Edom. ¹¹Ta nihaha"ad hidi nan Kahun hi tuluy bulan. Ya winagahan Apu Dios hi Obed-Edom ya an namin nan pamilyana.

¹²Ya hidin dingngol David an winagahan Apu Dios nan pamilyan Obed-Edom ya an namin an wada i hiya an gapuh nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios an niha"ad hi balena ot ume da David ot eda alan hidiyen Kahun ot iyanamutnah boblena an nunhiglay amlongda. ¹³Ta hidin inda"ang nadan nangdon hinan Kahun hi onom di da"ang ya impa'ohnong David dida ot i'nongda i Apu Dios han bulug an baka ya han mataban kilaw an baka. ¹⁴Ya inlubung David nan ephod^o ot ip'iphodnan manayo hi pundayawnan Apu Dios. ¹⁵Ta inyanamut da David ya nadan tinanud Israel nan Kahun an nittuwan di Hapit Apu Dios an ahitutukukdah amlongda on pun'ipagangohda nadan trampeta.

^m 6:7 Bilang 4:15   ⁿ 6:8 Hituwen ad Peres-Ussah ya hay ibalinana ya nadusaan Ussah.

^o 6:14 Nan ephod ya hidiye nan usalon di padi an iha"adan nan Urim ya Tummim an bunutonda ta panginnilaandah nan pambal Apu Dios hinan mahmahanda.

¹⁶ Mu hidin pun'idatongda nan Kahun hinan boblen David ya wada nan imbabalen Saul an hi Mikal hinan way tawa an uh'uhdungana dida. Ya tinigona nan patul an hi David an ip'iphodnan manayo on mumpaypaytu' hi pundayawna i Apu Dios ya pinihulnah David hi nomnomna.

¹⁷ Ta indatongda nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ot eda ipaghop hinan natoldaan an impiyamman David. Ot i'nong David nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. ¹⁸ Ya hidin nalpah an ini'nong David nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ot mundasal hinan ongal di abalinanan Dios ta wagahana nadan tatagu. ¹⁹ Ot ipiyappongnah nadan dakol an na'amung an tinanud Israel nadan tinapay ya bungbunga'an an deyt ya resin^p. Ot umanamutda mohpe nadan tatagu.

²⁰ Ya ta'on on hi David ya immanamut ta ena padutu'an di nunhituwana. Mu e nidamuh Mikal ot alyonay, Ngalngalam ta ay ma'id ha nomnommun patul di tinanud Israel ta inaanmu nayya nan inlubungmu an lubung di patul ot manmannayo'a ta nunhintiggan da'ah nadan binabain baal nadan ap'apu an munhilbi i he"a.

²¹ Ya alyon David di, Hay nanayawa' ya gapuh pundayaw'un Apu Dios. Te ma'amlonga' hi namto'anan ha'on ta ha'on di nihukkat i amam an patul nadan tatagun Apu Dios an tinanud Israel. ²² Ya ta'on on alyom hi ababain nan inat'u mu ato' damdama nan abalina' an mundayaw i Apu Dios. Mu nada'e an binabai an baal an alyom ya nabaktu otahan di pangibilangda i ha'on.

²³ Ta ninayun an agge na'imbabalayan hi Mikal an imbabalen Saul.

Hay Hinamad Apu Dios An Imbaga I David

7 ¹ Hidin e niha"ad hi David hinan palasyuna ya wada moy linggopna te hi Apu Dios di nangipanapto' i hiya hinadan binuhulna. ² Ta inalin David hinan propeta an hi Nathan di, Manu tayya i ha'on te palasyuy niha"ada' an sedar an kayiw di niphod. Mu nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya niha"ad i han natoldaan.

³ Ya alyon Nathan di, Atom nan innilam an madadawoh ot hi Apu Dios di bumoddang i he"a.

⁴ Mu i diyen nahdom ya alyon Apu Dios i Nathan di, ⁵ Ume'a ta em ibaga hinan baal'u an hi David an bokon hiyay mangiyamma hi bale hi iha"ada'. ⁶ Te nihipun tuwalih din inikak'u nadan a'ammodyu an tinanud Israel hi ad Egypt ta ingganah ad uwani ya ma'id ha nahamad hi bale' te hay bale' hinan eyu immaninnabatan ya allung an natoldaan. ⁷ Ya ta'on on ni'yeni'yeya' i dida ya ma'id ha imbaga' hinadan pinto"u an ap'apu an mangipapto' hinadan tinanud Israel hi iyammaana' hi bale hi sedar an kayiw di niyamma.

⁸Ya ibagam boh nan baal'u an hi David ta alyom di, Ha'on an ongal di abalinanan Dios di nangaan i he"ah nan pumpapto'am hi kalnero ot pumbalinon da'ah patul nadan tatagu' an tinanud Israel. ⁹Ot banoddangan da'yuh nadan nanganangayanyu ta impa'abak'u i da'yun namin nadan binuhulyu. Ot ad uwani ya pumbalinon da'a hi patul ta mundingngol'a hi abobboble an umat hinadan udum an nundingngol an tataguh tun luta. ¹⁰Ot idat'uh tuwen boble i da'yu an tatagu' an tinanud Israel ta punhituwanyu. Ta ma'id mo ha mangubat ya mamalpaligat i da'yu. Ta adi umat hidin hopapna ¹¹hi namto'a' hinadan nun'anun'ap'apu i da'yu. Ta midinong moy eyu pi'gubatan.

Ot ha'on an Dios ya ibaga' tee i he"a an pumbalinon da'a ya nadan tanudam hi patul hi inggana. ¹²Ta hitun apogpogan di pi'taguwam ya hay mihukkat hi mumpatul ya hay ohah nadan imbabalem. Ya ihamad'uy pun'ap'apuwana. ¹³Ta hiyay mangiyammah nan Templo an pundayawanyu i ha'on. Ya minaynayun an nadan tanudanay mun'ap'apuh inggana. ¹⁴Ya ha'on di hi amana ya hiyay pun'imbabale'. Ya wa'et adi maphod di atona ya paddungnay huplito' ta umat hinan aton di ohan ammod hinan imbabalena hi'on numbahul. ¹⁵Mu nanongna damdama nan pamhod'un hiya an adi umat hinan inat'u i Saul an inaan'uh nan pumpatulana ot ihukkat da'a. ¹⁶Ta adi nimpe mapogpog nan pumpatulam te mapinpinalog nadan tanudam ta diday mumpatul hi inggana.

¹⁷Ta immeh Nathan ot ibaganan namin i David nan impa'innilan Apu Dios i hiya.

Hay Dasal David

¹⁸Ot umeh David hinan pundayawan i Apu Dios ot mundasal an alyonay,

Undan nganneya' ihya ya nan familia' ta pamaag ya e da'mi wagahan hi maphod i he"a an na'abbaktun Dios.

¹⁹Ya pun'udmam bo nayya ta hinamadmun inali nan ahim aton an iphodan nadan tanuda' hi udum hi algo.

Ot datuwey panginnilaa' an nunhiglay ulem i ha'on ya nan familia'.

²⁰He"a ya innilam di a'at'u an baalmu ot ma'id ha udum hi mabalin hi e' ibaga i he"a an na'abbaktun Dios.

²¹Ya impa'innilam bon ha'on nadan pinhodmun ma'at an iphoda'.

Ya innila' an ma'at hituwe te hinamadmu tuwalin impa'innilan ha'on.

²²Immannung an he"a nan na'abbaktun Dios an mapemanan.

Ya ma'id ha udum hi dingngolmi hi umat i he"a an Dios.

²³Ya ma'id ha udum hi umat i da'min tatagum an tinanud Israel an inihwangmuh din numbalinanmi hi himbut hi ad Egypt.

Ot pumbalinon da'mih tatagum ta nundingngol di ngadanmu hi abobboble.

- Ya nakaskasda'aw di inatmun nangipa'aaan hinadan tatagu ya ta'on on nadan diosda ituwen boble ot ihukkat da'mi an tatagum an inilpum hi ad Egypt.
- 24 Te da'mi nimpe an tinanud Israel an pinto'mu ya numbalinon da'mih tatagum hi inggana. Ot hanat he"a Apu Dios di un'unudonmi.
- 25 Ot ad uwani Apu Dios ya hanat pa'annungom nan imbagam an ma'at i ha'on an baalmu ya ta'on on nadan tanuda' hi inggana.
- 26 Ta mundingngol nan ongal an abalinam hi inggana. Ot ma'at'e ya umannung an ahi alyon di tatagu di, Nan ongal di abalinanan Dios ya hiya nan dayawon nadan tinanud Israel. Ta hiya nan hanat mihamad di pun'ap'apuwana nadan tanuda' an baalmu.
- 27 Ot gapu ta he"a an ongal di abalinanan Dios an dayawonmi an tinanud Israel di nangipa'innila ituwe i ha'on an baalmu an punnanongom nan pun'ap'apuwa' hi inggana ya waday tulid'un mangidasal i datuwe.
- 28 Ot he"a Apu Dios an na'abbaktu an Ap'apu ya immannung an atom nan hinamadmu an imbagabaga an maphod an ahim aton i ha'on an baalmu.
- 29 Ot agam ta pa'annungom ta wagaham nadan tanuda' ta minaynayun hi inggana. Ot gapu ta he"a Apu Dios an na'abbaktu di nangibaga ya innila' an immannung an wagaham nadan tanuda' hi inggana.

Hay Nangaba'abakan David Hi Gubat

- 8** ¹Indani ya e bo ginubat da David nadan i Pilistia ot abakonda dida ot sakupondah ad Meteg Ammah^q ya nadan udum an bobleda.
- ²Ot eda bo gubaton nadan tinanud Moab ot abakonda dida. Ot ipalo'da dida hinan luta an nun'atluwunday linyada. Ot ipapaten David nadan wadah nan duway linya. Ya aggena nadan wadah nan mi'atlu an linya mu sinakupna dida ot pumbayadona dida hi buwis.
- ³Ot eda bo gubaton nan imbabalen Rehob an hi Hadadeser an patul hi ad Sobah hidin ena ihamad di pun'ap'apuwana ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. ⁴Ot abakon da David dida ot alanday hinlibu ta han pituy gahut (1,700) an nungkakabayu an tindalu' ya baintiy libu (20,000) an agge nungkakabayu an tindalu. Ot alanday hinggahut (100) an kabayu ta mungguyud hi kalesan di e mi'gubat. Ot pilayonda nadan udum an kabayu.

^q 8:1 Hay alyon di udum ya hituwen Meteg Ammah ya bokon ngadan di boble te hay ibalinana ya napogpog moy pun'ap'apuwandah nadan tinanud Israel. ^r 8:4 Hay alyon di udum an Biblia ya hinlibu (1,000) an kalesan di e mi'gubat ya pituy libu (7,000) an tindalun nungkakalesa.

⁵Ya hidin immaliday tindalu an i Damaskus an oha an boble hi ad Syria ta boddanganda nan patul hi ad Sobah an hi Hadadeser ya ginubat bon damdaman da David dida ot patayonday baintit duway libu (22,000) an tindaluda. ⁶Ot ipiyamman David nadan pungkampuwan di tindaluna hinadan boble hi ad Damaskus ot pumbayadona nadan i Syria hi buwis te sinakupna mo dida.

Ya an namin di e ni'gubatan da David on nangabakon Apu Dios dida.

⁷Ya hidin inabak da David hi Hadadeser ot alanda nadan balitu' an hapiyon nadan opisyal di tindaluna ot iyedah ad Jerusalem. ⁸Ot alanda boy dakol an gombang hi ad Betah^s ya hi ad Berotay an numpatulan Hadadeser.

⁹Ya hidin dingngol nan patul hi ad Hamat an hi Toy^t an inabak David nadan tindalun Hadadeser ¹⁰ya intuda'na nan imbabalena an hi Joram ta ena apngaon hi David ya imbagana an mi'yam'amlongdah nangabakanda i Hadadeser. Te numbuhhulan da Toy i Hadadeser. Ta inyen Joram di balitu' ya silber ya gombang ot idatna i David. ¹¹Ot alan David dadiyen indatna ot idawatna i Apu Dios ta ma'usal hinan pundayawanda an umat hi inatnah nadan balitu' ya silber an inala'aladah abobboble an inabakda ¹²an umat hinan boblen di tinanud Edom ya tinanud Moab ya tinanud Ammon ya tinanud Amalek ya nadan i Pilistia. Ya ta'on on nadan inalada hinan patul hi ad Sobah an hi Hadadeser an imbabalen Rehob ya indawatna bon Apu Dios.

¹³Ta nundingngol hi David an namamah din pinatenay himpulut waluy libu (18,000) an tinanud Edom hinan nundotal an nungngadan hi Ahin. ¹⁴Ot ipiyammanay pungkampuwan di tindalunah nadan boblen di tinanud Edom te sinakupnay bobleda.

Ta an namin di e ni'gubatan da David on nangabakon Apu Dios dida.

Hay Numpatulan David Hinadan Tinanud Israel

¹⁵Hidin numpatulan David hi an namin an tinanud Israel ya nipto' di inatna an nangipanupanuh hinadan ibbana an tatagu. ¹⁶Ta numbalinona hi nabaktun opisyal nadan tindaluna hi Joab an imbabalen Seruyah. Ya hi Jehosapat an imbabalen Ahilud di mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tatagu hinan pohdon nan patul an ma'at. ¹⁷Ya hi Sadok an imbabalen Ahitub ya hi Ahimelek an imbabalen Abiatar di nabaktun padida. Ya hi Serayah di sekretali. ¹⁸Ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada di ap'apun nadan i Krete ya i Pelet an guwalyan nan patul. Ya nadan linala'in imbabalen David di ap'apu an bumoddang i hiya an patul.^u

---

^s 8:8 Hay nungngadanda hi ad Betah hinan 1 Chronicles 18:8 ya Tebah. ^t 8:9 Hay nungngadanda ituwen hi Toy hinan 1 Chronicles 18:9 ya Tou. ^u 8:18 Hay alyon di udum ya nadan imbabalen David ya papadida.

Hay E Nangawitan David I Mepiboset

9 ¹Han ohan algo ya e nummahmah David hi'on waday mataguh nadan tinanud Saul te pinhodnan ipatigoy ulena i hiya an gapuh nan nahamad an nunggayyumanda i Jonathan.

²Ya dingngolnan wada han baal ni' Saul an hi Siba. Ta impa'ayag David ot alyonan hiyay, On he"ah Siba?

Ya alyon Siba di, O ha"on apu patul.

³Ot mahmahan David i hiya hi'on waday mataguh nadan pamilyan Saul ta way atonan mangipatigoh nan a'at di ulen Apu Dios i hiya.

Ya alyon Siba di, Wadah Mepiboset an imbabalen Jonathan mu napilay di duwan hukina.

⁴Ot mahmahan David di awadana. Ya alyon Siba di, Wahdih ad Lo-Debar hi balen Makir an imbabalen Amiel.

⁵Ot ituda' David di e mangawit i Mepiboset. ⁶Ta hidin immeh Mepiboset an apapun Saul hi awadan David ot munyu"ung hi hinangngabna ta lisipituwona. Ya alyon David i hiyay, On he"ah Mepiboset?

Ya alyonay, O ha"on tee an baalmu.

⁷Ya alyon David i hiya di, Maphod ta immali'a. Ot adi'a tumakut te ipatigo' i he"a di ule' an gapuh nan nunggayumanmi i amam an hi Jonathan. Ya ibangngad'un he"an namin nadan lutan apum an hi Saul ya nanongnan hitun bale' di panganam.

⁸Ta nunyu"ung boh Mepiboset i David ot alyonay, Undan nganneya' ihya apu patul ta eya' ulayan i he"a yaden umata' hinar naten kahu an ma'id ha hilbina.

⁹Ot ipa'ayag David hi Siba an baal din hi Saul ot alyonan hiya di, An namin nadan luta ya nadan nun'abalol an odon da Saul an pamilya ya idat'u i Mepiboset. ¹⁰Ot he"a ya nadan imbabalem ya nadan baalmuy mangipapto' i dadiyen luta ta idatyu nan dowwana ta wan waday anon nan pamilyan nan ud baal ni' i he"a an hi Saul. Mu hi Mepiboset e ya hinar palasyu di panganana.

Ya hi Siba ya himpulut limay (15) imbabalenah linala'i ya baintiday (20) baalna.

¹¹Ya alyon Siba di, He"ay patul ot an namin nan ibagam ya unudo'. Ta nihipun i diye ya niha"ad hi Mepiboset hi balen David an paddungnay ohah nadan imbabalena.

¹²Ya waday imbabalen Mepiboset an lala'i an hay ngadana ya hi Mika. Ya da Siba ya nadan pamilyana di baal Mepiboset. ¹³Ta ta'on hi'on napilay di duwan hukin Mepiboset ya hi ad Jerusalem di niha"adana te hi awadan nan patul di immohngana.

Hay Natayan Nan Patul An Hi Nahas

10 ¹Indani ya nate nan patul di tinanud Ammon an hi Nahas ot mihukkat nan imbabalena an hi Hanun. ²Ya hidin dingngol

David an nateh Nahas ya alyonah nomnomnay, Mahapul an ipatigo' di nahamad an pi'gayyuma' i Hanun an umat hinan maphod an impatigon amana i ha'on hi ataguna.

Ot ituda'nay e mangipa'innila an ta'on on hiya ya minomnoman hi natayan aman Hanun. Mu hidin dimmatong nadan intuda' David hi awadan da Hanun an boblen di tinanud Ammon ³ya alyon nadan ap'apu an munhilbih nan patulda an hi Hanun di, Undan nin aya maphod di nun'iyalin danaen hinnag David? Umman nin aya hinnagna dida ta muns'i'mdah tun boble ta'u ta innilaonday atonda an mangubat i dita'u.

⁴Ot ipatiliw Hanun dadiyen hinnag David ot upuhanday pangngel di balbasda ot putulanday lubangda ta matigoy tipada ot ahida pa'anamuton dida. ⁵Ta nunhiglay nibabainanda. Ya hidin nipa'innila i David hidiyen na'at ot ituda'nay e manamu i dida ta ibagada an umohnongda ni' hi ad Jeriko ta ingganay dumukkey balbasda ya ahida umanamut.

⁶Indani ya ninomnom nadan tinanud Ammon an numbalinondah David hi binuhulda. Ta binayadanday baintiy libu (20,000) an tindalun di i Syria an nalpuh ad Bet-Rehob ya hi ad Sobah ya himpulut duway libu (12,000) an tindaluh ad Tob ya ta'on on nan patul hi ad Maakah ta impa'alina hinlibu (1,000) an tindaluna. ⁷Ya hidin dingngol David hidiye an inatda ot ituda'na da Joab ya an namin nadan tindaluna ta eda gubaton dida. ⁸Ya himmawwang nadan tinanud Ammon ot mundadaanda an mi'gubat hinan way geyt hi ad Rabbah. Ya nada'e an i Syria an nalpuh ad Sobah ya hi ad Rehob ya hi ad Tob ya hi ad Maakah an bumoddang i dida ya nundadaanda damdamah e'elen diyen boble.

⁹Ya tinigon Joab an nadan binuhulda ya nundadaanda an mangubat i dida an nundodommanganda. Ya wahdida boy udum hi indogganda ot piliyona nadan nun'alala'ing an tindaluna ta diday mangubat hinadan i Syria. ¹⁰Ot iyukodna nadan udum an tindalu i ibbana an hi Abisay ta diday mangubat hinadan tinanud Ammon. ¹¹Ot alyon Joab i Abisay di, Wa'e ta tigom an abakon da'mi hinadan i Syria ya immali ayu ta boddangan da'mi. Mu wa'e ta tigo' an abakon da'yu hinadan tinanud Ammon ya immali ami pibo ta boddangan da'yu. ¹²Ot mahapul an natulid ta'u ta ihamad ta'u an mi'gubat ta ihwang ta'u nadan ibba ta'u ya imbaluw ta'u tun boble ta'u an indat Apu Dios. Ot hanat hi Apu Dios di ukod hinan innilana an maphod hi ma'at.

¹³Ta hidin mange da Joab ya nadan tindaluna an e mangubat hinadan i Syria ya pamaag ya ma'amtikda. ¹⁴Ya hidin tinigon nadan tinanud Ammon an logmon nadan i Syria di butik ya binumtikda damdama an imbangngaddah bobleda hi takutda i da Abisay. Ot mumbangngad mo da Joab hi ad Jerusalem.

¹⁵Ya hidin inabak nadan tinanud Israel nadan i Syria ot ma'amungda bo nadan i Syria. ¹⁶Ot ipa'ayag nan patul an hi Hadadeser nadan udum

an tindalun nunhituh daggah di wangwang an nungngadan hi Euprates. Ot eda middum i didah ad Helam an impangulun Sobak an nabaktun opisyal di tindalun Hadadeser.

¹⁷Ya hidin nipa'innila i David hidiye ot amungonan namin nadan tindalunan tinanud Israel. Ot agwatonda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot umedah ad Helam ya wahdida nadan i Syria an nundadaan an mangubat i dida. ¹⁸Ot abakon bon nadan tinanud Israel nadan i Syria ta ma'amtikda. Ta pinaten da David di pituy gahut (700) an nungkakalesa an i Syria ya napat di libu (40,000) an tindalun agge nungkalesa. Ya ta'on on hi Sobak an nabaktun opisyalda ya nunhiglay hugatna ta natehdih nan nunggugubatanda. ¹⁹Ya hidin tinigon nadan patul an bimmoddang i Hadadeser an inabak nadan tinanud Israel dida ot iyabulutda an sakuponda didah nadan tinanud Israel.

Ya nihipun i diye ya tumakut mo nadan i Syria an mamoddang hinadan tinanud Ammon.

Hay Nunluktapan David

11 ¹I han tiyalgo an hidiyey uggan e pi'gubatan di patul ya intuda' David hi Joab ya nadan udum an opisyal di tindaluna ta ipanguluda nadan tindalu an tinanud Israel. Ot eda gubaton nadan tinanud Ammon ot abakonda dida ot li'ubonda nan boble hi ad Rabbah. Mu hi David ya immohnong hi ad Jerusalem an agge e ni'gubat.

²Ta i han mun'ah'ahdom an bimmangon hi David ot umeh nan nundotal an atop nan palasyu. Ta mundaldallanan hidi ya nangiuhdungana han apgoan an babain mun'amoh. ³Ot ituda'nay e mummahmah hi'on nganneh diyen babai. Ya inalidan hiya di, Hi imbabalen Eliam an hi Batseba an ahawan Uriah an tinanud Hit. ⁴Ot ituda'nay e mangawit i hiya ot iyedah awadana ot ilo'na. Ya hidiye bo udot ya hiyah nalpah nan inat Batseba an a'at di punlinis te hiyah nalpah di malpuh adolna. Ta nalpah ot umanamut hi Batseba hi baleda. ⁵Indani ya nawadaan hi Batseba ot ituda'nay e mangipa'innila i David.

⁶Ya pinhod David an hophopan hidiyen inatna ot ituda'nay e mangibaga i Joab ta ituda'nah Uriah an tinanud Hit ta umanamut. ⁷Ya hidin dimmatong hi Uriah ot mahmahan David di a'at Joab ya nadan tindaluna ya hay a'at nan gubat. ⁸Ot ahina mohpe alyon i Uriah di, Umanamut'a ni' hi baleyu ta eka mun'ible. Ot lumah'un hi Uriah hinan palasyu ya impiyunud nan patul han indadaana an midat i Uriah. ⁹Mu agge immanamut hi Uriah te e ni'ilo' hi awadan nadan guwalyah nan geyt di palasyu.

¹⁰Ya nipa'innila i David an agge immanamut hi Uriah ot alyonan hiyay, Tanganu on'a agge immanamut yaden nadney ama'idmuh baleyu?

¹¹Ya alyon Uriah di, Nadan ibba' an tindalu an i Israel ya i Judah ya tinaynanday baleda ta eda mi'gubat ya wahdi bo udot hidi nan

Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ya ta'on on nan nabaktun opisyal an hi Joab ya nadan udum an opisyal di tindalum ya wahdidah nan nungkampuwanmi. Ya manu i ha'on te umanamuta' ta eya' mangmangngan ya nangnanginnum ya ni'ilo'a' i ahawa'. Ibag'a i he"a an adi mahan mabalin an ato' di athidi.

¹²Ot alyon mon David di, Umohnong'a mo ni' ta hi bigat ya ahi'a ume. Ot umohnong hi Uriah hi ad Jerusalem i diyen algo. ¹³Ta hidin nabiggat ot ayagan David hi Uriah an e mi"an i hiya ot butongona. Mu agge damdama immanamut i diyen nahdom te e bo ni'ilo' hinadan guwalya.

¹⁴Ta i diyen nabiggat ot muntudo' hi David i Joab ot ipadona i Uriah. ¹⁵Ya hay inalinah nan tudo'na ya alyonay, Hi Uriah di pa'ayom hi awadan di atatakut an gubat ya tinaynanyuhdi ta patayonda.

Hay Natayan Uriah

¹⁶Hidin ginubat da Joab nan bobleh ad Rabbah ot pamanguluwonah Uriah hi awadan nadan na'tullid an titindalun di binuhulda. ¹⁷Ta bimmudduh nadan binuhulda i diyen boble ot gubatonda da Joab. Ot patayonday udum hinadan tindalun David an ta'on on hi Uriah.

¹⁸Ot honagon Joab di e mangipa'innilan David hi an namin an na'at i diyen gubat. ¹⁹Ot tugunon Joab nan hinnagna an alyonay, Malpah'en impa'innilam hinan patul nan a'at nan gubat ²⁰ya alinah bumungot ya alyonan he"ay, Tanganu on ayu tuwali e ni'ihhaggon an e ni'gubat i didah nan bobleda? Undan aggeyu innilan ta'on on wahdidah nan na'aladan ya numpana da'yu? ²¹Ya undan adiyu manomnom din hi Abimelek an imbabalen Jeru-Beset an babaiy namaten hiyah ad Tebes an pinuligna han batun punggiling hinan way alad ot mikna i Abimelek ot mate. Ya tanganu on ayu e ni'ihhaggon hinan alad?

Wa'et athituy ibagan nan patul ya alyom i hiyay, Ta'on on nan tindalum an hi Uriah ya nate.

²²Ta imme nan intuda' Joab ot ena ibagan David nan inalin Joab an ibagana. ²³Ta alyonay, Bimmudduh nadan binuhul ta'u mu inlaputanmi ot mumbangngaddah nan way geyt hi bobleda. ²⁴Ta hidih nan aladday numpanaandah nadan udum an opisyal di tindalum ta nateday udum an ta'on on nan tinanud Hit an hi Uriah.

²⁵Ya alyon David i diyen intuda' Joab di, Ibagam i Joab an adi minomnoman hinan na'at te athina tuwaliy a'at di gubat an wadaday mate. Ibagam ta ihamadyuh pidwana ta abakonyu nadan binuhul ta'u.

²⁶Ya hidin dingngol nan ahawan Uriah an nateh ahawana ya kumogakoga ot ibaluwana. ²⁷Ya hidin nagibbuh di pituy algon numbaluwana ot ipa'ayag David ta numbalin hi ahawana. Ta nun'ayyam ya lala'i mu hi Apu Dios ya aggena pinhod hidiyen inat David.

Hay Nangibagaan Nathan I Han Nipa"el I David

12 ¹Ya intuda' Apu Dios hi Nathan an propeta ta ena alyon i David di, Wadada han duwan tatagun niha"adda hi ohan boble an kadangyan nan oha ya nawotwot nan oha. ²Nan kadangyan ya dakol di kalnerona ya bakana ³mu nan nawotwot'e atog ya ammuna han ohan kittang an tinna an kalnerona an ginattangna. Ot ipanapto'nah diyen kalnero ta ni'yong'ongngal hinadan imbabalena. Ta ni'ani"anonah nan panganana ya ni'yinumonah nan pun'inumana. Ya wa'e on inap'appupuna an paddungnay imbabalena. ⁴Ya han hin'algo ya wada han dimmagguh balen nan kadangyan an nalpuh nidawwin boble. Mu nan kadangyan ya ayyuwana an mangipihdah nadan kalnerona onu bakana hinan bihhitana. Ta pamaaggot ena pulhon nan kalneron nan nawotwot ta hidiyey impihdana.

⁵Ya nunhiglaot di bungot David i diyen kadangyan ot alyona i Nathan di, Hi Apu Dios an wadah inggana ya innilana an hidiyen tagun nangathidi ya lebbengna an mipapate. ⁶Ya mahapul an bayadanah mamin'opat hidiyen inalana te ma"id ahan ha homo'na.

Hay Nuntutuyuwan David

⁷Ya nahannapit hi Nathan ot alyona i David di, He"ah diyen tagu. Ta hiya nan hay inal in Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel i he"a ya alyonay, He"a ya numbalinon da'ah patul nadan tinanud Israel ot ihwang da'ah din e pamatayannot Saul i he"a. ⁸Ya indat'un he"a nan pun'ap'apuwon Saul ya ta'on on nadan ahawana. Ot pumbalinon da'a hi patul hi ad Israel ya hi ad Judah. Ya onha adi umdah datuwen nidat i he"a ot mabalin bo an udma' hi dakdakkol. ⁹Mu tanganu onmu imbahho nan tugun'u ta nan adi maphod di inatmu? Ta impapatem hi Uriah an tinanud Hit hinadan tinanud Ammon ot pumbintanam nan ahawana. ¹⁰Ot gapuh nungngohayam i ha"on ot pumbintanam nan ahawan nan tinanud Hit an hi Uriah ya nanongnan waday mangiyateh matadom hinadan tanudam.

¹¹Ya inal in Apu Dios i hiya di, Ya ibaga' bon he"a an waday ohah nadan pamilyam hi mangdat hi inomnomam. Te pun'ilo'na nadan ahawam hinan mapatal an ta'on hi punhintiggan di tatagu. ¹²Ma"id ha nanginnilah din nangatam mu ha"on ya iyabulut'un ma'at hinadan ahawam di athidi hinan mapatal ta innilaon di an namin an tinanud Israel.

¹³Ya alyon David i Nathan di, Numbahula' tayya i Apu Dios.

Ya alyon Nathan di, Hi Apu Dios ya pinakawan da'a hinan numbahulam ot adi'a mate. ¹⁴Mu gapu i naen inatmu ya pihulon di binuhul ta'u hi Apu Dios ta hiya nan mate nan golang an imbabalem.

¹⁵Ot umanamut hi Nathan.

Hay Natayan Nan Imbabalen David

Indani tatawwa ya inyabulut Apu Dios han nalot an dogoh nan golang an imbabalen David an inyayyam nan ahawan din hi Uriah. ¹⁶Ot mumpahpahmo' i Apu Dios hi David ta ipaphodnah diyen imbabalena an nun'ulat ot hunggop hi kuwartuna mu wa'e ta nahdom on hinan lutay nalo'ana.^v ¹⁷Ta imme nadan ap'apun munhilbih nan palasyu ta eda ihaphapitan ta bumangon ta alina ya mi'an i dida mu adi. ¹⁸Ya hidin mi'apituh algo ya nate nan golgollang. Ya tumakut nadan ap'apun munhilbin hiya an e mangipa'innila i hiya te alyondah nomnomday, On ni'mo hidin matagu nan golang ot adi dita'u donglon ya namama mo ahan hi ad uwani an nate. Alina mannot ya waday atonah adi maphod hi adolna hi'on ipa'innila ta'un nate nan imbabalena.

¹⁹Mu hidin tinigon David an mun'ut'utyam nadan muntamuh balena an munhahapit ya inilmuna an nate mo nan golang. Ot alyonan diday, On nate nan imbabale'?

Ya alyonday, O apu patul.

²⁰Ya bimmangon hi David ot e mun'amoh ot munhugud ot hukkatanay lubungna. Ot umeh nan pundayawanda i Apu Dios an e mundayaw i hiya. Ta hidin nibangngad ot mangan mohpe. ²¹Ya alyon nadan ap'apun munhilbin hiya di, Tanganu on'a athina? Hidin matagu nan golang ya umukayungan'a ya adi'a mangan. Mu ad uwanin nate ya mangan'a mohpe.

²²Ya alyon David di, Hidin matagu nan golang ya aggeya' nangnangnan ya ingkogakoga' an nangidasal ta alinah hom'ona' i Apu Dios ta adi mate. ²³Mu ad uwanin nate ya adiya' mo mun'ulat. Te undan mabalin bo ta ibangngad'uy nitaguwana? Udum hi algo ya mitnuda' i hiya hi awadana mu adi mabalin an hiyay mumbangngad i ha'on.

Hay Niyayyaman Solomon

²⁴Ot ihapitan David hi ahawana an hi Batseba ta adi minomnoman. Ya indani ya nawadaan bo ta inyayyamna han lala'i ot ngadananda ta hi Solomon. Ya na'appinhod Apu Dios hidiyen unga. ²⁵Ot ituda' Apu Dios hi Nathan ta ena ibagan David an ngadanandah diyen golang hi Jedidiah an hay ibalinana ya na'appinhod Apu Dios.

Hay Nunsakupan Nadan Tindalun David Hi Ad Rabbah

²⁶Da Joab ya innaynayunda an e nangubat hinadan tinanud Ammon hi ad Rabbah ot sakuponda nan alpuwan di litingda hinan binattuy aladna. ²⁷Ot ituda'nay e mangipa'innila i David an alyonay, Ginubatmi nadan

---

^v 12:16 I diyen timpu ya niluttay bale.

i Rabbah ta sinakup ta'u mo nan pangalandah liting. ²⁸Ot mahapul an ipangulum nadan udum an titindalu ta umali ayu ta li"ubon ta'u nan bobleh ad Rabbah ta abakon ta'u ta wan he"ay ma'al'ali an bokon ha"on.

²⁹Ta hidin impa'inniladan David ot amungona nadan tindaluna ot eda gubaton hi ad Rabbah ot abakonda dida ot sakupondah diyen boble.

³⁰Ot alanda nan koronan nan patulda^w an tulumpulut opat (34) di kilun di balitu'na an na'alkusan hi udum an nun'abalol an batu. Ot eda iha"ad hi ulun David. Ya dakkodakkol di inyanamutda hi nangabakanda i diyen boble. ³¹Ot alanda nadan tatagun wahdi ta diday munggabyon ya munlagadi ya mangidadaan hi itunguda. Ya dida boy mangiyammah hamintun pito'. Ta athidiy inat da David hi an namin an tinanud Ammon an inabakdah nadan numpumboblayanda.

Ot mumbanggadda mohpe nadan tindalun David hi ad Jerusalem.

Hay Namilitan Amnon An Nangilo' I Ibbanan Hi Tamar

13 ¹Indani ya nan imbabalen David an hi Amnon ya na'appinhodnah Tamar an apgohan an babai an imbabalen damdaman David. Hi Tamar ya ohay hi inada i Absalom. ²Ta hi Amnon ya lo'tat ya mundogoh hi punnomnomnan Tamar. Mu gapu ta agge ni' nangahawa ya nanongnan waday pun'ibban Tamar. ³Ya wada han hi Jonadab an tulangda Ammon an adi maphod di panuguna. Hi Jonadab ya imbabalen Simeah an hi ibban David. ⁴Ta han hin'algo ya alyon Jonadab i Amnon di, Tanganu on'a ay hanan minonomnoman hi abigabigat? Undan bokon da'a mahan imbabalah patul?

Ya alyon Amnon i hiya di, Nunnaud othadi an minonomnom hi ibba' an hi Tamar an ohay hi inada i Absalom.

⁵Ot alyon Jonadab i hiyay, Hay atom ya namaag ya nalnallo"ah nan alo'am an ay'a mundogoh. Ta wa'et umalih amam ta tigon da'a ya alyom i hiyay, Pa'aliyom bahan hi ibba' an hi Tamar ta hiyay mangiha"ang hi ano' hi awada' ya pinangana'.

⁶Ta athidiy inat Amnon an nalnallo' an ay mundogoh. Ta hidin immeh amana an hi David an e manigon hiya ot ibaganan honagonah Tamar ta hiyay e munha"ang hi anona ya pinangana.

⁷Ya inabulut David hidiye ot ituda'nah Tamar hi balen Amnon. ⁸Ta hidin immeh Tamar ya wahdih kuwartunan malmallo'. Ta nangalah alina ot munha"ang hi tinapay yaden mangmangmangon Amnon. ⁹Ya hidin nalutu ot iyanan Amnon mu adi mangan. Ot alyonay, Palah'unonyu ni' an namin nadan baal an wahtu.

Ot lumah'unda ta ammunah Tamar an nabati. ¹⁰Ot alyonan Tamar di, Iyalim hitu nan makan ta panganona'. Ta inyen Tamar hi awadana ¹¹mu ni'ibagon Amnon an impudong di ta'lana ot alyonay, Ma'aot ta mi'ilo"an ha"on.

^w 12:30 Hay alyon di udum ya koronan di bululda.

¹²Ya alyon Tamar di, Adiya' bahan piliton an iba. Adi ahan maphod hinae an ninomnommun aton te adi mabalin di athitu an ma'at hitun numboblasyon ta'un tinanud Israel. ¹³Ta nganne mahan di angah'uh nadan tatagu? Ya ta'on on he'a. Undan adi'a damdama mibabain hitun boble ta'un tinanud Israel? Udu'dul di eka mi'hapit i amata ot innila' an iyabulutnan mun'ahawata.

¹⁴Mu adi donglon Amnon dadiyen pun'ibagan Tamar. Ot gapu ta ma'abbikah ya pinilitnan inilo' hi Tamar.

¹⁵Ya hidin nalpah ya nunnaud an ma'ahihhiwoh Amnon i Tamar an ong'ongngal nan hihiwona mu nan naminhodna ni' i hiya. Ot pilitonan palah'unon hi Tamar.

¹⁶Mu alyon Tamar di, Palah'unona'e i he'a ya ong'ongngal di pumbahulam mu nan inatmun ha'on.

Mu adi donglon Amnon. ¹⁷Ta inayaganaot di ohah nadan baalna ot alyonan hiyay, Palah'unom hituwen babai ya indakigmu nan panto.

¹⁸Ot ipalah'un nan baal hi Tamar ot dakigana nan panto.

Ya hay inlubung Tamar i diye ya adukke an hidiye nan lubung di babain imbabalen di patul hi'on ma'id ni' ha nangilo' i hiya. ¹⁹Ot hetheton Tamar hidiyen inlubungna ot dadapulonay uluna ot mangan mungkoga an hinawanany angahnah ta'lana.

²⁰Ya hidin tinigon ibbana an hi Absalom ot mahmahanan alyonay, Undan waday nagaga'ihoh inat ibbam an hi Amnon i he'a? Wada'e ya adim nomnomnomon te undan nganney aton an hi ibbam damdama. Ta gapuh nan nunnaud an inomnoman Tamar ya nihaha"ad hi balen ibbana an hi Absalom.

²¹Ya hidin dingngol David hidiye ya nunhiglay bungotna. ²²Ya hi Absalom e ya nunnaud damdamay hihiwona i Amnon te nan inatna i ibbana ta agge mo ni'haphappitan i hiya.

Hay Nangipapatayan Absalom I Amnon

²³Hidin nala"uh di duway tawon ya nadatngan nan pumpapukisan Absalom hi dutdut nadan kalneronah ad Baal-Hasor an nihaggon hi ad Epraim. Ta inayaganaan namin nadan i'ibanan linala'in imbabalen nan patul ot umedahdi. ²⁴Ya hidin ena ayagan hi amana ya nadan ap'apun munhilbin hiya ²⁵ya alyon amanay, Imbabale' ta'omman hi adi ami umalin namin ta adi'a maligatan. Ya ta'on on ipilit Absalom ya adih amana.

²⁶Ya alyon Absalom di, Wa'et adi'a ya hanat iyabulutmun mi'yalih ibba' an hi Amnon.

Ya alyon amanay, Tanganu on gahin on mi'yalih Amnon?

²⁷Mu ipapilit Absalom ta lo'tat ya nihapitan nan patul ot ayaganah Amnon ta mi'yeh nadan i'ibana. ²⁸Mu tinugun Absalom nadan baalnan

alyonay, Wa'et nabutong hi Amnon ta inali' hi patayonyu ya pinateyu. Adi ayu tumakut ot ha'on di ukod. Mahapul an natulid ayu ya adi ayu dumuwaduwa.

²⁹Ta inunud nadan baal Absalom nan imbagean atonda ot patayondah Amnon. Ot bumtikda an numpungkabayu nadan udum an imbabalen nan patul.

³⁰Ya hidin aggeda ni' dimmatong an wadadah nan awon ya waday nangipa'innilan David an pinaten Absalom an namin nadan i'ibana an imbabalena ta ma'id ha nabati. ³¹Ta natanna'dog nan patul ot punhethetnay lubungna ot munlu'bub hinan lutah hakit di nomnomna. Ta ta'on on nadan baalna an wahdi ya nunhethetda damdamay lubungda. ³²Mu hi Jonadab an imbabalen nan hi ibban David an hi Simeah ya immeh awadan David ot alyonan hiyay, Apu patul aggeda pinaten namin nadan imbabalem te ammunah Amnon an nate. Hinae tuwaliy ninonomnom Absalom an nihipun hidin pinilit Amnon an inilo' hi ibbana an hi Tamar. ³³Ot hiya nan adim patiyon apu patul nan imbagean natedan namin nadan imbabalem te ammunah Amnon an nate.

³⁴Ta hi Absalom ya binumtik hidin nateh Amnon.

Ya nan guwalyah nan geyt hinan palasyu ya tinangadnay dakol an atagun manayyudah nan nabillid an nalpudah ad Horonaim ot ena ibagah nan patul. ³⁵Ya alyon Jonadab hinan patul di, Tigom an immannung nan imbage' te immali nadan imbabalem.

³⁶Ya hidin dimmatongda ya ahikokogada ta ta'on on hi David ya nadan baalna ya niddumda an mungkoga hi hakit di nomnomda.

³⁷Ya ninaynayun an abigabigat on umukayungan hi David hi punnomnomnah nan imbabalenan hi Amnon. Mu hi Absalom ya binumtik nimpe ot umeh ad Gesur hi awadan Talmay an imbabalen Amihud an patul hidi. ³⁸Ot mihaha"ad hi ad Gesur hi tuluy tawon.

³⁹Ya hi David ya lo'tat ya indinongnan umukayungan an inabulutna mo nan natayan Amnon ya pinhodna mo aya an tigon hi Absalom.

Hay Numbangngadan Absalom Hi Ad Jerusalem

14 ¹Hi Joab an imbabalen Seruyah ya innilana an nonomnomon nan patul hi Absalom. ²Ot ituda'nay e mangawit i han babai an i Tekoa an nundongol an nala'ing an muntugun. Ta hidin dimmatong ot alyon Joab i hiyay, Munlubung'ah lubung di nabalu ya impatigom an umukayungan'a ta ay hanan immannung an nabalu'a. Ya agge'a nunhugud ta ay hanan nadney em immukayungan. ³Ya imme'ah awadan nan patul an hi David ta eka ibagan hiya nan ibaga' i he"a. Ot ibagan Joab nan ibagan nan babai.

⁴Ta hidin dimmatong hi awadan nan patul ot munyu"ung hi hinanggabna hi punlispituna ot alyonay, Boddangana' bahan apu patul.

⁵Ya alyon nan patul i hiya di, Undan nganney inomnomam?

Ya alyon diyen babai di, Nate nan ahawa' ⁶ya waday duwa an imbabale' an linala'i. Mu han ohan algo ya numpattedah nan puntanoman ya ma'id ha e mamol'ah i dida ot matey oha. ⁷Ta ad uwani tayya ya immali nadan i'iban ahawa' ya alyonday idat'un dida nan matagun imbabale' ta patayonda pibo te pinatenah ibbana. Ot wa'et athidi ya ma'id mahan mo ha namnamao' hitun nitaguwa'. Ya ma'id ha mamunat hi ngadan din ahawa'.

⁸Ya alyon nan patul di, Umanamut'a ta ha'on di ukod.

⁹Mu alyon nan babai di, Apu patul, ta'omman attog ya da'mih nan imbabale' di numbahul^x hinan na'at mu ta adi'a milaggat ya nadan familyam.

¹⁰Ot alyon nan patul di, Wa'et waday umalin manattatakut i he'a ya impa'innilam i ha'on. Ta ha'on di humapit i diyen tagu ta adina ipidpidwan e manattatakut i he'a.

¹¹Ya alyon bon nan babai di, Ot athina'e ya daan mo bahan ta idasalmu i Apu Dios an unudon ta'u ta adina iyabulut nan ninomnom nadan i'iban ahawa' an mamateh nan nabati an imbabale'.

Ya alyon David di, Isapata' hinan wadawada an Dios an ma'id ha adi maphod hi ma'at i hiya.

¹²Ya alyon bon nan babai di, On mabalin an wada bo han ibaga' i he'a.

Ya alyon nan patul di, Nganneh diye?

¹³Ya alyon nan babai di, He'a ya ongal di homo'mun ha'on ta athinay inalim hi atom. Ot daan mo ta athina damdama boy atom hinadan ibba ta'u an tatagun Apu Dios? Te ongal an bahul nan inatmu te ma'id ha homo'muh nan imbabalem te adim pa'anamuton. ¹⁴Ot inayunan alyon di, An namin ta'u ya immannung an mate ta'u. Ya hay ate ya paddungnay liting an wa'et nikuyag hinan luta ya adi mabalin bon akupon. Mu hi Apu Dios ya adi mabalin an namaaggon inhiwwenay ohan tagu i hiya mu atonay abalinana ta mumbangngad hidiyen tagu i hiya. ¹⁵Ta hituwey gapunah immaliya' apu patul ta mi'hapita' i he'a ta alina ya atom nan ibaga' te tattakutona' hinadan tatagu. ¹⁶Ya hanat donglona' ta ihwanga' ya nan imbabale' ta adida bahan patayon ta adi ahan malingling di ngadanmih tun boblen indat Apu Dios i dita'un tataguna. ¹⁷Ot nomnomnomo' nadan imbagam an hiyay mangdat hi dinol'u te umat'ah nan anghel Apu Dios an innilam di maphod ya adi maphod. Ot hanat hi Apu Dios an unudon ta'u di nanongnah bumoddang i he'a.

¹⁸Ya alyon David i diyen babai di, Waday mahmaha' mu ibagam nan immannung.

---

^x 14:9 Nan tugun Apu Dios i Moses ya mahapul an mipapate nan pimmate te mumbahulda hi'on adida ipapate nan pimmate. Hay Nakakan 21:12-14

Ot alyon nan babai di, On nganneh diye?

¹⁹Ot alyon nan patul di, On hi Joab di nangituda' i he"ahtu?

Ya alyon nan babai di, O adi' iha"ut an hiyay nangitugun i ha"on hi ato' ya an namin nan imbaga'. ²⁰Manu'e athituy inatna ya pinhodna an mipanuh nan ma'ma'at. Mu innila' an he"a ya nanomnoman'a te umat'a nimpeh nan anghel Apu Dios an innilanan namin nan ma'ma'at hitun boble ta'u.

²¹Ta nalpah diye ot ipa'ayag nan patul hi Joab ot alyonan hiyay, Abuluto' nan pohdom an ma'at ot agam ta em awiton hi Absalom.

²²Ot munyu"ung hi Joab hi hinangngab nan patul ot alyonay, Hanat nanongnan wagahan da'a i Apu Dios. Ot mun'am'amlonga' ta inabulutmu nan inali' hi atom.

²³Ot umeh Joab hi ad Gesur ot ena awiton hi Absalom ot iyanamutnah ad Jerusalem. ²⁴Mu inalin nan patul i Joab di, Iyanamutmuh balena ta adi umalih tun bale' te adi' pinhod an tigon. Ta immanamut hi Absalom hi balena mu aggena tintinnigo nan patul an hi amana.

²⁵Ya hi Absalom di ap'aphodan di tigona hinadan tinanud Israel te mahdol di nangadolna. ²⁶Ya dimmukke'ey ibu'na ya ma'dammot ta wa'et pinutulna ta ingkiluda ya mahuluk hi duway kiluy damotna. ²⁷Ya tuluday linala'i an imbabalena ya ohay babai an apgohan an nginadananda bo ta hi Tamar.

Hay Nanigan Absalom Hinan Patul An Hi Amana

²⁸Niha"ad hi Absalom hi ad Jerusalem hi duway tawon mu aggena tintinnigoh amana. ²⁹Ya lo'tat ya impa'ayagnah Joab ta hiyay ituda'nan e mi'hapit i amana mu agge immeh Joab hi awadan Absalom. Ot ipidwana bo an ipa'ayag mu agge damdama immeh Joab. ³⁰Ot alyon mon Absalom hinadan baalnay, Nan puntanoma' ya nihaggon hinan puntanoman Joab an natanoman hi barley.^y Ekayuot ta eyu pu'ulan nan payona. Ta inunud nadan baalna hidiyen imbaga.

³¹Ot umeh Joab hi balen Absalom ot alyonay, Tanganu on pinu'ulan nadan baalmu nan tinanoma'?

³²Ya alyon Absalom di, Nomnomnomom an impa'ayag da'a hi numpidwa ta eka mi'hapit i ama mu agge'a immali. Tanganuna' e inawit hi ad Gesur? Udu'dul di aggeya' inyalihitu ta nunnanonga' hidi. Te pinhod'un tigon nan patul an hi ama ta numbahula'e ya impapateya' ot udot i hiya. ³³Ta immeh Joab hinan patul ot ena ibaga nan inalin Absalom i hiya. Ot ipa'ayag mahan mon nan patul hi Absalom ot umeh awadana. Ta immeh Absalom ot munyu"ung hi hinangngab nan patul an hi amana ot awalon amana.

---

^y 14:30 Nan barley ya mamangulun madatong ya ahi nan wit.

Hay Numbalinan Absalom Hi Patul

15 ¹Indani ya wada moy kakabayun Absalom ya han kalesa an iluganan di e mi'gubat. Ya wadada boy nabongle (50) an tataguna ta pun'ibbana hi'on waday pangayana. ²Ya wa'e ta nawii'tit on immeh nan way hawwangan hinan boble. Ta wa'e ha immalin waday ena idalom hinan patul on minahmahan Absalom di nalpuwana an boble. Ta wa'et inalin diyen taguy ohaa' an tinanud Israel ³on inalin Absalom di, Nipto' hinaen dalommu mu ma'id ha tinuddun nan patul hi mangipanuh i naen dalom. ⁴On innayunan inaliy, Onha pinto'a' hi mangipanuh hi an namin an dalom ot tigo' ta an namin di umali ya mipanuh hi maphod nan dalomda. ⁵Ya wa'e bo udot ta munyu'ung nan tagu hi punlispituna i hiya on inawalna. ⁶Ta athidiy ina'inat Absalom hinadan ibbanan tinanud Israel an umeh nan patul an e nimpe mundalom. Ta alinah on an namin nadan tinanud Israel ya pohphondondah Absalom.

⁷Ta hidin nala'uy opat di tawon ya alyon Absalom hinan patul an hi amana di, Daan mo ta iyabulutmu ta umeya' hi ad Hebron ta e' aton nan insapata' i Apu Dios an ato'. ⁸Te hidin wahdiya' hi ad Gesur hi ad Syria ya insapata' an wa'e ta mumbangngada' hituh ad Jerusalem ya umeya' hi ad Hebron ta e' dayawon hiyahdi. ⁹Ot iyabulut nan patul an umeh Absalom hi ad Hebron. ¹⁰Ot adi ipa'in'innilal Absalom ot ituda'nay e mangibaga hi an namin an tinanud Israel ta eda alyon di, Wa'et dingngolyun gimmangoh nan tangguyub ya initkukyun hi Absalom di patul hi ad Hebron. ¹¹Ta duway gahut (200) di tatagu an nalpuh ad Jerusalem an in'uyug Absalom mu aggeda innilay ninomnomna. ¹²Ta hidin idawatna nadan mi'nong i Apu Dios ya impa'ayagna nan i Giloh an hi Ahitopel. Ya hi Ahitopel ya hiyay ohan uggan manugun i David.

Ya dumakol an dumakolday tatagun middum i Absalom.

¹³Ya wada han immeh ad Jerusalem ot ena iba'ag i David an inalinay, Dakolday tinanud Israel an hi Absalom moy pohdondan mumpatul.

¹⁴Ot alyon David hinadan ap'apun munhilbin hiya an wahdi hi ad Jerusalem di, Mahapul an bumtik ta'u ta mihwang ta'uh pamatayan Absalom i dita'u ya ta'on on nadan tataguhtuh ad Jerusalem.

¹⁵Ya alyon nadan ap'apu di, Nundadaan amin mangunud i he'a an patulmi hinan pohdom an ma'at.

¹⁶Ot bumtik da David ya nadan pamilyana ya nadan ap'apun munhilbin hiya. Mu nan himpulun (10) baalnan imbilangnah ahawana ya nabatidah ad Jerusalem ta ipapto'da nan palasyu. ¹⁷Ya hidin dimmatongdah nan ma'udin baleh ad Jerusalem ot umohongda ¹⁸ot pamanguluwona nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan guwalyana an i Krete ya i Pelet ya nadan onom di gahut (600) an titindaluna an i Gat an ni'uyug i hiyah din nalpuwanahdi. ¹⁹Ot alyon David i Ittay an opisyal

nadan tindalu an i Gat di, Adi mahapul an mi'yali'a i da'mi te he'a ya ni'iboble'a ya abuh hitun boblemi. Mumbangngad'aot eh'a ta nan patul an hi Absalom di punhilbiyam. ²⁰Te he'a ya on paddungnay ad ugaban ya abuh han immaliyam ot ta'on hi adi'a mi'yali i da'mi te aggemi bo udot innilay pangipluyanmi. Ot mumbangngad'aot nimpe ta ipangulum nadan ibbam. Ot hanat hi Apu Dios di nanongnan mangipapto' i da'yu.

²¹Mu alyon Ittay di, Nan wadawadan Dios ya innilana an ta'on on danay umayam an patulmi ya mi'yaliya' an ta'on on hiyay lummuh ataya'.

²²Ot alyon mon David i Ittay di, Ot nee eta'u mo. Ta ni'yeda mo da Ittay ya nadan ibbana ya nadan pamilyada.

²³Ya hidin puntaynan da David hi ad Jerusalem ya ahikokoga nadan tataguhdi. Ot agwaton da David nan wa'el an nungngadan hi Kidron ot ipluydah nan agge naboblayan.

²⁴Ya inoy an ta'on on nan padi an hi Sadok ya an namin nadan tinanud Libay an nun'ibbana an nangdon hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios on ni'yeda. Ta inha'adda ni' nan Kahun ot idawat Abiatar nan i'nongna i Apu Dios^z ta inggana ot mapuhupuh nadan tatagu an tinaynanda nan boble. ²⁵Ya alyon nan patul i Sadok di, Ibangngadyu tun Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hi boble. Ta maphod'ey panigon Apu Dios i ha'on ya pumbangadona' ta tigo' hituwen Kahun ya nan iha'adana. ²⁶Mu wa'e tuwali ta adiya' umipa'amlong i Apu Dios ya ta'omman ot nundadaana' hinan pohdonan ma'at i ha'on. ²⁷Ya alyon bon David i Sadok di, He'ay nanginnilah nan ma'ma'at hi ad Jerusalem ot tigom ta mumbangngad ayu i Abiatar hidi ya in'uyugyu nan imbabalem an hi Ahimaas ya nan imbabalen Abiatar an hi Jonathan. Ot hanat maphod hi dumatnganyuhdi. ²⁸Ta ahi ami umohngong hinan agwatton hinan wangwang an umeh nan agge naboblayan ta haddo' di ipa'innilam i ha'on. ²⁹Ot mumbangngad da Sadok i da Abiatar hi ad Jerusalem an inyattangda nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ot miha'addahdi.

³⁰Mu hi David ya agge nunhapatut yaden muntikiddah nadan nun'ibbana hinan nabillid an nungngadan hi Olibo on mungkogada an numpunhu'yungda ta pangipatigodah eda umukayungan. ³¹Ya waday nangibaga i David an niddum hi Ahitopel i Absalom. Ot mundasal hi David an alyonay, Apu Dios, pumbalinom nan tugun Ahitopel hi ma'id ha hilibina. ³²Ya hidin dimmatongdah nan uhhun nan nabillid an uggan pundayawan di tatagu i Apu Dios ya wahdih Husay an tinanud Ark an nanamu i hiya an nahethet di lubangna ya nahuhupu' di uluna. ³³Ya alyon David i hiyay, Mi'yali'a'e i ha'on ya alinah maligatana' i he'a.

---

^z 15:24 Hinadan udum ya agge nibaga an waday ini'nongda mu hay nibaga ya wada nan padi an hi Abiatar.

³⁴Mu mumbangngad'a'eh ad Jerusalem ta em ibaga i Absalom an hiyay punhilbiyam an umat hinan inatmun nunhilbi i ha'on ya mabalin an boddangana' hi'on adim iyunnud hinan tugun Ahitopel. ³⁵Ta'omman ot wahdi da Sadok ya hi Abiatar an bumoddang i he'a. Ta ibagam i didan namin nan donglom hinan palasyu. ³⁶Ya nomnomnomom an wahdida nadan duwan imbabaleda an hi Ahimaas an imbabalen Sadok ya hi Jonathan an imbabalen Abiatar. Ot diday ahim ituda' an mangipa'innilah nan pohdom an ipa'innila i ha'on.

³⁷Ot mumbangngad nan gayyum David an hi Husay hi ad Jerusalem yaden hidiyey dimmatongan bon da Absalom.

Hay Namoddangan Siba I David

16 ¹Hidin lina"uhan da David nan uhhun nan nabillid ya wadah Siba an baal Mepiboset an manmannod i dida. Ya waday duwan dongki an intakkehadhiy^a duway gahut (200) an tinapay ya hinggahut (100) an nabungul an resin^b ya hinggahut (100) an nabungul an ma"atan bungbunga"an ya han lalat an nattuwan hi bayah. ²Ya alyon nan patul di, Tanganu on tayyay athitu?

Ya alyon Siba di, Na'en duwan dongki ya itakkayan nadan pamilyam. Ya nada'en makan an tinapay ya nadan bungbungnga"an ya anon nadan tatagum ya na'en bayah ya ahi inumon nadan ma"ableh nan awon hinan na'appudut an agge naboblayan.

³Ya alyon nan patul di, On daan hi Mepiboset an apapun din ap'apum an patul?

Ya alyon Siba di, Umman wahdih ad Jerusalem te hay punomnomna ya mipabangngad i hiya nan pun'ap'apuwat din hi apunan hi Saul.

⁴Ya alyon nan patul di, Ot athina'e ya idat'un namin i he'a nan nipaboltan i Mepiboset.

Ya alyon Siba di, Munhanaa' apu patul ot hanat waday amlongmu i ha'on.

Hay Namihulan Simey I David

⁵Hidin dimmatong da David hi ad Bahurim ya wada han tulang din hi Saul an hi Simey an imbabalen Gera. Ta nidamu ot aga'aganah idut. ⁶On nuntopannah David hi batu ya an namin nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan tindaluna an ta'on on wadada nadan nun'alala'ing an tindalunan nabinbinahelda. ⁷On nun'itkuk Simey di idutna i David an alyonay, Agam ta mamtik'a te ma"i ha hilbim an tagu an ammunay pumateh taguy innilam. ⁸Tigom an imballoh damdaman Apu Dios i he'a nan namloham

^a 16:1 Hay pangalin di udum hinan intakke ya inhakay. ^b 16:1 Nan resin ya hidiye nan namaganan an greyp.

hinan pun'ap'apuwan Saul ya nan namatayam i hiya ya nadan pamilyana. Ot neen impaboltana nan pun'ap'apuwan i imbabalem an hi Absalom. Umman he"a neen pumatepateh tagu ot pa"ihom di nitaguwan.

⁹Ya alyon Abisay an imbabalen Seruyah i David di, Tanganu ihya on athinay panpannapit naen ma"i'd ha hilbinan tagu i he"a? Aga'e ta e' putulon di uluna.

¹⁰Mu alyon nan patul di, Undan nganney pi'bibiyanngyun imbabalen Seruyah i ha"on. Alina'e hi idutana' an gapu ta hi Apu Dios di nangiyabulut ya undan ihya nganne ta'un e mangipadinong i hiya? ¹¹On ni'mo hanan imbabale' ot pohdonan patayona' ya namama mo ahan ituwen tinanud Benjamin. Ot undan ihya nganney mabalin ta'u hi'on hi Apu Dios nimpey nangiyabulut an idutana'. ¹²Ot nangamung attog hi Apu Dios hitun holholtapo' ot alina ya hom'ona' i hiya ya numbalinonah maphod hituwen idutda i ha"on. ¹³Ot inayun da David an mange on mun'itnud hi Simey an aganay idu'idut on nuntopannah batu ya hupu' hi David. ¹⁴Ya hidin dimmatongdah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya nunhiglay binleđa ot mun'ibleđa ni' hidi.

Hay Na'at Hidin Numbangngadan Absalom Hi Ad Jerusalem

¹⁵Hi Absalom ya nadan tataguna ya dimmatongda mo tuwalih ad Jerusalem an nun'ibbadah Ahitopel. ¹⁶Ya immeh Husay an tinanud Ark i Absalom ot alyonan hiyay, Hanat munnananong di pun'ap'apuwan apu Absalom!

¹⁷Ya alyon Absalom i Husay di, On athituy pangipatigom hi naminhodmu i David an gayyummu? Tanganu on agge'a ni'yen hiya?

¹⁸Ya alyon Husay di, Aggeya' ni'ye i hiya te hay punhilbiya' ya nan pot'on Apu Dios ya nan piliyon di an namin an tinanud Israel di punnanonga'. ¹⁹Ya hay oha ya nunhilbiya' i amam hidin hiyay patul ot undan adiya' bo mabalin an munhilbi i he"a an imbabalena?

²⁰Ot alyon Absalom i Ahitopel di, Ot teen wahtu ta'u mo ya nganney itugunmuh aton ta'u?

²¹Ya alyon Ahitopel di, Hay atom ya em ilo' nadan baal amam an imbilangnah ahawana an imbatinan mangipapto' hinan palasyu ta panginnilaan di an namin an tinanud Israel an numbalin'a hi binuhulna ta nahamad di dinoldan mi'yen he"a. ²²Ta numpa'ammah Absalom hi allung hinan nundotal an atop nan palasyu. Ot ilo'na dadiyen mibilang hi ahawan amanahdih nan natoldaan yaden mangmangmangon di tataguh hunggopannahdi.

²³Ya handi ni' ya unudon di tataguy tugun Ahitopel an ay hanan hi Apu Dios di alpuwan di tuguna. Ta ta'on on hi Absalom ya unudona an umat hi nangunudan ni' David hi tuguna.

17 ¹Hay oha boh intugun Ahitopel i Absalom ya alyonay, Iyabulutmu ta mamiliya' hi himpulut duway libu (12,000) an tindalu ta emi

puḡugon da David hi mahdom. ²Ta emi gubaton dida hi ad uwani an na^ableda ya minomnomanda ta wan gapuh tumakutanda ya buntikdan namin nadan tatagun nun'ibbana. Ya pinate' nan patul ya abuh. ³Ya imbangngad ta'uhtu nadan tataguna te ma^a'id mo ha mangipangulu i dida.

Hay Nun'a^aulan Husay I Absalom

⁴Ta ma^amlong hi Absalom ya nadan ap^aapun di himpahimpamu'un an tinanud Israel an nangngol i diyen ninomnom Ahitopel an aton.

⁵Mu indani ya alyon Absalom di, Eyu ayagan hi Husay an tinanud Ark ta donglon ta'u piboy ibagana. ⁶Ya hidin immeh Husay ot ibagan Absalom i hiya nan imbagan Ahitopel. Ot alyonay, Nganne piboy punnomnommu ituwe? On unudon ta'u onu adi ta'u? Adi ta'u'e ya nganney ibagam hi aton ta'u?

⁷Ya alyon Husay i Absalom di, Hinaen tugun Ahitopel ya adi maphod an eta'u unudon hi ad uwani. ⁸Te undan aggem innilan hi amam ya nadan tindaluna ya nala'ingdan e mi'gubat? Ya atatakutdan umatdah nan hi inan di bear hi'on inibtikday imbabalena. Ya hay oha bo ya hi amam ya dakol di pinatnanah gubat ot innila' an adi middum hinadan tatagunah nan mahdom. ⁹Ot ad uwani ya innila' an wahdin nipa^e hinan lingab onu hinan kumpulnan ena ipa^aayan. Ot onha mamanguluh amam an mangubat hinadan tatagum ta waday mate ya donglon'en di tataguh diyen ma^at ya alyonday, Umman na^aabak mahan nadan tatagun Absalom. ¹⁰Ta ta'on mo on nadan nun^aatulid an tatagum an ay layon an ma^a'id ha takutda ya tumakutda mo te an namin ta'un tinanud Israel ya innila' ta'un nala'ing hi amam an mi'gubat ya natulid nadan tataguna. ¹¹Ot hay itugun'u ya amungom nadan ibba ta'un tinanud Israel an mihipun hi ad Dan ta ingganah ad Beerseba. Ta dakkodakkol ta'u an e mi'gubat an umat hi dinakol di panag^c hinan baybay an adi mabilang. Ya he^aay mangipangulun da^ami. ¹²Ta e ta'u gubaton dida an ta'on on idanay awadanda. Ta abakon ta'u dida ta mipaddungdah nan dulnu an magahdan namin hinan luta ta ma^a'id ha mabati i dida. ¹³Ya ta'on on eda mipa^e i ha boble ya an namin ta'un tinanud Israel ya eta'u inohha^aohhan tinayunan nan binattun aladna ya nundidihhanon ta'u an ginuyud ta way aton diyen alad an matukad.

¹⁴Ya inyunnud Absalom ya nadan ibbana an tinanud Israel i diyen intugun Husay. Ta athidiy na^at te adi pinhod Apu Dios an ma^aunud nan nipto' an intugun Ahitopel ta way atonan manadag i Absalom.

Hay Binumtikan David

¹⁵Ot pi^abagon Husay an e ibagah nadan padi an da Sadok i Abiatar nan intuguna ya nan intugun Ahitopel i da Absalom ya nadan ap^aapun

---

^c 17:11 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

di himpahimpamu'un an tinanud Israel. ¹⁶Ot alyonan diday, Agayu ta ituda'yu ha e mangibagan David an adida mun'iyen hi ad uwanin hilong hinan way agwaton hinan wangwang an umeh nan agge naboblayan. Mu mahapul an umagwatda te alinah ma'akhupanda ya pinateda nan patul ya an namin nadan tatagun nun'ibbana.

¹⁷Da Jonathan i Ahimaas ya wahdidan munmunhod hinan way obob an nungngadan hi En-Rogel te adida pohdon an waday manigo i didah ad Jerusalem. Ta han baal an babai di uggan e mangibagan didah nan ma'ma'at on ahida e ibagan David. ¹⁸Mu wada han mangmangilog an lala'i an nanigon dida ot ena ipa'innilan Absalom. Ta hidin na'innilaan da Jonathan i Ahimaas ot bumtikda ot umeda i han balen han taguh ad Bahurim an waday bubun hinan lita"angana. Ot mipa"edahdi. ¹⁹Ot ha"uban nan ahawan diyen tagu nan bubun. Ot ihapenahdi nan ilik hi uhun diyen inha"ubna ta ma"i'd ha nanginnilan waday nipa"ehdi. ²⁰Ta hidin immali nadan intuda' Absalom i diyen bale ot mahmahandah nan babai da Ahimaas i Jonathan ya alyon nan babai di, Immedan inagwatda nan wangwang.

Ot eda punhama' dida mu ma"idda ot mumbangngaddah ad Jerusalem.

²¹Ta hidin immeda ot bumudduh mohpe da Jonathan i Ahimaas hinan nipa"ayanda ot umedah awadan da David ot ibagadan hiya nan intugun Ahitopel. Ot alyonday, Awigingonyu ta agwatonyu nan wangwang. ²²Ot agwaton da David ya nadan tatagunah diyen wangwang an nungngadan hi Jordan i diyen nahdom ta hidin mun'abigat ya napuhupuhda an ma"i'd ha nataynan i dida.

²³Ya hidin na'innilaan Ahitopel an agge inunud Absalom nan tuguna ot mitakkeh nan dongkina ot umanamut hi bobleda. Ot ipanuhna nan nunhituwana ot ahi mumbitkol ot mate. Ot ilubu'dah nan nilubu'an di a'ammodna.

Hay Dimmatongan Da David Hi Ad Mahanaim

²⁴Indani ya dimmatong da David hi ad Mahanaim yaden inagwat bon da Absalom ya nadan tataguna nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ²⁵Ya hay pinto' Absalom hi nabaktun opisyal nadan tindaluna an nihukkat i Joab ya hi Amasa an imbabalen han hi Jeter an tinanud Ismael^d an inahawanah Abigail an imbabalen Nahas an hi ibban Seruyah. Hi Seruyah ya hiyay hi inan Joab. ²⁶Ta da Absalom ya nadan tataguna ya nungkampudah ad Gilead.

²⁷Yaden da David ya hidin dimmatongda hi ad Mahanaim ya inapngan Sobi an imbabalen Nahas an tinanud Ammon an numbobledah ad Rabbah ya hi Makir an imbabalen Ammiel an i Lo-Debar ya hi Barsillay an i Rogelim hi ad Gilead. ²⁸Ot pun'iyeday uloh ya duyu ya banga ya

^d 17:25 1 Chronicles 2:17

ta'on on nadan makan an umat hi wit ya barley ya alina ya nahanglag an wit ya nadan udum an bi'ni ²⁹ya danum di iyukan ya nadan kalnero ya gatas di baka. Te inniladan nun'a'ableda ya nun'a'aganganda ya nun'a'uwohda hi awadandah nan agge naboblayan.

Hay Na'abakan Absalom Ya Hay Natayana

18 ¹Inamung David nadan tataguna ot godwogodwona didah hinlilibu (1,000) ya hinggagahut (100). Ta hinan hinlibun (1,000) tindalu on waday opisyalda ya atbohdihi nan hinggagahut (100) an waday opisyalda. ²Ot puntuluwona dida ta impangulun Joab di ohan grupu ya hi Abisay di oha ya hi Ittay an i Gat hinan mi'atun grupu. Ot alyona i diday, Ta'on on ha'on ya mi'yaliya' i da'yun e mi'gubat.

³Mu alyon nadan tindalun hiyay, Adi'a mi'yalin da'mi te immannung an he'ay nabalol hinadan binuhul an ta'on on ma'abak ami ta bumtik ami ya ma'id ha hilbina i dida. Ya ta'on hi godwa i da'miy mate ya ma'id damdama ha hilbina i dida. Te hay balolmu i dida ya paddungnay himpuluy libun (10,000) tindalu. Udu'dul di namaag ya immohnong'ah boble ta wada'ey mahapulmi ya impiyalim.

⁴Ot alyon David di, Ot nan innilayun maphod hi ato' ya hiyay inat'u. Ta timma'dog hinan way geyt yaden ume nadan tindalunan nagodwagodwada nimpeh hinlilibu (1,000) ya hinggagahut (100). ⁵Ya initkuknan nangibaga i da Joab ya hi Abisay ya hi Ittay an alyonay, Tigonyu bahan ta adiyu patayon hi Absalom. Ya an namin nadan tindalu ya dingngoldah diyen imbaganah nadan opisyalda.

⁶Ta immeda ot munggugubatdah nadan ibbadan tinanud Israel an tindalun Absalom hinan muyung hi ad Ephraim. ⁷Ya inabak nadan tindalun David nadan ibbadan tinanud Israel ta nunnaud di nate i dida i diyen algo an umeh baintiy libu (20,000). ⁸Ya ta'on on hinan udum an boblen di tinanud Israel ya nunggugubatda damdama mu daktakkol di nun'a'ateh nadan muyung^e i diyen algo mu hay nateh nan nunggugubatanda.

⁹Ya dinamun Absalom nadan tindalun amana ot bumtik an nuntakkeh mul.^f Mu hidin mala"uh nan mul hinan kayiw an oak ya nihabut di ibu' Absalom hinan hapang ot inayunan muntattayun yaden mamtik nan mul an nitakkayana. ¹⁰Ta waday ohah nadan tindalun David an nanigo ot ena ibagan Joab an alyonay, Umman tinigo' hi Absalom an nuntattayun hinan kayiw.

^e 18:8 Nan daktakkol di nun'a'ateh nadan muyung ya pohdonan ipa'innilana ya ma'id ha mapto' ya hay inyateda ya gapuh nadan atatakut an animal onu nun'a'agahda onu nun'a'ahablutdahdihi nan muyung. ^f 18:9 Nan mul e ya hidiye nan imbabalen nan tinangbalan di dongki an kabayu.

¹¹Ya alyon Joab di, Tanganu onmu tinigo ya aggem pinate? Unhaot mun'am'amlonga' an mangdat i he"a hi himpulun (10) gumo' an pihhu ya nan balikis di opisyal.

¹²Mu alyon diyen tagu i Joab di, Ta'omman ahan di idattana' hi hinlibuy (1,000) gumo' an pihhu mu adi' mahan patayon nan imbabalen nan patul. Te dingngol'u nan imbagan nan patul i he"a ya hi Abisay ya hi Ittay an inalinay, Nomnomnomona' bahan ta ihwangyu nan imbabale' an hi Absalom. ¹³Ot gulatna ta pinate' ya undan ihya adi ma'innilaan nan patul. Ya innila' an bokon he"ay mabahulan te ha"on.

¹⁴Ya alyon Joab di, Ma"i'd mahan nee ha hilbin di pi'hapitan i he"a. Ot alanay tuluy pahul ot umeh awadan Absalom ot gayangona an inipto'nah puhuna yaden nanongna an nuntattayun hinan kayiw. ¹⁵Ot umalida boy himpulun (10) tindalun Joab ot punhinggayanganda damdamah Absalom ot mate. ¹⁶Ot ipagangoh Joab nan tangguyub ta idinong nadan tindalun mamdug hinadan ibbadan tinanud Israel. ¹⁷Ot alanda nan adol Absalom hinan hapang ot ogahonda i han ongal an bituh nan muyung ot tabbunandah dakol an batu.

Ot logmon atog nadan impangulun Absalom an tinanud Israel di butik ot inayundan mumpangamut hi numpunhituwanda.

¹⁸Hidin mataguh Absalom ya e numpa'amma i han ongal an tu"ud hidih nan Nundotal an Lutan di Patul^g ta panginomnomnomandan hiya. Ta nitudo' di ngadanahdi te hay punnomnomna ya ma"i'd damdama ha imbabalena h lala'i hi mamunat hi ngadana.^h Ta ingganah ad uwani ya nanongnah diyen nginadananda hi Panginomnoman i Absalom.

Hay Nanginnilaan David An Nate Hi Absalom

¹⁹Nan imbabalen Sadok an hi Ahimaas ya alyona di, Maphod on e' ipa'innilah nan patul hituwen nangihwangan Apu Dios i hiyah nadan binuhulna.

²⁰Mu alyon Joab di, Bokon ni' he"a di e mangipa'innila ituwe hinan patul te nate nan imbabalena.

²¹Indani ya alyon Joab hinan baal an i Kus di, Eka ta em ipa'innilah nan patul nan na'at. Ot munyu"ung nan baal hi punlispituna i Joab ot ahina tagtagon an mange.

²²Indani ya impapilit Ahimaas an alyon i Joab di, Ta'on on nganney ma'at ya hanat iyabulutmun mipduga' hinan i Kus.

Ya alyon Joab di, Tanganu onmu ipapilit an umen imbabale an ta'on on ma"i'd ha gunggunam?

^g 18:18 Nan Nundotal an Lutan di Patul ya hi ad Sabeh. Hidin Hopapna 14:17

^h 18:18 Hinan 2 Samuel 14:27 ya nibaga an waday opat hi imbabalen Absalom an tuluy linala'i ya oha an babai mu hay alyon di udum ya ma"i'd ha mapto' ya nateda.

²³Ya alyon Ahimaas di, Ta'omman on ma'id mu ta iyabulutmun umeya'. Ta lo'tat ya initbal Joab ot umeh Ahimaas an puntagtagna an ini'wanah nan nundotal ot la"uhana nan baal an i Kus.

²⁴Ya hi David ya wahdin um'umbun hinan numbattanan nan nundinom mang an geyt i diyen boble. Ya nan guwalya ya immeh nan nundotal an atop dadiyen duwan binattun alad diyen boble ta e mummangmangmang ya tinigona han tagun muntinnagtag an mangali. ²⁵Ta muntukuk hinan patul an pun'ibaganah diyen tinigona. Ya alyon David di, Wa'e ta oha ya maphod di iyalinan ipa'innila.

Ya hidin mun'ihaggon hidiyen tagu ²⁶ya minangmang bon nan guwalya di ohan tagun muntinnagtag an mangali. Ot alyona boh nan patul di, Umman tuwe boy ohan tagtagtagona.

Ya alyon bon nan patul di, Alina man ya maphod damdama boy ipa'innilana.

²⁷Ya alyon nan guwalya di, Ot teen ay hanan hi Ahimaas an imbabalen Sadok nan namangulu te hay panagtagna.

Ya alyon David di, Hi Ahimaas ya maphod an tagu ot maphod boy ipa'innilanan ha"on.

²⁸Ta hidin hiyah dimmatong hi Ahimaas ya muntukuk hinan patul an alyonay, Nangabak ta'u apu patul. Ot munyu"ung hi hinangngab David ot alyonay, Madayaw hi Apu Dios an unudon ta'un tinanud Israel te impa'abakna nadan tatagu an mi'buhul i he"a.

²⁹Ya alyon nan patul di, On mataguh Absalom?

Ya alyon Ahimaas di, Hidin intudaa' i Joab an umalihtu ya tinigo' an ma'amu'amung nadan tatagu mu agge' innilay gapuna.

³⁰Ot pa'ohnongon ni' David hinan pangngelna ot umohnong hi Ahimaas.

³¹Ta dimmatong hidiyen baal an i Kus ya alyona boy, Hanat maphod hi em pangngolan apu patul hinan na'at. Te hi Apu Dios ya inihwang da'a hi ad uwanin algo hinadan mi'buhul i he"a.

³²Ya alyon bon nan patul i hiyay, On mataguh Absalom?

Ya alyon nan baal di, Hanat hay ma'at hinadan binuhulmu ya an namin nadan mangat hi adi maphod i he"a ya umatda i diyen mangilog an lala'i.

³³Ya innilan mon nan patul nan na'at hinan imbabalena ta nunhigla an minomnoman ta mangeh nan kuwartu hinan baktun nan binattun alad an mungkoga an alyonay, Anakkaya an imbabale! Udu'dul di ha"on di nate ta bokon he"a an imbabale' Absalom.

Hay Na'at Hidin Nagibbuh An Nunggubatda

19 ¹Nipa'innila i Joab an nunnaud an umukayungan nan patul an kogakogaanah Absalom. ²Ya hidin dingngol nadan tindalu an nunnaud di umukayungan nan patul i diyen na'at hinan imbabalena ya na'aaan di amlongdah nan nangabakanda i diyen algo. ³Ta namaaggot dindinnonganda ot mibangngaddah ad Mahanaim hi bairda ot adida mumpatpatigo ta ayda na"abak hi gubat. ⁴Yaden hi David ya aganah

kogakoga an hinophopanay angahna on pun'olotnan pun'ibagay ngadan imbabalenan hi Absalom an alyonay, Mahmo"an imbabale, Absalom.

⁵Ta nahnan hi Joab ot umeh nan kuwartun awadan David ot alyonan hiyay, Ad uwanin algo ya binain da'mi an titindalum an nangihwang i da'yu hinadan imbabalem ya nadan ahawam ya ta'on on nadan imbilangmuh ahawam. ⁶Undan ongal di naminhodmuh nadan humihiwon he'a mu hay naminhodmuh nadan mangihakit i he'a? Hinaen inatmu ya impatigom di adim pangibilang hinadan tindalum ya nadan opisyalda. Onha da'mi nin di nate ta hi Absalom di matagu ot wanin an ma"amlong'a. ⁷Ot eka ta em ihaphapitan nadan tindalum. Te adim'e ya ibaga' tee an hi ad uwanin hilong ya mumpapange amin namin ta ma"id ha ohah mabati. Ot undan mahan adi nunhiglah naen ma'at hi nitaguwam. ⁸Ta immeh David ot e umbun hinan way geyt diyen boble. Ta hidin dingngol nadan tataguna an wahdi nan patul an inumbun hinan way geyt diyen boble ot eda ma'amung hi awadana.

Hay Numbangngadan David Hi Ad Jerusalem

Mu nadan udum an tinanud Israel an niyunud i Absalom ya binumtikda ot mumpanganamutda. ⁹Ya an naminda ya munhahapitda an alyonday, Hi David an patul ta'uy nangihwang i dita'uh nadan i Pilistia ya nadan udum an binuhul ta'u. Mu gapu i Absalom ya binumtik ta tinaynana tun boble. ¹⁰Mu teen nateh gubat hi Absalom an pinili ta'un patul ot undan adi mabalin an ibangngad ta'uh David an patul ta'u tuwali?

¹¹Ya dingngol David hidiye ot ituda'nay e mangibagah nadan padin da Sadok i Abiatar ta eda ibagah nadan mangipangpanguluh nadan tinanud Judah ta alyondan diday, Alyon nan patul di, Tanganu on da'yuy ma'udin munnomnom an mangipabangngad i ha'on hinan nunhituwa? ¹²Nomnomonyun ohay tinanud di nalpuwan ta'u. Ya tanganu on da'yuy ma'udin mangipabangngad i ha'on an mumpatul? ¹³Ot ibagana i dida ta eda alyon i Amasa di, Alyon nan patul i he'a di, He"a ya waday nunhinagiyanta. Ot dusaona' i Apu Dios hi'on bokon he"a di mun'ap'apuh nadan opisyal di tindalu ta mihukkat'a i Joab.

¹⁴Ya an namin nadan tinanud Judah ya nun'oh'ohhada ot ituda'day e mangipa'innilah nan patul ya nadan nun'ibbana ta umanamutdah ad Jerusalem.

¹⁵Ya hidin umanamutanda an wadada moh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya na'amung nadan tinanud Judah hi ad Gilgal ta eda damuwon dida ya binoddanganda didan umagwat hinan wangwang. ¹⁶Ya hi Simey an i Bahurim an imbabalen Gera an nalpuh nan tinanud Benjamin ya inawigingna damdaman ni'yen dida an e nanamu hinan patul hinan wangwang. ¹⁷Ya hay nun'ibbana ya umeh hinlibun (1,000)

nalpuh nan tinanud Benjamin. Ya ta'on on hi Siba an baal ni' din hi Saul ya nadan himpulut liman (15) imbabalenan linala'i ya nadan baintin (20) baalna ya ni'yedan e nanamu hinan patul. ¹⁸Ta immedah nan agwatton ot eda bumoddang an mangi'agwat hinadan pamilyan nan patul ya inatdan namin nan pohdon nan patul an ipa'at i dida.

Hay Nangipatigan David Hi Ulena I Simey

Hidin e umagwat nan patul hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ya immeh Simey an imbabalen Gera ot e munyu'ung hi hinangngabna. ¹⁹Ot alyonay, Hanat pakawanona' hinan numbahula' i he'ah din nanaynanyuh ad Jerusalem. Ta adim bahan nomnomnomon hidiyen inat'un he'a. ²⁰Abuluto' an numbahula' i he'a ta hiya nan ha'on di namanguluh nadan tinanud Joseph an immalin e manamu i he'a apu patul.

²¹Mu himmapit hi Abisay an imbabalen Seruyah ot alyonay, Lebbengnan mipapate'a te inidutam nan pinto' Apu Dios an patul.

²²Mu alyon David di, Nunhigla ayu mo ahan an imbabalen Seruyah. Undan adiyu nomnomon nan numbangngada' an patul di tinanud Israel hi ad uwanin algo? Ta ma'id ha mipapateh ad uwani. ²³Ot alyon nan patul i Simey di, Ha'on tee di mangibaga an adia mipapate.

Hay Nangipatigan David Hi Ulena I Mepiboset

²⁴Hi Mepiboset an apapun Saul ya ni'ye damdama an e nanamuh nan patul. Mu nihipun hidin nakak da David hi ad Jerusalem ya aggena impapto' di adolna an ag'aggena inulahan di hukina ya aggena linaba'an di lubungna ya ta'on on nan balbasna ya aggena inupuhan. ²⁵Ta hidin immalin nalpuh ad Jerusalem ta ena damuwon nan patul ya alyon nan patul i hiyay, Tanganu on'a agge ni'yali i ha'on Mepiboset?

²⁶Ya alyon Mepiboset di, Inlayahana' hinan baal'u an gapu ta napilaya'. Inali' ahan i hiyay idadaana nan dongki an itakkaya' ta mi'yaliya' mu aggena inat nan imbaga'. ²⁷Onnot on nan bokon immannung di imbagana i he'a an alyonay adi' pohdon an mi'yali. Mu he'a ya umat'ah nan anghel Apu Dios i ha'on. Ot atom nan innilam an maphod. ²⁸Te unhaot lebbengna tuwalin impapate da'min namin an pamilyan ama an ta'on on ha'on. Mu onnot on inidduma' i he'a hinadan panganom hi baleyu. Ot undan nganne nan e' ibaga i he'a?

²⁹Ya alyon David di, Adi mahapul an adukkayontay punhapitantah nan inomnomam. Ot hay ninomnom'u ya godwonyu i Siba nadan lutan indat'un hiya.

³⁰Mu alyon Mepiboset di, Ta'omman attog ya indatmun namin i Siba mu ta athitu tee an numbangngad'a an mapmaphod.

³¹Ya immali damdamah Barsillay an i Gilead an nalpuh ad Rogelim ot e midamuh nan patul ya inibbaana dida an umagwat hinan

wangwang an nungngadan hi Jordan. ³²Hi Barsillay ya amamma mo an nawaluy (80) tawona. Ya hiya ya kakaddangyanan an tagu ya ongal di imboddangnah nan patul an umat hi nangidatanah makan i didah din awahdidah ad Mahanaim. ³³Ta hidin eda umagwat hinan wangwang ya alyon David i hiyay, Mi'yali'an ha'on hi ad Jerusalem ta ha'on di mangipapto' i he'a.

³⁴Mu alyon Barsillay di, Ta'omman on adiya' mi'yali te amamma' mo damdama. ³⁵Te nawalu (80) mo tayyay tawon'u ya higana' mo nadan pun'am'amlongan. Ya ta'on on nadan makan ya ma'inum ya ma'id mo ha tamtamna i ha'on. Ya ta'on on nan e pundongolan hi mun'aphod an kanta ya adi' mo hanguton dadiye. Mun'idduma' mannot hi punligatam. ³⁶Ot adi mahapul an atom di athidin ha'on. Hay pohdo' ya mi'yagwata' i he'ah tun wangwang ³⁷ya ahiya' numbangngad hi boblemi ta hidiy ataya' ta milubu'a' hinan nilubu'an di a'ammod'u. Mu wahtu tun imbabale' an hi Kimham an hiyay pi'yaliyom ta hiyay pangatam hinan maphod an atomot i ha'on.

³⁸Ya alyon nan patul di, Maphod ta mi'yalih Kimham i ha'on ta nan pohdom an pangipapto'un hiya di hiyay ato'. Ya ta'on damdama on he'a ya ato' nan pohdom an ato' i he'a. ³⁹Ot umagwatdan namin hinan wangwang ot mun'awwalan da Barsillay hinan patul ot ahi umanamut hi Barsillay.

Hay Nunhahannuwan Nadan I Israel Ya I Judah

⁴⁰Ta in'uyugdah Kimham hi immagwatanda ot umedah ad Gilgal. Ya an namin nadan tindaluh ad Judah ya hay godwan nadan ibbadan tindaluh ad Israel ya inibbaanda nan patul an immagwat. ⁴¹Ya hidin immanamut nan patul ya wa'e on wadaday immalin i Israel on alyonday, Tanganu on nadan ibbamin i Judah di namangulu an immalin nangiyagwat i he'a ya nadan pamilyam ya i'ibbam hinan wangwang? ⁴²On alyon nadan i Judah di, Manu'e ya nihaggon di nitulanganmih tun patul. Ya tanganu on ayu bumungot i nae te undan waha indatna i da'mih bino'lami? Ya agge ami atog numbagah anonmih nan patul.

⁴³Ya alyon nadan i Israel di, Umman himpulu (10) amin tinanud hinan pumpatulan David. Ta hiya nan unhaot lebbengnan da'miy e mangi'uyug hinan patul. Ya undan aggeyu innilan da'miy namangulu an nunnomnom an pumbangngadon ta'u nan patul?

Ya adida idinong an humanahannu ta lo'tat mahan ya abubungot di aton nadan i Judah an humapit.

Hay Agge Nangabulutan Seba I David Hi Patul

20 ¹Wada han i Gilgal an mabambannungot an hay ngadana ya hi Seba an imbabalen Bikri hinan tinanud Benjamin an

impagangohna nan tangguyub ot tumkuk an alyonay, Da'yun i'iba' an tinanud Israel.ⁱ Way ohaot attog on immanamut te undan nganne peman tuwaliy niyatan ta'u i David an imbabalen Jesse? ²Ya inyunnud nadan i Israel ot mi'yedah nan imbabalen Bikri an hi Seba. Mu nadan tinanud Judah an ni'yagwat i David hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ya innaynayundan ni'ye i David ta ingganah ad Jerusalem.

³Ya hidin dimmatong hi David hinan palasyu hi ad Jerusalem ya ena inhiwwe nadan himpulun (10) baalnan imbilangnah ahawana i han ohan bale. Dadiye nadan tinaynana ta diday nangipapto' hinan palasyu. Ot ipaguwalyana nan balen niha"adanda ya indatnay mahapulda mu adina ilo' dida ta ayda attog nabalun ta hidiy immo'ohnonganda ta ingganah natayanda.

Hay Namatayan Joab I Amasa

⁴Impa'ayag David hi Amasa ot alyonan hiyay, Eka ayagan an namin nadan tindalun tinanud Judah ya inamungmu didahtu hi ohhandi. ⁵Ot makak hi Amasa mu nala"uy tuluy algo an hidiye nan imbagan nan patul an a'amunganda ya agge numbangngad. ⁶Ot ipa'ayag mon David hi Abisay ot alyonay, Mundadaan'a ta ipangulum nadan tindalu' ta eyu unudon hi Seba te alina ya iyal'alanay pama"ihna i dita'u mu hi Absalom. Te indani ya binumtik i ha boblen nahamad di aladna ya naligat hi e paniliwan i hiya.

⁷Ya ta'on on hi Joab ya nadan guwalyan nan patul an i Keret ya i Pelet ya an namin nadan tindalun nan patul ya impangulun Abisay dida ta eda unudon da Seba. ⁸Ya hidin dimmatongdah nan ongal an batuh ad Gibeon ya nundadammudan da Amasa. Ya hi Joab an nunlubung hi lubung di tindalu ya wahdiy inhikotnan hinalung an nagah nan lutah din ena dinamuh Amasa. ⁹Ot alyonan Amasa di, Ma"amlonga' an nanigon he"a ibba'. Ot inayunan idon di winawwan an ta'lenah balbas Amasa ta pun'apnganan hiya. ¹⁰Mu hi Amasa ya aggena tinigo nan hinalung an inodnan Joab hinan ohan ta'lana. Ta initwik Joab hidiyeh putun Amasa ot bumudduy putunah nan luta. Ot inayunan mate an ta'on hi aggena impidwan initwik.

Ot taynan da Joab an hinagi i Abisay hi Amasa hidih nan natayana ot eda pudugon hi Seba. ¹¹Ya nan ohah nadan tindalun nun'ibban Joab ya timma'dog hinan way adol Amasa ot alyonay, Nadan naminhod i David ya hi Joab ya ma'ayu ta mitnud ta'un Joab.

¹²Ta niwagillang nan adol Amasa an mun'ayuh di dalanah nan gawwan di kalata. Ya hidin tinigon diyen tindalu an a'am'amungan nadan

---

ⁱ 20:1 Hi Seba ya imbilangnah tinanud Israel nadan nunhituh nangappit hi huddo'na an tinanud Israel an gapu ta himpuluy tinanud di wadahti ya duwa ya abuh hinan tinanud Israel an wadah nangappit hi muyadna an alyonday hi ad Judah.

tatagun mala'uh ot guyudonah nan pangngelna ot hophopanah luput. ¹³Ta hidin na'aan nan adol Amasa hinan kalata ya mun'itnudda mohpe nadan tatagu i Joab an e mangunud i Seba.

¹⁴Mu hi Seba ya immeh nadan boblen di tinanud Israel ta ingganah ad Abel-Bet-Maakah. Ya an namin an tinanud Bikri ya na'amungda ot mitnuddan hiya. ¹⁵Ya hidin dingngol nadan tatagun Joab an wahdi da Seba hi ad Abel-Bet-Maakah ot eda li"ubon hidiyen boble. Ta nuntababda nan way binattun alad ta pumpattukandan mama"ih i diyen alad.

Hay Nangihwangan Han Babai Hi Bobleda

¹⁶Wada han nanomnoman an babain tinumkuk an alyonay, Ibagayu i Joab ta umalihtu ta waday ibaga' i hiya. ¹⁷Ta hidin immeh Joab ya alyon diyen babai di, On he"ah Joab?

Ya alyon Joab di, O ha'on.

Ya alyon bon nan babai di, Donglom tun ibaga'.

Ya alyon Joab di, O agam.

¹⁸Ya alyon nan babai di, Handidan a'ammod hidin kanaman ya alyonday, Wada'ey adiyu pun'u'unnudanan ya imme ayuh ad Abel ta eyu donglon di itugundahdi. Ta athidiy ungganda aton an mangipanuh hi ma'maat. ¹⁹Te hituwen boblemi ahan di malinggop ya da'mi ahan di na'na'unnud an tinanud Israel. Ya tanganu onyu pohdon an dadagon tun boblen indat Apu Dios?

²⁰Ya alyon Joab di, Bokon attog athinay ninomnommi. ²¹Te hay emi tigon ya hi Seba an imbabalen Bikri an niha"ad hinan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim te hiyay nangipanguluh nadan nungngoheh nan patul ta'u an hi David. Hay pohdo' ya iyaliyuh naen tagu i da'mi ta umaan amihtu.

Ya alyon nan babai di, Haddonnyu ta ibkahmiy ulunan da'yuhna hi bahhel nan alad. ²²Ot umeh diyen babai ot ena ibagah nadan tatagu ta putulunday ulun Seba. Ot ibkahdah bahhel nan alad hi awadan da Joab.

Ot ipagangoh Joab nan tangguyub ta panginnilaan nadan tatagun umanamutda mo. Ot mumbangngad piboh Joab hi awadan nan patul hi ad Jerusalem.

Nadan Opisyal Di Tindalun David

²³Hay nabaktun opisyal nadan tindalun di tinanud Israel ya hi Joab. Ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada di ap'apun nadan i Krete ya i Pelet an guwalyan nan patul. ²⁴Ya hi Adoniram di ap'apun nadan manigoh nan mumpuntamu ya hi Jehosapat an imbabalen Ahilud di mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdona an ma'at. ²⁵Ya hi Seba di sekretali. Ya da Sadok i Abiatar di nabaktun padida. ²⁶Ya hi Ira an tinanud Jair di oha bon padin David.

Hay Natayan Nadan Tinanud Saul

21 ¹Hidin numpatulana David ya wada han natuntunud an tuluy tawon an bitil. Ta nundasadasal hi David i Apu Dios ya timbal Apu Dios an alyonay, Manu'e hi waday bitil ya gapuh nan inat din hi Saul ya nadan tinanudna te impapatena nadan i Gibeon. ²Dadiyen i Gibeon ya bokon tinanud Israel mu dida nadan nabatin tinanud Amor an nangibagaan nadan tinanud Israel hi ihwangda dida. Mu hidin hi Saul di patul ya enaot ipapatey dakol i dida an gapu ta bokonda ibban tinanud Israel.

Ta impa'ayag David nadan i Gibeon ³ot alyonan diday, Nganney pohdonyuh ato' i da'yu ta linglingonyu nadan numbahulanmin da'yu ta alina ni' ya pumhod di punnomnomyun da'min tatagan Apu Dios.

⁴Ya alyonday, Nan hakit di nomnommi i Saul onu nadan tinanudana ya adi mahukkatan hi pihhu onu balitu'. Ya adi mabalin an iballohmih nan emi pamatayan hi kumpulna i da'yun tinanud Israel.

Ot alyon David di, Ot nganne moy pohdonyuh ato'?

⁵Ya alyonday, Hituwen hi Saul an namateh nadan ibbami ya nunnomnom an ma"idon da'mih tun bobleyun tinanud Israel ⁶ta hiya nan pohdonmin iyukodmun da'miy pitun linala'in tinanudna ta emi patayon hinan pundayawan i Apu Dios hi ad Gibeah an boblen din hi Saul an pinto' Apu Dios.

Ot abuluton David dadiyen imbagada.

⁷Mu gapuh din nunsapataan da David i Jonathan ya aggena initbal an pi'patedah Mepiboset an imbabalen Jonathan. ⁸Ta hay initbal David ya nadan duwan linala'in imbabalen da Saul i Rispah an imbabalen Aya an da Armoni ya nan oha bon hi Mepiboset. Ya inyabulutna bo nadan liman linala'in imbabalen da Merab i Adriel. Hi Merab ya imbabalen Saul ya hi Adriel e ya imbabalen Barsillay an i Meholah. ⁹Ta inyukodna didah nadan i Gibeon ot eda patayon didan namin hinan nabillid an pundayawan i Apu Dios hidin hiyah nihipun di ahigapas di barley.

¹⁰Ya hi Rispah an hi inan da Armoni i Mepiboset ya ena inyallung han langgut hinan uhhun nan batu ta punhidumana an mangadug hi adol nadan nate. Ta nihipun hidin hiyah ahigapas ta ingganah din inhipunan umudan ya inadugana didah nan mahdom ya nan mapatal ta adi anon di hamuti ya nadan mungkaddapan hinan luta di adol dadiyen nate.

¹¹Ta hidin dingngol David hidiyen inat Rispah an baal an nibilang hi ahawan Saul ¹²ya nipanomnom i hiya din natayan da Saul an hin'ama i Jonathan. Te hidin namatayan nadan i Pilistia i dida hinan billid an nungngadan hi Gilboa ya eda intattayun didah ad Bet-San an uggan a'amungan di tatagu. Ot umeda nadan i Jabes an wah ad Gilead ot eda ibtik nan adol da Saul i Jonathan hinan nangitattayunanda ot iyanamutda.

¹³Ta hiya nan e impa'alan David nadan ba'ag da Saul i Jonathan. Ot eda pi'yala nadan adol dadiyen pitun tinanud Saul. ¹⁴Ot ena ipilubu' dadiyen tungal hinan lubu' din hi aman Saul an hi Kis hi ad Selah an ohan boblen nadan tinanud Benjamin. Ot atondan namin nan imbagan nan patul i dida hi atonda. Ta hidin nalpah an inatdahdi ya dingngol mohpen Apu Dios nan dasal nadan tatagu ta napogpog nan bitil.

Hay Nangihwangan Abisay I David

¹⁵Indani ya ginubat bon nadan i Pilistia nadan tinanud Israel. Ya hi David di nangipanguluh nadan tindaluna ot eda mi'gubat ta inggana ot ma'ableh David. ¹⁶Ta hi Isbi-Benob an tinanud Rapa^k ya enaot patayon hi David. Ta inodnana nan gombang an pahulna an hay damotna ya umeh tulu ta han godway kilu. Ya inhikotna nan pa'apyan ispadana. ¹⁷Mu immalih Abisay an imbabalen Seruyah an bimmoddang ot patayonah diyen i Pilistia. Ta nihipun i diye ya imbagadan David ta adi mo mi'mi'yen e mi'gubat. Te adida pohdon an mama"idanda an tinanud Israel hi patul te athidi'ey ma'at ya paddungnay madop nan dilagda an tinanud Israel.

Hay Nangabakan Da David Hinadan I Pilistia

¹⁸Indani ya wada boy e ni'gubatan nadan tinanud Israel hinadan i Pilistia hi ad Gob. Ta hidiy namatayan nan i Husa an hi Sibbekay i Sap an ohah nadan tinanud Rapa. Hi Sibbekay ya ohah nadan tindalun di tinanud Israel.

¹⁹Ya i han oha bon ni'gubatan nadan tinanud Israel hinadan i Pilistia hi ad Gob ya pinaten Elhanan an imbabalen Jair an i Bethlehem nan i Gat an hi Goliat^l an hay pa'on di pahulna ya umat hinan ulluwan di pun'ablan di inongalna.

²⁰Ya hidin wada boy gubat hi ad Gat ya wada han onngga'ongngal an tagun tinanud Rapa an hinonnom di gamat di ta'lana ya hukina ta baintit opat (24) an namin di gamatna. ²¹Mu hidin inangitna nadan tinanud Israel ya immeh Jonathan an imbabalen Simea an hi ibban David ot patayona.

²²Ta danaen opat an tinanud Rapa hi ad Gat ya pinaten da David hinadan tindaluna.

Hay Kantan David Hidin Nangabakanda

(Psalm 18:1-15)

22 ¹Hituwey ingkantan David an gapuh nangihwa'ihwangan Apu Dios i hiya hinadan binuhulna an ta'on on hidin e pamatayannot Saul i hiya ²an alyonay,

^k 21:16 Hanadan tinanud Rapa ya dida nadan o'ongal an tatagu. ^l 21:19 Hi 1 Chronicles 20:5 ya hay nibaga ya hi ibban Goliat nan pinaten Elhanan.

Hi Apu Dios di nahamad hi mangipapto' i ha'on te hiya ya paddungnay doplah an ihi"uga'.

3 Ya paddungna boy hapiyo onu nahamad an binattun alad an manandi i ha'on.

Te ongal di abalinnan mangihwang i ha'on hinadan mun'abubungot an tatagu.

Te paddungna nimpey doplah an nahamad hi ihi"ugan.

4 Ya hidin numpaboddanga' i hiya ya inihwanga' hinadan binuhul'u. Ta hiya nan hiyay nahamad hi dayawo'.

5 Te handi'e ya aya' tuntundon hi ate ta hay punli'na' ya aya' iyanud hi mabikah an liting.

6 Ya paddungna boy nahuluwa' ta ma"i'd ha bahhonan mateya'.

7 Ya hidin nunhiglan maligatana' ot mumpahmo'a' i Apu Dios an wah ad abunyan ya dingngolnay dasal'u.

8 Ta gapuh bungotna hinadan binuhul'u ya impa'alyogna tun luta ta ta'on on hi ad lagud ya niwagot.

9 Ya paddungnay manawwang hi olongnay ahuk ya manawwang hi to'onay bala ya mundalang an apuy.

10 Ot iluwatnah ad lagud ot duma"ul an inggoppa'nah uhun nadan himmilong an bugut.

11 Ot milugan hinan muntayyapan an kerubim an pun'iyen di dibdib.

12 Ya nili'mut i hiya nan himmilong an bugut ta umat i ha nahyong an udan.

13 Ya ma'binnang hi awadana ta kumilakilat.

14 Ya himmapit nan na'abbaktun Dios an paddungnay kidul di hapitna.

15 Ot ipa'alina'y kilat an ay papan di pana ta pamaag bo aya ya ahibubuttikan nadan mi'buhul i hiya.

16 Ya gapuh bungotna ya minaganana nan baybay ta pamaag ya ma'attigo nadan dopona ya nabudhan nan gopnad tun luta.

17 Ya hidih nan awadanah ad abunyan ya paddungnay nunyu"ung ot guyudona' hinan dallom di liting ot ipada'ala'.

18 Ta inihwanga' i hiyah nadan binuhul'u an mun'abibikah ya mun'abubungot an adi' abalinnan an abakon.

19 Ya impadihda bo udot hidin nunhiglay punligata' di eda panadagan i ha'on.

Mu maphod ta inihwanga' i Apu Dios.

20 Ya manu'e hi inihwanga' ya umipa'amlong i hiya nadan maphod an pangat'u.

21 Ta athidiy inat Apu Dios i ha'on te innilana nan nipto' an pangat'u.

22 Te inun'unud'u nadan tuguna an ma"i'd ha inat'u hi adi maphod ya agge' inwalong an mangun'unud i hiya an Dios.

23 Te hanadan tugunay minonomnom i ha'on an ma"i'd ha imbahho' i dadiye.

- 24 Ya ma'id ha e' numbahulan i hiya.
- 25 Ta binanoddangana' i hiya te innilana nimpen ma'id ha bahul'u ya maphod di pangat'u.
- 26 Te he'a Apu Dios ya ipapto'mu nadan na'na'unnud i he'a.
Ya maphod boy atom hinadan maphod di pangatda.
- 27 Ya ipatigom di amaphodmuh nadan nipto' di pangatda.
Mu dusaom nadan adi maphod di pangatda.
- 28 Ya boddangam nadan mumpada"ul mu hanada'en nabaktuy panigodah adolda ya ipada"ulmu dida.
- 29 He'a Apu Dios di paddungnay dilag an mamatal hinadan paddungnay munhihillong hitun nitaguwa'.
- 30 Ya hi'on he"ay bumoddang i ha"on ya abalina' an abakon nadan mangubat i ha"on.
Ya abalina' bon hogpon di bobleda an ta'on on binattuy aladda.
- 31 Hi Apu Dios ya nipto' di pangatna ya immannung nadan hapitna.
Ya hiyay paddungnay hapiyon nadan mihi"ug i hiya.
- 32 Te hiya ya abuh di Ap'apu. Ya hiya ya ammuna nan paddungnay doplah nimpe an ihi"ugan.
- 33 Ya hiya nan Dios an mangdat hi abalina' ta maphod di pangat'u.
- 34 Ya hiyay mangipa'awiging i ha"on ta umat hi pamtik di ulhay pamtik'u.
Ta ta'on on hinadan nun'atagen billid ya abalina' an bumtik hidi ta mihwanga'.
- 35 Ya intudduwana' boh ato' an mi'gubat ta ta'on on hanan gombang an pana^m ya abalina' an paudon.
- 36 He'a Apu Dios di paddungnay hapiyo' an nangihwang i ha"on.
Ta gapuh boddangmu ya nundongola'.
- 37 Ya gapu boh boddangmu ya binumtika' an ma'id ha nangakhup i ha"on hinadan binuhul'u.
- 38 Ta ha"on di namudupudug i dida ta ingganaot patayo' didan namin.
- 39 Ta ma'id ha atondan mangiballoh te numpate' dida.
- 40 Athidiy na'at te he"ay nangdat hi abalina' an mi'gubat ta inabak'u nadan binuhul'u.
- 41 Ta impabtikmu dadiyen binuhul'u mu numpudug'u damdama dida ot pumpate' dida.
- 42 Ta mumpahpahmo'da an mumpaboddang mu ma'id ha mamoddang i dida.
Ya ta'on on he"a an Dios ya aggem binoddangan dida.
- 43 Ta numpate' nimpe dida an paddungnay nuntultula' dida ta ingganaot mumbalindah hupu' ot pun'igatin'u ta numbalindah pito' hinan kalata.

---

^m 22:35 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

44 Ta inihwanga' i he'a Apu Dios hinadan mumpungngohe an tinanud Israel.

Ot pumbalinona' hi ap'apun di dakol an tatagu an ta'on on hanadan agge nanging'innila i ha'on an wah udum hi boble ya munhilbidan ha'on.

45 Te takutana' hi tataguh udum an boble ta hiya nan un'unudonday ibaga'.

46 Ta munggayonggongda an humawwang hinadan nun'ahamad an nipa'ayanda.

47 Ot madayaw hi Apu Dios an wadawadah inggana an hiya nan paddungnay doplah an ihi'ugan.

Ta hiya nan dayawo' te hiyay mangih'ihwang i ha'on.

48 Ya hiyay nangita'dog i ha'on ta inabak'u nadan binuhul'u ot pumbalinona' nimpe hi ap'apu hi abobboble.

49 Ta inihwanga' nimpe i hiya hinadan binuhul'u.

Ot boddangana' ta inabak'u dadiyen mun'abubungot an tatagu.

50 Ta hiya nan ikankanta' di pundayaw'un he'a Apu Dios an ta'on on idanan bobley awada'.

51 Ya nanongnan idatmuy abalina' an pinto'mu hi patul ta nangaba'abaka' hi gubat.

Ya munnananong nan ulem i ha'on an hi David ya hinadan tanuda'.

Hay Ma'udin Hinapit David

23 ¹Hi David an imbabalen Jesse ya maphod di pungkantanah nadan tinanud Israel ya hiyay pinto' nan na'abbaktun Ap'apu an dayawon di tinanud Israel ot pumbalinonah nabaktun patul. Ya hay ma'udin hinapit David ya alyonay, ²Nan Espiritun Apu Dios ya ha'on di punhapitonan mangibaga hinan ibagana. ³Hiya an Dios an unudon ta'un tinanud Israel an mi'alig hi doplah an nahamad an ihi'ugan ya alyona i ha'on di, Na'en patul an ha'on di un'unudona ya nipto' di pangatna te takutana' i hiya. ⁴Ta nan athidi an patul ya umat hinan potang hinan mawi'it an ma'id ha bugutna. Ya umat boh nan naptangan an holo' hinan hiyah inugona nan udan.

⁵Ya athidi boy ma'at hinadan tanuda' te hiyay inalin Apu Dios an adi maluman nan ninomnomnan ma'at. Ta nanongnan ihwanga' i hiya ya ipa'annungnan namin nadan pohdo' an ma'at. ⁶Mu nadan tatagun adida takutan hi Apu Dios ya umatdah nan pagat an mitopalda te adi mabalin hi akupon. ⁷Ya nan e manapa i dadiyen pagat ya mahapulnay gumo' ta pun'amungna ya pinu'ulana ta maghobda.

Nadan Nun'atutulid An Tindalun David

⁸Datuwey ngadan nadan nun'atutulid an tindalun David. Hay oha i dida ya hi Joseb-Bassebet an i Takemon an hiyay ap'apun nadan udum

an opisyal di tindalun David. Te han naminghan an ni'gubatana ya pinatenay waluy gahut (800) an binuhulda hinan pahulna.

⁹Ya hay mi'adwa i hiya ya hi Eleasar an imbabalen Doday an holag Ahoh. Ya hiyay nun'ibban David hidin eda inangit nadan na'amung an mi'gubat an i Pilistia. Ot bumtikda nadan ibbada an tinanud Israel. ¹⁰Mu hi Eleasar ya immohnong ot ilaputnan mi'gubat hinadan i Pilistia ta ingganaot umodhol di ta'lana hi binlena ta adi miwala'an nan ispada an inodnana. Mu hi Apu Dios di bimmoddang ta nunhiglay nangabakanda i diyen algo. Ot mumbangngadda mohpe nadan ibbanan tinanud Israel ta eda pun'ala nadan almas nadan nun'a'ate.

¹¹Ya hay mi'atlu an na'atullid an tindalu ya hi Sammah an imbabalen Agee an i Harar. Te i han naminghan an na'amung nadan i Pilistia i han natanoman hi bi'ni hi ad Lehi ya timmakutda nadan tinanud Israel ot bumtikda. ¹²Mu hi Sammah ya immohnong hi gawwan diyen natanoman ot ilaputna an mi'gubat ta ingganaot abakona nadan i Pilistia an gapuh boddang Apu Dios.

¹³Ya wada han ahigapas ya immeday tuluh nadan tulumpulu (30) an opisyal di tindaluh nan lingab hi ad Adullam an awadan David. Yaden nadan i Pilistia ya nungkampudah nan nundotal an nungngadan hi Repaim. ¹⁴Ya i diye ya wadah David hinan nahamad di hawana mu nadan udum an tindalun di i Pilistia ya nungkampudah ad Bethlehem. ¹⁵Ya nonomnomon David hi ad Bethlehem ta alinah on munhapihhapit hi adolna an alyonay, Onhandi anu ta waha e mangalah liting an malpuh nan bubun hinan way hawangon hi ad Bethlehem ta inumo'. ¹⁶Ya dingngol nan tulun nun'atutulid an tindalu ot ituliddan umeh nan nungkampuwan nadan i Pilistia hi ad Bethlehem ot eda humagub hinan bubun hidi ot iyeda i David. Mu aggena ininum te onaot ingkuyag ta indawatna i Apu Dios ¹⁷an alyonay, Adi mahan mabalin an e' inumon hituwe. Te hituwen liting ya paddungnay dalan datuwen linala'i an nangitulid an e himmagub an ta'on on atatakut.

Ta athidiy a'at danaen tulun natulid an linala'i.

¹⁸Ya hay nangipangpanguluh nadan tulumpulun (30) nun'atutulid an tindalu ya hi Abisay an hi ibban Joab an imbabalen Seruyah. Hiya ya nundongol boy a'atna an umat hinan tulun nun'atutulid an tindalu te pinatenay tuluy gahut (300) an binuhulda hinan pahulna. ¹⁹Ta hiyay numbalinanah ap'apun nadan tulumpulun (30) nun'atutulid an ta'on on agge niddum hinadan tulun nundongol an nun'atutulid.

²⁰Ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada an i Kabseel ya na'tullid bo an mi'gubat. Ta dakol di ginubatna an umat hi namatayanah nan duwa an tindalun di i Moab an ongal di abalinanda an mi'gubat. Ya han hin'algo an nunhiglay dalallu ya imme i han bitu ot patayona han layon. ²¹Ot patayona bo han mahinadol an i Egypt an ta'on on hidiyen i Egypt ya pingngolnay pahulna mu hi Benayah ya ammuna han pang'ul an almasna

mu pinlohna nan pahul diyen i Egypt ot hiyay pamatena i hiya. ²²Ta datuwen inat Benayah an imbabalen Jehoyada di mangipatigoh tulidna ta nundongol an umat damdamah nan tulun na'tullid an tindalu. ²³Ya nundongol nimpe an umat i dadiyen tulumpulun nun'atutulid an titindalu mu agge niddum hinan tulun na'tullid. Ya hiyay pinto' David hi ap'apun nadan guwalyana.

²⁴Ta nadan tindalun nibilang hinadan tulumpulu (30) ya hi Asahel an hi ibban Joab ya hi Elhanan an imbabalen Dodo an i Bethlehem ²⁵ya da Sammah i Elika an i Harod ²⁶ya hi Heles an i Palti ya hi Ira an imbabalen Ikkes hi ad Tekoa ²⁷ya hi Abieser an i Anatot ya hi Mebunnay an i Husah ²⁸ya hi Salmon an i Ahoh ya hi Maharay an i Netopa ²⁹ya nan oha bo an i Netopa an hi Heled an imbabalen Baanah ya hi Ittay an imbabalen Ribay an i Gibeah an tinanud Benjamin ³⁰ya hi Benayah an i Piraton ya hi Hidday an numbobleh nan nundotal an nihaggon hinan billid an nungngadan hi Gaas ³¹ya hi Abi-Albon an i Arbah ya hi Asmabet an i Bahurim ³²ya hi Eliahba an i Saalbon ya nadan imbabalen Jasen ya hi Jonathan ³³an imbabalen Sammah an i Harar ya hi Ahiam an imbabalen Salar an oha bon i Harar ³⁴ya hi Elipelet an imbabalen Ahasbay an i Maakah ya hi Eliam an imbabalen Ahitopel an i Giloh ³⁵ya hi Hesro an i Karmel ya hi Paaray an i Arbi ³⁶ya hi Igal an imbabalen Nathan an i Sobah ya hi Bani an tinanud Gad ³⁷ya hi Selek an tinanud Ammon ya hi Naharay an i Beerot an mangmangdon hi almas Joab an imbabalen Seruyah ³⁸ya da Ira i Gareb an i Itri ³⁹ya hi Uriah an tinanud Hit.

Ta an namin nadan nun'atutulid an titindalu ya tulumpulut pituy (37) bilangda.

Hay Nangibagaan David Ta Bilangonda Nadan Mabalin An Muntindalu

24 ¹Wada boy bimmungotan Apu Dios hinadan tinanud Israel ot ipanomnomna i David ta ena ipabilangⁿ an namin nadan tataguh ad Israel ya hi ad Judah. ²Ot alyon nan patul i Joab ya nadan udum an opisyal di tindalu ta eda bilangan an namin nadan mabalin an e mi'gubat an tinanud Israel an ihipundah nan boblen di tinanud Dan ta ingganah ad Beerseba te pinhodnan innilaon di bilangda.

³Mu alyon Joab di, Hanat hi Apu Dios an dayawom ya udmana nadan tindalu ta'u hi mahuluk hi mumpihinggahut. Ya hanat tigom di ipa'annungana. Mu tanganu ahan on gahin onmu ipabilang dida?

⁴Mu ipapilit nan patul an ipa'at nan pohdona i da Joab ya nadan ibbana an opisyal di tindalu. Ot makakda moh awadan nan patul ot eda bilangan nadan mabalin an e mi'gubat an tinanud Israel.

⁵Ta inagwatda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot mungkampudah nangappit hi muyyad nan nah'ung an boble hi ad Aroer. Ta inhipundahdin mumbilang ta ingganaot opngondan namin nadan bobleh ad Gad ot ahida inayun an umeh ad Jaser. ⁶Ot umeda bo hi ad Gilead ya hinan boble hi ad Kades an nunhituwan nadan tinanud Hit. Ot umeda boh nadan boblen nadan tinanud Dan ot i'wadah nan nihaggon hi ad Sidon ⁷ta immedah ad Tyre an binattuy aladna. Ot umeda boh nadan boblen di tinanud Hib ya hinadan udum an boblen di tinanud Kanaan. Ta hininapdan namin ta ingganah ad Beerseba hinan negeb^o hi ad Judah. ⁸Ta hay eda numbilangnan hinadan numboblaysan di ibbadan tinanud Israel ya hiyam di bulan ta han baintiy (20) algo. Ot mumbangngaddah ad Jerusalem. ⁹Ot ipa'innilan Joab hinan patul di bilang nadan linala'in mabalin an e mi'gubat an waluy gahut di libuy (800,000) i Israel ya limay gahut di libuy (500,000) i Judah.

Hay Nundusaan Apu Dios I David

¹⁰Ya hidin nalpah an binilangda nadan mabalin an e mi'gubat ya nunhiglan minomnoman hi David ot alyona i Apu Dios di, Ongal tayyay numbahula' i he'a Apu Dios ituwen e' inat. Hanat pakawanona' bahan Apu Dios ituwen numbahula' an baalmu. Te innila' an adi ahan maphod hituwen inat'u.

¹¹Ya nabiggat i diye an agge ni' bimmangon hi David ya alyon Apu Dios hinan propeta an uggan manugun i David an hi Gad di, ¹²Ume'a i David ya imbagam an tuluy pumpiliyanah nan pundusa' ta nan piliyona ya hiyay ato'.

¹³Ot umeh Gad hi awadan David ot alyonay, Hay inalin Apu Dios ya mumpili'a hi'on nganney pohdom hi pundusana i da'yu. Hi'on pohdom nan tuluy tawon an waday bitil onu tuluy bulan an e da'yu pudupudugon hinadan binuhulyu onu tuluy algo an wada han nunhiglan dogoh ta dakol di mate. Ot nomnomnomom hi'on nganney piliyom ta hiyay ibaga' hinan nannag i ha'on.

¹⁴Ya alyon David di, Minomnomana' ahan i nae. Mu udu'dul attog on hi Apu Dios di ukod an mundusa i da'mi te ongal di homo'na ta bokon hay tatagu di mamate i da'mi.

¹⁵Ta impa'alín Apu Dios han nunhiglan dogoh i dida an tinanud Israel i diyen nabiggat ta ingganah nan inalina an pangidinongana. Ya hay bilang di nate an tatagu an mihipun hi ad Dan ta ingganah ad Beerseba ya napituy libu (70,000). ¹⁶Ya hidin imme nan anghel hi ad Jerusalem ta ena patayon nadan tataguhdi ya minomnoman hi Apu Dios ot alyonah nan anghel an mamaten dida di, Ammuna mo ya indinongmun mamateh nadan tatagu.

Ya i diye ya wada nan anghel hinan pun'ilikan Araunah an tinanud Jebus.

---

o 24:7 Nan negeb ya hidiye nan mun'ohab an luta.

¹⁷Ta hidin tinigon David nan anghel an namateh nadan tatagu ot alyonan Apu Dios di, Inoy an ha'on peman eh'a teey ud bahul ituwen na'at an bokon tun tatagu. Te dida ya umatdah nan kalnero. Ot hanat ha'on ya nan pamilya' di dusaom.

Hay Nangiyammaan David Hinan Pun'onngan I Apu Dios

¹⁸Ta immeh Gad ot ena alyon i David di, Ume'ah nan pun'ilikan nan i Jebus an hi Araunah ta em iyamma ha pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios hidi. ¹⁹Ot umeh David an inunudna nan imbagan Gad te hidiyey pohdon Apu Dios hi atona. ²⁰Ya hidin minangmang Araunah da David ya nadan baalna ot ena damuwon dida ot mundu"un an nida"om di angahnah nan luta hi punlispitunah nan patul. ²¹Ot alyonay, Apu patul tanganu on ayu udot immalihtu?

Ya alyon David di, Immali ami ta gattangonmi tun pun'ilikam ta iyamma' hitu ha punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ta wan duminong hituwen atatakut an dogoh di tatagu.

²²Ya alyon Araunah i David di, Namaag ya inalam ya indawatmu nan pohdom an i'nong i Apu Dios ot wahnaday baka an mabalin an maghob an mi'nong. Ya wahnada bo nan kayiw nan pun'ilikan ya nadan panakul ta panungu. ²³An namin datuwe apu patul ya idat'u i he"a. Ot hanat abuluton Apu Dios an dayawon ta'u nan i'nongmun hiya.

²⁴Mu alyon nan patul di, Mahapul an bayada' te adi' pohdon an idawat ha maghob an mi'nong i Apu Dios an agge' nunligatan.

Ot bayadanah diye an pun'ilikan ya nadan baka hi nabongley (50) silber^p an pihhu. ²⁵Ot ipiyamman David han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot i'nongna nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ya dingngol mohpen Apu Dios nan dasal David ot padinongona nan anghel an mamateh nadan tinanud Israel.

---

^p 24:24 Nan nabongley (50) silber ya onom di gahut (600) an balitu' hinan 1 Chronicles 21:25.

1 Patul

(1 Kings)

Hay A'at Tuwen Namangulun Liblun Nadan Patul

Hay nibaga ituwen liblu ya handin nate nan patul an hi David ya nihukkat nan imbabalenan hi Solomon hi patul nadan tinanud Israel. Hi Solomon ya nala'ing an patul. Hiyay nangipiyammah nan Templo hi ad Jerusalem. Ya dakol boy udum an ina'inatna an iphodan di tatagu. Ot mundingngol di a'atna an ta'on on hinadan udum an boble.

Hidin nateh Solomon ya nihukkat nan imbabalenan hi Rehoboam an numpatul. Mu hanadan himpulun (10) tinanud Israel hi nangappit hi huddo'na ya pinilidah Jeroboam hi patulda. Ya hanada'en tinanud Judah ya nadan tinanud Benjamin an numbobleh nangappit hi muyyadna ya nunnanong an nan patul an hi Rehoboam di patulda. Ta hituwey nagodwaan nadan tinanud Israel ot mumbalin hi duwan boble. Ta nadan numbobleh nangappit hi huddo'na ya nangadanan hi ad Israel ya nan nangappit hi muyyadna ya nangadanan hi ad Judah. Ta datuwen duwan boble ya waday patulda ya tindaluda. Ya wa'et nate nan patul on nihukkat nan lala'in imbabalen diyen patul. Ya an namin nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel hi nangappit hi huddo'na ya adi maphod di inatda te aggeda inun'unud hi Apu Dios. Mu hi ad Judah an nangappit hi muyyadna ya wadaday maphod an numpatul hidi te un'unudondah Apu Dios. Mu nada'en udum ya nadan adi maphod di ina'inatda te aggeda inun'unud hi Apu Dios.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hanadan na'na'at hidin agge nagodwa nadan tinanud Israel (1 Patul 1–11)
  2. Hanadan na'na'at hidin nagodwaan nadan tinanud Israel ot mumbalin hi duwan boble (1 Patul 12–22)
-

Hay Na'amammaan Nan Patul An Hi David

1 ¹Hidin nunhigla moy e na'am'ammaan nan patul hi ad Israel an hi David ya ta'on on ma'od'odah di ulohna ya hiya damdamah diyen maktol. ²Ot alyon nadan baalnan hiyay, E ami manama' i ha mangilog

an babai ta hiyay mangipapto' i he"a. Ya ta hiyay pi'dallagmun malo' ta pa'atungon da'a.

³Ot eda humamahama' hinadan boblen di tinanud Israel i ha apgohan ya mangilog an babai ya hinama'da han hi Abisag an i Sunem ot iyedah awadan nan patul. ⁴Ya hidiyen mangilog ya apgohan di ababaina. Mu ta'on on ni'il'illo' hinan patul ya ma"i'd ha inat nan patul i hiya an ona impappapto' nan patul ya abuh.

Hay Nunnomnoman Adonijah An Mumpatul

⁵Indani ya pamaag hi Adonijah an imbabalen da David i Haggit ya ninomnomnan hiyay mumpatul. Ta pamaaggot e mangalah nadan kalesa ot awitona dohah nadan mumpungkabayu ya han nabonglen (50) agge nuntakkeh^a kabayu an titindalu ta diday mangipangulu ta ipa'inniladah umaliyan Adonijah. ⁶Ya gapu ta ma"i'd ha uggan pangihingalan amana an hi David i hiya ya madinol an mangathidi. Ya hiya ya guwapuy alala'ina ya hiya moy numbalin hi panguluwan te nate nan nihnodanan hi Absalom.

⁷Ya hidin ena imbaga nan pohdonan aton i Joab an imbabalen Seruyah ya nan padi an hi Abiatar ya inyunnuddan hiya. ⁸Mu hay agge nangiyunnud i hiya ya nan padi an hi Sadok ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada ya nan propeta an hi Nathan ya hi Simey ya hi Rey ya nadan guwalyan David.

⁹Ot ayagan Adonijah nadan linala'in i'ibanan imbabalen David ya nadan ap'apun munhilbih nan patul hi ad Judah ot umedahdih nan nungngadan hi Batun Ulog an nihaggon hinan obob an nungngadan hi En-Rogel. Ta hidiy eda nangi'nongan hinadan kalnero ya baka ya nadan nipataban kilaw an baka. ¹⁰Mu aggena inayagan hi ibbanan hi Solomon ya nan propeta an hi Nathan ya hi Benayah ya nadan guwalyan amana.

¹¹Ta hidin na'innilaan nan propetan hi Nathan ot ena mahmahan i Batseba an hi inan Solomon an alyonay, On dingngolmu nan inat Adonijah an imbabalen Haggit an pamaaggot pumbalinonay adolnah patul? Yaden agge innilan nan patul ta'un hi David hidiyen inatna.

¹²Ot pohdom'en mihwang ayun hinina i Solomon ya athituy atom.

¹³Ume'ah awadan nan patul an hi David ya inalim i hiya di, Apu patul, undan nalinglingmu din imbagam i ha'on an baalmun alyom di nan imbabaletan hi Solomon di mihukkat i he"a hi mumpatul. Ya tanganu on hi Adonijah di numbalin hi patul hi ad uwani?

¹⁴Ta wa'et munhaphappitan ayu ya immaliya' ta unnuda' an namin nan ibagam.

¹⁵Ot unudon Batseba hidiyen nibaga i hiya ot ume ot ena tigon nan amamma an patul hi kuwartuna an ipappapto' nan i Sunem an hi Abisag.

^a 1:5 Hay pangalin di udum hinan nuntakke ya nunhakay.

¹⁶Ot mundu'un hi hinangngab nan patul. Ya alyon nan patul di, Tanganu on'a udot wahtu? On waday ibagam?

¹⁷Ya alyon Batseba di, Apu patul, hi Apu Dios di mangiyuhuh hidin imbagam i ha'on an baalmu an alyom di hi imbabaleta an hi Solomon di mihukkat i he'a an mumpatul. ¹⁸Nomnomnomom an ad uwani ya hi Adonijah di numbalin hi patul yaden aggem innila. ¹⁹An deen e nangi'nong hi dakol an baka ya nipataban kilaw an baka ya kalnero. Ot ayaganan namin nadan linala'in imbabalem ya nan padi an hi Abiatar ya hi Joab an opisyal di titindalu ta didan namin. Mu aggena inayagan nan imbabaleta an hi Solomon.

²⁰Ya an namin nadan ibba ta'un tinanud Israel ya hadhaddonday pamto'am hinan mihukkat i he'a an mumpatul. ²¹Ot adim'e tudduwon di mihukkat i he'a ya waday na'at i he'a ya ma'id ha bahhonan mumbalin ami i imbaletan hi Solomon hi binuhul nan mumpatul.

²²Ya hidin mi'hapihhapit hi Batseba hinan patul ya maphod ta dimmatong hi Nathan. ²³Ot alyondah nan patul di, Apu patul, wahtuh Nathan.

Ot ipaghopdah Nathan ot e mundu'un hi hinangngab nan patul an nida'om di angahnah nan luta. ²⁴Ot alyonay, Apu patul, undan he'ay nangibaga an hi Adonijah di mihukkat i he'a an mumpatul? ²⁵Te ad uwani teen algo ya e nangi'nong hi dakol an baka ya nipataban kilaw an baka ya kalnero. Ya inayaganan namin nadan linala'in imbabalem ya nadan opisyal di tindalum ya nan padi an hi Abiatar. Ot ad uwani ya mangmangnganda on mangmanginumda on initkukdan alyonday, Hanat nanongnay pumpatulam apu Adonijah. ²⁶Mu ha'on an baalmu ya nan padi an hi Sadok ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada ya hi imbabalem an hi Solomon ya aggena inayagan. ²⁷Ot on inyabulutmuh tuwen na'at an ta'on on aggem impa'innilan da'mi an baalmu an hi Adonijah di pinto'mun mihukkat i he'a an mumpatul?

Hay Namto'an David I Solomon Ta Mumbalin Hi Patul

²⁸Ya alyon nan patul an hi David di, Ayaganyu yahtu hi Batseba. Ta hinunggop ot tuma'dog hi hinangngab nan patul.

²⁹Ot alyonan hiyay, Hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an namanoddang i ha'on hinadan nunligata' ³⁰ya hiyay mangiyuhuh an pa'annungo' din imbaga' ta ad uwanin algo ya nan imbabaleta an hi Solomon di mihukkat i ha'on hi patul.

³¹Ot mundu'un hi Batseba hi hinangngab nan patul ot alyonay, Hanaot ta malinggop'a ya madukdukkey pi'taguwam apu patul.

³²Ot ipa'ayag bon nan patul an hi David nan propeta an hi Nathan ya nan padi an hi Sadok ya nan imbabalen Jehoyada an hi Benayah.

³³Ta hidin hinunggopda ot alyonan diday, Ayaganyu nadan ap'apun

munhilbin ha'on ya imme ayun namin hinan obob an nungngadan hi Gihon an puntakkayonyu nan imbabale' an hi Solomon hinan mul'u.^b

³⁴Ta dimmatong ayu'ehti ya hiniitan da Sadok i Nathan di ulun Solomon hi lana ta hidiyey mangipa'innila an hiyay mumpatul i dita'un tinanud Israel ta mihukkat i ha'on. Ya impagangohyu nan tangguyub on nun'itkukyuy, Hanat nanongnay pumpatulam apu patul. ³⁵Ta nalpah'e ya imbangngadyu mohpehtu ta umbun hi Solomon hinan trono' ta hiyay mihukkat i ha'on hi mun'ap'apu. Te hiyay pinto'u hi mumpatul hi ad Israel ya hi ad Judah.

³⁶Ot alyon Benayah an imbabalen Jehoyada di, Hiya peman. Hanat hi Apu Dios an dayawon ta'uy bumoddang ta ma'at hinaen imbagam. ³⁷Ya hanat boddangan Apu Dios nan imbabalem an hi Solomon an umat hi namoddanganan he'a. Ta malinggop ya impohpohod di pun'ap'apuwana mu hay nun'ap'apuwam.

³⁸Ot makak nan padi an hi Sadok ya nan propeta an hi Nathan ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada ya nadan guwalyan nan patul an i Keret ya i Pelet. Ot puntakkayondah Solomon hinan mul nan patul an hi amanan hi David ot umedahdih nan obob an nungngadan hi Gihon. ³⁹Ta hidin dimmatongda ot ukaton Sadok nan lana an inilpunah nan tabernakel ot ihiitnah ulun Solomon. Ot ipagangohda nan tangguyub ot pun'itkuk nadan tataguy, Hanat minaynayun di pumpatulam apu patul. ⁴⁰Ot inayundan ibangngad hi ad Jerusalem. Ya an namin nadan tatagun nitnud i da Solomon ya ahi'i'ingaldah amlongda ya ahi'u'ungngiyungda ta pamaag ya ay miwagot tun luta.

⁴¹Ya hidi'eh awadan da Adonijah ya mun'agibbuhdan mangan ya dingngolday ingal di tatagu. Ta hidin dingngol Joab di gangoh di tangguyub ya alyonay, Tanganu onda anu dayya mun'ingal hi boble?

⁴²Ta agge impadappun Joab nan ibagana ya dimmatong hi Jonathan an imbabalen nan padi an hi Abiatar. Ot alyon Adonijah di, Tanganu udot on'a wahna? Innila' ot maphod di ibagam te mapiyal'an tagu.

⁴³Ya alyon Jonathan di, Adi mahtu maphod di ibaga' te umman hi Solomon di pinto' nan patul ta'un hi David hi mihukkat an mumpatul. ⁴⁴Te impi'uyugnah Solomon i da Sadok ya hi Nathan ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada ya nadan guwalyana an nuntakkayondah nan mul nan patul an hi amayu. ⁴⁵Ot umedah nan obob an nungngadan hi Gihon ot hiitan da Sadok i Nathan di ulun Solomon hi lana. Ta inhipundahdih nan way obob an imminga'ingal hi am'amlongda. Ta dida nan dongdonglonyun ahi'i'ingal. ⁴⁶Ta hi Solomon moy wahdin inumbun hinan tronon di patul. ⁴⁷Ya imme nadan ap'apun munhilbih nan patul ot alyondah nan patul an hi David di, Hanaot ta nan Dios an dayawon

---

^b 1:33 Nan mul ya hidiye nan imbabalen nan tinangbalan di dongki an kabayu.

ta'uy bumoddang i Solomon ta iyal'alanay pundongolana ya ta malinggop ya impohpohoddot di pun'ap'apuwana mu hay nun'ap'apuwam. Ya hidin dingngol nan patul hidiye ya innayunan nundu'un hinan alo'ana ot dayawonah Apu Dios ⁴⁸ an alyonay, Madayaw'a Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel te inyabulutmun tigo' nan mihukkat i ha'on an mumpatul.

⁴⁹Ya timmakut nadan nun'ibban Adonijah i diyen dingngolda ta way ohaon naguyyud ta nahih'i'anda. ⁵⁰Ya gapuh takut Adonijah i Solomon ya bintiknan immeh nan tabernakel ot ena idon hinadan ha'gud^c hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong. ⁵¹Ya waday e nangipa'innila i Solomon an nunhiglay takut Adonijah i hiya ta wahdin i'iddonah nadan ha'gud hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an alyonay, Ibagayu bahan hinan patul an hi Solomon ta isapatanah ad uwanin algo an adiya' patayon.

⁵²Ya alyon Solomon di, Hi'on ipatigonan maphod di pangatna ya ma'id ha ma'at i hiya mu wa'e tuwali ta adi maphod di atona ya ma'id ha bahhonan mipapate. ⁵³Ot honagon Solomon di linala'in e mangawit i Adonijah. Ta hidin imme da Adonijah hi awadan nan patul ot mundu'un hi hinanggabna. Ot alyon Solomon i hiya di, Umanamut'a ot eh'a.

Hay Intugun David I Solomon

2 ¹Hidin mali'nan David an agagga moy atayana ot ihamadnan tugunon hi imbabalena an hi Solomon an alyonay, ²Agagga mo tee ya mateya' ot hanat pabikahom di nomnommu ta ipatigom di alala'im. ³Ya tigom ta atom an namin nan pohdon nan Dios an dayawon ta'u. Ya un'unudom an namin nadan nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses ta wan an namin di atom ya maphod di pumbalinana an ta'on on idanay umayam. ⁴Ya ta ipa'annung Apu Dios nan imbagana i ha'on an alyonay, Hi'on nadan tanudam ya ihamaddan mangun'unud i ha'on hi an namin an nitaguwanda ya nomnomda ya minaynayun di pun'ap'apuwandah nadan ibbadan tinanud Israel.

⁵Ya adim linglingon nan inat nan imbabalen Seruyah an hi Joab i ha'on an pinatena nan duwan opisyal di tindalu an da Abner an imbabalen Ner i Amasa an imbabalen Jeter an mundundunnuda attog ya pinatena dida an ta'on on bokon timpun di gubat. Ta numbahul ot ukod'a an mundusa i hiya ⁶hinan innilam an madadawoh an ma'at i hiya mu ta adim ibahhon patayon.

⁷Mu hanada'en linala'in tinanudans Barsillay hi ad Gilead ya hanat ipatigom di ulem i dida ta tigom ta idatmu nan mahapulda te dida peman eh'ay nangipanapto' i ha'on hidin inibtika' hi ibbam an hi Absalom.

---

^c 1:50 Nan ha'gud ya hay niyamma ya batu an bokon ha'gud di animal ya hay pohdon nan ha'gud an ipa'innila ya nan a'at di bikah Apu Dios.

⁸Ya nomnomnomom bo an wahnah Simey an imbabalen Gera an holag Benjamin an i Bahurim. Te nunhiglay nun'idutna i ha'on hidin binumtika' hi ad Mahanaim. Mu hidin numbangngada' ya dinamuwa' ta numpahpahmo' i ha'on hidih nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot isapata' i Apu Dios an adi' patayon. ⁹Mu ta'on on inat'uhti ya mahapul an dusaom an gapu i diyen adi maphod an inatna. Innila' an nanomnoman'a ot innilam di madadawoh hi ma'at i hiya mu ta adim ibahhon patayon.

Hay Natayan David

¹⁰Hidin nateh David ot ilubu'dahdih nan nginadandah boblen David. ¹¹Ta hay ngammot di tawon hi numpatulanah nadan tinanud Israel ya napat (40) di tawon te pituy tawon hi nunhituwanah ad Hebron ya tulumpulut tuluy (33) tawon hi ad Jerusalem.

¹²Ot mihukkat nan imbabalenan hi Solomon an numpatul. Ya malinggop ya nahamad di bobleda i diyen nun'ap'apuwana.

Hay Natayan Adonijah

¹³Han ohan algo ya immeh Adonijah an imbabalen Haggit hi awadan inan Solomon an hi Batseba. Ot alyon Batseba i hiyay, On maphod di nun'iyalim?

Ya alyon Adonijah di, O. ¹⁴Immaliya' te waday pinhod'un ibagan he'a. Ya alyon Batseba di, On nganne udot hidiye?

¹⁵Ya alyon Adonijah di, Innilam an unhaot ha'on di patul hitun ad Israel. Ya ta'on on tudan tinatagu ya hidiyey inniladan ma'at mu innila' an hi Apu Dios di ud nomnom an hi ibba' an hi Solomon di numpatul.

¹⁶Mu wada han mabgawan an ibaga' i he'a ot hanat atom bahan.

Ya alyon Batseba di, On nganneh diye?

¹⁷Ya alyon Adonijah di, Innila' an an namin di ibagam hinan patul ya idatna. Ot undan adi bahan mabalin an ibagam i Solomon ta iyabulutnan iyahawa' nan i Sunem an hi Abisag.

¹⁸Ya alyon Batseba di, O ta'omman ya imbaga' hinan patul hinaen alyom.

¹⁹Ta hidin immeh Batseba hi awadan nan imbabalena an patul ya nidamu nan patul ot mundu'un hi hinangngab inana ot ahina ibangngad hinan tronona. Ot mumpa'alah ohan trono ot pabunonah inana hi nangappit hi winawwana.

²⁰Ya alyon inanay, Wada han mabgawan an ibaga' i he'a mu hanat tobalom.

Ya alyon Solomon di, On nganneh diye? Ibagam ot nganu on'u adi.

²¹Ya alyon inana di, Daan mo ta iyabulutmuh Abisag an i Sunem ta iyahawan ibbam an hi Adonijah.

²²Ya alyon Solomon i inanay, Tanganu on ammunah Abisag an i Sunem hi dawatom ya adim ot udot ibaga an ihulug'u i hiya tun pun'ap'apuwa'^d te hiya eh'a peman di ong'ongngal mu ha'on. Ya hiya damdamay pohdon nan padi an hi Abiatar ya hi Joab an imbabalen Seruyah hi mumpatul.

²³Ot alyon bon Solomon di, Hanat nunhiglay pundusan Apu Dios i ha'on hi'on adi' ipapateh Adonijah an gapu i naen dawaton. ²⁴Te hi Apu Dios di nangihamad hitun pun'ap'apuwa' ya hiyay nangihukkat i ha'on hinan pun'ap'apuwan ama. Ya hiya boy nangibaga an da'mih nadan holag'uy mun'ap'apuh inggana. Ot mahapul an mipapateh Adonijah hi ad uwanin algo. ²⁵Ot ibagana i Benayah an imbabalen Jehoyada ta ena patayon hi Adonijah ot ena patayon.

²⁶Indani ya alyon Solomon hinan padi an hi Abiatar di, Unhaot ta'on on he"a ya mate'a mu adi da'a patayon te he"ay nanangdon hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hidin hi ama an hi David di patul ya ni'holholtap'a hinadan nunligatana. Mu maphod on umanamut'ah bobleyu hi ad Anatot. ²⁷Ot pa'aanon Solomon hi Abiatar hinan apadina ta hidiyey nipa'annung an din inalin Apu Dios hi ad Siloh an ma'at hinadan holag din padi an hi Eli.

²⁸Hidin dingngol Joab an nateh Adonijah ya binumtik hinan balen Apu Dios ot ena idon hinan ha'gud hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong. Te hi Joab ya manu te aggena inunnudan din ninomnom Absalom an mumpatul mu inunnudanah Adonijah ta hiya nan timmakut.

²⁹Ta hidin nipa'innila i Solomon an wahdih Joab hinan balen Apu Dios an inidonah nan ha'gud hinadan duggun nan punggobhan hi mi'nong ya intuda'nah Benayah an imbabalen Jehoyada ta ena bo patayon.

³⁰Ot umeh Benayah hinan balen Apu Dios ot alyonan Joab di, Lumah'un'a anun alyon nan patul.

Mu alyon Joab di, Ta'on atog on hituy ataya'. Ot e ihudhud Benayah hinan patul hidiyen inalin Joab.

³¹Ya alyon Solomon di, O ten deyaya, ekat em patayon hidi ya em inlubu' ta wan mapogpog nan ipabahuldan da'min holag David an gapuh namatayanah nan duwan ma'id atog ha bahulda. ³²Ta hi Apu Dios di mangiballoh hinan inatna i dadiyen pinatena te agge innilan ama ot patayona da Abner an imbabalen Ner an opisyal di tindaluh ad Israel ya hi Amasa an imbabalen Jeter an opisyal damdaman di tindaluh ad Judah. Yaden maphod otahan di pangat dadiyen duwa mu hi Joab. ³³Ot hanat da Joab hinadan holagnay pangiballohan Apu Dios hi inggana i diyen inatna. Mu da'mi'en holag David ya hanat minaynayun an malinggop ami an ta'on on nan pun'ap'apuwanmi.

---

^d 2:22 Hi Adonijah ya athidiy ninomnomnan aton te onha iyahawanah Abisag an nangipapto' ni' i amana ya mabalin an ibagan Abisag an waday bingaynah nan pun'ap'apuwan Solomon.

³⁴Ta imme moh Benayah an imbabalen Jehoyada ot patayonah Joab. Ot ilubu'dahdih nan agge naboblayan an nihaggon hinan nunhituwana.

³⁵Ot ihukkat Solomon hi Benayah i Joab ta hiya moy opisyal nadan tindaluda. Ot ihukkatna boh Sadok hinan padi an hi Abiatar.

³⁶Ot ipa'ayag nan patul hi Simey ot alyonan hiya di, Mangapya'ah balem hitun ad Jerusalem ta miha'ad'ahtu ya adim goton an lumah'un ituwen boble. ³⁷Te lumah'un'a'e ituwen boble ta agwatom nan wa'el an nungngadan hi Kidron ya ma'id ha bahhonan mate'a i diyen algo ot he'ay ud bahul.

³⁸Ya alyon Simey hinan patul di, O maphod hinaen inalim. Ta'omman ya unudo' an baalmu hinaen inalim. Ta nadney immo'ohnongan Simey hi ad Jerusalem.

³⁹Mu hidin nala"u di tuluy tawon ya binumtik di duwah nadan baal Simey ot umedah ad Gat hi balen nan patul an hi Akis an imbabalen Maaka. Ta hidin na'innilaan Simey hidiyen na'at ⁴⁰ot muntakkeh nan dongkina ot ipluynah ad Gat ta ena hama'on nadan baalna. Ta hidin inakhupana dida ot iyanamutna dida hi ad Jerusalem.

⁴¹Ya hidin dingngol Solomon hidiyen inat Simey ya impa'ayagna ⁴²ot alyonan hiyay, Ot tee pibon imbaga' i he'a ot isapatam hi ngadan Apu Dios an adim goton an lumah'un hitun numboblayan ta'u te atom'ehdi ya mate'a. Ot alyom di, Unudo' hinaen imbagam te maphod. ⁴³Mu tanganu onmu imbahho?

⁴⁴Innilam tuwali nadan numbahulam i ama an hi David. Ot hi Apu Dios di ukod hi atona i he'a an gapu i dadiyen adi maphod an inatmu. ⁴⁵Mu ha'on'e ya wagahana' i hiya ta nanongnan malinggop ya minaynayun di pun'ap'apuwana ama an hi David hi inggana.

⁴⁶Ot ibagan nan patul i Benayah an imbabalen Jehoyada ta patayonah Simey ot hiyay atona.

Ta nihipun i diye ya malinggop ya nihamad di pun'ap'apuwana Solomon.

Hay Numbagaan Solomon Hi La'ing

3 ¹Indani ya inahawan Solomon nan imbabalen nan patul hi ad Egypt ta mabalin mohpen munhayyupda. Ot iyanamutnah diyen ahawanah nan boblen David^e mu agge ni' nagibbuh nan palasyuna ya ta'on on nan Templo ya nadan binattun alad hidih ad Jerusalem. ²Mu hidin agge ni' nagibbuh nan Templo ya hay e nangi'ngongan nadan tataguh nadan i'ngongda ya hinadan pundayawan di udum an tataguh nan diosda. ³Ya hi Solomon ya impatigonay naminhodna i Apu Dios hi nangun'unudanah nadan intugun amana an hi David. Mu hay oha ya ta'on on hiya ya e nangi'ngong hi animal ya nunggohob hi insenso hinadan pundayawan nadan udum an tataguh nan diosda.

^e 3:1 Nan boblen David ya hi ad Jerusalem damdama.

⁴Ta wada han immayanah ad Gibeon an awadan nan nundongol an punggobhan hi mi'nong ot i'nongnay hinlibun (1,000) maghob an mi'nong i Apu Dios. ⁵Ya i diyen nahdom hi ad Gibeon ya numpa'inop hi Apu Dios i Solomon ot alyonay, Ibagam nan pohdom hi idat'un he"a.

⁶Ya alyon Solomon di, Impatigom di ongal an pamhodmu ya ulem i ama an hi David an baalmu an gapu ta na'na'unnud i he"a ta maphod di pangatna. Ya ingganah ad uwani ya innaynayunmun nangipatigoh ulem i hiya ta indatmun hiya han imbabalenan lala'i ta nihukkat i hiya hi patul.

⁷Ya teen ha'on an baalmu Apu Dios di inhukkatmu i ama an hi David an mumpatul. Mu teen unгаа' ta agge' innilay ato' an mun'ap'apu. ⁸Mu numbalinona' hi ap'apuh tudan dakkodakkol an tatagum. ⁹Ot daan mo bahan ta idattana' an baalmu hi la'ing an manginnilah nipto' ya nibahhon pangat ta wan mipto' di ato' an mun'ap'apu i datuwe tayyan dakkodakkol an tatagum.

¹⁰Ya ma'amlong hi Apu Dios te hidiyey imbagan Solomon. ¹¹Ot alyon Apu Dios di, Gapu ta hinaey imbagam an bokon hay e dumukdukkayan di nitaguwam onu hay kumadanganam onu hay adadagan nadan binuhulmu ¹²ya idat'u danaen imbagam. Ta idattan da'ah la'ing ya abalinam an manginnilah nipto' ya nibahhon pangat. Ta ma'id ha ipaddungam i handidan namangulun nun'ap'apu ya ta'on on hanadan mun'atanudan. ¹³Ya ta'on on hanadan aggem imbaga ya idat'u an umat hi kinadanganmu ya boddangan da'a ta mundongol'a. Ta ad uwanin atagum ya ma'id ha ipadpaddungam hinadan apatupatul hi abobble. ¹⁴Ya hi'on atom nadan ibaga' ta unudom nadan tugun'u ya tududu' an umat hi inat amam an hi David ya iyabulut'u an madukdukkey pi'taguwam.

¹⁵Indani ya inggibo' Solomon ya immutalngana an nun'inop.

Ot mumbanggad hi ad Jerusalem ot umehdih nan way Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ot i'nongna nan mi'nong hi pi'hayyupan ya nan maghob an mi'nong i Apu Dios. Ot hidin nagibbuh dadiye ot panganonan namin nadan ap'apu an munhilbin hiyah nan palasyu.

Hay Inat Solomon I Han Naligat An Mipanu

¹⁶Han ohan algo ya imme han duwan binabaih awadan nan patul an datuwe nadan mumpabbabayad hi adolda. ¹⁷Ya alyon di oha i dida di, Apu patul, da'min tuwen babai ya miha"ad amih ohan bale. Ta wahdih din nun'ayyama^f i han lala'i. ¹⁸Ya hidin mi'atluh algo ya nun'ayyam damdama i han lala'i. Yaden ma'id ha udum hi ibbamin niha"ad i diyen bale.

¹⁹Ya i han nahdom ya aggena inggibo' ot ipitona nan imbabalena ot mate. ²⁰Ta hidin inggibo'na i diyen nahdom ya nate nan imbabalena ot

---

^f 3:17 Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo.

ihukkatna nan naten imbabalenah nan imbabale' hidin na'allo'ana'. ²¹ Ta hidin inggibo'u i diyen nabigat ta e' pa'inuman nan imbabale' ya onnot on nate. Mu hidin idoddodongnga' te pimmatpatal ya onnot on bokon hidiye nan imbabale'.

²² Mu alyon nan ohan babai di, Bokon aya te ha'on di nangimbabaleh nan matagu ya hiyah nan nate.

Ya alyon bon nan ohan babai di, Bokon poo te nan natey imbabalem ya nan mataguy imbabale'.

Ta pamaag ya munhannudah hinanggab nan patul.

²³ Ot alyon nan patul di, Way oha nee on ibagayun imbabaleyu nan matagun golang. Ya munhintutuddu ayuh nangimbabaleh nan nate.

²⁴ Ot honagon nan patul di e mangalah ispada. Ta hidin inyeda nan ispada ot alyonay, ²⁵ Aga, tommangonyu nan matagun golang ta pumbuwannanda.

²⁶ Ya hanan nangimbabaleh nan matagun golang ya ongal di homo'nah nan imbabalena ta alyonah nan patul di, Apu patul ta'omman attog ya indatmu nan matagun golang i hiya mu ta adim patayon.

Mu nan ohan babai ya alyonay, Agayu aya ta tommangonyu ta ma'id ot udot ha mangalan da'min duwa i naen golang.

²⁷ Ot alyon nan patul di, Adiyu patayon nan golang ya indatyuh nan namangulun babai te hiyay immannung an nangimbabale.

²⁸ Ta hidin dingngol nadan tinanud Israel hidiyen inat nan patul an nangipanuh i diye ya nunhiglay punlispitudah nan patul te na'innilaanda an nalpu i Apu Dios hidiyen abalinana an mangipanuh hi kasu.

Hanadan Ap'apu An Nunhilbi I Solomon

4 ¹ Nan patul an hi Solomon ya hiyay nun'ap'apu hinadan tinanud Israel.

² Ya hay nunhilbi i hiya hi ap'apu ya nan padi an imbabalen Sadok an hi Asariah ³ ya nadan sekretalina an da Elihorep i Ahijah an imbabalen Sisa ya nan mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdon nan patul an ma'at ya hi Jehosapat an imbabalen Ahilud. ⁴ Ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada di nabaktun opisyal nadan tindalu ya da Sadok i Abiatar di nabaktun padi. ⁵ Ya hay ap'apun nadan gobelnador ya hi Asariah an imbabalen Nathan.

Ya hi Sabud e an hi ibban Asariah ya hiya han padi an uggan pummahmahan Solomon hi'on nganney nipto' hi atona. ⁶ Ya hi Ahisar di niyukodan nan palasyu ya nadan muntamuhi.

Ya hi Adoniram an imbabalen Abda di niyukodan nadan tatagun mapilit an muntamu.

⁷ Ya wadada boy pinilin nan patul an himpulut duwan (12) gobelnador hinadan numboblayandan tinanud Israel ta diday niyukodan di makan

hinan palasyu. Ta waday itanud nan patul ya nadan pamilyana ya nadan miha"ad hinan palasyuna. Ya way oha i dida on himbulan di pangiyayanda i dadiye hinan hintawon. ⁸ Hay ngadan datuwen gobelnador ya hi Ben-Hur an hiyay gobelnador hinan nun'abillid an bobleh ad Epraim ⁹ ya hi Ben-Deker an gobelnador hi ad Makas ya hi ad Saalxim ya hi ad Bet-Semes ya hi ad Elon-Bet-Hanan. ¹⁰ Ya hi Ben-Hesed di gobelnador hi ad Arubbot ya nadan bobleh ad Sokoh ya an namin hi ad Heper ¹¹ ya hi Ben-Abinadab an ahawan nan imbabalen Solomon an hi Tapat di gobelnador hi ad Dor ¹² ya hi Baanah an imbabalen Ahilud di gobelnador hi ad Taanak ya hi ad Megiddo ya nadan bobleh ad Bet-San an nihaggon hi ad Saretan an muyyad di ad Jesreel. Ta hay sakup di nun'ap'apuwana ya mhipun hi ad Bet-San ta ingganah ad Abel-Meholah an dommang di ad Jokmeam. ¹³ Ya hi Ben-Geber di gobelnador hi ad Ramot-Gilead an boblen nadan holag Jair an imbabalen Manasseh ya nadan bobleh ad Argob hidih ad Basan an awadan di nanom (60) an boble an binattuy aladda ya nadakigan hi gombang nadan geytda. ¹⁴ Ya hi Abinadab an imbabalen Iddo di gobelnador hi ad Mahanaim. ¹⁵ Ya hi Ahimaas an ahawan Basemat an imbabalen Solomon di gobelnador hi ad Naptali. ¹⁶ Ya hi Baanah an imbabalen Husay di gobelnador hi ad Aser ya hi ad Alot. ¹⁷ Ya hi Jehosapat an imbabalen Paruwah di gobelnador hi ad Issakar. ¹⁸ Ya hi Simey an imbabalen Ela di gobelnador nadan tinanud Benjamin. ¹⁹ Ya hi Geber an imbabalen Uri di gobelnador hi ad Gilead an nun'ap'apuwana ni' nadan patul an hi Sihon an patul nadan tinanud Amor ya hi Og an patul hi ad Basan. Mu i diye ya oha ya abuh di gobelnador i dadiye boble.

Hanadan Mahapul Da Solomon Hi Binigat

²⁰ Hanadan tataguh ad Judah ya hi ad Israel^s ya dimmakkodakkolda an umatdah dinakol di panag hinan pingngit di baybay. Mu ta'on on athidi ya ma'id ha iyaguhda te wadan namin di mahapulda an umat hi makan ya ma'inum ya nadan udum. ²¹ Ya hay sinakup di pun'ap'apuwana Solomon ya nihipun hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ot minayun hinadan boblen nadan i Pilistia ta ingganah nan pogpog di ad Egypt. Ta datuwen boble ya hi Solomon di nangida'idatandah buwisda te hiyay nunsakup i dida hidin amataguna. ²² Ta hay mahapul Solomon hi makan hi abigabigat ya hinggahut ta nabongley (150) sakun napinun alina ya tuluy gahut (300) di sakun agge nagiling an alina ²³ ya himpulun (10) nipataba an baka ya nat'on bo nan baintin (20) baka an na'alah nan pastu ya hinggahut (100) an kalnero ya gulding ya nadan ulha ya nadan umat

---

^s 4:20 Nadan tinanud Israel ya ta'on on aggeda ni' nagodwa ya ay duwan boble mo tuwali an hi ad Judah ya hi ad Israel.

hi manu'. ²⁴Ta hi Solomon ya sinakupna nimpén namin nadan bobleh nangappit hi alimuhan di algo an mihipun hi ad Tipsah an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ta ingganah ad Gaza hidih nan pogpog di ad Egypt. Ya ma'id ha mi'buhul i hiya hinadan bobleh nunlini"odana ta malinggop di nun'ap'apuwana. ²⁵Ta an naminda hi ad Judah ya hi ad Israel ya malinggopda te ma'id mo ha itakutda ta way ohaon eda numpuntanom hinadan lutada hi greyp ya fig an mihipun hi ad Dan ta ingganah ad Beerseba.

²⁶Ya hi Solomon ya wadaday napat di libun (40,000) kulungan di kabayuna an manguyud hinadan kalesana ya wadada boy himpulut duway libun (12,000) kabayunan itakkayan di titindalunan e mi'gubat.^h

²⁷Ya way ohah nadan himpulut duwan (12) gobelnador on iyedah nan nagtud an pangiyayandah nadan mahapul da Solomon an hina'amma ya an namin nadan niha"ad hinan palasyuna. ²⁸Ya iddumdan iye nadan barleyⁱ ya dagamin anon nadan kabayu an manguyud hinadan kalesan di mi'gubat ya nadan udum an kabayu.

Hay A'at Di La'ing Solomon

²⁹Hi Apu Dios ya indattanah Solomon hi nakaskasda'aw an la'ingna ta dakkodakkol di innilana an adi pa'abbilang hi dinakolna an umat hi dinakol di panag hinan pingngit di baybay. ³⁰Ta nunhiglay la'ingna ya na'annomnoman mu hanadan nun'ala'ing an tataguh nadan bobleh nangappit hi tuluwan di algo ya nadan nun'alala'ing an tataguh ad Egypt. ³¹Ta ma'id ha nipaddungan di la'ingna an ta'on on nan nala'ing an hi Etan an holag Ezra ya nadan imbabalen Mahol an da Heman i da Kalkol ya hi Darda. Ta nundingngol hi abobbobleh nunli"odanda. ³²Ya waday intudo'na an tuluy libun (3,000) tugun di nanomnoman ya nahuluk hi hinlibu ta han limay (1,005) kanta. ³³Ya abalinana bon ibagay a'at di nitanom an umat hinadan o'ongal an kayiw an sedar hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya ta'on on nan ma'alih haysop an humangoh nan way binattun alad. Ya abalinana bon itudduy a'at nadan nat'onat'on an animal an umat hinadan hamuti ya banniya ya nadan ekan hinan baybay. ³⁴Ta gapu ituwen nundongol an la'ing Solomon ya nadan patul hi abobboble ya hinnagday tatagudan e mundongol i hiya.

Hay Nundadaan Solomon An Mangiphod Hinan Templo

5 ¹Handin patul an hi David ya nahamad di nunggayyumandah nan patul hi ad Tyre an hi Hiram. Ta hidin dingngol Hiram an

---

^h 4:26 Hinan Hebrew ya hanan himpulut duway libu (12,000) ya alyon di udum di dadiye nadan tatagun mangiturung hinadan kalesa. ⁱ 4:28 Nan barley'e ya ay pageh tun boble ta'u an kittang di numpahhiwandah nan wit.

hi Solomon di nihukkat an numpatul i amanan hi David ya wadaday intuda'na ta eda ibaga an mun'am'amlong hi Hiram hi numpatulan Solomon. ²Ot ibagan damdaman Solomon nadan pinhodnan ibaga i Hiram an alyonay, ³Innila' ot innilam an hay nahiwan aman hi David ya hanadan gubat hi nunlini"odan tun boblemi ta ingganaot abakona dida an gapuh boddang Apu Dios. Ta hiya nan ma"i'd ha inatnan nangiphod hi Templo hi pundayawan i Apu Dios. ⁴Mu maphod ta ad uwani ya malinggop ami mo te ma"i'd ha mi'buhul i da'mih tudan nunlini"odan ya ma"i'd ha nunhiglan ligat hi dimmatong i da'mi.

⁵Ta hiya nan ninomnom'un iphod ha Templo hi pundayawan i Apu Dios ta mipa'annung din imbagana i ama an hi David an alyonay, Hanan imbabalem an pumbalino' hi patul an mihukkat i he"a di mangiphod hinan Templo ta adayawa'. ⁶Ot daan mo bahan ta ituda'mu ha e munlongoh hinadan kayiw an sedar hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ta usalonmi. Ta'omman ya idat'u nan ibagam hi bo'laonda. Ya ituda"u dohah tudan tatagu' ta bumoddangda mu innilam an adida umat hinadan tatagam an i Sidon an nala'ingdan munlongoh hi kayiw.

⁷Ta hidin nipa'innilam Hiram hidiyen imbagan Solomon ya nunhiglay amlongna ot alyonay, Madayaw hi Apu Dios te indattanah David i han nala'ing an imbabalena ta hiyay mumpatul hinadan nundongol an tinanud Israel.

⁸Ot ipa'innilam bon Hiram i Solomon an alyonay, Nipa'innilam ha'on nan impaadmu ot mabalin an idat'u nadan mahapulmu an kayiw an sedar ya bolbol. ⁹Ya ta'omman ya nadan tatagu' di mamunag ta iyedah nan baybay ya inyanudda ta ingganah idatongdah nan pohdom an pangida"alanda. Ta ahida mohpe ukod nadan tatagam an mangiyanamut hina. Ot hay odawo' pibo ya hanat abulutom an he"ay ukod hi makan hinan nunhituwa'.

¹⁰Ta athidin hi Hiram di nangida'idat hinadan mahapul Solomon an kayiw an sedar ya bolbol. ¹¹Ya indat damdaman Solomon i Hiram di hinggahut di libun (100,000) sakun wit ya hinggahut ta himpuluy libun (110,000) galon an mantekan nalpuh nadan tinoptopdan olibo. Ta atawotawon on athidiy indat Solomon i Hiram. ¹²Ta maphod di nunggayyuman da Hiram i Solomon ot muntulagda an maphod di pun'unnudananda. Ya impa'annung Apu Dios din imbagana an idattanah Solomon hi la'ing.

¹³Ya impa'ayag Solomon di tulumpuluy libu (30,000) an linala'i hinadan ibbanan tinanud Israel ta puntamuwona. ¹⁴Ot puntuluwonay grupuda an himpupuluy libu (10,000) hi ohan grupu. Ta mapinपालogdan umeh nadan billid an nungngadan hi Lebanon ta bumoddangdah nan tamuhdi hi himbulan on ahida immanamut hi duway bulan. Ya hay pinto' Solomon hi ap'apuda ya hi Adoniram.

¹⁵Ot ipa'ayag bon Solomon di nawaluy libu (80,000) an mumpahok hi batu hinadan nabillid ya napituy libun (70,000) mumbunag hinadan batun mapahok ¹⁶ya tuluy libut tuluy gahut (3,300) an mangipadutu' ya mangitudduh aton nadan muntamu. ¹⁷Ta nadan mumpahok hi batu ya inunudda nan imbagan nan patul hi atondan mamahok hinadan o'ongal ya makulhin batu an pangigopnadandah nan Templo. ¹⁸Ta hay nangidadaan hinadan kayiw ya batu an miphod hinan Templo ya nadan tatagun Solomon ya nadan tatagun Hiram ya nadan i Gebal.

Hay Namohwatan Solomon Hinan Templo

6 ¹Hidih din mi'apat di tawon hi numpatulan Solomon i diyen mi'adwah bulan an ma'alih Sib' ya inhipundan mangiphod hinan Templo. Ya i diye ya opat di gahut ta nawaluy (480) tawon moy nala"uh an nihipun hi nanaynan nadan tinanud Israel hi ad Egypt.

²Ya hay dinukken diyen Templo an iniphod Solomon ya nahiyam (90) di umpi ya hay binillogna ya tulumpuluy (30) umpi ya ha'ey tinagena ya napat ta limay (45) umpi. ³Ya nihu"up nan balkonah nan hogpan hinan Templo an himpulut limay (15) umpiy dinukkena ya hay binillogna'e ya numpaddung hi binillog nan Templo an tulumpuluy (30) umpi. ⁴Ya iniphodna ha tawan nan Templo an kittang di binillognah dola mu bilbillog hi unig. ⁵Ya impiyammana boy tuluy gladuh nan da"it nan Templo an nakuwakuwartu. ⁶Ya hay binillog nadan mamangulun gladu ya pitu ta han godway (7 ½) umpi. Ya nan mi'adwah gladu ya hiyam di umpiy binillogda. Ya hana'en mi'atlun gladu ya himpulu ta han godway (10 ½) umpiy binillogna. Ya nada'en dingding hinan mi'adwa ya mi'atlun gladu ya ma'ingpihda ta mabalin an miyuhhun nadan dinangalda i dadiyen dingding. Ta gahin on maha"adan hi dinangal nadan dingding. ⁷Ya hay inusaldah nangiphodandah nan Templo ya hanadan binunagdan nahabatan tuwali an o'ongal an batu ta ma"id ha madngol hi gangoh di mantilyu onu kumpulan gumo'.

⁸Ya nan pantoh nan namangulun gladu an nida"it hinan Templo ya hidih nan nangappit hi muyyad nan Templo. Ya hidi boy nipotto'an nadan agdan an umeh nan mi'adwa ya mi'atlun gladu.

⁹Ya hidin niphod nan Templo ot ipabubidan Solomon hi tabla an sedar. ¹⁰Ya nagibbuh bo nadan kuwartun nida"it hinan Templo an hay tinagen di ohan gladu ya pitu ta han godway umpi. Ya hay inusaldan nangida"it i dadiyeh nan Templo ya nadan wanan an sedar.

¹¹Ya alyon Apu Dios i Solomon di, ¹²Adi' iwalong hituwen iyammam an Templo hi'on un'unudom an namin nadan tugun'u ta he"ay ipa'annungan

din imbaga' i amam an hi David. ¹³Ya adi da'yu iwalong i ha'on te mi'hituwa' i da'yu an tatagu' an tinanud Israel.

¹⁴Ta athidin inggibbuh mon Solomon nan Templo.

Hay A'at Nan Unig Nan Templo

¹⁵Hanadan dingding hi unig nan Templo ya na'oddahan hi tabla an sedar. Ya hana'en dotalna ya na'oddahan hi bolbol. ¹⁶Ya kinuwartuna nan huddo' nan Templo ta hidiye nan ma'alih kuwartun Apu Dios an hay dinukkena ya tulumpuluy (30) umpi ya atbohadin na'oddahan hi sedar an mhipun hinan dotal ta ingganah nan bubidana. ¹⁷Ya hi hinanggab nan kuwartun Apu Dios ya hidiye nan ongal an kuwartun nan Templo an nanom (60) di umpiy dinukkena. ¹⁸Ya na'oddahan an namin nan binattun dingding hidih unig nan Templo hi tabla an sedar an nipa'ot di ay hahabhabung ya ay bungan di kaluhhaba. Ta ma'id ha matigoh nadan batun nidingding.

¹⁹Ta athidin impiphod Solomon nan kuwartun Apu Dios hi nangappit hi huddo' nan Templo ta hidiy iha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ²⁰Ya hay lukud diyen kuwartu ya tulumpuluy (30) umpiy binillogna ya dinukkena ya atbohdiy tinagena. Ya an namin nadan dotalna ya dingdingna ya bubidana ya na'oddahan hi namahmah an balitu'. Ya ta'on on nan punggobhan hi insenso an sedar di niphod ya na'oddahan hi balitu'. ²¹Ta athidin na'oddahan di unig nan Tempo hi balitu'. Ya wada bo han nabalitu'an an nun'atuligonggong an nahanu'hu"up hinan way panton nan kuwartun Apu Dios. ²²Ta an namin nimpe nan unig nan Templo ya na'oddahan hi balitu' an ta'on on nan punggobhan hi insenso hidih nan kuwartun Apu Dios.

²³Ya hidih nan kuwartun Apu Dios ya waday duwan kerubim an pina'otanda an hay niyamma ya kayiw an olibo an hay tinageda ya himpulut limay (15) umpi. ²⁴Ya hay dinukken nan nabitbit an paya' nan ohan kerubim ya himpulut limay (15) umpi. ²⁵Ya nan mi'adwan kerubim ya numpaddungdah nan namangulun kerubim an himpulut limay (15) umpi. ²⁶Ya numpaddung boy tinagedan duwa an himpupulut limay (15) umpi.

²⁷Ot e iha"ad Solomon nadan kerubim hidih nan kuwartun Apu Dios an nundammu nan hinohhan uddun di paya'dah gawwan nan kuwartu ya nan mi'adwan hinohhan paya'da ya nida"om hinan dingding. ²⁸Ya dadiyen kerubim ya na'oddahanda hi balitu'. ²⁹Ya hinan dingding hi nunlini"odan nan Templo hinan kuwartun Apu Dios ya hinan ongal an kuwartu ya impa'otdahdi nadan kerubim ya nadan palma an kayiw ya nadan habhabung. ³⁰Ot oddahanda boh balitu' nadan dotal nan kuwartun Apu Dios ya nan ongal an kuwartuh nan Templo.

³¹Ya hanada'en konob hinan panton nan kuwartun Apu Dios ya hay niyamma ya kayiw an olibo an limay duggun nan hambana. ³²Ya nipa'ot

i dadiyen duwan konob di kerubim ya palma ya nadan habhabung. Ot oddahanda dadiyen nipa'ot an kerubim ya palma hi balitu'. ³³Ya atbohdi nan ongal an kuwartuh nan Templo an olibo an kayiw di niphod hinan hambana an opat di dugguna. ³⁴Ya duwa boy konobna ta mundammuh gawwana an hay niyamma ya bolbol an kayiw. ³⁵Ot ipa'otda bohdi nadan kerubim ya nadan kayiw an palma ya nadan habhabung. Ot oddahanda boh balitu' nadan nipa'ot hidi.

³⁶Ya hi hanggab nan Templo ya waday iniphodan balkon. Ya hay inatdah nan dingdingna ya tinuntunudday tulun niphod an nahabatan an batu on imbattanda ha ohay nahabatan an sedar.

³⁷Hay nanghipunandan nangiyamma hinan nipabunan nan Templo ya hidin mi'adwah bulan an ma'alih Sib i diyen mi'apat hi tawon hi numpatulan Solomon. ³⁸Ya inggibbuhdan nangiyammah nan Temploh din mi'awaluh bulan an ma'alih Bul^k hidin mi'ahimpulut ohay (11) tawon hi numpatulan Solomon. Ta pituy tawon di nangiphodanda i diyen Templo. Ya na'unud nan ninomnomda tuwalin a'at nan Templo.

Hay Nangiyammaan Solomon Hinan Palasyu

7 ¹Hidin inyamman Solomon nan palasyuna ya immeh himpulut tuluy (13) tawon ot ahi magibbuh. ²Ya hidih nan palasyuna ya iniphodnahdi han ongal an bale an nginadanana hi palasyu an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon di kayiwna. An hay dinukkena ya hingгахut ta han nabongley umpi (150) ya hay binilloгна ya napitit limay (75) umpi ya napat ta limay (45) umpiy tinagena. Ya wadaday tulun nalinyan tu"ud^l ³an hinan ohay linya on himpulut limay (15) tu"udna. Ta dadiyen tu"ud di nangdon hinadan wanan an iha'mawan nadan bubida an sedar. ⁴Ya hinan nundinom mang an dingding ya wadaday natagen hintutuluy nalinyan tawa an nundidinommang. ⁵Ya atbohdi wadaday hintutulun panto an nundidinommang.

⁶Ya impiphodna bo i diyen palasyuna han balen nginadanana dakol di tu"udna an napitit limay (75) umpiy dinukkena ya napat ta limay (45) umpiy binilloгна. Ot hu"upanda ta waday balkona an wadaday tu"udna ya waday atopna.

⁷Ot iyamma nan kuwartun awadan nan tronona an hay ngadana ya Kuwartun Punhahapitan. Ta hidiy pangihahapitanda hi'on waday mipanuh an mihahapit. Ya na'oddahan an namin hi sedar di dotalna ta ingganah nan bubidana.

⁸Ya hana'en iha"adan nan patul ya impiphodnahdi indoggan nan kuwartun punhahapitan an numpaddung di a'atda. Ot ipiphodna bo ha

^k 6:38 Nan Bul ya hidiye nan mi'atluh duminggu hinan October ta ingganah nan mi'atluh duminggun di November. ^l 7:2 Hay alyon di udum an Biblia ya opat di nalinya.

iha"adan nan ahawana an imbabalen nan patul hi ad Egypt an umat damdamah nan kuwartun punhahapitan di a'atna.

⁹Ya hay inusaldah nan palasyu ya nadan o"ongal an batu an pinahokda ot habatanda ta nipniphodda ya napapaddung di numbibinahhelda. Ta datuwey inusalda an nihipun hinan nipabunan nadan tu"ud ta ingganah nadan hibe. ¹⁰Ya hanada'en nipabunan nadan tu"udna ya dadiye nadan o"ongal an mun'akulhin batu an himpulut limay (15) umpiy dinukken di udum ya himpulut duway (12) umpiy dinukken di udum. ¹¹Ya nada'en batu an nidingding ya athidin nalkudda ot ahida mipmiphod an mahabatan ta napapaddung. Ya atbohdiy inatdah nadan sedar.

¹²Ya na'en ni'alad hinan lita"angan nan palasyu ya umat damdamah nan ni'alad hi lita"angan nan Templo ya ta'on on nan dingding nan balkon nan Templo an tinuntunudday tulun nahabatan an batu on ahida imbattan di ohan dinangal an sedar.

Hay Tamun Huram

¹³Ot ipa'ayag bon Solomon nan i Tyre an hi Huram ¹⁴an hay hi inana ya nan nabalu an nalpuh nan tinanudan Naptali. Ya hay hi amana ya i Tyre an nala'ing an mun'udih gombang. Ya hituwen hi Huram ya nala'ing hi nat'onat'on an umat hinan dakol an a'at di gombang. Ta immeh awadan Solomon ot atonan namin nadan impiyammana.

Hanan Duwan Gombang An Ay Tu"ud

¹⁵Ta iniphod Huram di duwan gombang an ay tu"ud an himbabaintit pituy (27) umpiy tinageda ya himpupulut waluy (18) umpiy inongalda. ¹⁶Ot ahina bo hu"upan dadiye hi himpipitu ta han godway (7 ½) umpi an gombang. ¹⁷Ot alkusana dadiyen inhu"upna hi nun'atuligonggong an nahanu'hu"up an gombang hi himpipituy nalinya hi ohan tu"ud ¹⁸ya hindudway linyan paddungnay bungan di pomegranet an nili'woh damdaman diyen inhu"upnan gombang hinan ay tu"ud. ¹⁹Ta hay tigon di uhhun dadiyen nihu"up hinadan ay tu"ud hinan balkon ya umatdah habhabung an lili an hay tinageda ya hinonnom di umpi. ²⁰Ya hidiyen gombang an nihu"up hinadan ay tu"ud ya waday ay naballin an malukung di tigona ya ni'alkus nimpehdiy nun'atuligonggong an nahanu'hu"up ya duway gahut (200) an bungan di pomegranet an duway linya di nili'woh i dadiye. ²¹Ot ipata'dogda mohpe dadiyen tu"ud hinan way hogpan hinan balkon nan Templo. Ta nipata'dog nan oha hi nangappit hi muyyadna ot ngadanan Solomon hi Jakin ya nan oha hi nangappit hi huddo'na an nginadanana hi Boas. ²²Ya hay tigon nimpen dadiyen nihu"up hinadan ay tu"ud ya umatdah habhabung an lili. Ta hidiyey nagibbuhan dadiyen ay tu"ud.

Nan Gombang An Ay Palyu'

²³Ot apyon bon Huram han ongal an gombang an punha'adan hi liting an ay palyu' an himpulut limay (15) umpiy lukud di to'ona. Ya pitu ta han godway (7 ½) umpiy dinallomna. Ya napat ta limay (45) umpiy inongalna. ²⁴Ya hinan da'ul'en di timidna ya nili'woh di duway nuntunnud an linya an ni'alkus hidiy ay bungan di kaluhhaba an hinan himpulut waluy (18) pulgada on himpuluy (10) ni'alkus an ay kaluhhaba.

²⁵Ya hidiyen punha'adan hi liting ya nipabun hi bonog nadan himpulut duwan (12) inyammadan bulug an baka. Ya hintutlun baka on nat'on di nangihangngabanda ta waday nangihangngab hi nangappit hi muyyadna ya wadaday nangihangngab hi nangappit hi huddo'na ya hi tuluwan di algo ya hi nangappit hi alimuhan di algo. ²⁶Ya hay inuktul diyen punha'adan hi liting ya tuluy pulgada. Ya hana'en timidna ya ay timid di basu an ay habhabung an nabo'yag. Ya himpulut duway libuy (12,000)^m galon di mittuh liting.

Hanadan Gombang An Pangipabunan Hi Besin

²⁷Ya iniphod bon Huram di himpulun (10) gombang an ipabunan an hinonnom di umpiy dinukkeda ya hinoppat ta han godway umpiy binilloгда. ²⁸Ya waday hambada an nikabitan nadan dingdingda. ²⁹Ot alkusana nadan dingdingda hi ay lalayon ya ay bubulug an baka ya kerubim. Ya hinada'en numbaktu ya nunda'ul an hambada ya ni'alkus hidiy nahuhu"up an ay habhabung. ³⁰Ya datuwen pangipabunan ya napilidanda hi hinoppat an gombang ya atbohadin gombang nadan nangdon an itilonan dadiyen pilid. Ya hinada'en duggun datuwen pangipabunan ya waday opat an tu"udda ta ipabunan nadan gombang an besin. Ya datuwen tu"ud ya ni'alkus bohdiy nahuhu"up an ay habhabung. ³¹Ya hay gawwan nadan ipabunan nadan besin ya waday nun'atuligonggong an hay binilloгда ya baintit pituy (27) pulgada ya ha'ey dinallomda ya himpulut waluy (18) pulgada. Ya na'alkusan di nunlini"odan dadiyen nipabunan nadan besin. Ya hanada'en dingding datuwen ipabunan ya nakuwadladu an agge natuligonggong. ³²Ya hanada'en opat an pilid di ohan ipabunan ya wadah haggud nadan dingdingna. Ya hanada'en nangdon hinan puntilonan di pilid ya nida"itdah nadan tu"ud. Ya hanada'en pilid ya nahuluk hi duway umpiy binilloгда. ³³Ya an namin nadan agimangnun nadan pilid ya gumo' di niphod an umatdah nadan pilid di kalesa.

³⁴Ya nan opat an tu"ud datuwen ipabunan ya ningammut i dadiye nadan nidongdong an opat an pangidonan. ³⁵Ya waday natuligonggong

^m 7:26 Nan himpulut duway libuy (12,000) galon ya na'alah nan English an Biblia an NET.

hi uhhun nadan tu"udda an hiyam di pulgaday binilloгда. Ya an namin nadan tu"udda ya hambada ya ningammutdah nan kaliton.

³⁶Ya hinada'en tu"udda ya dingdingda ya nipa'ot hidiy ay kerubim ya ay lalayon ya nadan ay palma. Ya hinan nunlini"odan ya ni'alkus di nahuhu"up an ay habhabung. ³⁷Ta athituy inatdan nangapyah nadan himpulun (10) kaliton an numpapaddung di a'atda.

³⁸Ot mangiphod boh Huram hi himpulun (10) gombang an besin ta mipong i dadiyen pangipabunan. Ya hay binilloгда di ohan besin ya onom di umpi an hay mittuhdi ya duway gahut ta han napat (240)ⁿ di galon an liting. ³⁹Ot iha"adnay liman ipabunan hi nangappit hi muyyad nan Templo ya lima bo hi nangappit hi huddo'na. Ya nan ongal'e an ay palyu' an punha"adan hi liting ya inha"adna hi numbattanan di nangappit hi muyyadna ya hay nangappit hi tuluwan di algo.

⁴⁰Ot mangiphod boh Huram hi dakol an besin ya punggaud hi gubu ya malukung an duyun ittuwan di dalan miwalaghi'.

Ta inggibuh Huram an namin dadiyen impiphod Solomon i hiyahdih nan Templo. Ot datuwe nadan iniphodna, ⁴¹an duwa an ay tu"ud ya nan duwan ay naballin an malukung an niyuhhun i dadiyen ay tu"ud ya nadan ni'alkus i dadiyen ay malukung an nun'atuligonggong an nahanu'hu"up. ⁴²Ya nan opat di gahut (400) an ay bungan di pomegranet an nitattayun di hindudway gahut (200) hinan duwan nahanu'hu"up an nun'atuligonggong an nili'woh i dadiyen duwa an ay malukung ⁴³ya nadan himpulun besin ya himpulun (10) ipabunan dadiyen besin ⁴⁴ya nan ay palyu' an punha"adan hi liting ya nadan himpulut duwa (12) an ay bubulug an baka an nipabunan diyen punha"adan hi liting ⁴⁵ya nadan banga ya nadan punggaud hi gubu ya nadan malukung. Ya an namin datuwen impa'iphod Solomon i Huram an ma'usal hinan Templo ya gombang di niphod ⁴⁶an linanatna ot ahina ikuyag hinan inyammanan nat'onat'on di a'atda. Ya hay e nangipiphodan nan patul i datuwe ya hidih nan nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan hidih nan numbattanan di ad Sukkot ya hi ad Saretan.

⁴⁷Ya agge impakilun Solomon dadiyen usal an gombang an impiyammana te dakkodakkol an ma'id ha mapto' hi'on atnay kiluna.

⁴⁸Ya impa'iphod bon Solomon hanadan nabalitu'an an ma'usal hidih nan Templo an umat hinadan punggobhan hi insenso ya nan lamehaan an iha"adan nadan tinapay an midawat i Apu Dios.

⁴⁹Ot ipiyammana bo nadan namahmah an balitu' hi pumpattukan hi hilaw an lima hi nangappit hi winawwan ya lima boh nangappit hi iniggid ta miha"addahdih nan way panton nan kuwartun Apu Dios.

ⁿ 7:38 Nan duway gahut ta han napat (240) di galon ya ma'alah nan English an Biblia an NET.

Ot ipiyammana bo nadan ni'alkus an ay habhabung ya nadan pun'ipit hi bala ⁵⁰ya nadan besin ya nadan pun'odop hi hilaw ya nadan malukung ya nadan duyu ya nadan punggobhan hi insenso ya nadan bisaglan nan panton nan ongal an kuwartun nan Templo ya nan panton nan kuwartun Apu Dios.

⁵¹Hidin nagibbuh an namin nadan impiyamman nan patul an hi Solomon hinan Templo ot ipipaghopna nadan inyappit din hi amana an hi David i Apu Dios an umat hi balitu' ya silber ya nadan udum an ma'usal. Ot ena ipiha"ad hidih nan kuwartun pangiha"adandah nadan nun'abalol an usal hidih nan Templo.

Hay Nangiyayandah Nan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios Hinan Templo

8 ¹Nan patul an hi Solomon ya impa'ayagna nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ta eda alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hi ad Zion an boblen David hidih ad Jerusalem. ²Ta na'amungdan namin nadan linala'i an tinanud Israel hi awadan nan patul an hi Solomon hidin mi'apituh bulan an ma'alih Itanim ta ngilinonda nan punnomnommandah din nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan. ³Ta hidin na'amungdan namin ot ahi e iyattang nadan padi nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ⁴Ot pi'yalada nan tabernakel ya an namin nadan wahdih nan tabernakel ot iyedahdih nan Templo. Ya hay nangdon i dadiye ya nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay. ⁵Ot i'nong da Solomon hinadan ibbada an tinanud Israel di dakkodakkol an baka ya kalnero an adi mabilang hidih nan way Kahun.

⁶Ot ipaghop mohpen nadan padi nan Kahun hinan Templo ot eda iha"ad hidih nan hiluk nadan paya' nadan kerubim hidih nan kuwartun Apu Dios. ⁷Ta nahophopan nan Kahun hinadan nabitbit an paya' nadan kerubim ya ta'on on nadan kayiw an nangiyattanganda. ⁸Mu ddudduke dadiyen nangiyattanganda ta matigoy udduda hi'onta wahdih nan kuwartun niyappit i Apu Dios mu adida matigo hi'onta wah nan bahhel diyen kuwartu. Ta ingganah ad uwani ya dedahdi. ⁹Ya hay niha"ad i diyen Kahun ya ammuna nan duwa an nadampillag an batu an nitudo'an nan Hapit Apu Dios an inha"ad din hi Moses hi awadandah nan billid hi ad Sinai° an hidiy nangibagaan Apu Dios i dadiye an tuguna i dida an tinanud Israel hi nalpuwandah ad Egypt.

¹⁰Ya hidin lumah'un nadan padih nan kuwartun Apu Dios ya pamaag ya napnuh bugut nan Templo an mangipa'innila an wadah Apu Dios hidi. ¹¹Ya nunhigla nan binang Apu Dios ta hiya nan ma"i^d ha aton nadan padi an mangat hinadan tamuda.

° 8:9 Nan billid hi ad Sinai ya hay ohah ngadana ya ad Horeb an ma'alih billid Apu Dios.

¹²Ot mundasal hi Solomon an alyonay, Imbagam Apu Dios an miha"ad'ah nan himmilong an bugut ¹³muten ad uwani ya iniphodmih tuwen ma"aphod an Templo ta iha"adam hi inggana.

¹⁴Ot ihangngab nan patul hinadan ibbanan tinanud Israel ta wagahana dida ¹⁵an alyonan diday, Madayaw hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel. Ta gapuh nan ongal an abalinana ya impa'annungna din imbagana i ama an hi David. Te inalinay, ¹⁶Nhipun hi nangipanguluwa' i da'yun tatagu' hi nalpuwanyuh ad Egypt ya ma"id ha pinili' i datuwen bobleyun tinanud Israel hi ipata'dogan ha Templo ta adayawa'. Mu pinto'uh David ta nun'ap'apu i da'yun tatagu' an tinanud Israel.

¹⁷Ot alyon bon Solomon di, Ninononnom ama an hi David an ipata'dog hituwe an Templo ta adayawan nan Ap'apu an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ¹⁸Mu inalin Apu Dios i hiyay, Maphod hinaen ninonnommu an mangiyamma i ha Templo ta adayawa'. ¹⁹Mu bokon he"ay mangiyamma te hanan imbabalem di mangiyamma i diyen Templo ta adayawa'.

²⁰Ot teen ad uwani ya impa'annung Apu Dios nan imbagana ta ha'on teey nihukkat i ama an mun'ap'apu i da'yun i'iban tinanud Israel. Ya teen niphod tun Templo an pundayawan ta'uh nan Ap'apu an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ²¹Ot ipa'iphod'u bo han iha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios an awadan nadan nitudo' an imbagana i handidan a'ammod ta'u hi nangipanguluwanan dida ta tinaynandah ad Egypt.

Hay Dasal Solomon

²²Ot e tuma'dog hi Solomon hidih nan way punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an inhangngabnah nadan tatagu ot itaggenay ta'lana ot mundasal ²³an alyonay, Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel, immannung an ma"id ha nipaddungam hitun luta ya ta'on on hi ad abunyan. Te munnananong di pamhodmuh nadan baalmu an manginaynayun an umun'unud i he"a. ²⁴Te ad uwani ya impa'annungmu din imbagam i din hi ama an hi David an baalmu an miyamma ha Templo. ²⁵Ot hay dawato' piboh ad uwani i he"a Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel ya hanat ipa'annungmu bo din imbagam i din hi ama an hi David an baalmu an alyom di, Nanongna an hanadan tanudam di mun'ap'apu i da'yun tinanud Israel hi'on halipodpodonda an unudon nadan tugun'u an umat hi nangun'unudmun ha'on. ²⁶Ot hay dawato' nimpe ya hanat ipa'annungmuh diyen imbagam i din hi aman hi David an baalmu.

²⁷Mu undan tatawwa mabalin ta he"a an Dios ya munhita'ah tun luta. Hi'on ad lagud ya adi umda hi iha"adam ot namama mahan moh tun inyammamin Templo. ²⁸Mu ta'on on athidiy anabaktum ya hanat donglom di dasal'un baalmu an mumpahpahmo' i he"a hi ad uwani.

²⁹Ta wan ibaliwmu tuwen Templo hi binigat an ta'on on hinan mahdom. Te hituwey alyom hi pundayawanmin he"a. Ya hanat hinan umaliya' hitun Templo an mundasal ya donglom di dasal'u. ³⁰Ta donglom di dasal'u an baalmu ya hay dasal tudan tatagum an ibba' an tinanud Israel hi'on ihanggami ituwen Templo an mundasal. Ta ta'on on wahna'ah ad abunyan ya donglom bahan di pumpahpahmo'anmin he"a ya pakawanon da'mih nadan numbahulanmi.

³¹Ya wa'et waday ipabahul di ohan taguh nan ibbana ta umalih hinanggab nan punggobhan hi mi'nong hitun Templo ta ibagana an ma'id ha bahulna ³²ya hanat donglom hinah nan awadam hi ad abunyan ta he"ay mangipanuh ta dusaom nan numbahul ya hanat mipa'innila nan agge numbahul.

³³Ya wa'et na'abak amin tatagum an tinanud Israel hi gubat an gapu ta numbahul amin he"a ya hanat umali ami'eh tun Templo an mumpahpahmo' ami i he"a ta ibangngadmin mangun'unud i he"a ³⁴ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmin tatagum an tinanud Israel ta pakawanon da'mi. Ya imbangngad da'mih tun boblemi an indatmu i handidan a'ammodmi.

³⁵Ya wa'e bo ta gapuh bahulmin tatagum ya dinusa da'mi ta aggem impa'aliy udan ta maligatan ami mu hi'on ihanggamin tuwen Templo ta mumpahpahmo' ami i he"a ta itutuyumi nadan bahulmi ya indinongmin mangat i dadiye ³⁶ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmin tatagum an tinanud Israel. Ya itudduwan da'mih nan nipto' an pangat ya himmo' da'mi ta ipa'alim di udan ituwen numboblayanmi an indatmu i da'min tatagum.

³⁷Ya wa'e bo ta waday bitil ituwen boble onu nunhiglan dogoh di tatagu onu dadag di nitanom onu ba"atong onu dudun an mangan hi nitanom onu binuhul an gumubat onu kumpulnan dumatong an dumadag i da'mi ³⁸ta maligatan ami ya itaggemi'ey ta'lemin ihanggamih tun Templo an mundasal ³⁹ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmi ta pakawanon da'mi. Mu ukod'ah atom i da'mi an miyunnudan hinadan inatmi te he"ay nanginnilah nomnom di tagu. ⁴⁰Ta wan an namin amin munhitu ituwen boble an indatmu i handidan a'ammodmi ya malmuy takutmi an adi mangun'unud i he"a.

⁴¹Ya wa'e bo ha nalpuh udum hi boblen umalin mundayaw i he"a an gapuh nan ongal an abalinam ⁴²te ma'id ha bahhonan donglon di atagutaguh abobbobley anabaktum an Dios ya nan ongal an abalinam ya hi'on ihanggana ituwen Templo an mundasal ⁴³ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalna ta idatmu nan ibagana ta way aton di atagutaguh tun luta an manginnila i he"a an Dios ta ta'on on dida ya malmuy takutda an adi mangun'unud i he"a ya atbohdi i da'min tatagum an tinanud Israel. Ya ta wan innilaonda an hituwen inyammamin Templo ya pundayawan i he"a.

⁴⁴Ya wa'e bo ta honagon da'min tatagum an e mi'gubat hinadan binuhulmi ya hanat ihanggami'e ituwen pinto'mun boble an awadan tun iniphodmin Templo ta adayawam ⁴⁵ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom nan pumpahpahmo'anmi i he'a ta boddangan da'mi.

⁴⁶Ya wa'e ta numbahul amin he'a te undan wa ihya ha taguh adi mumbahul ta gapuh bungotmun da'mi ya inyabulutmu ta ma'abak amih gubat ta iye da'mih nadan binuhulmih bobleda ta mumbalin amih balud hidi ⁴⁷mu alina'eh on hidih nadan niyayanmi ya abulutonmi an numbahul ami ta itutuyumi dadiyen numbahulanmi ⁴⁸ta idinongmi mon mangat i dadiye ta mumpahpahmo' ami i he'a ta ta'on on wa amih boblen di binuhulmi mu ihanggami'e ituwen boble an indatmu i handidan a'ammodmi an awadan tuwen iniphodmin Templo ta adayawam ⁴⁹ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmi ta ihwang da'mi. ⁵⁰Ya hanat pakawanon da'min tatagum hinadan numbahulanmin he'a. Ya hanat hukkatam di a'at nadan binuhulmi ta umuleda i da'mi ta hom'on da'mi. ⁵¹Te da'mi nadan pinilim hi tatagum. Ya da'mi nadan napalpaligat an ingkakhum ad Egypt an paddungnay nangimbabbalan pangildangan hi gumo'. ⁵²Ot hanat donglom di dasal'un baalmu Apu Dios ya hay dasal tudan ibba' an tatagum an tinanud Israel. Ta boddangan da'mih nan pumpahmo'anmin he'a. ⁵³Te alyom hi da'mi nadan pinilim an tatagum hitudan atagutaguh abobboble tun luta an imbagam i handin baalmun hi Moses hidin nangikakam i handidan a'ammodmih ad Egypt.

⁵⁴I diyen nundasalan Solomon ya nundu'un ot itaggenay ta'lenahdih hinangngab nan punggobhan hi mi'nong. Ta hidin nagibbuh ot tuma'dog ⁵⁵ot itkuknay punwagahnah nadan na'amung an ibbanan tinanud Israel an alyonay, ⁵⁶Madayaw hi Apu Dios an nangdat hi linggop i dita'un tatagunan tinanud Israel ta nipa'annung an namin an ma'id ha imbahhonah nadan imbagana i handin baalnan ammod ta'un hi Moses. ⁵⁷Ot hanat nan Dios an dayawon ta'u ya nanongnan adi dita'u iwalong ya adi dita'u taynan an umat hi inatna i handidan a'ammod ta'u. ⁵⁸Ya hanat boddangan dita'u ta wan nadan miyunnudan hinan pohdonay aton ta'u ta ibangngad ta'un mangun'unud hinadan tuguna an indatna i handidan a'ammod ta'u. ⁵⁹Ya hanat mipapanomnom i Apu Dios datuwen indasal'un hiya. Ta boddangana' an baalna ya ta'on on dita'un namin an tatagunan tinanud Israel hinadan mahapul ta'uh abigabigat. ⁶⁰Ta way aton nadan tataguh abobboble an manginnila an hi Apu Dios ya ammunay madayaw an ma'id ha udum. ⁶¹Ot mahapul an tigon ta'u ta nan Dios an dayawon ta'uy nomnomnomon ta'u ya mahapul an nadan tugunay un'unudon ta'u an umat hinan at'aton ta'u teeh ad uwani.

Hay Nangiyappitandah Nan Templo I Apu Dios

⁶²Ot ipi'nong da Solomon an didah nadan ibbanan tinanud Israel nadan i'nongda i Apu Dios. ⁶³Ta impi'nong Solomon nadan mi'nong hi

pi'hayyupan i Apu Dios an baintit duway libu (22,000) an baka ya han hingгахut ta baintiy libu (120,000) an kalnero ya gulding. Ot idawatda nan Templo ta niyappit i Apu Dios.

⁶⁴Ya i diye damdaman algo boy nangiyappitan Solomon i Apu Dios hinan lita'angan hi hangngab nan Templo. Ot i'nongdahdi nadan maghob an mi'nong i Apu Dios ya nadan taban nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ya nadan midawat an alina. Ya manu'eh hidiy nangi'nonganda i dadiye ya adi umdah nan impiyammana an gombang an punggobhan hi mi'nong hinadan dakol an maghob an mi'nong ya nadan taba ya nadan alina an midawat i Apu Dios.

⁶⁵Ta nginilin da Solomon nan punnomnommandah nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan. Ta dakkodakkolda an na'amung an tinanud Israel te wadaday nalpuh ad Lebo-Hamat ta ingganah nan nangappit hi muyyadna hinan way pogpog di ad Egypt. Ta nginilindahdi hinan pundayawanda i Apu Dios hi himpulut opat (14) di algo. ⁶⁶Ya hidin mi'ahimpulut limay (15) algo ot ahi pa'anamuton nan patul nadan tatagu. Ot wagahan nan patul an hi Solomon nadan tatagu ot ahida umanamut an nunhiglay am'amlongda hinan maphod an inat Apu Dios hinan baalnan hi David ya i didan namin an tinanud Israel.

Hay Numpatigan Apu Dios I Solomon

9 ¹Hidin inggibbuh Solomon an namin nadan ninomnomnan a'at nan Templo ya nan palasyuna ²ya impidwan bon Apu Dios an numpatigo i hiya an umat hidin numpatigana i hiya hi ad Gibeon. ³Ot alyon Apu Dios i hiyay, Dingngol'u nan dasalmu. Ya imbilang'uh niyappit i ha'on hituwen Templo an impiphodmu ta adayawa' hi inggana. Ot minaynayun di pangipapto'u ituwen Templo.

⁴Mu he'a'e ya hi'on ihamadmun mangun'unud hinadan tugun'u ya tududu' an umat hi nangun'unud amam an hi David i ha'on ⁵ya ipa'annung'u din imbaga' i hiya. Ta minaynayun an hanadan tanudam di mun'ap'apu i da'yun tinanud Israel.

⁶Mu idinongyu'e tuwalih nadan tanudam an mangun'unud hinadan tugun'u ta nadan dios di udum an tataguy dayawonyu ya punhilbiyanyu ⁷ya umannung an pa'aanon da'yu ituwen boble an indat'u i da'yu. Ya inwalong'uh tuwen Templo an niyappit i ha'on an pundayawanyu i ha'on. Ta punhimpipihulan da'yun tinanud Israel hi tataguh abobboble. ⁸Ta ta'on on mapmaphod di a'atnah ad uwani mu hi'on madadag ya mano"ol di tatagun manigo ta alyonday, Tanganu mahan on athidiy nangat Apu Dios i diyen boble ya nan Templo.

⁹Ya tobalon nadan udum an tatagu an alyonday, Manu'eh athidiy na'at ya inwalongdah Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodka an hiya din nangipangulu i didah nanaynandah ad Egypt. Ta nadan dios di udum an

tatagu di dinayawda ya nunhilbiyanda. Ta hiya nan impa'alín Apu Dios di nunhiglan punholholtapanda.

Hanadan Udum An Inat Solomon

¹⁰Hay nangipiphodan Solomon hinan Templo ya nan palasyuna ya baintiy (20) tawon ot ahi magibbuh. ¹¹Ya indat Solomon hinan patul hi ad Tyre an hi Hiram nadan baintin (20) bobleh ad Galilee te hiyay nangida'idat hi sedar ya bolbol ya nadan balitu' an inusal Solomon. ¹²Mu hidin e tinigon Hiram dadiyen boblen indat Solomon ya aggena pinhod. ¹³Ot alyonan Solomon di, Tanganu mahan on ha adi maphod an bobley indatmun ha'on an iba. Ot ngadanan Hiram dadiyen boble hi ad Kabul an hay ibalinana ya ma'id ha hilbina. Ta ingganah ad uwani ya hidiyey ngadana. ¹⁴Yaden hay indat Hiram i Solomon hi balitu' ya opat di libuy (4,000) kilu.

¹⁵Ta datuwe nadan impa'iphod Solomon hinadan pinilitnan muntamuh nan Templo ya nan palasyuna ya nan ma'alih millo^p ya nan binattun alad hi ad Jerusalem. Ot ipiphodna bo nadan bobleh ad Hasor ya hi ad Megiddo ya hi ad Geser.

¹⁶Te nan patul hi ad Egypt ya ginubatdah ad Geser ot pu'ulanda. Ot patayonda nadan numboblehdi an tinanud Kanaan ot hidiyey idatnah nan imbabalenah din nun'ahawaanda i Solomon. ¹⁷Ot ipaphod Solomon hidiyen boble ya nan nada'ul an bobleh ad Bet-Horon ¹⁸ya hi ad Baalat ya hi ad Tamar an wahdih nan mamaga an lutan nadan tinanud Judah. ¹⁹Ot iphodna bo nadan boblen pang'amungandah makan ya nadan boble an pangiha"adandah nadan kabayuna ya kalesana. Ya an namin nadan pohdonan iphod hi ad Jerusalem ya hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya hi an namin nadan boblen sinakupna on iniphodna.

²⁰Ya an namin nadan bokon tinanud Israel an nabati an umat hinadan tinanud Amor ya tinanud Hit ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus ²¹an agge ni'paten handidan a'ammomma an tinanud Israel hidin nangubatanda i dida ya diday numbalinon Solomon hi baal an mapilit an muntamu ta ingganah ad uwani. ²²Mu hanada'e an ibbana an tinanud Israel ya aggena numbalinon didah mapilit an muntamu te diday numbalinonah tindaluna ya ap'apun di gubilnu ya nabaktun opisyal di tindaluna ya opisyal di mungkakalesan e mi'gubat ya numpungkabayu. ²³Ot pot'onay limay gahut ta nabonglen (550) mangituddu ya mumpapto' hinadan muntamu.

²⁴Nan ahawan Solomon an imbabalen nan patul hi ad Egypt ya nidalhin mo ta tinaynana nan awadana ot umeh nan balenah nan way palasyu an impiphod Solomon hidi damdamah nan boblen David. Ot ahina ipaphod nan ma'alih millo.

---

^p 9:15 Nan millo ya natping di nundinommmang ot tababonday gawwana ta nahamad.

²⁵Ya hinan hintawon ya mumpitlu an e mangi'nong hi Solomon hi maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan hinan iniphodnan punggobhan hidih nan Templo. Ya idihhana bon e munggohob hi insenso. Ta inun'unudna nadan ma'at hinan Templo.

²⁶Ot ipiyamman bon Solomon di papol hidih nan da'ging nan baybay an mumbolah^q hi ad Esyon-Geber an nihaggon hi ad Elat an ohan boblen di tinanud Edom.

²⁷Ya hi Hiram ya hinnagna dohah nadan tatagunan mungngunuh papol an imminghah nan baybay ta eda bumoddang hinadan tatagun Solomon. ²⁸Ta nunlugandah nan papol ot umedah ad Opir. Ot ilugandahdiy mahuluk hi himpulut opat di libuy (14,000)^r kilun di balitu' ot iyedah nan patul an hi Solomon.

Hay Immayan Nan Babain Patul Hi Awadan Solomon

10 ¹Nan babain patul hi ad Seba ya dingngolna nan nundongol an a'at Solomon ya ta'on on nan pangun'unudnan Apu Dios. Ot ume te pohdonan e patnaon di la'ing Solomon ta hay pambalna tuwalih nadan naligat an mahmahana. ²Ta immeh ad Jerusalem an dakol di inlugandah nadan kemel an middum hi makan ya dakol an balitu' ya nadan udum an nun'abalol an batu. Ta immeh awadan Solomon ot mahmahanan namin nadan ninomnomnan mahmahan. ³Ya timbal Solomon an namin dadiyen minahmahana te agge naligat i hiya dadiyen minahmahana. ⁴Ta masda'aw hidiyen babain patul hi ad Seba hi la'ing Solomon. Ya namamah naniganah nan impiyammana an palasyu ⁵ya nadan anonda ya hay atigan di amaphod di pangatna hinadan ap'apu an munhilbin hiya ya hay aphod di lubung nadan puntamuwonahdi ya nadan niyukodan di inumona an patul ya ta'on on nadan i'nongna an maghob an mi'nong i Apu Dios hidih nan Templo. Ta nunhiglan masda'aw hi nanigana i dadiye. ⁶Ta alyonan Solomon di, Immannung peman tee nadan dingngol'u an imbagadah boblemi an a'at di la'ingmu ya nadan ina'inatmu. ⁷Mu adi' ni' patiyon ta inggana tee ot umaliya' ta tinigo' ya anakkaya an agge ni'mo nigodwah nadan dingngol'un a'at di la'ingmu ya kinadangyanmu. ⁸Nunhigla mahan moy amlong nadan ap'apu an munhilbi i he" a te nanongnan donglodonglonda nadan maphod an panugunmu. ⁹Ot madayaw nan Dios an un'unudom te umipa'amlong'an hiya. Ya gapuh nan munnananong an pamhodna i da'yun tinanud Israel ya pinto' da'ah patul ta nan nipto' di ma'at i da'yu.

¹⁰Ot idatna i Solomon di opat di libuy (4,000) kilun balitu' ya nadan udum an nun'abalol an batu ya nadan dakol an middum hi makan. Ya

---

^q 9:26 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag hi pingngitna. ^r 9:28 Nan himpulut opat di libuy kilun balitu' ya ma'alah nan English an Biblia an TEV.

dadiyen middum hi makan ya ma'id ha udum hi nangdat hi athidiy dinakolna an umat i diyen indat diyen babain patul di i Seba i Solomon.

¹¹Ya wada bo ta'way inyalin nan papol Hiram hi balitu' an nalpuh ad Opir ya wadada boy udum an ni'yaladan nun'abalol an batu ya maphod an kayiw an almug. ¹²Ta impiphod Solomon nadan kayiw hi tu'ud nan Templo ya nan palasyuna. Ot ipiphodna nadan udum hi harp ya lira ta mipagangoh hinan pundayawanda. Ya ammuna i diye di nangdatandah dakkodakkol an kayiw an almug.

¹³Hi Solomon ya indatnan namin nadan imbagan nan babain patul hi ad Seba. Ya nat'on bo nadan pohdona tuwalin idat i hiya an miyunnudan hinan kinadangyana. Ot umanamut hidiyen babain patul hi bobleda an didah nadan in'uyugnan baalna.

Hay Kinadangyan Solomon

¹⁴Hinan atawotawon on waday midat i Solomon hi baintit tuluy libuy (23,000) kilun balitu'. ¹⁵Ya nat'on bo nadan buwis an bayadan nadan mumpunggattang ya nadan buwis an idat nadan patul hinadan bobleh ad Arabia ya nadan gobelnador hinadan bobledan tinanud Israel.

¹⁶Ot mumpa'apyah Solomon hi duway gahut (200) an o'ongal an nabalitu'an an hapiyo an hinohha i datuwen hapiyo ya kulang hi pituy kilun balitu' di na'usal. ¹⁷Ot mumpa'apya boh tuluy gahut (300) an kikitang an hapiyo an hay damot di balitu' an na'usal hi hinohhan hapiyo ya mahuluk hi ohay kilu ta han godwa. Ot ena ipiha'ad hinan ohan kuwartuhdih nan palasyu an nginadananah palasyu an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon di kayiwna.

¹⁸Ya numpa'apya bo i han ongal an trono ot oddahanah balitu' ot alkusanah nan ma'alah nan ba'git di elepante.^s ¹⁹Ya hidiyen trono ya waday onom an pala'adna ya hinan idang'igan ya umat hi napaud an panay^t tigona. Ya waday numbinahhel hi pangiha'mawan hi ta'le. Ya wadada boy numbinahhel an timma'dog an ing'ingoh di layon i dadiyen pangiha'mawan hi ta'le. ²⁰Ya i dadiyen onom an pala'adna ya wadada boy himpulut duwan (12) ing'ingoh di layon an hinan ohan pala'ad on duway nundinommmang an layon. Ta hidiyen trono ya ma'id ha nipadpaddungana hinadan udum an pun'ap'apuwan. ²¹Ya an namin nadan pun'inuman nan patul ya nadan udum an usal hidih nan kuwartun ma'alih palasyu an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon di kayiwna ya namahmah an balitu' di niphod. Te i diyen numpatulan Solomon ya ma'id ha balol di silber.

^s 10:18 Nan ba'git di elepante ya dakol nan mapmaphod an iyammaana an hidiye nan alyondah aybori. ^t 10:19 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

²²Ya wadada boy papolna an mi'uyug hinadan papol Hiram ta didan namin di e mungngina hi udum an boble an umat hi ad Tarsis. Ya maminghan hinan tuluy tawon on ahida umanamut an waday iyanamutdan balitu' ya silber ya ba'git di elepante ya bulangon an kikkitang ya o'ongal. ²³Ta ma'id ha udum an patul hi abobboble ingkadjadanyana ya inla'la'ingna mu hi Solomon. ²⁴Ya an namin nadan tataguh abobboble on pinhoddan e mundongol hinan nalpu i Apu Dios an la'ingna an muntugun. ²⁵Ta atawotawon on wadaday umalin manigo i hiya an waday odnandah idatdan hiya an balitu' ya silber ya lubung ya nadan middum hi makan ya almas ya kabayu ya mul.

²⁶Ot amungon Solomon di hinlibut opat di gahut (1,400) an kalesan di e mi'gubat ya himpulut duway libu (12,000) an kabayu. Ot ipiyena dadiye hinadan boble an iha"adanda mu wadaday inha"adna hi ad Jerusalem. ²⁷Ya i diyen numpatulana ya dakkodakkol di silber hi ad Jerusalem an umat hi dinakol di batu. Ya atbohadin dakol di kayiw an sedar an umat hi dinakol di kayiw an sikamor hinadan pu'un di billid. ²⁸Ya hanada'en kabayun Solomon ya ginattang nadan mungkumilhun baalna hi ad Egypt ya hi ad Silisya. ²⁹Ya hay nangattangdah ohan kalesan di mi'gubat ya onom di gahut (600) di silber. Ya hinggahut ta nabongley (150) silber di nangattangda hi ohan kabayu. Ta gattangonda on inggattangda damdama hinadan patul di tinanud Hit ya hinadan patul hi ad Syria.

Hanadan Dakol An Ahawan Solomon

11 ¹Nan patul an hi Solomon ya dakol di binabain pinpinhodna an nalpuh udum hi boble an bokon ammuna nan imbabalen nan patul hi ad Egypt di ahawana te wadaday i Moab ya tinanud Ammon ya i Edom ya tinanud Hit ya nadan i Sidon. ²Yaden datuwe nadan tatagun alyon Apu Dios hinadan tinanud Israel di adida pi'yahawaan te lo'tat ya middumda i didan e mundayaw hinadan diosda. Mu hi Solomon ya inahawana dida. ³Ta hay ngammut di ahawana ya pituy gahut (700) an i'imbabalen di papatul ya nat'on bo nadan imbilangnah ahawana an tuluy gahut (300). Ta datuwen binabaiy nangitudtudun hiya an umadawwi i Apu Dios.

⁴Ta hidin amamma moh Solomon ya datuwen ahawana di nangipangulu i hiya ta nadan diosda di eda pundayawan. Ta aggena inyohhay pundayawna i Apu Dios an adi umat hi nangat amanan hi David. ⁵Ta nan dios di i Sidon an hi Astoret di dinayawna ya nan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an dayawon nadan tinanud Ammon an hi Molek. ⁶Ta hiya nan adi maphod hi panigon Apu Dios nan inat Solomon te aggena inyohhay pangun'unudna i Apu Dios an adi nimpe umat hi nangat amanan hi David.

⁷Ya hidih nan nabillid hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Jerusalem ya nangapyah Solomon hi pundayawandah nadan nunhiglan

umipabungot i Apu Dios an dayawon nadan i Moab an hi Kemos ya nan dayawon nadan tinanud Ammon an hi Molek. ⁸Ya nangiphod hi pundayawan nadan ahawanan nalpuh udum hi boble ta pangigobhanda hi insenso ya nadan udum an i'nongdah nadan diosda. ⁹Ta bimmungot hi Apu Dios i Solomon an gapu ta inwalongnan mangun'unud i hiya an dayawondan tinanud Israel an ta'on on numpidway numpatigana i hiya. ¹⁰Te ta'on on impagol Apu Dios di e pundayawan Solomon hi udum an dios mu aggena inun'unud. ¹¹Ta hiya nan alyon Apu Dios i hiya di, Gapu ta athinay inatmu an aggem inun'unud nadan tugun'u ya ibaga' tee an idat'u tun pun'ap'puwam hi ohah nadan ap'apu an munhilbi i he'a. ¹²Mu gapu ta nomnomnomo' din hi amam an hi David ya bokon ni'an hi ad uwanin atagum di pangata' ta hitun pun'ap'apuwan nan imbabalem. ¹³Te athituy ninomnom'un aton mu gapu nimpeh punnomnom'un amam an hi David ya hi ad Jerusalem an pinto'u hi boble' ya adi' aanon i he'an namin nan pun'ap'apuwan mu ibati' ha ohah tinanud Israel ta pun'ap'apuwan nan imbabalem.

Hanadan Binuhul Solomon

¹⁴Indani ya wada han hi Hadad an holag di patul hi ad Edom an hiyay nangipanomnoman Apu Dios ta mi'buhul i Solomon.

¹⁵Hidin apatul David ya ginubatda nadan tinanud Edom ot abakonda dida. Ot ume da Joab hinadan tindaluna ta eda ilubu' nadan ibbadan tindalu an nun'ateh nunggugubatanda. ¹⁶Ta niha"addah ad Edom hi onom di bulan ot patayondan namin nadan linala'ihdi. ¹⁷Mu hi Hadad ya unga ni' i diye ta inibtik nadan ap'apu an munhilbi i amana ot iyedah ad Egypt. ¹⁸An ini'wadah ad Midian ot umedah ad Paran. Ot awitondahdi hi ad Paran di linala'i ta nun'ibbadan immeh ad Egypt ot umedah awadan nan patul hidi. Ot idattan nan patul hi Hadad hi balena ya lutana ya nadan udum an mahapulna an umat hi makan.

¹⁹Ya hay nihaha"adanahdi ya pinpinhod nan patul hi ad Egypt di pangat Hadad ta hiya nan impa'ahawana nan hi ibban ahawanan hi Tahpenes. ²⁰Ta nawada han imbabaleda an nginadanandah Genubat. Ot awiton Tahpenes hituwen hi Genubat ta ni'yong'ongngal hidih nan balen nan patul an didah nadan imbabalena.

²¹Ya hidin awadan Hadad hi ad Egypt ya dingngolnan nateh David ya ta'on on nan opisyal di tindaluna an hi Joab. Ot alyonah nan patul di, Daan mo bahan ta iyabulutmu ta umanamuta' hi boblemi.

²²Mu alyon nan patul di, Undan waday mahapulmun ma"id hitu ta ninomnommun umanamut hi bobleyu?

Ya alyon Hadad di, Ma"id, mu pinhod'un umanamut. Ot hanat iyabulutmu.

²³Ya wada bo han hi Reson an imbabalen Eliada an nangipanomnoman Apu Dios ta mi'buhul i Solomon. Hituwen hi Reson ya inibtikana nan

punhilhilbiyanan patul hi ad Sobah an ohan bobleh ad Syria ²⁴an pamaaggot amungona nadan ibbana ta ngohayonda nan patul ot hiyay numbalin hi ap'apuda. Ta hidin ginubat nan patul an hi David di bobleda ya binumtik da Reson an didah nadan ibbana hi ad Damaskus hi ad Syria. Ta nunhitudahdi ot hiyay numbalin hi ap'apuda. ²⁵Ya nunhiglay hihiwonah nadan tinanud Israel an umat i Hadad ta hiya nan ni'buhul bo i dida hidin numpatulan Solomon. Ta hiyay nun'ap'apu nimpe hi ad Syria.

²⁶Ya hay oha bon ni'buhul i Solomon ya hi Jeroboam an imbabalen Nebat. Hiyay ohah nadan ap'apu an munhilbin Solomon an nalpuh nan tinanud Ephraim hi ad Seredah an hay hi inana ya nan nabalu an hi Seruah. ²⁷Ta athidiy inat Jeroboam an nungngohe i Solomon. Ya i diye ya iniphod Solomon nan ma'alih millo ya nan binattun alad nan boblen amanan hi David. ²⁸Ya i diye ya mangilog ni' hi Jeroboam mu maphod di pangatna. Ya hidin tinigon Solomon di abalinanan muntamu ya inyukodna i hiya nadan puntamuwona an nalpuh nan tinanud Joseph.

²⁹Ya i han ohan algo an hiyah himmawwang hinan kalata hi Jeroboam an nalpuh ad Jerusalem ya dinamuna nan propeta an hi Ahijah an i Siloh an balbalu nan oddah di lubungna. Ya ma'id ha udum hi taguh din nundammuwanda. ³⁰Ot aanon Ahijah hidiyen balu an oddah di lubungna ot hethetona ta nunhimpulut duwa (12). ³¹Ot alyonan Jeroboam di, Alam di himpulu (10) te hituwey imbagan Apu Dios. Te nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonan he"ay, Nomnomnomom an punduwa'o tun pun'ap'apuwam Solomon ta idat'un he"ay himpulun (10) tinanud ta pun'ap'apuwam. ³²Unhaot an namin mu nomnomnomo' din baal'u an hi David ya hi ad Jerusalem an pinili' an punhituwa' hitun bobleyun tinanud Israel. Ta hiya nan ibati' ha pun'ap'apuwam nadan holag Solomon. ³³Manu'e hi athituy ato' ya din'uga' i Solomon ta hanadan dios di udum an tatagu di dayawona an umat i Astoret an dayawon nadan i Sidon ya hi Kemos an dayawon nadan i Moab ya hi Molek an dayawon nadan tinanud Ammon. Ta hanadan adi' pohdon di ina'inatna an aggena inunud nadan tugun'u ya tudtudu' an adi umat i din hi amanan hi David. ³⁴Mu ta'on on athidi ya munnanong an mun'ap'apuh Solomon ta ingganay mate an gapuh punnomnom'u nimpe hinan pinto'un baal'un hi David an nanginaynayun an nangun'unud hinadan tugun'u ya tudtudu'. ³⁵Ta hitun pumpatulan nan imbabalena ya ahi' idat i he"ay himpulun (10) tinanud Israel ta pun'ap'apuwam. ³⁶Mu batiyo' nimpe ha ohay tinanud ta minaynayun an pun'ap'apuwam nadan holag nan baal'u an hi David hi ad Jerusalem. Te hituwe nan boblen pinili' ta pundayawan di tatagun ha'on. ³⁷Mu he"a'e ya pumbalinon da'ah patul hinadan pinhodmun pun'ap'apuwam hinadan numbobl原因 nadan ibbayun tinanud Israel. ³⁸Ya hi'on un'unudom nadan ibaga' i he"a ta nan pohdo' di atom ta nipto' di pangatmu ta un'unudom nadan tugun'u ya tudtudu' an umat hi

nangun'unud din baal'un hi David ya inaynayun'un bumoddang i he"a. Ta minaynayun an da'yuy mun'ap'apuh tudan numboblayanyun tinanud Israel an umat i David an minaynayun di pun'ap'apuwan nadan holagna. ³⁹Mu nan pundusaa' hinan holag David an gapuh numbahulan Solomon ya adi minaynayun hi inggana.

⁴⁰Ta gapu i diye ya e ot patayon Solomon hi Jeroboam mu binumtik hi ad Egypt ot umeh awadan nan patul hidi an hi Sisak ot mihaha"ad hidi ta ingganaot mateh Solomon.

Hay Natayan Solomon

⁴¹Hanadan udum an na'na'at hi numpatulan Solomon ya hay a'at di la'ingna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan Solomon. ⁴²Ta napat (40) di tawon hi numpatulana i didan namin an tinanud Israel an hay niha"adana ya hi ad Jerusalem. ⁴³Ya hidin nate ot ilubu'dah nan boblen David. Ot mihukkat nan imbabalenan hi Rehoboam an numpatul.

Hay Bimmoholan Nadan Udum An Tinanud Israel I Rehoboam (2 Chronicles 10:1-19)

12 ¹Hi Rehoboam ya immeh ad Sekem te hidiy na'amungan nadan ibbanan tinanud Israel ta hiyay pumbalinondah patul.

²Ya hidin dingngol Jeroboam an imbabalen Nebat an hi Rehoboam di numbalin moh patul ot mumbanggad hi bobleda an tinanud Israel. Te hidin numpatulan Solomon ya binumtik hi ad Egypt. ³Ot ipa'ayag nadan ibbanan nunhituh nangappit hi huddo'na ta didan namin an e mi'hapit i Rehoboam. Ta hidin immeda ot alyonda i Rehoboam di, ⁴Handin hi amam di patul ya nunhiglan naligatan amih nangatnan da'mi. Ot onha mabalin ya manghanom bahan di pangatmun da'mi ta nanongnan munhilbi amin he"a.

⁵Ya alyon Rehoboam di, Idattana' hi tuluy algo ta punnomnomnoma'. Ya ahi ayu umali ta ibaga' di pambal'u i naen ibagayu. Ot umanamut nadan tatagu. ⁶Ot umeh Rehoboam an e mi'hapit hinadan a'amamma an nunhilbi i din patul an hi amana ot ibagana hi'on nganney itugundah pambalna hinan imbagan nadan tatagu.

⁷Ya alyonday, Hi'on maphod di pangatmuh nadan tatagu ta ipatigom di ulem i dida ya hay maphod di pambalmuh nan ibagada ya minaynayun an he"ay punhilbiyanda.

⁸Mu agge inunud Rehoboam hidiyen intugun nadan a'amamma. Ta immeh nadan paddungnan mumpangilog an linala'i an dida nadan pinilina an uggan manugun i hiya. ⁹Ot alyonan diday, Nganne piboy itugunyah pambal'u hinadan tatagu an mangali hi manghano' di pangat'u i dida ta adi anu umat hi nangat handin hi ama i dida?

¹⁰Ya alyondan hiyay, Ibagam i dadiyen tatagu an hanan angkekeng di ta'lem ya ong'ongngal mu hay gitang amam. ¹¹Ot hi'on nidamtanda hinan

impa'at amam ya ibagam an udmam dadiyen inatna. Ta hi'on bilauy nanoplatnan dida ya hay panoplatmu'e ya hanadan napagatan.

¹²Ta hidin nala"uh di tuluy algo ya numbangngadda tatawwa da Jeroboam hinadan tatagu hi awadan Rehoboam te hiyah diyey inalina. ¹³Ya ma'abbungot nan patul hi nambalana hinan imbagada an aggena inunud nan intugun nadan a'amamma i hiya. ¹⁴Ta hay inunudna ya nan intugun nadan mumpangilog an linala'i. Ta alyona di, Hi'on naligatan ayuh nadan impa'at ama ya iyal'alanay pangat'u i da'yu. Te hi'on bilauy nanoplatnan da'yu ya namama i ha'on te hay panoplat'un da'yu ya nan napagatan.

¹⁵Ta agge inabulut nan patul nan pohdon nadan tatagu an ma'at. Ot athidiy na'at ta wan ma'at i Jeroboam din imbagan Apu Dios hinan propeta an i Siloh an hi Ahijah an imbabalen Nebat.

¹⁶Ta hidin innilan mon nadan tatagu an adi abuluton nan patul nan imbagada ot alyonday, Undan nganne tuwaliy niyatam an holag David an hi na' Jesse i da'mi an nunhituh nangappit hi huddo'na. Ot alyondah nadan nun'ibbaday, Ma'ayuot eh'a ta umanamut ta'u ta ukkodda peman nadan holag David hinan pun'ap'apuwanda. ¹⁷Ta ammunada mo nadan ibbadan tinanud Israel an nunhituh ad Judah di nun'ap'apuwun Rehoboam.

¹⁸Indani ya hinnag nan patul an hi Rehoboam hi Adoniram an niyukodan nadan mapilit an muntamu ta ena tigon nadan ibbadan tinanud Israel an nunhituh nangappit hi huddo'na mu hidin dimmatong ya nuntopada ta ingganaot mate. Mu hi Rehoboam ya wahdih ad Sekem. Ta hidin dingngolnah diyen na'at ot ma'ibagan e milugan hinan kalesana ot bumtik hi ad Jerusalem. ¹⁹Ta nihipun i diye ya nagodwa nadan tinanud Israel ta hanadan nunhituh nangappit hi huddo'na an nginadanandah Israel ya adida un'unudon nadan holag David an nunhituh ad Judah an nangappit hi muyyadna. Ta athidiy na'at hi ingganah ad uwani.

²⁰Te hidin na'innilaan nadan tinanud Israel an immanamut hi Jeroboam ya nunhahapitdan ma'amungda ta hiyay pumbalinondah patulda'hi hi ad Israel. Ta ammunada mo nimpe nadan tinanud Judah an ninaynayun an nan holag David di patulda.

²¹Ya hidin dimmatong hi Rehoboam hi ad Jerusalem ot amungonay hingahut ta nawaluy libun (180,000) tindalun nalpuh nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin ta eda gubaton nadan ibbadan tinanud Israel an nunhituh ad Israel te pinhodnan mibangngaddah nan pun'ap'apuwana ta nanongnan hiyay patulda.

²²Mu himmapit hi Apu Dios hinan propeta an hi Semayah ot alyonay, ²³Ume'ah awadan nan patul hi ad Judah an hi Rehoboam an imbabalen din hi Solomon ya nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin ²⁴ya inalim

di, Alyon Apu Dios di adiyu anu e gubaton nadan ibbayun tinanud Israel. Umanamut ayuot te umman hi Apu Dios di ud nomnom i datuwen na'at.

Ta agge mo e ginubat da Rehoboam da Jeroboam te inunudda nan imbagan Apu Dios.

Hay Nan'ugan Jeroboam I Apu Dios

²⁵Yaden hi Jeroboam e an patul moh nangappit hi huddo'na ya inhamadnan inalad hi ad Sekem hidih nan nun'abillid an boblen nadan tinanud Epraim ot munhituhdi. Ot ahina taynan hidiyen boble ot umeh ad Penuel ot ipaphodna boh diyen boble.

²⁶Indani ya numanomnom hi Jeroboam ya alyonay lo'tat nin mahan tee ya mibangngad tudan tataguh nan pun'ap'apuwan nan holag David. ²⁷Te athitu'e an hinan Templo hi ad Jerusalem di e panginongan nadan tatagu hinadan i'nongda i Apu Dios ot lo'tat ya mibangngad boy naminhodan munhilbi hinan patul nadan tinanud Judah an hi Rehoboam. Ot ma'id ha bahhonan patayona' ta ibangngaddan hiya.

²⁸Ta hiya mo nan nangapyah duwan nabalitu'an an ing'ingoh di baka an inunudna nan imbagan nadan uggana e pumpaboddangan hi'on nganney maphod hi atona. Ot alyonah nadan tatagu di, Na'alligat an umanneh ad Jerusalem an e mundayaw i Apu Dios. Mu adi mo gahin on ume ayuhdi te wahtu tee tudan dios an dayawon ta'un tinanud Israel an bimmoddang i handidan a'ammod ta'u hi nanaynandah ad Egypt.

²⁹Ot ena iha"ad nan oha hi ad Betel ya inyenah awadan nadan tinanud Dan nan oha. ³⁰Ta hituwey ongal an numbahulan nadan tatagu te eda dinaydayaw nan duwan ing'ingoh di baka hi ad Betel ya hi ad Dan.

³¹Ya nangapya bo hi Jeroboam hi udum an pundayawanda. Ya kumpulnah nadan tatagu di pinto'nah padi hi munhilbi an ta'on on agge nalpuh nan tinanud Libay. ³²Ot ibagana bon mahapul an ngilinonda nan mi'ahimpulut limah (15) algo hinan mi'awaluh bulan ta mipaddung hinan punggilinandah ad Jerusalem an punnomnomnomandah din nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan. Ta iyeda nadan i'nongda i diyen pundayawanda. Ta hidiyey inat Jeroboam an ini'nongnah nan nabalitu'an an ing'ingoh di baka hi ad Betel. Ya wadada boy numbalinonah padi i dadiyen pundayawanda.

³³Ta hidin nadatngan nan mi'ahimpulut limay (15) algo nan mi'awaluh bulan an pinto' Jeroboam an punhahamulanda hi ad Betel ot ma'amungdahdin namin an tinanud Israel an wah nangappit hi huddo'na ot umehdih Jeroboam ot ena idawat nadan i'nongna.

Nan Propeta An Hinnag Apu Dios Hi Ad Betel

13 ¹Hidin e idawat Jeroboam nadan i'nongnahdi hi ad Betel hinan way pangidawatan hi mi'nong ya inoy an dimmatong han propeta

an hinnag Apu Dios. ²Ot itkuk diyen propeta nan imbagan Apu Dios i hiyan alyonay, Donglonyu tun ibaga' an ma'at ituwen punggobhan hi mi'nong te alyon Apu Dios di, Wada han miyayyam hinan holag David an mungngadan hi Josiah. Ya hituwen punggobhan di ahina pangigobhan hinadan padi an uggan mangidawat hi i'nongdah nan dios di udum an tatagu. Ya ta'on on nadan tunggal di tatagu ya gobhonahtu. ³Ot alyon bon nan propeta di, Hay pangimatunanyu an hi Apu Dios di nalpuwan tuwen imbaga' ya matommang hituwen punggobhan hi mi'nong ta mitopal nadan dapul hinan luta.

⁴Ya hidin dingngol Jeroboam hidiye ya bimmungot ot lodngona nan propeta ot alyonah nadan tataguy, Ipdongyu'eh naen tagu. Mu pamaag ya kimmodhol nan ta'lenan inildongna ta adi maguyud. ⁵Ya na'ibaga bon nagodwah diyen pun'onnganda ot mitopal nadan dapul ta nipa'annung nan impibagan Apu Dios i diyen propeta.

⁶Ot alyon mohpen Jeroboam hinan propeta di, Idasalana' bahan ta ipaphod nan Dios an dayawom tun ta'le'.

Ot idasalana ot pumhod mohpe nan ta'lana ta numbangngad nan a'atna tuwali.

⁷Ot alyon bon nan patul di, Umeta ni' hi balemi ta eta mangan. Ta wada damdama han idat'un he"a.

⁸Mu alyon nan propeta di, Ta'on onmu idat i ha'on di godwan di kinadanganmu ya adiya'. Ya atbohadin adiya' mi'yalih baleyu onu mi"an onu uminum hitun bobleyu. ⁹Te inalin Apu Dios i ha'on di mahapul an halipodpodo' anu ta adiya' mangan ya uminum ituwen boble. Ya hay ibangngada'e ya adi' anu i'wah nan nangi'wa' an immalihtu.

¹⁰Ta nat'on di nangi'wan diyen propetah din umanamutana.

Nan Propeta An I Betel

¹¹Ya wada han amamman propetah ad Betel an hidin immanamutda nadan imbabalena ya inuhndan hiya nadan inat diyen propetan hinnag Apu Dios hi ad Betel i diyen algo. Ya ta'on on nan imbaganah nan patul ya imbagadan hiya. ¹²Ya alyon amaday, Ot danay nangi'puyana? Ot ituddun nadan imbabalenay nangi'puyan diyen propeta. ¹³Ot alyonah nadan imbabalenay, Idadaanyu nan dongki ta itakkaya'. Ta on nidadaan ot muntakke ¹⁴ot unudonah diyen propeta. Ya inakhupanahdih nan pu'un nan kayiw an oak. Ot alyonan hiyay, On he"a nan propeta an nalpuh ad Judah?

Ya alyonay, O ha'on.

¹⁵Ot alyon nan amamma an propeta i hiya di, Umeta ni' hi balemi ta em anon doha.

¹⁶Ya alyonay, Maphodot mu adi mabalin an mi'yaliya' hi baleyu te adiya' damdama mabalin an mangan onu uminum hitun numboblayanyu.

17Te pinadanan Apu Dios i ha'on an alyonay, Mahapul an adi'a mangan ya adi'a uminum i diyen boble. Ya adi' anu i'wah nan nangi'wa' an immehdi hi umanamuta'.

18Mu alyon nan amamman propeta di, Umman propetaa' damdama. Ya numpatigo han anghel Apu Dios i ha'on ot alyonay, Em pumbangngadon ta awitom hi baleyu ta panganom ya impa'inumam. Mu hidiyen imbagana ya layah. 19Ta ni'ye nan propeta an intuda' Apu Dios ot e mi'an ot uminum hi balen diyen amamman propeta.

20Ya hidin mangmangnganda ya waday impa'innilan Apu Dios hinan amamman propeta an e nangawit i hiya 21 ta pamaag ya mangonga'ongal hi hapit hinan propeta an hinnag Apu Dios an alyonay, Alyon Apu Dios di nginghem anu te imbahhom nadan imbaganan he'a. 22Te ni'bangngad'ahtu ot mangan'a ot uminum'a ituwen boble an pinadananan adim pi'anan ya adim uminumam. Ta hiya nan mate'a ya adi miyanamut di adolmu ta bokon hinan nilubu'an nadan a'ammodmuy ilubu'am.

23Ta hidin nabhugda ot idadaan nan amamman propeta nan dongkina ta itakkayan diyen propeta an hinnag Apu Dios. 24Ta hidin wadah nan awon ya nahanawwang han layon ot patayona ot munnanong hidih nan kalata. Ya pamaaggot umohnongdahdi nan layon ya nan dongki hi haggon nan adolna. 25Ta wadaday mala'uh ya tinigodah diyen nateh nan kalata ya wahdi nan layon an nipaldang i hiya ot eda ipa'innilah ad Betel hidih nan awadan nan amamman propeta.

26Ta hidin dingngol nan amamman propeta ya alyonay, Hiyah diye nee nan propeta an nangibahhoh nan imbagana Apu Dios. Ta hiya nan impapaten Apu Dios hinan layon ta nipa'annung nan imbaganan ma'at i hiya.

27Ot alyonah nadan linala'in imbabalenay, Idadaanyu nan dongki ta puntakkaya'.

Ot aton nadan imbabalena. 28Ta imme ya inakhupana nan adol diyen nate an wah nan kalata an agge inan nan layon ya aggena pinate nan dongki ta pamaag ya immohnongdahdi nan layon ya nan dongki hi haggon nan nate. 29Ot itakken diyen amamman propeta nan nate ot iyanamutna. Ot ibaluwandah diyen nate ot ahida e ilubu' 30 an hay eda nangilubu'an ya hinan lubu'an nadan a'ammod diyen amamman propeta. Ot umukayungan hidiyen amamman propeta an alyonay, Mahmo'a an iba.

31Ta inlubu'da ot alyonah nadan linala'in imbabalenay, Mateya'eh udum hi algo ya hanat ilubu'a' ituwen nilubu'an tuwen propetan Apu Dios ta ipaldangyuy adol'uh nadan tungalna. 32Hay innila' ya an namin nadan imbagana Apu Dios ituwen propeta an ma'at hinan pangidawatan hi mi'nong hituh ad Betel ya ta'on on hinadan pundayawan hitudan bobleh ad Samaria ya umannung an ma'at.

³³Mu ta'on on na'at datuwe ya agge inwalong damdaman Jeroboam nadan adi maphod an pangatna. Ta kumpulnah nadan tatagun namhod an mumbalin hi padih nadan impiphodnan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu on numbalinonah padi. ³⁴Ta datuwen adi maphod an ina'inat Jeroboam di gimmalat hi napogpogan di pun'ap'apuwana ya ta'on on hay holagnah tun luta.

Hay Na'at Hinan Imbabalen Jeroboam

14 ¹Indani ya nundogoh hi Abijah an imbabalen Jeroboam. ²Ot alyon Jeroboam i ahawanay, Lumanom di a'atmu ta adi mimatunan an he'ah ahawa' ta ume'ah ad Siloh hi awadan nan propeta an hi Ahijah. Hiya din nangibaga hi ha'on di mun'ap'apuh tun huddo'na ya nipa'annung peman. ³Ya odnam ha himpulun (10) tinapay ya ha ma'ingpih an tinapay ya ha ohay galapon an danum di iyukan ya imme'ah awadana. Ot ibaganay ma'at hitun imbabaleta.

⁴Ot unudon nan ahawan Jeroboam ta immeh ad Siloh. Yaden hi Ahijah e ya adi mo tumigoy matana te na'amamma. ⁵Mu namangulu tuwalin impa'innilan Apu Dios i hiyan alyonay, Tuwe nan ahawan Jeroboam ta mahmahanan he'a hi'on nganney ma'at hinan imbabalenan mundogoh. Ya binaliwanay a'atna ta adi mimatunan an hiya nan ahawan nan patul. Ot hay ibagam i hiya ya hanadan ipa'innila' hi he'a.

⁶Ta hidin dingngol Ahijah an mangalih nan way panto ot alyonay, Humgop'a. Innila' an he'ah ahawan Jeroboam. Tanganu mahan onmu inattan binaliwan di a'atmu? Ma'aot ta ibaga' nadan impa'innilan Apu Dios i ha'on an adi maphod an ma'at. ⁷Ot inayun Ahijah an alyon di, Umanamut'a ya imbagam i Jeroboam hituwen imbagan nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an alyonay, Ha'on ya pinili da'a ot pumbalinon da'ah ap'apun nadan tatagu' an tinanud Israel. ⁸Te inhiwwe' di himpulun (10) tinanud hinan pun'ap'apuwana nan holag David ot idat'un he'a. Mu adi'a umat i din baal'un hi David an inyohhanan ha'on di nundinolana ot un'unudona nadan tugun'u. Ot nadan nipto' an niyunnudan hinadan pohdo' di inatna. ⁹Mu he'a ya inyal'alanan adi maphod di ina'inatmu mu hay numbahulan nadan namangulun nun'ap'apu ot ahi he'a. Te din'uga' i he'a ot mangiphod'a hi dayawom an umat hinadan nabalitu'an an ing'ingoh di baka. Ta danaey nangipabohol i ha'on. ¹⁰Ot gapu i naen inatmu ya ipa'ali' di adadagan di pamilyam Jeroboam. Ta an namin di holagmun lala'i ya ta'on on hanadan holag nadan baalmu ya dadago' ta ingganah on ma'id ha ohah mabati ta pato' hi aton di ohan mumpu'ul an pu'ulanan namin nadan lugit. ¹¹Ta athidiy ma'at hinadan pamilyam ta hanada'en mateh nadan boble ya anon di kahuy adolda. Ya hanada'en mateh nadan nibata'an hinan boble ya anon di hamuti dida. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹²Ot alyon bon Ahijah i ahawan Jeroboam di, Umanamut'aot. Mu hay dumatngam hi bobleyu ya mate nan imbabalem. ¹³Ya an namin ayun i Israel ya umukayungan ayu ta ingganah pangilubu'anyu i hiya. Mu hiya ya ammuna han milubu' an imbabaleyun Jeroboam te hiya ya ammuna han ibilang Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel hi maphod di pangatna. ¹⁴Ot hi Apu Dios di ukod an mamilih nan mumpatul hitun ad Israel ta hiyay mamogpog hinan pun'ap'apuwan di pamilyan Jeroboam. Ot adi madne ya mipa'annung hituwe. ¹⁵Ta dadagon Apu Dios tun ad Israel ta umat hinan hagagga an gumaniwgiwol hinan liting. Ya paddungna boy ba'guton dita'uh tun ad Israel an maphod an boblen indatna i handidan a'ammod ta'u ta iye dita'uh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ta miwakat ta'uhti. Athidiy atona i dita'u te impaboholyuh Apu Dios hinan nangiyammaanyuh nadan pusti an mangita'dog i Aserah. ¹⁶Ot umannung an iwalong dita'uh tun ad Israel an gapuh numbahulan Jeroboam. Te hiyay nangitudtudu ta inyunnud nadan ibba ta'un numbahul.

¹⁷Ot umanamut nan ahawan Jeroboam hi ad Tirsah. Ya hidin hiyah dimmatong hi baleda ya na'unguh nan ungan lala'in imbabaleda. ¹⁸Ta nunhiglay umukayungan nadan i Israel. Ot hidin napungpung ot eda ilubu'. Ta nipa'annung nan impa'innilan Apu Dios hinan propeta an hi Ahijah.

¹⁹Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Jeroboam an umat hi ena ni'gubagubatan ya nadan inatnan nun'ap'apu ya nitudo'dah nan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ²⁰Ta hay numpatulana ad Israel ya baintit duway (22) tawon ot ahi mate. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalenan hi Nadab.

Nan Patul Nadan Tinanud Judah

²¹Ya hi Rehoboam e an imbabalen Solomon ya hiyay patul hi ad Judah. Ya hay tawonah din numbalinanah patul ya napat ta oha (41) ot mun'ap'apu hi himpulut pituy (17) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem an boblen pinilin Apu Dios hinadan bobledan tinanud Israel ta hidiy pundayawandan hiya. Hay ngadan inana ya hi Naamah an nalpuh nan tinanud Ammon. ²²Mu nadan tinanud Judah ya numbahulda an inyal'alanay numbahulanda mu handidan a'ammodda ta hiya nan impaboholdah Apu Dios. ²³Te nangapyadah pundayawandah nadan dios di udum an tatagu ya nangiha"addah batun dayawonda ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah hinadan nabillid ya hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw. ²⁴Ya wadada boy linala'in umohnong i datuwen pundayawanda ta mumpabpabbayaddah adolda. Ya an namin nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an in'innat handidan tinatagun impa'an Apu Dios i diyen boble ya hiya ot boy at'atton nadan tinanud Israel.

²⁵Ya hidin mi'alimah tawon hi numpatulan Rehoboam ya ginubat nan patul hi ad Egypt an hi Sisak hi ad Jerusalem. ²⁶Ot pun'alada nadan nun'abalol an wadah nan Templo ya hinan palasyun nan patul. Ta inaladan namin an ta'on on nadan nabalitu'an an hapiyo an impiyamman din patul an hi Solomon. ²⁷Ot mumpa'iphod mo bo nan patul an hi Rehoboam hi gombang an hapiyo ta mihukkat i dadiye. Ot iyukodnah nadan ap'apun di guwalyah nan geyt di palasyun nan patul. ²⁸Ta wa'et ume nan patul hinan Templo on ni'ye nadan guwalya an napongda i dadiyen hapiyo on ahida e imbanggad hinan niha'adanda tuwali.

²⁹Ya hanada'en udum an na'na'at hidin numpatulan Rehoboam ya an namin nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah. ³⁰Ya ninaynayun an aggeda nunhayyup da Rehoboam i Jeroboam.

³¹Ya hidin nateh Rehoboam ot ilubu'dah nan lubu'an di a'ammodnahdih nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Abijah. Hay ngadan ta'wan nan hi inan Rehoboam ya hi Naamah an nalpuh nan tinanud Ammon.

Hay Numpatulan Abijah

15 ¹Hidin mi'ahimpulut waluy (18) tawon hi numpatulan Jeroboam an imbabalen Nebat hi ad Israel ya i diyey numpatulan Abijah hi ad Judah. ²Ot mun'ap'apu hi tuluy tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Maakah an imbabalen Abisalom. ³Ya an namin nadan inat amanah pumbahulan ya hiya damdama boy inatna. Ta aggena inyohhay pangun'unudna i Apu Dios an adi umat hi nangat din hi apunan hi David. ⁴Mu gapu damdamah punnomnom Apu Dios i David ya aggena pinogpog di pun'ap'apuwat nadan tinanudna ta hiya nan indattanah Abijah i han lala'in imbabalena ta mipallog i hiyan mun'ap'apu ta waday mumpapto' hi ad Jerusalem. ⁵Te hi David ya nadan nipto' an pangat an umipa'amlong i Apu Dios di ina'inatna an aggena imbahho nadan tugun Apu Dios hidin ataguna an ammuna din inatna i din hi Uriah an tinanud Hit.

⁶Ya nan agge nunhayyupan da Rehoboam i Jeroboam ya ninaynayun hidin numpatulan Abijah an imbabalen Rehoboam. ⁷Ya hanada'en udum an na'na'at hi nun'ap'apuwat Abijah ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hinadan tinanud Judah.

⁸Ya hidin nateh Abijah ot ilubu'dah nan boblen David. Ot mihukkat an mumpatul nan imbabalena an hi Asa.

Hay Numpatulan Asa

⁹Hidin mi'abaintih (20) tawon hi numpatulan Jeroboam hi ad Israel ya i diyey numpatulan Asa hi ad Judah. ¹⁰Ot mun'ap'apu hi napat ta ohay

(41) tawon an hay nunhituwana ya ad Jerusalem. Ya hay ngadan apuna ya hi Maakah an imbabalen Abisalom.

¹¹Hi Asa ya nadan nipto' an pangat an umipa'amlong i Apu Dios di ina'inatna an umat hi nangat din hi apunan hi David. ¹²Te impa'aana nadan linala'i an mumpabbabbayad hi adoldah nan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu. Ot ipapa"ihna bo nadan impiphod handidan a'ammoddan dayawonda. ¹³Ot ipa'aan bon Asa hi apuna an hi Maakah hinan sa'adna te hiyay nangipiphod i han dayawonda an umipabohol an pusti an mangita'dog i Aserah. Ot ipaputulnah diyen pusti ot eda pu'ulan hidih nan way wa"el an nungngadan hi Kidron. ¹⁴Mu aggena impapa"ih nadan pundayawanda. Mu ta'on on athidi ya inyohhanay pundayawna i Apu Dios hidin amataguna. ¹⁵Ya inyenah nan Templo nadan balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an inyappitna i Apu Dios ya ta'on on nadan inyappit din hi amana.

¹⁶Ya ninaynayun di agge nunhayyupan da Asa hinan patul hi ad Israel an hi Baasa. ¹⁷Ta e ginubat da Baasa hi ad Judah. Ot sakuponda nan bobleh ad Ramah ot ipa'aladnah binattun alad hidiyen boble ot ipaguwalyana ta ma"id ha mabalin hi mala"uhdi hinadan i Judah.

¹⁸Ta pamaag hi Asa an patul hi ad Judah ya ena impa'ala nadan balitu' ya silber hinan Templo ya hinan palasyuna ot ipiyenah nadan ap'apu an munhilbi i hiya ta eda idat hinan patul hi ad Damaskus hidih ad Syria an hi Ben-Hadad an imbabalen Tabrimmon an apapun Hesyon. Ot ipaad Asa an alyona di, ¹⁹Daan mo ta munhayyupta ta umat hi nunhayyupan da amata. Nomnomnomom an impiyali' nadan balitu' ya silber ta idat'un he"a. Ot hay dawato' i he"a ya daan mo ta pogpogom nan ni'hayyupam hinan patul hi ad Israel an hi Baasa ta wan taynanda tun numboblaysanmi.

²⁰Ya inabulut Ben-Hadad hidiyen imbagan nan patul an hi Asa. Ot honagona nadan tindaluna ya nadan opisyalda ta eda gubaton hi ad Israel. Ot sakupondah ad Ijon ya hi ad Dan ya ad Abel ya ad Bet-Maakah ya an namin nadan bobleh ad Naptali ya ta'on on nadan bobleh ad Kinneret. ²¹Ta hidin dingngol Baasa hidiyen na'at ot ipadinongna nan iyammadaot an binattun alad hi ad Ramah ot ibangngadnah ad Tirsah. ²²Ot ipa'ayag nan patul an hi Asa an namin nadan ibbanan i Judah ot eda pun'ala nadan batu ya kayiw an inusal da Baasa hi ad Ramah. Ta dadiyey nun'aladda hinadan boblen nadan tinanud Benjamin hi ad Geba ya hi ad Mispah.

²³Ya hanada'en udum an na'na'at hi nun'ap'apuwan Asa ya nadan ina'inatna ya nadan boblen impaphodna ya nitudo' hinan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah. Ya hidin na'amamma ya nalmu han dogoh hi hukina. ²⁴Ta hidin nate ot ilubu'dah nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalenan hi Jehosapat.

Hay Numpatulan Nadab

²⁵Handin mi'adwah tawon hi numpatulan Asa hi ad Judah ya i diyey numpatulan Nadab an imbabalen Jeroboam hi ad Israel. Mu duway tawon ya abuh han numpatulana. ²⁶Te hi Nadab ya umat i amana an hanadan umipabohol i Apu Dios an pangat di ina'inatna ta hiyay nangiyunnudan nadan ibbanan tinanud Israel an nundayaw hinadan dios di udum an tatagu.

²⁷Wada han nat'on an hi Baasa an imbabalen Ahijah an tinanud Issakar an nunnomnom ta patayona nan patul hi ad Israel an hi Nadab. Ot patayonah din eda pangubatan hinadan i Israel hi ad Gibbeton an ohan numboblaysan nadan i Pilistia. ²⁸Ta pinaten Baasa hi Nadab hidin mi'atluluh tawon hi numpatulan Asa hi ad Judah ot hiyay mihukkat i Nadab an numpatul.

²⁹Hidin inhipunan mun'ap'apu ya impapatenan namin nadan holag Jeroboam an ma'id ha imbatina. Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios hidin propeta an hi Ahijah hi ad Siloh. ³⁰Ya manu'eh na'at datuwe ya impabohol Jeroboam nan Dios an dayawondan tinanud Israel ya hiyay nangipangpanguluh nadan ibbanah ad Israel ta nundayawdah udum an dios.

³¹Ya nada'en udum an na'na'at hi nun'ap'apuan Nadab ya an namin nadan ina'inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

³²Ya ninaynayun di numbuhhulan da Asa hinan patul hi ad Israel.

Hay Numpatulan Baasa

³³Hidin mi'atluluh tawon hi numpatulan Asa hi ad Judah ya numbalin hi patul nan imbabalen Ahijah an hi Baasa ot mun'ap'apuh ad Israel hi baintit opat (24) di tawon. Ya hay nunhituwana ya hi ad Tirsah. ³⁴Ya hiya ya umat bo damdama i Jeroboam an adi maphod di ina'inatna ya hiyay nangipangpanguluh nadan tatagun e mundayaw hinadan dios di udum an tatagu.

16 ¹Indani ya alyon Apu Dios hinan propeta an hi Jehu an imbabalen Hanani di, Ume'ah awadan Baasa ya inalim i hiyay, ²Paddungnay pinidit da'an Apu Dios hinan hupu' ot pumbalinon da'ah patul hinadan tatagunah ad Israel. Mu inyunnudmuh nadan adi maphod an ina'inat Jeroboam. Ta impangpangulum nadan tatagun Apu Dios ta numbahulda ta hiya nan impabungotyuh Apu Dios. ³Nomnomnomom an dadagon da'a ya ta'on on hanadan pamilyam ta umat hinan na'at i Jeroboam an imbabalen Nebat ya nadan pamilyana. ⁴Ta anon di kahuy adol nadan mateh nan boble ya hanada'en mateh nan nibata'an hinan boble ya anon di hamuti.

⁵Hanada'en udum an na'na'at hi nun'ap'apuwan Baasa ya nadan ina'inatna ya nitudo' hinan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ⁶Ya hidin nateh Baasa ot eda ilubu' hi ad Tirsah. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Elah.

⁷Manu'e hi athidiy imbagan Apu Dios hinan propeta an hi Jehu an imbabalen Hanani an ma'at hinan pamilyan Baasa ya gapuh nadan adi maphod an ina'inatna an inyunnudna nimpe i Jeroboam ta hiya nan impabungotnah Apu Dios. Ya hay oha bo ya hay namatayanah nadan pamilyan Jeroboam.

Hay Numpatuluan Elah Hi Ad Israel

⁸Hidin mi'abaintit onom (26) di tawon hi numpatuluan Asa hi ad Judah ya i diyey numbalinan Elah an imbabalen Baasa hi patul hi ad Israel an hay nunhituwana ya ad Tirsah. Ot mun'ap'apuh ad Israel hi duway tawon. ⁹Te pamaag hi Simri an ohah nadan opisyalna an ap'apun di godwan nadan nungkakalesan tindaluna ya ninomnomnan patayona nan patul. Ta hidin mangmanginum nan patul an hi Elah hidih ad Tirsah hi balen Arsa an niyukodan nan palasyuna ¹⁰ya hinunggop hi Simri ot patayonah Elah. Ot hiyay mihukkat an mumpatul hi ad Israel. Ya hay na'atan tuwe ya hidin mi'abaintit pituy (27) tawon hi numpatuluan Asa hinadan tinanud Judah.

¹¹Ya hidin inhipun Simri an mun'ap'apu ot ipapatenan namin nadan pamilyan Baasa ya nadan tulangna ya gagayyumna. Ta ma'id ha ohah lala'ih nabatin dida. ¹²Ta pinaten Simri nan pamilyan Baasa ta nipa'annung din imbagan Apu Dios hinan propeta an hi Jehu. ¹³Ya manu'eh athidiy na'at ya gapuh nadan bahul da Baasa i nan imbabalenan hi Elah te diday nangipanguluh nadan ibbadan tinanud Israel an numbahul i Apu Dios hi nundayawandah udum an dios. Ta hiya nan impaboholdah Apu Dios.

¹⁴Ya nada'en udum an na'na'at hi nun'ap'apuwan Elah ya nadan ina'inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

Hay Numpatuluan Simri

¹⁵Hidin mi'abaintit pituy (27) tawon hi numpatuluan Asa hinadan tinanud Judah ya i diyey numbalinan Simri hi patul hi ad Israel an hay niha'adana ya hi ad Tirsah. Ot mun'ap'apu hi pituy algo ya abuh. Te nadan tindaluh ad Israel ya nungkampudah ad Gibbeton ta gubatonda nadan i Pilstia. ¹⁶Mu hidin dingngol dadiyen tindaluh ad Israel an pinaten Simri nan patulda an hi Elah ot pumbalinonda nan opisyalda an hi Omri hi patulda hi ad Israel i diye damdaman algo hinan nungkampuwanda. ¹⁷Ot makak da Omri hinadan tindalunah ad Gibbeton

ot eda li"ubon nan bobleh ad Tirsah. ¹⁸Ya hidin tinigon Simri an hinggopdah diyen boblen awadana ot hunggop hinan palasyu ot apuyana nan palasyu ot mi'ighob hidi. ¹⁹Athidiy na'at i hiya te nan adi maphod di ina'inatna an umat damdama i din hi Jeroboam ta nangiyunnudan nadan ibbanah ad Israel ta numbahuldan Apu Dios.

²⁰Ya nada'en udum an inat Simri hi nun'ap'apuwana an umat hinan inatnan namateh nan patul ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

Hay Numpatulan Omri

²¹Hidin nateh Simri ya agge nun'u'unnud di pohdon nadan tataguh ad Israel hi patulda. Te wadaday naminhod an hi Tibni an imbabalen Ginat di patulda ya wadada boy naminhod i Omri. ²²Mu lo'tat ya pinaten nadan tatagun Omri hi Tibni. Ta hi Omri moy nun'ap'apuh nadan i Israel. ²³Ta numbalin hi patul hi Omri hi ad Israel hidin mi'atulumpulut ohay (31) tawon hi numpatulan Asa hi ad Judah. Ot mumpatul hi himpulut duway (12) tawon an hay nunhituwanah onom di tawon ya hi ad Tirsah. ²⁴Ot gattangonah nanom ta waluy (68) kiluy silber han nabillid ot pumbalinonah boble ot ngadananah Samaria an inyunnudnah ngadan nan ud luta an hi Semer. ²⁵Mu adi maphod di pangat tuwen hi Omri an inyal'alanay numbahulana i Apu Dios mu nadan namangulun numpatul. ²⁶Ya an namin nadan adi maphod an in'innat Jeroboam an imbabalen Nebat ya hiya boy in'innatna. Ta hiya boy nangiyunnudan nadan ibbanan holag Israel an nundayaw hi udum an dios. Ta hiya nan impaboholdah Apu Dios. ²⁷Ya nada'en udum an na'na'at hi numpatulan Omri ya nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an patul hi ad Israel. ²⁸Ta hidin nateh Omri ot ilubu'dah ad Samaria ot mihukkat nan imbabalenan hi Ahab an numpatul.

Hay Numpatulan Ahab

²⁹Nan imbabalen Omri an hi Ahab ya numbalin hi patul hi ad Israel hidin mi'atulumpulut waluh (38) tawon hi numpatulan Asa hi ad Judah. Ot mun'ap'apu hi baintit duway (22) tawon an hi ad Samaria di nihaha"adana. ³⁰Mu nunhiglan adi maphod di in'innatna mu nadan udum an numpatul hi ad Israel. ³¹Te inyunnudnah nadan numbahulan Jeroboam ot ahawaona boh Jesebel an imbabalen Etbaal an patul hi ad Sidon. Ot midmiddum hinadan eda pundayawan i Baal. ³²Ot mangiphod hi pun'onngan i Baal hidih nan impiphodnan templon Baal hi ad Samaria. ³³Ot mangapya boh pusti an mangita'dog i Aserah. Ya dakol di in'innatna ta impabungotnah Apu Dios an dayawon di tinanud Israel. Ta ma'id ha nipaddungan nan adi maphod an pangatna hinadan namangulun numpatul hi ad Israel.

Hay Nangipaphodan Hiel Hi Ad Jeriko

³⁴Hidin numpatuluan Ahab ya wada han hi Hiel an i Betel an nangipaphod hi ad Jeriko. Ta hidin iniphodda nadan gopnad ya nate nan panguluwan an lala'in imbabalena an hi Abiram. Ya hidi bon iniphodna nadan geyt nan boble ya nate bo nan udidyan an imbabalena an hi Segub. Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios hinan imbabalen Nun an hi Joshua.^u

Hay Namanganan Nadan Hamuti I Elijah

17 ¹Nan propeta an hi Elijah an i Tisbe hi ad Gilead ya immeh awadan Ahab ot alyonay, Nan wadawada an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an hiya nan punhilbiya' ya iyuhuhna tun ibaga' teen adi um'umuddan an ta'on on ha dulnu on ma'id hi atnay tawon ta ingganah on ha'on di mangalih umudan ya ahi umudan.

²Ya alyon bon Apu Dios i Elijah di, ³Makak'a ta ipluyumuh nangappit hi tuluwan di algo ya e'a nipa'eh nan way wa"el hi ad Kerit an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

⁴Ta hay uminumam ya nan wa"el hidi. Ya imbaga' hinadan gayang ta iyaliday anom hidi.

⁵Ot unudon Elijah hidiyen inalin Apu Dios. Ta imme ot e miha"ad hidih nan way wa"el hi ad Kerit hidih nangappit hi tuluwan di algo hi ad Jordan. ⁶Ta hay nangiye'iyeh anonan tinapay ya dotag hinan mawi"it ya hinan mun'ahdom ya nadan gayang. Ya hay ininu'inumna ya nan liting hinan wa"el.

Nan Nabaluh Ad Sarepat

⁷Mu indani ya natdu' nan wa"el te agge im'immuddan. ⁸Ot alyon bon Apu Dios i Elijah di, ⁹Agam ta ume'ah ad Sarepat hidih ad Sidon ya niha"ad'ahdi. Ot imbaga' i han nabaluh i diyen boble ta hiyay mangdat hi anom. ¹⁰Ot umeh Elijah hi ad Sarepat. Ya hidin dimmatong hinan way geyt diyen boble ya inakhupana han nabaluh an mamating. Ot alyonan hiyay, On mabalin an iyalim ha inumo'. ¹¹Ya hidin mangan e mangalah liting ya inalin bon Elijah di, Ya ni'yalam bahan ha tinapay ta ano'.

¹²Mu alyon nan nabaluh di, Innilan attog nan Dios an dayawom an ma'id ha tinapay hi balemi. Te ammuna han hinggamal an alina ya han kittang an mantekan nibuhi an wahdi. Ta teen mamatinga' ta e' iha"ang ta anonmih nan lala'in imbabale' ta ahi attog nangamung hi atayanmi.

¹³Mu alyon Elijah di, Adi'a minomnoman. Ya imme'a ta em iha"ang hidiyen alyom. Mu pamanguluwom ni' an apyon ha kittang an tinapay

^u 16:34 Joshua 6:26

ya inyalim ta ano' ya ahim e inha'ang nan anonyun hinina. ¹⁴Te hay imbagan nan Dios an dayawonmin tinanud Israel ya alyona di, Nan nibuwod an alina ya nan nibuhi an manteka ya adida mapmappuh ta ingganah ipa'alinay udan.

¹⁵Ta immeh diyen nabalu ot atona nan inalin Elijah i hiya. Ya nihipun i diye ya wadawaday anon da Elijah ya nan hinina hi abigabigat. ¹⁶Te nan nibuwod an alina ya nan nibuhi an manteka ya aggeda napnappuh. Te hidiye tuwalyi inalin Apu Dios an imbagana i Elijah.

¹⁷Mu i han ohan algo ya nundogoh nan imbabalen nan nabalu an pamaag ya mamammama ta lo'tat ya nate. ¹⁸Ot alyon nan nabalu i Elijah di, Innila' an baal da'an Apu Dios. Ya tanganu bahan on athituy atom i ha'on? Undan immali'a ta patayom nan imbabale' ta pundusam i ha'on hinadan numbahula'?

¹⁹Ya alyon Elijah di, Ma'ayuhtuh nan imbabalem. Ot ha'yuyuwon Elijah nan unga ot iyenah kuwartuna hinan mi'adwan gladu ot ipalo'nah nan alo'ana. ²⁰Ot oltonan mundasal an alyonay, Apu Dios, tanganu onmu inyabulut ha athituh na'at ituwen nabalu an ni'ha'ada' ta nate tun imbabalena? ²¹Ot mumpitlun miyuhhun hi Elijah hinan unga on nundasal an alyonay, Apu Dios taguwom bahan hituwen unga.

²²Ya dingngol Apu Dios nan dasal Elijah ot taguwonah diyen unga. ²³Ot awiton Elijah nan unga ot duma'ulda. Ot ipa'awitna i inana ot alyonay, Tigom an matagu tun imbabalem.

²⁴Ot alyon nan nabalu i Elijah di, Ad uwani ya innila' mo an hi Apu Dios di ud baal i he" a ya patiyoy' an nadan ibagam ya immannung an malpun hiya.

Hay Nundammuwan Da Elijah I Obadiah

18 ¹Han hin'algo i diyen mi'atluh tawon hi ama'id di udan ya himmapit boh Apu Dios i Elijah ot alyonay, Ume'a mohpe mumpatigo i Ahab ta pa'aliyo' di udan. ²Ot makak hi Elijah ta e mumpatigo i Ahab.

Ya i diye ya nunhigla mo nan bitil hi ad Samaria. ³Ya hi Ahab ya impa'ayagnah Obadiah an hiya nan mumpapto' hinan palasyuna. Ya hituwen hi Obadiah ya nahamad di pangun'unudna i Apu Dios. ⁴Te hidin pun'ipapaten Jesebel nadan propetan Apu Dios ya ena impa'ey hingгахut (100) an propeta hi duway lingab ta hinnanabongley (50) niha"ad i dadiyen lingab. Ta hiyay ukod hi anonda ya inumondah abigabigat.

⁵Ta hidin immeh Obadiah hi awadan nan patul an hi Ahab ot alyonay, Eta hinapon an namin nadan wa"el hinadan nundotalana ta alina ya waha akhupantah panganan tudan kabayu ya tudan mul ta alina ya adi mahapul an paltiyon di udum i dida. ⁶Ot munhi"anda ta nat'on di nangipluyan di hinohhan dida.

⁷Ta hidin mangmangnegh Obadiah ya dinamunah Elijah. Ya immatunan Obadiah ot mundu'un ot alyonay, On immannung an he"ah apu Elijah?

⁸Ya alyon Elijah di, O, ha"on. Eka ta em ibagah nan ud baal i he"a an wahtuwa'.

⁹Ya alyon Obadiah di, Undan nganne attog di numbahula' i he"a ta eya' ipapate i Ahab? ¹⁰Ya iyuhuh Apu Dios an ma'id ha aggena e nangipahama'an i he"a hinadan udum an boble. On nunsapataona nadan ap'apu i dadiyen boble hi'on immannung an ma'id ha tinigodan he"a. ¹¹Ya honagona' udot hi ad uwani ta e' ibagan hiya an wahtu'a. ¹²Mabalin an ato' hinaen imbagam mu agge' innilay pangiyayan nan Espiritun Apu Dios i he"ah tun panayna' i he"a. Ya undan ihya adiya' patayon hi'on umalin manigon he"a ya ma'id'a. Ya umman attog ha'on'en baalmu ya hi Apu Dios di dinayaw'u an nihipun hi a'unga'. ¹³Ya undan aggem dingngol din inat'uh din pun'ipapaten Jesebel nadan ibbam an propetan Apu Dios an e' impa'ey hingгахut (100) i dida hi duway lingab ta hinnanabongleda (50). Ot iye'ieye' di anonda ya inumondah abigabigat. ¹⁴Ya ad uwani ya honagona' an e mangibagan Ahab an wahtu'a. Ma'id ha bahhonan patayona' i hiya.

¹⁵Ya alyon Elijah di, Iyuhuh nan ongal di abalinanan Dios an punhilhilbiya' an mumpatigowa' i Ahab hi ad uwanin algo. ¹⁶Ot e damuwon Obadiah hi Ahab ot ibagana an wahdih Elijah ot e damuwon Ahab hi Elijah. ¹⁷Ya hidin tinigonah Elijah ot alyonay, Anakkaya, wahna'a mahan nayya hanan gumalat hi punligatanmin tinanud Israel.

¹⁸Ya alyon Elijah di, Bokon ha"on te da'yuh nadan a'ammodmuy gumalat hi punligatanyu te inwalongyun mangunud hinadan tugun Apu Dios ot eyu dayawon hi Baal. ¹⁹Eka ta em ipa'ayag an namin nadan ibba ta'un tinanud Israel ta mundadammu ta'uh nan nabillid an nungngadan hi Karmel. Ya in'uyugmu nadan opat di gahut ta nabongle (450) an propetan Baal ya nadan opat di gahut (400) an propetan Aserah an tantannudan ahawam an hi Jesebel.

²⁰Ot ipa'ayag Ahab an namin nadan tatagu hi ad Israel ya an namin nadan propeta ot umedah nan nabillid an nungngadan hi Karmel. ²¹Ta hidin wahdidan namin ot alyon Elijah di, Undan hi anu ya ahiyu piliyon hi'on nganney unudonyu? Hi'on hay punnomnomyu ya hi Apu Dios di immannung ya tanganu on bokon hiyay unudonyu? Mu wa'e tuwali ta hi Baal di kulugonyu hi immannung an dios ya hiyay inunudyu. Mu dindinnongan nadan tatagu.

²²Ot alyon Elijah i dida di, Namaag ya ammunaa' an nabatin propetan Apu Dios. Mu hi Baal ya opat di gahut ta nabongley (450) propetana. ²³Eyu alan ha duway bulug an baka ya inyalisyuhtu. Ya numpili ayun propetan Baal hi oha ta paltiyonyu ya tinogtogyu ya eyu inyuhhun

hinadan itunguh nan punggobhan hi mi'nong mu adiyu ni' apuyan. Ta athidi damdamay ato' hinan ohan bulug an iyuhhun'uh nadan itungu mu adi' ni' apuyan. ²⁴Ta nalpah'e ya nundasal ayuh nan dayawonyun hi Baal ya nundasala' pibo i Apu Dios. Ot nan mambal hinan dasal ta'u ta ipa'alina apuy ya hiya nan immannung an Dios.

Ya an namin nadan tatagu ya alyonday, Ot ten deyaya, maphod hinaen inalim.

²⁵Ot alyon Elijah hinadan propetan Baal di, Aga pot'onnyu mo nan pohdonyu i datuwen duwan bulug an baka ta da'yuy mamangulun mumpalti te daktakkol ayu. Ta nalpah'e ya nundasal ayuh nan dios an dayawonyu mu adiyu nimpe ni' apuyan.

²⁶Ta inaladay ohah nan bulug ot paltiyonda ot iyedahdih nan inyammadan pangigobhanda i diyen i'nongda. Ot dumasadasaldah nan dayawondan hi Baal ta ingganaot tongan di algo an initku'itkukdan alyonday, Apu Baal tobalon da'mi bo. Mu ma"i'd ha pambal Baal i dida. On nannannayodan lumani'li"odan i diyen iniphodan punggobhan hi mi'nong.

²⁷Ta hidin tongan di algo ya inlugin Elijah an manughugnud i dida an alyonay, Ol'oltonnyu tuwalin mundasal. Undan mahan bokon dios hi Baal mu alina ya dakol di nomnomnomona onu waday nahiwanah udum onu waday immayana. Bokon'e ya alinah nalo' ot mahapul an bangononyu.

²⁸Ta iyal'aladan pun'itkuk di dasalda on nunhugatanday adoldah nan uwah ya nan ispada ta mun'ayyuhan di dalada te hidiyey ugghanda aton. ²⁹Ta lo'tat ya nadatngan nan pang'i'nongandah nan mi'nong hinan mun'ahdom on hiyah diyen ma"i'd ha na'at hinan dasalda.

³⁰Ot alyon Elijah hinadan tatagu di, Ma'ayu mohpe ta mihaggon ayuh tun awada'. Ta nali'li'wohdan hiya nadan tatagu. Ot iphodna nan napa"ih an punggobhan hi mi'nong i Apu Dios. ³¹Ot alanay himpulut duwan (12) batu ta mipong hinadan himpulut duwan (12) tinanud Jacob. Hituwen hi Jacob din hinukkatan Apu Dios di ngadana ta hi Israel. ³²Ot usalona dadiyen batu an mangipaphod i diyen punggobhan hi mi'nong. Ot ka"utanay nunlini"odan diyen punggobhan hi mi'nong ta mabalin an mattuwan hi opat di galon an liting. ³³Ot iphodnan iyuhhun nadan itungu i diyen punggobhan. Ot iyuhhuna mohpe nadan tinogtognan bulug an baka. Ot alyonah nadan tataguy, Punuwonyuh liting nadan opat an o'ongal an buhi ya ingkuyagyuh nadan mi'nong ya hinadan itungu. ³⁴Ot alyona boy, Agayu ta pidwonyun danuman. Ot atonda. Ya alyona boy, Agayu ta pitluwonyu an danuman. Ot atonda bo. ³⁵Ta na'hannong nan punggobhan hi mi'nong ot mapnuh liting nan naka"utan hi nunlini"odan diyen punggobhan.

³⁶Ya hidin nadatngan nan ugghanda punggobhan hi mi'nong hinan hoddomna ot umeh Elijah hi awadan nan punggobhan hi mi'nong ot

mundasal an alyonay, He"a Apu Dios an dinayaw Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ya hanat ipatigom hi ad uwani an he"a nan immannung an Dios an dayawonmin tinanud Israel ya ha'on nan baalmu ya he"ay nangipa'at i datuwen namin i ha'on. ³⁷Ot tobalom bahan Apu Dios tun dasal'u ta panginnilaan datuwen tatagu an he"a nimpe nan immannung an Dios an madayaw. Ta way atondan mumbangngad an mangun'unud i he"a.

³⁸Ya nalanggiyab han apuy an impa'alín Apu Dios ot gobhona nan ni'nong ya nadan kayiw ya nadan batu ya ta'on on nan liting hinan nunlini"odan diyen punggobhan hi mi'nong ta natdu'.

³⁹Ya hidin tinigon nadan tataguh diyen na'at ot munlu'bubdah nan luta. Ot pun'itkukdan alyonday, Hi Apu Dios di immannung an Dios an ma'id ha udum.

⁴⁰Ot alyon Elijah hinadan tatagu di, Pun'ipudongyu nadan propetan Baal. Ya tigonyu ta ma'id ha bumtik i dida. Ta impudongda didan namin ot ipangulun Elijah didah nan way wa"el an nungngadan hi Kison ot patayona didan namin hidi.

⁴¹Ot alyon Elijah i Ahab di, Eka mohpe mangan ya nangnanginnum'a ot madngol dayyan tuwe han ongal an udan. ⁴²Ot umeh Ahab an e mangan yaden timmikid hi Elijah an immeh nan uhhun diyen nabillid an nungngadan hi Karmel. Ta hidin dimmatong ot mundu"un ot iyungyungnay ulunah nan way numbattanan di lulugna. ⁴³Ot alyonah nan baalnay, Eka ta em mangmangon nan baybay.

Ot e mangmangon diyen baalna ot ibangngadna ot alyona i Elijah di, Ma'id ha matigoh nan baybay.

Ta numpipituy nannagan Elijah hinan baalna ta ena mangmangon on inunudna.

⁴⁴Ya hidin mi'apituh ena nummangmangan ot ibangngadnan alyonay, Wada han kittang an bugut an ay ta'len di taguy inongalna an manulun nalpuh nan baybay.

Ot alyon Elijah i hiyay, Ekat em ibaga i Ahab ta ma'ibagan milugan hinan kalesana ya immanamut ta adi akhupan nan udan.

⁴⁵Indani tatawwa ya himmilong hi ad lagud ya aganah dibdib ta agge nadne ya inlotna han ongal an udan. Yaden imme moh Ahab hi ad Jesreel.

⁴⁶Ya impabikah Apu Dios hi Elijah ta iniphodnan binalikisan nan oddah di lubungna ot tanagtagonan umeh ad Jesreel an lina"uhanah Ahab hinan awon.

Hay Binumtikan Elijah Hi Ad Sinai

19 ¹Hidin immanamut hi Ahab ot ibaganan ahawanan hi Jesebel an namin nadan inat Elijah an ta'on an hay nangipapatayanah nadan propetan Baal. ²Ya nunhiglay bungot Jesebel ta hinnagnay e mangibaga i Elijah ta alyonay, Hanat nunhiglay pundusan nadan dios i ha'on hi'on hi bigat hinan athitu ya adi' aton i he"a nan inatmuh nadan propeta.

³Ta hidin dingngol Elijah hidiye ya timmakut ot bumtik. Ta hidin dimmatong hi ad Beerseba an ohan boblen nadan tinanud Judah ot ibatinahdi nan baalna. ⁴Ot ipluynah nan agge naboblayan an dinallanah ohay algo. Ya inakhupana han kayiw an ay hagad di tubuna ot munhidum hi pu"una ot idasalan hanat mate an alyonay, Apu Dios, nunhigla tayya tun ma'ma"at i ha"on. Pogpogom ot attog tun nitaguwa' te ma"i'd damdama ha ni'dula' i handidan a'ammod'u.

⁵Ot mibakilang hidih nan pu'un nan kayiw ta palpaliwana ya na'uyung. Ya alinah on wada han anghel an namangon i hiya an alyonay, Bumangon'a ta mangan'a. ⁶Ta hidin inggibo' Elijah ta munwingngiwingngi ya tinigonah way ulluwana han tinapay an nilutuh nan bala ya han buhi an nattuwan hi liting. Ta bimmangon ot mangan. Ta hidin nabghu ot inayuna bon nalo'.

⁷Indani ya numbangngad bo nan anghel Apu Dios ot bangonona bon alyonay, Bumangon'a ta mangan'a te nidawwi nan pangayam. ⁸Ta bimmangon ot mangan ot uminum. Ta dadiyen makan di nangipabikah i hiya ta dinallanah napat (40) di algo ya napat (40) di hilong ta inggana ot dumatong hinan billid hi ad Sinai an ma'alih billid Apu Dios. ⁹Ot ume i han lingab ta hidiy ena nalo'an i diyen nahdom. Ya alina boh on himmapit hi Apu Dios an alyonay, Nganney at'attom hitu Elijah?

¹⁰Ya alyon Elijah di, Inat'u attog di abalina' an nunhilbin he"a an ongal di abalinanan Dios. Mu hanadan ibba' an tinanud Israel ya inwalongdan mangun'unud hinadan tugunmu ot pompa"ihda nadan punggobhan hi mi'nong i he"a ot pumpateda nadan propeta. Ta ohaa' teen nabati mu ta'on damdamah on ha"on ya pohdondan patayona'.

¹¹Ya alyon Apu Dios i hiyay, Bumudduh'a ta e'a tuma'dog hi uhun tun billid te adi madne ya mala"uha' hitu.

Indani ya inihbodna han puwo' ta nun'atommang nadan billid ot mun'apupulig nadan batu mu ma"i'd hi Apu Dios i diyen puwo'. Indani ya dimminong nan puwo' ya nihukkat bo han alyog mu ma"i'd boh Apu Dios i diyen alyog. ¹²Ya hidin dimminong nan alyog ya nihukkat bo han apuy mu hiyah diye damdaman ma"i'd hi Apu Dios i diyen apuy. Ya hidin nadop nan apuy ya dingngol Elijah han ma'ma'ullen hapit. ¹³Ya dingngol Elijah hidiye ot ihawanah angahna nan oddah di lubungna ot umehdih nan way panton nan lingab. Ya alyon diyen himmapit di, Nganney at'attom hitu Elijah?

¹⁴Ya inalin bon Elijah di, Ha"on ya inat'u attog nimpey abalina' an nunhilbin he"a an ongal di abalinanan Dios. Mu hanadan ibba' an tinanud Israel ya inwalongdan mangun'unud hinadan tugunmu ot pompa"ihda nadan punggobhan hi mi'nong i he"a ot pumpateda nadan propeta. Ta ohaa' teen nabati mu ta'on damdamah on ha"on ya pohdondan patayona'.

¹⁵Mu alyon Apu Dios di, Mumbangngad'a an i'wam hinan nangi'wam

an immalihtu ya imme'ah nan agge naboblayan hi ad Damaskus. Ya dimmatong'a'ehdi ya hiniitam hi lanay ulun Hasael ta hiyay mumpatul hi ad Syria. ¹⁶Ya inatmu bohdi i Jehu an imbabalen Nimsi ta hiyay mun'ap'apu hi ad Israel. Ya hiniitam boh lanay ulun Elisa an imbabalen Sapat an i Abel-Meholah ta hiyay mihukkat i he"a an propeta. ¹⁷Hi Hasael ya patayona nadan mundayaw i Baal. Ya hanada'en bumtik ya patayon Jehu ya atbohdi nadan bumtik ta ibtikandah Jehu an hi Elisa di mamaten dida. ¹⁸Mu ihwang'u nadan pituy libun (7,000) tinanud Israel an agge e nundayaw i Baal.

Hay Numbalinan Elisa Hi Propeta

¹⁹Ta nakak hi Elijah ot mangmangge ya tinigonah Elisa an imbabalen Sapat an mun'aladu. Ya hiya nan mi'ahimpulut duwa (12) an mun'aladu te wadaday ibbana an mun'aladu. Ya hinohha i dida on waday ohay palis an baka an manguyud hinan aladuda ya hiyay na'udi. Ot umeh Elijah hi awadan Elisa ot ipihaba'lagnah pu'ol Elisa nan oddah di lubungna ot inayunan mangmangge. ²⁰Ya inwala' Elisa nadan pun'aladuwonan baka ot mipdug i Elijah ot alyonay, Daan mo bahan ta umanamuta' ni' ta e' ibagah nadan a'ammod'u ya ahiya' ni'yalin he"a?

Ya alyon Elijah di, Ta'omman ya imme'a mu hanat nomnomnomom hinaen inat'un he"a.

²¹Ot taynan Elisa ot ibangngadnah nan pun'aladuwana ot guyudona nadan baka ot alana nan panakul ya nan aladu ot umanamut. Ot paltiyona dadiyen baka ot panunguna nadan panakul ya nadan aladu. Ot iha"angna ot ayagana nadan tatagu ot mangandan namin. Ot ahi mohpe miyunud i Elijah ta hiyay bimmanoddang i hiya.

Hay Nangubatan Ben-Hadad Hi Ad Samaria

20 ¹Hi Ben-Hadad ya hiyay patul hi ad Syria. Ya i han ohan algo ya inamungnan namin nadan tindaluna. Ot middum hinadan tulumpulut duwan (32) ibbanan patul an way oha i dida on nungkakabayu ya nungkakalesa. Ot ipanguluna dida ot eda li"ubon hi ad Samaria ot gubatonda. ²Ot honagon Ben-Hadad di e mangibaga i Ahab hinan pinhodnan ibaga an alyonay, ³An namin nadan silber ya balitu'mu ya bagi' ya atbohdi nadan apgohan an ahawam ya imbabalem.

⁴Ot alyon Ahab di, Ibagayuh nan patul an hi Ben-Hadad ta ta'omman on alana' ya an namin nadan wadan ha'on. Ot eda ibaga.

⁵Mu indani ya hinnag bon Ben-Hadad dida ta numbangngadda ot alyonda i Ahab di, Alyon nan patulmi di, Imbagana mo anu tuwalin he"a an idatmun hiya nadan silbermu ya balitu'mu ya ta'on on hanadan ahawam ya imbabalem. ⁶Ot hi bigat hinan athitu ya ipa'alina anu nadan ap'apu an munhilbin hiya ta alikaponda nan palasyum ya ta'on on

hanadan balen nadan ap'apu an munhilbi i he"a ya inaladan namin nadan nabalol i he"a.

⁷Ot ipa'ayag Ahab nadan ap'apun di himpahimpamu'un hi ad Israel ot alyonan diday, Tigonyu'e anu tayyah Ben-Hadad an attaonan mangmangnganap. Handi ya inalalay idat'un namin nadan silber'u ya balitu"u ya ta'on on nadan ahawa' ya imbabale' ya inyabulut'u.

⁸Ya alyon nadan ap'apu ya nadan tataguy, Adim aya iyabulut ya adim idat nadan ibagana.

⁹Ot alyon Ahab hinadan hinnag Ben-Hadad di, Ibagayuh nan patul an abuluto' nan namangulun imbagana mu tun na'udin ibagana ya adi mahan mo mabalin.

Ta immeda ot ibagadan Ben-Hadad nan imbagan Ahab. ¹⁰Ot honagon bon Ben-Hadad di e mangibaga i Ahab hinan alyonay, Hanat nunhiglay pundusan nadan dios i ha'on hi'on adi' ipangulu nadan dakkodakkol an tindalu' ta dadagonda nan bobleyuh ad Samaria ta onha gumamal nadan tindalu' hinadan hupu' hi bobleyu ya adida magamalan an gapuh dinakolda.

¹¹Ot alyon bon Ahab hinadan hinnag Ben-Hadad di, Ibagayuh nan patulyu an nan mi'gubat ya adi ni' munlattuweg ta haddona ta nalpah'ey gubat ta nangabak ya ahi mohpe munlattuweg.

¹²Ta hidin mangmanginum da Ben-Hadad hinadan udum an patul hidih nan kampuda ya immali nadan hinnagnan e mangibagah nan pambal Ahab. Ot alyonah nadan tindalunay, Mundadaan ayu ta eta'u gubaton dida.

Ot mundadaanda ta eda gubaton hi ad Samaria.

Hay Nangabakan Da Ahab I Ben-Hadad

¹³Indani ya wada han propeta an imme i Ahab ot alyonay, Imbagan Apu Dios an adi'a anu tumakut i dadiyen dakkodakkol an tindalu. Nomnomnomom an boddangan da'an hiya ta abakom didah ad uwanin algo ta panginnilaam an hiya nan immannung an Dios.

¹⁴Ya inalay Ahab di, O mu nganneday e mi'gubat?

Ya alyon nan propeta di, Hay inalay Apu Dios ya hanadan mumpangilog an opisyal di tindaluh nadan probinsya di e mi'gubat.

Ya inalay bon Ahab di, Ya nganney mangipangulun dida?

Ot alyon nan propeta di, He"ay mangipangulun dida.

¹⁵Ot ipa'ayag mon Ahab nadan duway gahut ta tulumputul duwa (232) an mumpangilog an ap'apun di tindaluh nadan probinsya. Ot amungona bo nadan pituy libun (7,000) tindaluh ad Israel. ¹⁶Ot makakda i diyen tongan di algo.

Yaden da Ben-Hadad e hinadan ibbanan tulumputul duwan (32) patul ya dedahdih nadan nungkampuwanda an agandah inum.

¹⁷Ta hidin mangmangnge nadan mumpangilog an tinalun Ahab ya minangmang nadan nungguwalyaon Ben-Hadad dida ot eda ibagan hiyan alyonday, Tuweda nadan tinalun nalpuh ad Samaria.

¹⁸Ya alyon Ben-hadad i diday, Immalida'e ya nuntiliwyu dida an ta'on on alyonda hi umalidan mi'hayyup onu mi'gubat mu adiyu tuwali patayon dida.

¹⁹Ta impangulun nimpén nadan mumpangilog an opisyal di tinaluh nadan probinsya ot ahida mitnud nadan ibbadan tinaluh ad Israel.

²⁰Ta way oha i dida on pinatena nan pi'gubatna. Ya hanada'en udum an tinalun di i Syria ya binumtikda mu numpudug damdaman nadan i Israel dida. Mu hi Ben-Hadad e ya nungkabayu ot bumtikdah nadan udum an tinalunan nungkakabayu. ²¹Ta dakkodakkol di nun'a'ateh nadan i Syria an ta'on on hanadan nungkakabayu ya nungkakalesan tinaluda.

²²Indani ya imme nan propetah nan patul nadan i Israel ot alyonay, Mahapul an atom di abalinam ta idadaan mu nadan tinalum te hitun umalin tawon ya umalida bo nadan i Syria ta gubaton da'yu.

²³Ya inalin nadan ap'apu an unggan muntugun hinan patul di i Syria di, Manu'e hi na'abak ta'u ya hanada'en diosda ya dadiye nadan dios hinadan nabillid. Mu onha hinan nundoddotal di pangubatan ta'u i dida ot umannung an abakon ta'u dida. ²⁴Ya aanom tuwali nadan patul ya inhukkatmu nadan opisyal di tinalum. ²⁵Ya mahapul an wadaday mihukkat hinadan nun'a'ate ta nan dinakol di nungkakabayu ya nungkakalesa handi ya atbohdiy dinakoldah tun eyu pangubatan i dida hinan nundoddotal. Ot umannung an abakonyu mo dadiyen i Israel. Ya inabulut Ben-Hadad dadiyen imbagada ot hiyay atona.

²⁶Ta i diyen itawonnana ya inamung Ben-Hadad nadan tinaluna ot umedah ad Apek ta hidiy pi'gubatandah nadan i Israel.

²⁷Yaden nundadaan damdama nadan i Israel an e mi'gubat an inaladay balunda ya usalda ot umeda. Ot mungkampudah dommang di nungkampuwan nadan binuhulda. Mu oh'ohhada attog an umatda i ha duway na'na'amung an gulding an adi umat hinadan i Syria an dakkodakkolda ta nihinapdah nan pangngel di billid an nungkampuwanda.

²⁸Ya imme nan propetan Apu Dios ot ibagana i Ahab nan inalin Apu Dios an alyonay, Hay alyon nadan i Syria ya ha'on'e anu an Dios ya dios hinadan nabillid mu bokon hinadan nundotal ta hiya nan hay punnomnomda ya abakon da'yu. Mu boddangan da'yun ha'on ta abakonyu dida an ta'on on dakkodakkolda ta panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios.

²⁹Ta pituy algoy nungkampuwandan namin an nundinommganda. Ot i diyen mi'apituh algo ya inhipundan munggugubat. Ya numpaten

nadan i Israel di hinggahut di libuh (100,000) nadan i Syria i diyen algo. ³⁰Ya hanada'en udum an tindalun di i Syria ya binumtikdah nan bobleh ad Apek. Mu pamaag ot matob nan binattun alad diyen boble ot matabbunan di baintit pituy libun (27,000) dida. Mu hi Ben-Hadad ya binumtik hidih nan boble ot e mipa'e i han kuwarty.

³¹Indani ya inalin nadan ap'apun munhilbi i Ben-Hadad i hiya di, Nomnomnomom an alyonday hanada'e anu an patul di tinanud Israel ya ongal di homo'da. Ot hanat iyabulutmu ta muntolge amih langgut ya numpopongot amih linubid ta e ami numpahpahmo' hinan patul hi ad Israel ta alina ya adi da'a patayon.

³²Ta athidiy inatda an numpuntolgedah langgut ya numpumpungotdah linubid ot umedah awadan nan patul hi ad Israel ot alyonday, Nan baalmu an hi Ben-Hadad ya alyonay daan mo bahan anu ta adim patayon.

Ya alyon Ahab di, Undan matagu? Ibagayun hiya an imbilang'u hiyah hi ibba'.

³³Ta hidiyen nangalin Ahab ya madinolda. Ot alyonday, Immannung nan imbagam an hi Ben-Hadad ya ibilangna an hinagi ayu.

Ot alyon Ahab di, Eyu awiton hitu.

Ta on immalih Ben-Hadad ot ayagan Ahab ta mi'lugan hinan kalesana.

³⁴Ya alyon Ben-Hadad di, Ibanggad'un he"a nadan boblen inalan ama i amam ya iyabulut'un mumpa'iphod'a i ha punggattangam hi ad Damaskus ta umat hinan inat ama hi ad Samaria.

Ya alyon Ahab di, Pohdo' an maphod di punhayyupanta ya ahi da'a pa'anamuton.

Ot hiyay atonda ot ahina pa'anamuton hi Ben-Hadad.

Hay Nangibagaan Nan Propeta Hinan Ma'at i Ahab

³⁵Ya wada han ohan propeta an nangalyan Apu Dios hi, Ibagam hinan ibbam ta hoplaston da'a. Mu hidin imbagana ya adi aton diyen nun'ibbana.

³⁶Ot alyon diyen propeta an mumpahoplat di, Gapu ta aggem inunud nan imbagan Apu Dios ya adi'a umadawwih tun awada' ya damuwom han layon an mamaten he"a.

Indani tatawwa ya dinamuna han layon ot patayona.

³⁷Indani ya inakhupan bon diyen propeta han tagu ot alyonay, Hoplastona'e.

Ot hoplaston diyen tagu nan propeta ta nahugatan. ³⁸Ot umeh diyen propeta ot tuma'dog hinan da'ging di kalata ta haddona nan patul an mala"uh. Yaden pinongotanay ingganah matana ta adi mimatunan. ³⁹Ta hidin mala"uh nan patul ya muntukuk an alyonay, Apu patul ha'on an baalmu ya eya' ni'gubat. Ya waday nangiyali i han tiniliwdan binuhul ta'u ot alyonan ha'on di, Guwalyaam hituwen tagu. Ya tigom te bumtik'e ya

patayon da'a onu ipabayad'un he'ay tulumpulut opat (34) di kilun silber.

⁴⁰Mu hidin mahmahhiwa' ya binumtik.

Ya alyon nan patul di, Ot bahulumuh nae. He"a nee ot ibagam di dusam.

⁴¹Ot pi'bagon nan propeta an aanon nan nihophop hi angahna ta immatunan nan patul an hiyay ohah nadan propetan Apu Dios. ⁴²Ot alyonah nan patul di, Alyon Apu Dios di gapu anu ta aggem pinate nan tagun alyonah patayom ya he"a moy mate. Ya atbohadin nadan tatagum di mate te aggeda pinate nadan udum an tatagun nan patul.

⁴³Ot umanamut hi Ahab hidih ad Samaria an nunhiglay inomnomana ya bungotna i diyen dinggolna.

Hay Na'at Hinan I Jesreel An Hi Nabot

21 ¹Wada han puntantanomman hi greyp an nihaggon hinan palasyun nan patul an hi Ahab. Ya hay ud bagi i diye ya nan i Jesreel an hi Nabot. ²Ta i han hin'algo ya immeh Ahab i Nabot ot alyonay, Daan mo ta idatmun ha'on nan lutam an tantanomman hi greyp ta puntanoma' hi nating te ten nihaggon hitun palasyu'. Ta'omman ya hinukkata' i ha impohpohodna an puntanoman ta hidiyey tanomam hi greyp. Bokon'e ya binayada' hi'on atnay balolna.

³Mu alyon Nabot di, Adi iyabulut Apu Dios an idat'un he"ah nae an impaboltan di a'ammod'u.

⁴Ta immanamut hi Ahab an umukayungan ya bumubungot an gapuh nan imbagan nan i Jesreel an hi Nabot. Ta pamaaggon nalnallo' an adi mangan.

⁵Indani ya immeh ahawanan hi Jesebel ot alyonay, Undan nganney inomnomam ta on'a umukayungan ya adi'a mangan?

⁶Ya alyon Ahab di, Manu'e ya hidin imbaga' hinan i Jesreel an hi Nabot an gattango' nan puntantanommanah greyp onu hinukkata' i ha puntanomanah greyp ya adina pohdon.

⁷Ya alyon ahawanan hi Jesebel di, Undan bokon'a mahan patul hitun ad Israel. Adi'a minomnoman ya bimmangon'a ta mangan'a. Ta ha'on di ukod i diyen puntanoman nan i Jesreel an hi Nabot hi greyp.

⁸Ta pamaaggot agan Jesebel hi apyah tudo' ot pun'ipelmanay ngadan nan patul. Ot ipiyenah nadan ap'apu hi ad Jesreel an numbobl原因 Nabot. ⁹Hay imbaganah nan tudo'na ya alyonay, Punhahapitanyu ha ohay algoh a'amunganyu ta mun'ulat ayu. Ta i diyen algo ya impabunyah Nabot i ha ubunan di ohan malispitun tagu. ¹⁰Ya impabunyah hinanggabna ha duwan ma'layyah an tatagu. Mu tugunonyu tuwali dida ta ibagadan inidutan Nabot nan patul ya ta'on on hi Apu Dios. Ya ahiyu mohpe inyeh e"elen nan boble ya nuntopayu ta ingganah mate.

¹¹Ta hanadan ap'apu ya nadan mapiyal an tatagu i diyen numbobl原因 Nabot ya inunuddah diyen intudo' Jesebel. ¹²Ot ibagada nan algo an

adida mangan. Ta nadatngan ot ma'amungdan namin nadan tatagu ot mun'ulatda. Ot pabunondah Nabot hinan umbunan di malispitun tagu. ¹³Ot eda umbun damdama nadan tinugundan duwan ma'layyah hi hinangngab Nabot. Ot alyondah nadan tatagu di, Hituwen hi Nabot ya inidutanah Apu Dios ya ta'on on nan patul. Ta gapu i diye ya himmihiwo nadan tatagu i hiya ot eda ibata"an hinan boble ot puntopada ta inggana ot mate. ¹⁴Ot eda ipa'innila i Jesebel an alyonday, Nate moh Nabot an nuntopada ot mate.

¹⁵Ya hidin dingngol Jesebel an athidiy na'at ot alyonan Ahab di, Eka mohpe ta em tigon nan puntantanomman nan i Jesreel an hi Nabot hi greyp ot ma"i'd mon mangiyadi te nate. ¹⁶Ta hidin dingngol Ahab an nateh Nabot ot umen ena tigon hidiyen luta ta hiya moy mangibagi.

¹⁷Indani ya himmapit hi Apu Dios hinan propeta an i Tisbe an hi Elijah ot alyonay, ¹⁸Ume'ah ad Samaria ta em damuwon nan patul hi ad Israel an hi Ahab an ena tigon nan puntanoman Nabot hi greyp ta hiya moy ud bagi. ¹⁹Ta alyom i hiya di, Imbagan Apu Dios an pinatem nan tagu ot pulhom nan puntanomanah greyp. Ta hiya nan alyon Apu Dios an hinan potto' di nanildilan di kahuh dalan Nabot ya hidi damdamay panildilan di kahuh dalam te hidiy atayam.

²⁰Ta hidin mun'idatong hi Ahab i Elijah ot alyonay, Te on inakhupana' bo tayya i hantun binuhul'u.

Ya alyon Elijah di, Inakhupan da'a nimpe ya tene onmu mo nayya ibibikah an mangat hinadan adi maphod an adi pohdon Apu Dios. ²¹Ta hiya nan alyonay ipa'alinalay manadag i he'a ya an namin nadan linala'in holagmu ya ta'on on hanadan linala'in baalmu. ²²Ta ma'at i da'yu nan na'at hinan holag Jeroboam an imbabalen Nebat ya nan holag Baasa an imbabalen Ahijah. Te ta'on on he'a ya impabungotmuh Apu Dios ot ipangpangulum nadan pumbahulan hinadan ibba ta'un i Israel ta ta'on on dida ya numbahulda. ²³Ya inalin bon Apu Dios di, Hi ahawam'e an hi Jesebel ya anon di kahuy adolnah nan way binattun alad hi ad Jesreel. ²⁴Ya hanada'en pamilyam an mateh nan boble ya anon di kahuy adolda ya nada'en mateh nan nibatbata"an hinan boble ya hay hamutiy mangan i dida.

²⁵Ta athidiy ma'at i Ahab te ma"i'd ha nipaddungana te nunhigla ahan di inatna an hanadan adi maphod an adi pohdon Apu Dios di ina'inatna an inyunnudnah nan ahawanan hi Jesebel. ²⁶Ta nunhiglan adi maphod di inatna te e nundayaw hinadan umipabungot an dios di udum an tatagu an umat hinadan tinanud Amor an impa'aan Apu Dios hitun awadan ta'un tinanud Israel hi ad uwani.

²⁷Ta hidin dingngol Ahab nadan imbagan Elijah ya hinethetnay lubungna ot adi mangmangngan. Ot munlubung hi langgut ot iyabo'na bo ha langgut ta hidiy alo'ana. Ya e dimmanallanan an umukayungan.

²⁸Indani ya alyon bon Apu Dios i Elijah di, ²⁹On tinigom an de mohpen numpada"ul hi Ahab i ha"on? Ot gapu ta athidin numpada"ul ya bokon ad uwanin atagunay panadaga' i didan hina'amma ta hitun pumputulan nan imbabalena.

Hay Imbagan Mikayah Hi Ma'at I Ahab

22 ¹Ma'id ni' bo ha nunggugubatan nadan i Syria ya i Israel hi tuluy tawon. ²Ya i diyen mi'atluh tawon ya imme nan patul hi ad Judah an hi Jehosapat hi ad Israel ta ena tigon hi Ahab an patul hi ad Israel. ³Ya alyon Ahab hinadan ap'apu an munhilbi i hiya di, Undan aggeyu ta'wa innila an nan bobleh ad Ramot-Gilead ya sinakup ta'u? Ya tanganu mahan on ma'id ha alyon hi e ta'u bangngadon hinadan i Syria?

⁴Ot alyona i Jehosapat di, Daan mo ta boddangana' ta eta'u gubaton nadan i Ramot-Gilead?

Ya alyon Jehosapat di, Tanganu on adi. Nundadaan amih nadan tindalu' an bumoddang i da'yu an e mi'gubat. Ya ta'on on nadan kabayu' ya mabalin an usalon ta'u.

⁵Mu mahapul an eta'u ni' mahmahan hi'on nganney pohdon Apu Dios hi aton ta'u.

⁶Ot ipa'ayag nan patul an hi Ahab di opat di gahut (400) an propetana ot alyonan diday, Nganney punnomnomyu? On mabalin an emi gubaton nadan i Ramot-Gilead onu adi?

Ya alyondan namin di, O ume ayu ot da'yuy pangabakon Apu Dios.

⁷Mu alyon Jehosapat di, Undan ma'id ha propetan Apu Dios hitu hi mabalin hi pummahmahan ta'u?

⁸Ya alyon Ahab di, Waday oha an mabalin hi pummahmahan mu adi' pohdon te ma'id ha maphod hi ibaganan ha"on. Hay ngadana ya hi Mikayah an imbabalen Imlah.

Mu alyon Jehosapat di, Adi maphod an atom hinay pangalim i hiya.

⁹Ot honagon nan patul hi ad Israel di ohah nadan ap'apu an munhilbi i hiya ot alyonay, Ma'anne'a ta em awiton hi Mikayah an hi na' Imlah ta umali ayuhtu.

¹⁰Ta nunlubung da Ahab an patul hi ad Israel i Jehosapat an patul hi ad Judah hi lubang di patul ot eda umbun hinadan tronoda hinan way pun'ilikan an nihaggon hinan geyt nan bobleh ad Samaria. Ya an namin nadan propetan Ahab ya wahdida an pun'ibagada nadan alyonday nipa'innilan dida. ¹¹Ya nan imbabalen Kenaanah an hi Sedekiah ya waday inyammana an gumo' an ay hahagud ot alyona di, Imbagan Apu Dios an hay ipa'innilan datuwen gumo' an ay ha'gud ya hitun pangubatanyuh nadan i Ramot-Gilead ya ma'id ha bahhonan abakonyu dida ta ingganah madadagdan namin.

¹²Ya athidin namin di ibagan nadan udum an propeta an alyonday, Eyu gubaton nadan i Ramot-Gilead ot pangabakon da'yun Apu Dios.

¹³Ya hanan hinnagda an e mangawit i Mikayah ya pinadanana tuwali i hiya an alyonay, Nomnomnomom an an namin nadan propeta ya numpapaddung di ibagada an alyonday mangabak nan patul. Ot tigom ta ta'on on he"a ya miyunnudan nan ibagam hinan imbagada.

¹⁴Mu alyon damdaman Mikayah di, Isapata' an hay ibaga' ya abuh ya nan impa'innilan Apu Dios.

¹⁵Ta hidin dimmatong da Mikayah ot alyon Ahab di, Nganne piboy ibagam? On emi gubaton nadan i Ramot-Gilead onu adi?

Ya alyon Mikayah di, Ekayu ta eyu gubaton dida ot pangabakon da'yun Apu Dios.

¹⁶Ya alyon Ahab di, Numpi'atnay nangalya' i he"a an hanan immannung an imbagan Apu Dios ya ammunay ibagam.

¹⁷Ot alyon mon Mikayah di, Umman nipatigo i ha'on an hanada'en tindalun di i Israel ya niwakatdah nadan nabillid an umatdah nadan kalnero an ma"i'd ha mangipapto' i dida. Ot alyon Apu Dios di, Datuwen tatagu ya ma"i'd ha mangipangpangulu i dida ot maphod onda umanamut ta idinongdan mi'gubat.

¹⁸Ya alyon nan patul hi ad Israel i Jehosapat di, Tigom'e anu. Undan tuwali agge' imbag a he"a an ma"i'd ha maphod hi ibaganaan ha'on.

¹⁹Ot inayun Mikayah an alyon di, Donglonyu'e te umman tinigo' hi Apu Dios an inumbun hinan tronona hi ad abunyan ya an namin nadan dakkodakkol an anghelna ya timma'dogda hi nangappit hi winawwana ya hi iniggidna. ²⁰Ya alyon Apu Dios di, Nganne i da'yuy e munha'ul i Ahab ta eda gubaton nadan i Ramot-Gilead ta hidiy atayana? Ya way ohaon nat'on di ibagana. ²¹Ya indani ya imme han espirtu ot alyona i Apu Dios di, Ha"on di e munha'ul i hiya.

²²Ya alyon Apu Dios di, Nganney atom an e munha'ul i hiya?

Ya alyonay, Umeya' ta e' punlayahon nadan propetana.

Ot alyon Apu Dios di, Atom'ehna ya ma"i'd ha bahhonan maha'ul. Ot agam ta ume'a.

²³Ot alyon bon Mikayah di, Nomnomnomom an inyabulut Apu Dios ta nunlayahon nan espirtu nadan propetam ta hiyay atayam.

²⁴Ya natanadog hi Sedekiah an hi na' Kenaanah ot ena tampu'on hi Mikayah. Ot alyonay, On hi anuud ni' di nanaynan nan Espiritun Apu Dios i ha"on ta immalin ni'hapit i he"a?

²⁵Ya alyon Mikayah di, Hay panginnilaam an immannung tun ibaga' ya hitun em ipa"ayan i han kuwartu.

²⁶Ya hidin inalinalah diye ot ibagan Ahab ta iyedah Mikayah hi awadan nan gobelnador an hi Ammon ya hinan imbabalen Ahab an hi Joas. ²⁷Ya imbagana an ibaludda ya aggeda pinangan hi udum an makan ta ammuna ha tinapay ya liting hi idatdan hiya ta ingganah pumbanggadana an malpuh gubatan.

²⁸Ot alyon Mikayah di, Hi'on malinggop'a hi pumbanggadani ya hidiyey mangipa'innila an bokon hi Apu Dios di himmapit i ha'on. Ot alyonah nadan tataguy, Hanat nomnomnomonyu datuwen imbaga'.

Hay Natayan Ahab Hi Ad Ramot-Gilead

²⁹Ta impangulun nan patul hi ad Israel ya nan patul hi ad Judah an hi Jehosapat nadan tindaluda ot eda gubaton nadan i Ramot-Gilead. ³⁰Mu hidin makakda ya alyon Ahab i Jehosapat di, Ta'omman hi adi' ilubung nan lubung di patul ta mihlama'. Mu he'a'e ya ilubungmu nan lubung di patul. Ta athidin nat'on di inlubung Ahab ta adi mapto' an hiya nan patul hi ad Israel ot ahida ume an e mi'gubat.

³¹Yaden nan patul hi ad Syria ya imbagana nadan tulumpulut duwan (32) opisyal nadan nungkakalesa an alyonay, Tigonyu ta ma'id ha patayonyu hinadan tindalu ta ammuna nan patul hi ad Israel hi pot'onyun patayon. ³²Ta hiya nan hidin tinigodah Jehosapat ya alyondah on hiya nan patul hi ad Israel ta numpudugda. Mu muntukuk hi Jehosapat ³³ya immatunan dadiyen opisyal an bokon hiya nan patul hi ad Israel ot idinongdan mamdug i hiya.

³⁴Mu waday ohan tindalun nadan i Syria an namaagnay olad hinan panana ya nikna hinan nundammuwan nan gumo' an inlubung Ahab. Ot alyonah nan nummanehoh nan kalesana di, Nahugatana' tayya ot tigom ta mibata"antahtu. ³⁵Ta inyal'algodan nunggugubat yaden hi Ahab e ya wahdin nibata"an an nidang'ig hinan kalesana an inhangngabnah awadan nadan tindalun di i Syria. Ya immayu'ayuh di dalah nan hugatna ta nalbong nan dotal nan kalesana ta damunah nahdom ya nate.

³⁶Ta hidin mun'alimuh nan algo ya waday tinumkuk hinan awadan nadan tindalun nadan tinanud Israel an alyonay, Eta'uat ta way ohaon numpanganamut hi numpunhituwana.

³⁷Ot iyanamutday adol Ahab hi ad Samaria ta hidiy nangilubu'andan hiya. ³⁸Ot eda ulahan nan nadadalan kalesan nan patul ya nadan almasna hidih nan puhung hi ad Samaria an hidiy uggan pun'amhan nadan binabain mumpabpabbayad hi adolda. Ya hidin inyeda ya na'amungday kahu ot punhimutanda dadiyen nadadala. Ta nipa'annung din imbagana Apu Dios hi ma'at i Ahab. ³⁹Ta datuway na'at i Ahab ya hanada'en udum an in'inatna hi numpatulana ya hanadan impiphodna an umat hinan palasyunan na'alkusan hinan ma'alalah nadan ba'git di elepante ya nadan boblen impiphodna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

⁴⁰Ta hidin nateh Ahab ot mihukkat nan imbabalanan hi Ahasiah an numpatul.

Hay Numpatulanan Jehosapat

⁴¹Hi Jehosapat ya numbalin hi patul hi ad Judah hidin mi'apat di tawon hi numpatulanan Ahab hi ad Israel. ⁴²Ya hay tawonah din

numbalinanah patul ya tulumpulut lima (35). Ot mumpatul hi baintit limay (25) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Asubah an imbabalen Silhi. ⁴³Ya hi Jehosapat ya inun'unudna nan pinhod Apu Dios an umat hinan inat amana an hi Asa. Mu hay oha ya aggena impapa"ih nadan pundayawan di udum hinadan dios di udum an tatagu ta innaynayun nadan tatagun nangi'nong ya nungghob hi insenso i dadiye. ⁴⁴Ya maphod di ni'hayyupanah nan patul hi ad Israel. ⁴⁵Ya hanada'en udum an na'ana'at hi numpatulan Jehosapat ya nadan inatna ya nadan ni'gubagubatana ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah. ⁴⁶Ya hi Jehosapat di nangipa'aan hinadan linala'i an mumpabpabbayad hi adoldah nadan pundayawandah nadan udum an dios an dadiye nadan agge immaan hidin hi amanan hi Asa di nun'ap'apu.

⁴⁷Ya i diye ya ma"i'd ha patul hi ad Edom. Ta hanan piliyon nadan patul hi ad Judah di mun'ap'apuhdi.

⁴⁸Ot ipiphod Jehosapat hanadan papol an usalondan e mungkumilhu. Mu hidin umedaot hi ad Opir an e mangalah balitu' ya napa"ih nadan papol hi ad Esion-Geber. ⁴⁹Ya i diye ya wadah Ahasiah an imbabalen Ahab ot ibagana i Jehosapat ta pinhodna'e ya ni'luganda nadan tataguna hinadan papolda. Mu agge pinhod Jehosapat.

⁵⁰Hidin nateh Jehosapat ot ilubu'dah nan lubu'an di a'ammodna hidih nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Jehoram.

Hay Numpatulan Ahasiah

⁵¹Hi Ahasiah an imbabalen Ahab ya numpatul hi ad Israel hidin mi'ahimpulut pituh (17) tawon hi numpatulan Jehosapat hi ad Judah. Mu duway tawon ya ammuna han numpatulanah ad Israel an hi ad Samaria di niha"adana. ⁵²Ya hituwen hi Ahasiah ya adi maphod di ina'inatna an aggena inunud hi Apu Dios an inyunudnah nangat da amanan hi Ahab ya hi inanan hi Jesebel ya din patul an hi Jeroboam an imbabalen Nebat an nangipangpanguluh numbahulan nadan i Israel. ⁵³Ta hay dinayawna ya nunhilbiyana ya hi Baal an umat hi inat nimpén amana ta hiya nan impabungotnah Apu Dios.

2 Patul

(2 Kings)

Hay A'at Tuwen Mi'adwan Liblun Nadan Patul

An namin nadan patul hi ad Israel ya adi maphod di pangatda. Ya ta'on on hi ad Judah ya wadada damdamay numpatul hidi an adi maphod di ina'inatda. Te aggeda inun'unud hi Apu Dios te nadan dios di udum an tatagun ni'iboblen dida di inun'unudda ya atbohdi nadan tatagu an nadan adi maphod boy ina'inatda ta inwalongdan mangun'unud i Apu Dios.

Ta hi Apu Dios ya ma'id ha amlongna i diyen ato'atonda mu ta'on damdamah on athidi ya adina pohdon an iwalong nadan pinilinan tataguna. Ta hiya nan hinnagna nadan propeta ta ibagadah nan patul ya nadan tatagu ta idinongdan mangat hi adi maphod ta hiya ya abuh di dayawonda. Mu ningamut an adida mangun'unud ta hiya nan hidin nala"uh di atnay tawon hi adida pangun'unudan i Apu Dios ya inyabulutna an abakon di udum an tatagu nadan i Israel ya i Judah ot iyeda didah udum hi boble.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunhilbiyan Elijah i Apu Dios ot ahi umeh ad abunyan
(2 Patul 1:1–2:11)
  2. Hay numbalinan Elisa hi propeta ya hay nunhilbiyanan Apu Dios
(2 Patul 2:12–8:15)
  3. Hay na'na'at ta ingganaot dadagon di i Assyria hi ad Israel
(2 Patul 8:16–17:41)
  4. Hay na'na'at hi ad Judah ta ingganaot ma'abakda ot iyeda didah ad Babilon (2 Patul 18:1–25:30)
-

Hay Nundusaan Apu Dios I Ahasiah

1 ¹Hidin nateh Ahab ya nginhen nadan i Moab nadan i Israel.
²Ya hay nihukkat hi patul hi ad Israel ya hi Ahasiah mu nagah hinan mi'adwan gladun nan balenah ad Samaria ot mahugatan. Ot honagonay e mummahmah i Baal-Sebub an dios an dayawonda hi ad Ekron an boble hi ad Pilstia hi'on mabalin an pumhod.

³Mu i diye ya himmapit nan anghel Apu Dios hinan propeta an hi Elijah an i Tisbe ot alyonay, Em damuwon nadan hinnag nan patul an hi Ahasiah ta alyom i dida di, Undan ma'id ha Dios hitun ad Israel ta hi Baal-Sebub an dios nadan i Ekron di eyu pummahmahan? ⁴Ya ibagam i dida tun alyon Apu Dios ta ibagadah nan patul an gapu i naen inatna ya munnanong hinan nalo'ana ta ingganay mate.

Ot umeh Elijah an inunudna nan imbagan Apu Dios.

⁵Ta hidin ena imbagan diye ot mumbangngad mo nadan hinnag Ahasiah. Ot alyonan diday, Tanganu on ayu numbangngad?

⁶Ot alyonday, O te dinamumi han tagun alyonay mumbangngad ami ta ibagamin he'a nan imbagan anun Apu Dios an alyonay, Undan ma'id anu ha Dios hitun ad Israel ta honagom di e mummahmah i Baal-Sebub an dios nadan i Ekron hi'on pumhod'a. Ot gapu anu i naen inatmu ya munnanong'a i naen nalo'am ta ingganah mate'a.

⁷Ya alyon Ahasiah di, Nganney umatan diyen tagun dinamuyun nangalih athina?

⁸Ya alyonday, Umman nunlubung hi nadutdutan an up'up di animal ya numbalikis hi lalat.

Ya alyon nan patul di, Te nee on hi Elijah an i Tisbe.

⁹Ot honagon nan patul di ohan opisyal di tindalu an in'uyugnay nabonglen (50) tindaluna ta eda tiliwon hi Elijah. Ya hidin immeda ya inoy an wahdih Elijah an um'umbun hinan uhun nan nabillid. Ot alyon nan opisyal di tindalu i hiya di, Propetan Apu Dios, imbagan nan patul an mi'yali'a i da'mi.

¹⁰Mu alyon Elijah di, Hi'on immannung nan alyonyu an ha'on ya propetan Apu Dios ya hanat magahday apuy an malpuh ad lagud ta gobhon da'a ya nadan nabonglen (50) tindalum. Ya alina tatawwah on mun'a'agah di apuy an nalpuh ad lagud ta naghob nan opisyal di tindalu ya nadan tindaluna.

¹¹Ot honagon bon nan patul di oha bon opisyal di tindalu an in'uyugna boy nabonglen (50) tindaluna. Ta on immeda ot alyon nan opisyal i Elijah di, Alyon nan patul i he'a an propetan Apu Dios an mi'baga'a anun umeh awadana.

¹²Ya alyon Elijah i diday, Da'yuy mangalih propetaa' i Apu Dios ot hanat magahday apuy an malpuh ad lagud ta pu'ulan da'a ya nadan nabonglen (50) tindalum. Ya alina tatawwa boh on mun'a'agah di apuy an nalpuh ad lagud ot gobhona didan namin.

¹³Ot honagon bon nan patul nan mi'atlun opisyal di tindalu an in'uyugna boy nabonglen (50) tindaluna. Hituwen mi'atlun opisyal di tindalu ya imme ot mundu'un hi hinangngab Elijah. Ot alyonay, Hom'on da'mi bahan hitudan titindalu' i he'a an propetan Apu Dios ta adiya' patayon ya tudan nabonglen (50) baalmu. ¹⁴Nomnomnomom an pinaten

nan apuy an nalpuh ad lagud nadan duwan namangulun opisyal ya nadan tindaluda. Mu daan mo bahan ta hom'on da'mi ta adi da'mi pi'pate.

¹⁵Ya alyon nan anghel Apu Dios i Elijah di, Adi'a tumakut ta mi'ye'an dida. Ot makak hi Elijah ot mi'yen didah awadan nan patul.

¹⁶Ta hidin dimmatongdah awadan nan patul ot alyon Elijah di, Alyon Apu Dios di, Undan ma'id anu ha Dios hitun ad Israel ta honagom di e mummahmah i Baal-Sebub an dios nadan i Ekron hi'on pumhod'a? Gapu anu i naen inatmu ya munnanong'a i naen alo'am ta ingganah mate'a.

¹⁷Ta nipa'annung nan imbagan Apu Dios i Elijah an mateh Ahasiah. Ya gapu ta ma'id ha lala'ih imbabalen Ahasiah ya hi ibbanan hi Joram di nihukkat an numpatul. Ta na'at datuweh din mi'adwah tawon hi numpatulanan Jehoram an imbabalen Jehosapat hi ad Judah.

¹⁸Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulanan Ahasiah ya nadan ina'inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

Hay Nipatuluwan Elijah Hi Ad Abunyan

2 ¹Hidin mun'adatngan di pangawitan Apu Dios i Elijah an hay usalona ya nan alipuhhapu ya wadada i Elisa hinan awon an nalpudah ad Gilgal. ²Indani ya alyon Elijah i Elisa di, Umohnong'ahtu ta umeya' hi ad Betel te hidiyey imbagan Apu Dios.

Mu alyon Elisa di, Innilan nan wadawadan Dios an adi da'a taytaynan i ha'on. Ot umeda mon duwah ad Betel.

³Ya nadan propetahdih ad Betel ya immeda ot alyondan Elisa di, On innilam an awiton Apu Dios nan bihtulum hi ad uwanin algo?

Ya alyon Elisa di, O innila' mu bokon hinaey punhahapitan ta'u.

⁴Indani ya alyon bon Elijah i Elisa di, Umohnong'a mohtu te ten alyon Apu Dios hi umeya' hi ad Jeriko.

Ya alyon bon Elisa di, Innilan nimpén nan wadawada an Dios an adi da'a taytaynan i ha'on.

Ot umeda mo bon duwah ad Jeriko. ⁵Ya hidin dimmatongdah ad Jeriko ya immeda bo nadan propetahdi i Elisa ot alyondan hiyay, On innilam an awiton Apu Dios nan bihtulum hi ad uwanin algo?

Ya alyon Elisa i dida di, O innila' mu ta'on on athidi ya bokon hinaey punhahapitan ta'u.

⁶Indani ya alyon bon Elijah i Elisa di, Umohnong'ahtu te ten alyon bon Apu Dios di umeya' anuh nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

Ya alyon bon Elisa di, Imbaga' nimpe an ad uwanin wada'a ni' ya adi da'a taytaynan i ha'on.

Ot mun'uyyugda mo bon ume. ⁷Ya nitnuddan diday nabonglen (50) propeta an nalpuh ad Jeriko ot umohnongdah nan bata'ana ta mangmangmangonda didah nan pingngit nan wangwang an nungngadan

hi Jordan. ⁸Ya inaan Elijah nan oddah di lubungna ot ludunona ot ihoplatnah nan liting. Ya nunhi'an nan liting ya namaganan nan luta ta nangi'wandan immagwat.

⁹Ot alyon Elijah i Elisa di, Nganney pinhodmuh ato' ta ahiya' alan i Apu Dios?

Ya alyon Elisa di, Daan mo ta ipaboltanmun ha'on di dublih nan abalinam an propeta.

¹⁰Ya alyon Elijah di, Naligat hinaen odawom mu mabalin hi'on halipatam di pangalan Apu Dios i ha'on. Te adim'e tigon ya adi midat i he'ah naen ibagam.

¹¹Ya i diyen munhappittandan mundaldallanan ya alinah on nibattan i dida han ay mundalang an kalesa an ginuyud nadan mundalang an kabayu. Ya nipadih han alipuhhapuh an nanguyud i diyen kalesa an niluganan Elijah. ¹²Ta tigtiggon Elisa on muntukuk an alyonay, Ama, ma'id'a mo mahan an mangita'dog hitun ad Israel.

Ta hidiyey pogpog di nanigan Elisa i Elijah. Ta gapu i diye ya umukayungan ot hethetona nan lubungna. ¹³Ot e alan Elisa nan oddah di lubung Elijah an nagah ot mumbangngad hidih nan pingngit nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ¹⁴Ot ihoplatnah diyen oddah di lubung Elijah hinan liting ot alyonay, Daan'a Apu Dios an dayawon Elijah? Ot munhi'an nan liting ot umagwat.

¹⁵Ya mangmangmangon nadan propetan nalpuh ad Jeriko hidiyen na'at ot alyonday, Hanan abalinan Elijah ya nipaboltan i Elisa.

Ot eda damuwon ot mundu"undah hinangngabna. ¹⁶Ot alyondan hiyay, Nomnomnomom an wahtuday mabikah an nabonglen (50) baalmu. Ot pohdom'e ya eda hama'on nan bihtulum te alina ya inyen nan Espiritun Apu Dios i ha billid onu i ha nundotalana ya tinaynandahdi.

Mu alyon Elisa di, Adi ayuot ume.

¹⁷Mu ipapilitda ta lo'tat ya inyabulut mon Elisa. Ta imme nadan nabonglen (50) linala'i ta eda hinamahama' hi tuluy algo mu ma'id ha inakhupandan hiya. ¹⁸Ta hidin numbangngaddah ad Jeriko hi awadan Elisa ot alyonan diday, Undan tuwali agge' inalin da'yu hi adi ayu ume.

Hay Nipaphodan Nan Liting Hi Ad Jeriko

¹⁹Indani ya wadaday linala'ih ad Jeriko an immeh awadan Elisa ot alyondan hiyay, Apu Elisa, tigom'e tun numboblaysanmi an manu te mapmaphod tun awadana mu nan liting hitu ya adi maphod te ma'id ha tumaguh mitanom.

²⁰Ot alyon Elisa i dida di, Ittuwanyuh ahin ha pa'iphod hi malukung ya inyaliyuhtu.

Ot hiyay atonda. ²¹Ot umeh nan obob ot ihabuwagnahdi nan ahin ot alyonay, Imbagan Apu Dios an pumbalinonah tuwen liting hi maphod

ta adi mo lummuh atayan di tatagu ya mumbalin mo an malumong tun luta. ²²Ta nihipun i diye ya maphod mo nan liting ta ingganah ad uwani. Ta nipa'annung nan imbagan Elisa.

²³Indani ya makak hi Elisa an umeh ad Betel. Mu hidin mangmangnge ya wadaday mumpangpangngilog an linala'i an nalpu i diyen boble ot ilaylayahhandah Elisa an pun'itkukdan alyonday, Hoy, natuga'an, umaan'ahtu.

²⁴Ot munligguh hi Elisa ot itottokolnan dida ot inayunan idutan dida.

Ya himmawwangday duwan bear an nalpuh nan mamuyung ot pumpateda nadan napat ta duwan (42) mumpangpangngilog. ²⁵Ot ipluy Elisa hinan nabillid an nungngadan hi Karmel ot inaynayuna ta ingganay nibangngad hi ad Samaria.

Hay Ni'gubatan Nadan I Israel Hinadan I Moab

3 ¹Hidin mi'ahimpulut waluh (18) tawon hi numpatulan Jehosapat hi ad Judah ya hidiyey numbalinan Joram an imbabalen Ahab hi patul ot mun'ap'apu hi ad Israel hi himpulut duway (12) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Samaria. ²Ya hanada bon pumbahulan i Apu Dios di in'inatna mu adi bahan umat hi inat da amana i inana. Te impapa'ihna nan impiphod amana an batu an mangita'dog hinan dayawonda an hi Baal. ³Mu hay oha ya inyunnudnah nan numbahulan din hi Jeroboam an imbabalen Nebat an nundayaw hi ing'ingoh an baka ta nangiyunnudan nadan i Israel an numbahul i Apu Dios.

⁴Hanadan i Moab ya nadnen sinakup nadan i Israel ta hiya nan hi ad Israel di pumbayadandah buwisda. Ya hidin hi Mesa di patul ya dakol di kalneroda ta hiya nan kalneroy numbayabayaddah buwisda. Ta atawotawon on mangdatdah nan patul hi ad Israel hi hinggahut di libun (100,000) inlum di kalnero ya dutdut di hinggahut di libun (100,000) tangbal an kalnero. ⁵Mu hidin nateh Ahab ya indani ya nginhen nadan i Moab nan patul hi ad Israel. ⁶Ot makak nan patul hi ad Israel an hi Joram hi ad Samaria ot umeh nadan udum an bobleh ad Israel ot amungonan namin nadan tindaluna. ⁷Ot ipaadnah nan patul hi ad Judah an hi Jehosapat an alyonay, Hanan patul nadan i Moab ya nginheya' ot mabalin'e ya boddangana' ta eta'u gubaton dida.

Ya alyon Jehosapat di, Nganuh on adi. Nundadaan amih tudan tindalu' an bumoddang ya ta'on on hantudan kabayu' ya mabalin an usalon ta'u.

⁸Ot danay pangi'wan ta'un e mi'gubat?

Ya alyon Joram di, I'wa ta'uh nan agge naboblayan hi ad Edom.

⁹Ta nun'uuyyug nadan patul hi ad Israel ya nan patul hi ad Judah ya nan patul hi ad Edom an didah nadan tindaluda. Mu hidin mi'apituh alogh dimmanallanananda ya napuhandah liting ta ma'id ha inumonda ya ta'on on hanadan animalda. ¹⁰Ya alyon nan patul nadan i Israel di, Ta

nganne anu mahan ha athitu. On nin inayagan dita'un tulun patul i Apu Dios ta ipa'abak dita'uh nadan i Moab.

¹¹Ya alyon Jehosapat di, Undan ma'id ha propetan Apu Dios hi ni'yalin dita'u ta pummahmahan ta'u hi'on nganney ibagan Apu Dios hi aton ta'u.

Ya alyon nan ohan ap'apu an munhilbih nan patul hi ad Israel di, Wahtu nan imbabalen Sapat an hi Elisa an hiya din bimmanoddang i din hi Elijah.

¹²Ya alyon Jehosapat di, Hiya han mabalin an pummahmahan ta'uh ibagan Apu Dios.

Ot ume nan patul hi ad Israel ya hi Jehosapat ya nan patul hi ad Edom hi awadan Elisa.

¹³Ot alyon Elisa i Joram di, Tanganun'a umalin ha'on an bokon hanadan propetan da amam i inam di umayam?

Ya alyon Joram di, Te hi Apu Dios di nangayag i da'min tuluhtu ta ipa'abak da'mih nadan i Moab.

¹⁴Ya inalin Elisa di, Innilan nan ongal di abalinanan Dios an punhilhilbiya' an onha adi gapu i Jehosapat an patul hi ad Judah ot adi da'a ibilang i ha'on. ¹⁵Mu ta'on ya eyu inawit ha mangipagangoh hinan harp.

Ta hidin ipagpagangohna nan harp ya waday impa'innilan Apu Dios i Elisa. ¹⁶Ot alyonay, Alyon Apu Dios di mungka'ut ayu anu hi dakol an awon di liting ituwen nundotal. ¹⁷Te alyon Apu Dios di ta'on on ma'id ha dibdib onu udan ya mapnuh tuwen nundotal hi liting ta uminumanyuh nadan animalyu. ¹⁸Hi Apu Dios ya nalakah pangatana i nae. Ot atbohdi an ipa'abakna i da'yu nadan i Moab. ¹⁹Ta hogponyun namin nadan mun'aphod ya nun'ihamad di binattun aladnan bobleda. Ya nunlongohyu nadan mun'aphod an kayiwda ya nuntababyu nadan obobda ya nuntabbunanyuh batu nadan mun'alumong an puntanomanda.

²⁰Ta i diyen ibiggatana an hidiye nan pang'i'ngongandah mi'nong hi amawmawi"it ya alinah on mangaliy liting an nalpuh nangappit hi ad Edom ta nun'albong nadan kanal an kinana"utanda.

²¹Ya hidin dingngol nadan i Moab an immaliday tulun patul an didah nadan tindaluda an mangubat i dida ya impa'ayagdan namin nadan linala'in abalinanan mangdon hi almas an ta'on on unga onu amamma. Ot pungguwalyaonda didah nadan pogpog di bobleda. ²²Mu hidin bimmangonda nadan i Moab i diyen nabiggat ya naptangan nan liting an nunlobong hinan nundotal. Ya hay nanigodah nadan liting ya mumbolah^a an ay dala. ²³Ya alyonday, Anakkayay dala! Tee nee mahan neen hanadan tulun patul an dida dida on mumpapatteda. Eta'uot ta eta'u pun'ala nadan usalda.

---

^a 3:22 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

²⁴Mu hidin dimmatong nadan i Moab hinan nungkampuwan nadan i Israel ya nahanawwangdaot nadan i Israel ot gubatonda dida ta nateday udum ya binumtikday udum. Mu numpudug damdaman nadan i Israel dida ot pumpateda dida. ²⁵Ot dadagondan namin nadan bobleh ad Moab. Ya an namin di matigodan maphod an matanomman on nuntabbunandah batu. Ot puntababda bon namin nadan obob hidi. Ya nunlongohda nadan mun'aphod an kayiw hidi. Ta ammunah ad Kir-Hareset an nunnanong. Mu lini"ub damdaman nadan tindalun numpangdon hi bingngibing ot hogponda.

²⁶Ta hidin tinigon nan patul hi ad Moab an ma'abakda ot awitonay pituy gahut (700) an nun'i'ispadan tindaluna ta ipatnadan bumtik an ini'wadah nan way awadan nan patul hi ad Edom mu aggeda inabalinan damdama.

²⁷Ot alana nan panguluwan an lala'in imbabalena an unhaot hiya nan mihukkat i hiyan mumpatul ot i'nongnah nan diosda hinan way binattun alad di bobleda. Ya nunhigla ahan hi nanigan nadan i Israel i diye ta hiya nan pamaagot taynandah diyen boble ot mumpanganamutdah nan numpumboblayanda.

Hay Namoddangan Elisa I Han Nabalu

4 ¹Han hin'algo ya imme i Elisa han ahawan di propeta an nabalu ot alyonay, Apu Elisa, din baalmu an ahawa' ya nate mu innilam ot na'na'unnud i Apu Dios hidin amataguna. Mu waday utangnan aggena binayadan ot mate ta ad uwani ya immalih diyen immutangana ta awitona anu nadan duwan imbabalemi ta diday mibayad ta mumbalindah himbutna.

²Ya inalin Elisa i hiya di, Ot nganney ato' an bumoddang i he'a? Nganney wahdih baleyu?

Ya alyon diyen nabaluy, Ammuna attog han kittang an manteka.

³Ot alyon Elisa i hiyay, Ume'ah nadan hinagonyu ya bimmulud'ah dakol an buhi. ⁴Ya inyeyuh baleyu ya nungkalob ayuh nadan imbabalem. Ya inalam nan manteka ya inhihiitmu nadan buhi. Ta napnu'ey oha on imbata"anyu ta ingganah mattuwan an namin.

⁵Ta immeh diyen nabalu ot atona nadan nibagan hiya. Ot mungkalobdan hini'inna ot ihipunan ihiit nan mantekah nadan buhi ta napnu'ey oha on impangngel nadan imbabalena on inhukkatday oha. ⁶Ta nun'a'apnudan namin nadan buhi ya hidin mun'apnu nan na'udin buhi ya alyonah nadan imbabalenay on wada pay?

Ya alyon nadan imbabalenay, Ma"i mo. Ya pamaag ya na'ibagan nama"i nan manteka.

⁷Ot ume bo nan nabalu hinan baal Apu Dios an hi Elisa ot ibaganan hiya nan na'at. Ya alyon Elisa di, Eyu igattang ya binayadanyu nan

utangyu. Ya hanaen mabati ya ongal hinae hi igattangyuh mahapulyun hini'inna.

Hay Nanaguwan Elisa Hinan Imbabalen Nan Babain I Sunem

⁸Han hin'algo ya immeh Elisa hi ad Sunem. Ya wahdi han kadangyan an babai an nangayag i hiya ta e mangan hi baleda. Ta nihipun i diye ya an namin di luma"uhanahdi on nundagguh ni' ta mangan.

⁹Indani ya alyon diyen babai hinan ahawana di, Innila' ot nan lala'in uggan mundagguhtu ya ohan nahamad an baal Apu Dios. ¹⁰Ot mabalin'e ya nangiphodta i ha kittang an kuwartunah nan way atop tun abungta. Ya nangiphodta hi alo'ana ya ha lamehaan ya ha ubunana ya ha punhilawna ta immali'e ya waha umiyanana.

¹¹Ta han hin'algo ya immeh Elisa hi ad Sunem ot ituddudah diyen kuwartuna ot e mun'iblehdi. ¹²Ot alyonah nan baalnan hi Gehasi di, Eka e ayagan nan babai ta wahan ibaga' i hiya?

Ta hidin bumaktu nan babai ¹³ya alyon Elisa i Gehasi di, Ibagam i hiya hi'on nganney mabalin hi iboddang'u pibon dida te nunhigla eh'ay pangipapto'dan dita. Hi'on waday pinhodnan odawon hinan patul onu nadan opisyal di tindalu ya ta'omman ya ha'on di e mi'hapit.

Mu alyon diyen babai di, Ma'id ha pohdo' an e odawon te malinggop amih tudan ibba' an bimmoble.

¹⁴Ot alyon Elisa i Gehasi di, Ot nganne nin mo anu ha iboddangtan dida?

Ya alyon Gehasi di, Ot tee ta'wan ma'id ha imbabaleda yaden amamma moh ahawana.

¹⁵Ot alyon Elisa di, Ot eka mo ayagan hitu. Ta hidin imme boh diyen babaihi, ¹⁶ya alyon Elisa di, Ituwen umalin tawon hinan athitu ya wada mo ayay imbabaleyuh lala'i ta waha ap'apupuwom.

Ya alyon diyen babai di, Anakkaya, innila' an baal da'an Apu Dios ot adiya' bahan ilaylayahhan i ha athina.

¹⁷Mu indani peman ya numbutyug^b hidiyen babai ta nipa'annung nan imbagan Elisa te i diyen itawonnana ya nun'ayyam^c i han lala'i.

¹⁸Ya hidin immong'ongngal nan unga ya wada han immayanah nan puntanoman an awadan da amana an ibbana nadan mun'apit hinan intanomda. ¹⁹Ya alinah on mungkali i amanan alyonay, Anay! Anay di ulu!

Ot alyon amanah nan ohan baalnay, Iyabbam'e ta iyem i inana.

²⁰Ot iyabbana ot iyen an inana. Ot haha'liyon inana mu hidin tongan di algo ya nateh diyen unga. ²¹Ot iyen inanahdih nan kuwartun Elisa ot

^b 4:17 Hay pangalin di udum hinan numbutyug ya nunhabi.   ^c 4:17 Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo.

ipalo'nah nan alo'ana. Ot lumah'un ot ikalobna nan panto. ²²Ot mungkali i ahawana an alyonay, Pa'aliyom'e ha ohah nadan baal ya ha ohan dongki ta ma'anneya' hi awadan nan baal Apu Dios ya nabanangngada'.

²³Mu alyon ahawanay, Tanganu on'a umeh ad uwani yaden bokon Habadun tungo onu nan pungngilinan hi nakayangan nan bulan?

Ya alyon ahawanay, Ta'omman.

²⁴Ot iha"adna nan ubunanah nan bonog nan dongki ot mitakke^d ot alyonah nan baalna di, Pabtikom tun dongki ta ingganah on ha'on di mangalih pun'ul'ullayom.^e ²⁵Ta lo'tat ya dimmatongdah nan nabillid an nungngadan hi Karmel an awadan Elisa.

Ya minangmang Elisa dida ot alyona i Gehasi di, Mangmangom'e an tuwe nan babain i Sunem. ²⁶Tagtagom ta em damuwon ya minahmaham hi'on malinggopdan hina'amma. Ot umeh Gehasi ot mahmahana.

Ya alyon diyen babai di, O mapmaphod amin namin.

²⁷Mu hidin dimmatongdah awadan Elisa ya nundu'un hidiyen babai ot idonah hukin Elisa. Ya immeh Gehasi ta ena'ot pa'aanon hidi. Mu alyon Elisa di, Ukod i hiya te mapto' nee an nunhiglay inomnomana. Mu ten ma"i'd ha impa'innilan Apu Dios i ha'on hi'on nganneh diye.

²⁸Ya inalin nan babai di, Apu Elisa, ona' dan attog tuwali numbaga i ha imbabale'. Ya imbaga' tuwalin adiya' ilaylayahhan.

²⁹Ot alyon Elisa i Gehasi di, Iphodmun balikisan nan lubungmu ya inalam tun hu"ud'u ya bintikmun umeh baleda. Ya adi'a mi'hapit hi kumpulnan damuwom. Ta ta'on on waday humapit i he"a ya adim tobalon. Ya dimmatong'a'e ya em inyuhhun hi angah nan unga tun hu"ud'u.

³⁰Mu inalin nan babai di, Mu apu Elisa, ibaga' teen he"a an adiya' umanamut hi'on adi'a mi'yali. Ot mi'ye moh Elisa.

³¹Ta namangulun dimmatong hi Gehasi ot ena iyuhhun hi angah nan unga nan hu"ud mu hiyah diyen ma"i'd ha itigana hi'on tumagu nan unga. Ot mibangngad ot ena damuwon hi Elisa ot alyonay, Agge bimmangon nan unga.

³²Ya hidin dimmatong hi Elisa ot inayunan bumaktu ya tinigona nan unga an nipalo' hinan alo'ana. ³³Ot idakigna nan panto ot mundasal i Apu Dios. ³⁴Ot ahi e miyuhhun hinan unga an impotto'nay matanah matan nan unga ya atbohdiy inatnah to'ona ya ta'lana. Ya mun'ul'ulen umatung nan timmuning an adol nan unga. ³⁵Ot tuma'dog hi Elisa ot mundaldallanan hidih nan kuwartu. Ot ahina bo ipidwan e miyuhhun hinan unga. Ya himmaktih numpipitu nan unga ya diniyatnay matana. ³⁶Ot ayagan Elisa hi Gehasi ta ena ayagan hi inan nan unga. Ta hidin

---

^d 4:24 Hay pangalin di udum hinan mitakke ya mihakay. ^e 4:24 Hay pangiy'e'eda ya dallanon nan baal ta hiyay mangipabtik onu mangipa'ohnong hinan dongki.

hinunggop hi inana ot alyon Elisa i hiyay, Awitom mohpe tun imbabalem.
³⁷Ot mundu"un hi hinangngab Elisa an nida"om hinan dotal di uluna hi punhanaana hi timmaguwan nan imbabalena. Ot awitona mohpe nan imbabalena ot lumah'unda.

Han Naguwadayan An Inihlamdah Mihda

³⁸Indani ya numbangngad hi Elisa hi ad Gilgal ya waday bitil i diyen boble. Ya wada han ohan algo an na'amung nadan ibbanan propeta i diyen boble ta mumpatudduda i Elisa. Ot ibaganah nan baalna ta munha"ang hi anon nadan na'amung.

³⁹Ta immey oha i didah nan puntanoman ta e manigoh nating ya tinigona han wakal an nangimbubunga ot alana dohah nadan bungana ot igu'uhnah nan lubungna. Ta ona inyanamut ot linisana ot iha"angna mu ma"i^d ha nanginnila i diyen wakal. ⁴⁰Ta on nalutu ot idadaana ta manganda. Mu hidin tinamtamanda ya alyonda i Elisa di, Apu Elisa, umman naguwadayan tun anon ta'u. Ot adida mo anon.

⁴¹Ya inalin Elisa di, Iyaliyu'e ha alina. Ot udmanah alina nan wadah nan banga. Ot alyonay, Ibanohyu mohpe ot maphod. Ta hidin tamtamanda ya maphod mohpen makan.

Hay Inumdahan Nan Impa'andah Nadan Hingгахut An Tatagu

⁴²Wada bo han hin'algo an wada han i Baal-Salisah an nangiye i Elisa i han baintiy (20) tinapay an hay iniphodda ya nan namangulun inapitda an barley^f ya gahhilang. Ot alyon Elisa hinan baalnay, Idatmu datuweh tudan tinatagu ta anonda. ⁴³Mu alyon nan baalnay, Undan ihya umdah tuweh anon tudan hingгахut (100) an tatagu?

Ya alyon Elisa di, Pamaag ya eyu impiyapping ot alyon Apu Dios hi mahawwalan. ⁴⁴Ot unudon mon nan baal hidiyen imbagan Elisa. Ta hidin nalpah an nanganda nadan tatagu ya immannung peman an nahawwalan te hiya tuwaliy imbagan Apu Dios.

Hay Na'agahan Naaman

5 ¹Wada han hi Naaman an opisyal nadan tindalun nan patul hi ad Syria. Hiya ya nala'ing ya natulid mu nunhiglay gulidna.^g Mu ta'on on athidi ya ongal di dinol nan patul i hiya te innilana an gapu i hiya ya an namin di eda ni'gubatan on nangabakon Apu Dios dida.

²Ta wada han eda nangubatan hinadan i Israel ot ibtikda han ungan babai an i Israel ot iyedah nan ahawan Naaman ta numbalin hi baalna.

---

^f 4:42 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u mu nalaklakay nginana mu nan wit ta hiyay anon nadan nawotwot. ^g 5:1 Hidiyen gulid ya mabalin an miyaldan hi udum an tagu onu hinan bale ta hiya nan nadan waday athidih dogohda ya mahapul an eda mun'ohha.

³Ya han hin'algo ya inalin diyen unga hinan punhilbiyanan ahawan Naaman di, Onha e umeh apu Naaman hinan propetah ad Samaria ot ipaphodna nan gulidna.

⁴Ta hidin na'innilaan Naaman hidiyen imbagan nan ungan i Israel ya ena imbaga hinan patul.

⁵Ya alyon nan patul di, Ot ten deyaya ya imme'a. Ta apyo' ha tudo' ta imme'a'e ya indatmuh nan patul hi ad Israel.

Ot umeh Naaman an inodnanay tuluy gahut ta napat (340) di kilun silber ya nanom ta waluy (68) kilun balitu' ya himpulun (10) palis an mun'a'aphod an lubang.

⁶Ya hay intudo' nan patul hi ad Syria ya alyonay, Nomnomnomom an hinnag'u tun opisyal'u an hi Naaman ta ipaphodmu bahan nan nunhigla an gulidna.

⁷Ta hidin binahan nan patul hi ad Israel hidiyen tudo' ya nunhethetnay lubangna an alyonay, Undan ha'on hi Apu Dios ta waday abalina' an mamate onu managuh tagu. Tanganuna udot ituda' ha nunhiglay gulidna ta ipa'agahnan ha'on. Umman nin mahan nee alyonaon ta waha pangigadulanan mangubat i ha'on.

⁸Hidin dingngol nan propetan hi Elisa hidiyen na'at ot honagonay e mi'hapit hinan patul. Ta imme ot alyonay, Tanganun'a anu bumungot i nae ta nunhethetmuy lubangmu? Honagom anuh naen taguh awadan Elisa ta wan innilaon naen tagu an waday propetan Apu Dios hitun ad Israel.

⁹Ot honagon nan patul hi Naaman an nungkakalesada an ginuyud nadan kabayuna ot ipluydah balen Elisa. Ta hidin dimmatongda ot umohnongdah nan way panto.

¹⁰Ot honagon Elisa nan baalna ta ena ibagan Naaman ta e lumtop hi mumpipitu hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ma'aan hidiyen gulidna.

¹¹Ya pamaaggot mangmanggeh Naaman an bimmungot an alyonay, Alyo' ot on umali ni'mo ta idasalana' ya inwagenay ta'lenah tudan gulid'u ta ma'agahana'. ¹²Hi'on athidi ya udu'dulna boy hinadan wangwang hi ad Damaskus an ad Abana ya ad Parpar di e' pun'amohan mu hanan eya' mun'amoh tudan wangwang hitun ad Israel. Ta bimmungot nimpeh nakakana.

¹³Mu inhapitan nadan baalna an alyonday, Apu Naaman onha nin ta ha nalgat di ipa'at nan propeta i he'a ot wan anusam an aton. Ot undan ahan nganney ligatnah pangatam hinan alyonay eka mun'amoh ta pumhod'a. ¹⁴Ya nihapitan hi Naaman ot umedah nan way wangwang an nungngadan hi Jordan ot e lumtop hi mumpipitu an inunudna nan inalin Elisa. Ya alina peman on pinumhod di up'upna ta ay up'up di unga. ¹⁵Ot mumbanggad da Naaman hinadan nun'ibbanah awadan nan propetan

Apu Dios. Ot alyonan hiyay, Ad uwani ya na'innilaa' an ma'id ha udum hi Dios hitun luta an ammuna nan Dios an dayawonyun tinanud Israel. Ot hanat abulutom bahan apu Elisa tudan idat'un baalmu i he"a.

¹⁶Mu alyon Elisa di, Ibaga' i he"a an ta'on on nganneh diyen idatmu ya adi' alan.

Ya ta'on on nganneh pangalin Naaman ya adina ahan tatawwa alan.

¹⁷Ot alyon mon Naaman di, Ot athina'en adim alan tudan idat'u i he"a ya iyabulutmu bahan ta mangalaa' hi pito' hitu hi mabalin an kalgaon di duwan mul^h ta iphod'u i ha punggobhan hi mi'nong. Te mihipun hi ad uwani ya ma'id mo ha udum hi dayawo' ya pangidawata' hinadan maghob an mi'nong ya nadan udum an mi'nong hi'on bokon hi Apu Dios ya abuh. ¹⁸Mu hanat pakawanona' i Apu Dios te hanan patulmi ya wa'e ta e mundayaw hidih nan templon nan dios hi ad Syria an hi Rimmon ya ha'on di awitonah pun'ibbana. Ya mundu'un'e on idonah ta'le' ta ta'on mo on ha'on ya mundu"una'.

¹⁹Ya hidin makakdan umanamut ot alyon Elisa i hiya di, Hanat malinggop di umanamutanyu.

Mu hidin aggeda immadawwi, ²⁰ya alyon Gehasi hi nomnomnay, Pamaag udot ya agge inabulut nan punhilbiya' nan idat nan i Syria. Nan wadawadan Dios ya innilanan e' tondon dida ta e' alan doha.

²¹Ot mipdug hi Gehasi. Ta hidin nunwingih Naaman ya tinigonah Gehasi an mun'ipdug i dida ot iyohnongda. Ta nunlo'ah nan kalesana ot ena damuwon. Ot alyonay, Tanganu?

²²Ya alyon Gehasi di, Ay ma'id mu hinnaga' hinan punhilhilbiya' ta unudon da'yu te wadada han duwan propeta an nalpuh nan nun'abillid an boble hi ad Epraim ot alyon nan punhilbiya' di onha mabalin anu ya idattam dida hi tulumpulut opat (34) di kilun silber ya ha duway palis an lubang.

²³Ot alyon Naaman di, Alam tun nanom ta han waluy (68) kilun silber ya tun duway palis an lubang. Ot ipadona dadiyeh nan duwan baalna ot iyedah awadan da Gehasi. ²⁴Ya hidin mun'idatongdah nan niha"adan da Gehasi ot boltanonah nadan baal Naaman ot pumbangngadona dida ot ena ipa"ehdih nan bale.

²⁵Ot umeh Gehasi hi awadan Elisa. Ya alyon Elisa i hiya di, Danay nangayam?

Ya alyon Gehasi di, Ma'id ha immaya'.

²⁶Mu inalin Elisa di, Aggem innila an tinigon di linnawa' hi nunlo'ahan Naaman hinan kalesana ot umalin damuwon da'a. Umman bokon hi ad uwaniy panawawaan hi idatdan pihhu onu lubang ya kalnero ya baka ya lutan puntanoman hi greyp ya olibo ya ta'on on ha baal. ²⁷Mu gapu

---

^h 5:17 Nan mul ya imbabalen nan tinangbalan di dongki an kabayu.

ta athinay inatmu ya miyaldan i he'a ya hinadan holagmu nan dogoh ni' Naaman ta magulidan ayuh inggana.

Ot makak hi Gehasi ya hidin immaan hi awadan Elisa ya nawadan hiya nan dogoh ni' Naaman ta pamaag ya pimmulaw di up'upna.

Hay Nahama'an Nan Wahe

6 ¹Hanan uggan a'amungan da Elisa hinadan ibbanan propeta ya kittang ot alyonda i Elisa di, Nomnomnomom apu Elisa an kittakittang tun uggan ta'u a'amungan. ²Iyabulutmu'e ya e ta'u nunlongoh hi kayiw hidih nan way wangwang an nungngadan hi Jordan ya innayunmin iniphod hidi ha uggan ta'u iha'adan ya a'amungan.

Ot alyon Elisa di, Ot ten deyaya, ekayu.

³Mu inalin nan ohan dida di, Undan adi mabalin hi mi'yali'an da'mi?

Ya alyon Elisa di, Ta'omman ya ni'yaliya'.

⁴Ot umedan namin. Ta hidin dimmatongda ot ihipundan munlongoh hi kayiw. ⁵Mu hidin munlonglongngohda ya naho'tang nan ulun nan wahan nan ohan dida ot mibaddih nan wangwang. Ot alyona i Elisa di, Apu Elisa ta nganne nin di ato' yaden binulud'u bo udot?

⁶Ot alyon Elisa di, On danay poto' di nagahana?

Ot itudduna ot putungon Elisa han pating ot bokahonahdi. Ya timmapla' nan wahe.

⁷Ot alyon Elisa di, Eka alan.

Ot e alan diyen propeta.

Hay Na'at Hinadan Tindalun I Syria

⁸Nan patul hi ad Syria ya wa'e on eda ginubat nadan i Israel. Ta inamungna nadan opisyal di tindaluna ot hahapitonday eda pungkampuwan.

⁹Ya nan propetan Apu Dios ya innilana diyen nunhahapitanda ot ituda'nay e mangibaga hinan patul hi ad Israel ta adida i'wa i dadiyen pumbota'an nadan i Syria. ¹⁰Ta wada'ey athidi on hinnag damdaman nan patul hi ad Israel di e manigo i dadiyen imbagan Elisa on impa'innilada boh nadan tatagu ta ihamaddan mungguwalya. Ta athi'athidiy inat Elisa. ¹¹Ta lo'tat ya bumungot nan patul hi ad Syria ot ipa'ayagna nadan opisyal di tindaluna ot alyonay, Ibagayuh on nganne i da'yuy e mangihanudhud hinan patul hi ad Israel hinadan ninomnom'un aton?

¹²Ya alyon nan oha i diday, Apu patul, umman ma'id i da'mi ha nangathidi te umman wahdi nan propeta an hi Elisa an hiyay uggan mangibagah nan patul hi ad Israel hinadan ibagam an ta'on on nan hapitom hinan kuwartum an ma'id ha tagu ya innilana.

¹³Ot alyon nan patul hi ad Syria di, Ekayu ta eyu mahmaham di awadan diyen hi Elisa ta e' ipatiliw.

Ot umeda ya na'innilaandan wahdih ad Dotan ot eda ibagah nan patul. ¹⁴Ot honagon nan patul an hi Ben-Hadad di dakol an tindalun nungkakabayu ya nungkakalesa ot li'ubondah ad Dotan i han ohan nahdom.

¹⁵Ta hidin bimmangon nan baal Elisa ot lumah'un i diyen nawi"it ya tinigonan lini"ub di nungkakabayu ya nungkakalesah diyen boblen awadanda. Ot alyona di, Apu Elisa, nganne nin anuy atonta?

¹⁶Ya alyon nan propeta di, Adi'a tumakut ot indakdakol nadan mungguwalyan dita'u mu dida.

¹⁷Ot mundasal hi Elisa an alyonay, Apu Dios, ipatigom'eh tun baal'u dadiyen mungguwalyan da'mi. Ot aton Apu Dios ta hidin immangmang diyen baalnah nadan billid hi nunlini"odanda ya anakkaya an dakkodakkol di kabayu ya kalesan ahidadalang an nili'woh i dida i Elisa.

¹⁸Ta hidin mun'idatong nadan i Syria hi awadanda ya nundasal boh Elisa an alyonay, Apu Dios pilokom'e dida ta adida tigon. Ya inat Apu Dios hidiyen dinawat Elisa ta adi tumigoy matan nadan tindalun nadan i Syria.

¹⁹Ot umeh Elisa ot alyonan diday, Umman nihallay nangi'wanyu te bokon hitu nan boblen pangayanyu. Mu ta'on ya ma'ayu ta ipangulu da'yuh awadan nan tagun eyu hama'on. Ot ipangulunaot didah ad Samaria.

²⁰Ta onda hinunggop hinan bobleh ad Samaria ot mundasal bo hi Elisa an alyonay, Apu Dios diyatom mohpey matan datuwen tatagu ta tigonda.

Ot aton bon Apu Dios hidiyen dinawatna ta tumigo mohpey matada ya immutalngandan wahdidah ad Samaria.

²¹Ta hidin tinigon nan patul hi ad Israel dadiyen tindalun i Syria ya inalinan Elisa di, Apu Elisa, on patayonmi dida?

²²Ya inalina Elisa, Adiyu. Ot ten wa'e ha tiniliwyuh gubat ya adiyu patayon. Panganonyu ya impa'inumanyu'ot eh'a dida ya ahiyu numbangngadon didah nan patulda.

²³Ot idadaananda dida hi dakkodakkol an makan. Ta onda nagibbuh an nangan ot ahina pa'anamuton dida. Ta nihipun i diye ya indinong mon nadan i Syria an e mangubat hinadan i Israel.

Han Nunhiglan Bitil Hi Ad Samaria

²⁴Hidin nala"uh di atnay tawon ya inamung Ben-Hadad an patul hi ad Syria nadan tindaluna ta eda li'ubon hi ad Samaria ta gubatonda dida.

²⁵Ta gapu i diye ya lo'tat ya nunhiglay bitil hi ad Samaria. Ta ngimminan namin di magattang ta ta'on mahan moh on ha ulun di dongki an kittang di lamohna on nawaluy (80) pihhun silber di bayadna ya hana'en himbasun kuldihⁱ ya limay silber an pihhuy bayadna.

ⁱ 6:25 Nan himbasun kuldih ya hay alyon di udum an Biblia ya nan lugit di hamuti.

²⁶Ta wada han hin'algo an mundaldallanan nan patul hi ad Israel hidih nan uhhun nan binattun alad ya muntukuk han babai an alyonay, Apu patul, boddangana' bahan.

²⁷Ya alyon nan patul di, Hi'on hi Apu Dios ya adi da'a boddangan ya namama mon ha'on. Te undan danay e' pangalan hi makan onu ma'inum hi idat'un he'a? ²⁸Ot alyona i hiyay, Undan nganne tatawwah diyen ibagam?

Ya alyon diyen babai di, Tun ibba' an babai ya gapu ta nunhiglay inagangmi ya alyonay iha'angmi anu nan imbabale' ta anonmi ta ibiggatana'e ya inha'angmi po nan imbabalena ta anonmi. ²⁹Ta athidin inha'angmi nan imbabale' ot anonmi. Ot i diyen ibiggatana ot alyo' di iha'angmi pibo nan imbabalena ta anonmi ya enaot impa'e.

³⁰Ta hidin dingngol nan patul hidiyen inalin nan babai ya hinethetnay lubungna ot munlubung hi langgut hi pangipatigonah umukayungana. Ta hidin mundaldallanan ya tinigon nadan tatagu ya indallomnan inlubung nan langgut. ³¹Ot alyon nan patul di, Hanat nunhiglay pundusan Apu Dios i ha'on hi ad uwanin algo hi'on adi' ipaputul di ulun Elisa an imbabalen Sapat.

³²Ot honagon nan patul di mamangulun umeh awadan Elisa. Yaden hi Elisa e ya wahdin mi'ib'ibbut hinadan ap'apun munhilbih nan patul di i Israel. Mu hidin aggeda ni' dimmatong ya alyon Elisa di, Tuwe nan impa'alın nan pumapaten patul an mamaten ha'on. Ot hanat tigonyu'en mangali ya inhamadyun indakig nan panto. Te mitmitnud nan patul i hiya.

³³Ta agge indappuh Elisa nan ibagana ya himmawwang tatawwa nan hinnag nan patul. Indani ya nitnud bo nan patul ya alyonay, Innila' an hi Apu Dios di nangipa'ali i datuwen punligatan ta'u. Ot ma'id ha namnamao' hi iboddangna.

7 ¹Ot alyon Elisa di, Donglom nan alyon Apu Dios. An hi bigat hinan athitu ya wadada moy nalakan magattang hitun ad Samaria. Ta nan limay kilun maphod an alina ya ohay pihhuy silber di bayadna ya atbohdi nan himpuluy kilun barley an ohay kalang an silber di bayadna.

²Ya alyon nan nun'adwah nan patul di, On dana ihyay nanigam hi athina. Ta'on mahan on iluwat Apu Dios hi ad abunyan ta mun'a'agahday makan ya adi ma'at hinaen imbagam.

Ot alyon Elisa i hiya di, Tigom an ma'at danaeh bigat mu adim tamtaman an ta'on on ha oha.

Hay Binumtikan Nadan Tindalun Di I Syria

³Hidih nan e'elen nan geyt hi ad Samaria ya wadaday opat an linala'in nunhiglay gulidda. Ya munhahhapitdan alyonday, Nganne nin anuy aton ta'u te undan pamaag ya nannanno'ol ta'u ta hadhaddon ta'uy

atayan ta'uhtu. ⁴Alyon ta'u'e hi ume ta'uh boble ya hiya damdaman mate ta'uh inagang. Ot udu'dulna boy ume ta'uh nan nungkampuwan nadan i Syria ta eta'u mumpada"ul i dida ot alina ya adi dita'u patayon. Mu patayon dita'u'e tuwali ya ta'omman ot mate ta'u damdama.

⁵Ta hidin mun'ahilong ot umedah nan nungkampuwan nadan i Syria. Mu hidin dimmatongda ya ma"i'd ha tagu. ⁶Te hi Apu Dios ya pamaagot ipadngolnah nadan tindalun nadan i Syria di gangoh di mangalin dakkodakkol an tindalun nungkakalesa ya nungkakabayu. Ta hay punnomnomda ya binayadan nan patul hi ad Israel nan patul nadan tinanud Hit ya nan patul hi ad Egypt ta umalidan mangubat i dida. ⁷Ta pamaag ya ayda na'alingonga ot mamtikda i diyen hilong an nuntataynanda nan nungkampuwanda an nunnanong hidi nadan usalda ya ta'on on nadan kabayuda ya dongkida.

⁸Ta hiya nan hidin dimmatong dadiyen linalain nagulidan ya athidin ma"i'd nimpe ha tagu ot hunggopdah nan ohan allung ot manganda. Ot pun'alada nadan lubung ya silber ya nadan balitu' hidi ot eda ipa"eh nan bata"ana. Ot mumbangngadda bo ot umedah nan ohan allung ot pun'alada nadan udum an dehdi ot eda bo ipa"e.

⁹Mu indani ya alyonday, Adi maphod hituwen aton ta'u. Maphod on mipa'innilah tuwen na'at ta adi ta'u abbuhan. Te agge ta'u innila otahan di ma'at i dita'u hi'on haddon ta'un mabigat. Ume ta'u ta eta'u ipa'innilah awadan nan patul.

¹⁰Ot umeda. Ya hidin dimmatongdah nan way geyt hi ad Samaria ot pun'ayaganda nadan guwalya ot alyonday, Umman imme amihdih nan nungkampuwan nadan tindalun nadan i Syria ya ma"i'd ha taguhdi an ammuna nadan dongkida ya kabayudan nun'iga'od. Ya hanada'en allungda ya pamaagot puntataynandan nunnanong nadan gina'udahdi.

¹¹Ta pamaag hanadan guwalya ya pun'itkukdah diyen dingngolda ta ta'on on hidih nan palasyu ya nipa'innilah nadan wahdi.

¹²Ta hidin na'innilaan nan patul i diyen nahdom ot alyonay, Innila' ot waday ninomnom nadan i Syria an aton i dita'u. Te innilada an nunhiglay nabitilan ta'u ta hiya nan tinaynanda nan nungkampuwanda ta eda nipa"eh nadan papangngelna. Te wan hay punnomnomda ya ma"i'd ha bahhonan humawwang ta'u an e manama' hi anon ta'u ya nuntiliw dita'uot i dida ya hinggopda tun boble ta'u.

¹³Mu alyon nan ohan ap'apun munhilbih nan patul di, Udu'dulnay honagom doha hinadan tatagu ta mitakkedah nan liman kabayu ta'u an nabati ta eda tigon. Ot adi ta'u itakut di ma'at i dida te undan damdama immohnong ta'u'eh tun namin ya mihwang ta'u an lo'tat ya mate ta'u damdaman namin. ¹⁴Ot alanday duwan kalesa ya ta'on on nadan kabayun manguyud i dadiye ta punluganandan ume. Ot alyon nan patul i diday, Ume ayu ta eyu tigon hi'on nganney na'at i dadiyen i Syria. ¹⁵Ta

immeda ot inaynayunda ta ingganah dimmatongdah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya hinan inwada ya nunla"uhanday lubung ya nadan usal di mi'gubat an nun'iwanwaneh nan awon an inwanen nadan i Syria hi binumtikanda. Ta numbangngadda ot ibagadah nan patul hidiyen tinigoda. ¹⁶Ot ma'ibagadan ume nadan tataguh nan nungkampuwan nadan i Syria ot pun'aladan namin nadan wadahdi. Ta dakol di inyanamutda ta hiya nan nipa'annung nan imbagan Apu Dios an hanan limay kilun maphod an alina onu nan himpuluy (10) kilun barley ya ohay kalang an silber di bayadna.

¹⁷Nan ap'apun munhilbih nan patul an hidiye din nun'ibbana ni' hi immayandah awadan Elisa ya hiyay nungguwalyaonah nan geyt. Mu dinuplug nadan mumpupulloh an humawwang ot mun'igagatin ta nate. Ta nipa'annung bo din imbagan Elisa ¹⁸an alyonay, Hinan athitu hi bigat ya hay bayad di limay kilun maphod an alina ya nan himpuluy (10) kilun barley ya limay pihhun silber. ¹⁹Mu adi patiyon diyen nun'adwan nan patul an alyonay, Ta'on pooh on iluwat Apu Dios hi ad abunyan ya adi ma'at hinaen imbagam. Ot alyon Elisa di, Manu te tigom di a'atan danaeh bigat mu ta'on on ha oha ya adim tamtaman.

²⁰Ya immannung an athidiy na'at te nun'igagatin nadan tataguh nan way geyt ot mate.

Hay Immanamutan Nan Babain I Sunem

8 ¹Handi ya waday impa'innilan Apu Dios i Elisa an waday ipa'alinan bitil hidih ad Israel. Ot ibagan Elisa hinan babain nangimbabaleh nan tinaguna ni' di, Maphod on ume ayu ni' an pamilyah udum hi boble te waday ipa'alina Apu Dios an bitil hitun boble ta'u hi pituy tawon.

²Ot unudon diyen babai nan imbagan diyen baal Apu Dios ot umedan hina'ammah boblen nadan i Pilistia ot munhitudahdi hi pituy tawon.

³Ya hidin immey pituy tawon ot mumbangngaddah bobleda.

Yaden wadada moy niha"ad hinan baleda ya ta'on on nan lutada ya tinamuwan mon di udum. Ot umeh diyen babaih awadan nan patul ta e mumpahpahmo' ta mipabangngad i dida nan baleda ya nan lutada. ⁴Ya hidin imme ya inakhupanah Gehasi an baal Elisa an munhappitandah nan patul an mahmahmahan nan patul i hiya hi'on nganne dadiyen nakaskasda'aw an inat Elisa. ⁵Ta hidin ibagbaggan Gehasi nan nanaguwan Elisa hinan unga ya alinah on nipadih an dimmatongdan hinina ta mumpahpahmo' hidiyen babaih nan patul hi'on mabalin an mibangngad i dida nan baleda ya nan lutada. Ot alyon Gehasi hinan patul di, Apu patul, hiyah tuwe nan alyo' an babai ya tee nan imbabalena an tinagun Elisa.

⁶Ot mahmahmahan nan patul i diyen babai hi'on immannung nan imbagan Gehasi ya alyonay, Hiya peman.

Ot ayagan nan patul di ohah nadan ap'apun munhilbin hiya ot alyonan hiyay, Tigom ta mipabangngad an namin ituwen babai nan ibagana ya hanat midat i dida nan balol nadan na'apit hinan lutada an mihipun hi nakakanda ta ingganah ad uwani.

Hay Namatayan Hasael Hinan Patul An Hi Ben-Hadad

⁷Hi Elisa ya immeh ad Damaskus an ohan boble hi ad Syria. Ya pinaddihna an mundogoh nan patul hidi an hi Ben-Hadad. Ya hidin nipa'innila i hiyan wahdih Elisa hi ad Damaskus ⁸ot alyonah nan ap'apun munhilbin hiya an hi Hasael di, Mangala'ah midat hinan baal Apu Dios ya em dinamu. Ya imbagam i hiya ta mahmahanan Apu Dios hi'on mabalin an pumhoda'.

⁹Ot umeh Hasael an ena dinamuh Elisa an waday napat (40) an kemel an nungkalgah nadan mun'aphod an inyammadahdih ad Damaskus an midat i Elisa. Ta hidin dinamunah Elisa ot alyonay, Apu Elisa hinnaga' hinan patul an baalmu ta mahmaha' anu i he'a hi'on mabalin an pumhod hinan doghona.

¹⁰Ya alyon Elisa di, Hay impatigon Apu Dios i ha'on ya mate mu ta'on on athidi ya ibagam i hiya an pumhod. ¹¹Indani ya itottokol Elisa i Hasael ta lo'tat ya bimmain hi Hasael. Ya pamaag ya kunga hi Elisa.

¹²Ot alyon Hasael di, Apu Elisa, tanganu on'a kunga?

Ya alyon Elisa di, O te innila' an udum hi algo ya nunhiglay pangatmun da'min i Israel. Te pu'ulam nadan binattun alad di boblemi ya numpatem hinan ispada nadan mumpangpangngilog an linala'in imbabalemi ya hanada'e attog an u'unga ya pun'igatinmu dida ta mun'a'ateda ya ta'on on hanadan numpumbutyug ya pumbughim di putuda.

¹³Ya alyon Hasael di, Undan nganneya' i hiya an baalmu ta abalina' an mangat hi athidi.

Ya alyon Elisa di, Impa'innilan Apu Dios i ha'on an he'ay mumbalin hi patul hi ad Syria.

¹⁴Ta athidiy nunhapitanda ot mumbangngad hi Hasael hi awadan nan patul. Ot mahmahan nan patul an hi Ben-Hadad hi'on nganney imbagan Elisa.

Ya alyon Hasael di, Hay inalina ya pumhod'a anu.

¹⁵Mu i diyen nabiggat ya inalan Hasael han ma"uktkul an uloh ot ena itamol ot ihophopnah angah nan patul ta na'umum ot mate. Ot hiyay mihukkat an numpatul hi ad Syria.

Hay Numbalanan Jehoram Hi Patul Hi Ad Judah

(2 Chronicles 21:1-20)

¹⁶Hidin mi'alimah tawon hi numpatulan Joram an imbabalen Ahab hi ad Israel ya hidiye damdama boy numpatulan Jehoram an imbabalen

Jehosapat hi ad Judah. ¹⁷Ya hay tawona i diyen numbalinanah patul ya tulumpulut duwa (32) ot mun'ap'apu hi waluy tawon an hi ad Jerusalem di nunhituwana. ¹⁸Mu adi maphod di ina'inatna an umat damdamah nadan patul hi ad Israel ya namama te inahawana nan imbabalen din patul an hi Ahab. Ta hiya nan imbilang Apu Dios hi adi maphod di pangatna. ¹⁹Mu ta'on on athidi ya agge inyabulut Apu Dios an madadag hi ad Judah te gapuh nan imbagana i din hi David an alyonay hanadan holagnay mumpatul hi inggana.

²⁰Ya hidin hi Jehoram di patul ya nginhen nadan i Edom nadan i Judah ot pot'onda han patulda.

²¹Ot ipangulun Jehoram nadan tindaluna an nungkakalesa ot umedah ad Sair. Ot li"ubon nadan i Edom dida mu binumtikda i diyen nahdom ot mumpanganamut nadan tindaluna. ²²Ta nihipun i diye ya agge mo sinakup nadan i Judah nadan i Edom. Ya ta'on on nadan i Libna ya athidi bon agge sinakup nadan i Judah dida.

²³Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana Jehoram ya nadan ina'inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah. ²⁴Ya hidin nateh Jehoram ot ilubu'dahdih nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul hi imbabalenan hi Ahasiah.

Hay Numpatulana Ahasiah Hi Ad Judah

²⁵Hidin mi'ahimpulut duway (12) tawon hi numpatulana Joram an imbabalen Ahab hi ad Israel ya i diye damdama boy numpatulana Ahasiah an imbabalen Jehoram hi ad Judah. ²⁶Hay tawonah din numbalinanah patul hi ad Judah ya baintit duwa (22) ot munhitu hi ad Jerusalem hi ohay tawon ya abuh. Ya hay ngadan inana ya hi Ataliah an apapun nan patul hi ad Israel an hi Omri. ²⁷Mu nan adi maphod di ina'inat Ahasiah an inyunnudnah nadan patul hi ad Israel an holag Ahab te hiya ya inapun Ahab.

²⁸Indani ya ni'yeh Ahasiah i Joram an holag Ahab an patul hi ad Israel ot eda gubaton nan patul hi ad Syria an hi Hasael. Ta hidin nunggugubatdah ad Ramot-Gilead ya nahugatan hi Joram. ²⁹Ot ibangngaddah ad Jesreel ta hidiy nun'iblayana ta inggana ot mapoyanan nan hugatna. Indani ya imme nan patul hi ad Judah an hi Ahasiah an imbabalen din patul an hi Jehoram ta ena tigon hi Joram.

Hay Numpatulana Jehu Hi Ad Israel

9 ¹Indani ya inayagan Elisa di ohah nadan mangmangngilog an propeta ot alyonan hiyay, Mundadaan'a ta ume'ah ad Ramot-Gilead. Ya inodnam hituwen nibutilya an lanan di olibo. ²Ta dimmatong'a'ehdi ya em hinama' hi Jehu an imbabalen Jehosapat an apapun Nimsi. Ta ume'ayu i ha kuwartu ta ma'id ha manigon da'yu. ³Ya inukatmu tun lana

ya inhiitmuh uluna ya inalim di, Imbagan Apu Dios an he"ay pinilinah mumpatul hi ad Israel. Ya ni'baga'an limmah'un ya binumtik'a.

⁴Ta inunud diyen mangilog an propeta nan nibagan hiya ot umeh ad Ramot-Gilead. ⁵Ya hidin dimmatong ya inakhupana nadan opisyal di tindalun munhahapitda. Ot alyonay, Waday pohdo' an ibaga i he"a apu opisyal.

Ya alyon Jehu di, On nganne i da'mi di pinhodmun pi'hapitan?

Ya alyon diyen propeta di, He"a apu Jehu.

⁶Ot hunggopdan duwah bale. Ot ukaton diyen propeta nan lana ot ihiitnahulun Jehu. Ot alyonay, Imbagan Apu Dios an he"a anuy pinilinan mun'ap'apu i da'min tatagunah ad Israel. ⁷Ot mahapul anun patayom an namin nadan linala'in holag Ahab ta miballoh anu nan inat ahawanan hi Jesebel hinadan propetana. ⁸Ta matedan namin an ta'on on hanadan baalna an himbut onu bokon. ⁹Ta ma'at anun dida nan na'at hinadan holag Jeroboam an imbabalen Nebat ya umat bo anuh nan na'at hinadan holag Baasa an imbabalen Ahijah. ¹⁰Ya ta'on on nan babain hi Jesebel ya mate mu ma"i'd ha e mangilubu' i hiya ta anon di kahuy adolna hi ad Jesreel.

Ta on inalilin nan propeta dadiye ot ma'ibagan lumah'un ot mamtik.

¹¹Ot ibangngad Jehu hi awadan nadan ibbanan opisyal di tindalu. Ya alyon nan ohan ibbaday, Tanganu on da'a inayagan i diyen mabongbongang an tagu?

Ya alyon Jehu di, Aay ot innilayu moy ibagan nan athidin tagu.

¹²Mu alyonday, Layahmu. Tanganu mahan onmu adi ibaga hi'on nganney imbaganan he"a.

Ya alyon Jehu di, Imbagana tatawwa an piniliya' anun Apu Dios an mumpatul ta hiya nan hiniitanay ulu' hi lana ta mangipa'innilan ha'on anuy mumpatul hitun ad Israel. ¹³Ta hidin dingngoldah diye ot la'ahonday oddah di lubangda ot pun'iyabo'dah nan agdan ta tuma'dogan Jehu. Ot pagangohonda nadan tangguyub ot pun'itkukdan alyonday, Hi Jehu moy patul.

Hay Namatayan Jehu I Da Joram I Ahasiah

¹⁴Ta hi Jehu an imbabalen Jehosapat an apapun Nimsi ya nimmanomnom hi atonan mamate hinan patul an hi Joram. Yaden i diye ya ginubat da Joram ya nadan tindaluna nadan i Syria hi ad Ramot-Gilead. ¹⁵Mu hidin nahugatan hi Joram ot mibangngad hi ad Jesreel ta hidiy ena immohnongan ta panpannodanah apoyanan nadan hugatna.

Yaden hi Jehu e ya inalinah nadan ibbanan opisyal di, Pohdonyu'en ha'on di mumpatul ya tigonyu ta ma"i'd ha e mangipa'innila i Joram ituwen na'at. ¹⁶Ot munlugan hi Jehu hinan kalesana ot umeh ad Jesreel an awadan Joram an mun'ib'ible te agge ni' napoyanan nan hugatna ya

wahdi bo damdama hi Ahasiah an patul hi ad Judah an ena tinigoh Joram.

¹⁷Ya hanan guwalya an wahdih nan natagen pungguwalyaan hi ad Jesreel ya minangmangnan tuwe da Jehu hinadan tindaluna ot muntukuk an alyonay, Waday tinigo' an titindalun mangali.

Ot alyon Joram di, Honagonyu ha mungkabayu ta ena mahmahan hi'on maphod di pun'iyalida.

¹⁸Ot ume nan nungkabayu an ena dinamu da Jehu ot alyonay, Pohdon nan patul an innilaon hi'on maphod anuy nun'iyaliyu.

Ya inalin Jehu di, Adi gahin on innilaom hi'on maphod di nun'iyalimi. Ma'aot ta middum'an da'mi.

Ot itkuk bon nan guwalya an alyonay, Ot ten dimmatong nan hinnagmuh awadanda mu ma'id an mumbangngad.

¹⁹Ot honagon mo bon nan patul di oha ta on nidatong bo ot alyonay, Pohdon nan patul an innilaon hi'on maphod anuy nun'iyaliyu.

Ya alyon bon Jehu di, Adi gahin on innilaom hi'on maphod di nun'iyalimi. Ma'aot ta middum'an da'mi.

²⁰Ot alyon bon nan guwalya hinan patul di, Ot tee bon dimmatong nan hinnagmu mu ma'id bo an mumbangngad. Umman nin dee hi Jehu nan nangipanguluh nadan mangali te nunhigla dayya nan pummanehonah nan kalesa an ay bumubbungot.

²¹Ya alyon mon Joram di, Idadaanyu'e nan kalesa'.

Ta hidin nidadaan ot ume da Joram an patul hi ad Israel i Ahasiah an patul hi ad Judah ot eda damuwon hi Jehu an way ohaon nilugan hi kalesana. Ta nundadammudah nan way lutan din hi Nabot an i Jesreel.

²²Ot alyon Joram i Jehu di, On maphod di nun'iyaliyu?

Ya alyon Jehu di, Tanganu on waha alyom hi maphod hi'on ingganah ad uwani ya wadada i dita'uy mundayaw hinadan dios di udum an tatagu ya mun'ayakday udum an datuwe nadan impangpangulun inam an hi Jesebel?

²³Ya ni'bagon Joram an ginuyud nan talin nan kabayun nungguuyud hinan kalesana ta mumbangngad ot mamtik an pungkalyanah Ahasiah an alyonay, Buntikta'ot te umman nee pumateda.

²⁴Mu impatnud Jehu nan pana' i Joram ya niknah indoggana ya nipto' hi puhuna. Ot magah hinan kalesana ot inayunan mate.

²⁵Ot alyon Jehu hinan opisyalna an mumpapto' hi kalesa an hi Bidkar di, Ekat em alan ya em bingkah hinan lutan din hi Nabot an i Jesreel. Ot alyona boy, On manomnommu din nunluganantah kalesa an tuntundontah amana ya imbagan anun Apu Dios i Ahab di ma'at i Joram
²⁶an alyonay, Nan lutan natayan da Nabot an hina'amma ya mahapul an i diyen luta damdamay atayan Joram?

Ot ekat em alan nan adolna ya em bingkah nimpen diyen luta ta mipa'annung din imbagan Apu Dios.

²⁷Ta hidin tinigon Ahasiah an patul hi ad Judah hidiyen na'at ot mamtik an ini'wanah nan umeh ad Bet-Haggan. Ya nunlugan hi Jehu hinan kalesana ot pumudugda ot alyonah nadan tindalunay, Ta'on on hiya ya pi'pateyu. Ta pinanada ot mahugatan hidin nipotto'dah ad Gur an nihaggon hi ad Ibleam. Mu innaynayuna damdaman binumtik ta inggana ot dumatong hi ad Megiddo ot hidiy atayana. ²⁸Ot ilugan nadan baalnah nan kalesa ot iyedah ad Jerusalem an boblen David ot ilubu'dahdih nan way nilubu'an di a'ammadna.

²⁹Hituwen hi Ahasiah ya numpatul hi ad Judah hidin mi'ahimpulut ohay (11) tawon hi numpatulan Joram an imbabalen Ahab hi ad Israel.

Hay Natayan Jesebel

³⁰Ta athidiy na'at ot ahi umeh Jehu hi ad Jesreel. Ya hidin na'innilaan Jesebel hidiyen na'at ya iniphodnan pinintolan di matana ot iphodnay ibu'na ot e umohnong hinan way tawa ta mangmangonah umaliyan Jehu. ³¹Ya hidin bimmahhel hi Jehu hinan geyt nan palasyu ya tinumkuk hi Jesebel an alyonay, Tanganun'a immalihtu hanan tagun umat i Simri an pinatena nan ap'apu an punhilbiyana?

³²Ya intangad Jehu hinan tawa ot tumkuk an alyonay, On wahna ayu ha mangita'dog i ha'on? Ya nidungoda han duwa onu tulu an ap'apun munhilbin hiyah nan palasyu. ³³Ot alyon Jehu i diday, Ogahonyu'eh naen babai. Ot ogahondah Jesebel ta nipuhit ot mun'ipagi' di dalanah nadan binattun alad ya hinadan kabayu. Ot ipa'wan Jehu nan kalesanah nan adol Jesebel ta nun'igagatin nadan kabayu.

³⁴Ot hunggop hi Jehu hinan palasyu ot e mangan. Ot alyonah nadan tatagunay, Eyu ilubu' hinaen na'idutan an babai te imbabalen tatawwan di patul. ³⁵Mu hidin imme nadan e mangilubu' i hiya ya tinigodan ammunay ta'lana ya hukina ya tungal di ulunan nabati. ³⁶Ta hidin eda ibaga i Jehu ya alyonay, Athinay na'at te imbagan tuwalin Apu Dios i Elijah an anon di kahuh tun ad Jesreel di adolna. ³⁷Ya inalina bo an maguduy adolna ta mun'iwakat hinan luta ta ma'id ha mangimatun i hiya.

Hay Natayan Nadan Holag Ahab

10 ¹Hidih ad Samaria ya wahdiday napitun (70) linala'in holag Ahab an nunhituhdi. Ta nuntudo' hi Jehu ot ipiyenah nadan ap'apu hi ad Jesreel ya hinadan mumpapto' hinadan holag Ahab. Ya hay intudo'na ya alyonay, ²Innila' an wahnada nadan holag Ahab. Ya innila' bo an dakol di kalesayu ya kabayuyu ya dakol di almasyu. Ya nahamad di bobleyu te binattuy aladna. Ot binahayu'e tun tudo"u ³ya piniliyuy oha hi

ala'la'ingan hinadan holag Ahab ta mumpatul i da'yu. Ya nundadaan ayun mi'gubat ta ita'dogyu nan pun'ap'apuwana.

⁴Mu hidin binahan nadan ap'apu hi ad Samaria ya hanadan mumpapto' hinadan holag Ahab hidiyen tudo' ya timmakutda an alyonday, Nomnomnomon ta'u an da Ahasiah i Joram ni'mo ot aggeda inabalinan an inabak hi Jehu ya namama mo mahan i dita'u. ⁵Ta hiya nan nuntudo'da i Jehu nadan niyukodan nan palasyu ya nadan ap'apuh ad Samaria ya nadan mumpapto' hinadan holag Ahab ot alyonday, Apu Jehu, ibilang da'mi bahan hi baalmu ot nundadaan amin mangat hinadan ibagam. Ta hiya nan adi ami mumpilih patulmi. Ot hanan innilam an madadawoh di atonmi.

⁶Ya hidin binahan Jehu nan tudo'da ya nuntudo' bon alyonay, Hi'on immannung an ha'on di ita'dogyu ya nundadaan ayun mangunud hi ibaga' ya mahapul an hi bigat hinan athitu ya inyaliyuhtuh ad Jesreel an namin nadan ulun nadan holag Ahab. Ya hidin dimmatong nan tudo' ya wadadahdi nadan mangipangpangulu i diyen boble an dida nadan mumpapto' hinadan napitun (70) holag din patul an hi Ahab. ⁷Ta hidin binahadah diyen tudo' ot patayondan namin dadiyen napitun (70) holag Ahab. Ot pun'ibahketda nadan uluda ot ipiyedah ad Jesreel an awadan Jehu.

⁸Ta hidin nibaga i Jehu an inyalida nadan ulun nadan holag Ahab ot ibaganan punduwaonday pangipi'ilandahdih nan way geyt ta ingganah mawi"it.

⁹Ta nawi"it ot umehdih nan way geyt hi Jehu ot alyonah nadan tatagun wahdi di, Ma'id ha bahulyu hi natayan nan patul an hi Joram te ha'on di namaten hiya. Mu datuwe tayya ya nganney namaten dida? ¹⁰Pohdo' an innilaonyu an hituwen na'at ya impa'annung Apu Dios nan imbagana tuwalih din baalna an hi Elijah an ma'at hinadan holag Ahab.

¹¹Ot e bo ipapaten Jehu nadan nitulang i Ahab an nunhituhdi hi ad Jesreel ya ta'on on hanadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan gagayyumna ya nadan padina ta ma'id ha ohah nabatih nadan nunhilbin hiya.

¹²Ot makak hi Jehu ot umeh ad Samaria an didah nadan tindaluna. Ya hidin wadadah nan awon hi ad Bet-Eked an pundadammuwan di mumpastol hi kalnero ¹³ya dinamuda nadan tulang Ahasiah an patul hi ad Judah. Ot alyonan diday, Nganney ngadanyu?

Ya alyonday, Da'mi nadan tulang Ahasiah an ume amih ad Jesreel ta emi tigon nadan holag nan patul ya hi inana an hi Jesebel.

¹⁴Ot alyon Jehu hinadan tindalunay, Tiliwonyu dida. Ot tiliwonda dadiyen napat ta duwa (42) ot eda patayon didan namin hidih nan way bubun hi ad Bet-Eked.

¹⁵Ot makak da Jehu an ume ya wadah Jehonadab an imbabalen Rekab an immalin manamun dida. Ot apngaon Jehu an alyonay, On unnudana' i he"a?

Ya alyon Jehonadab di, Oo.

Ya alyon Jehu i hiyay, At'ehna ya mun'alamanuta mo. Ta nun'alamanuda ot inayun Jehu an guyudon hi Jehonadab hinan kalesana ta nunlugandah din duwa. ¹⁶Ot alyon Jehu di, Mi'yali'an ha'on ta tigom di anahamad di pangita'dog'un Apu Dios. Ot mi'ye hi Jehonadab i hiyay ad Samaria. ¹⁷Ya hidin dimmatongdah ad Samaria ot pumpaten Jehu an namin nadan nabatin holag Ahab ta nipa'annung nan imbagan tuwalin Apu Dios i Elijah.

Hay Namatayan Jehu Hinadan Propetan Baal

¹⁸Indani ya impa'ayag bon Jehu an namin nadan tataguh ad Samaria ot alyonan diday, Handin patul an hi Ahab ya manghan di inatnan nundayaw i Baal. Mu ha'on'e ya nahamad di ato' an mundayaw i hiya. ¹⁹Ot pohdo' an ayaganyun namin nadan propetan Baal ya hanadan padina ya an namin nadan mundayaw i hiya. Ya tigonyu ta umalidan namin te dakol di i'nong'u i Baal. Ot hanadan adi umali ya ipapate' dida.

Ta athidiy nangalin Jehu mu onnot on panga"ulna te hay ninomnomnan aton ya patayonan namin nadan munhilbi i Baal. ²⁰Ot alyon bon Jehu i diday, Ibagayu nan algon a'amungan ta'u ta dayawon ta'uh Baal. Ot athidiy atonda. ²¹Ot honagon Jehu di e mangipa'innilah abobbobleh ad Israel. Ta immalidan namin nadan mundayaw i Baal an ma'id ha ohah agge immali. Ta nunhiglan na"apnu nan templon Baal. ²²Ot alyon Jehu hinan mumpapto' hinadan lubung nadan mundayaw i Baal di, Ekat em ibudduh an namin nadan ilubung nadan munhilbi i Baal. Ya tigom ta mapongdan namin. Ta hidiyey inat diyen mumpapto'.

²³Ot hunggop da Jehu i Jehonadab an imbabalen Rekab hinan templon Baal ot alyon Jehu hinadan munhilbi i Baal di, Muntiggotiggo ayu ta tigonyu ta ma'id ha nidniddum hitu hinadan munhilbi i Apu Dios. ²⁴Ot inayun da Jehu i Jehonadab an mangi'nong hinadan maghob an mi'nong ya nadan udum an mi'nong i Baal. Mu hi Jehu ya nundadaanonay nawalun (80) tindaluh nan dola ot alyonan diday, Mahapul an patayonyu didan namin. Ya ihamadyu te hana'en waday pabtikona ya hay nitaguwanay mihukkat ta hiyay mate.

²⁵Ta hidin ginibbuh Jehu an ini'nong nan i'nongna ot ena ibagah nadan guwalya ya nadan tindalu ta hunggopda ta eda pumpaten namin nadan na'amung. Ot hiyay atonda an numpateda dida on nun'ibkahda didah dola. Ot umedah nan kuwartun awadan ²⁶nan inha"addan batun mangita'dog i Baal ot ilah'unda ot gobhonda. ²⁷Ot dadagondah diyen batun pundayawanda i Baal ot pa"ihonda nan templona ot pumbalinon nadan tataguh diyeh kahilyat ta ingganah ad uwani.

²⁸Ta athidiy inat Jehu an namogpog hi pundayawan nadan tatagu i Baal hi ad Israel. ²⁹Mu hay oha ya aggena impadinong di pundayawan

nadan i Israel hinadan nabalitu'an an ing'ingoh di baka an wahdih ad Betel ya hi ad Dan an dadiye din impata'dog nan patul an hi Jeroboam ta dayawonda an i Israel ta hidiyey ongal an numbahulanda i Apu Dios.

³⁰Ya inalin Apu Dios i Jehu di, Maphod ta nan ninomnom'un ma'at hinadan holag Ahab an imbaga' i he'a ya inunudmu. Ot gapu i naen inatmu ya ibaga' i he'a an mumpatuldah ad Israel nadan holagmu hi ingganah nan pitlun di apapum.

³¹Mu hay oha nimpe ya agge inunud Jehu nadan tugun nan Dios an dayawondan tinanud Israel. Te onaot inyunnud hinan numbahulan Jeroboam an nangipangpanguluh numbahulan nadan i Israel. ³²Ya i diyey nangihipunan Apu Dios an nangaan hinadan udum an boblen sinakup di ad Israel. Te nan patul hi ad Syria an hi Hasael an didah nadan tindaluna ya ginubatda hi ad Israel ³³ot sakuponda nadan boble hi ad Israel hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan an dadiye nadan bobleh ad Gilead an mihipun hi ad Aroer an nihaggon hinan bihhang an nungngadan hi Arnon ta ingganah ad Basan. Dadiyey numboblaysan nadan tinanud Gad ya tinanud Ruben ya tinanud Manasseh.

³⁴Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Jehu ya an namin nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an an namin di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ³⁵Ya hidin nateh Jehu ot ilubu'dah nan nilubu'an nadan a'ammodnah ad Samaria. Ot mihukkat nan imbalenan hi Jehoahas an numpatul. ³⁶Ta hay ngammut di tawon hi numpatulan Jehu hi ad Samaria hi ad Israel ya baintit waluy (28) tawon.

Hay Nun'ap'apuwat Ataliah Hi Ad Judah

11 ¹Hidin na'innilaan Ataliah an hi inan Ahasiah an nate nan imbalena ya pinhodnan ipapaten namin nadan nabati an holag nan patul hi ad Judah. ²Mu wada nan babain hi ibban Ahasiah an hi Jehoseba an imbalen din patul an hi Jehoram an nangawit hinan golang an hi Joas an imbalen Ahasiah ot ipa'ena didah nan mun'adug i hiya i han kuwartuh nan Templo ta agge ni'paten Ataliah hinadan udum an imbalen nan patul. ³Ta impapa'edahdi hinan Templo hi onom di tawon nan golang an hi Joas hinan mun'adug i hiya i diyen numpatulan nan babai an hi Ataliah hi ad Judah. ⁴Mu hidin mi'apituh tawon ya hi Jehoyada an nabaktun padi ya impa'ayagna nadan opisyal di hinggagahut (100) an tindalu ya nadan guwalyan di patul ya nadan guwalyah nan palasyu ta eda munhahapit hidih nan Templo. Ta na'amungda ot ibagana nan nipanomnom i hiyan atonda. Ta hidin imbagadan ita'dogda nan nipto' an patul ot ahina ipatigon dida hi Joas an imbalen din patul an hi Ahasiah.

⁵Ot alyon nan nabaktun padi an hi Jehoyada i diday, Da'yun mungguwalyah ad uwanin Habadun tungo ya puntuluwonyuy grupuyu ta nan ohay grupu

ya mungguwalyadah nan palasyu. ⁶Ya nan mi'adwan grupu ya guwalyaanda nan geyt an nungngadan hi Sur ya nan mi'atlun grupu'e ya mungguwalyadah nan geyt hi indoggan nadan mungguwalyah nan palasyu. ⁷Ya nada'en duwan grupu an nalpah an nungguwalya ya adida ni' umanamut ta middumda tudan mungguwalya hi ad uwanin Habadun tungo ta guwalyaanda nan patul an wah nan Templo. ⁸Ya mahapul an ihamadyun guwalyaan nan patul an ta'on on danay umayana ya nanongnan wada ayun mungguwalya an o'odnanyu nadan almasyu ta wa'e ha mangipatnan mihaggon hi awadanyu ya patayonyu.

⁹Ta inunud peman nadan opisyal di hinggagahut (100) an guwalya nan imbagan nan padi an hi Jehoyada hi atonda. Ta way ohah nadan mangipangpanguluh nadan mungguwalya on impapto'na nan grupuna an umat hinadan mungguwalya i diyen Habadun tungo ya ta'on on hanadan nagibbuh an nungguwalya. ¹⁰Ot idat Jehoyada hinadan opisyal nadan pahul ya hapiyon din patul an hi David an nipa'ehdih nan Templo. ¹¹Ta hanadan guwalya ya nanongnan pipingngolda nadan nahuknut an ispadada an lini'woda nan patul. Ta wadaday immohnong hinan nihaggon hinan punggobhan hi mi'nong ya hi nangappit hi huddo' nan Templo ya hi nangappit hi muyyadna.

¹²Ot e awiton Jehoyada hi Joas an imbabalen din patul ot iha'adnah uluna nan koronan di patul. Ot idatnan hiya nan nitud'an di tugun di patul. Ot ibagada an hiya moy patul. Ot hiitanday ulunah lana. Ya pimmalakpak nadan tatagu ot pun'itkukdan alyonday, Hanat minaynayun di pun'ap'apuwam an patul.

¹³Ya hidin dingngol Ataliah nadan mun'ingal an guwalya ya tatagu ot ena tigon hi'on nganney ma'ma'at hidih nan Templo. ¹⁴Ya hidin tinigona ya inoy an wahdi nan numbalinondah patul an timma'dog hinan nihaggon hinan ay tu'ud hinan way panton nan Templo te hidiyey ugganda aton hi'on waday mihukkat an mumpatul. Ya lini'woh nadan opisyal di tindalu ya nadan mumpagangoh hi tangguyub. Ya ahitutukuk nadan tataguh amlongda on pun'ipagangohda nadan tangguyub. Ta gapu i diyen tinigon Ataliah ya nunhethetnay lubungna ot muntukuk an alyonay, Ha'ul hinaen inatyu.

¹⁵Ot alyon nan padi an hi Jehoyada hinadan opisyal di tindalu di, Bokon hitun way Templo di pamatayanyun hiya. Ibata'anyuhtu ya ahiyu pinate ya wadada'ey umalin bumoddang i hiya ya ni'pateyu. ¹⁶Ot pudugonda ot tiliwondahdih nan way geyt an hunggopan di kabayu an umeh nan lita'angan di palasyu ot hidiy pamatayandan hiya. ¹⁷Ot punhahapitan da Jehoyada ya nan patul ya nadan tatagu ta abulutondan mumbalindah tatagun Apu Dios ta hi Apu Dios ya abuh di un'unudonda.

Hay Nama"ihandah Nadan Templon Baal

¹⁸Ot umedan namin nadan tatagu hinan templon Baal an dayawon di udum an tatagu ot pa"ihonda. Ot pompa"ihda bo nadan pun'onnganda ya

nadan bulul hidi. Ot patayonda nan padin Baal an hi Mattan hidih nan way pun'onnganda i Baal.

Ta hidin na'at hidiye ot ipaguwalyan Jehoyada nan Templon Apu Dios. ¹⁹Ot uyugon mohpen da Jehoyada ya nadan opisyal di hingгахut (100) an titindalu ya nadan guwalyan di patul ya nadan mungguwalyah nan palasyu ya an namin nadan tatagu nan patul hinan Templo ot iyedah nan palasyu an ini'wadah nan ma'alih geyt di guwalya ot e umbun hi Joas hinan tronon di patul ta hiya moy patul hi ad Judah. ²⁰Ya an namin nadan tataguh ad Judah ya ma'amlongda. Ya malinggop mohpe hi ad Jerusalem te ma'id moh Ataliah te pinateda.

²¹Ta pituy tawon Joas hidin numbalin hi patul.

Hay Numpatulana Joas Hi Ad Judah

12 ¹Hi Joas ya numbalin hi patul hi ad Judah hidin mi'apituh tawon hi numpatulana Jehu hi ad Israel. Ot mun'ap'apu hi napat (40) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Sibiah an i Beerseba. ²Ya hi Joas ya nadan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di inatna an nihipun hi numpatulana te hi Jehoyada di nangitanuddu hi maphod hi atona. ³Mu aggena pina"ih nadan pundayawan nadan tatagu hinadan udum an dios ta innaynayundan e nanginong hidi ya e nunggehob hi insenso.

⁴Ya han hin'algo ya alyon Joas hinadan padi di, Amungonyu nadan pihhun inyalin nadan tatagun idawat i Apu Dios hinan Templo an dadiye nadan buwisda ya nadan balol nadan pinhodan banggadon an iyappitdan Apu Dios^k ya nadan imbagadan idat ya nadan ninomnomda tuwalin idat. ⁵Ta way ohah nadan padi ya diday ukod hinadan pihhun iyalin nadan tatagu ta waday ma'usal hi pangipaphodanda hinan Templo.

⁶Ta athidiy imbagan nan patul an hi Joas mu ingganah din mi'abaintit tuluy (23) tawon hi numpatulana ya agge inhipun nadan padi an mangiphod hinadan nun'apa"ih hinan Templo. ⁷Ta hiya nan impa'ayag nan patul an hi Joas hi Jehoyada ya nadan udum an padi ot alyonan diday, Tanganu on ingganah ad uwani ya aggeyu impiphod nadan nun'apa"ih hinan Templo? Mihipun moh ad uwani ya adi ayu mangalah nan pihhun ma'amung ta ma'usal an namin hi iphodan nadan nun'apa"ih hinan Templo. ⁸Ya inabulut nadan padi an bokon mo diday mun'amung hinan pihhun malpuh nadan tatagu ya inabulutda bon bokon mo diday ukod an mangipaphod hinadan napa"ih hinan Templo.

⁹Ot e alan nan nabaktun padi an hi Jehoyada han kahun ot lungatanay gawwan nan kalubna ot ena ipaldang hinan punggobhan hi mi'nong hi way winawwan hi onta hunggop hinan Templo. Ta i diyen kahun

^k 12:4 Lebitikus 27:1-25

di pangi'unungan nadan padin mungguwalyah nan hogpan hinadan pihhun idat nadan tatagun umalin mundayaw i Apu Dios. ¹⁰Ta napnu'e nan kahun on immali nan sekretalin nan patul ya nan nabaktun padi ta bilangonda on inuhbungdah nadan saku. ¹¹Ta nitudo'e nan bilang di pihhu on indatdah nadan niyukodan nadan tamuh nan Templo ta pumbayaddah nadan muntamu an umat hinadan kalpentero ¹²ya nadan mumpahok ya munhabat hi batu. Ya inggattangdah kayiw ya batu ya nadan udum an mahapul hinan ipaphodan nadan nun'apa'ih hinan Templo.

¹³Ya dadiye'en pihhu ya adi mibayad hi pangipiphodanda hi silber an malukung onu pun'odop hi hilaw onu besin onu trampeta onu nadan udum an silber onu balitu' an ma'usal hinan Templo. ¹⁴Te hay iyusalana ya midat hinadan muntamuh nadan nun'apa'ih hinan Templo ta pangalandah nadan ma'usal hinadan ipaphodda. ¹⁵Ya hanada'en nangdon hinan pihhu ya dadiye nadan mabalin an pundinolan ta hiya nan adi mahapul hi bilabilangon di nangiyatandah nan pihhun niyukod i dida.

¹⁶Mu hanada'en pihhu an ibayad nadan tataguh nadan i'nongdah apakawanan di bahulda an aggeda inatta ya nadan i'nongdah apakawanan di bahulda ya aggeda iniddum hinan kahun te dadiye'e ya midat hinadan padi.

Hay Udidin Di Numpatulan Joas

¹⁷I diyen timpu ya e ginubat nan patul hi ad Syria an hi Hasael an didah nadan tindaluna nan bobleh ad Gat ot sakuponda. Ya unhaot ihnodan e gubaton hi ad Jerusalem ¹⁸mu hi Joas an patul hi ad Judah ya inalanan namin nadan niyappit i Apu Dios an balitu' ya nadan udum an usal hinan Templo an inyappit handidan a'ammodnan numpatul hi ad Judah an da Jehosapat i da Jehoram ya hi Ahasiah ot iddumna nadan usal an inyappitnan Apu Dios ya nadan namahmah an balitu' an wah nan Templo ya nadan wadah nan palasyu ot honagonay mangiye i Hasael. Ta hiya nan agge e ginubat da Hasael hi ad Jerusalem hidih ad Judah.

¹⁹Ya hanada'en udum an na'na'at hidin numpatulan Joas ya nadan ina'inatna ya nitudo'da hinan nitud'an nadan na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah.

²⁰Mu hanadan ap'apun munhilbin Joas ya nunhahapitda ot patayonda^l hi ad Bet-Millo hidih nan way awon an umeh ad Silla. ²¹Ya hay namaten hiya ya da Josabad an imbabalen Simeat i Jehosabad an imbabalen Somer. Ta hidin nateh Joas ot ilubu'dah nan boblen David an nilubu'an nadan a'ammodna. Ot mihukkat nan imbabalenen hi Amasiah an numpatul.

^l 12:20 2 Chronicles 24:25

Hay Numpatulan Jehoahas Hi Ad Israel

13 ¹Hidin mi'abaintit tuluh (23) tawon hi numpatulan Joas an imbabalen Ahasiah hi ad Judah ya i diyey numbalinan Jehoahas an imbabalen Jehu hi patul hi ad Israel. Ya hay immohnongana ya hi ad Samaria ot mun'ap'apu hi himpulut pituy (17) tawon. ²Mu hituwen hi Jehoahas ya nan pumbahulan di innaynayunan inat an inyunnudnah din hi Jeroboam an imbabalen Nebat an nangipangpanguluh nadan ibbanan i Israel an nundayaw hinadan dios di udum an tatagu. ³Ta hiya nan gapuh bungot Apu Dios ya inyabulutnan sakupon nan patul hi ad Syria an hi Hasael ya nan imbabalenan hi Ben-Hadad hi ad Israel ta nadne an diday nun'ap'apu i dida.

⁴Ot mumpahpahmo' hi Jehoahas i Apu Dios ya dingngolna te tinigonan nunhiglay pamalpaligat nan patul hi ad Syria hinadan i Israel. ⁵Ot wadaon Apu Dios han nangihwang hinadan i Israel hi pangat nadan i Syria ot abakonda dida. Ot ahi mawada mohpey linggop hinadan i Israel an umat handi. ⁶Mu agge damdama indinong nadan i Israel nadan impa'inghadan pumbahulan an impangulun din hi Jeroboam. Ya nunnanong hi ad Samaria nan pusti an mangita'dog i Aserah.

⁷Ta gapuh nangat nadan i Syria ya ha'e han nabatih nadan tindalun Jehoahas ya ammuna han nabonglen (50) muntakkeh kabayu ya han himpuluy (10) kalesa ya han himpuluy libun (10,000) tindalun agge nungkakabayu. Te nada'en udum ya numpaten nadan i Syria dida an pamaag ya ayda hupu' an nun'igatinda dida.

⁸Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Jehoahas ya nadan ina'inatna ya nitudo'dah nan nitudo'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ⁹Ya hidin nateh Jehoahas ot ilubu'dah ad Samaria. Ot mihukkat nan imbabalenan hi Jehoas an numpatul.

Hay Numpatulan Jehoas Hi Ad Israel

¹⁰Hidin mi'atulumpulut pituh (37) tawon hi numpatulan Joas hi ad Judah ya i diyey numbalinan Jehoas an imbabalen Jehoahas hi patul hi ad Israel. Ot mun'ap'apu hi ad Israel hi himpulut onom (16) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Samaria hidih ad Israel. ¹¹Ya nan adi maphod boy ina'inatna an umat damdama boh din hi Jeroboam an imbabalen Nebat an nangipanguluh nadan i Israel an numbahul.

¹²Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Jehoas ya nadan ina'inatna ya nan ni'gubatana i Amasiah an patul hi ad Judah ya nitudo'dan namin hinan nitud'an nadan na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ¹³Ya hidin nateh Jehoas ot ilubu'dah ad Samaria hidih nan nilubu'an nadan numpatul hi ad Israel. Ot mihukkat nan bunat an imbabalenan hi Jeroboam.

Hay Na'udi Hi Imbagan Elisa I Jehoas

¹⁴Hidin matagu nan patul an hi Jehoas ya immen ena tinigo nan propeta an hi Elisa hidin mundogoh an agagga mo ya mate. Ya mungkoga an alyonay, Ama, ama. He"a nan mi'alig hinadan kalesa ya nadan nungkakabayun mangita'dog hitun ad Israel.

¹⁵Ya inalin Elisa di, Em e alan ha pana.

Ot e alan Jehoas.

¹⁶Ot alyon bon Elisa i hiyay, Odnam nan pana.

Ot atona ot iha'mon Elisa di ta'lenah ta'len nan patul. ¹⁷Ot ahi alyon bon Elisa di, Ibughulmu nan tawah nangappit hi tuluwan di algo an nihanggah ad Syria ya impanam hi nangappit hidi.

Ot hiyay aton bon Jehoas.

Ot alyona boy, Hinaen pana ya ipa'innilana an boddangan da'an Apu Dios ta abakom nadan i Syria. Ot adi mibahhon abakom dida hi eyu pangubatan i dida hi ad Apek. ¹⁸Ya alyon bon Elisa di, Panuhom nadan pana ya nun'ibawokmu.

Ot ipitlunan ibawok hinan luta ot idinongna. ¹⁹Ya bimmungot hi Elisa i hiya ot alyonay, Onha impilimam onu impinommun imbawok hinan luta ot ma"i'd ha bahhonan patayom didan namin. Mu gapu ta impitlum ya ammuna ya mumpitlu mo bo ya abuh di pangabakam i dida.

²⁰Indani ya nateh Elisa ot eda ilubu'.

Atawotawon hinan alpahan di lowang ya wadaday umalin i Moab an gumubat hinadan i Israel on innayundan inibtik nadan pohdonda. ²¹Ta wada han naminghan an e ilubu' nadan udum an i Israel han ibbadan nate ya nangimangmangandan wadaday mangalin i Moab ot ibkahda nan nateh nan nilubu'an Elisa ot mamtikda. Mu hidin nida"om nan nateh nan tunggal Elisa ya alinah on timmaguh diyen nate ot inayunan tuma'dog.

Hay Namoddangan Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

²²Hidi ta'wa an numpatulan Jehoahas hi ad Israel ya nunhiglay namalpaligat nan patul hi ad Syria an hi Hasael hinadan i Israel. ²³Mu impatigon Apu Dios di ulena ya homo'nan dida an gapuh nan imbagana i handidan a'ammotta an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. Ta hiya nan ingganah ad uwani ya aggena inyabulut an mama"iddan naminamin.

Hay Natayan Hasael

²⁴Indani ya nateh Hasael an patul ad Syria ot mihukkat nan imbabalenan hi Ben-Hadad an numpatul. ²⁵Ya numpitluy nangabakan Jehoas an patul hi ad Israel i Ben-Hadad an patul hi ad Syria. Ta binangngadna i Ben-Hadad nadan bobleh ad Israel an pinloh din hi amanan hi Hasael i aman Jehoas an hi Jehoahas.

Hay Numpatulan Amasiah Hi Ad Judah

14 ¹Hidin mi'adwah tawon hi numpatulan Jehoas an imbabalen Jehoahas hi ad Israel ya i diyey numbalinan nan imbabalen Joas an hi Amasiah hi patul hi ad Judah. ²Ya hay tawonah din numbalinanah patul ya baintit lima (25). Ot mun'ap'apu hi ad Judah hi baintit hiyam (29) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Jehoaddin an i Jerusalem. ³Ya manu te inatna nan umipa'amlong i Apu Dios an inyunnudnah nangat amanan hi Joas mu adi damdama umat hi ana'na'unnud din hi apunan hi David. ⁴Te aggena impapa"ih nadan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu hinadan nun'abaktu ta innaynayun nadan tatagun mangiyeh i'nongdahdi ya gobhondan insenso.

⁵Ya hidin nihamad ta malinggop di pun'ap'apuwana Amasiah ya impapatena nadan ap'apu an namate i din hi amana an patul an hi Joas. ⁶Mu aggena ni'pate nadan imbabaleda te inunudna nan nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses an alyonay, Adi mabalin an mipapate nan ama an gapuh bahul nan imbabalena. Ya atbohdi adi mipapate nan imbabale an gapuh bahul nan hi amana. Ta nan tagun bimmahul ya hiyay mipapate.^m

⁷Ya i diyen numpatulan Amasiah ya pinaten nadan tindalunay himpuluy libun (10,000) tindalun di i Edom hi nunggugubatandah nan nundotal an nungngadan hi Ahin. Ot abakona boh ad Sela ot sakupona ot hukkatanay ngadana ta ad Jokteel ta hidiyey ninaynayun hi ngadana hi ingganah ad uwani.

⁸Indani ya hinnag Amasiah di umeh ad Israel ta eda ibagah nan patul hidi an hi Jehoas an imbabalen Jehoahas an apapun Jehu ta mundadamuda i da Amasiah ta munggugubatda.

⁹Mu impa"el nan patul hi ad Israel an hi Jehoas di nambalna an alyonay, Hinan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya wahdi han napagatan an kaykayyiw an hinnagnay e mangibagah nan kayiw an sedar hidi ta iyabulutna nan babain imbabalena ta mun'ahawadah nan imbabalen diyen napagatan an kaykayyiw. Mu himmawwang han atap an animal ot pun'igatinah diyen napagatan an kaykayyiw. ¹⁰Ot alyona boy, Ibagayu i Amasiah an ta'on on inabakna nadan i Edom ta hiya nayya nan munlattuweg mu udu'dulnaot di pamaag ya immohong hi bobleyu. Ta adina attaon an e mangmangnganap hi adadagana ya nilagatanyun tataguh ad Judah.

¹¹Mu hiyah diye damdama an adi donglon Amasiah. Ot ume mo da Jehoas an patul hi ad Israel hinadan tindaluna ot eda gubaton nan patul

^m 14:6 Deuteronomy 24:16

hi ad Judah an hi Amasiah hi ad Bet-Semes an ohan bobleh ad Judah. ¹²Ot abakonda nadan i Judah ta way ohah nadan tindaluda on binumtik hinadan numpunhituwanda. ¹³Ya nan patul'e hi ad Judah an hi Amasiah an imbabalen Joas an apapun Ahasiah ya tiniliw Jehoas hi ad Bet-Semes. Ot ume da Jehoas hi ad Jerusalem ot pa"ihonda nan binattun alad hidi an mhipun hinan geyt an nungngadan hi Epraim ta ingganah nan geyt hinan dugguna ta umeh onom di gahut (600) di umpiy dinukken nan napa"ih. ¹⁴Ot alandan namin nadan balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an wadah nan Templo ya hinan palasyu. Ot baludonday udum hinadan i Judah ot iyanamutdah ad Samaria.

¹⁵Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Jehoas ya nadan inatna ya ta'on on hay ni'gubatana i Amasiah an patul hi ad Judah ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ¹⁶Ta hidin nateh Jehoas ot ilubu'dah ad Samaria hinan lubu'an nadan patul hi ad Israel. Ot mihukkat nan imbabalena an hi Jeroboam an numpatul.

¹⁷Mu nan patul hi ad Judah an hi Amasiah an imbabalen Joas ya ni'tagu damdamah himpulut limay (15) tawon an nihipun hi natayan Jehoas an patul hi ad Israel. ¹⁸Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Amasiah ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an patul hi ad Judah.

Hay Natayan Amasiah

¹⁹Hidin na'innilaan Amasiah an wadaday nunhahapit hi mamaten hiyahdi hi ad Jerusalem ya binumtik hi ad Lakis. Mu wadaday nangunud damdaman hiya hi ad Lakis ot patayondahdi. ²⁰Ot itakkedah nan kabayu ot ibangngaddah ad Jerusalem ot eda ilubu' hinan nilubu'an di a'ammodna hidih nan boblen David.

²¹Ot awiton nadan tataguh Asariahⁿ an himpulut onom (16) di tawona ot pumbalinondah patulda ta nihukkat i amanan hi Amasiah. ²²Ta hiyay namangngad hinan bobleh ad Elat ot ipaphodna ta nibangngad bon sakup di ad Judah.

Hay Numpatulan Nan Bunat An Hi Jeroboam Hi Ad Israel

²³Hi Jeroboam an imbabalen Jehoas ya numpatul hi ad Israel hidin mi'ahimpulut limay (15) tawon hi numpatulan Amasiah hi ad Judah. Ot mumpatul hi napat ta ohay (41) tawon hi ad Israel an hay nunhituwana ya hi ad Samaria. ²⁴Mu nan adi maphod di ina'inatna an inyunnudnah nadan numbahulan din hi Jeroboam an imbabalen Nebat ta nangiyunnudan nadan i Israel an numbahul i Apu Dios.

ⁿ 14:21 Nan hi Asariah ya hay ohah ngadana ya hi Ussiah.

²⁵Hituwen hi Jeroboam ya hiyay namangngad hinadan sakup tuwalin di Israel an mihipun hinadan boble hi ad Lego-Hamat ta ingganah nan nunhiglay ahinan lobong. Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios hinan propeta an hi Jonah an imbabalen Amittay an i Gat-Heper. ²⁶Ya manueh binoddangan Apu Dios nadan i Israel ya tinigonan nunhiglay punligligatanda an ta'on on hanadan bokon himbut ya ma'id ahan ha e bumoddang i dida. ²⁷Ya hay oha ya ma'id ha imbagan Apu Dios an pa'dadaggonay Israel ta hiya nan inusalnah Jeroboam ta hiyay nangihwang i dida.

²⁸Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana ya hay inatnan namangngad hi ad Damaskus ya hi ad Hamat an sinakup ni' di Judah ya nitudo'dah nan nitud'an nadan na'na'at hi numpatulana nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ²⁹Ot hidin nateh Jeroboam ot eda ilubu' hidih nan lubu'an di patul hi ad Israel. Ot mihukkat nan imbabalenan hi Sekariah an numpatul.

Hay Numpatulana Asariah Hi Ad Judah

15 ¹Hi Asariah an imbabalen Amasiah ya numpatul hi ad Judah hidin mi'abaintit pituy (27) tawon hi numpatulana Jeroboam hi ad Israel. ²Ya himpulut onom (16) di tawonah din numpatulana ot mun'ap'apuh nabonglet duway (52) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Jekoliah an i Jerusalem. ³Ya hituwen hi Asariah ya hanadan nipto' an umipa'amlong i Apu Dios di inatna an umat hi nangat amana an hi Amasiah. ⁴Mu hay oha ya aggena impapa"ih nadan pundayawan hi udum an dios ta hiya nan innaynayun nadan tatagun e nunggohob hinadan iyappitdan insenso ya nadan udum an i'ngongdahdi.

⁵Mu waday inatnan adi maphod ta hiya nan dinusan Apu Dios i han gulid an mangal'aldan.° Ot e mo umiwe i han ohan bale ta ingganaot mate. Ta na mon imbabalenan hi Jotam di numpapto' hinan palasyu ot hiyay mun'ap'apuh ad Judah.

⁶Ya nada'en udum an ina'inat Asariah ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulana nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah.

⁷Ya hidin nateh Asariah ot ilubu'dah nan nihaggon hinan lubu'an di patul hidih nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalenan hi Jotam.

Hay Numpatulana Sekariah Hi Ad Israel

⁸Hidin mi'atulumpulut waluy (38) tawon hi numpatulana Asariah hi ad Judah ya hidiyey numpatulana Sekariah an imbabalenan nan bunat an hi

Jeroboam hi ad Israel an hay nunhituwana ya hi ad Samaria. Mu onom di bulan ya abuh han mumpatulana. ⁹Te nadan adi maphod di inat Sekariah an inyunnudnah nadan numbahulan din hi Jeroboam an imbabalen Nebat an nangipangpanguluh nadan i Israel an numbahul i Apu Dios.

¹⁰Ya wada han hi Sallum an imbabalen Jabes an nunnomnom an mamate i Sekariah ot patayonah hinangngab nadan tatagu. Ot hiyay mihukkat an numpatul. ¹¹Ya nada'en udum an na'na'at hi numpatulan Sekariah ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ¹²Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios i Jehu an alyonay, Mumpatuldah ad Israel nadan holagmu hi ingganah nan pitlun di apapum.

Hay Numpatulan Sallum Hi Ad Israel

¹³Hi Sallum an imbabalen Jabes ya numbalin hi patul hi ad Israel hidin mi'atulumpulut hiyam (39) di tawon hi numpatulan Asariah hi ad Judah. Mu himbulan ya abuh han numpatulana an hay nunhituwana ya hi ad Samaria. ¹⁴Te namaag han hi Menahem^p an imbabalen Gadi an nalpuh ad Tirsah an immeh ad Samaria ot patayonah Sallum. Ot hiyay mihukkat bo damdaman numpatul. ¹⁵Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulan Sallum an umat hi namatayanah nan patul ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

¹⁶Hidin nalpuwan Menahem hi ad Tirsah ya numpateda nadan i Tipsah ya nadan nunhituh nadan nun'ihaggon i diyen boble an gapu ta adida sumuku i hiya. Ot pumbughinay putun nadan numpumbutyug an binabaihi.

Hay Numpatulan Menahem Hi Ad Israel

¹⁷Hi Menahem an imbabalen Gadi ya numpatul hi ad Israel hidin mi'atulumpulut hiyam (39) di tawon hi numpatulan Asariah hi ad Judah. Ot mun'ap'apuh himpuluy (10) tawon an hay nunhituwana ya ad Samaria hi ad Israel. ¹⁸Mu adi damdama maphod di ina'inatna an aggena inwalong nadan pumbahulan an impangpangulun din hi Jeroboam an nangiyunnudan nadan ibbanan i Israel an numbahul i Apu Dios.

¹⁹Indani ya nan patul hi ad Assyria an hi Tiglat-Pileser an didah nadan tindaluna ya immeda ot gubatondah ad Israel. Mu nangdat hi Menahem hinan patulda hi tulumpulut opat di libuy (34,000) kilun silber ta mapanohda ta bumoddangda hi ihamadan di pun'ap'apuwana Menahem hi ad Israel. ²⁰Ya hay nangalan Menahem i dadiyen silber ya nadan kakadangan hi ad Israel te impapilitnan way oha i dida on mangdatdah hinnanabongley (50) kalang an silber. Ta dadiyey nidat hinan patul

---

^p 15:14 Hituwen hi Menahem ya opisyal di tindalu.

hi ad Assyria ot ahida makak hidih nadan tindaluna. ²¹Ya hanada'en udum an na'na'at hi nun'ap'apuwan Manahem ya an amin nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulanan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel. ²²Ot hidin nateh Menahem ot mihukkat nan imbabalenan hi Pekahiah an numpatul.

Hay Numpatulanan Pekahiah Hi Ad Israel.

²³Hi Pekahiah an imbabalen Menahem ya numpatul hi ad Israel hidin mi'anabongleh (50) tawon hi numpatulanan Asariah hi ad Judah. Mu duway tawon ya abuh han numpatulana. ²⁴Ya hidiyen hi Pekahiah ya aggena inunud hi Apu Dios te inyunnudnah nadan pumbahulan an impangpangulun din hi Jeroboam an nangiyunnudan nadan ibbanan i Israel. ²⁵Ta nan ohan ap'apun di tindalunan hi Pekah an imbabalen Remaliah ya waday adi maphod an ninomnomnan aton hinan patul. Ta nangawit hi nabonglen (50) tindaluh ad Gilead ot eda patayon hi Pekahiah ya da Argob i ArieH hidih nan palasyun di patul hi ad Samaria. Ot hiyay mihukkat an numpatul.

²⁶Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulanan Pekahiah ya an namin nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulanan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

Hay Numpatulanan Pekah Hi Ad Israel

²⁷Hi Pekah an imbabalen Remaliah ya numpatul hi ad Israel hidin mi'anabonglet duwah (52) tawon hi numpatulanan Asariah hi ad Judah. Ot mun'ap'apuh ad Israel hi baintiy (20) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Samaria. ²⁸Mu aggena inunud hi Apu Dios te inyunnudnah nadan numbahulan Jeroboam an imbabalen Nebat an nangipangpanguluh nadan i Israel ta numbahuldan Apu Dios.

²⁹Ya hidin numpatulanan Pekah hi ad Israel di nangubatanda Tiglat-Pileser an patul hi ad Assyria hi ad Israel ot sakupondah ad Ihon ya hi ad Abel-Bet-Maakah ya hi ad Kades ya hi ad Hasor. Ot sakuponda boh ad Gilead ya an namin nadan boblen nadan tinanud Naptali hi ad Galilee.

³⁰Indani ya wada han hi Hosea an imbabalen Elah an nunnomnom an mamateh nan patul an hi Pekah. Ta pinatena ot hiyay mihukkat an numpatul hidin mi'abaintih (20) tawon hi numpatulanan Jotam an imbabalen Asariah hi ad Judah. ³¹Ya hanada'en udum an inat Pekah hi numpatulana ya nitudo'dah nan nitud'an nadan na'na'at hi numpatulanan nadan napalpalog an numpatul hi ad Israel.

Hay Numpatulanan Jotam Hi Ad Judah

³²Hidin mi'adwah tawon hi numpatulanan Pekah hi ad Israel ya i diyey numpatulanan Jotam an imbabalen Asariah hi ad Judah. ³³Ya baintit

limay (25) tawonah din numpatulana. Ot mun'ap'apuh himpulut onom (16) di tawon hi ad Judah an hay nunhituwana ya ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Jerusa an imbabalen Sadok. ³⁴Ya hi Jotam ya nipto' di pangatna ta umipa'amlong i Apu Dios an umat hi nangat amana an hi Ussiah.^q ³⁵Ya hiyay nangipaphod hinan nungngadan hi numbaktun geyt nan Templo. Mu aggena impa'aan nadan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu ta innaynayun nadan tatagun e nunggohob hi insenso ya nadan udum an i'nongda i dadiye. ³⁶Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana ya an namin nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah.

³⁷Ya i diyen numpatulan Jotam ya i diyey nangihipunan Apu Dios an nannag hinan patul hi ad Syria an hi Resin ya hi Pekah an patul hi ad Israel ta eda ginubat hi ad Judah.

³⁸Ya hidin nateh Jotam ot eda ilubu' hinan boblen David. Ot mihukkat nan imbabalena an hi Ahas an numpatul.

Hay Numpatulan Ahas Hi Ad Judah

16 ¹Hi Ahas an imbabalen Jotam ya numbalin hi patul hi ad Judah hidin mi'ahimpulut pituy (17) tawon hi numpatulan Pekah an imbabalen Remaliah hi ad Israel. ²Ya baintiy (20) tawonah din numpatulana ot mun'ap'apu hi himpulut onom (16) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Mu bokon nan pohdon Apu Dios di inatna an aggena inyunnud hi nangat din hi apuna an hi David. ³Te inyunnudnah nan pangat nadan numpatul hi ad Israel. Ya inyunnudna boh nan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an pangat handidan tatagun nunhitu ni' i diyen boble an impa'aan Apu Dios hidi te ta'on on hiya ya ini'nongna nan imbabalenan lala'i ot gobhona. ⁴Ya hay ena nunggohoban hi insenso ya hay ena nangidawatan hinadan udum an i'nongnah nadan dios di udum an tatagu ya hidih nan pundayawandah nadan nabillid ya hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw.

⁵Indani ya pamaag da Resin an patul hi ad Syria ya hi Pekah an patul hi ad Israel ya nun'u'uyyugdah nadan tindaluda ot eda li"ubon hi ad Jerusalem mu aggeda inabak hi Ahas. ⁶Mu i diye ya binangngad Resin an patul hi ad Syria nan bobleh ad Elat. Ot pa'aanonda nadan tinanud Judah an nunhituhdi ot mihukkat nadan i Edom an e nunhituhdi ta ingganah ad uwani.

⁷Ot honagon Ahas di e mi'hapit hinan patul hi ad Assyria an hi Tiglat-Pileser. Ta immeda ot alyonday, Apu patul, hanan patulmin hi Ahas ya alyonay ibilangmu anu hiyan baalmu. Ya daan mo anu ta boddangam te deen mumboddangda nadan patul hi ad Syria ya nan patul hi ad Israel ta gubaton da'min i Judah.

^q 15:34 Hi Ussiah ya hay ohah ngadana ya hi Asariah.

⁸Ot ipiyen Ahas nadan inalanan silber ya balitu' hinan Templo ya ta'on on hanadan wahnann kuwartun niha"adan nadan nun'abalol hinan palasyu ta idatnah nan patul hi ad Assyria.

⁹Ot ipangulun nan patul hi ad Assyria nadan tindaluna ot eda gubaton hi ad Damaskus an boble hi ad Syria. Ya nangabakda ot patayonda nan patul hidin hi Resin ot iyeda nadan i Damaskus hinan boble hi ad Kir ot mumbalindah balud hidi.

¹⁰Indani ot umeh Ahas hi ad Damaskus ta ena tigon hi Tiglat-Pileser an patul hi ad Assyria. Ya tinigonahdi han nat'on an punggobhan hi mi'nong ot itudo'nay a'atna ta pangitiganda ot ipiyenah nan padi an hi Uriah ta iphodna. ¹¹Ot iyamman nan padi an hi Uriah hidiyen impiphod Ahas an punggobhan hi mi'nong an inunudnan namin nan nibagan a'atna. Ta damunah immanamut nan patul an hi Ahas ya nalpah. ¹²Ta hidin tinigonan niphod ot idawatnay i'nongna i diyen punggobhan hi mi'nong. ¹³Ta hidi moy ena pangi'nongan hinadan idawatnan maghob an mi'nong ya ta'on on nadan makan ya ma'inum an midawat ya inwalaghi'nahdi nan dalam di animal an mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios.

¹⁴Ta dinligna nan gombang an punggobhan hi mi'nong an niha"ad hi hangngab nan Templo ot ihukkatnahdi nan impa'apyanan punggobhan hi mi'nong. Ot iha"adnah nangappit hi huddo'nah diyen balu an punggobhan hi mi'nong.

¹⁵Ot alyonah nan padi an hi Uriah di, Mihipun hi ad uwani ya hituwe mo an balun punggobhan hi mi'nong di pangidawatanyuh nadan maghob an mi'nong hinan mawi"it ya nan makan an midawat hinan mun'ahdom. Ya ta'on on nan iyali' an patul an makan an midawat ya nan maghob an mi'nong ya nadan animal an maghob an i'nong nadan tataguh tun ad Judah ya atbohdi nadan iyalidan makan ya ma'inum an midawat. Ya inwalaghi'yuhtu nadan dalam nadan mi'nong. Ya hana'e tuwali an gombang an punggobhan hi mi'nong ya usalo' an mi'happitan i Apu Dios ta panginnilaa' hinan pohdonah ato'. ¹⁶Ta inunud Uriah an namin nan imbagan nan patul an hi Ahas.

¹⁷Ya impa'aan bon Ahas nadan besin an niyuhhun hinadan pangipabunan ya ta'on on hanadan nidingding i dadiye. Ya impa'aana bo nan onngal an besin an nipabun hi bonog nadan gombang an ing'ingoh di baka ot ipabundah nan niyamman batun ipabunan. ¹⁸Ya impa'aana boh nan Templo nan umohnongan di patul hinan pundayawandah nan Habadun tungo. Ot dakkigana nan panton nan hogpan di patul an umeh nan Templo. Ya manu'eh inatna datuwe ya pinhodnan maphod di pi'hayyupanah nan patul hi ad Assyria.

¹⁹Ta datuwey inat Ahas ya hanada'en udum ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at ya in'inat nadan napalpalog an patul hi ad Judah. ²⁰Ta nateh Ahas ot ilubu'dah nan lubu'an nadan a'ammodnah nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbalenan hi Hesekiah.

Hay Numpatulan Hosea Hi Ad Israel

17 ¹Hi Hosea an imbabalen Elah ya numbalin hi patul hi ad Israel hidin mi'ahimpulut duway (12) tawon hi numpatulan Ahas hi ad Judah. Ot mun'ap'apu hi ad Israel hi hiyam di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Samaria. ²Ya adi maphod di inatna an adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios mu udu'dul an adi umat hi numbahulan nadan nihnodanan patul hi ad Israel.

³Hidin numpatulan Hosea ya e ginubat Salmaneser an patul hi ad Assyria ot abakonah Hosea. Ta numbalin hi sakup di Assyria hi ad Israel ta atawotawon on eda mumbayad nadan i Israel hi buwisdah nan patul hi ad Assyria. ⁴Mu indani ya numpaboddang hi Hosea hinan patul hi ad Egypt an hi So ot idinongnan mumbayad hi buwis hinan patul hi ad Assyria. Mu hidin na'innilaan nan patul hi ad Assyria hidiyen inat Hosea ot ipatiliwna ot ipabaludna.

⁵Ot gubaton nadan tindalun Salmaneser nadan dakol an bobleh ad Israel ot ahida e li"ubon hi ad Samaria hi tuluy tawon. ⁶Ta hidin mi'ahiyam di tawon hi numpatulan Hosea ot ahi hogpon dadiyen tindalun Salmaneser hi ad Samaria. Ot baludonda nadan i Israel ot iyedah ad Assyria. Ta inyeday udum hi ad Halah ya nadan udum hi ad Gosan an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Habor ya inyeday udum hinadan boblen di i Media.

⁷Manu'eh na'at datuweh nadan i Israel ya din'ugdah Apu Dios an nangikak i dida hi ad Egypt hi namalpaligatan nan patulda'hi i dida. Ot eda mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. ⁸Te inyunnuddah nan pangiyen"en nadan tatagun impa'aan Apu Dios hinan boblen indatnan dida. Ya atbohadin inunudda nadan intudtudun handidan patulda' ad Israel. ⁹Ot adida ipa'in'innila on inatda nan agge niyunnudan hinan pohdon nan Dios an dayawondan tinanud Israel. Ot mangapyadah nadan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu hinadan kikkitang an boble ya ta'on on hinadan binattuy aladna an boble hi ad Israel. ¹⁰Ot mangiha"addah nadan batun dayawonda ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah hinadan nabillid ya hinadan pu"un di mun'ahagabong an kayiw. ¹¹Ot dadiyey eda punggobhan hi insenso an umat hinadan uggan aton handidan tatagun nunhitu ni' i dadiyen boble an impa'aan Apu Dios. Ta gapu i dadiyen adi maphod an ina'inatda ya impabungotda' Apu Dios. ¹²Te eda mundayaw hinadan bulul an ta'on on intugun Apu Dios an adida mundayaw hinadan dios di udum an tatagu.

¹³Mu ta'on on athidi ya agge indinong damdaman Apu Dios an nannag hinadan baalnan propeta ta ibagadah nadan i Israel ya i Judah an idinongdan mangat hinadan adi maphod ta hanadaot an tugun Apu Dios an imbagana i handidan a'ammotta di unudonda. ¹⁴Mu ningamut an adi

unudon nadan i Israel an ma'ngohhedan umatda i handidan a'ammeda an aggeda nundinol i Apu Dios. ¹⁵Ta inwalongda nadan tugun Apu Dios an imbagana i handidan a'ammeda hi atonda. Ot ngohayonda bo nadan pinadanan Apu Dios hi adida aton. Ta eda nundayaw hi bulul an ma'id ha hilbina ta ta'on moh on dida ya ma'id ha hilbida. Te inyunnuddah nan pangat nadan tatagun numbobleh nunlini"odanda an ta'on on inalin Apu Dios hi adida aton dadiye. ¹⁶Ta nadan i Israel ya inwalongdan namin nadan tugun Apu Dios ot mangapyadah duwan gumo' an baka ya nan pusti an mangita'dog i Aserah ta dayawonda. Ot dayawonda bo nadan bittuwon ya hi Baal. ¹⁷Ot i'nongday imbabaledan linala'i ya binabai hi maghob an mi'nong. Ta mumbuyunda ya nun'ayakda. Ta inyal'allan nadan i Israel an nangat hinadan adi maphod an umipabungot i Apu Dios. ¹⁸Ta nunhiglay bungotna i didan i Israel ot iyabulutnan mama"iddahdi ta ammuna nadan tinanud Judah an nabati i dida an tinanud Israel. ¹⁹Mu ta'on damdamah on nadan i Judah ya aggeda inun'unud nadan tugun Apu Dios ta inyunnudda boh nadan i Israel. ²⁰Ta hiya nan din'ug Apu Dios didan namin an tinanud Israel. Te impa'abakna didah nadan binuhulda ta ingganaot ma'id ha nabati i dida i diyen boble.

²¹Handih din inhiwwen Apu Dios nadan himpulun tinanud Israel hinan pun'ap'apuwon di holag David ya pinilidah Jeroboam an imbabalen Nebat hi patulda. Mu hi Jeroboam ya impangpanguluna nadan i Israel an nangiwalong an mangun'unud i Apu Dios ot ipanguluna bo didan mangat hinan nunhigla an pumbahulan. ²²Ot inaynayun nadan i Israel an nangat i dadiyen pumbahulan an intudtudun Jeroboam. ²³Ta ingganaot pa'aanon Apu Dios didah nan numboblanya te hidiye tuwaliy pinadananah nadan baalnan propeta. Ta athidiy na'at hinadan i Israel an numbalindah balud hi ad Assyria ta ingganah ad uwani.

Hay E Numbobleh Ad Samaria

²⁴Nan patul hi ad Assyria ya nun'iyenah ad Samaria ya hinadan udum an boble hi ad Israel nadan i Babilon ya i Kutah ya i Abba ya i Hamat ya i Separbaim ta diday e nunhituhdi. Ta dida moy nihukkat hinadan i Israel an numboblehdi. ²⁵Mu datuwen nalpuh udum hi boble ya aggeda dinayaw hi Apu Dios hidin hopapnah immayandahdi. Ta hiya nan hinnag Apu Dios nadan layon ot pumpteday udum i dida.

²⁶Ot ipa'inniladah nan patul hi ad Assyria an alyonday, Nadan tatagun inyem hi ad Samaria ya aggeda innilay atondan mundayaw hinan Dios i diyen boble. Ta hiya nan impiyenay layon ta numpateday udum hinadan tatagu te aggeda nimpe innilay nipto' hi atondan mundayaw i hiya.

²⁷Ot alyon nan patul hi ad Assyria di, Tigonyu ha ohah nadan padin imbalud ta'u ta pumbangadonyuh ad Samaria. Ta itudduwana nadan tatagu hi atondan mangun'unud hinan Dios i diyen boble. ²⁸Ot

pumbanggadonda moh ad Israel di ohah nadan padin nadan i Israel. Ta immeh diyen padi ot munhituh ad Betel ot itudduwana nadan tataguh atondan mundayaw i Apu Dios.

²⁹Mu way oha i dadiyen tatagun nat'onat'on di nalpuwanda ya innaynayundan dinayaw nadan dios an dayawonda tuwali. Te an namin nadan boblen eda nunhituwan on wadadahdi nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu an iniphod tuwalin nadan i Israel. Ta nun'iyedahdi nadan iniphodan dios an dayawonda. ³⁰Ta nada'en i Babilon ya iniphodahdi nan dayawondan hi Sukkot-Benot. Ya nada'en i Kutah ya iniphodda bohdi nan dayawondan hi Nergal. Ya nada'en i Hamat ya iniphodda damdama nan dayawondan hi Asima. ³¹Ya nada'en nalpuh ad Abba ya iniphodda nadan dayawondan da Nibhas i Tartak. Ya nada'en i Separbaim ya dida nan munggothob hi imbabaleda ta i'nongdah nadan dayawonda an hi Adrammelek ya hi Anammelek. ³²Manu te dayawondah Apu Dios mu wadada damdamay pinilidah nadan ibbada ta numbalindah padi ta diday mangi'nong hinadan ipi'nongdah nadan pundayawanda i dadiyen diosda. ³³Ya athidi nimpe an manu te dayawondah Apu Dios mu innaynayunda bon munhilbih nadan dios an dayawonda tuwalih nadan boblen nalpuwanda. ³⁴Ta ingganah ad uwani ya nanongna nan pangiy'e'eda an nadan impa'inghada tuwaliy innaynayundan aton. Ta ma'id i dida ha nangiyohhah pundayawna i Apu Dios. Ta aggeda bo inunud nadan tugun ya tutudu an indat Apu Dios hinadan tinanud Jacob an nginadanana hi Israel.

³⁵Hidin ni'happitan hi Apu Dios hinadan tinanud Israel ya alyonan diday, Adi ayu mundayaw hinan dios an dayawon di udum an tatagu. Ya adi ayu mundu'un i dida ya adi ayu munhilbin dida ya adiyu i'nongan dida. ³⁶Te ha'on an Dios an nangikak i da'yu hi ad Egypt an gapuh nan ongal an abalina' ya mahapul an ha'on ya abuh di dayawonyu ya pundu'unanyu ya pangiyaliyanyuh nadan i'nongyu. ³⁷Ot tigonyu ta nadan tugun'u ya tutudu'an impitudo'u di inaynayyunun unudon. Ta adi ayu mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. ³⁸Ot adiyu linglingon nadan imbaga' an ato' i da'yu ya adi ayu nimpe mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. ³⁹Ta ha'on an Dios di un'unudonyu ya dayawonyu ya abuh. Te ha'on ya abalina' an mangihwang i da'yuh nadan binuhulyu.

⁴⁰Mu adida damdama donglon an onnot on nan pangiy'e'eda tuwaliy innaynayundan aton. ⁴¹Manu te dayawondah Apu Dios mu hiyah diyen hay punhilbiyanda ya nadan bululda. Ta nadan tinanudda ya athidi bo damdamay pangatda an inyunnudda i handidan a'ammodka ta ingganah ad uwani.

Hay Numpatulán Hesekiah Hi Ad Judah

(2 Chronicles 29:1-2; 31:1)

18 ¹Hi Hesekiah an imbabalen Ahas ya numbalin hi patul hi ad Judah hidin mi'atluh tawon hi numpatulán Hosea an imbabalen

Elah hi ad Israel. ²Ya hay tawonah din numbalinanah patul ya baintit lima (25) ot mun'ap'apuh ad Judah hi baintit hiyam (29) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Abijah an imbabalen Sekariah.

³Hi Hesekiah ya hanadan umipa'amlong i Apu Dios di inatna an umat hi nangat din hi apuna an hi David. ⁴Te impa'aana nadan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu ot ipapa"ihna nadan inha"addan batun dayawonda ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah. Ot ipaguduna bo nan inapyan Moses an gombang an ulog an nginadananda hi Nehustan te inggana i diyen timpu ya numbalinon nadan i Israel hi dios ta eda munggohob hi insenso i diye.

⁵Ta hi Apu Dios an dayawondan tinanud Israel di nundinolan Hesekiah. Ta hiya han maphod di nangatna an adi umat i handidan namangulun numpatul ya nadan nihnod i hiyan numpatul. ⁶Te hiya ya innaynayunan nangun'unud ya nundinol i Apu Dios ya atbohadin inunudna nadan tugun an indat Apu Dios i Moses. ⁷Ya nanongnan wadah Apu Dios an bimmoddang i hiya ta maphod di numbalinan nadan inatna. Ya nginhena nan patul hi ad Assyria ot idinongnan mumbayad hi buwis i hiya. ⁸Ya ginubatda nadan i Pilistia ot abakonda dida ot sakuponda nadan bobleda ta ingganah nan pogpog hi ad Gaza. Ya ta'on on nadan kikkitag an boble ya nadan binattuy aladnan boble on ginubatda.

⁹Ya hidin mi'apat di tawon hi numpatulan Hesekiah ya i diyey mi'apituh tawon hi numpatulan Hosea hi ad Israel. Ya inhipun nan patul hi ad Assyria an hi Salmaneser an e mangubat hi ad Israel ot li"ubondah ad Samaria. ¹⁰Ta hidin mi'atluh tawon ya hinggop nadan i Assyria hi ad Samaria ot sakuponda. Ta sinakupda hi ad Samaria hidin mi'anom di tawon hi numpatulan Hesekiah hi ad Judah an hidiyey mi'ahiyam di tawon hi numpatulan Hosea hi ad Israel. ¹¹Ta nan patul hi ad Assyria ya inyena nadan i Israel hi ad Assyria. Ot ena punhituwon didah ad Halah ya hi ad Gosan an wah nan pingngit nan wangwang an nungngadan hi Habor ot iyenay udum hinadan bobleh ad Media.

¹²Manu'eh athidiy na'at ya gapuh agge nangunudan nadan i Israel i Apu Dios te imbahhoda nadan tugun Apu Dios an indatna i din baalnan hi Moses.

Hay Nangubatan Nadan I Assyria Hi Ad Judah

¹³Hidin mi'ahimpulut opat (14) di tawon hi numpatulan Hesekiah ya ginubat nan patul hi ad Assyria an hi Sennakerib hi ad Judah ot abakondan namin nadan boblehdi an binattuy aladna. ¹⁴Ya hidin wahdih ad Lakis nan patul hi ad Assyria ya hinnag Hesekiah di e mi'hapit i hiya. Ta immeda ot alyonday, Apu patul, intuda' da'mih nan patulmi ta ibagami anun abulutonan numbahul i he"a. Mu daan mo bahan anu ta idinongmun mangubat i da'mi ta ta'omman ya idatna anu nadan ibagam.

Ot alyonay, O ta'omman mu mahapul an ipiyalinay himpuluy libu ta duway gahut ta lima ta han mahuluk hi godway (10,205.8) kilun silber ya hinlibu ta bainti ta han mahuluk hi godway (1,020) kilun balitu'.

¹⁵Ot ipiyen Hesekiah nadan silber an wah nan Templo ya nadan wah nan palasyu ta idatdah nan patul hi ad Assyria. ¹⁶Ya ta'on on nadan balitu' an niyoddah hinadan konob ya hinadan hamban nadan panton nan Templo ya nun'ipa'aana ot iddumdah nan midat hinan patul hi ad Assyria.

¹⁷Mu indani bo ya hinnag nan patul hi ad Assyria nan nabaktun opisyal nan tindaluna ya nadan duwa bon opisyal di tindaluna an didah nadan dakkodakkol an tindaluna an immohnong hi ad Lakis ta eda mi'hapit hinan patul hi ad Jerusalem an hi Hesekiah. Ta immedah ad Jerusalem ot umohnongdah nan way potto' nan numbaktun lobong hidih nan way kalata an mangipluy hinan way punlaba'an. ¹⁸Ot ipa'ayagda nan patul mu hay imme an e ni'hapit ya hi Eliakim an imbabalen Hilkieh an mumpapto' hinan palasyu ya hi Sebna an sekretalin nan patul ya hi Joah an imbabalen Asap an hiya nan mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdon nan patul an ma'at.

Hay Imbagan Sennakerib Hinadan I Jerusalem

¹⁹Alyon nan ohan opisyal di tindaluh ad Assyria i dida di, Ibagayu i Hesekiah an alyon nan patulmi hi ad Assyria di, Undan nganne anuy pundinolan hi bumoddang i da'yu? ²⁰Te undan hay innilam anu ya abalinanyun mangubat i da'mi? Ta alyom hi innilayuy atonyun mangubat i da'mi mu umman anu manuy hapitom. Te undan nganne anu nimpey pundinolan hi bumoddang i da'yu ta ngohayom nan patulmi. ²¹Nomnomnomonyu an mundinol ayu'e anuh nan patul hi ad Egypt ya immannung an mahmo' ayu te paddungnay inhu"udyu ha katlubung an hi kittang ya naphal ta mitbong hi ta'leyu. Te athinay aton nan patulda hi kumpulan mangidinal i hiya.

²²Bokon'e ya alina hi mundinol ayuh nan Dios an dayawonyu. Mu undan bokon bo hi Hesekiah di numpama"ih nadan pundayawanyu ya nadan pangidawatanyu hi i'nongyu. Ot ahina alyon i da'yun i Judah di, Mahapul an hidih nan awadan nan punggobhan hi mi'nong hi ad Jerusalem ya abuh di eyu pundayawan.

²³Ot alyon bon diyen opisyal di, Aga ta munhahapit ta'u ta ta'omman ya indattan da'yu hi duway libuh (2,000) kabayu hi'on waha amungonyu hi duway libun (2,000) titindaluyun nanginnilan muntakkeh kabayu ta mungugubat ta'u. ²⁴Mu ta'on mahna hi'on da'yu boddangan hinadan i Egypt ta idattan da'yuh kalesa ya titindalu an nungkakabayu ya ay adi ayu poo damdama pa'a"abak hinan ta'on on na'adda"ul an opisyal di tindalumi an i Assyria. ²⁵Ya undan namaaggot umali amin mangubat

i da'yu hi'on bokon hi Apu Dios di nannag i da'mi. Umman hiyay nangibaga hi umali ami ta dadagonmih tuwen bobleyu.

²⁶Ya alyon nadan hinnag Heseekiah an hi Eliakim an imbabalen Hilkieah ya hi Sebna ya hi Joah i diyen opisyal di, Ihapitmu bahan hi hapit di i Aram ot ma'awatanmi. Ta adim ihapit hinan hapitmi an Hebrew^r ta wan adi ma'awatan nadan ibbamin wahnann binattun alad.

²⁷Mu alyon diyen opisyal di, Nan patulmi ya pohdonan an namin ayu ya donglonyuh tuwe an bokon nan patulyu ya abuh di pangibagana. Te adi ayu'e anu sumukun hiya ya li"ubonmih tuwen bobleyu. Ta lo'tat ya adi ayu pa"itpol hi inagangyu ya inuwohyu ta anonyu ya inumonyuy lugityu.

²⁸Ot itkuknaot an inhapitnah Hebrew an alyonay, Donglonyuh tuwen imbagan nan ongal di abalinana an patulmih ad Assyria ²⁹an alyonay, Hanat adi ayu mihapitan hinan layah an ibagabagan Heseekiah te ma"i'd aya ha abalinanan mangihwang i da'yu. ³⁰Ya adi ayu bo mihapitan hinan alyonay, Mundinol ta'u i Apu Dios ta hiyay mangihwang i dita'u. Ot adi mabalin an abakon dita'uh nadan i Assyria ta sakupondah tuwen boble ta'u.

³¹Ot hanat bokon nimpe hi Heseekiah di dongdonglonyu ta unudonyuot nan ibagan nan patulmi. Ta sumuku ayun hiya ta iyabulutnan munnanong ayu ni' ituwen numboblayanyu. Ta nanongnan da'yuy mangan hinadan bungan di intanomyu. Ya minaynayun bo an humagub ayu hinadan obobyu ³²ta inggana anuh on umalin mangawit i da'yu. Ta iye da'yu i han boble an umat damdamah tun bobleyu an dakol di makan ya ma'inum ya bungbunga"an an umat hi greyp an ma'apyah ma'inum ya olibo an ma'apyah lana ya danum di iyukan. Ot hanat hay iphodanyuy piliyonyu ta bokon hay atayanyu.

Ta adi ayu anu nimpe mihapitan hinan ibagabagan Heseekiah an alyonay hi Apu Dios anuy mangihwang i da'yu. ³³Te hay immannung ya ma"i'd ha ohah boble hinadan ginubatmi hi inihwang nadan diosda ta agge dinadag nan patulmi. ³⁴An umat hi nangubatanmi hi ad Hamat ya hi ad Arpad ya hi ad Separbaim ya hi ad Hena ya hi ad Ibbah. Ya ta'on on hi ad Samaria ya daan ta inihwang nadan diosda dida hidin nangubatanmi i dida? ³⁵Ta ma"i'd ha ta'on hi oha hinadan dios i dadiyen boble hi nangihwang hi boblenah din nangubatanmi nimpe i dida. Ot undan hi Apu Dios e ihya ya abalinana an mangihwang hitun ad Jerusalem hinan aton nan patulmi.

³⁶Mu ta'on on athidiy nangnangallin diyen opisyal di i Assyria ya namaaggot dindinnongan nadan tatagu an aggeda himhimmapi'te hidiyey imbagan nan patul an hi Heseekiah hi atonda. ³⁷Ta dadiyen

---

^r 18:26 Nan Hebrew ya hidiyey pangalin nan bokon Judyu hinadan tinanud Israel.

hinnag Heseekiah an hi Eliakim an mumpapto' hinan palasyu ya hi Sebna an sekretalin nan patul ya hi Joah an mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdon nan patul an ma'at ya nunhiglay umukayunganda ta nunhethetday lubungda ot mumbangngaddah awadan Heseekiah. Ot ibagadan hiya nan imbagabagan diyen opisyal di tindalun nadan i Assyria.

Hay Nihwangan Nadan I Jerusalem

(Isaiah 37:1-7)

19 ¹Hidin dingngol Heseekiah nan imbagadan hiya ya nunnaud di umukayungana ta nunhethetnay lubungna. Ot munlubung hi langgut ot umeh nan Templo. ²Ot honagonah Eliakim an mumpapto' hinan palasyu ya nan sekretalina an hi Sebna ya nadan ap'apun di padi an numpunlubungdah langgut ta eda mi'hapit hinan propeta an hi Isaiah an imbabalen Amos. ³Ta immeda ot alyondan Isaiah di, Ad uwani ya algon di umukayungan ya ibabainan ya adusaan. Te umat ta'u tayya i ha babain nadatngan di pun'ayyamana mu ma"i'd attog ha bikahnan mangipabudduh hinan golang. ⁴Mu alinaot bahan ya dingngol Apu Dios nan inali'aln nan opisyal di tindalu an hinnag nan patul hi ad Assyria te nunhiglay namihulnah nan wadawada an Dios ta dusaona. Ot daan mo bahan ta mundasal'a i Apu Dios ta boddangan dita'un nabati.

⁵Ta hidin imbagada i Isaiah nan inalin Heseekiah ⁶ot alyonay, Eyu ibagah nan patul an alyon Apu Dios di, Adi'a minomnoman hinan imbagan nadan baal nan patul hi ad Assyria an namihulna i ha'on an Dios. ⁷Nomnomnomom an a"ula' hidiyen patul hi ad Assyria ta waday ipa'innilada i hiya an malpuh bobleda ta umanamut hi ad Assyria ya impapate'.

⁸Indani ya dingngol nan opisyal di tindaluh ad Assyria an tinaynan nan patulda hi ad Lakis ot unudonda ya inakhupanda didah ad Libnah an mi'gubatdah nadan tataguhdi. ⁹Ya i diye ya waday nangibaga hinan patul hi ad Assyria an impangulun nan i Kus an patul hi ad Egypt an hi Tirakah nadan tindaluna ta gubatonda dida. Mu agge ni' nakak ya intuda'nay mangiyeh nan tudo'nah nan patul an hi Heseekiah. ¹⁰An hay intudo'nahdi ya alyonay, Adi'a mundinol hinan layah an ibagan nan Dios an dayawom an ta'on on alyonay, Adi mabalin hi sakupon nan patul hi ad Assyria tun ad Jerusalem. ¹¹Nomnomnomom nadan dingngodingngolmu an nanganangatmi an napalpalog an numpatul hi ad Assyria hinadan boble an ginubatmi an nunhiglay nanadagmi an ma"i'd ha binatimi. Ot undan da'yu'e ihya ya mihwang ayu? ¹²Ot tee bahan an dinadag di a'ammodmih ad Gosan ya hi ad Haran ya hi ad Resep ot pumpateda nadan tataguh ad Eden an wah ad Tel Assar ya daan ta imbaliw nadan dios dadiyen bobleda. ¹³Ya undan lininglingmu nan na'at hinadan

patuldah ad Hamat ya hi ad Arpad ya hi ad Separbaim ya hi ad Hena ya ta'on on nan patuldah ad Ibbah?^s An daan ta matagudah ad uwani?

Hay Dasal Hesekiah

¹⁴Ta inalan Hesekiah hidiyen tudo' ot bahaona. Ot iyenah nan Templo ot bitbitonahdi hinan pundayawanda i Apu Dios. ¹⁵Ot mundasal an alyonay, He"a Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel an Ap'apu an wah nan uhhun nan numbattanan tudan kerubim ya he"ay niyukodan di an namin an pun'ap'apuan hitun luta. Te he"a tuwaliy nunlumuh tun luta ya ad lagud. ¹⁶Hanat tigom bahan tun ma'ma'at i da'mi ta nomnomnomom nan hinapihapit Sennakerib an pungngohena i he"a an wadawada an Dios.

¹⁷Manu te immannung peman an dakol di boble an dinadag nadan napalpalog an patuldah ad Assyria. ¹⁸Ot pumpu'ulanday dios dadiyen boble te onda tuwali kayiw ya batu ya abuh an inyamman di tagu. ¹⁹Mu he"a Apu Dios di pumpaboddanganmi ta ihwang da'mi bahan i dadiyen i Assyria. Ta wan innilaon di atagutaguh abobbobleh tun luta an he"a ya ammuna nan Dios an madayaw.

Hay Impa'innilan Isaiah An Pangihwangan Apu Dios Hinadan I Judah (*Isaiah 37:21-38*)

²⁰Ot honagon nan imbabalen Amos an hi Isaiah di e mangibaga i Hesekiah hinan impa'innilan Apu Dios an alyonay, Hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ya alyonay dingngolna nan dasalmu an gapuh nan inat nan patul hi ad Assyria an hi Sennakerib. ²¹Ta hiya nan alyonay,

Da'yun tatagu hi ad Jerusalem ya ahiyu pihulon ya ngihngihilan hi Sennakerib.

Ya munwigwigiwig ayuh paniganyuh bumtikana.

²²Te ma"i'd ha udum hi pinihupihulna hi'on bokon ha"on an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel.

²³Te hinnagna dadiyen opisyalna ta nunhiglay nangnangallidan ha"on an Dios.

Ot ilattuwagda an alyonday,

Undan aggeyu innila an ta'on on nadan billid on nuntikid nadan dakol an kalesami ta ta'on on nadan na'taggen billid an nungngadan hi Lebanon on tinikidmi.

Ya nunlongohmi nadan dudduken kayiw an sedar ya nadan mun'aphod an saypres hidi.

Ya ta'on on nan gawwan nan ni'iddawwin muyung on dinatnganmi.

^s 19:13 Hay awadan datuwen boble ya hi ad Mesopotamia an Iraq di ngadanah ad uwani.

24 Ya dakol di kinana"utanmih bubun hinadan boblen inaba'abakmi ta dadiyey imminu'inumanmi.

Ya gapu boh dinakol di tindalumi ya nun'atdu' nadan wa"el hi ad Egypt an gapuh gatinmi.

25 Mu hay nambal Apu Dios i diyen lattuwag Sennakerib ya alyonay, Undan aggem innila an ha"on an Dios ya ninomnom'u tuwalih din nadne danaen na'na'at.

Mu ad uwani ot ahi' iyabulut an ma'at.

Ta hiya nan numpa"ihyu nadan boble ta nun'itapu"ul nadan nagudun binattun aladda.

26 Te ma"id ha abalinanda ta nalakah nangabakanyu i dida.

Te umatda attog hinan babbalu an holo' onu nadan holo' an himmangoh hinan atop ta pinumtang'e on naklingda.

27 Mu undan aggem innila Sennakerib an ha"on an Dios ya innila' an namin nadan ato'atom ya pangapangayam.

Ya innila' bon nunhiglay bungotmu i ha"on.

28 Ta gapu i diyen bungotmu i ha"on ya nan punlattuwagam ya paddungnay tabikawa' di olongmu ya binungut'uy to'om ta ay'a kabayu.

Ta paddungnay guyudon da'a ta iyanamut da'ah bobleyu.

29 Ot he"a Heseekiah ya hituwey pangimatunam an ipapto'u tun bobleyu.

Te ad uwanin tawon ya hay itanudyu ya nadan ibungan nadan namaaggot humangoh hinan luta.

Ya athidi boy itanudyuh nan mihnod an tawon.

Mu nan mi'atluh tawon ya muntanom ayu mo ta nan apitonyu an bungan di itanomyuy itanudyu.

30 Ot nadan mabati i da'yu an i Judah ya munnanongdah tun bobleyu ta munholagda.

31 Te ha"on an ongal di abalinana an Dios ya ipa'annung'uh tuwe.

Ot adi mibahhon wadaday mabati i da'yuh tun ad Jerusalem.

32 Ta hiyah tuwey imbagan Apu Dios hi ma'at hinan patul hi ad Assyria an alyonay, Adi mabalin an hogponda tun ad Jerusalem ya adi bo mabalin an oladonday panada ta umalihtu. Ya adi mabalin hi mihaggondahtu nadan nunhahapiyo. Ya adi bo mabalin an waha muntabab hitun nunlini"odan tun binattun aladyu ta pumpattukandan bumahhel an mangubat i da'yuh tun ad Jerusalem. ³³Ot nan inwan diyen patul an immali ya hidi boy awona hi pumbangngadanah bobleda. Ta adi nimpe mabalin an hunggop ituwen boble. Ha"on an Dios di mangalin tuwe. ³⁴Te ibaliw'uh tuwen boble ta adayawa' ya ta mipa'annung din imbaga' hidin baal'u an hi David.^t

^t 19:34 Isaiah 31:5

³⁵Ya i diyen nahdom ya imme han anghel Apu Dios hinan nungkampuwan nadan i Assyria ot patayonay hinggahut ta nawalut limay libu (185,000) an tindalu. Ta hidin nabiggat ya inoy an awagillang di titindalun nun'a'atehdih nan nungkampuwanda. ³⁶Ot makak mo da Sennakerib an didah nadan nabati an tindaluna ot ibangngaddah bobleda hi ad Ninibeh.

³⁷Ya i han ohan algo ya immeh Sennakerib hinan templon nan diosna an hi Nisrok. Ya hidin mundaydayaw hidi ya niyunudda nan duwan imbabalena an da Adrammelek i Sareser ot patayondah nan ispada ot bumtikdah ad Ararat. Ot mihukkat nan imbabalena an hi Esarhaddon an numpatul.

Hay Nundogohan Nan Patul An Hi Heseekiah
(*Isaiah 38:1-8, 21-22; 2 Chronicles 32:24-26*)

20 ¹Indani ya nundogoh hi Heseekiah ta ay mate. Ot ume nan propeta an hi Isaiah an imbabalen Amos ot alyonay, Alyon Apu Dios di ipanuhmu anun namin tun nunhituwam ta midadaan te ma"i'd ha namnamaom hi em pumhodan.

²Ya pamaaggot munligguh Heseekiah hinan way dingding ot mundasal ³an alyonay, He"a Apu Dios ya innilam hi'on nganneynunhilbiya'. Ot inat'u atdog di abalina' an nangun'unud hinadan pohdom.

Ta ona inat hidi ya nunnaud an adi mitpol di kogana. ⁴Yaden limmah'un moh Isaiah. Mu hidin wah nan gawwan nan lita"angan nan palasyu ya inalin Apu Dios i hiyay, ⁵Mumbangngad'ah awadan Heseekiah an mangipangpanguluh nadan tatagu' ya inalim di, Hi Apu Dios an dinayaw din hi apum an hi David ya dingngolnay dasalmu ya tinigonay limmuwaam. Ot nomnomnomom an ipaphod da'a i naen dogohmu. Ot mala"uh di tuluy algo ya mabalin mohpe an e'a mundayaw i hiya hinan Templo. ⁶Ya udmana anuy pi'taguwam hi himpulut limay (15) tawon. Ya ihwang da'a ya ibaliwna tun boble ta'u ta adi gubaton nan patul hi ad Assyria ta adayawana ya ta mipa'annung din imbaganah din baalna an hi David.

⁷Ot ibagan Isaiah hinadan baal nan patul an hi Heseekiah ta bo'bo'onda dohah nan fig ya inda'opdah nan poghana ta wan mapoyanan.

⁸Ot mahmahan Heseekiah an alyonay, Nganne ha panginnilaa' an pumhoda' ta mala"uh ha tuluy algo ya mabalin an eya' mundayaw hinan Templo.

⁹Ya inalin Isaiah di, Hay panginnilaam an pa'annungon Apu Dios nan imbagan ya nan a"o. Ot mumpili'a hi pohdom an aton nan a"o hi'on tumikid hinan agdan onu ihunodnah himpuluy (10) gattin.

¹⁰Ya alyon Heseekiah di, Pohdo' di udot an ihunodna te nalaklakan tumikid hinan agdan.

¹¹Ot mundasal hi Isaiah ya impahunod Apu Dios nan a"o hi himpuluy (10) pala'ad nan agdan an iniphod din patul an hi Ahas.

¹²Hidin dingngol nan patul hi ad Babilon an hi Merodak-Baladan an imbabalen Baladan an nundogoh hi Heseekiah ot pumhod ya impiyenay tudo'na ya regalona i hiya. ¹³Ot apngaon Heseekiah dadiyen hinnag nan patul hi ad Babilon ot ipatigonan namin i dida nadan nun'abalol an odona an umat hi silber ya balitu' ya ta'on on nadan nabanglu an mangipaphod hi tamtam di makan ya nan mapmaphod an lanan di olibo. Ot ena bo ipatigon dida nadan almasdan e mi'gubat. Ta ma'id ha aggena e impatigon didah nadan wahdih nan palasyuna ya an namin nadan kinadangyan nan pun'ap'apuwana.

¹⁴Indani ot ume nan propeta an hi Isaiah hi awadan Heseekiah ot alyonay, Danay nalpuwan dadiyen tatagu ya nganney imbagada i he"a?

Ya alyon Heseekiah di, Nalpuwah di dayyah ad Babilon.

¹⁵Ot alyon nan propeta di, Nganney tinigodah nan palasyu?

Ya alyon nan patul di, Tinigodan naminamin te ma'id ha agge' impatigon dida.

¹⁶Ot alyon Isaiah i Heseekiah di, Donglom hituwen imbagan Apu Dios ¹⁷an alyonay, Nomnomnomom an udum hi algo ya an namin nadan inamu'amung handidan a'ammodmu an wadah nan palasyu ya ta'on on hanadan inamungmu ya iye"edah ad Babilon ta ma'id ha mabati. Hiyah tuwey inalin Apu Dios. ¹⁸Ya miyeday udum hinadan tinanudmuh ad Babilon ta mumbalindah yunok^u ta munhilbidah nan palasyun nan patul hidi.

¹⁹Ya hay nambal Heseekiah ya alyonay, Maphod hinaen impa'innilam i ha'on an nalpun Apu Dios.

Te hay wah nomnom Heseekiah ya malinggop di pun'ap'apuwana i diyen amataguna.

²⁰Nada'en udum an na'na'at hi numpatulan Heseekiah ya nadan ina'inatna an umat hi nangiyammaanah nan puhung ot uhukonay dallom nan luta ta awon di liting an umeh ad Jerusalem ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah. ²¹Ya hidin nateh Heseekiah ot mihukkat an numpatul nan imbabalenan hi Manasseh.

Hay Numpatulan Manasseh Hi Ad Judah

21 ¹Hi Manasseh ya himpulut duway (12) tawonah din numpatulanah ad Judah. Ot mun'ap'apu hi nabonglet limay (55) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana

^u 20:18 Nan yunok ya hidiye nan eunuch hi English an hay ibalinana ya nakapun ta munhilbih nan palasyu.

ya hi Hepsibah. ²Mu hanadan pumbahulan i Apu Dios di ina'inatna an inyunnudnah nadan nunhiglan umipabungot i hiya an pangat handidan impa'aaan Apu Dios an nunhitu i diyen numboblalanda an tinanud Israel. ³Ta impaphodna bo nadan impapa"ih amanan hi Hesehiah an pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu. Ot ipiyamma bo nadan pun'onngan i Baal ot ipata'dogna han pusti an mangita'dog i Aserah ta inyunnudnah nadan ina'inat din patul hi ad Israel an hi Ahab. Ya ta'on on nadan bittuwon hi ad lagud on nundu"unana ya dinayawna. ⁴Ya ta'on on hidih nan way Templon Apu Dios on waday impiyamman Manasseh hi na'on an pun'onngan an ta'on on inalin Apu Dios di hiya ya abuh di dayawondah ad Jerusalem. ⁵Ot mumpa'apya boh nan duwan lita"angan nan Templon Apu Dios hi dakol an pun'onnganda hinadan dakkodakkol an bittuwon hi ad lagud. ⁶Ya ta'on mo ahan on nan imbalenan lala'i ya ini'nongna hi maghob an mi'nong i Molek an dios di udum an tatagu. Ya ma"i ha aggena inat hinadan adi pohdon Apu Dios ta e numpabayun ya numpabaki ya dakol nan udum an inatna. Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios i hiya an gapu i dadiyen adi maphod an ina'inatna.

⁷Ot alana bo nan iniphodnan pusti an mangita'dog i Aserah ot ena iha"ad hinan Templo. Yaden hay inalin Apu Dios i din hi David ya nan imbalenan hi Solomon ya alyonay, Hi an namin tudan bobleyun tinanud Israel ya hitun ad Jerusalem di pinili' hi iphodan nan Templo ta pundayawanyun ha"on hi inggana. ⁸Ya hi'on inayayunyu an unudon nadan tugun'u an indat'u i din hi Moses ya adi' iyabulut an pa'anon da'yu ituwen boble an indat'u i handidan a'ammodyu. ⁹Mu hay inunud nadan tatagu ya bokon hi Apu Dios te hi Manasseh an nangipangulu i dida hinadan pumbahulan. Ta inyal'aladan nangat hinadan adi maphod mu hay nangat handidan dinadag Apu Dios an nunhitu ni' i diyen numboblalandan tinanud Israel.

¹⁰Ta hiya nan imbagan Apu Dios hinadan baalnan propeta an alyonay, ¹¹Nunhiglay numbahulan nan patul hi ad Judah an hi Manasseh te nunhiglan umipabungot i ha"on an Dios nadan ina'inatna an inyal'alanan numbahulana mu hanadan tinanud Amor an namangulun nunhituhdi. Ot ipanguluna nadan ibbanan i Judah ta nundayawdah nadan bulul. ¹²Ta hiya nan alyo' an Dios di dadago' hi ad Jerusalem ya an namin nadan bobleh ad Judah ta manongngo'day tatagun mangngol hi a'atana. ¹³Te dadago' hi ad Jerusalem an umat hi nangat'uh ad Samaria ya umat boh nan inat'uh nadan holag Ahab. Ta ma"ido' nadan tataguh ad Jerusalem ta ay mapu'nahan ha duyu ot miha"ub. ¹⁴Ya ta'on on nadan oh'ohhan mabatih nadan tatagu' ya inganuy'u dida ta alan nadan binuhulda dida ya ni'yalada nadan gina'uda. ¹⁵Te nihipun hi nakakan handidan a'ammoddah ad Egypt ta ingganah ad uwani ya impabohbohola' i dida an gapu nimpeh nadan adi maphod an ato'atonda.

¹⁶Ya dakkodakkol di impapaten Manasseh an ma'id attog ha bahulda. Ya namamay numbahulana i Apu Dios hi nangipangpanguluwanah nadan ibbanan i Judah an nangat hi pumbahulana.

¹⁷Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana Manasseh ya an namin nadan inatna ya ta'on on hanadan numbabhahulana ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulana nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah.

¹⁸Ya hidin nateh Manasseh ot ilubu'dah nan garden Ussa hinan way palasyu. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalenan hi Amon.

Hay Numpatulana Amon

¹⁹Hi Amon ya baintit duway (22) tawonah din numbalinanah patul. Ot mun'ap'apu hi ad Judah hi duway tawon ya abuh an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Mesullemet an imbabalen Harus an i Jotbah. ²⁰Ya nadan adi maphod di ina'inatna an umat i din hi amana an hi Manasseh. ²¹Ta inyunnudnah nan a'at nimpén din hi amana ta hay dinayawna ya nundu'unana ya hanadan bulul. ²²Ta din'ugnah Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodna te aggena inun'unud nadan tuguna.

²³Ta lo'tat mo ahan ya hinahapit nadan ap'apu an munhilbi i hiya di atondan mamaten hiya ot patayondah Amon hinan palasyuna.

²⁴Mu pinaten damdaman nadan i Judah dadiyen namaten hiya. Ot pumbalinonda nan imbabalenan hi Josiah hi patul.

²⁵Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana Amon ya an namin nadan inatna ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulana nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah. ²⁶Ta hidin nate ot ilubu'dah nan lubu'an hidih nan garden Ussa. Ot mihukkat nimpe nan imbabalena an hi Josiah an numpatul.

Hay Numpatulana Josiah Hi Ad Judah

22 ¹Hi Josiah ya waluy tawonah din numbalinanah patul ot mun'ap'apuh ad Judah hi tulumpulut ohay (31) tawon an hay nunhituwana ya ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Jedidah an imbabalen Adayah an nunhitudah ad Boskat hidih ad Judah. ²Ya umipa'amlong i Apu Dios nadan ina'inatna an inyunnudnah nangat din hi apuna an hi David te hanadan nipto' an pangat di ina'inatna.

³Ta hidin mi'ahimpulut waluh (18) tawon hi numpatulana ya hinnagna nan sekretalina an hi Sapan an imbabalen Asaliah an apapun Mesullam ta umeh nan Templo. Ya hay imbagana i hiya ya alyonay, ⁴Em ibagah nan nabaktun padi an hi Hilkiyah ta bilangona ya indadaana nadan pihhu an inamung nadan mungguwalyah nan panton nan Templo ⁵ya indatnah nadan niyukodan nadan mipaphod hinan Templo. Ta ipabo'ladah nadan ⁶kalpentero ya

nadan mumpahok hi batu ya muntuping. Ya inggattangdah kayiw ya nadan nahabatan an batu an mahapul hi ipaphodan nan Templo. ⁷Ya adi mahapul an itudo'da nadan midat an pihhu i dida te maphod di atonda.

⁸Ya hidin wahdi nan sekretalin nan patul an hi Sapan hinan Templo ya alyon nan nabaktun padi an hi Hilkiyah i hiyay, Hinama'u nan Nitudo' an Tugun hinan Templo. Ot idatna i Sapan ot bahaona.

⁹Ot umeh Sapan hi awadan nan patul ot alyonay, Inalan nadan ap'apun munhilbin he'a nan pihhun na'amung hinan Templon Apu Dios ot iyukodda hinadan mumpapto' hinadan matamuwan hinan Templo. ¹⁰Ya wahtu han naludun an natud'an an indat Hilkiyah. Ot ibahan Sapan dohah nan nitudo' i diyen naludun hinan patul.

¹¹Ya hidin dingngol Josiah nadan nibaga hinan Nitudo' an Tugun ya umukayungan ta hinethetnay lubungna. ¹²Ot ipa'ayagna nan padi an hi Hilkiyah ya hi Ahikam an imbabalen Sapan ya hi Akbor an imbabalen Mikayah ya nan sekretali an hi Sapan ya nan munhilbin hiya an hi Asayah. ¹³Ot alyonan diday, Ume ayu ta eyu mahmahan i Apu Dios nan a'at tuwen nahama' an Nitudo' an Tugun ya hi'on nganney ma'at i dita'un tatagun nabatih tun ad Judah ya hi ad Israel. Te nunhigla tayyay bungot Apu Dios i dita'u an gapuh agge nangun'unudan handidan a'ammod ta'u hinadan tuguna an nitudo' ituwe.

¹⁴Ot ume da Hilkiyah ya hi Ahikam ya hi Akbor ya hi Sapan ya hi Asayah ot eda mi'hapit hinan babain propeta an hi Huldah an ahawan nan mumpapto' hinadan lubung hinan Templo an hi Sallum an imbabalen Tikbah. Hi Tikbah ya imbabalen Harhas. Hay nunhituwan da Huldah ya hinan balu an boblehdi ad Jerusalem. ¹⁵Ot alyon Huldah i diday, Eyu ibagah nan nannag i da'yuh tuwen alyon nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ¹⁶an alyonay, Nomnomnomonyu an dadago' hituwen boble ya nadan tatagu an nunhituhtu. Ta mipa'annung an namin datuwen nibaga ituwen Nitudo' an Tugun an binahan nan patul hitun ad Judah. ¹⁷Te din'uga' an Dios i da'yu ot e ayu munggohob hi insenso hinadan dios di udum an tatagu. Ta nunhiglay bungot'u i da'yu an gapuh nadan inyammayu ot dadiyey dayawonyu. Ta hiya nan ipahda' di bungot'u i da'yu an ma'id ha mabalin hi mangipagol i diyen ato' i da'yu.

¹⁸Ya alyon bon Huldah di, Ibagayuh nan patul hi ad Judah an nannag i da'yu an alyonyuy, Hiyah tuwey inalin Apu Dios hinan dingngolmu an tuguna ¹⁹an alyonay, Gapu ta minomnoman'ah din dingngolmu nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun an panadag'u ituwen boble ya da'yun tatagu ta mama'id ayu ya numpada'ul'a ot punhethetmy lubungmu ot kunga'a an mumpahpahmo' ya dingngol da'an ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ²⁰Ot nomnomnomom an gapu i naen inatmu ya

adi' ni' dadagon tun bobleyu ta ingganah atayam ta wan malinggop hi ilubu'am. Ta adim tigon di ato' an manadag ituwen boble ya da'yun nunhitsu.

Ta numbangngadda ot ibagadah nan patul dadiyen imbagan nan propeta.

Hay Inat Josiah Hinan Nahama' An Nitud'an Nadan Tugun

23 ¹Ot ipa'ayag nan patul an hi Josiah an namin nadan ap'apun munhilbin hiya hi ad Jerusalem ya hi an namin hi ad Judah. ²Ot umedah nan Templo an in'uyugdan namin nadan tataguh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah an nun'awotwot ya kakadangyan ya ta'on on nadan padi ya nadan propeta. Ta na'amungda ot olto'olton nan patul an nangibaha hinadan nibaga hinan Nitudo' an Tugun an hinama'dah nan Templo. ³Ot e tuma'dog hinan way tu"ud hinan Templo an umohnongan di patul ot ibagana i Apu Dios an atonday abalinandan mangun'unud hinadan nitudo' an tuguna. Ya ta'on on nadan tatagu ya athidi boy imbagada an ihamaddan unudon dadiyen tugun.

⁴Ot ibagan Josiah hinan nabaktun padi an hi Hilkiah ya hinadan padin bumodboddang i hiya ya nadan guwalyah nan panton di Templo ta ipalah'undan namin nadan inusaldah nundayawandan Baal ya hi Aserah ya hinadan bittuwon. Ot eda pu'ulan dadiyeh nan way wa'el an nungngadan hi Kidron an nibata"an hi ad Jerusalem. Ot alanda nan dapul dadiye ot iyedah ad Betel. ⁵Ot ipa'aana bo nadan padin pinilin nadan namangulun numpatul an mangidawat hinadan maghob an insenso hinadan dios di udum an tatagu an umat i Baal ya nan algo ya nan bulan ya nadan bittuwon hidih nadan pundayawan hi ad Jerusalem ya hinadan udum an bobleh ad Judah. ⁶Ot aanonda bo nan pustin mangita'dog i Aserah an wah nan Templon Apu Dios ot iyedah nan way wa'el an nungngadan hi Kidron an nibata"an hi ad Jerusalem ot gobhondahdi. Ot guduwonda nan ulingna ot ahida e pun'ihabuweg hinan lubu'an di tatagu. ⁷Ot ipapa"ihna bo nadan iha"adan nadan linala'in mumpabpabbayad hi adolda an hidi boy pun'abolan nadan binabaih nadan usalonda hi pundayawanda i Aserah hidih nan Templon Apu Dios.

⁸Ot ipapa"ihnan namin nadan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu hi ad Geba ta ingganah ad Beerseba. An i dadiyey e nangidawatan nadan padi hinadan maghob an insenso. Ya atbohadin impapa"ihna nadan pundayawandah nadan dios di udum an tataguh nadan way geyt an umat hinan hawwangon an geyt an nungngadan hi Joshua an hiya nan gobelnador ni' hi ad Jerusalem. Hidiyen geyt ya wah nangappit hi iniggid hi'onta hunggop hinan boble. Ot pumbangngadonah ad Jerusalem an namin nadan padi an mabalin an middum an munhilbin Apu Dios an nunhituh nadan udum an bobleh ad Judah. ⁹Mu gapu ta nunhilbi ni' datuwen padi hinadan pundayawandah nadan dios di udum an tatagu

ya adi mabalin an dida boy munhilbih nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios hi ad Jerusalem. Mu inyabulutnan mi'andah nadan ibbadan padi an munhilbih nan Templo hinadan tinapay an agge nadduman hi yist.

¹⁰Ya impapa'ih bon Josiah nan ma'alih Topet an punggobhan hi mi'nong an wahdih nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom. Ta ma'id mo ha mangiye hi imbabalenahdi ta ena gobhon ta mi'nong i Molek. ¹¹Ya impa'aana boh nan way hogpan hinan Templo nadan kabayu an mungguayud hinadan kalesa an niyukod hinan dayawondan algo. Ya datuwen kabayu ya wadadah nan nihaggon hidih nan niha'adan nan munhilbih nan patul an hi Nathan-Melek. Ot pu'ulan da Josiah nadan kalesan nidawat hinan algo.

¹²Ot pumpa"ihna bo nadan punggobhan hi mi'nong an impa'iphod handidan numpatul hi ad Judah hidih nan atop nan palasyu an nipotto' hinan kuwartun din patul an hi Ahas. Ya ta'on on nadan punggobhan hi mi'nong an impiphod din patul an hi Manasseh hinadan lita'angan nan Templo ya impapa'ihna. Ot pungguduna dadiye ot eda itopal hidih nan wa"el an nungngadan hi Kidron. ¹³Ya impapa'ihna bo nadan pundayawan hinadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an dios nadan i Sidon an hi Astoret ya hi Kemos an dios nadan i Moab ya hi Molek an dios nadan i Amon an dadiye nadan impa'iphod din patul an hi Solomon hi huddo' nan nabillid an nungngadan hi Olibet hi nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Jerusalem. ¹⁴Ya numpa"ihna bo nadan inha'addan batun dayawonda ya nadan pustin mangita'dog i Aserah ot eda pun'iwakat hidiy tunggal di nun'a'aten tatagu.

¹⁵Ot pa'ihona bo nan pun'onngan hi ad Betel hidih nan pundayawanda an inyamman Jeroboam an imbabalen Nebat an nangipangpanguluh nadan i Israel ta inatda nadan pumbahulan i Apu Dios. Ot gobhonda ta numbalin hi dapul ot pu'ulanda bo nan pustihdi an mangita'dog i Aserah.

¹⁶Ya hidin tinigon bon Josiah nadan lubu'an hinan nabillid hidih ad Betel ot ipaka"utna nadan tunggal i dadiye ot eda gobhon hinan punggobhan hi mi'nong ta adi mo mabalin hi pundayawan te nalmo'. Ta nipa'annung nan imbagan Apu Dios hinan propetana.^v ¹⁷Indani ya tinigona nan lubu'an din propeta an nangibagah nan ma'at i diyen punggobhan hi mi'nong. Ot mahmahana an alyonay, Nganney ud lubu'an i diye dee?

Ya alyon nadan i Betel di, Hidiye nan lubu' din propetan Apu Dios an nalpuh ad Judah an nangibaga ituwen inatmu teeh tun punggobhan hi mi'nong hitu.

¹⁸Ya alyon nan patul an hi Josiah di, Ta'omman hi adiyu ihalon di tunggalna. Ta aggeda mo e inala nan tunggalna ya atbohdi nadan tunggal nadan propetan i Samaria.

¹⁹Ot ipapa'ih bon Josiah an namin nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu hi ad Samaria an impa'iphod handidan namangulun patul hi ad Israel ta hiya nan nunhiglay nangipaboholandan Apu Dios. ²⁰Ot ipapaten Josiah nadan padi i dadiyen pundayawan hidih nan pangidawatan hi mi'nong an iniphod nadan patul ot ahina gobhon hidiy tunggal di tatagu. Ta on nalpah an inatna dadiye ot mibanggad mohpeh ad Jerusalem.

²¹Ot alyon bon nan patul an hi Josiah hinadan tatagu di, Mahapul an ngilinin ta'u nan punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammod ta'uh ateh ad Egypt ta dayawon ta'u nan Dios an dayawon ta'u tuwali te hidiyey nibagah nan Nitudo' an Tugun Apu Dios.

²²Ta nihipun hi nun'ap'apuwan nadan mangipanuh hi tatagu ya ta'on on hidin numpatulan nadan napalpalog an patul hi ad Israel ya hi ad Judah ya ma'id ha nipadpaddungan diyen inatdan nungngilin.

²³Hay nungngilinanda hi ad Jerusalem i diyen punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya hidin mi'ahimpulut waluy (18) tawon hi numpatulan Josiah hi ad Judah. ²⁴Ya hay udum bo hi inat Josiah ya impa'aana hi ad Jerusalem ya hi an namin an bobleh ad Judah nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an umat hinadan mumbuyun ya nadan mumpumbaki. Ya impa'aanan namin nadan bulul an dayawondah nadan babaleda. Ta inun'unudnan namin nan tugun an nitudo' hinan naludun an hinama' Hilkiyah hidih nan Templo. ²⁵Ta ma'id ha umat i Josiah hinadan namangulun numpatul ya ta'on on nadan nihukkat i hiya. Te hiya han nahamad di pamhodnan Apu Dios ta hiyay nangiyohhaanah nomnomna ya nitaguwana an niyunnudan hinan Nitudo' an Tugun Moses.

²⁶Mu ta'on on athidi ya agge damdama na'ubayah di bungot Apu Dios hinadan i Judah te gapuh nan dakol an numbahulan Manasseh an nangipabungot i hiya. ²⁷Ta alyonay, Nan inat'un nanadag hi ad Israel ya atbohdiy ato' hitun ad Judah. Ta pa'aano' nadan tataguhtu ta miyedah adawwin boblen umat hinadan i Israel. Ya ta'on on tun ad Jerusalem an pinili' an boble ya atbohdi tun Templo an alyo' hi adayawa' ya iwalong'u.

²⁸Hanadan udum an na'na'at hi numpatulan Josiah ya nitudo'dah nan nitud'an an namin di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an numpatul hi ad Judah.

²⁹Hidin apatul Josiah ya impangulun Neko an patul hi ad Egypt nadan tindaluna ot ipluydah huddo' nan wangwang an nungngadan hi Euprates ta eda boddangan nan patul hi ad Assyria. Mu impangulun nan patul an hi Josiah nadan titindaluna ot eda alhoton dida. Mu pinatedah Josiah hi ad Megiddo. ³⁰Ot iyanamut nadan ap'apun munhilbin hiya di adolnah ad Jerusalem an intakkedah kalesa ot eda ilubu' hinan napt'o an lubu'na. Ot pumbalinon nadan tataguh ad Judah hi Jehoahas an imbabalen Josiah hi patulda ta nihukkat i amana.

Hay Numpatulana Jehoahas Hi Ad Judah

³¹Hi Jehoahas ya baintit tuluy (23) tawonah din numpatulana mu tuluy bulan ya abuh han nun'ap'apuwana an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Hamutal an imbabalen Jeremiah an i Libnah. ³²Ya hituwen hi Jehoahas ya hanadan pumbahulan i Apu Dios di ina'inatna an inyunnudna i handidan a'ammodnan namangulun numpatul.

³³Indani ya binalud nan patul hi ad Egypt an hi Neko hi Jehoahas hi ad Riblah an boble hi ad Hamat ta napogpog di nun'ap'apuwana ad Jerusalem. Ot piliton nan patul an hi Neko an pumbayadon nadan i Judah hi buwis an kulang hi tuluy libut limay gahut (3,500) di kilun silber ya tulumpulut opat (34) di kilun di balitu'. ³⁴Ot hay ihukkat nan patul an hi Neko hi patul hi ad Judah ya hi Eliakim an oha bon imbabalen Josiah ta mihukkat i amanan hi Josiah. Ot hukkatanay ngadan Eliakim ta hi Jehoyakim. Mu hi Jehoahas e nimpe ya inyenah ad Egypt ta hidiy e nangibaludan Neko i hiya ta hidiy natayana.

³⁵Ya pinilit Jehoyakim nadan ibbanan i Judah an mumbayad hi buwisda an mipu'un hinan bo'laonda ta waday idatna i Neko an patul hi ad Egypt hinan hingilonan balitu' ya silber.

Hay Numpatulana Jehoyakim Hi Ad Judah

³⁶Hi Jehoyakim ya baintit limay (25) tawonah din numpatulana ot mun'ap'apu hi ad Judah hi himpulut ohay (11) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Sebidah an imbabalen Pedayah an i Rumah. ³⁷Ya hi Jehoyakim ya hanadan adi maphod di ina'inatna an umat hi inat handidan a'ammodna.

24 ¹Hidin numpatulana Jehoyakim ya e ginubat nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar hi ad Judah. Ot sumukuh Jehoyakim ot mumbayad hi buwisnan didah tuluy tawon. Mu indani ya nginhenah Nebukadnesar. ²Ot honagon Apu Dios nadan i Babilon ya i Syria ya i Moab ya i Ammon ta gubatondah ad Judah ta dadagonda ta nipa'annung din imbagan Apu Dios hinadan baalnan propeta. ³Ta mipa'annung nimpen ma'at nan ninomnomna tuwalin ma'at hi ad Judah ta umaan nadan tataguhdi an gapuh nadan dakol an numbahulan Manasseh ⁴an umat hi namatayanah nadan dakol an tatagun ma'id attog ha bahulda ta paddungnay limbongnah ad Jerusalem hi dalada. Ta hi Apu Dios ya adina pohdon an pakawanon hi Manasseh i diyen nunhiglan inatna.

⁵Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana Jehoyakim an ta'on on nadan ina'inatna ya nitudo'dah nan nitudo'an di na'na'at hinadan napalalog an numpatul hi ad Judah. ⁶Ot mihukkat nan imbabalenan hi Jehoyakin an numpatul. ⁷Ya agge mo e ginubat nadan i Egypt nadan

i Judah. Te inabak nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar nan patul hi ad Egypt ot sakuponan namin nadan boblen sinakup ni' Neko an mihipun hinan wa'el hi ad Egypt ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates.

Hay Numpatulan Jehoyakin Hi Ad Judah

⁸Hi Jehoyakin ya himpulut waluy (18) tawonah din numbalinadah patul ot mun'ap'apuh ad Judah i han tuluy bulan ya abuh an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Nehusta an imbabalen Elnatan an i Jerusalem. ⁹Ya adi maphod nadan ina'inatna an aggena inunud hi Apu Dios an umat hi inat amana.

¹⁰Ya i diyen hi Jehoyakin di patul ya imme nadan opisyal di tindalu Nebukadnesar an patul hi ad Babilon ot eda li"ubon hi ad Jerusalem. ¹¹Ta i diyen lini"ub nadan opisyal ya nadan tindaluda ya immeh Nebukadnesar hi ad Jerusalem. ¹²Ot sumuku nan patul hi ad Judah an hi Jehoyakin ya ta'on on hi inana ya nadan baalna ya nadan imbabalena ya nadan ap'apun munhilbin hiya. Ta tiniliw Nebukadnesar hi Jehoyakin ot iyenah ad Babilon ta numbalin hi balud hidin mi'awaluh tawon hi numpatulan Nebukadnesar.

¹³Ot alan Nebukadnesar an namin nadan nabalol an usal hinan Templo ya hinan palasyu ya an namin nadan impa'iphod din patul an hi Solomon an nun'abalitu'an an usal hinan Templo. Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios. ¹⁴Ot iyenah ad Babilon an namin nadan opisyal di tindalu ya nadan tindaluda ya nadan nun'ala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya mun'udih ya mun'alkus. Ta umedah himpuluy libun (10,000) namin an numbalin hi balud hidi. Ta ammuna nadan na'awwotwot hi nabati. ¹⁵Ta inyena nimpeh ad Babilon hi Jehoyakin ya ta'on on hi inana ya nadan ahawana ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan waday abalinandah ad Judah. Ot mumbalindah balud hidi. ¹⁶Ya niddumda nadan pituy libun (7,000) titindalu an nun'ala'ing ya mun'abikah an e mi'gubat ya nadan hinlibun (1,000) nun'alala'ing hinadan nat'onat'on an matamuwan an umat hi mumpa'ot ya mun'udih ya mun'alkus. ¹⁷Ot pumbalinonah Mattaniah an hi ulitaun Jehoyakin hi patul hi ad Judah. Ot hukkatanay ngadana ta hi Sedekiah.

Hay Numpatulan Sedekiah Hi Ad Judah

¹⁸Hi Sedekiah ya baintit ohay (21) tawonah din numbalin hi patul ot mun'ap'apu hi ad Judah hi himpulut ohay (11) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Hamutal an imbabalen Jeremiah an i Libnah. ¹⁹Ya nadan adi maphod di ina'inatna an aggena inunud hi Apu Dios an umat damdama i Jehoyakim.

²⁰Ta hiya nan bimmungot hi Apu Dios hinadan i Judah ot pa'aanona didahdi. Ot ipiyena didah udum hi boble.

Indani ya namama te nginghen Sedekiah nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar.

25 ¹Hidin mi'ahiyam hi tawon hi numpatulan Sedekiah ya impangulun Nebukadnesar an namin nadan tindaluna ot eda li"ubon hi ad Jerusalem hidin mi'apuluh algoh din mi'apuluh bulan i diyen tawon. Ta nungkampudah bahhel nan binattun alad di ad Jerusalem ot ihipundan mun'ammah pumpattukandan bumahhel hinan binattun alad ta gubatonda dida. ²Ta innaynayundan lini"ub di ad Jerusalem ta ingganah din mi'ahimpulut ohay (11) tawon hi numpatulan Sedekiah. ³Ya hidin mi'ahiyam di algoh nan mi'apat di bulan i diyen tawon ya napuhandan namin hi makan hi ad Jerusalem. ⁴Ya i diye ya waday pina"ih nadan binuhulda hinan binattun alad ot hogpondah ad Jerusalem. Mu ta'on on innilan da Sedekiah hinadan tindaluna an wahdiday nunli"ub hi bobleda ya binumtikda damdama i diyen nahdom an ini'wadah nan garden di patul ot inayundan lumah'un an ini'wadah nan numbattanan nan duwan binattun alad. Ot ipluydah nan arabah.

⁵Mu numpudug damdaman nadan tindalun di i Babilon dida ot akhupandah Sedekiah hidih nan way nundotal an nihaggon hi ad Jeriko. Ya hanada'en tindaluna ya nahiyahhiya'da ta nuntataynanda nan patulda. ⁶Ot tiliwondah Sedekiah ot iyedah ad Riblah an awadan Nebukadnesar an patul hi ad Babilon ot ibaganay dusana. ⁷Ot patayondahdih ad Riblah nadan linala'in imbabalena hi hinanggabna ot ukitonday matana ot ahida bangkilingan hi gombang ot iyedah ad Babilon.

Hay Napa"ihan Nan Templo

⁸Indani ya immalih ad Jerusalem hi Nebusaradan an ap'apun di guwalyan nan patul an hi Nebukadnesar hidin mi'apituh algoh nan mi'alimay bulan i diyen mi'ahimpulut hiyam (19) di tawon hi numpatulan Nebukadnesar hi ad Babilon. ⁹Ot pu'ulana nan Templo ya nan palasyu ya an namin nadan balehdi an namamah nadan ongal di niyatanan bale. ¹⁰Ot ipapa"ih Nebusaradan hinadan tindaluna nadan binattun alad hinan nunlini"odan di ad Jerusalem. ¹¹Ot baludona nadan nabatih ad Jerusalem ta iyenah ad Babilon an ta'on on nadan e ni'hayyup hinan patul hi ad Babilon. ¹²Ta hay binatang ya nadan udum an na'awwotwot ya abuh ta waday muntamuh nadan puntanoman hi greyp ya nadan udum an matanoman.

¹³Ot alandan namin nadan gombang hinan Templo an umat hinadan tu"ud ya nadan kaliton ya nan ay palyu' an punha"adan hi liting. Ta ginududa ot iyedah ad Babilon. ¹⁴Ya ni'yalada bon namin nadan banga ya nadan punggaud hi gubu ya nadan pumputul hi mitsa ya nadan besin ya duyu ya an namin nadan gombang an ma'usal hinan pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios. ¹⁵Ya inalan bon da Nebusaradan nadan malukung an

puntayah dala ya nadan punggobhan hi insenso ya an namin nadan usal an balitu' ya silber di niphod.

¹⁶Ya hanada'en gombang an ni'apyah nan duwan tu"ud ya nan punha"adan hi liting ya nadan himpulut duwan (12) ay bulug an baka an nipabunana ya nalgatda an makilu te nunhiglay damotda. Datuwe nadan impiyamman din patul an hi Solomon ta ma'usal hinan Templo. ¹⁷Ta nan ohan tu"ud ya baintit pituy (27) umpiy dinukkena. Ya na'en gombang an nihu"up hi baktun nan tu"ud ya opat ta han godway umpiy tinagena. Ya na'al'alkusan hi gombang an nahanu'hu"up an nun'atuligonggong an nili'woh ya nibanattan di umat hi bungan di pomegranet.

¹⁸Ot baludon Nebusaradan hi Serayah an nabaktun padi ya hi Sepaniah an mi'adwan padi ya nadan tulun mungguwalyah nadan geyt di Templo. ¹⁹Ot iddumna bon baludon di ohan opisyal di tindalu hi ad Judah ya limah nadan uggan manugun hinan patul ya nan opisyal bon di tindalu an hiya nan munlistah nadan balu an muntindalu ya nadan nanom (60) an tagaguna. ²⁰Ot ipangulun Nebusaradan didan namin hi ad Riblah an awadan nan patul hi ad Babilon. ²¹Ot ipapaten nan patul datuwehdi hi ad Riblah an bobleh ad Hamat.

Ta athidin impiyedah ad Babilon di dakol an i Judah ta nataynan di numboblayscale.

²²Indani ya numbalinon Nebukadnesar hi Gedaliah hi gobelnador ta mun'ap'apuh nadan nabatin tagaguhdi hi ad Judah. Hituwen hi Gedaliah ya apapun Sapan an imbabalen Ahikam. ²³Ta hidin dingngol nadan udum an opisyal di tindalu hi ad Judah ya nadan tindaluda an numbalinon nan patul hi ad Babilon hi Gedaliah hi gobelnador hi ad Judah ya eda ni'hapit i hiya hi ad Mispah. Datuwen opisyal ya hi Ismael an imbabalen Netaniah ya hi Johanan an imbabalen Kareah ya hi Serayah an imbabalen Tanhumet an i Netopah ya hi Jaasaniah an i Maakah ya nadan tindaluda.

²⁴Ot alyon Gedaliah i diday, Adi ayu tumakut hinadan ap'apun di i Babilon. Ta namaag ya nihtu ta'uh tun numboblayscale ta'u ta munhilbi ta'uh nan patul hi ad Babilon ot malinggop ta'u.

²⁵Mu hidin mi'apituh bulan i diyen tawon ya imme boh ad Mispah hi Ismael an imbabalen Netaniah an hay hi apuna ya hi Elisama an tinanud di patul. Ya in'uyugnay himpulun (10) ibbana ot patayondah Gedaliah ya nadan ibbanan i Judah ya i Babilon hidih ad Mispah.

²⁶Ta hiya nan binumtikdah ad Egypt an namin nadan tagagun i Judah an nawotwot onu kadangyan ya nadan opisyal di tindalu. Te tumakutdah aton nadan i Babilon i dida.

Hay Nilubusan Jehoyakin

²⁷Hidin mi'atulumpulut pituy (37) tawon hi nibaludan Jehoyakin an patul hi ad Judah ya numbalin hi patul hi Ebil-Merodak hi ad Babilon

ot ipalah'unah Jehoyakin hinan baludan. Ya hay na'atan tuwe ya hidin mi'abaintit pituy (27) algo hinan mi'ahimpulut duway (12) bulan i diyen tawon. ²⁸Ya ma'uleh Ebil-Merodak i Jehoyakin ta indattanah nangatun sa'adna mu hanadan udum an patul an nibalud hidih ad Babilon. ²⁹Ot iyabulutnan hukkatan Jehoyakin di lubungna ta bokon mo nan lubung di balud di ilubungna. Ya niddum bon ni'an hinan panganan di patul hi abigabigat ta inggana ot mate. ³⁰Ya nanongnan waday indat nan patul an hi Merodak i hiya hi pihhu ta waday inginanah nadan mahapulnah binigat ta inggana ot mate.

1 Chronicles

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen 1 Chronicles ya hay ipa'innilana ya nan agge nangiwalongan Apu Dios hinadan tataguna an tinanud Israel. Te ta'on on inabak nadan i Assyria ya nadan i Babilon dida ot iyeda didah udum hi boble mu agge damdama inwalong Apu Dios dida. Ta wadaday udum i dida an immanamut hi ad Jerusalem.

Ya nan nangitudo' ituwen liblu ya impanomnomnah nadan tinanud Israel nan inat Apu Dios an nunwagah ya nangipanapto' hinadan a'ammotta handi ta natulidda. Ya unhaot athidi boy aton damdaman nadan tinanud Israel an tumulid te hi Apu Dios ya adi maluman nan pamhodna ya pangipapto'nah tataguna. (Psalm 100:5)

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunwagahan Apu Dios hinadan a'ammot di tinanud Israel ta dimmakkodakkolda (1 Chronicles 1–9)
2. Hay nunwagahan Apu Dios hinadan tinanud Israel ta pinto'nah David an numpatul i dida (1 Chronicles 10–21)
3. Hay nunwagahan Apu Dios hinadan tinanud Israel ta indadaananda nadan miyammah nan Templo ya hay nidatan di tamun nadan tinanud Libay (1 Chronicles 22–26).
4. Hay nunwagahan Apu Dios hinadan tinanud Israel ta napanuh nadan tamun di hinohha (1 Chronicles 27–28)
5. Hay natayan David (1 Chronicles 29)

Hay Tonton Di Tinanud Adam Ta Inggana I Noah

1 ¹Hi Adam ya nuntanud ta hi Set. Ot muntanud hi Set ta hi Enos. Ot muntanud hi Enos ²ta hi Kenan. Ot muntanud hi Kenan ta hi Mahalalel. Ot muntanud hi Mahalalel ta hi Jared. ³Ot muntanud hi Jared ta hi Enok. Ot muntanud hi Enok ta hi Metuselah. Ot muntanud hi Metuselah ta hi Lamek. Ot muntanud hi Lamek ⁴ta hi Noah an hi aman da Sem ya hi Ham ya hi Japet.

Hay Tinanud Japet

⁵Hi Japet ya hay linala'ih imbabalena ya hi Gomer ya hi Magog ya hi Maday ya hi Jaban ya hi Tubal ya hi Mesek ya hi Tiras.

⁶Ya hi Gomer ya hay linala'ih imbabalena ya hi Askenas ya hi Ripat ya hi Togarmah.

⁷Ya hi Jaban ya hay linala'ih imbabalena ya hi Elisah ya hi Tarsis ya hi Kittim ya hi Rodanim.

Hay Tinanud Ham

⁸Hay linala'ih imbabalena Ham ya hi Kus ya hi Misraim ya hi Put ya hi Kanaan.

⁹Ya hi Kus ya hay linala'ih imbabalena ya hi Seba ya hi Habilah ya hi Sabta ya hi Raamah ya hi Sabteka. Ya hi Raamah ya hay linala'ih imbabalena ya da Seba i Dedan. ¹⁰Ya wada boy oha an holag Kus an hi Nimrod an nundongol an ongal di abalinana an mi'gubat hi abobbleh tun luta.

¹¹Ya hi Misraim ya nuntanud ta nadan i Lud ya i Anam ya i Lehab ya i Naptuh ¹²ya i Patrus ya i Kaptor ya i Kasluh an nalpuwan nadan i Pilistia.

¹³Ya hi Kanaan ya hay imbabalena ya hi Sidon an hay panguluwan ya hi Hit ¹⁴ya hi Jebus ya hi Amor ya hi Girgas ¹⁵ya hi Hib ya hi Ark ya hi Sin ¹⁶ya hi Arbad ya hi Semar ya hi Hamat.

Hay Tinanud Sem

¹⁷Ya hi Sem ya hay linala'ih imbabalena ya hi Elam ya hi Assur ya hi Arpaksad ya hi Lud ya hi Aram.

Ya hi Aram ya hay linala'ih imbabalena ya hi Us ya hi Hul ya hi Geter ya hi Mesek.

¹⁸Ya hi Arpaksad ya nuntanud ta hi Selah. Ot muntanud hi Selah ta hi Eber. ¹⁹Ya hi Eber ya duwaday linala'in imbabalena. Nan oha ya nginadananda ta hi Peleg te hidin niyayyam ya nagodwa tun luta. Ya hi ibbana ya nginadananda ta hi Joktan.

²⁰Ya hi Joktan di hi aman da Almodad ya hi Seleph ya hi Hasarmabet ya hi Jerah ²¹ya hi Hadoram ya hi Usal ya hi Diklah ²²ya hi Obal ya hi Abimael ya hi Seba ²³ya hi Opir ya hi Habilah ya hi Jobab. Ta datuwe nadan linala'in imbabalena Joktan.

²⁴Ta hi Sem nimpe ya nuntanud ta hi Arpaksad. Ot muntanud hi Arpaksad ta hi Selah. Ot muntanud hi Selah ²⁵ta hi Eber. Ot muntanud hi Eber ta hi Peleg. Ot muntanud hi Peleg ta hi Reu. Ot muntanud hi Reu ²⁶ta hi Serug. Ot muntanud hi Serug ta hi Nahor an hi aman Terah. Ot muntanud hi Terah ²⁷ta hi Abram an hay ohah ngadana ya hi Abraham.

Hay Holag Abraham

²⁸Hi Abraham ya nadan linala'i an imbabalena ya da Isaac i Ismael.

²⁹Ya datuwe nadan tinanud Ismael an hay panguluwan ya hi Nebayot ot ahi hi Kedar ot ahi hi Adbeel ot ahi hi Mibsam ³⁰ot ahi hi Misma ot ahi hi Dumah ot ahi hi Massa ot ahi hi Hadad ot ahi hi Tema ³¹ot ahi hi Jetur ot ahi hi Napis ot ahi hi Kedemah. Ta danae imbabalen Ismael.

Nadan Binintan Abraham I Keturah

³²Ya nadan udum an linala'i an imbabalen Abraham hinan numbintanana an hi Keturah ya hi Simran ya hi Joksan ya hi Medan ya hi Midian ya hi Isbak ya hi Suah.

Ya hay linala'i an imbabalen Joksan ya da Seba i Dedan.

³³Ya hay linala'i an imbabalen Midian ya da Epah ya hi Eper ya hi Hanok ya hi Abida ya hi Eldaah. Danae nadan holag Keturah an numbintanan Abraham.

Hay Holag Da Abraham I Sarah

³⁴Hi Abraham ya hiyay hi aman Isaac. Ya hay linala'ih imbabalen Isaac ya da Esau i Jacob an hay ohah ngadana ya hi Israel.

³⁵Ya hay linala'ih imbabalen Esau ya hi Elipas ya hi Rewel ya hi Jeus ya hi Jalam ya hi Korah.

³⁶Ya hay linala'in imbabalen Elipas ya hi Teman ya hi Omar ya hi Sepo ya hi Gatam ya hi Kenas ya hi Timna ya hi Amalek.

³⁷Hay linala'ih imbabalen Rewel ya hi Nahat ya hi Serah ya hi Sammah ya hi Missah.

³⁸Hay linala'ih imbabalen Seir^a ya hi Lotan ya hi Sobal ya hi Sibeon ya hi Anah ya hi Dison ya hi Eser ya hi Disan.

³⁹Ya hi Lotan ya hay linala'ih imbabalena ya da Hori i Homan. Ya waday babai an hi ibban Lotan an hi Timna.

⁴⁰Ya hay linala'ih imbabalen Sobal ya hi Alban ya hi Manahat ya hi Ebal ya hi Sepo ya hi Onam. Ya hi Sibeon ya hay linala'ih imbabalena ya da Ayah i Anah. ⁴¹Ya hi Anah ya hi Dison han lala'in imbabalena. Ya hay linala'ih imbabalen Dison ya da Hemdan ya hi Esban ya hi Itran ya hi Keran.

⁴²Ya hay linala'ih imbabalen Eser ya hi Bilhan ya hi Saaban ya hi Akan. Ya hay linala'ih imbabalen Disan ya da Us i Aran.

Nadan Numpatul Hi Ad Edom

⁴³Hidin ma"i'd ni' ha patul nadan tinanud Israel ya wadada mo tuwaliy numpatul hi ad Edom. Ta hay patul hi ad Edom ya hi Bela an imbabalen

---

^a 1:38 Hi Seir ya tinanud Esau.

Beor an hay nunhituwana ya hi ad Dinhabah hidih ad Edom. ⁴⁴Ya hidin nateh Bela ya nihukkat an numpatul hi Jobab an imbabalen Serah an i Bosrah hidih ad Edom. ⁴⁵Ya hidin nate boh Jobab ya nihukkat an numpatul hi Husam an i Teman. ⁴⁶Ya hidin nateh Husam ya nihukkat an numpatul hi Hadad an imbabalen Bedad. Hi Hadad ya inabakna nadan i Midian hidin nungugubatandah ad Moab. Ya hay nunhituwana ya hi ad Abit hidih ad Edom ⁴⁷Ya hidin nateh Hadad ya nihukkat an numpatul hi Samlah an i Masrekah. ⁴⁸Ya hidin nate boh Samlah ya nihukkat an numpatul hi Saul an i Rehobot an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates. ⁴⁹Ya hidi bon nateh Saul ya hay nihukkat hi numpatul ya hi Baal-Hanan an imbabalen Akbor. ⁵⁰Ya hidin nateh Baal-Hanan ya nihukkat an numpatul hi Hadad. Ya hay ngadan nan boblen ena nunhituwan ya hi ad Pau hidih ad Edom. Hay ngadan ahawana ya hi Mehetabel an imbabalen Matred an hi na' Me-Sahab. ⁵¹Indani ya nateh Hadad.

Hay Nun'ap'apuh Nadan Himpahimpamu'un An Nunhituh Ad Edom

Hay nun'ap'apuh nadan himpahimpamu'un an nunhituh ad Edom ya hi Timna ya hi Albah ya hi Jetet ⁵²ya hi Oholibamah ya hi Elah ya hi Pinon ⁵³ya hi Kenas ya hi Teman ya hi Mibsar ⁵⁴ya hi Magdiel ya hi Iram. Ta way oha i datuwe on impanguluna nadan tinanud an nalpuwana.

Hay Tinanud Israel

2 ¹Hay linala'in imbabalen Jacob an hay ohah ngadana ya hi Israel^b ya hi Ruben ya hi Simeon ya hi Libay ya hi Judah ya hi Issakar ya hi Sebulun ²ya hi Dan ya hi Joseph ya hi Benjamin ya hi Naptali ya hi Gad ya hi Aser.

Hay Tinanud Judah

³Hay linala'ih imbabalen Judah ya hi Er ya hi Onan ya hi Selah. Ta tuluday imbabaledah nan i Kanaan an hi Batsua. Mu nan panguluwan an hi Er ya adi maphod di pangatna ta hiya nan pinogpog Apu Dios di nitaguwana. ⁴Ya hi Judah ya inimbabalayanah Tamar^c an inapuna ta nawada da Peres i Serah. Ta liman namin di linala'ih imbabalen Judah. ⁵Ya hay linala'ih imbabalen Peres ya da Hesron i Hamul. ⁶Ya hi Serah e ya limaday linala'in imbabalena an hi Simri ya hi Etan ya hi Heman ya hi Kalkol ya hi Darda. ⁷Ya hi Akan^d an imbabalen Karmi an holag Serah din linummuh na'abakan nadan tinanud Israel te waday impa"enah nadan nidawat i Apu Dios an inabakdah gubat. ⁸Ya hi Etan ya hay imbabalena lala' ya hi Asariah.

^b 2:1 Hay nungngadan hi Israel i Jacob ya hi Apu Dios.   ^c 2:4 Hidin Hopapna 38:6-27

^d 2:7 Joshua 7:20-26

Hay A'ammod David An Mihipun Hinan Apapun Judah An Hi Hesron

⁹Hi Hesron ya hay linala'ih imbabalena ya hi Jerameel ya hi Ram ya hi Kaleb.

¹⁰Ya hi Ram ya imbabalenah Aminadab an hi aman Nason an nun'ap'apuh nadan tinanud Judah. ¹¹Ya hi Nason ya imbabalenah Salmon an hi aman Boas. ¹²Ya hi Boas ya imbabalenah Obed an hi aman Jesse. ¹³Ya hi Jesse ya hay imbabalena ya hi Eliab an panguluwan ot ahi hi Abinadab ot ahi hi Simea ¹⁴ot ahi hi Netanel ot ahi hi Raday ¹⁵ya ni'anom hi Osem ot ahi hi David. ¹⁶Ya nadan binabai an imbabalen Jesse ya da Seruyah i Abigail. Ya Hi Seruyah ya tuluy linala'in imbabalena an hi Abisay ya hi Joab ya hi Asahel. ¹⁷Ya hi Abigail ya hiyay hi inan Amasa an imbabaleda i Jeter an tinanud Ismael.

Hay Imbabalen Hesron

¹⁸Hi Kaleb an imbabalen Hesron ya waday imbabaledah nan ahawana an hi Asubah an nginadananda hi Jeriot.^e Ya datuwe nadan linala'i an imbabaleda an hi Jeser ya hi Sobab ya hi Ardon. ¹⁹Ya hidin nateh Asubah ya numbintan hi Kaleb i Eprat ta nawadah Hur. ²⁰Hi Hur ya hiyay hi aman Uri an nangimbabale i Besalel. ²¹Hi Hesron ya nanom (60) di tawonah din inahawana nan babai an hi ibban Gilead an imbabalen Makir ta nawadah Segub. ²²Hi Segub ya imbabalenah Jair an nun'ap'apu hi ba'intit tuluy boble hi ad Gilead. ²³Mu indani ya pinloh da Gesur i Aram nan bobleh ad Jair ya ad Kenat ya nadan nunlini"odan an boblehdi ta nanom (60) di boblen namin di pinlohda. Ya an namin nadan tatagu an numboblehdi ya tinanud Makir an hi aman Gilead. ²⁴Ya hidin nateh Hesron hi ad Kaleb-Eprat ya inyayyam ahawana an hi Abijah nan imbabaleda an hi Asur an hi aman Tekoa.

Hay Holag Jerahmeel An Imbabalen Hesron

²⁵Nan panguluwan an imbabalen Hesron an hi Jerameel ya nahlag ta wadah Ram an hiya nan panguluwan ya hi Bunah ya hi Oren ya hi Osem ya hi Ahijah. ²⁶Ya waday mi'adwa an ahawan Jerameel an hay ngadana ya hi Atarah ta hiyay hi inan Onam. ²⁷Ya nan panguluwan Jerameel an hi Ram ya hay linala'ih imbabalena ya da Maas ya hi Jamin ya hi Eker. ²⁸Ya hay linala'ih imbabalen Onam ya da Sammay i Jada. Ya hay linala'i hi imbabalen Sammay ya da Nadab i Abisur. ²⁹Ya hi Abisur ya inahawanah Abihail ta waday imbabaleda an da Ahban i Molid. ³⁰Ya hi Nadab ya hay linala'in imbabalena ya da Seled i Appaim. Mu hi Seled

---

^e 2:18 Nan ngadan an Jeriot ya ma'id ha mapto' hi'on ngadan di ohan ahawana onu hidiyey ohah ngadan Asubah onu ngadan nan imbabalena.

ya nate an ma'id attog ha imbabalena. ³¹Ya hay linala'i an imbabalen Appaim ya hi Isi an hi aman Sesan. Ya hi Sesan ya hiyay hi aman Ahlay. ³²Ya hay linala'i an imbabalen Jada an hi ibban Sammay ya da Jeter i Jonathan. Mu hi Jeter ya nate an ma'id attog ha imbabalena. ³³Ya nadan linala'i an imbabalen Jonathan ya da Pelet i Sasa. Ta danae nadan holag Jerameel. ³⁴Hi Sesan ya hay imbabalena ya binabai ya abuh. Ta namaag nan baalna an i Egypt an hi Jarha ³⁵ot ipa'ahawan Sesan i hiyay ohah nadan binabai an imbabalena ta nawadah Attay. ³⁶Ya hi Attay ya hiyay nangimbabale i Nathan an hi aman Sabad. ³⁷Ya hi Sabad ya imbabalenah Eplal an hi aman Obed. ³⁸Ya hi Obed ya imbabalenah Jehu an hi aman Asariah. ³⁹Ya hi Asariah ya imbabalenah Heles an hi aman Eleasah. ⁴⁰Hi Eleasah ya imbabalenah Sismay an hi aman Sallum. ⁴¹Hi Sallum ya imbabalenah Jekamiah an hi aman Elisama.

Hay Tinanud Kaleb

⁴²Hi Kaleb an hi ibban Jerameel ya hay panguluwan an imbabalena ya hi Mesa an hi aman Sip an nangimbabale i Maresah an hi aman Hebron.

⁴³Ya nadan linala'i an imbabalen Hebron ya hi Korah ya hi Tappuah ya hi Rekem ya hi Sema. ⁴⁴Ya hi Sema di hi aman Raham an hi aman Jorkeam. Ya hi Rekem di hi aman Sammay. ⁴⁵Ya nan lala'i an imbabalen Sammay ya hi Maon an hi aman Bet-Sur.

⁴⁶Hay imbabalen Kaleb hinan imbilangnah ahawana an hi Epah ya hi Haran ya hi Mosa ya hi Gases. Ya hi Haran ya waday imbabalena an hi aman Gases. ⁴⁷Ya nadan linala'i an imbabalen Jaday ya da Regem ya hi Jotam ya hi Gesam ya hi Pelet ya hi Epah ya hi Saap.

⁴⁸Ya wadada boy udum an imbabalen Kaleb hinan oha bo an imbilangna hi ahawana an hi Maakah an da Seber i Tiranah. ⁴⁹Ya wadada boy udum hi imbabaleda an da Saap an hi aman Madmannah ya hi Seba an hi aman da Makbenah i Gibeah. Ya hay babai an imbabalen Kaleb ya hi Aksah. ⁵⁰Ya datuwe damdamay imbabalen Kaleb hinan ahawana an hi Eprata an hay panguluwanda ya hi Hur an nangimbabale i Sobal an hi aman Kiriati-Jearim ⁵¹ya hi Salma an hi aman Bethlehem ya hi Harep an hi aman Bet-Gader.

⁵²Ya hay tinanud Sobal an hi aman Kiriati-Jearim ya nadan numbobleh ad Haroeh ya nan godwan nadan numbobleh ad Menuhot. ⁵³Ya hi Kiriati-Jearim ya hiyay ud holag hinadan tinanud an da Itri ya hi Put ya hi Sumah ya hi Misra ya hi Sorah ya hi Estaol.

⁵⁴Ta hay tinanud Salma ya hi Bethlehem ya nadan numbobleh ad Netopat ya hi ad Atrot-Bet-Joab ya nan godwan di nunhituh ad Manahat ya nadan numboble hi ad Sorah ⁵⁵ya nadan na'nginnilah nadan uldin an nunhituh ad Jabes an dida nadan holag Tirat ya nadan holag Simea ya nadan holag Sukah. Datuwen namin ya tinanud Ken an nalpuh nan tinanud Hammat an hi apun Rekab.

Hay Imbabalen David Hi Awadandah Ad Hebron

3 ¹Datuwe nadan linala'i an imbabalen nan patul an hi David an niyayyam hi awadandah ad Hebron. Hay panguluwana ya hi Amnon an imbabaledah nan i Jesreel an hi Ahinoam. Ya hay mi'adwa ya hi Daniel an imbabaledah nan i Karmel an hi Abigail. ²Ya hay mi'atlu ya hi Absalom an imbabaleda i Maakah an imbabalen nan patul an hi Talmay hi ad Gesur. Ya nan mi'apat ya hi Adonijah an imbabaleda i Haggit. ³Ya nan mi'alima ya hi Sepatiah an imbabaleda i Abital ya nan mi'anom ya hi Iream an imbabaleda i Eglah. ⁴Datuwe nan onom an imbabalen David hi nunhituwanda nimpe hi ad Hebron hi pituy tawon ta han onom di bulan.

Ot ahida e munhituh ad Jerusalem ta ninaynayun di numpatulanah tulumpulut tuluy (33) tawon. ⁵Ya datuwe nadan imbabalena an niyayyam hi ad Jerusalem an da Sammua ya hi Sobab ya hi Nathan ya hi Solomon. Ya datuwen opat di imbabaleda i Batseba an imbabalen Ammiel.

⁶Ya wadada boy udum an imbabalena an da Ibhar ya hi Elisua ya hi Elpelet ⁷ya hi Nogah ya hi Nepeg ya hi Japia ya ⁸hi Elisama ya hi Eliada ya hi Elipelet. Ta hiyamdan namin. ⁹Ya wadada boy udum an linala'i an imbabalena nadan imbilangnah ahawana.

Ya wada han babai an imbabalena an hi Tamar.

Nadan Tinanud Solomon An Natuntunud An Numpatul

¹⁰Hi Solomon ya imbabalena Rehoboam an nangimbabale i Abijah. Ya hi Abijah di nangimbabale i Asa an hi aman Jehosapat. ¹¹Ya hi Jehosapat ya hiyay nangimbabale i Joram an hi aman Ahasiah. Ya nuntanud hi Ahasiah ta hi Joas ¹²an hi aman Amasiah. Ya nuntanud hi Amasiah ta hi Asariah an hi aman Jotam. ¹³Ot muntanud hi Jotam ta hi Ahas an hi aman Heseekiah an nangimbabale i Manasseh. ¹⁴Ya nuntanud hi Manasseh ta hi Amon an nangimbabale i Josiah. ¹⁵Ya hay linala'i an imbabalena ya hi Johanan an panguluwan ot ahi Jehoyakim ot ahi hi Sedekiah ot ahi hi Sallum. ¹⁶Ya hay nihukkat hi numpatulan Jehoyakim ya nan imbabalena an hi Jehoyakin ot ahi hi ibbana an hi Sedekiah.

Nadan Tinanud Jehoyakin Hidin Immanamutandah Nalpuwandah Ad Babilon

¹⁷Nadan holag Jehoyakin an niyeh ad Babilon ya nan linala'i an imbabalena an hi Sealtiel ¹⁸ya hi Malkiram ya hi Pedayah ya hi Senasar ya hi Jekamiah ya hi Hosama ya hi Nedabiah. ¹⁹Ya hi Pedayah ya hay linala'i an imbabalena ya da Serubbabel i Simey. Ya nadan linala'i an imbabalen Serubbabel ya da Mesullam i Hananiah ya nan babai an hi Selomit. ²⁰Ya wada boy lima an imbabalen Serubbabel an da Hasubah ya hi Ohel ya hi Berekiah ya hi Hasadiah ya hi Jusab-Hesed.

²¹Ya hay tinanudan Hananiah ya da Pelatiah i Jesayah. Ta hi Jesayah ya nuntanud ta hi Repayah ya hi aman Arnan. Ya nuntanud hi Arnan ta hi Obadiah an hi aman Sekaniah. ²²Ya hay tinanudan Sekaniah ya hi Semayah. Ot muntanud hi Semayah ta da Hattus ya hi Igal ya hi Bariah ya hi Neriah ya hi Sapat. Ta onomdan namin. ²³Ya hi Neriah ya tulun namin di imbabalena an da Elyoenay ya hi Hiskiah ya hi Asrikam. ²⁴Ya hi Elyoenay ya pitun namin di linala'i an imbabalena an da Hodabiah ya hi Eliasib ya hi Pelayah ya hi Akkub ya hi Johanan ya hi Delayah ya hi Anani.

Hanadan Udum An Tinanud Judah

4 ¹Nan imbabalen Judah an hi Peres ya hiyay hi aman Hesron an nangimbabale i Karmi. Ot muntanud hi Karmi ta hi Hur an nangimbabale i Sobal. ²Ot muntanud hi Sobal ta hi Reayah an nangimbabale i Jahat. Ot muntanud hi Jahat ta da Ahumay i Lahad an diday ud holag hinadan nunhituh ad Sorah.

³Ya hi Etam^f ya hay linala'ih imbabalena ya da Jesreel ya hi Isma ya hi Idbas ya nan babai an hi Haselelponi.

⁴Ta datuwe nadan udum an imbabalen Hur an hi Penuel ya hi Eser. Ot muntanud hi Penuel ta hi Gedor ot muntanud piboh Eser ta hi Husah. Ya hi Hur ya hiyay panguluwan an imbabalen Eprata^g an diday nunhitu hi ad Bethlehem.

⁵Ya hi Asur an hi aman Tekoa ya duway ahawana an da Helah i Naarah. ⁶Ta hay linala'ih imbabalen da Asur i Naarah ya hi Ahussam ya hi Heper ya hi Temeni ya hi Haahastari. ⁷Ya hay linala'ih imbabalen da Asur i Helah ya hi Seret ya hi Sohar ya hi Etnan ⁸ya hi Kos an nangimbabale i da Anub ya hi Hasobebah ya nadan holag Aharhel an imbabalen Harum.

⁹Ya wada han holag Judah an hi Jabes an ong'ongngal di pamiyal di tatagun hiya mu nadan i'ibana. Ya na'aliggatan hi inana hi nun'ayyamana^h i hiya ta hiya nan nginadanana ta hi Jabes.ⁱ ¹⁰Mu hi Jabes ya numpahpahmo' hinan Dios an dayawonda an tinanud Israel an alyonay, Hanat wagahana' bahan Apu Dios ta pabillogom tun pumboblaya'. Ya impapto'a' bahan ta ma"i^d ha adi maphod hi ma'at i ha"on ta wan ma"i^d ha lummuh e' punligatan.

Ya dingngol Apu Dios nan dasalna ot idatna nan imbagana.

¹¹Ya wada boh Kelub an hi ibban Suhah ya hiyay hi aman Mehir an nangimbabale i Eston. ¹²Ya hi Eston ya imbabalena da Bet-Rapa ya hi

^f 4:3 Hi Etam ya imbabalem Hur.   ^g 4:4 Hi Eprata ya hiya nan numbintanan Kaleb.

1 Chronicles 2:19   ^h 4:9 Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo.   ⁱ 4:9 Hay ibalanan nan Jabes ya ligat.

Paseah ya hi Tehinnah an hi aman Ir-Nahas. Ta danae nadan linala'i an nunhituh ad Rekah.

¹³Ya hay linala'i an imbabalen Kenas ya da Otniel i Serayah. Ya nadan linala'i an imbabalen Otniel ya da Hatat i Meonotay. ¹⁴Ya hi Meonotay di hi aman Oprah. Ya hi Serayah di hi aman Joab an ud holag hinadan numbobleh nan nundotal hi ad Gerasim an boblen di nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu'.

¹⁵Ya hay linala'ih imbabalen Kaleb an imbabalen Jepunneh ya hi Iru ya hi Elah ya hi Naam. Ya hay lala'ih imbabalen Elah ya hi Kenas.

¹⁶Ya wada boh Jehallelel an hay linala'ih imbabalena ya hi Sip ya hi Sipah ya hi Tiria ya hi Asarel.

¹⁷Ya oha bon holag Judah ya hi Ezra an hay linala'ih imbabalena ya hi Jeter ya hi Mered ya hi Eper ya hi Jalon. Ya ohah nadan inahawan Mered di nangimbabale i Miriam ya hi Sammay ya hi Isbah an hi aman Estemoa. ¹⁸Ya nan ahawan Mered an i Judah ya hay imbabaleda ya hi Jered an hi aman Gedor ya hi Heber an hi aman Soko ya hi Jekutiel an hi aman Sanoah.

Ya inahawan bon Mered hi Bitiah an imbabalen nan patul hi ad Egypt.

¹⁹Ya wada bo han hi Hodiah an nangahawah nan hi ibban Naham ta hay linala'ih imbabaleda ya hi Keilah an ud holag hinadan i Garm ya hi Estemoa an ud holag hinadan i Maakah.^j ²⁰Ya hi Simon an holag damdaman Judah ya hay linala'ih imbabalena ya hi Amnon ya hi Rinnah ya hi Ben-Hanan ya hi Tilon. Ya hi Isi an holag bon Judah ya imbabalena da Sohet i Ben-Sohet.

Hay Tinanud Selah An Imbabalen Judah

²¹Hay linala'ih imbabalen Selah an imbabalen Judah ya hi Er an hi aman Lekah ya hi Laadah an hi aman Maresah ya nadan nunhituh ad Bet-Asbea an mun'amma hi linen. ²²Ya imbabalen bon Selah hi Jokim ya nadan numpunhituh ad Koseba ya da Joas i Serap an diday nun'ap'apuh ad Moab ya hi ad Jesubi-Lehem. Datuwen ngadan ya na'alah nan nitudo' hidin nadne. ²³Ya nadan holag datuwe ya diday nuntamuwon nan patul an mangapyah banga an nunhitudah ad Netaim ya ad Gederah.

Hay Tinanud Simeon

²⁴Nadan linala'in imbabalen Simeon ya hi Nemuel ya hi Jamin ya hi Jarib ya hi Serah ya hi Saul. ²⁵Hi Saul ya imbabalena Sallum an nangimbabale i Mibsam. Ya hi Mibsam ya imbabalena Misma.

²⁶Ya nuntanud hi Misma ta hi Hamuel an hi aman Sakkur an nangimbabale i Simey.

---

^j 4:19 Hay alyon di udum an Biblia ya hi Estemoa ya i Maakah.

²⁷Ya hi Simey ya himpulut onom (16) di linala'in i'imbabalena ya onom di binabai. Mu nada'en i'ibana an linala'i ya oh'ohhay imbabaleda. Ta hiya nan oh'ohhadan tinanud Simeon an adi umat hinan tinanud Judah an dakolda. ²⁸Ya hay numboblayanda ya hi ad Beerseba ya hi ad Moladah ya hi ad Hasar-Sual ²⁹ya hi ad Bilhah ya hi ad Esem ya hi ad Tolad ³⁰ya hi ad Betuel ya hi ad Hormah ya hi ad Siklag ³¹ya hi ad Bet-Markabot ya hi ad Hasar-Susim ya hi ad Bet-Biri ya hi ad Saaraim. Ta datuwe nadan boble an nunhituwanda ta ingganah din numpatulan David. ³²Ya hay nunhituwan di udum i dida ya nadan liman kikkitung an bobleh nunlini"odanda an hi ad Etam ya hi ad Ain ya hi ad Rimmon ya hi ad Token ya hi ad Asan ³³ya nadan udum an kikkitung an boble ta ingganah ad Baalat. Ya datuwey intudo'dah tinanutanudanda ya ta'on on nadan numpumboblayanda. ³⁴Ta hay nangipangpangulu i dida ya hi Mesobab ya hi Jamlek ya hi Josah an imbabalen Amasiah ³⁵ya hi Joel ya hi Jehu an imbabalen Josibiah. Ya hi Josibiah ya imbabalen Serayah an imbabalen Asiel. ³⁶Ya hay udum an nangipangpangulu i dida ya hi Elyoenay ya hi Jaakobah ya hi Jesohayah ya hi Asayah ya hi Adiel ya hi Jesimiel ya hi Benayah ³⁷ya hi Sisa an imbabalen Sipi an imbabalen Allon. Hi Allon ya imbabalen Jedayah an imbabalen Simri. Ya hi Simri ya imbabalen Semayah.

³⁸Danae an nitudo' an ngadan ya dida nadan nangipangpanguluh nadan tinanudda. Ya dimmakkodakkolda an tinanud. ³⁹Ot eda manama' hi pangipastolandah kalneroda ta hiya nan eda numpunhituy udum hinan nihnup hi ad Gedor an nangappit hi tuluwan di algo. ⁴⁰Ya maphod hi pumpastolan hidi ya abilloq hidiyen pumboblayan ya ma"i^d ha al'alihdi.

Hay nunhitu ni' hidi ya nadan tinanud Ham. ⁴¹Mu hidin numpatulan Heseekiah hi ad Judah ya dadiyen a'ap'apun di tinanud Simeon ya eda ginubat nadan tinanud Ham hinan numpumboblayanda. Ya ta'on on nadan i Meun an nunhituhdi ya dinadagda didan namin. Ot munhitudahdi te waday maphod an pumpastolan hidi.

⁴²Ya hay nangipangpangulu i didan tinanud Simeon ya nadan imbabalen Isi an da Pelatyah ya hi Nearyah ya hi Repayah ya hi Ussiel. Ot ipanguluday limay gahut (500) an ibbada ta eda gubaton nadan numpumbobleh nan nun'abilid an boble hi ad Seir.^k ⁴³Ot upputondan patayon nadan oh'ohhan nabatin nunhituhdi an tinanud Amalek ot diday mihukkat an mumboblehdi.

Hay Tinanud Ruben

5 ¹Hi Ruben ya hiya nan panguluwan an imbabalen Israel mu inilo'na nan ohan ahawan amana ta hiya nan bokon mo hiyay nidatan nan

^k 4:42 Hay ohah ngadan mon di ad Seir ya hi ad Edom.

lebbengnan midat onu ma'at hinan panguluwan ta nidat mo hinadan imbabalen ibbanan hi Joseph. Ta hiya nan agge mo nitudo' hinan nitudo'an di tonton di a'ammoddan himpamu'un an hiyay panguluwan. ²Ya hi Judah ya ongal di abalanan nadan tinanudna i didan tinanud Jacob ta hiya nan diday nalpuwan nan numbalin hi patul mu bokon damdama hiyay nidatan nan lebbengnan midat hinan panguluwan te hi Joseph.

³Nadan imbabalen Ruben an panguluwan Israel ya hi Hanok ya hi Pallu ya hi Hesron ya hi Karmi.

⁴Ya hi Joel an nalpuh nan tinanud Ruben ya imbabalenah Semayah an nangimbabale i Gog an hi aman Simey. ⁵Ya hi Simey ya imbabalenah Mikah an hi aman Reayah an nangimbabale i Baal ⁶an hi aman Beerah. Hi Beerah an mangipangpanguluh nadan ibbanan tinanud Ruben ya binalud Tiglat-Pileser an patul hi ad Assyria ot iyenah bobleda.

⁷Ya hinan nitudo'an di patad Ruben ya hay nitudo' hi ap'apun nadan himpahimpamu'un ya hi Jeyel ya hi Sekariah ⁸ya hi Bela an imbabalen Asas an imbabalen Sema. Ya hi Sema ya imbabalen Joel.

Datuwen tinanud ya numbobledah ad Aroer ta ingganah ad Nebo ya hi ad Baal-Meon. ⁹Ya gapu ta dimmakol di kalnerodah ad Gilead ya eda mo numbobleh nan pogpog nan agge naboblayan hi nangappit hi tuluwan di algo. Hituwen agge naboblayan ya nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates.

¹⁰Hidin hi Saul di patul hi ad Israel ya datuwen tinanud Ruben ya eda ginubat nadan tinanud Hagar ot abakonda dida. Ta diday nihukkat an numbobleh nadan numboblayan di tinanud Hagar ta numboblayanda nimpin namin nadan bobleh nangappit hi tuluwan di algo hi ad Gilead.

Hay Tinanud Gad

¹¹Nadan tinanud Gad ya numbobledah ad Basan ta ingganah ad Salekah an nihaggon hinan boblen di tinanud Ruben. ¹²Ya hay nabaktun mangipangpangulu i dida ya hi Joel ta mi'adwah Sapam ta ahi da Janai i Sapat. ¹³Ya nadan udum an mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un ya hi Michael ya hi Mesullam ya hi Seba ya hi Jorai ya hi Jakan ya hi Sia ya hi Eber. Ta pitudan namin.

¹⁴Hay a'ammod Abihail an nalpuh nan tinanud Gad ya pamaag hi Bus ta nuntanud ta hi Jahdo. Ot muntanud hi Jahdo ta hi Jesisay ot muntanud damdama hi Jesisay ta hi Michael an nangimbabale i Gilead. Ot muntanud hi Gilead ta hi Jaroa an nangimbabale i Huri an hi aman Abihail.

¹⁵Ya hi Ahi an imbabalen Abdiel an apapun Guni di ap'apuda an himpamu'un.

¹⁶Ya datuwe an tinanud Gad ya numbobleda nimpah ad Basan hi ad Gilead ya nadan bobleh nunli"odan hidi. Ot pumpastolandan namin

nadan abalinandan pumpastolan hinan pastuh ad Sharon. ¹⁷Ta an namin danaen ngadan ya nitudo'dah nan nitud'an di tontondan himpamu'un hidin numpatuluan Jotam hi ad Judah ya hay numpatuluan damdaman Jeroboam ya hi ad Israel.

Hay Nunhituh Nangappit hi Tuluwan Di Algo

¹⁸Nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh ya wadaday tindaluda an hay ngammutna ya napat ta opat di libu ta han pituy gahut ta nanom (44,760). Datuwen tindalu ya abalinanda an mangdon hi hapiyo ya ispada ya pana.¹ ¹⁹Ta eda ginubat nadan tinanud Hagar ya hi ad Jetur ya hi ad Napis ya hi ad Nodab. ²⁰Ya binoddangan Apu Dios dida ta inabakda nadan tinanud Hagar ya ta'on on nadan bimmoddang i dida. Te hi Apu Dios di nundinolanda ta numpahpahmo'dan hiya hidin punggugubatanda ta hiya nan binoddangana dida. ²¹Ta hay inaladan halun nadan tinanud Hagar ya nabongley libun (50,000) kemel ya duway gahut ta han nabongley libun (250,000) kalnero ya duway libun (2,000) dongki. Ya binaludday hinggahut di libu (100,000) an tatagu. ²²Ya manu'eh dakolday nateh nadan binuhulda ya binoddangan nimpén Apu Dios dida hi nunggugubatanda. Ta dida moy nihukkat an nunhitu i dadiyen boble ta ingganah din niyayandah udum hi boble.

Hay Godwan di Tinanud Manasseh

²³Nan godwan di tinanud Manasseh ya dimmakolda ta eda numbobleh ad Basan ta ingganah ad Baal-Hermon ya hinan billid an nungngadan hi Senir an hay ohah ngadana ya Hermon.

²⁴Nadan ap'apuda an nangipangpangulu i dida an himpamu'un ya hi Eper ya hi Isi ya hi Eliel ya hi Asriel ya hi Jeremiah ya hi Hodabiah ya hi Jadiel. Ya nundingngol datuwen ap'apuda te natulidda an mi'gubat. ²⁵Mu aggeda inun'unud hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodka te hay dinayawda ya nadan dios nadan tatagun dinadag Apu Dios. ²⁶Ta hiya nan inyabulut Apu Dios an gubaton nan patul hi ad Assyria an hi Pul an hay ohah ngadana ya hi Tiglat-Pileser an didah nadan tindaluna. Ot abakonda nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya nan godwan di tinanud Manasseh ot eda ibalud didah ad Halah ya hi ad Habor ya hi ad Hara an nihaggon hinan wangwang hi ad Gosan. Ta hidiy nibaludandah inggana.

Nadan Padi An Tinanud Libay

6 ¹Hi Libay ya hay linala'ih imbabalena ya hi Gerson ya hi Kohat ya hi Merari.

¹ 5:18 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

²Ya nadan linala'i an imbabalen Kohat ya hi Amram ya hi Isar ya hi Hebron ya hi Ussiel.

³Ya ha'e damdamay imbabalen Amram ya hi Aaron ya hi Moses ya hi Miriam.

⁴Nan imbabalen Aaron an hi Eleasar ya nuntanud ta hi Pinehas an hi aman Abisua. ⁵Ot muntanud hi Abisua ta hi Bukki an hi aman Ussi. ⁶Ya hi Ussi ya nuntanud ta hi Serahiah an hi aman Merayot. ⁷Ya hi Merayot ya nuntanud ta hi Amariah an hi aman Ahitub. ⁸Ya nuntanud hi Ahitub ta hi Sadok an hi aman Ahimaas. ⁹Ot muntanud hi Ahimaas ta hi Asariah an hi aman Johanan. ¹⁰Ot muntanud hi Johanan ta hi Asariah an hiya din padi hinan Templo an inyaman din hi Solomon hi ad Jerusalem. ¹¹Ot muntanud hi Asariah ta hi Amariah an hi aman Ahitub. ¹²Ya hi Ahitub ya nuntanud ta hi Sadok an hi aman Sallum. ¹³Ot muntanud hi Sallum ta hi Hilkiah an hi aman Asariah. ¹⁴Ot muntanud hi Asariah ta hi Serayah an hi aman Jehosadak. ¹⁵Ya hi Jehosadak ya niddum hinadan tatagu hi ad Jerusalem ya an namin nadan i Judah hidin impa'abak Apu Dios dida ta inyen nan patul an hi Nebukadnesar didah udum hi boble.

¹⁶Hanada nimpén linala'in imbabalen Libay ya hi Gerson ya hi Kohat ya hi Merari.

¹⁷Ya hi Gerson ya imbabalena da Libni i Simey.

¹⁸Ya nadan linala'in imbabalen Kohat ya hi Amram ya hi Isar ya hi Hebron ya hi Ussiel.

¹⁹Ya hanada'en linala'in imbabalen Merari ya da Mahli i Musi. Ta datuwe nadan himpahimpamu'un an tinanud Libay.

²⁰Ya hi Gerson ya imbabalena Libni an nangimbabale i Jehat an hi aman Simmah. ²¹Ya hi Simmah ya imbabalena Joah an hi aman Iddo. Ya hay imbabalen Iddo ya hi Serah an hi aman Jeateray.

²²Ya hi Kohat ya nuntanud ta hi Amminadab an nangimbabale i Korah. Ya hi Korah ya imbabalena Assir ²³an nangimbabale i Elkana an hi aman Ebiasap. Ya hi Ebiasap ya imbabalena Assir ²⁴an nangimbabale i Tahat. Ya hi Tahat ya imbabalena Uriel. Ya hi Uriel ya imbabalena Ussiah an nangimbabale i Saul.

²⁵Ya hay imbabalen Elkanah ya hi Amasay ya hi Ahimot. ²⁶Ot muntanud hi Ahimot ta hi Elkanah an namunat i apuna ta hiyay hi aman Sopay. Ya hi Sopay ya nuntanud ta hi Nahat. ²⁷Ot muntanud hi Nahat ta hi Eliab. Ya nuntanud hi Eliab ta hi Jeroham an hi aman Elkanah. Ot muntanud hi Elkanah ta hi Samuel. ²⁸Hay imbabalen Samuel ya hi Joel an panguluwan ot mi'adwa hi Abijah.

²⁹Ya nan ohan imbabalen Libay an hi Merari ya nuntanud ta hi Mahli an nangimbabale i Libni. Ot muntanud hi Libni ta hi Simey an nangimbabale i Ussah. ³⁰Ot muntanud hi Ussah ta hi Simea an nangimbabale i Haggiah an hi aman Asayah.

Hay Mangipangpanguluh Kantah Nan Pundayawan Hinan Templo

³¹Handin patul an hi David ya pinto'na nadan linala'i an mangipangpanguluh kanta hinan pundayawanda i Apu Dios hidin niye moh ad Jerusalem nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ³²Ta diday nangipangpanguluh kanta hinan tabernakel ta ingganah din iniphod Solomon nan Templo hi ad Jerusalem. Ta inatda nadan nidat i dida an tamudah nan pundayawan i Apu Dios.

³³Ya nadan mangipangpanguluh kanta an holag Kohat ya da Heman hinadan linala'in imbabalena. Ya hay nangimbabalen Heman ya hi Joel an imbabalen Samuel. ³⁴Ya hay nangimbabale i Samuel ya hi Elkanah. Ya hay nangimbabale i Elkanah ya hi Jeroham. Ya hay nangimbabale i Jeroham ya hi Eliel. Ya hi Eliel ya imbabalen Toah. ³⁵Ya hi Toah ya imbabalen Sup. Hi Sup ya imbabalen Elkanah. Ya hi Elkanah ya imbabalen Mahat. Ya hi Mahat ya imbabalen Amasay. ³⁶Hi Amasay ya imbabalen Elkanah. Hi Elkanah ya imbabalen Joel. Ya hi Joel ya imbabalen Asariah. Ya hi Asariah ya imbabalen Sepaniah. ³⁷Hi Sepaniah ya imbabalen Tahat. Ya hi Tahat ya imbabalen Assir. Hi Assir ya imbabalen Ebiasap. Ya hi Ebiasap ya imbabalen Korah. ³⁸Hi Korah ya imbabalen Isar. Hi Isar ya imbabalen Kohat. Hi Kohat ya imbabalen Libay an imbabalen Israel.

³⁹Hay bumoddang i Heman an mangipangpanguluh kanta ya hi Asap an umohnong hinan way winawwana. Hi Asap ya imbabalen Berekiah. Ya hi Berekiah ya imbabalen Simea. ⁴⁰Ya hi Simea ya imbabalen Michael. Ya hi Michael ya imbabalen Baseyah. Ya hi Baseyah ya imbabalen Malkijah. ⁴¹Ya hi Malkijah ya imbabalen Etni. Hi Etni ya imbabalen Serah. Hi Serah ya imbabalen Adayah. ⁴²Ya hi Adayah ya imbabalen Etan. Ya hi Etan ya imbabalen Simmah. Hi Simmah ya imbabalen Simey. ⁴³Hi Simey ya imbabalen Jahat. Hi Jahat ya imbabalen Gerson an imbabalen Libay.

⁴⁴Ya bumoddangda bo nadan holag Merari an mangipangpanguluh kanta an umohnongdah nangappit hi iniggid Heman. Ya hay mangipangpangulu i dida ya hi Etan an imbabalen Kisi. Ya hi Kisi ya imbabalen Abdi. Ya hi Abdi ya imbabalen Malluk. ⁴⁵Ya hi Malluk ya imbabalen Hasabiah. Ya hi Hasabiah ya imbabalen Amasiah an imbabalen Hilkihah. ⁴⁶Ya hi Hilkihah ya imbabalen Amsi an imbabalen Bani. Ya hi Bani ya imbabalen Semer. ⁴⁷Ya hi Semer ya imbabalen Mahli. Ya hi Mahli ya imbabalen Musi an imbabalen Merari. Ya hay hi aman Merari ya hi Libay.

⁴⁸Nadan udum an ibbada an tinanud Libay ya niyukod i dida nadan udum an tamuuh nan tabernakel an pundayawan i Apu Dios.

⁴⁹Mu nadan tinanud Aaron ya diday padi. Ta diday mangidawat hinadan mi'nong i Apu Dios hinan punggobhan hi mi'nong ya hinan

punggobhan hi insenso. Ya dida bo ya ammunay mabalin an hunggop hinan kuwartun Apu Dios ta atonda nan nitugun i didah atonda ta wan pakawanon Apu Dios di bahul nadan tinanud Israel an miyunnudan hinadan tugun Apu Dios an indatna hinan baalna an hi Moses.

⁵⁰Ta datuwe nadan tinanud Aaron. Hi Aaron ya imbabalenah Eleasar. Ot muntanud hi Eleasar ta hi Pinehas an nangimbabale i Abisua. ⁵¹Ot muntanud hi Abisua ta hi Bukki an nangimbabale i Ussi. Ot muntanud hi Ussi ta hi Serahiah. ⁵²Ot muntanud hi Serahiah ta hi Merayot an nangimbabale i Amariah. Ot muntanud hi Amariah ta hi Ahitub. ⁵³Ot muntanud hi Ahitub ta hi Sadok an nangimbabale i Ahimaas.

Hay Numboblayan Nadan Tinanud Libay

⁵⁴Datuwen tinanud Libay ya imbubunutday eda pumboblayan ya nadan holag Aaron an tinanud Kohat di namangulun nabunut. ⁵⁵Ta nidat i dida hi ad Hebron an boblen nadan tinanud Judah ya nadan pumpastolan an wah nunlini"odan diyen boble. ⁵⁶Mu nadan matanoman ya nan kikkitung an boble nunlini"odan ya nidat i Kaleb an imbabalen Jepunneh.

⁵⁷Ta nidat nimpe hinadan holag Aaron hi ad Hebron an bumtikan di pimmate ya hi ad Libnah ya hi ad Jattir ya hi ad Estemoa ⁵⁸ya hi ad Hilen ya hi ad Debir ⁵⁹ya hi ad Asan ya hi ad Juttah ya hi ad Bet-Semes ya niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble. ⁶⁰Ya hinan boblen di tinanud Benjamin ya nidat hi ad Gibeon ya hi ad Geba ya hi ad Alemet ya hi ad Anatot ya niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble. Ta himpulut tulun (13) namin di boble hi nidat hinadan tinanud Kohat. ⁶¹Ya nadan udum an tinanud Kohat ya nidat i diday himpulun (10) boble hinan nidat hinan godwan di tinanud Manasseh.

⁶²Ya hay nidat hinadan tinanud Gerson an nipiyyappong hinadan holagda ya himpulut tuluy (13) boble hinadan boblen di tinanud Issakar ya tinanud Aser ya tinanud Naptali ya hinan boblen di tinanud Manasseh hi ad Basan.

⁶³Ya nipiyyappong boh nadan tinanud Merari di himpulut duway (12) boble an na'alah nadan boblen di tinanud Ruben ya tinanud Gad ya tinanud Sebulun.

⁶⁴Ta indattan nadan tinanud Israel nadan i'ibada an tinanud Libay hi pumboblayanda ya pumpastolanda. ⁶⁵Ta danaen bobley indat nadan tinanud Judah ya tinanud Simeon ya tinanud Benjamin.

⁶⁶Ya nada'en udum an tinanud Kohat ya waday nidat i dida an nalpuh nadan tinanud Ephraim ⁶⁷hinadan nun'abillid an boble hi ad Sekem an bumtikan di pimmate ya hi ad Geser ⁶⁸ya hi ad Jokmeam ya hi ad Bet-Horon ⁶⁹ya hi ad Ayjalon ya hi ad Gat-Rimmon. Ya niddum nadan pumpastolan i dadiye an boble.

⁷⁰Ya hay nidad hinan boblen di godwan di tinanud Manasseh hinadan tinanud Kohat ya hi ad Aner ya hi ad Bileam an niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble. ⁷¹Ya hay nidad damdama hinadan tinanud Gerson ya hinan boblen nan godwan di tinanud Manasseh ya hi ad Golan ya hi ad Basan ya hi ad Astarot ya nadan pumpastolan i dadiyen boble.

⁷²Ya hay indat nadan tinanud Issakar ya hi ad Kedes ya hi ad Daberah ⁷³ya hi ad Ramot ya hi ad Anem an niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble.

⁷⁴Ya hay indat nadan tinanud Aser ya hi ad Masal ya hi ad Abdon ⁷⁵ya hi ad Hukok ya hi ad Rehob an niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble.

⁷⁶Ya hay indat nadan tinanud Naptali ya hi ad Kedes hi ad Galilee ya hi ad Hammon ya hi ad Kiriataiyim ya nadan pumpastolan i dadiyen boble.

⁷⁷Ya datuwe damdamay nidad hinadan holag Merari an tinanudan Libay. Ya hay indat nadan tinanud Sebulun ya hi ad Rimmono ya hi ad Tabor ya nadan pumpastolan i dadiyen boble. ⁷⁸Ya hay indat nadan tinanud Ruben an nunhiti hi dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan an nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Jericho ya hi ad Beser ya hi ad Jahsah ⁷⁹ya hi ad Kedemot ya hi ad Mepaat. Ya niddum nadan pumpastolan i dadiyen boble.

⁸⁰Ya hay indat nadan tinanud Gad ya hi ad Ramot hi ad Gilead ya hi ad Mahanaim ⁸¹ya hi ad Hesbon ya hi ad Jaser ya nadan pumpastolan i dadiyen boble.

Hay Tinanud Issakar

7 ¹Hi Issakar ya opatdan namin nadan linala'i an imbabalena an hi Tola ya hi Puah ya hi Jasub ya hi Simron. ²Ya nadan linala'in imbabalen Tola ya hi Ussi ya hi Repayah ya hi Jeriel ya hi Jahmay ya hi Ibsam ya hi Samuel. Ta diday ap'apuda an himpamu'un. Ya hidin numpatulun David ya hay bilang di tinanud Tola hi mabalin an mi'gubat ya baintit duway libu ya han onom di gahut (22,600).

³Ya hay lala'i an imbabalen Ussi ya hi Israhiah.

Ya hay linala'ih imbabalen Israhiah ya hi Michael ya hi Obadiah ya hi Joel ya hi Issiah. Ya datuwen lima an niddum hi amada ya diday ap'apuda an himpamu'un. ⁴Ya hay bilang di mabalin an mi'gubat i dida ya tulumpulut onom (36,000) di libu. Te dakol di binabaih ahawada ta hiya nan dakol di linala'ih imbabaleda.

⁵Ta an naminda nadan linala'i an tinanud Issakar an mabalin an mi'gubat ya nawalut pituy libu (87,000) di nitudo' hinan nitud'an di tonton di nalpuwan di a'ammotta.

Hay Tinanud Benjamin

⁶Hay linala'ih imbabalen Benjamin ya hi Bela ya hi Beker ya hi Jediael.

⁷Ya hi Bela ya hay linala'ih imbabalena ya hi Esbon ya hi Ussi ya hi Ussiel ya hi Jerimot ya hi Iri. Ta didan limay ap'apuda an himpamu'un. Ya

hay nitudo' hinan nitud'an di tonton di nalpuwan di a'ammotta hi bilang di mabalin an mi'gubat i dida ya baintit duway libu ta han tulumpulut opat (22,034).

⁸Ya hay linala'ih imbabalen Beker ya hi Semirah ya hi Joas ya hi Elieser ya hi Eliyoenai ya hi Omri ya hi Jeremot ya hi Abijah ya hi Anatot ya hi Alemet. ⁹Ya hay nitudo' hi bilang di mabalin an mi'gubat i dida ya baintiy libu ta han duway gahut (20,200).

¹⁰Ya hay lala'ih imbabalen Jediael ya hi Bilhan. Ya hay linala'ih imbabalen Bilhan ya hi Jeus ya hi Benjamin ya hi Ehud ya hi Kenaanah ya hi Setan ya hi Tarsis ya hi Ahisahar. ¹¹Ya an namin datuwe an linala'i an imbabalen Jediael ya diday ap'apuda an himpamu'un. Ya hay bilang di mabalin an e mi'gubat i dida ya himpulut pituy libu ta han duway gahut (17,200).

¹²Ya nadan tinanud Suppim ya tinanud Huppim ya nalpudah nan tinanud Ir. Ya nadan tinanud Husim ya nalpudah nan tinanud Aher.

Hay Tinanud Naptali

¹³Hay linala'ih imbabalen Naptali ya hi Jasiel ya hi Guni ya hi Jeser ya hi Sallum. Ta danae yapapun Bilhah an hi inan Naptali.

Hay Tinanud Manasseh

¹⁴Hay imbabalen Manasseh hinan i Aram an imbilangnah ahawana ya hi Asriel ya hi Makir an hi aman Gilead.

¹⁵Ya hi Makir ya ni'yahawah nan holag nadan tinanud Huppim ya tinanud Suppim. Ya waday hi ibbanan babai an hay ngadana ya hi Maakah. Ya hi Selopehad e an nalpuh nan tinanud Manasseh ya binabaiday imbabalena.

¹⁶Ya hi Makir ya hay ahawana ya hi Maakah ta waday imbabaleda an hi Peres. Ya waday lala'in hi ibban Peres an hi Seres an hay linala'ih imbabalena ya da Ulam i Rakem. ¹⁷Ya hi Ulam ya lala'i nan imbabalena an hi Bedan. Ta danae nadan tinanud Gilead an imbabalen Makir an hi na' Manasseh.

¹⁸Ya hay imbabalen nan babain hi ibban Gilead an hi Hammoleket ya hi Isod ya hi Abieser ya hi Mahlah.

¹⁹Ya nan lala'in imbabalen Gilead an hi Semida ya wadaday linala'ih imbabalena an hi Ahian ya hi Sekem ya hi Liki ya hi Aniam.

Hay Tinanud Epraim

²⁰Nan lala'in imbabalen Epraim an hi Sutelah ya nuntanud ta hi Bered. Ot muntanud hi Bered ta hi Tahat an nangimbabale i Eleadah an hi aman nan bunat an hi Tahat. ²¹Ot muntanud hi Tahat ta hi Sabad an hi aman Sutelah.

Ya wadaday i'iban Sutelah an da Eser i Elead mu pinaten nadan i Gat didah din eda mangakoh baka ya kalneron dadiyen i Gat. ²²Ta hi amadan hi Epraim ya nadney immukayunganah din natayanda. Ta imme nadan tulangda an e nangalubyag i hiya.

²³Indani ya nawadaan hi ahawan Epraim ot iyayyamna han lala'i. Ot ngadanana ta hi Beriah an hay ibalinana ya ligat an gapu i diyen adi maphod an na'at hinan pamilyana.

²⁴Ya nan babai an imbabalen Epraim an hi Seerah ya hiyay nangibangon hinadan bobleh ad Bet-Horon hinan nabaktu ya hinan nada"ul. Ot ibangona boh ad Ussen-Seerah.

²⁵Ya nan oha bon lala'in imbabalen Epraim ya hi Repah an nangimbabale i Resep. Ot muntanud hi Resep ta hi Telah an hi aman Tahan. ²⁶Ot muntanud hi Tahan ta hi Ladan an hi aman Ammihud. Ot muntanud hi Ammihud ta hi Elisama. ²⁷Ot muntanud hi Elisama ta hi Nun an nangimbabale i Joshua.

²⁸Ya hay e numboblayan datuwen tinanud Epraim ya hi ad Betel ya nadan bobleh nunlini"odan hidi ta ingganah ad Naaran hi nangappit hi tuluwan di algo ya hi ad Geser hi nangappit hi alimuhan di algo ya hinadan kikkitung an bobleh nunlini"odana ya niddum bo hi ad Sekem ya hinadan kikkitung an boble hi nunlini"odana ta ingganah ad Ayyah ya hinadan kikkitung an boblehdi. ²⁹Ta niddum hinan pumboblayanda nadan boble an nun'ihaggon hinan pogpog di nidat i Manasseh an hi ad Bet-San ya hi ad Taanak ya hi ad Megiddo ya hi ad Dor ya hinadan kikkitung an bobleh nunlini"odan dadiye. Ta danaen boble ya nunhituwan nadan tinanud Joseph an imbabalen Israel.

Hay Tinanud Aser

³⁰Hay linala'ih imbabalen Aser ya hi Imnah ya hi Isbah ya hi Isbi ya hi Beriah. Ya nan babai an hi ibbada ya hi Serah.

³¹Ya hay linala'ih imbabalen Beriah ya da Heber i Malkiel. Ya hi Malkiel ya hiyay ammod nadan tinanud Birsas.

³²Ya hi Heber ya hiyay hi aman da Japet ya hi Somer ya hi Hotam ya nan babain hi Sua.

³³Ya hay linala'ih imbabalen Japlet ya hi Pasak ya hi Bimhal ya hi Asbat.

³⁴Ya hay linala'ih imbabalen Somer ya hi Ahi ya hi Rogah ya hi Hubbah ya hi Aram.

³⁵Ya hay linala'ih imbabalen Helem^m an hi ibban da Japlet ya hi Sopah ya hi Imna ya hi Seles ya hi Amal.

³⁶Ya hay linala'ih imbabalen Sopah ya hi Suah ya hi Harneper ya hi Sual ya hi Beri ya hi Imrah ³⁷ya hi Beser ya hi Hod ya hi Samma ya hi Silsah ya hi Itran ya hi Beera.

---

^m 7:35 Hay ohah ngadan Helem ya hi Hotam.

³⁸Ya hay linala'ih imbabalen Jeterⁿ ya hi Jepunneh ya hi Pispah ya hi Ara.

³⁹Ya hay linala'ih imbabalen Ulla ya hi Arah ya hi Hanniel ya hi Risia.

⁴⁰An namin datuwe ya tinanud Aser an nundingngol an titindalu an diday ap'apu i didan himpamu'un. Ya hay bilang datuwen namin an nundadaan an e mi'gubat ya baintit onom di libu (26,000) an nitudo' di ngadanda hinan nitud'an di tonton di a'ammotta.

Hay Tonton Di Nalpuwan Di A'ammot Saul

8 ¹Hi Benjamin ya imbabalena Bela an hiyay panguluwan ot ahi hi Asbel ot ahi hi Aharah ²ot ahi hi Nohah ot ahi mohpe nan mi'alima an hi Rapa. ³Ya hay linala'ih imbabalen Bela ya hi Addar ya hi Gera ya hi Abihud ⁴ya hi Abisua ya hi Naaman ya hi Ahoah ⁵ya hi Gera ya hi Sepupan ya hi Huram.

⁶Ya hay ap'apu hinan himpamu'un an nunhituh ad Geba ya nadan holag Ehud. Mu hidin na'abakdah gubat ya impa'aanda didahdi ta immedah ad Manahat. ⁷Ta datuwe nadan holag Ehud an hi Naaman ya hi Ahijah ya hi Gera. Ya hituwen hi Gera an hi aman da Ussa i Ahihud di nangipangulu i didah din impa'aanda didahdi.

⁸Ya hi Saharaim an nalpuh nan tinanud Benjamin ya imbolhena^o nadan ahawana an da Husim i Baara ot e mi'iboleh ad Moab. Ya nahlag hidi ta wadaday linala'ih imbabaledah ⁹nan numbintanana an hi Hodes an da Jobab ya hi Sibia ya hi Mesa ya hi Malkam ¹⁰ya hi Jeus ya hi Sakia ya hi Mirmah. Ya datuwen linala'i an imbabalena ya diday nun'ap'apu i didan himpamu'un.

¹¹Ya wada tuwaliy imbabaledah nan ahawana ni' an hi Husim an da Ahitub i Elpaal.

¹²Ya hi Elpaal ya hay linala'ih imbabalena ya hi Eber ya hi Misam ya hi Semed. Ya hituwen hi Semed di nangibangon hinan bobleh ad Ono ya hi ad Lod ya hinadan kikitang an bobleh nunlini"odandahdi.

¹³Ya da Beriah i Sema^p di nun'ap'apu i didan himpamu'un an numbobleh ad Ayjalon ya impa'aanda nadan nunhituh ad Gat. ¹⁴Ya hi Ahio ya hi Sasak ya hi Jermot ¹⁵ya hi Sebadiah ya hi Arad ya hi Eder ya ¹⁶hi Michael ya hi Ispah ya hi Joha di linala'i an imbabalen Beriah.

¹⁷Ya hi Sebadiah ya hi Mesullam ya hi Hiski ya hi Heber ¹⁸ya hi Ismerai ya hi Isaiah ya hi Jobab di linala'ih imbabalen Elpaal.

¹⁹Ya hi Jakim ya hi Sikri ya hi Sabdi ²⁰ya hi Elienai ya hi Silletai ya hi Eliel ²¹ya hi Adayah ya hi Berayah ya hi Simrat di linala'ih imbabalen Simey. ²²Ya hi Ispan ya hi Eber ya hi Eliel ²³ya hi Abdon ya hi Sikri ya hi

ⁿ 7:38 Hay ohah punggadanda i Jeter ya hi Itran. ^o 8:8 Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan. ^p 8:13 Da Beriah i Sema ya imbabalen Elpaal.

Hanan ²⁴ya hi Hananiah ya hi Elam ya hi Antotijah ²⁵ya hi Ipdeyah ya hi Penuel di linala'ih imbabalen Sasak.

²⁶Ya hi Samseray ya hi Sekariah ya hi Ataliah ²⁷ya hi Jaaresiah ya hi Elijah ya hi Sikri di linala'ih imbabalen Jeroham.

²⁸Ya an namin danae ya ap'apu an nitudo' hinan tontonda hi nalpuwan di a'ammotta an tinanud Benjamin an numbobleh ad Jerusalem.

²⁹Hi Jeyel an hi aman Gibeon an numbobleh ad Gibeon ya hay ngadan ahawana ya hi Maakah. ³⁰Ya hay panguluwan an lala'i an imbabaleda ya hi Abdon ot ahi hi Sur ot ahi hi Kis ya hi Baal ya hi Ner ya hi Nadab ³¹ya hi Gedor ya hi Ahio ya hi Seker ³²ya hi Miklot. Hi Miklot ya imbabalenah Simeah an eda nunhitu hi ad Jerusalem ta nihaggondah nadan tulangda.

³³Hi Ner ya imbabalenah Kis an hi aman nan patul an hi Saul. Ya hay imbabalen Saul ya hi Jonathan ya hi Malki-Sua ya hi Abinadab ya hi Es-Baal.[¶]

³⁴Ya hi Jonathan ya hay lala'ih imbabalena ya hi Merib-Baal^r an hi aman Mikah.

³⁵Ya hi Mikah ya hay linala'ih imbabalena ya hi Piton ya hi Melek ya hi Tarea ya hi Ahas.

³⁶Ya hi Ahas ya imbabalenah Jehoaddah an hi aman da Alemet ya hi Asmabet ya hi Simri. Ya hi Simri ya imbabalenah Mosa ³⁷an hi aman Binea. Hi Binea ya imbabalenah Rapah an hi aman Eleasah. Ya hi Eleasah ya imbabalenah Asel. ³⁸Hi Asel ya onom di linala'ih imbabalena an hi Asrikam ya hi Bokeru ya hi Ismael ya hi Seariah ya hi Obadiah ya hi Hanan. ³⁹Ya hi Esek an hi ibban Asel ya imbabalena hi Ulam ya hi Jeus ya hi Elipelet. ⁴⁰Ya an namin nadan linala'i an imbabalen Ulam ya natuliddan mi'gubat ya nala'ingdan pumana. Ya dakol di linala'i an imbabaleda ya apapuda ta hinggahut ta nabongledan (150) namin. Ya namin danae ya tinanud damdaman Benjamin.

9 ¹Hay tonton di a'ammot nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ya nitudo' hinan nitudo'an di na'na'at hi numpatulan nadan napalpalog an patul di tinanud Israel.

Hay Tinanud Israel An Nibangngad Hi Ad Jerusalem Hi Nalpuwandah Ad Babilon

Nadan tataguh ad Judah ya niyedah ad Babilon an gapuh aggeda nangun'unudan i Apu Dios. ²Ya hay namangulu an nibangngad hinan numboblayanda ya han oh'ohha an tinanud Israel an umat hinadan tinanud Libay an umat hinadan padi ya nadan muntamuh nan Templo ya nadan udum an ibbada an tinanud Libay.

¶ **8:33** Hi Es-Baal ya hiya nan hi Isboset hinan 2 Samuel 2:8   ¶ **8:34** Hi Merib-Baal ya hiya nan hi Mepiboset an inawit David hidin hiyay patul. 2 Samuel 4:4

³Ya wadada boy immanamut an tinanud Judah ya tinanud Benjamin ya tinanud Ephraim ya tinanud Manasseh an e nunhituh ad Jerusalem. ⁴Hay oha ya hi Utay an imbabalen Ammihud an imbabalen Omri. Ya hi Omri ya imbabalen Imri. Ya hi Imri ya imbabalen Bani an hi na' Peres an tinanud Judah. ⁵Ya hinan holag Silon ya hay immanamut ya nan panguluwana an hi Asayah ya nadan imbabalena an linala'i. ⁶Ya hina'en holag Serah ya hi Jewel di nangipangpangulu i dida. Ta hay immanamut hinan tinanud Judah ya onom di gahut ta nahiyam (690).

⁷Ya hay immanamut'e hinadan tinanud Benjamin ya hi Sallu an imbabalen Mesullam an apapun Hodabiah an hi na' Hassenuah ⁸ya hi Ibneyah an imbabalen Jeroham ya hi Elah an imbabalen Ussi an hi na' Mikri ya hi Mesullam an imbabalen Sepatiah an hi na' Rewel an imbabalen Ibneyah. ⁹Ta hay immanamut hi tinanud Benjamin an nitudo' ya hiyam di gahut ta han nabonglet onom (956). Ta datuwen linala'i di nun'ap'apu i didan himpamu'un.

Hanadan Padin Immanamut Hi Ad Jerusalem

¹⁰Hanada'en padin immanamut hi ad Jerusalem ya hi Jedayah ya hi Jehoyarib ya hi Jakin ¹¹ya hi Asariah an imbabalen Hilkiyah. Ya hi Hilkiyah ya imbabalen Mesullam an imbabalen Sadok. Ya hi Sadok ya imbabalen Merayot an hi na' Ahitub. Ya hituwen hi Ahitub ya hiyay ap'apuh nan Templo. ¹²Ya wada boh Adayah an imbabalen Jeroham an hi na' Pasur. Ya hi Pasur ya imbabalen Malkijah. Ya wada bo hi Maasay an imbabalen Adiel an hi na' Jaserah. Ya hi Jaserah ya imbabalen Mesullam an hi na' Mesillemit. Ya hi Mesillemit ya imbabalen Immer.

¹³Ta danae nadan padi an nun'ap'apu i dida an himpamu'un. Ya hay bilangda ya hinlibu ta han pituy gahut ta nanom (1,760). Ya datuwe ya innilada tuwaliy tamudah nan Templo.

Nadan Udum An Tinanud Libay An Immanamut Hi Ad Jerusalem

¹⁴Hanada'en udum an tinanud Libay an immanamut ya hi Semayah an imbabalen Hassub an hi na' Asrikam. Hi Asrikam ya imbabalen Hasabiah an holag Merari.

¹⁵Ya nadan udum an tinanud Libay ya Hi Bakbakkar ya hi Heres ya hi Galal ya hi Mattaniah an imbabalen Mika an hi na' Sikri an imbabalen Asap ¹⁶ya hi Obadiah an imbabalen Semayah an hi na' Galal an imbabalen Jedutun ya hi Berekiah an imbabalen Asa an hi na' Elkanah an e ni'ibobleh nadan i Netopat.

¹⁷Ya nadan mungguwalyah nan geyt di Templo ya hay immanamut i dida ya hi Sallum ya hi Akkub ya hi Talmon ya hi Ahiman ya nadan linala'i an i'ibada. Ya hay nangipangpangulu i dida ya hi Sallum. ¹⁸Ta diday mungguwalyah nan geyt hi nangappit hi tuluwan di algo an pang'iwan di patul an malpuh nan palasyuna an umat hi inat nadan a'ammodka an diday

nungguwalyah nan kampudan tinanud Libay. ¹⁹Ya hi Sallum ya imbabalen Kore an hi na' Ebiasap. Hi Ebiasap ya imbabalen Korah. Ta didah nadan i'ibana an holag Korah di nungguwalyah nadan gejt di Templo an umat hi inat handidan a'ammodda an diday nungguwalyah nan tabernakel. ²⁰Ya hidin hi apuda an hi Pinehas an imbabalen Eleasar di mumpapto' hinadan guwalyah nadan gejt ya binoddangan Apu Dios hiya.

²¹Ya ta'on on handin hi Sekariah an imbabalen Meselemiah ya hiyay nungguwalyah nan gejt di tabernakel.

²²Ta hay bilangdan namin an nungguwalyah nadan gejt ya duway gahut ta han himpulut duwa (212). Ya nitudo' di ngadandah nan nitud'an di nalpuwan di a'ammodda. Ya hay nangibaga i dadiyen tamuda ya handin patul an hi David ya handin propeta an hi Samuel. ²³Ta dida ya nadan tinanudda di nungguwalyah nadan gejt nan Templo. ²⁴Ta diday ninaynayun an nungguwalya an mipongdah nan opat an gejt an wah nan nangappit hi tuluwan di algo ya hay alimuhan di algo ya hay muyyadna ya hay huddo'na. ²⁵Ya nadan i'ibada an nunhituh nadan kikkitung an boble hinadan nunlini"odan hi ad Jerusalem ya mahukhukatda an e bumoddang an nungguwalya hinan pituy algo. ²⁶Mu nadan opat an ap'apun di guwalya an tinanud Libay ya niyukod bo i dida nadan kuwartuh nan Templo ya nadan pang'amunganda hi an namin nadan ma'usal hinan Templo. ²⁷Ta ta'on on nahdom ya nungguwalyadah nan nunlini"odan nan Templo te mahapul an maguwalyaan. Ya dida boy ukod an mangibughul hinan gejt hi amawmawi"it.

Hay Niyukod Hinadan Udum An Tinanud Libay

²⁸Nadan udum i dida ya diday ukod hinadan ma'usal hinan pundayawan ta bilangonda on ahida inlah'un ya binilangda bo on ahida inighop. ²⁹Ya nada'en udum ya diday ukod hinadan udum an ma'usal hinan Templo an umat hinadan alina ya bayah ya olibo ya insenso ya nadan udum an middum. ³⁰Mu nada'en udum an padi ya diday ukod an mangiphod hinadan insenso. ³¹Ya hi Mattitiah an panguluwan an imbabalen Sallum an holag Korah ya hiyay munha"ang hinan midawat an tinapay. ³²Ya nada'en udum an holag Kohat ya diday ukod an mangidadaan hinan tinapay an ma'usal hinan Habadun tungo.

³³Ya nada'en udum an ap'apuh nadan tinanud Libay an niyukodan di mikantah nan Templo ya nadan mipagangoh ya umohnongdah nadan kuwartuh nan Templo. Ya ma"i ha udum hi niyukod i dida te hidiyey tamudah nan hilong ya hinan mapatal. ³⁴Ya an namin danae ya diday ap'apuh nadan himpahimpamu'un an tinanud Libay an hay nunhituwanda ya hi ad Jerusalem.

Hay Tonton Di A'ammod Nan Patul An Hi Saul

³⁵Hi Jeyel an hi aman Gibeon an numbobleh ad Gibeon ya hay ngadan ahawana ya hi Maakah. ³⁶Ya hay panguluwan an lala'in imbabaleda

ya hi Abdon ot ahi hi Sur ya hi Kis ya hi Baal ya hi Ner ya hi Nadab
³⁷ya hi Gedor ya hi Ahio ya hi Sekariah ya hi Miklot. ³⁸Hi Miklot ya
 imbabalenah Simeam ya eda nunhitu hi ad Jerusalem ta nihaggondah
 nadan tulangda. ³⁹Ya hi Ner ya imbabalenah Kis an hi aman nan patul
 an hi Saul. Ya hay imbabalen Saul ya hi Jonathan ya hi Malki-Sua ya
 hi Abinadab ya hi Es-Baal. ⁴⁰Hi Jonathan ya hay lala'ih imbabalena
 ya hi Merib-Baal an hi aman Mikah. ⁴¹Ya hi Mikah ya hay linala'ih
 imbabalena ya hi Piton ya hi Melek ya hi Tarea ya hi Ahas. ⁴²Hi Ahas ya
 imbabalenah Jarah an hi aman da Alemet ya hi Asmabet ya hi Simri an
 nangimbabale i Mosa. ⁴³Ya hi Mosa ya hi aman Binea an nangimbabale i
 Repayah. Ya hi Repayah ya imbabalenah Eleasah an nangimbabale i Asel.
⁴⁴Ya hi Asel ya onom di linala'ih imbabalena an hi Asrikam ya hi Bokeru
 ya hi Ismael ya hi Seariah ya hi Obadiah ya hi Hanan.

Hay Natayan Nan Patul An Hi Saul

10 ¹Nadan i Pilistia ya ginubatda nadan tinanud Israel hinan billid
 an nungngadan hi Gilboa ot abakonda nadan tinanud Israel ta
 binumtikday udum mu dakol damdamay nate i dida. ²Te numpudug
 nadan i Pilistia da Saul an hina'amma ot patayonda nadan imbabalena an
 hi Jonathan ya hi Abinadab ya hi Malkisua. ³Ot unu'unudondah Saul ta
 ingganaot mikna i hiya nadan inladdan pana ta na'ahuggatan. ⁴Ot alyonah
 nan mangmangdon hi almasnay, Huknutommot nan ispadam ta unguhona'
 te adi' pohdon an umali nadan mumpungngohen Apu Dios^s ta paligatona'
 ya ahiya' mohpe pinaten dida. Mu tumakut hidiyen mangmangdon
 hi almasnan mangathidi. Ta hiya nan hinuknut mon Saul di ispadana
 ot ihodna ot okmomana. ⁵Ya hidin tinigon diyen mangmangdon hi
 almasna an nateh Saul ot huknutona damdamay ispadana ot ihodna bo ot
 okmomana ta natedan duwa. ⁶Ta nateh Saul ya nadan tulun imbabalena ta
 ma"i^d moh nan pamilyana ha mabalin hi mihukkat an mumpatul.

⁷Ya hidin dingngol nadan tinanud Israel an numbobleh nan nundotal
 an binumtik nadan tindaluda ya nateh Saul ya nadan imbabalena ot
 bumtikda damdama an nuntaynanday bobleda. Ot ume nadan i Pilistia ot
 eda mumboblehdi.

⁸Ta hidin nabiggat i diyen nunggugubatanda ot ume nadan i Pilistia ot
 eda pun'ala nadan mabalin an alandah nadan nun'a'ate ya inakhupanday
 adol Saul ya nadan imbabalena hinan billid an nungngadan hi Gilboa.
⁹Ot pun'alada nadan almas Saul ot putulonday uluna. Ot ituda'day e
 mangipa'innilah nadan bobleda an nateh Saul ta innilaon nadan ibbada
 an i Pilistia ya ta'on on nadan bululda. ¹⁰Ot eda iha"ad nan almas Saul

^s 10:4 Nadan mumpungngohen Apu Dios ya dida nan alyon di udum an Biblia hi agge
 nakugit te hidiyey pamihul nadan Judyu hinadan bokon Judyu.

hinan templon nadan diosda. Ot ihableday ulunah nan templon nan diosda an hi Dagon.

¹¹Mu hidin na'innilaan nadan i Jabes hi ad Gilead hidiyen inat nadan i Pilistia i da Saul ¹²ot umedan namin nadan nun'atulid an linala'i ot eda alan nan adol Saul ya nadan imbabalena ot iyanamutdah ad Jabes. Ot eda ilubu' didah nan pu'un nan kayiw an Tamaris ot mun'ulatda hi pituy algo.

¹³Manu'e hi nateh Saul ya aggena inun'unud hi Apu Dios ya nan hapitna. Ya e bo udot numpaboddang hinan mumbuyun ¹⁴an bokon hi Apu Dios. Ta hiya nan impapaten Apu Dios ot ihukkatnah David an imbabalen Jesse ta hiyay numpatul.

Hay Numpatulan David Hinadan Tinanud Israel

11 ¹Indani ya imme nadan tinanud Israel hi awadan David hi ad Hebron ot alyonda i hiya di, Hanat nomnomnomom an dita'u ya hina'aggi ta'u tuwali te ohay hi apu ta'u. ²Ya ta'on tuwalih on din hi Saul di patul ya he"ay nangipangpangulu i da'mi hinan e ta'u ni'gubagubatan. Ya inalin tuwalin Apu Dios an dayawon ta'u di he"ay ahi mumpatul ta ipapto'mu nadan tataguna an tinanud Israel.

³Ya i diyen na'amungan nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel hi ad Hebron ya ni'tobbalan hi David i dida hidih nan pundayawan i Apu Dios. Ot hiitanda boy ulunah lana ta hiya mahan moy mumbalin hi patulda an tinanud Israel. Ta nipa'annung din imbagan Apu Dios hinan propeta an hi Samuel.

Hay Nangabakan David Hinadan I Jebus

⁴Hidin agge ni' nunhitu hi David hi ad Jerusalem an hay ngadan ni' diyen boble ya hi ad Jebus ya impanguluna nadan ibbana an tinanud Israel ot eda gubaton nadan nunhituhdi. ⁵Mu alyon nadan i Jebus i David di, Adiyu mahna abalanan an hogpon tun boble mi.

Mu hinggap damdaman da David hidiyen binattuy aladna hi ad Zion ot abakonda dida ot ngadanandah boblen David.

⁶Hay imbagan David hinadan tindaluna ya alyonay, Nan mamangulun e mangubat hinadan i Jebus ya hiyay mumbalin hi nabaktun opisyal di tindalu'.

Indani ya hi Joab an imbabalen Seruyah di namangulu an hinunggop hidi ta hiya moy numbalin hi nabaktun opisyal nadan tindalun David.

⁷Ot e munhituh David hinan binattuy aladnan boble ta hiya nan nginadananda nimpeh boblen David. ⁸Ot ipatpingna nan nunlini"odan diyen boble ta bimmilbillog nan numboblayanda. Ot ipaphod damdaman Joab nadan udum i diyen boble. ⁹Ta ninaynayun an nihamhamad di pumpatulan David te nan ongal di abalananan Dios di bimmodboddang i hiya.

Nadan Opisyal Nadan Tindalun David
(2 Samuel 23:8-39)

¹⁰An namin nadan tinanud Israel ya nadan opisyal di tindalun David ya inatday abalinanda an bimmoddang ta nihamad di pun'ap'apuwan David ta hiyay numbalin hi patuldan namin an tinanud Israel te hiya tuwalyi imbagan Apu Dios hi ma'at.

¹¹Ya datuwe nadan ongal di abalinanda an tindalun David an hay oha i dida ya hi Jasobeam an holag Hakmoni an hiyay nabaktun opisyal di tindalun David. Te han namingham an ni'gubatana ya pinatenay tuluy gahut (300) an binuhulda hinan pahulna.

¹²Ya hay mi'adwa i hiya ya hi Eleasar an imbabalen Doday an holag Ahoh. ¹³Ya hiyay nun'ibban David hi ni'gubatandah nadan na'amung an mi'gubat an i Pilistia i han natanoman hi barley hi ad Pas-Dammim. Ot bumtik nadan ibbada an tindalu. ¹⁴Mu inlaput da Eleasar i David an ni'gubat hinan gawwan di natanoman hi barley ta ingganaot abakonda nadan i Pilistia an gapuh boddang Apu Dios.

¹⁵Ya i han hin'algo ya immeday tuluh nadan tulumpulu (30) an opisyal di tindalun nan lingab hi ad Adullam an awadan David. Yaden nadan i Pilistia ya nungkampudah nan nundotal an nungngadan hi Repaim. ¹⁶Ya i diye ya wadah David hinan nahamad di hawana mu nadan udum an tindalun di i Pilistia ya nungkampudah ad Bethlehem. ¹⁷Ya nonomnomon David hi ad Bethlehem ta alinah on munhapihhapit hi adolna an alyonay, Onhandi anu waha e mangalah liting an malpuh nan bubun hinan way hawwangan hi ad Bethlehem ta inumo'. ¹⁸Ya dingngol nan tulun tindalu ot ituliddan umeh nan nungkampuwan nadan i Pilistia hi ad Bethlehem ot eda humagub hinan bubun hidi ot iyeda i David. Mu aggena ininum te onaot ingkuyag ta indawatna i Apu Dios ¹⁹an alyonay, Adi mahan mabalin an e' inumon hituwe. Te hituwen liting ya paddungnay dalan datuwen linala'i an nangitulid an e himmagub an ta'on on atatakut.

Ta athidiy a'at danaen tulun natulid an linala'i.

Hay Napili An Titindalun David

²⁰Hay nangipangpanguluh nadan tulumpulun (30) nun'atutulid an tindalu ya hi Abisay an hi ibban Joab. Hiya ya nundongol boy a'atna an umat hinan tulun nun'atutulid an tindalu te pinatenay tuluy gahut (300) an binuhulda hinan pahulna. ²¹Ta hiyay numbalinanah nabaktun opisyal nadan tulumpulun (30) nun'atutulid an ta'on on agge niddum hinadan tulun nundongol an nun'atutulid.

²²Ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada an i Kabseel ya na'tullid bo an mi'gubat. Ta dakol di ginubatna an umat hi namatayanah nan duwa an tindalun di i Moab an ongal di abalinanda an mi'gubat. Ya han hin'algo an

nunhiglay dalallu ya imme i han bitu ot patayona han layon. ²³Ot patayona bo han mahinadol an i Egypt an umeh pituy umpi ta han godway tinagena. Ya ta'on on hidiyen i Egypt ya pingngolnay pahulna an umat hinan ulluwan di pun'ablan di inongalna mu hi Benayah ya ammuna han pang'ul an almasna mu pinlohna nan pahul diyen i Egypt ot hiyay pamatena i hiya. ²⁴Ta datuwen inat Benayah an imbabalen Jehoyada di mangipatigoh tulidna ta nundongol an umat damdamah nan tulun na'tullid an tindalu. ²⁵Ya nundongol nimpe an umat i dadiyen tulumpulun (30) nun'atutulid an titindalu mu agge niddum hinan tulun na'tullid. Ya hiyay pinto' David hi ap'apun nadan guwalyana.

²⁶Ta nadan natulid an tindalun David ya hi Asahel an hi ibban Joab ya hi Elhanan an imbabalen Dodo an i Bethlehem ²⁷ya hi Sammot an i Haror ya hi Heles an i Pelon ²⁸ya hi Ira an imbabalen Ikkes hi ad Tekoa ya hi Abieser an i Anatot ²⁹ya hi Sibbekay an i Husa ya hi Ilay an i Ahoh ³⁰ya hi Maharay an i Netopa ya hi Heled an imbabalen Baanah an i Netopa damdama ³¹ya hi Itay an imbabalen Ribay an i Gibeah an tinanud Benjamin ya hi Benayah an i Piraton ³²ya hi Huray an nunhituh nan nundotal hi ad Gaas ya hi Abiel an i Arbat ³³ya hi Asmabet an i Baharum ya hi Eliahba an i Saalbon ³⁴ya nadan imbabalen Hasem hi ad Gison ya hi Jonathan an imbabalen Sagee hi ad Harar ³⁵ya hi Ahiam an imbabalen Sakar hi ad Harar ya hi Elipal an imbabalen Ur ³⁶ya hi Heper an i Mekerat ya hi Ahijah hi ad Pelon ³⁷ya hi Hesro hi ad Karmel ya hi Naaray an imbabalen Esbay ³⁸ya hi Joel an hi ibban Nathan ya hi Mibhar an imbabalen Hagar ³⁹ya hi Selek an tinanud Ammon ya hi Naharay an i Berot an mangmangdon hi almas Joab an imbabalen Seruyah ⁴⁰ya da Ira i Gareb an i Itri ⁴¹ya hi Uriah an tinanud Hit ya hi Sabad an imbabalen Ahlay. ⁴²Ya hi Adina an imbabalen Sisa an ap'apun di tinanud Ruben ya niddum boh nadan natulid an tindalun David ya wadaday nun'ibbana an tulumpulu (30) ⁴³an hi Hanan an imbabalen Maakah ya hi Josapat an i Mitna ⁴⁴ya hi Ussia an i Asterat ya da Sama i Jeiel an imbabalen Hotam an i Aroer ⁴⁵ya hi Jediael an imbabalen Simri ya hi ibbana an hi Joha an i Tis ⁴⁶ya hi Eliel hi ad Mahaba ya da Jeribay i Josabiah an imbabalen Elnaam ya hi Itmah an i Moab ⁴⁷ya da Eliel ya hi Obed ya hi Jaasiel an i Mesoba.

Hanadan Tindalun E Niddum I David Hi Ad Siklag

12 ¹Hidin awadan David hi ad Siklag an inibtikana nan patul an hi Saul an imbabalen Kis ya ni'unudday dakol an tindalu an bimmoddang i hiya hinadan ena ni'gubagubatan. ²Ya nadan udum an tindalu ya tulang Saul te nalpudah nan tinanud Benjamin. Ya hay almasda ya pana ya bingngibing ya nala'ingdan e mi'gubat te mabalin an hay iniggidda onu hay winawwanday pamanada onu pamingngibingda. ³Ya hay opisyalda ya hi Ahieser an imbabalen Siemaah an i Gibeah. Ya hay ni'adwa ya hi ibbana an hi Joas. Ya nadan ibbada an tindalu ya da

Jesiel i Pelet an imbabalen Asmabet ya da Berakah i Jehu an i Anatot ⁴ya hi Ismayah an i Gibeon an oha an opisyal dadiyen napili an tulumpulun (30) tindalu. ⁵Ya niddum bo da Elusay ya hi Jerimot ya hi Bealiah ya hi Siemariah ya hi Sepatiah an i Harup ⁶ya hi Elkanah ya hi Issiah ya hi Asarel ya hi Joeser ya hi Jasobeam an holag Korah ⁷ya hi Joelah ya hi Sebadiah an imbabalen Jeroham hi ad Gedor.

Hay Dimmakolan Di Tindalun David

⁸Nadan udum an tindalu an tinanud Gad ya ni'unudda i David hinan na'appudut an agge naboblayan an ena nipa'ayan. Ya natulidda an e mi'gubat te abalinanda an mangdon hi pahul ya hapiyo. Ya matakutanda an ayda layon. Ya ma'awigingda an ayda ulhah nan billid. ⁹Ya hay opisyalda ya hi Eser ya ni'adwah Obadiah ya hi Eliab di mi'atlu ¹⁰ya mi'apat hi Mismannah ya hi Jeremiah di mi'alima. ¹¹Ya hi Attay di mi'anom ya mi'apituh Eliel ¹²ya hi Johanan di mi'awalu ta mi'ahiyam hi Elsabad ¹³ya ni'apuluh Jeremiah ya hi Makbannay di mi'apulut oha. ¹⁴Ta datuwen tinanud Gad ya dida nadan opisyal di tindalu. Ya nadan udum i dida an kittang di abalinanda ya hingгахut (100) damdamay ipanguluda an tindalu mu nan ongal di abalinana ya hinlibuy (1,000) tindaluh ipanguluna. ¹⁵Ta inagwatda nan wangwang an nungngadan hi Jordan hidin hopap di bulan^t i diyen tawon an dakol di liting ot eda ipa'aan nadan nunhituh nadan nundotal an boble hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan nangappit hi alimuhan di algo. ¹⁶Indani ya wadada boy udum an tinanud Benjamin ya nadan udum an tinanud Judah an niyunud hinan e ipapa'ayan David. ¹⁷Ta e nidamuh David ot alyonan diday, Hi'on immali ayu te pinhodyu an bumoddang i ha'on ya nundadaana' an mi'hayyup i da'yu. Mu hi'on hay ninomnomyu ya ta iba'aga' hinadan mi'buhul i ha'on an ta'on on ma'id ha bahul'u i dida ot innilan nan Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u. Ot hiyay ukod an mundusa i da'yu.

¹⁸Ya bimmikah nan Espiritun Apu Dios i Amasay an hiyay ohah nadan numbalin hi opisyal nadan tulumpulun (30) tindalun David ot alyonay, Immali amin middum hinadan tindalum ta bumoddang amin he'a David an imbabalen Jesse. Maphod ayay pumbalinam ya ta'on on nadan bumbumoddang i he'a te boddangan da'yuh nan Dios an dayawom.

Ot abuluton David dida ot pumbalinona didah opisyal nadan tindaluna.

¹⁹Ya ta'on on hanadan udum an tindalu an tinanud Manasseh ya immeda i David hidin enaot nidduman hinadan i Pilistia an e mangubat i Saul. Mu aggeda ni'ye da David te nunhahapit nadan ap'apun di i Pilistia an adida pohdon an pi'yayon da David. Te itakutda an alinah ibangngad David hinan patulda an hi Saul ta gubatonda dida an i

^t 12:15 Nan hopap di bulan hinadan Judyu ya hidiye nan ma'udin duwan duminggu hinan Marso ya nan mamangulun duminggu hinan Abril i dita'u.

Pilistia. ²⁰Ot mibangngad mo da David hi ad Siklag. Ya dadiyen tinanud Manasseh an e niddum i da David hidi ya hi Adnah ya hi Josabad ya hi Jediael ya hi Michael ya hi Josabad ya hi Elihu ya hi Silletay. Dida ya opisyal di hinlilibu (1,000) an tinalun di tinanud Manasseh. ²¹Ta diday bimmoddang i David hi nangunudanda hinadan nangiyeh nadan pamilyan David ya nadan tinaluna an nabatih ad Siklag. Ya gapu ta natuliddan mi'gubat ya numbalinon David dida hi opisyal di tinaluna. ²²Ta abigabigat on wadaday umen e middum i dida ta ingganaot dumakkodakkolda.

Hanadan Tindalu An E Niddum I Da David Hi Awadandah Ad Hebron

²³Hidin e nunhituh David hi ad Hebron ya dakol nadan imme an tindalu an nundadaan an e mi'gubat. Te pinhodda an hiyay mumpatul ta mihukkat i Saul ta miyunnudan hinan inalin Apu Dios. ²⁴Ta hay titindalun di tinanud Judah an numpangdon hi pahul ya hapiyo an nundadaan an e mi'gubat ya onom di libu ta han waluy gahut (6,800).

²⁵Ya hay titindalun di tinanud Simeon an nundadaan an e mi'gubat ya pituy libu ta han hinggahut (7,100).

²⁶Ya hinada'en tinanud Libay ya opat di libu ta han onom di gahut (4,600) di tindalu ²⁷an niddum hi Jehoyada an hiya nan mangipangpanguluh tuluy libu ta han pituy gahut (3,700) an tinanud Aaron. ²⁸Ya niddum bo nan mangilog an natulid an tindalu an hi Sadok ya nan baintit duwan (22) opisyal di tindalu i didan himpamu'un.

²⁹Ya hina'en tinanud Benjamin an i'iban Saul ya tuluy libu (3,000) mu dakol i diday nanongnan nangita'dog i Saul ot ahida umaldan i David.

³⁰Ya hay nalpuh nan tinanud Ephraim ya baintiy libu ta han waluy gahut (20,800) di tindalu an datuwe nadan mapemanan i didan himpamu'un.

³¹Ya hinan godwan di tinanud Manasseh ya himpulut waluy libuy (18,000) tindaluda an pinilidan immeh ad Hebron an e bumoddang ta pumbalinondah David hi patul.

³²Ya hay tinanud Issakar ya duway gahut (200) di opisyal an nangipanguluh nadan i'ibada. Ya inniladay atonda ya nan maphod an timpu an eda pi'gubatan. ³³Ya hina'en tinanud Sebulun ya nabongley libuy (50,000) nun'alala'ing an tindalu an nat'onat'on di almasda. Ya an naminda ya nundadaanda an mi'gubat ya hi David ya abuh di ita'dogda.

³⁴Ya hinan tinanud Naphtali ya hinlibuy (1,000) opisyal di tindaluda ya tulumpulut pituy libu (37,000) di nunhahapiyo ya numpapahul i dida.

³⁵Ya hina'en tinanud Dan ya baintit waluy libu ta han onom di gahut (28,600) di tindaluda an nundadaan an e mi'gubat.

³⁶Ya hina'en tinanud Aser ya napat di libuy (40,000) tindalu an nundadaan an e mi'gubat.

³⁷Ya hay nalpuh nangappit hi tuluwan di algoh onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya hinggahut ta han baintiy libuy (120,000) tindalun nat'onat'on di almasda an nalpudah nan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan di tinanud Manasseh.

³⁸Ya an namin danaen tindalu ya immedah ad Hebron te pohdonda ahan an pumbalinon hi David hi patul di an namin an tinanud Israel. Ya bokon dida ya abuh te an namin nadan tinanud Israel ya pinhoddan hi David di patulda. ³⁹Ta tuluy algoy immohnongan dadiyen tindaluh ad Hebron an nangnangnganda on immanin'innumdahdi te nun'iyen nadan familyaday mahapulda. ⁴⁰Ta ta'on on nan nun'idawwiw bobleda an umat hinadan tinanud Issakar ya tinanud Sebulun ya tinanud Naptali on nun'iyeda damdamay iboddangdan makan an impakalgadah dongki ya kemel ya baka. Ta dakol di na'amung an umat hi alina ya bungan di fig an miyammah tinapay ya resin^u ya bayah ya lanan di olibo. Ya nun'iyeda boy paltiyondan baka ya kalnero. Ta an naminda an tinanud Israel ya nunhiglay amlongda hi numbalinan David hi patulda.

Hay Nunhahapitan Da David Ta Eda Alan Nan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios

13 ¹Hi David ya ni'hapit ni' hinadan opisyal di hinlilibu (1,000) ya opisyal di hinggagahut (100) an tindalu. ²Ot ahina mahmahan hinadan na'amung an ibbana an tinanud Israel an alyonay, Hi'on maphod hi punnomnomyu ya hi'on iyabulut Apu Dios ya ipa'ayag ta'un namin nadan ibba ta'un tinanud Israel an wah abobboble an umat hinadan padi ya nadan udum an tinanud Libay ta umalidan middum i dita'u. ³Ta eta'u iyanamut nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios an ninganuy hidin numpatulan Saul.

⁴Ya pinhod nadan tatagu te abulutonda an nipto' hidiyen atonda. ⁵Ot ipa'ayag mon David an namin nadan ibbada an tinanud Israel an numboble hi mhipun hinan wangwang an nungngadan hi Sihor an pogpog di ad Egypt ta ingganah ad Lebo-Hamat ta wan eda alan nimpe nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hi ad Kiriath-Jearim.

⁶Ta na'amungda ot umedan namin i da David hi ad Baalah an hay ohah ngadana ya Kiriath-Jearim hidih ad Judah. Ot eda alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ya hidih nan uhhun diyen Kahun hinan numbattanan nadan kerubim di alyonday awadan Apu Dios an mun'ap'apu.

⁷Ta eda inala nan Kahun hi balen Aminadab ot ilugandah nan pa'apya an kaliton. Ot ipangulun da Ussah i Ahio nan baka an nanguyud i diyen kaliton. ⁸Ot mitmitnud da David ya nadan ibbada an tinanud Israel an

^u 12:40 Nan resin ya hidiye nan namaganan an greyp.

nunhiglay amlongda an ip'iphodan manayo hi pundayawda i Apu Dios on mungkankantada ya pun'ipagangohday harp ya lira ya tamburin ya simbal ya nadan trampeta.

⁹Mu hidin nipotto'dah nan pun'ilikan Kidon ya nikudlih nadan baka an nanguyud hinan kaliton ot pi'bagon Ussah an hapapon nan Kahun. ¹⁰Ya bimmungot hi Apu Dios i Ussah ot pogpogonay nitaguwana te inidonah nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ta nateh haggon nan Kahun an ma'alih awadan Apu Dios. ¹¹Ya bimmungot hi David i diyen inat Apu Dios i Ussah. Ta nihipun i diye ya nginadanandah diyen boble hi Peres-Ussah. Ta ingganah ad uwani ya hidiyey ngadana. ¹²Ta timmakut moh David i Apu Dios ot alyonay, Ta nganne moy ato' an mangiyanamut ituwen Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios?

¹³Ta aggena mo inyanamut nan Kahun hi boblena te inhingngiday inwada ot eda iha"ad hi balen nan i Gat an hi Obed-Edom. ¹⁴Ta nihaha"ad hidi nan Kahun hi tuluy bulan. Ya winagahan Apu Dios hi Obed-Edom ya nan pamilyana ta wadan namin di mahapulda.

Hay Dimmakolan Di Imbabalen Nan Patul An Hi David

14 ¹Nan patul hi ad Tyre an hi Hiram ya intuda'na dohah nadan tataguna ta immedah awadan David ot iddumnan ipiyey nun'alngoh an kayiw an sedar. Ot pi'yayonay kalpentero ya munhabat hi batu ta eda iphod ha palasyun David. ²Ya na'innilaan David an hi Apu Dios di nangiyabulut an hiyay patul nadan tinanud Israel. Ot ihamadnay pun'ap'apuwat David an gapuh nadan tataguna an tinanud Israel.

³Ya hidin nunhituh David hi ad Jerusalem ya inudmana nadan ahawana ta na'udman di imbabalena an linala'i ya binabai. ⁴Ta hay ngadan dadiyen niddum an imbabalena ya hi Sammua ya hi Sobab ya hi Nathan ya hi Solomon ya ⁵hi Ibhar ya hi Elisua ya hi Elpelet ya ⁶hi Nogah ya hi Nepeg ya hi Japia ya ⁷hi Elisama ya hi Beeliada ya hi Elipelet.

⁸Hidin dingngol nadan i Pilistia an hiniitanday ulun David hi lana ta mangipa'innila an hiya moy patul nadan tinanud Israel ya immeda ta eda tiliwon hi David. Mu hidin dingngol David ot umedah nadan tindaluna ta eda midamu. ⁹Ya dimmatong nadan i Pilistia hinan nundotal an nungngadan hi Repaim ot gubatonda nadan nunhituhdi. ¹⁰Ot mundasal hi David i Apu Dios an alyonay, On emi gubaton nadan i Pilistia? Ya on pangabakon da'mi?

Ya alyon Apu Dios di, Ume ayu ot pangabakon da'yu i ha'on.

¹¹Ot ume mo da David hi ad Baal-Perasim ot eda gubaton nadan i Pilistia ot abakonda dida. Ot alyon David di, Hi Apu Dios di namoddang i da'mi ta inabakmi nadan binuhulmi te paddungnay dimmakol nan liting hinan wangwang ot iyanudna dida.

Ta hiya nan nginadanandah diyen boble hi Baal-Perasim.

¹²Ya hidin na'abak nadan i Pilistia ya nun'iwalongda nadan bululda. Ot ibagan David hinadan ibbana ta pumpu'ulanda dadiyen bulul.

¹³Mu numbangngadda bo damdama nadan i Pilistia ot gubatondah diyen boble. ¹⁴Ot mundasal boh David ta mahmahana hi'on nganney atona. Ya alyon Apu Dios di, Ume ayu mu adiyu gubaton didah hinangngabda. Ta ili'odyuh bahhelna ta hidiy pangubatanyun didah awadan nadan kayiw an balsam. ¹⁵Ya donglonyu'ey gangoh di mundallanan an titindalu hi uhun nadan kayiw an balsam ya inhipunyu mohpe an mangubat i dida te hidiyey panginnilaanyu an ha'on an Dios di namanguluhdi an e mangubat hinadan i Pilistia.

¹⁶Ot aton David nan imbagan Apu Dios ta eda ginubat nadan i Pilistia an inhipunda hi ad Gibeon ta ingganah ad Geser.

¹⁷Ta nundongol hi David hi abobboble. Ya gapu boh abalanan Apu Dios ya takutan di tataguh abobboble hi David.

Hay E Nangalan Da David Hinan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios

15 ¹Hidin impiyamman David di babale hinan ngingadananda hi boblen David ya indadaana bo han allung an iha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ²Ot alyonah nadan tatagu di, Wa'e ta alan ta'u nan Kahun ya ammunada nadan tinanud Libay an mangdon te dida tuwaliy pinto' Apu Dios hi mangdon ya munhilbi i hiya hi inggana.

³Ot ipa'ayag David an namin nadan ibbana an tinanud Israel ta ma'amungdah ad Jerusalem ta wan eda mohpe alan nan Kahun ya inyedah nan nidadaan an iha"adana. ⁴Ya impa'ayagna nadan tinanud Libay ya nadan padi an holag Aaron ta ⁵way ohaon immali an umat i Uriel an impangulunay hinggahut ta bainti (120) hinadan i'ibana an holag Kohat. ⁶Ya immali boh Asayah an impangulunay duway gahut ta bainti (220) hinadan i'ibana an holag Merari. ⁷Ya hina'en holag Gerson ya hi Joel di nangipangulu hi hinggahut ta tulumpulu (130) an i'ibana. ⁸Ya hina'en holag Elisapan ya hi Semayah di nangipangulu hi duway gahut (200) an i'ibana. ⁹Ya hina'en holag Hebron ya hi Eliel di nangipanguluh nawalu (80) an i'ibana. ¹⁰Ya hay nangipanguluh nadan holag Ussiel an hinggahut ta han himpulut duwa (112) ya hi Amminadab.

¹¹Ya inayagan David nadan padi an da Sadok i Abiatar ya nadan ibbadan tinanud Libay an hi Uriel ya hi Asayah ya hi Joel ya hi Semayah ya hi Amminadab. ¹²Ot alyona i diday, Da'yuy mangipangpanguluh nadan ibbayu an tinanud Libay. Ot mahapul an atonyu nan nitugun hi atonyu ta wan mibilang ayuh malinis ya ahiyu e alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel. Ya eyu inha"ad hinan nidadaan an iha"adana. ¹³Te manu'eh bimmungot hi Apu Dios i dita'u hidin hopapnah e ta'u nangalan ya gapu ta da'yu an tinanud

Libay ya aggeyu e inyattang hidiyen Kahun. Ya agge ta'u bo nummahmah i Apu Dios hi'on nganney aton ta'un mangiyanamut.

¹⁴Ot aton mon nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay nan nitugun hi atonda ta wan mibilangdah malinis ta mabalin mohpe an eda iyanamut hidiyen Kahun. ¹⁵Ta e inyattang nadan tinanud Libay hidiyen Kahun an inunudda nan tugun Apu Dios an impa'innilana i din hi Moses.

¹⁶Ya imbagan bon David hinadan mangipangpanguluh nadan tinanud Libay ta ibagadah nadan ibbada an nala'ing an mungkanta ya mangipagangoh hinan umat hi harp ta mungkantadah nadan umipa'amlong an kanta ya nun'ipagangohda nadan harp ya lira ya simbal. ¹⁷Ta pinto'dah Heman an imbabalen Joel ya hi Asap an imbabalen Berekiah ya hi Etan an imbabalen Kusayah an holag Merari. ¹⁸Ya hay bumoddang i dida ya hi Sekariah ya hi Jaasiel ya hi Semiramot ya hi Jehiel ya hi Unni ya hi Eliab ya hi Benayah ya hi Maaseyah ya hi Mattitiah ya hi Elipelehu ya hi Mikneyah ya nadan mungguwalyah nadan geyt nan awadan nan Kahun an da Obed-Edom i Jeyel. ¹⁹Ta da Heman ya hi Asap ya hi Etan di mangipangpanguluh kanta. Ya dida boy mangipagangoh hinadan simbal an gombang. ²⁰Ya hay mangipagangoh hinadan lira an miyunnudan hinan a'at di pungkantan di binabai^v ya hi Sekariah ya hi Asiel ya hi Semiramot ya hi Jehiel ya hi Unni ya hi Eliab ya hi Maaseyah ya hi Benayah. ²¹Ya nadan mumpagangoh hi harp an miyunnudan hinan a'at di pungkantan di linala'i^w ya hi Mattitiah ya hi Elipelehu ya hi Mikneyah ya hi Obed-Edom ya hi Jeyel ya hi Asasiah. ²²Ya hay ap'apun nadan tinanud Libay an mangipangpanguluh kanta te ongal di abalinana an mangat i diye ya hi Kenaniah. ²³Ya hay mungguwalyah nan Kahun ya da Berekiah i Elkanah. ²⁴Ya hay mangipagangoh hinadan trampeta ya nadan padi an da Sebaniah ya hi Josapat ya hi Netanel ya hi Amasay ya hi Sekariah ya hi Benayah ya hi Elieser. Ta diday mamangulu ya ahida mitnud nadan nangiyattang hinan Kahun. Ya niddum da Obed-Edom i Jehiah^x an datuwe nadan mungguwalyah nan Kahon.

Hay Nangiyanamutandah Nan Kahun Hi Ad Jerusalem

²⁵Hi David ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan opisyal di linibun tindalu ya ma'am'amlongda an e mangalah nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hi balen Obed-Edom ta iyedah ad Jerusalem. ²⁶Ya hi Apu Dios di bimoddang hinadan tinanud Libay an

---

^v 15:20 Nan miyunnudan hi a'at di pungkantan di binabai ya hidiye nan alyon di udum hi ibalinalan nan Hebrew an alamat. ^w 15:21 Nan miyunnudan hi a'at di pungkantan di linala'i ya hidiye nan alyon di udum hi ibalinalan nan Hebrew an seminit. ^x 15:24 Hay ohah nungngadanda i Jehiah ya hi Jeyel.

nangiyattang hinan Kahun ta hiya nan ini'nongdan hiyay pituy bulug an baka ya pitu an kalnero. ²⁷Ya nunlubung hi David hi linen ot iyoddahna nan ephod.^y Ya atbohdi an linen nadan inlubung nadan tinanud Libay an nangiyattang hinan Kahun ya ta'on on nadan mungkanta ya hi Kenayah an mangipangpangulu i dida. ²⁸Ta inyen nadan tinanud Israel nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios an ahitutukukdah amlongda on pun'ipagangohda nadan trampeta ya simbal ya harp ya lira.

²⁹Mu hidin pun'idatongda nan Kahun hinan boblen David ya wada nan imbabalen Saul an hi Mikal hinan way tawa an uh'uhdungana dida. Ya tinigona nan patul an hi David an ip'iphodnan manayo on mumpaypaytu' hi pundayawna i Apu Dios. Ya pinihulnah David hi nomnomna.

16 ¹Hidin indatongda nan Kahun ot eda ipaghop hinan natoldaan an impiyamman David. Ot i'nongda nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. ²Ya hidin nalpah nadan ini'nong David an maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ot mundasal hinan ongal di abalinanan Dios ta wagahana nadan tatagu.

³Ot ipiyappongna i didan namin an tinanud Israel nadan tinapay ya bungbunga"an an deyt ya resin. ⁴Ot pot'on David di udum hinadan tinanud Libay ta diday mangipangpanguluh nan pumpaboddanganda ya punhaanda ya pundayawandah nan Dios an dayawondan tinanud Israel. ⁵Ta hi Asap di pinto'nah mangipangpangulu ya nihnod hi Sekariah. Ya bimmoddang i dida da Jeyel ya hi Semiramot ya hi Jehiel ya hi Mattitiah ya hi Eliab ya hi Benayah ya hi Obed-Edom ya hi Jeyel. Ta diday mangipagangoh hinan lira ya harp. Ya hi Asap di mangipagangoh hinan simbal. ⁶Ya nadan padi an da Benayah i Jahasiel di mangipagangoh hinan trampeta hidih nan way Kahun. ⁷Ya i diyen algo ya indat David i Asap ya hinadan i'ibanan tinanud Libay hituwen mikanta hi punhanaan i Apu Dios.

Hay Intudo' David An Mikanta Hi Punhanaan I Apu Dios

⁸Hanat munhana ta'u i Apu Dios ya hiyay pumpaboddangan ta'u.

Ya hanat ipa'innila ta'uh abobboble nadan ina'inatna.

⁹Ya ikankanta ta'uy pundayaw ta'un hiya.

Ya ipa'in'innila ta'u nadan nakaskasda'aw an ato'atona.

¹⁰Dayawon ta'u nan nahamad an Dios.

Ya dita'un mundayaw i hiya ya hanat mun'am'amlong ta'u.

¹¹Ya hanat hiyay pundinolan ta'uh bumoddang i dita'u.

Ta hiya nimpey nanongnah dayawon ta'u.

^y 15:27 Nan ephod ya hidiye nan usalon di padi an iha"adan nan Urim ya Tummim an bunutonda ta panginnilaandah nan pambal Apu Dios hinan mahmahanda.

- 12 Ya nomnomnomon ta'u nadan nakaskasda'aw an in'inatna ya nadan maphod an pangipanuhna.
- 13 Ya dita'u nan pinto'nah tataguna an tinanudan nan baalna an hi Israel an hay ohah ngadana ya hi Jacob.
- 14 Ya hi Apu Dios an dayawon ta'u ya nipa'innilah abobbobleh tun luta nan a'atna.
- 15 Ya nan imbagana ya adina ibahhon aton an ta'on on atnay mun'atanudan
- 16 an umat hinan imbagana i Abraham ot ibagana bo i Isaac
17 ot ahina bo ibaga i Jacob ta mahapul an unudonda.
Ya hidiyen imbagana ya minaynayun an atona i dita'un tinanud Israel
- 18 an alyonay, Idat'u i da'yu hituwen bobleh ad Kanaan ta pumboblayanyuh inggana.
- 19 Mu handin oh'ohhada ni' handidan a'ammod ta'u ya onda ni'ibobboble ya abuh
- 20 ta onda e immanin'innabat hi abobboble.
- 21 Mu agge inyabulut Apu Dios an waday mamalpaligat i dida.
Te imbaganah nadan patul an alyonay,
- 22 Hanat ma'id ha atonyuh adi maphod hinadan pinto'un tatagu' ya ta'on on nadan propeta'.
- 23 Ot an namin ta'un tataguh abobboble ya maphod on ikantaan ta'uh Apu Dios hi balun kanta.
Ta ipa'innila ta'uh abigabigat an hiyay mangipappapto' i dita'u.
- 24 Ta ipa'innila ta'uh abobboble nan anabaktuna ya nadan nakaskasda'aw an ato'atona.
- 25 Te hi Apu Dios ya ongal di abalinana ot lebbengnan hiyay dayawon ta'u ta bokon hanadan dios an dayawon di udum an tatagu.
- 26 Te hay dayawon di udum an tatagu ya nadan bulul an iniphod di tagu.
Mu hi Apu Dios ya hiyay nunlumuh an namin an wah ad lagud.
- 27 Ya matigoy anabaktuna ya amaphodna ya ta'on on nan ongal an abalina.
Ta waday am'amlong hidih nan Templo.
- 28 Ot hiya nan an namin ta'un tataguh tun luta ya dayawon ta'uh Apu Dios te ma"aphod di a'atna ya ongal di abalinana.
- 29 Ya nan miyunnudan hinan anabaktuna di pundayaw ta'un hiya.
Ya iye ta'uh nan Templo nadan i'nong ta'un hiya.
Ta dayawon ta'u an gapuh anahamadna an Dios.
- 30 Ot an namin ta'un tataguh tun luta ya hanat tumakut ta'un adi umun'unud i hiya.
Te hiyay nangihamad an nangigopnad hitun luta ta adi mabalin an madlig.

³¹ Ot hanat mun'am'amlong ta'un namin an wah tun luta ya ta'on on nadan wah ad lagud.

Ya ipa'innila ta'uh abobboble an hi Apu Dios di ap'apu.

³² Ya ta'on on nan baybay ya an namin an wahdi ya maphod di itkukyuy pundayawyu i Apu Dios.

Ya atbohdi nadan puntanoman ya an namin an humangohdi ya hanat mun'am'amlong ayu.

³³ Ya ta'on on da'yu an kakayiw ya itkukyuy amlongyu.

Te hi Apu Dios ya mumbanggad ta hiyay mun'ap'apuh tun luta.

³⁴ Ot munhana ta'u i Apu Dios an gapuh amaphodna ya nan munnananong an pamhodna.

³⁵ Ot mumpahpahmo' ta'u i Apu Dios ta alyon ta'uy, Ibaliw da'mi bahan i he"a an Dios an mangih'ihwang i da'mi.

Ya daan mo bahan ta boddangan da'mi ta way atonmin umanamut te teen niwakat amih abobboble.

Ta he"a an nahamad an Dios di dayawonmi ya punhanaanmi.

³⁶ Ot hanat hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di madayaw hi ingga'inggana.

Ya an namin nadan tatagu ya alyonday, Amen.

Madayaw hi Apu Dios.

Hay Pidwanah Nangibagaan David Hi Tamun Nadan Tinanud Libay

³⁷Ta pinto' David hi Asap ya nadan i'ibana an tinanud Libay ta diday manginaynayun an muntamuhdi hi abigabigat hinan niha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ³⁸Ya nan imbabalen Jedutun an hi Obed-Edom ya nadan nanom ta walu (68) an ibbana di bumoddang i dida. Ya hi Obed-Edom bo ya hi Hosah di mungguwalyah nan geyt.

³⁹Ya hi Sadok ya nadan ibbana an padi di pinto' David hi muntamuh nan pundayawan i Apu Dios hi ad Gibeon. ⁴⁰Ta amawmawi"it ya hinan mun'ahdom ya i'nongda nan maghob an mi'nong i Apu Dios. Ta unudonda nadan nitudo' hinan Tugun Apu Dios i dida an tinanud Israel. ⁴¹Ya pinto' bon David da Heman i Jedutun ya nadan ibbadan mungkanta ta ikankantaday pundayawdan Apu Dios an gapuh nan munnananong an pamhodna. ⁴²Ya dida boy ukod an mangipagangoh hinadan trampeta ya simbal ya nadan udum an mipagangoh an miyunnudan hinan kanta an pundayawda i Apu Dios. Ya nadan linala'in imbabalen Jedutun di mungguwalyah nan geyt.

⁴³Ya hidin nagibbuh an namin nan inatda ya way ohaon immanamut hi balena an ta'on on hi David.

Hay Imbagan Apu Dios I David

17 ¹Hidin e niha"ad moh David hinan palasyu ya alyonah nan propeta an hi Nathan di, Manu tayya i ha"on te palasyuy

niha"ada' an sedar an kayiw di niphod. Mu hanan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya niha"ad i han natoldaan.

²Ya alyon Nathan di, Atom nan innilam an madadawoh ot hi Apu Dios di bumoddang i he"a.

³Mu i diyen nahdom ya alyon Apu Dios i Nathan di, ⁴Ume'a ta em ibagah nan baal'u an hi David tun ibaga' an alyom di, Bokon he"ay mangiyammah bale hi iha"ada'. ⁵Te nihipun tuwalih din inikak'u nadan a'ammodyu an tinanud Israel hi ad Egypt ta ingganah ad uwani ya ma"i'd ha nahamad hi bale' te hay bale' hinan eyu immaninnabatan ya allung an natoldaan. ⁶Ya ta'on on ni'yeni'yeya' i dida ya ma"i'd ha imbaga' hinadan pinto'u an ap'apu an mangipapto' hinadan tinanud Israel hi iyammaana' hi bale hi sedar an kayiw di niyamma.

⁷Ya ibagam boh nan baal'u an hi David ta alyom di, Ha"on an ongal di abalinanan Dios di nangaan i he"ah nan pumpapto'am hi kalnero ot pumbalinon da'ah patul nadan tatagu' an tinanud Israel. ⁸Ot banoddangan da'yuh nadan nanganangayanyu ta impa'abak'u i da'yun namin nadan binuhulyu. Ot ad uwani ya pumbalinon da'a hi patul ta mundingngol'a hi abobboble an umat hinadan udum an nundingngol an tataguh tun luta. ⁹Ot idat'uh tuwen boble i da'yu an tatagu' an tinanud Israel ta punhituwanyu. Ta ma"i'd mo ha mangubat ya mamalpaligat i da'yu. Ta adi umat hidin hopapna ¹⁰hi namto'a' hi nun'anun'ap'apu i da'yu an tatagu' an ginubagubat da'yuh nadan binuhulyu. Te boddangan da'yu ta abakonyun namin nadan binuhulyu.

Ot ha"on an Dios ya ibaga' tee i he"a an pumbalinon da'a ya nadan tanudam hi patul hi inggana. ¹¹Ta hitun apogpogan di pi'taguwam ya hay mihukkat hi mumpatul ya hay ohah nadan imbabalem. Ya boddanga' ta mihamad di pun'ap'apuwana. ¹²Ta hiyay mangiyammah nan Templo an pundayawanyu i ha"on. Ya minaynayun an nadan tanudanay mun'ap'apuh inggana. ¹³Ya ha"on di hi amana ya hiyay pun'imbabale'. Ya adi' pogpogon di pumatulana ta adi umat hinan inat'u i Saul. ¹⁴Ta hiya ya nadan tanudanay minaynayun an mun'ap'apu i da'yun tinanud Israel an tatagu'.

¹⁵Ta immeh Nathan ot ibagahan namin i David hidiyen impa'innilam Apu Dios i hiya.

Hay Dasal David

¹⁶Ot umeh David hinan pundayawan i Apu Dios ot mundasal an alyonay, Undan nganneya' ihya ya nan pamilya' ta pamaag ya e da'mi wagahan hi maphod i he"a an Dios. ¹⁷Ya namama bo udot ta hinamadmun inali nan ahim aton an iphodan nadan tanuda' hi udum hi algo. Ya ta'on tuwalih on ad uwani ya ma"aphod di pangibilangmun ha"on an paddungnay nabaktuy niyata'. ¹⁸Innilam di a'at'u an baalmu ot ma"i'd

ha udum hi mabalin hi e' ibaga i he"a hinan maphod an pangibilangmu i ha'on. ¹⁹Ya impa'innilam bon ha'on nadan pinhodmun ma'at an iphoda'. Ya innila' an ma'at dadiyen imbagam te ongal di abalinam. ²⁰Ya ma'id ha udum hi dingngolmi hi umat i he"a Apu Dios te he"a ya abuh. ²¹Ya ma'id ha udum hi umat i da'mi an tatagum an tinanud Israel an inihwangmuh din numbalinanmi hi himbut hi ad Egypt. Ot pumbalinon da'mih tatagum ta nundingngol di ngadanmu hi abobboble. Ya nakaskasda'aw di inatmun nangipa'aan hinadan tatagu an nunhitu ituwen boble ot da'min tatagum an inilpum hi ad Egypt di nunhituwom hitu. ²²Ta da'mi an tinanud Israel di pinto'muh numbalinom hi tatagum hi inggana. Ot hanat he"a Apu Dios di un'unudonmi.

²³Ot hana Apu Dios ta pa'annungom nan imbagam an ma'at i ha'on an baalmu ya ta'on on nadan tanuda' hi inggana. ²⁴Ta mundingngol nan ongal an abalinam hi inggana.

Ot ma'at'e ya umannung an ahi alyon di tatagu di, Nan ongal di abalinanan Dios di dayawon nadan tinanud Israel.

Ta hiya nan hanat mihamad di pun'ap'apuwana nadan tanuda' an baalmu.

²⁵Manu'e hi timmulida' ya impa'innilam i ha'on an minaynayun di pun'ap'apuwa' hi inggana. ²⁶Ot he"a Apu Dios ya umannung nadan imbagabagam an maphod an ahim aton i ha'on an baalmu. ²⁷Ot munhanaa' ta ma'amlong'a an munwagah i ha'on ya ta'on on nadan tanuda' hi inggana. Ot gapu ta he"a Apu Dios di nangibaga ot ma'id ha bahhonan umannung an wagaham nadan tanuda' hi inggana.

Hay Nangaba'abakan Da David Hi Eda Ni'gubagubatan

18 ¹Indani ya e bo ginubat da David nadan i Pilistia ot abakonda dida ot sakupondah ad Gat ya nadan nunlini"odan an boblehdi an boblen nadan i Pilistia.

²Ot eda bo gubaton nadan tinanud Moab ot sakuponda dida ot pumbayadona didah buwis.

³Ot eda bo gubaton hi Hadadeser an patul hi ad Sobah an nihaggon hi ad Hamat hidin ena ihamad di pun'ap'apuwana ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. ⁴Ot abakon da David dida ot alanday hinlibu (1,000) an kalesan di e mi'gubat ya pituy libu (7,000) an nungkakabayu an tindalu ya baintiy libu (20,000) an agge nungkabayu an tindalu. Ot alanday hinggahut (100) an kabayu ta mungguyud hi kalesan di e mi'gubat. Ot pilayonda nadan udum an kabayu.

⁵Ya hidin immaliday tindalu an i Damaskus an oha an boble hi ad Syria ta boddanganda nan patul hi ad Sobah an hi Hadadeser ya ginubat bon damdaman da David dida ot patayonday baintit duway libu (22,000) an tindaluda. ⁶Ot ipiyamman David nadan pungkampuwan di tindaluna

hinadan boble hi ad Damaskus ot pumbayadona nadan i Syria hi buwis te sinakupna mo dida.

Ya an namin di e ni'gubatan da David on nangabakon Apu Dios dida.

⁷Ya hidin inabak da David hi Hadadeser ot alanda nadan balitu' an hapiyon di o'opisyal di tindalun Hadadeser ot iyedah ad Jerusalem. ⁸Ot alanda boy dakol an gombang hi ad Tibhat ya ad Kun an numpatulan Hadadeser. Ta dadiyey iniphod Solomon hi ay palyu' an punha"adan hi liting ya nadan tu"ud di Templo ya nadan udum an usal hidi.

⁹Ya hidin dingngol nan patul hi ad Hamat an hi Toy an inabak David nadan tindalun Hadadeser an patul hi ad Sobah ¹⁰ya intuda'na nan imbabalena an hi Hadoram ta ena apngaon hi David ya imbagana an mi'yam'amlongdah nangabakanda i Hadadeser. Te numbuhhulan da Toy i Hadadeser. Ta inyen Hadoram di balitu' ya silber ya gombang. ¹¹Ot alan David dadiyen indatna ot idawatna i Apu Dios ta ma'usal hinan pundayawanda an umat hi inatnah nadan balitu' ya silber an inala'aladah abobboble an inabakda an umat hinan boblen di tinanud Edom ya tinanud Ammon ya tinanud Amalek ya nadan i Pilistia ya i Moab.

¹²Ya hi Abisay an imbabalen Seruiah ya inabakna nadan himpulut waluy libu (18,000) an tinanud Edom hinan nundotal an nungngadan hi Ahin. ¹³Ot ipiyammanay pungkampuwan di tindalunah nadan boblen di tinanud Edom te sinakup David di bobleda. Ta an namin di e ni'gubatan da David on nangabakon Apu Dios dida.

Hay Nabaktun Opisyal Nadan Tindalun David

¹⁴Hidin numpatulan David hi an namin an tinanud Israel ya nipto' di inatna an nangipanupanuh hinadan ibbanan tatagu. ¹⁵Ta numbalinonah nabaktun opisyal nadan tindaluna hi Joab an imbabalen Seruyah. Ya hi Jehosapat an imbabalen Ahilud di mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdon nan patul an ma'at. ¹⁶Ya hi Sadok an imbabalen Ahitub ya hi Ahimelek an imbabalen Abiatar di nabaktun padida. Ya hi Sabsa di sekretali. ¹⁷Ya hi Benayah an imbabalen Jehoyada di ap'apun nadan i Krete ya i Pelet an guwalyan nan patul. Ya nadan linala'i an imbabalen David di ap'apu an bumoddang i hiya.

Hay Nangabakan David Hinadan I Ammon Ya I Syria

(2 Samuel 10:1-19)

19 ¹Indani ya nate nan patul di tinanud Ammon an hi Nahas ot mihukkat nan imbabalena an hi Hanun. ²Ya hidin dingngol David an nateh Nahas ya alyonah nomnomnay, Mahapul an ipatigo' di nahamad an pi'gayyuma' i Hanun an umat hinan maphod an impatigon amana i ha"on hi ataguna.

Ot ituda'nay e mangipa'innila an ta'on on hiya ya minomnoman hi natayan aman Hanun.

Mu hidin dimmatong nadan intuda' David hi awadan da Hanun an boblen di tinanud Ammon ³ya alyon nadan ap'apuda hinan patulda an hi Hanun di, Undan nin aya maphod di nun'iyalin danaen hinnag David? Umman nin aya hinnagna dida ta muns'i'imdah tun boble ta'u ta innilaonday atonda an mangubat i dita'u.

⁴Ot ipatiliw Hanun dadiyen hinnag David ot upuhanday balbasda ot putulanday lubungda ta matigoy tipada ot ahida pa'anamuton dida. ⁵Ta nunhiglay nibabainanda. Ya hidin nipa'innila i David hidiyen na'at ot ituda'nay e manamu i dida ta ibagada an umohnongda ni' hi ad Jeriko ta ingganay dumukkey balbasda ya ahida umanamut.

⁶Indani ya ninomnom mohpen nadan tinanud Ammon an numbalinondah David hi binuhulda. Ta binayadanday titindalu ya nungkakalesa an e mi'gubat an i Syria hi ad Naharaim ya hi ad Maakah ya hi ad Sobah hi tulumpuluy libu ta onom di gahut (30,600) di kilun di silber.^z ⁷Ta hay binayadandan namin ya tulumpulut duway libu (32,000) an kalesan di e mi'gubat ya titindalu ya ta'on on nan patul hi ad Maakah ya in'uyugna nadan nabayadan an tindaluna ta immeda ot eda mungkampuh ad Medeba. Ya immeda bo nadan tindalun di tinanud Ammon ta midadaanda an mi'gubat.

⁸Ya hidin dingngol David hidiye an inatda ot ituda'na da Joab ya an namin nadan tindaluna ta eda gubaton dida. ⁹Ya himmawwangda nadan tinanud Ammon ta nundadaanda an mi'gubat hinan way geyt di ad Rabbah. Ya nada'e an patul an immen e bumoddang i dida ya nundadaanda damdamah e"elen diyen boble.

¹⁰Ya tinigon Joab an nadan binuhulda ya wahdidah hinangngabda an nundadaandan mangubat i dida. Ya wahdida boy udum hinadan binuhuldah indogganda ot piliyona nadan nun'alala'ing an tindaluna ta diday mangubat hinadan i Syria. ¹¹Ot iyukodna nadan udum an tindalu i ibbana an hi Abisay ta diday mangubat hinadan tinanud Ammon. ¹²Ot alyon Joab i Abisay di, Wa'e ta tigom an abakon da'mi hinadan i Syria ya immali ayu ta boddangan da'mi. Mu wa'e ta tigo' an abakon da'yu hinadan tinanud Ammon ya immali ami damdama ta boddangan da'yu. ¹³Ot mahapul an natulid ta'u ta ihamad ta'u an mi'gubat ta ihwang ta'u nadan ibba ta'u ya imbaliw ta'u tun boble ta'u an indat Apu Dios. Ot hanat hi Apu Dios di ukod hinan innilana an maphod hi ma'at.

¹⁴Ta hidin mange da Joab ya nadan tindaluna an e mangubat hinadan i Syria ya pamaag ya ma"amtikda. ¹⁵Ya hidin tinigon nadan tinanud Ammon an logmon nadan i Syria di butik ya binumtikda damdama an

^z 19:6 Hinan NET an Biblia ya nan ohay talent ya 30.6 di kilu.

iniplyudah bobleda hi takutda i da Abisay. Ot pamaaggot umanamut mo da Joab hi ad Jerusalem.

¹⁶Ya hidin na'innilaan nadan i Syria an inabak nadan tinanud Israel dida ya impa'ayagda bo nadan ibbada an nunhituh daggah di wangwang an nungngadan hi Euprates an impangulun Sopak an nabaktun opisyal di tindalun Hadadeser.

¹⁷Ya hidin nipa'innila i David hidiye ot amungona damdaman namin nadan tindaluna an tinanud Israel ot agwatonda nan wangwang an nungngadan hi Jordan ot eda bo gubaton nadan i Syria. ¹⁸Ot abakon bon nadan tinanud Israel nadan i Syria ta ma"amtikda bo. Ta pinaten da David di pituy libuh (7,000) nadan nungkakalesa ya napat di libu (40,000) an titindalu. Ot patayonda boh Sopak an nabaktun opisyal nadan tindalun di i Syria. ¹⁹Ya hidin tinigon nadan patul an bimmoddang i Hadadeser an inabak nadan tinanud Israel dida ot iyabulutda an sakupon da David dida. Ya nihipun i diye ya adi mo pohdon nadan i Syria an bumoddang hinadan tinanud Ammon.

Hay Nangabakan Da David Hinadan Tataguh Ad Rabbah

20 ¹I han tiyalgo an hidiyey uggan e pi'gubatan di patul ya impangulun Joab di titindaluna ot eda gubaton nadan tinanud Ammon. Ta lini"ubdah ad Rabbah an boblen di tinanud Ammon ot dadagondah diyen boble. Mu hi David ya immohnong hi ad Jerusalem an agge e ni'gubat. ²Ot alanda nan koronan nan patulda an tulumpulu ta han mahuluk hi godway (30.6) kilun di balitu'na an na'alkusan hi udum an nun'abalol an batu ot eda iha"ad hi ulun David. Ya dakkodakkol di inyanamutda hi nangabakanda i diyen boble. ³Ot alanda nadan tatagun wahdi ta diday munggabiyon ya munlagadi ya mangidadaan hi itunguda. Ta athidiy inat da David hi an namin an tinanud Ammon an inabakdah nadan numpumboblayanda. Ot mumbanggadda mohpe nadan tindalun David hi ad Jerusalem.

Hay Ni'gubatan Da David Hinadan O'ongal An Tataguh Ad Pilistia

⁴Indani ya waday nunggugubatan nadan tinanud Israel hinadan i Pilistia hi ad Geser. Ta hidiy namatayan nan i Husa an hi Sibbekay i Sipay an ohah nadan tinanud Repaim. Ta inabakda nadan i Pilistia.

⁵Ya i han oha bo an ni'gubatan da David hinadan i Pilistia ya pinaten nan imbabalen Jair nan i Gat an hi ibban Goliat an hi Lahmi an waday pahulna an hay pa'ona ya umat hi inongal di ulluwan di pun'ablan.

⁶Ya hidin wada boy gubat hi ad Gat ya wada han ongnga'ongngal an tagun tinanud Rapa an hinonnom di gamat di ta'lana ya hukina ta baintit opat (24) an namin di gamatna. ⁷Mu hidin inangitna nadan tinanud Israel ya immeh Jonathan an imbabalen Simea an hi ibban David ot patayona.

⁸Ta danaen tinanud Rapa hi ad Gat ya pinaten da David hinadan tindaluna.

Hay Nangipabilangan David Hinadan Tataguh Ad Israel
(2 Samuel 24:1-25)

21 ¹Hi Satanas ya pohdona an mapalpaligat nadan tinanud Israel ta hiya nan impanomnomna i David ta eda bilangan nadan tindalun di tinanud Israel. ²Ot ibagan David i Joab ya nadan udum an opisyal di tindalu an alyonay, Ume ayu ta eyu bilangan nadan tindalu ta'un tinanud Israel an ihipunyuh ad Beerseba ta ingganah nadan boblen di tinanud Dan. Ya impa'innilayu i ha'on di bilangan namin.

³Mu alyon Joab di, Hanat hi Apu Dios ya udmama nadan tindalu ta'u hi mahuluk hi mumpihinggahut. Mu tanganu on gahin onmu ipabilang yaden baalmu tuwali dida? Ya tanganu ahan onmu pohdon an aton hituwe yaden pumbahulan ta'un namin an tinanud Israel?

⁴Mu ipapilit nan patul an ipa'at nan pohdona i da Joab. Ot makak mo da Joab ot eda hinapon nadan boblen di tinanud Israel an eda binilang nadan tatagu ot ahi mibangngad hi ad Jerusalem. ⁵Ot ipa'innilana i David an ohay milyon ya han hinggahut di libun (1,100,000) di bilang di linala'i an mabalin an mi'gubat hi ad Israel ya opat di gahut ta napituy libu (470,000) hi ad Judah. ⁶Mu agge ni'bilang Joab nadan tinanud Libay ya nadan tinanud Benjamin te nunhiglay aggena naminhodan i diyen ipa'at nan patul.

⁷Ya hi Apu Dios ya adina ahan pohdon hidiyen inat David ta hiya nan dinusana nadan tinanud Israel. ⁸Ya alyon David i Apu Dios di, Ongal tayyay numbahula' i he'a Apu Dios ituwen e' inat. Hanat pakawanona' bahan ituwen numbahula' an baalmu. Te innila' an adi ahan maphod hituwen inat'u.

⁹Ya alyon Apu Dios hinan propeta an unggan manugun i David an hi Gad di, ¹⁰Ume'a i David ya imbagam an tuluy pumpiliyanah nan pundusa' ta nan piliyona ya hiyay ato'.

¹¹Ot umeh Gad hi awadan David ot alyonay, Datuwe nan tulu an pumpiliyam an pundusan Apu Dios i da'yu. ¹²Hay oha ya tuluy tawon an waday bitil. Ya nan mi'adwa ya tuluy bulan di pamatapatayan di binuhulyu i da'yu. Ya nan mi'atlu ya nan tuluy algo an iyalin nan anghel Apu Dios han nunhiglan dogoh ta dakol di mate. Ot nomnomnomom hi'on nganney piliyom ta hiyay ibaga' hinan nannag i ha'on.

¹³Ya alyon David di, Minomnomana' ahan i nae. Mu udu'dul attog on hi Apu Dios di ukod an mundusa i da'mi te ongal di homo'na ta bokon hay tatagu di mamate i da'mi.

¹⁴Ta impa'alina Apu Dios han nunhiglan dogoh ta nateday napituy libu (70,000) an tinanud Israel. ¹⁵Ot honagon bon Apu Dios han anghel ta ena

patayon nadan tatagu hi ad Jerusalem. Mu hidin tigtiggon Apu Dios nan at'atton nan anghel ya minomnoman ot alyonah nan anghel an mamaten dida di, Ammuna mo ya indinongmun mamateh nadan tatagu.

Ya i diye ya wada nan anghel hinan pun'ilikan Araunah^a an tinanud Jebus.

¹⁶Ya tinigon David nan anghel Apu Dios an timma'dog hi numbattanan di ad lagud ya tun luta an indongdongna nan ispadanah ad Jerusalem. Ot inayun David ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel an munlu'bub hinan luta an numpunlubungdah langgut. ¹⁷Ot mundasal hi David an alyona i Apu Dios di, Ha'on peman di ud nomnom an eda bilangan nadan titindalu. Ta hiya nan ha'on eh'ay ud bahul ituwe an adi maphod an na'at. Ot hanat ha'on ya nan pamilya' di dusaom Apu Dios ta idinongmun mamalpaligat hinadan tatagu te ma'id peman attog ha bahulda.

Nan Pun'ilikan Araunah An Ginattang David

¹⁸Ot honagon nan anghel Apu Dios hi Gad ta ena ibaga i David ta ena ipiyamma ha punggobhan hi mi'nong i Apu Dios hidih nan pun'ilikan nan i Jebus an hi Araunah. ¹⁹Ot umeh David an inunudna nan imbagan Gad te hidiyey pohdon Apu Dios hi atona.

²⁰Ya hidin mun'ilikdah wit^b da Araunah ya nangimangmangana nan anghel Apu Dios. Ot eda mipa'e nadan opat an linala'i an imbabalena an nun'ibbana. ²¹Indani ya dimmatong hidih David. Ya hidin tinigon Araunah ot e midamu ot inayunan mundu'un an nida"om di angahnah nan luta hi punlisipituna i hiya.

²²Ya alyon David i hiyay, Igattangmu i ha'on hituwen pun'ilikam ta iyamma' hitu ha punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ta wan duminong hituwen atatakut an dogoh di tatagu. Ta'omman ya binayada'.

²³Ya alyon Araunah di, Namaag ya inalam ya inatmu nan pinhodmun aton. Ya iddum'un idat nadan baka ta maghob an mi'nong i Apu Dios ya nadan kayiw nan pun'ilikan ta panunguyu ya nadan wit ta midawat i Apu Dios. Ya an namin datuwe ya idat'u i he'a.

²⁴Mu alyon nan patul di, Mahapul an bayada' an namin danae. Te adi' pohdon an idawat i Apu Dios ha bokon'u bagi onu ha maghob an mi'nong an agge' nunligatan.

²⁵Ot bayadanah diye an pun'ilikan nan i Jebus an hi Araunah hi onom di gahut (600) di gumo' an balitu'. ²⁶Ot iyammadahdi han punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot i'nongna nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ot mundasal ya dingngol mohpen Apu Dios ta impa'alina'y apuy an nalpuh ad abunyan ot gobhona nadan

---

^a 21:15 Hay ohah ngadan Araunah ya hi Ornan. ^b 21:20 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English.

wah nan punggobhan hi mi'nong. ²⁷Ot ibagan Apu Dios hinan anghel ta ipa"ena nan ispadana ot hiyay aton nan anghel.

²⁸Ta gapu i diyen tinigon David an inat Apu Dios an nambal hinan dasalna ya hidi moy nangingayunandan e nangi'nongan hinadan i'nongda i Apu Dios. ²⁹Mu i diye ya wadah ad Gibeon nan tabernakel ya nan punggobhan hi mi'nong an inyaman da Moses hidin awadandah nan agge naboblayan. ³⁰Mu bokon hidiy e nundayawan David te tumakut hinan ispadan nan anghel Apu Dios.

Hay Nangidadaananda Hinadan Miyammah Nan Templo

22 ¹Alyon David di, Hituh tun pun'ilikan di ipata'dogan nan Templo ya nan punggobhan hi mi'nong ta pundayawan ta'un tinanud Israel i Apu Dios.

²Ot ipa'ayag David nadan tatagu an ni'hituh boblen nadan tinanud Israel an nalpuh udum an boble ot pot'onay udum i dida ta munhabatdah batu ta ma'usal hi pangiyammaandah nan Templo. ³Ot ipidadaana boy dakol an gumo' an miphod hi pamata'da ya punhipitda hinadan geyt. Ya dakkodakkol boy impidadaanah gombang an naligat an makilu. ⁴Ya atbohdin dakkodakkol di impidadaanan nun'ahabatan an sedar an kayiw an nun'iyalin nadan i Tyre ya i Sidon an naligat an ma'uyap. ⁵Te hay ninomnom David ya alyonay, Nan imbabale' an hi Solomon ya pa'akkilogna ya ma"i'd ha dakol hi pinatnana mu nan Templo an ahina ipata'dog ya mahapul an ma"aphod ya mundongol hi abobboble. Mu nan imbabale' ya pa'akilogna nimpe an ma"i'd ni' ha dakol hi pinatnana. Ta hiya nan idadaan'u nadan mahapulna.

Ta hiya nan dakol nan indadaan David an miyammah nan Templo ot ahi mate.

⁶Mu hidin agge ni' nate ya impa'ayagna nan imbabalena an hi Solomon ot ibagana i hiya ta ahina ipata'dog nan Templo ta pundayawandah nan Dios an dayawondan tinanud Israel. ⁷Ta inalin David i Solomon di, Imbabale' nabayag an pinhod'u an ipata'dog ha Templo ta pundayawan ta'u i Apu Dios. ⁸Mu alyon Apu Dios i ha"on di,

Dakkodakkol di pinatepatem ya dakol di em ni'gubagubatan. Ot adi'a mangiyamma hi Templo an pundayawanyu i ha"on te dakol di pinatem ta immayuh di daladah tun luta. ⁹Mu wada han imbabalem an mihukkat i he"a an malinggop di pun'ap'apuwana te padinongo' di binuhulnah nadan nunlini"odan an mangubat i hiya an hay ngadana ya hi Solomon te ha"on di mangdat hi linggopyu an tinanud Israel hitun pumpatulana. ¹⁰Ta hiyay ahi mangipata'dog hinan Templo an pundayawanyu i ha"on ta adayawa'. Ya ibilang'uh Solomon hi imbabale' ya ha"on di punhi'amana. Ya nan holagnay nanongnah mun'ap'apu i da'yu an tinanud Israel.

¹¹Ot alyon David i Solomon di, Imbabale', hanat hi Apu Dios di bumoddang i he"a ta wan mipa'annung nan imbagana an ipata'dogmu ha

Templo an pundayawan ta'uh nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ¹²Ya hanat idattan da'a i Apu Dios hi la'ing ya abalanan an mun'ap'apuh nadan ibba ta'un tinanud Israel ta wan inaynayunyu an un'unudon nan tuguna. ¹³Ot hi'on un'unudom an namin nan tuguna i dita'u an tinanud Israel an indatna i Moses ya an namin di atom ya mawagahan. Ot hanat pabikahom di nomnommu ta waday tulidmu. Ya adi'a minomnoman ya adi'a tumakut. ¹⁴Ya nomnomnomom an inat'uy abalina' ta indadaan'u nadan mahapul hinan ipata'dogan nan Templo. Ta hay indadaan'u ya tuluy milyon ta han nanom di libuy (3,060,000) kilu an balitu' ya nan tulumpuluy milyon ta han onom di gahut di libuy (30,600,000) kilu an silber. Ya dakkodakkol nan gombang ya gumo' ta naligat an makilu. Ya ta'on on nadan kayiw ya batu on indadaan'u mo. Ot ukod'a an ahi mangdum. ¹⁵Ta'omman ot dakol di puntamuwom an umat hinadan mumpahok ya munhabat hi batu ya nadan kalpentero ya nadan nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ¹⁶ya munlutuh balitu' ya silber ya gombang ya gumo'. Ot hanat ihipunyu mo an muntamuh ad uwani ot hi Apu Dios nimpey bumoddang i da'yu.

¹⁷Ot ibagan David hinadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ta boddanganda nan imbabalena an hi Solomon. ¹⁸Ta inalina i dida di, Hi Apu Dios an dayawon ta'u di bumoddang i da'yu ta malinggop ayu te ma'id mo ha mangubat i da'yu. Te impa'abak Apu Dios dida i ha'on ta numpada"uldan Apu Dios ya ta'on on da'yun tataguna. ¹⁹Ot ad uwani ya hanat iyohhayu i Apu Dios di punhilbiyanu. Ta ihipunyu mon ipata'dog nan Templo ta hidiy pangiha"adanyuh nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya an namin nan ma'usal hinan pundayawan i hiya.

23 ¹Hidin na'amamma mo ahan hi David ya numbalinona nan imbabalena an hi Solomon hi patul hi ad Israel.

Hay Tamun Nadan Tinanud Libay

²Inamung David an namin nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ya nadan tinanud Libay an umat hinadan padi ³ot ipabilangna nadan linala'i an tinanud Libay an muntawon hi tulumpulu (30) ya nan mahuluk hi tulumpulu. Ya hay bilangda ya umeh tulumpulut waluy libu (38,000). ⁴Ot ibagan David an nadan baintit opat di libu (24,000) ya diday mangipadutu' hinan matamuwan hinan Templo. Ya nan onom di libu (6,000) ya diday mumbalin hi ap'apun munhilbih nan patul ya mangipanuh hinadan diklamun nadan tinanud Israel. ⁵Ya nan opat di libu (4,000) ya diday mungguwalyah nadan geyt ya nada'e bon opat di libu (4,000) ya diday ukod hinan pungkataan hinan pundayawan i Apu Dios an usalonda nadan indatna an mipagangoh hinan pungkantaanda hi pundayawanda i Apu Dios.

⁶Ta nuntuluwon David nadan tinanud Libay ta nan ohan grupu ya nadan holag Gerson ya nan oha ya nan holag Kohat ya nan mi'atlu ya nadan holag Merari.

Hay Holag Gerson

⁷Hi Gerson ya duwaday linala'ih imbabalena an da Ladan i Simey. ⁸Ya hi Ladan ya tuludan namin di linala'in imbabalena an panguluwan hi Jehiel ot ahi hi Setam ot ahi hi Joel. ⁹Ya hi Simey ya tuluda bon namin di linala'i an imbabalena an hi Selomot ya hi Hasiel ya hi Haran. Ta diday ap'apuh nadan holag Ladan. ¹⁰Ya han oha bo an hi Simey^c ya opatday linala'ih imbabalena an hi Jahat ya hi Sina ya hi Jeus ya hi Beriah. ¹¹Ta hi Jahat di pangpangullu ot mihnod hi Sisa mu hi Jeus ya hi Beriah ya oh'ohhay holagda ta hiya nan nungngamutda ta nibilangdah ohan pu'un.

Hay Holag Kohat

¹²Hi Kohat ya opatdan namin di imbabalenan linala'i an hi Amram ya hi Isar ya hi Hebron ya hi Ussiel. ¹³Ya hi Amram an panguluwan di hi aman da Aaron i Moses. Ya da Aaron hinadan holagna di manginaynayun an mumpapto' hinadan midawat i Apu Dios ya dida boy munggohob hinan insenso an midawat i hiya. Ya diday munwagah nadan tatagu hi ngadan Apu Dios. ¹⁴Ya hi Moses an baal Apu Dios ya nibilang nadan imbabalena nadan holag Libay. ¹⁵Ya dadiyen imbabalena ya da Gerson i Elieser. ¹⁶Ya hay mangipangpanguluh nadan holag Gerson ya hi Sebuel. ¹⁷Ya hi Elieser ya oha han imbabalena an hi Rehabiah mu hi Rehabiah ya dakol di imbabalena linala'i.

¹⁸Ya hay panguluwan hinadan linala'i an imbabalen Isar ya hi Selomit. ¹⁹Ya hay linala'ih imbabalen Hebron ya hi Jeriah ot ahi hi Amariah ot ahi hi Jahasiel ot ahi mohpe hi Jekameam. ²⁰Ya hay linala'ih imbabalen Ussiel ya hi Mikah ot ahi hi Issiah.

Hay Holag Merari

²¹Ya hay linala'ih imbabalen Merari ya da Mahli i Musi. Ya hay linala'ih imbabalen Mahli ya da Eleasar i Kis. ²²Mu hi Eleasar ya nate an ma'id ha lala'ih imbabalena an ammunada han binabai. Ot hanadan binabain imbabalena ya ni'yahawadah nadan imbabalen Kis an pipinghandah tinanud. ²³Ya hi Musi ya tulun namin di linala'in imbabalena an hi Mahli ya hi Eder ya hi Jeremot.

²⁴Ta danaey tinanud Libay an nitudo' di ngadanda an himpamu'un. Ya an naminda an muntawon hi bainti (20) ya nadan mahuluk hi bainti (20) ya waday tamudah nan miyamma an Templo.

²⁵Te alyon David di, Hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ya impalinggop dita'un tataguna ot mi'hitu i dita'uh tun ad Jerusalem hi inggana. ²⁶Ta adi mo mahapul an e iyanattang nadan tinanud Libay nan

---

^c 23:10 Hay alyon di udum ya oha nan hi Simey mu na'udman di imbabalena hi opat an linala'i.

tabernakel ya an namin nadan ma'usal hinan pundayawan. ²⁷Ya wada boy imbagan David an alyonay, Wa'e ta muntawondah bainti (20) ya middumdah nadan ibbada an tinanud Libay an munhilbih nan Templo. ²⁸Ta hay tamuda ya boddanganda nadan padi an tinanud Aaron hinan pundayawan hinan Templo. Ya diday mangipapto' hinan lita"angan ya nadan kuwartu. Ya mahapul an halipodpodonda ta nanongnan mibilang hi nalinis an namin nadan ma'usal hinan pundayawan i Apu Dios. Ya atonda nadan udum an tamuhdih nan Templo. ²⁹Ya dida boy mumpapto' hinan tinapay an miha"ad hinan lamehaan ya nan alina an midawat ya nadan tinapay an agge na'udman hi yist. Ya dida boy mangidadaan hinan miha"ang an tinapay. ³⁰Ya abigabigat boh nan mawi"it ya hinan mun'ahdom ya ikankantaday pundayawda ya punhanaanda i Apu Dios. ³¹Ya dida boy mangidadaan hinadan maghob an mi'nong^d i Apu Dios hinan Habadun tungo ya hinan ngilin di nakayangan di bulan ya nadan udum an nagtud an mangilin an algo. Ta mapinpinalog nadan tulun grupu an munhilbi i Apu Dios an miyunnudan hinan nibagan bilangda ya nadan nat'onat'on an tamuda.

³²Ta nadan tinanud Libay ya diday mumpapto' hinan pundayawanda ya hinan kuwartun niyappit i Apu Dios. Ya bumoddangda boh nadan i'ibadan padi an holag Aaron hinan tamuh nan Templo.

Hay Nidat Hi Tamun Nadan Padi

24 ¹Nadan tinanud Aaron ya nagogodwada ta ohay grupu on waday nadutu' hi tamuda. Ya hi Aaron ya opatday linala'ih imbabalena an hi Nadab ya hi Abihu ya hi Eleasar ya hi Itamar. ²Mu da Nadab i Abihu ya nateda an ma"id ha holagda yaden mataguh amada. Ta da Eleasar i Itamar ya ammunay numbalin hi padi.

³Ta hi Sadok an tinanud Eleasar ya hi Ahimelek an tinanud Itamar ya diday namoddang i David an nangogodwah nadan tinanud Aaron ta nan ohan grupu on waday nadutu' hi tamuda. ⁴Ya dakkakkolda nadan tinanud Eleasar mu nadan tinanud Itamar te himpulut onom (16) di mangipangpanguluh nadan tinanud Eleasar mu waludah nan tinanud Itamar.

⁵Ya imbunutday inatdan nangogodwa i dida ya nan midat an tamuda ta numpaddung an wadaday ap'apu hinadan tinanud Eleasar ya tinanud Itamar an munhilbi i Apu Dios hinan pundayawan. ⁶Ta nan na'nginnilah nadan uldin an hi Semayah an imbabalen Netanel an tinanud Libay ya intudo'na nadan ngadan nadan nabunut an ipabunutdah nan holag Eleasar ya ahida impabunut hinan holag Itamar. Ta athi'athidiy inatda. Ya

---

^d 23:31 Nan Hebrew ya ma"id ha mapto' hi'on dadiyen tinanud Libay ya diday mangidadaan hinadan maghob an mi'nong onu diday mungkanta.

i diyen nangatandahdi ya wahdi nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya ta'on on nadan padi an da Sadok ya hi Ahimelek an imbabalen Abiatar ya nadan mangipangpanguluh nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay.

⁷Ta imbunut nadan baintit opat (24) an himpahimpamu'un nadan pumtamuwanda ya nadan algo an eda pangatan i dadiyen tamuda ya hay namanguluh nabunut ya hi Jehoyarib ot mihnod hi Jedayah ⁸ot mi'atlu hi Harim ot mi'apat hi Seorim ⁹ot mi'alima hi Malkijah ot mi'anom hi Mijamin ¹⁰ot mi'apitu hi Hakkos ot mi'awalu hi Abijah ¹¹ot mi'ahiyam hi Jesua ot mi'apuluh Sekariah. ¹²Ot mabunut nan mi'apulut oha an hi Eliasib ot ahi nan mi'apulut duwa an hi Jakim ¹³ot ahi nan mi'apulut tulu an hi Huppah ot ahi nan mi'apulut opat an hi Jesebeab ¹⁴ot ahi nan mi'apulut lima (15) an hi Bilgah ot ahi nan mi'apulut onom (16) an hi Immer ¹⁵ot ahi nan mi'apulut pitu (17) an hi Hesir ot ahi nan mi'apulut walu (18) an hi Happises ¹⁶ot ahi nan mi'apulut hiyam (19) an hi Petahiah ot ahi nan mi'abainti (20) an hi Jeheskel ¹⁷ot ahi nan mi'abainti oha (21) an hi Jakin ot ahi nan mi'abaintit duwa (22) an hi Gamul ¹⁸ot ahi nan mi'abaintit tulu (23) an hi Delayah ot ahi mohpe nan mi'abaintit opat (24) an hi Maasiah.

¹⁹Ya hinan hunggopan datuweh nan Templo ya mahapul an unudonda nan tugun nan Dios an dayawondan tinanud Israel an imbagana i din hi apuda an hi Aaron.

Nadan Udum An Tinanud Libay

²⁰Hanadan udum an mangipangpanguluh nadan tinanud Libay ya hi Subael di mangipangpanguluh nadan holag Amram. Ya hay mangipangpanguluh nadan holag Subael ya hi Jehdeyah.

²¹Ya hi Issiah di mangipangpanguluh nadan holag Rehabiah.

²²Ya hi Selomot di mangipangpanguluh nadan holag Isar. Ya hay mangipangpanguluh nadan holag Selomot ya hi Jahat.

²³Ya hay linala'ih imbabalen Hebron ya hi Jeriah ot ahi hi Amariah ot ahi hi Jahasiel ot ahi mohpe hi Jekameam.

²⁴Ya hay mangipangpanguluh nadan holag Ussiel ya hi Mikah. Ya hay mangipangpanguluh nan holag Mikah ya hi Samir. ²⁵Ya hay mangipangpanguluh nadan holag ibban Mikah ya hi Issiah. Ya hay mangipangpanguluh nadan holag Issiah ya hi Sekariah.

²⁶Ya hay mangipangpanguluh nan holag Merari ya da Mahli i Musi. Ya hay mangipangpanguluh nan holag Jaasiah ya hi Beno. ²⁷Ta hay mangipangpanguluh nadan holag Jaasiah an holag Merari ya hi Beno ya hi Soham ya hi Sakkur ya hi Ibri. ²⁸Ya hanada'en holag Mahli ya hi Eleasar di mangipangpangulu mu ma'id ha lala'ih imbabalena.

²⁹Hanada'en holag Kis ya hi Jerahmeel di mangipangpangulu. ³⁰Ya

hanada'en holag Musi ya hay mangipangpangulu ya hi Mahli ya hi Eder ya hi Jerimot.

Ta danae nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Libay.

³¹Ya imbunutda bo damdama di inatdan nangdat hi tamun di grupuda an umat hinan inat nadan i'ibadan tinanud Aaron. Ya hay wadah din nangatanda i diye ya nan patul an hi David ya hi Sadok ya hi Ahimelek ya nadan mangipangpanguluh nadan holag di padi ya nan holag nadan i'ibadan tinanud Libay. Athidiy inatda ta napapaddung an ma'id ha nitupugan nadan tamu an ta'on on panguluwan onu udidiyan.

Hay Napili An Mungkantah Nan Templo

25 ¹Nan patul an hi David ya nadan opisyal di tindaluna ya pinto'da dohah nadan holag Asap ya holag Heman ya holag Jedutun. Ta diday mangipangpanguluh nan pundayawanda ya mangibagah nan ipa'innilan Apu Dios an idihhandan pun'ipagangoh nadan harp ya lira ya simbal. Ta datuwe nadan napili ²an hinan holag Asap ya hi Sakkur ya hi Joseph ya hi Netaniah ya hi Asarelah. Ta hi amada an hi Asap di mangipangpangulu i dida. Ya nan patul di mangibaga hinan pangpa'innilaanda hinan pohdon Apu Dios an mipa'innila.

³Ya nadan onom an holag Jedutun an hi Gedaliah ya hi Seri ya hi Jesayah ya hi Simey ya hi Hasabiah ya hi Mattitiah ya hi amada an hi Jedutun di mangipangpangulu i dida. Ta ikankantada nan ipa'innilan Apu Dios ya nan pundayawda ya punhanaanda i Apu Dios an idihhanda an ipagangoh nan harp.

⁴Ya nada'e damdaman imbabalen Heman ya hi Bukkiah ya hi Mattaniah ya hi Ussiel ya hi Sebucl ya hi Jerimot ya hi Hananiah ya hi Hanani ya hi Eliatah ya hi Giddalti ya hi Romamti-Eser ya hi Jobekasah ya hi Malloti ya hi Hotir ya hi Mahasiot. ⁵Ya an namin datuwe ya imbabalen Heman an hiyay ohah nadan propetan nan patul. Ya imbagan tuwalin Apu Dios an wagahana ta mundongol ta hiya nan wadaday imbabalena an himpulut opat (14) an linala'i ya tuluday binabai. ⁶Ta hiyay mangipangpanguluh nadan linala'in imbabalena hinan pungkantaanda hinan Templo ta diday mangipagangoh hinadan simbal ya lira ya harp.

Ya hay mangibagah aton da Asap ya hi Jedutun ya hi Heman ya nan patul.

⁷Ya an naminda an nun'alala'ing an mungkanta ya natudduwanda hi a'at di kanta hinan pundayawan i Apu Dios ya duway gahut ta han nawalut waludan (288) namin. ⁸Ya an naminda ya imbunutday tamun di hinohhan dida an ta'on on nadan mumpangilog onu amamma ya ta'on on nadan muntuddu onu nan mun'ad'adal. ⁹Ya datuwen duway

gahut ta nawalut walun (288) linala'i ya nagogodwada hi baintit opat (24) di grupu. Ya hinan ohan grupu ya himpuludat duwan (12) namin an datuwe nadan imbabaleda ya i'ibada. Ya hay namangulun grupu an nabunut an mangat hinan tamuda ya nan imbabalen Asap an hi Joseph di mangipangpanguluh nan grupuda. Ya nan mihnod ya hi Gedaliah. ¹⁰Ya nan mi'atlu ya hi Sakkur. ¹¹Ya hay mi'apat ya hi Isri. ¹²Ya nan mi'alima ya hi Netaniah. ¹³Ya nan mi'anom ya hi Bukkiah. ¹⁴Ya mi'apitu hi Jesarelah. ¹⁵Ya mi'awalu hi Jesaiah. ¹⁶Ya mi'ahiyam hi Mattaniah. ¹⁷Ya mi'ahimpulu (10) hi Simey. ¹⁸Ya mi'ahimpulut oha (11) hi Asarel. ¹⁹Ya mi'ahimpulut duwa (12) hi Hasabiah. ²⁰Ya mi'ahimpulut tulu (13) hi Subael. ²¹Ya mi'ahimpulut opat (14) hi Mattitiah. ²²Ya mi'ahimpulut lima (15) hi Jerimoth. ²³Ya mi'ahimpulut onom (16) hi Hananiah. ²⁴Ya mi'ahimpulut pitu (17) hi Josbekasah. ²⁵Ya mi'ahimpulut walu (18) hi Hanani. ²⁶Ya mi'ahimpulut hiyam (19) hi Malloti. ²⁷Ya mi'abainti (20) hi Eliatah. ²⁸Ya mi'abaintit oha (21) hi Hotir. ²⁹Ya mi'abaintit duwa (22) hi Giddalti. ³⁰Ya mi'abaintit tulu (23) hi Mahasiot. ³¹Ya hinan mi'abaintit opat (24) an grupu ya hi Romamti-Eser di mangipangpangulu.

Hay Mungguwalyah Nadan Geyt Nan Templo

26 ¹Nadan tinanud Libay an mungguwalyah nadan geyt nan Templo ya hay nalpuh nan holag Korah ya hi Meselemiah an imbabalen Kore ya hiyay ohah nadan holag Asap. ²Ya hi Meselemiah ya waday linala'in imbabalena an hay panguluwan ya hi Sekariah ot ahi hi Jediael ot ahi hi Sebadiah ot ahi hi Jatniel ³ot ahi hi Elam ot ahi hi Jehohanan ta mi'apituh Elihoenay.

⁴Ya mungguwalya damdamah Obed-Edom an nalpu boh nan holag Korah an didah nadan linalala'in imbabalena an hi Semayah ot ahi hi Jehosabad ot ahi hi Joah ot ahi hi Sakar ot ahi hi Netanel ⁵ot ahi hi Ammiel ot ahi hi Issakar ta mi'awaluh Peulletay. Ta hiyah tuwey atigana an winagahan Apu Dios hi Obed-Edom.

⁶Ya nan imbabalena an hi Semayah ya wadada damdamay linala'ih imbabalena an diday mangipangpanguluh nan holag amada te ongal di abalinanda. ⁷An datuwe da Otni ya hi Repael ya hi Obed ya hi Elsad ya hi Elihu ya hi Semakiah. Ya nadan duwa an na'udi ya ong'ongngal di abalinanda an mangipangpangulu.

⁸Ta an namin datuwe an holag Obed-Edom an nanom ta duway (62) linala'i ya ongal di abalinanda an mangat hinadan tamuda.

⁹Ya hi Meselemiah e ya himpulut waluday (18) linala'ih imbabalena ya i'ibana. Ya ta'on on dida ya ongal di abalinanda an mangat hinadan tamuda.

¹⁰Ya nadan mungguwalya an nalpuh nan holag Merari ya hi Hosah an waday linala'ih imbabalena an hi Simri an bokon hiyay panguluwan

mu hiyay imbilang amanah panguluwan. ¹¹Ya hay mi'adwa ya hi Hilkihah ot ahi hi Tebalia ot ahi hi Sekariah. Ta himpuludat tulun (13) namin an niddum nadan imbabalena ya i'ibana.

¹²Ta datuwen mungguwalyah nadan geyt nan Templo ya nagodwagodwada an miyunnudan hinadan mangipangpangulu i didan himpa'himpamu'un. Ta hinan ohan himpamu'un on ohan grupu. Ya i diyen grupuda ya nat'onat'on di tamudah nan Templo an umat hinadan i'ibada an tinanud Libay. ¹³Ta hinan himpamu'un on imbubunutda ta mapto' nan mangipangpanguluh nadan mungguwalyah nan ohan geyt an ta'on on u'unga onu amamma. ¹⁴Ta hay binunut Selemiah^e ya nan geyt an nangappit hi tuluwana di algo. Ya nan imbabalena an hi Sekariah an nala'ing an muntugun ya nan geyt hi nangappit hi huddo'nay binunutna. ¹⁵Ya hay namunut hinan geyt hi nangappit hi muyyadna ya hi Obed-Edom. Ya hay binunut nadan imbabalena guwalyaanda ya nadan ni'amungan nadan nidawat i Apu Dios ya nadan usal hinan Templo. ¹⁶Ya hay namunut hinan geyt hi nangappit hi alimuhan di algo ya nan geyt an ma'alih Salleket an wah nan numbaktun kalata ya da Suppim i Hosah. Ta mahukhukat nadan mungguwalya an miyunnudan hinan olas an pungguwalyaanda. ¹⁷Ya abigabigat on onom di mungguwalyah nan geyt an wah nangappit hi tuluwana di algo ya opatdah nan geyt an wah nangappit hi huddo'na ya opatda boh nan geyt hi nangappit hi muyyadna ya duwa duway mungguwalyah nadan ni'amungan di nidawat i Apu Dios ya nadan usal hinan Templo. ¹⁸Ya nan lita'angan an nangappit hi alimuhan di algo ya duway mungguwalya ya opat hinan kalata. ¹⁹Ta danae nadan nadutu' an pungguwalyaan nadan holag da Korah ya hi Merari.

Nadan Udum An Tamuh Nan Templo

²⁰Nadan udum an tinanud Libay ya diday mumpapto' hinan pihuh nan Templo ya nadan nangi'amungandah nadan nidawat i Apu Dios. ²¹Ya nadan holag Jehieli an nalpuh nan holag Gerson an tinanudan Ladan ya diday mangipangpangulu i didan himpamu'un. ²²Ya nadan imbabalen Jehieli an da Setam i Joel ya diday mangipapto' hinadan ni'amungan nadan nidawat i Apu Dios ya nadan nun'abalol hinan Templo.

²³Ya hay mangipangpangulu an nalpuh nadan holag Amram ya holag Isar ya holag Hebron ya holag Ussiel ²⁴ya hi Subael an ohah nadan tinanudan Gerson an imbabalen Moses an hiyay napili hi ap'apun nadan mangipapto' hinadan pihhu ya nadan nun'abalol hinan Templo ya nadan nangi'amunganda hinadan nidawat i Apu Dios. ²⁵Ya wada bo nan tulangna an hi Selomit an nalpuh nan holag Elieser. Ya hi Elieser ya nuntanud ta hi

---

^e 26:14 Hi Selemiah ya hiya damdama nan hi Meselemiah hinan 1 Chronicles 26:1,2.

Rehabiah an nangimbabale i Jesayah. Ot muntanud hi Jesayah ta hi Joram an nangimbabale i Sikri an hi aman Selomit. ²⁶Ya hi Selomit ya nadan i'ibana di niyukodan nadan ni'amungan di nidawat i Apu Dios ya nadan nun'abalol hinan Templo ya nadan indawat nan patul an hi David ya nadan indawat nadan ap'apun di himpahimpamu'un an diday opisyal di linibu ya opisyal di ginahut an titindalu ya nadan indawat nadan udum an opisyal di titindalu ²⁷ya nadan udum an indawatda i Apu Dios an inaladah nan eda ni'gubatan ta ma'usal hinan ipaphodan nan Templo. ²⁸Ya niddum bo nadan indawat nan propeta an hi Samuel i Apu Dios ya hi Saul an imbabalen Kis ya hi Abner an imbabalen Ner ya hi Joab an imbabalen Seruah. Ta an namin nadan nidawat i Apu Dios ya niyukod i da Selomit ya nadan i'ibana.

Hay Tamun Nadan Udum An Tinanud Libay

²⁹Hi Kenayah an holag Isar ya nadan imbabalena ya bokon nan tamu nan Templo di nidat i dida ta numbalindah ap'apun munhilbih nan patul ya nada'en udum ya diday mangipanuh hinadan diklamun nadan tinanud Israel.

³⁰Ya hi Hasabiah an ohah nadan tinanud Hebron ya wadaday himpulut pituy libu (27,000) an tulangna an nun'alala'ing ya diday niyukodan nadan tinanud Israel an wah nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta munhilbidahdi i Apu Dios ya inatda bo nan ipatamun nan patul i didahdi. ³¹Ya hi Jeriah di ap'apun nadan tinanud Hebron. Ya hidin mi'anapat (40) di tawon hi numpatulan David ya binahada nan nitudo'an di ngadan nadan nun'alala'ing ya na'innilaanda an hay nunhituwanda an holag Hebron ya hi ad Jaser hi ad Gilead. ³²Ta hi Jeriah ya nadan duway libu ta han pituy gahut (2,700) an tulangna an nun'alala'ing ya diday mangipangpanguluh nadan pamilyada. Ya inyukod nan patul an hi David i dida nadan tinanud Ruben ya tinanud Gad ya hay godwan di tinanud Manasseh. Ta munhilbidahdi i Apu Dios ya inatda bo nan ipatamun nan patul i didahdi.

Hay Niyukod Hinadan Tindalu

27 ¹Hituwey listaan nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud ya nadan opisyal di linibu ya nadan opisyal di ginahut an titindalu ya nadan udum an opisyal di tindalu. Ya datuwen namin ya nipongdah nan himpulut duwan (12) grupu an mapinpinalog an munhilbih nan patul hi abulabulan. Ya hinan ohay grupu ya baintit opat di libuy (24,000) tatagu.

²Ya hay mangipangpangulu hinan mamangulu an grupu hinan mamangulu an bulan ya hi Jasobeam an imbabalen Sabdiel. Ya hay bilangda nimpe hinan ohay grupu ya baintit opat di libu (24,000). ³Ya hay nalpuwan Jasobeam ya nan tinanud Peres an hiya nimpey nabaktun opisyal di titindalu hinan mamangulu an bulan. ⁴Ya hinan mi'adwan bulan ya hay mangipangpangulu ya hi Doday an tinanud Ahoh. Ya hay bumoddang i hiya ya hi Miklot. ⁵Ya hinan mi'atlu

an bulan ya nan grupu an ipangpangulun Benayah an imbabalen nan padi an hi Jehoyada. ⁶Ya hituwen hi Benayah ya hiya din nangipangpanguluh nadan tulumpulu (30) an nun'atutulid an titindalu. Ya nan imbabalena an hi Ammisabad di niyukodan nadan grupuda. ⁷Ya nan mi'apat an grupu hinan mi'apat di bulan ya hi Asahel an hi ibban Joab di mangipangpangulu. Ot ahi mihukkat i hiya nan imbabalena an hi Sebadiah. ⁸Ya hinan mi'alimah bulan ya nan grupun Sambut an tinanud Israh. ⁹Ya hinan mi'anom di bulan ya nan grupun Ikkes an i Tekoa. ¹⁰Ya hinan mi'apituh bulan ya nan grupun Heles an tinanud Epraim an i Pelon. ¹¹Ya hinan mi'awaluh bulan ya nan grupun Sebbekay an holag Serah an i Husa. ¹²Ya hinan mi'ahiyam di bulan ya nan grupun nan tinanud Benjamin an hi Abieser an i Anatot. ¹³Ya hinan mi'apuluh (10) bulan ya nan grupun Maharay an i Netopah an nalpuh nan holag Serah. ¹⁴Ya hinan mi'apulut ohah (11) bulan ya nan grupun nan i Piraton an hi Benayah an tinanud Epraim. ¹⁵Ya hinan mi'apulut duwah (12) bulan ya nan grupun nan i Netopah an hi Helay an nalpuh nan holag Otniel.

Hay Ap'apun Nadan Himpahimpamu'un

¹⁶Hay ap'apun nadan tinanudan Ruben ya hi Elieser an imbabalen Sikri. Ya hina'en tinanudan Simeon ya hi Sepatiah an imbabalen Maakah. ¹⁷Ya hay ap'apun'en nadan tinanud Libay ya hi Hasabiah an imbabalen Kemuel. Ya hay ap'apu'e hinan holag Aaron ya hi Sadok. ¹⁸Ya hay ap'apun nadan tinanudan Judah ya hi Elihu an hi ibban David. Ya hina'en tinanudan Issakar ya hi Omri an imbabalen Michael. ¹⁹Ya hina'en tinanudan Sebulun ya hi Ismayah an imbabalen Obadiah. Ya hina'en tinanudan Naptali ya hi Jerimot an imbabalen Asriel. ²⁰Ya hay ap'apun nadan tinanudan Epraim ya hi Hosea an imbabalen Asasiah. Ya hina'en godwan di tinanudan Manasseh an nunhituh nangappit hi alimuhan di algo ya hi Joel an imbabalen Pedayah. ²¹Ya hay ap'apun nadan godwan di tinanudan Manasseh an nunhituh ad Gilead hi nangappit hi tuluwan di algo ya hi Iddo an imbabalen Sekariah. Ya hina'en tinanudan Benjamin ya hi Jaasiel an imbabalen Abner. ²²Ya hina'en tinanudan Dan ya hi Asarel an imbabalen Jeroham. Ta danaey ap'apun nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel.

²³Hanadan nuntawon hi bainti (20) ya nadan agge ni' immeh baintiy (20) tawona ya agge ni'bilang David dida te imbagan Apu Dios an punholagona dida an tinanud Israel ta dumakkodakkolda ta umatdah dinakol di bittuwon hi ad lagud. ²⁴Mu hi Joab an imbabalen Seruiah ya inhipuna an binilang nadan linala'i mu aggena indappuh te bimmungot hi Apu Dios i didan tinanud Israel an gapuh eda numbilang. Ta hiya nan agge nitudo' di bilangda hinan liblu an nitudo'an di na'na'at hi numpatulan David.

Hay Mumpapto' Hinadan Kinadangyan Nan Patul

²⁵Hi Asmabet an imbabalen Adiel ya hiyay niyukodan nadan ni'amungan di kinadangyan nan patul. Ya hi Jonathan an imbabalen

Ussiah di niyukodan nadan kinadangyan nan patul hinadan probinsya ya hinadan boble hi nunlini"odanda an sinakupda. Ya hiya boy niyukodan nadan nun'atagen pungguwalyaan.

²⁶Ya hay niyukodan nadan muntamuh nan matanom an lutan nan patul ya hi Esri an imbabalen Kelub.

²⁷Ya hi Simey an i Ramah di niyukodan nadan puntanomanda hi greyp. Ya hay niyukodan nadan bungan di greyp an miyammah bayah ya hi Sabdi an i Sipmot.

²⁸Ya hi Baal-Hanan an i Geder di niyukodan nadan nun'itanom an kayiw an umat hi olibo ya sikamor hinadan pu'un di billid an nangappit hi alimuhan di algo. Ya hi Joas di mumpapto' hinadan lanan di olibo.

²⁹Ya hi Sitray an i Sharon di niyukodan nadan baka hi ad Sharon. Ya hi Sapat an imbabalen Adlay di niyukodan nadan baka hinan nundotal.

³⁰Ya hi Obil an tinanud Ismael di niyukodan nadan kemel. Ya hi Jehdeyah an i Meronot di niyukodan nadan dongki.

³¹Ya hi Jasis an tinanud Hagar di niyukodan nadan kalnero ya gulding. Ta an namin danae ya ap'apu an niyukodan di kinadangyan nan patul.

Hay Mabalín An Muntugun I David

³²Hi Jonathan an hi ulitaun David ya nanomnoman ya nala'ing an muntugun i David. Ya hiya boy na'nginnilah nadan uldindan Judyu. Ya nan lala'i an imbabalen Hakmoni an hi Jehiel di mumpapto'^f hinadan linala'i an imbabalen nan patul.

³³Ya hi Ahitopel di ohan uggan muntugun hinan patul. Ya hi Husai an i Arki di gayyum nan patul. ³⁴Ya hidin nateh Ahitopel ya nihukkat da Jehoyada an imbabalen Benayah ya hi Abiatar.

Ya hi Joab di nabaktun opisyal nadan tindalun nan patul.

Hay Nangibagaan David An Hi Solomon Di Mangiyammah Nan Templo

28 ¹Impa'ayag David nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ta ma'amungdah ad Jerusalem. Ta immalidan namin nadan ap'apuh nadan himpahimpamu'un ya nadan opisyal di tindalun nan patul ya ta'on on nadan opisyal di hinlilibu ya opisyal di hinggagahut an tindalu ya nadan ap'apun niyukodan di kinadangyan nan patul ya nadan imbabalena ya nadan ap'apuh nan palasyu ya nadan nala'ing an mi'gubat ya nadan ibbada an titindalu an nun'atutulid an mi'gubat.

²Ta na'amungdan namin ot alyon nan patul an hi David di, Da'yu an i'iba ya hanat donglonyu tun ibaga'. Te nadne an ninonomnom'u an

^f 27:32 Hay alyon di udum ya hi Jehiel di muntudtudu hinadan linala'i an imbabalen nan patul.

mangiyamma i ha nahamad hi baleh iha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ta hidiy ma'alih umohnongan Apu Dios an dayawon ta'u. Ot idadaan'u nadan mahapul ta wan mipata'dog. ³Mu hay imbagan Apu Dios i ha'on ya alyonay, Bokon he"ay mangiyammah nan Templo an pundayawanyu i ha'on te he"a ya tindalu'a an dakol di pinatem.

⁴Mu hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ya da'mih nadan holag'u di pinto'nah mumpatul i dita'u an tinanud Israel hi inggana. Ta hay pinto'nah alpuwan di mun'ap'apu i dita'u an tinanud Israel ya nan tinanud Judah. Ya hinan tinanud Judah ya nan familia' di pinto'na ta hiya nan ha'on di numpatul i dita'u an tinanud Israel. ⁵Ya hay pinto'nah nadan dakol an linala'i an imbabale' hi mihukkat i ha'on an mumpatul i dita'un tinanud Israel ya hi Solomon. ⁶Te alyona i ha'on di, Nan imbabalem an hi Solomon di mangiyamma hinan Templo ya nan lita"angan hi nunlini"odana. Te hiyay pinto'u hi pun'imbabale' ya ha'on di punhi'amana. ⁷Ya minaynayun di pun'ap'apuwana hi'on inaynayuna an mangun'unud hinadan tugun'u ya tududu' an umat hinan atonah ad uwani.

⁸Ot hiya nan hay itugun'u i da'yun namin an na'amung hi ad uwani ituwen pundayawan ta'u i Apu Dios ya mahapul an ihamadyu an un'unudon an namin nan tugun Apu Dios an dayawon ta'u. Ot atonyu'ehdi ya nanongna an dita'uy munhitu ituwen maphod an boble ta mabalin an ipaboltan ta'uh nadan tanudan ta'uh inggana.

⁹Ya alyon David i Solomon di, He"a'e an imbabale' Solomon ya hanat hi Apu Dios an un'unudo' an hi amam di un'unudom. Ta hiya ya abuh di pangiyohhaam hi nomnommu hinan punhilbiyam te hiya ya innilanan namin di wah nomnom ta'u ya nadan gagangaman ta'u. Ya hi'on hiyay pundinolam ya boddangan da'an hiya. Mu iwalongmu'e tuwali an mundinol i hiya ya ma"i'd ha bahhonan iwalong da'an hiya hi inggana. ¹⁰Ot nomnomnomom hituwe te he"ay pinto' Apu Dios hi mangiyamma i ha Templo ta pundayawan ta'u i hiya. Ot hanat pabikahom di nomnommu ta atom nan ipa'atna.

¹¹Ot idat David i Solomon nan impitudo'na an a'at nan Templo ya nadan udum an miyammahdi an umat hinan balkon ya nadan i'amungan di midawat i Apu Dios ya nadan nun'abalol an ma'usal hidi ya nadan numbaktun kuwartu ya nadan udum an kuwartuhdi ya nan kuwartun awadan nan mangipa'innilah a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul ta'un tatagu. ¹²Ta indatnan namin nan impanomnom nan Espiritun Apu Dios i hiya an a'at nadan lita"angan ya nadan kuwartuh nunlini"odana ya nadan kuwartun pang'amungdah nadan ma'usal hinan Templo ya nadan pang'amunganda hinadan niyappit i Apu Dios. ¹³Ot ibagana bo nadan tamun nadan padi ya nadan udum an tinanud Libay hinan Templo ta ipapto'da nadan dakol an ma'usal hinan punhilbiyanda.

¹⁴Ot ibagana bo hi'on atnay kilun di balitu' ya silber an ma'usal hi iphoda nan Templo ¹⁵an umat hinan kilun di balitu' an miyamma hinadan punhilawan ya hay kilun nan silber an miyamma damdama hi punhilawan ¹⁶ya hay kilun nadan balitu' an miyamma hinadan lamehaan an iha"adan nadan tinapay an midawat i Apu Dios ya hay kilun nadan silber an miyamma damdamah nadan lamehaan ¹⁷ya hay kilun nan namahmah an balitu' an miyamma hi tibi' di dotag ya nadan malukung an duyu ya nadan pannuman ya hay kilun di silber an miyammah nadan duyu ¹⁸ya hay kilun nadan namahmah an balitu' an miyamma hinan punggobhan hi insenso. Ot idatna bo nan nitudo' an a'at nan ma'alih kalesa an hidiye nan kerubim an hay niyamma ya balitu' ya pinayyaday paya'dah nan uhhun nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios.

¹⁹Ya alyon bon David i Solomon di, Hi Apu Dios di nangipa'innila i ha'on i danaen namin an impitudo'u. ²⁰Ot hanat pabikahom di nomnommu ta natulid'an mangat ituwen tamu. Adi'a tumakut onu minomnoman te wadah Apu Dios an dayawon ta'u an bumoddang i he'a ta wan miyamma nan Templo. ²¹Ot nadan padi ya nadan udum an tinanud Libay ya nundadaanda an mangat hinadan tamudah nan Templo. Ya nadan udum an nat'onat'on di abalinanda ya la'ingda ya pohdonda an bumoddang i he"a. Ya ta'on on nadan ap'apun munhilbin he"a ya nadan udum an tatagu ya atonda nadan ipa'atmun dida.

Hay Indat Nadan Tatagu An Ma'usal Hi Iphoda Nan Templo

29 ¹Alyon bon nan patul an hi David hinadan tatagu an na'amung di, Tun imbabale' an hi Solomon an pinto' Apu Dios ya pa'akilogna an ma'id ni' ha dakol hi pinatnana. Mu nan matamuwan an nidat i hiya ya ongal te bokon punhituwan di tagu nan ipiyammata te Templon nan Ap'apu an Dios. ²Manu te inat'un namin di abalina' an nangidadaan hinadan mahapul hinan miyammata Templo an umat hinadan balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya kayiw ya batu an oniks ya turkois ya nadan udum an nat'onat'on di tigona an batu ya marbol. Ta dakkodakkol di indadaan'u i danae. ³Ya gapuh namhod'u an miyamma ha Templon nan Dios an dayawo' ya udma' nadan dakol an indadaan'u ta iddum'u nadan odon'u an balitu' ya silber. ⁴Ta hay indat'u ya nahiyam ta ohay libu ta han waluy gahut (91,800)[§] di kilu an namahmah an balitu' ya duway gahut ta himpulut opat di libu ta han duway gahut (214,200) di kilu an silber ta mi'alkus hinan dingding di Templo ⁵ya nadan udum an balitu' ya silber an usalon nadan nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu' ta ma'usal hinan Templo. Ot nganne pibo i da'yu hi ad uwaniy naminhod an mangdat i Apu Dios?

[§] 29:4 Nan 91,800 di kilu ya hidiye nan imbagan nan NET an Biblia an nan ohay talent hinan English an Biblia ya 30.6 di kilu

⁶Ta nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Israel ya nadan opisyal di hinlilibu ya opisyal di hinggagahut an titindalu ya ta'on on nadan ap'apu an mumpapto' hinadan kinadangyan nan patul ya numpangidatda te pinhoddan bumoddang. ⁷Ta hay indatdah miyammah nan Templo ya hinggahut ta nabonglet tuluy libu ta han nawalut limay (153,085) kilun di balitu' ya tuluy gahut ta onom di libu (306,000) an silber ya limay gahut ta nabongley libu ta han waluy gahut (550,800) di kilun gombang ya tuluy milyon ta nanom di libuy (3,060,000) kilun gumo'. ⁸Ya ta'on on nadan waday odona hi nun'abalol an batu ya inyedah nan pang'amunganda hinadan miyamma hinan Templo an hay mumpapto' ya hi Jehiel an holag Gerson. ⁹Ya ma'amlong nadan tatagu hinadan ap'apuda te waday pamhodda an mangdat. Ya ta'on on nan patul an hi David ya ongal di amlongna.

Hay Nundayawan David I Apu Dios

¹⁰Hi David ya dinayawnah Apu Dios i diyen na'amunganda an alyonay, Madayaw'a an Ap'apu an dinayaw din hi apumi an hi Jacob. Ot nanongnan he'ay madayaw hi inggana. ¹¹Ya he"a Apu Dios ya ongal di abalinam. Ya he"a nan na'abbaktu an madayaw an Dios an nalpuwan an namin di wadah tun luta ya hi ad lagud. Ya ma"i'd ha udum di nabakbaktuh patul an mun'ap'apu hi an naminamin te he"a ya abuh. ¹²Ya an namin an kinadangyan ya hay apemanan ya he"ay alpuwana te he"a nimpey ap'apu hi an naminamin. Ya he"a ya abuh di mabalin an mangdat hi abalinan di tatagu.

¹³Ot ad uwani ya munhana ami ya dayawon da'a te ma"aphod nan a'atmu an Dios an un'unudonmi. ¹⁴Te onha adi gapu i he"a ot undan nganne ami ihyah tudan tatagu' ta athituy dinakol di indatmi. Innilamin an namin datuwen indatmi ya he"a damdamay nalpuwana. ¹⁵Te da'mi ya on ami mi'ibobboble ya abuh an umat hinadan a'ammodmi. Ot nan emi umohnongan hitun luta ya umat hinan a"o an hin'omtang ya mala"uh ya abuh.

¹⁶Ya datuwe'e an dakkodakkol an inamungmi an ma'usal hi iyammaan nan Templo ya he"a Apu Dios an un'unudonmi nimpey nalpuwana. Te he"ay ud bagih an namin an wada. ¹⁷Mu innila' an he"a Apu Dios ya on da'mi patnaon ya abuh ta ma'innila nan punnomnommi. Ya ma'amlong'a hinan maphod an aton nadan tatagum. Ya an namin datuwe an indat'u ya maphod nan ninomnom'u hi nangdata'. Ya tee bo an ma'amlonga' hi naniga' hi pamhod nadan tatagum an nangdat.

¹⁸Ot he"a an Ap'apu an inun'unud nadan a'ammodmi an da Abraham ya hi Isaac ya hi Israel ya hanat punnanongom hituwe an ongal an pamhod datuwen tatagu i he"a ta nanongnan na'unuddan he"a. ¹⁹Ya hanat idatmuy nahamad an pamhod nan imbabale' an hi Solomon an mangun'unud hinadan tugunmu. Ta wan ipata'dogna nan Templo ot indadaan'u mo nadan ma'usal.

²⁰Ya hidin indappuh David an nundasal ot alyonah nadan na'amung an tatagu di, Dayawon ta'uh Apu Dios an un'unudon ta'u an tinanud Israel.

Ya an naminda an na'amung hidih hinangngab nan patul ya nundu"unda ot ida"omday angahdah nan luta ta dayawondah Apu Dios.

Hay Numbalanan Solomon Hi Patul

²¹Hidin nabiggat ya ini'nongda nan maghob an mi'nong i Apu Dios an hinlibun (1,000) bulug an baka ya hinlibun (1,000) tangbal an kalnero ya hinlibun (1,000) imbabalen di kalnero. Ya indawatda bo i Apu Dios nadan dakol an ma'inum ya nadan udum an dakol an midawat i Apu Dios.

²²Ta nangandan namin ot manginumda an gapuh am'amlongda i diyen nundayawanda i Apu Dios.

Ot hiitandah lanay ulun Solomon an imbabalen David ta mipatigo an hiyay nihukkat hi patulda. Ya hidiyey pidwanah nunhiitandah lanah ulun Solomon.^h Ot hiitanda boy ulun Sadok ta hiyay mumpadi.

²³Ta hi Solomon moy nihukkat i amana an hi David an inumbun hinan tronon di patul an munhilbin Apu Dios. Ya ongal di pinumhodana ta an namin nadan tinanud Israel ya na'unuddan hiya. ²⁴Ya an namin nadan ap'apu ya nadan opisyal di tindalu ya nadan i'ibanan linala'i an imbabalen amanan hi David ya inabulutda an hiyay patuldah un'unudonda. ²⁵Ya hi Apu Dios ya numbalinonah Solomon hi maphod an patul hinadan tinanud Israel. Ya dakdakol di indatna hi kinadangyan Solomon mu hi amana onu nadan udum an patul di tinanud Israel.

²⁶Hi David an imbabalen Jesse ya numpatul hi an namin an tinanud Israel. ²⁷Ta hay ngammut di numpatulanah nadan tinanud Israel ya napat (40) di tawon te pituy tawon hi nunhituwanah ad Hebron ya tulumpulut tuluy (33) tawon hi ad Jerusalem. ²⁸Ya na'amamma mo ahan ot ahi mate an dukkey ni'taguwana ta nali'nanay nawagahana ya hay nangipabaktuwan di tatagu i hiya. Ot mihukkat nan imbabalenan hi Solomon an numpatul. ²⁹Ya an namin nadan na'na'at hi numpatulan David an nihipun hidin hopapna ta ingganah nate ya nitudo' hinan liblu an intudo' nadan propeta an hi Samuel ya hi Nathan ya hi Gad. ³⁰Ta nitudo' i diyen liblu nadan na'na'at hi numpatulan David hinadan tinanud Israel ya ta'on on nadan na'na'at hi udum an bobleh nunlini"odanda.

---

^h 29:22 1 Patul 1:32-39

2 Chronicles

Hay A'at Tuwen 2 Chronicles

Hituwen liblu ya hay ipa'innilana ya hi Apu Dios ya aggena inwalong nadan tataguna an tinanud Israel. Te ta'on hi inyen di binuhulda didah udum hi boble ya wadada damdamay immanamut i dida hi ad Judah. Te hidin wadadah boble da ya dakol di ni'iboblen dida hinadan adi mangun'unud i Apu Dios ya mi'buchulda bo udot i dida.

Mu nan nuntudo' ituwen liblu ya ipapanomnomna i didan tinanud Israel an wagahan bon Apu Dios dida an umat handi. Mu mahapul an hi Apu Dios di pundinolanda ta hiyay ukod an mamoddang ya mangipapto' i didah inggana.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunwagahan Apu Dios hinadan a'ammod di tinanud Israel hi nangipiyammaandah nan Templo ya hay namto'ana i Solomon hi patul ot idatnay la'ingna an mun'ap'apu i dida (2 Chronicles 1–9)
2. Hay pangdatan Apu Dios hi gunggunan nadan manginaynayun an mangun'unud i hiya ya hay pundusaanah nadan adi mangun'unud i hiya (2 Chronicles 10–36)

1 ¹Hi Solomon an imbabalen nan patul an hi David ya nahamad mo nan pun'ap'apuwana te winagahan Apu Dios an dayawona ot idattanah ongal an abalinana.

²Ta impa'ayag Solomon nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan opisyal di hinlilibu ya opisyal di hinggagahut an titindalu ya nadan mangipanuh hi tatagu ya ta'on on nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un. ³Ta na'amungda ot umedah nan pundayawan hi ad Gibeon an awadan nan tabernakel an hidiye din impiyamman din baal Apu Dios an hi Moses hi awadandah nan agge naboblayan. ⁴Mu nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ya inyen mon tuwalin David hi ad Jerusalem hidin nangilpuwandah ad Kiriath-jearim ot eda iha"ad hinan impiyammana an pangiha"adanda. ⁵Mu nan gombang an punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an inyamman din hi Besalel an imbabalen Uri an hi na' Hur ya wahdi hi ad Gibeon hinan hinangngab nan tabernakel. Ta hiya

nan immedahdi da Solomon ya nadan tatagu ot eda mundayaw i Apu Dios. ⁶Ot ipi'nong da Solomon di hinlibu (1,000) an maghob an mi'nong i diyen gombang an punggobhan hi mi'nong i Apu Dios.

⁷Ya i diyen nahdom ya numpa'inop hi Apu Dios i Solomon ot alyonay, Ibagam nan pohdom an idat'un he"a.

⁸Ya alyon Solomon di, Impatigom di ongal an pamhodmu ya ulem i ama an hi David. Ya teen ad uwani ya ha'on di inhukkatmu i hiya hi patul. ⁹Mu tun tatagun ipapto"u ya dakkodakkoldan umat hi hupu' di dinakolda. Ot hanat impa'annungmu nadan imbagam i ama an hi David. ¹⁰Ya daan mo ta idattana' hi la'ing ya hay abalina' an manginnilah nipto' hi ato' ta wan abalina' an mun'ap'apu i datuwe tayyan dakkodakkol an tatagum.

¹¹Ya alyon Apu Dios i Solomon di, Gapu ta athinay pohdom an bokon hay kinadangan onu hay em ipabaktuwan onu hay e atayan di binuhulmu onu adukken pi'taguwam ta nan la'ing an mumpapto' ya hay abalinam an manginnilah nan nipto' hi atom an mun'ap'apuh nadan tatagu' inaen pun'ap'apuwam ¹²ya idat'u danaen ibagam. Ya idat'u boy kinadanganmu ya boddangan da'a ta mundongol'a. Ta ma"i'd ha patul hi umat i he"a an ta'on on hanadan matanudan.

Nan Ongal An Abalinan Solomon Ya Hay Kinadangyana

(1 Patul 10:26-29)

¹³Hidin nagibbuh nan nundayawan da Solomon hi ad Gibeon ot mumbangngad hi ad Jerusalem. Ta hidiy nunhituwanah din hiyay patul hinadan tinanud Israel.

¹⁴Ot amungon Solomon di hinlibut opat di gahut (1,400) an kalesan di e mi'gubat ya himpulut duway libu (12,000) an kabayu. Ot ipiyena dadiye hinadan boble an iha"adanda mu wadaday inha"adna hi ad Jerusalem.

¹⁵Ya i diyen numpatulana ya dakkodakkol di silber ya balitu' hi ad Jerusalem an umat hi dinakol di batu. Ya atbohadin dakol di kayiw an sedar an umat hi dinakol di kayiw an sikamor hinadan pu"un di billid.

¹⁶Ya hanada'en kabayun Solomon ya ginattang nadan mungkumilhun baalna hi ad Egypt ya hi ad Silisia. ¹⁷Ya hay nangattangdah ohan kalesan di mi'gubat ya onom di gahut (600) di silber. Ya hingгахut ta nabongley (150) silber di nangattangda hi ohan kabayu. Ta gattangonda on inggattangda damdama hinadan patul di tinanud Hit ya hinadan patul hi ad Syria.

Hay Nunhapitan Da Solomon Hinan Patul Hi Ad Tyre

(1 Patul 5:1-18)

2 ¹Imbagan Solomon an ihipunda an iyamma nan Templo an pundayawanda i Apu Dios ya nan palasyu an iha"adana. ²Ta

inayakanay nawaluy libu (80,000) an e munhabat hi batu hinadan nabillid ya napituy libu (70,000) an e mamunag i dadiye. Ot ayaganay tuluy libu ta han onom di gahut (3,600) an mangitudduh atondah nadan matamuwan.

³Ot ipiyen Solomon di tudo'nah nan patul hi ad Tyre an hi Hiram an alyonay, Hanat ipiyalim di nun'ahabatan an kayiw an sedar ta umat hidin inatmu i din hi ama an hi David hi nangiyammaanah nan palasyuna.

⁴Te ninomnom'u an ipiyamma ha Templo ta pundayawanmih nan Dios an dayawonmi. Ta hidiy pangigobhanmi hinadan mapmaphod di hunghungna an insenso. Ya ta wan minaynayun an idawatmi nadan tinapay an midawat i Apu Dios. Ya ta'on on nadan maghob an mi'nong hi amawimawi"it ya hinadan mun'ahdom ya hinadan Habadun tungo ya hinan ngilin di nakayangan di bulan ya nadan udum an nagtud an mangilin an algo an pundayawanmi i Apu Dios. Te datuwey nitugun i da'mi an tinanud Israel hi atonmi.

⁵Nan Templo an ipiyamma' ya ongal te hi Apu Dios an dayawonmi ya ongal di abalinana mu nadan dios di udum an tatagu. ⁶Mu hay immannung ya ma'id ha tagu hi abalinana an mangiyamma i ha punhituwan Apu Dios. Te ta'on on hi ad lagud ya adi umdah iha"adana. Ot undan ihya ha'on'e ya abalina' an mangiyamma i ha Templo hi iha"adana. Mu nan ipiyamma' ya hidiy pangidawatanmih nadan maghob an mi'nong i hiya.

⁷Ot hanat ituda'mu bahan ha nala'ing hi tamun di balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya nala'ing bo an mun'abol hi nat'onat'on an hinulid ta waday mumbolah^a ya bayulet ya asul ya nala'ing an mun'alkus ta mi'tamuh tudan ibbamin i Judah hituh ad Jerusalem an nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu' an dida nadan pinto' din hi ama an hi David. ⁸Ya hanat ipiyalim nimpey nun'ahabatan an sedar ya saypres ya algum an malpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon. Te innila' an nun'ala'ing nadan tatagum an munlongoh hi kayiw an miyammah bale. Ta honago' di udum hinadan linala'ihnta ta umalida an bumoddang. ⁹Te dakol di mahapul'uh kayiw te ongal ya maphod an Templo nan ipiyamma'. ¹⁰Ot ta'omman ya idat'uh nadan tatagum ha hingгахut di libuy (100,000) langgut di nagiling an wit ya hingгахut di libuy (100,000) langgut di barley^b ya hingгахut ta han himpuluy libuy (110,000) galon an bayah ya hingгахut ta han himpuluy libuy (110,000) galon di mantekan olibo.

¹¹Ya nuntudo' nan patul hi ad Tyre an hi Hiram i Solomon ot alyonay, Hi Apu Dios ya ongal di naminhodna i da'yun tataguna ta hiya nan

---

^a 2:7 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. ^b 2:10 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u ya nalaklakay nginana mu nan wit.

numbalinon da'ah patul. ¹²Ot madayaw hi Apu Dios an dayawonyun tinanud Israel an nunlumu hi ad lagud ya hitun luta. Ya hiyay nangdat i amam an hi David i han nala'ing ya nanomnoman an imbabalena ta ongal di abalinana. Ta ipata'dogmu ha Templo hi pundayawanyu i Apu Dios ya ha palasyu ta punhituwam. ¹³Ot ipa'ali' hi Hiram-Abi an nala'ing ya maphod di puntamuna. ¹⁴Hi inana ya ohah nadan tinanud Dan ya hi amana ya i wahtuh ad Tyre. Ya natudduwan hi Hiram an mangiyammah nadan usal an balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya batu ya kayiw. Ya abalinana bo an mumbolda hinan ma'abol an hinulid an asul ya bayulet ya mumbolah. Ya abalinana bon mangiyammah napinun linen. Ya nala'ing an mun'alkus ya ta'on on nganney ipatamun hiya ya abalinanan aton. Ot mabalin an pi'tamuwom hinadan nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu' an pinto'mu ya ta'on on nadan pinto' din hi amam an hi David. ¹⁵Ot ipiyalim i da'mi an baalmu nadan imbagam an wit ya barley ya bayah ya mantekan di olibo. ¹⁶Ot an namin nadan mahapulmu an kayiw ya e' ipalngoh hidih nadan muyung an nungngadan hi Lebanon ya impiyanudmih nan baybay ta ingganah ad Joppa ya ahi ayu mohpe ukod an mangiyanamut hinah ad Jerusalem.

Hay Inat Solomon Hinadan Ni'iboble I Dida An Bokon Judyu

¹⁷Ot ipabilang Solomon an namin nadan nalpuh udum hi boble an bokon Judyu an ni'hitu i dida ta umat hidin inat amana. Ya umedah hingгахut ta nabonglet tuluy libu ta han onom di gahut (153,600). ¹⁸Ta nawaluy libu (80,000) i dida di e munhabat hi batu hinadan nabillid ya napituy libu (70,000) di mamunag i dadiye. Ya tuluy libu ta han onom di gahut (3,600) di mangitudduh nadan matamuwan ta wan minaynayun nan tamu.

Hay Nangihipunan Solomon An Mangipiyammah Nan Templo

(1 Patul 6:1-38)

3 ¹Inhipun Solomon an ipiyamma nan Templo an pundayawanda i Apu Dios hi ad Jerusalem hinan nabaktu an ma'alih Moriah an pun'ilikan nan i Jebus an hi Araunah an hidi din numpatigan Apu Dios i amana an hi David. Ya indadaan mon tuwalin David hidiye an ipata'dogan nan Templo. ²Ta inhipunda an mangiyamma hidin mi'adwah algo hinan mi'adwah bulan i diyen mi'apat di tawon hi numpatulnan Solomon.

³Ya hay inyamman da Solomon hi gopnadna ya nahiyam (90) di umpiy dinukkena ya tulumpuluy umpiy (30) binilloгна. ⁴Ya hay dinukken nan balkona ya numpaddung hinan binilloг nan Templo an tulumpuluy (30) umpi. Ya tulumpuluy (30) umpi boy tinagena. Ya na'oddahan hi namahmah an balitu' nan unig nan kuwartu. ⁵Ot dingdingondah kayiw an saypres nan ongal

an kuwartu ot oddahandah balitu' ot alkusandah palma ya nun'atuligonggong an nahanu'hu"up. ⁶Ot alkusanda nan Templo hi nun'abalol an batu. Ya hanadan balitu' an inusalda ya nalpuh ad Parbaim. ⁷Ya inoddahanda nan dingding nan Templo ya nadan dinangal hinan way atop ya nadan panto hi balitu' ot ipa'otday a'at nan kerubim hinadan dingding. ⁸Ot iyammada nan kuwartun Apu Dios an tulumpuluy (30) umpiy dinukkena ya binilloгна an nipaddung hinan binilloг nan Templo. Ot oddahanda nan dingdingna hi himpulut waluy libu ta han tuluy gahut ta nanom (18,360) di kilu^c an balitu'. ⁹Ta hay damot nan nabalitu'an an pata' ya mahuluk hi godway kilu.

Ot eda bo oddahan hi balitu' nadan dingding nadan nabaktun kuwartu.

¹⁰Ot ipiyamman bon Solomon di duwa an kerubim ot oddahandah balitu' ot eda iha"ad hinan kuwartun Apu Dios. ¹¹Ya munhuhu"up'en namin nan dinukken nadan paya' nadan kerubim ya umeh tulumpuluy (30) umpi. Te hay dinukken nan ohan paya' nan kerubim ya pituy umpi ta han godwa ta nidatong hinan dingding nan Templo. Mu nan ohan paya'na ya nuntummu'dah nan ohan paya' nan oha bon kerubim. ¹²Ya atbohdih nan ohan kerubim an pitu ta han godway umpiy dinukken nan ohan paya'na ta nidatong damdamah nan dingding nan Templo. Ya nuntummu' nimpe nan hinohhan paya'da. ¹³Ot pumpaldangonda didan ipata'dog ta inhanggutdah way panto. Ya hindudway paya'da an himpipitu nimpey umpi ta han godway dinukkeda. ¹⁴Ya nan kultina an nihawan hinan unig nan kuwartun Apu Dios ya linen an asul ya bayulet ya mumbolah ot mi'ugut hidi di ay kerubim.

Hanadan Ay Tu"ud An Impiyamman Solomon

(1 Patul 7:15-22)

¹⁵Ya impiyamman bon nan patul di duwan ay tu"ud an hay ngammut di dinukkeda duwa ya nabonglet duway (52) umpi ta miha"adda hi hinanggab nan Templo. Ot hu"upanda bo hi himpipitu ta han godway (7 ½) umpi. ¹⁶Ot ipiyammana boy nun'atuligonggong an nahanu'hu"up ot ipali'wohdah baktun dadiyen ay tu"ud. Ot itattayundahdiy hinggahut an ay bungan di pomegranet i dadiyen nun'atuligonggong an nahanu'hu"up. ¹⁷Ot ipata'dogda mohpe dadiyen duwa an ay tu"ud hi hinanggab nan Templo. Ta nipata'dog nan oha hi nangappit hi muyyadna ot ngadanan Solomon hi Jakin ya nan oha hi nangappit hi huddo'na an nginadanana hi Boas.

Nadan Ma'usal Hinan Templo

(1 Patul 7:23-51)

4 ¹Impiyamman bon Solomon han gombang an punggobhan hi mi'nong an hay dinukkena ya binilloгна ya numpaddung an

^c 3:8 Nan 18,360 an kilun di balitu' ya hidiye nan 600 talent hinan Biblia an English te nan NET an Biblia ya nan ohay talent ya 30.6 di kilu.

hintutulumpuluy (30) umpi. Ya hay tinagena ya himpulut limay (15) umpi. ²Ot ipiphodna bo han gombang an punha"adan hi liting an ay palyu' di a'atna an himpulut limay (15) umpiy lukud di to'ona. Ya pitu ta han godway umpiy dinallomna. Ya napat ta limay (45) umpiy inongalna. ³Ya hinan da"ul di timid diyen punha"adan hi liting ya nili'woh di duway nuntunnud an linya an ni'alkus hidiy ay bubulbullug an baka an hinan himpulut waluy (18) pulgada on himpuluy (10) ni'alkus an ay baka. ⁴Ya hidiyen punha"adan hi liting ya nipabun hi bonog nadan himpulut duwan (12) inyamman bulug an baka. Ya hintutlun baka on nat'on di nangihangngabanda ta tuluy nangihangngab hi nangappit hi huddo'na ya tuluy nangihangngab hi nangappit hi alimuhan di algo ya tuluy nangihangngab hi nangappit hi muyyadna ya tulu boy nangihangngab hi nangappit hi tuluwan di algo. ⁵Ya hay inuktul diyen punha"adan hi liting ya tuluy pulgada. Ya hana'en timidna ya ay timid di basu an ay habhabung an nabo'yag. Ya umeh himpulut limay libu (15,000) di galon di mittuh liting.

⁶Ot ipiphodna boy himpuluy (10) besin. Ta niha"ad di lima hi nangappit hi muyyad nan Templo ya lima bo hi nangappit hi huddo'na. Ta dadiye an besin di pang'ulahanda hinadan maghob an mi'nong ya hinan ay palyu' an punha"adan hi liting di pangalan nadan padi hi pun'ulahda.

⁷Ya iniphodda boy himpulu (10) an balitu' an pumpattukan hi hilaw an inunudda nan nibaga an a'atna ot iha"addahdih nan Templo an limah nangappit hi huddo'na ya lima boh nangappit hi muyyadna. ⁸Ot iphodda boy himpulu (10) an lamehaan ot iha"addah nan Templo an limah nangappit hi muyyadna ya lima boh nangappit hi huddo'na. Ot iyammada boy hingгахut (100) an balitu' an malukung.^d

⁹Ya iniphodda boy lita"angan di papadi hi dallomna ya nat'on bo nan ongal an lita"angan an umohnongan di tatagu an wadaday pantona hinan numbattanan datuwen lita"angan. Ya inoddahanda dadiyen konob di panto hi gombang. ¹⁰Ya nan ay palyu' an niha"adan di liting ya niha"ad hi numbattanan di nangappit hi muyyadna ya hay nangappit hi tuluwan di algo.

¹¹Ot mangiphod boh Huram hi dakol an banga ya punggaud hi gubu ya malukung an duyun ittuwan di dala an miwalaghi'.

Ta inggibbuh Huram an namin dadiyen impiphod Solomon i hiyahdih nan Templo. Ot datuwe nadan iniphodna ¹²an nan duwa an ay tu"ud ya nan duwan ay malukung an niyuhhun i dadiyen ay tu"ud ya nadan ni'alkus i dadiyen ay malukung an nun'atuligonggong an nahanu'hu"up.

---

^d 4:8 Hay alyon di udum ya ma'id ha mapto' hi usal tuwe an malukung mu hinan Hay Nakakan 24:6 ya puntayadah nan dalan di animal an i'nongda i Apu Dios onu puntaug hi liting hinadan besin.

¹³Ya nan opat di gahut (400) an ay pomegranet an nitattayun di hindudway gahut (200) hinan duwan nahanu'hu'up an nun'atuligonggong ¹⁴ya nadan besin ya nadan ipabunanda ¹⁵ya nan ay palyu' an punha"adan hi liting ya nadan himpulut duwa (12) an ay bubulug an baka an nipabunan diyen punha"adan hi liting ¹⁶ya nadan banga ya nadan punggaud hi gubu ya nadan tibi' di dotag ya nadan udum an usal.

Ya an namin datuwen impa'iphod Solomon i Hiram-Abi an ma'usal hinan Templo ya gombang di niphod ¹⁷an linanatna ot ahina ikuyag hinan inyammanan nat'onat'on di a'atda. Ya hay e nangipiphodan nan patul i datuwe ya hidih nan nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan hidih nan numbattanan di ad Sukkot ya hi ad Saretan.

¹⁸Ya dakkodakkol datuwen usal an gombang an impiyamman nan patul an hi Solomon ta ma"i'd ha mapto' hi'on atnay kiluda.

¹⁹Ya impa'iphod bon Solomon hanadan nabalitu'an an ma'usal hidih nan Templo an umat hinadan punggobhan hi insenso ya nadan lamehaan an iha"adan nadan tinapay^e an midawat i Apu Dios ²⁰ya nan punhilawan ta padalangondahdih haggon nan kuwartun Apu Dios an miyunnudan hinan nitugun tuwali an atonda. ²¹Ya inyammada bo nan balitu' hi ay habhabung ya nadan pun'ipit hi bala ²²ya nadan pun'odop hi hilaw ya nadan malukung ya nadan duyu ya nadan punggobhan hi insenso ya nadan panto hinan kuwartun Apu Dios ya nadan udum an pantoh nan Templo.

5 ¹Hidin nagibbuh an namin nadan impiyamman Solomon hinan Templo ot ipipaghopna nadan inyappit din hi amana an hi David i Apu Dios an umat hi balitu' ya silber ya an namin nadan udum an ma'usal. Ot ena ipiha"ad hidih nan kuwartun pangiha"adandah nadan nun'abalol an usal hidih nan Templo.

Hay Nangiyayandah Nan Kahun An Nittuwan Nan Hapit Apu Dios

Hinan Templo

(1 Patul 8:1-9)

²Ot ibagan Solomon hinadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan ap'apun di himpahimpamu'un ta eda alan nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hi ad Zion an boblen David hidih ad Jerusalem. ³Ya na'amungdan namin nadan linala'i an tinanud Israel hi awadan nan patul hidin mi'apituh bulan ta ngilinonda nan punnomnomnomandah din nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan. ⁴Ta hidin na'amungdan namin ot ahi e iyattang nadan tinanud Libay nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. ⁵Ot pi'yalada nan tabernakel ya an namin

^e 4:19 Nan tinapay hinan lamehaan ya mahukkatan hi maminghan hinan hindumingguwan.

nadan wahdih nan tabernakel ot iyedahdih nan Templo. Ya hay nangdon i dadiye ya nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay.

⁶Ot ipi'nong da Solomon hinadan ibbada an tinanud Israel di dakkodakkol an baka ya kalnero an adi mabilang hidih nan way Kahun.

⁷Ot ipaghop mohpen nadan padi nan Kahun hinan Templo ot eda iha"ad hidih nan hiluk nadan paya' nadan kerubim hidih nan kuwartun Apu Dios. ⁸Ta nahophopan nan Kahun hinadan nabitbit an paya' nadan kerubim ya ta'on on nadan kayiw an nangiyattanganda. ⁹Mu dudduke dadiyen nangiyattanganda ta matigoy udduda hi'onta wahdih nan kuwartun niyappit i Apu Dios mu adida matigo hi'onta wah nan bahhel diyen kuwartu. Ta ingganah ad uwani ya dedahdi. ¹⁰Ya hay niha"ad i diyen Kahun ya ammuna nan duwa an nadampillag an batu an nitudo'an nan Hapit Apu Dios an inha"ad din hi Moses hidin wadadah nan billid hi ad Sinai^f an hidiy nangibagaan Apu Dios i dadiyen tuguna i dida an tinanud Israel hi nalpuwandah ad Egypt.

Hay Napnuwan Nan Templo Hi Bugut

¹¹Ya hidin inha"ad nadan padi nan Kahun hinan kuwartun Apu Dios ot lumah'unda. Ya an namin nadan padi an ta'on on bokon diday muntamu i diyen algo ya inatda nan nitugun i dida hi atonda ta mibilangdah malinis. ¹²Ya an naminda bo nadan mungkanta an tinanud Libay an hi Asap ya hi Heman ya hi Jedutun ya an namin nadan linala'i an imbabaleda ya i'ibada ya numpunlubungdah linen. Ot eda tuma'dog hi nangappit hi tuluwan di algo hinan way punggobhan hi mi'nong.

Ot ipagangohday simbal ya harp ya lira. Ya niddumdan diday hingгахut ta baintiy (120) papadi an pun'ipagangohday trampeta. ¹³Ta an namin nadan mumpagangoh hi trampeta ya nan simbal ya nadan udum an mipagangoh ya inyunnuddah nadan mungkanta ta mapmaphod di pundayawda ya punhanaanda i Apu Dios. Ya hay ikankantada ya alyonday, Maphod hi Apu Dios te munnananong di pamhodna.

Ya napnuh bugut nan Templo. ¹⁴Ta ma"id ha aton nadan padi an mangat hinadan tamuda te napnu nan Templo hinan mumbinang an bugut an nalpu i Apu Dios.

Hay Hinapit Solomon

(1 Patul 8:12-21)

6 ¹Ot mundasal hi Solomon an alyonay, Imbagam Apu Dios an miha"ad'ah nan himmilong an bugut ²muten ad uwani ya iniphodmih tuwen ma"aphod an Templo ta iha"adam hi inggana.

³Ot ihangngab nan patul hinadan ibbanan tinanud Israel ta wagahana dida ⁴an alyonay, Madayaw hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud

^f 5:10 Hay ohah ngadan di ad Sinai ya hi ad Horeb.

Israel. Ta gapuh nan ongal an abalinana ya impa'annungna din imbagana i ama an hi David. Te inalinay, ⁵Nhipun hi nangipanguluwa' i da'yun tatagu' hi nalpuwanyuh ad Egypt ya ma'id ha pinili' i datuwen bobleyun tinanud Israel hi ipata'dogan ha Templo ta adayawa'. Ya ma'id bo ha pinto'uh mun'ap'apu i da'yun tatagu' an tinanud Israel. ⁶Mu ad uwani ya pinili' tun ad Jerusalem ta hituy pundayawanyu i ha'on. Ot pot'o' boh David ta hiyay nun'ap'apu i da'yu an tatagu' an tinanud Israel.

⁷Ot alyon bon Solomon di, Ninonomnom ama an hi David an ipata'dog hituwe an Templo ta adayawan nan Ap'apu an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ⁸Mu inalin Apu Dios i hiyay, Maphod hinaen ninomnommun mangiyamma i ha Templo ta adayawa'. ⁹Mu bokon he'ay mangiyamma te hanan imbabalem di mangiyamma i diyen Templo ta adayawa'.

¹⁰Ot teen ad uwani ya impa'annung Apu Dios nan imbagana ta ha'on teey nihukkat i ama an mun'ap'apu i da'yun i'iban tinanud Israel. Ya teen niphod tun Templo an pundayawan ta'uh nan Ap'apu an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ¹¹Ot iha"ad ta'uh tu nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios an indatna i handidan a'ammod ta'u an tinanud Israel.

Hay Dasal Solomon

(1 Patul 8:22-53)

¹²Ot e tuma'dog hi Solomon hidih nan way punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an inhangngabnah nadan tatagu an itaggenay ta'lana. ¹³Ya hidiyen timma'dogana ya hidiye nan impiphodna an gombang an nigawwah nan lita"angan an hay dinukkeha ya binillogna ya hinawaluy umpi ya hay tinagenae ya limay umpi. Ot mundu'un hidi ot itaggenay ta'lana ¹⁴ot mundasal an alyonay, Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel, immannung an ma'id ha nipaddungam hitun luta ya ta'on on hi ad abunyan. Te munnananong di pamhodmuh nadan baalmu an manginaynayun an umun'unud i he'a. ¹⁵Te ad uwani ya impa'annungmu din imbagam i din hi ama an hi David an baalmu an miyamma ha Templo. ¹⁶Ot hay dawato' piboh ad uwani i he'a Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel ya hanat ipa'annungmu bo din imbagam i din hi ama an hi David an baalmu an alyom di, Nanongna an hanadan tanudam di mun'ap'apu i da'yun tinanud Israel hi'on halipodpodonda an unudon nadan tugun'u an umat hi nangun'unudmun ha'on.

¹⁷Ot hay dawato' nimpe ya hanat ipa'annungmuh diyen imbagam i din hi aman hi David an baalmu.

¹⁸Ya alyon bon Solomon di, Mu undan tatawwa mabalin ta he'a an Dios ya munhitu'ah tun luta ta midmiddum'ah nadan tatagu. Hi'on hi ad lagud ya adi umdah iha"adam ot namama mahan moh tun inyammamin Templo. ¹⁹Mu ta'on on athidiy anabaktum ya hanat donglom di dasal'un

baalmu an mumpahpahmo' i he"a hi ad uwani. ²⁰Ta wan ibaliwmu tuwen Templo hi binigat an ta'on on hinan mahdom. Te hituwey alyom hi pundayawanmin he"a. Ya hinan umaliya' hitun Templo an mundasal ya hanat donglom di dasal'u. ²¹Ta donglom bahan di dasal'u an baalmu ya hay dasal tudan tatagum an ibba' an tinanud Israel hi'on ihanggami ituwen Templo an mundasal. Ta ta'on on wahn'a'ah ad abunyan ya donglom bahan di pumphahpahmo'anmin he"a ya pakawanon da'mih nadan numbahulanmi. ²²Ya wa'et waday ipabahul di ohan taguh nan ibbana ta umalih hinanggab nan punggobhan hi mi'nong hitun Templo ta ibagana an ma'id ha bahulna ²³ya hanat donglom hinah nan awadam hi ad abunyan ta he"ay mangipanuh ta dusaom nan numbahul ya hanat mipa'innila nan agge numbahul.

²⁴Ya wa'et na'abak amin tatagum an tinanud Israel hi gubat an gapu ta numbahul amin he"a ya hanat umali ami'e bahan hitun Templo an mumpahmo' ta ibangngadmin mangun'unud i he"a ²⁵ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmin tatagum an tinanud Israel ta pakawanon da'mi. Ya imbangngad da'mih tun boblemi an indatmu i handidan a'ammodmi. ²⁶Ya wa'e bo ta gapuh bahulmin tatagum ya dinusa da'mi ta aggem impa'aliy udan ta maligatan ami mu hi'on ihanggam tuwen Templo ta mumpahmo' ami i he"a ta itutuyumi nadan bahulmi ya indinongmin mangat i dadiye ²⁷ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmin tatagum an tinanud Israel. Ya itudduwan da'mih nan nipto' an pangat ya himmo' da'mi ta ipa'alim di udan ituwen numboblayanmi an indatmu i da'min tatagum. ²⁸Ya wa'e bo ta waday bitil ituwen boble onu nunhiglan dogoh di tatagu onu dadag di nitanom onu ba"atong onu dudun an mangan hi nitanom onu binuhul an gumubat onu kumpulnan dumatong an dumadag i da'mi ²⁹ta maligatan ami ya itaggemi'ey ta'lemin ihanggamih tun Templo an mundasal ³⁰ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmin ta pakawanon da'mi. Mu ukod'ah atom i da'mi an miyunnudan hinadan inatmi te he"ay nanginnilah nomnom di tagu. ³¹Ta wan an namin amin munhitu ituwen boble an indatmu i handidan a'ammodmi ya malmuy takutmi an adi mangun'unud i he"a. ³²Ya wa'e bo ha nalpuh udum hi boblen umalin mundayaw i he"a an gapuh nan ongal an abalinam ya hi'on ihanggana ituwen Templo an mundasal ³³ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalna ta idatmu nan ibagana ta way aton di atagutaguh tun luta an manginnila i he"a an Dios ta ta'on on dida ya malmuy takutda an adi mangun'unud i he"a ya atbohdi i da'min tatagum an tinanud Israel. Ya ta wan innilaonda an hituwen inyammain Templo ya pundayawan i he"a.

³⁴Ya wa'e bo ta honagon da'min tatagum an e mi'gubat hinadan binuhulmi ya hanat ihanggami'e ituwen pinto'mun boble an awadan

tun impiphodmin Templo ta adayawam ³⁵ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom nan pumphahpahmo'anmi i he'a ta boddangan da'mi.

³⁶Ya wa'e ta numbahul amin he'a te undan ihya waha taguh adi mumbahul ta gapuh bungotmun da'mi ya inyabulutmu ta ma'abak amih gubat ta iye da'mih nadan binuhulmi hinadan bobleda ta mumbalin amih balud hidi ³⁷mu alina'eh on hidih nadan niyayanmi ya abulutonmi an numbahul ami ta itutuyumi dadiyen numbahulanmi ³⁸ta idinongmi mon mangat i dadiye ta mumphahpahmo' ami i he'a ta ta'on on wa amih boblen di binuhulmi mu ihanggami'e ituwen boble an indatmu i handidan a'ammadmi an awadan tuwen inyammamin Templo ta adayawam ³⁹ya hanat ta'on on hinah nan awadam hi ad abunyan ya donglom di dasalmi ta ihwang da'mi. Ya pinakawan da'min tatagum hinadan numbahulanmin he'a.

⁴⁰Ot hanat donglom bahan nadan dasalmin he'a an Dios an dayawonmi. ⁴¹Ya dawatonmi an munhitu'ah tun Templo an awadan nan Kahun an nittuwan nan Hapitmu an mangipa'innilah nan ongal an abalinam. Ya hanat boddangam nadan padi ta wan mipatigoh nan nitaguwanda nan a'atmun Dios ta wan mipa'amlong nadan tatagum hi amaphodmu.

⁴²Ha'on nan pinto'mun patul ot hanat adiya' bahan iwalong i he'a Apu Dios. Ta minaynayun nan nahamad an pamhodmu an imbagam i handin baalmu an hi ama an hi David.

Hay Nangiyappitandah Nan Templo I Apu Dios

(1 Patul 8:62-66)

7 ¹Hidin indappuh Solomon an nundasal ya nalanggiyab han apuy an nalpuh ad abunyan ot gobhona nan maghob an mi'nong i Apu Dios ya nadan udum an midawat i hiya. Ya nunhigla nan binang Apu Dios hinan Templo. ²Ta adi mabalin an hunggopdahdi nadan padi te nunhigla nimpe nan binang Apu Dios. ³Ya hidin tinigon nadan tinanud Israel nan apuy an nalpuh ad abunyan ya nan nunhiglan binang Apu Dios hinan Templo ot mundu"unda an nida"om di angahdah nan luta an mundayaw ya munhanada i Apu Dios an alyonday, Immannung an maphod di a'atmu Apu Dios ya munnananong di pamhodmu.

⁴Ot ipi'nong mohpen nan patul ya nadan tatagu nadan i'nongda i Apu Dios. ⁵Ta hay impi'nong Solomon ya baintit duway libu (22,000) an baka ya hingghat ta han baintiy libu (120,000) an kalnero ya gulding. Ta hidiyey inat nan patul ya nadan tatagu an nangiyappit hinan Templo i Apu Dios. ⁶Ot eda tuma'dog nadan padi hinan nituddu an umohnonganda ya atbohdihi nadan ibbada an tinanud Libay an pun'ipagangohda nadan impiyamman din patul an hi David an usalondah nan pundayawanda

i Apu Dios an dadiye din na'usal hidin nunhanaana i Apu Dios an nangalyana hi, Hanan pamhodmu Apu Dios ya munnananong. Ta hay immohnongan nadan padi ya hi dommang nan immohnongan nadan ibbadan tinanud Libay an pun'ipagangohda nadan trampeta yaden nanongnan timma'dog nadan ibbadan tinanud Israel.

⁷Ot iyappit bon Solomon i Apu Dios nan lita"angan an wadah hinangngab nan Templo. Ot i'nongdahdi nadan maghob an mi'nong ya nadan taban nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios ya nadan alinan midawat. Ya manueh hidiy nangi'nonganda i dadiye ya adi umdah nan impiyammana an gombang an punggobhan hi mi'nong hinadan dakol an maghob an mi'nong ya nadan taba ya alina an midawat i Apu Dios.

⁸Ot ngilinson da Solomon nan punnomnommandah nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan hi pituy algo. Ta dakkodakkoldan na'amung an tinanud Israel te wadaday nalpuh ad Lebo-Hamat ta ingganah nan nangappit hi muyyadna hinan way pogpog di ad Egypt. ⁹Ta pituy algoy nangiyappitanda i Apu Dios hinan punggobhan hi mi'nong ya pitu boy algo di nungngilinandah nan punnomnommandah nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan. Ot hidin mi'awaluh algo ya na'amungdan namin ot mundayawda i Apu Dios.

¹⁰Ot hidin mi'abaintit tuluy (23) algo i diyen mi'apituh bulan ot ahi pa'anamuton Solomon nadan tatagu an nunhiglay am'amlongda hinan maphod an inat Apu Dios i David ya hi Solomon ya i didan namin an tataguna an tinanud Israel.

Hay Numpatigan Bon Apu Dios I Solomon

(1 Patul 9:1-9)

¹¹Hidin inggibbuh Solomon an namin nadan ninomnomnan a'at nan Templo ya nan palasyuna⁸ ¹²ya numpatigoh Apu Dios i hiya i han nahdom ot alyonay, Dingngol'u din dasalmu ot abuluto' an hituwen Templo di pangidawatanyu hinadan mi'nong i ha'on. ¹³Mu wa'et adi pa'alijon di udan ta madpal tun luta onu iyabulut'uy dudun ta anondan namin di intanomyu onu ipa'ali' di nunhiglan dogoh an pumateh tatagu ¹⁴ya mumpada"ulda'e nadan pinto'un tatagu' ta mumpaboddangda i ha'on ya indinongda nadan adi maphod an ato'atonda ya ta'on on waa' hi ad abunyan ya donglo' di dasalda ta pakawano' dida ya impa'ali' di udan ta pumhod di itanomda. ¹⁵Ya an namin di umalin mundasal ituwen Templo ya nundadaana' an mambal hinan dawatonda. ¹⁶Te hituwen Templo ya niyappit i ha'on ta pundayawanyun ha'on hi inggana. Ya minaynayun di pangipapto'u ituwen Templo.

---

⁸ 7:11 Hay nagibbuh nan palasyu ya hidin mi'ahimpulut tuluy tawon an nihipun hi nihodan nan Templo.

¹⁷Ya he'a'e ya hi'on inaynayunmu an munhilbi i ha'on an umat hi nangat din hi amam an hi David ta unodom an namin nadan tugun'u ya tudtudu' ¹⁸ya ipa'annung'u din imbaga' i hiya. Ta minaynayun an hanadan tanudam di mun'ap'apu i da'yun tinanud Israel. ¹⁹Mu idinongyu'e tuwalin mangun'unud hinadan tugun'u ta nadan dios di udum an tataguy dayawonyu ya punhilbiyanyu ²⁰ya umannung an paddungnay ba'guton da'yu ituwen boble an indat'u i da'yu. Ya inwalong'uh tuwen Templo an niyappit i ha'on an pundayawanyu i ha'on. Ta punhimpipihulan di tataguh abobboble. ²¹Ta ta'on on mapmaphod di a'atnah ad uwani mu hi'on madadag ya mano'ol di tatagun manigo ta alyonday, Tanganu mahan on athidiy nangat Apu Dios di diyen boble ya nan Templo? ²²Ya tobalon nadan udum an tatagu an alyonday, Manu'eh athidiy na'at ya din'ugdah Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodka an hiya din nangipangulu i didah nanaynandah ad Egypt. Ta nadan dios di udum an tatagu di dinayawda ya nunhilbiyanda. Ta hiya nan impa'alín Apu Dios di nunhiglan punholholtapanda.

Hanadan Udum An Maphod An Inat Solomon

(1 Patul 9:10-28)

8 ¹Hay nangipiphodan Solomon hinan Templo ya nan palasyuna ya baintiy (20) tawon ot ahi magibbuh. ²Ot ipaphodna bo nadan boble an indat Hiram i hiya ot honagonay e munhituhdi hinadan tinanud Israel. ³Ot e gubaton da Solomon hi ad Hamat-Sobah ot sakuponda. ⁴Ot ibangona nan boble an ad Tadmor hidih nan way agge naboblayan. Ot ibangona bo nadan boble hi ad Hamat ta hidiy pang'amunganda hi makan. ⁵Ot ipaphodna bo nan nabaktu ya nan nada'ul hi ad Bet-Horon ot aladanah binattu dadiyen boble an waday geytda ya dakigda. ⁶Ya atbohdiy inatnah ad Baalat ya nadan boble an pang'amungandah makan ya nadan boble an pangiha"adandah nadan kabayuna ya kalesana. Ya an namin nadan pohdonan iphod hi ad Jerusalem ya hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya hi an namin nadan boblen sinakupna on iniphodna.

⁷Ya an namin nadan nabatin bokon tinanud Israel an umat hinadan tinanud Hit ya tinanud Amor ya tinanud Peris ya tinanud Hib ya tinanud Jebus ⁸an agge ni'paten handidan a'ammodka an tinanud Israel hidin nangubatanda i dida ya diday numbalinon Solomon hi baal an mapilit an muntamu ta ingganah ad uwani. ⁹Mu hanada'e an ibbana an tinanud Israel ya aggena numbalinon didah mapilit an muntamu te diday numbalinonah tindaluna ya ap'apun di gubilnu ya nabaktun opisyal di tindaluna ya opisyal di mungkakalesan e mi'gubat ya mumpungkabayu. ¹⁰Ot pot'onay duway gahut ta nabongle (250) ta diday mangituddu ya mumpapto' hinadan muntamu.

¹¹Ot idalhina bo nan ahawana an imbabalen nan patul hi ad Egypt hinan inyammanan balena ta tinaynana nan awadana ni' hinan boblen David. Te alyonay, Adi maphod an miha"ad nan ahawa' hitun palasyun din hi ama an hi David te hituy niha"adan ni' nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios ta hiya nan niyappit hituwen palasyu i Apu Dios.

¹²Ya impi'nong Solomon nan maghob an mi'nong i Apu Dios hinan inyammana an punggobhan hi mi'nong hi hinangngab nan balkon nan Templo. ¹³Ya inunudna nan tugun Moses an mi'nong hinan Habadun tungo ya hinan nakayangan di bulan ya nan tinawon an pangananda hinan tinapay an agge nadduman hi yist ya hinan punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya hinan punnomnommandah nun'anallungan handidan a'ammoodda hinan agge naboblayan. ¹⁴Ya inunudna bo din imbagan amana an hi David an aton nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay an mangipangpanguluh nan pundayawanda i Apu Dios ya binoddanganda nadan padi hinan abigabigat an mahapul an atonda. Ya ta'on on nadan mungguwalyah nadan nat'onat'on an geyt ya natuddu tuwaliy atonda. Te hiyah tuwey imbagan din hi David an baal Apu Dios hi atonda. ¹⁵Ta inunud nadan padi ya nadan ibbada tinanud Libay an namin nadan imbagan nan patul hi atonda. Ya impapto'da bo nadan pangi'amungandah nadan ma'usal hinan Templo.

¹⁶Ta hidin nanghipunanda an mangiyammah nan Templo ta ingganah nagibbuh ya inunuddan namin nadan imbagan Solomon hi atonda.

¹⁷Indani ya immeh Solomon hi ad Esion-Geber ya hi ad Elat an duma"alan di papol hi ad Edom. ¹⁸Ya hi Hiram ya impiyenahdi hi awadanay papol an impamanehonah nadan tataguna an imminghah nan baybay ta eda bumoddang hinadan tatagun Solomon. Ta nunlugandah nan papol ot umedah ad Opir. Ot ilugandahdiy himpulut tuluy libu ta pituy gahut ta han napituy (13,770) kilun balitu' ot iyedah nan patul an hi Solomon.

Hay E Nanigan Nan Babain Patul Hi Ad Seba I Solomon

(1 Patul 10:1-13)

9 ¹Nan babain patul hi ad Seba ya dingngolna nan nundongol an a'at Solomon ot umeh ad Jerusalem te pohdonan patnaon di la'ing Solomon ta hay pambalna tuwalih nadan naligat an mahmahana. Ta immedah nadan dakol an in'uyugna an inlugandah nadan kemel di middum hi makan ya dakol an balitu' ya nadan udum an nun'abalol an batu. Ta immeh awadan Solomon ot mahmahanan namin nadan ninomnomnan mahmahan. ²Ya timbal Solomon an namin dadiyen minahmahana te agge naligat i hiya dadiyen minahmahana. ³Ta masda'aw hidiyen babain patul hi ad Seba hi la'ing Solomon. Ya

namamah naniganah nan impiyammana an palasyu ⁴ya nadan anonda ya hay atigan di amaphod di pangatna hinadan ap'apu an munhilbin hiya ya hay aphod di lubung nadan puntamuwonahdi ya nadan niyukodan di inumona an patul ya ta'on on nadan i'nongna an maghob an mi'nong i Apu Dios hidih nan Templo. Ta nunhiglan masda'aw hi nanigana i datuwe.

⁵Ta alyonan Solomon di, Immannung peman tee nadan dingngol'u an imbagadah boblemi an a'at di la'ingmu ya nadan ina'inatmu. ⁶Mu adi' ni' patiyon ta inggana tee ot umaliya' ta tinigo' ya anakkaya an agge ni'mo nigodwah nadan dingngol'un a'at di la'ingmu. ⁷Nunhigla mahan moy amlong nadan ap'apu an munhilbi i he'a te nanongnan donglodonglonda nadan maphod an panugunmu. ⁸Ot madayaw nan Dios an un'unudom te umipa'amlong'an hiya. Ya pinto' da'a an mun'ap'apuh nadan tataguna an tinanud Israel an gapuh pamhodna i da'yu ta wan minaynayun an nan nipto' di ma'at i da'yu.

⁹Ot idatna i Solomon di tuluy libu ta han onom di gahut ta napitit duway (3,672) kilun balitu' ya nadan udum an nun'abalol an batu ya nadan dakol an middum hi makan. Ya dadiyen middum hi makan an indatna i Solomon ya ma"i^d ha udum hi umat i dadiyey aphodna.

¹⁰Nadan tatagun Hiram ya nadan tatagun Solomon an nalpuh ad Opir ya inyaliday balitu' ya nadan udum an nun'abalol an batu ya kayiw an algum. ¹¹Ta impiphod Solomon nadan kayiw hi agdan nan Templo ya nan palasyuna. Ot ipiphodna nadan udum hi harp ya lira ta mipagangoh hinan pundayawanda. Ya dadiyen niphod ya ma"i^d ha udum hi athidih matigo hi ad Judah.

¹²Hi Solomon ya indatnan namin nadan imbagan nan babain patul hi ad Seba. Ta dakdakkol di nidat i hiya mu nadan indatna i Solomon. Ot umanamut hidiyen babain patul hi bobleda an didah nadan in'uyugnan baalna.

Hay Kinadangyan Solomon

(1 Patul 10:14-25)

¹³Atawotawon on waday midat i Solomon hi baintit tuluy libuy (23,000)^h kilun balitu'. ¹⁴Ya nat'on bo nadan buwis an bayadan nadan mumpunggattang. Ya an namin nadan patul hi ad Arabia ya nadan gobelnador hinadan bobledan tinanud Israel ya pun'iyeday balitu' ya silber i Solomon. ¹⁵Ot mumpa'apyah Solomon hi duway gahut (200) an o'ongal an nabalitu'an an hapiyo an hinohha i datuwen hapiyo ya kulang hi pituy kilun balitu' di na'usal. ¹⁶Ot mumpa'apya boh tuluy gahut (300) an kikkitang an hapiyo an hay damot di balitu' an na'usal hi hinohhan hapiyo ya mahuluk hi ohay kilu ta han godwa. Ot ena

^h 9:13 Hay pungkilun di Hebrew ya talent.

ipiha"ad hinan ohan kuwartuhdih nan palasyu an ngingadananah palasyu an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon di kayiwna.

¹⁷Ya numpa'apya bo i han ongal an trono ot oddahandah balitu' ot alkusandah nan ma'alalah nan ba'git di elepante.ⁱ ¹⁸Ya hidiyen trono ya waday onom an pala'adna. Ya hinan pangigoppa'an hinan trono ya balitu'. Ya waday numbinahhel hi pangihamawan hi ta'le. Ya wadada boy numbinahhel an timma'dog an ing'ingoh di layon i dadiyen pangihamawan hi ta'le. ¹⁹Ya i dadiyen onom an pala'adna ya wadada boy himpulut duwan (12) ing'ingoh di layon an hinan ohan pala'ad on duway nundinommang an layon. Ta hidiyen trono ya ma'id ha nipadpaddungana hinadan udum an pun'ap'apuwan.

²⁰Ya an namin nadan pun'inuman nan patul ya nadan udum an usal hidih nan kuwartun ma'alih palasyu an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon di kayiwna ya namahmah an balitu' di niphod. Te i diyen numpatulana Solomon ya ma'id ha balol di silber. ²¹Ya wadaday papolna an e mungnginah udum hi boble an umat hi ad Tarsis an hay mumpapto' ya nadan tatagun Hiram. Ya maminghan hinan tuluy tawon on ahida umanamut an waday iyanamutdan balitu' ya silber ya ba'git di elepante ya bulangon an kikkitung ya o'ongal.

²²Ta ma'id ha udum an patul hi abobbobleh ingkadmangyana ya inla'la'ingna mu hi Solomon. ²³Ta an namin nadan patul hi abobboble hitun luta on pinhodan e mundongol hinan nalpu i Apu Dios an la'ingna an muntugun. ²⁴Ta atawotawon on wadaday umalin manigo i hiya an waday odnandah idatdan hiya an balitu' ya silber ya lubung ya nadan middum hi makan ya almas ya kabayu ya mul.

²⁵Ya waday opat di libu (4,000) an ena nangiha"adan hi kabayun manguyud hi kalesan di e mi'gubat. Ya wadaday himpulut duway libu (12,000) an kabayu an ena inha"ad hi udum hi bobley udum ya hi ad Jerusalem di udum. ²⁶Ya hay sinakup di pun'ap'apuwan Solomon ya mihipun hinadan boblen nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ta ingganah nadan numboblalan nadan i Pilistia ya inggana boh nan pogpog di ad Egypt. ²⁷Ya i diyen numpatulana ya dakkodakkol di silber hi ad Jerusalem an umat hi dinakol di batu. Ya atbohadin dakol di kayiw an sedar an umat hi dinakol di kayiw an sikamor hinadan pu'un di billid. ²⁸Ya hanada'en kabayun Solomon ya ginattangdah ad Egypt ya hinadan udum an boble.

Hay Pogpog Di Numpatulana Solomon

(1 Patul 11:41-43)

²⁹Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana Solomon an nihipun hi hopapna ta ingganah natayana ya nitudo'dah nan nuntudo'an nan propeta

---

ⁱ 9:17 Nan ba'git di elepante ya dakol di mabalin an miyamma an mapmaphod di tigona an hidiye nan alyondah ivory hi English.

an hi Nathan ya hinan nitudo'an nadan imbagabagan nan propeta an i Siloh an hi Ahijah ya hinadan nitudo'an nadan impatipatigon Apu Dios hinan propeta an hi Iddo an na'na'at hidin numpatulnan Jeroboam an imbabalen Nebat. ³⁰Ta napat (40) di tawon hi numpatulnan Solomon i didan namin an tinanud Israel an hi ad Jerusalem di niha'adana i dadiyen tawon. ³¹Ya hidin nate ot ilubu'dah nan boblen David an hi amana. Ot mihukkat nan imbabalenan hi Rehoboam an numpatul.

Hay Nagodwaan Nadan Tinanud Israel

(1 Patul 12:1-20)

10 ¹Hi Rehoboam ya immeh ad Sekem te hidiy na'amungan nadan ibbanan tinanud Israel ta hiyay pumbalinondah patul. ²Ya hidin dingngol Jeroboam an imbabalen Nebat an hi Rehoboam di numbalin moh patul ot mumbangngad hi bobleda an tinanud Israel. Te hidin numpatulnan Solomon ya binumtik hi ad Egypt. ³Ot ipa'ayag nadan ibbanan nunhituh nangappit hi huddo'na ta didan namin an e mi'hapit i Rehoboam. Ta hidin immeda ot alyonda i Rehoboam di, ⁴Handin hi amam di patul ya nunhiglan naligatan amih nangatnan da'mi. Ot onha mabalin ya manghanom bahan di pangatmun da'mi ta nanongnan munhilbi amin he"a.

⁵Ya alyon Rehoboam di, Mala"uh ha tuluy algo ya numbangngad ayuhtu ta ibaga' di pambal'u i naen ibagayu. Ot umanamut nadan tatagu.

⁶Ot umeh Rehoboam hinadan a'amamma an nunhilbi i din patul an hi amana ot ibagana hi'on nganney itugundah pambalna hinan imbagan nadan tatagu.

⁷Ya alyonday, Hi'on maphod di pangatmuh nadan tatagu ta ipatigom di ulem i dida ya hay maphod di pambalmuh nan ibagada ya minaynayun an he"ay punhilbiyanda.

⁸Mu agge inunud Rehoboam hidiyen intugun nadan a'amamma. Ta immeh nadan paddungnan mumpangilog an linala'i an dida nadan pinilina an uggan manugun i hiya. ⁹Ot alyonan diday, Nganne piboy itugunyah pambal'u hinadan tatagu an mangali hi manghano' di pangat'u i dida ta adi anu umat hi nangat handin hi ama i dida?

¹⁰Ya alyondan hiyay, Ibagam i dadiyen tatagu an hanan angkekeng di ta'lem ya ong'ongngal mu hay gitang amam. ¹¹Ot hi'on nidamtanda hinan impa'at amam ya ibagam an udmam dadiyen inatna. Ta hi'on bilauy nanoplatnan dida ya hay panoplatmu'e ya hanadan napagatan.

¹²Ta hidin nala"uh di tuluy algo ya numbangngad tatawwa da Jeroboam hinadan tatagu hi awadan Rehoboam te hiyah diyey inalina.

¹³Ya ma'abbungot nan patul hi nambalana hinan imbagada an aggena inunud nan intugun nadan a'amamma i hiya. ¹⁴Ta hay inunudna ya nan intugun nadan mumpangilog an linala'i. Ta alyona di, Hi'on naligatan

ayuh nadan impa'at ama mu iyal'alanay pangat'u i da'yu. Te hi'on bilauy nanoplatnan da'yu ya namama i ha'on te hay panoplat'un da'yu ya nan napagatan. ¹⁵Ta agge inabulut nan patul nan pohdon nadan tatagu an ma'at. Ot athidiy na'at ta wan ma'at i Jeroboam din imbagan Apu Dios hinan propeta an i Siloh an hi Ahijah an imbabalen Nebat.

¹⁶Ta hidin innilan mon nadan tatagu an adi abuluton nan patul nan imbagada ot alyonday, Undan nganne tuwaliy niyatam an holag David an hi na' Jesse i da'mi an nunhituh nangappit hi huddo'na. Ot alyondah nadan nun'ibbaday, Ma'ayuot eh'a ta umanamut ta'u ta ukkodda peman nadan holag David hinan pun'ap'apuwanda.

¹⁷Ta ammunada mo nadan ibbadan tinanud Israel an nunhituh ad Judah di nun'ap'apuwana Rehoboam.

¹⁸Indani ya hinnag nan patul an hi Rehoboam hi Adoniram an niyukodan nadan mapilit an muntamu ta ena tigon nadan ibbadan tinanud Israel an nunhituh nangappit hi huddo'na mu hidin dimmatong ya nuntopada ta ingganaot mate. Mu hi Rehoboam ya wahdih ad Sekem. Ta hidin dingngolnah diyen na'at ot ma'ibagan e milugan hinan kalesana ot bumtik hi ad Jerusalem. ¹⁹Ta nihipun i diye ya nagodwada nadan tinanud Israel ta adi un'unudon nadan nunhituh nangappit hi huddo'na an nginadanandah Israel nadan holag David an nunhituh ad Judah an nangappit hi muiyadna. Ta athidiy na'at ta ingganah ad uwani.

Hay Imbagan Nan Propeta An Hi Semayah

(1 Patul 12:21-24)

11 ¹Hidin dimmatong hi Rehoboam hi ad Jerusalem ot amungonay hingahut ta nawaluy libun (180,000) tindalun nalpuh nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin ta eda gubaton nadan ibbadan tinanud Israel an nunhituh ad Israel te pinhodnan mibangngaddah nan pun'ap'apuwana ta nanongnan hiyay patulda. ²Mu himmapit hi Apu Dios hinan propeta an hi Semayah ot alyonay, ³Ume'ah awadan nan patul hi ad Judah an hi Rehoboam an imbabalen din hi Solomon ya nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin ya inalim di, ⁴Alyon Apu Dios di adiyu anu e gubaton nadan ibbayun tinanud Israel. Umanamut ayuot te umman hi Apu Dios di ud nomnom i datuwen na'at.

Ta agge mo e ginubat da Rehoboam da Jeroboam te inunudda nan imbagan Apu Dios.

Hay Nangipaphodan Rehoboam Hinadan Boleh Ad Judah

⁵Ta immohnong hi Rehoboam hi ad Jerusalem ot ipaphodna nadan bole hi ad Judah an inyammana nadan binattun aladda ⁶an umat hi ad Bethlehem ya hi ad Etam ya hi ad Tekoa ⁷ya hi ad Bet-Sur ya hi ad Soko ya hi ad Adullam ⁸ya hi ad Gat ya hi ad Maresah ya hi ad Sip ⁹ya hi ad

Adoraim ya hi ad Lakis ya hi ad Aseka ¹⁰ ya hi ad Sorah ya hi ad Ayjalon ya hi ad Hebron. Ta datuwe nadan boble hi ad Judah an binattuy aladda.

¹¹ Ta na'aladan mohpeh binattun alad dadiyen boble ot pa'ohnongonahdiy opisyal di tindalu ta midadaandan mi'gubat. Ya indatnan diday anonda ya mantekan di olibo ya bayah. ¹² Ot iha"adna bohdiy hahapiyo ya papahul ta pumbaliwda. Ta hay numpatulana mo nimpe ya ammuna nadan boblen nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin.

Hay Immayan Nadan Padi Ya Nadan T'ibadan Tinanud Libay Hi Ad Judah

¹³ Nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay an numbobleh nadan bobleh ad Israel ya hi Rehoboam di pohdondan patul. ¹⁴ Ta tinaynanda nadan pumpastolanda ya nadan udum an wadan dida ot mumbunagdah ad Jerusalem ya hinadan udum an boble hi ad Judah. Te ipagol Jeroboam ya nadan imbabalena an munhilda i Apu Dios. ¹⁵ Ot pot'on Jeroboam di papadi hinadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu an umat hi bulul ya ing'ingoh di guldin ya kilaw an baka an inyammana. ¹⁶ Ta hiya nan an namin nadan tinanud Israel an hi Apu Dios di pohdondan dayawon ya nitnuddah nadan tinanud Libay hi ad Jerusalem. Ta mabalin an idawatda nadan i'nongda i Apu Dios an dinayaw din a'ammooda. ¹⁷ Ta hidiyey gapunah pinumhodan nan pun'ap'apuan hi ad Judah. Ta binanoddanganda nan imbabalen Solomon an hi Rehoboam hi tuluy tawon. Ta hi Apu Dios di inun'unudda an umat hinan inatdah din numpatulana David ya hi numpatulana Solomon.

Nadan Holag Rehoboam

¹⁸ Hi Rehoboam ya inahawanah Mahalat an imbabalen ulitauna an hi Jerimot an imbabalen David. Ya hay hi inan Mahalat ya hi Abihail an imbabalen Eliab. Hi Eliab ya hi ibban David an hay hi amada ya hi Jesse. ¹⁹ Ta hay linala'ih imbabalen da Mahalat i Rehoboam ya hi Jeus ya hi Semariah ya hi Saham. ²⁰ Indani ya inahawana boh Ma'akah an imbabalen nan oha an hi ulitauna an hi Absalom. Ta nawada da Abijah ya hi Attay ya hi Sisa ya hi Selomit. ²¹ Ta himpulut walun (18) namin di inahawan Rehoboam ya nat'onda bo nadan nanom (60) an imbilangnah ahawana. Ta hay imbabalenan namin ya baintit walu (28) an linala'i ya nanom (60) di binabai. Ya hay na'appinhodnah ahawana ya hi Maakah an imbabalen Absalom. ²² Ya hay pinto'nah nadan imbabalena hi ap'apu ya nan imbabaleda i Maakah an hi Abijah ta hiyay ahi mihukkat i hiya hi patul. ²³ Ya nanomnoman hi Rehoboam te inipongna nadan udum an linala'in imbabalena hinadan binattuy aladdan boble hi ad Judah. Ya dakol di indatnah usalonda ya dakol boy indatnah ahawada.

Hay E Nangubatan Nan Patul Hi Ad Egypt An Hi Sisak Hi Ad Judah
(1 Patul 14:25-26)

12 ¹Hidin nihamad moy pun'ap'apuwan Rehoboam ya inwalongnan mangun'unud hinadan tugun Apu Dios ya an namin nadan tinanud Israel hi ad Judah ya inyunnuddan hiya. ²Ta gapu i diyen adida pangun'unudan i Apu Dios ya inyabulut Apu Dios an gubaton nan patul hi ad Egypt an hi Sisak hi ad Jerusalem hidin mi'alimah tawon hi numpatulan Rehoboam. ³Ya hay titindalun di i Egypt an nungkakabayu ya nanom di libu (60,000) ya hay dinakol di kalesada ya himpulut duway libu (12,000). Ya na'on bo nadan dakkodakkol an titindalu an ibbadan i Egypt. Ya wadada bo nadan titindalun niddum i dida an i Libya ya i Sukkot ya i Etiopia. ⁴Ta sinakupda nadan udum an boble an binattuy aladda hi ad Judah ot ipluyda mohpeh ad Jerusalem.

⁵Ya i diye ya imme nan propeta an hi Semayah i Rehoboam ya hinadan ap'apu an munhilbin hiya hi ad Judah an na'amung hi ad Jerusalem an gapuh takutda i Sisak ot alyona i diday, Hay imbagan Apu Dios ya alyonay, Manu'eh athituy na'at ya din'uga' i da'yu ta hiya nan iwalong da'yu damdama i ha'on ta abakon da'yu i da Sisak.

⁶Ya hidin dingngol nan patul ya nadan udum an ap'apu nan imbagana ya numpada"ulda an alyonday, Nipto' peman hi Apu Dios ituwen inatna.

⁷Ta hidin tinigon Apu Dios an inabulutday numbahulanda ya inalina i Semayah di, Gapu ta numpada"ul nadan tatagu ya adi' iyabulut an madadagda ta adi madne ya ihwang'u dida. Ta adi' mo ipahday bungot'u i dida an i Jerusalem an gapuh e pangubatan da Sisak i dida. ⁸Manu te hiyay mun'ap'apu i dida ta wan li'naon nadan tatagu' di numpahhiwan di munhilbih udum hi boble hinan punhilbiyanda i ha'on.

⁹Ta hidin ginubat da Sisak hinadan tindaluna hi ad Jerusalem ya nun'aladan namin nadan nun'abalol an wadah nan Templo ya hinan palasyun nan patul. Ta inaladan namin an ta'on on nadan nabalitu'an an hapiyo an impiyamman din patul an hi Solomon. ¹⁰Ot mumpa'iphod mo bo nan patul an hi Rehoboam hi gombang an hapiyo ta mihukkat i dadiye. Ot iyukodnah nadan ap'apun di guwalyah nan geyt di palasyun nan patul. ¹¹Ta wa'et ume nan patul hinan Templo on ni'ye nadan guwalya an napongda i dadiyen hapiyo on ahida e imbanggad hinan niha"adanda tuwali.

¹²Ot gapu mo ta numpada"ul hi Rehoboam ya na'aan di bungot Apu Dios i hiya ta aggena dinadag dida. Ya wadaday maphod hi na'at hi ad Judah.

Hay Numpatulan Rehoboam Hi Ad Judah
(2 Patul 14:21,29)

¹³Hi Rehoboam ya numpatul hidin napat ta ohay (41) tawona ot mumpatul hi himpulut pituy (17) tawon an niha"ad hi ad Jerusalem

an boblen pinto' Apu Dios hi pundayawan nadan tatagu i hiya. Ya hay ngadan inana ya hi Naamah an nalpuh nan tinanud Ammon. ¹⁴Ya manue hi adi maphod di ina'inatna ya ma'id ha naminhodna an mangun'unud i Apu Dios.

¹⁵Ya hanada'en na'na'at hidin numpatulana Rehoboam an nihipun hidin hopap di numpatulana ya nitudo'da hinan nangitudo'an nan propeta an hi Semayah hinadan na'na'at ya hinan nangitudo'an nan propeta an hi Iddo hinadan tonton di a'ammoddan tinanud Israel.

Ya ninaynayun an aggeda nunhayyup da Rehoboam i Jeroboam. ¹⁶Ya hidin nateh Rehoboam ot ilubu'dahdih nan lubu'an di a'ammodna hidih nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Abijah.

Hay Nunggubatan Da Abijah I Jeroboam

(1 Patul 15:1-8)

13 ¹Hidin mi'ahimpulut waluy (18) tawon hi numpatulana Jeroboam hi ad Israel ya i diyey numpatulana Abijah hi ad Judah. ²Ya tuluy tawon ya abuh han numpatulana an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inan Abijah ya hi Maakah an imbabalen Uriel an i Gibeah.

Ya waday nunggubatan da Abijah i Jeroboam. ³Ta impangulun Abijah di opat di gahut di libu (400,000) an titindalu an nala'ing an mi'gubat. Ya hay impangulun damdaman Jeroboam ya waluy gahut di libu (800,000) an titindalu an nala'ing an mi'gubat. ⁴Ot mundadamudahan nadan nun'abillid an boble hi ad Epraim ot tumikid hi Abijah hinan nabillid an nungngadan hi Semaraim ot alyonay, Donglom hituwen ibaga' i da'yun i Israel ya he"a Jeroboam. ⁵Undan agegyu innila an nahamad di nangibagan Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel i din patul an hi David an alyonay hanadan tanudanay mumpatul i dita'u hi inggana. ⁶Mu he"a Jeroboam an imbabalen Nebat an ap'apu ni' an nunhilbih nan patul an hi Solomon an imbabalen David ya nginhem nan ud baal i he"a an hi Solomon. ⁷Ot ma'amungdah awadam nadan adi maphod di pangatda an tatagu ot ipapilitday pohdonda i din hi ama an hi Rehoboam an imbabalen Solomon hidin a'ungana an ma'id ni' ha dakol hi pinatnana ta adina abalanan an manangga i da'yu. ⁸Ya ad uwani bo ya mi'bhul ayu hinan pun'ap'apuwana Apu Dios an ipangpangulun di ohan tinanud David. Ya gapu ta dakol ayu hinadan tindaluyu ya wada i da'yu nadan nabalitu'an an ing'ingon di baka an impiyammam Jeroboam ta dayawonyu ⁹ta hiya nan impa'aanyu nadan padi an munhilbi i Apu Dios an holag Aaron ya nadan ibbadan tinanud Libay. Ot ahhin ayu mumpilih padi an umat hi aton di udum an tataguh udum hi boble. Ta kumpulnan tagu an waday iyalina hi baka ya pitun tangbal an kalnero ta i'nongna

ya mabalin an hiyay pumbalinonyuh padi ta munhilbih nan dios an dayawonyu.

¹⁰Mu da'mi'e ya hi Apu Dios tuwaliy dayawonmi te aggemi indinong an mangun'unud i hiya. Ya hay padi hi munhilbi i Apu Dios ya nada tuwali an tinanud Aaron an bumoddangdan dida nadan ibbadan tinanud Libay.

¹¹Ta amawimawi"it ya hinan mun'ahdom on i'nongda nan maghob an mi'nong i Apu Dios ya nadan maghob an insenso. Ya inha"adda nadan midawat an tinapay hi uhun nan lamehaan an niyappit i Apu Dios. Ya tinolganda nadan nabalitu'an an punhilawan hinan amahdomahdom. Ot da'mi ya un'unudonmi nan imbagan Apu Dios an dayawonmi hi atonmi mu da'yu'e ya inwalongyu dadiye. ¹²Ot nomnomnomonyu an hi Apu Dios di mangipangpangulu i da'mi. Ta nundadaan nadan padi an mangipagangoh hinadan tangguyub ta mangipa'innilah pangubatanmi i da'yu. Ot ibaga' i da'yu an i Israel an adiyu goton an gubaton hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u te adi mabalin hi mangabak ayu.

¹³Mu hi Jeroboam ya hinnagnay udum hinadan tindaluna hi way indoggan nadan i Judah ta wan damunah pangubatana i dida hi hinangngabna yaden pumpaten nadan ibbana nadan wadah indoggan nadan i Judah. ¹⁴Mu tinigon damdaman nadan i Judah an dedahdiy mangubat i dida hi hinangngabda ya indogganda. Ot mumpaboddangda i Apu Dios ot ipagangoh nadan padiy tangguyubda. ¹⁵Ot tumkuk nadan i Judah ta ihipundan mi'gubat. Ya hidin tinumkukda ya impa'abak Apu Dios nadan i Israel hinadan i Judah. ¹⁶Ta mamtikda nadan i Israel te nangabakon Apu Dios nadan i Judah. ¹⁷Ta nunnaud di na'abakan nadan i Israel te hay pinaten da Abijah ya umeh limay gahut di libu (500,000) an nun'ala'la'ing an mi'gubat. ¹⁸Manu'eh nangabak nadan i Judah ya gapu ta hi Apu Dios an inun'unud handidan a'ammodda di nundinolanda.

¹⁹Ot pudugon da Abijah da Jeroboam ot abakonda dida ot sakuponda nadan udum an bobleda an umat hi ad Betel ya hi ad Jesanah ya hi ad Epron ya nadan kikitang an boble hi nunlini"odan dadiyen boble. ²⁰Ta nihipun i diye ya kimmappuy moy abalanan Jeroboam an mun'ap'apu. Indani ya pinogpog Apu Dios di nitaguwana. ²¹Mu hi Abijah e ya nahamad di abalananan mun'ap'apu. Ya himpulut opat (14) di inahawana ta nawadaday baintit duwan (22) linala'in imbabalena ya himpulut onom (16) di binabai. ²²Ya nadan udum an na'na'at hi numpatulan Abijah an umat hinadan ina'inatna ya hinapitna ya nitudo'da hinan nangitudo'an nan propeta an hi Iddo hinadan na'na'at hi nitaguwana.

Hay Hopap di Numpatulan Asa

14 ¹Hidin nateh Abijah ot ilubu'dahdi hinan boblen David. Ot mihukkat an mumpatul nan imbabalena an hi Asa. Ya hidin numpatulan Asa ya malinggop di bobleda hi himpuluy (10) tawon.

2Te nadan nipto' an pangat an umipa'amlong i Apu Dios di ina'inatna. 3Te impaana nadan punggobhan hi mi'nong ya nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu ot pompa"ihda bo nadan inha"addan batu an dayawonda ya nadan pustin mangita'dog i Aserah. 4Ot ibaganah nadan ibbana an i Judah an mahapul an hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodka di pundinolanda ya hanadan tuguna ya tudtudunay un'unudonda. 5Ya gapu i diyen nangipa'aananah nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu ya nadan punggobhandah insenso i dadiyen dios hinadan bobleh ad Judah ya limminggop nimpey bobleda i diyen numpatulana. 6Ot ipiphodnay binattun alad nadan udum an boble hi ad Judah. Ya ma"i'd ha nangipatna an nangubat i dida te impalinggop Apu Dios nan pun'ap'apuwana.

7Te inalin Asa hinadan i Judah di, Iphod ta'u nadan bobleh tun ad Judah ta iyamma ta'u nadan binattun aladda ta wadaday pungguwalyaan ya geyt ya dakigda. Te hituwen boble ya nidat i dita'u an gapu ta hi Apu Dios di inun'unud ta'u ta hiya nan limminggop ta'u.

Ta impaphodda nimpe nadan boble hi ad Judah ya atbohndin pinumhod di nitaguwanda. 8Ya wadaday titindalun Asa an tuluy gahut di libuy (300,000) tinanud Judah an numpapahul ya nunhahapiyoh o'ongal an hapiyo. Ya duway gahut ta han nawaluy libuy (280,000) tinanud Benjamin an napongdah pana' ya kikkitung an hapiyo. Ya an namin datuwen titindalu ya nun'atutuliddan mi'gubat.

9Ya wada han i Etiopia an hi Serah an nangipatnan e mangubat hinadan i Judah ta impangulunay dakkodakkol an titindalu ya tuluy gahut (300) an kalesan di e mi'gubat ta nidatongdah ad Maresah. 10Ot e damuwon da Asa dida an eda nungkampuh nan nundotal hi ad Sepatah an nihaggon hi ad Maresah. 11Ot mundasal hi Asa i Apu Dios an dayawona an alyonay, He"a Apu Dios ya abuh di mabalin an bumoddang hinadan ma"i'd ha abalinana an gubaton di ongal di abalinanda an binuhulda. Ot daan mo ta boddangan da'min tinanud Israel. Te he"ay pundinolanmi ta patulidon da'mi an mangubat i datuwen dakkodakkol an titindalu. Ot hanat adim iyabulut an abakon da'ah tatagu.

12Ot ipa'abak Apu Dios nadan i Etiopia hinadan i Judah an impangulun Asa. Ta binumtik nadan i Etiopia. 13Mu numpudug damdaman da Asa dida ta inggana hi ad Gerar. Ot gapuh boddang Apu Dios ya nun'a'ate nadan dakkodakkol an tindalun nadan i Etiopia. Ta dakkodakkol di inalan nadan tindalun di i Judah hinadan inabakda an i Etiopia. 14Ya impatakut Apu Dios nadan tataguh nunlini"odan di ad Gerar ta ma"i'd ha tulidda an mi'gubat. Ta numpa"ih nadan i Judah nadan bobleda ot pun'alada nadan nun'abalol an wadan dida ta dakol di inaladahdi. 15Ot

umeda boh nadan nun'allungan di mumpumpastol ot pun'alada nadan kalnero ya guldung ya kemel ot ahida mohpe umanamut hi ad Jerusalem.

Hay Nangun'unudan Nan Patul Hinan Imbagan Nan Propeta

15 ¹Hidin manganamut da Asa hi eda nangubatan hinadan i Etiopia ya wada han hi Asariah an imbabalen Obed an niddum nan Espiritun Apu Dios i hiya ²ot e midamu hinan patul an hi Asa ot alyonay, Donglom hituwe Asa ya an namin ayun tinanud Judah ya da'yun tinanud Benjamin. Boddangan da'yu i Apu Dios hi'on nanongna an na'na'unnud ayun hiya. Te hiya'ey pumbaganyuh boddang ya boddangan da'yu nimpe mu idinongyu'e tuwali an mangun'unud i hiya ya iwalong da'yu damdama i hiya. ³Te nadney aggeyu nangun'unudan an tinanud Israel hinan immannung an Dios ta ma"idda mo nadan padi an muntudtudu i da'yu ya ma"i'd mo nadan tugun Apu Dios i da'yu. ⁴Mu hidin munholholtap ayu ot mumpaboddang ayu i Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya binoddangan da'yu. ⁵Ta i diye ya tumakutday tatagun mumbaat te ma"i'd ha pun'u'unnudan di tataguh nadan nunlini"odan an boble. ⁶Te inyabulut Apu Dios an munggugubat di abobboble ta ma"i'd nimpe ha pun'u'unnudanda. ⁷Mu da'yu'e ya mahapul an pabikahonyuy nomnomyu ya adiyu higanan nan tamuyu ot waday gunggunayu.

⁸Ya hidin dingngol Asa datuwe an imbagan nan propeta an hi Asariah an imbabalen Oded ya nawaday tulidna. Ta impa'aanan namin nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an bulul an dayawon nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin hinadan numpumboblayanda ya ta'on on hinadan nun'abillid an boblen di tinanud Ephraim an sinakupda. Ot ipaphodna nan pangidawatanda hi mi'nong i Apu Dios hi hinangngab nan balkon nan Templo.

⁹Ot ipa'ayagna bon namin nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin ya ta'on on nadan tinanud Ephraim ya tinanud Manasseh ya tinanud Simeon an e ni'iboblen dida. Te hidin tinigoda an hi Apu Dios di bumodboddang hinan patul an hi Asa ya dakol i diday e ni'ibobleh ad Judah. ¹⁰Ta na'amungdah ad Jerusalem hidin mi'atluh bulan hinan mi'apulul limay (15) tawon an numpatulan Asa. ¹¹Ot i'nongda i Apu Dios di pituy gahut (700) an baka ya pituy libu (7,000) an kalnero ya guldung an inaladah nadan inabakdah din eda ni'gubatan. ¹²Ot ibagada an atondan namin di abalinanda ta hi Apu Dios an inun'unud handidan a'ammodka di dayawonda. ¹³Ya inabulutdan namin an mipapate nan tagu an mangilog onu amamma ya babai onu lala'i an bokon hi Apu Dios di un'unudona. ¹⁴Ot pun'itkukda an munsapata i Apu Dios an hiyay unudonda on nun'ipagangohday tangguyub ya trampeta. ¹⁵Ya an naminda ya mun'am'amlongda hinan imbagada an atonda te inatdah diyen gapuh pamhodda an aggeda napilitan. Ya ma"amlongda bon

mundayaw i Apu Dios ta hiya nan inabulutna dida ot ipadinongnay e mangubat i dida ta limminggop di bobleda.

¹⁶Ot ipa'aaan bon Asa hi apuna an hi Maakah hinan sa'adna te hiyay nangipiphod i han dayawonda an umipabohol an pusti an mangita'dog i Aserah. Ot ipaputulnah diyen pusti ot eda pu'ulan hidih nan way wa'el an nungngadan hi Kidron. ¹⁷Mu ta'on tuwalih on hidin agge impapa"ih Asa nadan pundayawan nadan ibbana an tinanud Israel ya inyohhanay pundayawna i Apu Dios hidin amataguna. ¹⁸Ya inyenah nan Templo nadan balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an inyappitna i Apu Dios ya ta'on on nadan inyappit din hi amana. ¹⁹Ta i diyen tulumpulut limay (35) tawon an numpatulan Asa ya ma"i'd ha nangubat i dida hi ad Judah.

Hay Ni'hayyupan Asa Hinan Patul Hi Ad Syria An Hi Ben-Hadad
(1 Patul 15:17-22)

16 ¹Hidin mi'atulumpulut onom (36) di tawon hi numpatulan Asa hi ad Judah ya ginubat da Baasa an patul hi ad Israel hi ad Judah. Ot sakupona nan bobleh ad Ramah ot ipa'aladnah binattun alad hidiyen boble ot ipaguwalyana ta ma"i'd ha mabalin hi mala"uhdih nadan i Judah. ²Ta pamaag hi Asa an patul hi ad Judah ya ena impa'ala nadan balitu' ya silber hinan Templo ya hinan palasyuna ot ipiyenah ad Damaskus hidih ad Syria ta idatdah nan patul hidi an hi Ben-Hadad. Ot ipaad Asa an alyonay, ³Daan mo ta munhayyupta ta umat hi nunhayyupan da amata. Nomnomnomom an impiyali' nee nadan balitu' ya silber ta idat'un he"a. Ot hay dawato' i he"a ya daan mo ta pogpogom nan ni'hayyupam hinan patul hi ad Israel an hi Baasa ta wan taynanda tun numboblaysanmi.

⁴Ya inabulut Ben-Hadad hidiyen imbagan nan patul an hi Asa. Ot honagona nadan tindaluna ya nadan opisyalda ta eda gubaton hi ad Israel. Ot sakupondah ad Ijon ya hi ad Dan ya hi ad Abel-Maim ya an namin nadan boble an nangi'amungan nadan tinanud Naptali hinadan mahapulda.

⁵Ta hidin dingngol Baasa hidiyen na'at ot ipadinongna nan iyammadaot an binattun alad hi ad Ramah. ⁶Ot ipa'ayag nan patul an hi Asa an namin nadan ibbanan i Judah ot eda pun'ala nadan batu ya kayiw an inusal da Baasa hi ad Ramah. Ta dadiyey nun'aladda hi ad Geba ya hi ad Mispah.

Hay Nangibaludan Asa Hinan Propeta An Hi Hanani

⁷Indani ya imme nan propeta an hi Hanani hinan patul an hi Asa ot alyonay, Gapu ta nundinol'a hinan patul hi ad Syria an bokon hi Apu Dios di nundinolam ya ta'on on nadan tindalun di i Syria ya mi'buhuldan da'yu. ⁸Hidin hi Apu Dios di nundinolanyu ya ta'on on

dakkodakkol nadan tindalun nadan i Etiopia ya i Libya an nungkakalesa ya nungkakabayu ya impa'abakna dida i da'yu. ⁹Te hi Apu Dios ya nanongnan uh'uhdungan dita'un tataguh tun luta ta pabikahona nan tagun mundinol i hiya ya hiyay un'unudona. Aggem mahan ninomnom hinaen inatmu ta hiya nan mihipun hi ad uwani ya minaynayun an waday mangubat i da'yu.

¹⁰Ya nunhiglay bohohol Asa hinan propeta ta impiyenah baludan. Ya nihipun i diye ya pinaligatnay udum hinadan tatagu.

Hay Natayan Nan Patul An Hi Asa

(1 Patul 15:23-24)

¹¹Hanadan na'na'at hi numpatulana Asa ya nitudo'da hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah ya hi ad Israel. ¹²Ya hidin mi'atulumpulut hiyam (39) di tawon hi numpatulana Asa ya nawada han dogoh hi hukina. Ya ta'on on nunhiglah diyen dinggohna ya agge numpaboddang i Apu Dios te nadan doktor di nundinolanah mangagah i hiya. ¹³Ya hidin mi'anapat (40) di tawon hi numpatulana ya nate. ¹⁴Ot ilubu'dah nan impiyammana an ilubu'anah atayana hidih nan boblen David. Ot ha'adandah dakol an bangbanglu nan nilubu'ana. Ot mun'apuyda ta nangindadalang ta pangipatigodah punlispitudan hiya.

Hay Numpatulana Jehosapat Hi Ad Judah

17 ¹Hay nihukkat i Asa hi numpatul ya nan imbabalena an hi Jehosapat. Ya inat tuwen hi Jehosapat di abalinana an nangibaliw hi bobleda ta adi gubaton nadan i Israel. ²Ta hinnagnay titindalun e mungguwalyah nadan boble hi ad Judah an binattuy aladda ya ta'on on hinadan kikitang an boble ya hinadan boblen di tinanud Epraim an inabak din hi amana an hi Asa. ³Ya winagahan Apu Dios hi Jehosapat hinadan namangulun tawon hi numpatulana te inyunnudnah nan inat din hi apuna an hi David an aggena dinayaw nadan Baal. ⁴Ta hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodna di dinayawna ta inun'unudna nadan tugunan aggena inyunnud hinan pangiyen'enan nadan ibbana an tinanud Israel. ⁵Ta hiya nan indattan Apu Dios hi ongal an abalinana an mun'ap'apu hi ad Judah. Ya an namin nadan i Judah ya nun'iyeday idatdan hiya ta kimmadangyan ya mapemanan. ⁶Ya hi Apu Dios ya abuh di nunhilbiyana. Ta numpa'ihnan namin nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu ot pumputulna nadan pustin mangita'dog i Aserah hi ad Judah.

⁷Ya hidin mi'atluh tawon hi numpatulana ya hinnagna nadan ap'apun munhilbin hiya an da Ben-Hail ya hi Obadiah ya hi Sekariah ya hi Netanel ya hi Mikayah ta eda tududuwan nadan tatagu hi abobble hi ad Judah ⁸an nun'ibbada nadan tinanud Libay an da Semayah ya hi

Netaniah ya hi Sebadiah ya hi Asahel ya hi Semiramot ya hi Jehonatan ya hi Adonijah ya hi Tobijah ya hi Tob-Adonijah ya nadan padi an da Elisama i Jehoram ⁹an inodnanda nan Nitudo' an Tugun Apu Dios ta hidiyey eda intudtuduh nadan tataguh abobbobleh ad Judah.

¹⁰Ya winadan Apu Dios di takut nadan tatagu an nunhitu hi abobbobleh nunlini"odan ta ma'id i dida ha e nangubat i Jehosapat. ¹¹Ya wada boy udum an i Pilistia an inyaliday idatda i Jehosapat an silber di udum te pinhoddan mi'hayyup i dida. Ya ta'on on nadan i Arabia ya nangdatdah pituy libu ta han pituy gahut (7,700) an tangbal an kalnero ya pituy libu ta han pituy gahut (7,700) di tangbal an gulding. ¹²Ta mun'ihamad di pun'ap'apuan Jehosapat. Ya numpa'apya hi pungkampuwan nadan tindaluna ya nadan pang'amungandah makan. ¹³Ta nun'iyeda i dadiyen boble di dakol an makan ya nadan udum an mahapulda.

Ot idadaana boh ad Jerusalem di titindalu an nun'alala'ing an mi'gubat.

¹⁴Ya hay inatda an nangogodwa hinadan titindalu ya miyunnudan hinadan pu'un an nalpuwanda. Ta hinan tinanud Judah ya hi Adnah di opisyal di tuluy gahut di libu (300,000) an nala'ing an mi'gubat. ¹⁵Ya nihnod hi Jehohanan an opisyal di duway gahut ta nawaluy libu (280,000) an titindalu. ¹⁶Ot ahi hi Amasiah an imbabalen Sikri an hiyay ud nomnom an munhilbi i Apu Dios ya impangulunay duway gahut di libu (200,000) an titindalu. ¹⁷Ya hinan tinanud Benjamin ya hay opisyal ya hi Eliada an nala'ing an mi'gubat an impangulunay duway gahut di libu (200,000) an titindalu an numpangdon hi pana ya hapiyo. ¹⁸Ya nihnod hi Jehosabad an impangulunay hinggahut ta nawaluy libu (180,000) an titindalu an nundadaan an e mi'gubat. ¹⁹Ta danae nadan tindalu an nunhilbih nan patul ya nat'on mohpe nadan udum an titindalu an immohng hinadan binattuy aladna hinadan boble hi ad Judah.

Hay Nipa'annungan Nan Inabig Mikayah Hi Ma'at I Ahab

(1 Patul 22:1-28)

18 ¹Ta kimmadangyan hi Jehosapat ta nundongol. Ya impa'ahawana nan imbabalenah nan imbabalen Ahab an patul hi ad Israel ta way atonan mi'hayyup i hiya. ²Ta nala"uh han atnay tawon ot e tigon Jehosapat hi Ahab hi ad Samaria. Ta immedah nadan nun'ibbana ot ipaltiyon Ahab didah dakol an kalnero ya baka. Ot ihaphapitan Ahab hi Jehosapat ta eda gubaton nadan i Ramot-Gilead ³an alyona i Jehosapat di, Daan mo ta boddangana' ta e ta'u gubaton nadan i Ramot-Gilead?

Ya alyon Jehosapat di, Tanganu on adi. Nundadaan amih nadan tindalu' an bumoddang i da'yu an e mi'gubat. ⁴Mu mahapul an eta'u ni' mahmahan hi'on nganney pohdon Apu Dios hi aton ta'u.

⁵Ot ipa'ayag nan patul an hi Ahab di opat di gahut (400) an propetana ot alyonan diday, Nganney punnomnomyu? On mabalin an emi gubaton nadan i Ramot-Gilead onu adi?

Ya alyondan namin di, O ume ayu ot da'yuy pangabakon Apu Dios.

⁶Mu alyon Jehosapat di, Undan ma'id ha propetan Apu Dios hitu hi mabalin hi pummahmahan ta'u?

⁷Ya alyon Ahab di, Waday oha an mabalin hi pummahmahan mu adi' pohdon te ma'id ha maphod hi ibaganan ha'on. Hay ngadana ya hi Mikayah an imbabalen Imlah.

Mu alyon Jehosapat di, Adi maphod an atom hinay pangalim i hiya.

⁸Ot honagon nan patul hi ad Israel di ohah nadan ap'apun munhilbin hiya ot alyonay, Ma'anne'a ta em awiton hi Mikayah an hi na' Imlah ta umali ayuhtu.

Hay Imbagan Mikayah

⁹Ta nunlubung da Ahab an patul hi ad Israel i Jehosapat an patul hi ad Judah hi lubung di patul ot eda umbun hinadan tronoda hinan way pun'ilikan an nihaggon hinan geyt nan bobleh ad Samaria. Ya an namin nadan propetan Ahab ya wahdida an pun'ibagada nadan alyonday nipa'innilan dida. ¹⁰Ya nan imbabalen Kenaanah an hi Sedekiah ya waday inyammana an gumo' an ay haha'gud ot alyona di, Imbagan Apu Dios an hay ipa'innilan datuwen gumo' an ay ha'gud ya hitun pangubatanyuh nadan i Ramot-Gilead ya ma'id ha bahhonan abakonyu dida ta ingganah madadagdan namin.

¹¹Ya athidin namin di ibagan nadan udum an propeta an alyonday, Eyu gubaton nadan i Ramot-Gilead ot pangabakon da'yun Apu Dios.

¹²Ya hanan hinnagda an e mangawit i Mikayah ya pinadanana tuwali i hiya an alyonay, Nomnomnomom an an namin nadan propeta ya numpapaddung di ibagada an alyonday mangabak nan patul. Ot tigom ta ta'on on he'a ya miyunnudan nan ibagam hinan imbagada.

¹³Mu alyon damdaman Mikayah di, Isapata' an hay ibaga' ya abuh ya nan impa'innilan Apu Dios.

¹⁴Ta hidin dimmatong da Mikayah ot alyon Ahab di, Nganne piboy ibagam? On emi gubaton nadan i Ramot-Gilead onu adi?

Ya alyon Mikayah di, Ekayu ta eyu gubaton dida ot mangabak ayu.

¹⁵Ya alyon Ahab di, Numpi'atnay nangalya' i he'a an hanan immannung an imbagan Apu Dios ya ammunay ibagam.

¹⁶Ot alyon mon Mikayah di, Umman nipatigo i ha'on an hanada'en tindalun di i Israel ya niwakatdah nadan nabillid an umatdah nadan kalnero an ma'id ha mangipapto' i dida. Ot alyon Apu Dios di datuwen tatagu ya ma'id ha mangipangpangulu i dida ot maphod onda umanamut ta idinongdan mi'gubat.

¹⁷Ya alyon nan patul hi ad Israel i Jehosapat di, Tigom'e anu. Undan tuwali agge' imbaga i he'a an ma'id ha maphod hi ibaganan ha'on.

¹⁸Ot inayun Mikayah an alyon di, Donglonyu'e te umman tinigo' hi Apu Dios an inumbun hinan tronona hi ad abunyan ya an namin nadan

dakkodakkol an anghelna an timma'dogda hi nangappit hi winawwana ya hi iniggidna. ¹⁹Ya alyon Apu Dios di, Nganne i da'yuy e munha'ul hinan patul an hi Ahab ta eda gubaton nadan i Ramot-Gilead ta hidiy atayana? Ya way ohaon nat'on di ibagana. ²⁰Ya indani ya imme han espiritu ot alyona i Apu Dios di, Ha'on di e munha'ul i hiya. Ya alyon Apu Dios di, Nganney atom an e munha'ul i hiya? ²¹Ya alyonay, Umeya' ta e' punlayahon nadan propetana. Ot alyon Apu Dios di, Atom'ehna ya ma'id ha bahhonan maha'ul. Ot agam ta ume'a.

²²Ot alyon bon Mikayah di, Nomnomnomom an inyabulut Apu Dios ta nunlayahon nan espiritu nadan propetam ta hiyay atayam.

²³Ya natana'dog hi Sedekiah an hi na' Kenaanah ot ena tampu'on hi Mikayah. Ot alyonay, On hi anuud ni' di nanaynan nan Espiritun Apu Dios i ha'on ta immalin ni'hapit i he'a?

²⁴Ya alyon Mikayah di, Hay panginnilaam an immannung tun ibaga' ya hitun em ipa'ayan i han kuwartu.

²⁵Ta ona inalih diye ot ibagan Ahab ta iyedah Mikayah hi awadan nan gobelnador an hi Amon ya hinan imbabalena an hi Joas. ²⁶Ya imbagana an ibaludda ya aggeda pinangan hi udum an makan ta ammuna ha tinapay ya liting hi idatdan hiya ta ingganah pumbangngadana an malpuh gubatan.

²⁷Ot alyon Mikayah di, Hi'on malinggop'a hi pumbangngadam ya hidiyey mangipa'innila an bokon hi Apu Dios di himmapit i ha'on. Ot alyonah nadan tataguy, Hanat nomnomnomonyu datuwen imbaga'.

²⁸Ta impangulun nan patul hi ad Israel ya nan patul hi ad Judah an hi Jehosapat nadan tindaluda ot eda gubaton nadan i Ramot-Gilead. ²⁹Mu hidin makakda ya alyon Ahab i Jehosapat di, Ta'omman hi adi' ilubung nan lubung di patul ta mihlama'. Mu he'a'e ya ilubungmu nan lubung di patul. Ta athidin nat'on di inlubung Ahab ta adi mapto' an hiya nan patul hi ad Israel ot ahida e mi'gubat.

³⁰Yaden nan patul hi ad Syria ya imbaganah nadan opisyal nadan numpungkalesa an alyonay, Tigonyu ta ma'id ha patayonyu hinadan tindalu ta ammuna nan patul hi ad Israel hi pot'onnyun patayon. ³¹Ta hiya nan hidin tinigodah Jehosapat an nunlubung hi lubung di patul ya alyondah on hiya nan patul hi ad Israel ta numpudugda. Mu muntukuk hi Jehosapat an mumpaboddang i Apu Dios ot boddangan Apu Dios ta nat'on di nangipluyan nadan namdug i hiya. ³²Te hidin immatunanda an bokon hiya nan patul hi ad Israel ya indinongdan mamdug i hiya.

³³Mu waday ohan tindalun nadan i Syria an namaagnay olad hinan panana ya nikna hinan nundammuwan nan gumo' an inlubung Ahab. Ot alyonah nan nummanehoh nan kalesana di, Nahugatana' tayya ot tigom ta mibata"antahtu. ³⁴Ta inyal'algodan nungugubat yaden hi Ahab e ya wahdin nibata"an an nidang'ig hinan kalesana an inhangngabnah awadan

nadan tindalun di i Syria. Mu hidin nalimuh nan algo ya na'unguh hi Ahab.

Hay Imbagan Nan Propeta An Hi Jehu I Jehosapat

19 ¹Hi Jehosapat ya malinggop an umanamut hi ad Jerusalem. ²Ya e nidamu nan propeta an hi Jehu an imbabalen Hanani ot alyonan hiyay, Tanganu onmu e binoddangan nadan tatagun adi maphod di pangatda ya nunhiglay hihiwoda i Apu Dios? Gapu i naen inatmu ya nunhiglay bungot Apu Dios i he"a. ³Manu te waday maphod an a'atmu an umat hinan nangipa'aanam hinadan pustin mangita'dog i Aserah. Ya inyohham ni' di pangun'unudmu i Apu Dios.

Hay Maphod An Inat Jehosapat

⁴Hay nunhituwan Jehosapat ya hi ad Jerusalem mu immanneh nadan udum an bobleh ad Judah an nihipun hi ad Beerseba ta ingganah nadan nun'abillid an boble hi ad Ephraim. Ta ena imbagabagah nadan tatagu ta wan ibangngaddan mangun'unud i Apu Dios an inun'unud handidan a'ammomma. ⁵Ot pot'onay mangipanuh hinadan tatagu hinadan boble an binattuy aladda. ⁶Ot tugunona dida an alyonay, Tigonyu ta wada'ey mihahapit hi ibagan nadan tatagu ya nomnomnomonyu an bokon hay taguy punhilbiyanu te hi Apu Dios ta hiyay bumoddang i da'yu. ⁷Ta hiyay takutanyu an adi mangat hinan tamuyu. Ya tigonyu ta nan nipto' di atonyu an mangipanuh hinadan tatagu te hi Apu Dios ya adina iyabulut an kulukonyu nadan ibbayu onu waday pangipanggelanyu hinadan mihahapit onu mumpabayad ayu ta atonyu nan pohdonda.

⁸Ya hidih ad Jerusalem ya pinto' bon Jehosapat nadan udum an tinanud Libay an papadi ya nadan udum an munhilbih nan Templo ya nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ta diday ukod an mangipanuh hinadan ibagan nadan tatagu an mihahapit an miyunnudan hinan tugun Apu Dios. ⁹Ot tugunona bo didan alyonay, Mahapul an ihamadyun mangat hinan nidat i da'yu an tamuyu an gapu hi pangun'unudyu i Apu Dios. ¹⁰Ya an namin nadan ibagada i da'yun mihahapit an umat hi waday pimmate onu ha nangibahho hinadan tugun onu nadan uldin onu nadan udum an pumbahulan i Apu Dios ya mahapul an tugunonyu dida. Ta adida attaon an mumbahul i Apu Dios ta wan adi da'yu dusaon i hiya. Ot hanat datuwey atonyu ta wan adi ayu mumbahul. ¹¹Ya nomnomnomonyu bo an nan nabaktun padi an hi Amariah di ukod an mangibaga hi'on numbahul di ohan tagu i Apu Dios onu agge. Ya nan imbabalen Ismael an hi Sebadiah an ap'apun di tinanud Judah di ukod hi'on waday nangibahhoh nan uldin nan patul. Ya nadan tinanud Libay di bumoddang an mangipanuh i danae. Ot hanat adi ayu tumakut an mangat hinadan tamuyu. Ot boddangan da'yu i Apu Dios hi'on nipto' di atonyu.

Hay Nangipa'abakan Apu Dios Hinadan Binuhul Di I Judah

20 ¹Indani ya wadaday immali an mangubat i da Jehosapat an i Moab ya i Ammon ya i Meun. ²Ta wadaday e nangipa'innilan Jehosapat an alyonday, Tuweda man dayyay dakkodakkol an titindalu an nalpuh ad Edom hi dommang nan nunhiglay ahinan lobong an mangubat i dita'u an dimmatongda moh ad Hasason-Tamar an hay ohah ngadana ya hi ad En-Gedi. ³Ya kimmaynit hi Jehosapat hi nangngolana i diye ot mundasal i Apu Dios ot ibaganah nadan tatagu hi abobboble hidih ad Judah ta mun'ulatda. ⁴Ta na'amung nadan tatagu hi ad Jerusalem an nalpudah abobboble hi ad Judah ot mumpaboddangda i Apu Dios. ⁵Ya hay na'amunganda ya hinan lita"angan nan Templo ot tuma'dog hi Jehosapat hi hinangngabda. ⁶Ot oltonan mundasal an alyonay, He"a Apu Dios an inun'unud handidan a'ammodmi ya he"a ya abuh di Dios an wah ad abunyan. He"a ya ammunay ap'apun mumpapto' hi an namin di pun'ap'apuwat hitun luta. Ya ongal di abalinam ta ma"i ha mabalin hi mangabak i he"a. ⁷Te he"ay nangipa'aan hinadan tatagun nunhitu ituwen boble hidin dimmatongan handidan a'ammodmin tatagum an holag din gayyumu an hi Abraham ta pumboblanyanmih inggana. ⁸Ta handidan a'ammodmiy numboblehtu ot ipata'dogda tun Templo an pundayawanda i he"a an alyonday, ⁹Dumatong'ey punligatan an umat hi gubat ya dogoh onu bitil ya umali amih tun Templo an pundayawan i he"a ya numpahpahmo' ami ta ibaliw da'mi.

¹⁰Ya teen ad uwani ya gubaton da'mih nadan i Ammon ya i Moab ya nadan nunhituh nadan nun'abillid an boble hi ad Seir. Yaden handi'en nalpuwan handidan a'ammodmi hi ad Egypt ya aggem inyabulut an gubatonda datuwen tatagu ta hiya nan inhulugda ta inligligday nangi'wanda ta aggeda dinadag di bobleda. ¹¹Mu neen ad uwani ya umalida ta pa'aanon da'mi ituwen boble an indatmu i da'mi. ¹²Ot he"a Apu Dios di ukod i dida te adimi abalanan an mangubat i datuwen dakkodakkol an titindalu. Ya aggem i innilay atonmi mu he"ay pangidinlanmih bumoddang i da'mi.

¹³Ta an naminda an i Judah an niddumda nadan binabai an a'ahawada ya ta'on on nadan u"unga ya goggolang an i'imbabaleda on wahdidah nan pundayawan i Apu Dios. ¹⁴Ya indani ya nawada nan Espiritun Apu Dios i Jahasiel an imbabalen Sekariah. Hi Sekariah ya imbabalen Benayah an imbabalen Jeyel. Hi Jeyel ya imbabalen Mattaniah an holag Asap an tinanud Libay. ¹⁵Ya himmapit hidiyen hi Jahasiel ya alyonay, Donglom hituwe apu patul ya ta'on on da'yun namin an ibba' an nunhituh tun ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah. Te hay imbagan Apu Dios ya alyonay, Adi ayu tumakut ya adi ayu umukayungan an gapu i datuwen dakkodakkol an titindalu. Te ha'on an Dios di mi'gubat i dida an bokon da'yu.

¹⁶Ot hi bigat ya nakak ta'u ta eta'u damuwon dida. Te itikidda hi ad Sis ot akhupan ta'u didah nan pogpog nan bihhang an nihaggon hinan agge naboblayan hi ad Jeruel. ¹⁷Mu bokon nimpe dita'uy mi'gubat. Ta hay aton ta'u ya namaag ya timma'dog ta'uh nan umohnongan ta'u ta tigon ta'uy pangabakan Apu Dios hinadan binuhul ta'u. Ot hanat adi ta'u nimpe tumakut ya adi ta'u umukayungan. Ta hi bigat ya imme ta'u ot hi Apu Dios ya wada an mamoddang i dita'u.

¹⁸Ot mundu'un hi Jehosapat an nida'om di angahnah nan luta hi pundayawna i Apu Dios. Ya inyunnud nadan tatagu i hiya ta an naminda ya dinayawdah Apu Dios. ¹⁹Ya wadaday holag Kohat ya holag Korah an dida nadan tinanud Libay an timma'dog ot olto'oltonda an mundayaw hinan Dios an un'unudonda an tinanud Israel.

²⁰Ta hidin hiyah mun'aw'awi"it i diyen ibiggatana ot mundadaandan umeh nan agge naboblayan hi ad Tekoa. Ya alyon Jehosapat hinadan tatagu di, Donglonyuh tuwen ibaga' an da'yun ibba' an i Jerusalem ya an namin hituh ad Judah. Hi Apu Dios an dayawon ta'uy pundinolan ta'u ta nanongnan malinggop ta'u. Ya kulugon ta'u nan imbagan nadan propeta ta maphod an mangabak ta'u.

²¹Ya hidin nalpah an ni'hapit hi Jehosapat hinadan tatagu ot pot'ona nadan mungkanta ta ikankantaday pundayawdah nan amaphod Apu Dios ta diday mangipangulu ya nitnud nadan tindalu. Ya mangmanggeda on alyonday, Munhana ta'u i Apu Dios te nan pamhodna ya minaynayun hi inggana.

²²Ya hidin inhipunda an mungkantah pundayawda ya ginubat Apu Dios nadan i Ammon ya i Moab ya i Edom ta na'abakda. ²³Te nadan tindalun di i Moab ya i Ammon ya numboboddanganda ot gubatonda nadan i Edom ot patayondan namin dida. Ta hidin pinateda nadan i Edom ot dida dida bo ot mumpapatteda.

²⁴Ta hiya nan hidin dimmatong nadan i Judah hinan way ma'uhdungan nan agge naboblayan ya minangmangda nadan dakkodakkol an titindalu an nun'a'ateda ta awagillangdah nan luta. Ta ma"i'd i dida ha mataguh binumtik. ²⁵Ot umeda mo da Jehosapat ya nadan tindaluna ot eda pun'ala nadan nun'abalol an wada i dida. Ta dakkodakkol di inalada an usal ya lubung ya nadan udum an nun'abalol. Ta tuluy algoy namanuhanda i dadiyen dakkodakkol an inalada. ²⁶Ya hidin mi'apat hi algo ya na'amungdah nan nundotal ot dayawondah Apu Dios. Ta hiya nan ingganah ad uwani ya nginadanandah diyen nundotal hi Berakah.^k

²⁷Ot ipangulun Jehosapat didan namin ta mumbangngaddah ad Jerusalem an nunhiglay amlongdah nan inat Apu Dios ta na'abak nadan

^k 20:26 Hay ibalinan nan Berakah hinan Hebrew ya madayaw hi Apu Dios.

binuhulda. ²⁸Ta mangmanggeda on pun'ipagangohday trampeta ya harp ya lira. Ta dimmatongdah ad Jerusalem ot inayundah nan Templo.

²⁹Ya hidin nundingngol hi abobbobleh diyen inat Apu Dios hinadan binuhul di tinanud Israel ya nawaday takutdan Apu Dios. ³⁰Ta nihipun i diye ya malinggop nan pun'ap'apuwan Jehosapat te impadinong Apu Dios di mi'gubat hi nunlini"odan di bobleda.

Hay E Ni'hayyupan Nan Patul An Hi Jehosapat Hinan Patul Hi Ad Israel

³¹Hi Jehosapat ya inhipuna an numpatul hi ad Judah hidin tulumpulut limay (35) tawona ot mumpatul hi baintit limay (25) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Asubah an imbabalen Silhi. ³²Ya inunudna nan pinhod Apu Dios an umat hinan inat amana an hi Asa. ³³Mu hay oha ya aggena impapa"ih nadan pundayawan di udum hinadan dios di udum an tatagu. Ta agge inyohhan nadan tataguy pundayawda i Apu Dios an dinayaw handidan a'ammotta. ³⁴Ya hanada'en udum an inat Jehosapat hidin numpatulana ya intudo' Jehu an imbabalen Hanani an niddum hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hinadan tinanud Israel.

³⁵Indani ya ni'hayyup nan patul hi ad Judah an hi Jehosapat hinan adi ahan maphod di pangatna an patul hi ad Israel an hi Ahasiah. ³⁶Ta inabulutna an mumpa'apyadah papol hi ad Esion-Geber ta pungkumilhuwanda. ³⁷Mu nan propeta an hi Elieser an imbabalen Dodabahu an i Maresah ya pinadanana i Jehosapat an alyonay, Gapuh nan em ni'hayyupan hinan patul hi ad Israel an hi Ahasiah ya pa"ihon Apu Dios nadan papol an impiyammayu. Indani tatawwa ya nun'apapa"ih nadan papol an aggeda ni'mo impatna an inusal.

Hay Numpatulan Jehoram Hi Ad Judah

21 ¹Hidin nateh Jehosapat ot ilubu'dah nan lubu'an di a'ammotta hidih nan boblen David. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Jehoram. ²Ya hay i'iban Jehoram hi linala'i an imbabalen Jehosapat ya hi Asariah ya hi Jehiel ya hi Sekariah ya hi Asariahu ya hi Michael ya hi Sepatiah. Ta danae nadan imbabalen nan patul hi ad Judah an hi Jehosapat. ³Ya indat amada i diday dakol an silber ya balitu' ya nadan udum an nun'abalol. Ot iyukodna boh hinohhan dida nadan boble an nahamad hi binattuy aladda. Ya hi Jehoram di nihukkat nimpeh patul te hiyay panguluwan. ⁴Mu hidi an ongal di abalanan Jehoram an mun'ap'apu hi ad Judah ya pinatenan namin nadan i'ibana an linala'i ya ta'on on nadan udum an ap'apun munhilbin hiya.

⁵Hay nangihipunan Jehoram an numpatul ya hidin tulumpulut duway (32) tawona ot mun'ap'apu hi waluy tawon an hi ad Jerusalem di nunhituwana.

⁶Mu adi maphod di ina'inatna an umat damdama hinadan patul hi ad Israel

ya namama te inahawana nan imbabalen din patul an hi Ahab. Ta hiya nan imbilang Apu Dios hi adi maphod di pangatna. ⁷Mu gapuh nan imbagan Apu Dios i David ya adina pohdon an madadag nan pun'ap'apuwana. Te imbagana an nanongnan nadan holag David di mumpatul hi inggana.

⁸Ya hidin hi Jehoram di patul ya nginhen nadan i Edom nadan i Judah ot pot'onda han patulda. ⁹Ot ipangulun Jehoram nadan tindaluna an nungkakalesa ot eda gubaton nadan i Edom. Mu lini"ub nadan i Edom dida ot bumtikda i diyen nahdom. ¹⁰Ta nihipun i diye ya nginhen nadan i Edom nadan i Judah. Ya ta'on on nadan i Libna ya nginheda damdama an gapu ta din'ug Jehoram hi Apu Dios an inun'unud handidan a'ammadna. ¹¹Ot mangiphod hi pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu hinadan nun'abillid an boble hi ad Judah. Ot hiyay mangipanguluh nadan i Jerusalem ya nadan udum an i Judah an e mundayaw i dadiyen dios.

¹²Indani ya nuntudo' nan propeta an hi Elijah i Jehoram an alyonay, Imbagan nan Dios an dinayaw din hi apum an hi David di, Aggem inunud nan maphod an nangat amam an hi Jehosapat ya ta'on on hi apum an hi Asa hidin diday patul hi ad Judah. ¹³Te adi maphod di pangatmu an umat'ah nadan patul hi ad Israel. Te impangulum nadan tataguh ad Jerusalem ya nadan udum an i Judah ta e ayu nundayaw hinadan dios di udum an tatagu an umat hinan inat Ahab hi ad Israel. Ot patayom nadan i'ibam an udu'dullot eh'ay pangatda mu he"a. ¹⁴Ot nomnomnomom an hi Apu Dios ya pa'aliyonay punligatanyuh nadan tatagu ya nadan imbabalem ya nadan ahawam. Ya dadagonan namin di wadan he"a. ¹⁵Ta he'a'e ya dumgoh di putum ta holtapom di hakitna ta inggana hi ma'ukat di ginuyguymu.

¹⁶Indani ya impabungot Apu Dios nadan i Pilistia ya i Arabia an numbobleh nan nihaggon hi ad Etiopia ot eda gubaton da Jehoram. ¹⁷Ta immedah ad Judah ot hogpondah diyen boble ot pun'aladan namin nadan wadah nan palasyun nan patul an ta'on on nadan imbabalena ya a'ahawana ta ammuna nan uddiyan an hi Ahasiah di nabati.

¹⁸Ya hidin nalpah an na'at hidiye ot pundogohon nimpem Apu Dios hi Jehoram i han nunnaud an hakit di putuna an adi ma'agahan. ¹⁹Ta hinolholtapnah diye hi duway tawon ta ingganaot ma'ukat di ginuyguyna ot mate. Ya hidin nate ya aggeda nun'apuy nadan tatagu hi punlispitudan hiya an adi umat hi nangatda hinadan udum an patul.

²⁰Ta tulumpulut duway (32) tawon Jehoram hidin numpatulana ot mun'ap'apu hi ad Judah hi waluy tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hidin natayana ya ma"i'd ha immukayungan. Ot eda ilubu' hidih nan boblen David mu bokon hinan lubu'an di papatul.

Hay Numpatulana Ahasiah Hi Ad Judah

22

¹Nadan i Jerusalem ya numbalinonda nan uddiyan an imbabalen Jehoram an hi Ahasiah hi patul. Te an namin nadan

namangulun imbabalen Jehoram ya pinaten nadan i Arabia an nangubat i dida. ²Ta baintit duway (22) tawon Ahasiah hidin numbalinanah patul hi ad Judah ot munhitu hi ad Jerusalem hi ohay tawon ya abuh. Ya hay ngadan inana ya hi Ataliah an apapun nan patul hi ad Israel an hi Omri.

³Mu nan adi maphod di ina'inatna an inyunnudnah nadan patul hi ad Israel an holag Ahab te athidi tuwaliy intugun inana. ⁴Ta nadan pumbahulan i Apu Dios di ina'inatna an umat hi nangat nimpén din patul an hi Ahab. Te hidin nateh amana ya hay numbalin hi uggan manugun i hiya ya nadan holag Ahab. Ta diday linummuh nadadagana. ⁵Ya inunudna nan intugunda ta ni'ye i da Joram an holag Ahab an patul hi ad Israel ot eda gubaton nan patul hi ad Syria an hi Hasael. Ta hidin nungugubatdah ad Ramot-Gilead ya nahugatan hi Joram. ⁶Ot ibangngaddah ad Jesreel ta hidiy nun'iblayana ta inggana ot mapoyanan nan hugatna.

Indani ya imme nan patul hi ad Judah an hi Ahasiah an imbabalen din patul an hi Jehoram ta ena tigon hi Joram. ⁷Mu onnot on i diyen nangayanah awadan Joram ya i diye damdamay pundusaan Apu Dios i hiya. Te hidin wahdih Ahasiah ya dimmatong hi Jehu an imbabalen Nimsi an hiya nan hinnag Apu Dios an mamogpog hinan pun'ap'apuwán nan pamilyan Ahab.¹

⁸Ta hidin pumpaten Jehu nadan pamilyan Ahab ya nangitigana an wahdiday udum hinadan ap'apu hi ad Judah ya nadan tulang Ahasiah an nun'ibbana. Ot pi'paten da Jehu dida. ⁹Ya hidin e punhama' da Jehu hi Ahasiah ya inakhupanda hi ad Samaria an e nipa"ehdi. Ta tiniliwda ot iyeda i Jehu ot patayona. Ot iphod nadan tatagun ilubu' te alyonday, Hiya ya apapun Jehosapat an na'na'unnud i Apu Dios. Ta i diye ya ma"ið hinan pamilyan Ahasiah ha mabalin hi mihukkat hi mumpatul.

Hay Numpatulan Nan Babain Hi Ataliah Hi Ad Judah

¹⁰Hidin na'innilaan Ataliah an hi inan Ahasiah an nate nan imbabalena ya pinhodnan ipapaten namin nadan nabatin holag nan patul hi ad Judah. ¹¹Mu wada nan babain hi ibban Ahasiah an hi Jehoseba an ahawan nan padi an hi Jehoyada an nangawit hinan golang an hi Joas an imbabalen Ahasiah ot ipa"ena didah nan mun'adug i hiya i han kuwartuh nan Templo ta agge ni'paten Ataliah hinadan udum an imbabalen nan patul. ¹²Ta impapa"edahdi nan golang an hi Joas hi onom di tawon i diyen numpatulan nan babai an hi Ataliah hi ad Judah.

Hay Numpatulan Joas

(2 Patul 11:4-16)

23 ¹Hidin mi'apituh tawon hi numpatulan nan babain hi Ataliah ya agge timmakut hi Jehoyada ot mi'hapit hinadan opisyal di

¹ 22:7 2 Patul 8:28-9:28

tindalu an hi Asariah an imbabalen Jeroham ya hi Ismael an imbabalen Jehohanan ya hi Asariah an imbabalen Obed ya hi Maaseyah an imbabalen Adayah ya hi Elisapat an imbabalen Sikri. ²Ta dadiyen linala'i ya hininapda nadan bobleh ad Judah ot amungonda nadan tinanud Libay ya nadan mangipangpanguluh nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel hi abobboblehdi hi ad Judah ta na'amungdah ad Jerusalem ³hinan Templo ot hidiy punhahapitanda hi atondah nan imbabalen nan patul.

Ot alyon Jehoyada i diday, Ad uwani ya mahapul an nan imbabalen nan patul di mun'ap'apu te hiyay imbagan Apu Dios an gahin di nan tinanud David. ⁴Ot hay aton ta'u ya puntuluwon ta'u nadan tinanud Libay. Ta nan ohan grupu an papadi ya nadan ibbadan tinanud Libay an mungguwalyah nadan geyt nan Templo hinan Habadun tungo ya diday mungguwalyah nadan panton nan Templo. ⁵Ya nan mi'adwa an grupu ya guwalyaanda nan balen di patul. Ya nan mi'atlu an grupu ya guwalyaanda nan geyt an nungngadan hi Gopnad. Ya nadan tatagu ya umohnongdah nan lita"angan nan Templo. ⁶Ya tigonyu ta ma'id ha hunggop hinan Templo an ammuna nadan padi ya nadan ibbada an bumoddang i dida di mabalin an hunggop te diday niyappit i Apu Dios. Mu nadan udum an tatagu ya mahapul an unudondah tuwen intugun Apu Dios ta umohnongdah nan lita"angan. ⁷Ta da'yun tinanud Libay ya mili'wo ayuh nan patul an hi Joas ta ihamadyun guwalyaan nan unga an odnanyu nadan almasyu ta wada'ey mangipatnan hunggop hinan Templo on pinateyu.

⁸Ta inunud peman nadan tinanud Libay ya nadan tataguh ad Judah nan imbagan nan padi an hi Jehoyada hi atonda. Ta way ohah nadan mangipangpanguluh nadan mungguwalya on impapto'na nan grupuna an umat hinadan mungguwalya i diyen Habadun tungo ya ta'on on hanadan nagibbuh an nungguwalya ya agge impa'anamut nan padi an hi Jehoyada dida. ⁹Ot idat Jehoyada nadan nipa"ehdih nan Templo an pahul ya nadan o"ongal ya kikkitung an hapiyon din patul an hi David hinadan opisyal di hinggagahut (100) an tindalu. ¹⁰Ot ibagan nan padi an hi Jehoyada hinadan linala'i ta eda mili'woh hinan way punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ya hinan Templo an mihipun hi nangappit hi muyyad nan Templo ta ingganah nangappit hi huddo'na an way ohaon inodnanay almasna ta guwalyaanda nan patul.

¹¹Ot e awiton da Jehoyada hinadan imbabalena hi Joas an imbabalen din patul ot iha"addah uluna nan koronan di patul. Ot idatdan hiya nan nitud'an di tugun di patul. Ot ibagada an hiya moy patul. Ot hiitanday ulunah lana ot itkuk nadan tatagun alyonday, Hanat minaynayun di pun'ap'apuwam an patul.

¹²Ta hidin dingngol Ataliah nadan mun'ingal an ahititinnagtag an tinatagu an pun'itkukday pun'amlongandah nan patul ot ena tigon hi'on

nganneyy ma'ma'at hidih nan Templo. ¹³Ya hidin tinigona ya inoy an wahdi nan numbalinondah patul an timma'dog hinan tuma'dogan di patul an nihaggon hinan ay tu'ud hinan way panton nan Templo. Ya lini'woh nadan opisyal di tindalu ya nadan mumpagangoh hi tangguyub. Ya ahitutukuk nadan tataguh amlongda on pun'ipagangohda nadan tangguyub. Ya wahdida bo nadan mangipangpanguluh kanta an numpangdondah nadan udum an mipagangoh. Ta gapu i diyen tinigon Ataliah ya nunhethetnay lubungna ot muntukuk an alyonay, Ha'ul hinaen inatyu.

¹⁴Ot alyon nan padi an hi Jehoyada hinadan opisyal di tindalu di, Bokon hitun way Templo di pamatayanyun hiya. Ibata"anyuhtu ya ahiyu pinate. Ya wadada'ey umalin bumoddang i hiya ya ni'pateyu. ¹⁵Ot pudugonda ot tiliwondahdih nan way geyt an nungngadan hi kabayu an umeh nan lita"angan di palasyu ot hidiy pamatayandan hiya.

¹⁶Ot ibagan Jehoyada an hiya ya nadan tatagu ya ta'on on nan patul ya hi Apu Dios di unudonda ya abuh. ¹⁷Ot umedan namin hinan templon Baal an dayawon di udum an tatagu ot pa"ihonda. Ot pompa"ihda bo nadan pun'onnganda ya nadan bulul hidi. Ot patayonda nan padin Baal an hi Mattan hidih nan way pun'onnganda i Baal.

¹⁸Ot iyukod mohpen Jehoyada hinadan ibbanan padi an tinanud Libay nadan tamuh nan Templo an umat hidin inat David. Ta diday mangidawat hinadan maghob an mi'nong i Apu Dios te hiya tuwaly nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses. Ot ikankantaday pun'amlonganda an miyunnudan hinan imbagan tuwalyin din hi David hi atonda. ¹⁹Ya imbagan bon Jehoyada hinadan mungguwalyah nadan geyt di Templo ta adida paghapon nan tagun mibilang hi nalugit.

²⁰Ot uyugon mohpen da Jehoyada ya nadan opisyal di hingгахut (100) an titindalu ya nadan gobelnador ya an namin nadan tatagun nan patul an mihipun hinan Templo ot iyedah nan palasyu an ini'wadah nan nungngadan hi numbaktun geyt. Ot pabunondah Joas hinan tronona.

²¹Ya an namin nadan tataguh ad Judah ya ma"amlongda. Ya malinggop mohpe hi ad Jerusalem te ma"i'd moh Ataliah te pinateda.

Hay Nangipaphodan Da Joas Hinan Templo

(2 Patul 12:1-16)

24 ¹Hi Joas ya pituy tawona ya abuh hidin numpatulanah ad Judah. Ot mun'ap'apu hi napat (40) di tawon an hi ad Jerusalem di niha"adana. Hay ngadan inana ya hi Sibiah an i Beerseba. ²Ya hidin amatagun nan padi an hi Jehoyada ya nadan umipa'amlong i Apu Dios di ina'inat Joas. ³Ta hi Jehoyada di namto' hi duwa an inahawan nan patul. Ta nawadaday imbabaleda an linala'i ya binabai.

⁴Indani ya ninomnom Joas an ipaphod nan Templo. ⁵Ot ipa'ayagna nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay. Ot alyona i diday, Ume ayuh

ad uwani hi abobble hitun ad Judah ta eyu amungon nadan pihhu an tinawon an idat nadan tatagu ta wan ipaphod ta'u nan Templo.

Mu agge inat nadan tinanud Libay i diyen nangibagaan nan patul i dida. ⁶Ta impa'ayag mon nan patul nan nabaktun padi an hi Jehoyada. Ot alyonan hiyay, Tanganu onmu agge imbagah nadan ibbam an tinanud Libay ta eda amungon hi ad Jerusalem ya an namin hi abobble hitun ad Judah nan buwis an intugun Moses an idat ta'un tinanud Israel ta ma'usal hinan tabernakel.

⁷Ya hidi ta'wa an numpatulan nan babain adi maphod di pangatna an hi Ataliah ya hinggap nadan tataguna nan Templon Apu Dios ot alanda nadan niyappit i Apu Dios an wahdih nan Templo ot usalondah nan pundayawanda i Baal.

Hay Nangipiyamaan Joas Hinan Kahun An Pangi'amungandah Pihhu

⁸Nan patul an hi Joas ya imbagana ta iyammada ha kahun ta pangi'amungandah pihhu ta iha'addah nan panton nan Templo. ⁹Ot ipa'inniladah nadan tataguh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah ta iyalida nadan tinawon an idatdah nan Templo an miyunnudan hidin intugun handin baal Apu Dios an hi Moses hinadan tinanud Israel hi awadandah nan agge naboblayan. ¹⁰Ya ma'amlong nadan tatagu ya nadan ap'apu an numpangiyeh pihhu ta ingganaot mapnu nan kahun. ¹¹Ta napnu'e on e inalan nadan tinanud Libay ta iyedah nadan ap'apu an munhilbih nan patul. On ingkuyagda on binilang nan sekretalin nan patul ya nan ap'apu an munhilbih nan nabaktun padi. On imbanggadda nan kahun hinan iha'adana. Ta athidiy ina'inatda ta lo'tat ya dakol di na'amung an pihhu. ¹²Ot idat da Joas ya hi Jehoyada nan pihhu hinadan mumpapto' hinadan matamuwan hinan Templo. Ot mumpabo'ladah kalpentero ya munhabat hi batu ya nadan nanginnilah tamun di gumo' ya gombang ta iphodda nan Templo. ¹³Ya inhamad dadiyen muntamu ta lo'tat ya nibanggad nan maphod an a'at nan Templo.

¹⁴Ya hidin nagibbuh an nipaphod nan Templo ot ibangngadda nan nahawwal an pihhu hinan patul an hi Joas ya hinan padi an hi Jehoyada. Ot usalonda dadiye an nangiyammah nadan ma'usal hinan pundayawan ya hinan punggobhan hi maghob an mi'nong ya nadan udum an usal an umat hinadan duyun balitu' onu silber.

Ya hidin amatagun Jehoyada ya nanongnan waday i'nongda hi maghob an mi'nong i Apu Dios hidih nan Templo. ¹⁵Ya hinggaput ta tulumpuluy (130) tawon Jehoyada ta na'amamma ot ahi mate. ¹⁶Ot eda ilubu' hinan lubu'an di patul hidih nan boblen David te hiya ya dakol di inatnan pummaphodan nadan tinanud Israel ya nan Templo.

Hay Nangiwalongan Nan Patul An Mangun'unud I Apu Dios

¹⁷Hidin nate moh Jehoyada ya imme nadan ap'apun munhilbih nan patul an hi Joas hi awadana ot ibagada i hiya an hiyay un'unudondah

patulda. Ta hiya nan inabulutna nan imbagada ¹⁸ta hanadan nipata'dog an pustin mangita'dog i Aserah ya nadan dios di udum an tatagu di dayawonda. Ta indinongda an mundayaw i Apu Dios an dinayaw handidan a'ammoddahdih nan Templo. Ta gapu i diyen numbahulanda ya nunhiglay bungot Apu Dios hinadan i Jerusalem ya an namindan i Judah. ¹⁹Te ta'on hi hinnag Apu Dios nadan propeta ta ibangngad nadan tatagu an mangun'unud i hiya mu adida donglon dida.

²⁰Indani ya nawada nan Espiritun Apu Dios i Sekariah an imbabalen din padin hi Jehoyada. Ot alyonah nadan tatagu di, Hituwey imbagan Apu Dios i da'yu an alyonay, Gapu ta adiyu un'unudon nadan tugun'u ya adi da'yu wagahan. Te indinongyun mangun'unud i ha'on ta hiya nan iwalong da'yu damdaman ha'on.

²¹Ta gapu i diyen imbagan Sekariah ya ninomnomda an patayon. Ot ibagan nan patul ta topondah Sekariah ta mate. Ot hiyay atonda ta inggana ot mateh nan lita"angan di Templo. ²²Ta athidin impapaten Joas hi Sekariah an imbabalen Jehoyada ta hidiyey ayna namayad hinan ongal an nangipapto' Jehoyada i hiya ya nan inatnan nangita'dog i hiya hidin ataguna. Ta hay na'udih hinapit Sekariah ot ahi ma'unguh ya alyonay, Tigom bahan Apu Dios hituwen atonda ta he'ay ukod an mangiballoh.

Hay Pogpog Di Numpatulana Joas

²³Ta i diyen itawonnana ya immaliday titindalun di i Syria ot gubatonda hi ad Jerusalem ya an namin hidih ad Judah. Ta numpatedan namin nadan ap'apun munhilbih nan patul. Ot alanda nadan nun'abalol an inakhupanda ot ipiyedan namin hinan patulda hi ad Damaskus. ²⁴Ya ta'on hi oh'ohha nadan tindalun di i Syria ya binoddangan Apu Dios dida ta inabakda nadan dakkodakkol an tindalun di i Judah. Te nadan tataguh ad Judah ya din'ugdah Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodka. Athidiy na'at ta hidiyey dusan Joas. ²⁵Ta nunhiglay e nahugatan Joas. Ot hidin imme nadan i Syria ya inunguh nadan ap'apu an munhilbi i hiya. Ta imballohda nan inatna hinan imbabalen din padi an hi Jehoyada. Ya hay namatayanda i hiya ya hinan alo'anah nan palasyu. Ot eda ilubu' hinan boblen David mu bokon hinan lubu'an di papatul.

²⁶Ta hay namaten hiya ya hi Sabad an imbabalen han babai an hi Simeat an i Ammon ya hi Jehosabad an imbabalen han babai an hi Simrit an i Moab. ²⁷Ta nitudo' hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul nadan a'at nadan imbabalen Joas ya nadan imbagan nadan propeta an ma'at i hiya ya hay nangiphodanah nan Templo. Ta hidin nateh Joas ya nihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Amasiah.

Hay Numpatulana Amasiah Hi Ad Judah

25 ¹Hi Amasiah ya baintit limay (25) tawona hidin numpatulana hi ad Judah. Ot mun'ap'apu hi baintit hiyam (29) di tawon an hay

nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Jehoaddin an i Jerusalem. ²Ya manu te inatna nan umipa'amlong i Apu Dios mu agge nahamad di pangun'unudna. ³Ya hidin nihamad ta malinggop di pun'ap'apuwana ya impapatena nadan ap'apu an namate i din hi amana an patul. ⁴Mu aggena ni'pate nadan imbabaleda te inunudna nan nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses an alyonay, Adi mabalin an mipapate nan ama an gapuh bahul nan imbabalena. Ya atbohadin adi mipapate nan imbabale an gapuh bahul nan hi amana. Ta nan tagun bimmahul ya hiyay mipapate.

Hay E Ni'gubatan Amasiah Hinadan I Edom

(2 Patul 14:7)

⁵Indani ya impa'ayag Amasiah nadan linala'i an tinanud Judah ya tinanud Benjamin an nuntawon hi bainti (20) onu nahuluk ot pot'onay opisyal di hinggagahut (100) ya opisyal di hinlilibu (1,000) an tindalu hinadan himpahimpamu'un. Ta an naminda ya tuluy gahut di libuy (300,000) ngammutda an mabalin an e mi'gubat an abalinanda an mangdon hi almas ya hapiyo. ⁶Ot awitona boy hinggahut di libu (100,000) an tindalun di i Israel ot bayadana didah tuluy libu ta han nanom (3,060) di kilu an silber.

⁷Mu wada han propetan Apu Dios an imme ot alyona i hiya di, Apu patul tigom ta adida middum i da'yu danaen titindalu an i Israel. Te adi mabalin an boddangan Apu Dios danae an tinanud Epraim. ⁸Te ta'on hi ihamadyu an mi'gubat ya mabalin an ipa'abak da'yu i Apu Dios hinadan binuhulyu mu abalinana bo an bumoddang i da'yu ta mangabak ayu.

⁹Ot alyon Amasiah hinan propeta di, Ot nganne moy ato' an niluh an binayada' hi tuluy libu ta nanom an silber (3,060) nadan tindalun di i Israel.

Ya alyon diyen propeta di, Hi Apu Dios di ukod i nae ot hiya ya abalinana an ipabangngad hinaen imbayadmu hi ong'ongngal mu nan imbayadmu i dida. ¹⁰Ot pa'anamuton mon Amasiah nadan tindalu an nalpuh ad Israel an nunhiglay boholdah nadan i Judah.

¹¹Ta timmulid hi Amasiah ot ipanguluna nadan tindaluna hinan nundotal an nungngadan hi Ahin ot patayonday himpuluy libu (10,000) an tindalun di i Edom. ¹²Ot tiliwonda boy himpuluy libu (10,000) an titindalu ot iyeda didah nan baktun nan opang ot pun'ipadokpahda dida ta nun'a'atedan namin. ¹³Mu nada'en titindalu an impa'anamut nan patul an hi Amasiah ya eda ginubat nadan tataguh nadan bobleh ad Judah an numbattanan di ad Samaria ya ad Bet-Horon. Ot patayonday tuluy libu (3,000) an tataguhdi ot alanday dakkodakkol an nun'abalol an wada i dadiyen pinateda.

¹⁴Hidin immanamut da Amasiah an inabakda nadan i Edom ya inyanamutda nadan dios nadan i Edom. Ot ipiyammanay iha"adanda

ta diday dios hi dayawona. Ot idawatnay maghob an mi'nong i dadiyen dios di i Edom. ¹⁵Ta hi Apu Dios ya nunhiglay bungotna i Amasiah ot honagona han propeta hi awadana ot alyonay, Tanganu bo on hanadan dios di udum an tatagu an ma'id ha abalinandan mangihwang hinadan tatagan inabakmu di dayawom?

¹⁶Ya hidin agge indappuh nan propeta nan ibagana ya alyon Amasiah i hiyay, Undan pinto' da'a hi muntugun i ha'on an patul? Duminong'a te alina man hi pinate da'a.

Ot madadinong mo attog nan propeta mu inalina damdama di, Innila' ot adi mibahhon ipapate da'a i Apu Dios an gapu i naen inatmu ya nan adim pangabulutan hinan imbaga'.

¹⁷Indani ya ni'hapit hi Amasiah hinadan uggan manugun i hiya ot honagonay e mungkalit hinan patul hi ad Israel an hi Jehoas an imbabalen Jehoahas an apapun Jehu ot alyonda i hiya di mundadamuda i da Amasiah ta munggugubatda.

¹⁸Mu impa'el nan patul hi ad Israel an hi Jehoas di nambalna an alyonay, Hinan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya wahdi han napagatan an kaykayyiw an hinnagnay e mangibagah nan kayiw an sedar hidi ta iyabulutna nan babain imbabalena ta mun'ahawadah nan imbabalen diyen napagatan an kaykayyiw. Mu himmawwang han atap an animal ot pun'igatinah diyen napagatan an kaykayyiw. ¹⁹Ot alyona boy, Ibagayu i Amasiah an ta'on on inabakna nadan i Edom ta hiya nayya nan munlattuweg mu udu'dulnaot di pamaag ya immohong hi bobleyu. Ta adina attaon an e mangmangnganap hi adadagana ya nilagatanyun tataguh ad Judah.

²⁰Mu hiyah diye damdama an adi donglon Amasiah. Manu'eh athidi ya nadatngan di pundusaan Apu Dios i hiya an gapuh nundayawanah nadan dios di i Edom. ²¹Ta imme da Jehoas an patul hi ad Israel hinadan tindaluna ot eda gubaton nan patul hi ad Judah an hi Amasiah hi ad Bet-Semes an ohan bobleh ad Judah. ²²Ot abakonda nadan i Judah ta way ohah nadan tindaluda on binumtik hinadan numpunhituwanda. ²³Mu inakhupan nan patul hi ad Israel an hi Jehoas nan patul hi ad Judah an hi Amasiah an imbabalen Joas an apapun Ahasiah hi ad Bet-Semes ot iyenah ad Jerusalem. Ot pa'ihon da Jehoas hinadan tindaluna nan binattun alad hidi an mihipun hinan geyt an nungngadan hi Ephraim ta ingganah nan geyt hinan dugguna ta umeh onom di gahut (600) di umpiy dinukken nan napa'ih. ²⁴Ot alandan namin nadan balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an wadah nan Templo an ipapto' Obed-Edom. Ot pi'yalada bo nadan nun'abalol an wadah nan palasyu ya ta'on on nadan udum an tatagu ot iyanamutdah ad Samaria.

²⁵Mu nan patul hi ad Judah an hi Amasiah an imbabalen Joas ya ni'tagu damdamah himpulut limay (15) tawon an nihipun hi natayan

Jehoas an patul hi ad Israel. ²⁶Ya hanada'en udum an na'na'at hi numpatulana Amasiah ya nitudo'dah nan nitud'an di na'na'at hi numpatulana nadan napalpalog an patul hi ad Judah ya hi ad Israel. ²⁷Ya nihipun hi nangiwalongan Amasiah an mangun'unud i Apu Dios ya na'innilaana an wadaday nunhahapit hi mamaten hiyahdi hi ad Jerusalem ot bumtik hi ad Lakis. Mu wadada damdamay hinnagdah nangunud i hiya ot patayondahdi. ²⁸Ot itakkedah^m nan kabayu ot ibangngaddah ad Jerusalem ot eda ilubu' hinan nilubu'an di a'ammodna hidih nan boblen David.

Hay Numpatulana Ussiah Hi Ad Judah

(2 Patul 14:21,22; 15:1-7)

26 ¹Hidin nateh Amasiah ot awiton nadan i Judah nan imbabalena an hi Ussiahⁿ an himpulut onom (16) di tawona ot hiyay ihukkatda i amana hi patulda. ²Ta hiyay namangngad hinan bobleh ad Elat ot ipaphodna ta nibangngad hidiyen boble i dida an i Judah hidin nate moh amana an hi Amasiah. ³Ya himpulut onom (16) nimpey tawon Ussiah hidin numbalin hi patul. Ot mun'ap'apuh nabonglet duway (52) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Jekoliah an i Jerusalem. ⁴Ya nadan nipto' an umipa'amlong i Apu Dios di inatna an umat hi nangat amana an hi Amasiah. ⁵Ta hi Apu Dios di nanongna an numpaboddanganah din amatagun nan propeta an hi Sekariah. Ta hiyay nanugutugun i hiya ta hi Apu Dios di inun'unudna. Ta i diyen nanginaynayunana an nangun'unud i Apu Dios ya winagahanan namin nadan inatna ta pinumhod di nitaguwana.

⁶Ta ena ginubat nadan i Pilistia ot pompa'ihna nadan binattun alad hi ad Gat ya hi ad Jabneh ya hi ad Asdod. Ot ipaphodna nadan boble an nihaggon hi ad Asdod ya nadan udum an boblen nadan i Pilistia. ⁷Te binoddangan Apu Dios hi ena nangubatan hinadan i Pilistia ya ta'on on nadan i Arabia an numpunhitu hi ad Gur-Baal ya nadan i Meun. ⁸Ya atawotawon on inyalin nadan tinanud Ammon di buwisda i Ussiah. Ta ta'on on hi ad Egypt ya nundongol nan ongal an abalinana. ⁹Ot mangipiyammah nun'atatagen pungguwalyaan hidih nan way gejt hinan duggun nan binattun alad hi ad Jerusalem ya hinan way gejt an pang'iwan an umeh nan nundotalana ya hinan oha bon duggun nan binattun alad. ¹⁰Ot mumpa'apya boh natagen pungguwalyaan hidih nan agge naboblayan ot mumpaka"ut hi dakol an pang'i'amungandah liting hidi te dakol di haluna hinadan pu'un di billid ya hinadan nundotal. Ya impatanomna nadan malumong an luta hinan nundotal ya ta'on on hinadan nun'abillid hi ad Judah.

^m 25:28 Hay pangalin di udum hinan itakkeda ya ihakayda. ⁿ 26:1 Hay ohah ngadan Ussiah ya hi Asariah.

¹¹Ya dakkodakkolda boy tindalunan ongal di abalinandan mi'gubat an nanongnan nundadaanda an mi'gubat. Ya hi Jeyel an sekretalin di tindalu ya nan bumodboddang i hiya an hi Maaseyah di muntuddu ya mangipanuh i dadiyen dakkodakkol an tindalu. Ya hay ap'apu an mangibagah atonda ya hi Hananiah an ohah nadan ap'apu an munhilbih nan patul. ¹²Ya nadan titindalu hinadan himpahimpamu'un on waday opisyalda. Ta waday duway libu ta han onom di gahut (2,600) an opisyal dadiyen titindalu. ¹³Ya hay bilang dadiyen tindalun nundadaan an mi'gubat ya tuluy gahut ta pituy libu ta han limay gahut (307,500). ¹⁴Ot idat nan patul an hi Ussiah di hapiyo ya pahul ya helmet ya gumo' an lubung ya bingngibing ya batun papan di bingngibing i dadiyen titindalu. ¹⁵Ot mumpa'apyahdih ad Jerusalem hinadan nun'alala'ing an mangiyammah mabikah an mun'olad hinadan pana ya mabikah an mangipiyeh o'ongal an batu ta miknah nadan binuhulda. Ot iha'adda dadiyen inyammada hinadan nun'atagen pungguwalyaan ya hinadan duggun di binattun alad.

Ta nundongol hi Ussiah hi abobboble te binoddangan Apu Dios ta ongal di abalinana.

Hay Nangiwalongan Ussiah An Mangun'unud I Apu Dios

¹⁶Hidin nahamad moy pun'ap'apuwana Ussiah ya munlattuwig ta hidiyey nipada'ulana. Te aggena inun'unud hi Apu Dios ot hunggop hinan Templo an ta'on on mipagol ot hiyay e munggohob hi insenso. ¹⁷Ta tinnud nan nabaktun padi an hi Asariah ya nadan nawalu (80) an nun'atutulid an padi. ¹⁸Ot alyondan Ussiah di, Bokonmu tamuh nae Ussiah an e munggohob hinan insenso an midawat i Apu Dios. Te da'min papadi an tinanud Aaron di niyappit i Apu Dios hi muntamu i nae. Lumah'un'a te numbahul'a i Apu Dios. Ya adina damdama abuluton hinaen inatmu.

¹⁹Ta nangimbubbugot hi Ussiah an inodnana nan punggobhan ta enaot gobhon nan insenso ot aganah hapit hinadan padi. Ya pamaag ya nalmu han nunhiglan gulid^o hi uluna. ²⁰Ta hidin tinigon Asariah ya nadan ibbanan padi hidiyen gulid hi uluna ot pi'bagondan ilah'un. Ya ta'on ayah on hiya ya pohdona mo an mi'baga an umaan hidi te innilanan hi Apu Dios di nundusan hiya. ²¹Ya ninaynayun hidiyen nunhiglan gulidna ta e immiwe i han ohan bale. Ta mipagol moy umayanah nan Templo ta ingganaot mate. Ot nan imbabalena mon hi Jotam di numpapto' hinan palasyu ya hiya boy nun'ap'apuh nadan tataguh ad Judah.

²²Nadan udum an na'na'at hi numpatulan Ussiah ya intudo' nan propeta an hi Isayah an imbabalen Amos. ²³Ya hidin nateh Ussiah ya

---

o 26:19 Hituwen gulid ya mabalin an miyaldan.

gapu ta nunhiglay gulidna ya aggeda e inlubu' hinan lubu'an di patul mu hidi damdamah nan lutan di patul di nangilubu'anda. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalenan hi Jotam.

Hay Numpatulana Jotam Hi Ad Judah

27 ¹Hi Jotam ya baintit limay (25) tawonah din numbalinanah patul hi ad Judah. Ot mun'ap'apu hi himpulut onom (16) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Jerusa an imbabalen Sadok. ²Ya nipto' di pangatna ta umipa'amlong i Apu Dios an umat hi nangat amana an hi Ussiah. Mu maphod ta hiya ya aggena inat nan mipagol hinan Templo. Mu nadan tatagu ya innaynayunda nadan adi maphod an pangatda.

³Ot ipaphod Jotam nan nungngadan hi numbaktun geyt nan Templo. Ya dakol bo nadan impaphodna hinan binattun alad hi ad Opel. ⁴Ya imbangona boy udum an boble hinadan nun'abillid hi ad Judah. Ot mumpa'apyah pungkampuwan di titindaluna an na'alad hi binattun alad ya nun'atatagen pungguwalyaan hinadan mamuyung.

⁵Ya eda ginubat nadan i Ammon ot abakonda dida. Ot pumbayadon Jotam didah buwis ta i diyen tawon ya numbayadda i hiya hi tuluy libu ta han nanom (3,060) di kilu an silber ya nabongley libuy (50,000) langgut an wit^p ya nabongle boy libu (50,000) di langgut an barley. Ya athidi boy dinakol di indatda i hiya hinan mi'adwa ya mi'atluh tawon. ⁶Ta ongal di abalanan Jotam te na'na'unnud hinan Dios an dayawona.

⁷Ya nadan udum an na'na'at hi numpatulana ya nan ena ni'gubagubatan ya nitudo'da hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah ya hi ad Israel. ⁸Ya baintit lima (25) nimpey tawonah din numbalinanah patul ot mun'ap'apuh himpulut onom (16) di tawon. ⁹Ya hidin nate ot eda ilubu' hinan boblen David. Ot mihukkat nan imbabalena an hi Ahas an numpatul.

Hay Numpatulana Ahas Hi Ad Judah

28 ¹Hi Ahas ya baintiy (20) tawonah din numpatulana ot mun'ap'apu hi himpulut onom (16) di tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Mu bokon nan pohdon Apu Dios di inatna an aggena inyunnud hi nangat din hi apuna an hi David. ²Te hay inunudna ya nadan adi maphod an ina'inat nadan patul hi ad Israel ta nangipiyammah bubulul an nungngadan hi Baal ta dayawonda. ³Ot umeh nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom an e nangi'nong hi maghob an mi'nong ya ta'on on nadan linala'in imbabalena on ginhobna dida ta ini'nongnah nan dios di udum an tatagu. Ta inyunnudnah nadan nunhiglan umipabungot

^p 27:5 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English.

i Apu Dios an pangat nadan tatagun impa'aana an nunhitsu ni' i diyen numboblayanda an tinanud Israel.

⁴Ta hay ena nunggo hoban hi insenso ya hay ena nangidawatan hinadan i'nongnah nadan dios di udum an tatagu ya hidih nan nabaktu ya hinadan nabillid ya hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw.

⁵Ya gapu i diyen pangatna ya inyabulut Apu Dios an abakon nan patul hi ad Syria dida ot eda ibalud di dakol i dida hi ad Damaskus.

Ya ta'on on nadan i Israel ya inabakdah Ahas ta dakol di pinatedah nadan tindaluna. ⁶Ta hinan ohay algo ya hinggahut ta baintiy libu (120,000) hinadan tindalu an i Judah di pinaten nadan i Israel an impangulun Pekah an imbabalen nan patul hi ad Israel an hi Remaliah. Ot man'eh na'at hituweh nadan i Judah ya inwalongdan mangun'unud i Apu Dios an dinayaw handidan a'ammotta. ⁷Ta hi Sikri an tinanud Ephraim ya pinatenah Maaseyah an imbabalen nan patul hi ad Judah ya hi Asrikam an ap'apun di guwalyah nan palasyu ya hi Elkanah an hiya nan nihnod di sa'adnah nan patul. ⁸Ot pilitondan alan di duway gahut di libu (200,000) an ahawan nadan ibbadan linala'in tinanud Israel ya nadan imbabaleda ya ni'yalada nadan dakol an nun'abalol an wada i dida ot iyedah bobleda hi ad Samaria.

⁹Mu wada han propetan Apu Dios an hi Oded an e nanamuh nadan tindalu an umanamut hi ad Samaria ot alyonay, Nomnomnomonyu an hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u ya impa'abakna i da'yu nadan i Judah an gapuh bungotna i dida. Mu nunhigla bo aya nayyay nangatyun namaten dida an ma'id ahan ha homo'yu. ¹⁰Ya ad uwani ya ninomnomyun pumbalinon datuwen i Jerusalem ya didan namin an i Judah hi baalyu. Undan da'yu'e ya agge ayu numbahul i Apu Dios? ¹¹Hanat donglonyu tun ibaga' ta pumbanggadonyu nadan ibbayun tinanud Israel an binaludyu. Te adiyu'e ya umannung an holtaponyuy nunnaud an bungot Apu Dios.

¹²Ya ta'on on nadan udum an ap'apu hi ad Israel an umat i Asariah an imbabalen Jehohanan ya hi Berekiah an imbabalen Mesillemot ya hi Jehiskiah an imbabalen Sallum ya hi Amasa an imbabalen Hadlay ya adida pohdon nan inat nadan tindalu. ¹³Ta ni'hapitdah nadan tindalu an alyonday, Adi mabalin hi iyaliyuhtu danaen binaludyu. Te undan adiyu mahan pun'udman nan nunhiglan numbahulan ta'u i Apu Dios ta mamamay bungotna i dita'u.

¹⁴Ot abuluton nadan tindalu nan imbagada ta ipa'anamutda mo nadan binaludda ot ipabangngadda nadan inalada i dida ta nunhintiggan nadan ap'apun munhilbih nan patul ya an namin nadan tatagun na'amung. ¹⁵Ta nadan niyukodan dadiyen balud ya imbangngadda nimpe nadan inalada hinadan i Judah. Ya impilubungdah nadan balud an binolladanda ni' nadan lubung an inaladan dida. Ya hinapatutanda nadan ma'id ha

hapatutna ot idattanda didah anonda ya inumonda. Ya inagahanda nadan nun'ahugatan. Ot itakkedah dongki nadan kimmappuy ot ibangngadda didan namin hi bobledah ad Jeriko an awadan di dakol an palma hi ad Judah. Ot ahida mohpe mumbangngad hi ad Samaria.

¹⁶Indani ya e numpaboddang nan patul an hi Ahas hinan patul hi ad Assyria. ¹⁷Te immalida bo nadan i Edom an mangubat i dida ot abakonda nadan i Judah ot pumbalinoday udum i dida hi baludda. ¹⁸Ya i diye bo damdama ya ginubat nadan i Pilistia nadan udum an i Judah an nunhituh nadan pu⁹un di billid ya hinan negeb⁹ hi ad Judah. Ot sakupondah ad Bet-Semes ya hi ad Ayjalon ya hi ad Gederot ya hi ad Soko ya hi ad Timnah ya hi ad Gimso ya nadan kikitang an bobleh nunlini⁹odanda. Ta diday nunhitu i dadiyen boble hi ad Judah. ¹⁹Manu'eh inyabulut Apu Dios an athidiy ma'at hi ad Judah ya gapu ta hi Ahas an patul hidi ya impangpanguluna nadan tatagu an numbahul ta inwalongdan mangunud i Apu Dios.

²⁰Hidin immali nan patul hi ad Assyria an hi Tiglat Pileser ya aggena binoddangan hi Ahas te onaot minama. ²¹Ta nun'alan Ahas nadan udum an nun'abalol an usal hinan Templo ya hinan palasyuna ya hinan balen nadan ap'apun munhilbin hiya ot idatna i diyen patul hi ad Assyria. Mu hiya damdamah diyen aggena binoddangan da Ahas. ²²Mu ta'on damdamah on dakol di dimmatong hi punligatan Ahas ya inyal'alanah nangat hi pumbahulan i Apu Dios. ²³Ta inyenay i'nongna hinadan dios di i Syria an nangabak i hiya te alyonay, Datuwen dios di namoddang hinadan patul hi ad Syria ot mabalin nin an boddangana' damdaman dida. Mu onnot on hidiyey linummuh nadadagana ya ta'on on nadan tataguna an tinanud Israel. ²⁴Ya nun'alana nadan usal hinan Templo ot pungguduna. Ot ikalobna nan Templo ta ma⁹id ha e mundayaw hidi. Ot mumpa'apyah dakol an pun'onngan hinadan dios di udum an tatagu hidih ad Jerusalem. ²⁵Ot mumpa'apya boh pundayawanda i dadiyen dios hi an namin an bobleh ad Judah ta hidiy eda panginongan hinadan maghob an mi'nong ta nunhiglay nangipabungotanda i Apu Dios an dinayaw handidan a'amodda.

²⁶Nadan udum an na'na'at hi numpatulun Ahas ya nitudo'da hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah ya hi ad Israel. ²⁷Ya hidin nateh Ahas ot eda ilubu' hidih ad Jerusalem mu bokon hinan lubu'an di patul di nangilubu'anda. Ta hay nihukkat hi numpatul ya nan imbalenan hi Hesekiah.

Hay Numpatulun Hesekiah Hi Ad Judah

29 ¹Hi Hesekiah ya baintit limay (25) tawonah din numbalinanah patul ot mun'ap'apuh ad Judah hi baintit hiyam (29) di tawon an

⁹ 28:18 Nan negeb ya hidiyen nan mun'ohab an lutah nangappit hi muyyadna.

hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya hay ngadan inana ya hi Abijah an imbabalen Sekariah. ²Ya hanadan umipa'amlong i Apu Dios di inat Hesekiah an umat hi nangat din hi apuna an hi David.

³Ya hidin hopap di bulan hi numpatulana ya imbughulna nan Templon Apu Dios ot ipaphodna nadan nun'apa'ih. ⁴Ot ipa'ayagna nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay ta na'amungdah nan way lita'angan nan Templo hi nangappit hi tuluwan di algo. ⁵Ot alyona i diday, Da'yun tinanud Libay ya hanat donglonyu tun ibaga'. Ta atonyu nan nibagah nan tugun an atonyu ta wan mibilang ayuh malinis ya atbohadin atonyu nan nibagan ma'at hitun Templo ta miyappit i Apu Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u. Ya inaanyun namin nadan mibilang hi nalugit hitun Templo.

⁶Handidan a'ammod ta'u ya inwalongday pangulugda hinan Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ta nadan adi maphod di at'atonda. Ta din'ugda nimpeh Apu Dios ya ta'on on nan Templo ⁷an ingkalobda ot odponda nadan dilag hidi. Ta indinongda an e munggohob hi insenso ya nadan maghob an mi'nong i Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ⁸Ta hiya nan nunhiglay bungotna i dita'u an i Jerusalem ya hi an namin an i Judah. Ta inyabulutna an wadaday atatakut an ma'at i dita'u ta ngihngihilan dita'uh nadan udum an tatagu. ⁹Ot tigonyu an nun'ate handidan a'ammod ta'uh gubat. Ya numbalindah balud nadan imbabale ta'u ya nadan binabain a'ahawa ta'u. ¹⁰Mu ad uwani ya ninomnom'u an mi'hayyup ta'u i Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ta wan ma'aan nan nunhiglan bungotna i dita'u. ¹¹Ot ibaga' i da'yu an i'iba an tinanud Libay ta adiyu iwalong nan tamuyu. Te da'yuy pinto' Apu Dios hi munhilbi i hiya ya da'yu boy pinto'nah mangipangpanguluh nan pundayawan nadan tatagun hiya. Ya da'yu boy munggohob hinan insenso an midawat i Apu Dios.

¹²Ot datuwe nadan tinanud Libay an muntamuh nan Templo an hinan holag Kohat ya wada nan imbabalen Amasay an hi Mahat ya nan imbabalen Asariah an hi Joel. Ya hina'en holag Merari ya wada nan imbabalen Abdi an hi Kis ya nan imbabalen Jehallelel an hi Asariah. Ya hina'en holag Gerson ya wada nan imbabalen Simmah an hi Joah ya nan imbabalen Joah an hi Eden. ¹³Ya hina'en holag Elisapan ya da Simri i Jeyel ya hina'en holag Asap ya da Sekariah i Mattaniah. ¹⁴Ya hina'en holag Heman ya da Jehiel i Simey ya hina'en holag Jedutun ya da Semayah i Ussiel.

¹⁵Ot ayagan datuwen linala'i nadan ibbada tinanud Libay ta atonda nan nibagan atonda ta wan mibilangdah malinis. Ot atonda damdama nan nibagan ma'at ta miyappit nan Templo i Apu Dios an inunudda nan imbagan nan patul i dida an miyunnudan hinan hapit Apu Dios. ¹⁶Ta hinunggop nadan padi hinan Templo ot atonda dadiye. Ot ilah'unda

nadan udum an usal an mibilang hi nalugit ot eda itopal hinan way wa'el an nungngadan hi Kidron.

¹⁷Ta inhipundan nunlinis hinan Templo hinan namangulun algo i diyen namangulun bulan. Ta hidin mi'awaluh algo ya wadada moh nan balkon nan Templo. Ot inaynayundan muntamu hi waluy algo ot ahi magibbuh. Ta hidin mi'ahimpulut onom (16) di algo i diyen bulan ya nibilang moh malinis nan Templo.

¹⁸Ot e ipa'innilan nadan tinanud Libay hinan patul an hi Hesechia an alyonday, Niyappit mo i Apu Dios nan Templo ya an namin an wadahdi an umat hinan punggobhan hi mi'nong ya an namin nadan ma'usal hidi. Ya atbohdi nan lamehaan an iha'mawan di tinapay ya nadan ma'usal hidi. ¹⁹Ya ta'on on nadan inaan amam an hi Ahas hidi an gapuh nangiwalongana an mangun'unud i Apu Dios ya emi binanggad ot iyappitmi i Apu Dios. Ot wahdidah nan way punggobhan hi mi'nong i Apu Dios.

²⁰Ta hidin mun'awiwi"it i diyen ibiggatana ot amungon Hesechia nadan ap'apun munhilbin hiya ot umedah nan Templo. ²¹Ot iyedahdiy pitun bulug an baka ya pitun tangbal an kalnero ya pitun tangbal an imbabalen di kalnero ya pitun tangbal an gulding. Ot ipi'nong nan patul dadiye hinadan padi an tinanud Aaron hidih nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ta mi'nong hi apakawanan di bahul nadan tataguh ad Judah an pun'ap'apuwana ya mi'nong hi iyappitan nan Templo i Apu Dios. ²²Ta pinaltida ni' nadan bulug an baka ot alan nadan padi nan dalada ot eda pun'iwalaghi' hinan punggobhan hi mi'nong. Ot paltiyonda bo nadan tangbal an kalnero ot eda bo pun'iwalaghi' nan dalada hinan punggobhan hi mi'nong. Ot paltiyonda bo nadan imbabalen di kalnero ot eda bo pun'iwalaghi' nan daladah nan punggobhan hi mi'nong. ²³Ya nada'en gulding an mi'nong hi apakawanan di bahul ya inyedah awadan nan patul ya nadan tatagu ot iha'moday ta'leda i dadiyen gulding. ²⁴Ot ahi paltiyon nadan padi dadiyen gulding ot eda ikuyag nan dalada hinan punggobhan hi mi'nong ta apakawanan di bahuldan namin an tinanud Israel te hidiyey imbagan nan patul hi atonda hinan maghob an mi'nong.

²⁵Ya pinto' tuwalin Hesechia nadan tinanud Libay an munhilbih nan Templo an mangipagangoh hinadan simbal ya harp ya lira an miyunnudan hinan intugun Apu Dios hidin patul an hi David an impa'innilan nan propeta an hi Gad ya nan propeta an hi Nathan. ²⁶Ta nadan tinanud Libay di mangipagangoh hinadan impiyamman din hi David an ma'usal hinan pungkantaandah nan Templo. Ya nadan ibbadan padi di mangipagangoh hinadan trampeta.

²⁷Ta hidin imbagan nan patul an hi Hesechia ta i'nongda nan maghob an mi'nong hinan punggobhan ya indihhanda bon mungkanta hi pundayawda i Apu Dios an midihhan an mipagangoh nadan trampeta

ya nadan udum an mipagangoh hinan pungkantaanda an dadiye nadan impiyamman nimpen din patul di tinanud Israel an hi David. ²⁸Ta hidin mungkanta nadan napilin mungkanta ya pun'ipagangoh nadan udum nadan trampeta ya an namin nadan tatagun na'amung ya dinayawdah Apu Dios. Ot inaynayunda an mundayaw ta ingganaot maghob an namin nadan maghob an mi'nong i Apu Dios.

²⁹Ya hidin nagibbuh an ni'nong dadiye ot inayun nan patul ya nadan tatagun mundu'un ot dayawonda boh Apu Dios. ³⁰Ot ibagan nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya hinadan tinanud Libay ta ikantada nan kantan din hi David ya nan kantan din propeta an hi Asap. Ya mun'am'amlongda ot inyungyungda ot ikantaday pundayawda i Apu Dios.

³¹Hidin nagibbuh dadiyen inatda ot alyon Hesekiah hinadan tatagu di, An namin ta'u ya niyappit ta'u mon Apu Dios. Ot mabalin mohpe an iyaliyu nadan i'nongyu i Apu Dios hitun Templo ya ta'on on nadan midawat hi punhanaanyun hiya. Ta athidiy inatda an nun'iyeda nadan i'nongda i Apu Dios an umat hinadan maghob an mi'nong ya nadan midawat hi punhanaanda. ³²Ta hay bilang di animal an inyeda an maghob an mi'nong ya napituy (70) bulug an baka ya hingghahut (100) di tangbal an kalnero ya duway gahut (200) an imbabalen di kalnero. ³³Ya nat'on bo nadan inyeda an onom di gahut (600) di bulug an baka ya tuluy libu (3,000) an kalnero an ini'nongda ot ihdada. ³⁴Mu gapuh dinakol dadiyen i'nongda ya adi abalinan nadan padi an mangidadaan hinadan dotag an maghob an mi'nong ot boddangan mon nadan ibbadan tinanud Libay dida ta ingganaot magibbuh dadiyen mi'nong. Ya i diye mohpe ot ahi aton nadan udum an padi nadan nibagan atonda ta mibilangdah malinis ta na'udman nadan padi an niyappit i Apu Dios te dida ya adida umat hinadan ibbadan tinanud Libay an minonomnom tuwali i diday eda pangiyappitan hi adolda i Apu Dios. ³⁵Ta dakkodakkol di maghob an mi'nong ya atbohdihi nadan taba an mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ya atbohdiy dinakol nadan ma'inum an midawat an miyunnudan hinadan maghob an mi'nong i Apu Dios.

Ta nibangngad mohpe nan immingha an aton nadan tatagu an mundayaw i Apu Dios hinan Templo. ³⁶Ta mun'am'amlong hi Hesekiah ya ta'on on nadan tatagu hinan inat Apu Dios an bimmoddang i dida ta agge nadne ya nagibbuh hidiyen inatda.

Hay Nunnomnomandan Amungon Nadan Tinanud Israel Hi Ad Jerusalem

30 ¹Ninomnom nan patul an hi Hesekiah an ipa'ayag nadan tatagu hi ad Israel ya hi ad Judah ta ma'amungdah nan way Templo hi ad Jerusalem. Ta ngilinonda nan punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. Ta nomnomnomonan muntudo'

hinadan tinanud Epraim ya hinadan tinanud Manasseh ya an namin hi ad Israel.

²Ot mi'hapit nan patul hinadan ap'apun munhilbin hiya an na'amung hi ad Jerusalem ta ngilinondah diye hinan mi'adwan bulan. ³Te ma'id ha inatda an nangat hinan namangulun bulan an hidiye nan impa'inghada an pangatan te oh'ohhaday padi an niyappit i Apu Dios hi mangat i dadiye. Ya aggeda ni' na'amung nadan tatagu hi ad Jerusalem. ⁴Ya inabulut nadan tataguh diyen nahahapit. ⁵Ot hahapitonda an mipa'innila mo hi an namin an numboblaysan di tinanud Israel hi ad Beerseba ta ingganah ad Dan. Ta ma'amungda nimpén namin hi ad Jerusalem ta ngilinonda nan punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. Te pinhoddan dakolda an mungngilin i diye te ma'id ha nungngilinanda an dakoldan na'amung ta miyunnudan hinan Nitudo' an Tugun Apu Dios.

⁶Ta wadaday hinnag nan patul an hi Hesekiah ya nadan ap'apun munhilbin hiya hi mangiye hinadan tudo' hi abobboble an hay nitudo' hidi ya alyonay, Da'yun ibba' an tinanud Israel an agge ni'paten nadan patul di i Assyria ya hanat ibangngad ta'un mangun'unud i Apu Dios an dinayaw handin da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ta wan boddangan dita'u. ⁷Ta adiyu iyunnud hinadan a'ammot ta'u ya i'iba ta'u an nangiwalong i Apu Dios ta hiya nan dinusana dida ta nunhiglay nunholholtapanda ya nibabainanda. ⁸Ya adi ayu mungngohe an umat hi inat handidan a'ammot ta'u. Ta mumpada"ul ta'u i Apu Dios ta ma'amung ta'uh nan Templo an niyappit i hiyah inggana. Ya hiyay punhilbiyan ta'u ta wan ma'aan nan bungotna i dita'u. ⁹Ot ibangngad ta'ue an mangun'unud i Apu Dios ya boddangana nadan i'iba ta'u ya imbabale ta'u ta malmuy homo' nadan namalud i dida ta pa'anamutonda dida te hi Apu Dios an dayawon ta'u ya ma'ule tuwali ya ongal di homo'na. Ot adi dita'u iwalong hi'on mangun'unud ta'un hiya.

Hay Punnomnomnomandah Nihwangan Handidan A'ammoddah Ateh Ad Egypt

¹⁰Ta nun'iyen nadan hinnagdan mangiyeh nadan tudo' hinadan numboblaysan nadan tinanud Epraim ya tinanud Manasseh ta ingganah nan awadan nadan tinanud Sebulun. Mu ngihngihilan nadan tatagu dida on inlaylayahhanda dida. ¹¹Mu wadaday numpada"ul hinadan tinanud Aser ya tinanud Manasseh ya tinanud Sebulun ot umedah ad Jerusalem. ¹²Ya indat Apu Dios di pamhod nadan i Judah an mangun'unud i hiya ta nun'oh'ohhada an nangat hinan ipa'at nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya.

¹³Ta dakkodakkolday tatagu an na'amung hi ad Jerusalem i diyen mi'adwah bulan ta ngilinonda nan pangananda hi tinapay an agge

nadduman hi yist. ¹⁴Ot aanonda nadan pun'onnganda hinadan dios di udum an tatagu ot eda itopal hinan nundotal an nihaggon hinan wa"el an nungngadan hi Kidron.

¹⁵Ta hidin nadatngan nan mi'ahimpulut opat (14) di algo hinan mi'adwan bulan ot paltiyon nadan tatagu nadan imbabalen di kalnero an i'nongda i diyen pungngilinanda hinan punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. Ya nabainan nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay ot atonda nan nibagan atonda ta wan mibilangdah malinis ta wan diday mangi'nong hinadan maghob an mi'nong i Apu Dios hidih nan Templo. ¹⁶Ta way oha i dida on immeh nan eda punhilbiyan hinan Templo an inunudda nan nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses an baal Apu Dios. Ya nadan padi di e nangiwalaghi' hinan dalam nadan napalti an indat nadan ibbada an tinanud Libay. ¹⁷Mu gapu ta dakol hinadan tatagu di agge nangat hinan nibagan atonda ta wan mibilangdah malinis ya hiya mo nan nadan tinanud Libay di numpalti hinadan imbabalen di kalnero an i'nongda i Apu Dios. ¹⁸Ya dakkodakkol hinadan tinanud Epraim ya tinanud Manasseh ya tinanud Issakar ya tinanud Sebulun di agge nibilang hi malinis an pamaaggot anonda nadan makan i diyen ngilin ta imbakhoda nan tugun Apu Dios. Mu indasalan Heseekiah dida an alyonay, Hanat gapuh nan amaphodmun Dios ya pakawanom tudan tatagu ¹⁹an ta'on on aggeda inat nan nibagah atonda ta wan mibilangdah malinis an miyunnudan hinan tugun hinan Templo mu pohdonda mon he"ay un'unudonda an Ap'apu an Dios an dinayaw handidan a'ammodmi.

²⁰Ya dingngol Apu Dios hidiyen dasal Heseekiah ta impaphodna nadan tataguh nan dogohda.

²¹Ta nadan tatagu an na'amung hi ad Jerusalem ya nginilindah diyen panganandah nan tinapay an agge nadduman hi yist hi pituy algo an nunhiglay amlongda. Ta abigabigat on ingkankantan nadan tinanud Libay ya nadan padi di pundayawda i Apu Dios an idihhandan ipagangoh nadan mipagangoh hinan pungkantaanda. ²²Ya maphod di nangalin Heseekiah hinadan tinanud Libay te maphod di pangatdan munhilbi i Apu Dios.

Ta hay inanda i diyen pituy algo ya nadan nibagan anonda ot i'nongda nadan mi'nong hi pi'hayyupanda i Apu Dios ot dayawondah Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodda.

Hay Nanginayunandan Nungngilin Hi Pituy Algo

²³Pohdon nadan tatagu an inaynayun an mungngilin hi pitu boy algo. Ot atonda an nunhiglay amlongda. ²⁴Ta hiya nan indat Heseekiah di hinlibu (1,000) an bulug an baka ya pituy libu (7,000) an kalnero ya gulding ta mapaltih ihdada. Ya nangdatda bo nadan ap'apun munhilbin

hiya hi hinlibuy (1,000) bulug an baka ya himpuluy libu (10,000) an kalnero ya gulding. Ta dakol nadan padi an nangat hinan nibagan atonda ta wan mibilangdah malinis. ²⁵Ta nunhiglay amlongdan namin an na'amung an tinanud Israel an namamah nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay ya ta'on on nadan niddum i dida an bokon tinanud Israel an nunhituh ad Israel ya hi ad Judah. ²⁶Ta nunhigla nimpey amlong nadan tatagu an na'amung hi ad Jerusalem. Te nihipun hidin natayan Solomon an imbabalen nan patul an hi David ya ma'id ha na'at hi athidi.

²⁷Ot tuma'dog nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay ot wagahanda nadan tatagu. Ya dingngol Apu Dios nan dasalda.

Hay Inat Hesekiah An Nangita'dog I Apu Dios

31 ¹Hidin nagibbuh nan nungngilinanda ot e pompa"ih nadan tatagun namin nadan inha"addan batun dayawonda ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah ya ta'on on nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu ya nadan panginonganda hinadan inongda hinadan boblen di tinanud Judah ya hinadan boblen di tinanud Benjamin ya hinadan boblen di tinanud Epraim ya hinadan boblen di tinanud Manasseh. Ot ahida mohpe mumpanganamut nadan tatagu.

²Ya impanuh bon Hesekiah nadan tamun nadan padi ya nadan ibbada tinanud Libay ta way oha i dida on waday nadutu' hi tamuna. Ta waday manginong hinadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i Apu Dios. Ya waday mangipangpanguluh nan pundayawanda ya wada boy mangipangpanguluh nan punhanaanda ya wada damdama boh nan pungkantaanda hi pundayawda i Apu Dios hinan way Templo. ³Ya abigabigat ya waday idat nan patul an maghob an mi'nong hi amawimawi"it ya hinan mun'ahdom. Ya wada boy idatna an maghob an mi'nong hinan Habadun tungo ya nan mi'nong hinan nakayangan di bulan ya nadan udum an mangilin an algo an miyunnudan hinan Nitudo' an Tugun Apu Dios. ⁴Ya imbagana boh nadan tatagu an nunhitu hi ad Jerusalem ta idatda nadan nibagan midat hinadan padi ya hinadan ibbada an tinanud Libay ta way atonda an manginaynayun an munhilbi an miyunnudan hinan tugun Apu Dios. ⁵Ya hidin nibaga i didah diye ya inunud nadan tinanud Israel ta indatda nan hopap di inapitdan bungan di intanomda ya nan pinahapah an bayah ya nan lanan di olibo ya nan danum di iyukan ya nadan udum an intanomda. Ta dakol di indatda an niddum nadan mi'apuluh nadan limmuda. ⁶Ya an namin nadan waday bakada ya kalneroda an nunhituh ad Judah ya inyeda bo nadan mi'ami'apulu i dadiyen halunda. Ya atbohadin inyeda nadan mi'apuluh nadan inyukodda i Apu Dios ta hidin inamungdan namin ya dakkodakkol. ⁷Ya hay nangihipunanda an mun'amung ya hidin mi'atluh bulan ta ingganah din mi'apituh bulan ot

ahi magibbuh. ⁸Ya hidin e tinigon nan patul an hi Heseekiah ya nadan ap'apun munhilbin hiya nadan dakkodakkol an inyen nadan tatagu ya dinayawdah Apu Dios ot munhanadah nadan ibbadan tinanud Israel.

⁹Ya hidin mahmahan nan patul hinadan padi ya hinadan ibbadan tinanud Libay dadiyen na'amung ¹⁰ya inalin nan nabaktun padi an holag Sadok an hi Asariah di, Hidi an inhipun nadan tatagu an nangiyali hi idatda hitun Templo ya dakol moy anonmi ya dakkodakkol di nahawwal te winagahan Apu Dios nadan tataguna ta dakkodakkol bo aya tayya.

¹¹Ot mumpa'apya moh Heseekiah hi pangi'amungandahdih nan Templo. ¹²Ta hidiy nangiha"adandah nadan iyali'alida an idatda ya nadan mi'apuluh nadan nahapulanda ya nadan inyukodda tuwali i Apu Dios an idatda. Ot iyukodda dadiyen amungonda i Konaniah an tinanud Libay ya nan hi ibbana an hi Simey an nihnod di sa'adna i hiya. ¹³Ya hay niyukod i da Konaniah i Simey an hinagi an bumoddang i dida an mumpapto' ya da Jehiel ya hi Asasiah ya hi Nahat ya hi Asahel ya hi Jerimot ya hi Josabad ya hi Eliel ya hi Ismakiah ya hi Mahat ya hi Benayah. Hay numpili i dida ya nan patul an hi Heseekiah ya nan mumpapto' hinan Templo an hi Asariah.

¹⁴Nan imbabalen Imnah an hi Kore an tinanud Libay an mungguwalyah nan geyt hi nangappit hi tuluwan di algo ya hiyay niyukodan nadan midat an nalpuh nadan ninomnom nadan tatagu an idawat i Apu Dios ta hiyay ukod an mangiapiyappong i dadiye. Ya ta'on on nadan inyukodda tuwali i Apu Dios an idatda. ¹⁵Ya hay bumoddang i hiya ya hi Eden ya hi Miniamin ya hi Jesua ya hi Semayah ya hi Amariah ya hi Sekaniah. Ta diday mangiapiyappong hinadan padi hinadan boblen awadanda. Ta numpapaddung di midat i dida an ta'on on hinadan u"unga ya a'amamma.

¹⁶Ya indattanda bo nadan ta'on on tuluy tawona onu nahuluk an linala'i an imbabalen nadan muntamuh nan Templo an miyunnudan hinan nidat i dida an tamuda. ¹⁷Ta nidattan nadan padi an nitudo' di ngadandah nan nitudo'an di ngadanda an himpahimpamu'un. Ya ta'on on nadan ibbadan tinanud Libay an muntawon hi bainti (20) onu mahuluk ya nidattanda an miyunnudan hinan tamuda onu sa'adda. ¹⁸Ya ta'on on nadan u"unga ya nadan ahawan di padi ya nadan imbabaedan nitudo' di ngadandah nan nitudo'an di tonton di a'ammodda an himpahimpamu'un ya midattandah anonda. Te ta'on on dida ya inun'unudda nan nibagah atonda ta mibilangdah malinis. ¹⁹Ya ta'on on nadan padi an holag Aaron an nunhituh nadan puntanoman hinan nunlini"odan di boble ya wadaday ukod hinan midat i dida ya ta'on on nadan ibbadan tinanud Libay an nitudo' di ngadandah nan nitudo'an di tonton di a'ammodda an himpahimpamu'un.

²⁰Ta hiyah tuwey inat nan patul an hi Heseekiah hi abobboble hi ad Judah an nadan nipto' di inatna an inun'unudna nan pohdon Apu Dios.

²¹Ta dadiyen tugun nimpén Apu Dios di inun'unudna an inyohhanay punnomnomna i hiya an namamah nan nangipapto'nah nan Templo. Ya maphod di numbalinan nan pun'ap'apuwana.

Hay Nangubatan Nadan I Syria Hi Ad Judah

32 ¹Hi Heseekiah ya nan pohdon Apu Dios di ina'inatna i diyen nun'ap'apuwana hi ad Judah. Mu immali nan patul hi ad Assyria an hi Sennakerib an didah nadan tinaluna ot gubatonda dida. Ta hay innilada ya abakonda nadan i Judah te lini"ubda nadan binattun aladda. ²Mu hidin na'innilaan Heseekiah an immali da Sennakerib an mangubat hi ad Jerusalem ³ot mi'hapit hinadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan opisyal di tinaluna ta hahapitonday atonda an mumputat hinan liting an umeh nan boble. ⁴Ta na'amungda nadan dakol an linala'i ot eda putaton nadan wa"el ya obob ta ma"i ha liting hi umeh boble te alyonday, Ta umali'e nan patul hi ad Assyria ya nadan tinaluna ya ma"i ha akhupandah liting.

⁵Ot ipaphodda nadan binattun alad an waday pa"ihna ot mumpa'apya hi nun'atage an pungguwalyaan. Ot mumpa'apya bo hi mi'adwa an binattun alad ot ipaphodna nan millo. Ot mumpa'apya boh dakkodakkol an almas ya hapiyo. ⁶Ot pot'onay opisyal nadan tinaluna ta diday mangipapto' hinadan tatagu. Ot amungona didah nan uggan a'am'amungan di tataguh nan way geyt. Ot alyona i diday, ⁷Pabikahonyuy punnomnomyu ta adi ayu tumakut i Sennakerib ya nadan dakkodakkol an tinaluna te nan bumoddang i dita'u ya ongal di abalinana mu dida. ⁸Ya ta'on hi dakkodakkolday tinaluna an nun'atutulid mu nomnomnomyu an tataguda ya abuh. Mu dita'u'e ya hi Apu Dios an dayawon ta'uy bumoddang i dita'u hi pangubatan ta'u i dida.

Ya timmulid nadan tatagu an gapuh nan imbagan nan patul hi ad Judah an hi Heseekiah.

Hay Nungkalitan Sennakerib Hinadan I Jerusalem

⁹Hidin nanongnan lini"ub da Sennakerib nan boble hi ad Lakis ya hinnagna nadan opisyal di tinaluna hi ad Jerusalem. Ta eda ibaga nan pohdona an ibaga i Heseekiah ya hinadan tataguhdi an alyonday, ¹⁰Alyon nan patulmi an hi Sennakerib di, Undan nganne anuy pundinolanyuh bumoddang i da'yu an i Jerusalem yaden lini"ubmi mo tun bobleyu? ¹¹Hana'e an alyon nan patulyu an hi Heseekiah an hi Apu Dios an dayawonyu ya ihwang da'yu anu hinan ato' i da'yu ya layahna. Te lini"ubmi mo nimpe tun bobleyu ot ma"i ha bahhongan mate ayuh inanganyu ya inuwohyu. ¹²Te undan bokon hi Heseekiah di numpama"ih hinadan pangidawatanyu hi i'ngonyu ya nadan pundayawanyu? Ot alyonay hidih nan punggobhan hi mi'nong hi ad Jerusalem anu ya abuh

di eyu punggobhan hinadan i'nongyu. ¹³Mu undan aggeyu dingngol di nangat'uh atagutaguh abobboble an umat hi nangat handidan a'ammot'un patul. Ot daan ta inihwang nadan diosda dida? ¹⁴Ot ten numpatemiy tataguh abobboble ya daan nimpe ta inihwang nadan diosda dida. Ot undan hi Apu Dios e ihya ya abalinana an mangihwang i da'yu hinan ato'? ¹⁵Ot hanat adi ayu mihapitan hinan layah an ibagabagan Heseekiah i da'yu. Te ma'id nimpe ha ohah nadan dios di tataguh abobboble hi abalinana an mangihwang hinadan tataguna hinan pangat'u. Ya ta'on on hay nangat handidan a'ammot'u. Ot undan hanan Diosyu'e ihya ya abalinana?

¹⁶Ya minaman dadiyen opisyal Sennakerib an namihul i Apu Dios ya hi Heseekiah. ¹⁷Ot muntudo' bo nan patul an nunhiglay namihulna i Apu Dios an dayawon di tinanud Israel an inalina di, Nadan dios di tataguh udum an boble ya aggeda inihwang nadan tataguh nangubata' i dida ot atbohdi nan dios Heseekiah an adina nimpe abalinan an ihwang nadan tataguna hinan pangat'u. ¹⁸Ot tumkuk dadiyen nangiyeh nan tudo' an inhapitda hi Hebrew hinadan tataguh ad Jerusalem an wadahdih nan binattun alad ta wan patakutonda dida ta way atondan mangabak i dida. ¹⁹Ta hay pangalin dadiyen i Assyria hi a'at Apu Dios an dayawonda hi ad Jerusalem ya nipaddung hinadan dios di udum an tatagu an taguy nangiyamma.

²⁰Ta nan patul an hi Heseekiah ya nan propeta an hi Isaiah an imbabalen Amos ya numpahpahmo'da i Apu Dios. ²¹Ya dingngol Apu Dios ot honagona han anghel ta hiyay e namaten namin hinadan tindalun Sennakerib ya nadan ap'apuda ya opisyalda hinan nungkampuwanda. Ta numbanggad nan patul an hi Sennakerib hi bobleda an nunhiglay nibabainana.

Ya wada han immayanah nan templon nan diosna ot ume nadan udum an linala'in imbabalena ot patayondahdi.

²²Ta hi Apu Dios ya inihwangnah Heseekiah ya nadan tataguh ad Jerusalem hinan patul hi ad Assyria an hi Sennakerib ya nadan udum an e mangubat i dida. ²³Ya dakolday numpangiyalih idawatda i Apu Dios hi ad Jerusalem ya ta'on on nadan nun'abalol an idatda hinan patul hi ad Judah an hi Heseekiah. Ya nihipun i diye ya bainan di tatagu hi abobboble hi Heseekiah.

Hay Nundogohan Heseekiah Ya Hay Nipaphodana

²⁴Indani ya nundogoh hi Heseekiah ta ay mate. Mu nundasal i Apu Dios ya timbalna ot ipatigona i hiya han pangimatunana an pumhod.^r ²⁵Mu agge impatigon Heseekiah di punhanaana i diyen ulen Apu Dios i hiya

---

^r 32:24 Isaiah 38:1-21

an onnot on mumbaktuy punnomnomna. Ta gapu i diye ya nunhiglay bungot Apu Dios i hiya ya hinadan tataguh ad Jerusalem ya hi an namin hidih ad Judah. ²⁶Mu nuntutuyuh Heseekiah i diyen mumbaktun punnomnomna. Ya ta'on on nadan tataguh ad Jerusalem ya nuntutuyuda damdama ta hiya nan agge dinusan Apu Dios dida i diyen amatagun Heseekiah.

²⁷Ta hi Heseekiah ya bainan di tatagu ya ongal di kinadangyana. Ya numpa'apyah babale hi pangi'amunganah nadan odona an umat hi balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an batu ya hapiyo ya nadan middum hi makan ya an namin nadan nun'abalol an usal. ²⁸Ot mumpa'apya boh babale hi pangi'amungandah nadan apitonda an umat hi wit ya nadan iniphodda an bayah ya lanan di olibo. Ot mumpa'apya boh iha"adan nadan bakana ya kalnerona. ²⁹Ya dakkodakkol di animalna ta hiya nan imbangona boy udum an boble ta hidiy ena numpangiha"adan i dadiyen haluna te impakadangyan nimpén Apu Dios.

³⁰Ya hi Heseekiah di nangipiyamma hi awon nan liting an malpu hi ad Gihon ta mumpa'eh nan boblen David hi nangappit hi alimuhan di algo. Ya an namin di inatna ya maphod di numbalinana.^s

³¹Mu wadaday impa'alín nadan ap'apu hi ad Babilon ta mahmahanda i hiya nan na'at hi ad Judah an milagro an mangipatigoh nan abalínan Apu Dios. Mu i diye ya agge binoddangan Apu Dios hi Heseekiah te pinhodnan patnaon hi'on nganne tuwaliy pambalna.

³²Hanada'en udum an na'na'at hi numpatulán Heseekiah ya nadan inatnan nangun'unud i Apu Dios ya nitudo'da hinan nitudo'an nadan nipatipatigo i din propeta an hi Isaiáh an imbabalen Amos hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah ya hi ad Israel. ³³Ya hidin nateh Heseekiah ot ilubu'da hinan nabillid an nilubu'an di papatul an tinanud David. Ya an namin nadan tataguh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah ya impatigoday punlispituda i hiya hidin natayana. Ya hay nihukkat i hiya hi numpatul ya nan imbabalenan hi Manasseh.

Hay Numpatulán Manasseh Hi Ad Judah

33 ¹Hi Manasseh ya himpulut duway (12) tawonah din numpatulánah ad Judah. Ot mun'ap'apu hi nabonglet limay (55) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. ²Mu hanadan pumbahulan i Apu Dios di ina'inatna an inyunnudnah nadan nunhiglan umipabungot i hiya an pangat handidan impa'aan Apu Dios an nunhitu ni' i diyen numboblayanda an tinanud Israel. ³Ta impaphodna nadan impapa"ih amanan hi Heseekiah an pundayawanda hinadan dios di udum

^s 32:30 2 Patul 20:12-18; Isaiáh 39:1-7

an tatagu. Ot ipiyamma bo nadan pun'onngan i Baal ot ipata'dogna nadan pusti an mangita'dog i Aserah. Ya ta'on on nadan bittuwon hi ad lagud on nundu'unana ya dinayawna. ⁴Ya ta'on on hidih nan way Templon Apu Dios on impiyammanay nat'on an pun'onngan an ta'on on inalin Apu Dios di hiya ya abuh di dayawondah ad Jerusalem hi inggana. ⁵Ot mumpa'apya boh nan duwan lita'angan nan Templon Apu Dios hi dakol an pun'onnganda hinadan dakkodakkol an bittuwon hi ad lagud. ⁶Ya ta'on mo ahan on nadan imbabalenan linala'i ya inyena didah nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom ta ini'nongna dida hi maghob an mi'nong i Molek an dios di udum an tatagu. Ya ma'id ha aggena inat hinadan adi pohdon Apu Dios an umat hi ena numpa'ayakan ya ena numpabakiyan ya ena numpabuyunan ya imme boh nan mama'o ya imme boh nadan mi'hapit hi nate. Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios i hiya an gapu i dadiyen adi maphod an ina'inatna.

⁷Ot ena iha"ad hinan Templon Apu Dios nan impapa'otna an bulul. Yaden hay inalin Apu Dios i handin hi David ya nan imbabalenan hi Solomon ya alyonay, Hi an namin tudan bobleyun tinanud Israel ya hitun ad Jerusalem di pinili' hi iphodan nan Templo ta pundayawanyun ha'on hi inggana. ⁸Ot hi'on inaynayunyu an unudon nadan tugun'u an indat'u i handin hi Moses ya adi' iyabulut an pa'aanon da'yu ituwen boble an indat'u i handidan a'ammodyu.

⁹Mu hi Manasseh ya impangpanguluna ta nadan tataguh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah ya inyal'aladan nangat hinadan adi maphod mu hay nangat handidan dinadag Apu Dios an nunhitsu ni' i diyen numboblayandan tinanud Israel.

¹⁰Ya ta'on hi himmapit hi Apu Dios i Manasseh ya nadan tataguh ad Judah mu adida donglon.^t ¹¹Ta hiya nan impa'alain Apu Dios nadan opisyal di tindalun nan patul hi ad Assyria ot gubatonda dida ot baludondah Manasseh an tinabikawanday olongna ot bangkilinganday hukinah gombang ot iyedah ad Babilon. ¹²Ta hidin mapalpaligat ya numpada"ul mohpe ot mumpahpahmo' i Apu Dios an dinayaw handidan a'ammogna. ¹³Ta nundasal i Apu Dios ya dingngolnay pumphahpahmo'ana ot pumbangngadonah ad Jerusalem ya ta'on on nan sa'adna. Ta hidiyey nanginnilaana an hi Apu Dios ya abuh di immannung hi madayaw.

¹⁴Ta nihipun i diye ya impaphodna nan mi'adwa an binattun alad hi nangappit hi alimuhan di algo hi'onta wah nan nundotal hidih nan way obob an nungngadan hi Gihon ta ingganah nan geyt an nungngadan hi Ekan an nili'woh hinan nabillid hi ad Opel. Ot udmanay tinagen nadan binattun alad. Ot pungkampuwona nadan opisyal di tindalu hinadan binattuy aladda an bobleda hi ad Judah.

---

^t 33:10 2 Patul 21:10

¹⁵Ot pun'ipa'aana mohpe nadan dios di udum an tatagu ya nadan bulul an ena inha"ad hinan Templon Apu Dios ya ta'on on nadan pun'onngan an impiyammanahdi ot eda pun'itopal. ¹⁶Ot iphodna nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ot i'nongna mohpehdi nadan mi'nong hi pi'hayyupan ya nadan mi'nong hi punhanaan i Apu Dios ot ibaganah nadan tataguh ad Judah ta munhilbida i Apu Dios an dayawondan tinanud Israel. ¹⁷Mu nadan tatagu ya innaynayundan mangi'nong hinadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu mu hay nangi'nonganda i dadiye ya hi Apu Dios an dayawonda.

¹⁸Ya nadan udum an na'na'at hi numpatulana Manasseh ya nan dasalna i Apu Dios ya nan hinapit nadan propeta ya nitudo'da hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hinadan tinanud Israel. ¹⁹Ta nitudo' nimpe nan dasalna ya nan inat Apu Dios an nambal i diyen dasalna ya ta'on on nadan numbahulana ya nan aggena nangun'unudan i Apu Dios ya hay nangiyammaanah pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu ya hay nangipiphodanah nadan pusti an mangita'dog i Aserah ya nadan impiyammana an bulul. ²⁰Ya hidin nate ot ilubu'dahdih nan way palasyuna. Ot mihukkat an numpatul nan imbabalena an hi Amon.

²¹Hi Amon ya baintit duway (22) tawonah din numbalinanah patul ot mun'ap'apu hi duway tawon ya abuh an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. ²²Ya nan adi maphod di ina'inatna an umat i handin hi amana an hi Manasseh hidin hopap di nun'ap'apuwana. Te dinayawnan namin nadan dios di udum an tatagu an impiyamman din hi amana ya dadiyey nangi'nonganah nadan i'nongna. ²³Mu hiya ya agge numpada"ul i Apu Dios an onaot inyal'allan numbahul an adi umat hinan inat amana. ²⁴Ta lo'tat mo ahan ya hinahapit nadan ap'apu an munhilbi i hiya di atondan mamaten hiya ot patayondahdih nan palasyuna. ²⁵Mu pinaten damdaman nadan i Judah dadiyen namaten Amon ot pumbalinonda nan imbabalenan hi Josiah hi patul.

Hay Numpatulana Josiah

34 ¹Hi Josiah ya waluy tawonah din numbalinanah patul ot mun'ap'apuh ad Judah hi tulumpulut ohay (31) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. ²Ya umipa'amlong i Apu Dios nadan ina'inatna an inyunnudnah nangat handin hi apuna an hi David te hanadan nipto' an pangat di ina'inatna. ³Ya hidin mi'awaluh tawon hi numpatulana ya ta'on on unga ni' ya inhipuna mo tuwali an mundayaw i Apu Dios an dinayaw handin hi apunan hi David. Ta hidin mi'apulut duway (12) tawon hi numpatulana ya nun'ipa'aana nadan pundayawanda hinadan dios di udum an tatagu ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah ya nadan bulul an dayawon nadan tatagu. ⁴Ot ipapa"ihna nadan pun'onnganda i Baal ya nadan punggobhandah insenso ya nada nimpe

an pusti an mangita'dog i Aserah ya an namin nadan bulul an dayawon nadan tatagu an nunggududa ot pun'iwakatdah nan way nilubu'an nadan tatagun nundayaw i dadiye. ⁵Ot gobhonda bo nadan ba'ag di papadi hinan inyammadan pun'onnganda hi ad Jerusalem ya an namin hidih ad Judah. Ta nibilang mohpe hi malinis hi ad Jerusalem ya hi an namin hi ad Judah. ⁶Ot atonda boh nadan boblen di tinanud Manasseh ya tinanud Epraim ya tinanud Simeon ta ingganah nan boblen nadan tinanud Naptali ya ta'on on nadan boblen nun'apa"ih hi nunlini"odanda. ⁷Ta hininapdan namin nadan bobleh ad Israel ot pompa"ihda nadan pun'onnganda ya nadan pusti an mangita'dog i Aserah ot punggududa nadan bulul. Ot pompa"ihda nadan punggobhan hi insenso ot ahi mohpe mumbanggad da Josiah hi ad Jerusalem.

⁸Hidin mi'apulut waluy (18) tawon hi numpatulnan Josiah ya ginibuhda mon lininisan nadan bobleda ya nan Templo. Ot pot'onay e mangiphod hinadan nun'apa"ihdi hinan Templon Apu Dios an dayawona. Ya hay pinto'na ya hi Sapan an imbabalen Asaliah ya hi Maaseyah an gobelnador hi ad Jerusalem ya hi Joah an imbabalen Joahas ta diday ukod an mangipaphod hinadan nun'apa"ih nan Templo. ⁹Ot umeda hinan nabaktun padi an hi Hilkiyah ot idatda nan pihhun inamung nadan tinanud Libay an mungguwalyah nadan geyt di Templo an indat nadan tinanud Manasseh ya nadan tinanud Epraim ya an namin nadan nabati hi ad Israel ya nadan tinanud Benjamin ya nadan numpunhitu hi ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah. ¹⁰Ot iyukod Hilkiyah hidiyen na'amung an pihhu hinadan niyukodan nadan mipaphod hinan Templo. Ta dadiyey ipabo'ladah nadan mangipaphod hinan Templo ¹¹an umat hinadan kalpentero ya pangattangda hinadan nun'ahabatan an batu ya kayiw an mi'apyahdih nan Templo. Ta mabalin mohpe an miphod nadan nun'apa"ih nan Templo an agge hinangut nadan udum an numpatul hi ad Judah. ¹²Ta nadan muntamu ya inatdan namin di abalinanda an nuntamu. Ya hay nangipadutu' i dida ya hi Jahat ya hi Obadiah an holag Merari ya hi Sekariah ya hi Mesullam an holag Kohat. Ya nadan udum an tinanud Libay an nun'ala'ing an mangipagangoh hinadan mipagangoh hi pungkantaanda ¹³ya dida boy niyukodan nadan muntamuh nadan nat'onat'on an matamuwan hinan Templo. Ya nadan udum i dida an tinanud Libay ya waday sekretali ya waday na'nginnilah nadan uldin ya waday mungguwalyah nadan geyt.

¹⁴Ya hidin e alan nan nabaktun padi an hi Hilkiyah nan pihhun niyeh nan Templo ya inakhupanahdi nan Nitudo' an Tugun Apu Dios an indatna i din hi Moses. ¹⁵Ot alyon Hilkiyah hinan sekretali an hi Sapan di, Hinama"u nan Nitudo' an Tugun hinan Templo.

Ot idatna i Sapan. ¹⁶Ot alan Sapan hidiyen Nitudo' an Tugun ot umeh awadan nan patul ot alyonay, Hanadan ap'apu ya at'attonda nadan

niyukod i dida an tamuda. ¹⁷Te inalada nan na'amung an pihhu hinan Templon Apu Dios ot iyukodda hinadan niyukodan nadan muntamuh nan Templo. ¹⁸Ot alyona boh nan patul di, Wahtu han indat Hilkihah an nitudo'an nadan tugun Apu Dios.

Ot bahaon Sapan an impadngolna hinan patul.

Hay Inat Josiah An Nangunud Hinadan Tugun Apu Dios

¹⁹Hidin dingngol nan patul nadan tugun Apu Dios an nibaha ot punhethetnay lubungnah inomnomana. ²⁰Ot ipa'ayagna hi Hilkihah ya hi Ahikam an imbabalen Sapan ya hi Abdon an imbabalen Mikah ya nan sekretali an hi Sapan ya nan ap'apu an munhilbih nan patul an hi Asayah ot alyonay, ²¹Ume ayu ta eyu mahmahan i Apu Dios nan a'at tuwen nahama' an Nitudo' an Tugun ya hi'on nganney ma'at i dita'un tatagun nabatih tun ad Judah ya hi ad Israel. Te nunhigla tayyay bungot Apu Dios i dita'u an gapuh agge nangun'unudan handidan a'ammod ta'u hinadan tuguna an nitudo' ituwe.

²²Ot ume da Hilkihah hinadan ibbana an hinnag nan patul ot eda mi'hapit hinan babain propeta an hi Huldah an ahawan nan mumpapto' hinadan lubung hinan Templo an hi Sallum an imbabalen Tokhat. Hi Tokhat ya imbabalen Hasrah. Hay nunhituwan da Huldah ya hinan balu an boblehdi ad Jerusalem. ²³Ot alyon Huldah i diday, Eyu ibagah nan nannag i da'yuh tuwen alyon nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ²⁴an alyonay, Nomnomnomonyu an dadago' hituwen boble ya nadan tatagu an nunhituhtu. Ta an namin nadan imbahayuh nan patul an adi maphod an ma'at an nitudo' hinan nitudo'an nadan tugun'u ya mipa'annung. ²⁵Te din'uga' an Dios i da'yu ot e ayu munggohob hi insenso hinadan dios di udum an tatagu. Ta nunhiglay bungot'u i da'yu an gapuh nadan inyammayu ot dadiyey dayawonyu. Ta hiya nan ipahda' di bungot'u i da'yu an ma'id ha mabalin hi mangipagol i ha'on hinan ato'. ²⁶Ot ibagayuh nan patul hi ad Judah an nannag i da'yu an alyonyuy, Hiyah tuwey inalin Apu Dios hinan dingngolmu an tuguna ²⁷an alyonay, Gapu ta minomnoman'a hidin dingngolmu nan imbaga' an panadag'u ituwen boble ya da'yun tatagu an nibagah nan Nitudo' an Tugun ot mumpada'ul'a ot punhethetmuy lubungmu ot kung'a'an mumpahpahmo' ya dingngol da'an ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ²⁸Ot nomnomnomom an gapu i naen inatmu ya adi' ni' dadagon tun bobleyu ta ingganah atayam ta wan malinggop hi ilubu'am. Ta adim tigon di ato' an manadag ituwen boble ya da'yun nunhituhtu.

Ta numbangngadda ot ibagadah nan patul dadiyen imbagan nan propeta. ²⁹Ot ipa'ayag Josiah an namin nadan ap'apun munhilbin hiya hi ad Jerusalem ya hi an namin hi ad Judah. ³⁰Ot umedah nan Templo an in'uyugdan namin nadan tataguh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah

an nun'awotwot ya kakadangyan ya ta'on on nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay. Ta na'amungda ot olto'olton nan patul an nangibaha hinadan Nitudo' an Tugun an hinama'dah nan Templo. ³¹Ot e tuma'dog hinan way tu'ud hinan Templo an umohnongan di patul ot ibagana i Apu Dios an atonday abalinandan mangun'unud hinadan nibagah nan Nitudo' an Tugun.

³²Ot ibaganah nadan tatagu hi ad Jerusalem ya hinadan tinanud Benjamin ta isapatada an un'unudonda nadan tugun Apu Dios an imbagana i handidan a'ammodda.

³³Ta athidi an impapa"ih Josiah an namin nadan bulul an nunhiglan umipabungot i Apu Dios hinadan numpumboblayan nadan tinanud Israel. Ot ibagana i didan namin ta munhilbida i Apu Dios.

Ta i diyen amatagun nan patulda an hi Josiah ya aggeda inwalong an nangun'unud i Apu Dios an dinayaw handidan a'ammodda.

Hay Punnomnommandah Nihwangan Handidan A'ammoddah Ateh Ad Egypt

35 ¹Nginilin da Josiah hi ad Jerusalem nan punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. Ta pinaltida nadan imbabalen di kalnero hidin mi'ahimpulut opat (14) di algo hinan namangulu an bulan. ²Ot tudduwon Josiah di tamun nadan padi ot ibagana an maphod on inaynayundan munhilbih nan Templo.

³Ot ibaganah nadan tinanud Libay an pinto' Apu Dios hi muntudduh nadan ibbadan tinanud Israel an alyonay, Iha'adyu mo nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hinan Templo an inyamman din hi Solomon an imbabalen din patul an hi David. Ta adi mo mahapul an iyanattangyu ta eyu iyaninnabat. Ot munhilbi ayu nimpe i Apu Dios ya hinadan tataguna an tinanud Israel. ⁴Ya hanat mundadaan ayun mangat hinan tamun niyukod i da'yun himpahimpamu'un ta unudonyu nadan intudo' handidan patul ta'un tinanud Israel an hi David ya handin imbabalena an hi Solomon. ⁵Ya imme ayuh nan natuddu an puntamuwanyun himpahimpamu'un ta bumoddang ayuh nadan i'ibayu an tinanud Israel hinan pangiyaliyanda hinadan i'nongdah nan Templo.

⁶Ot agayu ta paltiyonyu nadan imbabalen di kalnero ta mi'nong i Apu Dios hinan punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammot ta'uh ateh ad Egypt. Ya inatyu nan nibagah atonyu ta wan mibilang ayuh malinis. Ya nundadaan ayu hi umaliyan nadan ibbayu an tinanud Israel ta atonyu nan miyunnudan hinan tugun an indat Apu Dios i handin hi Moses.

⁷Hay indat Josiah hinadan tatagu an na'amung i diye an punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya tulumpuluy libu (30,000) an imbabalen di kalnero ya gulding ya

tuluy libu (3,000) an bulug an baka. Ya an namin dadiye an animal ya nalpuh nan haluna. ⁸Ya pamaaggot mangdatda damdama nadan ap'apun munhilbin hiya hinadan tatagu ya nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay. Ya nadan mumpapto' hinan Templo an da Hilkiyah ya hi Sekariah ya hi Jehiel ya nangdatda hinadan padi hi duway libu ta han onom di gahut (2,600) an imbabalen di kalnero ya tuluy gahut (300) an baka. ⁹Ya ta'on on nadan mangipangpanguluh nadan tinanud Libay an da Konaniah ya nadan i'ibana an linala'i an da Semayah i Netanel ya hi Hasabiah ya hi Jeyel ya hi Josabad ya nangdatda damdamah limay libu (5,000) an imbabalen di kalnero ya limay gahut (500) an baka hinadan ibbada an tinanud Libay ta i'nongda i Apu Dios.

¹⁰Ta hidin nidadaan mon namin ot ume nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay hinadan eda punhilbiyan an miyunnudan hinan imbagan nan patul. ¹¹Ot paltiyonda nadan imbabalen di kalnero ot e iwalaghi' nadan padi nadan dala hinan punggobhan hi mi'nong yaden pun'aan nadan ibbadan tinanud Libay nan up'up nadan napalti. ¹²Ot alanda nadan maghob an mi'nong ot ipiyappongda hinadan himpahimpamu'un ta i'nongda i Apu Dios an miyunnudan hinan Nitudo' an Tugun Moses. Ot atonda bohdi hinadan baka. ¹³Ta inggapada nadan pinaltida an imbabalen di kalnero te hidiyey mahapul hi atonda. Ot iha"angdah nadan banga nadan ni'nong i Apu Dios. Ta on nalutu ot pi'bagonda an ipiyappong hinadan tatagu ta ihdada. ¹⁴Ta hidin inat nadan tinanud Libay hidiye ot ahida mohpe idadaan di anonda ya anon nadan padi. Te nadan padi an holag Aaron ya diday nangi'nong hinadan maghob an mi'nong ya nadan taba an maghob an mi'nong ta ingganah nan mahdom.

¹⁵Ya nadan mungkanta an holag Asap ya immedah nan nadutu' an umohnonganda an miyunnudan hinan imbagan din patul an hi David ya hi Asap ya hi Heman ya handin propeta an hi Jedutun. Ya hanada'e an mungguwalya hinadan geyt ya adi mahapul an taynanda ni' nan immohnonganda te iyen mon nadan ibbada an tinanud Libay di anondahdi.

¹⁶Ta an namin nadan mahapul an ma'at i diyen ngilin an punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya na'at i diyen algo. Te an namin nadan maghob an mi'nong hinan punggobhan ya na'unud nan imbagan nan patul an hi Josiah. ¹⁷Ya an namin nadan tatagun na'amung hi ad Jerusalem ya nginilindah diyen mangilin an algo ot ngilinonda boh pituy algo nan ngilin di panganandah nan tinapay an agge nadduman hi yist.

¹⁸Ya hidiyen nungngilinandah nan punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya nihipun hidin atagun din propeta an hi Samuel ya ma"i'd ha athidih na'at. Te hidiyen inat da Josiah

an nungngilin i diyen ngilin ya abuh han athidi an niddumdan namin nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya an namin nadan tataguh ad Judah ya hi ad Israel. ¹⁹Ya hay na'atan diye ya hidin mi'apulut waluy (18) tawon hi numpatulana Josiah.

Hay Natayan Josiah

²⁰Hidin nagibbuh an impaphod Josiah nan Templo ya imme nan patul hi ad Egypt an hi Neko ya nadan tindaluna ot eda gubaton nadan i Karkemis hinan way wangwang an nungngadan hi Euprates. Ot ume damdama da Josiah ot eda gubaton dida. ²¹Mu hinnag Neko di e ni'hapit i Josiah an alyonay, Undan nganney numbahulanmi i he'a an patul hi ad Judah? Bokon attog da'yu di emi gubaton te nadan binuhulmi. Ya hay imbagan Apu Dios i ha'on ya mi'bagaa' an ume. Ot hanat idinongmun manandih nan pohdon Apu Dios an ma'at te hiya man di bumoddang i ha'on ot dadagon da'a.

²²Mu agge inunud Josiah nan imbagan Neko an imbagan Apu Dios i hiya ta imme an hinukkatana nan lubungna an lubung di patul ta adi mimatunan ot ipanguluna nadan tindalunah nan nundotal hi ad Megiddo ot eda gubaton da Neko. ²³Indani ya niknan hiya han pana ta nahugatan. Ot alyonah nadan ap'apun munhilbin hiyay, Himmalom tayya tun hugat'u ot mahapul an ibata'ana' hitu. ²⁴Ot iyaldanda moh nan ohan kalesan di e mi'gubat ot iyanamutdah ad Jerusalem ta hidiy na'unguhana. Ot ilubu'dah nan nilubu'an di a'ammogna. Ya an naminda hi ad Judah an namamah nadan i Jerusalem ya umukayungandah natayana.

²⁵Ta nan propeta an hi Jeremiah ya iniphodna han mikantah natayan Josiah. Ya hidiyen kantan di umukayungan ya nanongna an ungganda ikanta hinan punnomnomanda hinan patul an hi Josiah. Ya hidiyen kanta ya niddum hinan nitudo'an di kantan di umukayungan.

²⁶Ya nadan udum an na'na'at hidin numpatulana Josiah ya nadan inatnan nangun'unud hinan tugun Apu Dios ²⁷ya an namin nadan na'na'at hi numpatulana ya nitudo' hinan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah ya hi ad Israel.

Hay Numpatulana Jehoahas

36 ¹Nadan tataguh ad Judah ya numbalinondah Jehoahas an imbabalen Josiah hi patulda ta nihukkat i amana. ²Ya baintit tuluy (23) tawonah din numpatulana mu tuluy bulan ya abuh han nun'ap'apuwana an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. ³Te binalud nan patul hi ad Egypt an hi Neko ot pilitonan pumbayadon nadan i Judah hi buwis hi tuluy libu ta han nanom (3,060) di kilun di silber ya tulumpulu ta han mahuluk hi godwan (30.6) di kilun di balitu'. ⁴Ot ihukkat nan patul hi ad Egypt hi ibban Jehoahas an hi Eliakim hi patul hi ad Judah

ot hukkatanay ngadan Eliakim ta hi Jehoyakim. Mu hi Jehoahas ya inyen nimpen nan patul an hi Neko hi ad Egypt.

Hay Numpatulana Jehoyakim Hi Ad Judah

⁵Hi Jehoyakim ya baintit limay (25) tawonah din numpatulana ot mun'ap'apu hi ad Judah hi himpulut ohay (11) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Mu hanadan adi maphod di ina'inatna. ⁶Indani ya immalih Nebukadnesar an patul hi ad Babilon ot gubatondah ad Judah ot bangkilingandah gombang hi Jehoyakim ot iyedah ad Babilon. ⁷Ot pi'yalan Nebukadnesar nadan nun'abalol an usal hinan Templo ot ena iha"ad hinan palasyuna hi ad Babilon.

⁸Ya nadan udum an na'na'at hi numpatulana Jehoyakim ya nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an ina'inatna ya nadan udum an adi maphod an ina'inatna ya nomnomnomonyu an nitudo'dah nan nitudo'an di na'na'at hinadan napalpalog an numpatul hi ad Judah ya hi ad Israel. Ot mihukkat nan imbabalenan hi Jehoyakin an numpatul.

Hay Numpatulana Jehoyakin Hi Ad Judah

⁹Hi Jehoyakin ya himpulut waluy (18) tawonah din numpatulana ot mun'ap'apuh ad Judah i han tuluy bulan ta han himpuluy (10) algo ya abuh an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Ya adi maphod nadan ina'inatna an aggena inunud hi Apu Dios. ¹⁰Ya hidin balun di tawon ya impabangkiling bon Nebukadnesar hi Jehoyakin ot iyedah ad Babilon ta hidiy nibaludana. Ya ni'yalada nadan nun'abalol an usal hinan Templo ot pumbalinonda nan hi ulitaun Jehoyakin an hi Sedekiah hi patul hi ad Judah an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem.

Hay Numpatulana Sedekiah

¹¹Hi Sedekiah ya baintit ohay (21) tawonah din numbalin hi patul ot mun'ap'apu hi ad Judah hi himpulut ohay (11) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. ¹²Mu nadan adi maphod di ina'inatna an aggena inunud hi Apu Dios. Ta aggena inunud nadan impa'innilan Apu Dios an imbagabagan nan propeta an hi Jeremiah. ¹³Ya nginhena bo nan patul an hi Nebukadnesar an ta'on on insapatana i Apu Dios an un'unudona. Ya ta'on on hi Apu Dios an dayawondan tinanud Israel on aggena inun'unud. ¹⁴Ya ta'on on nadan mangipangpanguluh nadan padi ya an namin nadan tatagu ya inyal'aladan agge nangun'unud i Apu Dios. Ta inyunnuddah nadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an pangat nadan tataguh udum hi boble. Ta paddungnay linugitda nan Templon Apu Dios hidih ad Jerusalem.

¹⁵Mu ta'on on athidi ya himmo' Apu Dios dida an gapuh punnomnomnah nan Templo ta nanongnan waday hinnagna hinadan

propeta ta eda ibaga i dida nadan pohdonan atonda. ¹⁶Mu ondaot ngihngihilan dadiyen hinnag Apu Dios on pinihupihulda nadan ipa'innilada i dida. Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios i dida.

¹⁷Ot ipa'alina nan patul hi ad Babilon an didah nadan tindaluna ta aggeda himmo' dida ta numpateda dida an inlagatday binabai ya u"unga ya amamma. Ya ta'on on nadan mumpangilog an binumtik hinan Templo on ni'pateda. Te ningamut an inyukod Apu Dios didan namin i Nebukadnesar. ¹⁸Ot alandan namin nadan usal hinan Templo ya nadan kinadangyan nan patul ya nadan ap'apun munhilbih nan patul. ¹⁹Ot pu'ulanda nan Templo ya nadan nun'ahamad an babale ot pompa"ihda nadan nun'abalol an usal hidi. Ot pa"ihonda bo nan binattun alad hi ad Jerusalem.

²⁰Ot iyedah ad Babilon nadan tatagun agge nate ot pumbalinonda didah baal nan patul ya nadan i'imbabalena ta ingganah din nangabakan nadan i Persia hinadan i Babilon. ²¹Ta paddungnay nun'ible nan boble hi ad Judah te niwalong ta ingganaot magibbuh nan napituy (70) tawon. Ta nipa'annung nan imbagan Apu Dios an impa'innilan Jeremiah.^u

Hay Nangipa'anamutan Nan Patul An Hi Sayrus Hinadan I Judah Hi Bobleda

²²Hidin hopap di tawon hi nun'ap'apuwana nan patul an hi Sayrus hi ad Persia ya hidiyey nangipa'annungan Apu Dios hinan imbagan handin propeta an hi Jeremiah. Ta impanomnomna i Sayrus ta iyuldina ot ipatudo'na ta eda ipa'innilah nadan boblen sinakupna. ²³Ya hidiyen uldin an impitudo' nan patul an hi Sayrus ya alyonay, Hi Apu Dios an Ap'apu hi ad abunyan ya numbalinona' hi patul hitudan dakol an bobleh tun luta. Ya ha"on boy nangiyukodana hi e mangipaphod hinan Templo an pundayawan i hiya hi ad Jerusalem hidih ad Judah. Ot da'yun nibilang hi tataguna ya hanat hi Apu Dios an un'unudonyu di bumoddang i da'yu ta mabalin an umanamut ayuh bobleyu.

---

^u 36:21 Jeremiah 25:11-12; 29:10

Ezra

Hay A'at Tuwen Liblu An Ezra

Hidin agge ni' na'at nadan nitudo' ituwen liblu ya inyabulut Apu Dios an dadagon nadan i Babilon hi ad Jerusalem ya nan Templo. Ta nun'iyeda nadan tinanud Israel hi bobleda ot pumbalinonda didah balud hidi. Ya hay na'atan tuwe ya hidin onom di gahut ta han onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (606 B.C.). Mu ta'on on athidiy na'at ya imbagan Apu Dios an mala"uh di napituy (70) tawon ya iyabulutna ta umanamut nadan tinanud Israel hi bobleda. (Jeremiah 25:12-14 ya 29:10-14)

Ya hidin limay gahut ta han tulumpulut onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (536 B.C.) ya inyabulut nan patul hi ad Persia an hi Sayrus ta immanamutday nabongley libuh (50,000) nadan tinanud Israel hi bobledah ad Judah. Ya hay ohah nadan nangipangulu i didan immanamut ya hi Ezra. Mu i diye ya nadadag nan bobleda ya ta'on on nan Templo ya nadan binattun aladda.

Ya hay nipa'innila ituwen liblu ya hay a'at Ezra ya hay inatnan nangipangpanguluh nadan tatagu ya hay inatdan nangipaphod hinan Templo ya hay nangiyappitanda i Apu Dios.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hanadan tinanud Israel an namangulun immanamut hi ad Jerusalem (Ezra 1-2)
2. Hay nangihipunan nadan tinanud Israel an mangipaphod hinan Templo (Ezra 3)
3. Hay e nangibagaan nadan binuhul nadan tinanud Israel ta idinongdan mangipaphod hinan Templo (Ezra 4)
4. Hay nangigibbandan mangipaphod hinan Templo ya hay nangiyappitanda i Apu Dios (Ezra 5-6)
5. Hay nunhilbiyan Ezra i Apu Dios ya hay nangipangpanguluwanah nadan ibbanan tinanud Israel an immanamut (Ezra 7-10)

Hay Nangipa'anamutan Sayrus Hinadan I Judah

1 ¹Hidin hopap di tawon hi nun'ap'apuwana nan patul an hi Sayrus hi ad Persia ya hidiyey nangipa'annungan Apu Dios hinan imbagan handin propeta an hi Jeremiah. Ta impanomnomna

i Sayrus ta iyuldina ot ipatudo'na ta eda ipa'innilah nadan boblen sinakupna.

²Hidiyen uldin an impitudo' nan patul an hi Sayrus ya alyonay, Hi Apu Dios an Ap'apu hi ad abunyan ya numbalinona' hi patul hitudan dakol an bobleh tun luta. Ya ha'on boy nangiyukodana hi e mangipaphod hinan Templo an pundayawan i hiya hi ad Jerusalem hidih ad Judah.

³Ot da'yun nibilang hi tataguna ya hanat hi Apu Dios an un'unudonyu di bumoddang i da'yu ta mabalin an umanamut ayuh bobleyu ta eyu iphod nan Templon nan Dios an dayawonyun tinanud Israel hi ad Jerusalem.

⁴Ya an namin ayu an hinaggon datuwe an umanamut ya idattanyu dida hinadan mahapulda an umat hi silber ya balitu' ya halun ya nadan udum an mahapulda hi umanamutanda ya ta'on on hanadan pohdonyu an idat ta ma'usal hinan Templon Apu Dios hidih ad Jerusalem.

⁵Ya impanomnom damdaman Apu Dios hinadan ap'apun nadan tinanud Judah ya nadan tinanud Benjamin ya hinadan tinanud Libay an umat hinadan padi ya nadan i'ibada ta way ohaon nundadaan an mibangngad hi ad Jerusalem ta eda iphod nan Templo. ⁶Ya hanada'en hinaggonda ya numpangidatda hi silber ya balitu' ya nadan udum an mahapulda hi umanamutanda an umat hi halun ya ta'on on hanadan nun'abalol an usal ya nat'on bo nadan pohdonda tuwali an idat ta ma'usal hinan Templo.

⁷Ya impabangngad nan patul an hi Sayrus nadan usal hinan Templo hi ad Jerusalem an inalan din patul an hi Nebukadnesar ot iyena hinadan templon nadan diosna. ⁸An impa'ukat Sayrus i Mitredat an niyukodan nadan usal di patul ot pabilangna i hiya ot ahina idat dadiyen usal hinan Templo hi ad Jerusalem i Sesbassar an gobelnador hi ad Judah. Ot idatna bo nan nitudo'an dadiyen namin.

⁹Ta hay bilang dadiyen balitu' an duyu ya tulumpulu (30) ya hanada'en silber an duyu ya hinlibu (1,000) ya hanada'en udum an silber an usal ya baintit hiyam (29). ¹⁰Ya hanada'en balitu' an malukung ya tulumpulu (30) ya hanada'en silber an malukung ya opat di gahut ta han himpulu (410) ya hanada'e mohpen udum an usal ya hinlibu (1,000). ¹¹Ta hay ngammut di bilang an namin nadan usal an balitu' ya silber ya nadan udum an usal ya limay libu ta han opat di gahut (5,400).

Ta inodnan da Sesbassar dadiye hinadan ibbanan immanamut hi ad Jerusalem hi nalpuwandah ad Babilon.

Hay Nitudo' Hi Bilang Nadan Immanamut Hi Ad Judah

2 ¹Datuwey nitudo' an ngadan nadan immanamut an inyen din patul an hi Nebukadnesar hi ad Babilon. Ya hidin immanamutanda ya way ohaon immeh nadan numpumboblayanda tuwali hi ad Jerusalem ya hinadan udum an boble hi ad Judah. ²Ya hay nangipangulu i dida

hi immanamutanda ya da Serubbabel ya hi Jesua ya hi Nehemiah ya hi Serayah ya hi Reelayah ya hi Mordekay ya hi Bilsan ya hi Mispar ya hi Bigbay ya hi Rehum ya hi Baanah.

Ya datuwey bilang nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel an immanamut.

- 3 Hinan holag Paros ya duway libu ta han hingгахut ta napitit duwa (2,172).
- 4 Ya hinan holag'en Sepatiah ya tuluy gahut ta han napitit duway (372) bilangda.
- 5 Ya hay bilang'en nan holag Arah ya pituy gahut ta han napitit lima (775)
- 6 ya hinan holag'en Pahat-Moab an nalpuh nan tinanud Jesua ya tinanud Joab ya duway libu ta han waluy gahut ta himpulut duwa (2,812)
- 7 ya hi Elam e ya hinlibu ta han duway gahut ta nabonglet opat (1,254)
- 8 ya hi Sattu e ya hiyam di gahut ta han napat ta lima (945)
- 9 ya hi Sakkay e ya pituy gahut ta han nanom (760)
- 10 ya hi Bani e ya onom di gahut ta han napat ta duwa (642)
- 11 ya hi Bebay e ya onom di gahut ta han baintit tulu (623)
- 12 ya hi Asgad e ya hinlibu ta han duway gahut ta baintit duwa (1,222)
- 13 ya hi Adonikam e ya onom di gahut ta han nanom ta onom (666)
- 14 ya hi Bigbay e ya duway libu ta han nabonglet onom (2,056)
- 15 ya hi Adin e ya opat di gahut ta han nabonglet opat (454)
- 16 ya hi Ater^a e an holag Heseekiah ya nahiyam ta walu (98)
- 17 ya hi Besay e ya tuluy gahut ta han baintit tulu (323)
- 18 ya hi Jorah e ya hingгахut ta han himpulut duwa (112)
- 19 ya hi Hasum e ya duway gahut ta baintit tulu (223)
- 20 ya hi Gibbar e ya nahiyam ta lima (95).

Hay Bilang Nadan Immanamut Hinadan Numpumboblayanda

- 21 Hanada'e an i Bethlehem ya hingгахut ta baintit tulu (123)
- 22 ya hanada'en i Netopah ya nabonglet onom (56)
- 23 ya hanada'en i Anatot ya hingгахut ta baintit walu (128)
- 24 ya hanada'en i Asmabet ya napat ta duwa (42)
- 25 ya hanada'en i Kiriath-Jearim ya i Kepirah ya i Beerot ya pituy gahut ta han napat ta tulu (743)
- 26 ya hanada'en i Ramah ya i Geba ya onom di gahut ta baintit oha (621)

---

^a 2:16 Hay alyon di udum ituwen hi Ater an holag Heseekiah ya hi Heseekiah di ohah ngadana.

- 27 ya hanada'en i Mikmas ya hinggahut ta baintit duwa (122)
 28 ya hanada'en i Betel ya i Ay ya duway gahut ta han baintit tulu (223)
 29 ya hanada'en i Nebo ya nabonglet duwa (52)
 30 ya hanada'en i Magbis ya hinggahut ta nabonglet onom (156)
 31 ya hanada'en i Elam ya hinlibu ta han duway gahut ta nabonglet opat (1,254)
 32 ya hanada'en i Harim ya tuluy gahut ta bainti (320)
 33 ya hanada'en i Lod ya i Hadid ya i Ono ya pituy gahut ta han baintit lima (725)
 34 ya hanada'en i Jeriko ya tuluy gahut ta han napat ta lima (345)
 35 ya hanada'en i Senaah ya tuluy libu ta han onom di gahut ta tulumpulu (3,630).

Hay Bilang Di Holag Nadan Padi

- 36 Datuwe damdama nadan padi an immanamut.
 Hanada'en holag Jedayah an tinanudan Jesua ya hiyam di gahut ta han napitut tulu (973)
 37 ya hi Immer e ya hinlibu ta han nabonglet duwa (1,052).
 38 Ya nada'en holag Pasur ya hinlibu ta han duway gahut ta napat ta pitu (1,247).
 39 Ya hi Harim e ya hinlibu ta han himpulut pitu (1,017).

Hay Bilang Nadan Udum An Tinanud Libay

- 40 Hanada'en udum an ibbadan tinanud Libay an holag Jesua ya holag Kadmiel an nalpuh nan holag Hodabiah ya napitut opat (74).
 41 Ya hanada'en mangipangpanguluh kanta an holag Asap ya hinggahut ta baintit walu (128).
 42 Ya hanada'en mungguwalyah nadan geyt nan Templo an holag Sallum ya holag Ater ya holag Talmon ya holag Akkub ya holag Hatita ya holag Sobay ya hinggahut ta tulumpulut hiyam (139).

Hanadan Udum An Tinanud Libay

- 43 Hanada'en udum an muntamuh nan Templo ya nadan holag Siha ya holag Hasupa ya holag Tabbaot 44 ya holag Keros ya holag Siaha ya holag Padon 45 ya holag Lebana ya holag Hagaba ya holag Akkub 46 ya holag Hagab ya holag Salmay ya holag Hanan 47 ya holag Giddel ya holag Gahar ya holag Reayah 48 ya holag Resin ya holag Nekoda ya holag Gassam 49 ya holag Ussa ya holag Paseah ya holag Besay 50 ya holag Asnah ya holag Meunim ya holag Nepussim 51 ya holag Bakbuk ya holag Hakupa ya holag Harur 52 ya holag Baslut ya holag Mehida ya holag Harsa 53 ya holag Barkos ya holag Sisera ya holag Temah 54 ya holag Nesiah ya holag Hatipa. 55 Ya hanada'en holag nadan baal Solomon ya nadan holag Sotay

ya holag Hasoperet ya holag Peruda ⁵⁶ya holag Jaala ya holag Darkon ya holag Giddel ⁵⁷ya holag Sepatiah ya holag Hattil ya holag Pokeret-Hasebaim ya holag Ami. ⁵⁸Ta hay ngammut di bilang an namin nadan immanamut an holag nadan muntamuh nan Templo ya nadan holag nadan baal Solomon ya tuluy gahut ta han nahiyam ta duwa (392).

⁵⁹Ya wadada boy ibbadan immanamut an nalpuh ad Tel-Mela ya hi ad Tel-Harsa ya hi ad Kerub ya hi ad Addon ya hi ad Immer hidih ad Babilon. Mu ma'id ha tontonondah nalpuwan di a'ammodka ta panginnilaan hi'on nalpuwah nadan tinanud Israel. ⁶⁰Ta hinada'en holag Delayah ya nadan holag Tobiah ya holag Nekoda ya onom di gahut ta han nabonglet duwa (652) di ngammutda.

⁶¹Ya wadada boy ibbadan padi an holag Hobayah ya holag Hakkos ya holag Barsillay. Hituwen hi Barsillay ya inahawana nan imbabalen han hi Barsillay an i Gilead ot pamaaggot ngadanandah hi Barsillay an ngadan aman ahawana. ⁶²Mu hidin hama'onday nitudo'an di tonton di nalpuwan di a'ammodka ya ma'id. Ta hiya nan aggeda mo inabulut an middumda hinadan padi. ⁶³Ot alyon mon nan gobelnador i dida hi adi mabalin an mi'anda hinadan midawat i Apu Dios an ingganah on waha padi hi mangiyusal hinan Urim ya Tummim.^b

⁶⁴Ta hay bilangan naminamin an immanamut ya napat ta duway libu ta han tuluy gahut ta nanom (42,360). ⁶⁵Ya nat'on bo nadan linala'i ya binabai an baalda an pituy libu ta han tuluy gahut ta tulumpulut pitu (7,337). Ya wadada boy duway gahut (200) an linala'i ya binabai an mangipangpanguluh kanta hinan pundayawan.

⁶⁶Ya hay bilang di kabayuh inyanamutda ya pituy gahut ta han tulumpulut onom (736). Ya duway gahut ta napat ta lima (245) nadan mul^c an inyanamutda.

⁶⁷Ya hay bilang'en di kemelda ya opat di gahut ta tulumpulut lima (435) ya onom di libu ta han pituy gahut ta bainti (6,720) di dongkida.

⁶⁸Ya hidin wadada moh ad Jerusalem ya way ohah nadan ap'apun nadan himpahimpamu'un ya nun'idatda nadan abalinanda an idat ta ma'usal hi iphodan nan Templo i diyen nipata'dogana tuwali.

⁶⁹Ta hay bilang an namin di indatda hinadan mangipangpangulu hinan tamu ya umeh limay gahut (500) di kilu an balitu' ya duway libu ta han pituy gahut ta han baintit pituy (2,727) kilu an silber ya hinggahut (100) an lubang di padi.^d

---

^b 2:63 Hidiyen Urim ya Tummim ya usalon nadan padi hi'on waday pohdondan mahmahan i Apu Dios. ^c 2:66 Hanan mul ya imbabalen nan tinangbalan di dongki an kabayu.

^d 2:69 Nan Ezra 2 ya waday numpaddungandah nan Nehemiah 7 an umat hi ngadan di tagu ya boble mu nat'on di nungngadanda hinadan udum. Ya ta'on on hay bilang nadan balitu' ya silber ya agge numpaddung di udum hi ibagada.

⁷⁰Ya dadiyen immanamut an umat hinadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya nadan udum ya nunhituda hi ad Jerusalem. Ya hanada'en mangipangpanguluh kanta ya nadan guwalya hinadan geyt ya nadan muntamuh nan Templo ya eda nunhitu hinadan boble an nun'ihaggon hidih ad Jerusalem. Ya hanada'en udum an ibbada an tinanud Israel ya eda nunhituh nadan numpumboblayanda tuwali.

Hay Nipaphodan Nan Punggobhan Hi Mi'nong

3 ¹Hidin mi'apituh bulan hi immanamutan nadan tinanud Israel ya way oha i dida on wadadah nadan numpumboblayanda tuwali. Ya i diyen bulan ya wada han na'amungandan namin hi ad Jerusalem ta ipaphodda nan punggobhan hi mi'nong hidi. ²Ya da Jesua an imbabalen Jehosadak an dida hinadan ibbanan padi ya nan gobelnador an hi Serubbabel an imbabalen Sealtiel an dida hinadan i'ibbana ya diday nangiphod hinan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios. Ta nan nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses an baal Apu Dios di nangiyunnudanda hinadan atondan mangi'nong ya atbohdihi nadan i'nongda. ³Ya ta'on on waday takutdah nadan tatagun numpumbobleh nunlini"odanda ya iniphodda damdama nan punggobhan hi mi'nong ot i'nongda nadan nibaga tuwalin mi'nong i Apu Dios hinan amawmawi"it ya hinan mun'ahdom.

⁴Ya hidi bon nadatngan nan nibagah nan tugun an punggilinandah nan punnomnommandah nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblayan ya inunudda nan nitudo' hinan tugun din hi Moses. Ta ini'nongda nadan maghob an mi'nong hi abigabigat i diyen pituy algo. ⁵Ta inaynayundan i'nong nadan maghob an mi'nong hi abigabigat ya nadan mi'nong hinan ngilin di nakayangan nan bulan ya an namin nadan mi'nong i Apu Dios hinadan nagtud an mangilin an algo ya ta'on on nadan inyalin nadan tatagu an ninomnomda tuwalin idawat i Apu Dios. ⁶Ta hinan namangulun algo i diyen mi'apituh bulan ya ta'on on aggeda ni' inhipun an kina"utan nan pangigopnadandah nan Templo ya inhipunda mo tuwali an mangi'nong hinadan maghob an mi'nong i Apu Dios.

Hay Nangiphodandah Nan Templo

⁷Indani ya nangdat nadan tatagu hi pihhu ta ipabo'ladah nadan mumpahok hi batu ya nadan kalpentero. Ot mangdatda boh makan ya ma'inum ya manteka ta ihukkatdah kayiw hinadan i Tyre ya i Sidon te inyabulut nan patul hi ad Persia an hi Sayrus an eda mangalah kayiw an sedar hinadan billid an nungngadan hi Lebanon. Ot iyanuddah nan baybay ta ingganah indatongdah ad Joppa.

⁸Ot inhipunda an iphod nan Templo hidin mi'adwah bulan i diyen mi'adwah tawon hi dimmatngandah ad Jerusalem. Ya da Serubbabel an

imbabalen Sealtiel ya hi Jesua an imbabalen Josadak ya nadan padi ya nadan udum an tinanud Libay ya numboboddangda an nuntamuh nan Templo. Ya hanada'en udum an tinanud Libay an nuntawon hi bainti (20) onu mahuluk ya diday mumpapto' hinadan muntamuh nan Templo. ⁹Ya datuwen mumpapto' ya da Jesua hinadan imbabalena ya nadan i'ibana an dida hinadan holag Hodabiah an da Kadmiel an hina'amma. Ya atbohdi hinadan imbabalen Henadad ya nadan apapuna an munhimboboddangda an mumpapto' hinadan muntamuh nan Templo.

¹⁰Ta hidin nagibbuh nan pangigopnadandah nan Templo ya nunlubung nadan padi hinadan lubang di padi an inodnanda nadan trampeta ya ta'on on nadan ibbadan tinanud Libay an holag Asap ya inodnanda nadan simbal ta ipangpanguluda nan pundayawanda i Apu Dios an miyunnudan hinan imbagan handin patuldan tinanud Israel an hi David. ¹¹Ot ikankantaday pundayawda ya punhanaanda i Apu Dios an alyonday, Maphod hi Apu Dios.

Te hanan pamhodna i dita'un tinanud Israel ya ma'id ha pogpogna.

Ya way ohah nadan tatagu on pun'itkuknay pundayawna i Apu Dios an gapuh amlongda hi niphodan nan pangigopnadandah nan Templo.

¹²Mu hidin tinigon nadan a'amamman padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya nadan ap'apun nadan himpahimpamu'un an niphod nan pangigopnadandah nan Templo ya pun'olotday kogada te hidiyen iyammada ya adi umat hidin namangulun Templo an mapmaphod. Mu hanada'en udum ya ahitutukukdah amlongda. ¹³Ta ma'id ha pa'inonglan te ahitutukukday udum ya ahikokogaday udum. Ta ma'adngol di tulingda.

Hay Nanattatakutan Nadan Binuhulda Hinadan Mangipaphod Hinan Templo

4 ¹Hidin dingngol nadan binuhul nadan tinanud Judah ya tinanud Benjamin nan immanamutandah ad Judah ot iphodda nan Templon nan Dios an dayawondan tinanud Israel ²ya immedah awadan da Serubbabel ya hi awadan nadan udum an ap'apun nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel ot alyonda i diday, Aga ta boddangan da'yu ta iphod ta'u nan Templo te ta'on on da'mi ya dayawonmi nan Dios an dayawonyu. Ya atbohdi an hiyay nangidawadawatanmih nadan ini'nongmi an nihipun hidin nangiyaliyan din patul hi ad Assyria an hi Eserhaddon i da'mihtu.

³Mu alyon Serubbabel ya hi Jesua ya nadan udum an ap'apu di, Adimi mahapul di boddangyu. Ukod amin mangiphod hitun Templon nan Dios an dayawonmin tinanud Israel. Te da'mi ya ammunay nangiyukodan nan patul hi ad Persia an hi Sayrus hi mangat ituwen tamu.

⁴Indani bo ya impatnan nadan tatagun nunhitu tuwali i diyen boble an tattakuton nadan nibangngad an tinanud Israel ta way atondan

mangidinong an mangipaphod hinan Templo. ⁵Mu nihipun tuwalih din numpatulan Sayrus hi ad Persia ta ingganah din numpatulan Darius ya wadaday binayabayadan dadiyen binuhul nadan tinanud Israel hinadan ap'apuhdi hi ad Persia ta ipadinongdah diyen tamu.

Hay Nuntudo'an Nadan Binuhul Hinan Patul Hi Ad Persia

⁶Hidin namanguluh tawon hi numpatulan Serses hi ad Persia ya wada boy tudo' hi impiyen nadan binuhul nadan i Judah an dakol di intudo'dahdi hi ipabahuldan dida.

⁷Ya hidin hi Artaserses di patul hi ad Persia ya wada boy intudo' da Bislam ya hi Mitredat ya hi Tabeel ya nadan udum an ibbada an impiyedah nan patul. Ya hidiyen tudo' ya nihapit hi hapit di i Aram ta hiya nan gahin di waday mangibalin hi pangibahaandah nan patul.

⁸Ya wada boy tudo' hi impiyen nan nangatuy sa'adna an ap'apun munhilbih nan patul an hi Rehum ya nan sekretalina an hi Simsay. Ya hidiyen tudo' ya dakol di ipabahulda hinadan i Jerusalem.

⁹Ta nuntudo'da an alyonday, Hituwen tudo' ya nalpu i ha'on an hi Rehum an ap'apu ya nan sekretali' an hi Simsay ya tudan ibba' an umat hinadan huwis ya nadan ap'apun di i Erik hi ad Babilon ya nadan ap'apun di i Susa hi ad Elam ¹⁰ya nadan udum an tatagun impiyen din nundongol an patul an hi Asurbanipal hi ad Samaria ya hinadan udum an bobleh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates.

¹¹Hituwen tudo'mi i he'a apu patul ya nalpu i da'mi an baalmuh tun daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. ¹²Te pinhodmi an ipa'innila i he"a an patulmi an hantudan Judyu an immanamut hituh ad Jerusalem an nalpuh ad Babilon ya teen pun'iphodda tun bobleda. Yaden hituwen boble ya boblen di mumpungngohe ya adi maphod di pangatdan tatagu. Ya teen pun'iphodda nadan gopnad nadan binattun alad ot adi madne ya gibbuhonda. ¹³Ya manu'eh ipa'innilamin he"a ya onha igibbuhda an ipaphod hituwen boble ya ta'on on nadan binattun alad tun bobleda ya ma"i'd ha bahhona an idinongdan mumbayad hinadan buwisda an midat i he"a an patul ya nan buwis di intamura ya lutada. Ot athidi'ey ma'at ya kumittang di pihhum ya nadan udum an ma'amung hinan pun'ap'apuwam. ¹⁴Ya adimi pohdon an ma'at datuwe i he"a ta hiya nan ipa'innilamin he"a datuwen ma'ma'at. ¹⁵Ya ha boy ohah ibagami ya daan mo ta ipahama'mu nadan nitud'an an namin di na'na'at hidin kanaman ituwen boble. Ot immannung an ma'innilaam an hituwen boble ya boblen nimpén di mumpungngohen tatagu. Te ta'on tuwali on hidin kanaman ya dakol di inatdah mangipahakit hi nomnom handidan namangulun patul ya ta'on on handidan gobelnador hinadan udum an boble. Ta hiya nan nadadag tun bobleda te athidiy a'atda. ¹⁶Ta hiya nan ipa'innilami nimpén he"a datuwe te innilami an onha miphod tun boble

ya mipaphod tun binattun alad tuwen bobleda ya ma'id mo ha abalinam an mun'ap'apu hitudan bobleh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates.

¹⁷Ot ipiyen damdaman nan patul nan pambalna an alyonay,

Hituwey tudo'un da'yu Rehum an ap'apu ya nan sekretalim an hi Simsay ya da'yun namin an nunhituhna hi ad Samaria ya hinadan udum an boblehna hi daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. Hanat malinggop ayun namin. ¹⁸Hanan tudo'yu ya impabaha' ot ibalindah nan hapitmi. ¹⁹Ot ipahama"u nadan nitud'an an namin di na'na'at ya na'innilaa' an immannung an nihipun hidin kanaman ya hinaen bobleh ad Jerusalem ya boblen di mumpungngohen tatagu te nginheda handidan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya dakol di ina'inatda an adi maphod. ²⁰Ya na'innilaa' bo an nundongol nadan napalpalog an patul hinah ad Jerusalem ya hinadan boble hinah daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. Ta diday numbayadan nadan tataguh buwisda an midat hinan patul ya nan buwis di intamura ya nadan lutada. ²¹Ot hay ibaga' ya iyuldinmu ta idinongda an mangipaphod i naen bobleda ta inggana hi'on ha'on di mangibaga hi ituluyda. ²²Ot hanat atonyu tun ibaga' ta adi ma'at dadiyen adi maphod an atonda hi ad uwani an ha'on di patul.

²³Ta hidin binahan da Rehum ya hi Simsay ya nadan ibbadan ap'apu hidiyen tudo' nan patul ya immedah ad Jerusalem ot ipadinongda nadan Judyu an mangipaphod i diyen bobleda.

²⁴Ta i diyey nidinongan nan tamuh nan Templo hi ad Jerusalem ta ingganah din mi'adwah tawon hi numpatulan Darius hi ad Persia.

5 ¹Indani ya nan propeta an hi Haggay ya nan propeta an hi Sekariah an holag Iddo ya impa'innilada nan pohdon Apu Dios an ibaga hinadan ibbada an Judyu an nunhituh ad Jerusalem ya hinadan udum an boblehdi ad Judah. ²Ta hidin dingngol da Serubbabel an imbabalen Sealtiel ya hi Jesua an imbabalen Jehosadak nan impa'innilan dadiyen propeta ot ihipunda bon e ipaphod nan Templo hidih ad Jerusalem. Ya bimmoddang dadiyen propeta i dida.

³Mu hidin na'innilaan da Tattenay an gobelnador hinadan bobleh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya hi Setar-Bosenay ya nadan ibbadan ap'apu nan at'atton nadan tinanud Israel ot umedah ad Jerusalem ot alyonda i diday, Nganneyy nangibaga i da'yu hi iphodyu tun Templo? ⁴Ot mahmahanda boy ngadan nadan mangipiphod i diyen Templo. ⁵Mu ta'on on athidi ya impapto' Apu Dios nadan ap'apun nadan Judyu ta aggeda indinong an nuntamu. Ya ma'id ha abalinan dadiyen ap'apu hi ad Persia an mangipadinong i dida ta lo'tat ot muntudo'dah nan patul an hi Darius. Ot ipiyen damdaman nan patul nan pambalna i diyen tudo'da.

⁶Ta hay intudo' da Tattenay an gobelnador ya hi Setar-Bosenay ya nadan udum an ap'apuhdih nan daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates an impiyedah nan patul ⁷ya alyonday,

Hituwey tudo'min he"a apu patul.

Ya hanat nanongnan malinggop di pun'ap'apuwam. ⁸Nuntudo' ami te pinhodmi an ipa'innila i he"a an patulmi an imme ami hi ad Judah ya tinigomi an pun'iphod nadan tataguhdi nan Templon nan na'abbaktun Dios. Ya hanadan o"ongal an batu ya kayiw an dinangal di pun'iphodda hinadan dingdingna. Ya tinigomin ihamaddan muntamu ta agge nadne ya matigoy tinamuwanda. ⁹Ya minahmahanmi hinadan ap'apuda hi'on nganney nangibaga i dida an ipaphodda nan Templo. ¹⁰Ya minahmahanmi boy ngadanda ta ipa'innilami i he"ay ngadan nadan mangipangpangulu i diyen tamu.

¹¹Ya alyonday, Da'miy baal nan Dios hi ad abunyan ya tun luta. Ya hituwen Templo an iphodmi ya iniphod tuwalin din nundongol an patulmin tinanud Israel. ¹²Mu gapuh nangipabungotan handidan a'ammodmi i Apu Dios ya inyabulutna ta na'abakdah din nangubatan din i Kaldea an hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon. Ta pina"ihna tun Templo ot iyeda handidan a'ammodmi hi bobleda. ¹³Mu ta'on on athidiy na'at ya hidin namangulun tawon hi numpatulan din hi Sayrus ya inyuldina ta mabalin an iphodmih tuwen Templo. ¹⁴Ya ta'on on hanadan balitu' ya silber an usal ituwen Templo an inalan din hi Nebukadnesar ot iyenah nan templon nadan diosna hidih ad Babilon ya imbanggad Sayrus i Sesbasar. Ta hiyay nangiyukodana i dadiye ya hiya boy pinto'nan gobelnador hituh tun ad Judah. ¹⁵Ot ibagana i Sesbasar ta iyalidahtuh ad Jerusalem dadiyen usal. Ya imbagana bo an ipaphodda nan Templo hinan timma'dogana tuwali. ¹⁶Ta hiya nan hidin immanamut da Sesbasar ot ipaphodda nan gopnad nan Templo hitun ad Jerusalem. Ta ingganah ad uwani ya teen mun'iphod mu agge ni' nagibbuh.

¹⁷Ot hi'on mabalin apu patul ya ipahama'muy nitudo'an an namin di na'na'at ya uldin hi ad Babilon ta panginnilaan hi'on immannung an waday inyuldin din patul an hi Sayrus an iphodda tun Templo hituh ad Jerusalem. Ya impa'innilam i da'mi hi'on nganney pohdom hi ma'at.

Hay Nahama'an Nan Nitudo'an Din Inyuldin Sayrus

6 ¹Ot iyuldin nan patul an hi Darius ta hama'onda nan nitudo'an an namin di niyuldin hi ad Babilon hinan iha"adan nadan nitudo'an di uldin di patul. ²Ya hinama'da nan nitudo'an diyen uldin hidih nan palasyu hi ad Ekbatana hidih ad Media.

Ya hay nitudo' hidi ya alyonay, ³Hidin namangulun tawon hi numpatulan Sayrus ya impitudo'na han uldin an mahapul an ma'at hinan Templo hi ad Jerusalem an alyonay,

Hanat miphod nan Templo hi ad Jerusalem hidih nan nipabunana tuwali. Ta hidiy pangiyayanda hinadan midawat ya mi'nong i Apu Dios. Ya tigonyu ta nahiyam (90) di umpiy tinagena ya nahiyam (90) di umpiy binilloгна. ⁴Ta hay a'atna ya ma'u'uhhun di tulun batun nipniphod an napahok on ahi nibattan ha ohay dinangal. Ya hay mumbayad hinadan ma'usal ya hay gubilnu.

⁵Ya hanat mipabangngad nadan silber ya balitu' an usal hinan miphod an Templo hi ad Jerusalem. Ya tigonyu ta mipabangngadda hinan niha"adanda tuwali hidin nangalan din patul an hi Nebukadnesar ot iyalinahtuh ad Babilon.

⁶Ta hidin binahan nan patul an hi Darius nan nitudo' an uldin ot ipiyena nan pambalna an alyonay, Hituwey tudo"un da'yu Tattenay an gobelnador hinadan boble hi daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya i he"a Setar-Bosenay ya hinadan ibbayun ap'apu i naen boble. Te na'innilaa' eh'a tee an immannung nan imbagada ot hanat adi ayu umeh awadanda an e tumaktak ⁷ta inaynayundan iphod nan Templo. Ya ukod nan gobelnadorda ya nadan ap'apudan Judyu an mangipaphod hinan Templo hinan nipabunana tuwali. ⁸Ot tee an iyuldin'u ta boddanganyuot nadan ap'apun nadan Judyu. Ta hanadan mibayad hinadan mahapulda ya malpuh nadan buwis an inamungyuhnah daggah nan wangwang ta way aton nan tamudan minaynayun. ⁹Ya atbohdi an adiyu ibahhon idat nadan ibagan nadan padidah ad Jerusalem i da'yu an umat hinadan bulug an baka ya nadan tangbal an imbabalen di kalnero onu nadan nahikon an tangbal an kalnero ta waha i'nongda hi maghob an mi'nong i Apu Dios. Ya ta'on on hanadan alina ya ahin ya bayah ya manteka an idawatda ya adiyu ibahhon idat hi binigat. ¹⁰Ta waha idawatdah umpa'amlong i Apu Dios ta wan idasalana' i dida ta wan wagahana' i hiya ya ta'on on hanadan imbabale'.

¹¹Ya inyuldin'u bo tee ta nan tagun adi mangunud i datuwen imbaga' ya guyudonda ha ohah nadan dinangal di balena ya hinulitanday udduna ya intudukdah way palagpagna ta ihawwangnah aluguugna ya impato'da ta ingganah mate. Ya pina"ihday balena.

¹²Ya hanat nan Dios an namili hi ad Jerusalem ta hidiy adayawana ya ipa'abaknah gubat nan patul onu nadan tatagu an mamallog ituwen uldin onu nan e mama"ih hinan Templo. Ha"on an patul an hi Darius di nangiyuldin ituwe ot mahapul an ma'unud.

Hay Nangiyappitandah Nan Templo I Apu Dios

¹³Ta hidin binahan da Tattenay an gobelnador ya hi Setar-Bosenay ya nadan ibbadan ap'apu ya inunuddah diyen inyuldin nan patul an ma"i'd ha imbakhoda. ¹⁴Ot inaynayun nadan ap'apun nadan Judyu an nangipaphod hinan Templo an inunudda nadan tugun nadan propeta an

hi Haggay ya hi Sekariah an holag Iddo. Ta inggibbuhda nan Templo an miyunnudan hinan imbagan Apu Dios i didan tinanud Israel ya atbohdi an inunudda nadan inyuldin nadan patul hi ad Persia an da Sayrus i da Darius ya hi Artaserses. ¹⁵Ta niphod nan Templo hidin mi'atluh algo hinan bulan di Adar^e i diyen mi'anom di tawon hi numpatulun Darius.

¹⁶Ta hidin niphod nan Templo ya nadan tinanud Israel an umat hinadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya nadan ibbadan immanamut an niye ni' hi ad Babilon ya nunhiglay amlongda an nangiyappit i Apu Dios hinan Templo. ¹⁷Ta hay ini'nongda i diyen nangiyappitandah nan Templo ya hingгахut (100) di bulug an baka ya duway gahut (200) di tangbal an kalnero ya opat di gahut (400) di imbabalen di kalnero ya himpulut duway (12) tangbal an gulding. Ya datuwen gulding di mi'nong hi apakawanan di bahul nadan himpulut duwan (12) tinanud Israel. ¹⁸Ot ibagaday tamun nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ta way ohaon waday niyukod hi tamuna hinan Templo. Ta na'unud nadan nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses.

Hay Nginilindah Din Mi'apulut Opat Di Algoh Din Namangulun Bulan

¹⁹Hidin mi'ahimpulut opat (14) di algoh nan namangulun bulan^f ya nginilin dadiyen immanamut an nalpuh nan niyayandah ad Babilon nan punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. ²⁰Ta nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya inatda nadan nibagan atonda ta mibilangdah malinis. Ot ahi mohpe paltiyon nadan udum an tinanud Libay nadan imbabalen di kalnero an i'nongda i diyen mangilin an algo. ²¹Ot mangandan namin nadan immanamut an tinanud Israel ya ta'on on hanadan nunhituhdi an bokon Judyu an hi Apu Dios di un'unudonda ta adida mo aton nan adi maphod an pangat di bokon Judyu. ²²Ot inayunda bon ngilinon hi pituy algo nan panganandah nan tinapay an agge nadduman hi yist. Ta nunhiglay amlongda te inniladan hi Apu Dios an dayawondan tinanud Israel di nangipa'uleh nan patul ta binoddangana dida hi nangipaphodandah nan Templo.

Hay Dimmatngan Ezra Hi Ad Jerusalem

7 ¹Hidin numpatulun Artaserses hi ad Persia ya dimmatong hi ad Jerusalem hi Ezra an imbabalen Serayah. Hi Serayah ya imbabalen Asariah an hina' Hilkihah. ²Hi Hilkihah ya imbabalen Sallum an imbabalen Sadok. Hi Sadok ya imbabalen Ahitub. ³Ya hi Ahitub ya imbabalen

^e 6:15 Nan Adar ya hidiye nan mi'ahimpulut duwa an bulan hinan kalendar di Hebrew an hidiye nan ma'udin duminggu hinan Peblelo ya nan mamangulun duminggu hinan Marso hi ad uwani. ^f 6:19 Nan mamangulun bulan hinadan Judyu ya hidiye nan ma'udin duway duminggu hinan Marso ta ingganah an mamangulun duminggu hinan Abril hi ad uwani.

Amariah an imbabalen Asariah an hi na' Merayot. ⁴Hi Merayot ya imbabalen Serahiah an imbabalen Ussi an hi na' Bukki. ⁵Ya hi Bukki ya imbabalen Abisua an imbabalen Pinehas an hi na' Eleasar. Hi Eleasar ya imbabalen din nabaktun padi an hi Aaron.

⁶Ya hituwen hi Ezra ya nalpuh ad Babilon. Hiya ya muntudtudu ya na'innilana nan Nitudo' an Tugun Moses an indat Apu Dios i dida an tinanud Israel. Ya hi Apu Dios di bimmoddang i hiya ta an namin di imbaganah nan patul on inabulutna. ⁷Ta ta'on on hidin nangibagaanah nan patul an umeh ad Jerusalem ya inabulutna. Ta immeh din mi'apituy tawon hi numpatulan Artaserses an wadaday ni'uyug i hiya an ibbana an tinanud Israel an padi ya nadan ibbadan tinanud Libay an umat hinadan mangipangpanguluh kanta hinan pundayawan ya nadan mungguwalyah nadan geit ya nadan mumpuntamuh nan Templo.

⁸Ta hay dimmatonganda hi ad Jerusalem ya i diyen mi'alimah bulan i diyen mi'apituh tawon hi numpatulan Artaserses hi ad Persia. ⁹Yaden hay nanaynandah ad Babilon ya hidin namangulun algo i diyen namangulun bulan. Ot gapuh boddang Apu Dios ya malinggopda an dimmatong hi ad Jerusalem hinan namangulun algo i diyen mi'alimah bulan. ¹⁰Ya hi Ezra ya innaynayunan nangun'unud hinadan inada'adalna an tugun Apu Dios ya atbohdi an itanudduna dadiyen tugun hinadan ibbana an tinanud Israel.

Nan Tudo' Nan Patul I Ezra

¹¹Handi ta'wa an akakan da Ezra ya wada han tudo' an indat nan patul an hi Artaserses i hiya. Ya hay nitudo' hidi ya alyonay,

¹²Ha'on an nabaktun patul an hi Artaserses ya muntudo'a' i he'a Ezra an padi ya manudtudu hinadan tugun Apu Dios hi ad abunyan. Ot hanat nanongnan malinggop'a. ¹³Ha'on teey mangibaga an nadan tinanud Israel an wahtuh tun pun'ap'apuwa' ya iyabulut'u an umanamut ayuh ad Jerusalem an ta'on on da'yun padi ya nadan ibbayun tinanud Libay. ¹⁴Ot da'mi teeh tudan ibba' an pitun uggan muntugun i ha'on ya iyabulutmi nimpem ume'a ta em tigon di a'at nadan tatagu hi ad Jerusalem ya hinadan udum an boblehdi hi ad Judah hi'on un'unudonda nadan tugun Apu Dios an niyukod i he'a. ¹⁵Ya wa'et ume'a ya ni'yalam nadan silber ya balitu' an inamungmih tudan uggan muntugun i ha'on an datuwe nadan pinhodmin idawat i Apu Dios an dayawonyun tinanud Israel hidih nan Templo hi ad Jerusalem. ¹⁶Ya ni'yalayu bo nadan silber ya balitu' an amungonyuh tun ad Babilon. Ya atbohdi nadan ninomnom tuwalin nadan ibbam an padi ya nadan udum an ibbayun tinanud Israel an idawat i Apu Dios ta ma'usal hidih nan Templo. ¹⁷Ta nadan pihhu an midat di pumbayadyuh nadan i'nongyu i Apu Dios hinan punggobhan hi maghob an mi'nong hidih nan Templo an umat hinadan bulug an baka ya

nadan nahikon an tangbal an kalnero ya nadan tangbal an imbabalen di kalnero ya nadan alina ya ma'inum. ¹⁸Ya wada'ey mabati hinadan balitu' ya silber ya punhahapitanyu hinadan ibbayu an Judyu di pangiyatanyu mu ta miyunnudan damdama hinan innilayu an pohdon Apu Dios. ¹⁹Ya hanada'en nidat i he"a an balitu' ya silber an usal ya em idawat i Apu Dios hidih nan Templo ta ma'usal damdamahdi. ²⁰Ya wadada'ey udum an mahapulyu hinan Templo ya mabalin an iyalayuh nan pihhun di gubilnuy pamayadyu.

²¹Ot ha'on teen patul an hi Artaserses di nangitudo' ituwe ta an namin ayu an niyukodan di pihhun di gubilnu hinah nadan boble hi daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates an wada'ey ibagan tuwen hi Ezra hi mahapulna ya idatyu. Te hi Ezra ya padi an na'innilana nadan tugun Apu Dios hi ad abunyan. ²²Ot mabalin an idatyuy umeh tuluy libu ta han opat di gahut (3,400) di kilun silber ya limay gahut (500) di saku an wit^g ya limay gahut ta nabongley (550) galon an ma'inum ya limay gahut ta nabongley (550) galon di mantekan di olibo ya idattanyu bo dida hi dakol an ahin. ²³Ya tigonyu ta adiyu ibahho an idat an namin nadan imbagan Apu Dios an ma'usal hinan Templo. Ta ma'id ha gumalat hi bumungotana i ha'on ya hinadan holag'u an mun'ap'apu hi udum hi algo. ²⁴Ya adi ayu mumbaga hi buwis hinadan padi ya hinadan ibbadan tinanud Libay an mangipangpanguluh kanta hinan pundayawan ya mungguwalya hinadan geyt onu nadan udum an muntamuh nan Templo. ²⁵Ya he'a'e Ezra ya hanat usalom nan la'ing an indat Apu Dios i he"a ta mumpili'ah nadan mun'ap'apu ya nadan mangipanuh hi ma'ma'at hinadan boble hi daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. Ya hanat ituddum nadan tugun Apu Dios an nidinol i he"a hinadan agge nanginnila. ²⁶Ta nan tagun adi mangunud hinadan tugun Apu Dios ya ta'on on hanadan uldin hitun pun'ap'apuwa' ya madusa ta mipapate onu mipiyeh udum hi boble onu midat hi udum nadan lutana ya an namin nadan nabalol an wada i hiya onu mibalud.

Hay Nundayawan Ezra I Apu Dios

²⁷Hidin binahan Ezra nan tudo' nan patul ya nunhiglay amlongna ot alyonay, Madayaw hi Apu Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u ta ta'on on nan patul ya ongal di naminhodna an mipaphod nan Templo hi ad Jerusalem.

²⁸Ya innila' an gapuh boddang Apu Dios ya ma'ule nan patul i ha'on ya ta'on on nadan nabaktuy sa'adna an munhilbih nan patul ya nadan uggan muntugun hinan patul. Ya gapu boh boddang Apu Dios ya waday tulid'u an e nun'amung hinadan ap'apu an ibba ta'un tinanud Israel ta ni'yalidan ha'on.

---

^g 7:22 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English.

Nadan Ni'yanamut I Ezra Hi Ad Jerusalem

8 ¹Datuwen nitudo' ya ngadan nadan ap'apun nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel an ni'uyug i ha'on ta immanamut amih ad Jerusalem hi nalpuwanmih ad Babilon hidin nun'ap'apuwan Artaserses. ²Ta hinan tinanud Pinehas ya hi Gersom ya hinan tinanud'en Itamar ya hi Daniel ya hinan tinanud'en David ya hi Hatus ³an holag Sekaniah. Ya hinan tinanud'en Paros ya hi Sekariah an dida hinadan tulangna an hinggahut ta nabongle (150) an linala'i. ⁴Ya hinan tinanud'en Pahat-Moab ya hi Eliehoenay an imbabalen Serahiah an didah nadan duway gahut (200) an linala'in tulangna. ⁵Ya hinan tinanud'en damdaman Sekaniah^h ya hi Jahasiel an dida hinadan tuluy gahut (300) an linala'in tulangna. ⁶Ya hinan tinanud'en Adin ya hi Ebed an imbabalen Jonathan an didah nadan nabonglen (50) linala'in tulangna. ⁷Ya hinan tinanud'en Elam ya hi Jesayah an imbabalen Ataliah an didah nadan napitun (70) linala'i an tulangna. ⁸Ya hinan tinanud'en Sepatiah ya hi Sebadiah an imbabalen Michael an didah nadan nawalu (80) an linala'in tulangna. ⁹Ya hinan tinanud'en Joab ya hi Obadiah an imbabalen Jehiel an didah nadan duway gahut ta himpulut walu (218) an linala'in tulangna. ¹⁰Ya hinan tinanud'en Bani ya hi Selomit an imbabalen Josipiah an didah nadan hinggahut ta nanom (160) an linala'in tulangna. ¹¹Ya hinan tinanud'en Bebay ya hi Sekariah an imbabalen nan bunat an hi Bebay an didah nadan baintit walun (28) linala'in tulangna. ¹²Ya hinan tinanud'en Asgad ya hi Johanan an imbabalen Hakkatan an didah nadan hinggahut ta han himpulun (110) linala'in tulangna. ¹³Ya hinan tinanud'en Adonikam ya nadan na'udin ap'apu i didan himpamu'un an da Elipelet ya hi Jeuel ya hi Semayah an didah nadan nanom (60) an linala'in tulangna. ¹⁴Ya hinan tinanud'en Bigbay ya hi Utay ya hi Sakur an didah nadan napitu (70) an linala'in tulangna.

Hay E Numpahama'an Ezra Hinadan Holag Libay

¹⁵Ta inamung'u nadan mi'uyug i ha'on hidih nan way da'ging nan wa'el an mangiplay hi ad Ahaba ot mun'allung amihdi hi tuluy algo. Ya na'innilaa' an manu te wadaday padi mu ma'id ha ni'yalih nadan udum an ibbamin tinanud Libay. ¹⁶Ta impa'ayag'u nadan ap'apu an da Elieser ya hi Ariel ya hi Semayah ya hi Elnatan ya hi Jarib ya nan oha bo an hi Elnatan ya hi Nathan ya hi Sekariah ya hi Mesullam ya nadan duwan nala'ing an muntudtudu an da Joyarib hinan oha bon hi Elnatan. ¹⁷Ot ituda"u dida hi ad Kasipya ta eda tigon nan ap'apuhdi

^h 8:5 Hinadan udum an Biblia ya niddum nadan tinanud Sattu an hay ap'apuda ya hi Sekaniah an imbabalen Jahasiel.

an hi Iddo. Ta waha ituda'na hinadan ibbanan niyukodan ni' di tamuh nan Templo ta mi'yalidan da'mi ta waha muntamuh nan Templo. ¹⁸Ya gapuh boddang Apu Dios ya impi'uyugda hi Serebiah an nala'ing an tagu an nalpu hinan holag Mahli an apapun Libay an tinanud Israel. Ya in'uyugnay himpulut walun (18) linala'i an imbabalena ya i'ibana. ¹⁹Ya impi'uyugda bo da Hasabiah i Jesayah an nalpudah nan holag Merari an imbabalen damdaman Libay ya nadan baintin (20) linala'i an i'ibada ya a'amuna'onda. ²⁰Ya wadada boy ni'uyug an duway gahut ta han bainti (220) an tinanud nadan bumoddang hinadan tinanud Libay an muntamuh nan Templo an dadiye din pinilin din patul an hi David ya nadan ap'apun munhilbin hiya hinan pun'ap'apuwana. Ta ta'on on datuwe ya intudo"uy ngadanda.

²¹Ta hidin wada amin namin hidih nan way wa'el an mangipluy hi ad Ahaba ot ibaga' an mun'ulat ami ta mumpahpahmo' ami i Apu Dios ta ihwang da'mi ya nadan imbabalemi ya an namin nadan wadan da'mi. ²²Te bumaina' an mangibagah nan patul an waha pi'yaliyonah nadan tindalu ta waha mungguwalyan da'mi te niluh an imbagami an hi Apu Dios ya ipapto'na nadan tatagun mundinol i hiya. Mu nunhiglay pundusanah nadan adi mangun'unud i hiya. ²³Ta hiya nan nun'ulat ami nimpe ot mundasal ami ta ipapto' da'mi. Ya dingngol Apu Dios nan dasalmi.

²⁴Ot piliyo' di himpulut duwa (12) hinadan ap'apun nadan padi ot iddum'u da Serebiah i Hasabiah ya nadan himpulun (10) i'ibadan tinanud Libay. ²⁵Ot iyukod'u i dida nadan ingkilumi an balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an usal an indat nan patul ya nadan ap'apu an munhilbi i hiya ya nadan uggan muntugun i hiya. Ya atbohdi nadan indat nadan ibbamin tinanud Israel an wadahdi te pinhoddan waday ma'usal hinan Templo. ²⁶Ta hay dinakol nadan niyukod i dida ya baintit limay libuy (25,000) kilu an silber ya nadan nat'onat'on an usal an silber an tuluy libu ta han waluy gahut ta nabongley (3,850) kilu ya nan tuluy libu ta han waluy gahut ta nabongley (3,850) kilu an balitu'. ²⁷Ya niddum nan bainti (20) an balitu' an malukung an nahuluk hi waluy kilu. Ya han mapmaphod an gombang an duwan malukung an umat hi balitu' di balolda.

²⁸Ot alyo' i diday, Da'yu ya niyappit ayu i Apu Dios ya atbohdi datuwen inyukod'u i da'yu an niyappitda i Apu Dios. Ya datuwen balitu' ya silber ya datuwe nadan ninomnom tuwalin nadan nangidat an midawat hinan Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u. ²⁹Ot hanat halipodpodonyu datuwe ta inggana hi dumatngan ta'u hi ad Jerusalem. Ya ahiyu inyehdih nan kuwartun nan nabaktun padi hidih nan way Templo ta wahdida nadan ap'apun di padi ya nadan ibbayun tinanud Libay ya nadan ap'apu ta'un tinanud Israel ta tigonday pangikiluwanyu ya ahiyu impaboltan i dida. ³⁰Ta alanda ta diday ukod an mangiyeh nan Templo.

³¹Ta hidin mi'ahimpulut duway (12) algo i diyen namangulun bulan ya nakak amihdih nan way da'ging nan wa"el an mangiplay hi ad Ahaba ot umanamut amih ad Jerusalem. Ya ma'id ha nangubat i da'mih nan awon te impappapto' da'mi peman i Apu Dios. ³²Ta hidin dimmatong amih ad Jerusalem ot mun'ible ami hi tuluy algo.

³³Ot i diyen mi'apat hi algo ya imme amihdih nan Templo. Ot ikilumin namin nadan silber ya balitu' ya an namin nadan usal ot ipaboltanmi hinadan padi an da Meremot an imbabalen Uriah i Eleasar an imbabalen Pinehas. Ya i diyen nangipaboltananmi ya wadada bohdi nadan ibbadan tinanud Libay an da Josabad an imbabalen Jesua i Naodiah an imbabalen Binnuy. ³⁴Ta nitudo' an namin di bilangda ya kiluda.

Hay Ini'nong Nadan Immanamut An Tinanud Israel

³⁵Nadan ibba' an immanamut an tinanud Israel ya inyaliday mi'nong hi maghob an mi'nong i Apu Dios an himpulut duwa (12) an bulug an baka ta nipong hinadan himpulut duwan (12) tinanud Israel ya nahiyam ta onom (96) di nahikon an tangbal an kalnero ya napitit pitu (77) an tangbal an imbabalen di kalnero. Ya han himpulut duwa (12) an tangbal an gulding an mi'nong hi apakawanan di bahulmi an tinanud Israel.

³⁶Ya inyeda bo nan tudo' nan patul hinadan ap'apu ya hinadan gobelnador hinadan bobleh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates. Ya hidin binahada ya inunudda ta binoddangan da'mi ot mangdatda boh nadan mahapul hinan Templo.

Hay Nanginnilaan Ezra Hi Ni'yahawaan Nadan Judyu Hinadan Bokon Judyu

9 ¹Hidin nala"uh di atnay algo ya immalida nadan ap'apumin tinanud Israel ot alyonda i ha"on di, On innilam an dakol hitudan ibba ta'u an tinanud Israel an ta'on on hanadan padi ya nadan udum an ibbayun tinanud Libay an mangmangngat hinadan nunhiglan umipabungot i Apu Dios an pangat handidan tinanud Kanaan an tinanud Hit ya tinanud Jebus ya tinanud Amor ya tinanud Peres ya nadan i Ammon ya i Moab ya i Egypt? ²Te ni'yahawadah nadan binabaih tudan nunlini"odan an boble an bokon ta'u ibba an tinanud Israel ya ta'on on hanadan linala'i an imbabaleda ya athidi boy inatda ta hiya nan mibilang ta'u an tinanud Israel hi nalugit. Ya hay nangipangpangulu i datuwen pangat ya nadan ibba ta'u an ap'apu ituwen boble.

³Ta hidin dingngol'u datuwe ya namaaggot punhethet'uy lubung'u an ta'on on nan niyoddah ot punhupdut'uy balbas'u ya ibu"u. Ot umbuna' ot dumidinnonga' te nunhiglay e' umukayungan i dadiyen na'at. ⁴Indani ya na'amungdah awada' nadan tatagun nanginnilah nan hapit Apu Dios an tumattakutda an gapu i dadiyen adi maphod an inat nadan

immanamut an ibbami an tinanud Israel. Mu innaynayun'un inu'umbun hidi ta inggana ot madatngan nan i'nongan nan maghob an mi'nong hinan mun'ahdom. ⁵Ot ahiya' mohpe tuma'dog an nunnanong hi adol'u nadan nahethet an lubang'u an ta'on on nan niyoddah. Ot inayun'u an mundu'un ot itagge' di ta'le' ⁶ot mundasala' an alyo' di,

Apu Dios, nunhigla tayyay bain'u an mangitangad i he"a. Te nunhiglay numbahulanmi i he"a an onha matigo ot dakkodakkol an paddungnay dimmatong hi ad lagud. ⁷Te nihipun tuwali i handidan a'ammodmi ta inggana tayya i da'mi hi ad uwani ya nunhiglay emi numbahulan i he"a. Ta hiyah tuwey gapunah nangiwalongam i da'mi ta ginubat da'mi hinadan binuhulmi ta nun'a'ateday dakol hinadan ibbami ot iye da'mi an nabati hi udum an boble an ta'on on hanadan patulmi ya nadan padi. Ot pulhonda nadan lutami ya nadan nun'abalol an usalmi. Ta ingganah ad uwani ya nunhiglay emi nibabainan. ⁸Mu ta'on on athidi ya himmo' da'mi damdama i he"a Apu Dios ta wadaday nabati i da'mi ot boddangan da'mi ta teen immanamut ami an nalpuh nadan boble an niyayanmi ta malinggop ami mohpeh tun boble an niyappit i he"a. Ta hiya nan nunhiglay amlongmi te adi mo nunhiglay emi punligatan. ⁹Ya ta'on teeh on sinakup da'mi hinadan i Persia mu agge da'mi ingganuy te gapuh nan munnananong an pamhodmu i da'mi ya himmo' da'mi. Ta agge da'mi impapate hinan patul hi ad Persia ta tee an ad uwani ya inyabulutmu an umanamut ami ta iphodmi tun Templo ya tudan binattun alad. Ta ma'id mo ha itakutmih tun ad Jerusalem ya an namin an bobleh tun ad Judah.

¹⁰Mu nganne nin mahan boy pambalmi i he"a hi ad uwani an teen aggem i inun'unud nadan tugunmu ¹¹an imbagam i handidan baalmu an propeta an hanan boblen pangiyayam i dida ta eda punhituwan ya nunhiglan umipabungot i he"an Dios di pangat nadan tataguhdi. ¹²Ta hiya nan pinadanam i dida an adida iyabulut nadan imbabaleda an mi'yahawah nadan tataguhdi. Ya adida boddangan nadan tataguhdi hinan eda kumadangyanan. Ot atonda'ehdi ya minaynayun di pamoddangam i dida ta nanongnan mabikahda ya dakol di ibungan di itanomda ta waday itanudda. Ya nan luthadi ya mumbalin hi lutada hi inggana ta mabalin an ipaboltanda i da'min holagda tee.

¹³Mu agge inun'unud handidan a'ammodmi nadan imbagam i dida ta na'at i dida nan imbagam an pundusam an gapuh nadan numbahulanda. Mu aggem nunhiglaon di inatmun nundusa ta wada ami tee han nabati. ¹⁴Ot undan nin bo atonmi hi ad uwani datuwe ta mi'yahawa ami bo i datuwen tatagu an mangmangngat hinadan nunhiglan umipabungot i he"an Dios. Yaden innilami an onha atonmi datuwe ot undan nin bo adi da'a pabungoton ta dadagon da'mi ya mina'id da'mi mahan mon namin. ¹⁵Mu he"a Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel ya nipto' di pangatmu an dusaom nadan mangibahhoh nadan tugunmu. Mu ta'on on athidi ya

himmu' da'mi ta aggem inyabulut an mama'id amin namin ta wahtu ami tee han nabati. Ot ad uwani ya abulutonmi an numbahul ami ta hiya nan nunhiglay bainmin he"a.

Hay Nuntutuyuwan Nadan Tatagu Hi Bahulda

10 ¹Hidin nunlu'bub hi Ezra hi hinangngab nan Templo an mundasal an nunhiglay kogana on pun'ibaganay numbahulanda an tinanud Israel i Apu Dios ya na'amungdah awadana nadan ibbana an tinanud Israel an ta'on on hanadan u"unga ya binabai an nunhigla damdamay kogada. ²Ya indani ya alyon Sekaniah an imbabalen Jehiel an holag Elam i Ezra di, Abulutonmi an numbahul ami i Apu Dios hi nangibahhawanmi hinadan tuguna. Mu ta'on on athidi ya innila' an pakawanon dita'u i Apu Dios. ³Ot aga ta hahapiton ta'u ta ibaga ta'un Apu Dios an ibolhe' ta'u nadan ahawa ta'u an bokon ta'u ibba an tinanud Israel ya impi'uyug ta'u nadan imbabale ta'u hinadan hi inada. Ta unudon ta'u nan ibagan ibba ta'u an hi Ezra ya nadan udum an tatagun mangun'unud hinadan tugun Apu Dios. Ot hanat aton ta'u datuwe ta miyunnudan hinan tugun Apu Dios. ⁴Ot agam Ezra ta atom nan innilam an maphod hi atonmi. Ot nundadaan amin mangat hinan pohdom an ma'at.

⁵Ot tuma'dog hi Ezra ot ibagana hinadan ap'apun nadan padi ya nadan ibbada an tinanud Libay ya an naminda an tinanud Israel hi'on tobalonda an aton hidiyen imbagan Sekaniah. Ya an naminda ya inabulutda. ⁶Indani ya immaan hi Ezra hidih nan way potto' nan Templo ot umehdih nan kuwartun iha"adan Johanan an imbabalen Elyasib hidih nan Templo. Ot hidiy umohnongana i diyen nahdom an innaynayuna an nun'ulat te nunhiglay ena umukayungan hinadan numbahulan nadan ibbanan tinanud Israel. ⁷Ot ituda'da nadan ap'apu an e mangipa'innilah ad Jerusalem ya hinadan udum an bobleh ad Judah an ma'amungdan namin nadan tinanud Israel hidih ad Jerusalem. ⁸Ot ibagada an mala"uh'ey tuluy algo ya hanadan adi mi'yamung ya hay hinahapit nadan ap'apu an umat hinadan mangipangpangulu i dida hi atondah nadan adi mi'yamung ya alandan namin nadan nabalol an wadan dida ya ta'on on nadan lutada. Ya adida mo mibilang hi tinanud Israel.

⁹Ta i diyen mi'atluh algo an hidiye nan mi'abaintih (20) algo i diyen mi'ahiyam di bulan ya na'amungdah ad Jerusalem hinan lita"angan nan Templo nadan linala'in tinanud Benjamin ya tinanud Judah. Ya way ohaon munggayonggong hi takutna an gapuh nadan numbahulanda ya nidniddum bo udot an na"aktolda te inlotna han udan. ¹⁰Ot alyon Ezra i diday, Da'yu ya imbahhoyu nadan tugun Apu Dios ta ni'yahawa ayu hinadan binabai an nalpuh udum hi boble ta hiya nan namamay bahul

---

i 10:3 Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

ta'un tinanud Israel. ¹¹Ot ad uwani ya ibagayuh nan Dios an dinayaw handidan a'ammod ta'u an da'yu ya numbahul ayu i hiya. Ya inatyu nan innilayun umipa'amlong i hiya. Ta ibolheyu nadan ahawayu an bokon ta'u ibba an tinanud Israel. Ya hanat idinongyu mon mangat hinadan pangatda.

¹²Ya initkuk nadan tataguy pambaldan alyonday, Immannung an numbahul ami. Ot ta'omman ya inatmi danaen imbagam. ¹³Mu dakkodakkol ami tayya ya te bo udot an nunhigla han udan ta na"aktol ami. Ya ituwe tayyan dinakolmi ya undan nin magibbuh i ha hin'algo onu duway algo te nunhigla tayyay emi numbahulan. ¹⁴Daan mo bahan ta ta'on on hanadan ap'apumiy bumoddang an mangipanuh hi atonmi. Ta an namin ami an ni'yahawa hi bokon ta'u ibba an tinanud Israel ya waday napinto' hi algo hi umaliyanmihtu an i'uyugmi nadan mangipangpangulu i da'mi ya nadan ap'apu hinan numboblayanmi ta wan mapanuh di aton di hinohhan da'mi. Ta aton ta'u datuwe ta wan ma'ubayay bungot Apu Dios i dita'u. ¹⁵Ya timbal nadan tataguh diye an ammuna da Jonathan an imbabalen Asahel ya hi Jahseyah an imbabalen Tikbah di agge naminhoda ya inunnudan nadan duwa an tinanud Libay an da Mesullam i Sabbetay.

¹⁶Ot piliyon nan padi an hi Ezra nadan ap'apu hinadan himpahimpamu'un ot itudo'nay ngadanda. Ta i diyen namangulun algo i diyen mi'apuluh bulan ya inhipunda an munhumalya hinadan ni'yahawa hi bokonda ibba an tinanud Israel. ¹⁷Ta hidin nalpah di tuluy bulan ya inggibuhda an nunhumalya hinadan linala'i an ni'yahawa hi bokonda ibba an tinanud Israel.

Hanadan Ni'yahawah Bokonda Ibban Tinanud Israel

¹⁸Datuwe nadan holag di padi an ni'yahawa hinadan binabai an nalpu hi udum hi boble an hinan holag'en Jesua an imbabalen Josadak hinadan i'ibana ya da Maaseyah i da Elieser ya hi Jarib ya hi Gedaliah. ¹⁹Ya imbagada an ibolheda nadan ahawada ot inayundan in'ong han tangbal an kalnero ta ni'nong hi apakawanan di bahulda an aggeda inatta.

²⁰Ya hina'en holag Immer ya da Hanani i Sebadiah.

²¹Ya hina'en holag Harim ya da Maaseyah ya hi Elijah ya hi Semayah ya hi Jehiel ya hi Ussiah.

²²Ya hina'en holag Pasur ya da Elioenay ya hi Maaseyah ya hi Ismael ya hi Netanel ya hi Josabad ya hi Elasah.

²³Ya hinada'en udum an ibbadan tinanud Libay ya da Josabad ya hi Simey ya hi Kelayah an hay ohah ngadana ya hi Kelita ya hi Petahiah ya hi Judah ya hi Elieser.

²⁴Ya hinada'en holag nadan mangipangpanguluh kanta ya hi Elyasib. Ya hinada'en mungguwalya hinadan geyt nan Templo ya da Sallum ya hi Telem ya hi Uri.

²⁵Ya nada'en udum an tinanud Israel an ni'yahawah nadan udum an tatagu ya hinada'en holag Paros ya da Ramiyah ya hi Issiyah ya hi Malkijah ya hi Mijamin ya hi Eleasar ya hi Malkijah ya hi Benayah.

²⁶Ya hinada'en holag Elam ya da Mattaniah ya hi Sekariah ya hi Jehiel ya hi Abdi ya hi Jeremot ya hi Elijah.

²⁷Ya hinada'en holag Sattu ya da Elioenay ya hi Eliasib ya hi Mattaniah ya hi Jeremot ya hi Sabad ya hi Asisa.

²⁸Ya hinada'en holag Bebay ya hi Jehohanan ya hi Hananiah ya hi Sabbay ya hi Atlay.

²⁹Ya hinada'en holag Bani ya hi Mesullam ya hi Malluk ya hi Adayah ya hi Jasub ya hi Seal ya hi Jeremot.

³⁰Ya hinada'en holag Pahat-Moab ya hi Adna ya hi Kelal ya hi Benayah ya hi Maaseyah ya hi Mataniah ya hi Besalel ya hi Binnuy ya hi Manasseh.

³¹Ya hinada'en holag Harim ya da Elieser ya hi Isihah ya hi Malkijah ya hi Semayah ya hi Simeon. ³²Ya hina'en tinanud Benjamin ya da Malluk i Semariah.

³³Ya hinada'en holag Hasum ya da Mattenay ya hi Mattattah ya hi Sabad ya hi Elipelet ya hi Jeremay ya hi Manasseh ya hi Simey.

³⁴Ya hinada'en holag Bani ya da Maaday ya hi Amram ya hi Uel ³⁵ya hi Benayah ya hi Bedeyah ya hi Keluhi ³⁶ya hi Baniah ya hi Meremot ya hi Elyasib ³⁷ya hi Mattaniah ya hi Mattenay ya hi Jaasu.

³⁸Ya hinada'en holag Binnuy ya da Simey ³⁹ya hi Selemyah ya hi Nathan ya hi Adayah ⁴⁰ya hi Maknadebay ya hi Sasay ya hi Saray ⁴¹ya hi Asarel ya hi Selemiah ya hi Semariah ⁴²ya hi Sallum ya hi Amariah ya hi Joseph.

⁴³Ya hinada'en holag Nebo ya da Jeyel ya hi Mattitiah ya hi Sabad ya hi Sebina ya hi Jadday ya hi Joel ya hi Benayah.

⁴⁴Ta danae nadan linala'i an ni'yahawa hinadan binabai an nalpuh udum hi boble. Mu inabulutda an atonda nan nahahapit. Ta imbolheda nadan ahawada ya nada'en waday imbabaleda i dadiyen binabai ya impi'uyugdan dida.

Nehemiah

Hay A'at Tuwen Liblu An Nehemiah

Hi Nehemiah ya muntamuh nan patul an hi Artaserses hi ad Susa. Mu indani ya waday nangipa'innilan hiya an nalpuh ad Jerusalem an maligligatanda nadan tataguhdi. Ya ta'on on nipaphod nan Templo mu nunnanong an nadadag nadan binattun alad hi ad Jerusalem. Ta ma'id ha punhawan nadan tinanud Israel hinadan binuhulda an numbobleh nunlini"odanda.

Ot e mi'hapit hi Nehemiah hinan patul ta iyabulutna an ume ni' hi ad Jerusalem ta ena iphod di bobleda ya nadan binattun aladna ya inabulut nan patul. Ya hi Apu Dios di namoddang i Nehemiah an nangipangpangulu an nangiphod hinadan binattun alad hi ad Jerusalem an ta'on on wadaday binuhuldan mangiyadiah pangiphodanda.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangipaphodandah nadan binattun alad hinan nunlini"odan di ad Jerusalem (Nehemiah 1–7)
  2. Hay nangibahaan Ezra hinadan tugun Apu Dios hinadan tinanud Israel ot muntutuyudah nan numbahulanda (Nehemiah 8–10)
  3. Hay nangibunutanda hinadan tinanud Israel an e munhituh ad Jerusalem (Nehemiah 11)
  4. Hay nangiyappitandah nan binattun alad hi ad Jerusalem i Apu Dios (Nehemiah 12)
  5. Hay nundusaan Nehemiah hinadan adi mangun'unud hinan tugun Apu Dios (Nehemiah 13)
-

Hay Dasal Nehemiah

1 ¹Ha'on an hi Nehemiah an imbabalen Hakaliah ya hituwey intudo'u an ina'inat'u.

Hidin bulan di Kisleb hidin mi'abaintih (20) tawon hi numpatulan Artaserses ya wadaa' hi ad Susa an awadan nadan ap'apun munhilbih nan patul i diyen boble. ²Ya himmawwang hi Hanani an ohah nadan i'iba' an wadaday nun'ibbanan nalpudah ad Judah. Ot mahmahmaha' i diday a'at nadan ibbamin Judyu an immanamut an nalpuh ad Babilon

ya hay umatan nan boblemih ad Jerusalem. ³Ya alyonday, Hanada'en ibba ta'un immanamut ya dehдин maligligatanda ya nunhiglay pamihul nadan nunhituh nunlini''odan nan boble ta'u. Ya hana'en boble ta'u ya nunnanong an napa''ih ya atbohdi nadan geyt an nunnanong di a'atda hidin napu'ulanda.

⁴Ya hidin dingngol'u dadiye ya kinumгаа' te mahkit ahan hi punnomnom'u dadiyen na'at. Ta immukayungana' hi atnay algo an nun'ulata' ot dumasadasala' i Apu Dios ⁵an alyo' di, Apu Dios an wadah ad abunyan, he'a ya na'abbaktu'a ya he''ay tumakutanmi. He'a ya adim ibahhon aton nadan imbagam hinadan naminhod i he'a ya mangun'unud hinadan tugunmu. ⁶Ot hiya nan abigabigat ya ahodohodom on indasadasala' nadan baalmun tinanud Israel. Abuluto' an numbahul nadan ibba' an tinanud Israel an ta'on on ha'on ya nadan a'ammod'u. Ot hanat donglom tun dasal'u ta pakawanon da'mi. ⁷Te nunhiglan adi maphod nadan ina'inatmi an aggemi inunud nadan tugunmu ya tuttudum an imbagam i handin baalmun hi Moses.

⁸Mu ta'on on athidi ya daan mo bahan ta nomnomnomom din imbagam i Moses an alyom di, Wa'et adiya' un'unudon ya iwakat da'yuh abobboble. ⁹Mu wa'et muntutuyu ayu ta un'unudonyu nadan tugun'u ya ta'on on idanay awadanyuh tun luta ya amungon da'yu ta iye da'yuh nan boblen pinili' an iha''adanyu ya pundayawanyun ha'on.

¹⁰Ot hanadan ibba' an immanamut ya dida nadan baalmu ya tatagum an inihwangmu an gapuh nan ongal an abalinam. ¹¹Ot daan mo bahan Apu Dios ta donglom tun dasalmih tudan ibba' an baalmun nanongnan naminhod an mundayaw i he'a. Ya boddangana' bahan ta nan umaya' hi ad uwanin e mi'hapit hinan patul ya mabalin an tobalona nan ibaga'.

I diyen timpu ya ha'on di niyukodan nadan inumon nan patul.^a

Hay Immayan Nehemiah Hi Ad Jerusalem

2 ¹I diyen bulan an Nisan^b i diyen mi'abaintih (20) tawon hi numpatulan Artaserses ya numpahamul nan patul ot iye' nan inumona. Ya ma''id ha naniganah e' immukayungan ²ta hiya nan alyonay, Hay panigo' ya adi'a mundogoh mu tanganu on matigoh angahmu an waday inomnomam?

Mu gapuh takut'u ya pamaaggot dindinnongana' ni'. ³Ot ahi' alyon i hiya di, Hanat nanongnan minaynayun di pumpatulam apu patul. Undan nganney ato' an mun'am'amlong yaden na'innilaa' an nan boblen nilubu'an handidan a'ammod'u ya nanongnan wahdin nadadag ya ta'on on nadan geyt ya nanongnan napa''ihda an nihipun hidin napu'ulanda?

^a 1:11 Nan niyukodan nan inumon nan patul ya nabaktuh diyen sa'ad te hiyay mihnod di sa'adna hinan patul. ^b 2:1 Nan Nisan ya hidiye nan mamangulun bulan hinadan Judyu an hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan godwan di Abril hi ad uwani.

⁴Ya alyon nan patul di, Ot nganney pohdom hi ma'at?
 Ot mundasala' ⁵ot ahi' alyon di, Hi'on waday pangibilangmun ha'on an baalmu ya daan mo bahan ta iyabulutmu ta umanamuta' ni' hi boblemi hi ad Judah ta e' ipaphod.

⁶Ya alyonay, Hi'on ume'a ya anuud di pumbangadam?
 Ta hidin inyabulutnan umeya' ot ibaga' hi'on anuud di umaya' ya hay ibangngada' yaden wahdih inayana an ni'ibun i hiya.

⁷Ot alyo' bon hiyay, Ya daan mo bahan apu patul ta muntudo'a hinadan gobelnador hinadan bobleh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ta iyabulutdan mala'uha' hinan numboblayanda ya ta malinggop hi e' ala'uhan hidi ta ingganah dumatonga' hi ad Judah.

⁸Ya hi'on mabalin bo ya daan mo ta muntudo'a i Asap an mumpapto' hinan muyungmu ta idattana' hinadan kayiw an ma'apyah dinangal nadan geyt nadan pungguwalyaan an nihaggon hinan Templo ya ha iphodmi hinan alad di boblemi ya ha iphod'uh bale'.

Ya gapuh boddang Apu Dios ya inabulut nan patul an namin nadan imbaga' i hiya.

⁹Ot hidih din makaka' ya impi'uyug nan patul dohah nadan opisyal di tindalu ya nadan tindalun nala'ing an muntakkeh kabayu. Ta hidin dimmatong amih nadan bobleh daggah nan wangwang an nungngadan hi Euphrates ot pun'idat'u nadan tudo' nan patul hinadan gobelnador.

¹⁰Ya wadada han duwan ap'apu an da Sanballat an i Horon ya hi Tobiah an i Ammon an nunhiglay akihda i da'min tinanud Israel. Ta hidin na'innilaanda nan ninomnom'un e aton ya nunhiglay bungotda.

Hay E Nanigan Nehemiah Hinadan Alad Hi Ad Jerusalem

¹¹Hidin dimmatong amih ad Jerusalem ot mun'ible ami ni' hi tuluy algo. ¹²Mu ma'id ha nangibagaa' hinadan impanomnom Apu Dios i ha'on hi ato' hidih ad Jerusalem. Ta i diye an mi'atluh hilong i diyen tongan di labi ya bimmangona' ot i'uyug'u dohah nadan linala'i ot emi li'odon nan boble mu ha'on ya abuh di nungkabayu ¹³an ini'wamih nan geyt an pang'i'wan an umeh nan nundotalana ot ipluymih awadan nan bubun an nungngadan hi Jakal ot ume amih awadan nan geyt an pang'i'wan an umeh nan way bahhulaan. Ta tinigo' nadan nun'apa"ih an binattun alad ya nadan napu'ulan an geyt. ¹⁴Ot ipluymi boh nan geyt an pang'i'wan an umeh nan way obob ot inaynayunmihdih nan pinhungdan nangadanan hi Pun'amhan Di Patul. Mu ma'id ha e' pangipa'wan hinan nitakkaya' te dakol di nun'ihawan hinadan nun'apa"ih an alad ya nadan geyt an nun'apu'ulan ¹⁵ta hiya nan inipluymih nan nundotal ta na'tiggo' nadan nun'apa"ih an binattun alad hidi. Ot inaynayunmi bon li'odon nan boble ta lo'tat ya imbangngadmih nan nalpuwanmi an geyt an pang'i'wan an umeh nan nundotalana. ¹⁶Mu ma'id ha nanginnilah limmah'unanmi i

diyen nahdom ya hi'on nganne nan e' aton an ta'on on nadan ap'apuh ad Jerusalem ya nadan munhilbin dida ya nadan padi ya an namin nadan mabalin an bumoddang hinadan matamuwan.

¹⁷Indani ot ahi' mohpe alyon i dida di, Tigonyu'e tun boble ta'uh tun ad Jerusalem an nunhiglay ena nadadagan te nunnanong an napa"ih tudan binattun alad ya nadan geyt an nihipun hidin napu'ulanda. Ot daan mo ta mumboboddang ta'u ta ipaphod ta'u nadan binattun alad ta wan adi minaynayun di e ta'u ibabainan. ¹⁸Ot ibaga' i diday inat Apu Dios an namoddang i ha'on ya nan maphod an nangalin nan patul i ha'on.

Ya alyonday, Ot ten deyaya. Eta'u ta eta'u ihipun an iphod.

Ot eda ihipun an muntamu.

¹⁹Mu hidi bon dingngol da Sanballat an i Horon ya hi Tobiah an ap'apun di i Ammon ya han i Arabia an hi Gesem ya ngihngihilan da'mi ya nunhiglay pangpangallida ya pamihuldan da'mi an alyonday, On nganne ihya danaen at'atonyu? Undan pinhodyun mi'buhul hinan patul?

²⁰Mu alyo' i dida di, Hi Apu Dios hi ad abunyan di bumoddang i da'mi ta ingganay gibbuhonmi. Te da'mi tuwali nadan baalna an mangat i datuwen tamu. Mu da'yu'e ya ma"i'd ha lebbengyu ituwen boblemih ad Jerusalem ya ma"i'd ha niyatan nadan na'na'at ituwen boblemin da'yu.

Hanadan Nangiphod Hinadan Binattun Alad

3 ¹Nan nabaktun padi an hi Eliasib ya hanadan ibbanan padi ya inhipundan e nuntamu ot ipaphodda nan geyt an pangipa'wandah kalnero an miyeh nan Templo ot iyappitdan Apu Dios ot ipaphodda nadan pantona. Ot ipaphodda bo nadan alad ta ingganaot idatongdah nan natagen pungguwalyaan an nungngadan hi Meah^c ot iyappitda bon Apu Dios. Ot inaynayunda an ipaphod nan binattun alad ta ingganaot idatongdah nan natagen pungguwalyaan an nungngadan hi Hananel. ²Ya nadan i Jeriko di nanginayun an nangipaphod hinan binattun alad an mihu"up i diyen pungguwalyaan an nungngadan hi Hananel. Ya hi Sakur an imbabalen Imri di nangipaphod hinan bongwah diyen tinamuwan nadan i Jeriko.

³Ya hanadan imbabalen Hassenaah di nangipaphod hinan geyt an nungngadan hi ekan an iniphodda nadan dinangal ot ihamaddan iphod nadan pundakigan ya nadan dakigda. ⁴Ot ipaphod pibon da Meremot an imbabalen Uriah an apapun Hakkos nan binattun alad an mihu"up hinan geyt an nungngadan hi ekan. Ya nan hu"up nan tinamuwan da Meremot ya impaphod Mesullam an imbabalen Berekiah an apapun Mesesabel. Ot tamuwan damdaman Sadok an imbabalen Baanah nan hu"up nan nangipogpogan Mesullam ot igibbuhnah diyen potona. ⁵Ya hanabon

^c 3:1 Nan Meah ya hay pangibalin di udum ya hinggahut.

hu"up nan tinamuwan Sadok ya tinamuwan nadan i Tekoa an ta'on on aggeda bimmoddang nadan ap'apuda te adida pinhod an tamuwan nan inyukod nadan mangipangpangulu i diyen tamuda.

⁶Ya hana'en geyt an nungngadan hi Jesana ya impaphod da Joyada an imbabalen Paseah an didah nan imbabalen Besodeyah an hi Mesullam. An iniphodda nadan dinangal ot ihamadda bon iphod nadan pundakigan ya nadan dakigda. ⁷Ya nan binattun alad an mihu"up i diyen geyt ya impatamun nan gobelnador hi daggah nan wangwang an nungngadan hi Euprates hinadan i Gibeon an da Melatiah ya hi Jadon an i Meronot ya nadan udum an i Mispah. ⁸Ot tamuwan Ussiel an imbabalen Harayah an munlutuh balitu' nan hu"up nan impatamun nan gobelnador. Ot tamuwan nan mangapyah bangbanglu an hi Hananiah nan hu"upna ta ingganay indatongnah nan nangadanan hi abillog an binattun alad. ⁹Ot tamuwan Repayah an imbabalen Hur an ap'apun di godwan di ad Jerusalem nan hu"upna. ¹⁰Ya nan nangipogpogana ya nipotto' hi balen Jedayah an imbabalen Harumap ta hiya piboy nuntamu i diye. Ot tamuwan Hattus an imbabalen Hasabneya nan hu"upna. ¹¹Ot tamuwan da Malkijah an imbabalen Harim ya hi Hassub an imbabalen Pahat-Moab nan hu"up nan nangipogpogan Hattus ot ipaphodda bo nan natagen punha"angan hi tinapay. ¹²Ya nan binattun alad an hu"upna ya tinamuwan da Sallum an imbabalen Hallohes an ap'apun di godwan di ad Jerusalem an bimmoddang nadan binabain imbabalena.

¹³Ya da Hanun hinadan i Sanoah di nangipaphod hinan geyt an pang'iwan an umeh nan nundotalana. Ta impaphodda ot ihamaddan iphod nadan pundakigan ya nadan dakigda. Ot ipaphodda bo nan binattun alad an umeh opat di gahut ta nabongley (450) metro ot idatongdah nan geyt an pang'iwan an umeh nan bahhulaan. ¹⁴Ya hay nangipaphod i diyen geyt ya da Malkijah an imbabalen Rekab an ap'apuh nan bobleh ad Bet-Hakkerem. Ot iphodda nadan pundakigan ya nadan dakigda. ¹⁵Ya hana'e bon geyt an pang'iwan an umeh nan way obob ya iniphod Sallun an imbabalen Kol-Hoseh an ap'apuh ad Mispah an iniphoddan inatopan ot inayundan iphod nadan pundakigan ya nadan dakigda. Ot inayundan iphod nan binattun alad an nipotto' hinan lobong an nungngadan hi Siloam an nihaggon hinan garden ni' di patul. Ot inaynayunda bon iphod nan binattun alad ta inggana ot idatongdah nan way madayyun awon an malpuh nan boblen David.

¹⁶Ya nan imbabalen Asbuk an hi Nehemiah an ap'apun di godwan nan bobleh ad Bet-Sur di nanginayun an nangipaphod hinan binattun alad an hu"up nan tinamuwan Sallun. Ta hay tinamuwana ya ingganah nan potto' nadan lubu'an hinan boblen David ot inaynayuna bo ta ingganah nan potto' nan pinhungdan lobong ya nan kampun di titindalu. ¹⁷Ot tamuwan nadan tinanud Libay nan hu"up nan tinamuwan Nehemiah

an impangulun Rehum an imbabalen Bani. Ya na'e bon hu"up nan tinamuwanda ya tinamuwan nadan i Keilah an impangulun Hasabiah an ap'apun di godwan nan bobleh ad Keilah. ¹⁸Ot nan hu"upna ya tinamuwan nadan udum an ibbadan i Keilah an impangulun nan imbabalen Henadad an hi Binnuy an ap'apun damdaman nan godwan nan bobleh ad Keilah. ¹⁹Ya nan nangipogpogan Binnuy an dommang nan tumikid hinan balen awadan nadan usal di mi'gubat ya tinamuwan Eser an imbabalen Jesua an ap'apun di ohah nadan bobleh ad Mispah ta ingganah nan dugguna. ²⁰Ya nan hu"up diyen duggun nan binattun alad ya tinamuwan Baruk an imbabalen Sabay ta ingganah nan way balen nan nabaktun padi an hi Eliasib. ²¹Ot nan hu"upna ya impaphod bon Meremot an imbabalen Uriah an apapun Hakkos an inhipunah nan potto' nan awadan da Eliasib ta ingganaot mapogpog hidiyen awadanda.

²²Ya hay nuntamuh nan hu"up nan tinamuwan Meremot ya nadan padi an nunhituh nadan bobleh nunlini"odan di ad Jerusalem. ²³Ot tamuwan da Benjamin i Hassub nan binattun alad an nipotto' hi way baleda. Ya atbohdi Asariah an imbabalen Maaseyah an apapun Ananiah an hiyay nuntamuh nan binattun alad an nipotto' hi baleda. ²⁴Ot tamuwan bon Binnuy an imbabalen Henadad nan hu"upna an inhipunah nan nangipogpogan Asariah ta ingganah nan oha bon duggun nan binattun alad. ²⁵Ot tamuwan Palal an imbabalen Usay nan hu"upna an inhipuna i diyen duggun nan binattun alad an dommang nan natagen pungguwalyaan hinan lita"angan nan palasyu. Ot inayun nan imbabalen Paros an hi Pedayah an tamuwan nan hu"upna. ²⁶Ot nan hu"up nan tinamuwan Pedayah ya hay nuntamu ya nadan muntamuh nan Templo an nunhituh nan nabillid hi ad Opel ta ingganaot idatongdah nan way dommang nan geyt an pangi'wandan e humagub an wah nangappit hi tuluwan di algo an nipotto' hinan natagen pungguwalyaan. ²⁷Ot nan hu"up nan tinamuwanda ya nadan i Tekoa di nuntamu ta ingganaot idatongdah nan alad hi ad Ophel.

²⁸Ya hidi'eh nan baktun nan geyt an nungngadan hi kabayu ya tinamuwan nadan padi an way ohaon tinamuwana nan nipotto' hi balena. ²⁹Ya hay nangipogpoganda ya nipotto' hi balen Sadok an imbabalen Immer ta hiya nan hiyay nuntamu i diye. Ya nan hu"up diye ya tinamuwan nan imbabalen Semayah an hi Sekaniah an guwalyah nan geyt an wah nangappit hi tuluwan di algo. ³⁰Ot tamuwan da Hananiah an imbabalen Selemiah hinan mi'anom an imbabalen Salap an hi Hanun nan hu"upna. Ot tamuwan Mesullam an imbabalen Berekiah nan nipotto' hinan umohnonganahdih nan Templo. ³¹Ya hana'en hu"upna ya tinamuwan Malkijah an ohah nadan munlutuh balitu' ta ingganah nan potto' di balen nadan baal hinan Templo ya nadan mumpunggatang an nipotto' hinan geyt an pundadammuwan ot inayuna ta ingganah

nan duggun nan binattun alad an nipotto' hinan numbaktun kuwartun nan geyt. ³²Ot tamuwan nadan mumpunlutu boh balitu' ya nadan mumpunggattang nan hu'upna an nipotto' i diyen kuwartu ta ingganaot idatongdah nan geyt an pangipa'wandah kalneron miyeh nan Templo.

Hanadan Agge Naminhod Hi Ipaphodan Nadan Binattun Alad

4 ¹Hidin dingngol nan gobelnador an hi Sanballat^d an pun'iphodmi nadan binattun alad ya bimmungot ta nunhiglay pangpangallinan da'min Judyu. ²Ta pumpihul da'mi yaden dayyadahdi nadan ibbana ya nadan tindalun di i Samaria an alyonay, Hay punnomnomyu nin eh'a nayyan Judyu ya abalinanyun iphod nadan binattun aladyu. Wan alyonyu on mangi'nong ayu'e hinan Dios an dayawonyu ya igibbuhyuh naen binattun alad i ha hin'algo. Ya undan mahan mabalin ta usalonyu nadan nun'aldun batuh din napu'ulanda.

³Ya wahdih Tobiah ot doldolonah diyen imbagana an alyonay, Ay ta'ombo ot hidiye'en iphodda ya umman ta'on on ha amunin hi kumayat ya mun'apapa"ih.

⁴Mu ta'on on athidi ya nundasala' an alyo' di, Apu Dios, donglom bahan tun dasalmi te nunhigla tayyay pamihuldan da'mi. Ya hanat diday a'atan nadan adi maphod an pangapangalidan da'mi. Ta waday mangubat i dida ta wan alandan namin di wadan dida ya ta wan mumbalindah balud ta miyeda piboh udum hi boble. ⁵Ya hanat adim pakawanon di bahulda te undan ahan adi umipabohol i he"a tun pangapangalidan da'mi an gapu ituwen ipatamum i da'mi.

⁶Mu ta'on on athidi ya teen nungginawway tinagen tun alad te ongal di naminhodmin miphod ta hiya nan inhamadmin nuntamu.

⁷Mu hidin dingngolda an tuwen mipaphodda mon namin nadan nun'apa"ih an binattun alad ya nunhiglay bungot da Sanballat ya hi Tobiah ya nadan i Arabia ya nadan i Ammon ya nadan i Asdod. ⁸Ta nunhahapitdan umalida ta gubaton da'mi ta way atonmin mataktak an muntamu. ⁹Mu nundasal ami i Apu Dios ot pungguwalyaonmiy udum hinadan tataguh abigabigat ya ta'on on hinan mahdom.

¹⁰Mu ta'on on athidi ya wa'e on ikantan nadan ibba' an alyonday, Tuwe mo ahan tayyan kimapuy amin muntamu mu dakkodakkol damdama tudan nun'apa"ih.

Ta na'alligat tayya tun tamumi ot adimi nin abalanan an igibbu tun binattun alad.

¹¹Ya hanada'en binuhulmi ya alyonday, Hanat palpaliwan nadan Judyu ya nabanudduh ta'u ta pumpate ta'u dida ta wan midinong hidiyen tamuwanda.

^d 4:1 Nehemiah 2:10

¹²Mu aggeda innilan wadaday ibbamin Judyu an hinaggonda an uggan mangipa'innila i da'mi hi an namin an donglondan punhahapitandan aton i da'mi. ¹³Ta hiya nan indatta' nadan himpahimpamu'un hi almasda an ispada ya pana^e ya pahul ta way oha i dida on eda nungguwalyah nadan natuddun pungguwalyaandah nadan agge nun'agibbuh an alad. ¹⁴Mu hidin matigo' an tumakutda ot alyo' hinadan ap'apu ya nadan munhilbin dida ya nadan tatagu di, Hanat adi ayu tumakut hinadan binuhul ta'u. Haot di nomnomnomonyu ya hi Apu Dios ya ongal di abalinana ot unhaot hiyay taktan ta'u ot boddangan dita'un hiya. Ta hiya nan adi ta'u tumakut i dida ta ita'dog ta'u nadan ibba ta'u ya imbabale ta'u ya nadan ahawa ta'u ya tun bohle ta'u.

¹⁵Mu dingngol nadan binuhulmi an na'innilaanmi nan nunhahapitandan aton ta hidiyey nanginnilaanda an hi Apu Dios di nunhandi i diyen hinahapitdan aton i da'mi. Ta way oha mon da'mi on numbangngad hinan puntamuwana. ¹⁶Ta nihipun mon diyen algo ya ginodwa' nadan tatagu ta muntamuday godwana ya mungguwalyaday godwana an nun'a'almasdah gayang ya hapiyo ya pana ya numpunlubungdah lubang di e mi'gubat. Ta ta'on on nadan ap'apu ya dedahdin mungguwalyah nadan ibbami ¹⁷an muntamuh nadan binattun alad. Ya hanada'en mumpun'ubuh nadan miphod hinadan tamuwanmi ya nanongnan o'odnanday almasda ta muntamuy ohan ta'leda ya pingngol di ohan ta'leday almasda. ¹⁸Ya an namin nadan mumpuntamu ya nanongnan ihihikotday ispadada. Ya hana'en nangdon hi tangguyub ya mihahaggon i ha'on.

¹⁹Ot alyo' hinadan malispitun tatagu ya nadan ap'apu ya nadan tatagu di, Tun tamuwan ta'u ya adukke ta niwakat ta'uh tudan binattun alad. ²⁰Mu wa'et dingngolyun gimmangoh nan tangguyub ya inipluyyuh nan gumangohana ta mumboboddang ta'un mi'gubat. Adi ayu tumakut ot hi Apu Dios di mangita'dog i dita'u.

²¹Ta mihipun hinan mun'awi'it ta ingganah bumittuwon ya wadaday muntamu ya wadaday mungguwalya an nanongnan o'odnanday pahulda. ²²Ot alyo' boh nadan tatagu di, Hanat an namin ayun linala'i ya ta'on on hanadan baalyu ya mihtu ta'uh tun ad Jerusalem ta mabalin an mungguwalya ayuh nan mahdom ya muntamu ayuh nan mapatal. ²³Ot ta'on teeh on da'mih tudan i'iba' ya tudan guwalya ya tudan baalmi ya adimi uggan aanon di lubangmi an ta'on on hinan alo'anmi onu nan emi humaguban ya nanongnan o'odnanmi nadan almasmi ta nanongnan nundadaan ami.

Hay Namoddangan Nehemiah Hinadan Maligatan

5 ¹Indani ya wadaday ahililili an linala'i ya ta'on on nadan ahawada an gapuh pangat nadan ibbadan Judyu an waday abalinanda ²an

^e 4:13 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

alyon di udum di, Dakol ami tayyan hina'amma ta makulangan amih makan.

³Ya alyon di udum di, Namaag tayya ya pun'isaldami mo nadan lutan tantanommanmi ya nadan balemi ta waha igattangmih anonmi.

⁴Ya alyon bon di udum di, E ami mahan tayya immutang hi pihhu ta waha idatmih nan patul hi buwis nadan lutan tantanommanmi. ⁵Ya ta'on teeh on Judyu ta'un namin ya ta'on boh on maphodda hantudan imbabalemi an umat hinadan imbabaleda ya umman tayya mapilitan amin mangihbut i dida hinadan ibba ta'un Judyu an waday abalinanda. Ta nihbutda mo mahan nadan binabain imbabalemi. Mu ma'id ha mabalinmi te niluh an nisaldada mo nadan lutan tantanommanmi.

⁶Ta hidin dingngol'u dadiyen imbagada ya nunhiglay bungot'u. ⁷Ta numanomnoma' hi'on nganney ato. Ot e' pun'ihingal nadan ap'apu ya nadan munhilbin dida an alyo' di, Way oha nayya i da'yu on hay pumpihhuwanyuy nonomnomonyu. Ta ta'on on hantudan ibba ta'un Judyu ya maligatandah pangatyu.

Ot ipa'ayag'un namin nadan tatagu. ⁸Ta na'amung ami ot alyo' i diday, Dita'u ya inat ta'uy abalanan ta'u ta e ta'u binangngad nadan ibba ta'un nihbut hinadan bokon Judyu. Ya ad uwani ya pilitonyu bon ihbutday adolda i da'yu.

Mu pamaag ya dindinnongandan namin nadan ap'apu ya nadan munhilbin dida te ma'id aya ha pambalda. ⁹Ot alyo di, Adi maphod danaen pangatyu. Unhaot unudon ta'uh Apu Dios ta hanadan maphod an pangat di aton ta'u ta ma'id bo ha gumalat hi pamihulan nadan binuhul ta'un dita'u. ¹⁰Ta'on on da'mih nadan i'ibba' ya nadan baal'u ya waday impa'utangmih pihhu ya makan. Mu daan mo ta idinong ta'un mumpa'utang hi waday pulsintuna ya adi gahin on waha pangdonan ta'u ya ahi waha ipa'utang ta'u hi pihhu. ¹¹Ya daan mo ta pun'ipabangngadyu nadan lutan tantanommanda ya nadan baleda ya ta'on on nadan lanan di olibo ya makan ya ma'inum ya nadan inalayun pulsintun di inutangdan da'yu.

¹²Ya alyon nadan tatagu di, O ta'omman ya impabangngadmin namin nadan inalamin dida. Ya adi ami mo mumbagah pulsintun nadan inutangdan da'mi.

Ot ipa'ayag'u nadan padi ot punsapatao' nadan ap'apu hi hinangngab nadan padi ta atonda nadan imbagada. ¹³Ta on inatdahdi ot punyagyaga' nan lubung'un alyo di, Hanat athituy aton Apu Dios hinan tagun mangibahhoh nan insapatana ta wan mumbalin damdamah ma'ma'idan. Ya an namin nadan na'amung ya alyonday, Hiya paman ot inayundan dayawon hi Apu Dios. Ya an naminda ya inatda paman nadan insapatada.

¹⁴Ta nihipun hidin ha'on di gobelnador hitun numboblaysanmih ad Judah an tee mon himpulut duway (12) tawon an hituwey mi'abaintih (20)

tawon hi numpatulun Artaserses ta ingganah nan mi'atulumpulut duwah (32) tawon ya ma'id ha inalami nadan i'iba' hinadan makan an unhaot midat hinan gobelnador. ¹⁵Mu handida'en namangulun gobelnador ya pinalpaligatda nadan tatagu te numbagadah napat (40) di pihhu an silber ya niddum di makan ya ma'inum.^f Ya minaman bon nadan baal dadiyen gobelnador an namalpaligat hinadan tatagu. Mu ha'on ya adi' pohdon an atonhidi te pinhod'un un'unudon hi Apu Dios. ¹⁶Te ha ahan di nangiyohhaa' hi nomnom'u ya hanan pangipaphodanmih nadan binattun alad. Ta hiya nan matigoyun ma'id ha ginatanga' hi luta'. ¹⁷Ya hay oha bo ya umeh hinggahut ta nabongley (150) ibba ta'un Judyu ya ap'apu di pangapangano'. Ya nat'on mohpe nadan mangili an malpuh udum hi boble. ¹⁸Ta binigat on ohan baka ya onom an mun'atataban kalnero ya manu' di mapanalti. Ya hinan battan di himpuluy (10) algo on mumpa'inuma' hi nat'o'nat'on an bayah. Mu ta'on on athidi ya agge' impatnan numbagah nadan tataguh nan unhaot midat hinan gobelnador te innila' an maligatanda tudan tatagu.

¹⁹Ot hay dasal'u ya alyo' di, Apu Dios hanat adim linglingon datuwen pangat'uh tudan ibba' an Judyu.

Hay Nunhahapitandah Pamatayandan Nehemiah

6 ¹Indani ya dingngol bon da Sanballat ya hi Tobiah ya nan i Arabia an hi Gesem ya nadan udum an binuhulmi an nipaphod mon namin nadan binattun alad an ammuna mo nadan geyt an agge ni' niphod.

²Ya impaad da Sanballat i Gesem an mundadammu ami anuh nan ohan boblehdih nan nundotalanah ad Ono. Mu innila' an waday adi maphod hi ninomnomdan aton i ha'on. ³Ta hiya nan hinnag'uy e mangibagah nan pambal'u an alyo' di, Dakol di tamu' ta hiya nan adi mabalin an tayna' ta umaliya' ni' ahan an manigon da'yu.

⁴Mu adida mangmanghop ta numpipat di nangipaadandah umeya' mu hiyah diye damdamay nambal'u. ⁵Ta hidin pilimana mo ahan ya hinnag Sanballat han baalna an nangdon i han tudo' an nunnanong an nalukatan ta mabalin an bahaon di udum. ⁶Ya hay nitudo' hidi ya alyonay, Nundingngol anuh abobboble ya atbohadin alyon Gesem di immannung an ninomnomyun namin an Judyu an adiyu mo pohdon an middum hinan pun'ap'apuwana nan patul ta hiya nan pun'ihamadyun iphod nadan binattun alad di bobleyu. Ya nundingngol bon ninomnommu anun mumbalin hi patul hinah nan bobleyu. ⁷Ya wadada bo anuy pinilim hi propeta an mangipa'innilahna hi ad Jerusalem ya hinadan udum an bobleh ad Judah an he'ay mumpatul. Ot adi man madne ya donglon nan patul hinae. Ta hiya nan alyo' di umali'a ta punhapitanta.

^f 5:15 Dadiyen pihhu ya makan ya ma'inum ya ma'id ha mapto' on midat hi abigabigat onu atawotawon.

⁸Ot ipiye' nan nambal'u an alyo' di, Ma'id ha immannung i danaen imbagam. Umman he'a nee ot nomnomom hinae.

⁹Hay innila' ya tattakuton da'mi ta way atonmin mangidinong hitun tamumi. Mu nundasala' an alyo' di, Apu Dios hanat pabikahona' ya patulidona'.

¹⁰Ya han hin'algo ya immeya' hi balen Semayah an imbabalen Delayah an apapun Mehetabel ya wahdin mungkakalob hi balena. Ya alyonay, Ekaot ta mundammudahdih nan Templo ta eta mipa'ehdi. Te hi mahdom ya umaliday mamaten he'a. Ya immannung an adi mibahhon patayon da'a.

¹¹Mu alyo' i hiyay, Ayta mahan bokon lala'i hi'onta bumtik. Ya tanganu mahan onta e mipa'eh nan Templo. Adi mahan mabalin an e' aton ha athina.

¹²Hanan panapitna ya inilmu' an bokon hi Apu Dios di nalpuwan nan ib'ibaggana te milmu an binayadan da Tobiah i Sanballat. ¹³Ta wan ha'ulona' ta hunggopa' hinan niyappit i Apu Dios ta mumbahula' ta waha pamihulandan ha'on.

¹⁴Ta hiya nan nundasala' ot alyo' di, Apu Dios hanat adim linglingon datuwen inat da Tobiah i Sanballat ya nan babain propeta an hi Noadiah ya nadan udum an propeta an namatnan manattatakut i ha'on.

¹⁵Mu ta'on on athidi ya niphod damdama nan binattun alad hidin mi'anabonglet duwah (52) algon nuntamuwanmi i diyen mi'abaintit limay (25) algon nan bulan an Elul. ¹⁶Ta hidin dingngol nadan binuhulmi an nunhituh nadan nunlini'odan nan boblemi ya timmakutda mohpe te inniladan hi Apu Dios di bimmoddang i da'mi ta hiya nan agagga ya ginibbuhmi nadan tinamuwanmi.

¹⁷Mu hay oha tuwali ya wadaday ap'apumin tinanud Israel hitun ad Judah an mi'tintinnudo' i Tobiah. ¹⁸Ya manu'eh wadaday mangiyunnudan i Tobiah ya inapun othadi nan ibbamin Judyu an imbabalen Arah an hi Sekaniah hi Tobiah. Ya hana'e bon imbabalen Tobiah an hi Jonathan ya inahawana nan imbabalen Mesullam an imbabalen Berekiah an ibbami bon Judyu. ¹⁹Ta dakol di ibagadan ha'on hi amaphod Tobiah on eda bo inhudhud i hiya nadan pambal'u. Ta hiya nan tumannudo' hi Tobiah hi panattatakutnan ha'on.

7 ¹Hidin nalpah an nipaphod nadan binattun alad ya nadan geyt ya nadan dakigda ot piliyo' mohpe nadan mungguwalya ya nadan mangipangpanguluh nan pungkataan hinan pundayawan an tinanud Libay ta way ohaon nidattan hi tamuna. ²Ot iyukod'u i ibba' an hi Hanani ya nan ap'apun nadan guwalya an hi Hananiah tun boblemih ad Jerusalem ta diday mumpapto'. Manu'eh pinili' hi Hananiah ya hiya han mabalin an pundinolan ya ma'id ha udum hi umat i hiya an hi Apu Dios di un'unudona. ³Ot alyo' i dida di, Hanat tigonyu ta ingganah on

ma'aggawa ya ahi mibughul hanadan geyt tun numboblayan ta'u. Ya ibagayuh nadan mumpungguwalyah nadan geyt ta ihamaddan idakig nadan geyt on ahida umanamut hinan mun'ahdom. Ya hanat manigo ayuh tudan i Jerusalem hi mungguwalya ta mungguwalyaday udum hinadan natuddun pungguwalyaan ya nada'en udum ya hi way potto' di numpunhituwanda.

⁴Hantun bobleh ad Jerusalem ya abilloge mu oh'ohhay nunhituhtu ya oh'ohha ni' di babaleh niphod. ⁵Ta hiya nan impanomnom Apu Dios i ha'on an amungo' nadan ap'apu ya nadan munhilbin dida ya nadan tatagu ta way ohaon intudo'day ngadandan himpahimpamu'un. Indani ya hinama'u han nitudo'an di ngadan nadan namangulun nalpuh ad Babilon an immanamut hitun ad Judah.

⁶Ta datuwey nitudo' an ngadan nadan immanamut an ibbamin tinanud Israel an inyen din patul an hi Nebukadnesar hi ad Babilon. Ya hidin immanamutanda ya way ohaon immeh nadan numpumboblayanda tuwalih tun ad Jerusalem ya hinadan udum an bobleh tun ad Judah. ⁷Ya hay nangipangulu i dida hi immanamutanda ya da Serubbabel ya hi Jesua ya han hi Nehemiah ya hi Asariah ya hi Raamiah ya hi Nahamani ya hi Mordekay ya hi Bilsan ya hi Misperet ya hi Bigbay ya hi Nehum ya hi Baanah.

Hay Bilang Nadan Immanamut Hi Ad Judah An Nalpuh Ad Babilon

Datuwey bilang nadan himpahimpamu'un an tinanud Israel an immanamut.

- ⁸ Hay immanamut hinan holag Paros ya duway libu ta han hinggahut ta napitit duwa (2,172)
- ⁹ ya hinan holag'en Sepatiah ya tuluy gahut ta han napitit duwa (372)
- ¹⁰ ya hi Arah e ya onom di gahut ta nabonglet duwa (652).
- ¹¹ Ya hinan holag'en Pahat-Moab an nalpuh nan tinanud Jesua ya tinanud Joab ya duway libu ta han waluy gahut ta han himpulut waluy (2,818) bilangda
- ¹² ya hi Elam e ya hinlibu ta han duway gahut ta nabonglet opat (1,254) di bilangda
- ¹³ ya hi Sattu e ya waluy gahut ta han napat ta limay (845) bilangda
- ¹⁴ ya hi Sakkay e ya pituy gahut ta han nanom (760) di bilangda
- ¹⁵ ya hi Binnuy e ya onom di gahut ta napat ta waluy (648) bilangda
- ¹⁶ ya hi Bebay e ya onom di gahut ta baintit waluy (628) bilangda
- ¹⁷ ya hi Asgad e ya duway libu ta han tuluy gahut ta baintit duway (2,322) bilangda
- ¹⁸ ya hi Adonikam e ya onom di gahut ta han nanom ta pituy (667) bilangda
- ¹⁹ ya hi Bigbay e ya duway libu ta han nanom ta pituy (2,067) bilangda

20 ya hi Adin e ya onom di gahut ta han nabonglet limay (655)
bilangda

21 ya hi Ater e an holag Heseekiah ya nahiyam ta waluy (98) bilangda

22 ya hi Hasum e ya tuluy gahut ta baintit waluy (328) bilangda

23 ya hi Besay e ya tuluy gahut ta baintit opat (324) di bilangda

24 ya hi Harip e ya hinggahut ta han himpulut duway (112) bilangda

25 ya hi Gibeon e ya nahiyam ta limay (95) bilangda.

Hay Bilang Nadan Immanamut Hinadan Numpumboblayanda Tuwali

26 Hanada'en i Bethlehem ya i Netopah ya hinggahut ta han nawalut
waluy (188) bilangda

27 ya nada'en i Anatot ya hinggahut ta han baintit waluy (128) bilangda

28 ya nada'en i Asmabet ya napat ta duway (42) bilangda

29 ya nada'en i Kiriath-Jearim ya i Kepirah ya i Beerot ya pituy gahut ta
han napat ta tuluy (743) bilangda

30 ya nada'en i Ramah ya i Geba ya onom di gahut ta baintit ohay (621)
bilangda

31 ya nada'en i Mikmas ya hinggahut ta baintit duway (122) bilangda

32 ya nada'en i Betel ya i Ay ya hinggahut ta baintit tuluy (123) bilangda

33 ya nada'en i Nebo ya nabonglet duway (52) bilangda

34 ya nada'en nalpuh ad Elam ya hinlibu ta han duway gahut ta
nabonglet opat (1,254) di bilangda

35 ya nada'en i Harim ya tuluy gahut ta baintiy (320) bilangda

36 ya nada'en i Jeriko ya tuluy gahut ta napat ta limay (345) bilangda

37 ya nada'en nalpuh ad Lod ya hi ad Hadid ya hi ad Ono ya pituy
gahut ta baintit ohay (721) bilangda

38 ya nada'en i Senaah ya tuluy libu ta han hiyam di gahut ta
tulumpuluy (3,930) bilangda.

Hay Bilang Di Holag Nadan Padi

39 Datuwe damdama nadan padi an immanamut. Hanada'en holag
Jedayah an tinanudan Jesua ya hiyam di gahut ta napitit tuluy (973)
bilangda 40 ya hi Immer e ya hinlibu ta han nabonglet duway (1,052)
bilangda.

41 Ya nada'en holag Pasur ya hinlibu ta han duway gahut ta napat ta
pituy (1,247) bilangda 42 ya hi Harim e ya hinlibu ta han himpulut pituy
(1,017) bilangda.

43 Ya hanada'en udum an ibbadan tinanud Libay an holag Jesua ya hay
immanamut i dida ya nadan holag Kadmiel an tinanudan Hodabiah an
napitit opatda (74).

44 Ya hanada'en mangipangpanguluh kanta an holag Asap ya hinggahut
ta napat ta waluda (148).

⁴⁵Ya hanada'en mungguwalyah nadan geyt an holag Sallum ya holag Ater ya holag Talmon ya holag Akkub ya holag Hatita ya holag Sobay ya hinggahut ta tulumpulut waluda (138).

⁴⁶Ya hanada'en udum an muntamuh nan Templo an immanamut ya nadan holag Siha ya holag Hasupa ya holag Tabbao⁴⁷ ya holag Keros ya holag Sia ya holag Padon ⁴⁸ya holag Lebana ya holag Hagaba ya holag Salmay ⁴⁹ya holag Hanan ya holag Giddel ya holag Gahar ⁵⁰ya holag Reayah ya holag Resin ya holag Nekoda ⁵¹ya holag Gassam ya holag Ussa ya holag Paseah ⁵²ya holag Besay ya holag Meunim ya holag Nepussim ⁵³ya holag Bakbuk ya holag Hakupa ya holag Harur ⁵⁴ya holag Baslut ya holag Mehida ya holag Harsa ⁵⁵ya holag Barkos ya holag Sisera ya holag Temah ⁵⁶ya holag Nesiah ya holag Hatipa.

⁵⁷Ya hanada'en holag nadan baal Solomon ya nadan holag Sotay ya holag Soperet ya holag Perida ⁵⁸ya holag Jaala ya holag Darkon ya holag Giddel ⁵⁹ya holag Sepatiah ya holag Hattil ya holag Pokeret-Hasebaim ya holag Amon.

⁶⁰Ta hay ngammut di bilang an namin nadan immanamut an holag nadan muntamuh nan Templo ya nadan holag nadan baal Solomon ya tuluy gahut ta han nahiyam ta duwa (392).

⁶¹Ya wadada boy ibbadan immanamut an nalpuh ad Tel-Melah ya hi ad Tel-Harsa ya hi ad Kerub ya hi ad Addon ya hi ad Immer hidih ad Babilon. Mu ma"i^d ha tontonondah nalpuwan di a'ammodka ta panginnilaan hi'on nalpuwad nadan tinanud Israel. ⁶²Ta hina'e an holag Delayah ya holag Tobiah ya holag Nekoda ya onom di gahut ta napat ta duwa (642) di ngammutta.

⁶³Ya wadada boy ibbadan padi an holag da Hobayah ya holag Hakkos ya holag Barsillay. Hituwen hi Barsillay ya inahawana nan imbabalen han hi Barsillay an i Gilead ot pamaaggot ngadanandah hi Barsillay an ngadan aman ahawana.

⁶⁴Mu hidin hama'onday nitudo'an di tonton di nalpuwan di a'ammodka ya ma"i^d. Ta hiya nan aggeda mo inabulut an middumda hinadan padi.

⁶⁵Ot alyon mon nan gobelnador i dida hi adi mabalin an mi"anda hinadan midawat i Apu Dios an ingganah on waha padi hi mangiyusal hinan Urim ya Tummim.[§]

⁶⁶Ta hay bilangdan naminamin an immanamut ya napat ta duway libu ta han tuluy gahut ta nanom (42,360). ⁶⁷Ya nat'on bo nadan linala'i ya binabai an baalda an pituy libu ta han tuluy gahut ta tulumpulut pitu (7,337). Ya wadada boy duway gahut ta napat ta lima (245) an linala'i ya binabai an mangipangpanguluh kanta hinan pundayawan.

---

§ 7:65 Nan Urim ya Tummim ya dadiye nan usalon nadan padi hi'on waday pinhodnan mahmahan i Apu Dios.

⁶⁸Ya hay bilang di kabayuda ya pituy gahut ta tulumpulut onom (736) ya nat'on bo nadan mul^h an duway gahut ta napat ta lima (245).

⁶⁹Ya hay bilang'en di kemelda ya opat di gahut ta tulumpulut lima (435) ya onom di libu ta han pituy gahut ta bainti (6,720) di dongkida.

Hay Inatdan Nangipaphod Hinan Templo

⁷⁰Hanadan ap'apun nadan himpahimpamu'un ya dakol i diday nangdat hi iboddangdah nan ipaphodan nan Templo. Ya nan gobelnador ya nangdat hi mahuluk hi waluy kilun balitu' ya nabonglen (50) malukung ya limay gahut ta tulumpulu (530) an lubang di padi.

⁷¹Ya hay indat'en dadiyen ap'apun nadan himpahimpamu'un ya umeh hingгахut ta napituy (170) kilun balitu' ya hinlibu ta han opat di gahut ta nanom ta oha (1,461) di kilun silber.

⁷²Ya hay indat nadan udum an tatagu ya umeh hingгахut ta han napituy (170) kilun di balitu' ya hinlibu ta han tuluy gahut ta baintit hiyam (1,329) di kilun silber ya nanom ta pitu (67) an lubang di padi.

⁷³Ya nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay an mungguwalyah nadan geyt ya nadan mangipangpanguluh kantah nan pundayawan ya nadan mumpuntamuh nan Templo ya nadan udum an tinanud Israel ya eda numpunhituh nadan numboblayanda tuwalih ad Judah.

Ta hidin mi'apituh bulan ya an naminda an tinanud Israel ya wahdida moh nadan numpumboblayanda tuwali.

Hay Nangibahaan Ezra Hinan Tugun Apu Dios Hinadan Tatagu

8 ¹Hidin nadatngan nan namangulun algo hinan mi'apituh bulan ya na'amungdan namin nadan tataguh nan a'am'amunganda hi ad Jerusalem hidih nan way geyt an pangi'wanda e humagub. Ot ibagadah nan padi an hi Ezra an na'nginnilah nadan uldin ta ena ukaton nan Nitudo' an Tugun Moses. ²Ot e alan Ezra ot iyenah awadan nadan na'amung an nun'u'uddum di linala'i ya binabai ya ta'on on nadan u'ungan mabalin an ma'awatanda nan donglonda. ³Ot bahaonahdih awadan nadan tatagu an inhipunan numbaha i diyen nawi'it ta ingganah nan tongan di algo. Ya an namin nadan tatagu ya dimmidinnongda ta igongahanda nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun.

⁴Ya hay timma'doganan numbaha ya han iniphodan nabaktu. Ya ni'ita'dogdah winawwana da Mattitiah ya hi Sema ya hi Anayah ya hi Uriah ya hi Hilkiyah ya hi Maaseyah. Ya hi way iniggidna'e ya da Pedayah ya hi Misael ya hi Malkijah ya hi Hasum ya hi Hasbaddanah ya hi Sekariah ya hi Mesullam. ⁵Ya hidin binitbit Ezra nan nitudo'an nadan tugun ya timma'dogdan namin nadan tatagu te ma'attigoh awadanda

^h 7:68 Nan mul ya hidiye nan imbabalen di nipatangbal hi dongki an kabayu.

te nabaktu nimpe nan timma'dogana. ⁶Ot alyon Ezra di, Madayaw nan na'abbaktun Dios.

Ya an namin nadan tatagu ya intaggeday ta'leda ot alyonday, Hiya paman.

Ot inayundan munlu'bub ot dayawondah Apu Dios. ⁷Ot ahida tuma'dog ot ume nadan tinanud Libay ot eda ohha'ohhaon an ibagay ibalanan nadan tugun Apu Dios hinadan tatagu. Datuwen tinanud Libay ya da Jesua ya hi Bani ya hi Serebiah ya hi Jamin ya hi Akkub ya hi Sabbetay ya hi Hodiah ya hi Maaseyah ya hi Kelita ya hi Asariah ya hi Josabad ya hi Hanan ya hi Pelayah. ⁸Ta eda iniphod an imbaha nan Nitudo' an Tugun Apu Dios ta ma'awatan nadan tatagu.

⁹Ya hidin na'awatan nadan tatagu nadan tugun an mahapul an atonda ya pamaag ya way ohaon kunga ya umukayungan. Ot ha'on an hi Nehemiah an gobelnador ya nan padi an hi Ezra an na'nginnilah nadan uldin ya nadan tinanud Libay an mangipa'pa'innilah ibalanan nadan tugun ya alyonmiy, Adi ayu kunga ya umukayungan ta onta'uwot mun'am'amlong hi nanginnilaan ta'uh nadan tugun.

¹⁰Ot alyo' bon hi Nehemiah di, Haot di aton ta'u ya umanamut ta'u ta eta'u mumpumpalti ta mangan ta'u ya inukat ta'u nadan mun'aphod an ma'inum. Ya inayagan ta'u nadan i'iba ta'u an ma'id ha anonda ta mun'am'amlong ta'un namin an mungngilin ituwen algo. Ta ma'id nimpe ha umukayungan. Te nan amlong an nalpu i Apu Dios di mangipabikah i dita'u.

¹¹Ya atbohdiy nangalin nadan tinanud Libay i dida. ¹²Ta athidiy inat nadan tatagun mun'am'amlongdan mumpanganamut ot eda mumpumpalti ot pun'ukatda nadan ma'inum ot i'ayagdah nadan hinaggonda. Ta nunhiglay amlongda te na'awatanda nadan tugun an nipa'innilan dida.

Hay Ngilinondah Nan Mi'apituh Bulan

¹³I diyen ibiggatana an mi'adwah algon diyen bulan ya immedah awadan Ezra nadan ap'apun nadan himpahimpamu'un ya ta'on on nadan tinanud Libay an padiy udum i dida te pinhodan ma'udman di inniladah nadan tugun Apu Dios. ¹⁴Ya na'innilaandah nan Nitudo' an Tugun an imbagan Apu Dios i Moses an didan tinanud Israel ya mahapul an munhitudah allung hi atawotawon hi'on madatngan nan mi'apituh bulan ta hidiyey punnomnommandah nun'allungan didan a'ammoddah nan agge naboblayan. ¹⁵Ot alyonday mahapul an mipa'innilah nadan ibbadan wadah nan numpumboblayandah ad Jerusalem ya hinadan udum an bobleh ad Judah. Ta mibagah nadan tatagu ta umedah nadan nun'abillid an boble ta eda mangalah hapang di bolbol ya olibo ya palma ya nadan mirtel ya nadan udum an kayiw ta mangapyadah allung te athidiy nitudo' hinan tugun hi atonda.

¹⁶Ot e mangala nadan tatagu i dadiyen imbagada ta way ohaon nangiphod hi allung hinan nundotal an uhhun di babaleda ya hinan way lita"anganday udum. Ya nada'en udum ya hidih nan lita"angan di Templo ya hinadan a'am'amungan di tataguh nan boble hinan way geyt an pangi'wandan e humagub ya ta'on on hidih nan geyt an nungngadan hi Epraim. ¹⁷Ta an namin nadan nibangngad an nalpuh ad Babilon ya nangiphoddah allung hi iha"adanda. Te nihipun hidin amatagun Joshua an imbabalen Nun ta inggana i diye ya ma"id ha nangatandah athidih. Ta hiya nan nunhiglay amlongda i diyen algo. ¹⁸Ta abigabigat i diyen pituy algo on imbahan Ezra nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun Apu Dios hinadan tatagu. Ta hidin mi'awaluh algo ya ma"id ha e nuntamu ta na'amungda bon namin ot atonda nan nibagah nan tugun hi atonda i diyen mi'awaluh algo.

Hay Nuntutuyuwana Nadan Tataguh Bahulda

9 ¹Hidin mi'abaintit opat (24) di algo i diye damdaman bulan ya na'amungda bo nadan tinanud Israel ta mun'ulatda an numpunlubungdah langgut ot huhupu'onday uluda ta pangipatigodah puntutuyuwandah bahulda. ²Ya i diyen na'amunganda ya aggeda ni'hayyupon nadan tatagun nalpuh udum hi boble. Ot tuma'dogda ot pun'ibagaday puntutuyuwandah nadan numbahulanda ya ta'on on hay numbahulan handidan a'ammooda. ³Ta nunnanong an timmata'dogda ot mibaha nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun Apu Dios hi tuluy olas. Ya tuluy olas boy nundayawanda i Apu Dios ya nangibagaandah puntutuyuwandah nadan numbahulanda. ⁴Ya wadaday tinanud Libay an timma'dog hinan agdan an ugganda tuma'dogan an pun'olotdan mundasal an da Jesua ya hi Bani ya hi Kadmiel ya hi Sebaniah ya hi Bunni ya hi Serebiah ya nan oha bon hi Bani ya hi Kenani. ⁵Ya nadan udum i dida an tinanud Libay an da Jesua ya hi Kadmiel ya hi Bani ya hi Hasabneyah ya hi Serebiah ya hi Hodiah ya hi Sebaniah ya hi Petahiah ya alyondah nadan tatagu di, Dayawon ta'uh Apu Dios an wadawadah inggana.

Ot mundasaldan alyonday,

Madayaw'a an na'abbaktun Dios.

Te ma"id ha udum hi umat i he"a.

⁶Te he"a ya ammuna nan Dios an nunlumuh an namin an wadah ad lagud an umat hinadan bittuwon.

Ya he"ay nunlumuh tun luta ya an namin nan wahtu ya ta'on on nadan baybay ya an namin nan wadahdi.

Ya he"a boy alpuwan di itaguwan.

Ta hiya nan an namin di wah ad abunyan an umat hinadan anghel ya daydayawon da'a.

⁷Ya he"a nan ap'apu an namilin Abram ot hukkatam di ngadanah Abraham.

- Ya he"ay nangipangulun hiya hi nanaynanah ad Ur an boblen nadan i Kaldea.
- 8 Ya gapuh ana'na'unudnan he"a ya imbagam i hiya an idatmuh nadan holagna nadan boblen nadan tinanud Kanaan an hi Hit ya hi Amor ya hi Girgas ya hi Peres ya nadan i Jebus.
Ya impa'annungmu nadan imbagam i hiya.
Te ma'id tuwali ha ibahhom hinadan ibagam.
- 9 Ya tinigom di nunhiglan nunligatan handidan a'ammodmih awadandah ad Egypt ta hiya nan dingngolmuy numpahpahmo'anda ot ihwangmu didah nangagwatandah nan baybay an mumbolah.ⁱ
- 10 Ya dakol di udum an inatmun milagro.
Ta nadan tataguh ad Egypt an didan namin hinan patulda ya nadan ap'apu an munhilbih nan patul an namalpaligat hinadan tatagum ya tinigoda nan ongal an abalinam.
Ta gapu i dadiyen inatmu ya nundingngol'ah ingganah ad uwani.
- 11 Ya nunhi"anom nan liting hinan baybay ot maganam nan numbattanan diyen liting ta nangi'wan nadan tatagum ot ahim bo pundammuwon hidiyen liting ta nun'a'aling nadan namdug i dida an umatdah nan batun nalnong hi dallom nan mabikah an liting.
- 12 Ot ipangulum dida ta han mangmangngen bugut di tintinnuddah nan mapatal. Ya han mangmangngen ay tu"ud an apuy di tintinnuddah nan hilang.
- 13 Ya hidih nan billid hi ad Sinai di kinumhopam an nalpuh ad abunyan ot humapit'a i handidan a'ammodmi.
Ot ibagam i dida nadan maphod an tugunmu.
- 14 Ya impa'innilam i dida nan a'at nan niyappit i he"a an Habadun tungo.
Ta imbagam hinan baalmu an hi Moses nadan tugunmu i handidan a'ammodmi.
- 15 Ya hidin na'aganganda ya indatmuy anondan nalpuh ad abunyan.
Ya hidi bon na'uwohda ya impahawwangmuy liting hinan ongal an batu.
Ot honagom dida ta eda boblayan nan lutan imbagam hi idatmun dida.
- 16 Mu ta'on on athidiy nangatmu i handidan a'ammodmi ya ondaot nginhe an aggeda inunud nadan tugunmu.
- 17 Ya adida pohdon an donglon nadan ipa'innilam i dida.
Ya adida nomnomnomon nadan milagro an inatmun iphodanda.

ⁱ 9:9 Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigma te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag an mumbolah nan pingnitna.

- Ta ondaot numpili hi mangipangulun dida te pohdondan ibangngad hi ad Egypt te udu'dulondan mumbalin hi baal.
 Mu he'a an Dios ya ongal di homo'mu ya nundadaan'an mamakawan hi bahul.
- Te nunhiglay ulem ya pamhodmu ta hiya nan aggem inwalong dida
 18 an ta'on on nangapyada i han ay kilaw an baka ot alyonday hidiye nan dios an nangipangulun dida hi nalpuwandah ad Egypt ta nunhiglay nangibabaindan he'a.
- 19 Mu he'a ya ongal nimpey homo'mu ta aggem inwalong didahdih nan agge naboblayan.
 Ta innaynayunmun impangulu dida ta han indatmun mangmangngen bugut di inunuddah nan mapatal ya han apuy an ay tu"ud hinan hilog.
- 20 Ya he"ay nangitudduh maphod hi atonda.
 Ot inaynayunmun idattan dida hi mana hi inanda ya liting hi ininumda.
- 21 Ya hidin awadandah nan agge naboblayan hi napat (40) di tawon ya impanapto'mu dida ta indatmun namin di mahapulda.
 Ya nadan lubangda ya agge nadnaddunut ya atbohdiy hukida an agge linlinnum'a'.
- 22 Ya nangabakom didah nangubatandah nadan dakol an boble.
 Ta diday nunhituh ad Hesbon an numpatulan Sihon ya hi ad Basan an numpatulan Og.
- 23 Ya impadakolmuy holagda an umat hi dinakol di bittuwon hi ad lagud.
 Ot iyem didah nan boble an imbagam i handidan a'ammodda hi idatmun dida ta pumboblayanda.
- 24 Ot boddangam nadan holagda hi eda nangubatan hinadan tinanud Kanaan ta inabakda dida.
 Ta dida moy nunhituhdih nadan bobleda ot iyukodmun dida nadan tatagu i diyen boble an ta'on on nan patulda ta diday ukod hi pohdondan aton i dida.
- 25 Ya gapuh boddangmu ya numpulohda nadan mun'aphod an boble ya mun'alumong an luta ya babale an wahdin namin di gina'uda.
 Ya ta'on on ha bubun hi humagubanda ya wahdiy nun'aka"utan tuwali ya wahdi boy abillog hi nun'atanoman hi greyp ya olibo ya ta'on on nadan nat'onat'on an bungbunga"an.
 Ta pinumhod di adolda te dakol di itanudda. Ya nunhiglay amlongdah nadan dakol an indatmun dida.
- 26 Mu ta'on on athidiy amaphodmun dida ya ondaot nginumhe ta aggeda inunud nadan tugunmu. Ta ta'on on hanadan propeta an nangibagabagan dida an ibangngadda an umunud i he'a ya pinateda. Ta

nunhiglay nangibabaindan he'a. ²⁷Ta hiya nan inyabulutmu ta na'abakda moh gubat ta nadan binuhulday nun'ap'apu ta pinaligatda dida. Ta hinah nan awadam hi ad abunyan ya madngol di pumpahpahmo'anda mohpen he'a. Ot gapuh nan ongal an homo'mu ya wadaday pinilim hi e nangihwang i dida hinadan binuhulda.

²⁸Mu alyon boh on ta malmallinggopda ya amod onda mangat hinadan adim pohdon. On inwalong mu dida ta abakon nadan binuhulda dida on nunhiglay namalpaligatdan dida. Mu wa'e bo ta mumpahpahmo'da on himmo'mu dida. Ta gapuh nan ongal an homo'mu ya agaggaon binoddangam dida.

²⁹Ya ta'on onmu pinadapadanan i dida an mahapul an unudonda nadan tugunmu ta maphod di pi'taguwanda mu ondaot inyal'alan nginhe ta innaynayundan nangat hinadan adim pohdon. ³⁰Mu ta'on damdamah on atdahdi ya inanu'anusam didah atnay tawon. Ya gapuh boddang nan Espiritum ya imbagabagan nadan propetam an ibangngaddan unudon nadan tugunmu. Mu adida ahan donglon ta hiya nan impa'abakmu dida hinadan binuhulda an wah nunlini"odanda. ³¹Mu ta'on damdama boh on atdahdi ya gapuh nan ongal an homo'mu ya aggem inwalong dida ta aggeda naten namin te he"a tuwali nan ongal di homo'nan Dios.

³²Ot ad uwani ya innilami an he"a nan na'abbaktun Dios ya he"a nan ma'unud. Ya ongal di abalinam ya nanongnan ipatigom nan munnananong an pamhodmu. Ot daan mo bahan ta nomnomom tudan nunligligatanmi an ta'on on handidan a'ammodmi ya patulmi ya ap'apumi ya padimi ya propeta an nihipun hidin nangabakan nadan patul di i Assyria i da'mi ta ingganah ad uwani. ³³Ot innilami an nipto' nan nangatmun nundusa i da'mi ta nunholholtap ami an gapuh nadan adi maphod an ina'inatmi. ³⁴Te ta'on tuwalih on handidan a'ammodmi nimpe ya patulmi ya ap'apumi ya padimi ya aggeda inggongahan nadan tugunmu ya nadan pinadapadanam i dida hi adida aton. ³⁵Ya ta'on on indatmuy pumboblayanda ot pakadangyanom dida te indatmuy malumong hi puntanomanda ya apyana damdaman aggeda inunud nadan tugunmu ta innaynayundan nangat hinadan adi maphod an ato'atonda.

³⁶Ot teen hi ad uwani ya da'miy numbalin hi baal hitun ma'allumong an lutan indatmu i handidan a'ammodmi an unhaot pangalanmi hi dakol hi anonmi. ³⁷Ot innilami an gapuh bahulmi ya ta'on on dakol di apitonmi ya mahapul an midat hinadan patul an mun'ap'apu i da'mi. Ya atboh din waday abalinandan mangat hi pohdondan aton i da'mi ya ta'on on nadan animalmi. Ta hiya nan nunhigla tayya an maligligatan ami.

Hay Nunhahapitan Nadan Tatagu

³⁸Ot alyo' an hi Nehemiah di, Mu ta'on on athidiy na'at ya teen dita'un tinanud Israel hi ad uwani ya punhahapitan ta'u ta itudo' ta'u nadan

hahapiton ta'u an mahapul an aton ta'u ya pinelmaan tudan ap'apu ta'u ya tudan tinanud Libay ya hantudan padi.

10 ¹Hanada'en numpumpelma hinan intudo'min nunhahapitanmi ya ha'on an gobelnador an hi Nehemiah an imbabalen Hakaliah ya hi Sedekiah ²ya hi Serayah ya hi Asariah ya hi Jeremiah ³ya hi Pasur ya hi Amariah ya hi Malkijah ⁴ya hi Hattus ya hi Sebaniah ya hi Malluk ⁵ya hi Harim ya hi Meremot ya hi Obadiah ⁶ya hi Daniel ya hi Ginneton ya hi Baruk ⁷ya hi Mesullam ya hi Abijah ya hi Mijamin ⁸ya hi Maasiah ya hi Bilgay ya hi Semayah. Ta danae nadan padi an numpelma hinan nunhahapitan ta'u.

⁹Ya datuwe nadan udum an ibbadan tinanud Libay an numpelma an da Jesua an imbabalen Asaniah ya hi Binnuy an tinanud Henadad ya hi Kadmiel ¹⁰ya nadan i'ibana an da Sebaniah ya hi Hodiah ya hi Kelita ya hi Pelayah ya hi Hanan ¹¹ya hi Mika ya hi Rehob ya hi Hasabiah ¹²ya hi Sakkur ya hi Serebiah ya hi Sebaniah ¹³ya hi Hodiah ya hi Bani ya hi Beninu.

¹⁴Ya datuwe damdama nadan ap'apun bumoddang i ha'on an numpelma an da Paros ya hi Pahat-Moab ya hi Elam ya hi Sattu ya hi Bani ¹⁵ya hi Bunni ya hi Asgad ya hi Bebay ¹⁶ya hi Adonijah ya hi Bigbay ya hi Adin ¹⁷ya hi Ater ya hi Heseekiah ya hi Assur ¹⁸ya hi Hodiah ya hi Hasum ya hi Besay ¹⁹ya hi Harip ya hi Anatot ya hi Nebay ²⁰ya hi Magpias ya hi Mesullam ya hi Hesir ²¹ya hi Mesesabel ya hi Sadok ya hi Jaddua ²²ya hi Pelatiah ya hi Hanan ya hi Anayah ²³ya hi Hosea ya hi Hananiah ya hi Hassub ²⁴ya hi Hallohes ya hi Pilha ya hi Sobek ²⁵ya hi Rehum ya hi Hasabnah ya hi Maaseyah ²⁶ya hi Ahiah ya hi Hanan ya hi Anan ²⁷ya hi Malluk ya hi Harim ya hi Baanah.

²⁸Ta hay nitudo' ya an namin ta'un tinanud Israel ya adi ta'u mo iyunnud hinadan pangat nadan ni'iboble i dita'u an gapuh nanginnilaan ta'uh nadan tugun Apu Dios an umat hinadan tinanud Libay an padi ya nadan udum an i'ibadan holagna an nadan mungguwalyah nadan geyt ya nadan mangipangpanguluh kanta hinan pundayawan ya nadan muntamuh nan Templo ya ta'on on hanadan ahawa ta'u ya nadan imbabale ta'un mabalin an waday ma'awatana ²⁹ya mun'oh'ohha ta'uh tudan ap'apu tee an munsapata ta ibaga ta'u an unudon ta'un namin nadan tugun Apu Dios an indatna i handin baalna an hi Moses. Mu alina'eh on ibahho ta'u ya abuluton ta'un madusa ta'u. ³⁰Ot ibaga ta'u bon adi ta'u iyabulut hanadan imbabale ta'u an mi'yahawadah tudan ni'iboblen dita'u. ³¹Ya adi ta'u bo gumattang hi kumpulnan iyalin nadan mumpunggattang an malpuh udum hi boble an umat hi makan hi'on Habadun tungo onu nadan udum an mangilin an algo. Ya wa'e ta nadatngan nan mi'apituh tawon ya adi ta'u tanoman nadan luta ya adi ta'u mo hingilon nadan impa'utang ta'u. ³²Ya atawotawon on unudon

ta'u nan tugun an mahapul an mangdat ta'u hi opat di gramus an silber ta ma'usal hinan Templo. ³³Ta waday midadaan an tinapay hinan lamehaan ya nadan nat'onat'on an midawat i Apu Dios an umat hinan makan ya nadan maghob an mi'nong hi abigabigat ya hinan Habadun tungo ya nadan midawat hi'on nakayang nan bulan. Ya ta'on on nadan midawat hinadan udum an mangilin an algo ya nadan udum an midawat ya nadan mi'nong ta a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul ta'un tinanud Israel. Ya atbohdi hidiy pangalan ta'uh nadan udum an ma'usal hinan Templo. ³⁴Ya nunhahapitan ta'u ot ibubunut ta'un namin an ta'on on nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ta napt'o' nan timpun pangiyayan ta'u an himpahimpamu'un hinadan itungu hinan punggobhan hi mi'nong.

³⁵Ya nan hopap di apiton ta'u an intanom ta'u hinan hintawon ya iye ta'uh nan Templo ya ta'on boh on nadan midat an bungan di bungbunga'an. ³⁶Ya atbohdi iye ta'uh nan padi hinan Templo nadan panguluwan an lala'in imbabale ta'u ya ta'on on nadan hopap di imbabalen di halun ta'u ta miyappitdan Apu Dios te hidiyey nitudo' hinan tuguna. ³⁷Ya an namin bo nadan alina an malpuh nan hopap di apit ta'u ya nadan ma'inum ya manteka an malpuh nadan mapmaphod an bungan nadan bungbunga'an ya iye ta'uh nan Templo. Ya idat ta'u boh nadan ibba ta'un tinanud Libay nadan mi'apuluh nadan apiton ta'u te diday niyukodan di e mun'amung i dadiye hitun numbobl原因 ta'u on inyedah nan way Templo. ³⁸Ya mahapul an waha padi an tinanud Aaron hi pun'adwan nadan tinanud Libay an e mun'amung hinadan mi'apuluh nadan apiton ta'u ya ahi iyen nadan ibbadan tinanud Libay hidih nan way Templo. ³⁹Ta athidin dita'un tinanud Israel an iye ta'u hinadan tinanud Libay nadan makan ya ma'inum ya manteka ta diday ukod an mangiyeh nan iha'adandah nan way Templo an nihaggon hinadan umohnongan nadan padi ya nadan mungguwalyah nadan geyt ya nadan mangipangpanguluh kantah nan pundayawan. Ot aton ta'u datuwe ta minaynayun an mapmaphod di ma'ma'at hinan Templo.

Hay Numbobleh Ad Jerusalem

11 ¹Hay nunhituwan nadan ap'apun bumoddang i ha'on ya hidih ad Jerusalem. Ya imbunutda ta hinan himpulun (10) pamilya on ohay mabunut hi e mi'hitu i diyen niyappit i Apu Dios an boble hi ad Jerusalem. Ya nada'en agge nabunut ya nunnanongdah nadan bobleda tuwali. ²Ya mun'am'amlong nadan tatagu te wadaday ibbadan namhod an e mi'hituhdih ad Jerusalem an ta'on on aggeda nabunut ta hiya nan indasalanda dida ta wagahan Apu Dios dida. ³Mu hanada'en udum ya nunnanongda nimpeh nadan boblen nidat i didahdi hi ad Judah. Ya waday niddum i dida hinadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay an

muntamuh nan Templo ya nadan tinanudan nadan baal Solomon. ⁴Mu wadada boy udum an tinanud Judah ya tinanud Benjamin an nunhituh ad Jerusalem.

Ta hay nunhituh ad Jerusalem an tinanud Judah ya hi Atayah di oha.

Hi Atayah ya datuwey a'ammodna hi nalpuwana an nuntanud hi Mahalel ta hi Sepatiah ot muntanud hi Sepatiah ta hi Amariah ot muntanud hi Amariah ta hi Sekariah an nangimbabale i Ussiah ot muntanud hi Ussiah ta wada mohpeh Atayah an dida nadan holag Peres.

⁵Ya nan oha bon tinanud Judah an nunhituh ad Jerusalem ya hi Maaseyah.

Hi Maaseyah ya nalpuh nan holag Selah ot muntanud ta hi Sekariah ot muntanud hi Sekariah ta hi Joyarib an hi aman Adayah an nangimbabale i Hasayah an hi aman Kol-Hoseh ot muntanud hi Kol-Hoseh ta hi Baruk an nangimbabale mohpe i Maaseyah.

⁶Ta hay bilang di tinanud Peres an nun'atutulid an tindalu an nunhituh ad Jerusalem ya opat di gahut ta nanom ta walu (468).

⁷Ya ha'ey nalpuh nan holag Benjamin ya hi Sallu an pamaag nan hi Jesayah ya nuntanud ta hi Itiel ot muntanud hi Itiel ta hi Maaseyah ot muntanud hi Maaseyah ta hi Kolayah ot muntanud hi Kolayah ta hi Pedayah ot muntanud hi Pedayah ta hi Joed ot muntanud hi Joed ta hi Mesullam an nangimbabale i Sallu. ⁸Ya niddumda bo nadan duwan i'ibanan da Gabay i Sallay. Ta hay bilangdan namin an linala'in tinanud Benjamin an nunhituh ad Jerusalem ya hiyam di gahut ta baintit walu (928). ⁹Ya hay ap'apuda ya hi Joel an imbabalen Sikri ya nan hi Judah an imbabalen Hassenuah di mihnod hinan sa'adna an ap'apu i diyen boble.

¹⁰Ya hay padi an nunhitu hi ad Jerusalem ya hi Jedayah an imbabalen Joyarib ya hi Jakin ¹¹ya hi Serayah an imbabalen Hilkiah. Hi Hilkiah ya imbabalen Mesullam an imbabalen Sadok. Hi Sadok ya imbabalen Merayot an imbabalen Ahitub. Hi Ahitub ya hiya din nabaktun padi hinan Templo. ¹²Ya niddum bo nadan waluy gahut ta baintit duwa (822) an linala'i an ibbadan himpamu'un an dadiye nadan muntamuh nan Templo. Ya niddum bo hi Adayah an hay a'ammodna ya nalpuh nan tinanudan Malkijah te hi Malkijah ya nuntanud ta hi Pasur ot muntanud hi Pasur ta hi Sekariah ot muntanud hi Sekariah ta hi Amsi ot muntanud hi Amsi ta hi Pelaliah ot muntanud hi Pelaliah ta hi Jehoram an nangimbabale i Adayah. ¹³Ya nadan ibban Adayah an duway gahut ta napat ta duwa (242) an linala'i ya diday ap'apu hinan pu'unda. Ya niddum bo hi Amassay an nalpuh nan tinanud Immer te nuntanud hi Immer ta hi Mesillemot ot muntanud hi Mesillemot ta hi Ahsay ot muntanud hi Ahsay ta hi Asarel an nangimbabale i Amassay ¹⁴ya nadan ibbanan hinggahut ta baintit walu (128) an nun'atutulid an titindalu. An hay ap'apuda ya hi Sabdiel an imbabalen Haggadolim.

¹⁵Ya datuwe damdama nadan udum an tinanudan Libay an nunhitu hi ad Jerusalem an hi Semayah an imbabalen Hasub an imbabalen Asrikam. Hi Asrikam ya imbabalen Hasabiah an imbabalen Bunni.

¹⁶Ya nan duwan ap'apu hinadan tinanud Libay an da Sabbetay i Josabad ya diday niyukodan nadan udum an tamu hinan Templo.^j

¹⁷Ya niddum hi Mataniah an imbabalen Mika an tinanudan Sabdi an imbabalen Asap an hiyay mangipangpanguluh kanta ya punhanaan i Apu Dios. Ya hi Bakbukiah di bumoddang i Mataniah hinan tamuna ya bimmoddang bo i dida hi Abda an imbabalen Sammua an tinanudan Galal an imbabalen Jedutun. ¹⁸Ta hay bilang datuwen tinanud Libay an nunhituh nan boblen niyappit i Apu Dios ya duway gahut ta nawalut opat (284).

¹⁹Ya hanada'en guwalyah nadan geyt ya hi Akkub ya hi Talmon ya nadan ibbada ta hinggahut ta napitit duwada (172) an namin.

²⁰Ya hanada'en udum an padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya nadan udum an tinanud Israel ya way ohaon e numpunhituh nadan udum an boblen nidat i handidan a'ammoddah ad Judah. ²¹Mu hanada'en udum an mumpuntamuh nan Templo ya nunhitudah nan nabillid hi ad Ophel an hay ap'apuda ya da Siha i Gispa.

²²Ya hay ap'apun nadan tinanud Libay an nunhituh ad Jerusalem ya hi Ussi an nalpuh nan tinanud Asap te nuntanud hi Asap ot hi Mika ot muntanud hi Mika ta hi Mataniah an nangimbabale i Hasabiah. Ot muntanud hi Hasabiah ta hi Bani an nangimbabale mohpe i Ussi. Datuwen tinanudan Asap ya dida nadan mangipangpanguluh kantah nan pundayawan hinan Templo. ²³Mu hay mangibagah nadan atondah abigabigat ya nan patul. ²⁴Ya hay mangihapit hinadan tinanud Israel hinan patul ya hi Petahiah an imbabalen Mesesabel an ohah nadan holag Serah an tinanud Judah.

²⁵Nadan udum an tinanud Judah ya eda nunhituh nadan nihaggon hinadan puntantanommanda an umat hi ad Kiriath-Arba ya hi ad Dibon ya hi ad Jekabsil ya hinadan kakkitang an boblen nun'ihaggon i datuwen boble. ²⁶Ya nunhituda boy udum hi ad Jesua ya hi ad Moladah ya hi ad Bet-Pelet ²⁷ya hi ad Hasar-Sual ya hi ad Beerseba ya hinadan kikkitang an boblen nihaggon hidi ²⁸ya hi ad Siklag ya hi ad Mekonah ya hinadan kakkitang an boblehdi ²⁹ya hi ad En-Rimmon ya hi ad Sorah ya hi ad Jarmut ³⁰ya hi ad Sanoah ya hi ad Adullam ya hinadan udum an kakkitang an boblehdi ya hi ad Lakis ya hinadan puntantanommandahdi ya hi ad Asekah ya hinadan kakkitang an boblehdi. Ta binoblayan nadan tinanud Judah hi ad Beerseba ta ingganah nan nundotal hi ad Hinnom.

---

^j 11:16 Nadan udum an tamu nan Templo ya nan e mun'amung hinan mi'apuluh nadan inapit nadan tatagu ya nadan mipaphod hi'on waday napa"ih nan Templo.

³¹Ya hanada'en tinanudan Benjamin ya eda nunhituh ad Geba ya hi ad Mikmas ya hi ad Ayja ya hi ad Betel ya nadan bobleh nunlini"odana ³²ya hi ad Anatot ya hi ad Nob ya hi ad Ananiah ³³ya hi ad Hasor ya hi ad Ramah ya hi ad Gittaim ³⁴ya hi ad Hadid ya hi ad Seboim ya hi ad Neballat ³⁵ya hi ad Lod ya hi ad Ono ya nan nundotal an ma'alih boblen di nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu'. ³⁶Ya nadan udum an tinanud Libay ya eda ni'iboble hinadan tinanud Benjamin hidih ad Judah.

Hay Ngadan Nadan Tinanud Libay An Immanamut Hi Ad Judah

12 ¹Nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay an immanamut hi ad Judah an ni'uyug i da Serubbabel an imbabalen Sealtiel ya hi Jesua ya da Seraya ya hi Jeremiah ya hi Ezra ²ya hi Amariah ya hi Malluk ya hi Hattus ³ya hi Sekaniah ya hi Rehum ya hi Meremot ⁴ya hi Iddo ya hi Ginneton ya hi Abijah ⁵ya hi Mijamin ya hi Moadiah ya hi Bilgah ⁶ya hi Semayah ya hi Joyarib ya hi Jedayah ⁷ya hi Sallu ya hi Amok ya hi Hilkiyah ya hi Jedayah. Ta danae nadan ap'apun di padi hidin hi Jesua di nabaktun padi.

⁸Ya hanada'en tinanud Libay an mangipangpanguluh kantah nan punhanaanda i Apu Dios ya da Jesua ya hi Binnuy ya hi Kadmiel ya hi Serebiah ya hi Judah ya hi Mattaniah. ⁹Ya nadan udum an da Bakbukiah ya hi Unni ya nadan i'ibada ya immohnongdah dommang nadan mangipangpanguluh kantah nan punhanaan i Apu Dios ta mumpinnallogdan mungkanta.

¹⁰Nan nabaktun padi an hi Jesua ya nuntanud ta hi Joyakim an nangimbabale i Eliasib an hi aman Joyada. ¹¹Ot muntanud hi Joyada ta hi Jonathan an nangimbabale i Jaddua.

Nadan Ap'apu Hinadan Himpahimpamu'un An Tinanud Libay

¹²Hidin hi Joyakim di nabaktun padi ya datuwe nadan ap'apuda an himpahimpamu'un. Hinan pu'un'en Serayah ya hi Merayah ya hinan pu'un'en Hananiah ya hi Jeremiah. ¹³Ya hinan pu'un'en Ezra ya hi Mesullam ya hinan pu'un'en Amariah ya hi Jehohanan. ¹⁴Ya hinan pu'un'en Malluk ya hi Jonathan ya hinan pu'un'en Sekaniah ya hi Joseph. ¹⁵Ya hinan pu'un'en Harim ya hi Adna ya hinan pu'un'en Meremot ya hi Helkay. ¹⁶Ya hinan pu'un'en Iddo ya hi Sekariah ya hinan pu'un'en Ginneton ya hi Mesullam. ¹⁷Ya hinan pu'un'en Abijah ya hi Sikri ya hinan pu'un'en da Miniamin i Moadiah ya hi Piltay. ¹⁸Ya hinan pu'un'en Bilgah ya hi Sammua ya hinan pu'un'en Semayah ya hi Jehonatan. ¹⁹Ya hinan pu'un'en Joyarib ya hi Mattenay ya hinan pu'un'en Jedayah ya hi Ussi. ²⁰Ya hinan pu'un'en Sallu ya hi Kallay ya hinan pu'un'en Amok ya hi Eber. ²¹Ya hinan pu'un'en Hilkiyah ya hi Hasabiah ya hinan pu'un'en Jedayah ya hi Netanel.

²²Hanadan ap'apun nadan himpahimpamu'un an padi ya nadan ibbadan tinanud Libay hidin amatagun nadan nahohonnod an nabaktun padi an da Eliasib ya hi Joyada ya hi Johanan ya hi Jaddua ya nitudo' di ngadanda ta ingganah din numpatulun Darius hi ad Persia. ²³Ta nitudo' di ngadan nadan ap'apun di himpahimpamu'un an tinanud Libay hinan nitudo'an di na'na'at ta ingganah din hi Johanan an imbabalen Eliasib di nabaktun padi.

Hay Niyukod Hi Tamun Nadan Tinanud Libay

²⁴Hanadan ap'apu hinadan tinanud Libay an da Hasabiah ya hi Serebiah ya hi Jesua an imbabalen Kadmiel ya nadan i'ibada ya nundinomngang di immohnonganda ta munhinnukkatdan mungkantah nan pundayawda ya punhanaandan Apu Dios. Ta iyunnuddah nan intuddun din patul an hi David an baal Apu Dios. ²⁵Ya hanada'en mungguwalyah nadan geyt nan Templo ya nadan pang'amungdah nadan asal an nihaggon hinadan geyt ya da Mattaniah ya hi Bakbukiah ya hi Obadiah ya hi Mesullam ya hi Talmon ya hi Akkub.

²⁶Ya an namin datuwen ap'apu hinadan tinanud Libay ya nuntamudah din hay nabaktun padi ya hi Joyakim an imbabalen Jesua an imbabalen Josadak ya ha'on an hi Nehemiah di gobelnador ya wada nan padi an hi Ezra an na'ginnilah nadan uldin.

Hay Nangiyappitandan Apu Dios Hinan Binattun Alad Hi Ad Jerusalem

²⁷Hidin nangiyappitandah nan binattun alad hi ad Jerusalem ya impa'ayagdan namin nadan tinanud Libay hinadan numpumboblayanda. Ta ni'yam'amlongda an nangikantah punhanaandan Apu Dios an inusalda nadan simbal ya harp ya lira. ²⁸Ya hay ni'yamung an tinanud Libay an nangipangpanguluh kanta ya nalpudah nadan bobleh nunlini"odan di ad Jerusalem ya hi ad Netopah. ²⁹Ya nalpuda boy udum hi ad Bet-Gilgal ya hi ad Geba ya hi ad Asmabet te diday namangulun nunhitu i dadiyen boble.

³⁰Ya hay namanguluh inat nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ya nan nitugun i dida hi atonda ta ahida mibilang hi malinis. Ot ahida bo aton nan nitugun hi atonda ta ahi mibilang hi malinis nadan tatagu. Ot ahida mohpe iyappit i Apu Dios nadan geyt ya nadan binattun alad.

³¹Ta ha'on an hi Nehemiah ya inayaga' an namin nadan ap'apun nadan tinanud Judah hi uhhun nan binattun alad ta diday nangipanguluh nan duway linya an mangikankanta hi punhanaanda i Apu Dios. Ta nan ohan linya ya iyunnuddah nan binattun alad ta ipluydah nan way geyt an pang'iwan an umeh way bahhulaan. ³²Ya hay mitnud i dida ya da Hosayah hinadan godwan nadan ap'apu hi ad Judah ³³ya niddum da Asariah ya hi Ezra ya hi Mesullam ³⁴ya hi Judah ya hi Benjamin ya hi

Semayah ya hi Jeremia³⁵ ya nadan udum an padi an numpangdon hi trampeta ya hi Sekariah an holag Asap. Te nuntanud hi Asap ta hi Sakur an nangimbabale i Mikayah. Ot muntanud hi Mikayah ta hi Mattaniah an nangimbabale i Semayah. Ot muntanud hi Semayah ta hi Jonathan an nangimbabale mohpe i Sekariah. ³⁶Ot mitnudda nadan i'ibana an da Semayah ya hi Asarel ya hi Milalay ya hi Gilalay ya hi Maay ya hi Netanel ya hi Judah ya hi Hanani an inodnanday mipagangoh hinan pungkantaanda an miyunnudan hinan imbagan din hi David an baal Apu Dios. Ya hay nangipangulu hinan linyada ya hi Ezra an na'nginnilah nadan tugun. ³⁷Ya hidin dimmatongdah nan geyt an pangi'wan an umeh nan way obob ot inayundan itikid hinan mangipluy hinan boblen David ta ingganah lina"uhanda nan baktun nan balen David ot inayayunda ta ingganah dimmatongdah nan geyt an pangi'wandan e humagub hi nangappit hi tuluwan di algo.

³⁸Ya hana'e damdaman ohan linya an mangipangpanguluh kantah punhanaanda i Apu Dios ya diday nidduma' an ibbami nan godwan nadan ap'apu ya tatagu an inipluymih nangappit hi huddo'na an ini'wami damdamah nan uhun nan binattun alad ot la"uhanmi nan natagen punha"angan hi tinapay ot inayayunmi bon la"uhan nan nangadanan hi abilog an binattun alad ³⁹ot inayayunmi ta ingganah nan way baktun nan geyt an nungngadan hi Epraim ya nan geyt an nungngadan hi Jesana ya nan geyt an nungngadan hi ekan ta ingganahdih nan natagen pungguwalyaan an nungngadan hi Hananel ya nan natagen pungguwalyaan an nungngadan hi Meah ta inggana ot dumatong amih nan geyt an pangipa'wandah kalnero an miyeh nan Templo ot ahi ami umohnong hidih nan geyt an pundadammuwan.

⁴⁰Ta hidin nundidinatong nadan duwan grupun mangipangpanguluh kantah dih nan Templo ya way ohaon immeh nan umohnongana ya ta'on on ha'on ya nadan ibba' an godwan nadan ap'apu ⁴¹ya nadan padi an da Eliakim ya hi Maaseyah ya hi Miniamin ya hi Mikayah ya hi Elionay ya hi Sekariah ya hi Hananiah an inodnanda nadan trampeta. ⁴²Ot mitnud da Maaseyah ya hi Semayah ya hi Eleasar ya hi Ussi ya hi Jehohanan ya hi Malkijah ya hi Elam ya hi Eser. Ya hay nangipangpangulu i dida an mungkanta ya hi Jesrahiah. Ya inlotdan mungkanta ta donglondan namin.

⁴³Ya i diyen algo ya dakol di ini'nongmin Apu Dios an ongal di amlongmi te hiyay nangipa'amlong i da'mi an niddum nadan binabai ya u"unga. Ta madngol hinadan nun'idawwin boble nan pun'am'amlonganmi.

⁴⁴Ya i diye ya wadaday nadutu' hi mangipapto' hinadan pangiamungandah nadan idat nadan tatagu an umat hinadan namangulun bungan di intanomda ya nadan mi'apuluh (10) nadan inapitda. Ya dida boy e mun'amung i datuwe an miyunnudan hinan

nitugun an aton nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay. Ya an namin nadan tataguh ad Judah ya ma"amlongdan mangunud hinan tugun te matigodan maphod di pangat nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay. ⁴⁵Te nan atondan munhilbin Apu Dios ya inyunnuddah nadan intugun din patul an hi David ya din imbabilenan hi Solomon. An inatda nadan nitugun an ma'at ta ahida mibilang hi malinis ya atbohdi nadan aton nadan mungguwalyah nadan geyt ya nadan mangipangpanguluh kantah nan pundayawanda. ⁴⁶Te nihipun hidin timpun da David ya hi Asap ya wadaday mangipangpanguluh kanta an pundayawda ya punhanaanda i Apu Dios. ⁴⁷Ya atbohdi din awadan Serubbabel ot ahi ha"on teen hi Nehemiah an binigat on idat nadan tinanud Israel nadan nibagan idatda hinadan tinanud Libay an mangipangpanguluh kanta ya nadan mungguwalyah nadan geyt. Ya ta'on on nadan tinanud Libay ya idatda damdama nadan nibagan midat hinadan ibbadan padin tinanud Aaron.

**Hay Gapunah Adida Pi'yamungon Nadan
Tatagun Nalpuh Udum Hi Boble**

13 ¹Han hin'algo ya na'amungda bo nadan tatagu ya waday nangitkuk an nangibahah nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun Moses. Ta dingngol nadan tatagu ya na'innilaanda an adi mabalin an mi'yamu'amung nadan i Ammon ya i Moab i da'min tinanud Israel. ²Manu'eh athidiy nitudo' ya hidin nala"uhan handidan a'ammodmi an tinanud Israel hi bobledah din nalpuwandah ad Egypt ya agge indattan handidan a'ammodka dida hi anonda ya inumonda. Ot bayadanda bo han hi Balaam ta idutana dida. Mu maphod ta numbalinon Apu Dios hidiyen idut hi wagah.

³Ta hidin dingngolmih diyen tugun ot adimi mo iyabulut an mi'yamungda i da'min tinanud Israel nadan tatagun nalpuh udum hi boble.

Hay Inat Nehemiah Hi Numbanggadana

⁴Handi ni' ya nan padi an hi Eliasib di niyukodan nan pangiamungdah usal hidih nan way Templo ta hiyay mangipapto'. Mu gapu ta nun'apuda i Tobiah ⁵ya iyabulut Eliasib an miha"ad hi Tobiah hinan ongal an kuwartu an pangiamunganda hinadan usal hinan Templo ya nadan midawat an alina ya insenso ya nadan pinahapah an ma'inum ya nadan lana an dadiye ya midat hinadan tinanud Libay an mangipangpanguluh kantah nan pundayawan ya nadan mungguwalyah nadan geyt. Ya hidi boy iha"adan nadan idat nadan tatagu an midat hinadan padi.

⁶Ya hay na'atan datuwe ya hidin mi'atulumpulut duwah (32) tawon hi numpatulan Artaserses an ma"ida' hi ad Jerusalem te numbanggada'

moh ad Babilon. Mu indani ot ibaga' hinan patul ta umanamuta' boh ad Jerusalem ya inabulutna. ⁷Ya hidin immanamuta' ya na'innilaa' nan adi maphod an inat nan padi an hi Eliasib an inyabulutna nan kuwartun pang'amungan hinadan usal hinan Templo ta niha'adan Tobiah. ⁸Ta gapuh bungot'u ya nun'ipalah'un'u nadan gina'un Tobiah hinan dola. ⁹Ot honago' di e munlinis ot ibaga' an atonda nan nitugun hi atonda ta wan mibilang hi malinis hidiyen kuwartu ya ahida impabangngad hidi nadan usal hinan Templo ya nadan midawat an alina ya insenso.

¹⁰Ya na'innilaa' bon numpanganamut nadan mangipangpanguluh kantah nan Templo ya nadan udum an tinanud Libay ta eda numpunliya' te agge indat nadan tatagu nadan nibaga tuwalin idatdan malpuh nadan apitonda. ¹¹Ot ihingal'u nadan ap'apun bumoddang i ha'on an gapuh nangiwalongandah nan Templo. Ot ipa'ayag'u nadan tinanud Libay ta way ohaon nibangngad hinan niyukod an tamudah nan Templo.

¹²Ot pun'iyalin mohpen nadan tataguh ad Judah nadan mi'apuluh (10) nadan inapitda an makan ya ma'inum ya lana. ¹³Ot iyukod'uh nadan padi an hi Selemiah ya hi Sadok an na'nginnilah nadan tugun ya nan ibbadan tinanud Libay an hi Pedayah nadan kuwartun pang'amungan hinadan usal hidih nan way Templo ot iddum'uh Hanan an imbabalen Sakur an apapun Mattaniah ta bumoddang i dida. Diday nangiyukoda' te madinola' hinan pangatda ta diday ukod an mangidat hinadan mahapul nadan ibbada an tinanud Libay.

¹⁴Ot mundasala' an alyo' di, Apu Dios hanat adim linglingon tun pangat'un munhilbih tun Templo ya ta'on on hinan pundayawanmi.

¹⁵I han Habadun tungo ya wadaday tinigo' an ibbamin i Judah an mungkopaldah greyp. Ya pun'itakken di udum di ma'inum ya nadan inapitdan umat hi wit ya greyp ya fig ya nadan udum an eda igattang hi ad Jerusalem i diyen Habadun tungo. Ta hiya nan e' imbaga i dida an ma'id ha e munggattang hi makan i diyen algo. ¹⁶Ya wadada boy i Tyre an ni'ibobleh ad Jerusalem an pun'iyaliday tilapya ya nadan nat'o'nat'on an igattangdahdih ad Jerusalem hinadan ibbamin i Judah i diyen Habadun tungo. ¹⁷Ot e' pun'ihingal nadan ap'apun bumoddang i ha'on hi ad Judah an alyo' di, Tigonyu'e mahan nan adi maphod an atonyu. Tanganu onyu ihya adi ngilinson nan Habadun tungo? ¹⁸Undan aggeyu bo innila an danaey ina'inat handidan a'ammod ta'uh din nadne ta hiya danaey gimmalat hi nundusaan Apu Dios ituwen numboblaysan ta'u ta teen ingganah ad uwani ya maligligatan ta'u. Ya atonyu boh ad uwani ta pun'udmanyuy bungot Apu Dios i dita'un tinanud Israel.

¹⁹Ot alyo' mon dida an mahapul an wa'et mun'ahdom hinan Alimana ya mahapul an midakig nadan geyt hitun ad Jerusalem ta ingganah malpah nan Habadun tungo ya ahi mibughul. Ya impaguwalya' ta ma'id ha kumpulnah nadan migattang hi miyalihu di diyen algo. ²⁰Mu waday

namingham onu namidwa an wadaday munggatang an namatnan nun'iyen hinan bahhel nan geyt tun ad Jerusalem. ²¹Ta hidin inakhupa' dida ot alyo' di, Mihipun hi ad uwani ya akhupan da'yu'e bohtu ya ipibalud da'yu i ha'on. Ta nihipun i diye ya aggeda mo impidpidwan immalih nan athidin Habadun tungo. ²²Ot ibaga' hinadan tinanud Libay an mahapul an eda aton nadan nitugun an atonda ta ahida mibilang hi malinis ya eda ginuwalyaan nadan geyt ta ngilinonda nan Habadun tungo.

Ot mundasala' bon alyo' di, Apu Dios hanat adiya' bahan linglingon ta nanongnan hom'ona' an gapuh nan ongal an pamhodmu.

²³Indani bo ya na'innilaa' an wadaday ibbamin i Judah an ni'yahawah nadan binabain i Asdod ya i Ammon ya i Moab. ²⁴Ya ha bo udot nadan udum an imbabaleda ya ammunay hapit di i Asdod ya hay hapit di udum an bobley innilada an aggeda innilay hapitmin i Judah. ²⁵Ta gapuh bungot'u ya nun'ihingal'u dida ot alyo' i dida an nan idut hinan adi pangunudan hinan tugun ya ma'at i dida. Ot punhoplat'uy udum i dida ot pun'ihabuyut'uy ibu'da. Ot punsapatao' dida an adida iyabulut nadan imbabaledan mi'yahawah nadan bokonmi ibban tinanud Israel. ²⁶Ot alyo' bon dida di, Undan aggeyu bo innila nan na'at hidin patul ta'u an hi Solomon an nunhiglay naminhod Apu Dios i hiya ot pumbalinonah patul? Undan bokon athinay numbahulana an ta'on on alyon hi ma'id ha nipadpaddunganah nadan apatu'patul hi abobboble? Mu hay numbahulana ya hay nangiyunnudanah pangat nadan inahawanan binabaih udum hi boble. ²⁷Ya tanganu mahan onyu inyunnud i diyen adi maphod an inatna ta ni'yahawa ayuh binabaih udum hi boble ta aggeyu inat nan pohdon Apu Dios? ²⁸Ya undan aggeyu tinigo nan inat'u hinan imbabalen Joyada an apapun nan nabaktun padi an hi Eliasib an intuda'u an gapuh ni'yahawaanah nan imbabalen Sanbalat an i Horon? ²⁹Ot idasal'un alyo' di, Hanat adim linglingon Apu Dios nan inat datuwen tatagu te imbabainday a'at di padi ta imbahhoda nadan imbagam i dida an tinanud Libay.

³⁰Ot ibaga' i dida ta atonda nan nibaga hi atonda ta ahida mibilang hi malinis ya indinongdan mangat hinadan inadaldah udum hi boble. Ot iyukod'uh nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay nadan tamuda ta way ohan dida on inatna nan tamuna. ³¹Ot ibaga' ta way ohaon nangiye hi itunguh nan punggobhan hi mi'nong hinan nadutu' an timpu an pangiyayana. Ya inyeda bo nadan hopap di bungan di intanomda hinan way Templo.

Ot mundasala' bon alyo' di, Hanat nomnomona' bahan Apu Dios ta wagahana' i datuwen inat'u.

Esther

Hay A'at Tuwen Liblu An Esther

Hituwen liblu ya ipa'innilanay inat Esther an nangihwang hinadan ibbana an Judyu ta aggeda nipapate. Te da Esther i Mordekay ya nadan dakol an Judyu an tinanud Israel ya niyedah ad Babilon ot ahi abakon nadan i Persia nadan i Babilon hidin limay gahut ta tulumpulut hiyam di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (539 B.C.).

Ya hay patul hi ad Persia hidin awadan Esther hidi ya hi Serses. Ya hay ahawan ni' nan patul ya hi Basti mu imbolhena ot iyahawanah Esther an Judyu. Mu i diye ya aggeda ni' na'nnilaan an hi Esther ya oha an Judyu.

Ya hidin numpatulan Serses ya wada han nabaktuy sa'adna an hi Haman an tinanudan Amalek. Ya nunnaud di hihiwonah nadan Judyu ta ninonomnomna an ipapate didan namin. Ta ni'happitan hinan patul an hi Serses ta iyuldina ta mabalin an patayonda nadan Judyu. Ya inabulut nan patul.

Mu indani ya dingngol Mordekay hidiyen uldin ot ume i Esther ot iba'agna i hiya nan uldin nan patul. Ot umeh Esther hinan patul an e ni'hapit an ta'on on hidiyey gumalat hi atayana. Ot iyuldin nan patul an mabalin an mi'patteda nadan Judyu ta ihwangday adolda hinadan binuhulda. Ta athidiy inat nadan Judyu ta nihwangda hinan edaot atayan ta hi Haman di nipapate.

Ta gapuh am'amlong nadan Judyu hi nangabakanda ya inhipunda nan pungngilinandah nan punnomnomnomandah nan ma'alih Purim.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay numbalian Esther hi ahawan nan patul an hi Serses (Esther 1–2)
2. Hay nunnomnoman Haman an manadag hinadan Judyu (Esther 3)
3. Hay nunnomnoman Esther an mangihwang hinadan ibbana an Judyu (Esther 4–7)
4. Hay nangihwangan Apu Dios hinadan Judyu hi edaot atayan ya hay nangihipunandan mungngilin hinan punnomnomnomandah nan Purim (Esther 8–10)

Hay Agge Nangunudan Basti Hinan Patul An Hi Serses

1 ¹Wada han patul an hi Serses an nun'ap'apu hi hinggahut ta baintit pituy (127) probinsya hi ad India ta ingganah ad Etiopia. ²Ya hay

nunhituwana ya hinan palasyu hi ad Susa. ³Ya hidin mi'atluh tawon hi numpatulana ya ninomnomna an mumpahamul.^a Ta inayaganan namin nadan ap'apun munhilbin hiyah nan palasyu. Ya ta'on on nadan opisyal di tindaluna hinan duwan boble an pumpatulana an hi ad Persia ya hi ad Media ya nadan gobelnador ya nadan ap'apun munhilbin didah nadan probinsya. ⁴Ya hidiyen numpahamulana ya immeh onom di bulan ta pangipatigonah kinadangyana ya hay nundongolana ya nan ongal an abalinana an mun'ap'apu.

⁵Ya hidin nagibbuh diye ot mumpahamul boh hindumingguwan hinan nahiduman hinan way lita"angan di palasyuna ot i'ayagnah nadan tataguhdi hi ad Susa an kadangyan onu nawotwot. ⁶Hidiyen lita"angan ya nipniphod an nakultinaan hi linen^b an asul ya pulaw an hay ga'odda ya linen damdama an bayulet ya pulaw. Ya niga'oddah nadan nun'atuligonggong an silber an nun'ihableh nadan tu"ud an batu an marbol. Ya hay indotaldah nan lita"angana ya marbol ya perlas ya nadan udum an nun'abalol an batu. Ya nadan ubunanda ya balitu' ya silber.

⁷Ya balitu' an basu an nat'onat'on di alkusnay pang'iinumandah nan dakol an bayah an inukat nan patul. ⁸Ya hay imbagan nan patul hinadan baalna ya adi mahapul an unudonda nan pangiy'e'eda an imminum'e nan patul on ahida mohpe uminum nadan tatagu ta nadan baalna ya ipa'inumda nadan bayah nan namhod an uminum.

⁹Ya hi Basti an ahawan nan patul ya numpahamul bo damdamah nadan binabai hidih nan palasyu. ¹⁰Ya hidin mi'apituh algon di numpahamulanda an mangmanginumda ya nabutbutong nan patul. Ot baalona nadan pitun yunok^c an da Mehuman ya hi Bista ya hi Harbona ya hi Bigta ya hi Abagta ya hi Setar ya hi Karkas ¹¹ta eda awiton nan ahawana an hi Basti ta iyedah awadana an nungkoronah nan koronan di ahawan di patul. Te pinhodna an ipatigoh nadan ap'apu ya nadan tatagu an apgohan hi ahawana. ¹²Mu hidin e imbagan dadiyen baal i Basti nan imbagan nan patul ya adina pohdon an ume. Ta nangimbubbungot nan patul ¹³ot mahmahanah nadan ap'apu an nanginnilah a'at di uldin hi'on nganney atona. Te hidiyey uggana aton hi'on waday inomnomana. ¹⁴Ya nadan uggana pummahmahan ya da Karsena ya hi Setar ya hi Admata ya hi Tarsis ya hi Meres ya hi Marsena ya hi Memukan te dida nadan pitun nangatuy sa'adda an pundinolanahdi hi ad Persia ya hi ad Media. ¹⁵Ya hay inalinan dida ya alyonay, Nganney alyon di uldin ta'u hi ma'at i Basti hinan aggena nangunudan hinan imbaga' an e imbagan nadan yunok?

^a 1:3 Hay pangalin di udum hinan numpahamul ya nunhida. ^b 1:6 Nan linen ya hay mangiyusal ya nan kadangyan ya nan padi ya mabalin bo an ma'usal hinan Templo.

^c 1:10 Nan yunok ya hidiye nan eunuch hinan English an hay ibalinana ya nakapun an linala'i ta iyohhaday punhilbiyandah nan palasyu.

¹⁶Ya hi Memukan di himmapit ot alyonah nan patul ya nadan udum an ap'apu di, Nan ahawam an hi Basti ya numbahul ya bokon he'a ya abuh di numbahulana te ta'on on nadan ap'apu ya nadan tatagu hi an namin an probinsya an pun'ap'apuwam. ¹⁷Te onha donglon di an namin an binabaih tuwe an inat Basti ya ngohayonda moy ahawadan alyonday, On hi Basti ni'mo ot agge immeh din impa'ayag nan ahawana an patul. ¹⁸Ot donglon'en nadan ahawami an a'ap'apuh tun ad Persia ya hi ad Media nan inat Basti ot umannung an pi'bagondan iyunnud i hiya ot adi dita'u mo lispituon an ahawada. Ya undan adi gumalat hi bumungotan ta'un linala'i hinadan ahawa ta'u. ¹⁹Ot ha'ey atom ya iyuldinmu ta adi mo mumpatpatigoh Basti i he'a. Ta middum hinaen uldin hinan uldin hituh ad Persia ya hi ad Media an adi mabalin an mahukkatan. Ya inaanmuh Basti hinan sa'adna ta hukkatam i ha babain maphod di pangatna. ²⁰Ta wa'et nipa'innilah naen uldinmu hi abobboble ituwen pun'ap'apuwam ya lispituwon di binabaiy ahawada an kakaddangyanan onu na'awwotwot.

²¹Ta hidiyen imbagan Memukan ya pinhod nan patul ya ta'on on nadan ap'apun munhilbin hiya. Ot hiya moy aton nan patul. ²²Ta nuntudo' mo nan patul hinadan probinsya an pun'ap'apuwana an imbalinda nan tudo'na hinadan nat'onat'on an hapit ya panudo' nadan tatagu an hay intudo'na ya an namin di linala'i ya diday ma'unud hinan numpunhituwanda.

Hay Numbalinan Esther Hi Ahawan di Patul

2 ¹Hidin na'aan di bungot nan patul an hi Serses ya nomnomnomonah ahawana an hi Basti ya nan inat Basti ya nan inyuldina an ma'at i hiya. ²Ya indani ya inalin nadan baalna di, Daan mo ta ihama'an da'a hinadan apgohan an binabain mumpangilog an ma'id ha inilo'dah lala'i. ³Ot mamili'a hi hinohhan ap'apu hinadan probinsya ya inyuldinmu ta iyalidan namin nadan apgohan an binabaihtuh ad Susa hinan iha'adan di binabaim. Ta ipipapto'mu didah nan yunok an hi Hegay ta hiyay ukod hi an namin an mahapulda ta ipohpohod di tigoda. ⁴Ot nan babain piliyom an mangipa'amlong i he'ay mihukkat hinan ahawam an hi Basti.

Ya maphod hi nangngolan nan patul i diyen imbagada ot hidiyey atona.

⁵Ya hidih ad Susa ya wada han Judyu an hi Mordekay an imbabalen Hair an apapun Simei an imbabalen Kis hinan tinanud Benjamin. ⁶Ya manu'e hi wahdi ya nan a'ammodnay ohah nadan nalpuh ad Jerusalem an inabak din hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon ot iyena didahdi an didan namin hidin hi Jehoyakin di patul hi ad Judah. ⁷Ya wada han hi Esther an pinghandah tinanud i Mordekay. Mu hay ngadanah hapitda an Hebrew ya hi Hadassah. Hiya ya apgohan ya maphod di nangadolna. Ya hidin nateda nan a'ammodna ya inawit Mordekay ot pakilogona an imbilangnah imbabalena.

⁸ Ta hidin nipa'innilah diyen inyuldin nan patul ya dakolday apgohan an binabain inyedah ad Susa ya hi Esther di oha. Ot miha"addah nan iha"adan di binabai ta ipapto' Hegay dida. ⁹ Ya hi Esther di pinpinhod Hegay ot idatna i hiya nadan midahidah adolna ya nadan mun'aphod an makan. Ya pinilinay pitun binabain nalpuh nan palasyu ta baal Esther. Ot piliyona bo nan ap'aphodan an kuwartu ta iha"adan Esther ya nadan baalna.

¹⁰ Mu hi Esther ya aggena impa'in'innila an hiya ya Judyu te hidiyey intugun Mordekay i hiya. ¹¹ Ta abigabigat on immeh Mordekay hi potto' nan panton di niha"adan nadan binabai ta ena tigon di ma'ma'at i Esther.

¹² Ta hay pangipaphodandah tigon dadiyen binabai ya hintawon. Te hinan mamangulun onom di bulan ya nadan nibagah midahidah adolda ya nan maphod an lana an ma'alih mira. Ya ahi mohpe nadan udum an bangbangluy idahidahda i dida hinan nabati an onom di bulan. Ta nagibbuh'eh diye ya ahida mohpe ma'ohha'ohha an umeh awadan nan patul. ¹³ Ya umeda'ehdi ya midat i dida nan pohdondan ilubung ya nadan udum an pohdondan usalon an wadah nan niha"adanda. ¹⁴ Ya hay umayan di hinohhah nan awadan nan patul ya hinan mahdom ta nawi"it'e on numbangngadda hinan iha"adan di binabai ta nan yunok bon hi Sasgas di mangipapto' i dida te hiya nan mumpapto' hinadan ahawan nan patul. Ya adi mabalin an waday e mumbangngad i didah nan palasyu te inggana hi'on ipa'ayag nan patul an namama hi'on aggena impa'amlong nan patul.

¹⁵ Ta hidin nadatngan di pangayan Esther hi awadan nan patul ya ammuna nan imbagan nan mangipapto' i dida an hi Hegay di inusalna. Ya hay nangimbabale i Esther ya hi Abihail an hi ulitaun Mordekay an nangipakilog i Esther. Ya an naminda nan nanigon hiya ya ma"amlongda te maphod di tigona. ¹⁶ Ta inyedah nan palasyun nan patul an hi Serses hidin mi'apituh tawon hi numpatulana an hidiye nan mi'ahimpuluh (10) bulan an alyondah Tebet. ¹⁷ Ya hiyay pinhod nan patul i dadiyen binabai te impa'amlongna nan patul. Ta hiyay nidatan nan koronan di ahawan di patul ta hiya moy nihukkat i Basti. ¹⁸ Ot mumpahamul nan patul an gapu i Esther ot ayaganan namin nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan mumpuntamuh nan palasyu. Ot pun'iblayonan namin di tataguh abobbobleh nan tamuda. Ot mangidat hi dakol an regalonah nadan tatagu.

Hay Nangihwangan Mordekay Hinan Patul

¹⁹ Ya hay pidwan di na'amungan^d nadan mumpangilog an binabain nun'ibban Esther ni' ya wahdi hi Mordekay hinan geyt di palasyu te

---

^d 2:19 Hituwen pidwan di na'amunganda ya agge nibaga ituwen liblu nan namangulun na'amunganda.

hiya moy oha an ap'apun munhilbih nan patul. ²⁰Mu hiyah diyen agge impa'in'innilan Esther an hiya ya Judyu. Te inun'unudna nimpe nan intugun tuwalin Mordekay i hiya an umat hi nangun'unudanan hiyah din a'ungana.

²¹Ya hidin puntamuwan Mordekay hinan geyt di palasyu ya waday duwan yunok an guwalyah nan panton di kuwartun nan patul an da Bigtana i Teres. Ya waday bimmoholandah nan patul an hi Serses ta hiya nan nunhapitanda an patayon. ²²Ya na'innilaan Mordekay hidiyen nunhapitanda ot iba"agna i Esther ot e ibagan damdaman Esther hinan patul. Ya imbagana an hi Mordekay di nangibagan hiya. ²³Ya hidin e impamahmah nan patul ya na'innilaana an immannung hidiyen imba"ag Mordekay ot ipitattayuna dadiyen duwan linala'i. Ta hidiyen na'at ya ipitudo' nan patul hinan liblun itud'an di na'na'at hinan boble.

Nan Adi Maphod an Ninomnom Haman

3 ¹Indani ya nan hi Haman an imbabalen Hammedata an tinanud Agag ya impabaktun nan patul di sa'adna ta hiyay nabakbaktuy sa'adna mu nadan udum an ap'apu. ²Ta an namin nadan ap'apun munhilbin hiya hinan palasyu ya wada'eh Haman on munyu"ungdah punlispidan hiya te hidiyey inyuldin nan patul hi atonda. Mu hi Mordekay e ya adina unudon hidiye. ³Ta mahmahan nadan udum an ap'apu i hiya an alyonday, Tanganu onmu ngohayon nan uldin nan patul?

⁴Ot ipa'innilan mohpen Mordekay an hiya ya oha an Judyu.^e Mu abigabigat on imbagadan hiya ta unudona nan uldin mu adina damdama. Ot hiya nan eda mo imbaga i Haman hi'on mabalin i hiyah diyen pangat Mordekay.

⁵Ya hidin tinigon peman Haman an adi munyu"ung hi Mordekay ta punlispidan hiya ya nangimbubungot. ⁶Ta ninomnomnan ipapate mu hidin na'innilaanan hiya ya Judyu ya ninomnomnan bokon hi Mordekay ya ammunay ipapate te an namin di Judyu hinadan boblen pun'ap'apuwam Serses.

⁷Ta hidin mi'ahimpulut duway (12) tawon hi numpatulan Serses hinan namangulun bulan an ma'alih Nisan^f ya imbunutdah hinangngab Haman ta ma'innilaan hi'on nganne an algo ya bulan di pangatana i diyen ninomnomna. Ya hay nabunut ya nan mi'ahimpulut tulun (13) algo hinan mi'ahimpulut duwan (12) bulan an ma'alih Adar. Hay hapitdah nan bunnutan ya purim.

⁸Ot umeh Haman hinan patul ot alyonay, Waday tinatagu an niddum i dita'u an niwaktadah nadan probinsya ituwen pun'ap'apuwam an hay

---

^e 3:4 Hi Mordekay ya manu'e hi adi munyu"ung hi hinangngab Haman ya hi Haman ya nalpuh nan tinanud Amalek an binuhuldan Judyu. ^f 3:7 Nan Nisan ya hidiye nan ma'udin godwan di Marso ta ingganah nan godwan di Abril hi ad uwani.

pangiye"eda ya nat'on an ma'id ha nipaddunganah nan pangat di udum an tatagu. Ya adida ahan un'unudon di uldin. Ta hiya nan adi maphod hi'on minaynayun an mi'hituda hitun pun'ap'apuwan. ⁹Ot hay maphod hi atom ya iyuldin mu ta mipapatedan namin. Ta'omman ya indat'uy tuluy gahut ta napat di libuy (340,000) kilun silber hinan iha"adan di pihhun di patul ta midat hinadan ap'apu an e mangat ituwe.

¹⁰Ya inabulut nan patul hidiyen inalin Haman ot aanona nan singsing hi ta'lena an hidiyey pummalkadah nadan mitudo' an uldina ta adi mabalin an mahukkatan. Ot idatnah diyen singsing hinan binuhul di Judyu an hi Haman an imbabalen Hamedata an tinanud Agag. ¹¹Ot alyon nan patul i Haman di, Adi' mahapul nan pihhum. Ukod'a ya inatmu nan pohdom an aton i danae an tatagu.

¹²Ta hidin mi'ahimpulut tuluh (13) algo hinan namangulun bulan ya inayagan Haman nadan sekretalin di patul ot ibagana i dida nan itudo'dah nan uldin nan patul an miyeh nadan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan gobelnador ya nadan udum an ap'apun di an namin an probinsya. Ta intudo'dah diyen uldin hinan nat'onat'on an hapit ya panudo' nadan tatagu hinadan boblen awadanda ya ingngadandah nan patul an hi Serses ya immalkada nan singsingna. ¹³Ot ituda'day mangiye i dadiyen tudo' hi an namin an probinsya an pun'ap'apuwan nan patul. Ta hay nitudo' ya mipapaten namin di Judyu an ta'on on nadan a'amamma ya i'ininna ya binabai ya u'unga hinan mi'ahimpulut tulun (13) algoh nan mi'ahimpulut duwan (12) bulan an ma'alih Adar. Ya inaladan namin nadan wada i dadiyen patayonda. ¹⁴Ta nipa'innilah diyen uldin hi atagutaguh abobboble hinan pun'ap'apuwan nan patul ta innilada moy atonda an mundadaan an e mamateh nadan Judyu hi'on madatngan hidiyen algo. ¹⁵Ot gapu ta hiyay imbagan nan patul ya inawigingdan nangiye i diyen uldin hi abobboble an inhipundah ad Susa an nunhituwan nan patul ta innilaon di atagutagu. Ta nadan tataguh ad Susa ya nunnaud an minomnomanda yaden dedahdi da Haman hinan patul an mangmanginumda.

Hay Numpaboddangan Mordekay I Esther

4 ¹Hidin na'innilaan Mordekay hidiyen na'at ya nunhethetnay lubungna ot munlubung hi langgut ot dadapulonay uluna ot e dumanallanan hinan boble an kumogakoga an gapuh hakit di nomnomna. ²Mu ingganah nan geyt di palasyu ya ammunay ipogpogana te adi mabalin an hunggop di nunlubung hi langgut hidi. ³Ya atbohdi nadan Judyu hinadan probinsya an nunnaud an minomnomanda an adida mangmangngan ya kumogakogada hidin na'innilaanda nan uldin nan patul. Ta dakol i diday numpunlubung hi langgut on eda nalnallo' hinan hupu'.

⁴Ya hidin impa'innilan nadan ba'baalon Esther an binabai ya nadan yunok nan at'atton Mordekay ya nunhiglan minomnoman hi Esther. Ot ipiyenay ilubung Mordekay ta bokon nan langgut mu adina pohdon. ⁵Ot ituda'nah Hatak an ohah nadan yunok an indat nan patul i hiya an baalna ta ena mahmahan i Mordekay di gapunah umatanahdi. ⁶Ot umeh Hatak hi awadan Mordekay hidih nan way potto' nan geyt di palasyu ta ena mahmahan.

⁷Ot ibagan Mordekay i hiyan namin nan na'na'at ya nan bilang di pihhun alyon Haman hi iddumnah nan pihhun nan patul ta ma'usal hi pamatayanda i didan Judyu. ⁸Ot idatnan hiyay ohah nadan nitudo'an nan uldin nan patul an nipa'innilah ad Susa ot alyonay, Ipatigom hituwe i Esther ya impa'innilah i hiya nan ibalinana. Ya imbagam i hiya ta e mumpahpahmo' hinan patul ta hom'ona nadan ibbana an Judyu. ⁹Ot mibangngad hi Hatak ot ibaganan namin i Esther nan imbagam Mordekay. ¹⁰Ya hinnag bon Esther hi Hatak ta ena ibaga i Mordekay ¹¹an innilan di an namin an ap'apu ya tataguh nan pumpatulan nan patul an nan tagun namaag ya hinunggop hinan opihhinan nan patul an agge nipa'ayag ya mipapate. Ta ma'id ha tagu hi mangat i diye an adi mipapate. Te ingganah idongdong nan patul nan nabalitu'an an septerna^g ya ahi mihwang. Ya alyon bon Esther di, Hay oha bo ya ume moh himbulan di agge nangipa'ayagan nan patul i ha'on.

¹²Ta hidin dingngol Mordekay nan impaad Esther ¹³ot pumbangngadonah Hatak ta ibaganan Esther an alyonay, Wan hay punnomnommu ya adi da'a pi'pate an umat hinadan ibba ta'un Judyu an gapu ta wahna'ah nan palasyu? ¹⁴Te namaag'e ya dimminong'ah ad uwani ya waday udum hi bumoddang ta mihwangda nadan ibba ta'un Judyu mu he'a ya nadan tulang ta'u ya mipapate ta'un namin. Ma'id ha mapto' ya hay numbalinam hi ahawan di patul ya ta waday atom an bumoddang hi ad uwani ta mihwang ta'u an Judyu.

¹⁵Ot ibagan Esther nan pambalna i Mordekay an alyonay, ¹⁶Ot em mo amungan an namin nadan ibba ta'un Judyu hituh ad Susa ta adi ayu mangan ya adi ayu uminum hi tuluy algo an ta'on on hinan mahdom ta idasalana'. Ot ta'on on ha'on ya nadan baal'u ya athidi bo damdamay atonmi. Ta nagibbuh'e ya immeya' hinan patul an ta'on on mipagol hinan uldin. Ot hituwe'ey ataya' ya ta'ombo. ¹⁷Ot un'unudon Mordekay an namin nan imbagam Esther hi atona.

Hay Imbagam Esther Hinan Patul

5 ¹Hidin mi'atluh algo hi nun'ulatanda ot munlubung hi Esther hinan lubung di ahawan di patul ot e tuma'dog hidih nan potto' di panton

^g 4:11 Hidiyen septer ya hidiyey idongdong nan patul ta mangipa'innila an mabalin an e mi'hapit di ohan tagu i hiya ya hay oha bo ya hidiyey mangipatigon hiya ya patul.

nan opihhinan nan patul. Ya wahdi nan patul an inumbun hinan tronona an inhanggabnah nan panto. ²Ya tinigonah Esther ya ma'amlong ot idongdongna nan nabalitu'an an septerna. Ot e dapaon Esther nan uddun diyen nabalitu'an an septer.

³Ya inalin nan patul i hiyay, Tanganu udot on'a wahtu Esther? Nganne mahapulmu? Ibagam ot ta'on on godwan tun pun'ap'apuwa' ya mabalin an idat'un he'a.

⁴Ot alyon Esther di, Hi'on mabalin apu patul ya daan mo ta umali ayu i Haman hi ad uwanin algo hidih awada' te wahdi han indadaan'u an makan.

⁵Ot ipa'ayag nan patul hi Haman ya na'anne ot umedah nan in'ayag Esther.

⁶Ya hidin mangmanginnudah bayah ya inalin bon nan patul i Esther di, Ot nganne nan pohdom an ibaga? Ibagam ot ta'on on godwan tun boblen pun'ap'apuwa' ya idat'un he'a.

⁷Ya inalin Esther di, ⁸Athina'e an ulayana' i he'a ta pohdom an idat nan ibaga' ya daan mo ta ipidwayu bon umali i Haman hi bigat. Ta i diyey ahi' pangibagaan hinan pohdo'.

Hay Ninomnom Haman An Aton I Mordekay

⁹Ta hi Haman ya ma'am'amlong hi limmah'unana hi nalpuwanah awadan Esther mu hidin tinigonah Mordekay hinan way geyt di palasyu an adi udot tuma'dog ya adi ni'mo munyu'ung hi punlispituna ya nunhiglay bungotna. ¹⁰Mu initpolnay bungotna ot umanamut. Ot ayagana nadan gagayyumna ya hi ahawana an hi Seres. ¹¹Ot ilattuwagna i dida an pun'ibaganay kinadangyana ya hay dinakol di imbabalena an linala'i ya hay nangipabaktuwan nan patul hi sa'adna mu nadan udum an ap'apu.

¹²Ya inalina boy, Bokon ammuna danae te ha'on bo ya ammunay inayagan nan ahawan nan patul an hi Esther hi nun'ibban nan patul an e ni'an hinan indadaana. Ya inayagan da'mi bon umehdi hinan patul hi bigat. ¹³Mu ma'id damdama ha hilbin datuwen ha'on hi'on tigo' nan Judyu an hi Mordekay an hiyay nanongnan ap'apu an umohnong hidih nan way palasyu.

¹⁴Ot alyon nan ahawana an hi Seres ya nadan gagayyumnay, Daan mo ta ipata'dogmu ha pangitattayunam i Mordekay hi umeh baintit limay (25) metroy tinagena. Ya imbagam hinan patul hi bigat ta itattayunda ta waday am'amlongmun ume an e mi'an hi awadan Esther. Ya immamlong hi Haman i diyen inalida ot ipata'dogda han kayiw ta pangitattayunanda i Mordekay.

Hay Nangipa'innilaan Nan Patul Hi Amaphod Mordekay

6 ¹I diyen hilong ya adi umaliy inlo' nan patul ot ipa'ukatna nan nitudo'an di na'na'at hinan pumpatulana ta ibahadan hiya. ²Indani

ya nibaha nan nitudo' an nangipa'innilaan Mordekay hinan adi maphod an nunhapitan nadan duwan mungguwalyah nan geyt di palasyu an da Bigtana i Teres. Te nunhapitandan patayon nan patul mu agge na'at te imba"ag Mordekay. ³Ya hidin dingngol nan patul hidiyen nibaha ya inalinay, Ot nganney indat ta'uh gunggunan Mordekay i diyen inatna?

Ya inalin nadan baalnay, Ma'id man peman.

⁴Ya inalin nan patul di, Nganney ap'apu hi wahtu?

Ya nipadih an hinunggo hi Haman hidih nan palasyu an ena ibagah nan patul ta itattayundah Mordekay hinan impata'dogna.

⁵Ya inalin nadan baalnay, Wahnah Haman an tumtumma'dog hinan way panto.

Ot alyon nan patul di, Paghponyu.

⁶Ta hidin hinunggo hi Haman ya inalin nan patul i hiyay, Nganne nin di lebbengnah aton hinan tagun pohdo' an midattan hi gunggunana?

Ya hay punnomnom Haman ya hiya nan tagun pohdon nan patul an idattan hi gungguna. ⁷Ot alyonah nan patul di, Pohdom'e an idattan hi gunggunay ohan tagu ⁸ya em ipa'alay ohah nadan lubung di patul an inlubungmu ni' ya hay ohah nadan kabayum an nitakkayam^h ni' an waday koronana. ⁹Ya inayagam di ohah nadan nabaktuy sa'adna an ap'apu ta ipilubungna nan lubungmu i diyen tagu ya impikabayunah nan kabayum ya ena indanaldallanan hinadan kalatah tun boble ta'u on initikuknay, Tigonyu'e peman tayyay aton nan patul hinan tagu an nangat hi maphod ta nihwang nan patul.

¹⁰Ot alyon nan patul i Haman di, Ot ma'anne'a mo ta em alan nan lubung ya nan kabayu an imbagam ta atom hinan Judyu an hi Mordekay an wahdih nan way geyt an um'umbun. Ot tigom ta adim ibahhon aton i hiyan namin nan inalim.

¹¹Ot umeh Haman an ena inala nan lubung ya kabayu. Ot ipilubungna i Mordekay ot itakkenah nan kabayu ot ena idanallanan hinadan kalata on initku'itikuknay, Tigonyu'e peman tayyay aton nan patul hinan tagun nangat hi maphod ta nihwang nan patul. ¹²Ta hidin nalpah ot mibangngad hi Mordekay hinan way geyt di palasyu mu hi Haman e ya inawigingna an immanamut an nunhu'yung te nunnaud di nabainana.

¹³Ot pun'ibaganah nan ahawana an hi Seres ya nadan gagayyumna nan na'at i hiya.

Ya inalidan hiyay, Manu'e hi nipada"ul'a ya oha an Judyu hi Mordekay ot hiya nan ma'id ha abalinam an mangabak i hiya ya umannung an hiyay gumapuh adadagam. ¹⁴Ya hidin munhahhahapitda ya dimmatongda nadan baal nan patul ot pi'bagondan awiton hi Haman ta e bo mi'an hinan indadaan Esther.

---

^h 6:8 Hay panapit di udum hinan nitakkayan ya nihakayan.

Hay Natayan Haman

7 ¹Ot umeda bo da Haman hinan patul ta eda mi'an hinan in'ayag Esther.

²Ya hidin mangmanginumda i diyen mi'adwah algo ya inalin nan patul i Esther di, Ibagam mohpe hi ad uwani nan pinhodmu ta ta'on nimpeh on idat'un he'ay godwan di pun'ap'apuwa'.

³Ya alyon Esther di, Hom'ona'e i he'a ya adim bahan iyabulut an mipapateya' ya nadan ibba' an Judyu. Hituwe han pohdo' ahan an ibaga i he'a. ⁴Te ha'on ya nadan ibba' an Judyu ya nabayadan amin namin ta mipapate ami. Mu onha nin ha binayadan da'min mumbalin hi himbutⁱ ot namaag ya dimminonga' ta adi da'a ungalon. Mu nan ma'at i da'mi ya nunnaud ahan te patayon da'min namin.

⁵Ot alyon nan patul i Esther di, On nganney mangalih patayon da'yu?

⁶Ya alyon Esther di, Ma'id ha udum hi'on bokon nan binuhulmin Judyu an adi ahan maphod di pangatna an hi Haman.

Ya nangintattakut hi Haman. ⁷Ta nangimbubbungot nan patul ot lumah'un. Mu hi Haman ya nabati an mumpahpahmo' i Esther ta adina ipapate hiya te innilana mon athidiy ma'at i hiya. ⁸Ya hidin hinunggop nan patul an nalpuh dola ya nipadih an nundu'un hi Haman hinan inumbunan Esther an inidonah hukina. Ya tinumkuk nan patul an alyonay, Undan ta'on hi wahtuwa' hitun palasyu ya athinan pilitom an ilo' nan ahawa'? Ya hidin impadappuhna nan imbagana ya immaliday mamungut hi ulun Haman.

⁹Ya nan ohan yunok an hi Harbona ya alyonay, Bokon hinae ya abuh te umman wahdih balena bo han impata'dogna an baintit limay (25) metroy tinagena an pangitattayunanaot i Mordekay an hiya din nangihwang ni' i he'a.

Ya nahannapit nan patul ot alyonay, Ot ekayu ta hiyay eyu itattayun hidi.

¹⁰Ot eda mo itattayun hi Haman hinan impata'dogna an pangitattayunanaot i Mordekay. Ot ahi ma'aan nan nunhiglan bungot nan patul.

Hay Kalebbengan Nadan Judyu An Mangubat Hinadan Binuhulda

8 ¹I diyen algo ya indat nan patul an hi Serses i Esther an namin nadan luta ya bale ya nadan nun'abalol an odon Haman an binuhul di Judyu. Ot umeh awadan nan patul hi Mordekay te impa'innilan mon Esther di niyatana i hiya. ²Ot aanon nan patul nan singsingna an pummalka an binangngadna i Haman ot idatna i

ⁱ 7:4 Nan himbut ya nabayadan an baal.

Mordekay. Ot pumbalinon Esther hi Mordekay hi mumpapto' i dadiyen namin an nidat i Esther.

³Indani ya e bo numpaboddang hi Esther hinan patul an e nundu'un hi hinangngabna ot mungkoga an mumpahpahmo' i hiya ta adina ipa'at nan nunhiglan adi maphod an ninomnom Haman an tinanud Agag an ma'at hinadan ibbanan Judyu. ⁴Ya indongdong nan patul nan nabalitu'an an septerna ot tuma'dog hi Esther. ⁵Ot alyon Esther di, Hi'on maphod di punnomnommu i ha'on ya daan mo bahan ta iyuldinmu ta adi ma'unud nan impitudo' Haman an imbabalen Hammedata an tinanud Agag an ipapate da'min namin an Judyu hi an namin an probinsya hinan pun'ap'apuwam. ⁶Te adi' ahan pohdon an tigon di atayan nadan ibba' an Judyu an namamah nadan tulang'u.

⁷Ya inalini nan patul i da Esther i Mordekay di, Ot tee bon impitattayun'uh Haman ot idat'un namin nadan luta ya bale ya nadan nun'abalol an odon Haman i he"a Esther an gapuh nan adi maphod an atonaot i da'yu an Judyu. ⁸Ot itudo'yu mo ha uldin an innilayun iphodan nadan ibbayu an Judyu. Ya ingngadanyu i ha'on ya immalkayu nan singsing'u te adi mabalin an mahukkatan nan uldin an ningadan i ha'on ya namalkaan hinan singsing'u.

⁹Ta i diyen mi'abaintit tujuh (23) algo hinan mi'atluh bulan an ma'alih Sibani ya impa'ayag Mordekay nadan sekretalin nan patul ot ipitudo'na nan uldinah nadan Judyu ya nadan gobelnador ya nadan ap'apun munhilbin dida hinan hinggahut ta baintit pitu (127) an probinsya an mihipun hi ad India ta ingganah ad Etiopia. Ot ibalindah diyen uldin hinan nat'onat'on an hapit ya panudo' di tatagun niddum hinan pun'ap'apuwam nan patul an ta'on on nan hapit di Judyu. ¹⁰Ya dadiyen impitudo' Mordekay ya ingngadanda hinan patul an hi Serses ot imalkada nan singsingna. Ot pun'iyen nadan numpungkabayuh nan ma'awiging an kabayun di patul.

¹¹Ta hay nipa'innila i dadiyen tudo' ya iyabulut nan patul an waday lebbeng nadan Judyu hi abobboble an ma'amung ta ibaliwday adolda ta patayonda nadan mangubat i dida ya nadan pamilyada. Ya nun'aladan namin nadan wadan dida. ¹²Ya nan algon pangatan nadan Judyu i diyen uldin ya hinan mi'ahimpulut tujuh (13) algo hinan mi'ahimpulut duwah (12) bulan an ma'alih Adar. Hidiye nan nagtud an algo an pamatayandaot hi an namin an Judyu hi abobboble. ¹³Ya hidiyen uldin ya nipa'innila hi an namin di probinsya ta mundadaan nadan Judyu an mangihwang hi adolda hi'on madatngan hidiyen algo. ¹⁴Te nun'awiging nadan nangiye i dadiyen tudo' an numpungkabayuda hinadan ma'awiging an kabayun nan patul. Ya ta'on on hi ad Susa an boblen nan patul ya nipa'innilah diyen uldin.

¹⁵Hidin nakak hi Mordekay hi awadan nan patul ya nunlubung hinan lubung di nabaktuy sa'adna an ap'apu an pulaw ya asul an na'oddahan hi mumbolah^j an linen ya atbohding nakoronaan hi balitu'.

Ya hidin nipa'innila nan balun uldin hi ad Susa ya ahitutukukda nadan tataguh amlongda. ¹⁶Ta nunnaud di immamlongan nadan Judyu ya nunhiglay punlisipitun mohpen di tatagu i dida. ¹⁷Ta an namin nadan Judyu hi abobboble an dimmatngan nan uldin ya munhahamulda.^k Ya dakolday tatagun bokon Judyu an numbalin hi Judyu te gapuh takutdan dida.

Hay Nangabakan Nadan Judyu

9 ¹Hidin nadatngan nan mi'ahimpulut tuluh (13) algo hinan mi'ahimpulut duwah (12) bulan an ma'alih Adar an hidiye nan pangatandah nan namangulun inyuldin nan patul ya naballin di na'at te hay innilan nadan tataguhdi ya diday mamateh nadan Judyu ya onnot on nadan Judyu di namaten dida. ²Te nun'oh'ohhadan na'amung nadan Judyu hinan numpunhituwanda hinadan probinsya an nun'ap'apuwana nan patul an hi Serses ot gubatonda nadan binuhulda an naminhod an mamate i dida. Ta timmakut nadan tatagu hinadan Judyu ta ma'id ha tuliddan mangubat i dida. ³Hay oha ya ta'on on nadan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan gobelnador hinadan probinsya ya nadan ap'apun munhilbin dida ya binoddanganda nadan Judyu an gapuh takutda i Mordekay. ⁴Te na'abbaktuy sa'adna ya nundongol hi an namin an probinsya an ongal di abalinana.

⁵Ta nadan Judyu ya numpateda nimpe nadan binuhulda ta inatday pohdondan aton hinadan humihiwo i dida. ⁶Ta hi ad Susa an nunhituwan nan patul ya pinateday limay gahut (500) an tatagu. ⁷Ya atbohding pinatedah Parsandata ya hi Dalpon ya hi Aspata ⁸ya hi Porata ya hi Adalia ya hi Aridata ⁹ya hi Parmasta ya hi Arisay ya hi Ariday ya hi Baysata. ¹⁰Dadiye nadan himpulun (10) linala'i an imbabalen Haman an imbabalen Hammedata an binuhul nadan Judyu. Mu aggeda ni'yala nadan wada i dadiyen pinateda.

¹¹Ta i diyen algo ya nipa'innilah nan patul nan bilang di pinatedah ad Susa. ¹²Ot alyon nan patul hinan ahawana an hi Esther di, Pinaten mahan nayyan nadan ibbam an Judyu di limay gahut (500) an tatagu ya nadan himpulun (10) imbabalen Haman hituh ad Susa. Ot ma'id ha mapto' ya inyal'alanay na'at hinadan udum an boble. Ot ad uwani ya nganney pohdom an ma'at? Ibagam i ha'on ot ato' nan pohdom.

¹³Ya inalini Esther di, Hi'on mabalin ya iyabulutmu ta aton bon nadan ibba' an Judyu hi bigat nan umat hi inatdah ad uwanih tun ad Susa. Ya

---

^j 8:15 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. ^k 8:17 Hay pangalin di udum hinan munhahamulda ya munhidada.

maphod on itattayunda damdamay adol nadan himpulun (10) imbabalen Haman.

¹⁴Ot ibagan nan patul an itattayunda nadan adol dadiyen himpulun (10) imbabalen Haman. ¹⁵Ya i diye an ibiggatana an mi'ahimpulut opat (14) di algo hinan bulan an ma'alih Adar ya na'amungda nadan Judyu hi ad Susa ot patayonda boy tuluy gahut (300) an tatagu mu aggeda inala nadan wada i dadiyen pinateda.

¹⁶Ya atbohdiy inat nadan Judyu hi abobboble i diyen pun'ap'apuwan nan patul an nun'oh'ohhada ta inihwangday adolda. Ta pinateday napitit limay libuh (75,000) nadan binuhulda mu athidi bon aggeda inala nadan wada i dadiyen pinateda. ¹⁷Ta na'at dadiyeh din mi'ahimpulut tujuh (13) algo hinan bulan an ma'alih Adar. Ya hidin mi'ahimpulut opat (14) di algo ot mun'ibleda ot munhahamulda an gapuh amlongda.

Hay Nungngilinanda Hinan Purim

¹⁸Nadan Judyu hi ad Susa ya nun'oh'ohhadan nangihwang hi adolda hidin mi'ahimpulut tulu (13) ya nan mi'ahimpulut opat (14) di algo ot ahida mun'ible an nunhahamulda hinan mi'ahimpulut limah (15) algo. ¹⁹Ta hiya nan ingganah ad uwani ya hinan mi'ahimpulut opat (14) an algo hinan bulan an ma'alih Adar di pun'am'amlongan an punhahamulan ya pun'iiddatan nadan Judyu an nunhituh nadan kikkitung an boble an ma'id ha binattun aladda.

²⁰Ta hi Mordekay ya intudo'nan namin dadiyen na'na'at. Ot tudo'anan namin nadan Judyu an numbobleh nadan nun'idawwi ya nun'ihaggon an probinsya i diyen pun'ap'apuwan nan patul an hi Serses ²¹ta atawotawon on munhahamulda ya nun'iiddatanda hinan mi'ahimpulut opat (14) ya mi'ahimpulut limah (15) algo hinan bulan an ma'alih Adar. ²²Te dadiyen algo ya bulan di nangabakan nadan Judyu hinadan binuhulda ta malinggopda mohpe te nan eda umukayungan ya numbalin hi pun'am'amlonganda. Ot muntudo' i dida ta munhahamulda ya mun'am'amlongda ya mun'iiddatandah makan ya mangdatda hi iboddangda hinadan nun'awotwot. ²³Ta inun'unud nadan Judyu nan intudo' Mordekay an atondah diye hi atawotawon. ²⁴Ta athidiy na'at te handi an hi Haman an imbabalen Hammedata an tinanud Agag an binuhul nadan Judyu ya impibunutna nan nagtud an algo an panadagana i dida te pohdonan mama'iddan namin. ²⁵Mu maphod ta nipa'innilah nan patul te ni'hapit nimpe hi Esther i hiya. Ot nan niyuldin an ninomnom Haman an panadagnah nadan Judyu ya didah nadan imbabalenay na'atana te diday nitattayun. ²⁶Ta hiya nan mahapul an atonda dadiye ta miyunnudan hinan intudo' Mordekay. Ya hay nungngadanda i diyen duway algo ya Purim te hay ibalananah hapitda ya bunnutan te imbunut nadan binuhulda nan algo an edaot atayan an Judyu. ²⁷Ta numbalinon

mon nadan Judyu hi ugalida an dida ya nadan tanudanda ya ta'on on nadan naminhod an mumbalin hi Judyu ya unudondah diyen niyuldin i dida an ngilinonda dadiyen nagtud an duwan algo hi atawo'tawon an miyunnudan hinan intudo' Mordekay. ²⁸Ta an namin di Judyu hi abobboble ya mahapul an nomnomnomondah diyen Purim ya mahapul an adi linglingon nadan matanudan hi udum hi algoh diyen atonda.

²⁹Ta nan ahawan nan patul an hi Esther an imbabalen Abihail ya impidwada bon nuntudo' i Mordekay hinadan ibbada an Judyu ta atonda nan nibaga an atonda hinan Purim. ³⁰Ot ipiyen Mordekay hidiyen tudo' hinadan ibbada an Judyu hinan hinggahut ta baintit pitun (127) probinsya an pun'ap'apuwana Serses ta mipa'innila i dida an malinggopda mo aya. ³¹Ya ta mipa'innila i dida nan mahapul hi atonda ya ahi madatngan nan Purim an umat hinan pun'ulatanda ya umukayunganda hi punnomnomnomanda hinan edaot atayan. Ta atonda dadiye hi atawotawon ta miyunnudan hinan inyuldin da Mordekay i Esther. ³²Ta nitudo' hidiyen uldin Esther an atonda hinan ngilin di Purim hinan itud'an di na'na'at hinan boble.

Hay Anabaktun Da Serses I Mordekay

10 ¹Nan patul an hi Serses ya inyuldina ta mumbayaddah buwis an namin di tataguh abobboble hinan pun'ap'apuwana an ta'on on nadan nunhituh nadan nidawwin numbobleh nan pingngit di baybay. ²Ta an namin nadan inatna an atigan nan ongal an abalinana an patul ya ta'on on hay nangipabaktuwana sa'ad Mordekay ya nan ongal damdaman abalinana ya nitudo'dan namin hinan nitud'an di ina'inat nadan patul hi ad Media ya hi ad Persia.

³Ta hi Mordekay di nihnod hinan patul hinan anabaktun di sa'adna. Ta hiyay na'abbaktuy sa'adnah nadan Judyu ta ongal di punlispitun nadan ibbanan Judyu i hiya. Te dakol di inatna hi pummaphodanda ya hiyay nangihapipahit i dida hinan patul ta limmingopda.

Job

Hay A'at Tuwen Liblu An Job

Hi Job ya mangun'unud i Apu Dios. Mu ohan algo ya numpatigoh Satanas i Apu Dios hi ad abunyan ot alyonan hiyay, Manu'e hi mangun'unud hi Job i he"a ya gapu ta nanongnay punwagahmu i hiya. Mu onha iyabulutmu ta munholholtap ot umannung an iwalongnay pangulugnan he"a ya idutan da'a. Ta hi Apu Dios ya inyabulutnay nunholholtapan Job ta nama"i nadan kinadangyana ta hidiyey nangipatigonan agge immannung hidiyen inalin Satanas.

Ya hidin na'innilaan nadan tulun gagayyum Job an hi Eliphaz ya hi Bildad ya hi Sopar hidiyen ligat an na'at i hiya ya immedan e nangalubyag i hiya. Ta alyonday manu'e hi munholholtap ya waday inatna an adi maphod. Ya alyonda boy onha ma"i ha inatnah adi maphod ot agge inyabulut Apu Dios an munholholtap. Mu alyon Job di ma"i ha inatna hi gumapuh punholholtapana. Ta himmanuhummangan da Job ya nadan gagayyumna an gapu i diyen na'at i Job.

Ya lo'tat ya imbagan Apu Dios i Job an hidiyen na'at i hiya ya adi abalanan di tagun ma'awatan an namin nan pohdonan aton hi tataguna. Mu haot di aton di tatagu ya mundinoldan Apu Dios ya innilaondan ta'on on nganney ma'at i dida ya nanongnay pamhodna ya pangipapto'na i dida. (Hebrew 10:38; Habakkuk 2:4) Inalin bon Apu Dios an hiyay waday kalebbenganan mangat hi ngannen pinhodna ya nipto' an namin di atona.

Hay inadal Job i diyen nunholholtapana ya an namin di iyabulut Apu Dios an ma'at hinadan mangun'unud i hiya ya mumbalin hi pummaphodanda (Roma 8:28; James 5:11).

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay napatnaan Job (Job 1–2)
2. Hay hinapit Job (Job 3–14)
3. Hay imbagan Job hinadan gagayyumna (Job 15–31)
4. Hay imbagan Elihu (Job 32–37)
5. Hay imbagan Apu Dios i Job ya hay nunwagahanan hiya (Job 38–42)

1 ¹Hidin kanaman ya wada han hi Job an nunhitsu hi ad Us. Hiya ya maphod an tagu ta hiya nan ma"i ha pamihulan di tatagun hiya. Ya waday takutnan mangat hinadan adi miyunnudan hinan pohdon Apu

Dios. ²Ya wadaday imbabalena an pituday linala'i ya tuluday binabai. ³Ya dakol di haluna an pituy libuy (7,000) kalnero ya tuluy libuy (3,000) kemel ya hinlibuy (1,000) baka ya limay gahut (500) di kabayu. Ya dakolday baalna ya hiyay kakaddangyanan i didan nunhituh nangappit hi tuluwan di algo.

⁴Ya mapinpinalogda nadan linala'in imbabalenan mumpahamul on inayaganda nadan tulun i'ibadan binabai. ⁵Ya nalpah'e nan atnay algo an punhahamulanda on immeh Job ta hinan mawmawi"it on waday i'nongna an maghob an mi'nong ta apakawanan di bahul nadan imbabalena. Te hay punnomnomna ya alinah waday nibahhoh inatda onu hay adi maphod hi hinapitda i Apu Dios. Ta athi'athidiy uggana aton.

Hay Namangulun Napatnaan Job

⁶Indani ya wada han hin'algo an imme nadan anghel hi awadan Apu Dios ya ta'on on hi Satanas ya na'ye.

⁷Ot alyon Apu Dios i Satanas di, Dana udot di nalpuwam?

Ya inalin Satanas di, Aay eya' dimmanaldallanan ta e' tigtiggon di ma'ma'at hidih luta.

⁸Ya alyon Apu Dios i hiyay, On tinigom nan baal'un hi Job? Ma'id ha umat i hiya an nipto' an namin di pangatna ya na'na'unnud i ha'on te waday takutnan mangat hi adi maphod.

⁹Ot alyon Satanas di, Onhandi ta ma'id ha namnamaonah idatmun hiya ot undan nin umun'unud i he"a? ¹⁰Manu'e hi na'na'unnud i he"a ya paddungnay hinawanam didan hina'amma ya an namin an wadan hiya ya imbaliwmu. Ot wagaham an namin nadan tamuna ta dimmakkodakkol di haluna. ¹¹Mu daan'e ta ma'idom dadiyen kinadangyana ta tigo' hi'on adi da'a idutan.

¹²Ot alyon Apu Dios di, Ta'omman ya agam ta patnaom ta kumpulnay atom hinadan nabalol i hiya mu adim goton an ilagat di adolna.

On inathidin Apu Dios ot taynan Satanas hi Apu Dios.

¹³Ta han hin'algo an mumpahamulda bo nadan imbabalena Job hi balen nan panguluwan an lala'i ¹⁴ya imme han baal hi awadan Job ot alyonay, Hidin mun'aladu ami an inusalmi nadan baka yaden nada'en dongki ya wahdidan mangmangngandah e"elena ¹⁵ya immali nadan i Seba ot patayonda nadan ibba' an baalmu ot ibtikda nadan baka ya dongki. Ta ohaa' an binumtik ot umaliya' teen mangipa'innilan he"a.

¹⁶Ya agge impadappuh diyen oha nan pun'ibagana ya tuwe bo nan ohan baal ot alyonay, Umman kimmilat ya nalhitandan namin nadan kalnerom ya nadan mumpastol ta ammunaa' an nabati ot umaliya' teen mangipa'innila i he"a.

¹⁷Mu aggena impadappuh boh diyen pun'ibagana ya tuwe bo nan ohan baal ot alyonay, Umman immaliday tulun grupun i Kaldea ot patayonda

nadan ibba' ot ibtikdan namin nadan kemelmu. Ta ammunaa' an nabati ta hiya nan immaliya' teen mangibagan he"a.

¹⁸Mu aggena bo impadappuh nan ibagana ya tuwe bo nan ohan baal ot alyonay, Umman hidin munhahamulda nadan imbabalem hi balen nan panguluwan ¹⁹ya alinah on immali han mabikah an puwo' an nalpuh nan agge naboblayan ot tukkadona nan bale ta natonandan namin nadan imbabalem ta nun'a'ateda. Ta ammunaa' an nabati ta teen immaliya' an mangibagan he"a.

²⁰Ta hidin dingngol Job dadiye ya nunhethetnay lubungna ot upuhanay ibu'na ta pangipatigonah ena umukayungan. Ot mundu'un ot dayawonah Apu Dios ²¹an alyonay, Ma'id ha intakin'uh niyayyama' ot atbohadin mateya' an ma'id ha itakin'u. Te hi Apu Dios di nangdat hi an namin ot hiya boy namangngad i dadiyen namin. Madayaw damdamah Apu Dios.

²²Ta'on on na'at i Job dadiyen punligatan ya agge numbahul te aggena impabahul i Apu Dios dadiyen na'at.

Hay Mi'adwah Napatnaan Job

2 ¹Indani ya imme bo nadan anghel hi awadan Apu Dios ot mi'ye damdamah Satanas ot e damdama mumpatigo i Apu Dios. ²Ot alyon Apu Dios i hiyay, On dana udot boy nalpuwam?

Ya inalin Satanas di, Eya' pibo dimmanaldallanan ta e' tintinnigo nadan ma'ma'at hidih luta.

³Ot alyon Apu Dios i Satanas di, On tinigom nan baal'un hi Job? Ma'id ha taguh umat i hiya te ma"aphod di pangatna ya waday takutnan mangat hi adi maphod. Ta ta'on on inyabulut'un paligatom an ta'on on ma'id ha gapuna mu hiyah diye damdaman nanongnay pangulugnan ha'on.

⁴Ya inalin Satanas di, O manueh nanongnay pangulugnan he"a ya impapto'muy adolna. Mu umman hay tagu ya mabalin an iwala'nan namin di wadan hiya mu ta tumagu. ⁵Ot onha e dadagom di adolna ot ma'id man ha bahhonan idutan da'an hiya.

⁶Ya alyon Apu Dios di, Ta'ombo ya inyabulut'un atom di pohdom i hiya mu ta adim patayon.

⁷Ot makak hi Satanas hi awadan Apu Dios ot umeh awadan Job. Ot lumuwonay poghah adol Job an mihipun hi dapana ta ingganah uluna. ⁸Ta imme mo attog hi Job ot e umbun hi awadan di pumpu'ulandah bahhula ot alana han na'upping an pito' an banga ot pun'ulihnah nadan poghana.

⁹Ya pamaag nan inayana ya alyona di, Undan ta'on on athinay na'at i he"a ya nanongnay pangulugmun Apu Dios? Udu'dulnay idutam hi Apu Dios ta mate'aot eh'a.

¹⁰Ya alyon Job i hiya di, Adi'a mahan nee munnomnomnom on himmapit'a. Undan ammuna nadan maphod an idat Apu Dios ya ahi ta'u mun'am'amlong an mangabulut? Unhaot ta'on on nadan punligatan ya atbohdiy pangabulut ta'u.

Ta athidin ma'id ha adi maphod hi inalin Job i Apu Dios an ta'on on dakol di punligatana.

Hanadan Ibban Job

¹¹Wadada han tulun ibban Job an hidin dingngolda nan na'at i hiya ya nan ligatona ya nunhahapitdan umeda ta eda alubyagon. Datuwen ibbana ya hi Elipas an i Teman ya hi Bildad an tinanud Suah ya hi Sopar an i Naamah. ¹²Ta hidin mun'idatongdah awadan Job ya naligatandan mangimatun hi'on hi Job nan tinigoda. Mu hidin immatunanda ya mungkogada ot punhetheday lubungda ot punhagmu'anday uludah hupu' te nunhigla ahan di umukayungandah nan a'atna. ¹³Ot mi'ib'ibbunan hiya hinan luta hi pituy algo ya pituy hilang. Ya ma'id i dida ha himhimmapi te matigodan nunhigla nan holholtapona.

Hanan Namangulun Hinapit Job

3 ¹Indani ya himmapit hi Job ya adi maphod di pangalinah nan algon niyayyamana. ²An alyonay,

³Udu'dulnaot boy aggeya' niyayyam.

⁴Mu ta'on on athidi ya hanat pahilongon Apu Dios hidiyen algo ta adina uggan papatalon ya hanat linglingonah diyen algo.

⁵Ya onha mabalin ot punnanongona an munhihillong hidiyen algo an hophopanah nan bugut ta adi pumatal.

⁶Ya ta adi mibilang hidiyen algo hinan hintawon.

⁷Ya hanat ma'id ha uggan miyayyam i diyen algon nangiyayyaman ina i ha'on.

Ta ma'id ha madngol hi mun'am'amlong i diyen nahdom.

⁸Ya hanat hidiyen algon niyayyama' ya idutan nadan nalot di idutna an dadiye nadan abalinandan mangipahawwang hinan ma'alih lebiatan hinan baybay.

⁹Ya nadatngan'eh diyen algo ya hanat ma'id ha dumilag hinadan bittuwon i diyen mawi'it ya hanat adi tumulu nan potang ta adi mabmabiggat.

¹⁰Ta ma'idutan hidiyen algo te aggena impagol di niyayyama' ya ahi athitun ona' munholholtap.

¹¹Mu tanganu nin tuwalih on aggeya' nateh din hiyah niyayyama'?

¹²Ya tanganuna' nin tuwali impanapto' i ina an udu'dulnay aggeya' impa'inuman i hiya ta nateya'.

¹³Te onha nateya' ya waot eh'a an ma'allinggopa' an mun'ib'ibleh ad uwani

- 14 an ibba' nadan patul ya nadan a'ap'apuh tun luta an dida nadan nundongol an nun'iphod hi dakol an palasyu an nun'apapa"ih hi ad uwani.
- 15 Ya waninnot an nidduma' hinadan nun'a'ate an a'ap'apu an nun'amung hi dakol an balitu' ya silber hitun luta.
- 16 Ot udu'dulna nimpey nateya' hidin niyayyama' ta agge' tinigoy a'at di patal.
- 17 Te hinan atayan ya hidiyey apogpogan di pangatan di taguh adi maphod ya pun'iblayan nadan maligatan.
- 18 Ya i diye boy awayawaya'an nadan nibalud te ma"idda mo nadan guwalyan mummandal i dida.
- 19 Ya hay atayan'e ya numpapaddungda moy nawotwot hi kadangyan an ta'on on nadan himbut ya nawayada mo.
- 20 Mu tanganu nin on inyabulut Apu Dios an minaynayun di pi'taguwan nadan munholholtap.
- 21 Ta ta'on on hihimlonday atayanda on adida mate.
Ta nunhiglay naminhoddan mate mu hay namhoddah nadan nun'abalol an ikadangyan.
- 22 Ta ma"id mo ha udum hi mangipa'amlong i dida hi'on bokon hay atayanda.
- 23 Ya tanganu nin tuwalih on minaynayun di pi'taguwan nan mahmo' an tagu yaden ma"id damdama ha namnamaonah maphod hi ma'at?
- 24 Te alyon hi'on ta mangan ya ontaot pumalapalak.
Ya ma"id tayya ha alyon hi duminong di hakit tun ligato' an paddungnay liting an malpuh nan obob an umayu'ayuh.
- 25 Ya hanadan itattakut'un ma'at ya dadiye ot tayyay na'at i ha'on.
- 26 Ta ma"id ha namnamao' hi e' luminggopan onu ha e' pun'iblayan te nunhigla tayya tun holholtapo'.

Hay Nambal Elipas I Job

- 4** 1 Indani ya alyon nan gayyum Job an hi Elipas an i Teman di,
2 Hi'on waha humapit i he'a ya on waday anusmun mundongol? Te pohdo' ahan an humapit.
- 3 Ot alyonay, Nomnomnomom nadan dakol an intudduwam hi maphod ya nadan impa'amlongmu an kimmmapuy di punnomnomda
- 4 ot atonda nadan intugunmun dida.
- 5 Mu ad uwanin he"ay munholholtap ya aggem innilay atom an mananggah ligatmu.
- 6 Ot ten na'unud'a i Apu Dios ya waday takutmun hiya ot unhaot nanongna nan pundinolmun hiya.

- 7 Ya onha ta nomnomnomom ot undan waha taguh maphod di pangatna ya munligligat ya madadag.
- 8 Hay tintinnigo' ya hanada'en mangmangngat hi adi maphod ya atbohadin adi maphod di ma'at i dida.
- 9 Te mabalin an gapuh bungot Apu Dios ya hingkitangan di panadagnan dida.
- 10 Ta umatdah nan layon an ta'on onda mun'alumiyom ya pumpungih Apu Dios di bobada.
- 11 Ta ma'id ha atondan mangan ta lo'tat ya mateda. Ya miwakatda mo nadan inlumda.
- 12 Ot inayun bon Elipas an alyon di, Wada han nipa'innilan ha'on mu ma'id ha udum hi nanginnila te ay hanan nikutyam i ha'on.
- 13 Te i han nahdom an na'allo'anday atagutagu ya nun'inopa' i han atatakut
- 14 ta pamaag ya munggayonggonga' hi takut'u.
- 15 Indani ya nali'na' an nadibdiban di anghah'u ya nabugita' hi takut'u.
- 16 Ya wada han ma'awa"awan mu ma'id ha mapto' hi'on nganneh diye. Ya i diyey nangngola' i han mungkutkutyam an alyonay,
- 17 Ma'id ha taguh udu'dul di pangatna mu hi Apu Dios an nunlumun hiya.
- 18 Te hanada ni'mon anghelnan munhilbin hiya ot ma'id ha dinolnan dida ya wa'e ha numbahul i dida ya dusaona.
- 19 Ot namama mo ahan hi tagu an nalpuh pito' an umatdah kulkulappen nalakan puditon di tagu.
- 20 Ta athidiy ma'at hi tagu an mabalin an mataguh nan nawi"it mu aggena innilan mate i diyen mahdom.
- 21 Ta an namin di kinadangyana ya alan di udum an tatagu ya inggana i diyen natayana ya ma'id ha na'awatanah a'at Apu Dios.
- 5** 1 Ot alyon bon Elipas di,
Ta'on hi umayag'ah nadan anghel ya ma'id ha umalin bumoddang i he"a.
- 2 Te nan bungot ya hakit di nomnom i Apu Dios ya hiyay mamateh nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu.
- 3 Te wadaday tinigo' an paddungnay ma'id ha nomnomda an manu te pinumhod ni' di nitaguwanda mu agge nadne ya nadadag di nunhituwanda.
- 4 Ta ma'id ha linggop nadan imbabaleda ya wada'ey eda ihahapit ya ma'id ha mangita'dog i dida.
- 5 Ya ta'on on hanadan intanomda ya hanadan himmangoh nadan nahlo'an ya nadan kinadangyanda ya alan nadan nun'awotwot ya nadan na'agangan an tatagu.
- 6 Nadan adi maphod an ma'ma'at onu nadan punligatan ta'u ya adi pamaaggon himmangoda an umat hi holo'.

- 7 Te hay tagu damdamay mangap'apyah punligatana an umat hinan mundalang an apuy an hidiy alpuwan nadan matu'ug an bala.
- 8 Ot hay ibaga' i he"a ya tanganu on bokon hi Apu Dios di pangibagaam hinadan ma'ma'at i he"a?
- 9 Ot dakol di nakaskasda'aw an at'atona.
- 10 Te hiyay mangipa'alih udan ta mahnong tun luta ya ta madanuman nadan nun'itanom.
- 11 Ya hiya boy mangipabaktuh nadan mumpada"ul ya hiyay mangipa'amlong hinadan umakayungan.
- 12 Ya hiya boy manandih nadan adi maphod an ninomnom nadan adi maphod di pangatnan tatagu ta adi ma'at.
- 13 Ta pumbalinonah ma"i'd ha hilbin nadan adi maphod an ninomnomdan aton ta hidiyey paddungnay pumbituna i dida.
- 14 Ta umatdah nan napilok an ta'on on mapatal ya mun'ap'apu'apda.
- 15 Mu hanada'en nun'awotwot ya ihwang Apu Dios didah nan atayanda ya ihwangna bo didah nan aton nadan mamalpaligat i dida.
- 16 Ta mabalin mon madinolda te padinongona nadan adi maphod di at'atonda.
- 17 Ya mipa'amlong nan tagun donglonay tugun Apu Dios.
Ot hiya nan hanat adim ngohayon di panugun nan ongal di abalanan Dios i he"a.
- 18 Te ta'on on paddungnay hugatan dita mu hiya damdama boy mangipaphod hinan hugat.
- 19 Ta ta'on on agaggaon dimmatong di punligatam mu hi Apu Dios ya boddangan da'an hiya ta ma"i'd ha adi maphod hi ma'at i he"a.
- 20 Ta ta'on on waday bitil ya adi ta'u iyatey inagang ta'u.
Ya atbohdi on waday gubat an mihwang ta'u.
- 21 Ya hiyay mangita'dog i he"a hinadan tatagun mangipaklah bokon immannung an bahul ta hiya nan adi'a tumakut an ta'on hi'on waday dumatong hi dumadag te ihwang da'an Apu Dios.
- 22 Ta mabalin an ngihngihilam di umalin atatakut an ma'ma'at an ta'on on bitil ya ta'on on hanadan atap an animal ya adim takutan.
- 23 Ya adi'a maligatan hinan puntanomam an ta'on on dakol nadan nagah an batu'di.
Ya ta'on on hanadan atap an animal ya adi da'a kalaton.
- 24 Ya i diyey panginnilaam an malinggop di nunhituwam ya hitun em panguyapan hinadan kalnerom ya tigom an ma"i'd ha natala'.
- 25 Ya mahlag ayu ta hay dinakol di holagmu ya umat hi dinakol di holo' hitun luta.
- 26 Ya ma'amamma'a ya ahi'a mate ta umat'ah nan pagen ma'attong ya ahi magapas.
- 27 Nomnomnomom an pinatnami datuwe ya immannung ot hanat donglom datuwen alyo' ta wan pumhod di nitaguwam.

Hay Mi'adwah Himmapiatan Job

- 6** ¹ Ot alyon Job di,
² Ot onha mabalin an damoton di a'at di umukayunga' ya tun ligato'
³ ot wan indamdamoto'na mu hanadan panag hinan da'ging di baybay. Ta hiya nan athituy panapit'u.
⁴ Te paddungnay impanan^a Apu Dios i ha'on datuwen punligata' ta ay kodot an initmog di adol'u. Ta datuwey mamaten ha'on. Ta nunhigla tayyay takut'uh nadan at'attonan ha'on.
⁵ Undan munlili nan atap an animal hi'on dakol di holo' hi anona onu e mungkongaw nan baka hi'on waday anona.
⁶ Hana ni'mon ma'id ha ahinan makan ot adi pohdon an anon ya namama moh nan pulaw hinan itlug an ma'id ahan ha tamtamna.
⁷ Ha'on ya ma'id ha pohod di pangana' te athidiy panamtam'uh nadan makan.

Hay Nangalyan Job Hi Udu'dulnay Mate

- ⁸ Ya alyon bon Job di, Pohdo' tayyan tobalon Apu Dios nan dawadawato' i hiya.
⁹ Ya udu'dulnay patayona' ot attog i hiya.
¹⁰ Onha nin ha innila' an patayona' ot wan nunhiglay amlong'u an ta'on on nunhiglay holholtapo'.
 Ot innila' an agge' imbahho nadan tugun nan nahamad an Dios.
¹¹ Te kimmappuy mo ahan teey adol'u ot daan hanan e mangit'itpol ya ma'id damdama ha namnamao' hi e' pumhodan.
¹² Ya undan batu onu gombang hatun adol'u ta adina ikinay mahakit.
¹³ Te nunhigla tayya tun holholtapo' ya adi' abalanan an boddangan di adol'u. Ya ma'id bo udot ha innila' hi e' pumpaboddangan.
¹⁴ Te nan tagun nunhiglay punligatana ya mahapulnay boddang nadan ibbana an ta'on on inwalongnay pangulugnah nan ongal di abalananan Dios.
¹⁵ Mu da'yun i'iba ya ma'id ha dinol'un da'yu te umat ayuh nan wa"el an ma'id'e ha udan on namaganan.
 Manu te wa'e on dimmakol di litingna
¹⁶ hi'on mun'a'umah nadan dalallu.
¹⁷ Mu wa'et inugawan ya matdu'.
¹⁸ Ta wadaday mungkumilhu an mangihingngin e manama' hi liting mu lo'tat ya matedah nan agge naboblayan on ma'id ha uminumanda.

---

^a 6:4 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

- 19 Ya datuwen mumpungkumilhu ya nalpudah ad Tema ya hi ad Seba.
Ya namnamaonda an waha hama'ondah uminumanda.
- 20 Ta madinoldan waday liting hi akhupanda.
Mu onnot on hidin dimmatongda ya ma'id.
- 21 Ya athidiy umatanyu an impatigoyun ma'id ha iboddangyun ha'on.
Te hi ad uwanin tinigoyu tun punligata' ya tumakut ayu.
- 22 Mu tanganu on ayu athina, te undan attog numbagaa' i da'yu ta
waha idatyun ha'on onu waha imbaga' hi bayadanyu ha tagu ta
boddangana'?
- 23 Ya undan waha nangalya' hi ihwanga' i da'yu hinadan binuhul'u ya
hinadan mamalpaligat i ha'on?
- 24 Ya undan waday tinigoyuh numbahula'?
Di'et wada ya imbagayu ot donglo' nan itugunyu.
- 25 Nan panugun di ohan tagun maphod di pangatna ya mahkit hi e
pangngolan.
Mu adi athidih nadan ibagabagayu te ma'id ha hilbina te agge
immannung.
- 26 Wa nin eh'an alyonyu on pa'addonglo' nadan itugunyu hinan athinan
hay punnomnomyu ya ma'id ha hunung nadan ib'ibagga' an gapu
ta athitun nunhiglay punligata'.
- 27 Matigoh nan pangatyun ha'on an umat ayuh nadan tatagun
ihbutday napuhig.
Ya mabalin mahan bo neen pumpihhuwanyuy ibbayu.
- 28 Ot hay dawato' ya pa'tiggonyu tun a'at'u.
Ot adi mabalin hi ilaylayahhan da'yun ha'on.
- 29 Ot hanat idinongyun mangibagabaga hi manu'e ya numbahula' ta wan
abulutonyun ta'on on athitu ya nanongnay amaphod di pangat'u.
- 30 Umman adiya' ma'layyah.
Ya undan alyonyu on agge' innilay maphod ya nalawa?
- 7** 1 Ot inayun Job an alyon di,
Hay nitaguwan di taguh tun luta ya naligat an umat hi punligatan
nadan e mi'bo'bo'la.
- 2 Ya umat hinan himbut an hahaddonay ahdomana ta mun'ible.
Ya umat boh nan mi'bo'bo'la an hihimlonan dawawaon nan bino'lana.
- 3 Ot hituwe pibo han nitaguwa' an ma'id ha hunungna te ahodohodom
tayya on hiyah tuwey holholtapo'.
- 4 Te wa'et bumbummaktada' ya aptuwa' hi abigatana te bumalibalina'
ta ingganah mabigat.
- 5 Te nabigihan ya munnonona hantudan dakol an poghah adol'u.
- 6 Ta agagga mo tee ya mapogpog di nitaguwa' an umat hinan
nihikitan an pa'an hi ma'abol an mibaninangngadan an mipa'an ta
napogpog'e ya ma'id mo.

Hay Lilin Job I Apu Dios

- 7 Alyon Job i Apu Dios di,
 Hanat adim linglingon an hay nitaguwa' ya umat hi yahyah.
 Ta ma'id ha amlong'u te nagayyuh di nitaguwa'.
- 8 Ta manuh ad uwani te tigtiggona' mu adi madne ya adiya' mo tigon
 te mateya'.
- 9 Te hay tagu ya nate'e ya adi mo mabalin hi mibangngad.
 Ta umat hinan bugut an na'umah'e ya ma'id mo.
- 10 Ya ma'id mo ha alyon hi umanamut hi baleda ta ta'on on hanadan
 nangin'innilan hiya ya lo'tat ya linglingonda.
- 11 Ta hiyah tuwe nan munliliya' an adi namaag ya dimminonga' te
 mahapul an ibaga' te nunhiglay boholu ya hakit di nomnom'u.
- 12 Ya undan umata' hinan atatakut an animal hinan baybay ta gahin
 ona' ipaguwalya i he'a.
- 13 Ta wa'et alyo' hi malo'a' ta alina ni' ya malinglingling tudan punligata'
 14 ya onnot boh on kinimit'u'e on dakol di umipatakut hi ipatigom ya
 atbohdi nadan ipa'inopmun ha'on.
- 15 Ta hiya nan udu'dulnaot attog di hoklona' ta mateya' mu hanan eya'
 munholholtap.
- 16 Te adi' mo pohdon an mi'tagu te immengleya' hi nitaguwa'.
 Ya udu'dulnay taynana' attog ta ukoda' te ma'id damdama tee ha
 hilbin di nitaguwa'.
- 17 Ya undan nganne ami ihyan tatagu i he'a ta pa'annomnomon da'mi.
- 18 Ta hahalipodpodon da'mi hi amawimawi"it on pinatna da'mih
 adanidani.
- 19 Daan mo ta taynana' ni' ta ukoda' i ha na'omtang.
- 20 Te undan nganne ahan nan numbahula' i he'a Apu Dios ta ha'on di
 pinto'muh paligatom?
 Undan ahan ha'on di mangdat hi inomnomam?
- 21 Onha waday numbahula' ot undan adi mabalin hi pakawanona' te
 agagga mo tee ya mateya' ot ta'on moh on eya' hama'on ya ona'
 dan bo wada.

Hanan Namangulun Imbagan Bidad I Job

- 8 ¹ Hidin indinong Job an humapit ya alyon nan oha bon ibbanan hi
 Bidad an tinanud Suah di,
² On nagibbuh mo hanadan ma'id ha hunungnan hapi'hapitom?
³ Undan mabalin ihya hi pumbalinon nan ongal di abalinnan Dios
 nan nipto' hi nibahho?
⁴ Hanadan imbabalem ya ma'id ha bahhonan numbahulda ta hiya nan
 dinusan Apu Dios dida.

- 5 Mu ta'on on athidi ya mumpahpahmo"ah nan ongal di abalinanan Dios ta boddangan da'a.
- 6 Te hi'on immannung an nipto' di pangatmu ya nundadaan an mangipabangngad hinan maphod tuwalin a'at di pamilyam.
- 7 Ya hanan kinadanganmu handi ya adi mipaddung hinan kinadangan an idatna.
- 8 Ya daan mo ta adalom nadan tugun handidan a'ammod.
- 9 Te hay tagu ya dakol di adina ma'awatan ya na'omtang ya abuh han pi'taguwanah tun luta an umat hinan a"o an nala"uh'e ya ma"i d mo.
- 10 Ya dadiyen tugun an inadal ta'u i handidan a'ammod ya itudduwan dita'uh nadan nipto' hi aton.
- 11 Adi mabalin an dumudduke nadan hagagga^b hinan adi munlilinging te mateda hi'on adi malitingan.
- 12 Adida umat hinan udum an holo' an hiyah diyen mataguda.
- 13 Ot athidiy ma'at hinan tagu an lininglingnah Apu Dios an ma"i d ahan ha namnamaonah maphod hi ma'at i hiya.
- 14 Te nundinol hinadan nalakan mapa"ih ta paddungnay e nihi"ug i ha balen di kakawwa.
- 15 Ya nundinolanay kinadanganay mu onnot on ma"i d ha abalinan nan kinadanganan mangihwang i hiya.
- 16 Ta umat i ha nitanom an nadanuman'e on ahi pinumtang ya mapmaphod nan nitanom.
- 17 Ya hanan lamutna ya nun'ihamad an nili'mut hinadan batu.
- 18 Mu wa'et naba'gut ya lo'tat ya malingling an hiya din nitanom ni' hidi.
- 19 Ot nomnomnomom an athidiy apogpogan di nitaguwan di ohan tagu an umat i diyen holo' an hidiyey pogpog di pi'yamlongana ta lo'tat ya nat'on di humango i diyen himmangawana ni'.
- 20 Hanadan mangun'unud i Apu Dios ya boddangana dida mu hanadan adi maphod di pangatda ya iwalongna dida.
- 21 Ot he"a Job ya mabalin an pa'amlongon da'a ta wan it'itkukmuy amlongmu.
- 22 Mu hanada'en binuhulmu ya ba'bainona ya dadagona dida ya ta'on on nadan nunhituwanda.

Hay Nambal Job I Bildad

9

¹ Alyon Job i Bildad di,

² O, immannung danaen imbagam.

Mu undan nganney aton di ohan tagu ta mibilang hi ma"i d ha bahulna?

^b 8:11 Nan Hagagga onu hanganga ya hidiye nan holo' hinan nalitingan.

- 3 Ya onha waha mi'yahhiyan i Apu Dios ot undan abalinanan tobalon di ta'on ni'moh on ohah nadan linibun mahmahan Apu Dios i hiya.
- 4 Te hi Apu Dios ya na'ala"ing ya ongal di abalinana.
Ta ma"i'd ha taguh abalinanan mi'hangga i hiya.
- 5 Ya gapuh bungotna ya abalinana bo an iwagot nadan billid hinan hin'omtang ta palpaliwan di tatagu ya mun'a'agdeda.
- 6 Te hiya ya abalinana an mangiwagot hitun luta ta ta'on on nadan nigopnadana ya ma'ihalda.
- 7 Ya mabalin bon ibaganah nan algo ta adi humawwang ya nadan bittuwon ta adida dumilag.
- 8 Ya hiya ya abuh di nunlumuh ad lagud ya hiya boy waday abalinana an mangipadinong hinadan dalluyun hinan baybay.
- 9 Ya hiya boy nunlumuh nadan na'amu"amung an bittuwon an umat hinadan ma'alih bear an wah nangappit hi hudo' di ad lagud ya nadan wah gawwana an ma'alih orion ya nan ma'alih pleyades ya hanadan bittuwon an wah nangappit hi muyyad di ad lagud.
- 10 Ya dakol di at'atonan nakaskasda'aw ta ma"i'd ha pa'abbilang hinadan milagron at'atona.
- 11 Ya ta'on tuwalih on mala"uh hinan awada' ya adiya' pa'attigon hiya.
- 12 Ta hinan pamangngadanah nitaguwan di ohan tagu ya ma"i'd ha mangipagol i hiya.
Ya ma"i'd ha taguh abalinanan alyon i hiya di, Nganne mahan hinaen atom?
- 13 Ya hi Apu Dios ya bimmungot'e ya nunhigla ta ta'on on nadan atatakut an wah nan baybay an e mangipatnan bumoddang hinan ibbada an nungngadan hi Rahab ya gumi'ona dida.
- 14 Ot undan nganneya' ihya an e mi'hungngil ya mangibagah nadan pohdo' an ibagan hiya?
- 15 Ona' ot eh'a on mumpahpahmo' i hiya an ta'on on alyon hi ma"i'd ha innila' hi numbahula' i hiya.
- 16 Te ta'on damdama boh on alyon hi ipa'ayag'u ta umali ya innila' an adina igongahan nan ibaga'.
- 17 Ya mabalin bon ipa'alina' puwo' ta mamaonay punligata' an ta'on nimpeh on ma"i'd ha innila' hi numbahula'.
- 18 Ya ma"i'd bahan ha alyona hi manghanona nadan punligata' te onnot on pun'udmana ta nunhigla tayyan maligatana'.
- 19 Ot onha hay abalinan di punhahapitan ya ma"i'd ha pa"abak hinan ongal an abalinana.
Ya onha hay nipto' an pangipanuh hinadan mihahapit di punhahapitan ya nganne ihya ha mabalin hi mangipa'ayag i hiya.
- 20 Ta'on on alyon hi ma"i'd ha bahul'u nimpe ya mabalin an tun hapito' ya ibaganan numbahula'.

- 21 Te ta'on teeh on alyon hi ma'id ha numbahula' ya nangamung attog di ma'at i ha'on te undan damdama waha hilbi' an tagu.
- 22 Hay panigo' ya numpaddung an dadagona nadan numbahul onu agge numbahul.
- 23 Ya ngihngihilana hi'on pamaag ya nate onu maligligatan nan tagu an ta'on on ma'id ha bahulna.
- 24 Ya an namin di ma'ma'at hitun luta ya niyukod hinadan adi maphod di pangatda.
Ya hinandiyamay punnomnom ya panigon nadan mangihahapit ta mihallay pangipanuhdah nadan mihahapit.
Ya onha bokon hiyay nangat i datuwe ot nganne moy udum.
- 25 Hantun pi'taguwa' hitun luta ya ay puwo' an mange mu ma'id ha alyon hi deen maphod ni'bo han na'at te on ligat hi abigabigat.
- 26 Ya umat boh nan ma'awiging an bangka ya nan agila an mahahwiit ya ena hinikmat nan animal an anona.
- 27 Ot alyo'e hi linglingo' nadan lili' ta ipatigo' an malinggopa'
- 28 ya itakut'un alina boh udmana tun punholholtapa'.
Te innila' an hay panigona damdaman ha'on ya numbahula'.
- 29 Ot nganne damdamay hilbinah eya' numanomnom hi ato'.
- 30 Ta ta'on hi ipaddung'u nan bahul'u hi lugit ta sabuna' ya inulaha' ya ma'id damdama ha hilbina
- 31 te paddungnay itulduna' i Apu Dios hinan tupa' ta ta'on on nan lubung'u ya onha mabalin ot ibaina' an umat hi pangibain di ohan hi ibba i ha'on.
- 32 Mu hi Apu Dios ya adi umat hi tagu an gahin on hinan punhahapitan hi mihahapit di emi punhapitan.
- 33 Mu undan waha mabalin hi mibattan i da'min duwa ta mangiyuhuh hi'on nganney nibahhon da'min duwa.
- 34 Athidi'e nin di ma'at ya alinaot ya idinong Apu Dios an mangdat hitudan nunhigla tayyan punholholtapa'.
- 35 Ya wan mabalin an adiya' tumakut an mi'hapit i hiya.
Mu ad uwani ya ma'id ha tulid'un mangibagah nadan pohdo' an ibagan hiya.

10 ¹ Alyon bon Job di, Umman tayya immengleya' hitun athitun nitaguwa'.

Ot aga'e ta ibaga' ot udot nadan lili' an gapuh hakit di nomnom'u.

2 Ta alyo' i Apu Dios di, Adi namaag ya dinusaa' mu ta ibagam nan numbahula'.

3 Te tanganu onmu pun'amlongan an mamalpaligat i ha'on an limmum?

Udu'duldaot bo nadan adi maphod di pangatda te pa'amlongom dida.

4 Undan hay panigom ya umat hi panigomin tatagu?

- 5 Ya undan ho'dod di pi'taguwam an umat i da'min tatagu?
 6 Tanganu on gahin nayya hi'on pa'abbudham di numbahula'
 7 an ta'on on innilam an ma'id ha bahul'u?
 Ya innilam bon ma'id ha mabalin hi mangihwang i ha'on hinan
 ongal an abalinam.
- 8 Ya undan bokon he'ay nangapyah tudan agimangnun di adol'u mu
 ten ad uwani ya he'a boy manadag i ha'on?
 9 Ya nomnomom an pito' di iniphodmuh tun adol'u.
 Ya undan pabangngadona' ot boh nan pito' an nalpuwa'?
- 10 Ya he'ay nunlumu i ha'on ot pa'ongngalona' hi putun ina.
 11 Ot iphodmu nadan tunggal ya ulat ya lamoh tun adol'u ot ahim
 libbutan hi up'up.
- 12 Ot idattana' hi yahyah'u ta mataguwa' ya nali'na' di pamhodmu ya
 pangipapto'mu i ha'on.
- 13 Mu innila' an datuwen inatmun ha'on ya hiyay ninomnommu
 tuwalin aton.
- 14 Ya tigtiggom nadan ato' ta numbahula'e ya adiya' pakawanon
 15 ta ona' punholholtapon.
 Mu hanadan maphod an ato' ya ma'id ha hilbinan he'a.
 Ta hiya tayya nan maligatana' ya bumaina' hitun nitaguwa'.
- 16 Ya wa'et mapmaphod di ma'ma'at hinan nitaguwa' ya ay'a layon
 an manganup i ha'on ta pangipatigom an ongal di abalinam an
 manadag i ha'on.
- 17 Ya wadan waday tudduwom hi muntistigun numbahula' ta
 mamammamay bungotmun ha'on.
 Ta pangigadulam an mangipa'alih nadan punholholtapa'.
- 18 Udu'dulnaot boh on aggem inyabulut an niyayyama' onu nateya'ot
 tuwalih din hiyah niyayyama' ta aggeya' tinigoh udum an tatagu.
- 19 Ta innayuna' ot eh'an e inlubu' mu hanan eya' timmagu i ha athitu.
 20 Tuwe mahan mo teen mapogpog tun ho'dod an nitaguwa' ot daan
 mo bahan ta idinongmun mamalpaligat i ha'on ta luminggopa' i
 ha ta'on on ha na'omtang ni'mo.
- 21 Te undan immeya'e moh nan munhihillong an awadan di nunnaud
 an e umukayungan ya undan wa bo ha alyon hi mibangngada'.
- 22 Ya hidi'e ya ma'id ha matigoh patal te nunhiglan munhihillong ya
 ma'id ha pohopohodnahdi.

Nan Namangulun Nambal Sopar I Job

11

¹ Ya timbal Sopar an i Naamat hi Job ot alyonay,

² Mahapul an danaen inali'alim ya waha mambal.

Te bokon hanan dinakol di hapiton di ohan taguy panginnilaan an
 ma'id ha bahulna.

- 3 Ya undan agam'eh hapit ya duminong amin humapit i he'a.
Mu adi mabalin te mahapul an pahiwon da'ah nadan adi maphod an ibagam i Apu Dios.
- 4 Ya wan alyom on nipto' nan punnomnommu an alyom hi ma'id ha innilam hi numbahulam i Apu Dios.
- 5 Onha mabalin ot pohdo' an humapit hi Apu Dios ta ibagana nadan adina pohdon i he'a.
- 6 Ya ipa'innilana nadan adi ma'awatan di tagun la'ingna ya abalinana.
Ta donglom'e ya onha ot kulang danaen dusam hi'on itigonah nadan numbahulam.
- 7 Ya undan abalinam an innilaon nan a'at di la'ing Apu Dios ya nan ongal an abalinana?
- 8 Hanan la'ing onu abalinan Apu Dios ya adi malukud te intagtagena mu hay tinagen di ad lagud ya indaldallomna mu hay dinallom nan awadan di numpun'ate.
- 9 Ya inyong'ongalna mu hay inongal tun luta ya imbilbilogna mu hay binillog nan baybay.
- 10 Ya hi'on alyonay tiliwon da'a ta ipabalud da'a ya inye da'ah nan punhahapitan ot ma'id ha taguh abalinanan ipagol hidiyen ena aton.
- 11 Ya innilana nadan tatagun mangmangngat hi adi maphod ya adina linglingon nan at'attonda.
- 12 Nan inlum di atap an dongki ya agge naligat hi ayumon mu hay naligat ya hay e puntudduwan hinan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu.
- 13 Ot hay ibaga' i he'a ya iyohham ot eh'ay pangulugmun Apu Dios ya numpahpahmo'an hiya.
- 14 Ya nuntutuyu'ah nadan numbahulam ya indinongyun hina'amman mangat hi adi maphod.
- 15 Ta ma'id ha ibainmuh udum hi algo ya atbohadin ma'id ha nganneh diyeh itakutmu.
- 16 Ot datuwen holholtapom ya ma'id ha bahhonan malingling an umat hinan liting hinan wangwang an nala'uh.
- 17 Ta lo'tat ya pumatal tun munhihillong an nitaguwam ta umat hinan mun'awiw'i'it onu umat hinan pottapottang hinan tongan di algo.
- 18 Ta mabalin mohpen madinol'a ya namnamaom an waday maphod an ma'at te hi Apu Dios ya ipapto' da'a ta malinggop mo ayay pi'taguwam.
- 19 Ta mabalin mohpen malinggop hi em alo'an te ma'id ha iyaguhmu.
Ya mabalin an dakolda mohpey mumpaboddang i he'a.
- 20 Mu hanada'en tatagun adi maphod di pangatda ya adida namnamaon an mihwangda te hay hadhaddonda ya hay atayanda.

Hay Nambal Job I Sopar

- 12 ¹ Ot Alyon Job di,
² Manu te nala'ing ayu nayya te himmapit ayu'e on donglon da'yuh tatagu.
 Onha nin ha mate ayu ot wan ma"id ha udum hi umat i da'yu.
³ Mu ha'on ya umata' bo damdama i da'yu an waday nomnom'u ta adiyu alyon hi ma"id ha innila'.
 Ya undan waha agge nanginnila i danaen inali'aliyu.
⁴ Numbalina' mo tayya hi ngihngihilan nadan ibba' an ta'on on maphod di pangat'u ya ma"id ha bahul'u.
 Mu hidin aggeya' ni' nunligat ya wa'et mundasala' on tobalon Apu Dios di dasal'u.
⁵ Mu gapu ta malinggopda ya pihulonda nadan maligligatan.
 Ta onha ningutbil nan ibbadah nan opang ot ituldundaot ta magah.
⁶ Ya hanada'en mumpangako ya nadan mangmangngat hi umipabungot i Apu Dios an hay abalinanday pumbalinondah diosda ya diday malinggop di nitaguwanda.
⁷ Mu hi'on pinhodyun ma'awatan di a'at di nitaguwan ya nomnomnomonyu nadan animal ya nadan hamuti ot waday ma'adalyuh nan a'atda.
⁸ Ya atbohdi nadan mungkaddapan hitun luta ya nadan wah nan baybay an waday ma'adalyun dida.
⁹ Te an naminda ya innilada an hi Apu Dios di nunlumun dida.
¹⁰ Ya hiyay nangdon hi nitaguwan di an namin an limmuna an ta'on on hay tagu.
¹¹ Ya hiyay nangapyah inga ta pangngol hinan ibagadan immannung onu nihalla.
 Ya atbohdi nan dila ta panamtam hi makan.
¹² Hanadan nanomnoman ya nadan na'amamma ya innilada nan maphod ya nan nalawa.
¹³ Mu ta'on on athidi ya ma"id ha nipaddungan di la'ing ya abalinan Apu Dios.
¹⁴ Te onha waha dadagona ot ma"id ha taguh abalinanan ipaphod.
 Ya atbohdi hi'on waday ibaludna an ma"id ha taguh abalinanan mangilubus.
¹⁵ Ya onha adi ipa'alín Apu Dios di udan ot mamaganan tun luta.
 Ya onha pohdonan lobngon tun luta ot ipa'alínay nunhiglan udan.
¹⁶ Hi Apu Dios ya ongal di abalinana an mangat hinan pohdonan aton.
 Ot innilanay atonah nadan nala'ing an huma'ul ya nada attog an naha'ul.
¹⁷ Ya abalinanan pumbalinon nadan nala'ing an mun'ap'apu hi ma"id ha innilada.

- 18 Ya abalinana bon aanon nadan patul hinan sa'adda ya numbalinona didah himbut.
- 19 Ya abalinanan ipa'aan nadan padi hinan punhilbiyanda.
Ya abalinana bon pogpogon di abalinan di ap'apu an ta'on on nadney nun'ap'apuwanda.
- 20 Ya abalinana bon pumbalinon nadan nala'ing an muntugun hi ma"i'd ha innilada an ta'on on diday piyalon di tatagu.
Ya abalinana bon ma"idon di la'ing nadan nun'anomnoman an a'amamma.
- 21 Ya abalinana bon padngolan nadan ap'apu.
Ya ta'on on hanadan nundongol an a'ap'apu ya abalinanan aanon di abalinanda.
- 22 Ya abalinanan papatalon di munhihillong an ta'on on hinan munhihillong an awadan di numpun'ate.
- 23 Ya abalinana bon pakadangyanon di ohan boble ta mundongol.
Mu abalinana bon dadagon ta mumbalin hi ma'ma"idan.
Ya abalinana bon padakolon di tataguh nan ohan boble on ahina bo inwakat dida.
- 24 Ya abalinana bon pa"ihon di punnomnom nadan ap'apuh tun luta ya inwalongna dida ta aggeda innilay atonda ta eda humanawhawwangan.
- 25 Ta ayda napilok an umanap'apu'apda ya ayda nabutong an mundukkingan.

Hay Inhingil Job Hinadan Ibbana

- 13** ¹ Alyon bon Job hinadan ibbana di,
Danaen imbagabagayu ya tinannigo' ya dingdingngol'u tuwali ot ma'awata' an namin danae.
- 2 Ta adiyu alyon hi ma"i'd ha in'innila'.
Te nadan innilayu ya innila' bo damdama.
- 3 Mu hay pohdo' ya nan ongal di abalinanan Dios di pangibaga' ta hiyay mambal hinadan pohdo' an ibaga i hiya.
- 4 Te da'yu'e nee ya dakol di ibagabagayun agge immannung an a'at'u ya adiyu ma'awatan tun ma'ma'at i ha'on.
Ta umat ayuh nan ma"i'd ha innilanan doktor an nat'on di idatnan agah hinan mundogoh ta hiya nan adi ma'agahan.
- 5 Udu'dulnaot eh'ay pamaag ya dimminong ayu te nan nanomnoman an tagu ya adina pamaag hi hapit hi'on waday adina ma'awatan.
- 6 Ot duminong ayu'e tuwali ta donglonyu tun ibaga' te immannung an waday lili'.
- 7 Wan hay punnomnomyu ya ita'dogyuh Apu Dios mu hay immannung ya layah nadan imbagabagayun ipabahulyun ha'on.

- 8 Ya undan binayadan da'yun Apu Dios ta ita'dogyu hiya.
 9 Ya on immannung an humalyaon da'yu'en Apu Dios ya ma'id ha matigonah numbahulanyu?
 Hay tagu ya mabalin an ilaylayahhanyu mu adi mabalin hi ilaylayahhanyuh Apu Dios.
 10 Ya ta'on hi adiyu ibaga nan nibahhon puntistiguyu ya innila' an ihingal da'yu damdama i Apu Dios.
 11 Ot undan adi ayu tumakut hinan ongal an abalinana?
 12 Danaen ibagabagayu ya umat hi dapul an ma'id ha hilbina. Ya umatda boh nan pito' an banga an hi kittang on napa'ih.
 13 Duminong ayu'e ta ha'on di humapit.
 Ta ukoda' hi'on waday ma'at i ha'on.
 14 Te ha'on ya adiya' tumakut hi'on nganney ma'at i ha'on.
 15 Ot patayona'e tuwali i Apu Dios ya undan nganne damdamay ato' an hiyay kulugo'.
 Mu mahapul an ibaga' damdama nadan pohdo' an ibaga i hiya.
 16 Ta alinaot ahan ya nan e' pi'itobbalan i hiyay ihwanga' te hanadan adi maphod di pangatda ya adi mabalin hi mihaggondan Apu Dios.
 17 Ot duminong ayu'e ta igongahanyu tun ibaga'.
 18 Nomnomnomonyu an ha'on ya indadaan'u nadan pambal'u.
 Te madinola' an ma'id ha bahul'u.
 19 On wadan da'yuy mangibaga hi agge immannung tudan ibaga'?
 Ta hi'on waday mangibaga hi nibahhowa' ya ta'omman ya dindinonga' ya ta'on boh ona' mate.

Hay Lilin Job I Apu Dios

- 20 Ot alyon Job di, Apu Dios hi'on tobalom nan duwan dawato' i he'a ya ibaga' an namin i he'a an ma'id ha ipa'e'.
 21 Ot hay dawato' ya daan mo bahan ta idinongmun mamalpaligat ya manattatakut i ha'on.
 22 Ya daan mo ta humapit'an ha'on ta tobalo' onu ibaga' nadan pohdo' an ibaga ta tobalom.
 23 Ta ibagam nadan ina'inat'un adi maphod an numbahula' i he'a.
 24 Ta adiya' bahan iwalong.
 Ya adiya' ibilang hi binuhulmu.
 25 Te undan nganne hanan em panattatakutan i ha'on yaden umata' tee i ha namaganan an tubu onu dagami an nalakan miyaddib.
 26 Dakol nayyay intudo'muh ipabahulmun ha'on an ta'on on handidan inat'uh a'unga'.
 27 Ta paddungnay binangkilingam di huki' ya hahalipatam di pangaya' ya ta'on on hay gattino'.

28 Ta pamaag tee ya umata' hinan nadunut an kayiw an mun'ul'ullen matano'.

Ya umata' boh nan nadunut an luput an an'annon di pappap.

14 ¹ Hay tagu ya niyayyam an nakapuy.

Ya ho'dod han itaguwana mu dakol di punligatana

² an umat hinan habhabung an manu te tumagu ya himmabung mu adi madne ya nakling.

Ya umat boh nan a'o an agaggaon nama'id.

³ Ot undan gahin bahan on toto'lona' ta wa'e ha nibahhawa' on dinusaa'.

⁴ Ya undan waha taguh ma'id ha ibahhawana?

⁵ Ya on tuwali giggintudmuy tawon onu bulan hi pi'taguwan di taguh tun luta.

Ta ma'id ha taguh abalinanan udman di tawon hi pi'taguwana.

⁶ Ot daan mo bahan ta taynam ni' ta mun'ible i ha na'omtang.

Ta umat hinan e ni'ibo'la an mun'ible hi'on nalpah di tamuna.

⁷ Udu'dul bo nan kayiw te ta'on on nalngoh ya namnamaon an humaping ya immongngal bo.

⁸ Ya ta'on on madunut nan tungodna mu hanan lamutna ya nanongnan wah ad dalom.

⁹ Ya uggan'e mahnong ya humaping.

Ya hanan ihapingna ya umat damdamah nan pi'ittanom.

¹⁰ Mu hay tagu ya wa'et nate ya hidiyey napogpogan di bikahna ya nitaguwana.

¹¹ An umat hinan liting hinan wa'el onu hinan lobong an matdu' hinan ma"ugoh.

¹² Ta athidiy tagu an nate'e mo ya adi mabalin hi bumangon bo an ta'on on mapogpog di ad lagud ya adi mabalin hi tumagu nan nate.

¹³ Te onha mabalin ya dawato' an eya' ni' ilubu' hinan lubu'an nadan numpun'ate ya impapto'a' hidi.

Ya gintudmu nan algo an iha"ada' hidi ta na'aan'e mohpey bungotmu ya ninomnoma' bahan i he"a.

¹⁴ Te undan nate'ey tagu ya undan mabalin ta tumagu bo?

Mu ta'on on athidi ya udu'dulnay anusa' hituwen holholtapo' ot lo'tat man attog ya napogpog.

¹⁵ Ot pinhodmu'en tigona' an limmum ya ayagana' ta tobalo' nadan ibagam.

¹⁶ Ya inhamadmu mohpen mangipapto' i ha'on ta bokon mo hanadan ibahhawa' di titiggom.

¹⁷ Ya linglingom mon namin nadan numbahula'.

¹⁸ Hanan billid ya ta'on on na'tagge ya magde ya umat boh nan ongal an batu an mapulig.

- 19 Ya ta'on on nadan batuh nan wangwang ya iyanud di liting ya atbohdihi nan luta an mabulubulda hi'on imminolwang.
Ta athidi bon abalinam an ma'idon di dinolmi.
- 20 Ya abalinam an dadagon di nitaguwanmi ta binaliwam di a'atmi ya e da'mi inlubu' ta hidiyey pogpog di nitaguwanmi.
- 21 Ta ta'on on mundongol di imbabalemi ya ma'id amin mi'yam'amlong ya ta'on boh on mibabainda ya aggemi mo innila.
- 22 Ta ammuna nan holholtaponmi an li'li'naonmi ta umukayungan ami.

Hay Himmapihan Bon Elipas

- 15** 1 Indani ya inalin Elipas an i Teman i Job di,
2 Alyom hi nanomnoman'a mu tanganu on athinay panapitmu an ma'id ha hunung di hapitom?
- 3 Udu'dulnay idinongmun humapihapit te ma'id ha iboddang danaen ibagabagam.
- 4 Ya tanganu on ay ma'id ha takutmun Apu Dios ya ma'id ha pundayawmun hiya?
- 5 Te hanan hapitom ya ipa'innilana nan adi maphod an a'atmu.
Ya handiyam di numbahulam hinan panapitmu.
- 6 Ma'id ha imbaga' hi numbahul'a mu hanan to'om di nangiba'ag hi a'atmu.
- 7 Ya hanan punhapihhapitmu ya ay hanan wada'a tuwalih din kanaman ot ahi mawada nadan billid.
- 8 Ya undan wada'a an ni'idngol hinan ninomnom Apu Dios an aton?
Ya undan inohhaam di la'ing.
- 9 Mu undan nganneda ihya nadan innilam ya na'awatam an aggemi innila ya aggemi na'awatan?
- 10 Inadalmi nadan innilamih nadan nun'a'ubanan ya nun'anomnoman an ong'ongngal mu hi amam.
- 11 Ma'uley panapit Apu Dios i he'a ot undan nganne boy ohah ibagam?
- 12 Ya tanganun'a bumubbungot ya athina nayakan matadom di panpannigom i da'mi?
- 13 Ya tanganu on hi Apu Dios di pangiboholam ta athinay pangalim i hiya?
- 14 Undan waha taguh imbilang Apu Dios hi maphod?
- 15 Hanada ni'mon a'anghel hi ad abunyan an munhilbin hiya ot ma'id ha dinolnan dida
- 16 ya namama mahan moh tagu an nalakan mumbahul.
Te nan bahul ya umat hi liting an nalakah e ta'u pangukmunan.
- 17 Ot donglom'e ta ibaga' dohah nadan tinannigo' ya dingngodingngol'u
- 18 an datuwe nadan inadal'uh nadan nun'anomnoman an dingngolda damdamah nadan a'ammomma

- 19 an dida din nangdatan Apu Dios hinan numboblayanda hidin ma'id ni' ha udum hi numboblehdi.
- 20 Ot datuwe nadan dingngol'u an nan tagun adi maphod di pangatna an umat hi paligatonay ibbana ya munholholtap ta ingganah mate.
- 21 Ya dakol di mipanomnom i hiyan umipatakut.
Ya ta'on on malinggop ya iyaguhna an ay waha manggop hi balena.
- 22 Ya tumakut bon umeh nan munhihillong te iyaguhnan alinah waday mamaten hiya.
- 23 Te innilanan agagga moy atayana ya alina ya anon di gayang di adolna.
- 24 Ta tumattakut ya minonomnoman an umat i ha patul an nundadaan an e mi'gubat hinadan tuwen mangubat i hiya.
- 25 Ya manu'e hi athidiy ma'ma'at i hiya ya kinalitna nan ongal di abalinanan Dios.
- 26 Ta pohdonan mi'hangga i hiya an umat i ha tindalun nunhahapiyo ta e mi'gubat.
- 27 Hanan adi maphod di pangatnan tagu ya ta'on on kadangyan ya maphod di nangadolna
- 28 mu udum hi algo ya e mumbobleh nan nadadag an boble ya e miha"ad hinan nabao ya napa"ih an bale.
- 29 Ya lo'tat ya mapuh di kinadangyana ta ma"i'd ha abalinana.
- 30 Ya adi mibahhoy atayana ta umat i ha kayiw an nalngoh'e ya mitungu ta ingganah magbu nadan hapangna.
Ta ammuna ha panapudan Apu Dios i hiya ya miyaddib.
- 31 Ot hanat adi mundinol hi kinadangyana te ma"i'd ha hilbinah udum hi algo te ma"i'd ha magun'udna.
- 32 Ta ta'on moh on agge ni' nadatngan di atayana ya mate ta umat hinan hapang di kayiw an inayun nadan tubunan makling.
- 33 Ya umat boh nadan greyp an mun'a'agah di bungana an ta'on on aggeda ni' nalum.
Ya umat boh nadan olibo an madluh di habungna.
- 34 Te hanadan adi umunud i Apu Dios ya ma"i'd ha holagda.
Ya hanadan mun'aphod an baleda an nalpuh nadan hina'ulda ya inakoda ya maghobda.
- 35 Te dida nadan numanomnom an mangat hi adi maphod ta ha'ulonday ibbada.

Hay Imbagan Job Hi A'at Nadan Ibbana

- 16** ¹ Alyon Job di,
² Hay punnomnomyu nayya ya mipa'amlonga' i danaen inali'aliyu mu umman onyu pun'udman tun punligata'.

Ya dingngodingngol'un namin danae tuwali.

3 Ammunaot eh'a ta adi ayu humapihapit te ma"i'd ha hilbin danaen ibagabagayu.

4 Daan'e ta da'yuy na'atan datuwen na'at i ha"on ta danaen imbagabagayun ha"on di ibaga' i da'yu on nunwigwigiwiga' hi'on nganney li'nayu.

5 Mu onha ha"on ot hanadan mangipabikah i da'yuy ibaga' ta mipa'amlong ayu ta wan mawaday dinolyu.

6 Mu ta'on damdamah ona' humapihapit onu dindinnongan ya adi damdama tee ma'aan tun ligato' an holholtapo' di hakitna.

7 Ot mundasal hi Job an alyonay, Apu Dios, immengleya' mo tayyan munligligat ya dinadagmu bo udot an namin nan pamilya'.

8 Ya he"ay nangdat ituwen ligato' ta na'appiguta' mo tayya.

Ta hiya nan alyon di tagaguy hituwe anuy atiganan na'abahulana'.

9 Nunhigla naysay bungot Apu Dios i ha"on ta ay munggayotgot i ha"on.

Ta hay punli'na' ya ay matadom di panigona i ha"on.

10 Ya ta'on on hanadan tatagu ya ahiwawana' ta wa'e on inam'amungana' ta panadngolana' on nginihngihilana'.

On nuntampu'a' ta ba'bainona' i dida.

11 Mu innila' an hi Apu Dios di nangiyabulut ta adi maphod di pangat nadan tatagu i ha"on.

12 Handi ya malmallinggopa' mu hi ad uwani ya aya' hingkol i Apu Dios ot itulduna' ot ahiya' mohpe pata'dogon ta ha"on di panpannaonda.

13 Ta ma"i'd ha homo'nan ha"on an paddungnay impapanaa' hinadan nala'ing an pumana ta nunhinawwang nadan panah adol'u ot umayuh di apgu' hinan luta.

14 Ta agagga tayya on hinugatana' an umat hi pangat di ohan tindaluh nan binuhlnay atonan ha"on.

15 Ta ma"i'd mo tayya ha bikah'u ta nunlubunga' hi langgut ot umaliya' teen um'umbun hitun awadan di dapul.

16 Ta bimmolah^c tayyay angah'un kimmogakoga ya lumatunnu' di mata'.

17 Mu ma"i'd atog ha bimmungota' ya maphod di nundasala'.

18 Ot hanat adi matabbunan nan immayuh an dala' hitun luta ta hidiyey mangipa'innilah tun na'at i ha"on.

19 Mu ta'on on athidi ya madinola' an waday mangita'dog i ha"on hi ad abunyan.

20 Ot ta'on on inwalonga' hinadan ibba' mu wadah Apu Dios an pumpahpahmo'a' ta boddangana' i hiya.

^c 16:16 Nan bimmolah ya hidiye nan red hi English.

21 Mu pohdo' an waha mangita'dog i ha'on i Apu Dios an umat hi pangita'dog di ohan taguh nan ibbana.

22 Te innila' teen adi madne ya mateya' ya ma'id mo ha alyon hi tumaguwa' bo.

17 ¹Ma'id mahan mo tee ha bikah'u te adi madne ya mapogpog di nitaguwa'.

² Mu lini"uba' damdamah tudan tatagun nunhiglay panildilahda.

³ Ot mundasal boh Job an alyonay, Apu Dios, hanat he"ay ukod an mangita'dog i ha'on ta iyuhuhmun ma'id ha bahul'u.

Te ma'id ha udum hi innila' hi mangita'dog i ha'on.

⁴ Te paddungnay hinandiyam di punnomnom tudan ibba' ta adida ahan ma'awatan di ibaga'.

Ot nan ninomnomdan aton i ha'on ya adim iyabulut.

⁵ Hay tagu ya mabalin an ihukkatnay ibbanah kinadangyan mu hay munholtap i diyen atona ya nadan imbabalena.

⁶ Mu he"a Apu Dios di nangiyabulut an ngihngihilana' hi tatagu on nuntukpaanday angah'u.

⁷ Ta teen limmatunnu' di mata' an kimogakoga.

Ya ay mo teeh pating hatun adol'u.

⁸ Ta hanada'en mangalih maphod di a'atda ya mano"oldan manigon ha'on.

Te alyonday manu'e anuh immata' hitu ya ma'id anu ha dinol'un he"a Apu Dios.

⁹ Mu ta'on on athidi ya hanan tagun mangun'unud i he"a Apu Dios ya iyal'alaman mundinol i he"a.

¹⁰ Ya alyon Job hinadan ibbana di, Da'yu'e ya ta'on on panidwonyu nadan ibagayun ha'on ya ma'id ha ibilang'uh nala'ing i da'yu. ¹¹ Mu ha'on'e tee ya adi madne ya mapogpog di nitaguwa'. Ta ma'id ha hilbin nadan ninanomnom'un aton ya ta'on on nadan pohdo' an ma'at. ¹² Mu da'yu'e neen ibba' ya alyonyuy pumhoda' an paddungnay pumbalinyu nan munhihillong hi mapatal. Mu ha'on'e ya paddungnay nanongnan wadaa' hinan munhihillong. ¹³ Ot han hadhaddo' ya hay ataya' ya hay e' ilubu'an. Ta umeya' moh nan munnananong an munhihillong. ¹⁴ Ta ma'idda mo nadan pamilya' an ammuna nadan bigih hi nunli'mut hi adol'u. ¹⁵ Ot undan wa mahan mo ha namnamao' i ha athitu? ¹⁶ Ma'id te nilubu"ey tagu ya ta'on on nadan ninanomnomnan aton on ni'ilubu'dan hiya.

Hanan Mi'adwan Himpapitan Bildad

18 ¹Ot alyon nan tinanud Suah an hi Bildad di,

² Daan mo ta duminong'a an humapipahapit ta donglom pibo tun ibagami.

- 3 Undan hay panigom i da'mi ya ay ami animal an ma"i'd ha in'innilana?
 4 Umman gapuh bungotmu ya hay adolmuy paligatom.
 Ya undan gapu i he'a ya mahukkatan tun luta onu madlig nadan
 doplah hinan nipabunanda?
 5 Nan adi maphod di pangatnan tagu ya umannung an adi madne ya
 mate an umat hinan hilaw an madop.
 6 Ta munhihillong di nunhituwana.
 7 Ta ta'on on nan nataldong di pundallana ya mihubag.
 Te hanan numanomnom hi adi maphod hi atonah ibbana ya hiyay
 a'atana.
 8 Ta paddungnay ena inha"ad ha tawang ot hiyay makna.
 9 Ya hiya boy nahuluh nan inha"adnan hulu.
 10 Ya atbohadin palpaliwana ya hiyay maknah nan lingon an inihodnah
 nan awon.
 11 Ta pamaag ya nili'won hiyay dakol an umipatakut.
 12 Manu te kadangyan ni' mu ad uwani ya ma'a'agangan.
 Ya dakol di punligatana
 13 an umat hinan doghona an mungngupuh hi up'upna ta pamaag ya
 alulugnin te mun'angpuh di hukina ya ta'lana.
 14 Ta taynana nan balena ta miyeh nan awadan di ap'apun di ate.
 15 Ya pinu'ulanda nan balena.
 16 Ta hidiyen tagu ya mipaddung i ha kayiw an namaganan di adolnah
 ingganah lamutna.
 17 Ta hidiyey apogpogan di nundongolana ta ta'on on hinan boblena ya
 adi uggan mabong'al di ngadana.
 18 Te hi Apu Dios di mangipa'aan i hiyah tun luta ta ipa'enah nan
 munhihillong.
 19 Ya ma"i'd ha hanatna te ma"i'd ha holagna.
 20 Ta hanadan tataguh nangappit hi tuluwan di algo ya ta'on on hi
 nangappit hi alimuhan di algo ya manongngo'dah takutda hi
 pangngolanda i diyen ma'at i hiya.
 21 Ot nan tagun adi maphod di pangatna an aggena innilah Apu Dios
 ya ma"i'd ha bahhonan athidiy ma'at i hiya.

Hanan Mi'anom An Nambal Job

19 ¹ Alyon Job di,
² Ngalangalam on adiyu idinong an humapihapit ya ten
 mammamaonyu tun holholtapo'.

- 3 Ya ma"i'd damdama nee ha upuh di ipabahulyun ha'on.
 Ya ma"i'd ahan nayya ha bainyun mangibagabagah atathina i ha'on.
 4 Hi'on immannung an numbahula' ot ha'on di ud bahul an bokon
 da'yu.

- 5 Ya undan gapu ta athitun munligata' ya hituwey pangihikkadanyun numbahula'.
Ta hay punnomnomyu ya maphod ayu ya nalawaa'.
- 6 Pinhod'un innilaonyu an hi Apu Dios di nangidat ituwen punligata' an aya' kinnah bitu i hiya ta hiya nan ma'id ha abalina'.
- 7 Ta ta'on on mumpahmo'a' ya ma'id ha bumoddang i ha'on.
- 8 Ya paddungnay inaladanay awo' ta ma'id ha ato' an bumahhel.
Ya paddungna boy inyeya' hinan munhihillong ot taynana' hidi.
- 9 Ot banggadona nadan kinadangan'u.
Ta pihpihullona' moh tatagu.
- 10 Ya teen nunhiglay nanadagnan ha'on ta umata' i ha kayiw an nabuwag ta ma'id mo ha namnamao' an pumhod.
- 11 Ta nunhiglay bungotna i ha'on an paddungnay imbilanga' hi binuhulna.
- 12 Ya paddungnay intuda'nay titindalu ot mangapyadah awondan mangubat i ha'on ot li'ubonda nan nunhituwa'.
- 13 Ot iyadawwinan ha'on nadan i'iba'. Ya ta'on on nadan nanging'innilan ha'on ya adiya' mo hanguton i dida.
- 14 Ta tinaynana' mahan tayyah nadan tulang'u ya lininglinga' hinadan ibba'.
- 15 Ya hanada'en uggan humawwang ni' hinan nunhituwa' ya ta'on on hanadan baal'u ya aya' agge in'innilan dida.
- 16 Ya wa'e ha ipa'at'uh nadan baal'u ya adida unudon an ta'on on mi'bahbahana' i dida ya adiya' donglon.
- 17 Ya adida mihaggon nadan i'iba' i ha'on ya ta'on on hi ahawa' ya mihamuyan i ha'on.
- 18 Ya ta'on on hanadan u'unga ya pihulona' ya ngihngihilana' hi'ona' nawanat.
- 19 Ya atbohdi' nadan imbilang'uh nahamad an ibba' an milugninandan ha'on ta inwalonga' i dida.
- 20 Ta ma'id mo tayya an ma'attigo tudan tungal'u. Ot adi nin mahan mo tee madne ya mateya'.
- 21 Ot da'yun ibba' ya daan mo bahan ta hom'ona' i da'yu te teen palpaligatona' i Apu Dios.
- 22 Ta nganu ona' mamaon an paligligaton hinadan panapityu i ha'on te undan ma'id tatawwa ha homo'yun ha'on?
- 23 Onhandi anu waha mangitudo' hitudan ibagabaga' ta mitudo' i ha malu'ut an puntud'an.
- 24 Onu mikul'it i ha batu onu gumo' ta adi ma'umah.
- 25 Innila' ot matagu nan mangihwang i ha'on ya udum hi algo ya ita'doga' i hiya.

- 26 Ta ta'on on mateya' ta milubu' tun adol'u mu innila' an tigo' damdamah Apu Dios.^d
- 27 Ta aptuwa' hi a'atan diye ot immannung an tigo' ya innilaa' i hiya.
- 28 Mu innila' an numanomnom ayuh atonyu ta pahakitana' ta ipapilityun ibaga an manu'eh athituy ma'ma'at i ha'on ya gapu ta adi maphod di ina'inat'u.
- 29 Mu tanganu on ma'id ha takutyu i Apu Dios an hiya nan munhumalyah udum hi algo ta ma'innilaan hi'on nganney numbahul?
- Ta dusaona nadan numbahul.

Hay Nambal Sopar I Job

- 20** 1 Ot tobalon Sopar nan imbagan Job an alyonay,
 2 Minomnomana' hinadan imbagabagam ta hiya nan adi mabalin hi dindinnongana'.
- 3 Ya nunhigla nayya nan pangpangallim.
 Mu innila' di pambal'u i danaen imbagabagam.
- 4 Te undan nalinglingmu an nihipun hidin nalmuwan di taguh tun luta
- 5 ya hana'en adi maphod di pangatna ya hin'omtang han pun'am'amlonganan mi'tagu.
- 6 Ta ta'on on nabaktuy punnomnomnah adolna an ay wah ad lagud
- 7 mu lo'tat ya mama'id an ay lugit an mabulu'.
 Ta hanadan nangin'innilan hiya ya alyonday,
 Dana mahan anuy immayana?
- 8 Ya umatboh nan ininop onu nan mipatigo hi'on kinimit an malingling.
- 9 Ta hanadan nangin'innila i hiya ya ta'on on hanadan pamilyana ya ma'id mo ha ugganda tigon i hiya hinan nunhituwana.
- 10 Ya hanadan imbabalena moy mangikaluh nadan kinulukuluknah nadan nun'awotwot.
- 11 Ta ta'on on mabikah ni' mu mate ta mumbalin hi pito'.
- 12 Te pun'amlonganan mangat hinadan adi maphod an adina pohdon an idinong.
- 13 Ta paddungnay mangan hi mahongon makan
- 14 mu mumbalin hi kodot hi putuna.
- 15 Ta gahin di i'utanan namin nadan ina'inana an i'aligan nadan inakona te adi pohdon Apu Dios an minaynayun i hiya dadiye.
- 16 Ta hanadan adi maphod an ina'inatna ya paddungnay ininumnay gitan di ulog ta hidiyey mamaten hiya.

^d 19:26 Isaiah 26:19a; Daniel 12:2

- 17 Ta adina mo tigon nan mahawwalan an mantekan di olibo ya danum di iyukan ya gatas.
- 18 Ta ma'id ha hilbin nadan nablaryana ya ingkumilhuwana.
- 19 Te kinulukulukna nadan nun'awotwot.
Ya numpulohnay babale an inyamman di udum an tatagu.
- 20 Te nan na'agum an tagu ya pinhodnan bagiyon an namin an ma'id ha alyonah on ammuna mo.
- 21 Mu lo'tat ya ma'id ha mabati i hiya hi anona te mama'id nan kinadangyana.
- 22 Ta ta'on on alyon hi wadan namin i hiya mu indani ya pamaag ya nunhiglay ligatna an manadag i hiya.
- 23 Ta ta'on on alanan namin nadan pohdona mu gapuh nan nunhiglan bungot Apu Dios i hiya ya paddungnay pa'aliyonay dakol an pana ta mikna i hiya.
- 24 Ta ta'on ona ikiwwangan nadan nahimaan hi gumo' mu tuwe nadan nahimaan hi gombang ta dadiyey mamaten hiya.
- 25 Te humawwang hi bonogna nan pana an miknah alena ya nunhiglay ena tumakutan te mun'ayyuhan di dalana.
- 26 Ya an namin nadan kinadangyana ya mapu'ulan hinan ipa'alín Apu Dios an apuy.
Ya ta'on on nan familyana ya mapu'ulanda.
- 27 Onha mabalin ta tistiguwan di ad lagud ya tun luta ot hiya ya na'ababhulan.
- 28 Ta gapuh bungot Apu Dios ya paddungnay ipa'alínay udan ta dumakol di liting ya inyanudnay balena.
- 29 Ta athinay aton Apu Dios hinadan mangmangngat hi adi maphod.

Hay Nambalan Job I Sopar

- 21** ¹ Alyon bon Job di,
² Hanat donglonyu bahan tun ibaga' ta hituwe han mabalin an atonyun mangipa'amlong i ha'on.
- ³ Ot hanat igongahanyu ta indappuh'u'e nan ibaga' ya ahiya' mohpe ngihngihilan onu pihulon.
- ⁴ Te hay punliliya' ya bokon hay tagu te hi Apu Dios.
Ta hiya nan nunhiglay bohól'u te ayna adi dongdonglon di ibaga'.
- ⁵ Te onha tuwali ot ta'on on ammuna nan panigoyun ha'on ya masda'aw ayu.
- ⁶ Te ha'on ni'mo tee ot nomnomnomo'e tun ma'ma'at i ha'on ya gumayonggonga' hi takut'u.
- ⁷ Te tanganu nin on hanadan tatagun adi maphod di pangatda ya nanongnan mataguda ya kumadkadangyanda.
Ya ma'amammada on ahida nate.

- 8 Ta tigonday maphod an pumbalanan di imbabaleda ya tigonday a'apapuda.
- 9 Ya ma'id ha ipa'alin Apu Dios hi dumadag hi pamilyada ta ma'id ha itakutda.
- 10 Ya dumakol an dumakol di halunda te ma'id ha mateh nadan inlumda.
- 11 Ya nadan u'ungan imbabaleda ya umanam'amlongdan e mun'ay'ayyam an ayda inlum di kalneron ahi panaypaytu.
- 12 Ya ahikakantada an unnudandah nan tamburin ya harp ya ungangiyong on nannannayoda.
- 13 Ya ma'id ha punligatan nadan a'ammooda te wadan namin di mahapulda ya malinggopda ta ingganah atayanda.
- 14 Ya alyonda bo udot i Apu Dios di, Umman adi da'a mahapul. Ya ma'id ha naminhodmin manginnilah nan a'atmu.
- 15 Ya nganne ihyah naen ongal di abalinanan Dios ta e punhilbiyan? Ya nganne ihya hanan gun'udon an mundasal i hiya?
- 16 Te hay punnomnomda ya hana'e anun pumhodan di nitaguwan ya gapuh nan abalinan.
Mu adi' abuluton hidiyen punnomnomda.
- 17 Mu ta'on peman on athidi ya ma'id ha alyon hi ma'agagda te numbahulda.
Ya mihwangda peman hinadan dumadag an umat hi puwo' ya nadan udum.
Ya ma'id ha bimmungotan Apu Dios ot dusaona dida an gapuh nadan adi maphod an at'atonda.
- 18 Ya ma'id bo ha alyon hi nama'idda an umat hi dugih an inyaddib di dibdib.
- 19 Ya mabalin an alyonyuy ta'on on adi dusaon Apu Dios hanadan mangmangngat hi adi maphod hi ad uwani mu udum hi algo ya dusaona nadan imbabaleda.
Mu hay punnomnom'u ya maphod on hanadan numbahul di madusa ta li'naonday dusan di bahulda.
- 20 Ta diday manigo ya munli'nah nan pundusan nan ongal di abalinanan Dios i dida an gapuh nadan bahulda.
- 21 Te undan nate'e mo nan tagu ya waha bo ha alyon hi iyaguhna nadan imbabalena.
- 22 Mu undan mabalin hi tudduwanyuh Apu Dios an hiyay ap'apun di an namin an ta'on on hi ad abunyan.
- 23 Wadaday tatagun mate an ma'id ha dogohda ya malmallinggopda te wadan namin di mahapulda ²⁴ya maphod di nangadolda.
- 25 Mu wadada boy udum an nawotwotda ta maligligatanda ta ingganah mateda.

- 26 Mu hay oha ya kadangyan onu nawotwot ya numpaddungda an nateda'e ta nilubu'da ya mabigihan di adolda.
- 27 Innila' di wah nomnomnomonyu ya ta'on on hanadan adi maphod an pohdonyun aton i ha'on.
- 28 Te mabalin an alyonyuy, Tigonyu'e nan kadangyan mu adi maphod di pangatna an daan bohnay niyayan nadan balena.
- 29 Mu onha mahmahanyuh nadan unggan mumbaot ot ibagada
- 30 an hanadan adi maphod di pangatda ya mihmihwangdah nadan punligatan an ipa'alín Apu Dios an gapuh bungotna.
- 31 Mu ma'id ha natulid an e mangibagan dida an numbahulda ya ma'id ha mundusa i dida.
- 32 Ya wa'et nateda ta nilubu'da ya maguwalyaan di lubu'anda.
- 33 Ya hinan eda pangilubu'an i dida ya dakkodakkolday tatagun mitnud ya mapmaphod nan lubu'anda.
- 34 Wan hay innilayu ya mipa'amlonga' hinadan agge immannung an ibagabagayun ha'on.

Hay Mi'atluh Himmapiatan Elipas I Job

- 22** ¹ Ot tobalon nan i Teman an hi Elipas an alyonay,
- ² Undan waday hilbin di tagu i Apu Dios?
- Ta'on on nan nala'ing an tagu ya ma'id ha hilbina i hiya.
- 3 Ya undan waday gun'udon nan ongal di abalinanan Dios hi'on maphod di pangat di ohan tagu ya hi'on ma'id ha bahulna?
- 4 Ya undan hanan pangun'unudam i hiyay nundusaanan he"a?
- 5 Manu'eh na'at hinaen he"a ya gapuh nadan dakol an numbahulam.
- 6 Te wa'et ipa'utangam nadan ibbam on gahin on waha idatdah pangidonam.
- Ta adida'e attog pa'abbayad on inalam di lubangda ta mumbolbolladda.
- 7 Ya ma'id ahan ha alyon hi pa'inumam ya panganom hanadan na'uwoh ya na'agangan an humawwang hi nunhituwam.
- 8 Yaden kadangyan'a an dakol di lutam ta nundongol'an tagu.
- 9 Ya aggem binoddangan nadan nun'abalu an mumbagah boddang i he"a.
- Ya numpulohmuy pangalan nadan nun'apuhig hi mahapulda an gapu attog ta ma'id ha mangita'dog i dida.
- 10 Ta hiya nan palpaliwam ya dimmatong datuwen atatakut an ma'ma'at i he"a.
- 11 Ta paddungna moy wada'ah nan munhihillong onu paddungnay dimmakol di liting ot malting'a.
- 12 Hi Apu Dios ya wadah nan na'abbaktu hi ad abunyan ta ta'on on hanadan bittuwon ya uh'uhdungana.

- 13 Ta adim alyon on agge tinigon Apu Dios nadan at'attom hinan munhihillong.
Ya adim alyon hi adina dusaon di tatagu te ma'id ha tinigonah nadan at'attonda.
- 14 Ya adim alyon on adi pa'attigo i dita'u hinan ena pundaldallanan hinan baktun tun luta te hinawanan nan bugut.
- 15 Ta innaynayunmuh nan adi maphod di pangat an umat hi pangat di adi maphod di at'attondan tatagu.
- 16 Mu nadan athidiy pangatda ya nipaddungdah nan bale an dimmakol di liting ot miyanud te nateda an ta'on on bokon hidiyey timpun atayanda.
- 17 Ya dida nan nangali i Apu Dios hi, Taynan da'mi ta ukod ami te he"an ongal di abalinanan Dios ya ma'id damdama ha atom i da'mi.
- 18 Mu ta'on on athidi ya impakadangyan Apu Dios dida.
Ta hiya nan adi ma'awatan di punnomnom dadiyen adi maphod di pangatda.
- 19 Mu wa'e tuwali ta dusaon Apu Dios dida ta munholholtapda ya ahingihingihilan nadan tatagun maphod di pangatda
- 20 an alyonday, Nadadag bo aya nadan binuhul ta'u ot mapu'ulan di kinadangyanda.
- 21 Ot hay maphod Job, ya mumpada"ul'a ta mi'hayyup'a i Apu Dios ta wagahan da'a i hiya.
- 22 Ta nomnomnomom nadan tuguna ta dadiyey un'unudom.
- 23 Ya onha ibangngadmun umun'unud hinan ongal di abalinanan Dios ya itutuyum nadan numbahulam ya indinongyun hina'amman mangat hi adi maphod ot pumhod di nitaguwanyu.
- 24 Ya hanat bokon hay pihhuy nonomnomom ta ibilangmu nadan balitu' hi batuh nadan wa"el an ma'id ha balolda.
- 25 Ta nan ongal di abalinanan Dios moy pumbalinom hi nabalol an odonmu an umat hi balitu' onu silber.
- 26 Athidi'ey ma'at ya pa'amlongon da'an Apu Dios ya ma'id mohpe ha iyaguhmun hiya.
- 27 Ya mundasal'a'e mohpe ya donglon da'an hiya ya ipa'annungmu bo damdama nadan imbagam hi atom.
- 28 Ya an namin moy nomnomom an aton ya maphod di pumbalinana.
- 29 Mu wa'e ha ma'aliggatan ya alyon ta'uh gapu ta mumbaktu mu hi Apu Dios ya boddangana nadan mumpada"ul.
- 30 Ot hi'on immannung an ma'id ha numbahulam ya ihwang da'an hiya.
Te hi Apu Dios ya ihwangna nadan immannung an ma'id ha numbahulana.

Hay Nambal Bon Job I Elipas

- 23** ¹ Ot alyon bon Job di,
² Ta'on on nganney ibagabagayu ya hiya damdama an waday lili' i Apu Dios.

- Te pun'udmanay punligata' an ta'on on nunhigla tun holholtapo'.
 3 Onha innila' di e' panama'an i hiya ot ta'on ya immeya' hi awadana.
 4 Ta ibaga' i hiya an namin nadan lili' hitun ma'ma'at i ha'on ⁵ta
 donglo' di pambalnah nadan ibaga'.
 6 Ot innila' an adi gapu ta ongal di abalinana ya pamaagnay hongga' i
 ha'on.
 Te innila' ot igongahana nan ibaga'.
 7 Ta ibaga' an ma'id attog ha bahul'u.
 Ot innila' an unnudana an ma'id ha bahul'u.
 8 Mu ta'on ahan hi ipluy'uh nangappit hi tuluwan di algo onu hi
 nangappit hi alimuhan di algo ya innila' an adiya' pa'hamma' i
 hiya.
 9 Ya atbohadin ta'on on ipluy'uh nangappit hi huddo'na onu hi
 nangappit hi muyyadna ya adi' damdama akhupan hiyahdi.
 10 Mu innila' an hi Apu Dios e ya ta'on on idanay awada' ya innilana.
 Ot innila' an malpah'eh tuwen pamatnanan ha'on ya mabalin an
 ibaganan nipaddunga' hinan namahmah an balitu'.
 11 Te inunud'un namin nadan pohdonan ato' an ma'id ha imbahho'.
 12 Te hanadan tuguna ya nabaloldan ha'on mu hay makan ta hiya nan
 inunud'un namin dadiyen tuguna.
 13 Ot hi'on nganne nan ninomnomnan aton ya ma'id ha mabalin hi
 manangga i hiya hinan pohdonan aton.
 14 Ta hiya nan ukod i hiyah nadan ninomnomnan aton i ha'on.
 15 Ta hiya tayya nan nunhiglay takut'un hiya an wa'et nanginginomna'
 on gumayonggonga' hi takut'u.
 16 Ta gapuh nan takut'uh nan ongal di abalinanan Dios ya ma'id ha
 bikah'u.
 17 Ot hay takuta' ya hi Apu Dios ya abuh an bokon hantun nunhiglan
 punligata' an paddungnay himmilong di nitaguwa'.

24 ¹Ot alyon bon Job di,
 Tanganu nin on ma'id ha gintud Apu Dios hi punhumalyaanah
 tatagu?

Te umaptuda nadan umun'unud i hiyan manigoh pundusaanah
 nadan adi maphod di pangatda.

2 Te datuwen tatagu ya idoldolday pogpog ta pulhonday lutan di
 ibbada.

Ya inibtikday kalneron di udum on iniddumdah nadan kalneroda.

3 Ya nun'aladay dongkin nadan nun'apuhig ya ta'on on nadan baka
 an puntamuwon nadan nabaluta ingganah bayadanda nadan
 impa'utangdan dida.

4 Ya nunhiglay pangatdah nadan nun'awotwot ta hiya nan nunhiglay
 takutdan dida.

Ta eda mo attog mipmippa"e.

- 5 Ta umatdah nadan atap an dongki an ilaputdan e manamanama' hi anonda ya hay ipa'andah nadan imbabaledah nan agge naboblayan.
- 6 Ta mapilitanda mon e mamanuh nadan imbatin di munggapas onu hinan nun'apitan nadan adi maphod di pangatdan tatagu hi greyp.
- 7 Ya mamaktolda attog hinan mahdom te ma"i'd ha lubungda ya ulohda.
- 8 Ya ma"i'd ha baledah umanamutanda ta kumpulnah nan billid on nalo'da ta immudan'e on nahnongda on eda nihi"ug hinadan liyang.
- 9 Hanada'e an adi maphod di pangatda ya pa'utanganda nadan nun'awotwot ta wa'e attog ta adida pa'abbayad on inalada nadan imbabaleda ta diday mibayad.
Ya ta'on on hanadan napuhig an goggolang on inalada ta pumbalinonda didah himbut.
- 10 Ya mapilitandan muntamu nadan nun'awotwot an ta'on onda numbollad te ma"i'd attog ha lubungda.
Ya ta'on boh onda e bumunabunag hi binto' mu ma"i'd ha iyanamutdah anonda ta ma'a'aganganda te hanadan kakadangyan di ud bagi i dadiye.
- 11 Ya ta'on hi kumopakopaldah olibo mu adida tamtaman.
Ya atbohadin ta'on on agandah kopal hi greyp ta iphoddah bayah mu adi mabalin hi tamtamanda.
- 12 Ya mun'atte'atteda attog nadan nun'ahuhugat an nun'awotwot ta ahipapalakdan mumpahpahmo' i Apu Dios.
Mu paddungnay adi dongdonglon Apu Dios nan dasalda.
- 13 Ya wadaday mungngohe i Apu Dios ta adida abuluton nadan tuguna an mabalinot an mamatal hi nomnomda ya adida pohdon an aton nadan pohdona.
- 14 Te hinan munhihillong an agge ni' nabigat ya lumah'unda ta eda patayon nadan nun'awotwot.
Ya wa'e bo ta nahdom ya eda nangako.
- 15 Ya atbohdihi nadan umiluktap hi ahawada an hihimlonday ahdomana ta ma"i'd ha manigon dida ya hinophopanday angahda ta ma"i'd ha mangimatun i dida.
- 16 Ya hanada'e nimpén mangako ya eda hogpon di babaleh nan mahdom ta mapatal'e ya eda nipa"en malo'.
Ta hiya nan aggeda imminghah mapatal.
- 17 Ta mapatal'e nimpe on nalonalo'da ta hinan mahdom di eda pangatan hinadan pohpohdondan aton.
- 18 Mu mipaddungdah nan upag hinan liting an adi madne ya mama"idda.

- Ya na'idutan nadan lutada ta ma'id ha e muntanom hidi.
- 19 Hanadan dalallu ya pinumtang'e ya mi'bagadan ma'umah.
Ya athidi boy ma'at hinadan adi maphod di pangatda an mun'a'ateda ta mama'iddah tun luta.
- 20 Ta ngupuhon di bigih di adolda ta lo'tat ya ma'id ha munnomnom i dida an ta'on on nan hi inada.
Ta mipaddungdah nan kayiw an nabuwag.
- 21 Athidiy ma'at i dida te nunhiglay nangatdah nadan binabain ma'id ha holagda.
Ya ma'id ha homo'dah nadan nun'abalu.
- 22 Ya ta'on on alyon hi waday abalinanda ya kadangyanda mu hi'on hi Apu Dios di manadag i dida ya mamingpinghandan madadag.
- 23 Ta ta'on on alyon hi iyabulut Apu Dios an malinggop di nitaguwanda mu tigtigona damdama nadan at'attonda.
- 24 Ta ta'on nimpeh on kumadangyanda ya mundongolda mu adi madne ya mipada"ulda ta umatdah nan nitanom an wit an nun'agapas.
- 25 Ot nganne i da'yuy mangibaga hi agge immannung datuwen inali'ali'?

Nan Mi'atlun Himmapiatan Bildad

- 25** 1 Ya himmapit boh Bildad an tinanud Suah ot alyona di,
2 Hi Apu Dios ya ongal di abalinana ta hiya nan mahapul an hiyay takutan ya unudon.
Te ta'on on hi ad abunyan ya hiyay ap'apu ta hiya nan nanongnan waday linggop hidi.
- 3 Ya ma'id ha pa'abbilang hinadan dakol an tindaluna.
Ya hiyay alpuwan di patal an mamatal hi abobboble.
- 4 Ot undan nganney aton di ohan tagu an mangibaga i Apu Dios an hiya ya ma'id ha numbahulana?
Yaden ma'id ha tagu hi niyayyam ya mibilang hi malinis.
- 5 Nomnomnomonyu an ta'on on hanan bulan ya bittuwon ya mungkudidim di binangda hi panigon Apu Dios
- 6 ot namama mo ahan hi tagu an hay panigona ya nipaddungdah nan bigih.

Hay Nambal Job I Bildad

- 26** 1 Ya alyon bon Job di,
2 Maphodot nayya hi'on immannung an umipabikah hi kimmapiy nadan imbagabagam.
- 3 Ya maphod nayya ta nala'ing'an muntugun hinadan umat i ha'on an ma'id ha in'innilana.
- 4 On nganne udot di bimmoddang i he'a ta maphod di panpannapitmu?

- 5 Hanadan linnawan handidan numpun'aten a'ammod an wah dallom di baybay ya munggayonggongdah takutda an gapuh nan ongal an abalinan Apu Dios.
- 6 Ya manapdapuh di panigon Apu Dios i diyen awadan di numpun'ate an ma'id ha nihandi.
- 7 Ya hiyay nangapyah ad abunyan ya hiyay nangiha"ad hinan lutha nan awadana an ma'id ha nangihablayana ya nangipabunana.
- 8 Ya abalinana bon ibi'lug nadan liting hinan bugut ta ta'on on madamot ya adi ni' mikuyag.
- 9 Ya abalinana bon ihawan nadan bugut hinan bulan ta adi matigo.
- 10 Ya hinan baybay ya paddungnay hidiy nipogpogan di mahdom ya mapatal.
- 11 Ya wa'et bimmungot ya miwagot an namin nadan billid an paddungnay tu"ud di ad lagud.
- 12 Ya mabalin bon gapuh nan ongal an abalinana ya padinongona nan dalluyun hinan baybay.
Ya gapuh la'ingna ya abalinanan patayon nan matakutan hinan baybay
- 13 an ulog. Te ammuna tuwaliy yahyahna ya nalmuh ad lagud an mapmaphod.
- 14 Datuwen ina'inatnay atigan nan ongal an abalinana.
Mu bokon datuwe ya ammunay abalinanan aton te ma'id ha taguh nanginnilah nan a'at nan ongal an abalinana.

27 ¹ Ot inayun bon Job an alyon di,
² Mahkit di nomnom'u te ta'on on ma'id ha bahul'u ya athituy na'at i ha'on.

Mu ibaga' hinan wadawadan Dios

- 3 an ta'on on ituwen nabatin pi'taguwa'
- 4 ya hanat ma'id ha ibaga' hi adi maphod onu ha layah.
- 5 Ot adi' abuluton an nipto' nan imbagayu i ha'on.
Ya ta'on on nganney ma'at ya ibaga' an ma'id ha bahul'u.
- 6 Ya inaynayun'un mangat hi maphod.
Ta udum hi algo ya ma'id ha alyo' hi na'at datuwen ha'on te numbahula' peman tuwali.
- 7 Hanat dusaon Apu Dios nadan mi'buhul i ha'on an umat hi pundusanah nadan mangmangngat hi adi maphod.
- 8 Ta ma'id ha namnamaon nan adi umunud i Apu Dios hi'on pogpogonay nitaguwana.
- 9 Ya dumatong'ey punligatanda ya adi donglon Apu Dios di dasalda.
- 10 Te ma'id ha amlongdan mundayaw i hiya an ongal di abalinanan Dios ya adida uggan mundasal i hiya.
- 11 Ot aga ta tudduwan da'yuh nan a'at nan ongal di abalinanan Dios.

- 12 Mu nomnomnomonyu an unhaot adi gahin hi ituddu' te tinannigoyuy a'atna mu tanganu on athina an ma'id ha hunung nadan ibagabagayu.
- 13 Nan ongal di abalinanan Dios ya dusaona nadan mangmangngat hi adi maphod.
- 14 Ta ta'on on dakol di imbabaleda mu matedah gubat ya nada'en udum ya matedah inagangda.
- 15 Ya hanada'e bon mihwang i dadiye ya hay dogoh di mamaten dida. Ya nateda'e nadan mangmangngat hi adi maphod ya adi ibaluwan nadan ahawada dida.^e
- 16 Ya ta'on on nitapu"ul di inamungdah silber an umat i ha nitapu"ul an hupu' ya dakkodakkol di lubungda
- 17 mu bokon diday mangilubung te nadan tatagun imbilang Apu Dios hi maphod.
Ya ta'on on nadan pihhuda ya hanadan umun'unud i Apu Dios di mangogodwa.
- 18 Ya mangammadah baleda mu agge nahamad an umat hi balen di kakawwa.
Ya umat boh nan allung an punhiduman nadan mun'adug hinan nitanom.
- 19 Ta kadangyandah ad uwani mu ahida pangigib'an an ma'id an namin di kinadangyanda.
- 20 Te ma'ibagan dumatong han atatakut an punligatanda an umat hinan dumakolan di liting ya inyanudna dida.
Ya umat bo i ha ma'abbikah an puwo' hinan mahdom
- 21 an malpuh nangappit hi tuluwan di algo ya inye"ena dida.
Ta ta'on on wadadah nan nunhituwanda ya miyaddibda.
- 22 Ta atonday abalinandan mangihwang hi adolda mu onaot on ih'ihbod ta mumpinnati'da an paddungnay ma'id ha homo' nan puwo' i dida.
- 23 Ta paddungnay tagu nan puwo' an palpalakpakana ya gininhngihilana dadiyen mun'iya'addib.

Hay Imbagan Job Hi A'at Di La'ing

- 28** ¹ Alyon bon Job di,
Innilan di tataguy eda punsayuwan hi silber ya innilada boy eda pangilutuwan hi balitu' ta mamahmah.
- ² Ya hi'on nganney atondah nan balitu' ya atbohdiy atondah nan gombang an sayuwonda ya ginilingda nadan batu ya naba ya waday atonda ta mihi'an nan gombang i dadiye ya ahida mohpe inlutu ta mamahmah.

^e 27:15 Adi ibaluwan nadan ahawada dida te ta'on on dida ya pinaligatda. Psalm 78:64

- 3 Ya dadiyen munsayu ya mundilagdan umeh nan munhihillong an uhuk ta hidiy eda punga"utan hinadan batu onu naba an nip'otan nadan gombang.
- 4 Ya inaganday ka"ut hi ad dalom an nidawwih awadan di tatagu. Ya ingga'odda ha tali ta hidiyey awondan umeh ad dalom ya mumbanggad.
- 5 Ta hitun uhhun di luta ya puntanoman hi makan mu hi ad dalom ya paddungnay waday apuy hidi an munggoduh nadan batu
- 6 an niha"adan di balitu' ya nadan udum an nun'abalol an umat hi sapira.
- 7 Ya ma'id ha hamuti hi nanginnila i diyen awon an umehdih nan uhuk te ni'iddallom.
- 8 Ya ta'on on hanadan mun'abungot an animal an umat hi layon ya nadan udum ya aggeda pinatnan immehdih nan uhuk.
- 9 Mu hanada'e an mun'uhuk ya inniladay atondan mamuhhak hinadan makulhin batu hinan dallom di billid.
- 10 Ta uhukonday gawwan nadan o'ongal an batu ta awondan umeh ad dalom ta way atondan mangalah nadan nun'angina nimpe an umat hi balitu'.
- 11 Ya putatonda nan wangwang ta adi malbong nan pun'uhukanda ta way atondan mangalah nadan nun'abalol an wahdi.
- 12 Hay tagu ya inniladay panama'andah nadan umat hi balitu'. Mu on innilada nin di atonda ta ma'awatanday a'at di ohan nanomnoman?
- 13 Aggeda innila an nabalol nan e anomnoman te adi mahama' hitun luta.
- 14 Ya adi mahama' hinan dallom di baybay.
- 15 Ya adi bo mabalin hi magattang hi balitu' onu silber
- 16 an ta'on on nan balitu' an malpuh ad Opir onu nadan udum an nabalol an umat hi sapira onu oniks.
- 17 Te agge nipaddung di balolna hinan balol di balitu' onu nadan udum an nabalitu'an an odon.
- 18 Ya ta'on on nadan nun'abalol an umat hi koral ya kristal ya perlas ya adida mipaddung hi balol tuwen ma"alih la'ing ya anomnoman.
- 19 Te na'balol mu hanan topas hi ad Kus ya ta'on nimpe on hanan namahmah an balitu'.
- 20 Ta dana nin moy nalpuwan tuwen la'ing ya anomnoman?
- 21 Hay tagu ya aggeda innilay awadan tuwen la'ing ya anomnoman.
- 22 Ya adi mabalin hi mahmahan hinadan numpun'ate di a'at tuwen la'ing onu anomnoman.
- 23 Te hi Apu Dios ya ammunay nanginnila hi a'atna.
- 24 Te hiyay nanginnilah a'at di an namin an wahtun luta ya ad lagud.

- 25 Ya hi Apu Dios di nangdat hi bikah di dibdib ot lukudonay binillog nan baybay.
- 26 Ya hiyay ukod hi'on idanay pangipa'ayanah udan ya kidul.
- 27 Ta hay nangatana i datuwen namin ya innilana tuwali an ma'ahhapul di la'ing ya anomnoman.
- 28 Ot alyonah nadan tatagu di, Hay immannung an nala'ing onu nanomnoman an tagu ya nan waday takutnan adi umunud i ha'on an Dios ta idinongnan mangat hi adi maphod.
- 29** ¹Ot inaynayun bon Job an alyon di,
²Nomnomnomo'e ya tanganu nin on adi mibangngad nan maphod an nitaguwa' handi an hi Apu Dios di nangipanapto' i ha'on.
- ³Te handi'e ya wa'et paddungnay munhihillong tun nitaguwa' an gapuh ligat ya hiyay paddungnay uggan mamatal hi punnomnom'u.
- ⁴Ya hidin makinduhola' ya nahamad di nunggayyumanmi i Apu Dios ya ipanapto' da'min pamilya
- ⁵hidin wada ami ni' an hina'ammah balemi.
- ⁶Ta dakol di gatas an malpuh nadan animalmi ya dakol boy lanan malpuh nadan intanommin olibo.
- ⁷Ya i diyen timpu ya wa'e on eya' ni'yamu'amung hinadan mangipangpanguluh tun boble.
- ⁸Ta wa'et nawanata' ya mun'ipangngel nadan mumpangilog ya atbohdi nadan nun'anomnoman an dimmatonga'e ya gahin di alyon hi umbunda on ahida umbun an gapuh punlispitudan ha'on.
- ⁹Ya adida humapit nadan nun'anomnoman hi'on wahdiya'.
- ¹⁰Ya atbohdi nadan a'ap'apu an dindinnonganda.
- ¹¹Ya hanada'en nanigon ha'on ya nangngol hinadan imbagabaga' ya maphod di ibaganan ha'on.
- ¹²Te wadaday binanoddanga' hinadan nun'awotwot ya nun'apuhig te ma'id attog ha mamoddang i dida.
- ¹³Ta hiya nan nada'en mun'atte'atte ya winagahana.
 Ya nunhiglay amlong nadan nun'abalu te binanoddanga' dida.
- ¹⁴Te ningamut tuwalin hay nun'onan hi nomnom'u ya hanadan maphod an pangat an paddungnay dadiyey inlubung'u ya impongot'u.
- ¹⁵Ya binanoddanga' bo nadan napilok ya napilay ta paddungnay ha'on di matan nadan napilok ya hu'ud nadan napilay.
- ¹⁶Ya impapto'u nadan nun'awotwot an umat hi aton di ohan ama.
 Ya intana'dog'uh nadan punhumalyaan nadan ni'iboblen dita'un nalpuh udum hi boble.
- ¹⁷Ya ha'on di ni'hanggah nadan adi maphod di pangatda ta nihwang nadan edaot pangatan hi adi maphod.

- 18 Ta hiya nan hay punnomnom'u ya ma'amammaa' ya ahiya' mate.
Ta malinggop di ataya' ya wadada nadan pamilya'.
- 19 Ta umata' ni' hinan kayiw an dimmatong di lamutnah awadan di
liting hi ad dalom.
Ta nanongnan adi mamaganan te dumulnuh nan hilong.
- 20 Ta hiya nan nanongnan pemanana' hinadan tatagu ya minaynayun
an mabikaha'.
- 21 Ya wa'et munhapihhapita' ya igongahan nadan tatagu nadan tugun'u.
- 22 Ya ha'on'ey himmapit on alyonday, On tuwali nee malingag hi inga
nan imbagam ya nganne hanan e iddum.
Te paddungnay udan an linhodna nan luta.
- 23 Ta hiya nan wa'e on hihimloday e' bo humapitan i dida an umatdah
nadan muntanom an hihimloday umudanana.
Te maphod di panggolandah nadan ibaga'.
- 24 Ya wa'et minomnomanda ya ta'on on ammuna ha umimiha' i dida on
nipa'amlongda.
- 25 Ya ha'on di mangitanudtuduh nadadawoh atonda an ay ha'on di
ap'apudah mangipangpangulun dida an umat hi aton di ohan
patul hinadan tindaluna.

Hay Ma'udin Lilin Job

30 ¹Ya innayun bon Job an alyon di, Mu ad uwani ya
ngohngohayyona' udot hinadan mammanog mu ha'on an
dida nadan imbabalen nadan tatagu an ta'on on hanadan kahu an
pumboddang nadan mumpapto' hinadan kalnero' ya adi mabalin hi
idinol'u i dida. ²Te na'akkapuyda ta hiya nan ma'id ha iboddangda.
³Ta gapuh nan nunhiglan inagangda ya ta'on on nahdom ya eda
munhawwangan ta ta'on on hidih nan agge naboblayan on mangedan e
manama' hi anonda. ⁴Ta kumpulnan mabalin an anonda on nun'alada
an ta'on on hanadan mumpait ya lamut di kayiw. ⁵Ta ahiwawan nadan
bimmoble dida ta pun'ituda'da dida ta pamaag ya ayda mangakoh
nangatdan dida. ⁶Ta eda mo attog nunhituh nadan pu'un di doplah ya
hinadan liyang. ⁷Ta ma'amumungdan mihi"ug hinadan yimmobyob an
bilau ya ayda animal an madngol di kogadah nan adawwi. ⁸Te nunhiglay
nangat nadan bimmoblen dida an nunhoplatda on nun'ituda'da nimpe
dida te hay panigodan dida ya ma'id ha hilbidan tatagu. ⁹Mu ten ad
uwani udot ya ngihngihilana' hinadan imbabaleda an ikankantada
bo udot di pungngohedan ha'on. ¹⁰Ya pihulona' mo i dida te hay
punnomnomda ya udu'dulda mu ha'on ya attaondan mihaggon i ha'on ta
tukpaanday angah'u. ¹¹Mu manu'eh athituy atondan ha'on ya ma'id mo
peman ha abalina' an gapuh tun inat Apu Dios i ha'on. ¹²Ya adhuwana'
bo udot i dida te pinhodan patayona'. Ta ta'on hi bumtika' ya maknaa'

damdamah nadan inaniphoddan agaha'. ¹³Ya lini'uba' i dida ta ma'id ha ato' an bumtik ta adi gahin on mumpaboddangdah udum te abalinandan manadag i ha'on. ¹⁴Ta ta'on on paddungnay na'alad hi binattu tun awada' ya pamaag ya umatdah nadan titindalun punggutboda nadan binattun alad ta hogpona'. ¹⁵Ta gapu i danae ya nunhiglan takutakut'u. Ya nama'id moy kinadangyan'u ya ababain di na'at hi nitaguwa'.

¹⁶Ta ad uwani ya adi' mo gagamgaman an mi'tagu an gapu i datuwen ma'id ha pogpognan punligata'. ¹⁷Te ahodohodom ya adi umaliy inlo'uh tun hakit di adol'u. ¹⁸Ya paddungnay linabni' Apu Dios nan mibagang an lubung'u ta pamaag ya mahkola' hi pangatna. ¹⁹Ot ibkaha' hinan luyo' ta nipaddunga' i ha babuy an e nuntupa'.

²⁰Ta ta'on on mumpahpahmo'a' i Apu Dios ya adiya' ahan boddangan. ²¹Ma'id ahan ha homo'nan ha'on an onaot usalon nan ongal an abalinanan mamalpaligat i ha'on. ²²Ya paddungnay impa'alina ha mabikah an puwo' ta mumbinokkaha' hi pangatna. ²³Ta ma'id ha bahhonan agaggay apogpogan di nitaguwa' ta ipa'eya' hinan umayan di tatagun numpun'ate.

²⁴Undan mahan mamaona' an paligaton i Apu Dios ya ten ma'id mo ha abalina' an ona' mo tee mumpahpahmo' ya abuh. ²⁵Ya undan attog agge' intana'dog nadan mahmo' hidin ma'id ha mangita'dog i dida. Ya binanoddanga' nadan nun'awotwot. ²⁶Ta hiya nan namnamao' an waday amlong ya linggop hitun nitaguwa' mu onnot tayya numbalin hi paddungnay munhihillong. ²⁷Te ma'id ha dindinong di hakit tun ligato' ta ona' pibo tayya munholholtap hi abigabigat. ²⁸Ya paddungnay munhihillong di nunlini'odan'u ta hiya nan ma'id ha am'amlong'u. Ta hiya nan umeya"eh nadan a'am'amungan di ibba on han e' pumpaboddangan han e' ibagabagan dida. ²⁹Ta hay koga' ya umat hi kogan di jakal onu nan akup. ³⁰Ya ngimmitit ya maloklokha mo ahan tayyay up'up'u. Ya nunhiglay pudut di adol'u. ³¹Ta ad uwani mo ya hay gangon nan harp'u ya nadan kantan di umukayungan ya atbohdiy dongol nadan unngiyong'u an bokon mo nan pun'am'amlongan.

Hay Udidin Di Himmipitan Job

31 ¹Alyon bon Job di, Hay imbaga' hi adol'u ya hanat adi' omnawan nadan mumpangilog an binabai. ²Mu nganne nin di idat Apu Dios hi gun'udo' an mangat hi athitu? Ma'id ha innila' hi maphod hi idat nan ongal di abalinanan Dios i ha'on. ³Mu hay idatnah nadan adi maphod di pangatda ya punligatan ya adadagan. ⁴Ya hi Apu Dios ya innilanan namin di at'atto'. ⁵Ot innilanan ma'id ha kinuluk'u onu inlayaha'. ⁶Ot hi Apu Dios di ukod an mangiyuhuh hi'on numbahula' onu aggeya'. ⁷Ot hi'on waday imbahho' hinadan tuguna onu waday inat'uh adi maphod ⁸ya ta'on attog hi madadaga' onu alan di udum an tatagu nadan intanom'u.

⁹Ya hi'on waday inomnawa' hi babain ahawan di udum ot numanomnoma' hi ato' an mangilo' i hiya ¹⁰ya ta'on attog hi ahawaon di udum an lala'i nan ahawa' ta hiya moy punhilbiyana. ¹¹Te nan pangomnawan hi bokon ahawa ya ababain an pumbahulan ya lebbengnan madusa nan mangat hi athidi. ¹²Te nan e pangilo'an hi bokon ahawa ya nipaddung i ha apuy an dadagonay nitaguwan ya an namin an wadan dita.

¹³Ya wa'e bo ha ibagan nadan baal'u hi nibahhon inat'un dida ya donglo' ta ipanuh'u ¹⁴te onha adi' aton ot nganney pambal'u i Apu Dios hi'on mahmahanan ha'on. ¹⁵Yaden innila' an hi Apu Dios di nunlumun ha'on ya ta'on on hanadan baal'u. ¹⁶Ya binanoddanga' nadan nun'awotwot ya nadan nun'abalu an mumpahmo' i ha'on ¹⁷ya indatta' nadan nun'apuhig hi anonda. ¹⁸Te nihipun tuwalih din mangmangngiloga' ya impanapto'u nadan nun'apuhig an umat hi aton di ohan amah nadan imbabalena ya ta'on on nadan nun'abalu ya binanoddanga' nimpe dida. ¹⁹Ya wa'e bo ha tinigo' hi ma'id ha lubungna on indatta' ²⁰didah nadan ma'uktul an lubung an niyammah nadan nalpuh nadan dutdut di kalnero ta hiya nan nunhiglay punhanaandan ha'on.

²¹Ya ma'id ha innila' hi tinattatakut'uh nadan nun'apuhig an ta'on on innila' an ta'on hi ato' di athidi ya ita'doga' damdamah nadan ap'apu mu ma'id ha inat'uhdi. ²²Mu hi'on waday inat'uhdi ya ta'on attog hi maputung tudan pu'ol'u. ²³Mu hay immannung ya ma'id ha inat'u hi adi maphod hinadan nun'apuhig te nunhiglay takut'uh nan pundusan Apu Dios.

²⁴Ya agge' nundinolan di kinadangyan'uh mangibaliw i ha'on. ²⁵Manu te ongal di kinadangyan'u mu bokon dadiyey mangdat hi pun'amlonga'. ²⁶Ya agge' dinayaw nadan algo ya bulan an ta'on on alyon hi mapmaphodda. ²⁷Ya agge' immalih nomnom'un mangipa'pa'en e mundu'un i dadiye. ²⁸Te onha inat'uhdi ot ma'id ha bahhonan dusaona' te agge' inyohhay pundayaw'uh nan nabaktun Dios. ²⁹Ya agge' nun'amlongan di punligatan nadan binuhul'u. ³⁰Ta agge' attog inidutan dida. ³¹Ya iyuhuh nadan baal'un an namin di dumagguh balemi ya maphod di nangapnga' i dida ya pinangan'u dida. ³²Ya ma'id ha agge' impahigup hi balemi an ta'on on hanadan nalpuh udum hi boble.

³³Ya adiya' bo umat hi udum an iha'utday numbahulanda. ³⁴Ta ma'id ha itakut'uh pamihulan di tatagun ha'on ta lummuh adi' lumah'unan. ³⁵Mu maphodot on waha mundongol i datuwen ibaga'. Ya onha mabalin ya tobalona' i Apu Dios ta ibagana hi'on nganney numbahula'. ³⁶Ot ibagana'ey numbahula' ya ta'omman ya intudo'un namin ta ibalangag'u ya impongot'u ta punhintiggan di tatagu. ³⁷Mu madinola' an mangibaga i Apu Dios an namin nadan ina'inat'u.

³⁸Ya nada'en lutan tamtammuwa' ya agge' attog pinloh hi udum an tatagu ³⁹ya ma'id ha inala' hi intanom di udum an agge' binayadan ta

maligatanda. ⁴⁰Te onha waha inat'u hdi ya hanat hay holo' ya pagat di humango i dadiyen luta. Hinaey pogpog di hinapit Job.

Nan Imbagan Elihu

32 ¹Ot gapu ta athidin ihihikkad Job an mangali hi ma'id ha bahulna ya indinong mon nadan tulun ibbana an mambal hinadan ibagana. ²Mu wahdin mundongdongngol han hi Elihu an imbabalen Barakel an holag Ram an tinanud Bus. Ya nunhiglay boholna te adi abuluton Job an nipto' hi Apu Dios hi nundusaana i hiya. ³Ya atbohdiy boholna hinadan tulun ibban Job te ma'id ha maphod hi nambaldah nadan imbagabagan Job mu pinahiwda damdamah Job.

⁴Ya gapu ta hi Elihu ya ung'unga mu dida ya pamaaggot dindinong ni' ta ingganah nalpahdan himmapit ⁵mu bimmungot te ma'id mo ha pambal nadan tulu hinadan imbagan Job. ⁶Ta hiya nan alyonay, Gapu ta ong'ongongngal ayu mu ha'on ya mun'og'ogona' an mangibagah tudan wah nomnom'u. ⁷Te hay punnomnom'u ya da'yuy humapit te nanomnoman ayu tatawwa. ⁸Mu hanan Espiritun nan ongal di abalinanan Dios an niddum hi tagu di mangdat hi la'ing di tagu. ⁹Ya bokon hanan e na'am'ammaan di atigana an nanomnoman ya nala'ing di ohan tagu. ¹⁰Ta hiya nan hanat donglonyu tun ibaga' an wah nomnom'u.

¹¹Ot tinigoyu an inanusa' an nundongdongngol hinadan imbagabagayu. ¹²Mu dongdonglo' ya adi ayu pa'atbal hinadan ibagana ta mipa'innilan hiya ya numbahul. ¹³Ot adiyu alyon hi nala'ing ayu mu unhaot alyonyuy, Hi Apu Dios di ukod i Job ta bokon da'min tataguy mambal i hiya. ¹⁴Te onha ha'on di ni'hapitan Job ot bokon nan inaliyuy alyo' i hiya.

¹⁵Ot tee mahan an hinipol da'yun Job ta ma'id ha pambalyun hiya. ¹⁶Ot adi gapu ta dindinnongan ayu mo ya iyopot'u ta dindinonga' damdama ¹⁷te mahapul an ibaga' tun wahtuh nomnom'u. ¹⁸Te gahin ahan tayya on'u ibaga nadan pinhod'un ibaga. ¹⁹Te hi'on adi' ibaga ya lo'tat ya umata' hinan iha'adan di ma'inum an lo'tat ya mabughi. ²⁰Ta hiya nan mahapul nimpén ibaga' nadan pinhod'un ibaga. ²¹Ya ma'id ha pangipangngela' hinan ibaga' te hanadan immannung an malpuh nomnom'uy hapito'. ²²Te onha athidiy ato' ot ma'id ha bahhonan dusaona' i Apu Dios.

Hay Nambalan Elihu I Job

33 ¹Ot alyon Elihu i Job di, Aga'e pibo Job ta igongaham tun ibaga'. ²Te umman tayya nundadaana' an mangibagah tudan wah nomnom'u. ³Ya maphod di punnomnom'u an adiya' munlayah. ⁴Te innila' an nan Espiritun Apu Dios di nunlumun ha'on ya hiya an ongal di abalinanan Dios di nangdat hi nitaguwa'. ⁵Ot hanat nomnomnomom di pambalmuh tudan ibaga'.

⁶Te numpapaddung ta'uh hinangngab Apu Dios an nalpu ta'uh pito'.
⁷Ta hiya nan adi'a tumakut i ha'on te ma'id ha punnomnom'uh paligato'
 di nomnommu. ⁸Ya na'adngollo' nadan imbagabagam ⁹an alyom hi ma'id
 ha itakutmu te ma'id ha numbahulam. ¹⁰Te alyom di, Omman hi Apu
 Dios di nangap'apyah ipabahulnan ha'on ot ibilanga' hi binuhulna. ¹¹Ta
 paddungnay binangkilinganay huki' ya hinahalipatanay pangaya'.

¹²Mu ni'ibbahho danaen inalim te hi Apu Dios ya na'abbaktu mu
 hay tagu. ¹³Ya tanganu on'a munlilin hiya ta alyom hi adina tobalon
 di ibagan di tatagun hiya? ¹⁴Te hi Apu Dios ya nat'onat'on di atonan
 mi'hapit hi tatagu. ¹⁵Te hinuddum ya hinan alo'an ya ipatigonah in'inop
 onu ipatigona nan pohdonan ibaga. ¹⁶Ya hinuddum bo ya ipa'innilana
 i dita'u nan ninomnomnan ma'at ta way aton ta'un tumakut. ¹⁷Athidiy
 atona ta way aton di tatagun mangidinong an bumahubahul ya
 munlattuweg ¹⁸ya ta ihwangnay tataguh eda adadagan onu atayan.

¹⁹Ya hay oha boh panitilog Apu Dios ya hay dogoh ta way aton di
 tagun um'ummohnong hinan alo'ana. ²⁰Te wa'et mundogoh di tagu ya
 ma'id ha naminhodnan mangan ta ta'on on maphod nan makan ya adina
 anon. ²¹Ta lo'tat ya napigut ta matigoy tungalna. ²²Ta hay atayana moy
 hadhaddona ya abuh.

²³Mu onha nin waha oha ni'moh nadan linibun anghel Apu Dios hi umalin
 mangita'dog hi tagu ta ibagana an hidiyen tagu ya ma'id ha bahulna ²⁴ya waot
 nin an alyon Apu Dios hinan anghel di, Tigom ta adi mateh naen mundogoh te
 waday manapung hi bahulna. ²⁵Ta pamaag ya pinumhod hidiyen mundogoh
 ya nibangngad nan a'at di up'upna an umat hidin a'ungana. ²⁶Ya wa'et
 mundasal ya tobalon mohpen Apu Dios di dasalna. Ta mun'am'amlong mohpe
 bon mundayaw i hiya. ²⁷Ya ahina mohpe alyon hinadan tatagu di, Numbahula'
 peman te adi maphod di inat'u ta hiya nan unhaot ongal di dusa' mu himmo'a' i
 Apu Dios ta manghan di nundusana i ha'on. ²⁸Ya inihwanga' hi ate ta hiya nan
 nunhiglay amlong'u ituwen pi'taguwa'.

²⁹Athidiy ato'aton Apu Dios hi tatagu ³⁰an ihwa'ihwangna didah ate ta
 way atondan mun'am'amlong an mi'tagu.

³¹Ot duminong'a e Job ta igongaham tun ibaga'. ³²Mu hi'on waday
 pinhodmun ibaga ya ibagam ta donglo' te pinhod'u damdaman innilaon
 hi'on ma'id ha bahulmu. ³³Mu ma'id'e ha ibagam ya duminong'a nimpe
 ta donglom tun ibaga' ta itudduwan da'a ta way atom an manomnoman.

34 ¹Alyon bon Elihu di, ²Hay punnomnomyun i'iba ya nun'ala'ing
 ya nun'anomnoman ayu mu hanat donglonyu tun ibaga'. ³Hay
 dila ya panamtam hi makan ya athidi boh nan inga an pangngol hinadan
 maphod onu adi maphod an donglon. ⁴Ot hanat nomnomon ta'u ta
 ma'innilaan ta'u hi'on nganne nadan maphod.

⁵Alyon Job di ma'id ha numbahulana ta nibahho nan inat Apu Dios an
 nangdat hi punligatana. ⁶Ta ta'on anuh on maphod nadan ina'inatna ya

paddungnay ma'layyah. Ya ta'on anuh on ma'id ha bahulna ya indattana i han nunhiglan ligatona an adi ma'agahan.

⁷Ma'id mahan ha nipaddungam Job te pamaag ya ma'id udot ha takutmun mamihul i Apu Dios. ⁸Ya pinpinhodmu tuwalin midmiddum hinadan mangmangngat hi adi maphod. ⁹Ya alyom tuwaliy, Umman ma'id ha gun'udon an mangun'unud i Apu Dios.

¹⁰Ot da'yun nanomnoman an tatagu ya hanat donglonyu tun ibaga'. Te undan mabalin ta mangat hi adi maphod nan ongal di abalinanan Dios. ¹¹Ya hay idatnah tatagu ya nadan lebbengnan midat i dida an miyunnudan hinan pangatda. ¹²Ya hiyan ongal di abalinana ya nipto' di atonan dita'un tatagu ot adi mabalin an mangat hi adi maphod. ¹³Ya ma'id ha udum hi nangdat hi abalinanan mumpapto' hitun luta. ¹⁴Ta onha pohdonan bangngadon nan indatnan nitaguwan ta'u ¹⁵ot mate ta'un namin ta mumbangngad ta'uh nan lutan nalpuwan ta'u.

¹⁶Ot immannung'en nanomnoman'a Job ya donglom tun ibaga'. ¹⁷Hi Apu Dios ya ongal di abalinana ya nipto' di atonan mun'ap'apu ya tanganu udot on alyom hi nibahhoy atonan munhumalya? ¹⁸Undan bokon hiyay mangalih nadan patul ya ap'apu hi ma'id ha hilbida ya adi maphod di pangatda? ¹⁹Hi Apu Dios ya ma'id ha pangipanggelana te numpapaddung di pangatna an ta'on on ap'apu onu kadangyan onu nawotwot te hiyay nunlumun dita'un namin. ²⁰Hinuddum ya pamaaggon nateday taguh nan tongan di labi. Te agge naligat hi panadagan Apu Dios hi tagu hi'ona pohdon. Ya atbohdihi nan ap'apu an agge naligat hi pangipa'ananan hiyah nan sa'adna. ²¹Te hi Apu Dios ya tigtiggonay at'atton di tatagu. ²²Ta ma'id ha adina tigon te ta'on on nan aton an pumbahulan hinan munhihillong ya tigona. ²³Ta adi gahin on humalyaonay tagu on ahina ma'innilaan an numbahul te innilana tuwali. ²⁴Ya ta'on on nadan ap'apu ya adi gahin on humalyaona dida on ahina hinukkatan didah udum. ²⁵Te innilana tuwaliy ina'inatda ta hiya nan pa'aanona dida ya dinadagna dida an ta'on on hinan hilong. ²⁶Ta dusaona dida an gapuh nadan adi maphod an pangatda ta ma'innilaan di tatagu nan ma'at i dida. ²⁷Te inwalongdan mangun'unud i hiya ot iwalongdan mangat hinan pohdona. ²⁸Ya nunhiglay namalpaligatdah nadan nun'awotwot ta dingngol Apu Dios nan pumphamo'andan hiya. ²⁹Mu onha namaag ya dindinnongan ot ma'id ha kalebbengan di tagun mamihul i hiya. Ya onha alyon di e mipa'eh Apu Dios ot nganney mabalin di tagu? Mu ta'on on athidi ya hiya damdamah diyen hiyay mun'ap'apu hi atagutagu ya an namin an wahtun luta. ³⁰Ta adina iyabulut an hanadan adi mangun'unud i hiya di nanongnan mun'ap'apu ta wan adi nunhiglay apalpaligatan di tatagu.

³¹Unhaot imbagam i Apu Dios nadan numbahulam ya ibagam i hiya an adim mo ipidpidwa. ³²Ya imbagam bo i hiya ta ibaganan he'a

nadan aggem inattan inat ta adim mo ipidpidwan aton. ³³Mu adim'e ya undan mabalin ta atona nadan pinhodmun ma'at? Mu bokon ha'on di mangibagah nipto' te he'a ya imbagam hi'on nganney punnomnommu.

³⁴Nadan nun'anomnoman an mangngol hinan imbaga' ya ibagadan ³⁵ma'id ha hunung nadan ibagabagan Job. ³⁶Ot hay maphod hi ma'at i hiya ya mahumalya te hanan panpannapitna ya umat hi panapit nadan adi maphod di pangatdan tatagu. ³⁷Te ta'on hi ma'attigon numbahul ya ngohayon dita'u ya dakol bo udot di adina ipabahul i Apu Dios.

35 ¹Alyon bon Elihu i Job di, ²Undan hay punnomnommu Job ya nipto' nan alyom hi ma'id ha bahulmun Apu Dios? ³Ya alyom bo udot hi nganne ihyay gun'udo' on adiya' mumbahul.

⁴Pohdo' an tobalon nan imbagam ya nadan imbagan tudan ibbam. ⁵Ya tangadom'eh ad lagud ta pa'tiggom nadan bugut. ⁶Ta'on on'a bumanahubbahul ya ma'id ha ma'at i Apu Dios. ⁷Ya atbohdi hi'on maphod di at'attom an ma'id ha iddummuh nan anabaktun Apu Dios. ⁸Hanan pangatam hi adi maphod ya hay ibbam an taguy mapaligat ya nan pangatam hi maphod ya maboddangan nadan ibbam an tatagu.

⁹Wa'et nunhiglan maligatan nadan tataguh pangat nadan mamalpaligat i dida ya amod onda e mumpaboddang hi udum. ¹⁰Mu ma'id ha alyondah hi Apu Dios an nunlumun diday pumpaboddanganda an ta'on on hi Apu Dios di nangdat hi abalinanda an mangikantah nadan kantan mangalubyag i dida ¹¹ya hiya boy nangdat i dita'un tatagu hi abalinan ta'u ta nala'la'ing ta'u mu hanadan animal ya hanadan muntayyapan an hamuti.

¹²Mu ta'on damdamah on mumpaboddangda ya adi tobalon Apu Dios di dawaton nadan munlattuweg ya nadan adi maphod di pangatda. ¹³Ta hiya nan ma'id ha hilbinan mumpahpahmo'dan hiya te adi donglon nan ongal di abalinanan Dios nan ibagada. ¹⁴Ot namama mo i he'a Job an ni'ibbahho nan alyom di adi matigoh Apu Dios ta hiya nan adina donglon di ibagam. ¹⁵Ya atbohdi nan alyom hi adi dusaon Apu Dios nadan bumanahubbahul. ¹⁶Ot ma'id ha hunung nadan ibagabagam te paddungnay ma'id ha nomnommu.

36 ¹Ot inayun bon Elihu an alyon di, ²Anusanyun mundongol ta uhuho' di a'at Apu Dios. ³Ta donglonyun dakol damdamay inadalu. Ya pinhod'un ma'awatanyu an nipto' di pangat nan nunlumu i dita'u. ⁴Ya an namin tudan ibaga' ya immannung an bokon layah te nala'inga' ya nanomnomana'.

⁵Hi Apu Dios ya ongal di abalinana. Mu ma'id ha alyonah adina donglon di tatagu. Ya maphod nadan ninomnomnan aton. ⁶Te adina iyabulut an minaynayun di pi'taguwan nadan adi maphod di pangatda mu nipto' di atonah nadan mapalpaligat. ⁷Ya ipappapto'na nadan mangun'unud i hiya ya nabaktuy idatnah sa'adda ta diday tangadon di

tataguh inggana. ⁸Ya wa'et paddungnay nabalud di tagu an gapuh nan nunhiglan punligatana ⁹ya ipa'innilan Apu Dios hinadan athidin tagu nan numbahulanda ya nan punlattuwiganda. ¹⁰Ya imbaganan dida ta itutuyuda nadan adi maphod an inatda ya indinongdan mangat i dadiye.

¹¹Ya un'unudonda'eh Apu Dios ta munhilbidan hiya ya pumhod di nitaguwanda ya luminggopda. ¹²Mu adida'e tuwali dumngol ya pogpogonay nitaguwanda. ¹³Manu'e ya hiyah diye nan bungotda i Apu Dios ta ta'on on dusaon Apu Dios dida ya ma'id ha alyondah on mumpahpahmo'dan hiya. ¹⁴Ta hiya nan ungada mo on natedah nan pundayawanda an awadan di linala'in mumpabpabbayad hi adolda. ¹⁵Ya manu'eh inyabulut Apu Dios an munligat di tagu ya pinhodnan itudduwan dida. Ta hinan punholholtapanda ya dakol di ma'adalda.

¹⁶Mu he"a'e Job ya inihwang da'an Apu Dios hi ligat ot wagahan da'a ta maphod di nitaguwam. ¹⁷Mu ad uwani ya holholtapom nan dusam an gapuh nadan adi maphod an inatmu. ¹⁸Ot tigom ta adi gapuh kinadangan ya maha'ul'a. Ya hanat adim abuluton an pihhuwan da'a ta atom di adi maphod. ¹⁹Te ta'on on wadan namin i he"a ya nundongol'a ya bokon danaey mangihwang i he"ah nadan punligatam hi ad uwani. ²⁰Ya hanat adim hihimlon di humilongana te onha humilong ot hidiyey apogpogan di nitaguwam di taguh tun luta. ²¹Ya hanat idinongmun mangat hi adi maphod te danaey gimmalat hi nangiyabulutan Apu Dios hinadan punligatam.

²²Nomnomnomom an ongal di abalanan Apu Dios. Ta adi gahin on waha muntuddun hiya te hiya ya na'ala'ing an muntuddu. ²³Ya ma'id ha taguh itudduwanah Apu Dios hi atona. Ya ma'id ha mabalin hi mamahiw i hiya. ²⁴Ot haot eh'ay maphod hi atom ya middum'ah nadan udum ta ikankantayuy pundayawyun hiya an gapuh nadan ina'inatna. ²⁵Te tinannigon di tataguy ina'inatna mu ningamut an adida ma'aw'awatan. ²⁶Ya nomnomnomon ta'u an ongal di abalinana mu adi ta'u nimpe ma'awatan ya atbohadin ma'id ha nanginnilah atnay tawona. ²⁷Ya hiya ya wa'e on impa'enah ad lagud hinadan bugut nadan liting on numbalinonah udan. ²⁸Ta na'amungda'eh nan bugut ya impa'udana ta usalon di tataguh tun luta. ²⁹Ya ma'id ha nanginnilah nganney aton Apu Dios ta pamaag ya miwmiwwakat nadan bugut hi ad lagud. Ya hi'on nganney atonan mangipagangoh nan kidul hinan awadana. ³⁰Ya nomnomnomonyu an wa'et ipalinay kilat ya mabinangan di nunlini'odan. Mu hinan dallom di baybay ya munhihillong.^f ³¹Ya manu'eh ipa'alinalay udan ya ta dakol di tumaguh itanud di tatagu. ³²Ya paddungnay inodnana nan kilat ta kumpulnay pohdonan mabinangan on hidiy nangipa'ayana. ³³Ya wa'et mungki kidul ya mungki kilat ya innilan di tatagun tuwe han ongal an

^f 36:30 Hay alyon di udum ya ta'on on hinan dallom di baybay ya papatalona.

udan onu puwo'. Ya ta'on on nadan baka ya ilmuda hi'on waday mangalin puwo'.

37 ¹Ya alyon bon Elihu di, Wa'et waday puwo' ya nunhiglay kobkob di puhu' hi takut'u. ²Ot donglonyu nan kidul an paddungnay hidiyey hapit Apu Dios. ³Te pabinangona'e nan kilat hi ad lagud ya mabinangan an namin tun luta. ⁴Ya indani ya madngol di nunhiglan umipakaynit an kidul. ⁵Ta athidi nimpey hapit Apu Dios ya dakol nadan udum an at'atonan umipamodwong an naligat an ma'awatan. ⁶Te hiyay mangibagah nadan dalallu ya udan ta magahdah tun luta. ⁷Ya manu'eh ipa'alín Apu Dios datuwe ya ta way aton di tatagun duminong ni' an e muntamu ta tigonda nan ongal an abalinana. ⁸Ya ta'on on hanadan animal ya eda manama' hi eda ihi'ugan. ⁹Ya impa'alín mohpen Apu Dios nan puwo' ya nan kotol. ¹⁰Ya hanan yahyah Apu Dios ya abalinanan pakulhiyon nan liting ta ma'attuning. ¹¹Ya abalinana bon ha'adan nadan bugut hi liting ya impa'unudna nan kilat. ¹²Ta kumpulnay pohdonan pangipa'ayan hinan kilat ya ma'at. ¹³Mu hinuddum ya ipa'alina datuwe ta pundusanah tatagu onu ipa'alina nan udan ta ma'udanan tun luta ta pangipatigonah pamhodnah nadan tatagu.

¹⁴Ta hiya nan donglom Job ta nomnomnomom nadan nakaskasda'aw an at'aton Apu Dios. ¹⁵Te undan innilam hi'on nganney aton Apu Dios an mangipabonyag hinan kilat hi ad lagud. ¹⁶Ya undan innilam on tanganu on adida magah nadan bugut hi ad lagud? Datuwey mangipatigo an hi Apu Dios ya ongal di abalinana. ¹⁷Ya aggem innila nadan at'atona te nan ipa'alina an ma'atung an dibdib ya maligatan ta'u. ¹⁸Ya undan abalinam an bumoddang i hiya an mangiwakat hinadan bugut hi ad lagud ta pumbalinyu nan bugut hi ay diggal?

¹⁹Hi'on hay punnomnommuh adolmu ya nala'ing'a ya daan mo ta itudduwan da'mih ibagamin Apu Dios te aggem i innilay ibagamin hiya. ²⁰Ha'on'e ya adi' hihimlon an e mi'hapit i hiya te adi' pohdon an dadagona' i hiya.

²¹On ni'mo agge'e nabugutan nan algo ta nunhiglan humili ya ma'id ha taguh attaonan mangitatangad hi ad lagud ²²ya namama mo ahan hinan binang nan ongal di abalinanan Dios an nalpuh huddo'na. ²³Nan ongal di abalinanan Dios ya adi mabalin hi tigon ta'u. Ya ongal nimpey abalinana ya maphod ya nipto' di pangatnah tatagu. ²⁴Ot hiya nan hanat dita'un tatagu ya taktan ta'u hiya. Te hi Apu Dios ya adina hanguton nadan munlattuwig an tatagu an hay punnomnomdah adolda ya nanomnomanda.

Hay Nambal Apu Dios I Job

38 ¹Indani ya timbal Apu Dios hi Job i han mabikah an alipuhhapuh ot alyona i Job di, ²Undan nganne'a i hiya

ta mi'yahhiyan'a i ha'on hinadan ato'ato'. Ma'id ha hunung nadan hapihapitom an ipatigana an ma'id ha nomnommu. ³Ot agam ya ta tobalom nadan mahmaha' i he"a.

⁴On innilam hi'on nganney inat'un nangiyammah nan lutah nan awadana? Nala'ing'a'e ya imbagam nan innilam. ⁵Ya undan innilam hi'on nganney nunnomnom hi binillog tun luta ya hay dinukkena ⁶ya hi'on nganney nangiphod hinan nipabunan tun luta ⁷Ot ayda tagu nadan bittuwon hinan mawmawi'it an mungkantada ya ta'on on nadan anghel ya it'itkukday amlongdah din nagibbuh an niyamma tun luta.

⁸Ya ma'id ha udum hi namogpog hinadan liting ta adi mahinab tun luta hi'on bokon ha'on. ⁹Ya ha'on di nunhophop hinan baybay hinan bugut ta hiya nan munhihillong di dallomna. ¹⁰Ot iyamma' di ipogpogan nadan baybay ta adi mahinab nimpe tun luta. ¹¹Ot pogpogo' bo nan mabalin an dumatngan nadan mabikah an dalluyan hinan baybay.

¹²Ya ituwen nitaguwam ya on waday nangibagam hinan nahdom hi, Mabigat'a, ya na'at? Ya on waday nangalyam hi tumimil nan potang ya na'at? ¹³Ya on waday nangalyam hi, He'an patal ya humawwang'a ta way aton nadan adi maphod di pangatda an mangidinong hinadan ato'atondah nan munhihillong? ¹⁴Ta wa'et manawwang nan potang ya ma'attigo nan mapmaphod an a'at nadan billid an umat hi mapmaphod an lubung di tigona. ¹⁵Ya wa'et mapatal ya ma'id ha aton nadan tatagun mangat hinadan adi maphod an ninomnomdan aton.

¹⁶Ya undan waday em nundaldallananan hi dallom nan baybay ta tinigom di alpuwan di liting hidi? ¹⁷Ya on waday nangipatigon he"ah nan panton umeh nan munhihillong an awadan di numpun'ate? ¹⁸Ya ibagam di anu hi'on nganney innilam hi binillog tun luta. ¹⁹Ya on innilam hi'on danay alpuwan di patal ya hilong? ²⁰Hi'on innilam di awon an umeh awadanda ya on mabalin an pabangngadom didah nan nalpuwanda? ²¹Abalinam nin an namin datuwe te wada'a tuwalih din nunlumuwa' hi an namin an wada. Ot wa mahan mo nayyan na'amamma'a.

²²Ya undan waday immayam hinan e' nangli'amungan hi dalallu? ²³Intalipon'u datuwe ta usalo' hi'on munggugubatday tatagu. ²⁴Ya on innilam di alpuwan di kilat onu hay awadan nan umatung an dibdib an malpuh tuluwan di algo? ²⁵Ya nganney nangiphod hinan umayuhan di ongal an udan ya nan ullupon di kilat? ²⁶Ya on innilam di nangiphod hi udan ta udanana nan na'appudut an lutan agge naboblayan ²⁷ta mabalin an humangoday holo' hidi?

²⁸Ya on waday innilam hi hi aman nadan dulnu ya udan? ²⁹Ya on waday hi inan di dalallu an mangdat hi kotal? ³⁰Ta gapuh nan nunhiglan tuningna ya kumulhi nadan liting hinadan wangwang ya hinadan uhun di baybay ta umatdah nan batu. ³¹Ya on abalinam Job an amungon nadan bittuwon ta umatdah nan ma'alih pleyades? Ya on abalinam bo

an punhihi'anon nadan na'amung an bittuwon an ma'alih orion? ³²Ya on abalinam an ibagah nadan bittuwon an umat hinan ma'alih bear ya nadan imbabalena ta humawwangdah nan timpu an humawwangda? ³³Ya on innilam nadan uldin an ma'unud hi ad lagud? Ya on mabalin an ipa'atmu datuwen uldin hitun luta? ³⁴Ya on mabalin an tukukam nadan bugut ta aganday pa'alih udan ta mahinab nan awadam ta lo'tat ya malimuh'a? ³⁵Ya on mabalin ta mandalom nadan kilat ta unudonda nadan pohdom hi atonda ya ahida immalin mumpatigon he'a?

³⁶Ya nganney nangdat hi la'ing ya nomnom di tagu?⁸ ³⁷Ya on waha taguh abalinana an mamilang hinadan bugut? Onu ha abalinanan manigging hinadan bugut ta mikuyag nan udan ³⁸ta mahnong nadan hupu' hitun luta ta kumulhida. ³⁹Ya undan abalinam an e i'anupan nadan inlum di layon hi anonda ta mabhugdah ⁴⁰nan liyang an umoh'ohnonganda? ⁴¹Ya nganney uggan mamangan hinadan impah di gayang hi'onda mumbagan ha'on hi anonda?

Hay Nanginayunan Apu Dios An Himmapi I Job

39 ¹Alyon bon Apu Dios i Job di, On innilam hi'on anuud di pun'imbabalayan nadan atap an gulding? Ya on waday tinigom hi mun'imbabale an ulha? ²Ya on innilam hi'on atnay bulan an mala"uh ya ahida mun'imbabale? ³Umman wa'et mun'imbabaleda ya munyohonda ta adi mipakpak nadan imbabaleda. ⁴Ya wa'et immongngalda ya ukodda mohpeh pangpangayyanda an adi gahin di eda hama'on nan hi inada.

⁵Ya ha'on di nangibulus hinadan atap an dongki ta umedah nan pohdondan pangayan. ⁶Ya ha'on boy nangdat hi punhituwandah nan agge naboblayan an dakol di ahina. ⁷Ta midawwidah nadan boblen dakol di tagu ya ta ma'id ha mamilit i didan muntamu. ⁸Ta eda manama' hi anondah nadan nabillid an awadan di munlangtan holo'. ⁹Te nadan atap an animal ya adi mabalin hi puntamuwom onu pun'adugom hinan balem. ¹⁰Ya adi mabalin hi taliyam ta pun'aladuwom didah nan puntanomam. ¹¹Ya adi bo mabalin hi idinolmun dida nan naligat an tamum an gapu ta mabikahda. ¹²Ya adi mabalin hi pungkalgao didah nadan ginapasmu ta iyedah nan pun'ilikan.

¹³Ya hanan ongal an hamutin ma'alih ostrits ya mapmaphod hi pamayyadanah nadan paya'na mu adina abalinan an abakon di inawiging nan ma'alih stork an tumayap. ¹⁴Ya pamaaggon tinaynana nadan itlughah nan luta ta nan lutay mangipa'atung ta mapahda. ¹⁵Ya adina iyaguh hi'on waday mangigattin hi tagu onu animal i dadiyen itlugna. ¹⁶Ya mabungot hinadan impahna an ay bokon hiyay ud impah

---

⁸ 38:36 Hay ohan ibalinan tuwe ya nganney nangdat hi abalinan nadan bugut ta ipa'alina y udan?

ya adi minomnoman hi'onda mate. ¹⁷Athidiy a'atna te agge' indattan dida hi maphod an punnomnom onu la'ing. ¹⁸Mu wa'e ta bumtik ya punla"uhanay nungkakabayu.

¹⁹Ya on he"a Job di nangidat hi bikah nan kabayu ya nan mapmaphod an munlaplapen ibu' hi bagangna? ²⁰Ya on abalinam an papaytu'on ta ya ba"atong? Ya on he"ay nangidat hi abalinanan mangipagangoh olongna ta atatakut hi donglon? ²¹Ya wa'et puntakkayan an umeh gubatan ya pun'igamuhnay hukinah nan luta ta ipatigonan mabikah. ²²Ya hi'on wadah gubatan ya ma"i'd ha alyon hi bumtik hi takutnah nadan ispada ²³an ta'on on ahikikilat nadan ispada ya pahul nadan tindalu. ²⁴Ya adi munhinad hinan timma'dogana ta butikonan umeh gubatan hi'on dinggolna nan gangoh di tangguyub. ²⁵Ya ta'on on nidawwi ya ilmunan waday gubat. Ya donglona nan pummandal nadan opisyal hinadan tindaluda. Ta wa'et gimangoh nan tangguyub di gubat ya tobalonan mummehehehe' ya ihiknan e mi'gubat.

²⁶Ya undan he"ay nanudduh nadan gayang ta tumayapdan ipluydah muyyadna? ²⁷Ya undan he"ay nangitudduh nadan agila ta eda mangapyah buyadah nan atagetagen doplah? ²⁸Ta hidiy iha"adanda ta ma"i'd ha iyaguhda. ²⁹Ta uhdunganday kumpulan mabalin an eda alan hi anonda. ³⁰Ta wada'ey tinigodah nate ya na'amungdah nadan impahda ta anonda.

40 ¹Ya alyon bon Apu Dios i Job di, ²Undan ingganah ad uwani ya mi'yahhiyan'a i ha'on an ongal di abalinanan Dios? Aalyom hi nibahho nadan inat'u ot pohdom'e ya agam ta munhapitta ta tobalona' i he"a.

³Ya alyon Job di, ⁴Ha'on ya bumaina' hitun niyata' an tagu ta hiya nan ma"i'd ha pambal'uh nadan ibagam. ⁵Imbagabaga' mo nadan pohdo' an ibaga ot undan nganne hanan e' bo alyon.

⁶Ya hi Apu Dios ya nunnanong an wadah nan alipuhhupu ot alyona i Job di, ⁷Aga'e ta munhapitta ta waday mahmaha' i he"a mu mahapul an tobalom. ⁸Te pinhod'un innilaon hi'on immannung an he"ay nipto' ya ha'on di nibahho. ⁹Athinay pangalim mu undan hanan abalinam ya nipaddung hinan abalina'? Ya undan nipaddung hi kidul di hapitmu an umat hi hapit'u? ¹⁰Athidi'ey a'atmu ya agam ta ipatigom an madayaw'a ya na'abbaktu'a. ¹¹Ya agam ya ta ipatigom di bungotmuh nadan munlattuwig ta way atondan mumpada"ul. ¹²Ta pumbalinom nadan munlattuwig hi ma"i'd ha hilibida ya dinadagmu nadan adi maphod di pangatda an ta'on on danay awadanda. ¹³Ya ingka"utmu dida ta mimihdidah nan ilubu'anda. ¹⁴Ot hi'on abalinam an aton danae ya abuluto' an nangabak'a te ongal di abalinam.

¹⁵Nomnomnomom nadan atatakut an animal an ma'alih hipopotamus an mangan hi holo' an umat hinan baka an ha'on di nunlumu i dadiye

an umat i he'a. ¹⁶Ya hidiyen animal ya ma'abbikah an malpuh putuna ya hukinay bikahna. ¹⁷Ya na'andong di iwitna an umat hinan na'andong an kayiw an sedar ya makulhiy lamoh di ulpuna. ¹⁸Ya hanada'en tunggal di hukida ya umat hinadan ma'aggangan gumo'. ¹⁹Ya an namin nadan animal an limmu' ya hiyay abikbikahan ya ha'on ya abuh di mabalin an mamaten hiya. ²⁰Ya hanada'en anona ya dakol hinadan nabillid an pun'ay'ayaman di udum an animal. ²¹Ya hay ena punhiduman ya hinadan pu'un nadan nun'apagatan an kakaykayyiw onu hinadan mahagabong an holo'. ²²Ta hay tubun dadiyey uggan manidum ya mili'woh i hiya. ²³Ya ta'on on dumakol di liting hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ya adi tumakut an onnot on ma'dinnol. ²⁴Ya ma'id ha mabalin hi mamilok i hiya ta dopapona. Ya ma'id bo ha taguh abalinanan tabikawan di olongna ya gina'odana.

41 ¹Ya alyon bon Apu Dios i Job di, On abalinam an bunwiton hinan baybay nan ma'alih lebiatan ya binobodmuy to'ona? ²Ya on abalinam an tudukon di olongna ta ga'odam onu kabngitom di pangalna ta ga'odam? ³Hi'on atom'ehdi ya on mumpahpahmo' nin i he'a ta ibulusmu? ⁴Ya on ibagana nin ta munhilbin he'ah inggana? ⁵Ya on mabalin ta ayumom an umat hi hamuti ta idatmuh nadan binabain imbabalem ta ay'ayyamonda? ⁶Ya on mabalin an ihaphapitam nadan mungkumilhu ta paltiyondat ilangitda? ⁷Ya on ikinanay balabog an igayangmuh adolna onu uluna? ⁸Mu onha ipatnam an mi'yawwit i diyen buwaya an ma'alih lebiatan ot wan adim mo ipidpidwan mi'yawwit i hiya. ⁹Te on ammuna udot ha panigan i hiya ot nunhiglan mungkokbobtah takut. ¹⁰Ta hiya nan ma'id ha mangitulid an e mamagbagan hiya.

¹¹Ot nganney mangali hi waday utang'u i hiya yaden an namin di wadah tun luta ya ha'on di nunlumu.^h

¹²Ipa'innila' i he'a an nan ma'alih lebiatan ya ongal di adolna ya ma'abbikah. ¹³Ya ma'id ha taguh pa'addoltak i hiya te tumulpu' nadan pahul hi bonogna ya ma'id ha pa'ahhethet hinan up'upna. ¹⁴Ya adi mabalin boh ta'angonday to'ona te nunhiglan atatakut nan bobana. ¹⁵Ya hanadan na'anod'oddah an uhipna di paddungnay hapiyona. ¹⁶Ya dadiye'en uhipna ya nundada'it ta ta'on on ha dibdib ya adi mabalin hi lumdib. ¹⁷Ya na'od'oddah nimpe nadan uhipna ta adi nimpe mabalin hi mahethet. ¹⁸Ya wa'et humakti ya bumonyag nan liting an pumagi'. Ya hana'en matana ya mumbolah an umat hinan manulun potang hinan mawi'it. ¹⁹Ya manawwangdah to'onay mundalang an apuy. ²⁰Ya mun'ahuk di malpuh olongna an ay longahon di munluwag an nibangot. ²¹Ya hanan yahyahna ya mabalin an padalanganay uling te mamudduh hi to'onay apuy. ²²Ya ongal di bagangna ta atatakut hi tigtiggon. ²³Ya

^h 41:11 Hay udum ya alyonday ma'id ha taguh abalinanan manangga i hiya.

makulhin namin di adolnan ay gumo'. ²⁴Ya mi'alig hi batuy puhuna te ma'id ha takutana. ²⁵Ya wa'et immihal hituwen ma'alih lebiatan ya ta'on on hanadan udum an dios ya mamtikdah takutdan hiya. ²⁶Ya ta'on nimpeh on waha munggayang i hiya ya adina ikina te tumulpu' nan gayang hi up'upna. ²⁷Ya hay punli'nana udot hinan gumo' an igayangdan hiya ya ay dagami ya atbohdi nan gombang an ay nadunut an kayiw. ²⁸Ya adina ikinay pana ya ta'on on bingngibingonda ya ay dugih di punli'nanah nan papan nan bingngibing. ²⁹Ya ta'on boh on ba'dungandah kayiw ya adina ikina. Ya onaot ngihngihilan nan pahul an igayangdan hiya. ³⁰Ya makulhi ya matadom di uhip di putuna ta mangmangnge'e ya ay na'aladu nan awona. ³¹Ya wa'e bo ta immeh nan baybay ya matigon makiwakiw nan liting ta ay munluwag an umat i ha munluwag an lanan nibangot. ³²Ya wa'et munhalhallugan ya ma'ap'apya han ay upag an mitmitnud hinan awona. ³³Ya hi an namin an animal ya ma'id ha udum hi umat i hiyan ma'id ha takutna. ³⁴Ya ibilangnay adolnah ap'apun di an namin an animal. Te hay panigonah adolna ya ongal di abalinana mu nadan udum.

Hay Nambal Job I Apu Dios

42 ¹Ot alyon Job i Apu Dios di, ²Innila' an abalinam an mangat hi an namin di pohdom an aton an ma'id ha mangipagol i he"an mangat. ³Ya inalim di ngadana' udot ihyan ay nala'ing an mi'yahhiyan i he"a. Gapu attog hinan kinakulang di innila' hinan ongal an abalinam ya athidiy nangnangalli' i he"a.

⁴Ya dingngol'u nan alyom hi duminonga' ta donglo' nan ibagam ya timbal'u nadan mahmaham. ⁵Manu te dingngol'u nadan udum an a'atmu mu ten maphod ta ad uwani ya tinigo da'an ha"on. ⁶Ta hiya tayya nan bumaina' hinadan hinapihapit'un he"a. Ta hiya nan waa' hitun um'umbun hitun hupu' ya dapul te nunhiglay tutuyu' i dadiyen hinapit'u.

Hay Nunwagahan Apu Dios I Job

⁷Ta on inalim Apu Dios nadan imbagana i Job ot alyona i Elipas an i Tema di, Nunhiglay bohohol'un da'yuh nadan ibbam te bokon immannung nadan imbagabayay an a'at'u ya adi ayu umat ituwen baal'un hi Job an nipto' nadan imbagana an a'at'u. ⁸Ta hiya nan mahapul an ekayu mangalah pitun baka ya pitun kalnero ya in'uyugyuh Job ta in'ongyu dadiyeh maghob an mi'nong i ha"on. Ya ahi da'yu idasalan i Job ta adi da'yu dusaon i ha"on an gapuh nangibagaanyuh nadan bokon immannung an a'at'u an adi ayu nimpe umat i hiyan nipto' nadan imbaganan a'at'u.

⁹Ta hi Elipas an i Teman ya hi Bildad an i Suah ya hi Sopar an i Naamat ya inatda nan inalim Apu Dios ot tobalona nan dinawat Job.

¹⁰Ta nihipun i diyen nangidasalan Job hinadan ibbana ya nundubliyon Apu Dios nan kinadangyana handi. ¹¹Ot ahida mohpe umali nadan i'ibana ya nadan nanginnilan hiya ot munhahamulda. Ta impatigoday homo'da ot al'alubyagondah Job hinadan nunligatana. Ya hinohha i dida on waday indatdan Job an pihhu ya singsing an balitu'.

¹²Ta nihipun i diye ya winagahan Apu Dios hi Job ta ingkadjadangyana mu handi ta ha'ey kalnerona ya himpulut opat di libu (14,000). Ya ha'ey kemelna ya onom di libu (6,000) ya hinlibuy (1,000) palis di bakana ya hinlibu (1,000) boy tinnan dongkina. ¹³Ya indattan bon Apu Dios hiya hi imbabalenah pitun linala'i ya tulun binabai. ¹⁴Hanan panguluwan an babai ya nginadanana ta hi Jemimah ya nan mi'adwa ya hi Kesiah ya nan mi'atlu ya hi Keren-Happuk. ¹⁵Ya dadiyen binabain imbabalen Job di ap'aphodan di tigoda i diyen boble. Ya ta'on on binabaida ya impaboltanan Job didah lutada an umat hinadan i'ibadan linala'i.

¹⁶Ya nihipun i diye ya ni'taguh Job hi hinggahut ta napat (140) di tawon ta tinigonay pipat hi apapuna. ¹⁷Ya malinggop di nitaguwanah inggana. Ta na'amamma ot ahi mate.

Psalm

(Psalms)

Hay A'at Tuwen Liblu An Psalm

Hituwen liblu ya nitud'an di mikanta ya dasal. Ya dakol di nangitudo' i datuwen Psalm.

1. Hay ohah nangitudo' ya hi David an hay intudo'na ya umeh napitut tulu (73) onu mahuluk an kanta. Ya gapu ta dakol di intudo'na ya hay alyon di udum ya hiyay nangitudo' hinan Psalm.
2. Hay oha boh nangitudo' ya hi Asap (Psalm 50; Psalm 73–83).
3. Hay udum bon nangitudo' ya nadan linala'in holag Korah (Psalm 42; 44–49; 84–85; 87–88).
4. Hay oha boh nangitudo' ya hi Solomon (Psalm 72; Psalm 127).
5. Hay oha boh nangitudo' ya hi Heman (Psalm 88).
6. Hay oha boh nangitudo' ya hi Etan (Psalm 89).
7. Hay oha boh nangitudo' ya hi Moses (Psalm 90).
8. Hay nangitudo' hinadan udum ya ma'id ha nanginnilah ngadanda.

Datuwen kanta ya pundayaw i Apu Dios ya waday punhanaan hinadan nat'onat'on an wagahna ya hay pambalanah dasal. Ya datuwen dasal ya waday pumpahmo'an i Apu Dios ta pakawanonay numbahulan. Ya niddum bo nadan pumpaboddangan ta ipaphodnay dogoh ya ta mihamad di pangulug. Bokon'e bo ya hay dumawatan hinan mahapul hitun nitaguan. Ya hay udum ya nan ena pangihwangan hinadan tatagu onu hay ena pangipapto'an i dida ya nan numboblayanda.

Nadan udum an nitudo' ituwen liblu ya inusal Jesus hidin timmanudduwana. Ta hiya nan iniddum nadan apostoles di udum hinan New Testament an intudo'da.

Hay Nitudo' Ituwen Psalm

Hituwen Psalm ya nagodwagodwa hi liman liblu

1. Hay namangulun liblu ya hay ipa'innilana ya hay ipa'amlongan ya hay numbahulan di tatagu ya hay pumhodanda (Psalm 1–41)
2. Nan mi'adwa an liblu ya hay ipa'innilana ya hay napa"ihan di ad Israel ot ahi mipaphod (Psalm 42–72)
3. Nan mi'atlu an liblu ya hay ipa'innilana ya hay a'at nan Templo (Psalm 73–89)

4. Nan mi'apat an liblu ya hay ipa'innilana ya hay maphod an ahi ma'at hitun luta (Psalm 90–106)
  5. Nan mi'alima an liblu ya hay ipa'innilana ya hay a'at nan Hapit Apu Dios (Psalm 107–150)
-

Psalm 1

Hanadan Immannung An Umipa'amlong

- 1** ¹ Mipa'amlong nan tagun adina unudon di itugun nadan tatagun nun'abahulan.
 Ya adi ma'ma'yat hinadan adi maphod an pangatda.
 Ya adi midmiddum hinadan mungngohen Apu Dios.
- ² Te hay pun'amlongan an unudon ya hanadan tugun Apu Dios an ada'adalonah abigabigat ya ahodohodom.
- ³ Ot hanan tagun athidiy pangatna ya mawagahan an namin di atona.
 Te mipaddung hinan kayiw an himmangoh hinan da'ging di wangwang an adi madpal ta adi mibahhoy ena bumungaan.
- ⁴ Mu nadan tatagun adi maphod di pangatda ya ma'id ha maphod hi pumbiduhan nadan ato'atonda.
 Ta mipaddungdah nan dugih an iyaddib di dibdib.
- ⁵ Ot hitun punhumalyaan Apu Dios ya adina hom'on dida.
 Ta adi mabalin hi eda midmiddum hinadan tataguna.
- ⁶ Te hi Apu Dios ya ipapto'na nadan umunud i hiya.
 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya madadagda.

Psalm 2

Nan Pinto' Apu Dios Hi Patul

- 2** ¹ Tanganu nin anu on numanomnom nadan bokon Judyu ta ngohayondah Apu Dios an ta'on on ma'id ha abalinanda.
- ² Ta pamaag ya mun'oh'ohha nadan ap'apu an umat hinadan patul ta mi'buhuldah nan pinto'mun Ap'apu.
- ³ Ta alyonday, Pogpogon ta'uy nihbutan ta'u i dida ta ukod ta'uh aton ta'u.
- ⁴ Mu hi Apu Dios hi ad abunyan ya ngihngihilana dida i diyen ninomnomdan aton.
- ⁵ Ta gapuh bungotna ya ahina pun'ihingal dida ta ahi mohpe nunhiglay takutda.

- 6 Ya hidih nan nabillid an niyappit i hiya an ma'alih ad Zion^a ya wahdiy pinto'na tuwali an Patul.
- 7 Ot alyon diyen pinto' Apu Dios an Patul di, Pinhod'un ipa'innila nan impa'innilan Apu Dios i ha'on an alyonay, Ipa'innila' i he'a hi ad uwani an he'a nan Imbabale' ya ha'on hi Amam.
- 8 Ot onha dawato' an idatnan ha'on di abobboble ya an namin nadan wahtun luta ot atona.
- 9 Ya idatnay abalina' an mun'ap'apu ta abalina' an manadag hinadan tatagu ta umatdah nan nipuhit an buhi an mahilhilit.
- 10 Ta hiya nan da'yun patul ya hanat hanadan maphod di atonyu ta atiganan nala'ing ayu.
Ya da'yun a'ap'apu ya hanat donglonyu tudan mibagan da'yu ta pun'adalanyu.
- 11 Ta mawaday takutyu an adi mangunud i Apu Dios.
Ta hiyay dayawonyu ya punhilbiyanu.
- 12 Ya hanat mumpada"ul ayu ta hiya nimpey dayawonyu.
Te adiyu'e ya alina ya bimmungot an gapuh nadan at'attonyu ya pamaag ya pinogpognay nitaguwanyu.
Ot mipa'amlong nadan mundinol i Apu Dios te hiyay mangipapto' i dida.

Psalm 3

Hay Kantan David Hidin Binumtikana

- 3** ¹Dakolda tayya Apu Dios di mi'buhul i ha'on an amod ona' e dadagon i dida.
- 2 Ya alyonda udot di ta'omman anu ot adiya' boddangan i he'a.
- 3 Mu innila' Apu Dios an he'ay mangihwang i ha'on.
Ya atbohadin pangabakona' ta mundongola'.
- 4 Ot ta'on on wada'ah nan nabillid an niyappit i he'a ya mundasala"e an mumpaboddang ya tobalom di dasal'u.
- 5 Ya ta'on on hinan alo'a' hinan mahdom ya malinggopa' te innila' an ipappapto'a' i he'a.
- 6 Ot ta'on on linibuday binuhul'u hi munli"ub i ha'on ya adiya' tumakut.
- 7 Ot agam bahan Apu Dios ta ihwanga' hinadan binuhul'u.
Ta punhopwa'muy to'oda ya numpugupugmuy bobada ta wan ma"i'd ha atonda an mangat hi adi maphod i ha'on.
- 8 Te innila' an he'ay mangihwang hi tatagu.
Ot hanat wagahan da'mi bahan an tatagum.

^a 2:6 Nan ma'alih ad Zion ya hidiye nan boblen David hi ad Jerusalem.

Psalm 4

Kantan David

- 4** ¹He'a Apu Dios di mangita'dog i ha'on.
 Ot daan mo bahan ta hom'ona' ta donglom di dasal'u ta boddangana'.
²Da'yun tagagu, dakol di agge immannung an ipabahulyun ha'on ta mibabaina'.
 On anuud ya ahiyu idinong danaen ato'atonyun ha'on?
- ³Hituwey nomnomnomonyu an pinilin Apu Dios nadan umunud i hiya ta diday ibilangnah tagaguna.
 Ot ha'on di oha ta hiya nan wa'et mundasala' ya tobalona.
- ⁴Mu mahapul an halipodpodonyu ta di'et waday bimmungotanyu ya hanat bokon hidiyey gumalat hi pumbahulanyu.^b
 Ot hanat datuwey nomnomnomonyu hinan alo'anyuh nan mahdom.
- ⁵Ya hanat mundinol ayun hiya.
 Ya hanadan nipto' an midawat di idawatyun hiya.
- ⁶Apu Dios, hantudan udum ya alyonday, On daan ihya ta waha bumoddang i dita'u.
 Ot daan mo bahan Apu Dios ta ipatigom di ulem i da'mi.
- ⁷Dakol nadan umipa'amlong an inatmu i ha'on mu hay dinakol di inapit nadan udum an tagagu.
- ⁸Ta hiya nan malinggop di e' alo'an te madinola' an ipadutu'a' i he'a.

Psalm 5

Kantan David

- 5** ¹Tigom'e tayya Apu Dios tun punligligata'.
²Ot hanat donglom bahan tun pumpahmo'a' i he'a.
 Te ma'id ha udum hi bumoddang i ha'on hi'on bokon he'a an patul ya Dios an un'unudo'.
³Binigat hinan mawmawi"it on mi'hapita' i he'a.
 On inanuha' an hadhaddon di pambalmu.
⁴Innila' Apu Dios an nunhiglay aggem naminhod hi bahul.
 Ya adi mabalin an mihaggondan he'a nadan adi ahan maphod di pangatda.

^b 4:4 Epesus 4:26

- 5 Ta'on on nadan munlattuwaq ya nunhiglay bungotmun dida.
Te nunhiglay hihiwom hinadan mangmangngat hi adi maphod.
- 6 Ya dadagom nadan ma'layyah ya atbohdihi nadan hi kittang on pumate ya ta'on on hanadan huma'uha'ul hi ibbada.
- 7 Mu maphod ahan ta gapuh nan ongal an homo'mu i ha'on ya mabalin an hunggopa' hinan pundayawan i he"a ta dayawon da'ah nan Templo.
- 8 Ot hanat boddangana' ta unudo' nadan pohdom an ta'on hi dakolda tayya tudan mi'buhul i ha'on.
- 9 Ya ma"i'd ha dinol'u hinan ibagada.
Manu te ma"aphod di panapitda mu dee mannot an huma'ulda ta way atondan manadag hi ibbadan tagu.
- 10 Ot hanat dusaom dida ta madadagda.
Ta diday a'atan nadan adi maphod an ninomnomdan aton.
Ta mama"idda te hiya damdama an ngohngohayyon da'a.
- 11 Mu hanadan mangididinal i he"a an gapuh pamhoddan he"a ya hanat pa'amlongom dida ta nanongnan ikankantaday pun'amlonganda.
Ya hanat ipappapto'mu dida ta minaynayun an mun'am'amlongda.
- 12 Innila' Apu Dios an wagaham nadan mangun'unud i he"a.
Ta paddungnay mili'woh i dida nan pamhodmu ta hidiyey ayda hapiyo.

Psalm 6

Kantan David

- 6** ¹Daan mo bahan Apu Dios ta adiya' ihingal ya adiya' dusaon hinan bumungotam.
- ²Ta ona' ot on hom'on te kimapapuya' tayya ya hanakitanay adol'u.
- ³Ya nunhigla tayyan maligatana'.
Ot hanat adi bahan madne ya ipaphoda'.
- ⁴Gapuh nan munnananong an pamhodmu ya daan mo bahan ta paphodona'.
- ⁵Te onha mateya' ot undan wa mo ha alyon hi dayawon da'a onu nomnomon da'a.
- ⁶Umman tayya kimapapuya' te nunhigla tun holholtapo'.
Ta ahodohodom ya pamaag tayya on mamahngong tudan pungan ya uloh hi luwa'.
- ⁷Ta limmatunnu' di mata' an lumuwaluwa te nunhiglay pangalin tudan binuhul'un ha'on.
- ⁸Ot da'yun tatagun adi maphod di pangatna ya hanat bumtik ayu te umman dingngol mon Apu Dios di dasal'u.

- ⁹ Ot ma'id ha bahhonan hom'ona' ta boddangana'.
¹⁰ Ta an namin nadan mi'buhul i ha'on ya pamaag ya bumtikda te nunhigla bo ayay eda nadismayaan ya bumainan.

Psalm 7

Hay Mikanta Hi'on Waday Umukayungan

Kantan David

- 7** ¹ Apu Dios, he'ay paddungnay ihi'uga'.
 Ta ihwang' bahan hinadan binuhul'u an mamudupudug i ha'on.
² Te onha adiya' ihwang ot ma'id ha bahhonan tiliwona' i dida ta eya' patayon ya nunggududay adol'u an umat hi pangat di layon.
³ Ot hi'on waday numbahula' Apu Dios
⁴ an umat hi waday inat'uh adi maphod hi ibba' an maphod di nangibilangna i ha'on onu waday pinloh'uh gina'un nadan mi'buhul i ha'on an ta'on on ma'id ha gapuna
⁵ ya ta'on attog hi'on ipadpapa' hinadan binuhul'u an mamudupudug i ha'on.
 Ta patayona' ya inwagillangday adol'uh nan luta.
⁶ Ot agam bahan Apu Dios ta boddangana' ta he'ay mi'hanggah nadan mun'abubungot an binuhul'u ta ipatigom di bungotmun dida.
 Ta ma'innilaan hi'on ha'on onu diday numbahul.
⁷ Ot hanat amungom an namin nadan tatagu an ta'on on wa'ahna hi ad abunyan
⁸ ta humalyaom dida.
 Ta wan ipa'innilam an ma'id attog ha bahul'u te ma'id ha inat'uh adi maphod.
⁹ He'a Apu Dios ya nipto' di pangipanuhmuh tatagu te innilam tuwaliy wah nomnommi.
 Ot daan mo bahan ta padinongom nadan tatagu an mangamangat hi adi maphod.
 Ya hanat palinggopom di nitaguwan nadan mangun'unud i he'a.
¹⁰ Hi Apu Dios ya paddungnay hapiyo' te hiyay mangih'ihwang hinadan na'unud i hiya.
¹¹ Ya nipto' nimpey atonan mangipanuh hi tatagu.
 Ta ma'id ha bahhonan dusaona nadan mangmangngat hi adi maphod.
¹² Ot adi'e idinong nadan tatagu an mangat hi adi maphod ya haiton Apu Dios nan ispadana ya indadaana nan panana.^c

^c 7:12 Hay pangalin di udum hinan pana ya bokang ya hana'en papan ya guttiting.

- 13 Ta nidadaan nimpe nadan almasna ya ta'on on nadan mundalang an papan nadan panana.
- 14 Ot nomnomnomonyu an nan tagun adi maphod di pangatna ya numanomnom hi adi maphod hi atona ya kulukonay ibbana.
- 15 Mu palpaliwana damdama ya dadiyen ato'atona ya paddungnay bitu an hay adolnay bituwona.
- 16 Ta nadan adi maphod an ninomnomnan aton hi udum ya hiyay a'atana.
- 17 Munhanaa' i Apu Dios hinan nipto' an pangatna.
Ya ikankanta' di pundayaw'un hiya an na'abbaktun Dios.

Psalm 8

Hay Anabaktun Apu Dios

Kantan David

- 8** ¹ Apu Dios an na'abbaktun Ap'apu, hanan amaphodmu ya ma'id ha nipaddunganah nadan wahtun luta ya ta'on on hanadan wah ad lagud.
- ² Ta ta'on on nadan goggolang ya u'unga on tinudduwam dida an mundayaw i he'a an gapuh anabaktum.
Ta gapuh nan ongal an abalinam ya abakom nadan binuhulmu.
Ya padinongom nadan mungngohen he'a.
- ³ Ya wa'et intangad'uh ad lagud ta tinigo' nadan limmum an bulan ya bittuwon hinadan awadanda
- ⁴ ya umalih nomnom'u an na'adda'ul amin tatagu mu tanganu on e da'mi pa'annomnomon ya e da'mi ipappapto' i he'a.
- ⁵ Hay tagu ya limmum an nada'da'ul mu nadan anghel.
Mu numbalinon da'mi hi nabakbaktu mu nadan udum an limmum.^d
- ⁶ Te da'miy pinto'muh mun'ap'apu i dadiyen namin an limmum
- ⁷ an umat hi kalnero ya baka ya nadan udum ya ta'on on hanadan atap an animal.
- ⁸ Ya atbohdi nadan hamuti ya nadan ekan ya nadan udum an wah nan baybay.
- ⁹ Ot immannung Apu Dios an he'a nan na'abbaktun Dios an dayawonmih tun luta.

^d 8:5 Hebrew 2:7

Psalm 9

Hay Punhanaan I Apu Dios Hinan Pangipanuhnah Tatagu

- 9 ¹ Nunhiglay punhanaa' i he"a Apu Dios.
 Ta hiya nan hanadan nakaskasda'aw an in'innatmuy ipa'pa'innila'.
² Te gapun he"a ya nunhiglay amlong'u ta ikankanta' di pundayaw'un
 he"a an na'abbaktun Dios.
³ Mu hanada'en mi'buhul i ha"on ya ammuna ha panigandan he"a on
 mun'atutukadda on innayundan nate.
⁴ Athidiy ma'at i dida ta mipatigo an nipto' di pangatmu.
 Ot munhanaa' te impa'innilam an ma"i'd ha bahul'u.
⁵ Mu hanada'en tataguh abobboble an adi umunud i he"a ya dadagom
 dida ta ma"i'd ha uggan mabong'al hi ngadanda.
⁶ Ta nama"iddan namin nadan binuhulmi.
 Ya ta'on on hanadan numboblayanda ta ma"i'd nimpe ha uggan
 mabong'al hi ngadanda.
⁷ Mu he"a Apu Dios ya mun'ap'apu'ah inggana.
 Ya innila' an nundadaan'an munhumalyah atagutagu.
⁸ Ya nipto' di atom an mun'ap'apu ya munhumalya.
⁹ Ta he"ay ihi"ugan nadan mapalpaligat.
 Te he"a han mabalin an pumpaboddangan hinan timpun di ligat.
¹⁰ Ta an namin nadan immannung an nanginnilan he"a ya madinolda.
 Te adim iwalong nadan mumpaboddang i he"a.
¹¹ Ot ikantamiy pundayawmi i he"a Apu Dios an Ap'apuh ad Zion.
 Ya ipa'innilamih abobboble nadan in'inatmu.
¹² Te boddangam nadan mapalpaligat ya dusaom nadan mamalpaligat i
 dida.
¹³ Ot hanat hom'ona' bahan Apu Dios te nunhigla tayyay pangat tudan
 binuhul'un ha"on.
 Ta ihwanga' ta adiya' bahan mate.
¹⁴ Ta wan e' ipa'in'innila an he"a nan madayaw an Dios hidih nan way
 ge'yt hi ad Zion.
 Ta ipatigo' hinadan tatagu an nunhiglay amlong'u hi nangihwangam
 i ha"on.
¹⁵ Mu hanada'en tataguh udum hi boble an adi umunud i he"a ya
 nangip'iphoddah pumbitudaot hi udum an tatagu mu onnot on
 diday mabitu.
¹⁶ Hi Apu Dios ya impatigona nan nahamad an a'atna hinan nipto' an
 atona an mundusah tatagu.
 Te hanan ninomnom nadan adi maphod di pangatda an aton hi
 udum ya onnot on diday a'atana.

- 17 Ta didan adi mangulug i Apu Dios ya mihi"andan hiya hi atayanda.
 18 Te nadan mahmo' an nun'awotwot ya adi minaynayun an manganuyda.
 Te aton Apu Dios nadan dawadawatonda.
 19 Ot Apu Dios, hanat amungom nadan tataguh abobboble ta humalyaom dida.
 Ta ipa'innilam di numbahulanda ta adim iyabulut an ngohngohayyon da'a.
 20 Ya daan mot ipa'alim ha mangipatakut i dida ta imutalnganda an onda tagu ya abuh.

Psalm 10

Hay Dasal Nadan Mapalpaligat

- 10** ¹ Apu Dios, tanganu on'a immadawwi i ha'on?
 Ta adiya' hanguton i he"a hi ad uwanin maligligatana'.
² Hanadan adi maphod di pangatda ya munlattuwigda an mamalpaligat hinadan nun'awotwot.
 Daan mot atom i dida nadan ninomnomdan aton hi ibbadan tagu?
³ Te ilattuwigda nimpe nadan adi maphod an pohpohdondan aton.
 An na'agumda ya pihulon da'a ya idutan da'a bo udot i dida.
⁴ Te hay punnomnomdah adolda ya na'abbaktuda ta hiya nan adida mumpaboddang i he"a te alyonday adi da'a anu mahapul.
⁵ Yaden maphod di pumbalanan nadan ato'atonda.
 Ya nunhiglay pangpangallidah nadan adi mangiyunnud i dida.
 Ya ma"i'd ha punnomnomdah nadan tugunmu.
⁶ Te hay punnomnomda ya malingngopdah inggana.
 Ta mun'am'amlongdah inggana te ma'dinnolda an ma"i'd anu ha dumatong hi punligatanda.
⁷ Ya hay impa'inghadan ibagabaga ya idut ya layah ya panattatakut.
 Ta umipahigah donglon dadiyen adi maphod an hapihapitonda.
⁸ Ya eda mumbota' hinan nihaggon hinadan boble.
 Ta munhooddah mala"uh on pinateda an ta'on on hanadan ma"i'd ha bahulda ya hanadan ma"i'd ha abalinanda.
⁹ Ta nipaddungdah nan layon an mumbota'.
 Ta wa'e ha mala"uh hinadan ma"i'd ha abalinanda on dimpapda ta iye"eda dida.
¹⁰ Ya gapu ta mabikahda ya pamaaggon inokmomanda nadan bota'onda.
¹¹ Ya alyonda bo udot di, Ta'omman ot agge innilam Apu Dios datuwen at'atton ta'u te onadan titiggon.

- 12 Ot hanat dusaom ahan Apu Dios nadan mangamangat hi adi maphod.
Mu hanada'en mahmahmo' an mapalpaligat ya hanat boddangam dida.
- 13 Te tanganu udot on pihulon da'a i dadiyen adi maphod di pangatda.
Te madinolda an adim nimpe anu dusaon dida.
- 14 Mu innila' an tigtiggom di punholholtapan nadan udum an tatagu.
Ya he"a han dinlonda an bumoddang i dida te he"a han mabalin an mangita'dog hinadan nun'apuhig.
- 15 Ot hanat dusaom nimpe nadan adi maphod di pangatda ta ingganah idinongda nadan adi maphod an ato'atonda.
- 16 Ot ta'on on mama'iddah tun boblem nadan mundayaw hi udum an dios mu da'mi'e ya he"ay Ap'apumi hi inggana.
- 17 Innila' Apu Dios an dongdonglom di dasal nadan mapalpaligat ta pa'amlongom damdama dida.
- 18 Ya ita'dogmu dida ya ta'on on nadan nun'apuhig.
Ta wan ma"i'd mo ha uggan e manattatakut ya mamalpaligat i dida.

Psalm 11

Hi Apu Dios Di Pundinolan

- 11** ¹Hi Apu Dios di dinlo' hi mangibaliw i ha'on.
Ta hiya nan adiyu alyon hi bumtika' hinan muyung ta pato' hinan hamutin e mipa"ehdi.
- ²Te ta'on on hanadan adi maphod di pangatda ya indandaanday panada ta eda mumbota' ta wa'e ha mala"uh hinadan maphod di pangatna on pinanada dida.
- ³Ta ma"i'd ha aton nadan maphod di pangatda te ningamut an didan namalpaligat i dida ya adida unudon nan nipto' an uldin.
- ⁴Mu hi Apu Dios ya wahdih ad abunyan an mun'ap'apu an uh'uhdunganan namin di tataguh tun luta.
- ⁵Ta tigtiggonay at'atton ta'un namin.
Ta hanada'en mangmangngat hi adi maphod ya nunhiglay bungotnan dida.
- ⁶Ta hiya nan ahina ipa'ali han apuy an asidu ya dakol an na'appudut an bala ta ayda udan an mun'a'agah ya han na'appudut an dibdib ta datuwey pundusana i dida.
- ⁷Te hi Apu Dios ya nipto' di pangatna.
Ya pun'amlongana nadan maphod an ma'ma'at.
Ot hanadan maphod di pangatna ya diday mi'tagun hiya.

Psalm 12

Hay Dasal Di Mumpaboddang

- 12** ¹ Apu Dios, daan mo bahan ta boddangan da'mi te tuwe mon mun'ama'id nadan mangun'unud i he'a.
 Ya ma'id mo ha ta'on hi oha hi mabalin an pundinolan.
² Te munhin'a'ambunda.
 Ya manu te maphod di panpannapitda mu dee mannot an aggahda.
³ Ot daan mot he'ay mangupup hi to'oda ta way atondan duminong an munlattuwig.
⁴ Te madinolda an gapuh panapitda ya mabalin an alanda nadan gagamamanda.
 Ya hay punnomnomda ya ma'id ha mabalin hi mangipadinong i diyen at'attonda.
⁵ Mu alyon Apu Dios di, Tinigo' di na'na'at hinadan nun'awotwot.
 Ya dinggol'uy pumpahmo'an nadan tatagun napaligat hi nangat nadan tatagun adi maphod di pangatda i dida.
 Ta hiya nan ad uwani ya ihwang'u dida te hituwey hihimlondah ma'at.
⁶ Mapmaphod hinaen hapit Apu Dios te nan hapitna ya umat i ha namahmah an silber an numpipitun nilutu.
⁷ Ot he'a Apu Dios di dinlonmi hi mangipapto' i da'mi ta mihwang amih inggana hinan pangat nadan tatagun adi maphod di pangatda.
⁸ Te ta'on on idanay umayanmi on dedahdi.
 Ya pemanan bo udot di tatagu dadiyen at'attonda.

Psalm 13

Hay Pumpahmo'an I Apu Dios

Dasal David

- 13** ¹ Apu Dios, undan ahan tatawwa inganuya' hi inggana?
 On anuud mo bahan ya ahiya' hanguton i he'a?
² Nadne mahan mo tayyan ma'id ha linggop di punnomnom'u.
 Ta abigabigat on ona' umukayungan.
 Ot anuud bahan tatawwa ya ahim padinongon di pangaba'abakan nadan binuhul'u i ha'on?

- 3 Hanat donglom bahan Apu Dios tun dasal'u ta wan pabikahona' ta adiya' ni' mate.
- 4 Te onha mateya' ot alyon nadan binuhul'uy kilana ta nate.
Ya ahida mun'am'amlong i diyen na'at i ha'on.
- 5 Mu ta'on on athidi ya ma'dinnola' te innila' an munnananong nan pamhodmun ha'on. Ya mun'am'amlonga' te ihwanga' i he"a.
- 6 Ot ikanta' di pundayaw'un he"a Apu Dios te immannung an ma"aphod'a i ha'on.

Psalm 14

Hay Pumbahbahulan Di Tagu

Kantan David

14 ¹Hanada'en mangalih ma"i'd ha dios ya diday paddungnay ma"i'd ha nomnomda ya adi maphod di nun'onan hi nomnomda.

Ta ma"i'd ha ta'on hi ohah maphod di pangatna.

²Hi Apu Dios an wah ad abunyan ya uh'uhdungan dita'un tatagu ta tigona hi'on wa ni'mo ha oha hi nanomnoman ta waday naminhodna an manginnila i hiya an Dios.

³Mu ma"i'd te an naminda ya inwalongdan mangat hinan pohdon Apu Dios.

Ta ma"i'd ni'mo ha ta'on hi oha hi maphod di pangatna.

⁴Ta hiya nan alyon Apu Dios di, On anuud nin ya ahida manomnoman hantudan adi maphod di pangatda?

Ma"i'd tuwali ha alyon hi mumpaboddangdan ha"on.

Ta hanadan tatagu' di eda pangako'akowan hi itanudda.

⁵Mu lo'tat ya madatngan han ahida gumayonggong hi takutda te hi Apu Dios ya ipatigonay pangihakitnah nadan tataguna.

⁶Ta ta'on hi bahbahon nadan adi maphod di pangatda nadan ninomnom nadan nawotwot an aton mu hi Apu Dios ya ipapto'na damdama dida.

⁷Ot hay dasal'u ya hanat waha malpuh ad Zion hi umalin mangihwang hinadan tinanud Israel.

Ot innila' an nunhiglay amlong nadan holag Israel hi'on ipaphod bon Apu Dios di nitaguwanda.

Psalm 15

Nan Ma'abulut An Pundayaw I Apu Dios

Kantan David

- 15** ¹ Apu Dios, innila' an hay mabalin an hunggop hinan Templo an mundayaw i he"a hidih nan nabillid an niyappit i he"a
- ² ya hanadan mangun'unud hinadan tugunmu ya hanadan adi munlayah
- ³ ya hanadan ma'id ha ibagada onu atonda hi bumahbah hi ibbadan tagu ya adida e tumtumbu'on di ibbada.
- ⁴ Ya adida iyunnudan hinadan tatagu an adi mangunud hinadan tugunmu.
- Ya lispituwonda nadan mangun'unud i he"a.
- Ya an namin di ibagadah atonda ya atonda an ta'on on nalgat.
- ⁵ Ya adida ipapulsintuy ipa'utangda.
- Ya adida mapihhuwan ta tistiguwanday layah ta mapaligat nadan ma'id ha bahulda.
- Ot nan tagun athinay a'atna ya nahamad di pi'taguwana i Apu Dios.

Psalm 16

Hay Nahamad Hi Pundinolan

- 16** ¹ Hanat ipapto'a' Apu Dios te he"ay dinlo' hi mangibaliw i ha'on.
- ² Ya imbaga' tuwali an he"ay Dios hi un'unudo' te an namin nadan wadan ha'on ya he"ay nalpuwana.
- ³ Hanadan mangun'unud i Apu Dios ya diday pohpohdo' an e id'idduman.
- ⁴ Mu hanadan tatagun hanadan udum an dios di taktandan adi unudon ya ondaot pun'udman di punligatanda.
- Ot ha'on'e ya adi' goton an e i'nongan onu dayawon dadiyen diosda.
- ⁵ Apu Dios, he"ay alpuwan an namin di mahapul'u.
- Ya he"ay dinlo' hi mangipadutu' i ha'on.
- ⁶ Paddungnay impaboltanana' hi ma"aphod an luta te maphod tun indatmun nitaguwa'.
- ⁷ Ot he"a Apu Dios di dayawo' te he"ay mangitanudtuduh nipto' hi ato'.
- Ya ta'on on hinan mahdom ya mipapanomnom i ha'on nadan tugunmu.
- ⁸ Ya innila' an wadawada'a Apu Dios an mumpapto' i ha'on ta hiya nan madinola'.

- 9 Ta hiya nan nunhiglay amlong'u i Apu Dios.
 Ta ta'on hi mateya' ya madinola' an mahuwana'
- 10 te innila' an hi Apu Dios ya adina punnanongon di linnawa' hi
 awadan di linnawan nadan numpun'ate te ha'on an pinto'na ya
 innila' an adina iyabulut an matano' di adol'uhdi.
- 11 Te impa'innilana tuwalih din hopapna an mahuwana' hi ataya'.
 Ta nanongnan mun'am'amlonga' te wadawadah Apu Dios an
 mumpapto' i ha'on.

Psalm 17

Hay Dasal Di Ohan Maphod Di Pangatna

Dasal David

- 17** ¹Hanat boddangana' bahan Apu Dios ta maphod di ma'at i ha'on.
 Ot innilam an immannung tun ibaga' te ma'id ha uggan'u ibagah
 layah.
- ² Te he"ay nanginnilah nipto' ot hanat ipa'innilam an ma'id ha bahul'u.
- ³ Ya innilam hi'on nganney wah nomnom'u te ta'on on hinan hilong on
 panatnaona' i he"a.
 Ya innila' an ma'id ha inakhupam hi adi maphod hi a'at'u.
 Te minonomnom i ha'on an mahapul an ma'id ha hapito' hi gumalat
 hi pumbahula'.
- ⁴ Ya agge' inyunnudan hinan pangat nadan mabungot ya nadan adi
 maphod di pangatda.
 Te inyohha' an inunud nadan tugunmu.
- ⁵ Ta paddungnay inunud'u nan intuddum an awon ta agge'
 inhinghinggi.
- ⁶ Ot ad uwani ya he"a Apu Dios di pumpaboddanga' te innila' an
 tobalom di dasal'u.
 Ot hanat donglom bahan tun ibaga'.
- ⁷ Ta ipatigom nan ongal an pamhodmu.
 Te innila' an ibaliwmu nadan tatagu an paddungnay mihi"ug i he"a
 hi'on waday umalih binuhulda.
- ⁸ Ya hanat ipapto'a' bahan an umat hi pangipapto' di manu' hinan
 impahna an obobana.
- ⁹ Ta ihwanga' hinadan binuhul'u an nunli'ub i ha'on.
- ¹⁰ Te ma'id ha homo'da ya munlattuwigda bo udot an munhapihhapit.
- ¹¹ Ya an namin di umaya' on bobota'ona' i dida te pinhodan patayona'.
- ¹² Ta umatdah nan na'a'aggangan an layon an numbota' ta wa'e ha
 dimpapna on nun'a'ana.

- 13 Ot agam bahan Apu Dios ta he"ay mi'hanggah nadan binuhul'u.
 Ot gapuh nan ongal an abalinam ya abakom dida.
- 14 Ta ihwanga' i dadiyen adi maphod di pangatda.
 Te on han nomnomnomonda ya nadan magamgaman hitun luta.
 Ot hanat dusaom dida ta holholtaponda nan lebbengnan dusada.
 Ya hanat ta'on on hanadan imbabaleda ya apapuda ya
 mi'inhoholtapda.^e
- 15 Mu ha'on'e ya innila' an gapuh pangun'unuda' i he'a ya ahi'
 pangigib'an an nunhiglay amlong'u te wadaa' hinah awadam.

Psalm 18

Hay Kantan David Hi Nangihwangan Apu Dios I Hiya
 (2 Samuel 22:1-51)

- 18** ¹ He'a Apu Dios an alpuwan di abalina' di pohpohdo'.
² Te hi Apu Dios di nahamad hi mangipapto' ya mangihwang i
 ha'on ya hiyay paddungnay hapiyo' onu doplah an ihi'uga'.
- ³ Ya hidin numpaboddanga' i hiya ya inihwanga' hinadan binuhul'u.
 Ta hiya nan hiyay nahamad hi dayawo'.
- ⁴ Te handi'e ya aya' tuntundon hi ate ta hay punli'na' ya aya' iyanud hi
 mabikah an liting.
- ⁵ Ya paddungna boy nahuluwa' ta ma'id ha bahhonan mateya'.
- ⁶ Ya hidin nunhigla an maligatana' ot mumpahmo'a' i Apu Dios an
 wah ad abunyan ya dinggolnay dasal'u.
- ⁷ Ta gapuh bungot Apu Dios hinadan binuhul'u ya impa'alyogna tun
 luta ta ta'on on hanan nipabunan nadan billid on na'ihalda.
- ⁸ Ya paddungnay manawwang hi olongnay ahuk ya manawwang hi
 to'onay bala ya mundalang an apuy.
- ⁹ Ot iluwatnah ad lagud ot duma"ul an inggoppa'nah uhhun nadan
 himmilong an bugut.
- ¹⁰ Ot milugan hinan muntayyapan an kerubim an pun'iyen di dibdib.
- ¹¹ Ya nili'mut i hiya nan himmilong an bugut ta umat i ha nahyong an
 udan.
- ¹² Ya ma'binnang hi awadana ta kumulakilat ya mun'a'agah di o'ongal
 an dalallu.
- ¹³ Ya himmapit nan na'abbaktun Dios an paddungnay kidul di hapitna.
- ¹⁴ Ot ipa'alina' kilat an ay papan di pana ta pamaag bo aya ya
 ahibubuttikan nadan mi'buhul i hiya.

^e 17:14 Hay ohah ibalinaanah nan Hebrew ya mu nadan mangun'unud i he'a ya idattam
 dida ya nadan holagda hi ikadangyanda.

- 15 Ya gapuh bungotna ya minaganana nan baybay ta pamaag ya ma'attigo nadan dopona ya nabudhan nan gopnad tun luta.
 16 Ya ta'on on hidih nan awadanah ad abunyan ya paddungnay nunyu"ung ot guyudona' hinan dallom di liting ot ipada'ala'.
 17 Ta inihwanga' i hiyah nadan binuhul'u an mun'abibikah ya mun'abubungot an adi' abalanan an abakon.
 18 Ya impadihda bo udot hidin nunhiglay punligata' di eda panadagan i ha"on.

Mu maphod ta inihwanga' i Apu Dios.

- 19 Ya innila' an manu'eh inihwanga' ya umipa'amlong i hiya nadan maphod an pangat'u.
 20 Ta athidiy inat Apu Dios i ha"on te innilana nan nipto' an pangat'u.
 21 Te inun'unud'u nadan tuguna an ma"i ha inat'uh adi maphod ya agge' inwalong an mangun'unud i hiya an Dios.
 22 Te hanadan tugunay minonomnom i ha"on an ma"i ha imbahho' i dadiye.
 23 Ya ma"i ha e' numbahulan i hiya.
 24 Ta binanoddangana' i hiya te innilana nimpenn ma"i ha bahul'u ya maphod di pangat'u.
 25 He"a Apu Dios ya minaynayun di pangipapto'mu hinadan manginaynayun hi pangulugdan he"a.
 Ya maphod boy atom hinadan maphod di pangatda.
 26 Ya ipatigom di amaphodmuh nadan nipto' di pangatda.
 Mu dusaom nadan adi maphod di pangatda.
 27 Ya boddangam nadan mumpada"ul mu hanada'en nabaktuy panigodah adolda ya ipada"ulmu dida.
 28 He"a Apu Dios di paddungnay dilag an mamatal hinadan paddungnay munhihillong hitun nitaguwa'.
 29 Hi'on he"ay bumoddang i ha"on ya abalina' an abakon nadan mangubat i ha"on.
 Ya abalina' bon hogpon nadan bobleda an ta'on on binattuy aladda.
 30 Hi Apu Dios ya nipto' di pangatna ya immannung nadan hapitna.
 Ya hiyay paddungnay hapiyon nadan mihi"ug i hiya.
 31 Te hiya ya abuh di Ap'apu.
 Ya hiya ya ammuna nan paddungnay doplah nimpe an ihi"ugan.
 32 Ya hiya nan Dios an mangdat hi abalina' ta maphod di pangat'u.
 33 Ya hiyay mangipa'awiging i ha"on ta umat hi pamtik di ulhay pamtik'u.
 Ta ta'on on hinadan nun'atagen billid ya abalina' an bumtik hidi ta mihwanga'.
 34 Ya intudduwana' boh ato' an mi'gubat ta ta'on on hanan gombang an pana ya abalina' an paudon.

- 35 He'a Apu Dios di paddungnay hapiyo' an nangihwang i ha'on.
 Ya indatmuy abalina' ta inabak'u nadan binuhul'u ta teen nundongola'.
- 36 Ya gapu boh boddangmu ya binumtika' an ma'id ha nangakhup i
 ha'on hinadan binuhul'u.
- 37 Ta ha'on di namudupudug i dida ta ingganaot patayo' didan namin.
- 38 Ta ma'id ha atondan mangiballoh te numpate' dida.
- 39 Athidiy na'at te he'ay nangdat hi abalina' an mi'gubat ta inabak'u
 nadan binuhul'u.
- 40 Ta impabtikmu dadiyen binuhul'u mu numpudug'u damdama dida ot
 pumpate' dida.
- 41 Ta mumpahpahmo'da an mumpaboddang mu ma'id ha bumoddang i
 dida.
 Ya ta'on on he'a an Dios ya aggem binoddangan dida.
- 42 Ta numpate' nimpe dida an paddungnay nuntogtog'u dida ta
 ingganaot mumbalindah ay hupu' ot pun'igatin'u dida ta
 numbalindah ay pito' hinan kalata.
- 43 Ta inihwanga' i he'a Apu Dios hinadan mumpungngohen tatagu.
 Ot pumbalinona' hi ap'apun di dakol an tatagu an ta'on on hanadan agge
 nangin'innila i ha'on an wah udum hi boble ya munhilbidan ha'on.
- 44 Te takutana' hi tataguh udum an boble ta hiya nan un'unudonday ibaga'.
- 45 Ta munggayonggongdan humawwang hinadan nun'ahamad an
 nipa'ayanda.
- 46 Ot madayaw hi Apu Dios an wadawadah inggana an hiya nan
 paddungnay doplah an ihi'ugan.
 Ta hiya nan dayawo' te hiyay mangih'ihwang i ha'on.
- 47 Ya hiyay nangita'dog i ha'on ta inabak'u nadan binuhul'u ot
 pumbalinona' nimpe hi ap'apu hi abobboble.
- 48 Ta inihwanga' nimpe i hiya hinadan binuhul'u.
 Ot boddangana' ta inabak'u dadiyen mun'abubungot an tatagu.
- 49 Ta hiya nan ikankanta' di pundayaw'un he'a Apu Dios an ta'on on
 idanan bobley awada'.
- 50 Te he'a Apu Dios ya nanongnan idatmuy abalina' an pinto'mu hi
 patul ta nangaba'abaka' hi gubat.
 Ya munnananong nan ulem i ha'on an hi David ya hinadan tanuda'.

Psalm 19

Hay Atigan Di Anabaktun Apu Dios

- 19** ¹An namin nadan wadah ad lagud ya limmun Apu Dios.
 Ya dadiyen limmunay atigan nan ongal an abalinana ya
 anabaktuna.

- 2 Ta hiya nan abigabigat ya ahodohodom ya ipa'pa'innilada nan la'ingna ya nan ongal nimpen abalinana.
- 3 Ta'on on adida humapit
- 4 mu nan a'tday mangipa'innila hi anabaktun Apu Dios hi abobboble. Hi ad lagud di nangigopnadan Apu Dios hi iha'adan nan algo.
- 5 Ta tumuluh nan mawi"it an umat hinan lala'in mungkasal an mun'am'amlong ya umat hinan e mi'yabbak hi buttikan an umaptun bumtik.
- 6 Ta ihipunah nan tumuluwan di algo ta ingganah nan alimuhana ya wa'et pintangna on amtan an namin di tagu nan pudutna.
- 7 Hi Apu Dios ya ma"id ha nibahhoh nadan tuguna te pabikahonay nomnom di tagu.
Ya madinoltan mangunud te nan agge nanomnoman ya mabalin an manomnoman.
- 8 Ya nipto' hanadan tugun Apu Dios te hanadan mangunud i datuwe ya mipa'amlongda.
Ya paphodonay punnomnom di tagu.
- 9 Ot maphod on hi Apu Dios di dayawon di tatagu hi ingga'inggana. Te an namin nadan tuguna nimpe ya nipto' ya ma"id ha pangipanggelana.
- 10 Ta na'ballolda mu hay balitu'.
Ya onha ipaddung hi makan ot inlumlumihda mu hay danum di iyukan.
- 11 Datuwen tugunmu Apu Dios di mangipaphod hi pangat'un baalmu. Ot innila' an waday gun'udo' an mangunud i datuwe.
- 12 Hay tagu ya palpaliwana on numbahul.
Ot hanat pakawanona' bahan Apu Dios hinadan numbahula' an agge' inatta.
- 13 Ya hanat boddangana' ta adi' aton nadan innila' an pumbahulan ya hanat bokon datuwey mun'onan hi nomnom'u.
Ta wan ma"id ha ato' hinadan adi maphod.
- 14 Ya boddangana' ta hanadan miyunnudan hinadan pohdom di nanongnah nomnomnomo' ya haphapito'.
Te he"a Apu Dios di mangih'ihwang i ha"on ya he"a nan paddungnay doplah an ihi"uga'.

Psalm 20

Hay Pumpaboddangan I Apu Dios

Kantan David

20 ¹Hanat hi Apu Dios di bumoddang i he"a hi'on waday punligatam.

- Ya hanat hiya an dinayaw handin ammod ta'un hi Jacob di mangih'ihwang i he'a.
- 2 Ya hanat hiya an ma'alín wahnán pundayawan hi ad Zion di mangipabikah i he'a.
- 3 Ya hanat umipa'amlong i hiya handidan inani'nongmu an ta'on on handidan naghob an ni'nong an ini'nongmun hiya.
- 4 Ya hanat aton Apu Dios nadan pohdom ahan an ma'at ta mipa'annung an namin nadan ninomnommun ma'at.
- 5 Ta wa'et nangabak'a on pun'itkukmiy pun'amlonganmi ya hay pangipabaktumi i Apu Dios.
Ot maphod on tobalon Apu Dios nimpe an namin nadan dawatom i hiya.
- 6 Ad uwani ya innila' an hi Apu Dios ya ibaliwna nan pinto'nan mumpatul.
Ta hinan awadanah ad abunyan ya tobalonay dasal nan patul ta dakol di pangabakana an gapuh nan ongal an abalinana an Dios.
- 7 Hanadan udum an tatagu ya pundinolanda nadan kalesadan e mi'gubat onu nadan kabayuda.
Mu da'mi'e ya idinolmih nan ongal an abalinan Apu Dios.
- 8 Ot dadiyen adi mundinol i Apu Dios ya ma'abakda ta madadagda mu da'mi'e ya nanongnan mangabak ami.
- 9 Hanat donglom bahan Apu Dios tun dasalmi ta pangabakom nan patulmi.

Psalm 21

Hay Punhanaan David I Apu Dios

- 21** ¹ Apu Dios, nunhiglay amlong'u an patul an gapuh nan ongal an abalinam.
Te he"ay bimmoddang ta hiya nan nangaba'abak ami hinadan emi ni'gubagubatan.
- 2 Ya inatmu nadan dinawat'u ta na'at nadan pohdo' an ma'at.
- 3 Ya winagahana' te dakol di indatmun ha"on ot ipakoronam i ha"on nan namahmah an balitu'.
- 4 Ya ta'on on nan dinawat'u an padukdukkayom di pi'taguwa' ya inatmu.
- 5 Ya lispituwona' hinadan tatagu te binanoddangana' ta nangaba'abaka'.
Ta hiya nan ongal di abalina' ta nundongola' an patul.
- 6 Ot immannung an nan wagahmun ha"on ya ma"ið ha pogpogna.
Ya nunhiglay amlong'u te innila' an wadawada'a an mumpapto' i ha"on.

- 7 Athidiy ma'ma'at te ongal di dinol'u i he"a an na'abbaktun Dios.
Ya gapuh nan munnananong an pamhodmun ha"on ya malinggop
nan pun'ap'apuwa'.
- 8 Ya gapuh nan ongal an abalinam ya puntiliwmu nadan mi'buhul ya
humihiwon he"a.
- 9 Ta gapuh bungotmu ya pu'ulam dida ta ingganay maghobdan namin
10 an ta'on on nadan pamilyada ta ma"i'd ha mabatih holagdah tun luta.
- 11 Ot ta'on on waday adi maphod hi ninomnomdan aton an gapuh
hihiwodan he"a ya adi ma'at.
- 12 Te bumtikda hi'on tigonda nan paddungnay idongdongmun dida an
panam.
- 13 Ot madayaw'a Apu Dios te ongal di abalinam.
Ot ikankantamiy pundayawmin he"a.

Psalm 22

Hay Dasal Ya Pundayaw Di Ohan Munligligat

- 22** ¹ Apu Dios, tanganuna' ahan ingganuy?
Ta hay punli'na' tayya ya na'iddawwi'a ta adim dongdonglon di
palak'u.
Ya tanganu bahan ona' adi boddangan i he"a?
- ² Abigabigat ya ahodohodom tayya on mumpahmo'a' i he"a mu adiya'
ahan tobalon i he"a.
Ta ma"i'd tayya ha e' luminggopan.
- ³ Mu ta'on on athidi ya he"a damdama an nahamad an Dios an
patulmi di dayawonmin holag Israel.
- ⁴ He"ay nundinolan handidan a'ammodmi ta hiya nan inihwangmu
dida
- ⁵ hidin numpahmo'dan he"a.
Ot gapu nimpe ta he"ay nundinolanda ya inihwangmu dida te hidiye
tuwaliy imbagam.
- ⁶ Mu ten ad uwani ya aya' bokon taguh pangat tudan ibba an aya'
kolang hinan luta an punhinggagatinan di tatagu.
- ⁷ Ya an namin tayyay manigon ha"on on munwigwigiwigda ya
dildilahona' on pinewepewetana'.
- ⁸ On alyonda udot di, Ot tee ta'wan hi Apu Dios di nundinolam ya
tanganu bo on adi da'a ihwang i hiya?
Ya tanganu on adi da'a boddangan hi'on immannung an
umipa'amlong'an hiya?
- ⁹ Mu ta'on on athidi ya innila' damdama an nihipun hidin agolang'u
ya he"a Apu Dios di nangipanapto' i ha"on.

- 10 Te ta'on tuwalih on hidin awada' hi putun ina ya ha'on di ohah pinto'muh tagum.
- 11 Ot hanat adiya' taynan i he"a te tuweda tayyay binuhul'u an mamalpaligat i ha'on.
Ya he"a ya abuh han mabalin an bumoddang i ha'on.
- 12 Dakolda tayya nadan mun'abibikah an binuhul'u an nunli"ub i ha'on an umatdah nadan bulug an baka an wahdih nan pastuh ad Basan.
- 13 Ya umatda boh nadan mun'alumiyom an layon an nidadaandan umihakmal hi tagu.
- 14 Ta pamaag tayya ya ma"i ha bikah'u an ay namagmagan di adol'u.
Ya ay tee nun'aguguduy tungal'u.
Ta pamaag ya aya' ahin an mun'a'umah te ma"i mo ha namnama'.
- 15 Ta ma"i mo nimpe ha bikah'u an umata' hinan pito' an bangan nahilhilit.
Ya namaganan di tangngotangngo' an nipuyut di dila' hidi.
Te paddungnay impulanga' hinan luta ta mateya'.
- 16 Lini"uba' tayyah tudan tatagun adi maphod di pangatda an ayda kahun nili"ub hi awada' ta nunhugatanda tayyay ta'le' ya huki'.
- 17 Ta ma'attigo mo ahan tayyay tungal'uh nangatda.
Ya mun'am'amlong nadan binuhul'u an manmannigon ha'on an munholholtap.
- 18 Ya nun'aladay lubung'u ot ibubunutda nan ohan lubung'u.
- 19 Ot hanat adiya' bahan taynan i he"a Apu Dios te he"a han mabalin an mangipabikah i ha'on.
Ot agam bahan ta boddangana'.
- 20 Ta adiya' bahan patayon i datuwen binuhul'u te ayda tayya mun'abubungot an kahu.
- 21 Ya umatda boh nan layon onu nadan mun'abubungot an bulug an baka.
- 22 Ot hanat ihwanga' ta way ato' an mangipa'innilah nan a'atmu hinadan ibba' hinan a'am'amunganmi an mundayaw i he"a.
- 23 Ot da'yun i'iba an mangun'unud i Apu Dios an tinanud Jacob an nangadanan hi Israel, ya hanat hi Apu Dios di dayawonyu ya punhilbiyanyu.
- 24 Te tigtiggonay ya dodonglonay dasal nadan mapalpaligat.
Ta mumpahmo'da'e ya nundadaan an bumoddang i dida.
- 25 Ot dayawon da'a Apu Dios ya ipi'nong'u nadan imbaga' hi i'nong'un he"a hinan a'am'amunganmin tatagum.
- 26 Ta mi"an nadan nun'awotwot ta ingganah mabhugda.
Ya an namin nadan nanginnilan he"a ya dayawon da'a.
Ot hanat padukdukkayom ya palinggopom di pi'taguwanda.

- 27 Hanat an namin di tataguh abobboble ya kulugondah Apu Dios ta hiyay dayawonda.
- 28 Te hiya nan nabaktun ap'apuh tun luta.
- 29 Ta ta'on on hanadan nabaktuy panigodah adolda ya nadan mun'at'ate ya mundu"undan mundayaw i Apu Dios.
- 30 Ta hanadan mun'atanudan ya munhilbidan hiya ya ta'on on dida ya ahida uhuhon hinadan holagda nan a'at Apu Dios.
- 31 Ya ta'on on hanadan agge ni' niyayyam ya innilaonday nangihwangan Apu Dios hinadan tataguna.

Psalm 23

Hanan Nahamad An Mumpastol

- 23** ¹Hi Apu Dios di paddungnay mumpastol i ha"on.
Ta an namin di mahapul'u ya idatna.
- ²Te paddungnay ipanguluwa' hinan maphod an pun'iblayan an pumpastolan ya awadan di maphod an liting.
- ³Ya nanongnan pabikahona' i hiya.
Ya ituddunay nipto' hi ato' ta unudo'e ya hiyay mipabaktu.
- ⁴Ot ta'on on wadaday punligata' ta aya' mate ya adiya' tumakut te innila' an wadawada'an Dios an mumpapto' i ha"on.
Ya hanan paddungnay patanongmu di pumbaliwmu ha"on.
- ⁵Ta hanadan mi'buhul i ha"on ya tigonda an ipapto'a' i he"a an umat hi pangipapto' di ohan waday bihhitana an panganona ya hiniitanay ulunah lana.
Ya winagahana ta umat hinan basu an humuya' nadan nihiit hidi.
- ⁶Ot madinola' an minaynayun nan ulem ya pamhodmun ha"on hi binigat.
Ta hiya nan dayawon da'an ha"on hinan Templo ta ingganah apogpogan di nitaguwa'.

Psalm 24

Hi Apu Dios Di Na'abbaktun Patul

- 24** ¹An namin di wada an umat hitun luta ya tatagu ya nitanom ya nadan udum ya bagin Apu Dios.
- ²Te hiyay nunlumuh tun luta an hinan baybay di nangigopnadana.
- ³Ot nganne udot di waday abalinana an umeh nan nabillid an niyappit i Apu Dios an awadan nan pundayawan i hiya?

- 4 Hay innila' hi mabalin an umehdi ya hanan maphod di punnomnomna ya pangatna ya hanan adi mundayaw hi udum an dios ya hanan adi munlayah.
- 5 Ya hiyay wagahan Apu Dios an mangih'ihwang i hiya. Ya ibilangna hiyah maphod.
- 6 Ta hiyay mabalin an mundayaw i Apu Dios an hiya nan dinayaw handin ammod ta'un hi Jacob.
- 7 Ot hanat pun'ibughulyu nadan geyt ya nadan panton nan pundayawan ta hunggop nan na'abbaktun Patul.
- 8 Mu nganney ngadan naen na'abbaktun Patul?
Hiya nan ongal di abalinanan Patul te ma'id ha pa'abak i hiya.
- 9 Ot hanat pun'ibughulyu nimpe nadan geyt ya nadan panton nan pundayawan ta hunggop.
- 10 Te hiya nimpe nan ongal di abalinanan Patul.

Psalm 25

Hay Numpaboddangan David I Apu Dios

- 25** ¹He'a Apu Dios di pumpaboddanga'
²te he'a ya abuh han pundinola.
Ot hanat adim iyabulut an ma'abaka' ta mibabaina' ta adiya' ngihngihilan hinadan mi'buhul i ha'on.
- 3 Ta nadan mundinol i he'a di mangaba'abak ta adida mibabain.
Ta hay mibabain ya hanadan mun'angongohen tatagu.
- 4 Ot hanat itudduwana' Apu Dios hinadan nipto' an pangat ta dadiyey unudo'.
- 5 Ya itudduwana' bahan hinadan pohdom an unudonmin tatagum
te he'a nan Dios an mangih'ihwang i ha'on ta hiya nan he'ay
pundinola' hi bumoddang i ha'on hi abigabigat.
- 6 Ot hanat minaynayun nan ulem ya pamhodmu an impatigom hidin
kanaman ta ingganah ad uwani.
- 7 Ya pakawanom bahan di numbahula' hi apangilga' ta ipatigom nan
amaphodmu ya nan pamhodmu i ha'on.
- 8 Immannung an maphod'a Apu Dios ya nipto' di pangatmu.
Ot hanat itudduwam hanadan adi maphod di pangatda ta wan
hanadan tugunmuy unudonda.
- 9 Ya hanat itudduwam hinadan maphod an pangat hanadan
mumpada'ul ta way atondan mangunud i he'a.
- 10 Te he'a ya munnananong di pamhodmu ya ulem hinadan
mangun'unud hinadan tugunmu.
- 11 Ot hanat pakawanona' bahan nimpe Apu Dios hinadan dakol an
numbahula' te hinaey imbagam hi atom.

- 12 Ot hanadan naminhod an umunud i Apu Dios ya mahapul an mumpatuddudah nadan pohdon Apu Dios hi atonda.
- 13 Te atonda'ehdi ya minaynayun di awagahanda ya minaynayun an hanadan tanudanda di mamoltan hinan numboblayanda.
- 14 Ya diday ibilangnah gagayyumna ya ipa'annungna nan imbaganan atonan dida.
- 15 Hi Apu Dios di nanongnah pumpaboddanga' ta hiyay mangibaliw i ha'on hinadan adi maphod an ma'at.
- 16 Ot uhdungana' bahan Apu Dios ta hom'ona' te nunhigla tayyay punholholtapa' ya ma'id ahan ha bumoddang i ha'on.
- 17 Hanat boddangana' bahan i datuwen punligata' ta wan luminggop di punnomnom'u.
- 18 Ot uhdungana' bahan nimpe ta tigom tudan punligata' ya pakawanona' bahan hinadan numbahula'.
- 19 Te tigom'e tayya an dakkodakkolday binuhul'u an nunhiglay hihiwodan ha'on.
- 20 He'ay ihi'uga' Apu Dios ot hanat ihwanga' ya boddangana'.
Ta adim bahan iyabulut an abakona' hinadan binuhul'u.
- 21 Ot innila' an maphod ya nipto' di pangatmu ta hiya nan he'ay pumbaga' hi boddang ot hanat ihwanga' bahan nimpe.
- 22 Ya dawato' bo Apu Dios an hanat ihwang da'mi hi an namin an punlitaganmin tinanud Israel an ibilangmuh tatagum.

Psalm 26

Hay Dasal Di Ohan Nipto' Di Pangatna

Intudo' David

- 26** ¹ Apu Dios, hanat he'ay ukod an mangipa'innilah nadan tatagu an ma'id attog ha bahul'u.
Te aggeya' attog nunduwaduwa an nundinol i he'a.
- ² Ot patnaona' Apu Dios ta tigom hi'on nganney a'at'u ya hay punnomnom'u.
- ³ Te hay nanongnan mipapanomnom i ha'on ya nan pamhodmun ha'on.
Ta hiya nan he'ay unudo' hi inggana.
- ⁴ Ta adiya' e midmiddum hinadan mumpunlayah ya nadan tatagun maphod di ipatpatigoda mu dee mannot an aggahda.
- ⁵ Ya adi' ahan bo pohdon an e midmiddum hinadan tatagun adi maphod di pangatda.
- ⁶ Ot ulaha' teey ta'le' ta ipatigo' an ma'id attog ha numbahula'.

- Ya e da'a dayawon Apu Dios hidih nan pundayawan i he'a.
 7 Ta ikankanta' di punhanaa' i he'a ya ipa'innila' nadan mapmaphod an ina'inatmu.
 8 Ongal di naminhod'u an umeh nan pundayawan i he'a te hidiy ipatigan nan anabaktum.
 9 Ot hitun ataya' Apu Dios ya hanat adiya' bahan pi'dusa hinadan tatagun pimmate onu nadan udum an adi maphod di pangatda
 10 te impa'inghadan mangat hi adi maphod ya nalakadan mabayadan ta atonday adi maphod.
 11 Mu adiya' attog athidi te maphod di pangat'u.
 Ot hanat hom'ona' bahan ta ihwanga' hitun pundusaam hi tatagu.
 12 Ad uwani ya malinggopa' ta hiya nan wa'et na'amung nadan tatagum Apu Dios ya he'ay idaydayaw'u.

Psalm 27

Hay Dasal Nan Mangidinol I Apu Dios

- 27** ¹ Hi Apu Dios di paddungnay mamatal hi punnomnom'u ya hiyay mangih'ihwang i ha'on ta hiya nan ma'id ha itakut'u.
 2 Ya wa'e ta waha e mangipatnan mamate i ha'on hinadan adi maphod di punnomnomna ya adida abalinan.
 3 Ot ta'on on li'ubona' hi dakkodakkol an binuhul'u ya adiya' tumakut.
 4 Ha ahan di dawato' i Apu Dios ya onha mabalin ya pohdo' an mi'hituwa' hinan balenah ad uwanin atagu' te pinhod'un dayawon hiya ya pinhod'un tigtiggon nan nunhiglan amaphodna.
 5 Te hinan timpun di punligata' ya hiyay paddungnay ihi'uga'.
 Ya madinola' an boddangana' te paddungnay iyeya' hi uhhun ha natagen doplah.
 6 Ta ma'id ha abalinan nadan binuhul'un munli'ub i ha'on ot ma'id ha bahhonan abako' dida.
 Ta hiya nan hinan e' pangidawatan hi i'nong'un Apu Dios hidih nan pundayawan ya olto'olto' di pangikanta' hi pundayaw'un hiya.
 7 Ot hanat donglona' bahan Apu Dios hinan pumphamo'a' i he'a.
 8 Ya wa'e ta nipanomnom i ha'on an dayawon da'a, on hiyay inat'u.
 9 Ot hanat adiya' bahan iwalong an baalmu ta adi gapuh bungotmun ha'on ya inganuya' te he'a damdama Apu Dios an mangih'ihwang i ha'on di innila' hi nanongnah bumoddang i ha'on.
 10 Ot ta'on hi inganuya' hinadan a'ammod'u ya madinola' an ipapto'a' i he'a.
 11 Ot hanat itudduwana' bahan Apu Dios hi nipto' hi ato' te dakkodakkolda tayya hantudan binuhul'u.

- 12 Ya hanat adim bahan iyabulut an dadagona' i dida.
Te dakol tayyay layah an ipabahuldan ha'on ya nunhiglay
panattatakutdan ha'on.
- 13 Mu madinola' an ad uwanin atagu' ya amta' di amaphodmu Apu
Dios.
- 14 Ot hanat pabikahon ta'uy punnomnom ta'u ta mundinol ta'un namin
i Apu Dios.
Ya ihamad ta'uy pangulug ta'un hiya.

Psalm 28

Hay Pumpaboddangan Ya Punhanaan I Apu Dios

Dasal David

28 ¹He'a Apu Dios di mangibaliw i ha'on ot hom'ona' bahan te
adiya'e boddangan ya lo'tat ya umata' hinadan udum an dee mon
wadadah lubu'an.

- ² Ot hanat donglona' bahan hinan pumpahpahmo'a' i he'a an itagge' di
ta'le' an mundasal an ihanggab'uh awadan nan Templo.
- ³ Ta adiya' paligaton hinadan mumpungngohe an mangmangngat hi
adi maphod an manu te maphod di ipatpatigoda mu dee mannot
an nabulu' di wah nomnomda.
- ⁴ Ya hanat atom i dida nan miyunnudan hinadan ina'inatda ta ma'at
pibon dida nadan ina'inatdah ibbada.

⁵ Ya ma'id tuwali ha alyonday maphod nadan limmun Apu Dios ya
nadan ina'inatna.

Ta hiya nan dadagona dida ta apogpogandah inggana.

⁶ Madayaw hi Apu Dios te dinggolna nan numpaboddanga' i hiya.

⁷ Te hiyay nangipabikah i ha'on ya hiyay paddungnay hapiyo'.

Ta hiya nan nanongnan hiyay pundinola' te hiyay bumanoddang i
ha'on.

Ta hiya nan nunhiglay amlong'u ya ikankanta' di punhanaa' i
hiya.

⁸ Ot immannung an hi Apu Dios di mangipabikah i da'min
tataguna.

Ya hiyay mangih'ihwang hinan pinto'nan mumpatul.

⁹ Ot hanat inaynayunan mangipapto' ya munwagah i da'min tataguna
hi inggana.

Ta hiyay paddungnay mumpastol i da'mi.

Psalm 29

Hay Ohan Aton Apu Dios An Humapit Ya Nan Puwo'

Intudo' David

- 29** ¹Dayawon ta'uh Apu Dios an middum ayun wah ad abunyan te hiya ya ongal di abalinana ya maphod di a'atna.
- ² Hiyay madayaw te hiya ya na'abbaktu ya nahamad an Dios.
- ³ Hanan kidul an madngol hinan tu'yap di baybay ya hidiyey ohan panapit nan na'abbaktun Dios.
- ⁴ Ya nan athidin humapitana ya mipatigoy anabaktuna ya abalinana.
- ⁵ Te abalinanan tommangon nadan kayiw an sedar an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon.
- ⁶ Ya abalinanan iwagot nadan billid an nungngadan hi Lebanon ya nan billid an nungngadan hi Hermon ta pamaag ya ayda inlum di baka an mumpaytu'an hi'on ipa'alín Apu Dios di alyog.
- ⁷ Ya hana bon kilat di ohan panapitna.
- ⁸ Ta ta'on on hanan agge naboblaysan hi ad Kades ya miwagot hinan humapitan Apu Dios.
- ⁹ Ya himmapit'eh Apu Dios ya ta'on on nadan kayiw an oak ya mun'iwagotda ta pumatal di pangatnah nadan muyung.
Ta hanada'en tatagun wadah nan pundayawan i Apu Dios ya olto'oltondan mundayaw i hiya.
- ¹⁰ Hi Apu Dios di mumpapto' hi an namin an ta'on on handin nalbongan tun luta.
Ya hiyay Patul an mun'ap'apuh inggana.
- ¹¹ Ot hanat pabikahon Apu Dios nadan tataguna ya wagahana dida ta luminggop di nitaguwanda.

Psalm 30

Hay Mikantah Nan Punhanaan I Apu Dios

Intudo' David

- 30** ¹Madayaw'a Apu Dios te he"ay nangihwang i ha'on ta aggeya' nate ta aggeya' dinildilah nadan binuhul'u.
- ² Te hidin nunhigla han dogoh'u ot mumpahmo'a' i he"a Apu Dios ya impaphoda'.
- ³ Ta ta'on on aya' ni' mate ya impaphoda' i he"a.
Ot onha aggeya' impaphod ot wan wahdiya' moh lubu'an.

- 4 Ot dita'un mangun'unud i Apu Dios ya hanat ikankanta ta'uy pundayaw ta'un hiya ya nan amaphodna an Dios.
- 5 Manu te wa'e on bumungot hi Apu Dios mu agaggaon nabaoy bungotna.
Mu hanan amaphodna ya punwagahna ya munnananong.
Ot ta'on on ilablabi' an lumuwaluwa mu mabalin bo an pa'amlongona' hinan mawmawi"it.
- 6 Hidin malinggop ni' di nitaguwa' ya alyo' on ma'id ha dumatong hi punligata'.
- 7 Hidin binoddangana' i he"a Apu Dios ya umata' hinan nahamad an billid.
Mu hidin aya' inwalong i he"a ya nunhiglay takut'u.
- 8 Ta hiya nan numpahmo'a' i he"a Apu Dios.
- 9 Te undan mateya'e ya nganney magun'udmu.
Ya undan mabalin ta dayawon da'ah nadan nate onu eda ipa'pa'innila nan munnananong an pangipapto'muh tatagu.
- 10 Ta hiya nan inali' di, Hanat donglom bahan Apu Dios di dasal'u ta hom'ona' ta boddangana'.
- 11 Ot ta'on on immukayungana' ni' mu ad uwani ya mabalin an itayottayo' di amlong'u.
Ya paddungnay inaanmu nan inlubung'un langgut ta hiya nan nunhigla nimpey amlong'u.
- 12 Ta hiya nan adi mabalin hi pamaag'uy dindinong te mahapul an ikankanta' di pundayaw'u ya punhanaa' i he"a.

Psalm 31

Dasal David Hi Ena Pangidinolan I Apu Dios

- 31** 1 He"a Apu Dios di paddungnay ihi"uga' ot hanat adim bahan iyabulut an ma'abaka' ta adiya' mibabain.
Ot he"a an nipto' di pangatna ya donglom bahan di dasal'u.
- 2 Ot agam bahan ta mi'baga'an umalin mangihwang i ha'on.
Te he"a nimpe nan paddungnay doplah an ihi"uga' onu binattun alad an manandin ha'on ta mihwanga' ta adayawam.
- 3 Ot gapu ta he"a nimpe nan paddungnay doplah an ihi"uga' onu nahamad an binattun alad an manandi i ha'on ya ihwanga' bahan hinadan binuhul'u ta wan adayawam.
- 4 Ya hanat ihwanga' hinadan paddungnay bitun inihod nadan binuhul'un ha'on te he"a nimpe han mabalin an bumoddang i ha'on.
- 5 Ot he"ay pangidinola' hi nitaguwa' Apu Dios ta he"ay ukod an mangihwang i ha'on.

- Te madinola' an adim ibahho nadan imbagam hi atom.
- 6 Nunhiglay hihiwo' hinadan mundinol hi udum an dios te ha'on'e ya he'ay pundinola'.
- 7 Ot madinola' ya mun'am'amlonga' hinan pamhodmun ha'on.
Te tintinnigom nadan nunholholtapa' ya innilam nadan inomnoma'.
- 8 Ot maphod ta binoddangana' ta aggeya' inabak hinadan binuhul'u.
Ta paddungnay inubadmu nadan nibobod hi huki' ta mabalin mohpen umeya' hinadan pohdo' an umayan.
- 9 Mu indani ya wada bo han nunhiglan inomnoma' ot alyo' bon he'ay hom'ona' bahan Apu Dios te limmatunnu' mo tayyay mata' an timmanna'ang.
Ya kimmappuy mo ahan tayyay adol'un timmanna'ang.
- 10 Ta nunhigla tayyay e' umukayungan an gapu ituwen ligato'.
Ya kimmappuy nimpe teey adol'u ta ma'id ha namnama' an tumagu.
- 11 Ta nunhiglay pamihul nadan binuhul'u ya hinaggon'un ha'on.
Ya numbalina' hi ay panattatakut nadan gagayyum'u te wa'et dinamu' didah nan kalata on mamtikda.
- 12 Ya aya' nate an lininglinga' moh nadan tatagu.
Ta umata' hinan napa"ih an banga.
- 13 Ya dakolday ahikanutkutuyam hi nunlini'odan tun awada' ta pamaag tayya ya nunhiglay takut'u.
Ta deen humanahappitanda hi'on nganney atonda an manadag i ha'on.
- 14 Mu he'a damdama Apu Dios di pundinola' te he'a nan Dios an dayawo'.
- 15 Ot he'ay pangiyukoda' hi nitaguwa' ta ihwanga' bahan hinadan binuhul'u an mamalpaligat i ha'on.
- 16 Ot daan mo bahan ta ipatigom di ulem i ha'on an baalmu ta gapuh nan munnananong an pamhodmun ha'on ya ihwanga' bahan nimpe.
- 17 Adim bahan iyabulut an mibabaina' te he'ay pumpahmo'a' hi bumoddang i ha'on.
Ta hanadan adi maphod di pangatday mibabain.
Ya innayundan nate ta way atondan duminong hinan lubu'an.
- 18 Ta mapogpog di eda lumayalayanan.
Te nunhigla nayyay punlattuwagandan mamihupihul hinadan na'na'unud i he'a.
- 19 Immannung Apu Dios an nunhiglay amaphodmu hinadan mangun'unud i he'a.
Ya innilan di atagutagu an ipapto'mu nadan mundinol i he'a.
- 20 Ot gapu ta he'ay ihi"uganda ya hanat adim iyabulut an ma'at i dida nan pohdon nadan binuhuldan aton i dida.

- Ya hanat ita'dogmu didah nadan layah an ipabahuldan dida.
 21 Madayaw hi Apu Dios te impatigona bo nan ongal an pamhodna
 i ha'on ta inihwanga' hidin lini'uba' hinadan binuhul'u.
 22 Ya wada han gapuh takut'u ya alyo' on inwalonga' i hiya.
 Mu munhanaa' te hidin numpahmo'a' ya binoddangana' i hiya.
 23 Ot dita'un mundayaw i Apu Dios ya hanat hiyay un'unudon ta'u
 ya abuh.
 Te ipappapto'na nadan manginaynayun an umunud i hiya
 Mu hanada'en hay adolday ipabaktuda ya dusaona dida an
 miyunnudan hinadan ina'inatday pundusana i dida.
 24 Ot hanat pabikahon ta'uy punnomnom ta'u an mundinol i Apu
 Dios.

Psalm 32

Hi Apu Dios Ya Pakawanonay Bahul Nadan Muntutuyu

Intudo' David

- 32** 1 Mipa'amlong nan tagun pinakawan Apu Dios an namin di
 numbahulana.
 2 Ot mipa'amlong nimpeh diyen tagu te pinakawan Apu Dios
 nadan numbahulana ta adina mo attaon an e kumulukuluk hi
 ibbana.
 3 Hidin agge' nangitutuyuwana hinadan numbahula' ya abigabigat
 on ma'id ha linggop di nomnom'u ta pamaag ya ay
 mun'angpuh di adol'u.
 4 Te ahodohodom ya abigabigat nimpe ya li'li'nao' nan pundusan
 Apu Dios i ha'on.
 Ta lo'tat ya ma'id ha bikah'u an umata' hinan liting an tiniptip
 di potang hinan tiyalgo.
 5 Mu hidin inabulut'un numbahula' ot ibaga' i he'a Apu Dios
 dadiyen numbahula' ya pinakawana'.
 6 Ot ad uwanin mabalin ni' an donglom di dasal nadan
 mangun'unud i he'a ya hanat mundasaldan he'a.
 Ta wada'ey dumatong hi nunhiglan punligatanda an paddungnay
 dimmakol nan liting hinan wangwang ya adida miyanud.
 7 Ot he'a Apu Dios di paddungnay ihi'uga' ta ihwanga' hinadan
 adi maphod an ma'ma'at.
 Ta mabalin an ikankanta' di nangihwangam i ha'on.
 8 Ot alyon Apu Dios di, Ituddu' di nipto' hi unudonyu.
 Ya atbohding tugunon da'yu ya ipapto' da'yu i ha'on.

- 9 Ot maphod di na'na'unnud ayu ta adi ayu umat hinan kabayu an gahin di ipakamelan hi gumo' ya ahi umunud ta ipluynah nan pohdon nan nitakken^f pangipluyana.
- 10 Hanadan adi maphod di pangatda ya dakol di punligatanda. Mu hanadan mangidinol i Apu Dios hi nitaguwanda ya munnananong nan pamhod Apu Dios i dida.
- 11 Ot dita'un mangun'unud i Apu Dios ya mundinol ta'un hiya. Ya maphod on ta'u ikankantay punhanaan ta'u ya pun'amlongan ta'u hinadan inatna i dita'u.

Psalm 33

Han Kantan Pundayaw I Apu Dios

- 33** ¹Dita'un tatagun Apu Dios ya maphod on mun'am'amlong ta'u an ikankanta ta'uy pundayaw ta'un hiya.
Te hidiyey nipto' hi aton nadan mangun'unud i hiya.
- ²Ot hanat ipagangoh ta'u nadan harp ya lira ta pundayaw ta'u i hiya.
- ³Ya hanat ip'iphod ta'un mangipagangoh hinadan harp ya lira ya ikankanta ta'u nan balbalu an kanta.
Ya olton ta'un mungkanta an gapuh am'amlong ta'u.
- ⁴Te hi Apu Dios ya nipto' an namin di ibagana.
Ya mipatigoh nan pangatna an hiyay nahamad hi pundinolan.
- ⁵Ya hay pinhodna ya hanadan nipto' an pangat.
Ta nanongnan mali'nan di tataguh tun luta nan munnananong an pamhodna.
- ⁶Ya umman handi tuwali ya ammunay hapitna ot malmuh ad lagud ya an namin nadan dumilag an wahdi.
- ⁷Ya hinan baybay di nangi'amunganah nadan liting.
- ⁸Ot hanat an namin ta'un tataguh tun luta ya tumakut ta'un adi mangunud i hiya.
Ot maphod on hiyay ipabaktu ta'u ya dayawon ta'u.
- ⁹Te ammuna man nimpe nan hapitna ya nalmu tun luta ya an namin an wada ituwen luta.
- ¹⁰Ya abalinanan handiyan ta adi ma'at nadan adi maphod an ninomnom nadan himpamoble an adi umunud i hiya an aton.
- ¹¹Mu hanada'en pohdonan ma'at ya mipa'annung hinadan mun'atanudan hi inggana.
- ¹²Ot hana'en bimmoble an hi Apu Dios an Ap'apu di un'unudonda ya mipa'amlongda te diday pinilinah tataguna an paddungnay odona.

^f 32:9 Hay pangalin di udum hinan nitakke ya nihakay.

- 13 Te hi Apu Dios an wah ad abunyan ya uh'uhdunganan namin di tataguh tun luta
 14 an ta'on on wah ad abunyan ya pa'tiggon dita'u nimpén namin an wahtun luta.
 15 Ya hiyay nangidat hi abalanan ta'un munnomnom ya innilanan namin di at'aton ta'u.
 16 Hanadan patul ya bokon hay dinakol nadan nun'atutulid an titindalunay pangabakda ya atbohdiñ nan ohan tindalu an bokon hanan bikahnay mangihwang i hiya.
 17 Ya adi mabalin hi pundinolan nan mabikah an kabayu hi mangihwang i dita hi gubat.
 18 Te umman ipapto' Apu Dios nadan mangun'unud i hiya ya mundinol hinan munnananong an pamhodna.
 19 Ta ihwangna didah ate.
 Ya ta'on on waday bitil ya taguwona dida.
 20 Ot hanat hi Apu Dios ya ammunay pundinolan ta'u hi bumoddang i dita'u ta paddungnay hiyay hapiyo ta'u.
 21 Ya maphod on mun'am'amlong ta'u ya hiyay pundinolan ta'u te hiya nan nahamad an Dios.
 22 Ot hanat munnananong nan pamhodmu i da'mi Apu Dios te he'a damdamay nanongnah pundinolanmi.

Psalm 34

Hay Amaphod Apu Dios

- 34** ¹Nanongnan munhanaa' i Apu Dios hi inggana ya hanan ipabaktuwanay nanongnah haphapito'.
²Ya hiyay dayawo' an gapuh nadan inatna.
 Ta alinaot ya donglon nadan maligligatan tun ato' ya waot an mi'yam'amlongda.
³Ot maphod on middum ayun ha'on ta dayawon ta'un namin hi Apu Dios.
⁴Te hidin numpaboddanga' i hiya ya dingngolna ot ihwanga' hinadan e' tumakutakutan.
⁵Ot mipa'amlong nadan mangidinol hi nitaguwandan hiya te adida mibabain hi inggana.
⁶Umat i ha'on an hidin numpahmo'a' i Apu Dios ya binoddangana' i hiya hinadan punligata'.
⁷Te nan anghel Apu Dios ya ibaliwna nadan mangun'unud i hiya.
⁸Ot maphod on ayu kumulug i Apu Dios ta wan ma'ampanyuy amaphodna.

- Te mipa'amlong nan tagun hiyay pundinolana.
 9 Ya dita'un tatagun Apu Dios an mangun'unud i hiya ya idatnan namin di mahapul ta'u.
 10 Hanadan layon ya mabalin an makulangandah anonda ta ma'aganganda. Mu hanadan mangun'unud i Apu Dios ya adida makulangan hinadan mahapulda.
 11 Ot da'yun imbabale', hanat igongahanyu ta itudtudu' di atonyun mangun'unud i Apu Dios.
 12 Te hi'on pohdonyun madukdukkey pi'taguwanyu ta mi'yam'amlong ayuh tun luta
 13 ya hanat halipodpodonyu ta ma'id ha hapitonyuh adi maphod onu layah.
 14 Ya idinongyun mangat hi adi maphod ta hanadaot an pummaphodan di ibbayun tagu di hiyay atonyu.
 15 Te hi Apu Dios ya ipappapto'na nadan tatagun mangat hinan miyunnudan hinan pohdona ya nundadaan an mangngol hi dasalda.
 16 Mu hanada'en mangmangngat hi adi maphod ya nunhiglay bungotnan dida.
 Ta hiya nan nateda'e ya adi madne ya linglingon di tatagu dida.
 17 Te adida umat hinadan maphod di pangatda an nundadaan nimpeh Apu Dios an mangngol hi dasalda ya boddangana didah nadan punligatanda.
 18 Hi Apu Dios ya nundadaan an bumoddang ya mangalubyag hinadan minomnoman ya nadan tatagun ma'id mo ha namnamadah nitaguwanda.
 19 Mabalin an dakol di punligatan nadan tatagun mangun'unud i Apu Dios mu hi Apu Dios ya nundadaan nimpe an bumoddang i dida.
 20 Ya nahamad di pangipapto'na i dida ta ta'on on ha ohah nadan tungalda ya ma'id ha maputung.
 21 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya hanadan ato'atoday gumalat hi atayanda.
 Ya hanada'en ma'hihhiwoh nadan nipto' di pangatda ya madusada.
 22 Mu hanada'en mangun'unud i Apu Dios ya ihwangna dida te hanadan mundinol i hiya ya adida madusa.

Psalm 35

Hay Dasal Di Mumpaboddang I Apu Dios

Intudo' David

35 ¹ Apu Dios, hanat he" a bahan di mi'hanggah nadan binuhul'u ta he"ay mangubat i dida.

- 2 Ot agam bahan ta ihu'lubmu nan lubung di mi'gubat ya inalam nadan almasmu ya immali'a ta boddangana'.
- 3 Ya indadaanmu nadan ispadam ya nan pahulmu ta usalom an mi'hanggah nadan mamudupudug i ha'on.
Ya hanat donglo' bahan an ibagam an ihwanga' i he'a.
- 4 Ya hanat ipa'abakmu nadan naminhod an mamaten ha'on ta mibabainda.
Ya hanat ulawom dida ta ma'id ha atondan mangat hinadan adi maphod an ninomnomdan aton.
- 5 Ya hanat honagom nan anghelmu ta pundugyuna dida ta wan umatdah nadan dugih an mun'iya'addib.
- 6 Ya hanat pumbalinom hi kudlikkudli ya tapottapol nan pangi'wanda hi pamdugan nan anghelmun dida.
- 7 Te ta'on tayyah on ma'id ha bahul'u on apyanan paddungnay ihodday tawang hinan awo' ya ayda bo nangapyah pamitudan ha'on.
- 8 Ot hanat palpaliwanda ya onnot on diday makna i dadiyen inaniphodda ta wan madadagda.
- 9 Ot mun'am'amlonga' hi nangihwangan Apu Dios i ha'on.
- 10 Ta alyo' i hiya di, Immannung an he"a Apu Dios ya ma'id ha nipaddungam.
Te ihwangmu nadan nakapuy ya nun'awotwot hinadan adi maphod an aton nadan waday abalinanda.
- 11 Te hanadan mumpunlayah ya dakol di bokon immannung an ipabahuldan ha'on.
- 12 Ta ta'on on maphod di inat'un dida mu apyanan adi maphod di atondan ha'on ta hiya nan nunhigla tayyay e' umukayungan.
- 13 Te wa'et mundogohda on nun'ulata' an mangidasal i dida an ilubung'u nan langgut an ilubung di umukayungan.
- 14 Ta umat hi ato' an mangidasal hinan hi ibba' onu gayyum'u an mundu"una' an mundasal an pato' hinan umukayungan te natey hi inana.
- 15 Mu hidin ha'on di maligatan ya mun'am'amlongda.
Ya palpaliwa' ya na'amungda ot palpaligatona' ya nunhiglay bo udot di nangnangallidan ha'on.
- 16 Ya nunhiglay nanildiladhan ha'on on ngimmalingaliyotdah bungotdan ha'on.
- 17 Ot undan anuud bahan di pamoddangam i ha'on Apu Dios?
Daan mo bahan ta ihwanga' i datuwen binuhul'u ten umatda tayyah nadan layon an mun'abubungotda.
- 18 Ta hinan a'amungan di tatagun mundayaw i he'a ya he"ay dayawo' ya pun'ibaga' di punhanaa' i he'a.

- 19 Ot adim bahan iyabulut an ngihngihilana' hinadan mi'buhul i ha'on ta adiya' dildilahon hinadan humihiwon ha'on an ta'on on ma'id ha bahul'un dida.
- 20 Ya ma'id man tuwali ha alyon hi maphod di eda pi'hahhahapitan hinadan ibbada te onnot on hanadan bumahbah hinadan ma'ulen tataguy eda anal'alyon.
- 21 Ta umat hinan ato'atondan ha'on an namaaggon pun'itkukdan alyonday tinigoda anu nadan adi maphod an inat'u an ta'on on ma'id ha inat'u.
- 22 He'ay nanginnila Apu Dios hinan immannung.
Ot daan mo bahan ta adim pamaag hi dindinong ta adiya' bahan iwalong.
- 23 Ta ita'doga' bahan i he'a.
- 24 Te innila' Apu Dios an nipto' di pangatmu.
Ot hanat he'ay ukod an mangipa'innilah nadan tatagu an ma'id ha bahul'u ta wan adiya' ngihngihilan i dida.
- 25 Ya adim iyabulut an lo'tat ya alyonday, Maphod ta dinadag ta'u bo aya ta na'at mahan aya nan ninonomnom ta'un aton i hiya.
- 26 Mu hanat mibabain hanadan nungngihngihil i ha'on hidin maligligatana'.
Ta dida an mangalih udu'dulda mu ha'on ya mumballin ta aggeda innilay at'attonda ya mibabainda.
- 27 Ot hanat mipa'amlong nadan tatagu an hay hihimlonda ya hay ipa'innilaan di a'id di bahul'u.
Ta wan nanongnan alyonday, Madayaw hi Apu Dios te hay pun'amlongana ya hay e luminggopan di baalna.
- 28 Ta wa'an ipa'in'innila' nan amaphodmu Apu Dios ya he'ay dayawo' hi inggana.

Psalm 36

Hanan Aphod Di A'at Apu Dios

Intudo' David

- 36** ¹ Hay nun'onan hi nomnom nadan tatagun adi maphod di pangatda ya hanadan pumbahulan.
Te ningamut an ma'id ha takutda i Apu Dios.
- ² Ya gapu ta nabaktuy pangibilangdah adolda ya hay innilada ya adi tigtiggon Apu Dios nadan at'attonda.
- ³ Ya impa'inghadan lumayalayah ya hanadan adi maphod di impa'inghadan ibagabaga.

- Ya hanadan adi maphod an pangat di nadadawoh hi atonda ta ma'id hi nomnomonda an mangat hi maphod.
- 4 Ta ta'on on nibakilangdah nan alo'anda ya numanomnomdah adi maphod hi atonda.
Ta ma'id nimpe ha alyondah idinongdan mangat hinadan adi maphod an impa'inghada.
- 5 Mu hanan pamhodmu ya pangipapto'mun da'mi Apu Dios ya adi malukud te umat hi numbattanan tun luta ya ad lagud.
- 6 Ya umat hinan na'taggen billid an ma'attigo.
Ya atbohdihi nan maphod an pangipanuhmun da'min tatagu an ma'id ha pogpogna an umat hi dinallom di baybay.
Te he'ay mangipanapto' i da'min tatagu ya ta'on on hanadan animal.
- 7 Ot hanan munnananong an pamhodmu i da'mi ya ma'id ha nipaddungana.
Ta hanan pangipapto'mun da'min tatagu ya umat hi pangipapto' di manu' hinadan im'impahna.
- 8 Te dakol nadan idatmun itanudmi.
Ya atbohdihi idatmuy liting hi inumonmi an malpuh nan maphod an wangwang.
- 9 Ya he'a nimpey alpuwan di itaguwanmi.
Ya ipa'innilam di maphod hi atonmi ta paddungnay patalam di nomnommi.
- 10 Ot hanat minaynayun hidiyen pamhodmu ya pangipapto'mun da'mi an mangun'unud i he'a.
- 11 Ta adim bahan iyabulut an abakona' ta pabtikona' hinadan tatagun adi maphod di pangatda.
- 12 Mu ta didaot di magah ta tigonmi an adida bo aya abalanan an bumangon.

Psalm 37

Hay Pumbanagan Di Pangat

Intudo' David

- 37** ¹Hanat adi ayu minomnoman an gapuh nadan tatagu an adi ahan maphod di pangatda ya hanat adi ayu umamoh i dida.
- ²Te umman lo'tat ya mama'idda an umatdah nan holo' onu nitanom an naba'gutda ta lo'tat ya maklingda.
- ³Hi Apu Dios ot eh'ay pundinolanyu ya hanadan maphod di atonyu ta wan malinggop di pi'taguwanyuh nan boblen indatnan da'yu.
- ⁴Ya hanat pun'amlonganyun unudon hi Apu Dios ot idatna nadan pohdonyun mawada i da'yu.

- 5 Ot hanat hi Apu Dios di pangiyukodanyuh nitaguwanyu ta mundinol ayun hiya ot boddangan da'yu.
- 6 Ta wan gapuh nan nipto' an pangatyu ya ipa'innilan Apu Dios hi atagutagu an ma'id ha bahulyu.
Ta umat ayuh nan algo an pintangna'e ya patalanan namin di abobboble.
- 7 Ot hanat adi ayu nimpe numanomnom.
Ta pamaag ya nundinol ayun Apu Dios ta ukod i hiyah nan nitaguwanyu.
Ta adi ayu umamoh hi e kimmadangyanan nadan udum an tatagu an ta'on on hanadan e kumulukuluk.
- 8 Ya adi hi kittang on bimmungot ayu te hay bungot ya adi maphod di pumbalinana.
- 9 Hanadan mundinol i Apu Dios ya diday munhituh nan boblen imbagana.
Ya hanadan adi maphod di at'atonda ya madadagda.
- 10 Ot adi madne ya mama"idda ta ta'on on eyu ana'anapon dida ya ma'id ha akhupanyun dida.
- 11 Mu nadan mumpada"ul ya mun'am'amlongda te luminggop ya pumhod di itaguwanda hinan boblen idat Apu Dios i dida.
- 12 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya numanomnomdah adi maphod hi atonda hinadan tatagun maphod di pangatda te nunhiglay hihiwodan dida.
- 13 Mu hi Apu Dios ya ngihngihilana dadiyen tatagun adi maphod di pangatda te innilanan adi madne ya madadagda.
- 14 Ta ta'on hi indadaanday ispadada ya panada ta eda patayon nadan nun'awotwot an maphod di pangatda
- 15 mu onnot on mahunni ta nan ispadaday mamaten dida.
Ya atbohadin mun'apuputung nadan panada.
- 16 Nan kittang an wadah nan maphod di pangatna ya nabalbalol mu nan kinadangyan nadan adi maphod di pangatda.
- 17 Te dadagon Apu Dios nan abalanan nadan adi maphod di pangatda.
Mu ipapto'na nadan maphod di pangatda.
- 18 Te ipappapto'na nadan na'unud i hiya ya idatnan dida nan imbaganah idatna.
- 19 Ta ta'on on hinan timpun punligatan di tatagu an umat hi bitil ya adida mapuhan hi mahapulda.
- 20 Mu nadan mi'buhul i Apu Dios an adi maphod di at'atonda ya adi madne ya mama"idda.
Ta umatdah nan humabung an holo' onu ahuk an agagga ya nama"idda.
- 21 Adi ahan maphod di ato'atonda te eda umutang mu adida bayadan.

Mu hanadan mangat hinadan pohdon Apu Dios ya nundadaan
bumoddang ya mangdat hi iboddangdah ibbada.

22 Ta diday wagahan Apu Dios ta diday pangdatanah nan boblen
imbagana.

Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya iwalongna didat
madadagda.

23 Ya ipapto'na nadan mangat hinadan umipa'amlong i hiya ya
ituddunay nipto' hi atonda.

24 Ya ta'on on waday apatnaanda ta paddungnay nikudlihda mu adida
munnananong hidi te pata'dogon Apu Dios dida.

25 Ya teen na'amamma' mo ya ma'id ha tinigo' hi tagun
mangmangngat hinadan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios ya
inwalongna.

Ya ta'on on hanadan i'imbabaleda ya aggeda e immodo'odoh anonda.

26 Te onnot on diday nalakan mangdat onu mumpa'utang ya
mawagahanday imbabaleda.

27 Ot hanat idinong ta'u nimpe nadan adi maphod an pangat ta
hanadan maphod di aton ta'u ta dita'uh nadan holag ta'uy
munhituh inggana hinan boblen nidat i dita'u.

28 Te hi Apu Dios ya nunhiglay pamhodna hinadan maphod di
pangatna ya na'na'unnud i hiya ya adina iwalong dida te ipapto'na
didah inggana.

Mu hanada'en holag nadan nibahhoy at'atonda ya lo'tat ya
madadagda ta mama'idda.

29 Ta hay pangidatanah tun boble ya hanadan mangmangngat hinadan
pohdona ta punhituwandah inggana.

30 Hanan hapiton nadan tatagun mangmangngat hinan pohdon Apu
Dios di atiganan nanomnomanda te nipto' nadan ibagada.

31 Te hanadan tugun Apu Dios di nun'onan hi nomnomda ta dadiyey
nanongnah un'unudonda.

32 Mu hanadan adi maphod di pangatda ya hahalipatanda nadan
na'unud hinan pohdon Apu Dios te pohdondan patayon dida.

33 Mu ihwang Apu Dios nadan mangmangngat hinan miyunnudan
hinan pohdona.

Ya hi'on midalomda ya adina iyabulut an diday mibagah numbahul.

34 Ot hanat hi Apu Dios di nanongnah pundinolan ta'u.

Ya nadan tugunay un'unudon ta'u ta dita'uy pangdatanah tun boble
ta'uh inggana.

Ya akhupan ta'uy panadaganah nadan adi maphod di pangatda.

35 Wada han tinigo' an adi ahan maphod di pangatna an nunhiglay
pamalpaligatnah ibbana mu kimmakaddangyan an umat hinan
immongngal an ma'aggangan kayiw.

- 36 Mu indani ya nama'id ta e' punhama' ya ma'id.
 37 Mu tigonyu'e nan mangmangngat hinadan pohdon Apu Dios ya maphod di pi'hayyupanah ibbana an hiya otahan di mahlag ya pumhod di nitaguwana.
 38 Mu hanada'en adi mangat hinadan pohdon Apu Dios ya madadagda ta ma'id ha mabatih holagda.
 39 Te hi Apu Dios ya ihwangna nadan mangmangngat hinadan pohdona ya ipapto'na dida hi'on waday dumatong hi punligatanda.
 40 Ya boddangana ya ihwangna nimpe dida hinan aton nadan adi maphod di pangatda te hiyay nangidinolandah nitaguwanda.

Psalm 38

Hay Dasal Han Mundogoh

Intudo' David

- 38** 1 Daan mo bahan Apu Dios ta adiya' ihingal ya adiya' dusaon hinan bumungotam.
 2 Te paddungna tayyay pinanaa' ot matukkada'
 3 an gapuh bungotmuh nadan bahul'u.
 Ta teen munhoholtapa' an hanakitana tayyay adol'u.
 4 Innila' an dakol di numbahula' an paddungnay adiya' pa'pahhon hinadan bahul'u ya onha ipaddung hi liting ot malimuha' hi dinakolna.
 5 Te gapuh adi' dumngolan ya nahugatana' ta tee mo tayyan mun'agub tudan hugat'u.
 6 Ya nunhigla tayyan adiya' pa'itpol hi dogohna ya adiya' pa'atta'dog ta pamaag tayya ya ona' umukayungan hi abigabigat.
 7 Te pamaag ya ay na'apuyan di adol'u ta mamammama tun hakit'u.
 8 Ya ay naguduy tungal'u ta ma'id tayya ha bikah'u.
 Ta nunhiglay hakit di nomnom'u i datuwen ma'ma'at i ha'on.
 9 Ot innilam Apu Dios an o'oddamo' di em pangipaphodan i ha'on.
 Ya innila' ot dodonglom di palak'u.
 10 Ya kumanobkoba' tayya ya kimapuya'.
 Ya adi mo ahan tayya tumnong di panigo'.
 11 Ya gapu ta alulugin tudan hugat'u ya ma'id mahan mo ha mangidungo i ha'on hinadan hinaggon'u ya gagayyum'u.
 Ya ta'on on hanadan pamilya' ya adida mihaggon i ha'on.
 12 Ya hanada'en binuhul'u ya mangiphoddah paddungnay bitu ta ma'uhbunga'.
 Ya numanomnomdah udum hi atondan manadag i ha'on.

- Ta dakol di ibagabagadah pama"ihdan ha'on.
- 13 Mu pamaag'uy dindinong an aya' nanganga ta himpukpukito' an ay ma'id ha dingngol'u.
- 14 Ta pamaag nimpe tee ya aya' nanganga ya napukit.
- 15 Manu'eh athidiy ato' ya madinola' an hi Apu Dios di bumoddang i ha'on.
- 16 Te hay indasal'u ya hanat adina bahan iyabulut an dildilahona' hinadan binuhul'u hi'on waday punligata' ya adiya' ngihngihilan hi'on waday ibahhawa'.
- 17 Te pamaag mo ahan tayya ya aya' matumatukad.
Ya hiyah tuwe an hanakitana tayyay adol'u.
- 18 Ot itutuyu' an namin nadan numbahula' te datuwey mangdat hi inomnoma'.
- 19 Dakolda tayya tudan mun'abibikah an mi'buhul i ha'on an pamaaggon nunhiglay hihiwodan ha'on an ta'on on ma'id ha bahul'un dida.
- 20 Ya ta'on on maphod di pangat'un dida ya apyanan adi maphod di atondan ha'on.
Ya manu'eh ahiwawana' ya ita'dog'u nan maphod.
- 21 Ot hanat adiya' bahan iwalong i he'a Apu Dios.
- 22 Te he'a damdama nan mangih'ihwang i ha'on ot agammot bahan ta ma'a ta boddangana'.

Psalm 39

Hay Puntutuyuwan Di Ohan Munholholtap

Intudo' David

- 39** 1 Hay wah nomnom'u ya mahapul an halipodpodo' an namin di ato' ya hapito' ta wan adiya' mumbahul.
Ya udu'dulnay pamaag'uy dindinong hi'on wadada nadan adi maphod di pangatda.
- 2 Mu wa'e ta pamaag'uy dindinong ya mamammamay e' umukayungan.
- 3 Ya hidin numanomnoma' ya lo'tat ya adiya' pa'itpol hi hakit di nomnom'u ot humapita' an alyo' di,
- 4 Hanat ipa'innilam i ha'on Apu Dios hi'on atna moy algoh nabatih pi'taguwa' hitun luta ya hi'on anuud di ataya'.
- 5 Innila' Apu Dios an ho'dod han inyabulutmun pi'taguwa' hitun luta.
Ta hin'omtang ya abuh han pi'taguwanmi an umat i ha dibdib an nala"uh.

- 6 Ya umat boh nan a'o an agagga on nama'id.
Ta ta'on on ilapulaput di tagun e tumamutamu mu nat'on di ahi mangusal hinadan kinadangyana.
- 7 Ot ad uwani ya na'awata' an ma'id ha udum hi namnamao' te he"a ya abuh di nahamad an pangidinola' hi nitaguwa'.
- 8 Ot hanat ihwanga' bahan ta adiya' madusa an gapuh nadan numbahula'.
Ya hanat adim iyabulut an ngihngihilana' hinadan paddungnay ma'id ha nomnomda.
- 9 Innila' Apu Dios an inyabulutmu datuwen punligata' ta hiya nan pamaaggot duminonga'.
- 10 Mu daan mo bahan ta ipadinongmu datuwen panitilogmun ha'on te lo'tat mahan tayya ya iyate'.
- 11 Ihingalmu ya titilgom nadan numbahul.
Ya dadagom dida an umat hi aton di pappap hinan mapmaphod an lubang.
Ta hay pi'taguwan di tagu ya on hin'omtang ya abuh an ay dibdib an nala"uh.
- 12 Ot donglom bahan Apu Dios di dasal'u ta hom'ona'.
Ta'omman ot ho'dod nimpe han pi'taguwa' hitun luta an umata' i handidan a'ammod'u an paddungnay on ami nundagguh hitun luta ya abuh.
- 13 Ot daan mo bahan ta bokon ha'on di totoklom ta mi'yam'amlonga' ni' ta ahiya' mate.
Te undan nateya"e ya wadaa' bo.

Psalm 40

Kantan Pundayaw I Apu Dios

Intudo' David

- 40** 1 Inanu'anusa' an hinhinnod di boddang Apu Dios ta lo'tat ya dingngolna nan pumpahpahmo'a' i hiya.
- 2 Te paddungnay wadaa' i ha pitoppito' an adallom an bitu ot guyudona' i hiya.
Ot eya' pata'dogon i han nahamad an batun umohnongan ta teen malinggopa' mohpe.
- 3 Ot itudduwana' i han balbalun kanta an pundayaw i hiya.
Ta hanadan nanigo i diyen inatnan ha'on ya middumdan mundayaw i Apu Dios ta hiya moy un'unudonda.
- 4 Ot mipa'amlong nan tagu an hi Apu Dios di pundinolana.

Ya adina pemanan nadan munlattuwig an tatagu an mundayaw hinadan dios di udum an tatagu.

5 Immannung Apu Dios an ma'id ha udum hi umat i he"a te ma"i
ha bilang nadan milagro an ina'inatmu ya atbohdi nadan
ninomnommun aton an iphodanmi.

6 Innila' Apu Dios an bokon hanadan mi'nong an umat hinan maghob
an mi'nong onu nan mi'nong hi apakawanan di bahul di nabalol i
he"a.

Te innila' an hay umipa'amlong i he"a ya hanan e' pangngolan ya
pangunudan hinadan tugunmu.

7 Ta hiya nan alyo' di, Wahtuwa' tee Apu Dios.

Ya nundadaana' an mangat hinadan ipa'atmu an nitudo' hinan
nitudo'an di tugunmu.

8 Hanadan umipa'amlong i he"a Apu Dios di pohdo' an aton.

Ya minonomnom i ha'on hanadan tugunmu.^g

9 Ya wa'et na'amung nadan mundayaw i he"a on imbagabaga' i dida
nan nangihwangam i da'min tatagum.

Ot innilam Apu Dios an hituwey pinhod'u an inaynayun an aton.

10 Te impa'ipa'innila' nan amaphodmu ya nan munnananong an
boddangmu ya nan pangihwangam i da'mi.

Ya hinan a'amungan nimpén nadan mundayaw i he"a ya ipa'pa'innila'
i dida nan ongal an pamhodmu ya nan pangipapto'mu i da'min
tatagum.

11 Ot hana ahan Apu Dios ta minaynayun nan homo'mun ha'on.

Ya atbohdi nan pamhodmu ya pangipapto'mun ha'on.

12 Dakko'dakkol tayya tudan punligata' an paddungnay nili'wohdan
ha'on.

Mu innila' an manu'eh na'at datuwen ha'on ya gapuh nadan dakol an
numbahula' an indakdakolna mu hay dinakol di ibu'u ta ma'id ha
pot'o' hi ato' ya ma'id mo ha namnamao' hi nitaguwa'.

13 Ot hanat boddangana' bahan Apu Dios hi ad uwani ta mihwanga'.

14 Ya hanat ulawom hanadan amod on mamate i ha'on ta ma'id ha
pot'ondah atonda ta mibabainda.

15 Ya hanat athidi boy ma'at hinadan mangipadildilah i ha'on ta
mibabainda pibo.

16 Mu an namin amin mundayaw i he"a ya hanat mipa'amlong ami.

Ya an namin amin inihwangmu ya hanat inaynayunmin alyon di,
Madayaw hi Apu Dios.

17 Ya ta'on on athitun ahohomo'a' ya kimmappuy mo teey adol'u mu
hanat adiya' bahan inganuy i he"a Apu Dios.

Te he"a ya abuh han mabalin an bumoddang ya mangihwang i
 ha"on.
 Ot hanat boddangana' bahan.

Psalm 41

Dasal Han Mundogoh

Intudo' David

- 41** ¹ Mipa'amlong nan tagu an innilanan hummo' hinadan maligatan.
 Te boddangan damdaman Apu Dios hi'on waday punligatana.
² Ya ipapto'na ta mihwang hi ate.
 Ya wagahana ta mumbalin an hiyay matangad hinan numboblayana.
 Ya adina iyabulut an abakon nadan binuhulna.
³ Ya paphodon Apu Dios hi'on waday dogohna.
⁴ Ot umat i ha"on an alyo' di, Apu Dios, abuluto' an numbahula'.
 Mu daan mo bahan ta hom'ona' ya impaphoda'.
⁵ Hanada'en mi'buhul i ha"on ya nunhiglay pangalida ya aptuwanday ataya' ta wan ma"id anu ha uggan mabong'al hi ngadan'u.
⁶ Ya hanadan umalin mangidungon ha"on ya maphod di panapitda mu onnot on agгахda te onda umalin manigo hinadan adi maphod an ma'ma'at i ha"on.
 Ta waha eda tumtumbu'on hi udum.
⁷ Te an namin nadan humihiwon ha"on ya ahikukutyammanda an hihimlonday e' adadagan
⁸ an alyonday, Na'allotan nan doghona ot ma"id mahan mo aya ha alyon hi pumhod.
⁹ Ya ta'on bo on nan imbilang'uh nahamad an gayyum'u an wa'e ha ano' ya anonmin duwa ta ongal di dinol'un hiya mu onnot on mi'buhul i ha"on.
¹⁰ Ot hiya nan dawato' Apu Dios an hom'ona' ta paphodona' ta wan e' iballoh nadan ina'inatdan ha"on.
¹¹ Innila' Apu Dios an umipa'amlonga' i he"a te aggem inyabulut an abakona' hinadan binuhul'u.
¹² Ot innila' an gapu ta maphod di pangat'u ya banoddangana' i he"a te nanongnan wadawada'an ha"on.
¹³ Ot hi Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel di madayaw hi ingga'inggana.

Psalm 42

Hay Dasal Nan Tagun Eda Impa'ohha

- 42** ¹ Apu Dios, he"a ahan di ma'ahhapul'u an umata' hinan na"uwoh an ulha an adi mangmanghop an e manama' hi liting.
- ² Te he"an wadawadan Dios di ma'ahhapul'u.
Ta hiya nan aptuwa' di e' bo pundayawan i he"a.
- ³ Te abigabigat ya ahodohodom ya ona' on lumuwaluwa an paddungnay hiyay itanud'u.
Ya hanada'en ma'hihhiwon ha'on ya ilutikdan alyonday, Daan bohna ta boddangan da'ah nan Dios an dayawom?
- ⁴ Mahkit di nomnom'u hi'on nangingnomnoma' din ugganmi abulogan an ipangulu' nadan tatagu hinan pundayawan i Apu Dios an mun'am'amlong amin mangit'itkuk hi pundayawmi ya punhanaanmi i hiya.
- ⁵ Mu ad uwani ya wa'et minomnomana' on alyo' di undan nimmanomnomta'e ya nganney iboddangan dita.
Pamaagot eh'a ya inyohhay pundinol ya pundayaw i Apu Dios ta hiyay ukod an bumoddang ya mangihwang i dita.
- ⁶ Mu hi ad uwani Apu Dios ya nunhigla tayyan umukayungana'.
Ta hiya nan nomnomnomon da'ah tun awada' an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an mamangmang nadan billid an nungngadan hi Hermon ya nan billid an nungngadan hi Misar.
- ⁷ Te hantun punligata' ya umat hinan mabikah an liting hinan wangwang onu nan maludulludun an dalluyun an mun'itabbun i ha'on.
- ⁸ Mu hanat ipatigom Apu Dios nan munnananong an pamhodmu hi abigabigat.
Ta hinan mahdom ya ikankanta' di dasal'un he"a an alpuwan di nitaguwa'.
- ⁹ Te he"a nan paddungnay doplah an ihi"uga' mu tanganuna' ingnganuy i he"a ta holholtapo' tayyay pangat nadan binuhul'un ha'on.
- ¹⁰ Ta ta'on on hanan pangalida ya mahkit an paddungnay puntudukday puhu'.
Te alyonday daan bo anu ta boddangana' hinan Dios an dayawo'.
- ¹¹ Mu ad uwani ya wa'et minomnomana' on alyo' di undan nimmanomnomta'e ya nganney iboddangan dita.
Pamaagot eh'a ya inyohhay pundinol ya pundayaw i Apu Dios ta hiyay ukod an bumoddang ya mangihwang i dita.

Psalm 43

Hay Dasal Di Ohan Nidawwih Numboblayana

- 43** ¹ Apu Dios, hanat ipa'innilam i datuwen tatagun adi mangun'unud i he"a an ma"i'd ha bahul'u.
 Ta he"ay mi'hangga i datuwen adi maphod di pangatda ta ihwanga' hinadan adi maphod an ninomnomdan aton i ha'on.
- ² He"a Apu Dios nan paddungnay doplah an ihi"ugan.
 Mu tanganuna' mahan ingganuy i he"a?
 Ya tanganunmu inyabulut an paligatona' hinadan binuhul'u?
- ³ Hanat papatalom bahan tun paddungnay munhihillong an nitaguwa'.
 Ta ipa'innilam nadan tugunmu ta wan innilao' di nipto' hi ato'.
 Ya ibangngada' bahan hinan nabillid an awadan nan Tempлом ta e da'a dayawon hidi.
- ⁴ Ta ikankanta' hidiy pundayaw'un he"a ya ipagangoh'u nan harp te he"ay nangipa'amlong i ha'on.
- ⁵ Mu ten ad uwani ya minomnomana' mu alyo' di undan nimmanomnomta'e ya nganney iboddangna.
 Pamaagot eh'a ya inyohhay pundinol ya pundayaw i Apu Dios ta hiyay ukod an bumoddang ya mangihwang i dita.

Psalm 44

Hay Dasal Di Mumpaboddang I Apu Dios

- 44** ¹ Dingngolmi Apu Dios i handidan a'ammodmi hanadan nakaskasda'aw an ina'inatmuh din kanaman
- ² an umat hinan inatmun nangipa'abak hinadan adi umunud i he"a an nunhitsu ni' ituwen boble ta immaandahtu.
 Ot idatmu i handidan a'ammodmih tuwen boble ot wagaham dida ta pinumhod di nitaguwanda.
- ³ Mu bokon hay almasda onu la'ingdan mi'gubat di nangabakanda te gapuh nan ongal an abalinam ya wadawada'a an bumoddang i dida te pinpinhodmu dida.
- ⁴ He"a Apu Dios di patulmi ya Dios an dayawonmi.
 Ya he"ay innila' hi bumanoddang i da'mi an tatagum an tinanud Israel.
- ⁵ Ot gapuh nan ongal an abalinam ya inabakmi nadan binuhulmi.
- ⁶ Ot hanan e' pangabakan hi gubat ya adi' idinol hinadan almas'u.
- ⁷ Te he"ay bumanoddang i da'mi ta hiya nan mangabak ami ta mibabain nadan binuhulmi.

- 8 Ot he"a Apu Dios di nanongnah ipabaktumi ya punhanaanmih inggana.
 9 Mu ad uwani ya ingganuy da'mi ta adim mo ipangulu nadan tindalumi ta hiya nan ma'abak ami ta mibabain ami.
 10 Te da'miy impabtik nadan binuhulmi ot pun'aladan namin nadan wadan da'mi.
 11 Ya inyabulutmu ta numpateday udum i da'mi an ay ami kalnero. Ya hanada'en aggeda ni'impapate ya niwakatdah udum hi boble.
 12 Ta paddungnay nalakay nangigattangmun da'mi an ay ma'id ha balolmi.
 13 Ta hanadan nun'ihaggon an boble an nanigo i diyen nangatmun da'mi ya dildilahon da'mi ya ngihngihilan da'mi.
 14 Ta wa'e on iya'apoh nadan tataguh udum hi boble di panughugnuddan da'mi on munwigwigiwigda udot hi'on tinigo da'mi.
 15 Ta nunhigla tayyay bain'un mangmangngol
 16 hinadan pamihul nadan binuhulmin ma'ahihhiwon da'mi te amod on da'mi paligaton.
 17 Ma'ma'at i da'mi datuwe an ta'on on agge da'a liningling ya aggemi imbahho nadan imbagam hi atonmi.
 18 Immannung an agge da'a attog inwalong ya aggemi imbahho nadan tugunmu.
 19 Mu pamaag tayya ya paddungnay tinugmilan da'mi ot taynan da'mih nan munhihillong an awadan di mun'abubungot an animal.
 20 Onha liniwwan da'a ot e ami mundayaw hi udum an dios
 21 ya undan nin aggem na'innilaan.
 Innilami an ma'id ha mipa'en he"a te ta'on on tun nomnommi ya innilam.
 22 Ya gapu tee hi pangun'unudanmin he"a ya on da'mi patayon an umat amih nan kalnero an nidadaan an mapalti.^h
 23 Ta nunhigla tayya tun punligatanmi mu daan mo bahan ta adi da'mi inganuy hi inggana.
 24 Ot undan bahan he"a'e ya mundindinnol'a i ha athitu an tigom'e tayyan munholholtap ami
 25 an paddungna tayyay nun'ihuhubag ami ya adimi abalanan an bumangon.
 26 Innilami an munnanong nan pamhodmu ot agam bahan Apu Dios ta boddangan da'mi.

Psalm 45

Hay Mikantah Pungkasalan Di Patul

45

¹Dakol tayyay mun'a'aphod an mipanomnom i ha'on ta hiya nan iphod'u ha mikantah nan patul.

- Te ha'on'e ya on'u ikanta nan pinhod'un ibaga an umat hinadan
nala'ing an muntudo' an onda itudo' nadan pinhoddan ibaga.
- 2 Ma'aphod nayyay alala'im an patulmi ya ta'on on hanan
panpannapitmu te nanongna an wagahan da'an Apu Dios.
- 3 Ya nundongol di apatulmu te ongal di abalinam ot agam ta ihikotmu
nan ispadam
- 4 ya nuntakke'ah nan kabayum an e mi'gubat ot ma'id ha bahhonan
mangabak'a ta ita'dogmu nan nipto' ya nan maphod an pangat ya
nan pumpada"ulan.
- Ot ihamadmu ta mangabak'a ta mipatigo nan ongal an abalinam.
- 5 Ot agam ta oladom nadan panam ta mun'i'itbong hi puhun nadan
binuhulyu ta wan abakom di abobboble.
- 6 Ta hina'en pun'ap'apuwam an indat Apu Dios ya minaynayun hi
inggana.
- Ya maphod di atom an mun'ap'apu te nipto' di pangatmu an ma'id ha
pangipanggelam.
- 7 Te hanadan nipto' an pangat di pun'amlongam an aton ya adim ahan
pohdon hanadan adi maphod an pangat.
- Ta hiya nan he"ay pinto' Apu Dios ya dakol di atonan
mangipa'amlong i he"a mu hanadan i'ibam.
- 8 Ya mapmaphod di hunghung nan lubungmu te naha"adan hi
bangbanglu an umat hi mira ya alos ya kasia.
- Ya mapmaphod nan palasyum an na'alkusan hinadan ma'alah nadan
ba'git di elepante.ⁱ
- Ya dedahdiy mumpagangoh hinadan harp ta mangipa'amlong i he"a.
- 9 Ya dedahdi nadan bumoddang i he"a an binabai an hay udum i dida
ya imbabalen di patul.
- Ya hanan ahim iyahawa ya wahnah way winawwanmu an
nunlubung hi mapmaphod an na'alkusan hi namahmah an balitu'
an nalpuh ad Opir.
- 10 Ot he"a an iyahawan nan patul ya hanat igongaham tun ibaga'.
Ta adim mo nomnomnomon nadan i'ibbam ya a'ammodmu.
- 11 Gapu ta apgohan'a ya nunhiglay naminhod nan patul i he"a.
Ot gapu ta he"ay iyahawana ya mahapul an un'unudom di ibagana.
- 12 Hanadan i Tyre ya dakol di iyalidah lialudan he"a an ta'on on
hanadan kakadangyan ya pinhoddan mi'hayyup i he"a.
- 13 Hanan iyahawan nan patul ya nunhiglan apgohan di ababaina an
wahdih nan kuwartuna an nunlubung hi nabalitu'an.
- 14 Ya hidin nangiyayandah awadan nan patul ya mapmaphod nimpe
nan inlubungna.

ⁱ 45:8 Nan ba'git di elepante ya dakol nan mabalin an miyamma an mapmaphod di tigona.

Ya nitnuddan hiya nadan binabain mangipappapto' i hiya.

15 Ya mun'am'amlongdan nabulog an hunggop hinan palasyun nan patul.

16 Apu patul, hanadan linala'in holagmu ya diday ahi mun'ap'apuh abobboble an umat i he'a ya handidan a'ammodyuh din nadne.

17 Ot hituwen kanta' di manginaynayun an mangipanomnom hinan nundongolam an patul ta an namin di tataguh abobboble ya pemanan da'ah inggana.

Psalm 46

Hi Apu Dios Di Bumoddang I Dita'u

46 1 Hi Apu Dios di nahamad hi ihi"ugan ya hiyay mangdat hi bikah ta'u.

Ya nanongnan wadawadan bumoddang i dita'u hinadan punligatan ta'u.

2 Ot hiya nan adi ta'u tumakut an ta'on on miwagot tun luta ta mun'a'agde nadan billid ta mun'itabbundah nan baybay

3 onu nunhigla nan maludulludun an dalluyun ta miwagot tun luta ta mun'a'agde nadan billid hi pangatna.

4 Te ta'on on athidi ya wada han paddungnay adi matdu' an obob an umipa'amlong hinadan tatagu an wahnah nahamad an boble an awadan nan pundayawan i Apu Dios.

5 Te ta'on on miwagot tun luta ya adi madadag hidiyen boble te hi Apu Dios di nanongnah mumpapto' i diyen boble an ta'on on wadaday umalih binuhuldah nan mahdom.

6 Mu nadan tataguh abobboble ya niwagot'e nan bobleda on nunhiglay takutda ya dingngolda'e nan ay kidul an hapit Apu Dios ya pamaaggon ayda mateh takutda.

7 Mu hi Apu Dios an ongal di abalinana ya wadawadan mumpapto' i dita'u.

Ya hiya nan Dios an nahamad nimpeh ihi"ugan ta'u an dinayaw handin ammod ta'un hi Jacob.

8 Ot hanat nomnomnomon ta'u nadan nakaskasda'aw an aton Apu Dios hituh tun luta.

9 Te impadinongnay gubat ya numpa"ihna nadan pana ya pahul ya pinu'ulana nadan hapiyo.

10 Ot alyonay, Idinongyun pumanapatte ya hituway nomnomonyun namin an tataguh tun luta an ha'on an na'abbaktun Dios ya ammunay madayaw.

11 Hi Apu Dios an ongal di abalinana ya wadawadan mumpapto' i dita'u an hiya nan Dios an nahamad nimpeh ihi"ugan ta'u an dinayaw handin ammod ta'un hi Jacob.

Psalm 47

Hi Apu Dios Ya Ammunay Ap'apuh Tun Luta

- 47** ¹ An namin ta'un tinatagu ya dayawon ta'uh Apu Dios.
Mumpalakpak ta'u ya olton ta'un mangikanta hi pundayaw ta'un hiya
- ² an na'abbaktun Dios te hiyay mun'ap'apu hi abobbobleh tun luta.
- ³ Hiyay nangdat hi abalanan ta'u ta hiya nan inabak ta'uy abobbobleh tun luta ot iyukodna i dita'u ta dita'uy mun'ap'apu i dida.
- ⁴ Ya hiya boy numpili hinan boblen indatnan dita'u an umipa'amlong i dita'un tinanud Jacob an na'appinhodnan tataguna.
- ⁵ Impa'abak Apu Dios i dita'u nadan nunhituhdi ot mumbanggad hi ad abunyan hidih nan way trononan mun'ap'apu yaden pun'itkuk nadan tataguy kantada ya pun'ipagangohday trampetada.
- ⁶ Ot ikankanta ta'uy pundayaw ta'un hiya an patul ta'u.
- ⁷ Te hiyay patul hitun luta.
Ot hanat ikankanta ta'u nimpey pundayaw ta'un hiya an Dios
- ⁸ an wahdin inumbun hinan tronona an mun'ap'apu hi abobboble.
- ⁹ Ya nadan ap'apuh abobboble ya ma'amungda ta middumdan mundayawda i hiya an Dios an dinayaw din ammod ta'un hi Abraham.
Ta hiyay madayaw te hiya an Dios di Patul di apatupatul.

Psalm 48

Hanan Boblen Apu Dios

- 48** ¹ Hi Apu Dios ya na'abbaktu.
Ya hiyay madayaw hidih nan nabillid an niyappit i hiya.
- ² Hidiyen ma'alih Zion ya nabillid ya ma"aphod ta hanada'en tatagun malpuh abobboble an manigo ya umipa'amlong i dida.
Ya hidiye nan boblen niyappit i Apu Dios an na'abbaktun patul.
- ³ Ya ibaliwnah diyen boble ya waday linggop hidi te wahdih Apu Dios an mangipapto'.
- ⁴ Wada han ohan algo an pamaaggot munhahapit hanadan apatupatul hi abobboble ta eda gubaton nan bobleh ad Zion.
- ⁵ Mu hidin nihaggonda ta tinigodah diyen boble ya nangintattakutda ta pamaaggot mamtikda.
- ⁶ Ya munggayayonggongdah takutda an umatdah nan babain tuwen mun'ayyam.
- ⁷ Ya dinadag Apu Dios dida ta umatdah din papol hi ad Tarsis an numpa"ih nan puwo' an nalpuh nangappit hi tuluwan di algo.

- 8 Handi'e ni' ya onta'u dingngol ya abuh nadan ina'inat nan na'abbaktun Dios.
 Mu ten ad uwani ya tinigo ta'u mahan nan atonan mangibaliw i diyen boblena.
 Ya minaynayun nan pangipapto'na hi inggana.
- 9 Ta hiya nan hinunggop ami'eh tun Templo Apu Dios on mipanpanomnom nan munnananong an pamhodmu i da'mi.
- 10 Maphod nan atom an mun'ap'apu ya ongal di abalinam ta hiya nan dayawon da'ah tataguh abobboble.
- 11 Ot mun'am'amlong amin nunhituh tun nabillid an ad Zion ya ta'on on nadan ibbamin nunhituh nadan udum an bobleh ad Judah te maphod di pangipapto'mun da'mi.
- 12 Ot hanat li'odon ta'u nan boble ya binilang ta'u nadan natagen pungguwalyaan hidi.
- 13 Ta tigon ta'uy anahamad nan binattun aladna ta ahi ta'u uhuhon hinadan mun'atanudan.
- 14 Te hi Apu Dios ya hiyay dayawon ta'uh inggana.
 Ya hiyay mun'ap'apun dita'uh inggana.

Psalm 49

Hay Ma'at Hinan Tagun Mundinol Hinan Kinadangyana

- 49** ¹An namin ayun tataguh abobboble ya hanat donglonyu tun ibaga'
- ²an da'yun waday abalinana ya ta'on on da'yun nun'awotwot.
- ³Te hituwen ibaga' ya ongal di iyatana hinadan mangngol te madduman nan innilada ya luma'ingda.
- ⁴Te ha'on'e ya ihamad'un igongahan nadan naligat an ma'awatan an panapit.
 Ya ip'ipaggangoh'u nan harp hinan pangib'ibagga' hinan ibalinana.
- ⁵Ot adiya' tumakut an ta'on on waday dumatong hi punligata' ya ta'on on li'ubona' hi binuhul'u
- ⁶te dida'en adi maphod di pangatda ya pundinolanda ya ilattuwagday kinadangyanda.
- ⁷Mu ma'id ha ohah tagu hi abalinanan bayadan di itaguwana i Apu Dios ta wan adi matmatte.
- ⁸Te hay itaguwan ya ongal di balolna an ma'id ha taguh abalinanan bayadan
- ⁹ta wa'an mi'taguh ingga'inggana.
- ¹⁰Tigtiggon ta'u ot ta'on on nan nanomnoman an tagu ya mate ya atbohdi nadan paddungnay ma'id ha nomnomda an mateda.

- Ta midat nadan kinadangyandah nadan mamoltan.
- 11 Ta hanan lubu'an di eda punhituwan hi inggana.
Ta ta'on on wadaday lutadah ningadan i dida ya taynanda.
- 12 Hay kinadangyan ya adi umihwang hi ate.
Te hay tagu ya umat hi animal an waday adatngan di atayana.
- 13 Ta athidiy pumbalanan hanan tagun mangidinal hi abalinana ya kinadangyana
14 an umat hi kalnero an ammunah paltiyon nan nangipastol i hiya.
Te hay tagu ya mate ta matano' di adolnah nan lubu'an ya ma'id mo
ha alyon hi umanamut ni' hinan maphod an nunhituwana.
Mu hanan maphod di pangatna ya bokon athidiy ma'at i hiya.
- 15 Ta umat i ha'on an ma'id ha bahhonan ihwanga' i Apu Dios hi ate.
- 16 Ot hiya nan adi ayu umamoh hinan kimmadangyan an adi maphod
di pangatna an ta'on on ma'udman di kinadangyana ta aganay
gattang hi mun'a'aphod an usalna
- 17 te mate'e ya ma'id ha ohah itakina i dadiyen kinadangyana an onda
mabatih tun luta.
- 18 Manu te mapemanan nan kadangyan hitun luta ta hay
punnomnomna ya hiyay nawagahan.
- 19 Mu hiyah diyen lo'tat ya mate ta umeh nan munhihillong hi inggana
an awadan handidan a'ammodnan numpun'ate.
- 20 Ta'on on kadangyan di ohan tagu mu adina'e ma'awatan an bokon
nan kinadangyanay mangihwang i hiya ya hiyah diye damdama
an umat hi animal an mate.

Psalm 50

Hay Abuluton Apu Dios Hi Pundayaw I Hiya

50 ¹Hi Apu Dios an ongal di abalinana ya ay'ayyaganan namin di
tataguh tun luta an mihipun hi tuluwan di algo ta ingganah
alimuhan di algo.

- 2 Ya hiya an Dios ya nunhigla nan binangna hidih nan ma'aphod an
boble an ad Zion.
- 3 Ya hitun umaliyana ya ma'attigo te waday malanglanggiyab an apuy
hi hinangngabna.
Ya nunhigla han puwo' hi nunlini'odana.
- 4 Ya ibaganah nadan wah ad abunyan ya nadan tatagun nipto' di
pangatdah tun luta ta tigonday punhumalyaanah nadan tataguna
- 5 an alyonay, Amungonyu nadan tatagu' an mangun'unud i ha'on.
Te dida nan nangali hi unudona' i dida hidin nangidawatandah
i'ningdan ha'on.

- 6 Ya dadiyen wah ad abunyan di mangipa'innila an nipto' di punhumalyan Apu Dios hinadan tatagu.
- 7 Ot alyonay, Da'yun tatagu' an tinanud Israel ya hanat donglonyu tun ibaga' an numbahul ayun ha'on an Dios an dayawonyu.
- 8 Mu bokon hanadan i'nongyun ha'on di gapunah bumungota' i da'yu.
- 9 Te adi' mahapul hanadan baka ya gulding an i'nongyun ha'on an malpuh nadan halunyu.
- 10 Te ta'on on hanadan animal hinan muyung ya nadan bakah nadan nabillid ya ha'on tuwaliy ud bagi
- 11 an ta'on on hanadan hamuti.
Te an namin di waday yahyahnan wahtun luta ya ha'on di ud bagi.
- 12 Ot onha na'agangana' ot adi gahin hi ibaga' i da'yu
Te ha'on nimpey ud bagih tun luta ya an namin nadan wadahtu.
- 13 Ya adi' anon di baka ya adi' inumon di dalan di gulding.
- 14 Ot hay nahamad hi i'nongyun ha'on an nabaktun Dios ya hanan punhanaanyu ya hay pangatanyu hinadan insapatayun ha'on.
- 15 Ot wada'ey punligatanyu ya ihwang da'yu ta wan ha'on di dayawonyu.
- 16 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya alyon Apu Dios i dida di, Ma'id ha hilbin nan eyu uhu'uhuhon nadan tugun'u ya nadan tudtudu'.
- 17 Te da'yu'e ya adiyu damdama pohdon an mitudduwan ya ngohayonyu nadan ibaga' hi atonyu.
- 18 Ya wa'e ha tinigoyuh mangako on na'na'yat ayu.
Ya atbohadin midmiddum ayuh nadan mumpunluktap.
- 19 Ya hanadan adi maphod di pinpinhodyun haphapiton ya impa'inghayun lumayalayah.
- 20 Ya amod onyu tanumtumbu'on nadan ibbayu ya dakol di ipabahulyun dida.
- 21 Ta hiya danaey impa'inghayu.
Mu gapu ta pamaag'uy dindinong ya hay punnomnomyu ya umata' i da'yu.
Mu ad uwani ya ihingal da'yun ha'on ya ibaga' nadan bahulyu.
- 22 Ot da'yun nangiwalong an mangun'unud i ha'on an Dios ya hanat igongahanyu tun ibaga'.
Te onha inaynayyunyung mungngohen ha'on ya ma'id ha bahhonan dadagon da'yu ya ma'id ha namnamaonyuh mangihwang i da'yu.
- 23 Mu wa'et un'unudonyu nadan tugun'u ya ihwang da'yu.
Ya hay umipa'amlong i ha'on ya hi'on inaynayyunyung munhana i ha'on.

Psalm 51

Hay Indasal David Hi Nuntutuyuwana Nnluktapana

51 1 Innila' Apu Dios an munnananong di pamhodmu ya homo'mu ot daan mo bahan ta pakawanona' hinadan numbahula'.

- 2 Ya aanom bahan tudan adi maphod an a'at'u ta paddungnay ma'ulahana' hinadan numbahula'.
- 3 Te abuluto' an numbahula' te pamaag tayya ya hanadan numbahula' di mipapanomnom i ha'on.
- 4 Ot immannung Apu Dios an numbahula' i he'a te inat'u nadan ibilangmuh adi ahan maphod.
Ta hiya nan abuluto' an nipto' nan inatmun nundusan ha'on.
- 5 Te immannung an nihipun tuwalih din niyayyama' ya hiyah diyen adi maphod di a'at'u an ta'on on hidin awada' hi putun ina.
- 6 Ya immannung an hay pohdom ya hanan maphod an pangat di tagu an adida udman hi layah.
Ot hanat itudduwana' bahan ta hanadan maphod an punnomnom di mawadan ha'on.
- 7 Ya hanat pakawanona' nimpe hinadan numbahula' ta wan paddungnay ma'ulahana' ta mumbalina' hi malinis.
- 8 Ta ta'on on nunhiglay nundusam i ha'on an paddungnay ginudum di tungal'u mu ta pa'alongona' bon he'a.
- 9 Ot hanat linglingom bahan nimpe nadan numbahula'.
- 10 Ya impaphodmu tun punnomnom'u ta wan mumbalina' bo hi na'na'unnud i he'a.
- 11 Ot hanat adiya' bahan inganuy ta adim bahan ipa'aan nan Espiritum i ha'on.
- 12 Ya hanat ipabangngadmuy amlong'u ta umat hidin hopap di nangihwangam i ha'on ta pumbalinona' hi na'unud i he'a.
- 13 Ta wan mabalin an ibagbaga' nadan tugunmu hinadan paddung'un nun'abahulan ta wan ibangngadda damdama an umunud i he'a.
- 14 Ot hanat ihwanga' bahan nimpe ta adiya' ni' mate te he'a ya ammuna han innila' hi mangihwang i ha'on ta wan ikankanta' nan nipto' an pangatmu.
- 15 Ya hanat boddangana' Apu Dios ta wan he'ay midayaw hinan humapita'.
- 16 Innila' ot bokon hanadan mi'nong an umat hinadan maghob an mi'nong di umipa'amlong i he'a Apu Dios te onha athidi ot dadiyey idawat'un he'a.
- 17 Te hay innila' hi pohdom Apu Dios hi midawat i he'a ya hanan pumpada"ulan ya pangabulutan hi numbahulan ya nan immannung an puntutuyuwan hinadan numbahulan.
- 18 Ya hay oha boh dawato' i he'a Apu Dios ya daan mo bahan ta bumoddang'ah ad Zion hidih ad Jerusalem ta wan mipaphod nadan nun'adadag an alad.
- 19 Ta wan i'nongmi mohpe nadan umipa'amlong i he'a an umat hinadan maghob an mi'nong hidih nan punggobhan hi mi'nong i he'a an umat hi baka ya nadan udum an mi'nong.

Psalm 52

Kantan David

- 52** ¹He'a an nundongol an waday abalinana ya tanganunmu nayya ilattuweg nadan adi maphod an pangatmu.
 Umman hay panigon Apu Dios i he'a ya on'a umipabain.
²Te on hay atom an mamahbah hi ibbam an tagu di nun'onan hi nomnommu.
 Ta matadom di panapitmu ya na'la'ing'an mangap'apyah layah.
³Te ha ahan di pohdom ya hanadan bumahbah an pangat an bokon hanadan maphod an pangat.
 Ya hanadan layah di impa'ingham an hapiton an bokon hanadan immannung.
⁴Te he'an ma'llayyah an tagu ya pun'amlongam an pahakitan di ibbam an tagu.
⁵Mu hi Apu Dios ya adi mibahhon dadagon da'a ta taynam di nunhituwam ta wan mapogpog di pi'taguwam hitun luta.
⁶Ta tigon'en nadan tatagun na'unud i Apu Dios hidiyen ma'at i he'a ya malmuy takutda ya ngumihildan alyonday,
⁷Tigon ta'u'ey na'at i diyen tagu an bokon hi Apu Dios di nangidinolanah nitaguwana te hay nundinolana ya nadan kinadangyana.
 Ya kimmadangyan te nala'ing an kumuluk.
⁸Mu ha'on'e ya ma'allinggopa' an umata' hinan kayiw an immongngal hidih nan way Templo.
 Te ongal di dinol'u hinan munnananong an pamhodmu Apu Dios.
⁹Ta hiya nan ma'id ha pogpog di punhanaa' i he'a.
 Ya namamah nan a'am'amungan nadan ibba' an tatagum.

Psalm 53

Hay E Pumbahbahulan Di Tatagu

- 53** ¹Hanadan mungngohe i Apu Dios ya paddungnay ma'id ha nomnomda te alyonday, Ma'id ha Dios.
 Ta nunhiglan adi ahan maphod di punnomnomda ya pangatda.
 Ya ma'id ha ta'on hi oha hi maphod di pangatna.

- 2 Hi Apu Dios an wah ad abunyan ya uh'uhdungun dita'un tatagu ta tigona hi'on wa ni'mo ha oha hi nanomnoman ta waday naminhodna an manginnila i hiya an Dios.
- 3 Mu ma'id te an naminda ya inwalongdan mangat hinan pohdon Apu Dios.
Ta ma'id ni'mo ha ta'on hi oha hi maphod di pangatna.
- 4 Ta hiya nan alyon Apu Dios di, On anuud nin ya ahida manomnoman hantudan adi maphod di pangatda.
Ya ma'id tuwali ha alyon hi mumpaboddangdan ha'on.
Ta hanadan tatagu' di eda pangako'akowan hi itanudda.
- 5 Mu lo'tat ya madatngan han gumayonggonganda hi takutda' te ma'id ha nipaddunganah nadan udum an na'at.
Te pundadag Apu Dios dadiyen mi'buhul hinadan tataguna ta mun'iwawagillang di tungalda.
Ta nunhiglay ibabainanda an gapu ta inganuy Apu Dios dida.
- 6 Ot hay dasal'u ya hanat waha malpuh ad Zion hi umalin mangihwang hinan boblen nadan tinanud Israel.
Ya innila' an nunhiglay amlong nadan holag Israel hi'on ipaphod bon Apu Dios di nitaguwanda.

Psalm 54

Hay Dasal David Ta Wan Mibaliw Hinadan Mi'buhul I Hiya.

- 54** 1 Innila' Apu Dios an ongal di abalinam ot daan mo bahan ta ihwanga' i he'a.
- 2 Ya daan mo bahan ta donglom tun dasal'u.
- 3 Te den mangalida nadan mun'abubungot an tatagun naminhod an mamaten ha'on an dida nadan adi mangibilang i he'an Dios.
- 4 Mu he'a Apu Dios di nahamad hi bumoddang ya mangibaliw i ha'on.
- 5 Ot iyukod'un he'a nadan mi'buhul i ha'on ta diday a'atan hanadan adi maphod an ninomnomdan aton.
Ot gapu ta he'an Dios han mabalin an pundinolan ya he'ay pangidinola' ta he'ay ukod an manadag i dida.
- 6 Ya munhanaa' i he'a te maphod di a'atmu.
Ot mun'am'amlonga' an mangidawat hinadan i'nong'un he'a.
- 7 Te binoddangana' hinadan punligata' ya tinigo' di na'abakan nadan mi'buhul i ha'on.

Psalm 55

Hanan Ibba An Adi Mabalín Hi Pundinolan

- 55** ¹ Donglom bahan Apu Dios tun dasal'u
² ta boddangana' te agge' innila tayyay ato' ta on
 ma'ab'abuliduwa'.
- ³ Te nunhiglay pangpangallin nadan binuhul'u ta hiya nan nunhiglay
 takut'u.
 Te nunhiglay hihiwoda ya bungotdan ha'on.
- ⁴ Ta nunhigla tayyan kumanokanobkoba' te itakut'uy e' atayan.
- ⁵ Ta ona' on gumayogayonggong hi takut'u.
- ⁶ Ot onha nin ta umata' hinan palluma ot tumayapa' hi nidawwi ta wa
 ni' an umalinaway punnomnom'u.
- ⁷ Ya waot an hidih nan agge naboblayan di e' iha'adan.
- ⁸ Ta wan hidiy e' ipa'ayan ta ibtika' nadan umat hi puwo' an
 mun'abubungot an mi'buhul i ha'on.
- ⁹ Ot hanat ulawom dida Apu Dios ta wan ma'id ha'poto' di
 punhahappitananda ta adida aton nadan ninomnomdan aton.
 Te pamaag ya on han gulu ya papatte han ma'ma'at hinan boble.
- ¹⁰ Te ta'on on hinan mapatal onu hinan hilong ya hiyah diyen
 mungguguluda ya mumpapatteda.
- ¹¹ Ya ta'on on idanay pangipluyan ituwen boble on waday akhupan hi
 munggugulu ya wadaday udum an paligatonda ya kulukonday
 ibbada.
- ¹² Onha nin ta hanadan binuhul'uy mama'bain i ha'on ot mabalín an
 anusa'.
 Ya onha nin ta diday mamihul i ha'on ya mabalín ninnot an tayna'
 dida.
- ¹³ Mu bokon te hiya an ni'uyu'uyuga' ya imbilang'uh hi ibba'.
- ¹⁴ Te maphod di himmanaphappitananmi ya immanuyyug amin e
 nundayaw hinan Templo.
- ¹⁵ Ot hanat hanadan mi'buhul i ha'on ya adida ma'amamma on nateda.
 Ya hanat ta'on on mataguda ya umedah awadan di numpun'ate.
 Te hiya damdama an nadan adi maphod di nun'onan hi nomnomda
 an ta'on on idanay awadanda.
- ¹⁶ Mu ha'on'e ya mumpaboddanga' i Apu Dios ot ma'id ha'bahhonan
 ihwanga' i hiya.
- ¹⁷ Ya hinan pumpahmo'a' i hiya hinan mawi'it ya hinan tongan di algo
 ya hinan mun'ahdom ya donglona' i hiya.
- ¹⁸ Ta ihwanga' hinadan e' pi'gubatan an ta'on on dakolday mi'buhul i
 ha'on.

- 19 Ot hi Apu Dios an na'abbaktun ap'apuh inggana ya nanongnan donglonay dasal'u ta hanadan binuhul'uy madadag te hiyah diye damdaman ma"i'd ha alyon hi muntutuyuda te ma"i'd tuwali ha takutdan Apu Dios.
- 20 Ot namamah nan tagu an imbilang'uh nahamad an gayyum te imbakhona nan nuntobbalananmi.
- 21 Manu te malumiih di panpannapitna mu onnot on aggahna te on hay nun'onan hi nomnomna ya bungot ya hihiwo an nundadaan an umat hi matadom an hinalung an pumate.
- 22 Ot hanat idinol ta'un Apu Dios an namin nadan inomnoman ta'u ta hiyay ukod te ipapto'na nadan mangmangngat hinadan pohdona.
- 23 Mu hanada'en pumapate ya kumukuluk ya adida ma'amamma on mun'ateda.
Mu ha'on'e ya ongal di dinol'un Apu Dios.

Psalm 56

Hay Numpaboddangan David I Apu Dios

- 56** ¹ Hom'ona' bahan Apu Dios te pamaag tayyah ona' pudupudugon hinadan binuhul'u ta nunhigla tayyan ona' maligligatan
- ² an adida umenglen mamudupudug i ha'on hi abigabigat yaden dakkodakkolda bo udot.
- ³ Mu hinan timpun tumakuta' ya mundinola' i Apu Dios an ongal di abalinana.
- ⁴ Ot dayawo' hi Apu Dios te madinola' hinan imbaganan ihwanga' i hiya. Ta hiya nan ma"i'd ha itakut'u te ma"i'd ha tagu hi abalinana an manadag i ha'on.
- ⁵ Hanadan mi'buhul i ha'on ya dakol di adida ipabahul i ha'on. Te numanonanomndah atondan manadag i ha'on.
- ⁶ Ya hahalipatana' ta eda mumbota' hinan pangipluya' ta way atondan mamaten ha'on.
- ⁷ Ot Apu Dios, hanat adim ibahhon dusaon dida. Ta ipatigom di bungotmun dida ta dadagom dida.
- ⁸ Innilam Apu Dios an namin di e' immukayungan ya innilam di dinakol di luwa' hinadan e' limmuwaluwaan. Ot innila' an intudo'mun namin datuwe.
- ⁹ Ya innila' Apu Dios an wadawada'a an mumpapto' i ha'on ta hiya nan mumpaboddanga'en he"a on munhunohunod nadan binuhul'u.
- ¹⁰ Dayawo' hi Apu Dios te madinola' hinadan adi mibahhon imbagana.
- ¹¹ Ya adiya' tumakut te hiyay pundinola' hi mangipapto' i ha'on ot ma"i'd ha tagu hi abalinanan manadag i ha'on.

- 12 Ot pa'annungo' nan imbaga' hi i'nong'un he"a Apu Dios ta punhanaa' i he"a.
 13 Te binanoddangana' i he"a ta nihwanga' hi ate.
 Ta hiya nan ituwen pi'taguwa' ya hanadan pohdom di unudo'.

Psalm 57

Kantan Di Mumpaboddang I Apu Dios

Kantan David Hidin Inibtikanah Saul

- 57** 1 Hanat hom'ona' bahan Apu Dios te he"a han innila' hi paddungnay ihi"uga' an umata' hinan im'impah an mihi"ug hinan paya' inana ta inggana hi ume nan nunhiglan puwo'.
 2 Hi Apu Dios an na'abbaktuy pumpaboddanga' te hiya ya ipa'annungna nan ninomnomna tuwalin ma'at i ha'on.
 3 Ot ta'on on wah ad abunyan ya donglonay dasal'u ta ihwanga' i hiya. Ya boddangana' ta ma'abak nadan binuhul'u ta mibabainda. Mu hi Apu Dios ya ipatigona nan munnananong an pamhodnan ha'on ya adina ibahhon aton nadan imbagana.
 4 Lini"uba' tayyah binuhul'u an matadom di panapitda an umat hi ispada.
 Ya umatdah layon an mangan hi tagu an ay pahul ya papan di panay bobada.
 5 Mu hanat mipatigo nan abalinam Apu Dios hi ad lagud ya hitun luta.
 Ta wan he"ay dayawon di tataguh tun luta.
 6 Hanadan binuhul'u ya paddungnay binitbitday panawangdan ha'on ta hiya nan alyo' on mateya'.
 Ya nungka"utdah bitu ta pamitudan ha'on mu onnot on diday nabitu.
 7 Ot madinola' i he"a Apu Dios ta hiya nan mabalin an ikankanta' di pundayaw'un he"a.
 8 Ta hinan mun'awiw'i'it an ta'on on agge ni' timmulu nan potang ya bumangona' ta ipagangoh'u nan harp ya lira.
 9 Ya ikanta' di punhanaa' ya pundayaw'un he"a Apu Dios ta ipadngol'uh atagutaguh tun luta.
 10 Te adi malukud nan ongal an pamhodmu i da'mi an umat hinan numbattanan tun luta ya ad lagud.
 Ya atbohadin ma"i'd ha pogpog nan pangipapto'mu i da'mi.
 11 Ot hanat mipatigo nan abalinam Apu Dios ta wan he"ay dayawon di atagutaguh tun luta.

Psalm 58

Hay E Adadagan Nan Adi Umunud I Apu Dios

- 58** ¹Da'yun ap'apu, on immannung an nan nipto' di ita'doganyu?
 Ya on nipto' di atonyun mangipanuh hi tatagu?
- ²Bokon te hay nun'onan hi nomnomyu ya hay eyu panadagan hi udum an tatagu an umat hi eyu pamatayan i dida.
- ³Hanadan adi maphod di pangatda ya niyayyamda tuwali an adi maphod di pangatda ya ma'layyahda.
- ⁴Te nan hapitonda ya umat hi gitan di ulog an pumate.
 Ya umatdah nan napukit an hakuku te adida pinhod an dumngol hi tugun an ippingday ingadah nan luta
- ⁵ta adida donglon di kantan nan nala'ing an mun'ayum i dida.
- ⁶Ot hanat pa'ihom Apu Dios nan abalinanda ta ayda layon an napanguwan.
- ⁷Ta umatdah nan inolwang an mama'id onu pana an napaud ot maputung.
- ⁸Ya ta umatda boh nan pilak an mabulu' onu nan golang an hiyah niyayyam ot mate ta ma'id ha tinigonah mapatal.
- ⁹Ot athinay ma'at hinan tagun adi maphod di ato'atona an hin'omtang ya mama'id ta umat hinan naba'gut an holo'.
- ¹⁰Mu hanadan tatagun maphod di pangatda ya mun'am'amlongdah tun pundusaan Apu Dios hinadan tatagun adi maphod di pangatda ta paddungnay panguladah hi hukida nadan dalam dadiyen binuhulda.
- ¹¹Ta ahi way oha mohpe on alyonay, Wada peman di gun'udon di umun'unud i Apu Dios.
 Ya immannung an wadah Apu Dios an nipto' di pangatna an munhumalyah atagutaguh tun luta.

Psalm 59

Hay E Pumpahmo'an I Apu Dios

- 59** ¹Boddangana' bahan Apu Dios te nunhiglay naminhod nadan binuhul'un mamate i ha'on.
- ²Ta wan ihwanga' i dadiyen adi maphod di pangatda an pumapaten tatagu.

- 3 Tigom'e Apu Dios an deen nuntutuggun nadan mun'abubungot an tatagu ta bobota'ona' an ta'on on ma'id ha inat'uh adi maphod i dida.
- 4 Mu pamaag ona' bobota'on i dida te pinhodda nimpen patayona'.
Ot agam bahan ta boddangana'.
- 5 Ot he'an na'abbaktun Dios an dayawonmin tinanud Israel ya hanat adim hom'on ta dusaom hanadan wah udum hi boble an adi maphod di pangatda.
- 6 Te di'et nahdom on umatdah nan mabungot an kahu an umalu'aluuldan bumaninbinangngadan an humanawwangan hinan boble.
- 7 Ya nunhiglan mahkit ahan di panapitda an umat hinan hinalung an humugat.
Te alyonday, Ta'omman ot undan waha mangmangngol hinadan ibagada.
- 8 Mu innila' Apu Dios an ngihngihilam ya munwigwigiwig'ah nadan tinataguh abobboble an adi umunud i he'a.
- 9 Mu ha'on'e ya he"ay paddungnay ihi"uga' te he"ay dinlo' hi bumoddang i ha'on.
- 10 Te innila' an ongal di pamhodmun ha'on ya innila' an boddangana' ta abako' nadan binuhul'u.
- 11 Mu adim tatawwa pinghanon an patayon dida te alina ya linglingon nadan tatagu' hidiyen atom hinadan binuhulmu.
Mu gapuh nan ongal an abalinam ya iwakatmu didah abobboble ta wan mama'id moy abalinanda.
- 12 Te ta'on on hanan panapitda ya mipa'innila an munlattuwagda ya ma'layyahda ya umidu'idutda.
- 13 Ot agammot mo ta dadagom dida ta ma'id ha mabatin dida.
Ta wan panginnilaan di atagutaguh abobboble an he'a an Dios di ap'apumin tinanud Israel.
- 14 Hanadan binuhul'u ya wa'et nahdom on umatda nimpeh nadan mabungot an kahu an eda lumani'li"odan hinan boble on immalu'alumiyomda.
- 15 Ya eda humamahama' hi anonda ta aggeda'e bo nabhug on umalu'alumiyomda.
- 16 Mu ha'on'e ya amawimawi"it on ikankanta' nan ongal an abalinam ya nan ongal an pamhodmu te he"ay nahamad hi paddungnay ihi"uga' hinadan timpun di punligata'.
- 17 Ot ikankanta' di pundayaw'un he'a Apu Dios te he'an ongal di pamhodnan Dios nimpey nahamad hi ihi"uga'.

Psalm 60

Hay Dasal Nadan I Israel Hidin Na'abakdah Gubat

Intudo' David

- 60** ¹ Apu Dios, innilamin inwalong da'mi ta hiya nan na'abak ami te bimmungot'an da'mi.
 Mu daan mo bahan tatawwa ta ibangngadmu din maphod an niyatanmi i he'a.
- ² Paddungnay inwagotmu tun boblemi ta nun'atotommang nadan luta.
 Mu daan mo bahan ta pumbangngadom din a'atna tuwalih din hopapna.
- ³ Te nunhigla bo aya tayyay namalpaligatmun da'mi an paddungnay impa'inuman da'mih bayah ta ahidadappingan ami.
- ⁴ Mu hanadan mangun'unud i he'a ya impa'innilam i didan mihwangdah eda adadagan.
- ⁵ Ot donglom bahan tun dasalmi te innilami an pinpinhod da'min tatagum ta ihwang da'mi an gapuh nan ongal an abalinam.
- ⁶ Handi ya wa'ahnah nan awadam ot alyom di abakom nadan binuhulmu ya ginodwagodwam nan bobleh ad Sekem ya ta'on on nan nundotalanah ad Sukkot ta ipiyappongmun da'min tatagum.
- ⁷ Ya inalim di, Hana'en bobleh ad Gilead ya nan numboblayan nadan tinanud Manasseh ya bagi'.
 Ya puntindaluwo' nadan i Ephraim ya pun'ap'apuwo' nadan i Judah.
- ⁸ Ya hanada'en i Moab ya mumbalindah baal'u ya hanada'en i Edom ya mumbalindah himbut'u.
 Ot itkuk'uy amlong'u hi nangabaka' hinadan i Pilistia.
- ⁹ Ot hi ad uwani Apu Dios ya nganney mangipangulun ha'on an umeh nan nahamad di aladnan bobleh ad Edom.
- ¹⁰ Undan iwalong da'mi tatawwa Apu Dios ta adi da'mi ipangulu hi emi pi'gubatan hinadan titindalu'.
- ¹¹ Daan mo bahan tatawwa ta boddangan da'mi an e mangubat hinadan binuhulmi?
 Te ta'on on boddangan da'mih tatagu ya innila' an ma'id damdama ha hilbina.
- ¹² Mu di'et he'a Apu Dios di mangipangulun da'mi ya ma'id ha bahhonan mangabak ami.

Psalm 61

Hay Dasal Nan E Mihi"ug I Apu Dios

Kantan David

- 61** ¹Mumpahmo'a' i he"a Apu Dios.
 Ot hanat donglom tun ibaga'.
- ²Te ma'id mahan mo tayya ha abalina' ya nidawwiya' hinan nunhituwa'.
 Ot hanat iyeya' hinan awadan di nahamad an ihi"ugan.
- ³Mu he"a an ongal di abalinana di paddungnay nahamad hi
 ihi"uganmi hi'on tuweday binuhulmi.
- ⁴Ot hanat iyabulutmun munhituwa' i ha nihaggon hinan Templom
 hi inggana ta nanongnan mihwanga' an aya' mihiggu' hinan
 paddungnay paya'mu.
- ⁵Innila' an dingngolmu Apu Dios nadan imbaga' hi ato'.
 Ot idatmun ha"on nan midat hinadan mangun'unud i he"a.
- ⁶Hanaot bahan ta dukdukkayom di pi'taguwan nan patul ta
 pala"uhonay dakol hi tawon.
- ⁷Ya hanat iyabulutmu ta minaynayun di pun'ap'apuwana ya atbohdi
 nan punwagahmun hiya.
 Ya hanat nanongnay pangipapto'mun hiya an gapuh nan ongal an
 pamhodmu.
- ⁸Ta wan nanongnan ikankanta' di pundayaw'un he"a Apu Dios.
 Ya ato' nadan imbaga' hi idawat'un he"a hi binigat.

Psalm 62

Hi Apu Dios Ya Ongal Di Abalinana Ya Ma'ule

Kantan David

- 62** ¹Hi Apu Dios ya ammunay dinlo' hi mangihwang i ha"on.
²Te hiya ya abuh han paddungnay nahamad an batun ihi"ugan.
 Ya hiyay mi'hanggah nadan binuhul'u ta adiya' ma'abak.
- ³Da'yun humihihiwon ha"on ya ngalngalam bahan tatawway
 pangatyun ha"on an ta'on on tigonyun nakapuya' an umata' hinan
 mun'apalu'ah an binattun alad.
- ⁴Pohdonyu ahan nayyan ipababaa' hitun sa'ad'u.
 Ta hiya nan amod on ayu munlayah an manu te mapmaphod di
 panapityu mu dee mannot an mun'idut di nomnomyu.

- 5 Mu hi Apu Dios damdamay pundinola' te hiya han bumoddang i ha'on.
 6 Te hiya nimpe han mipaddung hi nahamad an batun ihi'ugan.
 Ya hiyay mi'hanggah nadan binuhul'u ta adiya' ma'abak.
 7 Ot hiya nimpey pundinola' hi mangihwang i ha'on te hiyay mangdat hi abalina' ta mundongola' ya hiya nan nahamad hi ihi'uga'.
 8 Ot da'yun i'iba ya maphod on hi Apu Dios di nanongnah pundinolan ta'u.
 Ta hiyay pangibagan ta'uh nadan inomnoman ta'u te hiyay nahamad hi ihi'ugan ta'u.
 9 An namin ta'un tatagu an nawotwot onu kadangyan ya nada"ul ta'uh panigona.
 Te onha ikilu dita'u ot ma"id ha damot ta'u an umat ta'uh dibdib.
 10 Ta hiya nan hanat adiyu pundinolan nadan kinadangyanyu.
 Ya hanat adiyu pun'amlongan nadan kinulukulukyu onu inako'akoyu.
 11 Te imbagan Apu Dios an alyonay hiya ya ammunay ongal di abalinana.
 12 Ya alyon bon Apu Dios di munnananong di pamhodnah tatagu.
 Ta ma"id ha bahhonan waday idatnah gunggunan di hinohha an mipu'un hinadan ina'inatda.

Psalm 63

Hay Balol Di Pi'taguwan I Apu Dios

- 63** 1 Apu Dios, he"ay dayawo' ya he"ay ma'ahhapul'uh tun nitaguwa' an umat hi punhapul nan namaganan an luta hi liting.
 2 Impatigom di a'atmun Dios hidih nan Templo ta tinigo' nan ongal an abalinam ya nan anabaktum.
 3 Ta hiya nan dayawon da'an ha'on te hanan munnananong an pamhodmu ya nabalbalol mu hay nitaguwan.
 4 Ot ad uwanin mataguwa' ya he"ay nanongnah dayawo'.
 5 Ta mun'am'amlonga' an mangikankantah pundayaw'un he"a.
 Te paddungnay nangana' hi maphod ta na'abhuga'.
 6 Ta ta'on on hinan al'alo"a' hinan hilong on he"ay minonomnom.
 7 Te he"ay bumanoddang i ha'on.
 Ta hiya nan ikankanta' di amlong'u te madinola' hinan pangipapto'mun ha'on.
 8 Ot he"ay nanongnah pundinola' te ongal nan abalinam an mangibaliw i ha'on.
 9 Ta hanada'en ihikna ahan an mamaten ha'on ya dida otahan di mate ta eda middum hi awadan nadan numpun'ate.

- 10 Te mun'a'atedah eda pi'gubatan ta pun'a'an di jakal di adolda.
- 11 Mu ha'on an patul ya pangabakona' i he"a Apu Dios ta hiya nan mun'am'amlonga'.
Te hanadan mangipa'annung hi imbagadan he"a ya diday nanongnan mangidaydayaw i he"a.
Mu hanada'e an e lumayalayah ya lo'tat ya ma"i'd ha pambalda.

Psalm 64

Hay Dasal Di Mumpaboddang

Kantan David An Midat Hinan Mangipangpanguluh Kanta

- 64** ¹ Apu Dios, donglom bahan tun dasal'u ta ihwanga' hinadan binuhul'u.
- ² Ta adim iyabulut an ma'at i ha'on nan ninomnom nadan adi maphod di pangatdan aton i ha'on.
- ³ Te matadom di panapitda an umat hinadan ispada onu pana.
- ⁴ Ya ta'on on ma"i'd ha bahul nan ohan tagu ya ma"i'd ha takutdan e manumtumbu' i hiya an ta'on on bokon immannung ta pa"ihonday nitaguwana.
- ⁵ Ya munhimboboddangda ta ma'at nan adi maphod an nunhahappitanandan aton.
Ya alyonda bo udot di ta'on anuh onda atonhidi ot undan waha nanginnila i diyen at'attonda.
- ⁶ Ta nagibbuh'en hinahapitda on alyonday,
Immannung an nala'ing ta'u te maphod hituwen nunhahapitan ta'u.
Ya immannung an nunhiglay abalanan nadan tatagun munnomnom hi adi maphod hi atonda.
- ⁷ Mu palpaliwanda ya panaon Apu Dios dida ta mun'ahugatanda ya mun'a'ateday udum.
- ⁸ Ta diday a'atan nadan hinannapitda ta diday madadag.
Ta hanada'en manigon dida ya munwigwigiwigda on nginihngihilanda dida.
- ⁹ Ta i diyen ma'at ya malmu mohpey takut di tatagu.
Te masda'awda i diyen aton Apu Dios ya eda mohpe ibanagbagah diyen inatna.
- ¹⁰ Mu hanadan mangun'unud i Apu Dios ya mundinoldan hiya.
Ya diday mun'am'amlong an mundayaw i hiya.

Psalm 65

Hay Pundayawan Ya Punhanaan I Apu Dios

- 65** ¹Da'min tatagum Apu Dios ya he"ay dayawonmih nan Templom hi ad Zion ya atonmi nadan imbagamin he"ah atonmi.
- ²Ya he"ay pumpaboddangan di atagutaguh abobboble te donglom di dasalmi.
- ³Ya ta'on on nunhiglay numbahulanmi ya pinakawan da'mi.
- ⁴Ot mipa'amlong nadan pinto'mun tatagum te diday inayagam an e mundayaw hinan Templo an niyappit i he"a.
Ya dakol di maphod an mali'nami an mangipa'ong'ongngal hi pangulugmi ta atiganan winagahan da'mi.
- ⁵Ya he"ay mangih'ihwang i da'mi te wa'et mumpahmo' ami i he"a ya nakaskasda'aw nan atom an bumoddang i da'mi.
Ta hiya nan wadaday nalpuh udum hi boble an mundinol i he"a.
- ⁶Te innilami an he"ay nunlumuh nadan billid an gapuh nan ongal an abalinam
- ⁷ya abalinam bon padinongon hanan bungug di dalluyun hinan baybay ya ta'on on hay ngalan di tataguh abobboble.
- ⁸Ta wadaday tataguh abobboble an ahi masda'aw hinadan ato'atom ta gapu i dadiye ya it'itkukday pangikantadah am'amlongda.
- ⁹Ya nunhiglay pangipadutu'muh tun luta te ipa'alim di udan ta madanuman tun luta ta humango nadan mitanom ya ta wan mangimbubungada.
Ya ta wan malbong nadan wangwang.
- ¹⁰Te impa'alim nimpey udan ta mahnong nadan luta ta nalakan humango nadan nitanom ya agaggah eda umongngalan.
- ¹¹Ta dumakol di ma'apit ta ta'on on idanay umayan on dakol bo ayay makan.
- ¹²Ya ta'on on hinadan pumpastolan hinadan agge naboblayan ya hinadan nabillid ya tumabaday holo' ta dakol di pumpastolanda.
- ¹³Ta hanadan pumpastolan ya ma'apnalan hi halun an umat hi kalnero ya hanada'en nundotalana ya ay na'abo'an hi wit onu barley.^k
Ta tigtiggon'e ya ayda ahikakantah am'amlongda.

Psalm 66

Hay Pundayaw I Apu Dios

- 66** ¹An amin ta'un tataguh abobboble ya hanat itkuk ta'uy pundayaw ta'un Apu Dios.

^k 65:13 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u an kittang di numpahhiwandah nan wit.

- 2 Ta ikankanta ta'uy anabaktuna.
- 3 Ta alyon ta'un hiyay, Nakaskasda'aw nadan ato'atom Apu Dios an mangipatigoh nan ongal an abalinam ta hiya nan mundu'un nadan binuhulmun he'a an gapuh takutda.
- 4 Hanat an namin amin tataguh tun luta ya ikankantamiy pundayawmin he'a.
- 5 Ot hanat nomnomnomon ta'u nadan nakaskasda'aw an ina'inat Apu Dios an iphodan ta'un tataguna.
- 6 Te nunhi'anona nan liting hinan baybay an mumbolah¹ ya hinan wangwang an nungngadan hi Jordan ta nangi'wan handidan a'ammot ta'un immagwat.
Ot hanat mun'am'amlong ta'u i dadiyen inatna.
- 7 Ya gapuh nan ongal an abalinana ya hiyay mun'ap'apuh inggana. Ya tigtiggonan namin di ma'ma'at hi abobbobble.
Ot da'yun mungngohen hiya ya hanat adiyu ipatnan mi'hanggan hiya.
- 8 Ya hanat an namin ta'un tatagu ya itkuk ta'un mangikanta hi pundayaw ta'un hiya.
- 9 Te hiyay nangihwang i dita'u ta agge dita'u inabak hinadan binuhul ta'u.
- 10 Pinatna da'mi i he'a Apu Dios ta umat amih nan silber an nilutu ta namahmah.
- 11 Ya paddungnay tinawang da'mi ot ipahakbatmun da'mi han nunhiglan punligatanmi.
- 12 Te inyabulutmun inabak da'mih nadan binuhulmi ta na'abak ami ni' ta ay da'mi nun'igatin hinadan binuhulmi.
Ya paddungna boy nundalanon da'mi i ha apuy onu liting an umiyanud.
Mu ta'on mu ta athitun inyali da'mi ituwen boble an wadan namin di mahapulmi.
- 13 Ot tee an inyali' hitun Templo handidan imbaga' hi iyappit'u ta maghob an mi'nong i he'a
- 14 an hiya datuwe din imbaga' hidin maligligatana.
- 15 Ot datuwen nipataban kalnero ya baka ya gulding ya i'nong'u ta maghob an mi'nong i he'a.
Ot hanat umipa'amlong i he'a nadan hunghungda.
- 16 Ot da'yun ibba' an mangun'unud i Apu Dios ya hanat donglonyu ta uhuho' nadan inat Apu Dios i ha'on.
- 17 Initkuk'un numpaboddang ya nangikantah punhanaa' i hiya.

¹ 66:6 Nan baybay an mumbolah ya manu'eh mumbolah di tigona ya gapuh nan holo' an wadah nan dallomna ya nan panag an mumbolah hi pingngitna.

- 18 Mu onha agge' imba"ag nadan numbahula' i hiya ot wan aggena dingngol di dasal'u.
 19 Mu innila' an dingngolna nan dasal'u ot boddangana'.
 20 Ot madayaw hi Apu Dios te dingngola' hidin numpahmo'a' i hiya ya munnananong nan pamhodnan ha'on.

Psalm 67

Hay Panginnilaan Hinan A'at Apu Dios

- 67** 1 Dawatonmi bahan Apu Dios di homo'mu ya ulem ya punwagahmu i da'mi.
 2 Ta wan innilaon di atagutaguh abobboble nan a'atmu ya nan ongal an abalinam an mangihwang hi tagu.
 3 Ot maphodot on an namin di tagu ya dayawon da'a Apu Dios.
 4 Ta an namin ami ya ikankantamiy pun'amlonganmi hinan nipto' an pangipanhmu ya pangipapto'mu hi atagutaguh abobboble.
 5 Ot hanat an namin di tataguh abobboble ya dayawon da'a.
 6 Ta pumhod di itanommi ta dakol di apitonmi te wagahan da'mi i he"a Apu Dios.
 7 Ta ta'on aya on hanadan tataguh abobboble ya he"ay dayawonda.

Psalm 68

Hay Kantan Nadan I Israel Hi Nangabakandah Gubat

- 68** 1 Ot agam Apu Dios ta he"ay mi'hanggah nadan mi'buhul i he"a ta ma'abakda ta logmonday butik ta mun'iwakatda
 2 ta umatdah nan ahuk an pun'iyaddib di dibdib onu kandela an lanaton di apuy.
 Ot hanat athidiy ma'at hinadan tatagun adi maphod di pangatda.
 3 Mu hanada'en tatagun umun'unud i he"a Apu Dios ya hanat diday umanam'amlong te wadawada'a an mumpapto' i dida.
 4 Ot ikantaan ta'uh Apu Dios ta dayawon ta'u hiyan paddungnay nunlugan hi bugut.
 Hiyay ap'apu ta'u ot hanat mun'am'amlong ta'un mundayaw i hiya.
 5 Te hiya an wahdih nan Templona ya hiyay paddungnay hi aman nadan nun'apuhig ya hiyay mangita'dog hinadan nun'abalu.
 6 Te hiyay mangidadaan hi punhituwan nadan minomnoman an ma"i'd ha pamilyada.
 Ya mun'am'amlong nadan nibalud te ibulusna dida.

Mu hanada'en mungngohen hiya ya ipiyena didah nan na'appudut an agge naboblayan.

7 Hidin impangulum Apu Dios nadan tatagum hi nalpuwandah ad Egypt hi nangi'wandah nan agge naboblayan

8 ya immalyog tun luta.

Ya nunhiglay udan te he'a an Dios an dayawonmin tinanud Israel ya nungkohop'ahdih nan billid an nungngadan hi Sinai.

9 Ya he'ay nangipa'alih udan ta na'udanan nadan namaganan an luta an indatmun da'min tatagum.

10 Ta hidiy nunhituwanmi ot gapuh amaphodmu ya impaphodmuy intanommi ta ta'on on nadan nun'awotwot ya waday itanudda.

11 Waday imbagan Apu Dios ot e pun'ipa'innilan nadan dakol an tinatagu.^m

12 Ta pamaaggot mantik nadan ap'apu an didah nadan tindaluda.

Ta hanada'en dakol an gina'uda an nuntataynandah nan nungkampuwanda ya ginogodwan nadan binabai.

13 Ta ta'on on hanadan mumpapto' hi kalnero ya nidattandah balitu' ya silber an paddungnay nahophopan di adoldah dinakolda ta umatdah nan palluma an nahophopan di adolda hi dutdutda.

14 Ya hidin inwakat nan ongal di abalinanan Dios nadan ap'apu ya umatdah nadan dalalluh nan billid an nungngadan hi Salmon.

15 Hanadan billid hi ad Basan ya nun'atatageda

16 ya paddungnay umamohdah nan nabillid hi ad Zion an pinto' Apu Dios hi punhituwana hi inggana.

17 Te hidin nungkohopan Apu Dios hidih nan nabillid hi ad Sinai ya immehdih nan Templo hi ad Zion an dakkodakkolday ni'uyug i hiyan nungkakalesa.

18 Ya hidin immeh Apu Dios hidih nan nabillid ya dakolday in'uyugnah balud.

Ya dakol di indat di tatagun ligaludan hiya an ta'on on hanadan mungngohen hiya on nangdatda.

Ya i diyen nabillid di ma'alih punhituwana.

19 Ot madayaw hi Apu Dios te abigabigat on hiyay bumodboddang i dita'u.

Ya hiyay mangih'ihwang i dita'u.

20 Te hiya an na'abbaktun Dios ya abalinanan mangipapto' ya mangihwang i dita'un tataguh ate.

^m 68:11 Hay alyon di udum ya dakol di binabain e nangipa'innila.

- 21 Mu hanada'en mi'buhul i hiya an manginaynayun an mangat hinadan pumbahulan ya dadagona dida.
- 22 Ya alyon Apu Dios di, Hanada'en mi'buhul i da'yu an wahdi hi ad Basan ya amungo' dida ya ta'on on hanadan immeh nan dallom di baybay ya pada'alo' dida.
- 23 Ta dadago' dida ta punhingogoppa'anyu bo ayay dalada ya inan nadan kahu dadiyen dalada.
- 24 Apu Dios an patulmi, nunhintigganmiy nabuloganyu hi nangipluyanyuhdih nan pundayawan i he"a
- 25 an impangulun nadan mumpungkanta ot mitnud nadan mumpagangoh hi harp ot ahi nadan mumpangilog an binabain mumpuntamburin.
- 26 Ya ikankantadan alyonday, Hanat dita'un tinanud Israel ya dayawon ta'uh Apu Dios. Ta hiyay dayawon ta'u hinadan a'am'amungan ta'u.
- 27 Teen impangulun nadan oh'ohhanⁿ tinanudan Benjamin ot mitnud nadan ap'apun di tinanudan Judah ot ahi nadan ap'apun di tinanudan Sebulun ya nadan ap'apun di tinanudan Naptali.
- 28 Ot daan mot ipatigom bo i da'mih ad uwani Apu Dios nan ongal an abalinam an umat hidin namoddangam i da'mi.
- 29 Ya hay alpuwan di iboddangmu ya hinan Tempom hi ad Jerusalem an pangiyayan di papatul hinadan idatdan he"a.
- 30 Ot hanat titilgom Apu Dios nadan tatagun mi'buhul i da'mi.
Ya ta'on on nadan tataguh udum hi boble an ayda atap an baka ya atbohdi nadan niblun i dida ta way atondan mumpada"ul ta idatda nadan pihhun bayad di buwisda.
Ya hanat pun'ipabtikmu nadan tatagun hay gubat di pohphohdonda ta wan mahihi"anda.
- 31 Ta lo'tat ya iyalin nadan ap'apun di i Egypt ya i Etiopia nadan idawatdan he"a an mundu"undan he"a.
- 32 Ot da'yun atagutaguh abobboble ya hanat ikanta ta'uy pundayaw ta'un Apu Dios
- 33 an hiya din nunlugan hinan bugut ot donglonyu an ay nunhiglan kidul di hapitna.
- 34 Ya hanat ipa'innila ta'u nan ongal an abalinanan mun'ap'apu i dita'un tinanud Israel ya ta'on on hi ad lagud ya mipatigo nan ongal an abalinana.
- 35 Ot hiya an ongal di abalinanan Dios ya nakaskasda'aw nadan atonahdih nan Templo ya hiyay mangipabikah i dita'un tataguna. Madayaw hi Apu Dios.

ⁿ 68:27 Hay alyon di udum hinan oh'ohha ya uddiyan an tinanud Israel.

Psalm 69

Hay Dasal Di Mumpaboddang I Apu Dios

Dasal David

- 69** ¹ Apu Dios, hanat ihwanga' bahan te paddungna tayyay mun'altinga'.
- ² Ta aya' tayya mun'ilunok hi ad dalom te ma'id ha pangigoppa'a'.
Ot mundatong'e mahan ya ma'id ha bahhonan maltinga'.
- ³ Ya nabaod mahan mo tayyay hapit'u ya namaganan di bagang'un humapihapit.
Ya mahakit mahan mo tayyay mata' an lumuwaluwa an mamannod hi em pamoddangan i ha'on.
- ⁴ Hanadan humihiwon ha'on an ta'on on ma'id ha bahul'un dida ya indakdakolda mu hay bilang di ibu'u.
Dakol di layah an ipabahuldan ha'on ta pinhoddan pulhon nadan wadan ha'on te alyonday inala' anun dida mu hay immannung ya ma'id ha inala' i dida.
- ⁵ Ot he'a Apu Dios di nanginnilah nadan pungkapuya' ya ta'on on hanadan numbahula'.
- ⁶ Mu ta'on on athidi ya adim bahan iyabulut an gapun ha'on ya mibabain nadan ibba' an tinanud Israel an mundinol ya mundayaw i he'a an ongal di abalinanan Dios.
- ⁷ Gapuh pangun'unuda' i he'a ya nunhigla tayyan pumilangata' hi pama'baingan ha'on.
- ⁸ Ya namaag mo ahan tayya ya aya' hintaguwan hi pangat tudan i'iba' i ha'on.^o
- ⁹ Pohdo' an maphod di iyatan tun balem ta hiya nan nunhiglan mahkit hi punnomnoma' hi'on kumpulnay iyatana.^p
Ta hiya nan an namin nadan pihul di atagutagu i he'a Apu Dios ya madhu i ha'on.
- ¹⁰ Ya ta'on on hidin nun'ulata' hi numpada"ula' i he'a ya ona' ot bo pihulon i dida.
- ¹¹ Ya atbohdi din nangilubunga' hi langgut ta pangipatigo' hi puntutuyuya' hi numbahula' mu ona' ot bo ngihngihilan i dida.
- ¹² Ya ha'on di puntumbu' di tinatagu ya ha'on di ikanankantan nadan bumanutobbutong.
- ¹³ Ot hay dawato' damdaman he'a Apu Dios ya hanat boddangana'.
Ta gapuh nan ongal an pamhodmu ya hanat ihwanga'.

- 14 Ta guyudona' hitun paddungnay nilunoka' ta adiya' bahan umed dalom.
 Ta ihwanga' hinadan binuhul'u an paddungnay nangiloblob i ha'on hinan liting ta adiya' bahan malting.
- 15 Ta adim bahan iyabulut an iyanuda' hinan dimmakol an liting onu maltinga' hinan baybay.
 Ta adiya' ni' mateh ad uwani.
- 16 Innila' an ongal di pamhodmu ya homo'mun ha'on ot daan mo bahan ta donglom di dasal'u ta boddangana'.
- 17 Ta adiya' bahan iwalong an baalmu ta tobalom di dasal'u te nunhigla tayyan maligligatana'.
- 18 Ot agam bahan nimpe ta boddangana' ta ihwanga' hinadan binuhul'u.
- 19 Innilam an namin nadan binuhul'u ya innila' ot innilam nadan ina'inatda an nama'bain i ha'on.
- 20 Ta gapuh nan pama'bainandan ha'on ya nunhiglan mahkit di nomnom'u.
 Ya hihimlo' ha hummo' i ha'on mu ma'id.
 Ya ma'id ni'mo ha umalih mangal'alubyag i ha'on.
- 21 Ya hidin na'agangana' ya han mumpait di indatdah ano'.
 Ya hidin na'uwoha' ya han limmanun bayah di indatdah inumo'.
- 22 Ot hanat hinan a'am'amungandan munhahamul ya i diyey adadaganda.^q
- 23 Ta mapilokda ya mabakugdah inggana.
- 24 Ta ipatigom di bungotmun dida ta madadagda.
- 25 Ya hanat ma'id ha mabatin dida ta wan mabaoy numpunhituwanda.
- 26 Te deen mamaondan paligaton ya tanumtumbu'on nadan dinusam.^r
- 27 Ot hanat adim ibahhon dusaon dida an gapuh nadan dakkodakkol an numbahulanda.
- 28 Ya hanat aanom di ngadanda hinan liblun nitudo'an di ngadan nadan mangun'unud an mi'tagun he"a.
- 29 Mu ha'on'e ya nunhigla tayya tun ligat an holholtapo' ot hanat boddangana' bahan ta ihwanga'.
- 30 Ot ad uwani ya ikanta' di pundayaw'un Apu Dios ya punhanaa' i hiya.
- 31 Ya innila' an hituwen ato' ya umipa'amlong i hiya mu hanan mi'nong i hiya an nahikon an baka.
- 32 Ot tigon'en nadan maligligatan hituwen ato' ya umamlongda.
 Ya adina iwalong nadan mumpaboddang i hiya.
- 33 Te hi Apu Dios ya donglonay dasal nadan nun'awotwot ya adi minaynayun an minganuyda.

Ya adina linglingon nadan tatagunan nun'ibalud.

- 34 Ot dita'un namin an wahtun luta ya ta'on on nadan wah ad abunyan ya an namin nadan wah nan baybay ya hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
- 35 Te hi Apu Dios ya ipapto'nah ad Jerusalem ya ipaphodna nadan udum an nun'apa"ih an bobleh ad Judah ta pumboblayan nadan tataguna.
- 36 Ta boltanon nadan holag nadan baalna an mangun'unud i hiya ta diday malinggop an munhituhdi.

Psalm 70

Hay Dasal Di Mumpaboddang I Apu Dios

Intudo' David

- 70** ¹Hanat boddangana' bahan Apu Dios hi ad uwani ta mihwanga'.
- ² Ya hanat ulawom hanadan amod on mamate i ha'on ta ma"i'd ha pot'ondah atonda ta ma'abakda ta mibabainda.
- ³ Ya hanat athidi boy ma'at hinadan manildilah i ha'on ta mibabainda pibo.
- ⁴ Mu an namin amin mundayaw i he"a ya hanat mipa'amlong ami. Ya an namin amin inihwangmu ya hanat inaynayunmin alyon di, Madayaw hi Apu Dios.
- ⁵ Ot ta'on on athitun ahohomo'a' te ma'ma"idana' ya kimmappuy mo teey adol'u mu hanat adiya' bahan inganuy i he"a Apu Dios. Te he"a ya abuh han mabalina an bumoddang ya mangihwang i ha'on.
- Ot hanat boddangana' bahan.

Psalm 71

Hay Dasal Di Ohan Mun'amamma

- 71** ¹He"a Apu Dios di paddungnay ihi"uga' ot hanat adim bahan iyabulut an ma'abaka' ta adiya' mibabain.
- ² Ot he"a an nipto' di pangatna ya donglom bahan di dasal'u ta boddangana' ta mihwanga'.
- ³ Te he"a nimpey paddungnay doplah an e' ihi"ugan ya he"a nan paddungnay nahamad an binattun alad an manandi i ha'on.
- ⁴ Ot hanat ihwanga' hinadan mun'abubungot ya adi maphod di pangatda.

- 5 Te nihipun hi a'unga' ya he"a tuwali an na'abbaktun Dios di nangidinla' hi nitaguwa'.
- 6 Ya nihipun tuwalih din awada' hi putun ina ya he"ay nangipanapto' i ha'on.
Ta hiya nan he"ay dayawo' hi inggana.
- 7 Ta hantun nitaguwa' di pangiyunnudan di udum te tinitinigoda an he"ay nangipanapto' i ha'on.^s
- 8 Ta hiya nan abigabigat ya he"ay daydayawo' ya hay amaphodmu ya anabaktum di haphapito'.
- 9 Ot hanat adiya' bahan iwalong hi ad uwanin na'amammaa' ya kimapuya'.
- 10 Te nadan binuhul'u ya hanahapitonda hi'on nganney atondan mamate i ha'on.
- 11 Te alyonday ingganuya' mo anun he"a Apu Dios ta hiya nan tiliwona' anu ot ma'id ha bumoddang i ha'on.
- 12 Ot hanat adiya' bahan taynan Apu Dios ya immali'aot ta boddangana'.
- 13 Ta hanadan ihikna an mamate i ha'on ya diday ma'abak ta madadagda ta mibabainda.
- 14 Mu ha'on'e ya nanongnan mundinola' i he"a ta hiya nan iyala'ala' an mundayaw i he"a.
- 15 Ta ma'id ha dindinong'un mangibanagbaggah amaphodmu ya nadan atom an mangihwang hi tatagu an ta'on on dakol nadan adi ma'awatan hinan a'atmu.
- 16 Ot dayawon da'a an na'abbaktun Dios.
Ya ipa'innila' nadan dakol an maphod an ina'inatmu ta atiganan nipto' di pangatmu te ma'id ha udum hi umat i he"a.
- 17 Nihipun hi a'unga' ya intudduwana' i he"a ta hiya nan inaynayun'un mangipa'in'innilah a'atmu.
- 18 Ot hanat adiya' bahan iwalong Apu Dios an ta'on ona' ma'amamma ta ma'ubanana' ta way ato' an mangibagah nan ongal an abalinam hinadan mun'atanudan.
- 19 Hanan ongal an abalinam ya amaphodmu Apu Dios ya adi malukud an umat hi dinawwin di ad lagud.
Ya ma'id ha udum hi umat i he"a.
- 20 Ot ta'on hi inyabulutmuy dakol an nunligata' mu madinola' damdama an paphodom di nitaguwa' ta ta'on ona' mun'atte'atte' ni mu aggem inyabulut an mateya'.
- 21 Ya innila' an alubyagona' ya boddangana' ta mundongola' bo an umat handi.

^s 71:7 Hay alyon di udum ya tumakutda an gapuh nadan tintinnigoda na'at i ha'on.

- 22 Ot dayawon da'a an ma'aphod an Dios an dayawonmin tinanud Israel.
Te ma'id ha ibbahom hinadan ibagam.
Ot hinan pangikantaa' hi amaphodmu ya ipagangoh'u nan lira ya harp.
- 23 Ya olto' an mangikanta hi pundayaw'un he'a te he'ay nangihwang i ha'on.
- 24 Ta adi' idinong an mangipa'in'innilah amaphod di pangatmu.
Te hanadan ihikna an mamaten ha'on ya nibabaindah nangatmu te pamaag ya aggeda innilay atonda.

Psalm 72

Hay Dasal Hinan Patul

Kantan David

72 ¹Dawato' Apu Dios an itudduwam nan patulmi hi atonan mangipanuh i da'min tataguna an miyunnudan hinan maphod an pangatmu.

² Ta wan maphod ya nipto' di atonan mun'ap'apu i da'min tataguna an namamah nadan mahmo' an tatagu.

³ Ta wan pumhod an namin di itamumi ta atiganan maphod ya nipto' di pangat nan patulmi.

⁴ Te boddangana nadan maligatan ya nadan nun'awotwot.
Ya dusaona nadan tatagun mamalpaligat hi ibbada.

⁵ Ya hanat minaynayun di pun'ap'apuwana ya nadan tanudana^t an umat hi panginaynayunan nan algo ya bulan an dumilag.

⁶ Ta nan maphod an pangipapto'na ya umat hinan udan an ipaphodna nadan nitanom.

⁷ Ta minaynayun di pumhodan di nitaguwan nadan tatagunan maphod di pangatda an umat hi panginaynayunan di bulan an dumilag.

⁸ Ya hanat hanan pun'ap'apuwana ya mihipun hinan namangulun baybay ta ingganah nan oha bon baybay.

Ya mihipun boh nan wangwang an nungngadan hi Euprates ta ingganah nan pogpog tun luta.

⁹ Ta ta'on on hanadan nunhituh nadan na'appudut an boble ya mundu"undan hiya.

Ya ta'on on hanadan mi'buhul i hiya ya munlu'bubdah hinanggabna.

^t 72:5 Hay alyon di udum ya hi Apu Dios ya minaynayun di pun'ap'apuwana.

- 10 Ya ta'on on hanadan patul hi ad Tarsis ya hinadan nun'idawwin
boble ya iyaliday buwisda an idatdah nan patulmi.
Ya ta'on on hanadan patul nadan i Sheba ya i Seba ya iyaliday
idatdan hiya.
- 11 Ta an namin di apatupatul ya mundu'undan hiya.
Ya an naminday tataguh abobboble ya munhilbidan hiya.
- 12 Te hanan patulmi ya boddangana nimpe nadan nun'awotwot an
mumpahmo' ya nadan mapalpaligat an ma'id ha bumoddang i
dida.
- 13 Te ongal di homo'nah nadan ma'id ha abalinanda ya ihwangna
didah ate.
- 14 Te nabalol i hiyay nitaguwanda ta hiya nan ihwangna didah eda
apalpaligatan.
- 15 Ot hanat madukdukkey pi'taguwan nan patulmi.
Ya hanat minaynayun an midasdasalan ta minaynayun di punwagah
Apu Dios i hiya.
Ya hanat midattan hinan balitu' an nalpuh ad Seba.
- 16 Ya hanat pumhod di nitanom ta paddungnay ma'apnalan nadan
nabillid hinadan wit ya barley.
Ya mangimbubbugada ta umatdah nadan kayiw hinadan billid an
nungngadan hi Lebanon
Ya hanat dumakolday tatagu ta umatdah nadan mapmaphod an holo'
hinan pumpastolan.
- 17 Ya hanat minaynayun an mundongol hidiyen patul ta umat hinan
algo an minaynayun di binangna.
Ya hanat mawagahanday tataguh abobboble an gapu i hiya ta wan
ta'on on dida ya pemanandah diyen patul.
- 18 Madayaw hi Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel.
Te hiya han mabalin an mangat hi nakaskasda'aw.
- 19 Ot dayawon ta'uh Apu Dios hi ingga'inggana.
Ya hanat mipatigoh abobboble nan anabaktunan Dios.
Amen. Amen.
- 20 Hiyah tuwey ma'udin dasal David an imbabalen Jesse.

Psalm 73

Hanan Amaphod Di Pangat Apu Dios

73 ¹ Immannung an hi Apu Dios ya maphod di pangatna i dita'un
tinanud Israel an namamah nadan mangiyohhah pangulugdan
hiya.

² Mu wada ni' han innang ta ma'aan di pangulug'u

- 3 te nalmuy amoh'uh nadan munlattu wag an tatagu.
Te tigtiggo' ya dida otahan an adi maphod di pangatday
kumadkadangyan.
- 4 Ya ma'id ha inomnomanda ya ma'id ha ligat hi holholtaponda ta
nanongna an mabikahda.
- 5 Ta adida umat hinadan udum an maligligatan ya dakol di holholtaponda.
- 6 Ta hiya nan ma'attigoy punlattu waganda ya hay bungot di nun'onan
hi nomnomda ta hay bumahbah hi ibbaday ato'atonda.
- 7 Ya gapu ta kimmadangyanda ya dakol di adi maphod hi
nomnomondah atondah ibbadan tagu.^u
- 8 Ta nunhiglay pamihuldah tatagu.
Ya nangatuy panigodah adolda ta hiya nan hay punnomnomda ya
mabalin an kumpulnay atondan mamalpaligat hi ibbadan tagu.
- 9 Ta ta'on udot on hi Apu Dios on pihulonda ya pamaaggon
mandalonday tatagu.
- 10 Ta hiya nan ta'on on hanadan ibba' an tatagun Apu Dios ya
patiyonda ya unudonda nadan ibagada.
- 11 Ya alyonda udot bo di, Ta'omman anu ot undan innilan nan
na'abbaktun Dios hidiyen at'attonda.
- 12 Mu ta'on on athidi nimpey a'atda ya dida otahan di
kumadkadangyan ya malinggop di nitaguwanda.
- 13 Ta hiya nan hay punnomnom'u mo ya ma'id ha hilbin di nangata' hi
maphod ya hay nangidinonga' hi pumbahulan.
- 14 Te tanganu on adi umaan di punholholtapa' hi abigabigat.
- 15 Mu hanan athidin pangali tatawwa ya nihalla te bokon athidiy
punnomnom di imbabalen Apu Dios.
- 16 Ya nomnomnomo'e datuwen ma'ma'at ya adi' ma'awatan.
- 17 Mu hidin immaya' hidih nan Templo ya i diyey nanginnilaa' hinan
ma'at hinadan adi maphod di pangatda.
- 18 Ta innila' Apu Dios an paddungnay iyem dida i ha nalumuyan an
doplak ta hingkitangan ya magahdat mateda.
- 19 Ta atatakut hidiyen ma'at i dida te mamingpinghandan mama'id.
- 20 Ta hin'omtang ya ma'idda an umat i ha ininop an hinan
pangigibo'an ya ma'id.
- 21 Mu hidin agge' ni' innilan athidiy a'atna ya mahakit di nomnom'u
22 an umata' hinan animal an ma'id ha nomnomna te adi' ma'awatan di
a'atmu Apu Dios.
- 23 Mu maphod ta he"ay namnamdon i ha'on ta nanongnan impapto'a' i
he"a.

^u 73:7 Hay alyon di udum ya nan adi maphod an hapitonda ya hidiyey mangipa'innilah
nan adi maphod an wah nomnomda.

- 24 Ya hanadan tugunmu Apu Dios di nangitudduh nipto' hi ato' ot innila' an udum hi algo ya maphod di ibagam i ha'on hi umaliya' hinah awadam.
- 25 Ot hi'on he'ay mumpapto' i ha'on ya ma'id ha udum hi gamgama' hi ad abunyan onu hitun luta.
- 26 Ot ta'on on kumapuy di adol'u ya nomnom'u ya he'ay mangipabikah i ha'on hi inggana.
- 27 Mu nunhiglay ahi ma'at hinadan adi umun'unud i he"a te mihi"andan he"a hi inggana.
- 28 Mu ha'on'e ya pohdo' an umunud i he"a te he"an na'abbaktun Dios di paddungnay ihi"uga'.
Ya pinhod'un e ipa'in'innila nadan ina'inatmu.

Psalm 74

Hay Dasal Hi Ihwangan Di Boble

- 74** ¹Tanganu on da'mi bahan tatawwa ingnganuy i he"a Apu Dios hi inggana?
Undan minaynayun di bungotmun da'min tatagum?
- ²Hanat nomnomon da'min pinilim hi tatagum an da'mi din inihwangmuh din nihbutanmi.
Ya hanat nomnomom bahan nan pinilim hi boblem an wahnababillid an ad Zion.
- ³Te tigom'ey na'at hinan Templo an nadnen dinadag nadan binuhulmi.
- ⁴Hidin hinunggopandah nan Templo ya mun'ingaldah amlongda ot ipato'dahdi nan bandelada ta pangipatigoda an nangabakda.
- ⁵Ot punwatokda nadan wahdi an ayda munlongoh kayiw.
- ⁶Ya ta'on on nadan nun'a'alkusan an ni'oddah hinadan dingding on nunwatokda.
- ⁷Ot pu'ulanda ta na"agbun namin nan Templo.
Ta gapu i diyen inatda ya mibilang moh nalugit hidiyen pundayawan i he"a.
- ⁸Pinhoddan pa'dadaggon da'mi ta hiya nan pinu'ulanda nadan pundayawanmi i he"a ituwen boble.
- ⁹Ta ma'id mo ha uggan ma'at hi milagro ta ipatigan di abalinam.
Ya ma'id ha nabatih nadan propeta ta ma'id ha panginnilaanmi hi'on anuud di apogpogan datuwen ma'ma'at.
- ¹⁰Ot hi anuud di pangipadinongam hi pamihupihulan nadan binuhulmin he"a?
Undan iyabulutmu an panihpihullon da'ah inggana?

- 11 Daan mot ipatigom nan ongal an abalinam ta dadagom dida?
 12 Nihipun hidin kanaman ya he'an Dios di ap'apumi an
 bimmanoddang ya nangihwa'ihwang i da'mi
 13 an umat hidin nunhi'anom nan liting hidih nan baybay an gapuh
 nan ongal an abalinam ta nangi'wan nadan tatagum.
 Ya pinatem nadan atatakut an animal hinan baybay
 14 an gimmi'mu nadan ulun nan ma'alih lebiatan.
 Ot ipa'anmuy adolnah nadan animal hidih nan agge naboblayan.
 15 Ya he'ay nangipatuluh liting hinadan ulih ya wa'el.
 Ya he'a boy nuntudu' hinadan o'ongal an wangwang.
 16 Ya he'ay nunlumuh nan algo ya bulan ta waday mapatal ya hilong.
 17 Ya he'a boy nangiyammah pogpog hitun luta ot lumuwom boy
 tiyalgo ya lowang.
 18 Mu hanat nomnomnomom Apu Dios an ngihngihilan da'a ya
 panihpihullon da'a hinadan paddungnay ma'id ha nomnomdan
 binuhulmi.
 19 Da'min tatagum ya nakapuy ami an umat amih nan palluma.
 Ot hanat ihwang da'mi bahan hinadan mun'abubungot an binuhulmi
 an mamalpaligat i da'mi.
 20 Ya hanat nomnomnomom nan imbagam i da'mi.
 Te pamaag tayya on papatte ya dakol nadan udum an adi maphod
 an ma'ma'at hitun boblemi.
 21 Ot hanat adim bahan iyabulut an ma'abak ami ta mibabain ami ta
 wan dayawon da'an da'mi an nawotwot an mapalpaligat.
 22 Ot agam ta ipatigom hinadan paddungnay ma'id ha nomnomdan
 binuhulmi an he'a an Dios ya nipto' di pangatmu.
 Te aay an onda'a ngohngohayyon hi abigabigat.
 23 Hanat nomnomnomom nan pangapangalidan he'a te nunhiglan
 it'itkukday pungngohedan he'a.

Psalm 75

Hi Apu Dios Di Munhumalyah Atagutagu

- 75** 1 Ongal di punhanaanmi i he'a Apu Dios ta hiya nan emi ibanagbagga
 nan anabaktum ya hanadan nakaskasda'aw an ina'inatmu.
 2 Inalim di, Waday gina'un'un algo an punhumalyaa' hi atagutagu.
 Ya nipto' di ato' an munhumalya.
 3 Te umat hinan alyog an ta'on on umalyog ta miwagot an namin di
 wahtun luta mu punnanongo' damdama nan nigopnadan tun luta.
 4 Ot ibaga' i da'yun adi maphod di pangatna an hanat idinongyun
 munlattuwig.

- 5 Ya hanat adiyu alyon hi da'yuy ustu te undan nabakbaktu ayu mu ha'on.
- 6 Umman nan munhumalyah tagu ya adi malpuh nan agge naboblayan onu hinan tuluwan di algo onu hinan alimuhan di algo.
- 7 Hi Apu Dios ya ammunay mangibaga hi'on numbahul onu agge numbahul nan ohan tagu.
- 8 Hay bungotna ya nipaddung hinan basu an napnuh na'apgot an bayah an ihiitna ta an namin nadan adi maphod di pangatda ya uminumda i diyen bayah ta ingganah inumondan namin.
- 9 Mu ha'on'e ya inaynayun'u an e ipa'innila nan a'at Apu Dios. Ya ikankanta' di pundayaw'un hiya an dayawonmin tinanud Israel
- 10 Te alyon Apu Dios di, Pogpogo' di punlattuwaran nadan adi maphod di pangatda.
Mu hanada'en umun'unud i ha'on ya udma' di abalinanda.

Psalm 76

Ma'id Ha Mabalín Hi Pa'a"abak I Apu Dios

- 76** ¹Hi Apu Dios ya nundongol hi ad Judah ya hi an namin an bobleh ad Israel te hiyay dayawonda.
- ²Ya hay ma'alih nunhituwana ya hi ad Zion hidih ad Jerusalem.^v
- ³Hidiy numpamutunganah nadan panan nadan binuhulna ya hidiy numpama"ihanah nadan hapiyoda ya ispadada ya an namin nadan almasda.
- ⁴Nunhiglay binangmu Apu Dios hidin mundaydayyu'a hi nalpuwam hinadan billid hi em ni'gubatan hinadan binuhulmu.^w
- ⁵Ya inabakmu nadan nun'atulid an titindalu.
Ta nun'a'ateda ot pun'alami nadan nun'abalol an wadan dida ta ma"ið ha hilbin di bikahda ya tulidda.
- ⁶Te he"a an Dios an dinayaw handin ammodmin hi Jacob ya ammunay himmapitam hinadan binuhulmu ya nun'a'ate nadan numpuntakkeh kabayu ya ta'on on nadan kabayuda.
- ⁷Ot immannung an he"a ya ammunay matakatan te wa'et bimmungot'a ya ma"ið ha mabalín hi mi'hanggan he"a.
- ⁸Hinah nan awadam hi ad abunyan ya impa'innilam di punhumalyam hi tataguh tun luta ta pamaag ya mano"oldah takutda
- ⁹hidin inhipunmun munhumalya ta wan ihwangmu nadan mapalpaligat.

^v 76:2 Nan ho'dod an ngadan di ad Jerusalem ya hi ad Salem.   ^w 76:4 Hay alyon di udum ya nunhiglay binangmu Apu Dios mu nadan mun'aphod an billid.

- 10 Ta gapuh pangipatigam hi bungotmuh nadan tatagu ya mumpada"ulda ta dayawon da'a.
Ya ta'on on hanadan agge ni'inya'ateh gubat ya mumpada"uldan he"a.
- 11 Ot da'yun waday insapatanan Apu Dios hi atona ya hanat ipa'annungyu.
Ya ta'on on da'yun wahnun nunlini"odan tun boblemi ya hanat iyaliyu damdama nadan pohdonyun idat i hiya an madayaw ya mataktan an Dios.
- 12 Te hiya an Dios ya abalinana an pogpogon di abalinan nadan munlattuag an ap'apu ya abalinanan patakuton nadan nundongol an patul hi abobboble.

Psalm 77

Hay Mangalubyag Hinadan Minomnoman

- 77** ¹Numpahpahmo'a' an mumpaboddang i Apu Dios ta alinah donglongnay dasal'u.
- ²Te hidin nunhiglay punligata' ya hiyay numpahmo'a' an inlablabi' an nangitaggeh ta'le' an nundasal mu hiyah diyen aggeya' binoddangan i hiya.
- ³Ta hiya nan wa'et nomnomnomo' hi Apu Dios on namaman mahkit di nomnom'u te ma'id mo ha namnama'.
- ⁴Ta alyo' di, Gapu i he"a Apu Dios ya adi umaliy inlo"u ta ona' on ma'ab'abulidu ta ta'on moh on ha e' humapitan on humigaa'.
- ⁵Te mipanpanomnom hanadan na'na'at hidin nalana"uh an tawon
- ⁶hi immanam'amlonga' an nungkantah nan hilong ot alyo' hi adol'u di,
- ⁷On adi da'mi nin mo hom'on i Apu Dios ta inganuy da'mih inggana.
- ⁸Ya ma'id nin mo ha naminhodnan da'mi ta adina mo ipa'annung nadan imbaganah atona.
- ⁹Ya gapu nin moh bungotna ya adi da'mi mo hom'on.
- ¹⁰Ot alyo' di, Mahakit ahan hi nomnom'u i he"an na'abbaktun Dios te nahukkatan di pangibilangmun da'mi ta adi da'mi mo ipapto' i he"a.
- ¹¹Mipanpanomnom i ha"on nadan milagro an ina'inatmuh din nadne.
- ¹²Ya minonomnom i ha"on dadiyeh inggana.
- ¹³Ma'id ha udum hi umat i he"a Apu Dios te nipto' di pangatmu.
- ¹⁴Te he"a ya abuh di waday abalinana an mangat hi milagro ta impatigom hi atagutagu datuwen ongal an abalinam.
- ¹⁵Te inihwangmu nadan tatagum an tinanud Joseph an holag Jacob.
- ¹⁶Hidin wada'a Apu Dios ya mungkiyayong nan baybay an paddungnay tagun munggayayonggong hi takutna hidin tinigo da'a.

- 17 Ya nunhigla han udan ya mungkikidul ya mungkikilat.
 18 Ta hana'en kidul ya umat hi bungug di dakol an kalesan e mi'gubat
 an miwagot tun lutah pangatda.
 Ya mabinangan tun luta hi pangat nadan kilat.
 19 Ya inagwatmu nan nidallom an baybay an ini'wam hinan tu'yap nan
 dalluyun mu ma'id ha nanigoh gatinmu.
 20 Impangulum nadan tatagum an umatdah kalnero ya pinilim da
 Moses i Aaron ta paddungnay diday mangipastol i dida.

Psalm 78

Hay Inat Apu Dios Hinadan Tataguna

- 78** ¹Da'yun i'iba, hanat igongahanyu tudan ituddu' i da'yu.
² Te ipa'el'un namin di panuddu' ta wan ma'innilaanyu nadan
 agge nipa'innilah din kanaman.
³ Datuwe ya dingngol ta'u tuwali i handidan a'ammod ta'uh din nadne.
⁴ Ot hanat ipa'innila ta'u pibo datuwe hinadan i'imbabale ta'u ta wan
 ma'innilaanda nan ongal an abalanan Apu Dios ta wan ta'on on
 dida ya hiyay dayawonda.
⁵ Hi Apu Dios ya impa'innilana nadan tuguna i handidan a'ammod
 ta'u an holag Jacob an nunhituh ad Israel.
 Ot ibaganan dida an mahapul an itudduda damdama datuwe
 hinadan tanudanda
⁶ ta wan innilaonda.
 Ta hiya bo damdamay intuddudah nadan tanudanda.
⁷ Ta wan hi Apu Dios di pundinolanda ya un'unudonda nadan tuguna
 ya ta wan adida linglingon nadan milagro an ina'inat Apu Dios.
⁸ Ta adida iyunnudan i handidan a'ammod ta'u an nginshedah Apu Dios
 ta aggeda inunud nadan tuguna ya bokon hiyay nundinolanda.
⁹ Ta umatdah didan tindalun nadan tinanud Epraim an manu te
 napongdah pana mu hidin nadatngan di gubat ya binumtikda.
¹⁰ Athidiy na'at i handidan a'ammod ta'u te imbakhoda nan imbagan
 Apu Dios hi atonda te aggeda inunud nadan tuguna.
¹¹ Ya lininglingda nadan ina'inatnan milagro an iphodanda
¹² an umat hinan inatna hi ad Soan an ohan bobleh ad Egypt an
 nunhintiggan handidan a'ammod ta'u
¹³ an nunhi'anona nan liting hinan baybay ta nangi'wan handidan
 a'ammod ta'un immagwat.
¹⁴ Ya hidin dimmanallanananda ya wada han bugut an
 nangipangpangulun dida ya wa'et nahdom ya mumbalin hidiyeh
 apuy ta patalana nan awonda.

- 15 Ya dinoltakna nan doplah ta bimmudduh di liting ta waday
ininumdahdih nan agge naboblayan.
- 16 Ya hidiyen liting an nalpuh nan doplah ya umat hi dinakol di liting
hinan wa'el.
- 17 Mu ta'on on athidi ya ondaot inyal'alan nginhe nan na'abbaktun Dios
hidih nan agge naboblayan.
- 18 Ya inattadan pinanatnah Apu Dios hi'on abalinanan mangidat
hinadan pinhoddan anon.
- 19 Ta adi ahan maphod di nangalidan hiya an alyonday,
On abalinana nin an mamangan i dita'uh tun agge
naboblayan?
- 20 Manu te dinoltakna nan doplah ot tumuluy liting an ay wa'el.
Mu undan nin abalinanan mangdat i dita'u hi makan an umat hi
tinapay ya dotag.
- 21 Ta hidin dingngol Apu Dios hidiyen inalida ya nunhiglay bungotna i
handidan a'ammod ta'un tinanud Israel.
- 22 Te ma'id ha dinoldan hiya ta hiya nan adida patiyon an abalinan
Apu Dios an mangihwang i dida.
- 23 Mu ta'on on athidi ya imbagana damdamah ad abunyan ta
paddungnay niluwat
- 24 ot mun'a'agah an ay udan di mana an nalpuh ad abunyan
- 25 ta dakkodakkol di mana hi indatnan anonda an datuwe nan anon di
anghel Apu Dios.
- 26 Ya gapuh nan ongal an abalinana ya impa'alina nan tuyup ot
ipa'enah awadanda
- 27 ta nadlunday hamutihdih nan awadanda an umatdah panag an
immapnal hinan pinggit di baybay.
- 28 Te numpungkohopdah nunlini"odan nadan nun'allunganda.
- 29 Ta indatna nadan pohdon ahan nadan tatagun anon ta nun'a'anda ta
ingganah nun'a'apnekda.
- 30 Mu hidin nanongnan nun'akamelanda
- 31 ya impatigon Apu Dios di bungotnan dida.
Ta numpatena nadan mumpangilog an linala'in mun'abikah an
tinanud Israel.
- 32 Mu ta'on hi athidiy na'at ya inyal'alan nadan nabatin
numbahul.
Ya ta'on on dakol di milagron inat Apu Dios ya adida patiyon an
hiyay nangat i datuwe.
- 33 Ta hiya mo nan pininghan Apu Dios an pinate dida ta atatakut
hidiyen inatnan dida.

- 34 Ta wa'et waday athidih inat Apu Dios i dida on nuntutuyuda mohpe nadan nabati hi numbahulanda ya dumasadasalda mohpen hiya.
- 35 Ya nomnomnomda mohpe an hiya nan na'abbaktun Dios an paddungnay ihi"uganda ya hiyay mangihwang i dida.
- 36 Mu agghada damdama te onda ilaylayahhan hi Apu Dios
- 37 te aggeda inyohhan hiyay pundinolda ya imbakhoda nadan imbaganah atonda.
- 38 Mu ta'on boh on athidi ya himmo'na dida ta pinakawanay bahulda ta aggena dinadag didan namin.
Ya numpi'atnay nangipabungotanda i hiya mu ona on inukmun di bungotnan dida.
- 39 Te innilanan taguda ya abuh an umatdah nan tuyup an nala"uh'e ya ma"id mo.
- 40 Mu numpidakol di nungngohayandan Apu Dios ta hiyah diye nan mahkit di nomnomnan dida hidin awadandah nan agge naboblayan.
- 41 Ta aggaon pinatnada nan ulen Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel.
- 42 Adida nomnomon an hiya ya ongal di abalinana ya ta'on on hay nangihwanganan dida hinadan namalpaligat i dida ya adida nomnomon
- 43 an ta'on on dakol di tinigodah inatnan milagro hi awadandah ad Soan hidih ad Egypt.
- 44 Ta numbalinona nadan liting hinadan wangwang ya wa"el hi dala ta adi mabalin hi inumon nadan i Egypt.
- 45 Ya impa'alina dakkodakkol an lalag ya bakbak ta immalinhawangda ta maligatan nadan i Egypt.
- 46 Ya impa'ana bon namin di intanomda hinadan dakkodakkol an dudun.
- 47 Ya impa'alina dakkodakkol an dalallu ta nun'ate nadan intanomdan greyp ya fig.
- 48 Ya ta'on on hanadan baka ya kalneroda ya nun'atedah nangat di dalallu ya kilat.
- 49 Ya gapuh nan nunhiglan bungotnan dida ya intuda'nay dakkodakkol an pumapaten anghel.
- 50 Ta dakolday nun'ate hi nangat han dogoh an pistin di tagu.
- 51 Ta nun'atedan namin nadan linala'in panguluwan an imbabalen nadan tinanudan Ham an i Egypt.
- 52 Ot ahi mohpe ikak Apu Dios nadan tataguna an a'ammod ta'u ta tinaynandah ad Egypt ot ipanguluna didah nan agge naboblayan.

- 53 Ot ipappapto'na dida ta malinggopda mu hanada'en binuhuldan namdug i dida ya nun'a'alingdah nan baybay.
- 54 Ot iyena didah nan nun'abilid an boble an niyappit i hiya an ongal di abalinanan Dios te inabakna nadan nunhituhdi.
- 55 Ya impa'aana mo tuwali nadan nunhituhdi ta handidan a'ammod ta'un tinanud Israel di nihukkat an nunhituhdi.
Ta nunggogodwa"anda nadan lutada ya diday nunhituh nadan baleda.
- 56 Mu ta'on on athidiy inatnan dida ya apyanan nginheda nan na'abbaktun Dios an aggeda inunud nadan tuguna.
- 57 Ta umatda i handidan a'ammodda an mungngoheda ta ma"i ha dinol i dida te umatdah nan nayaku an papan di pana.
- 58 Te nangapyadah pundayawanda hinadan umat hi bulul ot dadiyey dayawonda.
Ta hiya nan impabungotdah Apu Dios.
- 59 Ta gapu i diyen inatda ya namingpinghan an inwalong Apu Dios handidan a'ammod ta'un tinanud Israel.
- 60 Ot inganuyna mo bo nan tabernakel an niha"adana ni' hi ad Siloh hidin ni'hituwana i dida.
- 61 Ot iyabulutnan ibtik nadan binuhulda nan Kahun an nittuwan nan Hapitna an mangipatigoh nan ongal an abalinana ya amaphodna.
- 62 Ya gapuh bungotna i handidan a'ammod ta'un tataguna ya nun'ipapatena didah nadan binuhulda.
- 63 Ta nun'a'ate nadan imbabaledan mumpangilog an linala'i ta ma"i ha iyahawan nadan imbabaledan mumpangilog an binabai.
- 64 Ya ta'on on nadan papadi ya ni'impapateda dida mu agge imbaluwan nadan ahawada dida te ta'on on dida ya pinalpaligatda dida.
- 65 Mu lo'tat ya paddungnay inggibo' Apu Dios ta umat i ha immaligwah an nabutong.
- 66 Ot pumpudugna nadan binuhulna ta nun'iwakatda ta nihipun i diye ya nibabaindah inggana.
- 67 Ya bokon mo hidih nan boblen nadan holag Epraim an tinanud Joseph di pinto'nah iha"adana.
- 68 Te ha moy pinto'na ya nan boblen nadan tinanud Judah hidih nan nabillid hi ad Zion an pinpinhodna.
- 69 Ta hidiy nangipata'doganah nan Templo ta umat i ha billid an munnanannong hinan inumbunanah nan lutah inggana.
- 70 Ya pinto'nah apu ta'un hi David hi baalna hidin awadanah nan pumpastolanah kalnero.
- 71 Ot pumbalinonah patul ta hiyay nangipapto' hinadan a'ammod ta'un tinanud Israel.

72 Ya nala'ing handin hi apu ta'un hi David te nipto' di inatnan nangipapto' i handidan a'ammod ta'u.

Psalm 79

Hay Dasal Nadan I Israel Hidin Na'abakdah Gubat

79 ¹ Apu Dios, hinggop nadan binuhulmu an nalpuh udum hi boble tun ad Jerusalem an ibilangmuh boblem ta nunhiglay ena nadadagan hi nangatda.

Ya nalgom di inatdahdih nan Templo ta nibilang moh nalugit hidiyen niyappit i he"a.

2 Ya awagillang nadan numpatedan ibbamin tatagum ta nun'a'an di hamuti ya nadan atap an animal di adolda.

3 Ya dimmuluy di daladah nan bobleh ad Jerusalem.
Ya ma"i'd ha e mangilubu' i dida.^x

4 Ta dildilohon da'mi on nginihngihilan da'mih nadan nunhituh nunlini"odanmi.

5 Ot undan ahan tatawwa ingganah ad uwani Apu Dios ya nunhiglan ay dumalang di bungotmun da'mi?

6 Daan mot hanadan wah udum hi boble an adi umunud ya adi mundayaw i he"a di pangipahdaam hi bungotmu.

7 Te aay an numpateda nadan ibbamin tatagum an tinanud Jacob ya dinadagda nan numboblaysanmi.

8 Apu Dios, hanat adim bahan ibohol i da'mi nadan numbahulan handidan a'ammodmi.

Ta hom'on da'mi bahan te ma"i'd mahan mo tayya ha namnamami.

9 Boddangan da'mi bahan ta ihwang da'mi.

Ya pakawanon da'mih nadan numbahulanmi.

Ot i naen atom ya dayawon da'a hinadan tataguh udum hi boble.

10 Ta adida alyon di, Daan boy aton nan Dios da.

Ot agam bahan ta ipatigom i da'miy pangi'awitam hinadan ibbamin pinaten nadan binuhulmi.

11 Ya hanat donglom bahan di palak nadan ibbamin nibalud ta ihwangmu dida an gapuh nan ongal an abalinam te tuwen madatngan nan eda atayan.

12 Ya hanat mumpipituy pangiballohmu hi nama'bainan nadan binuhulmun he"a Apu Dios.

13 Ta wan da'min tatagum an paddungnay kalnerom ya dayawon da'ah ingga'inggana.

^x 79:3 Ma"i'd ha e mangilubu' i dida te numbalindah balud nadan agge ni'yate.

Psalm 80

Hay Midasal Hi Ipaphodan Di Boble

80 ¹He'a Apu Dios di mi'alig hi mumpastol i da'min holag Joseph an tinanud Israel an alyom hi wa'ahnan inumbun hinan tronom hinan numbattanan nadan Kerubim ya daan mo ta ipatigom nan ongal an abalinam

² ya nan anabaktum i da'min holag Epraim ya holag Manasseh ya holag Benjamin ta ipapto' da'mi.

³ Ya hanat wagahan da'mi ta mumbangngad nan a'atmi tuwali. Ya hom'on da'mi ta ihwang da'mi.

⁴ He'an ongal di abalinanan Dios, ngalngalam bahan tatawwa on adi mabaoy bungotmun da'mi ta ingganah ad uwani ya adim donglon di dasalmi.

⁵ Ta pamaag tayya ya pi'pi'anmiy luwami te nunhiglay emi umukayungan.

⁶ Ta ngihngihilan da'mi ya pihpihullon da'mi hinadan nunhituh nunlini"odan tun boblemi.

⁷ Hanat wagahan da'mi nimpe ta mumbangngad nan a'atmi tuwali. Ya hom'on da'mi ta ipapto' da'mi.

⁸ Da'mi din mi'alig hi himmangon greyp an inilpum hi ad Egypt. Ot pa'aanom nadan numboblehtu ta paddungnay intanom da'mihtu.

⁹ Ya paddungnay ginabutam tun luta ya da'mi nan ni'aligan diyen greyp an itanommuhutu an nanginghahaping ot kumayabba ituwen boble.

¹⁰ Ta nihinap ami ituwen boble an nihipun hinadan billid hi nangappit hi muyyadna ta ingganah nadan billid an nungngadan hi Lebanon.

¹¹ Ya nihipun boh nan baybay an nungngadan hi Mediterranean ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates.

¹² Mu tanganu on ad uwani Apu Dios ya dinadagmu nadan binattun alad tuwen boble ta kumpulnay hawwangon nadan umalin mangubat i da'mi on nun'aladan namin nadan nun'abalol ituwen boblemi?

¹³ Ta umatdah nadan atap an animal an nunhiglay nanadagda ituwen boble.

¹⁴ Ot he'a an ongal di abalinanan Dios an wah ad abunyan, uhdungam'e bahan hantudan ma'ma'at hinan paddungnay intanommun greyp an ni'aliganmi.

Daan mo bahan ta ihwang da'min tatagum.

¹⁵ Ta umali'a bahan ta ibaliw da'mi an paddungnay intanommu ituwen boble.

- 16 Te paddungnay nungkohatda nan greyp ot pu'ulanda.
 Daan mo bahan ta ipatigom di bungotmu ta dadagom pibo dida.
- 17 Mu da'mi'en pinto'muh tatagum an gapuh boddangmu ya nundongol
 ami ni' ya hanat ipaphodmuy nitaguwanmi.
- 18 Ta adi da'a mo du'gon i da'mi.
 Ot hanat boddangan da'min umunud i he"a ta wan he"a moy
 dayawonmi.
- 19 Ot he"a an ongal di abalinana ya hanat wagahan da'mi nimpe ta
 mumbanggad nan a'atmi tuwali.
 Ya hanat hom'on da'mi ta ipapto' da'mi.

Psalm 81

Kanta An Pangipabaktun Apu Dios

- 81** ¹Hanat mun'am'amlong ta'u ya olton ta'un mangikankanta hi
 pundayaw ta'un Apu Dios te hiyay mangipappapto' i dita'un
 tinanud Israel.
- ²Mungkanta ta'u an unnudan ta'uh nadan tamburin ya impagangoh
 ta'u nan harp ya lira.
- ³Ya impagangoh ta'u nan trampeta hinan ngilin di nakayangan nan
 bulan ya hinan ongal di bulan.
- ⁴Te hiyah naey intugun nan Dios an dinayaw handin ammod ta'un hi
 Jacob hi mahapul an unudon ta'un tinanudana.
- ⁵Imbaganah tuwe i handidan a'ammod ta'u an tinanud Israel hidin
 nundusaanah nadan i Egypt.
 Ya i diyey nangngolanda i han munhapit an adida ma'awatan di
 pinhodnan ibaga
- ⁶te alyonay, Inaan'u nan paddungnay madamot an pinahonyu.
 Te pinogpog'u nadan naligat an tamuyu.
- ⁷Te hidin maligligatan ayu ya numpahpahmo' ayun ha'on ya wahdiya'
 an nahawanana' hinan bugut ot ihwang da'yu.
 Mu pinatna' di anahamad di pundinolyun ha'on hidin wa'ayuh nan
 obob an nungngadan hi Meribah hidin ma'id ha inumonyu.
- ⁸Ot da'yun tinanud Israel an imbilang'uh tatagu' ya daan mot
 tugunon da'yu'e tuwalin ha'on ya igongahanyu.
- ⁹Ta adi ayu mundayaw hinadan dios an dayawon di tataguh udum hi
 boble.
- ¹⁰Te ha'on nan Dios an ap'apuyu an nangipangulun da'yu hi
 nalpuwanyuh ad Egypt.
 Ot hi'on iyohhayuy pangun'unudyun ha'on ya idat'un namin di
 mahapulyu.

- 11 Mu ma'id te da'yun tinanud Israel an imbilang'uh tatagu' ya adiyu donglon ya adiyu unudon di ibaga'.
 12 Ta hiya mo nan inwalong da'yu ta ukod ayuh at'attonyu.
 13 Te onha donglonyu ya unudonyu nan ibaga'
 14 ya ongal di abalina' ot undan mahan naligat hi pangabaka' hinadan binuhulyu.
 15 Hanadan humihiwon ha'on ya lo'tat ya mundu'undan ha'on te ma'id ha pogpog nan pundusa' i dida.
 16 Mu da'yu'en imbilang'uh tatagu' ya idattan da'yuh mun'a'aphod an makan ya dakol an danum di iyukan.

Psalm 82

Hi Apu Dios Di Na'abbaktun Ap'apu

- 82** ¹Hitun a'amungan nadan dakol an ma'alih dios ya hi Apu Dios di munhumalyan didan namin.
² Ta alyonan diday, Mahapul an idinongyu nan nibahhon atonyun munhumalya ta adiyu ita'dog hanadan adi maphod di pangatda.
³ Ta da'yuy mangita'dog hinadan nun'apuhig ya nun'awotwot. Ta hanan nipto' an pangat di atonyu hinadan mahmo'.
⁴ Ta ihwangyu didah e pamalpaligatan nadan tatagun adi ahan maphod di pangatda.
⁵ Mu ningamut an da'yun a'ap'apu ya ma'id ha innilayu te aggeyu innilay nipto' hi unudonyu ta hiya mo nan gapun da'yu ya ma'id ha maphod hi ma'maat hi abobbobleh tun luta.
⁶ Manu te ha'on di mangali hi ay ayu dios damdama an paddungnay imbabale da'yun ha'on an na'abbaktun Dios
⁷ mu umat ayu damdamah tatagu ya a'ap'apu an waday apogpogan di nitaguwanyu.
⁸ Ot agam Apu Dios ta humalyaom di atagutagu te he'a damdamay ud bagih abobbobleh tun luta.

Psalm 83

Hay Pumpaboddangan Nadan Mapalpaligat

- 83** ¹Daan mo bahan Apu Dios ta adim pamaag hi dindinong.
² Te tigom'e tayya tudan mi'buhul i he'a an ipatpatigoday nunhiglan ngohedan he'a.
³ Ya deen humanahapitdah atondan manadag i da'min pinpinhodmun tatagum

- 4 an alyonday, Ume ta'u ta eta'u gubaton nadan tinanud Israel ta pumpate ta'u dida ya dinadag ta'u nan bobleda ta lo'tat ya ma'id ha uggan mabong'al i dida.
- 5 Ta an naminda ya na'u'unnudanda ta ma'ohhdan mi'hangga i he'a.
- 6 Datuwen tinatagu ya nadan i Edom ya nadan tinanud Ismael ya nadan i Moab ya nadan tinanud Hagi.
- 7 Ya niddumda nadan i Gebal ya i Ammon ya nadan tinanud Amalek ya nadan i Pilistia ya nadan i Tyre.
- 8 Ya niddumda bo nadan i Assyria ta boddanganda nadan tinanud Lot an i Ammon ya i Moab.
- 9 Ot hanat atom Apu Dios i dida nan umat hi inatmuh nadan i Midian ya umat boh nan inatmu i da Sisera i Jabin hidih din ni'gubatandah nan way wangwang an nungngadan hi Kison
- 10 an nun'ateday udum hidih nan bobleh ad Endor ot mun'atano' di adoldah nan niwagillanganda.
- 11 Ya hanat patom hinadan a'ap'apuda nan umat hi inatmu i da Oreb i Seeb ya da Sebah i Salmunna
- 12 te dida nadan mangali hi pulhonda anu nan mapmaphod an boblen nadan tatagum.
- 13 Ot hanat pun'iwagillangmu dida ta ayda hupu' ya dugih an iyaddib di dibdib.
- 14 Ya patom hi aton di apuy an mabalin an pu'ulana nadan muyung hinadan billid
- 15 onu nan mabikah an puwo' ta ta'on on munhinnu'u'da mu onmuot ih'ihbod ta gumayogayonggongdah takutda.
- 16 Ta mibabainda ta lo'tat ya muntutuyuda ta he'a Apu Dios di dayawonda.
- 17 Onu hanat ma'abakda ta minaynayun di eda ibabainan ta ingganah atayanda.
- 18 Ta lo'tat ya abulutonda an he'a an na'abbaktun Dios di ap'apu hitun luta an ma'id ha udum.

Psalm 84

Hay Kantan Nadan Tinanud Korah

- 84** ¹ Ongal di abalinam Apu Dios ya nunhiglan ma"aphod nan Templom.
- ² Ta hiya nan nunhiglay naminhod'un umehdi te pinhod'un e ikantay pun'amlonga' i he'a an Dios an wadawadah inggana.
- ³ Ya ta'on on hanadan hamuti an umat hinadan pippiwong ya eda numbuyahdi te pinhoddan e ihaggon nadan buyada hinan way

punggobhan hi mi'nong i he"a an ongal di abalinanan Dios ya Patul.

- 4 Ot mipa'amlong nadan nunhituh nan Templo te inaynayundan ikankantay pundayawdan he"ahdi.
- 5 Ya mipa'amlong nadan he"a Apu Dios di pundinolanda hi alpuwan di abalinanda ta waday naminhodan umeh nan Templo hi ad Jerusalem ta e da'a dayawon hidi.
- 6 Ta hidin nipto'dahdih nan nadpal an nundotalanah ad Baka ya impa'alim di udan ta nun'a'aphung nadan wa'el ya dimmakol di liting hinadan obob.
- 7 Ya mun'a'udman di bikahda an ta'on on dumanallananda te nunhiglay naminhodan manamu i he"ahdih ad Zion.
- 8 Ot he"a an ongal di abalinanan Dios an dinayaw handin ammodmin hi Jacob ya hanat donglom bahan di dasal'u
- 9 ta ipapto'mu ahan nan pinilim an patulmi.
- 10 Immannung an nan ohan algon e pundayawan i Apu Dios hinan Templo ya nabalbalol mu nan hinlibuy (1,000) algon kumpulnay umayan.
Ta udu'dulnah ona' tuma'dog hinan way geyt nan Templo mu hanan eya' umbum hinan balen nadan adi maphod di pangatda.
- 11 Te hi Apu Dios di mumpapto' ya munwagah hi tatagu ta gapu i hiya ya mapemanan nadan tataguna.
Te nundadaan tuwali an mangidat hi mahapul nadan mangun'unud i hiya.
- 12 Ot hanadan mangidinol i he"a an ongal di abalinanan Dios ya mipa'amlongda.

Psalm 85

Hay Dasal Hi E Ipaphodan Di Boble

- 85** 1 Apu Dios, winagaham tun imbilangmuh boblem ta nibangngad nan kinadanganmin tinanud Jacob.
- 2 Ya pinakawan da'min tatagum hinadan numbahulanmi
  - 3 te nabao nan nunhiglan bungotmun da'mi.
  - 4 He"a an Dios an mangih'ihwang i da'mi hinadan punligatanmi, daan mo bahan ta boddangan da'mi ta umunud ami mon he"a.
Ta wan adi'a bumohbohol i da'mi.
  - 5 Te undan ahan tatawwa minaynayun di bungotmun da'mi ya ta'on on nadan tanudanmi.
  - 6 Agammot bahan ta pabikahon da'mi bo ta wan dayawon da'a.
  - 7 Ta ipatigom Apu Dios nan munnananong an pamhodmu ta wan ihwang da'mi hinan dusami an gapuh bahulmi.
  - 8 Igongaha' nan ibagan Apu Dios te imbagana an palinggoapon da'min tataguna hi'on idinongmi nadan adi maphod an ato'atonmi.

- 9 Ot innila' an ma'id ha bahhonan ihwangna nadan mangun'unud i hiya ta wan mipatigoy anabaktunah tun numboblaysan ta'u.
- 10 Ot hitun a'atan datuwe ya ma'awatan di tatagu nan a'at di pamhodna ta mangun'unuddan hiya.
Ta wan maphod mohpey pangatda ta wan luminggot di nitaguwanda.
- 11 Hay tagu ya gahin ona inaynayun an mangun'unud i Apu Dios ya ahi minaynayun damdamay pangipapto'nan dida.
- 12 Ta immannung an wagahan dita'un Apu Dios ta pumhod di itanom ta'u ta dumakol di apiton ta'u.
- 13 Hanan maphod an pangat di tatagu di paddungnay mangidadaan hi umaliyan Apu Dios.

Psalm 86

Nan Mumpaboddang I Apu Dios

- 86** ¹ Apu Dios, hanat boddangana' bahan te ma'id ahan ha abalina'.
² Ha'on an baalmu ya na'unuda' i he"a ot hanat ihwanga' bahan te he"ay pundinola'.
- ³ Iyal'algo' an dumasadasal ot hanat hom'ona' bahan.
- ⁴ Ta pa'amlongona' an baalmu te he"a ya abuh han pun'amlonga' an dayawon.
- ⁵ Te he"a Apu Dios ya maphod di pangatmu ya nundadaan'an mamakawan hi bahulmi.
Te nunhiglay pamhodmu hinadan mumpahmo' i he"a.
- ⁶ Ot hanat donglom bahan Apu Dios tun dasal'u an pumphapahmo'a' i he"a.
- ⁷ Hinan punligata' ya he"ay pumphapahmo'a' te innila' an boddangana'.
- ⁸ Hi an namin nadan dios an dayawon nadan wah udum hi boble ya ma'id ha nipaddungandan he"a te adida abalanan an aton nadan abalinam.
- ⁹ Ta hiya nan an namin nadan limmum an tatagu an wah abobbble ya umalida ta mumpada"uldan he"a ya ipa'inniladay anabaktum an Dios.
- ¹⁰ Te he"a tuwali nan nabaktu ya ongal di abalinanan Dios an ma'id ha udum.
- ¹¹ Ot hanat ituddum i ha'on nan pohdom hi ato' ta hanadan nipto' an tutdudum di nanongnah un'unudo'.
Ya he"ay inaynayun'un punhilbiyan.
- ¹² Ya ato' an namin di abalina' an mundayaw i he"a Apu Dios ta nan anabaktum di ipa'in'innila' hi inggana.

- 13 Te he"a ya ongal di pamhodmun ha'on te inihwanga' hinan e'ot atayan.
- 14 Hanadan mumbaktu ya mun'abubungot an tatagu an ma'id ha pangibilangdan he"a ya nundadaandan mi'gubat te pinhodan patayona'.
- 15 Mu he"a Apu Dios ya ongal di homo'mu ya ulem.
Ya adi hi kittang on bimmungot'a te munnananong nan pamhodmu ya pangipapto'mu.
- 16 Ot hom'ona' bahan ta ihwanga' ya pabikahona' ta way ato' an munhilbin he"a an umat hi inat ina.
- 17 Ot hanat ipatigom Apu Dios ha panginnilaa' hinan amaphodmun ha'on ta wan tigon'en nadan mi'buhul i ha'on ya bumainda te he"ay nangihwang i ha'on ya he"ay nun'alubyag i ha'on.

Psalm 87

Hay Naminhodan Apu Dios Hi Ad Jerusalem

- 87** ¹Hi Apu Dios di numpilih nan nangibangonanah nan ma'alih boblena hidih nadan nabillid an niyappit i hiya.
- ²Te hidih ad Zion di pinpinhodna hinadan boblen di tinanud Israel.
- ³Ya dakol di mibaga hi amaphod diyen ma'alih boblen Apu Dios.
- ⁴Ya alyon Apu Dios di, Iddum'u nadan i Egypt ya i Babilon hi pangitudo'a' hinadan umun'unud i ha'on ya ta'on on hanadan i Pilistia ya i Tael ya i Etiopia ta hiya nan wadaday ibilang'un dida hi i Jerusalem.
- ⁵Te ha'on an na'abbaktun Dios ya pumbalino' hi ma"aphod an boble ta mundongol ta ahi way ohaon alyonay, Niyayyama' hi ad Jerusalem.
- ⁶Ot hitun pangitudo'an Apu Dios hi ngadan nadan ibilangnah tataguna ya itudo'nan hidiy niyayyamanda.
- ⁷Ta an naminda ya ma"amlongdan manayo ya mungkantadan alyonday,
An namin di umipa'amlong i dita'u ya malpuh tun ad Zion.

Psalm 88

Hay Dasal Di Ohan Nama"idan Hi Namnama

- 88** ¹Apu Dios an mangih'ihwang i ha'on, abigabigat ya ahodohodom on mumpahpahmo'a' i he"a.
- ²Ot hanat donglom bahan di dasal'u ta boddangana'.

- 3 Te nunhigla tayya tun punligata' ta tuwe mahan mo teen mateya'.
 4 Te ma'id mahan mo tee ha bikah'u an aya' nanatte.
 5 An umata' hinadan nun'a'aten nilubu' an ma'id mo ha alyon hi boddangam dida.
 6 Te paddungnay inyeya' i ha munhihillong an ni'iddallom an lubu'an.
 7 Te hanan bungotmun ha'on ya nipaddung hinan nunhiglan dalluyun ta paddungnay pun'ilobloba' hi dallom nan liting.
 8 Ot gapuh tun inatmun ha'on ya pamaag tee ya aya' balud an adiya' pa'abtik.
 Ya inwalonga' hinadan gagayyum'u.
 9 Ta hiya nan nunhiglay e' umukayungan ta gapu e' limmuwaluwaan ya limmatunnu' di mata'.
 Ya abigabigat on itatagge' di ta'le' an mumpahpahmo' i he'a Apu Dios.
 10 Undan waday iyatan nadan milagron atom hi'on nate nan tagu?
 Ya undan bo abalinanan bumangon ta dayawon da'a?
 11 Ot ten hidi'eh nan lubu'an ya ma'id ha alyon hi punhahapitanda nan munnananong an pamhodmu ya pumpapto'mu.
 12 Ya ot ten ageda mo nimpe innila nadan milagron ina'inatmu ya nadan maphod an pangatmu.
 13 Ta hiya tee nan abigabigat on mumpahpahmo'a' i he'a.
 14 Mu tanganu ona' ingnganuy ta adim ahan donglon di dasal'u?
 15 Nihipun hi amangilog'u ya nunhiglay nunholholtapa' hinadan nundusam i ha'on ta pamaag ya aya' mate.
 16 Te nunhiglan adiya' pa'itpol hinadan namalpaligatmun ha'on an gapuh bungotmu.
 17 Ta abigabigat ya aya' wah gawwan di liting an aya' tayya mun'alting te paddungnay pun'ilobloba' i he'ah nan liting.
 18 Ot gapu nimpe i datuwen inatmun ha'on ya tinaynana' moh nadan gagayyum'u ya i'iba' ta pamaag tayya ya paddungnay munhihillong di nunlini'odan'u.

Psalm 89

Hay Ikantan Di Ohan Bimmoble An Maligligatan

- 89** 1 Nanongnan ikankanta' Apu Dios nan ongal an pamhodmu ya nan amaphodmu te adim ibahhon aton di ibagam hi atom.
 Ta ta'on on hanadan mun'atanudan ya ma'innilaanda.
 2 Ta ipa'innila' an hanan pamhodmu ya nan adim pangibahhawan hi ibagam ya adi maluman an umat hi ad lagud an munnananong hinan awadana.

- 3 Ya inalim di, Imbaga' hinan pinto"un baal'u an hi David
 4 an adi' ibahho an pumbalinon da'yun himpamu'un hi ap'apu hi
 inggana an ta'on on hanadan mun'atanudan.
- 5 Ot hanat an namin nadan wah ad abunyan ya nadan anghel ya
 dayawon da'a Apu Dios an gapuh nadan nakaskasda'aw an atom
 ya hay adim pangibahhawan hinadan imbagam.
- 6 Te an namin nadan wah ad abunyan ya ma"i'd ha umat i
 he"i'a.
- 7 Ya hinan a'am'amunganyuhnah ad abunyan ya he"i'a han
 taktanda ya dayawonda te he"i'a han nakaskasda'aw di
 a'atna.
- 8 Ta ma"i'd nimpe ha umat i he"i'a Apu Dios an ongal di abalinana ya
 adim ibahhon aton an namin di ibagam.
- 9 Ya he"i'ay mummandal hinan mun'ungak an baybay ya he"i'ay waday
 abalinanan mangipadinong hinadan dalluyun.
- 10 Ya he"i'ay namateh nan atatakut an animal hinan baybay an ma'alih
 hi Rahab.
 Ya gapu boh nan ongal an abalinam ya inabakmu nadan binuhulmu
 ta nahiyahhiya'da.
- 11 He"i'ay ud bagih ad lagud ya ta'on on tun luta ya he"i'ay nunlumuh an
 namin an wahtun luta
- 12 an mihipun hi muyyadna ta ingganah huddo'na.
 Ta hanadan billid an nungngadan hi Tabor ya nan nungngadan
 hi Hermon ya ayda tagu an onha matigo ot mun'am'amlongdan
 mangikankanta hi pundayawdan he"i'a.
- 13 Te ongal di abalinam.
- 14 Ya nipto' di pangatmun mun'ap'apu.
 Ya munnananong nan pamhodmu ya atbohadin adim ibahhon aton
 nadan imbagam hi atom.
- 15 Ta hiya nan mipa'amlong nadan nangipa'ingha an umun'unud ya
 mundayaw i he"i'a.
- 16 Ta abigabigat ya mun'am'amlongdan mundayaw i he"i'a an gapuh nan
 amaphodmu.
- 17 Ya he"i'ay nangdat hinan abalinanda.
 Ya gapuh nan ongal an pamhodmun dida ya nangabakom dida ta
 hiya nan mapemananda.
- 18 Ya he"i'a Apu Dios an dayawonmin tinanud Israel di namilih nan
 patulmi an mangibaliw i da'mi.
- 19 Hidin nadne ya himmapit'a hinan mangun'unud an munhilbin he"i'a
 an alyom di,
 Indatta' hi abalinan han ohan tindalu ta ta'on on unga ya hiyay
 pinili' hi mun'ap'apuh nadan tatagu'.

- 20 Nan baal'un hi David di pinili' ot hiita' hi lanay uluna ta atiganan
hiyay pinto'uh mumbalin hi patul.^y
- 21 Ot idatta' hi ongal an abalinana ya wadawadaa' an bumoddang i
hiya.
- 22 Ta hanadan tatagun adi maphod di pangatda an mi'buhul i hiya ya
adida pa"abak i hiya.
- 23 Ta pumpate' nadan binuhulnan ma'ahihhiwon hiya.
- 24 Ya munnananong nan ongal an pamhod'un hiya ya gapuh nan
idat'un abalinana ya nanongnan hiyay mangabak.
- 25 Ta hanan pun'ap'apuwana ya mihipun hinan baybay an nungngadan
hi Mediterranean ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi
Euprates.
- 26 Ta alyonay, He"a Apu Dios an ibilang'uh hi ama' di dayawo' te he"ay
mangipapppto' ya mangih'ihwang i ha'on.
- 27 Ya ta'on on ha'on an Dios ya ibilang'uh David hi panguluwan an
imbabale' ta hiyay na'abbaktun patul hitun luta.
- 28 Ya munnananong nan pamhod'un hiya ya adi' ibahhon aton nan
imbaga' i hiya
- 29 an didah nadan tanudanay mumpatul hi inggana ta umat hi ad
lagud an ma"i'd ha pogpogna.
- 30 Mu hi'on adi unudon nadan holagna nadan tugun'u
- 31 ta ibahhoda nadan imbaga' hi atonda
- 32 ya ma"i'd damdama ha bahhonan dusao' dida ta holtaponday bungan
di bahulda.
- 33 Mu ta'on on athidi ya nanongna nan pamhod'un David.
Ya adi' ibahhon aton nadan imbaga' i hiya.
- 34 Ta ma'at nadan imbaga' i hiyah ato'.
- 35 Te adi mabalin hi ilaylayahha' hi David te ha'on an Dios ya adi'
nimpe ibbahon aton di imbaga'.
- 36 Ta hanan pun'ap'apuwana ya minaynayun an didah nadan holagnay
mumpatul an umat hinan algo an nanongnah nan awadana
- 37 ya umat hinan bulan an nanongna damdamah nan awadana.
- 38 Hinaey imbagam Apu Dios mu tanganu on ad uwani ya nunhiglay
bungotmuh nan pinto'mun patul ta ingnganuymu?
- 39 Ta imbahhom nan imbagam i diyen baalmu ta nama"i'd mo nan
abalinanan mun'ap'pu ya napogpog moy pun'ap'apuwana.
- 40 Ya impadadagmu nadan binattun alad nan bobleda ya ta'on on
nadan nun'ahamad an pungguwalyaanda.
- 41 Ta an namin di mala"uh hinadan numbobleh nunlini"odanda on
nginihngihilanda on nun'aladay pohdondan alan hinan bobleda.

- 42 Te binoddangam dida ta nangabakda ta diday impa'amlongmu.
 43 Ta paddungnay numbalinom hi natupu nan almas nan pinto'mun patul ot inganuymu ta na'abak hi gubat.
 44 Ya ina'aanmuy abalinanan mun'ap'apu an paddungnay imbitallugmu nan tronona.
 45 Ta nunhiglay ena nibabainan i diyen inatmun hiya ta numbalin hi ay amamma.

Hay Numpahmo'an Nan Patul

- 46 Apu Dios, undan ahan minaynayun tatawwa an inganuya' i he"a.
 Undan anuud bahan tatawwa ya ahi mabaoh nan paddungnay mundalang an bungotmun ha"on.
 47 Hanat nomnomom an ho'dod han pi'taguwa'.
 Ya undan nganney nunlumuwam i da'min tatagu?
 48 Ya wan an namin di tagu ya mate tuwali.
 Ot undan waha taguh munnananong an adi mate.
 49 Hihimlo' Apu Dios di pangipatigam hinan ongal an pamhodmu an umat hi inatmu handi ta atigan nan alyom hi adi mibahhon atom nan imbagam i handin ammodmin hi David.
 50 Ot daan mo bahan tatawwa Apu Dios ta nomnomona' an baalmu te nunhigla tayyay pangpangallin tudan tatagun ha"on.
 Te datuwe nadan mumpunggohe i he"a.
 51 Ta ta'on on idanay umaya' on nunhiglay pamihuldan ha"on an pinto'mun patul.
 52 Mu he"a damdama Apu Dios di dayawonmih ingga'inggana. Amen.

Psalm 90

Hay A'at Apu Dios Ya Hay Tagu

- 90** ¹ Nhipun hidin hopapna ya he"a Apu Dios di bimmanoddang i da'mih inggana.
² Te hidin aggem ni' limmu nadan billid ya an namin an wahtun luta ya wada'a tuwali an Dios.
³ Ot hi'on he"ay mangalih mate ami ta mibangngad amih nan lutan nalpuwanmi ot ma"i'd ha bahhonan ma'at.
⁴ Ot hanan hinlibuy (1,000) tawon i da'min tatagu ya paddungnay hin'algo i he"a ya ay hanan atnay olas hinan hilong.
⁵ Ya adi madney panadagam hi tagu an umat i ha nun'inop ot inayunan mate.
 Ta umat amih nan holo'
⁶ an humangoh nan mawmawi"it ot umongal mu damunah humimbatangan ya nakling.

- 7 Athinay ma'at i da'mi hi'on impabungot da'a ta hiya nan nunhiglay takutmi.
 8 Te innilam an namin di bahulmi an ta'on on hanadan inatmi an ma'id ha nanginnila.
 9 Ta hiya nan gapuh bungotmu ya mabalin an hin'omtang di pamogpogam hi nitaguwanmi.
 10 Mabalinnot an muntawon amih napitu (70) onu nawalu (80) hi'on ami makinduhol ni.
 Mu nganne damdama ahan an dakol di holtapon hi ligat ta palpaliwan ya onta mate.
 11 Ot undan nganney nanginnilah a'at di bungotmu ta hiya nan nunhiglay takutmi hi'on bimmungot'a.
 12 Daan mo bahan ta tudduwan da'mi ta hanadan nipto' di atonmi ituwen ho'dod an pi'taguwanmih tun luta.
 13 Hanat adi bahan madne ya himmo' da'min baalmu.
 14 Ta wan abigabigat on mali'nami nan ongal an pamhodmu ta way atonmin mun'am'amlong ituwen ho'dod an pi'taguwanmi.
 15 Ya hanaot ta hanan dinukken di tawon hi nunholholtapanmi ya hidiye damdamay dinukken di pangipa'amlongam i da'mi.
 16 Ya hanat mipatigo nan ongal an abalinam i da'min baalmu ta panginnilaan nadan holagmi hi amaphodmu ya anabaktum.
 17 Ya hanat minaynayun an wagahan da'mi Apu Dios ta wan an namin di atonmi ya maphod di pumbalinana.

Psalm 91

Hi Apu Dios Di Nahamad Hi Ihi"ugan

- 91** ¹ Nan tagun nan ongal di abalinanan Dios di ihi"ugana ya malinggop di nitaguwana te hiyay mangipapto' i hiya.
² Ya madinol an mangibaga i hiya hi, Apu Dios, he"ay nahamad hi ihi"uga' ot he"ay pangiyukoda' hitun nitaguwa'.
³ Athidi'ey aton di tagu ya ma'id ha bahhonan ihwang Apu Dios hi kumpulan huma'ul onu nalot an dogoh.
⁴ Ya hanan aton di hamutin mangobob hinadan impahna ya athidi boy aton Apu Dios hinadan mangidinol i hiya ta ipa'annungna nan imbaganan ipappapto'na ta paddungnay hiyay hapiyona.
⁵ Ta ma'id ha itakutna an ta'on on hinan mahdom onu hinan mapatal
⁶ an umat nimpeh dogoh an pumate.
⁷ Ya ta'on on alinah linibuday mun'a'ate hinadan hinaggona mu hiya'e ya mihwang.
⁸ Ta tigtiggonay aton Apu Dios an mundusa hinadan adi maphod di at'attonda.

- 9 Ta athidin hi Apu Dios an na'abbaktu'ey ihi"ugan ya hiyay
pangidinlan hi nitaguwan
- 10 ya immannung an mihwangta ya nan pamilya hi kumpulnan
dumatong an punligatan.
- 11 Te honagon Apu Dios nadan anghelna ta ta'on on idanay awadan ya
ipapto' dita.
- 12 Ta wada'ey agahan ya hapapaon dita ta ta'on on hay huki ya adi
mahugatan hi batu.
- 13 Ya alina'eh waha akhupan hi layon onu ulog onu nadan udum an
atakatut an animal ya adi dita kalaton.
- 14 Te alyon Apu Dios di, Ihwang'u ya ipapto'u nan tagun naminhod i
ha'on ya mangun'unud i ha'on an Dios.
- 15 Ya wada'ey punligatana ya nundadaana' an mangat hinan dawatona.
Ya ihwang'u nimpe ya winagaha' ta pumhod di nitaguwana ta hiyay
tangadon di tatagu.
- 16 Ot ihwang'u nimpe ya indatta' hi adukken pi'taguwana.

Psalm 92

Hay Mikantah Nan Habadun Tungo

- 92** 1 Mun'am'amlong ami an mangikankantah pundayawmi ya
punhanaanmi i he"a Apu Dios an na'abbaktu.
- 2 Ta amawmawi"it ya ahodohodom on ikankantami nan
munnananong an pamhodmu ya nan a'atmu an adim ibahhoy
imbagam hi atom.
- 3 Ta mungkankanta ami an idihhanmi an ipagangoh nan harp ya lira.
- 4 Mun'am'amlonga' Apu Dios an gapuh nadan inatmu ta hiya nan
ikankanta' di pun'amlonga'.
- 5 Ya an namin nadan ato'atom Apu Dios ya ipa'innilanay anabaktum.
Ya naligat an ma'awatan nan wah nomnommu.
- 6 Ot hanan tagun paddungnay ma"i'd ha nomnomna ya adina
ma'awatan
- 7 an hanadan adi maphod di pangatda ya umatdah nan holo' an
mangintuttubu te diday kumakaddangyan mu hay umudi ya
madadagdah inggana.
- 8 Mu he"a Apu Dios ya mun'ap'apu'a hi ingga'inggana.
- 9 Ta ma"i'd ha bahhonan abakom nadan binuhulmu an adi maphod di
pangatda ta miwaktatda.
- 10 Mu ha'on'e Apu Dios ya indattana' hi bikah'u an umat hi bikah
nadan ma'ilom an animal.
Ya mun'am'amlonga' te winagahana'.

- 11 Tinigo' di nangabakam hinadan binuhul'un adi maphod di pangatda ya dingngol'uy tukukdan ahililili.
- 12 Hanadan umun'unud i Apu Dios ya pumhod di nitaguwanda ta umatdah nan kayiw an palma onu sedar hinadan billid an nungngadan hi Lebanon
- 13 an nitanom hinan way Templo an mangintuttubu.
- 14 Ta ta'on on mabayag ya mangimbubungada ya mangintuttubuda ta umatdah nan pi'ittanom an munlangtay tubuda.
- 15 Ta hituwey ohan mangipatigo an hi Apu Dios ya nipto' di pangatna. Ya hiya nan umat hinan doplah an nahamad hi ihi"ugan ya ma"id han alyon hi mihallay pangatna.

Psalm 93

Hay Anabaktun Apu Dios

- 93** ¹ Hi Apu Dios ya ongal di abalinana ya hiyay na'abbaktun patul. Ya hiyay nangihamad an nangigopnad hinan lutah nan awadana ta ma"id ha mabalin hi mangidlig.
- ² Hanan pun'ap'apuwam Apu Dios ya wada tuwalih din kanaman te wadawada'a hi inggana.
- ³ Hanan dalluyun hinan baybay ya nunhiglan mun'ungak di bungugna.
- ⁴ Mu ta'on on athidi ya ongal di abalinam mu dadiyen dalluyun hinan baybay.
- ⁵ Ya hanadan tugunmu ya hiyah diyen adi maluman hi inggana. Ya atbohdi nan Templo an hiyah diyen niyappit i he"ah inggana.

Psalm 94

Hi Apu Dios Di Mangipanuh Hi Tatagu

- 94** ¹ Apu Dios an munhumalyah tatagu, daan mot ipatigom di bungotmu hinadan mangmangngat hi adi maphod.
- ² Ta humalyaom di atagutaguh tun luta ta dusaom nadan nunhiglan munlattuag an tatagu te hidiyey lebbengnan ma'at i dida.
- ³ Hanadan mangmangngat hi adi maphod ya pun'amlonganda dadiyen ato'atonda.
Ot undan anuud di pangipadinongam i dadiyen at'atonda?
- ⁴ Te nunhiglan ilattuagda nadan adi maphod an at'atonda.
- ⁵ Ya nunhiglay pamalpaligatda hinadan mangun'unud i he"a an imbilangmuh tatagum

- 6 an pumputeda attog nadan nun'abalu ya nun'apuhig ya ta'on on hanadan ni'iboblen da'mi.
- 7 Te alyonday, Ta'on anuh on atondahdi ot undan anu tigtiggon nan Dios an dinayaw din ammodmin hi Jacob dadiyen at'attonda.
- 8 Da'yun paddungnay ma'id ha nomnomnan tatagu ya undan anuud ya ahi ayu manomnoman?
- 9 Undan mabalin ta hi Apu Dios an nangiphod hi mata ta'u ya inga ta'u ya mumbalin ta hiyay napilok ya napukit?
- 10 Ya undan mabalin ta hiyan muntudduh tatagu ya mumbalin ta hiyay ma'id ha innilana?
Ya undan mabalin ta hiyan munhumalya ya adina dusaon nadan numbahul?
- 11 Innilanay wah nomnom di tagu ya hidiyen punnomnomda ya ma'id ha hilibina i hiya.
- 12 Ot mipa'amlong nan tagu an tudtuduwam Apu Dios hinadan tugunmu.
- 13 Te mabalin an madinolda an ta'on on maligligatanda ta ingganah pundusaam hinadan mamalpaligat i dida.
- 14 Innila' ot adi inganuy Apu Dios nadan ibilangnah tataguna te nabaloldan hiya.
- 15 Ta hiya nan lo'tat ya maphod di pangat nadan mun'ap'apu ta wan mipa'amlong nadan tatagun maphod di pangatda.
- 16 Hidin ni'gubata' hinadan adi maphod di pangatdan binuhul'u ya ma'id ha udum hi bimmoddang i ha'on hi'on bokon hi Apu Dios ya abuh.
- 17 Ot onha aggeya' binoddangan i hiya ot wan nanatteya' tuwali.
- 18 Te hidin mali'na' an ma'abaka' ot mumpahmo'a' i Apu Dios te innila' an gapuh nan ongal an pamhodnan ha'on ya binoddangana'.
- 19 Ya wa'e tuwali ta minomnomana' on hiyay mangipa'amlong i ha'on.
- 20 Hanadan mun'ap'apu an adi maphod di pangatda ya adi mabalin an mi'hayyupda i Apu Dios te dida'e ya mabalin an alyondah maphod nadan adi maphod.
- 21 Te mabalin an mumboboddangda ta ipapateda nadan ma'id attog ha bahulna.
- 22 Mu hi Apu Dios ya ipappapto'a' te hiyay paddungnay doplah an ihi''uga'.
- 23 Ot ukod i hiya an mundusa hinadan tatagun adi maphod di at'attonda.

Psalm 95

Kantan Pundayaw I Apu Dios

- 95** ¹Dayawon ta'uh Apu Dios.
Hanat mun'am'amlong ta'u ta olton ta'u an mangikankanta hi pundayaw ta'un hiya an Dios an paddungnay doplah an ihi''ugan ta'u.

- 2 Eta'uh nan Templo ta eta'u ikankantay punhanaan ta'u ya
pun'amlongan ta'un mundayaw i hiya.
- 3 Te hi Apu Dios ya ongal di abalinana ya ma'id ha udum hi dios hi
umat i hiya.
- 4 Te hiyay ap'apun di an namin an wahtun luta an ta'on on hanadan
wahnannan billid ya nadan wah ad dalom.
- 5 Ya ta'on on hanadan wahnannan baybay te hiyay nunlumu i datuwen
namin.
- 6 Ot aga ta mundu'un ta'u ta dayawon ta'uh Apu Dios an nunlumu i
dita'u.
- 7 Te hiya nan Dios an dayawon ta'u ya dita'u nan mi'alig hi kalnero an
ipappapto'na.
Ot ad uwani ya hanat dingngol ta'u'ey hapitna
- 8 ya adi ta'u ngohayon ta adi ta'u paton i handidan a'ammod ta'u hidin
awadandah nan agge naboblaysan hi ad Meribah ya hi ad Massah
- 9 an hidiy namatnaanda i Apu Dios an ta'on on tinannigoday
ina'inatna.
- 10 Ta hiya nan i diyen napat (40) di tawon ya nunhiglay bungotnan
dida ta hiya nan alyonay, Nunhigla mahan datuwen tatagu te
din'uga' i dida ya adida bo udot unudon nadan tugun'u.
- 11 Ta gapuh bungot'u ya imbaga' an adida mo mi'indadatong hinan
boble an pangiyaya' i dida ta pun'iblayanda.

Psalm 96

Hi Apu Dios Di Na'abbaktun Patul

- 96** ¹ Hanat an namin ta'un tataguh tun luta ya ikantaan ta'uh Apu
Dios hi balu an kanta.
- 2 Ta ikanta ta'uy pundayaw ta'un hiya.
Ta abigabigat on ipa'innila ta'u an hiyay mangih'ihwang i dita'u.
- 3 Ta ma'innilaan di tataguh abobboble nan anabaktuna ya nadan
nakaskasda'aw an ato'atona.
- 4 Te hi Apu Dios ya ongal di abalinana ot hanat hiyay dayawon ta'u ta
bokon hanadan dios an punhilbayan di udum an tatagu.
- 5 Te hay dayawon di udum an tatagu ya nadan umat hi bulul an
iniphod di tagu.
Mu hi Apu Dios ya hiyay nunlumuh an namin an wah ad lagud.
- 6 Ya matigoh nan Templo nan ongal an abalinana ya anabaktuna an
Dios.
- 7 Ta hiya nan an namin ta'un tataguh tun luta ya hanat dayawon ta'uh
Apu Dios te hiya ya na'abbaktu ya ongal di abalinana.

- 8 Ta hanan miyunnudan hinan anabaktuna di pundayaw ta'un hiya.
 Ya hanat iye ta'uh nan Templo nadan i'nong ta'un hiya.
- 9 Ta dayawon ta'u an gapuh anahamadna an Dios.
 Ya hanat tumakut ta'u an adi mangunud i hiya.
- 10 Ya ipa'innila ta'uh abobboble an hi Apu Dios di patul.
 Hantun luta ya nahamad di inatnan nangigopnad ta adi mabalin hi madlig.
 Ya athidi bo an nipto' di atona an munhumalyah tatagu.
- 11 Ot hanat mun'amlong ta'un namin an wahtun luta ya ta'on on da'yun wahna hi lagud ya da'yun wah nan baybay.
 He'an baybay ya oltom damdamay bungugmu ta hidiyey pangipatigom hi amlongmu
- 12 ya ta'on on da'yun puntanoman ya da'yun nun'itanom.
 Ya ta'on on da'yun kayiw ya ikantayu damdamay amlongyu
- 13 hitun umaliyan Apu Dios an mun'ap'apuh tun luta.
 Te hiya ya maphod ya nipto' di atonan mun'ap'apu.

Psalm 97

Ma"id Ha Umat I Apu Dios

- 97** ¹Hi Apu Dios ya hiyay Ap'apu.
 Ot maphod on an amin ta'un wahtun luta ya mun'am'amlong ta'un hiya an ta'on on da'yun numpunhituh nan pingngit di baybay.
- 2 Hiya ya adi matigo te paddungnay nali'mutan i han ngimmitit an bugut.
 Mu hiyah diyen nipto' di atonan mun'ap'apu.
- 3 Iyalinay apuy ta pumpu'ulana nadan binuhulna an wah nunlini"odana.
- 4 Ya hana'en kilat an ipa'alina ya binangana tun luta ya umalyog tun luta hi pangat di kidul ya kilat.
- 5 Ta hanada'en billid ya mabalin an umatdah ahhukal an ma'umadah hinangngab Apu Dios an ap'apun namin di wahtun luta.
- 6 Ya an namin di wah ad lagud ya ipa'inniladay amaphodna ya nan nipto' an pangatna ta an namin di tagu ya tigonday anabaktuna.
- 7 An namin nadan mundayaw hinadan iniphod di tagu an umat hi bulul ya mibabainda.

- Ta an namin nadan dios an punhilbiyanda ya mundu"undan Apu Dios.
- 8 Ta donglon'en nadan tataguh ad Zion ya hinadan udum an bobleh ad Judah hidiyen ma'at ya umamlongda i diyen atom Apu Dios an munhumalya.
- 9 Te he'a Apu Dios di na'abbaktun ap'apuh tun luta an ma'id ha nipaddung i he'a hinadan dios di udum an boble.
- 10 Ot da'yun naminhod i Apu Dios ya hanat idinongyu nadan adi maphod an pangatyu.
Ta wan ipapto' da'yu i Apu Dios ta mihwang ayuh nadan adi maphod an aton nadan tatagun adi maphod di pangatda.
- 11 Ot mipa'amlong ta'un mangun'unud i Apu Dios te napatalan di punnomnom ta'u.
- 12 Ot an namin ta'un mangun'unud i Apu Dios ya hanat mun'am'amlong ta'u an mundayaw ya munhana i hiya.

Psalm 98

Hi Apu Dios Di Mumpapto' Hi An Namin An Wahtun Luta

- 98** 1 Ikantaan ta'uh Apu Dios hi balun kanta te nakaskasda'aw nadan inatna.
Te gapuh nan ongal an abalinana ya aphodna ya inabakna nadan binuhulna.
- 2 Ta impatigonah abobboble nan nipto' an pangatna ya nan ongal an abalinana an mangihwang hi tataguna.
- 3 Ya impatigonay pamhodna.
Ya impa'annungna nan imbaganah atona i dita'un tinanud Israel.
Ta nunhintiggan di atagutaguh tun luta di nangabakana an Dios.
- 4 Ot hanat an namin ta'un tataguh tun luta ya it'itkuk ta'uy kanta ta'un pundayaw ta'un Apu Dios.
- 5 Ta inayun ta'un ipagangoh nan harp ta mapmaphod di dongol nan pundayaw ta'un hiya.
- 6 Ya ta'on on hanadan trampeta ya ipagangoh ta'u ya it'itkuk ta'uy amlong ta'uh nan Dios an patul ta'u.
- 7 Ta mun'am'amlong ta'un namin an wahtun luta ya ta'on on da'yun baybay ya nadan wadaha ya itkukyu damdamay kantayu an pundawayyun Apu Dios.
- 8 Ya ta'on on da'yun wangwang ya da'yun billid ya hanat mun'am'amlong ayun mumpalpalakpak ya mungkankantah pundawayyun hiya.

⁹ Te hi Apu Dios ya umalin mun'ap'apuh atagutaguh tun luta ya nipto' di atonan mun'ap'apu.

Psalm 99

Hi Apu Dios Di Madayaw

- 99** ¹ Hi Apu Dios ya hiyay patul an inumbun hi baktun nan numbattanan nan duwan kerubim.
 Ta hiya nan gumayonggongday tatagu ya umalyog tun luta an gapuh nan ongal an abalinana.
- ² Ta hiya an madayaw an Dios hi ad Zion di ap'apun di atagutaguh tun luta.
- ³ Ot hanat an namin ta'un tatagu ya dayawon ta'uh Apu Dios.
 Te hiya ya na'abbaktun Dios ya ma'id ha adi maphod i hiya.
- ⁴ Ya ongal di abalinana ya ongal di naminhodna hinadan maphod an ma'ma'at.
 Ya hiyay nangitudtudu hinadan maphod an pangat i dita'un tinanud Israel.
- ⁵ Ot hanat mundu'un ta'u ta dayawon ta'uh Apu Dios te ma'id nimpe ha adi maphod i hiya.
- ⁶ Handidan a'ammod ta'un da Moses ya hi Aaron ya imbilangna didah padina.
 Ya hi Samuel di ohah nadan nundasal i Apu Dios ya timbalnay dasalna.
- ⁷ Hi Apu Dios ya wadah nan bugut hidin himmapitanan dida ot unudonda nadan tuguna.
- ⁸ Ot he'a Apu Dios di nambal hi dasal nadan tatagum.
 Ta impa'innilam an pinakawanmuy bahulda mu wa'et mumbahulda on dusaom dida.
- ⁹ Madayaw hi Apu Dios.
 Ot eta'u ta eta'u dayawon hiya hidih nan nabillid an niyappit i hiya hi ad Jerusalem te ma'id nimpe ha adi maphod i hiya.

Psalm 100

Hay Mikanta An Pundayaw I Apu Dios

- 100** ¹ An namin ta'un wahtun luta ya hanat mun'am'amlong ta'u an mangit'itkuk hi pundayaw ta'un Apu Dios.
- ² Ot hanat mun'am'amlong ta'u nimpe an mangikankantah pundayaw ta'un hiya.

- 3 Ya nanongnan nomnomnomon ta'u an hiya nan Dios an ap'apu.
Te hiyay nunlumu i dita'u ta hiya moy ud bagin dita'u
Ta dita'uy tataguna an ayna kalneron ipapto'na.
- 4 Ya hinan umayan ta'uh nan lita'angan nan Templo ya hanat
munhana ta'u ya dayawon ta'uh Apu Dios.
- 5 Te hiya ya maphod ya munnananong di pamhodna ya adina ibahhon
aton di imbagana an ta'on on atnay mun'atanudan.

Psalm 101

Kantan David

- 101** ¹Ikankanta' di pundayaw'un he"a Apu Dios ya ikankanta' nan
ongal an pamhodmu ya nan nipto' an pangatmu.
- ²Ot hanat boddangana' bahan Apu Dios an mangat hinadan nipto' ta
wan ma'id ha mibahhoh ato' ta ta'on on hinan pun'ap'apuwa' ya
maphod di ato' an mun'ap'apu.
- ³Ta adiya' ma'ma'yat hinadan at'aton nadan adi maphod di pangatda
an adi da'a unudon.
- ⁴Ya halipodpodo' ta adiya' ma'ma'yat hinadan mangmangngat hi
kuluk onu kumpulnan adi maphod.
- ⁵Ya wa'e ha manumtumbu' hi hinaggona ya pogpogo' di nitaguwana.
Ya atbohdiy ato' hinadan mumpungngohe ya mumpunlattuag.
- ⁶Ot hay abuluto' hi mi'tamun ha'on ta uggan'u pummahmahan hi
maphod hi ato' ya an namindan munhilbin ha'on hinan palasyu
ya hanadan waday pangihakitdah tun boble ya nadan mabalin an
pundinolan.
- ⁷Te adi mabalin an waha mi'hitun ha'on hinadan kumukuluk ya
ma'layyah.
- ⁸Ya abigabigat hinan mawmawi"it ya dadago' nadan mangmangngat
hi adi maphod.
Ta mapogpog nadan adi maphod an ma'ma'at ituwen ma'alih boblen
Apu Dios.

Psalm 102

Hay Dasal Di Ohan Maligligatan

- 102** ¹Hanat donglom bahan Apu Dios di dasal'un mumpahpahmo'
i he"a.
- ²Ot ad uwanin maligatana' ya daan mo bahan ta adi madne ya
boddangana'.

- 3 Te hantun nitaguwa' ya paddungnay ahuk an mun'umah te nunhigla tayyay pudut di adol'u an ay pudut di pugun.
- 4 Ta pamaag tee ya umata' hinadan holo' an naba'gut ta mun'akling.
Namama bo udot te humigaa' teen mangan.
- 5 Ya nunhigla tayyan midgohana' ta ona' pumalalalak.
Ya nunhigla mahan mo teey e' napigutan an matigoy tungal'u.
- 6 Ta pamaag tee ya umata' mahan mo i ha akup an oh'ohhah nan agge naboblayan.
- 7 Ya adi umaliy inlo'u ta umata' i ha hamuti an ohan e immapun hinan atop.
- 8 Ya abigabigat tayya on danildilahona' hinadan binuhul'u ta wa'e on usalonday ngadan'u an pun'idut hi udum.
- 9 Ta paddungnay mangmangngana' hi dapul ya hay luwa' di in'inummo'
- 10 te gapuh bungotmu ya paddungnay intopala' an aya' ginalut.
- 11 Ta umata' hinan a'o an ma'umah hi'on munlimmuhan nan algo.
Ya umata' nimpe hinan mun'akling an holo'.
- 12 Mu he"a Apu Dios ya nanongnan he"ay patul ta mundongol'ah ingga'inggana.
- 13 Ot daan mo bahan ta ad uwaniy pangipatigam hi homo'mu i da'min tatagum hitun ad Jerusalem.
- 14 Te nadadag tun pohpohdonmin boblemin baalmu ta nunhiglay hakit di nomnommi hi ena nadadagan.
- 15 Hanadan tataguh abobboble ya taktan da'a Apu Dios ya ta'on on hanadan patulda ya taktanda nan ongal an abalinam an mamoddang i da'mi.
- 16 Te hitun pangipaphodam hitun ad Jerusalem di ohan pangipatigom hi anabaktum an Dios.
- 17 Ta i diye ya donglom mohpey dasalmin mahmahmo' an tatagum.
- 18 Ot maphod on mitudo' dadiyen atona an mamoddang i da'mi ta ta'on on hanadan mun'atanudan ya ma'innilaanda ta wan ta'on on dida ya dayawondah Apu Dios.
- 19 Ta mitudo' an hi Apu Dios an wah ad abunyan ya uh'uhdungana tun luta
- 20 ya dongdonglonay palak nadan nun'ibalud ta hiya nan ilubusna dida hinan edaot pamatayan i dida.
- 21 Ot hi Apu Dios di madayaw hi ad Jerusalem

- 22 hinan a'am'amungan di atagutagu an malpuh abobboble an mundayaw i hiyahdi.
- 23 Unhaot makinduhola' ni' eh'a mu athituy nangat Apu Dios i ha'on ta hiya nan kimapuya' ta teen innila' an ho'dod moy pi'taguwa'.
- 24 Ta hiya nan nundasala' an alyo' di, Apu Dios an wadawadah inggana, daan mo bahan ta adim ni' pogpogon di pi'taguwa' hi ad uwani te unгаа' ni' tatawwa.
- 25 Hidin hopapna ya limmum tun luta ya hi ad lagud.
- 26 Mu datuwen limmum ya lo'tat ya mapogpogda an umatdah nan lubung an nadunutda'e ya itopalumu ta hukkatam hi balu.
- 27 Mu he'a Apu Dios ya munnananong'a an adi maluman di a'atmu ya ma'id ha apogpogam.
- 28 Ot da'min baalmuh ad uwani ya madinol ami an gapuh boddangmu ya luminggop di pi'taguwan nadan imbabalemi ya ta'on on hanadan mun'atanudan.

Psalm 103

Hay A'at Nan Pamhod Apu Dios

- 103** ¹Dayawo' hi Apu Dios ta hiyay ipabaktu' te ma'id ha umat i hiya.
- ²Ot nanongna an hiya nimpey dayawo' te adi malingling nan ulenan ha'on.
- ³Te pakawanona' hinadan bahul'u ya hiyay mangipaphod i ha'on hi'ona' mundogoh.
- ⁴Ya hiyay mangihwang i ha'on hi ate ya munnananong nan homo'na ya pamhodnan ha'on.
- ⁵Ya an namin nadan iphoda' onu mahapul'u ya idatna ta hiya nan nanongnan waday bikah'u an umata' hinan agila.
- ⁶Hi Apu Dios ya maphod di pangatna te ihakitna nadan mapalpaligat.
- ⁷Ya impa'innilana i din hi Moses nadan pangatna ya numpidakol di nangipatiganah nan ongal an abalinana hinadan ibba ta'u an tinanud Israel.
- ⁸Ya ongal di homo'na ya ulena ya adi hi kittang on bumungot. Ya munnananong nan ongal an pamhodna.
- ⁹Manu te ihingal dita'uh nadan ibanahhawan ta'u mu adi munnananong di bungotnan dita'u.

- 10 Ya manu te dusaon dita'uh nadan pumbahulan ta'u mu hay
immannung ya ta'on on ongal di bahul ta'u ya adina punhiglaon
nan pundusana i dita'u.
- 11 Te hanan pamhod Apu Dios hinadan mangun'unud i hiya ya umat hi
dinawwin di luta hi ad lagud an adi malukud.
- 12 Ta athidiy inatnan namakawan hi bahul ta'u an paddungnay inalana
nadan bahul ta'u ot itopalnah nidawwi an umat hi nundawwiyan
di nangappit hi tuluwan di algo hi nangappit hi alimuhan di algo.
- 13 Te ongal nimpey homo'na hinadan mangun'unud i hiya an umat hi
homo' di ohan ama hinan imbabalena.
- 14 Te innilanay a'at ta'u an on ta'u nalpuh pito'.
- 15 Ya innilanan hay pi'taguwan ta'un tatagu ya umat ta'uh nadan holo'
onu habhabung an manu te manginhahabungda
- 16 mu wa'et nangimpopotang ya maklingda ta lo'tat ya malingling an
wadada ni' di holo' hidi.
- 17 Ot ta'on on athidiy nitaguwan hitun luta mu dita'u'en mangun'unud
i Apu Dios ya minaynayun di pamhodnan dita'u ya ta'on on
hanadan tanudan ta'u
- 18 hi'onda un'unudon damdamah Apu Dios.
- 19 Te hi Apu Dios an wahdih nan tronona hi ad abunyan ya hiyay
mun'ap'apu hi an naminamin.
- 20 Ot da'yun a'anghel Apu Dios an mangun'unud i hiya ya hanat
dayawonyu hiya an Dios.
- 21 Ot aganyu ta dayawonyu nimpeh Apu Dios.
- 22 Ta an namin ta'un limmuna ya dayawon ta'u hiya an ta'on on idanay
awadan ta'u.
- Ot ta'on on ha'on ya nanongnan hiyay dayawo'.

Psalm 104

Hay Pundayaw Hinan Nunlumuh An Namin An Wada

- 104** ¹Dayawon da'a Apu Dios te na'abbaktu'a an Ap'apu ya ongal di
abalinam.
- ²Ya nali'woh'ah patal an paddungnay hiyay inlubungmu.
Ya ay tolda hi ad lagud an imbi'lagmu.
- ³Ya hidih nan baktun di bugut an alpuwan di udan di nangiphodam
hi punhituwam.
Ta nadan bugut di paddungnay kalesan punluganam ya nan dibdib
di mangiye i he'ah nan pangayam.
- ⁴Ta hanadan dibdib ya nadan kilat di baalmu an pangipa'atam
hinadan pinhodmun ma'at.

- 5 Ya nahamad di nangigopnadam hitun luta ta adi mabalin hi madlig.
 6 Ya hinophopam ni' hi liting ta ta'on on hanadan billid ya nalimuhda.
 7 Mu hidin himmapit'a an ay kidul di hapitmu ya inunud nadan liting
 nan imbagam ta niguwang
 8 ta inipluydah nadan billid ya hinadan nundotal ta ingganah immedah
 nan indadaanmun iha"adanda ta nabudhan mohpe nadan billid.
 9 Ot iha"admuy numpogpoggan di liting ya luta ta adi mo mipidwan
 mahinab tun luta.
 10 Ya winadam di obob hinadan numpundotal ya hinadan ulih ta
 ipluydah nadan wa"el ya wangwang an numbattanan nadan billid.
 11 Ta uminuman an namin di atap an animal an umat hinadan dongki.
 12 Ya ta'on on hanadan hamuti ya mumbuyadah nadan kayiw an
 nihaggon i dadiyen wa"el ta wa'e on ahi'i'ingaldah nadan hapang.
 13 Ya ta'on on wa'ahnah nan awadam hi ad abunyan ya ipa'alim di
 udan ta tumagun namin di nun'itanom.
 14 Ya humangoday holo' ta anon nadan kalnero ya baka ya ta pumhod
 di itanommi ta waday itanudmi
 15 an umat hi greyp ta iphodmih ma'inum ta umipa'amlong i da'mi.
 Ya limmum bo nadan olibo an iphodmih lana ta pumhod di up'upmi
 ya ta'on on nadan wit ya barley ta waday anonmi.
 16 Ya ta'on on hanadan impahangom an kayiw an sedar hinadan billid
 an nungngadan hi Lebanon ya madanumanda.
 17 Ya i dadiyen kayiw di pumbayaan nadan hamuti ya hinadan saypres
 di pumbayaan nadan gayang.
 18 Ya hanada'en ma'ilom an gulding ya miha"addah nadan nun'atagen
 billid ya hanada'en kuneho ya munhitudah nadan doplah.
 19 Ya limmum bo nan bulan ta panginnilaanmi hi'on nala"uh di ohay
 bulan.
 Ya hanan limmum an algo ya innilana hi'on nadatngan di
 alimuhana.
 20 Ya limmum di hilong ta himmilong'e on humawwang nadan animal
 hinan muyung
 21 an umat hinadan layon an mun'olmomda an e manama' hinadan
 udum an limmum ta anonda.
 22 Mu wa'et tuwen mabigat on nibangngaddah nadan lingab an
 niha"adanda.
 23 Mu hay tagu ya hinan mapatal di eda puntamuwan ta ingganah nan
 himbatangan.
 24 Gapuh nan ongal an abalinam Apu Dios ya dakkodakkol di limmum
 an wahtun luta.
 25 Ya limmum nadan abibbilog an baybay an napnuh nat'onat'on an
 umat hi ekan ya nadan udum an wahdi an o'ongal ya kikkitang.

- 26 Ya hidi boy pundalanan di papol.
 Ya ta'on on nan ma'alih lebiatan ya hidiy pun'ay'ayyamana.
- 27 Ya an namin nadan limmum ya he'ay pundinolanda hi mangidat hi anonda hinan timpun mahapulda.
- 28 Ta alanda dadiyen idatmu ta anonda ta mabhugda.
- 29 Ta nunhiglay takutda hi'on iwalongmu dida.
 Te innilada an mateda hi'on pogpogom di yahyahda ta mumbangngaddah pito' an nalpuwanda.
- 30 Mu mabalin an gapuh nan Espiritum ya malmuday umat i dadiye ta wadada boy munhituh tun luta.
- 31 Ot hanat hi Apu Dios di mipabaktuh inggana ya hanat minaynayun an mun'am'amlong i dadiyen limmuna.
- 32 Te hiya'e ya ammuna ha pangitiganah tun luta on umalyog.
 Ya ammuna bo ha pangidapaanah nadan billid on dumalangda.
- 33 Ta hiya nan ad uwanin mataguwa' ya ikankanta' di pundayaw'un hiya an Dios.
- 34 Ot hanat ta'on on nan punnomnomnoma' i hiya ya umipa'amlong i hiya ta umat hinan pangipa'amlongana i ha'on.
- 35 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya hanat madadagda ta mama"iddah tun luta.
 Madayaw'a Apu Dios.

Psalm 105

Hay A'at Di Pangipapto' Apu Dios Hinadan Tataguna

- 105** ¹Hanat munhana ta'u ya mundayaw ta'u i Apu Dios ya ipa'innila ta'uh abobboble nadan ina'inatna.
- ²Ta ikankanta ta'uy pundayaw ta'un hiya ya ipa'in'innila ta'u nadan nakaskasda'aw an ato'atona.
- ³Ot dayawon ta'u nan Dios an ma'id ha adi maphod i hiya.
 Ya hanat mun'am'amlong ta'un mundayaw i hiya te hiyay ud tagun dita'u.
- ⁴Ya hanat hiyay pundinolan ta'u hi bumoddang i dita'u ya hiyay nanongnah dayawon ta'u.
- ⁵Ya hanat nomnomnomon ta'u nadan nakaskasda'aw an ina'inatna ya ta'on on hanadan nipto' an nundusana.
- ⁶Te dita'un tinanudan nan baalnan hi Abraham an ammod Jacob di pinto'nah tataguna.
- ⁷Ot hiya an Dios di Ap'apu ta'u.
 Ta hiya nan mahapul an unudon di atagutaguh tun lutay ibagana.

- 8 Te hanan imbagana ya adina ibahhon aton an ta'on on atnay
mun'atanudan
- 9 an umat hinan imbagana i Abraham ot ibagana i din hi Isaac
- 10 ot ahina bo ibaga i Jacob an mahapul an unudonda.
Ya hidiyen imbagana ya minaynayun an atona i dita'un tinanud Israel.
- 11 An alyonay, Idat'u i da'yu hituwen bobleh ad Kanaan ta
pumboblayanyuh inggana.
- 12 Mu handin oh'ohhada ni' handidan a'ammod ta'u ya onda
ni'ibobboble ya abuh.
- 13 Ta onda e immanin'innabat hi abobboble.
- 14 Mu agge inyabulut Apu Dios an waday mamalpaligat i dida.
Te imbaganah nadan patul an alyonay,
- 15 Hanat ma"i'd ha atonyuh adi maphod hinadan pinto'un tatagu' ya
ta'on on hanadan propeta.
- 16 Handi ya impa'alín Apu Dios han bitil ta lo'tat ya ma"i'd ha makan i
diyen awadanda.
- 17 Ya hi Apu Dios di ud nomnom hi nihbutan Joseph hi ad Egypt ot
mumbalin hi baal hidi ta waha mangihwang i didah inagangda.
- 18 Mu nibalud ni' ot mabangkilingan di hukina ta nahugatan ya
hina"adanda boh gumo' di bagangna.
- 19 Ta pinatnan Apu Dios hi Joseph ta inggana ot mipa'annung an
namin nadan imbaganan ma'at.
- 20 Ot ahi ilubus nan patul hi ad Egypt hi Joseph.
- 21 Ot hiyay pumbalinonah ap'apu an mi'adwa i hiya i diyen
pun'ap'apuwana.
- 22 Ta hiyay mangibaga hi aton nadan gobelnador i diyen bitil.
- 23 Ta i diye ya nitnud mohpe nadan pamilyan Jacob hi ad Egypt an
boblen nadan tinanud Ham ot mi'hitudahdi.
Hituwen hi Jacob ya hiya nan nginadanan Apu Dios hi Israel.
- 24 Ya nunholagon Apu Dios dida ta dimmakkodakkolda ta lo'tat ya
diday ongal di abalinanda mu hanadan i Egypt.
- 25 Ot wadaon Apu Dios di hihiwon nadan i Egypt i didan holag Israel
ta nunhahapitanday atondan dida.
- 26 Ta hiya nan hinnag Apu Dios hi ad Egypt nan baalna an hi Moses.
Ot pot'onah Aaron ta bumoddang i hiya.
- 27 Ta diday nangipa'atanah nakaskasda'aw an milagrohdih ad Egypt an
boblen nadan holag Ham.

(Hay Nakakan 7:1–11:10)

- 28 Ta hay namangulu ya impahilong Apu Dios hi ad Egypt.
Mu hiyah diye damdaman ngohayon nadan i Egypt nan imbagan
Apu Dios.

- 29 Ot pumbalinona bo nadan liting i diyen
 boble hi dala ta nun'ate nadan wah
 nan liting hidi an umat hinadan ekan.
- 30 Ot ahi ipen Apu Dios di dakkodakkol an bakbak ta immapnalda an
 ta'on on hinan palasyu.
- 31 Ya imbagana bon mawaday dakkodakkol an lalog ya timol ta
 umalinhawangdah ad Egypt.
- 32 Ot pa'udanona boh dalalluh ad Egypt an indihhanay kidul ya kilat.
- 33 Ta nun'apa"ih nadan intanomda an greyp ya fig ya nun'atomang
 nadan kayiw hi nangat di kilat.
- 34 Ot ituda'na boy dakkodakkol an dudun i diyen boble
- 35 ta nun'a'andan namin nadan nun'itanom ya an namin di munlangtan
 tubu i diyen boble.
- 36 Ot ahina ipapaten namin nadan panguluwan an linala'in imbabalen
 nadan i Egypt.
- 37 Ot ahina mohpe ipangulu handidan
 a'ammod ta'u an tinanud Israel ta
 tinaynandah ad Egypt an dakol
 di intakinda an silber ya balitu'.
 Ya malinggopdan namin an ma"id ha mundogoh i dida.
- 38 Ta immamlong nadan i Egypt hidin immaan handidan a'ammod ta'u
 an tinanud Israel te tumakutda mon dida.
- 39 Ya hidin mangmangnge handidan
 a'ammod ta'u ya hiniduman Apu Dios
 didah bugut hinan mapatal ya nahdom'e on numbalinonah diyen
 bugut hi apuy ta pundilagda.
- 40 Ya hidin mumbagadah makan ya inda'indat Apu Dios di dakol an
 hamuti ya mana an ay tinapay ta dadiyey intanudda.
- 41 Ya impahawwangna boy liting hinan doplah an umat i ha wa"el
 hidih nan agge naboblayan ta inumonda.
- 42 Athidiy ina'inatna te minonomnom i hiya nan imbagana i din baalna
 an hi Abraham.
- 43 Ta hiya nan impanguluna handidan pinilinan tataguna ta
 tinaynandah ad Egypt.
 Ya nunhiglay amlongda ta hiya nan it'itkukday kantada.
- 44 Ot idatnan dida nadan dakol an boble an lutan nadan adi umunud i
 Apu Dios ya ta'on on nadan intamuda ya handidan a'ammod ta'uy
 nangala.
- 45 Athidiy inat Apu Dios te pinhodnan unudon nadan tataguna nadan
 tuguna.
 Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 106

Hay Pamhod Apu Dios Hinadan Tataguna

- 106** ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Ta hiya nan munhana ta'u i hiya an gapuh nan amaphodna ya
 nan munnananong an pamhodna.
- ²Ya ma'id ha taguh abalinanan uhuhon an namin nadan
 nakaskasda'aw an ina'inatna.
- ³Ot mipa'amlong nadan tataguna an manginaynayun an mangat
 hinadan nipto' an pangat.
- ⁴Ot adiya' bahan linglingon Apu Dios hitun pamoddangam hinadan
 tatagum an nibalud ta ta'on on ha'on ya ihwanga'.
- ⁵Ta wan tigo' di pumhodan di pi'taguwanmin pinto'mun tatagum ta wan
 mi'yam'amlonga' i dida ya midduma' i dida an mundayaw i he'a.
- ⁶Abulutonmi an numbahul ami te adi ahan maphod nadan ina'inatmi
 an umat ami damdama i handidan a'ammodmi.
- ⁷Te hidin awadandah ad Egypt ya adida nomnomnomon nan ulem i
 dida ya ta'on on hanadan dakol an inatmun milagro.
 Ta nginhe da'a i dida hidin nipotto'dah nan baybay an mumbolah.
- ⁸Mu ta'on on athidi ya inihwang damdaman Apu Dios dida te hiyay
 imbagana tuwali.
 Ya ta wan ma'innilaan di atagutagu an hiya ya ongal di abalinana
 an Dios.
- ⁹Te ammunay himmapitana ya nunhi'an nan liting hidih nan baybay
 an mumbolah ot magananan ay lutah nan agge naboblayan ta
 nangi'wandaan immagwat.
- ¹⁰Ta inihwangna didah nadan binuhulda.
- ¹¹Mu hanada'en binuhulda ya nun'a'altinda an ma'id ha ta'on hi ohah
 nihwang.
- ¹²Ta i diye ya patiyonda mohpe nadan imbagan Apu Dios ta
 ikankantada mohpey pundayawdan hiya.
- ¹³Mu agge bo nadne ya lininglingda dadiyen inat Apu Dios ta dida on
 inatday pinhodan aton an adida haddon di ipa'innilana atonda.
- ¹⁴Te hidin awadandahdih nan agge naboblayan ya hay anonda ahan di
 nonomnomonda ta pinanatnaday abalinana an Dios.
- ¹⁵Ot idat Apu Dios nadan ibagada mu impatnudna han pumateng dogoh
 ta dakol di nun'a'aten dida.
- ¹⁶Ya i diyen awadandahdih nan agge naboblayan ya nunhiglay
 amohda i Moses ya ta'on on hi Aaron an pinto' Apu Dios hi padi.
- ¹⁷Ta hiya nan natommang nan luta ot ma'uhbung hi Daton ya hi
 Abiram an didah nadan pamilyada an gapu i diyen inatda.

18 Ya wada bo han apuy ot pu'ulana nadan udum an adi maphod di pangatda.

(Hay Nakakan 32:1-14)

- 19 Ya hidi bon nipto'dah nan billid hi ad Sinai^z ya nangapyada i han balitu' an ing'ingoh di baka ot hiyay dayawonda.
 20 Ta hiya nan ingnganuy nan na'abbaktun Dios dida.
 Ot han ing'ingoh di bakan mangan hi holo' di dayawonda.
 21 Ta lininglingda nadan dakol an inat Apu Dios an nangihwang i dida hi awadandah ad Egypt
 22 ya ta'on on nan milagro an inatnah din nipotto'dah nan baybay an mumbolah.
 23 Ta gapuh bungotna ya alyonay dadagona dida.
 Mu gapu ta numpahmo' hi Moses an pinto'nan baalna ya aggena dinadag dida.
 24 Indani mo ahan ya timmakutda ta adida pohdon an umeh nan maphod an boble an alyon Apu Dios hi idatnan dida te ma'id ha dinoldah nadan imbagana.
 25 Ta ahingongododahdih nan nun'allunganda ya adida unudon nadan imbagana hi atonda.
 26 Ta hiya mo nan imbagan Apu Dios an patayona didahdih nan agge naboblaysan
 27 ya inwakatna nadan imbabaleda hi abobboble ta hidiy atayanda.

(Bilang 25:1-13)

- 28 Ya hidi bo udot an wadadah ad Peor ya eda niddum hinadan tatagu an mundayaw i Baal ot mi'mi"andah nadan nidawat i dadiyen ma'id ha linnawadan dios.
 29 Ta nunhiglan impabungotdah Apu Dios an gapu i dadiyen adi ahan maphod an ato'atonda.
 Ta hiya nan impa'alins Apu Dios han nunhiglan dogoh ta dakol di nate i dida.
 30 Ta ingganaot dusaon Pinehas nadan numbahul ot ahi mohpe duminong hidiyen dogoh.
 31 Ta ingganah ad uwani ya adi linglingon di tataguh diyen maphod an inat Pinehas.

(Bilang 20:1-13)

- 32 Ya hidi bon awadandah nan way obob an nungngadan hi Meribah ya impabungotda boh Apu Dios.

---

^z 106:19 Hay ohah ngadan diyen billid ya Horeb

- Ta dida mannot di gimmalat hi numbahulan Moses.
- 33 Te gapuh nungngohayandah nan Espiritun Apu Dios ya impaboholdah Moses ta waday nibahhon imbagana.
- 34 Ya imbahhoda bo nan imbagan Apu Dios an patayonda nadan tatagun numpunhituh nadan boblen idatnan dida.
- 35 Ot mi'yahawada bo udot nadan linala'i hinadan binabaihdi ot ma'ma'yatda hinadan adi maphod an ato'atonda.
- 36 Ta paddungnay naknada te eda nundayaw hinadan iniphod di tagun dayawon dadiyen bimmoble.
- 37 Ta ta'on bo udot on hanadan imbabaleda on ini'nongda i dadiyen diosda an didimunyu.
- 38 Ta gapuh nan dalan dadiyen u'ungan immayuh an ini'nongda i dadiyen dayawon nadan i Kanaan ya mibilang moh nalugit hidiyen boble.
- 39 Ta ta'on moh on dida ya mibilangdah nalugit i diyen inatda.
Te paddungnay nunluktapda te inwalongdan mangunud i Apu Dios ot hanadan udum an dios di dayawonda.
- 40 Ta hiya nan nunhiglay bungot Apu Dios i dida an pinilina hi tataguna.
- 41 Ta hiya nan impa'abakna didah nadan binuhulda ta dadiyen binuhulda moy numbalin hi ap'apuda.
- 42 Ta nunhiglay namalpaligatdan dida te numbalindah baal i diyen boble.
- 43 Ta athidi an ta'on on agagga on inihwang Apu Dios dida mu apyanan mungngoheda ta dadiyen numbahulanday gapunah nadadaganda.
- 44 Mu wa'e damdama ta numpahmo'da on himmo' Apu Dios dida
- 45 te mipapanomnom i hiya din imbagana i handidan a'ammodmi.
Ya gapuh nan ongal an pamhodna ya himmo'na dida.
- 46 Ta numbalinona hi ma'ule i dida nadan binuhulda.
- 47 Ot hanat boddangan da'mi bahan Apu Dios ta ta'on on idanay bobleh awadanmi ya pa'anamuton da'mi ta ma'amung amih nan boblemi.
Ta wan he"a an nahamad an Dios di dayawonmi ya punhanaanmi.
- 48 Ot hanat hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di madayaw hi ingga'inggana.
Ya hanat an namin ta'un tatagu ya alyon ta'uy, Amen.
Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 107

Hay Punhanaan I Apu Dios

107 ¹Munhana ta'un Apu Dios te hiya ya maphod di a'atna.
Ya munnananong nan pamhodna i dita'u.

- 2 Ot da'yun binangngad Apu Dios hinadan binuhulyu ya hanat danaen inatnan da'yuy eyu ibanagbagga.
- 3 Te inyanamut da'yuy i Apu Dios an inilpu da'yuh nadan boblen niwakatanyu an umat i da'yun nalpuh nangappit hi tuluwan di algo ya da'yun nalpuh nangappit hi alimuhan di algo ya da'yun nalpuh nangappit hi huddo'na ya da'yun nalpuh nangappit hi muyyadna.
- 4 Hay udum i da'yuy ya e ayu himmanawwangan hinadan agge naboblayan te ma'id ha pot'onuyuh eyu pumboblayan.
- 5 Ta hinoltapyuy inagang ya inuwoh ta hay punnomnomyu ya ma'id mo ha namnamayun mi'tagu.
- 6 Mu hidin numpahmo' ayu i Apu Dios ya binoddangan da'yun hiya.
- 7 Ot ipangulu da'yuh nan awon an umeh nan eyu pumboblayan.
- 8 Ot maphod on munhana ayun Apu Dios te munnananong nan pamhodnah inggana.
- 9 Te hanadan nun'a'uwoh ya idatnay inumonda ya idatnay maphod an makan hinadan na'agangan.
- 10 Hay udum i da'yuy ya nabangkilingan an nibalud ayuh nan paddungnay munhihillong.
- 11 Manu'eh athidiy na'at i da'yuy ya nginheyu nan na'abbaktun Dios te aggeyu inunud nadan tuguna.
- 12 Ta hiya mo nan inyabulutnan numbalin ayuh baal ta nunhiglay nunligatanyuh nadan impatamudan da'yuy ta pamaaggon natukad ayu ya ma'id bo udot ha bumoddang i da'yuy.
- 13 Mu hidi bon numpahmo' ayun Apu Dios ya binoddangan da'yuy.
- 14 Ta inlah'un da'yuh nan paddungnay munhihillong an nibaludanyu ot aanona nadan nibangkiling i da'yuy.
- 15 Ot maphod on munhana ayu i Apu Dios te munnananong di pamhodna ya dakol nadan nakaskasda'aw an inatnan iphodan di tatagu.
- 16 Te paddungnay numpa'ihna nadan gombang an konob ya nadan gumo' an dakig nadan geyt di nibaludanyu.
- 17 Mu hanadan udum i da'yuy an paddungnay ma'id ha nomnomda ya nunholholtapda an gapuh ngoheda te adi ahan maphod di ina'inatda.
- 18 Ta gapuh nan punholholtapanda ya iwalongdan mangan ta mun'atte'atteda.
- 19 Mu hidin numpahmo'dan Apu Dios ya binoddangana dida i diyen punligatanda
- 20 an ammunay himmapitana ya nipaphodda ta aggeda nate.
- 21 Ot maphod on munhanada i Apu Dios te munnananong di pamhodna ya dakol nadan nakaskasda'aw an inatnan iphodan di tatagu.
- 22 Ta hiya nan maphod on waday i'nongda hi punhanaandan hiya ya hanat mun'am'amlongdan mangikankanta hinadan maphod an ina'inatna.

- 23 Ta'on on hanadan udum i da'yu an lumugalugan hi papol an e munggattang hi udum hi boble
- 24 ya tinannigoyu nadan nakaskasda'aw an ina'inat Apu Dios hidih nan baybay an namama hi'on waday puwo'.
- 25 Te wada han nangibagaanah mawaday puwo' ya nawada ta nunhiglan mumpinulluy nadan dalluyun.
- 26 Ta wa'e on impatulun nan dalluyun nan papol on indani bo on impada'ulna ta lo'tat ya nunhiglay takut nadan muntamuhdi ta hay punnomnomda ya mateda mo.
- 27 Te nun'a'ulawda ta ayda nabutong an pamaag ya aggeda innilay atonda.
- 28 Mu hidin numpahmo'da i Apu Dios ya binoddangana dida i diyen pumpaligatanda.
- 29 Ot hidin impadinongna nan puwo' ya atbohdi an dimminong nan dalluyun.
- 30 Ta immamlongda i diyen inat Apu Dios ot ipanguluna didah nan pangipluyanda.
- 31 Ot maphod on munhanada i Apu Dios te munnananong nan pamhodna ya dakol di inatnan nakaskasda'aw an iphodanda.
- 32 Ya maphod on ipa'inniladah diyen inat Apu Dios i dida hinan pundayawanda ya hinan a'amungan nadan ap'apuda.
- 33 Hay oha bo ya hinuddum on tindu' Apu Dios nadan wangwang ya obob ta mamagananda
- 34 an gapuh nadan adi maphod an at'aton nadan tatagu.
Ya atbohdi nan malumong an luta an wa'e on numbalinonah adi tumaguy mitanom hidi.
- 35 Mu winadan bon Apu Dios di liting hidih nan agge naboblayan ta nun'aphungda ya hanada'en na'magannan an luta ya winadanay obob.
- 36 Ot ena punhituwon hidi nadan ahohomo' an tatagu ta lo'tat ya dakolday nunhituhdi ta numbalin hi maboblayan.
- 37 Ot mumpunliya'da ya numpuntanomdah greyp ya pinumhod dadiyen intanomda ta dakol di inapitda.
- 38 Ya winagahan Apu Dios dida ta dimmakkodakkolda ya atbohdi dimmakol di bakada ya kalneroda.
- 39 Hidin na'abakan nadan tatagun Apu Dios ya mahmo'dah sangat nadan binuhuldan dida ta lo'tat mo ya immoh'ohhada
- 40 mu imballoh Apu Dios hidiyen inatdan dida ta inyena didah nan agge naboblayan ta eda himmanawwangan hidi.
- 41 Mu hanada'en mahmo' ya binoddangana dida ot punholagona dida ta dimmakkodakkolda bo an umatda i ha nabulog an kalnero.
- 42 Ta tigon'en nadan mangun'unud i Apu Dios datuwe ya mun'am'amlongda.

Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya pamaagday dindinong.
 43 Ot nan nanomnoman an tagu ya maphod on nomnomnomona
 datuwen na'na'at.
 Ta nomnomnomona nan munnananong an pamhod Apu Dios.

Psalm 108

Kantan David

- 108** 1 Madinola' i he'a Apu Dios ta hiya nan nunhiglay amlong'un mangikankanta hi pundayaw'un he'a.
- 2 Ta hinan mun'awiwi"it on bimmangona' ta ip'ipaggangoh'u nan harp ya lira an ta'on on agge ni' timmulu nan algo.
- 3 Ta ipa'innila' di punhanaa' ya pundayaw'un he'a hi atagutaguh abobboble.
- 4 Te adi malukud nan ongal an pamhodmu i da'mi te umat hinan numbattanan tun luta ya hi ad lagud.
 Ya atbohdi an ma'id ha pogpog nan pangipapto'mu i da'mi.
- 5 Ot he'a Apu Dios ya hanat mipatigoy anabaktum hi abobbobleh tun luta.
- 6 Ot donglom bahan tun dasalmi te innilami an pinpinhod da'min tatagum ta ihwang da'mi an gapuh nan ongal an abalinam.
- 7 Te handi ya wa'ahnah nan awadam ot alyom di abakom nadan binuhulmu ya ginodwagodwam nan bobleh ad Sekem ya ta'on on nan nundotalanah ad Sukkot ta ipiyappingmun da'min tatagum.
- 8 Ya inalim bo di, Hana'en bobleh ad Gilead ya nan numboblaysan nadan tinanud Manasseh ya bagi'.
 Ya puntindaluwo' nadan i Ephraim ya pun'ap'apuwo' nadan i Judah.
- 9 Ya hanada'en i Moab ya mumbalindah baal'u ya hanada'en i Edom ya mumbalindah himbut'u.
 Ot itkuk'uy amlong'u hi nangabaka' hinadan i Pilistia.
- 10 Ot ad uwani Apu Dios ya nganney mangipangulun ha'on an umeh nan nahamad di aladnan bobleh ad Edom?
- 11 Undan iwalong da'mi tatawwa Apu Dios ta adi da'mi ipangulu hi emi pi'gubatan hinadan titindalu'?
- 12 Daan mo bahan tatawwa ta boddangan da'mi an e mangubat hinadan binuhulmi.
 Te ta'on on boddangan da'mih tatagu ya innila' an ma'id damdama ha hilibina.
- 13 Mu wa'et he'a Apu Dios di mangipangulun da'mi ya ma'id ha bahhonan mangabak ami.

Psalm 109

Hay Pumpaboddangan Di Ohan Maligatan

Kantan David

- 109** ¹ Apu Dios, he'ay dayawo' ot hanat donglom bahan di dasal'u.
² Te nunhiglada tayya tudan ma'layyah an tatagu
 an dakol di layah hi ipabahuldan ha'on.
- ³ Ya dakol di ibagadah pamahbahdan ha'on an ta'on on ma'id ha
 bahul'un dida.
- ⁴ Ta'on on ipatigo' di naminhod'un dida mu apyanan ahiwawana' i
 dida mu adiya' damdama umengle an mangidasadasal i dida.
- ⁵ Maphod di pangat'un dida mu apyanan adi maphod di pangatdan
 ha'on.
 Ya ipatigo' di pamhod'un dida mu apyana nimpe an ahiwawana' i
 dida.
- ⁶ Ot maphod nin Apu Dios hi'on waha piliyom i ha mapihhuwan
 an huwis hi munhumalya i dadiyen binuhul'u ya pinto'mu ha
 ma'layyah an tagun mangidalom i hiya.
- ⁷ Ya hanat humalyaonda'e ya mibaga an numbahul ya hanat
 ta'on on nan dasalna an pangita'dognah adolna ya mimamah
 numbahulana.
- ⁸ Ya hanat adi madne ya mapogpog di pi'taguwana ta wan waday
 mihukkat hinan sa'adna.
- ⁹ Ta mapuhig nadan imbabalena ya mabaluh ahawana.
- ¹⁰ Ya hanat mipalah'undah nadan imbabalena hinan nadadag an
 nunhituwanda ta eda humanawhawwangan an e umanod'oddoh
 anonda.
- ¹¹ Ya hanat pun'alan nadan immutangana nadan nabalol an wadan hiya.
 Ya hanat hanadan hintaguwan di mangalah nadan nablayana.
- ¹² Ya hanat ma'id ha mammo' i hiya ya ta'on on hanadan napuhig an
 i'imbabalena.
- ¹³ Ta ma'id ha mabatih nadan imbabalena ta lo'tat ya ma'id ha uggan
 mabong'al i didan pamilya.
- ¹⁴ Ya hanat adim pakawanon nadan bahul di a'ammodna.
- ¹⁵ Ot hanat adim linglingon Apu Dios di numbahulandan himpamilya
 ta lo'tat ya ma'id nimpe ha uggan mabong'al i dida.
- ¹⁶ Te ma'id ahan ha homo' diyen taguh ibbanan tagu te paligatona on
 impapatena nadan nun'awotwot ya nadan mahmo' an tatagu.
- ¹⁷ Ya impa'inghanan mun'idut.
 Ot hanat mumbangngad i hiya nadan idutna.

- Ya ma'id tuwali ha oha ni'moh tagu hi winagahana.
 Ot hanat adim mo wagahan.
- 18 Te hay idut di nun'onan hi nomnomna an ay limmamut hi adolna.
 Te dadiyey nadadawoh ibagana an paddungnay liting onu lana an
 itmog di adolna.
- 19 Ot hanat dadiye nimpem idutna ya mibangngaddan hiya ta dadiyey
 ay mibalikis an mili'woh i hiya.
- 20 Ta hanadan hihimlonan ma'at i ha'on ya hiyay a'atana.
- 21 Mu ha'on'e ya hanat boddangana' ta ihwanga' ta mipatigoy
 anabaktum ya pamhodmun Dios.
- 22 Te nunhigla tayyan maligligatana' ya mahmo'a' ta hiya nan
 ma'ahhapul'uy boddangmu.
- 23 Te umata' mo ahan tee hi a'o an tuwen mama'id onu ba'atong an
 nalakan ma'abul.
- 24 Te kimmappuy di adol'u hi nun'ulata' ta teen na'appiguta' ta ma'attigoy
 tunggal'u.
- 25 Ta tinigowa'eh nadan binuhul'u on munwigwigiwigda on nginihngihilana'.
- 26 Ot hanat gapuh nan ongal an pamhodmu ya boddangana' bahan.
- 27 Ta wan innilaonda an he'ay bumoddang i ha'on.
- 28 Ot ta'on on idutana' hinadan binuhul'u mu wagahana' i he'a ya ta'on
 on umalidan mangubat i ha'on mu mibabainda te diday ma'abak
 ta wan ha'on an baalmuy mun'am'amlong.
- 29 Ta mibabaindah ingga'inggana.
- 30 Mu ha'on'e ya nanongnay punhanaa' ya pundayaw'un he'a Apu Dios
 hinan a'am'amungan di tatagum.
- 31 Te he'a ya nundadaan'a an mamoddang hinadan mahmo' an
 tatagu.
 Ta ihwangmu dida hinadan naminhod an mamate i dida.

Psalm 110

Nan Pinto' Apu Dios An Patul

110 ¹Hi Apu Dios ya inalinah nan Ap'apu di, Umbun'ahtuh way
 winawwan'u an umbunan di nabaktun mun'ap'apu ta abako'
 nadan mi'buhul i he'a.

²Te hi Apu Dios ya idoldolna nan pun'ap'apuwam an mihipun hi ad
 Zion ta ingganah sakupom nadan boblen nadan binuhulmu.

³Ya i diyem em pangubatan hinadan binuhulmu ya nundadaan nadan
 tatagum an mi'yen he'a.

Ta bumuwah nadan mumpangilog an linala'i an umatdah nan
 dulnuh nan mawmawi'it.

- 4 Hi Apu Dios ya inalina bo di, He'ay mumpadiah inggana ta umat'a i Melkisedek.
Ya adi mibahhoh naen inalina.
- 5 Ya wadawadah Apu Dios an mumpapto' i he'a.
Ta hitun pangipatiganah bungotna ya dadagonay apatupatul.
- 6 Te humalyaonan namin di atagutaguh abobboble ta dusaona dida ta dakkodakkolday mun'a'ate.
Ya athidi nimpey atonah nadan ap'apuda.
- 7 Mu hidiyen Patul ya ta'on on idanay pangipluyana on wadah nan awonay obob onu wa'el hi uminumana an mangipabikah i hiya.
Ta nanongnan hiyay mangabak hi gubat.

Psalm 111

Hay E Pangipabaktuwan I Apu Dios

- 111** ¹Madayaw hi Apu Dios.
Ongal di punhanaa' i Apu Dios ya hiyay ipabaktu' hinan a'am'amungan nadan mangun'unud i hiya.
- 2 Dakol nadan mapmaphod an ato'atona.
Ot dita'un mun'am'amlong i dadiyen ato'atona ya hanat ada'adalon ta'u ta wan ma'awatan ta'uy a'atna.
- 3 Te an namin nadan at'attona ya dadiyey atigan nan adi maluman an anabaktuna ya aphodna ya anahamad di pangatna.
- 4 Ta hiya nan adi malingling nadan nakaskasda'aw an ato'atona.
Te ma'ule ya ongal di homo'na.
- 5 Ya idatnay itanud nadan immannung an mangun'unud i hiya.
Ya nanongnan adina ibahhon aton nadan imbaganah atona.
- 6 Impatigonah nadan tataguna nan ongal an abalinana hidin nangidatanan dida hinan boble an nunhituwan ni' di udum an tatagu.
- 7 Ya maphod ya nipto' an namin di atona.
Ta hiya nan waday dinol an mangunud hinadan tuguna.
- 8 Te dadiyen tuguna ya nipto' ya maphod ta hiya nan minaynayun an ma'unud hi ingga'inggana.
- 9 Inihwangna handidan a'ammod ta'u te adina ibahhon aton nadan imbagana i dida hi atona i dita'un tataguna.
Ta atigana an ma'id ha nipaddungan di amaphodna.
- 10 Hanan immannung an pangun'unud i Apu Dios di anomnoman di tagu.
Ot hanadan mangun'unud hinadan tuguna ya diday luma'ing.
Ta hi Apu Dios di madayaw hi ingga'inggana.

Psalm 112

Hay Ma'at Hinan Mangun'unud I Apu Dios

- 112** ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Mipa'amlong nan tagun waday takutnan adi mangunud i hiya ta pun'amlongan unudon nadan tuguna.
² Ta hiya nan mawagahan nadan imbabalena ta mundongolda.
³ Ta kumadangyan ya minaynayun hidiyen maphod an pangatnah inggana.
⁴ Te nan athidin tagu ya ta'on on waday dumatong hi punligatana ya hiyah diyen ma'ule ya maphod di pangatna.
⁵ Ot mipa'amlong nan tagun nalakan mangdat hinadan mahapul di udum ya maphod ya nipto' di pangatna.
⁶ Ya adi nalakan mabaliyan ta mumbahul ta hiya nan adi linglingon di tataguh diyen amaphodna.
⁷ Ya adi tumakut an ta'on on waday donglonah umipatakut te nahamad di pangulugna ya pundinolna i Apu Dios.
⁸ Ta hiya nan ma'dinnol an adi minomnoman te innilanan ma'abak nadan mi'buhul i hiya.
⁹ Ya ongal di boddangnah nadan nun'awotwot ya nanongnan hummo' hi tatagu.
 Ta hiya nan ongal di punlispitun nadan tatagu i hiya.
¹⁰ Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya nunhiglay hihiwodan hiya.
 Ta mun'iti'itibda te adi ma'at nadan pohdonan ma'at.

Psalm 113

Hay Pundayaw Hinan Ongal Di Homo'nan Dios

- 113** ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Dita'un munhilbi i hiya ya hanat hiyay daydayawon ta'u.
² Ta hiyay midaydayaw hi ingga'inggana
³ an mihipun hinadan boblen wah nangappit hi tuluwan di algo ta ingganahdih nadan boblen wah nangappit hi alimuhana ya hanat hiyay midaydayaw.
⁴ Te hiyay na'abbaktun Ap'apu hi abobboble ya hanan amaphodna ya ma"i ha nipaddunganah nadan wahtun luta ya ta'on on hinadan wah ad lagud.
⁵ Ot hiya an na'abbaktun patul an wah ad abunyan ya immannung an ma"i ha nipaddung i hiya.

- 6 Te ta'on on wahdih nan awadana ya uh'uhdunganah ad lagud ya hitun luta.
 7 Ya paphodonay nitaguwan nadan nun'awotwot ya boddangana didah nadan punligatanda.
 8 Ya idattana didah nabaktun sa'adda ta diday udum hi mangipangpanguluh nadan tataguna.
 9 Ya ta'on on hanadan binabain ma'id ha imbabaleda ya pa'amlongona dida te idattana didah imbabaleda.
 Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 114

Hay Nakakan Nadan Tinanud Israel Hi Ad Egypt

- 114** ¹Hidin immaan nadan tinanud Israel an hi Jacob di ohah ngadana hi ad Egypt an bokonda numboblaysan
²ya numbalinona didah niyappit i hiya ta diday tataguna ya hiyay Ap'apuda.
³Ya hidin numpatigoh Apu Dios hidih nan baybay an mumbolah ya nunhi"an nan liting.
 Ya atbohdiy na'at hinan liting hinan wangwang an nungngadan hi Jordan.
⁴Ya niwagot nadan billid ta umatdah nan mumpaypaytu"an an gulding onu kalnero.
⁵He"an baybay, Tanganu on'a namaganan? Da'yun liting hinan baybay, tanganu on ayu mamtik?
 Ya ta'on on da'yun liting hinan wangwang, tanganu on ayu adi mange?
⁶Ya ta'on on da'yun billid ya da'yun nabillid ya tanganu on ayu mumpaytu"an an umat hinadan gulding onu kalnero?
⁷Hantun luta ya ahi miwagot ta paddungnay gumayonggong hitun pumbangngadan Apu Dios an dinayaw handin ammod ta'un hi Jacob
⁸an hiya din nangipabudduh hi liting hinan doplah ta na'apyahdi han puhung.

Psalm 115

Hanan Immannung An Madayaw Ya Hi Apu Dios

- 115** ¹He"a Apu Dios ya ammunay madayaw an bokon da'min tatagu.
 Te munnananong nan pamhodmu ya pangipapto'mu i da'mi.
²Mu tanganu on alyon nadan tataguh udum hi boble di,
 Daan bohnay aton nan Dios an dayawonyu?
³Hi Apu Dios an dayawonmi ya wah ad abunyan.
 Ya hanan pohdonan ma'at ya hiyay atona.

- 4 Hanada'en tataguh udum hi boble ya hanadan iniphod di tagu an umat hi balitu' onu silber di diosda.
- 5 Manu te waday to'oda mu adida humapit.
Ya waday matada mu adida tumigo.
- 6 Ya waday ingada mu adida donglon.
Ya waday olongda mu ma'id ha hunghungonda.
- 7 Ya waday ta'leda mu ma'id ha li'naonda.
Ya waday hukida mu adi midallan.
Ya ma'id ni'mo ha madngol hi malpuh aluguugda.
- 8 Ot hanadan manganapyah atathidi ya ta'on on hanadan mangidinol i dadiye ya umatda i dadiyen dayawonda.
- 9 Ot da'yun i'iba an tinanud Israel ya maphod on hi Apu Dios di pundinolan ta'u hi bumoddang ya mangipapto' i dita'un namin.
- 10 Ya ta'on on da'yun papadi an holag Aaron ya hanat mundinol ayu i Apu Dios te hiyay bumoddang ya mangipapto' nimpe i dita'un namin.
- 11 Ta dita'un namin an mangun'unud i Apu Dios ya hanat mundinol ta'un hiya te hiyay bumoddang ya mangipapto' i dita'u.
- 12 Ot ma'id ha bahhonan wagahan dita'un holag Israel i hiya ya ta'on on da'yun padi an holag Aaron te nanongnan nomnomnomon dita'u i hiya an Dios.
- 13 Ta wagahan dita'un mangun'unud i hiya an ta'on on nadan nawotwot onu kadangyan.
- 14 Ot hanat punholagon dita'u ta dumakol ta'u ya ta'on on nadan tanudan ta'u.
- 15 Ya hanat wagahan dita'u nimpe i Apu Dios an nunlumu hi ad abunyan ya tun luta.
- 16 Hi ad abunyan ya bagin Apu Dios mu tun luta ya indatnan dita'un tatagu.
- 17 Hanada'en numpun'ate ya adida dayawon hi Apu Dios te wahdidah awadan nadan numpun'ate.
- 18 Ot dita'un mataguy mundayaw i hiya hi ingga'inggana.
Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 116

Hay Punhanaan Nan Impaphod Apu Dios Di Dogohna

116 ¹Pinpinhod'uh Apu Dios te donglonay dasal'u ya nan pumpahpahmo'a' i hiya.

²Ta hiya nan hiyay pumpaboddanga' hi inggana.

³Te wada han alyo' on mateya' ta nunhiglay takut'u ya minomnomana'

⁴ot mumpahmo'a' i Apu Dios ta ihwanga' i hiyah ate.

⁵Ya immannung peman an ongal di pamhodna ya homo'na.

⁶Te boddangana nadan mahmo' an umat i ha'on an hidin mun'atte'atteya' ya inihwanga' i hiya.

- 7 Ot alyo' hi nomnom'uy, Madinola' te ongal di pamhod Apu Dios i ha'on.
 8 Te inihwanga' hi ate ya pinogpogna nadan punligata' an mangipaluwa i ha'on.
 Ya aggena inyabulut an abakona' hinadan binuhul'u.
 9 Ot ad uwanin amatagu' ya pohdo' an hi Apu Dios di nanongnah unudo'.
 10 Ta'on tuwalih on hidin nunhiglay punholholtapa' ya nanongna an hiyay pundinola'.
 11 Te hidin nunhigla nimpey inomnoma' ya inali' di, Ma'id ha taguh mabalin hi pundinolan te ammunu tuwalih Apu Dios an mabalin an pundinolan
 12 Dakol di inat Apu Dios i ha'on hi iphoda'.
 Ot nganne nin pibo ha mabalin hi idawat'u i hiya?
 13 Nomnomnomo' an iye' ha ma'inum ta midawat hi punhanaa' i hiya hi nangihwanganan ha'on.
 14 Hay pangata' ituwe ya hinan a'am'amunganmih nadan ibba' an tataguna.
 15 Innila' an nunhiglay ena umukayungan hi'on waha mateh nadan tataguna.
 16 Ha'on an baalmu Apu Dios ya munhilbiya' i he"a an umat hi inat din hi ina te inihwanga' i he"a.
 17 Ya mundasala' i he"a ya idawat'u nimpe nadan midawat hi punhanaa' i he"a.
 18 Ya hay pangata' nimpe ituwe ya hinan a'am'amunganmih nadan ibba' an tatagum
 19 hidih nan way Templo hi ad Jerusalem.
 Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 117

Hay Pundayaw I Apu Dios

- 117** ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Ot da'yun tataguh abobboble ya hanat hiyay dayawonyu.
²Te ongal di pamhodna ya munnananong di pangipapto'nan dita'u.
 Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 118

Hay Punhanaan Hinan Boddang Apu Dios

- 118** ¹Munhana ta'un Apu Dios te hiya ya maphod di pangatna.
 Ya munnananong di pamhodnan dita'u.

- 2 Ot an namin ta'un tinanud Israel ya hanat alyon ta'u di, Immannung an munnananong di pamhod Apu Dios.
- 3 Ya ta'on on da'yun padin Apu Dios ya hanat alyonyuy, Immannung peman an munnananong di pamhod Apu Dios.
- 4 Ta an namin ta'un mundayaw i Apu Dios ya alyon ta'uy, Immannung peman an munnananong di pamhod Apu Dios.
- 5 Hidin nunhiglay punholholtapa' ya numpahmo'a' i hiya ya dingngolnay dasal'u ot boddangana'.
- 6 Ot gapu ta hiyay nanongnan bumoddang i ha'on ya adiya' tumakut an ta'on on nganney aton di tatagun ha'on.
- 7 Te madinola' an gapuh boddang Apu Dios ya ma'abak nadan binuhul'u.
- 8 Ta hiya nan udu'dulnay hi Apu Dios di pundinolan ta bokon hay tatagu.
- 9 Udu'dulna nimpey hiyay pundinolan ta bokon hanadan ap'apuh tun luta.
- 10 Te ta'on on lini"ub da'mi hi dakol an binuhulmin nalpuh abobboble ya inabakmi dida an gapuh nan abalinanmi an indat Apu Dios.
- 11 Ot ta'on nimpeh on athidin lini"ub da'mi i dida mu inabakmi dida an gapuh boddang Apu Dios.
- 12 Ta ta'on onda ay iyukan an nili'woh i da'mi ya nalakay nangabakanmin dida an gapu nimpeh nan abalinanmi an indat Apu Dios ta nun'a'ateda an umatdah nan holo' an ni'bagan nagbu.
- 13 Manu te inlaputdan ni'gubat ta ay ami ma'abak mu gapuh boddang Apu Dios ya agge da'mi inabak.
- 14 Te hiyay mangmangdat hi bikah'u ya abalina' ta nihwanga'.
- 15 Ot deen madngol di kantan nadan ibba' an mangun'unud i Apu Dios hidih nan kampuda.
Te nunhiglay amlongda hi nangabakanmih nadan binuhulmi an alyonday, Ongal di abalinan Apu Dios an mamoddang i dita'u.
- 16 Ta gapuh boddang nan ongal di abalinnan Dios ya nangabak ta'u.
- 17 Maphod ta aggeya' ni' nate ta wan ipa'innila' datuwen inat Apu Dios.
- 18 Ta ta'on on nunhiglay nundusana ni' i ha'on mu maphod ta aggena inyabulut an mateya'.
- 19 Ot ibughulyu nan Templo ta wan e' dayawon hi Apu Dios.
- 20 Nan Templon Apu Dios ya ammuna nadan mangun'unud i hiya hi mabalin an hunggop hidi.
- 21 Ot munhanaa' i Apu Dios hi nangngolanah dasal'u ot ihwanga'.
- 22 Waday nibaga an alyonay, Hanan batu an agge pinhod nadan mangapyah balen usalon ya onnot on hidiye otahan nan nahamad hi pangipabunan hi bale.
- 23 Hi Apu Dios di nangat ituwe ya umipa'amlong i dita'uh tuwen inatna.

- 24 Ta hituwen alгой nangipatiganah nangabakana ot hanat
mun'am'amlong ta'u.
- 25 Ya hanat inaynayunmun mangihwang i da'mi Apu Dios ya wagaham
an namin di atonmi.
- 26 Ot mipa'amlong nan tagun umalin mundayaw i he"a Apu Dios.
Ya ta'on on da'min wahtun pundayawan i he"a ya dayawon da'a an
Ap'apu.
- 27 Hanan Dios an Ap'apu ta'u ya maphod di inatnan dita'un tataguna.
Ot hanat mapong ta'uh tubun di palma ta mun'am'amlong ta'un
munli"li"odan hinan pangidawatan hi mi'nong.
- 28 He"a Apu Dios di daydayawo' ya he"ay punhanaa'.
Ya e' ipa'pa'innila nan anabaktum an Dios.
- 29 Ot hanat an namin ta'u ya munhana ta'un hiya te hiya ya maphod di
pangatna.
Ya munnananong di pamhodnan dita'u.

Psalm 119

Hay Ma'at Hinadan Mangun'unud Hinadan Tugun Apu Dios

- 119** ¹Mipa'amlong nadan nipto' di pangatda an un'unudonda nadan
tugun Apu Dios.
- ²Ya mipa'amlong nadan tatagu an hay eda pangun'unudan i dadiyen
tugun di minonomnom i dida.
- ³Ot nipto' hidiyen atonda te hanadan pinhod Apu Dios di at'attonda.
- ⁴Imbagam Apu Dios an hanadan tugunmuy halipodpodonmin unudon
hi inggana.
- ⁵Ta hiya nan ha"on'e ya datuwey pohpohdo' hi unudon.
- ⁶Te onha unudo' an namin nadan tugunmu ya innila' an ma'id ha
gumalat hi e' ibabainan.
- ⁷Ot ongal di punhanaa' i he"a te nipto' nadan ada'adalo' an tugunmu.
- ⁸Dadiyey pohdo' hi unudo' ot hanat adiya' inganuy.
- ⁹Hanan mangilog ya mihwang hi pumbahulan hi'on unudona nadan
tugunmu.
- ¹⁰Ot ta'on on ha"on ya ato' di abalina' an mangat hinadan pohdom Apu
Dios.
Ot hanat boddangana' ta inaynayun'un unudon nadan tugunmu.
- ¹¹Ta hanadan tugunmuy pun'onano' hi nomnom'u ta wan adiya'
mumbahul.
- ¹²Ya he"ay dayawo' Apu Dios ot hanat minaynayun an itudduwana'
hinadan tugunmu.
- ¹³Ta dadiyey ibagabaga'

- 14 te ongal di naminhod'un mangunud hinadan tugunmu mu hay
naminhod'u hinadan mikadangyan.
15 Ta hiya nan ada'adalo' dadiyen tugunmu ya dadiyey minonomnom i ha'on.
16 Ot ongal di amlong'u an mangunud hinadan tugunmu.
Ta hiya nan adi' linglingon dadiyen tugunmu.

Hay E Pun'amlongan Hinan Tugun Apu Dios

- 17 Wagahana' bahan an baalmu Apu Dios ta wan mi'taguwa' ta wan
unudo' nimpe nadan tugunmu.
18 Ya hanat boddangana' ta wan ma'awata' di aphod dadiyen tugunmu.
19 Ha'on ya adi madney pi'taguwa' hitun luta ot hanat boddangana' ta
ma'awata' nadan tugunmu.
20 Te ongal ahan di naminhod'un manginaynayun an mangadal ya
mangat hinadan tugunmu.
21 Te dusaom nadan munlattuwig ya mungngoheh nadan tugunmu.
22 Ot hanat adim iyabulut an pihulona' i dida hinan e' pangun'unudan
hinadan tugunmu.
23 Ya ta'on on nunhahapit nadan ap'apu ta dadagona' mu hiyah diyen
adi' iwalong an mangada'adal hinadan tugunmu.
24 Te nadan tugunmuy pun'amlonga' ya datuwey manugun i ha'on.

Hay Pangun'unudan Hinadan Tugun Apu Dios

- 25 Mun'atte'atteya' tee Apu Dios ot hanat pabikahona' bahan te hidiyey
imbagam.
26 Imba"ag'un namin di a'at'un he"a ya dingngola' ot boddangana'.
Ot itudduwana' bahan hinadan pohdom hi ato'.
27 Hanat boddangana' nimpe ta wan ma'awata' nadan maphod an
tugunmu ta wan datuwey mipapanomnom hi ato'.
28 Nunhigla tayyay inomnoma' ot daan mo bahan ta pabikahona' te
hiyay imbagam hi atom.
29 Ya boddangana' bahan ta ma"id ha e' kulukon.
Ya hom'ona' ta wan ma'awata' nadan tugunmu.
30 Pohdo' an he"ay unudo' ta hiya nan iyohha' di punnomnom'u hinadan
tugunmu.
31 Inunud'u nadan tugunmu Apu Dios ot hanat adim bahan iyabulut an
mibabaina'.
32 Te nunhiglay naminhod'un mangunud hinadan tugunmu ot innila'
an boddangana' ta ma'ud'udman di pun'awat'uh nadan tugunmu.

Hay Aton Ta Ma'innilaan Nan Nipto' An Pangat

- 33 Hanat itudduwana' Apu Dios hinadan tugunmu ta dadiyey unudo' hi
inggana.

- 34 Mu mahapul an boddangana' nimpe ta ma'awata' ta ihamad'un
mangunud i dadiye.
- 35 Te hanan e' pangunudan i dadiye ya umipa'amlong i ha'on.
- 36 Ot hanat boddangana' bahan nimpe ta bokon hay e' kumadangyanan
di e' gagamgaman ta hanaot an e' pangun'unudan hinadan
tugunmu
- 37 ta bokon bo hanadan ma'id ha hilbinay gamgama'.
Ya hanat idattana' hi nahamad an pi'taguwa' an umat hinan
imbagam.
- 38 Ta ipa'annungmun ha'on an baalmu nan imbagam hi atom hinadan
mangun'unud i he'a.
- 39 Te hanadan tugunmuy mangihwang i ha'on hinan itakut'un e'
ibabainan.
- 40 Ongal di naminhod'un mangunud hinadan tugunmu ot hanat gapuh
anahamad di a'atmu ya ipaphodmuy pangat'u.
- 41 Ya hanat ipatigom nan munnananong an pamhodmun ha'on Apu
Dios ta ihwanga' hi adadaga' an miyunnudan hinan imbagam hi
atom.
- 42 Ta waha pambal'uh nadan mama'bain i ha'on te waday dinol'uh nan
hapitmu.
- 43 Ya boddangana' ta nadan immannung di hapito' te mundinola'
hinadan imbagam hi atom.
- 44 Ot ituwen itaguwa' ya inaynayun'un unudon nadan tugunmu.
- 45 Ta malinggopa' an mi'it'ittagu te un'unudo' nimpe nadan tugunmu.
- 46 Ya adiya' bumain an e mangipa'in'innila hinadan tugunmu hi
apatupatul.
- 47 Te ongal di naminhod'uh nadan tugunmu ta hiya nan nunhiglay
amlong'u an mangunud i dadiye.
- 48 Ot ada'adalo' te ongal di naminhod'uh nadan tugunmu ta
nomnomnomo' di niyatanah nan nitaguwa'.

Hay E Pundinolan Hinan Tugun Apu Dios

- 49 Hanat adim bahan linglingon nan imbagam i ha'on Apu Dios te
hidiyey mangipadinol i ha'on an baalmu.
- 50 Ot ta'on on hinan punholholtapa' ya adiya' minomnoman te
imbagam an taguwona'.
- 51 Ya ta'on on nunhiglay pamihul nadan munlattuwig an tatagu i ha'on
ya adi' damdama iwalong an mangunud hinadan tugunmu.
- 52 Te wa'et nomnomnomo' nadan tugunmuh din kanaman ya
ma'al'alubyaga'.
- 53 Ta hiya nan nomnomnomo'e nadan adi maphod di pangatda an
ngohayonda nadan tugunmu ya nunhiglay bohol'un dida.

- 54 Ot tun na'omtang pibo an pi'taguwa' hitun luta ya nanongnan ikankanta' nadan tugunmu.
 55 Ya ta'on on hinan mahdom ya nanongnan he'ay nonomnomo' ya nadan tugunmuy minonomnom hi unudo'.
 56 Ot un'unudo' nadan tugunmu te datuwey pun'amlonga'.

Hay E Pangun'unudan Hinan Tugun Apu Dios

- 57 He'a Apu Dios ya abuh di mahapul'u.
 Ta hiya nan ibaga' tee an unudo' nadan tugunmu.
 58 Ot mumpahmo'a' i he'a ta hom'ona' bahan an miyunnudan hinan imbagam.
 59 Te hidin nomnomnomo' hi'on nganney maphod hi ato' ya impa'dul'un unudon nadan tugunmu.
 60 Ta nihipun i diye ya ma'id ha alyo' hi indani ni' ta ahi' unudon mu on'uot inhipun an inunud dadiyen tugunmu.
 61 Ta ta'on ona' a"ulan hinadan adi maphod di pangatda ta ato' nan pumbahulan mu miploh damdama nadan tugunmuh nomnom'u.
 62 Ya hinan tongan di labi on bumangona' ta dayawon da'a te he'a an Dios ya nipto' di pangatmu.
 63 Ya an namin nadan waday takutnan adi mangunud i he'a ya diday ibilang'uh gagayyum'u.
 64 Dakol di ma'maat hitun luta an atigan nan ongal an pamhodmu Apu Dios i da'min tatagu.
 Ot hanat inaynayunmun mangituddu hinadan tugunmu i ha'on.

Nabalol Nan Tugun Apu Dios

- 65 Impa'annungmu Apu Dios nadan imbagam ya impatigom di aphodmun ha'on an baalmu.
 66 Ta hiya nan mundinola' hinadan tugunmu.
 Ot hanat idattana' bahan hi la'ing ta hanadan nipto' di ato'.
 67 Hidin aggeya' ni' dinusa i he'a ya hanadan adi maphod di ina'inat'u mu ad uwani mo ya hanadan tugunmuy un'unudo'.
 68 Maphod an namin di atom ya ma'ule'a.
 Ot hanat itudduwana' bahan hinadan nipto' an pangat.
 69 Hanadan munlattuweg ya dakol di layah hi ipabahuldan ha'on mu hay immannung ya hanadan tugunmuy un'unudo'.
 70 Dadiyen tatagu ya adida ahan ma'awatan nadan tugunmu.
 Mu ha'on'e ya pun'amlonga' nadan tugunmu.
 71 Te hanan inyabulutmun nunligata' ya dakol di inadal'u hinadan tugunmu.
 72 Te nabalbalol nadan tugunmu mu nadan dakol an balitu' onu silber.

Nan Tugun Apu Dios Ya Mabalin An Pundinolan

- 73 He'a Apu Dios di nunlumun ha'on ot hanat boddangana' ta ma'innilaa' di a'at nadan tugunmu.
- 74 Ta wa'et tigon nadan ibba' an mangun'unud i he'a nan pangipapto'mun ha'on ya mun'am'amlongda te mundinola' hinadan tugunmu.
- 75 Ot innila' an nipto' an namin di atom Apu Dios ya adim ibahhon aton di imbagam an umat hi nundusaam i ha'on.
- 76 Ot hanat gapuh nan munnananong an pamhodmun ha'on ya palinggopona' an miyunnudan hinan imbagam i ha'on an baalmu.
- 77 Ot hanat hom'ona' ta wan minaynayun di pi'taguwa'.
Te pun'amlonga' an mangunud hinadan tugunmu.
- 78 Hanadan tugunmuy nanongnan ada'adalo' mu hanada'en munlattuweg an tatagu ya hanat mibabainda hinan agge immannung an ipabahuldan ha'on.
- 79 Ot hanat hanadan ibba' an mangun'unud i he'a an nanginnilah nadan tugunmu ya mi'hayyupdan ha'on.
- 80 Ya hanat boddangana' ta wan na'unuda' hinadan tugunmu ta wan ma'id ha gumalat hi e' ibabainan.

Hay Dasal Di Ohan Mumpahmo'

- 81 Nadne tayyay nunholholtapa' mu hihimlo' damdamay em pangihwangan i ha'on te ongal di dinol'uh nan hapitmu.
- 82 Mu nableya' mo tayya an mamannod hi em pangipa'annungan hinan hapitmu.
Ta hiya nan alyo' di, Hi anuud nin di pamoddangam i ha'on.
- 83 Te umman tayya mun'atte'atteya' an umata' i ha lalat an ittuwan di bayah an tuwen mapa"ih.
Mu ta'on on athidi ya adi' damdama iwalong nadan tugunmu.
- 84 Ot ona'dan tatawwa munholholtap hi inggana?
Undan anuud ya ahim dusaon hantudan adi umunud i he'a an mamalpaligat i ha'on.
- 85 Ya tee bo udot an ana'ulana' i dida an paddungnay manganiphoddah pumbitudan ha'on.
- 86 Ya dakol nimpey agge immannung hi ipabahuldan ha'on ta pangigadulandan mamalpaligat i ha'on.
Mu mundinola' damdama hinadan tugunmu ot agam bahan ta boddangana'.
- 87 Aya' tayya patapatayon i dida mu agge' damdama inwalong nadan tugunmu.
- 88 Ot gapuh nan ongal an pamhodmu ya hanat ihwanga' hi ate ta way ato' an manginaynayun an mangunud hinadan tugunmu.

Hay Adi Punduwaduwaan Hinan Hapit Apu Dios

- 89 Hanan tugunmu Apu Dios ya nahamad di a'atnah inggana an umat hi ad abunyan.
- 90 Ya atbohadin adi maluman di pangipapto'muh tatagum an ta'on on hanadan mun'atanudan an umat hitun limmum an luta an munnananong hinan nipabunana.
- 91 Ya an namin nadan limmum ya hiyah diyey niyatandah din nunlumuwam i dida te an naminda ya he"ay unudonda.
- 92 Ot onha ma"i'd nin nan tugunmun mangdat hi amlong ya dinol'u ot wan nanatteya' tuwali an gapuh nadan nunholholtapa'.
- 93 Ta hiya nan adi mabalin hi iwalong'u nadan tugunmu te gapun dadiyen tugunmu ya mataguwa'.
- 94 Ot ato' an namin di abalina' an mangun'unud hinadan tugunmu. He"ay ud tagun ha"on ot hanat inaynayunmun mangihwang i ha"on.
- 95 Te bobota'ona' hinadan adi maphod di pangatda mu adiya' tumakut te minonomnom i ha"on nadan tugunmu.
- 96 Innila' an namin di nganneh diye ya waday poggogda mu hanada'en tugunmu ya munnananongdah inggana.

Hay Pamhodan Hinan Hapit Apu Dios

- 97 Nunhiglay naminhod'uh nadan tugunmu ta hiya nan ada'adalo' hi abigabigat.
- 98 Ta nala'la'inga' mu hanadan binuhul'u te nonomnomo' nadan tugunmu.
- 99 Ot gapu ta ada'adalo' nadan tugunmu ya dakdakkol di innila' mu hanadan bihtulu'.
- 100 Ya gapuh e' pangun'unudan i dadiyen tugunmu ya nanomnomana' mu nadan a'amamma.
- 101 Ya adi' pinhod an aton nadan adi maphod te pinhod'u nimpen unudon nadan tugunmu.
- 102 He"ay nuntuddun ha"on ta hiya nan adi mabalin hi iwalong'u nadan tugunmu.
- 103 Te paddungnay munlumiih nadan tugunmu an inlumlumiihda mu hay danum di iyukan.
- 104 Ta gapuh nadan tugunmu ya limma'inga' ta hiya nan nunhiglay agge' naminhodan hinadan adi maphod an pangat.

Nan Hapit Apu Dios Ya Ay Dilag

- 105 Hanan hapitmu Apu Dios ya paddungnay dilag an dilaganay awo'.
- 106 Ta hiya nan pa'annungo' nan imbaga' an unudo' nadan maphod an tugunmu.
- 107 Nunhigla tayya hantun holholtapo' ot hanat boddangana' te hidiyey imbagam.

- 108 Ya hanat abulutom Apu Dios tun punhanaa' i he"a ta wan
inaynayunmun mangituddun ha'on hinadan tugunmu.
- 109 Ot ta'on on wa'e on aya' patapatayon ya adi' damdama iwalong an
mangunud hinadan tugunmu.
- 110 Ya ta'on on ana'ulana' hinadan adi maphod di pangatda mu agge'
damdama imbahho nadan tugunmu.
- 111 Te ibilang'u nadan tugunmu hi nabalol an odon'uh inggana te
datuwey mangipa'amlong i ha'on.
- 112 Ot datuwen tugunmu ya mipapanomnom i ha'on hi inggana.

Hay E Luminggopan An Gapuh Pangunudan Hinadan Tugun Apu Dios

- 113 Nunhiglay naminhod'uh nadan tugunmu ta hiya nan ma'ahihhiwoa'
hinadan adi mangiyohha hi pangun'unuddan he"a.
- 114 Te madinola' hinadan tugunmu te dadiyey paddungnay ihi'uga' onu hapiyo'.
- 115 Ot da'yun hay pumbahulan di impa'inghayu ya hanat adi ayu
mihaghaggon i ha'on.
Te umman ha'on'e ya hanadan tugun Apu Dios di un'unudo'.
- 116 Ot hanat pabikahona' bahan Apu Dios ta wan tumaguwa' te hidiyey
imbagam.
Ya hanat adim iyabulut an madismayaa' hi e' pangidinolan i he"a.
- 117 Ot pabikahona' bahan nimpe ta way ato' an manginaynayun an
mangunud hinadan tugunmu.
- 118 Mu hanada'en adi mangunud hinadan tugunmu ya iwalongmu dida
ta ma"i'd ha hilbin nadan nonomnomondan panga"uldah tatagu.
- 119 Te ibilangmu didah ay ginalut ta hiya nan ha'on'e ya un'unudo'
nadan tugunmu.
- 120 Te gumayonggonga' hi takut'u hinan atom an mundusa.

Hay Naminhodan An Mangunud Hinadan Tugun Apu Dios

- 121 Hanadan maphod ya nipto' an pangat di ina'inat'u ot hanat adim
bahan iyabulut Apu Dios an abakona' hinadan binuhul'u.
- 122 Ta boddangana' bahan an baalmu ta adim iyabulut an paligatona'
hinadan mumpunlattuwig an tatagu.
- 123 Nadne tayyay nanannoda' hi pangihwangam i ha'on an miyunnudan
hinan imbagam.
- 124 Ot ukod'ah nan pohdom hi atom i ha'on an miyunnudan hinan
munnananong an pamhodmu.
Ya itudtuduwana' bahan nimpe hinadan tugunmu.
- 125 He"ay ud baal i ha'on ot hanat idattana' hi abalina' ta wan ma'awata'
nadan tugunmu.
- 126 Ya daan mot ad uwaniy pundusaam Apu Dios hinadan adi
mangunud hinadan tugunmu.

- 127 Ha'on'e ya ong'ongngal di pamhod'uh nadan tugunmu mu hay pangomno' hinadan namahmah an balitu'.
 128 Ot gapu ta innila' an nipto' an namin nadan tugunmu ya nunhiglay agge' naminhodan hinadan adi maphod an pangat.
 129 Hanadan tugunmu ya ma'aphod ya umipa'amlong ta hiya nan pinpinhod'un unudon.
 130 Te hay e panginnilaan hinadan tugunmu ya paddungnay hidiyey mamatal hi nomnom ta mabalin an mipaphod di punnomnom nadan paddungnay ma'id ha nomnomda.
 131 Ta hiya nan aya' na'uwoh te nunhiglay naminhod'u an manginnilah nadan tugunmu.
 132 Ot donglom bahan tun ibaga' ta hom'ona' an umat hi atom hinadan mangun'unud i he'a.
 133 Ta ipa'annungmu nadan imbagam ta adim iyabulut an hanadan adi maphod an pangat di mun'onan hi nomnom'u.
 134 Ya ihwanga' hinadan mamalpaligat i ha'on ta way ato' an manginaynayun an mangunud hinadan tugunmu.
 135 Ya ipatigom di ulem i ha'on an baalmu ta intudduwana' hinadan tugunmu.
 136 Mu nunhiglan lumuwaa' an gapuh adi pangun'unudan nadan tataguh nan tugunmu.

Hay A'at Nadan Tugun Apu Dios

- 137 Immannung an nahamad di a'atmu Apu Dios ya nipto' nadan tugunmu.
 138 Ot gapu ta athidiy a'at nadan tugunmu ya mabalin an waday dinol'u an mangunud i dadiye.
 139 Mu hanadan binuhul'u ya ngohayonda nadan tugunmu ta hiya nan nunhiglay bohol'un dida.
 140 Mu ha'on an baalmu ya ongal di naminhod'u i dadiyen tugunmu te na'innilaa' an adim ibahhon aton nadan ibagam hi atom.
 141 Ot ta'on ona' pihulon ya ma'id ha pangibilang di tatagun ha'on ya nanongna damdama an unudo' nadan tugunmu.
 142 Te hanan nipto' an pangatmu ya adi maluman hi inggana ya atbohdin immannung nadan tugunmu.
 143 Ot ta'on on dakol di punligata' mu pa'amlongona' hinadan tugunmu.
 144 Te hiyah diye nimpe an nipto' nadan tugunmu ot hanat boddangana' ta wan ma'awata' nadan pohdom ta way ato' an mi'tagun he'a.

Hay E Pumpahmo'an I Apu Dios

- 145 Adiya' mangmanghop an mumpaboddang i he'a Apu Dios.
 Ot hanat donglona' bahan ta wan inaynayun'un mangunud hinadan tugunmu.
 146 Ta hinan pumpahmo'a' ya ihwanga' bahan hinadan binuhul'u.

- 147 Adi mabigat on bimmangona' ta mumpaboddanga' i he'a te mundinola' hinadan imbagam.
- 148 Ya adi umaliy inlo'uh nan mahdom an munnomnomnom hinadan imbagam hi atom.
- 149 Ot gapuh nan munnananong an pamhodmu ya donglom bahan di dasal'u ta atom nan imbagam an ihwanga' hinadan binuhul'u.
- 150 Te dee aay an mun'ihaggon nadan naminhod an mamalpaligat i ha'on an dida nadan mungngoheh nadan tugunmu.
- 151 Mu madinola' te wada'a an pun'ibba'.
Ya ma'id ha mibahho hinadan imbagam hi atom.
- 152 Ot tee mo an nadney nangada'adala' hinadan tugunmu ya na'innilaa' an dadiyen tugunmu ya adida maluman hi ingga'inggana.

Hay E Pumpaboddangan I Apu Dios

- 153 Hanat ihwanga' bahan Apu Dios hitun holholtapo' ot agge' attoq inwalong an mangunud hinadan tugunmu.
- 154 Ot hanat boddangana' bahan nimpe ta mihwanga' an miyunnudan hinan imbagam.
- 155 Hanadan adi maphod di pangatda ya ma'id ha namnamadan mihwang hinadan punligatanda te adida unudon nadan tugunmu.
- 156 Mu he'a Apu Dios ya ongal di homo'mu ot hanat ihwanga' te hidiyey imbagam hinan tugunmu.
- 157 Dakol nadan binuhul'u an mamalpaligat i ha'on mu adi' damdama iwalong nadan tugunmu.
- 158 Nunhiglay bohoh'u hi'on tigtiggo' nadan mungngoheh nadan tugunmu.
- 159 Ot hanat ihwanga' bahan Apu Dios an gapuh nan ongal an pamhodmu ot innilam an ongal di naminhod'u an mangunud hinadan tugunmu.
- 160 Te an namin nadan tugunmu ya nipto' ya adida maluman hi ingga'inggana.

Hay E Pangidinolan Hinan Hapit Apu Dios

- 161 Amod ona' paligaton hinadan nabaktuy sa'adda an ta'on on ma'id ha bahul'u mu tumakuta' an adi mangunud hinadan tugunmu.
- 162 Ya nunhiglay amlong'uh nadan imbagam hi atom an umat hi amlong di ohan tagun waday hinama'nah balitu'.
- 163 Mu nunhiglay bohoh'uh nadan ma'layyah te ha ahan di popohdo' ya nadan tugunmu.
- 164 Ta hinan ohay algo ya mumpipituwa' an munhana i he'a te nipto' nadan tugunmu.
- 165 Te hanada'en umunud hinadan tugunmu ya malinggop di nitaguwanda te ma'id ha iyaguhda.
- 166 Ot madinola' an manmannod hi em pangihwangan i ha'on.

Ya inaynayun'un unudon nadan tugunmu.

167 Pinpinhod'u nadan tugunmu ta hiya nan un'unudo'.

168 Ot innilam hituwen pangat'u.

Hay Dasal An Mumpahmo'

169 Donglom bahan Apu Dios tun dasal'un mumpahpahmo' i he"a.

Ya boddangana' ta mipa'annung nan imbagam ta wan mabalin an ma'awata' nan hapitmu.

170 Ot hanat donglom nimpey dasal'u ta ihwanga' ta miyunnudan hinan imbagam.

171 Dayawon da'ah inggana te itanudtuduwana' hinadan tugunmu.

172 Ya ikankanta' nadan tugunmu te nipto'dan namin.

173 Hanadan tugunmuy pohpohdo' an unudon ot hanat nundadaan'a pibo an mamoddang i ha'on.

174 Ot madinola' an ihwanga' i he"a Apu Dios te hay pun'amlonga' ya hay pangunuda' hinadan tugunmu.

175 Ot hanat ihwanga' nimpe ta wan dayawon da'a ya hanat boddangana' an mangunud hinadan tugunmu.

176 Te umata' tee i ha natala' an kalnero an immadawwi i he"a ot hanat hom'ona' bahan ta mibangngada' an baalmu i he"a.

Te agge' inwalong an mangunud hinadan tugunmu.

Psalm 120

Hay Pumpaboddangan I Apu Dios

120 ¹Hidin maligligatana' ya numpahmo'a' i Apu Dios ya dingngolnay dasal'u ot boddangana' i hiya.

²Te inali' di, Ihwanga' bahan Apu Dios hinadan ahilalayah ya kumulukuluk an tatagu.

³Ot da'yun mumpunlayah ya ma'id ha bahhonan dusaon da'yu i Apu Dios.

⁴Ta paddungnay panaon da'yuh nadan nun'ahimaan an papan di panana ya bokahon da'yuh nan nangimbabbalan apuy.

⁵Ot hanan e' pi'iboblayan i da'yun mumpunlayah ya umat hi e pi'iboblayan hinadan i Mesek onu i Kedar te ngohayondah Apu Dios.

⁶Ta hiya nan immengleya' an mi'hitu i da'yu te ma'id ahan ha naminhodyu hinan maphod an punhahayyupan.

⁷Te wae ta ibagbagga' di a'at di punhahayyupan on hay gubattot di ibagayu.

Psalm 121

Nan Mumpapto' I Dita'u

121 ¹Intangad'u'eh nangappit hinadan billid on umalih nomnom'u an i dana nin di alpuwan nan bumoddang i ha'on?

² Ya mipanomnom i ha'on an hi Apu Dios an nangapyah ad lagud ya tun luta di bumoddang i ha'on.

³ Te hiyay nanongnan mangipappapto' i dita'u ta adi ta'u magah te hiya ya adi malmallo'.

⁴ Te hiyan mumpapto' i dita'un tinanud Israel ya adi uggan mable ya adi nimpe uggan malo'.

⁵ Te hiya ya wadawada an mangipapto' i dita'u.
Ya hiyay paddungnay ihi"ugan ta'u.

⁶ Ta ta'on on pottapottang ya adi ta'u malngat ya atbohadin ma"i'd ha adi maphod hi ma'at i dita'u hinan bulabbulan.

⁷ Te ihwang dita'u i Apu Dios hinadan adi maphod an ma'at ituwen nitaguwan ta'u.

⁸ Ot ta'on on idanay awadan ta'u ya ipappapto' dita'uh inggana.

Psalm 122

Hay Aphod Di Ad Jerusalem

Kantan David

122 ¹Ma'amlonga' hidin alyon nadan tatagu di, Ume ta'uh nan Templo hi ad Jerusalem.

² Ot teen wahtu amih tun geyt hi ad Jerusalem.

³ Ya mapmaphod di inatdan nangiphod ituwen boble an nundada"it nadan babale.

⁴ Ta hituy a'amunganmin tinanud Israel an mundayaw i Apu Dios te hidiyey nibagah nan tuguna.

⁵ Ya hitu boy punhituwa' an mun'ap'apu ya ta'on on nadan mapalpalog an tanuda' an mumpatul.

⁶ Ot hanat idasal ta'u ta malinggop hitun ad Jerusalem.

Ya hanat pumhod di nitaguwan nadan ongal di pamhoddah tun ad Jerusalem.

⁷ Ot hanat malinggop ta'u nimpe an nunhitu ituwen boble an ta'on on nadan nunhituh nan palasyu.

- 8 Ta wan malinggop ta'u nimpén i'iba an nunhitu ituwen boble.
 9 Ya gapu ta wahtu tun Templo hitun numbobláyan ta'u ya idasal'u an hanat pumhod hituwen boble.

Psalm 123

Hay Dasal Hi Pumpahmo'an I Apu Dios

- 123** ¹He'a Apu Dios an Ap'apu an wah ad abunyan di pumbagaa' hi boddang.
²Ta umata' hínan baal an mundinol hínan punhilhilbiyana. Ta athidin da'mi an he"ay dinlonmih mammo' i da'mi.
³Ot hanat hom'on da'mi bahan Apu Dios te nunhigla tayyay pangat di tatagun da'mi an ay ami tayya bokon taguh pangatda.
⁴Te pihupihulon da'mi ya pinalpaligat da'mi hinadan kakadangyan ya mumpunlattuag an tatagu.

Psalm 124

Hi Apu Dios Di Mangibaliw Hi Tataguna

- 124** ¹Nganne nin di na'at i dita'un tinanud Israel hi'on agge dita'u binoddangan i Apu Dios?
²Hi'on agge dita'u binoddangan i Apu Dios hidin dimmatongan di mangubat i dita'u
³ot ma"íd ha bahhongan pinate dita'un namin te nunhiglan nangimbubungotda
⁴an umatdah nan dimmakol an liting hínan wangwang.
⁵Ta unhaot gapuh bikah nan liting ya nun'iyanud dita'u.
⁶Mu munhana ta'u i Apu Dios ta aggena inyabulut an dadagon dita'uh nadan binuhul ta'u.
⁷Ta umat ta'uh nan hamuti an natawang mu binumtik te napa"ih nan tawang.
⁸Te hi Apu Dios an nunlumuh ad lagud ya tun luta di bimmoddang i dita'u.

Psalm 125

Hi Apu Dios Di Mangipapto' Hinadan Tataguna

- 125** ¹Hanadan mundinol i Apu Dios ya umatdah nan nabillid hi ad Zion an nihamad hínan nipabunana.

- 2 Te paddungnay lini'woh dita'u i Apu Dios te hiyay mangipappapto' i dita'uh inggana an umat hinadan nabillid an nunli'woh hi ad Jerusalem.
- 3 Ta adi mabalin an hanadan adi maphod di pangatda di minaynayun an mun'ap'apu hinadan mangat hinan pohdon Apu Dios.
Te onha athidiy ma'at ot lo'tat ya ta'on on dida ya atonda nadan adi maphod.
- 4 Ot hanat ipatigom Apu Dios di maphod hinadan maphod di pangatda an mangun'unud hinadan tugunmu.
- 5 Mu di'et dusaom nadan adi maphod di pangatda ya hanat pi'dusam bo nadan nangiwalong an mangun'unud hinadan tugunmu.
Ta wan luminggop tun numboblaysanmin tinanud Israel.

Psalm 126

Hay Nammo'an Apu Dios Hinadan Tataguna

126 ¹Hidin nangibangngadan Apu Dios i dita'uh tun ad Zion hi nalpuwan ta'uh nan boblen nibaludan ta'u ya paddungnay on ta'u nun'inop.

- 2 Ta kimmanankanta ta'u an gapuh amlong ta'u ta hanada'en wah udum hi boble ya alyonday, Mapmaphod nadan inat Apu Dios i dida.
- 3 Ya immannung peman an mapmaphod nadan inatna ta hiya nan mun'am'amlong ta'u.
- 4 Ot hanat wagahan da'mi Apu Dios an umat hi aton di udan an lobngonay natdu' an wa'el.
- 5 Ta wan hanadan limmuwaluwah nuntanomanda ya mun'am'amlongdan mun'apit hinadan intanomda.
- 6 Ta hanada'e nimpem limmuwaluwah eda nuntanomana ya ahida mungkankantah amlongda an mangiyanamut hinadan inapitda.

Psalm 127

Hanan Aton An Agge Inyabulut Apu Dios Ya Ma"i'd Ha Hilbina

127 ¹Ma"i'd ha hilbin di binlen nan mangiphod hi bale hi'on bokon hi Apu Dios di bumoddang hi iphodana.

Ya hi'on bokon hi Apu Dios di mangipapto' hinan ohan boble ya ma"i'd ha hilbin nadan mungguwalya.

- 2 Ya atbohdi an ma'id ha hilbina an eta muntamuh nan mun'awiwi'it ta ingganah nan ma'ahom on ahita umanamut an gapuh e panama' hi itanud tun adol.
Te hi Apu Dios ya idatnay mahapul nadan pinpinhodnan tataguna an ta'on on malo'dah nan timpun di alo'an.
- 3 Hay imbabale ya wagah an nalpun Apu Dios.
- 4 Ot hanan mangilog an wada moy imbabalena ya nipaddung hinan tindalun dakol di panana.
- 5 Ot mipa'amlong nan tagu an dakol di imbabalena an paddungnay panana.
Te adi ma'abak hi ena pi'dammuwan hinadan binuhulna.

Psalm 128

Hay Gunggunan Nan Mangun'unud I Apu Dios

- 128** ¹Mipa'amlong nan tagu an mangun'unud hinadan tugun Apu Dios.
- ²Te hanan pumbolayana ya umdah hi itanuddan hina'amma ya an namin nadan udum an mahapulda.
Ta mun'am'amlong ya pumhod di nitaguwanda.
- ³Ya dakol di i'imbabaledah nan ahawana ta mipaddung hinan ma'abbungan greyp.
Ta na'amungda'e nadan imbabaledah nan pangananda ya nipaddungdah nadan manulun haping di olibo.
- ⁴Athidiy aton Apu Dios an munwagah hinan tagun mangun'unud i hiya.
- ⁵Ot hanat hi Apu Dios an wahtuh tun ad Zion ya wagahan dita'u ituwen pi'taguwan ta'uh tun luta ta tigon ta'uy pumhodan tun ad Jerusalem.
- ⁶Ya hanat madukdukkey pi'taguwan ta'u ta tigon ta'uy a'apapu ta'u.
Ya hanat minaynayun an waday linggop hitun numboblayanmin tinanud Israel.

Psalm 129

Hay Dasal Nadan Tinanud Israel Ta Wan Dusaon Apu Dios Nadan Binuhulda

- 129** ¹Dita'un tinanud Israel ya nunhiglay napaligatan ta'u an nihipun hi immaliyan handidan a'ammod ta'uhtu.
- ²Mu ta'on on nunhiglay namalpaligat nadan binuhul ta'u i dita'u an nihipun hidin hopapna ya agge dita'u inabak

- 3 an ta'on on paddungnay inaladuday bonog ta'u.
 4 Mu hi Apu Dios an nipto' di pangatna ya pinogpognay e
 pamalpaligatan nadan tatagun adi maphod di pangatda i
 dita'u.
 5 Ot hanat ma'abakdah gubat ta mibabain nadan ma'hihiwoh tun ad
 Jerusalem.
 6 Ya hanat umatdah nadan holo' an himmangoh nan atop an adi
 madne ya maklingdat mateda.
 7 Ta umatda boh nan ma'id ha iyatana an adi wingiyon nadan munggapas.
 8 Ya hanat ma'id hinadan mala"uh ha mangalih hanat wagahan
 da'yun Apu Dios.

Psalm 130

Hay Dasal Di Ohan Maligatan

- 130** 1 Nunhigla tayyay inomnoma' Apu Dios.
 Ta hiya nan mumpahmo'a' an mumpaboddang i he"a.
 2 Ot hanat donglom bahan tun dasal'u ta boddangana'.
 3 Innila' Apu Dios an onha nonomnomom an namin nadan
 numbahulanmi ot undan nin waha adi madusa.
 4 Mu maphod ahan ta pinakawan da'mi ta wan tumakut amin adi
 mangunud i he"a.
 5 Ot madinola' Apu Dios an manmannod hi pamoddangam i ha'on te
 mundinola' hinan hapitmu.
 6 Hanan guwalyah nan mahdom ya hihimlonay abigatana.
 Ot namama i ha'on an hihimlo' di pamoddangam i ha'on.
 7 Ot dita'un tinanud Israel ya hanat mundinol ta'un Apu Dios
 te munnananong di pamhodna i dita'u ya nundadaan an
 mangihwang i dita'u hinadan punligatan ta'u.
 8 Ot immannung an hiyay mangihwang i dita'un tinanud Israel hi e
 ta'u adusaan an gapuh bahul ta'u.

Psalm 131

Hay E Pangidinlan I Apu Dios

- 131** 1 Adiya' mo munlattuwig Apu Dios ya bokon mo nabaktuy
 punnomnom'uh adol'u.
 Ya adi' piliton an aton nadan adi' abalinalan.
 2 Te ad uwani ya nawada mohpey linggop hi nomnom'u an umata'
 hinan golang an napnek an imminum i inana.

³ Ot dita'un tinanud Israel ya mahapul an inaynayun ta'u an mundinol i Apu Dios hi inggana.

Psalm 132

Hay Imbagan Da David I Apu Dios Hi Atonda

- 132** ¹ Hanat adim bahan linglingon Apu Dios hi David an baalmu ya an namin nadan hinolholtapnan ligat.
- ² Ot he"a an ongal di abalinanan Dios an dinayaw handin ammodmin hi Jacob ya hanat ta'on on din insapatana ya adim linglingon.
- ³ Te alyonay adi mabalin hi umanamut ya adi mabalin an umeh nan alo'ana
- ⁴ ya adi mabalin an malo'
- ⁵ ta ingganah on waha iha"adan nan Kahun an nittuwan nan Hapitmu an ongal di abalinana an Dios an dinayaw din ammodmin hi Jacob.
- ⁶ Hidin wa amih ad Eprata ya dingngolmi an wada nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios hidih nan way puntanoman hi ad Jaar ot emi alan.
- ⁷ Ot alyonmiy, Ume ta'uhdih nan tabernakel an ma'alih awadan Apu Dios ta eta'u mundayaw hidi.
- ⁸ Ot dawatonmi Apu Dios an munhitu'ah tun Templo an awadan nan Kahun an nittuwan nan Hapitmu an mangipatigoh nan ongal an abalinam.
- ⁹ Ya hanat hanadan nipto' an pangat di aton nadan padin munhilbi i he"a ta wan ikankantan nadan tatagum di amlongda.
- ¹⁰ Ha"on nan pinto'mun patul ot hanat adiya' bahan iwalong i he"a Apu Dios an gapuh nan imbagam i handin baalmu an hi David.
- ¹¹ Te he"a an Dios ya adim ibahhoy imbagam te alyom di hay ohah nadan imbabalena di mihukkat i hiyan mumpatul.
- ¹² Ya imbagam bo an wa'et nanongnan na'na'unnud nadan imbabalena nadan tugunmu ya nanongnan didan tinanud di mapalpalog an mumpatul hi inggana.
- ¹³ Te hi ad Zion di pinto'mu hi punhituwam
- ¹⁴ an inalim di, Hituy pinhod'uh punhituwa' an mun'ap'apuh inggana.
- ¹⁵ Ya wagaha' hituwen boble ta kumadangyan ta ta'on on hanadan nawotwot ya adida makulangan hi anonda.
- ¹⁶ Ya boddanga' nadan padi ta waday abalinanda an mangipa'innilah nan e' pangihwangan hi tataguh nan punligatanda ta gapuh amlong nadan tatagu ya it'itkukday kantada.
- ¹⁷ Ya hay ohah nadan holag David di pumbalino' hi nabaktun patul. Ta hiyay mun'ap'apuh inggana an umat i ha hilaw an nanongnan dumanaldallang.

¹⁸ Ya pumhod ya mundongol hituwen boblen pun'ap'apuwana mu hanada'en mi'buhul i hiya ya ma'abakdah gubat ta mibabainda.

Psalm 133

Hay Maphod Hi Aton Nadan Kimmulug I Apu Dios

Kantan David

133 ¹Nomnomnomon ta'u an mapmaphod ya umipa'amlong an tigdiggon hi'on mun'u'unnudan nadan tatagun Apu Dios.
²Te nan athidin pangat ya nipaddung hinan nangingan lana an inhiitdah ulun din padin hi Aaron ta immayuh ingganah lubungna.
³Ya hay pun'u'unnudan ya nipaddung bo hinadan dulnuh nadan billid an nungngadan hi Hermon ya hinan nabillid hi ad Zion.
 Te hituwen nahamad an pun'u'unnudan di lummuh punwagahan Apu Dios i dida ya pi'taguwona didah munnananong.

Psalm 134

Hay Pundayaw I Apu Dios

134 ¹An namin ayun munhilbin Apu Dios an mungguwalyah nan Temploh nan mahdom ya agat dayawonyuh Apu Dios.
²Ta ihanggayuh nangappit hinan kuwartun Apu Dios ya intagegyuy ta'leyu ta dayawonyu.
³Ot hanat hi Apu Dios an wadah ad Zion an nunlumuh ad lagud ya tun luta ya wagahan da'yu.

Psalm 135

Madayaw Hi Apu Dios An Gapuh Nadan At'atona

135 ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Dita'un munhilbin hiya ya hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
²Ya ta'on on da'yun munhilbih tun Templo ya dayawon ta'u hiya an Dios.
³Dayawon ta'uh Apu Dios te hiya ya maphod di pangatna.
 Ya hanat ikanta ta'uy pundayaw ta'un hiya te hiya ya ma'ule.
⁴Hiyay numpili i Jacob ya nadan holagna hi tataguna.
⁵Ya innila' an hi Apu Dios an dayawon ta'u ya na'abbaktu an ma'id ha nipaddung i hiya hinadan dayawon di udum an tatagu.

- 6 Ya an namin di pohdonan aton hi ad lagud ya hitun luta ya ta'on on hinadan baybay ya abalinanan aton.
- 7 Ya hiyay mangipatuluh nadan bugut an malpuh nan pogpog tun luta.
Ya hiya boy mangipa'alih nadan kilat ya udan ya hiyay mangilubus hinadan dibdib hinan nangiha"adana.
- 8 Ya hi Apu Dios di namate hinadan panguluwan an linala'in imbabalen nadan i Egypt ya nadan hopap di imbabalen di animalda.
- 9 Ya dakol di nakaskasda'aw an nundusana hinan patul nadan i Egypt ya nadan ap'apun munhilbin hiya.
- 10 Ya dakol di bobleh dinadagna ya numpatena nadan numpundongol an patulda
- 11 an umat i Sihon an patul nadan tinanud Amor ya hi Og an patul hi ad Basan ya an namin nadan patul hi ad Kanaan.
- 12 Ot pun'idatnah nadan tinanud Israel nadan bobleda.
- 13 Nanongnan he"ay madayaw Apu Dios ya mipa'innilay anabaktum an Dios hinadan mun'atanudan hi ingga'inggana.
- 14 Te ita'dogmu nadan tatagum ya hom'om nadan munhilbin he"a.
- 15 Hay dayawon di udum an tataguh udum hi boble ya nadan iniphod di tagu an balitu' onu silber di niyamma.
- 16 An waday to'oda mu adida humapit.
Ya waday matada mu adida tumigo.
- 17 Ya waday ingada mu adida donglon ya adida yumahyah.
- 18 Hanadan mumpangiphod hi atathidi ya ta'on on nadan mundinol i dadiye ya lo'tat ya umatda i dadiye an iniphodda onu nundinolanda.
- 19 Mu dita'u'en tinanud Israel an ta'on on da'yun holag Aaron ya dayawon ta'uh Apu Dios.
- 20 Da'yun holag Libay ya an namin ayun mangun'unud i Apu Dios ya hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
- 21 Dayawon ta'u nimpeh Apu Dios hi ad Zion hidih nan nunhituwanah ad Jerusalem.
Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 136

Hay Pangipapto' Apu Dios Hinadan Tataguna

- 136** ¹ Munhana ta'un Apu Dios te hiya ya maphod di pangatna ya munnananong nan pamhodna.
- ² Ot munhana ta'u hinan ma"i ha nipadunganan Dios te munnananong nimpey pamhodna.

- 3 Ot munhana ta'u nimpe i Apu Dios an ap'apun an namin di ap'apu
te munnananong nimpey pamhodna.
- 4 Hiya ya ammunay waday abalinana an mangat hi nakaskasda'aw
ya munnananong nimpey pamhodna.
- 5 Impatigonay la'ingna hi nunlumuwanah ad lagud
ya munnananong nimpey pamhodna.
- 6 Ya hiyay nangigopnad hitun lutah nan tu'yap di liting
ya munnananong nimpey pamhodna.
- 7 Ya hiyay nunlumu hi algo ya bulan
ya munnananong nimpey pamhodna.
- 8 Ta nan algo ya dumilag hinan mapatal
te munnananong nan pamhodna.
- 9 Ya limmuna nan bulan ya nadan bittuwon ta diday dumilag hinan
mahdom
te munnananong nimpey pamhodna.
- 10 Hiyay namateh nadan panguluwan an linala'in imbabalen nadan i
Egypt
mu munnananong nimpey pamhodna.
- 11 Ya hiyay nangipangulu i handidan a'ammod ta'un tinanud Israel ta
tinaynandah ad Egypt
te munnananong nimpey pamhodna.
- 12 Ot gapuh nan ongal an abalinana ya impanguluna nimpe handidan
a'ammod ta'uh nanaynandah ad Egypt
te munnananong nimpey pamhodna.
- 13 Ya nunhi'anona nan liting hidin nipotto'dah nan baybay an
mumbolah ot pumbalinonah mamaga nan gawwana
te munnananong nimpey pamhodna.
- 14 Ta nangi'wan handidan a'ammod ta'un tinanud Israel an
immagwat
te munnananong nimpey pamhodna.
- 15 Mu hana'en patul hi ad Egypt an didah nadan tindaluna ya
nun'a'altinda i diyen baybay an mumbolah.
Mu munnananong nan pamhod Apu Dios.
- 16 Ot ipanguluna nadan tatagunah nan agge naboblayan
te munnananong nimpey pamhodna.
- 17 Ya numpatena nadan ongal di abalinandan papatul
mu munnananong nimpey pamhodna.
- 18 Ta numpatena nadan nundongol an papatul
mu munnananong nan pamhodna.
- 19 Ta pinatena nan patul an hi Sihon an patul nadan tinanud Amor
mu munnananong nan pamhodna.
- 20 Ya atbohadin pinatenah Og an patul hi ad Basan

mu munnananong nimpey pamhodna.

21 Ta nadan boblen dadiyen pinatena ya indatnah nadan tataguna
te munnananong nimpey pamhodna.

22 Ta handidan a'ammud ta'u nimpen tinanud Israel an munhilbin
hiyay nangdatana

te munnananong nimpey pamhodna.

23 Hi Apu Dios ya agge dita'u ingganuy hidin na'abakan ta'u
te munnananong nimpey pamhodna.

24 Te inihwang dita'u hinadan binuhul ta'u
te munnananong nimpey pamhodna.

25 Ya hiyay mangdat hi itanud nadan limmuna
te munnananong nimpey pamhodna.

26 Ta hiya nan munhana ta'u i Apu Dios hi ad abunyan
te munnananong nimpey pamhodna.

Psalm 137

Hay Kantan Di Ohan Ni'adawwih Boblena

137 ¹Di'et um'umbun amih nan pingngit nadan wangwang hi ad
Babilon ya kumga ami hi'on nangingnomnomanmi nan nadadag
an boblemih ad Zion.

2 Ta inhablemi nadan harpmih nan hapang te indinongmi mon
mangipagangoh i dadiye.

3 Te wa'e on alyon nadan binuhulmi an nangibalud i da'mi di
ikantaanmi dida hinadan ugganmi ikantah ad Zion.

4 Mu nganney atonmin mangikanta hi pundayawmin Apu Dios yaden
wahdi ami i diyen nat'on an boble?

5 Hi'on linglingonmi nan boblemih ad Jerusalem ya hanat adi iyabulut
Apu Dios an ipagangohmi dadiyen harpmih inggana.

6 Ya onha linglingonmi nimpeh ad Jerusalem ta bokon hidiy na'anhan
hi mangipa'amlong i da'mi ot ta'on atog hi adi ami uggan
mungkanta.

7 Hanat adim linglingon Apu Dios nan inat nadan i Edom hi
nangabakan nadan i Babilon i da'min i Jerusalem.

Te analyonday, Hanat pa'dadaggonyuh naen boble ta ma'id ha adi
madadag.

8 Mu da'yu'en i Babilon ya ahi da'yu damdama dadagon.

Ta mun'am'amlong nadan ahi mangiballoh hinan inatyan
da'mi.

9 Ta pun'alada nadan goggolang an i'imbabaleyu on nun'ipuhitda
didah nadan batu.

Psalm 138

Hay Punhanaan David Hinan Boddang Apu Dios

- 138** ¹Ongal di punhanaa' i he'a Apu Dios ta hiya nan ikankanta' di pundayaw'u i he'a hi hinangngab nadan dios di udum an tatagu.
- ²Ya ihangngab'uh nangappit hinan Templo ya nundu'una' ta dayawon da'a an gapuh nan munnananong an pamhodmu ya gapu ta adim ibahhon aton an namin di ibagam.
- Te impa'innilam an nahamad nadan hapitmu.
- ³Te hidin numpahmo'a' i he'a ya dingngolmuy dasal'u ot pabikahom di punnomnom'u.
- ⁴Ot lo'tat ya an namin di patul hitun luta ya dayawon da'a te dingngolda nadan hapitmu.
- ⁵Ya atbohadin ikankantada nadan inatmu an nangipatigoh nan ongal an abalinam ya anabaktum an Dios.
- ⁶Mu ta'on on na'abbaktu'a Apu Dios ya pi'ippapto' da'min nababa an tatagu.
- Mu nada'en mumpunlattuwa'g ya ta'on on nidawwida ya tigdigom nadan at'attonda.
- ⁷Ta ta'on hi lini'woha' hi punligatan ya innila' an ipapto'a'.
- Ya he'ay mi'hanggah nadan mun'abungot an binuhul'u ta mihwanga' an gapuh nan ongal an abalinam.
- ⁸Ot hanat atom nadan ninomnommu tuwalin ma'at hi nitaguwa' te innila' an munnananong nan pamhodmu.
- Ot adi da'mi bahan iwalong an limmum.

Psalm 139

Hi Apu Dios Ya Innilanan Namin Di Nganneh Diye

Kantan David

- 139** ¹He'ay nanginnilah wah nomnom'u Apu Dios ya innilam an namin di a'at'u.
- ²Ya ta'on on idanay awada' ya innilam an namin di at'atto' ya nomnomnomo'.
- ³Ya innilam hi'ona' muntamuttamu onu mun'ib'ible te innilam nimpe tuwalin namin di at'atto'.
- ⁴Ya an namin boy hapito' ya innilam an ta'on on agge' ni' hinapit.
- ⁵Ya ipappapto'a' an gapuh nan ongal an abalinam an nipaddung'ah alad an nili'woh i ha'on.

- 6 Ta hay nanginnilaam hi atagu' ya adi' ahan ma'awatan.
 7 Ot ta'on on idanay umaya' ya innilam ta adi mabalin hi ipa'ayyan da'a.
 8 Te onha mabalin ta umeya' hi ad abunyan ot wahdi'a ya atbohdi
 hi'on umeya' hi awadan nadan numpun'ate ot wahdi'a damdama.
 9 Ya onha mabalin ta tumayapa' ta ipluy'uh nan way tumuluwan di
 algo onu hidih nan way alimuhana
 10 ot wahdi'a damdama an mangipadutu' ya bumoddang i ha'on.
 11 Ya ta'on on eya' mipa'eh nan munhihillong onu dawato' ta mumbalin
 nan mapatal hi hilong
 12 ya hiya damdaman numpaddung di panigom hinan mapatal hi
 munhihillong.
 13 Hidin awada' hi putun ina ya he"ay nunlumuh an namin di
 agimangnun di adol'u.
 14 Ta hiya nan dayawon da'a te ma"aphod di inatmun nunlumun ha'on.
 Ya innila' an maphod an namin di atom.
 15 Ya hidin nuwaniya' ni' hi putun ina ya innilam di a'at di immongngala' hidi.
 16 Te hidin aggeya' ni' niyayyam ya tinigowa' tuwalin he"a ya intudo'mu
 tuwali hi'on atnay algo onu tawon di pi'taguwa' hitun luta.
 17 Hanadan nomnomnomom Apu Dios ya dakkodakkol di adi' ma'awatan.
 18 Te onha mabalin ta bilango' nadan nomnomnomom ya adiya'
 pa'abbilang te umatdah nadan panag hinan da'ging di baybay.
 Mu ta'on on athidi ya hinan bumangona' hi abigabigat ya innila' an
 wadawada'a an mumpapto' i ha'on.
 19 Ot hanat dadagom Apu Dios hanadan adi maphod di pangatda ta
 umaandahtu nadan pumatepate.
 20 Te nunhiglay pamihuldan he"a ya dakol di adi maphod an ibagadan
 he"a.
 21 Ta hiya nan nunhiglay agge' naminhod hinadan humihiwo ya
 mungngohen he"a.
 22 Ta imbilang'u didah binuhul'u.
 23 Ot hanat tigom Apu Dios an namin di a'at'u ya an namin di wah
 nomnom'u.
 24 Ta ipa'innilam i ha'on hi'on waday adi maphod hi a'at'u ya
 intudduwana' hinan nipto' hi ato' ta wan mi'taguwa' hi
 inggana.

Psalm 140

Hay Pumbagaan Hi Pangipapto' Apu Dios

140 ¹Hanat ihwanga' bahan Apu Dios hinadan mumpungngohe ya
 mun'abubungot an tatagu.

- 2 Te numanomnomda tuwalih adi maphod hi atonda.
Ya diday gumalat hi pun'awwitan di tatagu.
- 3 Ya matadom di dilada ta hanan hapitonda ya umat hi gitan di hakuku an pumate.
- 4 Ot hanat ihwanga' i dadiyen adi maphod di pangatda ta wan adi ma'at nan adi maphod an ninomnomdan aton i ha'on.
- 5 Te didan munlattuwig ya paddungnay nungka'utdah bituh nadan awo' te pinhoddan mabituwa'.
- 6 Ta hiya nan alyo' di, He'a Apu Dios di dayawo' ot donglom bahan di dasal'un mumpahmo' i he'a.
- 7 Te he'an na'abbaktun Dios ya abalinam an mangihwang i ha'on te he'ay nangih'ihwang i ha'on hi e' ni'gubagubatan.
- 8 Ot hanat adim iyabulut an ma'at nadan adi maphod an ninomnomdan aton.
Te iyabulutmu'e ya namaman iyal'aladan munlattuwig.
- 9 Ya hanat diday a'atan nadan adi maphod an ninomnomdan aton i ha'on.
- 10 Ya hanat pun'ogahmun diday mundalang an apuy onu ipadokpahmu didah nan mundalang an bitu ta ma'id ha atondan umaan hidi.
- 11 Ya hanat adim iyabulut an pumhod di nitaguwan nadan tatagu an pamaaggon dakol di ipabahuldah ibbada.
Ya hanada'en pumatepate ya hanat diday a'atan nadan adi maphod an nomnomnomndan aton hi udum.
- 12 Innila' Apu Dios an ihakitmu nadan nun'awotwot.
- 13 Ta hiya nan ma'id ha bahhona an dida an mangun'unud i he'a ya maphod di pi'hayyupandan he'a.

Psalm 141

Hay Dasal David I Han Mun'ahdom

- 141** ¹ Hanat donglom bahan Apu Dios di dasal'u.
Ta mi'baga'a an umalin mamoddang i ha'on.
- ² Ya hanat tun pangitaggeya' hi ta'le' an mundasal ya ibilangmun umat hinan niyappit an insenso onu umat hinan miyappit hi abigabigat hinan mun'ahdom.
- ³ Ot hay dawato' ya adim bahan iyabulut an waha hapito' hi adi maphod hi gumalat hi pumbahula'.
- ⁴ Ya hanat boddangana' ta adi' nomnomon an mangat hi adi maphod ya adiya' ma'ma'yat hinadan at'atton nadan tatagun mangmangngat hi pumbahulan.

- Ya ta wan adiya' e mi'yamu'amung ya mi'mi'an i dida.
 5 Hanan paningal nan maphod di pangatnan tagu ya abuluto' te iphoda'.
 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya on'uwo' idasadasalan dida.
 6 Ta hitun pundusaam hinadan a'ap'apuda ta mipadokpahdah nan
 doplah ya ahida mohpe patiyon nadan ibaga'.
 7 Ta ahida mohpe alyon di, Hanadan adi maphod di pangatda ya
 adi milubu' di adolda ta pamaag ya awakilat nadan tungalda ta
 umatdah nadan niwakat an batuh nan na'aladun luta.
 8 Mu ha'on'e ya he"an na'abbaktun Dios di nanongnah pundinola' hi
 ihi"uga'.
 Ot hanat adim iyabulut an patayona'.
 9 Ya hanat ihwanga' hinadan pamalbalin nadan tatagu an adi maphod
 di pangatda an paddungnay nungka"utdah bituh agaha'.
 10 Mu hanat diday a'atan dadiyen ninomnomda an pamalbali i ha"on ta
 wan ha"on di mihwang.

Psalm 142

Hi Apu Dios Di Pumpaboddangan

- 142** ¹Hi Apu Dios di pumpahmo'a' hi bumoddang i ha"on.
²Ta ibaga' i hiya nadan inomnoma' ya punligigata'.
³Ya hi'on ma"i' mo ha namnama' ya he"a Apu Dios di mangitudduh ato'.
 Te ta'on on idanay umaya' on waday ninomnom nadan binuhul'un
 aton hi panga"uldan ha"on.
⁴Mu ma"i' ha ta'on on oha hi naminhod an bumoddang i ha"on.
⁵Ta hiya nan mumpahmo'a' i he"a Apu Dios ta he"ay mangihwang i ha"on.
 Ya he"ay mahapul'u ituwen nitaguwa'.
⁶Ot donglom bahan tun dasal'u ta ihwanga' hinadan binuhul'u te
 ongal di abalinanda mu ha"on.
⁷Ta paddungnay eya' imbalud.
 Ot hanat pabikahom di punnomnom'u ta adi minaynayun di
 umukayunga' ta way ato' an mangipabaktun he"a.
 Hanadan tatagum an mangun'unud i he"a ya mi'yam'amlongdan
 ha"on an gapuh nadan maphod an pangatmun ha"on.

Psalm 143

Hay Numpahpahmo'an Bon David I Apu Dios

- 143** ¹Donglom bahan tun dasal'u an mumpahpahmo' i he"a Apu
 Dios.

- Innila' an nipto' di pangatmu ya adim ibahhon aton di ibagam ot hanat boddangana' bahan.
- 2 Ya hanat adiya' bahan humalyaon an baalmu ot innila' an ma'id ha taguh agge numbahul i he'a.
- 3 Hanadan mi'buhul i ha'on ya tinnutinnuda' ta ingganaot abakona'. Ot paddungnay eya' ibalud i han munhihillong an awadan di numpun'ate.
- 4 Ta hiya nan amod on'u iwalong di nitaguwa' te ay hanan ma'id mahan mo ha namnama'.
- 5 Ya nomnomnomo'e din imme'immen tawon ya mipanomnom an namin nadan ina'inatmu.
- 6 Ta hiya nan intagge' di ta'le' ot mundasala' te he'ay mahapul'u an umata' hinan na'magannan an luta an hihimlonay umudanana.
- 7 Ot agam bahan Apu Dios ta tobalom di dasal'u te tuwe mahan mo tayyan ma'id ha namnama'.
Ot adiya' bahan iwalong te iwalonga'e ya ma'id ha bahhonan mateya'.
- 8 He'ay pundinola' ot hanat hinan amawimawi'it ya ipanpanomnommu nan ongal an pamhodmu ya hanat itudduwana' hi nipto' hi ato'.
- 9 He'a Apu Dios di paddungnay ihi'uga' ot hanat ihwanga' bahan hinadan binuhul'u.
- 10 Ya he'a an dayawo' ya hanat itudduwana' ta hanadan pohdom di ato'.
Ya hanat ipapto'a' hinan ma'ulen Espiritum ta malinggop di pi'taguwa'.
- 11 Hanat ipa'annungmu nan imbagam an ihwanga' ta boddangana' bahan hitun punligata' ot innila' an maphod di pangatmuh tatagum.
- 12 Ya hanat gapuh nan munnananong an pamhodmun ha'on ya dadagom nadan mi'buhul i ha'on an baalmu.

Psalm 144

Hay Dasal Nan Patul An Hi David

- 144** ¹Madayaw hi Apu Dios an paddungnay doplah an ihi'ugan te hiyay nangdat hi bikah'u ya nuntuddun ha'on an mi'gubat.
- ²Ongal di pamhodnan ha'on ya hiyay bumoddang ya mangihwang i ha'on.
Te pangabakona' hinan e' pi'gubatan on numbalinona' hi ap'apun dadiyen boble.
- ³Ot nomnomnomo'e Apu Dios ya undan nganne ami nin an tatagu ta e da'mi pa'annomnomon i he'a.

- 4 Ya na'omtang ya abuh han pi'taguwanmi an umat amih nan a'o onu dibdib an hin'omtang ya nama'id.
- 5 Daan mo bahan Apu Dios ta iluwatmuh ad abunyan ta duma"ul'a ta dapaom nadan billid ta umahukda.^a
- 6 Ya hanat ipa'alim di kilat^b an ay papan di panam ta pun'ipto'muh nadan binuhulmu ta wan ahibubuttikanda ta miwakatda.
- 7 Ya daan mo bahan ta ta'on on nee'ahnah nan awadam ya guyudona' ta ihwanga' hinadan binuhul'u an malpuh udum hi boble te paddungna tayyay mun'altinga'.
- 8 Dadiyen binuhul'u ya ma'layyahda te ta'on on agge immannung on isapatada.
- 9 Mu ha'on'e ya ikantaan da'a Apu Dios hi balun kanta an idihhan'un ipangangoh nan lira ta pundayaw'un he"a.
- 10 Te he'ay uggan bumoddang hinadan udum an patul ta nangabakdah gubat.
Ya ta'on on ha'on an hi David an baalmu ya he'ay mangih'ihwang i ha'on.
- 11 Ot ad uwani ya hanat ihwanga' bo hinadan ma'layyah nimpén binuhul'u an nalpuh udum hi boble te ta'on on layah on isapatadan alyonday immannung.
- 12 Ya hanat hanadan mumpangilog an linala'in imbabalemi ya umatdah nadan nitanom hinan malumong an luta ya atbohdihi nadan binabai ta a'apghanda ta umatdah nadan nun'a'alkusan an tu'ud hinan palasyu.
- 13 Ya hanat mamapnuy alangmih nadan apitonmi ya hanat mun'a'ahlag nadan kalneromi ta dumakkodakkolda ta ma'apnalan nadan pumpastolanmi.
- 14 Ya hanat ma'id ha maballuh nadan inlum di bakami.
Ya hanat ibaliw da'mih nadan mi'buhul i da'mi ta adi ami bo mumbalin hi balud hi udum hi boble ya ta ma'id mo ha atatakut hi ma'ma'at hitun boblemi hi lummuh emi umukayungan.
- 15 Ot mipa'amlong nan himpamoble an pangatam i danaen namin te he"a Apu Dios di dayawonda.

Psalm 145

Hay Pundayaw I Apu Dios

Kantan David

145 ¹Dayawon da'a Apu Dios an na'abbaktun patul.
Ya he'ay daydayawo' hi ingga'inggana.

- 2 Abigabigat ya munhanaa' i he"a ya he"a nimpey dayawo' hi ingga'inggana.
- 3 Immannung an na'abbaktu'a Apu Dios ta hiya nan he"ay madayaw te hanan ongal an abalinam ya ma"i'd ha nipaddungana.
- 4 Ot hanadan nakaskasda'aw an ina'inatmu an ipatigan nan ongal an abalinam ya mibanagbagah nadan mun'atanudan.
- 5 Ya dadiyen mangipatigoh anabaktum an Dios di mipapanomnom i ha"on.
- 6 Ta ibagbaggan di tatagu dadiyen nakaskasda'aw an ina'inatmu. Ya ta'on boh on ha"on ya ipa'pa'innila' nan anabaktum an Dios.
- 7 Ta mun'am'amlong nadan tatagu an mangikankantah nan amaphodmu ya nan a'at nan nipto' an pangatmun Dios.
- 8 Immannung Apu Dios an ma'u'le'a ya ongal di homo'mu ya adi hi kittang on bimmungot'a.
Ya munnananong nan ongal an pamhodmu.
- 9 Ya maphod di pangatmun namin hinadan limmum an ma"i'd ha pangipanggelam hi homo'mu.
- 10 Ya an namin nadan limmum Apu Dios ya dayawon da'a an namamah nadan mangun'unud i he"a an dayawon da'a ya munhanadan he"a.
- 11 Ya atbohadin ibanagbaggada nan anabaktun di pun'ap'apuwam ya nadan nakaskasda'aw an ina'inatmu an mangipatigo hinan ongal an abalinam
- 12 ta wan mipa'innilah atagutagu nan a'atmu an Dios.
- 13 Hanan pun'ap'apuwam Apu Dios ya munnananong an ma"i'd ha pogpogna.
Ya ma"i'd ha ibahhom hinadan ibagam ya an namin di atom ya mipatigoy ulem.
- 14 Te boddangam nadan maligatan ya pabikahom nadan kimmapuy di punnomnomna.
- 15 Ta hiya nan an namin nadan limmum Apu Dios ya he"ay pangidinolanda hinadan mahapulda binigat.
- 16 Ta adida makulangan hinadan mahapulda te ma"apnekdah nadan idatmu.
- 17 Hi Apu Dios ya nipto' di pangatna ya an namin di atona ya mipatigoh nan ongal an pamhodna ya homo'na.
- 18 Ya nidadaan an bumoddang hinadan nahamad di dinoldan mangibagan hiya hinadan mahapulda.
- 19 Te idatnan namin di mahapul nadan mangun'unud i hiya ya donglonay dasaldan mumpahmo' i hiya ta ihwangna didah nadan punligatanda.
- 20 Ya ipappapto'na nadan naminhod i hiya.
Mu hanada'en mangamangat hi adi maphod ya dadagona dida.

21 Ta hiya nan ha'on'e ya pohdo' an dayawon hi Apu Dios.
 Ot hanat athidin namin nadan limmuna an hiyay dayawondah
 ingga'inggana.

Psalm 146

Hay Pundayaw I Apu Dios

146 ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Ta hiya nan ha'on'e ya hiyay daydayawo'.
²Hiyay dayawo' hi ad uwanin atagu' ta ikankanta' di pundayaw'un hiya.
³Hanat bokon hanadan ap'apuh tun lutay pundinolan ta'u te umman
 adida abalanan an mangihwang i dita'uh nadan punligatan ta'u.
⁴Te ta'on on dida ya lo'tat ya mateda ta mibangngadda damdamah
 nan lutan nalpuwan ta'u ta nadan ninonomnomdan aton ya
 mapogpogda.
⁵Ot mipa'amlong nan tagu an hi Apu Dios an dinayaw din hi Jacob di
 bumoboddang i hiya ya hiyay nanongnah pundinolana.
⁶Hiya nan Dios an nunlumuh ad lagud ya hitun luta ya ta'on on
 hinadan baybay ya an namin nadan wada.
 Ya hiya nan Dios an adi mangibahhoh hi ibagana.
⁷Ya hiyay mangita'dog hinadan mapalpaligat ya hiyay mangdat hi
 anon nadan ma'a'agangan.
 Ya hiyay mangipilubus hinadan nun'ibalud.
⁸Ya ipaphodna nadan nun'apilok ta tumigoy matada ya pabikahona
 nadan kimapuy di punnomnomda.
 Ya ongal di naminhodna hinadan mangun'unud i hiya.
⁹Ya ipapto'na nadan ni'iboblen dita'u ya atbohdi nadan nabalun
 binabai ya nadan nun'apuhig.
 Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya tigonata adi ma'at nadan
 ninonomnomdan aton.
¹⁰Dita'un tinanud Israel ya hanat nomnomnomon ta'u an hi Apu Dios
 di munnananong an patul ta'u.
 Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 147

Hay Pundayaw I Apu Dios

147 ¹Madayaw hi Apu Dios.
 Mapmaphod hi'on ikankanta ta'uy pundayaw ta'un hiya te hiya
 ahan di madayaw.

- 2 Te ipaphodnah ad Jerusalem ya ipa'anamutna nadan ibba ta'un tinanud Israel an numbalin hi balud hi udum hi boble.
- 3 Ta pa'amlongona nadan minomnoman ya agahana nadan hugatda.
- 4 Hi Apu Dios ya ninomnomna tuwali hi'on atnay bilang di bittuwon hi wadaona ot ngadananay hinohha i dida.
- 5 Ta immannung an na'abbaktu ya ongal di abalinnan Dios an dayawon ta'u. Ya ma'id ha lukud di la'ingna.
- 6 Boddangana nadan nun'awotwot mu hanada'en adi maphod di pangatda ya ipababana dida.
- 7 Ot hanat ikankanta ta'uy punhanaan ta'un hiya an idihhan ta'un ipagangoh nadan harp.
- 8 Hinophopanah ad lagud hi bugut ya hiyay mangipa'alih udan ta humangoday holo' hinadan nabillid.
- 9 Ya idatna boy itanud nadan animal ya ta'on on hay anon nadan impah di gayang hi'onda mumpiyak hi inagangda.
- 10 Bokon hay bikah nadan kabayu onu tindalu di umipa'amlong i hiya.
- 11 Te hay umipa'amlong i hiya ya nadan tatagun mangun'unud i hiya ya mundinol hinan munnananong an pamhodna.
- 12 Ot da'yun i'iban i Jerusalem, hanat dayawon ta'uh Apu Dios an Ap'apu ta'u.
- 13 Te hiyay mangipappapto' i dita'u hitun numboblaysan ta'u. Ya hiya boy munwagah i data'un tataguna.
- 14 Ot ipapto' dita'u nimpe ta wan luminggop tun numboblaysan ta'u. Ya paphodonay itanom ta'u an umat hinadan wit ta dakol di itanud ta'u.
- 15 Ya an namin di imbaganan ma'at hitun luta ya adi mibahhon ma'at.
- 16 Ya mabalin bon ipa'alinalay ma'pullaw an dalallu ta mihophopdah tun luta.
- 17 Ya mabalin an ipa'alinalay dalallu an ay kikkitung an batu ta nunhiglay kotal an adita pa"itpol hi tuningna.
- 18 Ya ahina bo ibaga ta ma'upol nadan dalallu ya impa'alinalay dibdib ta dumuluy dadiyen nalunaw ta ay wangwang.
- 19 Dita'un tinanud Israel di nangipa'innilaanah nadan tuguna ya tutuduna.
- 20 Mu aggena impa'innilah nadan tataguh udum hi boble ta hiya nan aggeda innila dadiyen tuguna.
Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 148

An Namin Di Nalmu Ya Ipbaktudah Apu Dios

- 148** ¹Madayaw hi Apu Dios.
Ot an namin ayu an wah ad abunyan ya hanat dayawonyuh Apu Dios.

- 2 Ta an namin ayu nimpen wah ad abunyan an umat i da'yun anghel ya agayu ta dayawonyuh Apu Dios.
- 3 Ya ta'on on he"an algo ya he"an bulan ya da'yun namin an bittuwon ya hanat dayawonyuh Apu Dios.
- 4 Ya atbohadin he"an ma'alih ad lagud ya da'yun liting ya hanat dayawonyu damdamah Apu Dios.
- 5 Te ammunay hapitna ya nalmun namin di wada ot an namin ta'un limmuna ya hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
- 6 Hiyay nangihamad an nangiha"ad hinadan limmunah nadan awadanda ta adida mabalin an madlig.
- 7 Ot dita'un namin an wahtun luta ya da'yun wahnay baybay ya ta'on on da'yun o'ongal an animal hinah dallomna ya dayawon ta'uh Apu Dios.
- 8 Ya atbohadin da'yun kilat ya dalallu ya puwo' an mangun'unud hinan ibagana
- 9 ya ta'on on da'yun billid ya da'yun nabillid ya da'yun bungbunga"an ya da'yun kayiw an sedar ya hanat dayawonyu damdamah Apu Dios.
- 10 Ya an namin an animal an na'amo ya ta'on on nadan atap an animal ya da'yun hamuti ya da'yun mungkaddapan ya hanat dayawonyuh Apu Dios.
- 11 Ya ta'on on da'yun patul hi abobboble ya an namin ayun tatagu ya ap'apuh tun luta, hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
- 12 Ya ta'on on da'yun u"unga ya mumpangilog an binabai ya linala'i ya da'yun a'amamma ya i'ininna, hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
- 13 Ot an namin ta'u nimpe ya hanat dayawon ta'uh Apu Dios.
Te hiya ya na'abbaktu an ma"i ha nipaddungana.
Ya ma"i ha nipaddungan nan ongal an abalinaanah tun luta onu hi ad lagud.
- 14 Hiyay bimmoddang i dita'un pohpohdonan tataguna an tinanud Israel ta ongal moy abalinaan ta'u.
Ot hanat an namin ta'u ya dayawon ta'uh Apu Dios.
Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 149

Hay Pundayaw I Apu Dios

- 149** ¹Madayaw hi Apu Dios.
Hanat ikantaan ta'uh Apu Dios hi balun kanta hi pundayaw ta'un hiya hinan a'amamungan ta'un mangun'unud i hiya.
- 2 Ta mun'am'amlong ta'un tinanud Israel hinan nunlumu i dita'u.
Namama i da'yun nunhituh ad Zion an hanat mun'am'amlong ayuh nan balun patulyu.

- 3 Ya hanat manayo ta'u ya usalon ta'u nadan harp ya tamburin an mundayaw i Apu Dios.
- 4 Te dita'un tatagunay mangipa'amlong i hiya.
Ya boddangana nadan mumpada'ul ta abakonda nadan binuhulda.
- 5 Ot da'yun i'iba an mangun'unud i Apu Dios, hanat mun'am'amlong ayu hi nangabakanyu.
Ta ta'on on hinan hilong an wada ayuh nan alo'anyu ya mungkankanta ayuh amlongyu.
- 6 Ya hanat ikankantayuy pundayawyun hiya an ta'on on pingngolyuy ispadayu.
- 7 Ta eyu gubaton di abobboble ta pun'abakyu dida ya dinusayu nadan tataguhdi.
- 8 Ta tiliwonyu nadan patulda ya a'ap'apuda ya numbangkilinganyu dida
- 9 ta madusada nimpe an miyunnudan hinan imbagan Apu Dios an dusada.
Ya i dadiye damdamay ipabaktuan nadan mangun'unud i hiya.
Madayaw hi Apu Dios.

Psalm 150

Hay Pundayaw I Apu Dios

- 150** ¹Madayaw hi Apu Dios.
Da'yun wah ad abunyan ya dayawonyuh Apu Dios hinan Templona.
- ²Ot dayawon ta'u an gapuh nadan nakaskasda'aw an ina'inatna an mangipatigoh nan ma"i'd ha nipaddungana an abalinana ya anabaktuna.
- ³Ot ipagangohyu nan trampeta ya harp ya lira ta idihhan ta'un ikankanta nadan pundayaw ta'un hiya.
- ⁴Ya tobabonyu nadan libbit ta manayo ta'u ya atbohadin ipagangohyu nimpe nadan harp ya unngiyung.
- ⁵Ya pun'ipagangohyu nadan simbal ta pundayawyun Apu Dios.
- ⁶Ot an namin ta'un waday yahyahna ya hanat dayawon ta'u hiya.
Madayaw hi Apu Dios.

Proberbs

(Proverbs)

Hay A'at Tuwen Liblu An Proberbs

Hituwen Proberbs ya hay nitudo' ituwe ya nadan tutdudun di nun'anomnoman an umat i Solomon. Te hay pangimatunan an nanomnoman nan ohan tagu ya hinan pangun'unudana i Apu Dios. Ya hay hipun tuwen nitudo' hitu ya hay nuntudtuduwan Solomon hinan imbabalena an alyonay, Nan nanomnoman an tagu ya hi Apu Dios di un'unudona mu nan adi umun'unud ya paddungnay ma"i'd ha nomnomna. Ya nan athidin tagu ya dusaon Apu Dios. Ta hiya nan intugun Solomon an mahapul an innilaon nan a'at di nanomnoman. Ya hay nangipaddungana i Apu Dios ya hinan la'ing an paddungnay mun'ayag hinadan tatagu.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay tugun ta manomnoman ya luma'ing di ohan tagu ta adina iyunnud hinan at'atton nadan paddungnay ma"i'd ha nomnomna (Proberbs 1–9)
  2. Hay numpahhiwan nan tagun nanomnoman ya nala'ing ya nan tagun paddungnay ma"i'd ha nomnomna (Proberbs 10–15)
  3. Hay ma'at hinan maphod di pangatnan tagu ya nan ma'at hinan adi maphod di pangatnan tagu (Proberbs 16–31)
-

Hay Iyatan Datuwen Tutdudu

1 ¹Datuwe nadan maphod an tutdudun Solomon^a an imbabalen David an patul ni' nadan tinanud Israel. ²Datuwen tutdudu ya ipa'innilanay aton ta'un manomnoman ya matugun ta maphod di pangat ta'u ya atbohadin bumoddang hi panginnilaan ta'uh nadan tutdudun naligat an ma'awatan. ³Ya bumoddang boh aton ta'un matudduwan ta maphod di pangiy'e ta'u ya nipto' di aton ta'u ta ma"i'd ha pangipangngelan ta'u. ⁴Ta ta'on on nadan agge nanomnoman ya mabalin an matudduwanda.

---

^a **1:1** Niddum boy tutdudun di udum an tatagu.

Ya nadan mumpangilog ya adalonda hi'on nganne nan nipto' hi atonda. ⁵Ya ta'on on nadan nun'anomnoman ya maphod on mundongolda ta ma'udman nan innilada ta abalinandan manginnilah nan nipto' an aton. ⁶Ya bumoddang datuwen maphod an tudtudu an umat hinadan waday nipa'elana ta mabalin an ma'awatan nan ibalanan nan hapit di nanomnoman ya nadan udum an tudtudun naligat hi ma'awatan an umat hinadan nipa'el.

⁷Ot nan tagun waday takutna i Apu Dios ya hidiyey ihipunan di luma'ingana. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya pihulona nan maphod an tugun di nanomnoman.

Hay Mahapul An Innilaon Ha Mangilog An Imbabale

⁸He'an imbabale^b ya ihamadmun unudon nan tugun da amam i inam. ⁹Te nan ituddudan he'a ya ipaphodnay pangatmu ta umat hinan aton nan maphod an pongot onu maphod an banggol an paphodonay tigon di ohan tagun mangusal. ¹⁰Ot he'an imbabale ya adi'a mihapitan hinadan tatagun mangmangngat hi pumbahulan ¹¹an ta'on on alyondan he'ay, Ma'a ta mi'yali'an da'mi ta eta'u mumbota' hi kumpulnan mundundunnu ta patayon ta'u. ¹²Ta paddungnay ihakmal ta'u on innayun ta'un inaminul dida an ta'on onda matagu. ¹³Ta wan mapnuy bale ta'uh nadan alan ta'un nun'abalol an gina'uda. ¹⁴Ot agam ta mi'yali'an da'mi ta wa'e ha inala ta'u on ginogodwa ta'u.

¹⁵Mu hanat ta'on onda atonhidi i he'a an imbabale ya adim ipatnan ma'ma'ye i dida. ¹⁶Te dida ya hi kittang on pumateda ya gahin ahan onda mangat hi adi maphod. ¹⁷Nadan hamuti ya adida makna hi'onda tigtiggon di pangi'apyan hinan puntawang i dida. ¹⁸Mu adi athidi i danaen tatagu te onnot on diday ay mangap'apyah ahablutanda ta mateda. ¹⁹Te athinay pumbalanan nadan tatagun e pumatepate an gapuh omnodah nan mikadangyan.

Hay La'ing Ya Ay Mun'ayag Hinan Kalata

²⁰Hay la'ing ya umat hinan babain mun'ayag hi tataguh nan kalata ya hinan a'am'amungan di tatagu. ²¹Ya umat boh nan tagun e tumukutukuk hi awadan di dakol an tatagu ya hinan hawwangon hinan boble ²²an alyonay, Da'yun agge nanomnoman ya undan agge ayu immengleh nan athinan a'atyu. Ya ta'on on da'yun mungngohe ya da'yun adi maphod di nomnomna ya anuud ya ahi ayu matudduwan. ²³Hi'on donglonyu nan pangihingal'un da'yu ya nomnomnomonyu an idattan da'yuh maphod an nomnom ya impa'innila' i da'yu nan wah nomnom'u. ²⁴Mu ningamut an adiyu pohdon an ta'on ona' umaya'ayag. Ya unhaot dingngolyu nan

---

^b 1:8 Hay nangali ituwe ya hi Solomon.

pinadana' i da'yu. ²⁵Ot gapu ta aggeyu hinangut nadan tugun'u ya adiyu abuluton nan pangihingal'un da'yu ²⁶ya ahi da'yu ngihngihilan i ha'on ya dinildilah hitun dumatngan di adadaganyu an nunhiglay punligatanyu. ²⁷Ta ay mabikah an puwo' ta pun'iy'e da'yu ta i diye ya nunhiglay inomnomanu ya punligatanyu. ²⁸Ya mumpaboddang ayu mohpe i ha'on mu adi da'yu tobalon an ta'on on adi ayu mangmanghop an e manama' i ha'on mu adi ayu pa'ahamma' i ha'on. ²⁹Te ningamut an adiyu pohdon an matudduwan ya atbohdi adiyu pohdon an ha'on an Dios di takutanyu. ³⁰Ya gapu ta adiyu abuluton nadan tugun'u ta ngohayonyu nadan panugun'u ³¹ya apitonyu nan imbungan nadan ina'inatyu te nunhiglay ma'at i da'yu an gapuh nan a'atyu. ³²Te inwalongyu nan tugun ta umat ayuh nadan agge nanomnoman ta hiya nan palpaliwanyu ya mababhah ayuh umudi. ³³Mu nadan mangngol hinadan tugun'u ta un'unudonda ya malinggopda ya madinolda te ma'id ha itakutdah ma'at i dida.

Hay Ma'at Hinan Nanomnoman

2 ¹Imbabale', igongaham tun itugun'un he'a ta hiyay pun'onanom hi nomnommu. ²Ta wan adalom di atom an manomnoman ya luma'ing. ³Ot pohdom'en ma'awatan nan ituddun nadan nun'anomnoman ⁴ya mahapul an adi'a mangmanghop ta umat hinan atom an manama' i ha natala' hi pihhu onu ha nipa"eh nabalol an odon ta ingganah onmu hama'on. ⁵Ot gahin di athidiy atom an manama' ta mabalin an innilaom di a'at Apu Dios ya ma'awatam di a'atna hi'on waday takutmu i hiya. ⁶Te hi Apu Dios di mangdat hi la'ing ya abalanan an manginnilah an namin nadan nahamad hi ma'adal ya nan abalanan an manginnilah nadan nipto' hi aton. ⁷Ya waday indadaana an nipto' an tugun an midat hinadan mangat hinan pohdona ta hiyay ay hapiyodan mangun'unud i hiya an Dios. ⁸Te ipappapto'na nadan maphod di pangatda an nanongnan umun'unud i hiya. ⁹Ot hi'on unudom nadan tugun'u ya innilaom an mangat hi maphod ya nipto' ya ta'on on nganney ma'at ya innilam di nipto' hi atom. ¹⁰Te manomnoman'a ya mipa'amlong'ah nan na'adalmun tudtudu. ¹¹Ot nan abalinam an mangimatun hinan nipto' ya nan maphod an pangat ya diday ay mangipapto' i he'a. ¹²Ta nan em anomnoman di mangihwang i he'ah nadan at'atton nadan adi maphod di pangatda an tatagun bumabhah di hapitonda. ¹³Te dida ya inwalongda nan nipto' an pangiy'e ta nan ay nahilngan an pangiy'e di impa'inghadan aton. ¹⁴Ya hay pun'amlonganda ya nan pangatandah nadan adi maphod an bumabhah. ¹⁵Ya inaynayunda nan kuluk an pangatda te ningamut an ma'layyahda.

¹⁶Mu hay oha boh iyatan nan e anomnoman ya mibaliwda hinadan mi'ilala'i an binabai an ta'on onda nalahin ya eda bumalbalih linala'i an gapuh nan panapitda. ¹⁷Te tinaynanda nan ahawada ta imbakhoda nan

imbagadan atondah din nun'addumanda. ¹⁸Ot nan lala'in e mi'yinghah nan athidin babai ya paddungnay i'wanah nan awon di atayan ta e middum hinadan nate. ¹⁹Te ma'id ha lala'ih e mi'yingha hi athidin babai ya mabalin an mibangngad hinan a'at di nitaguwanah din hopapna. ²⁰Ot hiya nan mahapul an iyunnudanmuh nan pangat di nun'anomnoman ta nan nipto' an pangat di ipa'ingham. ²¹Te nan mangat hinan pohdon Apu Dios an dida nan nipto' di pangatda ya diday mabati hi munhituh nan numboblayanda. ²²Mu nadan adi maphod di pangatda ya nadan mumpunlayah ya mapogpog di nitaguwanda.

Hay Tugun Hinan Mangilog An Lala'i

3 ¹Imbabale', adim linglingon datuwen itudtudu' i he'a te mahapul an iha"admuh nomnommu ta hiyay inaynayunmun unudon.

²Ot atom'ehdi ya malingngop'a ya dumukkey pi'taguwam hitun luta. ³Ya adim idinong an mangipatigoh homo'muh ibbam an tagu ya adim ilaylayahhan dida ta aymu ibanggol nan nipto' an pangat ya atbohdi iha"admuh nomnommu ta ay nitudo' hidi. ⁴Ot atom'ehdi ya umipa'amlong'a i Apu Dios ya ta'on on nadan tatagu.

⁵Ya hi Apu Dios di pangidinlam hi an namin an ma'ma'at hi nitaguwam ta adim idinol hinan malpuh nomnommu. ⁶Ya an namin di nomnomnomom hi atom ya bagaam hi Apu Dios ta wan ipa'innilanan he'a nan nipto'.

⁷Ya adi namaaggon inalim hi nomnommuy innilam an namin di at'attom. Mu hanat waday takutmu i Apu Dios ta adim aton nan nibahho. ⁸Te hidiyey mangipaphod hi punnomnom ya ta'on on hay adol ta mapmaphod di li'nana.

⁹Ya dayawon ta'uh Apu Dios hinan kinadangyan ta'u ta ipabangngad ta'un hiya nan mamangulun apiton ta'u. ¹⁰Ot aton ta'u'ehdi ya mahawwalan di apiton ta'u ta ma"apnu nadan alang ta'u ya atbohdi nadan buhi ta'u an mamapnuh nan pinahapah an bayah.

¹¹Imbabale', adi'a bumungot hi'on da'a ihingal i Apu Dios hinan nibahhawam ta abulutom an hidiye ya panugunan he'a. ¹²Te nan tagun pohpohdon Apu Dios ya titilgonah nan nibahhon at'attona an umat hinan aton nan ama hinan imbabalanan umipa'amlong i hiya.

¹³Ot mipa'amlong nan tagun pinhodnan manomnoman ta innilaona nan nipto' ya nan nibahho. ¹⁴Te ongal di iboddangnah nan nitaguwan mu nan pihhu ya balitu'. ¹⁵Te nabalbalol nan e anomnoman mu nan nabalol an rubi onu nan kumpulan mikadangyan. ¹⁶Ya nan nanomnoman ya dukkey pi'taguwana ya kumadkadangyan ya atbohdi mapemanan ¹⁷ya malinggop ya waday amlong hi nitaguwana. ¹⁸Ya umat boh nan bungbunga"an an mangdat hi itaguwan ta hiya nan mipa'amlong nan tagun nanomnoman.

¹⁹Hi Apu Dios ya limmuna tun luta ya ad abunyan ya an namin di wada an gapuh la'ingna. ²⁰Ya gapu boh la'ingna ya winadanay baybay ya wangwang ya wa'el ya hay udan an malpuh nan bugut.

²¹Imbabale', hanat minaynayun nan maphod an nomnommu ta way atom an mangimatun hinan nipto' ya nan nibahho ta adim iyabulut an mama'id danaen he'a. ²²Te danaey mangdat nimpe hi pumhodam ya nan nahamad an pi'taguwam. ²³Ta madinol'a an mi'daldallanan an ma'id ha ihali'dudam. ²⁴Ya malinggop hi em alo'an te ma'id ha itakutmu. ²⁵Ya adi'a minomnoman hi'on waday dumatong hi punligatan hinan nitaguwam ta adi'a umat hinan tagun adi maphod di at'attona an hidiyey manadag i hiya hinan dumatngan di punligatana. ²⁶Te ipapto' da'an Apu Dios ya adina iyabulut an paddungnay makna'ah nan hulu.

²⁷Ya adim ukuhan an bumoddang hinadan munhapul hi boddang hi'on mabalinam. ²⁸Ta wada'ey umalin mumpaboddang ya adim alyon hi indanit bigat hi'on mabalin an boddangam i diyen algo.

²⁹Ya adim nomnomnomon an mangat hi adi maphod hinan hinaggonmun waday dinolnan he'a. ³⁰Ya adi namaaggon pinabahulmuy ohan tagu an namamah on ma'id ha inatnan he'ah adi maphod.

³¹Ya adim amohan nan mabungot an tagu ta adim iyunnud hinan pangatna. ³²Te hi Apu Dios ya nunhiglay bungotnah nan adi maphod di pangatna mu maphod di pi'hayyupanah nan tagun nipto' di pangatna.

³³Ya adina wagahan nan adi maphod di pangatna mu wagahana nan nipto' di atona. ³⁴Te hi Apu Dios ya ngihngihilana nan mumbaktun tagu mu ongal di boddangnah nan tagun nanongnan mumpada"ul.

³⁵Nan nanomnoman an tagu ya malispitu mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya mibabain hi tatagu.

Nan Maphod An Tugun Di Ama Hinan Imbabalena

4 ¹Da'yun imbabale' ya igongahanyu tun tugun'un hi amayu. Ta ihamadyun donglon ta wan manomnoman ayu. ²Te hituwen ituddu' ya maphod ot unudonyu ta adiyu linglingon. ³Hidin a'ung'ungnga' an wadaa' i da ama ya pa'ipapto'a' i ina te oh'ohhaa' an imbabalena. ⁴Ta intanudduwana' i ama an alyonay, Imbabale', ihamadmun donglon tudan tugun'u ta hiyay un'unudom ta malinggop di itaguwam. ⁵Ya maphod on hay gangamam hi mawadan he'a ya nan em anomnoman ya nan abalinam an manginnilah nan nipto' hi aton. Ya adim linglingon datuwen ituddu' ta un'unudom ta adim iwalong. ⁶Ta adim iwalong di em anomnoman te hiyay ay mangipapto' ya mangibaliw i he'a. ⁷Te ma'id ha udum hi nabalbalol mu nan e anomnoman. Ot atom an namin di abalinam ta way atom an manomnoman an ta'on on ibayadmun namin nadan wadan he'a muta manomnoman'a. ⁸Ot atom'ehdi ya lo'tat ya mumbalin'ah mapemanan an tagu. ⁹Ta paddungnay nungkorona'a i ha mapmaphod an korona.

Hay Adi l'uuyugan Hinan Adi Maphod Di Pangatnan Tagu

¹⁰He"an imbabale' ya onha donglom tun ituddu' ya inun'unudmu ot madukdukkey pi'taguwam hitun luta. ¹¹Te hay ituddu' ya nan pangat di nanomnoman an tagu ta bumoddang hinan em pangatan hinan nipto' an pangiy'e. ¹²Ot unudom'e ta matigoh nan pangatmun nanomnoman'a ya ma"i'd ha bumahbah nan em pi'taguwan ta ta'on on aymu tanagtagon on adi'a matukkad. ¹³Ot un'unudom nadan dingngolmun tugun ta adim linglingon te datuwey mangdat hi maphod an itaguwam. ¹⁴Ta adim iyunnud hinadan tatagun adi maphod di pangatda te hidiyey impa'inghada. ¹⁵Ot mahapul an adi'a ma'ma'yat hinan athidin pangat ta adim goton an iyunnud hinadan at'attonda ta onmuot padutu'an di nitaguwam. ¹⁶Te nadan tatagun athidiy a'atda ya adida duminong ta ingganah on waday atondah adi maphod. Ya adida malo' ta ingganah on waday dadagondah ibbadan tagu. ¹⁷Te dida ya nan pangatandah nadan adi maphod an abahbahan di ibbaday ayda i'ilog. ¹⁸Mu nan nipto' an pangat ya mipaddung hinan patal hinan mun'abigat an pumatal an pumatal ta ingganah on mangimpapatal. ¹⁹Mu nan adi maphod an pangat ya umat hinan nunhiglan munhihillong ta adida tigon di agahanda.

Hay Punhalipodpodan Hi Pangat

²⁰He"an imbabale ya igongaham ta pa'addonglom an namin tun ibaga'. ²¹Ya inha"admuh nomnommu ta ma"i'd ha ta'on on ohah malingling. ²²Te nan tagun mangan'unud i datuwen tugun ya nanongnan maphod di pi'taguwana ya pumhod di li'nan di adolna. ²³Ot mahapul ahan an guwalyaam nan punnomnommu ta wan nan maphod di nanongnah mun'onan te hiyay paddungnay obob an mangdat hi itaguwan. ²⁴Ta adim goton an hapiton di layah ya nan kumpulnan lummuh abalihan di ibbam an tagu. ²⁵Ya tigom ta adi'a mahaliwah nadan mahapul hi atom ituwen atagum ta umat'ah nan tagun padutu'anan umeh nan pangayana. ²⁶Ta hiya nan pa'annomnomom hi'on nganne nadan nipto' an pangat ya dadiyey inatmu. ²⁷Ta adim aton di kumpulnan adi maphod ta nan nipto' an pangat di inaynayunmun aton.

Hay Adi Punluktapan

5 ¹Imbabale', igongaham tun tugun'u ta hiyay nomnomnomom ²ta wan innilam an mamilih maphod hi atom ya hapitom.

³Hanan babain mi'ilala'i ya huma'ul te maphod di panapitna an ay malumiih an danum di iyukan ya ay lanan di olibo. ⁴Mu hay umudi ya han ligat ya hakit di nomnom di angangonah nadan linala'in nabalihan. ⁵Ya nan lala'in miyun'unud hi athidin babai ya hidiyey lummuh atayana.

⁶Ya nan athidin babai ya ma"i'd hi nomnomna nan lummuh pi'taguwan te nan nibahhoy at'atona mu aggena innilay pumbalanan nan at'atona.

⁷Ot he"an imbabale' ya igongaham hituwen tugun'u ta adim linglingon.

⁸Hay maphod ya adi'a e miyun'unud hinan athidiy a'atnan babai ya ta'on on hinan balena ya adi'a e mihaghaggon hidi. ⁹Te undan pohdom an ipatigoy pamhodmuh nan athidin babai ta lummuh ma"i'd ha pamiyal di tatagu i he"a ya pinaligat da'ah nan mabungot an ahawana. ¹⁰Ya inalan di udum an tatagu nan kinadanganmu ya an namin an nablayam. ¹¹Ta hay umudi ya ma'ulat'a ta ingganah on ammunay tungalmuh mabati ta nunhiglay em umukayungan. ¹²Ya ahim mohpe alyon di, Athituy na'at te agge' pinhod an patugun. ¹³Onha inunud'u nadan nun'anomnoman an nuntudtudu ¹⁴ot wan adi nunhiglay e' nipada"ulan hi ad uwani.

¹⁵Ta hiya nan hay maphod ya adim tuwali iluktap nan ahawam ta hiyay nanongnah pohpohdom. ¹⁶Te undan pohdom an wadaday imbabalem hi kumpulan binabai? ¹⁷Hanan nun'ahawa ya dida ya ammuna ta ma"i'd ha udum hi em iyun'unudan.

¹⁸Ot hanat nan ahawam tuwali di nanongnah pun'amlongam. ¹⁹Te mapmaphod nan ahawam. Ot hanat nanongnan umamlong'ah nan pamhodna. ²⁰Ot he"an imbabale' ya adim ipatnan omnawan nan babain mi'ilala'i ta adi'a mi'mi'yeh nan babain waday ahawana.

²¹Te hi Apu Dios ya tigtiggonan namin nan at'aton di ohan tagu ta hiya nan innilanan namin di pangapangayana. ²²Ot nan pumbahbahulan di ohan tagu ya hidiyey ayna aknaan ta ay talin mamobod i hiya. ²³Ta hay iyatena ya gapuh adina dumngolan ta hidiyey mangipiyen hiyah nan lubu'.

Adim Ihapit Nan E Mungawat

6 ¹Imbabale', hi'on inabulutmun he"ay mangihapit i ha gumawat ²ta niluh an inatmu ya ay'a nahablut te mabalin an he"ay hingilonda. ³Mu hay maphod hi atom ya e'a mumpahpahmo' hinan gimmawat ta adina ibahhon bayadan ta wan bokon he"ay pumbagaanda. ⁴Ot adi'a madmadinnol an malo' onu mun'ible ⁵ta ingganah umaan'a i diyen em nahablutan ta ay'a hamuti onu ulha an nihwang hinan mun'anup.

Hay Tugun Hinan Ma'ahiggan Tagu

⁶Nan ma'ahiggan tagu ya maphod on itigonah nan pangat nadan gulom ⁷te dida ya ta'on hi ma"i'd ha mummandal i dida an muntamu ⁸ya ma'ugo'e ya inniladan mangidadaan hi anonda. ⁹Mu nan ma'ahiggan tagu ya palpaliwanan malmallo'. ¹⁰Ya alyona eh'ay malo' ni' i ha na'omtang onu op'opona ni' di ta'lana ta mun'ible ¹¹ya pinalpaliwanaot ya ma'ma"idan an namin di mahapulnah nan nunhituwana an ay nahod'ap.

Nan Adi Maphod An A'at Di Tatagu

¹²Nan adi ahan maphod di nomnomnan tagu ya amod on nan layah di ena hapihapiton ¹³ya amod on mungkodyat ya dakol di udum hi atonan bumalih tagu ¹⁴te hay nonomnomona ya hay ena punlayahan ta hiya nan an namin di umayana on wadan waday atonan bumahbah. ¹⁵Athidiy amodna e ato'aton ta alinah on ay kimmaynit ya dimmatong ha nunhiglan punligatana ya ma'id mo ha ena pumhodan.

¹⁶Waday pitun a'at di tagun nunhiglan umipabungot i Apu Dios
¹⁷an umat hinan mumbaktun tagu ya nan agge immannung di hapitonan tagu ya nan pumapateh ibbanan tagu an ta'on on ma'id ha bahulna

¹⁸ya nan numanomnom hi adi maphod hi atona ya nan hi kittang on mangat hi adi maphod ya

¹⁹nan layah di puntistiguna.

Ya athidi boh nan tagun bumahbah hinan maphod an punhahayyupan di tatagu.

Hay Adi Punluktapan

²⁰Imbabale', unudom nan tugun amam ya atbohadin adim linglingon nadan intanuddun inam ²¹ta iha"admuh nomnommu an aymu ibabanggol. ²²Ta dadiyen intugunday ay mangipappapto' i he"a hinan kumpulnan umayam ya ta'on on nan mahdom. Ya ta'on on hinan bumangonam ya datuwey nomnomnomom. ²³Te nan tugundan he"a ya umat hinan mumbinang an dilag an ituddunay pummaphodam. Ya atbohdihi nan panitilogdan he"a an hidiyey panginnilaam hi a'at di maphod an itaguwam ²⁴ta miyadawwi'ah nadan adi maphod di pangatdan binabai ya ta'on on nadan ay ma'aphod di hapitonan nun'alahin an binabai. ²⁵Ot hanat adi'a maha'ul hinan amaphod di tigon di adolna onu hinan matana. ²⁶Te nan mi'ilala'in babai ya mabalin an mabayadan i ha ipinghan an anon ya mabalin bon hiyay lummuh atayan nan lala'in nangiluktapana i ahawana. ²⁷Te nipaddung hinan bala an undan mabalin an ikabuy ya adi maghob di lubang. ²⁸Ya atbohdi an adi mabalin hi igoppa' hinan bimmalan apuy ya adi ma'atungan di dapan. ²⁹Ot athidih nan lala'in e mi'ilo' i ha nalahin an babai te umannung an waday dusana.

³⁰Te ta'on on nan mangakoh anona an gapuh inagangna ³¹ya onha ma'akhupan ot ihaliwda ta hay pumbayadna ya mumpipitu hinan balol di inakona ta hinuddum ya mahapul mon ibayadnan namin nan wadan hiya. ³²Mu namamah nan umiluktap an lala'i an paddungnay agge nanomnoman te hiya ya dinadagnay nitaguwana. ³³Te mi'patte nan ahawanan hiya ya pihulon mon di tatagu ta mipada"ul hi inggana. ³⁴Te

gapuh annel nan lala'in inluktapda ya nunhiglay bungotna. Ta hiya nan ma"id ha homo'nah pangiballohana. ³⁵Ta ta'on hi atnay idatdah punhaliwana ya adina abuluton te adi ma'aan di bungotna.

7 ¹Imbabale', nomnomnomom hituwen itugun'u ta adim linglingon an mangat hinan alyo' hi atom. ²Ta ihamadmun unudon nadan tugun'u ta hiyay nabalol i he'ah nan pi'taguwam. ³Ta ipa'ingham an aton nimpe nadan tugun'u ta ayumu intudo' hi nomnommu. ⁴Ibilangmuh ay hi ibbam onu gayyum hanan tugun an mangdat hi anomnoman. ⁵Te hiyay mangihwang i he'ah nadan umiluktap an binabai an ay ma"aphod di hapitonda. ⁶Wada han namingham an mun'uh'uhdung'a' hinan tawah balemi ⁷ya minangmang'uy mumpangilog an linala'in agge nun'anomnoman. Ya wada han ohan mapto' an agge nanomnoman ⁸te inipluynah nan nundammuwan di kalata an nihaggon hi balen han babain mi'ilala'i ⁹yaden nahdom mo. ¹⁰Ya nahanawwang hidiyen babain ena pundamu yaden mapto' hinan nunlubungna an ona tuwali ninomnom an bumalbali. ¹¹Ya hidiye bo udot an babai ya aggena innilan bumain ya ma"id ha ono'nongna ya impa'inghanan e munhawwangan. ¹²Ta kumpulnan awadan di tatagu ya wahdin munhood hi baliyana. ¹³Ta umat hinan inatnah nan mangilog an lala'i an ona dinamu ot pun'idonan hiya ot awalona. Ya ma"id ha baina an namaag ya alyonay, ¹⁴Waday ini'nong'u i Apu Dios hi ad uwanin algo ta inat'u din insapata' hi ato' ta hiya nan wahdiy makan hi balemi. ¹⁵Ta hiya nan immaliya' ta hama'on da'a ya maphod ta inakhupan da'a. ¹⁶Ya inabo'a' nan alo'an hinan mun'aphod di kololnan linen an nalpuh ad Egypt. ¹⁷Ot ha"ada' boh bangbanglu an mira ya alos ya sinamon. ¹⁸Ot ma'a ta umetah balemi ta eta mun'am'amlong an duwa hi ingganah nan mawi"it. ¹⁹Ya alyona boy, Adi'a tumakut i ahawa' ot ma"id an adawwiyy immayana. ²⁰Ya ongal nan pihhun binaluna ta hiya nan adi umali ta ingganah tun umongal nan bulan. ²¹Ya nihapitan moh diyen lala'i an gapuh nan ma"aphod an nanapit nan babai. ²²Ot inayunan mi'uyug ta umat hinan baka an ipluynah nan pamaltiyandan hiya. Ya umat boh nan ulha an namaag ya ipluynah nan bitun agahana. ²³Ya nipaddung boh nan hamuti an inipluynah nan tawang te aggena innila an hidiyey atayana. ²⁴Ot hiya nimpe nan donglona' i da'yun imbabale' ta igongahanyu tun ibaga'. ²⁵Ta adiyu iyabulut an ihapitan da'yu i ha athidiy ababaina ta wan adiyu iwala' nan maphod an pangatyu. ²⁶Te gapuh nadan mumpunlayah an binabai ya dakolday linala'in nadadag di nitaguwanda. Ta adi mabilang di linala'in nun'a'ate an gapun dida. ²⁷Te nan lala'in e humgop hi balen nan athidin babai ya ayna inipluy hinan panton di lubu' ta hidiye nimpey lummuh atayana.

Hay Nipa"elan Di Anomnoman

8 ¹Donglonyu te nan e anomnoman ya nan la'ing ya nipaddung hinan tagun umaya'ayag. ²Ta ta'on on hinadan nun'abaktuh nan

boble ya hinadan numpundammuwan di kalata on wahdi. ³Ya hinadan hawwangan hinan boble on wahdin ay umaya'ayag ⁴an alyonay, Da'yun tatagu ya donglonyu tun ibaga'. ⁵Te nan agge nanomnoman ya mabalin an manomnoman. ⁶Ot igongahanyu tee tun ibaga' te maphod an ongal di boddangnan da'yu ⁷te immannung tun ibaga' mu ma'ahihhiwoa' hinan layah. ⁸Ta hiya nan an namin nan itugun'u ya miyunnudan hinan pohdon Apu Dios an ma'id ha niddum hi bumahbah. ⁹Ot nan tagun nanomnoman ya abulutona an immannung tun ibagbaga' an ma'id ha nibahho. ¹⁰Ot maphod on hanan tugun'u di un'unudonyu ta wan hay eyu anomnoman di gangamanyu ta bokon hanan pihhu onu balitu'. ¹¹Te nan e anomnoman ya nabalbalol mu nan magamgaman an umat hi balitu'. ¹²Onha humapit hituwen e anomnoman ot alyonay, Ha'on an e anomnoman di nalpuwan nan la'ing ya nan abalanan an manginnilah nipto' hi aton ya nan nipto' an ma'adal. ¹³Ot nan waday takutna i Apu Dios ya nunhiglay aggena naminhodan hinadan adi maphod. Ya athidi boh nan anomnoman an nunhiglay aggena naminhodan hinan lattuwag ya bungot ya nan adi maphod an pangat ya panapit. ¹⁴Te ha'on an nanomnoman ya maphod di panugun'u ya punnomnom'u ya ongal boy abalina'. ¹⁵Ya ha'on di nalpuwan di abalanan nadan patul an mun'ap'apu ya ta'on on nan nipto' an uldinda. ¹⁶Ya ha'on boy alpuwan di abalanan nadan udum an ap'apu an mangipangpangulu ya mangipanuh hinadan tatagu.

¹⁷Ha'on an hi anomnoman ya pohpohdo' nadan naminpinhod i ha'on. Ot nan adi mangmanghop an manama' i ha'on ya akhupana'. ¹⁸Te ha'on di nalpuwan nan kinadangyan ya nan e apiyalan ya nan nipto' an pangat. ¹⁹Ya nan ato' an munwagah ya nabalbalol mu nan namahmah an balitu' ya nan nanginan silber. ²⁰Ya hay inaynayun'un aton ya nan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios ta nipto' di ato' an mangipanuh hi tatagu. ²¹Te pun'idat'uh nadan tatagun naminpinhod i ha'on di nahamad an mikadangyan.

²²Hi Apu Dios ya ha'on an hi anomnoman di namangulun winadanah din hopapna ot ahina lumuwon an namin di matigo. ²³Te pinto'a' tuwalin pun'ibbana hidin ma'id ni' tun luta. ²⁴Ta hiya nan wadaa' tuwalih din ma'id ni' nan nalitingan an umat hi baybay ya ulih ²⁵ya ta'on on nadan billid. ²⁶Ya wadaa' boh din nunlumuwanah nan hopap di pito' ot ahi tun luta ya an namin nan matigo an umat hinan puntanoman. ²⁷Ya wadaa' boh din nangiphodanah ad lagud ya nan numbattanan di baybay ya ad lagud. ²⁸Ya wadaa' boh nunlumuwanah bugut hi ad lagud ya hay nangipatuluanah liting hi dallom nan baybay. ²⁹Ya wadaa' boh nangimandalanah nan liting hinan baybay ta adina la'uhan nan nadutu' an pogpog hidin nangiyammaanah gopnad nan mamagan luta. ³⁰Ta ha'on di nanongnan nun'ibban Apu Dios hi bumoddang i hiyah

nunlumuwanah an namin. Ya umipa'amlonga' i hiyah binigat yaden athidin ha"on an nanongnan mun'am'amlonga' hi nihaggonanan ha"on. ³¹Ya ongal boy pun'amlonga' hinan lutan limmuna an namamah nadan tatagun nunhituhdi.

³²Ya alyon bon nan e anomnoman di, Da'yun imbabale' ya maphod di donglona' i da'yu ya unudonyu nan pangat'u ta mipa'amlong ayu.

³³Ya tigonyu ta igongahanyu nadan tugun'u ta adiyu iwalong ta wan manomnoman ayu. ³⁴Te mipa'amlong nan tagun manginaynayun an mundongol hi tugun'u ta abigabigat on nundadaan an mi'happitan i ha"on. ³⁵Te nan tagun mangakhup i ha"on ya inakhupana boy pi'taguwana i Apu Dios. Ya ma'amlong hi Apu Dios i hiya. ³⁶Mu nan tagun agge naminhod i ha"on ya hay adolnay inakihana. Te an namin nadan agge naminhod i ha"on ya hay atey mihmihhod i dida.

9 ¹Nan e anomnoman ya umat i ha nangiyammah balenan pituy^c tu"udna. ²Ta hidin nagibbuh ya ninomnomnan mumpahamul ta indadaana nadan makan ya ma'inum. ³Ot honagona nadan binabain baalna ta eda mun'ayag hi umalin mi"an ot umedah nan na'abbaktu i diyen boble ot eda mun'ayag ⁴an alyonday, An namin ayun agge nanomnoman ya umali ayuh nan punhamulan. ⁵Te dakol di nidadaan hi makan ya ma'inum. ⁶Hanat idinongyu nadan pangat di agge nanomnoman ta mipto' di pangatyu ta wan maphod di nitaguwanyu.

Nan Nanomnoman An Tagu Ya Mabalín An Papahiw

⁷Hanan mangihingal hinan ma'ammahiw an tagu ya hiya ot boy mipadngolan. Ya atbohdihi nan adi maphod di pangatna an onaot pahakitan nan mangihingal i hiya. ⁸Ot hiya nan adim ipatnan pahiwon nan ma'ammahiw te ahiwawan da'an hiya. Mu nan nanomnoman an tagu ya ihingalmu'eh nan ibahhawana ya pohpohdon da'a otahan. ⁹Te itudduwam'e nan nanomnoman an tagu ya bumoddang i hiya ta iyal'alanan manomnoman. Te nan athidin maphod di pangatnan tagu ya nan itugunmu i hiya ya middum hinan innilana tuwali.

¹⁰Nan waday takutna i Apu Dios ya hidiyey hipun di ena anomnoman. Te nan tagun innilanay a'at Apu Dios ya hiyay nanginnilah nipto'. ¹¹Ot nan nanomnoman an tagu ya dukkey pi'taguwana tun luta. ¹²Nan nanomnoman ya waday maphod an gun'udona. Mu nan ma'ammahiw an tagu ya holtaponay punligatan.

¹³Nan tagun paddungnay ma"i ha nomnomna ya nipaddung hinan babain adina ono'nongon di hapitona ya aggena innilan bumain te ma"i tuwali ha in'innilana. ¹⁴Ya impa'inghanan e umbun hinan way panton di balena an nipattuk hinan nabaktu i diyen boble. ¹⁵Ta kumpulnan munla"uh

^c 9:1 Nan pitu hinan Biblia ya hay pinhodnan ibaga ya ma"i ha adi maphod hi middum.

an ta'on on padutu'anan umeh nan pangayana on pun'ayaganan ¹⁶alyonay, Dumagguh'ah tun bale'. ¹⁷Nan akawon an liting ya maphod hi panginuman. Ya athidi boh nan makan an impohpohodna hi'on ipa'pa"eh panganan.

¹⁸Mu agge innilan diyen tagun hanan hunggopanahtiy lummuh atayana ta middum hinadan udum an nabaliyan an nun'a'ate.

Hay Tugun Solomon

10 ¹Datuwe nadan udum an tugun Solomon.

Nan nanomnoman an imbabale ya umipa'amlong hinan hi amana mu nan paddungnay ma"i'd ha nomnomna ya hiyay gapunah inomnoman nan hi inana.

²Nan kinadangan an kuluk di na'alana ya ma"i'd ha idatnah iphodan. Mu nan nipto' di na'alana ya hidiyey mamalodpod hinan taguh atayana.

³Hi Apu Dios ya adina iyabulut an ma'agangan nan tagun maphod di pangatna mu nan adi maphod di pangatnan tagu ya adina idat nan gagamamana.

⁴Nan humigan muntamu ya hiyay lummuh awotwotana. Mu nan mahlun muntamu ya kumadangan. ⁵Ya nan nanomnoman an imbabale ya idadaanay anonah nan ahitulu. Mu nan imbabale an ta'on on ahitulu on attaonan malmallo' ya umipabain.

⁶Nan tagun nipto' di pangatna ya mawagahan. Mu nan panapit nan tagun adi maphod di pangatna ya panophopnah a'at di bungotna.

⁷Nan tagun maphod di at'attona ya nanongnan nomnomnomon di tataguy amaphodna. Mu nan adi maphod di at'attona ya lo'tat ya malingling hidiyen tagu.

⁸Nan nanomnoman an tagu ya abulutonay mitugun i hiya ya un'unudona mu nan tagun paddungnay ma"i'd ha nomnomna an manuy hapitona ya hiya ya binahbahnay nitaguwana.

⁹Nan tagun nipto' di pangatna ya ma"i'd ha tumakutana. Mu nan kuluk di at'attona ya lo'tat ya ma'innilaan nan adi maphod an a'atna.

¹⁰Nan tagun amod on mungkodyat ya hiyay lummuh waday mun'a"awit. Ya nan pamaagnah hapihapit ya hidiyey lummuh adadagana.

¹¹Nan hapiton nan nipto' di pangatnan tagu ya umat hinan obob an mangdat hi itaguwan mu nan panapit nimpén nan tagun adi maphod di pangatna ya panophopnah a'at di bungotna.

¹²Nan ma'ahihhiwuh ibbanan tagu ya hiyay lummuh pun'a"awitan mu nan tagun waday pamhodna ya linglingonay nibahhawan di ibbana.

¹³Nan nanomnoman an tagu ya ma'innilah nan hapitona mu nan tagun agge nanomnoman ya mahapul an matitilog.

¹⁴Nan nanomnoman an tagu ya iha"adnah nomnomna nan ada'adalona mu nan tagun paddungnay ma"i'd ha nomnomna ya nan hapitonay lummuh agagga ya nadadag.

¹⁵Nan kadangyan ya mabalin an pumbaliwna nan kinadangyana an umat hinan binattun alad an hiyay pumbaliw nadan tatagun bimmoblehdi. Mu nan nawotwot ya adina abalanan an ihwang di adolna te gapuh nan ama'ma'idana i hiya.

¹⁶Hay gunggunaon nan nipto' di pangatnan tagu ya nan ena itaguwan mu nan adi maphod di pangatnan tagu ya hidiyey lummuh adusaana.

¹⁷Ya atbohdi hinan tagun donglonay mitugun i hiya ya hiyay maphod di ena pi'taguwan. Mu nan adina pohdon an mihingal hinan nibahhawana ya hidiyey gapunah adi maphod di pi'taguwana.

¹⁸Nan tagun ipa'pa"enay hihiwonah ibbana ya ma'alayyah. Ya nan amod on hay ibbanay ena tumtumbu'on ya paddungnay ma'id ha nomnomna.

¹⁹Nan dakol di hapitona ya wadan waday mibahhoh hapitona mu nan nanomnoman an tagu ya ono'nongonay hapitona.

²⁰Nan maphod di nomnomnan tagu ya mipaddung nan hapitonah nan namahmah an silber. Mu nan tagun adi maphod di nomnomna ya ma'id ha hunung nan hapitona. ²¹Ya atbohdi an nan nipto' di pangatnan tagu ya dakolday maboddangan hinan hapitona. Mu adi athidih nan tagun paddungnay ma'id ha nomnomna te pamaag ya nan a'atnay lummuh atayana.

²²Hay mangipakadangyan hi udum an tatagu ya nan wagah Apu Dios an adi ma'udman hi inomnoman.^d

²³Nan tagun paddungnay ma'id ha nomnomna ya mun'am'amlong an mangat hinan adi maphod. Mu nan tagun nanomnoman ya mun'am'amlong hi nanginnilaanah nan nipto' an pangat.

²⁴Ya nan tumakutan nan tagun adi maphod di pangatna ya hiyay mipa'annung mu nan tagun nipto' di pangatna ya mipa'annung nan pohdonan ma'at. ²⁵Ot nan ay puwo' an dumatong hi nitaguwan nan adi maphod di pangatna ya hidiyey lummuh adadagana. Mu adi athidih nan nipto' di pangatna te nanongnan ipapto' Apu Dios.

²⁶Onha nan humigan tagu di puntamuwon ot umipahiga ahan an umat hinan mangulipot an umalinu onu nan ahuk an mumpait hi mata.

²⁷Nan waday takutna i Apu Dios ya mabalin an madukdukkey pi'taguwana mu nan adi maphod di pangatna ya mabalin an hidiyey lummuh agagga ya nate.

²⁸Hay namnamaon nadan tatagun nipto' di pangatda ya nan eda umamlongan mu hay namnamaon nan adi maphod di pangatna ya adi ma'at. ²⁹Te hi Apu Dios ya ipappapto'na nan tagun nipto' di pangatna mu dadagona nan adi maphod di at'atona. ³⁰Ot nan tagun nipto' di pangatna

---

^d 10:22 Nan adi ma'udman hi inomnoman ya hay alyon di udum an Biblia ya adi gapuh hinlu.

ya mipapto' nimpe mu nan adi maphod di pangatna ya adi madney iha"adanah nan numboblayanda. ³¹Ya nan nipto' di pangatnan tagu ya mapto' hinan hapitona an hiya ya nanomnoman mu nan tagun hapitonay agge immannung ya lo'tat ya duminong. ³²Nan hapiton nan tagun nipto' di pangatna ya waday iboddangnah nan mangngol mu nan tagun adi maphod di pangatna ya bumahbah nan hapitona.

11 ¹Hi Apu Dios ya ongal di aggena naminhodan hinan kuluk di atonan mungkiluh nan inginana mu umpa'amlong i hiya nan nipto' di pungkiluna.

²Nan lattuwag ya hiyay lummuh ipada"ulan. Ot nan tagun mumpada"ul ya hiyay immannung an nanomnoman.

³Nan maphod di pangatnan tagu ya halipodpodona ta ma"id ha kuluk hi atona. Mu nan kuluk di pangatna ya hiyay lummuh adadagana.

⁴Nan kinadangyan di ohan tagu ya ma"id ha iboddangna hi'on nadatngan di punhumalyaan Apu Dios hinadan tatagu. Mu nan pangatan di ohan taguh nan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di mangihwang i hiyah ate. ⁵Ya nan nipto' an pangat ya ongal di iboddangnah nan nitaguwan nadan mangat hinan pohdon Apu Dios. Mu nan adi maphod di pangatna ya hidiyey lummuh adadagana.

⁶Nan nipto' an pangat di ohan tagu ya hiya boy mangihwang hi ena adadagan. Mu nan adi maphod an at'atton di ohan tagu an umat hi omno ya hiyay lummuh paddungnay aknaana. ⁷Wa'et mate nan adi maphod di pangatna ya mi'yaten hiya nan gagamgamanan kinadangyan ya an namin an abalinana ya ma"id ha hilbina. ⁸Mu nan nipto' di pangatnan tagu ya mihwang hinan dakol an ligat an ma'ma'at hinan adi maphod di pangatna.

⁹Ya nan hapiton nan ma"id ha pangibilangna i Apu Dios di mama"ih nan hinaggona. Mu nan nipto' di pangatna ya innilanay atona ta mihwang.

¹⁰Ya wada'ey maphod an na'at hinan nipto' di pangatnan tagu ya mi'yam'amlong nadan ibbanan bimmoble. Ya atbohadin onha mateda nadan adi maphod di pangatda ot itkukday pun'am'amlonganda.

¹¹Nan ohan boble ya mabalin an pumhod an gapuh dasal nadan tatagun nipto' di pangun'unudda. Mu hay lummuh adadagan di ohan boble ya nan hapiton nadan nunhituhdin adi maphod di pangatda.

¹²Nan agge nanomnoman ya ngohayonay hinaggona mu adi athidih nan nanomnoman te ono'nongonay hapitona.

¹³Nan tagun amod on hay ibbanay ena tumtumbu'on ya ta'on on nan unhaot adi mipa'innilah udum on enaot nun'ibagah nan tatagu. Mu nan na'unud an tagu ya adina ibagah udum nan lebbengnan adi mipa'innila.

¹⁴Nan boblen ma"id ha mangitudtuduh maphod ya nalakan madadag mu nan boblen dakolday mangitudtuduh maphod ya naligat an madadag.

¹⁵Nan tagun mangihapit i ha umutang an aggena in'innila ya muntutuyuh umudi. Mu nan adina pohdon an hiyay mangihapit i ha umutang ya ma'id ha ahina inomnoman.

¹⁶Nan babain ma'uley pangiyena ya waday pamiyal di tatagun hiya. Mu nan mabungot an lala'i ya ammuna nan kinadangyanan wadan hiya. ¹⁷Te nan ma'ulen tagu ya pummaphodanah diyen a'atna. Mu nan mabungot an tagu ya dadagonay nitaguwana. ¹⁸Ya atbohdi nan adi maphod di pangatnan tagu an ma'id ha maphod hi pumbalanan di bo'laona. Mu nan mangat hinan nipto' ya waday maphod an gunggunana. ¹⁹Ya atbohdi nan tagun nan nipto' di inaynayunan aton ya hiyay maphod di itaguwana. Mu nan manginaynayun an mangat hinan adi maphod ya hidiyey lummuh atayana. ²⁰Te nan kuluk an pangat ya umipabungot i Apu Dios mu mipa'amlong i hiya nan mangat hinan miyunnudan hinan pohdona. ²¹Ot nan tagun adi maphod di pangatna ya adi mibahoy pundusaan Apu Dios i hiya. Mu nan nipto' di pangatna ya adi dusaon Apu Dios.

²²Nan apgohan an babain ma'id ha nomnomna ya nipaddung hinan balitu' an singsing an nitabikoh nan hungil di babuy.

²³Nan gagamgaman nan nipto' di pangatnan tagu ya maphod di pumbalinana. Mu nan adi maphod di pangatnan tagu ya hiktamanay bungot Apu Dios i hiya.

²⁴Nan tagun ma'id ha ukuhnan mangdat ya ma'ud'udman di kinadangyana mu nan ma'ukuh an mangdat hi iboddangna ya mamammaman mawotwot. ²⁵Te nan ma'id ha ukuhnan mangdat ya pumhod di nitaguwana. Ya nan bumoddang hi ibbana ya ahi damdama bo maboddangan.

²⁶Ya nan mungnginah boga an ta'on on waday ngumina on adina te ihhodnah nguminaana ya idutan di tatagu. Mu ongal di punhanaan di tataguh nan tagun manginginah boga ta mabalin an waday nguminaan di tataguh anonda.

²⁷Nan tagun atonay abalinana ta nan maphod di ma'at ya waday pamiyal di tatagun hiya. Mu nan tagun nan adi maphod di ena hamhama'on ya nan adi maphod boy akhupana.

²⁸Ya nan tagun hanan kinadangyanay pundinolana ya lo'tat ya ay nalangun tubun magah. Mu nan nipto' di pangatnan tagu ya hiyay nanongnan mawagahan ta umat hinan manguyho' an tubu.

²⁹Nan tagun amod on mangdat hi inomnoman di familyana ya hiyay ma'id ha gunggunanah umudi. Ya nan tagun paddungnay ma'id ha nomnomna ya mumbalin hi baal nan nanomnoman an tagu. ³⁰Hay pumbalanan nan nipto' di pangatnan tagu ya umat hinan bungbunga'an an mangdat hi itaguwana ya atbohdi an nan nanomnoman an tagu ya boddanganay udum an tagu ta kumulugdan Apu Dios. ³¹Hi Apu Dios ya

adina ibahhon mangdat hi gunggunan nan tagu an mangat hinan nipto' hi ad uwanin awadanah tun luta. Ot namama moy pundusaanah nan tagun adi maphod di pangatna.

12 ¹Nan tagun pohdonan matugun ya hidiyey panginnilaan an pohdonan matudduwan. Mu nan adina pohdon an patugun ya paddungnay ma'id ha nomnomna.

²Nan maphod di pangatnan tagu ya umipa'amlong i Apu Dios. Mu nan amod on nan nibahhoy nonomnomonah atona ya dusaon Apu Dios.

³Nan nipto' di pangatnan tagu ya umat hinan kayiw an agge nalaka an maba'gut mu nan adi maphod di pangatna ya ma'id ha ena ihamadan.

⁴Nan ud ahawah nan babain maphod di pangatna ya mapemanan. Mu nan babain amod ona bainon hi ahawana ya nipaddung hinan dogoh an manadag i ahawana.

⁵Nan tagun nipto' di pangatna ya nan maphod an ma'at hi ibbanan tagu di nomnomnomona mu nan adi maphod di pangatnan tagu ya nan layah di itugunah ibbanan tagu. ⁶Te hay atona ya ibaganay layah ta pamatayanah nan ibbana. Mu nan maphod an tagu ya nan bumoddang hi ibbanay ibagana.

⁷Nadan adi maphod di pangatda ya mababhahda ta lo'tat ya ma'id ha mabati i dida. Mu nan hina'amman maphod di pangatda ya minaynayun di punholagan nadan tanudanda.

⁸Nan nanomnoman an tagu ya maphod di ibagan di tagu i hiya. Mu nan nakutikut di nomnomna ya adi ibilang di tatagu.

⁹Udu'dulna bo nan nawotwot mu ta mahlun muntamu ta waday anona mu hanan ipatigonan ay nabaktuy ataguna mu dee mannot an ha anona on mi'anuh.

¹⁰Nan nipto' di pangatnan tagu ya maphod di pangipapto'nah nadan animalna. Mu nan adi maphod di pangatnan tagu ya adi bo maphod di pangatnah nadan animalna.

¹¹Nan mahlun e muntanom ya mahawwalan di itanudna. Mu nan ma'id ha nomnomnan tagu ya nan ma'id ha hunungnay ahiwana.

¹²Hay gagangaman nadan adi maphod di nomnomda ya nan kinadangyan nadan udum mu nan maphod an tagu ya adi athidi te minaynayun nan maphod an pangatna. ¹³Nan adi maphod di nomnomnan tagu ya nan hapitonan agge immannung di manadag i hiya. Mu adi athidiy ma'at hinadan mangat hinan pohdon Apu Dios. ¹⁴Te hay midat hi hinohhan tagu hi ayna gungguna ya nan miyunnudan hinan hapitona ya pangatna.

¹⁵Nan tagun hay punnomnomna ya nipto' an namin nan at'atona ya paddungnay ma'id ha nomnomna. Mu nan tagun igongahanay mitugun i hiya ya hiyay immannung an nanomnoman.

¹⁶Nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya nalakan bumungot ya ma'apto' bo udot. Mu nan tagun nanomnoman ya ta'on hi alinah ba'bainonda ya namaag ya dindinnongan.

¹⁷Nan maphod an muntistigu ya nan immannung di ibagana ta nalakan ma'innilaan nan bimmahul ta hiyay madusa. Mu nan munlayah an tagu ya layah boy puntistiguna.

¹⁸Wadaday udum an tatagun ay matadom an hinalung di hapitondan humugat. Mu nan hapiton nan immannung an nanomnoman ya ay agah an waday iboddangna. ¹⁹Hi'on immannung nan hapiton ya nanongnan nomnomnomon nadan tatagun nangngol mu onha layah nan hapiton ot adi madne ya ma'innilan agge immannung.

²⁰Nadan adi maphod di nomnomnomondah atonda ya adi maphod tuwaliy nomnomda mu nan hay nonomnomonda ya hay luminggopan ya diday waday amlongda. ²¹Te nadan mangat hinan pohdon Apu Dios ya adida madadag mu nadan adi maphod di pangatda ya minaynayun di punligatanda.

²²Nadan munlayah an tatagu ya umipabungotda i Apu Dios mu nan immannung di hapitona ya umipa'amlong i hiya.

²³Nan nala'ing an tagu ya adina ilattuweg nan innilana mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya namaagnah hapit hinan ma'id ha hunungna.

²⁴Nan mahlun muntamu ya mabalin an hiyay mun'ap'apu mu nan ma'higga ya mumbalin hi himbut.

²⁵Nan inomnoman ya ma'idonay amlong mu nan maphod an hapiton hi ibba ya umipa'amlong.

²⁶Nan mangat hinan pohdon Apu Dios ya maphod di panugunah nan ibbana mu nan adi maphod di pangatna ya hiyay lummuh adadagan nadan ibbana.

²⁷Nan ma'higgan tagu ya adina ma'ala nan pohdona mu nan mahlun muntamu ya mabalin an bagiyona nan nun'abalol an kinadangyan.

²⁸Nan mangun'unud hinan tugun Apu Dios ya mi'taguh munnananong.

13 ¹Nan nanomnoman an imbabale ya wa'e ta ihingal nan hi amanah nan nibahhawana ta atugunana ya donglona. Mu nan ma'ammahiw ya adina donglon di pangihingaldan hiya.

²Nan maphod di hapitonan tagu ya waday maphod an gunggunana. Mu nan tagun e bumalbali ya nan adi maphod di pohdonan ma'at an umat hi papatte.

³Nan tagun na'ono'nong di hapitona ya miyadawwih adi maphod an ma'at. Mu nan aggena innilan mangono'nong hi hapitona ya hiya ya binahbahnay nitaguwana.

⁴Nan humigan e muntamu ya ta'on hi nganney omnawana ya adi pa'ala. Mu nan mahlun muntamu ya abalinanan alan nan pinhodna.

⁵Nan nipto' di pangatnan tagu ya ongal di aggena naminhodan hinan layah. Mu nan adi maphod di nomnomna ya nan umipabain an bumahbah di amodna aton.

⁶Hay pumbaliw nan nipto' di pangatnan taguh nitaguwana ya nan pangatanah nan pohdon Apu Dios. Mu hay manadag hinadan udum an tatagu ya nadan adi maphod an at'attonda.

⁷Wadaday udum an hay ipatpatigoda ya ayda kadangyan mu onnot on ma'ma'idanda. Ya wadada boy udum an ipatigodan ay ma'ma'idan i dida mu onnot on diday kadangyan. ⁸Nan kadangyan ya mabalin an usalonay pihhuna ta mihwang hinan mamaten hiya. Mu nan nawotwot ya ma'id ha athidih itakutna.

⁹Nan maphod di pangatnan tagu ya nipaddung hinan mumbinang an dilag. Mu nan tagun adi maphod di pangatna ya umat hinan tuwen madop an dilag.

¹⁰Nan mumbaktun tagu ya nanongnan waday pi'yawwitna. Mu nan nanomnoman ya donglonay tugun nan ibbana.

¹¹Nan kinadangyan an kuluk di na'alaana ya nalakan mama'id. Mu nan nabl原因 an pihhu ya ma'ud'udman.

¹²Nan namnamaon di ohan tagu ya onha ma'id ot nunhiglay hakit di nomnomna. Mu onha nipa'annung hidiyen namnamaona ot ongal di pun'amlongana an umat hinan bungbunga'an an mangdat hi itaguwan.

¹³Nan tagun ngohayonay mitugun i hiya ya hay hadhaddona ya hay adusaana. Mu nan tagun un'unudonay mitugun i hiya ya waday gunggunana. ¹⁴Te nan ituddun nan nanomnoman ya mangdat hi itaguwan an umat hinan liting an malpuh nan obob. Ot nan manganud i diyen tudtudu ya mihwang hinan ena atayan.

¹⁵Nan tagun nanomnoman te imatunana nan nipto' ya nan nibahho ya maphod di pangibilang di tatagu i hiya. Mu nan adi dumngol ya maligatan hi nitaguwana.

¹⁶Nan nanomnoman ya pa'annomnomona on ahina aton di atona. Mu hana'en agge nanomnoman ya hiya ya impa'innilanay layahna.

¹⁷Hi'on nan ma'layyah an tagu di honagon ta hiyay e mi'hapit ot mamaman ma'id ha dumhana. Mu nan tagun mabalin an pundinolan ya innilanay atonan mangipanuh hi way mihahapit.

¹⁸Nan tagun adi patuddu ya mamaman mawotwot ta mibabain. Mu nan tagun donglonay mitugun i hiya hi'on waday nibahhawana ya hiyay mapemanan.

¹⁹Dita'un tatagu ya mun'am'amlong ta'uh on mipa'annung nan pinhod ta'u. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya adina ahan pohdon an du'gon nan pangatnan adi maphod.

²⁰Nan tagun hay pi'hayhayyupnana ya nadan nun'anomnoman ya lo'tat ya manomnoman. Mu nan tagun nan paddungnay ma'id ha nomnomnay nanongnah i'uyugana ya hanan punholholtapanay hadhaddona.

²¹Nan tagun hanan pumbahulan di impa'inghana ya ma'id ha dumhanah nan nitaguwana. Mu nan nipto' di pangatna ya maphod boy midat i hiyah gunggunana.

²²Nan maphod an tagun waday odona ya nadan apapunay mamoltan. Mu nan odon nan tagun nabahulan ya midat hinadan tatagun nipto' di pangatna.

²³Nadan nun'awotwot ya ta'on on dakol di apitonda ya pulhon damdaman nadan adi maphod di pangatdan tatagu.

²⁴Nan ammod an ta'on on nibahhoy at'atton nan imbabalena on adina titilgon ta wan matugun ya ma'id ha pamhodna i diyen imbabalena. Mu nan pohpohdonay imbabalena ya titilgona ta matugun.

²⁵Nan tagun nipto' di pangatna ya adi makulangan hi anona. Mu nan adi maphod di pangatna ya makulangan hi anona.

14 ¹Nan nanomnoman an babai ya ipaphodnay nunhituwanda. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomnan babai an nibahhoy at'atona ya hiyay manadag hinan nunhituwanda.

²Nan tagun waday takutna i Apu Dios ya mipatigoh nan nipto' an pangatna. Mu nan tagun adi tumakut an mangat hinan nibahho ya pihulonah Apu Dios.

³Nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagun amod on munlattuweg ya hiyay abahbahana. Mu nan nanomnoman an tagu ya nan hapitonay mangihwang i hiyah nan adi maphod an ma'at.

⁴Wada'e ha nuwang hi mabikah an pun'aladuwon ya dakol di apiton mu ma'id'e ha nuwang hi pun'aladuwon ya oh'ohha ha apiton.

⁵Nan tagun impa'inghanan mangibagah immannung ya adi munlayah nan puntistiguwana mu nan adi maphod di pangatna ya layah di ibagana.

⁶Nan ma'ammahiw an tagu ya ma'id ha atonan manomnoman. Mu nan ma'awatana nan nipto' ya nalakan matudduwan.

⁷Adi'a mi'uyug hinan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu te ma'id ha ma'adalmun hiyah maphod.

⁸Nan nanomnoman ya nala'ing an tagu ya innilanay nipto' hi atona. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya manuy hapitona. ⁹Ya atbohadin ta'on on pumbahulan di at'attona ya adi minomnoman. Mu nan nipto' di pangatnan tagu ya maphod di pi'hayhayyupanah tatagu.

¹⁰Nan tagun waday inomnomana ya hiya ya abuh di nanginnilah nan a'atna ya atbohdihi nan waday pun'amlongana an hiya ya abuh di munli'na.

¹¹Nan nunhituwan nan tagun adi maphod di pangatna ya madadag mu nan tagun maphod di nomnomna ya mihamhamad di nunhituwana.

¹²Hay punnomnom di udum an tatagu ya maphod di at'attonda mu hay umudi ya hidiyen at'attonda ya hidiyey lummuh ihi'ananda i Apu Dios.

¹³Nan umukayungan ya ta'on on ingihngihilna ta adi ma'apto' mu hay nomnomna ya wahdi damdaman adi ma'aan.

¹⁴Hay mipabanggad hinan tagun immadawwi i Apu Dios ya nan miyunnudan hinan adi maphod an ina'inatna. Mu nan maphod di at'attona ya maphod boy mipabanggad i hiya.

¹⁵Nan agge nanomnoman an tagu ya nalakan mihapitan an ta'on on nibahho. Mu adi athidih nan nanomnoman an tagu te pa'annomnomona hi'on nipto' on ahina unnuadan.

¹⁶Nan nanomnoman an tagu ya halipodpodonay atona ta wan miyadawwih nan adi maphod an ma'ma'at. Mu adi athidih nan tagun paddungnay ma'id ha nomnomna te kumpulnan mipanomnom on na'ibagonan inat.

¹⁷Nan tagun hi kittang on bimmungot ya dakol di mibahhoh atona. Ya atbohadin humihiwoday tatagun hiya te nan athidin pangatna.

¹⁸Hay magun'ud nan agge nanomnoman ya nan miyunnudan hinan ato'atonan ma'id ha hunungna. Mu nan nanomnoman an tagu ya ma'ud'udman nan innilana.

¹⁹Nan adi maphod di pangatnan tagu ya ahi e mumpahpahmo' hinan nipto' di pangatnan tagu.

²⁰Nan nawotwot an tagu ya adi pohdon di tatagu an ta'on on nan hinaggona. Mu nan kadangyan ya hiyay dakol di gagayyumna.

²¹Nan pamihulan hi ibban tagu ya bahul mu nan ma'uleh nadan mahmahmo' an tatagu ya mipa'amlong.

²²Nan tagun nan maphod di nomnomnomonah aton ya hiyay pohpohdon di tatagu ya waday dinoldan hiya. Mu nan tagun nan adi maphod di nomnomnomonah aton ya hidiyey lummuh adadagana.

²³An namin nadan muntamu ya waday bo'laondah itanudda. Mu nan tagun manuy hapitna on adi muntamu ya lo'tat ya makulangan hinan mahapulna.

²⁴Nan nanomnoman an tagu ya nan kinadangyanay gunggunana. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya mundingngol an gapuh nan ama'id ha nomnomna.

²⁵Onha nan tistigu ya nan immannung di ibagana ot hiyay ay manandih amoltaan nan tagun ma'id ha bahulna. Mu nan munlayah an tistigu ya hiyay mangilumlum hi ibbana.

²⁶Nan tagun waday takutna i Apu Dios ya hidiyey mangdat hi nahamad an dinolna ya hay adina punduwaduwaan hinan pangipapto' Apu Dios i hiya ya nan pamilyana.

²⁷Ya atbohadin nan waday takutna i Apu Dios ya waday pi'taguwana an umat hinan liting an malpuh nan obob ya miyadawwih nan lummuh ena atayan.

²⁸Nan patul an dakol di tataguna hinan pun'ap'apuwana ya hidiyey pun'amlongana mu nan ap'apun oh'ohhay tataguna ya lo'tat ya madadag nan pun'ap'apuwana.

²⁹Nan nanomnoman an tagu ya adi hi kittang on bimmungot. Mu nan hi kittang on bimmungot ya hidiyey atiganan paddungnay ma'id ha nomnomna.

³⁰Nan tagun waday linggop di nomnomna ya maphod boy li'nan di adolna. Mu nan tagun ma'amoh ya lo'tat ya ngupuhon di amohnay adolna.

³¹Nan mamalpaligat hinadan nun'awotwot ya hi Apu Dios an nunlumu i dida di ayna ngohayon. Mu nan tagun waday homo'nah nadan nun'awotwot ya hi Apu Dios di dayawona.

³²Nan tagun adi maphod di at'atona ya hidiyen at'attonay manadag i hiya. Mu nan nipto' di pangatnan tagu ya ta'on on alinah mate ya waday dinolnah nan pangipapto' Apu Dios i hiya.

³³Nan tagun innilanay nipto' ya nan nibahho ya hiyay immannung an nanomnoman. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya adi athidi.

³⁴Nan boblen maphod di pangat nadan bimmoblehdi ya mundongol nan numboblayanda. Mu nan boblen nadan umipabain di at'atton nadan tataguhdi ya mipada"ulda.

³⁵Nan ap'apu ya ongal di pun'amlonganah nadan puntamuwonan maphod di atondan muntamu mu nunhiglay pundusanah nan umipabain di at'attona.

15 ¹Nan ma'ma'ulley pambalnah nan bimmohol ya hidiyey mangaan hinan bungotna. Mu bumubbungot'e bo tuwalin mambal ya mamama.

²Nan nanomnoman an tagu ya dakol di ma'adal hinan ibagana. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya ma'id ha hunung nan hapitona.

³An namin di ma'ma'at ya tigtiggon Apu Dios ot innilana nadan mangmangngat hi nipto' ya nan adi maphod di pangatna.

⁴Nan ma'ulen hapit ya paddungnay bungbunga'an an mangdat hi itaguwan. Mu nan hapiton an adi maphod ya umipahakit hi nomnom.

⁵Nan tagun ngohayonay tugun nan hi amana ya paddungnay ma'id ha nomnomna. Mu nan donglonay tugun ya hiyay nanomnoman.

⁶Nan tagun nipto' di pangatna ya munnanong nan kinadangyana mu nan bo'laon nan adi maphod di pangatnan tagu ya hidiyey gumapuh inomnomana.

⁷Nan hapiton nan nanomnoman an tagu ya waday ma'adal mu adi athidih nan hapiton nan paddungnay ma'id ha nomnomna.

⁸Nan dasal nadan tatagun nipto' di pangatda ya umipa'amlong i Apu Dios. Mu nan tagun adi maphod di pangatna ya umipabohol i Apu Dios nan i'nongnan hiya. ⁹Ya ta'on on nan pangiyen nan adi maphod di pangatnan tagu ya umipabohol bo i Apu Dios. Mu pohpohdona nan tagun nan nipto' di pohdonan aton.

¹⁰Nan tagun adina unudon nan innilanan maphod an pangat ya nunhiglay panitilog Apu Dios i hiya. Ya nan tagun ma'abbungot hinan pangihingalanda hiya ya hidiyey lummuh atayana.

¹¹Hi Apu Dios ya ma'id ha mabalin hi mipa'e i hiya ta adina innilaon an ta'on on nan awadan di nun'ate. Ot namama mo ahan nan wah nomnom di tatagu.

¹²Nan ma'ammahiw an tagu ya aggena pinhod an waday muntugun i hiya ta ta'on on nadan nanomnoman ya adi mumpatuddu i dida.

¹³Nan waday amlongnan tagu ya mapto' hi angahna an umat hinan umukayungan an matigon ma'id ha amlongna.

¹⁴Nan immannung an nanomnoman ya adi umenglen mun'adal. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya iyamlongna nan ma'id ha hunungnan innilana.

¹⁵Nan minomnoman an tagu ya ma'id ha pohodnah nan nitaguwana. Mu nan tagun amod on mun'am'amlong ya adi umengleh nitaguwana.

¹⁶Nan nawotwot an tagu an waday takutna i Apu Dios ya hiyay udu'dul mu nan tagun ma'id ha pohod di nitaguwana an ta'on on ongal di kinadangyana. ¹⁷Ya udu'dul boy ta'on on ammuna ha nating i ha ihda mu ta mun'u'llayanta mu hanan maphod di ihdan umat hi dotag mu onta ay numbubuhhulan an mangan.

¹⁸Nan tagun mabambannungot ya lummuh punhahannuwan di tatagu. Mu nan na'anus an tagu ya padinongonay mun'a'awit.

¹⁹Nan ma'ahiggan muntamu ya maligatan hinan nitaguwana. Mu nan nipto' di pangatnan tagu ya manghan di ligat hinan nitaguwana.

²⁰Nan nanomnoman an imbabale ya waday pun'amlongan nan a'ammadnan hiya. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya pihulonay a'ammadna.

²¹Nan agge nanomnoman ya mun'am'amlong hinan ma'id ha hunungnan at'attona. Mu nan nanomnoman ya nan nipto' an pangat di inaynayunan aton.

²²Nan tagun donglonay maphod an tugun nadan nun'anomnoman ya maphod di pumbalanan nan ninomnomnan aton mu nan adina donglon di tugun nadan nanomnoman ya adi maphod di pumbalanan nan ninomnomnan aton.

²³Nan tagun maphod di pambalnah nan mahmahanda ya waday amlongna an namamah on waday iboddangnah nan nangngol.

²⁴Nan tagun immannung an nanomnoman ya nan nahamad an pi'taguwan di gagamamana an bokon nan ihi'ananan Apu Dios hi inggana.

²⁵Nan mumbaktun tagu ya dadagon Apu Dios di nunhituwana mu ipapto'na nadan nun'apuhig ta ma'id ha mangidoldol hinan pogpog nan nipaboltan i didan luta.

²⁶Nan adi maphod an punnomnom ya umipabungot i Apu Dios mu nan ma'ulen hapit ya umipa'amlong i hiya.

²⁷Nan na'agum an tagu ya hiyay mangdat hi inonoman di pamilyana. Mu nan tagun adina iyabulut an mabayadan ta atonay nibahho ya malinggop di nitaguwana.

²⁸Nan maphod di pangatnan tagu ya an namin di mibagan hiya ya nomnomnomona ni' on ahina tobalon. Mu nan adi maphod di punnomnomna ya namaagnah hapit ta hiya nan waday adi maphod hi hapitona.

²⁹Hi Apu Dios ya donglonay dasal nan nipto' di pangatnan tagu. Mu du'gona nan tagun adi maphod di pangatna.

³⁰Nan ma"apngan tagu ya umipa'amlong hi ibbana an umat hinan maphod an hubud an maphod di li'nah pangngolan.

³¹Nan tagun abulutonay tugun i hiyah nan nibahhawana ya hiyay mibilang hi ohan nanomnoman. ³²Mu nan tagun aggena pinhod an matudduwan ya hay adolnay dinadagna. Mu nan papahiw ya lo'tat ya manomnoman.

³³Nan waday takutna i Apu Dios ya hiyay lummuh anomnomana. Ot nan tagun pohdonan mipabaktu ya gahin on mumpada"ul.

16 ¹Hay tagu ya mabalin an hiyay munnomnom hi atona. Mu gahin di hi Apu Dios damdamay mangiyabulut ya ahi mipa'annung.

²Hay punnomnom di ohan tagu ya nipto' an namin nan at'atona. Mu hi Apu Dios ya innilana nan wah nomnomna.

³Iyukodmu i Apu Dios an namin nan nomnomnomom an aton ot maphod di pumbalinana.

⁴An namin an winadan Apu Dios ya waday ninomnomnah iyatanda ta hiya nan ta'on on nan tagun adi maphod di pangatda ya mun'appitdah madusa.

⁵Nan mangipabaktuh adolna ya ongal di bungot Apu Dios i hiya ta adi mibahhoy pundusaanan hiya.

⁶Mu nan tagun nanongnay pamhodna ya pundinolna i Apu Dios ya linglingonay numbahulana. Te nan tagun waday takutna i Apu Dios ya adina aton nadan adi maphod.

⁷Ya umipa'amlong'e i Apu Dios di pangat di ohan tagu ya ta'on on nadan binuhulna ya paphodon Apu Dios di punnomnomda ta wan maphod di pi'hayyupandan hiya.

⁸Udu'dulna nan kittang di pihhu mu ta nipto' di nalpuwana mu nan ongal di pihhu yaden hay na'alaana ya nalpuh kuluk.

⁹Hay tagu ya mabalin an hiyay munnomnom hi atona. Mu hi Apu Dios di mabalin an mangipa'annung i dadiyen ninomnomnan aton.

¹⁰Nan abalanan nan patul ya hi Apu Dios di nalpuwana ot mahapul an nipto' di atonan mumpapto' ya mangipanuh hi tatagu.

¹¹Nan kiluwan di mingina ya adi pohdon Apu Dios an waday kuluk hi midmiddum.

¹²Nadan patul ya adida pohdon nan adi maphod an pangat te hay pumbikah di pumpapto'anda ya nan nipto' an pangat. ¹³Ya hay umipa'amlong i dida ya nan tagun immannung di hapitona.

¹⁴Mu wa'e ta bimmungot nan patul ya waday mate. Mu nan nanomnoman an tagu ya innilanan mangalubyag hinan patul ta ma'aaan di bungotna. ¹⁵Te mipa'amlong'e nan patul ya ongal di ma'iboddangnah nadan tatagun umat hinan udan an taguwonay nitanom.

¹⁶Ud'udu'dul nan e anomnoman ya nan panginnilaan hinan nipto' mu nan e pangamungan hi silber ya balitu'. ¹⁷Te nan nipto' di pangatnan tagu ya innilanan mi'adawwih nan adi maphod di at'attona. Ot nan mangathidi ya hay adolnay impapto'na. ¹⁸Mu nan pumbaktuwan ya hiyay lummuh adadagan ya atbohdihi nan punlattuwagan an hiyay lummuh ipada"ulan. ¹⁹Udu'dulna nan mumpada"ulta an ta'on on midmiddumtah nadan nun'awotwot mu nan eta midmiddum hinadan mumpumbaktu ta mi'godgodwatah nan kulukonda.

²⁰Nan tagun un'unudona nan mituddun hiya ya mipaphod di nitaguwana. Ya atbohdihi mipa'amlong nan tagun nanongnan hi Apu Dios di pundinolana.

²¹Nan nanomnoman an tagu ya abalinanan mangimatun hinan nipto' ya nan nibahho. Ya atbohdihi umipa'amlong di hapitona ta hiya nan pohdon di tatagun donglon. ²²Te nan e anomnoman di ohan tagu ya hiyay lummuh ipaphodana ta umat hinan obob an adi matmatdu'. Mu nan paddungnay ma"i ha nomnomnan tagu ya madusah nan nalgom an pangatna.

²³Nan nanomnoman an tagu ya pa'annomnomona on ahi humapit ta hiya nan maphod hi pangngolan nadan tatagu.

²⁴Nan ma'ulen hapit ya mi'alig hinan danum di iyukan an maphod hi pangngolan ya ipaphodnay punli'na.

²⁵Hay punnomnom di udum an tatagu ya maphod di at'attonda mu aggeda innila an hidiyey lummuh ihi"ananda i Apu Dios.

²⁶Hay mangigalid hi tagu ta ilaputnan muntamu ya nan inagangna.

²⁷Nan tagun adi maphod di pangatna ya amod on hay ena pamahbahan hi ibbana di minonomnom i hiya ya atbohdihi nan hapitona an ay apuy an gumhob. ²⁸Ya amod on hay ibbanan taguy ena tumtumbu'on ta hidiyey lummuh abahbahan di maphod an punhahayyupan di tatagu. ²⁹Nan mabungot an tagu ya ha'ulonay ibbanan tagu ta atonday adi maphod.

³⁰Nan mangodkodyat an tagu ya nat'on di pun'imihna te na'innilan waday adi maphod hi pohdonan aton.

³¹Hay magun'ud hi pangatan hinan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios ya adukkey pi'taguwon hitun luta. Ya nan ubana ya hidiyey itigan di amaphodnan tagu.

³²Udu'dulna nan tagun na'anus an adi hi kittang on bimmungot mu nan tagun ongal di abalinanan mangubat hi boble ya sinakupna.

³³Hay ohan aton di tatagu ya ibunutda nadan ninomnomda ta mapto' on nganney atonda mu hi Apu Dios damdamay ukod hinadan ma'at.

17 ¹Udu'dulna nan ta'on on kulang di anon mu malinggop di nunhitsuwan mu hanan dakol di makan ta mabalin an munhidata mu namaaggon nanongnay punhahannuwan.

²Nan nanomnoman an baal ya lo'tat ya hiyay nabakbaktu mu nan umipabain di at'atonan imbabalen nan ud baal i hiya te waday pi'imboboltana.

³Hay pangitigan an immannung an silber onu balitu' ya nan pangipadalanandah nan apuy mu hi Apu Dios ya hay panitiganah on maphod onu adi maphod di a'at ta'u ya hinan nomnom ta'u.

⁴Nan adi maphod di pangatnan tagu ya pohpohdonan dongdonglon nan adi maphod an hapiton nadan ibbana. Ya atbohdih nan munlayah an tagu an manu bo nan layah te igongahana.

⁵Nan tagun pihulona nadan nawotwot ya hi Apu Dios an nunlumu i diday pinihulna. Ya nan tagun mun'am'amlong hinan adi maphod an ma'at hi udum an tatagu ya dusaon Apu Dios.

⁶Nadan a'amamma ya pun'amlonganda nadan a'apapuda ya nadan u'unga ya pun'amlonganda nadan a'ammotta.

⁷Nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya bokon nan maphod an panapit di ibagana. Mu nan ap'apu ya ma'id ha layah ibagana.

⁸Nan tagun bayadanay udum an tagu ta ma'at nan nibahhon pohdonan ma'at ya hay punnomnomna ya ay gayumah diyen hiya te ma'at nan pohdona.

⁹Nan tagun pohdonan minaynayun an maphod di pi'hayyupanah tatagu ya mahapul an linglingona nan kumpulnan adi maphod an inatdan hiya. Mu nan tagun adina linglingon di numbahulan di ibbana ta hidiyey ena hapihapiton ya hidiyey mamahbah hinan maphod an pi'hayyupanah ibbanan tagu.

¹⁰Nan nanomnoman an tagu ya ta'on on maminghan ha pangihingalandan hiya ya dakol di ma'adalna an adi umat hinan paddungnay ma'id ha nomnomna an ta'on on mumpihinggahut (100) hi panoplatandan hiya ya ma'id damdama ha hibina.

¹¹Nan mangoheh tagu ya amod on nan adi maphod di at'attona ta palpaliwana ya dimmatong ha nunhiglay pundusana i hiya.

¹²Udu'dulna boh on ha bear an inibtikday imbabalenay damuwon mu ta bokon ha paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu an nalgom di atona.

¹³Nan tagun maphod di ipatigodan hiya mu on damdama pibo adi maphod di ipatigona ya adi umaan di adi maphod an ma'ma'at hinan nunhitsuwana.

¹⁴Nan adi pun'i'innawatan ya ay niguwang ha naptut an liting ta gahin di pa'ibagon an ipanuh ta ay mabongbong ta adi madoldol.

¹⁵Nan munhumalya an adina moltaon nan numbahul mu moltaona nan ma'id ha bahulnan tagu ya umipabungot i Apu Dios.

¹⁶Nan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan tagu ya ma"i'd ha hilbinah e pun'ihkulon te ayyuy pihhu ya ma"i'd damdama ha naminhodnan matudduwan.

¹⁷Nan nahamad an gayyum ya minaynayun di pamhodna an umat hinan hi ibba an wada'ey punligatan ya bumoddang.

¹⁸Nan tagun ma"i'd ha nomnomna ya mabalin an mihapitan ta hiyay mumbayad hinan utang nan ohan tagu.

¹⁹Nan tagun nan pumbahulan di pohpohdonan aton ya amod on mi'hannu. Ya nan tagun munlattuwig ya hay ababhayanay ayna hamhama"on. ²⁰Ya atbohdi' nan tagun nan adi maphod di nonomnomona ya haphapitona an ma"i'd mo bo ha odamonah maphod an ammuna nan ena ababhahan.

²¹Nadan nangimbabale hinan muntalungango ya ongal di inomnomanda ta ma"i'd ha amlongda.

²²Nan pun'am'amlongan di nomnom ya ay agah an ipaphodnay adol. Mu nan inomnoman ya lo'tat ya hidiyey lummuh pundogohan.

²³Nan adi maphod di pangatnan tagu ya mabalin an mabayadan ta adi ma'at nan nipto' an ma'at'ot hinan punhahapitan.

²⁴Nan nala'ing an tagu ya nomnomnomonay niyatan nadan atona. Mu nan paddungnay ma"i'd ha nomnomna ya ma"i'd ha potot di nomnomonah atona.

²⁵Nan muntalungangan imbabale ya hiyay lummuh umukayungan nan hi amana ya hay inomnoman nan hi inana.

²⁶Adi ahan maphod on nan ma"i'd ha bahulnan tagu di madusa. Te nibahho hi'on namaag nan nipto' di pangatnan tagu ya hiyay paligatonda.

²⁷Nan tagun madinol an waday innilana ya adina pamaag hi hapihapit ya atbohdi' adi hi kittang on bimmungot. ²⁸Te ta'on on nan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan tagu ya onha dindinnongan ot mabalin an alyonday nanomnoman.

18 ¹Nan tagun ma"i'd ha maphod hi pi'hayyupanah tatagu ya hidiyey panginnilaan an hay adolna ya ammunay nomnomnomona te ngohayonan namin nan madadawoh an ibagan nadan udum i hiya.

²Nan tagun paddungnay ma"i'd ha nomnomna ya adina igongahan di ibagan nadan ibbana te gahin on hiya ahan di humapit.

³Nan adi maphod an pangat ya hidiyey lummuh ibabainan. Te niluh'e mon na'aaan nan maphod an punnomnom di ibban dita ya hay pihulday mipallog.

⁴Nan hapiton nan nanomnoman an tagu ya umat hinan liting an adallom di alpuwana onu nan maphod hi inumon an liting hinan obob.

⁵Adi ahan maphod on handiyan nan bimmahul ta nan ma"i'd ha bahulnay madusa.

⁶Nan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan tagu ya hay lummuh panuntukandan hiya ya gapuh nan umipabohol an hapitona. ⁷Ya athidihi

nan agge na'ono'nong an hapitona an hidiyey lummuh abahbahana te paddungnay hay to'onay mamitun hiya.

⁸Nan e panumtumbu'an hi ibba ya hidiyey pohpohdon di tatagun donglon an ay hanan makan an maphod hi pangukmunan.

⁹Nan humigan muntamu ya numpaddungdah nan tagun hay ena pamahbahan hi ibbanan taguy at'attona.

¹⁰Hi Apu Dios ya ni'alig hi ihi"ugan nan tagun nipto' di pangatna ta wan mipapto'. ¹¹Mu hay punnomnom nan kadangyan an tagu ya mabalin an pumbaliwna nan kinadangyana an ay hanan atagen binattun alad.

¹²Nan munlattuweg di ataguna ya hidiyey lummuh abahbahana. Mu nan innilanan mumpada"ul ya mabalin an mipabaktu.

¹³Nan tagun adina igongahan di ibagada on timbalna ya umipabain an ay nawe'we'.

¹⁴Nan tagun ongal di naminhodnan tumagu ya ongal di iboddangnah nan ena pumhodan hinan dogohna mu nan ma'id ha namnamaonah pumhodana ya mamaman adi pumhod.

¹⁵Nan nala'ing an tagu ya pinhodnan ma'ud'udman di innilana ta hiya nan donglonay tugun nadan nun'anomnoman.

¹⁶Nan tagun pinhodnan e mi'hapit i ha nabaktuy sa'adnan tagu ya maphod di idadaana ha idatnan diyen tagu ta pangigadulanan e mi'hapit. ¹⁷Hinan punhumalyaan ya nan mamangulun mahumalya ya ay nipto' nan hinapitna mu indani ta humapit nan nundalom ya athidi bon ay nipto' nan hinapitna.

¹⁸Ot hay mabalin an ma'at ta wan malpah hidiyen mihahapit an dalloman di duwan tagun numpaddung an ongal di abalinanda ya ibunutda.

¹⁹Nan nahakitan an hi ibba ya naligat an ibangngad nan maphod an pi'hayyupan i hiya mu nan e pangabakan hinan ongal di abalinanan boble. Te wada'ey nunhahannuwan ya umat hinan na'aladdun geyt an naligat hi hogpon.

²⁰Nan ibungan nan hapiton an maphod onu adi maphod ya hiyay apiton. ²¹Te nan hapiton ya mabalin an hiyay lummuh tumaguwan onu atayan. Ot mahapul an way ohaon abulutona nan pumbalanan nan hapitona.

²²Nan lala'in inakhupana nan babain ahawaona ya ayna inakhupan ha nabalol hi odona ta hidiyey mangipatigoh amaphod Apu Dios i hiya.

²³Hi'on nan nawotwot di humapit ya mumpahpahmo' mu hana'en kadangyan di humapit ya umipadngol.

²⁴Wadaday munggayyum an dida on nunhimpapa"ihda mu wadada boy munggayyum an himmalladah hinagi.

19 ¹Udu'dulnay ta'on onta nawotwot mu ta ma'id ha kuluk hi at'aton mu hanan paddungnay ma'id ha nomnomna an hapitonay layah.

²Ya adi bo maphod on namanamaag an gapuh agge nanginnilaan te onha kumpulnan nipanomnom on na'ibagon an inat ot adi maphod di pumbalinana.

³Nan nalgom di pangatnan tagu ya hiya on binahbahay nitaguwana. Mu indani damdama ya hi Apu Dios di pabahulona.

⁴Nan kadangyan an tagu ya dakol di gagayyumna. Mu nan nawotwot an tagu ya ma'id ha naminhod i hiya.

⁵Nan nibahhoy puntistiguna an layah di ibagana ya madusa.

⁶Nan tagun ma'abboddang ya dakol di munhapul i hiya ya atbohdi nan nalakan hummo' an dakol di gagayyumna. ⁷Mu nan tagun mi'anuh nan nunhituwana ya adi ibilang nadan i'ibana an hiya ya hi ibbada ot namama mo boy adi pangibilang nadan udum an tatagu i hiya. Ta ta'on on nganney atonan mumpahpahmo' i dida ya adida hom'on.

⁸Hanan tagun pohpohdonay adolna ya pohdonan ma'udman di la'ingna. Nan waday namhodnan mun'adal ya pumhod di nitaguwana.

⁹Nan munlayah an tistigu ya adi mibahhoy adusaana.

¹⁰Nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya adina lebbeng an kumadangyan. Ya namamama mon adina lebbeng an nan himbut di mun'ap'apuh nadan ap'apu.

¹¹Nan nanomnoman an tagu ya adi hi kittang on bimmungot. Ya wada'ey adi maphod hi inatdan hiya ya linglingona. Ta hidiyey atigan di amaphodna.

¹²Nan bumungot an patul ya atatakut an umat hinan mun'olmom an layon. Mu hummo'e bo ya maphod te umat hinan udan an sibugana nan nitanom.

¹³Nan imbabalen paddungnay ma'id ha nomnomna ya bumahbah hinan a'ammodna. Ya nan ahawan babain nangodowan ya umipahigan ay lomlom.

¹⁴Hay mabalin hi boltanon hinadan a'ammod ya bale ya kinadangyan. Mu hi Apu Dios ya abuh di mabalin an mangidat i ha nanomnoman hi babai hi iyahawa.

¹⁵Nan ma'ahiggan tagu ya malmallo' ya abuh di pohpohdonan aton mu nan athidin tagu ya ma'agangan.

¹⁶Nan tagun mangun'unud hinan tugun Apu Dios ya hiyay mi'tagu. Mu nan adi mangun'unud ya hidiyey lummuh ihiwwayana i Apu Dios.

¹⁷Hanan bumoddang hinadan nawotwot ya ay hi Apu Dios di impa'utangana ot hiyay ukod an mamallog.

¹⁸Ihipunyun tugunon nadan imbabaleyu hinan amammanogda ta mabalin ni' an matudduwanda. Te adiyu'e aton hidi ya ayyu boddangan didan mamahbah nitaguwanda.

¹⁹Nan tagun nunhiglay bungotna ya holtaponay adi maphod an pumbalinan nan bungotna. Ya ta'on hi boddangam ta mihwang hi adusaana ya ipidwana damdama.

²⁰Nan tagun donglonay tugun ya pohdonan matudduwan ta lo'tat ya manomnoman.

²¹Hay tagu ya dakol di nomnomnomonah atona mu hay mipa'annung ya nan ninomnom tuwalin Apu Dios hi ma'at.

²²Hay pohdon di tagu ya nan minaynayun an pamhod. Udu'dulna bo nan nawotwotta mu hanan eta munlayah.

²³Nan tagun hi Apu Dios di taktanah un'unudona ya maphod di pi'taguwana. Ya atbohadin malinggop ya ma'id ha holtapona hi adi maphod an ma'at.

²⁴Nan tagun nunhiglay higana ya ta'on on ha umiduhana on higanana.

²⁵Nan pumihupihul an tagu ya mahapul an titilgon ta wan pun'adalan nadan udum an paddungnay agge nanomnoman. Mu nan nanomnoman an tagu ya waday ma'adalnah nan pangihingalandan hiya.

²⁶Nan imbabalen pulhonay gina'un di hi amana ya dinolahnay hi inana ya umipabain an tagu. ²⁷Ot hiya nan he'an imbabale' ya inaynayunmun mun'adal hinadan nipto' an tududu. Te onha idinongmu ot lo'tat ya ta'on on nan innilam tuwali ya malingling.

²⁸Hi'on ningamut hinan tistiguy adi maphod di nomnomna an gahin ahan on waday ilumlumna ya adi ma'innila nan immannung an numbahul. Te nan athinan adi maphod di pangatnan tagu ya amod on nan nibahhoy atona.

²⁹Nadan pumihupihul an tatagun nipaddung hinan ma'id ha nomnomna ya adi mibahhoy adusaanda.

20 ¹Nan ma'inum an bumutong ya lummuh punlayahan ya pi'yawwitan nan nanginum. Ot nan tagun mumbutong ya agge nanomnoman.

²Nan bimmungot an patul ya umat hinan layon an mun'alumiyom. Ot nan tagun mangipabungot i hiya ya ay ma'id ha itaguwana.

³Nan tagun adina pohdon an mi'yawwit ya mapemanan. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya amod on mi'yawwit.

⁴Nan ma'higgan e mun'aladu ya ma'id ha gapasonah nan ahigapas.

⁵Nan nomnomnomon di ohan tagu ya ay liting an nidallom ta naligat an mapau'. Mu nan nala'ing an tagu ya mabalin an pahapiton ta iba'agna.

⁶Dakolday mangalih pohpohdonday ibbadan tagu mu naligat an akhupan ha taguh immannung an athidiy pangatna.

⁷Mipa'amlongda nan imbabalen nan tagu an nan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di atona.

⁸Wa'et nan patul di mangipanuh hinadan tatagu ya innilana nan maphod di at'atona ya nan adi.

⁹Ma'id i dita'un tatagu ha mabalin hi alyonay nipto' di pangatna onu ha ma'id ha bahulna.

¹⁰Hi Apu Dios ya nunhiglay aggena naminhod hinan kuluk an aton di tatagun mangikilu ya munlukud hinan inginada.

11 Ta'on on nan unga ya ma'innilah nan pangatna hi'on maphod di a'atna.

12 Hi Apu Dios ya indattan dita'uh mata ta panigo ya inga ta pangngol ta'u.

13 Nan attaonan malomalo' ya mamaman mawotwot. Mu nan mahlun e muntamu ya mabalin an mahawwalan di itanudna.

14 Nan ma'ahhangah nan nguminaana ya alyonay, Na'angngina nayyay panginginam. Mu indani ta tinawalana ya ahina e imbagabaga an nalakay nangatangna.

15 Na'ballol nan balitu' ya nadan udum an nabalol an batu mu nabalballol nan tugun di nanomnoman an tagu mu naligat hi akhupan di athidi.

16 Nan tagun mangihapit hi umutang an mangili ya mahapul an waday alanah lubung diyen mangili ta waday pangidonana hi utang diyen tagun aggena in'innila.

17 An namin nan kuluk di na'alaana an umat hi makan ya mabalin an mun'am'amlong nan nangalan mangan. Mu indanit hay umudi ya ayna inhubu ha gahal.

18 Wada'ey nomnomnomom an aton ya mumpaboddang'ah nan nun'anomnoman. Ta umat boh nan e mi'gubat an donglona ni' di tugun di udum an tatagu ya ahi makak an e mi'gubat.

19 Nan tagun amod on hay ibbanay ena tumtumbu'on ya ma'id ha mipa'en hiya. Ot hanat bokon nan mahapit di em pi'tumtumbu'an.

20 Nan tagun idutanay ammodna ya adi madney pi'taguwana. Te lo'tat ya ay dilag an ma'ibagan madop.

21 Nan nipaboltan an agge nipto' di na'alaana ya adi maphod di pumbalinaanah umudi.

22 Wada'ey inatdan he'a hi adi maphod ya adim nomnomnomon an iballoh. Mu idinolmu i Apu Dios ot boddangan da'a.

23 Nan kuluk an pungkilu ya nan nibahhon punlukud hinan ingina ya umipabungot i Apu Dios.

24 Hi Apu Dios ya hiyay ukod hinan nitaguwan di ohan tagu. Ot adi gahin on ta'u ma'awatan an namin nadan ma'ma'at.

25 Nan tagun adi munnomnomnom ya waday imbagana i Apu Dios hi atona ya indani ya imbakhona ya hiyay maligatan.

26 Nan nanomnoman an patul ya innilana on nganne nadan adi maphod di pangatda ya dusaona dida an ma'id ha homo'na.

27 Hi Apu Dios ya indatnay nomnom ta'u ya hay abalanan ta'un mangimatun hinan nipto' ya nan nibahho.

28 Nan pun'ap'apuwana di ohan patul ya malinggop hi'on minaynayun di pamhodnan mumpapto' ya nipto' di atonan mangipanuh hinadan tataguna an ma'id ha pangipanggelana.

²⁹Nadan mumpangilog an linala'i ya mapemananda te nan bikahda. Mu nadan a'amamma ya malispituda an gapuh nan tawonda.

³⁰Hinuddum ya gahin on waha ma'at i dita'uh nunhiglan punligatan ya ahi ta'u manomnoman ta idinong ta'u mohpe nadan adi maphod an pangiy'e ta'u.

21 ¹Hi Apu Dios ya hiyay ukod hi an namin an nitaguwan nan patul ta mabalin an nan pinhod Apu Dios di ma'at an umat hinan ninomnomnan pangipluyan nan liting hinan wangwang.

²Hay punnomnom di ohan tagu ya nipto' an namin nan at'atona. Mu hi Apu Dios ya innilana hi'on immannung an nipto' nan wah nomnomna.

³Nan e pangatan hi nipto' ya nan maphod an bokon kuluk ya hidiyey umpa'amlong i Apu Dios an bokon nan i'nong i hiya.

⁴Nan itangtanggadnay panigona ya nan mumbaktuy nomnomnan tagu ya hidiyey pangimatunan hinan pumbahulan an at'atton nadan adi maphod di pangatnan tatagu.

⁵Nan tagun pa'anomnomonay atonan e bumo'la ya hiyay waday bo'laona. Mu nan adina pa'annomnomon on inatnay atona an gapuh aptuna ya lo'tat ya makulangan hinan mahapulna.

⁶Nan kinadangan an kuluk di na'alaana ya nalakan ma'umah ya hiya boy lummuh atayan.

⁷Nan adi maphod di pangatnan tagun amod on e mi'yawwit ya lo'tat ya hidiyey lummuh adadagana te aggena ahan pinhod an aton nan nipto'.

⁸Nan pangiy'e'en nan nabahulan an tagu ya nakillu. Mu nan ma'id ha bahulnan tagu ya maphod di pangiy'e'ena.

⁹Udu'dulna boy eta umiwe i ha allung mu hanan eta miha"ad i ha bale hi wahdi ha babaih ahawa hi ma'ngoddo.

¹⁰Nan adi maphod di pangatnan tagu ya amod ahan on nan adi maphod di nomnomonah aton ya ma'id ha homo'nah ibbanan tagu. ¹¹Nan nanomnoman an tagu ya waday adalonah nan mitugun i hiya. Ya ta'on on nan agge nanomnoman ya mabalin an manomnoman hi paniganah adusaan nan pumihupihul an tagu.

¹²Hi Apu Dios an nipto' di pangatna ya tigtiggona nan ma'ma'at hi nunhituwan nan adi maphod di pangatnan tagu ta hiyay ukod an manadag i hiya.

¹³Nan tagun ma'id ha homo'nah nan nawotwot an e mumpaboddang i hiya ya indanit hiyay munhapul hi boddang ya ma'id ha mammo' i hiya.

¹⁴Nan ligalu an adi ipatpatigo ya inye hinan waday bimmungotana ya ma'aan di bungotna an ta'on on nangimbubungot.

¹⁵Wa'et nipto' di pangipanuh hi tatagu ya mipa'amlong nadan mangat hinan niyunnudan hinan pohdon Apu Dio mu nada'en adi maphod di pangatda ya nunhiglay takutda. ¹⁶Nan tagun mangiwalong hinan maphod an tugun ya hama'onay atayana.

¹⁷Nan tagun hay pohpohdona ya nan pun'amlongan di adolna ya mumbalin hi nawotwot ya atbohdihi nan pinpinhodnan e mangmanginnun ya nan e mangmangngan hi nun'anginan makan an adi kumadangyan.

¹⁸Nan adi maphod di pangatnan tagu an amod on hay ena pamalpaligatan hinadan maphod di pangatda ya lo'tat ya hidiyen adi maphod an pangatna ya hiyay a'atana.

¹⁹Udu'dulna boy eta umiweh nan agge naboblayan mu hanan mi'hituta i ha babaih ahawa hi nangodowan ya ma'abbungot.

²⁰Nan nanomnoman an tagu ya minaynayun an wadan namin di mahapulnah nan nunhituwana. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya umahonan namin di bino'lana.

²¹Nan tagun nan miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di atona ya maphod di pi'taguwanah tun luta ya atbohdihi waday pamiyal di tatagun hiya.

²²Nan nanomnoman an opisyal di tindalun e mi'gubat ya adalona ni' di a'at nan matakutan an boble ta innilaonah on nganney pundinolanda ya hidiyey dinadagda.

²³Nan tagun ono'nongonay hapitona ya mihwang hi punligatan.

²⁴Nan munlattuwig an tagu ya mangadanan hi Ma'apihhul ya hi Munlattuwig te ma'id ha bilang di udum an tatagu i hiya.

²⁵Nan tagun humigan muntamu ya hay adolnay akihana te lo'tat ya ma'ulat ²⁶an ta'on on manmanuy nomnomna te dakol di pohdonan mawadan hiya. Mu adi athidih nan nipto' di pangatnan tagu te nanongnay bumoddangana an ma'id ha ukuhna.

²⁷Nan i'nong nan adi maphod di pangatnan tagu ya nunhiglan umipabungot i Apu Dios ot namama moh on adi maphod di gapunah ena panginongan.

²⁸Nan munlayah an tistigu ya ma'id ya mundongol i hiya mu nan immannung di ibagana ya donglon di tataguy ibagana.

²⁹Nan adi maphod di pangatnan tagu ya natulid an ma'id ha baina mu nan maphod di pangatna ya pa'annomnomona on ahina aton.

³⁰Nan la'ing di tagu ya nan abalinanan muntugun ya manghan di iboddangnan hiya hi'on ningamut an inwalong Apu Dios. ³¹Ya atbohdihi ta'on on idadaan di tataguy kabayu hinan eda pi'gubatan mu gahin di hi Apu Dios di mangiyabulut hi pangabakanda.

22 ¹Hay udu'dul hi pilion ya nan maphod an pangat te malispituta mu nan kinadangyan an umat hi pihhu ya balitu'.

²Hay numpaddungan nadan kadangyan ya nadan nawotwot ya hi Apu Dios di nunlumu i didan namin.

³Nan nala'ing an tagu ya ilmuna'en waday adi maphod an ma'at ya umaan hidi. Mu nan agge nanomnoman ya onaot ay e pundamu ta ingganah on wada ha ma'at i hiyah adi maphod.

⁴Nan tagun mumpada'ul ta hi Apu Dios di takutana ya waday gunggunanan umat hi kinadangyan ya pamiyal di tatagun hiya ya maphod an pi'taguan hitun luta.

⁵Nan balolonay nitaguwana ya adawwianay adi maphod an paddungnay bitun agahan di adi maphod di pangatnan tagu.

⁶Itudduwam nan unghah nan maphod an pangat ta hiyay atona ta wa'e ta kimmilog ya adina linglingon.

⁷Nan nawotwot ya ammunah ba'baalon nan kadangyan. Ya atbohdihih nan nagawatan an mabalin an baalon nan nungawatana.

⁸Nan tagun nan adi maphod di atona ya lo'tat ya nunhiglan adi maphod di ma'at i hiya. Ta adina mo abalinan an manattatakut hi ibbanan tagu.

⁹Nan tagun innilanan hummo' hinadan nawotwot ya mawagahan.

¹⁰Onha pakakon ta'u nadan nala'ing an pumihul an tatagu ya mama'id di munhahannu ya munhimpapadngol.

¹¹Nan tagun hay pohdona ya nan maphod an nomnom ya nan ma'ulen panapit ya ibilang nan patul hi gayyumna.

¹²Ipapto' Apu Dios nan maphod an tudtudu ta minaynayun an mabalin an mitudtudu mu adina unnudan nan layah di itudtuduna.

¹³Nan ma'ahiggan tagu ya dakol di pambalnah nan adina e puntamuwan te alyonay alina ya wahdi ha layon hi dola hi mangan i hiya onu hay mamaten hiyah nan awon.

¹⁴Nan panapit nan babain ilanuktapnay ahawana ya ay bitu an agahan nadan linala'in aboholan Apu Dios.

¹⁵Nadan u'unga ya apyanadin nalgom di at'atonda. Mu titilgon'e dida ya lo'tat ya matugunda ta mipaphod di pangatda.

¹⁶Nadan mamalpaligat hinadan nun'awotwot ta wan hiya ni' ahan di kumadangyan ya nan mangmangdat hi ligaluh nadan kakadangyan ya numpaddungdan mumbalindah nawotwot.

Nan Tulumpulun Tugun

¹⁷Hay maphod ya igongahanyu nadan tugun nadan nun'anomnoman ta hiyay adalonyu ¹⁸te mipa'amlong i da'yu hi'on adiyu linglingon ta mabalin an ipa'innilayu boh nadan udum. ¹⁹Ibaga' datuwe i da'yuh ad uwani ta wan hi Apu Dios di pundinolanyu. ²⁰Ya hay indat'u i da'yu ya datuwen ma'aphod mahan an tugun ya tudtudu ²¹an nitudo' ta innilayu nan nipto' an pambalyuh nadan mahmahanda i da'yu.

Nan Namangulun Tugun

²²Ot hay oha ya adiyu mamaon di punligatan nadan nawotwot an umat hinan punhumalyaan onu nan pamlohanyuh nan gina'uda an gapu ta ma'id ha abalinanda. ²³Te hi Apu Dios e di mabaal ya dusaonah ate nadan mamloh nadan nabalol an wadah nadan nun'awotwot.

Nan Mi'adwan Tugun

²⁴Ya adi ayu bo midmiddum hinadan hi kittang on bimmungot ²⁵te alina ya inyunnudyu i diyen impa'inghada ya niluh'e mon immingha ya nalgat hi eyu pangidinongan.

Nan Mi'atulun Tugun

²⁶Ya adiyu bo iyabulut an da'yuy mangita'dog hi utang di udum ²⁷te ma'id'e ha pumbayadda ya nan gina'uyuy alandah mibayad.

Nan Mi'apat An Tugun

²⁸Ya adiyu bo ipatnan idlig nan pogpog an iniphod di a'ammod hidin nadne.

Nan Mi'aliman Tugun

²⁹Ya nan tagun nala'ing an mangat hinan niyukod i hiyan tamuna ya mabalin an hiyay mapilin e muntamuh balen di ap'apu an bokon hi balen nadan nun'ada'ul an tatagu.

Nan Mi'anom An Tugun

23 ¹Alina'e hi ayagan da'an e mi'an i ha nabaktuy sa'adnah tagu ya maphod di nomnomnomom hidiyen sa'adna ²ta ta'on on alina hi nahupu'a ya ono'nongom bahan ³ta adim ilaput di a'an hinan mun'aphod an makan an indadaana te ma'id ha mapto' ya hidiyey pamatnanan he'a.

Nan Mi'apitu An Tugun

⁴Ya immannung'e an nanomnoman'a ya adim punhiglaon di pangigalidmuh adolmu an gapuh naminhodmun kumadangyan. ⁵Te hay pihhu ya ay napaya'an an hingkitangan on ma'id an ay timmayap.

Nan Mi'awalun Tugun

⁶Ya adi'a e mi'mi'an hinan tagun ma'ukuh ya adim omnawan nan mun'aphod an makan hi balena. ⁷Te ta'on on alyonan he'ay agam ta uminum'a ya nangan'a mu i diyen imbagana ya agge nalpuh nomnomna te nonomnomonay nginan di makan. ⁸Ya onha mangan'a ot ay damdama tumulu nan inanmu ta ma'id ha hilbin nan nunhanaam i hiya hinan inanmu.

Nan Mi'ahiyam An Tugun

⁹Ya adim ipatnan muntugun hinan tagun paddungnay agge nanomnoman te pihulona damdama.

Nan Mi'ahimpulun Tugun

¹⁰Ya adiyu ipatnan idlig nan pogpog an iniphod di a'ammod hidin nadne ya adiyu pulhon nan lutan di napuhig. ¹¹Te hay nahamad hi mangihakit i dida ya hi Apu Dios ot hiyay mangiballoh i da'yu.

Nan Mi'ahimpulut Ohan Tugun

¹²Ya ihamadyun igongahan nan mituddun da'yu ta inhamadyun adalon nadan mabalin an adalonyun diye.

Nan Mi'ahimpulut Duwan Tugun

¹³Ya adi ayu mun'og'ogon an manitilog hinan unga te nan panuplitanyun hiya ya atugunana ya adi umi'ateh diye ¹⁴te onnot on miyadawwih nan pumbahulan an lummuh atayan.

Nan Mi'ahimpulut Tulun Tugun

¹⁵He'an imbabale' ya onha manomnoman'a ot nunhiglay amlong'u. ¹⁶Ya namamay amlong'u hi'on donglo' an nipto' di panapitmu.

Nan Mi'ahimpulut Opat An Tugun

¹⁷Adi'a umamoh nadan tatagun nadan pumbabhahulan di at'atonda ta onnot hay em pangipabaktuwan i Apu Dios hinan nitaguwam di gangamam. ¹⁸Ot atom'ehdi ya mipa'annung nan namnamaom an em pumhodan hi udum an algo.

Nan Mi'ahimpulut Liman Tugun

¹⁹Igongaham an imbabale' ta wan hay em anomnoman di mun'onan hi nomnommu ta inaynayunmun mangat hi maphod. ²⁰Ta adi'a e mi'mi''uyug hinadan tatagun ma'nginnum onu nadan nunhiglay hupudah makan ta ilaputanday a'an. ²¹Te nan nahupu ya mabutobutong ya lo'tat ya mumpalpaligat hi a'idna. Ya atbohdiy pumbalanan nan tagun nangan'e on in'ilognan nalo' te lo'tat ya ammuna ha lameh inhakbatna.

Nan Mi'ahimpulut Onom An Tugun

²²Donglom di tugun nan hi amam te ma'id'e ya undan namaag ya wada'a. Ya adim pahiwon hi inam hinan a'in'innaana. ²³Ta ipatnam di abalinam an manginnilah nan nipto' ya nan tuttudun mangdat hi anomnoman ya abalinam an mangimatun hinan nipto' ya nan nibahho te danaey nun'abalol hi magamgaman. Ot adim iyabulut an mama''iddan he'a. ²⁴Nan imbabalen nanomnoman ya nipto' nimpey pangatna ya ongal di pun'amlongan nan hi amana. ²⁵Ot maphod di ipa'amlongyu nadan a'ammodityu an namamah nan hi inayun nangiyayyam i da'yu.

Nan Mi'ahimpulut Pitu An Tugun

²⁶Igongaham an imbabale' an lala'i ta nan pangiy'e' di un'unudom. ²⁷Ta adi'a umeh awadan nan mumpabbabayad hi adolnan babai ya nan mi'ilala'in waday ahawana te hay nipaddunganda ya nan atatakut an bitu an lummuh atayan. ²⁸Ya hay oha bon nipaddunganda ya nan e mumbota' ta hiya nan dakolday linala'in ma'a'ulan.

Nan Mi'ahimpulut Walun Tugun

²⁹Wadaday tatagun ma'nginum ta hiya nan bumabbatag di matada. Ya nanongnan magugundilan di adolda ta ahohomo'da te ma'id ha amlongda ta hiya nan amod onda gumulu ya dakol di lilida. ³⁰Dida nadan gahin ahan on umedah nan awadan di dakol an ma'inum ta agandah inum. ³¹Ot hiya nan ta'on hi tigom an maphod di tigon nan ma'inum an ahohongoh panginum ya adi'a ma'agagan an uminum. ³²Te manuh nan panginumam mu indanit umudi ya ay da'a kinalat i ha ulog hi waday gitana. ³³Ya atbohadin dakol di tigom hi atatakut di a'atna. Ya ta'on on nan punnomnommu ya hapitom ya ma'id ha potona. ³⁴Ya hay punli'nam hi adolmu ya ay'a humanewwegan. ³⁵Ya indanit inggibo'mu ya ahim alyon di, Tanganu anu ona' ay hinanuntuk mu agge' inilmu? Uddinno' nin anu ta wan bumangona' ta eya' bo uminum?

Nan Mi'apulut Hiyam An Tugun

24 ¹Adi ayu umamah nadan adi maphod di pangatdan tatagu ta bokon diday eyu id'idduman. ²Te dida ya amod on han eda pi'yawwitan di nomnomnomonda ya haphapitonda.

Nan Mi'abaintin Tugun

³Nan nanomnoman an tagu ya nahamad di iyammanah punhituwana te maphod di pun'u'unnudanandan hina'amma. ⁴Ya gapu ta innilanay nipto' an atona ya punuwonay balenah mun'aphod ya nun'anginan gina'u.

Nan Mi'abaintit Ohan Tugun

⁵Nan nanomnoman an tagu ya ongal di abalinana te gapuh la'ingna ya innilanay atona ta ma'udman di abalinana^e ⁶an umat hinadan e mi'gubat an mahapul an ihamaddan nomnomnomon di atonda ya mahapul bon dongloday tugun di dakol an nun'anomnoman ta wan mangabakda.

---

^e 24:5 Hay alyon di udum an Biblia hinan ma'udan di abalinana ya ong'ongngal di abalinan nan nanomnoman mu nan mabikah an tagu.

Nan Mi'abaintit Duwan Tugun

⁷Nan punhahapitan nadan nun'anomnoman an tatagu ya adi ma'awatan nan paddungnay ma"id ha nomnomna. Ta hiya nan namaag ya dindinnongan hi'on waday mahahhahapit.

Nan Mi'abaintit Tulun Tugun

⁸Nan tagun hay nonomnomonah atona ya nan adi maphod ya lo'tat ya mangadanan ta hi Mangulgulu. ⁹Nan adi maphod an punnomnom ya bahul. Ya nan tagun pumihupihul ya ahiwawan di tatagu.

Nan Mi'abaintit Opat An Tugun

¹⁰Nan tagun adi pa"itpol hi ligat ya hidiyey itigana an na'akkapuy.

Nan Mi'abaintit Liman Tugun

¹¹Wa'e ta waha ipapateda an ta'on on ma"id ha bahulna ya tigonyu ta boddanganyu ta adi mipapate. ¹²Ma"id ha mapto' ya alyonyuy, Tanganu on attaon an e mi'bi'biyang? Mu hi Apu Dios ya nan punnomnommuy tigona te innilanay a'at di hinohha. Ya atbohadin hay idatnan gunggunam ya nan miyunnudan hinan at'atom.

Nan Mi'abaintit Onom An Tugun

¹³Imbabale', uminum'ah danum di iyukan ot maphod te malumiih. ¹⁴Ya hay nipaddungan nae ya nan nahamad an tugun. Te nan nahamad an tugun ya ipaphodnay pangiyem ta wan waday dinolmuh nan em pumhodan hi udum hi algo.

Nan Mi'abaintit Pitu An Tugun

¹⁵Adim iyunnudan hinadan adi maphod di pangatdan tatagu an eda mangmangngako hi balen nadan maphod di pangatnan tatagu ya pina"ihday nunhituwanda. ¹⁶Te nan tagun maphod di pangatna ya ta'on on atnay dumatong hi patnah nan nitaguwana ya adi damdama ma'abak. Mu adi athidih nan tagun adi maphod di pangatna te onha hiyay a'atan ha athidih ligat ot minayun di adadagana.

Nan Mi'abaintit Walun Tugun

¹⁷Ta'on hi waday adi maphod hi ma'at hinan ma'ahihhiwon he"a ya adim dildilaon hi nomnommu ¹⁸te innilan Apu Dios di wah nomnommu ya adina mo dusaon hidiyen ma'hihhiwon he"a.

Nan Mi'abaintit Hiyam An Tugun

¹⁹Adi'a bumungot an gapuh nadan adi maphod di pangatdan tatagu onu e'a umamoh i dida ²⁰te nan adi maphod di pangatnan tagu ya ma'id ha namnamaonah maphod hi ma'at i hiyah udum hi algo ya mi'alig di nitaguwana nan dilag an madop.

Nan Mi'atulumpulun Tugun

²¹Imbabale', hanat hi Apu Dios di taktam ta hiyay un'unudom ya atbohdi piyalom nan patul ta adi'a midmiddum hinadan munggohe i hiya. ²²Te hi Apu Dios ya ta'on on nan patul ya abalinandan ipa'aliy ligat.

²³Ya datuwe boy udum an tugun di nun'anomnoman.

Nan mangipanuh hi dadalloman ya adi maphod on waday pangipangngelanah nan humalyaona. ²⁴Te onha namaag ya alyonay ma'id ha bahul nan bimmahul ot hiyay ahiwawan nadan tatagu ya inidutanda. ²⁵Mu nan nipto' di punhumalyana an alyonay numbahul nan nangat hi bahul ya hiyay mawagahan ya ta'on on nadan tatagu ya hiyay piyalonda.

²⁶Nan tagun immannung di pambalnah nan waday mibaga i hiya ya hidiyey panginnilaan an nahamad hi gayyum.

²⁷Hay mamanguluh atom ya tigom ta waday bumo'laam ya indadaanmu nan puntanoman ta waday itanudmu ya ahim mohpe iyamma ha punhituwam.

²⁸Adim tistiguwan nan agge immannung an lummuh ababhahan di hinaggonmu. ²⁹Ya atbohdi adim alyon hi ato' hituwen adi maphod ta iballoh'u nan inatnan ha'on.

³⁰Wada han nangi'wa' hinan puntanoman han ma'higgan tagu an agge nanomnoman ³¹ya inoy an bimmikah di holo' ya pagat ya nun'apapa'ih bo udot nadan binattun alad nan puntanomana. ³²Ta hay na'adal'uh naniga' i dadiye ³³ya nan tagun alyona eh'ay malo' ni' i ha na'omtang onu op'opona ni' di ta'lana ta mun'ible ³⁴ya pinalpaliwana ya ma'id ha mahapulnah nan nunhituwana ta ay nahod'ap.

25 ¹Datuwe boy udum hi imbagabagan Solomon an impitudo' din patul an hi Hesekiah hinan bobleh ad Judah.

²Dayawon ta'uh Apu Dios an ta'on on waday aggena pinhod an ipa'innilal dita'u. Ya atbohdi an piyalon ta'u nadan ap'apuh tun luta an gapuh pangipa'innilaanda i dita'uh nadan inadalda.

³Mu adi ta'u damdama pa'innilah nan nomnomnomon nan patul an umat hi analigat di e ta'u panginnilaan hi tinagen di ad lagud ya hay dinallom nan baybay.

⁴Gahin di ma'an nan naba hinan silber ya ahi waday maphod hi iyammaana. ⁵Ot athidih nan patul an gahin di aanona nadan nibahoy itugunda ya ahi pumhod nan pun'ap'apuwana.

⁶Adim ipabaktuy adolmuh nan awadan di ap'apu. Ya adi namaag ya e'a inumbun hinan ubunan di nun'abaktun tagu ⁷te udu'dulnay haddom ta ingganah on diday mangalih e'a mi'ibun hinan umbunan di nabaktuy sa'adda mu hanan pa'aanon da'ahdi. ⁸Ya adi'a galagala an e mundalom hinan tinigom an na'at te alina ya wada ha ohah muntistigu an nibahho nan imbagam ya nganne mohpey atom.

⁹Wada'e'y adiyu pun'innawatan hinan hinaggonyu ya udu'dulnay da'yu ya impanuhyu ta adi innilaon nadan tatagu. ¹⁰Te onha innilaondan he"a nan tagu an adi mabalin an pundinolan te ma'id ha mipa'en he"a ot hidiyey ibabainam hi inggana.

¹¹Nan nipto' an panapit ya umat hinan mapmaphod an balitu' an nipniphod an niha'ad hinan silber. ¹²Ya umat boh nan balitu' di niyamma an hingat an ta'on on nan nipto' an pamahiwdan hiya ya nabalol hinan tagun pinhodnan matudduwan.

¹³Nan na'na'unnud an e mangihapit hi way mihahapit ya ongal di iboddangnah nan nannag i hiya te ay ha matnaad an liting hi inumon nadan munggapas an naptangnan.

¹⁴Nan tagun alyonay waday idatnah iboddangna ya onnot on layahna ya umat hinan bugut ya dibdib an alyon ona iyaliy udan ya onnot on ma'id.

¹⁵Nan na'anus an tagu ya abalinanan ihapitan di ap'apu ya atbohdi nan ma'uley panapitna ya ta'on on nan paddungnay kimmulhiy nomnomnan tagu ya mabalin an mihapitan.

¹⁶Wa'e ta waday hinama'yu hi alig ya ono'nongonyu bahan di anonyu te aganyu'eh a'an ya umuta ayu. ¹⁷Ya nan e pi'ib'ibunnan an hidiye'ey impa'inghah at'atton ya lo'tat ya umengleday hinaggon ya ahiwawan dita.

¹⁸Nan agge immannung an ipabahul di ohan tagu ya dumadag hi ibba an umat hinan hinalung onu nan matadom an pana.^f ¹⁹Nan e pundinolan hinadan tatagun adi mabalin hi pundinolan ta boddangan ditah nan punligatan ya paddungnay pangalgal ha mun'iwal hi boba onu ha napilay hi ipatnanan idallan.

²⁰Onha waha umukayungan ya imme'ahdi ta kumpulnay em ikanankanta ya paddungnay waday hugatna ot kuyagam hi binigal onu ha taguh naktol ot aanom di lubungna.

²¹Wa'et na'agangan nan binuhulmu ya indattam hi anona ya wa'et na'uwoh ya indattam hi inumona. ²²Te nan pangatamhidi ya ongal di ena bumainan hinadan inatnan he"a. Ya gapu i naen atom ya waday idat Apu Dios hi gunggunam.^g

²³Nan e panumtumbu'an hi ibba ya hidiyey lummuh bumungotandan dita an umat hinan dibdib an wada nan mangipa'alih udan.

^f 25:18 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalon nan e mi'gubat.   ^g 25:22 Roma 12:20

²⁴Udu'dulna boy eta umiwe i ha allung mu hanan eta miha"ad i ha bale hi wahdi ha babaih ahawa hi nangodowan.

²⁵Nan donglon an maphod an ipa'innilada an malpuh adawwi ya aanonay engle an umat hinan matnaad an liting an aanonay inuwoh.

²⁶Nan nipto' di pangatnan tagu mu indani ya binaliyan ha adi maphod di pangatnan tagu ya nipaddung i ha nakilut an obob an adi mabalin hi ma'inum.

²⁷Adi maphod on aga'agan hi inum hinan danum di alig an umat hinan hay pohdon ya gahin ahan on ditay nanongnah pemanan di tatagu.

²⁸Nan tagun aggena innilan mangitpol hi bungotna ya nipaddung i ha bobleh nadadag nadan binattun aladna ta nalakah panggopan di binuhulna.

26 ¹Undan mabalin ta waday dalalluh nan tiyalgo? Ya unhaot ma"i^d ha udan hinan ahigapas. Ot athidi bon adi mabalin hi pemanan nan tagun paddungnay ma"i^d ha nomnomna.

²Hi'on ma"i^d ha gapuna ya idutan ha ma"i^d ha bahulnan tagu ya adi mipa'annung te ay hamutin namaagnah tayyapan on adi mungkohop ta pumattuk.

³Hay puntugun hinan kabayu ya nan huplit ya hana'en dongki ya nan gumo' an ipakamel. Ot athidi bon hay panugun hinan paddungnay ma"i^d ha nomnomna ya nan hoplat.

⁴Adim tobtoballoom nan nalnalgom an alyon nan paddungnay ma"i^d ha nomnomna te tobtoballoom'e ya hidiyey atiganan nun'ingngoh ayu. ⁵Mu hinuddum ya mahapul an tobalon nan paddungnay ma"i^d ha nomnomnan tagu hinan miyunnudan hinan a'atna ta innilaona an agge nanomnoman.^h

⁶Onha waha mihahapit ya hinnagmu ha paddungnay ma"i^d ha nomnomna ot mamaonay em inomnomam ta paddungnay he"a ot putulom di hukim onu paddungnay imminum'ah kodot.

⁷Nan tugun an ibagan nan paddungnay ma"i^d ha nomnomnan tagu ya nipaddung hinan napilay an huki an ma"i^d ha bikahna.

⁸Onha pemanan hidiyen paddungnay ma"i^d ha nomnomnan tagu ot ma"i^d damdama ha iyatana an paddungnay imbobodmu nan batu hinan palhi'it.

⁹Ya atbohdi^h nan tugun an ibagan nan paddungnay ma"i^d ha nomnomnan tagu an nipaddung hinan napagatan an hoplat an inodnan ha nabutong.

¹⁰Nan tagun kumpulnay ayagana hi e muntamuh nan ipatamuna an ta'on on nan paddungnay ma"i^d ha nomnomna ya umat hinan tagun logmonay pana.

---

^h 26:5 Hay alyon di udum ya onha layah nan pambalmu ya buma'in te ma'awatana mo an nalgom di imbagana. Ya nan udum bo ya alyonday mahapul an tobalom ta innilaona nan nipto'.

¹¹Nan paddungnay ma'id ha nomnomna an ipanidwanan aton nan nibahhawana ya nipaddung hinan kahun immuta ot anona.

¹²Udu'dulnaot boh nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu te mabalin an alina ya manomnoman mu nan tagun hay punnomnomnah adolna ya nanomnoman.

¹³Nan ma'higgan tagu ya dakol di pambalnah nan adina e puntamuwan te alyonay alina ya wahdi ha layon hinan dalanona. ¹⁴Ot nan athinan tagun uggan mumballin hinan nalo'ana ya nipaddung hinan konob an matuwab on nikalob. ¹⁵Ot nan tagun nunhiglay higana ya ta'on on ha umiduhana on higanana. ¹⁶Mu ta'on hi athidiy a'atna ya hay punnomnomna damdamah adolna ya abalinanan abakon di pitun linala'ih on mipu'un hi punhahapitan.

¹⁷Nan tagun e mi'ibi'biyag i ha munhahannu ya umat hinan tagun dinamuna ha natagal an kahu ot ipudongnay ingana.

¹⁸Nan nabongang an tagun logmonay pana ¹⁹ya nipaddung hinan tagun kulukonay ibbana ya ahina alyon hi laylayyahna.

²⁰Nan apuy ya ma'id'e ha tunguna ya madop. Ot athidi bon midinong nan punhahannuwan hi'on ma'id ha e tumanumbu' hi bumahbah. ²¹Te nan itungu ya bala ya pabikahona nan apuy. Ot athidiy nipaddungan nan bumahbah an tagun hiyay lummuh punhahannuwan di udum. ²²Nan e panumtumbu'an hi ibba ya hidiyey pohpohdon di tatagun donglon an ay hanan makan an maphod hi pangukmunan.

²³Nan ay maphod an hapiton di ohan tagu ta panophopnah nan adi maphod an nomnomnomona ya umat hinan dunug an pinintolanda nan nagalato' ta ay madangih. ²⁴Ot nan athidin tagun maphod di panapitna te ona panophop hinan wadah nomnomnan hihiwona ²⁵ya adiyu patiyon. Te hay nun'onan i hiya ya nadan adi maphod. ²⁶Ya ta'on hi ipatnanan hophopan nan hihiwon wadah nomnomna ya ma'innila damdamah nan adi maphod an at'attona.

²⁷Nan tagun mangap'apyah bitu ta agahan di ibbana ya hiyay a'atana. Ya atbohdi nan attaonan mumpulig hi batun tumultul an hiyay matultulan.

²⁸Ya nan adina pangibagan hi immannung hinan ibbana ya hidiyey panginnilaan an ahiwawanah diyen ibbana. Te nan layah an hapiton ya bumahbah.

27 ¹Adim ilattuweg nan ninomnommun atom hi bigat te aggem innilay ma'at i he'ah bigat.

²Hay maphod ya nadan tataguy mangal'alih amaphod di pangatmu ta bokon he'a on imbagabagam di amaphod di pangatmu.

³Nan batu ya gahal ya naligat an pahonon. Mu inyal'alanan naligat hi pangitpolan hinan umipabohol an at'aton nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu.

⁴Nan ma'abbungot an tagu ya nunhiglan atatakut. Mu inyal'alanan atatakut nan ma'annel.

⁵Udu'dulnay ihingal nan hi ibba hinan nibahhawana te hidiyey panginnilaan hinan pamhodmun hiya mu nan alyom hi pohpohdom nan hi ibbam an ta'on on adim ipatigoy pamhodmu.

⁶Udu'dul nan nahamad an gayyum te madinolta an ta'on on mahkit di pangihingalnan dita mu nan maphod an ipatigon nan binuhul ya adita madinol.

⁷Nan na'abhug an tagu ya ta'on on nan danum di alig ya adina pohdon an tamtaman. Mu nan na'agangan ya ta'on on nan mumpait ya maphod di panamtamna.

⁸Nan immadawwih nan nunhituwana ya umat hinan hamutin tinaynanay buyana ta e umanin'innabat.

⁹Nan mapmaphod di hunghungnan lana ya nan insenso ya umipa'amlong an umat hinan maphod an tugun nan ibba.

¹⁰Adim iwalong nan nun'ibba'ibbam ya nan nun'ibba'ibban amam te mahapulmu'ey boddang hi udum hi algo ya diday pumpaboddangam ta adi mahapul an em ipa'ayag nan wadah nidawwin boble an hi ibbam.

¹¹Imbabale', maphod on manomnoman'a ta pa'amlongona' ta wan waha pambal'uh nan mamihul i ha'on.

¹²Nan nanomnoman an tagu ya tigon'a'en waday adi maphod hi ma'at ya adi e mihaggon hidi. Mu nan agge nanomnoman ya onnot ayna e damuwon ta ahina holholtapon nan ma'at i hiya.

¹³Nan mangihapit hi umutangan ha mangili ya mahapul an waha alanyun hiya hi nabalol an gina'una ta waday pangidonanyuh nan utang an namamah on ha mi'ilala'in babai ha inhapitna.

¹⁴Onha hiyah mun'abigat an agge ni' bimmangon nan hinaggonmu ya imme'a ta em itkuk di pangapngam i hiya ot hay pun'awatna ya mamadpadngol'a.

¹⁵Nan ma'angoddon babain ahawa ya ay lomlom an umipahiga ¹⁶ya ma'id ha mabalin hi mangipadinong i hiya te umat hinan dibdib an adi mabalin hi padinongan ya umat boh nan lana an adi mabalin hi magamal.

¹⁷Nan gumo' ya hay pungkikil ta matadoman ya gumo' damdama ot athidi boh nan tagun hay pun'adalana ya nan ibbana bon tagu.

¹⁸Ipapto'e nan bungbunga'an ya waday ibunganah anon. Ot athidih nan baal an ipapto'na'eh maphod nan ud baal i hiya ya waday pamiyal diyen ap'apuna i hiya.

¹⁹Nan punnomnom di ohan tagu ya hiyay mangipa'innilah nan a'atna an umat hinan mapaganan liting an uhdungan'e ya hay angah di tigon.

²⁰Nan ma'omnon tagu ya ma'id ha upuh di omnawana an umat hinan lubu'an an ma'id ha alyonah ammuna mo.

²¹Nan apuy ya hiyay pummahmah hinan balitu' ya silber. Mu nan a'at di tagu ya mabalin an ma'innilah nan maphod an ibagan di udum an a'atna.

²²Nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya ta'on hi punhoplast ta ingganah on tuwen mate ya hiya damdaman adi maluman.

²³Ipapto'muh maphod nan halunmu ²⁴te hay kinadangyan ya nalakan mama'id an umat hinan pun'ap'apuwan di tatagu an adi minaynayun hi inggana. ²⁵Ot eyu pun'ala nadan dagami ya holo' an manuluh nadan nabillid ta midadaan hi ipa'anyuh nan halunyu ot tumuluda bo. ²⁶Ta nadatngan'ey pumpukisanyuh nadan kalnero ya mabalin an waday iphodyuh lubang. Ya na'en gulding ya mabalin an inginayuy udum ta punggatanyuh luta. ²⁷Ya nadan udum an nabati di pangalanyuh gatas hi inumonyun hina'amma ya an namin nadan miha'ad i da'yu.

28 ¹Nan adi maphod di pangatnan tagu ya namaaggon binumtik an ta'on on ma'id ha mamdug i hiya. Mu nan nipto' di pangatna ya umat hi layon an madinol an ma'id ha itakutna.

²Gapuh nan pumbahulan an at'atton nadan bimmoble ya adi madne on nahukkatan nan mangipangpangulun dida. Mu onha nadan nun'ala'ing ya nun'anomnoman di mangipangpangulu ot minaynayun an pumhod hidiyen boble.

³Nan nawotwot an palpaligatona nadan ibbanan nawotwot' ya umat hinan lomlom an dumadag hinan nitanom.

⁴Nan mungngoheh nan tugun ya mapto' te unnudana nadan adi maphod di pangatdan tatagu. Mu nan mangunud hinan tugun ya adina unnudan dida. ⁵Te nadan imminghan mangat hi adi maphod ya aggeda innila nan nipto' an pangat. Mu nadan tatagun hi Apu Dios di dayawonda ya innilada.

⁶Udu'dul nan nawotwot an adina aton nan nibahho mu nan kadangyan an kuluk di pangatna.

⁷Hay immannung hi nanomnoman ya nan na'na'unnud hinan tugun. Mu nan imbabalen e mi'mi'uyug hinadan nun'ahupu ya hiyay lummuh ibabainan nadan a'ammadna.

⁸Nan kumadkadangyan an gapuh nan ongal an pumpapulsintunah nadan ipa'utangna ya waday adi maphod hi ma'at i hiya ya nan inamungna ya umeh nadan tatagun hummo' hinadan nun'awotwot.

⁹Hi'on adim unudon nan tugun Apu Dios ya ta'on on nadan dasalmu ya nunhiglan umipabungot i hiya.

¹⁰Onha he'ay lummuh pumbahulan nan nipto' di pangatna ot lo'tat ya he'ay mababhah an gapuh nan at'atom. Mu nan adina aton nan nibahho ya waday maphod an gunggunana.

---

i 28:3 Nan nawotwot ya hay alyon di udum an Biblia ya nan ap'apu.

¹¹Nan kadangyan ya hay punnomnomnah adolna ya hiyay nanomnoman. Mu nan nawotwot an nala'ing ya innilanay immannung hi a'at diyen tagu.

¹²Onha nan tagun maphod di pangatnay mangabak hi mun'ap'apu ot mun'am'amlong nadan bimmoble. Mu onha nan adi maphod di pangatnay mangabak ot mun'ipa'e nadan tatagu.

¹³Nan tagun hophopanay bahulna ya ma'id ha atonan mipaphod. Mu nan iba'agnay puntutuyuwanah nan inatnan pumbahulan ya hom'on Apu Dios ta linglingonay numbahulana.

¹⁴Mipa'amlong nan tagun waday takutnan mangat hi adi maphod mu nan manginaynayun hinan adi maphod an impa'inghana ya madadag hi umudi.

¹⁵Nan adi maphod di pangatnan mun'ap'apuh nadan nun'awotwot ya atatakut an umat hinan mun'olmom an layon onu nan mabungot an bear.
¹⁶Ya nan ap'apun mamalpaligat hinadan tatagu ya ma'id ha innilana. Mu nan ap'apun aggena pinhod di kuluk ya madney pun'ap'apuwana.

¹⁷Nan pimate ya ma'id ha linggop di nomnomna ya adiyu hom'on ta ukod i hiya ta ingganah mate.

¹⁸Nan maphod di at'atonan tagu ya mihwang hinan adi maphod an ma'at mu nan kuluk di pangiyena ya lo'tat ya namaag ya nadadag.

¹⁹Nan mahlun e muntanom ya dakol di pangalanah anona. Mu nan tagun hanan ma'id ha hunungnay ahiwana ya minaynayun di awotwotana.

²⁰Nan tagun na'na'unnud hinan tugun Apu Dios ya nanongnan mipa'amlong. Mu nan aptuwanay kumadangyanana ya ma'id ha bahhonan madusa.

²¹Adi maphod on waday pangipangngelan hinan punhumalyaan. Mu hiyay at'atton di udum an ta'on on kittang ha midat i didah bayadda.

²²Nan ma'ukuh di ataguna ya pohdonan ma'ibagan kumadangyan. Mu aggena innilan lo'tat ya hiyay makulangan.

²³Nan pamahiawam hinan nibahhon at'aton di ohan tagu ya udum hi algo ya munhanah diyen tagu i he'a mu ma'id ha punhanaana hinan tagun ipadngolnay pangipabaktuna i hiya an ta'on on agge immannung.

²⁴Nan tagun iye'enay gina'un di a'ammadna te hay punnomnomna ya agge nibahhoh diyeh atona ya nipaddung hinan mangako.

²⁵Nan ma'a'ungnguh an tagu ya hiyay lummuh punhahannuwan. Mu nan tagun hi Apu Dios di nanongnah pundinolanah nan mahapulna ya hiyay pumhod.

²⁶Nan tagun hanan wah nomnomna ya ammunay pundinolana ya agge nanomnoman. Mu nan tagun donglonay tugun di nanomnoman ya ma'id ha itakutna.

²⁷Nan tagun innilanan hummo' hinadan nun'awotwot ya adi makulangan hinadan mahapulna. Mu nan ma'id ha homo'nah nadan maligatan ya idutan di tatagu.

²⁸Wa'et nan adi maphod di pangatnan taguy mun'ap'apu ya mun'ipa'e nadan tatagu. Mu mapogpog'ey pun'ap'apuwana ya nan maphod di pangatnan taguy mihukkat.

29 ¹Nan tagun impakulhinay nomnomna ta adi mo patugun ya lo'tat ya ma'ibagan madadag ta adi mo mabalin hi maboddangan.

²Ya hi'on maphod di pangat nan ap'apun di ohan boble ya mun'am'amlong nadan tataguna. Mu adi'e maphod di pangatna ya mahmo' nadan tatagu.

³Nan tagun pohdonan manomnoman ya ongal di pun'amlongan nan a'ammogna. Mu nan tagun hanan mabayadan an binabay ena i'uyu'uyugan ya upuhonay pihhuna.

⁴Ya nan ap'apu an nipto' di atonan mumpapto' ya minaynayun an pumhod nan boblen pun'ap'apuwana. Mu nan ap'apu an hay pihhuy gagamgamana ya madadag nan pun'ap'apuwana.

⁵Nan tagun hughugnudonay ibbana ya paddungnay nangapyah hulu ta aknaana.

⁶Ya nan adi maphod di pangatnan tagu ya nan pumbahbahulanay manadag i hiya. Mu nan nipto' di pangatna ya hiyay waday amlongna.

⁷Nan nipto' di pangatnan tagu ya pohdonan nan nipto' di ma'at hinadan nun'awotwot. Mu nan adi maphod di pangatna ya adina nomnomnomon dida.

⁸Nan nunhiglay pihulnan tagu ya nan lummuh abahbahan di ohan boble di atona. Mu nadan nanomnoman an tatagu ya abalinandan padinongon nadan ma'abbungot.

⁹Onha nan nanomnoman an tagu ya ena idalom ha paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ot ma'id ha pohodnah eda punhahapitan te nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya namaagnah bungot onu namaagnah ngihil ta ma'id ha potona.

¹⁰Ya nan tagun impa'inghanan pumate ya ma'ahihhiwoh nan maphod di nomnomna mu nadan maphod di pangatda ya ipapto'da nadan ibbadan tatagu.^j

¹¹Nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya adi bumain an mangipatigoh bungotna. Mu nan nanomnoman ya abalinanan itpol di bungotna.

¹²Wa'e ta nan ap'apu ya patiyona nadan layah an ibagadan hiya ot lo'tat ya mumbalin hi adi maphod di pangat nadan munhilbin hiya.

¹³Hay numpaddungan nan nawotwot ya nan mamalpaligat i hiya ya hi Apu Dios di nalpuwan di nitaguwandan duwa.

¹⁴Nan ap'apu an mangita'dog hinadan nun'awotwot ta adida makuluk ya madney pun'ap'apuwana.

---

^j 29:10 Hinan udum an Biblia ya alyonday nan impa'inghanan pumate ya ma'ahihhiwoh nadan maphod di nomnomda ta pinhodnan patayon dida.

¹⁵Nan panuplitan hinadan u"unga ta atugunanda ya bumoddang hi anomnomanda mu nan unga an adida pahiwon ta ukod i hiyah nan pinhodna ya lo'tat ya hiyah lummuh ibabainan nan a'ammogna.

¹⁶Ya wa'e ta nadan adi maphod di pangatday mun'ap'apu ya mamammamay pumbahulan di tatagu mu ahi tigon nadan nipto' di pangatda di adadaganda.

¹⁷Gahin di tugunom nan imbabalem ya ahi'a madinol an atona nan umipa'amlong i he"a.

¹⁸Nan himpamoblen bokon nan miyunnudan hinan hapit Apu Dios di atonda ya ma"i'd ha panuh di ma'ma'at hinan numboblayanda. Mu nan tagun mangun'unud hinan tugun Apu Dios ya hiyah mipa'amlong.

¹⁹Nan himbut an adi matugun hi hapit ya abuh ya ta'on hi ma'awatana nan mibagan hiya ya adina unudon.

²⁰Udu'dul nan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan tagu mu nan tagun namaagnah hapit.

²¹Onha nan himbutmu ya inhipunmuh a'unganan indat i hiyan namin nan pinhodna ot hay umudi ya an namin nan wadan he"a ya alana.^k

²²Nan tagun hi kittang on bimmungot ya dakol di pumbahulana ya wadanwaday pi'hannuwana.

²³Nan mumbaktun tagu ya hidiyey lummuh ipada"ulana. Mu nan mumpada"ul ya hiyah mipabaktu.

²⁴Nan bumodboddang hinan mangako ya paddungnay ahiwawanay adolna te gapuh nan insapatana.^l

²⁵Nan hay taguy takutana ya paddungnay naknah nan bitu mu nan mundinol i Apu Dios ya malinggop di nitaguwana.

²⁶Nadan dakol an tatagu ya hay eda pumpaboddangan ya hinan ap'apu. Mu aggeda innilan hay nahamad hi pumpaboddangan ya hi Apu Dios te nan nipto' di ma'at.

²⁷Nan nipto' di pangatnan tagu ya aggena pinhod nadan tatagun adi maphod di at'atonda. Ya atbohdihi nadan adi maphod di pangatdan ma'hihhiwodah nadan nipto' di pangatdan tatagu.

30 ¹Datuwe nadan impa'innilan nan imbabalen Jakeh an hi Agur an alyona i Itniel ya hi Ukal di,^m ²Ha'on ya ma"i'd ha in'innila' ya ma"i'd ha ma'awata' an aya' tayya bokon tagu. ³Ya agge' inadal di a'at di la'ing ya ta'on on nan a'at Apu Dios ya ma"i'd ha innila'. ⁴Te undan waha immeh ad abunyan ot ahi mumbangngad hitun luta? Ya undan waha taguh mabalin an

---

^k 29:21 An namin nan wadan he"a ya alana ya hay alyon di udum an Biblia ya hiyah mangdat hi hakit di nomnommu. ^l 29:24 Nan muntistiguh nan mihahapit ya munsapata an ibagana nan tinigona mu adina'e ya madusa te nibilang hi numbahul. Lebitikus 5:1 ^m 30:1 Nan alyona i Itniel ya hi Ukal ya hay alyon di udum ya na'ableya' an ma"i'd ha bikah'u.

gamalona nan dibdib ya ha abalinanan gu'uhan hi lubungna nan liting? Ya undan waha taguh nangiyammah nadan pogpog hitun luta? Ot hi'on waday innilayu ya ibagayuh on nganney ngadana ya hay ngadan nan imbabalena.

⁵Hi Apu Dios ya ipa'annungnan namin nan hinapitna. Ya hiyay paddungnay hapiyon nadan mihi"ug i hiya. ⁶Ot adim udman nan hapit Apu Dios te alina ya tinitilog da'a ta ma'innilan munlayah'a.

⁷Hay odawo' i he'a Apu Dios hi atom i ha'on ta ahiya' mate ya datuwen duwa. ⁸Hay oha ya boddangana' bahan ta adiya' munlayah. Ya hay mi'adwa ya ta'on hi adiya' pakadanganon mu ta adi ahan bo nunhiglan ma'ma'idana'. Ot hay odawo' hi idatmu ya nan umdah hinan mahapul'u ya abuh. ⁹Te onha nin bo mahawwalan di mahapul'u ot alina ya alyo' hi adi' mo mahapul di boddangmu. Ya onha bo ha ma'ma'idana' ot alina ya eya' mangako ta lummuh pamihulandan he'an Dios an dayawo'.

¹⁰Adim e analyon di pama"ihmuh nan himbut hinan ud himbut i hiya te alina ya he"ay idutana ta holtapom nan inatmu.

¹¹Wadaday udum an tatagun idutanday hi amada ya atbohadin adi maphod di hapitondah nan hi inada.

¹²Ya wadada boy tatagun hay punnomnomda ya nipto' an namin nadan at'attonda mu layahda te hiyah diyen agge nahukkatan nan adi maphod an pangatda.

¹³Ya wadada boy udum an hay punnomnomda ya dida ahan di maphod an ma"i'd ha nipaddung i dida.

¹⁴Ya wadada boy udum an tatagun ma"i'd ha homo'dah nadan nun'awotwot an onnot on mamaonday punligatanda ta dida ni' ahan di kumadangan.

¹⁵Hitun luta ya wadaday opat an agge nanginnilan mahingla ta umatdah nan mato'. ¹⁶Datuwen opat ya nan lubu' ya nan babain ma"i'd ha imbabalena ya nan namaganan an luta an mahapulnay udan ya nan gimmanab an apuy ta adi mabalin hi madopdopan.

¹⁷Nan tagun ngohayonay hi amana onu pihulonay hi inana ya udu'dulnay ukiton di hamutiy matana ya nun'a'an di gayang di adolna.

¹⁸Wadaday opat an matigoh tun lutan nakaskasda'aw di a'atda an naligat hi ma'awatan.

¹⁹Datuwe ya nan aton nan agila an mangintatagen tumayap ya nan aton nan ulog an mumbulluhan hinan doplah ya nan aton nan papol an mangi'wah nan tu'yap nan baybay ya nan aton nan lala'i ya babain mumpohhodan.

²⁰Hay pangat nan mi'ilala'i ya iluktapna nan ahawana ya ahi mohpe e mun'amoh ya alyonay, Ma"i'd attog ha nibahhoh inat'u.

²¹Wadaday opat an adi ahan maphod an ma'ma'at hitun luta

²²an datuwe ya nan himbut mu indani ya numbalin hi patul ya nan paddungnay ma"i'd ha nomnomna mu hiyay maphod di anona

- 23 ya nan babain ma'id ha mamhod i hiya mu indani ya nalahin ya nan himbut an babai mu indani ya hiyay nihukkat hinan ud baal i hiya an babai.
- 24 Hitun luta ya waday opat an nat'onat'on an ta'on on kikitangda mu na'ala"ingda.
- 25 Datuwe ya nan gulom te ta'on hi ma'id ha bikahda mu tiyalgo'e ya hinumludan mangidadaan hi anonda
- 26 ya nan kuneho te ta'on on adida mabikah mu abalinanda damdaman mangiphod di baledah nan doplah
- 27 ya nan dudun te ta'on hi ma'id ha patulda ya napanuh di atondan mange
- 28 ya nan banbanaggo te mabalin an pediton mu mabalin bon wadadah nan balen di patul.
- 29 Ya wadada boy opat hinan limmun Apu Dios an maphod hi tigon di panallanda.
- 30 Datuwe ya nan layon an abikbikahan hi an namin di animal ta hiya nan ma'id ha tumakutana
- 31 ya nan tangbal an guldin ya nan kawitan ya nan aton nan patul an dumallan hi way hanggab nadan tindaluna.
- 32 Hi'on mumbaktu'a onu munnomnom'ah adi maphod hi atom ya udu'dulnay duminong'a ni' ta munnomnomnom'a. 33 Te umat hinan gatas an kiwakiwalon'e ya lo'tat ya kumohdol. Ya huntukon'e bo nan olong ya dumala. Ya atbohadin attaon'en pabungoton di ibba ya waday mun'a"awit.
- 31** ¹Datuwe nan imbagan nan patul an hi Lemuel an intugun inana i hiya. ²Alyonay, Imbabale', he"a ya nawada'a an gapu ta hiyay imbagabaga' i Apu Dios hi ma'at ot hiya nan donglom tun tugun'un he"a. ³Bokon hay binabai di pangiyayam hi pihhum ya bikahmu te hiyah naey lummuh nababhahan di udum an patul. ⁴Ya donglom Lemuel tun ibaga' te hay patul ya adi e mangmanginum. Ya bokon hay na'ingil an ma'inum di nonomnomona. ⁵Te mabutong'e ya linglingona nan ni'uldin ya aggena inat nan lebbengnan ma'at hinadan nun'awotwot. ⁶Hay mabalin hi manginum hinan na'ingil an ma'inum ya nan mun'atte'atte an adi pa"itpol hi dogohna. ⁷Ta uminum'e ya alina ya malinglingling bahan hidiyen punligatana.
- ⁸Ya he"an patul di mangihapit hinadan mahmahmo' an adida abalanan an mangibagah nan lebbengnan ma'at i dida. ⁹Ot mahapul an boddangam dida ya ta nipto' di atom an mangipanuh i dida ta adida makuluk.

Nan Babain Ahawa An Maphod Di Pangiyena

¹⁰Naligat an hama'on di linala'i nan babain maphod di pangiyena an paddungnay nabalbalol mu nan nabalol an batu.

¹¹Ta ma'dinnol nan ahawanan lala'i i hiya an namamah nan atonan mangipapto' hinan bino'lada ta adida makulangan hinan mahapulda. ¹²Ya minaynayun an maphod di pangatnan ahawana an ma'id ha atonah bumahbah i hiya. ¹³Ya innilanan mumpilih nadan maphod an hinulid te pinhodnan abolon. ¹⁴Ya mahlu bon e manigoh anondan hina'amma an ta'on on idawwi pangalana. ¹⁵Ya adi mahuyyaman an bumangon ta wan e munha"ang hi anon nan familyana ya intuddunay tamuwan nadan puntamuwona. ¹⁶Ya pa'annomnomona ni' on ahina hinubliyan ha luta. Ya inusalna nan bino'lana ta tanomanah greyp. ¹⁷Ya mahlun tumamutamu te mabikah.

¹⁸Ya ta'on boh on nahdom on muntamu ya waday hilbin nadan tamuna. ¹⁹Ya hiya boy mumpudun ta abolona ta iphodnah agamidonda. ²⁰Ya innilanan hummo' hinadan nun'awotwot ya nadan mahapulnay boddang. ²¹Ya adi minomnoman hinan kumog onu lowang te indadaana tuwaliy ma"atung an lubung nan familyana. ²²Ya hiya boy mangapyah iyabo'dah nan alo'anda. Ya maphod di tigona te munlubung hi maphod an linen. ²³Ya nan ahawanan lala'i ya innilan di tatagu te hiyay ohan mibilang hi mangipangpangulu i didan bimmoble.

²⁴Ya hay udum hi aton nan babai ya mangiyammah udum an linen an lubung ya bal'oh ta inginana. ²⁵Ya waday pamiyal di tatagun hiya. Ya adi minomnoman hinan ma'at hi udum hi algo. ²⁶Ya ma'uley panapitna ya nala'ing an muntugun. ²⁷Ya ipapto'nay familyana ya adi ma'ahigga. ²⁸Ta mun'am'amlong nadan imbabalanan hiya. Ya atbohadin nanongnan haphapiton ahawanay amaphod di pangatna. ²⁹Ta alyonay, Dakol di binabain maphod di pangiy"eda mu impohpohod di pangiy"em.

³⁰Nan maphod an tigon di ohan tagu ya uma"ul te mabalin an maluman. Mu nan babain waday takutna i Apu Dios ya mapemanan. ³¹Ot nan athidin babai di midattan hi gungguna ta hiyay bino'lana. Ot lebbengnan lispituwon di tatagu an gapuh nan maphod an atona.

Ecclesiastes

Hay A'at Tuwen Liblu An Ecclesiastes

Hay alyon di dakol ya hi Solomon di nangitudo' ituwen liblu. Ya hay imbagan Solomon ya ma'id ha hilbin di nitaguwan hitun luta hi'on ma'id hi Apu Dios hinan nitaguwan ta'u.

Ya impa'innilan bon nan nangitudo' ituwen liblu nadan mipanidwan ma'ma'at hitun luta. Ya hay pinhod nan nangitudo' ituwen liblun innilaon nadan tatagu ya immannung an ma'id ha hilbin di nitaguwan hi'on ma'id ha pangibilang i Apu Dios hinan nitaguwan ta'u. Ta hiya nan mahapul ta'uh Apu Dios hitun nitaguwan ta'u. Ya nan tagun mangat ituwe ya wagahan Apu Dios.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hanadan hiyahiyah diyen ma'ma'at hitun luta (Ecclesiastes 1–2)
  2. An namin di ma'ma'at ya waday timpun di a'atana (Ecclesiastes 3–10)
  3. Udum hi algo ya mapogpog di nitaguwan ta'uh tun luta ta hiya nan mahapul an hi Apu Dios di dayawon ta'u (Ecclesiastes 11–12)
-

Hanadan Adi Ma'aw'awatan An Ma'ma'at

1 ¹Hay nitudo' ituwe ya nadan inali'alin din muntudtudu an patul an nunhitu hi ad Jerusalem an tinanud David an alyonay,

²An namin di ma'ma'at hitun luta ya umpa'engle te hiyahiyah diye.

³Ta nganne nin mahan di gunggunaon di tagun tumamutamu an ta'on on ilaputna mu ma'id damdama ha ma'angang i hiyah nadan intamuna?

⁴Athidiy tagu an wadaday miyayyam mu indani ya nateda ya wadada boy miyayyam ta athi'athidiy ma'ma'at hitun luta.

⁵Ya umat boh nan algo an tumuluh nan mun'awiwi"it ya nalimuh hinan mun'ahdom. On imbanggadna boh nan timmuluwana ni'.

⁶Ya umat boh nan dibdib an wa'e on inipluynah muyyadna on numpa'e huddo'na ta on lumani'li"odan.

⁷Hanan liting hinadan wa'el ya wangwang ya nanongnan mangmanggeh nan baybay mu hiyah diyen adi mapnu nan baybay. Ya indani on nibanggad bo nan liting hinan nalpuwana ni'.

⁸Ta hiyahiyah diyen namin nadan ma'ma'at an umat hinan mata ya inga an hiyahiyah diye damdama nadan tigotigona ya donglodonglona.

⁹Ya an namin nadan na'na'at hidin hopapna ya hiya datuwe damdamay ma'ma'at hi ad uwani an ma'id ha alyon hi nahukkatan.

¹⁰Alina ya waha mangibaga hi, Nee han habhabali. Mu bokon damdama habhabali te nabayag an wada tuwali an ta'on on hidin agge ta'u ni' niyayyam.^a

¹¹Manu'eh athidi ya linglingon di tatagu nadan na'na'at hidin kanaman. Ya atbohdi nadan mun'atanudan an linglingon dita'un nihnodanda.

Hay Nomnomnomo'

¹²Ha'on an manuttudu ya ha'on nan patul di tinanud Israel an hay nunhituwa' ya hi ad Jerusalem.

¹³Ya inat'un namin di abalina' an nun'ada'adal te pinhod'un innilaon an namin tudan ma'ma'at hitun luta. Ya hay na'awata' ya na'alligat nadan ipa'at Apu Dios hi tagu. ¹⁴Te tintinnigo' an namin di ina'inat di tatagu ya tee mahan an ma'id ha dumhana an ay ta'u pudpuduggon di dibdib. ¹⁵Ya umat hinan nayaku mon adi mabalin hi andongon. Ya atbohdi an undan nganney bilangan hi'on ma'id ha mabilang? ¹⁶Ot alyo' hi adol'u di, Udu'dul bo teen ha'on te nundongola' an nala'ing ya nanomnoman. Te dakol di innila' ya pinatna' mu handidan namangulun nun'ap'apuh tun ad Jerusalem.

¹⁷Ya inhamad'un inadal di a'at nan ma'alih nanomnoman ya nan paddungnay ma'id ha nomnomna an on mahan numpaddungda an ayda pudpuduggon an duway dibdib.

¹⁸Te wa'et nala'ing nan tagu ya dakol di inomnomana. Ya mun'a'udman'ey innilana ya mun'a'udman boy punligatana.

Hay Ma'at Hi Kinadangyan

2 ¹Alyo' hi nomnom'uy, Aga ape ta patnao' hi'on nganney a'at nan alyonday umipa'amlong. Ya ot tee mahan an ma'id ha dumhana. ²Te onha pamaag di ohan taguh ngihingihil ta ay nabongang ot undan waha idatnah iphodan hi'on ammuna nan pun'amlongan hi e hamhama'on.

³Indani ya ninomnom'u bon patnaon di ma'inum te pinhod'un pa'amlongon di adol'u. Manu'e ya pinhod'un mali'na hi'on nganne nadan pun'amlongan an haphapulon di tatagu ituwen ho'dod an itaguwan hitun luta. Mu datuwen at'atto' ya athitu damdama boy at'atton nadan paddungnay ma'id ha nomnomna yaden hay haphapulo' ya hay pummaphodan.

---

^a 1:10 Hay pinhod tuwen alyon ya ta'on on alyonday nat'on mu hiyah diye tuwali ninomnom Apu Dios.

⁴Ya dakol di nundongol an iniphod'u an umat hi babale ya dakol di intanom'uh greyp. ⁵Ya wadaday iniphod'un mapmaphod an natanoman hi nat'onat'on an bungbunga'an. ⁶Ot mumpa'iphoda' boh lobong ta pananum'u i dadiyen intanom'u. ⁷Ya dakol di ginattang'uh himbut an binabai ya linala'i. Ot dumakolda te an namin nadan imbabaleda ya numbalinda damdamah himbut'u. Ya ma'id ha nipaddungan di dinakol nadan kalnero' ya baka' hitun ad Jerusalem an nihipun hidin hopapna ta ingganah ad uwani. ⁸Ya kimmakaddangyana' te dakol di balitu'u ya silber'u an nun'iyalin di a'ap'apuh udum hi boble. Ya dakol di inawit'un nala'ing an mungkanta ta uggana' ikantaan i dida. Ya dakol boy inawit'uh binabain numbalin hi ahawa' an mangipa'amlong i ha'on.

⁹Ta nundongola' ya ma'id nimpe ha udum hi umat i ha'on an nunhituh tun ad Jerusalem an ta'on on hidin nadne. Ya an namin nadan inat'u ya inat'u dadiyen gapuh la'ing'u.

¹⁰Ya an namin di pinhod'un alan on inala'. Ya inat'un namin nadan innila' an umipa'amlong i ha'on ta hituwey gungguna' an timmamutamu.

¹¹Mu hidin nomnomnomo' ya tee mahan an ma'id ha hunung an namin datuwen e' ina'inat. Ya ma'id mahan ha gunggunaon hinadan dakol an ina'inat'u an nunligigata' hitun luta an ay pudpuduggon di dibib.

¹²Ot ipatna' an nomnomnomon di a'at di nanomnoman ya ta'on on nan paddungnay ma'id ha nomnomna. Ya nipanomnom i ha'on an undan nin waday agge' inat hi aton nan mihukkat i ha'on an mumpatul? ¹³Mu na'innilaa' an ongal di gunggunan nan nala'ing mu hanan paddungnay ma'id ha nomnomna an umat hi patal an ongal di boddangna mu nan munhihillong.

¹⁴Te nan nanomnoman an tagu ya mi'alig hinan tagun tigonay pangayana. Mu nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya mi'alig hinan munhihillong di panigona. Mu numpaddung damdamay ma'at i dida te matedan duwa.

¹⁵Ot alyo' boh nomnom'uy, Manu te nala'inga' mu mapogpog damdama teey nitaguwa'. Ya hanan ma'at hinan paddungnay ma'id ha nomnomna ya hidiye damdama boy ma'at i ha'on. Ot nganne moy hilbin tun la'ing'u an ay mahan tee pudpuduggon di dibdib. ¹⁶Te ta'on on nan nala'ing an tagu ya nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya nateda'e ya lo'tat ya malinglingdan duwa.

¹⁷Ta hiya nan himmigaa' hi nitaguwa' te innila' an an namin nan ma'at hitun luta ya on han ligat di indatnan ha'on. Ta hiya nan ibaga' an tun nitaguwan ya ay pudpuduggon di dibdib. ¹⁸On umipahigah punnomnoman an taynan di bungan di nablaysan an ma'id ha nunhilbiyanan dita te indani ot taynan ta hanan mihukkat i ditay mangusal i datuwe.

¹⁹Ya nganney nanginnila hi'on nan mihukkat ya maphod di pangatna onu adi maphod. Mu ta'on on nganney a'atna ya hiya damdamay

mamoltan hinadan nablaya' an innila' an gapuh la'ing'u ya inat'un namin dadiye. Ot nganne mahan di hilbin dadiyen e' imbolabolayan. ²⁰Ta hiya nan mahkit hi punnomnoma' te tayna' dadiyen nablaya'.

²¹Hay tagu ya usalonay la'ingnan tumamutamu ta kumadangyan ya indani ya ahina imbatih nadan agge ni'imbobole. Ot nganne mahan di hunung diye? ²²Ya nganne mahan di gunggunan nan tagun mablen numanomnom ya tumamutamuh tun luta? ²³Ta abigabigat on maligligatan an tumamutamu ya nahdom'e ya adi umaliy inlo'nan numanomnom. Ta nganne mahan di hilbin dadiye?

²⁴Hay maphod tuwali ya mangan ta'u ya uminum ta'u ya inam'amlong ta'un muntamu. Te ta'on on datuwe ya hi Apu Dios di nalpuwanda.

²⁵Te ma'id'eh Apu Dios ya ma'id ha anon ya ma'id ha mangipa'amlong i dita'u.

²⁶Ot nan tagun hi Apu Dios di pa'amlongona ya idattannah maphod an punnomnom ya la'ing ya am'amlong. Mu hanada'en mangmangngat hi bahul ya diday mangamu'amung hi kinadangyan ta midat hinadan tatagun hi Apu Dios di pa'amlongonda. Ta ma'id ha hilbinan ayda pudpuduggon di dibdib.

An Namin Di Ma'ma'at Ya Waday Timpuna

3 ¹An namin di ma'ma'at hitun luta ya waday nagtud tuwalih a'atanda. ²Te waday timpun di iyayyaman ya waday timpun di atayan. Ya waday timpun di puntanoman ya waday timpun di pun'apitan hi intanom. ³Ya waday timpun di pumatayan ya waday timpun di pumhodan. Ya waday timpun di pama"ihan hi niphod ya waday timpun bon di pangipaphodan. ⁴Ya waday timpun di kumgaan ya waday timpun di pungngihngihilan. Ya waday timpun di umukayungan ya waday timpun di panayawan.

⁵Ya waday timpun di pangiwakatan hinadan batu ya waday timpun di e pangamungan. Ya waday timpun di pun'a'awwalan ya waday timpun di pundudu"ugan. ⁶Ya waday timpun di e panama'an ya wada boy timpun di pangiwalongan an e manama'. Ya waday timpun di e pangipa"ayan ya wada boy timpun di e pangitopalan. ⁷Ya waday timpun di punhethetan ya wada boy timpun di pun'ugutan. Ya waday timpun di dumidinnongan ya wada boy timpun di humapitan.

⁸Ya waday timpun di pumpopohhodan ya wada boy timpun di punhihiwwawan. Ya wada boy timpun di punggugubatan ya waday timpun di luminggopan. Ta athidi nimpun an namin ya waday timpuna. ⁹Ot nganne nin mahan di gunggunan nan tagun umollotan an tumamutamu. ¹⁰Ya na'awata' an na'alligat nadan ipa'at Apu Dios hi tatagu.

¹¹Mu hi Apu Dios ya ipa'annungnan namin di ninomnomnan ma'at hinadan gintudna tuwalin pangatana. Ya inha"adna boh nomnom di

taguy ongal an naminhoddan manginnilah an namin an at'aton Apu Dios mu onnot on adi ma'awatan di taguy pumbalanan nadan inatna ya nadan ahina aton.^b ¹²Ta hay innila' moh maphod i dita'un tatagu ya hanat minaynayun di amlong ta'u ituwen atagu ta'u ya pangatan ta'uh maphod.

¹³Ya maphod on nanongnan waday amlong ta'un muntamu ta waday anon ta'u ya inumon ta'u te an namin datuwe ya nalpu i Apu Dios.

¹⁴Ya na'innilaa' bon an namin nadan ato'aton Apu Dios ya hiyah diyen minaynayun hi inggana an adi mabalin hi ma'udman onu makulangan. Athidiy inatna ta way aton ta'un tumakut an adi mangunud i hiya. ¹⁵Ya an namin di ma'ma'at onu nadan ahi ma'at ya na'atda tuwali handi te pumbinabinanggadon Apu Dios an namin nadan ma'ma'at.^c

¹⁶Hay oha boh tinigo' ya nan at'aton nadan mangipanuh hi mihahapit an ta'on on alyon hi nipto' di atondan munhumalya mu wadada damdama i diday mangmangngat hi adi maphod. ¹⁷Mu alyo' hi nomnom'uy, Ta'on hi athidi ot hitun punhumalyaan Apu Dios hi atagutagu ya ma'innilaan nadan maphod ya nadan adi maphod di inatda.

Hay Numpaddungan Di Ma'at Hi Tagu Ya Animal

¹⁸Mu ninomnom'u bon manu'eh iyabulut Apu Dios di punligatan ya ta mipatigo an ma'id ha numpahhiwan ta'uh nadan animal. ¹⁹Te hay tagu ya numpaddungdah nadan animal an waday yahyahda ya waday apogpogan di nitaguwanda. Ta ma'id ha ni'dulan di tagu te matedan duwa. Ta hiya datuwe nadan naligat an ma'awatan. ²⁰Ya numpaddung boy ma'at i didah atayanda te hinan luta an nalpuwanda ya hidi boy pumbangngadanda. ²¹Ot undan waha nanginnilah on immannung an nan linnawan di tatagu ya umedah ad abunyan ya nan linnawan'en di animal ya umeh ad dalom.

²²Ot hiya nan hay maphod hi aton ta'un tatagu ya mun'am'amlong ta'un mangat hinadan tamu ta'u te hidiye han mabalin an aton ta'u. Te undan waday nanginnila hi'on nganney ma'at hi'on nalpah an nate ta'u.

Hay Udum An Inada'adal Nan Muntudtudu

4 ¹Tinigo' boy nat'onat'on an punligatan di tatagu. Ya inoy an namaag attog peman ya kumkumgada nadan mapalpaligat ya ma'id ha bumoddang i dida te ongal di abalanan nadan mamalpaligat i dida. ²Ot alyo' hi nomnom'uy, Udu'dulna boh nadan nate mu hantudan matagun mapalpaligat.

³Mu inyud'udu'dulna boh nadan agge ni' niyayyam te aggeda tinigo nadan adi maphod an ma'ma'at ya aggeda pinatna datuwen punligatan

---

^b 3:11 John 17:3; 1 John 4:6-8; Hay Nakakan 3:14   ^c 3:15 Hay pinhodnan alyon ya mabalin an innila ta'u nan na'at tuwali ta hiya nan hanat adi ta'u aton nadan adi maphod.

hitun luta. ⁴Ya na'innilaa' bon manu'eh ilaputan di tagun muntamu ya gapuh amohnah nan hinaggon. Ta ta'on on nan athidi ya ma"i'd ha hilbina an ayna damdama pudpuduggon di dibdib.

⁵Hanan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan tagu an pamaaggon nangnangbun ya hiya mahan ya inakihanay adolna.

⁶Udu'dulna ot eh'a nan muntamu ta waha kittang mu ta malmallinggop mu hanan wadan namin muden ilapulaputnan muntamu te lo'tat ya ay damdama pudpuduggon nan dibdib.

⁷Han na'innilaa' bon ma"i'd ha hilbina ⁸ya nan tagun ma"i'd ha imbabalena onu i'ibbana yaden ilaputanan e tumamutamu an kulangona nan kinadangyana. Ya ma"i'd ha alyonay, On nganne mahan di pangipaboltana' i datuwen nablaya' ta ammunatu ya ma"i'd ha alyo' hi eya' mi'yam'amlong? Hituwe mahan boy ohan umipahigan ato'aton di tagu.

Hay Pummaphodan Di Waday Ibba

⁹Maphod on waha pun'ibban muntamu te nan tamuwan di duwa ya bilbillog mu nan tamuwan di oha. Ta hiya nan udu'dul di duwa mu hanan oha. ¹⁰Te wa'et waha nihubag i didan duwa ya waday e mamangon hi oha. Mu mahmo' nan mihubag an ma"i'd ha e mamangon i hiya. ¹¹Ya wa'e bo ta kotel ya udu'dul on waday pi'yattung mu hanan ohata an ma"i'd ha pi'yattung. ¹²Ya wa'e bo ha dumatong hi binuhul ya ma"i'd ha mapto' ya ma'abak hi'on oha. Mu duwada'e ya abalinandan mangabak. Te umat hinan natullun linubid an naligat an mapo'tang.

¹³Ya udu'dul nan ungan nanomnoman an ta'on on nawotwot mu hanan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan patul an adina donglon di panugunda i hiya. ¹⁴Te ta'on on nawotwot hidiyen unga onu nalpuh baludan mu abalinanan mun'ap'apuh himpamoble. ¹⁵Ya tinitinigo' di a'at di tataguh tun luta ya innila' an wada damdamay mihukkat an mumpatul. ¹⁶Ya manuh nan pinghana te dakolday mangun'unud i hiya ya bumoddang i hiya mu indanit mala"uh di atnay tawon ya adida pohdon nan patul an nihukkat. Ta ma"i'd ha hilbin diye an on ay damdama paddungnay pudpuduggon di dibdib.

Hay E Tumakutan I Apu Dios

5 ¹Wa'e ta hunggop ta'uh nan balen Apu Dios ya mahapul an halipodpodon ta'u ta unudon ta'u nadan ibaganah aton ta'u. Ta adi ta'u iyunnud hinan aton nan paddungnay ma"i'd ha nomnomna an kumpulnay i'nongnan Apu Dios an ta'on on nibahho.

²Ya mahapul bon pa'annomnomon ta'u nan ibaga ta'un Apu Dios on ahi ta'u ibaga. Te hi Apu Dios ya wah ad abunyan ya dita'u'e ya tagu ta'uh tun luta ya abuh. Ta hiya nan adi ta'u logmon di hapit. ³Te nan tagun pamaagnah hapit ya madduman hi layah di ibagana. Ya atbohdi nan

tagun dakol di inomnomana an dakol di inopona. ⁴Ya wada'e ha imbaga ta'un Apu Dios ya mahapul an adi ta'u ibahhon aton. Te adi umipa'amlong i hiyay layah. ⁵Ta hiya nan udu'dulnay ma"i'd ha ibaga ta'un Apu Dios hi aton ta'u mu hanan ibaga ta'u ya agge ta'u inat. ⁶Ya maphod on tigon ta'u ta adi gapuh hapiton ta'uy pumbahulan ta'u. Ta adi wa'et imbahho ta'un inat nan imbaga ta'un aton ta'u on ahi ta'u alyon hinan padi di, Bokon athidiy pinhod'un ibagah nan inali'. Ta adi ta'u pabungoton hi Apu Dios ta ma"i'd ha gumalat hi panadaganah nadan tinamuwan ta'u. ⁷Te nan dakol an ibagabaga an pohdon an aton ya agge inat ya adi umipa'amlong i Apu Dios an hiya nan mahapul an ipabaktu ta'u.

Hay Pangat Nadan Waday Abalinanda

⁸Adi ayu masda'aw hi'on waday tigonyun nawotwot an palpaligaton nan tagun waday abalinana ta adi ma'at i hiya nan nipto'. Te athidi tuwalyi ma'ma'at an ta'on on hinadan ap'apu ya palpaligaton nadan nabakbaktuy sa'adda nadan nada'da"ul di sa'adda mu dida.

⁹Ya atbohdi an nan patul ya waday alanah nadan apiton nadan tataguh nan intanomda.

¹⁰Hanan tagun hay pihhuy minonomnom i hiya ya nanongnan kulangona nan pihhuna. Ya atbohdi nan tagun hay minonomnom i hiya ya nan ena kumadangyanan an nanongnan kulangona nan kinadangyana. Datuwe ya ma"i'd ha hunungna.

¹¹Ya wa'e ta mun'a'udman di kinadangyan ya mun'a'udman boy panganon ya puntamuwon. Ya nganney gunggunan nan tagun e mumbole? Ta hiya nan ma"i'd ha hilbin nan kinadangyana te manmanuy tigona on ma"i'd. ¹²Manuh nan e mi'ibo'bo'la te ma'allinggop hi alo'anah nan mahdom an ta'on on kittang onu dakol di anona. Mu nan kadangyan ya adi umaliy inlo'na te dakol di nonomnomona ya iya"aguhna nan kinadangyana.

¹³Ya wada boy tinigo' an adi ahan maphod an ma'ma'at hitun luta an waday ohan tagun aganah amung hi kinadangyana mu lo'tat ya hidiyey manadag i hiya. ¹⁴Te mapuh diyen kinadangyana an gapuh nadan adi maphod an pangikumilhuwana ta lo'tat ya ma"i'd ha ipaboltanah nadan imbalena. ¹⁵Ya an namin ta'un tatagu ya ma"i'd ha intakin ta'uh din niyayyam ta'u ya atbohdi atayan ta'un ma"i'd ha itakin ta'uh nadan bo'laon ta'u. ¹⁶Ya ta'on on hituwe ya naligat hi e nomnomon. Te dita'un tatagu ya niyayyam ta'u mu mahapul an taynan ta'u bo tun luta. Ot nganne mahan di gungguna ta'uh nan athidi? Undan mahan adi ayta e bimmo'lah dibdib? ¹⁷Ya hituwen nitaguan ta'u ya dakol di inomnoman ya punligatan ya e bumohboholan. ¹⁸Ta hiya nan hay maphod tuwalih aton ta'u ituwen ho'dod an pi'taguan ta'un indat Apu Dios ya mun'am'amlong ta'un muntamu ta mangan ta'u ya uminum ta'u te hiyah

tuwey a'at di nitaguwan ta'u. ¹⁹Ya hi'on idattan Apu Dios di ohan taguh kinadangyan ya odon ya luta ot hanat idattana bo hiya hi amlongna i datuwen nidat i hiya ya hanat mun'am'amlong an manamu i datuwe te hidiyey gunggunana an indat Apu Dios i hiya. ²⁰Ot adi ta'u nonomnomon di itaguwan ta'u te hi Apu Dios ya nanongnan pa'amlongon dita'un hiya.

Adi Mabalín An Pundinolan Di Kinadangyan

6 ¹Wada bo han na'innilaa' an adi maphod an ma'ma'at hi adaklan an tatagu ²an wadaday tatagu an manu te indat Apu Dios di kinadangyanda ta wadan didan namin di ma'omnawan ta nundingngolda. Mu aggena inyabulut an pun'amlonganda nadan kinadangyanda ta hay udum di mun'am'amlong an mangusal i dadiyen kinadangyanda. Ta nganne mahan di hilbin di nablayanda?

³Hay oha bo ya ta'on on waha taguh hinggahut (100) di imbabalena ya ma'amamma ya ahi mate mu aggena nun'amlongan di kinadangyana ya adi mipapto' hi atayana. Udu'dulnaot boh nan naballu an golang ⁴te eda ilubu' an ma"i'd ha nomnomnomon hi ngadana. ⁵Mu ta'on on ma"i'd ha tinigonah patal ya ma"i'd ha ginibo'nah a'at di pi'taguwan ya udu'dul i hiya mu hidiyen kadangyan. ⁶Te onha nan kadangyan ya mi'taguh duway libuy (2,000) tawon mu adina'e pun'amlongan nan kinadangyana ya ma"i'd ha hilbin di nitaguwana te lo'tat ya mate damdama te an namin di tagu ya mate.

⁷Hay tagu ya e tumamutamu ta waha anona mu hiya damdamah diyen ma'a'agangan. ⁸Ya nganne boy ni'dulan nan nanomnoman an taguh nan paddungnay ma"i'd ha nomnomna? Ya nganne ni'dulan nan nanomnoman hinan nawotwot? ⁹Udu'dulnay am'amlongon nan wadan dita mu hanan e o'omnawan nadan adi abalanan an alan. Te ma"i'd ha hunung diye an ay damdama pudupudugon di dibdib.

¹⁰Mu an namin di wada ya na'innilaan tuwalih din nadne ya ta'on on hay tagu ya innilan Apu Dios di pumbalinana. Ta hiya nan ma"i'd ha abalanan di tagun mi'hungngil i hiya. ¹¹Te ta'on on agan hi hapihapit ya lo'tat ya ma"i'd ha putu' nan ibaga. Ya nganne mahan di ni'dulanah nan tagu? ¹²Te undan nganne nanginnila hi'on maphod di ma'at hi hinohhan dita'u ituwen nabnabbilang an pi'taguwan ta'uh tun luta an ay na'awan ha a'o? Ot undan waday mabalín hi mangibaga hi ma'at i hiya hi alpahan di atayana?

Hay Ni'dulan Di Atayan Hinan Iyayyaman

7 ¹Nan pangatan hi maphod ya nabalbalol mu hanan na'angnginan pabanglu. Ya hay atayan di tagu ya udu'dul mu hay iyayyamana. ²Ya udu'dulna boy ha awadan di natey e ta'u pi'yam'amungan mu hanan ume ta'uh awadan di gotadan an awadan di dakol an makan ya ma'inum.

Te nan awadan di nate ya ipanomnomnan ta'on on dita'u ya mate ta'u.

³Ya udu'dul nan umukayungan mu hanan ngumihingihil te hinan e umukayungan ya waday iboddangnah nan ipaphodan di pangiy'e.

⁴Hanan nanomnomnan an tagu ya nomnomnomonay a'at di ate mu hanan paddungnay ma'id ha nomnomna ya hay pun'amlonganay nonomnomona ya ammuna.

⁵Ta hiya nan udu'dulnay donglon ta'u nan pangihingal nan nanomnomnan i dita'u mu hanan e dongdonglon nan pamemanan nan paddungnay ma'id ha nomnomna i dita'u. ⁶Te nan ngihil nan paddungnay ma'id ha nomnomna ya mipaddung hinan pagit an panungu an manu te mumbubuti on hiyah intungu mu adi madne ya nagbu ta adina lutuwon nan iha"ang. Ot nganney mahan di hilbin diye?

Hanadan Maphod An Tugun

⁷Innila ta'u bon hay kuluk ya pa"ihonay punnomnom di nala'ing an tagu. Ya hanan e ta'u pangabulutan hi ibayaddan dita'u ta aton ta'u nan adi maphod ya pa"ihonay maphod an punnomnom.

⁸Hay ud'udu'dul ya nan pangigibbuhan mu hanan e pangihipunan. Ya atbohadin udu'dulna nan anusan mu hanan e ta'u mumbaktu. ⁹Ya adi hi kittang on bimmungot ta'u te nan bungot ya hidiyey nun'onan hi nomnomnan tagu paddungnay ma'id ha nomnomna.

¹⁰Ya adi ta'u bo alyon hi udu'dulnaot eh'ah din kanaman mu ad uwani. Te hay mangibagah athidi ya nan agge nanomnomnan.

¹¹Hanan la'ing ya umat hinan nabalol an boltan te maphod'ey pangiyusalan di ohan tagu ya maphod di pumbalinana. ¹²Te hay tagu ya mabalin an alanan namin di pohdona an gapuh la'ingna ya pihhuna. Mu hay maphod ya usalon ta'u'ey nomnom ta'u ya la'ing ta'u ya mabalin an mihwang ta'uh kumpulnan ma'at.

¹³Ot hanat abuluton ta'u nadan at'aton Apu Dios te undan mabalin an andongon ta'u nadan nayakun limmuna. ¹⁴Ot hanat mun'am'amlong ta'u hi'on mapmaphod di ma'ma'at i dita'u. Mu mahapul bon nomnomnomon ta'u an ta'on on hanadan punligatan an dumatong hi nitaguwan ta'u ya nalpu damdaman Apu Dios. Ta datuwey panginnilaan ta'un ma'id ha nanginnila hi'on nganney ma'at hi udum hi algo. ¹⁵Mu hay oha bon adi ma'awatan ituwen nitaguwa' ya hanadan maphod di pangatda ya gagala ya nateda mu wadaday adi maphod di pangatda an ma'amammada on ahida nate.

¹⁶Hanat adi ta'u piliton an ipatigoy amaphod ta'u onu hay anala'ing ta'u te hay adol ta'u ya abuh di paligaton ta'u.

¹⁷Mu pinhodyu'en agaggay atayanyu ya agayu ta atonyu nadan adi maphod ta patonyuh nadan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu.

¹⁸Mu udu'dulnay hanan abalanan ta'u tuwalin aton di aton ta'u ta adi ta'u

attaon an aton nan adi ta'u abalinan. Te hanadan waday takutdan Apu Dios an mangat hi adi maphod ya maphod di pumbalinan an namin di atonda.

¹⁹Hanan nala'ing an tagu ya ong'ongngal di abalinana mu hanadan himpulun (10) ap'apuh nan ohan boble. ²⁰Ma"i'd ha ohah taguh tun luta hi nipto' an namin di atona te an namin di tagu ya waday ibahhawana.^d ²¹Ot tigon ta'u ta adi ta'u e dumongodongol hi ibagabagan di tatagu te lo'tat ya waday donglon ta'uh adi maphod an ibagan nadan baal ta'un dita'u. ²²Te innila ta'u an ta'on on dita'u ya wada damdamay uggan ta'u pamadngolan hi ibba ta'un tagu.

²³Ha'on ya inat'un namin di abalina' ta ma'awata' di a'at di la'ing mu onnot on na'innilaa' an waday pogpog di abalina'. ²⁴Ta nganne nin di a'at tuwen la'ing an na'alligat an ma'awatan? Te ta'on on nan nanomnoman an tagu ya adina abalinan an ma'awatan an namin di a'at tuwen la'ing. ²⁵Ot ada'adalo' di a'atna te pinhod'un innilaon di a'at di la'ing. Ya pinhod'un innilaon hi'on immannung an nan adi maphod an at'atton di tatagu ya athidiy pangat nadan paddungnay ma"i'd ha nomnomnan tagu. Ya na'innilaa' an adi maphod di pumbalinan nan tagun adi munnomnomnom on inatnay atona. ²⁶Ta hinaey nipaddungan nan babain huma'ul hi ibbanan tagu. Te nan pangatna ya himpappange mu hay ate. Te nonomnomonay atonan mamitu ya mamangkiling hi ibbana. Mu nan mangat hi umipa'amlong i Apu Dios ya mihwang ta ammuna nadan mangmangngat hi bahul di makna.

²⁷Ot nomnomnomon ta'u te ha'on an muntudtudu ya waday hingkikittang an na'adal'u an ²⁸hinan hinlibun (1,000) linala'i ya wada ha oha i dida hi maphod di pangatna mu hinada'en binabai ya ta'on on ha oha ya ma"i'd. ²⁹Ya na'innilaa' bon hi Apu Dios ya limmunay tatagun mapmaphod mu ningamut an nan nadadawon dita'uy amod on ta'u aton.

8 ¹Hay panginnilaan an nan ohan tagu ya nala'ing an innilanay a'at di kumpulna ta gapuh la'ingna ya ta'on hi umukayungan ya abalinanan pa'amlongan di adolna.

²Ot hay ibaga' ya mahapul an unudon ta'u nan ibagan nan patul te hidiyey insapata ta'u i Apu Dios. ³Ya hanat adi hi kittang on bum'on ta'u ta pangigadulan ta'un manaynan hinan ipatamuna. Ya adi ta'u middum hinadan mangat hinadan adina pohdon te hiya ya abalinanan aton nan pohdonan aton i dita'u.

⁴Te an namin di ibagan nan patul ya mahapul an ma'unud ta ma"i'd ha mabalin an mungngohen hiya.

⁵Ta hanadan mangun'unud i hiya ya ma"i'd ha adi maphod hi ma'at i dida. Te nan nanomnoman ya innilanay atona ya hi'on anuud di

^d 7:20 Roma 5:12

pangatana. ⁶Te ta'on hi innila ta'uy nipto' hi aton ta'u ya nan timpu an pangatan ta'u mu wada damdamay punligatan ta'u ⁷an gapu ta agge ta'u innilay ahi ma'at te ma'id ha nangibagan dita'u hi'on nganney ma'at hi udum hi algo.

⁸Umat hinan atayan an ma'id ha mabalin an mangiyadi ya umat boh nan dibdib an ma'id ha tagun abalinnan mangipa'ohnong. Ya umat boh nan gubat an adi mabalin an e ta'u ibtikan. Ya atbohdihi nan mangmangngat hi adi maphod an hanadan adi maphod di nadadawoh hi atona.

⁹Ya hidin inada'adal'u nadan ma'ma'at hitun luta ya tinigo' an nadan udum an waday mabalinda ya paligatonda nadan nawotwot mu udum hi algo ya hiktamanday bungan dadiyen at'attonda.^e

¹⁰Ya tinigo' bon wadaday tatagun ta'on on adi maphod di ato'atonda mu nateda'e ya ma'aphod di ibagan nadan ibbadan bimmoble i dida. An nalinglingda nadan ina'inatdan adi maphod.^f Tanganu anu mahan on athidiy ma'ma'at? ¹¹Mu manu'eh adi maphod di at'atton di tatagu ya gapu ta adi dusaon Apu Dios dida i diyen pangatanda. ¹²Ya ta'on hi mumpihinggahut (100) di pangatanah adi maphod ya hiyah diyen madney pi'taguwana. Mu ta'on on athidi ya hay innila' ya udu'dul di ma'at hinadan mangun'unud i Apu Dios. ¹³Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya adi pumhod di nitaguwanda te dakol i diday umat hi a'o an agaggadan mate. Athidiy ma'at i dida te adida un'unudon hi Apu Dios.

¹⁴Ya wada boy ma'ma'at hitun lutan adi' ma'awatan. Te pamaag ya hanadan maphod di pangatda ya diday munholholtap ya hanadan adi maphod di pangatda ya maphod di ma'ma'at i dida. Ta nganne mahan anu ha athidi? ¹⁵Ot hay ibaga' hi maphod hi aton ta'u ya pa'amlongon ta'u ot eh'ay nitaguwana ta'u. Te ma'id damdama ha impohpohodnah ma'ma'at hitun luta hi'on bokon nan mangan ta'u ya uminum ta'u ya nun'am'amlong ta'u. Ta mun'am'amlong ta'un muntamuh abigabigat ituwen indat Apu Dios an nitaguwana ta'uh tun luta. ¹⁶Ya hidi bon inhamad'un nun'ada'adal ta innilao' di a'at di nanomnoman an tagu ya nadan ma'ma'at hitun luta ya na'innilaa' bon ta'on on ta'u iyal'algo ya inlablabi an umada'adal ¹⁷ya adi ta'u damdama ma'awatan an namin nadan ato'aton Apu Dios. Ta ta'on on nan nala'ing an tagu an alyonay innilanan namin mu onnot on adina aya damdama ma'aw'awatan.

9 ¹Ha'on ya inada'adal'u nadan ma'ma'at hitun luta ya na'awata' an ta'on on nan nala'ing ya nan maphod di pangatna ya aggena innila hi'on maphod

---

^e 8:9 Hay ohah ibalanan tuwe ya tanganu on waday abalanan di ohan tagun mamalpaligat hi ibbanan tagu? ^f 8:10 Hay oha bon ibalanan tuwe ya tinigo' bon wadaday tatagun ta'on on nagaga'ihoy ina'inatda ya umanneda bo udot an e mundayaw hinan Templo mu hidin nateda ya nalingling din adi maphod an ina'inatda.

onu adi maphod di ma'at i hiya te hi Apu Dios ya ammunay nanginnila.

²Te an namin di tagu an ta'on on hanadan maphod di pangatda onu nadan mangmangngat hi adi maphod ya hanadan mibilang hi malinis onu nadan agge nibilang hi malinis ya ta'on on hanadan unggan e mangidawat hi i'nongda onu nadan adi unggan e mangi'nong ya numpapaddungdan aggeda innilay ma'at i dida. Ya atbohdi nadan munsapata ya nadan tumakut an munsapata.

³Ya hay oha boh adi maphod an ma'ma'at hitun luta ya an namin di tagu ya numpapaddung an matedan namin. Ya matagu'e nan tagu ya amod on nan adi maphod di nonomnomona ta ay nawe'we' ya indani damdama ya nate. ⁴Mu wa'et matagu ta'u ya madinol ta'un waday maphod hi ma'at i dita'u. Te udu'dul nan matagun kahu mu nan naten layon.

⁵Te nan matagu ya innilanan mateh udum hi algo mu nan nate mo tuwali ya ma'id mo ha nomnomnomona ya lo'tat ya linglingon di tatagu. ⁶Ya ta'on on hanadan ina'inatnah ataguna an umat hi pamhod ya hihiwo ya amoh ya paddungnay ni'yatedan hiya. Ya adi mo mi'gimgimauh nadan ma'ma'at hitun luta.

Hay Maphod hi Aton Ta'u

⁷Ta hiya nan hanat mun'am'amlong ta'un mangan ya uminum te hituwey pinhod tuwalin Apu Dios hi aton ta'u.

⁸Ya nanongnan munlubung ta'uh maphod ya iniphod ta'un nunhugud.

⁹Ya hanat mun'am'amlong ta'uh nan ahawa ta'u. Ta hiyay pohpohdon ta'u ituwen na'omtang ya naligat an pi'taguwan ta'u. Te hituwe ya ammunay indat Apu Dios hi gun'udon ta'u. ¹⁰Ya an amin nan tamuwan ta'u ya aton ta'uy abalanan ta'un mangat te nate ta'u'e ya ma'id mo ha alyon hi muntamu ta'u ya munnomnom ta'uh aton ta'u. Ya ma'id mo ha iyatan nan la'ing ya nomnom ta'u.

Ma'id Ha Nanginnilah On Nganney Ma'at

¹¹Hay udum bon na'adal'u ya bokon ammuna nadan ma'aawwiging hi nanongnan mangaba'abak hi tinnagtagan ya athidi boh nadan mabikah an e mi'gubat ya ta'on on hanadan nun'anomnoman an bokon dida ya abuh di waday anonda ya bokon bo ammuna nadan na'la'ing hi kumadangyan onu nan nun'adal di midattan hi nabaktun sa'ad ta nangamung. Te bokon an namin di algo ya nanongnan maphod di ma'at. ¹²Ya ma'id ha nanginnilah on maphod onu adi maphod di ma'at hi nitaguwan di ohan tagu an umat hinan ekan an palpaliwana ya naknah nan tabukul onu nan hamutin maknah nan lingon. Ta athidin hingkitangan on waday ma'at i dita'uh adi maphod.

Hay Amaphod di Nanomnoman

¹³Masda'awa' bo i han na'adal'un maphod an a'at di ohan tagun nanomnoman. ¹⁴Te wada han ohan boble an oh'ohhay nunhituhdi.

Ya indani ya lini"ub di titindalun di ongal di abalinanan patul ot mangapyadah awonda ta hinggapdah diyen boble. ¹⁵Mu wada han nawotwot i diyen boble mu nala'ing. Ta gapuh la'ingna ya inihwangna nadan tataguhdi. Mu ta'on on athidiy inatna ya ma'id ha uggan munnomnom i hiya. ¹⁶Ta hiya nan alyo' di udu'dul nan nala'ing an tagu mu hanan ma'abbikah. Mu hay oha ya ta'on on nala'ing nan tagu mu nawotwot ya ma'id ha mundongol hi ibagana.

¹⁷Hay udu'dul hi unudon ya hanan ibagan nan nanomnoman an ta'on on ul'ullayonay panapitna mu hanan tukuk nan paddungnay ma'id ha nomnomnan ap'apu. ¹⁸Te nan nanomnoman ya ong'ongngal di boddangna mu hay almas. Mu nan adi maphod di pangatnan tagu ya dakol di pa'ihona.

10 ¹Nan mabgawan an ibahhawan ya bahbahonay la'ing ya e nundongolan di ohan tagu. An umat hinan naten lalog an bahbahonay banglun di pabanglu.

²Hanan nanomnoman an tagu ya nadadawoh i hiyan mangat hi maphod mu hanan paddungnay ma'id ha nomnomna ya hanadan adi maphod di amod ona aton. ³Ya ta'on tuwalih on nan pundaldallana ya ma'attigoh an paddungnay ma'id ha nomnomna.

⁴Ya wa'et waday bimmungotan nan ap'apu i dita'u ya adi ta'u bum'on ya tinaynan ta'u nan tamu ta'u. Udu'dul di pamaag ya dimminong ta'u ot lo'tat ya ma'aan di bungotna.

Hay A'at Nadan Ap'apu

⁵Wada bo han nibahhon tinigo' an at'aton nadan ap'apuh tun luta. ⁶Te hanadan paddungnay ma'id ha nomnomda ya diday nabaktuy sa'adda ya hanadan kakadangyan ya diday nangidatanah nada"ul an sa'ad.

Hanadan Ma'ma'at An Waday Ipa'innilada

⁷Ya wada boy tinigo' an ma'ma'at an mumpungkabayu nadan himbut yaden idaldallan nadan imbabalen di patul ta ayda himbut.

⁸Hanan mungka"ut hi bitu ya tigona te alina hi hiyay mabitu. Ya hanan mama"ih hinan alad ta bumahhel ya halipatana te alinah kalaton di ulog.

⁹Ya hanan mumpahok hi batu ya tigona te alinah matugmilan ya nahugatan. Ya hanan mangihah[§] kayiw ya alinah hidiyey agodana.

¹⁰Ya wa'e ta adi tumadom nan wahe ya gahin di bumibbikah nan mangiha. Mu nan nala'ing an tagu ya haitona ya ahina usalon.

¹¹Nganney hilbinan ayumon nan ulog hi'on niluh an kinalatna nan mun'ayum i hiya.

¹²Hanan tugun nan nanomnoman ya hidiyey pamemanandan hiya mu hanan hapiton nan paddungnay ma'id ha nomnomnan tagu ya hidiyey

---

§ 10:9 Hay pangalin di udum hinan mangiha ya mungkolon.

manadag i hiya ¹³te aganay hapihapit ya lo'tat ya waday ipabungotna. ¹⁴Te pamaagnay hapihapit an ayna innilan namin di ma'at. Mu undan nganne ihyay nanginnila hi'on nganney ma'at hi udum hi algo. ¹⁵Ya ma'liggatan hinan tamuna te ta'on tuwalih on ha umayanah ohan boble on ma'id ha pot'onah awona. ¹⁶Ot namama moh on hiyay mun'ap'apu ot mahmo' nadan tatagu i diyen boble. Ya hanada'en ap'apu an munhilbi i hiya ya pamaaggon nangnangnganda on nangnanginumda an ta'on on hinan mawi"it.

¹⁷Mu hi'on nan patul ya nalpuh nan nanomnoman an pamilya ot mun'am'amlongda ya madinolda nadan tatagu i diyen boble. Ya atbohdihi on nadan ap'apu an munhilbi i hiya ya inniladan mangono'nong hi inumonda ya anonda. Te manganda ya uminumda ta waday i'ilogdan mangat hi tamuda.

¹⁸Hanan tagun ma'higgan muntamu ya ta'on on madunut nan atop di balena ya adina iphod ta muntudu ta madunut an namin ta lo'tat ya natukkad nan balena.

¹⁹Mu onha mahluy tagu ta waday pihhuna ya mabalin an gattangonan namin di pohdona an umat hi makan ya ma'inum ta pa'amlongonay adolna.

²⁰Hay oha bo ya adi ta'u pihulon nan patul onu nadan kakadangyan an ta'on on hi nomnom ta'u ya ta'on on hinan kuwartu ta'u ta alyon ta'uh ma"i ha mangngol mu alina ya waday manginnila onu mangngol hinan paddungnay hamuti ya ena inhudhud nan imbaga ta'u.

11 ¹Maphod on mangdat ta'u te udum hi algo ya dita'uy maboddangan. ²Ya maphod boy adi ta'u iyohhay pangdatan ta'u ta ta'on on pitu onu walu^h di boddangan ta'u te agge ta'u innilay ma'at hi'on udum hi algo ya dita'uy maboddangan.

³Wa'et himmilong hi ad lagud ya ma"i ha bahhonan umudan. Ya wa'e ta waha kayiw hi matukkad ya nan atukkadana ya hidi boy ibakilangana.

⁴Wa'e ta ih'ihhod di ohan taguh maphod an timpuy puntanoman ya lo'tat ya ma"i ha pi'intatanomna ta ma"i ha apitona.

⁵Adi ta'u ma'awatan nadan at'aton Apu Dios an umat hinan dibdib an agge ta'u innilay alpuwana ya pangipluyana. Ya atbohdihi agge ta'u innilay atona hi'on tanganu on namaag ya mapkol ha golang hi putun inana.

⁶Ya muntanom ta'u'e ya hanat ihipun ta'uh nan mawi"it ta ingganah nan himbatangan te ma"i ha mapto' hi'on nganne i dadiyey humango.

---

^h **11:2** Hinan Biblia ya pitu nan nipto' an bilang mu hay pohdonan ibaga ya bokon hanadan innila ta'u tuwalin idattan ya ammuna mu hanat ta'on on hanadan binuhul ta'u onu nan adi ta'u pohpohdon ya idattan ta'u damdama.

⁷Ya mapmaphod on mun'am'amlong ta'u ituwen pi'taguwan ta'u. ⁸Ya dukke onu ho'dod di pi'taguwan ta'u ya maphod on mun'am'amlong ta'uh binigat. Mu mahapul an nomnomnomon ta'u an hay atayan ta'u ya dukdukkey umohnongan ta'uh nan munhihillong. Mu undan waha nanginnilah a'atna?

Hay Tugun Hinadan Mumpangpanggilog

⁹Da'yun mumpangpanggilog ya hanat pa'amlongonyuy nitaguwanyu ta atonyu nan pohdonyuh ad uwanin unga ayu ni'. Mu mahapul an nomnomonyu an udum hi algo ya humalyaon Apu Dios an namin di tagu. ¹⁰Ta hiya nan tigonyu ta adi ayu minonomnoman ya hanadan maphod di atonyu ya ipapto'yuy adolyu. Te adi ayu umunga'ungah inggana.

12 ¹Hanat nomnomnomonyu nan nunlumu i da'yu ta hiyay dayawonyuh ad uwanin unga ayu ni' ta ahi madatngan nan adi maphod di ma'ma'at ta alyonyuy, Ma'id mo tayya ha am'amlong tun nitaguwa'. ²Te na'amamma ayu'e ya ma'ul'ulalap moy panigoyu an paddungnay nahawanan nadan algo ya bittuwon ya bulan. Ya paddungnay nabugutan di ad lagud te adi mo tumigoy matayu. ³Ya kumapuy ayu mo ta munggagayonggong di lulugyu ya mapanguwan ayu ya adi mo tumigo nimpey matayu. ⁴Ya napukit ayu ta adiyu donglon di munggangoh nan dola. Ya bumangon ayu boh nan hiyah tumalanu mu adiyu damdama donglon di talanun nan manu'. ⁵Ya adi ayu pa'addallan ta tumakut ayun e mundaldallanan an namamah nadan matikid. Ya ma'ubanan ayu mo ya ma'id moy naminhodyun mangat hinadan pohpohdonyu ni' an aton. Ta agagga moy atayanyu ta ahi da'yu kogaan hi tatagu.

⁶Ta hiya nan nomnomnomonyu nimpeh Apu Dios ta ahi mahupdut di yahyahyu. ⁷Ta mibangngad nan adolyuh nan lutan nalpuwana ya imbangngad nan linnawayu i Apu Dios an nalpuwana.

⁸Ta athi'athituy ma'ama'at hitun luta ta hiya nan ha'on an muntudtudu ya alyo' di umipa'engle datuwen ma'ma'at.

Hay Ma'udih Tugun Nan Manudtudu

⁹Ha'on an manudtudu ya nala'inga' ta dakol di intanudtudu' hinadan tatagu. Ya datuwen imbagabaga' an tugun ya inhamahamad'un inada'adal ot ipaphod'uy dakol i datuwe. ¹⁰Ot ada'adalo' on nganne nan nadadawoh an pangibaga. Ya immannung an nipto' datuwen intannudo'u.

¹¹Athidiy a'at nadan tugun di nanomnoman an paddungnay huplit di mumpapto' hi kalnero. Ya hi Apu Dios an ma'alih mumpapto' di nalpuwan nan itudtududa.

¹²Ot hanat halipodpodonyun i'imbabale datuwen imbagabaga' te dumakol an dumakol di mitudo' hi a'at di tugun mu innila' ot umengle ayun umada'adal i dadiye.

¹³Mu ha ahan di ibaga' ya mahapul an waday takut ta'un adi mangun'unud hinadan tugun Apu Dios. Te hituwe tuwaliy mahapul an aton di tagu. ¹⁴Te udum hi algo ya humalyaon dita'un Apu Dios ta an namin di inat ta'u an ta'on on hanadan ma"id ha nanginnilan inat ta'u an maphod onu adi maphod ya ma'innilaan.

Kantan Solomon

(Song Of Songs)

Hay A'at Tuwen Liblu An Ma'alih Kantan Solomon

Hay nitudo' ituwen liblu ya nan a'at di numpohhodanan han munggayyum an lala'i ya babai. Ta nibagabaga nan a'at di naminhod nan lala'i ya atbohdih nan a'at di naminhod nan babai i diyen lala'i. Ya hay alyon di udum ya hi Solomon di nangitudo' ituwe mu hay alyon di udum ya wadaday udum an nangitudo' ituwe.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nun'in'innilaan han mangilog an lala'i ya han mangilog an babai
(Kantan Solomon 1:1-3:5)
  2. Han nun'ahawaan datuwen lala'i ya babai (Kantan Solomon 3:6-5:1)
  3. Hay nahamad an numpohhodananda an himbale
(Kantan Solomon 5:2-8:14)
-

1 ¹Hituwe nan mapmaphod an kantan Solomon.
Babai

- ² Hay pamhodmu ya impohpohodna mu hay bayah ta hiya nan hihimlo' di pangipali'naam hi naminhodmun ha'on.
- ³ Ya ma"aphod di hunghung di bangbanglum an umat hinan ngadanmu an wa'et nabong'al ya umat i ha nihiit an bangbanglun umalimuttamut.
Ta hiya nan pohpohdon da'ah binabai.
- ⁴ Ot agam ta i'uyuga' i he"a.
Ta iyeya' hidih nan kuwartum.

Binabai

Umipa'amlong'a i da'mi te hanan pamhodmuh nan gayyummu ya impohpohodna mu hay panginuman hi bayah.

Babai

- 5 Da'yun binabain agge numpangahawah tun ad Jerusalem ya ta'on ona' ma'angngitit an umata' hinan ma'angngitit an tuldan di holag Kedar mu apgohana' damdama an umata' hinadan ma'aphod an kultinah nan Templo.
- 6 Ot hanat bokon hantun ngitit'uy titiggonyu.
Manu'e attog hi mangitita' ya niniptanga'.
Te ihingala' hinadan i'iba' an linala'i hi'on adi' e ipapto' nadan greyp an intanomda.
Ta hiya mo nan ma'id ha inat'u an nangipapto' hi adol'u.
- 7 Ot he'an lala'in popohdo' ya daan mo bahan ta ibagam di em pumpastolan hinadan kalnero ya hay em pangihiduman i didah nan umlotan di potang. Ta naputu' di e' panama'an i he'a ta adiya' ihlam hi mi'ilala'i hinadan ibbam an mumpastol hinan umaliya' an panigan i he'a.

Lala'i

- 8 He"a an apgohan an babai, aggem'e innilay panama'am i ha'on ya unudom nadan gatin nadan kalnero.
Ta dimmatong'a'eh awadan nadan allung di mumpumpastol ya impastolmu nadan guldingmu hidih nan panggelna.
- 9 Hay pangipaddunga' i he"a ya hanadan ma"aphod an kabayun mungguyud hinan punluganan di patul hi ad Egypt.
- 10 Ya mapmaphod di angahmu an nibagay hinan hingatmu ya atbohdihi nan bagangmu an nibagay nadan nun'abalol an imbanggolmu.
- 11 Ot indani ta wa'e ya impiyamman da'ah balitu' an hingat an na'alkusan hi silber.

Babai

- 12 Hidin bumbummaktad nan lala'in popohdo' ya hinunghungna nan immalimuttamat an pabanglu'.
- 13 Mu ta'on on hiya ya umat i ha mapmaphod di hunghungna an mira an nitaluwan ot miyuhhun hi palagpag'u.
- 14 Ya umat boh nadan nabanglun habhabung hidih nan puntanoman hi greyp hi ad En-Gedi.

Lala'i

- 15 He"an popohdo' ya immannung an apgohan'a.
Te ta'on tuwalih on nadan matam ya mapmaphodda.

Babai

- 16 Ta'on on he"a ya na'guwwapu'a an umipa'amlong'ah tigtiggon.

Ya ta'on on tun indadaanmun bumbummaktadanta ya mayamoh an ma'atan holo'
 17 an nahiduman hi mahagabong an kayiw an sedar ya fir.

Babai

2 ¹Ha'on ya nipaddunga' attog hinan habhabung hinan nundotalanah ad Sharon onu nan ha'ha'lung hinan nalbong.

Lala'i

² Bokon'a athidi te he'ay apgohan hi abinbinabai te mipaddung'a hinan habhabung an nigawwah nadan pagat.

Babai

³ Atbohadin he'a an he'ay kaguwapuwan hi alinlinala'i.
 Te nipaddung'a hinan bungbunga'an an nigawwah nan muyung an maphod hi punhiduman nan pu'una ya maphod hi anon nan bungana.

⁴ Te inyeya' i han na'na'ohhan bale.
 Ot ipali'nam di naminhodmun ha'on.

⁵ Ot hanat idattana' bahan hi resin^a ya mansanas ta ano' te tehtu tayyan kimmappuy di adol'u an gapuh pamhod'un he'a.

⁶ Hidin iniping'u hi iniggid di pu'olmu ya inyawalmun ha'on nan winawwan an ta'lem.

⁷ Ot da'yun binabaih tun ad Jerusalem ya hanat adi ayu umaptun mi'gayyum.^b

Babai

⁸ Tuwe nan lala'in popohdo' te dingngol'uy hapitna.
 Ot dayya tatawwa an miyoha"ohay da"angnan mangali.

⁹ Hiya ya ay ulha an ma'awiging.
 Ot nee tatawwan wahnah dola an ihidhidipa' hinan tawa.

¹⁰ Indani ya himmapit an alyonay, Ma'a'e an apgohan an popohdo' ta mi'uyug'an ha'on.

¹¹ Ta'ommanot adi mo kottokottol te nalpah moy lowang.

¹² Ya ad uwani nan humabungan di habhabung ya atbohadin ad uwani pangngolan hi nat'onat'on an kalin di hamutih tun numboblaysan ta'u.

¹³ Ya ad uwani bo nan naluman nadan namangulun bungan di fig ya mumpunhabungda nadan greyp ta mapmaphod di hunghungda.

^a 2:5 Nan resin ya hidiye nan namaganan an greyp   ^b 2:7 Hay ohan ibalinana ya hanat adiyu bahbahon nan numphodananmi.

Ot agam an apgohan an pohpohdo' ta mi'uyug'a nimpe i ha'on.

Lala'i

- 14 Na'alligat'a nayyan datngon te umat'ah palluma an e nipa'eh nan nadha' an batu.
Daan mo bahan ta mumpatigo'a te pinhod'un tigon nan mapmaphod an angahmu.
Ya pinhod'un donglon nan umipa'amlong an hapitmu.

Babai

- 15 O, ta'omman mo ta eta damdama dopapon nadan amunin an puma"ih nadan himmabung an greyp.
16 Ha'on ya pa'appohpohdon da'a ya innila' an atbohdiy naminhodmun ha'on.
Ta hiya tee nan nunhiglay amlongmun mangalah tudan ha'ha'lung hitun awada'.
17 Ot hanat umohnong'ahtu ta ingganah mun'awiwi"it ya ahi'a nangimbubuwah an bumtik an patom hi pamtik di ulha hinadan nabillid.

3

- 1 Ahodohodom on adi umaliy inlo"u hi punnomnom'uh nan lala'in popohdo'.
Ta hihimlo' di humawwangana on ma"id.
2 Ta lo'tat ot bumangona' ot hawango' an namin nan boble mu ma"id ha hinama'un hiya.
3 Ya i diyen e' panamahama'an i hiya ya dinamuwa' hinadan guwalya an eda li'li'oddon nan boble ot alyo' i dida di, On waday tinigoyuh nan lala'in popohdo'?
Ya alyonday, Ma"id man.
4 Mu hidin nunhihi"an ami ya dinamu' nan lala'in popohdo'.
Ot ihamad'un idon i hiya ta ingganaot iyanamut'uh balemi ot ighop'uh nan kuwartu an nangiyayyaman ina i ha'on.
5 Mu da'yun binabaih tun ad Jerusalem ya hanat adi ayu umaptun mi'gayyum.

Babai

- 6 Nganne anu dayya dadiyen mangali an nalpuh nan na'appudut an agge naboblayan an umatda i ha natiplud an ahuk.
Ya mahunghung an pun'iyaliday mira ya insenso an ginattangdah nadan mumpunggattang.
7 Tigonyu'e an umman hi Solomon an inyattangdah nan ubunana an impangulun di nanom (60) an nun'atutulid an tindalun di tinanud Israel.

- 8 Dadiyen tindalu ya nala'ingdan mi'gubat an ihihikotday ispadada.
Ta ta'on on nahdom ya nidadaandan mi'gubat hi'on waday dumatong
hi binuhulda.
- 9 Ya hidiyen inumbunan Solomon ya hiyay nangipiphod an hay
impiphodna ya nan maphod an kayiw an nalpuh nadan billid an
nungngadan hi Lebanon.
- 10 Ot oddahandah silber nadan tu"udna.
Ya hana'en indoggana ya nabalitu'an.
Ya na'ap'apan hi bayulet an luput an inabol nadan binabaih ad
Jerusalem ot al'alkusanda.

Nadan Binabai

- 11 Da'yun binabaih tun ad Jerusalem, ma'ayu'e ta tigon ta'u nan patul
an hi Solomon an numpopongot.
Hidiyen impongotna ya hidiye din impipongot inana i hiya hidin
nungkasalana.

Lala'i

- 4** ¹Apgohan'a inoh.
Te ta'on on nahu'yungan'a ya ma'attigoh matam an ma'ule'a an
umat'ah nan palluma.
Ya mapmaphod nan ibu'mu an wa'et miyad'addib ya umat i ha
nabulog an gulding an manayyudah nan billid hi ad Gilead.
- 2 Ya ma'pullaw nadan bobam an umat hi pinulaw nan kalnero an
hiyah napukisan ot ma'amoh.
Ya agge'a napanguwan ta an namin nadan bobam ya waday palisda.
- 3 Ya atbohdi mapmaphod di to'om te ay hinumlay timidmu.
Ya mapmaphod di tamelmu te ta'on on nahu'yungan ya umat i ha
natommang an pomegranet.
- 4 Ya mapmaphod nan bagangmu an nabanggolan hinadan mun'aphod
an banggol an umat hinan natagen balen David an nahablayan di
nunlini"odan hi hapiyon di titindalu.
- 5 Ya atbohdi nan palagpagmu an ayda wahdi ha duwan
nundinommmang an inlum di ulha an mangmangngan hi awadan di
dakol an ha'ha'lung.
- 6 Ot umohnonga' hituh tun awadan di nabanglun insenso ya mira ta
ingganah mabigat.
- 7 Te he"a an na'appinhod'u ya immannung an apgohan'a an ma"i ha
apihulam.
- 8 Ot daan mo bahan ta mihaggon'an ha'on te hay punli'na' ya ni'iddawwi'a
an ay'a wahdih nan billid an nungngadan hi Lebanon onu nan billid
an nungngadan hi Hermon an nipa"ayan di layon ya leopard.

- 9 Te nunhiglay naminhod'un he'a.
 Ta ta'on on ammuna ha pangitigam i ha'on ya mumpagpag di puhu'.
 Ya ta'on tuwalih on hanan banggolmu ya umipa'amlong hi tigtiggon.
- 10 Ya hay punli'na' hinan pamhodmu ya impohpohodna mu hay bayah ya hay hunghung nan pabanglum ya impohpohodna mu hanadan nabanglun middum hi makan.
- 11 Ya ta'on on hanan banglun di lubangmu ya umat hi banglun di kayiw hinan billid an nungngadan hi Lebanon.
 Ya hana'en timidmu ya umat hi danum di iyukan.
 Ya paddungnay waday gatas ya danum di iyukan hi dilam.
- 12 Ta hay pangipaddunga' i he'a ya umat'a i ha garden an na'aladan an ha'on ya ammunay mabalin an hunggop hidi.
 Ya nipaddung'a bo i ha obob onu natuden liting an na'aladan ot madakigan ta ha'on ya ammunay mabalin hi uminum hidi.
- 13 Ya umat'a boh nan natanoman hi dakol an pomegranet ya nadan udum an mun'aphod an bungbunga'an ya nadan nabanglu an umat hi henna ya nard
- 14 ya safron ya kalamus ya sinamon ya nadan nat'o'nat'on an kayiw an alpuwan di insenso an umat hi mira ya alos ya nadan udum an mapmaphod an middum hi makan.
- 15 Ya mi'alig'a bo i ha obob hinan garden an hay alpuwan di litingna ya nadan billid an nungngadan hi Lebanon.

Babai

- 16 Ot da'yun dibdib an wah nan huddo'na ya nan wah nan muyyadna ya hanat ipluyyuhtu ta pun'iyaddibyuy banglun tun garden'u ta umalimuttamut ta hunghungon nan lala'in popohdo' ta umalih tun garden'u ta tamtamana tudan mun'aphod an bungbunga'an.

*Lala'i**Lala'i*

- 5** ¹Ay umman wahtuwa' teeh tun garden an mumbulasa' hinan nabanglun mira ya nadan pumpabangluh makan.
 Ya inan'u nan lamoh di iyukan ot inumo' di danumna.
 Ot inumo' bo nan bayah ya gatas.

Nadan binabaih ad Jerusalem

I'alig ta'u'eh makan nan numpohhodananyu ya hanat mumbuhug ayu ya imminum ayu ta mapnek ayuh numpohhodananyu.

Babai

- 2 Hidin nalo'a' ya ininop'un mungkulkug hinan panto nan lala'in
popohdo' an alyonay,
Inoh, ibughulana'e, te tehtu tayyan nahnong di ulu' hi dulnu.
- 3 Mu alyo' anu di,
Umman teen numbollada' ya daan bo ha e munlubung.
Ya inulaha' man ni' di huki' ot undan bo adi malugit.
- 4 Indani ya nali'na' an indatongnay ta'lenah nan pundakigan ya
mumpagpag di puhu' hi amlong'u.
- 5 Ya hidin e' ibughulan nan lala'in popohdo' ta e' idon hinan
pundakigan ya muntodtod nan pabanglu an mira an ingkuyag'uh
ta'le'.
- 6 Mu hidin imbughul'u ya ma'id mon imme.
Ta nunhiglan mahkit di nomnom'u.
Ta mungkaliya' mu ma'id ha tumbal.
Ot ipatna' an e hama'on mu ma'id ha hinama'un hiya.
- 7 Ya i diyen e' panpanama'an i hiya ya dinamu' nadan guwalyah
nan boble ot punhoplata' i dida ta nahugatana' hi nangatda ot
inayunda bo udot an alan nan hu'yung'u.
- 8 Da'yun binabaih tun ad Jerusalem, daan mo bahan ta tigonyu'e nan
lala'in popohdo' ya imbagayun hiyan nunhiglay e' umukayungan
hi iliw'un hiya.

Nadan Binabai

- 9 He'an apgohan di ababaina, undan nganne ahan nayyay wadan hiya
an ma'id hi udum an linala'i ta athinay ibagam i da'mi.

Babai

- 10 Manu'e ya guwapu ya maphod di nangadolna.
Ya ma'id ha nipaddunganah alinlinala'i.
- 11 Ya mapmaphod di uluna an umat hi amaphod di balitu'.
Ya nakulut ya ma'angngitit di ibu'na an umat hi ngitit di gayang an
hamuti.
- 12 Ya maphod boy matana an umat hi pinulaw nadan ma'pullaw an
pallumah nan pingngit di wa'el.
- 13 Ya hana'en angahna ya umat hinan natanoman hi dakol an
nun'abanglun nitanom.
Ya atbohdi nan timidna an mipaddung hi ha'ha'lung an nalamuh hi
bangbanglu an mira.
- 14 Ya hay ta'lena'e ya umat i ha namu'ol an balitu' an nahu'luban
hinadan nun'abalol an mihu'lub hi ta'le.

Ya makodhol di adolna.

15 Ya atbohadin makodhol di hukina an umatda i ha marbol an tu'ud ta hiya nan maphod di tigona an umat hinadan kayiw hinan muyung hi ad Lebanon.

16 Ta hiya nan popohdo' ahan hi pangipali'naana hi pamhodnan ha'on te umipa'amlong ahan di a'atna.

Ot ipa'innila' i da'yun binabaih tun ad Jerusalem an athinay a'at nan lala'in popohdo'.

Nadan binabai

6 1 He'an apgohan an babai, on danay nangipluyan nan lala'in popohdom ta ta'omman ya binoddangan da'an e manama' i hiya?

Babai

2 Ay umman wahtu eh'a teeh tun awada'.

Te ha'on nan mi'alig hi gardena an nitanoman di dakol an pabanglu. Ta teen ma'amlong an mangmangngalah tudan habhabung.

3 Nunhiglay naminhod'uh tun lala'in popohdo' ya atbohdiy naminhodnan ha'on.

Ta tee nimpén nunhiglay amlongnan mangmangngalah ha'ha'lung hitun awada'.

Lala'i

4 He'an babain popohdo', immannung an apgohan'a an umat'ah nan mapmaphod an bobleh ad Tirsah ya nan bobleh ad Jerusalem. Ya umat'ah nadan tindalun numbabandela an mano'oltan manigo hi'onda mawanat.

5 Ta gapuh amaphodmu ya hay punli'na' ya aya' ma'umah hi'ona' totokkolon i he'a.

Ya mapmaphod nan miyad'addib an ibu'mu an umatdah nadan nabulog an gulding an mundayyuh nan billid hi ad Gilead.

6 Ya atbohadin ma'apullaw nimpe nayya nan bobam an umat hi pinulaw di kalnero an hiyah na'amoh.

Ya agge'a napanguwan ta an namin nadan bobam ya waday palisda.

7 Ya mapmaphod nimpe di tamelmu te ta'on on nahu'yungan ya umat i ha natommang an pomegranet di tigona.

8 Ta ta'on on wadada ha nanom (60) hi ahawan di ohan patul ya waha nawaluh (80) mibilang hi ahawana ya dakkodakkol di gayyumnan mumpangpangngilog an binabai

9 ya ma'id i dida ha nipaddung i he'an babain popohdo'.

Te hay a'apghomu ya umat hinan mapmaphod an palluma.

Ta hiya nan he'ay pa'appohpohdon inam.

Ta hiya nan tinigon'en nadan mumpangpangngilog an binabai on alyonday umipa'amlong di ababaim.

Ta ta'on on hanadan ahawan di patul ya nadan mibilang hi ahawana ya alyonday immannung peman an apgohan di ababaim.

Nadan binabai

¹⁰ Nganne nin tayyah tuwen apgohan an babai an umat hinan mumbinang an bittuwon hinan muntalanu.

Ya umat boh nan mapmaphod an patal nan bulan onu nan humilin potang.

Ya umat boh nadan numbabandelan titindalu an punhintiggan di tatagu hi'onda mawanat.

Lala'i

¹¹ Dimmayyuwa' hinan nundotal an nitanoman di almon ot e' tigon hi'on himmangoda ya hi'on himmaping nadan greyp ya hi'on himmabung nadan pomegranet.

¹² Ya alinah on pamaag ya nunhiglay amlong'u ta hay punli'na' ya ha"on di akadkadangyanan.

Nadan binabai

¹³ He"an apgohan an babain i Sulam ya daan mot mibanggad'ahtu ta wan pa'tiggonmiy panayom.

Babai

Tanganu onyu pohdon an tigon di panayo' an i Sulam?

Lala'i

7 ¹ He"a an apgohan an babai, ni'ibbagay nayya nan sandalmuh nan mapmaphod an hukum.

Ya mapmaphod di tigon di hukum an umatda i ha iniphod di nala'ing an mangiphod hi kumpulnan usal.

² Ya maphod di namutum an ay waha taug hinan way puhogmu an paddungnay mamattuwon hi ma'inum.

Ya mapmaphod boy nangadolmu an umat i ha nabto' an dagami an nali'mut hi ha'ha'lung.

³ Ya mapmaphod boy palagpagmu an ayda wahdi ha duwah nundinommmang an inlum di ulha.

⁴ Ya mapmaphod nan bagangmu an umat i ha mapmaphod an natagen bale. Ya atbohdi nan matam an umat hinan nahitalan an lobong an humili an umat hinan lobong an nungngadan hi Hesbon an nihaggon hinan geyt hi ad Bat-Rabim.

- Ya immontong di olongmu an umat hinadan billid an nungngadan hi
Lebanon an matangad hi ad Damaskus.
- 5 Ya mapmaphod boy tigon di ulum an umat hinan nabillid an
nungngadan hi Karmel.
Ya madongya nan mangitit an ibu'mu.
Ta kumpulan patul ya pohpohdonan tigdiggon.
- 6 Te nunhiglan apgohan'a an umipa'amlong'an ha'on.
- 7 Ya maphod nimpey nangadolmu an umat'a i ha natagen niyug ya
nan palagpagmu'e ya paddungnay wahdi ha duwah bungana.
- 8 Ta pohdo' ahan tayyan e kayaton ta e' dapaon dadiyen bungana.
Te dadiyen bungana ya umat i ha nabungul an greyp.
Ya hanan yahyahmu ya nabanglu an umat hi banglun di mansanas.
- 9 Ta hiya nan hanan em pangawalan i ha'on ya umipa'amlong mu hay
e panginuman hinan maphod an bayah.

Babai

- Ot onha mi'aliga' hi bayah ya hanat inumona' ta pa'attamtamona'.
- 10 Ot ma'id ha udum hi umaya' hi'on bokon he'a ya abuh.
Te innila' an nunhiglay naminhodmun ha'on.
- 11 Ot ma'a ta eta mundaldallanan ta ta'on on malo'tahdih nan awadan
di dakol an habhabung.
- 12 Ta nabigat'e ya immetah nan natanoman ta eta tigon hi'on
himmaping nadan greyp ya hi'on himmabung nadan pomegranet.
Ta hidiy pangipali'naa' hi naminhod'un he'a.
- 13 Ya ta etandi anu hunghunghungon nadan nabanglun habhabung hidi.
Te ta'on on hidih nan nunlini'odan nan eta umohnongan ya dakol di
indadaan'un mun'aphod an bungbunga'an an ini'ihhod'un he'a.
- 8** 1 Onha nin ot ta hinagita ta ohay hi inata ya ta'on nin on idon'uh
pu'olmu hinan kumpulan pundammuwanta ya ma'id ha mangalih
adi maphod hidiyen inat'u.
- 2 Ya mabalin an iyanamut da'ah balemi hi awadan ina an
nangitudtudun ha'on hinadan maphod an pangat.
Ya mabalin nin ot an ipa'inuman da'ah nan maphod an ma'inum an
danum di pomegranet.
- 3 Ya mabalin bon iping'uh nan iniggid an ta'lem ya inyawalmun ha'on
nan winawwanmu.
- 4 Ot da'yun binabaih tun ad Jerusalem ya hanat adi ayu umaptun
mi'gayyum.

Nadan Binabai

- 5 Nganne anuh diye dayyan babai an nalpuh nan na'appudut an agge
naboblayan an ip'ippingnah pu'ol nan gayyumna.

Babai

Hay nanapaa' i he'a ya inggibo'mu hidin nalo'am hidih nan way
nangiyayyaman inam i he'a hidih nan way pu'un nan kayiw an
mansanas.

6 Ot hanat ma'id ha udum hi babaih omnawam.

Ta umata' i ha giniling an mihuhu'lub hi ta'lem ya umat hinan
lubu'an an munnanannong di natehdi.

Te hanan duwan numpohhodan ya ma'id ha mabalin an mangihi"an
i didan duwa.

Te nan pamhod ya imbikbikahna mu nan malanglanggiyab an apuy.

7 Ya ta'on on nan dimmakol an liting hinan wangwang ya adina
abalinan an iyanud hidiyen pamhod.

Ya adi mabalin an magattang di pamhod an ta'on on atnay
kinadangyan nan tagu.

Linala'i

8 Waday hi ibbamin ung'unggan babai.

On nganne nin di atonmi hi'on waha umalih naminhod i hiya?

9 Onha ipaddung hidiyen hi ibbami hi binattun alad ya wa nin an
usalonmiy silber ta iphodmih uhunay mun'aphod an natagen bale.

Ya onha bo ha ipaddung hi panto ot wa nin an alkusanmi hi maphod
an kayiw an sedar ta pungkalobmin diyen panto.

Babai

10 Nipaddunga' ni' hi binattun alad mu ad uwani ya nipaddung nan
palagpag'u hi nun'atagen bale.

Ta hiya nan wa'et tigtiggon'a' hinan lala'in popohdo' ya nunhiglay
amlongna.

11 Wada han puntanoman Solomon hi greyp hi ad Baal-Hamon an
impa'abangnah tinatagu ta an naminda ya mangdatdah hinlilibuy
(1,000) pihhun silber hinan punggattangandah nadan intanomda.

12 Ta hi Solomon ya ukod i hiyah nan hinlibun (1,000) pihhuna ya
atbohadin ukod nadan puntamuwona hinan hindudway gahut (200)
an bingayda.

Ya atbohadin ha'on an ukoda' hi pangdata' hinan garden'u.

Lala'i

13 He"an babain popohdo', innila' an wahtu'a ituwen garden.

Ot daan mo ta humapit'a te pinhod'un donglon di hapitmu ya
ta'on on tudan nun'ibba' ya popohdonda damdaman donglon di
hapitmu.

Babai

¹⁴ Ot agam ta butikom an patom hi pamtik di ohan hiyah nahikon an ulha.

Ta mundammutahdih nan billid an natanoman hi nun'abanglun nitanom.

Isaiah

Hay A'at Tuwen Liblu An Isaiah

Hi Isaiah an nangitudo' ituwen liblu ya ohan propeta an mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios an aton nan patul ya nadan tatagu. Te hay pinhod Apu Dios ya muntutuyuda hinadan numbahulanda ta wan maphod di ma'at i dida. Ya hay oha boh ipa'innilana ya nan ongal an pamhod Apu Dios hinadan tataguna ta wan dida piboy e mangipa'innilah nadan udum an tataguh abobboble. Manu te wadaday mangngol hinadan ibagan nadan propeta mu dakol damdamay adi mangun'unud.

Hay numbalinan Isaiah hi propeta ya hidin nagodwa mo tuwali nan boblen di tinanud Israel. Ta nan nangappit hi huddo'na ya nginadanandah ad Israel ya nan nangappit hi muyyadna ya nginadananda hi ad Judah.

Ya pinto' Apu Dios hi Isaiah an propeta hi ad Judah hidin numpatulan Ussiah.^a Ya hidin nala"uy himpulut waluy (18) tawon ya ginubat nadan i Assyria nadan i Israel ot miwaktadah abobboble hidin pituy gahut ta baintit duway tawon ot ahi miyayyam hi Kristu (722 B.C.). Ot gubaton bon nadan i Assyria nadan i Judah an binattuy aladda ot abakonda dida mu aggedah ad Jerusalem (Isaiah 36:1). Ya indani ya impatnan bon nadan i Assyria an e ot gubaton hi ad Jerusalem mu nibahhoh diyen ninomnomdan aton (Isaiah 36–37).

Mu nadan tataguh ad Jerusalem ya ta'on on inihwang Apu Dios didah nadan i Assyria ya hiya damdaman adida un'unudon hi Apu Dios. Ta innaynayundan nunhilbih nadan dios di udum an boble an ta'on on imbagabagan Isaiah i dida ta iwalongda nan pumbahbahulan ta wan adi dusaon Apu Dios dida mu hiya damdamah diyen mungngoheda. Ta imbagabagana nan ma'at i dida an umat hinan panadagan di i Babilon i dida hi'on adida un'unudon nan tugun Apu Dios. Mu wada damdama boy imbagan Isaiah hi maphod an ahi ma'at i dida hi alpahan di iyayandah ad Babilon an hidiyey ahi namnamaon nadan tataguh ad Judah.

Ta ma'at datuwe te pohdonan ma'awatanda an nadan dios di udum hi boble an nundinolanda ya ma'id ha abalinanda te hi Apu Dios tuwali ya abuh di immannung an Dios. Ya imbagan damdaman Apu Dios an ahina pa'anamuton dida hinan bobleda hi alpahan di punholholtapandah ad Babilon an gapuh bahulda (Isaiah 44–66). Ya imbagana bo an ahina honagon nan Managuh tagu ta nadan mangun'unud i hiya ya mi'tagudah munnananong (Isaiah 52:13–53:12).

---

^a 1:0 Hay ohah ngadan Ussiah ya hi Asariah.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay pundusaan Apu Dios hinadan i Judah ya i Israel ya nadan tataguh udum an boble (Isaiah 1–45)
2. Hay adadagan di ad Babilon (Isaiah 46–47)
3. Hay nangibagaan Apu Dios hi ipa'alina nan Managuh tagu (Isaiah 48–66)

1 ¹Hituwen liblu di nitud'an nadan impatigon Apu Dios ya nadan impa'innilana an ahi ma'at hi ad Jerusalem ya nadan udum an bobleh ad Judah. Ya hay nipa'innilaana ya ha"on an hi Isaiah an imbabalen Amos hidin numpatulan Ussiah ot ahi hi Jotam ot ahi hi Ahas ot ahi mohpe hi Hesekiah.

Hay Imbagan Apu Dios Hi A'at Nadan I Judah

²Da'yun wahtun luta ya ta'on on da'yun wah ad lagud ya hanat donglonyuh tuwen imbagan Apu Dios an alyonay, Nun'imbabaleya' ot ipanapto"u ta ingganaot kumilogda mu ona' ot ngohayon i dida. ³Udu'duldaot bo nadan baka ya dongki te innilada nan ud bagin dida an mangipanapto' i dida. Mu nadan tatagu' an tinanud Israel ya adiya' ibilang i dida an ta'on on ha"on di mangipanapto' i dida.

⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Na'abahhulan ayu an himpamoble an imbabalen di adi maphod di pangiyeda. Te din'uga' an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel.

⁵Undan maphod on inaynayunyun mungngohe? Ya undan pinhodyun madusa ta ma'udman di holtaponyu? Ta paddungnay himmalom di hugatyu ta hiya nan nunnaud an milu'uy ayu mo. ⁶Te paddungnay nahugatan di uluyu ta ingganah dapanyu. Ya agge ayu nipapto' ta agge ni'mo nadahidahan hi lana nadan hugatyu. Ta namaag nayya ya ahingingilah ya ahinononada. ^b

⁷Te hay ma'at hitun boble ta'u ya madadag te pu'ulan di binuhul ta'u tun boble ta'un ad Judah. ^c Ta ta'on onyu tigtiggon ya pun'aladan namin di bungan di intanomyu ya numbalin hituwen boble ta'u hi ma'id ha hilbina te abakon di tataguh udum an boble. ⁸Ta ammunah ad Jerusalem an ahi mabati an paddungnay allung hinan gawwan di puntanoman. Mu li"ubonda damdama.

---

^b 1:6 Hidiyen hugat nadan tinanud Israel ya bokon immannung an hugat te hidiyey nipaddungan nadan adi maphod an pangatda. Isaiah 53:4-5   ^c 1:7 Hidin amatagun Isaiah ya ginubagubat nadan tataguh ad Israel ya hi ad Syria ya hi ad Assyria ya hi ad Edom ya hi ad Pilistia di ad Judah.

⁹Mu onha nan ongal di abalinanan Dios ya adi dita'u ihwang ta ma"i'd ha ibatina i dita'u ot wan hay ma'at i dita'u ya umat hinan na'at hi ad Sodom ya hi ad Gomorah.^d

¹⁰Mu da'yun a'ap'apu ya tataguh tun ad Judah ya umat ayuh nadan i Sodom ya i Gomorah an nunhiglan adi maphod di pangatyu. Ot hanat igongahanyu nan tugun Apu Dios i da'yu. ¹¹Te alyonay, Nganne mahan di hilbin danaen dakol an i'no'i'nongyun ha'on an Dios? Omman immengleya' hinadan maghob an mi'nong an kalnero ya nadan taban di impanapto'yun animal. Ya adi umipa'amlong i ha'on nadan idawatyun dalam di bulug an baka ya kalnero ya guldung. ¹²Te undan nganne tuwalyi nangibaga i da'yu hi mangiyali ayuh i'nongyu i ha'on ya wan hay immannung ya adiya' ibilang i da'yu. ¹³Idinongyuot eh'a danaen i'no'i'nongyun ha'on te ma"i'd damdama ha hilbina. Ya nadan gobhonyun insenso ya nunhiglan umipabungot i ha'on. Ya ta'on on nadan pungngilinanyuh nadan nakayangan di bulan ya nadan Habadun tungo ya nadan udum an a'am'amunganyun mundayaw i ha'on ya ma"i'd ha hilbina an gapuh nan nunhiglan numbahulanyu. ¹⁴Ta danaen ngilingilinonyu an umat hinan nakayangan di bulan ya nadan udum an mangilin an algo^e ya numbaling umipabungot i ha'on. ¹⁵Ta ta'on hi itaggeyuy ta'leyu ya dinukkedukkeyuy dasalyu ya adi' damdama donglon. Te paddungnay nalamuy ta'leyuh dalam di tatagun pinatapatyeyu. ¹⁶Mu daan mo ta muntutuyu ayuh nan pumbahbahulanyu ta idinongyun namin nadan adi maphod an ato'atonyu. ¹⁷Ta nan nipto' an pangat di ipa'inghayun aton. Ta boddanganyu nadan palpaligaton di udum an tatagu. Ya ihakityu nadan nun'apuhig ya nun'abalu.

¹⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Aga ta punhahapitan ta'u. Ta ta'on on nunhiglay numbahulanyu an umat i ha ma'angngitit an lugit ya pakawanon da'yu ta pumbalinon da'yu hi paddungnay ma'apullaw. ¹⁹Ya onha da'yu ya ninomnomyun umunud i ha'on ot ma"i'd ha bahhonan da'yuy mangan hinan ap'aphodan an bungan di nitanom hitun bobleyu. ²⁰Mu hi'on nanongnan ngohayona' i da'yu ya adi mibahhon patayon da'yuh nadan binuhulyu. Ha'on an Dios di mangali ituwen ahi ma'at.

Hay Nan'ugan Nadan I Jerusalem I Apu Dios

²¹Alyon bon Apu Dios di, Ngalingalam ha eyu nalumanan an na'na'unnud ni' an tataguh tun ad Jerusalem. Ad uwani ya nadan dios di udum hi boble di daydayawonyu an umat ayuh nan babain

---

^d 1:9 Roma 9:29; Isaiah 10:20-23; 11:11,16   ^e 1:14 Nadan mangilin an algo ya dadiye nadan tinawon an pungngilinandah nan imbagan Apu Dios an umat hinan punnomnommandah nihwangand handidan a'ammoddah ate hi ad Egypt. Hay Nakakan 23:14-17; 34:18; Lebitikus 23:1-44; Deuteronomy 16:1-17

mumpabpabbayad hi adolna.^f Ya numbalin ta da'yuy pumatepateh tatagu yaden handi'e ya nipto' di atonyun mangipanuh hi tatagu. ²²Te mi'alig ayu ni' hinan namahmah an silber an na'ballol. Mu ad uwani ya numbalin ayuh ma'id ha balolna. Ya mi'alig ayu ni' hinan pinahapah an ma'aphod an ma'inum mu numbalin ayu mo hi umat hinan hubul. ²³Ya nadan mangipangpangulu i da'yu ya ngohayona' an Dios ta nadan mumpangako di eyu id'idduman. Ya ha ahan di nonomnomonyu ya nan midat i da'yu ta atonyu nan adi maphod. Ya adiyu boddangan nadan nun'apuhig ya ma'id ha pangihakityuh nadan nun'abalu.

²⁴Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya alyo' di, Ad uwani ya mi'buhula' i da'yu. Ta adiya' duminong ta ingganah on'u ipahday bungot'un da'yu ta iballoh'u nadan ina'inatyu. ²⁵Ot immannung an punhigla'o' di pundusa' i da'yu ta paddungnay mahmahon da'yu ta ingganah on paddungnay mayagyag nadan adi maphod an pangatyu an dadiyey humandih nan pundayawanyun ha'on.^g ²⁶Ya ahi' mohpe imbanggad hi ad Jerusalem nadan nipto' di pangipanuhda ya panugundah tatagu ta umat hidin hopapna tuwali. Ta hay umudi ya alyon di tatagu di, Maphod peman hi ad Jerusalem te nipto' di pangat nadan tataguhdi an na'na'unnuddan Apu Dios.

²⁷Ot alyo' an hi Isaiah di, Athinay aton Apu Dios an mamangngad hi ad Jerusalem ya ta'on on dita'un tatagun mangiwalong hi pumbahulan ta ihwang dita'u i hiya an gapuh nan nipto' an pangatna. ²⁸Mu nadan mungngohe ya manginaynayun hinan pumbahbahulan ta du'gondah Apu Dios ya mipapateda ta mama'idda.

²⁹Ot da'yu'en e mundayaw hinadan dios di udum an boble hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw ya ahi ayu mibabain an gapuh nadan pumbahbahulan an ato'atonyuhdi.^h ³⁰Ta umat ayuh nan nadpal an kayiw an mun'a'agah di tubuna ³¹onu nan dagami an hi kittang on napu'ulan. Ta atbohdiy adadagan nan ta'on on ongal di abalinanan tagu an gapuh nan adi maphod an ato'atona ya ma'id ha bumoddang i hiya.

Hay Ahi Pun'ap'apuan Apu Dios

2 ¹Hituwe boy impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Isaiah an imbabalen Amos hi ma'at hituh ad Jerusalem ya nadan udum an bobleh tun ad Judah. ²Alyonay, Udum hi algo ya mundongol hituwen nabillidⁱ an awadan nan Templo. Ta hituwey ma'al'ali mu nadan udum an billid. Ya umalidahtuy tataguh abobboble an mundayaw. ³Ta hay

^f 1:21 Jeremiah 3:6-14; Ezekiel 16:25-26   ^g 1:25 Isaiah 4:4; 48:10   ^h 1:29 Isaiah 65:3; 66:17   ⁱ 2:2 Hituwen nundongol an nabillid ya hay ipa'innilana ya nan ma'al'ali an pundayawan mu nadan udum an pundayawan.

pun'ibagada ya alyonday, Ma'ayu ta ume ta'uh nan nabillid an niyappit i Apu Dios an awadan nan Templo an pundayawan nadan tinanud Jacob. Ta itudduwan dita'uhdi an mangat hinan pohdon Apu Dios ta hiyay un'unudon ta'u.

Athidiy alyonda te i diye ya hi ad Jerusalem di alpuwan nan tugun Apu Dios an mitudduh nadan tatagu.

⁴Ya hi Apu Dios di mangipanuh hi an namin an adi pun'u'unnudanan di tataguh abobboble. Ya midinong moy gubat ya ma"i^d mo ha e dumadadaan an e mi'gubat ta nadan almas an umat hi ispada ya udihonda mo ta mumbalin hi aladu. Ya nada'en pahul ya pumbalinondah kompay ta pamutuldah nadan pahapingonda an intanomda ta maphod di bumungaanda.^j

⁵Ot hiya nan dita'un tinanud Jacob ya daan mo ta nan pohdon Apu Dios di aton ta'u.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tatagu

⁶Ot mundasala' an alyo' di, Apu Dios, he'a ya inwalong da'min tatagum an tinanud Jacob an gapu ta hay un'unudonmi ya nadan layah an tudtudun di tatagun nalpuh nangappit hi tuluwan di algo. Ya nundinol ami boh nadan umat hi mumpumbaki ta umat hi pangat nadan i Pilistia^k di pangatmi. Te inyunnudmih nan pangiy^e"en di tataguh udum an boble. ⁷Manu te makadangyan tun boblemih tun ad Judah hi dakol an silber ya balitu' ya nadan udum an nun'abalol an batu. Ya dakol boy kabayumi ya kalesan di titindalun e mi'gubat. ⁸Mu dakkodakkol di inyaman di tataguh tun boblemi an dayawonda. ⁹Ta hiyay gapunah ipada"ulanmi ta nunnaud di ahimi ibabainan. Ot lebbengnan adi da'mi pakawanon.

¹⁰Ot inayun'un alyon di, Da'yun tatagu ya ekayu ta e ayu mun'ipa"eh nadan doplah ya lingab. Ta ibtikanyu nan himpangen ma'at an gapuh bungot nan na'abbaktu ya ongal di abalinanan Dios. ¹¹Te madatngan han ahi adadagan nadan mumbaktun tatagu ta hi Apu Dios ya ammuna tuwaliy midaydayaw. ¹²Te nan ongal di abalinana nimpén Dios ya ipada"ulna nadan mumbaktu ya ta'on on nadan tatagun waday abalinanda. ¹³Ta ba'gutonan namin nadan o'ongal ya adudduken kayiw an sedar hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya nadan oak hi ad Basan.^l ¹⁴Ya pundotalona nadan nabillid ya ta'on on nadan nun'atatagen billid. ¹⁵Ya puntukkadna nadan nun'atagen pungguwalyaan di tindalu ya

^j 2:4 Mikah 4:1-3   ^k 2:6 1 Samuel 6:2; 2 Patul 1:2   ^l 2:13 Nadan billid an nungngadan hi Lebanon ya wadah nan huddo' di boblen nadan tinanud Israel an nundongol an gapuh nan adudduken sedar an kayiw hidi. Ya nan bobleh ad Basan ya wadah nangappit hi alimuhan di algo hinan boblen nadan tinanud Israel ya nundongol damdama an gapuh nadan o'ongal an kayiw an oak. Ya hi Isaiah ya impaddungna i datuwen kayiw nan ma'at hinadan mumbaktun tatagu.

nadan binattun alad di boble. ¹⁶Ya numpa"ihna nadan papol hi ad Tarsis ya nadan mun'a'aphod an bangka. ¹⁷Ta way aton nadan mun'abungot ya mumbaktu an mipada"ul ta mibabainda. Ta hi Apu Dios tuwali ya abuh di mipabaktu. ¹⁸Ya mama"idda mo nadan bulul an dayawonda.

¹⁹Ta hitun pangatan Apu Dios i dadiye ya iwagotna tun luta ta eda mun'ipa'e nadan tatagu hinadan liyang ya lingab an gapuh nan nunhiglan takutda i diyen nunnaud an bungotna ya nan ongal an abalinana.^m ²⁰Ya i diyen a'atana ya eda mohpe pun'itopal nadan bulul an balitu' ya silber hinadan balen di gelew ya littalit. ²¹Ta i diye ya mamtikda nimpe nadan tatagu an eda mun'ipa"eh nadan lingab hinan doplah an gapuh takutda hinan nunnaud an bungot Apu Dios ya nan ongal an abalinanah tun pangiwagotana nimpeh tun luta.

²²Ot hiya nan hanat idinong ta'un mundinol hi tatagu te undan nganney abalinanda an ta'on on dida ya mateda.

Hay Apalpaligatan Nadan I Judah

3 ¹Nomnomnomon ta'u an tuwe mon ma"idon nan ongal di abalinanan Dios nadan pundinolan ta'uh tun ad Jerusalem ya an namin nadan bobleh tun ad Judah an umat hi makan ya liting ²ya ta'on on nadan na'tullid an mi'gubat ya nadan ibbadan tindalu ya nadan uggan mangipanuh hi tatagu ya nadan propeta ya nadan mumpumbakiⁿ ya nadan mangipangpangulu i dita'u. ³Ya ma"idona bo nadan opisyal di nabonglen (50) tindalu ya nadan udum an ap'apu ya nadan nun'ala'ing an mangapyah kumpulna ya nada nimpe an mumpumbaki. ⁴Ta hay ihukkat Apu Dios hi mun'ap'apu ya nadan u"unga.^o ⁵Ya nadan tatagu ya palpaligatonda nadan ibbadan tatagu an ta'on on nadan hinaggonda. Ya nadan u"unga ya ngohayonda nadan o'ongongngal mu dida. Ya ta'on on nadan nun'abaktun tatagu ya ngohayon nadan nun'ada"ul.

⁶Ya i diyen a'atana ya nadan hina'amma ya namaaggon impudong di oha di hi ibbana on inalinay, He"a han waday lubungna i dita'u ot he"ay mangipangpanguluh tun nadadag an boble ta'u.

⁷Mu alyonay, Adi mabalin te ma"id ha mabalin hi iboddang'u i da'yu. Te ta'on on da'mi ya ma"id ha anonmi ya ma"id ha lubungmi. Ot adi mabalin hi ha'on di mangipangpangulun da'yu.

⁸Ta athidiy ma'at ta madadag tun ad Jerusalem ya an namin tun ad Judah te ma'attigoh nan pangatda ya panapitda an ngohayonda nan madayaw an Dios. ⁹Ya ta'on on hay angahda on ma"apto' di numbahulanda. Te ma"id ahan ha bainda an mangipatpatigoh pangatandah adi maphod an umatdah nadan i Sodom. Mu mahmo'da te madusada te bahulda.

^m 2:19 Nipa'innila 6:15   ⁿ 3:2 Nadan mumpumbaki ya matigoh nan Deuteronomy 18:10.

^o 3:4 Hi Manasseh ya himpulut duway (12) tawonah din numpatul hi ad Judah.

¹⁰Mu hanat ibaga ta'u hinadan nipto' di pangatda an luminggopda te maphod di pumbalanan nadan maphod an ina'inatda. ¹¹Mu mahmo'da nimpe nadan adi maphod di at'atonda te nan ina'inatda ya hiya boy ma'at i dida.

¹²Ot mahmo' ayun i'iba te u"ungay ahi mamalpaligat i da'yu ya binabaiy mun'ap'apu i da'yu. Ta gapuh nan nibahhon ituddudah atonyu ya iwalongyu nan nipto' an ma'unud ta hidiyey lummuh adadaganyu.

¹³Te nundadaan hi Apu Dios an munhumalyah tatagu ¹⁴an pamanguluwona nadan ap'apu an mangipangpanguluh nadan tataguna. Ta alyonan diday, Da'yuy namahbah hi ad Judah an paddungnay puntanoma' hi greyp.^p Ta pinnuyuy babaleyuh inakoyuh nadan nun'awowotwot. ¹⁵Umman ma'id ha lebbengyun mamalpaligat hinadan tatagu' ta eyu ana'ullan nadan nun'awotwot. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

Hay Ahi Ma'at Hinadan Binabai Hi Ad Jerusalem

¹⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Tigonyu nadan binabain i Jerusalem an mundaldallananda'e ya itanangtangngadda. Ya nahu'luban di hukidah mungkililing ta ma'attigon mi'ilala'ida an ma'id ha bairan mangidkid'ing hi linala'i. ¹⁷Ta hiya nan dusao' dida hi bungul hi uluda ta lo'tat ya makalbuda. ¹⁸Ya i diyen a'atana ya ma'ido' an namin nadan pun'alkusdah adolda an umat hi banggol ya giniling di huki ya alkus di ibu' ¹⁹ya hingat ya nan mihu'lub hi ta'le ya nadan hu'yungda ²⁰ya nadan kallugung ya hu'lub di hiku ya nadan miwa'oh adolda ya nadan bangbanglu ya nadan agayukda.^q ²¹Ya ta'on on nadan singsingdah ta'leda ya hay olongda ya ²²nadan mun'aphod an lubangda ya pitakada ya ²³diggalda ya panyuda ya nadan ihophopdah pu'olda ya nadan adukken hu'yungda.^r

²⁴Ta nan maphod an hunghungda ya mumbalin hi ma'agub. Ya nan miwakoh adolda ya mumbalin hi tali ya makalbuda. Ya nan na'angnginan lubangda ya mahukkatan hi langgut ta pangipatigodah eda umukayungan. Ta ta'on on maphod di tigoda ni' ya mumbalindah ababain.

²⁵Ya nada'en linala'i ya mun'a'atedah gubat an ta'on on nadan mun'abibikah. ²⁶Ya mun'atutukad nadan geyt ta mipaddung di ad Jerusalem hinan nataynan an babai an umukayungan on kimmogakoga.

4 ¹Hitun a'atan danae ya namaag ya pumpupullohan di pitun binabai di ohan lala'i on alyondan hiyay, Ta'on attog ya da'miy ukod hi anonmi ya ilubungmi mu ta ibilang da'mih ahawam ta adi ami mibabain an gapu ta ma'id ha ahawami.

^p 3:14 Isaiah 5:1   ^q 3:20 Hay pangalin di udum hinan agayuk ya agayup.

^r 3:23 1 Peter 3:3-4

Hay Ahi Pangipaphodan Apu Dios Hinadan Tataguna

²Udum hi algo ya pumhodda nadan tinanud Israel ta ma'aphod moy bungan di itanomdahdi ta mibangngad di amlongda ya mundongolda bo nadan mabati an tinanud Israel. ³Ya an namin nadan tataguh ad Jerusalem an adi mi'yate ya mibilangdah niyappit i Apu Dios hitun pamakawanana ⁴hinadan adi maphod an ina'inatda an paddungnay ulahana nan alulugnin an lugitda ya nan kimmulhin dalam di pinatepateda. Manu'e hi pakawanona dida ya hidiyen nundusana i dida ya paddungday apuy ta naghob an namin nadan adi maphod an ina'inatda. ⁵Ya ahina mohpe abbugan nan nabillid an hi ad Zion i han bugut hinan mapatal ta mahidumandan namin nadan tatagun ma'amung hidi ya nahdom'e on numbalin hi apuy. Ta nan ma'aphod an binang Apu Dios ya matigon ay mi'abbung i diyen boble. ⁶Ta handiyana nadan tataguh nan potang ya puwo' ya udan.

Nan Kanta An Waday Nipa'elana

5 ¹Aga ta ikantaa' nan gayyum'u^s an waday intanomnah greyp hinan ma'allumong an nabillid
²an inaladana ot aanona nadan batu ot tanomanah nadan pinilinan mapmaphod an greyp.
 Ot ipata'dognah gawwana han natagen pungguwalyaan ot mangapya boh pungkopalanah greyp.^t
 Ot hadhaddonay maphod an ibungada mu hidin nalumda ya mangulipotda.
³Ot alyon diyen gayyum'u di, Da'yun i Judah an namamah nadan i Jerusalem ya ibagayu hi'on nganney gapuna ta athidiy imbugan nan intanom'u. Yaden inat'un namin nan mabalin an ma'at. ⁴Mu ta'on on inat'uhdi ya numbalin damdama hi mangulipot yaden namnamao' an malumiih.
⁵Ot pa'iho' mo nan alad diyen tinanoma' ta umedahdiy animal^u ta pun'a'anda ya nun'igatinda. ⁶Ya indinong'un mangipapto' i diyen intanom'u ta mumbalin hi potaal an hay holo' ya pagat di umlot hidi. Ya impagol'uy umaliyan di bugut ta ma'id ha iyalinahdi hi udan.^v
⁷Ta hay ni'aligan nan intanom nan ongal di abalananan Dios ya dita'un tinanud Israel an impanapto'na an namama i dita'un i Judah

^s 5:1 Hituwen gayyum an alyon Isaiah ya hi Apu Dios. ^t 5:2 Matthew 21:33; Mark 12:1

^u 5:5 Hay ni'aligan nan animal ya nadan i Assyria an binuhul nadan tinanud Israel an manadag hi ad Jerusalem. ^v 5:6 Hinuddum ya adi ipa'alin Apu Dios di udan ta pundusanah nadan mungngohen tataguna. Deuteronomy 28:23-24; 2 Samuel 1:21; 1 Patul 17:1

an namnamaona an hay ibunga ta'u ya nan maphod an pangat ta'u hi ibba ta'u mu onnot on numbalin ta'uh pumapate. Ta hidiyen namnamaonan paddungnay ibunga ta'u ya onnot on hay kogan di tatagun mumpahpahmo' di madngolna.

Hay Dusan Nadan I Judah An Adi Maphod di Pangatda

⁸Mahmo' ayun tatagun aganyuh hublih luta ya baleh nadan nun'ihaggon hinadan lutayu ya baleyu ta lo'tat ya ma'id ha hinaggonyu ta da'yu ya abuh di umohnong hi gawwan nan abillog an lutayu.^w

⁹Te dingngol'u nan inalin nan ongal di abalinanan Dios an alyonay, Immannung an pumbalino' hi ma'id ha hilbina nadan mun'a'aphod ya o'ongal an babale te ma'id ha umohnong hidi. ¹⁰Ya nan abillog an nun'atanoman hi greyp ya ammuna ha limay galon di ma'inum hi pumbalanan nan ma'apit hidi. Ya nan himpuluy (10) halub an ohok ya ammuna ha hinhalub hi ma'apit.

¹¹Mahmo' ayuot an bumuwah an bumangon ta han inum di ahiwanyu ta ingganah nan mahdom ya na'abbutong ayu. ¹²Ya hinadan a'am'amunganyu an pun'am'amlonganyu ya pun'idadaanyuy makan ya ma'inum. Ya ipagangohyuy harp ya tamburin ya unngiyung ya nadan udum. Mu ma'id ha punnomnomyu hinadan ato'aton Apu Dios i da'yu. ¹³Ta hiyah nae nan dita'un tataguna ya iyabulutna ta iye dita'uh nadan binuhul ta'u hi udum hi boble. Ta dakol i dita'u an ta'on on nadan ap'apu ya iyate ta'uy inagang ta'u ya inuwoh ta'u. ¹⁴Ta bumillog nadan lubu'an ta ilubu'an ta'u an ta'on on nadan kakadangyan ya nadan dakol an tataguh tun ad Jerusalem ya niddumdahdi nadan bumutobutong on ngimmalangala.

¹⁵Ta mibabain ayun namin ya nipada"ul nadan mumbaktu. ¹⁶Mu nan ongal di abalinanan Dios ya nanongnan madayaw hinan nipto' an atonan mundusah tatagu. ¹⁷Ta magado'otan hituwen boble ta panganan di kalnero ya gulding.

¹⁸Ot mahmo' ayun tatagun manginaynayun an mangat hi adi maphod. ¹⁹Ya da'yu bo udot di mangali hi, Mu ta pa'ibagonnot udot nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an aton nan ninomnomnan aton ta tigonmi.

²⁰Ya mahmo' ayun nahunniy punnomnomna an mangali hi maphod nan ta'on on adi maphod. Ya ta'on on da'yun mangali hi adi maphod nan maphod. Ta nan munhihillong ya alyonyuh mapatal ya nan mapatal ya alyonyuh munhihillong. Ya nan mumpait ya alyonyuh munlumiih.

---

^w 5:8 Nadan tinanud Israel ya mabalin an pangdonanday lutan di ibbada mu adi mabalin an hubliyanda onu ihublida te ginodwadagodwada nan luta ot mipong i dida an tinanud ta bagidah inggana. Bilang 27:7-11; 1 Patul 21:1-3

Ya nan munlumiih ya alyonyuh mumpait. ²¹Ya ta'on on da'yun hay punnomnomnah adolna ya nanomnoman ya nala'ing. ²²Ya athidi bon da'yun nundongol an ma'anginum hi bayah ya ta'on on da'yun nala'ing an mun'iphod hi ma'inum. ²³Ya ta'on on da'yu an nibahhoy pangipanuhnah tatagu an gapu ta numpabayad ayuh nadan numbahul ta pumbalinonyu dida hi ma'id ha bahulda.^x ²⁴Ta mi'alig ayuh nan dagami an nalakan mapu'ulan. Ya umat ayu boh nan holo' an matano' di lamutda ya nakling di habungda ta miyaddibdan ayda hupu'. Te inwalongyu nan tudtudun nan nahamad ya ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ²⁵Nunhiglay bungot Apu Dios i dita'un tataguna ta hiya nan nundadaan an mundusa i dita'u. Ta iwagotna nadan billid^y ta dakolday mun'a'ate i dita'un tataguna ta awalwalin hinan kalatay adol di tagun umat hi lugit. Mu adi damdama ma'aan di bungot Apu Dios i dita'u.

²⁶Ta ayagana bo nadan tataguh nun'idawwin boble^z ta ma'ibagadan umalin mangubat i dita'u. Ya ahiyu tigon an tuweday binuhul ta'u an ma'awigingdan mangali. ²⁷Ya ma'id i dida ha mable onu mihubag an ta'on on adida mun'ib'ible onu malo'. Ya nanongnan niktom di balikisda ya hay hapatutda. ²⁸Ya mun'atadom di panada^a ya nun'idadaandan pumana. Ya mun'abikah di kabayudan manguyud hinadan kalesada ta ayda tumayap hi inawigingda. ²⁹Ya ahitutukuk bo udot nadan tindaluda an ayda layon an mun'olmom hi'on waday dimpapdah anonda. Ta pamaag ya nun'ie dita'u i ha ma'id ha mangihwang i dita'u. ³⁰Ot hitun dumatngan datuwen binuhul ta'u ya nunhiglan mumbungug di madngol an ay ungak di liting hinan baybay.

Ta nunnaud an mahmo' ta'u ta umukayungan ta'uh tun ad Judah.

Hay Namto'an Apu Dios I Isaiah Hi Propeta

6 ¹I diyen tawon an natayan nan patul an hi Ussiah ya numpatigoh Apu Dios i ha'on an inumbun hinan nabaktu an awadan nan ma"aphod an tronona. Ya nan gayadan di lubungna ya hinophopana nan dotal di Templo. ²Ya hinan baktun diyen tronona ya wahdiday serapim an hin'o'onom di paya'da. Ta nan duwa an paya'da ya inhawandah angahda ya nan duwa ya inhawandah hukida ya nan duwa di usalondan tumayap. ³Ya matimtimaldan mungkanta an alyonda di, Ma"aphod nan ongal di abalinanan Dios. Ya ma'attigoy amaphodnah tun luta.

⁴Ya gapuh nan bungug di kantada ya niwagot nadan hamba ya nadan nigopnadan nan Templo ya napnuh ahuk di dallomna.

---

^x 5:23 Isaiah 1:23; 10:1-2   ^y 5:25 Isaiah 64:3; Jeremiah 4:24-26; Hebrew 12:26; Hay Nakakan 19:18; Haggay 2:6   ^z 5:26 Nadan tataguh nun'idawwin boble ya mabalin an nadan i Assyria an nangubat hi ad Israel ya hi ad Judah hidin 722 B.C. ya hidin 701 B.C. onu nadan i Babilon an nangubat hi ad Jerusalem hidin 605 B.C.   ^a 5:28 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

⁵Ot alyo' di, Abuhot tu. Umannung an mateya' te nabahulana' te hanan hapito'. Ya ta'on on nadan ibba' an tinanud Israel ya nabahulanda damdaman gapuh nan hapitonda. Yaden numpatigo i ha'on nan patul an hiya nan ongal di abalinana an Dios.^b

⁶Ya immalin ha'on nan ohan serapim an intayapna han inodnanan bala an ena inipit hinan punggobhan hi mi'nong.^c ⁷Ya inda"omnah timid'u nan bala ot alyonay, Hituwey nomnomom an napakawan moy bahulmu hidin nida"om hituwen balah timidmu.

⁸Ya dingngol'un alyon Apu Dios di, Nganne ha honago' hi e mangipa'innilah nan pohdonmin^d innilaon nadan tatagu?

Ot alyo' di, Ot teyya' bo tee. Ha'on di honagom ot umeya'.

⁹Ya alyonay, O eka mo. Mu hay ibagam hinadan tatagu ya alyom di, Manu te donglodonglonyu nan hapit Apu Dios mu ningamut an adiyu ma'awatan. Ya tigotigonyu bo nadan ma'ma'at mu aggeyu innilay pohdonan ipa'innila.^e

¹⁰Ot eka ta em ibagabaga i dida nadan tugun'u an ta'on on adida ma'awatan ta paddungnay pakulhiyom di punnomnomda ya pinilokmuy matada ta adida tigon ya pinukitmu boy ingada ta adida donglon. Te onha adida athina ot waninnot an imatunanda nadan ma'ma'at ya ma'awatanda nadan mitudtudun dida ta wan mabalin an mundinoldan ha'on ta ipaphod'u nan nitaguwanda.^f

¹¹Ot mahmaha' an alyo' di, Apu Dios, ot anuud di ahi' pangidinongan an mangat ituwe?

Ya alyonay, Ingganah on madadag nadan bobleyu an tinanud Israel ta ma'id ha munhitu ta mabao nadan babale ya minganuy nadan puntanoman. ¹²Te ipa'e' nadan tatagu hi nun'idawwin boble ta taynanda tun ad Judah. ¹³Ta ammunada ha mi'apuluh nan dinakolda ha mabati. Mu datuwen mabati ya magubatda damdama. Ta athidiy ma'at i dida mu wadada damdamay mabati hi ibilang'uh tatagu' ta mipaddungdah nan tungod di kayiw an lo'tat ya humaping bo damdama.

Hay Pinhod Apu Dios An Ipa'innilah Nan Patul An Hi Ahas

7 ¹Hidin numpatulan Ahas an imbabalen Jotam an imbabalen Ussiah hi ad Judah ya e ginubat nan patul hi ad Syria an hi Resin ya nan patul hi ad Israel an hi Pekah an imbabalen Remaliah nadan i Jerusalem hidih ad Judah. Mu adida pa"abak i dida.^g

^b 6:5 Hay innilan di tatagu ya wa'e ta mumpatigoh Apu Dios i dida ya imutalnganda an na'abahulanda. Ta kulugondan tigonda'eh Apu Dios ya mateda. Ta hiya nan timmakut hi Isaiah. Job 42:5-6; Luke 5:8; Hay Nakakan 33:20   ^c 6:6 Lebitikus 16:12

^d 6:8 Manu'e hi alyonah nan pohdonmi ya athidiy nangalin Apu Dios te hidiyey ipatigana an nan Espirituna ya hi Jesu Kristu ya nalpu damdaman dida dadiyen mitudtudu.

^e 6:9 Mark 4:12; Luke 8:10   ^f 6:10 Matthew 13:15; John 12:40; Nan Na'na'at 28:26-27

^g 7:1 2 Patul 16:5

²Mu hidin na'innilaan nan patul an hi Ahas ya nadan wah nan palasyu an nungngangammut nadan tindalun nalpuh ad Syria ya nadan tindalun nalpuh ad Israel ta gubatonda dida an i Judah ya nunnaud di takutda. Ya ta'on on nadan tatagu ya gumayonggongda damdamah takutda an umatdah nan kayiw an pun'iwagot di puwo'.

³Ya alyon Apu Dios i ha'on di, Ume ayuh nan imbabalem an hi Sear-Jasub^h ta eyu damuwon nan patulyu an hi Ahas. Hay pangakhupanyu i hiya ya hinan way potto' nan numbaktun lobong hidih nan way kalata an mangiplay hinan punlaba'an. ⁴Ta ibagam i hiya an adi minomnoman ya adina takutanan nan duwan patul an da Resin i Pekah. Te ta'on hi nunnaud an umpatakut di bungotda mu umatda hinan bala an tuwen madop.

⁵Ya inalin bon Apu Dios di, Manu te ninomnom nan patul hi ad Syria ya nan patul hi ad Israel an dadagon da'yun i Judah an alyonday, ⁶Gubaton ta'uh ad Judah ta inabak ta'ue ya ginodwa ta'u. Ya numbalinon ta'u nan imbabalen Tabeel hi patul hi ad Judah. ⁷Mu ha'on an na'abbaktun Dios ya adi' mo iyabulut an ma'at hidiyen ninomnomda. ⁸Te nadan i Syria ya adida mabikbikah mu ha'on an Dios. Te ma'id ha ikodhol di ad Damaskus an bobleh ad Syria an ta'on on hidiy niha"adan nan patulda an hi Resin. Ya ad Israel e ya madadag hitun adi ume ha nanom ta limay (65) tawon. ⁹Ta an namin di bobleh ad Israel ya ma'id ha ikodholda an ta'on on hi ad Samaria an niha"adan nan patulda an hi Pekah.

Mu adiyu'e inaynayun an mundinol i ha'on ya umannung an adi ayu mihwang.

Hay Pangimatunan Hi Umaliyan Immanuel

¹⁰Ya agge nadne ya hinnaga' bo i Apu Dios hinan patul an hi Ahas. Ta immeya' ot alyo' di, ¹¹Agam ta mumbaga'a i Apu Dios an dayawon ta'u i ha pangimatunam an hiya ya boddangan da'a ta abakom nadan binuhulmu. Ya ha adi abalanan di taguy dawatom hi atonah pangimatunam.

¹²Mu alyon Ahas di, Adiya' mumbaga te adi' pohdon an patnaon hi Apu Dios.ⁱ

¹³Ot alyo' moy, Donglom an patul ya da'yun namin an wahtun palasyu te impahiga da'mi mo ahan i da'yu. Ot undan patnaonyu boy ulen nan Dios an punhilbiya'? ¹⁴Hi Apu Dios di ukod an mangdat hi pangimatunanyu. Ot nomnomnomonyu an ahi mawadaan han babai

^h 7:3 Hay ibalanan nan ngadan an Sear-Jasub ya waday oh'ohhan tatagun mabati.

ⁱ 7:12 Hi Ahas ya manuy hapitna te alyonay mundinol i Apu Dios mu onnot on ninomnomna an mumpaboddang hinadan i Assyria hi punggubatanah nadan i Israel ya i Syria. 2 Patul 16:7-9.

an ta'on on ma'id ha inilo'nah lala'i. Ya hay iyayyamna ya han lala'i ta ngadananda hi Immanuel. ¹⁵Ta on hiyah umong'ongngal ta mabalin an mangan hi kimmulhin gatas ya danum di iyukan ya atbohdi mabalin an imatunana nan maphod ya nan adi maphod ta nan maphod di atona ¹⁶ya minganuy mo di boblen nadan duwan patul an takutanyun i Judah te mateda.

Hay Panadagan Di I Assyria Hi Ad Judah

¹⁷Ya inali' boh nan patul di, Mu hi Apu Dios ya pa'aliyona i he'an patul ya dita'un tataguh tun ad Judah ya an namin nadan tinanud di patul han nunnaud an punholholtapan ta'u. Te nihipun hi nihi"anan di ad Israel hi ad Judah ya ma'id ha athituh impala"uh nadan tatagu. Te ipa'alin Apu Dios nan patul hi ad Assyria ya nadan tindalunah tun boble ta'u ta gubaton dita'u.

¹⁸Ot madatngan'eh tuwe ya paddungnay humulpip hi Apu Dios ta umali nadan tindalun malpuh nadan nun'idawwin bobleh ad Egypt ta ayda lalog an mumbahhong an mangali ya atbohdi nadan i Assyria an ayda iyukan an mangali. ¹⁹Ta umalidan namin ta ma'id ha adida e punhituwan an ta'on on hinadan nun'aghang hinadan billid ya nadan doplah ya hinadan awadan di paggapaggat ya ta'on on hinadan pastu.

²⁰Ta i diyen a'atana ya paddungnay bayadan Apu Dios nan patul hi ad Assyria an bobleh nan bahhel di wangwang an nungngadan hi Euprates ta diday manadag hi an namin an wah tun ad Judah ta paddungnay upuhandan namin di ibu' ya balbas ya an namin an dutdut hi adol di tataguh tu ta nunnaud di ibabainanda.

²¹Ta hitun alpahan nan gubat ya ammuna ha oh'ohhan tatagu hi mabati. Ya datuwen mabati ya hinan ohan pamilya on waday ohan bakada an hiyah nahikon ya duwan kalnero ta pangalandah itanuudan hina'amma. ²²Mu dakol di gatas an malpu i dadiyen animal ta hiya nan hay itanudda ya nan kimmulhin gatas ya danum di iyukan.

²³Te mumbalin hi paggapaggat nadan ugganda ni' puntanoman hi hinlibuy (1,000) pu'un di greyp an hay balol di punggatanganda ni' hinan apitonda ya hinlibuy (1,000) silber. ²⁴Mu i diye ya hay odnan mon di tatagun umehdi ya pana te nunnaud nimpe an paggapaggat. ²⁵Ya ta'on boh on nadan ugganda ni' e gabyonon hinadan nabillid ya adida mo umehdi te paggapaggat nimpe ta numbalin mo hi panganan di baka ya kalnero.

Hay Ahi Pangubatan Nadan I Assyria Hi Ad Damaskus Ya Hi Ad Samaria

8 ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, Alam ha abillog hi puntudo'an ya ino"ongalmu an intudo' hidi nan ngadan an Maher-Salal-Has-

Bas.^j ²Ya inayagam nan padi an hi Uriah ya hi Sekariah an imbabalen Jeberekiah an dida nan mabalin an pundinolan an muntistigu ta tistiguwandah tuwen itudo'mu. Ot hiyay ato'.

³Indani ya nawadaan nan ahawa'. Ta hidin niyayyam hidiyen lala'in imbabalemi ya alyon Apu Dios i ha'on di, Ngadananyu ta hi Maher-Salal-Has-Bas ⁴an hay ipa'innilana ya adi ni' humapit nan golang ya umali nadan i Assyria ya ginubatda nadan i Damaskus ya i Samaria ya nun'aladan namin nadan kinadangyanda ya inyedah bobleda.

⁵Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ⁶Datuwen tataguh ad Judah ya ma'id ha pangibilangdah nan ule' i dida an umat hinan liting hinan wangwang hi ad Siloah an mun'ulen mangmangge. Te hay pun'am'amlongda ya nan pamoddangan nadan patul an hi Resin ya nan imbabalen Remaliah. ⁷Ta hiya nan nomnomnomyu an ha'on an Dios ya tuwen pa'aliyo' nan ongal di abalinana an patul hi ad Assyria ya nadan tindaluna ta gubaton da'yun tataguh tun ad Judah. Ta hay umaliyanda ya mipaddungdah nan dumakolan di liting hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ⁸an i'wanah tun ad Judah ta lobngonan namin tun bobleyu ta mipogpog hi ingganah bagangyu ya nun'iyen^eenan namin di wahtun bobleyu. Ya mipaddungda boh nan hamutin muntayyapan ya nungkohop ta alanan namin nadan pohdonan anon. Mu ha'on an hi Immanuel^k di mabalin an mangihwang i da'yu an wahtu ituwen imbilang'uh boble'.

⁹Ot alyo' an hi Isaiah di, Da'yun tataguh abobboble ya ta'on on mungngangammot ayun namin an mundadaan an mi'gubat mu ma'id ha bahhonan ma'abak ayu. ¹⁰Ta ta'on hi ma'amung ayu ta hahapitonyuy atonyun mangubat i da'mi mu ma'id ha hilibina te hi Apu Dios di pun'ibbami.

Hay Nanugunan Apu Dios I Isaiah

¹¹Indani ya pinadanan Apu Dios i ha'on an alyonay, Adim iyunnudan hinan pangat nadan ibbam an i Judah. ¹²Ya adim patiyon nan ibagada an waday nunhahapit an patayon da'a. Ya adi'a tumakut hinan takutanda. ¹³Ta hay takutam ya hanan adim pangun'unudan i ha'on an Dios ya abuh. Te ha'on an nahamad ya ongal di abalinanan Dios di matakatan ya abuh. ¹⁴Ot ha'on ya midduma' i da'yu. Mu da'yu an i Israel ya i Judah ya adi ayu'e tuwali mundinol i ha'on ya paddungnay mihali'dud ayuh nan batu^l onu magah ayuh nan doplah. Ya paddungna boy makna ayu i ha hulu. ¹⁵Te ma'abak ayuh gubat ta mun'a'ateday udum i da'yu ya nabaludday udum ta miyedah udum hi boble.

---

j 8:1 Hay ibalinalan nan Maher-Salal-Has-Bas ya ma'ibagan pulhonda nadan nun'abalol an wadah nadan tatagu. ^k 8:8 Hay pohdon nan Immanuel an ipa'innila ya wadah Apu Dios i dita'u. ^l 8:14 Roma 9:33; 1 Peter 2:8

¹⁶Ot alyo' an hi Isaiah di, Da'yun na'na'unnud an itudtuduwa' ya hanat ipapto'yun namin nadan impitudo' Apu Dios i ha'on. ¹⁷Te ad uwani ya paddungnay inwalong dita'un tinanud Israel i Apu Dios an gapuh nan adi ta'u pangun'unudan i hiya. Mu ha'on'e ya hiya damdama ya abuh di pundinola' hi bumoddang i dita'u.^m

¹⁸Ot nomnomnomyu an hantudan ma'ma'at i da'mih nadan imbabale' ya datuwey pangimatunanyu hinan ongal an abalinal Apu Dios an dayawon ta'u hinan nabillid hi ad Zion. ¹⁹Mu tanganu on hanadan mumpumbuyun ya mumpama"o di eyu pummahmahan hi'on waday pinhodyun innilaon? Unhaot hi Apu Dios di pangibagaanyu ta bokon hanadan linnawan di natey namnamaonyuh mangipa'innilan da'yun matagu hinan ma'at hi udum hi algo.

²⁰Unhaot nadan tudtudun Apu Dios di donglonyu ta bokon nadan ibagan nadan mumbuyun ya mama"o onu nadan udum di donglonyu. Te ma"i'd ha iboddangdan dita'u te agge napatalan di nomnomda.

²¹Mu ma"i'd te e ayu humanawwangan ta hinolholtapyuy inanganyu ya binleyu. Ya na'agangan ayu'e bo udot on nunhiglay bungoty on intanangtangngadyu on inidu'idutanyu nan patul ya ta'on on hi Apu Dios. ²²Ta ma"i'd ha nomnomnomyuh pumpaboddanganyu ta nunhigla mo ahan nanyay inomnomyu an paddungnay nibalud ayu i ha munhihillong.

Hay Nibaga An Ahi Iyayyaman Han Mumpatul

9 ¹Hidiyen nunnaud an ahi ta'u punligatan ya adi minaynayun hi inggana. Te ta'on hi nunhiglay nipada"ulan nadan boblen di tinanud Sebulun ya tinanud Naptali an nun'ap'apuwan nadan bokon Judyu mu udum hi algo ya pumbalinon Apu Dios hi mapemanan dadiyen bobleda an datuwe nadan boblen nihaggon hinan lobong an nungngadan hi Galilee an numbattanan nan baybay an nungngadan hi Mediterranean ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya nadan bobleh ad Galileeⁿ an nun'ap'apuwan di bokon Judyu. ²Te nadan tatagu i dadiyen boble ya paddungnay wadadah nan munhihillong mu ahida tigon nan mumbinang an patal ta paddungnay mapatalan di nomnomda.^o

³Ot alyo' i Apu Dios di, Hitun a'atana ya innila' an padakolon da'mi an tinanud Israel ya nunhiglay ahim pangipa'amlongan i da'mi. Ta umat hinan pun'amlongan di ohan taguh nan pun'apitanah intanomna. Ya umat boh amlong di munggodgodwah nan inabakdah gubat. ⁴Te dadagom di abalinal nadan mamalpaligat i da'min tatagum. Ta ihwang da'mi an

---

^m 8:17 Hebrew 2:13   ⁿ 9:1 Hi ad Galilee an nun'ap'apuwan di bokon Judyu ya mapemanan hi udum hi algo an nipa'annung hidin nunhituhidih Jesu Kristu ta intudtudunay a'at Apu Dios.   ^o 9:2 Matthew 4:15-16

umat hidin inatmu i da Gideon hidin eda nangubatan hinadan binuhulda an i Midian.^p ⁵Ot hitun a'atana ya midinong moy gubat ta mapu'ulan mon namin nadan hapatut ya nadan nadadalan lubung di titindalun e ni'gubat.

⁶Te miyayyam han golang an lala'i ta hiyay mun'ap'apu i dita'u. Ta hiya nan mangadanan hi Ma"aphod Di Panuguna ya Ongal Di Abalinanan Dios ya Munnananong An Ama ya Patul An Mangipalinggop Hi Tatagu. ⁷Ya ma'udman di pun'ap'apuwana ya malinggop di pi'taguwan ta'u i hiya hi inggana. Ya minaynayun an nipto' di atonan mangipanuh hi tatagu. Ta hiyay manginaynayun an mun'ap'apu hinan nun'ap'apuwana din patul an hi David. Ot hi Apu Dios an ongal di abalinana ya ipa'annungna datuwen gapuh pamhodnan dita'u.

Hay Pundusaan Apu Dios Hi Ad Israel

⁸Hi Apu Dios ya pinadanana tuwali an dusaon dita'un tinanud Israel an hay ohah ngadana ya Jacob. ⁹Ot an namin ta'u ya innila ta'uh tuwe an namamah nadan i'iba ta'u an numbobleh ad Samaria ya an namin hi ad Israel. Mu mungngoheda ya mumbaktudan alyonday, ¹⁰Damboyah on nadadag tudan babale ta'u an niyammah pito' ta way aton ta'un manukkat hi binattu ta nahamhamad. Ya ta'on boh on nun'alngoh tudan kayiw an sikamor ta way aton ta'un manukkat hi mun'agangan kayiw an sedar.

¹¹Ta hiya nan pabungoton Apu Dios nadan binuhul nadan i'iba ta'un i Israel. ¹²Te nadan binuhulda an i Syria an malpuh nangappit hi tuluwan di algo ya nadan i Pilistia an malpuh nangappit hi alimuhan di algo ya gubatonda nadan ibba ta'un i Israel ta madadagda. Mu adi damdama ma'aan di bungot Apu Dios i dida ta inaynayuna an mundusa i dida.

¹³Mu ta'on on athidiy ma'at i dida ya hiyah diyen adida damdama muntutuyuh nan bahulda ya adida mumpaboddang hinan ongal di abalinanan Dios.

¹⁴Ta hiya nan pinghanon Apu Dios an dadagon nadan i'iba ta'un i Israel an ta'on on nadan nabaktun ap'apu ya nadan nun'ada"ul an tatagu. ¹⁵Ta mi'aligdah nan animal. Ta nadan ap'apu ya nadan udum an piyalon di tataguh ad Israel ya diday i'aligan nan ulu ya nadan mumpunlayah an propeta ya diday i'aligan nan iwit. ¹⁶Te dadiyen ap'apu ya nibahhoy intuddudah nadan tatagu ta dadiyey lummuh adadaganda. ¹⁷Te inwalongdan mangun'unud i Apu Dios ta adi maphod di pangatda ya hapitonda. Ta hiya nan pabungotondah Apu Dios ta dusaona dida. Ta ta'on on nadan mumpangilog an u"unga ya nadan nun'apuhig ya nun'abalu ya milagatdan adina hom'on dida.

¹⁸Hituwen adi maphod an pangat nadan tatagu ya umat i ha bimmikah an apuy hinan muyung an bokon mo nan paggapagat ya abuh di

pu'ulana te an namin nadan muyung ta tumuluh ad lagud di ahukna. ¹⁹Ta athidi bo nan bungot nan ongal di abalinanan Dios an mipaddung i ha bimmikah an apuy. Ta madadagdan namin nadan i'iba ta'un i Israel an munhin'a'akih. ²⁰Te wa'e ha kittang hi makan on pumpupullohanda. Mu nanongna damdaman ma'a'aganganda ta lo'tat ya ta'on on nadan imbabaleda on anonda. ²¹Ya nada'e bon tinanud Manasseh ya nadan tinanud Ephraim ya munggugubatda. Mu ahida bo munhahayyup ta mungngammutdan mangubat i dita'un tinanud Judah. Mu ta'on on athidi ya adi damdama ma'aan di bungot Apu Dios i dida ta hiya nan minaynayun di pundusanan dida.

10 ¹Mahmo' ayun manganapyah adi maphod an uldin ta mapalpaligatday udum an tatagu. ²Ta mina"idyuy kalebbengan nadan nun'awotwot ya nun'abalu ya nun'apuhig ta mabalin an kulukonyu dida. ³Ta nganne mohpey atonyu hitun pundusaan Apu Dios i dita'uh tun pangipa'aliyanah mangubat i dita'u an malpudah nidawwin boble? Ya nganne mohpey pumpaboddanganyu? Ya dana mohpey ahiyu e pumpangipa"ayan hinadan kinadangyanyu? ⁴Te adi ta'u'e mateh gubat ya iye dita'uh nadan binuhul ta'u hi udum hi boble. Mu ta'on on ma'at hidiye ya adi damdama ma'aan di bungot Apu Dios i dita'u ta hiyah diyen inaynayunan mundusan dita'u.

Hay Ahi Usalon Apu Dios An Manadag Hinadan Tataguna

⁵Alyon Apu Dios di, Mahmo' damdama nadan i Assyria an ta'on on diday usalo' hi ay pang'ul an pamang'ul'uh nadan tatagu' an mangipabohbohohol i ha'on. ⁶Te didan ma'id ha pangibilangdan ha'on an Dios di ahi' ipa'ali hi mamalpaligat i da'yun tatagu ta li'naonyuy bungot'u. Ta pun'aladan namin di wadan da'yu ya nun'igatin da'yun dida ta ay ayu pito' hinan kalata.

⁷Mu nan patul hi ad Assyria ya aggena innilan ha'on di nannag i hiya. Te hay wah nomnomna ya pohdonan dadagon di dakol an boble. ⁸Ya munlattuweg an alyonay, Tigonyu'e nadan opisyal di titindalu' an ong'ongngal di abalinanda mu nadan patul di udum hi boble. ⁹Te inabakda hi ad Kalno ya hi ad Karkemis ya hi ad Hamat ya hi ad Arpad ya hi ad Samaria ya hi ad Damaskus. ¹⁰Ta inabakda dadiyen boblen dakdakol di bulul hi dayawonda mu hanan dayawonyun i Jerusalem ya i Samaria. ¹¹Ot athidi damdama boy ma'at hi ad Jerusalem ya nadan dayawonyu ta umat hinan inatmih nadan tataguh ad Samaria ya nadan bulul an dayawonda.

¹²Mu ha'on an Dios ya ninomnom'un malpah'en namin nan ato' hi ad Judah an namamah nan nabillid an ad Zion ya an namin hi ad Jerusalem ya dusao' mohpe nan patul hi ad Assyria an gapuh punlattuwegana.

¹³Te alyonay, Manu'eh nangaba'abaka' hi gubat ya gapuh nan abalina'

ya la'ing'u. Ta dakol bo ayay boblen nun'aan'uy muhon nan pogpog di bobleda on nun'ala' di nun'iyalangda. Ya inaba'abak'uy papatul ta umata' hinan atap an bulug an baka. ¹⁴Ta inala'ala' di kinadangyan di tataguh abobboble an umat hi aton di ohan tagun nanigoh itlog di hamuti an tinaynan nan hi inana ta namaag ya nun'alan diyen tagu nadan itlog hinan buyana. Ya atbohdihi nadan inaba'abak'un tataguh abobboble tun luta ta sinakup'u dida. Ya ma"i^d ha ohah nangipatnan mangipadinong i ha"on.

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios di,

Athidiy hapitona mu undan aya mabalin an nan wahe ya ong'ongngal di abalinana mu nan manglon? Ya undan bo ong'ongngal di abalinan nan lagadi mu nan mangilagadi? Ya nan huplit ya adi namaaggon nihuplit hi'on ma"i^d ha mangitagge. Ya athidi boh nan hu"ud an adi namaaggon nangnangge.

¹⁶Ot gapu i diyen punlattuwaran nan patul hi ad Assyria ya ha"on an ongal di abalinanan Dios ya ipa'ali' ha nunnaud an dogoh ta pundusa' hinadan ma'abbikah an titindalun di i Assyria. Ya dadago' didan namin i han paddungnay malanglanggiyab an apuy ta ma"i^d mo ha ilattuwarna. ¹⁷Te ha"on an mi'alig hi dilag di tinanud Israel ya umaliya' an umata' hinan mundalang an apuy ta dusao' didan i Assyria. Te ha"on an ma"aphod an Dios an dayawonyun tinanud Israel ya nipto' di ato'. Ta pinghano' an dadagon an namin nadan kinadangyan nan patul hi ad Assyria an umat hi aghoban di pagat. ¹⁸Ya an namin nadan ma"aphod an muyungna ya puntanomana ya dadago' ta umat hi panadag di dogoh hi adol di tagu. ¹⁹Ta ammuna ha oh'ohhah nadan kayiw hi mabati ta ta'on on ha unga ya abalinanan bilangan dadiyen mabati.

²⁰Ya hitun a'atan dadiye ya nada'en mabati i dita'u ya nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di pundinolan ta'u mohpe ta bokon nadan manadag i dita'u. ²¹Mu oh'ohhada han ahi mibangngad hinadan ibba ta'u an tinanud Jacob an mangun'unud hinan ongal di abalinana an Dios. ²²Ta ta'on on dakkodakkol ta'u ni' an tinanud Israel an umat hi dinakol di panag^q hinan da'ging di baybay mu oh'ohha nimpe han mibangngad hitun boble ta'u. Te nada'en udum ya madadagda nimpe te hidiyey lebbengnan ma'at i dida. ²³Ta mipa'annung nan pinadanan nan ongal di abalinanan Dios an ma'at i dida.^r

Hay Panadagan Apu Dios Hinadan I Assyria

²⁴Alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Da'yun tatagu' an wah ad Zion ya hanat adi ayu tumakut hinadan i Assyria hitun punsakupanda i da'yu an ta'on on paligaton da'yu an umat hidin inat nadan i Egypt

hinadan a'ammodyu. ²⁵Te hituwen pundusa' i da'yu ya adi madne ya mapogpog ta dida pibon i Assyria di dadago'. ²⁶Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya dusao' dida an umat hi nundusaa' hinadan i Midian hinan batu an nungngadan hi Oreb^s ya umat bohadin nundusaa' hinadan tindaluh ad Egypt ta nun'a'altingdah nan baybay. ²⁷Ta bokon mo diday mun'ap'apuh bobleyu te mapogpog nimpey pamalpaligatanda i da'yu.

²⁸Ot dee tatawwa an tuwe nadan mangubat i da'yu. Ta hinggopda nan boble hi ad Ai ot i'wadah ad Migron ya hi ad Mikmas ot iha"addahdi nadan udum an usaldan mi'gubat. ²⁹Ot tumikidda ot eda mun'iyen hi ad Geba. Ta tumattakut nadan ibbayuh ad Ramah ya binumtik nadan wah ad Gibeah an boblen din patulyu an hi Saul. ³⁰Ya mungkogada nadan ibbayuh ad Gallim hi takutda. Ya mahmo'da bo nadan wah ad Laysah ya hi ad Anatot hi nangatda i dida. ³¹Ta binumtikda bo nadan wah ad Madmena ya hi ad Gebim. ³²Ya deen immohnongda ni' dadiyen binuhulyu hi ad Nob ta mun'ibleda. Mu aptuwanda damdamay umaliyandan panadagan hitun ad Zion.^t

³³Mu alyo' an hi Isaiah di, Nomnomnomonyu an nan ongal di abalinanan Dios ya ahi nunhiglay panadagna i dadiyen tindalun i Assyria an ta'on on nadan opisyalda. Ta paddungnay punlongohna nadan o'ongal an kayiw. ³⁴Ta nan ongal di abalinanan Dios nimpe ya dadagona dadiyen binuhul ta'u an umat hi aton nan munlongoh kayiw hinadan billid an nungngadan hi Lebanon.

Hay Nipaddungan nan Pun'ap'apuwana Nan Tinanud David

11 ¹Nan holag din patul an hi David^u ya umat hinan tungod nan nalngoh an kayiw an lo'tat ya humaping te nan mumpatul hi udum hi algo ya malpuh nan tinanud David. ²Ya middum i hiya nan Espiritun Apu Dios ta idatnay la'ingna ya abalinanan mangat hinadan ninomnomna ya abalinanan muntugun ya hi Apu Dios di dayawona. ³Ya ha ahan di pun'amlongana ya nan pangun'unudana i Apu Dios. Ta nahamad di pun'ap'apuwana te bokon nan matigon a'at nan taguy tigona ya adina idinol hinan ibagan di tatagu. ⁴Ya nipto' di atonan mangipunuh hinadan nun'awotwot ya nadan ma"i^d ha abalinana. Mu nada'e an tatagun adi maphod di ato'atonda ya dusaona dida ta munholholtapda ya ipapatena nadan lebbengnan mipapate. ⁵Ta nipto' nimpey atonan mun'ap'apu an ma"i^d ha ibahhawana.

---

^s 10:26 Nan ngadan an Oreb ya ngadan di ohah nadan mangipangpanguluh nadan i Midian an ginubat da Gideon ot abakonda dida ta hiya nan nginadananda nan batu hi Oreb ta panginomnomanda hi nangabakan da Gideon hinadan binuhulda. ^t 10:28-32 An namin datuwen boble an nangadan ya niddum hi ad Judah an nun'ihaggon hi ad Jerusalem an tuluy olas di panallanan ya dimmatongta. ^u 11:1 Hinan Hebrew ya bokon hi David di nibaga te hi amana an hi Jesse.

⁶Ya i diyen a'atana ya mabalin an mun'uyyugda nan kahuh nan inalahan hinan imbabalen di kalnero ya mabalin an mi'ilo' nan guldung hinan leopard. Ya nan layon ya mabalin an mangandan duwah holo' hinan baka ya ta'on on ha manmannog an unga ya mabalin an ipapto'na dida. ⁷Ya ta'on boh on nadan baka ya bear ya mabalin an munhaggondan mangan ya atbohdi nadan imbabaleda an mabalin an munhahaggondan malo'. Ya nadan layon nimpe ya mangandah holo' an umatdah nan baka. ⁸Ya mabalin an mun'ay'ayyamda nadan goggolang hinan way balen di hakuku ya mabalin an dapaonda nan baleda te adida mo kumalat. ⁹Ta ma'id ha kumalat ya dumadag hidih nan nabillid an niyappit i Apu Dios. Ya an namin di tataguh tun luta ya innilaonda moh Apu Dios.'

Hay Ibangngadan Nadan I Israel An Niyeh Udum Hi Boble

¹⁰I diye ya umaliday atagutaguh abobboble te pinhoddan donglon di tugun nan mumpatul an apapun Jesse^w ta ma'amungdah awadana an hidiye nan mapmaphod an boble an awadan di linggop. ¹¹Ya i diye boy pangibangngadan Apu Dios hinadan mabati an tatagunan wah ad Assyria ya hi ad Egypt ya hi ad Patros ya hi ad Kus ya hi ad Elam ya hi ad Babilon ya hi ad Hamat ya hinadan boblen nigawwah nan baybay. Ta hidiyey pidwanah^x pangipa'anamutana hinadan tatagunan niwakat hi abobboble.

¹²Ya paddungnay itaggena ha bandela ta pangayagna hinadan tinanud Israel hi abobboble ta umanamutda hinadan numpunhituwanda tuwali hi ad Israel ya hi ad Judah. ¹³Ta nadan i Israel ya adida mo akihan nadan i Judah ya nada'e damdaman i Judah ya adida mo ahiwawan nadan i Israel. ¹⁴Ta mumboboddangda mohpe ta gubatonda nadan i Pilistia an numpunhituh nangappit hi alimuhan di algo ya ta'on on nadan wah nangappit hi tuluwan di algo an dadiye nadan i Edom ya i Moab ya i Ammon ya nun'alada nadan nun'abalol an wadan dida ya sinakupda dida.

¹⁵Ya maganan Apu Dios nan baybay an wah nangappit hi ad Egypt ya impa'ena han mun'ohab an dibdib ta ta'on on nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya kumittang di litingna ta mumbalin moh pitun wa"el ta mabalin an agwaton nadan tatagu an ta'on on adida aanon di hapatutda. ¹⁶Ya nada'en mabati an tatagun Apu Dios hi ad Assyria ya waday maphod an kalata hi awonda ta umat i handidan a'ammoodda an nan bugut di inunu'unudda hi nalpuwandah ad Egypt.

Hay Kanta An Pundayaw I Apu Dios

12 ¹I diyen a'atana ya dadiyen tatagunan umanamut ya ikankantadan alyonday,

^v 11:6-9 Hitun umaliyan Kristu an mun'ap'apu ya adida mo matakutan nadan atap an animal. Ya athidi bon maphod mohpey punhahayyupan di tatagu. Roma 8:18-22

^w 11:10 Roma 15:12   ^x 11:11 Nibaga an pidwanah diye te nan namangulu ya hidin nangilpuwan Moses i didah ad Egypt.

- He'a Apu Dios di dayawonmi an ta'on on'a bimmungot ni' i da'mi ya munhana ami te impa'amlong da'mi damdama hidin na'ubayah di bungotmu.
- 2 Ta he'ay nangihwang i da'mi ta hiya nan ma'id mo ha itakutmi te mundinol amin he'a. Te he'ay mangdat hi abalinanmi.
Ta ma'id nimpe ha udum hi mangihwang i da'mi hi'on bokon he'a ya abuh.
- 3 Ot nadan inihwang Apu Dios ya ongal di amlongda an umatdah nan tagun na'uwoh an nunhiglay amlongna hi'on imminum i ha ma'attuning an liting.
- 4 Ot munhana ta'un Apu Dios ya hiyay pumpaboddangan ta'u.
Ya e ta'u ipa'innilah tataguh abobboble nan ongal an abalinana ya anabaktuna.
- 5 Ot ikantaan ta'u nimpeh Apu Dios an gapuh nadan mapmaphod an ina'inatna ya e ta'u impa'innilah abobboble dadiyen ina'inatna.
- 6 Ot dita'un i Zion ya itkuk ta'un mundayaw ya mungkanta an gapuh amlong ta'u.
Te ongal di abalinan nan niddum i dita'u an nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel.

Hay Panadagan Apu Dios Hi Ad Babilon

13 ¹Hituwe boy impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Isaiah an imbabalen Amos an ma'at hi ad Babilon ²an alyonay, Paddungnay itaggeyu ha bandela hinan uhun nan nabillid an ma'id ha kayiwna ta ma'attigo. Ya nun'itkukyuh nadan titindalu ta eda hogpon hi ad Babilon an boblen nadan mumpunlattuwig an tatagu. ³Te ha'on an Dios di namto' i dadiyen titindalu an ongal di abalinanda ta eda dadagon hi ad Babilon te nunhiglay bungot'u hinadan numpunhituhdi. Ya nunhiglay amlong dadiyen tindalu' an e mangubat i dida.

⁴Ot alyo' an hi Isaiah di, Ahi ta'u donglon di ingal nadan dakkodakkol an tindaluh nadan billid. Te nan ongal di abalinana an Dios ya inamungna dadiyen titindalu an nalpuh abobboble ta midadaanda an e mi'gubat. ⁵Dadiyen titindalu ya dadiyey hinnag Apu Dios an nalpuh nun'idawwin boble an e manadag hinadan bobleh ad Babilon^y an gapuh nan nunhiglan bungotna.

⁶Ot da'yun tatagu ya agayu ta oltonyuy kogayu te tuwe mon madatngan nan nagtud an panadagan nan ongal di abalinanan Dios i da'yu. ⁷Ta ahi ayu gumayogayonggong hi takutyu. ⁸Ta namaag ya ma'id mo ha tulidyu an e mi'gubat. Ya nunnaud di punligatanyu ta umat ayuh

---

^y 13:5 Hay ibalinan nan an namin hinadan bobleh ad Babilon hinan Hebrew ya an namin di boble hitun luta.

nan babain maligatan an mun'ayyam.^z Ta pamaaggon nuntoto'olan ayu ya umuphat ayuh takutyu.

⁹Ot hanat nomnomnomonyu an hitun ahi pangipatigan Apu Dios hinan nunhiglan bungotna ya dadagona tun luta. Ya ni'dadagnan namin nadan nun'abahulan. ¹⁰Ya ta'on on nadan bittuwon ya bulan ya nan algo ya adida mo dumilag.^a

¹¹Te hi Apu Dios ya alyonay, Pa'ih'o' an namin nadan wah tun luta ya dusao' nadan tatagun mangamangat hi adi maphod. Ta mibabain an namin nadan munlattuweg ya nadan mamalpaligat hi ibbadan tagu. ¹²Ot hay a'atan tuwe ya oh'ohhada han mabati hinadan tatagu ta umatdah balitu' an naligat an hama'on. ¹³Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ipahda' di bungot'u ta iwagot'uh ad lagud ya tun luta ta midlig hinan nipabunana.

¹⁴Ta nadan tatagun nalpuh udum hi boble an wah ad Babilon ya logmon di udum di butik an mangeh bobleda an ayda ulha an ay waha manganup i dida. Ya umatda boh nan kalnero an ma'id ha mangipapto' i dida. ¹⁵Ta an namin nadan binuhuldan mangakhup i dida on pinateda attog dida. ¹⁶Ya nada'en goggolang an imbabaleda ya pulhonda on nun'ihoplatda didah hinangngabda. Ya nunhogopday babaleda on nun'alada nadan nun'abalol an wadan dida. Ya ta'on on nadan ahawada on pinilitdan ilo' dida.

¹⁷Ya alyon Apu Dios di, Ot nomnomnomonyu an pabungoto' nadan i Media^b ta gubatonda nadan i Babilon. Ta ta'on on bayadan didah silber onu balitu' ta idinongdan mangubat i dida mu adida mihapitan. ¹⁸Ta pumpanada nadan mumpangilog an linala'i ya ma'id ahan ha homo'da ta ta'on on nadan goggolang ya u'unga on ni'pateda.

¹⁹Ya ta'on on hi ad Babilon di ap'aphodan an bobleh tun luta ta hiyay ilattuweg nadan bimmoblehdi mu ha'on an Dios ya dadago' ta umat hi nangat'u hi ad Sodom ya hi ad Gomorah.^c ²⁰Ta mumbalin nimpeh agge naboblaysan hi inggana. Ta ta'on on nadan i Arabia an e umaninnabat ya adida mungkampuhdi. Ya athidi boh nadan mumpumpapto' hi kalnero an adida iyehdiy kalneroda. ²¹Ta ha moy munhituhdi ya nadan gulding ya tukukan ya nadan udum an atap an animal. ²²Ta hanada mon atap an animal di munhituh nadan awadan ni' nadan mun'a'aphod an palasyu. Ta ha'e moy madngol hidi ya aluul di kahuh nan inalahan. Ot hituwen e adadagan di ad Babilon ya adi madne ya ma'at.

---

^z 13:8 Jeremiah 6:24   ^a 13:10 Joel 2:10; 2:31   ^b 13:17 Nadan i Media ya numbobledah nan way huddo'na an ad Iran hi ad uwani. Ya datuwe nadan niddum hinadan tindalun Sayrus an patul hi ad Persia ot abakonda nadan i Babilon hidin 539 B.C. Jeremiah 51:11; 51:28; Daniel 5:31   ^c 13:19 Hidin Hopapna 19:24,25

Hay Ahi Pammo'an Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

14 ¹Hi Apu Dios ya ahina hom'on nadan tinanud Israel^d ta hiyah diye tuwalin diday tataguna. Ta ipa'anamutna didah nan numboblayanda tuwali. Ya wadaday tatagun malpuh udum hi boble an umen e middum i dida ²ta boddanganda dida hi umanamutanda. Ya mi'iboble dadiye an linala'i ya binabai ta munhilbidah nadan tinanud Israel. Ta dadiyen namalpaligat ni' i dida ya mumballin ta diday ba'baalon nadan tinanud Israel.

³Ya i diye ya pogpogon mo ayan Apu Dios di abaal nadan tataguna ta adida mo umukayungan ya adida mo munholholtap an gapuh nan naligat an mipatamu i dida.^e ⁴Ta i diyen natayan diyen patul ya dildilahonda an alyonday, Nate bo aya nan nunnaud di bungotnan patul ta napogpog moy pamalpaligatnah tatagu. ⁵Te pinogpog Apu Dios nan abalinanan mun'ap'apu ya ta'on on nadan adi maphod an pangatna. ⁶Te mabungot hidiyen patul ta nunhiglay namalpaligatna hinadan tatagun inabaknah gubat. ⁷Ta i diyen natayana ya limminggop mohpey tataguh abobboble ta ahikakantadah amlongda. ⁸Ta ta'on on nadan kayiw an umat hinadan bolbol ya sedar hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya ma'am'amlongdah natayan diyen patul hi ad Babilon te ma'id mo ha munlongoh i dida.^f

⁹Ta hinan umayanah awadan di numpun'ate ya way ohah nadan wahdi on mangedan e manamu i diyen patul hi ad Babilon. Te ta'on tuwalih on nadan numpun'aten patul ya ma"aptudan manigon hiyah umayanahdi. ¹⁰Ta an naminda ya ahiahapitdan alyonday, Ad uwani bo aya ya numpapaddung ta'u te ma'id mo ha abalinan ta'un namin. ¹¹Te an namin nadan pangipatigon di tatagu hi punlispidan he"a an umat hi pangipagangohandah harp ya paddungnay ni'ilubu'dan he"a. Ta ta'on on hanan alo'am ya mungngummey bigih ya atbohadin bigih di miyuloh i he"a.

¹²Ot he"an patul ya ta'on on hay punnomnommuh adolmu ya he"a nan ma'binnang an bittuwon hinan mawi"it mu nunhiglay na'at i he"a te paddungnay nalpu'ah ad lagud ot mipakbo'ah ad dalom an ta'on on nundongol'a te dakol di boblen dinadagmu. ¹³Te hay ninomnommu ya alyom di, Pohdo' an ha'on di nabakbaktu mu nadan bittuwon. Ta ha'on di mun'ap'apu hinadan dios an ma'anamu"amung hinadan billid. ¹⁴Ta

---

^d 14:1 Datuwen tinanud Israel ya wa'e on hay mibaga ya tinanud Jacob te hay ohah ngadan Jacob ya Israel.   ^e 14:3 Manu'e hi napogpog di punholholtapanda ya nate mo nan patul hi ad Babilon an mamalpaligat i dida.   ^f 14:8 Nadan patul hi ad Assyria ya hi ad Babilon ya impalongohda nadan mun'aphod an kayiw hinadan billid an nungngadan hi Lebanon on inyanamutdah bobleda.

la"uha' nan awadan di bugut ta wan mipaddunga' hinan na'abbaktun Dios.⁸

¹⁵Mu onnot on hay na'at ya nipakbo'ah ad dalom hi awadan nadan numpun'ate. ¹⁶Ta nadan nanigon he"ahdi ya nano'olda ta inalah nomnomday, Ot teen hituwe din patul an nangipatakut hi papatul ya tataguh abobboble. ¹⁷Ot pumbalinonay abobbobleh tun luta hi agge naboblayan. Ya impagolnay umanamutan nadan binaludnan tatagun inilpunah nadan boblen ginubatna.

¹⁸Ta an namin di patul hi abobboble ya maphod di ilubu'anda. ¹⁹Mu he"a'e ya mate'an ma"i'd ha mangilubu' i he"a. Te mibkah di adolmuh nan naka"utan an battubattu ya nitabbundan he"a nadan nateh gubat an titindalum ta paddungnay nun'igatin da'a. ²⁰Ya manu'eh adi'a milubu' an umat hinadan udum an patul ya gapu ta dinadagmuy numboblayam ya numpatem nadan tatagum. Ot hanat ma"i'd ha mabati hinadan holagmu an adi maphod di pangatda ta ma"i'd ha mabongbong'al hi ngadanmuh inggana. ²¹Ot agayu^h ta pumateyu nadan imbabalen naen patul ta miballoh nan numbahulan di a'ammotta. Ta wan mapogpog moy pun'ap'apuwandah tun luta.

²²Te nan ongal di abalinanan Dios ya alyonay, Dadago' hi ad Babilon ta ma"i'd ha mabati an ta'on on ha unga ta ma"i'd mo ha uggan ma'ali hi ad Babilon. ²³Ta pumbalino' hi balen di tukukan ya puntupa'an di animal ta adi mo maboblayan. Te paddungnay higida' ta ingganah ma'aan an namin nadan wahdi. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Assyria

²⁴Nan ongal di abalinanan Dios ya alyonay, Hanan ninomnom'un aton ya adi mibahhon ma'at. ²⁵Te nadan i Assyria an wah tun bobleⁱ ya patayo' dida. Ta mapogpog di eda pamalpaligatan hinadan tatagu' te numbalinonda didah baalda. ²⁶Ot athituy ninomnom'un aton hi abobbobleh tun luta an dusao' di atagutagu. ²⁷Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ma"i'd ha mabalin hi mangipadinong hinan ninomnom'un pundusa' hi atagutagu.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Pilistia

²⁸Hituwey nipa'innilan ha'on an hi Isaiah hidin natayan nan patul an hi Ahas.

²⁹Alyon Apu Dios di, Da'yun i Pilistia ya adi ayu ma"amlong hi natayan nan patul an namalpaligat i da'yu. Te nan mihukkat i hiyan mumpatul ya inyal'alanay pangatna mu hiya. Te hi'on ha ulog di i'aligan Ahas ot

⁸ 14:14 Hi Satanas ya pohdona ahan an pulhon nan pun'ap'apuwana Apu Dios.

^h 14:21 Hay himmapitan Isaiah ya nadan i Media. ⁱ 14:25 Hidiyen boble ya hi ad Judah.

hidiyen mihukkat an patul ya mi'alig hi hakuku. ³⁰Mu ha'on'e an Dios ya ipapto'u nadan nun'awotwot an tatagu' an umat hi aton di mumpapto' hi kalnero ta wan luminggopda pibo. Mu da'yu'en i Pilistia ya ipa'ali' di bitil ta mun'a'ate ayun namin.

³¹Ot agayu ta oltonyun kumba an i Pilistia te tuweday dakkodakkol an tindalun nalpuh huddo'na an mangubat i da'yu ta gumayonggong ayuh takutyu.

³²Ot hi'on waday umalin malpuh udum hi boble an mi'hapit i da'yun i Judah an alyonday, Undan da'yu'e ihya ya adi da'yu pi'indadadag? Ya hay pambalyun dida ya alyonyuy, Hi Apu Dios an nangibangon hi ad Zion ya hiyay paddungnay ihi"uganmin tatagunan napalpaligat ta wan mihwang ami.

Hay Pundusaan Apu Dios Hi Ad Moab

15 ¹Hituwe boy impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Isaiah an ma'at hi ad Moab an alyonay, Nan duwa an bobleh ad Moab an hi ad Ar ya hi ad Kir ya madatngan han ohan hilong an adadaganda.

²Ya nada'en i Dibon hi ad Moab ya ibaluwanda nadan ibbadan i Nebo ya i Medeba an umedah awadan nadan templon nadan diosda ta hidiy eda kumogakogaan. Ya numpumpakalbuda ya nun'upuhunday balbasda ta pangipatigodah eda umukayungan. ³Ya nada'en udum ya mumpunlubungdah langgut on eda dimmanaldallanan hinadan kalata ta pangipatigodah eda umukayungan. Ya nada'e bon udum ya umedah nadan nundotal an atop di babaleda ya umeday udum hinadan a'am'amungan di tatagu an ahikokogada. ⁴Ya ta'on on hi ad Hesbon^j ya hi ad Elealeh ya madngol di kogadah didayyah ad Jahas. Ya ta'on on nadan na'atutulid an tindalun di i Moab ya mungkogada ya nunhiglan munggayonggongdah takutda.

⁵Ya ta'on boh on ha'on ya malmuy homo"uh nadan i Moab an puntataynanday numpunhituwanda ta bumtikdah ad Soar^k ya hi ad Eglat-Selisiya. Ta manikidda on mungkogada an mangeh ad Luhit. Ya binumtikdah ad Horonaim nadan udum ta mangeda damdama on mungkogada.

⁶Ya nada'en wa"el hi ad Nimrim ya nun'atdu'da ta nakling nadan holo' ya nadan udum an himmangoh nan nundidina'ging. ⁷Ya nada'en tatagu an umagwat hinan wa"el an nungngadan hi Willow ta bumtikda ya nun'odnandan namin nadan abalinandan odnan hinadan kinadangyanda. ⁸Ta nunhiglay kogan nadan tataguh ad Moab an madngol hidi dayyah ad Eglaim ya hi ad Beer Elim. ⁹Ya na'en liting hinadan wa"el hi ad Dibon

^j 15:4 Hi ad Hesbon ya wadah nan Bilang 21:23-35   ^k 15:5 Nan hi ad Soar ya wadah nan Hidin Hopapna 14:2; 19:23,30

hidih ad Moab ya napnuh dalam di tatagun nun'a'ate. Mu hi Apu Dios ya iyal'alana damdamay pundusana i dida. Ta hiya nan nadan tatagun mabati ya ta'on on nadan mangipatna an bumtik ya patayon damdaman di layon dida.

Hay A'udman Di Dusan Nadan I Moab

16 ¹Nadan mabati an i Moab an bumtik hi ad Selah an nihaggon hinan agge naboblayan ya ipiyaliday i'imbabalen di kalneroh nan patul hituh ad Judah.¹ ²Ya nada'e attog an binabai an i Moab an umagwat hinan wangwang an nungngadan hi Arnon ya ma"amtikda an umatdah nan nadgal an hamutih nan buyana.

³Ya dadiyen i Moab an mangiyalih kalnero hitun ad Jerusalem ya alyonday, Daan mo bahan ta ibagayu hi'on nganney maphod hi atonmi. Ya hom'on da'mi bahan ta iyabulutyun umali amin munhidum hitun bobleyu te nunnaud nan potang an namamah on hinan tongan di algo. ⁴Ya daan mo bahan ta boddangan da'mi hitun umaliyan nadan binuhulmi an mamaten da'mi.

Ot alyo' an hi Isaiah di, Athidiy ma'at mu dumatong han timpu an mapogpog moy e adadagan di abobboble te mama"idda mo nadan e mamalpaligat hi tatagu. ⁵Ya mumpatul mo nan tinanud David an ongal di ulena ya pamhodna ta nipto' di atonan mangipanuh hi tatagu.

⁶Mu alyon nadan ibba' an i Judah di, Dingngolmin nunhiglay ngohen dadiyen i Moab ya hay pumbaktuwanda mu ad uwani ya ma"id mo aya ha ilattuwagda.

⁷Ta kogaanday nadadagan nan bobleda. Ya nangingnomnoma'anda'e nadan mun'aphod an makan hi ad Kir-Hareset on mamammamay eda umukayungan. ⁸Te ta'on on nadan nun'itanom hi ad Hesbon on nun'aklingda. Ya athidi boh nadan greyp hi ad Sibmah an alpuwan di maphod an ma'apyah bayah an uggan mamutong hi a'ap'apuh abobboble. Te abillog nadan nun'atanoman hi greyp an mhipun hi ad Sibmah ta ingganah ad Jaser ya nihipun boh ad Sibna ta inggana nan agge naboblayan an nihaggon hinan way na'ahinan an lobong. Mu dinadag nimpem di a'ap'apuh abobboble.

⁹Ta ta'on on ha'on ya kumгаа' te ay'ayyuwa' dadiyen greyp hi ad Sibmah ya hi ad Jaser ya ta'on on nadan nun'itanom hi ad Hesbon ya hi ad Elealeh. Te mama"id moy ahi ma'apit hi bungbungnga"an ya nadan udum an pun'amlongan di tatagu.

¹⁰Ta mapogpog moy amlong nadan tatagu hi'onda mun'apit hi greyp. Ta ma"id mo ha madngol hi mungkanta ya ahi'i'ingal hinan ugganda

---

¹ 16:1 Hay pohdon tuwen ipa'innila ya pinhod nadan i Moab an mumpaboddang hinan patul hi ad Judah.

ni' pungkopalan hi greyp te pogpogon mon Apu Dios dadiyen ugganda pun'am'amlongan. ¹¹Ta hiya nimpe nan kumгаа' ya umukayungana' hinan ma'at hi ad Moab an namamah ad Kir-Hareset.

¹²Ta nadan i Moab ya ta'on hi umannedah nan eda pundayawan hinadan diosda an awadan nan pangidawatandah i'nongda ya onda e mumbole ya abuh. Te dadiyen diosda ya adida abalanan an mangihwang i dida.

¹³Mu imbagan tuwalin Apu Dios datuwen ma'at hinadan i Moab. ¹⁴Ta ad uwani ya alyonay, Mala'uh mo ha tuluy tawon ya mama'id an namin di kinadangyan nadan i Moab. Ya oh'ohhaday mabati hinadan tataguhdi ta mahmo'da te ma'id mo ha abalinanda.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Syria Ya Nadan I Israel

17 ¹Impa'innilan bon Apu Dios nadan ahi ma'at hi ad Damaskus an ongal an boble hi ad Syria an alyonay, Nomnomnomonyu an hituwen ad Damaskus ya nunhiglay ahina adadagan ta bokon mo bobley tigona. ²Ta minganuy nadan bobleh ad Aroer. Ta hay baka ya kalnero di umehdi te ma'id mo ha taguhdi hi mangabul i dida. ³Ta athidi an ma'abak hi ad Damaskus ta madadag an umat hi nadadagan nadan binattuy aladnan bobleh ad Israel. Ta nadan mabati an tataguh ad Aram ya umatdah nadan i Israel an umoh'ohhada ya mama'id nan ongal an abalinanda. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

⁴Ya alyon bon Apu Dios di, I diyen a'atana ya nan ma"aphod an a'at nadan tinanud Jacob ya maluman te mama'id mo nadan kinadangyanda ta umatdah nan tagun na'appigut an ahohomo'. ⁵Ta mi'aligdah barley onu wit hinan puntanoman an nagapasda'e ya maklingda mo ta umat hinan nundotal an nungngadan hi Repaim.^m ⁶Ya oh'ohhada ha mabati an umat hinan pun'apitanda hi bungbunga"an an olibo an wadaday batiyonda hinan udduna. Ta ta'on on ma'abbunga mu ammuna ha opat onu lima hi mabati. Ot athidi boy ma'at hinadan tinanud Israel an wadaday ahi mabati. Ha'on an Dios an dayawonyun tinanud Israel di mangalin tuwe.

⁷Ot alyo' an hi Isaiah di, Ma'at'eh tuwe ya hanat manomnoman ta'u ta ibilang ta'u mohpe nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an nunlumu i dita'u. Ta wan hiya mohpey e ta'u pumpaboddangan. ⁸Ta bokon mo nadan inyammayun pustin mangita'dog i Aserah ya nadan udum an ugganyu e pangidawatan hi i'nongyu di pundinolanyu. Ya adiyu mo ighoban hi insenso nadan dios di udum an boble. ⁹Ta i diye ya madadag nadan boble an nun'ahamad di aladda ta mun'agado'otanda an umat hinadan boblen nadan tinanud Hib ya tinanud Amor hidin nadne

---

^m 17:5 Nan nundotal an nungngadan hi Repaim ya hidiy uggan e pamanuhan nadan nun'awotwot hinadan ogahon nadan munggapas.

an nun'inganuy ta nun'agado'otanda te binumtik nadan numpunhituhdi an gapuh takutda i handidan a'ammod ta'un tinanud Israel an nangubat i dida.

¹⁰Ta unhaot manomnoman ta'u nimpe mu ma'id te onnot on lininglingyuh Apu Dios an mangipanapto' i dita'u an hiya nan mi'alig hi doplah an nahamad hi ihi'ugan ta'u. Ta ta'on hi muntanom ayu hinadan mun'aphod an mitanom an malpuh udum hi boble ya ma'id ha hilbina. ¹¹Te ta'on on mi'bagadan humango ta humabungda i diyen ibiggitana ya adi damdama mabalin hi apitonyuy bungada te ma'id ha hilbida hi dumatngan han nunhiglan punligatanyu ya inommanyu. ¹²Te mahmo' ayu hi dumatngan nadan dakkodakkol an tindalun malpuh nat'onat'on an boble an paddungnay mangali ha mun'ungak an dakkodakkol an liting. ¹³Mu ta'onnot on umatdah nadan atatakut an ungak di dakol an liting ya mabalin an ihingal'en Apu Dios dida ya ma'amtikda ta umatdah nan dugih an iye'en di puwo' ta miwakatda hinadan billid. ¹⁴Ta ta'on on nunnaud an umipatakutdah nan mahdom mu hinan ibiggitana ya mama'idda. Te athidiy pumbalanan nadan dumadag onu nadan pumloh nadan nun'abalol an wadan dita'u."

Hay Pundusaan Apu Dios Hi Tatagu

18 ¹Hanadan numpunhituh nan bobleh ad Kus an nihaggon hinadan wangwang an madngol di ahibibingig an umat hi babbayong ya mahmo'da. ²Yaden dida ni' di uggan mannag hi e mangipa'innila hi'on waday mipa'innila hinadan udum an boble an munlugandah bangsa an katlubung di niyamma an i'wadah nan wangwang an nungngadan hi Nayl.

Ot da'yun ma'awiging an ugganda honagon ya hanat mumbanggad ayuh nan bobleyu an nabanatbattan hi wangwang an nunhituwan di nun'atatagen tatagu ya nat'on di hapityu ya mundingiding di up'upyu an da'yu nadan mangaba'abak hi gubat ta taktan da'yuh abobboble. Ta ipa'innilayuhdi nan imbagan Apu Dios.

³Ot da'yun tataguh abobboble tun luta ya halipatanyu nadan mitaggen bandela hinadan uhhun di billid. Ya mipagangoh'e nan tangguyub ya hanat igongahanyu. ⁴Te alyon Apu Dios i ha'on an hi Isaiah di, Aga'e ta pamaag ya inuh'uhdunga' ni' nadan tatagu ta umata' hinan dulnu an ma'id ha mapto' hi alpuwana hinan mawmawi'it hinan timpun di ahigapas ya hinan pottapottang.

⁵Manueh athidiy imbagana ya nan ninomnomna an panadagana i da'yu ya onha mipaddung ayu hinan greyp ya pumputulna nadan hapingna ya nadan bimmungan hapangna an ta'on on aggeda ni' nalum nadan bungana.

ⁿ 17:12-14 Hituwa ya mipa'annung hinan 37:36-37.

⁶Ya nunnanongdahdi ta anon di hamutih nadan billid ta ingganah mapogpog di tiyalgo. Ya nada'en mabati ya anon di atap an animal hinan lowang.

⁷Ya ma'at'eh tuwe ya ta'on on dadiyen nun'atatage an tatagun mundingiding di up'upda an nunhituh nadan boblen nabanatbattan hi wangwang ya mangaba'abak hi gubat ta taktan di abobboble dida ya pun'iyaliday idawatdah nan ongal di abalinanan Dios hitun ad Zion an adayawana.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Egypt

19 ¹Hituwey nipa'innilan ha'on an hi Isaiah an ma'at hi ad Egypt. Ot alyo' di, Mangmangonyu'eh Apu Dios an nilugan hinan bugut an ma'aawwiging an mangen ipluynah ad Egypt.^o Ta nadan nunhituhdi ya mangluydah takutda ya ta'on on nadan diosda ya munggayonggongdah takutda.

²Ya alyon Apu Dios di, Punggugubato' nadan i Egypt ta dida dida on numpapatteda. Ta ta'on on nan hinagi onu nadan nunhahaggon on numpapatteda. Ya nada'en nahaghagon an bobleh ad Egypt ya dida dida on nunggugubatda. Ya ta'on on nadan papatulda ya punggugubato' dida. ³Ta malmu moy takutda ta ma"i'd ha atondan mangat hinan ninomnomdan aton. Ta mumpumbagadah boddang hinadan diosda ya hinadan linnawan di numpun'ate ya hinadan mama"o ya ta'on on hinadan mumpumbuyun. ⁴Ya iyabulut'u ta ha ma'abbungot di mun'ap'apu i dida. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

⁵Ya matdu' nan wangwang an nungngadan hi Nayl ta mamaganan. ⁶Ta umagub nadan alak ya wa"el hidih ad Egypt ya makling nadan katlubung ya holo' ⁷ya an namin nadan himmango hinan pingngit diyen wangwang an nungngadan hi Nayl. Ya nadan nun'atanoman an puntanoman an nihaggon hinan wangwang ya mamagananda. ⁸Ya nada'en e manmannidu' i diyen wangwang ta pangalindah itanudda ya nunnaud an minomnomanda te ma"i'd mo ha hilbin di hidu'da. ⁹Ya atda bohdi nadan mumpun'abol hi linen an minomnomanda te ma"i'd ha pangalanda hi abolonda. ¹⁰Ta an namin nadan mangapyah luput ya nadan mi'ibo'bo'la ya nunhiglan umukayunganda te ma"i'd mo ha pi'bo'laanda.

¹¹Ya nada'en ap'apu an munhilbih nan patul hi ad Soan^p ya paddungnay ma"i'd ha nomnomda te nibahhoy itugundah nan patulda. Mu ilattuwagda damdamah nan patul an alyonday, Umman nala'ing ami an umat amih nadan a'ammodmin a'ap'apuh din nadne.

¹²Ot alyo' an hi Isaiah di, He"a an patul hi ad Egypt ya daan bohnay la'ing nadan muntugun i he"a? Onha nala'ingda ot waot an ibagada

^o 19:1 Psalm 18:11; 104:3; Matthew 26:64   ^p 19:11 Hi ad Soan ya ongal an boblen iha"adan nadan a'ap'apuh ad Egypt.

nan ninomnom nan ongal di abalinanan Dios an ma'at hi bobleyuh ad Egypt. ¹³Mu ma'id tuwali ha nomnom nadan ap'apun munhilbih nan patulyuh ad Soan ya hi ad Mempis. Te unhaot diday nahamad an mangibaliw hinan numboblayanyu mu bokon te onnot on ilaylayahhan da'yun ibbadan i Egypt. ¹⁴Ta hiya nan ulawon Apu Dios dida ta ma'id ha potol' di itugunda ta ayda nun'abubutong an dumanangdangngiwan ta pun'igatinday utada. ¹⁵Ya ma'id i da'yun i Egypt ha abalinana an bumoddang an ta'on on nadan kadangyan onu nadan nun'awotwot ya ta'on on nadan nabaktu onu nada"ul di sa'adna.

Hay Pundayawan Nadan I Egypt I Apu Dios

¹⁶Ya i diyen pundusaan nan ongal di abalinana an Dios hinadan i Egypt ya mumbalindah paddungnay babai an adina abalinan an ibaliw di adolna ta gumayogayonggong hi takutna. ¹⁷Ta mumbalindan i Egypt hi ma'attakut. Ta ammuna ha pangngolendah nan ngadan an Judah on nunnaud di takutda an gapu ta innilada nan ninomnom nan ongal di abalinana an Dios an pundusaana i dida.

¹⁸Ya i diye ya waday lima an boble hi ad Egypt an mabalin an humapit hi Hebrew ya nan ongal di abalinana an Dios di un'unudonda. Ya hay ngadan di oha i dadiyen boble ya Boblen Di Algo.^q

¹⁹Ya wada bo han miphod hi gawwan nan boble hi ad Egypt an punggobhan hi mi'nong i Apu Dios. Ya mipata'dog bo hinan pogpog di bobleda han panginomnomnomanda i Apu Dios. ²⁰Ta hidiyey mangipanomnom i dida an nan ongal di abalinana an Dios ya wahdi an bumoddang i didah ad Egypt. Ta wa'e ha mamalpaligat i dida ta mumpahpahmo'da ya honagonay e mangihwang i dida.

²¹Ta i diye ya ipa'innilan Apu Dios di a'atnah nadan i Egypt. Ya abuluton mohpen nadan i Egypt an hiyay immannung an Dios hi dayawonda. Ta pun'iyaliday idawatdan hiya an animal ya alina. Ya nadan ibagadan Apu Dios hi atonda ya ipa'annungda. ²²Ta athidi an dusaon Apu Dios nadan i Egypt mu ipaphodna damdama didah umudi. Te muntutuyudah nadan ato'atondan pumbahulan ta donglon mohpen Apu Dios nan pumpahpahmo'anda ta ipaphodna dida.

²³Ya mawada moy kalatan malpuh ad Egypt ta ingganah ad Assyria. Ta nadan i Assyria ya mabalin an umedah ad Egypt ya athidi boh nadan i Egypt an mabalindan umeh ad Assyria. Ta nadan i Assyria ya i Egypt ya ohay Dios hi dayawondan namin.^r ²⁴Ya mi'hayyupda bo nadan tinanud Israel i dadiyen i Egypt ya i Assyria ta gapu i dida ya mawagahanda

^q 19:18 Hituwen boblen nan algo ya hay ohah ibalinana ya boble an mapa"ih.

^r 19:23 Nadney numbuhhulan nadan i Egypt ya i Assyria mu udum hi algo ya munhahayyupda an gapuh umunudanda i Apu Dios.

nadan udum an tataguh tun luta. ²⁵Te alyon Apu Dios di, Wagahan da'yun tatagu' an i Egypt ya da'yun limmu' an i Assyria ya namama i da'yun tinanud Israel an pinto'uh tatagu' tuwali.

Hay Pangabakan Di I Assyria Hi Ad Egypt Ya Hi Ad Kus

20 ¹Nan patul hi ad Assyria an hi Sargon ya hinnagna nadan tindaluna ta eda gubaton hi ad Asdod an bobleh ad Pilistia ot abakonda. ²Ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an hi Isaiah an imbabalen Amos ot alyonay, Aanom nan inlubungmun langgut ya nan hapatutmu. Ta hiyay inat'u ot adiya' munhapatut. ³Ya alyon bon Apu Dios di, Hinaen inatmu an baal'u an agge'a nunlubung ya agge'a nunhapatut hi tuluy tawon ya impatigom nan a'at nan ahi ma'at hinadan i Egypt ya i Kus. ⁴Te nan binuhuldan patul hi ad Assyria ya baludonda dida an ta'on on nadan u'unga ya a'amamma ya i'ininna ya inyeda didah udum hi boble an aanonday hapatutda ya binolladanda dida ta way aton nadan i Egypt ya i Kus an mibabain. ⁵Ta gapu i diyen ma'at ya nunhiglay takut ya bain nadan tatagun nundinol hi boddang nadan i Kus ya nadan nangilattuwag hi ni'hayyupandah nadan i Egypt.^s ⁶Ya i diyen a'atana ya alyon mohpen nadan i Pilistia an numbobleh nan pingngit di baybay di, Inoy nan na'at hinadan namnamaon ta'un bumoddang an mangibaliw i dita'u hi pangubatan nadan i Assyria i dita'u. Ot hi'on athinay ma'at i dida ot undan nin dita'u'e ihyaya ya mihwang ta'u.

Hay Nipa'innilah Ma'at Hi Ad Babilon

21 ¹Hay impa'innilah Apu Dios hi ma'at hinan na'appudut an bobleh pingngit di baybay ya wadaday umalin manadag idiyen boble an malpudah nan negeb an boblen nadan mataktan an tatagu. Te nunnaud di pangatda an umat hi aton di alipuhhapuh nan muyyadna.

²Ya nipatigo i ha'on an hi Isaiah han himpangen ahi ma'at an waday manga"ul hinadan i Babilon ta lummuh adadaganda. Ya waday himmapit an alyonay, Da'yun i Elam ya i Media ya ekayu ta eyu li"ubon ya ginubatyuh ad Babilon. Te pogpogo' moy eda pamalpaligatan hi tataguh udum an boble.

³Ya nunhiglay takut'uh nan tinigo' ya nan dingngol'un aton Apu Dios ta himmakit di putu' an umat hi dogoh di golang di hakitna ta namaag ya milu'uya'. ⁴Ya agge' innilay ato' te munggayayonggonga' hi takut'u. Ta aptuwa' hi ahdomana ta malo'a' mu indanit nahdom ya namamay takut'u.

---

^s 20:5 Hidin inabak di i Assyria nan huddo' di ad Israel (722-721 B.C.) ya dakolda nadan ap'apun di i Judah an ni'hapit i Heseekiah ta bagaana nadan i Egypt ta bumoddangan mangubat hinadan i Assyria. Mu binagabagaan Isaiah hi Heseekiah ya nadan tataguna ta adida idinol hi boddang nadan i Egypt te ma"i ha abalinanda. Isaiah 30:1-2; 31:1.

⁵Ya nipatigo bon ha'on an hidih ad Babilon ya nidadaan di makan ya ma'inum ya na'ap'apan hi ma'uktul nan dotal an ubunan nadan mi'hamul. Ta hidin mangmangnganda on nangnanginumda ya alinah on waday tinumkuk an alyonay, Da'yu an ap'apu ya agayu ta punlamuhyuh lanay hapiyoyu ya nundadaan ayun mi'gubat.

Hay Ma'ma'at Hi Ad Judah

⁶Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Honagom ha e mungguwalyah nan pungguwalyaan hinan baktun nan binattun alad ya ibagam ta wa'e ha tinigona ya mahapul an ipa'innilana. ⁷Ta wada'ey mangmangonah numpapaldang an nungkakabayu ya numpuntakkeh' dongki ya kemel ya hanat pi'dodongngana dida ta innilaona hi'on nganneda.

⁸Indani ya muntukuk nan guwalya an alyonay, Apu Isaiah, immo'ohnonga' hitun pungguwalyaa' hi ahilohilong ya abigabigat ⁹mu ad uwani tayya ot ahi' mangmangon di nungkakabayu an numpapalis. Ya waday nangitkuk an alyonay, Nadadag moh ad Babilon.^u Ta an namin nadan inyammadan dios an daydayawonda ya nun'apapa'ihda ta niwakatdah nan luta.

¹⁰Ot alyo' di, Hituwey impa'innilan nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel hi atonah nadan binuhul ta'u. Ta wada mohpey dinolyun i'iba an ta'on on mipaddung ayu ni' hinan nataltag an barley te munholholtap ayu.

Hay Inomnoman Nadan I Edom

¹¹Wada han nipa'innila an inomnoman nadan i Edom.^v Te wada han mungkali i ha'on hi ad Edom an alyonay, Guwalya, on agagga mo ya mabigat? ¹²Ot alyo' di, Mun'abigat mo mu adi bo madne ya humilong.^w

Ot alyo' bo di, Wada'e boy pohdom an mahmahan ya immali'a.

Hay Nipa'innilah Ma'at Hi Ad Arabia

¹³Hituwe boy impa'innilan Apu Dios hi ma'at hinadan i Arabia^x an alyonay, Nadan i Dedan ya binumtikda ot eda mun'allung hinan awadan di kakaykayyiw hi ad Arabia. ¹⁴Ot da'yun numpunhituh ad Tema ya hanat pa'inumanyu ya pinanganyu nadan nanaynan hi bobleda ¹⁵te inibtikanda nan atatakut an ma'at hinan gubat te dakolday numpangdon hi ispada ya pana.

---

^t 21:7 Hay pangalin di udum hinan numpuntakke ya numpunhakay. ^u 21:9 Nan bobleh ad Babilon ya na'abak hidin 539 B.C. Mu hinan New Testament ya wa'e ta nibagay Babilon ya hay ibalinana ya nadan adi mangulug i Apu Dios an bokon nan boble. Nan Nipa'innila 14:8 ya 18:2 ^v 21:11-12 Jeremiah 49:7-22; Ezekiel 25:12-14; Amos 1:11-12 ^w 21:12 Hay ibalinan nan mun'abigat mo ya tuwen mapogpog moy pamalpaligat nadan i Assyria hinadan i Judah. Ya na'en ahi bo mahdom ya agagga ya ihipun bon nadan i Babilon an mamalpaligat hinadan i Judah. ^x 21:13-17 Jeremiah 49:28-33

¹⁶Indani ya inalin Apu Dios i ha'on di, Mala"uh ha hintawon ya mapogpog mon namin di apemanan di ad Kedar hi ad Arabia. ¹⁷Ta ammunada ha oh'ohhah mabati hinadan tindaluda an nala'ing an pumana. Ha'on an Dios an dayawonyun tinanud Israel di mangalin tuwe.

Hay Impa'innilan Apu Dios Hi Ma'at Hi Ad Jerusalem

22 ¹Hituwey impa'innilan Apu Dios an ma'at hinan nundotalana an uggan pangipatigan Apu Dios hinadan ipa'innilanah tatagu an alyonay, Undan waday a'am'amungan hinadan numpundotal an atop di babaleyu? ²Te tanganu on ahingangaladah amlongda nadan tataguhdi? Undan adiyu nomnomnomon an nun'a'ateda nadan ibbayu' mu bokon gapuh gubat onu hay matadom di inyateda. ³Ya binumtikdan namin nadan ap'apuyu mu natiliwda damdama ta numbalindah balud an ta'on on numpangdondah pana.^z

⁴Ta hiya nan alyo' di, Taynana' ni' ta kogaa' tudan ibba' an nun'a'ate. Ot hanat adiyu ipatnan mangalubyag i ha'on. ⁵Te nan ongal di abalinanan Dios ya inyabulutnah tuwe an nunhigla an punholholtapan ta'uh tun nundotalana an uggana pangipatigan hinadan ipa'innilanah tatagu. Ta pompa'ihda tun binattun alad ta'uh tun ad Jerusalem ta madngol hinadan billid di kogan di tatagu an mumpaboddang.

⁶Te umalida nadan i Elam ya i Kir an nungkakalesada ya nungkakabayuda ya numpangdondah pana ya hapiyo ta gubaton dita'u. ⁷Ta mapnuh kalesan di binuhul ta'u nadan numpundotal an maphod hi puntanoman hitun ad Judah. Ya nada'en nungkakabayu an titindaluda ya mumpumbota'dah nadan geyt tun boble ta'u. ⁸Ta ipapa'ih Apu Dios nadan binattun alad tun ad Judah ta ma'id ha ipa'ayan ta'u. Ta na'innilaanyu'e mo an ma'id ha namnamayu ya eyu pun'ala nadan almasyu hinan niha"adandah nan palasyu. ⁹Ya i diyey paniganyu an mahapul an miphod nadan binattun alad hitun ad Jerusalem. Ot lobngonyu nan nada"ul an lobong. ¹⁰Ya tinigoyu bo nadan babaleh tun ad Jerusalem ot pumpalua'ahyuy udum ta waday i'apyayuh nadan nun'apa"ih an binattun alad. ¹¹Ya mangiphod ayu boh pangiamunganyu hi liting hinan numbattanan nan duwan binattun alad an malpuh nan lobong tuwali. Mu an namin danaen pangidinlanyu ya ma'id ha hilbina te bokon nan ongal di abalinanan Dios di numpaboddanganyu. Yaden hiyay ud nomnomnom i danaen ma'ma'at.

¹²Mu pinadanana peman tuwali ta mumpakalbu ta'u ya numpunlubung ta'uh langgut ta kunga ta'u ya umakayungan ta'u ta pangipatigo ta'uh

---

y 22:2 Nadan tatagu hi ad Jerusalem ya hay pun'am'amlonganda ya ammuna ya nan gagangamanda mu adida nomnomnomon di atondan mangipa'amlong i Apu Dios. Isaiah 5:11-12 z 22:3 2 Patul 25:4-6

e ta'u puntutuyuwana hinadan numbahulan ta'u. ¹³Mu ma'id te on ayuot immanam'along on immanin'innum on impanulpullutanyu nadan pinaltiyun baka ya kalnero. Te alyonyuy, Agaot ta ipahda ta'un mangamangan on nangnanginnum te mate ta'u damdamah bigat.^a

¹⁴Mu alyon nan ongal di abalinana an Dios i ha'on di, Hinaen numbahulanda ya adi mapakawan hi ingganah mateda.

Hay Ni'aligan Nan Punhablayan

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios i ha'on ta e' ibaga i Sebna an mumpapto' hinan balen di patul nan alyonay, ¹⁶Undan nganne ihya nan niyatam ta mangapya'ah maphod an lubu'muh tun doplah an ilubu'an di patul? ¹⁷Ot padano' tee i he'a an ha'on an Dios ya ibkah da'ah nidawwin boble ta hidiy ibaludam an ta'on on waday abalinam an tagu. ¹⁸Ta umat'ah nan bola an odnanda ya inibkahda i ha ongal an boble. Ta hidiy atayam ta nadan ilattuwagmun kalesam ya ma'id ha hilibida te mapa"ihda. Ta hidiyey lummuh ibabainan nan ud baal i he'a. ¹⁹Ta ma'id mo nan nabaktun sa'admu. ²⁰Ya ipa'ayag'u nan baal'un hi Eliakim an imbabalen Hilkiyah ta hiyay mihukkat i he'a. ²¹Ta hiyay mamoltan hinan lubang di ap'apu an inlubungmu te hiya nimpey mihukkat hinan sa'admu. Ta hiyay ay hi aman an namin di munhituh tun ad Jerusalem ya an namin hitun ad Judah. ²²Ya numbalino' hi ap'apu an mihnod hinan patul an tinanud David. Ya ma'unud di ituguna ta paddungnay nan ibughulna ya ma'id ha mangikalob ya nan ikalobna ya ma'id ha mangibughul.^b ²³Ya mihamad di pun'ap'apuwana ta paddungnay pahok an mihamad an mipahok hinan luta. Ta gapun hiya ya mapemanandan himpamu'un.

²⁴Mu an namin nadan pamilyana ya tulangna ya hiyay pangidinolandah nan mahapulda ta umat hinan punhablayanda hi dakol an usal an umat hi banga ya nadan udum. ²⁵Ta manuh nan hopapna te umat nimpeh nadan nihamad an punhablayan mu gapuh damot nadan nun'ihable ya lo'tat ya maputung hidiyen punhablayan ta magah ya nun'apapa"ih nadan nun'ihablehdi. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nipa'innilah Ma'at Hi Ad Tyre

23 ¹Hituwey imbagan Apu Dios hinadan tatagun mumpungkumilhuh ad Tyre an alyonay, Da'yun mumpuntamuh nan papol di i Tarsis ya ahi ayu umukayungan ta kunga ayuh adadagan nan bobleh ad Tyre. Te mama"idda nadan uggan duma"alan di papapolyu. Ya hay a'atan tuwe ya donglonyu hi dumatnganyuh ad Cyprus. ²Ot ta'on on da'yun mumpungkumilhun i Sidon ya hanat duminong ayu ni' ta nomnomnomyu nan ahi ma'at i da'yu an numpunhituh nan pingngit

^a 22:13 1 Kulintu 15:32   ^b 22:22 Nipa'innila 3:7

di baybay an kimmadangyan an gapuh nadan papol. ³Te nun'iluganyuh papol di ikumilhuyu an nalpuh nan intanomdah nan pingngit di wangwang hi ad Sihor^c on eyu inggattang hi abobble.

⁴Mu nan bobleyuh ad Sidon an wah nan pingngit di baybay ya nunhiglay ipada"ulana te adi mo mabalin an e ayu mungkumilhu te onha humapit nan baybay ot alyonay, Ma"i^d mo tayya ha imbabale'.

⁵Ya inalin bon Apu Dios di, Ya ta'on on nadan i Egypt ya nunhiglay eda umukayungan hi pangngolandah adadagan di ad Tyre. ⁶Ot an namin ayu an numbobleh nan pingngit di baybay ya udu'dulnay munlugan ayuh papol ta bumtik ayuh ad Tarsis. Ya inlotyu an kumga an gapuh umukayunganyu.

⁷Ya alyon nadan tataguy, Teeyot bahan an athituy numbalinan tun ad Tyre an ta'on on nibangon hidin nadne. Yaden handi'e ni' ya nanongnan umanam'amlongda nadan numboblehtu. Ya namaag on immedah udum an boble ta hidiy eda pungkumilhuwan on innayundan nunhitu^hdi. ⁸Mu ma"i^d man ha nunnomnom an manadag hi ad Tyre an boblen nimp^en nadan mapemanan hitun luta an pungkumilhuwan di kakadangyan. ⁹Te nan ongal di abalinana an Dios di nunnomnom an pogpogonay pumbaktuwanda ta way aton dadiyen mapemanan an tatagun mibabain.

¹⁰Ot alyo' di, Da'yun numpunhituh ad Tarsis ya agayu ta tanomanyu mo nadan lutayu. Te ma"i^dda mo nadan papol an unggan duma"al hi bobleyu. ¹¹Te hi Apu Dios ya abalinana an dadagon di pun'ap'apuw^an di tataguh tun luta an ta'on on nadan wah nan pingngit di baybay. Ta inyabulutnay adadagan nadan binattun alad di ad Ponisia^d ta ma"i^d mo ha abalinanda.

¹²Ya alyon bon Apu Dios di, Ya da'yu'e damdaman i Sidon ya mapogpog mo nan impa'inghayun pun'am'amlongan te ad uwani ya munholholtap ayu mo. Ta ta'on hi bumtik ayuh ad Cyprus ya ma"i^d damdama ha linggopyuhdi. ¹³Ot nomnomnomonyu nan na'at hi ad Babilon^e an numbalin hi ma"i^d ha hilbin nadan numboblehdi. Te immeda nadan i Assyria ot gubatonda dida an nungkayatda nadan pungguwalyaan ot pompa"ihdan namin nadan binattun aladda. Ta numbalin mo hi nunhituwan di atap an animal.

¹⁴Ot da'yun mumpuntamuh nadan papol di i Tarsis ya hanat kumga ayu an gapuh eyu umukayungan hitun adadagan nan boble an pundinolanyu. ¹⁵Te hi ad Tyre ya malingling hi napituy (70) tawon an hidiyey bilang di mabalin an pi'taguwan di ohan patul. Mu malpah di napituy (70) tawon ya ibangonda bo ta hiya nan hay ikantada ya umat

---

^c 23:3 Nan ad Sihor ya Egypt di ohah ngadana. ^d 23:11 Hay nangibalin di udum hinan ad Ponisia ya ad Kanaan. ^e 23:13 Nadan tindalun i Assyria an impangulun Sennakerib ya dinadagdah ad Babilon hidin 689 B.C.

hinan kantan di ininna mo an mumpabpabbayad hi adolna an alyonda i hiya di, ¹⁶He"a an mumpabpabbayad hi adolna ya adi da'a mo pohdon. Ta hiya nan agam ta odnam nan pattingmu ya lini'odmuh tuwen boble ya inagam hi kanta ta ingganah malmuy naminhodda bon he"a.

¹⁷Athinay ma'at hi ad Tyre an mala"uh di napituy (70) tawon ya iyabulut'u an Dios an mibangngad an munggattangda boh abobbobleh tun luta ta pangalandah pihhuda. ¹⁸Mu bokon diday mangusal hinan bo'laonda te iyalida i ha'on an Dios an adida ipa"e. Ta midat hinadan munhilbi i ha'on ta pangaladah makan ya maphod an lubung.^f

Hay Pundusaan Apu Dios Hi Tataguh Abobbobleh Tun Luta

24 ¹Nomnomnomonyu an dadagon Apu Dios tun luta ta maluman di a'atna ta miwakatda nadan tatagu. ²Ya hay a'atan tuwe ya ma'id ha adi milagat an ta'on on padi ya baal ya nadan ud baal i dida ya nadan gumatang ya mumpunggatang ya gumawat ya mumpumpagawat ya nadan nun'awotwot ya kakadangan. ³Ta nunhiglay ahi adadagan tun luta an mama'id an namin. Hiyah tuwey imbagan tuwalin Apu Dios.

⁴Ta mamaganan tun luta ta maklingday nun'itanom. Ta ta'on on nadan ap'apu ya kumapuyda. ⁵Ot ma'at datuwe an gapuh adi pangunudan di tataguh nan tugun Apu Dios an hidiyey nibagah ma'unud hi inggana. ⁶Ta hiya nan dadagon Apu Dios tun luta ta holtapon di tataguy nunhiglan ligat an gapuh bahulda ta oh'ohha ha mabati.

⁷Ya nadan nitanom an umat hi greyp ya maklingda ta ma'id moy ma'apyah ma'inum an mangipa'amlong hi tatagu ta nunhiglay umukayunganda. ⁸Ta ma'id moy madngol hi mumpagangoh tamburin ya harp. ⁹Ya ma'id mo bo ha uggan ma'amung hi umanin'innum on kimmanankanta. Te mumpa'it moh panamtamda nan ma'inum.

¹⁰Ya madadag di bobleda ta nada'en babaleda ya mikakalob te tumakutdan lumah'un. ¹¹Ya ma'id nimpe mo ha amlong di tataguh tun luta ta ahitutukukda an mumpumbagah bayah. ¹²Te nunhiglay adadagan nimpem di bobleda an nun'apa"ih nadan geytda. ¹³Ta athinay ahi ma'at hi abobbobleh tun luta ta oh'ohha ha mabati an umat hinan niyohha'ohha an bungan di olibo onu greyp an nabatih on nalpah di ahibusas.

¹⁴Mu wadaday tataguh nangappit hi alimuhan di algo an ahida pun'itkuk di pundayawdah anabaktun Apu Dios an gapuh amlongda. ¹⁵Ot hiya nan da'yun tataguh nangappit hi tuluwan di algo ya ta'on on da'yun numbobleh nadan pinggit di baybay ya hanat hi Apu Dios an dayawon di tinanud Israel di dayawonyu. ¹⁶Ta nadan wah nun'idaddawin boble ya ahi madngol di kantada an alyonday, Madayaw nan nipto' di pangatna an Dios.

^f 23:18 Ezekiel 26:1-28:19; Amos 1:9-10

Mu ha'on'e ya nunnaud di hakit di nomnom'u te dakolda damdamay tatagun munhindadadag. ¹⁷Ta hiya nan madusada i han atatakut an ahi ma'ma'at hitun luta an umat i ha agahan i ha bitu onu aknaan i ha hulu. ¹⁸Te nan buntik an gapuh takutna ya ma'uhbung hinan bitu. Ya na'e bo an ipatnana an kumayat hinan bitu ya makna damdamah nan hulu.

Ya nunhiglay udan an ay niguwang ha lobong hi ad lagud. Ya miwagot tun luta ¹⁹ta mun'atottomang. ²⁰Ya gapuh nan bikah nan alyog ya muntinnigging tun luta an umat hinan nabutong onu umat hinan abung hi'on nalot di puwo'. Ot ma'at datuwen gapuh nan nunnaud an ngohen di tatagu i Apu Dios. Ta hitun adadagana ya adi mo mipaphod. ²¹Ya dusaon Apu Dios nadan numbahul an a'anghel an wadah ad abunyan^g ya ta'on on nadan ap'apuh tun luta. ²²Ta amungona didah nan naka"utan an ay baludan ta ingganah tun pundusaanan dida.^h

²³Ya i diye ya nan ongal di abalinanan Dios di mun'ap'apu hinan nabillid hi ad Zion hidih ad Jerusalem. Ya adi mo buminang nan bulan ya nan algo te madilagan di an namin hinan binang Apu Dios. Ya tigon nadan ap'apuy anabaktuna.

Hay Kanta An Pundayaw I Apu Dios

25 ¹Apu Dios, he'a nan Dios an dayawo'. Ya nan amaphodmuy haphapito'.

Te dakol nadan nakaskasda'aw an ina'inatmu an ninomnommu tuwalih din nadne an aton.

² Ta dadagom nan bobleⁱ an ta'on on binattuy aladna ta mitapu"ul hinan luta.

Ta mama"id mo nan palasyuhdi an inyaman di tataguh udum hi boble. Ya adi mo mabalin an mibangon boh diyen boble.

³ Ta hay ahi haphapiton nadan tatagu an ongal di abalinanda ya hanan anabaktum.

Ya ta'on aya on nadan mun'abungot an tatagu ya takutan da'a.

⁴ Te he"ay uggan pumpaboddangan nadan nun'awotwot an maligligatan. Ya he"ay paddungnay ugganda ihi"ugan hi'on waday puwo' ya hi'on nalot di potang.

Te nunhiglay pangat di binuhulda an umat hinan aton di mabikah an puwo'

⁵ onu nan nunhiglan potang hinan na'appudut an luta.

Mu he"ay mangipadinong hi punlattuwan nadan binuhulmi te he"a nan umat hi bugut an manandih nan potang ta adi mun'ohab nan luta.

^g 24:21 1 Kulintu 6:3; Epesus 6:11-12   ^h 24:22 Nipa'innila 20:2; 20:7-10   ⁱ 25:2 Nan boblen dadagana ya hi ad Babilon te nadan tataguhdi ya ngohayondah Apu Dios.

Ta way aton nadan mun'abungot an duminong an mangikanantah nan nangaba'abakanda.

Hay Pamogpogan Apu Dios Hi Abalinan Di Ate

⁶Hi Apu Dios an ongal di abalinana ya idadaanah nan nabillid an hi ad Zion di mun'aphod an makan an i'ayagnah an namin an tataguh tun luta.^j Ta nadan ap'aphodan an dotag di ipihdana ya nan maphod di napgotana an bayah di ipa'inumna. ⁷Ya i diye bon nabillid di panga'anaanah nan lummuh umukayungan di atagutaguh tun luta. ⁸Ya pogpogona moy abalinan di ate hi inggana.^k Ta paddungnay pu'nahanan namin di luwan di tataguna.^l Ya pogpogonay ibabainanda hi abobbobleh tun luta. Hiyah tuwey inalin Apu Dios.

⁹Ta ahi alyon nadan tatagu di, Immannung an hiya nan Dios an nangidinolan ta'u ta hiya nan inihwang dita'u. Ot maphod on mun'am'amlong ta'u hi nanaguwana i dita'u.

¹⁰Ta athidi an ipapto' Apu Dios hituwen nabillid an ad Zion an gapuh nan abalinana.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Moab

Mu nada'e an i Moab ya dadagona dida ta umatdah dagami an pun'igatina dida ta middumdah nan lugit. ¹¹Ta ta'on on ipatnadan bumangon ta umaandahdi mu adi iyabulut Apu Dios an onaot iyal'alla an ba'bainon dida ta ma'id ha ilattuwagda. ¹²Ya pa'ihona nadan nun'atagen binattun alad di bobleda ta mumbalindah hupu'.

Hay Ahi Ikantan Nadan Tataguh Ad Judah

26 ¹Ahi madatngan han pangikantaan nadan tataguh tun ad Judah ituwen kanta an alyonay,

Nahamad tun boble ta'u.

Te hi Apu Dios an mangihwang i dita'u ya mi'alig hinan binattun alad an nunli"ub i dita'u.

²Ot ibughulyu nadan geyt ta humgopdan namin nadan tatagun mangun'unud i Apu Dios an dida nadan imbilangnah nipto' di pangatda.

³Te palinggopon Apu Dios nan tagu an nanongnan na'unud ya mundinol i hiya.

⁴Ot hanat hiyay pundinolan ta'u hi inggana te hiya nimpe nan paddungnay doplah an ihi"ugan ta'u ta mihwang ta'u.

⁵Te ipada"ulna nadan tatagun mumbaktu ya atbohadin dadagona nan mapemanan an bobleda.

- Ta mun'a'agah hinan luta nadan binattun aladda.
- 6 Ta punhinggagatinan nadan nun'awotwot an mapalpaligat.
- 7 Mu he'a an nungngadan hi Nipto' di Pangatna ya ipaphodmuy pangat nadan na'unud i he'a ta paddungnay andongom nan awonda.
- 8 Ot un'unudonmi nan tugunmu te pohdonmi ahan an he'a Apu Dios di mipabaktu.
- 9 Ta abigabigat on he"ay nomnomnomonmi.
Te wa'e ta dusaom nadan tataguh tun luta ya hiyay panginnilaandah nan nipto' ta iwalongdan mangat hi adi maphod.
- 10 Mu ta'on damdamah on ipatigom di homo'mu hinadan tatagun adi maphod di pangatda ya adida damdama matudduwan hinan nipto' an pangat.
Ta hiyah diye an nadan adi maphod di atonda an ta'on on wadadah nan boblen mitudduy nipto' hi ma'unud.
Te adida imatunan nan anabaktum an Dios.
- 11 Ya ta'on boy nundadaan'a an mundusa i dida ya ayda napilok an mungngoheda.
Ot hanat ipatigom i dadiyen binuhulmu an he'a ya ongal di pamhodmun da'min tatagum ta mibabainda.
Ot dusaommot didah nan apuy an alyom di panadagmun dida.
- 12 Mu da'mi'e ya hanat palinggopon da'mi i he'a Apu Dios.
Te gapuh nan abalinam ya inatmi nadan maphod.
- 13 Manu te wadaday udum an nun'ap'apu^m i da'mi mu he'a damdama Apu Dios ya abuh di dayawonmi.
- 14 Dadiyen nun'ap'apu i da'mi ni' ya dinusam dida ta ma"i^d mo ha unggan mabong'al i dida.
- 15 He'a Apu Dios di nangipadakolⁿ i da'mi an tatagum ya impabillogmu tun numboblaysanmi.
Ot lebbengna an he"ay dayawonmi.
- 16 Hidin hinuplit da'mi i he'a Apu Dios ya nunhiglay napalpaligatanmi ot mundasal ami an mumpahpahmo' i he'a.
- 17 Te umat amih nan babain tuwen mun'ayyam an maligligatan hi dogoh nan golang.
- 18 Ta hinolholtapmiy ligat ya ma"i^d ha abalinanmin mangibaliw hi boblemi.
Ya ma"i^d ha inatmi hi iphodan nadan ibbamin tatagu.
- 19 Mu innilami an abalinam an mangihwang i da'mi ya abalinam an ibangon bo tun boblemi an paddungnay mahuwam.

---

^m 26:13 Nadan udum an nun'ap'apu ya nadan i Egypt ya i Assyria an unggan mun'ap'apu i dida an tinanud Israel. ⁿ 26:15 Hay dimmakolan nadan tinanud Israel ya gapu nin hinan immanamutan nadan ibbadan niye hi ad Babilon. Isaiah 54:2-3.

Ya ahi ikankantan nadan tataguy amlongda.

Te nan em panaguwan i da'mi ya mi'alig hinan dulnuh nan mawi"it.^o

²⁰Ot da'yun ibba' an tinanud Israel ya umanamut ayu ya nundakig ayu. Ta mipa'e ayu ni' ta ingganah mipahday bungot Apu Dios. ²¹Te nomnomnomonyu an hi Apu Dios ya umalin malpuh ad abunyan ta dusaona nadan tataguh tun luta an gapuh bahulda. Te an namin di pimmate ya ma"i'd ha bahhonan ma'innilaan hidiyen inatna ta hiya nan madusa.

Hay Pangihwangan Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

27 ¹Hi Apu Dios ya dusaona mo nan ay buwayah nan baybay an ma'alih lebiatan.^p Ta patayonah nan ma'ataddom an ispadana ta ma"i'd mo ha aton diyen ay buwaya an mamalwali i dita'un tatagu.

²Ya alyon Apu Dios di, Ot umamlong ayu mohpe ta ikankantayuy pinumhodanyu te umat ayu hinan ma'abbungan greyp. ³Te ha"on an Dios di mangipapto' hinadan intanom'u ta halinuwa' an sibugan. Ya ginuwalyaa' hi abigabigat ya ahodohodom ta ma"i'd ha manadag. ⁴Ya ma'aan moy bungot'u. Ta wadada'ey dumadag an binuhulyu an i'aligan di pagat ya gulun ya gubato' dida ta ingganah pu'ula' dida ta madadagda. ⁵Mu hi'on datuwen binuhulyu ya pinhodan ihwang'u dida ya mahapul an mumpada'ulda ya ni'hayyupdan ha"on ta adi' dadagon dida.

⁶Ot udum hi algo ya nadan tatagu' an tinanud Jacob an hay ohah ngadana ya Israel ya mi'aligdah nan greyp an limmamut ya nangimbubunga ta lo'tat ya nihinap hi abobbobleh tun lutay bungana.

⁷Manu te hi Apu Dios ya dusaon dita'un tataguna mu adi umat hinan nunhiglan atona an mundusah nadan binuhul ta'u. ⁸Ta pakakon dita'u ni' ituwen numboblaysan ta'u ta iye dita'uh nadan binuhul ta'uh udum hi boble. Ta ay dita'u itayap hi puwo' an malpuh nangappit hi tuluwan di algo. ⁹Mu mahapul an idinong ta'un mangat hinadan pumbahulan ta ahina pakawanon di bahul ta'u. Ta pa"ihon ta'un namin nadan binattun punggobhan hi insenso an ungganyu pangidawatan hinadan dios di udum an tatagu ta inggana hi mumbalin hi hupu' ya ta'on on nadan impata'dogyun pusti an mangita'dog i Aserah.

¹⁰Te minganuy nadan binattuy aladnah tun numboblaysan ta'u ta umatdah nan agge naboblaysan. Ta umedahdiy baka on nun'a'anda nadan tubun nadan kakaykayyiw ¹¹ta namagananda'e nadan hapangda on pinating di binabai ta panunguda.^q Athituy ma'at i dita'u te adi ta'u ahan

^o 26:19 Nan dulnu hinan mawi"it ya ma'ahhapul hinan tumaguwan di nitanom.

^p 27:1 Hituwen hi lebiatan ya hiyay i'aligan di an namin an tatagun binuhul Apu Dios.

^q 27:11 Hanadan i Jerusalem ya mi'alig i datuwen hapang an namaganan ta ammunadah mitungu.

imatunan nadan at'aton Apu Dios. Ta hiya nan adi dita'u hom'on i hiya an nunlumu i dita'u.

¹²Mu udum hi algo ya ohha'ohhaon dita'un amungon an tinanud Israel an mihipun hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ta ingganah nan pogpog di ad Egypt.

¹³Ya i diyen a'atana ya ma'adngol han tangguyub an pangayagdah nadan ibba ta'u an nun'iwakat hi ad Assyria ya hi ad Egypt. Ta mumpanganamutda ta middumdan dita'u an e mundayaw i Apu Dios hi ad Jerusalem hinan nabillid an niyappit i hiya.

Hay Ma'at Hinan Bobleh Ad Samaria

28 ¹Hi ad Samaria ya mapmaphod an boble an wadah nan nundotal ya malumong di lutana mu ayayyukah diyen boble. Hidi ni' ya ilattuwag nadan mabutobutong an a'ap'apuda di amaphod diyen boble mu madadag ta ay makling ha ma"aphod an habhabung. ²Ot nomnomnomonyu an waday indadaan Apu Dios an mun'abibikah an umalin gumubat ta umat hi aton di mabikah an puwo' ya udan di pangatna. Ta ay imminolwang an pun'iyen enan namin di wadah nan pangi'wana. ³Ta hidiyen boblen ilattuwag nimpén nadan mabutobutong an tinanud Ephraim ya dadagon di binuhulda. ⁴Ta mama'id nan amaphodna ta umat nimpéh nan habhabung an nitanom hinan ma'allumong an luta mu mun'ul'ullen makling. Ta umat hinan na'amangngulu an nalum an bungan di bungbungnga"an an ma'ibagan mama'id te alan di manigo ya inanda.

⁵Mu hitun malpah an ma'at hidiye ya nan ongal di abalinanan Dios di mumbalin mohpe hi umipa'amlong hinadan mabati an tataguna. ⁶Te boddangana nadan nipto' di atondan mangipanuh hi tatagu ya idatnay abalinanda an mananggah nadan umalin mangubat i dida.

Hay Ma'at Hinadan Bumutobutong An Propeta Hi Ad Judah

⁷Waday papadi ya propeta an ma'anginum hinadan nun'a'ingil an ma'inum ta mundiwwaganda an dumallan. Ta ma'id ha potó' di nomnomda ta mun'ibabhoy pun'awatdah nan ipa'innilán Apu Dios i dida ya nibabhoy atondan mangipanuh hinadan tatagu. ⁸Ya awalwalin di utadah nadan lamehaan ta nunhiglan alulugnin ya ahi'a'agub. ⁹Ya ipadpadngolda bo udot i ha'on an hi Isaiah an alyonday, Nganne nin di punnomnom naen tagu i dita'u? Ta humapit'e udot i dita'u on ay ta'u goggolang hi pangalina ¹⁰an bedebedebede lelelelele lelelelele.

¹¹Ot athina'e an ngohayona' i da'yun ibba' an tinanud Israel ya ta'omman ta hi Apu Dios di ukod an mangipa'innilah nan pohdona ta pa'alayona nadan binuhul ta'u an nat'on di hapitda^r ta abakon dita'u ta ahi

^r 28:11 Nadan nat'on di hapitda ya dadiye nadan i Assyria.

ta'u mohpe imatunan an na'at datuwe an gapuh numbahulan ta'u. ¹² Mu onha donglonyu nan tugun Apu Dios ot nanongnan hitun boble ta'uy punhитуwan ta'u mu ningamut an mungngohe ayu. ¹³ Ta hay pangngolyuh nan tugun Apu Dios ya ma'id ha hunungna an umat hi bedebedebede bedebede. Ot gapuh adiyu dumngolan ya paddungnay mihalapdung ayu ya nahugatan ayu ta nalakah pangalan nadan binuhul ta'u i da'yu ya inye da'yuh udum hi boble.

Hay Nahamad Hi Pundinolan

¹⁴ Donglonyun mumpunggohe an a'ap'apuh ad Jerusalem nan hapit Apu Dios. ¹⁵ Te ilattuwayu eh'a an ni'hapit ayuh nadan numpun'ate ta ihwang da'yu. Ta ta'on on nunhiglay punligatanyu ya hay punnomnomyu ya ihwang da'yu i diyen layah an nundinolanyu. ¹⁶ Mu nan na'abbaktun Dios ya alyonay, Nomnomnomyu an iha"ad'u hi ad Zion nan batu an na'ahammad an ipabunan di bale. Ta nan tagun mangidinol i diye ya adi muntutuyu.^s ¹⁷ Te nipto' di ato' an munhumalya. Ta nan nibahhon pundinolanyu ya paddungnay miye"e hinan dumakolan di liting hinan wangwang. ¹⁸ Ta ma'id ha hilbin nan eyu ni'hapitan hi awadan nadan numpun'ate. Te hitun umaliyan nadan binuhulyu ya paddungnay dumakol nan liting hinan wangwang ta mun'a'ate ayu ¹⁹ an gapuh nan punligligatanyuh abigabigat. Ta i diye ya nunhiglay takutyu. ²⁰ Te adi ayu mihwang ta mipaddung ayuh nan alyonday,

Nan tagun nangapyah ho'dod an kama ya ma'id ha atonan manguyyad hi hukina.

Ya athidi boh nan inalana an kittang an uloh an adi ma'ulohan.^t

²¹ Ya i diye ya mahanawang hi Apu Dios an nunhiglay bungotna. Ta hay atona ya umat hinan inatnah nadan binuhulda hinan nabillid hi ad Perasim ya hinan nundotalanah ad Gibeon.^u Ta umipakaynit di atona an mundusa hinadan tataguna an ta'on on adida ma'aw'awatan. ²² Ot maphod tuwali hi'on idinongyun mungngohe ta adi mamamay dusayu. Te imbagan nan ongal di abalinana an Dios i ha'on an adi mibahho nan panadaganah tun boble ta'u.

Hay Alpuwan Di La'ing Ya Hi Apu Dios

²³ Donglonyu tun ibaga' i da'yu. ²⁴ Te hanan muntanom ya adi umala'aladuh inggana. ²⁵ Te wa'e ta nidadaan nan puntanomanan tinanomanah nan pohdonan itanom. Ta hiwayonay pangitanomanah nan wit ya nan barley ya nan dill ya nan kumin.

---

^s 28:16 Roma 9:33; 1 Peter 2:6   ^t 28:20 Nan ho'dod an kama ya nan kittang an uloh ya hay ni'aliganda ya nan nundinolanda nadan i Egypt an ma'id ha abalinandan bumodang.   ^u 28:21 Joshua 10:1-11

²⁶Manu'e hi innilan nan muntanom di atona ya gapu ta hi Apu Dios di nangipanomnom i hiya hi nipto' an atona. ²⁷Ta inapitna'e nan umat hinan dill ya kumin ya innilanan bokon nan gumo' an pilid di panaltagna mu nan mayapon kayiw di panoplatna. ²⁸Ya athidi boh nan ma'apit an wit an innilanay atonan mun'ilik ta adi magudu. Ta mabalin an nan pilid di kaliton an iguyud di kabayu di pun'ilikna ta adi magudu nan bogahna. ²⁹Ot an namin datuwen la'ing di tagu ya nalpuh nan ongal di abalinana an Dios. Te ma"aphod di panuguna ya immannung an nala'ing.

Hay Adadagan Nan Boblen David

29 ¹Ayayyuka tun ad Ariel' an numboblasyon ni' handin patul an hi David. Manu te atawotawon on ngilino ta'u nadan mahohonod an punnomnomnoman ta'uh nadan pundayawan ta'un Apu Dios ²mu dadagonah tuwen boble ta'u an awadan tun punggobhan hi mi'nong i hiya. Ta nunnaud di ahi ta'u kumgaan ya ahi ta'u umukayungan. Te mumbalin tun boble ta'uh ay punggobhan hi mi'nong an dumuluy di dalan di tatagu. ³Te pa'alisonay binuhul ta'u ta li"ubonda tun boble ta'u. Ya nuntababda nan nunlini"odan tun binattun alad ta'u ta pumpattukandan manggop ta gubaton dita'u. ⁴Ta dakol di ahi mun'ate i dita'u. Ya ta'on hi mumpaboddang ta'u ya adi madngol di hapit ta'u te mun'a'unguh ta'u.

⁵Mu dadiyen dakol an mun'abungot an binuhul ta'u ya mumbalindah umat hi hupu' an iye"en di dibdib ta ma'ibagadan mama"i. ⁶Te nan ongal di abalinanan Dios ya pa'alisonay nunhiglan alyog ya puwo' ya kidul ya kilat ya nunnaud an apuy. ⁷Ta ma"idonan namin nadan mangubat hitun boble ta'un awadan di punggobhan hi mi'nong i hiya. Ta mipaddungda i ha ininop an ay immannung mu indanit inggibo' on ma"i. ⁸Ta umat hinan tagun na'agangan an in'inopponan mangmangngan mu indani ta inggibo'na ya hiyah diyen na'agangan. Ya nan na"uwoh an ta'on hi in'inoppona an um'uminnu hi liting mu indanit igibo'na ya hiyah diye damdaman milu'uy hi inuwohna. Ta ta'on on dakkodakkol di tatagun malpuh abobboblen mangubat hinan nabillid hi ad Zion mu hay immannung ya adida mangabak.

⁹Ot adi ayu masda'aw hinan ibagabaga' i da'yu. Te undan napilok ayu ta adiyu tigon? Ya tanganu on ayu munhewwegan an ay ayu nun'abubutong an ta'on on ma"i ha ininumyu? ¹⁰Mu hi Apu Dios di nanguyung i da'yu ta aggeyu innilay ma'maat. Ya ta'on on da'yun propeta ya nadan udum an baal Apu Dios ya paddungnay hinophopanay matayu. ¹¹Ta hiya nan adiyu ma'awatan di ibalanan tun nipa'innila an lo'tat ya maat te ay nitudo' hi naludun an puntud'an ot mabobodan. Ta

v 29:1 Hay ibalanan nan hapit an Ariel ya nan punggobhan hi mi'nong hinan Templo.

ipabahayu'e nan nitudo' hinan nanginnilan mumbaha ya alyonday, Adi mabalin an bahao' te nanongnan naludun ya nabobodan.

¹²Ya wa'e bo ta eyu ipabahah nadan agge nanginnilan mumbaha ya alyonday, Agge' innila attog an mumbaha.

¹³Ta hiya nan alyon Apu Dios di, Datuwen tatagu ya manu te alyonday un'unudona' mu nat'on di wah nomnomda. Te hay atondan mundayaw i ha'on ya nan pangun'unudandah nan nalpuh nan nomnom di tatagun itudtududan dida. ¹⁴Ta hiya nan nomnomnomonyu an wada han nakaskasda'aw an ahi' aton ta way aton datuwen mumpunlayah an tatagun kumaynit. Ta ipatigo' an ma'id ha hilbin di la'ing di tagu. Ta hanan alyonday nala'ing ya mumbalin hi ma'id ha innilana.^w ¹⁵Mahmo' ayuot an mangali hi, Adi ta'u tuwali ipa'in'innila nadan at'atton ta'u ot undan wahtuh Apu Dios ta tigtiggona. ¹⁶Mu ma'id ha nomnomnan mangalih athidi te undan mabalin ta alyon nan pito' an bangah nan nangapyan hiyay, Bokon he"ay nangapyan ha'on ot aggem innilay a'at'u onu alyonay, He"an nangapyan ha'on ya ma'id ha in'innilam.^x

Hay Pangun'unudan Mohpen Nadan Tatagu I Apu Dios

¹⁷Te hay ma'at ya paddungnay mumbalin nan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon hi malumong an puntanoman hi bungbunga"an ya na'en malumong ni' an puntantanommandah bungbunga"an ya mumbalin hi muyung.^y

¹⁸Te i diye ya mabalin mohpe an donglon nadan paddungnay napukit nadan mibaha an nitudo' hinadan naludun an puntud'an. Ya nada'en paddungnay napilok ya pumatal mohpey panigoda.^z ¹⁹Ya nada'en nun'ada"ul ya nun'awotwot ya umamlongda hi aton nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ²⁰Ya mama"idda mo nadan mamalpaligat hi udum an tatagu ya nadan mumpungngohe i Apu Dios. Ya ta'on on nadan mangamangat hi pumbahulan. ²¹Ya atbohdiy ma'at hinadan mumpunlayah an tistigu ta pangabakonda nadan numbahul ta madusada attog nadan ma'id ha bahulna. Ya ta'on on nadan mangipagol hi adusaan nadan numbahul ya mama"idda.

²²Te hi Apu Dios an nangihwang hidin hi Abraham ya alyona i dita'u an tinanud Israel di, Da'yun tatagu' ya adi ayu mo mibabain ya ma'id mo ha takutanyu. ²³Te tigonyu'e an dimmakol nadan imbabaleyu te winagahan da'yu. Ta imatunanyu mohpen ma'id ha udum hi umat i ha'on an Dios an dayawonyu tuwalin tinanud Israel. Te nakaskasda'aw di ato' ta hiya nan dayawona' mohpe. ²⁴Ta ta'on on nadan tatagun nibahhoy

^w 29:14 1 Kulintu 1:19   ^x 29:16 Isaiah 45:9; 64:8; Jeremiah 18:1-6; Roma 9:19-21

^y 29:17 Hay ipa'innilan tuwe ya nadan ma'id ha bilangnan tatagu ya diday mipabaktu mu nada'en nundongol an tatagu ya diday mipada"ul.   ^z 29:18 Isaiah 32:3; 35:5; 42:7

inun'unudda ya ma'awatanda mohpe nan immannung an tutdudu. Ya atbohdi nadan munlili ni' an abulutonda mohpe nan tutdudu' ta hiyay un'unudonda.

Hay E Numpaboddangan Nadan I Judah Hinadan I Egypt

30 ¹Hi Apu Dios ya inalinah nadan tataguna di, Mahmo' ayu an mumpungngohen ha'on. Te namaaggon inatyu nan pinhodyun aton an ta'on on adi miyunnudan hinan pohdo' ta pun'udmanyuy bahulyu. ²Te aggeyu imbaga i ha'on ot ume ayuh ad Egypt an e mumpaboddang hinan patulda'hi ta wan mihwang ayu. ³Mu hinaen eyu numpaboddangan hinan patul hi ad Egypt di lummu' ibabainanyu ya ipada"ulanyuh umudi. ⁴Ta ta'on on wadaday ap'apuyu an ume hi ad Soan ya hi ad Hanes hi ad Egypt ⁵mu ma"i' ha iboddangda i da'yu ta on ayuot mibabain.

⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Ta'on hi honagonyuy e mumpaboddang ta itakkeyuh nadan dongki ya kemel nadan nun'abalol an gina'uyu hi ad Judah ta iyeyun dida an ta'on on atatakut nan pangi'wanyuh nan negeb an awadan di layon ya hakuku mu ma"i' damdama ha hilbina. ⁷Te nadan i Egypt ya ma"i' ha hilbin nan imbagadan iboddangdan da'yu. Ta hiya nan nginadana' hidiyen boble hi Buwaya An Ma"i' Ha Abalinana.

Hay E Ihwangan Nadan Tatagun Apu Dios

⁸Ya imbagun Apu Dios i ha'on ta itudo"u nadan adi maphod an pangat nadan tatagu i ha naludun an puntud'an hi hinangngabda ta mangipa'innilah inggana i diyen pangatda. ⁹Te nunhiglay ngoheda an adida ahan pohdon an donglon nan tutdudun Apu Dios. ¹⁰Ta alyondan da'min propeta ya nadan udum an baal Apu Dios di, Ammuna ta bokon nan alyonyun impatigon Apu Dios di ibagabagayun da'mi. Te hay pohdonmi an donglon ya nan mapmaphod an ta'on on agge immannung. ¹¹Ot hanat idinongyun mangibagabaga i da'mi hinan alyonyun impa'innilah Apu Dios. Te adimi damdama pohdon an donglon nadan alyonyuy a'at nan nahamad an Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel.

¹²Ta hiya nan alyon nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di, Adiyu pohdon an donglon nan ipa'innila' i da'yu te mundinol ayuh nan abalinanyu an mamalpaligat ya munha'ul hi ibbayu. ¹³Ta hiya nan madadag ayu. Ta umat ayuh nan natagen binattun alad an matommang an mihipun hi pu'una ta ingganah baktuna. Ta hi kittang ya makaludukud. ¹⁴Ot athidiy ma'at i da'yu ta umat ayuh nan pito' an banga an magah ya nagudu ta adi mabalin hi pundalu'du' ni'moh bala onu pumpau' hi liting.

¹⁵Ya alyon bon nan na'abbaktu ya nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di, Hay ihwanganyu ya nan eyu puntutuyuwana

hinadan numbahulanyu. Ya hay pumbikahyu ya nan eyu pangidinongan hinadan ato'atonyu ta ha'on di pundinolanyu. Mu adiyu pohdon. ¹⁶Ta alyonyuy, Adimi pohdon te boddangan da'mih nadan i Egypt te idatday mun'a'awiging an kabayu ta itakkayanmin e mi'gubat.

Mu mi'ahoh di nomnomyu te hay immannung ya nadan binuhulyuy ma'awiging an mamdug i da'yu. ¹⁷Ta nan ohan tindalun binuhulyu ya abalinanan pabtikon di hinlibu (1,000) i da'yu.^a Ya ta'on on ammuna ha limah binuhulyu ya pabtikon da'yun namin. Ta ammuna nan nipato' an ipatuluwan di bandelayuh nan uhhun di billid hi mabati.

¹⁸Mu ta'on on athidiy ma'at ya hadhaddon damdaman Apu Dios di puntutuyuwanyuh bahulyu ta wan ipatigonay homo'na ya naminhodnan da'yu. Te hi Apu Dios ya nipto' di atonan mangipanuh hi tatagu. Ot an namin nan mumpaboddang i hiya ya mipa'amlongda.

Hay Nundadaan Apu Dios An Mammo' Hinadan Tataguna

¹⁹Da'yun ibba' an tataguh tun ad Jerusalem ya adi ta'u mo aya kunga hi udum hi algo. Te hi Apu Dios ya boddangan dita'u hi'on ta'u mumpahpahmo' i hiya. ²⁰Manu te iyabulutnay punligatan ta'u mu hiya an muntuddun dita'u ya adi mo midawwin dita'u. ²¹Ta donglon ta'uy hapitnan alyonay, Hituwe nan awon ot hanat hituwey pangi'wanyu. ²²Ta pumpa"ihyu mon namin nadan dios an dinayawyu an balitu' ya silber di niyamma. Ya nun'itopalyu ta umatdah nan alulugnin an lame.

²³Ot atonyu'e datuwe ya wa'et madatngan di puntanomyu ya ipa'alín Apu Dios di udan ta pumhodday itanomyu ta mangimbubbungada. Ta ta'on on nadan animalyu an umat hi baka ya dumakol di anonda. ²⁴Ya namamah nadan pun'aladuwoonyu an baka^b ya dongki te hay ipa'anyu i dida ya nadan nabgahan an dagamin di wit onu barley.^c ²⁵Ya nanongnan dakol di liting hinadan wa'el an malpuh nadan billid. Ot ma'at datuwe hitun pangabakan ta'u hinadan binuhul ta'u ta dakkodakkol di mun'a'ate i dida. ²⁶Ya i diye ya buminang nan bulan ta umat hinan algo. Ya nan binang'en nan algo ya iyal'alana an paddungnay binang di pituy nungngangammut an algo. Ta athidiy ma'at hitun pangipaphodan Apu Dios hinadan tataguna an nun'ahugatan an iphodnan libbutan nadan hugatda.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Assyria

²⁷Nomnomnomonyu an umalih Apu Dios an paddungnay malpuh adawwi an umat hinan mundalang an apuy di bungotna ya nili'woh

---

^a 30:17 Hituwey nipa'annungan din inalin Moses an ma'at hinadan adi mangun'unud i Apu Dios. Deuteronomy 32:30   ^b 30:24 Datuwen pun'aladuwonda an baka an naha'adanda hi ohan panakul ya nakapunda ta mabikahda.   ^c 30:24 Nan barley ya ay pageh tun boble ta'u an kittang di numpahhiwandah nan wit.

i hiyay nunhiglan ahuk. Ya mapto' an nunhiglay bungotna te nan panapitna ya umat hinan apuy an gumhob. ²⁸Ya mi'alig bo nan bungotna hinan dimmakol an liting hinan wangwang an pun'yanudna nadan binuhulna. Ya paddungna boy yakayakona dida. Ya umatda boh nan natayunan an kabayu an guyudona ya inyena dida i ha adadaganda.

²⁹Mu dita'u'e an tatagun Apu Dios ya mun'am'amlong ta'u ta mungkanta ta'u an umat hinan aton ta'u hinan mahdom hinan nagtud an mangilin an algo. Ya umat boh nan pun'am'amlongan ta'u hinan umayan ta'uh nan nabillid hi ad Jerusalem an awadan nan mumpapto' i dita'un tinanud Israel an ipangulu dita'uh nadan mun'ungngiyung.

³⁰Mu nada'en binuhul ta'u ya ipadngol Apu Dios i dida han umipakaynit an hapitna ta gibo'onday bungotna te pun'ogahnay mundalang an apuy ya impa'alina y kidul ya kilat ya udan ya o'ongal an dalallu ya mabikah an puwo'. ³¹Ta nadan i Assyria ya tumattakutdah pangngolandah hapit Apu Dios te nunnaud hidiyen pundusana i dida. ³²Ya wa'et dusaon Apu Dios dida on impagangoh nadan ibba ta'un tinanud Israel di tamburin ya harp. Te hi Apu Dios di mangubat hinadan binuhul ta'u an i Assyria. ³³Ya nidadaan mo tuwalih ad Topet hidin nadne ta pangipu'ulandah nan patul hi ad Assyria. Ya hidiye an ad Topet ya damuna ya adallom an naka"utan an adi madmaddop di apuy na te matungutunguwan. Ya nan yahyah Apu Dios di mangipadapadalang i diyen apuy.

Hay Pangihwangan Apu Dios Hi Ad Jerusalem

31 ¹Mahmo' ayun tatagu an e mumpaboddang hi ad Egypt te mundinol ayuh nadan iboddangda an usalonyu an mi'gubat an umat hi kabayu ya kalesa ya nadan titindaluda an nungkakabayu ta bokon nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel di pumpaboddanganyu. ²Yaden hi Apu Dios ya innilanay atona ya abalinana an dadagon nadan adi maphod di pangatda ya nadan bumoddang i dida te hidiyey imbagana tuwali. ³Mu nadan i Egypt ya tataguda ya ammuna. Ya nada'e bo an kabayuda ya bokonda dios. Ya hitun panadagan Apu Dios hinadan i Egypt an bumoddangot i dita'u ya pi'dadagna bo tun boble ta'uh ad Judah.

⁴Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Nan layon an mun'olmom hinan anona an kalnero ya ta'on on umaliday dakol an mumpapto' i diyen kalnero an ahi tutukukda ta ma'abul mu adi tumakut. Ot athidi boy ato' an ongal di abalinanan Dios an mangibaliw hinan nabillid an ad Zion. ⁵Ta ibaliw da'yuh ad Jerusalem hinadan binuhulyu an umat hinan aton di hamuti an mun'adug hinan buyana.

⁶Ot da'yun ibba' an tinanud Israel ya hanat muntutuyu ayuh nadan eyu nungngohayan i Apu Dios ta ibangngadyu an mangidinol i hiya. ⁷Ta

pun'itopalyun namin nadan inyammayun bulul an balitu' ya silber an alyonyuy waday abalinanda.

⁸Ya mun'ateda nimpey udum hinadan i Assyria mu bokon hay matadom di iyateda te gapuh pangat Apu Dios. Ta nadan mumpangilog an titindaluda ya mumbalindah himbut. ⁹Ya ta'on on nadan opisyal di tindaluda ya nunhiglay tumakutanda ta mamtikda hi paniganda hinan bandelan di binuhulda. Hituwey inalin Apu Dios an hiya nan nanongnan buminabinang di apuyna hi ad Zion hidih ad Jerusalem ta atigan nan ongal an abalinana.

Hay Pumatulan Nan Nipto' Di Pangatnan Patul

32 ¹Nomnomnomonyu an wada han ahi mumpatul an nipto' di pangatna ya atbohdi nadan bumoddang i hiya an mun'ap'apu an nipto' boy pangipanuhdah tatagu. ²Te way oha i dida on umatdah nan nahamad an ihi'ugan hi'on waday puwo'. Ya umatda boh nan liting hinan wa'el hinan na'appudut an luta onu hinan nahiduman an pu'un di doplah hinan nunhiglay potang. ³Ta paddungnay madiyah mohpey matan nadan tatagu ta hapulondah Apu Dios ya pohdonda mohpen unudon nadan tuguna. ⁴Ta nipto' mohpey pangatda te pa'annomnomonda on ahida aton. Ya atbohdi ma'awatan di panapitda te adida munhenne'henne'.

⁵Ya adi mo piyalon di tatagu nadan adi maphod di pangatda an ta'on onda kimmadangyan an gapuh kuluk ⁶te nalgom di hapitonda ya numanomnomdah adi maphod hi atondah ibbada. Ya layah nan eda ibagabagah tatagu an a'at Apu Dios. Ya ma'id ahan ha alyondah boddanganda nadan nun'awotwot an ma'a'agangan ya ma'u'uwoh. ⁷Ya dadiyen kimmadangyan nimpe an gapuh kuluk ya amod onda e ha'ulon nadan nun'awotwot ta adi midat nadan lebbengna an midat i dida an ta'on onda attog mumpahpahmo'.

⁸Mu nan maphod an tagu ya nipto' di punnomnomna ya pangatna.

Hay Ma'at Hinadan Binabaih Ad Jerusalem

⁹Da'yu'e an binabain palinglinggoponyu ya hanat donglonyu tun ibaga'. ¹⁰Manu hi ad uwani te madinol ayu an ma'id ha inomnomanyu mu indani ta mala'uh ha mahuluk hi hintawon ot nunnaud di ahiyu inomnoman. Te ma'id mo ha apitonyuh bungan di greyp ya nadan udum an intanomyu. ¹¹Ot da'yun binabai an ma'dinnol nimpe hi ad uwani ya madatngan han timpu an gumayonggong ayuh takutyu. Ot unhaot pun'aanyu nadan mun'aphod an inlubungyu ta munlubung ayuh langgut ta pangipatigoyuh eyu umukayungan. ¹²Ya nungkugakugyuy palagpagyuh hakit di nomnomnyu hi adadagan nadan tinanomanyuh wit ya barley ya nadan puntanomanyuh greyp. ¹³Te madadag tun boble ta'u ta magado'otan. Ot umannung an umukayungan ayu te mun'apapa"ih

nadan mun'a'aphod an babaleyu. ¹⁴Te mabaon namin di babaleyu an ta'on on nadan balen di a'ap'apu ituwen boble ta'un mamapnu ni' hi tatagu. Ta mumbalin hi iha"adan di dongki ya kalnero. ¹⁵Mu ahi dita'u bo hom'on i Apu Dios ta ipa'alina nan Espirituna i dita'u. Ya i diye ya hanada'en lutan adi humangoy mitanom ya mumbalin mo hi ma'allumong. Ta pumhod di mitanom ta dumakol di apiton ta'u.^d ¹⁶Ya nipto' mohpey pangat nadan ibba ta'u an mangipanuh i dita'u. Ta pumhod mo tun boble ta'u te maphod moy pangat di hinohha i dita'u. ¹⁷Ta gapu i diyen maphod an pangat ta'u ya malinggop moy boble ta'uh inggana.

¹⁸Te alyon Apu Dios di, Nadan tatagu' ya malinggopda mohpeh nan numpunhituwanda te ma"id ha itakutda. ¹⁹Ta ta'on hi dadagon di nunhiglan dalallu nadan muyung ya nadan bobleda ²⁰ya wagaha' damdama dida. Ta an namin di itanomda ya dakol di ibungada ya atbohdi an dakol di anon di bakada ya dongkida.

33 ¹Da'yu an nanadag hi udum an boble ya mahmo' ayu te imbakhoyu nan imbagayu an atonyu. Manu te agge da'yu ni' hina'ul hi udum an tatagu ya agge ayu ni' nadadag mu lo'tat ya midinong di eyu punha'uha'ulan hi udum te wadaday umalin ongal di abalinanda mu da'yu ta da'yu piboy ha'ulonda ya dadagonda.

Hay Dasal Isaiah

²Mu da'mi'e Apu Dios ya daan mo bahan ta hom'on da'mi te he"a ya abuh di namnamaonmi hi bumoddang i da'mi. Ta nanongnan pabikahon da'mi ya boddangan da'mi hinadan punligatanmi. ³Mu nada'en binuhulmi ya wa'e ta dingngolday hapitmun ay kidul on bumtikda. Ot namama moh on tigonda nan ongal an abalinam ot logmonday butik ta mahihi"anda. ⁴Ya nun'alamin namin nadan kinadangyanda ta umat hi aton di dudun hinan nun'itanom an ma"id ha batiyonda.

⁵Te he"a Apu Dios ya na'abbaktu'a an hay nunhituwam ya hi ad abunyan. Mu boddangan da'min tataguh tun ad Jerusalem ta nipto' an namin di pangatmi ya pangipanuhmih tatagu. ⁶Ta he"ay nahamad hi pangidinolanmi te ibaliwmu tun boblemi. Ya he"a boy mangdat hi la'ingmi ya mangitudduh nan maphod an innilaonmi. Ta hay ikadanganmi ya nan pundayawmin he"a.

Hay Adadagan Di Ad Judah

⁷Da'yun ibba' an i Judah ya nomnomnomonyu an wada han nunhiglan ma'at ta ta'on on nadan nun'atutulid an tindalu ta'u ya kumgadah nadan kalata. Ya nada'en nituda' an e mi'hapit ta adi dita'u gubaton ya nunnaud di kogadah hakit di nomnomda. ⁸Te imbakhon nadan binuhul ta'u nan

^d 32:15 Isaiah 44:3

imbagadan boddangan dita'u an ta'on on wadaday nangngol te nunhiglay hihiwodan dita'u. Ta ma'id mo ha mundaldallanan hinan kalata te atatakut. ⁹Ta miwalong mo tun boble ta'u. Ya madpal nan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya ta'on on nan malumong an puntanoman hi ad Sharon. Ya atbohdi nan maphod an pumpastolan hi ad Basan ya hi ad Karmel an madpalda.

**Hay Ahi Pangipatigan Apu Dios Hi Abalinanah
Nadan Binuhul Nadan I Judah**

¹⁰Alyon Apu Dios di, Ad uwani ya mahapul an ipatigo' an ongal di abalina' ya anabaktu'. ¹¹Ta da'yun binuhul nadan tatagu' ya ma'id ha hilbin an namin nadan ninomnyun aton. Ta nan pangatyu ya hidiyey ay apuy an munggohob i da'yu. ¹²Ta mun'aghob ayu ta umat ayuh nan pagat an naghob ta numbalin hi dapul. ¹³Ta an namin ayun tataguh abobboble an wahnannihaggon onu nidawwi ya nomnomnomnyu nadan ina'inat'u ta imatunanyu nan ongal an abalina'.

¹⁴Ot alyo' an hi Isaiah di, Ya ta'on on nadan nun'abahulan an ibba ta'uh tun ad Zion ya munggayonggongdah takutda. Ta alyonday, Undan nin mahan waha mabati i dita'u i ha athitu tayyan ay apuy tun pundusan Apu Dios i dita'u.

¹⁵Mu nada'en nipto' di pangatda ya impa'inghadan mangibaga hinan immannung ta adi mabalin an mabayadanda ta atonda nan nibahho. Ya adida midmiddum hinadan numanomnom an mangat hi adi maphod an umat hi eda pumatayan. ¹⁶Ya malinggop di nitaguwanda ta paddungnay nihawan ha doplah hinan bobleda ya nanongnan waday anondah ya inumondahdi.

Han Ma"aphod An Ahi Ma'at Hi Udum Hi Algo

¹⁷Udum hi algo ya tigon ta'u nan madayaw an Patul an nipto' di pangatna. Ya abillobillog di pun'ap'apuwana te middumda nadan numpunhitu hinadan nun'idawwin boble. ¹⁸Ta nadan takutan ta'u ni' an umat hinadan ap'apun di tindalu ya nadan munhingil hi buwis ya nadan uggan e muns'im ya wa'e on uggan ta'u panginomnoman dida on abuh. ¹⁹Te dadiyen mun'abungot an tatagun nalpuh udum hi boble an nat'on di hapitda ya mama"idda mo.

²⁰Ot hay nomnomnomon ta'u mo hi ad Zion an uggan ta'u a'amungan hinadan nagtud an mangilin an algo ya nan pumbalinanah nahamad ya malinggop an punhituwan. ²¹Te hi Apu Dios an ongal di abalinanay mumpapto' i dita'uhdi. Ta hay i'aligana ya nan abillobillog an wangwang an adi abalanan di binuhul an agwatan. ²²Ta hiya moy patul ta'u an mangipanuh ya mamoddang i dita'u an tataguna. Ta hanada mon tugunay un'unudon ta'u. ²³Mu nadan binuhul ta'u ya mipaddungdah nan

napa"ih an papol. Ta an namin di kinadangyanda ya pun'alan di udum an tatagu an ta'on on ha napilay on waday pi'ya'alana. ²⁴Ya ma"id mo aya i dita'u an nunhituh tun ad Zion ha mangali hi, Mundogoha'.

Ya an namin moy pumbahulan ta'u ya pakawanon Apu Dios.

Hay Panadagan Apu Dios Hinadan Tataguh Abobboble

34 ¹Da'yu an tataguh abobboble ya hanat umali ayu ta donglonyu tun ibaga'. ²Te hi Apu Dios ya nunhiglay bungotna hi atagutagu an namama hinadan tindaluda. Ta hiya nan ipapatena didan namin ta hidiyey dusada. ³Ta itmog nadan billid di dalada. Ya adida milubu' ta nunhiglay agubda. ⁴Ya an namin nadan bittuwon hi ad lagud ya magahda an umatdah nan nakling an tubun di greyp onu fig. Ya paddungnay maludun hi ad lagud ta ay abo'.^e

⁵Te alyon Apu Dios di, Tun ispada' ya dadagonan namin nadan wah ad lagud. Ya nomnomnomyu an ihiw'u boh ad Edom ta ingganah madadagdan namin nadan tataguhdi.

⁶Ta nan ispadan Apu Dios ya malamuh hi dala ya taba an paddungnay dala ya taban di kalnero ya gulding an ni'nong i hiya. Te patayonay dakkodakkol an tataguh ad Edom ta paddungnay dakol di ena ini'nong hi ad Bosrah hidih ad Edom. ⁷Ya ta'on on nadan mun'abubungot ya nun'atutulid an tatagu an nipaddung hi atap an baka onu nadan bulug an baka ya pi'patena. Ta itmog nan lutay dalada ya tabada. ⁸Te hi Apu Dios di ud nomnom an i diyey pangiballohanah nan inat nadan i Edom hi ad Jerusalem.

⁹Ya nan liting hinadan wa"el hi ad Edom ya mumbalin hi ay ispalto an mangmangitit ya nan hupu' hidi ya mumbalin hi asidu an dumaladalang ta maghob an namin hidiyey boble.^f ¹⁰Ya adi madmaddop ta umahu'ahuk. Ta mihipun i diye ya minganuy an adi maboblaysan hi inggana. ¹¹Ta pumbayaan di akup ya tukukan ya nadan udum an hamuti. Te iyabulut Apu Dios an minganuy hidiyey boble hi inggana. ¹²Te ma"id mo ha mumbalin hi patulda onu ap'apudahdi. ¹³Ta magado'otan nadan palasyu ya kumayabba'an di wikal nadan binattun aladda. Ta hay umohnong nimpehdi ya nadan hamuti ya nadan jakal ¹⁴ya nadan atap an gulding an ahimemee' ya nadan udum an animal hinan agge naboblaysan. Ya ta'on on nadan animal an nan hilong di pun'ay'ayyamanda ya hidi boy eda alo'an. ¹⁵Ta hidi nimpey pumbayaan di tukukan ta inggana hi mapahday itlugda ya impapto'da didahdi ta ingganah umongngalanda. Ya hidi boy a'amungan nadan o'ongal an hamuti. Ya an naminda ya waday

^e 34:4 Matthew 24:29; Mark 13:25; Luke 21:26; Nipa'innila 6:13-14   ^f 34:9 Hay adadagan di ad Edom ya umat hi nadadagan di ad Sodom ya ad Gomorah. Jeremiah 49:17-18; Hidin Hopapna 19:24

palisda. ¹⁶Te nitudo' hinan naludun an puntud'an nan hapit Apu Dios an alyonay ma"i'd ha ta'on on oha an ma"i'd ha palisna. Ta hinaey inalin Apu Dios hi ma'at ot ipa'annung nan Espirituna an amungona datuwen namin. ¹⁷Ta hidiy indat Apu Dios hi iha"adanda hi inggana.

Hay Amlong Nadan Inihwang Apu Dios

35 ¹Nadan na'appudut an luta an agge naboblayan hi ad uwani ya paddungnay umamlongda te wadada mohpey humangohdi. ²Ta matigoy habhabung hidi an ayda mungkantah amlongda. Ta umatdah nan malumong an puntanoman hi ad Sharon ya nan pumpastolan hi ad Karmel ya umatda boh nan munlangtan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon. Ta mipatigoy amaphod Apu Dios ya nan anabaktuna.

³Ot da'yu an na'aan di dinolda ya daan mot pabikahonyuy nomnomyu ta hi Apu Dios di pundinolanyu.^g ⁴Ya ibagayuh nadan minomnoman ta pabikahonda damdamay nomnomda ta adida tumattakut.^h Te hi Apu Dios an dayawon ta'u ya ihwang dita'u ya imballohna hinadan binuhul ta'u nan inatda i dita'u.

⁵Ya ipaphodna nadan napilok ta tumigoy matada ya midngol di ingan nadan napukit. ⁶Ya nada'en nalollol an adi humapit ya humapitda mohpe ta muntukukdah amlongda.ⁱ Ya nada'en nun'apilay ya mumpaytu"anda an umatdah nan ulha. Ya ta'on on hinan na'appudut an agge naboblayan ya mawada moy liting hidi. ⁷Ta dumakol di obob ta mumbalin hi lobong hidiyen na'appudut an luta an nunhituwan ni' di jakal ya abuh. Ya humangoda moy holo' ya katlubung hidi.

⁸Ya mawada moy maphod an awon i diyen agge naboblayan ta mangadanan hi Awon An Niyappit I Apu Dios. Mu adi mabalin an i'wan hidin nadan adi maphod di nomnomda an adi umun'unud i Apu Dios. Te ammuna nadan tatagu an mangun'unud i hiya hi mangi'wahdi. ⁹Ya ma"i'd bo ha layon onu kumpulna an atatakut an animal hi umehdi. Ta hay mangi'wahdi nimpe ya ammuna nadan inihwang Apu Dios. ¹⁰Ta umanamutdah ad Zion dadiyen paddungnay pinla'na an mungkankantadah pundayawda i hiya. Ya ha moy am'amlong di wada i didah inggana an adida mo minomnoman ya adida umukayungan.

Hay Nanattakutan Nan Patul Hi Ad Assyria Hinadan I Judah (2 Patul 18:13-27; 2 Chronicles 32:1-19; Isaiah 7:3)

36 ¹Hidin mi'ahimpulut opat (14) di tawon hi numpatulan Hesekiah hi ad Judah ya ginubat nan patul hi ad Assyria an hi Sennakerib an didah nadan tindaluna hi ad Judah ot abakondan namin nadan

^g 35:3 Hebrew 12:12   ^h 35:4 Joshua 1:6-9; 18   ⁱ 35:6 Matthew 11:5; Luke 7:22

boblehdi an binattuy aladna. ²Mu indani bo ya hinnag nan patul hi ad Assyria nan opisyal di tindaluna an didah nadan dakkodakkol an tindaluna an immohnong hi ad Lakis ta eda mi'hapit hinan patul hi ad Jerusalem an hi Heseekiah. Ta immedah ad Jerusalem ot umohnongdah nan way potto' nan numbaktun lobong hidih nan way kalata an mangipluy hinan way punlaba'an. ³Ot e mi'hapit i diyen opisyal da Eliakim an imbalen Hilkiyah an mumpapto' hinan palasyu ya hi Sebna an sekretalin nan patul ya hi Joah an imbalen Asap an hiya nan mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdon nan patul an ma'at.

⁴Ya alyon nan opisyal di tindaluh ad Assyria i dida di, Ibagayu i Heseekiah an alyon nan patulmi hi ad Assyria di, Undan nganne anuy pundinolam hi bumoddang i da'yu? ⁵Ya undan hay innilam anu ya abalinanyun mangubat i da'mi? Ta alyom hi innilayuy atonyun mangubat i da'mi mu umman anu manuy hapitom. Te undan nganne nimpey pundinolam hi bumoddang i da'yu ta ngohayom nan patulmi?

⁶Nomnomnomonyu an mundinol ayu'e anuh nan patul hi ad Egypt ya umannung an mahmo' ayu te paddungnay inhu"udyu ha katlubung an hi kittang ya naphal ta mitbong hi ta'leyu. Te athinay aton nan patulda hi kumpulnan mangidinol i hiya. ⁷Bokon'e ya alina hi mundinol ayuh nan Dios an dayawonyu. Mu undan bokon bo hi Heseekiah di numpama"ih nadan pundayawanyu ya nadan pangidawatanyu hi i'nongyu. Ot ahina alyon i da'yun i Judah di mahapul an hidih nan awadan nan punggobhan hi mi'nong hi ad Jerusalem ya abuh di eyu pundayawan. ⁸Ot alyon bon diyen opisyal di tindalu hi ad Assyria di, Aga ta munhahapit ta'u ta ta'omman ya indattan da'yu hi duway libuh (2,000) kabayu hi'on waha amungonyu hi duway libun (2,000) titindaluyun nanginnilam muntakkeh kabayu ta munggugubat ta'u. ⁹Mu ta'on mahna hi'on da'yu boddangan hinadan i Egypt ta idattan da'yuh kalesa ya titindalu an nungkakabayu ya adi ayu poo damdama pa'a"abak hinan ta'on on na'adda"ul an opisyal di tindalumi an i Assyria. ¹⁰Ya undan namaaggot umali amin mangubat i da'yu hi'on bokon hi Apu Dios di nannag i da'mi? Umman hiyay nangibaga hi umali ami ta dadagonmih tuwen bobleyu.

¹¹Ya alyon nadan hinnag Heseekiah an hi Eliakim ya hi Sebna ya hi Joah i diyen opisyal di, Ihapitmu bahan hi hapit di i Aram ot ma'awatanmi. Ta adim ihapit hinan hapitmi an Hebrew ta wan adi ma'awatan nadan ibbamin wahnann binattun alad.

¹²Mu alyon diyen opisyal di, Nan patulmi ya pohdonan an namin ayu ya donglonyuh tuwe an bokon nan patulyu ya abuh di pangibagaana. Te adi ayu'e anu sumukun hiya ya li"ubonmih tuwen bobleyu. Ta lo'tat ya adi ayu pa"itpol hi inanganyu ya inuwohyu ta anonyu ya inumonyuy lugityu.

¹³Ot itkuknaot an inhapitnah Hebrew an alyonay, Donglonyuh tuwen imbagan nan ongal di abalinana an patulmih ad Assyria ¹⁴an alyonay, Hanat adi ayu mihapitan hinan layah an ibagabagan Heseekiah te ma'id aya ha abalinanan mangihwang i da'yu. ¹⁵Ya adi ayu bo mihapitan hinan alyonay, Mundinol ta'u i Apu Dios ta hiyay mangihwang i dita'u. Ot adi mabalin an abakon dita'uh nadan i Assyria ta sakupondah tuwen boble ta'u.

¹⁶Ot hanat bokon nimpe hi Heseekiah di dongdonglonyu ta unudonyuot nan ibagan nan patulmi. Ta sumuku ayun hiya ta iyabulutnan munnanong ayu ni' ituwen numboblayanyu. Ta nanongnan da'yuy mangan hinadan bungan di intanomyu. Ya minaynayun bo an humagub ayu hinadan obobyu ¹⁷ta inggana anuh on umalin mangawit i da'yu. Ta iye da'yu i han boble an umat damdamah tun bobleyu an dakol di makan ya ma'inum ya bungbunga"an an umat hi greyp.

¹⁸Ot adi ayu anu nimpe mihapitan hinan ibagabagan Heseekiah an alyonay hi Apu Dios anuy mangihwang i da'yu. Te hay immannung ya ma'id ha ohah boble hinadan ginubatmi hi inihwang nadan diosda ta agge dinadag nan patulmi ¹⁹an umat hi nangubatanmi hi ad Hamat ya hi ad Arpad ya ad Separbaim. Ya ta'on on hi ad Samaria ya daan anu ta inihwang nadan diosda dida hidin nangubatanmi. ²⁰Ta ma'id ha ta'on hi oha hinadan dios i dadiyen boble hi inihwangnay boblena hidin nangubatanmi nimpe i dida. Ot undan hi Apu Dios e ihya ya abalinana an mangihwang hitun ad Jerusalem hinan aton nan patulmi.

²¹Mu ta'on on athidiy nangnangallin diyen opisyal di i Assyria ya namaaggot dindinnongan nadan tatagu an aggeda himhimmapi te hidiyey imbagan nan patul an hi Heseekiah hi atonda. ²²Ta dadiyen hinnag Heseekiah an hi Eliakim an mumpapto' hinan palasyu ya hi Sebna an sekretalin nan patul ya nan imbabalen Asap an hi Joah an mi'hapit hinan patul ya mangipa'innilah nadan tataguh nan pohdon nan patul an ma'at ya nunhiglay umukayunganda ta nunhethetday lubangda ot mumbangngaddah awadan Heseekiah. Ot ibagadan hiya nan imbagabagan diyen opisyal di tindalun nadan i Assyria.

Hay Numpaboddangan Heseekiah I Isaiah

(2 Patul 19:1-7)

37 ¹Hidin dingngol Heseekiah nan imbagada i hiya ya nunnaud di umukayungana ta nunhethetnay lubangna. Ot munlubung hi langgut ot umeh nan Templo. ²Ot honagonah Eliakim an mumpapto' hinan palasyu ya nan sekretalina an hi Sebna ya nadan ap'apun di padi an numpunlubungdah langgut ta umalidan mi'hapit i ha"on an hi Isaiah an imbabalen Amos.

³Ta immalida ot ibagada i ha"on nan inalin Heseekiah an alyonay,

Ad uwani ya algon di umukayungan ya ibabainan ya adusaan. Te umat ta'u tayya i ha babain nadatngan di pun'ayyamana mu ma'id attog ha bikahnan mangipabudduh nan golang. ⁴Mu alinaot bahan ya dingngol Apu Dios nan inali'alin nan opisyal di tindalu an hinnag nan patul hi ad Assyria te nunnaud di namihulna hinan wadawada an Dios ta dusaona. Ot daan mo bahan ta mundasal'a i Apu Dios ta boddangan dita'un nabati.

⁵Ya hidin imbagada i ha'on an hi Isaiah nan inalin Heseekiah ⁶ot alyo' i diday, Eyu ibagah nan patul an alyon Apu Dios di, Adi'a minomnoman hinan imbagah nadan baal nan patul hi ad Assyria an namihulna i ha'on an Dios. ⁷Nomnomnomom an a'ula' hidiyen patul hi ad Assyria ta waday ipa'innilada i hiya an malpuh bobleda ta umanamut hi ad Assyria ya impapate'.

Hay E Nundasalan Heseekiah Hinan Templo

(2 Patul 19:8-19)

⁸Indani ya dingngol nan opisyal di tindaluh ad Assyria an tinaynan nan patulda hi ad Lakis ot unudonda ya inakhupanda didah ad Libnah an gubatonda nadan tataguhdi. ⁹Ya i diye ya waday nangibaga hinan patul hi ad Assyria an impangulun nan i Kus an patul hi ad Egypt an hi Tirakah nadan tindaluna ta gubatonda dida. Ot ituda' nan patul hi ad Assyria di mangiyeh nan tudo'nah nan patul an hi Heseekiah ¹⁰an hay intudo'nahdi ya alyonay, Adi'a mundinol hinan layah an ibagan nan Dios an dayawom an ta'on on alyonay, Adi mabalin hi sakupon nan patul hi ad Assyria tun ad Jerusalem. ¹¹Nomnomnomom nadan dingngodingngolmu an nanganangatmi an napalpalog an numpatul hi ad Assyria hinadan boble an ginubatmi an nunhiglay nanadagmi an ma'id ha binatang. Ot undan da'yu'e ihya ya mihwang ayu? ¹²Ot tee bahan an dinadag di a'ammomdi ad Gosan ya hi ad Haran ya hi ad Resep ot pumpateda nadan tataguh ad Eden an wah ad Tel Assar. Ya daan ta imbalih nadan dios dadiyen bobleda. ¹³Ya undan lininglingmu nan na'at hinadan patuldah ad Hamat ya hi ad Arpad ya hi ad Separbaim ya hi ad Hena ya ta'on on nan patuldah ad Ibbah^j an daandah ad uwani?

¹⁴Ta inalan Heseekiah hidiyen tudo' ot bahaona. Ot iyenah nan Templo ot bitbitonahdi hinan pundayawanda i Apu Dios. ¹⁵Ot mundasal ¹⁶an alyonay, He'a an ongal di abalinanan Dios an dayawonmin tinanud Israel an mun'ap'apu an wah nan uhhun nan numbattanan tudan kerubim ya he'ay niyukodan di an namin an pun'ap'apuwat hitun luta. Te he'a tuwaliy nunlumuh tun luta ya ad lagud. ¹⁷Hanat tigom bahan tun ma'ma'at i da'mi ta nomnomnomom nan hinapihapit Sennakerib an pungngohena i he'a an wadawada an Dios. ¹⁸Manu te immannung

---

j 37:13 Hay awadan datuwen boble ya hi ad Mesopotamia an Iraq di ngadanah ad uwani.

peman an dakol di boble an dinadag nadan napalpalog an patuldah ad Assyria. ¹⁹Ya numpu'ulanday dios dadiyen boble te onda tuwali kayiw ya batu ya abuh an anyamman di tagu. ²⁰Mu he"a Apu Dios di pumpaboddanganmi ta ihwang da'mi bahan i dadiyen i Assyria. Ta wan innilaon di atagutaguh abobbobleh tun luta an he"a ya ammuna nan Dios an madayaw.

Hay Pangibaliwan Apu Dios Hi Ad Judah
(2 Patul 19:20-37)

²¹Ta ha'on an hi Isaiah an imbabalen Amos ya hinnag'uy e mangibaga i Hesekiah hinan impa'innilan Apu Dios ta inali' di, Hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ya alyonay dingngolna nan dasalmu an gapuh nan inat nan patul hi ad Assyria an hi Sennakerib. ²²Ta hiya nan alyonay, Da'yun tatagu hi ad Jerusalem ya ahiyu pihulon ya ngihngihilan hi Sennakerib. Ya munwigiwigiwig ayuh paniganyuh bumtikana. ²³Te ma"i'd ha udum hi pinihupihulna hi'on bokon ha'on an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel. ²⁴Te nadan hinnagna ya nunhiglay nangnangallidan ha'on an Dios. Ot ilattuwa'gda an alyonday, Undan aggeyu innila an ta'on on nadan billid on nuntikid nadan dakol an kalesami ta ta'on on nadan na'taggen billid an nungngadan hi Lebanon on tinikidmi. Ya nunlongohmi nadan dudduken kayiw an sedar ya nadan mun'aphod an saypres hidi. Ya ta'on on nan gawwan nan ni'iddawwin muyung on dinatnganmi. ²⁵Ya dakol di kinana"utanmih bubun hinadan boblen inaba'abakmi ta dadiyey imminu'inumanmi. Ya gapu boh dinakol di tindalumi ya nun'atdu' nadan wa"el hi ad Egypt an gapuh gatinmi.

²⁶Mu hay nambal Apu Dios i diyen lattuwag Sennakerib ya alyonay, Undan aggem innila an ha'on an Dios ya ninomnom'u tuwalih din nadne danaen na'na'at. Mu ad uwani ot ahi' iyabulut an ma'at. Ta hiya nan numpa"i'hyu nadan boble ta nun'itapu"ul nadan nagudun binattun aladda. ²⁷Te ma"i'd ha abalinanda ta nalakah nangabakanyu i dida. Te umatda attog hinan babbalu an holo' onu nadan holo' an himmangoh hinan atop ta pinumtang'e on naklingda. ²⁸Mu undan aggem innila Sennakerib an ha'on an Dios ya innila' an namin nadan ato'atom ya pangapangayam. Ya innila' bon nunhiglay bungotmu i ha'on. ²⁹Ta gapu i diyen bungotmu i ha'on ya nan punlattuwagam ya paddungnay tabikawa' di olongmu ya binungut'uy to'om ta ay'a kabayu. Ta paddungnay guyudon da'a ta iyanamut da'ah bobleyu.

³⁰Ta ha'on an hi Isaiah ya e' imbaga i Hesekiah an alyo' di, Hituwey pangimatumam an ipapto' Apu Dios tun boble ta'u. Te ad uwanin tawon ya hay itanud ta'u ya nadan ibungan nadan namaaggot humangoh nan luta. Ya athidi boy itanud ta'uh nan mihnod an tawon. Mu nan mi'atluh tawon ya muntanom ta'u mo ta nan apiton ta'u an bungan di itanom ta'uy

itanud ta'u. ³¹Ot nadan mabati i dita'u an i Judah ya munnanongdah tun boble ta'u ta munholagda. ³²Te hi Apu Dios an ongal di abalinana ya ipa'annungnah tuwe. Ot adi mibahhon wadaday mabati i dita'uh tun ad Jerusalem.

³³Ta hiyah tuwey imbagan Apu Dios hi ma'at hinan patul hi ad Assyria an alyonay, Adi mabalin an hogponda tun ad Jerusalem ya adi bo mabalin an oladonday panada ta umalihtu. Ya adi mabalin hi mihaggondahtu nadan nunhahapiyo. Ya adi bo mabalin an waha muntabab hitun nunlini"odan tun binattun aladyu ta pumpattukandan bumahhel an mangubat i da'yu hitun ad Jerusalem. ³⁴Ot nan inwan diyen patul an immali ya hidi boy awona hi pumbangngadanah bobleda. Ta adi nimpe mabalin an hunggop ituwen boble. Ha"on an Dios di mangalin tuwe. ³⁵Te ibaliw'uh tuwen boble ta adayawa' ya ta mipa'annung din imbaga' hidin baal'u an hi David.^k

³⁶Ya i diyen nahdom ya imme han anghel Apu Dios hinan nungkampuwan nadan i Assyria ot patayonay hinggahut ta nawalut limay libu (185,000) an tindalu. Ta hidin nabiggat ya inoy an awagillang di titindalun nun'aatehdih nan nungkampuwanda. ³⁷Ot makak mo da Sennakerib an didah nadan nabati an tindaluna ot ibangngaddah bobleda hi ad Ninibeh.

³⁸Ya i han ohan algo ya immeh Sennakerib hinan templon nan diosna an hi Nisrok. Ya hidin mundaydayaw hidi ya niyunudda nan duwan imbabalena an da Adrammelek i Sareser ot patayondah nan ispada ot bumtikdah ad Ararat. Ot mihukkat nan imbabalena an hi Esarhaddon an numpatul.

Hay Nundogohan Nan Patul An Hi Hesekiah (2 Patul 20:1-11; 2 Chronicles 32:24-26)

38 ¹Indani ya nundogoh hi Hesekiah ta ay mate. Ta ha"on an hi Isaiah an imbabalen Amos ya immeya' ot alyo' di, Alyon Apu Dios di ipanuhmu anun namin tun nunhituwam ta midadaan te ma"i ha namnamaom hi em pumhodan.

²Ya pamaaggot munligguh hi Hesekiah hinan way dingding ot mundasal ³an alyonay, He"a Apu Dios ya innilam hi'on nganney nunhilbiya'. Ot inat'u atdog di abalina' an nangun'unud hinadan pohdom. Ta ona inat hidi ya nunnaud an adi mitpol di kogana.

⁴Indani ya alyon Apu Dios i ha"on di, ⁵Mumbangngad'ah awadan Hesekiah ta alyom i hiya di, Hi Apu Dios an dinayaw din hi apum an hi David ya dingngolnay dasalmu ya tinigonay limmuwaam. Ot nomnomnomom an udmama anuy pi'taguwam hi himpulut limay (15)

^k 37:35 2 Patul 19:34

tawon. ⁶Ya ihwang da'a ya ibaliwna tun ad Jerusalem ta adi gubaton nan patul hi ad Assyria. ⁷Ot hituwey panginnilaam an ipa'annung Apu Dios nan imbagana i he"a. ⁸Ta nomnomnomom an ipahunodna nan a"o hi himpuluy (10) gattin hinan agdan an impa'apyan handin patul an hi Ahas.

Indani tatawwa ya nipa'annung an himmunod nan a"o hi himpuluy (10) gattin.

⁹Ta hidin pinumhod hi Hesechia ot itudo'na nadan na'at i hiya ¹⁰an alyonay, Alyo' ot on ad uwaniy ataya' an makinduhola' ni' ta umeya' moh awadan di numpun'ate ta hidiya' hi inggana. ¹¹Ta adi' mo tigon hi Apu Dios onu nadan ibba' an tataguh tun luta. ¹²Ta abigabigat on ninonomnom'uy e pamogpogan Apu Dios hi nitaguwa' an umat hi e apalu'ahan di allung di mumpastol hi kalnero. Ta umata' boh nan nibayat an ma'abol an agge nagibbuh yaden putulon nan mun'abol. ¹³Ta ahilohilong on hinolholtapa'u nan himpangen hanakitanah adolu' an paddungnay punggudun di layon di tungal'u. Ta hay punnomnom'u ya mapogpog mahan moy nitaguwa'. ¹⁴Ta lo'tat ya adi mo tumuluy hapit'u ta hanan palak'u ya umat hi gohom di palluma. Ya na"able mahan moy mata' an mangitatangad i Apu Dios. Ta alyo' hinan dasal'uy, Boddangana' bahan Apu Dios te nunhigla tayya tun holholtapa'. ¹⁵Te undan nganne damdamay e' ibaga an hiyah tuwey inalim hi ma'at i ha'on. Ot mahapul an mumpada'ula' an ta'on on athitun munholholtapa'. ¹⁶Ot innila' an nadan tugunmu Apu Dios ya hiyay itaguwanmi ya hiya boy mangipaphod i da'mi.

Ta impaphoda' ot iyabulutmu bo an mi'taguwa'. ¹⁷Te immannung an numbalinom nan nunholholtapa' hi pummaphoda'. Te gapuh pamhodmun ha'on ya inihwanga' hi ate ya pinakawanmun namin di numbahula'. ¹⁸Te onha nateya' ot undan bo mabalin an dayawon da'a te hanadan nate' ya adida e al'alyon di anabaktum ya amaphodmu. Ya atbohadin adi mabalin an mundinol hinan adi maluman an pangipapto'mu. ¹⁹Te hay mabalin an mundayaw i he"a ya nadan matagu an umat i ha'on hi ad uwani. Ya nada'en a'ammod ya mabalin an waday timpuda an mangibagah nadan imbabledah nan a'atmun Dios an ipa'annungmun namin di ibagam. ²⁰Ot hanat ihwanga' i he"a Apu Dios ta mabalin an inaynayunmin mangikankanta hi pundayawmin he"a hinan Templo an unnudanmih nan harp.

²¹Ta pinumhod te ha'on an hi Isaiah ya imbaga' hinadan baal nan patul an hi Hesechia ta bo'bo'onda dohah nan fig ya inda'opdah nan poghana ta wan mapoyanan. ²²Ta i diye ya minahmahan Hesechia an alyonay,

---

¹ 38:18 Hay innilan di tataguh din agge ni' immalih Jesu Kristu ya adi mahuwan Apu Dios di nate.

Nganne ha panginnilaa' an pumhoda' ta mabalin an eya' mundayaw hinan Templo?

Hay Nangipatigan Heseekiah Hinan Palasyuna Hinadan I Babilon
(2 Patul 20:12-19)

39 ¹ Hidin dingngol nan patul hi ad Babilon an hi Merodak-Baladan an imbabalen Baladan an nundogoh hi Heseekiah ot pumhod ya impiyenay tudo'na ya regalona i hiya. ² Ot apngaon Heseekiah dadiyen hinnag nan patul hi ad Babilon ot ipatigonan namin i dida nadan nun'abalol an odona an umat hi silber ya balitu' ya ta'on on nadan nabanglu an mangipaphod hi tamtam di makan ya nan mapmaphod an lanan di olibo. Ot ena bo ipatigon dida nadan almasdan e mi'gubat. Ta ma"i ha aggena e impatigon didah nadan wahdih nan palasyuna ya an namin nadan kinadangyan nan pun'ap'apuwana.

³ Indani ot umeya' hi awadan Heseekiah ot alyo' di, Danay nalpuwan dadiyen tatagu ya nganney imbagada i he"a?

Ya alyon Heseekiah di, Nalpuwahdi dayyah ad Babilon.

⁴ Ot alyo' di, Ya nganney tinigodah nan palasyu?

Ya alyon nan patul di, Tinigodan naminamin te ma"i ha agge' impatigon dida.

⁵ Ot alyo' i hiya di, Donglom hituwen imbagan nan ongal di abalinana an Dios an alyonay, ⁶ Nomnomnomom an udum hi algo ya an namin nadan inamu'amung handidan a'ammodmu an wadah nan palasyu ya ta'on on hanadan inamungmu ya iye"edah ad Babilon ta ma"i ha mabati.^m Hiyah tuwey inalin Apu Dios. ⁷ Ya miyeday udum hinadan tinanudmuh ad Babilon ta mumbalindah yunokⁿ ta munhilbidah nan palasyun nan patul hidi.

⁸ Ya hay nambal Heseekiah ya alyonay, Maphod hinaen impa'innilam i ha'on an nalpun Apu Dios.

Te hay wah nomnom Heseekiah ya malinggop di pun'ap'apuwana i diyen amataguna.

Hay Mangipadinol Hinadan Tatagun Apu Dios

40 ¹ Hi Apu Dios ya alyonay, Hanat pa'amlongonyu bahan nadan tatagu'. ² Ta iphodyu an ibagah nadan wah ad Jerusalem an nalpah mo aya nan pumpaligatanda. Te nalpah moy dusada an gapuh bahulda.

³ Ya waday ahi e mangitku'itkuk an muntudtudu hinadan tatagu an umanneh nan awadana hinan agge naboblayan an analyonay, Idadaan

^m 39:6 Daniel 1:2; 5:2   ⁿ 39:7 Nan yunok ya hidiye nan eunuch hinan English an hay ibalinana ya nakapun ta munhilbih nan palasyu.

ta'u ha ma'andong hi awon^o nan Ap'apu hinan agge naboblayan. ⁴Ta tababon ta'u nadan nun'ah'ung ya nundotalon ta'u nadan billid ya nadan nabillid. Ya nuntaldongon ta'u nadan nun'akillun awon ya nuntabab ta'u nadan nun'aba'ungan. ⁵Ta ahi mipatigo nan anabaktun Apu Dios ta tigon di atagutaguh tun luta. Hiyah tuwey imbagan Apu Dios hi ma'at.

⁶Indani ya dingngol'u han hapit an alyonay, Tumkuk'a.

Ot alyo' di, Nganney itkuk'u?

Ya alyonay, Itkukmun alyom di, An namin di tagu ya umatdah nan holo'. Ya nan amaphodda ya umat hi amaphod di habhabung. ⁷Te nan holo' ya makling. Ya hanada'en habhabung ya malyohda ya nagahda an gapuh nan ipa'alín Apu Dios an dibdib. Ya immannung an hay tagu ya umat hi holo'. ⁸Te nan holo' nimpe ya makling ya nada'e bo an habhabung ya malyohda nimpe ya nagahda. Ta mapa"ih an namin di wah tun luta mu hay adi mapa"ih ya nan hapit Apu Dios te munnananong di niyatana.^p

⁹Ot he'a an e mangipa'innilah nan maphod an innilaon nadan ibbam an tataguh ad Zion ya ume'ah nan uhhun di natagen billid ya inlo'inlotmun nangitkuk an adi'a mun'og'ogon. Ta itkukmuh bobleyuh ad Judah an alyom di, Wahtu mo nan Dios an dayawon ta'u.

¹⁰Ot tignonyu an hiya an na'abbaktu an Dios ya immali an ongal di abalinana an mun'ap'apu. Ya tignonyu bo an impanguluna nadan tataguna an inihwangna ta diday ayna lagbu.^q ¹¹Ya ipapto'na dida an umat hi aton di mumpapto' hi kalnero hinadan kalnerona an wa'e on inap'appupuna nadan imbabalen di kalnero. Ya nada'en hiyah nun'imbabale^r ya iphodnan ipapto'.

Hi Apu Dios Ya Ma"iD Ha Nipaddungana

¹²Ma"iD ha tagu hi abalinana an lukudon nan liting hinan baybay hi paladna. Te undan waha taguh abalinana an lukudon nan binilloq di ad lagud? Ya atbohdi an ma"iD ha taguh nanginnilah damot di hupu' hitun luta onu nadan billid ya nadan nabillid. ¹³Ya ma"iD bo i dita'un tatagu ha nanginnilah nomnom Apu Dios ta hiya nan ma"iD i dita'u ha mabalin hi mangituddun hiyah atona.^s ¹⁴Ya ma"iD ha numpaboddangana ta tinudduwanah nipto' hi atona. Ya atbohdi ma"iD ha e nanugun i hiya.

¹⁵Ot nomnomnomon ta'u an hay panigon Apu Dios hi abobboble ya ayda hintodtod an liting ya umatda boh nan hupu' hinan kiluwan an ma"iD ha damotna. Ya nadan dakol an bobleh gawwan di baybay ya

---

^o 40:3-5 Mathew 3:3; Mark 1:3; Luke 3:4-6; John 1:23. Hay pinhodnan alyon hinan idadaan ta'u ha ma'andong an awon ya ipaphod ta'uy pangiy'e ta'u ta midadaan ta'u hi umaliyan Kristu. ^p 40:8 1 Peter 1:24-25 ^q 40:10 Hay alyon di udum ya hituwen mun'ap'apu ya waday intakina hi gunggunan nadan tataguna. Isaiah 62:11b. ^r 40:11 Ezekiel 34:11-16 ^s 40:13 Roma 11:34; 1 Kulintu 2:16

paddungnay hinggamal an hupu' i hiya. ¹⁶Ya an namin nadan kayiw hinan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya adi umda hi panunguh nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios. Ya ta'on on nadan animal hidi ya adida umda hi maghob an mi'nong i hiya. ¹⁷Ya hay panigona hi atagutaguh abobboble ya ma'id ahan ha abalinanda.

¹⁸Hi Apu Dios ya na'innila tuwali an ma'id ha umat i hiya ta ma'id ha mabalin hi pangipaddungan i hiya. ¹⁹Te hiya ya adi umat hinan bulul an pina'otanda ot oddahandah balitu' ot alkusandah silber. ²⁰Ta na'e attog an na'awwotwot an adina abalanan hidiye ya e namilih nan magangah an kayiw ya ena impiyamma hinan nala'ing an mumpa'ot hi bulul ta nahamad an adi hi kittang on natukkad.

²¹Mu undan aggeyu innila ya undan ma'id ha dingdingngolyu? Ya undan ma'id ha nangibaga i da'yuh din hopapna ta aggeyu na'innilaan di a'at di nalmuwan tun luta? ²²Hi Apu Dios ya inumbun hinan trono hi baktun tun luta an mun'ap'apu. Ya hiyay namitbit hi ad lagud ta umat i ha tolda an ni'abbung. Ya hay panigona i dita'u an tataguh tun luta ya umat ta'uh ba"atong. ²³Ya abalinana an pumbalinon di a'ap'apuh tun luta hi ma'id ha hilbida. ²⁴Ta umatdah nan pa'itanom an hiyah inhipundan lumamut ot budakan di puwo' ta naklingda ot miyaddibdan umatdah nan dugih. ²⁵Te alyon nan nahamad an Dios di, Ma'id ha mabalin hi pangipaddunganyu i ha'on. ²⁶Te onha tangadonyuh ad lagud hinan mahdom ta tigonyu nadan bittuwon ya nganney innilayuh nunlumu i datuwe? Ha'on an nunlumu i datuwe an dakkodakkol an wah ad lagud ot ohha'ohhao' didan ngadanan ya innila' di bilangda. Ta gapuh nan ongal an abalina' ya ma'id ha matala' i datuwe.

²⁷Ot alyo' an hi Isaiah di, Dita'un tinanud Israel ya adi ta'u alyon di agge innilan Apu Dios nadan punholholtapan ta'u. Ya adiyu bo alyon hi adi dita'u hanguton. ²⁸Manu te adi mabalin an ma'innilaan di nomnomna mu undan aggeyu innila an hi Apu Dios an nunlumuh tun luta ya munnananong? Ya hiya ya adi umengle ya adi mable. ²⁹Ya hiyay mangdat hi bikah nadan kimmappuy ya na'able. ³⁰Te onha nadan u"unga ya mableda ot namama mahan mo hinadan mumpangilog an gapu attog hi binleda ya namaaggon natukkadda. ³¹Mu nada'e an mangidinol i Apu Dios ya pabikahona dida. Ta umatdah nan agila an abalinanda an tumayap hinan natage. Ya ta'on onda tanagtagon ya adida mable ya atbohdi an ta'on onda dumanallanan ya adida mahalangob.

Nan Ongal An Abalinan Apu Dios

41 ¹Hi Apu Dios ya alyonay, Da'yu an tataguh nadan nun'idawwi an boble ya hanat donglonyu tun ibaga'. Ya mundadaan ayu an umalin mangibagah nan pohdonyu an ibaga. Ta wan hahapiton ta'u hinan punhumalyaan ta ma'innilah on nganney i dita'uy nipto'.

²Te undan bokon ha'on di nannag hinan patul^t an nalpuh nangappit hi tuluwan di algo ta eda gubaton nadan dakol an boble? Ya undan bokon ha'on boy nangiyabulut an abakonda nadan patul ya tatagu i dadiye an boble? Ta inusalda nadan ispadada ya panada ta numbalinondah hupu' nadan binuhulda ta itayap di dibdib dida. ³Ya aggeda nahugatan hi numpamdugandan dida an ta'on on aggeda impa'ingha dadiyen boble. ⁴Te ha'on an Dios di nangiyabulut i datuwe. Te an namin di na'na'at ya ta'on on nadan ahi ma'at ya ha'on di ud nomnom. Te ha'on di wadah din hopapna ya hi ingga'inggana.

⁵Ya hidin tinigon nadan tataguh abobboble dadiyen na'at ya munggayonggongdah takutda. Ta hiya nan na'amungda ⁶ta numboboddangda ta nangammada hi bulul ta nunhimbabaggada an alyonday, Hanat pabikahon ta'uy nomnom ta'u. ⁷Ta nada'en mumpa'ot ya ipahluda nadan munlutuh balitu'. Ya hanada'en mangip'iphod hi tigon di bulul ya alyondah nadan mangipata' hinan iha'adanda di, Maphod danaen inatyu.

Ya numboboddangda bo an nangipata'dog i diyen inyamman bulul an impata'da ta adi matukkad.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Mu da'yu an tinanud Israel an baal'u di pinto'uh tatagu' te da'yuy tinanud nan gayyum'u an hi Abraham. ⁹Ot ipangulu da'yuh tun ha'on an inilpu da'yuh nidawwin bobleh pingngit di luta. Ta wan ha'on di dayawonyu ya punhilbiyanyu. Ya agge da'yu ingganuy i ha'on te da'yu nimpey pinto'uh baal'u. ¹⁰Ot adi ayu tumakut ya adi ayu minomnoman te ha'on nan Dios an dayawonyu ya wadawadaa' i da'yu. Ta gapuh nan ongal an abalina' ya pabikahon da'yu ya boddangan da'yu ya impapto' da'yu i ha'on.

¹¹Ot nomnomnomonyu an mibabainda nadan ma'ahihhiwo i da'yu. Ya ta'on on nadan mangubat i da'yu ya ma'id ha hilibida te mateda. ¹²Ta ta'on hi eyu hama'on nadan binuhulyu ya ma'idda. ¹³Te ha'on an Dios an dayawonyu an mangipanapto' i da'yu ya alyo' di, Adi ayu nimpe tumakut ot boddangan da'yu i ha'on. ¹⁴Ta ta'on on ma'id ha abalinanyu an tinanud Israel ya hanat adi ayu nimpe tumakut. Te ha'on di mamoddang i da'yu. Ha'on an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel an mangihwang i da'yu di mangalin tuwe.

¹⁵Ot nomnomnomonyu an pumbalinon da'yu hi paddungnay balu an pun'ilik an dakol di bobana ya ma'taddom. Ta mabalin an pungguduyu nadan billid an nipaddungan nadan binuhulyu ta mumbalindah ay dapul. ¹⁶Ya paddungna boy pun'ipatu"ugyun pun'itooop dida ta itayap di dibdib

---

^t 41:2 Hituwen patul an malpuh nangappit hi tuluwan di algo ya hi Sayrus an patul hi ad Persia an hiya ya nadan tindalunay bumoddang hinadan tinanud Israel an niyeh ad Babilon. Isaiah 44:28

ya puwo' dida. Mu da'yu'e an tinanud Israel ya mun'am'amlong ayu an gapu i ha'on an nahamad an Dios an dayawonyu.

¹⁷Ya wa'e ta ma'ma'idan ha liting ta maligatan ayu an ay ayu mateh inuwohyu ya donglo' di dasalyu. Te adi da'yu inganuy i ha'on an Dios an dayawonyu nimpén tinanud Israel. ¹⁸Ot wadao' di liting hinadan uhhun di nabillid ta mawaday wa'el an mumpa'eh nadan nundotal ta mun'aphung nadan na'appudut an luta an agge naboblayan. ¹⁹Ya humangoda bohdiy nat'onat'on an kayiw an umat hi sedar ya akasya ya bolbol ya olibo ya fir ya saypres ya nadan udum. Ta mamuyungan dadiyen na'appudut an lutan agge naboblayan. ²⁰Ta datuwen ma'ma'at di panigan nadan tatagu ta ma'awatanda an ha'on nan nahamad an Dios an dayawonyu an tinanud Israel di nunlumu i datuwe.^u

Hanadan Dios Di Udum An Tatagu

²¹Ya alyon bon Apu Dios an patul di tinanud Israel di, Da'yun dios an inyamman di tagu ya umali ayuhtu ta munhahapit ta'u hi'on nganney alyonyu. ²²Ta ibagayu hi'on nganney ahi ma'at ya nganne nadan na'na'at ta panginnilaan ta'u hi'on waday abalinanyu. ²³Ta ipa'innilayu hi'on nganney ahi ma'at ta wan panginnilaan hi'on immannung an dios ayu. Ya daan mo ta atonyu ha umipatakut onu nakaskasda'aw ta wan tumakut ami. ²⁴Mu na'innila tuwali an ma'id ha hilbiyu te ma'id ha abalinanyu. Ta nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios nadan mundayaw i da'yu.

²⁵Mu ha'on ya wada han impabungot'u an nunhitsu hi nangappit hi huddo'na' an ihawwangnah nangappit hi tuluwan di algo an mumpaboddang i ha'on. Ta pumatena nadan ap'apu an umat hi aton di mangapyah banga an pun'igatina nan pito' ta mapalut.

²⁶On ngadan i da'yuy abalinanan mun'abig hi umat ituwen imbaga? Ma'id man te ha'on ya abuh. Ot onha wada, ya mipa'annung ot mabalin an alyonmiy, Hiya peman! Mu ma'id ha ta'on hi ohah nangat hi athitu.

²⁷Ya ha'on bo ya abuh di nangibagah nadan i Zion hinan maphod an ahi ma'at. Te ahi' ituda' di e mangibaga hi ad Jerusalem ta alyona di, Mangmangonyu'e an mumpanganamutda mo nadan ibbayun tatagu.

²⁸Mu hidin mummahmaha' hinadan diosyu an inyamman di tagu ya ma'id ha ta'on hi oha i dida hi nambal. ²⁹Ta hiya nan nomnomnomonyu an datuwe tuwali an dios an inyamman di tagu ya ma'id ha hilibida te ma'id ha inniladah atonda.

---

^u 41:20 [17-20] Hi Apu Dios ya imbagana an idatnan namin di mahapul nadan tataguna hi umanamutandah bobleda hi alpuwandah ad Babilon an niyayanda. ^v 41:25 Hay nunhitsu hi nangappit hi huddo'na ya hiya nan patul hi ad Persia an hi Sayrus an abakonay abobbole. Ya nipa'annung hituweh din nala'uy hingгахut ta nabongley (150) tawon hi nangitudo'an Isaiah ituwe. Isaiah 44:28

Nan Pinto' Apu Dios An Baalna

42 ¹Alyon bon Apu Dios di, Ha ahan di nomnomnomonyu ya nan pinto'u an baal'u an indatta' hi abalinana ya hiyay mangipa'amlong i ha'on. Te ipiddum'u nan Espiritu' i hiya ta nipto' an namin di atona an mun'ap'apu hi tataguh abobboble. ²Ya hiya ya adina itkuk di panapitna an adi umat hinadan udum an eda itku'itkuk hinan kalata nan ibagada. ³Ya adina mamaon nadan tatagu an mi'alig hinan apuputung an bilau. Ya ta'on on nadan mi'alig hinan mun'oddo'oddop an dilag ya adina mamaon an odpon. Mu unaot boddangan dida ta nan nipto' di ma'at i dida. ⁴Ya adi umengle an mamannod ta inggana hi tigona an nipto' di pangat nadan mangiparuh hi tataguh abobbobleh tun luta. Ta nadan tataguh nadan nun'idawwin boble ya pohdonda ahan an donglon nan tuguna.^w

⁵Hi Apu Dios di nunlumu hi ad lagud an ayna binitbit ha abillobillog hi toldahdi. Ya hiya boy nunlumu hitun luta ya an namin an wahtu. Ya hiya boy nangdat hi yahyah ya nitaguwan di tagu ya an namin an matagu. ⁶Ya hiyay namto' i diyen baalna ot ipapto'na an gapuh nan ongal an abalinana. Ot ibagana i hiya an hiyay ipa'annungan din imbaganah nadan tatagu ta mipatigo nan nahamad an a'atna an Dios. Ta hiyay mi'alig hinan dilag an mamatal hi nomnom di tataguh abobboble. ⁷Ta gapun hiya ya madiyah di matan nadan napilok ta tumigo. Ya hiya boy mangibulus hinadan paddungnay nun'ibalud hinan mun'ihillong.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Adi' iyabulut an hanadan bulul ya nadan udum di dayawonyu ta ha'on an Dios ya abuh di dayawonyu. ⁹Ot nomnomnomonyu an nipa'annungda mo nadan namangulu an imbaga' hi ma'at. Ot ad uwani ya wada boy ibaga' i da'yu an ahi ma'at.

Hay Kantan Pundayaw I Apu Dios

¹⁰Hanat an namin ta'un tataguh tun luta ya ikantaan ta'uh Apu Dios hi balun kanta ta pundayaw ta'u i hiya. Ya middum ayun namin an mumpuntamuh nan papol hinan baybay ya ta'on on da'yun numpunhituh nadan bobleh gawwan di baybay. ¹¹Ya atbohdi i da'yu an numpunhituh nan na'appudut an boble ya nadan udum an boblen nihaggon i da'yu ya ta'on on da'yun tinanud Kedar ya ikantayuy pundayawyun hiya. Ya ta'on on da'yun i Sela an wah nan billid ya hanat itkukyu damdamay kantayu an gapuh amlongyu. ¹²Ta dayawon ta'uh Apu Dios ya e ta'u ipa'innilay amaphodna hi abobbobleh tun luta.

¹³Te hi Apu Dios ya umat hinan mabikah an tindalu an e mi'gubat. Ta ma'adngol di tukuknah pi'gubatana ta ipatigona nan ongal an abalinanah nadan binuhulna.

^w 42:4 Hay nibaga ituwe ya nan umaliyan Kristu. Matthew 12:17

¹⁴Ta alyonay, Nadney nanganu'anuha' i da'yu ta namaag'uy dindinong. Mu ad uwani mahan mo ya ipahda' di bungot'u ta hay tukuk'u ya umat hinan tukuk di mun'ayyam. ¹⁵Ta pundadag'uy billid ya ta'on on nadan nabillid ta mun'aklingday holo' ya kayiw hidi. Ya tudu'a' nadan wangwang ya ta'on on nadan lobong.

Hay Pamoddangan Apu Dios Hinadan Mundayaw I Hiya

¹⁶Mu nada'en napilok ya ipangulu' dida hinan awonda an aggeda impa'ingha. Ya numbalino' nan munhihillong an awadanda hi mapatal. Ya pundotalo' nadan nun'ah'ung. Manu'eh ato' datuwe ya adi' pohdon an iwalong dida. ¹⁷Mu nada'en mundayaw ya mangidinol hinadan umat hi bulul ya nunhiglay ibabainanda.

Hay Adi Pangun'unudan Nadan Tinanud Israel I Apu Dios

¹⁸Alyon bon Apu Dios di, Da'yun paddungnay napukit ya da'yun paddungnay napilok ya hanat igongahanyu tun ibaga'. ¹⁹Te ma'id ha udum hi nipaddungan nadan napukit ya napilok hi'on bokon da'yun pinto'u an ba'al'u. ²⁰Te ta'on hi dakol di tinigoyu mu ma'id ha hilibina i da'yu. Ya waday ingayu mu ningamut an adiyu pohdon an donglon. ²¹Mu ha'on an Dios ya pinhod'un mipatigoy amaphod nan tugun'u an gapuh pangun'unudanyun tinanud Israel. ²²Mu gapu ta aggeyu inun'unud nan tugun'u ya iyabulut'u ta pulhon di binuhulyuy nadan nun'abalol an wadan da'yu. Ya e da'yu imbalud hinadan munhihillong. Ya ma'id ha mangihakit i da'yu.

²³Ot nganne i da'yuy waday na'adalna ituwen na'at ta wan munnomnomnom ta unudona mo tatawwa nadan tugun'u. ²⁴Te undan waha udum hi mangiyabulut ta pulhon di binuhulyu nadan nun'abalol an wadan da'yu an tinanud Israel hi'on bokon ha'on an Dios ya abuh. Manu'eh ma'at datuwe ya gapu nimpeh adiyu pangun'unudan hinadan tugun'u. ²⁵Ta gapuh bungot'u ya ipa'ali' di mangubat i da'yu. Ta paddungnay gimmanab ha apuy ot pu'ulanay udum i da'yu. Mu ta'on on ma'at di athidi i da'yu mu ningamut an adiyu damdama abuluton nan pohdon diyen ipa'adal i da'yu.

Hay A'at Di Pangipapto' Apu Dios

43 ¹Hi Apu Dios ya alyonay, Da'yun tinanud Jacob ya hanat adi ayu tumakut te ha'on an nunlumu i da'yu ya ihwang da'yu. Te da'yu nimpey pinto'uh tatagu'. ²Ta ta'on on hinan umagwatanyu hinan adallom an wangwang ya wadaa' an pun'ibbayu ta adi ayu miyanud. Ya alina'e hi dumalan ayuh nan mundalang an apuy ya adi ayu ma'atungan. ³Te ha'on an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel di mangihwang i da'yu. Ta iwalong'uh ad Egypt ya hi ad Etiopia ya hi ad Seba ta diday

paddungnay pamayad'uh nan eyu nihbutan. ⁴Te pa'appohpohdon da'yu te nabalol ayu i ha'on ta hiya nan mun'ateday udum hinadan tatagu i dadiyen boble hitun pangihwanga' i da'yu. ⁵Ta hiya nan adi ayu nimpe tumakut te wadaa' an mangipapto' i da'yu. Ta boddangan da'yu ya nadan imbabaleyu ta umanamut ayu an malpu ayuh nadan boble an niyayanyu hi nangappit hi tuluwan di algo ya nadan boble hi nangappit hi alimuhan di algo. ⁶Te ahi' ibagah nadan tatagu hi nangappit hi huddo'na ya hi nangappit hi muyyadna an alyo' di, Hanat pa'anamutonyu nadan tatagu' hi bobleda. Ya ta'on on nidawwi nan bobleyu an niyayanda ya hanat boddanganyu dida ta umanamutda. ⁷Te ha'on di nunlumu i dida ot pot'o' dida hi tatagu' ta wan dayawona'.

⁸Indani ya alyon bon Apu Dios di, Amungonyu nadan tatagu an waday matada mu ayda napilok ya waday ingada mu ayda napukit. ⁹Ta an namin ayun tataguh abobboble ya ma'amung ayu ta ibagayu hi'on nganneh nadan diosyu di nangabig hinan ma'ma'at hi ad uwani. Hi'on waday muntistigu ta alyonay, Hituwen ma'ma'at hi ad uwani ya namangulu tuwalin impa'innilan nan diosmi i da'mi.

¹⁰Mu da'yun tinanud Israel di pinto'uh baal'u ta wan innilaonyuy a'at'u ta ha'on di un'unudonyu ya ta ma'awatanyu an ha'on ya abuh di Dios. Ta da'yuy tistigun di a'immannung'un Dios. ¹¹Te ha'on nimpe di mabalin hi mangihwang i da'yu an tatagu an ma'id ha udum. ¹²Ya namangulu tuwali an imbaga' i da'yu an ihwang da'yun ha'on ot teen hiyay inat'u. Ot da'yu nimpey tistigu' an ha'on ya abuh an Dios di nangat ituwe. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ¹³Ot ha'on di Dios hi inggana. Ta ma'id ha mabalin hi manangga i ha'on. Ya ma'id ha mabalin hi munluman hinan ninomnom'un aton.

Han Balu An Ahi Aton Apu Dios

¹⁴Nan nahamad an Dios an mangihwang i dita'u an tinanud Israel ya alyonay, Hay ato' an mangihwang i da'yu ya honago' di mangubat hinadan i Babilon ta abakonda dida ya pinilitda dida an ilugan hinadan ilattuwagdan papolda ta mumbalindah balud hi udum hi boble. ¹⁵Te ha'on an nahamad nimpén Dios an dayawonyun tinanud Israel an nunlumu i da'yu ya ha'on di patulyu. ¹⁶Ya ha'on bo din nangapyah awon hinan gawwan di baybay ta namaganan hi nangi'wan nadan a'ammodyuh din nadne. ¹⁷Ta hidin nitnudda nadan mun'abikah an tindaluh ad Egypt an nungkakabayuda ya nungkakalesaday udum ya nun'a'alingdah nan baybay ta nama'iddan umatdah nan nadop an dilag.

¹⁸Mu hanat bokon dadiyen na'at hidin nadney nonomnomonyu. ¹⁹Ta hay nomnomnomonyu ya nan balu an ahi' aton. Te iphod'u han kalata ya wa'el hinan na'appudut an lutah nan agge naboblayan. ²⁰Ta munhanada i ha'on nadan atap an animal te wada moy liting hi inumondahdi. Ya

ta'on on da'yu an pinto'un tatagu' ya waday inumonyuhdi. ²¹Te ha'on di nunlumu i da'yu ta da'yuy mangipa'innilah anabaktu' hi abobbble. ²²Mu ningamut an inenglayana' i da'yu an tinanud Israel. ²³Ta ma'id ha indawatyu i ha'on hi maghob an mi'nong an kalnero ya nadan udum an midawat an pundayawyu i ha'on. Mu agge da'yu attog pinaligat te aggeya' numbaga i da'yu hi midawat an makan onu nadan maghob an insenso. ²⁴Ya aggeya' inggattangan hinadan mapmaphod di hunghungna an insenso ya ma'id ha ginhobyuh taba hi ini'nongyun ha'on. Te onnot on nadan pumbahulan di inyal'alayun inat ta impa'engleya' i dadiyen adi maphod an ina'inatyu.

²⁵Mu ta'on hi athidi ya linglingo' di numbahulanyu an adi' mo nomnomnomon te athidi tuwaliy a'at'u. ²⁶Mu hi'on hay punnomnomyu ya ma'id ha bahulyu ya aga ta punhahapitan ta'u hi'on immannung an ma'id ha bahulyu. ²⁷Handidan a'ammodyuh din hopapna ya ta'on on nadan nun'ap'apu i da'yu ya nginheya' i dida an aggeya' inun'unud. ²⁸Ta hiya nan ipa'aan'u nadan padi hinan Templo ta adida mo munhilbi i ha'on ya iyabulut'u ta madadag ayu an tinanud Jacob ta mibabain ayuh tun numboblayanyu.

Hay Ahi Punwagahan Apu Dios Hinadan Tataguna

44 ¹Alyon bon Apu Dios di, Da'yu an tinanud Israel^x an pinto'uh baal'u ya donglonyu tun ibaga' i da'yu. ²Ha'on an Dios an nunlumu nimpe i da'yu ya boddangan da'yu. Ot adi ayu tumakut te da'yun pinto'uh baal'u di pa'appohpohdo'. ³Ya pa'aliyo' nan Espiritu' hinadan imbabaleyu ya winagaha' nadan tanudanyu an paddungnay ipa'ali' di liting hinan nadpal an bobleyu ta mawadaday wa"el. ⁴Ta maphod di pi'taguwanda an umatdah nan holo' ya kayiw hinan da'ging di wa"el. ⁵Ta way oha i dida on alyonay, Hi Apu Dios di nidduma'. Ya nadan udum ya alyonday, Da'mi nan tinanudan Jacob. Ya nadan udum ya itudo'dah ta'leday ngadan'u an Dios. Athidiy ibaga te niddumdah nadan tinanud Israel.

⁶Ya ha'on bo an ongal di abalinanan Dios an mangihwang i da'yu an patulyun tinanud Israel ya alyo' boy, Ha'on nan Dios an ma'id ha hipuna ya ma'id ha pogpogna. Ya ma'id ha udum hi Dios te ha'on ya abuh. ⁷Ot on waday udum hi umat i ha'on? Wadada'e ya ibagayu ta ipa'inniladay ahi ma'at hi udum hi algo ta mipatigo hi'on waday abalinanda an umat hinadan inat'inat'u an nihipun hidin hopapna hi nangayaga' i da'yu an tatagu'. ⁸Ot hanat adi ayu tumakut te undan agge' tuwali imbaga i da'yu hidin nadne nan ahi ma'at. Ot teen na'at. Ot da'yuy tistigu'. Te undan

---

^x 44:1 Hay udum an punggadandah nadan tinanud Israel ya tinanud Jacob onu hi Jesurun.

waha udum hi Dios hi'on bokon ha'on ya abuh. Ya ha'on nan mi'alig hinan doplah an ihi"uganyu.

⁹Ot nadan mangiphod hi bulul ta dayawonda ya nibahhoda. Te dadiyen iniphodda ya ma'id ha hilibida. Ya atbohdi hinadan mundayaw i dadiyen bulul an ayda napilok ta aggeda innilay nipto' ta hay umudi ya mibabainda. ¹⁰Te ma'id ha gunggunan nan tagu an mangiphod hi ma'id ha abalinana an dios ta dayawona. ¹¹Ot nomnommonyun an namin nadan mundayaw i dadiyen bulul an inyaman di tagu ya mibabainda nimpe. Ot hanat ma'amungda ta dusao' dida ta nunhiglay ahida tumakutan ya ibabainan.

¹²Nan mun'udih ya alana nan gumo' ya inildangnah nan nangimbabalan apuy on bimmikabikah an mummantilyu ta ingganah miyamma nan pohdonan iyammaana. Ta gapu i diyen tamuwana ya ma"uwow ya ma'agangan ya ma"able.

¹³Ya athidi boh nan mumpa'ot an lukudona ni' nan kayiw ya minalkaana ta matigoy a'atna. Ya ahina mohpe pa'otan ta ay tagu an mapmaphod di tigona. Ya inyena mohpeh nan iha"adana. ¹⁴Ya nan kayiw an pilyona an umat hi sedar onu oak an iphodna i dadiyen bulul ya hidiyey itanomna. Ta umongngal nan kayiw an gapu ta ma'uda'udanan nan nitanomana. ¹⁵Ta immongngal'e ya lingngohna ta panungunah anonay bongwahna ya nun'aniduwana. Ya pina'otanah bulul nan bongwahna ta dayawonda. ¹⁶Ta panunguna nimpey bongwah nan kayiw ya nunhongbaanah dotag hi ihdana ta mabhug. Ya nun'aniduwana ta ma"amlong hi umatungana. ¹⁷Ya pina'otanay bongwahnah bulul ya nunyu"ung hi hinangngab diyen bulul ta dayawona. Ya nundasal i diyen iniphodna ta alyonay, He'ay dios'u ot ihwanga' bahan. ¹⁸Mu nadan mangat ituwe ya kulang di nomnomda te adida ma'awatan nan at'attonda an paddungnay nahophopan di matada ta adida tigon. ¹⁹Ya ma'id ha alyondah nomnomday, Tanganu mahan on'u nanunguy bongwah nan kayiw hinan inha"ang'u ot punhongbaa' hi dotag ya dinayaw'u nan bongwahna? Yaden hidie nan nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios.

²⁰Mu ma'id te paddungnay nahilngan di nomnomda ta hiya nan pamaag ya ayda mangan hi dapul. Te nan ma'id ha abalinana an bumoddang i dida di pundinolanda. Ta ma'id ha alyonda hi, Te on layah mahan hituwen o'odna' an dios'u.

Nan Immanuel An Dios

²¹Ya alyon bon Apu Dios di, Da'yun tinanud Israel ya hanat nomnommonyu datuwe te da'yuy baal'u. Ya ha'on di nunlumu i da'yu ot adi da'yu inganuy. ²²Ya liningling'u mo nadan bahulyu ta umat hinan bugut hinan mawi'it an pinumtang'e ya na'aaan nan bugut. Ot hanat mumbanggad ayu tuwali i ha'on te ha'on di namla' i da'yu.

²³Ot da'yu an wah ad lagud ya hanat mungkanta ayuh amlongyu. Ya ta'on on da'yun wah tun luta ya da'yu an billid ya muyung ya kayiw ya hanat oltonyun mangikanta damdamah amlongyu. Ha'on an Dios ya pinla"u nadan tinanud Jacob ta wan mipatigoy anabaktu'.

²⁴Ha'on an Dios an nunlumu ya mangihwang i da'yu ya alyo' di, Ha'on nan Dios an nunlumu hi an namin an wada an umat hi ad lagud ya nadan wahdi ya atbohdihi tun luta ya an namin an wahtu. ²⁵Ya ipatigo' an munlayahda nadan udum an alyonday propetada ta adi' iyabulut an ma'at nan imbagadah ma'at. Ya pumbalino' nadan mun'abig hi ma"i'd ha nomnomda. Ya nada'en nala'ing an muntugun ya pumbalino' nan itugunda hi umat hi tugun di ma"i'd ha nomnomna. ²⁶Mu nada'e an baal'un propeta ya pa'annungo' an namin di ibagada. Ta alyonda'ey mipaphod hi ad Jerusalem ya an namin nadan bobleh ad Judah ta punhituwan bon nadan tatagu' ya ma'at. ²⁷Ya alyo'e boy matdu' nadan nalitingan ya umannung an ma'at. ²⁸Ya ha'on boy mangibaga i Sayrus ta hiyay mumpapto'. Ta ipa'annungna nadan pohdo' an ma'at ta iyuldina an mipaphod hi ad Jerusalem ya nan Templo.^y

Hay Namto'an Apu Dios I Sayrus

45 ¹Hi Apu Dios ya pinto'nah Sayrus hi patul. Ta pangaba'abakonah gubat ta mapogpog di pumatulan nadan udum an patul hi udum an boble. Ya adi maligatan an manggop i dadiyen boble.

Te inalin Apu Dios i Sayrus di, ²Idadaan'u nan awom ta paddungnay pundotalo' nadan nabillid ya numpa"ih'u nadan gumo' ya gombang an geyt di abobbble. ³Ya indat'un he'a nadan nun'abalol an odonda^z an nun'ipa"edah nan munhihhillong. Ta hidiyey panginnilaam an ha'on an Dios an dayawon nadan tinanud Israel di nangayagi i he"a. ⁴Manu'eh he"ay inayaga' ya ta boddangam nadan baal'un tinanud Israel an pinto"uh tatagu'. Ya ongal an adayawam nan ato' an ta'on on aggeya' innilan he"a. ⁵Ha'on ya abuh di Dios an ma"i'd ha udum hi Dios. Ya idat'uy ongal an abalinam an ta'on on aggeya' nimpe innilan he"a.^a ⁶Manu'eh athinay ato' ya ta panginnilaan di atagutagu an mhipun hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah alimuhana ya ma"i'd ha udum hi Dios hi'on bokon ha'on ya abuh. ⁷Te ha'on di nunwadah mapatal ya nan munhihhillong. Ya ha'on di mangipaphod hi nitaguwan di tagu ya atbohdihi ha'on di gumalat hi

^y 44:28 Hi Apu Dios ya abuh di waday abalinana an mangipa'innilah nan ma'at hi udum hi algo te impitudo'na i Isaiah nan ahi aton Sayrus. Ya nala"uh di hingгахut ta han nabongley (150) tawon an nihipun hi na'abigan tuwe ot ahi mumpatul hi Sayrus. ^z 45:3 Nan patul an hi Sayrus ya nadan tindaluna ya ginubatdah ad Lydia ya hi ad Babilon ot pun'aladay kinadangyanda. ^a 45:5 Ta'on on nangaba'abakon Apu Dios hi Sayrus hinadan boblen ginubatda ya aggena innila an hi Apu Dios di bimmoddang i hiya ta alyona on nan dios an hi Marduk an dayawon nadan i Babilon di bimmanoddang i hiya.

adadaganda. Te ha'on an Dios di alpuwan datuwen namin. ⁸Ya ha'on di mangdat hi abalinanyu an mangat hi nipto' ta umat hi udan an ipa'ali' ta humangoday nitanom. Ha'on an Dios di mabalin an mangat i datuwe.

⁹Ot alyon Apu Dios i da'min tinanud Israel di, Mahmo' nan tagu an mamihul hinan nunlumu i hiya. Te undan mabalin ta nan pito' an banga ya alyonah nan mangapya i hiyay, Idinongmun diyot an mangapya i ha'on te nihallay pangatmu. ¹⁰Ya undan waha unga hi alyonah nadan a'ammodnay, Tanganu on athituy nangapyayu i ha'on?

¹¹Nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Ha'on di nunlumu hi an namin an wada. Mu tanganu on munlili ayu hinan pohdo' an aton hinadan imbabale'? Ot ma'id ha mabalin hi mangituddu i ha'on hinan pohdo' an aton. ¹²Te ha'on di nunlumu hitun luta ya nadan tatagu an nunhituhtu. Ya atbohdi an ha'on di nunlumuh ad lagud. Ot ipanuh'uy aton nadan dakkodakkol an bittuwon ya nan algo ya nan bulan hi ad lagud. ¹³Ot pot'o' hi Sayrus ta wan atona nan pohdo' an ma'at. Ya ituddu' nadan atona. Ta ipaphodna nan nadadag an boble' hi ad Jerusalem ya impa'anamutna nadan tatagu' an inyen di binuhul hi udum an boble. Mu ma'id ha bo'laona an mangat i datuwe. Ha'on an ongal di abalinnan Dios di mangalin tuwe.

Hay Pangihwangan Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

¹⁴Alyon bon Apu Dios di, Nan kinadangyan nadan i Egypt ya i Kus ya midat i da'yu an i Judah ya mumbalindah himbutyu. Ya atbohdi nadan nun'atatage an i Seba. Ta miyun'unuddan da'yu ta ayda mibangkiling i da'yu. Ya mundu"undah hinangngabyu ta ipatigoday pumpada"ulanda an alyonday, Immannung nan Dios an niddum i da'yu te ma'id ha udum hi Dios hi'on bokon hiya ya abuh.

¹⁵Ot alyo' an hi Isaiah di, Hi Apu Dios an mangibaliw i dita'u an tinanud Israel ya nakaskasda'aw di pangatna. ¹⁶Ot an namin nadan tatagu an mangiyanammah bulul ta dayawonda ya mipada"ulda ta mibabainda. ¹⁷Mu dita'u'e an tinanud Israel ya nanongna an ihwang dita'u i Apu Dios ta adi ta'u mibabain hi ing'inggana. ¹⁸Te hi Apu Dios an nunlumu hi ad lagud ya ta'on on tun luta ot ipanuhna ta mabalin an punhituwan di tatagu ya alyonay, Ha'on ya abuh di Dios an ma'id ha udum. ¹⁹Ya agge nalgat di panginnilaanyuh nan pohdo' hi atonyu an tinanud Israel te inhapit'uh nan hapit an nalaka an ma'awatanyu. Ya aggeya' nidawwi i da'yu ta hiya nan mabalin an mi'hayyup ayun ha'on. Ya ha'on an Dios ya immannung an namin di ibaga'.

²⁰Ot da'yun inyen di binuhul hi abobboble ya hanat ma'amung ayu ta humalyaon da'yun ha'on. Te undan bokon paddungnay ma'id ha nomnom nan tagu an mangmangdon hi bulul an kayiw ta hidiyey pumpaboddangana an ta'on on adina abalinnan an mangihwang i hiya.

²¹Ot ma'amung ayu nimpe ta punhahapitanyu ya imbagayu hi'on waday iboddang nadan dayawonyu an dios di udum an boble. Ot on waday udum an dios hi nangabig hidin nadne i datuwen ma'ma'at hi ad uwani? Ma'id te ha'on an Dios ya abuh. Ya ha'on an Dios an nipto' di pangatna ya abuh di mabalin an mangihwang i da'yu an tatagu'.

²²Ta hiya nan an namin ayu an tatagu hi abobbobleh tun luta ya hanat ha'on di pangidinlanyu hi mangihwang i da'yu. Te ma'id nimpe ha udum hi Dios an ha'on ya abuh. ²³Ot ibaga' hituwe an ahi ma'at an adi mibahha ya adi mabaliwan. Te udum hi algo ya mundu"undan namin di tatagu ta dayawona' ya ibagada mohpe an ha'on ya ammunay un'unudonda.^b

²⁴Ta hitun a'atana ya ahi alyon mohpen di tatagu di, Hi Apu Dios ya abuh di alpuwan di nipto' an punnomnom ya abalinan.

Ta an namin nadan humihiwo i ha'on ya mibabainda. ²⁵Mu da'yu'en tinanud Israel ya ibilang da'yu hi maphod ta ha'on di dayawonyu.

Hay A'at Nadan Dios Di I Babilon

46 ¹Nadan dios di i Babilon an da Bel i Nebo ya ilugandah nan kaliton ta guyudon nadan baka. Mu nunhiglan ma'adamotda ta ma'liggatan nadan animal an manguyud i dida. ²Ta datuwe an dios di i Babilon ya ma'id ha abalinanda an mangibaliw ni'mo hi adolda te guyudon di animal dida ya inyeda didah boblen di binuhulda ta hidiy ibaludanda.

³Ta alyon Apu Dios di, Donglonyu tun ibaga' i da'yu an tinanud Israel an nabati. Ha'on di nangipanapto' i da'yu an nihipun hi awadanyuh putun inayu ⁴ta inggana hi ma'amamma ayu an ma'ubanan ayu ya ha'on di mangipapto' i da'yu. Te ha'on di nunlumu i da'yu ta hiya nan ha'on boy mangihwang i da'yu. ⁵Ot ma'id ha pangipaddunganyu i ha'on te undan wa tuwali ha nipaddunga'.

⁶Nadan udum an tatagu ya pun'ukatday balitu'da ya silberda ta ipiyammadah bulul hinadan tatagu an pabo'laanda. Ta mundu"undah hinanggabna ta dayawonda. ⁷Ta nalpah'e on pinpinahhonda ta iyedah nan pangiha"adanda. Ya impata'dogda'ehdi ya nunnanong hidi ta inggana. Ya ta'on on kumga nan mundasal an mumpahpahmo' ya adina tobalon ya ma'id ha abalinana an bumoddang. ⁸Ot da'yu an mumpungngohe an tatagu ya hanat hituwey nomnomnomonyu. ⁹Ta adiyu linglingon nadan ina'inat'u an nihipun hidin hopapna. Te ha'on nimpe ya ammunay Dios an ma'id ha udum. ¹⁰Ya pinadana' tuwalih din hopapna nan ahi ma'at ot teen ad uwaniy na'atana. Te inali' di, Nan pohdo' an ma'at ya umannung an ma'id ha bahhona. ¹¹Ot ayaga' han tagu^c an malpuh nidawwi an

^b 45:23 Roma 14:11; Pilipay 2:10   ^c 46:11 Nan tagu an inayagana ya hi Sayrus an patul hi ad Persia.

boble hi nangappit hi tuluwan di algo ta hiyay mangipa'annung hinan ninomnom'u an ma'at. Te an namin di ninomnom'u ya ibaga' hi ma'at ya ipa'annung'u.

¹²Ot da'yu an mumpungngohe an tatagu an mangali hi mabayag di pangihwanga' i da'yu an tatagu' ya hanat donglonyu tun ibaga'. ¹³Te adi madne ya ipaphod da'yu i ha'on. Ta ibaliw'u hi ad Zion ta mipabaktu ayu an tinanud Israel.

Hay Adadagan Di Ad Babilon

47 ¹Hi Apu Dios ya alyonay, Da'yun i Babilon ya umaan ayu moh nan tronoyu ta e ayu umbun hinan hupu'. Manu te umat ayu ni' hinan apgohan an babai an mabainan mu ad uwani ya mumbalin ayuh baal. ²Ya inaanyu nadan hu'yungyu ya nadan maphod an lubungyu. Ya indadaanyu nan batun punggilingan ta munggiling ayu. Ya ahiyu bo impatululu nan lubungyu ta agwatonyu nan wangwang. ³Ya paddungnay ahi ayu bo mabolladan ta punhintiggan di tataguy ibabainanyu. Te hitun pangiballoha' hinadan ina'inatyu ya ma'id ha homo'un da'yu.

⁴Hinaey imbagan nan ongal di abalinanan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an nangihwang i dita'u.

⁵Ya alyona boy, Da'yu an i Babilon ya ekayu umbun hinan munhihnilong an ma'id ha al'ali. Te nan bobleyu ya adi mo mibilang an hi inan di abobboble. ⁶Manu te impa'abak'u ni' i da'yu nadan tatagu' an gapuh bungot'u i dida mu ma'id ahan tatawwa ha homo'yu. Ta ta'on on nadan a'amamma ya i'ininna on nunnaud di namalpaligatyu i dida. ⁷Te hay punnomnomyu ya da'yuy mun'ap'apuh abobboble hi inggana. Mu aggeyu ninomnom hituwen ma'at i da'yu.

⁸Ot hiya nan da'yun tatagu an nan nibahhon pun'am'amlongan di pohpohdonyu ya hanat donglonyu nan ibaga' te hay punnomnomyu ya nanongnan malinggop ayu. Ta ilattuwagyu an alyonyuy, Ma'id ha umat i da'mi te ma'id ha mabalu i da'mi ya ma'id ha mateh nadan imbabalemi. ⁹Mu han hin'algo ya mundidihhan an ma'at datuwe i da'yu. Ta mateda nadan imbabaleyu ya ahawayu an ta'on on ayu bumakibaki onu bumuyubuyun. ¹⁰Ya ma'adinnol ayu an mangat hi adi maphod te hay innilayu ya ma'id ha manmannigo i da'yu. Ya hay punnomnomyu ya nanomnoman ayu ya nala'ing ayu mu onnot on datuway lummu ta alyonyuh nomnomyuy, Ma'id bo aya ha nipadpaddung i da'mi. ¹¹Mu palpaliwanyu ya dimmatong di adadaganyu ya aggeyu innilay atonyu. Mu adi mabalin an padinongonyu an ta'on onyu ibakiyan te ma'ibagan dumatong datuwen punholholtapanyu. ¹²Ot aganyu ta mundinol ayuh nadan mumbuyun ya nadan mumbaki an nangidinlanyu tuwali an nihipun hi a'ungayu ta alinah boddangan da'yu ya alinah patakutonyu nadan binuhulyu. ¹³Mu ta'on on dakol di intugutugundan da'yuh atonyu

mu mahmo' ayu damdama. Te ta'on on ayu mumpaboddang hinadan nanginnilah a'at di bittuwon ya nadan udum an wahdih ad lagud ta abigonda nadan ma'ma'at hi abulabulan mu ma'id ha abalinandan mangihwang i da'yu.

¹⁴Mu nomnomnomonyu an dida ya umatdah nan dagami an nalakan mapu'ulan. Ta ta'on on hay adolda ya adida abalanan an ihwang i diyen nunhiglan apuy an adi umat hinan apuy an pun'aniduwan. ¹⁵Ta an namin danaen pundinolanyu an nihipun hi a'u"ungayu ya munhihi"anda ta taynan da'yu ta ma'id ha ta'on hi ohah bumoddang i da'yu.

Hay Ma'at Hinadan Adi Dumngol An Tinanud Israel

48 ¹Alyon Apu Dios di, Donglonyuh tuwe an da'yu an tinanud Judah an nalpuh nan tinanud Jacob an hay ohah ngadana ya Israel te da'yuy nangibaga hi munhilbi ayun ha'on an Dios an dayawonyun tinanud Israel. Mu onnot on manuy hapityu te aggeyu impa'annung nan imbagayu. ²Ya munlattuweg ayu bo udot an alyonyuy numboble ayuh boblen niyappit i ha'on. Ya alyonyu boy hay pangidinlanyu ya ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel.

³Ya alyon bon Apu Dios di, Nihipun tuwalih din nadne ya pinadana' nadan ma'at hi udum hi algo. Ot teen ad uwani ya na'ibago' an impa'annung. ⁴Te innila' an ma'ngohhe ayu te paddungnay makulhin gumo' di tongodyu ta naligat hi punyu"unganyu. Ya ta'on boh on hay uluyu ya makulhin ay gombang. ⁵Ta hiya nimpe nan pinadana' i da'yuh din nadne ot ahi' tee ipa'annung. Ta adi mabalin hi alyonyuy nadan diosyu an kayiw ya gumo' an iniphod di taguy nangat i datuwe.

⁶Ya dingngolyu nimpe tuwali danaen imbagabaga' i da'yu ot teen ad uwani ya tigonynun nipa'annungda. Ot adi mabalin hi adiyu abuluton an ha'on di nangat ituwe. Mu mihipun hi ad uwani ya hay ipa'innila' mo i da'yu ya nadan aggeyu dingdingngol. ⁷Ta ad uwani ya ammunay pangngolanyu ot adiyu alyon hi innilayu mo tuwali.

⁸Da'yu ya ningamut an adiyu pohdon an donglon di ibaga'. Te nihipun tuwalih din a'u"ungayu ya nunhiglan ma'ngohhe ayu. ⁹Mu gapuh nan anabaktu' ya initpo'itpol'uy bungot'un da'yu ta agge da'yu mina'id an naminamin. ¹⁰Ot nomnomnomonyu an nan inyabulut'u an numpalpaligatanyu ya ta wan mamahmah nan maphod an a'atyu an umat hi aton di apuy ta mamahmah nan silber. ¹¹Ya manu'e hi inat'uh nae ya ta nanongnan haphapiton di tataguy anabaktu'. Te nunhigla ahan hi'on alyonday inabaka' hinadan iniphoddan diosda. Te adi' iyabulut an hay udum di midayaw an bokon ha'on an Dios.

¹²Ot da'yun tinanud Jacob an hay ohah ngadana ya Israel an pinto'uh tatagu' ya hanat donglonyuh tuwen ibaga' i da'yu. Te ha'on an ma'id ha

hipuna ya ma'id ha pogpogna ya ha'on nan Dios an ma'id ha udum. ¹³Ya ha'on di nangiyammah nan nigopnadan tun luta ya ta'on on hi ad lagud. Te hidin imbaga' an mawadada ya na'at.

¹⁴Ot hanat ma'amung ayun namin ta donglonyu tun ibaga'. Te undan nganne i datuwen bulul di nangabig i datuwen na'at? Mu ha'on ya waday pinili' an mangat hinan ninomnom'un adadagan di ad Babilon ya nadan tataguhdi. ¹⁵Te ha'on di namto' i hiya^d ot idat'uy abalinanan mangat hinan pinhod'un ma'at. ¹⁶Ot ma'ayu nimpe ta mihaggon ayun ha'on ta donglonyu tun ibaga'. Te nihipun tuwalih din hopapna ya ipa'innila' nan ahi ma'at on ahi na'at.

Ya ad uwani ya hinnaga'^e hinan na'abbaktun Dios an impiddumna nan Espirituna i ha'on.

¹⁷Ya ha'on an nahamad an Dios an dayawonyu ya mangihwang i da'yu ya alyo' di, Ha'on an Dios di mangitudtudu i da'yu hinan maphod an atonyu. ¹⁸Onha inun'unudyu nadan tugun'u ot nanongnaot an malinggop ayu an umat ayu hinan wangwang an adi matdu'. Ya nanongnaot bo an maphod di pangatyu ta umat ayu hinan dalluyun hinan baybay an ma'id ha dindinongna. ¹⁹Ya waninnot an dimmakkodakkol ayun himpamoble ta umat ayuh dinakol di pangag. Ya waninnot an inihwang da'yu ta agge nadadag di bobleyu.

²⁰Mu ta'on on athidi ya mapogpog mo ayay iha'adanyuh ad Babilon ta taynanyu. Ot hanat pun'itkukyuy amlongyu ya nun'ipa'innilayuh abobbobleh tun luta an ha'on an Dios di nangihwang i da'yun baal'u an tinanud Israel. ²¹Ta umat hidin nangipanguluwa' hinadan a'ammodyu hinan na'appudut an luta an agge naboblaysan an ma'id ha inumonda ot padoltak'u nan doplah ya himmawwang di liting.

²²Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Mu nadan adi maphod ahan di nomnomda ya ma'id ha linggop di nitaguwanda.

Hay Namto'an Apu Dios Hinan Baalna

49 ¹Ha'on an hi Isaiah ya imbaga' hinadan tataguh nan nun'idadawwin boble ta donglonda nan ibaga'.

Hidin aggeya' ni' niyayyam ya pinto'a' mo tuwali i Apu Dios an munhilbi i hiya. ²Ta numbalinona nadan ibaga' hi umat hi matadom an hinalung. Ot ipapto'a' i hiya. Ta indadaana' i hiya an umat hinan natadoman an papan di pana ot iha'adnah nan tubungna ta nidadaan.

³Ot alyona i ha'on di, He'a Isaiah an tinanud Israel di baal'u. Ta he"ay pangitigan di atagutagu hi anabaktu' an Dios.

⁴Ot alyo' di, O mu nan tinamuwa' ya ma'id ha hilbina an ta'on on na"ableya'. Mu iyukod'u attog i he"a ta he"ay ukod an mangdat hi gungguna'.

^d 48:15 Hidiyen tagun nangubat hinadan i Babilon ya hi Sayrus an patul hi ad Persia.

^e 48:16 Hay alyon di udum ya hi Sayrus nan himmapit ya mabalin bo an hi Jesu Kristu.

⁵Hidi nimpe an aggeya' ni' niyayyam ya pinto'a' mo tuwalin Apu Dios hi baalna ta ha'on di mangipangpangulu hinadan ibba' an tinanud Jacob ta ibangngadda an mangun'unud i hiya. Te ha'on ya impabaktuwa' i hiya ot pabikahona'. ⁶Ot alyonay, He'a an baal'u di ahi mamoddang hinadan mabati an ibbam an tinanud Jacob ta ibangngadda nimpe an mangun'unud i ha'on. Mu bokon hinae ya abuh di ipa'at'u i he'a te pumbalinon da'a boh paddungnay dilag hinadan bokon Judyu ta wan ipa'innilam hi an namin hitun luta an abalina' an mumpapto' i dida.^f

⁷Ya nan nahamad an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an mangihwang i dita'u ya himmapit hinan pinihul di tatagu hi abobboble an ta'on on hiyay bimmoddaboddang hinadan patul hi udum an boble ot alyonay, Ahi tigon di papatul ya a'ap'apu di punwagah'un he'a. Ta mundu"unda i he'a an gapu ta ha'on an Dios an namto' i he'a ya ipa'annung'u nadan imbaga'.^g

Hay Ahi Pambalan Apu Dios Hi Dasal Nadan Tinanud Israel

⁸Alyon bon Apu Dios di, Hitun pamoddanga' i da'yu ya tobalo' nan dasalyu ta ihwang da'yu.^h Ya ipapto' da'yu ta da'yuy ahi e mangibagah nadan tatagu hinan ibaga' an ato' i dida. Ta umanamut ayu ta munhitsu ayuh nadan ninganuy an bobleyu ta mibangngad nan amaphodna tuwali. ⁹Ta ibagayuh nadan paddungnay nibalud an alyonyuy, Umaan ayu mo ayah nan munhihillong an nibaludanyu. Ta mi'alig ayuh nan kalnero an dakol di akhupanah anona an ta'on on hinan nabillid an adi ni' uggan humangowan di maphod an holo'. ¹⁰Ta adida mo ma'agangan ya adida ma"uwoh. Ya adida mo patnaon nan nunhiglan potang hinan na'appudut an lutan agge naboblayan. Te gapuh nan ongal an homo"u ya ipangulu' didah nadan obob ta uminumanda.

¹¹Ya iyamma' ha kalata hinadan billid ta pangi'wan nadan tatagu'. ¹²Te nomnomnomonyu an nadan tatagu' ya malpudah nun'idawwin bobleh nangappit hi huddo'na ya hi nangappit hi alimuhan di algo ya nadan udum ya nalpudah ad Aswan hi ad Egypt.

¹³Ot da'yu an luta ya ad lagud ya hanat itkukyuy amlongyu. Ya ta'on on da'yu an billid ya hanat ikankantayuy amlongyu. Te hi Apu Dios ya pa'amlongona nadan tataguna an minomnoman ya mapalpaligat.

¹⁴Mu ta'on on athidiy atona ya wada damdama i da'yun ibba' an i Zion di mangali hi, Ingnganuy dita'u mahan i Apu Dios ot linglingon dita'u.

¹⁵Mu alyon Apu Dios di, Undan mabalin an linglingon di ohan ina nan golang an inyayyamnaⁱ ta adina hom'on. Mu ta'on on alinah wada ha ina

---

^f 49:6 Nan Na'na'at 13:47   ^g 49:7 Hituwen pinilin Apu Dios an baalna an mumpapto' hinadan tataguna ya hi Jesu Kristu.   ^h 49:8 2 Kulintu 6:2   ⁱ 49:15 Hay pangalin di udum hinan inyayyam ya intungo.

an mangathidi mu ha'on an Dios ya adi mabalin hi linglingon da'yu. ¹⁶Ot nomnomnomonyu an intudo'uy ngadanyuh palad'u. Ya ta'on on nadan nadadag an binattun alad di bobleyu ya adi' linglingon.

¹⁷Ot adi madne ya mumbangngad ayu ta ipaphodyu tun bobleyu. Mu nada'en nama'ih hitun bobleyu ya umaandahtu.

¹⁸Ot ahiyu mangmangon hi nunlini'odanyu an mumpanganamutda nadan ibbayu an mapmaphodda an umatdah nan attake ya hingat di babai an mungkasal. Ha'on an Dios di mangalin tuwe ot adi mabalin hi mibahho.

¹⁹Manu te madadag ya minganuy tun bobleyu. Mu udum hi algo ya adi umdah iha'adanyu te mumpanga'anamutda nimpe nadan ibbayu. Ya nada'en binuhulyu an manadag hi bobleyu ya midawwida mo i da'yu. ²⁰Ya nada'en imbabaleyu an miyayyam hi udum an boble ya umanamutda ta diday mangali hi, Kittang tun boble ta'u ot mahapul ta'u ha ong'ongngal an pumboblaysan.

²¹Ya ahiyu mohpe alyon hi nomnomyu di, Nganne nin di numpangimbabale i datuwen tatagu an inyalidahtu? Ot tee aya an numpateda nadan imbabalemi ya nada'en udum ya nun'iyedah udum an boble ta ammuna ami han oh'ohhan nabati. Ya tanganu on tayyadahtuy u'unga an nganney numpangipapto' i dida ya dana nin di nun'alpuwanda?

²²Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Nomnomnomonyu an ibaga' hinadan bokon Judyu ta boddanganda nadan imbabaleyu ta malinggop hi umanamutandah tun bobleyu. ²³Ya ta'on on nadan patulda ya bumoddangdan da'yu ta paddungnay diday hi amayu ya atbohadin ipapto' da'yuh nadan ahawada ta paddungnay diday hi inayu. Ya mundu'unda ya inyu'ungdah hinangngabyu ta mumpada'ulda i da'yu. Ta hiyah nae panginnilaanyu an ha'on nan immannung an Dios. Ot hanadan mangidinol i ha'on ya boddanga'.

²⁴Hanadan inalan nadan tindalu hinadan inabakdah gubat ya adi mabalin an waha e mamloh. Ya atbohdihi nan imbalud di mabungot an ap'apu an ma'id ha mabalin hi mangihwang i hiya. ²⁵Mu ha'on an Dios ya alyo' di, Ta'on on nan imbalud nan mabungot an tindalu ya abalina' an ilubus ta umanamut. Ya ta'on on nadan nun'abalol an inalan di mabungot an ap'apu hi nangabakandah gubat ya ibangngad'un da'yu. Te ha'on di mananggah nadan mangubat i da'yu ya ihwang'u nadan imbabaleyu. ²⁶Ta pumpapattayo' nadan binuhulyu an mamalpaligat i da'yu ta dida dida on numpapatteda. Ta panginnilaan di tataguh abobboble an ha'on an ongal di abalinana an Dios an dayawonyun tinanud Jacob di mangihwang i da'yu.

50 ¹Ya alyon bon Apu Dios di, Ma'id ha mapto' ya alyonyu on dolahon da'yu an tatagu' hi bobleyu ta umata' hinar lala'i an ibolhena' nan ahawana ya intuda'na. Ya alinah alyonyu bo on ihbut da'yu ta waday

pamayad'uh gawat'u. Mu bokon athidi te manu'eh pakakon da'yu ya gapuh nadan numbahulanyu. ²Te hidin immaliya' an mangihwang i da'yu ya hidin himmapita' ya ma'id ha tumtumbal i da'yu. Ya undan adi' abalinal an mangihwang i da'yu? Ya undan aggeyu innila an ammuna ha humapita' ya mamaganan nan baybay ya wangwang ta umagubda nadan mun'a'ate an wadahti? ³Ya abalina' bon pangititon di ad lagud ta ay lubung di nabalu.

Hay Ana'na'unnud Nan Baal Apu Dios

⁴Nan na'abbaktun Dios di mangituddu i ha'on an baalna hinan nipto' an alyo' ta mabalin an pa'amlongo' nadan umukayungan. Ya bangonona' hi amawimawi'it ta donglo' nan pohdona an ituddu i ha'on. ⁵Ya indattana' i hiya hi abalina' ta wan ma'awata' nan pohdonan alyon. Ta hiya nan hidin dingngol'u nan tuguna ya inun'unud'u an agge' nginhe. ⁶Ta inyabulut'u ta nunhoplatday bonog'u ya nunhupdutday balbas'u. Ya namaaggot dindinnongana' hidin nama'bainanda i ha'on ya hidin nuntokpaanday angah'u.^k ⁷Mu ta'on on athidiy nangatda ya aggeya' nibabain te binoddangana' hinan na'abbaktun Dios. Ta hiya nan nundadaana' an mangitpol hi kumpulna te innila' an adiya' mibabain. ⁸Te wadah Apu Dios an mangita'dog i ha'on ta hiyay ukod an mangipa'innila an ma'id ha bahul'u. Mu wa'e ha numbahula' ya imbagayu ta hahapiton ta'u. ⁹Ot nomnomnomonyu an hay mamoddang i ha'on ya nan na'abbaktun Dios. On wada i da'yu ha mangali hi numbahula'? Nomnomnomonyu an nadan attaona an mangipaklah bahul i ha'on ya diday madadag ta umatdah nan lame an lubung an pa'ihon di pappap.

¹⁰Ot nan waday takutna i Apu Dios ya un'unudona nan ibagan nan baalna ya ta'on on naligat di ma'at an paddungnay wah nan munhihillong ya ihamadnan mangidinol i Apu Dios. Ta hiyay pangiyukodana hinan nitaguwana. ¹¹Mu da'yu'e an hay nomnomnomonyu ya nan atonyun manadag hi udum ya umman danaen at'attonyuy manadag i da'yu. Te hi Apu Dios di mundusa i da'yu ta nunnaud di punholholtapanyu.

Hay Pangibaliwan Apu Dios Hi Ad Jerusalem

51 ¹Alyon bon Apu Dios di, Donglonyu tun ibaga' an da'yun naminhod an mangat hi nipto' te pohdonyun un'unudona' an Dios. Ta iyunnudyuh nan paddungnay ongal an batu an na'upinganyu. ²Hinaen batu di ni'aligan Abraham an hi amayu ya hi Sarah an hi inayu. Ta iyunnudyuh nan inat Abraham an nangun'unud i ha'on. Te hidin inayaga' hi Abraham ya ma'id ha imbabalena mu winagaha' ta dimmakkodakkol di holagna.

³Ot adi mibahho an ha'on an Dios ya hom'on da'yu an i Zion ta mipaphod nadan nun'apa'ih hi bobleyu. Ya ta'on on nadan agge

^k 50:6 Matthew 26:67

naboblayan hidi ya pumbalino' hi mapmaphod ta umat hi ad Eden. Ta umamlongda nadan tatagu ya ikankantaday punhanaanda i ha'on.

⁴Ot donglonyu an himpamoble an tatagu' te nan tugun'u ya mipa'innilah abobboble ta innilaon di tatagu nan nipto' an pangat ta wan mapatalan di nomnomda. ⁵Ot adi madne ya umaliya' ta ihwang da'yu.¹ Te abako' nadan ap'apuh abobboble ta ta'on on nadan numpunhituh nadan nun'idawwin boble ya ha'on di hahaddondah mangihwang i dida.

⁶Manu te tangadonyu ni' hi ad lagud mu ahi mama'id an umat hi ama'idan di ahuk. Ya tigtiggonyu bo tun luta mu atbohadin mapa'ih ta umat hi ababhahan di limmame an lubung. Ya nada'en tatagu ya mun'a'ateda an umatdah nan lalog. Mu nan nipto' an pangat'u an mangihwang hi tatagu ya minaynayun hi inggana.

⁷Ot da'yun nanginnilah nan nipto' an pangat ya hanat donglona' ta un'unudonyu nadan tugun'u. Ta adi ayu tumakut hi'on da'yu padngolan ya pabahulon an ta'on onda munlayah ta pama'ihdan da'yu. ⁸Te nadan tatagu an athidiy pangatda ya umatdah nan luput an dadagon di pappap ya bigih. Mu nan nipto' an pangat'u nimpe an mangihwang hi tatagu ya minaynayun hi inggana.

⁹Ot ha'on an hi Isaiah ya alyo' di, Agam ni' bahan Apu Dios ta ipatigom nan ongal an abalinam ta boddangan da'mi. Ta umat hidin inatmuh ad Egypt an nipaddungan nan buwaya an hi Rahab an pinatem hinan wangwang an nungngadan hi Nayl. ¹⁰Ot maganam nan gawwan nan baybay ta nangi'wan nadan tatagum an immagwat ta nihwangda.^m ¹¹Ot daan mo ta atom boh ad uwani ta way aton nadan inihwangmu an tatagum an umanamut. Ta mungkantadah amlongdan manganamut hi ad Zion. Ta nan ipala'uhda an eda umukayungan ya inomnoman ya mahukkatan hi nunhiglan amlong ya dinol.

¹²Ya alyon bon Apu Dios di, O, ha'on di mangipa'amlong i da'yu. Ot hiya nan adi ayu tumakut hinadan ibbayu an tatagu te onda tagu ya abuh an umatdah nan holo' an adi madne ya mama'idida. ¹³Mu lininglinga' an nunlumu i da'yu ya nunlumu bo hi ad lagud ya nangigopnad hi nipabunan tun luta. Ta hiya mo nan nanongna an tumattakut ayuh abigabigat an gapuh bungot nadan mamalpaligat i da'yu. Mu danaen binuhulyu ya mama'idida an ta'on on amod on da'yu dadagon i dida. ¹⁴Ta da'yun nun'ibalud ya adi madne ya milubus ayu. Ta adi ayu mo ma'agangan ya adi ayu mateh nan nibaludanyu.

¹⁵Te ha'on nan Dios an dayawonyu an tinanud Israel an uggan mangihal hinan baybay ta mumbungug nadan ma'ul'ulpig an dalluyun.

---

¹ 51:5 Hituwey hinamad Apu Dios an imbaga an ihwangna nadan tataguna an tinanud Israel an miyeh ad Babilon. Ya hay oha bon ibalinana ya ihwangna nadan mangulug hinan imbabalena an hi Jesu Kristu ta mi'tagudan hiyah munnananong. ^m 51:10 Hay Nakakan 14:1-31

Hay ngadan'u ya hi ongal di abalinanan Dios. ¹⁶Ya ha'on an nunlumu nimpe hi ad lagud ya nangigopnad hi nipabunan tun luta ot ipa'innila' nan tugun'u i da'yu ya gapuh nan ongal an abalina' ya hinandiyen da'yu. Ot alyo' i da'yun i Zion di, Da'yuy tatagu'.

Hay Apogpogan Di Punholholtapan Nadan I Jerusalem

¹⁷Ya alyon bon Apu Dios di, Aga mo tatawwa ta bumangon ayu an i Jerusalem an paddungnay imminum hinan basun napnuh bungot'u ta paddungnay na'abbutong ayu. ¹⁸Mu ma'id ha mamdon i da'yu ta boddangan da'yu te ma'idda mo nadan imbabaley. ¹⁹Te madubliy punligatanyuh tun pangubatanda i da'yu te hay iyaten di udum ya matadom ya hanada'en udum ya hay bitil. Mu ma'id nimpe ha mabalin hi bumoddang i da'yu. ²⁰Ta mun'ilu'uy ayuh nadan kalata an umat ayuh nan ulha an naknah nan hulu. Ta mali'nayuy a'at di bungot'u.

²¹Ta hiya nan da'yun ay nabutong mu bokon gapuh bayah te gapuh nan holholtaponyu ya hanat donglonyu tun ibaga'. ²²Te ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Ha'on an dayawonyu an mangita'dog i da'yun tatagu' ya nomnomnomonyu an aano' hinaen ay namutong i da'yu. Te gapu i nae ya nunholholtap ayu an gapuh nan nunhigla an bungot'u. ²³Te hay atonda i da'yu ya mandalon da'yu ta munlu'bub ayu on nundalananday bonogyu ta ay nadopdop ha awon. Mu ta'on on athidi ya iballoh'u damdama i dida nan ina'inatdan da'yu.ⁿ

Hay Umanamutan Nadan Tinanud Israel

52 ¹Alyon Apu Dios di, Agayu an i Zion ta ipatigoyuy abalinanyu ta umat hidin nadne an da'yuy madmadngol. Ta ipatigoyuy amaphod di ad Jerusalem an niyappit i ha'on. Mu nada'en agge nakugit an nibilang hi nalugit^o ya adi mabalin hi hunggopdah ad Jerusalem. ²Ot punyagyagy mo nadan hupu' hi adolyu an gapuh eyu immukayungan te bokon ayu mo himbut. Ya pun'aanyu nadan bangkilingyu te bokon ayu mo balud. ³Te hidin nihbutanyu ya ma'id ha nidat i ha'on hi bayadyu. Ot athidi bo an ma'id ha ibayad'uh pamangngada' i da'yu. ⁴Te ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Handi ya nadan tatagu' an a'ammodyu di immen e ni'iboble hi ad Egypt mu ad uwani ya pinalpaligat da'yuh nadan i Assyria an ma'id ha gapuna. ⁵Ta ad uwani ya namamay na'at i da'yu. Te inye da'yu an tatagu' hi udum hi boble an ma'id ha indatdan ha'on hi bayadyu. Ya namaag bo udot on nuntukukan da'yu hinadan nun'ap'apu i da'yuhdi. Ya nanongnay pamihuldan ha'on hi abigabigat. ⁶Ta i diyey

---

ⁿ 51:23 Hay mamalpaligat i dida ya nadan i Babilon. ^o 52:1 Nan alyonay nibilang hi nalugit ya dadiye nadan bokon Judyu an agge nakugit. Ta hay pamihul nadan Judyu i dida ya agge nakugit.

pangimatunanyu hi a'at'u an Dios. Ya nomnomnomonyu mohpe an immannung an na'at nadan pinadapadana' i da'yu.

⁷Ta hiya nan ha'on an hi Isaiah ya alyo' di, Umipa'amlong hi pummangmangan ta'uh nadan manayyuh nadan billid ta umalidan ipa'innila nan maphod an ma'at an hidiye nan e ta'u luminggopan ya nan e ta'u ihwangan. Ta alyonda i dita'u an i Zion di, Immannung an nan Dios an dayawonyun tinanud Israel di Ap'apu.^p ⁸Ya ahitutukukda nadan mungguwalyah nan boble hi amlongda hi panigandah pumbangngadan Apu Dios hitun ad Zion. ⁹Ot dita'u an numpunhituh nan nadadag ni' an boble hitun ad Jerusalem ya hanat mundidihhan ta'u an mungkantah amlong ta'u. Te pabangngadon Apu Dios nan aphod tun boble ta'u. ¹⁰Ta ipatigonah nadan tataguh abobboble nan ongal an abalinana hinan pangihwanganah nadan tataguna.

¹¹Ot agayu ta makak ayu ta taynanyuh ad Babilon. Ta adi ayu ma'ma'yat hinadan adi maphod an ato'atonda.^q Ya da'yun uggan mangdon hinadan gina'uh nan Templo ya mahapul an unudonyu nan nitugun tuwali hi atonyu ta mibilang ayuh malinis. ¹²Ya hay akakanyu ya adi mo mahapul an pun'awigingyu ta bumtik ayu. Te hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel di mangipangulu i da'yu.

Hay Ahi Punholholtapan Nan Baal Apu Dios

¹³Ya alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an nan baal'u ya maphod di pumbalinan nan atona. Te hiyay mipabaktu ya daydayawon di tatagu.^r ¹⁴Mu ahi mano"ol di tatagu hi paniganda i hiya te nunnaud an ma"i'd ha pohod di tigon di adolna ta adi mimatunan an ay bokon taguh pangatda. ¹⁵Ta dakolday tataguh abobboble ya ta'on on nadan patul ya masda'awda hi paniganda i hiya. Te nan agge nibaga i dida ya tigonda ya ta'on on nan aggeda dingdingngol ya donglonda ta ma'awatanda.^s

53 ¹Ha'on an hi Isaiah ya inali' di, Nganne nin mahan ha mamatih nan ipa'innilami? Ya nganneda nin di pangipatigan Apu Dios hinan ongal an abalinana?^t ²Hituwen baal ya inabulut Apu Dios an umat hinan himmangoh nan mamagah an luta ta adi maphod di tigona. Ta ay ma"i'd ha bilangan tagu ta hiya nan ma"i'd ha namhod an mihaggon i hiya. ³Ya pihulon di tatagu an ma"i'd ha mangabulut i hiya. Hiya ya impa'inghanay a'at di ligat ya inomnoman. Ya du'gon di tatagu an adida pohdon an tigon te nunhigla nimpey pamihulda i hiya ta ma"i'd ha mangipabaktu i hiya.

⁴Mu hay immannung ya hiyay munholtap hinan ligat an unhaot dita'uy lebbengna an manoltap.^u Ya hay punnomnom ta'uo't bo i diyen ma'at i

hiya ya hidiyey pundusan Apu Dios i hiya. ⁵Mu bokon te gapuh bahul ta'u ya hiyay mapalpaligat. Ta gapuh nadan adi maphod an pangat ta'u ya hiyay punhoptatda. Ta gapu i diye an holtapona ya mabalin mohpen mi'hayyup ta'un Apu Dios. Ta mabalin an mipaphod ta'u an gapuh nadan hugatna. ⁶Te an namin ta'u ya umat ta'uh nan natala' an kalnero an way ohaon nan pinhodnay inatna. Mu hi Apu Dios ya inyabulutna an hidiyen baalnay mamola nadan bahul ta'un namin.

⁷Ta nunhigla nimpey atondan mamalpaligat i hiya mu pamaagnay dindinong. Ta umat hinan imbabalen di kalnero an namaag ya inyedah nan pumpaltiyanda i hiya.^v Ya umat boh nan kalnero an ta'on onda pumpukisan ya dindinnongan. ⁸Ta paligatonda ya impapateda an ta'on on ma"i'd ha bahulna. Mu ma"i'd ha mangihakit i hiya hinadan ibbana. Ta mapalpaligat attog ya ahida impapate an gapuh bahul ta'u an tataguna. ⁹Ta ay na'ababhulan di atondan mamate i hiya mu hay ena ilubu'an ya hinan lubu'an di kadangyan^w te ma"i'd ha inatna hi adi maphod onu ha ena hinapit hi layah.

¹⁰Mu hi Apu Dios di ud nomnom i diyen punholholtapana. Ta paddungnay hiyay mi'nong hi apakawanan di bahul ta'un tatagu ta dumakolday mibilang hi i'imbabalena^x ya minaynayun di pi'taguwana. Ta gapu i hiya ya mipa'annung nan pohdon Apu Dios an ma'at. ¹¹Ya malpah'eh diyen punholholtapana ya umamlong mohpe hi panginnilaana an maphod di numbalinan diyen na'at i hiya. Ya alyon Apu Dios di, Hiya nan baal'u an nipto' di pangatna ya hiyay mangiyateh bahul di dakol an tatagu ta gapu i hiya ya pakawano' di bahulda.^y ¹²Ta hiya nan ipabaktu' di sa'adna te inabulutna an mipapate an gapu ta imbilang nadan tatagu hi bimmahul.^z Ta hiyay mamolah bahul di dakol an tatagu ya indasalana bo dida ta pakawano' di bahulda.

Hay Pamhod Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

54 ¹Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, He'a an ma"i'd ha imbabalenan babai^a ya hanat itkukmun mungkantah amlongmu. Te ta'on hi aggem lini'nay a'at di mun'ayyam ya dakdakkol di holagmu an tinaynan ni' di ahawana mu nan babain agge tinaynan di ahawana. ²Ot hanat pabilbillogom di toldan tun nunhituwam.^b Ta bumilbilog ya impadukkem nadan talina ya inhamadmun impahok nadan pangibobodam. ³Te ahi pun'idoldol nadan tanudam di pogpog di bobleyu hi nangappit hi iniggid ya hi nangappit hi

^v 53:7 Nan Na'na'at 8:32-33   ^w 53:9 Matthew 27:57-60   ^x 53:10 Datuwen mibilang hi i'imbabalena ya an namin nadan kumulug i Jesus Kristu.   ^y 53:11 Roma 5:19

^z 53:12 Luke 22:37   ^a 54:1 Hay nipa'elan nan ma"i'd ha imbabalenan babai ya nan bobleh ad Jerusaleme te inyen di binuhulda nadan tataguhdi hi ad Babilon ta numbalinda hi balud hidi.   ^b 54:2 Hay umanamutan nadan tinanud Israel an malpuh ad Babilon an ihbutanda ya ong'ongngal di abalinanda ta bumilbillog di pumboblayanda.

winawwan. Te bangngadonda nadan bobleyu tuwali ta diday mihukkat an munhitu ya ta'on on nadan ninganuy an boble ya pumboblayanda.

⁴Ot adi'a tumakut an munholholtap ya mipada^{ul} ot adi'a mo aya mibabain. Ya hanat linglingom mo nadan nibabainam hi a'ungam ya nan ahohomo' an a'atmu ni' hidin nabaluwam. ⁵Te ha'on an nunlumu i he'a ya ha'on di mibilang hi ahawam an hay ngadan'u ya ha'on nan Dios an ongal di abalinana. Ha'on an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel di mangihwang i da'yu te ha'on di ukod hi an namin an ma'ma'at hitun luta. ⁶Ta bangngadon da'a ta umat'ah nan mangilog an babain nalihin ot taynan nan ahawana ta nunhiglan umukayungan. Ha'on an Dios an dayawonyun tinanud Israel di mangalin tuwe.

⁷Manu te inwalong da'a i han na'omtang^c mu gapuh nan ongal an homo'u ya bangngadon da'a. ⁸Te hidin bimmungota' ot iwalong da'a i han na'omtang mu gapuh nan munnananong an pamhod'u i he'a ya himmo' da'a. Ha'on an Dios an Mangihwang i he'a di mangalin tuwe.

⁹Ot ad uwani ya ibaga' an adi da'yu mo dusaon an gapuh bungot'u an umat hidin nalbongan tun luta te imbaga' i Noah an adi' mo ipidwan lobngon tun luta.^d ¹⁰Ta ta'on hi mun'a'agdeda nadan billid ya nadan nabillid ta mama'idda mu nan pamhod'un he'a ya munnananong. Ya atbohdi an adi' ibahho nan imbaga' an luminggop'a. Ha'on an Dios an ongal di homo'na i he'a di mangalin tuwe.^e

Hay Ma'at Hi Ad Jerusalem Hi Udum Hi Algo

¹¹Alyon bon Apu Dios di, Hituwen boble an paddungnay nunnaud di nunholholtapana an ma'id ahan ha mangipa'amlong i hiya ya nomnomnomonyu an ipaphod'u ta nan nun'abalol an batu di pamping'u ya nan sapira di iyamma' hi gopnadna. ¹²Ya hay miyamma hinan pungguwalyaan ya nadan rubi ya hanada'en geyt ya nadan binattun aladna ya nadan mungkilat an nun'abalol an batu di iyamma'.

¹³Ya ha'on an Dios di manudduh nadan tatagu an miha"ad hitu ta luminggopda ya maphod di pi'taguwanda. ¹⁴Ya nipto' di pangat nan mun'ap'apu i dida ta ma'id mo ha mamalpaligat i dida. Ta ma'id mo ha eda tumakutan. ¹⁵Ya wada'ey umalin mangubat i dida ya abakonda te bokon ha'on di mangipa'ali i dadiye.

¹⁶Ot nomnomnomonyu an ha'on di nunlumuh nadan mun'udih almas. Ya athidi bo an ha'on di nunlumuh nadan mangusal i dadiyen

---

^c 54:7 Hay ibalanan tuwe ya iyabulut Apu Dios an iyen di i Babilon nadan tinanud Israel hi bobleda ta mumbalindah balud hidi. ^d 54:9 Hidin Hopapna 9:11 ^e 54:10 Nadan tinanud Israel ya imbilang Apu Dios hi ahawana ta hiya nan hidin niyedah ad Babilon ya paddungnay imbolhen Apu Dios dida an gapuh bahulda. Mu imbagan bon damdaman Apu Dios an ibangngadnay pi'hayyupan nadan tinanud Israel i hiya.

almas an panadagdah udum hi boble. ¹⁷Mu ma'id ha miyamma hi almas hi panadagda i da'yu. Ya abakonyun namin nadan munlayah an mangidalom i da'yu. Ta hituwey atigana an umipa'amlong ayu mo i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Pamakawanan Apu Dios Hi Bahul

55 ¹Alyon bon Apu Dios di, Umali ayun namin an ay nun'a'uwoh ot wahtuy liting an inumonyu. Ya ta'on on da'yun ma'id ha pihhuna ya umali ayu ta mangala ayuh anonyu ya inumonyu an gatas ya bayah ot ma'id ha bayad datuwe. ²Ta bokon nan adi bumhug di pangiyayanyuh pihhuyu ya ta bokon hanadan ma'id ha balolnay eyu ibo'labo'laan. Ot hanat donglonyu ta un'unudonyu tun ibaga' ta way atonyun mangan hinadan mun'aphod an makan.

³Ot hanat donglonyu nimpe tudan ibaga' ya un'unudonyu ta mi'tagu ayu. Ot adi' ibahhon mangat hinadan imbaga' an ato' i da'yu hi inggana ta umat hidin imbaga' i handin patulyu an hi David.^f ⁴Nomnomnomonyu an hiyay numbalino' hi ap'apuh abobboble ta gapu i hiya ya mipa'innilah tatagu di abalina'. ⁵Ya nomnomnomonyu bo an da'yuy ahi mangayag hi tataguh abobboble an ta'on on agge ayu nun'i'innila ta umalidan middum i da'yu. Te ha'on an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel ya tigo' ta mipabaktu ayu.

⁶Ot alyo' an hi Isaiah di, Hanat iyukodyuy nitaguwanyu i Apu Dios ta mi'hapit ayun hiya ot donglona. ⁷Ya da'yun adi maphod di pangatna ya hanat iwalongyu danaen adi maphod an pangatyu ya punnomnomyu. Ta hi Apu Dios di unudonyu ta hom'on da'yu. Te hiya ya nundadaan an mamakawan hi bahulyu. ⁸Te hiya an Dios ya alyonay, Nan punnomnom'u ya ma'id ha nipaddunganah nan punnomnomyu. Ya athidi boh nan pangat'u an adi umat hinan pangatyu ⁹an umat hi ad lagud an nabakbaktu mu tun luta ta athidiy numpahhiwan di pangat'u ya punnomnom'u hinan pangatyu ya nan punnomnomyu.

¹⁰Nan dalallu onu nan udan ya payamohona tun luta ta mabalin an tumagu ya bumungaday mitanom ta waday pangalan nadan nuntanom hi anonda ya ohok hi ahida bo itanom. ¹¹Ot athidiy a'at nan hapit'u an adi mabalin hi ma'id ha iyatana te an namin di pangipa'innilaa' hinan pohdo' an ma'at on na'at.

¹²Ta umat i da'yu an wahna hi ad Babilon an hanat mun'am'amlong ayu an makak hina ta malinggop ayu hi pangipa'aana' i da'yu i naen boble. Ta ta'on on nadan billid ya nadan nabillid ya ayda mi'ikantah amlongda. Ya ta'on boh on nadan kayiw ya ayda pumalampak hi amlongda. ¹³Ya nada'en himmangawan di pagat hi bobleyu ya mahukkatan hi bolbol.

^f 55:3 Nan Na'na'at 13:34

Ot datuwen ma'at ya adayawa' an Dios ta nanongna an pangimatunanyu hinan abalina' ya nan pamhod'u i da'yu hi inggana.

Hay Iddum Apu Dios Hinadan Tataguna

56 ¹Alyon Apu Dios di, Inaynayunyu an mangat hinadan nipto' an pangat te agagga ya umaliya' ta ihwang da'yu ta mipatigo an nipto' di pangat'u. ²Ot mipa'amlong nan tagun mangun'unud i datuwe ta bokon hanadan adi maphod di atona ya adina ibahho an ngilinin nan Habadun tungo.

³Ya da'yun tataguh udum an boble an nangidinol hi nitaguwanyu i ha'on an Dios ya adiyu alyon hi alinah hi adi da'yu ibilang i ha'on hi tatagu'.

Ya ta'on on da'yu an yunok ya adiyu alyon hi, Ha'on'e attog ya umata' hinan namaganan an kayiw. ⁴Te alyo' i da'yu an yunok di, Nadan manginaynayun i da'yu an mungngilin hinan Habadun tungo ya mangat hinan umipa'amlong i ha'on ta nanongna an un'unudonda nan tugun'u ⁵ya minaynayun di punwagah'u i dida ta paddungnay nitudo' di ngadanda hinan dingding nan Templo'. Ya nabalbalol hituwe mu nan eyu punholagan te nanongnan adi malingling di ngadanyu hi inggana.

⁶Ya hituwe bo damdamay ma'at hinadan tatagun nalpuh udum hi boble an naminhod an mi'hayyup i ha'on an Dios. Ta ha'on di punhilbiyanda ya dayawonda. Ya ngilinonda nan Habadun tungo ya inaynayunda an un'unudon nadan tugun'u. ⁷Ya iye' didah nan nabillid an niyappit i ha'on ta mun'am'amlongdahdih nan Templo an pundasalan. Ya abuluto' nan idawatda i ha'on hinan punggobhan hi mi'nong. Te nan Templo' ya ma'alih bale an pundasalan di atagutagu an malpuh abobboble.⁸

⁸Te ha'on an na'abbaktun Dios ya boddanga' nadan tinanud Israel an niyeh udum an boble ta umanamutda. Ya mabalin an i'uyugda nadan naminhod an mi'yalin dida.

Hay Adusaan Nadan Numbahul An A'ap'apun Di Tinanud Israel

⁹Handi ya inayagan Apu Dios nadan tataguh udum hi boble an umatdah nan layon ta paddungnay nun'a'anda nadan tataguna. ¹⁰Te nadan ap'apu an mumpapto' hinadan tataguna ya ayda napilok an adida imatunan nan bumahbah i dida. Ta adida aton nan tamuda an umatdah nan kahu an adi umaluul an namaaggon nalonalalo' ta umino'inop. ¹¹Ya umatda boh nan kahu an aggena innilan mabhug te nan pohpohdon di adolnay ato'atona. Ya hay nonomnomonda ya hay midat i dida. Ta dadiyen a'ap'apu ya aggeda innila an mumpapto' hinadan tatagu' ¹²an onnot on alyonday, Ma'ayuot ta mangmanginnum ta'u ta nangamung

8 56:7 Matthew 21:13; Mark 11:17; Luke 19:46

hina. Ahi man nangamung boh bigat hi'on athitu damdamay ma'at onu impohpohodna.

57 ¹Ha'on an hi Isaiah ya alyo' di, Wa'et waha nate hinadan tatagu an maphod di pangatda ya tanganu on aggeyu innila an manu'eh nateda ya ta wan ihwang Apu Dios dida hinan adi maphod an ma'at. ²Te nadan maphod di pangiy'e'eda ya malinggop hi atayanda ta mun'ibleda.

³Mu da'yu an mumpumbaki ya da'yun mumpunluktap ya da'yun binabai an mumpabpabbayad hi adolda ya ma'ayu ta waday ibaga' i da'yu. ⁴Te undan nganney eyu ilaylayahhan ya eyu panihpihullon? Ot undan bokon mahan ngohe danaen at'atonyun mumpunlayah? ⁵Ta eyu ilo' hinadan nahiduman an pu'un di kayiw di bokonyu ahawa ta pundayawyuh nadan dios di udum an boble. Ya pinateyu nadan imbabaleyu ta eyu i'nong didah nadan liyang an nihaggon hinan wa'el. ⁶Te nadan madmadangngih an batuh nan wa'el di numbalinonyuh diosyu an pa'apphodonyu. Te dadiyey dayawonyu ya pangidawatanyuh nadan ma'inum ya makan. Wan alyonyu nin on ma'amlong hi Apu Dios i danaen at'atonyu? ⁷Ya ta'on on hinadan nabillid on e ayu nang'i'nong hidi on inilo'yuy bokonyu ahawa ta pundayawyuh nadan diosyu. ⁸Ya napnuy babaleyuh nadan inyammayun dios. Te din'ugyuh Apu Dios ot diday dayawonyu. Ta paddungnay inluktapyu ot bayadanyu nan ilo'yu ta pa'amlongonyuy adolyu. ⁹Ya hina'adanyu boh nat'onat'on an bangbangluy adolyu ot pun'iyeyuy lanan di olibo hinan dios di udum an hi Molek. Ya hinnagyuy umeh nun'idawwin boble ya ta'on on hinadan awadan di nun'a'ate on hinnagyuhdiy e manama' hi iddumyuh nadan dayawonyu an dios di udum an boble. ¹⁰Ya ta'on hi na'able ayu an e humamahama' hinadan dios di udum an boble mu adi ayu damdama mangmanghop an e manama'.

¹¹Ta alyon Apu Dios di, Undan nganne ahan danae an eyu takutan ta inlaylayahhana' ot inganuya' i da'yu? Undan gapu ta nabayag di agge' nundusaan i da'yu ya hiya nan adiya' mo takutan i da'yu? ¹²Aga ta ipa'innila' nadan ina'inatyu an alyonyuy maphod nan eyu pundayawan hinadan dios di udum an tatagu mu onnot on adida abalanan an mangihwang i da'yu. ¹³Agayu ya ta tigon ta'u hi'on hitun pumbagaanyuh boddang ya boddangan da'yuh nadan dakol an inyaman di tagu an dayawonyu. An namin danae ya ma'id ahan ha abalinanda ta ammuna ha dibdib on iyaddibna dida.

Mu nan tagun ha'on di pangidinlanah mangihwang i hiya ya hiyay mamoltan hinan boble' ta dayawona' i hiyah nan Templo. ¹⁴Ya ahi' alyon di, Iphodyu nan kalata ta midadaan. Ya nun'aanyu nadan nun'ihawan ta waday awon nadan tatagu' an umanamut.

Hay Pamakawanan Apu Dios Hinadan Muntutuyuh Bahulda

¹⁵Hituwe boy alyon nan na'abbaktu ya wadawada an Dios an alyonay, Nan awada' ya na'abbaktu mu mabalin an mi'hituwa' bo damdamah

nadan mumpada"ul ya muntutuyuh bahulda ta unudona' i dida ta way atondan mipa'amlong. ¹⁶Te adi' inaynayun an mi'buhul i da'yu hi inggana ya atbohdi an adi minaynayun di bungot'u i da'yu. Te onha ato' hidi ot lo'tat ya ma'id ayun namin an limmu'. ¹⁷Manu te impabungota' an gapuh agumyu ta hiya nan pinalpaligat da'yu ot inganuy da'yu ni' i ha'on. Mu onyuot inyal'ala an nangat hinadan pohpohdonyu an pumbahulan.

¹⁸Manu te innila' di a'atyu mu ipaphod da'yu damdama ya tinudduan da'yu ta mibangngad nan maphod an punnomnomyu. ¹⁹Ta adi ayu mo umukayungan ta hay ibagayu mo ya nan pundayawyu i ha'on. Ya ha'on an Dios ya ibaga' i da'yu an tinanud Israel an malinggop ayun namin an nunhituh nadan nun'ihaggon ya hinadan nun'idawwi te ipaphod da'yu i ha'on. ²⁰Mu nadan adi maphod di pangatda ya ma'id ha dindinongda an umatdah nan dalluyun hinan baybay an pun'iyenay pito' ya panag. ²¹Ot ha'on an Dios ya ibaga' tee an ma'id ha eda luminggopan.

Nan Nipto' An Aton An Mun'ulat

58 ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Isaiah di, Agam ta oltom an tumkuk ta ma'adngol an umat hi tangguyub. Ta ibagam hinadan tatagu' an tinanud Jacob nan numbahulanda. ²Manu te abigabigat on mundayawda i ha'on ta ay immannung an pohdondan innilaon nan a'at'u ta ay nipto' di pangatda. Ya paddungnay aggeda inwalong an mangun'unud hinadan tugun'u. Te alyonday ha'on di dayawonda ta namnamaonda an maphod di ma'at i dida. ³Ya alyonda boy, Ot tee bon numpada"ul ami ot mun'ulat ami mu tanganu on paddungnay aggem tinigoh diyen inatmi?

Mu ha'on an Dios ya alyo' di, Manu'e ya ta'on on hidin pun'ulatanyu ya hiyah diye damdama an nan pohpohdonyuy at'atonyu. Te nanongnan paligatonyuy puntamuwonyu. ⁴Ya hinan pun'ulatanyu ya munhahannu ayu ya mun'a'awit ayu. Ta hiya nan ta'on on ayu mun'ulat hinan pundasalanyu ya adiyu namnamaon an donglo' nan dasalyu. ⁵Bokon athinay pohdo' hi atonyu an mun'ulat an ohay algo ya abuh han pumpada"ulanyu. Te bokon ammuna nan pangiyuyu"unganyu hi uluyu ta umat ayuh nan nayaku an katlubung ya nan eyu alo'an hinan langgut hinan awadan di dapul di atigan di pumpada"ulanyu.

⁶Te hay pinhod'uh atonyun mun'ulat ta pundayawyun ha'on ya nan pangidinonganyu an mamalpaligat hinadan mahmo' an tatagu. Ya nan pangilubusanyuh nadan himbut ya hay pangdatanyuh nan lebbengnan midat hinadan puntamuwonyu. ⁷Ya hay pangdatanyuh anon nadan na'agangan ya hay pangayaganyuh nadan ma'id ha punhituwanda. Ya hay pangdatanyuh lubung nadan ma'id ha lubungda ta adiyu ukuhan an bumoddang hinadan mahmo' an ibbayu.

⁸Ot atonyu'e datuwe ya agaggay pangipaphoda' i da'yu hinan punligatanyu. Ya boddangan da'yu ta pumhod di nitaguwanyu ta umat

ayuh nan potang hinan mawmawi'it ta tigon di tatagu nan nipto' an pangatyu. Ya nanongna an wadaa' an mangihwang i da'yu hinadan punligatanyu. ⁹Ya mumpaboddang ayu'e i ha'on ya boddangan da'yu.

Ot hanat idinongyu an mamalpaligat hinadan mahmo' an tatagu. Ya adi namaaggon pinabahulyuy ibbayu ya indinongyun manumtumbu' i dida. ¹⁰Ya hanat panganonyu nimpe nadan na'agangan ya boddanganyu nadan mapalpaligat. Ot atonyu'e danae ya mipaddung ayuh nan dilag an patalana nan munhillong. Ta nan paddungnay himmilong an a'atyu ya mumbalin hi patal an umat hinan potang hinan tongan di algo. ¹¹Ya ha'on an Dios di nanongna an mangitudtuduh atonyu. Ta ipapto' da'yu ya idat'u nadan mahapulyu an ta'on on wa ayuh nan na'appudut an boble. Ta pabikahon da'yu ta umat ayuh nan natanoman an madanudanuman ya umat ayu boh nan obob an adi matdu'. ¹²Ta ipaphodyu nadan nun'adadag hidin nadne an bobleyu an ta'on on nadan gopnadna. Ta hay pangalin mon di tatagu i da'yu ya nala'ing ayu an mangiphod hi nun'apa'ih an binattun alad ya kalata ya bale.

Hay Maphod Hi Ma'at Hinan Ngilin Di Habadun Tungo

¹³Mahapul an ngilinonyu nan a'at di Habadun tungo ta bokon nan pohpohdonyuy atonyu. Ya mun'am'amlong ayu'e i diyen algo ya hanat hay nomnomnomyu ya hay pundayawanyu i ha'on an Dios ya abuh. Ta bokon hanadan pangayanyu ya tamuwanyu onu hapitonyuy nomnomnomyu. ¹⁴Ot umannung an waday amlongyu hinan niddumanyu i ha'on an Dios. Ya malinggop di itaguwanyu. Ya paphodo' bo nadan itanomyu ituwen luta an indat'uh din ammodyu an hi Jacob. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Nan Adi Maphod An A'at Nadan Tatagu

59 ¹Hanat nomnomnomyu an nanongna an abalanan Apu Dios an mangihwang i dita'u. Te agge napukit ta adina donglon nan dasal ta'un mumpaboddang i hiya. ²Mu hay humandih nan eyu pi'hayyupan i Apu Dios ya nan adi maphod an pangatyu. Ta gapuh nadan bahulyu ya adina donglon di dasalyu. ³Te hi kittang on pumate ayu. Ya impa'inghayun munlayah ya mangat hi adi maphod.

⁴Ya ma'id ha oha i da'yu hi mangibagah nan immannung an na'at hinan punhumalyaan. Ta nan munlayah di pangabakonyu. Te hay nonomnomyu ya nan adi maphod an atonyuh nadan ibbayu.

⁵Ta danaen adi maphod an ato'atonyu ya ayyu ob'obobban ha itlug di hakuku. Ta hanan pangipa'ananyuh nan itlugda ya mate. Ya nada'en udum ya mapahda mu atatakutda te kumalatda. Ya paddungna boy numbayat ayuh balen di kakawwa ⁶an adi mabalin hi ihophopyuh adolyu. Ta onyuot panablut hinadan ibbayun pohdonyun dadagon.

At'ayuhna te on hay pamalpaligatanyuh ibbayuy ato'atonyu. ⁷Te nadan adi maphod di nun'onan hi nomnomyu ta hi kittang on pumate ayu an ta'on on ma'id ha bahul nan tagu. Ya kumpulnay awadanyu on ma'apto' te wadanwaday atonyun adi maphod.^h ⁸Ta ma'id ha innilayuh a'at di maphod an punhahayyupan.ⁱ Te nan agge nipto' an pangat di inaynayyunun aton. Ta an namin nadan mangiyunnud i da'yu ya ma'id ha linggop di nitaguwanda.

⁹Ta gapu i dadiyen adi maphod an at'atonyu ya madne on adi dita'u ihwang i Apu Dios hinadan mamalpaligat i dita'u. Ta hiya tayya nan paddungnay wada ta'uh nan munhihillong an ta'on on pohdon ta'u nan mapatal. ¹⁰Ta umat ta'uh nan napilok an umanap'apu'ap ta ta'on on mapatal ya paddungnay hilong ta mihali'dud. Ya ma'id ha abalinan ta'u an umat ta'u nimpeh nan nate. ¹¹Ta namaag mo tayya ya han takut ya inomnoman di wadan dita'u. Ta hihimlon ta'uy pangihwangan Apu Dios i dita'u i datuwen punliglatan ta'u mu madne on adi ma'at.

Hay Pundasalan Nadan Tatagu

¹²Ot mundasal nadan tatagu an alyonday, Abulutonmi an dakkodakkol nadan numbahulanmi. Ta namaag tayya ya datuwey mipapanomnom i da'mi. ¹³Te nginhe da'a Apu Dios ot iwalongmi an mangun'unud i he'a. Ya pinalpaligatmi nadan ibbami ya han layah di wadah nomnommi ya ta'on on hay hapitonmi. ¹⁴Ya nibahhoy atonmi an mangipanuh hinan mihahapit te bokon nan immannung di ibagami. ¹⁵Ta layah an namin di ma'ma'at. Ya wa'e ha mangipatna an mangat hi maphod ya amod on ami munnomnom hi adi maphod an aton i hiya. Ya innilam Apu Dios datuwen nibahho an pangatmi an adi ahan umipa'amlong i he'a.

Hay Nangihwangan Apu Dios Hinadan Tatagu

¹⁶Ya masda'aw hi Apu Dios te ma'id ahan ha ma'agagan hi e bumoddang hinadan mapalpaligat. Ta hiya nan hiya moy e nangihwang i dida an gapuh nan ongal an abalinana ta inabakna nadan binuhulda. ¹⁷Te hay hapiyona ya nan nipto' an pangatna. Ya hay inhelmetna ya nan abalinana an mangihwang hi tatagu. Ya hay inlubungna ya nan paddungnay lubung di e mangiballoh hinadan mamalpaligat hinadan tataguna. ¹⁸Ta hay atonan mangiballoh ya miyunnudan hinan ina'inat nadan binuhul nadan tataguna an ta'on on nidawwiw awadanda. ¹⁹Ta nadan tataguh nangappit hi alimuhan di algo ya hi nangappit hi tuluwan di algo ya takutanda mohpeh Apu Dios ya imatunanday amaphodna. Te nan ongal an abalinana ya mi'alig hinan dumakolan di liting hinan wangwang hi'on pimmuwo'.

---

^h 59:7 Roma 3:15-16   ⁱ 59:8 Roma 3:17

²⁰Ya alyon Apu Dios hinadan tataguna di, Ha'on an Dios an mangihwang i da'yu an tinanud Jacob ya umaliya' hi ad Zion ta ihwang'u nadan muntutuyuh bahulda. ²¹Ot ibaga' i da'yun tatagu' an ipiddum'nan Espiritu' i da'yu ya ipapanomnom'u i da'yu nadan tugun'u ta dadiyey amod onyu ibaga an ta'on on hanadan imbabaleyu ya nadan tanudanda an mihipun hi ad uwani ta inggana. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Ipabaktuwan Di Ad Jerusalem

60 ¹Da'yun ibba' an i Jerusalem ya agayu ta ipatigoyuh abobboble an nipaphod ayu ta paddungnay buminang ayu. Ta mipatigo nan binang Apu Dios i da'yu. ²Ot nomnomnomonyu an nadan tataguh abobboble ya ay nihophop ha nunhiglan munhihillong i dida. Mu dita'u'e ya paddungnay mapatalan ta'uh nan binang Apu Dios. ³Ta gapu i diyen patal an wada i dita'u an umat hinan patal hinan mun'abigat ya umaliday tatagu ya papatul an malpuh udum hi boble hitun awadan ta'u. ⁴Ya alyon Apu Dios di, Ahiyu mangmangon hi nunlini'odanyu nadan mabullobbulog an ibbayun manganamut an nalpudah nun'idawwin boble. Ya ayda goggolang nadan binabai hi pangipapto' nadan mumpapto' i dida. ⁵Ta ahi nunhiglay amlongyuh paniganyuh nadan dakkodakkol an mi'yalin dida an malpuh udum an boble. Ta iyalidan da'yu nadan kinadangyan an ilpudah abobboble. ⁶Ta dakkodakkol di mabullobbulog an kemel di tinanud Midian ya nadan tinanud Epah an malpudah ad Seba an pun'iyaliday balitu' ya insenso an ikankantaday pundayawdan ha'on an Dios. ⁷Ya ta'on on nadan tinanud Kedar ya nadan tinanud Nebayot ya pun'iyaliday kalnerohtu. Ta dadiyey midawat i ha'on hinan punggobhan hi mi'nong. Ya abuluto' an namin datuwen indawatda ta wan mipatigoy amaphod tun Templo'.

⁸Alyo' an hi Isaiah di, Dana nin di nalpuwan dadiye dayyan papol an mun'a'awiging an ay pangen di bugut di pangeda? Ta ayda palluman muntayyapan an manganamut.

⁹Ya alyon Apu Dios di, Datuwe nadan papol an nalpuh nidawwin boble an impangulun nadan nalpuh ad Tarsis an nunluganan nadan ibbayu ta umanamutda. Ya inodnanday silber ya balitu' te pinhodda ahan an dayawona' an nahamad an Dios an dayawonyun tinanud Israel te tinigoday inat'u an nangipabaktu i da'yu.

¹⁰Ta dadiyen tatagun malpuh udum an boble di mangipaphod hinadan nun'apa'ih hitun bobleyu. Ya ta'on on nadan patulda ya munhilbidan da'yu. Ya ta'on hi dinusa da'yu i ha'on an gapuh bungot'u mu ad uwani ya ipatigo' di ule' ta hom'on da'yu. ¹¹Ya nadan geyt di bobleyu ya mibughul hi abigabigat an ta'on on hinan hilong ta kumpulnan timpu ya pun'iyalin di tataguh udum hi boble di kinadangyanda an ipangulun nadan patulda. ¹²Mu hanada'en boble an adi munhilbin da'yu ya madadagda.

¹³Ya nadan ap'aphodan an kayiw hinan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon an umat hi bolbol ya fir ya saypres ya pun'iyalida ta mi'alkus hinan Templo' ta mapmaphod di tigona.

¹⁴Ya ta'on on nadan imbabalen nadan namalpaligat i da'yu ya umalidan mumpada"ul i da'yu. Ta an namin nadan namihul i da'yu ya umalida mohpen munyu"ung hi hinangngabyu ta ipatigodan bainan da'yu. Ya alyonday, Hituwen ad Zion di boblen nan nahamad an Dios an dayawon nadan tinanud Israel.

¹⁵Ta ta'on on inahiwawan da'yu ni' ta ninganuy tun bobleyu ta ma"i'd ha nangnangngi'wahtu mu ad uwani ya pumbalino' hi mapmaphod ta mapemanan ta mangipa'amlong i da'yu ya nadan tanudanyu hi ingga'inggana. ¹⁶Ya ipapto' da'yu hinadan tataguh udum hi boble an ta'on on hanadan patulda ta umat hi pangipapto' di ohan ina hinan imbabalena di atonda an mangipapto' i da'yu. Ta hituwey panginnilaanyu an ha'on nan Ap'apu an ongal di abalinana. Ya ha"on nan mangih'ihwang i da'yu an tinanud Jacob.

¹⁷Ot nadan wada i da'yu an gombang ya hukkata' hi balitu' ya nadan gumo' ya hukkata' hi silber. Ya hanada'en kayiw ya hukkata' hi gombang ya nada'en batu ya hukkata' hi gumo'. Ya adi da'yu mo paligaton hinadan mun'ap'apu i da'yu te nipto' moy atondan mun'ap'apu ta malinggop ayu.

¹⁸Ta ma"i'd moy mumpapatteh tun bobleyu ya ma"i'd mo ha umalih mangubat i da'yu. Te ibaliw da'yu i ha"on ta ngadananyu nadan binattun aladyu hi Ihwangan ya nadan geptyu hi Adayawa'.

¹⁹Ya adiyu mo mahapul nan algo onu nan bulan te hay mamatal i da'yuh inggana ya ha"on an Dios an dayawonyu. Ta nanongnan matigo i da'yu nan amaphod'u an Dios.^j ²⁰Ta paddungnay adi malmallimuh nan algo ya nan bulan. Ta ha"on nimpey mamatal i da'yuh inggana ta mapogpog moy eyu umukayungan. ²¹Ya an namin ayun himpamoble ya nipto' mohpey pangatyu. Ya minaynayun an hituwey pumboblayanyu hi inggana. Ta paddungnay itanom da'yun ha"on ituwen boble ta mipatigoy amaphod'un Dios. ²²Ta ta'on hi oh'ohha ayu ya dumakkodakkol ayu ta mumbalin hituwen bobleyu hi ongal di abalinana. Ot madatngan'e nan nagtud an a'atana ya ha"on an Dios ya pa'ibago' an ipa'annung datuwe.

Hay Ipaphodan Nadan Mapalpaligat

61 ¹Nan Espiritun nan na'abbaktun Dios ya wada i ha"on te pinto'a' an e mangipa'innilah nadan nun'awotwot hinan maphod an ma'at i dida ta ma'alubyagda nadan minomnoman ya mayawayaan nadan paddungnay nabalud hi bahul an hidiyey ay namobod i dida ta wadadah nan munhihillong. ²Ya ipa'innila' bon nadatngan moy pammo'an Apu

Dios i dita'u an tataguna ta dusaona nadan binuhul ta'u. Ta mipa'amlong nadan umukayungan^k ³an namamah nadan tataguh ad Zion. Ta mahukkatan hi ay mapmaphod an korona nan dapul an inhanagmu'dah uluda an gapuh eda umukayungan. Ya mahukkatan hidiyen eda umukayungan hi amlong. Ta ikankantaday pundayawda i Apu Dios an adida mo minomnoman. Ta mi'aligdah nan magangan kayiw an intanom Apu Dios ta atigan di amaphodna.

⁴Ya ipaphod ta'u mohpe nadan boble ta'u an nadney nadadagana. Ta ta'on hi nagado'otan hi atnay tawon ya ipaphod ta'u ta mibangngad din amaphodna tuwali.

⁵Ya nadan tatagun malpuh udum hi boble ya diday mangipapto' hinadan kalnero ta'u ya dida boy muntamuh nadan puntanoman ta'u hi barley ya wit ya nadan puntanoman ta'u hi greyp. ⁶Mu dita'u'e ya mumbalin ta'u hi padi an munhilbi i Apu Dios.

Ta hay itanud ta'u ya nadan malpuh kinadangan di tataguh abobboble ta mun'am'amlong ta'u. ⁷Handi ya nunhiglay nibabainan ta'u ya napalpaligatan ta'u. Mu ad uwani ya mawagahan ta'u ta nanongnay pun'am'amlongan ta'u ituwen numbobl原因 ta'u.

⁸Te alyon Apu Dios di, Hay pinhod'u ya nan nipto' an pangat te adi' pohdon an waday mapalpaligat ya mamloh hinadan wadah nadan ibbada. Ya adi' ibahhon idat di gunggunan nadan tatagu. Te nan imbaga' i dida ya minaynayun an ato' hi inggana. ⁹Ya nadan tinanudda ya mundongoldah abobboble. Ta an namin di manigo i dida ya imatunanda an dida nadan winagaha'.

¹⁰Ha'on an hi Isaiah ya alyo' di, Ongal di pun'amlonga' i Apu Dios te inihwanga' ya indattana' hi abalanan an mangat hi maphod ta umata' hinan mungkasal an lala'i an nunlubung hi maphod onu nan mungkasal an babain nun'usal hinadan nun'abalol an umat hi balitu'. ¹¹Te hi Apu Dios an na'abbaktu ya boddangana nadan tataguna ta tigon nadan tataguh abobboble nadan nipto' an pangatda ta ta'on moh on dida ya dayawondah Apu Dios.

Nan Balun Ngadan Di Ad Jerusalem

62 ¹Ta gapu i da'yu an ibba' an i Jerusalem ya adi' idinong an humapihapit ta inggana hi mipaphod di pangatyu ta umat ayu hinan mun'abigat an minaynayun an pumatal an gapuh nan pangihwangan Apu Dios i da'yu. Ta umat ayuh nan mumbinang an dilag. ²Ta an namin di tatagu ya patul hi abobboble ya tigonda nan amaphod ta'u ya nan nipto' an pangat ta'u. Ya ngadanan bon Apu Dios tun boble ta'u i han balu an ngadan. ³Ta hay i'aligan ta'u ya nan mapmaphod an

koronan Apu Dios. ⁴Ya adi mo ngadanan di tatagu tun boble ta'u hi, Ninganuy Te Nadadag. Mu alyonda mo di, Umipa'amlong Ayu I Apu Dios.

Te nan amlongna i dita'u ya tun boble ta'u ya umat hi amlong di ohan hiyah nangahawa. ⁵Ta hay a'at di amlong Apu Dios i dita'u ya umat hi amlong di ohan mangilog an lala'i hinan ahawaona.

⁶Ya alyon Apu Dios di, Hinan binattun aladyuh ad Jerusalem ya iha'ad'uy guwalyahdi. Ta abigabigat an ta'on on hinan hilong ya adiyu idinong an mangipanomnom hinadan tatagu hinadan imbaga' an atonda. Ya hanat adiyu idinong an dumasadasal an mumpahpahmo' i ha'on. ⁷Ot hanat inaynayunyu nimpén mumpahpahmo' i ha'on ta ingganah ibangngad'u nan amaphod tuwalin di ad Jerusalem ta nanongna an pemanan di tataguh abobbobleh tun luta.

⁸Ot ha'on an hi Isaiah ya ibaga' an hay hinamad Apu Dios an imbaga ya alyonay, Adi' mo iyabulut an alan di binuhulyu an wah udum hi boble nadan intanomyun barley ya wit ya nadan iniphodyu an ma'inum. ⁹Te lebbengna an da'yuy mangan i danae ta ha'on an Dios di dayawonyu. Ya da'yuy manginum hidih nan Templo hinadan iniphodyun ma'inum.

¹⁰Ot dita'un wahtun boble ya hanat lumah'un ta'u ta eta'u pun'ipaphod nadan kalata ta pangi'wan nadan ibba ta'un mumpanganamut. Ot pun'aanyu nadan batu an nun'ihawan hinan awonda. Ya impata'dogyu nan bandela ta pangimatunanda hi awonda.

¹¹Ya nomnomnomonyu an impa'innilan Apu Dios hinadan tataguh abobboble an alyonay, Ibagayuh nadan i Jerusalem ta nomnomnomonda an tuwe mo nan mangihwang i dida an impanguluna nadan tataguna an inihwangna ta diday ayna lagbu.^l

¹²Ta hay punggadan nadan udum an tatagu i dita'u ya dita'u nadan tatagun inihwang Apu Dios ta niyappit ta'un hiya. Ya hay pangalida mohpeh tun ad Jerusalem an boble ta'u ya Boble An Pohpohdon Apu Dios ya Boble An Agge Ninganuy.

Hay Pangabakan Apu Dios Hinadan Binuhulna

63 ¹Ha'on an hi Isaiah ya alyo' di, Nganne nin hidiyen tagun mangali an nalpuh ad Bosrah hi ad Edom an nunlubung hi lubung di patul an nadadala? Ya matigoh nan panallana an ongal di abalinana. Ya himmapit ya alyonay, Ha'on nan nipto' di pangatna an ongal di abalinana an mangihwang hi tatagu.

²Ot alyo' i hiya di, Tanganu on mumbolah^m di lubungmu an ay lubung di mungkopal hi greyp?

³Ya alyonay, O te gapuh bungot'u ya nun'igatin'u nadan tatagu hi abobboble ta nun'apagi'an tun lubung'uh dalada an paddungnay

^l 62:11 Hay alyon di udum ya nan mangihwang i dida ya waday intakina hi gunggunan nadan tataguna. Isaiah 40:10b   ^m 63:2 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

nungkopala' hi greyp an ma'id ha bimmoddang i ha'on. ⁴Te nadatngan moy pangihwanga' hinadan tatagu' ta iballoh'u nan ina'inat nadan namalpaligat i dida. ⁵Te masda'awa' hi naniga' hinadan tatagu' an ma'id ahan ha bumodddang i dida. Ta hiya nan gapuh bungot'u ya imballoh'u nan ina'inatda i dida. ⁶Ta nun'igatin'u nimpe nadan tataguh abobboble an gapuh bungot'u ta mun'ayyuhan di daladah nan luta.

Hay A'at Di Pamhod Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

⁷Ot alyo' an hi Isaiah di, Hay e' ibagabaga ya hanan adi maluman an pamhod Apu Dios. Ya hiyay ipabaktu' an gapuh nadan dakol an maphod an ina'inatna an miyunnudan hinan homo'na ya ulena i dita'u an tinanud Israel. ⁸Te alyon Apu Dios di, Tatagu da'yu mahan i ha'on ot adiya' mo du'gon i da'yu an imbabale'.

Ta hiya nan hiyay mangihwang i dita'u. ⁹Te an namin nan nunligatan ta'u ya ni'ligat hi Apu Dios i dita'u ot ihwang dita'uh nan anghelna. Ta gapuh nan pamhodna ya hom'on dita'u ya ihwang dita'u. Te nihipun tuwalih din hopapna ya hiyay nangipanapto' i dita'u. ¹⁰Mu nginghe ta'u nan Espirituna ta hiya nan inwalong dita'u ni' i hiya ta numbalin ta'u hi binuhulna ot gubaton dita'un hiya.

¹¹Mu hidin nipanomnom i dita'u din na'at i handidan a'ammod ta'u an impangulun Moses ya inali ta'u mohpey, Daan mo ta'wah Apu Dios an namodddang hinadan a'ammod ta'u an impangulun din hi Moses ta inagwatda nan baybay? Ya ot tee ta'wa an hiyay nannag hinan Espirituna ta niddum i dida. ¹²Ot punhi'anona nan liting an gapuh nan ongal an abalinana hidin indongdong Moses di ta'lana hinan baybay. Ta hiya nan hi Apu Dios di madayaw hi inggana. ¹³Ot ipanguluna didah nan minaganana an gawwan di baybay ta maphod hi immagwatanda an umatdah nan kabayun mundallanan hinan nundotal an ta'on on muntinnagtag ya adi mihali'dud. ¹⁴Ot ipangulun nan Espiritun Apu Dios dida hinan nundotal an maphod an boble ta hidiy pun'iblayanda. Athidiy inat Apu Dios an nangipanguluh nadan tataguna ta hiya nan hiyay madayaw.

Hay Ahi Pumpahpahmo'an Nadan Tatagu I Apu Dios

¹⁵Ha'on an hi Isaiah ya nundasala' ot alyo' di, He'a Apu Dios an wahanan ma'aphod an pun'ap'apuwan hi ad abunyan ya uhdungan da'mi bahan. Te he'a ya ongal di abalinam ya ongal boy pamhodmu i da'mi. Ot hom'on da'mi bahan ta adi da'mi iwalong. ¹⁶Te he'a damdamay hi amami. Onha adi da'mi ibilang hinadan a'ammodmi an hi Abraham ya hi Jacob ot he'a damdama Apu Dios di hi amami. Te nihipun tuwalih din hopapna ya he'ay nangihwang i da'mi. ¹⁷Mu tanganu onmu tuwali inyabulut ta inwalongmi an mangun'unud hinadan tugunmu? Ta numbalin ami hi mungngohe an ma'id ha takutmi i he'a.

Ot daan mo bahan tatawwa ta boddangan da'mi an baalmu te undan bokon da'mi nan paddungnay odonmu?

¹⁸Ya na'omtang ya abuh han emi nundayawan hinan Templo ot dadagon nadan binuhulmi. ¹⁹Ya nihipun hidin nadne ya da'miy imbilangmu hi tatagum mu tanganu on ad uwani ya adi da'mi ibilang ya ay hanan bokon he"ay ap'apumi?

64 ¹Onha iluwatmuh ad abunyan ya kinumhop'a ot miwagot nadan billid an gapuh abalinam. ²Ta umat hinan apuy an paluwagona nan nibangot an liting. Ot athidi boh nan kumhopam an Dios an gumayonggongday tataguh abobbobleh takutda. Ta hidiyey panginnilaan nadan binuhulmi hinan anabaktum an Dios. ³Te hidin immaliyam ni' ya nakaskasda'aw di inatmu an ma'id ha nipaddungana hinadan na'at hidin hopapna te ta'on on nadan billid ya niwagotda. ⁴Ya nihipun hidin hopapna ya ma'id ha udum hi Dios hi dingdingngolmi onu tinigomi hi umat i he"a an nahamad di pangipapto'nah nadan tatagu an mangidinol i hiya. ⁵Te nundadaan'a an bumoddang hinadan naminhod an mangat hi nipto' an miyunnudan hinan pohdom.

Mu nunhiglay bungotmuh din innaynayunmi an nangat hinadan pumbabhahulan. Ot nganne nin mahan di atonmi an mihwang? ⁶Te an namin ami ya umat amih nan mibilang hi nalugit an gapuh nadan ato'atonmi an pumbabhahulan. Ya hay panigom hi an namin nan alyonmi hi maphod an pangatmi ya umat hinan na'luggit an punhaikan ta alulugnin. Ya gapuh bahulmi ya umat ami boh nan nakling an tubu an nagah ot itayap di dibdib. ⁷Mu ta'on on athidi ya ma'id i da'mi ha numpaboddang i he"a. Ta hiya nan immadawwi'a i da'mi ta nadadag ami an gapu nimpeh nadan numbahulanmi.

⁸Mu he"a damdama Apu Dios di hi amami. Ta umat amih nan pito' an miphod hi banga ya he"a nan paddungnay mangapyah banga. Te he"ay nunlumu i da'min namin. ⁹Ot daan mo bahan ta adim punhiglaon di bungotmu i da'mi. Ya hanat adim bahan inaynayun an nomnomnomon nadan bahulmi ta hom'on da'min tatagum. ¹⁰Te nun'adadagda tayya tudan boblemin niyappit i he"a an ta'on on hi ad Jerusalem ya niwalong. ¹¹Ya napu'ulan din ma"aphod an Templo an nundayawan di a'ammodmi. Ya an namin nadan mun'aphod ya nun'abalol an wahtun boblemi on nadadagda. ¹²Undan bahan adi da'mi boddangan i he"a Apu Dios ta nanongnan dindinnongan'a ta minaynayun di pundusaam i da'mi?

Hay Aton Apu Dios Hinadan Adi Umunud I Hiya

65 ¹Alyon Apu Dios di, Impa'innila' di a'at'u hinadan tataguh udum hi boble an ta'on on adiya' hapulon i dida ya adiya' nomnomnomon i dida. Ta hiya nan inali' i dida di, Nomnomnomonyu an wahtuwa' an bumoddang i da'yu.ⁿ ²Mu hanada'en tatagu' ya ta'on ahan on abigabigat on nundadaan'a

ⁿ 65:1 Roma 10:20

an mamoddang i dida mu hiyah diye damdama an ngohayona'. Te nan pohpohdonda an adi maphod an pangat di inaynayundan aton. ³Ta amod ona' e pabohbohohon an gapu i dadiyen ato'atonda an umat hi eda pangidawatan hi i'nongdah nan pu'un di mun'ahagabong an kayiw ya nan eda punggobhan hi insenso hinadan inyammada an binattun punggobhan.⁴ Ya nahdom'e bo on immedah nadan lubu'an ta ilablabida an mumpaboddang hinan numpun'ate. On inanda nan dotag di babuy^p on inihbulda bo udot nan danumna an ta'on on mibilang hi nalugit. ⁵Ya inalida bo udot hinadan ibbada an tatagu di, Adi ayu mihnup i da'mi ta adi ami malugitan. Mu hay immannung ya umatdah nan apuy an ad'addi madop ta umahu'ahuk ta umipahakit hi olong. ⁶Ot nomnomnomonyu an nitudo' mo tuwali nan ma'at i da'yu. Te adi namaag ya dimminonga' te mahapul an hiktamanyu nan pundusa' i da'yu an gapuh nadan ina'inatyu. ⁷Ta dusaon da'yu nimpe an gapuh nadan numbahulanyu ya numbahulan handidan a'ammodyu. Te ta'on hi dida ya eda nunggohogohob hi insenso hinadan billid ya hinadan nabillid ta nunhiglay nungngohayandan ha'on. Ta hiya mo nan nunhiglay pundusaa' i dida.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Hay pangipaddunga' i da'yun tatagu ya hinan napulngut an greyp an unhaot mitopal te napa"ih mu adi' itopal te wadaday agge napa"ih. Ot athidi boy ato' i da'yu an gapuh nadan ibbayu an baal'u an mangun'unud i ha'on ya adi da'yu dadagon an namin. ⁹Te wagaha' nan tanudan Judah an tinanud Jacob ta diday munhitu hinadan nabillid an niyappit i ha'on. Ta didan pinto"uh baal'u di pangdata' i diyen boble ta hidiy punhituwanda. ¹⁰Ya numbalino' hi ad Sharon hi pumpastolan datuwen mangun'unud i ha'on hi kalneroda. Ya nan nundotal hi ad Akor di pumpastolandah bakada.

¹¹Mu nada'en mangiwalong an mundayaw i ha'on an Dios hinan nabillid an niyappit i ha'on ta nadan bulul an hi Gad ya hi Meni di idadaanandah makan ya ma'inum ¹²ya lebbengnan mipapatedah gubat. Te hidi an ay'ayyaga' dida ya adida tumbal ya atbohadin adida pohdon an donglon ya unudon di ibaga' i dida. Ta nadan umipabohol i ha'on an pangat di ina'inatda.

¹³Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' i dadiyen mungngohen ha'on di, Ta'on on ayu mangamangan mu ma'a'agangan ayu damdama. Ya ta'on on ayu uminum mu hiyah diyen ma'u'uwoh ayu. Mu nada'en baal'un mangun'unud i ha'on ya adida ma'agangan ya adida ma'u'uwoh. Ya mun'am'amlongda mu da'yu'e ya mibabain ayu.

¹⁴Ta ahi ayu kumogakoga hi hakit di nomnomyu. Mu nada'e nimpem baal'u ya mungkankantadah amlongda. ¹⁵Ya waday balu an ngadanda. Mu da'yu'e pibo ya mumbalin di ngadanyu hi pun'idut di tatagu te patayon da'yu i ha'on an na'abbaktun Dios. ¹⁶Ot nadan pohdonan

mawagahan ituwe an boble ya hanat ha"on an Dios an adi munlayah di bagaanyu. Ya wada'ey imbagayuh atonyuh tun boble ta'u ya hanat ha"on an Dios an adi munlayah di punsapataanyu. Ta nadan nunholholtapanyu an gapuh bungot'u ya adi mo minaynayun te linglingo' moy bahulyu.

Hanan Balu An Ad Abunyan Ya Nan Balu An Luta

¹⁷Alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an ahi' lumuwon ha balu an luta ya ha balu an ad abunyan⁹ ta malingling nan a'tda handi. ¹⁸Ot mun'am'amlong ayuh inggana i dadiyen malmu. Te umipa'amlong i da'yu hidiyen lumuwo' an balu an hi ad Jerusalem an namamah nadan tatagun munhituhdi. ¹⁹Ya ta'on on ha"on ya mun'am'amlonga' i diye an balu an ad Jerusalem ya nadan tatagu' hidi. Ya ma"i^d moy donglonyu hi kumgahdi.

²⁰Ya ma"i^d bo ha mateh golang te ingganah on ma'amamma ya ma'ininnaday tatagu. Ta nan hingгахut (100) di tawona ya ahi mate ya mibilang hi unga. Mu nan mate an adi umeh hingгахut (100) di tawona ya hidiyey atigana an nadusa. ²¹Ya da'yu moy munhituh nadan balen iyammayu. Ya ta'on on nadan itanomyu an greyp ya da'yu moy mangan hi bungana. ²²Te ma"i^d mo aya ha mamloh nadan iyammayu an baleyu onu nadan itanomyu an greyp. Ya adukke nimpey pi'taguwanyu an umat hi kayiw. Ya da'yu mo ayay ukod hi an namin an nablayanyu. ²³Ya an namin di tamuwanyu ya maphod di pumbalinana ya ma"i^d ha adi maphod hi ma'at hinadan imbabaleyu. Te ha"on an Dios ya wagahan da'yu ya ta'on on nadan holagyu. ²⁴Ya idat'u nadan ibagayu an mahapulyu an ta'on on adiyu idappuh an ibaga. ²⁵Ya mun'u'uddumdan mangan nadan kahuh nan inalahan hinadan imbabalen di kalnero. Ya nada'en layon ya mangandah dagami an umatdah nan baka mu hanada'en ulog ya hay hupu' di anonda. Ta ma"i^d mo ha kumalat ya dumadag hidih nan nabillid an niyappit i ha"on. Ha"on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Punhumalyaan Apu Dios Hi Atagutagu

66 ¹Hi Apu Dios ya alyonay, Hay trono' ya hi ad abunyan ya hitun lutay pangigoppa'a'. Ta adi mabalin an miha"ada' hinan inyammayu an bale. ²Te an namin di nalmu ya ha"on an Dios di nunlumu.⁷ Ot hay pinpinhod'u ya nadan mumpada"ul ta muntutuyudah bahulda an gapu ta nunhiglay takutda hi adida pangun'unudan hinadan tugun'u.

³Mu da'yu an mungngohe ya nadan umipabohol i ha"on di pohpohdonyun aton. Manu te mangi'nong ayu hi bulug an baka mu hay panigo' ya paddungnay pimmate ayuh tagu. Ya manu te mangi'nong ayuh

⁹ 65:17 Nan ad abunyan ya hay alyon di udum ya ad lagud. Isaiah 66:22; 2 Peter 3:13; Nipa'innila 21:1   ^r 66:2 Nan Na'na'at 7:49-50

imbabalen di kalnero mu paddungnay kahuy ini'nongyu. Ya manu bo te mangidawat ayuh wit mu hay panigo' ya paddungnay dalam di babuy^s di indawatyu i ha'on. Ya ta'on on munggohob ayuh insenso mu hay panigo' ya hanadan bulul di nangidawatanyu. ⁴Ta hiya nan nunhigla an atatakut nan ahiyu holholtapon an gapu ta adiya' donglon i da'yu. Ta nadan adi maphod di pinhodyu an aton an ta'on on innilayun dadiye nadan adi' pohdon.

⁵Ot da'yu an waday takutna an adi mangunud hinadan tugun'u ya hanat donglonyu tun alyo'. Te innila' an gapuh pangun'unudanyun ha'on ya ahiwawan da'yuh nadan udum an i'ibayu. Ya nunhiglay pangalidan da'yu an alyonday, Agayuya ta dayawonyuh Apu Dios ta tigon ta'u hi'on immannung an ipa'amlong da'yu i hiya.

Athinay atonda i da'yu mu hay umudi ya diday mibabain.

⁶Ya ahiyu donglon di munggugubat hinan boblen awadan nan Templo. Ya hidiyen donglonyu ya i diyey pundusaa' hinadan binuhul'u ta iballoh'u nan inatda.

⁷Ta mi'alig hi ad Jerusalem hinan babai an agge dinumgoh di putuna ya nun'ayyam i han lala'i. ⁸On waday dingngolyu onu tinigoyu i ha boble an namaag ya na'ibaga an nawada? Ma'id man? Mu athinay ma'at hi ad Zion an hiyah ihipuna an munligat ya ma'ibaga an mumbanggad nan amaphodna tuwali ya mawadaday tatagu an munhituhdi. ⁹Te ha'on an Dios di mangiyabulut an miyayyam nan nadatngan di iyayyamana. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁰Ot da'yu an mangihakit ya naminpinhod hi ad Jerusalem ya middum ayu an mi'yam'amlong i dida. ¹¹Te middum ayu an ahi midattan hi kinadangyan ta mipaddung ayuh nan golang an mun'am'amlong hinan dakol an inumona i inana ta aganah inum ta ingganah mabhug.

¹²Ta hiya nan alyo' di, Nomnomnomonyu an ahi da'yu palinggopon te nadan kinadangyan hi abobboble ya pun'iyalida i da'yu ta umat hinan dumakolan di liting hinan wangwang an adi matmatdu'. Ta umat ayuh nan golang an ap'apuppuwon inana an pa'pa'annummana. ¹³Te pa'amlongon da'yun i Jerusalem i ha'on an umat hi aton di ohan ina an mangipa'amlong hinan imbabalena.

¹⁴Ta hitun ipa'annungana ya nunhiglay amlongyu ya mibanggad bo nan mapmaphod an li'nan di adolyu. Ta panginnilaanyu an ha'on an Dios ya boddanga' nadan mangun'unud i ha'on. Mu nada'en mi'bhuhul i ha'on ya nunhiglay bungot'un dida.

¹⁵Ot alyo' bon hi Isaiah di, Ot nomnomnomonyu an hitun umaliyan nan Ap'apu ta'u ya mili'woh i hiya han mundalang an apuy. Ya nan iluganana ya umat hinan mabikah an alipuhhapuh ta dusaona nadan

---

^s 66:3 Hay babuy ya adi mabalin hi i'nong nadan Judyu i Apu Dios te mibilang hi nalugit.

tatagu an gapuh nan nunhiglan bungotna^t i dida. ¹⁶Ya hay pundusana ya nan apuy ya nan ispadana. Ta dakolday mun'a'ate.

¹⁷Te alyon Apu Dios di, Dadago' nadan tatagu an e mundayaw hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw^u an ta'on on atonda nadan nibaga an atonda ta mibilangdah malinis. Ya atbohdi an dadago' nadan mangan hi dotag di babuy ya gelew ya nadan udum an mapaniyo. ¹⁸Ya gapuh nan agge' naminhodan hinan adi maphod an punnomnom ya pangat di tatagu ya adi madne ya umaliya' ta amungo' di atagutaguh abobboble an nat'onat'on di hapitda ta umalida ta tigonda nan ongal an abalina'.

¹⁹Ta dusao' dida ta nada'e an mabati ya diday honago' ta umedah abobboble an umat hi ad Tarsis ya hi ad Libya ya hi ad Lidya an boblen nadan nun'ala'ing an pumana ya hi ad Tubal ya hi ad Greece ya nadan nun'idawwin boble an agge nangngol ya agge nanigoh a'at di anabaktu'. Ta diday e mangipa'innilah abobboble hinan a'at'u.

²⁰Ya eda inawit an namin nadan ibbayun tinanud Israel hi abobboble ta ipanguluda didan umanamut hitun nabillid an niyappit i ha'on hitun ad Jerusalem. Ta itakkeda didah kabayu ya kemel ya mul^v ya inluganday udum hinan lukan di e mi'gubat. Ta paddungnay iyalida didan idawat i ha'on an Dios an umat hinan ungganyu idawat an tinanud Israel an makan hinan pundayawan an miha'ad hinan niyappit i ha'on an pangiha'adan. ²¹Ya piliyo' di udum i dida ta mumbalindah padi ya nadan udum ya diday bumoddang hinadan padi ta umat hinadan tinanud Libay. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²²Ya nan balu an ad abunyan ya balu an luta ya munnanongda. Ot athidi bo i da'yu ya nadan tanudanyu an mibilang ayuh tatagu' hi inggana.^w Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ²³Ya hinadan Habadun tungo ya hinadan makayang di bulan ya umaliday atagutagu an mundayaw i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²⁴Ya hinan lumah'unanyu ya tigonyuy adol nadan numpun'ate an mumpungngohe i ha'on ya hanadan bigih adolda ya adida matmatte ya adi madmaddop nan apuy an munggohob i dida.^x Ta nunhigla an atatakut di tigoda.

---

^t 66:15 2 Tesalonika 1:7-9   ^u 66:17 Isaiah 1:29; 65:3   ^v 66:20 Nan mul e ya hidiye nan imbabalen nan nipatangbal hi dongki an kabayu.   ^w 66:22 Isaiah 65:17; 2 Peter 3:13; Nipa'innila 21:1   ^x 66:24 Mark 9:48

Jeremiah

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya ipa'innilana nadan imbagabagan Jeremiah ya nadan ina'inatna an nangipa'innilah nadan ibbanan Judyu hinan pohdon Apu Dios an atonda ta adina dusaon dida. Ya hay oha bo an nitudo' ituwe ya nan mumbimbinanggad an a'at di pumbahbahulan nadan tinanud Israel ya nan ma'at hi ad Judah hi pidwana an wadah nan Jeremiah 31 ya 32.

Hi Jeremiah ya propeta an pinto' Apu Dios an mangipa'innilah nadan i Jerusalem ya hinadan udum an bobleh ad Judah hinan pundusaan Apu Dios i dida an gapuh bahulda. Te dakol nadan numbahbahulanda mu namama ahan hi nan'uganda i Apu Dios ta nadan dios di udum an tatagu an iniphodda di dinaydayawda ya nunhilbiyanda.

Mu datuwen tataguh ad Jerusalem ya adida pohdon an idinong nadan pumbahulan ya adida pohdon an donglon nan ibagan Jeremiah. Ta lo'tat mo ya inyabulut Apu Dios an gubaton nadan i Babilon dida ot iyeday dakol i dida hi ad Babilon hidin limay gahut ta nahiyam ta walu di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (598 B.C.). (2 Patul 24:8-17 ya Jeremiah 29:2)

Ya hidin nala'uh di himpulut duway (12) tawon i diye mo an limay gahut ta nawalut onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (586 B.C.) ya ginubat bon di i Babilon hi ad Jerusalem. Ot patayonday dakol hinadan tatagu ot dadagondah diyen boble ya ta'on on nan Templo. Ya nadan agge nate ya inyedah ad Babilon. Ta ammuna nadan nun'awowotwot an binatidah ad Judah ta waday mangipapto' hinadan greyp ya nadan puntanoman hi barley.

Mu indani bo ya impapilit nadan nabatin tataguh ad Judah an umeh ad Egypt te tumakutda an miha'ad hidi an gapuh namatayan nadan ibbadah nadan pinto' nan ap'apun nan guwalyan di patul hi ad Babilon an mangipangpangulu i dida an nabatih ad Judah. Ta ta'on on hi Jeremiah on pinilitdan mi'ye i didah ad Egypt. Ta ni'yeh Jeremiah ot inaynayunan manugutugun i dida. Ya impa'innilana bo i dida an lo'tat ya dusaon Apu Dios nadan i Egypt ya nadan udum an binuhuldan i Judah.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangipa'innilaan Jeremiah hinadan impa'innilan Apu Dios i hiya an umat hinan pundusaanah nadan i Jerusalem ya an namindan i Judah (Jeremiah 1–33)
2. Hay nunholholtapan Jeremiah (Jeremiah 34–45)

3. Hay nangipa'innilaan Jeremiah hi adusaan nadan binuhul di i Judah (Jeremiah 46–51)
  4. Hay nipa'annungan nan imbagan Jeremiah ta inukit nadan i Babilon di matan nan patul hi ad Judah an hi Sedekiah ot pu'ulanda nan Templo ya hay nangitudo' ituwen na'udi ya ma'id ha mapto' ya hi Baruk (Jeremiah 52)
-

1 ¹Hituwen liblu di nitudo'an nadan inali'alín nan imbabalen Hilkiáh an hi Jeremiah an oha an padi hi ad Anatot an numbobláyan di tinanud Benjamin. ²Te hi Apu Dios ya himmapit i Jeremiah hidin mi'apulut tujuh (13) tawon hi numpatulán Josiah an imbabalen Amon hi ad Judah ³ya ta'on on hidin numpatulán nan imbabalen Josiah an hi Jehoyakim ta ingganah din mi'ahimpulut ohay (11) tawon hinan mi'alimah bulan an numpatulán nan oha bon imbabalen Josiah an hi Sedekiah an hidiye din niyayan nadan tataguh ad Jerusalem hi udum an boble.

Hay Na'ayagan Jeremiah

⁴Ya hay himmapitan Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah ya alyonay, ⁵Handih din agge' ni' nunlumuwan i he"a ya pinili da'a mo tuwali an mumbalin hi propeta an munhilbi hi tatagu hi abobboble.

⁶Mu inali' i hiya di, Apu Dios an na'abbaktu, innilam an unгаа' ot undan nin abalina' an e mangipa'pa'innilah a'atmu?

⁷Ya alyonay, Adim pambal di a'ungam. Te an namin nan pannaga' i he"a ya mahapul an ume'a ta em ibaga nan ibaga' i he"a. ⁸Ot adi'a tumakut te nanongnan wadaa' an mangipapto' i he"a. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁹Ya dinapanay to' ot alyonay, Ha'on di ukod an mangibagan he"ah nadan hapitom. ¹⁰Ot agam ta atom te mihipun hi ad uwanin algo ya idat'uy abalinam an humapit hi abobboble ya ta'on on nadan pun'ap'apuwán di apatupatul. Ta ipa'innilam di adadagan nan pun'ap'apuwán di udum ta ayda naba'gut an nitanom. Ya nadan udum ya ipa'innilam di pumhodan nan pun'ap'apuwanda ta umatdah nan nitanom an nidallom di lumamutanda.

¹¹Ya waday impatigon Apu Dios i ha'on ot alyonay, Nganneý matigom Jeremiah?

Ot alyo' di, Han hapang di bungbunga"an an almon.

¹²Ya alyon Apu Dios di, O te hay ipa"elan nan hapang di almon ya tigo' ta mipa'annung nadan imbaga' an ma'at.^a

---

^a 1:12 Nan hapit an tigo' ta mipa'annung nadan imbaga' an ma'at ya hinan Hebrew ya nipaddung di dongolnah nan panapitdah nan almon.

¹³Indani ya wada boy impatigon Apu Dios i ha'on ot alyonay, Ad uwani ya nganney tinigom?

Ot alyo' di, Tinigo' hi nangappit hi huddo'na han nibangot an banga an munluwag. Ya nuntigging ta ay mikuyag hi nangappit hitun awadanmi.

¹⁴Ya alyonan ha'on di, O, te hay huddo'nay alpuwan nadan manadag hinadan tatagu ituwen boble. ¹⁵Ya adi madne ya ipa'ali' nadan titindalu an malpuh nangappit hi huddo'na an ipangulun nadan patulda. Ta diday mun'ap'apu hi ad Jerusalem ya hi an namin an boble hi ad Judah. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁶Ta ibaga' an hidiyey pundusa' hinadan tatagu' an gapuh nadan dakol an adi ahan maphod an ato'atonda ta din'uga' i dida. Ta eda nundayaw ya nunggohob hi insenso hinadan iniphodan dios di udum an boble.

¹⁷Ot he"a Jeremiah ya makak'a ta em ibagan namin nadan imbaga' i he"a hinadan tatagu. Adi'a tumakut i dida te tumakut'a'e ya namama otahan di ato' an mangipatakut i he"a hi hinanggab di tatagu. ¹⁸Ot nomnomnomom an pumbalinon da'a hi paddungnay boble an nahamad di aladna onu nan gumo' an tu'ud onu nan gombang an dingding ta abalinam an mananggah nadan ma'ahihhiwo i he"a hitun ad Judah an ta'on on nadan patul ya nadan ap'apun munhilbin dida ya nadan padi. ¹⁹Manu te adhuwan da'a i dida mu adida pa'abak i he"a te ipapto' da'an ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nan'ugan Nadan Tinanud Israel I Apu Dios

2 ¹Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²Ume'a ta em ipa'innilah nadan i Jerusalem datuwen ibaga' i he"a. Ta ibagam an ha'on an Dios ya manomnom'uy ana'na'unnudyun tatagu' hidin nadne. An inunu'unuda' i da'yu an ta'on on hidih nan agge naboblayan an umat ayuh nan hiyah nangahawan babain ongal di naminhodnah nan ahawana.

³Handi ya da'yun tinanud Israel ya umat ayu hinan hopap di apit an ha'on an Dios ya abuh di niyappitanyu. Ta hiya nan nunhiglay nundusa' hinadan namalpaligat i da'yu an dinadag'u dida.

⁴Ot da'yun tinanud Israel ya donglonyu boh tuwen hapit Apu Dios ⁵an alyonay, Undan waday nibahhoh inat'uh nadan a'ammodyu ta din'uga' i da'yu ta hanadan bulul an ma"i'd ha hilbinay dinaydayawyu? Ta ma"i'd ha hilbiyu i ha'on an umat ayu i dadiyen bulul. ⁶Mu ma"i'd ha alyonyu on, Tanganu mahan on bokon hi Apu Dios di e ta'u pumpaboddangan an hiya din nangawit i dita'uh ad Egypt? Ot ipangulu dita'uh nan agge naboblayan an atatakut an ma"i'd ha nunhituhdi onu mangi'wahdi te munhihillong ya awadan di dakol an bitu ya mun'ohab nan luta'hi.

⁷Ha'on an Dios ya inyali da'yu ituwen malumong an luta an awadan di dakol an ma'apit an makan. Mu hay inatyu ya numbalinonyuh nunhiglan umipabungot i ha'on hituwen numboblayanyu an gapuh nadan adi

maphod an ato'atonyu. ⁸Ya ta'on on nadan padi ya ma'id mahan ha alyondah hi Apu Dios di e ta'u pumpaboddangan. Ya nadan ap'apun mangipangpangulu i da'yu ya ngohayona' an Dios. Ya ta'on on nadan propeta ya nan bulul an hi Baal di pumpaboddanganda ya nadan dios di udum an tatagu an ma'id ha hilbina di nunhilbiyanda ya dinaydayawda.

⁹Ta hiya nan ha'on an Dios ya ihingil'u i da'yu ya hinadan apapuyu nadan numbahulanyu. Ha'on an Dios di mangali ituwe. ¹⁰Te ta'on mahan hi ipluyuh nangappit hi alimuhan di algo hi ad Cyprus onu hi nangappit hi tuluwan di algo hi ad Kedar ya undan waha dingngolyuh na'at hi athina?

¹¹Te ma'id hinadan udum an himpamoble ha umat i da'yun nan'ug hinadan dios an dayawonda an ta'on on agge immannung an dios. Mu da'yun tatagu' ya din'uga' an Dios ta nadan ma'id ha hilbina an umat hi bulul di eyu dinayaw. ¹²Ta hiya mo nan ibaga' hinadan wah ad abunyan ta wan masda'awda ya gumayonggongdah takutda an gapuh nan inatyu. ¹³Te da'yu an tatagu' ya duway inatyuh adi maphod. Hay oha ya nan nan'uganyu i ha'on an paddungnay obob an alpuwan di liting an mangdat hi itaguwan. Ya nan mi'adwa ya nan nunhilbiyanyuh nadan agge immannung an dios ta paddungnay nangapya ayuh pang'amunganyuh liting mu napa'ih ta adi mabalin an ma'amung di liting.

¹⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Da'yun tinanud Israel ya bokon ayu himbut hidin niyayyam ayu. Mu tanganu on ad uwani ya athinayangat nadan binuhulyu i da'yu ¹⁵an ayda layon an mun'olmomdan da'yu? Ya dinadagday bobleyu ta mumbalin hi ma'id ha hilbina an ma'id mo ha munhituhdi. ¹⁶Ta nadan i Egypt an nalpuh ad Mempis ya hi ad Tahpanhes di manadag hinan mapemanan an a'atyun tinanud Israel.

¹⁷Manu'e hi athinay ma'at i da'yun tinanud Israel ya gapuh nan'uganyu i ha'on an Dios an ta'on ahan on nipto' di ato' an mangipangpangulu i da'yu.

¹⁸Mu tanganu on hi ad Egypt ya hi ad Assyria di eyu numpaboddangan? On waday imboddang naen inatyu? Ma'id te paddungnay e ayu imminum hinan wangwang an nungngadan hi Nayl ya nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya abuh.

¹⁹Nadan adi ahan maphod an pangatyu damdama di lummuh nadusaanyu. Mu ta'omman ta panginnilaanyu an naligat hi'on ha'on an Dios di du'gonyu ta adiya' takutan. Te nunhiglay ma'at i da'yu ta hidiyey dusayu. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

²⁰Ya alyona bo di, Da'yun tinanud Israel ya nabayag mo tuwalih nan'uganyun ha'on. Te adiyu pohdon an munhilbi i ha'on. Mu e ayu nundayaw hinadan dios di udum an tatagu hinadan nabillid ya hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw an umat ayuh nan babai an mumpababbayad hi adolna.

²¹Yaden hay ni'aliganyu ni' ya nan ap'aphodan an greyp an pinili' ot iphod'u an itanom. Mu ad uwani ya umat ayuh nan greyp an nalgom di himmangawana.

²²Ot hay a'at di numbahulanyu ya umat hinan lugit an adi abalanan di dakol an habun an aanon. ²³Mu iha"utyu damdaman alyonyuy, Agge immannung an hi Baal di dinayawmi.

Mu nomnomnomonyu nadan ina'inatyu hinan nundotal hi ad Hinnom an umat ayuh nan nummaya an kemel an adi duminong an e umana'anap hi tangbal. ²⁴Ya umat ayu boh nan atap an dongki an wa'et mummaya ya hiyay e manama' hi bulug. Ta adida maligatan nadan bulug an mamdug i hiya.

²⁵Ta na"able ayu an tinanud Israel an e umaninnabat an e mundayaw hi kumpulnan dios. Ya ta'on ahan hi'on imbaga' i da'yu ta idinongyu mu alyonyuy, Adi mabalin te ongal di naminhodmi i dadiyen dios.

Hay Lebbengnah Ma'at Hinadan Tinanud Israel

²⁶Nan mangako ya ma'bainnan hi'on ma'akhupan. Ya unhaot athidiy a'atyu an bumain ayuh nan at'atonyu. Mu da'yun tinanud Israel an ta'on on nadan patulyu ya nadan ap'apun munhilbi i dida ya nadan padiyu ya nadan propetayu ²⁷ya alyonyuh nan niyamma an dios an kayiw ya batu di, He"ay nanagu i da'mi. Ta din'uga' an Dios i da'yu. Mu tanganu on wada'ey punligatanyu on ha"on an Dios di pumpaboddanganyu?

²⁸Tanganu on adi da'yu ihwang hinadan inyammayun diosyu ta boddangan da'yu hi'onda abalanan? Ot tee bon dakol nadan diosyu an umat hi dinakol nadan bobleyuh ad Judah ot daan bohna ta boddangan da'yu? ²⁹Ya tanganu boh on ayu munlili an alyonyuy adi da'yu boddangan i ha"on yaden nginheya' i da'yun namin?

³⁰Ya ta'on hi dinusa da'yu i ha"on ta alinah manomnoman ayu mu ma"i'd damdama ha niyatana. Te hiya damdaman adiya' unudon i da'yu. Ya onyuot numpate nadan baal'un propeta an umat hinan pangat di layon di nangatyu i dida.

³¹Ot hay ibaga' i da'yun tinanud Israel ya undan ingnganuy da'yun ha'on an Dios hinan agge naboblayan onu inye da'yu i ha munhihillong ya atatakut hi boble? Tanganu on da'yu an tatagu' ya alyonyuy, Nawaya ami mo ayan mangat hinan pohdonmin aton. Ot adi mahapul an hi Apu Dios di dayawonmi.

³²Nan babain mungkasal ya adi mabalin an linglingona an mangilubung hinan lubungna ya nan banggolnah nan algon pungkasalana. Mu da'yun tatagu' ya nadney nunlinglinganyu i ha"on.

³³Ta nala'la'ing ayun mangat hi adi maphod mu nadan na'bahhulan an binabai ya tinudduwanyu bo udot dida hinadan adi maphod an a'atyu.

³⁴Te numpateyu nadan nun'awotwot an ta'on on ma"i'd ha bahulda ya

aggeda nangakoh nunhituwanyu. Ta nun'ipagi' di daladah lubungyu.
³⁵Mu alyonyu eh'a damdamay ma'id ha bahulyu ta adi da'yu dusaon i ha'on an Dios. Mu mahapul an dusaon da'yu te numbahul ayu an ta'on onyu iha"ut.

³⁶Handi ya nadan i Assyria di eyu numpaboddangan. Ya gapu ta adi da'yu boddangan i dida ya imme ayu boh ad Egypt. Mu athidi bo damdama an ma'id ha iboddangda i da'yu. ³⁷Ta umukayungan ayu mon umanamut an hophopanyuy angahyuh bainya. Te adi hanguton nadan tatagun pundinolanyu ta ma'id ha iboddangda i da'yu.

Hay Numbahulan Nadan I Judah

3 ¹Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Nan lala'in imbolhenay^b ahawana ya indani ya numbintan hidiyen babain ahawana ni' ya undan mabalin bo ta ena bangngadon hidiyen babai? Mu da'yun i Israel ya ay ayu damdama babain numpababbayad hi adolna an gapuh nadan dakol an dinaydayawyun dios. Mu ad uwani ya pohdonyun mumbangngad i ha'on an ta'on on athidiy inatyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²Ya alyona bo di, Mangmangonyu'ey nunlini"odan tuwen boble. Ma'id ha aggeyu e nundayawan hinadan dios di udum hinadan nabillid. Ta umat ayuh nan babain mabayadan an munmunhood hi lala'ih nan da'ging di awon. Ya umat ayu boh nan tagun mumbota' hi patayona. Ot gapu i danaen adi ahan maphod an ato'atonyu ya binahbahyuh tuwen boble.

³Ta hiya nan ma'ma'id ha udan an ta'on ni'mo on ha apu' te gapu nimpe hinan adi maphod an at'atonyun ma'id ahan ha bainya an umat ayuh nan babain mumpababbayad hi adolna. ⁴Mu ad uwani mohpe ya alyonyun ha'on di, He"a Ama di nangipanapto' i da'mi an nihipun hi agolangmi. ⁵Ot hanat adi bahan minaynayun di bungotmu i da'mi hi inggana. Manu te athinay pangaliyu mu inatyun namin di abalinanyun mangat hinadan adi ahan maphod.

Hay Nangiyunnudan Nadan I Judah Hinadan I Israel

⁶Handih din hi Josiah di numpatul hi ad Judah ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an alyonay, He"a ya tinigom di ina'inat nadan ay ma'id ha nomnomda an i Israel. An umatdah nan babain nunluktap te din'uga' i dida ta nadan udum an dios di eda dinaydayaw hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw hinadan nabillid. ⁷Ya alyo' on lo'tat ya itutuyuda nadan dakol an bahulda ta ibangngaddan ha'on mu aggeda. Ta da'yun i'ibadan i Judah ya tinigoyun ⁸namin nadan inatda ya nan na'at an paddungnay imbolhe' dida ot ituda"u dida ta adida mo mi'hayyup i ha'on te nat'on an dios di dinayawda. Mu da'yun i Judah

^b 3:1 Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

ya agge ayu damdama timmakut ta inyunnudyuh nadan i'ibayu ta paddungnay inluktapa' bo damdama i da'yu te nadan udum an dios di dinayawyu ya nunhilbiyanu. ⁹Mu ma'id ha tutuyuyu an i Judah hinadan numbahulanyu ta hiya nan binahbahyuy bobleyu an gapuh nundayawanyuh nadan dios di udum an tatagu an batu ya kayiw di niphod. ¹⁰Manu te ipatigoyu an ay ayu numbangngad i ha'on mu layahyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, Nadan i Israel ya hiyah diyen inwalongdan mangun'unud i ha'on. Mu udu'dulda bo mu nadan i Judah an mangalih numbangngaddan ha'on an ta'on on layahda.

¹²Ot em pun'ipa'innilah nadan i Israel hi nangappit hi huddo'na ta mumbangngaddan ha'on an Dios. Te ta'on hi impabungota' an gapuh nan'ugandan ha'on ya ongal damdamay homo'u ot mabalin an pakawano' dida. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹³Mahapul an abulutondan numbahulda te nginheya' an Dios. Ta nadan dios di udum an tataguy eda dinaydayaw hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw.

¹⁴Ot alyon bon Apu Dios hinadan tataguna di, Da'yun mungngohen tatagu' ya hanat mumbangngad ayu an umunud i ha'on. Ta ipangulu da'yu i ha'on hitun bobleyuh ad Zion. Ta an namin an boble an pi'hituwanyu on waday awito' i da'yu ta ibangngad'u didah tun ad Zion. ¹⁵Ya wadaday nala'ing an pot'o' an na'unud i ha'on ta diday mangipangpangulun da'yu.

¹⁶Ta i diyen dumakol ayun munhituh tun bobleyu ya ma'id mo ha e al'alyon di tataguh nan Kahun an nittuwan nan tugun'u. Te adiyu mo nomnomnomon ya adi mahapul an mangapya ayuh mihukkat i diyen Kahun. ¹⁷Te hitu moh ad Jerusalem di pun'ap'apuwa'. Ta an namin di tataguh abobboble ya hituy pundayawandan ha'on an Dios. Ya bokon mo nadan adi maphod di atonyu. ¹⁸Ta nadan i Israel ya da'yun i Judah an mun'alpuh udum hi boble hi nangappit hi huddo'na ya mun'u'uddum ayun mumbangngad hituh nan boblen indat'u tuwalih nadan a'ammodyu.

¹⁹Ha'on an Dios ya ma'amlonga' ot an mangibilang i da'yuh i'imbabale'. Ya hay pohdo' ya idat'un da'yu nan ap'aphodan an bobleh tun luta ta punhituwanyu. Ya hay innila' ya adiya' mo du'gon i da'yu te ha'on moy ibilangyuh hi Amayu.

²⁰Mu onnot on din'uga' damdama ta umat ayuh nan babain inluktapnay ahawana. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nuntutuyuwana Nadan Tataguh Bahulda

²¹Ot deen ma'adngol hinadan nabillid di kogan nadan i Israel an mumpahpahmo'dan ha'on. Te dakol di numbahulanda an gapuh nunlinglinganda i ha'on an Dios. ²²Ot alyo' i diday, Maphod di ibangngadyu an mangun'unud i ha'on.

Ya alyonday, O, mumbangngad ami te he"a tuwaliy Dios hi dayawonmi. ²³Te nan emi nundayawan hi bubulul hinadan billid ya ma'id ha imboddangdan da'mi. Te he"a Apu Dios an madayaw ya abuh di mabalin hi bumoddang i da'mi. ²⁴Mu nan umipabain an bulul an hi Baal an dinaydayawmi ya impuhnay bino'lan di a'ammodmi an umat hinadan kalnero ya baka. Ya ta'on on nadan imbabaleda on ini'nongda. ²⁵Mu ta'on hi da'mi ya numbahul ami i he"a Apu Dios an umat ami damdamah nadan a'ammodmi an nihipun hi a'ungami ta ingganah ad uwani ya nginhe da'a ta hiya nan nunhiglay bainmi.

Hay Aton Nadan Tinanud Israel An Mumbangngad I Apu Dios

4 ¹Hi Apu Dios ya alyonah nadan tinanud Israel di, Hi'on immannung an pinhodyun ibangngad an umun'unud i ha'on ya mahapul an itopalyu nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an bulul ta ha'on ya abuh di dayawonyu.

²Ya an namin'ey isapatayu i ha'on on ipa'annungyu an ma'id ha duwaduwayu ya hay ma'at ya nadan tataguh udum hi boble ya dayawona'. Ya wagaha' bo dida ta umat hi ato' an munwagah i da'yu.

³Ot da'yun i Judah ya iwalongyu nadan pumbahulan te nan a'at di nitaguwanyu ya umat hinan bimmatun luta an hay himmangohdi ya nadan pagat an holo'. ⁴Ot mahapul an mipaphod nan punnomnomyu ya pangatyu. Te nanongna'e an mungngohe ayu ta nadan pumbahulan di inaynayyunun aton ya lo'tat ya ay bimmikah ha apuy an adi madopdopan di bungot'un da'yu an gapuh nadan adi maphod an ato'atonyu.

Hay Dumadag An Malpuh Nangappit Hi Huddo'na

⁵Alyon bon Apu Dios di, Ipagangohyu nadan tangguyub hi abobbobleh ad Judah. Ya nun'itkukyu ta bumtik nadan tataguh nadan boblen nun'ahamad di aladda.

⁶Itudduyu nan awon an umeh ad Zion hi ad Jerusalem. Ya inawigingyun bumtik ta mihwang ayu te pa'aliyo' di nunhiglan dumadag an malpuh nangappit hi huddo'na.

⁷Datuwen manadag hi abobboble ya mipaddungdah nan layon an nibukatan hinan balena. Ta pompa"ihda tun bobleyu ta ingganah on ma'id ha mabati i da'yu. ⁸Ot munlubung ayuh langgut ta ipatigoyuy eyu umukayungan ya kumga ayu te agge na'ubayah nan nunhiglan bungot'un Dios i da'yu.

⁹Ya alyon bon Apu Dios di, Hitun a'atan nae ya nunhiglay tumakutan nan patulyu ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya ta'on on nadan padi ya propeta.

¹⁰Ot alyo' moy, Apu Dios an na'abbaktu, tanganu onmu imbagah nadan tatagu an luminggop tun ad Jerusalem ya dee mannot an tuwen mitwik di ispadah bagangmi.

¹¹Ya alyon Apu Dios di, Madatngan'ey adadaganyu ya ipa'innila' i da'yu an i Jerusalem. Ta alyo' di tuwen dumatong hitun bobleyu han ma'atung an dibdib an malpuh nan mun'ohab an agge naboblayan. Hidiyen dibdib ya adi umat hinan dibdib an mangiyaddib hi dugih. ¹²Te hituwen dibdib an ipa'ali' an pundusa' i da'yu an tatagu ya ma'abbikah.

¹³Ot mangmangonyu'e an ayda bugut nadan binuhulyu an nipaddungdah puwo' nadan mangali an nungkakalesa an titindaluda. Ya nada'e an titindaludan numpuntakkeh^c kabayu ya abakonday ma'awiging an muntayyapan an agila.

Ta alyo' an hi Jeremiah di, Ma'id mahan mo tayya an madadag ta'u. ¹⁴Mu tanganu on ayu adi muntutuyu an i Jerusalem hinadan numbahulanyu ta way atonyun mihwang? Hi anuud ya ahiyu idinong an mangat hinadan adi ahan maphod?

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios di, Undan adiyu donglon an pun'ipa'inniladah ad Dan ya hinadan nabillid hi ad Epraim nan umaliyan di binuhulyu an dumadag? ¹⁶Ot pun'ipa'innilayuh nadan tataguh ad Judah an tuweday gumubat an binuhul an nalpuh nidawwin boble. ¹⁷Ta li"ubondah ad Jerusalem an ayda mun'adug hinan puntanoman. Athinay ma'at te nginheya' hinadan tatagu'. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ¹⁸Ot da'yun i Judah ya nunhiglay eyu pumpalpaligatan te madusa ayu an gapuh nadan ina'inatyu an adi ahan maphod.

Hay Umukayungan Jeremiah An Gapuh Adusaan Nadan I Judah

¹⁹Ya alyo' an hi Jeremiah di, Adiya' mahan mo tayya pa'itpol hi hakit di nomnom'u. Ya nunhiglan mungkobkob di bala' te paddungnay dongdonglo' nan gangoh di tangguyubda ya hay tukuk nadan mangali an gumubat. Ta hiya nan adi mabalin an namaag ya dindinnongana'.

²⁰Te nonomnomo' nan mahohonnod an atondan manadag hitun boblemi ta ingganah mapa"ih an namin. Te pa'ibagondan pumpa"ih nadan numpunhituwanmi.

²¹Ot anuud nin ya ahi malpah di gubat ta wan ma'id ha tigo' hi bandelan di gubat ya gangoh di tangguyub?

²²Indani ya dingngol'u an alyon Apu Dios di, Athinay ma'at te nadan tatagu' ya umatdah nadan ma'id ha nomnomda an aggeya' innilan dida. Ya umatdah nan u"ungan aggeda innilay nipto' hi atonda an hay punla'inganda ya nan pangatandah adi maphod ya abuh.

²³Ya hidin immangmang'uh nunlini"odan ya anakkaya an namullag mahan tun luta. Ya ta'on on hi ad lagud ya ma'id nan dumilag hidi ta munhihillong. ²⁴Ya minangmang'u bo nadan billid ya anakkaya an mun'iwagotda ya ta'on on nadan nabillid. ²⁵Ya ma'id ha taguh

^c 4:13 Hay pangalin di udum hinan numpuntakke ya numpunhakay.

munwannawannat ya ta'on on nadan hamuti ya binumtikdan namin. ²⁶Ya gapuh nan nunhiglan bungot Apu Dios ya nun'adadagday abobboble. Ta nadan mun'alumong ni' an puntanoman ya numbalindah adi maboblayan.

²⁷Ya alyon Apu Dios di, Manu te madadag hituwen bobble mu adi' punhiglaon di ena adadagan. ²⁸Mu gapu ituwen imbaga' an ma'at ya paddungnay umukayungan tun luta ya humilong di ad lagud. Hiyah tuwey ninomnom'uh ma'at an adi mibahho. ²⁹Ta wa'et donglonyuy gangoh di numpungkabayun titindalu ya tigonyu nadan numpangdon hi pana^d an tindalun mi'gubat ya way ohaon bumtik. Ta e ayu mun'ipa'eh nadan lingab ya doplah nan nabillid ya muyung. Ta ma'id ha mabati hi tagu hitun bobleyu.

³⁰Te nibaga mo tuwali i da'yu an i Jerusalem an madadag ayu. Mu tee damdama an inip'iphodyu an numpunlubung ot pintolanyuy matayu. Mu adi da'yu damdama hanguton hinadan mangali ni' hi pinpinhod da'yu te onnot on pohdondan patayon da'yu. ³¹Te hay a'at di ahiyu punligatan an i Jerusalem ya umat hinan dogoh di mun'ayyam hinan panguluwan an imbabalena an amod on mapo'tang di yahyahna on muntukuk hi hakitna. Ot athidiy ma'at i da'yu an i Jerusalem an mumpaboddang an alyonyuy, Ma'id mahtu tayyan mate ami.

Hay Numbahulan Nadan I Jerusalem

5 ¹Alyon bon Apu Dios di, Eyu hawangon di ad Jerusalem ta tigonyu hi'on wada ni'mo ha ta'on hi ohah nadan tataguhdi hi maphod di pangatna an ha'on di un'unudona. Ta wada'e ha ta'on on oha ya mabalin an pakawano' nadan tatagu ta adi' dadagon dida. ²Manu te wadaday mangalih ha'on an Dios di dayawonda mu layahda.

³Ot alyo' i Apu Dios di, Innila' an hay hama'om ya nadan immannung an mangun'unud i he'a. Ya dusaom nadan tatagum an ahilalayah mu hiya damdama an adida idinong nan pumbahulan te onnot on namamay ngoheda an adida pohdon an muntutuyu ta wan un'unudon da'a. ⁴Ta hay nomnom'u ya alyo' di, Manu'e nin hi athina an ay ma'id ha nomnom danaen tatagu ya gapu ta nawotwotda ya aggeda innila nan tugunmu an Dios ya nan pohdom hi atonda.

⁵Ot umeya' mo ta nadan ap'apu an munhilbih nan patul di e' pi'hapitan te innilada nan pohdon Apu Dios. Mu hiya damdama an ta'on on dida ya adida pohdon an un'unudon hi Apu Dios. ⁶Te din'ugdan namin hi Apu Dios ta namamay ngoheda. Ta hiya nan dakol di binuhulda an e manadag i dida an umatdah nadan atatakut an layon an malpuh nan muyung onu nadan atatakut an kahuh nan agge naboblayan. Ya umatda boh nadan leopard an mumpumbota'dah nan way nun'aboblayan ta kumpulan akhupandah nadan tatagu on nungkalatda ta mahillehilley adolda.

^d 4:29 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.

⁷Ot alyon Apu Dios di, Nganne moy ato' an munlingling hi bahulyun i Judah? Yaden din'uga' i da'yu ta nadan dios di udum an tatagu di dinaydayawyu an ta'on hi indat'un namin di mahapulyu mu paddungnay ha'on nan ahawayu an inluktapyu ot ipluyyuh balen nadan binabain mumpabpabbayad hi adolda. ⁸Ta ma"i'd ha nipahhiwanyuh nadan tangbal an kabayu an hay ahawan di hinaggonyuy eyu mamangmangon. ⁹Ta hiya nimpe nan dusaon da'yun i Judah i naen a'atyu.

¹⁰Ot honago' nadan binuhulyu ta eda dadagon nadan intanomyun greyp ta ammuna ha oh'ohhah nan pu"una hi batiyonda. Ya numputulda nadan haping an ni'aligan nadan tatagun agge niddum i ha'on. ¹¹Te nadan i Israel ya i Judah ya din'uga' an Dios. ¹²Ya layah nan imbagadan alyonday, Hi Apu Dios ya adi da'mi dusaon. Ot nanongnan ma"i'd ha ma'at i da'mi hi adi maphod an umat hi gubat ya bitil. ¹³Ma'layyah danaen propeta te agge nalpu i ha'on nadan imbagada. Ot nadan impa'innilada ya ma'at i dida.

¹⁴Ot alyon bon Apu Dios i ha'on di, Gapu ta athinay hapit nadan tatagu ya pumbalino' nan ibaga' an em ipa'innila i dida hi ay apuy. Ya nadan tatagu di ay itungu an gobhon nan apuy. ¹⁵Ot nomnomnomonyu an ha'on an Dios ya ibaga' i da'yun tinanud Israel an pa'aliyo' di mangubat i da'yu an malpuh nidawwin boble. Ya dadiyen himpamoble ya mabikahda ya nadney nibangunan di bobleda. Ya adiyu ma'awatan di hapitda.

¹⁶Ya ongal di abalinanda an mi'gubat te pumatey pamanada. ¹⁷Ot hay umaliyanda ya diday mangan hinadan inapityun barley ya wit ya ta'on on nadan greyp ya nadan bungan di fig ya ta'on on nadan bakayu ya kalneroyu. Ya nadan binattuy aladnan bobleyu an pangidinlanyuh mangibaliw i da'yu ya pumpa"ihda ya numpateda nadan imbabaleyu.

¹⁸Mu ta'on hi athidiy ma'at ya wadaday mabati i da'yu ta adi ayu mama"i'd an namin. ¹⁹Ta dadiyen adi mi'yaten tatagu ya mahmahandan alyonday, Tanganu ahan on inyabulut Apu Dios an ma'at i dita'u ha athitu?

Ot hay pambalmu ya alyom di, Athinay na'at te din'ugyuh Apu Dios ta nan dios di udum hi bobley dinayawyu tun boble ta'u. Ot ad uwani ya mumbalin ayuh baal di tataguh udum hi boble.

²⁰Ot ibagam hituweh nadan tinanud Jacob an nunhituh ad Judah ²¹ta alyom di, Da'yu'e an ay ma"i'd ha nomnomna ya manu te waday matayu mu adi pa'attigo ya waday ingayu mu adi pa"adngol.

²²Ot hay lebbengnah takutanyun adi unudon ya ha'on an Dios. Te undan aggeyu innila an ha'on di nunlumuh nan gahal^e hinan da'ging di baybay ta manandih nan liting an malpuh nan baybay? Ta ta'on hi wa'eyon munhinnipyat nan dalluyun hinan gahal mu ibangngadna

---

^e 5:22 Hay pangalin di udum hinan gahal ya panag.

damdamah nan baybay. ²³Mu da'yun tatagu ya nunhiglay ngoheyu te din'uga' i da'yu.

²⁴Unhaot alyonyuy, Dayawon ta'uh Apu Dios te hiyay mangipa'alih udan hi'on mahapul ta'u ta mabalin an dakol di apiton ta'u hi barley ya wit. ²⁵Mu gapuh nadan adi ahan maphod an ato'atonyu ya adi da'yu mo wagahan. ²⁶Te hay udum i da'yu ya adi ahan maphod di ato'atonyu an umat ayuh nan munlingon hi hamuti an e mumbotbotta' hi makna. Mu da'yu ya hay eyu pungkulkan hi ibbayun tataguy eyu bobota'on. ²⁷Ta mipaddung hinan pahhi'ing an napnuh nahulun hamuti di numpunhituwanyu te napnu hi inakoyu ya kinulukyu. Ta hiya nan kimmadangyan ayu ta ongal di abalinanyu. ²⁸Ya mun'atataba ayu ya nun'abubutyug ayu. Mu iyal'alayun mangat hi adi ahan maphod. Te adi ayu bumoddang hinadan maligligatan ya nadan nun'apuhig.

²⁹Ta hiya nan ha'on an Dios di mundusa i da'yu an gapuh nadan ato'atonyu ta wan iballoh'u i da'yu. ³⁰Te dakol nadan ma'ma'at ituwen boble an nunhigla ahan an umipabungot. ³¹Te layah nan ipa'pa'innilan nadan propeta. Ya bokon ha'on di un'unudon nadan padi. Yaden pohpohdonyuh diyen ato'atonda. Mu hitun umudi ya nganne mohpey pambalyu?

Hay Ma'udi Hi Nipa'innilaan Di Adadagan Di Ad Jerusalem

6 ¹Dita'u an tinanud Benjamin ya bumtik ta'u ta taynan ta'uh ad Jerusalem. Ot ipagangohyuy tangguyub hi ad Tekoa ta panginnilaan nadan tatagun tuweday gumubat an malpuh nangappit hi huddo'na. Ya mun'apuy ayuh ad Bet-Hakkerem ta nan ahuk di panginnilaan nadan tataguhdi an tuweday dumadag an nalpuh nangappit hi huddo'na.

²Te alyon Apu Dios di, Dadago' di ad Jerusalem an ta'on on umat hinan apgohan an mangilog an babai. ³Ta umaliday mangubat i dida an papatul ya nadan tindaluda ta mungkampudah nan nunlini"odan ta li"ubondah diyen boble. ⁴Ta wadadah nan awon on pun'itkuk nadan papatul hinadan tindaludan alyonday, Unhaot gubaton ta'uh ad Jerusalem hinan tongan di algo. Mu maladaw ta'u'e ya hina mon mahdom. ⁵Ta pompa"ih ta'u nadan natagen binattun aladda an nunli"ub i diyen boble.

⁶Manu'e hi athidiy ma'at ya hi Apu Dios an ongal di abalinana ya alyona i dadiyen tindaluy, Punlongohyu nadan kayiw ya nun'ipiggilyuh nan way binattun alad ta pangi'wanyu ta hogponyuh ad Jerusalem. Te nunhiglay pamalpaligat nadan tataguhdi hinadan ibbada ta hiya nan madusada.

⁷Te nadan adi ahan maphod an ma'ma'at hidi ya umat hinan liting an malpuh nan obob an ma'id ha duminongana. Te nanongnan wadaday mumpapatte i diyen boble. Ta an namin nadan tataguhdi ya paddungnay waday hugatda onu dogohda.

⁸Unhaot datuwen ma'ma'at di pangimatunanyu an i Judah ta idinongyu danaen adi maphod an ato'atonyu. Mu adiyu'e pohdon ya umannung an pumbalino' tun bobleyu hi adi maboblaysan. ⁹Ta dadagon da'yuh nadan binuhulyu ta ingganah ma'id ha mabatih taguh tun bobleyu. Ta umat hinan e mun'apit hi greyp an ena alimahmahon an namin nadan nabati. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁰Ot alyo' di, Apu Dios, imbaga' hinadan tatagu nan em pundusaan i dida mu ngihngihilanda an adida patiyon. ¹¹Ta ta'on on ha'on ya nunhiglay bungot'u i dida an adiya' mo tayya pa'itpol.

Ya alyon Apu Dios i ha'on di, Hiya nimpe nan ad uwani ya ipahda' di bungot'u hinadan tatagu. Ta miyedah udum hi boble nadan u"unga an mun'ay'ayyam hinan kalata ya nadan ma'amu'amung an mumpangilog ya an namin nadan himbabbale ya ta'on on nadan a'amamma ya i'ininna. ¹²Ta nadan binuhulday mihukkat an munhituh nadan baleda ya muntamuh nadan puntanomanda ya ta'on on nadan ahawada an binabai on inahawada. Te ha'on an Dios ya dusao' nimpe nadan tatagu an numbolehtu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹³Te an naminda ya munhinkukulukda an ta'on on nadan nun'awotwot ya nadan kakadangyan. Ya athidi boh nadan propeta ya padi an adi mabalin hi pundinolan dida. ¹⁴Te adida pahiwon nadan bumanahubbahul ta paddungnay namama an humalom di hugatda hi pundusaa' an Dios i dida an onnot on alyonday, Malinggop ta'u aya. Ya dee mannot an bokon linggop di wada te gubat.

¹⁵Unhaot bumaindah nan nunhiglan adi maphod an pangatda mu ma'id ahan ha nunggotah bairda. Ta hiya nan milagatdah nadan mun'a'ateh tun pundusaa' hinadan tataguh ad Judah. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Adi Pangun'unudan Nadan Tinanud Israel Hinan Tugun Apu Dios

¹⁶Impa"el Apu Dios an nangalih nadan tatagu di, Hidin paddungnay wa ayuh nan nunhappangan di awon ot ituddu' i da'yu din inwan handidan a'ammodityu. Te hidiy paddungnay awon an umeh awadan di luminggopan. Mu adiyu pohdon an i'wahdi.

¹⁷Ya hinnag'u boy mumpapto' i da'yu ta waha manugun i da'yu. Mu ningamut an adiyu pohdon an unudon di ibagada. ¹⁸Ot hiya nan ha'on an Dios ya ibaga' hi an namin an tataguh abobboble ta tigonday ato' i da'yun tatagu'. ¹⁹Te inwalongyun mangun'unud hinadan tugun'u. Ta hiya nan honago' di manadag i da'yu ta nan adi maphod an ninomnomyun aton ya da'yuy a'atana.

²⁰Manu te idawatyu i ha'on di maghob an insenso an nalpuh ad Seba ya nadan udum an nabanglun na'alah nidawwin boble. Ya dakol nadan maghob an i'nongyu i ha'on. Mu adi' abuluton te adi umipa'amlong

dadiyen i'nongyu i ha'on. ²¹Ta hiya nan ha'on an Dios ya paddungnay ballabaga' nan awonyu ta magah ayu. Ta mate ayun namin an ta'on on nadan a'ammodyu ya imbabaleyu ya hinaggonyu ya gagayyummyu.

Nadan Tindalun Malpuh Nangappit Hi Huddo'na

²²Alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an umaliday titindalun malpuh hi nidawwi an nundongol an bobleh nangappit hi huddo'na an mangubat i da'yu.

²³Ya mabungotda ta ma'id ha homo'da an mamaten da'yu. Ya nungkakabayuda ta hay madngol hi umaliyanda ya umat hinan mumbungug an dalluyun hinan baybay. Ta datuwen tindalu di umalih manadag i da'yun i Jerusalem.

²⁴Ya alyon nadan tataguy, Hidin dingngolmiy a'at danaen umalin gumubat ya nangluy amih takutmi. Ya nunhiglay hakit di nomnommi an onha matigo ot umat hi dogoh di golang hinan iyayyamana.

²⁵Ta hiya nan adi ami lumah'un hinan na'alad an boblemi ya adi ami e mundaldallanan hinadan kalata. Te nunhiglan atatakut di nunlini"odanmi te nun'i'ispadada nadan binuhulmi.

²⁶Ot alyon Apu Dios di, Udulnay munlubung ayuh langgut ya nibakilang ayuh nan awadan di dapul ta pangipatigoyuh eyu umukayungan. Ta paddungnay nate ha binuktung an imbabaleyu. Ta kogaanyuy umaliyan nadan pumate te namaag ya nahanawwangda.

²⁷Ot he"a Jeremiah ya numbalinon da'a hi ay pangitnoban di mun'udi. Ya nadan tatagu' di nipaddungan nan mitnob ta panginnilaan hi'on immannung an un'unudon da'a. ²⁸Te an naminda ya nunhiglay ngoheda ya athidi bo nadan hapitonda an bumahbah ahan hi ibbada. Ta na'alligatdan matudduwan an umatdah nan gombang ya gumo'. Ya nala'ingda bo udot an kumuluk.

²⁹Ya umatda boh nan silber an ta'on hi nangimbabbala nan apuy on adi malanat te adi maldang ta hiya nan adi ma'aan nadan niddum an adi maphod an gumo'. Te nadan tatagu' ya ta'on on atnay pundusa' i dida ya adida damdama idinong nan adi maphod an pangatda. ³⁰Ta hiya nan iwalong'u mo bo dida ta umatdah nan mitopal an silber an ma'id ha hilbina.

Hay Himmapatan Jeremiah Hinan Templo

7 ¹Indani ya alyon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²Ume'ah nan way geyt di Templo ta em ipa'innilah nadan tatagu tun ibaga'. Ta alyom di, An namin ayun i Judah an immalin mundayaw ya donglonyuh tuwen inalin Apu Dios. ³Hiya an ongal di abalinana an Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ya alyonay, Ha'on an Dios ya mabalin an iyabulut'un munnanong ayuh tun bobleyu. Mu gahin di idinongyu

nadan adi maphod an ato'atonyu ta nan nipto' an pangat di atonyu. ⁴Ot adiyu dongdonglon nan layah an alyonday, Mihwang ayuh dumadag te hituh tun ad Jerusalem di awadan nan Templo'. ⁵Mu immannung an ihwang da'yu hi'on idinongyu nadan adi maphod an pangatyu ta mipatigo an mabalin an pundinolan da'yu an adiyu kulukon di ibbayu. ⁶Ya idinongyu bon mamalpaligat hinadan tatagun ni'iboblen da'yu ya nadan nun'apuhig ya nun'abalu. Ya idinongyun mamateh nadan ma'id ha bahulna. Ya adi ayu mundayaw hinadan dios di udum an boble te hidiyey lummuh adadaganyu. ⁷Ot unudonyu'e danae ta idinongyu nimpe nadan adi maphod an pangatyu ya iyabulut'un nanongnan munhitu ayu ituwen boble an indat'u i handidan a'ammodyu.

⁸Mu tigonyu! An hay immannung ya kulugonyu nan alyonda an mihwang ayu an gapuh awahtun nan Templo'. Mu adi mabalin. ⁹Ya undan hay innilayu ya mabalin an ta'on on ayu mangako ya pumate ya munluktap ya munlayah hinan punhumalyaan ya nangidawat ayuh insenso i Baal ya nundayaw ayuh nadan dios di udum an boble ¹⁰on ahi ayu mohpe immalih nan Templo' an pundayawan i ha'on? Undan alyonyu on ihwang da'yu i ha'on ta way atonyun manginaynayun hinadan nunhiglan umipabungot an ato'atonyu? ¹¹Te undan mabalin ta ipa'ayan di mumpangako tun bale'? Ha'on an Dios ya tinigo' an namin nadan ina'inatyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹²Handi ya hi ad Siloh di awadan nan tabernakel an pundayawanyu i ha'on. Mu tinigoyun dinadag'u an gapuh nadan adi maphod an pangatyun tatagu' an tinanud Israel.

¹³Tinugutugun da'yu i ha'on an Dios mu ningamut an adiyu pohdon an idinong nadan adi maphod an ato'atonyu. ¹⁴Ot adi ayu nimpe mundinol an ihwang da'yuh nan Templo. Te ninomnom'u an dadagon nan Templo an umat hi inat'uh ad Siloh an ta'on on'u indat i da'yu ya i handidan a'ammodyuh din nadne ta pundayawanyu i ha'on. ¹⁵Ot pakakon da'yuh tun ad Judah ta umat hinan inat'uh nadan ibbayun i Israel ta miye ayu boh udum hi boble.

¹⁶Ya alyon Apu Dios i ha'on di, He'a'e Jeremiah ya idinongmu mo ta adim idasalan datuwen tatagu. Te adi' damdama donglon an ta'on on'a kunga an mumpahpahmo'. ¹⁷Te undan ahan aggem innila an nunhiglay at'atton nadan tataguh nadan bobleh ad Judah. ¹⁸Tigom'e an nadan u'unga ya diday e mun'amung hi itungu. Ya hay mun'apuy ya nadan a'ammodka an linala'i. Ya nadan binabai di mun'apyah tinapay ta idawatdah nan alyonday babain ap'apuh ad abunyan. Ya indawatda boy ma'inum hinadan udum an dios te pohdondan pabungotona'. ¹⁹Mu undan ha'on di imbabainda i dadiyen ato'atonda? Bokon, te didaot ibabainday adolda.

²⁰Ot hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya ipatigo' nan nunhiglan bungot'u i dida an i Judah ta milagat nadan animal ya kayiw ya nadan

udum an nun'itanom. Te nan nunhiglan bungot'u ya paddungnay bimmikah an apuy an adi madop.

²¹Ya alyona boy, Ha'on an ongal di abalinana an Dios an dayawonyun tinanud Israel ya adi' abuluton nadan maghob an i'nongyu ya nadan udum an idawatyu. Ot udu'dulnay iha'angyu nadan dotag ta anonyu. ²²Te hidin impangulu' nadan a'ammodyuh nalpuwandah ad Egypt ya ma'id ha imbaga' hi idawatday maghob an mi'nong onu nadan udum an midawat i ha'on. ²³Te hay imbaga' ya un'unudona' ta ha'on an Dios di dayawonyu ta da'yuy tatagu'. Ot donglonyu'e ta unudonyu nan tugun'u ya umannung an maphod di ma'at i da'yu.

²⁴Mu dadiyen a'ammodyu ya mungngoheda an adiya' donglon i dida an onnot on nadan adi maphod an pinpinhodday ina'inatda. Ta hiya nan agge pinumhod di nitaguwanda ta ondaot namama. ²⁵Ya nihipun hi nanaynan nadan a'ammodyuh ad Egypt ta ingganah ad uwani ya wadawaday hinnag'u hi baal'u an propeta ta ipa'innilada i da'yu nadan pohdo'. ²⁶Mu ningamut an adiyu donglon nadan imbagabaga'. Ya nunhiglay nungngohayanyu i ha'on ta inyal'alanay numbahulanyu mu handidan a'ammodyu.

²⁷Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ta'on ahan on nganney ibagam i dida ya adida damdama donglon. ²⁸Ta hiya nan ibagam i dida an alyom di, Da'yun himpamoble ya ningamut an adiyu pohdon an unudon hi Apu Dios ya adiyu pohdon an matudduwan. Ya ta'on on atnay atona an mundusa i da'yu ya adi ayu damdama manomnoman. Ya ad uwani mo ahan ya nama'id di pangulugyu ya pangidinolyu i Apu Dios.

²⁹Ot udu'dulna attog di mumpakalbu ayu ta atigan di eyu umukayungan. Ya e ayu nunhiwweh nadan nabillid ya ingkantayu nan mikantah nan e pangilubu'an hi nate. Te da'yun tinanud ad uwani ya impabungotyuh Apu Dios ta hiya nan ingnganuy da'yun hiya.

Hay Namatapatayandah Dakol An Tatagu

³⁰Ya alyon bon Apu Dios di, Da'yun i Judah ya adi ahan maphod nadan ina'inatyu. Ya namama mo ahan nan eyu nangipata'dogan hinadan dios di udum an boble hinan Templo' an dadiye nadan nunhiglan umipabungot i ha'on ta nibilang nan Templo' moh nalugit. ³¹Ya nangapya ayu bo udot hi punggobhanyuh mi'nong hidih nan ma'alih Topet hinan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom. Ta hidiy namatapatayanyuh nadan imbabaleyu on ginhobyu dida ta ini'nongyuh nadan dios di udum an tatagu. Yaden ha'on an Dios ya ma'id ahan ha ninomnom'u hi ipa'at'un da'yu ha athidi. ³²Ot ibaga' i da'yun udum hi algo ya adiyu mo alyon di hidih nan ma'alih Topet hinan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom te mahukkatan ta Nan Nundotal An Pamatayan hi Tagu. Te hidiy ahi pamatapatayan nadan binuhulyuh nadan ibbayu on ninayun an

nilubu'dahdi ta ingganah ma'apnu an ma'id ha pangika'utanyuh nadan udum. ³³Ta awakilatdah nan luta ta pun'a'an di hamuti ya atap an animal te ma'id ha mabati hi e mangabul. ³⁴Ta mumbalin hi adi maboblayan an namin di ad Judah. Ta mama'idda mo din uggan ma'amung an tatagun mun'am'amlong hinan umat hi kasal ya ay'ayam.

8 ¹Alyon bon Apu Dios di, I diye ya pungka'utan nadan binuhulyuy nilubu'an nadan patul ya nadan ap'apun nunhilbi i didah tun ad Judah ya ta'on on nadan nilubu'an di padi ya propeta ya an namin handidan tataguh tun ad Jerusalem ta ukatonda nadan tungalda. ²Ta miwakat di tungalda ta hapayan nan algo ya bulan ya bittuwon an dinaydayawda ya nunhanilbiyanda ya numpabanoddanganda hidin ataguda. Ta munnanongdan miwakat ta ingganah mumbalindah ay lugit ta ilumong nan luta.

³Ya nada'en adi mi'yate an i Judah ya miyedah udum hi boble ta hay punli'nadahdi ya udu'dulna attog di mateda. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe an ahi ma'at i da'yu an adi ahan maphod di pangatda.

Nadan Agge Immannung An Propeta

⁴Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ibagam i dida ta alyom di, Undan nihubag ayu'e ya adi ayu tuma'dog? Ya immatunanyu'e bon nibahhoy inwayu ya undan adiyu ibangngad ta nan nipto' an awon di unudonyu? ⁵Te tanganu on ta'on onyu innilan immadawwi ayun ha'on an Dios ya adiyu nomnomon an mumbangngad? Ya tanganu onyu adi idinong an munhilbih nadan dios di udum an boble ta mumbangngad ayun ha'on?

⁶Na'addonglo' nadan imbagabagayu mu ma'id i da'yu ha nangabulut an hiya ya numbahul. Ya ma'id ha ta'on hi ohah nuntutuyuh bahulna ta indinongna. Te onnot on way ohaon nadan nibahhoy ibibbikahnan aton an umat hinan kabayu an nitakkayan di e mi'gubat an aganah butibutik.

⁷Udu'dulda bo nadan hamuti an umat hi palluma te innilada hi'on nadatngan di pumbaataandah udum hi boble. Ya nadatngan'ey pumbangngadanda ya mumbangngadanda bon namin. Mu da'yun tatagu' ya adi athidi te nan pohdo' hi un'unudonyu ya adiyu aton.

⁸Alyonyuy nanomnoman ayu te wadan da'yu nan tugun'u mu dee mannot an hinukkatan nadan na'nginnilah nadan uldin nan tugun'uh layah. ⁹Onha nanomnoman ayu ot inabulutyu nan tugun'un Dios. Mu aggeyu. Ot undan nanomnoman di athidi? Mu madatngan han algo an miye ayuh udum hi boble ta mibabain ayun gapuh numbahulanyu.

¹⁰Ta nadan ahawayun binabai ya ahawaon di udum. Ya ta'on on nadan lutayu ya midat hinadan binuhulyu an gapu ta an namin ayu an ta'on on nawotwot onu kadangyan ya ma'aggamgam hi bagiyona ta hiya nan munhinkukuluk ayu. Ya ta'on on nadan propeta ya nadan padi ya athidi boy a'tatda. ¹¹Te ipatnadan

ipadinol nadan tatagu' an ta'on on paddungnay himmalom di hugatda on alyonday, Ma'id ha itakut ta'uh dumadag mu layahda. ¹²Ya unhaot nunhiglay bumainandah nadan adi ahan maphod an ato'atonda mu aggeda innilan bumain. Ot hitun pundusaa' hinadan tataguh ad Judah ya ta'on on dida ya middumdan mi'yate. ¹³Te aggeda inunud nan imbaga' hi atonda. Ta umatdah nan nitanom an greyp ya fig an ma'id ha bungada ya nakling di tubuda. Ta hiya nan iyabulut'u an mama'id an namin nadan indat'un dida. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁴Ot hitun mipa'annung nadan imbagabaga' ya munhahapitda nadan i Judah an alyonday, At'e'na ya ma'ayuot mo ta ume ta'uh nadan binattuy aladnan boble ta hidiy e ta'u atayan. Te adi damdama mibabhoy atayan ta'u an ay dita'u ipa'inuman i Apu Dios hi guwade an gapuh numbahulan ta'u i hiya. ¹⁵Hihinnod ta'uy e ta'u luminggopan mu onnot on han nunhiglan atatakut di ma'at. ¹⁶Ot teen ad uwani ya dimmatongda moh nan bobleh ad Dan hi huddo'na dadiyen binuhul ta'u. Ot deen ma'adngol di pangen di kabayuda an miwagot tun lutah pangatda. Te tuweday nungkakabayun gumubat. Ot umannung an dadagonda tun boble ta'u ya an namin ta'un tatagu.

¹⁷Nomnomnomonyu an datuwen ipa'ali' an manadag i da'yu ya ayda hakuku an adida ma'ayum. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay E Umukayungan Jeremiah An Gapuh Nan Ma'at Hinadan I Judah

¹⁸Alyo' an hi Jeremiah di, Apu Dios, nunhigla mo ahan tayyay e' umukayungan hi hakit di nomnom'u. ¹⁹Te nadan ibba' an niyeh himpapangili ya madngol di kogadan alyonday, Undan ingganuy mon Apu Dios hi ad Jerusalem? Ya undan bokon mo hiyay patul hidi?

Mu hi Apu Dios ya alyonay, Tanganu tuwalih on nadan iniphod di tagu an dios di udum an boble di dinaydayawyu ta impabungota' i da'yu?

²⁰Ya alyon bon nadan tataguy, Ngalngalam bahan ta ta'on on nala'uh di tiyalgo ya ahigapas on adi da'mi hom'on i Apu Dios ta ihwang da'mi.

²¹Ya alyo' bon hi Jeremiah di, Gapuh nan nunnaud an ipadildilahan nadan ibba' an tatagu ya nunhiglay e' umukayungan hi hakit di nomnom'u. ²²Te ingganuy Apu Dios nadan ibba' an tatagu ta adi pumhod di dogohda an paddungnay ma'id ahan ha agah ya doktor hi ad Gilead.

9 ¹Onha adi mapuh di luwa' ta umat hinan obob an adi matmatdu' ot mabalin an iyal'algo ya inlablabi' an kunga an gapuh nadan ibba' an pinaten di binuhul ta'u.

²Ya onha waha e' iha'adan hinan agge naboblayan ta midawwiya' hinadan ibba' ot umeya' ta tayna' dida. Te din'ugdan namin hi Apu Dios ta hay udum an dios di dinayawda.

Hay Nambal Apu Dios I Jeremiah

³Alyon Apu Dios di, Nadan tatagu' ya hay imminghah hapitonda ya nadan layah an bumahbah. Te adida pohdon an unudon nan nipto'. Ta

hiya nan iyal'aladan mangat hi adi maphod. Ya adiya' ibilang i dida hi Dios. ⁴Ot way ohaon halipatanay hinaggona ya ta'on on nadan i'ibana ta adi mundindinnol. Te way oha i dida on hay panga"ulanah ibbanay nomnomnomona ya hay bumahbah ibbanan taguy hapihapitona. ⁵Ta namaag onda munhinkukuluk ya ma"i'd ha mangibagah immannung. Te amod on nadan pumbahulan di atonda. ⁶Ta on hay layah di impa'inghada ya adida pohdon an innilaona' i dida.

⁷Ta hiya nan ha'on an Dios an ongal di abalinana ya alyo' boy, Mahapul an iyabulut'uy punligatan datuwen tatagu an umat hi aton di munlutuh balitu' ta ma'aan nan adi maphod an a'atda. ⁸Te maphod di hapitondah ibbada mu dee mannot an hay pamatayandan diday nomnomnomonda. Ta nan layahda ya umat hinan ipanada an naguwayayan ta mate nan iknaana. ⁹Ot hiya nan ha'on an Dios an ongal di abalinana ya lebbengna an dusao' dida an himpamoble.

Hay E Umukayungan Jeremiah

¹⁰Ya alyo' bon hi Jeremiah di, Nunhigla tayya an umukayungana' ta adi mitpol di koga' te hay ma'at hinadan pastu hinadan billid ya mamagananda. Ta ma"i'd ha mangi'wahdi. Ya mama"i'd nadan baka onu kumpulnan animal ya hamuti te bumtikda.

¹¹Ot alyon Apu Dios di, O, te dadago' an namin nadan bobleh ad Judah an umat hi ad Jerusalem ya nadan tataguhdi ta mumbalin hi adi maboblaysan. Ta nadan jakal ya ammunay uggan mawannat hidi.

Hay Lummuh Nadadagan Nadan Bobleh Ad Judah

¹²Ot alyo' i Apu Dios di, An namin ami ya adimi ahan ma'awatan nan na'at hi ad Judah an namaag ya numbalin hi agge naboblaysan. Tanganu ahan on nunhiglay ena nadadagan ta namaag ya ma"i'd ha naminhod an mangi'wahdi?

¹³Ya alyon Apu Dios di, Na'at hinae te inwalong nadan tatagu' an mangun'unud hinadan tugun'u ya tutdudu'. ¹⁴Ta hay inun'unudda ya nan pininpinhod di adolda. Ta nan dios di udum hi boble an hi Baal di dinaydayawda an hidiyey intuddun di a'ammodka. ¹⁵Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya alyo' di, Nomnomnomonyu an paddungnay ipa'an'uh nadan tatagu' ha mumpa'it an makan ta nunhiglay eda pumpaligatan ya impa'inuma' dida hi guwade ta madusada. ¹⁶Ot ipiye' didah nun'idawwin boble an agge innilan di a'ammodka ya ta'on on dida. Ya honago' di titindalu an mangubat i dida ta ingganah mun'a'atedan namin.

¹⁷Ya alyon bon Apu Dios an ongal di abalinana di, Hanat nomnomnomonyu datuwen ma'at. Ta ayaganyu nadan binabain nangipa'inghan mungngulngul hi'on waday nate.

¹⁸Ya alyon nadan tataguy, Ibagayu mon dida ta ma'ibagadan umali ta kogaan da'mi ta ingganah on mi'ingkokoga ami.

¹⁹Ta ahi madngol di ahikokogah ad Jerusalem. Ya hay ibagabagadah nan kumgaanda ya alyonday, Ngalngalam di e nadadagan tun boble ta'u. Ta nunhiglay e ta'u nibabainan te nun'apa"ih di babale ta'u. Ot adi mibahhon taynan ta'u tun boble ta'u.

²⁰Ot ibaga' i da'yun binabai ta igongahanyu nan ibagan Apu Dios. Ta itudduyuh nadan imbabaleyun binabai ya nadan gagayyummy nadan mikanta hi'on waday nate. ²¹Te dimmatong di ateh tun boble ta'u ya tun numpunhituwan ta'u. Ta nun'a'ateda nadan u'ungan umanay'ayyam hinan kalata ya ta'on on nadan mumpangilog an linala'ih nan lita'angan tun boble ta'u.

²²Ya imbagan Apu Dios an lo'tat ya awakilat hitun lutay mun'ate ta ayda ginalut onu ilik an miwakat. Ya ma"i ha mabatih mangilubu' i dida.

²³Ya alyon bon Apu Dios di, Hanat nan nala'ing ya adina ilattuwag di la'ingna onu nan ma'abbikah an tagu ya adina ilattuwag nan abalinana. Ya athidi boh nan kadangyan an hanat adina ilattuwag di kinadangyana. ²⁴Te hay maphod hi ilattuwagyu ya nan nanginnilaanyun ha'on an Dios ya nan abalinanyun manginnilah a'at'u. Te ha'on an Dios ya ma'uleya' ya mabalin an pundinolana'. Ya ongal di homo"uh nadan tataguh tun luta te datuwey pun'amlonga'.

²⁵Ya ha'on an Dios ya alyo' di, Nomnomnomonyu an mun'adatngan di pundusaa' hi tatagu an ta'on on unudonda nan pangatyun Judyu an umat hi kugit ²⁶an umat i da'yun i Judah ya i Egypt ya i Edom ya i Ammon ya i Moab ya nadan numpunhituh nan na'appudut an luta an kulang di liting ya nun'apukisan di numbinahhel an uluda.^f Ya namin nadan tatagu i datuwen boble ya umatda i da'yun tinanud Israel te hanan pangatyun namin ya ma"i ha atigana an un'unudonyu nadan tugun'u.

Hay Imbagan Apu Dios Hi A'at Nadan Dayawon Di Udum An Tatagu

10 ¹Da'yun tinanud Israel ya donglonyu nan imbagan Apu Dios ²an alyonay, Adiyu iyunnud hinan pangiyen di tataguh udum hi boble an nan a'at di matigodah ad lagud di pangitiganda hi'on nganney ma'at i dida hi udum hi algo. Ot adi ayu tumakut hinan abigonda an ma'at an ta'on on hiyay takutan nadan tataguh udum an boble.

³Te dadiyen athidin pangiyen'eda ya ma"i ha hilibina. Te hay atonda ya longhonda nan kayiw ya pina'otandah bulul. ⁴Ya linamuhdah silber ya balitu' ya inhamaddan impata' ta adi magah. ⁵Hidiyen bulul ya ay kidlo^g hinan payo an adi humapit. Ya gahin di pahonon te adi dumallan. Ot

^f 9:26 Hay pumapukisan hi numbinahhel an ulu ya mipagol hinadan Judyu. ^g 10:5 Nan kidlo ya abul di buding hinan payo.

adiyu takutan onu dayawon dida te ma"i'd ha abalinandan bumoddang ya ma"i'd ha abalinandan mangat hi adi maphod i da'yu.

Hay Nundasalan Jeremiah

⁶Ot ha"on an hi Jeremiah ya nundasala' ot alyo' di, He"a Apu Dios ya ma"i'd ha nipaddungam. Te na'abbaktu'a an ongal di abalinam. ⁷Ya he"ay patul hi abobbobleh tun luta. Ta ma"i'd ha ohah nala'la'ing mu he"a an ta'on on nadan patul. Ot lebbengna an he"ay dayawon di atagutaguh tun luta.

⁸Mu nadan natudduwan an mundayaw hi bulul an dios ya paddungnay ma"i'd ha nomnomda te ma"i'd ha hilbin dadiyen bulul. ⁹Te na'innilaan an nadan umat hi bulul ya napa'otan at oddahandah silber an na'alah ad Tarsis ya balitu' an na'alah ad Upas. Ot lubungandah nan umat hi lubung di patul an iniphod di nala'ing an mun'ugut.

¹⁰Mu he"a nan immannung ya wadawada an Dios. Ya atbohdiin he"ay patul hi inggana. Ya wa'et bimmungot'a ya umalyog tun luta ta mun'adadagday abobboble. ¹¹Ya alyom di ibaga' hinadan tatagu an bokon nadan dios di udum hi boble di nunlumuh ad lagud ya tun luta. Ya lo'tat ya madadagdan namin ta mama"i'd dadiyen ma'alih diosda.

Hay Mikantah Pundayaw I Apu Dios

¹²Ot mungkantaa' an alyo' di, Hi Apu Dios ya limmuna tun luta ya ad lagud an gapuh la'ingna ya abalinana.

¹³Ya impakidulna'e ya mungkakaludukud hi ad lagud ya mungkikilat. Ya hiya boy mangipatuluh bugut hi ad lagud ta mumbalin hi udan on ahina impa'alih tun luta.

Ya atbohdiy atonah nan puwo' an malpuh nadan nangi'amungana.

¹⁴Ta datuwey mangipatigon hay tagu ya ma"i'd tuwali ha innilana. Ot nadan mun'apyah nabalitu'an an bulul ya mibabainda.

Te dadiyen iyanammada ya ma"i'd ha yahyahda ya abalinanda.

¹⁵Ta ma"i'd ahan ha hibida te bokonda tuwali immannung an dios.

Ta ammunadah mangihngihilan hinan dumatngan di adusaanda te madadagda.

¹⁶Mu hi Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel ya bokon athidi te hiyay nunlumu hi an namin an ta'on on nadan pinto'nah tataguna.

Ta hiya nan nangadanan hi, Ongal Di Abalinanan Dios.

Hay Ahi Iyayan Nadan I Judah Hi Udum Hi Boble

¹⁷Alyon bon Apu Dios di, Da'yun i Judah ya pun'amungyu nadan odnanyu an bumtik te lini"ub da'yu damdamah binuhulyu. ¹⁸Te imbaga' tuwali an palpaliwanyu ya pakakon da'yu ta miye ayuh udum hi boble. Te ipa'ali' di nunnaud an punholholtapanyu ta ma'amtanyuy bungot'u.

¹⁹Ta ahi alyon nadan i Jerusalem di, Mahmo' ami tayya te nunhigla tun dusami an umat hinan himmalom ahan an hugat an pumate. Mu mahapul an itpolmi. ²⁰Te nun'apa'ih di balemi ya nun'ateday i'imbabalemi. Ta ma'id ha pumboddangmin mangapya i ha iha"adanmi.

²¹Ta ha'on bo an hi Jeremiah ya alyo' i dida di, O te ma'id ha nomnom nadan mangipangpangulun dita'u. Ya adida unudon di ibagan Apu Dios. Ta hiya mo nan way oha i dita'u on ay kalnero an ninganuy ta niwakat ta'u.

²²Inoy an dee tatawwa an dimmatongda moh huddo'na nadan binuhul ta'u ta ay immalyog tun luta. Ot adi madne ya umannung an mun'adadag nadan abobbobleh tun ad Judah. Ta lo'tat ya ammunay jakal di miha"ad hitu.

Hay Dasal Bon Jeremiah

²³Innila' Apu Dios an hay tagu ya bokon hiyay nangdon hi nitaguwana ya bokon bo hiyay ukod hinan ma'at i hiya hi binigat.

²⁴Ot hanat tugunon da'mi Apu Dios mu ta adim ahan punhiglaon di bungotmu i da'mi te atom'ehdi ya umannung an mate amin namin.

²⁵Ot daan mo ta nadan binuhulmiy pangipahdaam hi bungotmu. Te adi da'a ibilang an Dios i dida ya bokon he"ay dayawonda. Ta numpateda tayya nadan ibbami ya nunhiglay nanadagdah tun boblemi.

Hay Agge Nangunudan Nadan I Judah Hinan Imbagan Apu Dios

11 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²Ipanomnommuh nadan tataguh ad Judah nan imbaga' an lebbengna an unudonda. ³Ibagam i dida an ha'on an Dios di nangali hi, Nan tagun adina unudon nadan imbaga' ya madusa. ⁴Te hay imbaga' i handidan a'ammodyu hi e' nangawitan i dida hi ad Egypt an nunholholtapanda ya inali' di, Hi'on un'unudona' ta atonyun namin nadan imbaga' ya da'yuy mumbalin hi tatagu' ya ha'on an Dios di dayawonyu. ⁵Ta on'u imbagah diye ot ipa'annung'u din imbaga' hi idat'u i dida an malumong an luta an nunhituwanyu tee hi ad uwani.

Ot alyo' an hi Jeremiah di, O, ato' Apu Dios nan imbagam hi ato'.

⁶Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Em hinapon an namin nadan bobleh ad Judah an mihipun hi ad Jerusalem ta em pun'ipa'innilah nadan tatagu tun ibaga' an maphod on unudonda nan imbaga' hi unudonda. ⁷Te nihipun hidin nangawita' i handidan a'ammodyuh ad Egypt ta ingganah ad uwani ya agaggaon impanomnom'u ta ha'on di un'unudonyu. ⁸Mu handidan a'ammodyu ya mungngoheda an onnot on nan pohpohdon di adoldan pumbahulan di ina'inatda. Ta hiya nan inyabulut'un namin nadan nibaga an dusan nan adi mangunud hinadan imbaga'.

⁹Ya innayun bon Apu Dios an alyon i ha'on di, Innila' an nadan i Jerusalem ya nadan udum hi ad Judah ya nunhahapitanda ta du'gona'

i dida. ¹⁰Ta inyunnuddah nadan inat handidan a'ammodka an bokon ha'on di inunudda. Te nadan dios di udum hi boble di dinayawda ya nunhilbiyanda. Ta numpaddung di inat nadan i Israel ya i Judah an aggeda inunud nadan imbaga' hidin a'ammodka hi atonda. ¹¹Ta hiya nan ipa'ali' di nunhiglan manadag hinadan i Judah ta ma'id ha mihwang i dida. Ta hay a'atan nae ya kumgadan mumpaboddang i ha'on mu adi' hanguton dida. ¹²Ta eda mo mumpaboddang hinadan dios di udum hi boble an nangidawawatandah nadan ginhobdan insenso. Mu dadiyen dios di udum hi boble ya ma'id ha abalinandan mangihwang i didah nan adadaganda. ¹³Ta datuwe an i Judah ya dimmakol di diosda an umat hi dinakol di bobleh ad Judah. Ya dakol bo nadan umipabain an inyammada an pangidawatandah nadan i'nongdah nadan dios an umipabain ya nadan pangigobhandah insenso i Baal an umat hi dinakol di kalatah ad Jerusalem.

¹⁴Ot ibaga' i he'a Jeremiah ta idinongmu an mumpahpahmo' i ha'on an gapu i danaen tatagu. Te adi' damdama hanguton dida an ta'on onda mumpahpahmo' i ha'on an gapuh nan punligatanda. ¹⁵Ot ibagamot i dida ta alyom di, Hi Apu Dios ya alyonay, Da'yuy pinto'uh tatagu' mu nunhigla bo aya nayya nadan adi maphod an ato'atonyu. Ma'id ha lebbengyu an umalih tun Templo'. Ya ta'on on iyaliyuy i'nongyun ha'on ya adi damdama mabalin hi ihwang da'yu hinan eyu adadagan. Te nan pun'amlonganyu ya nan pangatanyuh nadan adi ahan maphod.

¹⁶Handi ya impaddung da'yun himpamobleh nan nitanom an olibo an maphod ya dakol di ibungana. Mu ad uwani ya pa'aliyo' di manadag i da'yu. Ta dadiyen umalin binuhulyu ya nunhiglan ay mundalang an apuy di bungotda ta paddungnay gobhon da'yu. ¹⁷Ta ha'on an ongal di abalinanan Dios di paddungnay nangitanom hinan olibo an ni'aligan nadan i Israel ya i Judah. Mu ad uwani ya ipa'ali' di manadag i dida an gapuh nadan adi maphod an ato'atonda. Te nunhiglan impabungota' i dida hinan eda nunggohogohoban hi insenso hi indawatdah nan bulul an hi Baal.

Hay Edaot Pamatayan I Jeremiah

¹⁸Indani ya impa'innilan Apu Dios i ha'on an nadan humihiwo i ha'on ya ninomnomdan patayona'. ¹⁹Mu hidin agge' nanginnilaan ya madmadinnola'. Ta umata' hinan imbabalen di kalnero an namaag ya niyun'unud hinan edah pamatayan i hiya. Te alyonday, Patayon ta'uo'ta duminong an humapihapit ya ta ma'id ha mabongbong'al hi ngadanah inggana.

²⁰Ot mundasala' an alyo' di, He'a Apu Dios an ongal di abalinana ya nipto' di pangatmu. Ya innilam nan wadah nomnommin tatagu. Ot he'ay pangidinola' hi bumoddang i ha'on. Ya ukod'an mangiballoh hinan atondan ha'on.

²¹Ya alyon Apu Dios di, Nadan udum hinadan linala'in i Anatot ya alyonday patayon da'a hi'onmu adi idinong an mangipa'innilah nan imbaga' i he'a. ²²Mu ha'on an ongal di abalinanan Dios di mundusa i dida ta matedah gubat nadan mumpangilog an linala'in i'imbabaleda. Ya nada'e an mammanog an imbabaleda ya iyateday inagangda. ²³Ta lo'tat ya ma'id ha mabati i dida an i Anatot.

Hay Nunliliyan Jeremiah I Apu Dios

12 ¹Alyo' i Apu Dios di, An namin nadan inlili' i he'a Apu Dios ya nipto' di inatmu. Ot ad uwani ya pohdo' an innilaon nadan adi' ma'awatan. Te tanganu on nadan adi maphod di at'atonda ya diday kumadkadangyan ya pumpumhod di nitaguwanda? ²Ta paddungnay intanommu dida ot lumamutda ot bumungabungada. Ya nanongnan he'ay haphapitondah dayawonda mu hay immannung ya hapitda ya abuh.

³Mu he'a Apu Dios ya innilam an namin di a'ta'u an ta'on on nan wah nomnom'u. Ot daan mo ta ihiwwem datuwen adi maphod di ato'atonda ya pinatem dida ta umatdah nadan kalnero an mun'appit hi mapate.

⁴On hi anuud ya ahi mapogpog tun dopal ya teen namaganan mo tun luta ya naklingday nitanom? Ya mun'a'ateda nadan hamuti ya animal an gapuh nadan adi maphod an pangat datuwen tataguh tun boble. Ya alyonda bo udot di, Ta'omman ot adi tigon Apu Dios di at'atton ta'u.

Hay Nambal Apu Dios

⁵Alyon bon Apu Dios di, Hi'on mable'a an mi'yabbak hi tatagu ya namama moh on nadan kabayuy pi'yabbakmu. Ya hi'on mihubag'ah nan nundoddotal an boble ot namama moh on nan muyung an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. ⁶Ibaga' teen he'a an ta'on on nadan i'ibam an linala'i i da'yun ohan pamilya ya pohdondan dadagon da'a. Ot adi'a madinol i dida an ta'on on maphod di panapitda i he'a.

Hay Bungot Apu Dios Hinadan Tataguna

⁷Alyon bon Apu Dios di, Nadan tinanud Israel ya diday pinto'uh tatagu' hi paddungnay odon'u. Mu ad uwani ya ingnganuy'u mo dida ta induul'u didah nadan binuhulda. ⁸Te didan imbilang'uh odon'u ya numbalindah umat hinan layon hinan muyung an mun'alumiyomda i ha'on. Ta hiya nan nunhiglay bungot'u i dida. ⁹Ta umatdah nan nagulgulu'ayan an hamuti an lini'ub di dakol an gayang ta punhinhohobatanda. Ya ahida bo immaliy atap an animal ta pun'a'anda nan matano' an lamohda.

¹⁰Ot madadag mo ahan nan paddungnay natanoman hi greyp te pun'igatinda nadan intanom'u. Ta hidiyen mapmaphod an boble ya mumbalin moh adi maboblayan. ¹¹Ta minganuy an matowan hidiyen boble te ma'id ha tagu hi mangipapto'.

¹²Te nadan tindalun umalin manadag i diyen boble ya diday honago' an Dios hi mamateh nadan tatagu. ¹³Ta nadan tatagu' ya muntanomdah wit mu gapuh bungot'u ya hay tumagu ya nadan pagat an holo'. Ta ma'abledan tumamutamu mu ma'id ha hilbina.

Hay Pammo'an Apu Dios Hi Tataguh Udum An Boble

¹⁴Alyon bon Apu Dios di, Hituwen boble ya indat'u i da'yun tatagu' an tinanud Israel. Mu gubaton da'yuh nadan binuhulyu an nunhituh nadan nun'ihaggon an boble ya pinlohda tun bobleyu. Mu nomnomnomonyu an paddungnay ahi' ba'guton dadiyen binuhulyu ya inihwang da'yun tatagu' an tinanud Israel. ¹⁵Ya binoddangan da'yun ha'on ta umanamut ayuh tun bobleyu tuwali. ¹⁶Mu wa'et dadiyen binuhulyu an nangitudtudu i da'yu an tatagu' hi atonyu an mundayaw i Baal ya mun'adalda pibo i da'yun tatagu' ta abulutondan ha'on ya abuh di immannung an Dios. Ya pumbalino' pibo didah tatagu' ta maphod di itaguwanda. ¹⁷Mu adiya' e tuwali unudon ya paddungnay ba'guto' didan namin hinan bobleda ta madadagda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Nan Luput An Linen

13 ¹Indani ya alyon Apu Dios i ha'on di, Eka gumattang i ha linen an luput ya hiya ni' di inlipotmuh gitangmu. Mu tigom ta adi mitamol hi liting.

²Ot gumattanga' hi linen an luput ot ilipot'uh gitang'u ta miyunnudan hinan inalin Apu Dios.

³Indani bo ya alyonay, ⁴Aanom hinaen inlipotmuh gitangmu ya imme'ah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ta em ipa'eh nan doplahdi. ⁵Ot hiya mo boy ato'.

⁶Hidin nala'uh di atnay algo ya alyon bon Apu Dios di, Mumbangngad'ah nan wangwang ta em alan nan impipa'e' i he'a an luput. ⁷Ot umeya' ot e' ka'utan hidiyen luput hinan nangipa'aya' ya ma'id mo an nadunut ta nun'abebeghet.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, ⁹Athinay ato' an manadag hinadan i Judah an gapuh nan punlattuwasanda. ¹⁰Te danaen tatagun adi ahan maphod di pangatda ya mungngohedan adiya' unudon i dida. Te nan madadawoh i dida on hidiyey ina'inatda. Ya hay dayawonda ya punhilbiyanda ya nadan dios di udum hi boble. Mu indani aya ta dadago' dida ot umatdah nan nadadag an luput an ma'id mo ha iyatana. ¹¹Yaden hay pohdo' ya nahamaddot di pundinoldan ha'on ta umat hinan luput an nihamad an nilipot hi gitang di ohan tagu. Ot athidi'e ya immannung an diday tatagu'. Ta gapuh nan pangipapto'un dida ya dayawona' hi tataguh udum hi boble. Mu ningamut an adiya' donglon i dida.

Hay Ipa'innilan Nan Dunug An Iha"adan Di Bayah

¹²Alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an ha'on di mangali hi an namin nan pangiha"adan hi bayah

ya mahapul an bayah di mittuhdi. Ya wa'et alyonday, Undan aggemi innila ta gahin onmu ibagan da'mi. ¹³Ya alyom di, Athitu othadiy inalin Apu Dios an alyonay, Tanganu on aggeyu innilay niyatanyu? Ta hiya nan dusaon da'yu an himpamoble te aggeyu innilay atonyu an ay ayu nun'abubutong an namamah nadan patul an tinanud David ya nadan padi ya propeta ya an namin nadan numpunhituh ad Jerusalem. ¹⁴Ta pundadag da'yu ta umat ayu hinan dunug an pito' an punhihippago' ta mun'agugupal. Ta madadag ayun namin an ma'id ha homo"u an ta'on on u"unga ya a'amamma ya i'ininna.

Hay Umaguhandah Ibaludanda

¹⁵Ot alyo' an hi Jeremiah di, Maphod on dita'un tinanud Israel ya mumpada"ul ta'u ta igongahan ta'u nan ibagan Apu Dios. ¹⁶Ya hiyay ipabaktuyu ta wan adina ipa'ali nan dumadag i dita'u an umat i ha munhihillong. Ta wan mun'ihubag ta'u an umat hinan e pundallananan hinan billid hinan mun'ahi'lop. Ot hanat mumbangngad ayun Apu Dios ta adina pumbalinon nan namnamaon ta'u an paddungnay patal hi munhihillong ta adi ta'u umukayungan. ¹⁷Mu hiya'e tuwalih diyen adiyu donglon ya ma'id ha bahhonan kogaan da'yun ha'on. Te da'yun tatagun Apu Dios ya miye ayuh udum hi boble ta hidiy ibaludanyu an gapuh nan pumbaktuwanyu.

¹⁸Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ibagam hinan patul ya hi inana ta taynanda nan nabaktun sa'adda te wada damdamay mamloh nan pun'ap'apuwanda. ¹⁹Te nadan bobleh nangappit hi muyyad di ad Judah ya lini"ub di binuhulda ta ma'id ha mabalin hi lumah'un onu hunggop te mun'ikalob nadan geytdahdi. Ya an namin nadan i Judah ya miyedah udum hi boble.

²⁰Ot tigonyu an i Jerusalem an tuwe nadan binuhulyu an malpuh huddo'na. Ta nganne nin moy ma'at ituwen malinggop an numboblanyu an ilattuwayu?

²¹Dadiyen tuwen mangubat i da'yu ya dida din nundinolanyuh bumoddang i da'yu. Mu ad uwani ya diday pumbalino' hi mun'ap'apu i da'yu. Ta hay a'at di eyu holholtapon ya umat hinan dogoh di golang. ²²Manu'eh ma'at datuwen da'yu ya gapuh nadan numbahulanyu. Ta madusa ayu ta mipaddung ayuh nan babain pilitondan ilo'.

²³Mu nan a'atyu ya onha umat hinan mangitit an up'up di i Etiopia ot undan nin mabalin ta mahukkatan? Ya umat boh nan galit nadan animal an undan mabalin ta ma'aan? Te onha mabalin an aanon ot mabalin bo an ma'aan nan impa'inghayu an adi maphod an pangat ta nan nipto' di atonyu.

²⁴Ta hiya nan iwakat da'yuh abobboble ta umat ayuh nan dugih an iye'en di dibdib. ²⁵Ta hinaen ninomnom'un ma'at i da'yu ya adi mabalin

hi mahukkatan te lininglinga' ot mundinol ayuh nadan dios di udum an tatagu. ²⁶Ta paddungnay bolladan da'yu i ha'on ta wan mipatigoy a'atyu ta mibabain ayu. ²⁷Te tinigo' nadan ina'inatyu an paddungnay inluktapa' i da'yu. Ta nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an dios di eyu dinaydayaw hinadan puntanoman ya hinadan nabillid. Ta nunhiglan mahmo' ayu ahan an i Jerusalem. Ot an'anuud nin ya ahi ayu pumhod?

Nan Bitil Hi Ad Judah

14 ¹Hidin ma'id ha udan ya alyon Apu Dios i ha'on di, ²Nadan tataguh ad Judah ya nunhigla bo ayay umukayunganda te nadpal di bobleda. Ya ta'on on nadan i Jerusalem ya inumbundah nan luta an ahikokogada. ³Ya nada'en ap'apudan munhilbih nan patulda ya hinnagday baaldan e humagub mu namaganan an namin nadan bubun. Ta mumbanggaddan nanongnan nabaoy ihagubda. Ta hiya nan hophopanda bo ayay uluda an gapuh bairda ya inomnomanda.

⁴Ya ta'on on nadan mumpuntanom ya nunhiglan minomnomanda te nun'atommang nadan lutah nangat nan dopal.

⁵Ya nada'e an ulha ya tinaynanday inlumdah nan muyung an gapuh a'id di holo' hi anonda.

⁶Ya ta'on on nadan atap an dongki ya adi tumnong di matadah inagangda. Ya ayda jakal an munyahhiyahdah nan nadpal an billid an immohonganda.

⁷Ta lo'tat ya alyon nadan tatagu i Apu Dios di, Nunhigla tayyay numbahulanmi i he'a Apu Dios ot lebbengnan madusa ami. Mu boddangan da'mi bahan ta panginnilaan di tatagu hinan ongal an abalinam. ⁸Te an namin di napatnaanmi an tinanud Israel ya he'a ya ammunay bimmanoddang i da'mi. Mu tanganu on ad uwani ya ay da'mi agge innila ta nipaddung'a i ha mangili an nun'iyani i ha ohay hilong ya abuh? ⁹Te undan aggem innilah tuwen na'at i da'mi? Ya undan ma'id ha abalinam an mangihwang i da'mi an ta'on on'a wahtuh tun boblemi? Da'mi nan nibilang hi tatagum ot hanat adi da'mi bahan inganuy.

¹⁰Ya alyon Apu Dios di, Da'yun tatagu' ya hay pohdonyu ya midawwi ayun ha'on ta adiya' unudon. Ta hiya nan ad uwani ya adi da'yu pibo abuluton hi tatagu'. Te dusaon da'yu an gapuh nadan adi maphod an ina'inatyu.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, Adim mo nimpe idasalan danaen tatagu. ¹²Te ta'on on nan pun'ulatanda ya adi' donglon di pumpahmo'anda. Ya ta'on on mangi'nongdah maghob an mi'nong ya mangidawatdah makan i ha'on ya adi' damdama abuluton. Mu onnot on dadago' didah gubat ya bitil ya nalot an dogoh.

¹³Ot alyo' di, O mu umman hay ibagabagan nadan udum an propeta hinadan tatagu ya ma'id anu ha ipa'alim hi gumubat ya atbohadin ma'id ha bitil. Te hay ipa'alim anu ituwen boble ya hay emi luminggopan.

¹⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Danaen propeta ya layah nan ibagabagada an alyonday ha'on di nangali. Te agge' aya hinnag dida ya ma'id ha imbaga' i dida. Ot nan alyondah nipa'inop i dida ya agge nalpun ha'on ot ma'id ha balol nan abigonda te on nalpuh nomnomda ya abuh.

¹⁵Ta hiya nan ha'on an Dios ya dusao' danaen mumpunlayah an propeta. Te alyonday ma'id ha gubat ya bitil. Mu ibaga' an mi'yatedah ipa'annung an diyen gubat ya bitil. ¹⁶Ya nadan tatagun patiyonda nan inabigda ya ahi mun'iwakilat di adoldah nadan kalatah ad Jerusalem hi pangat di gubat ya bitil. Te ma'id ha mabati hinadan pamilyada hi mangilubu' i dida hitun a'atana. Ot danaey lebbengnah dusada an gapuh nadan adi maphod an ina'inatda. ¹⁷Ya alyon bon Apu Dios hi ibaga' hinadan tatagu nan inomnoma' i dida.

Ot alyo' hinadan tatagu di, Gapuh nan ma'at i da'yu an paddungnay himmalom an hugat ya hiyah naey gapunah kumogakogaa' te mahkit di nomnom'u. Ta ma'id ha dindinong'un lumuwaluwah nan hilong ya mapatal.

¹⁸Te an namin di umaya' ituwen boble on awakilat di mun'a'ate an tatagu hi pangat nan gubat. Ya hay pangaya' hinadan binattuy aladna an boble ya nun'a'ateda damdamay tatagun gapuh inagangda. Ya nada'e an papadi ya propeta ya manu te inaynayunda an muntamu mu hay immannung ya aggeda innilay at'attonda.

¹⁹Ot ha'on an hi Jeremiah ya nadan ibba' ya alyonmi i Apu Dios di, Undan ingganuy da'mi mo ahan tatawwa an i Judah? Ya undan nanongnay bungotmuh nadan ibbami an i Jerusalem? Te ngalngalam ahan tatawwa an paddungnay inhalommuy nanugatmu i da'mi ta adi ami mabalin an ma'agahan. Te hihinnodmiy emi luminggopon mu onnot on ma'id. Ya hay emi pumhodan mu onnot on nunhigla an atatakut han dimmatong.

²⁰Apu Dios, abulutonmin ongal di numbahulanmi i he"a an umat ami damdama i handidan a'ammodmi. ²¹Mu hanat nomnomom di em ibabainan ta adi da'mi bahan inganuy. Ya adim bahan iyabulut an dadagon di binuhulmi nan Templo. Ta nomnomnomom din imbagam i da'mi ta adim ibahho. ²²Te undan nadan dios di udum an tatagu di mangipa'alih udan? Ya adi mabalin an namaag ya immudan te ingganah on he"ay mangipa'ali. Ot he"a Apu Dios ya abuh di pundinolanmih bumoddang i da'mi. Te he"a ya abuh di mabalin an mangat ituwe.

Hay Pundusan Apu Dios Hinadan I Judah

15 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ta'on on da Moses i Samuel di alinah wahtu hi mangihapit i datuwen tatagu ya adi damdama mahukkatan nan ninomnom'u an pundusa' i dida. Ot agammot ta honagom danaen i Judah ta umaandahtu. ²Ya alyonda'e di, Ot i dana mo

mahan ha umayanmi? Ya alyom di, Imbagan Apu Dios an mateday udum i da'yu an gapuh dogoh. Ya nada'en udum ya matedah gubat ya bitil. Ya inyen di binuhulyu nadan udum hi udum an boble. ³Te ha'on an Dios ya ipa'ali' di opat an nat'onat'on an manadag hinadan tatagu. Ta iyabulut'un waday gubat ta mun'a'ateday udum. Ya immaliday kahu ta pun'iy'e'eday adol di udum. Ya immalida bo nadan hamuti ya nadan atap an animal ot pun'anday udum.

⁴Te nunhigla ahan an adi maphod nan ina'inat Manasseh^h an imbabalen Heseekiah hi ad Jerusalem hidin numpatulanah ad Judah. Ta nadan tataguh abobboble ya nunhiglay pamihuldan da'yu an gapuh nan nunhiglan pundusa' i da'yu.

⁵Ya hitun a'atan nae ya ma'id ha ngumhop onu mummahmah hi'on nganney na'at i da'yun i Jerusalem. ⁶Te din'uga' i da'yu ot idinongyun mangun'unud i ha'on an Dios. Ta hiya nan ad uwani ya dadagon da'yu i ha'on te ma'id mo ha homo"u i da'yu. ⁷Ta pun'iwakat da'yuh abobboble ta umat ayuh dugih an mun'iya'addib. Ya patayo' nadan imbabaleyu ya ta'on on da'yu te agge nahukkatan di a'atyu.

⁸Ta daktakkol di mabaluh tun bobleyu mu hay dinakol di panag hinan da'ging di baybay. Ta palpaliwanyu ya alina hi'onda nahanawwang di mangubat i da'yu hinan tongan di algo ta pumpateda nadan mumpangilog an linala'i. Ta nunhiglay e inomnoman nadan hi inada. ⁹Ta nan hi ina an naten namin nan pitun imbabalena ya mangluy an ay mate an gapuh hakit di nomnomna. Ta ay himmilong di panigona. Mu ta'on on nadan tatagu an nabati ya ipapate' damdama didah nadan binuhulda.

Hay Nambal Apu Dios Hinan Inalin Jeremiah

¹⁰Ot alyo' i Apu Dios di, Ma'id mo ahan tayya ha amlong'u. Te ma'ahihhiwoday tatagun ha'on hitun boblemi. Ot udu'dulnaot boy aggeya' niyayyam. Mu ma'id aya ha e' inutang onu ha e' impa'utangan hi tinattatakut'u ta mumbayad. Mu tanganu ona' pun'idutan hinadan tatagu?

¹¹Ya alyon Apu Dios di, Ha'on di mangipapto' i he'a te maphod di ipa'at'un he'a. Ot hanat waday dinolmu te hitun punligitan nadan tatagu ya hanadan humihiwon he'a ya dida bo ayay umalin mumpahpahmo' i he'a. ¹²Te undan wa ihya ha taguh abalinana an putungon di gumo' an nipaddunganyun tinanud Israel. ¹³Mu gapuh nan dakol an numbahulanyu an himpamoble ya idat'un namin nan kinadangyanyuh nadan binuhulyu. ¹⁴Ya inyabulut'u ta baludon da'yu i dida. Ya inye da'yuh nan aggeyu innila an bobleda ta mumbalin ayuh baalda. Te nunhigla mo tayyay bungot'u i da'yu an ay apuy an dumaladalang.

¹⁵Mu ha'on an hi Jeremiah ya alyo' di, He'a Apu Dios ya innilam di ma'ma'at i ha'on ot hanat boddangana' bahan. Ta iballohmu hinadan

---

^h 15:4 Hi Manasseh ya numpatul hidin 687-642 B.C.

humihiwon ha'on nan inatda an namalpaligat i ha'on. Ya hanat adim an'anusan dida te lo'tat tayya ya patayona' i dida. Te tehtu an maligligatana' an gapuh nan punhilbiya' i he"a. ¹⁶Hidin himmapitam i ha'on ya ongal di amlong'u an mangun'unud an gapu ta niyappita' i he"a an ongal di abalinanan Dios. ¹⁷Ya aggeya' nidniddum hinadan pun'am'amlongan di tatagu. Ta ona' nun'oh'ohha an gapuh pangun'unuda' i he"a te nunhiglan umipabungot i ha'on nadan ato'atondan pumbahulan.

¹⁸Mu tanganu on minaynayun di punholholtapa' an nipaddung i ha hugat an ad'addi mapoyanan. Undan adiya' boddangan i he"a ta umat'ah nan wa'el onu obob an matdu' hinan tiyalgo?

¹⁹Ya alyon Apu Dios di, Gahin di itutuyum hinaen punnomnommu ya hapitom ya ahi mabalin an ibangngadmun munhilbi i ha'on. Ot hi'on nan immannung an waday hilbinay hapitom ya mabalin an he"ay mangihapit i ha'on. Ta mabalin an donglon nadan tatagu nadan ibagam mu tigom ta adim iyun'unud hinan pangatda. Ta bokon nan pohdonday ibagam. ²⁰Ta ta'on on da'yu gubaton ya adida pa'abak i da'yu te ipapto' da'yu i ha'on. Ya pabikahon da'a ta mi'alig'ah nan nahamad an binattun alad. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ²¹Ot immannung an ihwang da'yu i ha'on hinadan mun'abubungot an tatagu an adi maphod di pangatda.

Hay Nangalyan Apu Dios Hi Adi Mangahawah Jeremiah

16 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²Mahapul an adi'a mangahawa ta adi'a mahlag ituwen boble. ³Te hay ibaga' an Dios hi ma'at hinadan u'ungan miyayyam hitu ya nadan a'ammomma ⁴ya mun'a'ateda an gapuh nalot an dogoh ya bokone bo ya matedah gubat ya bitil. Ya ma"i'd ha mangipadutu' an mangilubu' i dida ta anon di hamuti ya animal an malpuh nan muyung di adolda. Ya nada'en mabati ya ayda ginalut an awakilatdah nan luta.

⁵Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Adim ipatna an e midungoh awadan di nate. Ta adim ipatigon mi'ngohop'a i dida te ha'on an Dios ya adi' mo wagahan nadan tatagu' ya adi' mo ipatigoy pamhod'u ya homo'un dida. ⁶Ta mun'a'ateday tatagu ituwen boble an ta'on on nadan kakadangan ya nun'awotwot mu ma"i'd nimpe ha mangilubu' i dida. Ya ma"i'd ha mumpakalbu onu munggogod hi up'upna ta atigan di umukayunganda. ⁷Ya ma"i'd ha mangidat hi makan ya ma'inum hinadan natayan ta ma'alubyagda an ta'on on nadan natey hi amada onu hi inada.

⁸Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Hi'on waday a'am'amungan di tatagu ya adi'a umehdi ta adi'a e mi'mi"an ya mi"i'n'innum i dida. ⁹Nomnomnomom an ha'on an ongal di abalinanan Dios ya pogpogo' an namin nan pun'am'amlongan di tatagu ituwen boble. Ta lo'tat ya ma"i'd ha madngol hi mun'am'amlong onu mungkantah nan umat hi kasal. ¹⁰Ya hitun pangipa'innilaam i datuweh nadan tatagu ya mahmahanda'e an

alyonday, Tanganu ahan on nunhiglay pundusan Apu Dios i da'mi? Undan nganney numbahulanmi i hiya an Dios? ¹¹Ya ibagam i didan manu'eh athinay ato' ya gapu ta inwalong nadan a'ammodityu an mangun'unud hinan tugun'u. Ta hay dinayawda ya nunhilbiyanda ya nadan dios di udum hi boble. ¹²Ya inyal'alana mo bo te adi maphod di pangatyu an tinanuddah ad uwani. Te da'yu ya nan pohpohdon di adolyu di at'atonyu an adiya' ahan unudon i da'yu. ¹³Ta hiya nan pa'aanon da'yun ha'on hitun bobleyu ta miye ayuh nadan boble an aggeyu innila ya ta'on on handidan a'ammodityu ya aggeda innila dadiyen boble mu adi da'yu hom'on i ha'on. Ta hidiy pangipahdaanyun munhilbih nadan diosda ta ta'on di attog onyu iyal'algo ya ilablabi.

¹⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Mu madatngan han algo an nadan tatagu ya mahukkatan moy ibagadah nan punsapataanda an adida mo alyon hi, Isapatami hinan Dios an nangawit hinadan a'ammodmi an tinanud Israel hi ad Egypt. ¹⁵Te hay punsapatada mo ya nan pangiyanamuta' i didan tinanud Israel hinan niyayanda hi udum an bobleh huddo'na. Te pa'anamuto' didah nan numboblayanda an indat'u tuwali i handidan a'ammodda.

¹⁶Mu nomnomnomonyu an honago' di dakol an tatagu an paddungnay e manilapya ta eda puntabukul dida an tinanud Israel. Ya paddungna boy e manganup ta eda pun'anup dida hinadan billid ya lingab an eda nipa"ayan. ¹⁷Te ha'on an Dios ya tigtiggo' an namin nadan pangiy'e'eda ya nadan pumbahbahulanda. Ya adi mabalin an ipa"ayana' i dida. ¹⁸Ta hiya nan dubliyo' di pundusa' i dida an gapuh bahulda. Te nunhigla ahan di nanadagda ituwen boble'. Te pinnudah nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an inyammadan dios di udum an boble.

Hay Dasal Bon Jeremiah

¹⁹Ot mundasala' an hi Jeremiah an alyo' di, He'a Apu Dios an mangih'ihwang i ha'on ya alpuwan di bikah'u hinan punligata' ya hanat nadan tatagun malpuh abobboble ya lo'tat ya umalida ta alyondan he"ay, Ma"i'd ha udum hi impaboltan nadan a'ammodmi an ammuna nan ma"i'd ha hilbinan dios an inyammen di tagu. ²⁰Mu undan ihya mabalin ta hay taguy mangiyammah diosda?

²¹Ya alyon Apu Dios di, Hiya nimpe nan ipali'na' i da'yu nan ongal an abalina'. Ta wan innilaonyu mohpe an ha'on hi Apu Dios.

Hay Bahul Ya Dusan Nadan I Judah

17 ¹Alyon bon Apu Dios di, Nadan adi maphod an pangatyu an i Judah ya ay limmamut hi nomnomyu ta amod on dadiyey atonyu. Ya dadiye boy ay nitudo' hinadan duggun nan punggobhanyuh mi'nong. ²Ta ta'on on nadan imbabaleyu ya innilada an nadan ugganyu

pangi'nongan ya nan pusti an mangita'dog i Aserahⁱ hi awadan di mun'ahagabong an kayiw hinadan nabillid. ³Ta hiya nan idat'uh nadan binuhulyu nadan pundayawanyu ya an namin di kinadangyanyu ya ta'on on nadan nabillid hi bobleyu an gapuh nan pumbahbahulanyun himpamoble. ⁴Ya iye da'yuh nadan binuhulyuh bobleda an aggeyu innila ta munhilbi ayun dida. Ta taynanyu tun bobleyu an indat'un da'yu. Te nunhiglay bungot'un da'yu an ay apuy an nanongnan dumaladalang.

⁵Ta dusao' nadan tatagun adi mangun'unud i ha'on an Dios an hay pundinolanda ya nan abalanan di tagu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ⁶Ta mipaddungdah nadan kakaykayyiwi an nitanom hinan nadpal an luta ta hiya nan ma'id ha namnamaondah pumhodandah udum hi algo. ⁷Mu nadan tatagun ha'on an Dios di pangidinlanda ya diday wagaha. ⁸Ta hay ipaddunganda ya nadan kayiw an nitanom hinan da'ging di wa'el an dimmatong di lamutdah nan liting. Ta hiya nan ta'on on umugoh atnay bulan ya nanongnan munlangtay tubuda ya bumungadah nan timpun di bumungaanda.

⁹Mu hay tagu ya nahalatom di nomnomna ta hiya nan huma'ul ta naligat an ma'awatan di a'atna te ningamut an adi maphod di nomnomna. ¹⁰Mu ha'on an Dios ya innila' di nomnom di tatagu ya an namin di at'attonda. Ta hiya nan hay idat'uh gunggungan di hinohha ya nan miyunnudan hinan pangatna. ¹¹Ot nadan tatagun kimmadangan an gapuh kuluk ya umatdah nan hamutin inobobana nan bokona itlug. Mu hay umudi ya mama'id hidiyen kinadanyanda. Ta ahida innilaon an ma'id ha nomnomda.

¹²Ot alyo' an hi Jeremiah di, Hituwe an Templo an pundayawanmi di mangipatigoh nan na'abbaktu an pun'ap'apuwam an nihipun tuwalih din hopapna.

¹³Ot he'a Apu Dios di namnamaonmi hi bumoddang i da'mi an tinanud Israel. Ta an namin nadan man'ug i he'a ya nunhiglay ibabainanda. Ya nadan adi mangun'unud i he'a ya paddungnay nitudo' di ngadandah nan hupu' ta matala'da. Te din'ug da'a an Dios an alpuwan di itaguwan. ¹⁴Ot dawato' an ipaphoda' bahan i he'a Apu Dios te he'a ya abuh han mabalin hi managun ha'on. Ya he'a ya ammunay daydayawo'. ¹⁵Mu nunhiglay ngohen nadan tatagu an alyondan ha'on di, Daan bohna nan analyom hi imbagan Apu Dios hi ma'at? Ot ten agge ot na'at. ¹⁶Mu ta'on on athidi ya ha'on an mumpapto' hinadan tatagum ya agge' tinaynan nan tamu'. Ya innilam ot agge' atog dinawat di em panadagan i dida. Te nan imbagam i ha'on di hiyay impa'innila'.

¹⁷Ot hanat adiya' bahan taynan. Te he'ay pundinola' hi mangihwang i ha'on hi'on madatngan nan adadaganmi. ¹⁸Ya tigom bahan ta nadan

---

ⁱ 17:2 Hi Aserah ya hiya nan babain dios nadan i Kanaan an mangdat hi ahlaganda ya pumhodan di itanomda.

mamalpaligat i ha'on di patakutom ya bainom ta bokon ha'on. Ot diday dadagom ta mipa'annung i dida nan itakutdan ma'at.

Hay Punggilinan Hinan Habadun Tungo

¹⁹Indani ya alyon Apu Dios i ha'on di, Ume'ah nan geyt an hogpan ya lumah'unan nadan patul hi ad Judah ta e'a tuma'dog hidi. Ya ahi'a immeh nadan udum an geyt di ad Jerusalem ²⁰ta padanom hinadan patul hi ad Judah ya an namin nadan tatagu an akhupam hidi. ²¹Ta alyom di hituwey alyon Apu Dios an alyona di, Pohdonyu'e an maphod di pi'taguwanyu ya mahapul an tigonyu ta adi ayu mangdon hi kalgah nan Habadun tungo hi pang'i'wanyu nadan geyt hi ad Jerusalem. ²²Ya ma'id ha ilah'unyuh kalgah nan baleyu ya ma'id ha e muntamu ta ngilinonyuh diyen algo. Te hituwey tugun'u tuwalih din a'ammodyu ²³mu aggeda inunud. Te mungngoheda an adida ahan pohdon an matudduwan.

²⁴Mu un'unudona'e i da'yu ta adi ayu mangdon hi kalga hi hunggopanyu hinadan geyt hi ad Jerusalem hinan Habadun tungo ta ngilinonyu nimpeh diyen algo an adi ayu muntamu ²⁵ya minaynayun an malinggop di pun'ap'apuwana nadan patulyun tinanud David hitun ad Jerusalem. Ta nanongnan mungkakabayuda ya mungkakalesada nadan patulyu ya nadan ap'apu an munhilbi i dida ya da'yun tatagu an munlinnah'un hinadan geyt hitun ad Jerusalem. Ta nanongnan mamapnuh tatagu tun bobleyu. ²⁶Te umaliday tatagu an malpuh abobbobleh ad Judah ya ad Benjamin ya nadan nun'ihaggon hitun ad Jerusalem. Ya mi'yalida bo nadan tatagun numpunhituh nadan pu'un di billid hi nangappit hi alimuhan di algo ya hinan negeb ya hinan nun'abillid an boble. Ta pun'iyalidah nan Templo' di maghob an mi'nong ya insenso ya makan an idawatda ya nadan udum an idawatda hi punhanaanda i ha'on an Dios. ²⁷Mu gahin nimpey un'unudona' ta ngilinonyu nan Habadun tungo. Ta adi ayu mangdon hi kalga hinan pang'i'wanyu hinadan geyt hitun ad Jerusalem i diyen algo. Te ibahhoyu'e ya pu'ula' tun ad Jerusalem ta ingganah maghob an namin an ta'on on nadan binattun aladna. Ya ma'id ha mabalin hi mangdop i diyen apuy.

Hay Ipa'innilan Nan Mangapyah Banga

18 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²Ume'ah balen nan mangapyah banga ta waday ipa'innila' i he"ahdi.

³Ot hidiyey ato'. Ta hidin immeya' ya tinigo' hidiyen mangapyah banga ⁴an wa'et adina pohdon di a'at nan inyammana on pina'ihna ta ipidwana bon iyamma.

⁵Ya alyon Apu Dios i ha'on di, ⁶Ha'on an Dios ya waday abalina' an mangat i da'yu hinan pinhod'u an umat hinan aton nan mangapyah

banga. Te nan pito' an ma'apyah banga ya ukod nan mangiyamma hinan pohdonan pangiyammaan ot atbohdi i ha'on an ukoda' hinan pinhod'un aton i da'yun tinanud Israel. ⁷Te imbaga'e an dadago' di oha an boble ya dadago'. ⁸Mu wa'e ta muntutuyu nadan tataguhdi ta idinongda nadan adi maphod an ato'atonda ya adi' inaynayun an aton nan ninomnom'un pundadag i dida.

⁹Ya atbohdiin ta'on hi imbaga' an wagaha' di ohan boble ta umongal di abalanan nadan tataguhdi ta mapemananda ¹⁰mu indani ya indinongdan mangun'unud i ha'on ta nadan adi maphod di ato'atonda ot mabalin an adi' aton nan imbaga' an wagaha' dida. ¹¹Ot hiya nan honagon da'a Jeremiah ta em padanan hinadan i Judah ta alyom di, Hituwey imbagan Apu Dios hi ibaga' i da'yu an alyonay, Nomnomnomonyu an dadagon da'yu i ha'on hi'on adiyu idinong nadan adi maphod an ato'atonyu. ¹²Mu innila' an hay pambal damdaman nadan tatagu ya alyonday, Duminong'a ot te ninomnommi damdama an nan pohdonmiy atonmi an ta'on on bahul.

¹³Ta hiya nan alyon Apu Dios di, Hinaen bahulyun i Israel ya nunhigla ahan. Te undan waha ugganyu donglon i ha athinah ma'ma'at hi udum an boble? ¹⁴Nadan billid an nungngadan hi Lebanon ya ma'id ha e nama'idan nadan immuktul hidi an dalallu. Ya athidi boh nan matuning an liting hinadan wa"el nan billid hi ad Hermon an ma'id ha eda natdu'an. ¹⁵Ta hiya nan waday dinol i dadiyen wa"el. Mu adi athidih nadan tatagu' te lininglinga' i dida ta nadan ma'id ha hilbinan inyamman di taguy nangidawadawatandah nadan maghob an insenso. Ta paddungnay tinaynanda nan nahamad ya maphod an awon ta nan pitoppito' an nipaddungan nan pumbahbahulan di inunu'unudda. ¹⁶Ta hiya nan madadag hituwen bobleda. Ta an naminday mala"uh ya masda'awdah nan ma'at te namaag ya ma'id ha munwannawannat hi tagu.

¹⁷Te hitun umaliyan nadan mangubat i da'yu ya pun'iy'e da'yun dida ta umat ayuh nadan hupu' an pun'iyaddib di puwo'. Ya hitun a'atan nae ya adi da'yu hanguton i ha'on.

Hay Pohdon Nadan Tatagun Aton I Jeremiah

¹⁸Indani ya alyon di udum hinadan tataguy, Munnomnom ta'uh aton ta'un mangipadinong i Jeremiah. Ta'omman ot wahnada nadan padi ya propeta ya nadan nun'anomnoman an muntuddun dita'u. Ot nomnomon ta'u ha ipabahul ta'u i hiya ta adi ta'u donglon nan ibagabagana.

¹⁹Ta ha'on an hi Jeremiah ya nundasala' ot alyo' di, Boddangana' bahan Apu Dios te donglom'e nadan adi ahan maphod an ipabahulda i ha'on. ²⁰Te undan mabalin ta nan maphod an ato' i dida ya hay ipabangngaddan ha'on ya hanan adi maphod? Mu ta'on on athidi ya

nungka"utda damdamah bitu ta agaha'. Mu he"a ya innilam an ha"on di uggan mumpahpahmo' ta wan adim dadagon dida an gapuh bahulda.

²¹Ot ad uwani ya dawato' an hanat mawaday bitil ta ma'aganganday imbabaleda onu matedah gubat nadan mumpangilog an linala'i. Ya mabaludda nadan binabain a'ahawada. Ya mun'a'ateday a'ammodda an gapuh nalot an dogoh. ²²Ya hanat pa'ibagom an ipa'aliy mangubat i dida ta ahi madngol di ahikokogah babaleda. Te nungka"utdah pumbitudan ha"on hinan awo'. ²³He"a Apu Dios ya innilam nan nunhahapitandan patayona'. Ot hanat adim pakawanon dida ta onmuot dusaon dida ta ipali'nam di bungotmu i dida an gapuh nan bahulda.

Hay Ipa'innilan Nan Pito' An Dunug

19 ¹Indani ya alyon Apu Dios i ha"on di, Eka gumattang i ha dunug. Ya in'uyugmu dohah nadan mangipangpanguluh nadan tatagu ya nadan padi ²ta ume ayuh nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom an nihaggon hinan geyt an nungngadan hi nagudun banga. Ta imme ayu'ehdi ya impa'innilam hituwen ibaga' i he"a. ³Ta alyom di, Da'yun patul ya da'yun tataguh ad Jerusalem, donglonyuh tuwen hapit Apu Dios an hiya nan ongal di abalinana an Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an alyonay, Ipa'ali' di manadag ituwen boble. Ta hitun a'atana ya an naminday mangngol ya nunhiglan masda'awda. ⁴Manu'e hi athinay ma'at ya inwalongyun i Judah an mundayaw i ha"on. Ot pumbalinonyuh tuwen boble hi pundayawanyuh nadan dios di udum an boble. Ot idawadawatyuy maghob an mi'nong i dadiyen dios an aggeyu in'innila. Ya ta'on on nadan a'ammodyu ya papatulyu handi hitun ad Judah ya aggeda innila dadiyen dios. Ya dakol bo udot di pinatepateda an ma"i'd ha bahulda ituwen boble. ⁵Ot bohwatonda bo nadan pundayawanda i Baal ta hidiy nangipu'ulandah nadan imbabaledan linala'i an ini'nongdan hiya. Mu ha"on ya ma"i'd ha athina hi e' imbagah atonda onu ha e nipanomnom i ha"on hi ipa'at'u i dida. ⁶Ta hiya nan lo'tat ya hituwen ma'alih Topet onu nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom ya mahukkatan moy ngadana hi Nundotal An Pamatayan Hi Tatagu. ⁷Te pa"iho' nan ninomnom nadan i Jerusalem ya an namindan i Judah an atondan e mi'gubat. Ta diday ipapate' hinadan binuhuldan umalin mangubat i dida. Ya impa'an'uy adoldah nadan hamuti ya animal an malpuh nan muyung. ⁸Ta nan bobleh ad Jerusalem ya nunhiglay adadagana ta punhimpipihulan di tatagu. Ya an namin di mala"uh ya mano"oldah takutda i diyen ma'at. ⁹Te li"ubon nadan binuhulyu ta ingganah mapuh an namin di makan hitun boblelyu. Ta gapuh nan nunnaud an inanggyu ya anonyuy ibbayu ya i'imbabaleyu.

¹⁰Ya alyon bon Apu Dios di, Nalpah'e an imbagam i didah nae ya ginudum nan dunug ta tigon nadan in'uyugmu. ¹¹Ya alyom di, Hi Apu

Dios an ongal di abalinana ya alyonay dadagonan namin hi ad Judah ta umat hi nadadagan naen dunug an adi mo mabalin hi mipaphod. Ya hituh tun ad Topet di pangilubu'andah nadan mun'a'ate ta ingganah mapnu ta ma'id mo ha pangilubu'an hinadan udum an mun'a'ate. ¹²Ta pumbalinona hi lubu' hi ad Jerusalem ta umat hi ad Topet. ¹³Ta mapnuh nate nadan balehdi ya ta'on on nadan balen nadan napalpalog an patul hi ad Judah. Ot ma'at datuwe an gapu ta nadan tatagu ya nadan patulda ya numbalinonda nadan nundotal an atop di babaleda hi punggobhandah insenso ta pundayawdah nadan bittuwon an diosda. Ya hidi boy pangidawatandah bayah ta pundayawdah nadan dios di udum an boble.

Hay Imbagan Jeremiah Hinadan Tataguh Nan Lita'angan Di Templo

¹⁴Ta on nalpah an imbaga' hidiyeh ad Topet ot umeya' hinan lita'angan nan Templo. Ta timma'doga' hidi ot alyo' hinadan tatagu di, ¹⁵Donglonyuh tuwen imbagan nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. Handi ya impa'innilanan dita'u an alyonay dadagona tun boble ta'u ya nadan nun'ihaggon an boble. Mu mungngohe ayun adiyu pohdon an donglon. Ta ad uwani ya ipa'annungna moh diyen imbagana.

Hay Namaludan Pasur I Jeremiah

20 ¹Hay ap'apun di mumpapto' hinan Templon Apu Dios ya nan padi an hi Pasur an imbabalen Immer. Ya hidin dingngolna dadiyen imbaga' ²ot ipahuplita' i hiya. Ot bangkilingana' hidih nan way nabaktun geyt an nungngadan hi Benjamin hidih nan Templon Apu Dios.

³Ta hidin nabiggat ot ahiya' ipalubus i Pasur. Ot alyo' i hiyay, Imbagan Apu Dios an bokon mo he'a hi Pasur ta hay ngadanmu mo ya hi Tagun Tumattakut. ⁴Te alyon Apu Dios di, Lo'tat ya nunhiglay takutmuh nan ma'at ya atbohdihi nadan ibbam. Te ahim tigon di pamatayan di binuhulyu i didah tun punggugubatanda. Te ipa'abak da'yun i Judah hinan patul hi ad Babilon ya nadan tindaluna. Ta pumpateday udum i da'yu ya nada'en mabati ya iyedah ad Babilon. ⁵Ya nun'aladan namin nadan kinadangyanyu ya an namin nadan nun'abalol hitun bobleyu ya ta'on on nadan balitu' an inamung nadan patul hi ad Judah ta iyedah ad Babilon. ⁶Ya ta'on on he'a Pasur ya nan pamilyam ya an namin nadan ibbam ya miye ayuh ad Babilon ta hidiy atayanyu ya ilubu'anyu. Te layah nan imbagam i dida an inalim hi nalpun ha'on an Dios mu bokon ha'on di nalpuwana.

Hay Nunliliyan Bon Jeremiah I Apu Dios

⁷Ot munliliya' bo i Apu Dios an alyo' di, Apu Dios, inhapitana' i he'a ta numbalina' hi propeta. Ya gapu ta ongal di abalinam mu ha'on ot

abuluto'. Ta teen ad uwani ya nunnaud di ngohen di tatagun ha'on an pun'ipadngolana'. ⁸Te an namin nadan imbagam an ipa'innila' hinadan tatagu ya hay eda adadagan onu atayan. Ta hiya nan palpaligatona' ya pumba'baina' i dida. ⁹Hinuddum ya alyo' hi adol'u di, Idinong'u mon mangipa'innilah nan ibagam i ha'on. Mu nan hapitmu ya ay mundalang an apuy ta adi mabalin hi ipa'e'. ¹⁰Ya dingngol'un ingayngayudungud nadan tatagun alyonday, Wahna bo nayyah manattatakut. Udulnay ibaga ta'uh nadan ap'apun munhilbih nan patul ta padinongondan e humapihapit.

Ya ta'on on nadan ibba' ya hay ibahhawa' di titiggonda ta way atondan mamalpaligat i ha'on. ¹¹Mu he'a Apu Dios di nanongna hi pun'ibba' an paddungnay tindalun ongal di abalinana. Ot adi mabalin hi abakona' hinadan humihiwon ha'on te diday mibabain. Ya hidiyen ibabainanda ya adi malingling hi inggana.

¹²Ot he'a Apu Dios an ongal di abalinana ya nipto' di atom an mangipanuh hi tatagu. Te innilam nadan nipto' di pangatda. Ya tigom nan wadah nomnom di ohan tagu. Ot he'ay ukod an mangiballoh hinadan at'aton nadan humihiwon ha'on te he'ay pangidinla' hitun nitaguwa'.

¹³Ot ikanta' di pundayaw'un he'a Apu Dios. Te he'ay nangihwang i ha'on hinadan adi ahan maphod an pangat nadan tatagu an mamalpaligat i ha'on.

¹⁴Udu'dulnay aggeya' ot udot niyayyam.

Ta aggeya' inyayyam i ina i diyen algo an niyayyama'.

¹⁵Ya udu'dulnay ma'id hidiyen tagun nangipa'innila i ama an lala'i nan niyayyam an imbabalena.

¹⁶Ot udu'dulnay madadag hidiyen tagu ta umat hinadan o'ongal an boblen dinadagmu Apu Dios an aggem inayyuwan.

Ta donglonay mungkogah nan mawi'it ya tukuk di tindalun gumubat hinan tongan di algo.

¹⁷Te tanganu nin tuwali ona' agge pinaten hiya hidin awada' hi putun ina ta aggeya' ot eh'a niyayyam.

Ta wan hay putun ina di ninayun hi nilubu'a'.

¹⁸Ot tanganu nin tuwali ona' niyayyam?

On wanin an alyonaon ta tigo' di nunnaud an punligatan ya ta wan li'nao' nan nunhiglan pama'bainda i ha'on hi ingganah ataya'.

Hay Agge Nangiyabulutan Apu Dios Hinan Imbagam Sedekiah

21 ¹Himmapit hi Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah hidin hinnag nan patul an hi Sedekiah da Pasur an imbabalen Malkijah ya nan padin hi Sepaniah an imbabalen Maaseyah ta umalidan mi'hapit i ha'on. Ta immalida ot alyonday, ²Mahmaham di anuy pohdon Apu Dios

hi ma'at te umman inhipun nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar an mangubat i dita'u. Ta alina ni' ya boddangan dita'un Apu Dios an umat handi ta mangat hi nakaskasda'aw ya impa'anahtu da Nebukadnesar ya nadan tindaluna.

³Ot alyo' i diday, Ume ayu i Sedekiah ya inaliyu i hiya ⁴an hay imbagan Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Pumbalino' hi ma'id ha hilbin nadan almasyu an pangubatyuh nan patul hi ad Babilon ya nadan tindaluna an nunli"ub ituwen boble. Ot danaen binuhulyu ya paghopo' damdama didah tun bobleyu. ⁵Ta ha'on an ongal di abalinana an Dios di umlot an mangubat i da'yu te nunhiglay bungot'un da'yu. ⁶Ya ipa'ali' boy nalot an dogoh ta mun'a'ate nadan tatagu ya animal an wada ituwen boble. ⁷Ya hay ma'at hinan patulyuhtu hi ad Judah an hi Sedekiah ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan tatagun adi mi'yateh nan nalot an dogoh ya nan mihwang hi gubat ya bitil ya ipa'ala' dida hinan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ya nadan ibbanan binuhulyu an namhod an mamaten da'yu. Ta pumpatena dida an ma'id ha hom'ona.

⁸Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ibagam hinadan tatagu ta nomnomnomonda hi'on pinhoddan mate onu pinhoddan mi'tagu. ⁹Te an namin nadan munnanong an umohnong hi ad Jerusalem ya mateda nimpeh gubat onu bitil onu hinan nalot an dogoh. Mu nada'e an mumpada"ul hinadan i Babilon an mangubat i da'yu ya adida mate. ¹⁰Te ha'on an Dios ya dadago' hi ad Jerusalem. Ta ipa'abak da'yuh nan patul hi ad Babilon ya pinu'ulanan namin hituwen boble ta mumbalin hi dapul.

Hay Imbagan Apu Dios Hinan Patul Hi Ad Judah

¹¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ibagam hinadan tinanud di patul hi ad Judah ta donglondah tuwen alyo' i dida ¹²an tinanud David. Alyo' di, Tigonyu ta nipto' di atonyun mangipanuh hinadan tataguh abigabigat. Ta boddanganyu nadan paligaton di udum an tatagu ya nadan pulhonday gina'uda. Ta nan nipto' di atonyu te ibahhoyu'e ta nan adi ahan maphod di atonyu ya umannung an pabungotona' ta paddungnay bimmikah an apuy di bungot'u an ma'id ha mabalin hi mangdop.

¹³Ot nomnomonyun da'yu an numpunhitu hitun nabillid ya mabatu an ad Jerusalem te alyonyu eh'a di, Undan nganne ihyay mabalin hi manggop hitun boblemi ta gubaton da'mi? ¹⁴Mu ha'on an Dios di mundusa i da'yu an miyunnudan hinadan ato'atonyu. Ot pu'ula' nan balen di patulyu ta maghob an namin di wahtuh ad Jerusalem.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Aton Nan Patul

22 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Ume'ah nan patul hi ad Judah ta alyom di, ²He'an patul hitun ad Judah an tinanud

David ya hanat donglom hituwen imbagan Apu Dios ya ta'on on da'yun ap'apun munhilbih nan patul ya da'yun namin an tatagu. ³Te mahapul an nan nipto' di atonyu. Ta boddanganyu nadan mapalpaligat an pinlohday gina'uda. Ya impapto'yu nadan ni'iboble i da'yu ya nadan nun'apuhig ya nadan nun'abalu ta adiyu paligaton dida ta ma'id ha mipapate hinadan ma'id ha bahulna ituwe an boble. ⁴Ot unudonyu'e datuwen ibaga' i da'yu ya minaynayun an waday mumpatul hitun ad Judah an malpuh nan tinanud David. Ta malinggop ayu an mumpunhitu ituwen numboblanyu ya minaynayun an adi madadag tun palasyu ya nadan gejt ya nadan kalesa ya kabayu an iluganan di patulyu ya nadan ap'apun munhilbi i hiya. ⁵Mu adiyu'e unudon datuwen ibaga' ya ibaga' tee i da'yu an hituwen palasyu ya umannung an madadag.

Hay Ma'at Hinan Palasyu

⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Nan amaphod nan palasyu hi ad Judah ya umat hinan amaphod nan bobleh ad Gilead ya nadan nun'atagen billid an nungngadan hi Lebanon. Mu lo'tat ya dadago' ta umat hinan agge naboblayan an ma'id ha munhituhdi. ⁷Te ipa'ali' di tatagu an manadag hinan palasyu an way ohaon inodnanay lumintana ta pumpotonda nadan dinangal an sedar ya nun'itopaldah nan apuy ta maghobda. ⁸Ta nadan tatagun malpuh udum hi boble an mala"uh ya munhimbabaggaandan alyonday, Tanganu nin on dinadag Apu Dios hituwen ongal di abalinanan boble? ⁹Ya tobalon di udum an alyonday, Athituy na'at te aggeda inunud din inabulutdan tugun Apu Dios i dida. Ta hay dinayawda ya nunhilbiyanda ya bokon nan Dios an dayawon di tinanud Israel te nadan dios di udum an tatagu.

¹⁰Ot alyo' an hi Jeremiah di, Ibaga' i da'yun ibba' an i Judah ta adiyu kogaan nan naten patul ta'u ya adi ayu umukayungan. Mu hay kogaanyu ya nan patul ta'un niyeh udum an boble. Te mhipun hi ad uwani ya adi mo mumbangngad hitu. ¹¹Te hay alyon Apu Dios hi ma'at i Sallum^j an imbabalen Josiah an nihukkat i amanan patul hi ad Judah ya miyeh udum hi boble an adi mo mibangngad hitu. ¹²Te mateh nan boblen ibaludana ta adina mo tigon di boblena.

Hay A'at Jehoyakim

¹³Ya alyon bon Apu Dios di, Mahmo' nan tagun agge nipto' di atonan mangiyammah palasyuna an duway gladuna bo udot ta pilitonay tataguh numboblanyan muntamu mu adina idat di bo'laonda. ¹⁴Te hay ninomnomna ya alyonay, Mangapyaa' hi ongal an palasyu ta hinan mi'adwah gladu ya o'ongal nadan kuwartuna. Ya atbohadin o'ongal nadan

---

^j 22:11 Hi Sallum ya hiya nan hi Joahas.

tawana ya sedar an kayiw di miyamma hi dallomna an mapintolan hi mumbolah.

¹⁵Ya alyon bon Apu Dios di, Hay ibagam hinan patul ya alyom di, Bokon nan maphod an palasyu di lummuh apemanam an patul. Daan mo ta hi aman an hi Josiah di pangiyunnudam? Te hiya ya nipto' di nangatnah tatagu ta hiya nan wadan namin di mahapulna ya maphod di na'na'at hidin numpatulana. ¹⁶Te binoddangana nadan nun'awotwot an mahapulday boddang. Ta hiya nan maphod boy na'na'at i hiya ya ta'on on hitun ad Judah. Ot athinay a'at nan tagun nanginnilan ha'on.

¹⁷Mu he"a ya nat'on te hay pohdom ahan ya hay bagiyom an ta'on on kuluk di pangatmu. Ya ta'on on mipapateday tatagun ma'id ha bahulda. Ya attaom an palpaligaton di udum an tatagu. ¹⁸Ta hiya nan imbaga' an hay ma'at i he"a Jehoyakin an imbabalen Josiah ya adi da'a kogaan hi tataguh tun atayam.

Ya ma'id ni'mo ha ahi mangali hi, Ayayyu' attog hi ibbami onu ayayyu' attog nan ap'apumi ya nan amaphod di numpatulana. ¹⁹Ya hay ilubu'am ya umat'a hinan naten dongki an namaag ya ginuyudda ya eda intopal hi bahhel nan binattun alad di ad Jerusalem.

²⁰Ya da'yun tatagu ya ta'on hi tumikid ayuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon ta e ayu tumukutukuk hidi ta madngol hi ad Basan onu hi ad Abarim mu ma'idda damdama nadan ugganyu pumpaboddangan te nun'a'atedan namin. ²¹Te ningamut tuwali an adiya' donglon i da'yu te hidin pinumhod ayu ta malinggop ayuh tun bobleyu ya pinadana' tuwali mo i da'yu. Mu ta'on ot at'ayuhna tuwali an nihipun hi a'ungayu ya aggeya' inun'unud.

²²Ta hiya mo nan paddungnay iye"en di puwo' an namin nadan ap'apuyun mangipangpangulu i da'yu hi udum hi boble. Ya ta'on on nadan ugganyu pumpaboddangan ya miyeda damdamah udum hi boble. Ot ma'id ha bahhona an mibabain ya mipada"ul ayu an gapuh nadan adi ahan maphod an pangatyu.

²³Ot da'yun nunhituh nan mapmaphod an palasyu hi ad Jerusalem an nadingding hi maphod an kayiw an sedar ya manuh ad uwani te malinggop ayu. Mu nunnaud di ahiyu kumgaan hitun dumatngan diyen punholholtapanyu te umat hi dogoh di mun'ayyam.

Hay Nibagan Ma'at I Jehoyakin

²⁴Hay imbagan Apu Dios i Jehoyakin an imbabalen Jehoyakin ya alyonay, Ha'on an Dios ya inganuy da'a Jehoyakin an ta'on on pinili da'an patul an paddungnay singsing an inhu'lub'uh winawwan'u mu aanon da'a damdaman ha'on. ²⁵Ta idat da'ah nan binuhulmun hi Nebukadnesar an takutam ya nadan tindalunan naminhod an mamaten he"a. ²⁶Ya iyabulut'u an da'yun inam ya miye ayuh nat'on an boble ta hidiy

ibaludanyu ya atayanyu. ²⁷Ta ta'on on pohdonyu ahan an mumbangngad hitu ya adi mabalin.

²⁸Ot alyo' an hi Jeremiah di, Undan hituwen hi Jehoyakin ya umat hinan pito' an bangan napa"ih ta ma"id mo ha naminhod i hiya? Ta miyeh nan boblen aggena in'innila ya ta'on on nadan imbabalena.

²⁹Ot da'yun i'ibba an i Judah ya daan mo tuwali ta donglon ta'u nan ibagan Apu Dios i dita'u. ³⁰Te alyona di, Aanonyuh nan libluy ngadan nadan imbabalen Jehoyakin ta ay ma"id ha imbabalena te ma"id ha maphod hi niyatana. Ya ma"id hinadan imbabalena ha pumhod di nitaguwana ya ma"id ha mumpatul i dida hitun ad Judah. Ha"on an Dios di mangalin tuwe.

Nan Maphod An Hapang

23 ¹Alyon bon Apu Dios di, Mahmo' ayun ma'alih ap'apun nadan tatagu' te alyon on da'yuy mumpapto' hinadan ay kalnero ya onnot on da'yuy manadag ya mangiwakat i dida. ²Ta hiya nan ha"on an Dios an dayawonyun tinanud Israel ya alyo' i da'yun ap'apu an nangiwayat hinadan tatagu' hi udum hi boble an dusaon da'yu an gapuh nadan adi maphod an inatyun dida te agegyu impapto' dida.

³Mu ta'on on athidi an wadadah nadan boble an niyayanda ya amungo' nadan mabatin tatagu' ta pa'anamoto' dida. Ta munholagda ta dumakolda. ⁴Ya ha"on di mamto' hi mumpapto' i dida. Ta adida mo aya tumattakut ya ma"id ha ta'on on ohah matala' i dida.

⁵Ot udum nimpeh algo ya pot'o' han mumpatul an tinanud David an hay i'aligana ya nan nahamad an Hapang. Te hidiyen mumpatul ya nipto' di pangatna ta nahamad di atonan mangipapto' hinadan tataguna. ⁶Ya hay pungngadanda i hiya ya hi Pundinolan An Ap'apu te hitun pumpatulana ya mihwang ayu ya luminggop ayu an i Judah ya i Israel.

⁷Ya hitun a'atana ya mahukkatan di aton nadan tatagu an munsapata te adida mo alyon hi isapatadan ha"on an Dios an nangawit hinadan a'ammoddan tinanud Israel hi ad Egypt. ⁸Te hay alyonda mo ya isapatadan ha"on an Dios an bimmoddang i dida hi immanamutanda an tinanud Israel an nalpu hinadan bobleh nangappit hi huddo'na ya nadan udum an boblen niyayanda. Te lo'tat ya pa'anamoto' nimpe dida hinan numboblayanda an indat'u tuwalih din a'ammoodda.

Hay A'at Nadan Mumpunlayah An Propeta

⁹Ha"on an hi Jeremiah ya alyo' di, Nunhiglan mahkit di nomnom'u ya gumayonggonga' hi takut'u an gapuh nadan ato'aton nadan mumpunlayah an propeta. Ta namaag ya aya' nabutong an gapuh nan imbagan Apu Dios an ma'at i dida. ¹⁰Te datuwen propeta ya nunhiglan adi maphod di pangatda te nibahhoy nangiyatandah nan abalinanda. Ya athidida

bo nadan tatagu an din'ugdah Apu Dios. Ta hiya nan paddungnay umukayungan tun boble ta'u te namaganan nadan pastu an gapuh nundusaan Apu Dios i dita'u.

¹¹Ta hi Apu Dios ya alyonay, Numpapaddung nadan padi ya nadan propeta an adiya' nomnomnomon i dida. Te ta'on on hinan Templo ya atonday adi maphod. ¹²Ta hiya nan ha'on an Dios ya dusao' dida hi'on madatngan hidiyen adusaanda ta madadagda. Te paddungnay nipotto'da i ha munhihillong ya dangloddanglo an awon ta magahda ya nateda.

¹³Ya ta'on on nadan propeta hi ad Samaria ya tinigo' nan umipabain ahan an numbahulanda. Te hay eda impa'in'innilah tatagu ya nan impa'innilan anun Baal. Ya diday nangipangpanguluh nadan tatagu' hi ad Israel ta din'uga' i dida.

¹⁴Mu inyal'alanay bahul nadan propeta an i Jerusalem. Te inluktapday ahawada ot inaynayundan munlayah. Ot boddanganda bo udot nadan mangmangngat hi adi maphod ta innaynayunda dadiyen pangatda ta ma'id ha muntutuyu. Ta hay panigo' i didan namin ya umat i handidan tataguh ad Sodom ya hi ad Gomorah. ¹⁵Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios ya alyo' di, Nomnomnomonyu an paddungnay ipa'an'u i dida di mumpait an makan ta mapalpaligatda ya impa'inuma' dida hi guwade. Te nadan propeta hi ad Jerusalem ya diday gapunah nihinapan nadan dakol an adi maphod an ma'ma'at.

¹⁶Ta hiya nan alyo' di, Adi ayu midngolan hinan ay umipadinol an ibagan danaen propeta te nan ibagada ya nalpuh nomnomda an agge nalpun ha'on. ¹⁷Te hay ibagabagan danaen propeta hinadan mungngohen ha'on ya alyonday, Adi ayu minomnoman ot hay imbagan Apu Dios ya luminggop ta'u. Ya nada'e an tatagu an adi maphod di ato'atonda ya alyondan diday, Ta'on aya ot ma'id ha adi maphod hi ma'at i da'yu.

¹⁸Mu ha'on an Dios ya ibaga' i da'yu an ma'id ha oha i datuwen propeta hi immannung an nanginnilah nan wadah nomnom'u. Ya ma'id i dida ha naminhod an mangngol hinan ibaga'. ¹⁹Mu nomnomnomonyu an ha'on an Dios ya nunhiglay bungot'uh nadan numbahul ta umat hinan mabikah an puwo' di ato' an manadag hinadan tatagu an adi maphod di pangatda.

²⁰Ya adi namaag ya na'ubayah di bungot'u te ingganah on ato' an namin nan ninomnom'u. Ya ahiyu mohpe ma'awatan an namin datuwe.

²¹Ot bokon ha'on di nannag i danaen propeta ya aggeya' himmapit i dida an ta'on on alyonday ha'on di nalpuwan nan ibagabagadah nadan tatagu. ²²Te onha immannung an nan hinapit'uy dingngolda ta hiyay imbagada ot wan inwalong nadan tatagu' nadan adi maphod an ato'atonda.

²³Ha'on an Dios ya aggeya' nidawwi i da'yu. ²⁴Ta hiya nan adi mabalin hi ipa'ayana' ta adi da'yu tigon. Te undan aggeyu innila an ta'on on

idaanah ad lagud ya hitun luta ya wahdiya'. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²⁵Ya dingngol'u nan ibagabagan danaen propeta an alyonday wada anuy impatigo' onu impa'inop'u i dida. Ta innaynayunda an himmapihapit hi layah hinadan tatagu'. ²⁶Mu danaen ibagabagada ya nalpuh nan nakutikut an nomnomda. Ot anuud nin ya ahida idinong hinaen ato'atonda? ²⁷Mu manu'e hi layah nan ibagabagada an ininopda ya alyonda on ta du'gona' hinadan tatagu' ta umat hi inat handidan a'ammotta an hay dinayawda ya hi Baal. ²⁸Ot hanan waday ininopna ya hanat ibagana an hidiye ya ona ininop ya abuh an agge nalpun ha'on an Dios. Ya athidi boh nan immannung an propeta an ammuna nan nalpun ha'on di ipa'innilana. ²⁹Hanan hapit'u ya umat hinan apuy an gobhonay lugit. Ya umat boh masu an guduwonay batu.

³⁰Ta ha'on an Dios ya nunhiglay bungot'u hinadan mumpunlayah an propeta an mundongoldah ininop nadan ibbadan mumpunlayah an propeta on alyonday ha'on di nalpuwana. ³¹Ya atbohdin nunhiglay bungot'uh nadan propeta an nan nalpuh nomnomday eda ibagabaga on alyonday ha'on an Dios di nalpuwana. ³²Ot nomnommonyu an nunhiglay bungot'u hinadan mumpunlayah an alyonday waday ininopda ta lummuh pumbahulan nadan tatagu'. Mu hay immannung ya agge' pinto' didah propeta ya agge' hinnag dida. Ta ma'id ha iboddangdah nadan tatagu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ibagan Jeremiah Hinadan Tatagu

³³Alyon bon Apu Dios i ha'on di, Wa'e ha tagu onu munlayah an propeta onu padi an mummahmah an alyonay, Nganney imbagan Apu Dios i he'ah inomnomam hi ad uwani? Ya alyom i diday, Da'yuy inomnoma'. Te alyon Apu Dios di iwalong da'yun hiya. ³⁴Ya kumpulna bon tagu an ta'on on propeta onu padi an alyonay, Ma'liggatana' tayyah nan imbagan Apu Dios. Hidiyen tagun nangalih athidi ya dusao' an Dios an ta'on on nan familyana. ³⁵Udu'dulna boy hay mahmahandah nadan ibbayun tatagu ya hi'on nganney imbaga' an Dios hi pohdondan innilaon. ³⁶Ta idinongdan mangali hi ma'liggatanda hinadan imbaga'. Te hay mabalin an alyon hi na'alligat ya nan hapit di tagu ya abuh. Ta adida pumbalinon hi layah nan hapit'u an wadawada an Dios an ongal di abalinana an dayawonyun tinanud Israel. ³⁷Unhaot wada'ey mahmahanyu hi ohan propeta ya alyonyu di, Nganney imbagan Apu Dios hi pohdonan innilaon ta'u? Bokon'e ya alyonyu di, Nganney imbagan Apu Dios? ³⁸Mu wa'e ta tobalonda ta alyonday, Na'alligat hituwen imbagan Apu Dios. Ya alyonyu di, Nan imbagan Apu Dios i da'yu ya adiyu alyon hi na'alligat. ³⁹Nomnommonyu an linglingon da'yu an i Jerusalem i ha'on an Dios. Ta ipiye da'yu hi udum hi boble ta midawwi ayun ha'on. Ya

ingnganuy'u tun boble an indat'un da'yu ya i handidan a'ammodyu. ⁴⁰Ta gapuh nan ibabainanyu ya pihulon da'yuh tatagu hi inggana.

Hay Nipatigan Han Duwan Bahket I Jeremiah

24 ¹Hidin nalpah an inyen nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar nadan binaluddan patul hi ad Judah an hi Jehoyakin an imbabalen Jehoyakim ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan nun'alala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu' hi ad Babilon ya wada han impatigon Apu Dios i ha'on an ay'u ininop. Ya anakkaya an tinigo' han duwan bahket an napnuh bungan di fig an nipabundah hinangngab nan Templo hi ad Jerusalem. ²Nan ohan bahket ya naha"adan hi maphod an hiyah nalum an bungan di fig. Mu nan mi'adwan bahket ya naha"adan hi nabulu' an bungan di fig.

³Ya alyon Apu Dios i ha'on di, Nganney tinigom Jeremiah?

Ot alyo' di, Bungan di fig an mapmaphod di udum mu nabulu' di udum.

⁴Ya imbagan Apu Dios an ipa'innila' ⁵hinadan i Judah hituwe an alyonay, Hay ni'aligan nadan maphod an bungan di fig ya nadan i Judah an niyeh ad Babilon. ⁶Te ipapto"u didahdi ta udum hi algo ya ibangngad'u dida ituwen boble. Ta paddungnay itanom'u didahtu ya impappapto"u dida an adi' dadagon ya adi' ba'guton dida. ⁷Ya idat'uy pamhodda an manginnila i ha'on an Dios ta diday mibilang hi tatagu'. Te pohdondan ha'on ya abuh di daydayawonda ya punhilbiyanda an ma"i'd ha udum.

⁸Mu hay alyon Apu Dios hi ni'aligan nadan nabulu' an bungan di fig ya nan patul hi ad Judah an hi Sedekiah ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan tataguna an nabatih ad Jerusalem ya nadan e ni'ibobleh ad Egypt. ⁹Ta alyonay, Paligato' dida ta masda'awday tataguh abobboble hinan ma'at i dida. Ta ammunadah mapihul ya mangihngihilan ya mapalpaligat hinadan boblen pangiwakata' i dida. Ya usalon di udum an tatagu hidiyen ma'at i dida an pun'idutdah udum. ¹⁰Ya impa'ali' di gubat ya bitil ya nalot an dogoh ta ingganah mama"iddah tun ad Judah an indat'uh din a'ammodka.

Hay E Iha"adan Nadan I Judah Hi Napituy Tawon Hi Udum An Boble

25 ¹Hidi tuwalin mi'apat di tawon hi numpatulan Jehoyakim an imbabalen Josiah hi ad Judah ya waday impa'innilan Apu Dios i ha'on an ma'at i da'mi an i Judah. Yaden hidiyen tawon di nanghipunan Nebukadnesar an mumpatul hi ad Babilon ta agge ni' immalin nangubat i da'min i Judah.

²Ot alyo' hinadan tataguh ad Judah di, ³Ad uwani ya ume moh baintit tuluy (23) tawon hi nangibagabagaa' i da'yuh nadan impa'innilan Apu Dios i ha'on an nihipun hidin mi'apulut tuluy (13) tawon hi numpatulan Josiah an imbabalen Amon hitun ad Judah ta ingganah ad uwani. Mu ningamut an adiyu donglon.

⁴Ya ta'on on hinnag Apu Dios nadan udum an propeta ta immalidan mangibagabaga i da'yuh nan pohdona mu hiyah diyen adiyu donglon ya adiyu unudon nan ibagadan da'yu ⁵an ta'on hi analyonda i da'yuy, Mahapul an iwalongyu nan adi maphod an pangatyu ta mabalin an nanongnan munhitu ayu ituwen boblen indat Apu Dios hinadan a'ammodyu hi inggana. ⁶Te adina pohdon an dadagon da'yu. Ot hanat idinongyun mundayaw hinadan dios an iniphod di tagu ta adiyu pabungoton hi Apu Dios.

⁷Mu aggeyu ahan inunud nadan propeta an onyuoat innaynayun an nundayaw hinadan dios an inyammayu. Ta impabungotyuh Apu Dios ot dusaon da'yu ta hiya nan nunnaud di punholholtapanyu. ⁸Ta hiya nan hi Apu Dios an ongal di abalinana ya alyonay, Gapu ta aggeyu inun'unud nadan imbagabaga' ⁹ya pa'aliyo' an namin nadan nat'onat'on an tatagun nalpuh nangappit hi huddo'na ta gubaton da'yu. Ta ipangulun nan baal'un hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon. Ta dadagon da'yu ya nan bobleyu ya ta'on on nadan boblen nun'ihaggon i da'yu. Ta an naminday manigoh nan ma'at i da'yu ya tumakutda. Mu dildilahon da'yu damdaman dida. ¹⁰Ot pogpogo' mo nadan ugganyu a'amungan an pun'am'amlonganyu ya nan ugganyu kumanankantaan an umat hi kasal. Ya ma'id moy munggiling hi makan te mabaon namin di babaleyu ya mumbalin hi munhihillong. ¹¹Ta minganuy mon namin hituwen boble te pumbalinon da'yu an i Judah hi baal nan patul hi ad Babilon hi napituy (70) tawon. ¹²Ta nala"uh'e nan napituy (70) tawon ya ahi' mohpe dusaon nan patul hi ad Babilon ya nadan tataguna an gapuh bahulda. Ta pumbalino' nan bobledah adi maboblayan hi inggana. ¹³Te ato' hi ad Babilon nan dakol an inali'ali' an panadag'un dida an nitudo' ituwen liblu ya nadan imbagabagan Jeremiah an ma'at hi udum hi boble. ¹⁴Ta iballoh'uh nadan i Babilon nan inatdah ad Judah ya nadan udum an tatagu. Ta mumbalinda piboh baal di patul hinadan udum an boble an ongal di abalinanda mu hiya.

Hay Nipa"elan Nan Bungot Apu Dios

¹⁵Wada boy impatigon Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel i ha'on. Ta dingngol'un alyonay, Alam tee Jeremiah tun basu an napnuh bungot'u ta em ipa'inum hinadan tatagu hi abobboble an pannaga' i he'a. ¹⁶Ta inumonda'e ya mundiwwaganda ya matala' di nomnomda an gapuh nan honago' an mangubat i dida.

¹⁷Ta inala' anuh diyen basuh ta'len Apu Dios ya impatigona bon ha'on nadan boblen e' pangipa'inuman. ¹⁸Ta inhipun'u anuh ad Jerusalem ta inggana ot opngo' an namin nadan bobleh ad Judah. Ot ipa'inum'uh nadan patul ya nadan ap'apun munhilbin dida ta way aton di bobledan madadag ta mumbalin hi atatakut. Ta gapu i diyen ma'at i dida ya

mapihulda ya usalon di udum hidiyen ma'at i dida hi pun'idutdah udum an tatagu. Ta umat hinan ma'ma'at hi ad uwani.

¹⁹Ot iye' bo anuh ad Egypt ta nan patul hidi ya nadan ap'apun munhilbih nan patul hidi ya nadan baalna ya an namin nadan tataguhdi ²⁰ya ta'on on nadan e ni'iboblehdi ya imminumda.

Ya an namin nadan patul hinadan bobleh ad Us ya nadan patul di i Pilistia hi ad Askelon ya hi ad Gaza ya hi ad Ekron ya hinadan tatagun nabatih ad Asdod ya imminumda bo anu. ²¹Ot umeya' bo anuh nadan patul hi ad Edom ya nan patul hi ad Moab ya nan patul hi ad Ammon ²²ya an naminda bo anu nadan patul hi ad Tyre ya hi ad Sidon ya hinadan patul hinadan bobleh da'ging di baybay ²³ya hi ad Dedan ya hi ad Tema ya hi ad Bus ya hinadan nun'idawwi an boble ²⁴ya an namin nadan patul hi ad Arabia ya nadan patul hinadan na'appudut an boble ²⁵ya an namin nadan patul hi ad Simri ya hi ad Elam ya hi ad Media ²⁶ya nadan patul hinadan bobleh nangappit hi huddo'na an nun'ihaggon ya nadan nun'idawwi. Ta impon'g'u anun namin nadan pun'ap'apuwan hitun luta. Ya hay na'udih mahapul an uminum anuh nan basun napnuh bungot Apu Dios ya nan patul hi ad Babilon.

²⁷Ya inalin bo anun nan ongal di abalinanan Dios i ha'on di ibaga' hinadan patul ta uminumdah nan basun napnuh bungotna ta ingganah ma'abbutongda ta mun'u'utada. Ta minayun an adida bumangon te pa'aliyonay mangubat i dida.

²⁸Ya inalina boy, Wa'et adida pohdon an uminum ya ibagam i didan ha'on an Dios an ongal di abalinana di nangalih mahapul an uminumda. ²⁹Te undan adida tigon an inhipun'uh nan boblen idaydayawa' di dinusa'. Ya undan dida'e ihya ya adida madusa? Ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ipa'ali' di mangubat hi abobbobleh tun luta.

Ta datuwe anuy impa'at Apu Dios i ha'on hinan impatigona an ay'u ininop. ³⁰Ot alyonay, Em ipa'innila datuwen ibaga' i he'a Jeremiah. Ta alyom di, Nan bungot Apu Dios ya nunhiglan atatakut an umat hinan mun'olmom an layon ya nan atatakut an kidul. Ta paddungnay pun'igatina nadan tataguh tun luta ta umat hi aton di mungkopal hi greyp. ³¹Ya donglon di atagutaguh tun luta nan ibagan Apu Dios an adina pohdon hi abobboble. Ta ipapatenah gubat nadan adi maphod di pangatda. Hiyah tuwey inalin Apu Dios.

³²Ya alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Nomnomnomonyu an dadago' nadan nat'onat'on an bobleh tun luta ta paddungnay mabikah an puwo' an adi duminong ta ingganah hinaponan dadagon di abobbobleh tun luta.

³³Ta hitun a'atana ya awagillangday mun'a'ateh abobboble. Ya ma'id ha umukayungan hi atayanda. Ya ma'id ha e mangilubu' i dida an namaag ya ayda lugit an awagillangdah nan luta.

Hay Adusaan Nadan Mangipangpanguluh Ad Judah

³⁴Ot hitun a'atana ya da'yun mangipangpanguluh nadan tatagu' an paddungnay mumpapto' hi kalnero ya ahikokoga ayuh inomnomanyu ya munluddagan ayuh nan hupu' hi a'at di eyu umukayungan. Te nadatngan moy atayanyu ta mi'alig ayuh nan mapmaphod an bangan pito' an ahi magah ta magudu. ³⁵Te ma"i'd ha mabalin hi buntikanyu hi eyu ipa"ayan.

³⁶Ta ahiyu donglon di kogan nadan mangipangpanguluh da'yu. Te pundadag Apu Dios nadan bobleyu ³⁷ta mumbalin hi ma"i'd ha hilibida an gapuh bungotna. ³⁸Te umat hinan layon an lumah'un hinan liyang an nunhituwana an mun'alumiyom hi bungotna ta pundadagna nimpey bobleda ta mumbalin hi ma"i'd ha hilibina.

Hay Edaot Bo Pamatayan I Jeremiah

26 ¹Hidin hiya ta'wah numpatul hi Jehoyakim an imbabalen Josiah hi ad Judah ya himmapit boh Apu Dios i ha'on^k ²an alyonay, Ume'ah nan Templo ya timma'dog'ah hinangngabda ya himmapit'ah nadan tataguh ad Judah an umalin mundayaw i ha'on hinan Templo'. Ta ibagam an namin nadan ipa'innila' i he"a. Ya tigom ta ma"i'd ha mala"uhan. ³Ta alina ya donglon nadan tatagu ta iwalongda nadan adihan maphod an pangatda. Ta mabalin an hukkata' nan ninomnom'u ta adi' dusaon didah nan dakol an numbahulanda.

⁴Ot ibagam i dida an ha'on an Dios ya alyo' di, Adiyu'e donglon ta adiyu unudon nan tugun'u ⁵ta inaynayyunun adi donglon nadan ibagan nadan hinnahinnag'un baal'u an propeta ⁶ya dadago' tun Templo ta umat hinan inat'uh ad Siloh. Ta mumbalin tun ad Jerusalem hi usalon di atagutaguh abobboble hi pun'idutdah udum.

⁷Ta nadan padi ya nadan propeta ya an namin nadan tataguhdih nan Templo ya dingngolda danaen imbagabaga'. ⁸Mu on hiyah impadappuh'u ya lini"uba' hinadan padi ya nadan propeta ya nadan tatagun wahdi. Ya pun'itkukdan alyonday, Lebbengnan patayon da'an gapuh nadan hinapihapitmu. ⁹Te tanganu on namaag ya alyom di inalin Apu Dios an madadag tun Templo ta umat hinan na'at hi ad Siloh? Ya tanganu onmu bo alyon hi madadag tun bobleh ad Jerusalem? Ta lini'woha' hinadan tataguh nan Templo.

¹⁰Ta on dingngol nadan ap'apun munhilbih nan patul hi ad Judah nan ma'ma'at ot ma'ibagadan umeh nan way Templo ot umbundah nan way nungngadan hi pa"apyan geyt hidih nan way Templo ta diday mangipanuh hinan ma'ma'at. ¹¹Ot alyon nadan padi ya nadan propeta

^k 26:1 Nan nibaga ituwen na'na'at ya agge nahohonnod di na'atana.

i dadiyen ap'apu ya hinadan tatagu di, Hituwen tagu ya lebbengnan mipapate. Te dingngol ta'u nan imbagabaganan adadagan tun boble ta'u.

¹²Ot alyo' di, An namin nan dingngolyu an hinapit'u ya hi Apu Dios di nalpuwana. Te hiyay nannag i ha'on ta ibaga' i da'yu nan himpangen ahi ma'at ituwen Templo ya tun boble ta'u ya nadan udum an dingngolyun imbaga' an ma'at. ¹³Mu wa'e ta iwalongyu nan pumbahulan ta unudonyuh Apu Dios ya adina aton nan imbaganan panadagna i da'yu. ¹⁴Mu ha'on'ee tee ya ukod ayuh nan innilayun nadadawoh hi atonyu i ha'on. ¹⁵Mu ibaga' tee an onha patayona' i da'yu ot mumbahul ayun himpamoble an gapu ta patayonyuy tagun ma'id ha bahulna. Te immannung an nalpun Apu Dios an namin nan dingngolyun imbagabaga'.

¹⁶Ot alyon nadan ap'apu ya nadan tatagu hinadan padi ya propeta di, Gapu ta hi Jeremiah ya ammuna nan impa'innilan Apu Dios i hiya di imbagana i dita'u ot adi mabalin an mipapate.

¹⁷Ya wadaday mangipangpanguluh tatagu an himmapit ot alyonday, ¹⁸Handin hi Hesekiah di patul hitun ad Judah ya himmapit nan propeta an hi Mikah an i Moreset ot alyonah nadan tatagu di, Nan ongal di abalinana an Dios ya alyonay, Lo'tat ya madadag hi ad Jerusalem ta ay na'aladun puntanoman ta ma'id ha hilbina. Ta ta'on on nan nabillid an awadan nan Templo ya magado'otan. ¹⁹Mu aggeda pinateh Mikah an gapuh nan hinapitna. Te onnot on hay inat da Hesekiah ya nadan tatagu ya indinongda nadan adi maphod an at'atonda ot mumpahpahmo'dan Apu Dios ta hiya mohpey dayawonda. Ta gapu i diyen inatda ya agge dinadag Apu Dios dida ya tun boble hi ad Jerusalem an ta'on ona imbaga an hidiyey atona. Ta umat hi ad uwani an onha patayon ta'uh Jeremiah ot nganne nin di ma'at i dita'u.

Hay Na'at Hinan Propeta An Hi Uriah

²⁰Ya hay oha bo ya handi an propeta an hi Uriah an imbabalen Semayah an i Kiriath-jearim ya imbaganey ma'at ituwen boble an umat bo damdamah nan imbagan Jeremiah. ²¹Mu hidin dingngol nan patul an hi Jehoyakim ya nadan opisyal di tindaluna ya nadan ap'apun munhilbih nan patul hidiyen imbagan Uriah ya pohdondan patayon. Mu hidin dingngol Uriah ya timmakut ot bumtik hi ad Egypt. ²²Mu hinnag damdaman nan patul hi Elnatan an imbabalen Akbor ya nadan udum an linala'i ta tinnuddah ad Egypt. ²³Ot baludondah Uriah ot iyedah nan patul an hi Jehoyakim ot ipapatena. Ot pamaag ot eda itopal di adolnah nan lubu'an di tatagu.

²⁴Ta ha'on an hi Jeremiah ya aggeya' impapate te binoddangana' i Ahikam an imbabalen Sapan ta aggeya' inyabulut hinadan tatagun mamaten ha'on.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Pumbalanan Nadan I Judah

27 ¹Hidin hiyah numpatul hi Sedekiah an imbabalen Josiah hi ad Judah ya himmapit hi Apu Dios i ha'on. ²Ta inaliny, Apyom

ha panakul¹ ya gina'odam hi lalat ya imbanggolmu ta ipa'elan nan ahi ma'at. ³Ya ahi'a e ni'hapit hinadan hinnag nadan patul hi ad Edom ya hi ad Moab ya hi ad Ammon ya hi ad Tyre ya hi ad Sidon an immalihituh ad Jerusalem an e mi'hapit hinan patul hitun ad Judah an hi Sedekiah. ⁴Ta ibagam i dida nan pohdo' an ipa'innilah nadan patulda ta alyom di, Alyon nan ongal di abalinanan Dios an dayawon di tinanud Israel di, ⁵Gapuh nan ongal an abalina' ya limmu' tun luta ya nadan tatagu ya animal an wadahtu. Ot hiya nan mabalin an idat'u datuwe hinan pohdo' an pangdatan. ⁶Ta ad uwani ya iyukod'u hinan baal'u an hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon nadan numboblayanyu ya ta'on on nadan atap an animal. ⁷Ta an namin nadan tataguh abobboble ya mumbalindah baal Nebukadnesar ya nadan imbabalena ya apapuna ta inggana hi madatngan piboy a'abakana. Te abakon di tataguh abobboble ta mumbalin piboh baal di udum an patul an ongal di abalinanda. ⁸Mu mumpada"ul ayu ni' ta munhilbi ayuh nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ta mumbalin ayuh baalna. Te nan himpamoble an adi mumpada"ul i hiya ta mumbalin hi baalna ya iyabulut'u an gubatona dida ta dakol di mate ya nada'e an mabati ya matedah bitil ya nalot an dogoh.

⁹Ta hiya nan adiyu donglon nan layah an ibagan nadan propeta ya nadan mun'abig ya nadan mangibagah ibalanan di ininop di ohan tagu ya nadan mama"o onu nadan mumpumbaki an mangali hi, Adi ayu aya e munhilbih nan patul hi ad Babilon. ¹⁰Te layah danaen ibagadan da'yu an danaey lummuh pangipa'aana' i da'yuh tun numboblayanyu ta iwakat da'yuh udum hi boble ta hidiy atayanyu. ¹¹Mu nan himpamoble an mumpada"ul i Nebukadnesar ta mumbalin hi baalna ya nanongnan munhitudah bobleda ta hiyah diyen tamuwanda nadan puntanomanda.

¹²Ya ha'on an hi Jeremiah ya danaey imbaga' hinadan immalih tun ad Jerusalem an hinnag di patulda. Ya danae boy imbaga' hinan patul ta'uh tun ad Judah an hi Sedekiah an inali' di, Pohdom'en tumagu ya mumpada"ul'ah nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ya nadan tataguna ta munhilbi'a i dida. ¹³Te adi'a'e ya umannung an mate ayuh nadan tatagum hi gubat onu hay bitil onu hay nalot an dogoh. Te hiyay ibagan Apu Dios hi ma'at. ¹⁴Ta adiyu e dongdonglon nadan propeta an mangali hi adi ta'u munhilbih nan patul hi ad Babilon te layah dadiye. ¹⁵Te alyon Apu Dios di, Agge' hinnag danaen mangibagabagah layah on inaliday nalpun ha'on. Mu wa'e ta diday donglonyu ya da'yun namin an ta'on on nadan propeta di pilitondan iyeh udum hi boble ta hidiy pamatayandan da'yu.

¹⁶Ot umeya' boh nadan padi ya nadan tatagu ot ibaga' nan hinapit Apu Dios an alyonay, Adi ayu midngolan hinadan propeta an mangali hi agagga

---

¹ 27:2 Hituwen panakul ya wadah nan Jeremiah 28:2 di ibalinana.

mo ya ibangngadda nadan balitu' an ma'usal hinan Templo' an inyedah ad Babilon. Te agge nimpe immannung danaen ibagabagada i da'yu. ¹⁷Ot hanat adiyu dongdonglon dida. Ta mumpada"ul ayuh nan patul hi ad Babilon ta way atonyun adi mipapate. Ya ta adi madadag tun boble ta'u.

¹⁸Te onha immannung an propetada ta innilada nan imbagan Apu Dios ot mumpahpahmo'dan hiya an Dios an ongal di abalinana ta wan adina iyabulut an miyeh ad Babilon nadan nabati an nun'abalol an gina'uh nan Templo ya hinan palasyu hi ad Jerusalem.

¹⁹Te hituwey alyon nan ongal di abalinana an Dios hi ma'at hinan tu"ud ya nan ongal an iha"adan di liting an gombang ya nadan pangipabunan hi besin ya nadan udum an gina'uh ²⁰an agge ni'yalan Nebukadnesar hi ad Babilon hidin binaludna nan patul hitun ad Judah an hi Jehoyakin an imbabalen Jehoyakim ya nadan ap'apun munhilbin hiyah tun ad Jerusalem. ²¹Te nan Dios an ongal di abalinana an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, iyabulut'u an danaen nun'abalol an nabatih nan Templo' ya hinan palasyu hi ad Jerusalem ²²ya miyedah ad Babilon. Mu udum hi algo ya ipabangngad'u bo damdama danaeh tun bobleyu. Ha'on an Dios di mangali ituwe.

Nan Munlayah An Propeta

28 ¹Hidin mi'alimah bulan hinan mi'apat (40) hi tawon hi numpatulan Sedekiah hi ad Judah ya waday imbagan Hananiah an imbabalen Assur an i Gibeon i ha'on hidin wahdi amih nan Templo. Ta dingngol nadan padi ya nadan tatagun wahdi nan imbagana an alyonay, ²Hituwey alyon nan ongal di abalinana an Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel an alyonay, Pogpogo' moy abalanan nan patul hi ad Babilon an paddungnay panakul hi bagang di tatagu. ³Ot adi umey duway tawon ya ibangngad'un namin nadan nun'abalol an gina'uh nan Templo an inyen Nebukadnesar hi ad Babilon. ⁴Ya atbohadin ibangngad'uhtu nan patulyuh ad Judah an hi Jehoyakin an imbabalen Jehoyakim ya nadan udum an nibalud hi ad Babilon. Te pogpogo' nimpey abalanan nan patul hi ad Babilon.

⁵Ot ha'on an hi Jeremiah ya timbal'uh Hananiah hi hinangngab nadan padi ya an namin nadan tatagun tumtumma'dog hinan Templo an alyo' di, ⁶Amen! Hanan diyot ta athinay aton Apu Dios! Ta ipa'annungna nan imbagam ta ibangngadna nadan nun'abalol an gina'uh nan Templo ya nadan i'iba ta'un nibalud hi ad Babilon. ⁷Mu donglom tun alyo' i he'a ya da'yun namin an wahtu. ⁸Nadan namangulu an propetah din nadne ot ahi dita ya impa'inniladan ta'on on nadan ongal di abalinana an boble ya ipala"uhday gubat ya dakol an dumadag an umat hi nalot an dogoh. ⁹Ya neen ad uwani ya alyom di maphod an luminggop ta'u. Ot haddon ta'undi bo ya ta tigon ta'uh on immannung an nalpun Apu Dios hinaen imbagam.

¹⁰Ya na'ibagon Hananiah an inala nan panakul an imbanggol'u ot putungona. ¹¹Ot alyonay, Imbagan Apu Dios an adi umey duway tawon ya athinay atonan mamutung hinan paddungnay panakul Nebukadnesar hi bagang nadan tatagu an inabaknah abobboble.

Ta ona imbagah diye ot umaana' hidih nan way Templo. ¹²Mu indani ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an alyonay, ¹³Mumbangngad'a ta em ibaga i Hananiah an ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel di mangali i hiya hi, He"a Hananiah ya pinutungmu nan kayiw an panakul mu hay mihukkat i nae ya nan gumo' an panakul. ¹⁴Te paddungnay ipibanggol'uh abobboble ha gumo' an panakul ta mapilitandan mangunud hi an namin nan pohdon Nebukadnesar hi atonda. Ta ta'on on nadan atap an animal ya iyukod'un hiya.

¹⁵Ot umeya' hi awadana ot alyo' i hiyay, Ibag'a i he"a Hananiah an hay immannung ya agge da'a pinto' i Apu Dios hi propeta. Mu namaag ya onmu e ibagabagah nadan tataguy layah ta hiyay kulugonda. ¹⁶Ta hiya nan hay imbagan Apu Dios i he"a ya alyonay, Adi madne ya ma"idon da'ah tun uhhun di luta. Ot adi umeh tuwen tawon ya mate'a te tinudduwam nadan tatagu ta ngohayona' an Dios.

¹⁷Ta nala"uh han duway bulan ya nate tatawwah Hananiah.

Hay Tудо' Jeremiah Hinadan I Judah An Niyeh Ad Babilon

29 ¹Ha'on an hi Jeremiah ya nuntudo'a' hinadan binalud Nebukadnesar an nalpuh ad Jerusalem ot iyenah ad Babilon an dida nadan agge ni'yate an ap'apu an munhilbih nan patul ya nadan padi ya nadan propeta ya an namindan nalpuh ad Judah. ²Ta impiye' hituwen tудо"uh din nalpah an niyeh ad Babilon nan patul an hi Jehoyakin ya nadan baalna ya hi inana ya nadan ap'apun nunhilbi ni' i hiya hi ad Judah ya nadan nun'alalaling hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu'. ³Ta impadon'u i da Elasa an imbabalen Sapan ya hi Gemariah an imbabalen Hilkiyah an hinnag nan patul hi ad Judah an hi Sedekiah ta eda mi'hapit hinan patul an hi Nebukadnesar hi ad Babilon. Ot hay intudo"u ya alyo' di, ⁴Hi Apu Dios an ongal di abalinana an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyona i da'yun namin an nalpuh ad Jerusalem di, ⁵Mangapya ayuh babaleyu ta mumpunhitsu ayuhna. Ya numpuntanom ayu ta waday pangalanyuh anonyu. ⁶Ya numpangahawa ayu ta munholag ayu. Ya linahinyu nadan imbabaleyu ta mahlagda. Ta dumakol ayu ta adi ayu umoh'ohha. ⁷Ya idasalyu ta luminggop ya pumhod hinaen boblen nangiyaya' i da'yu. Te pumhod'eh naen boble ya pumhod boy nitaguwanyu. ⁸Ya inalin bon Apu Dios an ongal di abalinana an dayawon ta'un tinanud Israel di, Adi ayu midngolan hinan layah an ibagan nadan propeta ya nadan mumpumbuyun an ibbayu an wahna. Ya adiyu dongdonglon nadan alyondah nipa'inop an gapu

ta hidiyey pohdonyun donglon. ⁹Te bokon ha"on di nalpuwan nadan ibagabagan nadan mangali hi propetada te agge' hinnag dida. ¹⁰Ot inayun bon Apu Dios an alyon di, Hay immannung ya miha"ad ayuhnah ad Babilon hi napituy (70) tawon ya ahi' mohpe ipa'annung nan imbaga' ta pa'anamuton da'yu hitun bobleyu. ¹¹Te ha"on an Dios ya innila' nadan ninomnom'un pumbalinanyuh udum hi algo an hay pumhodanyu an bokon nan eyu adadagan. ¹²Ta hitun madatngan hidiyen timpu ya mundasal ayu ot donglo' di dasalyu. ¹³Ya amtanyun wadaa' hi'on atonyun namin di abalinanyu ta hapulona' i da'yu. ¹⁴Ot immannung an wadaa' an mamoddang i da'yu. Ta amungon da'yu nimpe ta iyanamut da'yuh tun numboblanyu tuwali an ta'on on inwakat da'yu i ha"on hi abobboble. Ha"on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Dusan Nadan Munlayah An Propeta

¹⁵Wan alyonyu on ha"on an Dios di namto' hinadan alyonday propeta hinah ad Babilon. ¹⁶Mu hay immannung ya nan patul an tinanud David ya an namin nadan tataguh bobleyu an agge ni'yali i da'yu hinan niyayanyu ¹⁷ya ha"on an ongal di abalinanan Dios ya iyabulut'un nanongnan waday mangubat i dida ya impa'ali' di bitil ya nalot an dogoh i dida. Ta pumbalino' dida nimpe hi umat hinan nabulu' an bungan di fig. ¹⁸Ya ta'on on idanay bobley umayanda on waday mangubat i dida ya waday bitil ya nalot an dogoh. Ta masda'aw di tataguh nan ma'at i dida. Ta pihulonda dida ya nginihngihilanda didah nadan boblen pangiyaya' i dida. Ta usalon di tataguh diyen na'at i dida hi pun'idutdah udum. ¹⁹Athidiy ma'at i dida te adiya' unudon an ta'on on agagaon impa'innilan nadan baal'un propeta di hapit'un dida. Te umatda damdaman da'yun niyehna hi ad Babilon an aggeya' inun'unud.

²⁰Ta hiya nan da'yun niyeh ad Babilon an nalpuh ad Jerusalem ya donglonyuh tuwen ipa'innila' i da'yu. ²¹Te ha"on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya alyo' di, Tigonyuot te nan imbabalen Kolaya an hi Ahab ya hi Sedekiah an imbabalen Maaseyah ya analyonday nalpu anun ha"on an Dios nan ipa'in'innilada mu layahda. Ta hiya nan iyukod'u didah nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ta punhintiggan di tataguy pamatayandan dida. ²²Ta hidiyen ma'at i dida ya hiyay usalon nadan nalpuh ad Judah an wahna hi ad Babilon hi pun'idutdah udum. Te wa'e ha taguh idutanda ya alyonday, Hanat hay aton Apu Dios i he"a ya umat hinan inat nan patul hi ad Babilon an namate i da Sedekiah i Ahab an ginhobna dida. ²³Te nunhigla ahan an adi maphod di inatdah nadan tatagu an inilo'day ahawan di hinaggonda. Ya alyonda nimpe anuy ha"on di nalpuwan nan layah an ibagabagadah tatagu. Ha"on ya innila' ot iyuhuh'u danaen ina'inatda. Ha"on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Hinapit Apu Dios Hi Mipa'innila I Semayah

²⁴Indani ya wada boy impa'innilan Apu Dios hi ibaga' i Semayah an i Nehelam. ²⁵Ta athituy imbagan nan ongal di abalinana an Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel an alyonay, He'a Semayah ya pamaaggot muntudo"ah nan padi an hi Sepaniah an imbalen Maaseyah. Ya impongmu bo udot an indattan nadan udum an padihtu ya nadan tataguhtuh ad Jerusalem i diyen tudo'. Ya hay intudo'muhdi ya alyom di, He'a Sepaniah ya ²⁶pinto' da'ah padi i Apu Dios an nihukkat i Jehoyada ta he'a moy ukod an mangipapto' hinan Templo. Ot wa'e ha mangali hi hiya ya propeta ya mahapul an mabangkilingan ya mapadungalan hi gumo'. ²⁷Mu tanganu on aggem inat i Jeremiah an i Anatot yaden hiya ya alyonay hiya ya propeta? ²⁸Te nuntudo' hi Jeremiah i da'mihtuh ad Babilon an alyonay madne anuy iha"adanmihtu. Ot maphod on mangapya ami anuh punhituwanmi ya muntanom ami ta waday itanudmi.

²⁹Mu hidin inalan nan padi an hi Sepaniah nan tudo' an nalpun Semayah ya imbahana i ha'on an hi Jeremiah. ³⁰Ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ³¹Muntudo"ah nadan ibbayun niyeh ad Babilon ta alyom di, Hi Apu Dios ya imbaganay ma'at i Semayah an i Nehelam an alyonay, Hi Semayah ya ina"ulan da'yu ot kulugonyu nan imbagana an ta'on on layahna te agge' pinto' hiya hi propeta'. ³²Ta hiya nan dusao' hi Semayah an i Nehelam ya an namin nadan tanudana. Ta ma'id ha ta'on on ohan didah mangakhup hinan maphod an ato' hinadan tatagu'. Te intudduwan da'yu ta wan ngohayona'. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Pumhodan Nadan Tataguna

30 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²Ha'on an Dios an dayawonyun tinanud Israel ya ibaga' i he'a ta itudo'mun namin nadan imbagabaga' ta mangammut i ha liblu. ³Nomnomnomyun udum hi algo ya pa'anamuto' nadan tatagu' an i Israel ya i Judah hinan boblen indat'uh din a'ammotta. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁴Ya hituwe boy inalin Apu Dios hi ma'at i dita'un i Israel ya i Judah ⁵an alyonay, Ahi madngol di tukuk nadan tatagun gapu ta nunhiglay takutda. ⁶Ya undan mabalin ta mumbutyugday linala'i? Mu tanganu on nadan mun'abikah an linala'i ya paddungnay mun'ayyam di tigodah hakit di nomnomdah nan na'at ya immuphatdan namin hi takutda.

⁷Manu'e ya nunnaud di ma'at i dida an ma'id ha nipaddungana. Te nunhiglay ahi punligatan nadan tatagu' an tinanud Israel. Mu hay umudi ya ihwang'u dida. ⁸Ta paddungnay putungo' nan panakul hi bagangda ya inaan'uy bangkilingda ta wan adida mo mumbalin hi baal di tataguh udum hi boble. ⁹Ta ha'on an ongal di abalinana an Dios ya abuh di punhilbiyanda. Ya nan pot'o' mohpen tinanud David di patulda.

¹⁰Ot da'yun tinanud Israel ya adi ayu tumakut ya adi ayu minomnoman. Te lo'tat ya pa'anamuton da'yu nimpe i ha'on an ta'on on nidawwin bobley niyayanyu. Ta iyanamut da'yu ya nadan imbabaleyu ta luminggop ayu mohpe. Ya ma'id mo aya ha ahi e manattatakut i da'yu. ¹¹Te wadaa' an mangihwang i da'yu. Ta dadago' nadan boblen nangiwakata' i da'yu. Mu adi da'yu nimpe dadagon i ha'on te on da'yu titilogon ya abuh. Te adi mabalin hi namaag ya adi ayu madusa.

¹²Mu alyon bon Apu Dios hinadan tatagunay, Hanan paddungnay himmalom an hugatyu ya adi ma'agahan. ¹³Te ma'id ha mabalin hi pangagahyu. Ya ma'id ha mangipapto' i da'yu. ¹⁴Te an namin nadan tataguh udum an boble an ungganyu pumpaboddangan ya liningling da'yu mo. Ta ha'on nan paddungnay ma'abbungot an binuhulyu ya himmalom di inat'un nanugat i da'yu. Mu manu'eh inat'uhdi ya nunnaud ahan an adi maphod di pangatyu ta dakol di numbahulanyu.

¹⁵Ot adi ayu munlili an gapuh nan punholholtapanyu te bahulyu. ¹⁶Mu nan aton nadan manadag i da'yu ya nadan mamloh gina'uyu ya hiya boy ahi ma'at i dida. Ta an namin nadan binuhulyu ya mabaludda pibo ta miyedah udum hi boble. ¹⁷Mu da'yu'e an i Zion ya paphodo' mo aya nan hugatyu ta mumbangngad nan maphod an punli'nayu. Ta ta'on on hay panigodan da'yu hi ad uwani ya ninganuy ayu an ma'id ha manangut i da'yu.

¹⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Pa'anamuto' nadan tatagu' hinan bobleda tuwali ta ipaphod'u dida ya nadan pamilyada ya atbohdi nadan punhituwanda. Ya mibangon bo nan palasyu ta miha'ad hinan nipabunana tuwali. Ta mipaphod hidiyen bobleda.

¹⁹Ta mun'am'amlongdan mungkantah punhanaandan ha'on. Ya tigo' ta mahlagda ta dumakolda. Ta piyalon mohpen di tatagu dida ta adida mo aya mapihul. ²⁰Ya mumbangngad nan ongal an abalinanda ta ha'on moy dayawonda an umat hidin nadne. Ot wa'e ha mangipatnan mamalpaligat i dida ya dusao' dida.

²¹Ya malpu i didan tatagu' di mun'ap'apun dida. Te ha'on di nun'ayag i hiya ta hiya nan mabalin an mihaggon i ha'on. Te adi mabalin hi pamaaggon nihaggon i ha'on. ²²Ta hiyah diye tuwali an diday tatagu' ya ha'on an Dios di dayawonda.

²³Ot nomnomnomonyu an nunhiglay bungot'uh nadan binuhulyu ta umat hi pangat di mabikah an puwo' di ato' an manadag hinadan tatagu an adi maphod di pangatda. ²⁴Te hay bungot'u ya adi namaaggon na'ubayah ta ingganah on ma'at an namin nan ninomnom'u. Mu udum hi algo ya ma'awatanyun namin datuwe.

Hay Pumbangngadan Nadan I Israel I Apu Dios

31 ¹Alyon bon Apu Dios di, Udum hi algo ya ha'on moy dayawon nadan tinanud Israel ta nanongna tuwali an diday tatagu'.

²Ya inalina boy, Hay umanamutan nadan agge ni'yateh gubat ya ipapto"u didah nan awon ta ingganah idatong'u dida ituwen boble ta umat hi inat'uh nadan a'ammoddah din nadne. ³Te nan impatigo' an ongal an pamhod'uh nadan a'ammodityun tinanud Israel ya munnananong an adi maluman. ⁴Ta hiya nan boddangan da'yu ta mumbangngad di amaphodyun tinanud Israel. Ta mabalin mohpe an muntamburin ayu ta manayo ayuh amlongyu. ⁵Ya atbohadin muntanom ayuh greyp hinadan nabillid hi ad Samaria ya da'yu moy mangan hi ibungada. ⁶Ya udum hi algo ya donglonyuy itkuk nadan mungguwalyah nadan nun'abillid an bobleh ad Epraim an alyonday, Makak ayu ta ume ta'uh ad Jerusalem ta eta'u mundayaw i Apu Dios.

Hay Pumbangngadan Nadan Tinanud Israel Hinan Numboblayanda

⁷Ya alyon bon Apu Dios di, Hitun pumbangngadanyu ya oltonyun mungkantah amlongyu an tinanud Israel te mundongol di amaphod nan boblehu hi abobboble.

Ya ipadngolyuy pundayawyun alyonyuy, He"a Apu Dios di nangihwang i da'mi an nabati an tatagum an tinanud Israel.

⁸Ta nomnomnomonyu an pa'anamuton da'yu an malpu ayuh nadan bobleh nangappit hi huddo'na ya hinadan nun'idawwin bobleh tun luta. Ya ta'on on nadan nun'apilok ya nun'apilay ya nadan numpumbutyug an ta'on on nadan tuwen mun'ayyam ta dakkodakkol ayun umanamut.

⁹Ta mundasal ayu on mungkoga^m ayuh umanamutanyu. Ya ha"on di mangipangulun da'yu ta i'wayuh nan nundotal an awon an da'ging di wa"el ta adi ayu magah. Te da'yun tinanud Israel ya ha"on di hi amayu ya hi Epraim di ibilang'uh panguluwan an imbabale'.

¹⁰Ot da'yun tataguh abobboble ya donglonyuh tuwe ta ipa'innilayuh atagutagu an ta'on on nadan wahnun nun'idawwin boble an ha"on an Dios ya inwakat'u nadan tinanud Israel hi abobboble. Mu ha"on bo damdamay mangipa'anamut i dida. Ta ipapto"u dida an umat hi aton di mumpastol hi kalnerona. ¹¹Te ha"on an Dios ya bangngadon da'yun tinanud Israel hinan binuhulyun ongal di abalinanda mu da'yu. ¹²Ta hi umanamutanyu ya mun'am'amlong ayu an mungkantah nan nabillid an bobleh ad Zion. Te gapuh nan amaphod'un Dios ya mi'alig ayuh nan puntanoman an nanongnan waday litingna ta adida mate nan nitanom. Ta dumakol di iliky ya inumonyu ya lanan di oliboyu ya mun'atabay kalneroyu ya bakayu. Ta adi ayu mo minomnoman.

¹³Ta nadan mumpangilog an binabai ya linala'i ya ta'on on nadan a'amamma ya manayoda an gapuh amlongda. Te hukkata' hi pun'am'amlonganda nan eda ni' immukayungan. Ya adida mo nimpe

---

^m 31:9 Hay kumgaanda ya gapuh amlongda ya puntutuyuwandah bahulda.

minomnoman te pa'amlongo' dida. ¹⁴Ya mahawwalan di idat'un mahapul nadan tatagu'. Ta dakol di midat hinadan padi hinadan midawat i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nunnaud An Umukayungan Rachel

¹⁵Alyon bon Apu Dios di, Ad uwani ya madngol hi ad Ramah di ahikokoga. Te nun'a'ate nadan imbabalen nadan tinanud Rachel ta hiya nan kumogakogada an adida ahan mihapitan.

¹⁶Mu alyo' an Dios di, Ammuna mo ya dimminong ayu an kumga. Ot mumbangngadda mo aya nadan imbabaleyu an malpudah nadan boblen di binuhulyu.

¹⁷Ot namnamaonyu an pumhod ayu ayah udum hi algo te umanamutda nimpeh tun bobleyu nadan imbabaleyu. ¹⁸Te dingngol'uy kogan nadan tatagu' hi puntutuyuwanda an alyonday, Da'mi ya umat amih nan baka an aggena impa'inghan mun'aladu. Mu gapuh nan nunnaud an nanitilogmun da'mi ya nuntutuyu ami. Ot pabangngadon da'mi bahan hi numboblayanmi ta mumbangngad amin mundayaw i he"an an Dios an dayawonmi. ¹⁹Te din'ug da'an da'mi mu nuntutuyu ami nimpe. Te hidin na'awatanmi nan inatmun da'mi ya nunhiglay bainmih nan ina'inatmin pumbahulan an nihipun hi a'ungami.

²⁰Ya alyon bon Apu Dios di, Da'yu tuwali an tinanud Israel di pa'appohpohdo' an i'imbabale. Manu te wa'e on hinuplit da'yu hi'on mahapul mu minonomnom ayu damdaman ha'on. Ot adi mibahhon hom'on da'yu. ²¹Ot mangiyamma ayuh pangimatunanyuh nadan awonyu ta hidi boy pangi'wanyuh umanamutanyu.

²²Daan mo tatawwa ta adi ayu umadawwi i ha'on ta ibangngadyuot tuwali an mangun'unud i ha'on. Ot ha'on an Dios ya waday balu an ahi' aton an nat'on ahan te hay babai di ahi e manganap hi ahawana.ⁿ

²³Ya alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Hitun pangiyanamuta' hinadan tataguh nadan nat'onat'on an bobledah ad Judah hinan numpunhituwanda tuwali ya ahida mo alyon di, Hanat wagahan Apu Dios nan nabillid an niyappit i hiya hi ad Jerusalem an awadan nan Templo an pundayawan i hiya. ²⁴Ta nadan tatagu ya munhitudan namin hi ad Judah ta muntanomday udum ya mumpapto' hi kalneroy udum. ²⁵Ta nadan na'able ya miblayanda ya nadan na'agangan ya mamabhugda mo. ²⁶Ya ta'on on hinan alo'anda ya igibo'da'e ta munligguligguhda on way ohaon alyonay, Anak kaya tayya an ma"aphod di gibo"u.^o

---

ⁿ 31:22 Hay alyon di udum ya nan babai di mangibaliw hi lala'i mu hay pohdonan ibaga ya nadan tinanud Israel an mibilang hi ahawan Apu Dios ya ahi dida moy manganap i Apu Dios. ^o 31:26 Hay alyon di udum ya hituwey inalin Jeremiah hidin nun'inopana an impatigon Apu Dios i hiya nan maphod an ahi ma'at hinadan i Israel.

²⁷Ya inalin bon Apu Dios di, Immannung an udum hi algo ya padakolo' di tatagu ya animal hinadan boble hi ad Israel ya hi ad Judah. ²⁸Te handi ya dakol nadan hinnag'un namalpaligat ya nanadag i dida ta paddungnay numba'gut'un namin nadan wadahtu. Mu udum hi algo ya tigo' bo ta dumakolda ya pumhodda. ²⁹Ta madatngan'eh diye ya ma'id mo ha alyon di tataguy, Nan a'ammoday nangan hi mangulipot an greyp mu nadan imbabaleday na'alinu.^p

³⁰Mu ad uwani ya nadan tatagun mangan hi mangulipot ya diday ma'alinu. Ya atbohdi an nadan numbahul ya diday mate.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at Hinadan I Israel ya I Judah

³¹Ya alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an udum hi algo ya waday balu an ibaga' i da'yu an i Israel ya i Judah. ³²Hituwe ya adi umat hidin imbaga' i handidan a'ammodyu hidin nangipanguluwa' i dida ta tinaynandah ad Egypt te hidiyen imbaga' ya aggeda inun'unud an ta'on on ha'on an Dios ya nunhiglay nangipapto'un dida. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ³³Ot hidiyen balu an ibaga' i da'yu an tinanud Israel ya iha'ad'uh nomnomnyu^q ta paddungnay nihamad an nitudo' hidi. Ta ha'on an Dios di dayawonyu ya da'yuy tatagu'.

³⁴Ot adi mo mahapul an waday muntuddun da'yuh a'at'u ta wan un'unudona' an Dios. Te an namin ayun tatagu an ta'on on nadan nawotwot onu nadan waday abalinanda ya innilaona' i dida. Te pakawano' moy bahulyu ta adi' mo uggan nomnomon.

³⁵Ya alyona boy, Hay ngadan'u mo ya ha'on hi Ongal Di Abalinana te ha'on di nangdat hinan algo ta dumilag hinan mapatal. Ya nan bulan ya nadan bittuwon ta dumilagdah nan hilang. Ya ha'on boy mabalin an mangihal hinan liting hinan baybay ta mumbungug nadan dalluyun. ³⁶Ot datuwen a'at nadan winada' ya minaynayun an adida namaaggon dimminong. Ot athidi boy ma'at hinadan tinanud Israel an adi' iyabulut an namaag ya nama'iddan himpamoble. ³⁷Mu hi'on abalinanyun lukudon hi ad lagud onu abalinanyun hama'on nan nigopnadan tun luta ya ahi nin mabalin an inganuy'u nadan tinanud Israel an gapuh nan numbahulanda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

³⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an udum hi algo ya mibangon bo damdama tun bobleh ad Jerusalem ta miyappit i ha'on. Ta hay pogpogna ya mihipun hinan natage an pungguwalyaan an nungngadan hi Hananel ta ingganah nan geyt hinan dugguna. ³⁹Ya mundalan boh nan pogpog nan billid hi ad Gareb ta umeh nan dommangnah ad Goah. ⁴⁰Ta an namin nadan nundotal an punlubu'an

^p 31:29 Hay pohdon tuwen ipa'innila ya nan a'ammoday numbahul mu nadan imbabaleday nadusa. ^q 31:33 Hebrew 8:10; 10:16; Hosea 2:23

ya nan punggobhan hi lugit ya nadan puntanoman hinan nundotal an nihaggon hinan wa'el an nungngadan hi Kidron an nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan dugguna an awadan nan geyt an nungngadan hi Kabayu ya miyappit datuwen namin i ha'on an Dios. Ot adi mo aya pulhon di binuhulyu ya adida dadagon.

Hay Gimmattangan Jeremiah Hi Luta

32 ¹Hidin mi'apuluh tawon hi numpatuluan Sedekiah hi ad Judah ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah. Yaden i diye nan mi'apulut waluh (18) tawon hi numpatuluan Nebukadnesar hi ad Babilon. ²Ya i diye ya lini"ub mon nadan tindalu an nalpuh ad Babilon hi ad Jerusalem. Mu ha'on ya nibaluda' hi awadan di mungguwalyah nan balen di patul hi ad Judah. ³Te impibaluda' i Sedekiah an patul hi ad Judah an gapuh nangibagaa' hinadan tataguh nan imbagan Apu Dios i ha'on an alyonay, Ha'on an Dios ya agagga mo ya ipa'abak'u nadan tatagu ituwen boble ta midat hinan patul hi ad Babilon. ⁴Ot nan patul an hi Sedekiah ya baludon nadan tindalu ta iyedah nan patul hi ad Babilon ta humalyaona. ⁵Ya impiyenah ad Babilon ta miha"ad hidi ta ingganah ato' nan ninomnom'un aton i hiya. Ot ibaga' i da'yu an mi'gubat ayu'e hinadan i Babilon ya ma'abak ayu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁶Ya hidin nibaluda' ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ⁷Nan ibam an hi Hanamel an imbalalen ulitaum an hi Sallum ya umalihtu ta ibagana an hubliyam nan lutanah ad Anatot. Ot gapu ta he"ay ni'ihhaggon hi tulangna ya lebbengnan he"ay manubli. Ta hiyah diyen munnanong i da'yun himpamu'un hidiyen luta.

⁸Indani tatawwa ya na'at nan imbagan Apu Dios ta immalih Hanamel hinan nibaluda'. Ot alyonan ha'on di, Hubliyam nan luta' hi ad Anatot hidih nan lutan di tinanud Benjamin. Te lebbengnan he"ay manubli ta munnanong i dita'u an himpamu'un.

Ya gapu ta innila' an hiyay imbagan Apu Dios an hubliya' ya hiyay inat'u. ⁹Ta hinubliya' hidiyen luta hinan iba' an hi Hanamel hi himpulut pituy (17) silber. ¹⁰Ot pelmaa' ta mangipa'innila an ha'on di nangattang i diyen luta. Ya numpelmada bo nadan wahdin tistigu. Ot ipakilu' nan silber an pumbayad'u ot idat'un Hanamel. ¹¹Ot ala' nan duwan naludun an nitud'an nan pinelmaa' an nabobodan di oha ya agge nan oha. Ta datuwen pinelmaa' di mangipa'innila an hinubliya' nan luta. ¹²Ot idat'u datuwen napelmaan i Baruk an hi na' Neriah an apapun Mahseyah. Ta tinigon Hanamel ya nadan numpelman tistigu ya an namin nadan Judyu an wahdi hi nangidata' i Baruk.

¹³Ot alyo' i hiyay, ¹⁴Nan ongal di abalinanan dayawon ta'un tinanud Israel ya athituy imbagana an alyonay, Alam datuwen napelmaan ya inha"admu i ha dunug ta madne ya ahida mapa"ih. ¹⁵Te ibaga' i he"a

an udum hi algo ya mahubliyan di lutan puntanoman ya babale ituwen boble.

¹⁶Ta on'u indat hidiyen napelmaan i Baruk an hi na' Neriah ot mundasala' an alyo' di, ¹⁷He'an na'abbaktun Dios di nunlumuh ad lagud ya tun luta an gapuh nan ongal an abalinam. Ya ma'id ha na'alligat i he'a. ¹⁸Ya ipatigom di pamhodmuh linibun tatagu. Mu dusaom boy udum an tatagu an gapuh bahul di a'ammodka. He'a ya na'abbaktu'a te he'a nan ongal di abalinana tuwali an Dios. Ya an namin di atom ya mipatigoh diyen a'atmu. ¹⁹Ya nala'ing'a ya maphod an namin di ninomnommu. Ya innilam an namin di pangiyen'en di tatagu ya nadan at'atonda. Ya hay ipabangngadmud dida ya nan miyunnudan hinan ato'atonda. ²⁰Ya nundongol'a an gapuh nadan milagro ya nadan udum an nakaskasda'aw an ina'inatmu hi ad Egypt. Ya ingganah ad uwani ya hiyay innaynayunmun inat i da'mi an tinanud Israel ya hi an namin an tataguh tun luta. ²¹Ta umat hi nangipanguluwam hinadan a'ammodka an tinanud Israel an dakol nimpey ina'inatmun nakaskasda'aw ta nunhiglay timmakutan nadan i Egypt.

²²Ot idatmuh tuwen malumong ya makadangyan an boble i dida ta impa'annungmu nan imbagam hidin a'ammodka. ²³Mu hidin binagin nadan a'ammockmih tuwen boble ta diday numboblehtu ya agge da'a inun'unud. Ta hiya nan impa'alim datuwen himpangen pundusam i da'mi. ²⁴Ta teen pun'iyamma nadan i Babilon hi nunlini"odan di boblemi di pumpattukandan manadag hinan binattun aladmi ta hogpon da'mi. Ta gubaton da'mi ya waday bitil ta ma'id mo ha itanudmi ya dakolday mundogoh ta ma'id ha bahhona an sakupondah tuwen boble ta miyunnudan hidin inalim tuwalin ma'at. Ot teen ad uwaniy a'atana.

²⁵Mu hay oha ya tanganu onmu imbagan hubliya' nan luta hi silber an waday tistigu ya ahi athitun sakupon di i Babilon tun ad Jerusalem?

Hay Nambal Apu Dios Hinan Inalin Jeremiah

²⁶Ya alyon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²⁷Ha'on an Dios di ukod hi atagutaguh tun luta. Ot ma'id ha na'alligat i ha'on. ²⁸Ta iyabulut'u an abakon Nebukadnesar an patul hi ad Babilon hituwen bobleh ad Jerusalem. ²⁹Ta hogponda ya pinu'ulanda ta maghobda nadan balehtu. Te nunhiglay nangipabungotanyu i ha'on an Dios an gapuh nadan nunggohogohobanyuh insenso ya nangidawadawatanyuh ma'inum ta pundayawyun Baal ya nadan udum an dios hinadan nundotal an atop di baleyu.

³⁰Ma'id ha udum hi inatyun i Israel ya i Judah hi'on bokon nadan adi ahan maphod an nihipun tuwalih din a'ungayu an amod ona' pabungungoton an gapuh nadan adi maphod an ato'atonyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ³¹Te nihipun tuwalih din nibangon hituwen

boble ta ingganah ad uwani ya impabungota' i da'yu ta hinaey gapunah panadaga' hitun bobleyu. ³²Te an namin ayun i Israel ya i Judah an padi ya patul ya ap'apu an munhilbi i hiya ya ta'on on nadan propeta ya adi maphod di ina'inatyu ta hiya nan impabungota' nimpe i da'yu. ³³Ta din'uga' i da'yu an ta'on on agaggaon tinudduwan da'yu. Mu ningamut an adiya' donglon an ta'on on nganney ato' an manitilog i da'yu. ³⁴Ya namamay eyu numbahulan te inyeyu mo ahan hinan Templo nadan bulul an nunhiglan umipabungot i ha'on ot ipata'dogyuhdi. Ta mibilang moh nalugit nan Templo'. ³⁵Ya nangapya ayu boh pundayawanyun Baal hidih nan nundotal an nungngadan hi Ben-Hinnom. Ta hidiy nangi'nonganyuh nadan imbabaleyu hi maghob an mi'nong i Molek an dios di udum an tatagu. Mu ma'id ahan ha imbaga' onu ha ninomnom'u hi atonyu ha athidin nunhiglan umipabungot i ha'on. Ta hiya nan nunnaud di numbahulanyu an i Judah.

³⁶Ya inalin bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, Manu te immannung nan hinapitmu an ma'at i da'yuh tun bobleyu an mumpalpaligat ayu an gapuh bitil ya dogoh. Mu hituwe boy alyo' an Dios an dayawonyun tinanud Israel ³⁷an gapuh nan nunhiglan bungot'u ya iwakat da'yun i Jerusalem hi udum an boble. Mu nomnomnomyu an udum hi algo ya pa'anamuton da'yu damdama bo ta hituy pumboblayanyu ta luminggop ayu ya mipapto' ayu. ³⁸Te da'yu tuwaliy tatagu' ta ha'on an Dios di dayawonyu. ³⁹Ya boddangan da'yu ta iyohhayuy punnomnomyu i ha'on an Dios ta umannung an ha'on ya ammunay dayawonyuh inggana. Ta pumhod di nitaguwanyu ya ta'on on nadan tanudanyu.

⁴⁰Ta ibaga' i da'yu an ha'on an Dios ya adi' idinong an mangat hi maphod i da'yu ta inggana. Ya wadao' di naminhodyun mundayaw i ha'on ta adiya' mo du'gon i da'yu'. ⁴¹Ya ongal di amlong'un mangat hi maphod i da'yu. Ta hituwe nimpe an boble di nanongnah pumboblayanyu an ay da'yu itanom hitu. ⁴²Manu te inyabulut'uy dakol an nunligatanyu mu ato' bon namin di iphodanyu an hidiye din imbaga' tuwali i da'yu.

⁴³Ta hiya nan ta'on hi alyom hi dadagon nadan i Babilon hituwen boble ta mumbalin hi ma'id ha hilbina an ma'id ha tagu onu animal hi mabatihtu mu ibaga' i he'a an udum hi algo ya mawadaday tatagu ituwen boble. Ta munhublidah lutay udum ya humubliday udum. ⁴⁴Ya atboh din wadaday tistigun mumpelma hinadan nihublin lutan nadan tinanud Benjamin ya hitun ad Jerusalem ya nadan udum an boble hi ad Judah ya ta'on on hinan negeb. Te udum hi algo nimpe ya wagaha' nadan tataguhtu ta mumbangngad nan maphod an a'atyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Pumbangngadan Nadan Tataguh Nan Numboblayanda

33 ¹Ha'on an hi Jeremiah ya nanongnan nibaluda' hi awadan di mungguwalyah din himmapitan bon Apu Dios i ha'on ²an

alyonay, Ha'on nan Dios an nunlumuh ad abunyan ya tun luta. ³Ot mundasal'a i ha'on ta ipa'innila' i he'a nadan nakaskasda'aw an aggem innila. ⁴Te ha'on an Dios an dayawonyu an tinanud Israel ya wada boy ibaga' an ahi ma'at hinadan balehtu ya nadan balen di patul an ahi mun'apapa'ih ta pumpattukan di tatagu ⁵an mi'gubat hinadan i Babilon. Mu mun'a'ateda ta mun'a'apnuy baleh adol di tatagu an gapuh nan nunhiglan bungot'u te iwalong'u dida. Ta adi' hom'on nadan tatagu ituwen boble an gapuh nadan adi maphod an ato'atonda.

⁶Mu ta'on on athidi ya udum hi algo ya ipaphod'u damdamah tuwen madadag an boble ta wan luminggopda nadan tatagu an ma'id mo ha mangubat i dida. ⁷Ya pa'anamuto' nadan i Israel ya i Judah an miyeh udum hi boble ta mumbanggad nan amaphodda tuwali. ⁸Ya paddungnay ulaha' an namin nan numbahulanda te pakawano' an namin nan nungngohayandan ha'on. ⁹Ya pabanggad'o' nan maphod tuwalin a'at di ad Jerusalem ta mundongol boh abobleboble tun luta. Ta nanongnan waday pun'amlonga' ya ipabaktuwa' ituwen boble. Ta tigon'en di tataguh abobleboble nan maphod an inat'uh nadan tatagu' ya tumakutdan adi mangun'unud i ha'on.

¹⁰Ya alyon bon Apu Dios di, Nan alyonyun nabaoh tuwen boble te ma'id nadan tatagu ya animal ya immannung. Mu udum hi algo ya danaen nun'abaon boble ad Judah ya ahi madngol ¹¹di mun'am'amlong an tatagu ya hapit di mungkasal ya nadan udum an a'am'amungan. Ya atbohadin iyalidah nan Templo di idawatda an punhanaanda i ha'on an Dios. Ta alyonday, Munhana amin he'a Apu Dios an ongal di abalinana te maphod nan inatmun da'mi. Ya munnananong di pamhodmu i da'mi.

Ya inalin bon Apu Dios di, Immannung te ipaphod'uh tuwen boble ta mumbanggad nan amaphodna tuwali.

¹²Ya alyona bo di, Hituwen mabaon boble an ma'id ha tagu ya animal ya udum hi algo ya waday pumpastolan ituwen boble ta nanongnan wadaday mumpumpastol hi kalneroda. ¹³Ta dumakol di kalnero hinadan nun'abillid an boble ya hinadan boble pu'un di billid ya hinan muyyad di ad Judah ya nadan boblen di holag Benjamin ya hinadan nunlini'odan an boble hi ad Jerusalem ya an namin an boble ad Judah.

¹⁴Ya alyon bon Apu Dios di, Udum hi algo ya madatngan di pangipa'annunga' hinan imbaga' an pammo'a' hinadan tinanud Israel. ¹⁵Ta waday mumpatul an tinanud David an nipto' di pangatna ya pangipanuhnah tatagu. ¹⁶Ta hitun pumputalana ya luminggop hi ad Judah an namama hi ad Jerusalem. Ta hay pungngadandah ad Jerusalem ya alyonday, Hi Apu Dios Di Mangihwang I Dita'u.

¹⁷Te hay imbaga' tuwali an Dios ya nanongna an hay ohah nadan holag David di mumpatul hinadan tinanud Israel. ¹⁸Ya wadada boy padin tinanud Libay an mangiyali hi maghob an mi'nong ya nadan midawat an alina ya nadan udum an midawat i ha'on an Dios.

¹⁹Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²⁰Ha'on di ukod hi pumatalan nan algo hinan mapatal ya athidi bo an ha'on di ukod hinan ena humilongan hinan mahdom. Ya adi mabalin hi mahukkatan hinaen a'atda. Mu abalinanyu'e an hukkatan ²¹ot athidi mo bon mabalin an mahukkatan nan imbaga' an nanongnan hay ohah nan tinanud David di mumpatul hi ad Israel ya hanadan tinanud Libay di nanongna an munhilbin ha'on. ²²Mu hay immannung ya padakolo' nadan tanudan nan baal'un hi David ya nadan tanudan Libay an munhilbin ha'on ta umatdah nan bittuwon hi ad lagud onu nadan panag hinan pingngit di baybay an adida mabilang.

²³Ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ²⁴Nadan udum an tatagu ya pihulonda nadan tatagu' an hay panigoda ya adida mo mumbalin hi ohan boble. Ya dingngolmu nan imbagada an alyonday, Hi Apu Dios ya pinto'na nadan i Israel ya i Judah hi tataguna. Mu ad uwani ya ingganuyna dida ta adida mo mibilang hi ohan boble.

²⁵Ot ibaga' i he"a Jeremiah an ha'on an Dios ya adi mabalin hi hukkata' nan a'at di patal ya hilog. Ya atbohdihi tun luta ya ad lagud an mahapul an unudonda nan nibaga an atonda. ²⁶Ta umat hinadan tinanud Jacob an adi ahan mabalin hi inganuy'u dida. Ya adi mabalin hi hukkata' nan hinapit'u an hay mabalin an mumpatul hinadan tinanud Israel ya nanongnan hay ohah nadan tinanud David. Te hom'o' dida ta pumhodda an umat hidin a'atda tuwali.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at I Sedekiah

34 ¹Hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon ya in'uyugnan namin nadan tindaluna an nalpuh nan nat'onat'on an boble an inabakna ot hiyay mun'ap'apu i dida. Ta hidin gubatondah ad Jerusalem ya an namin nadan nunlini"odan an boble ya himmapit boh Apu Dios i ha'on. ²Ta athituy imbagan nan Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel an alyonay, Ume'ah nan patul an hi Sedekiah hi ad Judah ta alyom i hiyay, Imbagan Apu Dios an inyabulutna an agagga mo ya abakon dita'u i Nebukadnesar ya pinu'ulana tun ad Jerusalem. ³Mu he"a ya baludon da'a ta ipahumalya da'a i Nebukadnesar ya ahi da'a inyeh ad Babilon. ⁴Mu hanat donglom hituwe Sedekiah an imbagan Apu Dios i he"a an alyonay, Bokon hay gubat di atayam. ⁵Te maphod di ahim atayan ya umukayungan nadan tatagum. Ya gobhonday insenso ta punlistipudan he"a an umat hinan inatdah natayan nadan a'ammudmun numpatul.

⁶Ot umeya' i Sedekiah ot ibaga' i hiya nan imbagan Apu Dios. ⁷Yaden nadan tindalun nan patul hi ad Babilon ya pumpa"ihda nadan binattun alad hi ad Jerusalem ya hi ad Lakis ya hi ad Asekah. Ta datuwen boble hi ad Judah ya ammuna han agge ni' napa"ih di binattun aladda.

Hay Nangibahhawanda Hinan Nunhahapitanda

⁸Wada boy imbagan Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah hidin nalpah an ni'hapit nan patul an hi Sedekiah hinadan tataguh ad Jerusalem.

Ta hay nunhahapitanda ya mipalubus mo nadan himbut an ibbadan tinanud Israel ta ukoddah nan pohdondan aton. ⁹Ot an naminda ya mahapul an way ohaon impalubusnay himbutna an lala'i onu babai an Judyu. Ta ma'id ha oha hi punnanongonay himbutna. ¹⁰Ya an namin nadan ap'apu ya tatagu ya inabulutdah diyen nahahapit an ipalubusday himbutda an linala'i onu binabai ta adida punnanongon dida an himbut. Ot hiyay atonda. ¹¹Mu agge nadne ya naluman di nomnomda ot eda bo bangngadon nadan himbutda ta nanongnan imbilangda didah himbut. ¹²Ta hiya nan alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ¹³Ha'on an Dios an dayawonyu an tinanud Israel ya ni'hapita' hidin a'ammodyuh din e' inawit didah ad Egypt an numbalinandah himbut. Ot alyo' i dida di, ¹⁴Nalpah'e nan pituy tawon on impalubusyu nadan ibbayun tinanud Israel an nangihubli hi adolda i da'yu ta numbalindah himbutyu. Ta nunhilbida'e i da'yu hi onom di tawon ya mahapul an ipalubusyu mo dida ta ukodda piboh nan pinhoddan e aton. Mu aggeya' inunud hinadan a'ammodyu. ¹⁵Mu maphod ta nipto' nan ninomnomyu an unudonyu nan tugun'u. Ta imme ayuh nan Templo ot punhahapitanyu ot abulutonyu an ipalubusyu mo nadan himbut. ¹⁶Mu tanganu boh on ad uwani ya naluman di nomnomyu ta eyu binangngad nadan impalubusyu ta numbangngadda an himbut? Hinaen inatyu ya ha'on an Dios di binainyu. ¹⁷Ot gapu ta aggeya' inunud i da'yu ta aggeyu impalubus nadan ibbayun tinanud Israel an himbutyu ya hiya nan atbohdiy ato' an adi' iyabulut an ma'id ha adi mate i da'yu. Ta mate ayuh gubat onu hay bitil onu hay dogoh. Ta pumbalinon da'yuh umipabain hi tataguh tun luta. ¹⁸Ta dusaon da'yu i ha'on an gapuh aggeyu nangunudan hinan nunhahapitanyu ta ma'at i da'yu nan na'at hinan pa'hikkonan baka hidin nunduwaonyuh diyen baka ot punhi'anonyu ot i'wayuh nan numbattananda.^{r s} ¹⁹Ta da'yu an ap'apun munhilbih nan patul hi ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah ya ta'on on da'yun ap'apu hinan punhumalyaan ya da'yu an papadi ya an namin ayun tatagun nangi'wah numbattan nan nagodwan adol di baka ²⁰ya iduul da'yuh nadan binuhulyu ta pumpate da'yun dida. Ta awagillang di adolyuh nan luta ta pun'a'an di hamuti ya atap an animal. ²¹Ya iyabulut'u boh Sedekiah an patulyu ya nadan ap'apun munhilbin hiya hitun ad Judah hinadan binuhulyun tindalun nan patul hi ad Babilon an naminhod an mamaten da'yu. Manu te indinongda ni' an mangubat i da'yu ²²mu pumbangngado' damdama didah tun bobleyu ta gubaton da'yu ya pinu'ulanda tun ad Jerusalem. Ya dinadagdan namin nadan boblehtuh ad Judah ta ma'id ha munhituhtu.

---

^r 34:18 Nan mangi'wa hinan numbattan nan nagodwa an animal ya hay ipa'innilana ya abulutona nan nahahapit an atonda ta atona mu ibahhona'e tuwali ya ma'at i hiya nan na'at hinan animal an pinateda ot punduwaonda. ^s 34:18 Hidin Hopapna 15:9-10,17-18

Hay Ma'adal Hinadan Holag Rekab

35 ¹Hidi ta'wa an hi Jehoyakim an imbabalen Josiah di patul hi ad Judah ya alyon Apu Dios i ha'on di, ²Ume'ah awadan da Rekab an hina'amma ya inayagam dida ta ume ayuh nan Templo hinan ohan kuwartuhdi. Ta imme ayu'ehti ya indadaanmuy bayah hi ipa'inummun dida.

³Ot ume'ya' mo ot e' tigon hi Jaasaniah an imbabalen Jeremiah an hi na' Habasiniah. Ot ayaga' hiya ya an namin nadan linala'ih nan pamilyan Rekab. ⁴Ot ume amin namin hinan Templo. Ot ipangulu' dida hinan kuwartun nan propetan hi Hanan an imbabalen Igdaliah. Hituwen kuwartu ya nihaggon hinan kuwartun nadan ap'apun munhilbih nan patul an wah nan baktun nan kuwartun Maaseyah an hi na' Sallum an mumpapto' hinan Templo.

⁵Ot idadaan'u nadan malukung an naha'adan hi bayah ya nadan basu. Ot alyo' di, Aga ta uminum ta'u ni'.

⁶Mu alyonday, Umman adi ami uminum hi bayah. Te handin hi apumin hi Jonadab an imbabalen Rekab ya intugunan da'mi ya nadan tanudanmi ta adimi ipatnan uminum hi bayah. ⁷Ya intuguna bon adi ami mangapyah baleh iha'adanmi ya adi ami munliya' ya muntanom hi bungbunga'an. Ta kumpulnay umayanmi on nanongnan hay tolda di iyallungmih iha'adanmi. Ot unudonmi'e anu datuwen tugunan da'mi ya dumukdukkey pi'taguwanmih tun luta. ⁸Ta hiya nan da'min himpamu'un ya inun'unudmi danaen intugun apumi an hi Jonadab. Ta an namin ami an ta'on on nadan ahawami ya imbabalemi an linala'i ya binabai ya adi ami uminum hi bayah. ⁹Ya atbohadin adi ami nimpe mangapyah bale hi iha'adanmi ya adi ami munliya' onu muntanom hi greyp ya nadan udum an bungbunga'an. ¹⁰Ta hay pumbalayanmi ya nan na'allungan hi tolda ya abuh an inunudmin namin nan tugun din hi apumin hi Jonadab. ¹¹Mu hidin ginubat Nebukadnesar an patul hi ad Babilon tun boble ta'u ya binumtik amih tun ad Jerusalem. Ta hiya nan wahtu amihtu.

¹²Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah di, ¹³Ha'on an ongal di abalinana an Dios an dayawonyu an tinanud Israel ya ibaga' i he'a ta em ibagah nadan i Jerusalem ya nadan udum an i Judah ta alyom di, Undan ma'id ha ma'adalyu i dida hinan a'at di pangun'unuddah nan tugun'un Dios? Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ¹⁴Ot undan adiyu tigon nan inat Jonadab an hi na' Rekab an tinuguna nadan imbabalena an linala'i ta adida uminum hi bayah ya inun'unudda peman. Ta ingganah ad uwani ya adida uminum hi bayah te un'unudonda nan tugun din hi apuda. Mu ha'on ya agaggaon himmapita' i da'yu mu aggeya' inun'unud. ¹⁵Ya agaggaon waday hinnag'uh nadan baal'un propeta on imbagadan da'yu ta iwalongyu nadan adi maphod an ato'atonyu ta bokon nadan

udum an dios di punhilbiyanu. Ta way atonyun munnanong an munhitsu ituwen boblen indat'un da'yu ya hinadan a'ammodyu. Mu ningamut an adiyu pohdon an un'unudon. ¹⁶Hanada otahan an holag Rekab ya inun'unudday tugun apudan hi Jonadab. Mu da'yu ya adiya' un'unudon. ¹⁷Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya ipa'ali' i da'yu an i Jerusalem ya an namin ayun i Judah nadan imbaga' an manadag i da'yu. Te ta'on ona' humapihapit i da'yu ya adiyu donglon ya adiyu unudon.

¹⁸Ya imbagan bon Apu Dios i ha'on ta ibaga' hituweh nadan tinanud Rekab. Ot alyo' i diday, Hay imbagan nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya gapu ta inun'unudyuy tugun apuyun hi Jonadab ¹⁹ya nanongnan waday tanudanyuh munhilbin Apu Dios.

Hay Inat Jehoyakim Hinan Impitudo' Apu Dios I Jeremiah

36 ¹I diyen mi'apat hi tawon hi numpatulan Jehoyakim an imbabalen Josiah hi ad Judah ya wada boy imbagan Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah an alyonay, ²Nihipun hidin hi Josiah di patul hi ad Judah ta ingganah ad uwani ya dakol nadan impa'innila' i he'a an ma'at hi ad Israel ya hi ad Judah ya hinadan udum an boble. Ot alam di ohah nan naludun an puntud'an ta itudo'mun namin dadiyen imbagabaga' i he'a. ³Ta mibahah nadan tataguh ad Judah ta alinaot ya donglonda nadan nitudo' an panadag'u i dida ta itutuyuda nadan adi maphod an ato'atonda ta pakawano' dida.

⁴Ot ha'on an hi Jeremiah ya inayaga' moh Baruk an imbabalen Neriah ta boddangana'. Ta imbaga' an namin nadan hinapit Apu Dios i ha'on on intudo'nah nan naludun an puntud'an. ⁵Ta on nagibuh ot alyo' i Baruk di, Ha'on ya nibaluda' ot ma'id ha ato' an umeh nan Templo. ⁶Ot he'ay umehdi hi'on madatngan nan algon pun'ulatan di tatagu hinan Templo ta ibaham nan intudo'mun hapit Apu Dios. Ta donglon nadan tatagun ma'amung an malpuh abobbobleh ad Judah. ⁷Ta alinah iwalongda nadan impa'inghadan pumbahulan ya mumpahpahmo'dan Apu Dios. Ta adi miluh an mipa'annung nan pundusana i dida an gapuh nan nunhiglan bungotnah nadan ato'atonda.

⁸Ta inunud Baruk nan imbaga' an hi Jeremiah ot umeh nan Templo ot ena ibaha nan hapit Apu Dios hinadan tatagun na'amung. ⁹Hay na'atan tuwe ya nan algo an ungganda pun'ulatan hinan mi'ahiyam di bulan hidin mi'alimah tawon hi numpatulan Jehoyakim. Ta an namin nadan i Judah ya na'amungda an mundayaw hidih nan Templo i diyen algo. ¹⁰Ya hi Baruk ya immohnong hinan kuwartun nan nabaktun mumpapto' hinan punhumalyaan di patul an hi Gemariah an imbabalen Sapan ot ibahanah nadan tatagu nan impitudo'u. Hidiyen kuwartu ya wahdi hi baktun nan lita"angan di Templo an nihaggon hinan nungngadan hi pa"apyan geyt.

¹¹Ta hidin dingngol nan imbabalen Gemariah an hi Mikayah an apapun Sapan nan nibahan hapit Apu Dios ¹²ot madanayyuh nan kuwartun punhahapitan nadan ap'apu hidih nan palasyu. Ya hay wahdi ya hi amanan hi Gemariah an imbabalen Sapan ya nadan ibbanan ap'apu an umat i Elisama an sekretali ya hi Delayah an imbabalen Semayah ya hi Elnatan an imbabalen Akbor ya hi Sedekiah an imbabalen Hananiah ya nadan udum. ¹³Ot ibagan Mikayah nan dingngolnan imbahan Baruk hinadan tatagu. ¹⁴Ot honagon dadiyen ap'apu nan imbabalen Netaniah an hi Jehudi an apapun Selemiah ya pidwan di apapun Kusi ta ena ayagan hi Baruk ta iyena nan maludun an nitud'an nan imbahanah nadan tatagu. Ot umeh Baruk hi awadan nadan ap'apu an inodnana nan nitud'an nan imbahanah nadan tatagu. ¹⁵Ya alyondan hiyay, Umbun'a ta ibaham i da'mi. Ot hiyay atona. ¹⁶Mu hidin indappuhnan imbaha ya ongal di inomnomanda ta munhahapitdan alyonday, Mahapul an ipa'innila ta'uh nan patul hituwen dingngol ta'u. ¹⁷Ot alyondan Baruk di, On waday nangibagan he'a hi itudo'mu datuwe?

¹⁸Ya alyon Baruk di, O, hi Jeremiah di nangalih itudo'u datuwen imbagabagana.

¹⁹Ya alyon nadan ap'apu i Baruk di, Mahapul an e ayu mipa'en duwa i Jeremiah. Ya adiyu ipa'innila hi kumpulnan tagu di awadanyu. ²⁰Ot iha"ad nadan ap'apun munhilbih nan patul hidiyen naludun hidih nan kuwartun Elisama ot eda ibagah nan patul nan dingngolda.

Hay Numpu'ulan Nan Patul Hinan Nitud'an Di Hapit Apu Dios

²¹Ot honagon nan patul hi Jehudi ta ena alan nan naludun an natud'an hidih nan kuwartun nan sekretali an hi Elisama. Ot imbahanah nan patul yaden munta'ta'dog nadan ap'apu hi haggona.

²²Ya i diye ya mi'ahiyam di bulan an kottokottol ta inumbun nan patul an hinangngabna nan apuy. ²³Ya wa'et binahan Jehudi ha tulu onu opat hinan natutunnud an linya on pinutul nan patul hinan uwahna nan nitudo' an nalpah an nabaha on intungunah nan apuy. Ta lo'tat ya naghob an namin nan naludun an nitud'an nan hapit Apu Dios. ²⁴Mu ma"ida ha impatigon nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya hi puntutuyuwanda onu takutdah nan dingngolda. ²⁵Ya ta'on tuwalih on hidin mumpahpahmo' da Elnatan i Delayah ya hi Gemariah hinan patul ta adina gobhon nan nitudo' on adina donglon.

²⁶Ya onaot minandal hi Jeramil an imbabalena ya hi Serayah an imbabalen Asriel ya hi Selemiah an imbabalen Abdil ta eda tiliwon hi Jeremiah ya hi Baruk an na'nginnilah nadan uldin. Mu ma"idda te hi Apu Dios di nangipa"en dida.

²⁷Ta nagibbuh an ginhob nan patul nan naludun an nangitudo'an Baruk hinan imbagabagan Jeremiah ya alyon Apu Dios i Jeremiah di,

²⁸ Alam di oha bon naludun an puntud'an ta pidwom an itudo' an namin nan nitudo' hinan ginhob Jehoyakim an patul hi ad Judah. ²⁹ Ya imbagam hinan patulyu hi ad Judah an hi Jehoyakim ta alyom di hituwey imbagan Apu Dios i he'a an alyonay, Manu'eh ginhobmu nan nitudo' ya gapu ta nibagahdi an dadagon nan patul hi ad Babilon hituwen bobleyu ya numpatenan namin nadan tatagu ya animal. ³⁰ Ot he'a Jehoyakim an patul hi ad Judah ya ma'id ha holagmu hi mihukkat i he'a an mumpatul. Te pi'pate da'a ta miwagillang di adolmu. ³¹ Ta athinay pundusa' i he'a ya nan pamilyam an gapuh nan numbahulanyu. Ya dusaon da'yu nimpentataguh ad Jerusalem ya ta'on on da'yun namin an i Judah. Te imbagabaga' tuwali i da'yu an athinay pundusa' mu adiyu donglon.

³² Ot ha'on an hi Jeremiah ya inala' mo boy oha an puntud'an ot idat'un Baruk an imbabalen Neriah. Ta pidwo' mo bon ibaga on intudo'n nan umat handi ta inggana ot mitudo' an namin. Mu dakdakkol nan nitudo' ituwen mi'adwa.

Hay Nihukkatan Sedekiah An Numpatul Hi ad Judah

37 ¹ Indani ya hi Sedekiah an imbabalen Josiah di numbalinon Nebukadnesar hi patul hi ad Judah ta nihukkat i Jehoyakin an imbabalen Jehoyakim. ² Mu ta'on damdamah on hiya ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya nadan tataguh ad Judah ya adida unudon nan impa'innila' i dida an imbagan Apu Dios i ha'on. ³ Mu waday nannagan nan patul an hi Sedekiah i da Jehukal an imbabalen Selemiah ya nan padi an hi Sepaniah an imbabalen Maaseyah ta immalidan ni'hapit i ha'on ot alyonday, Jeremiah, daan mo ta mumpahmo'a i Apu Dios an dayawon ta'u ta boddangan dita'u. ⁴ Ya aggeya' ni' nibalud i diye ta mabalin an kumpulnay umaya'.

⁵ Yaden nadan tinalun di i Babilon ya wahdidan mangubat hinadan i Jerusalem. Mu hidin dingngoldan nakakda nadan tinalun nan patul hi ad Egypt an umalin mangubat damdama i dida ot taynandah ad Jerusalem.

⁶ Indani ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah ya alyonay, ⁷ Hay ibagam hinadan hinnag nan patul hi ad Judah ta mi'hapit'a i ha'on ya alyom di, Nadan immalin tinalun nan patul hi ad Egypt an alyon nan patul ta'u hi bumoddang i hiya ya umman mumbangngaddah bobleda. ⁸ Ta nadan i Babilon ya umalida bo ta ingganah hogponda nan bobleyu ya pinu'ulanda. ⁹ Ot ha'on an Dios ya ibaga' i da'yu ta adiyu namnamaon an ma'idda mo nadan i Babilon te adi mibahhon mumbangngadda. ¹⁰ Mu ta'on on alinah abakonyun namin nadan i Babilon an titindalu ya itulid damdaman nadan nun'ahugatan an bumangon ta pu'ulanda tun bobleyu.

¹¹ Hidin nanaynan nadan i Babilon hi ad Jerusalem an gapuh nan dingngoldan umaliyan nadan tinalu an malpuh ad Egypt ¹² ot makaka'

hi ad Jerusalem ta e' tigon nan luta an midat i ha'on hinan boblemi an tinanud Benjamin. ¹³Mu hidin dimmatonga' hinan geyt an nungngadan hi Benjamin ya impa'ohnonga' hinan ap'apun di guwalyahdi an hi Irijah an hi na' Selemiah an apapun Hananiah an alyonay, Ipatnam eh'a nee an buntik ta e'a middum hinadan i Babilon.

¹⁴Ot alyo' di, Agge immannung hinaen imbagam te ma'id ha ninomnom'uh athina. Mu adi donglon Irijah an ona' ot tiniliw ot iyeya' hinadan ap'apun munhilbih nan patul. ¹⁵Ya nunhiglay bungotdan ha'on ot ibagadah nadan tindalu ta punhuplita'. Ot ahiya' ibalud hinan numbalinondah baludan an balen nan mumpapto' hinan punhumalyaan di patul an hi Jonathan. ¹⁶Ta hinan munhihillong an hiluk diyen bale di nangibaludandan ha'on hi nabayag.

¹⁷Indani ya impa'ayaga' hinan patul an hi Sedekiah hi balena mu ma'id ha udum hi nanginnila. Ot alyonay, On waday impa'innilan Apu Dios i he"a?

Ot alyo' di, Wada, an ahi'a miyeh nan patul hi ad Babilon. ¹⁸Ot inayun'un mahmahan i hiyan alyo' di, On nganne ahan tatawway gapunah nangibaludam i ha'on? Undan nganney numbuhula' i he"a onu hinadan ap'apun munhilbin he"a onu hinadan tatagu? ¹⁹Nganne'e ta'way na'at hinadan mumpunlayah an propetam an mangalih adi gubaton nan patul hi ad Babilon tun boble ta'uh ad Jerusalem? On imbaludmu dida? ²⁰Donglona' bahan apu patul ta adiya' ipabangngad hinan nibaluda' an balen nan mumpapto' an hi Jonathan hinan punhumalyaam. Te atom'ehdi ya hidiy ataya'.

²¹Ot ibagan nan patul an hi Sedekiah ta hinan iha"adan di mungguwalyah balen di patul di ibaluda'. Ot ibagana bon midattana' hinan pi'ihha"ang an tinapay hi abigabigat ta ingganah mapuh di tinapay hi ad Jerusalem.

Hay Nanguhbunganda I Jeremiah I Han Bubun

38 ¹Dingngol da Sepatiah an imbabalen Mattan ya hi Gedaliah an imbabalen Pasur ya hi Jehukal an imbabalen Selemiah ya hi Pasur an imbabalen Malkijah nan impa'innila' hinadan tatagu. ²Te hay impa'innila' ya nan imbagan Apu Dios an alyonay, An namin nadan tatagun umohnong hituh ad Jerusalem ya mun'a'ateda an gapuh gubat ya bitil ya dogoh. Mu nadan mi'yeh nadan i Babilon ya mi'taguda. ³Ya imbagan bon Apu Dios an adi damdama mibahhon abakon nadan tindalun di i Babilon tun ad Jerusalem.

⁴Indani ya immeda nadan ap'apun munhilbin hiya hi awadan nan patul ot alyonday, Mahapul an ipapatem hi Jeremiah. Te gapuh nan ena ibagabagah nadan tatagu ya na'aan di tulid nadan nabatin tindalum ya ta'on on nadan tatagu. Ta lo'tat ya hiyay lummuh adadagan tuwen boble.

⁵Ya alyon Sedekiah i diday, Atonyu nan pohdonyun aton i hiya ot adi' ipagol. ⁶Ta immalida ot awitona' ot iyeya' hinan lita"angan di mungguwalyah nan awadan han naka"utan an bubun nan imbabalen di patul an hi Malkijah. Ot ga'odana' hi tali ot uhungona' hidi. Hidiyen bubun ya natdu' mu adallom nan luyo'na ta nilunoka'. ⁷Mu hi Ebed-Melek an i Etiopia an ohan ap'apu hinan palasyu ya dingngolna an inuhbunga' hinan bubun. Ya i diye ya wahdi nan patul hinan nungngadan hi Geyt Benjamin an awadan di ugganda pangihahapitan hi'on waday mihahapit. ⁸Ta immeh Ebed-Melek hi awadan nan patul ⁹ot alyonay, Apu patul, innilam an ongal an bahul nan inat nadan linala'i hinan propeta an hi Jeremiah. Te namaaggot eda uhungon hinan bubun. Ot umannung an iyatenahdiy inagangna an namama bo udot te tuwen ma"id di makan ituwen boble.

¹⁰Ya alyon nan patul i hiyay, Awitom di tulumpuluh (30) nadan linala'ihitu ta eyu guyudon hi Jeremiah ta bokon hidiy atayana.

¹¹Ot hidiyey aton Ebed-Melek ta in'uyugna dadiyen linala'i ot umedah nan hiluk nan kuwartu an iha"adan di nun'abalol an usal hinan palasyu. Ot alanda dohah nadan limmame an luput ot ibobodah uddun nan tali ot buyunondah nan bubun. ¹²Ot tumkuk hi Ebed-Melek an alyonan ha'on di, Ipitom danaen luput hi yoyo'mu ta adi'a mahugatan hinan tali. Ta hiyay inat'u ¹³ot ahiya' guyudon hinadan linala'i. Ta nihipun i diye ya hinan umohngongan di guwalyah nan palasyu di nanongnah nangibaludandan ha'on.

Hay Pidwan Di Nangibagaan Jeremiah Hi Ma'at I Sedekiah

¹⁴Indani ya impa'ayaga' hinan patul an hi Sedekiah ta mundammu amih nan mi'atlung geyt an umeh nan Templo. Ya alyonan ha'on di, Waday mahmaha' i he"a ot hanat nan immannung di ipa'innilam.

¹⁵Ot alyo' i hiyay, Ta'on on ibaga' nan immannung ya nan nipto' hi atom mu hiya damdama an adiya' donglon an ona"ot patayon i he"a.

¹⁶Ya alyon Sedekiah di, Isapata' hinan wadawada an Dios an nunlumuh an namin an adi da'a patayon i ha'on. Ya atbohadin adi' iyabulut an patayon da'ah nadan naminhod an mamate i he"a. Ya ma"id ha udum hi nangngol ituwen imbaganan ha'on.

¹⁷Ot alyo' di, Nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Mumpada"ul'a'eh nadan ap'apun di i Babilon ya adi da'yu patayon an hina'amma ya adida pu'ulan tun ad Jerusalem. ¹⁸Mu adi'a'e tuwali mumpada"ul i dida ya abakon dita'u ya pinu'ulanda tun boble ta'u ya binalud da'an dida.

¹⁹Mu alyon Sedekiah di, Tumakuta' hinadan ibba ta'un niye moh ad Babilon te alina ya iyeya' hinadan i Babilon hi awadan nadan ibba ta'u an Judyu ta diday mamalpaligat i ha'on.

²⁰Ot alyo' di, Unudom'e nan imbaganan Apu Dios ya adi da'a iyukod i didah nadan ibba ta'un Judyu. Ta mihwang'a ya maphod di ma'at i he"a.

²¹Mu hay imbagan Apu Dios ya adi'a'e mumpada"ul ²²ya nomnomnomom an an namin nadan binabai an mabatih nan palasyu ya mipalah'unda ta miyukoddah nadan ap'apu hi ad Babilon. Ta hay ahi ibagan dadiyen binabai i he"a ya alyonday, Daan bohna? Ot tee mahan an inlaylayahkan da'ah nadan imbilangmuh nahamad an gagayyummu. Te ad uwani an paddungnay nilunok'ah nan luhbulluhbut ya ma"idda an tinaynan da'an dida. ²³Ya an namin nadan ahawam ya imbabalem ya alan nadan i Babilon dida. Ya ta'on on he"a ya abakon da'an dida ya inye da'ah nan patul hi ad Babilon ya ahida pinu'ulan hituwen boble.

²⁴Ya alyon Sedekiah di, Tigommot ta ma"id ha manginnila ituwen nunhapitanta ta adi lummuh atayam. ²⁵Te innilaon'en nadan ap'apun munhilbin ha"on an ni'hapita' i he"a ya umalidan mummahmah hi'on nganney nunhapitanta. Ta alyonday, Adim iha"ut i da'mi te patayon da'a. ²⁶Ot hay ibagam i dida ya alyom di, Ni'hapita' hinan patul ta adiya' bahan pumbanggadon hi balen Jonathan ta bokon hidiy ataya'.

²⁷Indani tatawwa ya immali nadan ap'apun munhilbih nan patul ya mahmahandan ha"on di gapuna ta impa'ayaga' hinan patul. Ot nan imbagan nan patul an ibaga' di hiyay imbaga'. Ot umedan aggeda innila nan immannung te ma"id ha ohah nanggol hinan nunhapitanmih nan patul. ²⁸Ta nanongnan nibaluda' hidih nan awadan di mungguwalyah nan balen di patul ta ingganaot abakon nadan i Babilon hi ad Jerusalem.

Hay Nanadagan Nadan I Babilon Hi Ad Jerusalem

39 ¹Hidin mi'apuluh bulan hinan mi'ahiyam hi tawon hi numpatulan Sedekiah hi ad Judah ya impangulun Nebukadnesar an patul hi ad Babilon nadan tindaluna ot li"ubonda tun ad Jerusalem. ²Ta ingganah din mi'ahiyam hi algo hinan mi'apat hi bulan hidin mi'ahimpulut ohay (11) tawon hi numpatulan Sedekiah ya waday pina"ihdah nan binattun alad tun boblemi. ³Ot hunggopdan namin nadan ap'apun munhilbih nan patul hi ad Babilon ot eda umbun hinan way nungngadan hi nigawwan geyt ta atigana an sinakupda tun boblemi. Datuwen ap'apu ya hi Nergal-Sareser an i Samgar ya nan oha bo an hi Nergal-Sareser an nabaktuy sa'adna ya hi Nebo-Sarsekim an hiya nan nabaktun ap'apu ya nadan udum mohpe an ap'apun munhilbih nan patul hi ad Babilon. ⁴Ot bumtik nan patulmi hi ad Judah an hi Sedekiah an didah nadan tindaluna i diyen nahdom an ini'wadah nan garden di patul ot inayundahdih nan way numbattanan nan duwan binattun alad. Ot ipluydah nan arabah. ⁵Mu numpudug damdaman nadan tindalun di i Babilon ot akhupandah Sedekiah hidih nan way nundotal an nihaggon hi ad Jeriko. Ot tiliwonda ot iyedah ad Riblah an bobleh ad Hamat an awadan Nebukadnesar an patul hi ad Babilon. Ot humalyaona ot ibaganay dusana. ⁶Ot ipapaten nan patul hi ad Babilon nadan linala'in imbabalen Sedekiah hi hinangngabna. Ot pi'pateda bon

namin nadan ap'apun munhilbin hiya hi ad Judah. ⁷Ot ukitonday matan Sedekiah ot ahida bangkilingan hi gombang ot iyedah ad Babilon.

⁸Ot pu'ulanda tatawwa nadan baleh ad Jerusalem an ta'on on nan palasyu. Ot pompa'ihdan namin nadan binattun alad. ⁹Ot baludon Nebusaradan an opisyal di guwalyan Nebukadnesar nadan nabatin tataguh ad Jerusalem ot iyena didah ad Babilon ta didan namin hinadan udum an i Judah an niddum tuwalih nadan i Babilon. ¹⁰Mu binatina dohah nadan nun'awotwot hi ad Judah ot idattana dida hi puntanomandah greyp ya hay puntanomandah barley.

Hay Nabatiyan Jeremiah Hi Ad Judah

¹¹Hi Nebukadnesar ya imbaganan Nebusaradan an opisyal di guwalyana an alyonay, ¹²Awitom hi Jeremiah ya impapto'mu ta ma'id ha adi maphod hi ma'at i hiya ya hanat atom an namin nan ibagana. ¹³Ta hi Nebusaradan an opisyal di guwalya ya hi Nebusasban an opisyal di tindalu ya nadan ap'apun munhilbih nan patul hi ad Babilon ya hi Nergal-Sareser an hiya nan nabaktun ap'apuda ¹⁴ya hinnagday immalin nangawit i ha'on hinan nibaluda' hinan way lita'angan di pungguwalyaan hinan palasyu. Ot iyukoda' i Gedaliah an imbabalen Ahikam an apapun Sapan ta hiyay nangawit i ha'on hi balena.^t Ta hiya nan nunnanonga' hitun ad Judah an nidduma' hinadan nabatihtu.

¹⁵Ya hidi ta'wan nibaluda' ya wada boy imbagan Apu Dios an alyonay, ¹⁶Ume'a ta em ibaga i Ebed-Melek an i Kus^u ta alyom di hituwey imbagan nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an alyonay, Agagga mo ya ipa'annung'u nan imbaga' an adadagan tuwen boble. Ta bokon hay ena pumhodan di ma'at. ¹⁷Mu he'a'e ya gapu ta ha'on di nundinolam ya mihwang'ah nadan binuhulmu an tumakutam. ¹⁸Te ihwang da'a i ha'on ta adia' mateh gubat. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nangaanandah Bangkiling Jeremiah

40 ¹Himmapit boh Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah hidin nangaanan nan opisyal di guwalyan di i Babilon an hi Nebusaradan hi bangkiling'u hidin niye amih ad Ramah.^v Te inakhupana' i hiya an nabangkilingan an niddum hinadan balud an i Jerusalem ya nadan udum an i Judah an miyeh ad Babilon. ²Ya hidin immatunana' i diyen opisyal

---

^t 39:14 Hinan Hebrew ya ma'id ha mapto' hi'on hi balen Gedaliah onu hi balen Jeremiah di immayana. ^u 39:16 Jeremiah 38:7-12 ^v 40:1 Hi Jeremiah ya tinigodan nabangkilingan an umat hinadan udum an balud mu unhaot agge nabangkilingan te hay imbagan nan patul an hi Nebukadnesar ya maphod di pangipapto'da i hiya. Ta hiya ya nipalubus tuwali (39:11-14) mu nihallay inat nadan tindalun niyukodan nadan balud te iniddumandah Jeremiah hinadan binangkilinganda an inyedah ad Ramah.

di guwalya ya alyonan ha'on di, Hi Apu Dios an un'unudom ya imbagana tuwali hinadan tatagu hituwen ma'ma'at an adadagan di bobleyu. ³Ta ad uwani ya impa'annungna ta na'at nan inalina. Te ningamut an mungngohe ayun hiya an aggeyu inwalong nadan pumbahulan an impa'inghayu. Ta hiya tee nan impa'annungna din imbaganan pundusaana i da'yu. ⁴Mu ad uwani ya aano' nan bangkiling hi ta'lem. Ta pohdom'e an mi'yali i ha'on hi ad Babilon ya tigo' ta mipapto'ahdi. Mu adim'e pohdon an mi'yali ya ukod'ah nan pohdom an pangayan. ⁵Mu hidin eya' ume ya inalini bon Nebusaradan di, Mumbangngad'ah awadan Gedaliah an hi na' Ahikam an apapun Sapan an pinto' nan patul hi mumpapto' hinadan bobleh ad Judah ta hidiy em iha"adan ta da'yun namin hinadan ibbayun tatagun ipapto'na. Bokone ya nangamung'a moh nan pohdom an umayan.

Ta athinay imbagana Nebusaradan. Ot idattana' i hiyah makan ot makaka' hidi. ⁶Ot umeya' hi awadan Gedaliah hi ad Mispah ot mi'hituwa' hinadan oh'ohhan nabati an ibba' an i Judah.

Hay Immanamutan Nadan Tindalu An I Judah

⁷Wadaday udum an opisyal di tindaluh ad Judah ya nadan tindaluda an agge ginubat nadan i Babilon te bokon hinan boble di immohonganda hidin waday gubat. Indani ya dingngolda an hi Gedaliah an imbabalen Ahikam di pinto' nan patul hi ad Babilon hi gobelnadordah ad Judah. Ta hiyay mumpapto' hinadan nun'awotwot an agge niye hi ad Babilon. ⁸Ta hidin dingngoldah diye ot umedah ad Mispah ta eda tigon hi Gedaliah. Dadiyen imme ya hi Ismael an imbabalen Netaniah ya da Johanan i Jonathan an imbabalen Kareah ya hi Serayah an imbabalen Tanhumet ya nadan linala'in imbabalen Epay an i Netopah ya hi Jaasaniah an i Maakah ya an namin nadan tindaluda.

⁹Ot alyon Gedaliah i diday, Adi ayu tumakut hinadan i Babilon. Namaag ya nihtu ta'uh tun numbobl原因 ta'u ta munhilbi ta'uh nan patul hi ad Babilon ot malinggop ta'u. ¹⁰Ta ta'on on ha'on ya hitun ad Mispah di umohong' ta ha'on di mangihapit i da'yu hi'onda umali nadan i Babilon. Mu da'yu'e ya ukod ayun mumpilih nan pohdonyu an iha"adan hitun ad Judah. Ya apitonyu nadan miphod hi bayah ya nadan miphod hi lana ya nadan udum an bungbunga"an ya inha"adyuh nadan dunug.

¹¹Ya hidin dingngol nadan udum an Judyu an wah ad Moab ya hi ad Ammon ya hi ad Edom ya hinadan udum an boble an waday imbatin nan patul hi ad Babilon hinadan tataguh ad Judah ot pot'onah Gedaliah an hi na' Ahikam an apapun Sapan hi gobelnadorda ¹²ot mumpumbangngaddah ad Judah hi ad Mispah an awadan Gedaliah. Ta diday nun'apit hinadan bungbunga"an an miyammah bayah ya nadan udum an bungbunga"an an wadahdi ya dakol di inapitda.

¹³Indani ya immeda boh ad Mispah da Johanan an imbabalen Kareah ya an namin nadan opisyal di tindalu an dadiye nadan agge immohong

hinan boble hidin immaliday gumubat ta eda mi'hapit i Gedaliah. ¹⁴Ot alyonday, Immali ami ta ibagami i he'a hi'on innilam an hi Baalis an patul hi ad Ammon ya ninomnomnan ipapate da'a i Ismael an imbabalen Netaniah. Mu adi patiyon Gedaliah hidiyen imbagada.

¹⁵Indani ya ohah Johanan an imbabalen Kareah an e bo ni'hapit i Gedaliah hi ad Mispah. Ot alyonay, Iyabulutmu dan ta e' patayon hi Isma'el? Ot adi'a tumakut te tigo' ta ma'id ha manginnilan ha'on di nangat. Te da'mi an ibbam an i Judah an nabatihtu ya he'ay namnamaonmi hi bumoddang i da'mi. Ot nganne mo boy ma'at i da'mi hi'on da'a patayon i Isma'el? Umannung an pumate da'mi ya natala'da nadan udum.

¹⁶Mu alyon Gedaliah di, Johanan, adim aton nan ninomnommu ot madinola' an adiya' patayon i Isma'el.

Hay Namatayan Da Isma'el I Gedaliah

41 ¹Hidin mi'apituh bulan i diyen tawon ya imme boh Ismael hi ad Mispah an wadaday himpulun (10) linala'in nun'ibbana. Hituwen hi Ismael ya imbabalen nimpén Netaniah an hi apunah Elisama ya hiya ya nalpuh nan tinanud di patul ya hiyay oha an ap'apun munhilbih nan patul ni' hi ad Judah.

Ta hidin dimmatongdah ad Mispah ya nan imbabalen Ahikam an hi Gedaliah ya inayagana dida ta mangandan namin. Mu hidin mangmangnganda ²ya timma'dog hi Ismael ya nadan himpulun (10) nun'ibbana ot huknutunday ispadada ot patayondah Gedaliah. ³Ot pi'patedan namin nadan Judyu an nun'ibban Gedaliah hi ad Mispah ya ta'on on nadan tindalun di i Babilon.

⁴Ya i diyen nabiggat an ma'id ni' ha nanginnilah nan na'at ⁵ya wadaday nawalun (80) linala'in nalpuh ad Sekem ya hi ad Siloh ya hi ad Samaria an nun'aanday balbasda ya nunhethetday lubangda ya nunhugatanday adolda ta pangipatigodah eda umukayungan hi nadadagan di ad Judah. Ya inodnanday nalpuh nan binto'da ya insenso an eda idawat hidih nan Templo. ⁶Ya mangeh Ismael an ena damuwon dida an mungkoga. Ta on nidamun dida ot alyonay, Ma'ayu'e ni' ta eyu tigon nan na'at i Gedaliah an hi na' Ahikam.

⁷Mu onda dimmatong hinan boble ot pumpaten da Ismael an hi na' Netaniah ya nadan ibbana dida. Ot eda uhungon dadiyen pinatedah nan bubun. ⁸Mu waday himpulu (10) i didan nangali i Ismael hi, Adi da'mi patayon te waday impa'emih nan puntanoman an barley ya lana ya danum di iyukan an mabalin an idatmin he'a. Ot adina mo patayon dida. ⁹Ta nan bubun an nanguhungan Ismael hinadan pinatena ya hidiye nan ongal an bubun an impaka"ut din patul an hi Asa hidin nangubatan nan patul hi ad Israel an hi Baasa i dida hi ad Judah. Mu teen pinnun Ismael hi adol di tagun pinatena.

¹⁰Ot pumbalinon Ismael hi balud nadan binabain imbabalen di patul ya nadan nabatin tataguh ad Mispah an impipapto' Nebusaradan an opisyal di guwalyan Nebukadnesar i Gedaliah. Ot ikakna dida ot iyena dida hi ad Ammon.

¹¹Mu hidin dingngol Johanan an imbabalen Kareah ya nadan ibbanan opisyal di tindalu nan pimmatayan Ismael ¹²ot tundonda didah nadan tindaluda. Ya inakhupanda didah potto' nan ongal an lobong hi ad Gibeon. ¹³Ya hidin tinigon dadiyen binalud Ismael da Johanan ya nadan ibbanan opisyal di tindalu ya nangin'a'amlongda. ¹⁴Ot mamtikda ot eda middum i da Johanan. ¹⁵Mu da Ismael ya nan walun nun'ibbana ya binumtikdah ad Ammon.

Hay Binumtikan Da Johanan Hi Ad Egypt

¹⁶Hi Johanan ya nadan ibbanan opisyal di tindalu ya inawitda nadan binalud Ismael hi ad Mispah. Dadiyen inihwang Johanan an binalud Ismael ya titindalu ya binabai ya u'unga ya a'ap'apun munhilbih nan patul. ¹⁷Ta inagadah eye ta inggana ot dumatongdah ad Gerut Kimham an nihaggon hi ad Bethlehem. Ot umohnongda ni' ta mundadaandan umeh ad Egypt. ¹⁸Te itakutday aton nadan i Babilon hi'on innilaondan pinaten Ismael hi Gedaliah an pinto' nan patul hi ad Babilon hi gobelnador hi ad Judah.

Hay Nangibagaan Apu Dios Hi Adi Ume Nadan I Judah Hi Ad Egypt

42 ¹Indani ya nadan opisyal di tindalu an umat i Johanan an imbabalen Kareah ya hi Asariah an imbabalen Hosayah ya an namin nadan tatagun inawitda ya immalidah awada'. ²Ya alyonday, Dawatonmi i he'a Jeremiah ta ihapit da'mi bahan hinan Dios an dayawon ta'u. Te tigom'e an namaag ya ammuna ta'u han athitun nabati yaden handi'e ya dakkodakkol ta'un i Judah. ³Ot mahmaham bahan i Apu Dios hi'on nganney pohdonah aton ta'u ya danay pohdonah umayan ta'u.

⁴Ot alyo' i diday, O ta'omman ya ni'hapita' i Apu Dios an dayawon ta'u ta nangamung di ibagana ya hidiyey impa'innila' i da'yu.

⁵Ya alyonda boy, Nan ibagana ya hiyay unudonmi. Ot hiyan Dios di tistiguh nan hinapitmi ta adimi'e unudon ya lebbengnan dusaon da'min hiya. ⁶Ta ta'on on nan ibagana ya adi miyunnudan hinan pohdonmi ya hi Apu Dios an dayawon ta'uy unudonmi. Ta hiya nimpe nan imbagamin he'a ta mahmaham hi'on nganney ibagana. Te hiya'ey unudonmi ya umannung an maphod di ma'at i da'mi.

⁷Ot mi'hapita' mo i Apu Dios ta imbaga' nan mahmahanda. Ya hidin nala"uh di himpuluy (10) algo ya timbalna. ⁸Ot ipa'ayag'uh Johanan ya nadan ibbanan opisyal di tindalu ya an namin nadan i Judah. ⁹Ot alyo' i diday, Imbagayu an mi'hapita' i Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. Ta hiyay inat'u ya hay nambalna ya alyonay, ¹⁰Umohnong

ayu'ehtuh ad Judah ya boddangan da'yu i ha'on an Dios ta pumhod ayu. Ta paddungnay itanom da'yu an adi da'yu ba'guton an umat hinan holo'. Te homhom'on da'yu an gapuh nadan dakol an nundusa' i da'yu. ¹¹Ot adi ayu tumakut hinan patul hi ad Babilon te ha'on nimpey bumoddang i da'yu ta mihwang ayuh nan kumpulnan atona. ¹²Ot gapuh homo'un da'yu nimpe ya pumbalino' hidiyen patul hi ma'ulen da'yu ta iyabulutnan hitun bobleyu di nanongnah punhituwanyu.

¹³Ot alyo' i diday, Hi'on adi ayu umohnong hitu ya hiyah diyen adiyu un'unudon hi Apu Dios an dayawon ta'u. ¹⁴Ya ipilityu'e an umeh ad Egypt te alyonyu on hidie ya ma'id ha gubat ya bitil ya nadan udum an punligatan ¹⁵ya athituy alyon Apu Dios i da'yun nabati an i Judah an alyonay, Ipilityu'e an umeh ad Egypt ¹⁶ya nan takutanyun gubat ya bitil ya unudon da'yuhdi damdama ta hidiy atanyu. ¹⁷Te an namin nan mangipapilit an e mi'ibobleh ad Egypt ya matedah gubat onu bitil ya dogoh. Ta ma'id ha oha i da'yu hi mihwang hinan dumadag an ipatnud'un da'yu.

¹⁸Ot alyo' bo i diday, Nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Hi'on ume ayuh ad Egypt ya dusaon da'yu an umat hinan inat'uh nadan i Jerusalem an gapuh nan nunhiglan bungot'u. Ta atatakut di ma'at i da'yu. Ta pihulon da'yu ya dinildilah da'yu. Ya hidiyen ma'at i da'yu ya mumbalin an usalon di udum hi pun'idutdah udum an tatagu. Ya adiyu mo ipidwan tigon hituwen bobleyu.

¹⁹Ot pidwo' bon alyon di, Da'yun nabatin i Judah ya imbagan Apu Dios an adi ayu umeh ad Egypt. Ot nomnomnomonyu datuwen pinadana' hi ad uwanin algo. ²⁰Te onngal an nibahhawanyu nan immaliyanyu ot ibagayun ha'on ta mahmaha' i Apu Dios di pohdonah atonyu. Te madinol ayu an nan ibagana ya nan miyunnudan hinan pohdonyu. Ta alyonyuy nan ibagan Apu Dios di hiyay udunudonyu. ²¹Mu ad uwani an imbaga' i da'yu nan hinapit Apu Dios an dayawon ta'u ya adiyu tuwali pohdon an unudon. ²²Ta hiya nan adi mibahho an ad Egypt di atanyu an gapuh gubat ya bitil ya dogoh.

Hay Nangipilitan Nadan I Judah An Umeh Ad Egypt

43 ¹An namin nan inalin Apu Dios i ha'on ya hiyay imbaga' hinadan tatagu. ²Mu hi Asariah an imbalen Hosayah ya hi Johanan an imbalen Kareah ya nadan udum an umat i didan mumbaktu ya alyonday, Munlayah'a Jeremiah. Te ma'id ha inalin Apu Dios hi ibagam i da'mi an ipagolnay umayanmih ad Egypt. ³Umman on hi Baruk an imbalen Neriah di nangalin he'a i nae. Te pohdonan ipapate da'mih nadan i Babilon onu iye da'mih ad Babilon.

⁴Ta da Johanan ya nadan ibbanan opisyal di tindalu ya an namin nadan tatagu ya aggeda inun'unud nan imbagan Apu Dios an umohnongdah ad Judah. ⁵Ta impangulun Johanan ya nadan opisyal di tindalu nadan

tatagun immanamut hi ad Judah an nalpuh nadan nat'onat'on an boblen binumtikanda ni'. ⁶Ya niddumda nadan linala'i ya binabai ya u'unga ya nadan binabain imbabalen nan patul an impipapto' nan opisyal di guwalya an hi Nebusaradan i Gedaliah an hi na' Ahikam an apapun Sapan ya ha'on an propeta ya hi Baruk an imbabalen Neriah. ⁷Ta bokon nan imbagan Apu Dios di inunudmi te onmi inipluy hi ad Egypt. Ta nangngenangnge amih ad Tahpanhes ot hidiy umohnonganmi. ⁸Ya hidin wahdi amihdi ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah an alyonay, ⁹Mangala'ah o'ongal an batu ya inyem hinan way hogpan hinan palasyu hituh ad Tahpanhes. Ya inayagam nadan ibbam an i Judah ta tigondah pangika'utam i dadiyen inalam an batu hi numbabattanan nan nida'da' hidi an batu. ¹⁰Ta nalpah'e ya imbagam tun ibaga' ta alyom di, Hituwey alyon nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel an alyonay, Honago' nan baal'un hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon hi awadanyu. Ta hinan potto' nadan nangika'utam hi batu di pangiha'adanah nan mapmaphod an umohnongan mumpatul ituwen boble. ¹¹Ta umali ya ginubatna tun ad Egypt ta mateda nadan match gubat ya mabaludda nadan mabalud. ¹²Ya inalada nadan dios an dayawondah tun ad Egypt ya pinu'ulana nadan templon dadiyen dios. Ta umat hinan aton di mumpapto' hi kalnero an mun'aan hi tumah lubungnay aton nan patul hi ad Babilon hitun ad Egypt. Ta ingganay ma'id ha mabati ituwen boble hi pangatna ya ahi umanamut an dakol di iyanamutna. ¹³Ya ta'on on nadan impata'dogdan binattun pusti an pundayawandah nan algo ya pa'ihona. Ya pinu'ulana nimpe nadan templon di dios an dayawondah tun ad Egypt.

Hay Nundusaan Apu Dios Hinadan I Judah An Immeh Ad Egypt

44 ¹Indani ya himmapit boh Apu Dios i ha'on ot ibagana nan pohdonan mipa'innilah nadan ibba' an Judyu an e ni'ibobleh ad Migdol ya hi ad Tahpanhes ya hi ad Mempis ya ta'on on nadan e nunhituh nangappit hi muyyad di ad Egypt. ²Ot ibaga' i dida an alyo' di, Nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Da'yu ya tinigoyuy inat'un nanadag hi ad Jerusalem ya an namin nadan bobleh ad Judah. Ta ingganah ad uwani ya nadadag ta niwalong. ³Mu na'at datuwe te nunhiglay nangipabungotanyu an i Judah i ha'on an gapuh nan eyu nundayawan ya nangidawadawatan hi maghob an insenso hinadan dios an aggeyu innilay a'atda. Ya ta'on on nadan a'ammodyu ya ma'id ha inniladah a'at datuwen dios.

⁴Yaden nanongnan waday hinnahinnag'uh propeta an baal'u ta imbagabagada i da'yu an i Judah ta wan idinongyu nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an pumbahulan. ⁵Mu adiyu pohdon an idinong an mangidawat hi maghob an insenso hinadan dios di udum an boble. ⁶Ta hiya nan impahda' di bungot'u i da'yu ta ay gimmanab ha apuy ot

gobhonan namin nadan bobleh ad Judah an ta'on on hi ad Jerusalem. Ta hiya nan nadadagdah ad uwani.

⁷Ya nan ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyona boy, Mu tanganu on ingganah ad uwani ya hiya damdaman adi maphod di ato'atonyu? Ta hituwey lummu adadaganyu ta ma'id mahan mo ha mabati i da'yu an ta'on on u'unga ya goggolang. ⁸Ya immali ayuh tun ad Egypt ta ona' pabungbungoton i da'yu hinan punggobhanyuh insenso ta pundayawyu nadan dios di i Egypt an inyammayu. Ot mamama an madadag ayu ta mumbalin ayuh mangihngihilan ya inusal di udum hidiyen ma'at i da'yu hi pun'idutda hi udum an tataguh abobboble. ⁹Undan lininglingyu nadan adi maphod an ina'inat handidan a'ammodyu ya nadan patulyu ya nadan ahawada? Ta dadiyey nangiyunnudanyuh awadanyuh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah. ¹⁰Ya ingganah ad uwani ya nanongnan adiya' ibilang i da'yu hi Dios. Ta gapuh nan pumbaktuwanyu ya adiyu unudon nadan tugun'un da'yu ya handidan a'ammodyu.

¹¹Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya alyo' di, Adi mibahho an dadagon da'yun namin an i Judah. ¹²Ot da'yun oh'ohhan nabatin i Judah ya impilityun immalih tun ad Egypt. Ta da'yun namin an waday abalinana ya ta'on on da'yun nun'ada'ul ya mun'a'ate ayuh tun ad Egypt an gapuh gubat ya bitil. Ta mumbalin ayuh alulugnin ya ababain hinadan tataguh abobboble tun luta ta dildilahon da'yu ya inusal di udum nan ma'at i da'yu hi pun'idutdah udum an tatagu. ¹³Ta hiya nimpe nan dusaon da'yun immalih tun ad Egypt ta mun'a'ate ayun gapuh gubat ya bitil ya dogoh. Ta umat hinan nundusa' hinadan ibbayun i Jerusalem. ¹⁴Ot da'yun immalih tun ad Egypt ya ta'on on ninomnomyun umanamut hi ad Judah hi udum hi algo ya ammunada ha oh'ohhah mabalin an bumtik ta mumbanggaddah bobleyu.

Hay Inat Nadan Tatagan Nangiwalong An Mundayaw I Apu Dios

¹⁵Nadan ibba' an i Judah an nunhituh nangappit hi muyyad di ad Egypt ya ta'on on nadan nunhitu hi nangappit hi huddo'na an nangngol hinan impa'innila' an imbagan Apu Dios ya an namin nadan linala'i an nanginnila an nadan ahawada ya munggohobda hi insenso hi pundayawdah nadan dios di udum an boble ya alyonda i ha'on di, ¹⁶Adimi pohdon an donglon nan ibagabagam an nalpun Apu Dios. ¹⁷Te da'mi'e damdama ya atonmin namin nadan imbagamin atonmi ta gobhonmi nan insenso ta pundayawmih nan diosmi an babai an ap'apun di wadah ad lagud. Ta idawatmi i hiyay ma'inum ta umat hi inat nadan a'ammodyu ya nadan patulmi ya ap'apumin munhilbin hiyah nadan bobleh ad Judah. Te i diyen athidiy at'atonmi ya mahawwalan di makan ya malinggop ami an maphod di ma'ma'at. ¹⁸Mu nihipun hidin nangidinonganmi

an mangidawat hi maghob an insenso ya ma'inum ta pundayawmih nan babain ap'apun di wadah ad lagud ya nunhiglay impala'uhmin gubat ya bitil.

¹⁹Ya alyon bon nadan binabaiy, Ot teen innilan nadan ahawami nan nangidawadawatanmih ma'inum hinan babain ap'apuh ad lagud ya nan nunggehobanmih insenso ta pundayawmin hiya. Ya innilada bon uggan ami mangapyah tinapay on pingkolmih umat i hiya.

²⁰Ot alyo' hinadan na'amung di, ²¹Hi Apu Dios ya innilana dadiyen eyu nunggehogohoban hi insenso hinadan boble hi ad Judah an ta'on on hinadan kalata hi ad Jerusalem. Ya innilana an hiya boy ina'inat handidan a'ammodyu ya nadan patulyu ya nadan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan tataguh boble ta'u. ²²Ta hiya nan hidin adi pa'itpol hi Apu Dios hi bungotnah nadan adi maphod an pangatyu ya namamah nadan nunhiglan umipabungot i hiya an ato'atonyu ya numbalinona nan bobleyu hi ma'id ha hilbina ta ma'id ha nunhituhdi ta ingganah ad uwani. ²³Ta himpange nan na'at i da'yu an gapuh numbahulanyu i Apu Dios te e ayu nunggehob hi insenso hinadan udum an dios ta aggeyu inun'unud nadan tuguna ya tudtuduna.

²⁴Ot alyo' bon hi Jeremiah i didan namin di, Da'yun ibba' an i Judah an immalin ni'ibobleh tun ad Egypt ya donglonyuh tuwen imbagan Apu Dios. ²⁵Te hiya an ongal di abalinanan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya alyonay, Da'yun himbabbalen i Judah ya imbagayu an adiyu idinong an mangidawat hi maghob an insenso ya ma'inum hinan babain ap'apu hi ad lagud ta pundayawyun hiya. Ot athina'e ya ukod ayu ta inaynayunyuh naen ato'atonyu. ²⁶Mu nomnomnomyu an ha'on an Dios ya hamado' teen ibaga i da'yu an i Judah an wahtun ad Egypt an adiyu mo uggan alyon di, Isapata' hinan wadawada an na'abbaktun Dios. ²⁷Te bokon mo hay pangipapto'un da'yuy nomnomnomo' te hay e' panadagan i da'yu. Te hay udum i da'yu ya mateh gubat ya da'yun udum ya mate ayun gapuh inanggyu ta inggana hi madadag ayun namin.

²⁸Ta oh'ohha i da'yu han mabalin hi bumtik ta mumbangngad hi ad Judah. Athituy ma'at ta innilaonyu an i Judah an ni'ibobleh tun ad Egypt an nan imbaga' ya ipa'annung'u. ²⁹Ot hay panginnilaanyun ma'at i da'yu nan imbaga' an adadaganyuh tun ad Egypt ³⁰ya iyukod'u nan patul hitu an hi Hopra hinadan binuhulna an naminhod an mamaten hiya. Ta umat hi nangiyabuluta' i Sedekiah an patul hi ad Judah i Nebukadnesar an patul hi ad Babilon. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Pangihwangan Apu Dios I Baruk

45 ¹Hidi ta'wa an mi'apat hi tawon hi numpatulan Jehoyakim an imbabalen Josiah hi ad Judah ya nalpah an intudo' Baruk an namin nan imbaga' hi itudo'na ²ya waday imbagan Apu Dios hi ibaga' i Baruk ³an alyonay, Nunlili'a Baruk an alyom di, Ngalngalam bo tayyay aton Apu Dios i ha'on ta inudmana nan nunnaud an e' inomnoman. Ta

immengleya' mo tayyah nitaguwa'. ⁴Mu ha'on an Dios ya ibaga' i he'a Baruk an dadago' hituwen boblen imbangon'u ta paddungnay intanom'u ot ahi' ba'guton. ⁵Ot ma'id ha odamom hi em pumhodan. Mu ihwang da'a damdamah dumadag an ta'on on idanay umayam. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

46 ¹Datuwey imbagan Apu Dios i ha'on an ma'at hi udum an boble.

Hay Adadagan Di Ad Egypt

²Hidin mi'apat hi tawon hi numpatulan Jehoyakim hi ad Judah ya inabak Nebukadnesar an patul hi ad Babilon nan patul hi ad Egypt an hi Neko hi nunggugubatandah ad Karkemis an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Euprates. Ta hi Apu Dios ya hay inalinah ibaga' hinadan tindalun i Egypt ya alyonay, ³Mundadaan ayun e mi'gubat ta idadaanyuy hahapiyoyu an kikkitung ya o'ongal. ⁴Ya indadaanyu nadan kabayun itakkayanyu. Ya hinaityu nadan pahulyu ta kumilat. Ya inhu'lubyu nadan gumo' an lubung ya helmet. Ya imme ayu mohpeh nan pumpustuwanyu.

⁵Mu hitun punggugubatanyu ya ma'abak ayun i Egypt ta ma'amtik ayu an adi ayu munwingwingngi hi takutyu. Te nunhiglan atatakut di mili'woh i da'yu. ⁶Ta ta'on on nadan na'atullid ya ma'abbikah i da'yu ya adida abalanan an mangihwang hi nitaguwanda. Te akhupan da'yuh nadan binuhulyu ya numpate da'yuh nan potto' di wangwang an nungngadan hi Euprates.

⁷Daan bohna nan ongal an abalinanyu? Ot ten da'yu nan umat hinan wangwang an nungngadan hi Nayl hi'on dimmakol nan liting. ⁸Ta hiya nan alyonyun i Egypt di, Ongal di abalinanmi ot mabalin an dadagonmi abobbobleh tun luta ta paddungnay lobngonmi tun luta ta mun'aateday atagutagu.

⁹Ot agayu ta mange ayu tuwali an da'yun titindalun i Egypt an numpungkabayu ya numpunlugan hi kalesay udum. Ta boddangan da'yuh nadan tindalun di i Etiopia ya i Libya ya i Lydia an nunhahapiyo ya nun'alala'ing an pumana. ¹⁰Mu ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangabak ituwen gubat. Ta ad uwani di pundusaa' hinadan binuhul'u ta iballoh'u nan ina'inatda. Ya hay pundusa' i dida ya nan ispada' an adi matmattupu an mipalalalang hi tatagu ta paddungnay tagun pun'inumnay dala ta ingganay ma'aan di inuwohna. Ot hay pamataya' i da'yun binuhul'un i Egypt ya hinan huddo'na hinan da'ging nan wangwang an nungngadan hi Euprates.

¹¹Ot da'yun i Egypt ya ma'id ha agah hi mabalin hi mangipaphod i da'yu an ta'on on nan maphod an lana an malpuh ad Gilead. ¹²Ta donglon di tataguh abobbobleh tun lutay kogayu an gapuh nan nunhiglan eyu ibabainan. Te nadan mun'abikah an tindaluyu ya mun'aduduplugda ta mun'atutukadda.

Hay Impa'innilan Jeremiah Hi Ma'at Hi Ad Egypt

¹³Hidin nundadaan da Nebukadnesar an mangubat hi ad Egypt ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah ot alyonay, ¹⁴Ume'a ta em pun'ibagah nadan i Egypt ta mundadaandan mi'gubat an namamah nadan numpunhituh ad Migdol ya hi ad Mempis ya hi ad Tahpanhes. Te tuweday binuhulda ot pumpateda dida. ¹⁵Mu nadan tindaluda ya bumtikdan gapuh takutda. Te ma'id ha abalinanda te paddungnay ha'on an Dios di mamdug i dida. ¹⁶Ta mun'aduplugda on nun'ihuhubagda ta mun'o'ottonanda. Mu alyonda damdamay, Bumangon ta'uot attog ta umanamut ta'u te undan adi dita'u patayon hinadan binuhul ta'u. ¹⁷Ta hay nuntolbangdah nan patul hi ad Egypt ya hi manuy hapitona on ma'id ot ha ina'inatna.

¹⁸Mu ha'on an ongal di abalinanan Dios di immannung an patul. Ot ibaga' i da'yun i Egypt an tuweda nadan binuhulyu an ongal di abalinanda mu da'yu an mi'aligdah nan billid an nungngadan hi Tabor onu nan nabillid an nungngadan hi Karmel an matangad hinan da'ging di baybay. ¹⁹Ot hanat idadaanyu nan mabalin hi odnanyu hi pangiyayanda i da'yuh udum hi boble. Te dadagonda nan ongal an bobleyuh ad Mempis ta ma'id ha ta'on on ohah tagu hi munhituhdi. ²⁰Ta mi'alig hi ad Egypt hinan mapmaphod an pa'ahikkonan baka mu ahi umali han ay lalog an malpuh huddo'na an mangalat i hiya.

²¹Ta ta'on on nadan nipabo'laan an tindalun nalpuh udum hi boble ya mi'aligdah nan nipataban baka an mapalti te ma'id ha abalinandan mi'gubat an pamaag ya bumtikda. Te nadatngan moy adusaanda. ²²Ya mi'aligda boh nan ulog an ma'amtik an madngol di pumbuluhna hitun dumatngan nadan nunwawahen binuhulda an ayda e munlongoh hi kayiw. ²³Ta paddungnay munlongohdah dakkodakkol an kayiw. Te indakdakol nadan binuhulda mu hay dinakol di dudun.

²⁴Ta nunhiglay ibabainan nadan i Egypt hitun pangabakan nadan binuhuldan malpuh huddo'na.

²⁵Te nan ongal di abalinanan Dios an dayawon di tinanud Israel ya alyonay, Adi madne ya dadago' nan bulul an hi Amon an dayawondah ad Tebes ya an namin nadan dayawondah ad Egypt. Ya dusao' nan patul hi ad Egypt ya an namin nadan mangidinol i hiya. ²⁶Ta iyukod'u didah nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ya nadan tindaluna. Mu ha'on an Dios ya ibaga' an udum hi algo ya wadada bo damdamay mumbobleh ad Egypt ta umat handi.

²⁷Mu da'yun tinanud Israel an baal'u ya adi ayu tumakut. Ya adi ayu minomnoman te udum hi algo ya pa'anamuton da'yun ha'on an Dios an malpu ayuh nadan nun'idawwin boble. Ta ma'id mo ha itakutyu te luminggop ayu ya ta'on on nadan tanudanyu. ²⁸Ot da'yun tinanud Israel an baal'u ya adi ayu nimpe tumakut te wadaa' an mangipapto' i da'yu

an ta'on on ayu niye hi udum an boble. Ya ta'on on dadago' nadan boble an nangiyaya' i da'yu mu ihwang da'yu i ha'on. Mu mahapul an titilgon da'yu ni' i ha'on ta atugunanyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at Hinadan I Pilistia

47 ¹Hidin agge ni' ginubat nan patul hi ad Egypt nan bobleh ad Gaza^w ya imbagan bon Apu Dios i ha'on nan ma'at hinadan i Pilistia. ²An alyonay, Tigom'e an tuwen ma'amung di dakkodakkol an binuhul nadan i Pilistia an malpudah nangappit hi huddo'na an umatdah nan dimmakol an liting hinan wangwang an mun'ungak an mangali ta pundadagnan namin di wah bobleda. Ta ahikokogadan namin nadan tataguh abobbobleh ad Pilistia ³hi panigandah nadan ahi titinnagtag an kabayun di binuhulda ya hi pangngolanda hinadan ahigagangoh an pilid di kalesada. Ta nunhiglay takut nadan minamakilog ta pamaag ya mangluйда an mamoddang hinadan imbabaleda.

⁴Te ha'on an Dios ya nadatngan di panadaga' hinadan i Pilistia an pundinolan nadan i Tyre ya i Sidon hi bumoddang i dida. Ta dadago' nimpennamin nadan i Pilistia an dida nadan nabatin nalpuh ad Krete hidin kanaman. ⁵Ta an namin nadan tataguh abobbobleh ad Pilistia ya mano'olda i diyen ma'at. Ta mumpumpakalbudah pangipatigodah eda umukayungan. Ot alyo' an Dios di, Ngangngalam bo aya nayyay pangipatigoyun nabatin i Pilistia hi eyu umukayungan ta hugatonyuy adolyu.

⁶Ya mungkogadan alyonday, Undan anuud bahan Apu Dios ya ahim idinong an mamaten da'mi?

⁷Mu alyon Apu Dios di, Adi mabalin te ha'on an Dios di nangimandal an madadag nadan numboble hi ad Askelon ya an namin ayun numpunhituh nan pingngit di baybay.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at Hi Ad Moab

48 ¹Datuwe boy impa'innilan nan ongal di abalinanan Dios an dayawonmi an tinanud Israel an ma'at hi ad Moab an alyonay, Mahmo'da nadan i Moab an nunhitsu hi ad Nebo ya ad Kiriatham te adi mibahho an madadagda. Te lo'tat ya abakon di binuhulda dida ta pompa"ihda nadan binattun aladda. Ta nunhiglay ibabainanda.

²Ta ma"iđ mo ha mabongbong'al hi aphod di ad Moab. Te nadan binuhulda ya nonomnomonday atondan manadag hi ad Hesbon ya ad Madmen ta ma"iđonda nadan i Moab. ³Ta ta'on on hi ad Horonaim ya ahi madngol di ahikokoga an gapuh adadaganda. ⁴Te madadag nimpheh ad Moab ta ahikokoga nadan u"ungahdi. ⁵Ta nadan tatagun muntikid

^w 47:1 Hay ginubat nan patul hi ad Egypt ya an namin nadan bobleh ad Pilistia an bokon hi ad Gaza ya ammuna.

an ipluydah ad Luhit ya adi mitpol di kogada. Yaden madngol nimpey ahikokoga hinan kalata hi ad Horonaim. ⁶Ta hay pun'ibagada ya alyonday, Eta'uot ta eta'u mun'ipa"eh nadan agge naboblayan.

⁷Ya inalin Apu Dios boy, Gapu ta indinolyuh abalinanyu ya kinadangyanyu ya miyeh udum hi boble nan diosyu an hi Kemos ya nadan padi ya nadan mangipangpanguluh nan pundayawanyu i hiya ya ta'on on da'yun namin ta hidiy eyu ibaludan. ⁸Ta ma'id ha ta'on hi ohah nadan bobleyuh ad Moab hi adi madadag. Te ha'on an Dios di mangalih dadagon nadan binuhulyun namin nadan bobleh nan nundodotal.

⁹Ta inalin Apu Dios hinadan binuhulday, Pundadagyuot hi ad Moab ta ma'id ha munhituhdi. ¹⁰Ot nan tagun adina aton nan ipatamu' ya nunhiglay pundusa' i hiya. Ya nan adina huknuton di ispadana ta pumpatena nadan i Moab ya athidi bon nunhiglay pundusa' i hiya.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, Nadan i Moab ya ma'id ni' ha na'at i dida an nihipun hidin hiyah kimmilogda. Ta hiya nan ninaynayun di pinumhodanda. Ta umatdah nan bayah an nunnanong hinan buhin nittuwana an agge nidniddalhin hi udum an dunug. Ta hiya nan maphod di tamtamna ya hunghungna. ¹²Mu adi madne ya honago' di mangubat i dida ta paddungnay ikuyagda didah nadan dunug an nittuwanda ta ma'id ha miha"ad ya ginupalda nadan dunug. ¹³Ta mibabain nadan i Moab te nan dios an dayawonda an hi Kemos ya adina abalanan an mangihwang i dida. Ta umat hi nibabainan nadan tinanud Israel hi nangidinolandah nan inyammada an dios an impata'dogda hi ad Betel.^x

¹⁴Ya inalin bon Apu Dios hinadan i Moab di, Daan bohna nan alyonyun ongal di abalinanyu an mi'gubat? ¹⁵Te ahi hogpon di binuhulyu nadan bobleyu on numpateda nadan mumpangilog an tindaluyu. Ha'on an Patul an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ¹⁶Ot adi madne ya madadag nimpey bobleyu.

¹⁷Ta da'yu an nun'ihaggon ya nanginnilah nundongolan di ad Moab ya kogaanyu ta alyonyuy, Ngalingalam ha e napogpogan nan nundongol an ongal di abalinana an munggubilnuh udum an tatagu.

¹⁸Ot da'yun i Dibon an tangadon ni' di tatagu ya mipada"ul ayu ta umbun ayuh nan pito'. Te dadagonda nan binattun aladyu ya dinadagdan namin nadan bobleyuh ad Moab.

¹⁹Ya da'yu'en i Aroer ya ume ayuh nan kalata ta mala"uhda'e nadan mamtik an tatagu on minahmahanyu hi'on nganney na'at.

²⁰On alyonday, Nunhigla tayyan ababain tun na'at i dita'u an i Moab te na'abak ta'u. Ot olton ta'uy koga ta'u ya nun'ibaga ta'uh nadan tatagun nunhituh pingngit nan wangwang an nungngadan hi Arnon an nadadag moy boble ta'u.

²¹Te nadatngan moy adusaan nadan numbobleh nadan nundotal hi ad Holon ya hi ad Jasah ya hi ad Mepaat ²²ya hi ad Dibon ya hi ad Nebo ya

^x 48:13 1 Patul 12:29

hi ad Bet-Diblatim ²³ya hi ad Kiriatham ya hi ad Bet-Gamul ya hi ad Bet-Meon ²⁴ya hi ad Keryot ya hi ad Bosrah. Ta an namin nadan nun'ihaggon ya nun'idawwi an bobleyun i Moab ya madadag. ²⁵Ta mapogpog mo nan ongal an abalinanyu an e mi'gubat. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²⁶Te da'yun i Moab ya nginheya'. Ta hiya nan ibaga' hinadan binuhulyu ta paddungnay butongon da'yun dida. Ta mun'atutukad ayu on nalo'anyuy utayu. Ta ngihngihilan da'yuh tatagu.

²⁷Handi ya amod onyu ngihngihilan nadan tinanud Israel. Undan nangakoda ta nabong'al'ey ngadanda on munwigwigiwig ayuh pamihulyun dida?

²⁸Da'yun i Moab ya taynanyu nadan boblen numpunhituwanyu ta ume ayuh nadan doplah ta umat ayuh nadan balug an hay eda pumbayaan ya hinadan liyang. ²⁹Te dinggol'u nan nunnaud an pumbaktuwanyu an hay punnomnomyu ya nabakbaktu ayu mu hay udum an tatagu. ³⁰Mu ma'id ha hilbin nan pumbaktuwanyu te manuy hapitonyu on ma'id ot ha inatyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

³¹Ta hiya nan ha'on an hi Jeremiah ya kogaan da'yu an i Moab i ha'on an namama i da'yun i Kir-Heres te mahkit di nomnom'uh atayanyu. ³²Ya nunhiglay koga' hinan ma'at i da'yun i Sibmah mu hay kinumгаа' hinan na'at hi ad Jaser. Te umat ayu hinan abilloq an natanoman hi greyp an dimmatong hinan nunhiglay ahinan lobong ot inaynayunah ad Jaser. Mu ad uwani ya paddungnay dinadag di binuhulyu nadan nun'a'alum an bunga di intanomyu an bungbunga'an ya greyp.

³³Ta din immingha an pun'am'amlonganyun i Moab hi'on ayu mun'apit hi intanomyu ya napogpog mo. Te hay madngol mo ya tukuk di tindalun mi'gubat an bokon nan ingal di mungkopal hi greyp. ³⁴Te ta'on on nan liting hinan wa'el hi ad Nimrim ya natdu' mo. Ta hay kogayuh ad Hesbon ya ad Elealeh ya ma'adngol hi ad Jahas. Ya hay kogayu'en wah ad Soar ya ma'adngol hi ad Horonaim.' Te ta'on on nan liting hinan wa'el hi ad Nimrim ya natdu' mo. ³⁵Te ha'on an Dios ya dadagon da'yu nimpén i Moab an mangidawadawat hi maghob an insenso ya mangi'nong hinadan i'ngonyuh nadan dios an dayawonyu.

³⁶Mu ha'on ya umukayungana' damdama an gapuh nan ma'at i da'yun i Moab an numpunhituh ad Kir-Heres te mama'id nadan kinadangyanyu an intamutamuwanyu. Ta hay a'at di koga' hinan e' umukayungan ya umat hi gangoh di ungngiyung hinan awadan di nate. ³⁷Te an namin ayu ya mumpakalbu ayu ya nun'aanyuy balbasyu ya inattayun hinugat di ta'leyu ya numpunlubung ayuh langgut ta pangipatigoyuh umukayunganyu. ³⁸Ta hinadan nundotal an atop di baleyuh ad Moab ya ta'on on hinadan kalata ya wadaday umukayungan. Te hitun panadaga'

hinan bobleyu ya umat hinan nagupal an banga an ma'id mo ha iyatana. ³⁹Ta nunhiglay adadagan di bobleyu ta ahikokoga ayun gapuh eyu ibabainan. Te mumbalin hi atatakut nan ma'at hi bobleyu ta ngihngihilan da'yuh nadan numbobleh nunlini"odanyu.

⁴⁰Ya alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an nadan binuhulyu ya umatdah nan muntayyapan an agila an namaag ya na'ibagan immali. ⁴¹Te pulhon di binuhulyu nadan bobleyuh ad Moab an ta'on on nadan binattuy aladda. Ta nunhiglay kumapuyan nadan tindaluyu an umatdah nan babain tuwen mun'ayyam.

⁴²Ta madadag nimpe nan bobleyu te nginheya' i da'yu. ⁴³Ot hay hadhaddonnyu ya nan nunhiglan umipatakut an ma'at i da'yu an umat hi agahanyuh nan bitu ya hay aknaanyuh nan hulu. ⁴⁴Te nadan bumtik i da'yu an gapuh takutda ya magahda hinan bitu. Ya hi'on abalinanda an bumudduh nan bitu ya maknada damdamah nan hulu. Ta athituy ma'at i da'yun i Moab te nadatngan di adusaanyu.

⁴⁵Ot nadan bumtik ya mipogpogdah ad Hesbon ya abuh an numpatulan ni' Sihon. Te waday nunhiglan apuy hidi. Ta hidiyen apuy di manadag i da'yun namin an mumpungngohe an i Moab.

⁴⁶Ot da'yu an mundayaw i Kemos ya mahmo' ayu te madadag ayu. Ya miyedah udum hi boble nadan imbabaleyu ta hidiy eda ibaludan.

⁴⁷Mu udum hi algo damdama ya pumbangngadon da'yun i Moab hi bobleyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. Ta hituwey pogpog nan imbagan Apu Dios an pundusanah nadan i Moab.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at Hi Ad Ammon

49 ¹Athituy imbagan Apu Dios hi ma'at hinadan i Ammon an alyonay, Nadan tinanud Israel ya dakol di holagdah mamoltan hinadan lutada. Mu tanganu on da'yun i Ammon an mundayaw i Molek di numbobleh nan nipaboltan i Gad?

²Ot gapu i naen inatyu ya dusaon da'yu i ha'on an Dios ta dadago' hi ad Rabbah an bobleyu ta mumbalin hi dapul. Ta milagatdan mapu'ulan nadan bobleh nunlini"odanyu. Ot hitun a'atana ya bangngadon nadan tinanud Israel i da'yu nan bobleda tuwali.

³Ya alyon bon Apu Dios hinadan nunhituh ad Hesbon ya hi ad Rabbah di, Kogaanyuh ad Ay hitun adadagana. Ya nunlubung ayuh langgut on linggomyuh tagtag hidih nan na'aladan an bobleyu ta pangipatigoyuh eyu umukayungan. Te nan dayawonyu an hi Molek ya iyedah udum hi boble an middumda nadan padina ya nadan mangipangpangulu hinan pundayawanyun hiya. ⁴Ya madadag nadan ilattuwagyun malumong ya nundotal an lutayu. Ot da'yun mumpungngohe an i Ammon ya mundinol ayuh nan kinadangyanyu te hay innilayu ya ma'id ha mabalin hi manadag i da'yu. ⁵Mu honago' nadan numpunhituh nadan nun'ihaggon hi

bobleyu ta patakuton da'yu ya impa'aaan da'yu hinan numpumboblayanyu. Ya ma'id ha bumoddang i da'yu. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

⁶Mu udum hi algo damdama ya pumbangngadon da'yu an i Ammon hi bobleyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Inalin Apu Dios Hi Ma'at Hinadan I Edom

⁷Alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di athituy ma'at hinadan i Edom an alyonay, Undan ma'idda mo nadan nun'anomnoman hi ad Teman an mabalin an mangibagah nipto' hi atonyun tatagu? ⁸Ot da'yun i Dedan hinah ad Edom ya bumtik ayu ya e ayu nun'ipa'e. Te dadago' hi ad Edom ot milaggat ayu.

⁹Hanadan mumbulas hi greyp ya waday batiyonda ta alan nadan nun'awotwot. Ya ta'on on nadan mangakoh nan hilong ya alanda nan abalinandan alan ya abuh. ¹⁰Mu ha'on ya dadago' an namin hi ad Edom ta ay tagun nabolladan ta ma'id ha e ipa'ayan nadan tatagu. Ta mun'aateday imbabaleda ya i'ibada ya hinaggonda ta ma'id ha mabati i dida. ¹¹Mu ipapto'u nadan ibbadan nun'apuhig ya nun'abalu an binabai. ¹²Ya nomnomnomonyu an hi'on middumdan madusa nadan ma'id ha bahulda ot namama mon da'yun numbahul. Ta hiya nan adi mabalin hi adi ayu madusa. ¹³Te ha'on an Dios ya imbaga' an dadago' an namin nadan bobleh ad Edom an ta'on on hi ad Bosrah an boblehdi ta mumbalin hi nunnaud an atatakut ta pihulon di tatagu ya inusaldah diyen ma'at hi pun'idutdah udum an tatagu. Ta hidiyen adadaganda ya minaynayun hi inggana. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁴Ha'on an hi Jeremiah ya dingngol'un alyon Apu Dios di hinnagnah abobboble di e mangibaga hi atagutagu ta mundadaanda ta mun'oh'ohhadan mangubat i da'yun i Edom.

¹⁵Ya inalin bon Apu Dios di, Pumbalino' nan bobleyu hi ma'id ha abalinana ta pihulon di tataguh udum hi boble. ¹⁶Te gapuh nan pumbaktuwanyu ya hay punnomnomyu ya takutan da'yuh tataguh udum hi boble. Manu te natagen doplah di numboblayanyu ta umat hinan atagen numbayaan di agila. Mu ipada'ul da'yu damdama. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ¹⁷Ta nunhiglay adadaganyu an i Edom ta punhimpipihulan da'yuh tatagu. Ta an namin di mala'uh ya mano'oldah takutda i diyen ma'at hinan bobleyu. ¹⁸Ta umat hi nadadagan di ad Sodom ya hi ad Gomorah ya nadan nun'ihaggon an boble ta ma'id mo an adi maboblaysan.

¹⁹Ot nomnomnomonyu an pi'bagon da'yun dadagon an i Edom an umat hi aton di layon hinan pastu an namaag ya nabanudduh ya numpudugna nadan kalnero. Ha'on ya abuh di mabalin an mangat ituwe te ma'id ha mabalin hi mangipabtik i ha'on onu mangipagol hinan pohdo' an ma'at.

²⁰Ot donglonyun i Edom nan ninomnom'un Dios an aton i da'yu an numpunhituh ad Teman. Te ta'on hi u'unga on pungguyud di binuhulyu dida ta iyeda didah udum hi boble. Ya pa'adadaggo' di bobleyu. ²¹Ya i diyen adadagan di bobleyuh ad Edom ya ma'adngol ta miwagot tun luta. Ta ta'on on nan kogan di tatagu ya madngol ta ingganah nan baybay an mumbolah.^z ²²Te nadan binuhulyu ya umatdah nan muntayyapan an agila an namaag ya na'ibagadan immali ya lini'ubdah ad Bosrah hinah ad Edom. Ya nadan tindaluyu ya nunnaud an ma'id ha potu' di punnomnda an umatdah nan babain nadatngan di pun'ayyamana.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at Hi Ad Damaskus

²³Hituwe boy imbagan Apu Dios hi ma'at hi ad Damaskus an alyonay, Nadan tataguh ad Hamat ya hi ad Arpad ya malmuy nunhiglan takutda hi panginnilaanda an madadag di bobleda. Ta nunnaud an ma'id ha linggop di punnomnda an umat hinan baybay hi'on waday puwo'. ²⁴Ya ayda na'alingonga ta namaagdah butik. Ya nunhiglay inomnomanda an umatdah nan babain nadatngan di pun'ayyamana. ²⁵Ta nan nundongol an bobleh ad Damaskus an dakol di pun'am'amlongan di tataguhdi ya minganuy mo. ²⁶Te adi madne ya mun'atedah nan kalata nadan mumpangilog an tindaluda. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ²⁷Ya apuya' nadan nahamad an alad di ad Damaskus ta bumikah ya pinu'ulana nadan palasyun nan patul an hi Ben-Hadad.

Hay Nibagah Ma'at Hi Ad Kedar Ya Hi Ad Hasor

²⁸Hay inalin Apu Dios hi ma'at hinadan tinanud Kedar ya hi ad Hasor ya gubaton nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar. Ta alyona i Nebukadnesar di, Ekayu ta eyu gubaton nadan tinanud Kedar ya an namin an numpunhituh nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Judah. ²⁹Ya nun'alayuy toldada ya kalneroda ya kemelda ya an namin nadan gina'uda. Ya nun'itkukyun alyonyuy, Tuweday pumate!

³⁰Ya alyon Apu Dios di, Awigingonyu ta bumtik ayun i Hasor ta e ayu mun'ipa"eh nadan liyang. Te umman nundadaan nan patul hi ad Babilon an mangubat i da'yu. ³¹Te alyo' i hiya di, Ekayu gubaton nadan tatagu an hay innilada ya nanongnan malmallinggopdah inggana. Ume ayu ot ma'id ha aladda ya ma'id ha hinaggondah bumoddang i dida. ³²Ya nun'ayu nadan kemelda ya an namin nadan halunda. Ta bumtikda ya niwakat dadiyen nun'apukisan di numbinahhel an uluda. Te inyabulut'uy dakol an umalin mamalpaligat i dida.

---

^z 49:21 Nan baybay an mumbolah ya manu'e hi mumbolah ya gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan panag an wah nan pingngitna. Ya nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

³³Ta adi mo maboblaysan hi ad Hasor ta hanadan animal an jakal ya ammunay uggan mawanat hidi.

Hay Nibagah Ma'at Hi Ad Elam

³⁴Ya hidi bo ta'wa an hopap di numpatulans Sedekiah hi ad Judah ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah. ³⁵Hiya an ongal di abalinanan Dios ya alyonay, Nomnomnomonyu an dadago' nadan nun'ala'ing an pumana an nangdat hi ongal an abalinas nadan i Elam. ³⁶Te pa'aliyo di binuhuldan malpu hi nabinbinahel an boble ta wan mahihi'anda nadan i Elam ta miwakatdah abobboble tun luta.

³⁷Te patakuto' dida hi hinangngab nadan binuhulda hitun pangipatiga' hi bungot'un dida hi pangubatan nadan binuhulda i dida ta inggana hi mama'iddan namin. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ³⁸Ot ipapate' nan patulda ya nadan ap'apun munhilbin hiya ta ha'on di mihukkat an mun'ap'apu ta dadago' dida.

³⁹Mu udum hi algo ya paphodo' bo damdamah diyen boble ad Elam.

Hay Ma'at Hi Ad Babilon

50 ¹Imbagan bon Apu Dios i ha'on an hi Jeremiah nan ahi ma'at hi ad Babilon ²an alyonay, Em pun'ipa'innilah abobboble ta innilaon di atagutagu an nan boble ad Babilon ya ma'abak. Ta madadag nan diosda an hi Bel an hi Marduk di ohah ngadana. Ya mun'apapa'ihda bo nadan udum an bulul hidi an iniphod nadan tatagu.

³Ya nadan umalin mangubat hinadan i Babilon ya malpudah nangappit hi huddo'na. Ta pumbalinondah adi maboblaysan te ma'daddag hi pangatda. Ot nadan tatagun adi mi'yate ya ta'on on nadan animalda ya bumtikda ta taynandah diyen boble.

⁴Ya hitun a'atan danae ya da'yun i Israel ya i Judah ya umanamut ayuh moh nadan numboblaysanyu an mungkoga ayuh puntutuyuwanyu ta ha'on mohpen Dios di dayawonyu. ⁵Ya pummahmahanyu nan awon an umeh ad Zion. Ta mi'hayyup ayu mohpen ha'on ya ibagayu an adiyu mo ibahho an mangun'unud hinadan tugun'u. ⁶Te da'yun tatagu' ya umat ayuh nan natala' an kalnero an tinaynan nadan mumpumpastol i dida. Ta onda mo e umanin'innabat hinan nabillid ya ta'on on hinadan billid te lininglingday nunhituwanda.

⁷Athidiy na'at i da'yu ta hiya nan aggeda mo timmakut nadan binuhulyu an namate hinadan udum i da'yu hi nangakhupandan da'yu. Te inniladan numbahul ayu i ha'on an Dios an mangipapto' i da'yu ya nundinolan handidan a'ammodyu.

⁸Ot inayun bon Apu Dios an alyon di, Pa'ibagonyun taynan hinaen boble ad Babilon ta ta'on hi umat ayuh nan tangbal an gulding an mamangulun mange ta ipanguluyu nadan ibbayu.

⁹Te nomnomnomonyun honago' di dakkodakkol an tindalun malpuh nadan nundingngol an boble nangappit hi huddo'na ta gubatondah

ad Babilon ta abakonda dida. Te dadiyen e mangubat i dida ya nun'alala'ingda an pumana an ma'id ha mihallah nan panaonda. ¹⁰Ta inabakda'e nadan i Babilon ya nun'aladan namin nan pohdondan alan.

¹¹Ot alyo' an Dios hinadan i Babilon di, Hidin nanadaganyuh nan imbilang'uh boble' ya nunhiglay amlongyu. Ta inyal'alanay amlongyu mu hay amlong nan imbabalen di baka onu kabayu an ma'id ha engledan pumanaypaytu' ya mun'ineyye. ¹²Mu nan bobleyuh ad Babilon an paddungnay hi inayu ya madadag ta mumbalin hi mamaga ta adi mo maboblayan ta umipabain di a'atna. ¹³Te gapuh bungot'un Dios ya dadago' nimpe ta ma'id ha munhituhdi. Ta an naminday mala'uh ya kumaynitdah takutda hi paniganda i diyen ma'at.

¹⁴Ot da'yun mangubat hi ad Babilon ya mundadaan ayu ta li"ubonyuh diyen boble ta pumpanayu nadan tataguhdi. Te ongal di numbahulandan ha'on an Dios. ¹⁵Ta pun'itkukyun gubatonyu dida ya numpa"ihyu nadan binattun aladda ya nadan pungguwalyaanda ta way atondan sumuku. Te ha'on an Dios ya iballoh'u i didan i Babilon nadan ina'inatda hinadan udum an boble.

¹⁶Ot hanat padinongonyu mo nadan mumpuntanom ya nadan mumpunggapas hi ad Babilon. Ya nada'en tatagun nalpuh udum hi boble an niyalihna ya nunhonagyu dida ta mumpanganamutdah bobleda ta adi pi'paten nadan umalin gumubat.

¹⁷Ot alyo' bo an Dios di, Da'yun i Israel ya umat ayuh kalnero an numpudug di layon ta nahi'hi'an ayu. Ot hay namangulun ay nangan i da'yu ya nan patul hi ad Assyria. Ta na'udih Nebukadnesar an patul hi ad Babilon an paddungnay nangalgal hi tungalyu ta nun'agugudu.

¹⁸Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya dinusa' nan patul hi ad Assyria. Ot atbohadin dusao' nan patul hi ad Babilon.

¹⁹Mu da'yun tinanud Israel ya pumbangngadon da'yu hinan bobleyu tuwali. Ta dakol di anonyu an apitonyu hi ad Karmel ya hi ad Basan ya ta'on on hinadan nun'abillid an bobleh ad Ephraim ya hi ad Gilead. ²⁰Ya i diyen a'atana ya da'yun oh'ohha an i Israel ya i Judah an ihwang'u ya pakawano' di numbahulanyu.

²¹Ot alyo' bo an Dios hinadan binuhul di i Babilon di, Gubatonyu nan bobleh ad Meratayim ya hi ad Pekod ta pumudugyu ya numpateyu nadan tataguhdi. Ot hanat adiyu ibahhon aton datuwen imbaga' i da'yu. ²²Ta ahi madngol di munggugubat ta mun'adadag hi ad Babilon ²³an ta'on on ayda ni' mantilyu an nundadagday abobbobleh tun luta. Mu ad uwani ya nunhigla bo ayay ena adadagan ta masda'awday atagutaguh abobboble i diyen atatakut an ma'at hi ad Babilon.

²⁴Te da'yun i Babilon ya kinalita' an Dios mu aggeyu innilan paddungnay kinna da'yu tuwalin ha'on. ²⁵Te paddungnay ukato' nadan

almas'u hinan nangipa'aya' ta ipatigo' di bungot'un da'yun i Babilon. Ta dadagon da'yu i ha'on an ongal di abalinana an Dios.

²⁶Ot da'yun malpuh nidawwin boble an binuhul di i Babilon ya ma'ayu ta gubatonyu dida. Ta pompa'ihyu nadan alangda ya an namin nadan wahdi. Ya numpateyu didan namin ta ma'id ha mabati. ²⁷Ta patayonyun namin nadan tindalun i Babilon te nadatngan moy adadaganda.

²⁸Ta nada'en bumtik an malpuh ad Babilon an umeh ad Jerusalem ya uhuhondah diyen ma'at an alyonday nunnaud di nangiballoh nan Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel hinan inat nadan i Babilon hinan Templona.

²⁹Ot da'yu an nala'ing an pumana ya eyu li"ubon hi ad Babilon ta ma'id ha bumtik i dida. Ta atonyun dida nan umat hinan ina'inatdah udum an boble. Te nunhiglan nginheya' an nahamad an Dios an dayawon di tinanud Israel.

Hay Ipa'annungan Nan Adadagan Di Ad Babilon

³⁰Ya alyon bon Apu Dios di, Da'yun i Babilon ya mun'a'atedan namin nadan tindaluyu an ta'on on nadan mumpangilog ya mun'a'atedah nan kalata. ³¹Ot nomnommonyu an mumpumbaktu an nadatngan moy pundusaa' i da'yu. Ha'on an ongal di abalinana an Dios di mangalin tuwe. ³²Ta ta'on on ayu mumbaktu mu madadag ayu damdama. Ya ma'id ha bumoddang i da'yu. Te pu'ula' nadan bobleyu ta mi'ighobdan namin nadan boblen wah nunlini"odanyu. ³³Te da'yun i Babilon ya pinalpaligatyu nadan i Israel ya i Judah. Ya an namin ayun namalud i dida ya inhamadyu an nungguwalyan dida te adiyu pohdon an pa'anamuton didah bobleda.

³⁴Mu ha'on ya ongal di abalina' an mangihwang i dida. Ta ha'on di mangita'dog i dida ta way atondan umanamut hi bobleda ta wan luminggopda damdama. Mu da'yun i Babilon ya ma'id ha eyu luminggopan. ³⁵Te ibaga' i da'yu an ha'on di mangubat i da'yu ya nadan ap'apuyyu ya nadan nun'alala'ing i da'yu. ³⁶Ta mipapate nadan mumpunlayah an propetayu te paddungnay ma'id ha nomnomda. Ya nadan tindaluyu ya nunhiglay takutda ta pumpaten di binuhulyu dida. ³⁷Ya numpateda bo nadan kabayun itakkayanyun e mi'gubat ya nundadagda nadan kalesan iluganan di tindaluyu. Ya ta'on on nadan impabo'laanyun tindalun nalpuh udum hi boble on ni'pateda dida te kumapuyda an ayda binabai. Ya nun'alan di binuhulyu nadan nun'abalol an gina'uyu. ³⁸Ya mama'id boy liting hi bobleyu. Manu'eh ma'at danae ya napnuh bulul nan bobleyu ta numbalinonda nadan tatagu hi ay nun'abobongang an gapuh takutda.

³⁹Ta hituwen boble ya ahi punhituwan di tukukan ya atap an animal. Te adi mo mabalin hi pumboblaysan ta inggana. ⁴⁰Ta umat hinan inat'un

nanadag hi ad Sodom ya hi ad Gomorah ya nadan nun'ihaggon an boblehdi. Ta ma'id nimpe ha munhituhdi. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁴¹Nomnomnomonyu an umaliday titindalun malpuh nan nidawwi an nundongol an boble hi nangappit hi huddo'na an mangubat i da'yu. ⁴²Ya mabungotda ta ma'id ha homo'dan mamaten da'yu. Ya nungkakabayuda ta hay madngol hi umaliyanda ya umat hinan mumbungug an dalluyun hinan baybay. Ta datuwen tindalu di umalih manadag i da'yun i Babilon.

⁴³Ta hidin dingngol nan patul hi ad Babilon nan imbagadan ma'at i dida ya nangluy hi takutna. Ya nunhiglay hakit di nomnomna an onha matigo ot umat hi dogoh di golang hinan iyayyamana.

⁴⁴Ot nomnomnomonyu an pi'bagon da'yun dadagon an i Babilon an umat hi aton di layon hinan pastu an namaag ya nabanudduh ya numpudugna nadan kalnero. Ha'on ya abuh di mabalin an mangat ituwe te ma'id ha mabalin hi mangipabtik i ha'on onu mangipagol hinan pohdo' an ma'at.

⁴⁵Ot donglonyun i Babilon nan ninomnom'un Dios an aton i da'yu. Te ta'on hi u'unga on pungguyud di binuhulyu dida ta iyeda didah udum hi boble. Ya pa'adadaggo' di bobleyu. ⁴⁶Ya hitun a'abakanyun i Babilon ya ma'adngol di pangubatanda i da'yu ta miwagot tun luta. Ta ahi madngol hi abobbobley kogayu.

51 ¹Ya alyon bon Apu Dios di, Nomnomnomonyu an pa'aliyo' han umat hi puwo' ta dadagonah ad Babilon ya nadan tataguhdi. ²Te honago' di mangubat hinadan i Babilon an malpudah udum hi boble ta li'ubonda dida ya na'ibagondan dinadag dida ta umatdah nan dugih an itayyap di dibdib. ³Ta ma'id ha atondan mangidadaan hi panada onu mangilubung hinan gumo' an lubung di mi'gubat. Ya numpatedan namin nadan tindaluda an ma'id ha batiyonda an ta'on on nadan mumpangilog an linala'i. ⁴Ta mun'a'atedah nadan kalata hi ad Babilon. ⁵Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya agge' ingnganuy nadan i Israel ya i Judah an ta'on hi ongal di numbahulanda i ha'on an nahamad an Dios an dayawon di tinanud Israel.

⁶Ot bumtik ayun bokon i Babilon ta taynanyuh naen boble. Ta adi ayu middum an mateh pundusaa' i dida an gapuh bahulda. Te nadatngan di pangiballoha' an Dios hinan ina'inatda. ⁷Te hay a'at di ad Babilon ya umat hinan nabalitu'an an basu an inodna' an Dios ta hidiyey imminuman di atagutaguh tun luta ta paddungnay nun'abubutongda ya ay natala' di nomnomda. ⁸Mu ad uwani ya mi'bagan madadag hi ad Babilon ta kogaanyu. Ya nangala ayuh lana ta alina ya ma'agahan nan hugatda ta pumhodda.

⁹Mu alyonyuy, Impatnami an agahan nan hugatda mu adi mo mabalin hi ma'agahan. Ot alyonyu moh nadan ibbayu di, Ma'ayuot ta on ta'u

mumbangngad hi boble ta'u. Te nadatngan mo nan nunhiglan adusaan tudan i Babilon te onha matigo ot dimmatong moh ad lagud di a'at di dusada. ¹⁰Te iballoh Apu Dios nan inat nadan i Babilon i dita'u. Ot ma'ayu ta eta'u ipa'innilah ad Jerusalem di nangat Apu Dios hi ad Babilon. ¹¹Ta impabungot Apu Dios nadan i Media te pohdonan dadagonda hi ad Babilon. Ta miballoh nan nanadagandah nan Templo. Ta hiya nan alyonah nadan i Media di, Punhaityuy tadam di panayu ya indaanyuy hapiyoyu ¹²ya intaggeyu nan bandelayu ta gubatonyu nadan i Babilon. Ya inudmanyu nadan tindalun mungguwalyah nunlini"odan di ad Babilon.

Athidiy inalin Apu Dios hinadan i Media te ninomnomnan dadagon hidiyen boble ya ma"i'd ha mabalin hi mangipadinong i hiya.

¹³Ot da'yun i Babilon an nali'woh hi wangwang ya kimmadangyan ayuh nun'abalol an gina'u mu nadatngan moy apogpoganyu. ¹⁴Te nan ongal di abalinana an Dios ya ninomnomnan honagon di dakkodakkol an titindalun mangubat i da'yu hi bobleyu. Ta mapnudah bobleyu ta ay puntanoman an napnuh dudun. Ya nun'itkukday nangabakandan da'yu.

Hay Mikantah Pundayaw I Apu Dios

¹⁵Ot ha'on an hi Jeremiah ya ikanta' di,

Hi Apu Dios ya limmuna tun luta ya ad lagud an gapuh la'ingna ya abalinana.

¹⁶Ya impakidulna'e ya mungkakaludukud hi ad lagud ya mungkikilat. Ya hiya boy mangipatuluh bugut hi ad lagud ta mumbalin hi udan on ahina impa'alih tun luta.

Ya atbohdiy atonah nan puwo' an malpuh nadan nangi'amungana.

¹⁷Ta datuwey mangipatigon hay tagu ya ma"i'd tuwali ha innilana.

Ot nadan mun'apyah nabalitu'an an bulul ya mibabainda.

Te dadiyen iyanammada ya ma"i'd ha yahyahda ya abalinanda.

¹⁸Ta ma"i'd ahan ha hilbida te bokonda tuwali immannung an dios.

Ta ammunadah mangihngihilan hinan dumatngan di adusaanda te madadagda.

¹⁹Mu hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya bokon athidi te hiyay nunlumu hi an namin an ta'on on nadan pinto'nah tataguna.

Ta hiya nan nangadanan hi, Ongal Di Abalinanan Dios.

²⁰Ya alyon Apu Dios di, Manu te da'yun i Babilon ya ni'alig ayuh mantilyu an nanadag'uh dakol an boble ya pun'ap'apuwon. ²¹Ya da'yuy inusal'un nanadag hi dakol an tindalu ya kalesa ya kabayu ya nadan numpuntakke i dadiye. ²²Ya da'yu boy inusal'u an numpamateh nadan mumpangilog an linala'i ya binabai ya ta'on on nadan u"unga ya a'amamma. ²³Ya da'yu boy inusal'un namateh nadan kalnero ya mumpumpastol ya mumpuntanom ya nadan pun'aladuda an baka ya ta'on on nadan gobelnador ya nadan ap'apun munhilbin dida. ²⁴Mu ad uwani ya tigonyu

bo damdaman iballoh'u i da'yun namin an numpunhituh ad Babilon nadan adi maphod an ina'natyu hi ad Jerusalem. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²⁵Ot ha'on an Dios ya ibaga' i da'yun i Babilon an ha'on nimpey mangubat i da'yu an ta'on on mi'alig ayu ni' hi natagen billid an ongal di abalinana. Te da'yuy nanadag hi dakol an bobleh tun luta. Mu ad uwani ya dadago' di bobleyu ta paddungnay nitapu'ul an dapul. ²⁶Ta ta'on on ha batuh nan awadanyu ya adi mabalin hi mi'apya hi gopnad onu tu"ud. Ta minganuy di bobleyuh inggana. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²⁷Ot amungonyuy dakkodakkol an kabayu ta ayda mumbahhong an dudun ya intaggeyuy bandelayun e mangubat hi ad Babilon. Ya impagangohyuy tangguyub hi abobboble ta ayaganyu nadan tindalun di i Ararat ya i Minni ya i Askenas ya pinto'yuy mangipangulu i dida. ²⁸Ta nundanda an e mi'gubat nadan patul di i Media ya nadan gobelnadorda ya nadan ap'apun munhilbin dida.

²⁹Ot umannung an miwagot tun luta te ha'on an Dios ya adi mibahhon pumbalino' hi ad Babilon hi adi maboblayan ta ma'id ha mabalin hi e munhituhdi. ³⁰Ta nadan tindaluh ad Babilon ya duminongdan e mi'gubat te ma'aan di tulidda. Ta namaag ya immohnongdah nan nahamad di aladnan bobleda an numbalindah ay binabain nangintattakut. Yaden nadan binuhulda ya pumputungday dakig di geytda on numpu'ulanday babale hi ad Babilon. ³¹Ta mahukhukatday e mangipa'innilah nan patul hi ad Babilon an hinggop mon di binuhul di bobleda. ³²Ya ta'on on hinan pungguwalyaan hinan wangwang an umagwatan ya nadan binuhulda di nihukkat hi mungguwalya. Ot pu'ulanda bo nan ipa'ayan nadan bumtik. Ta namaag ya ayda na'alingonga nadan tindaluh ad Babilon hi takutda.

³³Ot ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ibaga' an adi mo madne ya ma'at datuweh nadan i Babilon ta umat hinan aton di mangidadaan hi pun'ilikan an dotalonda ya hinodhodda te nadatngan moy a'apitanda.

Hay Balloh Di Ina'inat Nadan I Babilon

³⁴Alyon bon Apu Dios di, Nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ya umat hi pangat di buwaya di nangatnah ad Jerusalem an paddungnay inhakmalna ot ukmunona ot ahina ibula. Te an namin nan pinhodna ya inalana ot itopalna nadan udum. ³⁵Ta alyon nadan i Jerusalem di, Nan himpangen nangat nadan i Babilon i da'mi ya hanat miballoh pibo i dida. Ta bayadandan namin nan pinateda.

³⁶Ta hiya nan ha'on an Dios ya alyo' hinadan i Jerusalem di, Nomnomnomonyu an ita'dog da'yun tatagu' ta nan inatdan da'yu ya iballoh'uh nadan i Babilon. Ta putato' nadan wangwang ya minagana' nadan obob hi bobleda. ³⁷Ta mumbalin hi ad Babilon hi ay mitapu'ul an lugit ta ammuna nadan atap an animal di e miha"ad hidi. Ta mumbalin hi atatakut ya pihulon di tatagu. Ta ma'id nimpe ha munhituhdi.

³⁸Te nadan i Babilon ya umatdah nan layon an mun'olmomdah panganandah nadan pinateda. ³⁹Ot gapuh nan ina'inatdah tatagu ya iballoh'u i dida ta paddungnay pa'inuma' dida ta ma'abbutongda ta mun'ingalda ya ahida nalo' hi inggana an adida mo bumangon. ⁴⁰Ta umatdah nan imbabalen di kalnero onu guldin an iye' didah nan pumpaltiyan.

⁴¹Ta athinay a'at di adadagan di ad Babilon an ta'on on pemanan ni' di tataguh abobboble dida. Ta masda'awday tataguh tun lutah a'abakanda. ⁴²Te umeday binuhulda an ayda dalluyun an malpuh nan baybay ta dadagondah diyen boble.

⁴³Ta an namin nadan boblehdi ya mumbalin hi namaganan ta adi maboblayan. Ya ma'id ha mangi'wahdi. ⁴⁴Ya mapa"ih nadan binattun aladda. Ya an namin nadan inalan nadan i Babilon hi udum an boble ot idawatda i Bel an dios an dayawonda ya ala' ta ipabangngad'uh nadan nangalanda. Ya aano' di dinol di tatagu i Bel ta adida mo dayawon.

⁴⁵Ot da'yun tatagu' ya umaan ayuh ad Babilon ta adi ayu milagat hitun panadaga' i naen boble an gapuh bungot'u.

⁴⁶Mu ahi ma'at datuwe ya atawotawon on donglonyun wadaday patul an umalin mangubat hinadan i Babilon. Mu hanat adi ayu tumakut.

⁴⁷Ya nomnommonyu an pinadana' mo tee an adi mibahhoy pundusaa' hinadan i Babilon ta mipatigo an ma'id ha abalanan nadan diosda. Te mun'a'atedan namin nadan nunhituhdi ta nunhiglay ibabainan di bobleda. ⁴⁸Ta an namin nadan wah ad lagud ya nadan wahtun luta ya umamlongda te wadaday umalin titindalun malpuh nangappit hi huddo'na ta dadagonda hi ad Babilon. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁴⁹Manu'e hi mahapul an ma'abak nadan i Babilon ya diday numpamateh nadan tinanud Israel ya ta'on on nadan tataguh udum hi boble. ⁵⁰Ot da'yun tatagu' an nihwang hi ate ya adiyu palpaliwan ya binumtik ayu ta taynanyu nimpeh ad Babilon. Ta ta'on hi nidawwin bobley awadanyu ya mundinol ayu i ha'on an Dios ta nomnomnyuh ad Jerusalem an bobleyu. ⁵¹Te ahiyu alyon di, Nunhiglay nibabainanmi te pinanadngolan da'mi ya hinggop di tatagun nalpuh udum hi boble nadan kuwartu hinan Templo an niyappit i Apu Dios.^a ⁵²Mu mun'adatngan moy pundusaa' hinadan i Babilon ta mipatigon ma'id ha abalanan nadan dios an dayawonda. Te mun'ahuhugatan nadan tataguh ad Babilon ta madngol di palakda.

⁵³Ot ta'on hi'on dimmatong hi ad lagud nadan binattun alad di bobleh ad Babilon ya dadagon damdaman nadan tindalun honago' hidi. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ⁵⁴Ta ahiyu donglon an ahikokogada nadan i Babilon te pundadag di binuhulda nadan bobleda.

^a 51:51 Hanadan kuwartun Apu Dios ya nan kuwartun niyappit i hiya hinan Templo ya mipagol an hunggopdahdiy bokon Judyu.

⁵⁵Ta dadago' di bobleda ta ma'id mo ha abalinanda. Ya hay dongol nadan mangali an binuhulda ya mipaddungdah mumbungug an dalluyun. ⁵⁶Te datuwen umalin mangubat hi ad Babilon ya baludonda nadan tindalun di i Babilon ya numpa'ihda nadan almasda. Te ha'on an Dios an mangiballoh nan adi maphod an inatda ya nunhiglay pangiballoh'un dida. ⁵⁷Ta paddungnay butongo' nadan gobelnadorda ya ta'on on nadan udum an ap'apun munhilbin dida ya nadan nun'anomnoman an tatagu ya an namin nadan tindaluda an ta'on on nadan opisyalda. Ta inayundan malo' hi inggana an adida mo bumbummangon. Ha'on an ongal di abalinanan Patul di mangalin tuwe. ⁵⁸Ot nan ma'uktul an binattun alad di ad Babilon ya makaludukud ta mitapu'uldah nan luta. Ya nada'en nun'atagen geytda ya mapu'ulanda. Ta ma'id ha hilbin di nablayan di tatagu te nan tinamutamuwan di dakol an nalpuh nat'onat'on an boble ya mumbalin hi dapul.

Hay Nangipadonan Jeremiah Hi Tudo'na Hinadan Tinanud Israel

⁵⁹Hidi ta'wa bo an mi'apat hi tawon hi numpatulan Sedekiah hi ad Judah ya ni'ye i hiya hi ad Babilon nan ap'apun munhilbin hiya an hi Serayah an imbabalen Neriah an apapun Maseyah. Ta ha'on an hi Jeremiah ya impadon'un Serayah nan tudo'uh nadan ibba' an i Jerusalem an wadah ad Babilon.

⁶⁰Ta hay intudo"uhdi ya nadan umipatakut an ahi ma'at hi ad Babilon. ⁶¹Ot alyo' i Serayah di, Wa'e ta dimmatong ayuh ad Babilon ya tigom ta ibaham an namin nadan nitudo' ituwe. ⁶²Ya indappuhmu'e ya nundasala ta alyom di, He'a Apu Dios di nangali hi madadag hituwen boble ta wan ma'id ha munhituhtu hi tagu onu animal ta minganuy hi inggana.

⁶³Ya nalpah'en imbaham hinadan tatagu ya imbobodmuh tuwen nitud'ana i ha batu ya bingkahmuh nan wangwang an nungngadan hi Euprates. ⁶⁴Ya inalim di, Athinay ma'at hitun ad Babilon. Te matedan namin nadan tataguhtu ot adi mo mabalin hi mibangon bo.

Ta hituwey nipogpogan nadan impa'innilan Jeremiah.

Hay Nadadagan Di Ad Jerusalem

(2 Patul 24:19–25:30; 2 Chronicles 36:11-21; Jeremiah 39:1-7)

52 ¹Hi Sedekiah ya baintit ohay (21) tawonah din numbalin hi patul ot mun'ap'apu hi ad Judah hi himpulut ohay (11) tawon an hay nunhituwana ya hi ad Jerusalem. Hay ngadan inana ya hi Hamutal an imbabalen Jeremiah an i Libnah. ²Mu nadan adi maphod di ina'inatna an aggena inunud hi Apu Dios an umat damdama i Jehoyakim.

³Ta hiya nan bimmungot hi Apu Dios hinadan i Judah ot pa'aaona didahdi. Te nginhen Sedekiah nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar ⁴ya impangulun Nebukadnesar an namin nadan tindaluna ot eda li"ubon

hi ad Jerusalem hidin mi'ahiyam hi tawon hi numpatulan Sedekiah hi ad Judah hidin mi'apuluh algoh din mi'apuluh bulan i diyen tawon. Ta nungkampudah bahhel nan binattun alad di ad Jerusalem ot ihipundan mun'ammah pumpattukandan bumahhel hinan binattun aladda ta gubatonda dida. ⁵Ta innaynayundan lini"ub di ad Jerusalem ta ingganah din mi'ahimpulut ohay (11) tawon hi numpatulan Sedekiah. ⁶Ya hidin mi'ahiyam di algoh nan mi'apat di bulan i diyen tawon ya napuhandan namin hi makan hi ad Jerusalem. ⁷Ya i diye ya waday pina"ih nadan binuhulda hinan binattun alad ot hogpondah ad Jerusalem. Mu ta'on on innilan da Sedekiah hinadan tindaluna an wahdiday nunli"ub hi bobleda ya binumtikda damdama i diyen nahdom an ini'wadah nan garden di patul ot inayundan lumah'un an ini'wadah nan numbattanan nan duwan binattun alad ot ipluydah nan arabah. ⁸Mu numpudug damdaman nadan tindalun di i Babilon dida ot akhupandah Sedekiah hidih nan way nundotal an nihaggon hi ad Jeriko. Ya hanada'en tindaluna ya nahiyahhiya'da ta nuntataynanda nan patulda. ⁹Ot tiliwondah Sedekiah ot iyedah ad Riblah an bobleh ad Hamat an awadan Nebukadnesar an patul hi ad Babilon. Ot humalyaona ot ahina ibagay dusana. ¹⁰Ot ipapaten nan patul hi ad Babilon nadan linala'in imbabalen Sedekiah hi hinangngabna. Ot pi'pateda bon namin nadan ap'apun nunhilbin hiya hi ad Judah. ¹¹Ot ukitonday matan Sedekiah ot ahida bangkilingan hi gombang ot iyedah ad Babilon. Ta hidiy nibaludana ta ingganah natayana.

Hay Nadadagan Nan Templo

¹²Indani ya immalih ad Jerusalem hi Nebusaradan an ap'apun di guwalyan nan patul an hi Nebukadnesar hidin mi'apuluh algoh nan mi'alimay bulan i diyen mi'ahimpulut hiyam (19) di tawon hi numpatulan Nebukadnesar hi ad Babilon. ¹³Ot pu'ulana nan Templo ya nan palasyu ya an namin nadan balehdi an namamah nadan ongal di niyatanan bale. ¹⁴Ot ipapa"ih Nebusaradan hinadan tindaluna nadan binattun alad hinan nunlini"odan di ad Jerusalem. ¹⁵Ot baludona nadan nabatih ad Jerusalem an nala'ing hi nat'onat'on an tamu an umat hi mumpa'ot ya munlutuh balitu' ya nadan udum an nun'awotwot ya ta'on on nadan e ni'hayyup i Nebukadnesar. ¹⁶Ta hay binatin Nebusaradan ya nadan udum an na'awwotwot ya abuh ta waday muntamuh nadan puntanoman hi greyp ya nadan puntanoman hi barley.

¹⁷Ot alandan namin nadan gombang hinan Templo an umat hinadan tu"ud ya nadan pangipabunan hinadan besin ya nan ay palyu' an punha"adan hi liting. Ta ginududa ot iyedah ad Babilon. ¹⁸Ya ni'yalada bon namin nadan banga ya nadan punggaud hi gubu ya nadan pumputul hi mitsa ya nadan besin ya duyu ya an namin nadan gombang an ma'usal hinan pangidawatan hi mi'nong i Apu Dios. ¹⁹Ya inalan bon da Nebusaradan nadan usal an balitu'

ya silber di niphod an malukung an puntayah dala ya nadan punha"adan hi bala ya nadan besin ya nadan banga ya nadan ipattukan di hilaw ya nadan duyu ya nadan malukung an iha"adan di midawat an ma'inum. ²⁰Ya hanada'en gombang an ni'apyah nan duwan tu"ud ya nan punha"adan hi liting ya nadan himpulut duwan (12) ing'ingoh di bulug an baka an nipabunana ya naligatda an mikilu te nunhiglay damotda. Datuwe nadan impiyamman din patul an hi Solomon ta ma'usal hinan Templo. ²¹Nan ohan tu"ud ya baintit pituy (27) umpiy dinukkena ya himpulut waluy (18) umpiy inongalna. Ya dadiyen tu"ud ya nalunguganda an hay inuktul nan gombang ya tuluy pulgada. ²²Ya na'en gombang an nihu"up hi baktun nan tu"ud ya pitu ta han godway umpiy dinukkena. Ya na'al'alkusan hi gombang an nahanu"hu"up an nun'atuligonggong an nili'woh ya nibanattan di umat hi bungan di pomegranet. ²³Ta hay bilang nan umat hi bungan di pomegranet an ni'alkus hidih nan nihu"up hi baktun nan tu"ud ya hinggahut (100) an namin mu hay matigo ya nahiyam ta onom (96) ya abuh.

²⁴Ot baludon Nebusaradan hi Serayah an na'abbaktun padi ya hi Sepaniah an mi'adwan padi ya nadan tulun mungguwalyah nadan geyt di Templo. ²⁵Ot iddumna bon baludon di ohan opisyal di tindalu hi ad Judah ya pituh nadan uggan manugun hinan patul ya nan opisyal bon di tindalu an hiya nan munlistah nadan balu an muntindalu ya nadan nanom (60) an tataguna. ²⁶Ot ipangulun Nebusaradan didan namin hi ad Riblah an awadan nan patul hi ad Babilon. ²⁷Ot ipapaten nan patul datuwehdi hi ad Riblah an bobleh ad Hamat.

Mu nadan udum an i Judah ya impiyedah ad Babilon ta tinaynanday numboblayscale. ²⁸Ot datuwey bilang nadan i Judah an inyen Nebukadnesar hi ad Babilon. Hay inyenah din mi'apituh tawon hi numpatulana ya tuluy libu ta han baintit tulu (3,023). ²⁹Ya hidin mi'apulut waluy (18) tawon hi numpatulana ya waluy gahut ta tulumpulut duwa (832). ³⁰Ya hidin mi'abaintit tuluy (23) tawon hi numpatulan Nebukadnesar ya pituy gahut ta napat ta lima (745) di inyen nan ap'apun di guwalyana an hi Nebusaradan. Ta an namin nadan i Judah an niyeh ad Babilon ya opat di libu ta han onom di gahut (4,600).

Hay Napogpogan di Nibaludan Jehoyakin

³¹Hidin mi'atulumpulut pituy (37) tawon hi nibaludan Jehoyakin an patul hi ad Judah ya numbalin hi patul hi Ebil-Merodak hi ad Babilon an nihukkat i amana an hi Nebukadnesar. Ot ipalah'unah Jehoyakin hinan baludan. Ya hay na'atan tuwe ya hidin mi'abaintit limay (25) algo hidin mi'ahimpulut duway (12) bulan hidin hopap di tawon hi numpatulana. ³²Ya ma'uleh Ebil-Merodak i Jehoyakin ta indattanah nangatun sa'adna mu hanadan udum an patul an nibalud hidih ad Babilon. ³³Ot iyabulutnan hukkatan Jehoyakin di lubungna ta bokon mo nan lubang

di balud di ilbungna. Ya niddum bon ni'an hinan panganan di patul hi abigabigat ta inggana ot mate. ³⁴Ya nanongnan waday indat nan patul an hi Merodak i Jehoyakin ta inginanah nan mahapulnah binigat. Ta athi'athidi ta inggana ot mate.

Lamentation

(Lamentations)

Hay A'at Tuwen Liblu An Lamentation

Hay alyon di dakol ya hi Jeremiah di nangitudo' ituwen liblu. Te hidin agge ni' na'at nadan nitudo' ituwen liblu ya numpahpahmo' hi Jeremiah hinadan ibbanan i Jerusalem ta muntutuyudah bahulda ta ibangngaddan mangun'unud i Apu Dios mu mungngoheda an adida un'unudon di tuguna. Ta hiya mo nan inyabulut Apu Dios an dadagon di i Babilon hi ad Jerusalem ya ta'on on nan Templo. Ta dakol di nateh nadan i Judah ya dakol bo i diday binaludda ot iyedah ad Babilon.

Ya nan nangitudo' ituwe ya tinigona datuwen namin an na'na'at ta hiya nan nunhigla an umukayungan. Ot hiya nan intudo'nah tuwen liblu ta ipa'innilanay hakit di nomnomna hi nadadagan di ad Jerusalem an namamah nan Templo ya hay a'at di nunligatanda.

Mu hay ohah impa'innilana ya nan amaphod damdaman Apu Dios an ta'on on nganneh diyen ligat an inyabulutnan ma'at hinadan tataguna ya nan bobleda.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay e umukayungan nadan nabatin tatagu hi ad Jerusalem
(Lamentation 1)
2. Hay nipatigan di bungot Apu Dios hinadan tataguh ad Jerusalem
(Lamentation 2)
3. Hay nipa'innilaan di a'at nan munnananong an pumpapto' Apu Dios ya nan pamhodna (Lamentation 3)
4. Hay punlattuwaran nadan i Jerusalem handi ya hay nibabainanda
(Lamentation 4)
5. Hay numpaboddangan nadan i Jerusalem i Apu Dios ta mumbanggad nan maphod an pi'hayhayyupandan hiya (Lamentation 5)

Hay Nadadagan Di Ad Jerusalem

1 ¹Hi ad Jerusalem ya napnu ni' hi tagu ya nundingngol hi abobboble an ongal di abalinana. Mu nunhiglay ena niwalongan an nipaddung i ha babain nabalalu. Ta numbalindah

hambut^a nadan tatagu an ta'on on hiyay ap'aphodan ni' hi abobble.

²Ta ilablabiday kogakoga an gapuh hakit di nomnomda ta umayu'ayuh di luwada. Mu ma'id ahan hinadan niddumanda ni' an boble ha e bumoddang i dida. Te an namin nadan gagayyumda ni' ya ina'ulanda dida ot mumbalindah binuhulda.

³Ta nadan i Judah ya napalpaligatda ot iyeda bo udot didah udum hi boble ot mumbalindah himbut hidi. Ta ma'id attog peman ha pohod di eda nitaguwan. Ta mapalpaligatda mu ma'id ha mabalinanda te nali'ubdah binuhul.

⁴Ta nun'agado'otan mo nadan awon an umeh nan Templo hi ad Zion. Te ma'id mo ha uggan umehdi hinadan mangilin an algo. Ya napa'ih an namin nadan geyt hidih nan Templo. Ta an namin nadan tatagu an namamah nadan padi ya nadan mumpangilog an binabai^b ya mahkit hi nomnomda.

⁵Ta hay numbalin hi ap'apuda mo ya nadan binuhulda. Ta pinumhod di nitaguwan dadiyen binuhulda te inyabulut Apu Dios di punligatan nadan i Judah an gapuh nan dakol an numbahulanda. Ta inyen nimpem di binuhulda didah udum hi boble.

⁶Ta nama'id moy amaphod di ad Jerusalem. Ya nada'en ap'apuhdi ya umatdah nan ulha an ma'id mo ha ena anon hi holo' ta adi pa'abtik hi'on wadaday manganup i hiya.

⁷Ta ad uwani an mapalpaligat nadan i Jerusalem an ma'id ha eda punhituwan ya nomnomnomonda mohpe nadan mun'aphod an wada ni' i didah din nadne. Te hidin inabak di binuhulda dida ya ma'id nimpe ahan ha bimmoddang. Ya ngihngihilanda bo udot dida. ⁸Athidiy na'at i dida te nunhigla ahan di numbahulanda an i Jerusalem. Ta numbalinda moh ay na'aluggit an punhaikan. Ya an namin nadan tatagu an diday tangtangedonda ni' ya pihulonda mo dida an gapu ta tinigoda nan nunhigla an nibabainanda ta umatda i ha nabolladan an tagu.

⁹Hay a'at di numbahulanda ya mi'alig hinan inlubungda an ma'attigo mo ahan di lugitna. Mu aggeda ahan ninomnom di pumbalanan nan a'atda ta hiya nan nunhiglay eda nibabainan. Mu ma'id ha e mangipa'amlong i dida. Ot alyonda mohpe i Apu Dios di, Mahmo' ami tayya te inabak da'mih nadan binuhulmi.

¹⁰Te hay inat nadan binuhul di i Jerusalem ya eda nun'alan namin nadan nun'abalol an gina'uda. Ta tinigoday nanggopandah nan ipagol Apu Dios an hogpon di bokon Judyu hinan Templo.

¹¹Ya an namin nadan tataguh ad Jerusalem ya ta'on hi nunhiglay inagangda on eda mo attog umana'anap hi anonda. Ta pun'ihukkatda

---

^a 1:1 Nan himbut ya nabayadan an baal ta adi mipabo'laan. ^b 1:4 Nadan mumpangilog an binabai ya dida nadan uggan mungkantah nan Templo.

nadan nun'abalol an gina'udah makan ta wan tumaguda. Ot hiya nan intangaddan Apu Dios an alyonday, Uhdungan da'mi bahan Apu Dios te nunhigla tayyay panildilahdan da'mi.

¹²Ya alyondah nadan uggan luma"uh hi ad Jerusalem di, Tigonyu'e tayyay inat Apu Dios i da'min gapuh bungotna. Nunhigla tayya an ma"i'd ha nihippatan tun ligat an holholtaponmi? ¹³Te impa'alín Apu Dios han ay apuy ta na'appudut di adolmi.^c Ya ay da'mi bo kinnah nan hulu i hiya ta adi da'mi ibu'anán. Ot taynan da'mi ta inyal'algomihdi an nunligligat. ¹⁴Ya ayna bo binilabilang an namin di bahulmi ot punhuhu"upona ot ipibangngolna i da'mi. Ta hiya nan milu'uy amih damotna. Te hi Apu Dios di nangiyabulut i da'mi hinadan binuhulmi ta adimi abalín an abakon dida.

¹⁵Te inwalong mon Apu Dios nadan mun'abikah an tindalumih ad Jerusalem ta hiya nan na'abak ami. Ot pa'aliyonay titindalu ot patayonda nadan mumpangilog an linala'i an i'imbabalemi. Ta nadan tataguh ad Judah ya mi'aligdah greyp hinan pungkopalan an inggatigatin Apu Dios.

¹⁶Ta hiya nan nunhigla an lumuwaluwa ami mu ma"i'd ha nangalubyag i da'mi ta wan mipa'amlong ami. Ta ma"i'd mo ha namnamaon nadan i'imbabalemi te ongal di abalín nadan binuhulmi. ¹⁷Ta mumpahpahmo' ami mu ma"i'd nimpe ahan ha immalin namoddang i da'mi. Te inayagan Apu Dios an namin nadan nunlini"odan an boble ot gubaton da'mi. Te numbalin ami an i Jerusalem hi alulugnin hi panigoda.

¹⁸Hi Apu Dios ya nipto' paman di pangatna mu ningammut an da'min tataguy nangibahhoh nan tuguna. Ot donglonyun da'yun tataguh udum an boble ta nomnomnomonyuh tuwen punligatanmi. Te nadan mumpangilog an i'imbabalemi ya inye"en di binuhulmih udum an boble.

¹⁹Inayaganmi nadan gagayummi ta boddangan da'mi mu onnot on ina"ulan da'mi i dida. Ta ta'on on nadan padi ya nadan mangipangpanguluh nadan tatagu ya nun'a'ateda attog hi eda nangana'anapan hi anonda.

²⁰Ot tigom'e bahan Apu Dios an nunhigla tayyay inomnomanmi. Te gapuh ngohemi ya kumobakobaal di balamih takutmi. Te numpaten nadan binuhulmi nadan ibbami mu ta'on on nan wadah nadan babale on mun'a'ateda an gapuh dogoh ya inagang. ²¹Ta dingngol di tataguy palakmi^d mu ma"i'd ha bumoddang i da'mi. Ya innilan nadan binuhulmiy punligligatanmi mu onnot on mun'am'amlongda ituwen inyabulutmu an holholtaponmi. Ot hiya nan hanat atom piboh diyen imbagam an punholholtapanda ta umat hinan inatmu i da'mi. ²²Ot hanat tigom pibo nadan adi maphod an pangatda ta dusaom dida ta umat hi nundusam i

^c 1:13 Hay alyon di udum i diyen apuy ya hidiye nan numpu'ul hi ad Jerusalem.

^d 1:21 Hay pangalin di udum hinan palak ya ayangang.

da'mi an gapuh nan dakol an numbahulanmi. Ta milu'uy ami tayya an gapuh tun holholtaponmi.

**Hay Nundusaan Apu Dios Hinadan I Jerusalem
An Gapuh Numbahulanda**

2 ¹Hi Apu Dios ya nunhiglay bungotna ta pohdonan mibabain nadan tataguh ad Jerusalem. Ta nunhiglay nanadagnah nan nundongol ya ma"aphod an boblen nadan tinanud Israel. Ta ta'on on nan Templo on pina"ihna. ²Ot pumpa"ihna bo nadan numpunhituwanda an aggena ahan himmo' dida. Ya ta'on on nadan binattun aladda ya dinadagna an gapuh bungotna. Ta inyabulutna an mibabaindan namin an namamah nadan ap'apuda.

³Ya gapu nimpeh nan nunnaud an bungotna ya pinogpognay abalinanda an tinanud Israel. Ta aggena binoddangan didah din immaliyan di binuhulda. Ta nunhiglay nanadagnah nadan tinanud Israel an umat hi aton nan apuy an gobhongan namin. ⁴Te paddungnay hi Apu Dios di binuhulda an nundadaan di ta'lana an mamaud hinan panana.^e Ot ipapatenahdih ad Jerusalem an namin nadan tatagu an pun'amlongana ni'. Ta impatigonay nunnaud an bungotna an umat hi pangat di apuy. ⁵Te hiyay numbalin nimpe hi ayda binuhul. Ta dinadagna nadan numboblayan di tinanud Israel ya ta'on on nadan balen di a'ap'apu ya nadan binattun aladda. Ta minamanay kogan nadan tatagu ya hay eda umukayungan.

⁶Ya ta'on on nan Templo on inyabulutna an ay allung an nalakah nama"ihan nadan binuhulda. Ta pinogpognay pungngilinanda hinan Habadun tungo^f ya nadan udum an mangilin an algo. Ya gapuh nan nunnaud an bungotna ya inwalongna nan patul ya nadan padi. ⁷Te inwalongna nimpe nan Templo. Ot iyabulutna ta numpa"ih di binuhulda nadan dingdingna. Ta ma"id mo ha punggobhan hinan mi'nong i hiya. Ta mun'am'amlong dadiyen binuhulda hi nangabakanda ta ahi'i'ingaldahdi hinan way Templo.

⁸Ta impapatin Apu Dios an dinadag nadan binattun alad hi ad Jerusalem. Ta ma"id ni'mo ha ta'on hi ohah batu hi agge napukal. Te numpa"ihna datuwen nahamad an alad di bobleda. Ta ayayyukada an ma"id mo ha hilbida. ⁹Te nun'atutukad nadan geytna ya nun'apuputung nadan dakigda. Ta ta'on on nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya inye"en di binuhulda hi udum an boble. Ta ma"id mo ha unggan donglon nadan tataguh nan tugun Apu Dios ya nadan udum an ipa'innilah nadan propeta.

---

^e 2:4 Nan pana ya hidiye nan bokang an ma'usal hi gubat.   ^f 2:6 Nan Habadun tungo ya milugih nan mun'ahdom hinan Alimana ta ingganah nan mun'ahdom hinan Habadu an adi mabalin an mundallanan nadan Judyu onu eda mungngunu i diyen algo.

¹⁰Ta nadan mangipangpanguluh nadan tataguh ad Jerusalem ya namaaggot umbundah nan luta an way ohaon dindinnongan on nunhagmu'anday uludah hupu' ya numpunlubungdah langgut ta pangipatigodah eda umukayungan. Ya ta'on on nadan mumpangilog an binabai ya iyuyungyungda an gapuh inomnomanda.

¹¹Ya ha'on'e^g ya limmatunnu' moy mata' hi kimogakogaa'. Te nunhigla an minomnomana' ta milu'uya' mo ahan an gapuh nadadagan nadan ibba' an tatagu. Ta ta'on on nadan u"unga ya goggolang on nun'a'alngatdah nadan kalata. ¹²Ta mun'ul'ulleda attog an mateh ta'len di hi inada. Te hidin mumpumbagadah anonda ya inumonda hinadan hi inada on ma"i^d on innayunda mo attog an natukkad an ayda titindalu an nun'ahuhugatan hi gubat.

¹³Ta nunhigla an mahmo'da nadan i Jerusalem an ma"i^d ha mabalin hi pangipaddunga' i diyen punligatanda. Ta agge' innilay ato' an bumoddang i dida. Te paddungnay himmalom di hugatda an umat hi dinallom di baybay. Ot nganne nin mahan ha mangipaphod i dida?

¹⁴Hanan analyon nadan propeta an impatigon Apu Dios i dida ya layah ahan an ma"i^d ha hunungna. Te aggeda tinudduwan nadan tatagu an muntutuyuh nan numbahulanda. Ta wan aggeda ni' ot inye"e didah udum an boble. Ta hay intudtududa i dida ya nan agge immannung.

¹⁵Ta ad uwanin nadadag hi ad Jerusalem ya pihupihulon nadan tatagun mala"uh an nganihngihilanda on nunwigwigiwigda an alyonday, On hituwe bahan nan alyondan ap'aphodan an boble an pun'am'amlongan di an namin an tataguh tun luta? ¹⁶Ya namaaggon pinanadngolan nadan binuhulda dida. On dinanildilahda on munggayagotgotdan alyonday, Nadatngan bo aya nan hihimlonmin panadaganmi ituwen bobleda.

¹⁷Ta impa'annung Apu Dios nan inalina tuwalih din nadne an atona. Ta teen dinadagnah ad Jerusalem an ma"i^d ha homo'na. Ta impa'amlongna nadan binuhulda hidin na'abakan nadan i Jerusalem ot ipabaktuna dadiyen ma'ahihhiwo i dida.

¹⁸Ot hiya nan dita'u an i Jerusalem ya hanat adi ta'u idinong an kunga an mumpahpahmo' hi abigabigat i Apu Dios. ¹⁹Ta mahukkatan'e nan guwalya hinan hilong^h on bimmangon ta'u damdama ta mumpahpahmo' ta'u nimpe i Apu Dios an itagge ta'uy ta'le ta'u ta alina ni' ya hom'on dita'u. Te aay an mun'a'alngat ta'u hi inagang ta awagillang ta'uh tun awon.

²⁰Ot hanat tigom bahan Apu Dios tun ma'ma'at i da'min tatagum. Te undan maphod mahan ha anon nadan binabai nadan imbabaleda an

---

g 2:11 Hanan mangalih ha'on ya ma"i^d ha mapto' hi'on hi Jeremiah onu nadan udum an nangitudo' ituwe. ^h 2:19 Nadan mungguwalya hinan hilong ya mumpitludan mahukkatan ya ahi mabigat.

impanapto'da? Ya undan mabalin ta patayonda nadan papadi ya propeta hinan Templo? ²¹Ya tigom'e an awagillangday nate an ta'on on u'unga ya a'amamma on pinaten di binuhulmi. Ya ta'on on nadan mumpangilog ya hay matadom di inyateda. Te gapuh bungotmu ya ma'id ha homo'mu ot ipapatem dida.

²²Te inayagam an namin nadan binuhulmi ta na'amungda ta ay piyesta mu onnot on hidiyey nangipatigam hi bungotmun da'mi. Ta nali'ub amin namin an ma'id ha inatmin binumtik ot pumpate da'mi. Ta ta'on on nadan imbabalemi an impanapto'mi on numpaten di binuhulmi.

Hanan Nahamad An Ulen Apu Dios

- 3** ¹Ha'on an nangitudo' ituwe ya pinanatna' di ligat an gapuh bungot Apu Dios.
- ²Te paddungnay impanguluwa' hinan munhihillong ot padallanona' hidi.
- ³Ya nunhigla tun punligata' te paddungnay agaggaon hinuplita'.
- ⁴Ta ay tayya naguduguduy tungal'u ya aya' na'amamma.
- ⁵Ta nunhiglay hakit di nomnom'u an gapu i datuwen holholtapo'.
- ⁶Te aya' e inha'ad i hiya hinan munhihillong an lubu'an di nun'a'ateh nabayag.
- ⁷Ya ma'id bo udot ha ato' an e bumtik te paddungnay binangkilingana'.
- ⁸Ya ta'on ahan ona' mumpahpahmo' an mumpaboddang i Apu Dios mu adina damdama donglon nan dasar'u.
- ⁹Ya ayna hinawanan i ha natping hi batu nan awo' ta ma'id ha ato' an bumahhel.
- ¹⁰Ta hay punli'na' ya hi Apu Dios ya umat hinan atatakut an bear onu nan layon an numbota' i ha'on hinan awon.
- ¹¹Ta paddungnay dimpapa' ot guyuguyudona' ot hillehilleyonay adol'u ot ahiya' taynan.
- ¹²Ya paddungna boy immali ot idongdongnan ha'on nan napaud an panana
- ¹³an nun'alana nadan papan ot pumpanaa' ta numpangahalomdah adol'u.
- ¹⁴Ta ngihngihilana' hinadan ibba' an tatagu on inyal'algodan mangitaltalyah pamihuldan ha'on.
- ¹⁵Ta nunhiglay nunligata' an paddungnay impa'inumana' i Apu Dios i han ma'apa'it.
- ¹⁶Ya paddungna boy nun'ilaita' hinan pito' on nun'itimoga' hinan batu ta nun'apugupug di boba'.
- ¹⁷Ta gapu i datuwen na'at i ha'on ya ma'id mo ha pota' di nomnom'u an agge' mo innilay a'at di linggop.

- 18 Ta alyo' hi nomnom'uy, Ma'id mo ahan ha abalina' ya adi' mo
namnamaon di e pamoddangan Apu Dios i ha'on.
- 19 Te nomnomnomo'e nadan nunligata' ya nan nidawwiya' hinan
numboblaya' on mahkit ahan hi e' punnomnoman.
- 20 Ya nunhiglay e' umukayungan.
- 21 Mu immali'e damdama nan maphod an punnomnom'u on nalmuy
dinol'un Apu Dios.
- 22 Te ma'id ha pogpog di ulena ya adi maluman nan munnananong an
pamhodna
- 23 an paddungnay baluh abigabigat. Te an namin di ibagana ya adina
ibahhon aton.
- 24 Ta hiya nan alyo' hi adol'uy, Hi Apu Dios ya ammunay mahapul'u ot
hiya ya ammunay pundinola'.
- 25 Te maphod di atonah nadan mangidinol ya mundayaw i hiya.
- 26 Ot maphod on anusan ta'un mannod hinan boddang Apu Dios.
- 27 Ta ihipun ta'u hinan a'unga ta'u an mangipa'ingha an mangitpol hi
punligatan.
- 28 Ta wa'e ha ligat ya namaag ya dindinnongan ta'u ya inyukod ta'un
Apu Dios.
- 29 Te hiya'ey pangiyukodan ya boddangan ditan hiya.
- 30 Ta ta'on hi tampu'on dita'uh nadan binuhul ta'u on pinadngolan
dita'u ya namaag ya inhulug ta'u.
- 31 Ot hi Apu Dios ya ongal di homo'na an adi dita'u inganuy i hiya hi
inggana
- 32 an ta'on on iyabulutnay punligatan ta'u mu hom'on dita'u damdama
an miyunnudan hinan adi maluman an ongal an pamhodna.
- 33 Te hi Apu Dios ya adina pun'amlongan nan e ta'u punligatan ya
inomnoman
- 34 an umat hinan e ta'u apaligatan hi baludan
- 35 onu nan adi a'atan nan pohdon Apu Dios an ma'at i dita'u.
- 36 Ya adina bo pun'amlongan hi'on kulukon dita'uh kasu.
- 37 Mu ta'on on athidi ya gahin on hi Apu Dios damdamay mangiyabulut
on ahi mabalin an ma'at.
- 38 Te mabalin an iyabulutna an ma'at nadan maphod ya ta'on on nadan
adi maphod.
- 39 Ot adi ta'u munlili hi'on nadusa ta'u an gapuh nadan numbahulan
ta'u.
- 40 Ot daan mo ta nomnomon ta'u tun pangat ta'u ta ibangngad ta'un
mangun'unud i Apu Dios.
- 41 Ta iyukod ta'un namin di nitaguwan ta'u i hiya ta alyon ta'uy,
- 42 Abulutonmin numbahul ami i he'a te nginhe da'a ta hiya nan agge
da'mi pinakawan i he'a.

- 43 Ta gapuh bungotmu ya ay da'mi inunu'unud hinadan
nangayanmi on numpatem di udum i da'mi an ma'id ha
homo'mu.
- 44 Ya paddungnay nipa'e'ah nan ma'uktul an bugut ta adim donglon di
dasalmi.
- 45 Ya inyabulutmu bo udot an hay panigon di tataguh udum an boble i
da'mi ya ay ami ginalut an ma'id ha hilbina.
- 46 Ta pinanadngolan da'mi on bina'bain da'mih nadan binuhulmi.
- 47 Ta nunhiglay takutmi an paddungnay nabitu ami te nunhigla tun
punligatanmi ya hay emi nadadagan.
- 48 Ta nunhiglan umanayyuhan di luwa' an gapuh nadadagan nadan
ibba' an i Judah.
- 49 Ta lumuwaluwaa'
- 50 ta ingganay uhdungan da'mi i Apu Dios ta hom'on da'mi.
- 51 Te tinigo'e nan inat nadan binuhulmih nadan tataguh ad Jerusalemⁱ
on nunhiglan minomnomana'.
- 52 Ta aya' tayya hamuti an eya' huluhuluwon hinadan binuhulmi an
ta'on on ma'id ha gapuna.
- 53 Ya paddungnay inuhbunga' hinan bitu ot tongabondah batu.
- 54 Ya mun'aphung nan bitu ta nalimuy ulu' ta alyo' ot ona' mate.
- 55 Mu numpaboddanga' i Apu Dios hi awada' hi dallom nan bitu.
- 56 Ta inali' i hiya di, Hom'ona' bahan. Ya timbalna
- 57 ot alyonay, Adi'a tumakut.
- 58 Ot boddangana' peman i Apu Dios ot ihwanga' hi ate.
- 59 Ot alyo' di, Innilam Apu Dios nadan adi maphod an nangatda i
ha'on. Ot daan mo bahan ta iballohmu ta dusaom pibo dida.
- 60 Te innilam an nunhiglay bungotda i ha'on ya innilam an namin
nadan ninomnomdan aton i ha'on an adi maphod.
- 61 Ya dingngolmu nadan namadngopadngoldan ha'on ya an
namin nadan ninomnomda nimpén aton i ha'on an adi
maphod.
- 62 Te namaaggon ingkutkutyamday pama"ihdan ha'on ya
ngodongodowana'^j bo udot i didah abigabigat.
- 63 Ya undan adim donglon an ihipundah nan mawi"it ta ingganah nan
mahdom an mangitanaltalyah pamihuldan ha'on.
- 64 Ot hanat paligatom pibo dida ta miyunnudan hinan adi maphod an
ato'atonda.
- 65 Ta punhiglaom di eda punligatan.
- 66 Ta pumpudugmu pibo didah bungotmu ya nundadagmu dida.

ⁱ 3:51 Hinan alyonah tataguh ad Jerusalem ya hay alyon di udum ya nadan binabai hi ad
Jerusalem. ^j 3:62 Hay pangalin di udum hinan nginodongodowana' ya inutu'utubana'.

Hay Nunholholtapan Nadan I Jerusalem

4 ¹Ngalngalam mahan tatawwa ta namaag ya numbalin nadan tataguh ad Jerusalem hi ay nalagitan an balitu' an adi mo mungkilat. Ya umatda boh nan udum an nun'abalol an batu an nun'iwakatdah nan kalata.

²Ya datuwen tatagu ya mi'aligda ni' hi nabalol an balitu'. Mu ad uwani ya namaag ya ayda mo pito' an banga.

³Ya ma'id ha homo'da ta umatdah nan hamutin ostrits^k hinan agge naboblayan. Ta udu'duldaot bo nadan animal an ma'alih jakal te pa'inumanda otahan di imbabaleda.

⁴Ta nada'e atgog an goggolang an imbabalen nadan i Judah ya namaaggon nipuyut di diladah tangngotangngoda an gapuh inuwohda. Ya nada'en u'unga ya mumbagadah anonda mu ma'id ha mangdat i dida.

⁵Ya nada'en kakadangyan ni' an maphod di intanudda ya lubungda ya numbalinda damdama hi ahohomo' hinadan kalata an ma'id ha anonda ya namaaggon nalo'dah nan luta.

⁶Te nunhiglay dusan nadan ibba' an tataguh ad Judah mu hay dusan din tataguh ad Sodom^l te namingpinghan di nanadagan Apu Dios i dida ta ma'id ha bimmoddang i dida.

⁷Nadan a'ap'apu ni' hi ad Jerusalem ya mun'aphod di tigoda te ma'puddoda mu hay gatas ya mun'ahdol di adolda ya mun'abikahda.

⁸Mu ad uwani ya ingngitngitida mu nan lagit ta adida mo ahan mimatunan. Ya nip'ot atgog di up'updah tungalda ta umatdah nan namaganan an kayiw.

⁹Ta udu'dulda bo nadan nun'a'ateh gubat mu nadan maten gapuh bitil te mun'ul'ulledan mate an gapuh inagangda. ¹⁰Ta nunnaud ahan hidiyen nunholholtapanmi ta hiya nan ta'on on nadan ma'ulen binabai on nun'iha"angday i'imbabaleda on inanda an gapuh ama'id di makan. ¹¹Ta impatigon Apu Dios di nunnaud an bungotna ta pinu'ulanah ad Jerusalem ta ingganaot mumbalin hi dapul.

¹²Nadan tataguh tun luta ya ta'on on nadan patulda ya adida kulugon an mabalin an hogpon di binuhul nan bobleh ad Jerusalem.

¹³Mu na'at datuwe te gapuh numbahulan nadan propeta ya nan adi maphod an pangat nadan padi te namaaggon impapateday tatagun nipto' di pangatda. ¹⁴Ta ad uwani ya dadiyen propeta ya papadi ya adida pa'anamuton dida. Ta ta'on on ha panapaan i dida on paniyo te nibilangdah pimmate an gapuh nangipapatayandah tatagu. ¹⁵Ta pun'itkuk di tatagun alyondan diday, Umaan ayuhtu an nun'abahulan an tatagu ta adi da'mi dapaon. Ta athidiy na'at an an namin nadan boble an umayanda on pundugyun di tatagu dida an ma'id ha e mangayag i dida.

¹⁶Ta hay inat Apu Dios i dadiyen papadi ya inwaktatna didah abobboble an adina mo ipapto' dida. Ya ma'id mo ha lispitun di tatagu i dida an ta'on on nadan a'amamma an papadi ya adida ulayan dida.

¹⁷Ta lo'tat ya immengle ami mo an mamannod hi bumoddang. Te an namin nadan boblen namnamaonmin bumoddang ya ma'id ha abalinandan mangihwang i da'mi. ¹⁸Yaden bobota'on da'mih nadan binuhulmi. Ta hiya nan adi mabalin an e ami mundaldallanan hinadan kalata. Ta nabnabbilang moy algomi te nadatngan moy apogpoganmi. ¹⁹Ya nada bo udot an binuhulmi ya ibikbikahdan mamdug i da'mi mu nadan muntayyapan an agila. Te ta'on on hinadan billid on numpudug da'mi. Ya binta' da'mih nadan nundotal an agge naboblayan. ²⁰Ya nan patul an pinto' Apu Dios an mabalin an mangita'dog i da'mi ya inye'eda. Yaden hiyay nundinolanmi hi mangihwang i da'mih nadan tataguh nadan udum an boble an mangubat i da'mi.

²¹Ot da'yu e damdama an tataguh ad Edom^m hi ad Us ya agayu ta mun'am'amlong ayuh ad uwani mu unhaot adi ayu mun'am'amlong. Te nan na'at hi ad Jerusalem ya hiya boy ma'at i da'yu. Te pumbalinon da'yu i Apu Dios hi umat hinan nabutong an nabolladan ta mibabain ayu. ²²Mu dita'un i Jerusalem ya mapogpog mo ayay pundusan Apu Dios i dita'u. Ta mumbanggad ta'uh boble ta'u. Mu da'yu'en i Edom ya dusaon da'yu i Apu Dios an gapu damdamah numbahulanyu ta mipatigon adi maphod di pangatyu.

Hay Dasal Nadan Tatagu

5 ¹Da'mi an i Jerusalem ya nundasal ami ot alyonmiy, Daan mo bahan Apu Dios ta nomnomnomom nadan na'na'at i da'mi. Te nunhiglay nibabainanmi hi nangat nadan binuhulmi. ²Te pinloh di tatagun nalpuh udum hi boble nan boblemi ya ta'on on nadan numpunhituwanmi. ³Ya nun'apuhig ami mo ya nun'abaluday hi inami.

⁴Ya mahapul tayyan gattangonmi moy inumonmi. Ya ta'on on ha itungumi on na'anggina.

⁵Ya nunhiglay pamaalda i da'mi mu hay nuwang an ta'on hi ma"able amin tumamutamu on adi da'mi pun'iblayon.

⁶Numpahpahmo' ami ni' hinadan i Egypt ya i Assyria ta alinah idattan da'mih anonmi.

⁷Manu te hay numbahul ya nadan a'ammodmi mu nun'a'ateda mo. Ta da'mi mo tayyay munholholtap hinan dusan di numbahulanda.

⁸Hanadan himbut ni' ya dida moy numbalin hi ap'apumi. Ta ongal di abalinanda an ma'id ha mabalin hi mangihwang i da'mi. ⁹Ya ta'on on

---

^m 4:21 Nadan tataguh ad Edom ya datuwe nan tinanud Esau an hi ibban Jacob an unhaot dida nan mabalin an bumoddang hinadan i Judah an tinanud Jacob mu onnot on nadan binuhul di binoddanganda.

hinan emi puntamuwan an pangalanmih anonmi on atatakut te dedahdiy pumate.

¹⁰Ya gapuh nan nunhiglan inagangmi ya numpundogoh ami ta nunhiglay pudut di adolmi an ay pugun.

¹¹Ya namaaggon inilo' nadan binuhulmi nadan binabai hi ad Judah an ta'on on nadan agge numpangahawa. ¹²Ya namaag tayya on intattayundah nan kayiw nadan ap'apumi. Ya ma"i^d ha lispitudah nadan a'amamma. ¹³Ya pinilitda nadan imbabalemin mumpangilog an linala'i an munggiling hi boga. Ya ta'on on nadan u"unga on eda nangayiwon an ta'on onda attog mundiwwagan hi damotna.

¹⁴Ya nadan a'amamma an mangipanuh hinadan ma'ma'atⁿ ya adida mo uggan ma'amung. Ya ta'on on nadan mumpangilog an linala'i ya ma"i^d mo ha uggan madngol hi kantada. ¹⁵Ya ma"i^d mo ha ugganmi a'amungan an mun'am'amlong te dadiyen pun'amlonganmi ya numbalin hi umukayunganmi. ¹⁶Ya ma"i^d mo ha patulmih ad Jerusalem ta mahmo' ami mo tayya. Te nadusa ami an gapuh numbahulanmi.

¹⁷Ta hiya nan minomnoman ami on kimmogakoga ami ta lo'tat ya mun'ul'ulalap di panigomi.

¹⁸Te nadadag moh ad Zion ta hay uggan mawannat hidi ya nadan atap an animal.

¹⁹Mu ta'on on athidi ya he"a damdama Apu Dios di ap'apumih inggana. ²⁰Mu tanganu on nadney nangiwalongam i da'mi? Ot undan adi da'mi mo nomnomnomon? ²¹Daan mo bahan ta pabangngadom nan naminhodmin mangun'unud i he"a Apu Dios. Ta wan mibangngad din maphod an a'atmi tuwali. ²²Te undan nanongnay bungotmu i da'mi ta inganuy da'mih inggana?

ⁿ 5:14 Hinan pangiye"en di Judyu ya nadan a'amamma an uggan manugun hinadan tatagu i diyen boble ya nanongnan wadadah nan geyt hinan boble ta diday mangipanuh hinadan waday adi maphod an inat di ohah nadan bimmoblehdi ta hahapitonday moltana.

Ezekiel

Hay A'at Tuwen Liblu An Ezekiel

Nan propeta an hi Ezekiel ya hiyay oha hinadan niyeh ad Babilon mu innaynayuna an impa'innila nadan impa'innilan Apu Dios i hiya hinadan nabatih ad Judah. Te nadan tataguh ad Judah ya ta'on on nadan mangipangpangulu i dida ya numbahulda i Apu Dios an namama te hay eda pundayawan ya punhilbiyan ya nadan dios di udum an tataguh udum an boble. Ta hiya mo nan inyabulut Apu Dios an abakon nadan i Babilon dida hi gubat ot iyeda didah ad Babilon.

Ya hay namangulun na'atan tuwe ya handin onom di gahut ta onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (606 B.C.). Ya hay pidwanah na'atana ya handi an limay gahut ta nahiyam ta pituy tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (597 B.C.) an hidiyey nidduman Ezekiel.

Hidin imbagan Ezekiel datuwen nitudo' ituwen liblu hinadan ibbanan tinanud Israel ya agge ni' nagibbuh di nundusaan Apu Dios hinadan i Jerusalem ya an namindan i Judah. Ta hiya nan dakol i diday nateh gubat ya dogoh ya bitil ot ahi madadag di bobleda ya ta'on on nan Templon Apu Dios.

Mu nadan tatagu ya adida kulugon hi Ezekiel an gapu ta hi Apu Dios di nangdat i dida hi ad Judah an numboblayscale. Ya kulugondan hi Apu Dios ya wadan miha"ad i dida hinan Templo. Manu te athidiy pangulugda mu aggeda inun'unud nadan tugun Apu Dios i dida. Ta hiya nan nipa'annung nan imbagan Ezekiel an ma'at i dida ta nadadag di bobleda.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nanudduwan Apu Dios i Ezekiel an propetana hinadan tinanud Israel hi ad Babilon (Ezekiel 1–3)
2. Hay impa'innilan Ezekiel hinadan tataguh ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah ya ahi dusaon Apu Dios dida (Ezekiel 4–24)
3. Hay impa'innilan Ezekiel hinadan bokon Judyu an ahi dusaon Apu Dios dida (Ezekiel 25–32)
4. Hay impa'innilan Apu Dios an ahina bo wagahan nadan tinanud Israel (Ezekiel 33–48)

Hay Hopapnah Numpatigan Apu Dios I Ezekiel

1 ¹Hidin mi'alimah algo i diyen mi'apat hi bulan i diyen mi'atulumpuluy (30) tawon'u an nanongnan niye amin udum an i Judah hi ad Babilon an waa' hinan pingngit nan wangwang an nungngadan hi Kebar ya ay nibughul hi ad abunyan ya wadaday impatigon Apu Dios i ha'on. ²Ya i diyen na'atana ya hidiyey mi'alimah tawon hi nibaludan nan patulmin hi Jehoyakin hi ad Babilon. Ta i diyen mi'alimah algo nimpe i diyen bulan ³ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an hi Ezekiel an padi an imbabalen Busi. Ya nali'na' nan ongal an abalinana. ⁴Ot itangad'u ya inoy an tuwe han puwo' an nalpuh huddo'na. Ya mungkikilat ya wada han ma'uktul an bugut an nili'woh i han ma'binnang. Ya hidih nan gawwana ya wada han umat i ha naldang an gumo' di tigona. ⁵Ya hi gawwana'e ya wahdiday opat an ay taguy tigoda. ⁶Mu way oha i dadiye ya hinoppat di angahda ya hinoppat boy paya'da. ⁷Ya nun'a'andong nadan hukida. Ya ha'ey kukubda ya ay kukub di kilaw an baka mu humilida an ayda gombang. ⁸Ya hinan haggud nan paya'da ya dehdiy ta'leda an ay ta'len di tagu. Ya an namin dadiyen opat an ay tagu ya wadada nimpey angahda ya paya'da. ⁹Ya nuntutummu' nadan nabitbit an hindudwan paya'da. Ya wa'et madligda ya mundidihanda mu adi gahin on tumilon di adolda.

¹⁰Ya dadiyen opat an angahda ya waday ay angah di tagu mu hay angah nan wah nangappit hi winawwan ya ay angah di layon ya hana'en wah nangappit hi iniggid ya ay angah di bulug an baka ya hana'en wah indoggana ya ay angah di agila. ¹¹Ta athidiy a'at di angahda. Ya hindudwah nadan paya'da ya pinayyadda ta nuntutummu' di udduda. Ya hana'e bon hindudwan paya'da ya nihophop hi adolda. ¹²Ya nunhihinnat'on di nangihanggaanda ta kumpulnay pangipanguluwan nan Espiritun Apu Dios i dida on immeda an adi gahin di tumilonda. ¹³Ya hi gawwan dadiyen opat ya wada han ay nangimbabbalan apuy an mumbinangngadan i dadiyen opat. Ya wa'e on nangindadalangda on mungkikilat. ¹⁴Ya dadiyen opat ya mumbinangngadanda an umat hi kilat di inawigingda.

¹⁵Ya hidin ittiggio' i dida ya inoy an wada bo han opat an pilid hi way hukida. ¹⁶Ya nunapadung di tigon dadiyen pilid ya munlitaakda an umatdah nan nabalol an batu an krisolayt. Ya hinohha i dadiyen pilid ya wahdida boy pilid an niballabag mu nat'on di nihanggaanda. ¹⁷Ta kumpulnay pangipluyan dadiyen opat ya mabalin an pamaaggon nangeda an adi gahin on mumbaliwwon nadan pilid. ¹⁸Ya nakaskasda'aw di a'at dadiyen pilid te nun'atageda ya nun'amata'an di nunlini'odanda.

¹⁹Ya wa'et nadlig dadiyen opat on nadligda bo nadan pilid. Ya wa'e bo ta nitageda on nitagge damdama nadan pilid. ²⁰Ya ta'on on idanay

pangipluyan nan Espiritun Apu Dios ya hidi bo damdamay pangipluyan nadan pilid. Ot athidiy ma'at te hiyay mummandal i dadiyen pilid. ²¹ Ta hiya nimpe nan wa'et nadlig dadiyen opat on nadlig damdama nadan pilid. Ya wa'et immohnongda on inyohnongda bo damdama. Ya wa'et nitaggeda nimpe nadan opat on nitagge damdama nadan pilid te nan Espiritun Apu Dios ya wadah nadan pilid. ²² Ya hi baktun di ulun dadiyen opat ya waday ay niyatop an mapmaphod ahan an munlitaak an ay dalallu. ²³ Ya dadiyen opat ya wada nimpey hindudwan paya'da an pinayyadda'e on inhawandah adolda nan hindudwa bon paya'da. ²⁴ Ya wa'et tumayapda ya hay pangngol'u ya umat hinan gangoh di dalluyun hinan baybay ya umat boh gangon di dakol an titindalun mun'altitu onu umat hi gangon di hapit nan ongal di abalinanan Dios. Ya wa'et dimminongdan tumayap on tiniklupday paya'da.

²⁵ Ta wada han himmapitan Apu Dios hi way uhhun diyen ay niyatop i dida ot umohnongda ot tikluponday paya'da ta donglonda. ²⁶ Ya hidin intangad'u ya wahdi han trono an hay iniphodan diye ya nan nabalol an batu an sapira. Ya wada han inumbun hidi an umat hi taguy tigona. ²⁷ Ya hay nanigo' ya umat hinan naldang an gumo' di mhipun hi gitangna ta ingganah uluna. Ya mhipun boh gitangna ta ingganah hukina ya umat i ha mundalang an apuy. Ta ma'binnang di nunlini"odana. ²⁸ Ya nili'woh i hiyay ay tilag.^a Ta athidiy a'at di anabaktun Apu Dios. Ta hidin tinigo' dadiye ot munlu'buba'. Ya dingngol'u bo han munhapit.

Hay Nangayagan Apu Dios I Ezekiel

2 ¹ Ya inalın diyen munhapit i ha"on di, He"a Ezekiel ya tuma'dog'a ta wahan ibaga' i he"a. ² Ya hidin himmapit ya nipiddum i ha"on nan Espirituna ot pata'dogona'. ³ Ot alyonay, He"a Ezekiel ya honagon da'a ta ume'ah awadan nadan mumpungngohen ibbam an tinanud Israel. Te ingganah ad uwani ya nginheya' i dida an umatda damdama i handidan a'ammodyu. ⁴ Ta adida ahan matudduwan mu ta'on on athidi ya honagon da'a ta em ibaga tun ibaga'. ⁵ Ta ta'on on adida pohdon an donglon mu ta mibaga nan pohdo' an ipa'innilan dida. ⁶ Ot adi'a tumakut i dida an ta'on on nganney panattatakutdan he"a. Ta mabalin an mi'aligdah nan pagat an nili'woh i he"a onu umatdah nan gayyaman an ta'on on danay adligam on dedahdi mu adi'a tumakut an ta'on on mabungotda. ⁷ Ot mahapul an ibagam i didan namin tun ibaga' i he"a an ta'on on adida donglon. Te mungngoheda tuwali.

⁸ Ot hanat donglom tun ibaga' an adim iyunnudan i dida te mungngoheda nimpe. Ot aga ta ta'angom ta anom tun idat'un he"a. ⁹ Ya hidin intigo' ya inoy han ta'le an mun'idatong i ha"on an inodnana han natud'an an naludun. ¹⁰ Ot ukyadonah hinangngab'uh diyen naludun

^a 1:28 Hay pangalin di udum hinan tilag ya katkatibungalon.

an natud'an di numbinahhel hinan mikanta hi'on waday umukayungan hinan waday nate ya mikanta boh nan adadagan.

3 ¹Ya alyona bon ha'on di, Anom tun naludun Ezekiel ya imme'a ta e'a humapit hinadan ibbam an tinanud Israel. ²Ot ta'ango' di to'o' ot ipa'anan ha'on hidiyen naludun.

³Ot alyonay, Anom hituwe ta mabhug'a. Ot ano' ya munlumiih an umat hi tamtam di danum di iyukan.

⁴Ot alyona boy, Ume'a nimpeh awadan nadan ibbam an tinanud Israel ta em ibaga nadan pohdo' an ibagam i dida. ⁵Mu bokon hinadan udum an tatagu an adim ma'awatan di hapitday pannaga' i he'a te hay pannaga' i he'a ya hinadan ibbam an tinanud Israel. ⁶Mu onha nin ta hinadan boblen adim ma'awatan di hapitday pannaga' i he'a ot wan donglonda otahan nan ibagam. ⁷Mu hanada'en ibbam an tinanud Israel ya adi da'a donglon te ha'on ni'mo ot adiya' donglon ot namama mon he'a. Te an naminda ya mungngoheda tuwalin adida pohdon an mundongol. ⁸Mu nomnomnomom an pumbalinon da'a hi ma'id ha takutna ta adi hi kittang on timmakut'a ya adi hi kittang on binum'on'a. ⁹Ta umat'a i ha makulhin batu ta adi'a tumakut nimpe i dida ya adi hi kittang on binum'on'a ta ibagam nadan pinhod'un ipa'innilam i dida an ta'on on mungngoheda.

¹⁰Ya inalina bon ha'on di, He'a Ezekiel ya hanat igongaham ya nomnomnomom an namin tudan ibaga' i he'a. ¹¹Ot agam ta ume'ah awadan nadan ibbam an tinanud Israel ta em alyon i dida di, Hituway imbagan nan na'abbaktun Dios. Ot ta'on nimpeh on adida donglon mu ta ibagam.

¹²Ot itaggeya' hinan Espiritun Apu Dios ya dingngol'uh indoggan'u han ma"adngol an hapit an alyonay, Dayawon ta'uh Apu Dios an wah ad abunyan. ¹³Ya dingngol'uy gangoh di paya' nadan opat an hinoppat di angahda ya gangoh nadan pilid ta pamaag ya ay immalyog.

¹⁴Ot itaggeya' ya nunhiglay bohol'u te adi' pohdon an ume mu ma'id ha abalina' te nali'na' di abalanan Apu Dios i ha'on. ¹⁵Ot iyeya' hi awadan nadan ibba' an tinanud Israel an niyeh ad Tel-Abib an nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Kebar. Mu pamaag ya agge' innilay ato' hi pituy algo.

Hay Ipa'at Apu Dios I Ezekiel

¹⁶Hidin nala"uy pituy algo ya himmapit boh Apu Dios i ha'on ¹⁷ot alyonay, He"ay tudduwo' hi ukod hinadan ibbam an tinanud Israel. Ta wa'e ha alyo' hi em padanan i dida on em imbaga. ¹⁸Ta wa'e ha ibaga' i he'a hi em ibaga hi ohan tagun adi maphod di pangatna hi madusa ta mate hi'on adi muntutuyuh nadan adi maphod an pangatna mu aggem e binagaan ta nate ya dusaon da'a te aggem binagaan ot mate. ¹⁹Mu hi'on em binagaan mu ningamut an mungngohe ta agge nuntutuyuh bahulna ot mate ya hiyay ud bahul ta ma'id ha bahulumuh natayana.

²⁰Ya atbohdi^h nan maphod di pangatnan tagu an alina'eh on waday pamatna' i hiya ta ihipunan mangat hi adi maphod mu agge nuntutuyuh nadan bahulna ya nate ya dusaon da'a te aggem binagaan ot mate. Ya ma'id ha bilangan ha'on nadan maphod an ina'inatna handi. ²¹Mu hi'on em binagaan ta indinongnan mangat hinadan pumbahulan ya ma'id ha bahhonan mi'tagu ya adi da'a bo dusaon.

²²Indani ya nali'na' bo nan ongal an abalanan Apu Dios ya inalanan ha'on di, Ume'ah nan nundotalana ta wada han ibaga' i he'a.

²³Ot umeya' hidi. Ya anakkaya an wahdi bo nan binang Apu Dios an umat hidin tinigo' hidih nan wangwang an nungngadan hi Kebar. Ot inayun'un munlu'bub. ²⁴Mu impata'doga' hinan Espiritun Apu Dios ot alyonan ha'on di, Ekate'a mungkalob hi baleyu. ²⁵Te he'a Ezekiel ya paddungnay bobodon da'a ta ma'id ha atom an e midmidum hi tatagu. ²⁶Ya ip'ot'uy dilam hi tanggotanggom ta ma'id ha atom an e mamagbagah nadan tatagu te mungngoheda damdama. ²⁷Mu wada'ey pinhod'un ibagam hinadan tatagu ya pahapiton da'a ta ibagam i dida an alyom di, Athituy alyon nan na'abbaktun Dios. Ot wadada'ey mundongol hinadan ibagam ya maphod mu hanada'e tuwalin adi dumngol ya ukodda te mungngoheda damdama.

Hay Nipaddungan Di Punsakupandah Ad Jerusalem

4 ¹Alyon bon Apu Dios di, He'a Ezekiel ya mangala'ah nan kimmulhin pito' ya ingkul'itmuhdiy a'at nan bobleh ad Jerusalem. ²Ya ingkul'itmu^h nunlini'odana nadan mabalin an iphod nadan mi'bhul hi awondan bumahhel hinan binattun alad. Ya ta'on on nadan pungkampu^wanda ya nadan usalondan mama'ih nadan binattun alad. ³Ya nangala'ah gumo' an pinakawan^b ya inggaw^wam hi awadam ya hinan ingkul'itmun a'at nan bobleh ad Jerusalem ya inhanggab^muh potto' nan ingkul'itmun a'at nan bobleh ad Jerusalem. Ya ining'ingoh^muy ahi aton nadan binuhulyu an mangubat hi ad Jerusalem ta hitu^wey panginnilaan nadan ibbam an tinanud Israel hinan ahi ma'at hi ad Jerusalem. ⁴Ya hinan alo'am ya muntigging'a hi iniggid^mu ta paddungⁿay he'ay manoltap hinadan bahul nadan ibbam an tinanud Israel. ⁵Ta mibabaktad'a hi tuluy gahut ta nahiyam (390) di algo te hidiyey bilang di tawon hi numbahulanda. ⁶Ta nagibbu^h'eh tuwen bilang di algo ya intigging^mu boh way winawwan^mu ta holtapom di numbahulan nadan ibbam an i Judah hi napat (40) di algo. Ta nan hin'algo ya ita'dognay ohay tawon an numbahulanda. ⁷Ya inhanggab^muh nan ingkul'itmun a'at nan bobleh ad Jerusalem on innaynayun^mun inⁱt'itpong nan ma'at hidi on imbanag^baggam di a'atna. ⁸Mu nomnomnomom an

^b 4:3 Hay nipa'elan nan pinakawan ya nan binattun alad hi ad Jerusalem an pundinolan nadan i Jerusalem.

bobodon da'an ha'on ta adi mabalin hi munligguh'a ta ingganah magibbuh nan bilang di algo hi pangubatandah nan boble.

⁹Mu mangala'a hi wit^c ya barley^d ya bi'ni ya nan ay kuldi ya inha"admu i ha galapon ta dadiyey iha"angmuh tinapay hi anom. Ta hiyay anom hi tuluy gahut ta nahiyam (390) di algo hinan bumbummaktadam an muntitigging'ah iniggidmu. ¹⁰Ya manghanom di anom hi abigabigat. Ya nan olas an panganan di panganam. ¹¹Ya abigabigat ya hay inumom hi liting hinan hin'algo ya duway basu an agaggaon imminum'a. ¹²Ya hay anom ya hidiyen tinapay an iha"angmuh hinangngab nadan tatagu. Ya hay panungum ya hanadan kimmulhin lugit di tagu. ¹³Ot alyon bon Apu Dios di, Hituwey panginnilaan nadan ibbam an tinanud Israel an lo'tat ya mangandah nadan makan an nibilang hi nalugit hinan boblen pangiyaya' i dida.

¹⁴Mu alyo' di, He"an na'abbaktun Dios ya innilam ot ma"id ha inat'u hi gumalat hi ibilanga' hi nalugit te nihipun hi a'unga' ta ingganah ad uwani ya ma"id ha inan'uh naten animal onu pinaten di udum an animal onu kumpulmin makan an nibilang hi nalugit.

¹⁵Ya alyon Apu Dios di, Ta'omman mo ya bokon ha lugit di taguy panungum ta hanadan kimmulhin lugit di baka. ¹⁶Ot alyona boy, He"a Ezekiel ya nomnomnomom an wadao' di bitil hi ad Jerusalem ta lo'tat ya minomnomanda ta pamaag mo ya ono'nongonday anonda ya inumonda. ¹⁷Te makulangandah makan ya liting. Ta lo'tat nimpe ya minonomnomanda te mun'angpuh di adolda an gapuh bahulda on nun'a'ateday udum i dida.

Hay Pangimatunan Hi Adadagan Di Jerusalem

5 ¹Alyon bon Apu Dios di, He"a Ezekiel ya agam ta alam ha matadom an ispada ta putulam di ibu'mu ya balbasmu. Ya inalam ha kiluwan ta puntuluwom nadan ibu'mu an pumpapaddungom di kiluda. ²Ya nagibbuh'en ining'ingohmu nan atondan mangubat hi ad Jerusalem ya inalam di oha i dadiyen nuntuluwom ya ginhobmuh gawwan nan nangikul'itam hi a'at di ad Jerusalem.^e Ya inalam nan oha ya nuntogtogmu ya inwakatmuh nunlini"odana. Ya impatayyapmu nan mi'atlu ta itayap di dibdib ta miwakatda te athidiy ahi' aton an mangiwakat hinadan tatagu' hi abobboble te pun'ipdug nadan binuhulday ispadada i dida ta mamtikda. ³Mu alam ha oh'ohhah nan ibu' ya inlibbutmuh nan lubungmu. ⁴Ya inalam doha i diyen inlibbutmu ya bingkahmuh nan apuy ta maghob. Te athituy ma'at an wada han apuy an mihinap ta mun'a'ateday udum hinadan ibbam an tinanud Israel.

^c 4:9 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English. ^d 4:9 Nan barley ya umat hi boga ya nan wit mu makulhi ya nalaklaka mu nan wit. ^e 5:2 Ezekiel 4:1-2

⁵Ya inalin bon nan na'abbaktun Dios di, Numbalino' ni' hi ad Jerusalem hi ap'aphodan hi abobboble ta hiya nan tangadon di udum an boble.

⁶Mu nadan tataguhdi ya nunhiglay ngoheda an ingngohngoheda mu hanadan bimmobleh nunlini"odanda. Te adida ahan pohdon an unudon nadan tugun'u. ⁷Ta hiya nan ha"on an na'abbaktun Dios ya ibaga' tee an gapu ta aggeyu inunud nadan tugun'u ya nunhiglay numbahulanyu mu nadan bimmobleh nunlini"odanyu ⁸ta hiya nan ha"on an na'abbaktun Dios di mi'buhul i da'yu ta punhintiggan di tataguh abobboble pundusaa' i da'yu. ⁹Te nunhiglan adi maphod nadan at'atonyu an umat hi pundayawanyuh nadan nunhiglan umipabungot an dios di udum an tatagu ta hiya nan hay pundusa' i da'yu ya ma"i'd ha nipaddunganah din nundusa' handi onu nan pundusa' hi udum hi algo. ¹⁰Ta hay ma'at ya anon nadan amay imbabaleda an gapuh ama"i'd di makan ya atbohdi' nadan imbabaleda an anoday hi amada. Ya hanada'en mabati ya iwakat'u didah abobboble.

¹¹Ot ha"on an wadawadah inggana ya na'abbaktun Dios ya ibaga' teen adi da'yu mo hom'on ya adi da'yu boddangan ya adi da'yu mo ihwang te nunhiglan umipabungot i ha"on nadan ato'atonyu an umat hi nangighopanyuh nadan dios di udum an tatagu ya hay nundayawanyun dadiyeh nan Templo. ¹²Ta hiya nan puntuluwon da'yu ta nan ohan grupu i da'yu ya matedah bitil ya nalot an dogoh hidih nan bobleyu. Ya hanan mi'adwan grupu ya matedah gubat hinan nunlini"odan hi bobleyu. Ya hana'en mi'atlu ya miwaktadah abobboble mu iyunud'u damdamay pundusa' i dida.

¹³Ta hiktamanyuy pundusa' i da'yu ta ingganah on ha"on di mangipadinong. Ot ma'at datuwe ta innilaonyun namin an ha"on an Dios ya ipatigo' di bungot'un gapuh adiyu dumngolan. ¹⁴Ot dadago' di bobleyu ta hanadan bimmobleh nunlini"odanyu ya ta'on on hanadan mala"uh an manigo ya ngihngihilan da'yu. ¹⁵Hidiyen ato' ya hidiyey pamihulandan da'yu ta ngihngihilan da'yu nimpe. Mu hidiye bo aya damdaman tigondan ato' i da'yu ya malmuy takutda. Ha"on an Dios di mangalin tuwe. ¹⁶Ya tuntunudo' di ipa'ali' hi panadag'un da'yu ta dadago' an namin di intanomyu ta lo'tat ya ma"i'd nimpe ha anonyu ta iyateyuy inagangyu. ¹⁷Ta hanadan imbabaleyu ya matedah inagang di udum ya patayon di animal di udum. Ya ipa'ali' boy nalot an dogoh ta hidiyey iyaten di udum i da'yu. Ya hanada'en udum ya matedah gubat. Ha"on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Ahi Ma'at Hi Ad Judah

6 ¹Inalin bon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel ya ibagam nadan atatakut an ahi ma'at hinadan ibbam an tinanud Israel ³an alyom di, Da'yun tinanud Israel an numpunhituh nadan nihaggon hinadan billid

ya hinadan nabillid ya hinadan numpundotal ya hinadan nihaggon hinadan nun'adayyu'ung ya donglonyu nan alyon nan na'abbaktun Dios an alyonay, Nomnomnomonyu an adi madne ya pa'aliyo' di mangubat i da'yu ta dadagondan namin nadan pundayawanyu ⁴ya ta'on on nadan pun'onnganyu ya nadan punggobhanyuh insenso. Ya patayo' hi hinangngab dadiyen bulul nadan mundayaw i dida. ⁵Ta mun'iwagillang di adolyun tinanud Israel hi hinangngab nadan bululyu ta awakilat di tungalyuh nadan nunlini"odan di pun'onnganyu. ⁶Ta dadago' nimpe nadan bobleyu ya nadan pundayawanyu ya nadan pun'onnganyu ya nadan bululyu ya nadan punggobhanyuh insenso ta mama'id an namin nadan iniphodyu. ⁷Ta awakilat nimpey mun'ateh nan numboblayanyu ta ahiyu mohpe imatunan an ha"on hi Apu Dios.

⁸Mu wadaday mabati i da'yu an adi mi'yate te miyedah udum hi boble. ⁹Ta hinan ibaludanyuh udum hi boble ya i diyey punnommanyu mohpe an nahkitana' an Dios hi nan'uganyun ha"on te nadan iniphod di taguy dinayawyu. Ta ahi mohpe nunhiglay boholyuh adolyu i dadiyen nunhiglan umipabungot i ha"on an ina'natyu. ¹⁰Ta i diyey punnommanyun ha"on nan na'abbaktun Dios. Ya innilaonyu bon an namin di ibaga' ya adi' ibahhon aton.

¹¹Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Munhokad'a ya kinumga'a ta atigan di umukayungam an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i ha"on an ina'inat nadan ibbam an tinanud Israel. Ta hiya nan matedah gubat di udum ya bitil ya dogoh di udum. ¹²Ta nan miyeh nidawwin boble ya matedah dogoh ya nada'en wadah nan nihagghaggon an boble ya matedah gubat. Ya nada'en munnanong hi bobleyu ya matedah inagangda. Athinay ato' ta wan ipali'na' nan nunhiglan bungot'un dida. ¹³Ta i diyey panginnilaanda nimpén ha"on nan na'abbaktun Dios. Te tigondan awakilat di nun'a'ate an nungkakamlutdah nadan nun'iwagillang an bululda ya nadan pun'onngandah nadan nabillid ya hinadan uhhun di billid ya hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw ya hi an namin nadan ungganda e punggobhan hi insenso. ¹⁴Ya atbohadin dadago' boy bobleda ta magado'otan an mihipun hinan muyyadna ta ingganah nan bobleh ad Diblah an wah huddo'na. Ta wan innilaonda nimpe an ha"on nan na'abbaktun Dios.

Hay Adadagan Di Ad Judah

7 ¹Indani ya alyon bon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel, ibagam hituweh nadan ibbam an tinanud Israel an alyom di, Hituwey alyon nan na'abbaktun Dios an tuwe mon madatngan di adadagan di an namin an bobleyun tinanud Israel. ³Ta hidiyey dusayu te nunhiglan umipabungot i ha"on nadan ato'atonyu. Ta hidiyey adadagan nimpén di bobleyu. ⁴Ya ma'id mo ha homo'un da'yu. Ta ma'id ha bahhonan dusaon da'yu an

gapu nimpeh nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ato'atonyu. Ta wan innilaonyu an ha'on hi Apu Dios.

⁵Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Nomnomnomonyu an ma'id ha nipadpaddungan nadan mahohonnod an punligatanyu. ⁶Ya ma'id ha bahhonan pa'aliyo' hidiyen nunhiglan punligatanyu. Ot nomnomnomonyu an umannung an hidiyey apogpoganyu. ⁷Ot da'yun tinanud Israel ya tuwe mon madatngan di apogpogan di bobleyu nimpe. Ta nunhiglay eyu tumakutan ta ma'id mo ha alyon hi e ayu mun'am'amlong an mundayaw hinadan billid an pundayawanyu. ⁸Ot adi madne ya li'naonyuy bungot'u te dusaon da'yu nimpe an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ina'inatyu. ⁹Ya adi da'yu mo ihwang. Te dusaon da'yu nimpe an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ina'inatyu. Ta wan innilaonyun ha'on an Dios di nundusa i da'yu. ¹⁰Ot nomnomnomonyu an tuwe mon madatngan di a'atan datuwe. Te nunhigla mo naysay punlattuwiganyu ya hay pangatanyuh adi maphod. ¹¹Ta pumpate da'yu ta lo'tat ya ma'id ha mabati hinadan mumpunlattuwig ya nadan tatagun adi maphod di pangatda. Ya ta'on on hanadan kinadangyanyu ya ma'id ha hilibida te mama'idda. ¹²Immannung an mun'adatngan mo nan timpu an ma'id ha munggattang ya gumattang. Te gapuh bungot'u ya ma'at i da'yun namin datuwe. ¹³Ta ma'id mo ha aton nadan mumpunggattang an manginaynayun an munggattang. Ya hanada'en waday insaldada ya ma'id ha atondan mamanggad te an namin ayu ya holtaponyuy pundusa' i da'yu. Ta ma'id ha oha i da'yuh abalinanan ihwang di nitaguwana. ¹⁴Ya ta'on hi ipagangohyu nadan tangguyub ta mundadaan ayun e mi'gubat ya ma'id ha abalinanyu ¹⁵te ma'id ha atonyun lumah'un hi bobleyu te wahdiday mumbota' an mamaten da'yu. Ya hanada'e bon umohnong hinan na'alad an boble ya matedah inagangda ya dogoh. ¹⁶Ya hanada'en mabati an bumtik hinadan billid ya ayda palluman madugyun hinadan nundotal ta eda manama' hi ipa'ayanda. Ta muntutuyuda mohpeh nadan numbahulanda. ¹⁷Ya way oha mohpe aya on munggayonggong hi takutna. Ta pamaag ya milu'uy ayu. ¹⁸Ta munlubung ayu moh langgut. Ya mumpakalbu ayu ta matigon nunhigla mo ayay bainyuh nan ma'at i da'yu an gapuh bahulyu.

¹⁹Ot hay a'atan datuwe ya pun'itopalyuh nadan kalata nadan nun'abalol an odonyu an umat hi silber ya balitu' ta ayda ginalut. Te matigoyun ma'id ha abalinan dadiyen odonyun mangihwang i da'yu hinan bungot'un Dios. Ya i diyey paniganyu an dadiyen kinadangyanyu ya ma'id ha hilibida hi'on dumatong di bitil te nganne mohpey pangiyatanyu hi'on ma'id ha magattang hi makan. Ya ammunadi ya dadiyey gimmalat hi numbahulanyu ²⁰an inlattuwigyu dadiyen umat hi hingat ya nadan udum an iniphodyun nunhiglan umipabungot i ha'on an bulul ta dayawonyu. Ta hiya nan ha'on an Dios ya pumbalino' dadiyen odonyuh

ma'id ha hilbinan da'yu. ²¹Ya wadaday malpuh udum hi boblen honago' ta pun'alada dadiyen oduyu ta ta'on on niyappit dadiyen odon an wahnann Templo i ha'on ya logmonday pangiyusalanda. ²²Ta du'gon da'yu nimpe i ha'on ta ta'on on hogpon di mumpangako ta pun'alada nadan nun'abalol an odon hinan Templo ya dindinnongana' an ta'on on milubit nadan nibagan ma'at'ot hidi.

²³Ot mundadaan ayu te tuwen mumpapatteday udum hi bobleyu ya dakol nadan udum an adi maphod an ma'ma'at. ²⁴Te iyabulut'u nadan nunhiglan adi maphod di pangatda ta umalidan mamloh hinadan balehdi. Ya ilubitda nadan nibagan atonyuh nan Templo. Ta wan i diyey apogpogan di punlattuwayanyu. ²⁵Ta ta'on on ihama'yu mohpey luminggopanyu mu ma'id an on ayuot tumattakut. ²⁶Te mahohonnod di punligatanyu ya atbohdin dakol di danongdonglonyuh umipatakut. Ya ta'on mohpeh on e ayu mummahmah hinan propeta hi'on nganney nipa'innilan hiya ya ma'id ha pambalna. Ya atbohdin ma'id ha ituddun nadan padi i da'yu ya ta'on on nadan nun'anomnoman ya ma'id mo ha maphod hi itugundan da'yu. ²⁷Ta ta'on on nan patul ya nadan ap'apu an munhilbi i hiya ya minomnomanda ya umukayunganda te ma'id mahan mo ha namnamaondah ihwanganda. Ya da'yu'e mon tatagu ya gumayonggong ayuh takutyu. Te dusaon da'yu an gapuh nadan adi maphod an pangatyu. Ta panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios.

Hanan Umipabohol An Ahi Aton Nadan Holag Israel

8 ¹Hidin mi'alimah algo hinan mi'anom di bulan i diyen mi'anom hi tawon hi nibaludan nan patulmi an hi Jehoyakin hi ad Babilon ya wahdi amih bale' an nunhaha'ongan amih nadan ap'apu ni' hi ad Judah. Ya nali'na' nan ongal an abalanan nan na'abbaktun Dios. ²Ya tinigo' bo han ay tagu mu mundalang di mihipun hi gitangna ta ingganah dapana. Ya mihipun boh gitangna ta ingganah uluna ya pamaag ya ay naldang an gumo'. ³Ya inggawenan ha'on di ta'lana an ay ta'len di taguy tigona ot idonah ibu'u. Ta intaggeya' hinan Espiritun Apu Dios ta aya' nun'inop ot iyeya' hi ad Jerusalem hinan way geyt hi nangappit hi huddo' nan Templo an niha'adan nan iniphodan bulul an umipabohol i Apu Dios. ⁴Ya tinigo' bohdi nan binang nan Dios an dayawonmin tinanud Israel an umat hidin tinigo' hinan pingngit nan wangwang an nungngadan hi Kebar. ⁵Ya alyon Apu Dios i ha'on di, He'a Ezekiel, itigom'eh nangappit hi huddo'na. Ya hay tinigo' hidi ya nan umipabohol an bulul an nihaggon hinan punggobhan hi mi'nong hidih nan way geyt hi nangappit hi huddo'na.

⁶Ot alyona bon ha'on di, On tinigom tudan nunhiglan umipabungot i ha'on an at'atton tudan ibbam an tinanud Israel an datuwey manukwit i ha'on hinan Templo? Mu bokon ammuna datuwe te wadada boy ipatigo' i he'a an iyal'alanan nunhiglan umipabungot i ha'on.

⁷Ot iyeya' boh nan hogpan an umeh nan lita"angan nan Templo ya hidin tinigo' ya inoy an wahdi han nalungatan hinan dingding.

⁸Ot alyonan ha'on di, He"a Ezekiel ya pa'ongngalom hinaen lungat nan dingding. Ya hidin impa'ongngal'u ya inakhupa' han pantohdi.

⁹Ya alyon Apu Dios di, Hunggop'a ta em tigon nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an at'attonda.

¹⁰Ot hunggopa' ya inoy an nihinap hinadan dingding di nikul'it an nat'onat'on di a'atdan mungkaddapan ya mumbulluhan an dadiye nadan nibilang hi nalugit an animal. Ya dayyadahdiy bulul an dayawon nadan ibba' an tinanud Israel. ¹¹Ya dedahdiy napitun (70) mangipangpanguluh nadan tinanud Israel an nidduman Jaasaniah an imbabalen Sapan. Ya numpangdondan namin hi punggobhan hi insenso ta maphod di hunghung nadan manulun ahuk nan insenso.

¹²Ya alyon Apu Dios di, He"a Ezekiel on tinigom nadan nat'o'nat'on an ipa'pa'en nadan mangipangpanguluh nadan ibbam an tinanud Israel an at'atton? Ya way oha i dida on dayyahdih nan kuwartuday dakol an bulul an dayawonda. Te hay punnomnomda ya alyonday, Ta'on on aton ta'u datuwe ot undan tigon dita'un Apu Dios ya inwalongna damdama tun numboblaysan ta'u. ¹³Ot alyona boy, Wadada boy ahim tigon an inyal'alanan nunhiglan umipabungot i ha'on nan at'attonda.

¹⁴Ot ibangngada' hinan hogpan hi nangappit hi huddo'na hi'on wahditah nan Templo ya tinigo' di binabain kogakogaanda nan diosda an nungngadan hi Tammus.^f ¹⁵Ot alyon Apu Dios di, He"a Ezekiel ya tigom'e anuy at'atton danaen binabai. Mu bokon ammuna danae te wadada boy tigom an inyal'alanan nunhiglan umipabungot i ha'on nan at'attonda.

¹⁶Ot iyeya' boh nan nabaktun lita"angan nan Templo hidih nan way panto hinan numbattanan nan balkon hinan punggobhan hi mi'nong ya wahdiday baintit liman (25) linalain din'ugda nan Templo. Ot ihanggabdah nangappit hi tuluwan di algo ta dayawonda nan algo.

¹⁷Ot alyonay, Tigom'e anu mahan datuwen ibbam an tinanud Israel an undan anu unguhanda nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an umat hinan pumpapattayanda ya nadan udum an adi maphod an ato'atonda ituwen boble. Ya tigom'e anuy atondan mama'bain i ha'on. ¹⁸Ta hiya nan ahida li'naon di bungot'u. Te adi' hom'on dida an ta'on on itkukdan mumpahpahmo' i ha'on.

Hay Nadusaan Nadan Nat'on Di Dayawonda

9 ¹Ot tumkuk hi Apu Dios an alyonay, Umali ayu mohtu hi ad Jerusalem an mundusah nadan tataguhtu. Ya way ohaon odnanay almasna.

^f 8:14 Hituwen hi Tammus ya hiyay kulugondan mangipaphod hi nitanom.

²Ya ni'bagan immaliday onom an linala'in nalpudah nan numbaktun geyt hi nangappit hi huddo' nan Templo an way ohaon inodnanay almasna. Ya niddum i dida han oha bon nunlubung hi linen an inodnana nan nittuwan di puntud'ana ya panudo'na. Ta immedan namin ot eda tuma'dog hi paldang nan gombang an punggobhan hi mi'nong.

³Ya na'ibagan timmulu nan binang Apu Dios ot miyaldan hinan hogpan hinan Templo an nalpuh uhhun nadan kerubim hinan niha"adana tuwali. Ot ayagan Apu Dios nan nangdon hinan puntudo'an ⁴ot alyona i hiya di, Em malkaan an namin di ulun nadan umukayungan ya minomnoman hitun ad Jerusalem an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ma'ma'at hitun boble.

⁵Ot alyon Apu Dios hinadan udum di, Mitnud ayun hiya hinan pangayana ya numpateyu nadan agge namalkaan di uluda an adiyu hom'on dida ta ma'id ha mabati i dida. ⁶Pumpateyu nadan mumpangilog an linala'i ya binabai ya ta'on on nadan amamma ya nadan u'unga ya nadan hi inada. Mu tigonyu ta adiyu pi'pate nadan namalkaan di uluda. Ot agayu ta ihipunyah tun Templo.

Ot ihipundan pumpate nadan napitun (70) ap'apun wadah hanggab nan Templo. ⁷Ot alyona boy, Agayu ta ta'on on milubit nan nibagan ma'at hitun Templo ta ha'e damboyah on awakilat di mun'a'atehtu. Ot ekayu ta hinaponyu ya numpateyu nadan bimmoblehtu.

Ta hidiyey inatda. ⁸Ta hidin imme dadiyen binaal Apu Dios ya oh'ohhaa' mon nabati an nunlu'buba' ot mumpahpahmo'a' an alyo' di, Apu Dios an na'abbaktu, undan ahan tatawwa ipapatem nadan nabatin tinanud Israel an gapuh boholmuh tudan i Jerusalem?

⁹Ya alyon Apu Dios di, Nunhigla ahan di numbahulan tudan tinanud Israel an wahtuh ad Judah. Te dakol di impapateda ya dakol nadan adi maphod an ato'atonda ta paddungnay napnuh tuwen bobleh lugit. Ya alyonda bo udot di ta'on anuy athidiy at'atonda ot on'u dan anu tigtiggon dida an inwalong'u damdama anuh tuwen boble. ¹⁰Ta hiya nan adi' hom'on dida ta ma'id ha ihwang'un dida. Ta ato' i dida nan inatdah nadan udum.

¹¹Indani ya nibangngad nan nangdon hinan puntud'an ot alyona i Apu Dios di, Apu Dios, nagibbuh an inat'u nan impa'atmu.

Hay Nangiwalongan Apu Dios Hinan Templo

10 ¹Hidin intangad'u ya inoy an tinigo' di kerubim. Ya hi baktun di uluda ya wahdi han trono an hay niphod ya nan sapira.

²Ya dingngol'u an alyon Apu Dios i diyen nunlubung hi linen di, Ekat e'a umakup hi balahdih nan numbattanan nadan pilid hi awadan dadiyen opat an kerubim ya em nun'ihabuwig hi ad Jerusalem.

Ya tinigo' an imme. ³Ta hidin immeh nan lita"angan nan Templo ya dedahdi nadan kerubim an tumtumma'dog hi nangappit hi muyyad nan

Templo. Ya napnu nan lita"angan nan Templo i han bugut an hidiye nan binang Apu Dios. ⁴Te nadlig nan binangna an nalpu hi awadan dadiyen kerubim ot umeh nan panton nan Templo. Ta napnu nan Templo bo hi bugut an umat hinan lita"angan. ⁵Ya hidin mundadaan dadiyen kerubim an tumayap ya madngol di gangoh di paya'da an hidiyey paddungnay hapit nan ongal di abalinanan Dios ta ma"adngol hidih nan lita"angan nan Templo.

⁶Ya hidin imbagan Apu Dios hinan nunlubung hi linen ta e mangalah apuy hi awadan nadan pilid an awadan nadan kerubim ot umeh diyen tagu ot e tuma'dog hi haggon nan ohan pilid. ⁷Ya nan oha i dadiyen kerubim ya immakup hi bala ot ipatapayana i diyen lala'i. Ot inayun diyen lala'in lumah'un ot mange. ⁸Ya matigoy ta'len dadiyen kerubim hi haggud di paya'da an ay ta'len di tagu. ⁹Ya inoy an intigo' ya wahdiy opat an pilid an nun'ipaldang hi hinohhan dadiyen kerubim an munlitaakda an umatdah nan krisolayt. ¹⁰Ya numpapaddung di a'atda ya hinohha i dadiyen pilid ya waday nun'iballabag an pilid hi gawwada. ¹¹Ya nat'onat'on di numpangihangga an dadiyen kerubim ta ta'on on idanay pangayanda ya pamaaggon nangeda an adi gahin on muntilonda ya adi bo gahin hi mumbaliwwon dadiyen pilid. ¹²Ya dakol di matan dadiyen kerubim an ta'on on ha ta'leda ya indogganda ya paya'da ya nahnid hi mata. Ya atbohdi nadan opat an pilidda an nahnid hi mata. ¹³Ya wada han munhapit an alyonay, Hituwe nan muntillonan an pilid. ¹⁴Ya hinohha i dadiyen kerubim ya opat di angahda an waday ay angah di tagu ya ay angah di bulug an baka ya ay angah di layon ya ay angah di agila.

¹⁵Ot tumayap dadiyen kerubim an dida din tinigo' nimpehdih nan way wangwang an nungngadan hi Kebar. ¹⁶Ya wa'e nimpe ta madlig dadiyen kerubim ya madligda bo damdama nadan pilid ya wa'e ta tumayapda ya nanongnan wadah paldangda dadiyen pilid. ¹⁷Ya immohnongda'e on umohnong damdama nadan pilid. Ya wa'et tumayapda ya mitaggeda bo nadan pilid. Ta athidiy ma'ma'at te nan Espiritun Apu Dios di mummandal i dida.

¹⁸Indani ya immaldan nan binang Apu Dios an nalpuh way hogpan hinan Templo ot ume boh uhhun nadan kerubim. ¹⁹Ya timmayap dadiyen kerubim ot umohnongdah nangappit hi tuluwan di algo hinan way geit nan lita"angan nan Templo yaden nanongnan nipaldang i dida nadan pilid. Yaden dehdi nimpe nan binang Apu Dios hi uhhun di uluda. ²⁰Ya imatuna' mohpe an datuwe din tinigo' hi naniga' ni' hinan binang Apu Dios hidih nan way wangwang an nungngadan hi Kebar. ²¹Te an naminda ya hinoppat di angahda ya paya'da ya waday ta'ledah haggud di paya'da. ²²Ya nan angahda ya umat damdamah din tinigo' hidih nan way wangwang an nungngadan hi Kebar. Ya way oha i dida on nataldong di pangena.

Hay Adusaan Nadan Ap'apun Di Tinanud Israel

11 ¹Indani ya intaggeya' hinan Espiritun Apu Dios ot iyeya' hinan geyt nan lita'angan nan Templo hi nangappit hi tuluwan di algo. Ya wahdiy baintit liman (25) linala'i an ap'apun nadan tinanud Israel. Ya tinigo' hi Jasaniah an imbabalen Asur ya hi Pelatiah an imbabalen Benayah an dehdidan namin hidi. ²Ot alyon Apu Dios di, He'a Ezekiel ya innilam an dadiyen linala'i ya dida nadan numanomnom hi adi maphod on hiyay imbagadah aton nadan tataguh tun ad Jerusalem ³an alyonday, Inaynayun ta'ut nadan at'atton ta'u ot adi ta'u madadag te nipaddung tun boble ta'u hinan banga an paddungnay naha'mut ta'uh ad dalom ta ma'id ha mabalin an manadag i dita'u. ⁴Mu layahda. Ot agammot ta ibagam nan adi maphod an ahi ma'at i dida.

⁵Ot ipa'innilan Apu Dios nan pohdonan ibaga' hinadan tatagu an alyonay, Da'yun tinanud Israel ya innila' nadan nonomnomonyu ya ibagabagayu ⁶ya ta'on on nadan dakol an pinatapatyeyu ituwen boble ta awakilatdah tun kalata. ⁷Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Hanadan numpatayeyu ya diday ni'aligan nan dotag ya nan banga ya nan bobleyu mu agge ayu naha'mut hinan banga te piliton da'yun pa'anon ituwen boble. ⁸Ta ta'on on takutanyuy gubat mu ipa'ali' damdamay mangubat i da'yu. ⁹Ta abakon da'yu ya inyeday udum i da'yuh nan numboblayanda ta paligaton da'yuhdi. ¹⁰Ya numpateday udum i da'yu ta awagillang di nate ta ingganah nan pogpog tun numboblayanyu ta panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios. ¹¹Ta adi da'yu nimpe ihwang te dusaon da'yu ta mun'ate ayun amin an ta'on on hanadan nunhituh nadan way pogpog tun numboblayanyu. ¹²Ta panginnilaanyu nimpe an ha'on nan immannung an mataktan an Dios. Ot ato' datuwe te aggeyu inun'unud nadan tugun'u an onnot on hanadan pangiyen di udum an bobley inun'unudyu.

¹³Mu hidin ibagbaga' nan ahi ma'at ya pamaag ya nate hi Pelatiah an imbabalen Benayah. Ot munlu'buba' ot mundasala' an alyo' di, He'a an na'abbaktun Dios, adim bahan ma'idon an namin tudan oh'ohhan nabatin tinanud Israel.

¹⁴Indani ya alyon Apu Dios di, ¹⁵He'a Ezekiel, hanadan ibbayun wah ad Jerusalem ya alyonday ma'id anu ha atonyun wadah nan nidawwin boble an mundayaw i ha'on ta hiya nan alyonday dida anu ya ammunay nangidata' i diyen boble.

Nan Nibaga Hi Pumbangngadan Nadan Tinanud Israel

¹⁶Ot inayun Apu Dios an alyon i ha'on di, Hay ibagam hinadan ibbam an niwakat hi udum an boble ya ta'on on inwakat da'yu i ha'on hi udum an boble mu ipapto' da'yu damdama an ta'on on idanay awadanyu. ¹⁷Mu

lo'tat ya pabangngadon da'yuh nan bobleyun tinanud Israel. ¹⁸Ta hitun pumbangngadanyu ya da'yuy mangaan hinadan nunhiglan umipabungot i ha'on an bulul hi bobleyu. ¹⁹Ya paphodo' di punnomnomyu ta adi ayu mo ma'ngohhe ta iyohhayu mohpey pangun'unudyun ha'on. ²⁰Ta nadan tugun'uy un'unudonyu ta ibilang da'yu mohpeh tatagu' ya ha'on an Dios di dayawonyu. ²¹Mu hanada'en manginaynayun an mundayaw hinadan nunhiglan umipabungot i ha'on an bulul ya dusao' dida. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

²²Indani ya tinigo' bo nadan kerubim an pinayyadday paya'da ot tumayapda ya nanongnan wadada nadan pilid hi paldangda. Ya wada bo nan binang Apu Dios hi uhhun di uluda an hiya nan Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. ²³Ya immeh diyen binang Apu Dios an nalpuh ad Jerusalem ot umeh nan billid an wah nangappit hi tuluwan di algo. ²⁴Ta na'at dadiye an ay'u in'inoppon ot ibangngada' mohpeh nan Espiritun Apu Dios hi awadan nadan ibba' an niyeh ad Babilon. Ta hidiyey pogpog nan impatigon Apu Dios i ha'on. ²⁵Ot ipa'innila' hinadan ibba' an tinanud Israel an namin dadiyen impatigon Apu Dios i ha'on.

12 ¹Indani ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an alyonay, ²Nadan ibbam ya ma'ngohheda. An waday matada mu ayda napilok ya manu te wada boy ingada mu ma'id ha donglonda te ma'ngohheda nimpe.

³Ot hay atom ya ipatigom hitun tatagu an he"a ya paddungnay balud an mipiyeh udum hi boble. Ta idadaanmu nadan odnam an gina'um hinan mapatal ta tigtiggon nadan tatagu ta alina ya ma'awatanda an ta'on on ma'ngohheda. ⁴Ta hinan mapatal nimpe ya titiggon nadan tatagu an nidadaan nadan odnam. Ya hinan mun'akpa ya ipatigom i diday akakam an umat'a i ha balud an miyeh udum hi boble. ⁵Ta ta'on on da'a nimpe tigtiggon hinadan tatagu ya lungatam nan dingding di balem ya ini'wam hidin hunggop ya impa'wam bohdi nadan gina'um. ⁶Ya ipatigom an pahonom nadan gina'um ya binungutmuy matam ta adim tigon di bobleyu. Ta datuwen atom di pangitiganda hinan ahi ma'at i dida.

⁷Ot ato' an namin dadiyen imbagan Apu Dios. An indadaan'u nadan gina'u' hinan mapatal. Ot lungata' nan dingding i diyen mun'ahdom. Ot pahono' nadan gina'u' i diye mon hilong ot makaka' yaden tigtiggon' hinadan tatagu.

⁸Ya i diyen nawi"it ya inalin bon Apu Dios i ha'on di, ⁹He"a Ezekiel on agge minahmahan nadan ibbam hi'on nganney at'attom? ¹⁰Ibagam i dida nan alyo' an na'abbaktun Dios an hanan tinigoda an inatmu ya athidiy ma'at hinan ap'apu hi ad Jerusalem an hi Sedekiah ya ta'on on hanadan ibbayun tinanud Israel an wahdi. ¹¹Ya impa'innilam bo i dida nan ibalanan nan inatmu an udum hi algo ya mumbalindah balud ta mipiyedah udum hi boble. ¹²An ta'on on nan ap'apu an hi Sedekiah ya ahina pahonon di kalgana ya ini'wana i han nalungatan hinan dingding i

han mahdom. Ya hophopanay matana ta mipa'innilan adina mo ipidwan tigon nan numboblayana. ¹³Mu paddungnay tawango' te ipatiliw'u ta miyeh ad Babilon mu adina tigon hidiyen boble te pilokonda ya ahida idatong hidi. Ya hidiy atayana.⁸ ¹⁴Ta mahiyahhiya' nadan ap'apu ya titindaluna mu ipapdug'u damdama dida ta pumpateda dida. ¹⁵Ya hay iwakatandah abobboble ya i diyey punnomnomandan ha'on hi Apu Dios. ¹⁶Mu ihwang'u ha oh'ohha i dida hinadan gubat ya bitil ya dogoh. Ta i diyen awadandah udum hi boble ya lo'tat ya abulutondan numbahulda an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ina'inatda. Ta panginnilaandan ha'on hi Apu Dios.

¹⁷Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ¹⁸He'a Ezekiel ya hanat munggayonggong'ah panganam an paddungnay tumattakut'a. ¹⁹Ta ipa'innilam hinadan ibbam an tinanud Israel an nabatih ad Jerusalem an adi madne ya gumayonggongdah takutda ya minonomnomanda te inniladan tuwen madadag di bobleda. Te nunhiglay pangat nadan binuhulda ta hidiyey dusadah nadan adi maphod an ina'inatda. ²⁰Ta madadag nimpe ya miwalong nadan numboblayanyu ta wan innilaandan ha'on hi Apu Dios.

²¹Ya alyon bon Apu Dios di, ²²He'a Ezekiel ya innilam nin nan uggan anal'alyon nadan ibbam an nabatin tinanud Israel an alyonday, Atna tayyay tawon hi imme ya daannot bo ta ma'at nadan impa'innilan Apu Dios. ²³Ot ha'on an na'abbaktun Dios ya padinongo' dida ta adida mo uggan alyon di athidi te tuwen ipa'annung'un namin nadan imbaga' an ato'. ²⁴Ya pogpogo' bo nadan layah an imbagabagan nadan udum an alyonday wada anuy impa'innila' i dida an ahi ma'at i da'yun tinanud Israel. ²⁵Ya ma'id ha bahhonan da'yun tinanud hi ad uwani di pangata' hinadan imbaga' hi ato' hinadan mungngohe. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

²⁶Ot inayun bon Apu Dios an alyon di, ²⁷He'a Ezekiel, innilam an hay alyon bon nadan ibbam an tinanud Israel ya madne anuy a'atan nadan imbaga' hi ato'. ²⁸Mu ibagam i dida an tuwe mon ipa'annung'un namin nadan imbaga' hi ma'at an ma'id ha ta'on hi ohah mibahho. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Ma'at Hinadan Mumpunlayah An Propeta

13 ¹Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²He'a Ezekiel, agam ta ibagam di ahi ma'at hinadan mumpunlayah an propeta an tinanud Israel te pamaaggon nunnomnomnomdah ibagada mu ad uwani ya hanat donglonda tun ibaga' an Dios ³an mahmo'da te ta'on on ma'id ha impatigo' i dida on namaaggon nangnangngapyadah ibagada. ⁴Ta

mipaddungdah nan jakal an e manama' hi anonah nan nadadag an boble. ⁵Te ma'id ha ibagadah idinong nadan ibbayun mangat hi adi maphod ta wan adi' ipa'ali nadan atatakut an ma'at i dida. ⁶Ya layahda nan alyonday waday impa'innila' i dida. Ya namnamaonda bo udot an ma'at nadan layah an imbagada. ⁷Ta alyo' i diday, Eyu bo udot ibagabaga nadan alyonyuy nalpun ha'on mu layahyu te ma'id ha himmapita' i da'yu.

⁸Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Nomnomnomonyu an dusaon da'yu an gapu i danaen agge immannung an eyu ibagabaga an alyonyuy nipatigo i da'yu. ⁹Ta adi da'yu mo ibilang hi tatagu' te umaho' di ngadanyuh nan nitud'an nadan ngadan di tinanud Israel. Ya adi ayu mo mibangngad hinan numboblayanyu tuwali. Ato' dadiye hinadan mumpunlayah an propeta ta wan innilaonyu an ha'on nan na'abbaktun Dios. ¹⁰Te hina'ulda nadan tatagu' an alyonday, Ot ten malinggop ta'u tee ot undan nganne boy oha an ta'on on ta'u tayya maligatan. Ta paddungnay timpingda han agge nahamad an binattun alad ot pintolanda ta paddungnay nahamad.

¹¹Mu adi madne ya magdeh diyen pinintolanda an binattun alad. Te ipa'ali' han punligatanda an paddungnay mabikah an puwo' ya udan ot ma'id ha bahhonan magde. ¹²Ta ahi alyon nadan tatagu' di, Tanganu anuh on nagde ya ot tee ayan nahamad di tigona?

¹³Ot alyon bon nan na'abbaktun Dios i dida di, Hidiyen pinintolanyun alad ya hi ad Jerusalem di nipa'elana. Te gapuh bungot'u ya ipa'ali' han nalot an puwo' ya udan ya ipa'ali' boy dalallu an dumadag. ¹⁴Immannung an dadago' hidiyen napintolan an alad ta ingganay mabudhan nan nigopnadana. Ya wa'e ta mun'agdeda ya mi'dadag ayu ta i diyey panginnilaanyu an ha'on hi Apu Dios.

¹⁵Ta ipatigo' nimpey bungot'u ta madadag nadan ni'alig hi alad ya ta'on on nadan mumpunlayah an propeta an paddungnay nangipaphod i dadiyen alad ¹⁶an dida nadan mangalih nadan tatagu' hi ad Jerusalem hi adida minomnoman ot malinggopda mu dee mannot an layahda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁷Ot alyon bon Apu Dios i ha'on di, He'a Ezekiel ya hanat ibagam datuwen alyo' hinadan binabain mumpunlayah an mangibaga hi kumpulnan malpuh nomnomda. ¹⁸Ta alyom i dida di, Hituwey inalin nan na'abbaktun Dios an mahmo' ayun binabai te madusa ayu. Te dakol di adiyu aton an mangmangngiphod ayuh mitakkalang ya mipngot on inaliyuy waday abalinanda an manadag hi ibbada. Te pinhodyun ta'on on madadag nadan tatagu' mu ta waday gun'udonyu.

¹⁹Ta hiya nan alyon bon Apu Dios i da'yu di, Imbabaina' i da'yu hi hinangngab nadan tatagu' an gapu hi gamgamyuh nadan hingkikittang an makan an idat nadan tatagu. Ta inlayahanyu nadan tatagu' an gapu atgot ta patiyonda nadan layahyu ot ipapatyeu nadan ma'id ha bahulda

ya inihwangyu nadan numbahul. ²⁰Ta hiya nan nunhiglay bungot'uh nadan usal an alyonyuy waday abalinanda ta punha'ulyuh tatagu an paddungnay hulu an pungkonyu ta ayda hamutin makna. Ta hiya nan pogpogo' danaen usal an alyonyuy waday abalinanda ta mawayawayaan nadan tatagu' ta umatdah nan hamutin nibu'anan hinan nipu'unganda. ²¹Te pun'aan'u nadan impongoty u an alyonyuy waday abalinanda an manadag hi ibbayu ta ihwang'u nadan tatagu' ta mapogpog di ayyu nangdonan hi nitaguwanda. Ta hituwey panginnilaanyu an ha'on hi Apu Dios. ²²Te gapuh layahyu ya mina'idyyu namhoddan mangun'unud i ha'on yaden adi' ahan pohdon an munholholtapda. Ya inaliyu bo udot hinadan tatagun adi maphod di pangatda ta inaynayundah nan pangatda ot nanongnan maphod di ma'at i dida ya dee mannot an mapogpog di nitaguwanda. ²³Ta hiya nan pogpogo' nimpe nadan alyonyuy waday abalinanda an inyammayu ya nadan layah an ugganyu alyon hi nipatigon da'yu. Ta ihwang'u nadan tatagu' hinadan atonyun mamalpaligat i dida. Ta panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios.

Hay Dusan Nadan Mundayaw Hinadan Dios Di Udum An Tatagu

14 ¹Indani ya immali nadan ap'apumin tinanud Israel ot munhahhahapit ami. ²Ya alyon Apu Dios i ha'on di, ³He"a Ezekiel, danae'en tatagu ya pa'pattiyonda nadan dios di udum an tatagu an ta'on on inniladan pumbahulan i ha'on. On indani on nummahmahdan ha'on mu adi' tobalon nan ibagada. ⁴Ta hiya nan ibagam i dida an wa'e ha mahmahan nadan mundayaw i dadiyen dios i ha'on ya hay pambal'un dida ya nan pundusa' i dida. ⁵Athidiy ato' ta alina ya iwalongdan mangun'unud i dadiyen dios ta mibangngaddan mangun'unud i ha'on. ⁶Ta hiya nan mahapul an muntutuyuda an gapuh nangun'unudandah nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an dayawondan inyamman di tagu. ⁷Te wada'e i da'yu nimpenn tinanud Israel ya ta'on on nadan ni'iboble i da'yu ha man'ug i ha'on ta dadiyen dios di udum an tataguy dayawona on indani on e mummahmah hinan propeta ya hay pambal'un hiya ya nan pundusa' i hiya. ⁸Ya mi'buhula' i diyen tagu ta pangitigan di udum an adi' unnudan nan at'atona. Ya pogpogo' di nitaguwana ta adi midmiddum hinadan tatagu' ta panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios.

⁹Ya wa'e ta nan ohan propeta ya layah di ibagana te hidiyey namnamaon nadan tatagun ma'at ya ha'on an Dios di nangipa'innilan diyen imbagana. Mu ta'on on hidiyen propeta ya dadago'. ¹⁰Ta numpaddung di dusadah nadan tatagun umen e mummahmah i diyen propeta. ¹¹Ato'hidi ta way aton nadan ibbam an tinanud Israel an adi man'ug i ha'on ya ta idinongdan mangat hinadan pumbahulan. Ta nanongnan da'yuy ibilang'uh tatagu' ya ha'on an Dios di dayawonyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

**Hanadan Maphod Di Pangatda Ya Adida
Abalinan An Ihwang Nadan Nabahul**

¹² Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ¹³ He'a Ezekiel, donglom tun alyo' an wa'e ta mumbahul nadan bimmoble ta iwalongdan mangun'unud i ha'on ya dadago' nan alpuwan di anonda. Ta iyateday inagangda ya ta'on on nadan animalda. ¹⁴ Ot onha wahdin niddum i dida da Noah ya hi Daniel ya hi Job ya adi mabalin an mi'hapita' ta mi'laggat nadan udum an mihwang te dida ya ammunay mihwang an gapuh nan amaphod di pangatda. ¹⁵ Ya onha waday honago' hinadan mun'a'ilom an animal i diyen boble ta pun'andan namin nadan tataguhdi ta tumakutday mangi'wahdi ¹⁶ ot ta'on on wahdidan ni'ibobleh nadan tulun maphod di pangatda ya dida damdama han mabalin an mihwang ya abuh. Te ta'on on nadan imbabaleda ya adida mihwang ta mumbalin hi adi maboblayan hidiyen boble. Ha'on an wadawadah inggana ya na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁷ Ya atbohdi hi'on ipa'ali' di mangubat i diyen boble ta mate nadan tatagu ya animal ¹⁸ ya ta'on boh on dedahdi nimpe da Daniel ya hi Noah ya hi Job ya dida damdama han mihwang an adi mabalin hi ihwangda nadan imbabaleda. Ha'on an wadawadah inggana ya na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁹ Ya alina'e bo hi gapuh bungot'u ya impa'ali' ha dogoh i naen boble ta mun'a'ateday tatagu ya animal ²⁰ ot ta'on nimpeh on wadada da Noah ya hi Daniel ya hi Job ya ammunada an mihwang an gapuh amaphod di pangatda an ma'id nimpe ha abalinanda an mangihwang hinadan imbabaleda. Ha'on an wadawada ya na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

²¹ Ot punhiglao' di pundusa' ta ipa'ali' nan opat an punligatan nadan tataguh ad Jerusalem an gubat ya bitil ya atap an animal ya dogoh ta mate nadan tatagu ya ta'on on nadan animalda. ²² Mu waday mihwang an miyalidah tun ad Babilon ta middumdan da'yu. Ta he'a mismuy manigoh nan adi ahan maphod an a'atda. Ta i diye ya ma'awatam hi'on tanganu on athidiy inat'uh ad Jerusalem. ²³ Ya ma'innilaam bo an an namin di inat'u ya waday gapuna. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Nipa'elan Di Ad Jerusalem

15 ¹ Ot alyon bon Apu Dios i ha'on di, ² He'a Ezekiel ya nganney innilam hi numpaddungan nan wakal ya nan kayiw? Ya umat hinan nitanom an greyp an hi'on na'alalan namin nan bungana ya nganney iyatan nan adolna? On waday usalna an umat hinadan kayiw? ³ Ma'id te adi mabalin an apyon hi umat hi pangipattukan hi kumpulna. ⁴ Manu te mabalin an mitungu hi'on namaganan mu hi kittang on nagbu ya ma'id ha balana. ⁵ Ta athidiy niyatan nan adol nan greyp an wa'et na'alalan

namin di bungana ya ma"i^d mo ha hilibina an ta'on on itungu onu adi. ⁶Ot hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Nadan nunhituh ad Jerusalem ya umatdah nan wakal hinan muyung an hay usalda ya on mitungu ya abuh ⁷te dusao' dida. Ta ta'on on nihwang di udum i dida hinadan namangulun dinusa' mu dusao' damdama dida ta madadagda. Ot athidiy ato' ta panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios. ⁸Ot gapu ta inwalongdan mangun'unud i ha'on ya pumbalino' nan bobleyuh adi naboblayan. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Nipaddungan Nadan I Jerusalem

16 ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²He'a Ezekiel, hanat ipa'innilam hinadan ibbam an i Jerusalem an nunhiglan umipabungot i ha'on an Dios nadan at'attonda. ³Ta ibagam i dida an ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' i dida an i Jerusalem di, Paddungnay nalpu ayuh ad Kanaan an ay hanan da'yu nadan tinanudan Amor onu hi Hit. ⁴Ta paddungnay ma"i^d ha nangipapto' i da'yuh niyayyamanya ta ma"i^d ha namutul hi puhogyu ya ma"i^d ha nangamoh i da'yu ya ma"i^d ha nangi'apuwap hi ahin hi adolyu^h ya ma"i^d ha nanguloh i da'yu. ⁵Ya paddungnay ma"i^d ha nammo' i da'yun mangat i datuwe ta paddungnay pamaaggot e da'yu itopal. Te nihipun hi niyayyamanya ya ma"i^d ha naminhod i da'yu.

⁶Ta hidin tinigo da'yu ya mahmo' ayun mungkoyakoyang an kunga yaden nunnanong nadan dalah adolyu. Ot awiton da'yu ta alyo' ot on ta mi'tagu ayu. ⁷Ta impapto' da'yu ta ingganaot kumilog ayu ta umat ayuh nan mapmaphod an immongngal an nitanom. Ta maphod di nangadolyu mu paddungnay numbollad ayu.

⁸Mu hidin pidwanah naniga' i da'yu ya matigon mabalin mon malahin ayu. Ot ihophop'un da'yu nan abillog an lubung'u ta mahawanan di adolyu. Ot ibaga' di naminhod'un da'yu ta paddungnay bagi da'yu mon ha'on an na'abbaktun Dios. ⁹Ot amhon da'yu ta na'ulahan nadan inlamutyun dala ot dahidahan da'yuh bangbanglu. ¹⁰Ot lubungan da'yuh nanginan lubung ot hapatutan da'yuh nan nanginan lalat. ¹¹Ot idattan da'yuh nadan nabalol an mihu'lub hi ta'le ya banggol ¹²ya hingat ya nadan mapmaphod an mipongot. ¹³Ta athidi an paddungnay numbabalitu' ayu ya numpunlubung ayuh nadan mun'aphod an lubung. Ya hay anonyu ya nadan tinapay an na'apyah nan napinun alina ya mantekan di olibo ya danum di iyukan. Ta umat ayuh nan apgohan an ahawan di patul. ¹⁴Ta gapu i dadiyen inat'un da'yu ya paddungnay numbalin ayu nimpe i ha apgohan an babai ta nundingngol hinaen a'atyuh abobboble. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

---

^h **16:4** Nan mangi'apuwap hi ahin hi adol ya hidiye nan pangat nadan Judyu hinan pi'yayyam an golang.

¹⁵Mu gapu ot bo ta apgohan ayu ya paddungnay numbalin ayuh mi'lala'i. Ta kumpulnan lala'in mala'uh on inayaganyu ta ilo'yu. ¹⁶Ya hay nipaddungan dadiyen linala'in inilo'yu ya nadan dios di udum an tatagu an dinawayu. Ot usalonyu nadan nun'abalol an indat'un da'yu ta iniphodyuh nadan pundawanyuh nadan dios di udum an tatagu. Ta danaen inatyu ya umipabohol ahan i ha'on. ¹⁷Ya inusalyu bo udot nadan balitu' ya silber an indat'un da'yu ta iniphodyuh linala'in bulul ta dayawonyu. ¹⁸Ot alanyu bo nadan naboldaan an lubungyu ot impilubungyun dida ot idawatyu i dida nadan indat'un da'yun lana ya insenso. ¹⁹Ya atbohdi nadan makan an umat hinan napinun alina ya nan mantekan di olibo ya nan danum di iyukan an indat'un da'yu an indawatyun dida te pinhodyun pa'amlongon dida.

²⁰Mu bokon ammuna danaen inatyu te hay nunhiglan inatyu ya nan eyu nangi'nongan hinadan indat'un imbabaleyu i dadiyen dios ta anonda. ²¹Ta pinateyu nadan imbilang'uh imbabale' ot i'ngongyu hi maghob an mi'nong hinadan dios di udum an tatagu. ²²Tanganu ahan ta i danaen nunhiglan umipabungot i ha'on an ato'atonyu ya adiyu nomnomon din paddungnay agolangyu an ma'id ha nammo' i da'yu ta pamaag ya numbollad ayun mungkoyakoyang ya nanongnan nadadala ayu an munta"ata"ang. ²³Ot mahmo' ayu te dusaon da'yun ha'on an na'abbaktun Dios. ²⁴Te inyal'alayun e nangapyah pundawanyuh awadan di dakol an tatagu. ²⁵Ta paddungnay pina"ihyuy amaphodyu te kumpulnan dios an dayawon di udum an tatagu on iniphodyuh nadan kalata ta dayawonyu didahdi ta hiya nan umat ayu nimpeh nan mi'lala'i an kumpulnan lala'in mala'uh on inayaganyu ta ilo'yu.

²⁶Ya inyal'alanan impabohola' i da'yu te numbalinnot bon nadan tataguh udum hi bobley pundinolanyu an umat hinadan i Egypt. ²⁷Ta hiya nan dinusa da'yu ta ginubat da'yuh nadan i Pilistia ta pinlohday udum hinadan lutayu. Ta ta'on on dida ya masda'awdah nadan adi ahan maphod an at'atonyu. ²⁸Te ma'id ha aggeyu e nundinolan an ta'on on nadan i Assyria mu hiya damdaman kulangonyu. ²⁹Ta ta'on on nadan mumpungkumilhun i Babilon on nundinolanyu dida mu hiya damdamah diyen kulangonyu. ³⁰Ngalngalam ha a'atyu an ma'id mahan nayya ha bainyu an umat ayuh nadan umipabain an binabain mumpabayad hi adolda. ³¹Te nangapya ayuh pundawanyuh nadan kalata ya nangapya ayu boh dios an dayawonyuh awadan di dakol an tatagu ta umat ayuh nan babain mumpababbayad hi adolna mu udu'duldaot te waday bayadda mu da'yu an nganney gun'udonyu i danaen inatyu. ³²Ta umat ayu nimpeh nan babain iluktapnay ahawana te bokon nan ahawanay pangiyohhaanah pamhodna. ³³Udu'dulna boh nadan mi'lala'i an binabai te mumpabayadda mu da'yu ya da'yuy mangdat hi legalo i dadiyen pundinolanyun malpuh udum hi boble. ³⁴Ta nahunnih diyen a'atyu

te nadan mumpabbabbayad hi adolda ya waday midat i dida ya ahida mi'ilo mu da'yu ya paddungnay da'yuy mumbayad i dida ya agge da'yuot binoddangan.

³⁵Ot alyon bon Apu Dios di, Da'yun i Jerusalem an mi'alig hi mi'ilala'i ya hanat donglonyu tun ibaga'. ³⁶Ot gapu ta bokon ha'on di pundinolanyu te hay nundinolanyu ya nadan udum an boble ot dayawonyu nadan nunhiglan umipabungot an dios an dayawonda ot patayonyu nadan imbabaleyu ot i'nongyun dida ³⁷ta hiya nan amungo' an namin nadan boblen nundinolanyu ta gubaton da'yu ta punhintigganday adadaganyu ta umat ayuh nan mi'ilala'in nabolladan ta ma'attigon namin di a'atna. ³⁸Ot hay pundusa' i da'yu ya umat hi dusan di pimmate ya nunluktap. Te gapuh bungot'uh nangiwalonganyun mangun'unud i ha'on ot e ayu mundayaw hinadan dios di udum an tatagu ta hiya nan patayon da'yu ta iyamohyuy dalayu. ³⁹Te ipa'abak da'yu i dadiyen boblen nundinolanyu ta dadagon da'yu. Ta pumpa"ihda nadan pundayawanyu an eyu pangpangattan hinadan nagaga"ihon ato'atonyu. Ya nun'aladan namin nadan balitu'yu ya silberyu ya lubungyu ta ma"i ha mabatin da'yu ta mipaddung ayuh nan mi'ilala'in nabolladan. ⁴⁰Ta mumboboddangda nimpe dadiyen boblen numbayabayadanyu ta puntopa da'yu ya numpalang da'yuh nadan ispadada. ⁴¹Ya numpu'ulanda nadan babaleyu ya pinalpaligat da'yuh hinanggab di dakol an binabai.ⁱ Ato' hitu ta wan midinong di pundayawanyuh nadan dios di udum an tatagu ya midinong boy pumbayadanyuh nadan dakol an pundinolanyun tataguh udum hi boble. ⁴²Ot ma'at datuwe ta wan ma'aan di bungot'un da'yu an gapuh nundayawanyuh nadan dios di udum an tatagu. ⁴³Te hidin nangatanyuh nadan adi maphod ya ma"i ahan ha ninomnomyuh nan nangipapto"un da'yu hidin paddungnay agolangyu. Ta nunhiglan umipabungot i ha'on nadan ato'atonyu ta hiya nan dusaon da'yu. Ha"on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

⁴⁴Ya inalin bon Apu Dios di, Ta hay ibagabagan mon di tatagun da'yu ya alyonday, Undan tuwali nganney padungon di imbabale hi'on bokon nan ammod. ⁴⁵Ta immannung mahan peman an pinadungyu nan paddungnay hi inayu an inwalongnay ahawana ya imbabalena ot teen umat ayu boh nadan i'ibayu an inwalongyuy ahawayu ya i'imbabaleyu. At'ayuhna te da'yu tuwali nadan tinanudan Hit onu hi Amor.

⁴⁶Hanan pangpangullun babain hi ibbayu ya dida nadan nunhituh ad Samaria an wah nangappit hi huddo' di bobleyun tinanud Israel ya nadan nun'ihaggon an boblehdi. Ya hanan nihnod ya dida nadan nunhituh ad Sodom an wah muyyadna ya nadan nun'ihaggon an boblehdi. ⁴⁷Ta hanadan nunhiglan umipabungot i ha"on an pangatda ya dadiyey inatyu

ⁱ 16:41 Hay nipa"elan datuwen binabai ya hanadan tataguh udum hi boble.

bo damdama mu inyal'alan di numbahulanyu mu dida. ⁴⁸Ot ha'on an wadawadan Dios ya ibaga' teen udu'duldaot eh'a nadan i'ibayun i Sodom ya ta'on on nadan nunhituh nunlini"odanda mu da'yu ya nadan nunhituh nunlini"odanyu. ⁴⁹Nomnomnomyu an hay bahul nadan i Sodom ya mumbaktuda te wadan namin di mahapulda mu ma'id ha alyon hi idattanda nadan ma'ma"idan ya ma'id ha alyon hi boddanganda nadan munhapul hi boddang. ⁵⁰Ya wadada boy udum an nunhiglan umipabungot i ha'on di ato'atonda ta hiya nan tinigoyun dinadag'u dida. ⁵¹Mu onha ipaddung di bahul nadan i'ibayu an i Samaria hinan bahulyu ya namammamay numbahulanyu mu dida. Te da'yu'e ya nunhiglan umipabungot i ha'on di inatyu mu dida ta udu'dulda nimpe mu da'yu. ⁵²Ta hiya nan ad uwani ya holtaponyu nadan dusayu ta mibabain ayu. Te nunhigla ahan nimpey numbahulanyu ta hiya nan udu'dulda mu da'yu.

⁵³Mu ta'on on dinadag'u ni' nadan i'ibayu an i Sodom ya i Samaria mu ipaphod'u dida ta mumbangngad nan maphod an a'atda tuwali. Ya atbohdiy ato' i da'yu an pumbangngado' bo damdama nan maphod an a'atyu tuwali. ⁵⁴Ot ma'at hidiye ta ahi nunhiglay bainya an gapuh nadan ina'inatyu te alyon nadan i'ibayun i Sodom ya i Samaria di, Ot tee mahan an udu'dul ta'u mu dida. ⁵⁵Mu wa'et ipaphod'u nimpe nadan i'ibayu an i Sodom ya i Samaria ya ipaphod da'yu damdama. Ta mumbangngad an namin nadan a'atyuh hopapna. ⁵⁶Handi ni' ya nunhiglay pamihulyuh nadan i Sodom ⁵⁷mu ad uwanin na'innilaan nadan adi maphod an pangatyu ya nunhigla otahan di pamihul nadan bimmobleh nunlini"odanyu i da'yu an umat hinadan i Edom ya i Pilistia. ⁵⁸Ta hidiyey dusayu te nunhiglan umipabungot i ha'on nimpe di pangatyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁵⁹Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Mahapul an dusaon da'yu te imbahhoyun aggeyu inunud nadan imbaga' i da'yu. ⁶⁰Mu ta'on on athidi ya adi' ibahhon aton din imbaga' hi ato' i da'yuh din paddungnay agolangyu. Te nan imbaga' ya hidiyey ma'at hi inggana. ⁶¹Ta ahiyu mohpe nomnomon ya bumain ayu mo nimpeh nadan adi ahan maphod an ina'inatyu. Ta pumbalino' nadan i'ibayun i Sodom ya i Samaria hi paddungnay imbabaleyu an ta'on on agge niddum hituweh nan imbaga' i da'yu. ⁶²Ot pa'annungo' nadan imbaga' ta wan innilaonyun ha'on hi Apu Dios. ⁶³Ya pakawanon da'yuh nadan numbahulanyu ta wa'et nanginomnomyu dadiyen numbahulanyu on pamaagyuy dindinong te bumain ayu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Ni'aligan Nadan Agila Ya Nan Wakal

17 ¹Alyon bon Apu Dios di, ²He"a Ezekiel ya ibaga' teen hanat ibagam hituwen nipa"el an a"apoh hinadan ibbam an tinanud Israel ³ta wan ma'awatanda nan pohdo' an ibagan dida. Ta ibagam

an wada han ongal an agila an abilloq di paya'na ya mabikah ya mapmaphod di kololna an timmayap ot umeh nan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon. Ot hobatona nan uddun nan atagtagayan an hapang nan sedar ⁴ot iyenah ad Babilon an numboblaysan nadan mumpungkumilhu ot itanomnahdi.

⁵Ot mangala boh ohok hi bobleyu ot ena ihok hinan malumong an luta an nihaggon hi dakol an liting. ⁶Ta hidin himmango ya matigo an hidiye nan greyp an adi tumage te ay wakal an kumayabbah. Ya nanginlalamut ya nangintuttubu. Ya hanadan hapingna ya nidongdongdah nangappit hi awadan nan agila.

⁷Ya wada bo han ongal an agila an mabikah di paya'na ya dakol di dutdutna. Ya pamaag ya ipluy nadan lamut diyen greyp i diyen mi'adwan agila ya ta'on on nadan hapangna on nidongdongda i hiya an paddungnay mumbagadah liting i hiya. ⁸Mu hidiyen greyp ya on tuwali nitanom hinan malumong ya waday litingnan luta ta nangintuttubu ya nangimbubbunga.

⁹Mu paddungnay tinaynanah diyen liting ta attaonan e mumbagah nan ma'id ha litingna. Ta hiya nan pamaag ya naba'gut ot makling ta mun'a'agah nadan bungana an ta'on on ma'id ha mabikah an tagu onu dakol an tatagun mama'gut i diye. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁰Ya ta'on damdama boh on miyaldan di itanomana ya adi tumagu an namamah on umali nan napudut an dibdib. Te nakling mo tuwalih din naba'gutana.

¹¹Ot alyon bon Apu Dios i ha'on di, ¹²Mahmaham ya tuwali hinadan mumpungngohen ibbam an tinanud Israel hi'on inniladay ibalinan naen impa'innilam i dida. Ibagam i dida an nan patul hi ad Babilon ya immeh ad Jerusalem ot baludona nan patul ya ta'on on nadan ap'apu an munhilbi i hiya ot iyena didah ad Babilon. ¹³Ot pot'onay ohah nadan holag di patul hidih ad Jerusalem ot pumbalinonah patuldahdi. Ot ihamaddan munhapit ot punsapataonah diyen patul ta hiyay unudona. Ot iyena nimpe nadan udum ap'apun munhilbih nan patul hi ad Judah hi bobledah ad Babilon. ¹⁴Ta mahapul an unudon nan patul hi ad Judah nan nunhapitanda hinan patul hi ad Babilon te adina'e ya nunhiglay ma'at i dida. ¹⁵Mu onnot on nginhenah diyen nunhapitanda ta wadaday hinnagna hi ad Egypt ta eda mangalah kakabayu ya immawitdah dakol an titindalu. Mu adi ma'at hidiyen ninomnomnan aton. Te adi mabalin hi ibahhona nan nunhapitandah nan patul hi ad Babilon.

¹⁶Ot ha'on an wadawada ya na'abbaktun Dios di mangibaga an hidiyen patul ya mateh ad Babilon te imbahhona nan nunhapitandah nan patul hi ad Babilon an hiya nan namto' i hiya an numpatul. ¹⁷Te nan patul hi ad Egypt ya nadan dakol an tindaluda ya adida boddangan nadan ibbayun i Judah. Ta nadan i Babilon ya mangiphoddah pangi'wanda bumahhel

hinan binattun alad hi ad Jerusalem. Ta bumahhelda ya numpateda nadan bimmoblehdi. ¹⁸Ot gapu ta ibahhon nan patul hi ad Judah nan nunhapitandah nan patul di i Babilon ya adi mo mabalin hi mihwangda. ¹⁹Ta ha"on an wadawada ya na'abbaktun Dios ya dusao' hidiyen patul an gapuh nan pangibahhawanah nan insapatanan ha"on hi atona. ²⁰Ta paddungnay tawango' nan patul hi ad Judah ta makna. Ya inye' hi ad Babilon ta hidi nimpey atayana an gapuh nungngohayanan ha"on. ²¹Ya an namin nadan bumtik an tindaluna ya mun'a'atedah gubat. Ya hanada'en adi mate ya mahihi"anda. Ta wan innilaonyu an ha"on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Ahi Ipaphodan Nadan Tinanud Israel

²²Alyon nan na'abbaktun Dios di, Ahi' kultudon nan uyho' nan atagtagayan an sedar ya e' intanom hinan na'taggen billid' ²³hidih nan bobleyun tinanud Israel ta umongngal ta manginhahapang ya mangimbubunga ta mumbalin hi mapmaphod an sedar. Ta ahi pumbayaan ya punhiduman di nat'onat'on an hamuti nadan hapangna. ²⁴Ta an namin di tataguh tun luta ya innilaondan ha"on an Dios ya abalina' an mamogpog hi abalinan nadan ongal di abalinanan tatagu ya abalina' bon pumbalinon nadan tatagun ma"i'd ha abalinanda hi waday abalinanda. Ta umatdah nan ongal an kayiw an longho' ya umatda boh nan munlangtan kayiw an kulingo'. Ya hanada'en ma"i'd ha abalinanda ya umatdah nan nakuling an taguwo' ya umatda boh nan kittang an kayiw an pa'ongngalo'. Ha"on an Dios di mangalin tuwe ya an namin di ibaga' ya ato'.

Nan Tagun Mumbahul Ya Mate

18 ¹Alyon bon Apu Dios i ha"on di, ²Hay ugganyu ibaga an tinanud Israel ya alyonyuy hanadan a'ammod anuy nangan hinan mun'alunun greyp mu hanadan imbabaleday na'alinu.

³Mu ha"on an wadawada ya na'abbaktun Dios di mangibaga an adiyu mo uggan donglon hituwen ibagada i da'yu. ⁴Te ha"on di ukod hi an namin di tatagu an ta'on on nadan a'ammod onu nadan imbabaleda. Ta nan tagun mumbahul ya hiyay madusa. ⁵Ot hay ma'alih maphod an tagu ya hanan mangat hinadan umipa'amlong i ha"on ⁶an adi munhilbih nadan dios di udum an tatagu an umat hinadan nunhilbiyan nadan ibbayun tinanud Israel. Ya adina anon di ni'nong i dadiyen dios hidih nan pundayawandah nadan billid. Ya adina ilo' di ahawan di udum ya adina bo ilo' di babain waday malpuh adolna. ⁷Ya adina palpaligaton nadan ibbana ya ibangngadna nadan nangidonanah nan impa'utangna ya adina

pulhon di usal di ibbana mu onaot idattan nadan nun'awotwot hi anonda ya ilubungda. ⁸Ya adina ipapulsintu di ipa'utangna. Te adina pohdon an mangat hi adi maphod. Ya nipto' di atonan mangipanuh hi'on waday mihahapit an ma'id ha pangipangngelana. ⁹Te adina ibahhon unudon nadan tugun'u ya tudtudu'. Ot athidi'ey pangatna ya waday linggop di punnomnomna ya minaynayun di pi'taguwana. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁰Mu adi athidiy ma'at hinan imbabalena hi'on adi maphod di pangatna te pumate ya dakol di udum an adi maphod an ato'atona ¹¹an adi umat i amana. Te hiya ya e mi'mi'an hinadan ni'nong hinadan dios di udum an tatagu hinan pundayawandah nadan billid. Ya ilo'nay bokona ahawa. ¹²Ya paligatona nadan nun'awotwot. Ya adina ipabangngad nan nangidonanah nan impa'utangna. Ya pumloh hi usal di ibbana ya e mundayaw nimpeh nadan dios di udum an tatagu. Ta dakol nadan at'atona an nunhiglan umipabungot i ha'on. ¹³Ya ongal di pumpapulsintunah nadan ipa'utangna. Ot hanan athidin tagu ya adi minaynayun di pi'taguwana te mate te hanadan nunhiglan umipabungot i ha'on di ato'atona. Ot hiyay ud bahul hi atayana.

¹⁴Mu bokon athidiy ma'at hinan imbabalena hi'on adina aton nadan adi maphod an tintinnigonan inat amana. ¹⁵Ta adi e mi'mi'an hinadan ni'nong hinadan dios di udum an tataguh nan pundayawandah nadan billid ya adina dayawon dadiyen dios an dayawon nadan ibbayun tinanud Israel ya adina ilo' di bokona ahawa ¹⁶ya adina paligaton di ibbana ya ipabangngadnay nangidonanah impa'utangna ya idattanah makan nadan nun'awotwot ya idattana bo didah ilubungda. ¹⁷Ya adina pohdon an mangat hi bahul ta hiya nan adi mumpapulsintu hi ongal hinan ipa'utangna ya un'unudona nadan tugun'u ya tudtudu'. Ya minaynayun di pi'taguwana ya adi madusah nan bahul amana. ¹⁸Mu hi amana'e ya mate an gapuh nadan adi maphod an ina'inatna te adina idat di bino'lan di puntamuwona ya pumloh usal di ibbanan tagu. Ya dakol boy ina'inatnah nadan ibbanan tatagu an adi maphod.

¹⁹Mu alinah alyonyu on tanganu on adi middum an madusa nan imbabaleh nan bahul amana? Adi te hiya ya maphod di pangatna ya inunudna nadan tugun'u ya tudtudu' ta hiya nan hiya nimpey waday linggop di punnomnomna ya minaynayun di pi'taguwana. ²⁰Te hanan tagun mumbahul ya hiyay iyatena. Ot hanan imbabale ya adi mabalin hi madusa an gapuh bahul nan ammodna ya adi bo mabalin hi madusa nan ammod an gapuh bahul nan imbabalena. Ot hanan tagun maphod di pangatna ya waday maphod an gun'udona. Mu nan tagun adi maphod di pangatna ya holtaponay dusan nan bahulna.

²¹Mu hi'on itutuyun nan tagu nadan adi maphod an ina'inatna ya unudona nadan tugun'u ya tudtudu' ta maphod di pangatna ot adi

madusa an gapuh nan bahulna. ²²Te mapakawan an namin nadan numbahulana ya gapu ta nipto' moy pangatna.

²³Ha'on an na'abbaktun Dios ya adi' pun'amlongan di atayan nadan adi maphod di pangatdan tatagu. Te hay pohdo' ya muntutuyuda ta way atondan mi'tagu.

²⁴Mu hi'on waha taguh maphod di pangatna ya indani ya numbahul ta nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an at'atton nadan adi maphod di pangatnay at'attona ya madusa. Ya malingling an namin nadan maphod an ina'inatna. Ta madusa te inwalongnan mangat hi maphod ta hanadan pumbahulan di at'atona.

²⁵Mu alina nin ya wada boy mangibagan da'yu hi nibahhoy pangat'un Dios. Mu hanat donglonyu tun ibaga' an da'yun tinanud Israel an nipto' tun pangat'u mu da'yuy nibahho. ²⁶Te ta'on on maphod di pangat ni' nan tagu mu indani ya hanadan adi maphod di at'attona ot madusa ta mate an gapuh bahulna. ²⁷Mu hanan tagun ta'on on na'ababhulan mu indani ya nuntutuyu ya indinongnan mangat i dadiyen pumbahbahulana ya hiyay mihwang ta adi madusa. ²⁸Te hidin nomnomnomona ya adi ahan maphod nadan ina'inatna ta hiya nan indinongna. Ot gapu ta athidiy inatna ya ma'id ha bahhonan maphod di pi'taguwana. ²⁹Mu alyonyu damdaman tinanud Israel di ha'on an Dios di nibahhoy pangatna. Mu hay immannung ya da'yu nimpey nibahhoy pangatna.

³⁰Ta hiya nan da'yun tinanud Israel ya humalyaon da'yu ta hanan pundusa' i da'yu ya miyunnudan hinadan ina'inatyu. Ot daan mo ta idinongyu nadan pumbahbahulanyu ta bokon datuwey gumalat hi adadaganyu. ³¹Ot hanat idinongyu nimpe nadan pumbahbahulanyu ya inhipunyun mangat hinadan nipto' an pangat. Te undan pohdonyu tatawwan madusa. ³²Ha'on'e ya adi' pun'amlongan di atayan di ohan tagu. Ot hanat muntutuyu ayu nimpe ta wan maphod di pi'taguwanyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Mikantah Hi'on Waday Nate An Patul An Tinanud Israel

19 ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, Hanat hituwen ibaga' di ingulngulmuh nan umukayungam hinadan duwan ap'apun nadan tinanud Israel ²ta alyom di,

Da'yun tinanud Israel ya paddungnay mabikah nan hi inayu ya na'tullid an umat hi layon an impapto'nay imbalalena ta ingganay immongngalda.

Ta ta'on on wadadah nunlini'odan nadan mun'abubungot damdaman layon

³mu impapto'na nan ohan inlumna^k ta numbalin hi ma'abbikah ot itudduwana ta abalinanan e manganup ya mangan hi tagu.

^k 19:3 Hay nipaddungan nan ohan inlumna ya nan patul an hi Jehoahas.

- 4 Ta nundongol di a'atnah abobboble mu tiniliwda an paddungnay binituda.
Ot baludonda ot iyedah ad Egypt.
- 5 Mu hidin hadhaddon nan hi inana ya ma'id hidiyen imbabalenan mibangngad ot tudduwana bo nan ohan imbabalena ta numbalin hi mabikah an layon.
- 6 Ya paddungnay nidniddum hinadan ibbanan layon ta natudduwan damdama an manganup ya mangan hi tagu.
- 7 Ta numpa"ihnay alad ya nundadagnay boblen di tatagu ta hiya nan dingngol'en nadan tatagu nan alumiyomna on nunhiglay takutda.
- 8 Indani ya immalida boy tatagun nalpuh abobbobleh nunlini"odanda ot li"ubonda ot tiliwonda an paddungna boy binituda.¹
- 9 Ot iyedah nan patul hi ad Babilon.
Ot ibaludda ta ma'id ha uggan madngol hi paddungnay pun'alumiyomana hinadan billid hi boblen nadan tinanud Israel.
- 10 Paddungna boy hi inayu nan greyp an nitanom hinan pingngit di wa"el an nanginhahapang ot mangimbubunga.
- 11 Ya maganga nadan hapangna ta mabalin an miphod hi septer^m di patul.
Ya timmagetage ta hiya ahan di ma'attigo.
- 12 Mu gapuh bungot'un Dios i da'yun tinanud Israel ya mipaddung ayuh nan wakal an maba'gut ya nitopal.
Te umali nadan i Babilon an nipaddungan nan napudut an dibdib an malpuh tuluwan di algo ta kulingonah diyen hapang an nipaddunganyu ta makling ta mapu'ulan.
- 13 Mu waday hapangnan agge napu'ulan an nitanom hinan agge naboblaysan an mamagan luta.
- 14 Mu indani ya dimmalang hidiyen wakal ta napu'ulan an namin nadan bungana ya hapangna ta ma'id ha nabati hi miyammah septer di patul.
Ta hituwey ingulngulyuh nan umukayunganyu hi'on waday mate.

Hay Adi Dumngolan Nadan Tinanud Israel

20 ¹Hidih din mi'ahimpuluh (10) algoh din mi'alimah bulan i diyen mi'apituh tawon hi niyayanmih ad Babilon ya immali nadan udum an ap'apu an ibba' an tinanud Israel ot mi'ib'ibbundan ha'on ot mummahmahda hi'on waday impa'innilan Apu Dios.

²Ot alyon Apu Dios i ha'on di, ³He"a Ezekiel, ibagam hinadan ap'apu an tinanud Israel an ta'on on umalidan mummahmah hi'on waday

¹ 19:8 Ta hituwe damdamay nipaddungan di na'at hinan patul an hi Jehoyakin.

^m 19:11 Hidiyen septer ya hidiyey idongdong nan patul ta mangipa'innila an mabalin an mi'hapit nan tagu i hiya.

ibaga' mu ma'id ha odamondah pambal'un dida. Ha'on an wadawada ya na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

⁴Ot daan mo ta ihingalmu dida ya inuhuhmun dida nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ina'inat handidan a'ammodityu. ⁵Ya ibagam i dida an hidin pinili da'yun tinanud Israel hi tatagu' ya imbaga' i da'yu an ha'on an Dios di dayawonyu. Ya impa'innila' di a'at'u i handidan a'ammodityu hi awadandah ad Egypt. ⁶Ot ibaga' bon ipangulu' dida ta umaandah ad Egypt ta iye' didah nan pinili' an ma'aphod an boble an malumong di lutana ya makadangyan an boble. ⁷Ot ibaga' bon dida an itopaldan namin nadan umipabohol an iniphod di tagun dayawon nadan i Egypt. Ta ma'id ha gumalat hi ibilangandah nalugit te ha'on nimpén Dios di dayawonyu.

⁸Mu nginheya' i dida ta aggeda inwalong nadan pundinolanda an umat hinadan iniphod di tagun dayawonda ya nadan udum an dayawon nadan i Egypt. Ta hiya nan alyo' di punhiglao' di pundusa' i didahdih ad Egypt. ⁹Mu agge' inathidi te agge' pinhod an mibabaina' hi tatagu te niluh an imbaga' an boddanga' didan tinanud Israel ta umaandah ad Egypt. ¹⁰Ta hiya nan ingkak'u dida ot ipangulu' didah nan agge naboblayan. ¹¹Ot ibaga' i dida nadan tugun'u ya tutdudu' ta hanadan mangun'unud ya maphod di pi'taguwanda. ¹²Ya imbaga' bon didan hanat ngilinonda nan Habadun tungo ta pangipatigodan un'unudonda nadan imbaga' ta punnomnomnomanda an ha'on an Dios di numpilin didah tatagu' ta niyappitdan ha'on.

¹³Mu ta'on tuwalih on hidin awahdidah nan agge naboblayan ya nginheya' ta aggeda inunud nadan tugun'u an unhaot dadiyey nadadawoh hi atonda. Ya aggeda bo nginilin nan Habadun tungo ta hiya nan ninomnom'un dadagon didahdih nan agge naboblayan. ¹⁴Mu agge' bo inathidi te adi' pohdon an mibabain te nunhintiggan di atagutaguh nangipanguluwa' i didahdin nanaynandah ad Egypt. Ya ma'id ha mapto' ya alyonday manu'eh pinate' dida ya adi' abalanan an ipapto' dida. ¹⁵Ta hiya nan imbaga' i didahdih nan agge naboblayan an adi' padatongon didah nan pinili' an ma'aphod an boblen idat'un dida an malumong di lutana ya makadangyan an boble. ¹⁶Ta athidiy moy imbaga' i dida te aggeda nimpe inunud nadan tugun'u ya aggeda nginilin nan Habadun tungo. Te nahiwda an nundayaw hinadan iniphod di tagu. ¹⁷Mu himmo'u nimpe dida ta hiya nan agge' pinate didan namin hidih nan agge naboblayan.

¹⁸Ot padana' hinadan imbabaleda ta adida iyunnud hinan inat handidan a'ammodda ta adida mundayaw hinadan inyamman di tagu ta ma'id ha ababhahan di niyappitandan ha'on. ¹⁹Ot ibaga' bon dida an ha'on nan Dios an dayawonda ta hiya nan mahapul hi halipodpodonda ta unudondan namin nadan tugun'u ya tutdudu'. ²⁰Ta ngilinonda nan

Habadun tungo ta atiganan atonda nan imbaga' hi atonda. Ya ta wan atigana an ha'on an Dios di dayawonda.

²¹Mu ta'on boh on nadan imbabaleda ya nginheya' i dida. Ta aggeda inunud nadan tugun'u an ta'on on inali' di hanan mangun'unud i dadiye ya maphod di pi'taguwanda. Ya aggeda bo nginilin nan Habadun tungo. Ta hiya nan bimmungota' ot alyo' di patayo' didahdih nan agge naboblayan. ²²Mu agge' bo inathidi te adi' pohdon an pihulona' hinadan nanigoh nangikaka' i dida nimpeh ad Egypt. ²³Ot alyo' mon didahdih nan agge naboblayan di iwakat'u didah abobboble. ²⁴Te aggeda nimpe inunud nadan tugun'u ya nginheda nadan tududu' ya aggeda nginilin nan Habadun tungo. Ya ta'on on dida ya dinayawda nadan iniphod di tagun dinayaw didan a'ammodyu. ²⁵Ta hiya nan inyabulut'un atonda nadan adi maphod an tududu an hidiyey manadag i dida. ²⁶Ot iyabulut'u an ta'on hi mibilangdah nalugit an gapuh nadan eda i'no'ing an namamah nang'ingandah nadan panguluwan an imbabaleda. Ta dusao' dida ta lo'tat ya innilaondan ha'on hi Apu Dios.

²⁷Ot he'a Ezekiel ya hanat ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel datuwen udum an inat handidan a'ammodyu an nunggohe ya nangiwalong an mangun'unud i ha'on an na'abbaktun Dios. ²⁸Te hidin inye' didah nan boblen imbaga' hi pangiyaya' i dida ya onnot on hanadan udum an dios di nangidawatandah nadan i'ngonda an ta'on on hanadan idawatdan ma'inum ya nadan maghob an insenso. Ta inyedah nadan nabillid onu hinadan pu'un di mun'ahagabong an kayiw nadan idawatda ta i'ngonda i dadiyen dayawonda. Ta hiya nan nunhiglay bungot'un dida. ²⁹Ot alyo' i diday, Nganne ihyay hilbin danaen eyu pundayawan hinadan nabillid. Ya hay punggadanda i diye hi ad uwani ya Bamah."

³⁰Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an undan ta'on on dida ya pohdondan mibilang hi nalugit ta mundayawda damdama i dadiyen umipabohol an iniphod di tagu. ³¹Wa'et inaynayundan aton dadiye ta eda gobhon nadan imbabaleda ta i'ngonda i dadiyen dayawonda ya ma'id ha bahhonan mibilangdah nalugit. Ot adi mabalin hi tobalo' nan mahmahanda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

³²Wanin an alyonyu on pohdonmi pibon umat amih nadan udum an tataguh udum hi boble an dayawonday iniphod di tagun batu onu kayiw. Mu adi ma'at danaen ninomnomdan aton. ³³Te ibaga' tee an ha'on an wadawada ya na'abbaktun Dios ya gapuh bungot'u ya ipatigo' nan ongal an abalina' an mundusan da'yu. ³⁴Te amungon da'yu an ta'on on niwakat ayuh abobboble ta tigonyu nan ongal an abalina' ya li'naonyuy bungot'u. ³⁵Ya impangulu da'yuh nan paddungnay agge naboblayan ta hidiy pundusaa' i da'yu. ³⁶Te dinusa' handidan a'ammodyuhdih nan agge

---

ⁿ 20:29 Hay pinhod nan Bamah an ibaga ya nabaktun pundayawan.

naboblayan hi nalpuwandah ad Egypt ot atbohadin dusaon da'yu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

³⁷Ya tigo' ta an namin ayu ya unudonyu nan imbaga' ta umat hi aton di mumpastol an ohha'ohhaonan tigon nadan ipastolna. ³⁸Mu alina'e hi wadada damdamay mungngohen ha'on an ta'on on inikak'u didah nan boblen niyayanda ya adida mi'bangngad hitun numboblayanyun tinanud Israel ta datuwey panginnilaanyu an ha'on hi Apu Dios.

³⁹Ot alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an ipapilitda'e an e mundayaw hinadan iniphod di tagu ya ta'omman ta munligatda. Mu udum hi algo ya gapuh nadan punligatanda ya ha'on di unudonda ta idinongdan e mundayaw ya mangi'nong i dadiyen iniphod di tagu ta ma'id mo ha ibabaina'. ⁴⁰Ta i diye ya ha'on moy dayawonyun tinanud Israel hinan nabillid an niyappit i ha'on. Ta ibilang da'yu mohpeh tatagu'. Ya ibaga' mohpen iyaliyu nadan idawatyun ha'on hidi an umat hinadan mun'aphod an pinhodyun idat i ha'on ya atbohdi nadan mamangulun bungan di itanomyu ya nadan udum an idawatyun ha'on. ⁴¹Ya i diyen pangiyanamuta' i da'yu hi alpuwanyuh nadan boblen niwakatanyu ya ahi nunhiglay amlong'u te mipaddung ayuh nan maghob an insenso an umipa'amlong di hunghungna. Ta hidiyen ato' i da'yuy mangipatigoh abobboble an ha'on an Dios ya ammunay madayaw. ⁴²Ta hitun pangiyanamuta' nimpe i da'yuh nan bobleyun tinanud Israel an boblen imbaga' i handidan a'ammodyu hi idat'u i da'yu ta pumboblayanyu ya hidiyey panginnilaanyun ha'on hi Apu Dios. ⁴³Ta i diye mohpey punnomnomyuh nadan adi maphod an ina'inatyu an linummuh nibilanganyuh nalugit. Ya nunhiglay boholyuh adolyu an gapu i dadiyen ina'inatyu. ⁴⁴Ya hidiyey panginnilaanyu an ha'on hi Apu Dios te hom'on da'yu an ta'on on lebbengnan dusaon da'yun ha'on an gapuh nadan adi maphod an ina'inatyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Nibaga Hi Ma'at Hi Ad Judah

⁴⁵Ot alyon bon Apu Dios di, ⁴⁶He'a Ezekiel, ihangngabmuh nangappit hi muyyad di ad Judah ya imbagam di ahi ma'at i diyen boble ya ta'on on hinan negeb.^o ⁴⁷Ta ibagam hinadan tataguhdi an ha'on an na'abbaktun Dios ya pu'ula' hidiyen numboblayanda ta magbun namin an ta'on on hanadan tatagun nipa'elan nan munlangtan kayiw ta ma'id ha mabati. Ya ma'id ha mabalin hi e mun'odop i diyen apuy ta mapu'ulan an namin hidiyen boble. ⁴⁸Ta panginnilaan di atagutagu an ha'on an Dios ya hanan pu'ula' ya ma'id ha mabalin hi e mun'odop.

⁴⁹Ot alyo' di, O mu Apu Dios an na'abbaktu, nadan tatagu ya adida patiyon nadan ibagabaga' te alyonday manga"a"apoha' anu ya abuh.

---

^o 20:46 Nan negeb ya hidiye nan napudut an lutah nangappit hi muyyadna.

Hay Pundusan Apu Dios Hi Ad Judah

21 ¹Alyon bon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel ya agam ta ipa'innilam nan ahi ma'at hinan pundayawan hi ad Jerusalem ya ta'on on nan ahi ma'at hinadan ibbam an tinanud Israel. ³Ta ipa'innilam an ha'on ya mi'buhula' i dida. Ta teen hinuknut'u tun ispada' an pamate' i dida an ta'on on hanadan maphod di pangatna. ⁴Ta patayo' didan namin an ihipun'u hi muyyad nan numboblanyu ta ingganah nangappit hi huddo'na. ⁵Ta panginnilaan di atagutagu an ha'on an Dios ya hinuknut'u'e nan ispada' ya gahin on ma'at nan pohdo' an aton ya ahi mabalin hi mihikot.

⁶Ot he'a Ezekiel ya hanat kumga'a hi em umukayungan ta ipatigom an nunhiglay inomnomam. ⁷Ya wa'et mahmahanda hi'on tanganu on'a kumga ya ibagam an gapuh nanginnilaam an atatakut nan ma'at. Te hitun a'atana ya ta'on on hanadan nun'atulid ya milu'uydah takutda. Ot nomnommonyu an adi madne ya ma'at te ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

⁸Ot alyon bon Apu Dios di, ⁹He'a Ezekiel ya hanat ibagam hinadan tatagu an alyom di, Alyon Apu Dios di nidadaan mo nan na'ahhait ya mungkilat an ispadana. ¹⁰Ya hidiyen ispada ya ay kilat di atonan pumateh tatagu. Ot undan mun'am'amlong ayu ihya. Manu'e hi athituy ma'at ya nginheyu nadan imbagana i dita'u. ¹¹Ta na'ahhait ya ma'dangngih nimpeh diyen ispada ta matadom hi pamaten di e pumate.

¹²Ya alyon bon Apu Dios di, He'a Ezekiel ya agam ta oltom an kumga on nungkugakugmuy palagpagmu ta ipatigom nan nunhiglan umukayungam te hanan ispada ya nidadaan nimpe ta pamate' hinadan ibbam an tatagu' ya ta'on on hanadan nun'ap'apu i dida. ¹³Ta patnao' nadan tatagu' ta hi'on adida muntutuyu ya ma'at datuwen namin i dida. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁴Ot he'a Ezekiel ya padanam datuwen ma'at hinadan tatagu'. Ya intipakmuy ta'lem ya iningotmun ipalang nan ispada hi mumpidwa onu mumpitlu ta mipatigon mali'ubdah pumate. Ta hidiyey mangipa'innila an nunhiglay ahi ma'at i dida te mun'a'ateda. ¹⁵Ta pamaag ya milu'uyda te nunhiglay takutda te ta'on on idanay pangipluyanda on wahdi nan ispadan nidadaan an mamaten dida an ay kilat an mun'ineyye. ¹⁶Ta mipalang hi nangappit hi iniggid ya hi nangappit hi winawwan ya hi kumpulnay idongdongana. ¹⁷Ta na'at'e datuwe ya pumalakpaka' ta ma'aan mohpey bungot'u. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁸Ot alyon bon Apu Dios di, ¹⁹He'a Ezekiel, ekat em pato'an nan duwan kalata an hawangon nan patul an malpuh ad Babilon. Ta wan innilaonday pangipluyandah nadan tindaluna i diyen nunhappangan nan kalata. ²⁰Ta nan ohan kalata ya itudo'muh din hidiye nan kalata an

umeh ad Rabbah an numboblaysan nadan tinanud Amon. Ya hanan oha ya itudo'muh din umeh ad Jerusalem an binattuy aladna an ohah nadan bobleh ad Judah. ²¹Ta dimmatong'e nan patul hi ad Babilon hidih nan nunhappangan nan kalata ya wadaday atona ta panginnilaana hi'on idanay pangipluyanda. Ta hay ohan atona ya ibunutnah nadan panana.^p Ya ahi bo nummahmah hinadan bululna. Ya intigona boh nan apgun nan animal an impapaltina. ²²Ta lo'tat ya nan panana an namalkaan hi Jerusalem di bunutona. Ta hidi moy pangipluyanda. Ta eda munlongoh hi o'ongal an kayiw ta usalondan mama"ih hinadan geyt hidi ya nuntababda nan nunlini"odan di binattun alad ta pumpattukandan bumahhel. Ta initkuk'en nan patul an hogponda ya nalakah bumahhelanda ta pumpateda nadan tataguhdi. ²³Mu nadan i Jerusalem ya adida patiyon nan nipa'innila i dida an ma'at te hay innilada ya maphod di ni'hayyupandah nadan i Babilon. Mu ma'at datuwe ta nomnomonda nadan bahulda. Ot gubatonda dida ta mumbalindah balud hi udum an boble.

²⁴Ot hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Nibahhon namin nadan pangatyu ta datuwey panginnilaanyun nunhiglay bahulyu. Ot gapu ta adi maphod nadan ato'atonyu ya iyabulut'un mumbalin ayuh balud hi udum hi boble.

²⁵Ya ta'on on he'an adi maphod di pangatnan patul di tinanud Judah ya nadatngan moy adusaam. ²⁶Ot aanommot eh'a nan koronah ulum te adi mo umat handi di ma'ma'at ta mipabaktu nadan nun'ada"ul ya hanada'en nabaktu ya diday mipada"ul. ²⁷Ya hituwen bobleh ad Jerusalem ya minaynayun di ena adadagan ta ingganah umali nan pinto'un mun'ap'apu ya ahi' impaboltan i hiya.

²⁸Ot he'a Ezekiel ya hanat ipa'innilam bo nan ahi ma'at hinadan holag Ammon te nunhiglay pamihuldan da'yun tinanud Israel. Ot ma"i'd ha bahhonan mun'a'ateda te nidadaan damdama nan na'ahhait ya mungkilat an ispada' an mamate i dida. ²⁹Ta alyo' an Dios i diday, Adiyu dongdonglon nan layah an ibagan nadan propeta. Te nadatngan moy adusaanyu ta pumpate da'yu te nunhiglan adi maphod di pangatyu. ³⁰Ot ihikotyuo't eh'a nadan ispadayu te ma"i'd mo ha pangiyusalanyun danae te dadagon da'yu damdamah nan numboblaysanyu. ³¹Te iyabulut'un umali nadan pumapaten tatagu ta pumpate da'yu. Ta li'naonyu nan nunhiglan bungot'un da'yu. ³²Ta mun'a'ate ayu nimpe ya numpu'ulan da'yuh nan numboblaysanyu. Ta ma"i'd ha uggan mabong'al i da'yu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Ma'at Hinadan Nabatih Ad Judah

22 ¹Alyon bon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel ya hanat ihingalmu nadan i'ibam an i Jerusalem te dakol moy pinateteda. Ya

binagaam didah nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an pangatda. ³Ta alyom i dida di, Nan na'abbaktun Dios ya alyonay, Gapuh nadan dakol an pinatepateyuh nadan ibbayu ya gapu boh nadan bulul an inyammayu ya nibilang ayu moh nalugit. ⁴Ta numbahul ayu nimpe an gapuh nadan pinatepateyu ya hay nangiphodanyuh nadan dayawonyu. Ta hiya nan mun'adatngan moy adadaganyu ta ngihngihilan da'yuh tataguh abobboble. ⁵Ya pihulon da'yuh tatagu an ta'on on hanadan wah nun'idawwi te nundongol ayu an gapuh nadan adi maphod an pangatyu. Ya ma'id mo ha pot'onnyuh atonyu. ⁶Te tigonyu'e naysay pangat nadan ibbayu an ap'apu an tinanud Israel an gapu bo ta waday abalinanda ya pamaaggon pimmeda. ⁷Ya ma'id ha lispituyuh nadan a'ammodyu ya paligatonyu nadan ni'iboblen da'yu ya ta'on on nadan ibbayun nun'apuhig ya nun'abalun binabai. ⁸Ya ma'id ha pangibilangyuh nadan usal an niyappit i ha'on ya ta'on on nan Habadun tungo on adiyu mo ngililon. ⁹Ya wadaday udum i da'yun munlayah ta mipapate nadan pohdondan mate. Ya e ayu mi'mi'an hinadan ni'nong hinadan pundayawanda on inatyuhdi nadan umipabain an at'atonyu. ¹⁰Ya wadaday mangilo' hi ahawan di hi amada. Ya wadada boy mamilit an mangilo' hinadan binabain waday malpuh adolna ta nibilangdah nalugit. ¹¹Ya nunhiglan umipabungot i ha'on nadan ato'atonyu te wadaday ilo'day ahawan di ibbada ya ta'on on nadan inapuda ya atbohdi nadan i'ibadan binabain imbabalen di hi amadah udum an ahawada. ¹²Ya wadaday udum an mumpabayad ta diday mamateh nan pohdon di ohan tagun ipapate. Ya wadada boy udum an nunhiglay pumpapulsintudah pihhuda ta pumpihhuwanda nadan ibbayun tinanud Israel ta kumadangyanda. Ot linglingona' i da'yu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹³Ot nomnommonyu an dusaon da'yu i ha'on an gapu i danaen adi maphod an atonyun mangalah pihhu ya hay namatapatayanyuh tatagu. ¹⁴Ha'on an Dios ya wada'ey imbaga' hi ato' ya umannung an ma'at. Ot undan nin ma'id ha takutyu i diyen ato' i da'yu. ¹⁵Ya iwakat da'yuh abobboble ta way atonyun mangidinong hinadan adi maphod an ato'atonyu. ¹⁶Ta wa'e ta mibabain ayuh nadan boblen iyayanyu ya i diyey punnommonyu i ha'on an Dios an dayawonyu.

¹⁷Ot alyon bon Apu Dios di, ¹⁸He'a Ezekiel ya ibaga' i he'a an hanada'en ibbam an tinanud Israel ya umatdah nan ma'id ha hilbinan gombang ya lata ya gumo' ya lube an nabatih nan namahmah an silber. ¹⁹Ot ibagam i dida an gapu ta ma'id ha hilbida ya amungo' didah ad Jerusalem. ²⁰Ta hay ato' ya umat hi atondah nan silber ya nan koper ya nan gumo' ya nan lube ya nan lata an amungonda ya inapuyanda ta malanatda. Ta athidi boy ato' i dida an gapuh bungot'u ya paddungnay lanato' didah nan numboblayanyu. ²¹Ta amungo' nimpe dida ya paddungnay linanat'u dida an gapuh bungot'u. ²²Ta maligatanda'e

ya ahida mohpe nomnomon an manu'eh athidiy na'at i dida ya gapuh bahulda ta hiya nan bimmungota' an Dios ot dusao' dida.

²³Ot alyon bon Apu Dios di, ²⁴He'a Ezekiel ya hanat ibagam boh nadan ibbam an tinanud Israel an gapuh bungot'un dida ya mipaddungdah nan agge naboblaysan an adi ma'udanan.

²⁵Hanada'en layon ya mun'olmomda hi'on waday pinatedah udum an animal ta anonda. Ta atdahdi nadan ap'apuda an mun'o'ohhadan munnomnom hi patayonda ta wa'et waday pinateda ya alyonday maphod ta nateda ta bagi ta'u nadan kinadangyanda. Ta dakolday nabalun binabai an gapuh pangatda.

²⁶Ya ta'on on hanadan padi ya aggeda inunud nadan tugun'u ya inlubitda nadan unhaot ma'at hinadan niyappit i ha'on. Ya ma'id ha intuddudah nadan tatagu hinan a'at nadan mibilang hi malinis ya nalugit. Ya adida ngilnon nan Habadun tungo ta pamaag ya nipaddung hinadan udum an algo ta ma'id mo ahan ha munnomnom i didah nan anabaktu' an Dios. ²⁷Ya hanada'e nimpén ap'apuda ya umatdah nadan kahuh nan inalahan an pumpateda nadan udum an animal. Atondahdi ta way atondan mamloh hi kinadangyan nadan patayonda. ²⁸Ya hanada'en propeta ya dakol di ibagadan alyonday impatigo' onu impa'innila' i dida mu layahda te umman atondahdi ta pangiha"utda i dadiyen adi maphod an ma'ma'at. ²⁹Ya hanada'e bon udum hinadan ibbam an wahdih ad Judah ya paligatonda nadan nun'awotwot ya adi maphod di pangatdah nadan ni'iboblen dida. Ta adi ahan maphod di pangatda i dida.

³⁰Ta manmanammaa' hi ta'on on oha i dida hi maphod di pangatna ituwen boble ta wan adi' dadagon mu ma'id. ³¹Ta hiya mo nan gapuh bungot'u ya dusao' dida ta madadagda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Ni'aligan Nan Hinagin Binabai

23 ¹Indani ya alyon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel, donglom'e tun ibaga' an a'at han duwan hinagin binabai an ohay hi inada ³an nihipun hidin mangmangngilogdah awadandah ad Egypt ya numpabpabbayaddah adoldah linala'i. ⁴Hay ngadan nan panguluwan ya hi Oholah. Ya nan oha'e ya hi Oholibah. Ya paddungnay inahawa' didan duwa ot mawaday imbabaleda. Hi Oholah ya hiyay ni'aligan nadan i Samaria ya hi Oholibah e ya nadan i Jerusalem.^q

⁵Mu ta'on on paddungnay ahawa' nadan i Israel ya inluktapa' ot eda mi'il'illo' hinadan tindalun nadan i Assyria. ⁶An gapu ta paddungnay maphod di nangadol dadiyen titindalu ya maphod bo nadan lubungda

^q 23:4 Hay pohdonan ibagah nan Samaria ya an namin nadan bobleh ad Israel ya atbohdi ad Jerusalem an an namin hi ad Judah.

ya nuntakeday' udum hi kabayuda ya nabaktuy sa'ad di udum i dida ya guwapuda ta hiya nan kumpulnan dida on inilo'da. ⁷Ta paddungnay eda ni'lala'i te ni'hayyupdah nadan nabaktuy sa'adda an i Assyria ot taynana' an Dios an paddungnay ahawada ot eda dayawon nadan umipabohol an bululda. ⁸Mu ta'on tuwalih on hidin tinaynandah ad Egypt ya hiyah diyen paddungnay innaynayundan e ni'ilala'i.

⁹Ta hiya nan inwalong'u damdama didan i Israel ot iyabulut'u didah nadan ni'hayyupandan i Assyria. ¹⁰Ta didan i Israel ya nipaddungda i ha babain binolladanda ot patayonda ot iye"eda nadan imbabalena ta numbalinda baal hi bobleda. Ta nundingngol hi abobbobleh diyen na'at i hiya te bahulna.

¹¹Mu ta'on boh on tinigon ibbanan hi Oholibah an ni'aligan nadan i Judah hidiyen na'at i ibbana ya inyal'alanaot bo damdaman ni'ilala'i. ¹²Ta paddungna boy e ni'il'illo' hinadan opisyal nadan tindalun i Assyria an mumpangilog ya numpunlubung hi lubung di e mi'gubat an numpuntakkehad kabayu. ¹³Ta hay panigo' ya numpaddung nadan i Israel ya i Judah an paddungnay mi'ilala'ida.

¹⁴Mu inyal'alanay numbahulan nadan i Judah an nipaddungan Oholibah mu nadan i Israel an nipaddungan Oholah. Te paddungna nimpey mi'ilala'ida an gapuh pundayawandah nadan linala'in i Babilon an nipa'ot hinadan dingdingda an napintolan hi mumbolah.^s ¹⁵Ya mapmaphod nadan turbanda' ya balikisda an umatdah nadan nungkakalesan opisyal di tindalun nadan i Kaldea an ohan bobleh ad Babilon. ¹⁶Te hidin tinigoda dadiye ya nunhiglay naminhodan dida ta intuda'day e mangayag i dida hi ad Babilon. ¹⁷Ta immali dadiyen i Babilon ot paddungnay mi'ilo'da i dida ta imbabainday adolda. Mu lo'tat ya paddungnay ininglayanda dida ta hiya nan indinongdan mi'ilo' i dida. ¹⁸Ya ma"i'd ahan ha bairida i diyen at'atonda ta hiya nan inwalong'u damdama didan i Judah an umat hi inat'uh nadan i'ibadan i Israel. ¹⁹Te paddungnay inyal'alanay ni'ilala'iyandah ad uwani mu hidin mangmangngilogda an mumpabpabbayaddah adoldah ad Egypt ²⁰an paddungnay hanadan mun'aphod di nangadolda ya mun'abikah an titindalun nadan i Egypt di pohpohdonda ahan an pi'lo'an. ²¹Ya onha mabalin ot pohdondan hanan punli'nadah din mangmangngilogda hi awadandah ad Egypt ya minaynayun te paddungnay nunhiglay naminhodan mi'ilo' hi linala'i.

²²Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' tee an lo'tat ya nadan ininglayan nadan i Judah ya amungo' dida ta mi'buhuldan dida

---

^r 23:6 Hay pangalin di udum hinan nuntakke ya nunhakay. ^s 23:14 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. ^t 23:15 Nan turban ya hidiye nan adukken luput an milipot hi ulun nadan linala'i.

ta li''ubonda dida. ²³Ta umali nadan i Babilon ya an namin nadan sinakupda an umat hinadan i Kaldea ya i Pekod ya nadan i Soa ya i Koa ya ta'on on nadan i Assyria. Ya datuwen o'opisyal di tindalu ya nadan udum an nabaktuy sa'addan mun'aphod di alala'idan nungkakabayu ²⁴ya umalidan mangubat hinadan i Judah an malpudah huddo'na. Ya wadada boy nungkakalesa ta niluganday udum ya niluganan di almasday udum ya munhahapiyoda ya munhehelmetda. Ta diday ipa'ali' hi manadag i didan i Judah ya iyabulut'un paligatonda dida an miyunnudan hinan adi maphod an pangatda. ²⁵Ta pumpateday udum hinadan ibbayun i Judah ya nungogodday olong ya ingan di udum i dida. Ya inyedah bobleda nadan imbabaleda ya pinu'ulanda nadan mabati. Ta athidiy ma'at te nunhiglay bungot'un dida.

²⁶Ta hituway ipaddungan nan alyo' hi ma'at hinadan i Judah an nipaddungan Oholibah an bolladanda dida ya inaladay lubungda ya ta'on on hanadan nun'abalol an umat hi silberda ya balitu'da. ²⁷Ot ato' hitu ta pamogpog'uh nan inhipundah ad Egypt an paddungnay eda pi'lala'ian.

²⁸Te ha'on an na'abbaktun Dios ya nundadaana' an mangiyabulut i didah nadan binuhulda an paddungnay ininglayanda ni'. ²⁹Ta gapuh hihiwodan dida ya paddungna nimpey bolladanda dida ya inaladan namin di wadan dida. Ta punhintiggan di atagutaguh diyen ma'at i dida ta nunhiglay eda ibabainan. ³⁰Ot ta'on on athidiy ma'at i dida te bahulda te nundinoldah nadan udum an boble hi bumoddang i dida. Ot eda mundayaw hinadan bululda ta hiya nan nibilangdah nalugit. ³¹Ot gapu ta inyunuddah nadan i'ibadan i Israel an ni'aligan Oholah ya dusao' dida an umat hi inat'uh nadan i Israel.

³²Te ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Gapuh bungot'u ya ato' bo i dida nan inat'uh nadan i'ibadan i Israel an punhiglao' di pundusa' i dida ta paddungnay uminumda damdamah nan nun'inuman nadan i Israel. Ta madadagda ta ngihngihilan di atagutagu dida. ³³Ta ahida umukayungan ya tumattakut an gapu i dadiyen ma'at i dida te madadagda nimpe an umat hinan na'at hinadan i'ibadan i Israel. ³⁴Ta ma'at'e datuwe ya ahi nunhigla mohpey bohoidah adolda ta pungkugakugday palagpagda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

³⁵Ot gapu nimpe ta din'uga' an Dios ot mundayawdah nadan iniphod di tagu ya mahapul an dusao' dida. Te umatda nimpeh nan babain tinaynanay ahawana ot e mi'ilallala'i. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

³⁶Ot alyon bon Apu Dios di, He'a Ezekiel ya hanat ibagam hinadan i'ibam an i Israel ya i Judah an numbahulda. Ta ibagam i dida nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an pangatda. ³⁷Ya ibagam an hinaen ma'at i dida ya bahulda te umatda nimpeh nan babain inluktapnay ahawana te din'uga' an Dios ot eda mundayaw hinadan iniphod di

tagu. Ot eda bo udot i'nong nadan imbilang'uh imbabale' i dadiye. ³⁸Ya inlubitda nadan nibaga tuwalin atondah nan Templo ta nibilang moh nalugit. Ya aggeda nginilin nan Habadun tungo an niyappit i ha'on. ³⁹Ya i diye bo udot an algo di eda nangi'nongan hinadan imbabaleda ot hunggopdah nan Templo ta nibilang moh nalugit.

⁴⁰Ta nadan i Judah ya i Israel ya nipaddungda nimpeh nan binabain mi'ilala'i an intuda'day e mangayag hi linala'ih udum hi boble. Ta dimmatongda'e ya paddungnay eda nun'amoh ya nunhukkatda ya iniphodan pinintolan di matada ya in'usalda nadan nun'abalol an umat hi balitu' an hingat ya nadan udum. ⁴¹Ya eda ni'ibun i didah nan mapmaphod an ubunan. Ya hinan lamehaan hi hinanggabda ya wahdida nadan niyappit i ha'on an lanan di olibo ya insenso an idatdan dida.

⁴²Ya madngol di tuling nadan manginum an linala'i an nalpuh nan nunlini'odanda. Ya wada damdamay inodnan dadiyen linala'i hi nun'abalol an idatdah nadan i Judah ya i Israel an korona ya nadan mihu'lub hi ta'le. ⁴³Ot alyo' boy, Wa'et pohdon nadan linala'in ilo' danaen binabain mi'ilala'i ya ukodda. Ot athina damdamay pohpohdonda. ⁴⁴Ta paddungnay inilo'da datuwen binabai an da Oholah i Oholiban hinagi an nipaddungan nadan i Judah ya i Israel. ⁴⁵Mu nipto' nadan mangali hi, Numbahul datuwen duwan hinagi ta hiya nan mahapul an madusada te paddungnay nunluktapda ya pimmeda.

⁴⁶Ha'on an na'abbaktun Dios ya ipa'ali' di dakkodakkol an tindalu ta gubatonda dida ta ahi bo aya nunhiglay takutda. Ya alanda bo udot an namin nadan nun'abalol an gina'uda. ⁴⁷Ta puntopan nadan binuhulda dida ya numpalangda didah nan ispadada. Ya patayonda nadan imbabaleda ya pinu'ulanda nadan baleda.

⁴⁸Ma'at datuwe ta wan idinongda nadan adi maphod an ato'atonda an umat hi pundayawandah nadan dios di udum an tatagu. Ta alina ya tumakut nadan udum an mangiyunnud i dadiyen inatda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ⁴⁹Ta holtaponday dusan nadan adi maphod an pangatda an paddungnay eda nimpe ni'lallala'i te nundayawdah nadan iniphod di tagu. Ot ma'at datuwe ta panginnilaanyu an ha'on nan na'abbaktun Dios.

Hay Ni'aligan nan Limmatin Banga

24 ¹Hidin mi'apuluh algo hinan mi'ahimpuluh (10) bulan i diyen mi'ahiyam hi tawon hi awadanmih ad Babilon ya alyon bon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel ya hanat itudo'mu an hi ad uwani teen algo di nanghipunan nan patul hi ad Babilon an didah nadan tindaluna an nunli'ub hi ad Jerusalem. ³Ya imbagam hinadan mumpunggohen tatagu' hituwen nipa'el an a'apoh an alyom di, Hi Apu Dios an na'abbaktu ya alyonay danumanyu anu nan ongal an banga ya impaluwagy. ⁴Ya

inuhbungyu nadan lamoh an dotag an ma'aan hinadan ulpu ya lapan nadan kalnero. Ya inudmanyuh nadan natungalan. ⁵Ya tinunguwanyu hi dakol an kayiw ta ingganah ma'allutu. Hay paltiyonyu ya hanan ap'aphodan an kalnero.

⁶Ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' an mahmo' nan boble an numboblaysan di pumate an ni'aligan tuwen a'apoh. Te hituwen boble ya nipaddung hinan nalatiyan an banga. Ya hanadan dotag an nibangot hidi ya ma'ohha'ohhan ma'ado ta ingganah mapuh an adi mapili nadan ma'ado. ⁷Te nan boblen nipaddungan tuwen banga ya hinan mabatu an eda namatayan hi tatagu an inattadan inyehdi ta adi matabbunan nadan dalada. ⁸Ta tinigo' nan dalada mu agge' tinabbunan te nunhiglan umipabungot an ayda mun'odam hi mangi'awit i dida.

⁹Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Mahmo' nan bobleh ad Judah an boblen di pumate te madadag te ha'on teey paddungnay e mangipiggil hi kayiw hi panungu' i diyen boble.

¹⁰Ot agayu ta puntunguwanyu nan nibangot ta ma'allutu nan dotag ya inudmanyuh nadan middum hi makan ta maphod di tamtamna. Ya nuntunguwanyu nimpe ta ta'on on ingganah matdu' ta maghob nadan tungal. ¹¹Ya imbangotyus nan nabaon bangah nan uhhun di bala ta ingganah ma'aldang ta magah nadan latina ya ta'on on nadan immongkap an nun'ip'ot hidi. ¹²Mu ta'on on athidin nibangot nan bangah nan apuy ya agge damdama na'aan nadan immongkap an nip'ot hidi.

¹³Te da'yun i Judah ya nunhiglan umipabain nadan ato'atonyu. Impatna' an munlinis i da'yu mu ningamut an adiyu pohdon. Ta hiya nan gapuh nadan bahulyu ya dusaon da'yu ta ingganah on ma'aan di bungot'un da'yu. ¹⁴Ot tee mon nadatngan di pundusaa' i da'yu. Ya ipa'annung'un aton te ma'id mo ha homo'un da'yu te nunhigla ahan nadan ato'atonyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Natayan Nan Ahawan Ezekiel

¹⁵Indani ya inalin bon Apu Dios i ha'on di, ¹⁶He'a Ezekiel, adi madne ya mate nan pa'appohpohdom. Mu adi' pohdon an ipatpatigom di em umukayungan ya hanat adi'a kumga. ¹⁷Ta ta'on on umukayungan'a mu ta adim patpatigo. Ta adim aanon nan turbanmu ya nan hapatutmu. Ya adim hophopan di angahmu. Ya hanat adi'a mangan hinan anon di nabalu.

¹⁸Ta i diyen algo ya ha'on an hi Ezekiel ya eya' ni'hahhahapit hinadan tatagu mu i diye tatawwan nahdom ya nateh ahawa'. Ta i diyen ibigatana mo ya inat'u nan imbagan Apu Dios.

¹⁹Indani ya alyon nadan tatagu di, Danaen impatpatigom hi natayan ahawam ya on waday pohdom an ipa'innila i da'mi?

²⁰Ot alyo' i diday, Waday imbagan Apu Dios an alyonay ²¹adi anu madne ya dadagona nan Templo an ilattuwaygu ya pundinolanyu hi

ihi"uganyu. Ya hanada'en imbabaleyun wadah ad Judah ya mun'a'atedah gubat. ²²Ta hanan tinigoyun inat'uh natayan ahawa' ya hiya damdamay ahiyu aton. Ta adiyu hophopan di angahyu ya adiyu anon nan anon di nabalu. ²³Ya adiyu aanon nan turbanyu ya ta'on on nadan hapatutyu. Mu ta'on on adiyu ipatpatigoy umukayunganyu mu ma'attigo te mun'apigut ayu. Ot manu'eh ma'at datuwen da'yu ya gapuh nadan adi maphod an ato'atonyu. ²⁴Ot hanan inat'u ya hiyay pangiyunnudanyu. Ta na'at'e datuwe ya ahiyu nomnomon mohpeh Apu Dios.

²⁵Ya alyon bon Apu Dios i ha"on di, Hitun panadaga' hinan Templo an illattuagda ya pundinolanda hi ihi"uganda an ta'on on nadan imbabaleda ya ipapate' dida. ²⁶Ya i diyen algo an panadaga' ya waday oha an mihwang an umen e mangipa'innilan he"a i diyen na'at. ²⁷Ya mabalin mohpe an humapit'a ta mi'hapit'an hiya. Ta hidiye nimpén ma'at i he"a di panginnilaan nadan tatagu hinan ahi ma'at i dida ta wan nomnomona' an Dios.

Hay Ma'at Hi Ad Ammon

25 ¹Alyon bon Apu Dios i ha"on di, ²He"a Ezekiel ya agam ta ipa'innilam nan adi maphod an ahi ma'at hi ad Ammon. ³Ot hanat donglonda tun ibaga'. Te ha"on an na'abbaktun Dios ya ibaga' tee an gapu ta nginihngihilanda nadan tatagu' an tinanud Israel hi na'abakandah gubat ya hay niyayandah udum hi boble ya nunhigla bo udot di amlongdah nadadagan nan Templo. ⁴Ta hiya nan ipa'abak'u didah nadan nunhituh nangappit hi tuluwan di algo an umalin mangubat i dida. Ta mi'hitudan didah nan numboblayanda ta diday mangan hinadan inliya'da ya diday manginum hinadan gatas nadan animalda. ⁵Ta pumbalino' nan bobleda hi ad Rabbah hi pumpastolan hi kemel ya an namin nadan bobleh ad Ammon hi pumpastolan hi kalnero ta wan panginnilaandan ha"on hi Apu Dios. ⁶Te ha"on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Gapu ta nunhiglay hihiwodan da'yun tatagu' an tinanud Israel ya nunhiglay amlongda nimpeh nadadaganyu ⁷ya ituda"uy e mangubat i dida pibo ta mun'a'ateda ya madadag nan bobleda ya nun'alada nadan kinadangyanda ya inyeda didah udum hi boble. Ta mihipun i diye ya ma"i'd mo ha boblen nadan tinanud Ammon. Ot ma'at datuwe ta panginnilaandan ha"on hi Apu Dios.

Hay Nibagah Ma'at Hinadan I Moab

⁸Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Hanadan i Moab^u ya pinihulda nadan i Judah an alyonday, Undan tuwali nganne ihyay ni'dulan nadan i Judah hinadan udum an boble. ⁹Ta hiya nan nomnommonyu an

---

^u 25:8 Hay alyon di udum hi ad Moab ya hi ad Seir.

ituda'uy e mangubat hi bobleda ta pundadagda nadan bobleh nan numpipiningngit hi ad Moab an mun'a'aphod an boblehdi an hi ad Bet-Jesimot ya hi ad Baal-Meon ya hi ad Kiriatayim. ¹⁰Ta hanadan nunhituh nangappit hi tuluwan di algo an nangubat hi ad Ammon ya dida damdamay mangubat hinadan i Moab. Ya atbohadin mihipun i diye ya ma'id ha matudduh boblen nadan i Moab. ¹¹Ta dusao' dida ta panginnilaandan ha'on hi Apu Dios.

Hay Nibaga Hi Ma'at Hinadan I Edom

¹²Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Hanadan i Edom ya nunhigla bo ayay nangiballohdah nadan i Judah ta hiya nan ongal di bahulda. ¹³Ot gapu ta athidiy inatda ya ha'on an na'abbaktun Dios di mundusan dida. Ta ituda'uy e mangubat i dida ta pumputeda dida ya ta'on on nadan animalda. Ta madadag nan bobleda an mihipun hi ad Teman ta ingganah ad Dedan ta mumbalin hi ma'id ha hilbin diyen bobleda. ¹⁴Ot da'yun tatagu' an tinanud Israel di ituda'u ta eyu gubaton dida ta iballohyu nan inatdan da'yu ta i diyey punli'naandah bungot'u. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Ahi Ma'at Hi Ad Pilistia

¹⁵Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Hanadan i Pilistia ya nunhiglay hihiwodah nadan tatagu' ta hiya nan agaggaon ginubatda dida te pohdonda ahan an dadagon dida. ¹⁶Ta hiya nan ad uwani ya ha'on di mangiballoh hinan inatdan da'yun tatagu' ta patayo' didan namin. Ot patayo' nimpe didan namin an ta'on on nadan i Krete ya nadan nunhituh nadan da'ging di baybay. ¹⁷Ta li'naonday bungot'u hi pangiballoha' hinan inatda. Ta wan innilaonda an ha'on hi Apu Dios.

Hay Ma'at Hi Ad Tyre

26 ¹Hidin namangulun algo i diyen mi'ahimpulut ohah (11) tawon an nihipun hi niyayanmih ad Babilon ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²He"a Ezekiel ya tigom'en nunhiglay amlong nadan i Tyre an alyonday, Nadadag bo ayah ad Jerusalem an awadan di dakol an munggattang ya gumattang an malpuh udum hi boble. Ot maphod ta dita'uy mihukkat hi mungkumilhu ta kumadangyan ta'u pibo. ³Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios di mangibaga an mi'buhula' i dida. Ta ituda'uy dakkodakkol an tindalun malpuh udum hi boble an umatdah nan dalluyun hinan baybay ta gubatonda dida. ⁴Ta dadagonda nadan binattun alad hi bobleda ya ta'on on nadan nun'atagen pungguwalyaanda. Ya paddungnay aano' nan pito' hi bobleda ta ma'attigo nan batu. ⁵Ta mumbalin hi punhapayan nadan e mumpuntabukul hinadan tabukulda. Ya pun'alan di udum an tatagun namin di wahnann bobleda. Ha'on an

na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ⁶Ya numpateda nadan numpunhituh nadan udum an boble an sinakup di ad Tyre ta wan panginnilaanda an ha'on hi Apu Dios.

⁷Ya nomnomnomonyu an honago' nan patul hi ad Babilon an hi Nebukadnesar an ongal di abalinana an malpuh huddo'na ta gubadona dida an i'uyugnay dakkodakkol an tindaluna an mungkakabayu ya mungkakalesa ⁸ta pumpateda nadan nunhituh nadan udum an boble an sakup di ad Tyre. Ya ahida mohpe nuntabab nan way nunlini'odan nan binattun alad hi bobleda ta pangi'wandan manggop i diyen boble. ⁹Ta hay atondan manadag hinadan binattun aladda ya pummasuda ya numpalu'ahda nadan nun'atagen pungguwalyaanda ta way atondan hunggop. ¹⁰Ya nunhiglay dinakol di kabayuda ta umuhbuk di dakol an hupu' ta mun'itatabbun hinadan tatagu. Ya mun'iwagot nadan binattun alad hi bobledah pangat nadan ahibubuttikan an kabayu ya kalesa an bumahhel hinan bobleh ad Tyre. ¹¹Ya umalinhawang nadan numpungkabayuh nadan kalata ta pumpateda nadan tataguhdi ya numpa'ihda nadan babale an ta'on on hanadan nun'ihamad di tu'udna. ¹²Ya nun'alada nadan nun'abalol an gina'uda ya ta'on on hanadan igattangda. Ya numpa'ihda nimpe nadan aladda ya babaleda ya eda nun'yanud hinan baybay nadan nun'apalu'ah an kayiw hinan baleda ya ta'on on nadan nun'agudun batu. ¹³Ot ma'at datuwe ta wan mapogpog nan tuling di kantada ya nadan gangon di harpda. ¹⁴Ya mumbalin nimpe nan bobleda hi batu ta punhapayan nadan mumpuntabukul hi tabukulda ya abuh. Ta mihipun i diye ya ma'id ha e mangipaphod i diyen boble ta adi mo maboblayan. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁵Ya alyona boy, Hitun pangubatan nadan binuhuldan dida ya hanada'en numpunhituh nadan pingngit di baybay ya nunhiglay eda tumakutan i diyen donglondan ahitutukuk ya ahikokoga an mun'a'ateh ad Tyre. ¹⁶Ta hanadan patul i dadiyen boble an wah nan da'ging di baybay ya pun'aanda nadan lubang di patul an inlubungda on eda inumbun hinan awadan di hupu'. Ya gumayogayonggongdah takutda i diyen nunhiglan ma'at hinadan i Tyre. ¹⁷Ta ikantaan nadan tatagu nadan i Tyre hinan mikanta hi'on waday nate an alyonday,

Ngalngalam di e nadadagan nan nundongol an bobleyuh ad Tyre.

Ya den handi'e ni' ya ongal di abalinanyu ya nundongol ayu hi gumattangan di mumpapapol an malpuh udum hi boble.

Ya da'yuy mataktan hinadan numpunhituh nan pingngit di baybay.

¹⁸Mu ad uwanin nadadag ayu ya gumayonggong nadan tatagan nunhituh nan pingngit di baybay an gapuh takutdah nan na'at da'yu.

¹⁹Ya inalini bon nan na'abbaktun Dios di, Pumbalino' nimpe nan bobleda hi adi maboblayan te malnong hinan baybay. ²⁰Ta paddungnay

ipiye' hidiyen boble hinan boblen di numpun'ate ta ma'id mo ha uggan ma'al'alih boblen nadan i Tyre. ²¹Ta atatakut hidiyen ato' i dida ta ma'id nimpe mo ha uggan ma'alih boblen di i Tyre. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Mikanta Hi Ad Tyre

- 27** ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²He'a Ezekiel ya hanat iyammam ha kanta hi ahi mikantah ad Tyre an gapuh nan ma'at hi bobleda. ³Ta athituy ikantam hinadan i Tyre an nunhituh pingngit di baybay an punggattangan di tataguh abobboble an alyom di,
 Da'yu an i Tyre ya alyon Apu Dios di ilattuwagyu anuy amaphod nan numboblayanyu.
- ⁴Ya paddungnay wah nan baybay nan bobleyu an umat i ha mapmaphod an papol hi gawwan nan baybay
- ⁵an hay dingdingna ya bolbol an nalpuh nan billid an nungngadan hi Hermon ya hanan tu'ud an migawwah nan papol ya sedar an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon.
- ⁶Ya ha'ey niphod hi pungkauhyuh liting ta ume nan papol ya nan kayiw an oak an nalpuh ad Basan.
 Ya hay dotalna'e ya bolbol an nalpuh ad Cyprus an na'al'alkusan hinan ma'alah nan ba'git di elepante.^v
- ⁷Ya hana'e bon linen an naboldaan an wah uhun nan papol ta manapap hi dibdib ta mitulud nan papol ya nalpuh ad Egypt.
 Ya hidiye boy umat hi bandelayu.
 Ya hanada'e bon punhiduman ya niyammah asul ya bayulet an luput an nalpuh ad Cyprus.
- ⁸Ya hanada'en puntamuwonyu an mungkauh hinan liting ta ume nan papol ya nadan i Sidon ya i Arbad.
 Ya hanadan ibbayun i Tyre di mangimanehoh nadan papolyu.
- ⁹Ya hay uggan mangipaphod hinadan papolyu hi'on waday napa"ih ya nadan i Gebal an inluganyuh nadan papol.
 Ya an namin nadan e mungkumilhun papol ya umalidan gumattang hinadan igattangyu.
- ¹⁰Ya hay tindaluyun nunhahapiyo ya nunhelmet ya nadan inawityuh ad Persia ya hi ad Lydia ya hi ad Libya.
 Ya hay punhablayandah nadan helmetda ya hapiyoda ya nadan binattun aladyu ta mapmaphod di tigona.
 Ta gapun dida ya nundongol ayuh abobboble.
- ¹¹Ya hanada'e bon guwalyayu ya nalpudah ad Arbad ya hi ad Helek an diday mungguwalyah nadan binattun alad di bobleyu.

^v 27:6 Nan ba'git di elepante ya dakol di mabalin an miphod an mapmaphod di tigoda.

- Ya hanada'en nalpuh ad Gammad ya diday umohnong hinadan nun'atagen balen pungguwalyaan.
- Ya nun'ihableda nadan hapiyodah nadan binattun alad ta namaman mapmaphod di tigon di bobleyu.
- 12 Ya hanada'en i Tarsis ya umalidan gumattang hinadan igattangyun i Tyre an hay pamayadda ya silber ya gumo' ya lube ya lata.
- 13 Ya nada'en i Greece ya i Tubal ya i Mesek ya hay pamayadda damdama ya hanadan himbutda ya nadan usaldan gombang di ni'apya.
- 14 Ya hay ibayad'en nadan i Bet-Togarmah ya kabayu an mabalin an muntamu ya nadan kabayun ma'usal hi gubat ya nadan mul.^w
- 15 Ya ta'on on nadan i Rodes ya nadan numbobleh pingngit di baybay ya gumattangdan da'yu an hay pumbayadda ya ba'git di elepante ya nadan ma'aggangan kayiw.
- 16 Ya hanada'en i Edom ya pun'iyalida nadan nun'abalol an umat hi torkois ya rubi ya nadan mun'a'aphod an luput an mumpumbolah ya nadan nun'aboldaan an luput ya nan linen ya nan ma'alah nan baybay an koral ta ihukkatdah nadan igattangyu.
- 17 Ya hanada'en i Judah ya i Israel ya hay ihukkatdah nadan igattangyu ya napinun alina an nalpuh ad Minnit ya nan danum di iyukan ya nan lanan di olibo ya nadan pumpabangluh makan.
- 18 Ya ha'e damdamay pumbayad nadan i Damaskus hinadan alandan igattangyu ya nadan ma'inum an malpuh ad Helbon ya nadan dutdut di kalnero an malpuh ad Sahar.
- 19 Ya hanada'en mungkumilhun i Usal ya gumattangdah nadan igattangyu an hay pamayadda ya nadan pumpabangluh makan ya nadan usal an gumo'.
- 20 Ya hay pamayad'en damdaman nadan i Dedan hinadan alandan igattangyu ya nadan uloh an mihophop hi bonog di kabayu.
- 21 Ya hanada'e damdaman i Arabia an didah nadan ibbadan ap'apuh ad Kedar ya hay ihukkatda ya nadan inlum di kalnero ya nadan tangbal an kalnero ya nadan gulding.
- 22 Ya hay pamayad'en damdaman nadan i Seba ya i Raamah ya nadan nun'abalol an umat hi balitu' ya nadan mun'aphod an middum hi makan.
- 23 Ya ta'on on nadan i Haran ya i Kanneh ya i Eden ya i Seba ya i Assur ya i Kilmad an mumpungkumilhu ya
- 24 pun'iyalida damdamay mun'aphod an luput an asul ya mumbolah ya naboldaan di udum ya nadan mi'ap'ap hi dotal an nat'onat'on di kololna ya nadan nun'ahamad an tali.

^w 27:14 Nan mul ya hidiye nan imbabalen di nipatangbal hi dongki an kabayu.

- 25 Ya hay pumpangilugananyuh nadan dakol an igatangyu ya nadan papol di i Tarsis.
Ya nipaddung nan bobleyu ituwen papol an napnuh kalga.
- 26 Mu hay dumatnganyuh gawwana ya paddungnay umali han mabikah an puwo' ya dinadagnah diyen papol an nilugananyu.
- 27 Ta an namin ayun paddungnay ni'lugan i diyen papol an titindalu ya kalpentero ya nadan mumpungkumilhu ya ta'on on hanadan mangimanehoh nan papol ya paddungnay mun'a'alting ayu.
Ya paddungnay malnong hinan baybay nadan dakol an nun'abalol an kinadangyanyun wadah nan papol.
Ta athituy ma'at hinan bobleyu.
- 28 Ta pamaag ya paddungnay mun'alinhawang di tukukyun mun'a'alting ta ay umalyog nan pingngit di baybay.
- 29 Ta hanadan mumpuntamuh nadan udum an papol ya puntataynanda nadan papolda ta mumpapangedah nan pingngit di baybay ta punhimmamangmangandah diyen ma'at i da'yu.
- 30 Ta gapu i diyen ma'at i da'yu ya pun'itkukday kogada ya pun'ihabuwadgday hupu' hi uluda on numpuligdahdih nan awadan di dapul.
- 31 Ya pun'upuhanday uluda ya nunlubungdah langgut te nunhiglay umukayunganda i diyen ma'at i da'yu.
- 32 Ya ikantaan da'yu i han kantan di umukayungan an gapu i diyen ma'at i da'yu an alyonay, Ma'id ha mipaddung hinan amaphod nan boble hi ad Tyre mu nampingpinghan an na'umah hinan baybay.
- 33 Ta ta'on on dakol di impa'amlongyun mumpungkumilhu ya dakol di impakadangyanyun patul an gapuh nadan mun'aphod an igatangyu
- 34 mu ad uwani ya nadadag ayu an paddungnay nilubu' ayuh dallom nan baybay.
Ya an namin nadan kinadangyanyu ya ta'on on hanadan puntamuwonyu ya middumdan da'yun milubu'.
- 35 Ta mangintattakut nadan numbobleh nadan pingngit di baybay i diyen ma'at i da'yu.
Ya ta'on on hanadan patulda ya ma'attigoh angahda an mangintattakutda hi pangngolandan diyen ma'at i da'yu.
- 36 Ya atbohdi nadan mumpungkumilhu abobboble an mangintattakutda i diyen nunhigla ahan an apogpoganyu.

Hay Ma'at Hinan Patul Hi Ad Tyre

28 ¹Alyon bon Apu Dios di, ²He"a Ezekiel ya hanat em ibagah nan patul hi ad Tyre tun ibaga' ta alyom di, Hituwey imbagan nan na'abbaktun Dios i he"a an alyonay, Nunhiglay punlattuagam an hay punnomnommu

ya he"ay dios hinan nigawwah nan baybay an bobleyu an ad Tyre. Mu he"a ya tagu'a ya abuh an bokon'a dios an ta'on on hay punnomnommu ya waday abalinam. ³Undan hay punnomnommu ya inla'la'ingmu mu din hi Daniel. Ya undan na'ngillam an namin di nganneh diye. ⁴Manu te gapuh la'ingmu ya kimmadangyan'a te dakol di inamungmuh balitu' ya silber. ⁵Te gapu nimpe ta na'la'ing'an mungkumilhu ya kimmadangyan'a ta hiya nan munlattuwa'g'a.

⁶Mu alyon nan na'abbaktun Dios di gapu anu ta hay punnomnommu ya nipaddung di la'ingmuh dios ⁷ta hiya nan ipa'alina' mun'abubungot an tatagun mangubat i da'yu. Ta pumpate da'yu ya nundadagdan namin di kinadangyanmu ya an namin nadan mun'a'aphod an impa'iphodmu. ⁸Ya numpate da'yu'e ya nun'ipadokpah da'yuh nan baybay ta lubu'yudi. ⁹Ta i diyen umaliyandan mamate i he"a ya undan mo wahdi ha alyom hi dios'a. Te on'a tuwali tagun holtapom di atondan he"a. ¹⁰Ta ay'a kahuh pangat nadan malpuh udum hi boblen mamaten he"a. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, ¹²He"a Ezekiel ya agam ta ibagam bo nan ahi ma'at hinan patul hi ad Tyre. Ta alyom di, Hay alyon nan na'abbaktun Dios ya handi'e ya mapmaphod di nangadolmu ta mapmaphod di tigom ya na'la'ing'a nimpén patul. ¹³Ya wadan namin i he"a ta paddungnay nunhitu'ah nan mapmaphod an natanoman hi ad Eden. Ya wadan namin i he"a nadan nat'o'nat'on an nun'abalol an umat hi balitu' ya rubi ya topas ya emerald ya krisolayt ya oniks ya jasper ya sapira ya turkois ya beril. Te an namin datuwe ya nidadaanda tuwalih din niyayyamam. ¹⁴Ta ay'a kerubim an intuda"u ta guwalyaam nan niyappit i ha'on an Dios an billid an awadan di dakol an nun'abalol an ahibibinang an batu. ¹⁵Ya nihipun hidin agolangmu ya maphod ni' di pangatmu mu indani ya inhipunmun mangat hi adi maphod. ¹⁶Te hidin dimmakolday gumatang hinan dakol an igatangmu ya hi kittang on bimmungot'a ya adi mo nimpe maphod di pangatmu. Ta hiya nan ta'on on ay'a kerubim an nungguwalyao' hinan billid an niyappit i ha'on ya piliton da'a an pa'aanon hidih nan awadan di ahibibinang an nun'abalol an batu. ¹⁷Te gapuh nan amaphodmu ya la'ingmu ta nundongol'a ya munlattuwa'g'a ta numbalin'ah paddungnay ma"i'd ha nomnomna. Ta hiya nan paddungnay itopal da'a ta punhintiggan da'ah nadan patul hi udum hi boble. ¹⁸Te gapuh nan dakol an bahulmu ya kinulukmu ya nibilang hi nalugit nadan pundayawanyu. Ta hiya nan ipa'ali' han apuy ta pu'ulan da'yu ya an namin nadan wahan numboblayanyu. Ta punhintiggan di tatagu di pumbalanan di bobleyuh dapul. ¹⁹Ta mano"olday tataguh udum hi boble i diyen atatakut an ma'at i da'yu. Ta hidiyey apogpogan di niyatanyun i Tyre.

Hay Ma'at Hi Ad Sidon

²⁰Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²¹He"a Ezekiel ya hanat ibagam nan adi maphod an ahi ma'at damdamah ad Sidon. ²²Ibagam i dida an ha'on

an na'abbaktun Dios ya mi'buhula' i dida. Ta hitun pundusaa' i dida ya ma'innilaan di tatagu an nipto' di pangat'un Dios. ²³Ta ipa'ali' di nalot an dogoh ta iyaten di udum. Ya ipiyali' boy mangubat i dida ta pumpateda dida ta wan daladala nadan kalatada. Ta hidiyey panginnilaanda an ha'on hi Apu Dios.

²⁴Ta ma'at'e dadiye ya idinong mo ayan nadan tatagun ay pagat an hinaggon nadan tinanud Israel an mamalpaligat i da'yu. Ya i diye nimpey panginnilaandan ha'on nan na'abbaktun Dios.

Hay Ahi Luminggopan Nadan Tinanud Israel

²⁵Alyon nan na'abbaktun Dios di, Hitun pun'amunga' i da'yun tatagu' an tinanud Israel an ilpu da'yuh nadan boblen nangiyaya' i da'yu ya ahi punhintiggan di tataguh abobboble an ha'on ya ammunay nipto' di pangatna. Ta mibangngad ayuh nan boblen indat'u tuwalih din baal'un ammodityun hi Jacob. ²⁶Ta mabalin an malinggop ayu mohpen mumpangiphod hi baleyu ya muntanom hinadan lutayu. Ot hitun pundusaa' hinadan hinaggonyun namalpaligat i da'yu ya i diyey panginnilaanyu mohpe an ha'on nan Dios an dayawonyu.

Hay Ma'at Hi Ad Egypt

29 ¹Hidin mi'ahimpuluh duwah (12) algo hinan mi'ahimpuluh (10) bulan i diyen mi'ahimpuluh (10) tawon an nihipun hi niyayanmih ad Babilon ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an alyonay, ²He"a Ezekiel, agam ta ibagam nan adi maphod an ahi ma'at hinan patul hi ad Egypt ya nadan tataguhdi. ³Ta ibagam i hiya an alyom di, Nomnomnomom an alyon nan na'abbaktun Dios di hiyay mi'buhul anun he'a an paddungnay buwayah nan wangwang an nungngadan hi Nayl. Te alyom di he"ay nangapya ta hiya nan alyom anuh bagim hidiyen wangwang. ⁴Mu paddungnay bunwiton da'a anu ya inip'otnan he"a nadan dakol an ekan hidi ya ginuyud da'yu ⁵ya inye da'yuh nan agge naboblayan ya inwagillang da'yuhdi. Ya ma"i ha umalin e mangilubu' i da'yu ta anon da'yuh hamuti ya nadan udum an animal. ⁶Ta hidiyey panginnilaanyu anun namin an i Egypt an hiya hi Apu Dios.

Handi ni' ya da'yun i Egypt di numpaboddangan nadan ibba' an tinanud Israel mu onnot on nipaddung ayuh nan katlubung^x an hu"ud. ⁷Te hidin inhu"udda nan katlubung ya naphal ot mun'ahugatanda ot matukadda ta nun'aputung di tunggal di bonogda. ⁸Ta hiya nan alyon nan na'abbaktun Dios di ipa'alina anuy mangubat i da'yu ta pumpateday udum i da'yu ya ta'on on hanadan animalyu. ⁹Ta mumbalin nan bobleyuh ad Egypt hi adi maboblayan ta panginnilaanyu an hiya hi Apu Dios.

^x 29:6 Isaiah 36:6

Te he"an patul ya inalim anuy he"ay nangapyah nan wangwang an nungngadan hi Nayl. ¹⁰Ot nomnomnomom an mi'buhul hi Apu Dios i da'yu ya adina pohdon hidiyen wangwang. Ya dadagona nan bobleyuh ad Egypt ta mumbalin hi ma"i'd ha hilbinah ad Migdol ta ingganah ad Aswan ya inggana boh nan pogpog di ad Etiopia. ¹¹Ta ma"i'd anu ha tagu onu animal hi munwannawannat hidi hi napat (40) di tawon. ¹²Manu te wadada anuy udum an boblen nadadag mu ma"i'd ha ipaddungan di adadagan di bobleyuh ad Egypt. Ta miwakat ayu anuh abobbobleh tun luta ta miwalong nimpe nan bobleyu an adi maboblayan hi napat (40) di tawon.

¹³Ot alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Mu nala"uh'eh diyen napat (40) di tawon ya amungo' mohpe dida an ta'on on idanay awadanda. ¹⁴Ta ibanggad'u didah ad Egypt ta munhituda mohpehdi. Mu mumbalindah ma"i'd ha abalinandan boble ¹⁵ta adida abalanan an mi'gubat hi udum an boble. Ta adida mo mundongol an boble ya adida mo abalanan an sakupon di udum an boble. ¹⁶Ta da'yun tinanud Israel ya adi mo mabalin hi pundinolanyu nadan i Egypt. Ta hidiyen ma'at i dida di mangipanomnom i da'yuh nadan numbahulanyu hi numpaboddanganyun dida. Ta innilaonyu an ha"on nan na'abbaktun Dios.

Hay Nangabakan Da Nebukadnesar Hi Ad Egypt

¹⁷Ya hidih din namangulun algoh nan namangulun bulan i diyen ma'abaintit pituy (27) tawon hi awadanmih ad Babilon ya inalim Apu Dios i ha"on di, ¹⁸He"a Ezekiel ya innilam an hi Nebukadnesar an patul hi ad Babilon ya ginubatdah ad Tyre. Ya nunhiglay numpatamunah nadan tindaluna ta nun'akuplatan di pu'olda hi eda namahopahonan hi kayiw ya nun'atuga'an di uluda hi eda nanganaktuwan hi pito' hi iniphoddah awondan bumahhel hinan binattun alad hi ad Tyre. Mu hidin bimmahhelda ya oh'ohha han inakhupandan nabalol an gina'uda ta ma"i'd ha bino'ladan nangubat hi ad Tyre. ¹⁹Ta hiya nan alyo' an na'abbaktun Dios di, Ipa'abak'uh ad Egypt i Nebukadnesar ta alandan namin nadan kinadangyanda ta hidiyey bino'ladah nadan tindaluna hi eda nangubatan hi ad Tyre. ²⁰Ot ipa'abak'u nimpeh ad Egypt i dida ta hidiyey bino'ladah nangatandah nan impa'at'un dida. Ha"on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

²¹Ta ma'at'e danae ya ahi da'yu pabikahon an tinanud Israel. Ya idat'uy abalinam Ezekiel an manugun i dida ta innilaonda mohpe an ha"on hi Apu Dios.

Hay Pundusaan Apu Dios Hi Ad Egypt

30 ¹Alyon bon Apu Dios i ha"on di, ²He"a Ezekiel agam ta ipa'innilam tun ibaga' i he"a ta alyom di, Imbagan nan

na'abbaktun Dios an umman tuwe mo anun madatngan han atatakut di ma'ma'at. ³Te nadatngan mo nan adadagan di abobboble an numboblaysan di bokon Judyu. ⁴Te waday umalin mangubat hi ad Egypt ta pumpateday udum i dida ya nun'aladay kinadangyanda ya numpa"ihda nadan boblehdi. Ta hanada'en i Etiopia ya nunhiglay eda tumakutan hi pangngolanda i diyen ma'at hinadan ibbadah ad Egypt.

⁵Ya ta'on on hanadan nabayadan an tindalun di i Etiopia ya i Put ya i Lydia ya i Lybia ya an namin nadan bobleh ad Arabia ya atbohdi nadan ibbayun tindalun tinanud Israel ya mun'ateda i diyen gubat.

⁶Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Hanadan bumoddang hinadan i Egypt ya mun'atedah gubat an mihipun hi ad Migdol ta ingganah ad Aswan ta ma'id mo nan punlattuaganda. ⁷Ta nunhigla bo ayay adadagan di ad Egypt ya hay ena iwalongan mu hanadan udum. ⁸Te iyabulut'un Dios an pu'ulandah ad Egypt ya impapate' nadan malpuh udum hi boblen bumoddang nimpe i dida. Ta panginnilaandan ha'on hi Apu Dios.

⁹Ya wadaday ituda'un munlugan hi papol an e mangipa'innilah nadan i Etiopia an agagga moy adadaganda te ma'dinnolda. Ta nunhigla bo ayay takutdah tun adadagan di ad Egypt.

¹⁰Te imbagan nimpén nan na'abbaktun Dios an ituda'na nan patul hi ad Babilon an didah nadan tindaluna ta eda gubaton hi ad Egypt ta pumpateda nadan tataguhdi ya nun'alada nadan kinadangyanda. ¹¹Ta awagillang di mun'ateh pangatda ya ta'on on hanadan boble ya pumpa"ihda. Te da Nebukadnesar hinadan tindaluna ya nundongolda tuwalin mabungot. ¹²Ya tudu'ana anu nan wangwang an nungngadan hi Nayl ya impaboltana nan bobleh ad Egypt hinadan malpuh udum hi boblen adi maphod di pangatda. Ta pumpa"ihda nimpe anuh diyen boble ya namin nadan wahdi ta mumbalin hi ma'id ha hilbinah diyen bobleh ad Egypt. Hi Apu Dios di mangalin tuwe.

¹³Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di dadagonan namin anu nadan iniphod di tagun dayawonda hi ad Mempis hidih ad Egypt. Ta ma'id mo ha mun'ap'apun dida ta nunhiglay takut nadan tataguhdi. ¹⁴Te dadagonah ad Patro an muyyad di ad Egypt ya ta'on on hi ad Tebes. Ya pinu'ulanah ad Soan.^y ¹⁵Ya atbohdi dadagonah ad Pelusium an pundinolandah ihi"ugandah ad Egypt. Ya patayonay dakkodakkol an i Tebes. ¹⁶Ya pinu'ulanan namin anu nadan bobleh ad Egypt ta hanada'en i Pelusium ya punholholtapona dida ya dadagona nimpeh ad Tebes ta nunhiglay tumakutan damdaman nadan i Mempis. ¹⁷Ya hanada'en mumpangilog an linala'in nunhituh nadan udum an bobleh ad Egypt an umat hinadan i Heliopolis ya i Bubastis ya mun'atedah gubat ya

^y 30:14 Hi ad Soan ya boble hi ad Egypt an hidi ni' di awadan di pun'ap'apuwanda.

hanada'en mabati ya miyedah udum hi boble. ¹⁸Ya paddungnay humilong nan bobleh ad Tahpanhes hi ad Egypt hitun adadagan di ad Egypt te ma'id mo ha namnamaonda te miyedah udum hi boble ta mapogpog di punlattuwaganda. ¹⁹Ta athidin dusaona nadan i Egypt ta panginnilaanda nimpén hiya hi Apu Dios.

²⁰Hidin mi'apituh algo hinan namangulun bulan i diyen mi'ahimpulut ohah (11) tawon hi niyayanmih ad Babilon ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²¹He"a Ezekiel ya innilam an paddungnay pinutung'uy ta'len nan patul hi ad Egypt. Ya paddungnay ma'id ha nunhangut an nunlibbut i diyen ta'léna ta wan pumhod ta way atona bon mangdon hi ispadana. ²²Ot ha'on an na'abbaktun Dios ya mi'bhuhula' hinan patul hi ad Egypt ta putungo' bo nan ohan ta'léna ta ma'id ha atonan mangdon hi ispadana. ²³Ya inwakat'u nimpe didan i Egypt hi abobboble. ²⁴Te pabikaho' nan patul hi ad Babilon ta ipadon'un hiya nan ispada'. Mu hana'en patul hi ad Egypt ya paddungna nimpey putungo' nadan ta'léna ta mundammuda'eh gubat ya pamaag ya mumpalak ya nateh hinangngab nadan binuhulna. ²⁵Te pabikaho' nimpe nan patul di i Babilon ta ipadon'un hiya nan ispada' ta pangubatnah nadan i Egypt te paddungnay mangluy di ta'len nan patulda ta ma'id ha abalinana. Athidiy ato' ta panginnilaandan ha'on hi Apu Dios. ²⁶Ya inwakat'u nimpeh abobboble nadan i Egypt ta panginnilaanda an ha'on hi Apu Dios.

Hay Ni'aligan Nan Kayiw An Sedar

31 ¹Hidin hopap di algo hinan mi'atluh bulan i diyen mi'ahimpulut ohah (11) tawon hi niyayanmih ad Babilon ya alyon Apu Dios di, ²He"a Ezekiel ibagam hinan patul hi ad Egypt ya nadan tatagunah tuwen ibaga' ta alyom di, Da'yun i Egypt ya ongal di abalinanyu an ma'id ha nipaddunganyuh abobboble. ³Te nan nundongolanyu ya umat hidin nundongolan ni' di i Assyria an umat hinan kayiw an sedar hidih nan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon an nangintatage ta dinatngana nan bugut ya nanginhahapang ta hinidumana nan muyung. ⁴Ya wadaday adi matdu' an obob hidih nan way awadana ta hiya nan nangin'o'ongngal ya ta'on on nadan udum an kayiw i diyen muyung ya madanudandumanda. ⁵Ot gapu ta nanongnan waday liting hinan nitanomana ya nangintatage nimpe ya nanginhahapang mu hanadan udum an kayiw. ⁶Ya dakol di nat'onat'on an hamutin numbuyah nadan hapangna. Ya dakolday animal an na'lum hinan pu'una. Ya dakolday tatagun e nunhidum hidi. ⁷Ya manu'e nimpeh mapmaphod di tigon diyen kayiw ya nanginhahapang te immeh ad dalam nadan lamutna ta dinatnganday awadan di dakol an liting. ⁸Ta hiya nan hituwen sedar ya ma'id ha nipaddungan di amaphodna an ta'on on hidih nan mapmaphod an natanoman an ad Eden an ta'on on hanadan bolbol ya nadan kayiw

hinan nundoddotal ya adida umat ituwen sedar. ⁹Ya manu'eh athidi ya hi Apu Dios di nangipahapang ya nangipaphod i diyen kayiw hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ta hiya nan an namin nadan kayiw hidih nan natanoman an hi ad Eden ya paddungnay umamohdan hiya.

¹⁰Mu gapu bo ta athidi nimpén nangintatage ta hiyay atagtagayan ya munlattuweg. Ta hiya nan, nan na'abbaktun Dios ¹¹ya iyabulutna an gubaton nan nundongol an patul an ni'aligan diyen kayiw ta paddungnay malngoh an gapu ta adi maphod di pangatna. Te iwalong Apu Dios ta ukod hidiyen patul hi atonan hiya ta hidiyey dusana. ¹²Ta paddungnay longhon nimpén nadan mun'abubungot an nalpuh udum an bobleh diyen kayiw. Ta hanada'en nun'a'aphak an hapangna ya awakilatdah nadan billid ya hinadan nundotalana. Ya hanada'en tatagun nalpuh udum hi boblen uggan munhidum hidi ya nunhintataynanda. ¹³Ta pumpatpattukan nadan hamutih diyen natukkad an kayiw ya punduldulmunan nadan atap an animal nadan nun'a'agah an hapangna ya tubuna. ¹⁴Ta hiya nan mihipun i diye ya ma'id mo ha tumageh kayiw ta umat i diyen timmagetagen kayiw an dinatngana nan bugut an ta'on on nihaggon hi liting. Te an namin moy kayiw ya waday nagtud hi atayanda an umat hi tagu an mateda ta umedah ad dalom an awadan di numpun'ate.

¹⁵Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di hay atayan diyen kayiw ya paddungnay tagun nate ot umeh awadan nadan numpun'ate. Ot tudu'ana nadan wa'el ta ma'id ha umayuh liting. Ta gapun diyen timmagetagen kayiw ya paddungnay humilong hinadan billid an nungngadan hi Lebanon te mate'e ya mi'yateda nadan udum an kayiw hidi. ¹⁶Ta hanadan wadah udum hi boble ya gumayonggongdah takutda hi pangngolandah atukadan diyen kayiw. Ta umat hinan tagun mate an umeh awadan di numpun'ate. Ya an namin nadan namangulun mapmaphod an kayiw an immehdi an umat i diyen kayiw an nalpuh nadan billid an nungngadan hi Lebanon ya nadan udum an nalpuh ad Eden ya mun'am'amlongda te ta'on on hiya ya immehdi. ¹⁷Ya atbohdi nadan wah udum hi boblen nundinol i diyen boblen ni'aligan tuwen kayiw ya nateda ta na'na'yedah awadan di numpun'ate ta niddumda nadan udum an nateh gubat.

¹⁸Ot he'an patul ya an namin ayun i Egypt ya mipaddung ayu damdama i diyen kayiw. An ta'on on nundongol di amaphod di bobleyu te kadangyan ayu ya ongal di abalinanyu mu ma'at i da'yu nan nibagan na'at i diyen kayiw. Te paddungnay malngoh ayu ta mate ayu ta ume ayuh awadan di numpun'aten agge nibilang hi tatagun Apu Dios. Hi Apu Dios di mangalin tuwe.

Hay Mikanta Hi Atayan Nan Patul Hi Ad Egypt

32 ¹Hidin hopap di algo hinan mi'ahimpulut duway (12) bulan hinan mi'ahimpulut duwah (12) tawon hi niyayanmih ad Babilon

ya alyon Apu Dios i ha'on di, ²He'a Ezekiel ya agam ta ibagam hituwen mikanta an adi maphod an ma'at hinan patul hi ad Egypt ta alyom di, Hay punnomnommu ya taktan da'ah abobboble te mabungot'a an umat'ah nan layon mu hay immannung ya umat'ah nan buwaya an ma'id ha abalinana an kilutona nan liting ya abuh. ³Te nan na'abbaktun Dios ya alyonay,

Ituda"uy dakkodakkol an tatagu ta paddungnay tabukulon da'yu ya inda'al da'yu.

4 Ya intopal da'yuh nan mamaga ya in'ayag da'yuh nadan hamuti ya nadan atap an animal ta anonday adolyu.

5 Ya inwakat'u nadan nabatin lamohyu hinadan billid ya hinadan nundotal.

6 Ta itmog tun lutay dalayu ya umayuh di udum hinadan billid ta dumayyuh nadan wangwang.

7 Ya i diyen panadaga' i da'yu ya humilong di nunlini"odan te hophopa' hi bugut di ad lagud ta mahawanan nadan bittuwon ya bulan ya algo.

8 Ta mahawanan nimpeh ad lagud ta humilong di bobleyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

9 Ta mangintattakut nadan tataguh udum hi boble hi pangngolanda i diyen ma'at i da'yu.

Ya ta'on on hanadan tataguh nadan boblen aggeyu in'innila ya ma'innilaanda nan ma'at i da'yu.

10 Ya mundingngol hituwen ma'at i da'yu ta way ohaon minomnoman hi pangngolana.

Ta paddungnay nawanat'e nan ispada' on mungkaykaynitdah takut nadan patul hi udum hi boble te itakutda damdamay nitaguwanda.

11 Ha'on an na'abbaktun Dios di mangibaga tee i he'a an patul hi ad Egypt an umali nan patul hi ad Babilon an didah nadan tindaluna an mun'i'ispadada ta patayon da'a.

12 Ta patayon nadan ongal di abalinandan mun'abubungot an tindalu an namin nadan tatagum.

Ya numpa"ihdan namin nadan wadah bobleyun ilattuwagyun i Egypt.

13 Ya impapate' an namin nadan bakayun wah nan pingngit di wangwang ta ma'id mo ha tagu onu ha naha'gudan hi baka hi uggan e mungkilut hinan liting hidi.

14 Ta pumbalino' hi mapagana nadan liting ya maphod di umayuhana. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

15 Ta hitun a'atan datuwe ya madadag hi ad Egypt ya maten namin di wahdi ta mumbalin hi ma'id ha hilbinah diyen boble ya i diye mohpey panginnilaan nadan mabati an ha'on hi Apu Dios.

¹⁶Ta hituwey ikantan nadan binabain malpuh udum hi boble hi umukayunganda hinan ma'at hi ad Egypt.

Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁷Hidin mi'ahimpulut limah (15) algo hinan namangulun bulan i diye damdaman mi'ahimpulut duwah (12) tawon hi niyayanmih ad Babilon ya alyon Apu Dios i ha'on di, ¹⁸He"a Ezekiel, agam bo ta ipatigom an umukayungan'an mangibagah nadan i Egypt an mateda ta umedah awadan nadan numpun'aten nundongol ni' mu nadadagda ta immedahdi. ¹⁹Ya alyon bon Apu Dios di, Undan hay punnomnomyun i Egypt ya maphod nan a'aty mu nadan udum. Umman ta'on on da'yu ya mate ayu ta ume ayuh awadan nadan numpun'aten agge nibilang hi tatagu'. ²⁰Ot adi mibahhon mate ayun i Egypt te nundadaan nadan nun'i'ispadan mamaten da'yu. ²¹Ta ahi alyon nadan namangulun naten ap'apu hinadan i Egypt ya hinadan udum an bimmanoddang i dida di, Maphod ta immali ayuhtu ta middum ayun da'min nateh gubat an agge nibilang hi tatagun Apu Dios.

²²Ya ta'on on hanadan i Assyria ya wahdidan namin hinadan tindaludan nateh gubat. ²³Ta an namindan taktan ni' di abobboble an nateh gubat ya dedahdin nilubu'dan namin hidi.

²⁴Hanada'e bon i Elam^z ya mataktanda ni' damdama mu hidin natedah gubat ya immedan namin hi ad dalam ta nibabainda bo aya. ²⁵Ta niddumda nimpeh nadan nateh gubat an agge nibilang hi tatagu'. Ta ta'on on taktan ni' nimpem di abobboble dida mu nibabainda te dedahdih ad dalam hi awadan di numpun'ate.

²⁶Ya atbohdi nadan i Mesek ya i Tubal an dedahdin namin hinadan dakkodakkol an tindaludan nateh gubat an nilubu'dahdih ad dalam an niddumdah nadan agge nibilang hi tatagu' an ta'on on taktan ni' di tatagu' didah abobboble. ²⁷Mu agge nipapto' di adoldah natayanda an adida umat i handidan nun'atulid an titindalu an maphod di nilubu'anda an impunganda nadan ispadada ya niyuhhun hi adolda nadan hapiyoda.

²⁸Ot athidi damdamay ma'at i da'yun i Egypt an mate ayu ta e ayu middum hinadan nateh gubat an agge nibilang hi tatagu'.

²⁹Ya ta'on on nadan i Edom ya dedahdi an ibbada nadan patulda ya nadan ap'apun nunhilbih nan patulda ya nadan nateh gubat. Ta niddumda damdamah nadan agge nibilang hi tatagu'. ³⁰Ya athidi bo nadan ap'apun di wah huddo'na ya an namin nadan i Sidon an ta'on on dida nadan matakta handi ya dedahdi an niddumdah nadan agge nibilang hi tatagu' an numpun'ateh gubat ta nibabainda.

³¹Mu nan patul hi ad Egypt an mateh gubat ya ma'alubyag hi umayanah awadan di numpun'ate te tigonahdi nadan dakkodakkol

^z 32:24 Jeremias 49:35-39

an tindalunan nateh gubat. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ³²Ta ta'on nimpe on inyabulut'u ni' ta taktan di abobboble dida hi awadandah tun luta mu mateda damdama ta eda middum hinadan ibbadan nateh gubat hi awadan nadan numpun'aten agge nibilang hi tatagu'. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nipa"elan Nan Tamun Nan Napilin Mungguwalya

33 ¹Indani ya inalin bon Apu Dios i ha'on di, ²He"a Ezekiel ya padanam hinadan ibbam an tinanud Israel ta alyom di wa'e ta ituda"uy e mangubat i ha boble ya wada mo tuwalyi pinto'dan mungguwalyah bobleda. ³Ta wada'ey tinigonah mangalin mangubat i dida ya ipagangohna nan tangguyub ta panginnilaan nadan ibbanan tatagu ta mundadaanda. ⁴Mu alina'e hi impagangohna nan tangguyub ya waha oha i dida hi agge nundadaan ta pinateda ya hiyay ud bahul hi natayana. ⁵Te onha hidin dingngolna nan tangguyub ya nundadaan ot waninnot an nihwang ta hiya nan hiya nimpey ud bahul hi natayana. ⁶Mu hi'on tinigon nan guwalyan waday mangalih binuhulda mu aggena impagangoh nan tangguyub ta waday nate i dida ya hidiyen nate ya nate an gapuh bahulna. Mu dusao' damdama nan guwalya te aggena inat nan tamuna.

⁷Ot he"a Ezekiel ya he"ay pinto"uh mungguwalyah tudan ibbam an tinanud Israel. Ta hiya nan donglom nan ibaga' ta em ibagan dida. ⁸Te wa'e ha alyo' hi em ibaga hi ohan tagun adi maphod di pangatna an madusa ta mate hi'on adi muntutuyuh nadan adi maphod an pangatna mu aggem e imbaga ta nate ya dusaon da'a te aggem imbaga ot ahi mate. ⁹Mu hi'on em imbaga mu ningamut an mungngohe ta agge nuntutuyuh bahulna ot mate ya hiyay ud bahul ta ma"i'd ha bahulmuh atayana.

¹⁰Ya alyon bon Apu Dios di, He"a Ezekiel ya eka ta em ibagah nadan ibbam an tinanud Israel tun ibaga' ta alyom di, Analyonyu anuy nunhigla bo aya tayya an adi ta'u pa"itpol hi dusa ta'u an gapuh nadan adi maphod an ina'inat ta'u. Ot ma"i'd ha bahhonan mate ta'u te nganne mahan di aton an e tumagu i ha athitu.

¹¹Mu alyon nan wadawada ya na'abbaktun Dios di umman adina anu pun'amlongan nan atayan nadan tatagun adi maphod di pangatda te hay pohdona ya muntutuyudah nadan bahulda ta way atondan mi'tagu. Ta hiya nan alyonay, Ibaga' i da'yun tinanud Israel an daan mo ta muntutuyuh ayuh nadan numbahulanyu ta way atonyun mi'tagu ta adi ayu mihi"an i ha'on.

¹²Ya inalin bon Apu Dios i ha'on di, He"a Ezekiel ya ibagam hinadan ibbam an ta'on on maphod di pangat nan ohan tagu mu alina'eh on waha nibahhawana ya innaynayunan mangat hi adi maphod ya adi mabalin hi mi'tagu an gapuh nadan maphod an ina'inatna handi. Ya

atbohdi nan tagun adi maphod di pangatna an onha muntutuyu ya indinongnan mangat hi adi maphod ya mi'tagu. ¹³Ya mabalin an alyo' di hanan maphod di pangatnan tagu ya mi'tagu mu hi'on hidiyen amaphodna handiy pundinolana ta mangmangngat hi adi maphod ya ibaga' tee an ma'id ha bilangan ha'on nadan maphod an ina'inatna handi. Ta hiya nan mihi'an i ha'on an gapuh bahulna. ¹⁴Ya atbohdi an ta'on on alyo' hi mate nan tagu an adi maphod di pangatna mu alina'eh muntutuyuh nadan numbahulana ya inhipunan mangat hi maphod ¹⁵ta ipabangngadna nan nangidonanah nan impa'utangna ya ta'on on nan inakona ya ibangngadna ya indinongnan mangat hi adi maphod ta un'unudona nadan tugun'u ya adi mihi'an i ha'on an Dios hi atayana. ¹⁶Te mapakawan hinadan numbahulana te nan nipto' an miyunnudan hinan pohdo' di atona.

¹⁷Mu hidiyen ato' ya ibagan damdaman nadan ibbam an tinanud Israel di nibahhoy pangat'u. Mu hay immannung ya diday nibahho. ¹⁸Ot wa'e nimpe ha taguh idinongnan mangat hinadan impa'inghanan maphod an pangat ta hanadan adi maphod di atona ya dadiyen bahulnay iyatena. ¹⁹Mu alina'e bo nimpeh on hanan adi maphod di pangatnay muntutuyuh nadan numbahulana ta hanadan nipto' an miyunnudan hinan pohdo' di atona ya adi mihi'an i ha'on hi atayana.

²⁰Da'yun tinanud Israel ya alyonyu boy nibahhoy pangat'un Dios mu hay immannung nimpe ya da'yuy nibahho. Te nan ato' i da'yu ya hanan miyunnudan hinadan ina'inatyu.

Hay Ma'at Hi Boblen Nadan Tinanud Israel

²¹Hidin mi'alimah algo hinan mi'ahimpuluh (10) bulan i diyen mi'ahimpuluh duwah (12) tawon hi niyayanmih ad Babilon ya wada han tagun binumtik an nalpuh ad Jerusalem an immalin mangipa'innilan ha'on an dinadag di binuhulmih ad Jerusalem. ²²Mu i diyen nahdom an agge ni' immalih diyen tagu ya nali'na' nan ongal an abalanan Apu Dios te nama'id ni' ha hapit'u mu impahapita' ot ahi dumatong hidiyen tagu i diyen ibigatana.^a

²³Ot alyon Apu Dios i ha'on di, ²⁴He"a Ezekiel, hay ibagabagan nadan nabatihdi nan nadadag an bobleyu ya alyonday oh'ohha anuh Abraham ot idat'uh diyen numboblayanyun tinanud Israel. Ot namama mo anuh ad uwanin dakol ayu an ma'id anu ha bahhonan bagiyuh diyen boble. ²⁵Ta hiya nan ibagam i dida an ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' tee an gapu ta ihday animal an nunnanong di dalana ya mundayawdah iniphod di tagu an umat hi bulul ya patayonday ibbadan tagu ²⁶ya mundinoldah nadan almasda ya ilo'day ahawan di ibbada ta dakol

^a 33:22 Ezekiel 24:25-27

nadan nunhiglan umipabungot an at'attonda ya hiya nan adi mabalin hi minaynayun i didah diyen boble.

²⁷Ot ibagam i dida an alyom di, Alyon nan na'abbaktun Dios di adi mibahho an dadiyen nabatihdih nan bobleyu ya matedah gubat. Ya hanada'en bumtik hinan nunlini"odan nan bobleyu ya anon di atap an animal dida. Ya nada'en e nipa"eh nadan liyang ya hinadan awadan di o'ongal an batu ya matedah dogoh. ²⁸Ta pumbalino' hidiyen boble hi ma"i ha hilbina ya pogpogo' nan ongal an abalinandan illattuagda. Ya matowan nadan billid hidi ta ma"i mo ha mangi'wahdi. ²⁹Ta mumbalin'e mohpeh ma"i ha hilbina nan bobleyu ya ahi' mohpe nomnomon an Dios dida.

³⁰Ot alyon bon Apu Dios di, Innilam an nundadamuda'e nadan ibbam an tinanud Israel hinadan way alad onu panton di babaleda on alyonday, Ma'ayu ta eta'u mahmahan hi'on nganne boy impa'innilam Apu Dios i Ezekiel. ³¹Ta athidin umannalidan mundongol hinan ibagam mu adida aton. Manu te maphod di ibagada mu onnot on aggahda te hay nonomnomonda ya hay atondan mungkuluk hi ibbada. ³²Te hay panigoda i he'a ya nipaddung'ah nan tagun maphod di pungkantana ya nala'ing an munggitala ta onda dongdonglon ya abuh mu adida aton.

³³Mu hitun a'atan danaen namin an imbagam i dida ya i diyey panginnilaanda an oha'a an immannung an propeta.

Hay Ni'aligan Nadan Mumpapto' Hi Kalnero

34 ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²He'a Ezekiel ya agam ta ibagam nan ahi ma'at hinadan mumpapto' i da'yun tinanud Israel an alyom di, Imbagan nan na'abbaktun Dios an madadag ayu anun ap'apu an mumpapto' hinadan tinanud Israel te ammunay adolyun ipappapto'yu ta aggeyu impapto' nadan paddungnay kalnero. ³Manuy panginumyuh nadan gatasda ya pangilubungyuh nadan dutdudta ya pangihdayuh nadan mataban paltiyonyu mu ma"i ha alyon hi ipapto'yu dida. ⁴Ta aggeyu attog impapto' nadan nakapuy ya aggeyu inagahan nadan mundogoh onu linibbutan di hugat nadan nahugatan. Ya ma"i ha alyon hi eyu hinama' nadan natala' an onyuot pinaligat nadan mahmo' an tatagun ni'aligan nadan kalnero. ⁵Ta hiya mo nan niwakatda te ma"i ha mumpapto' i dida ta nun'a'an di atap an animal nadan udum i dida. ⁶Ya immeday udum hinadan nabillid ta niwakatda nimpeh abobboble ya ma"i ha e nanama' i dida. ⁷Ta hiya nan da'yun mi'alig hi mumpapto' hi kalnero ya donglonyu nan imbagan Apu Dios an alyonay, ⁸Ha'on an wadawada ya na'abbaktun Dios ya ibaga' teen gapu ta ma"i ha mumpapto' hinadan tatagu an paddungnay kalnero ya niwakatdah abobboble ta inan di atap an animal di udum i dida. Te aggeyu nimpe impapto' dida te hay adolyu ya ammunay impanapto'yu. ⁹Ta hiya nan

da'yun mumpapto' ya donglonyu tun ibaga'. ¹⁰Te ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' di, Nomnomnomonyu an mi'buhula' i da'yun mumpapto' ya da'yuy pabahulo' hinan na'at hinadan tatagu' an paddungnay kalnero. Ta pa'aanon da'yu hinan pumpapto'anyuh nadan kalnero ta adi udot pamaaggon nanganangan ayu te amungo' dida ta ha'on di mumpapto' i dida. Ya adi' mo iyabulut an pamaaggon inihdayu dida.

¹¹Ya alyo' bon na'abbaktun Dios di, Nomnomnomonyu nimpe an ha'on di ukod an e manama' hinadan natala' an kalnero ta ipapto'u dida.

¹²Ta e' awiton didah nadan boblen niwakatandah din ginubatda dida ta paddungnay himmilong di bobleda. ¹³Ta ipangulu' dida ta makakdah nadan boblen niwakatanda ya inyanamut'u didah nan bobleda tuwali.

Ta ha'on nimpey mumpapto' i dida ta iye' didah nan awadan di maphod an pumpastolan hinadan nabillid hi bobledan tinanud Israel an awadan di dakol an makan ya liting ta waday inumonda. ¹⁴Ta paddungnay iye' dida nimpeh awadan di maphod an pumpastolan. Ta maphod hi alo'anda ya malinggop hi pangpangannanda. ¹⁵Ta ha'on di mumpapto' nimpe i dida ta malinggopda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁶Ya wadada'ey matala' ya e' hama'on dida. Ya wadada'e boy mahugatan ya agaha'. Ya wadada'ey nakapuy ya pabikaho' dida. Mu hanada'en mun'atataba ya mun'abibikah an ni'aligan nadan mamalpaligat hinadan ibbada ya paltiyu'. Ta athidiy ato' te athidiy aton di ohan mumpastol an nipto' di pangatna.

¹⁷Ot alyo' bo an na'abbaktun Dios di, Da'yu'en tatagun nipaddungan di kalnero ya ohha'ohhaon da'yun humalyaon ta ihiwe' nadan maphod di pangatna hinadan adi maphod di pangatna i da'yu an umat hi aton nan mumpapto' hi kalnero an hiwayona nadan kalnero hinadan gulding.

¹⁸Te wadan da'yuy ma'akih an umat hinadan kalnero an wa'et inanda nadan maphod an holo' on nun'igatinda nadan binatang. Ya atbohdihi nan uminumanda an manun dida te mapagana nan ininumda mu hanada'e atog an mitnud ya hanan kinilut dadiyen namanguluy inumonda. ¹⁹Ta mapilitanda mo atog nadan udum an mangan hinadan nun'igatin nadan namangulu ya ininumda nan kinilutda.

²⁰Ta hiya mo nan ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' tee i da'yu ta nomnomnomonyu an humalyao' di hinohha ta umatdah nadan kalnero an hiwayo' nadan mun'abibika hinadan nun'akapuy. ²¹Te hanadan mabmabbikah ya pun'ituludda ya nunha'gudda nadan nakapuy ta hiya mo nan mamtikda ta miwakatda. ²²Mu ta'on on athidiy nipaddungan di na'at hinadan tatagu' mu amungo' dida ya impapto'u dida ta mihwangda ta mihiwweh nadan mamalpaligat i dida. ²³Ya ahi' mohpe pot'on ha umat i David an baal'u ta hiyay mumpapto' i dida. ²⁴Ya ha'on mohpen Dios di dayawonda ya hidiyen umat i diyen baal'un hi David di mumbalin hi ap'apuda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

²⁵Ya ahiya' mohpe mi'hapit i dida ta unudonda'e nan ibaga' ya mawaday linggopda. Te pa'aano' mo nadan paddungnay atap an animal an takutanda. ²⁶Ya wagaha' dida ya ta'on on nadan eda punhituwan hi nunlini'odan nan nabillid an niyappit i ha'on. Ta ipa'ali' di udan hinan punhapulanda. ²⁷Ta mangimbubunga nadan itanomdan bungbunga'an ya pumhod an namin di itanomda. Ta way ohaon malinggop mohpen muntamuttamuh nan lutana. Te ipa'aan'u nadan namalpaligat i dida an paddungnay nihbutanda. Ta i diyey panginnilaanda an ha'on hi Apu Dios. ²⁸Ya adi' mo iyabulut an umaliday malpuh udum hi boble ta alanda nadan nablayanda. Ya ma'id mo ha umalih nadan umat hi atap an animal hi mamalpaligat i dida. Ta malinggopda mo an ma'id ha itakutda. ²⁹Ya pumbalino' hi malumong nadan lutada ta pumhod an namin di itanomda ta adida ma'agangan. Ta adi mo aya pihulon nadan tataguh udum hi boble dida. ³⁰Ta panginnilaandan ha'on an Dios an dayawonda ya wadawadaa' an mumpapto' i dida te imbilang'u dida an tinanud Israel hi tatagu'. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

³¹Ot da'yun tinanud Israel di mi'alig hi kalnero' an wahnay paddungnay pastu'. Te imbilang da'yuh tatagu' ya ha'on nan Dios an dayawonyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Ma'at Hi Ad Edom

35 ¹Ya alyon bon Apu Dios di, ²He'a Ezekiel, agam ta ibagam nan adi maphod an ahi ma'at hi ad Edom^b ³an alyom di, Hi Apu Dios ya mi'buhul anu i da'yu an i Edom ta dadagona nan bobleyu ta mumbalin hi ma'id ha hilbina ⁴te ma'id ha e munhituhdi ta matowan. Ot ma'at anu datuwe ta panginnilaanyu an hiya hi Apu Dios. ⁵Te gapu ta adi ma'ma"aan di hihiwoyu i da'min tinanud Israel ya hidi anun dinusa da'mi ta ginubat da'mi an gapuh nan adi maphod an pangatmi ya niddum ayuot bon namateh nadan ibba' an tinanud Israel. ⁶Ta hiya mo nan hiya an wadawada ya na'abbaktun Dios ya alyonay ta'on on da'yu ya gubaton da'yu. Ot hiya nan adi ayu mihwang i diyen ma'at i da'yu an gapu ta pimmatepate ayu. ⁷Ya pumbalinona anu nan bobleyuh ad Edom hi adi maboblayan ya impapatenan namin di mangi'wahdi. ⁸Ta mun'a'ate ayu nimpe anuh gubat ta mun'ipiggil di adolyuh nadan billid ya hinadan nabillid ya hinadan nun'ah'ung ya hinadan numpundotal hi bobleyu. ⁹Ya munnanong an madadag ta adi maboblayan hi inggana. Ta hidiyey panginnilaanyu anun hiya hi Apu Dios.

¹⁰Te munlattuweg ayu anun alyonyuy sakuponyuh ad Judah ya hi ad Israel mu aggeyu innila an hi Apu Dios ya wadawadahdi. ¹¹Ta hiya nan hiya anun wadawada ya na'abbaktun Dios di mangiballoh hinan inatyun

^b 35:2 Hay ohah ngadan di ad Edom ya ad Seir.

da'mi. Ta li'naonyu pibo nan bungot an impali'nayun da'mi an gapuh amohyu ya hihiwoyun da'mi. Ta hitun pangatana i datuwen da'yu ya i diyey punnomnomanmin tinanud Israel i hiya an Dios. ¹²Ya ta'on on da'yu ya innilaonyu an hi Apu Dios ya dingngolnay namihulyun da'min inaliyuy, Nadadagda bo aya ta mi'aligdah nan makan an pamaag hi aminul. ¹³Ya dingngolnan namin nadan imbagabagayun namihulyun hiya an Dios. ¹⁴Ta hiya nan hiya an na'abbaktun Dios ya dadagona nimpe nan bobleyu ta minganuy. Ta nunhiglay amlong nadan tataguh abobboble i diyen ma'at i da'yu. ¹⁵Ta ma'at pibo anu i da'yu din inatyu an nun'am'amlong ayuh din nadadaganmin tinanud Israel. Ta madadag an namin nadan bobleyuh ad Edom ta ma'id ha e munhituhdi ta minganuy. Ta panginnilaan di atagutagu an hiya hi Apu Dios.

Hay Ma'at Hinadan Tinanud Israel

36 ¹Ya alyon bon Apu Dios di, He"a Ezekiel ya ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an hanat donglonda tun ibaga'. ²Te ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' an hanadan binuhulyu ya nunhiglay pangpangallidan da'yu an alyonday bagida anu nan bobleyu. ³Ot hiya nan ibagam an alyon di, Nan na'abbaktun Dios ya alyonay, Hidin ginubat da'yuh nadan binuhulyuh nunlini"odan ya numbalin ayuh bagin di tataguh udum hi boble ot eda hapihapiton di adi maphod i da'yu. ⁴Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' i da'yun tinanud Israel an numpunhituh nan way billid ya hinadan nabillid ya hinadan nundotal ya hinadan nihaggon hinadan nun'ah'ung ya ta'on on da'yun nunhituh nadan nadadag an bobleyu ⁵an nunhiglay bungot'uh nadan nanadag hi bobleyu an namamah nadan i Edom te nun'amlongandan namloh hinan bobleyu an imbilang'uh boble' ot alandan namin nadan pohdonda.

⁶Ta ibagam nimpe Ezekiel hinadan ibbam an nunhituh nadan way billid ya hinadan nun'abillid ya hinadan nundotal ya hinadan nihaggon hinadan nun'ah'ung ta nomnomnomonda an nunhiglay bungot'u nimpeh nadan tataguh udum hi boble an nama'bain i da'yu. ⁷Ta hiya nan ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' teen holtaponda damdamah diyen inatdan da'yu.

⁸Mu da'yun tatagu' an tinanud Israel ya adi madne ya iyanamut da'yuh bobleyu. Ot dakol di itanudyuhdi te manaphapang ya mangimbubbunga nadan bungbunga"an hinadan nabillid hi bobleyu. ⁹Ot nomnomnomonyu an ipapto' da'yun ha'on. Ya boddangan da'yu ta matanoman nadan lutayu ya pumhod nadan itanomyu. ¹⁰Ya punholagon da'yu ta dumakol ayu. Ta ipaphodyu nadan nun'apa"ih an bobleyu ta mun'aboblayanda. ¹¹Te punholagon da'yu nimpe ta dumakkodakkol ayu ya atbohdi nadan animalyu. Ta pumboblayanyu tun bobleyu ya impakadangyan da'yu ta ipohpohod di nitaguwanyu mu handi ta panginnilaanyu an ha'on hi Apu

Dios. ¹²Te pa'anamuton da'yu nimpe an tatagu' an tinanud Israel hinan numboblayanyu tuwali. Ya impapto' da'yu ta ma'id mo ha mateh nadan imbabaleyu hi inagangda.

¹³Ya ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' boy, Hanadan tataguh udum hi boble ya nunhiglay pangalidan da'yu an alyonday, Umman namaaggon nun'ate nadan tataguh bobleda an paddungnay mangan hi tagu nan bobleda. ¹⁴Ta hiya nan boddangan da'yu ta ma'id mo ha mateh nadan imbabaleyu an gapuh inagangda. Ya adida mo alyon hi paddungnay mangan hi tagu nan bobleyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁵Ya adi' iyabulut an pihulon da'yu boh nadan tataguh udum hi boble. Ya adi' iyabulut an ma'abak ayuh gubat. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁶Ya inalin bon Apu Dios i ha'on di, ¹⁷He'a Ezekiel, innilam an hidin awadanyuh nan numboblayanyu ya paddungnay linugit nadan ibbam an tinanud Israel nan numboblayanyu an gapuh nadan adi maphod an ina'inatda. Te hay panigo' hinan pangatda ya umat hinan alulugnin an malpuh adol di binabai hi abulabulan. ¹⁸Te pinatepateda nadan ibbayu ya nundayawdah nadan bulul. Ta gapuh bungot'un dadiyen ina'inatda ya dinusa da'yun namin. ¹⁹Ta hiya nan inwakat da'yuh abobboble an gapu i dadiye nimpén ina'inatda. ²⁰Mu an namin nadan boblen immayanyu ya adi maphod di pangalin nadan tataguhdi i ha'on an Dios te alyonday, Umman datuwe nadan tatagun Apu Dios mu napilitandan immaan hinan boblen indatna i dida te ma'id ha abalinanan bumoddang i dida.

²¹Mu adi' pohdon an bainona' an Dios i da'yu. ²²Ta hiya nan he'a Ezekiel ya ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel an bokon gapuh homo'un da'yuy gumapu hi pangiyanamuta' i da'yu te hay gapuna ya adi' nimpe pohdon an minaynayun an mibabaina' an na'abbaktun Dios hinadan boblen immayanyu. ²³Ta hay ato' i da'yu ya hanan mangipatigoh anabaktu' an Dios hinadan boblen nangibabainanyun ha'on. Ta panginnilaan di atagutaguh abobboble an ha'on hi Apu Dios. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

²⁴Te ta'on on niwakat ayu ya iyanamut da'yuh nan numboblayanyu tuwali. ²⁵Ya paddungnay walaghi'an da'yuh nan malinis an liting ta mipatigon ibilang da'yu hi malinis. Te pakawanon da'yuh nadan adi maphod an ina'inatyu an umat hi nundayawanyuh nadan bulul. Ta adiyu mo dayawon dadiye. ²⁶Ya hukkata' nan adi maphod an punnomnomyu ta ma'aan nan ngoheyu ta mumbalin ayuh na'na'unnud. ²⁷Ya ipiddum'u bo nan Espiritu' i da'yu ta mumbalin ayu mohpeh na'na'unnud hinadan tugun'u ya tududu'. ²⁸Ya munhitu ayuh nan boblen indat'uh didan a'ammodyu. Ta ibilang da'yuh tatagu' ta ha'on an Dios di dayawonyu. ²⁹Ya ihwang da'yuh nadan pumbahulan an paddungnay lumugit i da'yu. Ya adi' iyabulut an mawaday bitil hi bobleyu te boddangan da'yu ta

pumhod an namin di itanomyu ta adi ayu makulangan hi anonyu. ³⁰Ya pabungao' an namin di bungbunga'an ya pumhod an namin nimpey itanomyu ta ma'id mo ha alyon hi pihulon da'yuh nadan tataguh udum hi boble te ma'id mo ha hiktamanyuh bitil. ³¹Ya ahiyu mohpe nomnomnomon nadan adi maphod an pangatyu ta nunhiglay boholyuh adolyu hinadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ina'inatyu. ³²Te pinhod'un innilaonyun tinanud Israel an bokon da'yuy gapuna hi nangata' i datuwe. Ot hanat bumain ayu te adi maphod nadan ina'inatyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

³³Ot hitun paddungnay linisan da'yu hinadan numbahulanyu ya iyanamut da'yuh nan bobleyu ta ipaphodyu nadan nun'apa'ih bobleyu. ³⁴Ta puntanomyu nadan lutayu ta adi umat handi an nun'atowan ta punhintiggan di mala"uh. ³⁵Ta ahida mohpe alyon di, Natowan ni' hituwen luta mu ad uwani ya anakkaya tayyan mapmaphod an umat hinan natanoman hi ad Eden. Ya ta'on on hanadan nadadag ni' an boblehtu ya nun'aboblaysan ya nun'ihamad bo tayyay aladda. ³⁶Ta hidiyey panginnilaan nadan nabatin nunhituh nunlini'odanyu an ha'on an Dios ya impaphod'u nadan nadadag ot pumbalino' hi natanoman nadan lutan niwalong ot mun'atowan. Te ha'on an Dios ya pa'annungo' nan ibaga'. ³⁷Ya ato' nan dawadawatonyun tinanud Israel ta punholagon da'yu ta dumakol ayu ta umat ayuh dinakol di kalnero. ³⁸Ta hanadan mipaphod an nun'apa'ih ni' an bobleyu ya mapnuh tagu. Ta hay dinakol di tagu ya umat hi dinakol di kalnero^c hi ad Jerusalem hinadan mangilin an algon niyappit i ha'on ta panginnilaanyu an ha'on hi Apu Dios.

Hanan Nundotal An Napnuh Namaganan An Tungal

37 ¹Ya wada han nali'na' nan abalanan Apu Dios i ha'on ta inyeya' hinan Espirituna i han nundotal an napnuh tungal. ²Ot ipanguluwa' i hiya ot e ami dumanallanan i diyen nundotal an awadan di dakkodakkol an nun'amaganan an tungal. ³Ya alyon Apu Dios di, He'a Ezekiel, on mabalin an tumagu datuwen tungal?

Ot alyo' di, He'a an na'abbaktun Dios di nanginnilan nae.

⁴Ya alyona boy, Ibagam i datuwen tungal ta donglonda tun ibaga' an Dios. ⁵Te ha'on an na'abbaktun Dios ya alyo' i datuwen tungal di, Nomnomnomonyu an idat'uy yahyahu ta tumagu ayu. ⁶Ta ha'adan da'yuh ulat ya lamoh ya up'up ya yahyah ta tumagu ayu. Ta panginnilaanyu an ha'on hi Apu Dios.

⁷Ta ha'on an hi Ezekiel ya imbaga' hidiyen imbagana. Ta hidin munhapihhapita' ya alinah on mungkakalangakang nadan tungal an mun'ihu"updah nadan ihu"upanda. ⁸Ya hidin tigtiggo' ya anakkaya peman

^c 36:38 1 Patul 8:63; 2 Chronicles 35:7-9

an mun'a'ulatanda ya mun'alamohanda ya mun'a'up'upanda mu adida ni yumahyah.

⁹Ot alyon bon Apu Dios di, Ibagam hinadan dibdib an malpuh nangappit hi huddo'na ya nadan malpuh nangappit hi muyyadna ya nadan malpuh nangappit hi tumuluwan di algo ya nadan malpuh nangappit hi alimuhan di algo an ha'on an na'abbaktun Dios di mangali hi umalida ta dibdibanda datuwen numpun'ate ta tumaguda.

¹⁰Ot ato' boh diyen inalinan ha'on. Ya yimmahyahda ta timmaguda ot tuma'dogda. Ya dakkodakkolda an umatdah nadan dakkodakkol an tindalu.

¹¹Ya alyon bon Apu Dios di, He'a Ezekiel ya hanadan ibbam an tinanud Israel ya umatda i datuwen tunggal te alyonday, Mipaddung ta'u tayya i ha namaganan an tunggal ta ma"i^d mo ha namnamaon ta'uh maphod hi itaguwan ta'uh udum hi algo. ¹²Ta hiya nan ibagam i dadiyen tatagu' tun ibaga' an na'abbaktun Dios ta nomnomnomondan paddungnay e' bukatan nadan nun'ilubu'andah udum hi boble ta ilah'un'u dida ta taguwo' dida ya inyanamut'u didah nan bobleyun tinanud Israel. ¹³Ot hitun pangata' i datuwe di panginnilaanyu mohpen tatagu' an ha'on hi Apu Dios. ¹⁴Ya ipiddum'u nan Espiritu'^d i dida ta tumaguda ya inyanamut'u didah nan numboblanyu tuwali. Ato' datuwe ta panginnilaanyun hanan imbaga' an Dios ya adi' ibbahhon aton. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay A'ohhaan Nadan Tinanud Israel

¹⁵Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ¹⁶He'a Ezekiel ya alam ha pating ya intudo'muhdiy, Hituwen pating ya ita'dognah ad Judah. Ya inalam boy ohan pating ya tinud'am hi, Hituwen pating ya ita'dogna nadan tinanud Joseph an holag Epraim ya an namin nadan nunhituh ad Israel. ¹⁷Ya nunhu"upom dadiyen duwa ta mumbalindah ohan pating.

¹⁸Ta wa'e ha manigoh nadan ibbam an tinanud Israel ta mahmahanda'e an alyonday, On nganney ibalinalan nae? ¹⁹Ya ibagam i dida an ha'on an na'abbaktun Dios ya paddungnay punhu"upo' hi ad Judah ya hi ad Israel ta mumbalindah oha ta pun'ohhao' didan duwa. ²⁰Ta ipatigome i dida dadiyen tinud'am an pating ²¹ya imbagam tun ibaga' an ha'on an na'abbaktun Dios ya amungon da'yun tinanud Israel an ta'on on idanay awadanyu ta iyanamut da'yuh nan numboblanyu tuwali. ²²Ya pun'ohhaon da'yu ta mumbalin ayuh ohan boble hinadan nun'abillid hi bobleyu ta ohay mun'ap'apun da'yu. Ta mihipun i diye ya ma"i^d mo ha alyon hi magodwa ayu. ²³Ya adi' mo iyabulut an mundayaw ayuh nadan iniphod di tagu an umat hi bulul ya idinongyu mon mangat hinadan adi maphod an pangat ta ma"i^d ha gumalat hi ibilanganyuh nalugit. Ta

^d 37:14 Hinan Hebrew ya tuluy ibalinalan nan Espiritu te yahyah ya dibdib ya Espiritu.

paddungnay linisan da'yu nimpe. Ta ibilang da'yuh tatagu' ya ha'on an Dios di dayawonyu.

²⁴Ya oha nimpe nan mun'ap'apu i da'yu an hiya nan umat hinan baal'un hi David. Ya un'unudonyu mohpe nadan tugun'u. ²⁵Ta munhitu ayuh nan boblen indat'uh din ammodityun baal'un hi Jacob. Ta hidiyey numboblayan handidan a'ammodyuh din kanaman. Ta da'yuy munhitu mohdih inggana an ta'on on hanadan tanudanyu. Ya hanan umat hinan baal'u nimpen hi David di ap'apuyuh inggana. ²⁶Ya ibaga' i da'yu an nanongnan malinggop ayu. Ya punholagon da'yu ta dumakol ayu. Ya punnanongo' nan Templo hinan bobleyuh inggana. ²⁷Ya wadawadaa' i da'yu ta ha'on an Dios di dayawonyu ya ibilang da'yuh tatagu'. ²⁸Ta munnananong nan Temploh nan bobleyu ta panginnilaan di atagutaguh abobboble an da'yun tinanud Israel ya niyappit ayun ha'on.

Hay Nibagah Ma'at I Gog

38 ¹Alyon bon Apu Dios i ha'on di, ²He'a Ezekiel ya agam ta ibagam nan ahi ma'at i Gog an patul hi ad Mesek ya hi ad Tubal hidih ad Magog. ³Ta ibagam ta nomnomnomona an ha'on an na'abbaktun Dios ya mi'buhula' i hiya an ap'apuh ad Mesek ya hi ad Tubal. ⁴Ta paddungnay tibi'o' di pangalna ya gina'oda' ta mapilitan an miyeh nan boblen adadagana. Ta didan namin hinadan dakkodakkol an nungkakabayu ya nun'a'almas an tindaluna. ⁵Ya mi'yedan dida nadan nunhahapiyo ya nunhehelmet an i Persia ya i Etiopia ya i Put. ⁶Ya ta'on on hanadan tindalun nadan i Gomer ya i Bet-Togarmah an malpuh nangappit hi huddo'na ya nadan dakol an malpuh udum hi boble ya mi'yedan dida.

⁷Ta hiya nan ibagam ta mundadaan nimpe ta ipanguluna dadiyen e mi'gubat. ⁸Ta udum hi algo ya ena gubaton di bobleyun tinanud Israel an nadadag ni' hi nagubatanda ta niwakat ayu. Mu mibangngad ayuh bobleyu ta malinggop ayu mo. ⁹Ta hitun umaliyan da Gog hinadan dakkodakkol an tindaluna ya hanadan malpuh udum hi boblen bumoddang i dida ya mipaddungdah nan puwo' an dumatong hi bobleyun tinanud Israel. Ta umatdah nan bugut an umalinhawang hidi.

¹⁰Ya hitun a'atan datuwe ya numanomnom hi Gog ta lo'tat ya mipanomnom i hiya han adi maphod an atona. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹¹Ta i diye ya alyon Gog di, Emi gubaton nan boblen di tinanud Israel ot ma'id ha alad ya geyt di bobleda. Ta mundundunnuda te malinggopda ya ginubatmi dida. ¹²Ta abakonmi dida ya nun'alami nadan nun'abalol an wadan dida. Te nadadag ni' ta niwalong nan bobleda ta niwakatda mu hidin immanamutda ya dimmakkodakkol di halunda ya nadan udum an mahapulda ta diday akadkadangyanan hi abobboble.

¹³Ya hanada'en i Seba ya i Dedan ya nadan mumpunggattang an i Tarsis ya unnudanda nan aton da Gog te ta'on on dida ya gagamgamanda nadan balitu' ya silber ya halun ya hanadan udum an pulhondah ad Israel.

¹⁴Ta hiya nan he"a Ezekiel ya ibagam i Gog an ha'on an na'abbaktun Dios ya innila' nan ninomnomnan aton. Te tigona'en malmallinggop ayun tatagu' an tinanud Israel ta mundundunnu ayu ¹⁵ya i diyey akakanda an malpudah nangappit hi huddo'na an didah nadan dakkodakkol an mumpungkabayu ¹⁶ta gubaton da'yun tatagu' an tinanud Israel. Ya dakkodakkolda nimpén umali ta umatdah nan bugut. Mu hay a'atan datuwe ya hi udum hi algo. Ot ha'on di mangiyabulut an atonda datuwe i da'yun tatagu' ta i diyey pangipatiga' hi atagutaguh abobboble hi anabaktu' an Dios.

¹⁷Ya ibagam bo i Gog an dida din imbaga' tuwali i handidan baal'un propetah ad Israel hi umalin mangubat i da'yun tinanud Israel.^e ¹⁸Ot hay ma'at ya hitun pangubatanda i da'yun tinanud Israel ya i diyey pangipatiga' hinan nunhiglan bungot'u. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁹Te ipa'ali' han ma'abbikah an alyog hi bobleyun tinanud Israel. ²⁰Ta ta'on on hanadan ekan hinan baybay ya hanadan hamuti ya hanadan atap an animal ya an namin di mataguh tun luta ya an namin di tatagu ya gumayonggongdah takutda. Ya mun'a'agde nadan billid ya mun'a'atob nadan doplah ya nadan binattun alad. ²¹Ya i diye ya nunhiglay takut da Gog hi bobleyun tinanud Israel ta hanada'en tindaluna ya pamaag ya dida dida on numpapatteda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ²²Ta i diyey pundusaa' i da Gog hinadan tindaluna ya nadan bimmoddang i dida an nalpuh udum hi boble ta mun'a'atedah gubat ya dogoh. Ya ipa'ali' han nunhiglan udan ya puwo' ya dalallu ya han dumaladalang an asidu an malpuh ad lagud ta mun'a'atedan namin. ²³Ta hituwey panigan di atagutaguh abobboble hinan ongal an abalina' ya anabaktu' an Dios. Ta i diyey panginnilaanda an ha'on hi Apu Dios.

Hay Na'abakan Gog

39 ¹Alyon bon Apu Dios di, He"a Ezekiel ya ibagam bo i Gog an ap'apuh ad Mesek ya hi ad Tubal ta nomnomnomonan ha'on an Dios ya mi'buhula' i hiya. ²Ta paddungnay tayuna' di pangalna ta iguyud'un ilpu' hi nangappit hi huddo'na ta iye' hi bobleyun tinanud Israel. ³Ya hipago' nan iniggid an ta'léna ta magah nan inodnana an pana ya ta'on on hanadan papan^f an inodnan di winawwan an ta'léna ta ma'id

^e 38:17 Nipa'innila 20:8-9 ^f 39:3 Hay pangalin di udum hinan papan di pana ya guttiting.

ha atonan mi'gubat. ⁴Ta mun'a'ate nadan tindaluna ya ta'on on hanadan nalpuh udum hi boblen bumoddang i dida. Ya inayaga' nadan hamuti ya nadan atap an animal ta pun'a'anda nadan adolda ⁵an mun'iwawagillang hinan luta. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ⁶Ya pu'ula' nan bobleda an hi ad Magog ya ta'on on hanadan malinggop an bobleh nadan pingngit di baybay an numboblaysan nadan bumoddang i didan i Magog. Ta panginnilaanda an ha'on hi Apu Dios.

⁷Ta datuwey pangipa'innila' i da'yun tatagu' an tinanud Israel ta innilaonyun ma'id ha umat i ha'on an Dios ta wan adiyu mo ipidpidwan eya' ba'bainon an Dios. Ya ta panginnilaan di atagutaguh abobboble an ha'on hi Apu Dios an dayawonyun tinanud Israel. ⁸An namin datuwen imbaga' ya ma'id ha bahhonan ma'at. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

⁹Ot hitun a'atan datuwe ya ahiyu pun'amung nadan pana ya hapiyo ya nadan pahul nadan binuhulyu ta panunguyu. Ta mabalin an panunguyu datuwe hi pituy tawon. ¹⁰Ta adi mo mahapul hi e ayu mangayiw te dakol mo nimpey panunguyu. Ta nan ninomnom nadan binuhulyun alanda nadan kinadangyanyu ya mibahho. Te onnot on da'yuy mumpangalah nadan nun'abalol an wadan dida. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹¹Ya hitun a'atan datuwe ya waday lutan iyabulut'un Dios an ilubu'an da Gog hinadan dakkodakkol an tindalunah bobleyun tinanud Israel hidih nan nundotal hi way awon an umeh nangappit hi tuluwan di algo hi potto' nan nunhiglay ahinan lobong. Ta ma'id mo ha mangi'wahdi te mahawanan nan awon. Ta hay pungngadanda i diye ya nundotal an lutan Hamon-Gog.[§] ¹²Ta pituy bulan di pangilubu'anyun tinanud Israel i dadiyen namin ta ahi malinisan di bobleyu. ¹³Ta mumboboddang ayun namin an mangilubu'. Ya hitun ipatigan di anabaktu' an Dios ya mipabaktu ayu bo an gapu idiyen atonyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁴Ya mala"uh'e nan pituy bulan ya wadaday linala'in mipabo'laan ta eda hawangon an namin nadan bobleda ta eda hama'on nadan udum an agge nilubu'. ¹⁵Ta wa'e ha inakhupanda on pinato'anda ta umali nadan ibbada on inyedah nan nangilubu'andah nadan ibbadah nan nundotal an lutan Hamon-Gog. ¹⁶Ta wan malinisan nan bobleda ya ahida ngadanan nan boblen nihaggon hidi hi Hamonah.

¹⁷Ya alyon nan na'abbaktun Dios di, He'a Ezekiel ya ayagam nadan hamuti ya nadan atap an animal ta umalidan mangan hinan indadaan'u hi bobleyun tinanud Israel. Te dakol di dotag hi anonda ya dala an inumonda. ¹⁸Ta pun'a'anda nadan adol ya ininumda nadan dalan nadan tindalu ya ta'on on hanadan ap'apuda. Ta umatdah nadan mun'atataban

---

§ 39:11 Hay ibalanan nan Hamon-Gog ya dakol an tindalun Gog.

napaltin imbabalen di kalnero ya tangbal an kalnero ya baka ya gulding an nalpuh ad Basan. ¹⁹Ya i diyen paddungnay pamaltiya' i dadiyen paddungnay mi'nong ya ahi nimpe anon di hahamuti ya animal ta ingganah ma"abhugda. Ya inagandah inum hinadan dalada ta ingganah paddungnay mabutongda. ²⁰Ta i diye ya paddungnay indadaan'uh nan lamehaan di dakol an dotag di kabayu ya nadan nitakken nun'atutulid an titindalu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ²¹Ta panigan di tataguh abobboble hinan anabaktu' an Dios hitun pundusaa' i dida.

²²Ta mihipun i diye ya innilaon nadan tinanud Israel an ha'on hi Apu Dios an dayawonda. ²³Ya i diyey panginnilaan nadan tinataguh abobboble an manu'eh inwalong da'yu ni' an tinanud Israel ta ginubat da'yu ta nun'a'ateday udum i da'yu ya niwaktadah abobbobley udum ya gapuh aggeyu nangun'unudan i ha'on. ²⁴Ot hay inat'u ya nan miyunnudan hinan adi maphod an inatyu. ²⁵Mu ad uwani ya ha'on an na'abbaktun Dios ya ibaga' an hom'on da'yun tinanud Jacob ta amungon da'yu an ta'on on idanay niwaktanyu ta iyanamut da'yuh nan bobleyu tuwali. Ya winagahan da'yu ta pumhod di nitaguwanyu te adi' pohdon an pihulona' an na'abbaktun Dios hinadan tataguh udum hi boble. ²⁶Ta wan adi ayu mo mibabain an gapuh aggeyu nangun'unudan i ha'on hidin malinggop ayu an nunhituh bobleyu an ma"i'd ha itakutyu. ²⁷Ta hitun pangiyanamuta' i da'yu ya i diyey panginnilaan di atagutaguh abobboble nan anabaktu' an Dios. ²⁸Ya ta'on on da'yun tatagu' an tinanud Israel ya innilaonyu mohpen ha'on hi Apu Dios an dayawonyu. Te ta'on on inyabulut'u ni' ta niye ayuh udum hi boble mu iyanamut da'yu hinan bobleyu tuwali an ma"i'd ha ohah mabati. ²⁹Ya adi da'yu mo uggan iwalong an tinanud Israel te ipiddum'u nan Espiritu' i da'yu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Nipatigan Nan Balu An Templo

40 ¹Hidin mi'ahimpuluh (10) algo hinan namangulun bulan i diyen mi'abaintit limah (25) tawon hi niyayanmih ad Babilon an hidiyey mi'ahimpulut opat (14) hi tawon hi nadadagan di ad Jerusalem ya nali'na' bo i diyen algo nan ongal an abalanan Apu Dios i ha'on. ²Ta aya' nun'inop ot iyeya' hi boblemin tinanud Israel hidih nan uhun han billid hidi. Ta hidin immangmang'uh nangappit hi muyyadna ya tinigo' han boble an dedahdiy babale. ³Ot iyeya' hidi ya inoy an wahdi han lala'ih nan way geyt an mumbinang an ay gombang. Ya waday inodnana an linubid an linen ya han kayiw an punlukud. ⁴Ot alyonan ha'on di, He"a Ezekiel ya hanat pa'addonglom nadan ibaga' ya hanat pa'tiggom an namin nadan ipatigo' i he"a te datuwey gapunah niyaliyam hitu. Ta an namin nadan tigom ya ipa'innilam hinadan ibbam an tinanud Israel.

⁵Indani ya anakkaya an tinigo' han binattun alad an nili'woh hinan Templo.^h Ya inalan diyen tagu nan punlukudna an himpuluy (10) umpiy dinukkena ot lukudona nan alad ya himpupuluy (10) umpiy inuktulna ya tinagena.

⁶Ot umeh nan way hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo ot tumikid hinan pala'ad i diyen hunggopan ot lukudonay binillog nan hogpan ya himpuluy (10) umpi. ⁷Ya hiyah hunggopta ya wadaday nundidinommang an kuwartun pungguwalyaan an numpapaddung di lukud di binillogda ya dinukkeda an himpupuluy (10) umpi. Ya hay inuktul nadan dingding dadiyen kuwartu ya waluy umpi. Ya hinan numbabbattan nadan kuwartu ya waluy umpi ya nan awon an mihipun hinan potto' nan mi'atlun nundidinommang an kuwartu ta ingganah nan hunggopan hinan balkon ya hay dinukken diye ya himpuluy (10) umpi. ⁸Ot lukudona nan balkon ya himpuluy (10) umpiy dinukkena ⁹ya hay binillogna'e ya himpulut opat (14) di umpi. Ya nada'en pamadingan ya tuluy umpi ta han godway inuktulda. Ya hidiyen balkon ya nihangngab hinan Templo. ¹⁰Ya hanada'e nimpun kuwartun pungguwalyaan ya numpapaddung di lukudda. Ya atbohdi nadan pamadingan an numpapaddung di lukudda. ¹¹Ot mumbangngad ot lukudona nan hogpan ya hay dinukkena ya baintit duwa ta han mahuluk hi godway (22 ³/₄) umpi ya himpulut pitu ta han godway (17 ¹/₂) umpiy binillogna. ¹²Ya wadaday nun'a'akhop an dingding hi hinangngab nadan kuwartu an hay tinageda ya inuktulda ya himbabaintiy (20) pulgada. Ya himpupuluy (10) umpi nimpey binillog ya dinukken dadiyen kuwartu. ¹³Ot lukudona nan atop hi indoggan nan ohan kuwartu ta ingganah nan atop bon nan indoggan nan kuwartuh dommangna ya napat ta tulu ta han mahuluk hi godway (43 ³/₄) umpi. ¹⁴Ot lukudona nadan pamadingan ya hay tinageda ya hinggahut ta limay (105) umpi. ¹⁵Ot lukudonay dinukkenan namin an inhipunah nan pala'ad ta ingganah nan pogpognah nan humawwangan hinan lita"angan ya nawalut pitu ta han godway (87 ¹/₂) umpi. ¹⁶Ya waday kikitang an tawah nan nunlini"odan nadan kuwartun pungguwalyaan ya ta'on on hinan balkon. Ya hinadan pamadingan ya nipa'ot hidiy ay palma.

¹⁷Ot ipanguluwa' i diyen tagu hinan way nada"ul an lita"angan nan Templo an nada'da'an hi batu. Ya anakkaya an tinigo' di tulumpulun (30) kuwartun nili'wohdih nan lita"angan an nida"itdah nan alad. ¹⁸Ya hay dinukken diyen lita"angan ya numpaddung hinan dinukken nan hunggopan an nawalut pitu ta han godway (87 ¹/₂) umpi. ¹⁹Ot lukudona boy dinawwin nan hunggopan hi nangappit hi alimuhan di algo hinan

---

^h 40:5 Hituwen Templo ya miphod hitun mawada nan balu an Jerusalem. Ya ma'id ha nanginnilah immannung an a'at nadan lukudna i diye.

dommangna bon hunggopan an umeh nan nabaktun lita"angan ya hingгахut ta napitu ta han limay (175) umpi an umat damdamah nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na.

Nan Hunggopan Hi Nangappit Hi Huddo'na

²⁰Ot lukudon bon diyen tagu nan binillog ya dinukken nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na an humawwang hinan nada"ul an lita"angan nan Templo. ²¹Ya wadada boy hintutlun kuwartun pungguwalyaan an nundidinommang an umat hinan namangulun hunggopan. Ya nan lukud dadiyen kuwartu ya nan balkona ya nadan pamadingan ya numpaddung hinan lukud nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo. Ya hay dinukken bon diyen hunggopan ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpi ya napat ta tulu ta han godway (43 ½) umpiy binillogna. ²²Ya hanada'en tawana ya nan balkon ya nadan ni'alkus an nipa'ot an ay palma ya numpaddung damdamay lukuddah nadan wahdih nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo. Ya waday pituy pala'adna. Ya nan balkona ya wadah nangappit hinan lita"angan. ²³Ya hay humawwangan ituwen hunggopan hi nangappit hi huddo'na ya nan nabaktun lita"angan nan Templo. Ya hay lukud di nundinawwiyandah nan hunggopan hi dommangna ya hingгахut ta napitut limay (175) umpi. Ta hay a'at tuwen hunggopan hi nangappit hi huddo'na ya umat damdama boh nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo.

Nan Hunggopan Hi Nangappit Hi Muyyadna

²⁴Ot ipanguluwa' bon diyen taguh nangappit hi muyyadna ya anakkaya an wahdi bo han hunggopan hidi. Ot lukudona bo nadan pamadingan ya nan balkon hidi ya numpaddung di lukuddah nadan udum an hunggopan. ²⁵Ya wahdida damdamay tawah nunlini"odan hidi an umat hinadan udum an hunggopan. Ya hay dinukken bon diyen hunggopan ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpi ya hay binillogna'e ya napat ta tulu ta han godway (43 ½) umpi. ²⁶Ya wada damdamay pituy pala'adna ya wada boy balkonah nan pogpogna. Ya nipa'ot boy ay palma hinadan pamadingan. ²⁷Ya hi potto' diyen hunggopan hi nangappit hi muyyadna ya wada bo nan ohan hunggopan an humawwang hinan nabaktun lita"angan nan Templo. Ot lukudona boy nundinawwiyan dadiyen hunggopan ya hingгахut ta han napitut limay (175) umpi.

²⁸Ot ipanguluwa' bon diyen taguh nan nabaktun lita"angan nan Templo an ini'wamih nan hunggopan hi nangappit hi muyyadna. Ot lukudona boh diyen hunggopan ya numpaddung di lukudnah nadan udum an hunggopan. ²⁹Ya atbohdi nadan kuwartuhdi ya nan balkona ya nadan pamadingan an numpapaddung di lukuddah nadan udum an hunggopan. Ya wadada boy tawah nadan kuwartu ya nan balkona.

Ya hay dinukken diyen hunggopan ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpi ya napat ta tulu ta han godway (43 ½) umpiy binilloгна. ³⁰Ta hanada'en balkon dadiyen hunggopan hinan nabaktun lita"angan nan Templo ya numpapaddung an napat ta tulu ta han godway (43 ½) umpiy binilloгда ya waluy umpiy dinukkeda. ³¹Mu hidiyen hunggopan hi nangappit hi muyyadna ya inhanggab nan balkonah nan nada"ul an lita"angan nan Templo. Ya ni'alkus di nipa'ot an ay palma hinadan pamadingana. Ya waluy pala'ad nan agdana.

³²Ot ume ami boh nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo an umeh nan nabaktun lita"angan. Ot lukudona boh diyen hunggopan ya nipaddung boh nadan udum an hunggopan. ³³Ya atbohdi nadan kuwartun pungguwalyaan ya nadan pamadingan ya nan balkona an numpapaddung boy lukuddah nadan udum an hunggopan. Ya wadada boy tawanah nunlini"odan. Ya hay dinukken bon diyen hunggopan ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpi ya napat ta tulu ta han godway (43 ½) umpiy binilloгна. ³⁴Mu hana'en balkona ya inhanggabnah nan nada"ul an lita"angan ya atbohdi ni'alkus an nipa'ot an ay palma hinadan pamadingana. Ya wada boy waluy pala'adna.

³⁵Ot ipanguluwa' bon diyen taguh nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na. Ot lukudona boh diye ya nipaddung damdamah nadan udum di lukudna ³⁶an umat hinadan kuwartuhdi ya nadan pamadingan ya nan balkona ya wadada boy tawanah nan nunlini"odan. Ya hay dinukken bon diyen hunggopan ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpi ya napat ta tulu ta han godway (43 ½) umpiy binilloгна. ³⁷Ya hana'e bon balkona ya inhanggabnah nan nada"ul an lita"angan ya ni'alkus bohdiy nipa'ot an ay palmah nadan pamadingana. Ya waluy pala'ad nan agdana.

Nan Pumpaltiyandah I'nongda

³⁸Hinan hunggopan hi nangappit hi muyyadna ya wada han kuwartu an waday pantona hinan way balkon nan hunggopan hinan nabaktun lita"angan an hidiy pangi'ulahandah nadan maghob an mi'nong. ³⁹Ya hidih nan balkon diyen hunggopan ya waday hindudwan lamehaan an numbinahhelda. Ya dadiyen lamehaan di pumpaltiyandah nadan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nadan mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta.

⁴⁰Ya hidi boh nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na ya wadadah dolan nan balkona di hindudwan lamehaan an numbinahheldah nan nihaggon hinan way agdan.

⁴¹Ta waday hinoppat di lamehaan an numbinahhel i dadiyen duwan hunggopan ta walun namin di lamehaan ta dadiyey pumpaltiyandah nadan i'nongda. ⁴²Ya hay niyamma i dadiyen opat an lamehaan an pumpaltiyandah nadan maghob an mi'nong ya nadan nahabatan an batu.

Ya hay tinageda ya himbabaintit ohay (21) pulgada ya hintutulumpulut duway (32) pulgaday binillogda ya dinukkeda. Ta datuwen lamehaan di pangiha'mowandah nadan usalondan mumpaltih nadan animal an maghob an mi'nong ya nadan udum an mi'nong. ⁴³Ya hinadan dingding hi nunlini'odan nan hunggopan ya dedahdiy pata' an hintutluy pulgaday dinukkeda. Ya hinadan lamehaan nimpe di pangiha'mowandah nadan dotag an mi'nong.

Hanadan Kuwartun Di Padi

⁴⁴Ot ipanguluwa' bon diyen taguhdih nan nabaktun lita'angan nan Templo. Ya wadaday duwan kuwartuhdi an nan oha ya nihaggon hinan hunggopan hi nangappit hi huddo'na an inhanggan nan pantonah nangappit hi muyyadna. Ya hanan oha ya nihaggon hinan hunggopan hi nangappit hi muyyadna an inhanggan damdaman nan pantonah nangappit hi huddo'na. ⁴⁵Ya alyonan ha'on di, Hanan kuwartun nihanggang nangappit hi muyyadna ya usalon nadan padin munhilbih nan Templo. ⁴⁶Ya na'en kuwartun nihanggang nangappit hi huddo'na ya usalon nadan padin munhilbih nan punggobhan hi mi'nong. Ya datuwen padin munhilbih nan Templo ya hinan punggobhan hi mi'nong ya dida nadan holag Sadok an tinanud Libay an mabalin an munhilbin Apu Dios hidih nan kuwartun niyappit i hiya.

⁴⁷Ot lukudona nan nabaktun lita'angan ya numpaddung di dinukkena ya binillogna an hinggagahut ta napitit limay (175) umpi. Ya wahdi nan punggobhan hi mi'nong hi hinangngab nan Templo.

⁴⁸Ot ipanguluwa' boh nan balkon nan Templo ot lukudona nan way hunggopan an umehdih nan balkon an awadan nadan pamadingan ya hay binillogna ya baintit opat ta han godway (24 ½) umpi ya walu ta han godway umpiy dinukkena. Ya hay dinukken nadan nundinommg an dingding hinan panton nan balkon ya limay umpi. ⁴⁹Ya hana'en balkon ya hay dinukkena ya tulumpulut limay (35) umpi ya himpulut hiyam (19) di umpiy binillogna. Ya waday agdana ya ahi datngan hidiyen balkon. Ya waday tu'ud an nundinommg hinan balkon.

41 ¹Indani ya inyeya' boh nan taguh nan hunggopan nan kuwartun niyappit i Apu Dios. Ot lukudonay dinukken nadan pamadingana ya himpupuluy (10) umpi. ²Ya hay binillog nan hunggopan ya himpulut pitu ta han godway (17 ½) umpi. Ya hanada'en pamadingan ya hinwawalu ta han godway umpiy inuktulda. Ot lukudona nan kuwartun niyappit i Apu Dios ya tulumpulut limay (35) umpiy binillogna ya napituy (70) umpiy dinukkena.

³Ot hunggop hidiyen taguhdih nan kuwartun Apu Dios ot lukudona nadan pamadingan ya hintutlu ta han godway umpiy inuktulda. Ot lukudona bo nan panto ya hay binillogna ya himpulu ta han godway

(10 ½) umpi ya nan dingdingna'eh nan numbinahhel hinan panto ya mahuluk hi himpulut duway (12) umpiy dinukkeda. ⁴Ot lukudona mohpeh diyen kuwartu ya hintutulumpulut limay (35) umpiy binillogna ya dinukkena. Ot alyona i ha'on di, Hituwe nan kuwartun Apu Dios.

⁵Ot ena lukudon nan dingding nan Templo ya himpulu ta han godway (10 ½) umpiy inuktulna. Ya wahdiday kikkitang an kuwartun nida"it hi nunlini"odan nan Templo an himpipituy umpiy binillogda. ⁶Ya hidiyen nida"it hinan Templo ya tuluy gladuna. Ya hinan ohan gladu on wahdiy tulumpuluy (30) kuwartu. Ya nadan dinangal nan mi'adwan gladu ya dudduke ta bilbillog nadan kuwartu i diye mu nan namangulun gladu. Ya imbilbillogna boh nan mi'atlun gladu. Ya nadan dinangalda ya nida"itdah nan dingding nan Templo an agge nimunghan nan dinangaldah nan dinangal nan Templo. ⁷Ta datuwen nun'ida"it an kuwartuh nunlini"odan ya bumilbillog an bumilbillog nadan kuwartu hinan mi'adwa ya hinan mi'atlu nimpén gladu. Ya waday pala'ad an mumpatikid an umeh nan mi'adwa ya hinan mi'atlun gladu.

⁸Ya hay tinagen nan nipabunan nan Templo ya himpuluy umpi ta nabakbaktu ya hidiye damdamay nipabunan nadan kuwartun nida"it hidi. ⁹Ya na'en dingding datuwen kuwartu an nangappit hi dola ya waluy umpiy inuktulda. Ya wada han nabatin lita"angan hi numbattanan nadan nida"it an kuwartuh nan Templo ¹⁰ya nadan kuwartu i diyen lita"angan an tulumpulut limay (35) umpiy binillogda. ¹¹Ya nada'en kuwartun nida"it hinan Templo ya waday pantodan inhangngab di udum hi nangappit hi huddo'na ya nada'en udum ya inhangngabdah nangappit hi muyyadna. Ya wada han waluy umpiy binillogna an kittang an lita"angan an nili'woh nan Templo.

¹²Wada bo han ohan baleh nangappit hi alimuhan di algo hi'onta nihanggah nan lita"angan nan Templo. Ya hay dingdingna ya hiyam di umpiy inuktulna ya ha'ey binillogna ya hingгахut ta baintit duwa ta han godway (122 ½) umpi. Ya ha'ey dinukkena ya hingгахut ta nabonglet pitu ta han godway (157 ½) umpi.

¹³Ot lukudon bon diyen taguy dinukken nan Templo ya hingгахut ta han napitit limay (175) umpi. Ot lukudona bo nan lita"angan nan Templo an niddum nan baleh nangappit hi alimuhan di algo ya hingгахut ta han napitit limay (175) umpi. ¹⁴Ot lukudona bo nan binillog nan nabbaktun lita"angan nan Templo hi nangappit hi tuluwan di algo ya hingгахut ta napitit limay (175) umpi.

¹⁵Ot lukudona boy dinukken diyen baleh way indoggan nan Templo an niddum nadan nundinommmang an kuwartu ya hingгахut ta napitit limay (175) umpi.

Ya hana'en kuwartun Apu Dios ya nan kuwartun niyappit i Apu Dios ya nan balkon an nihangngab hinan lita"angan ¹⁶ya nadan tawa ya

nadan kuwartuh nadan tulun gladu ya na'oddahandah kayiw an mihipun hinan dotal ta ingganah nadan tawada. Ya waday konob nadan tawada. ¹⁷Ya nan baktun nan panto ya nadan dingding hidih nan kuwartun Apu Dios ya nan kuwartun niyappit i Apu Dios ya na'oddahan hi kayiw. ¹⁸Ya wahdiday ni'alkus an nipa'ot an ay palma an nun'ibattan di kerubim hinan dingdingna. Ya hanada'en kerubim ya hindudway angahda ¹⁹an angah di tagu an inwingnginah nan nipa'ot an palma ya angah di layon an inwingngina nan oha bon palma ta nili'wodah nan dingding. ²⁰Ta athi'athidiy nili'woh hinadan dingding an nihipun hinan dotal ta ingganah nan atopna an ta'on on hinan baktun nan pantoh nan kuwartun niyappit i Apu Dios.

²¹Ya nada'en hamban nan panton umeh nan kuwartun niyappit i Apu Dios ya kuwadladu ya atbohdi nan panton nan kuwartun Apu Dios. ²²Ya hidih nan kuwartun niyappit i Apu Dios di awadan nan punggobhan hi insenso an kayiw di niyamma. Hay tinagena ya limay umpi ya hinoppat di umpiy binillogna ya dinukkena. Ya inalin diyen tagun ha'on di, Hituwey awadan Apu Dios an niddum hinadan tataguna. ²³Ya nan kuwartun niyappit i Apu Dios ya nan kuwartun Apu Dios ya numpaddungdan hindudway konobda. ²⁴Ta hinan ohan panto on duway konobna an hi gawwanay ibughulana. ²⁵Ya nadan konob nan kuwartun niyappit i Apu Dios ya ni'alkus hidiy nipa'ot an kerubim ya ay palma. Ya waday kayiw an ni'atop hi panton nan balkon. ²⁶Ya hinan dingding nan balkon ya ni'alkus hidiy nipa'ot an ay palma. Ya wadaday kikitang an tawa.

Nadan Baleh Nan Nada"ul An Lita"angan Hi Nangappit Hi Huddo'na

42 ¹Ot ipanguluwa' bon diyen tagu ot ume amih nan nada"ul an lita"angan an ini'wamih nangappit hi huddo'na ot ume amih nan baleh dommang nan nabaktun lita"angan nan Templo hi nangappit hi huddo'na. ²Ya hay dinukken'en diyen bale ya hingгахut ta napitut limay (175) umpi ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpiy binillogna. Ya inhangngab nan pantonah nangappit hi huddo'na. ³Ya hidiyen bale ya wadaday nundidinommang an kuwartuna. Ya hinan kuwartuh bahhelna ya ma'uhdungana di tulumpulut limay (35) umpi hinan nabaktun lita"angan. Ya nadan kuwartuh bahhelna ya ma'uhdungana nadan nida'da' an batuh nan nada"ul an lita"angan. Ya hituwen bale ya tuluy gladu. ⁴Ya hinan ohan gladu ya wadaday kuwartuna an hay pantoda ya inhangngabdah nangappit hi huddo'na. Ya wada han awon hi hangngab datuwen panto an himpulut pitu ta han godway (17 ½) umpiy binillogna ya hingгахut ta napitut limay (175) umpiy dinukkena. ⁵Ya hanada'en kuwartuna ya kikitangdah nan mi'atlun gladu mu hinan mi'adwan gladu. Mu ong'ongngal nadan kuwartuh nan namangulun gladu te

bilbillog nan awon hinan mi'adwa ya hinan mi'atlun gladu. ⁶Ya hanan namangulun gladu ya hiyay nangdon hinadan mi'adwa ya mi'atlun gladu te ma'id ha tu"ud nan mi'atlun gladu an adi umat hinadan udum an balehdi an waday tu"udna. ⁷Ya hi e"elen nadan panton nadan kuwartun wah nangappit hinan nada"ul an lita"angan ya wada han na'atul an nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpiy dinukkena. ⁸Ya hay dinukken nimpén datuwen kuwartuh nan way lita"angan ya nawalut pitu ta han godway (87 ½) umpi. Ya hay ngammut di dinukken nadan kuwartuh nangappit hinan way kuwartun niyappit i Apu Dios ya hingгахut ta napitit limay (175) umpi. ⁹Ya hi nangappit hi tuluwan di algo ya waday hunggopan hinan mamangulun gladu hi'on malputah nan nada"ul an lita"angan.

Nan Baleh Nangappit Hi Muiyyadna

¹⁰Hi nangappit hi muiyyadna ya wahdi damdama han bale an niyunud hinan binattun alad nan nada"ul an lita"angan nan Templo. Ya wadaday kuwartuna. ¹¹Ya hi gawwan datuwen nundinomman an kuwartu ya waday awon. Ya datuwen kuwartu ya nipaddung di a'atda ya lukuddah nadan kuwartun wadah nangappit hi huddo'na. ¹²Ya wada bo han panto hi nangappit hi muiyyadna ta pang'i'wan nadan malpu hi nangappit hi tuluwan di algo.

¹³Ot alyon diyen tagun ha'on di, Nadan kuwartun wah nangappit hi huddo'na ya nadan kuwartun wah nangappit hi muiyyadna an nihanggadaha nan lita"angan nan Templo ya niyappitda i Apu Dios ta hiya nan hidiy e panganan nadan padih nadan ini'nongdan Apu Dios. Ya i dadiyen kuwartuy pangiha"adandaha nadan niyappit i Apu Dios an umat hinadan midawat an alina ya nadan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nadan mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta. ¹⁴Ya wa'et hinunggop nan padih nan kuwartun Apu Dios onu hinan kuwartun niyappit i hiya ya adi mabalin hi lumah'un hinan lita"angan an awadan di tatagu te ingganah hukkatana nan inlubungnan nunhilbin Apu Dios te hidiyé ya niyappit i hiya.

¹⁵Ya hidin ginibuh diyen tagun nunlukud hinan Templo ot lumah'un ami an ini'wamih nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo ot lukudonay nunlini"odan. ¹⁶Ta linukudna nan binattun alad hi nangappit hi tuluwan di algo ya waluy gahut ta napitit limay (875) umpiy dinukkena. ¹⁷Ot lukudona bo nan wah nangappit hi huddo'na ya atbohadin waluy gahut ta han napitit limay (875) umpiy dinukkena. ¹⁸Ot ena bo lukudon nan wah nangappit hi muiyyadna ya atbohadin waluy gahut ta han napitit limay (875) umpiy dinukkena. ¹⁹Ot lukudona bo nan wah nangappit hi alimuhan di algo ya atbohadin waluy gahut ta napitit limay (875) umpiy dinukkena. ²⁰Ta nan ohan pangngel nan binattun alad nan Templo ya waluy gahut ta napitit limay (875)

umpiy dinukkeña. Ya manueh na'alad nan awadan nan Templo ya ta wan mahiwwe nadan niyappit i Apu Dios hinadan mibilang hi nalugit.

Hay Nibangngadan Nan Binang Apu Dios Hinan Templo

43 ¹Ya inyeya' bon diyen taguh nan hunggongan hi nangappit hi tuluwan di algo. ²Ya hidih nangappit hi tuluwan di algo ya anakkaya an tinigo' nan humilin binang Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel. Ya dingngol'uy hapitna an ay ungak di dakol an liting. ³Ya hituwen nipatigon ha'on ya umat boh din nipatigoh din nanadagan Apu Dios hi ad Jerusalem ya umat boh din nipatigon ha'on hinan wangwang an nungngadan hi Kebar ta hiya nan hidin nipatigo bon ha'on ot munlu'buba' ot dayawo' hiya. ⁴Ya hidiyen binang Apu Dios ya hinunggop hinan Templo an ini'wanah nan hunggongan hi nangappit hi tuluwan di algo.

⁵Ot iyeya' hinan Espiritun Apu Dios hinan nabaktun lita'angan nan Templo. Ya anakkaya an napnu nan Templo hinan binang Apu Dios. ⁶Ya hidin munta'ta'dog amih nan tagun nangipangpangulun ha'on ya dingngol'u han munhapit an nalpuh nan Templo ⁷an alyonay, He'a Ezekiel, hituy awadan nan trono' ya hituy paddungnay pangipadngala' hi huki' ta ha'on moy mun'ap'apun da'yun tatagu' an tinanud Israel hi inggana. Ot an namin ayu an ta'on on nan patulyu ya adi ayu mo mundayaw hi udum an dios an umat hi bulul onu nadan naten patulyu te paddungnay lugitonyuy a'at'un Dios ya paddungna boy iluktapa' i da'yu.

⁸Te hanadan patulyu ya inhaggonda bo udot nan palasyudah tun Templo an ammuna nan binattun alad hi nibattan. Ya ahi athidin nunhiglan umipabungot i ha'on di pangatda ta imbabaina' an Dios ta hiya nan gapuh bungot'u ya dinadag'u dida. ⁹Ot ad uwani ya mahapul an idinongyu nan a'atyun umat hi pangat di ohan mi'ilala'i ya hanat pumpa"ihyu nadan napa'otan an ing'ingoh nadan naten patulyu. Atonyu'ehdi ya wadawadaa' an bumoddang i da'yuh inggana.

¹⁰Ot he'a Ezekiel ya hanat ibagam hinadan ibbam nan a'at tuwen Templo an nipatigon he'a ta alinaot ya bumainda an gapuh nadan adi ahan maphod an ina'inatda. ¹¹Ta muntutuyuda'e ya impa'innilam nimpén dida an namin nan a'at tuwen Templo. Ta innilaonda nadan lukudna ya nadan pangi'wanda hunggop ya nadan pangi'wanda lumah'un. Ya innilaondan namin nadan a'atna ya nadan mahapul an atonda ta un'unudonda. Ot hanat itudo'mun namin ta wan inaynayyun un'unudon nadan nibagan ma'unud ituwen Templo. ¹²Hay oha hi ma'ahhapul an unudonyu ya hanat adi namaaggon imme ayuh nan nunlini"odan nan Templo te ta'on on hidi ya niyappit i ha'on an Dios.

Hay A'at Nan Punggobhan Hi Mi'nong

¹³Hanan punggobhan hi mi'nong ya hay na'usal hi nunlukudda ya umat damdamah nan inusaldan nunlukud hinan Templo. Ta hay lukud

nan kanal hi pu"una ya oha ta han mahuluk hi godway (1 $\frac{3}{4}$) umpiy dinallomna ya atbohdiy binillogna an oha ta han mahuluk hi godway (1 $\frac{3}{4}$) umpi. Ya hiyam di pulgaday tinagen nan paddungnay banongna. ¹⁴Ya ha'ey tinagen nan pu"un nan punggobhan an mihipun hinan nipabunanah nan luta ya tulu ta han godway (3 $\frac{1}{2}$) umpi ya oha ta han mahuluk hi godway umpiy binillogna. Ya wada boy niyuhhun ituwe an pituy umpiy tinagena ya oha ta han mahuluk hi godway binillogna. ¹⁵Ya hi uhhun tuwe ya nan pituy umpi damdamay tinagena ya wadaday ha'gudⁱ an nipong hinadan dugguna. ¹⁶Ya hituwen mi'atlu ya baintit ohay (21) umpiy binillogna ya dinukkena. ¹⁷Ya waday nakuwadladu an tuma'dogan nan mangi'nong an hay binillogna ya dinukkena ya baintit opat (24) di umpi ya na'en ngibilna ya himpuluy (10) pulgaday tinagena. Ya wada boy paddungnay kanal an nili'woh an baintit ohay (21) pulgaday binillogna. Ya waday pala'ad hi nangappit hi tuluwan di algo ituwe an tumikid hi uhhun nan pangigobhan hinan mi'nong.

Hay Ma'at Ta Mibilang Hi Malinis Nan Punggobhan Hi Mi'nong

¹⁸Ot alyon bon Apu Dios i ha'on di, He'a Ezekiel, wa'et miphod nan punggobhan hi mi'nong ya datuwe nadan mahapul an atonyu an mangi'nong hinan maghob an mi'nong i ha'on ya hay atonyun mangilamuh hinan dala ituwen punggobhan ta wan mibilang hi malinis. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁹Ta idatyu ha hiyah nahikon an bulug an baka hinadan padin holag Sadok an tinanud Libay ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ²⁰Ta pinaltida'e ya inalada dohah nan dalana ya eda nun'ilamuh hinadan ha'gud hinadan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ya hinadan nunlini"odan an ngibilna. Athidiy atonda ta wan mibilang hi malinis hidiyen punggobhan hi mi'nong. ²¹Ya inaladah diyen baka an mi'nong hi apakawanan di bahul ya eda gin hob hinan natuddun pangihobandahdih nan way lita"angan nan Templo.

²²Ya hinan ibigatana ya inyeyu ha tangbal an gulding ta mi'nong damdama hi apakawanan di bahulyu mu mahapul an ma"i d ha bahbahna. Ya hanan inatyuh nan dalan nan baka ya atbohdiy atonyuh nan dalan diyen gulding ta wa nimpén mibilang hi malinis nan punggobhan hi mi'nong. ²³Ya inatyue datuwe ya nangala ayu mohpe i ha ma"i d ha bahbahdan hiyah nahikon an bulug an baka ya ha tangbal an kalnero ²⁴ta paltiyonyu ya inahinan nadan padi ya ini'nongyu hi maghob an mi'nong i ha'on an Dios.

ⁱ 43:15 Nan ha'gud hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ya hay niyamma ya bokon ha'gud di animal te batu ya hay pohdon nan ha'gud an ipa'innila ya nan a'at di bikah Apu Dios.

²⁵Ya abigabigat hinan pituy algo ya iyeyu ha tangbal an guldin ta mi'nong hi apakawanan di bahulyu. Ya atbohadin pituy algo pangiyayanyu i ha bulug an baka ya ha tangbal an kalnero mu mahapul an ma'id ha bahbahda. ²⁶Ta pituy algo pangatanyun dadiye ta wan mibilang mohpeh malinis nan punggobhan hi mi'nong. ²⁷Ta nalpah'e nan pituy algo ya mabalin mohpe an hinan mi'awaluh algo ya ihipun nadan padin mangi'nong hinadan maghob an mi'nong i ha'on ya nan mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on. Ya mabalin mohpen abuluto' dadiyen i'nongyun ha'on. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Nibagah Aton Nan Patul Ya Nadan Padi

44 ¹Ot ibangngada' bon diyen taguh nan nangi'wanmin hunggopan hidih nan nada'ul an lita'angan hi nangappit hi tuluwan di algo mu nikalob. ²Ya himmapit hi Apu Dios an alyonay, Hituwen hunggopan ya mikakalob ta ma'id ha mangi'wahtu te hituy nangi'wa' an Dios an dayawonyun tinanud Israel. ³Ot hay mangi'wahtu ya ammuna nan umalin mun'ap'apu an e mangan hinadan nidawat i ha'on. Ta hunggop an i'wanah nan balkon nan hunggopan ya hidi boy pangi'wanan lumah'un.

⁴Ot ipanguluwa' boh nan tagu hi hinangngab nan Templo an ini'wamih nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na. Ya hidin intangad'u ya anakkaya an mun'apnu nan Temploh nan binang Apu Dios ta pamaagot munlu'buba' bo.

⁵Ya alyon Apu Dios di, He'a Ezekiel, hanat pa'tigom nadan ipatigo' i he'a ya pa'addonglom nadan ibaga' an atonyuh tun Templo. Ya hanat adim linglingon nadan ibaga' an mabalin an pangi'wan an hunggop hinan Templo ya an namin nadan lumah'unan. ⁶Ta datuwey ibagam hinadan mumpungngohen ibbam an tinanud Israel ta idinongda nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an pangatda. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

⁷Hay oha ya paddungnay linugitda nan Templo te impaghopdahdi nadan tatagun nalpuh udum hi boble an agge nakugit ya adiya' unudon hinadan pangidawatan nadan padi hi makan ya taba ya dala. Ta imbahhoda nadan imbaga' hi atonda. ⁸Te nadan niyukod i didan tamuda an umat hinadan pangipapto'andah nadan niyappit i ha'on ya impatamudah nadan tatagun ni'iboblen dida ta diday muntamuh nan Templo. ⁹Ta hiya nan ibaga' tee an adi' iyabulut an hunggopdah nan Templo nadan tatagun nalpuh udum hi boble an ma'ngohhe ya agge nakugit an ta'on on ni'hituda i dayun tinanud Israel. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁰Ya dusao' nadan tinanud Libay an niddum hinadan ibbayun tinanud Israel an nangiwalong an mundayaw i ha'on ot mundayawdah nadan iniphod di tagun umat hi bulul.

¹¹Manu te mabalin an munhilbi dadiyen tinanud Libay i ha'on hinan

Templo ta mungguwalyadah nadan geyt ya diday mumpaltih nadan maghob an mi'nong i ha'on ya nadan udum an idawat nadan tatagu ya bumoddangda boh nadan tatagun umalin mundayaw i ha'on. ¹²Mu gapu ta hay nunhilbiyanda ya hinadan bulul ya diday nangipangpanguluh nadan ibbayun tinanud Israel an nundayaw i dadiyen bulul ya hiya nan mahapul an dusao' dida. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ¹³Ya adi mo mabalin hi atonda nan tamun di padi an munhilbin ha'on ya adi mabalin hi eda mihaggon hinadan niyappit i ha'on. Ta way atondan mibabain an gapuh nadan nunhiglan umipabungot i ha'on an ina'inatda. ¹⁴Mu ipatamu' nimpe i dida nadan udum an matamuwan hinan Templo.

¹⁵Mu hanada'en padin tinanud Libay an holag Sadok ya dida peman han nanongnan nunhilbin ha'on hinan Templo an ta'on on inwalong nadan i'ibadan mundayaw i ha'on. Ta hiya nan dida han mabalin an munhilbin ha'on ta diday mangi'nong hinadan taba ya dala. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ¹⁶Ya dida ya ammuna han mabalin an hunggop hinan kuwartu an niyappit i ha'on ta diday mangat hinan ipatamu' hinan punggobhan hi mi'nong.

¹⁷Mu wa'et hunggopdah nan nabaktun lita'angan nan Templo ya mahapul an munlubungdah nan linen. Ta adi mabalin an munlubungdah nadan umat hi dutdut di kalnero an munhilbin ha'on hinadan hunggopan hinan nabaktun lita'angan onu hinan kuwartu' an Dios. ¹⁸Ta mahapul an usalonda nan linen an turban ya nan mundallom an linen an putut an pantalon. Ya adida munlubung hinadan umipalingot an lubung. ¹⁹Ya ta wan adi mida'om hinadan tatagu nan lubungda ya mahapul an hukkatanda nan inlubungda ya eda inha"ad hinadan kuwartun niyappit i ha'on ya ahida mohpe lumah'un hi awadan nadan tataguh nan nada'ul an lita'angan. Athidiy atonda ta ma'id ha adi maphod hi ma'at hinadan tatagu.

²⁰Ya datuwen padi ya adi mabalin an mumpakalbuda onu ipadukkeday ibu'da. Mu mahapul an mumpapukisda. ²¹Ya mahapul an adida manginum on hinunggopdah nan Templo. ²²Ya adi mabalin hi iyahawaday nabalun onu nadan nibolhe. Hay mabalin hi ahawaonda ya nadan binabain tinanud Israel an ma'id ha ni'lo'andah lala'i ya mabalin bo nadan nabalun ahawan di padi. ²³Ya mahapul an itudduwanda nadan tataguh nan a'at di niyappit i ha'on ya nadan agge ya hay a'at nadan mibilang hi nalugit ya nadan mibilang hi malinis.

²⁴Ya hi'on waday mihahapit ya diday mangipanuh. Ya hay atondan mangipanuh ya iyunnudda nadan tugun'u.

Ya mahapul an unudonda nadan nibaga tuwalin ma'unud hinadan mangilin an algo ya mahapul an ngilinonda nan Habadun tungo.

²⁵Ya adi mabalin an umedah awadan di nate te hidiyey gumalat hi ibilangandah nalugit. Mu hi'on hi amada onu hi inada onu nan

imbabaleda onu hi ibbadan lala'i onu hi ibbadan babain agge ni' nalahin ya mabalin an umeda mu hiyah diyen mibilangdah nalugit. ²⁶Ta mahapul an atonda nan nibagan atonda ta wan mibilangda boh malinis mu gahin on mala"uh di pituy algo an mihipun hidin inatda nan nibagan atonda an mumpalinis ²⁷ya ahida mohpe umeh nan nabbaktun lita"angan mu mahapul an waday i'nongdan mi'nong hi apakawanan di bahulda. Ha"on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

²⁸Ya adiyu idattan didah lutah puntanomanda te ha"on an Dios di mangidat hi an namin an mahapulda. ²⁹Ot hay itanudda ya nadan makan an midawat i ha"on ya nadan mi'nong hi apakawanan di bahul ya nadan mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta. Ya dida boy pangidatanyuh nadan udum an midawat i ha"on.^j ³⁰Ta midat i dida nadan ap'aphodan an hopap di bungan di intanomyu ya nadan ninomnomyu tuwalin idat i ha"on. Ya idatyun dida nan hopap di gilingonyun alina ta way atonyun mawagahan.

³¹Mu adi mabalin an anon nadan padi nadan pamaaggon naten animal ya hamuti onu nadan pinaten di udum an animal.

Hay Atondan Mangogodwah Nan Luta

45 ¹Inalin bon Apu Dios di, Wa'e ta gogodwonyu nan lutan nidat i da'yun tinanud Israel ya tigonyu ta waha ihiwweyu hi miyappit i ha"on. Ya hay dinukken nan midat i ha"on ya mahuluk hi himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metro ya himpuluy libu ta han limay gahut (10,500) di metro di binillogna. Ta miyappit nimpén ha"on an Dios hituwen luta. ²Ya ituwen luta ya lukudonyu ha duway gahut ta han nanom ta duwa ta han godway (262.5) metro di binillogna ya atbohdiy dinukkena an duway gahut ta nanom ta duwa ta han godway (262.5) metro ta hidiy iha"adan nan Templo. Ya wada han mabatin nawalut pitu ta han godway (87.5) umpi an mili'woh hinan Templo ta hidiyey lita"angana. ³Ta nan godwan diyen niyappit i ha"on ya lukudonyuy himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metroy dinukkena ya himpuluy libu ta han limay gahut (10,500) di metroy binillogna ta i diyey ipabunan nan Templo an niyappit i ha"on. ⁴Ya hidi boy pangiphodan nadan padin munhilbin i ha"on hi baleda. ⁵Ya nan paldangnan luta an athidi damdamay lukudna ya midat hinadan tinanud Libay an himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metroy dinukkena ya limay libu ta han duway gahut ta nabongley (5,250) metroy binillogna ya hidiy pumboblayan nadan udum an tinanud Libay an muntamuh nan Templo.

⁶Ya hi paldangna ya linukudyu ha duway libu ta han onom di gahut ta baintit limay (2,625) metroy binillogna ya himpulut tuluy libu ta han

hingгахut ta baintit limay (13,125) metroy dinukke na ta punhituwan di kumpulnan da'yun tinanud Israel.

⁷Ya wada boy midat hinan ap'apu hi lutana hi haggon nan lutan niyappit i ha'on an Dios an mihipun hinan pogpog nan lutan niyappit i ha'on hi nangappit hi alimuhan di algo ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean ya mihipun boh nan pogpog nan lutan niyappit i ha'on hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta hay dinukken nan lutan niyappit i ha'on an Dios ya nipaddung damdamah nadan nidat hi hinohhah nadan himpamu'un an tinanud Israel. ⁸Ta hituwey midat hinan mun'ap'apu i da'yu ta adina pulhon nadan lutan nipong i da'yun ibbanan tinanud Israel.

Hanadan Mabalín An Mun'ap'apu

⁹Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Da'yun ap'apun munhilbih nan patul ya nunhiglay numbahulanyun ha'on. Ot hanat idinongyun mamalpaligat hi tatagu ya mamatepaten dida ta nan nipto' di atonyu. Ya idinongyun mamulopoluh limmuda ya lutada. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁰Ta hanada nimpe mon maphod di atonyu ta nipto' di kiluwanyu ya ta'on on hanadan punlukudyu hinadan umat hi danum di iyukan.^k ¹¹Ta tigonyu ta numpaddung di lukud nan hupa onu halub an usalonyu hinadan umat hi boga onu umat hi liting onu danum di iyukan. Ta umat hinan ohay halub an duwa ta han godway kilu ya halub'e ya onom di hupa. ¹²Ya nan ohay sekel an silber ya baintiy (20) gerah ya hanan nanom'en (60) sekel ya ohay mina.

Hay Pangalan Nan Patul Hinadan Midawat I Apu Dios

¹³Alyon bon Apu Dios di, Hay iyeyuh nan patul ya ohay saku hi'on nanom (60) an namin di sakun di wit di inapityu ya atbohadin ohay sakun di barley hi'on nanom (60) di sakun di barley di inapityu. ¹⁴Ya na'en mantekan di olibo ya hinan himpuluy (10) bat ya oha ya abuh di idatyu. ¹⁵Ya hinan duway gahut (200) an kalnero ya oha. Ta datuwey mi'nong hi maghob an mi'nong ya mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on ta a'aanan di bungot'un da'yu. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

¹⁶Ya hanat an namin ayu ya mangdat ayu ta waha midat hinan patulyun tinanud Israel. ¹⁷Ta nan ap'apuyu di ukod an mangdat hinadan maghob an mi'nong ya midawat an makan ya ma'inum an midawat i ha'on hinan makayang nan bulan ya hinan Habadun tungo ya hi an namin nadan mangilin an algo. Te dadiye nadan mi'nong hi apakawanan

---

^k 45:10 Hay ma'unud hi punlukudda i diyen timpu ya nan homer an nan ohan homer ya 10 epah ya atbohadin 10 bat.

di bahul ya mi'nong hi pi'hayyupanyun ha'on ta a'aanan di bungot'un da'yun tinanud Israel.

¹⁸Ya inalin bon nan na'abbaktun Dios di, Hinan hopap di algo hinan mamangulun bulan ya mahapul an alanyu ha hiyah nahikon an bulug an baka an ma'id ha bahbahna ya ini'nongyun ha'on ta wan mibilang hi malinis nan Templo. ¹⁹Ta alan nan padiy udum hinan dalan nan mi'nong hi apakawanan di bahul ya ena inlamuh hinadan hamban nan panton nan Templo ya ena nun'ihit di udum hinan opat an duggun nan punggobhan hi mi'nong ya hinan tu"ud nadan hunggopan hinan nabaktun lita"angan nan Templo.

²⁰Ya atbohdiy atonyu hinan mi'apituh algo i diyen bulan ta way aton nadan numbahul an aggeda inatta an mapakawan. Athituy atonyu ta wan mibilang hi malinis nan Templo.

²¹Ya hinan mi'ahimpulut opat di algoh nan mamangulun bulan ya ngilinonyu hi pituy algoh nan punnomnommanyuh nihwangan nadan ammodityuh ate hi ad Egypt. Ta adi ayu mangan hi tinapay an nadduman hi yist hi pituy algo. ²²Ya i diyen mamangulun algo ya mangiye nan patul hi bulug an baka ta mi'nong hi apakawanan di bahulna ya an namin ayun tatagu. ²³Ta abigabigat i diyen pituy algo ya mahapul an iyenay pituy bulug an baka ya pituy tangbal an kalnero ta maghob an mi'nong ya ohay tangbal an gulding ta abigabigat on waday mi'nong hi apakawanan di bahul. Mu an namin datuwe ya mahapul an ma'id ha bahbahda. ²⁴Ya hinan ohan bulug an baka ya waday middum an himpuluy kilun alina ya ohay galon an mantekan di olibo ya atbohdiy middum an alina hinan mi'nong hi hinohhan tangbal an kalnero.^l

²⁵Hana'e bon pituy algon punnomnommanyuh din nun'anallungan handidan a'ammodityuh nan agge naboblayan ya mihipun hinan mi'ahimpulut limah (15) algo hinan mi'apituh bulan.^m Ya i diye bon pituy algo ya iyen bon nan patul di athidin mi'nong hi apakawanan di bahul ya maghob an mi'nong i ha'on an Dios ya midawat an alina ya mantekan di olibo.

Hay E Pundayawan Nadan Tatagu I Apu Dios

46 ¹Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo an umeh nan nabaktun lita"angan nan Templo ya mikalob hinan onom di algo an puntamuwan di tatagu ta ammuna nan mi'apituh algo an Habadun tungo ya hinan makayang nan bulan di ibughulana. ²Ta hidiy pangi'wan nan patul ta hunggop hinan balkon nan hunggopan ya e timma'dog hinan way tu"ud. Ya e ini'nong

^l 45:24 Bilang 28:12-15   ^m 45:25 I dita'ue ya hidiye nan mun'a'udin algoh   ⁿ September ya mamangulun dumingguh nan October.

nadan padi nan ipi'nongnan maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi pi'hayyupan i ha'on an Dios. Ya nundayaw hidih nan way hogpan i diyen hunggopan ya hidih nan hinunggopanay pangi'wana bon lumah'un. Mu nanongnan adi ni' mikalob hidiyen hunggopan ta ingganah nan mun'ahdom. ³Ya nada'en tatagu ya dayawona' hidih nan way hogpan hinan hunggopan hinan Habadun tungo ya hinan makayang nan bulan.

⁴Ya hina'e bon Habadun tungo ya iyen nan patul ha ma'id ha bahbahnan onom an tangbal an imbabalen di kalnero ya ohan tangbal an kalnero ta maghob an mi'nong i ha'on. ⁵Ya hay middum an midawat an makan hinan tangbal an kalnero ya himpuluy (10) kilun alina. Ya hanada'en imbabalen di kalnero ya hay middum an midawat an makan ya kumpulnay dinakolna an miyunnudan hinan abalinandan idat. Ya hay middum hinan himpuluy (10) kilun alina an midawat ya ohay galon an mantekan di olibo.

⁶Ya hinan makayang di bulan ya iyen nan patul ha hiyah nahikon an bulug an baka ya onom an imbabalen di kalnero ya ha ohah tangbal an kalnero. Mu an naminda ya mahapul an ma'id ha bahbahda. ⁷Ya udmahana boh diyen bulug an baka hi himpuluy (10) kilun alina. Ya ha'e boy middum hi midawat an alina hinan tangbal an kalnero ya himpuluy (10) kilun alina. Ya hanada'e bon imbabalen di kalnero ya kumpulnay pohdonah dinakol nan iddumna an makan ya inudmanah ohay galon an mantekan di olibo nan himpuluy (10) kilun alina.

⁸Ya wa'et hunggop nimpe nan patul ya i'wanah nan balkon hinan hunggopan ya mahapul an hidi boy pangi'wanan lumah'un.

Hanadan Ma'unud Hinadan Mangilin An Algo

⁹Ya wa'e bo ta e ayu mundayaw i ha'on hinadan mangilin an algo ya mahapul an wa'e ta ini'wayuh nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na ya mahapul an hay pangi'wanyun lumah'un ya hinan hunggopan hi nangappit hi muyyadna. Ya wa'e bo ta hinan hunggopan hi nangappit hi muyyadnay nangi'wanyun hinunggop ya mahapul an hay pangi'wanyun lumah'un ya hinan hunggopan hi nangappit hi huddo'na. Ta mahapul an bokon hinan nangi'wanyun hinunggop di awonyun lumah'un. ¹⁰Ya mahapul an hanan patul ya mi'ihgop i da'yun tatagu ya atbohadin mi'lah'un bo hi'on ayu lumah'un.

¹¹Ta athidin hinada'e an mangilin an algo ya hay midawat nimpem ha'on ya himpuluy (10) kilun alina an middum hinan mi'nong an bulug an baka ya himpulu (10) boy kilun alina di middum an midawat hinan tangbal an kalnero. Mu hana'en imbabalen di kalnero ya kumpulnay pohdonyu hi dinakol nan alina an midawat. Ya nan himpuluy (10) kilun alina an midawat ya hay middum ya ohay galon an mantekan di olibo.

¹²Ya wa'e ta nan patul ya pohdonan waday i'nongna i ha'on an Dios an maghob an mi'nong onu mi'nong hi pi'hayyupana i ha'on ya mahapul an

mibughul nan hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo. Ta i'nongnan ha'on nan maghob an mi'nong onu mi'nong hi pi'hayyupan i ha'on an umat hinan atonah nan Habadun tungo. Ya wa'e mohpe ta limmah'un ya midakig bo nan hunggopan.

¹³Ya hinan amawimawi"it ya iyaliyu nan maghob an mi'nong i ha'on an Dios an ohay tawonan imbabalen di kalnero an ma'id ha bahbahna. ¹⁴Ya atbohadin midawat i ha'on hi amawimawi"it ha duway kilun alina an madduman hi ohay litron mantekan di olibo. Ot hituwen imbaga' ya hiyay ma'unud hi inggana. ¹⁵Ta amawimawi"it ya hay mi'nong hi maghob an mi'nong i ha'on ya ha imbabalen di kalnero ya alina an madduman hi mantekan di olibo.

Hay Aton Nan Patul An Mangipboltan Hi Lutana

¹⁶Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Wa'et ipboltan nan patul di ohah nadan lutana hi ohah nan lala'in imbabalena ya mumbalin hi lutan diyen imbabalena inggana ta mabalin an ipboltana piboh nadan linala'in holagna. ¹⁷Mu wa'et hinan baalnay nangidatana ya mabalin an banggadonah nan tawon an pun'am'amlongan.ⁿ Te hay mabalin hi pangipboltanana ya nadan imbabalenan linala'i ya ammuna. ¹⁸Ya adi mabalin hi pulhonay lutan di udum. Ya hay mabalin an ipboltanan lutah nadan imbabalena ya malpuh nan lutan nidat tuwalin hiya.

Hay Pangiha"adandah Nadan Midawat I Apu Dios

¹⁹Indani ya inyeya' bon diyen taguh nan hunggopan hi nangappit hi huddo'nah nan awadan nadan niyappit i Apu Dios an kuwartun nadan padi. Ot ipatigonan ha'on nadan kuwartuh pingngitna an wah nangappit hi alimuhan di algo. ²⁰Ot alyonay, Hituy pangiha"angan nadan padi hinadan dotag an mi'nong hi apakawanan di bahul an agge inatta ya nan mi'nong hi apakawanan di bahul. Ya hitu damdamay pangiha"angandah nadan alinan midawat i Apu Dios. Ta adi miyeh nan lita"angan te madadag nan tagun manapa i datuwe te datuwe ya niyappit i Apu Dios.

²¹Ot ipanguluwa' bon diyen tagu ot li'odonmi nan nada"ul an lita"angan an impongmin namin nadan dugguna. ²²Ya hinan opat an duggun nan nada"ul an lita"angan nan Templo ya nan ohan dugguna on waday kittang an lita"angan an hay dinukkena ya napituy (70) umpi ya hay binilloгна'e ya nabonglet duwa ta han godway (52 ½) umpi. Ya numpapaddung di binilloгда ya dinukkeda. ²³Ya nun'a'aladda hi nun'a'akhop an binattun alad. Ya waday pun'apuyan an nun'ida"itdah nadan alad. ²⁴Ot alyon diyen tagu di, Datuwey pangiha"angan nadan munhilbih nan Templo hinadan dotag an i'nong nadan tatagu.

ⁿ 46:17 Lebitikus 25:10

Hay A'at nan Wa'el An Malpuh Nan Templo

47 ¹Impanguluwa' bon diyen tagu ot ibangngadmih nan way hogpan hinan Templo. Ya anakkaya han mun'utbul an liting hinan way hogpan hinan Temploh nangappit hi tuluwan di algo. Ya hay alpuwan nan liting ya hi nangappit hi muyyad nan Templo ot ipluynah nangappit hi tuluwan di algo an ini'wanah nan way muyyad nan punggobhan hi mi'nong. ²Ot lumah'un ami an ini'wamih nan hunggopan hi nangappit hi huddo'na ot ili'odmi ot ume amih nan way hunggopan hi nangappit hi tuluwan di algo ya anakkaya an wada bohdi nan liting an nalpuh nangappit hi muyyadna. ³Ot unudon diyen tagu nan liting hi nangappit hi tuluwan di algo ta hidin lingkudnay limay gahut ta baintit limay (525) metro ot e ami gumawa ya mipogpog nan liting hi way baktun di dapan'u. ⁴Ot lukudona boy limay gahut ta baintit limay (525) metro ya milulug mo nan liting. Ot lukudona boy limay gahut ta baintit limay (525) metro ya migitang mo nan liting. ⁵Ot lukudona boy limay gahut ta baintit limay (525) metro ya dimmallom mon adi' abalanan an gawaon te mahapul mon languyon. ⁶Ot alyonay, He"a Ezekiel, hanat adim linglingon datuwen tinigom.

Ot duma'al ami mohpe. ⁷Ya nangitiga' di dakol an kayiw hi nundinommmang nan da'ging nan wangwang. ⁸Ot alyonay, Hituwen liting ya ipluynah nangappit hi tuluwan di algo ta umeh nan wangwang an nungngadan hi Jordan ya innaynayuna ta dumatong hinan nunhiglay ahinan lobong. Ya dimmatong'en diyen lobong ya pumhod di tamtam nan liting hidi. ⁹Ya an namin di umayuhan tuwen liting ya dumakol di ekan hidi. Ta an namin di dumatngan tuwen liting ya dumakolday nat'onat'on an ekan te paphodona nimpe nadan mumpait an liting. ¹⁰Ta hanada'e mohpen boblen nihaggon i diyen lobong an mhipun hi ad Engedi ta ingganah ad Eneglaim ya eda mo ahitatabukul^o hidi. Te dumakkodakkol nimpey nat'o'nat'on an ekan an umat hi dinakol di ekan hinan baybay an nungngadan hi Mediterranean. ¹¹Mu hanada'en nun'a'aphung hinadan da'ging tuwen nunhiglay ahinan lobong ya nanongnan na'ahinanda ta pangalan di tataguh ahin. ¹²Ya hinada'en da'ging nan wangwang ya humangoy dakol hi bungbunga'an an mangintuttubuda ya mangimbubungada. Ta bumungabungadah abulabulan te hanan mananum i dida ya nan liting an malpuh nan Templo. Ya nan bungaday anonyu ya pangagahyu nadan tubuda.

Hanadan Pogpog Nan Boble

¹³Ya inalın nan na'abbaktun Dios di, Ot gogodwonyu nan lutan nidat i da'yu. Ta mapong ayun namin an himpulut duwan (12) tinanud Israel.

o 47:10 Nan tabukul ya umat hinan hidu' mu ong'ongngal nan tabukul.

Mu hanada'en tinanudan Joseph ya duway midat i dida. ¹⁴Ot mahapul an pumpapaddungonyun mangogodwa. Te hidiyen luta ya imbaga' tuwali i handidan a'ammodityun idat'un da'yun tinanudanda. ¹⁵Ot hay pogpog di bobleyuh nangappit hi huddo'na ya mihipun hinan baybay an nungngadan hi Mediterranean ta unudona nan pogpog hi ad Hetlon ot la"uhanah ad Lebo-Hamat ya hi ad Sedad ¹⁶ya hi ad Berotah ya hi ad Sibraim an numbattanan di ad Damaskus ya hi ad Hamat ta ingganah ad Haser-Hattikon hidih nan way pogpog di ad Huaran. ¹⁷Ta nan pogpogna hi nangappit hi huddo'na ya mihipun hinan baybay an nungngadan hi Mediterranean ta ingganah ad Hasar-Enon hidih nan way pogpog di ad Damaskus ya hi ad Hamat.

¹⁸Ya hana'e bon pogpog di bobleyun tinanud Israel hi nangappit hi tuluwan di algo ya nan pogpog di ad Hauran ya hi ad Damaskus ot unudona nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta ingganah nan nunhiglay ahinan lobong. ¹⁹Ya hana'e damdaman pogpog hi nangappit hi muyyadna ya mihipun hi ad Tamar ta ingganah ad Meribah-Kades. Ot unudona nan pogpog di ad Egypt ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean. ²⁰Ya hay pogpogna'eh nangappit hi alimuhan di algo ya hidiye nimpén baybay an nungngadan hi Mediterranean ta ipluynah huddo'na ta ingganah nan dommang di ad Lebo-Hamat.

²¹Ot maphod onyu gogodwon hituwen luta ta mapong ayun tinanud Israel. ²²Ta hituwey midat i da'yu hi lutayuh inggana. Ya ta'on on hanadan nahlag an ni'iboblen da'yu ya waday midat i dida. Ta ibilangyu didah ibbayun tinanud Israel. ²³Ot hi'on ngannen tinanud di ni'hituwan nadan nalpuh udum hi boble ya mahapul an midattanda hi lutadahdi. Ha"on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Nangogodwan Nadan Tinanud Israel Hinan Luta An Midat I Dida

48 ¹Alyon Apu Dios di, Athituy atonyun tinanud Israel an mangogodwah nan lutan midat i da'yu. Ta hay midat hinadan tinanud Dan ya mihipun hinan pogpog hi ad Hetlon ta ingganah ad Lebo-Hamat ya hi ad Hasar-Enan hidih nan way pogpog di ad Damaskus ya ad Hamat. Ta mihipun hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nangappit hi alimuhan di algo di midat hinadan tinanud Dan.

²Ya hay midat hinadan tinanud Aser ya hinan pogpog nan midat hinadan tinanud Dan an mihipun hinan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

³Ya hay midat hinadan tinanud Naptali ya nan pogpog nan lutan midat hinadan tinanud Aser an mihipun boh nan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

⁴Ya hay midat hinadan tinanud Manasseh ya mihipun boh nan pogpog di midat hinadan tinanud Naptali an mihipun hinan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

⁵Ya hay midat hinadan tinanud Epraim ya mihipun hinan pogpog nan midat hinadan tinanud Manasseh ya mihipun boh nan pogpog hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi alimuhan di algo.

⁶Ya hay midat hinadan tinanud Ruben ya mihipun hinan pogpog nan midat hinadan tinanud Epraim an mihipun boh nan pogpognah tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

⁷Ya hay midat hinadan tinanud Judah ya nan pogpog nan midat hinadan tinanud Ruben an mihipun boh nan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

⁸Ya nan nihnod hinan midat hinadan tinanud Judah ya waday himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metroy dinukkena an umat hinan midat hinadan tinanud Israel an mihipun hinan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo. Ta hay binillogna ya umat damdamah nadan midat hi hinohhan tinanud Israel. Te hidih nan gawwanay ipabunan nan Templo. ⁹Ya hidiyen luta ya niyappit i ha'on an Dios an himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metroy binillogna. ¹⁰Ya hituwe nimpén luta ya niyappit i ha'on. Ta nan lutan mahuluk hi himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metro hi nangappit hi huddo'na ya limay libu ta han duway gahut ta nabongle (5,250) di metro hi nangappit hi alimuhan di algo ya limay libu ta han duway gahut ta nabongley (5,250) metro hi nangappit hi tuluwan di algo ya himpulut tuluy libu ta han hingгахut ta baintit limay (13,125) metro hi nangappit hi muyyadna di midat hinadan padi. Ya hay gawwan datuwe ya hidiy ipabunan nimpén nan Templo. ¹¹Ta hituwen luta an niyappit i ha'on an Dios di umohnongan nadan padi an holag Sadok te dida han nanginaynayun an nunhilbin ha'on an aggeda nidniddum hinadan ibbadan tinanud Libay an nangiwalong an nunhilbin ha'on an Dios. ¹²Ta hiya nan dida nimpey idatan nan lutan niyappit i ha'on an wah nangappit hi muyyad nan midat hinadan ibbadan tinanud Libay.

¹³Ta ha'ey dinukken nan lutan midat hinadan udum an holag Libay an wah nangappit hi tuluwan di algo ya himpulut tuluy libu ta han ohay gahut ta baintit limay (13,125) metro di dinukkena ya limay libu ta han duway gahut ta nabongley (5,250) metro di binillogna an mihipun hi nangappit hi huddo'na ta ingganah muyyadna. ¹⁴Ya hidiyen lutan niyappit i ha'on an Dios ya hidiy ap'aphodan hi an namin. Ya adi mabalin

hi migattang onu midat hi udum onu mihukkat hi udum te hidiyen luta ya niyappit nimpén ha'on.

¹⁵Ya nan nabatin duway libu ta han onom di gahut ta baintit limay (2,625) metro di binillogna ya himpulut tuluy libu ta hinggahut ta baintit limay (13,125) metro di dinukkena ya mabalin an kumpulnay e mumboblehdi ya e mumpastol hidi. Mu ta hi gawwana ya ibangonyu ha boblehdi. ¹⁶Ya hay lukud'en diyen boble ya kuwadladu an hindudway libu ta han tuluy gahut ta nanom (2,360) di metroy binillogna ya dinukkena. ¹⁷Ya hay e pumpastolan nadan tatagu i diyen boble ya mahuluk hi hinggagahut ta tulumpulut ohay (131.25) metro di dinukkena ya binillogna an nili'wo i diyen boble. ¹⁸Ya hana'en nabati an hinlilimay libut duway gahut ta han nabongley (5,250) metro di binillogna ya dinukkena an wah nangappit hi alimuhan di algo ya nan athidi damdama boy lukudna an wah nangappit hi tuluwan di algo ya hidiy puntanoman nadan tatagu ta pangalandah anonda. ¹⁹Ta kumpulna i da'yun tinanud Israel an munhitu hinan boblehdi di e muntanom hidi. ²⁰Ta hay ngammut di lukud tuwen nigawwan naganodwan luta an nidduman nan boble an niyappit i ha'on ya himpupulut tuluy libu ta han hinggahut ta baintit limay (13,125) metro di dinukkena ya binillogna.

²¹Ya nan mabatin luta i diyen niyappit i ha'on an Dios ya midat hinan patul an hay lukudna ya himpulut tuluy libu ta han hinggahut ta baintit limay (13,125) metro hi nangappit hi tuluwan di algo ya atbohdiy lukudna hi nangappit hi alimuhan di algo. Ya hay gawwan tuwen luta ya hidiy iha'adan nan Templo ²²ya ta'on on nan pumboblayan nadan tinanud Libay ya wada boh gawwan nan midat hinan patul ya atbohdi nan mibangan an boblen wada damdamahdi hi gawwana. Ta hay midat hinan patul ya nan numbattanan nan lutan midat hinadan tinanud Judah ya nan luta an midat hinadan tinanud Benjamin.

²³Ya hay midat hinadan tinanud Benjamin ya atbohdi mihipun hinan pogpog hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

²⁴Ya hinada'en tinanud Simeon ya nan pogpog nan lutan midat hinadan tinanud Benjamin ya mihipun boh nan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

²⁵Ya hay midat boh nadan tinanud Issakar ya nan pogpog nan midat hinadan tinanud Simeon ya mihipun boh nan pogpogna hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

²⁶Ya atbohdi hinadan tinanud Sebulun an mihipun hinan pogpog nan midat hinadan tinanud Issakar ya mihipun boh nan pogpognah nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo.

²⁷Ya hay midat hinadan tinanud Gad ya atbohadin nan pogpog nan midat hinadan tinanud Sebulun ya mihipun boh nan pogpognah nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan baybay hi nangappit hi alimuhan di algo. ²⁸Ya hay pogpognah nangappit hi muyyadna ya mihipun hinan pogpog hi ad Tamar ta ingganah ad Meribah-Kades^p ya miyun'unud hinan pogpog di ad Egypt ta ingganah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

²⁹Ta godwogodwonyuh tuwen lutan midat i da'yu ta mapong ayu nimpem tinanud Israel. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hanadan Geyt Hi Ad Jerusalem

³⁰Ya inalin bon Apu Dios di, Datuwe nadan geyt nan binattun alad hi ad Jerusalem. Hay dinukken nan binattun alad hi nangappit hi huddo'na ya duway libu ta han tuluy gahut ta nanom (2,360) di metro ³¹ya hay ngadan nadan geytna ya miyunnudan hinan ngadan di tinanud Israel. Ta hay ngadan nadan tulun geyt hi nangappit hi huddo'na ya geyt an nungngadan hi Ruben ya geyt an nungngadan hi Judah ya geyt an nungngadan hi Libay.

³²Ya hay lukud'en nan binattun alad hi nangappit hi tuluwan di algo ya duway libu ta tuluy gahut ta nanom (2,360) di metro di dinukkena. Ya hay ngadan bon nadan tulun geytna ya geyt an nungngadan hi Joseph ya geyt an nungngadan hi Benjamin ya geyt an nungngadan hi Dan.

³³Ya atbohdi nan wah nangappit hi muyyadna an duway libu ta han tuluy gahut ta nanom (2,360) di metro di dinukkena. Ya tulu damdama boy geytna an hay ngadanda ya geyt an nungngadan hi Simeon ya geyt an nungngadan hi Issakar ya geyt an nungngadan hi Sebulun.

³⁴Ya hana'en wah nangappit hi alimuhan di algo ya atbohadin duway libu ta han tuluy gahut ta nanom (2,360) di metro di dinukkena. Ya tulu boy geytna an hay ngadanda'e ya geyt an nungngadan di Gad ya geyt an nungngadan hi Aser ya geyt an nungngadan hi Naptali.

³⁵Ta hay ngammud di lukud nan binattun alad hi nunlini"odan ya hiyam di libu ta han opat di gahut ta napat (9,440) di metro di dinukkena.

Ya mihipun i diyen algo ya hay ngadan diyen boble ya Wahtuh Apu Dios.

---

^p 48:28 Nan hi ad Meribah-Kades ya hidi nan awadan nan obob an dinoltak Moses hidin nunlilida nadan tataguh inuwohda.

Daniel

Hay A'at Tuwen Liblu An Daniel

Hi Daniel ya i Judah an niyeh ad Babilon hidin onom di gahut ta onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (606 B.C.). Ya hay ipa'innilan tuwen liblu ya hay napatnaan di pangulug Daniel ya nadan tulun ibbana. Mu nanongna damdama an hi Apu Dios di nangidinolanda an ta'on on hiyay lummuh edaot atayan.

Ya hi Daniel ya indattan Apu Dios hi la'ing ta dakol di abalinana an namama hinan abalinana an manginnilah ibalinan di inop. Ta numbalinon nan patul an hi Nebukadnesar hi gobelnador hi ad Babilon. Ya hidin inabak di i Persia hi ad Babilon ya numbalin damdama boh Daniel hi nabaktu an ap'apu.

Ya hi Nebukadnesar ya duway ininopna an imbagan Daniel di ibalinana. Ya hiya boy nangibagah nan patul an hi Belsassar hinan ibalinan nan intudo' nan numpatigon ta'le hinan dingding di palasyu.

Ya hi Apu Dios ya impatigona i Daniel hinan ininopna nan ahi ma'at hinan pun'ap'apuan di opat an bohle.

Nan nipa'inop hi Daniel 2	Nan nipa'inop hi Daniel 7	Nan nipa'inop hi Daniel 8	Nadan boblen a'atana
balitu' an ulu	napaya'an an layon		Babilon (2:28)
silber an palagpag ya ta'le gumo' an huki	bear	tangbal an kalnero	Media-Persia (8:20)
nun'uddum an gumo' ya pito' an dapan	leopard atatakut ya ma'abbikah an animal	guldung	Greece (8:21) Rome

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunhilbiyan Daniel ya nadan gagayyumna hinan pun'ap'apuan di i Babilon (Daniel 1–6)
2. Hay impatigon Apu Dios i Daniel hinan ininopna ya nan ahi ma'at hitun luta hi udum hi algo (Daniel 7–12)

Hay Nunhilbiyan Da Daniel Hinadan Ibbana Hinan Palasyu

1 ¹Hidin mi'atluh tawon hi numpatulan Jehoyakim hi ad Judah ya imme da Nebukadnesar an patul hi ad Babilon hinadan tindaluna ot eda li'ubon hi ad Jerusalem. ²Ot ipa'abak Apu Dios nan patul hi ad Judah an hi Jehoyakim ot iyena didah nadan tataguna hi ad Babilon ot alanday udum hinadan nun'abalol an gina'uh nan Templo ot iyedah ad Babilon hinan templon nan diosda.

³Indani ya imbagan Nebukadnesar i Aspenas an nabaktun ap'apu hinan palasyu ta piliyona dohah nadan tinanud di patul ya nadan imbabalen di ap'apu an inilpudah ad Judah. ⁴Ya hay piliyona ya nadan mumpangilog an linala'i an ma'id ha bahbah di adolda ta maphod di tigoda ya nala'ingda ta nalakadan matudduwan ta mabalin an munhilbidah nan palasyu. Ya imbagan bon nan patul i Aspenas ta itudduwana didah nan hapitda ya nadan nitudo' an mabaha hinan hapitda an i Babilon. ⁵Ya imbagan bon nan patul an abigabigat ya waday midat an anonda ya inumonda an bayah an malpuh nan palasyu. Ta tudduwanda didah tuluy tawon ya ahi mabalin an munhilbidah nan patul. ⁶Ta nadan udum an napili ya opat hinan tinanud Judah an hi Daniel ya hi Hananiah ya hi Misael ya hi Asariah. ⁷Mu hinukkatan nan nabaktun ap'apu di ngadanda ta hi Daniel e ya hi Beltesasar ya hi Hananiah e ya hi Sadrak ya hi Misael e ya hi Mesak ya hi Asariah e ya hi Abednego.

⁸Mu hi Daniel ya adina pohdon an anon nan anon di patul ya ta'on on nadan inumona te paniyawona. Ta hiya nan imbaganah nan nabaktun ap'apu ta bokon nan makan ya inumon hinan palasyu di midat i dida. ⁹Ya numbalinon Apu Dios hi ma'ule i Daniel hidiyen ap'apu. ¹⁰Mu alyona i Daniel di, Nan patul di nangibagah nan anonyu ya inumonyu. Ta hiya nan tumakuta' hi'on adi maphod di a'at di adolyu ta adi ayu umat hinadan ibbayun mumpangilog an linala'i ot patayona' an gapun da'yu.

¹¹Ot e mi'hapit boh Daniel hinan pinilin Aspenas an mungguwalya i hiya ya hi Hananiah ya hi Misael ya hi Asariah. ¹²Ta inalinay, Undan bahan adi mabalin an patnaon da'mi an panganon hi natnating ya impa'inuman da'mih liting hi himpuluy (10) algo? ¹³Ta nalpah'e nan himpuluy (10) algo ya ahiyu tigon di numpahhiwanmi hinadan ibbamin mumpangilog an hay ina'inanda ya nan makan an nalpuh nan palasyu. ¹⁴Ya inabulut diye ot patnaona dida hi himpuluy (10) algo.

¹⁵Ya hidin nalpah nan himpuluy (10) algo ya matigoy pinumhodan di adolda an hinumhumdolda mu nadan nanganangan hinan anon di patul. ¹⁶Ot inaynayun mon nan guwalya an mangidat i dida hi natnating an bokon nan makan ya bayah an malpuh awadan di patul. ¹⁷Ya datuwen opat an mumpangilog an linala'i ya indattan Apu Dios didah la'ing an manginnilah an namin di ma'adal. Ya hi Daniel e ya waday abalinanan mangipa'innilah ibalanan di inopon ya nadan mipatigo an ay in'inop.

¹⁸Ta hidin nagibbuh nan imbagan nan patul an tuluy tawon ot iyen Aspenas an namin dadiyen linala'i hi awadan Nebukadnesar. ¹⁹Ya hidin ni'hapit nan patul i dida ya matigonan ma'id i didan namin ha inla'la'ingna mu hi Daniel ya hi Hananiah ya hi Misael ya hi Asariah. Ta niddumdah nadan munhilibih nan patul. ²⁰Te an namin nan minahmahan nan patul i dida ya na'innilaana an inla'la'ingda mu nadan mumbuyun ya nadan mumbaki i diyen pun'ap'apuwana.

²¹Ya ninaynayun an nunhilibih Daniel hidi ta ingganah din hi Sayrus di patul.

Hay Ininop Nebukadnesar

2 ¹Hidin mi'adwah tawon hi numpatulan Nebukadnesar ya wadaday ino'inopona. Ta minomnoman an adi umaliy inlo'na. ²Ot ipa'ayagna nadan mumpumbuyun ya nadan mumpumbaki ya nadan mumpun'ayak ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ta ibagaday ibalinan nan ininopna. Ta immedah awadana ³ot alyonan diday, Wada han ininop'u ta nunhiglan minomnomana' te pohdo' ahan an innilaon di ibalinana.

⁴Ya timbal nadan nanginnilah a'at di bittuwon an inhapitdah nan hapit di Aramaik an alyonday, Hanat minaynayun di pun'ap'apuwam apu patul. Ibagam i da'mi an baalmu nan ininopmu ta ibagamiy ibalinana.

⁵Ya alyon nan patul i diday, Hay ninomnom'u ya da'yuy ukod an mangibagah on nganneh diyen ininop'u ya hay ibalinana. Te adiyu'e ya mipapate ayu ta matanogtog di adolyu ya impapa'ih'uy babaleyu. ⁶Mu ibagayu'e i ha'on nan ininop'u ya nan ibalinana ya dakol di idat'un da'yu hi gunggunayu ya atbohadin ongal di ipabaktuwanyu. Ot agayu nimpe ta ibagayu.

⁷Mu inalida boy, Apu patul ibagam nimpe nan ininopmu ta ibagamiy ibalinana.

⁸Ya inalini nan patul i diday, Umman nee ona' e ihaphapitan te innilayu an hituwen ninomnom'u ya ato'. ⁹Adiyu'e ibaga nan ininop'u ya numpapaddung di pundusa' i da'yu. Ta hiya nan hinahapityu an ilaylayahhana' ta alina hi mahukkatan nan hinapit'un ma'at i da'yu. Ot ibagayu'e nimpe nan ininop'u ya innila' an mabalin an ibagayu bo nan ibalinana.

¹⁰Ya alyon nadan nanginnilah a'at di bittuwon hinan patul di, Ma'id ha taguh tun luta hi abalinanan aton hinaen imbagam. Te ta'on mahan hi'on ngannen patul an nundongol ya ma'id ha nangipa'at hi athinah nadan mumbuyun onu mumbaki onu nadan nanginnilah a'at di bittuwon. ¹¹Hinaen ipa'atmu an patulmi ya na'alligat. Te undan nganneh aton an manginnila hi'on adim ibaga. Abalinan nin nadan dios mu ma'iddahtu te adida mi'hituh tatagu.

¹²Ya nangimbubbugot nan patul hi nangngolanan diye ot alyonay, Mipapate ayun namin an waday abalinanah tun ad Babilon an umat hinadan mumbuyun.

¹³Ot iyuldina an mipapate dadiyen waday abalinanda. Ya ta'on on da Daniel hinadan ibbana ya ena impahama' ta pi'pateda dida. ¹⁴Mu hidin immeh Aryok an ap'apun di guwalyan nan patul an e mamate i dadiyen waday abalinandah ad Babilon ya maphod ta iniphod Daniel an ni'hapit i hiya.

¹⁵Ta inalinah nan ap'apun di guwalyan di patul di, Tanganu on e inyuldin nan patul ha atatakut hi uldin?

Ot ibagan Aryok i hiya nan na'na'at.

¹⁶Ot umeh Daniel hinan patul ot ibagana i hiya ta idattana ni' hiya hi timpu ta ahi mabalin an ibagana nan ibalihan nan ininopna.

¹⁷Ot umanamut hi Daniel ot ipa'innilannah nadan ibbana an da Hananiah i Misael ya hi Asariah. ¹⁸Ot ibaganaan dida ta mumpahpahmo'dan mumpaboddang i Apu Dios hi ad abunyan ta ipa'innilana nan ininop nan patul ta adida middum an mipapate hinadan waday abalinandah ad Babilon an umat hinadan mumbuyun. ¹⁹Ya i diyen hilong ya nipa'innila i Daniel nan ininop nan patul ya nan ibalinana. Ot dayawonah Apu Dios ²⁰an alyonay, Madayaw'a Apu Dios hi ingga'inggana te he"a ya abuh di alpuwan di la'ing ya abalihan. ²¹Ya he"ay ukod hi an namin an ma'ma'at hitun luta. Ya he"ay mamto' hinadan mumpatul ya mamogpog boh pun'ap'apuwanda. Ya he"ay mangdat hi la'ing nadan nun'anomnoman. ²²Ya ipa'innilam nadan na'alligat an ma'awatan ya ta'on on nadan agge na'innilaan. Ya innilam nadan nipa"eh nan munhihillong te ma"i'd ha nipa"e i he"a. ²³Ot madayaw'a an Dios an dayawon di a'ammodmi te indattana' hi la'ing ya abalihan. Ta nan imbagamin he"a an ininop nan patul ya impa'innilam i da'mi.

Hay Nangibagaan Daniel Hinan Ininop Nan Patul Ya Nan Ibalinana

²⁴Ot umeh Daniel i Aryok an napilin mamate i dadiyen waday abalinandah ad Babilon an umat hinadan mumbuyun ot alyonan hiyay, Adim patayon dida ta ipangukuwa"otya hi awadan nan patul ta ibaga' i hiya nan ibalihan nan ininopna.

²⁵Ot pa'ibagon Aryok an iyeh Daniel hi awadan nan patul ot alyonan hiyay, Wahtu han ohah nadan niyalihu an i Judah an mabalin anu an ibagana nan ibalihan nan ininopmu.

²⁶Ya alyon nan patul i Daniel an hay ohah ngadana ya hi Beltesasar di, Undan udot abalinam an mangibagah nan ininop'u ya nan ibalinana?

²⁷Ya alyon Daniel di, Ma"i'd ha ohah nadan nun'alala'ing ya nadan mumpumbaki ya nadan mumpumbuyun onu nadan mumpama"o hi waday abalinana an mangipa'innila i he"a apu patul hinan naligat an ma'innilaan. ²⁸Mu hi Apu Dios hi ad abunyan ya mabalin an ipa'innilana nan naligat an ma'innilaan. Ot hay impa'innilana i he"a ya nadan ahi ma'at hi udum hi algo. Te datuwe nan tinigom hinan ininopmu. ²⁹Hidin

malmallo'a ya nipa'innila nimpe i he'a nadan ma'ma'at hi udum hi algo. ³⁰Ot ha'on e tee ya nipa'innilah tuwen ha'on mu bokon gapu ta nala'la'inga' mu nadan udum. Mu manu'e ya ta mabalin an ipa'innila' i he'a nan pohdon nan ininopmu an ipa'innila ta ma'awatam. ³¹Te inoy an nan ininopmu apu patul an onngga'onnggal an tinagtaggun humili ya atatakut di tigona. ³²Te hay uluna ya namahmah an balitu' di niyamma. Ya nan palaggagna ya ta'lana ya silber. Ya mihipun hi putuna ta ingganah ulpuna ya gombang. ³³Ya hay hukina ya gumo'. Mu hay dapana ya nun'uddum di gumo' ya pito' an kimmulhi. ³⁴Ya hidin tigtiggom ya nagah han batun napukal hinan doplah mu bokon taguy namukal ot miknah hukin diyen tinagtaggu. Ta nun'agudu nan gumo' an nadduman hi kimmulhin pito'. ³⁵Ot ma'ibaga bon magudun namin hidiyen tinagtaggu ta nitapu'ul hinan luta nadan gumo' ya pito' ya gombang ya silber ya balitu'. Ta numbalindah ay dugi hinan way pun'ilikan hinan tiyalgo. Ot iye'en di dibdib an ma'id ha nabati. Mu nan batu an nunggudu i diyen tinagtaggu ya numbalin hi ongal an billid ta hiyay nun'onan hitun luta.

³⁶Ot alyon Daniel hinan patul di, Hinae nan ininopmu ot aga ta ibaga' mohpey ibalinana. ³⁷He'a apu patul di na'abbaktu hi apatupatul. Te hi Apu Dios hi ad abunyan di nangidat hi pun'ap'apuwam ya nan ongal an abalinam ta nundongol'a. ³⁸Ya inyukodnan he'a di atagutagu ya nadan animal hitun luta an ta'on on nadan muntayyapan an umat hi hamuti. Ta he'ay numbalinonah ap'apuda an ta'on on idanay awadanda. Ta he'ay ni'aligan nan balitu' an ulu.

³⁹Mu magibbuh'ey pun'ap'apuwam ya mihukkat di ohan manghan di abalinana. Ya ahi mitnud han mi'atlun umat hi gombang di pun'ap'apuwana ta mun'ap'apuh tun luta. ⁴⁰Ya ahi wada mohpe nan mi'apat an mun'ap'apu an mi'alig hi gumo' te hay gumo' ya guduwona ya ditditonay kumpulna. Ot atbohdiy aton tuwen mun'ap'apu te dadagona nadan namangulun nun'ap'apu. ⁴¹Ya nan tinigom an niyammah nan dapan an nun'uddum di gumo' ya pito' ya hay ipa'innilana ya lo'tat ya magodwah tuwen pun'ap'apuwam. Mu gapuh nan gumo' an niddum ya waday bikah tuwen pun'ap'apuwam. ⁴²Mu umat hinan tinigom an dapan an nun'uddum di gumo' ya pito' ya atbohdiy ma'at ituwen pun'ap'apuwam an waday kittang an bikahna mu hi kittang bo on napa"ih. ⁴³Ta hidiyen mi'apat an pun'ap'apuwam an nun'uddum di pito' ya gumo' di ni'aligan nadan tatagu an adi mabalin hi mun'u'unnudanda. Ta umatdah nan gumo' an adi ahan mabalin hi middum hinan pito'. ⁴⁴Mu i diye an pun'ap'apuwam dadiyen patul ya wadaon Apu Dios an wah ad abunyan han pun'ap'apuwam an adi mapa"ih. Ta abakonan namin nadan udum an pun'ap'apuwam ta mapogpogda. Ya hidiyen pun'ap'apuwam ya munnananong hi inggana. ⁴⁵Ot hiyah naey ibalinan nan nipatigon he'a an batun napukal hinan doplah an bokon taguy namukal ta niknah nan

tinagtaggu ta ginuduna nan gumo' ya nan gombang ya nan pito' ya ta'on on nadan balitu' ya silber.

Ot inayun Daniel an alyon di, Nan ongal di abalinanan Dios ya impatigona i he'a an patul nadan ma'at hi udum hi algo. Te hinaen ininopmu ya nan imbaga' an ibalinana ya immannung an ma'at.

⁴⁶Ot munlu'bub hi Nebukadnesar hi hinangngab Daniel ta pangipatigona punlispituna i hiya. Ot ibagana ta mangidawatda i hiya ya nungghobdah insenso ta munhanadah nan inat Daniel. ⁴⁷Ot alyonan Daniel di, Immannung an nan Dios an un'unudom ya hiyay na'abbaktu hi an namin an dios di tatagu. Ya hiyay ap'apun di apatupatul. Ya ipa'innilana nadan naligat an ma'awatan di tagu te impa'innilanan he'a nan ibalinan tun ininop'u. ⁴⁸Ot ipabaktunay sa'ad Daniel ta hiyay gobelnador hi an namin nadan boble hi ad Babilon ya inyukodna bon hiya nadan waday abalinanda i diyen boble an umat hinadan mumbuyun. Ya dakol di indatna i hiya. ⁴⁹Ya atbohadin inyabulutna nan dinawat Daniel ta inyukodna i da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego nadan udum an boble hi ad Babilon ta diday ukod an mumpapto'. Mu hi Daniel ya nunnanong hinan palasyu.

Hay Numpa'ammaan Nan Patul Hinan Nabalitu'an An Tinagtaggu

3 ¹Nan patul an hi Nebukadnesar ya numpa'apya i han nabalitu'an an tinagtaggu an hay tinagena ya nahiyam (90) di umpi ya hay inongalna ya hiyam di umpi. Ot ipata'dogdah nan nundotal an bobleh ad Dura hidih ad Babilon. ²Ot ipa'ayagna nadan nabaktun ap'apu ya nadan udum an a'ap'apu an umat hinadan gobelnador ya nadan konsehal ya nadan mun'amung hi pihhu ya nadan mangipanuh hi tatagu ta ma'amungdah nan pangidawatandah nan ongal an tinagtaggun impa'apyana. ³Ta na'amungda ot tuma'dogdan namin hi hinangngab diyen tinagtaggu an impiyamman nan patul an hi Nebukadnesar. ⁴Ya indani ya initikuk nan ohan ap'apun munhilbih nan patul an alyonay, Da'yun na'amung an nat'onat'on an tatagu an nat'onat'on di bobleh nalpuwanyu ya hapityu ya donglonyuh tuwen imbagan nan patul hi aton ta'u ⁵an alyonay wa'e ta dingngol ta'u nan tangguyub ya nan unngiyung ya lira ya harp ya nadan udum an mipagangoh ya mahapul an munlu'bub ta'u hi hinangngab tun nabalitu'an an tinagtaggu ta dayawon ta'uh tuwen impata'dog nan patul. ⁶Mu nan adi munlu'bub ta mundayaw ya pa'ibagondan e ibkah hinan nangimbabbala an apuy.

⁷Ta hiya nan wa'et dingngol nadan tatagu nan nat'onat'on an nipagangoh on nunlu'bubdan namin ta dayawondah diyen nabalitu'an an tinagtaggu.

⁸Mu nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya immedah nan patul ot ibagadan hiya an adi unudon nadan Judyu nan nibagah atonda. ⁹Ta

inalidah nan patul an hi Nebukadnesar di, Hanat nanongnan he"ay patul. ¹⁰Inyuldinmu apu patul an nipagangoh'e nadan tangguyub ya unngiyung ya lira ya harp ya nadan udum an mipagangoh ya mahapul an munlu'bubdan namin di tatagu ta dayawonda nan impata'dogmun nabalitu'an an tinagtaggu. ¹¹Ta nada'en adi munlu'bub an mundayaw i diye ya mibkahda nimpe hinan nangimbabbala an apuy. ¹²Mu ipa'innilami i he"a apu patul an wadaday Judyu an pinto'mu hi ap'apu hinadan boble hitun ad Babilon an da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego an adi da'a unudon i dida. Te adida dayawon nadan diosmu an ta'on on nan impata'dogmun nabalitu'an an tinagtaggu.

¹³Ya hidin dingngol Nebukadnesar hidiye ya nunhiglay bungotna. Ot ipa'ayagna da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego ot umedah awadana. ¹⁴Ot alyonan diday, On immannung an adiyu dayawon nadan dios'u ya nan impa'apya' an nabalitu'an an tinagtaggu? ¹⁵Ibaga' tee i da'yu an wa'e ta dingngolyu nan tangguyub ya unngiyung ya lira ya harp ya nadan udum an mipagangoh ya nundadaan ayu'e an munlu'bub ta dayawonyu nan impa'apya' an tinagtaggu ya maphod. Mu adiyu'e tuwali aton ya ibkah da'yuh nan nangimbabbalan apuy. Ot undan mohpe waha dios hi mabalin hi mangihwang i da'yu?

¹⁶Ya alyon da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego hinan patul di, Apu Nebukadnesar, ma"i ha mabalin hi ibagami i naen inalim. ¹⁷Ot ta'on attog hi'on ibkah da'mih nan nangimbabbalan apuy ot hi Apu Dios an punhilbiyanmi ya waday abalinana an mangihwang i da'mi. Ot hiyay ukod an mamoddang i da'mi hinan atom. ¹⁸Mu ta'on damdama hi alinah adi da'mi ihwang i hiya ya ipa'innilami i he"a apu patul an adi damdama mabalin hi munhilbi amih nadan diosmu onu dayawonmi nan impata'dogmun nabalitu'an an tinagtaggu.

¹⁹Ya nangimbubungot hi Nebukadnesar i dida. Ot ibagana ta udmanday tungun nan apuy ta nunhiglay pudutna. ²⁰Ot ibagana hinadan ma'abbikah an tindaluna ta bobodonda da Sadrak i Mesak ya hi Abednego ya bingkahda didah nan nangimbabbalan apuy. ²¹Ta nunnanong nan nagotgotap an lubang ya nan turban datuwen tulun Judyu ot bobodonda dida ot ibkahdah nan apuy. ²²Ya gapu ta ma'ahhapul ahan an atonda nan imbagan nan patul an ta'on on nunhiglan nangimbabbala nan apuy ya inatda. Ta gapuh pudut diyen apuy ya naghob dadiyen tulun tindalun nangibkah i da Sadrak i Mesak ya hi Abednego.

²³Ta dadiyen tulun Judyu ya nihamad di bobodda ot ahida ibkah dida i diyen apuy.

²⁴Ya nasda'aw nan patul an hi Nebukadnesar ot matanna'dog ot alyonah nadan konsehalnay, Undan bokon tulu nadan nabobod an bingkah ta'uh nan apuy?

Ya inaliday, O tuluda.

²⁵Ya alyonay, O mu mangmangonyu'e an opatday linala'in mundaldallanan hi gawwan nan apuy. Ya matigon aggeda nabobodan ya aggeda ni'mo na'atungan. Ya nan mi'apat i dida ya ay anghel di tigona.

²⁶Ot e mihaggon hi Nebukadnesar hinan pugun ot tumkuk an alyonay, Sadrak, Mesak ya he'a Abednigo an baal nan na'abbaktun Dios, umaan ayu mohna!

Ot umaanda mohdi da Sadrak i Mesak ya hi Abednego. ²⁷Ya himmalunghungdan dida nadan nun'abaktun ap'apun munhilbih nan patul ya nadan udum an ap'apu ya gobelnador ya nadan konsehal. Ya tinigodan aggeda na'atungan ya ta'on on hay ibu'da ya nadan lubangda ya ma'id ni'mo ha napu'ulan. Ya adida ma'ah'ahuk.

²⁸Ya alyon Nebukadnesar di, Madayaw nan Dios da Sadrak i Mesak ya hi Abednego an nannag hinan anghelna ta inihwangna datuwen baalna an nangidinol i hiya. Ta hiya ya abuh di dayawonda ya punhilbiyanda an adida ahan pohdon an mundayaw hi udum an dios an umat hinan imbaga' an ta'on on lummuh edaot atayan. ²⁹Ot hiya nan ad uwani ya iyuldin'u ta nan tagun mamihul hinan Dios an unudon da Sadrak i Mesak ya hi Abednego ya mipapate ta matanogtog di adolna ya ta'on on nan balena ya mipapa'ih ta mitapu'ul hinan luta te ma'id ha udum hi Dios hi athituy pangihwangna.

³⁰Ta nihipun i diye ya impabaktun nan patul di sa'ad da Sadrak i Mesak ya hi Abednego hinadan boble hi ad Babilon.

Hay Nun'inopan Nebukadnesar I Han Kayiw

4 ¹Indani ya waday impiyen nan patul an mipa'innila hi abobboble an alyonay, Ha'on an patul an hi Nebukadnesar ya ipa'innila' i da'yun nat'onat'on an tataguh abobbobleh tun luta an nat'onat'on di numpumboblayanyu ya hapityu an hanat ongal di eyu pumhodan ya luminggopan. ²Ma'amlonga' an mangipa'innila da'yu hinadan nakaskasda'aw an adi abalanan di tagun aton an inat nan na'abbaktun Dios i ha'on. ³Te adi nimpe abalanan di tagun aton datuwen ina'inatna an nipatigan nan nunhiglan amaphodna. Ot nan pun'ap'apuwana ya adi mapogpog mu minaynayun hinadan mun'atanudan.

⁴Handi ya ha'on an hi Nebukadnesar ya kimmadangyana' ta ma'dinnola' hinan a'at di nitaguwa'. ⁵Mu indani ya wada han ininop'un atatakut an tinagtaggu. ⁶Ta hiya nan impa'ayag'un namin nadan waday abalinandah tun ad Babilon an umat hinadan mumbuyun ta umalida ta ibagaday ibalanan nan ininop'u. ⁷Mu hidin immali nadan mumpumbuyun ya mumpumbaki ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya nadan mumpama'o ot ibaga' nan ininop'u ya aggeda innilay ibalinana. ⁸Ta inggana ot umalih Daniel an nginadana' hi Beltesasar an ngadan nan

ohan dios an dayawo'. Ot ibaga' i hiya nan ininop'u te waday abalinana an nalpuh nadan na'anhan an dios. ⁹Ot alyo' i hiyay, He"a Beltesasar an ap'apun nadan umat hi mumpumbuyun ya innila' an nadan ongal di abalinanan dios ya indattan da'ah abalinam ta ta'on on nan nalgat an ma'awatan di tagu ya innilam. Ot donglom ta ibaga' nan ininop'u ta iba"agmuy ibalinana. ¹⁰Te hidin malmallo'a' ya wadaday ininop'u ya anakkaya an nipatigo han atagetage an kayiw an nitanom hi gawwan tun luta. ¹¹Ya hidiyen kayiw ya immongnga'ongngal ot tumagetage ta dimmatong hi ad lagud di udduna. Ta ma'attigoh abobbobleh tun luta. ¹²Ya mapmaphod di tubuna ya dakkodakkol di bungana ta panganan di atagutagu ya an namin an nalmuh tun luta. Ya punhiduman di animal ya punhituwan di hamutiy hapangna.

¹³Ya i diyen nun'inopa' an tigtiggo' dadiye ya wada han kinumhop an anghel an nalpuh ad abunyan. ¹⁴Ya tinumkuk an alyonay, Longhonyu nan kayiw ya numputulyu nadan hapangna ya inaanyuy tubuna ya nun'iwakatyu nadan bungana. Ta bumtik nadan animal an nunhidum hi pu"una ya nadan hamutih nadan hapangna. ¹⁵Mu na'en tungodna an nipa"elan nan patul ya bangkilinganyuh gumo' ya gombang ta munnanong hidih nan naholo'an. Ta middum hinadan animal ta itmognay dulnu. ¹⁶Ya mahukkatan di nomnomnah nomnom di animal ta ingganah mala"uh di pituy tawon. ¹⁷Ot da'mi an hinnag Apu Dios ya ipa'innilami nan nibaga an dusana ta wan panginnilaan di tatagu an nan na'abbaktun Dios ya abuh di ukod hi an namin an pun'ap'apuwan hitun luta. Ta hiyay ukod an mamto' hinan pohdonan mun'ap'apu an ta'on on nan na'adda"ul an tagu.

¹⁸Ta hidin imbaga' nan ininop'u ot alyo' i Beltesasar di, Agam mohpe ta ibagam di ibalinana te ma"i hinadan umat hinadan mumpumbuyun an waday abalinanda hitun pun'ap'apuwa' ha nanginnilah ibalinana. Mu he"a ya waday abalinam an nalpuh nadan ongal di abalinanan Dios.

Hay Nangibagaan Daniel Hi Ibalinan Nan Ininop Nan Patul

¹⁹Ya hi Daniel an nangadanan hi Beltesasar ya namaaggot mano"ol ni' te nunnaud an minomnoman hi takutnah nan pohdon nan ininop'u an ipa'innila. Mu inali' i hiya di, Hanat adi'a minomnoman hinan ibalinan nan ininop'u.

Ya alyon Beltesasar di, Hanat bokon he"ay a'atan naen ininopmu ta nadan binuhulmu. ²⁰Te nan nipatigon he"a ya han kayiw an immongnga'ongngal ya timmagetage ta dimmatong di udduna hi ad lagud ta ma'attigoh abobboble ²¹an mapmaphod di tubuna ya dakkodakkol di bungana ta kumpulnay mangan i dadiyen bungana. Ya punhiduman di atap an animal di pu"una ya pumbayaan di hamuti nadan hapangna. ²²Ot hay ni'aligan tuwen kayiw ya he"a an patul. Te nundingngol di atagum ya ongal di

abalinam an paddungnay dimmatong hi ad lagud. Ya ha'ey pun'ap'apuwan ya sakupona nadan nun'idaddawin bobleh tun luta.

²³Ya tinigom bo nan nungkohop an anghel an nalpuh ad abunyan an alyonay, Longhonyu nan kayiw an nipa'elan nan patul ya dinadagyu. Mu batiyonyu nan tungodna ta munnanong nan lamutna. Ya binangkilinganyuh gumo' ya gombang hidih nan way naholo'an. Ta middum an mi'mi'an hinadan atap an animal ya initmognay dulnu ta ingganay mala'uh di pituy tawon.

²⁴Ot hay ibalinalan tuwen impa'innilan nan na'abbaktu an Dios ya nan ahi ma'at i he'a an patul ²⁵te pa'aanon da'ah nan awadan di tatagu ta e'a middum hinadan atap an animal. Ta mangan'ah holo' ta umat'ah nadan baka ya initmogmuy dulnu. Ot athituy pumbalinam hi pituy tawon ta ingganah onmu abuluton an hi Apu Dios di na'abbaktu an ongal di abalinana hi an namin an pun'ap'apuwan. Ya hiyay ukod an mamto' hinan pohdonan mun'ap'apu. ²⁶Ya na'en ibaganan batiyonda an tungod nan kayiw ya nan lamutna ya ipa'innilana an lo'tat ya mibangngad damdama i he'a nan pun'ap'apuwan hi'onmu abuluton nimpe an hi Apu Dios hi ad abunyan di mun'ap'apu hi an namin. ²⁷Ot hiya nan maphod di donglom tun itugun'un he'a an patul ta idinongmun bumahubahul ta nan nipto' di atom. Ya hom'om nadan mapalpaligat ta wan minaynayun di pumhodam.

Hay Nipa'annungan Nan Ininop Nan Patul

²⁸Ta an namin datuwe ya na'at i ha'on an patul an hi Nebukadnesar. ²⁹Te hidin nala'uh han hintawon an mundaldallanana' hinan nundotal an atop di palasyu hi ad Babilon ³⁰ot alyo' di, Ma'aphod bo aya tayyah tuwen imbangon'un mapemanan an boble an ad Babilon. Gapuh nan ongal an abalina' ya wadah tuwen ma'aphod an boble an punhituwa' ta hiya nan nundingngola'. ³¹Mu agge' indappuh nan ibaga' ya dingngol'u han hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay,

Hay nibaga hi ma'at i he'a Nebukadnesar an patul ya bokon mo he'ay patul. ³²Te piliton da'a an ihiwweh tatagu ta hay em idduman ya nadan atap an animal. Ta mi'mi'an'a i dida hi holo' ta umat'ah nan baka. Ta mala'uh di pituy tawon ya ahim abuluton an hi Apu Dios di na'abbaktun ap'apu hi an namin an pun'ap'apuwan hitun luta. Ot hiyay ukod an mamto' hinan pohdonan mun'ap'apu.

³³Ya na'ibagan nipa'annung dadiyen nibaga i ha'on. Ta impakaka' hi awadan di tatagu ot eya' mi'mi'an hi holo' an umata' hinadan baka. Ta initmog'itmog di adol'uy dulnu ta inggana ot dumukkey ibu'u an umat hinan dutdut di agila ya hay kulkulung'u'e ya ay komong di hamuti.

Hay Nundayawan Nebukadnesar I Apu Dios

³⁴Ot inayun'un alyon di, Hidin nala'uh nan pituy tawon ot itangad'uh ad abunyan ya pinumhod mohpey nomnom'u. Ot dayawo'

nan na'abbaktun Dios an wadawadah inggana. Ya munnananong di pun'ap'apuwana an ma'id ha pogpogna. ³⁵Ya ma'id ha nipaddunganah tun luta. Ya hiyay ukod hinan pohdonan aton hi ad abunyan ya hitun luta. Ta ma'id ha mabalin hi mangipadinong i hiya onu mangali i hiya hi, Tanganu mahan on athinay inatmu?

³⁶Ya hidin pinumhod di nomnom'u ya nibangngad mohpe i ha'on nan pun'ap'apuwa' ya namama an nundongola' an patul. Ya nadan konsehal'u ya nadan udum an ap'apun munhilbih nan patul ya imbangngaddan ha'on.

³⁷Ta hiya nan ad uwani ya ha'on an hi Nebukadnesar ya nan patul hi ad abunyan di dayawo'. Te nipto' an namin di atona ya pangatna ya abalinanan ipada'ul nadan tatagun mumbaktu.

Hay Nuntudo'an Han Ta'le Hinan Dingding

5 ¹Hidin hi Belsassar di patul ya wada han numpahamulana^a ot amungonay umeh hinlibuh (1,000) nadan ap'apun munhilbih hiya ot mi'yin'innu hi bayah i dida. ²Ya hidin naka'inum hi Belsassar ya ena impa'ala nadan balitu' an basu ya nadan silber an basu an dadiye din inalan apuna an hi Nebukadnesar hinan Templo hi ad Jerusalem. Te pohdonan dadiyey pun'inumandah nadan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan a'hawana ya nadan imbilangnah ahawana. ³Ot eda alan dadiyen balitu' an basu ta dadiyey pun'inumandah bayah. ⁴Ta onda umanin'innu on dinaydayawda nadan nat'onat'on an diosda an hay niyamma ya balitu' di udum ya silber di udum ya gombang di udum ya gumo' di udum ya kayiw di udum ya batuy udum. ⁵Ya alinah on wada han ta'le an muntudo' hinan dingding an nihaggon hinan hilaw hidih nan palasyu. Ta tinigon nan patul hidiyen ta'le hi nuntudo'ana. ⁶Ya nunhiglay timmakutana an namaag ya immuphat ya munggayonggong di hukina an adi kumihol. ⁷Ta muntukuk an pun'ayagana nadan mumpumbuyun ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya nadan mumpumbaki ot alyonan diday, Nan abalinana an mamaha ituwen nitudo' ta ibagana i ha'on di ibalinana ya hiyay mumbalin hi mi'atlun na'abbaktun ap'apuh tun pun'ap'apuwa'. Ya nunlubungo' hi mumbolah^b an lubung ta mipatigo an hiya ya ap'apu ya binanggola' hi balitu'. ⁸Ta immedan namin nadan waday abalinana an umat hi mumbuyun mu ma'id i dida ha nanginnilan mamaha ya mangibaga hi ibalinan nan nitudo'. ⁹Ya namama mo ahan di timmakutan nan patul ya immuphatana. Ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya na'alingsongada an aggeda innilay atonda.

¹⁰Ya dingngol nan hi inan nan patul nan punhahapitan nadan ap'apun munhilbih nan patul ot hunggop hi awadanda ot alyonay,

^a 5:1 Hay pangalin di udum hinan numpahamul ya nunhidada. ^b 5:7 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

Hanat minaynayun an he'ay patul. Adi'a tumakut ya pabikahom di nomnommu te aay an ma'attigoy immuphatam. ¹¹Ot wahtuh tun pun'ap'apuwam han tagun waday abalinana an nalpuh nadan dios. Te hidin hi apum an hi Nebukadnesar di patul ya nundongol hituwen tagu an gapuh nan abalinana ya la'ingna an ay nipaddung hinadan dios. Ta hiyay numbalinon din hi apum hi ap'apun nadan mumpumbuyun ya mumpumbaki ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya mumpama"o. ¹²Hituwen hi Daniel an nginadanan apum hi Beltesasar ya nala'ing nimpe ya abalinana an ibagay ibalinan di inop ya nadan nipa"el. Ya ta'on on nadan na'alligat hi ma'awatan ya innilanay ibalinana. Ot ipa'ayagmu ta ibaganay ibalinan nan nitudo'.

Hay Nangibagaan Daniel Hi Ibalinan Nan Nitudo'

¹³Ta inyedah Daniel ot alyon nan patul i hiya di, On he"a nan hi Daniel an ohah nadan i Judah an binalud din hi apu? ¹⁴Dingngol'un he"a ya waday ongal an abalinam an nalpuh nadan dios ta na'ala"ing'a ya dakol di innilam. ¹⁵Impa'ayag'u nadan waday abalinana an umat hinadan mumpumbuyun ya nadan mumpumbaki ta bahaonda tun nitudo' ya imbagada nan ibalinana mu ma"i'd ha nanginnila i dida. ¹⁶Ya dingngol'u an he"a ya abalinam an mangipa'innilah ibalinan nadan naligat an ma'awatan. Ot bahaom'e nan nitudo' ta ibagam i ha'on di ibalinana ya pumbalinon da'ah mi'atlun ap'apuh tun pun'ap'apuwa'. Ya lubungan da'ah nan mumbolah an lubung di ap'apu ya binanggolan da'ah balitu'.

¹⁷Ya alyon Daniel hinan patul di, Danae'e an inalim hi idatmu ya bagim atdog. Ya indatmu nadan punlagbum hi udum. Mu na'en nitudo' ya baha' ya imbaga' di ibalinana i he"a.

¹⁸Hi Apu Dios an na'abbaktu ya numbalinona din hi apum an hi Nebukadnesar hi nabaktun patul an ongal di abalinana ya nundongol ta pemanan di tatagu. ¹⁹Ya gapuh nan indat Apu Dios an nabaktun sa'adna ya takutan di tatagun nalpuh nat'onat'on an boble an nat'onat'on di hapitda.

Te nan pohdon din patul an hi apum an patayon on pinatena ya inihwangna nan pohdona an ihwang. Ya nan pohdonan ipabaktuy sa'adna on impabaktuna ya nan pohdonan ipada"ul on impada"ulna. ²⁰Mu hidi mo ahan an mumbaktu an ilattuwagnay abalinana ya na'aan hinan ma"aphod an pun'ap'apuwana ta nipada"ul ta adi mo mapemanan. ²¹Ya nahukkatan di nomnomna hi nomnom di animal ot pa'aanondahdih nan awadan di tatagu. Ta e niddum hinadan atap an dongki ot mi'mi"an hi holo' an ay baka. Ta initmo'itmognay dulnu ta inggana ot abulutona an nan na'abbaktun Dios ya ongal di abalinanah nadan pun'ap'apuwam di tataguh tun luta ya hiyay ukod hinan pohdonan mun'ap'apu.

²²Mu he"a Belsassar an apapuna ya agge'a numpada"ul an ta'on onmu innila datuwen namin. ²³Ta onmuot nginhe nan Dios hi ad

abunyan ta em impa'ala nadan pun'inuman an nalpuh nan Templona ot pun'inumanyuh bayah hinadan ap'apun munhilbin he"a ya nadan ahawam ya nadan mibilang hi ahawam. Ta dinaydayawyu nadan diosyu an balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya kayiw ya batuy niyamma. Yaden datuwe ya adi tumigoy matada ya adi dumngol di ingada ya ma'id ha ma'awatanda. Mu aggem dinyaw hi Apu Dios an nangdon hi nitaguwam ya nanginnila hi an namin an ma'at i he"a. ²⁴Ta hiya nan impa'alina naen ta'le an nuntudo' ituwe.

²⁵Ot hituwen nitudo' ya alyonay, Mene, mene, tekel, parsin ²⁶an hay ibalanan nan mene ya bilang te hi Apu Dios ya gintudna moy pun'ap'apuwam. ²⁷Ya nan tekel ya dinamot te hay ipa"elana ya kulang di pangatmun mun'ap'apu. ²⁸Ya nan parsin ya nagodwa te nan pun'ap'apuwam ya munduwa ta midat hinadan i Media ya i Persia.

²⁹Ot ibagan Belsassar hinadan baalna ta lubungandah Daniel hi mumbolah an lubang di ap'apu ot ipibangngolda i hiya han balitu'. Ot ipa'innilana an hi Daniel moy mi'atlu an nabaktun ap'apuh nan pun'ap'apuwana.

³⁰Mu i diyen hilong ya pinatedah Belsassar an patul hi ad Babilon.

³¹Ot mihukkat hi Darius an i Media an nanom ta duway tawona. Ta hiya moy numbalin hi patul.

Hay Nangibkahanda I Daniel Hinan Kulungan Di Layon

6 ¹Hi Darius ya hay punnomnomna ya maphod on pot'onay hingгахut ta baintiy (120) gobelnador hinan pun'ap'apuwana. ²Ot pot'ona boy tulun ap'apu ta mangipadutu' i datuwen gobelnador ta wan ma'id ha ena inomnoman. Ya hi Daniel di oha hinadan tulun pinto'na.

³Ya agge nadne ya ma'attigon ongal di abalanan Daniel an mangat i diyen tamu mu nadan ibbanan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan gobelnador. Ta hay ninomnom nan patul ya hiyay pumbalinonah mumpapto' hi an namin nan pun'ap'apuwana.

⁴Ta gapu i diye ya hay titiggon nadan ibbanan ap'apu ya nadan gobelnador ya hay ibahhawan Daniel hinan tamuna mu ma'id ha akhupandah ipabahuldan hiya. Te maphod di pangatna an atonan namin di tamuna. ⁵Ta lo'tat ya munhahapitdan alyonday, Ma'id ha mabalina hi ipabahul ta'un tuwen hi Daniel an gahin on hanan miyunnudan hinan a'at di pangun'unudnah nan tugun nan Dios an dayawona.

⁶Ot umedan namin hinan patul ot alyonday, Apu patul, hanat minaynayun di pun'ap'apuwam. ⁷Immali ami tee ta ibagamin he"a nan nunhahapitanmi an a'ap'apu ya gobelnador ta iyuldinmu an mipagol di mundasal hi udum an dios onu tagu hi tulumpuluy (30) algo ta he"a ya abuh. Ot nan tagun adi mangunud ituwen uldin ya mibkah hinan kulungan di layon. ⁸Ot hanat ipitudo'muh tuwen uldin ya pinelmaam ta

adi mabalin an mahukkatan. Te athidiy a'at di uldin ta'u an i Media ya i Persia an nitudo'e ya adi mabalin an mahukkatan. ⁹Ta impitudo' nan patul an hi Darius hidiyen uldin ot pelmaana.

¹⁰Ta hidin na'innilaan Daniel an nipa'innila moh nadan tataguh diyen uldin ot umanamut ot umeh nan nabaktun kuwartuna an nihangngab di tawanah nangappit hi ad Jerusalem ot mundu'un ta mundasal. Te hiyah diye tuwaliy impa'inghanan aton an hinan ohay algo ya mumpitlun mundu'un an mundasal ta munhana i Apu Dios. ¹¹Indani ya datuwen nunhahapit an a'ap'apun munhilbih nan patul ya immedah balen Daniel ya inakhupanda an mundasal an mumpaboddang i Apu Dios. ¹²Ot eda ipa'innilah nan patul an alyonday, Undan aggem pinelmaan nan uldin an mipagol hi tulumpuluy (30) algo di mundasal hi kumpulna an dios onu tagu ta he'a ya abuh? Ta nan adi umunud ya mibkah hinan kulungan di layon.

Ya alyon nan patul di, O pinelmaa' ot adi mabalin hi mahukkatan te athinay a'at di uldin ta'u an i Media ya i Persia.

¹³Ya alyondah nan patul di, Hi Daniel an ohah nadan niyalihu an i Judah ya ngohayon da'a te adina unudon nan uldinmu. Te hiyah diye damdaman mumpitlun mundasal hinan ohay algo.

¹⁴Ya hidin dingngol nan patul hidiye ya nunhigla an minomnoman ot iyal'algonan numanomnom hi atonan mangihwang i Daniel.

¹⁵Mu hidin mun'ahdom ya numbangngadda bo dadiyen linala'i. Ot alyonday, Ipanomnommi i he'a apu patul an adi nimpe mabalin hi mahukkatan di uldin di patul an miyunnudan hinan uldin ta'un i Media ya i Persia.

¹⁶Ot ibagan mon nan patul an awitondah Daniel ya inibkahdah nan kulungan di layon. Mu alyon nan patul i Daniel di, Hanat ihwang da'ah nan Dios an dayawom ya nanongna an punhilbiyam.

¹⁷Ta onda bingkahdih Daniel ot kalubanda nan pantona i han ongal an batu. Ot imalkan nan patul nan singsingnahdi ya ta'on on nadan ap'apun munhilbin hiyan patul ya immalkada bohdiy singsingda ta ma'id ha mabalin hi mangihwang i Daniel. ¹⁸Ot umanamut nan patul hinan palasyu ot adi mangan i diyen nahdom. Ya aggena inyabulut an waday e mangipa'am'amlong i hiya. Ya agge nalnallo' ta ingganaot mabigat.

¹⁹Ta on hiyah mun'abigat ot mabannangon ot awigingona an umeh nan way kulungan di layon ²⁰ot tumkuk an alyonay, Daniel an baal nan wadawadan Dios. On imbaliw da'ah nan Dios an dayawom an nanongnan punhilbiyam?

²¹Ya alyon Daniel di, O apu patul. Hanat minaynayun di pun'ap'apuwam. ²²Hi Apu Dios an dayawo' ya hinnagna nan anghelna ta inupupnay to'on datuwen layon ta aggeya' kinalat te innilana an ma'id ha bahul'u i hiya. Ya ma'id bo ha numbahula' i he'a apu patul.

²³Ya nunhiglay amlong nan patul i diyen nangngolana i Daniel. Ot ipaguyudnah Daniel ya tinigoda an ma"iD ha hugatna te nundinol hinan Dios an dayawona.

²⁴Ot ibagan nan patul ta ibkahdah nan kulungan di layon nadan nunnomnom i diyen na'at i Daniel an iddumda nadan ahawada ya imbabaleda. Ta bingkahda dida ya hidin aggeda dimmatong hinan luta ya ginimhat nadan layon dida ot pun'a'anda dida.

²⁵Ot muntudo' nan patul an hi Darius ot ipiyenah nadan tataguh abobboble an nat'onat'on di hapitda. Ya hinan tudo'na ya inalinay, Hanat nanongnan malinggop ayu ya pumhod ayu. ²⁶Ad uwani ya iyuldin'u ta an namin ayun tataguh tun pun'ap'apuwa' ya mahapul an nan Dios an dayawon Daniel di takutanyu ya dayawonyu. Te hiya nan wadawada an Dios. Ya ma"iD ha mabalin hi mamogpog hinan pun'ap'apuwana. ²⁷Ya ibaliwna nadan tataguna an umat hinan inatna i Daniel ta agge inan di layon. Ya dakol nadan nakaskasda'aw an at'atonah tun luta ya hi ad lagud an adi abalanan di tagu.

²⁸Ta nanongnan maphod di na'at i Daniel hidin numpatulan Darius ya ta'on on hay numpatulan Sayrus an i Persia.

Nan Opat An Animal An Ininop Daniel

7 ¹Hidi ta'wa an hopap di tawon hi numpatulan Belsassar hi ad Babilon ya ha'on an hi Daniel ya waday ininop'u. Ta bimmangona' ot itudo'u dadiyen tinigo' ²i diyen nahdom. Te wada han mabikah an puwo' i han ongal an baybay an nalpuh numbinahhel ta inoy mumpinulluy nan liting hi pangatna. ³Indani ya himmawwangday opat an o'ongal an animal an nat'onat'on di a'atda an nalpudah nan baybay.

⁴Hay namangulu ya han ay layon mu napaya'an an umat hinan paya' di agila. Ya inoy an hidin mangmangmango' ya tinigo' an na'aan nadan paya'na ya nipata'dog an ay tagun waday duwan hukina. Ya nidattan hi nomnomna an umat hi tagu.

⁵Ya inoy an wada bo han mi'adwan animal an umat hinan bear an inumbun. Ya ingkamelna han tulun tunggal di taglang. Ya dingngol'u han hapit an alyonan hiyay, Agam ta pun'a'anmu nan dotag ta ingganah mahingla'a.

⁶Ya hidin tigtiggo' ya inoy an wada bo han mi'atlu an animal an ay leopard. Mu hay bonogna ya waday opat an paya'na an ay paya' di hamuti ya opat di uluna. Ya nidattan hi abalanan an mun'ap'apu.

⁷Ya inoy an wada bo han mi'apat an animal an nunnaud an atatakut ya ma'abbikah. Ya o'ongal nadan gumo' an bobana ta pangalgalnah nadan patayona ya nun'igatina nadan mabati. Ya nat'on ahan hituwen animal an adi umat hinadan udum te himpuluy (10) ha'gudna.

⁸Ya hidin nomnomnomo' dadiyen ha'gudna ya alinaot boh on timmulu han kittang an ha'gud ot mahukwitday tuluh nan ha'gudna ta naba'gutda.

Ya hituwen kittang an ha'gud ya waday matana an ay matan di tagu. Ya wada boy to'ona an nunhiglan mumbaktuy hapitona.

⁹Ya hidin tigtiggo' ya mun'idadaan nadan tronon. Ya nan wadawada tuwali an Dios ya inumbun hinan tronona an munhumalya an ma'apullaw di lubungna ya atbohadin ma'apullaw di ibu'na an umat hi dutdut di kalnero. Ya dumaladalang hidiyen tronona an ta'on on nadan pilidna. ¹⁰Ya mamudduy apuy an ay wangwang i diyen awadana. Ya dakkodakkol di munhilbi i hiya an napulu on napuluy libuy wadah hinangabna. Ya inhipuna an munhumalya ya wadaday liblu an nun'a'ukab.

¹¹Ya hidiyen kittang an ha'gud ya mumbaktu nimpey hapitona ta hiya nan inhamad'un titiggon nan ma'ma'at. Ta ingganaot patayondah diyen mi'apat an animal ot ibkahday adolnah nan bimmikah an apuy. ¹²Mu nada'en udum an animal ya nama'id nan abalinanda mu niyabulut an mi'taguda ni' i ha na'omtang.

¹³Ya hay oha boh tinigo' i diyen ininop'u ya han ay tagu an mangali an niddum hinan bugut. Ot ipanguludah awadan nan wadawadan Dios. ¹⁴Ya nidattan hi ongal an abalanan an mun'ap'apu. Ya an namin an tataguh abobboble an nat'onat'on di hapitda ya hiyay un'unudonda. Ya nan pun'ap'apuwana ya adi mapogpog.

Hay Ibalinan Diyen Ininop Daniel

¹⁵Ya gapu i dadiyen tigtiggo' i diyen nun'inopa' an nunnaud an atatakut ya minomnomana'. ¹⁶Ot umeya' hinan oha i dadiyen timma'dog ot mahmaha' di ibalanan dadiyen tinigo'. Ya alyonay, ¹⁷Nadan opat an o'ongal an animal ya mi'aligdah nan opat an pun'ap'apuwana an ahi mawadah tun luta. ¹⁸Mu hay umudi ya idat nan na'abbaktun Dios nan pun'ap'apuwana hinadan tataguna ta diday mun'ap'apuh ingga'inggana.

¹⁹Ya hay pohdo' boh innilaon ya hay ibalanan nan mi'apat an animal an nat'on ahan hinadan udum te nunnaud an atatakut. Te hay panadagnah nadan tiliwona ya nan gumo' an bobana ya nan gombang an komongna. Ya wada'e bo udot di aggena inanan on nun'igatina. ²⁰Ya minahmaha' boy ibalanan nan himpulun (10) ha'gud hi uluna ya nan kittang an ha'gud an timmulu ta hiyay nanukwit hinan tulun ha'gud ta naba'gutda. Hituwen ha'gud an waday matana ya to'ona ya ay ong'ongngal di abalinana mu nadan udum te himpangen mumbaktuy hapitona. ²¹Ya hidin tigtiggo' ya gubaton diyen kittang an ha'gud nadan tatagun Apu Dios ot pun'abakna dida. ²²Mu immali nan na'abbaktun Dios an wadawada ot dusaona dida ta nangabakona nadan tataguna. Ta nadatngan mo nan algo an nadan tatagunay mun'ap'apu.

²³Ya alyon nan nummahmaha' di, Nan mi'apat an animal ya hidiye nan mi'apat an mun'ap'apuh tun luta an nat'on di atonan mun'ap'apu an adi umat hinadan udum. Te hiya ya dadagonan namin di wadah tun luta ya

nun'igatina ta magududa. ²⁴Ya nada'e an himpulun (10) ha'gud ya dida nadan himpulun (10) patul i dadiyen pun'ap'apuwan. Ya ahi bo mawaday ohan nat'on an patul an gubatona nan tuluh nadan himpulun (10) patul ya inabakna dida. ²⁵Ya adi maphod di panapit tuwen patul hinan na'abbaktun Dios ya nunhiglay pamalpaligatnah nadan tatagun Apu Dios. Ya ipatnana bon hukkatan nan tugun Apu Dios ya ta'on on nadan timpun di eda pundayawan hinan Templo. Ta ta'on on nadan tatagun Apu Dios ya miyabulut an hiyay ukod an mun'ap'apu i didah nan tuluy tawon ta han godwa. ²⁶Ya ahi mohpe madusa ta madadag ya mapogpog hidiyen pun'ap'apuwana. ²⁷Ya hay umudi ya nadan tatagun nan na'abbaktun Dios di midattan hi ongal an abalinan ta diday mun'ap'apu hi an namin an pun'ap'apuwan hitun luta. Ta minaynayun di pun'ap'apuwan Apu Dios ta hiyay unudon ya punhilbiyan di an namin an ap'apu.

²⁸Ta hiyah tuwey pogpog nan ininop'u. Ta ha'on an hi Daniel ya nunnaud an minomnomana' ya amta' an immuphata'. Mu namaaggot adi ibagbaga datuwe hinadan udum.

Nan Kalnero Ya Gulding An Nipatigo I Daniel

8 ¹Hidin mi'atluh tawon hi numpatulan Belsassar ya wada bo han nipatigo i ha'on an hi Daniel. ²An wadaa' anu hinan way alak an nungngadan hi Ulay hi ad Susa an binattuy aladna an boble hi ad Elam. ³Ya immangmang'u ya inoy an wada han tangbal an kalnero an dudduke nan duwan ha'gudna an tumtumma'dog hinan da'ging nan alak. Nan ohan ha'gudna an na'udi an timmulu ya dukdukke. ⁴Ta mangmangmango' hidiyen kalnero ya pun'iha'gudnah nangappit hi alimuhan di algo ya hi nangappit hi huddo'na ya hi nangappit hi muyyadna. Ya ma'id ha animal hi abalinanan mangabak i hiya te ongal di abalinana ta ma'id ha mabalin hi mangihwang hinadan dopapona. Ta namaaggon inatna nan pohdonan aton ta namama an immongngal di abalinana.

⁵Ya hidin nomnomnomo' di a'at tuwe ya alinah on nahanawwang hi nangappit hi alimuhan di algo han tangbal an gulding an ma'attigo han ha'gudna an timmuluh numbattanan di matana. Ya hituwen gulding ya nalpuh nangappit hi alimuhan di algo an li'li'odona tun luta mu agge nida'om di hukinah tun luta. ⁶Ya inipluynah awadan nan tangbal an kalnero hidih nan da'ging nan alak. Ya nunhiglay bungotna ot ha'gudonah diyen kalnero. ⁷Ya tinigo' an nunhiglay nangatna i diyen kalnero an gapu nimpe hinan nunhigla an bungotna ya pinungihna nan duwan ha'gud diyen kalnero ta natukad ot pun'igatina. Ya ma'id ha mabalin hi e bumoddang i diyen kalnero.

⁸Ya namaman immongngal di abalinan diyen gulding mu napungih nan oh'ohha an ha'gudna. Ya timmuludahdiy opat an ha'gud an waday abalinanda mu way ohaon nat'on di nihangaana.

⁹Indani ya timmulu han kittang an ha'gud an nihappang hinan ohan nadan opat an ha'gud. Mu lo'tat ya immongngal di abalinalan diyen nihappang an ha'gud ta inabakna nadan bobleh nangappit hi muyyadna ya hi nangappit hi tumuluwan di algo ya ta'on on nan mapmaphod an boblemi an tinanud Israel. ¹⁰Ta ta'on on hi ad lagud ya dimmatong di abalinalanahdi ta nun'ipakbonay udum hinadan bittuwon hitun luta ot pun'igatina. ¹¹Ya nginhenah Apu Dios ta impadinongna nan binigat an maghob an mi'nong hinan Templo ot dadagonah diyen Templo. ¹²Ta napogpog moy pundayawan ya pangatan nadan tatagun Apu Dios hi nipto'. Te nan pinhodna an ma'at di ma'unud.

¹³Indani ya dingngol'u han munhapihhapit an anghel ya himmapit bo han ohan anghel ya inalina i hiya di, On hi anuud nin ya ahi magibbuh danaen nipatigon hiya an ma'ma'at an umat hinan pamalpaligatandah nadan tatagun Apu Dios ya hay nangipadinongandah nan mi'nong i Apu Dios hi binigat hinan Templo ta nibilang moh nalugit nan Templo te adi mo ahan maphod nadan ato'atondahdi?

¹⁴Ya alyon nan ohan anghel di, Ingganah mala"uh di hinlibu ta han hingгахut ta nabongley (1,150)^c algo ya ahi mabalin an iyappitda bo nan Templo i Apu Dios an umat hinan inatdah din hopapna.

Hay Nangibagaan Nan Anghel An Hi Gabriel Hi Ibalinan Nan Nipa'inop

¹⁵Hidin mangmangmango' dadiyen nipatpatigo ta ipatna' an nomnomnomon di ibalinalana ya inoy an nangitiga' han umat hi tagun timma'dog hi hinangngab'u. ¹⁶Ya dingngol'u han hapit di tagun mungkalih nan way alak an nungngadan hi Ulay an alyonay, Gabriel, ibagam i naen lala'i di ibalinalan nan nipatigon hiya.

¹⁷Ot umalih Gabriel ot mihaggon i ha'on ya nangintattakuta' ta natukada'. Mu alyonan ha'on di, He"a Daniel ya hinaen nipatigo i he"a ya hay ipa'innilana ya nadan ahi ma'at ta ahi mapogpog di punligatanyu.

¹⁸Ya hidin munhapihhapit i ha'on ya namaag ya na'allo'ana' yaden nunnanong an nunlu'buba' hinan luta. Mu inidonan ha'on ot pata'dogona' ¹⁹ot alyonay, Ibaga' i he"a nan ahi ma'at hitun pangipatigan Apu Dios hi bungotna hinan nagtud an a'atana. Te nan nipatigo i he"a ya hay ipa'innilana nimpe ya nan ahi ma'at ta ahi mapogpog di punligatanyu. ²⁰Ot hay ni'aligan nan duwan ha'gud nan tangbal an kalnero ya nadan numpatulanan nan i Media ya nan i Persia. ²¹Ya nan tangbal an gulding ya hidiye nan pun'ap'apuwan nan patul hi ad Greece. Ta na'en ongal an ha'gud hi numbattanan di matana ya hidiyey ni'aligan nan namangulu an patulda. ²²Ya nadan opat an ha'gud an mihukkat hinan napungih

---

^c 8:14 Hinan hinlibu ta hingгахut ta nabongley (1,150) algo ya manu'e hay imbagan di udum ya 2,300 ya mumpidwadan mangi'nong hinan hin'algo hinan Templo.

an ongal an ha'gud ya hay ipa'innilada ya nan opat an ahi mumpatul hinan bobleh ad Greece ta mun'opat di pun'ap'apuwana. Mu manghan di abalinanda an adida umat hinan namangulun nun'ap'apu.

²³Ya hay ma'udi an ma'at hinan pun'ap'apuwanda ya mamamay pumbahbahulanda. Ya ahi mumpatul han nunhiglay bungotna ya nunhiglan adi maphod di pangatna. ²⁴Ya ongal di abalinana mu adi malpun hiyah diyen abalinan. Ya nunhiglan ma'id ha adina dadagon te an namin nan pohdonan ma'at ya adina ibahhon aton. Ya ta'on on nadan ap'apu ya nadan tatagun Apu Dios ya dadagona dida. ²⁵Te umongal di abalinana an gapuh pamalbalinah tatagu. Ta mundundunnuda yaden pundadagnay dakol i dida. Ta ta'on on nan na'abbaktun ap'apu ya ngohayona. Mu hiyay madadag mu bokon hay taguy manadag i hiya te hi Apu Dios.

²⁶Ya innayun nan anghel an alyon i ha'on di, Hana'en nipatigo i he'a an idinongan nan mi'nong i Apu Dios hinan mun'ahdom ya hinan mawi"it hi abigabigat ya immannung an ma'at. Mu adim ni' ipa'innila te madne ya ahi mipa'annung.

²⁷Ta ha'on an hi Daniel ya hidin inggibo"u ya na'ableya' ot mundogoha' hi atnay algo. Ot ahiya' mohpe bumangon ot inaynayun'un mangat hinan ipatamun nan patul. Mu hiyah diyen minonomnomana' hinan nipatigo i ha'on te na'alligat an ma'awatan.

Hay Nangidasalan Daniel Hinadan Ibbana An Tinanud Israel

9 ¹Hidin hopap di tawon hi numpatulan Darius an imbabalen Serses an i Media hi ad Babilon ²ya ha'on an hi Daniel ya binahabaha' nan hapit Apu Dios. Ya na'innilaa' hinan intudo' nan propeta an hi Jeremiah an nan nadadagan di boblemih ad Jerusalem ya minganuy hi napituy (70) tawon. ³Ta hiya nan nun'ulata' ot munlubunga' hi langgut ot eya' umbun hinan dapul ot mumpahpahmo'a' i Apu Dios.

⁴Ta nundasala' ot ibaga' an numbahul ami. Ta inali' di, He'a Apu Dios an na'abbaktu an mapemanan ya nanongnan ipatigom di ongal an pamhodmuh nadan naminpinhod i he'a ya nadan na'na'unnud hinadan tugunmu te hiyay hinapitmuh atom. ⁵Mu da'mi ya ongal di numbahulanmi te adi maphod di ina'inatmi. Ta nginhe da'a ot iwalongmi nadan tutdudum ya tugunmu. ⁶Te aggemi inun'unud nadan hinnagmu an propeta an nangibagabagah nan pohdom hinadan patulmi ya nadan ap'apu ya nadan a'ammodmi ya da'min namin an bimmoble.

⁷Mu he'a Apu Dios ya nipto' an namin di atom. Mu da'mi ya nunhiglan umipabain ahan di a'atmi an i Judah an namama hinadan i Jerusalem. Ta an namin amin tinanud Israel ya inwakat da'mi i he'a hinadan nun'ihaggon ya ta'on on hinadan nun'idawwin boble an gapuh nan'uganmi i he'a. ⁸Ta immannung an umipabain amin namin an ta'on

on nadan patulmi ya nadan ap'apun munhilbin dida ya nadan a'ammodmi te numbahul amin namin. ⁹Mu he"a Apu Dios an dayawonmi ya ongal di homo'mu ya nundadaan'a an mamakawan hi bahulmi an ta'on on nginhe da'a i da'mi. ¹⁰Te agge da'a inun'unud an Dios ta imbahhomi nadan tugunmu an intuddun nadan baalmu an propeta. ¹¹Ta an namin ami nimpén tinanud Israel ya aggemí inunud nan tugunmu te agge da'a pinhod an un'unudon i da'mi. Ta hiya nan na'at i da'mi nadan pundusam an nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses an baalmu.

¹²Ta impa'annungmu din inalim an nunhiglan panadagmu i da'mi ya nadan ap'apu an mumpapto' i da'mi. Ya nan inatmun nanadag hi ad Jerusalem ya nunhigla ahan te ma'id ha inatmuh athidi hi udum an boble. ¹³Ta an namin nadan punligatan an nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses^d ya nipa'annungda i da'mi. Te aggemí inat nadan umipa'amlong i he'a Apu Dios an hidiye nan emi pangun'unudan hinadan tugunmu ta onnot on hanadan pumbahbahulan di innaynayunmin ina'inat. ¹⁴Mu he"a Apu Dios ya nipto' an namin di pangatmu. Ta dinusa da'mi te agge da'a nimpe inun'unud i da'mi.

¹⁵He"a Apu Dios ya impatigom di ongal an abalinam hidin impangulu da'min tatagum ta tinaynanmih ad Egypt. Ta ingganah ad uwani ya nundongol nan ongal an abalinam. Mu ten da'mi ya numbahul ami te nadan adi maphod di ato'atonmi. ¹⁶Mu he"a Apu Dios ya nipto' nimpey pangatmu. Ot daan mo bahan ta idinongmu nan nunhigla an bungotmu hi ad Jerusalem an imbilangmuh boblem an awadan nan nabillid an niyappit i he'a. Te gapu tayyah nan numbahulanmi ya numbalin hi ad Jerusalem ya da'min tatagum hi punhimpipihulan di tataguh nunlini'odan.

¹⁷Ot donglom bahan Apu Dios tun dasal'u an baalmu. Ta ipatigom di pangibilangmuh nan nadadag an Templom ta wan innilaon di tatagu an he'ay nahamad hi ma'unud. ¹⁸Ot uhdungan da'mi bahan ta tigom nan ahohomo' an a'at tun boblemi an niyappit i he'a. Ot mundasal ami i he'a an gapu ta innilami an ongal di homo'mu an adi gapu ta nipto' di pangatmi. ¹⁹Ot donglon da'mi bahan Apu Dios ta hom'on da'mi ya pinakawan da'mih nadan numbahulanmi. Ya hanat adi bahan madne ya boddangan da'mi i he'a Apu Dios an punhilbiya'. Te na'innila damdama an da'miy tatagum ya hi ad Jerusalem hi adayawam.

²⁰Ta mundasdasala' an pun'ibaga' nadan numbahula' ya nadan numbahulan nadan ibba' an tinanud Israel ot mumpahpahmo'a i Apu Dios an punhilbiya' ta wan mipaphod nan Templo an idaydayawana. ²¹Ya i diyen pundasdasala' ya alinah on wada nan anghel an hi Gabriel an hiya

---

^d 9:13 Hidiyen Nitudo' an Tugun Moses ya hidiye nadan tugun Apu Dios an nitudo' hinan liblu an Hidin Hopapna ta ingganah nan Deuteronomy.

din tinigo' hidin namangulun nipatigon ha'on. Ya i diyen immaliyana ya hiyah mi'nong nan maghob an mi'nong hinan mun'ahdom.

²²Ya alyonan ha'on di, Daniel immaliya' ta boddangan da'a ta ma'awatam nan binaham. ²³Te hidin hiyah inhipunmun mundasal ya wada moy impa'innilan Apu Dios i ha'on hi pambalna. Ta hiyah tuwe nan immaliya' ta ipa'innila' i he'a nan imbagana te pohpohdon da'an hiya. Ot donglom hituwen ibaga' i he'a ta ma'awatam nadan nipa'innila an ma'at. ²⁴Te hay nibagah ma'at i da'yu ya nan bobleyu an niyappit i Apu Dios ya mala'uh di mumpipituy napitun (7 x 70) tawon ya ahi midinong moy pumbahulan di tatagu ta hanan nipto' an pangat di mihukkat hi inggana te ma'aan moy bungot Apu Dios an gapuh numbahulan nadan tatagu. Ta mipa'annung mo nadan imbagabagan nadan propeta an ma'at ya ahi mohpe bo midawat nan Templo i hiya.

²⁵Ot hanat ma'awatam an mihipun hi pangibagaan Apu Dios hinan ipaphodan di ad Jerusalem ya mumpipituy pituy tawon ta mipaphod nadan kalata ya alak hi nunlini'odan di ad Jerusalem ya mumpipitu boy nanom ta duway (62) tawon ya ahi umali nan pinto'na an mun'ap'apu ya nunhiglay punligatan nadan tatagu. ²⁶Ta nalpah'e nan mumpipitun nanom ta duway tawon ya mipapate nan pinto' Apu Dios an ap'apu. Ya ahi wada han ongal di abalinana an ap'apuh udum hi boble an ipanguluna nadan tindaluna ta eda dadagon hi ad Jerusalem ya nan Templo. Mu hay apogpogana ya umat hinan dumakolan di liting hinan wangwang te minaynayun di gubat ta ingganah madatngan nan nibaga tuwali an apogpogana. ²⁷Ya hidiyen ap'apu ya mi'hayhayyup hi dakol an tatagu hi pituy tawon. Mu mala'uh damdamay tuluy tawon ta han godwa ya pogpogonan namin di mi'nong ya midawat i Apu Dios. Ya lo'tat mahan ya ena iha"ad hinan Templo han nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta mibilang moh nalugit nan Templo. Ya munnanong hidi ta ingganah madatngan nan nagtud an panadagan Apu Dios hinan e nangiha"ad i diye.

Hay Nipatigan Han Tagu I Daniel

10 ¹Hidin mi'atluh tawon hi numpatulan Sayrus hi ad Persia ya wada bo han nipatigo i ha'on an hi Daniel an nginadananda hi Beltesasar. Ya hituwen nipa'innila i ha'on ya na'awata' an immannung an ahi ma'at an wada han nunhiglan gubat ya punligatan. ²Ta gapu ituwe ya immukayungana' hi tuluy duminggu. ³Ta aggeya' nangnangngan hi maphod an makan an umat hi dotag ya agge' tintinnamtaman di bayah. Ya aggeya' bo nun'usal hi lana i diyen tuluy duminggu.

⁴Ta hay nipatigo i ha'on hidin mi'abaintit opat (24) di algo i diyen namangulun bulan an wadaa' hinan pingngit nan ongal an wangwang an nungngadan hi Tigris ⁵ya han lala'in nunlubung hi linen^e an numbalikis

^e 10:5 Nan linen ya hay mabalin an mangusal ya nan kadangyan ya nan padi ya mabalin bo an ma'usal hinan Templo.

hi namahmah an balitu'. ⁶Ya hay adolna ya umat hinan mungkilat an nabalol an batu. Ya athidi boy angahna an ay kilat. Ya ay mundalang an apuy di matana. Ya mundingiding di ta'lena ya hukina an umat hinadan na'ad'adan an gombang. Ya hay hapitna'e ya paddungnay hanapitana ha dakkodakkol an tatagu.

⁷Mu ha'on an hi Daniel ya abuh di nanigon diyen nipatigo te agge tinigon nadan nun'ibba'. Mu namaag ya nangintattakutda ot mamtikdan eda nipa'e. ⁸Ta tinaynana' i dida yaden tigtiggo' hidiyen mipatpatigo i ha'on. Ya namaaga ya immuphata' ya ma'id ha bikah'u. ⁹Ya hidin munhapihapihapi ya namaaggot matukkada' ot munlu'buba' hinan luta ot inayun'un ma'allo'an.

¹⁰Mu waday nangidon i ha'on ot bangonona' ta nundu'una' ot ih'a' di ta'le' hinan luta an munggayonggonga'.

¹¹Ya inalin nan lala'i i ha'on di, He'a Daniel an pa'apophohdon Apu Dios ya tuma'dog'a ta nomnomnomom tun ibaga' i he'a te hinnaga' i Apu Dios hitun awadam. Ya hidin imbaganah diye ot tuma'doga' ya hiyah diyen munggayonggonga'.

¹²Ya alyonay, Adi'a tumakut Daniel. Te nihipun hidin pohdom ahan an innilaon nan ibalanan nan nipatigon he'a ta numpada'ul'a i Apu Dios ya dingngolna mo tuwali nadan imbagam ta hiya nan hinnaga'. ¹³Mu nan adi matigon ap'apu hi ad Persia ya hinawanana' hi baintit ohay (21) algo. Mu maphod ta hi Michael an ohah nadan ap'apun di anghel ya immali ot boddangana'. ¹⁴Ot teen immaliya' ta ipa'innila' i he'a nan ma'at hinadan ibbam an tinanud Israel hi udum hi algo. Te nan nipatigon he'a ya hiyah nae nan ahi ma'at hi udum hi algo.

¹⁵Ya hidin ib'ibaggana datuwe ya namaaggot iyungyung'u te adiya' pa'ahhapit. ¹⁶Ya alinah on wahan ay tagun indapanay ta'lenah timid'u. Ot ahiya' mohpe humapit. Ot alyo' i hiya di, Apu, nunhiglay inomnoma' an gapuh nan tinigo' ta teen ma'id ha bikah'u. ¹⁷Ot nganne moy ato' an mi'hapit i he'a Apu an teen ma'aliggatana' an yumahyah.

¹⁸Ya impidwan nan ay taguy tigona an nanapah timid'u ya nawada mohpey bikah'u. ¹⁹Ya alyonan ha'on di, Adi'a nimpe tumakut ot ongal di naminhod Apu Dios i he'a. Ot hanat pabikahom di nomnommu ot luminggop'a aya.

Ya hidin inalinah diye ya maphod di punli'na' te nibangngad nan bikah'u. Ot alyo' di, Apu, agam mohpe ta ibagam nan pohdom an ibaga ot wada mohpe teey bikah'u.

²⁰Ya alyonay, On innilam di gapunah immaliya' hitu? Agagga ya mumbangngada' ta gubato' nan adi matigo an ap'apu hi ad Persia. Mu wa'e ta immeya' ya tigonyu te umman bo umali nan adi matigon ap'apu hi ad Greece. ²¹Ya ma'id ha bumoddang i ha'on an ammunah Michael an hiya nan adi matigon ap'apu hi ad Israel. Mu hay immaliya' hi ad uwani ya ta ibaga' i he'a nadan nitudo' hinan liblun nitudo'an nadan ahi ma'at.

11 ¹Ya innayun diyen ay taguy a'atna an alyon di, Nihipun tuwalih din hopap di tawon hi numpatulan nan i Media an hi Darius ya ha'on di bimmanoddang i Michael.

Hay Imbagan Nan Anghel I Daniel Hi Ahi Ma'at

²Ya alyona boy, Ot ibaga' i he"a ta nomnomnomom an waday tulu an mahohonnod an ahi mumpatul hi ad Persia ya ahi mohpe nan mi'apat an kakaddangyanan mu nadan udum.^f Ta wa'e ta wada moy abalinana an gapuh kinadangyana ya ahida mohpe e gubaton hi ad Greece.

³Mu indani ya wada han ongal di abalinana an patul hi ad Greece^g an dakol di bobleh abakona ta an namin di pohdonan ma'at on hiyay inatna. ⁴Mu adi madne ya mapogpog di nitaguwana ta hidiyen pun'ap'apuwana ya mun'opat. Mu bokon hanadan tanudanay mamoltan i diyen pun'ap'apuwana te hay udum an tatagu. Ya nan abalinanda ya adi umat hi pangatna te ma'abak hidiyen pun'ap'apuwana ta midat nimpeh udum.

⁵Ya nan patul hi nangappit hi muyyadna^h ya mumbalin hi ongal di abalinana. Mu nan ohah nadan opisyal di tindalunaⁱ ya mumbalin an ong'ongngal di abalinana mu hiya. Ta hiyay ahi mumpatul. ⁶Mu mala"uy atnay tawon ya mun'unnudda nan patul hi nangappit hi muyyadna ya nan patul hi nangappit hi huddo'na. Te nan patul hi nangappit hi muyyadna ya ipa'ahawana nan imbabalena hinan patul hi nangappit hi huddo'na^j ta hiya nan munhayyupda. Mu adi minaynayun hidiyen punhayyupanda te patayondah diyen babai ya nan ahawana ya nan imbabaleda^k ya nadan baalna.

⁷Mu nan ohah nadan i'iban diyen babai di mihukkat i amada.^l Ta eda gubaton nadan tindalun nan patul hi nangappit hi huddo'na ta ingganah hogponda nan binattuy aladna an bobleda ya inabakda dida. ⁸Ya nun'alada nadan bulul ya nadan gumo' di niphod an dayawonda. Ya ni'yalada nadan nun'abalol an usal hinan pundayawanda an silber ya balitu' di niphod. Ta iyanamutdan namin dadiye hi ad Egypt. Ot idinongda ni' hi atnay tawon an e mangubat hinan patul hi nangappit hi huddo'na. ⁹Mu indani ya imme nan patul hi nangappit hi huddo'na hi boblen nan patul hi nangappit hi muyyadna mu agge nadne ot umanamut.

¹⁰Indani ya nadan linala'in imbabalen nan patul hi nangappit hi huddo'na ya nundadaanda an e mi'gubat ta inamungday dakkodakkol

^f 11:2 Nan mi'apat an patul ya hi Serses (Esther 1:1).   ^g 11:3 Nan patul hi ad Greece ya hidiye din numpatulan Alexander an ongal di abalinana.   ^h 11:5 Nan nangappit hi muyyadna ya hi ad Egypt.   ⁱ 11:5 Hay ngadan diyen opisyal di tindalu ya hi Seleucus Nicator.   ^j 11:6 Nan nangappit hi huddo'na ya hi ad Syria.   ^k 11:6 Hidiyen imbabaleda ya hay alyon di udum ya hi aman nan babai di patayonda.   ^l 11:7 Hay mihukkat i Bernice ya hi ibbanan hi Ptolemy III.

an tindalu ta umatdah nan dimmakol an liting hinan wangwang an adi mahandiyen. Ta umedah nan way binattun alad di binuhulda ta eda gubaton dida. ¹¹Mu nan patul hi nangappit hi muyyadna^m ya nunhiglay bungotna ot eda damuwon nan patul hi nangappit hi huddo'na an nangi'uyug hi dakkodakkol an tindalu ot abakonda dida. ¹²Ya hidin na'abak dadiyen titindaluh nangappit hi huddo'na ya namamay pumbaktuwan nan patul hi nangappit hi muyyadna ta innaynayundan namatepateh linibu mu adi damdama minaynayun hidiyen pangaba'abakanda. ¹³Te nan patul hi nangappit hi huddo'na ya amungonay indakdakolnan titindalu mu hidin hopapna. Ta ume boy atnay tawon ya ipangulunay dakkodakkol an titindalu an inyal'alanay abalinanda te dakol di almasda.

¹⁴Indani ya dakol di mi'bhuhul hinan patul hi nangappit hi muyyadna.ⁿ Ya wadaday mabungot hinadan ibbam an tinanud Israel ta ngohayondah diyen patul te alyonday hiyah diyey nipa'inop i dida. Mu adida aya pa"abak i diyen patul hi nangappit hi muyyadna.

¹⁵Mu indani ya imme nan patul ya nadan ibbanah nangappit hi huddo'na^o ta eda iyamma ha pumpattukanda an munli"ub hinan boble an binattuy aladna. Ot abakonda dida. Te nadan tindaluh nangappit hi muyyadna ya mama"i^d di abalinanda an ta'on on nadan mun'abibikah an titindaluda ya adida mo abalinan an abakon nadan binuhulda.

¹⁶Ta hidiyen patul an nalpuh nangappit hi huddo'na ya atonan namin nan pinhodnan aton an ma"i^d ha mangipagol i hiya. Ta ta'on on nan ma'alih mapmaphod an bobleyu an tinanud Israel ya abakonda ta hiyay mun'ap'apu te abalinanda an dadagon di bobleyu.

¹⁷Ya pohdona bon ume nadan tindaluna ta eda mi'hapit hinan patul hi nangappit hi muyyadna ta ipa'ahawana nan imbabalena^p i diyen patul ta munhayyupda bo. Te pohdona an sakupon hidiyen pun'ap'apuwon hi nangappit hi muyyadna an hi ad Egypt.^q Mu adi mumbalin hidiyen ninomnomna te hay unudon nan imbabalena ya nan pinhod ahawana an bokon nan pinhod amana.

¹⁸Ta ihiwna mo boh nadan bobleh nan pingngit di baybay di ena gubaton ta abakonay dakol i dadiye. Mu wada han ap'apun di tindalun di oha an boble an hiyay ahi mamogpog i diyen abalinana ta adi mo mumbaktu. Ta hiya moy mibabain ta umat hinan ina'inatnah nadan udum an boble. ¹⁹Ta mumbangngad hi bobleda an binattuy aladna ya ahi ma'abak hi gubat ta hidiyey pogpog di niyatana.

---

^m 11:11 Hay patul hi ad Egypt an wadah muyyadna ya hi Ptolemy Philopater.

ⁿ 11:14 Hay patul hi ad Egypt ya hi Ptolemy V.   ^o 11:15 Nan huddo'na ya hi ad Syria an hay patul hidi ya hi Antiochus III.   ^p 11:17 Hay ngadan tuwen babai an imbabalen Antiochus ya hi Cleopatra.   ^q 11:17 Nan patul hi ad Egypt ya hiya nan patul an wadah nan Daniel 11:14.

²⁰Ya nan mihukkat i hiya^r ya waday honagona hi e munsingil hi buwis ta wan middum hinan kinadangyan di pun'ap'apuwana. Mu adi madne ya patayonda mu ma"i^d ha dakol hi manginnila.

²¹Ya hana'e bon mihukkat i hiya ya ma"i^d ha lebbengna an mumpatul te madmadinnol nadan tatagu ot pulhonah diyen pun'ap'apuwana. Te adi ahan maphod di nomnomna. ²²Indani ya numpatenay dakkodakkol an titindalun mi'buhul i hiya. Ya ta'on on nan ap'apu an mi'tobbalan ta mi'hayyup i hiya ya pi'patena.^s ²³Te malpah an mi'tobbalan on kinulukna nadan pi'tobbalana te adina aton nan ibagana. Ya ta'on hi oh'ohhaday tataguna ya hiyah diyen ongal di abalinana. ²⁴Te namaaggon ena ginubat nadan mundundunnu an kakadangyan an boble. On nun'aladay kinadangyan dadiyen inabakda on ginogodwadah nadan mangiyunnud i hiya ya abuh. Ta nunhigla dadiyen pangatda te ta'on on handidan a'ammodna ya ma"i^d ha inatdah athidi.

Ya nomnomona bon gubaton nadan boblen binattuy aladna mu adi minaynayun dadiyen ato'atona. ²⁵Ya ahina mohpe bo amungon di dakol an titindalu ta eda gubaton nan patul hi nangappit hi muyyadna. Mu mi'gubat damdama nan patul hi nangappit hi muyyadna an dakkodakkol di tindaluna ta ongal di abalinanda mu ma'abakda. ²⁶Te nadan ap'apu an munhilibih nan patul ya pohdondan patayon hidiyen patuldah nangappit hi muyyadna ta hiya nan ma'abakda ya nateday dakkodakkol hinadan tindaluna.

²⁷Indani ya munhapit dadiyen duwan patul an munhangngabanda an mangan. Mu adi ahan maphod di nomnomnomon di hinohha i dida te way ohaon munlayah. Ya nan ninomnomdan adi maphod hi hinohha ya adi mumbalin te bokon hidiyey ninomnom Apu Dios hi ma'at.

²⁸Ot umanamut nan patul hi nangappit hi huddo'na an dakol di iyanamutna an kinadangyan an inabakdah gubat. Mu ihingngina ni' hi bobleyu te pohdona an iwalongyun mangulug i Apu Dios ya ahi mohpe umanamut.

²⁹Ya madatngan'e bo nan ena pangubatan hi ad Egypt ya imme mu adi umat handi di ma'at. ³⁰Te umaliday papol an malpuh nangappit hi alimuhan di algo ta gubatonda dida. Ya ma'aan di tulidna an mi'gubat i dida ta ihingngina mo ta da'yu bon tatagun Apu Dios di ena pangipahdaan hi bungotna. Ta ipatigonay pangibilangnah nadan mangiwalong hi pangulugda i Apu Dios.

³¹Ta nadan tindaluna ya eda hogpon nan Templo an ta'on on ipagol Apu Dios. Ot ipadinongda nan mi'nong i Apu Dios hi binigat hinan

---

^r 11:20 Nan mihukkat i Antiochus an nundongol ya nan mi'apat an hi Seleucus Philopater.

^s 11:22 Nan ap'apu an pi'tulagana ya hi Ptolemy Philometor an patul hi ad Egypt mu hay alyon di udum ya nan nabaktun padi.

Templo. Ot eda iha"ad hidi nan nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta mibilang moh nalugit nan Templo. ³²Mu maphod nimpey pangalin nan patul hinadan mungngoheh nan imbagan Apu Dios an atonah nadan Judyu. Mu nada'e an tatagun nahamad di pangun'unuddan Apu Dios ya adida donglon nan ibagabagana.

³³Te nadan mangun'unud i Apu Dios ya diday nanomnoman ta itudduwanday dakol hinadan tatagu. Mu dakol i diday mateh gubat ya nadan udum ya gobhonda ya nadan udum ya mabaludda ya pulhonday gina'un di udum. ³⁴Ya hidin waday mamoddang i dida an ta'on on kittang nan miboddang ya dakolda mohpey e middum mu hanan miboddang i diday pohdonda ya abuh. ³⁵Ya mipapate nadan udum i dadiyen nanomnoman mu onnot on hidiyey ihamhamadan di pangulug nadan udum i Apu Dios. Ya minaynayun hituwen ma'at ta ingganah madatngan nan nagtud an apogpogan tuwen punligatan.

Hay Pumbaktuwan Nan Patul Hi Nangappit Hi Huddo'na

³⁶Hidiyen patul hi nangappit hi huddo'na ya atona nan pohdonan aton. Ya mumbaktu an alyonay hiyay nabakbaktu mu nadan dios. Ta ta'on on nan na'abbaktun Dios ya adi maphod di panapitna i hiya. Manu te ma'at an namin nan pohdonan aton ta ingganah mapogpog di bungot Apu Dios hinadan tataguna. Te hidiye tuwaliy inyabulut Apu Dios hi ma'at. ³⁷Ta hidiyen patul ya adina ibilang nadan dios an dinayaw di a'ammogna ya ta'on on nan dios an pinpinhod di binabai onu nadan kumpulnan dios. Te hay punnomnomna nimpe ya hiya ya ammunay nabaktu. ³⁸Ta hay dayawona ya ammuna ya nan dios an mun'adug anu hinadan binattuy aladna an boble an ta'on on agge innilan di a'ammognah diyen dios. Ya hay idawatna i diyen dios ya balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an batu ya nat'on bo nadan udum an nun'abalol an usal. ³⁹Ta gapu anuh boddang diyen pundinolana an dios ya gubatona nadan boblen nun'ihamad an binattuy aladda. Ya nunnaud di pangipabaktunah nadan tatagun umunud i hiya. Ta pumbalinonah ap'apun di tataguy udum ya indattanah lutay udum an gapu nimpeh pangun'unudandan hiya.

⁴⁰Ya hitun apogpogan di pumpatulana ya gubaton nan patul hi nangappit hi muyyadna an didah nadan tindaluna. Mu nan patul hi nangappit hi huddo'na ya mungkakabayu ya mungkakalesa nadan tindaluna ya mumpunlugandah papol di udum ta mi'gubatda. Ya dakol di bobleh gubaton dadiyen malpuh nangappit hi huddo'na ta umatdah nan dimmakol an liting hinan wangwang an ma'id ha adina dadagon. ⁴¹Ta abakonday dakol an boble an ta'on on nan mapmaphod an bobleyu an tinanud Israel. Mu mihwang nadan i Edom ya i Moab ya nadan ap'apu hi ad Ammon. ⁴²Ta dakol di bobleh middum hinan pun'ap'apuwana an

ta'on on hi ad Egypt. ⁴³Ta bagiyona nadan kinadangyanda an umat hi balitu' ya silber ya nadan udum. Ya ta'on on hi ad Libya ya hi ad Etiopia ya sakupona.

⁴⁴Mu ahi malmuy takutna an gapuh nan mipa'innila i hiya an malpuh nangappit hi tuluwan di algo ya hay nangappit hi huddo'na. Ta gapu i diye ya nunnaud di bungotna ya ilaputna an e mi'gubat ta dakkodakkol di patayondah tatagu. ⁴⁵Ya ipiyamma bo udot nan kampuda hinan numbattanan di baybay ya nan nabillid an nipata'dogan nan Templo. Mu madatngan damdamay atayana an ma"i'd ha bumoddang i hiya.

Hay Apogpogan Di Ma'ma'at Hitun Luta

12 ¹Ya innayun bon diyen ay taguy a'atna an alyon di, Umali nan ongal di abalinana an anghel an hi Michael an mangipapto' i da'yu an tinanud Israel. Te nunhiglay punligatan di tatagu te nihipun hi nawadaan di boble ya ma"i'd ha athidih punligatan di tatagu. Mu nadan ibbam an nitudo' di ngadanda hinan liblun Apu Dios ya mihwangda. ²Ya nada'en dakkodakkol an numpun'ate ya mamahuwanda. Ta nadan udum ya mi'tagudan Apu Dios hi inggana mu nadan udum ya mibabainda ya minaynayun di punholholtapandah inggana. ³Mu nadan manginaynayun an mangun'unud hinan tuttudun Apu Dios ya diday nanomnoman te itudtuduwanda nadan udum ta nan nipto' di atonda ta paddungnay buminabinangda an umatdah nan bittuwon hi ad lagud.

⁴Ya alyona bon ha'on di, Ad uwani ya ibaga' i he"a Daniel an adim ipa'in'innila danaen intudotudo'mu ta ingganah on tuwen madatngan di apogpogan di ma'ma'at hitun luta. Te i diye ya dakol di tatagu an atondan namin di abalinanda ta luma'ingda.

⁵Ya nangitiga' hi hinangngab'u han duwan anghel an nundinommandan timma'dog hinan pingngit di wangwang. ⁶Ya inalin di oha i dadiye hinan ay tagun nunlubung hi linen an timma'dog hinan uhun di liting di, On hi anuud di ipa'annungan danaen nakaskasda'aw an ma'at?

⁷Ya intaggena nan duwan ta'lana hi nangappit hi ad lagud ot tobalonan alyonay, Nan wadawada an Dios ya innilanah tuwen ibaga' i da'yu an hay ipa'annungan tuwen namin ya umeh tuluy tawon ya han godwa ya i diye ya nunhiglay punholholtapan nadan tatagun Apu Dios.

⁸Ya dingngol'uh diyen nambalna mu agge' na'awatan ta hiya nan inali' di, Apu, nganney pumbalanan datuwen ma'ma'at hi umudi?

⁹Ya alyonay, He"a'e Daniel ya ukod'a ya immanamut'a te danaen imbaga' ya ma"i'd ha manginnila ta ingganah on tuwen madatngan di apogpogan di ma'ma'at hitun luta. ¹⁰Ya i diye ya dakolday nipaphod di pangulugda ta indinongda nadan adi maphod an pangiyee"eda ta ma"i'd ha ipabahul Apu Dios i dida. Mu nadan adi maphod di pangatda ya hiyay

inaynayundan aton an adida ma'awatan nadan ma'ma'at. Mu nadan nanomnoman ya innilaonday a'atna.

¹¹Ya mihipun i diyen ipadinongan nadan binigat an mi'nong i Apu Dios ya mipaghop nimpe hinan Templo han nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta mibilang mo hi nalugit nan Templo. Ta miha"ad hidi hi hinlibut duway gahut ta nahiyam (1,290) di algo. ¹²Ot nadan manginaynayun hi pangulugda ta ingganay mala"uh nan hinlibu ta han tuluy gahut ta tulumpulut limay (1,335) algo ya mipa'amlongda. ¹³Ot he"a'e Daniel ya hanat inaynayunmu nan nipto' an pangatmu ta ingganah mapogpog di nitaguwam. Ya hitun amahuwam ya alam mohpe nan gunggunam.

Hosea

Hay A'at Tuwen Liblu An Hosea

Hi Hosea ya propeta an nangipa'innilah hapit Apu Dios hinadan tinanud Israel ta idinongdan mundayaw ya munhilbih nadan dios di udum an tatagu ta ibangngaddan mangun'unud i Apu Dios.

Hay ahawan Hosea ya hi Gomer ta waday tulun imbabaleda. Mu indani ya tinaynan Gomer ot e mi'ilala'i. Mu ta'on on athidi ya tinugun Apu Dios hi Hosea ta ena damdama hama'on hidiyen ahawana ta iyanamutnah baleda.

Ta hi Gomer ya mi'alig hinadan tinanud Israel te inwalongdan mangun'unud i Apu Dios ot eda mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. Ta hay impa'anhanda hi nunhilbiyanda ya nan iniphod di tagu an hi Baal an ohah nadan dios di tataguh ad Kanaan. Ta hiyay nundinolanda te alyondah on hiyay mangdat hi dakol an apitonda ya dakol an imbabaleda. Ya gapuh nunhilbiyan nadan tinanud Israel i diyen dios ya inun'unudda mo nadan adi maphod an pangat nadan i Kanaan ot dusaon Apu Dios dida. (2 Patul 17:7-17)

Ya nan a'at Apu Dios ya matigoh nan pangat Hosea te ta'on on ongal di numbahulan Gomer i hiya ya pinakawana damdama ot iyanamutnah balena. Te athidiy inat Apu Dios hinadan tinanud Israel an innaynayanun impatigoy pamhodna i dida. Ta ta'on hi ingganuy nadan tataguy pangun'unudda i hiya ya pinhodna damdama an bangngadon dida ta ipapto'na dida hi'on muntutuyudah numbahulanda. Mu dida an tinanud Israel ya adida pinhod an muntutuyuh nadan adi maphod an pangatda ta hiya nan inyabulut Apu Dios an gubaton nadan i Assyria ot baludonda dida ot iyeda didah bobleda hidin pituy gahut ta han baintit duway (722) tawon ot ahi miyayyam hi Jesus.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangahawaan Hosea ya hay nanaynan Gomer i hiya ya hay namangngadan Hosea i hiya ya hay nunnomnoman Apu Dios an mangibangngad hi maphod an pi'hayyupana nadan tinanud Israel (Hosea 1-3)
2. Hay nangipa'innilaan Apu Dios an dusaona nadan tinanud Israel an gapuh ngoheda ya bahulda (Hosea 4-13)
3. Hay nangibagaan Apu Dios an pakawanona nadan tinanud Israel ya ipapto'na dida hi'on muntutuyudah bahulda (Hosea 14)

1 ¹Hituwey impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Hosea an imbabalen Beeri hidin numpatulun Ussiah ot ahi hi Jotam ot ahi hi Ahas ot ahi hi Hesekiah hi ad Judah ya hidi bon numpatulun Jeroboam an imbabalen Jehoas hi ad Israel.

Hay Pamilyan Hosea

²Hidin himmapit hi Apu Dios i ha'on ya alyonay, Mangahawa'a mu nan iyahawam ya mi'ilala'i. Ta hiya nan nadan udum an imbabalena ya imbabalen di udum an linala'i. Ta hiyah tuwey ipaddunganyu an tinanud Israel te aggeyu innaynayun di naminhodyun ha'on ta nan dios di udum an tataguy dinayawyu.

³Ta inyahaha' hi Gomer an imbabalen Diblaim. Ta nun'imbabale ami i han lala'i. ⁴Ot alyon Apu Dios i ha'on di, Ngadanam nan imbabaleyu ta hi Jesreel te agagga ya dusao' nan patul hi ad Israel ta iballoh'u din inat apunan hi Jehu an namatepateh nadan i Jesreel. Ya pogpogo' boy pun'ap'apuwanda hi ad Israel. ⁵Ta i diye ya dadago' nadan mun'abikah an tindalun di i Israel hinan nundotal hi ad Jesreel.

⁶Indani bo ya inyayyam Gomer han babai. Ya inalin bon Apu Dios i ha'on di, Ngadanam hi Lo-Ruhama an hay ibalinana ya ma'id ha naminhod an mammo' i hiya. Te adi' mo hom'on ya adi' mo pakawanon di bahul nadan i Israel. ⁷Mu nada'e an i Judah ya hom'o' dida. Ya hay pangihwang'u i dida ya bokon hay pana^a ya ispada ya bokon hay titindalu an nungkakabayu mu gapuh nan ongal an abalina'.

⁸Ya hidin naphuh hi Lo-Ruhama ya nawadaan boh Gomer ot iyayyamna han oha bon lala'i. ⁹Ya inalin Apu Dios i ha'on di, Ngadanam hi Lo-Ami te hay ibalinana ya adi da'yu mo ibilang hi tataguy te bokon ha'on di Dios an dayawonyu.

Hay A'ohhaan Nadan I Judah Ya I Israel

¹⁰Imbagan bon Apu Dios an alyonay, Manu te imbaga' an adi da'yu ibilang hi tataguy mu udum hi algo ya ibaga' an imbabale da'yun ha'on an wadawada an Dios. Ta dumakkodakkol ayun umat ayuh nan panag^b hinan pingngit di baybay an adi mabilang. ¹¹Ta mun'ohha ayu mohpe an da'yu an i Israel ya i Judah ta piliyonyuy ohah mun'ap'apu i da'yu. Te taynanyu nadan boblen nangiyayan di binuhulyu i da'yu ta umanamut ayu ta ipaphod'uy nitaguwanyu. Ta hidiyey ap'aphodan an ma'at hinan bobleh ad Jesreel.

2 ¹Ya inalin bon Apu Dios i ha'on ta ibaga' i da'yu an ibba' an tinanud Israel an dita'uy tataguna an pa'appohphodona.

^a 1:7 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat. ^b 1:10 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

Hay Pundusaan Apu Dios Ya Hay Pangihwanganah Nadan Tinanud Israel

²Himmapit boh Apu Dios i ha'on an alyonay, Hay ato' hinadan tinanud Israel ya umat hinan inatmuh nan ahawam an inalim hi bokonmu mo ahawa. Te mahapul an idinongdan mumpaboddang hinadan dios di udum an tatagu.

³Te onha adi idinong nan ahawam an mi'ilala'i ot lo'tat ya bolladam ta umat hidin niyayyamana an agge nalubungan.^c Ta athidiy ato' i da'yu hi'onyu adi idinong an mangunud hinadan dios di udum an tatagu. Ta pumbalino' nan bobleyu hi mamaga ta lo'tat ya nate ayuh inuwohyu. ⁴Te paddungnay i'imbabale da'yuh udum an lala'i ta hiya nan adi da'yu hom'on i ha'on.

⁵Ot alyo' hinadan paddungnay imbabalen Gomer di, Hi inayu ya e ni'lala'ih ta hidiyey nawadaanyu. Ya manu'eh nitnud hi udum an linala'i ya dida anuy mangdat hi anona ya inumona ya iyulohna ya mun'aphod an ilubungna ya ta'on on hanadan bayah ya lana. ⁶Ta nomnomnomonyu an hawana' nan awonah pagat ya ihamad'un aladan di nunlini'odan ta ma'id ha atonan lumah'un. ⁷Ta ta'on on ipilitnan e mitnud hinadan linala'ina ya ma'id ha atona. Ta ena hama'on dida mu ma'id ha abalinana ta lo'tat mo aya ya alyonah adolnay, Ibanggad'uot attog hinan ahawa' tuwali te udu'dul di nitaguwa' handi mu ad uwani.

⁸Ya alyon bon Apu Dios hinadan ibba' an i Israel an ni'aligan Gomer di, Mu ingganah ad uwani ya adiyu abuluton an ha'on di nangdat i da'yu hi makan ya bayah ya lana ya ta'on on nadan silber ya balitu' an inyammayuh nan dayawonyu an hi Baal. ⁹Ta hiya nan ha'on di ahi e mangalah nadan barley hinan ahigapas ya nan pinahapah an bayah ta ma'id ha anonyu ya inumonyu. Ya bangngado' bo nadan mun'aphod an luput ya lubung an indat'un punhawanyuh adolyu. ¹⁰Ta umat ayu i Gomer an bolada' hi hinangngab nadan linala'ina an ma'id ha mabalin hi mangipagol i ha'on. ¹¹Ya pogpogo' an namin nadan pun'am'amlonganyu an umat hinadan tinawon an ngilin ya nan pungngilinanyu hinan nakayangan di bulan ya ta'on on nadan Habadun tungo.

¹²Ya dadago' nadan intanomyun greyp ya nadan fig an alyonyuh indat nadan dios an dayawonyu an nipa'elan nan alyon Gomer hi imbayad nadan linala'ina i hiya. Ta pahangawo' di dakol an holo' i diyen nuntanomanyu ta panganan di atap an animal.

¹³Ta hidiyey dusayu hi nan'uganyun ha'on ot e ayu munggohob hi insenso an indawatyuh nadan dayawonyun hi Baal. Ta nipaddung ayu i Gomer an nunhingat ya numbabanggol ot e mitnud hinadan linala'ina.

---

^c 2:3 Hinan ugalin di Judyu ya nan ahawan lala'i di mangdat hi lubung nan ahawana. Ta hay pohdon tuwen ipa'innila ya idinong mon Hosea an mumpapto' i Gomer ta ukod i hiya an e manama' hi kumpulan linala'i. Ezekiel 16:10

Hay Ahi Pangipaphodan Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

¹⁴Alyon bon Apu Dios di, Ta'on on athidiy ni'aliganyu mu ahi da'yu ihaphapitan ta i'uyug da'yu i han agge naboblayan ta iphod'un mi'hapit i da'yu ta way atonyun mibangngad i ha'on. ¹⁵Ta pumbangngadon da'yuh nan numboblayanyu tuwali. Ta pogpogo' moy punligatanyu. Ta mun'am'amlong ayu an umat i handidan a'ammodyu hi nanaynandah ad Egypt. ¹⁶Ya hitun a'atana ya adiyu mo alyon di hi Baal di paddungnay ahawayu te ha'on mo ya ammunay un'unudonyu. ¹⁷Ya aano' hi punnomnomyu nan dayawonyu an Baal ta ma'id mo ha uggan mabong'al i hiya.

¹⁸Ta malinggop di pi'taguwanyu te ma'id mo ha iyaguhyu te ta'on on nadan animal ya nadan hamuti ya nadan mumbulluhan ya ma'id ha adi maphod hi atondan da'yu. Ya atbohadin ma'id ha mangubat i da'yu te pa'iho' an namin di ispada ya panan di e mi'gubat. ¹⁹Ya abuluton da'yun ha'on ta ato' di maphod i da'yu ya impali'na' nan pamhod'u ya homo'u i da'yuh inggana. ²⁰Ya adi' ibahho nadan imbaga' an da'yuy tatagu' ta wan ha'on mon Dios di un'unudonyu.

²¹Ya donglo' mohpey dasalyu ta ipa'ali' di udan. ²²Ta humangoy itanomyun barley ya greyp ya olibo. Ta hay pangalidah nan bobleyu ya ad Jesreel te dakol di ipahango' hidi. ²³Ta athidi an pumbangngadon da'yu nimpe an tinanud Israel hinan numboblayanyu tuwali ta ha'on moy ukod i da'yu. Ta da'yu an nangibagaa' ni' hi agge' pinhod ya ipatigo' boy naminhod'u i da'yu. Ya ta'on on alyo' ni' bo hi bokon da'yu tatagu' ya ibaga' mo hi tatagu da'yu i ha'on.^d Ta alyonyu mohpe i ha'on di, He"a nan Dios an un'unudonmi.

Hay Namangngadan Hosea Hinan Ahawana An Hi Gomer

3 ¹Indani ya alyon Apu Dios i ha'on di, Eka ta em bangngadon nan ahawam hinan lala'ina. Ta ta'on on nunluktap ya mi'ilala'i ya ipatigom di naminhodmun hiya an umat hi naminhod'u i da'yu an tinanud Israel an ta'on on inwalongyun mangun'unud i ha'on ot dayawonyu nadan dios di udum an tatagu ta indawadawatanyu didah nadan pingkolyun resin.^e

²Ot unudo' nan inalin Apu Dios ta e' binayadan nan ahawa' hinan lala'ina hi himpulut liman (15) pihhun silber ya pituy halub an barley.^f

³Ot alyo' i hiyay, Mahapul an idinongmu an e mumpabayad hi adolmu ta adi'a mo e mi'ilo' hi udum an lala'i ta miha"ad ta'uhtuh bale ta'u an ta'on on mabayag an adita ni' mundallag an malo'.

^d 2:23 Roma 9:25   ^e 3:1 Nan resin ya hidiye nan namaganan an greyp.   ^f 3:2 Nan barley ya umat hi boga ya wit mu makulhi ya hidiyey anon nadan nawotwot te nalaklaka mu nan wit.

⁴Ta athidiy imbagan Apu Dios hi ato' te mipaddung i dita'un tinanud Israel an mabayag ya ma'id ha mumpatul i dita'u ya mabayag bon ma'id ha mi'nong i Apu Dios ya hinadan udum an dayawonyu ya ma'id mo bo din ephod⁸ ya nan bulul an pangibagaanyu hinadan pinhodyun innilaon. ⁵Mu lo'tat aya ya mumbanggad ta'u an tinanud Israel an mundayaw i Apu Dios ta unudon ta'u nan patul an tinanud David. Te tumakut ta'u mo an adi mangun'unud i Apu Dios. Ta udum hi algo ya wagahan dita'u i hiya.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Bahul Nadan I Israel

4 ¹Ha'on an hi Hosea ya alyo' boy, Donglonyu nan ipabahul Apu Dios i dita'u an tinanud Israel te inwalongyun mangun'unud i hiya ya ma'id ha pamhodyuh ibbayu ²an on ayu mun'idut ya munlayah ya mangako ya munluktap. Ta hiya nan minaynayun di papatteh tun numboblaysan ta'u.

³Ta gapu i datuwen pangatyu ya dinusa dita'un Apu Dios ta namaganan tun luta ta mun'a'aten namin di nitanom an ta'on on nadan animal ya hamuti ya nadan wah nan baybay.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Bahul Nadan Padi

⁴Alyon Apu Dios di, Adi ayu munhimpapabahul te hay pabahulo' ya da'yun papadi. ⁵Te on ayu bumahubahul hi abigabigat an da'yun namin hinadan munlayah an propeta. Ta hiya nan dadago' di bobleyu an mi'alig hi hi inayu. ⁶Ta athidi an iwalong da'yu ta madadag ayu an ta'on on nadan imbabaleyu. Te da'yun papadi ya adiyu pohdon an unudon nadan tugun'u. Ta hiya nan ta'on on nadan tatagu ya aggeda damdama inunud.

⁷Te alyon boh on ayu dumakdakkol an papadi ya onnot namamay pumbahbahulanyu. Te inhukkata' an Dios hinadan iniphodyun dayawonyu ta numbalin ayuh ababain. ⁸Te pohpohdonyu an mumbahubbahul nadan tatagu' ta dakol di iyalidah i'nongda an gapuh bahulda. On da'yuot di nangala ta ikadangyanyu. ⁹Ta hiya nan dadago' nimpe nadan tatagu ya ta'on on da'yun padi an gapuh bahulyu.

¹⁰Ta ta'on onyu ano'anon nadan midat i da'yu an i'nong nadan tatagu ya ma'agangan ayu damdama. Ya ta'on hi mi'il'illo' ayuh nadan binabain mumpabayad hi adolda ya adi ayu damdama mahlag ta ma'id ha atonyun dumakol te ngingheya' i da'yu.

Hay Nundayawan Nadan I Israel Hinadan Dios Di Udum An Tatagu

¹¹Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Aganyu nayyah inum hi bayah an ta'on on nan pimmit on inlagatyu ta hiya nan ma'abbutong

---

⁸ 3:4 Nan ephod ya hidiye nan niha'adan nan Urim ya Tummim an usalon di padi ta innilaonda nan pambal Apu Dios hinan mahmahanda.

ayu ta ma'id ha poto' di nomnomyu. ¹²Ya nada bo udot an bulul di eyu pummahmahan hi'on waday pinhodyun innilaon ta ha naputung an kayiw di mangipa'innila i da'yuh nan pohdonyu. Ya pohpohdonyun e mi'il'illo' hinadan mumpabayad hi adolda. Ta hiyah tuwey gapunah nangiwalonganyun ha'on an Dios. ¹³Ya imme ayu boh nadan uhhun di billid ta hidiy eyu pangidawatan hinadan i'nongyu ya hinan nun'ahiduman hi mun'ahagabong an kayiw hinadan nabillid di eyu nunggobhan hi insenso.

Ta hiyah nae nan eda mumpabpabbayad hi adolda nadan binabain imbabaleyu ya nunluktapda nadan inapuyu an binabai. ¹⁴Mu adi' dusaon nadan binabain imbabaleyu ya inapuyu an numpunluktap te da'yun linala'i di uggan umeh nadan mumpabayad hi adolda on innayunyu an nangi'nong hinan dios di udum an tatagu hinan pangi'nonganda. Mu undan aggeyu innila an madadag nadan agge nanginnilah nan pinhod'u.

¹⁵Da'yun i Israel ya nipaddung ayuh nan babain inluktapnay ahawana. Ya hanat adi iyunnud nadan i Judah i da'yu ta adida damdama mumbahul. Ot hanat idinongyun umeh ad Gilgal ya hi ad Bet-Aben an e mangi'nong hidi. Ya adi ayu uggan munsapata i ha'on an wadawada an Dios.

¹⁶Adi ayu ahan mangngol an tinanud Israel an umat ayuh nan baka an naligat an maguyud. Ta ta'on hi pohdo' an mangipapto' i da'yu an umat hi aton di mumpapto' hi kalnero hinan abilloq an pastu mu ningamut an adiyu pohdon.

¹⁷Te da'yun i Israel ya nadan bulul di eyu daydayawon ta hiya nan ukod ayu mo attog. ¹⁸Ta aganyuh inu'inum ta nabutong ayu'e ya innaynayunyu bon e nangilo' hinadan binabain mumpabayad hi adolda. Te pohpohdonyu ahan an mangat hinadan ababain. ¹⁹Ta hiya nan madadag ayuh pangat han paddungnay alipuhhapuh ta mibabain ayu te hanadan dios di udum an tatagu di eyu ini'no'i'ngan.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Israel Ya I Judah

5 ¹Alyon bon Apu Dios di, Donglonyuh tuwen ibaga' i da'yu an papadi ya an namin ayun tinanud Israel ya ta'on on da'yun pamilyan di patul. Te unhaot da'yuy maphod di pangipanuhna hi tatagu mu onnot on numbalin ayuh ay hulu an aknaan di tataguh ad Mispah ya ay ayu bo tawang an nibi'lag hinan billid an nungngadan hi Tabor ta aknaan di dakol an tatagu. ²Te danaen pumbahbahulanyu ya limmamut hi nitaguwanyu ta hiya nan dusaon da'yun ha'on. ³Te innila' an namin nadan ina'inatyu an i Israel te ma'id ha nipa'e i ha'on. Te umat ayuh nan babain inwalongnay ahawana ot e mi'ilalala'i ta hiya nan adi da'yu abuluton i ha'on. ⁴Te gapu i danaen impa'inghayun adi maphod an ato'aton ya aggeyu pinhod an mibangngad

i ha'on an Dios. Te popohdonyu ahan an dayawon nadan dios di udum an tatagu ta hiya nan adiya' abuluton hi Ap'apu. ⁵Ya nan pumbaktuwanyu an i Israel di atigana an numbahul ayu an namama i da'yu an i Epraim. Ta hiya nan madadag ayu an ta'on on da'yun i Judah. ⁶Ot ta'on on i'nongyuy baka onu kalnero i ha'on ya ma"i'd ha hilbina te adi' abuluton te inwalong da'yu mo nimpe i ha'on. ⁷Te adiya' un'unudon an Dios i da'yu ta hiyah nae nan ta'on on nadan imbabaleyu ya ma"i'd ha bilangdan ha'on. Ta hiya nan madadag ayu nimpe ya ta'on on nadan intanomyu hitun madatngan di pungngilinyu hinan nakayangnan di bulan.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Ipagangohyuy tangguyub hi ad Gibeah ya ad Ramah ya ad Bet-Aben ta mundadaan ayun tinanud Benjamin an mi'gubat. ⁹Te nadatngan moy adadaganyun namin an tinanud Israel ot adi ayu mundindinnol te immannung nan inali' an dadagon da'yu nimpen ha'on.

¹⁰Ya ta'on on nadan ap'apuh ad Judah ya umatdah nan tagun attaonan e idoldol di pogpog. Ta hiya nan hay a'at di bungot'u i dida ya umat hinan dumakolan di liting hinan wangwang. ¹¹Ya da'yu'en i Israel ya nunhiglay adadaganyu an gapuh nunhilbiyanyu hinadan bulul. ¹²Ta hay pundusa' i da'yu an i Israel ya umat hi pangat di pappap an mama"ih hi lubung. Ya nada'e an i Judah ya umat hi pangat di lu'lu' hinan kayiw di ato' an manadag i da'yu.

¹³Ta hay a'abakanyu an i Israel ya i Judah ya paddungnay nunhiglay dogohyu ya hugatyu. Ta da'yu an i Israel ya e ayu numbagah boddang hinan patul hi ad Assyria. Mu adina abalanan an mangagah nan dogohyu ya hugatyu. ¹⁴Te ma"i'd ha mabalin an mangihwang i da'yun i Israel ya i Judah hinan pundusa' an umat hi pangat di layon an mangibtik i da'yu ta madadag ayu. ¹⁵Ya taynan da'yu i ha'on ta inggana hi muntutuyu ayuh nan numbahulanyu. Ta mumpahpahmo' ayu mohpe an mumbagah boddang i ha'on an gapuh nan holholtaponyu. Ya hapulona' mohpen da'yu.

Hay Agge Naminhodan Nadan I Israel An Muntutuyuh Bahulda

6 ¹Ha'on an hi Hosea ya alyo' di, Aga tatawwa ta ibangngad ta'u an mundayaw i Apu Dios. Ta ta'on hi dinadag dita'u i hiya mu hiya damdamay mangipaphod i dita'u. Ya ta'on on hinugatan dita'u mu agahana ya iniphodna an linibbutan nadan hugat ta'u.

²Ta agagga ya impaphod dita'u i hiya ta mumbangngad nan maphod an niyatan ta'u i hiya ta hiya moy pi'taguwan ta'u.

³Ta hiya nan mahapul an aton ta'uy abalanan ta'u an manginnilah a'atna. Ot mundadaan an bumoddang i dita'u an umat hinan algo an on tuwali tumimil hinan mawmawi"it. Ya umat boh nan udan an umudan hinan punhapulan ta'u ta humango ya pumhod di nitanom.

⁴Mu alyon Apu Dios di, Nganney ato' i da'yu an i Israel ya i Judah? Te hay a'at di pamhodyun ha'on ya umat hinan bugut ya dulnuh nan mawmawi"it an agaggaon nama"i^d. ⁵Ta hiya nan hinnag'u nadan propeta' an mangipa'innila an dadagon da'yu. Ya hitun panadaga' i da'yu ya ma'attigo te ay kilat.

⁶Te hay pinhod'u ya nan pammo'anyuh ibbayu ya nan nahamad an pamhodyun ha'on an bokon hanadan idawatyun ha'on.^h Ya bokon nadan maghob an mi'nong di pohdo' te hay pohdo' ya nan pangun'unudanyu i ha'on an Dios.

⁷Mu da'yu ya umat ayu damdamah nadan ibbayun numbobleh ad Adam' an imbahhoda nan inabulutdan tugun'u. ⁸Ya adi maphod di ina'inat nadan ibbayu hi ad Gilead te pimmpatepateda.

⁹Ya da'yun papadi ya adi maphod nadan ato'atonyu te mun'u'uyyug ayu on e ayu numbota' hinan awon an umeh ad Sekem ta wa'e ha mala"uh on inakawanyu on pinateyu dida. Ta umipabain ayu.

¹⁰Ta dakol di tinannigo' hi adi maphod hi ato'atonyu an tinanud Israel te umat ayuh nan babai an tinaynanay ahawana ot e mumpabpabbayad hi adolna. Ta hiya nan mibilang ayu hi nalugit.

¹¹Ya ta'on on da'yun i Judah ya madatngan boy pundusaa' i da'yu. Mu haot di pohdo' ya ipaphod da'yu an tinanud Israel.

7 ¹Pohdo' an ipaphod da'yu an tinanud Israel mu ningamut an adi maphod di at'atonyu an namama i da'yun i Samaria te ilaylayahhanyu nadan ibbayu. Ya hogponyuy babaleda ta eyu akawan dida. Ya bokon'e bo ya numbota' ayuh nan awon ta hod'aponyu nadan mala"uh. ²Ya hay punnomnomyu ya agge' innilan namin nadan adi maphod an ato'atonyu mu hay immannung ya innila' an hanadan pumbahuluan di ato'atonyu. ³Te ta'on tuwalih on nadan patulyu ya nadan ap'apun munhilbin dida ya pa'am'amlongonyu dida hinadan layahyu ya nadan adi maphod an ato'atonyu.

⁴Ya umat ayu boh nan bumalabalan apuy an ad'addi madop te onyu ial'alalan mangat hi adi maphod.

⁵Ya wa'e bo ta nadatngan nan piyestan nan patulyu ya ni'butong ayu an ap'apun munhilbih nan patul ya nidniddum ayuh nadan mumpungngohe hinadan at'attonda.

⁶Ya nan bungoty yu ya umat hinan bala an nanongnan bumanalabbalah nan mahdom ta wa'et nawi"it ya ahi mangindadalang.

⁷Ta gapu i naen nunhiglan bungoty yu ya ma"i^d ha takutyu an mamateh nadan ap'apun munhilbih nan patulyu. Ta ta'on on nadan patulyu ya pinateyu mu ta'on on athidiy ma'ma'at ya ma"i^d ha numpaboddang i ha'on.

---

^h 6:6 Matthew 9:13; 12:7   ⁱ 6:7 Nan ad Adam ya hay alyon di udum ya nan numbahul an hi Adam hidin hopapna.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Da'yun i Israel ya nipaddung ayu hinan tinapay an naghob di bahhelna ya agge nalutuy bahhelna te nunhiglay dinolyuh nadan nunhituh nunlini"odanyu mu ma"id ha dinolyu i ha'on ⁹ta hidiyey kimmappuyanyu. Ta mi'alig ayuh nan tagu an pinalpaliwana ya na'amamma an na'ubanan ya nakapuy mo.

¹⁰Mu ta'on on athidi ya mumbaktu ayu damdama ya adi ayu mumbangngad i ha'on an Dios an dayawonyu. Ta hinaey itigana an nibahho ayu. ¹¹Ta hiya nan umat ayuh nan palluma an nalaka an mabaliyan te munhinwit di punnomnomna. Ta mumbintik ayun e mumbagah boddang hinadan i Assyria ya i Egypt.

¹²Mu ibaga' i da'yu an ta'on on idanay umayanyu ya umata' hinan tagun e manawang hi hamuti ta tawangon da'yun ha'on ta ipa'annung'u nan inali' an dusaon da'yu. ¹³Ta hiya nan mahmo' ayu te inwalongyun mangun'unud i ha'on. Ta madadag ayu te nginheya' an Dios. Ta ta'on hi nonomnomo' an mangihwang i da'yu mu inlaylayyahana' i da'yu. ¹⁴Ya hingkogkoga"onyun mundasal mu bokon ha'on di pundasalanyu te hi Baal. Ya hugatonyuy adolyu ta alinah donglona ta wagahana nadan intanomyu.

¹⁵Ya ta'on on ha'on di nuntudtudu ya nangipabikah i da'yu mu on damdama munnomnomnom ayuh adi maphod hi atonyu i ha'on. ¹⁶Te ngohayona' an nabaktun Dios ta hiya nan umat ayuh nan nayaud an pana an adi miknay panaona. Ya manuy panapit nadan ap'apun munhilbih nan patulyu mu patayon damdaman nadan binuhulyu dida. Ta ahi da'yu ngihngihilan hinadan i Egypt.

Hay Nan'ugan Nadan I Israel I Apu Dios

8 ¹Alyon bon Apu Dios di, Ipagangohyu nan tangguyub ta mangipa'innila an wada han umat hi agila an mangubat hitun numboblanyun tinanud Israel an imbilang'uh boble'. Te imbahhoyu nadan tugun'u an inabulutyun aton. ²Manu te mundasal ayu an alyonyuy innilaa' te ha'on nan Dios an dayawonyu ³mu layahyu te aggeyu inunud nan tugun'u ta hiya nan tuweda moy binuhulyu ta pumpudug da'yu. ⁴Ta numpili ayuh patulyu ya ap'apun munhilbin hiya an aggeya' binagaan. Ya iniphodyu bo udot nadan silber ya balitu' hi diosyu ot dayawonyu ta danaey gapunah adadaganyu. ⁵Namama i da'yun i Samaria te iniphodyu han umat hi kilaw an baka ta hiyay pangidinolanyu hi bumoddang i da'yu. Ta hiya nan nunhiglay bungot'un da'yu. Ngalngalam mahan on adi mahukkatan di a'aty. ⁶Hinaen baka ya pina'otan di ibbayu an i Israel mu ha'on ya ammunay immannung an Dios. Ta hiya nan mapa"ih hinae an dayawonyuh ad Samaria. ⁷Ya ta'on hi muntanom ayu ya makupoh nadan bungada. Ya wa'e bo ha nabogahan ya nadan binuhulyuy mangan. ⁸Ta nadadag ayu mo an i Israel ta ad uwani ya hay panigon di tataguh abobboble i da'yu ya ma"id ha hilbiyu.

⁹Ta umat ayuh nan atap an dongki an ukod i hiya on nangnangnge. Ta ta'on on hi ad Assyria on imme ayu ta e ayu numbayad i dida ta ibaliw da'yu.

¹⁰Mu ta'on on e ayu mumpaboddang hi udum hi boble ya amungon da'yu damdama hi ad Assyria ya inyabulut'u ta diday mamalpaligat i da'yu. ¹¹Ta ta'on hi dakol di iniphodyu an pangi'nonganyuh nadan i'nongyu hi apakawanan di bahulyu mu onnot on numbalindah pumbahbahulanyu. ¹²Te nadan mi'nong ya nadan atonyun mangi'nong ya impitudo"u mo tuwali mu ningamut an adiyu pohdon an unudon.

¹³Ta hiya nan ta'on on i'nongyu i ha'on nadan animalyu on inanyu nan dotag mu adi' abuluton dadiyen i'nongyu. Te hay minonomnom i ha'on ya nadan numbahulanyu. Ta hiya nan dusaon da'yu ta munligat ayu an umat hi nunligatanyuh ad Egypt.

¹⁴Te palpaliwanyu an i Israel an manganapyah palasyu mu lininglingyu nan nunlumu i da'yu. Ya ta'on on da'yun i Judah ya dakol di boble an hinamadyuy aladda hi binattu. Mu ipa'ali' han apuy ta gobhonan namin nadan inaniphodyu.

Hay A'at Di Pundusan Apu Dios Hinadan I Israel

9 ¹Ha'on an hi Hosea ya alyo' di, Da'yun ibba' an tinanud Israel ya idinongyu nadan pun'am'amlonganyu ta adiyu iyun'unud hinadan tataguh udum hi boble. Te aggeyu inun'unud hi Apu Dios an dayawon ta'u. Ta ma'amlong ayuh nadan inapityu an alyonyuy gapuh nan eyu nundayawan i Baal an awadan di binabai an mumpabpabbayad hi adolda. ²Mu ta'on on dakol di makan ya ma'inum ya makulangan ayu damdama. ³Ya adi ta'u munnanong hitun boblen Apu Dios te iye dita'u an i Israel hi ad Assyria ta munligat ta'u'di an umat hi nunligatan ta'u hi ad Egypt ta ta'on on nadan makan an mapaniyo i dita'u on anon ta'u'di. ⁴Ya ipagol nadan tataguhdi di e ta'u pangidawatan hi bayah i Apu Dios. Mu ta'on damdamah on waday midawat i hiya ya adi mipa'amlong. Te hay panigonah nan makan i diyen boble ya nipaddung hinan makan hi awadan di nate. Ta nada'en mangan i dadiye ya mibilangdah nalugit. Ya adi mabalin an mighop dadiyen makan hinan Templo. ⁵Ya undan mabalin bo ta ngilnon ta'u'di nadan nagtud an mangilin an algo an pun'am'amlongan ta'u ya pundayawan ta'u i Apu Dios.

⁶Nomnomnomonyu an ta'on on ta'u mihwang hi e ta'u adadagan mu iye dita'u damdamah udum hi boble ta munligat ta'u an umat hi nunligatan ta'u ad Egypt. Ta hidiy atayan ta'u ya ilubu'an ta'u. Ya matala' nadan odon ta'u an silber ya kumayabba'an di wikal nadan babale ta'u.

⁷Ot hanat nomnomnomonyu an agagga mon madatngan di pundusaan Apu Dios i dita'u an tinanud Israel an gapuh nadan dakol an numbahbahulanyu. Te ta'on on da'min propeta on alyonyuy

nun'abobongang ami te adiyu pohdon an donglon nadan imbagan Apu Dios an ma'at. ⁸Ha'on an propeta ya hinnaga' i Apu Dios ta ipa'innila' i da'yun ibba' an i Israel di iphodanyu. Mu ona' ot on ahiwawan i da'yu ta paddungnay nangiphod ayuh huluh nadan awo' ta maknaa' an ta'on on hidih nan Templo. ⁹Ta nunhiglan adi ahan maphod di a'atyu an umat ayuh nadan i Gibeah. Ta hiya nan adi linglingon Apu Dios danaen a'atyu ta hiya nan dusaon da'yu.

¹⁰Mu alyon Apu Dios di, Hidin namto'a' hinadan a'ammodyu an tinanud Israel ya paddungnay hinama'u ha bimmungan greyp hinan agge naboblayan te hidin tinigo' dida ya umipa'amlongda i ha'on. Mu hidin immedah nan billid an nungngadan hi Peor ya ni'indadayawdah nan umipabain ahan an hi Baal. Ta nibilangdah nalugit an umatda i dadiyen dayawonda. ¹¹Ta hiya nan nan amaphodyu ni' an i Israel ya immuphuyo an ay hamutin tumayap. Te nadan ahawayu ya adida mo mun'imbabale ta adi ayu mahlag. ¹²Mu ta'on boh on alyon hi munholag ayu mu bangngado' di nitaguwan nadan holagyu ta umukayungan ayu. Ya mahmo' ayu te iwalong da'yun ha'on. ¹³Handi ni' ya maphod di nitaguwanyu an i Israel an umat ayuh nan maphod an kayiw an himmangoh nan ma'allumong an luta. Mu ad uwani ya madadag ayu te patayon da'yuh nadan binuhulyu.

Hay Nambal Hosea I Apu Dios

¹⁴Ha'on an hi Hosea ya alyo' di, Hay dawato' ahan i he"a Apu Dios ya hanat mabutingo nadan binabai te nunhigla ahan di pumbahulan tudan tatagu.

¹⁵Ya inalin bon Apu Dios di, O. Te nihipun tuwalih ad Gilgal di himmihiwowa' i da'yu an i Israel an gapuh nadan adi maphod an ina'inatyu. Ta hiya nan pakakon da'yu ta umaan ayuh nadan boblen indat'u. Te ma"i'd mo ha naminhod'un da'yu te ta'on on nadan ap'apuyu ya ngohayona'. ¹⁶Te da'yun i Israel ya umat ayuh nan wakal an ma"i'd ha bungana te mamaganan nan lamutna. Ta athidiy ma'at nimpe i da'yun i Israel an adi ayu mahlag te ta'on on alyon hi waday imbabaleyu ta pa'appohpohdonyu dida mu bangngado' damdamay nitaguwanda.

¹⁷Ya alyo' an hi Hosea di, Da'yun ibba' an tinanud Israel ya aggeyu inunud hi Apu Dios ta hiya nan inwalong da'yun hiya ta niye ayuh abobboble.

10 ¹Ot alyo' bo di, Dita'u an tinanud Israel ya umat ta'u ni' hinan greyp an nangimbubunga. Mu hidin kumadkadangyan ta'u ya onnot boh on aganyuh iphod hinadan pangidawatanyuh mi'nong ya dakol boy inha"adyun batun dayawonyu. ²Ya impa'inghayu an munlayah ta hiya nan dusaon da'yu i Apu Dios ya numpa"ihna nadan pangidawatanyuh mi'nong ya nadan inha"adyun batun dayawonyu. ³Ya

ahiyu mohpe alyon di inwalongmin mangun'unud i Apu Dios ta hiya nan ma'id mo ha patul ta'u. Mu ta'on damdamah on wada mu ma'id ha abalinandan bumoddang i dita'u.

⁴Dakol di imbagayu hi atonyu on aggeyu inat. Ta hiya nan mundadalloman ayu an umat ayuh nan gumuwaden holo' hinan puntanoman.

⁵Ya da'yu an i Samaria ya ahiyu takutan di pamlohan di binuhulyu hinan diosyu an balitu' an baka hi ad Bet-Aben ya inyedah bobleda. Ta umukayungan ayu an namamah nadan padi an munhilbihdi. ⁶Te alanda ya inyedah ad Assyria ta eda idat hinan patuldahdi. Ta mibabain ayu an tinanud Israel hi nundayawanyuh nadan kayiw an bulul. ⁷Ya da'yun namin an i Samaria ya ta'on on nan patulyu ya miye ayuh udum hi boble ta umat ayuh nan kittang an hapang an miymiyyanud hinan liting.

⁸Ot da'yun ibba' an tinanud Israel ya madadag nadan pundayawanyu hi ad Bet-Aben te hidiy pangapangatanyuh nadan adi ahan maphod. Ta magado'otan ya kumayabbaan di wakal nadan pangidawatanyuh mi'nong. Ya ahiyu mohpe alyon di, Tanganu on adi matob nadan billid ta matabbunan ta'uoat attog.

⁹Ya alyon Apu Dios di, Ingganah ad uwani ya inaynayyunun bumanahubbahul an umat ayu damdama i handidan a'ammodityu hi ad Gibeah. Ta ginubatda nadan a'ammod ta'u hi ad Gibeah ot mun'a'ateda. Ta hidiyen na'at i dida ya ma'at damdama i da'yu. ¹⁰Ta hidiyey dusayu te inyal'alayun nangat hi adi maphod ta hiya nan iyabulut'u ta ma'amungday tatagu an malpuh udum hi boble ta gubaton da'yu ya numbalinon da'yuh himbutda.

¹¹Manuh din hopapna te na'na'unnud ayu an umat ayuh nan namansu an baka an mahlun mun'ilik. Mu ad uwani ya paddungnay ipabanggol'un da'yu an i Israel ya i Judah han madamot an panakul ya ginuyud'u ta aladuwonyu nan makulhin luta.

¹²Ot daan mo bahan tatawwa ta ihipunyun mangat hi maphod an umat hi aton di ohan muntanom i ha agge na'na'alladun puntanoman ot tanomanah maphod an ohok ta way atonyun mun'apit hinan munnananong an pamhod. Ya ibangngadyun mundayaw i ha'on ta wan minaynayun di punwagah'un da'yu.

¹³Mu gapu ta nadan adi maphod an pangat di paddungnay intanomyu ya hiya nan adi bo maphod di apitonyu. Ta paddungnay inukmunyuy bungan di layahyu. Te indinolyuh nan bikahyu ya nan dinakol di tindaluyu.

¹⁴Mu hitun pangubatanda i da'yu ya pa'ihondan namin nadan binattun aladyu. Ta umat hi nanadagan nan patul an hi Salman hi ad Bet-Arbel hidin ginubatnah diyen boble ta ta'on on nadan binabai ya u'unga on nunhoplatda dida ta nun'a'ateda.

¹⁵Ta athidiy ma'at i da'yu an i Israel an e nundayaw hi ad Betel te nunhigla ahan di numbahulanyu. Ta hiya nan ahiyu pangigib'an i han mawmawi"it an pinateda nan patulyu ta ma"i'd ha poto' di ma'ma'at hi bobleyu.

Hanan Ongal An Pamhod Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

11 ¹Ya alyon bon Apu Dios di, Nihipun tuwalih din hopapna ya ongal di naminhod'un da'yu an tinanud Israel. Ta hiya nan e da'yu inawit hi ad Egypt te imbilang da'yu hi imbabale'. ²Ta pohdo' an mihaggon i da'yu mu on'ayuot umadawwin ha'on. Te pohdonyu an nadan Baal di eyu dayawon ya eyu i'nongan ya ighoban hi insenso ³an ta'on on paddungnay ha'on di nanamdon ya nangipadallan i da'yu an i Israel ya adiyu damdama abuluton an ha'on di nangipanapto' i da'yu. ⁴Ta inula'ulayan da'yu te ongal di naminhod'u nimpén da'yu. Ta paddungnay inaan'u nan panakul hi bagangyu ot mundu'una' ta panganon da'yu.

⁵Mu ta'on on athidiy nangat'u ya adiyu pohdon an muntutuyuh nan numbahulanyu. Ta hiya nan hanan na'at hinadan a'ammodyu hi ad Egypt ya ma'at bo i da'yu te miye ayuh ad Assyria ta mumbalin ayuh balud hidi. ⁶Ta umalida ya numpa"ihda nadan dakig di geyt di numpumboblayanyu ya numpateday udum i da'yu ta adi ma'at nadan ninonomnomyun aton. ⁷Te nundadaan ayu tuwalin man'ug i ha'on. Ta hiya nan ta'on on mumpahpahmo' ayu i ha'on an Dios mu adi da'yu boddangan.

⁸Mu ta'on on ayu athina ya adi damdama mabalin an iwalong da'yu i ha'on. Te adi mabalin an ato' i da'yu nan na'at hinadan i Admah ya i Seboim.^j Te ta'on on nunhiglay bungot'un da'yu ya miploh damdama nan pamhod'u ya homo"un da'yu. ⁹Ta adi da'yu dadagon an i Israel an gapuh nan nunnaud an bungot'u. Te adiya' umat i da'yun tatagu te ha'on an Dios ya maphod di pangat'u ya adi munnananong di bungot'u.

¹⁰Mu udum hi algo ya humapita' an aya' layon ta da'yu an imbabale' an wah nangappit hi alimuhan di algo ya dingngolyu'ey hapit'u ya munggayonggong ayu hi amlongyu an mangalih awada'. ¹¹Ta ay ayu mohpe hamutin tumayap hi aptuyu an mumpanganamut an malpuh ad Egypt ya ad Assyria. Ta ibangngad da'yun ha'on hinan numboblayanyu tuwali. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹²Ya alyon bon Apu Dios di, Mu ad uwani ya da'yun i Israel ya nunhiglay layahyu ya nala'ing ayun huma'ul hi ibbayun tagu. Ya da'yun i Judah ya ngohayona' an ta'on on maphod di pangat'u.^k

12 ¹Ya alyon Apu Dios di, Da'yun i Israel ya ma"i'd ha hilbin nadan ato'atonyuh abigabigat. Te pun'amlonganyun munlayah ya

^j 11:8 Hidin nanadagan Apu Dios hi ad Sodom ya hi ad Gomorah ya ni'dadagna boh ad Admah ya ad Seboim. ^k 11:12 Hay oha boh ibalinan tuwe ya nadan i Judah ya nunnanongnday pangun'unuddan Apu Dios.

pumate. Te ni'hayyup ayuh nadan i Assyria ot mi'gayyum ayu boh nadan i Egypt an binuhul di i Assyria ta eyu idanattan didah lanan di olibo.

²Ya alyon bon Apu Dios di, Ongal di agge' naminhod hinadan ato'atonyun i Judah. Ta hiya nan dusaon da'yun namin an tinanud Jacob an gapu i danaen adi maphod an ato'atonyu. ³Te din ammodyu an hi Jacob ya ta'on tuwalih on hidin awadandan hinagi i Esau hi putun inada ya ni'pulloh i Esau an humawwang ta hiya nan inidonah hukin ibbana. Ya hidi boh din mangmangngilog ya ni'yawwit i ha'on an Dios. ⁴Te ni'bultung hinan anghel'u ot mangabak mu immudi damdama ya kinunga ot mumpahpahmo' ta wagaha'. Ta hidiy ni'hapita' i hiya an alyo' di, ⁵Ha'on nan Dios an ongal di abalinana. ⁶Ot hiya nan mahapul an ibangngadyun mangun'unud i ha'on ta ha'on an Dios di pundinolanyu ya ipatigoyuy pamhodyu hi ibbayu ya hanat nipto' di pangatyu. Ya hanat adi namaaggon inatyu nan pohdonyun aton ta ingganah innilaonyu nan pohdo' an Dios hi atonyu.

⁷Te da'yun tinanud Israel ya pun'amlonganyun kulukon di ibbayu te ta'on on ha kiluwanyu on kuluk. ⁸Ya ahi ayu bo udot mumbaktu an i Israel an alyonyu di, Kimmadangyan ami bo aya te mahlu ami. Ot ma'id mahan ha mangibagah kimmadangyan ami an gapuh kuluk.

⁹Mu ha'on an Dios an dayawonyu an nangikak i da'yu hi ad Egypt ya paddungnay e da'yu pun'allungon an umat hinan ugganyu aton hinan punnomnommanyuh nun'anallungan handidan a'ammodyuh nan agge naboblayan. ¹⁰Ta hidiyey dusayu te numpi'atnay himmapita' hinadan propeta ya nangipatiga' hinadan pinhod'un ipa'innila ta ibagadan da'yu mu apyanan adiyu donglon.

¹¹Ot da'yun adi maphod di pangatnan i Gilead an mundaydayaw hinadan dios di udum an tatagu ya ma'id ha hilbin nadan eyu ato'aton. Ya atbohdi i da'yu an i Gilgal an mangi'no'inong hi bulug an bakah nadan dios di udum an tatagu. Te mapa'ih nadan pangidawatanyuh mi'nong ta mipaddungda hinan nitapu"ul an batu hinan na'aladun puntanoman.

¹²Ya ha'on an hi Hosea ya alyo' di, Handin ammod ta'un hi Jacob ya inibtikanah ibbanan hi Esau ot umeh ad Aram ta hidiy nangahawaana mu numpastol ni' hi kalnero ta intamuwanay nangiyahawaana i diyen babai.

¹³Ya handi'e boh din immayan dadiyen a'ammod ta'uh ad Egypt ya hi Apu Dios damdama boy nangipanapto' i dida ta intuda'nah Moses an nangipangulu i dida ta tinaynandah diyen boble.

¹⁴Mu ad uwani ya nunhiglay bungot Apu Dios i da'yu an ibba' an tinanud Israel. Ta hiya nan dusaon da'yu an gapuh pimmatapatayanyu ya hay nungngohayanyuh nadan tuguna.

13 ¹Handi ni' ya mapiyal ayu an tinanud Epraim. Ta wa'e ha imbagayu ya tumakut nadan ibba ta'un tinanud Israel an adi

mangunud. Mu indani ya numbahul ayu hinan eyu nundayawan i Baal ta hiya nan nadadag ayu.

²Ya namamay numbahulanyu te usalonyu nadan silber an mangip'iphod hi paddung di kilaw an baka ta dayawonyu. Ta hiya nan hay pangalin di tatagu i da'yu ya alyonday, Danae nadan mangidawat hi i'nongdah nadan baka on inawalda dadiyen baka. ³Ta hiya nan udum hi algo ya umat ayuh nan bugut ya dulnu hinan mawmawi"it an agagga ya nama"i. Ya umat ayu boh nan dugih onu ahuk an nalaka an miyaddib.

⁴Te alyon Apu Dios di, Ha"on nan Dios an dayawonyu an nangipangulu i da'yu hi nanaynanyu hi ad Egypt. Ot unhaot ha"on di dayawonyu ya ammuna te ma"i ha udum hi mangihwang i da'yu an ha"on ya abuh.

⁵Ya ha"on di nangipanapto' i da'yuh nan agge naboblayan an nunhiglay pudutna. ⁶Mu hidin imme ayu i han ma"aphod an boble ta pinumhod di nitaguwanyu ya nginumhe ayu ot linglingona'. ⁷Ta hiya nan umaliya' an manadag i da'yu an umat hi pangat di layon onu leopard an mumbota' hi anona. ⁸Ta pumbukli da'yu an umat hi pangat di bear hi'on inibtikday inlumna. Ta pato' nimpe hi pangat di layon onu nadan mun'abungot an atap an animal ta pun'a'an da'yu.

⁹Te ha"on di mabalin an bumoddang i da'yu mu din'uga' i da'yu ta hiya nan madadag ayu.

¹⁰Daan bohna ta abalinan nadan patulyu ya nadan ap'apun munhilbin dida an mangihwang i da'yu. Ammunadi ya impapilit nadan a'ammodyu an mumbagah patulyu ya a'ap'apuy. ¹¹Ta gapuh bungot'u ya indattan da'yuh patulyu mu gapu damdama boh bungot'u ya pinogpog'uy nitaguwana.

¹²Ta an namin nadan numbahulanyu an i Israel ya adi malingling te nitudo'. ¹³Mu indattan da'yuh timpu an mangat hi nipto' mu ningamut an adiyu pohdon. Te umat ayuh nan golang hi putun inana an ta'on hi nadatngan di humawwangana mu ningamut an adina pohdon an humawwang.

¹⁴Wan alyonyu on adi da'yu patayon ta adi ayu umeh awadan nadan numpun'ate. Mu umman adi da'yu ihwang te ma"i mo ha homo"un da'yu. ¹⁵Ta'on hi da'yuy akadkadangyanan mu ha"on an Dios ya ma"ido' an namin nadan wadan da'yu te miye"edan namin an umat hi pangat di napudut an dibdib an magananan namin an ta'on on nadan obobyu. ¹⁶Ya ta'on on da'yun i Samaria ya madusa ayu ta mun'a'ate ayuh gubat an gapuh nungngohayanyun ha"on. Ta ta'on on nadan u"ungan imbabaleyu ya pun'ihoplat di binuhulyuh nan luta ya numbukliday putun nadan numpumbutyug.¹

14 ¹Ha"on an hi Hosea ya alyo' bo di, Daan mo ta mumbangngad ayu tatawwa an mangun'unud i Apu Dios. Te tigonyu'e an nunnaud di

¹ 13:16 Hay pangalin di udum hinan numpumbutyug ya numpunhabi.

nadadagan ta'u an gapuh numbahulanyu. ²Ta ibagayun hiya an alyonyuy, Pakawanon da'mi bahan hinadan numbahulanmi ta abuluton da'mi ta wan he"a moy dayawonmi. ³Te ad uwani ya inamtanmi mohpen ma"i'd ha abalinan nadan i Assyria ya nadan ma'awiging an kabayumin mi'gubat ya ta'on on nadan inaniphodmin dinayawmi an mangihwang i da'mi. Ta hiya nan idinongmi mon mundayaw i dadiyen dios. Te he"a ya abuh han mabalin an hummo' i da'mi an nipaddung hi napuhig.

Hay Pamakawanan Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

⁴Ya alyon Apu Dios di, Udum hi algo ya pakawanon da'yuh nan numbahulanyu. Ya ipatigo' di ongal an pamhod'u i da'yu te ma'aan moy bungot'u i da'yu. ⁵Ta umata' hi dulnu i da'yun tinanud Israel ta hanongon da'yu ta mipaddung ayuh nan nitanom an mapmaphod di ena humabungan. Ya umat ayu boh nan sedar hinan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon an ipadallodallomnay lamutna ⁶ta manginhahapang ya mapmaphod di hunghungna. Ya umat ayu boh nan kayiw an olibo an mapmaphod di tigona. ⁷Ta mun'am'amlong ayu mohpe hinan pamapto'un da'yu ta paddungnay e ayu mun'ible i ha na'hidumman an kayiw. Ya pumhod di nitaguwanyu an umat hinan pimmagen nitanom onu nan nangimbubungan greyp. Ta mundongol ayu an umat hi nundongolan nan ma"aphod an bayah.

⁸Ot da'yun i Israel ya hanat idinongyu mo an mundayaw hinadan iniphod di tagu ta way ato' an mambal hi dasalyu ta ipapto' da'yu. Te ha'on nan umat hinan maphod an kayiw an alpuwan di ibungayu.

⁹Ot ha'on an hi Hosea ya alyo' di, Nan nanomnoman an tagu ya ma'awatana datuwe. Te nipto' di pangat Apu Dios. Ot nadan mangun'unud i hiya ya nadan tugunay nomnomnomonda mu hanada'en mumpungngohe ya madadagda.

Joel

Hay A'at Tuwen Liblu An Joel

Nan propeta an hi Joel ya imbagannah nadan tataguh ad Judah nan imbagan Apu Dios i dida an umaliyan di dakol an dudun an mihinapdah nadan bobleh ad Judah ta madadag di nun'itanom. Ya nabayag an agge immudan hi ad Judah ta adida humangoy nitanom. Ya hi Joel ya innilana an manu'eh na'at datuwe ya gapuh ngohe ya bahul nadan tatagu.

Ta binagaan Joel nadan tatagu an nunhiglay pundusan Apu Dios i dida hi'on adida muntutuyuh nan numbahulanda. Ya immannung an na'at hidiye te immaliday dudun ot anonda nadan intanomda.

Mu ta'on hi athidi ya imbagan damdaman bon Apu Dios an wagahana dida ya ta'on on nadan pinto'na an tatagunah abobboble. Mu hay pangatana ituwe ya hitun pangipa'aliyanah nan Espirituna i dida. (Joel 2:8-32) Mu dusaona nadan mamalpaligat hinadan tataguna an tinanud Israel. Ya ma'at hituwe hitun panadagana i dida hinan nundotal an nungngadan hi Jehosapat. (Joel 3:1-16)

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nundusaan Apu Dios hinadan tataguna an gapuh bahulda ot ipa'enay dakol an dudun ta dinadagday intanomda ot pa'ihonday bobleda (Joel 1:1-2:17)
2. Hay nangibagaan Apu Dios an wagahana nadan tataguna hi'on muntutuyudah bahulda (Joel 2:18-27)
3. Hay punwagahan Apu Dios hinadan tataguh abobboble hi udum hi algo ya hay pangihwanganah nadan mangidinal i hiya (Joel 2:28-32; 3:17-21)
4. Hay panumalyaan Apu Dios hinadan tatagun mamalpaligat hinadan tataguna (Joel 3:1-16)

Hay E Umukayungan Nadan Tataguh Ad Judah

1 ¹Hituwe nan impa'innilana Apu Dios i ha'on an hi Joel an imbabalen Petuel. ²Ot igongahanyuh tuwe an da'yu an mangipangpangulu ya an namin ayu an numpunhituh tun ad Judah. Te undan waday na'at i dita'u ya nadan a'ammod ta'u handi hi umat i datuwen ma'ma'at i dita'uh

ad uwani? ³Ot ibaga ta'uh nadan imbabale ta'u ta ibagada piboh nadan imbabaleda ya ta'on on nadan mihnod an matanudan ya imbagada damdama i dida. ⁴Te nahohonnod tayyay immaliyan nadan dakkodakkol an dudun ot anondan namin nadan intanom ta'u. Ya nadan nabati an agge inan nadan nahhun an dudun ya nun'a'an bon nadan nihnod.

⁵Ot da'yu an mabutobutong ya idodonganyundi anu nadan nadadag an greyp ta kogaanyu. Ya ta'on on da'yun ma'nginnum hi bayah ya oltonyuy kogayu te ma'id mo ha tamtamanyuh pinahapan bayah. ⁶Te dadiyen dudun ya nipaddungdah dakol an mabikah an titindalun di binuhul ta pina'ihda tun numboblayan ta'u. Te ma'taddom di bobada an ay boban di layon. ⁷Ta dinadagda nadan intanom ta'u an greyp ya atbohdi an inuplakanda nadan bungbunga"an an fig ta ammunay adolda an matigo.

⁸Ot umukayungan ta'u an gapuh hakit di nomnom ta'u an umat i ha babain natey nitbiyana. ⁹Ya ta'on on da'yu an papadi an munhilbi i Apu Dios ya umukayungan ayu te ma'id moy alina ya ma'inum an midawat i Apu Dios hinan Templo. ¹⁰Te nun'apa"ihda nimpe nadan nitanom ta ma'id ha miphod hi alina ya ma'inum ya lana.

¹¹Ta hiya nan umukayungan ayu nimpe an mumpuntanom te nadadag nadan intanomyu an greyp ya wit^a ya barley^b ta ma'id ahan ha apitonyu. ¹²Te nakuling nadan fig ya greyp ya nadan pomegranet ya palma ya nadan mansanas ya an namin nadan bungbunga"an. Ta ma'id ahan ha pun'amlongan di tagu.

¹³Ot da'yu an papadi an mangi'nong hinadan midawat i Apu Dios ya munlubung ayuh langgut ya immukayungan ayu. Ta ilablabiyuy kogakoga te ma'id nimpe ha alina ya ma'inum an midawat i Apu Dios hinan Templo. ¹⁴Ot ibaga ta'u ta ma'amung ta'u ya nun'ulat ta'u. Ta ipa'ayag ta'u nadan mangipangpangulu ya an namin nadan numpunhitu ituwen boble ta ma'amung ta'uh nan Templon nan Dios an dayawon ta'u ya numpahpahmo' ta'u i hiya. ¹⁵Te agagga mo ya madatngan nan panadagan nan ongal di abalinanan Dios^c i dita'u. Ya nunhiglan atatakut hidiyen ma'at.

¹⁶Ya ma'id ha abalinan ta'u hi apa"ihan nadan intanom ta'u ta ma'id mo ha am'amlong hinan Templo te ma'id mo ha midawat i Apu Dios. ¹⁷Te adida humango nadan nitanom. Ta niwalong nadan alang ta'u ta nun'apa"ihda te ma'id mo ha e ta'u iha"ad hidi. ¹⁸Ya eda munhawwangan nadan baka hi anonda on kimmongakongawda te ma'id ha holo' ya atbohdi nadan kalnero an maligligatanda.

¹⁹Ot he'a Apu Dios di pumpaboddanga' te ay ginhob di apuy nadan pastu ya ta'on on nadan bungbunga"an ya ayda napu'ulan. ²⁰Ta ta'on on

---

^a 1:11 Nan wit ya hidiye nan wheat hi English. ^b 1:11 Nan barley ya umat hi boga ya wit mu makulhi ya nalaklakay nginana mu nan wit. ^c 1:15 Hay oha an ngadan Apu Dios hinan Hebrew ya El Shaddai an hay ibalinana ya ongal di abalinana.

nadan atap an animal ya paddungnay mumpahpahmo'da bon he'a te nun'atdu' di wa'el ta nun'aklingda nadan holo'.

Hay A'at Nadan Tindalun Apu Dios

2 ¹Ipagangohyu nan tangguyub hinan nabillid hi ad Zion an niyappit i Apu Dios ta gumayonggongdan namin di nunhitu ituwen boble hi takutda te tuwe mo an madatngan nan pundusaan Apu Dios i dita'u. ²Ya i diyen a'atana ya humilong nan algo ta ay buggubuggut an umat hinan hiyah nawnawi'it te mihinapdah nadan nabillid nadan dudun ta paddungnay dakkodakkol an titindalu an ongal di abalinanda. Hituwen ma'at ya ma'id ha nipaddunganah nadan na'at handi ya ta'on on hanadan ma'at hi udum hi algo.

³Ya umat hi panadag di apuy di pangatda te ta'on on ma'aphod nan boble hi hinangngabda an umat hi ad Eden ya damunah la'uhanda ya numbalin hi umat hinan agge naboblayan. ⁴Ya hay umaliyanda ya umatdah nadan ma'awiging an kabayu an itakkayan^d di e mi'gubat. ⁵Ya munggangoh di pangeda an umat hi kakalesan di tindalu an e mi'gubat hinan uhhun di nabillid ya umatda boh nan gangoh di mundalang an namaganan an holo'. Ta paddungna nimpey dakkodakkol an titindalu an ongal di abalinanda an e mi'gubat. ⁶Ta atatakutda an umuphatday manigo i dida. ⁷Ya ma'awigingda nimpe an umatdah nadan e mi'gubat ya nala'ingda an kumayat hi binattun alad. Ya matutunnudda an mange an ma'id ha humiwwa i dida. ⁸Ya adida mumpupulloh an mamangulu. Ya pungkayatda nimpey binattun alad an ma'id ha mabalin hi manandi i dida. ⁹Ya ma'ibagada an bumahhel hinan boble an pungkayatday binattu an alad on hinggopday babale an idalandah nadan tawa an umat hi aton di mangako.

¹⁰Ya wa'et mangeda ya umalyog tun luta ya ta'on on ad lagud ya miwagot ta humilong nan bulan ya nan algo ya ta'on on nadan bittuwon ya adida dumilag.

¹¹Ya umat hi kidul di hapit Apu Dios an mummandal hinadan paddungnay tindalunan dakkodakkol. Ya ongal di abalinan dadiyen mangun'unud hinan ibagana. Ya i diyen a'atana ya nunhiglan atatakut di aton Apu Dios an ma'id ha mihwang.^e

Hay Nangibagaan Apu Dios Ta Muntutuyu Nadan Tatagu

¹²Imbagan Apu Dios an agge ni' naladaw hi e ta'u puntutuyuwon ta ibangngad ta'un mangun'unud i hiya. Ot mahapul an mun'ulat ta'u ya kunga ta'u hi e ta'u umukayungan. ¹³Ta ipatigo ta'u an immannung nan e ta'u puntutuyuwon ta bokon nan e ta'u punhethetan ya abuh

^d 2:4 Hay pangalin di udum hinan itakkayan ya ihakayan.   ^e 2:11 Nipa'innila 6:17

hi lubung ta'u. Ot ibangngad ta'u nimpe an mangunud i Apu Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel te ongal di homo'na ya ulena i dita'u. Ya hiya ya adi hi kittang on bimmungot ya adi maluman di pamhodna. Ya mabalin an idinongna an mundusa i dita'u. ¹⁴Ta alina ni' ya adina aton nan ninomnomnan aton i dita'u ya himmo' dita'u ya winagahan dita'u ta waday i'nong ta'u an ma'inum ya alina i hiya an Dios an dayawon ta'u an tinanud Israel. ¹⁵Ot ipagangohyu nimpe nan tangguyub hi ad Zion ta ma'amung ta'u ta mun'ulat ta'u. ¹⁶Ot pun'yaganyu nadan tatagu an ta'on on nadan a'amamma ya u'unga ya goggolang ya nadan pa'lahina. ¹⁷Ya da'yu an papadi an munhilbi i Apu Dios ya mahapul an kumga ayu an mundasal hi numbattanan nan panton nan Templo ya nan punggobhan hi mi'nong an alyonyuy, Ihwang da'mi bahan an tatagum Apu Dios ya adim iyabulut an pihulon da'mih nadan tataguh udum an boble an alyonday, Daan bohna nan Dios an unudonyu?

¹⁸Ot hi Apu Dios ya hom'on dita'u ta pumhod di boble ta'u. ¹⁹Te tobalon dita'u i hiya an alyonay, Ipa'ali' di mahapulyu an alina ya ma'inum ya lanan di olibo ta adi ayu makulangan. Ya adi' mo iyabulut an pihulon da'yuh nadan tataguh udum an boble. ²⁰Ta pakako' nadan tindalu an malpuh nangappit hi huddo'na ta ipiye' didah nan mun'ohab an luta an agge naboblayan. Ya nadan wadah hinangngabyu ya ipiye' didah nan nunhiglay ahinan lobong hi nangappit hi tuluwan di algo. Ya nadan wadah indogganyu ya ipiye' didah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean an nangappit hi alimuhan di algo. Ta matedan namin ta ahi'a'agubda.

Ot ha'on hi Joel ya patiyoy an dakol nadan nakaskasda'aw an at'aton Apu Dios. ²¹Ot adi ta'u tumakut te pumhodday itanom ta'u. Ot mun'am'amlong ta'u te immannung nimpe an dakol nadan nakaskasda'aw an at'aton Apu Dios. ²²Ta ta'on on nadan animal ya dakol di pangananda an mapmaphod an holo' hinan pastu. Ya mamungaday bungbunga'an an umat hi fig ya ta'on on nadan greyp ya mapmaphod di eda bumungaan. ²³Ot mun'am'amlong ta'u an tataguh tun ad Zion te ipa'alina Apu Dios di udan hinan punhapulan ta'u. Ta dakol di pananum ta'uh nadan intanom ta'u an umat hidin hopapna tuwali. ²⁴Ya dumakol di makan ya mahawwalan di ma'inum ya lana ta'u.

²⁵Te hi Apu Dios ya inalina di, Ipabangngad'u nadan intanomyu an dinadag di nahuhukkat an dakkodakkol an dudun an dadiye din impa'ali' an paddungnay titindalu' an nangubat i da'yu. ²⁶Ta dumakol moy anonyu ta adi ayu ma'agangan ya ha'on an Dios di dayawonyu. Te ha'on nan Dios an nangat hi dakol an nakaskasda'aw ta wan adi ayu mibabain an tatagu'. ²⁷Ta innilaonyu an wadawadaa' an mangipapto' i da'yu an tinanud Israel. Ya ha'on ya abuh nan Dios an un'unudonyu an ma'id ha udum ta adi ayu mo nimpe mibabain an tatagu'.

Hay Pundusaan Apu Dios Hi Tatagu
(*Nan Na'na'at 2:17-21*)

²⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Udum hi algo ya ipa'ali' nan Espiritu' ta middum hi atagutagu ta nadan apapuyu an linala'i ya binabai ya ipa'inniladah tatagu nan ipa'innila' i dida. Ya nadan a'amamma ya ipa'inop'un dida nan pohdo' an ipa'innila. Ya nadan mumpangilog an linala'i ya ipatigo' i dida nan pohdo' an innilaonda. ²⁹Ta ipiddum'u nimpe nan Espiritu' hinadan baal'u an linala'i ya binabai.

³⁰Ya nakaskasda'aw di ahi ma'at hi ad lagud ya hitun luta. Te hay matigo ya dala ya apuy ya nunhiglay ahuk. ³¹Ya humilong nan algo ya umat hi dalay tigon nan bulan ta ahi madatngan nan nunhiglan atatakut an pundusaa' hinadan tatagu. ³²Mu an namin nadan immannung an mumpahmo' i ha'on an Dios ya mihwangda.^f Ta wadaday mihwang hi ad Jerusalem an dadiye nadan imbaga' tuwali an Dios hi pinto'u an mi'tagu.

Hay Panumalyaan Apu Dios Hinadan
Nangiwakat Hinadan Tinanud Israel

3 ¹Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Hitun pangibangngada' hi amaphod di itaguwanyu an i Jerusalem ya da'yun namin an i Judah ²ya amungo' hinan nundotal an nungngadan hi Jehosapat^g di atagutagu an malpuh abobboble. Ta dusao' didahdi an gapuh nangiwakatanda i da'yu an tatagu' hi abobboble ot godwogodwonda nan boble'. ³Ya imbubunutday mangala i da'yu an tatagu' ot ihukkatda nadan udum an u'unga an linala'i hi pamayaddah binabai an mumpabbabbayad hi adolda. Ya inggatangda nadan udum an u'unga an binabai ot inginadah ma'inum.

⁴Ya da'yun tataguh ad Tyre ya ad Sidon ya an namin an bobleh ad Pilistia ya tanganu on athidiy inatyu? Undan waday pohdonyu an iballoh i ha'on? Onha pangiballohyu i ha'on ot ma'annaliya' ya namamay ato' an mangiballoh i da'yu. ⁵Te inalayu nadan silber ya balitu' hinan Templo ot iyeyuh nadan templon di diosyu. ⁶Ot igatangyu nadan i Judah an ta'on on nadan i Jerusalem hinadan i Greece ta midawwidah bobleda. ⁷Ot nomnomnomyu an pa'aano' didah nadan boble an nangigatanganyu i dida ya inat'u i da'yu nan umat hi inatyu i dida. ⁸Ta ihbut'u nadan imbabaleyuh nadan tinanud Judah ta ihbutda bo didah nadan i Seba an adawwidawwiw bobleda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁹Ya inalin bon Apu Dios di, Ipa'innilayuh nadan tataguh abobleboble ta idadaanda nadan tindaluda an mi'gubat. ¹⁰Ta pun'udihda nadan aladuda

---

^f 2:32 Nan Na'na'at 2:21; Roma 10:13   ^g 3:2 Hay pinhodnan ibaga hinan Jehosapat ya hi Apu Dios di mundusa.

hi ispada ya nadan gapasda hi pahul. Ta ta'on attog on nadan nakapuy on alyonday mabikahda an mi'gubat. ¹¹Ya mi'bagada an umali an malpuh abobboble ta ma'amungda.

Ot alyo' an hi Joel di, Apu Dios pa'alियom nadan tindalum ta gubatonda dida.

¹²Ya inalin Apu Dios di, Pa'alियonyu nimpe dida ta ma'amungdah nan nundotal an nungngadan hi Jehosapat te ha"on di manumalya i didan namin an nalpuh nat'onat'on an boble. ¹³Ot idadaanyu nan gapas te nadatngan moy pun'apita' te umatdah nadan natong an wit hi adusaanda ya nan greyp an paddungnay napnu mo nan pungkopalan ta mahapul an pun'igatin ta makopal. Te nunnaud ahan an adi maphod di a'atda.

¹⁴Ya linibu on linibuy tatagu an ma'amung hinan nundotal an pundusaa'. Te agagga mo ya madatngan hidiyen pundusaa'. ¹⁵Ya humihillong te adi dumilag nan algo ya bulan ya nadan bittuwon. ¹⁶Ya umat hi kidul di kali' hinan nabaktu an ad Zion hidih ad Jerusalem. Ya umalyog tun luta ya miwagot di ad lagud.

Mu da'yun tatagu' an tinanud Israel ya mihi"ug ayun ha"on an Dios ta ha"on di manandi i da'yu. ¹⁷Ya innilaonyu an ha"on an Dios an dayawonyu an tinanud Israel ya munhituwa' hinan nabillid hi ad Zion ta wan miyappit i ha"on di ad Jerusalem. Ta hiya nan adi mo mabalin an e gubaton di tataguh udum an boble.

¹⁸Ya i diyen a'atana ya mahophopan nadan nabillid hi greyp ta mahawwalan di ma'inum ya atbohdi an dakkodakkol di bakah nadan nabillid ta mahawwalan di gatas. Ya dakol di liting an mun'ayyuhan hi ad Judah ta ta'on on nan Templo ya waday malpuhdi an wa"el an mananum hinan nada"ul an awadan nadan kayiw an akasya.

¹⁹Mu ad Egypt ya mumbalin hi adi maboblayan. Ya ta'on on hi ad Edom ya madadag ta matowan. Manu'e ya nunhiglay nangatda i da'yu an i Judah an numpate da'yu an ta'on on ma"i'd ha bahulyu i dida.

²⁰Mu munnanong an maboblayan ta nangamung hi ad Jerusalem ya an namin hi ad Judah. ²¹Ya ha"on an Dios ya mi'ibobleya' hi ad Zion. Mu nadan pimmate an binuhul ya dusao' dida.

Amos

Hay A'at Tuwen Liblu

Hi Amos ya ohah nadan propetan Apu Dios hidin nagodwa nadan tinanud Israel te nadan wadah nangappit hi muyyadna ya nginadanandah ad Judah ya nan nangappit hi huddo'na ya nginadananda hi ad Israel. Ya i diyen puntutuduwan Amos i dida ya ongal di abalanan nadan tindaluh nangappit hi huddo'na ya kakadangyanda an ta'on on nadan mangipangpangulun dida. Ta hiya nan hay punnomnomda ya adi dusaon Apu Dios dida. Mu hay imbagan Amos i dida ya madadagda te din'ugdah Apu Dios ya adida pohdon an ibanggad an mundayaw i hiya.

Numbahulda an gapuh nan adi maphod an pangatda te paligatonda nadan nun'awotwot (2:7, 4:1, 5:11-12 ya 8:4-6) ya mabutobutongda ya ngohayonda nan imbagan Apu Dios an muntutuyudah bahulda. Ya hay nunhigla ahan an numbahulanda ya nan eda pundayawan hinadan dios di udum an tatagu. Ta adi maphod di pangat nadan tinanud Israel an umatdah nadan tatagun numbobleh nunlini"odanda. Ta hidiye nan umannung an dusaon Apu Dios didan tatagunan umat hi atonah nadan tataguh udum an boble.

Indani tatawwa ta nala"uy tulumpuluy (30) tawon hi nangalyan Amos i diye ya inabak nadan i Assyria dida. (722-721 B.C.)

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay ahi pundusaan Apu Dios hinadan tatagu hinadan bobleh nunlini"odan di ad Israel ya hi ad Judah (Amos 1:1-2:3)
2. Hay pundusaan Apu Dios hinadan i Judah ya namamah nadan i Israel (Amos 2:4-16)
3. Hay nangihingalan Amos hinadan ibbanan tataguh ad Israel ya hi ad Judah an gapuh bahuldan Apu Dios ot bagaana bo dida ta muntutuyudah bahulda (Amos 3-6)
4. Hay nangipatigan Apu Dios i Amos hi adadagan di ad Judah ya hi ad Israel (Amos 7:1-9:10)
5. Hay nangalyan Apu Dios hi ibanggadna nadan tinanud Israel hi bobleda ta wagahana dida (Amos 9:11-15)

1 ¹Hituwe nan impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Amos an ohan mumpapto' hi kalnero hinan boble hi ad Tekoa. Ya hidin duway

tawon ya ahi wada nan alyog ya impa'innilan Apu Dios nan ma'at i da'min tinanud Israel. Ya i diye ya hay patul hi ad Judah ya hi Ussiah ya hi Jeroboam an imbabalen Jehoas di patul hi ad Israel.

²Ya hay hapit Apu Dios ya umat hinan alumiyom di layon ya umat boh nan kidul mu hay nalpuwana ya nan Templo hi ad Zion hidih ad Jerusalem. Ta na'ibagan nalyoda nadan holo' hinan pumpastolan ya ta'on on nan kayiw hinan billid an nungngadan hi Karmel.

Hay Pundusan Apu Dios Hinadan Tataguh Ad Damaskus

³Ta alyon Apu Dios di, Nadan tataguh ad Damaskus ya nunhiglay numbahulanda ta hiya nan dusao' dida an gapuh bungot'u. Te nunhiglay nangatdah nadan tatagu' hi ad Gilead an umat hinan inilikda an barley. ⁴Ta ipa'ali' di apuy ta pu'ulana nan balen nan patul ni' an hi Hasael ta ta'on on nan binattun alad an inyamman Ben-Hadad handi ya mapu'ulan. ⁵Ya dinadag'u nadan geyt hi ad Damaskus ya impapate' nadan numpunhituh ad Aben ya ta'on on nan ap'apuh ad Bet-Eden. Ya impiye' nadan udum an tataguh ad Damaskus^a hi ad Kir ta mumbalindah balud hidi. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tataguh Ad Gaza

⁶Ya inalin bon Apu Dios di, Nadan tataguh ad Gaza ya nunhiglay numbahulanda ta hiya nan dusao' didan gapuh bungot'u. Te namaaggon binaludday dakol hinadan tatagu' on eda inihbut hinadan tinanud Edom. ⁷Ta hiya nan ipa'ali' di apuy hi ad Gaza ta mapu'ulan nadan binattun aladda.

⁸Ya dadago' bo nadan ap'apun nadan i Pilistia hinadan bobleh ad Asdod ya hi ad Askelon ya hi ad Ekron ta ma'id ha mabatih nadan tatagu i dadiyen boblehdi. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tataguh Ad Tyre

⁹Ya inalin bon Apu Dios di, Nadan tataguh ad Tyre ya nunhiglay numbahulanda ta hiya nan dusao' didan gapuh bungot'u. Te namaaggon binaludday dakol hinadan ibbam an tinanud Israel on eda inihbut hinada bon i'ibayun tinanud Edom. Ta nibahho nan nunhahapitanyun munhimboboddang ayu. ¹⁰Ta hiya nan ipa'ali' boy apuy hidi ta mapu'ulan nadan binattun aladda hi ad Tyre.

¹¹Ya inalin bon Apu Dios di, Ta'on on nadan tinanud Edom ya nunhiglay numbahulanda ta hiya nan dusao' didan gapuh bungot'u. Te namaaggon numpudug da'yun i'ibadan tinanud Israel^b on pinate da'yun

---

^a 1:5 Hay ohah ngadan di ad Damaskus ya hi ad Syria. ^b 1:11 Nadan tinanud Edom ya i'ibada nadan tinanud Israel.

dida an ma'id ha homo'da. ¹²Ta hiya nan ipa'ali' boy apuy ta mapu'ulan nadan bobledah ad Teman ya hi ad Bosrah an ta'on on binattuy aladda.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tinanud Ammon

¹³Alyon bon Apu Dios di, Atbohdi hinadan i Ammon an nunhiglay numbahulanda ta hiya nan dusao' didan gapuh bungot'u. Te ta'on attog on nadan numpumbutyug^c an ibbayun binabai hi ad Gilead on numbughiday putuda hi nangubatandan dida an gapu ta pohdondan idoldol di pogpog di bobleda. ¹⁴Ta hiya nan ipa'ali' di binuhulda an ahitutukuk ta pu'ulanda nadan binattun aladda hi ad Rabbah ta madadag an umat hi pangat di mabikah an puwo'. ¹⁵Ya miyeh udum an boble nan patulda ya ta'on on nadan ap'apun munhilbin hiya. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tinanud Moab

2 ¹Ya imbagan bon Apu Dios an alyonay, Nadan tinanud Moab ya nunhiglay numbahulanda ta hiya nan dusao' dida an gapuh bungot'u. Te inalada nan tunggal handin patul di tinanud Edom ot gobhonda ta numbalin hi dapul. ²Ya gapuh nan inatda ya ipa'ali' di mangubat i dida an ahitutukukda ya nunhiglay gangoh di tangguyubda. Ta umalida ta pu'ulanda nadan binattun aladda hi ad Keriot ya an namin nadan numboblayanda an tinanud Moab ³ta ta'on on nan patulda ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya mun'a'ateda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tataguh Ad Judah

⁴Alyon Apu Dios di, Ta'on on da'yun tataguh ad Judah ya nunhigla boy numbahulanyu ta hiya nan dusaon da'yun gapuh bungot'u. Te nabaliyan ayuh nadan dios di udum an tatagu an umat hi e nundayawan nadan a'ammodyuh nadan dios di udum an tatagu. Ot iwalongyun mangun'unud hinadan tugun'un Dios. ⁵Ta gapu i nae ya ipa'ali' di apuy hi an namin hi ad Judah ta ta'on on nan binattun alad hi ad Jerusalem ya mapu'ulan.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Tataguh Ad Israel

⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Nunhiglay numbahulanyun i Israel ta hiya nan dusaon da'yu an gapuh bungot'u. Te inihbutyuy maphod di pangatnan tatagun gapuh punggamgamyuh pihhu. Ya inihbutyu bo nadan na'awwotwot an gapu attog ta adida pa'abbayad hinan inutangdan hapatut. ⁷Ta paddungnay pun'igatinyu nadan ma'id ha abalinanda ya aggeyu indat nadan lebbengnan midat hinadan nun'awotwot. Ya binaina' bo udot hinan atonyu an nan hin'ama ya munhinnukkatdan mangilo' hi

^c 1:13 Hay pangalin di udum hinan numpumbutyug ya numpunhabi.

ohan babai. ⁸Ya ta'on on hinadan panginonganyu on hidiy nalo'anyu an inyabo'yu nadan lubung an impalendadan da'yu. On ininumyuh nadan pundayawanyu i Apu Dios nadan ma'inum an imbayad nadan minoltayu.

⁹Yaden undan adiyu manomnom an hidin ginubat nadan a'ammodyu nadan tinanud Amor ya ta'on onda o'ongal ya mun'abibikah an mi'aligdah nan kayiw an sedar ya oak ya dinadag'u damdama dida an gapuh nadan a'ammodyu an paddungnay dinadag'u ha bungbunga'an ot ilagat'u nan lamutna. ¹⁰Ya ta'on on hidin nakakan nadan a'ammodyuh ad Egypt ya ha'on di nangipangulun dida ot ipanapto"u didah nan agge naboblayan hi napat (40) di tawon ot ahi' idat hidiyen boblen nadan tinanud Amor i dida. ¹¹Ot pot'o' di udum hinadan imbabaleyu ta munhilbi i ha'on hi propeta ya nada'en udum ya pinili' an mumbalin hi Nasarayt. Ot da'yun tinanud Israel ya innilayun immannung hituwe. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹²Mu haot di inatyu ya impa'inumanyu nadan mibilang hi Nasarayt ot bagaanyu nadan propeta ta adida ipa'innila nan hapit'u.

¹³Ot nomnommonyu an gapu i nae ya dadagon da'yun ha'on ta umat hinan kalesan na'apnuh wit ta apa"ihan nan kalesa. ¹⁴Ta ta'on on nadan ma'awiging an bumtik ya adida pa"abtik ya ta'on onda ma'abbikah ya mama"i'd di abalinanda. Ya ta'on on nadan tindalu ya adida abalinan an ihwang di adolda. ¹⁵Ya ta'on on hanadan nala'ing an pumana^d ya ihunodda ya nadan ma'awiging ni' nimpén tindalu an bumtik ya adida pa"abtik. Ya ta'on on nadan mumpuntakkeh^e kabayu ya adida abalinan an mangihwang ni'moh adolda. ¹⁶Ta i diyen a'atana ya ta'on on nadan na'atullid an tindalu ya iwalinay almasna ta bumtik. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

3 ¹Ha'on an hi Amos ya inali' di, Hanat donglonyu boh tuwen imbagan Apu Dios i dita'un tinanud Israel an inikaknah ad Egypt an alyonay, ²An namin nadan tataguh tun luta ya da'yu ya abuh di pinili' hi tatagu' mu ta'on on athidi ya dusaon da'yu damdaman gapuh nadan numbahulanyu.

Hay A'at Di Tamun Di Propeta

³Ot alyo' bon hi Amos di, Undan mabalin an namaag ya nun'uyyugdan makak di duwan tagu hi'on aggeda nunhapitan hi mahhun hi'on daanay pangayanda. ⁴Ya undan pamaag ya mun'olmom nan layon hinan billid hi'on ma"i'd ha dimpapnah anona. ⁵Ya athidi boh nan hamutin adi namaaggon naknah nan lingon hi'on agge natapangan. Ya adi namaaggon nalad nan lingon hi'on ma"i'd ha nakna. ⁶Ya undan adida ihya tumakut

^d 2:15 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat. ^e 2:15 Hay pangalin di udum hinan takke ya hakay.

nadan tataguh nan ohan boble hi'on waha donglondah gangon di tangguyub an mangipa'innilan waday gubat. Ya atbohadin adi namaag ya napalpaligatday tatagu hi'on adi iyabulut Apu Dios. ⁷Te an namin nadan ninomnom nan nabaktun Dios ya ipa'innilana ni' hinadan baalnan propeta ⁸an umat hinan layon an mun'olmom ta way aton nadan udum an tumakut i hiya. Ya atbohadin gahin di ipa'innilan nadan propeta nan hapit Apu Dios ta wan tumakutdan adi mangunud.

⁹Ot eyu ipa'innilah nadan ap'apu hi ad Asdod ya hi ad Egypt ta umalidah nadan billid hi ad Samaria ta mangmangonda nan nunhiglan adi maphod an pangatyun i Samaria an palpaligatonyuy ibbayu.

¹⁰Ya alyon Apu Dios di, Da'yun tatagu ya ageyeyu innilan mangat hi nipto' te amungonyuy kinadangyan hi babaleyu an pinlohyu hi udum an tatagu. ¹¹Ta hiya nan alyo' an na'abbaktun Dios di, Ahi umaliy binuhulyu ta li"ubonday bobleyu ya dinadagdan namin nadan binattun aladyu ya nun'alada nadan nun'abalol an gina'uyu.

¹²Ya inalin bon Apu Dios di, Ta hay ma'at i da'yun i Samaria ya umat hinan kalnero an inibtik di layon an ta'on on ihwang nan mumpapto' hi kalnero ya alina ya ammuna ha duwah huki onu ha ohah inga hi pulhona. Ta athidi bo i da'yun i Samaria an mabalin an waday bumtik i da'yu mu ma'aliggatan. Ya onha umat bo i ha kama ot alina ya ammuna nan hukin nan kama ya nan pungan an ibtikda.

¹³Ya inalin bon Apu Dios an ongal di abalinana di, Donglom hituwe ta ibagam hinadan ibbam an tinanud Israel nan alyo' i da'yu. ¹⁴Te hitun pundusaa' i da'yun tinanud Israel an gapuh bahulyu ya dadago' nadanunggobhanyu hi mi'nong hi ad Betel ta magahda nadan ha'gud i diyenunggobhan. ¹⁵Ya dadago' bo nadan mun'aphod an babaleyun iha"adanyu hi'on kumog ya ta'on on nadan iha"adanyu hinan tiyalgo. Ya pi'idadag'u bo nadan babaleyun nun'a'alkusan hinan ma'alah nan ba'git di elepante^f an ta'on on nadan o"ongal an babaleyu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Nangiwalongan Nadan I Israel An Mundayaw I Apu Dios

4 ¹Donglonyun da'yun mun'atataban binabaih ad Samaria an umat hinadan mamabhug an mun'ataban bakah ad Basan. Da'yuy mamalpaligat hinadan nun'awotwot ya mahmahmo' an tatagu. Ya ta'on on nadan ahawayu on baalonyu ta iyaliday inumonyuh bayah. ²Hi Apu Dios an na'abbaktu an adi mabalin an munlayah ya imbaganan alyonay, Nomnomnomonyu an tuwen madatngan mo nan ay ayu tilapia an bunwiton da'yu ya inye da'yuh udum hi boble. ³Te pun'iguyud da'yu ya impadalan da'yuh nadan nun'apa"ih an aladyu ta iye da'yu hi nangappit hi ad Harmon. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

^f 3:15 Nan ba'git di elepante ya dakol di mabalin an miyamma an mapmaphod di tigona.

⁴Ya inalin bon Apu Dios di, Agayun i Israel ta pun'udmanyuy bahulyu hinan eyu pun'onngan hi ad Betel ya hi ad Gilgal. Agayu ta mangi'nong ayuh amawmawi"it ya inyeyu nan mi'apuluh nadan bino'layuh on nala"uh di tuluy algo ⁵ya impatpatigoyuy idawatyun tinapay an nadduman hi yist an alyonyuy punhanaanyun ha'on ya inlattuwaygu bo nadan imbagayu tuwalin idawat i ha'on an Dios te danaey pohpohdonyun aton. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe.

⁶Ta'on on impa'ali' di bitil ta ma"i'd ahan ha anonyu ya apyanan aggeyu imbangngad an mangun'unud i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁷Ya agge' bo impa'aliy udan hinan punhapulan di intanomyu ot madadagda. Manu te wa'e on impa'ali' di udan hi udum an boble ya ma"i'd hi udum. Ya wada boh nan udum an puntanoman ya ma"i'd hi udum ta nateda nadan nitanom ya nakuling nadan holo'. ⁸Ta gapuh ama"i'd di liting ya ta'on onda munhewwegan nadan tatagu on eda munhawwangan hi eda humagoban. Mu ta'on on athidi ya apyanan adi ayu mumbangngad an mangun'unud i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁹Ya impa'ali' boy dadag di intanomyu ya dudun ta anonday intanomyun greyp ya nadan bungbunga"an an fig ya olibo mu apyanan adi ayu mumbangngad an mangun'unud i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁰Ya impa'ali' boy dogoh i da'yu an umat hinan inat'uh ad Egypt hi awadan nadan a'ammodyuhdi. Ya impapate' nadan imbabaleyuh gubat ta iye"eda nadan kabayuda. Ta himpappangey agub di mun'a'ateh nan pungkampuwanyu mu apyanan adi ayu mumbangngad an mangun'unud i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹¹Ya dinadag'uy udum i da'yu an umat hinan inat'uh ad Sodom ya hi ad Gomorah ta nadan nabati ya mi'aligdah nan mundalang an binuhni' an inihwang'uh apuy. Mu apyanan adi ayu mumbangngad an mangun'unud i ha'on. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹²Ta hiya nan mahapul an mundadaan ayun mi'hangngaban i ha'on hitun pundusaa' i da'yun tinanud Israel.

¹³Nomnomnomyu an ha'on an Dios an nunlumuh nadan billid ya nan dibdib ya ta'on on nan patal ya nan hilong ya ha'on di mun'ap'apu hi an namin an paddungnay mundaldallanana' hi uhun nadan billid. Ya ipa'innila' hi tatagu nadan ninomnom'u. Ha'on hi Apu Dios an ongal di abalinana.

Hay Puntutuyuan Nadan I Israel

5 ¹Da'yun ibba' an i Israel ya donglonyuh tuwen kantan mikantah nan waday nate te athitu di ahi ma'at i da'yu. Ta nan ikanta' ya alyonay, ²Da'yun ibba' an i Israel an paddungnay mangilog an babain nagah ot munnanong hidi te ma"i'd ha bumoddang hi mamangon i hiya.

³Ya manue hi athidiy ingkanta' ya nan Dios an na'abbaktu ya alyonay, Nadan tataguh ad Israel ya ituda'day hinlibun (1,000) tindalun e mi'gubat mu ammuna ha hinggahut (100) hi mibangngad i dida. Ya nan hinggahut'en (100) tindalu ya himpulu (10) ya abuh di mibangngad. ⁴Ta hiya nan mahapul an ibangngadyun mangun'unud i ha'on an Dios ta way atonyun tumagu. ⁵Mu adi mahapul an ume ayuh ad Betel ya hi ad Gilgal onu hi ad Beerseba an e mundayaw. Te madadag hi ad Betel ta ma'id ha pumbalanan diyen boble. Ya nada'en bimmobleh ad Gilgal ya miyedah udum an boble.

⁶Ya ha'on an hi Amos ya inali' di, Ot hiya nimpe nan mahapul an ibangngadyun mangun'unud i Apu Dios ta way atonyun tumagu. Te adi ayu'e mangun'unud i hiya ya umalin ay apuy ta dadagon da'yun i Israel ya ma'id ha mabalin hi mangdop i diyen apuy hinadan dios an dayawonyu hi ad Betel. ⁷Te da'yun adi maphod di pangatna ya pumbalinonyu nan nipto' hi layah ta pahiwonyu nan maphod an pangat.

⁸Nan nunlumuh nadan bittuwon an nungngadan hi Pleyades ya hi Orion ya hiya boy mangipapatal hinan munhihillong ya atbohadin hiyay mangipahilong hinan mapatal. Ya ta'on on nan liting hinan baybay ya abalinanan mangipiyeh nan luta. Te hiya hi Apu Dios. ⁹Ot agge naligat hi panadaganah nan boblen ta'on on nahamad di aladna. ¹⁰Mu da'yun tatagu ya ma'ahihhiwo ayuh nan mangita'dog hi nipto' ya pahiwonyu nadan mangibagah immannung. ¹¹Ya paligatonyu bo nadan nun'awotwot ya pinlohyu nadan inapitda. Ta hiya nan ta'on on iniphodyuy ma'aphod an baleyu ya adiyu punhituwan. Ya ta'on on nuntanom ayuh greyp an mapmaphod di tigona ya bokon da'yuy manginum hinan bayah an ma'apya i dadiye. ¹²Te hi Apu Dios ya innilana nadan himpappangen numbahulanyu. Ya paligligatonyu nadan nipto' di pangatnan tatagu te alanyu nadan ibayadda i da'yu ta adi ma'at nan nipto'. Ya da'yu boy gumapu ta adi ma'at nan lebbengnan ma'at hinadan nun'awotwot hinan punhahapitan.

¹³Ot da'yun nanomnoman ya udu'dulnay namaag ya dindinnongan ayu. ¹⁴Ya hanat nan maphod di atonyu ta bokon nan adi maphod ta way atonyun tumagu ya umannung nan alyonyun ita'dog da'yun Apu Dios an ongal di abalinana. ¹⁵Ta du'gonyu nimpe nan adi maphod ta nan maphod di atonyu. Ya tigonyu bo ta nan nipto' di ma'at hinan punhumalyaanyu ta alina ya hom'on da'yun nabatih ad Israel hinan ongal di abalinanan Dios.

¹⁶Mu gapuh nan numbahulanyu ya inalin nan ongal di abalinanan Dios di, Dakolday umukayungan ya ahikokoga an gapuh nadan nun'ate. Ta ta'on on nadan e muntantannom on binagaanda ta middumdah nadan nanginnilan mungngulgul. ¹⁷Ya ta'on on hinadan puntanomandah greyp on wahdiday ahikokoga. Ot ma'at datuweh tun pundusaa' i da'yu. Ha'on an Dios di mangali.

¹⁸Ta ha'on an hi Amos ya inali' di, Mahmo' ayu ahan an mamannod hi dumatngan di pundusaan Apu Dios. Te aggeyu innilan hidiyen pundusaana ya paddungnay humihillong an ma'id ha patal. ¹⁹Ya hay ma'at i da'yu ya umat hi ma'at hinan tagun mamtik ta mihwang hinan layon yaden damuwonaot bo han bear. Ya ta'on boh on hi balena ya hidin hinunggop ot ih'anah nan dingding ya kinalat ot bon di ulog di ta'lana. ²⁰Ta hidiyen pundusan Apu Dios ya mi'alig hinan munhihillong an ma'id ha namnamaon hi umamlongan.

²¹Te hi Apu Dios ya alyonay, Ma'ahihhiwoa' hinadan a'am'amunganyu an alyonyuy pundayawyun ha'on. ²²Ya ta'on on iyaliyuy maghob an mi'nong ya makan ya adi' abuluton. Ya atbohadin adi' abuluton nadan impatabayun animal an i'nongyun ha'on. ²³Ot idinongyu nan tumling an kantayu te adi' pohdon an donglon nadan ipagangohyun harp. ²⁴Te hay pohdo' ya nan nipto' ya maphod an pangat di punnanongonyun umat hinan wa'el an adi matmatdu'.

²⁵Mu hidi tuwalin nangipanguluwa' i da'yuh nan agge naboblayan hi napat (40) di tawon ya na'innilan bokon ha'on an Dios di nanginonganyuh nadan ugganyu i'nong ²⁶te nadan dios di udum an tatagu an bulul an da Sikkut an alyonyun patulyu ya nan inyammayun ing'ingoh di bittuwon an hi Kiyyun. ²⁷Ta hiya nan baludon da'yu ya inye da'yuh udum hi boblen mala'uhan hi ad Damaskus. Ha'on an Dios an ongal di abalinany mangalin tuwe.

Hay Adadagan Nan Bobleh Ad Israel

6 ¹Ha'on an hi Amos ya alyo' di, Mahmo' ayun malmallinggop ya nundingngol an ibba' hi ad Jerusalem ya hi ad Samaria an pumbagaan di tataguh boddang. ²Hanat nomnomnomonyuy na'at hinan bobleh ad Kalneh ya nan ongal an bobleh ad Hamat ya ta'on on hi ad Gat hi ad Pilistia. Te ta'on hi alyonyuy ong'ongngal di abalinanyu mu nadan tatagu i dadiyen boble ya undan adi ayu bo madadag. ³Ya manu te adiyu pohdon an nomnomnomon an dumatong di punligatan mu hay immannung ya agagga ya madatngan nan atatakut an punhumalyaan Apu Dios i dita'u. ⁴Ta da'yun kakadangyan an umanuya'uyad hi mapmaphod an kama an na'alkusan hinan na'alah nan ba'git di elepante ya namaaggon himmanidhidda ayuh mun'atataban baka ya kalnero. ⁵On kimmanankanta ayuh nalgom on inunnudanyuh nadan umat hi harp ta ay ayu nala'ing an umat hidin patul ta'un hi David. ⁶Ya aga'aganyuy inum hi bayah ya na'angnginan bangbanglyu usalonyu mu ahi ayu umukayungan hi adadagan di bobleyun i Israel. ⁷Ta gapu i naen a'atyu ya da'yuy mamangulun miyeh udum hi boble ta mumbalin ayun balud hidi ta mapogpog hidiyen maphod an nitaguwanyu.

⁸Te nan na'abbaktun Dios ya alyonay, Ma'ahihhiwoa' hinan punlattuaganyun tinanud Jacob ya ta'on on nadan o'ongal an baleyu ya umipabungot i ha'on. Ta hiya nan idat'uh nadan binuhulyuy bobleyu.

⁹Ta ha'on an hi Amos ya inali' di, Ta'on on waday himpulun (10) mabatih nan ohan bale ya mateda bo. ¹⁰Ya nan natuddun i'ibadan mumpapto' hinan nate ta ilah'una ya ena pinu'ulan ya mahmahanah nan ohan nabati an alyonay, On waday udum an hi ibbam an matagu? Ya alyonay, Ma'id. Mu dindinongta ya halipodpodonta ta adita haphapiton nan ngadan Apu Dios.

¹¹Nomnomnomonyu an hi Apu Dios e di mangali ya mun'apapa"ihday o'ongal ya kikkitang an bale. ¹²Nan mungkabayu ya adina iye nan kabayuh nan battubattu te innilanan adina abalinan. Ya atbohdi hinan mun'aladu an adina pun'aladuwon nan baka hinan battubattu te innilanan adina abalinan. Mu tanganu on da'yu ya aggeyu innila nan nipto' an pangat ta numbalinonyu nan nipto' an pangat hi ay kodot ya nan maphod hi adi maphod? ¹³Ya munlattuweg ayu bo udot hi amlongyuh nunsakupanyuh ad Lo-Debar. Ya alyonyu boy gapuh bikahyu ya sinakupyuh ad Karnaim.

¹⁴Mu hi Apu Dios an ongal di abalinana ya alyonay, Nomnomnomonyun tinanud Israel an gagala moy pangipa'aliya' hi titindalun malpuh udum an boble ta sakuponday bobleyuh ad Lebo-Hamat hi nangappit hi huddo'na ta ingganah nan nundotal hinan arabah.

Nadan Nipatigon Amos

7 ¹Nan na'abbaktun Dios ya waday impatigonan ha'on. Ta nomnomnomon ta'u an pa'aliyonay dakkodakkol an dudun hitun gagala ya pumngol nan pinidwa an nalpah mon nagapas nan midat hinan patul. ²Ya tinigo' an inan nadan dudun an namin nadan nitanom ot mumpahpahmo'a' an alyo' di, Apu Dios an na'abbaktu, pakawanom bahan di numbahulanmi te undan nganney atonmin tumagu yaden oh'ohha ami bo udot.

³Ya alyon Apu Dios di, Ta'omman mo ya agge' impa'annung hidiyen impatigo' i he"a.

⁴Ya wada boy impatigon nan na'abbaktun Dios i ha'on an nunhiglan pundusana te pun'ayagana nan apuy ot pu'ulana nan ongal an baybay ta natdu' ot ilagatna nan luta. ⁵Ta alyo' di, He"a Apu Dios an na'abbaktu, adim bahan aton hinae te mahmo' ami nimpén tinanud Jacob te on ami oh'ohha bo udot.

⁶Ta agge mo inat Apu Dios hidiye an alyonay, Ta'omman ya agge' inat.

⁷Mu indani ya wada boy ohan impatigon Apu Dios i ha'on. Ot nomnomnomonyu an tinigo' hiya an timma'dog hinan paldang di binattun alad an inodnana han nataldong an punlinyana ta tigona on na'andong hidiyen alad. ⁸Ot alyonan ha'on di, Nganney tinigom Amos?

Ot alyo' di, Han nataldong an punlinya.

Ot alyonay, Nomnomnomom an hiyah naey paniga' hi a'atyun tinanud Israel an umat ayuh nan agge na'andong an alad ta hiya nan adi mo

mibahho nan ninomnom'un pundusa' i da'yu. ⁹Ta madadag an namin di pundayawanyun tinanud Isaac. Ya mipapateda nadan holag nan patul an hi Jeroboam ta mapogpog di pun'ap'apuwanda.

Hay Pamihulan Amasiah I Amos

¹⁰Ya wada han padi an hi Amasiah hi ad Betel an nuntudo' i Jeroboam an patul hi ad Israel ot alyonay, Umman hi Amos e ya nunnomnom hi adi maphod an aton i he'a ya hitun numboblayan ta'u. Ya analyonay madadag ta'un namin ituwen boble. ¹¹Te alyonay, Ahi'a anu mate Jeroboam hi gubat ya inye da'min namin an i Israel hi udum an boble.

¹²Ta ni'hapit hi Amasiah i ha'on an alyonay, Ammuna ya imbanggadmu ad Judah ta hidiy em bumolaan ya em nuntududuwan. ¹³Ta adi'a e humapihapit hitun ad Betel an pundayawan nan patul ya nadan tatagu.

¹⁴Ot alyo' i hiyay, Ha'on ya bokon ha'on nan propeta an mabayadan ya bokon propeta nan nangimbabale i ha'on te ha'on ya mumpappapto'a' hi kalnero ya nadan bungbunga'an an fig ya ammuna. ¹⁵Mu impadinonga' i Apu Dios i diyen tamu' ot honagona' hitun ad Israel ta ipa'innila' i da'yuy alyona.

¹⁶Ta hiya nan unhaot donglom nan ibagan Apu Dios. Mu onnot on alyom i ha'on hi adi' ipa'innilay adi maphod i da'yun ibba' an tinanud Israel ya adi da'yu tudduwan an ibba' an a'apapun Isaac. ¹⁷Ta hiya nan alyon Apu Dios i he'a Amasiah di, Nan ahawam ya mumbalin hi mumpabbabbayad hi adolnah tun bobleyu. Ya nada'en imbabalem ya matedah gubat. Ya he'a'e bo ya mate'a damdamah udum an boble. Ya hanada'e bon lutam ya gogodwon di udum an tatagu. Te miye ayun namin an i Israel hi udum hi boble.

8 ¹Ya wada boy impatigon nan na'abbaktun Dios i ha'on. Ta inoy an tinigo' han bahket an nattuwan hi nalum an bungbunga'an. ²Ya inalinan ha'on di, Amos, nganney tinigom?

Ot alyo' di, Han bahket an nattuwan hi nalum an bungbunga'an.

Ya inal in Apu Dios di, O te nadatngan moy adusaanyun tatagu' an tinanud Israel an umat ayuh nan nalum an bungbunga'an ot adi madne ya ma'at. ³Ta i diye ya mumbalin nadan kanta hinan Templo hi kantan mikantah nan waday nate. Te dakkodakkol di mate ta awakilatda ya ma'id ha al'ali.

⁴Ot alyo' an hi Amos di, Da'yun mamalpaligat hinadan mahmo' an nun'awotwot ⁵ya aptuwanyuy agibbuhan di Habadun tungo ya nan ngilin di nakayangan nan bulan ta way atonyun munggatang hi boga te nonomnomonyun mungkuluk hinadan gumatang te usalonyu nan agge nipto' an kiluwan. ⁶Ta ta'on on nadan adi maphod an wit on ingnginayun dida. Ya nada'e attog an adi pa'aggatang hi hapatutda on ginatangyu ta mumbalindah himbutyu.

⁷Mu hi Apu Dios ya alyonay, Adi' linglingon dadiyen adi maphod an inatda an ta'on onda ipabaktuy niyatandan ha'on. ⁸Ta hiya nan umalyog ta bumaktu nan luta ya ahi dimma"ul ta umat hinan wangwang hinan dumakolan di liting ya ahi immoh'ohha. Ta dakkodakkol di mate ta umukayungan di tatagu. ⁹Ta hidiyen pangipatiga' hi bungot'u ya humilong tun lutan ta'on on hinan tongan di algo. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹⁰Ta pumbalino' nadan pun'amlonganyuh eyu umukayungan ta ta'on on nadan kantayu ya mumbalin hi kantah nan waday nate. Ta munlubung ayuh langgut ya mumpakalbu ayu an umat hinan natey binuktung an imbabalena. Te himpappangey ma'at i diyen algo.

¹¹Ya alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Udum hi algo ya ta'on on pinhod nadan tatagun donglon mohpe nan tugun'u ya ningamut an ma'id mo. Ta umatdah nan tagun na"uwoh ya na'aaggangan mu ma'id ha akhupanah makan ya liting. ¹²Ta hidiye nan ahi munhawwangan di tataguh abobboblen munhapul hi humapita' mu ma'id. ¹³Ta ta'on on ha mangilog an babai onu ha mabikah an mangilog an lala'ih ya milu'uy hi inuwohna ¹⁴mu naladaw mo te bokon ha'on di eyu dinayaw hi ad Samaria ya hi ad Dan ya hi ad Beerseba ta hiya nan nipaddung ayuh nan mihubag an adi pa'abbangon.

9 ¹Ya wada boy nipatigon ha'on an tinigo' hi Apu Dios an timma'dog hi awadan nan punggobhan hi mi'nong. Ot alyonan ha'on di, Tultulam di uhhun nadan tu"ud tun Templo ta matob di atopna ta matonan nadan tatagu. Ya hanadan adi mate i diye ya ipapate' didah gubat ta ma'id ha bumtik. ²Ya ta'on hi alyonday mungka"utdah ingganah datnganday boblen di nate onu ta'on hi tumuludah ad lagud ya hama'o' damdama dida. ³Ya wa'e bo ta eda mipa"eh nan uhhun nan nabillid an nungngadan hi Karmel ya e' damdama hama'on didahdi ya impudong'u dida. Ya ta'on hi alyonda boy umeda mipa"eh dallom di baybay ya baalo' nan atatakut an ulog ta patayona didahdi. ⁴Ya atbohadin ta'on hi iyen di binuhulda didah udum an boble ya ipapate' didahdi te nunnaud an adi' boddangan dida.

⁵Ot nan ongal di abalinanan Dios ya ammuna ha panapaanah tun luta ya mun'a'agde te umalyog ya impabaktuna nan luta ya ahina impada"ul ta umat hinan wangwang hinan dumakolan di liting ya ahi immoh'ohha. Ta dakkodakkol di mate ta umukayung nadan tatagu. ⁶Hi Apu Dios ya abalinanan aton hidiye te hiyay nangiyammah ad lagud ya tun luta. On inakupnay liting hinan baybay on numbalinonah udan ta ma'udanan tun luta.

⁷Ya inalinay, Undan hay panigo' i da'yun tinanud Israel ya ud'udu'dul ayu mu nadan i Etiopia. Manu te inikak da'yuh ad Egypt. Mu ta'on damdamah on nadan i Pilistia ya inilpu' didah ad Krete ya nadan i Syria ya inilpu' didah ad Kir.

⁸Nomnomnomonyu an ha'on an na'abbaktun Dios ya innila' di numbahulanyun tinanud Israel ta hiya nan dadagon da'yun ha'on. Mu adi da'yu dadagon an namin an tinanud Israel. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ⁹Ot nomnomnomonyu an ibaga' tee an mapalpaligat ayun tinanud Israel hi abobboble ta mi'alig ayuh nan alina an mayakayak mu ma'id ha ta'on on oha i da'yun mangun'unud i ha'on hi matala'. ¹⁰Mu an namin nadan numbahul ya matedah gubat an ta'on onda alyon di, Adi mahan mabalin hi iyabulut Apu Dios an e ma'at i dita'uy adi maphod.

Hay Pangipapto'an Apu Dios Hinadan Tataguna

¹¹Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Udum hi algo ya pumbangngado' nan pun'ap'apuwan din hi David an mi'alig hinan napalu'ah an balen mipaphod ta umat hinan a'atna tuwali. ¹²Ta sakuponyu bo nadan nabatih ad Edom ya an namin nadan udum an boble an niddum ni' hidin nun'ap'apuwan David. Ha'on an Dios di mangali ya mangat i datuwe. ¹³Ya ma'at'eh tuwe ya agaggaon immongngal nadan itanomyun wit ta dakkodakkol di gapasonyu ya adi ayu pa'aggapas yaden madatngan boy pun'aladuwan. Ya atbohadin adi maplag an namin di greyp yaden madatngan boy puntanományu ta mahawwalan di ma'inum. ¹⁴Ta athidin ibangngad da'yu nimpén tatagu' an niyeh udum hi boble ta iphodyu bo nadan bobleyun nadadag ta pumboblayanyu. Ya muntanom ayuh greyp ta waday inumonyu ya munliya' ayu ta waday anonyu. ¹⁵Ta paddungnay intanom da'yun tatagu' hinan boblen indat'u ni' i da'yu ya ma'id moy mangubat i da'yu. Ha'on an Dios an dayawonyuy mangalin tuwe.

Obadiah

Hay A'at Tuwen Liblun Obadiah

Hituwen liblu ya nitudo' hidin nalpahan di na'abakan nadan tinanud Israel hi ad Judah hidin limay gahut ta nawalut onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (586 B.C.). Ya nadan tinanud Edom ya nunhiglay amlongdah nan na'at hi ad Jerusalem ta binoddanganda nadan udum an boble an numpangalah nadan nun'abalol an wadah nadan tinanud Israel. Te nadan tinanud Edom ya nadney numbubuhhulanda hinadan tinanud Israel.

Ta impa'innilan Obadiah di adusaan nadan tinanud Edom ya hay a'abakanda an umat hi na'at hinadan udum an binuhul nadan tinanud Israel. Ya imbagana bo an hanadan tinanud Israel ya umanamutdah bobledah udum hi algo.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay adusaan nadan tinanud Edom (Obadiah 1-16)
2. Hay nangabakan nadan tatagun Apu Dios (Obadiah 17-21)

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Edom

¹Hiyah tuwey impatigon nan na'abbaktun Dios i ha"on an hi Obadiah hi ahina aton hinadan i Edom. Ya dingngolmi nan imbagan Apu Dios an waday hinnagnan umeh nan abobboble ta ena ibaga an mundadaanda ta eda gabuton hi ad Edom. ²Ta inalin Apu Dios hinadan tinanud Edom di, Nomnomnomonyu an pakapuyon da'yu ta punhimpipihulan da'yuh tatagu. ³Ta ta'on on mumbaktu ayu an gapu ta nipa"eh nadan doplah nan bobleyu ta hay punnomnomyu ya ma"id ha mabalin hi umalin mangubat i da'yu. ⁴Ya ta'on on mabikah ayu ta umat ayuh nan agila an mangintatagen tumayap ya inha"adyuy babaleyuh nadan nun'itage mu ipada"ul da'yu damdama. Ha"on an Dios di mangalin tuwe.^a

⁵Hanadan mangakoh nan hilong ya alanda nan abalinandan alan ya abuh. Ya nada'en mumbulas hi greyp ya wadan waday batiyonda ta alan nadan nawotwot. Mu nadan binuhulyu ya nunhiglay pangatdan

---

^a 1:4 Jeremiah 49:14-16

da'yu. ⁶Te alandan namin nadan nun'abalol an odonyu an ta'on on inhamadyun impa^e. ⁷Ya hanada'e bon bimmoddang i da'yu ni' hi gubat an imbilangyuh gagayyummy ya a"ulan da'yu i dida ta hiya nan ma'abak ayu. Ya ahi da'yu bo udot pa'aanon hinan bobleyu. Te mundundunnu ayu ya paddungnay kinna da'yuh nan huluda. ⁸Ta ta'on on nadan nun'anomnoman an uggan manugun i da'yun i Edom ya dadago' hitun pundusaa' i da'yu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe. ⁹Ya ta'on on nadan tindaluyu ya nunhiglay takutda ta hiya nan matedan namin.

¹⁰Ma'at datuwe i da'yu an i Edom ta mibabain ayuh inggana te nunhiglay nangatyuh nadan i'ibayun tinanud Jacob an umat hi namatayanyuh nadan udum i dida ya hay nangalanyuh nadan nun'abalol an odonda. ¹¹Yaden unhaot da'yuy bimmoddang i dida hidin hinggop di binuhulda ad Jerusalem ot gogodwonda nan kinadangyanda. Mu namaaggot mangmangmangonyu dida ta paddungnay niddum ayu i dadiyen binuhulda. ¹²Ya unhaot inhakityu dida i diyen dimmatngan di binuhulda. Mu ma'id te onnot on nunhiglay amlongyuh din pundadagda dida. Ya nginihngihilanyu bo udot dida hidin munholholtapda. ¹³Ta aggeyu ahan tatawwa himmo' nadan tatagu' an on ayuot immamlong ot ume ayuh bobleda ot pun'alayu nadan nabati an kinadangyanda. ¹⁴Ya minamayu bo te e ayu numbota' hinadan awon ot puntiliwyu nadan e'ot bumtik ot iyeyu didah nadan binuhulda.

¹⁵Mu adi madne ya madatngan di pundusaa' hi atagutagu hi abobboble. Ot hanadan ina'inatyun i Edom ya ma'at damdama i da'yu. ¹⁶Te nunhiglay namalpaligatyu hinadan tatagu' hinan nabillid an niyappit i ha'on. Mu namamay ahiyu punholholtapan hitun pundusaa' hi atagutaguh abobboble ta madadag ayun namin.

Hay Pangabakan Nadan Tinanud Jacob

¹⁷Mu hanada'en tatagu' an mihwang ya mihi"ugda hinan niyappit i ha'on hinan nabillid an ad Zion hi ad Jerusalem. Ta didan tinanud Jacob di munhituhdi te bobleda tuwali. ¹⁸Ta didan tinanud Joseph an imbabalen Jacob di manadag i da'yun i Edom an tinanud Esau an umat hi pangat di apuy hinan dagamiy pangatda. Ta ma'id ha mabati i da'yu an tinanud Esau. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹⁹Ta hay mumboble moh ad Edom hinan nangappit hi muyyadna ya nadan i Judah an nunhituh nan negeb.^c Ya hanada'en munhituh nadan nabillid hi nangappit hi tuluwan di algo ya sakupondah ad Pilistia ya hi ad Samaria an ohan bobleh ad Ephraim. Ya hanada'en i'ibadan tinanud Benjamin ya sakupondah ad Gilead. ²⁰Ya hanada'en udum an tinanud

---

^b 1:6 Jeremiah 49:9-10   ^c 1:19 Nan negeb ya hidiye nan napudut an luta hi nangappit hi muyyad di ad Judah.

Israel an umanamut an malpuh nadan boblen niyayanda ya sakupondah ad Poenisia ta ingganah ad Sarepat hi nangappit hi huddo'na.

Ya nada'e an i Jerusalem an niye ni' hi ad Separad ya sakuponda damdama nadan negeb an nangappit hi muyyad di ad Judah. ²¹Ta didan mangabak^d hi gubat ya umedah nan nabillid an ad Zion ta diday mun'ap'apuh nan boblen ni' nadan tinanud Esau. Ya hi Apu Dios di mumpatul i dida.

---

^d 1:21 Hay alyon di udum an Biblia hinan mangabak ya datuwe nadan mihwang.

Jonah

Hay A'at Tuwen Liblu

Hi Jonah ya oha an propetan di tinanud Israel (2 Patul 14:25). Hiya ya wadah din numpatulun Jeroboam. Ya nadan i Assyria an numbobleh huddo'na ya hidih nangappit hi tuluwan di algoh ad Israel ya mibilangda hi binuhul di tinanud Israel. Ya hay awadan di patul hinan bobleh ad Assyria ya hi ad Ninibeh. Ya hay nangituda'an Apu Dios i Jonah ta ena ibaga hinadan tatagu an adi madne ya madadag di bobleda an gapuh nadan adi ahan maphod an ato'atonda ya hi ad Ninibeh.

Mu hi Jonah ya adina pinhod an aton nan inalin Apu Dios te nadan i Assyria ya binuhul nimpen di tinanud Israel. Ta adina pohdon an muntutuyuda nadan i Ninibeh te innilana an hom'on Apu Dios dida ya adina dusaon dida.

Ta hiya nan impatnan Jonah an ibtikan hi Apu Dios ot e milugan hinan papol an umeh ad Tarsis an nidawwi hi ad Ninibeh. Mu impa'alín Apu Dios di puwo' hinan baybay ta hiya nan bingkahda hi Jonah hinan baybay hidin na'innilaanda an hiyay gapunah wadah diyen puwo'. Mu inihwang damdaman Apu Dios hi Jonah ta indadaana han ongal an ekan an nangaminul i hiya ot ahina e ibulah nan pingngit di baybay.

Ot ahi mohpe un'unudon Jonah hi Apu Dios ot umeh ad Ninibeh ot ena ipa'innila nan inalin Apu Dios hinadan tataguhdi. Ya nuntutuyuda peman nadan tataguhdi ot adi mo dusaon Apu Dios dida ta aggena dinadag di bobleda. Ta hiyah diyey mangipatigo an hi Apu Dios ya hom'ona ya ipapto'nan namin di tatagu an bokon nadan tinanud Israel ya ammunu.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangibahhawan Jonah hinan imbagan Apu Dios (Jonah 1)
2. Hay nundasalan Jonah hi awadanah putun nan ekan (Jonah 2)
3. Hay nangunudan mohpen Jonah i Apu Dios (Jonah 3)
4. Hay nammo'an Apu Dios hinadan i Ninibeh (Jonah 4)

Hay Nangibahhawan Jonah Hinan Imbagan Apu Dios

1 ¹Wada han hi Jonah an imbabalen Amittay an himmapitan Apu Dios ot alyonay, ²Ume'ah ad Ninibeh ta em ipa'innilah nadan tatagu i diyen damuna an boble an madusada te nunnaud mo ahan an adi

maphod di pangatda. ³Mu hi Jonah ya inibtikanah Apu Dios ot umeh ad Joppa ya wada han papol an umeh ad Tarsis ot bayadana nan pulitina ot milugan ta ipluynah ad Tarsis.

Hay Pimmuwo'annah Nan Baybay

⁴Mu hi Apu Dios ya impa'ena han mabikah an puwo' hinan baybay ta inihbodna'e on nunhiglan ay mapa"ih nan papol hi pangpangatna. ⁵Ya timmakutda nan mumpuntamu i diyen papol ta way ohaon mumpaboddang hinan diosna. Ot pun'ibkahda boh nan baybay nadan kalga ta wan yumapo nan papol. Mu hi Jonah ya wahdih nan hiluk an na'allo'an. ⁶Ot e bangonon nan kapitan di papol ot alyonay, Undan ma'adinnol'a an malmallo' i ha athitu? Bumangon'a ta mumpaboddang'a pibo hinan Dios an dayawom ta alina ni' ya hom'on dita'u ta adi ta'u mate.

⁷Mu hiya damdama nan puwo' ta munhahapitda nan mumpuntamuh nan papol an alyonday, Ibunut ta'u ta wan ma'innila hi'on nganne i dita'uy linummu ta waha athituh atatakut hi ma'ma'at.

Ot hidiye moy atonda ya hi Jonah di nabunut.

⁸Ot alyondan hiyay, Ad uwanin he"ay nabunut ya ibagam on nganney tamum ta wahtu'a ya tanganu on waha athituh ma'ma'at? Undan nganney bobleh nalpuwam ya nganne ayu an tatagu?

⁹Ya alyon Jonah di, Hebrew^a ami an hay dayawonmi ya hi Apu Dios hi ad abunyan an nunlumuh luta ya tun baybay.

¹⁰Ya nangintattakutda nadan ibbana ot alyonday, Undan nganne tuwalyi inatmu? Ya na'innilaanda an hiya ya inibtikanah Apu Dios te aggena pinhod an unudon nan imbagana.

¹¹Ya mamammama nan puwo' ta alyonda mon hiyay, Ot nganne moy atonmin he"a ta wan duminong tun puwo'?

¹²Ya alyon Jonah di, Bokahona' mo attog hinan baybay ta wan duminong. Te innila' an ha'on di gapunah nawadaan tuwen nunnaud an puwo' ta onyuot eh'a ilagatan.

Hay Nangibkahanda I Jonah Hinan Baybay

¹³Mu nadan muntamuh nan papol ya adida damdama mangmanghop an mangipada'al hinan papol hinan pulantag. Mu adida abalanan te namaman ibibikah nan puwo'. ¹⁴Ya mumpahpahmo'dan Apu Dios an alyonday, Apu Dios, adi da'mi bahan patayon ya adi da'mi pabahulon hi atayan tuwen tagu. Te he"a ya nan pinhodmuy ma'at.

¹⁵Ot alandah Jonah ot ibkahdah nan baybay. Ya ni'bagan dimminong nan puwo'. ¹⁶Ta namamay takut nadan wah nan papol i Apu Dios ot

^a 1:9 Hay pangalin nadan bokon Judyu hinadan tinanud Israel ya Hebrew.

idawatday i'nongda i hiya. Ya imbagada bon waday udum an idawatdan hiya.

¹⁷Mu indadaan Apu Dios han onngga'ongal an ekan ta inaminulnah Jonah. Ot miha"ad hi putun nan ekan hi tuluy algo ya tuluy labi.^b

Hay Dasal Jonah Hi Awadanah Putun Nan Ekan

2 ¹Nundasal hi Jonah hi awadanah putun nan ekan ²an alyonay, Numpahpahmo'a' i he'a Apu Dios ya timbala' i he'a. Ya hidin alyo'ot on mateya' hi awada' hi ad dallom an aya' nilubu' ya dingngolmuy pumpahpahmo'a'. ³Te hidin inibkaha' hinan baybay ta immeya' hi ad dalom ya na'amta' nan bikah nan liting ya ta'on on nan maludulludun an dalluyun an winadam. ⁴Ta hay nomnom'u ya alyo' ni' on nihi"ana' i he'a ta adiya' mo mundayaw hinan Templom. ⁵Te umipatakut nan liting hi ad dalom. Ya nalibodan di ulu' hi holo' hidih nan baybay. ⁶Ta alyo'ot on munnanonga' mohdih nan pu'un di billid an dallom nan baybay mu tinaguwa' i he'a Apu Dios an dayawo'. ⁷Ya hidin amta' an ay maguyud di yahyah'u ya ni'happitana' i he'a ya dingngola' hinan awadam. ⁸Mu nadan tatagu an mangidinol hinadan bulul an ma'id ha abalinanda ya din'ug da'a an bumanoddang i dida. ⁹Mu ha'on ya ikankanta' di punhanaa' i he'a ya idawat'u bo nan i'nong'u i he'a. Ya ato' nan imbaga' i he'a hi ato'. Te he'a Apu Dios ya abuh di managuh tagu.

¹⁰Indani ya imbagan Apu Dios hinan ekan ta ibulanah Jonah hinan pulantag.

Hay Nangunudan Jonah Mohpe I Apu Dios

3 ¹Ya himmapit boh Apu Dios i Jonah an alyonay, ²Ume'ah ad Ninibeh an damunan boble ta em ipa'innilah nadan tataguhdi din imbaga' i he'a. ³Ot unudon mohpen Jonah nan imbagan Apu Dios ta immeh ad Ninibeh. Ya hidiyen boble ya abilloq ta mahapul di tuluy algo ya ahi mabalin an hinapon. ⁴Ta hinan hopap di algo hi dimmatnganahdi ya e dimmanallanan i diyen boble ot ahina e itkuk an nangibaga hinadan tatagu an alyonay, Ipa'innila' i da'yu an mala'uy napat (40) di algo ya madadag ayu ya ta'on on tun numboblayanyu!

Hay Nuntutuyuan Nadan I Ninibeh

⁵Ya nadan tataguh ad Ninibeh ya kinulugdah diyen impa'innilan Apu Dios. Ot hahapitonda mo ta wan an naminda an mihipun hinadan nabaktuy sa'adda ta ingganah nadan nun'ada"ul ya mun'ulatda ya mumpunlubungdah langgut ta ipatigoday puntutuyuwanda.^c

⁶Ya ta'on on nan patuldahdi ya ona dingngol hidiye ya numpada"ul ta ta'on on hiya ya inaana nan inlubungna an lubung di patul ot ilubungna

^b 1:17 Matthew 12:40   ^c 3:5 Matthew 12:41; Luke 11:32

nan langgut ot e umbun hinan awadan di dapul ta pangipatigonah puntutuyuwanah numbahulana. ⁷Ot honagonay e mangipa'innilah nan inyuldinah nadan tatagu hi ad Ninibeh. Ya hidiyen uldin an nalpuh nan patul ya nadan ap'apun munhilbin hiya ya alyonay, An namin ta'un tatagu ya ta'on on nadan animal ta'u an umat hi baka ya kalnero ya mahapul an ma'id ni' ha mangan ya ma'id ha uminum. ⁸Ya nunlubung ta'uh langgut ya nun'ihophop ta'uy udum hinadan animal ta'u. Ya way ohaon inhamadnan mi'happitan i Apu Dios. Ya inwalong ta'un namin nan adi maphod an impa'ingha ta'u an namamah nan e ta'u pamalpaligatan hi tatagu. ⁹Ta wan alina ni' ya baliwan Apu Dios nan ninomnomna ya himmo' dita'uy ya ma'ubayah di bungotna ta wan adi ta'u ni' mun'ate.

¹⁰Ya hidin tinigon Apu Dios nan eda nangiwalongan an mangat hi adi maphod ya himmo'na dida ta aggena dinusa dida an ta'on on hiyay imbagana ni' hi atona.

Hay Bimmoholan Jonah I Apu Dios

4 ¹Mu hi Jonah ya ma'id ahan ha amlongna an onnot on bumohbohol. ²Ta ni'happitan i Apu Dios an alyonay, Innila' an he" a an Dios ya on tuwali ongal di pamhodmu ya homo'mu ya atbohadin nanongnan ma'ule'a. Ya nundadaan'a an mamakawan hi bahul di tatagu ta wan adim mo dusaon dida. Ya innila' tuwalih din agge' ni' nakakan hi boblemi di adim pundusaan hinadan i Ninibeh ta hiya nan ni'bagaa' an nakak ta bumtika' hi ad Tarsis. ³Ot ad uwani Apu Dios ya bangngadommot attog di nitaguwa' te udu'dul ona' mate.

⁴Ya alyon Apu Dios i hiyay, Tanganu on namaag ya ma'abohhol'a?

⁵Ot taynan Jonah hidiyen boble ot ipluynah nangappit hi tuluwan di algo ot e um'umbun hidi an iniphodna han punhidumana ta hadhaddonay ma'at hi ad Ninibeh. ⁶Indani ya wada han impahangon Apu Dios ta hinidumanah Jonah ta maphod hi ena um'umbunnan. Ya ma'am'amlong hi Jonah i diyen wakal.

⁷Mu hidin hiyah mun'awiwi"it i diyen ibigatana ya impa'en Apu Dios han bigih an nangan hinan wakal ta nalyoh. ⁸Ya hidin pinumtang ya impatuyup Apu Dios han na'appudut an dibdib ta namaag ya ma'ul'ulaw hi Jonah. Ta pohdona mo an mate ot alyonay, Udu'dul attog di mateya' mu hanan eya' mi'tagu i ha athitu.

Hay A'at Di Homo' Apu Dios

⁹Mu alyon bon Apu Dios i Jonah di, Tanganu on'a ma'abohhol hi natayan nan wakal?

Ya alyon Jonah di, Ma'abohhola' nimpe te pohdo' an mate.

¹⁰Ya alyon bon Apu Dios i hiyay, Hinaen wakal ya ni'bagan timmulu ot mi'baga bon mate. Mu at'ehnay pangayyum hinan wakal an ta'on on ma'id ha na'ungalam ¹¹ya undan adi namamay punnomnom'uh tun damunan bobleh ad Ninibeh an niha'adan di mahuluk hi hinggahut ta baintiy libun (120,000) tatagu. Dida ya aggeda ni' na'innilaan nan nipto' ya nan nibahho ya nilagatda bo nadan dakol an animalda.

Mikah

(Micah)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hi Mikah ya oha an propeta an nangipa'innilah nan pohdon Apu Dios an aton nadan tatagu ya nadan ap'apu hi ad Israel ya hi ad Judah. Hay niha'adan nan patul hi ad Israel ya hi ad Samaria ya hi ad Judah e ya hi ad Jerusalem. Ta hi Mikah ya impa'innilana i dida an dusaon Apu Dios dida an gapuh nadan adi maphod an ato'atonda. Te hay eda daydayawon ya nadan dios an dayawon di udum an tatagu an ni'iboblen dida. Ya dakol di udum an adi maphod di ato'atonda an umat hinan atondah ibbada an ha'ulonda dida ya pinlohday wada i dida. Bokon'e bo ya tinattatakutda dida onu namaag ya pinateda dida ya inalada nadan pinhoddan alan i dida. (Mikah 2:1-2 ya 3:9-11) Ya nada'en kakadangyan ya adida hom'on ya adida boddangan nadan nawotwot an ondaot paligaton dida. (Mikah 2:9, 3:2-3 ya 6:10-12)

Ta gapu i dadiyen pumbabhahulan nadan i Israel ya i Judah ya imbagan Apu Dios an dusaona dida te adi pohdon nadan tataguh ad Israel an un'unudon nadan tugun Apu Dios ta hiya nan impa'alina nadan tindalun di i Assyria ot dadagonda nadan i Israel. Ta na'at hidiyeh din pituy gahut ta baintit duway (722 B.C.) tawon ot ahi miyayyam hi Kristu ta ingganah din pituy gahut ta baintit ohay tawon ot ahi miyayyam hi Kristu (721 B.C). Indani ot ibagan Mikah hinadan i Judah an adida'e idinong an mangat hi adi maphod ya ta'on on dida ya madusada.

Ya imbagan Mikah hinadan tatagu an mahapul an ibangngaddan mundayaw i Apu Dios ta wan hom'ona dida. Ya hituwen homo'na ya bokon dida ya abuh an tinanud Israel di pangipatigana mu an namin di tataguh tun luta. Ot alyon Mikah di hiyah diye nan ninomnom Apu Dios an ma'at an ahi mipa'annung hitun umaliyan nan Mangihwang an imbagan Apu Dios an ipa'alina (Mikah 5:2-5).

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan I Samaria Ya I Judah

1 ¹Ha'on an hi Mikah an i Moreset di oha an propetah din numpatulan Jotam ot ahi hi Ahas ot ahi hi Hesekiah hi ad Judah. Ya datuwey impa'innilana Apu Dios an impatigona i ha'on an ahi ma'at hi ad Samaria ya hi ad Jerusalem.

²Ot da'yun atagutaguh tun luta ya hanat donglonyu nan imbagan nan na'abbaktun Dios an wah nan balenah ad abunyan. Ta innilaonyu nan ipabahulnan da'yu. ³Ta nomnomnomyu an umalih Apu Dios an malpuh ad abunyan an i'wanah nadan nun'atagen billid ta dusaon da'yu. ⁴Ta paddungnay mun'alanat nadan billid an pang'i'wana ta umatdah nan kandela an lanaton di apuy. Te mun'a'agdeda ta ayda inolwang an manayyu.

⁵Ma'at datuwen gapuh numbahulan nadan tinanud Jacob i Apu Dios an impangpangulun nadan i Samaria hi ad Israel ta numbahul nadan tataguhdi. Ya atbohdi hinadan i Jerusalem te nadan inyamman di taguy dinaydayawda ta nangiyunnudan nadan ibbadahdi hi ad Judah.

⁶Ta hiya nan alyon Apu Dios di, Dadago' di ad Samaria ta mun'apa"ih an namin. Ta mabudhan nadan nun'igopnadan nan bobleda. Ta ta'on on nadan binattun aladda ya pumpukal'u ta mungk akaludukudda. Ya numbalino' hidiyen boble hi umat hi puntanoman hi greyp.

⁷Ta mapa"ih nadan bululda. Ya maghob nadan nun'abalol an nidat hinadan bululda. Te hay nangattangda i datuwe ya pihhun di binabain mumpabayad hi adolda. Ya nadan mabati ya miyeh udum hi boble ta usalondah pundayawandah nadan diosda.

⁸Ot gapu ituwen ma'at ya nunhiglan minomnomana'. Ta adiya' munhapatut an e mundallanan ya adi' ilubung nan oddah di lubung'u ta pangipatigo' hi e' umukayungan. Ya olto' an kumga ta aya' kahu ya olto' an mumpalak ta aya' akup. ⁹Te paddungnay ni'ihhalom di hugat di ad Samaria an adi ma'agahan. Ya teen ta'on on hi ad Judah ya paddungnay dimmatong moh nan way geyt hi ad Jerusalem di punligatanda.

¹⁰Ot hanat adiyu e ipa'innilay na'abakan ta'u hinadan binuhul ta'u an i Gat ya tigonyu ta ma"i'd ha manigo i da'yu hinan eyu umukayungan. Ta namaag ya e ayu nunludag hinan hupu' hi ad Bet-Leaprah ta pangipatigoyuh eyu umukayungan.

¹¹Te hay ma'at i da'yun numpunhituh ad Sapir ya bolladan da'yuh nadan binuhulyu ya inye da'yuh udum an boble ta mibabain ayu. Ya da'yu'e an i Saanan ya adi ayu lumah'un hi bobleyu. Ya da'yu'e an i Bet-Esel ya umukayungan ayu te ma"i'd ha eyu ipa"ayan.

¹²Ya da'yu'e an i Marot ya nunhigla an minomnoman ayuh nan punligatanyu an hahaddonyuy bumoddang i da'yu mu ma"i'd te hi Apu Dios di nalpuwan naen punligatanyu. Ta ta'on on hi ad Jerusalem ya tuwe mo an dumatongdahdi nadan binuhulda.

¹³Ot da'yu an i Lakis ya awigingonyu an munlugan hinadan kalesayu ta bumtik ayu te tuweday binuhulyu. Te da'yuy namangulun nangiyunnud hinadan i Israel hinadan pumbahulan ta da'yuy nangiyunnudan damdaman nadan i Jerusalem.

¹⁴Ot da'yu an ibbami an i Judah ya unhaot waha idatyu i da'mi an i Moreset^a hinan e ta'u punhihi"anan hi a'abakan ta'u te ma"i'd ha namnamaon nadan patul ta'un tinanud Israel hi boddang nadan i Aksib te ma'layyahda. ¹⁵Te alyon Apu Dios di, Honago' di mangubat hinadan tataguh ad Maresah ta abakonda dida. Ta eda mipa"eh nan lingab hi ad Adullam nadan mapiyal an tatagun tinanud Israel.

¹⁶Ot mumpakalbu ayu an i Judah ta umat hi ulun di hamutin na'aaan di dutdutna ta pangipatigoyuh eyu umukayungan te ibtik di binuhulyu nadan imbabaleyu an pa'appohphodonyu ta iyeda didah udum hi boble.

Hay Adadagan Nadan Numanomnom An Mangat Hi Adi Maphod

2 ¹Mahmo' nadan tatagun tumukal an numanomnom hi atondan mangat hi adi maphod te madusada. Ta wa'et mun'abigat on inhipundan mangat hinan ninomnomdan adi maphod an gapu ta waday abalinanda. ²Ta wa'e ha inomnawandah puntanoman onu bale on pinlohda an pamaag attog on impa'aanda nadan ibbadah nan baleda onu pulhonda nadan nipaboltan i dida. ³Ta gapu i diyen ato'atonda ya alyon Apu Dios di, Nomnomnomo' an dadagon datuwen tatagu ta ma"i'd ha mihwang i dida ta adida mo munlattuwig. ⁴Ya i diyen a'atana ya italtalyan di binuhulday panildilahdan dida an alyonday, Kilayu ta nadadag ayu. Ta alan Apu Dios nadan lutayu ya indatnah nadan binuhulyun namalud i da'yu.

⁵Ta hiya nan hitun pangibangngadan Apu Dios hinadan tataguna hi bobleda ya ma"i'd mo ha midat hi pumboblaysan dadiyen tatagun pimmulopuloh.

⁶Ya alyon nadan mumpunlayah an propeta i ha'on an hi Mikah di, Adim ibagay athina te adi iyabulut Apu Dios di ibabainanmi. ⁷Te undan hi kittang on bimmungot hi Apu Dios i dita'un tinanud Jacob? Ya hay alyona ya maphod di atonah nadan nipto' di pangatda.

⁸Mu inalin Apu Dios di, Da'yu ya numbalin ayu hi paddungnay binuhul nadan tatagu' te namaaggon pinlohyuy lubung nadan mala"uh an madmadinnol attog an umanamut an ayda tindalun nalpuh gubat an ma"i'd mo ha tumakutandah binuhulda. ⁹Ya nadan nun'abalu an binabai ya namaaggon nun'ipalah'unyu didah nan maphod an numpunhituwanda. Ya ta'on on nan lebbengnan midat hinadan imbabaleda on pinlohyu.

¹⁰Makak ayuot attog hitu te bokonyu bobleh tuwe. Te numbalinonyuh tuwen boble hi boblen di pumbahulan ta hiya nan nunhiglay nadadagana. ¹¹Onha nin ta ha munlayah an propeta di umali ya alyonay, Hay alyon Apu Dios ya dumakol di bayahyu ya ta'on on nadan udum an ma'inum, ot wan hiya nin di pohphodonyun propeta.

---

^a 1:14 Hi ad Moreset ya oha an bobleh ad Judah an nalpuwan Mikah an nihaggon hi ad Gat.

¹²Mu ta'on hi athinay ma'at ya amungon da'yu damdama an mabati an tinanud Israel hi udum hi algo ta umat hi pangamungan di mumpastol hi kalnerona. Ta munholag ayu ta dumakol di tataguh tun bobleyu. ¹³Te ha'on di ahi mangipangulu i da'yu ta umanamut ayuh tun bobleyu tuwali ta ha'on di patulyu.

Hay Dusan Nadan Ap'apun Di Tinanud Israel

3 ¹Ha'on an hi Mikah ya alyo' di, Donglonyu an patulmin tinanud Israel ya da'yun munhilbin hiya. Te unhaot da'yuy nanginnilah nan nipto' an ma'at hinadan ibbayu ²mu onnot on nadan adi maphod di pohpohdonyu ta ma'ahihhiwo ayuh nadan mangat hi maphod. Ta nunhiglay pamalpaligatyuh nadan ibba ta'u an tinanud Israel an paddungnay pun'aanyuy up'upda ya ta'on on nan lamoh an nip'ot hinan tungalda ³on nun'a'anyu. Ta paddungna nimpey inaanyuy up'upda ot puntogtogyuy tungalda ya lamohda ta ayda attag dotag. ⁴Ya dimmatong'e mohpey ligatyu on ahi ayu mumpahpahmo' i Apu Dios ta boddangan da'yu.

Mu adi da'yu donglon i hiya an gapuh nan adi ahan maphod an pangatyu. ⁵Ta hiya nan alyon Apu Dios hinadan mumpunlayah an propeta di, Da'yun propeta ya inlaylayahhanyu nadan tatagu'. Te wa'e ta panganon da'yu i dida on alyonyu di, Hanat malinggop ayu.

Mu wa'e attag ta ma'id ha idatda i da'yu ya nunhiglay panattatakutyu i dida. ⁶Ta hiya nan pogpogo' di tamuyun propeta. Ta ma'id mo ha mipatigo i da'yu ya ma'id mo ha abalinanyu an mangibagah nan ahi ma'at hi udum hi algo. Ta paddungnay humilong di nitaguwanyu. ⁷Ta da'yun uggan manugun hi tatagu ya nunhiglay ibabainanyu. Ta hophopanyu moy angahyu hi bainyu an gapu ta adi da'yu tobalon i ha'on.

⁸Ot alyo' an hi Mikah di, Ha'on'e ya waday abalina' an indat nan Espiritun Apu Dios ta hiya nan pohdo' ahan an nan nipto' di ma'at. Ta hiya nan abalina' an mamahiw hinadan adi dumngol an bumanahubbahul an tinanud Israel an gapuh nan eda pumbahbuhulan.

⁹Ot da'yun a'ap'apumin tinanud Israel ya donglonyu tun ibaga' te da'yu nan agge naminhod hinan nipto' an pangat te numbalinonyun namin nan nipto' hi nihalla. ¹⁰Ta numbalinonyuh ad Jerusalem an boblen niyappit i Apu Dios hi boblen di papatte ya nadan udum an adi maphod an pangat. ¹¹Ta mabalin an bayadan nadan numbahul nadan mangipanuh hi mihahapit ta way atondan mangabak. Ya ta'on on nadan padi ya muntudduda an gapu ta waday bo'laonda. Ya nadan propeta ya ibagada nan ahi ma'at hinan tagu hi'on waday pamayaddan dida. Ya an namin ayu ya alyonyuy hi Apu Dios di pangiyukodan ta'u an alyonyuy, Ma'id ha umalin manadag i dita'u te wadah Apu Dios an niddum i dita'u.

¹²Mu onnot on gapu i da'yu ya madadag hi ad Jerusalem ta ay na'aladun puntanoman ta ma'id ha hilbina. Ta ta'on on nan nabillid an awadan nan Templo ya magado'otan.

Hay Pun'ap'apuwan Apu Dios Hi Pidwana

4 ¹Udum hi algo ya mundongol hituwen nabillid an awadan nan Templo. Ta hituwey ma'al'ali mu nadan udum an billid. Ya umalidahtuy tataguh abobboble an mundayaw. ²Ya pun'ibagada an alyonday, Ma'ayu ta ume ta'uh nan nabillid an niyappit i Apu Dios an awadan nan Templo an pundayawan nadan tinanud Jacob. Ta itudduwan dita'uhti an mangat hinan pohdon Apu Dios ta hiyay un'unudon ta'u.

Athidiy alyonda te i diye ya hi ad Jerusalem di alpuwan nan tugun Apu Dios an mitudduh nadan tatagu.

³Ya hi Apu Dios di mangipanuh hi an namin an adi pun'u'unnudanan di tataguh abobboble. Ya midinong moy gubat ya ma'id mo ha e dumadadaan an e mi'gubat ta nadan almas an umat hi ispada ya udihonda mo ta mumbalin hi aladu. Ya nada'en pahul ya pumbalinondah kompay ta pamutuldah nadan pahapingonda an intanomda ta maphod di bumungaanda.

⁴Ta malinggop ta'u mo ta mabalin an mumpuntanom ta'uh greyp ya nadan udum an bungbunga'an an umat hi fig ta waday pangalan ta'uh mahapul ta'u. Ya ma'id mo aya ha tumakutan ta'u. Te hiyah tuwey imbagan nan ongal di abalinanan Dios an ma'at. ⁵Ot hanat hi Apu Dios di un'unudon ta'uh inggana an ta'on on hay inyamman di taguy daydayawon nadan nunhituh nunlini"odan ta'u.

Hay Pundusaan Apu Dios Hinadan Binuhul Nadan Tataguna

⁶Alyon Apu Dios di, Udum hi algo ya pa'anamuto' nadan tatagu' an nunholholtap hi nundusaa' i dida ta inyen di binuhulda didah udum hi boble. ⁷Ta datuwen mabati an tinanud Israel an niye ni' hi udum an boble ya pumbalino' dida hi ongal di abalinanda. Te ha'on an Dios moy mun'ap'apu i dida hi ad Jerusalem hi inggana.

⁸Ta ha'on di mumpapto' hinadan tatagu' te ha'on di mumpatul hi ad Jerusalem ta mibangngad nan amaphodna tuwali.

⁹Mu ad uwani ya tanganu on nunhiglay kogayu? Undan ma'id ha patulyu hi mangipangpangulun da'yu? Ya undan nateda nadan nun'anomnoman an manugun i da'yuh atonyu? Ta nunhiglay hakit di nomnomyu an umat hi dogoh di golang. ¹⁰Te nunhiglay punligatanyu an i Jerusalem an umat nimpeh nan holtapon di babaih nan pun'ayyamana.^b Te taynanyu tun bobleyu ta e ayu mun'allung hinadan nibata'an hinan boble. Ya ahi da'yu mohpe inyeh ad Babilon.

^b 4:10 Hay pangalin di udum hinan pun'ayyamana ya puntungawana.

Mu ta'on on athidi ya ahi da'yu ihwang i ha'on an Dios hinadan binuhulyu. ¹¹Ta i diye ya ma'amungday tataguh abobboble ta gubaton da'yu an aptuwanday adadaganyu.

¹²Mu aggeda innilay ninomnom'un Dios an inamung'u dadiyen binuhulyu ta pun'igatin'u dida ta umatdah nan ma'ilik hinan pun'ilikan.

¹³Ot agayun i Jerusalem ta eyu pundadag nadan binuhulyu. Te pumbalinon da'yu i ha'on hi ay bulug an baka an gumo' di ha'gudna ya gombang di kukubna. Ta pun'igatinyu dadiyen tataguh abobboble ta madadagda. Ya inalayu nan kinadangyanda an pinlohda udum hi boble ta idawatyun ha'on an Dios an ap'apu hi abobboble tun luta.

Nan Ap'apu An Malpuh Ad Bethlehem

5 ¹Ha'on an hi Mikah ya alyo' di, Mundadaan ayu an tindaluh ad Jerusalem te lini'wo dita'u moh binuhul ta'u. Ta gubaton dita'u ya inabak dita'u ya pinaligatda nan patul ta'u.

²Mu alyon Apu Dios di, Hi ad Bethlehem hi ad Epratah ya ta'on on hiyay kakittangan an boble ad Judah mu hidiy alpuwan nan ahi mun'ap'apu i da'yu an tinanud Israel an hiya ya holag di patul hidin nadne.

³Ot alyo' boy, Mu hi Apu Dios ya iyukod dita'u ni' an tinanud Israel hinadan binuhul ta'u ta inggana hi miyayyam hidiyen patul. Ya nada'e mohpen i'ibana an inyen di binuhul ta'u hi udum an boble ya umanamutda. ⁴Ta hiyay mangita'dog ya mumpapto' hinadan tataguna an gapuh abalanan Apu Dios. Ta mipatigoy anabaktun Apu Dios. Ta malinggopda mohpe nadan tataguna te ma'innilaan di atagutaguh tun lutay anabaktuna. ⁵Te hiyay mangdat hi linggopda.

Mu ad uwani ya umalida nadan i Assyria an mangubat i dita'u ta dadagonda nadan binattun alad ta'u. Ot maphod on piliyon ta'uy pitu onu walu an ma'abbikah an a'ap'apu ta diday mangubat i dida. ⁶Ta abakonda dida ya diday nun'ap'apuh ad Assyria an boblen din hi Nimrod. Ta diday mangihwang i dita'uh nadan i Assyria.

⁷Ya nada'en mabati an i'iba ta'un tinanud Israel ya middumdah nadan dakol an tatagu ta ayda dulnuh nan holo' an nalpu i Apu Dios. Ya bokon mo hay taguy pundinolanda te hi Apu Dios. ⁸Ta dadiyen mabati an tinanud Jacob ya ta'on on middumdah atagutaguh tun luta ta paddungnay nili'woh i diday mun'abubungot an animal hinan muyung mu mabikahda damdama an umatdah nan layon. Ya mipaddungda boh nan imbabalen di layon an wahnaw adan di dakol an kalnero ta namaaggon numpudugda nadan kalnero on numpateda dida ya ma'id ha mabalin hi mangihwang i dida. ⁹Te nadan ibba ta'un tinanud Israel ya ongal di abalinanda an mi'gubat ta abakondan namin nadan binuhul ta'u.

¹⁰Ya alyon Apu Dios di, Hitun a'atana ya dadago' nadan pundinolanyu an umat hi kabayu ya kalesa. ¹¹Ya dadago' bo nadan bobleyu an ta'on

on nadan binattuy aladna. ¹²Ya impapate' nadan mumpun'ayak ta mama"idda an pundinolanyu. ¹³Ya atbohdiy ato' hinadan bululyun kayiw ya nadan inha"adyun batu ta adiyu mo dayawon dadiyen inyammayu. ¹⁴Ya numpa"ih'u nadan iniphodyun pusti an mangita'dog i Aserah ya nundadag'u nimpe nadan bobleyu.

¹⁵Ya gapuh nan nunhiglan bungot'u ya dusao' nadan tataguh abobboble ta pangiballoh'uh nan nungngohayandan ha'on.

Hay Inalin Apu Dios Hi Numbahulan Nadan Tinanud Israel

6 ¹Da'yun i'iba' ya donglonyu nan alyon Apu Dios an numbahulanyu. Te alyonay, Ibagam hinadan tatagu' nan lili' i dida ta paddungnay donglon nadan billid ya nadan nabillid ta ayda tatagu an diday muntistigo.

²Ot inayun bon Apu Dios an alyon di, Donglonyun billid tun lili' hinadan tatagu' an tinanud Israel. ³Da'yun tatagu', undan nganney inat'un da'yu? Undan pinaligat da'yu? Tobalonyu ya. ⁴Ot ten inihwang da'yu i ha'on hi ad Egypt an nihbutanyu. Te hinnag'uh Moses ya hi Aaron ya hi Miriam ta impangulu da'yu i dida.

⁵Ya nomnomnomonyu din nannagan nan patul hi ad Moab an hi Balak i Balaam ta umali ta idutan da'yu mu on da'yuwot winagahan. Ya nomnomnomonyu bo di nangipapto'un da'yu hi nangagwatanyuh nan wangwang an nungngadan hi Jordan hi nalpuwanyu hi ad Akasia ta imme ayuh ad Gilgal. Inat'u datuwe ta wan innilaonyu nan nipto' an pangat'u.

⁶Ot alyo' an hi Mikah di, Gapu i datuwen inat Apu Dios i dita'u ya nganne piboy aton ta'u an mangipatigoh pundayaw ta'u i hiya an na'abbaktun Dios? On i'nongan ta'u hinadan maghob an mi'nong an baka an ohay tawonda? ⁷Ya on mipa'amlong hi Apu Dios hi'on i'nong ta'un hiyay hinlibun (1,000) tangbal an kalnero ya dakol an mantekan di olibo an umat hi liting hinan wangwang di dinakolna? Onu idawat ta'u nadan panguluwan an imbabale ta'u ta mibayad hinan numbahulan ta'un hiya?

⁸Bokon athidi te imbagan tuwalin Apu Dios nan pohdona i dita'u an nan pangatan ta'u hi nipto' ya nan hummo'an ta'uh ibba ta'u ya hay pumpada"ulan i hiya ta hiyay un'unudon ta'u.

Hay Dusan Nadan Tinanud Israel An Gapuh Numbahulanda

⁹Hanat igongahan ta'u nan alyon Apu Dios i dita'u an i Jerusalem. Te onha nanomnoman ta'u ot waot an takutan ta'uh Apu Dios. ¹⁰Te alyonay, Ha'on ya adi namaaggon liningling'u nan inatyun kimmadangyan an gapuh kuluk. Te agge nipto' di kiluwanyu. ¹¹Ot adi mabalin hi adi' dusaon nadan agge nipto' di kiluwanda. ¹²Ya mun'abubungot ayu bo udot an kakadangyan. Ya an namin ayun i Jerusalem ya impa'inghayun

munlayah. ¹³Ta hiya nan inhipun'un manadag i da'yu an gapuh numbahulanyu. ¹⁴Ta ta'on on mangamangan ayu mu ma'agangan ayu damdama. Ya umamu'amung ayuh ikadangyanyu mu dadago' damdamah gubat. ¹⁵Ya muntanom ayu mu adiyu apiton. Ya mungkopal ayuh olibo mu bokon da'yuy mangusal hinan mantekana. Ya mungkopal ayuh greyp mu adiyu tamtaman nan bayah an iphodana. ¹⁶Ot ma'at datuwe te hay un'unudonyu ya nadan adi maphod an pangat din patul an hi Omri ya nan imbabalena an hi Ahab ya nadan tinanudda. Ta hiya nan dadagon da'yu ta punhimpipihulan da'yuh abobboble.

7 ¹Ha'on an hi Mikah ya nunhiglan minomnomana'. Ta umata' hinan e mangalimahmah hi bungbungnga'an an ta'on on ha oha ni'moy pulngut an greyp ta ano' mu ma'id. Ya ta'on on pohdo' ahan an mangan hi bungan di fig mu ningamut an ma'id an naplagdan namin.

²Manu'eh athituy ma'at ya ma'id mo ha ta'on hi ohah maphod di pangiyen'edah tun numboblaysan ta'u. Te an naminda ya han eda pumatayan di nonomnomonda ta ta'on on ha hi ibbada on paddungnay anuponda ta hablutonda. ³Ta way ohaon hanan adi maphod di impa'inghanan aton. Ya nada'en waday sa'adda ya hay midat i dida di eda ibagabaga. Ya nada'en mangipanuh hi kasu ya mumpabayadda ta ta'on on nadan numbahul ya mabalin an pangabakonda. Ya nadan kakadangyan ya nan pohdonday ma'unud. Ta mumboboddangdan namin an mangat hi adi maphod. ⁴Ya ta'on on wadaday udum an tatagun mangalih maphodda te adida umat hinadan udum mu hiyah diye damdama an adi maphod nadan udum an ato'atonda.

Athituy a'at nadan tatagu ta hiya nan tuwe mon madatngan di adusaanda ta aggeda innilay atonda.

⁵Ot hanat adi ayu mundinol hinan hinaggonyu ya gayyummyu ya ta'on on nan ahawayu. ⁶Te ad uwani ya ma'id ha pangibilang nadan linala'i hinan hi amada. Ya nada'en binabai ya ngohayonday hi inada. Ya nan na'apun babai ya ngohayona nan hi inan di ahawana. Ta hay immannung an mi'buhul i da'yu ya nadan wah nan numpunhituwanyu.

⁷Mu ha'on'e ya hi Apu Dios di namnamao' an bumoddang i ha'on. Te madinola' an tobalona nadan dasal'u ta ihwanga' i hiya.

⁸Ot da'yun binuhulmi ya adi da'mi ngihngihilan hinan punligatanmi te ta'on hi mihubag ami mu bumangon ami damdama. Ya ta'on hi paddungnay wada amih nan munhihillong mu hi Apu Dios di mamatal hinan awonmi.

⁹Ot gapu ta numbahul ami ya anusanmi attog nan bungot Apu Dios i da'mi. Ta ingganah madatngan nan pangita'dogana i da'mi ta dusaona damdama nadan binuhulmi an gapuh nadan adi maphod an inatdan da'mi. Ta paddungnay ihawwang da'mih nan mapatal ta wan patnaonmi piboy amaphodna.

¹⁰Ta tigon'en nadan binuhulmi nan pamoddangan Apu Dios i da'mi ya nunhiglay ahida bumainan an gapuh nangalyanda ni' hi, Daan boh nay pangat nan Dios an dayawonyu?

Ta tigon ta'u bo aya nadan binuhul ta'u an ayda pito' hinan kalata an mun'igagatinda. ¹¹Ya madatngan di pangiphodan ta'uh nadan nun'apa'ih an binattun alad ta'u. Ya mun'idoldol boy pogpog di boble ta'u ta bumillog.

¹²Ya i diyen a'atana ya umanamut nadan ibba ta'un malpuh ad Assyria ya an namin nadan boble hi ad Egypt ta ingganah nan wangwang an nungngadan hi Euprates ya nalpuda boy udum hinadan nun'idawwin bobleh nadan pingngit di baybay ya nadan billid an niyayanda.

¹³Mu an namin nadan bobleh tun luta ya madadagda an gapuh nadan adi maphod an pangat di tatagu.

¹⁴Ot mundasala' an alyo' di, Apu Dios, ipapto' da'mi bahan an tatagum ta luminggop ami ya pumhod di nitaguwanmi. Ta ta'on on paddungnay natala' amin kalnero mu e da'mi ipastol hi ad Basan ya hi ad Gilead.

¹⁵Ya alyon Apu Dios di, Hay ato' i da'yu ya umat hidin nangawita' i da'yu hi ad Egypt an nihbutanyu ni'. Ya dakol di milagro an ipatigo' i da'yu. ¹⁶Ta way aton di abobboble an mibabain an ta'on on ongal di abalinanda. Ta namaag bo aya ya mano"olda ya upuponday ingadah baina. ¹⁷Ta bumudduhdah nan nipa"ayanda an munggagayonggongdah takutda i ha"on ya ta'on on da'yu an umatdah nan ulog an bumuluh nan luta ta himutanday pito'.

¹⁸Ot alyo' i Apu Dios di, Ma'id ha umat i he"a an adi munnananong di bungotmu i da'min tatagum te pakawanom di bahulmin nabatin tatagum an tinanud Israel. Ya mun'am'amlong'a an mammo' i da'mi. ¹⁹Ot immannung an ongal di homo'mun da'mi te pinakawanmuy bahulmi ya paddungnay intopalmuh nan dallom di baybay dadiyen bahulmi. ²⁰Ya innilami bo an ipatigom nan nahamad an pamhodmu ya homo'mu i da'mi nimpem tatagum ta mipa'annung nan hinapitmu hinadan a'ammodmi an da Abraham ya hi Jacob.

Nahum

Hay A'at Tuwen Liblu

Hanadan i Assyria ya mabungotda ya atatakut di pangatda te nadan tindaluda ya nundadagday abobboble on nun'alada nadan nun'abalol an wadahdi ya hinuddum on namaaggon ingka"utda nadan binuhulda. Ta sinakupda nadan udum an bobleh ad Israel hidin pituy gahut ta baintit ohay tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (721 B.C.) ya ta'on on nadan udum an boble hi ad Egypt hidin onom di gahut ta nanom ta han tuluy tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (663 B.C.). Ot ipatnada bon sakupon di ad Judah mu impapaten Apu Dios nan patuldah din pituy gahut ta ohay tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (701 B.C.) (Isaiah 36-37). Mu ta'on on athidiy na'at i dida ya ongal damdamay abalinanda an dida nan matakutan an binuhul nadan tatagun Apu Dios an i Judah.

Ya hidi ni' ya immeh Jonah hi ad Ninibeh an nunhituwan nan patuldah ad Assyria ot muntutuyu nadan tataguhdi hi nangngolandah nan impa'innilan Jonah an dadagon Apu Dios di bobleda an gapuh nan numbahulanda. Mu i diyen timpun Nahum ya numbangngad bo nan adi maphod an pangatda. Ta hiya nan impa'innilan Nahum an madadag hi ad Ninibeh ya adida mo namnamaon an mihwang nadan tataguhdi. Ot ma'at hituwe te hi Apu Dios ya dusaona nadan adi maphod di pangatda an binuhul di tataguna. Ya nipa'annung hituweh din dinadag nadan i Media ya i Babilon hi ad Ninibeh hidin onom di gahut ta han himpulut duway tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (612 B.C.).

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hi Apu Dios ya maphod di atonah nadan mundinol i hiya ya dusaona nadan tatagun adi maphod di pangatda (Nahum 1)
2. Hay nipa'innilaan di adadagan di ad Ninibeh (Nahum 2-3)

---

1 ¹Hituwe an liblu ya nibagahtu nan ahi ma'at hi ad Ninibeh^a an impa'innilan Apu Dios i ha"on an propeta an hi Nahum an i Elkos.

---

^a **1:1** Nan boble hi ad Ninibeh ya hidiy nunhituwan nan patul hi ad Assyria.

Hay Ahi Panadagan Apu Dios Hinadan Binuhul Di I Judah

²Hi Apu Dios ya adina ahan pohdon an nat'on an dios di dayawon di tatagu te hay pohdona ya hiya ya abuh di dayawonda. Ta nunhiglay bungotna hinadan binuhulna an adi mangunud i hiya ta hiya nan dusaona dida ta pangiballohna hi nungngohayanda i hiya. ³Mu hiya ya adi hi kittang on bumungot mu mahapul an dusaona nadan numbahul. Ya ongal di abalinana an umat i ha ma'abbikah an puwo' ta paddungnay pa'uhbukon di hukina nadan bugut. ⁴Ya mandalona'e nan baybay ya nadan wa'el ta mamagananda ya ma'at. Ta ta'on on hanadan holo' hinadan pastu hi ad Basan ya hi ad Karmel ya nadan habhabung hinan muyung hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ya maklingda. ⁵Ya pa'alyogona'e tun luta ya mun'a'agde nadan billid ya ma'umah nadan nabillid. Ta gumayonggong di atagutaguh tun luta hi takutda i hiya.

⁶Ot undan wa ihya ha mabalin hi mihwang hinan nunnaud an bungot Apu Dios an umat hi mundalang an apuy an guduwonay batu ta mumbalindah hupu'. ⁷Mu nadan mangidinol i hiya ya ipapto'na dida. Ya ma"aphod di atonan dida te hiyay mabalin an ihi"ugan hi'on waday ligat.

⁸Mu nadan i Ninibeh ya pa'dadaggon dida an umat hi aton di liting hinan dumakolana. Ta ta'on on eda mun'ipa"eh ya unudona dida ta inggana hi madadagda. ⁹Ya ta'on hi nonomnomondan mi'hangga i Apu Dios ya adi ma'at te pinghanonan dadagon dida ta ma'id ha atondan mangipidpidwa. ¹⁰Ta paddungnay na'abbutong dadiyen i Ninibeh ot maknada i han paggapaggat ta ayda namaganan an dagami an nalakadan maghob. ¹¹Te waday oha an ap'apuh ad Ninibeh an nunnomnom hi adi maphod hi atona i Apu Dios.

¹²Ot alyon Apu Dios i dita'u an i Judah di, Ta'on hi dakol di bumoddang hinadan i Ninibeh mu dadago' dida ta mama"idda. Manu te inyabulut'u ni' ta pinaligat da'yu an i Judah mu adi' mo iyabulut an paligaton da'yu bo. ¹³Te ad uwani ya putungo' nan paddungnay panakuldah bagangyu ta mapogpog moy abalinandan mamalpaligat i da'yu.

¹⁴Ya inalin Apu Dios hinadan i Ninibeh di, Adi ayu munholag ta ma'id ha mamunat hi ngadanyu. Ya dadago' nadan bululyu hinadan pundayawanyu. Ya indadaan'u mo tuwaliy ilubu'anyu te mun'a'ate ayu te adi ahan maphod di pangatyu.

¹⁵Ot ha'on an hi Nahum ya alyo' di, Mangmangonyu'e han muntinnagtag hinadan billid an mangali te waday maphod an ipa'innilana i dita'u. Ta ipa'innilana an malinggop ta'u mo. Ot mabalin mohpen aton ta'u nadan uggan ta'u aton an mundayaw i hiya. Ot mahapul mo an ipa'annung ta'u nadan imbaga ta'u an i'nong ta'u i Apu Dios. Ot ma"idda mo aya nadan adi maphod di pangatda an umalin mangubat i dita'u te nadadagda mo.

Hay Ahi Adadagan Di Ad Ninibeh

2 ¹Da'yun i Ninibeh ya mundadaan ayu te tuweday mangubat i da'yu. Ta guwalyaanyu nan binattun aladyu ya numbota' ayuh nan kalata ta haddonuyuy umali. Ya nundadaanonyu nadan tindaluyu.

²Ya da'mi'e ya ta'on on nunhiglay nanadagyu i da'min i Judah ya ta'on on nadan intanommi mu hi Apu Dios ya pumbangngadona nan amaphodmi tuwali an tinanud Israel.

³Mu da'yu'e ya tuweda nadan binuhulyu an mangubat i da'yu an nunhahapiyoda hi mumbolah^b ya numpunlubungda boh mumbolah. Te hitun umaliyandan mangubat i da'yu ya mumpunluganda hi munlitaak an gumo' an kakalesa an pakilkilatoday pahulda. ⁴Ya pun'awiging nadan nungkakalesa an mumbinbinangngadan hinadan kalata ta ayda kilat.

⁵Ya punhonan nan patulyuh ad Ninibeh nadan tindaluyu ta eda mangapyah pumbaliwyuh nan binattun aladyu mu gapu ta pun'awigingda ya mun'ihuhubagda ⁶ya naladawda mo te niluh an nibughul nadan geyt hinan way wangwang ta hinggop nadan binuhulyuyu bobleyu ot pompa⁷ihda nan palasyu. ⁷Mu nibaga tuwali an mibalud ayu an i Ninibeh hi udum an boble. Ta nadan himbut an binabai ya humanibhibokda an ayda balug on pungkulpigday palagpagda an gapuh na'abakanyu. ⁸Ta mamtik ayu ta ay ayu niguwang ha liting. Ta ta'on on waday muntukuk an alyonday, Mumbangngad ayu! Ya agayuot hi eye.

⁹Ta ahitutukuk nadan tindalun binuhulyu an alyonday, Pun'ala ta'uy silber ya balitu'da te ay tayya ma¹⁰id ha upuh di kinadangyanda. ¹⁰Ta mama¹¹id di kinadangyanda ya madadag tun bobleda. Ta munggayayonggongda ya umuphatdah takutda.

¹¹Athidiy ahi ma¹²'at ta mama¹³'id mo nan nundongol an bobleyu an mi'alig hi balen di layon an takutan di abobboble. ¹²Te da'yun i Ninibeh ya umat ayuh nan layon an numpatenay udum an animal ta ipa'anah nadan imbabalena ya ibbana. Ya paddungnay pinnuyuy baleyu hinadan inyanamutyu an pinatepateyu.

¹³Mu nan ongal di abalinanan Dios ya alyonan da'yu an i Ninibeh di, Nomnomnomonyu an ha¹⁴'on di binuhulyu. Ot pu'ula¹⁵ nadan kalesayu ya numpate¹⁶ nadan mumpangilog an linala'i an i'imbabaleyu ta ma¹⁷id ha mabati i da'yu. Ta ma¹⁸'id mo ha ume i da'yu hi udum hi boble an e manattatakut hi tatagu.

3 ¹Mahmo' ayu an pumatepate ya mumpunlayah an i Ninibeh an ta'on on dakol di inyana'anamutyu hi kinadangyan di udum an tatagu ya nangaba'abak ayuh gubat ²mu ahiyu donglon di panuplit

^b 2:3 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

nadan mangubat i da'yu hi kakabayuda ya nan umi'immog an pangen di kabayuda ya nan gangon di kakalesada. ³Te umaliday nungkakabayu an mungkilat di ispadada ya pahulda. Ta pumpate da'yu ta mun'itapu"ul di adolyuh nadan kalata ta mun'ihahali'dudday udum i da'yu. ⁴Manu'eh ma'at datuwen da'yun i Ninibeh ya gapu hinan pangaya'ayaganyuh tataguh abobboble ta dayawonda nadan dios an dayawonyu ta mi'alig ayuh babai an umaya'ayag hi linala'i.

⁵Ta hiya nan alyon nan ongal di abalinanan Dios di, Dusaon da'yu i ha'on. Ta paddungnay bolladan da'yu ta punhintiggan da'yu hi atagutaguh tun luta ta mibabain ayu. ⁶Ya paddungna boy pumpaklitan da'yuh lugit ta ipatigo' hi atagutaguy bungot'u i da'yu. ⁷Ta an namin di manigo i da'yu ya tumakutda ta alyonday, Inoy an nadadag moh ad Ninibeh. Nganne nin mahan di mammo' i dida?

⁸Ta athituy ma'at i da'yu an i Ninibeh te undan da'yu'e ihya ya udu'dul ayu mu nadan i Tebes an nigawway bobledah ad Egypt ya lini'woh han wangwang^c ta hidiyey pumbaliwda. ⁹Ya ongal di abalinanda te bumoddangdan namin di i Egypt i dida ya ta'on on nadan i Kus ya i Put ya i Libya. ¹⁰Mu ta'on on athidiy abalanan nadan i Tebes ya binalud damdaman di binuhulda dida ta niwakatdah udum hi boble. Ot pun'ibkah nadan binuhulda nadan goggolang hinadan kalata ta nun'ateda attog. Ot bangkilinganda nadan ap'apuda ot ibubunutda hi'on nganney mangala i didah nadan kakadangyan ta pumbalinondah hambutda.

¹¹Mu ta'on on da'yu an i Ninibeh ya gapu i datuwen ma'at ya ay ayu mabutong. Ta ta'on hi ipatnayu eh'an e mipa'e mu adi ayu damdama mihwang. ¹²Te an namin nadan binattun aladyu ya mun'apukalda. Ta umatdah nan bungbunga"an an fig an wa'et nalum di bungana ya ammuna ha pangiwagotan ya mun'a'agah di bungana. ¹³Ya nadan tindaluyu ya kumapuyda ta ayda binabai. Ya mun'a'aghob nadan geytyu ta pangi'wan nadan binuhulyu. ¹⁴Ta ta'on hi aganyuh amu'amung hi liting ya nungka"ut ayuh pito' ta punlitayuh nadan nun'apa"ih an aladyu ta mun'ihamadda ¹⁵mu ma'id damdama ha hilbina te maghob ayu ya nun'atedah gubat di udum. Ta mapuh ayu an umat hi pangat di dudun an upuhondan namin nadan nitanom onu holo' an kumhopanda an ta'on on dakkodakkol ayu ta umat ayuh dinakol di dudun. ¹⁶Ya ta'on on dumakol di kakadangyan an mumpunggattang hi bobleyu ta umat hi dinakol di bittuwon mu ayda damdama dudun an lu'ihanday bobleyu ya ahi da'yu tinaynan. ¹⁷Ya ta'on on dakkodakkol di guwalyayu ya a'ap'apuyu ta umatda damdamah nan dudun an ma'amu"amungdah nan ahikotolan mu wa'e ta pinumtang on binumtikda ta ma'id ha manginnilah nangayanda. ¹⁸Ot he"a an patul hi ad Assyria ya ma'at'e

^c 3:8 Hay ngadan diyen wangwang ya Nayl.

datuwe ya mate nadan ap'apu an munhilbi i he'an patul hi bobleyu
ya ta'on on nadan kakadangyan ta mun'iwakatdah nadan billid nadan
tatagum an ma'id ha mangipapto' i dida. ¹⁹Ya nan bobleyuh ad Ninibeh
ya paddungnay mun'ihalom di hugatna ta adi ma'agahan. Ya an namin di
mangngol i diyen adadaganyu ya pumalakpakdah amlongda. Te ma'id ha
agge nanoltap hi bungotyu.

Habakkuk

Hay A'at Tuwen Liblu

Hituwen liblu ya nibagahtu nadan lilin Habakkuk i Apu Dios. Te minomnoman hi Habakkuk hinadan adi maphod an ato'aton nadan ibbana an i Judah. Yaden paddungnay adi dusaon Apu Dios dida i diyen pumbahbahulanda.

Mu impa'innilan Apu Dios i Habakkuk an pa'aliyona nadan i Babilon ta dadagonda nadan tataguh ad Judah an gapuh bahulda. Ya namama an minomnoman hi Habakkuk hi nanginnilaan i diyen ma'at. Ta minahmahana bo i Apu Dios on tanganu ona iyabulut an nadan i Babilon di manadag hinadan tataguh ad Judah yaden ong'ongngal di numbahulanda mu nadan i Judah (Habakkuk 1:13). Ot ipa'innilan bon Apu Dios i Habakkuk an nunhigla damdamay ahina pundusaan hinadan i Babilon an gapuh bahulda. Ya impa'innilan bon Apu Dios i Habakkuk an nanongnan hiya an Dios di ap'apu hi ad abunyan ot hiyay ukod hi an namin an ma'ma'at hitun luta (Habakkuk 2:20).

Ya hidin na'innilaan Habakkuk di nambal Apu Dios ya dinayawna hiya an gapuh nan ongal an abalinana ya nan nipto' an atonah nadan tatagu. Ta hiya nan innilana mo an nipto' boy atonah nadan tataguh udum hi algo (Habakkuk 3:1-19).

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunliluyan Habakkuk i Apu Dios an gapu ta ma'id ha matigonah aton Apu Dios an mundusah nadan i Judah an gapuh bahulda (Habakkuk 1:1-4)
2. Hay nambalan Apu Dios hi pangiyabulutana an nadan i Babilon di usalonah manadag hinadan i Judah an gapuh bahulda (Habakkuk 1:5-11)
3. Hay nangibagaan Apu Dios i Habakkuk an namamay pundusanah nadan i Babilon mu nadan i Judah (Habakkuk 1:12-2:1)
4. Hay nangibagaan Apu Dios hi pangdatanah gunggunan nadan mundinol i hiya (Habakkuk 2:2-20)
5. Hay dasal Habakkuk (Habakkuk 3:1-19)

1 ¹Hay nitudo' ituwe ya nan impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Habakkuk an propeta.

Hay Lilin Habakkuk I Apu Dios

²Nunliliya' i Apu Dios an alyo' di, Ngalingalam bo ahan tatawwa ta adim donglon nan pumpahpahmo'anmi i he'a. Ta ta'on ahan on ami kumba an mumpaboddang i he'a on adi da'mi ihwang hinadan mamalpaligat i da'mih tun boblemi. ³Tanganu onmu inyabulut di adi maphod an ma'ma'at? Ya ahim minminnangmang tun boblemin mun'adadag. Ya teen nunhiglay pumanapatte ya humanahannu ya humanihiwwawan.

⁴Ta dakol di mangat hi adi maphod mu hay mangat hi maphod. Ta ma'id ha hilbin di uldin te nadan mangipanuh hi kasu ya mabalin an mabayadanda ta ta'on on nan numbahul ya pangabakonda.

Hay Nambal Apu Dios

⁵Mu alyon Apu Dios di, Onha'e ta tigonyuy ma'ma'at hi abobble ot masda'aw ayu man. Te ad uwani an ataguyu ya waday ato' an adiyu kulugon an ta'on on ipa'innilada i da'yu. ⁶Te idadaan'u nadan i Babilon an ma'abbungot ya matakutan an tatagu ta ongal di abalinandan mamloh abobbleh tun luta. ⁷Ta mundingngol an ma'abbungotda nimpe an patakutunday atagutagu. Ta atondan namin di pinhodda an ma'id ha mabalin hi mangipadinong i dida. ⁸Ya ma'aawwiging nadan kabayudan bumtik mu hay leopard. Ya imbungbungotda mu hanan na'agangan an kahuh nan inalahan. Ya nadan nungkakabayun tindaluda ya ta'on onda malpuh adawwi ya mangalidan ayda hamutin muntayyapan an e mampap hi anonda.

⁹Ta nunnaud di takut di tatagu i dida te himpappangey pangatda. Te dakkodakkol di eda ibalud an umat hi dinakol di panag.^a ¹⁰Ya ngohayunday papatul ya ngihngihilanday a'ap'apuh udum an boble. Ya ta'on on nadan binattuy aladna ya ma'id ha hilbina i dida te abalinandan tababon nan way alad ta pumpattukandan hunggop ya ginubatda dadiyen boble. ¹¹Ta ayda puwo' an dadagondan namin an ma'id ha takutanda an idinoldah nan bikahda ta ay hidiyey diosda.

¹²Ot mundasala' an alyo' di, He'a Apu Dios ya nahamad di niyatam ya wadawada'a tuwalih inggana. Ya ma'id ha nipaddungan di amaphodmu. Ya innila' an he'ay namto' hinadan i Babilon ta diday mamalpaligat i da'mi. Mu he'ay mi'alig hi doplah an ihi"uganmi. ¹³Ya adim ahan pohdon nadan adi maphod an pangat. Mu tanganu onmu inyabulut an ilaylayahhan da'mi? Ya tanganu on'a dindinnongan yaden paddungnay anon da'mi tayyah nadan binuhulmi an ong'ongngal di bahulda mu da'mi? ¹⁴Ta numbalinon da'mi tayyan tatagum hi paddungnay ekan onu nadan udum an wah nan baybay

---

^a 1:9 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

an ma"id ha ap'apudah mangita'dog i dida. ¹⁵Ta inyabulutmun paddungnay bunwiton da'mi hinadan i Babilon onu tabukulon^b da'mi. Ta ay ami nimpe ekan an makna. On mun'ingalda bo udot hi amlongda.

¹⁶Ta hiya nan nadan almasday paddungnay diosda ta i'ninganda ya inighobandah insenso. Te gapu i dadiyen almasda ya kimmadangyanda ta abalinandan alan nadan na'appinhodan anon. ¹⁷Ot undan iyabulutmu ta agandah dadag hi tataguh abobboble an ma"id ha homo'da?

2 ¹Ha'on an hi Habakkuk ya umeya' hinan natagen umohnongan di mungguwalyah tun boble ta'u ta haddo' di alyon Apu Dios hi'on nganney pambalnah nan lili' i hiya ta tobalo' nan ibagana.

Hay Impitudo' Apu Dios I Habakkuk

²Ya alyon Apu Dios di, Ihamadmun itudo' datuwen ipa'innila' i he'a i ha nahabatan an batu ta nalakan bahaon nan e mangipa'innilah udum an tatagu.

³Manu'e hi itudo'mu ya adi ni' ma'at hi ad uwani mu ahi madatngan nan nagtud an ipa'annungana. Manu te mabayag mu haddonnyu te ma"id ha bahhonan ma'at.

⁴Ot alyom hinan itudo'mu di, Nomnomnomonyu an nadan mumbaktu an tatagu ya hanadan abalinanday pundinolanda. Mu nadan tatagun nipto' di pangatda ya hi Apu Dios di un'unudonda hinan pi'taguwanda.

⁵Hay kinadangan^c ya huma'ul. Te nan kadangan ya mumbaktu mu ma"id ha linggop di nomnomna. Ya ma'aggamgam ta nipaddung hinan ongal an lubu'an an adi mapmapnu. Te hay ate ya ma"id ha alyona hi ammuna mo tatawwa. Ta hiya nan umedah abobboble ta pumbalinonday tataguh balud ya inaladay kinadangyanda. ⁶Mu udum damdama boh algo ya abakon di binuhulda ya nginihngihilanda dida an alyonday, Kilayu an e nangamu'amung hi na'akon gina'u ta hiyay ingkadangyanyu. Undan anuud ya ahiyu idinong hinaen pangatyu? ⁷Aggeyu innila an lo'tat ya wada damdama boy abalanan dadiyen binaludyu ta patakuton da'yu ya nun'aladay gina'uyu.

⁸Ot gapu ta nun'alayuy gina'un di udum an tataguh abobboble ot pumpateyu dida ot dadagonyuy numboblayanda ta hiya nan nadan nabati ya ahi dida piboy mamloh nadan gina'uyu. ⁹Te da'yu ya inatyun amin di abalinanyu ta kimmadangyan ayu an ta'on on kuluk di nangatyu. Alyonyu eh'a on ma"id ha ma'at i da'yu hi adi maphod an gapu ta nun'atagey numpunhituwanyu mu onnot on mahmo' ayu.

¹⁰Ot gapu i danaen inatyun nanadag hi dakol an boble ya mibabain ayu ta ma"id ha namnamaonyuh itaguwanyu. ¹¹Ta nadan binattun aladyu

^b 1:15 Hituwen tabukul ya umat hi hidu'. ^c 2:5 Hituwen alyonah kinadangan ya hay alyon di udum ya bayah.

ya paddungnay pun'itkukday ina'inatyu ya nadan dinangal di babaleyu ya ayda batang an panidpidwonda. ¹²Ta hiya nan mahmo' nadan tatagun nangibangon i ha boble an hay inusalda ya nadan kinulukda ya nadan himbutda an nunhiglay namaaldan dida ta nun'a'ateda.

¹³Mu hanat nomnomnomonyu an ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ninomnom'u tuwali an gobhon nadan nunligatan nadan tatagu an nalpuh abobboble an numbalinonyuh balud. Ta ma'id ha hilbin di numbolayanda.^d ¹⁴Ta udum hi algo ya mihinap hi abobboble nan anabaktu' ya nan ongal an abalina' an Dios ta umat hinan liting hinan dammudammunan baybay.

¹⁵Mu mahmo' ayun tatagu an paddungnay aganyuh pa'inum hinan hinaggonyu ta ma'abbutong ya ahiyu mohpe minminnangmang nan nabolladan an adolna. ¹⁶Te nunnaud di ahiyu ibabainan te ma'at damdama i da'yu nan inatyu te ha'on an Dios di paddungnay mamutong i da'yu ta ta'on hi mapemanan ayu ni' mu ahi ayu damdama mapihul. ¹⁷Ta ma'at damdama i da'yu nan umat hinan nangatyuh nadan kayiw hinadan billid an nungngadan hi Lebanon ta nun'a'ate nadan animal hidi. Ta ahi ayu pibo tumattakut te miballoh i da'yu nan namatapatayanyuh tatagu hi udum hi boble ot pumpa'ihyuy bobleda.

Hay Imbagan Apu Dios Hi A'at Nadan Dios An Inyamman Di Tagu

¹⁸Ya innayun bon Apu Dios an alyon di, Undan nganney hilbin nadan dios an inyamman di tagu? Tanganu mahan on eyu dayawon ha layah di itudtuduna? Ya tanganu mahan on nan tagun nangiyamma ya mundinol hinan adi humapit an inyammana?

¹⁹Nadan dios an inyamman di tagun na'amoh silber ya balitu' ya ma'id ha yahyahda ya ma'id ha abalinandan mangipa'innilah nganneh diye. Ta hiya nan mahmo' nan tagun mumbagah boddang i dadiye te ma'id ha abalinandan bumoddang.

²⁰Mu ha'on an Dios ya wadaa' hinan bale' hi ad abunyan ot an namin ayun tataguh tun luta ya dumidinnong ayuh hinangngab'u.

3 ¹Ha'on an hi Habakkuk an propeta ya nundasala' an inali' di, ²He'a Apu Dios ya innila' di a'atmu. Ta wa'et nomnomnomo' ya nunnaud an masda'awa' hinadan inatmu. Ot hanat atom bo danae hi ad uwani ta ta'on hi nunhiglay bungotmu ya hom'on da'mi bahan.

³Ya wada han impatigon Apu Dios i ha'on ta tinigo' hiya an ma'aphod di a'atna an immalin nalpuh ad Edom ya hi ad Paran. Ya ma'binnang ta nahawanan hi ad lagud. Ot dayawon di atagutaguh abobboble.

⁴Ya hidiyen binangna ya umat hinan hiyah manulu nan potang. Ya ta'on on nadan ta'lana ya mumbinang ta ma'attigo an ongal di

^d 2:13 Jeremiah 51:58

abalinana. ⁵Ta impa'alina dogoh ot ipatnudnay ate. ⁶Ot umohnong ot pa'alyogona tun luta. Ot imangmangnah nadan tataguh abobboble ta munggayonggongdah takutda. Ya nada'e an billid ya nadan nabillid ya mun'atotommangda ta mun'a'agdeda. Mu nan ongal an abalinanan Dios ya munnananong.

⁷Ya tinigo' an nun'apapa"ih di numpunhituwan nadan i Kusan ya nadan i Midian. ⁸Ta inali' di, Na'innilaa' mo Apu Dios an bokon gapuh bungotmuy nangipadinongam hinan liting hinan wangwang ya hinan baybay te gapuh pangihwangmu i da'min tatagum. ⁹Ya atbohdi hi nangukatam hinan panam^e ot agam hi pana. Ta nun'atotommang nadan luta ta nawadaday wangwang. ¹⁰Ya niwagot nadan billid ta mun'ungak di liting an manayyuh ya mumbungug nadan maludulludun an dalluyun hinan baybay. ¹¹Ya dimminong nan algo ya bulan hi ad lagud an gapu i diyen nangoladam hinan panam ta ay udan an mangali nadan papan ya mungkilat nan gayangmun mangali.

¹²Ya gapu hinan nunhigla an bungotmu ya nun'igatinmuy tataguh abobboble. ¹³Inatmun namin datuwe ta pangihwangmuh nadan tatagum ya nan pinto'mu an patul. Mu hana'en ap'apun nadan tatagun adi maphod di pangatda ya dinadagmu an ta'on on nan pun'ap'apuwana. ¹⁴Te inalam nan pahulna ot hidiyey pangayangmun hiya hidin immalida nadan tindaluna an ayda puwo' an mangiwakat i da'mi te hay innilada ya nalakay pangabakandan da'mi.

¹⁵Ta umat hi nangipa'wam hinadan kabayum hinan baybay ta atatakut nan dalluyun an maludulludun. ¹⁶Ta hidin tinigo' datuwen nipatigo i ha'on ya kimmilob di bala' ya munggayonggong di timid'u. Ya ta'on on hay huki' on gumayonggong ta adiya' pa'atta'dog. Mu madinola' mo an mannod hi panadagam hinadan binuhulmin mangubagubat i da'mi an tatagum.

¹⁷Ta ta'on hi adi humabung nadan intanom'un bungbungnga"an an fig ya ma"id ha bungan nadan greyp ya olibo ya ma"id ha gapaso' hi wit onu barley ya ta'on on nateda nadan kalnero' ya baka' ¹⁸mu mun'am'amlonga' damdama an gapuh nangihwangan Apu Dios i ha'on. ¹⁹Te nan na'abbaktun Dios di mangdat hi bikah'u. Ta umata' hinan ulha an abalina' an bumtik ta umeya' hinan uhhun di billid ta mihwanga'.^{f g}

^e 3:9 Hituwen pana ya hituwe nan bokang an usalondan e mi'gubat.

^f 3:19 2 Samuel 22:34   ^g 3:19 Nan udum an Biblia ya alyonday hituwen dasal ya mabalin an ibagan nan mangipangpangulu hinan kanta ta ikantada ya inunnudanda hinan umat hi gitala.

Sepaniah

(Zephaniah)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hi Sepaniah ya propetah din numpatuln Josiah hi ad Judah. Ya kadangyanda ni' i diye nadan tataguh ad Judah. Ya inun'unuddah Apu Dios (2 Patul 22-23) mu na'omtang ya abuh te agagga ot inganuydan mangun'unud ot dayawonda nadan iniphod di tagu. Ta hiya nan impa'innilan Apu Dios an dadagona nadan i Jerusalem ya an namin hi ad Judah an gapu i dadiyen ina'inatda mu adida pohdon an muntutuyu. Ta hidin limay gahut ta nawalut onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (586 B.C.) ya dinadag nadan i Babilon hi ad Jerusalem.

Manu te impa'innilan Apu Dios an dadagonah ad Jerusalem mu imbagana bo damdama an ihwangna nadan niwakat an tatagunah udum hi boble ta iyanamutna didah ad Judah ya winagahana dida.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Nan nagtud an pundusaan Apu Dios hi atagutagu an agge nangunud i hiya (Sepaniah 1:1-3:7)
2. Hay a'at nan pumpapto'an Apu Dios (Sepaniah 3:8-20)

1 ¹Hidin numpatuln Josiah an imbabalen Amon hi ad Judah ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an propeta an hi Sepaniah an imbabalen Kusi. Ya hituwen hi Kusi ya imbabalen Gedaliah an hi na' Amariah an imbabalen Hesechia.

Hay Panadagan Apu Dios Hi Atagutagu

²Alyon Apu Dios di, Dadago' an namin di wadah tun luta. ³Ta madadagdan namin di tatagu ya animal ya hamuti ya nadan wadah nan baybay. Ta wan madadagdan namin nadan adi miyunnudan hinan pohdo' di pangatda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁴Ya dusao' nadan i Judah an ta'on on nadan numpunhituh ad Jerusalem. Ya inaan'un namin nadan panginomnomnomanda i Baal ya nadan udum an dayawonda ya ta'on on nadan padida. ⁵Ya atbohdiy ato' hinadan mundayaw hinadan bittuwon ya bulan hinan nundotal an atop

di baleda ya ta'on on nadan mangibagah ha'on an Dios di dayawonda mu dayawonda bo nan dios di udum an tatagu an hi Molek. ⁶Ya dusao' bo nadan mangiwalong an mangun'unud i ha'on an Dios te adida mumpaboddang i ha'on ta wan ituddu' i dida nan nipto' an pangat.

⁷Ot alyo' an hi Sepaniah di, Duminong ta'u te tuwe mon madatngan di punhumalyaan ya pundusaan nan na'abbaktun Dios hi tatagu. Te alyonay, Nadatngan mo nan paddungnay pangi'nonga' i da'yu te ayaga' nadan binuhulyu ta iyabulut'u ta diday ukod an mamate i da'yu. ⁸Ya ta'on on nadan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan linala'in imbabalen di patul ya an namin nadan mangiyunnud hinadan pangat di udum an boble ya pi'dusa'. ⁹Ya dusao' nimpén namin nadan mundayaw hinadan iniphod di tagu an eda huma'uha'ul on tinattatakutda nadan ibbada ta alanda nadan kinadangyanda on inyedah nadan pundayawanda. ¹⁰Ya i diyen pundusaa' ya madngol di ahikokoga hinan pi'ibbangon an boble an nihaggon hinan way geyt an nungngadan hi ekan hidih ad Jerusalem. Ya ma"adngol boy mungkakaludukud hinadan nabillid hi ad Jerusalem. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

¹¹Ot da'yun numpunhituh nan nihaggon hinan malkadu ya kumga ayu te natedan namin nadan mumpunggattang. ¹²Te i diye ya paddungnay odna' ha dilag ta hinapo' an namin hi ad Jerusalem ta da'yun palinglinggoponan mangmangngat hinadan pohpohdona ya dusaon da'yu te alyonyuy, Ma'id ha aton Apu Dios i dita'uh maphod onu nalawa.

¹³Mu onnot on ibtik nadan binuhulyuy kinadangyanyu ya numpa"ihday babaleyu. Ya ta'on boh on ayu mangiphod hi baleyu mu bokon da'yuy munhituhdi. Ya ta'on boh on ayu muntanom hi greyp mu adiyu tamtaman nan bayah an pumbalinana.

¹⁴Ya alyo' an Sepaniah di, Nan nunhiglan pundusan Apu Dios hi tatagu ya tuwe mo nimpén madatngan. Te nunhigla nan ahi ma'at i diye te ta'on on nadan na'tullid an titindalu ya mangintattakutda. ¹⁵Te i diyen pangipatigan Apu Dios hi bungotna ya nunhiglay punholholtapan di tatagu ta paddungnay humilong di punnomnomda. ¹⁶Ya ma"adngol di tangguyub an mangipa'innilan waday gubat ta ahitutukuk nadan tindalu an manggop hinadan binattuy aladnan boble ya ta'on on nadan pungguwalyaan.

¹⁷Te alyon Apu Dios di, Ipa'ali' di nunhiglan punligatan di tatagu ta ayda napilok an mun'ihuhubag. Athidiy ma'at te numbahulda i ha'on an Dios. Ta umayuh di dalada ya nun'imangit di putudah nan luta ta alulugnin.

¹⁸Ya i diye ya ma'id ha hilbin nadan balitu' ya silberda te adida abalinan an mangihwang i dida hinan nunhiglan bungot'u te bokon ha'on ya abuh nimpe di dinayawda. Ta mamingpinghan an pogpogo' an namin di wah tun luta.

Hay Tugun Sepaniah Hinadan Tatagu

2 ¹Alyo' an hi Sepaniah di, Daan mo ta ma'amung ayun ma'id ha bainan himpamoble ta munhahapit ayu ²ta adiyu haddon nan nagtud an algo an pangipatigan Apu Dios hi bungotna ta ipatayap da'yu ta ay ayu dugih. ³Mu da'yu'en mumpada"ul an mangun'unud hinan tugun Apu Dios ya hiyay pumpaboddanganyu. Ta nadan nipto' di atonyu ya mumpada"ul ayu nimpe ta alinah mihwang ayu i diyen pangipatigan Apu Dios hi bungotna.

Hay Adadagan Nadan Bobleh Nunlini"odan Di Ad Jerusalem

⁴Hanada'en boblen nadan i Pilistia an umat hi ad Gaza ya hi ad Askelon ya madadagda ta minganuyda ta ma'id ha munhituhdi. Ya atbohdi ad Asdod ya hi ad Ekron an madadag hi pangat nadan binuhulda ta mabao dadiyen boble. ⁵Ta mahmo' ayu an nalpuh ad Krete an e nunhituh nan way pingngit di baybay an boblen nadan i Pilistia an nunhitu ni' hi ad Kanaan te inalin Apu Dios hi dadagona ta ma'id ha mabati i da'yu.

⁶Ta mumbalin nan nunhituwanyun i Krete an wah nan pingngit di baybay hi pumpastolan hi kalnero. ⁷Ya mumbalin hi lutan nadan mabati an i Judah ta pumpastolanda kalneroda. Ta nahdom'e on eda nalo' hinadan balen ni' nadan i Askelon. Te hi Apu Dios an dayawonda ya ipapto'na dida ta mibangngad nan maphod an nitaguwanda tuwali.

⁸Ya alyon bon Apu Dios di, Dingngol'un nunhiglay pamihul nadan i Moab ya i Ammon i da'yun tatagu'. Ta tanattakuton da'yu an alyonday pulhonda nan bobleyu. ⁹Ta hiya nan ha"on an ongal di abalinanan Dios an dayawonyun tinanud Israel ya umannung an dadago' hi ad Moab ya hi ad Ammon an umat hi nadadagan di ad Sodom ya ad Gomorah. Ta magado'otanda. Ta da'yun tatagu' an mabati di ahi mangalah nadan odonda ya lutada.

¹⁰Ot alyo' an hi Sepaniah di, Hituwey dusada hi nunlattuwiganda ya namanadngolanda i dita'un tatagun nan ongal di abalinanan Dios. ¹¹Te nunhiglan atatakut hidiyen ahi aton Apu Dios i dida. Te dadagonan namin nadan iniphodan dayawonda. Ta hi Apu Dios moy dayawon di atagutaguh abobboble.

¹²Ya inalin bon Apu Dios di, Ta'on on da'yu an i Etiopia ya pumpate da'yuh nan ispada'.

¹³Ot alyo' bon hi Sepaniah di, Dadagon bon Apu Dios nadan bobleh nangappit hi huddo' di ad Judah ta madadag hi ad Assyria ya numbalinona nan nundongol an boblehdi an ad Ninibeh hi adi maboblayan. ¹⁴Ta punhituwan di nat'onat'on an animal an ta'on on nadan kalnero ya baka. Ya mun'apalu'ah nadan babalehdi ta ma'attigo nadan

dinangalda ya tu"udda ya nadan tawa ya panto ta pumpattukan di akup ya tukukan. Ta hay madngol mohdi ya hay kalin di hamuti.

¹⁵Athidiy ma'at i dadiyen boble te hanadan tatagun nunhituhdi ya palinglingngoponday punnomnomda te hay innilada ya nahamad nan bobleda. Ta ilattuwagda an ongal di abalinanda. Mu madadagda nimpe ta punhituwan di atap an animal di bobleda. Ta an namin di mala"uh on munwigwigiwigda.

Hay Ahi Ma'at Hi Ad Jerusalem

3 ¹Alyo' bo an hi Sepaniah di, Nunhigla tayya nan ma'at hitun ad Jerusalem an numboblayan di mumpungngohe ya mamalpaligat hi ibbadan tatagu ta hiyah tuwey gimmalat hi nibilangan tun numboblayandah nalugit. ²Te adida un'unudon nadan tugun Apu Dios te adida pohdon an matudduwan hinan nipto' an pangat. Ya adida mundinol i Apu Dios ya adida mumpaboddang i hiya.

³Ta nadan ap'apu ya umatdah nan kahuh nan inalahan an na'agangan ta mahmo' nadan tataguh pangatda. ⁴Ya ta'on on nadan propeta on munlattuwagda ya mumpunlayahda. Ya nadan padi ya adida un'unudon nadan tugun Apu Dios. Ta dadiyen pangatda di gimmalat hi nibilangan nan pundayawan i Apu Dios hi nalugit. ⁵Mu hi Apu Dios an wadawadan mumpapto' ituwen boble ya nipto' di pangatna an ma'id ha pangipangngelana. Te abigabigat on hiyah diye an nipto' di pangatnah nadan tataguna mu ningamut an ma'id ahan ha baindah nadan adi maphod an ato'atonda.

⁶Ta hiya nan alyon Apu Dios di, Dinadag'uy dakol an boble ta nun'iwalong di kalatada ta ma'id ha uggan mangi'wahdi. Ya ta'on on nadan binattun aladda ya nun'apa"ih ta ma'id ha nunhituhdi. ⁷Ot alyo"ot on gapu i dadiyen inat'u ya waday takutyun i Jerusalem i ha'on ta un'unudonyu nadan tugun'u ta adi' dadagon di bobleyu ya adi da'yu dusaon. Mu ma'id te onnot on inyal'alayun nangat hinadan pumbahulan. ⁸Ot haddonyu tun punhumalyaa' hi atagutaguh tun luta te ninomnom'u an amungon di atagutagu ta ipatigo' nan nunhiglan bungot'u an ay apuy an gobhonan namin di wadah tun luta. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

⁹Ya ahi' mohpe impaphod di a'at di atagutaguh tun luta ta an naminda ya ma'ohhada an mundayaw ya munhilbi i ha'on an Dios. ¹⁰Ta ta'on on nadan tatagu' an niwakat hi daggah nan wangwang hi ad Etiopia ya ha'on moy dayawonda ya iyaliday idawatda i ha'on. ¹¹Ya adi ayu mo mibabain an gapuh nungngohayanyun ha'on te ma'ido' nadan mumpunlattuwag ituwen boble. Ta ma'id mo nimpe ha munlattuwag ituwen nabillid an niyappit i ha'on. ¹²Ta hay mabati ya nadan nanongnan mumpada"ul an mundinol ya mumpaboddang i ha'on. ¹³Ta da'yun mabatin tinanud Israel ya ma'id mo ha atonyuh adi maphod. Ta ma'id mo

ha huma'ul ya munlayah. Ta pumhod di nitaguwanyu ta malinggop ayu te ma'id mo ha manattatakut i da'yu.

Hay Pungkataan An Gapuh Amlong

¹⁴Ot alyo' an hi Sepaniah di, Hitun a'atan datuwe ya mungkanta ta'u an numpunhituh tun ad Jerusalem ta it'itkuk ta'uy pun'am'amlongan ta'u an tinanud Israel. ¹⁵Te adi dita'u mo dusaon i Apu Dios te ma'idda mo nadan binuhul ta'u. Te hi Apu Dios an patul ta'un tinanud Israel ya niddum i dita'u ta ma'id mo ha itakut ta'u.

¹⁶Ya hitun a'atana ya alyon di tatagu i dita'u an nunhituh ad Jerusalem di, Adi ayu aya mo tumakut an i Jerusalem ot hanat adiyu iyabulut an minomnoman ayu. ¹⁷Te hi Apu Dios an dayawonyu ya niddum i da'yu ot ongal di abalinana an mumpapto' i da'yu. Ya gapuh nan ongal an pamhodna ya waday dinolyun hiya. Ta ikankantanay amlongna i da'yu.

¹⁸Te hi Apu Dios ya alyonay, Da'yun minomnoman hi aggeyu nidduman an e nundayaw i ha'on hinadan nagtud an pundayawanyu an gapuh niyayanyuh udum an boble ya amungon da'yu. ¹⁹Ot nomnomnomonyu an dadago' dadiyen namalpaligat i da'yu. Ta ihwang da'yu an ma'id ha abalinana ya inyanamut da'yun namin an niyeh udum hi boble. Ya numbalinon da'yu hi mabainan hinadan boblen nibabainanyu ni'. ²⁰Te iyanamut da'yu nimpén namin hi bobleyu. Ya impaphod'uy nitaguwanyu ta mundingngol ayu boh abobboble.

Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Haggay

(Haggai)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hidin limay gahut ta tulumpulut waluy tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (538 B.C.) ya nan ap'apu hi ad Persia an hi Sayrus ya inabulutna ta mumbangngaddah ad Jerusalem nadan Judyu an inyen nadan i Babilon hi bobleda hidin inabakdah ad Judah mu hidin inabak damdaman nadan i Persia nadan i Babilon ot middumda nan pun'ap'apuan di ad Persia. Ta hidin numbangngadda nadan Judyu hi bobleda ot ihipunda an mangiphod hinan napa"ih an Templo. Mu agge nadne ya way ohaon hay balenay iyamma ya nan intanomnay ipapto'na.

Mu indani ta nala"uh di himpulut limay (15) tawon ya nadadag nadan intanomda ta kulang di anonda an gapu ta aggeda ginibuh an mangiphod hinan Templo ya namama te inwalongda an munhilbin Apu Dios.

Ta hay nitudo' ituwen liblu ya nan impa'innilan Apu Dios i Haggay an ibaganah nadan tatagu ya ta'on on hinadan ap'apuda. Ta hidin limay gahut ta baintiy tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (520 B.C.) ya imbagan Haggay hinadan tatagu nan opat an impa'innilan Apu Dios i hiya. Ya hay namangulu ya imbaganah nadan tatagu ta iphodda nan napa"ih an Templo. Ya inun'unudda mohpe ta inlugida bon iyamma nan Templo. Ya nan mi'adwa ya minahmahana hi'on nganne i diday nanigoh nan a'at nan Temploh din hopapna ya hi'on nganney panigoda i diyen hiyah niyamma an Templo. Ya nan mi'atlu ya impa'innilan Apu Dios nan gapunah adina pangabulutan hinadan idawatdan hiya. Ot ibagan bon Apu Dios an wagahana dida hinan eda umun'unudan i hiya. Ya na'en mi'apat ya hay nangipa'innilaana an hi Serubbabel di mun'ap'apu.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Nan namangulun impa'innilan Apu Dios i Haggay (Haggay 1:1-15)
2. Nan ni'adwa an impa'innilan Apu Dios i Haggay (Haggay 2:1-9)
3. Nan ni'atlu an impa'innilan Apu Dios i Haggay (Haggay 2:10-19)
4. Nan ni'apat an impa'innilan Apu Dios i Haggay (Haggay 2:20-23)

Hay Impa'innilan Apu Dios I Haggay Hi Gapunah Punligligatanda

1 ¹Hidin namangulun algo hinan mi'anom an bulan^a hidin mi'adwah tawon hi numpatulun Darius hi ad Persia^b ya impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Haggay an propeta nan pinhodna an ibaga' hinan gobelnador hi ad Judah an hi Serubbabel an imbabalen Sealtiel ya nan nabaktun padi an hi Joshua an imbabalen Jehosadak. ²Ot ibaga' i dida nan inalin nan ongal di abalinanan Dios an alyonay, Datuwen tatagu di mangali hi agge ni' nadatngan nan pangiphodandah nan Templo an pundayawanyu i ha'on.

³Ya himmapit boh Apu Dios i ha'on an hi Haggay ta ibaga' hinadan tatagu nan impa'innilana an alyonay, ⁴Tanganu on manu i da'yu te numpangapya ayuh nun'ahamad an babaleyu ya wan nunnanong an napa"ih nan Templo.

⁵Ya inalin bon nan ongal di abalinana an Dios di, Undan adiyu imatunan nan ma'ma'at i da'yu ⁶an ta'on on dakol di intanomyu mu kittang han apitonyu? Ya manu te mangan ayu mu adi ayu mabhug ya wada boy inumonyu mu adi ayu ma'inuman. Ya waday ilubungyu mu maktol ayu damdama. Ya mi'bo'la ayu mu adi umdah pangalanyuh itanudyu.

⁷Ya innayun bon nan ongal di abalinanan Dios an alyon di, Undan adiyu nimpe imatunan nan ma'ma'at i da'yu. ⁸Ot hay atonyu ya ume ayuh muyung ta ekayu mangalah kayiw ta iphodyu nan Templo ta ha'on di dayawonyu te athidiy pinhod'u.

⁹Hay namnamaonyu ya dakol di apitonyu mu indani ta tigonyu an hitun punggapasanyu ya kittang di gapasonyu. Ya indani bo ta iyanamutyu ya iyabulut'u ta malu'lu'da. Manu'e hi athidiy ma'at ya nunnanong othadi an napa"ih nan Templo yaden way oha i da'yu on hay balenay pun'iyamma. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ¹⁰Ta hiya nan ta'on on ha dulnu ya agge' impa'ali ta adi mo humangoy itanomyu. ¹¹Ya magana' nadan muyung ya nadan nun'atanoman hi wit ya barley ya ta'on on nadan nun'atanoman hi greyp ya olibo ya an namin nadan tinanományu ta ma'agangan ayu ya ta'on on nadan animalyu te madadag an namin nadan nablayanyu.

Hay Nangun'unudan Nadan Tatagu I Apu Dios

¹²Ya inunud mohpen nan imbabalen Sealtiel an hi Serubbabel ya nan nabaktu an padi an imbabalen Jehosadak an hi Joshua ya nadan tatagu nan impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Haggay. Ta nalmuy takutda an adi mangunud i Apu Dios ta wan hiyay dayawonda.

¹³Ya inalin bon Apu Dios i ha'on an hi Haggay di, Ibagam hinadan tatagu an wadawadaa' an bumoddang i da'yu. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

---

^a 1:1 Nan namangulun algo hinan mi'anom an bulan ya August 29 i dita'u. ^b 1:1 Nan boble hi ad Persia ya hidiye nan hi ad Iraq hi ad uwani.

¹⁴Ot idat Apu Dios nan ongal an naminhod nan gobelnador hi ad Judah an hi Serubbabel ya nan nabaktu an padi an hi Joshua ya nadan tatagu an mangiphod hinan Templo. Ta inhipunda mo an muntamuh nan Templon nan ongal di abalinanan Dios ¹⁵hidin mi'abaintit opat (24) an algo hinan mi'anom an bulan^e i diyen mi'adwah tawon hi numpatulan Darius.

Nan Mi'adwa An Impa'innilan Apu Dios I Haggay

2 ¹Ya hidin mi'abaintit ohay (21) algo hinan mi'apituh bulan^d i diyen tawon ya imbagan bon Apu Dios i ha'on an alyonay, ²Mahmaham hinan gobelnador hi ad Judah an hi Serubbabel ya nan nabaktun padi an hi Joshua ya an namin nadan tatagu an alyom i dida di, ³On wada i da'yu ha nanigoh amaphod din namangulun Templo? Ya nganney punnomnomyu hinan iyam'ammayuh ad uwani? Ma'id ha mapto' ya hay panigoyu ya ma'id ha iyatana. ⁴Mu ta'on hi athidi ya pabikahom di nomnommu Serubbabel ya he"a Joshua ya an namin ayun tatagu te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya wadawadaa' an bumoddang i da'yu. ⁵Hiyah tuwey imbaga' hinadan a'ammodyuh din impangulu' didah nakakandah ad Egypt. Ot hiya nan adi ayu tumakut ot wadaa' i da'yu.

⁶Ya inalin bon nan ongal di abalinanan Dios di, Adi madne ya iwagot'uh ad lagud ya tun luta ya ta'on on nan baybay.^e ⁷Ya paddungnay iwagot'u boy pun'ap'apuwan di tataguh abobboble ta way atondan mangiyalih nadan kinadangyanda ta wadan namin nadan mahapul hinan Templo. ⁸Ot ma'at danae te ha"on an ongal di abalinanan Dios di ud bagi hi an namin an kinadangyan hi abobboble an ta'on on nadan silber ya balitu'. ⁹Ot nan amaphod tun miyamma an Templo ya ipohpohodna mu nan a'atna handi. Ya palinggopo' boh tuwen boble. Ha"on an ongal di abalinanan Dios di nangalin tuwe.

Nan Mi'atlu An Impa'innilan Apu Dios I Haggay

¹⁰Hidin mi'abaintit opat (24) an algo hinan mi'ahiyam an bulan^f i diye damdama an mi'adwah tawon hi numpatulan Darius ya impa'innilan bon Apu Dios i ha"on an propeta ¹¹nan pinhodna an ibaga' hinadan padi an alyonay, Mahmaham hinadan padi hi'on nganney alyon nan tugun.

¹²Ta inali' hinadan padi di, Alyon Apu Dios di nomnomnomyu hi'on waha tagu hi ginu'uhana hinan inlubungna ha dotag an ni'nong i ha"on ya alina'eh nida"om hidiyen nigu'uhana hi tinapay onu nan udum an

^e 1:15 Nan mi'abaintit opat (24) an algoh nan mi'anom an bulan ya September 21 i dita'u. ^d 2:1 Nan mi'abaintit ohan algoh nan mi'apituh bulan ya October 17 i dita'u.

^e 2:6 Hebrew 12:26 ^f 2:10 Nan mi'abaintit opat an algo hinan mi'ahiyam an bulan ya December 18 i dita'u.

makan onu ma'inum onu lanan di olibo ya nganney punnomnomyu? On ta'on on dadiyen nida'omana ya niyappit mo bo i ha'on?

Ya timbal nadan padi ya alyonday, Adi.

¹³Ot alyo' an hi Haggay di, Onha waha taguh dinapanay adol di nate ya on adi ma'abulut nadan makan an dapaona?

Ya alyon bon nadan padi di, O adi.

¹⁴Ot alyo' di, Ot atbohdi an nadan tataguh tun boble ya adida mibilang hi malinis an gapuh nadan adi maphod an pangiy'e'eda ta hidiye nan an namin di atonda ya an namin di idawatda ya mibilang hi nalugit. ¹⁵Ot hiya nan nomnomonyun namin nadan hinolholtapyu handi ta ingganah nan nangilugiyanyu an mangiphod hinan Templo. ¹⁶Te hay na'na'at ya nan namnamaonyu an baintiy (20) langgut di apitonyu ya onnot himpulu (10) ya abuh. Ya nan namnamaonyu an nabongley (50) galon an ma'inum ya baintiy (20) galon ya abuh di pumbalinana. ¹⁷Ya dinadag bon Apu Dios nadan intanomyu ta bumu'utda ya madalalluda ta ma'id ha hilbin di nablayanyu mu hiya damdama an agegeyu imbangngad an mangun'unud i hiya. Hiya an Dios di mangalin tuwe.

¹⁸Ot alyon Apu Dios di, Ad uwani an mi'abaintit opat (24) di algo hinan mi'ahiyam an bulan ya nomnomnomonyu an ituwen algo di nagibbuhan nan ipabunan nan Templo. ¹⁹Te mihipun hi ad uwani ya wagahan da'yu i ha'on an ta'on on ma'id ha wit hi mihok hi nabati hinadan alangyu ya agge ni' bimmungay intanomyu an greyp ya fig ya pomegranet ya olibo.

Nan Mi'apat An Impa'innilan Apu Dios I Haggay

²⁰Ya ituwen pidwanah himmapitan Apu Dios i ha'on an hi Haggay hidin mi'abaintit opat (24) di algo i diyen mi'ahiyam an bulan ya alyonay, ²¹Ibagam hinan gobelnador an hi Serubbabel an iwagot'uh ad lagud ya tun luta. ²²Ya nun'aan'u nadan patul hinan pun'ap'apuwanda. Ya dadago' nadan kalesa an usalondah gubat ya ta'on on nadan kabayuda. Ya nada'en titindaluda ya dida dida on numpapatteda. ²³Mu hi Serubbabel e an baal'u ya hitun a'atan datuwe ya hiyay pumbalino' hi ap'apu ta hiyay mi'alig hi singsing'u. Ha'on an ongal di abalinnan Dios di mangalin tuwe.

Sekariah

(Zechariah)

Hay A'at Tuwen Liblu An Sekariah

Hi Sekariah ya impa'innilah nadan tataguh ad Jerusalem an mahapul an iphodda nan Templo. Ya imbagana bon wa'et mangun'unuddan Apu Dios ya mibanggad nan maphod an a'at di nitaguwanda tuwali ya ta'on on nan numboblayanda. Ya hay a'atan tuwe ya hitun agibbuan di pundusaan Apu Dios hinadan binuhuldan tinanud Israel. Ta nan pinto' Apu Dios an Patul di mun'ap'apu.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nangibagaan Apu Dios hinadan i Jerusalem ta muntutuyudah bahulda (Sekariah 1:1-6)
2. Hay nangipatigan Apu Dios i Sekariah hi pumbalanan nadan Judyu ya nan niyatandan hiya an Ap'apu (Sekariah 1:7-6:8)
3. Hay nangipikoronaan Sekariah hinan koronan di patul hinan padi an hi Joshua ta ipa'elan nan ahi umali an Patul ya Padi an tinuddun Apu Dios (Sekariah 6:9-15)
4. Hay nangibagaan Apu Dios hi punwagahanah nadan tatagunah udum hi algo (Sekariah 7-8)
5. Hay umaliyan nan Patul an mumpapto' hinadan tatagu mu adida un'unudon mu hay umudi ya hiyay ibilangdah patulda (Sekariah 9-14)

Hay Nangibagaan Apu Dios Ta Ibanggad Nadan Tatagun Mangun'unud I Hiya

1 ¹Hidin mi'awaluh bulan hinan mi'adwah tawon hi numpatulan Darius hi ad Persia ya himmapit hi Apu Dios i ha'on an propeta an hi Sekariah an imbalen Berekiah an hi na' Iddo ²ot alyonay, Nunhiglay e' bimmungotan i handidan a'ammodyu ³ta hiya nan ibagam hinadan ibbam an tataguh tuwen ibaga' an ongal di abalanan Dios an alyo' di, Mumbanggad ayu'en mangun'unud i ha'on an Dios ya boddangan

da'yu. ⁴Ta adiyu iyunnud i handidan a'ammodityu te ta'on on imbagan nadan propeta hi idinongdan mangat hinadan adi maphod mu ningamut an adida dumngol ta hiya mo nan nadusada. ⁵Mu handidan a'ammodityu ya ta'on on nadan propeta ya nadney natayanda. ⁶Ta hiya nan ipanomnom'un da'yun immannung nan pinadapadana' an imbagabagan handidan baal'un propeta i dida mu ingganaot madusada ot ahida mohpe muntutuyu ot alyonday, Nipto' peman nan inat nan ongal di abalinanan Dios an nundusa i dita'u te hidiye tuwalyi imbaganah atona.

Nan Nipatigo I Sekariah An Kabayu Ya Duwan Anghel

⁷Hidin mi'abaintit opat (24) di algo i diyen mi'ahimpulut ohay (11) bulan an ma'alih Sebat^a i diye damdaman mi'adwah tawon hi numpatulun Darius hi ad Persia ya waday impatigon Apu Dios i ha'on an hi Sekariah an imbabalen Berekiah an hi na' Iddo. ⁸Ta i diyen nahdom ya anakkaya an tinigo' han anghel an nuntakkeh^b mumbolah^c an kabayu hinan awadan di kakaykayyiw an mirtel hinan way nundotal. Ya wadaday udum an kabayuh indoggana an mumbolah ya pulaw ya han adi ma'abollah an waday numpuntakke i dadiye. ⁹Ot alyo' di, Apu, tanganu on wahtuday kabayu?

Ya wada boy ohan anghel an ni'hapit i ha'on an alyonay, Hiyah tuwey ipa'innila' i he'ah ad uwani.

¹⁰Ot alyon diyen anghel an wahdih awadan nadan kakaykayyiw an mirtel di, Datuwe nadan hinnag Apu Dios an e manigoh nadan ma'ma'at hitun luta.

¹¹Ta dadiyen nuntakkeh kabayu ya alyondah nan anghel an wadah awadan nadan kakaykayyiw an mirtel di, Imme amih abobbobleh tun luta ya maphod ta ma'id mo ha mungugubat.^d

¹²Ot alyon nan anghel di, He'a Apu Dios an ongal di abalinana ya anuud moy pammo'am hinadan i Jerusalem ya an namin hi ad Judah ya ten ume mo tayyah napituy (70) tawon hi nangipatigam hi bungotmun dida?

¹³Ot pa'ulayon Apu Dios di nambalna i diyen anghel an ni'hapit i ha'on.

¹⁴Ot alyon diyen anghel i ha'on di, Ibagam hinadan tataguh tuwen alyon nan ongal di abalinanan Dios an ongal anuy naminhodna ya pangihakitna i da'yun tataguna ya namama hi ad Jerusalem an ibilangnah boblena. ¹⁵Te alyonay, Nunhiglay bungot'uh nadan binuhulyun munlattuag an hay punli'nada ya ma'allinggopda. Manu te bimmungota'

^a 1:7 Nan Sebat ya hidiye nan mi'adwah duminggun di January ta ingganah nan mi'adwan dumingguh nan Pebrero. ^b 1:8 Hay pangalin di udum hinan nuntakke ya nunhakay.

^c 1:8 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. ^d 1:11 Nan patul an hi Darius ya inabakna nadan ap'apuh abobboble ta hiya nan ma'id moy gubat.

i da'yun tatagu' ot ipa'abak da'yuh nadan binuhulyu. Mu nunhigla bo ayay namalpaligatdan da'yu mu nan ninomnom'un atonda. ¹⁶Ta hiya nan ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ibaga' an hom'on da'yu ta ipaphod'u nadan nun'apa"ih hi ad Jerusalem an namamah nan Templo.

¹⁷Ot alyon bon nan anghel i ha'on di, Ibagam bo hinadan tatagu an alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Boddangan da'yun tatagu' ta kumadangyan ayun munhituh nadan bobleh ad Judah te ipapto"u mo tun ad Jerusalem an imbilang'uh boble'.

Nan Nipatigo I Sekariah An Ha'gud

¹⁸Ot itangad'u ya inoy an tinigo' han opat an ha'gud. ¹⁹Ot mahmaha' hinan anghel an ni'hapit i ha'on an alyo' di, Tanganu on teda dohah?

Ya alyonay, Datuwen ha'gud ya dida nan pun'ap'apuwan an nangiwayat hinadan i Jerusalem ya an namin ayun i Judah ya i Israel.

²⁰Ya alina boh on impatigon Apu Dios di opat an mun'udih. ²¹Ot mahmaha' hi'on nganney eda aton ya alyon nan anghel di, Datuwen ha'gud ya dida nimpe nan nangiwayat i da'yun i Judah ya ma'id ha mabalin hi mangabak i dida. Mu datuwen mun'udih ya immalida ta tattakutonda dadiyen opat an ha'gud.

Han Nipatigo I Sekariah An Nangdon Hi Linubid An Punlukud

2 ¹Hidin itangad'u bo ya inoy an tinigo' han tagun inodnanay linubid an punlukud. ²Ot alyo' i hiyay, Danay pangayam?

Ya alyonay, E' lukudon di binillog di ad Jerusalem.

³Indani ya nakak nan anghel an uggan mi'happitan i ha'on. Ta hidin ume ya wada han oha bon anghel an mun'idamun hiya ⁴ot alyonay, Tagtagom ta em ibaga i diyen mangilog an nangdon hi linubid an dumakkodakkol di tatagu ya animal hi ad Jerusalem ta hiya nan mahapul an ma'aan nadan alad ta waday umohnongan di udum. ⁵Te inalin Apu Dios di, Ha'on an Dios ya mumbalina' hi ay apuy an mi'alad hi nunlini"odan ta manandi i diyen boble ya miha"ada' hidi ta mundongol hidiyen boble.

Hay Pangipa'anamutan Apu Dios Hinadan Tatagunah Numboblayanda

⁶Ya wada boy nangalyan Apu Dios hinadan tatagu di, Awigingonyu ta bumtik ayun tatagun inwokat'uh nangappit hi huddo'na ⁷ta taynanyuh ad Babilon ta mumbangngad ayuh ad Jerusalem an numboblayanyu tuwali.

⁸Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya alyo' di, Hanadan mamalpaligat hinadan pa'appohpohdo' an tatagu' ya paddungnay ha'on an Dios di nangatanda.

Ta hiya nan ha'on an hi Sekariah ya hinnaga' hinan ongal di abalinanan Dios ta e' ibaga datuwen imbagana hinadan nangubat ya

numpangalah nadan nun'abalol an wadan dita'u. ⁹Ot nomnomnomon ta'u an hi Apu Dios di mundusan dida ta pun'ala ta'u pibon hambutda nadan nun'abalol an wadan dida. Ot ma'at'e dadiye ya hidiyey panginnilaanyu an immannung an nan ongal di abalinanan Dios di nannag i ha'on.

¹⁰Ya imbagan Apu Dios hinadan tataguh ad Jerusalem di, Hanat ikankantayuy pun'amlonganyu te umaliya' an mi'hitu i da'yu.

¹¹Te i diye ya dakolda mohpey mangun'unud i Apu Dios ta mumbalindah tataguna ya mi'hituh Apu Dios i dita'u. Ta hidiye boy panginnilaanyun namin an ha'on an propeta ya hinnaga' hinan ongal di abalinanan Dios. ¹²Ya mumbalin hi ad Judah hi boblen Apu Dios ya hi ad Jerusalem di ibilangnah iha'adana.

¹³Ot duminong ta'un namin te umalih Apu Dios an malpuh ad abunyan.

Hay Nipatigoh A'at Nan Na'abbaktun Padi

3 ¹Indani ya impatigon bon Apu Dios i ha'on hi Joshua an nabaktun padi an timma'dog hi hinangngab nan anghel Apu Dios. Ya wahdin timma'dog bo hi Satanas hi paldang Joshua an nidadaan an mangibagah nadan ipabahulnan Joshua. ²Ya alyon Apu Dios i Satanas di, Duminong'a. Te ha'on an Dios an namto' hi ad Jerusalem hi punhituwa' ya he'ay dusao'. Mu hituwen tagu ya mihwang an paddungnay binuhni' an na'aaan hinan mundalang an apuy.

³Ya hi Joshua an wahdin timma'dog hi hinangngab nan anghel ya na'luggit di lubangna. ⁴Ot alyon nan anghel hinadan baalnay, Aanonyu nan na'luggit an lubang tuwen tagu.

Ot alyona i Joshua di, Nomnomnomom an pinakawan'uy bahulmu ta hiya nan idattan da'a moh balun lubang di padi.

⁵Ot ha'on an hi Sekariah ya alyo' di, Agayu ta iha'adyu ha malinis hi turban^e i Joshua. Ot iha'adda nan turban ot lubangandah nan balun lubang yaden wahdi nan anghel Apu Dios.

⁶Ya inalin bon diyen anghel i Joshua di, ⁷Nan ongal di abalinanan Dios ya alyonay, Wa'e ta un'unudom nadan tugun'u ya atom nadan pinhod'u ya he'ay minaynayun an mumpapto' hinan Templo. Ya idat'uy abalinam an mi'hapit i ha'on an umat hinadan anghel. ⁸Ot hanat donglom Joshua an nabaktun padi tun ibaga' ya ta'on on da'yun ibbanan padi. Ta nomnomnomonyu an da'yuy ipatigan nadan maphod an ma'at hitun pangipa'aliya' hinan ohan padi an baal'u an ma'alih Hapang. ⁹Ya nomnomnomonyuh tuwen batun iha'ad'uh hinangngab Joshua an pituy angahna. Ya ha'on an ongal di abalinanan Dios ya itudo'uhdiy, Mamingpinghan an pakawano' di numbahulan nadan tatagu ituwen boble.

^e 3:5 Nan turban ya hidiye nan adukken luput an milipot hi ulun nadan linala'i.

¹⁰Ta hitun a'atana ya way ohaon nun'ayagana nadan ibbana ta mi'yam'amlongdah limminggopanyu ya pinumhodan di nitaguwanyu. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

Hay Nipatigan Nan Punhilawan Ya Han Duwan Bungbunga'an An Olibo

4 ¹Indani ya immali bo nan anghel an ni'hapit ni' i ha'on ot bangonona' te aya' nalo'. ²Ot alyonan ha'on di, Nganney tinigom?

Ot alyo' di, Anakkayan tinigo' han nabalitu'an an punhilawan an waday malukung an naha'adan hi lana. Ya hidiy alpuwan nan lana an umeh nadan pitun dilag diyen punhilawan. ³Ya hidiyen punhilawan ya nibattan hinan duwan kayiw an olibo.

⁴Ot mahmaha' hinan anghel an ni'hapit i ha'on hi'on nganney pinhod dadiyen ibaga.

⁵Ya alyonay, Undan aggem innila?

Ot alyo' di, Agge' innila.

⁶Ya alyon diyen anghel di, Hidiyen nipatigon he'a ya hidiye nan pinhod Apu Dios an ipa'innilam i Serubbabel. Te alyon nan ongal di abalinanan Dios di, Mabalin an atom Serubbabel nan ipa'at'un he'a an gapuh nan Espiritu' an bokon gapuh nan abalinanyu onu nan bikahyu. ⁷Ot mama'id nadan umat hi o'ongal an billid an humandih em pangigibuhan hinan Templo. Ta hitun em pangiha'adan hinan ma'udin batu ya itkukyun tatagu di, Hanat wagahan Apu Dios hituwe.

⁸Ya inalin bon Apu Dios di, ⁹Hi Serubbabel di nangiphod hinan nipabunan tun Templo ot hiya damdama boy mangigibuh. Ta hidiyey panginnilaan nadan tatagun immannung an ha'on an ongal di abalinanan Dios di nangituda' i he'a Sekariah.

¹⁰Hay panigon nadan tatagu ya kittang han natamuwan ta hiya nan ma'id ha amlongda. Mu ahida mun'am'amlong hi paniganda an inaynayun Serubbabel an mangiphod hinan Templo.

Ya himmapit bo nan anghel ot ibaganay ibalanan nan nipatigon ha'on an alyonay, Dadiyen pitun dilag ya dadiyey paddungnay matan Apu Dios an manmannigoh at'atton di atagutaguh tun luta.

¹¹Ot alyo' boh nan anghel di, Tanganu on wadadahdi han duwan kayiw an olibo an numbinahhel i diyen punhilawan? ¹²Ya tanganu on teda han duwan hapang di olibo an nitumu'an nadan duwan balitu' an ay gulipun bumudduhan nadan lanan malpuh nadan olibo?

¹³Ya alyon nan anghel di, Undan aggem innilay niyatan datuwe?

Ot alyo' di, Agge' innila apu.

¹⁴Ya alyonan ha'on di, Hay ipa'elanda ya nan duwan pinto' Apu Dios an bumoddang i hiyan mun'ap'apuh tun luta.

Hay Nipatigan Han Mitmittayap An Naludun An Puntud'an

5 ¹Alina boh on nipatigon ha'on han naludun an puntud'an an mitmittayap.

²Ya alyon nan anghel di, Nganneh tigtiggom?

Ot alyo' di, Tigtiggo' dee han naludun an puntud'an an mitmittayap an tulumpuluy (30) umpiy dinukkena ya himpulut limay (15) umpiy binillojna.

³Ot alyon diyen anghel di, Hay nitudo' i diye ya nan dusan ahi ma'at hi tataguh abobboble. Ta an namin di mangako ya mipapate ya hina'en bahhelna ya nitudo' hidi an mipapate nadan mangibahhoh nadan insapatadah atonda. ⁴Te alyon nan ongal di abalinanan Dios di dusaona nadan mangako ya nadan mangibahhon mangat hinan insapatada. Ta madusada ta lo'tat ya mapa"ih nadan numpunhituwanda ta ta'on on hanadan kayiw onu batu an niphod hidi ya mun'apapa"ihda.

Hay Nipatigan Han Balilih An Wahdi Han Babaih Dallomna

⁵Indani ya nihaggon bon ha'on nan anghel ot alyonay, Itangadmu'e ta tigom di humawwang.

⁶Ot alyo' di, On nganneh diye?

Ya alyonay, Hidiye'e ya balilih an punlukud hi bahul ta mipatigo an tun luta ya napnuh bahul di tatagu.

⁷Ta hidin nitagge nan lube an kalubna ya wahdi han inumbun an babai. ⁸Ya alyon nan anghel di, Hay ni'aligan tuwen babai ya nan nunhiglan adi maphod an a'at di tatagu. Ot italmodna bo nan kalub ta nihamad an nakaluban nan babaih dallomna.

⁹Ya alinah on nipatigo bon ha'on han duwan binabain muntayyapan an hay paya'da ya ay paya' nan hamuti an ma'alih stork. Ta immalida ot itaggeda nan balilih ot iye"eda.

¹⁰Ot mahmaha' hinan anghel hi'on daanay pangiyayanda i diyen balilih.

¹¹Ya alyonay, Iyedah ad Babilon ta iphoddahdi ha pangiha"adanda i diyen balilih. Ta nagibbuh'en niphod ya inha"addahdih diyen balilih ta dayawon nadan tatagu.

Hay Nipatigan Han Opat An Kalesa

6 ¹Indani ya nipatigo bon ha'on han opat an kalesan nalpuh nan numbattanan nan duwan paddungnay billid an gombang. ²Hanan namangulun kalesa ya ingguyud nadan mumbolah an kabayu. Ya hana'en mi'adwa ya ingguyud nadan mangitit an kabayu. ³Ya hana'en mi'atlu ya ingguyud nadan pulaw an kabayu ya hana'en mi'apat ya ingguyud nadan nadapdapul di tigodan kabayu. ⁴Ot mahmaha' bo hinan anghel hi'on nganneh nipa"elan dadiye.

⁵Ya alyonay, Datuwe nadan opat an nalpuh awadan Apu Dios an e manigoh abobbobleh tun luta. ⁶Ta nan kalesan ingguyud nadan mangitit an kabayu ya ipluydah nangappit hi huddo'nah ad Babilon. Ya na'en ingguyud nadan pulaw ya ipluydah nangappit hi alimuhan di algo. Ya na'en ingguyud nadan nadapdapul di tigodan kabayu ya ipluydah nangappit hi muyyadna.

⁷Ya dadiyen kabayu ya umaptudan umeh abobbobleh tun luta. Ta alyon mon nan anghel i diday, Ekayu mo ta tigonuy a'at nadan tataguh tun luta. Ot eda hawangon an namin.

⁸Ya muntukuk nan anghel i ha'on an alyonay, Nomnomnomom an dadiyen kabayun inipluydah huddo'na ya impadinongda nan bungot Apu Dios.

Hanadan Napilin Mun'ap'apu

⁹Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ¹⁰Ume'ah balen da Josiah an imbabalen Sepaniah ta em alan nadan silber ya balitu' an inilpun da Heday ya hi Tobiah ya hi Jedayah hi ad Babilon. ¹¹Ta apyom hi korona ta ipakoronayuh nan nabaktun padi an hi Joshua an imbabalen Jehosadak. ¹²Ya ibagam i hiya an nan ongal di abalinanan Dios ya alyonay, Nomnomnomonyu an hiyah tuwey nipa'elan nan ma'alih Hapang an ahi umali an mangiphod hinan Templo an malpu i da'yun tinanud. ¹³Te hidiyen padi di mangiphod hinan Templo hi ad uwani ya hiya boy mun'ap'apu. Ya maphod di pangatna i dadiyen niyukod i hiyan tamuna. ¹⁴Ya hidiyen korona ya ahi miha"ad hinan Templo ta panginomnomnomanda i da Heday ya hi Tobiah ya hi Jedayah ya hi Josiah an imbabalen Sepaniah.

¹⁵Ya umaliday tatagun malpuh nun'idawwin boble ta bumoddangan mangiphod hinan Templo. Ta niphod'e nan Templo ya hidiyey panginnilaanyu an nan imbaga' ya nalpuh nan ongal di abalinanan Dios. Ot umannung an ma'at datuwe hi'on ihamad ta'un unudon hi Apu Dios.

Hanadan Nipto' An Pangat

7 ¹Hidin mi'apat hi algo hinan mi'ahiyam di bulan^f an ma'alih Kisleb hidin mi'apat hi tawon hi numpatulan Darius ya himmapit boh Apu Dios i ha'on. ²Te handi ya intuda' nadan i Betel da Sareser i Regem-Melek ya nadan tataguda ta eda mumpaboddang i Apu Dios. ³Ya wada boy pohdondan mahmahan hinadan padi ya propeta an wahdih nan Templon nan ongal di abalinanan Dios. An hay mahmahanda ya hi'on inaynayunda an umukayungan ya mun'ulat hinan mi'alimah bulan hi atawotawon an punnomnomnomandah nadadagan din Templo.

^f 7:1 Nan mi'apat an algo hinan mi'ahiyam an bulan ya December 7 i dita'u.

⁴Ya alyon nan ongal di abalinanan Dios i ha'on di, ⁵Ibagam hinadan ibbam an tataguh bobleyu ya ta'on on hinadan padi an manu te nun'ulatda ya immukayunganda hinan mi'alima ya mi'apituh bulan hi atawotawon hi napituy (70) tawon hi niha'adandah udum hi boble mu hay immannung ya bokon ha'on di dinayawda. ⁶Ya ta'on on hinadan pangananyuh nan natuddun pundayawanyun ha'on ya hay pun'am'amlonganyu ya ammunay nomnomnomyu an bokon ha'on. ⁷Undan bokon datuwe nadan imbagabaga' hinadan propetah din malinggop ayu ni' ya dimmakol ayuh ad Jerusalem ya hi an namin nadan bobleh ad Judah ya ta'on on hinan negeb⁸ ya hinadan pu'un di billid an numboblanyu hi nangappit hi alimuhan di algo.

⁸Ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, ⁹Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalih mahapul an nipto' di pangipanyuh hi'on waday mihahapit ya munhinhohomo' ayu ya mun'u'ullayan ayu. ¹⁰Ya adiyu paligaton nadan nabalu ya nadan nun'apuhig ya nadan nun'awotwot ya nadan nalpuh udum hi boble an ni'iboble i da'yu. Ta adi ayu munnomnomnom hi panadagyuh ibbayu.

¹¹Athituy imbagabaga' i handidan a'ammodyu mu nginheya' ¹²an paddungnay impakulhiday nomnomda ta adida donglon nadan intudtudun handidan propeta. Ta hiya nan bimmungota' i dida.

¹³Ot gapu ta adida donglon di ibaga' ya agge' mo damdama dingngol di dasalda. ¹⁴Ta hiya nan inwakat'u didah udum hi boble ta ay inyaddib di puwo' dida. Ta nagado'otan nadan bobleda ta ma'id mo ha uggan mangi'wahdi. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

8 ¹Indani ya alyon bon nan ongal di abalinanan Dios i ha'on di, ²Ongal di naminhod'uh nadan i Jerusalem ta hiya nan nunhiglay bungot'uh nadan binuhulda. ³Ta hiya nan mibangngada' ta mi'hituwa' boh ad Zion hi ad Jerusalem ta mangadanan hi boblen di na'na'unnud i Apu Dios. Ya ma'alih nabillid an niyappit i ha'on hi ad Zion.

⁴Ta mabalin mohpe an munhu'hu"uddan e mundaldallanan nadan a'amamma ya i'ininna ta eda mi'ib'ibbin hinadan ibbadah ad Jerusalem. ⁵Ya ta'on on hanadan u"unga ya mabalin mohpen eda mun'ay'ayyam hinan kalata.

⁶Ya inalini bon nan na'abbaktun Dios di, Ma'id ha mapto' ya da'yun agge niyeh udum hi boble ya alyonyuy, Adi mahna ma'at hinae. Mu ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ma'id ha adi' abalanan an aton. ⁷Ta ahiyu tigon an da'yun tatagu' an niyeh nadan bobleh nangappit hi tuluwan di algo ya hi nangappit hi alimuhan di algo an ihwang da'yu ⁸ta ibangngad da'yuh tun ad Jerusalem. Ta ha'on an Dios di un'unudonyu ta inaynayun'un mangipapto' i da'yu.

⁸ 7:7 Nan negeb ya hidiye nan napudut an luta hi nangappit hi muiyadna.

⁹Ot hanat pabikahonyuy nomnomyu ta humlu ayun mangigibbuh hinan Templo. Da'yu ya dingngodingngolyu datuwen imbagabagan nadan propetah din ihipundan iyamma nan Templo. ¹⁰Mu indinongyun mangiyammah nan Templo te ma'id ha ipabo'layuh tatagu ya atbohndin ma'id ha pun'abangyuh nadan animal an puntamuwonyu. Ya ma'id ha dinolyun lumah'un te numbalino' nadan tataguh nunlini'odanyu hi binuhulyu ya ta'on on nadan hinaggonyu. ¹¹Mu ad uwani ya ibaga' tee i da'yun nabatin tatagu' an adi' mo aton i da'yu nan inat'un nundusa handi. Ha'on an na'abbaktun Dios di mangalin tuwe. ¹²Ta ad uwani ya maphod di ibungan di itanomyu an umat hi greyp ya nadan udum an itanomyu. Ya pa'aliyo' di udan ta adi ayu makulangan hi liting. Ta athituy ato' an munwagah i da'yun nabatin tatagu'. ¹³Ta ta'on on inusal ni' di tataguh abobboble nan na'at i da'yun i Judah ya i Israel hi pun'idutdah^h udum mu ad uwani ya ihwang da'yun ha'on ta ipatigo' hinadan tataguh udum hi boble an wagahan da'yu. Ta hiya nan adi ayu tumakut ta inaynayunyuwot an mangiphod hinan Templo.

¹⁴Alyon bon nan na'abbaktun Dios di, Handidan a'ammodyu ya impabungota' ta hiya nan ninonomnom'un dusaon dida ot ipa'annung'u an agge' himmo' dida. ¹⁵Mu ad uwani ya adi da'yu dusaon. Ot hanat adi ayu tumakut te ibaga' tee an adi' ibahhon wagahan da'yu. ¹⁶Mu hay pinhod'uh atonyu ya nan immannung di ibagayuh ibbayu.ⁱ Ya tigonyu bo ta nipto' di pangipanuhyu hi'on waday mihahapit. ¹⁷Ya hanat adi ayu numanomnom hi panadagyu ihbayu. Ya atbohndin adiyu unnudan nadan munlayah te ha'on an Dios ya ma'abohhola' i dadiye.

¹⁸Ya inalin bon nan ongal di abalinanan Dios i ha'on di, ¹⁹Da'yun i Judah ya pumbalinonyu nadan ugganyu pun'ulatan hinan mi'apat ya mi'alima ya mi'apitu ya mi'ahimpulun bulan hi pun'am'amlonganyun mundayaw i ha'on. Mu tigonyu ta maphod di punhahayyupanyu.

²⁰Ya ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangibaga an hanadan wah udum hi boble ya umalidah tun ad Jerusalem an bobleyu. ²¹Te munhimbabaggada an alyonday, Ma'ayu ta ume ta'uh ad Jerusalem ta e ta'u mundasal hinan ongal di abalinanan Dios ta wan wagahan dita'u pibo. ²²Ta hiya nan dakol di malpuh udum hi boble an ta'on on nadan nundongol an boble ya umalidah tun ad Jerusalem ta mundayawdan ha'on an ongal di abalinanan Dios ta wagaha' dida.

²³Ya alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Ya i diye ya hinohha i da'yun Judyu on waday himpulun (10) umalin nat'onat'on di nalpuwanda ya hapitda ta alyonday, Daan mo bahan ta mi'hitu amin da'yu te dingngolmin pa'abboddangan da'yun Apu Dios.

---

^h 8:13 Nan pun'idutda ya alyonday, Hanat ma'at i da'yu nan na'at hi ad Judah ya hi ad Israel. ⁱ 8:16 Epesus 4:25

9 ¹ Imbagan Apu Dios an innilanan namin di ma'ma'at hi atagutagu an namama i dita'un tinanud Israel. Ta hiya nan impa'innilana an madusa nadan i Hadrak ya i Damaskus te pinalpaligat dita'un tinanud Israel. ² Ya dusaona bo nadan i Hamat an wadah nan pogpog di ad Damaskus. Ya ta'on hi nala'ing nadan tataguh ad Tyre ya hi ad Sidon ya dusaona damdama dida. ³ Ya atbohadin ta'on hi hinamad nadan i Tyre nadan binattun alad di bobleda ya dakol di inamungdah balitu' ya silber an ayda hupu' hinan kalata ⁴ ya ma'ido' dadiyen kinadangyanda te mitopaldah nan baybay ya mapu'ulan di bobleda.

⁵ Ya ta'on on nadan i Pilistia an umat hinadan numbobleh ad Askelon ya hi ad Gaza ya hi ad Ekron ya gumayonggongdah takutda i diyen ma'at ta ma'id mo ha namnamaondan mihwang. Ya mipapate nan patul hi ad Gaza. Ya minganuy hi ad Askelon. ⁶ Ya hi ad Asdod e ya hanadan nalpuh udum hi bobley munhituhdi. Ta dadiyey pamogpog'uh nan punlattuwagan nadan i Pilistia.

⁷ Ta ahi alyon Apu Dios hinadan mabati an i Pilistia di, Ha'on mo tuwalyi dayawonyu ta wan mibilang ayuh balun tinanud Judah. Ta adi ayu mo mangan hi dotag an agge na'aan di dalana ya nadan udum an makan an agge nibilang hi malinis. Ta ibilang da'yu moh tatagu' an umat hi inat'uh nadan i Jebus.

⁸ Ya alyon bon Apu Dios di, Guwalyaa' nan ibilang'uh boble' ta adi hogpon di binuhul an umalin gumubat. Ta ma'id mo ha umalih mamalpaligat i da'yun tatagu'. ⁹ Ta an namin ayun i Jerusalem ya ahitutukuk ayuh amlongyu ot nomnomnomyu an umali nan patulyu an nipto' di pangatna ta hiyay managu i da'yu. Ya hidiyen patul ya mumpada'ul te han puntakkayana ya han imbabalen di dongki.

¹⁰ Ya alyon bon Apu Dios di, Aano' hi ad Israel ya hi ad Jerusalem nadan ma'usal hi gubat an umat hinadan kalesa ya kabayu. Ya pa'ih'o' nadan panada'. Ta hidiyen patul di mun'ap'apuh abobboble an nun'agawwah baybay ya mihipun hinan wangwang an nungngadan hi Euprates ta ingganah nan pogpog tun luta ta palinggoponay abobbobleh tun luta.

¹¹ Mu ad uwani ya nibalud di udum i da'yuh udum hi boble an paddungnay wada ayu i ha bitu an ma'id ha liting hi inumonyu. Mu gapuh nan ibaga' hi ato' an mamaliw i da'yu an gapuh nan dalan nan ini'nongyun kalnero^k ya ipilubus da'yu ta umanamut ayu. ¹² Ot da'yun nibalud hi udum an boble ya mabalin mon umanamut ayu hi numboblayanyu. Ya hi'on nganney dinakol nadan inalada i da'yu ya

---

j 9:10 Nan pana ya hidiye nan bokang an usalondan e mi'gubat.   k 9:11 Gahin on waday mi'nong hi mihukkat hinadan bahul di tatagu ya ahi mabalin an pakawanon Apu Dios dida ta way atondan mi'tagu.

pundubliyo' di ibanggad'un da'yu. ¹³Te pumbalinon da'yun i Judah ya i Israel hi paddungnay pana' ya ispada' an pangubat'uh ad Greece.

Hay Pangabakan Nadan Tatagun Apu Dios

¹⁴Hi Apu Dios ya paddungnay bugut hi baktun di ulu ta'un tataguna. Ya oladona'ey panana ya ay kilat an mange. Ya hiyay mangipagangoh hinan tangguyub an mangipa'innilah nadan tataguna ta eda gubaton nadan binuhulda. Ya i diyen umaliyana ya umat i ha mabikah an puwo' an malpuh muyyadna. ¹⁵Ta hiyan ongal di abalinanan Dios ya ipapto' dita'u. Ta ta'on on ammuna nan bingngibing an usalon ta'u ya abakon ta'u nadan binuhul ta'u. Ta mabalin mohpen itkuk ta'uy pun'am'amlongan ta'u an paddungnay nun'abubutong ta'u. Ya mabhug ta'u ta umat ta'u hinan ongal an malukung an napnu hi dalan mihiit hinan duggun nan punggobhan hi mi'nong.

¹⁶Ta ihwang dita'un Apu Dios an tataguna an umat hinan mumpastol an ipapto'nay kalnerona ta ma'id ha adi maphod hi ma'at i dida. Ta mumbalin ta'u hi nabalol i hiya an umat i ha munlitaak an balitu' an miha'ad hinan koronan di patul. ¹⁷Ya pumhod di adol ta'u. Ya namamah nadan mumpangpangilog te dakol di makan ya ma'inum.

Hay Pangipaphodan Apu Dios Hinadan Tataguna

10 ¹Hinan puntanoman ta'u ya mahapul ta'uy udan. Ot hanat ibaga ta'un Apu Dios ta ipa'alina'udan te hiyay nangiphod hi bugut an alpuwan di udan. Ot pumhod'ey itanom ta'u ya pumhod ta'un namin.

²Ta bokon nadan numpun'aten a'ammod ta'u ya nadan mangibagah ibalanan di in'inop di pumbagan ta'uh boddang te layah di ibagada. Ot hanadan tatagun mamatin dida ya umatdah nadan natala' an kalnero an ma'id ha mangipastol i dida.

³Ta hiya nan alyon Apu Dios di, Nunhiglay bungot'u i dida ta hiya nan dusao' nadan patul hinadan boblen nangiyayandah nadan tatagu' te adida ipapto' dida. Mu ha'on an ongal di abalinanan Dios ya ipapto'u nadan i Judah ta mumbalindah mabikah ta umatdah nadan kabayun e mi'gubat. ⁴Ta diday alpuwan nadan ongal di abalinanan mun'ap'apu an umatdah nan tu"ud di bale ya umatda boh nan panan di e mi'gubat. ⁵Ya mumboboddangda ta umatdah nadan mun'abikah an e mi'gubat ta pun'igatinda nadan binuhulda an ayda pito'. Te ha'on an Dios di mamoddang i dida ta abakondan namin nadan binuhulda an ta'on on hanadan mumpuntakkeh kabayu.

⁶Ya hom'o' nadan tataguh ad Judah ya hi ad Israel ta ihwang'u ya pabikaho' dida. Ta iyanamut'u didah bobleda ya donglo' moy dasalda ta umat hi agge' ni' inwalong dida. Manu'eh ato' hidi ya ha'on an Dios di dayawonda.

Hay Numbangngadan Nadan Tinanud Israel An Niyeh Ad Assyria

⁷Alyon bon Apu Dios di, Iyanamut'u nimpe nadan tinanud Israel ta mumbalindah mun'abikah an titindalu. Ta mun'am'amlongdan umatdah nadan nanginum hi bayah. Ta ta'on on nadan imbabaleda ya mi'yam'amlongdah nan ato'. ⁸Ot hitun pumbangngadanda ya punholago' dida ta dumakolda an umat hi dinakolda tuwali. ⁹Ta ta'on on inwakat'u ni' didah nadan nun'idawwin boble mu lo'tat ya nomnomnomona' i dida. Ta hiya nan lo'tat ya umanamutdah nadan imbabaleda. ¹⁰Ta ilpu' didah ad Egypt ya hi ad Assyria ta iyanamut'u nimpe dida. Ya padakolo' dida ta hanada'en udum ya eda munhituh ad Gilead ya hinan nihaggon hinadan billid an nungngadan hi Lebanon. ¹¹Ta ta'on on waday dumatong hi punligatanda an paddungnay agwatonda nan baybay ya ha'on di bumoddang i dida ta paddungnay punhi'ano' nan liting hinan wangwang ta mamaganan hi awonda. Ta ihwang'u didah nadan i Assyria ya i Egypt ta mapogpog di punlattuwiganda ya hay pun'ap'apuwanda. ¹²Ta pabikaho' dida ta nanongnan ha'on di un'unudonda ya pundinolanda. Ha'on an Dios di mangalin tuwe.

Hay Punligatan Nadan Binuhul Nadan Tinanud Israel

11 ¹Alyon Apu Dios di, Da'yu an billid an nungngadan hi Lebanon ya ibughulyuot nadan geytyu ta umali nan apuy ta gobhonan namin nadan kayiw an sedar hinadan muyung. ²Te onha mabalin an kunga nadan kayiw an sedar ya kungada te ma"idda mo nadan ibbadan kayiw an sedar hinadan muyung te naghobdan namin. ³Ya hanada'e bon mumpastol ya kungada te nadadag nadan pumpastolanda. Ya ta'on on hanadan layon ya mun'alumiyomda te naghob nan muyung an iha"adandah nan nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan.

⁴Ta alyon bon Apu Dios i ha'on an hi Sekariah di, Ekat em ipapto' nadan tatagu' ta umatdah nan kalneron mipatabada ta mihdada. ⁵Te nadan tatagu' ya waday mangattang i dida ta ta'on on patayonda dida ya adida madusa. Ya hanada'en mangigattang i dida ya mun'am'amlongda te alyonday, Madayaw hi Apu Dios te waday pihhumi. Ya ta'on on hanadan ap'apuda ya adida hom'on dida. ⁶Ya ta'on on ha'on an Dios ya adi' hom'on dida. Te iyabulut'u dida ta paligaton nadan ap'apuda dida. Ya iyabulut'u bo ta dida dida on nun'a'awwitda. Ta i diyey adadagan diyen bobleda.

⁷Ot ha'on an hi Sekariah ya inala' di duwan hu"ud an hay nipa"elan nan oha ya ule hinadan tatagun ay kalneron mipataba ta mihda. Ya hana'en ohan hu"ud ya mi'alig hinan pamhod'un mun'oh'ohhada ta ha'on di mangipapto' i dida. ⁸Mu nadan tulun ma'layyah an ap'apuda ya agge immeh ohay bulan ot ipa'aan'u didahdi.

Mu ta'on on maphod di inat'uh nadan tatagu ya inahiwawana' i dida. Ta hiya nan immengleya' damdaman dida. ⁹Ot alyo' mon diday, Bokon

mo ha'on di mumpapto' i da'yu ta ukod ayu. Ta nangamung di ma'at i da'yu. Ta ukod ayun di attog on numpapatte ayu.

¹⁰Ot ala' nan hu"ud an nipa"elan di ule' ot putungo' ta pangipatigo' an mibahho mo din nunhahapitananmih nadan ibba' an tinanud Israel. ¹¹Ta hidiyey panginnilaan nadan paddungnay mangigattang ya mangattang' an umannung an iwalong Apu Dios dida.

Hay Pumbagan Sekariah Hi Bino'lana

¹²Ot alyo' hinadan munggattang ya gumattang hi tagatu di, Pohdonyu'e ya iyaliyu ha bino'la' mu adiyu'e ya ta'ombo. Ta hay indatdah bino'la' ya tulumpuluy (30) pihhun silber.^m ¹³Mu alyon Apu Dios i ha'on di, Em iha"ad hinaen pihhuh nan pangiha"adan hi pihhuh nan Templo.

Ot e' iha"ad. Mu dadiyen tulumpuluy (30) pihhun silber ya adi umdah bayad di ohan tagu. ¹⁴Ot putungo' bo nan mi'adwan hu"ud an nipa"elan di pun'oh'ohhaan ta ipatigo' an ma"i'd mo ha maphod hi punhahayyupan di i Judah ya i Israel.

¹⁵Indani ya alyon bon Apu Dios i ha'on di, Mumbangngad'a an mumpapto' i dida mu hinwe'we'we'om ¹⁶ta ipatigom nan a'at nan ahi umalin mumpastol an adina ipapto' nadan kalnero ya adina e hama'on nadan matala'. Ya ta'on on nadan mahugatan ya adina agahan. Ya adina e ipastol nadan mataban kalneroh nan awadan di anonda. Te hay nomnomnomona ya hay pamaltiyanan dida. Ya ta'on on aggeda na'atte on nunluh'upnay kukubda.

¹⁷Ta hidiyey nipa"elan nan mun'ap'apu ta hiya nan madusa te aggena impapto' nadan tataguna. Ta umaliday mangubat i dida ya mahugatan ta ma"i'd mo ha bikahna ya ta'on on nan matana ya mapilok ta ma"i'd mo ha abalinnan mi'gubat.

Hay Pangihwangan Apu Dios Hinadan I Jerusalem

12 ¹Hi Apu Dios an nunlumuh ad abunyan ya tun luta ya nangdat hi itaguwan di tagu ya athituy alyonah ma'at hinadan tinanud Israel. ²Alyonay, Nomnomnomonyu an pumbalino' di ad Jerusalem hi ay bayah an butongona nadan tataguh nunlini"odan an e mangubat hinadan i Judah ta ma"i'd ha pot'ondah atonda.

Hay Ma'at Hitun Apogpogan Tun Luta

³Alyon bon Apu Dios di, Hitun apogpogan tun luta ya pumbalino' hi ad Jerusalem hi paddungnay ongal an batu ta adi mabalin hi madlig. Ta ta'on on umaliday tataguh abobboble an mangubat i dida on diday

---

¹ 11:11 Nadan mangigattang ya mangattang ya hay alyon di udum ya nadan tatagun migattang di iwalong Apu Dios. ^m 11:12 Matthew 27:9-10

mun'a'ipit. ⁴Ya patakuto' nadan kabayuda ya talao' di nomnom nadan mumpuntakke. Ya ibaliw'u nadan i Judah ta piloko' nadan kabayun nadan umalin mangubat i dida. ⁵Ta wan alyon mohpen nadan ap'apun munhilbih nan patul hi ad Judah di, Mabikahda nadan i Jerusalem te nan ongal di abalinanan Dios di un'unudonda.

⁶Ya alyon bon Apu Dios di, Ya i diyen apogpogan tun luta ya pumbalino' nadan ap'apuh ad Judah hi paddungnay apuy an gobhonay nitapu"ul an kayiw ya padalanganay nitapu"ul an dagami. Ot athituy ma'at hinadan umalin malpuh nunlini"odanda an mangubat i dida. Mu hi ad Jerusalem e ya munnanong an malinggop. ⁷Te ibaliw'un namin hi ad Judah ta adi ammunah ad Jerusalem an boblen David di mabongbong'al ya abuh. ⁸Ya ipapto"u nadan tataguh ad Jerusalem ta ta'on on nadan na'akkapuy ya pabikaho' dida ta umatda i handin hi David.

Ya nan aton nadan holag David an mumpapto' hinadan ibbayu ya umat hi pangat nan anghel ya umat boh pangat'un Dios an mumpapto' i da'yu.

⁹Ta i diye ya dadago' an namin di tataguh abobboble an mangubat hi ad Jerusalem.

Hay Puntutuyuwana Nadan Tataguh Ad Jerusalem

¹⁰Ya nadan mun'ap'apu an holag David ya ta'on on nadan tataguh ad Jerusalem ya wadao' di homo'da ya pamhodan mundasal. Ta hitun panigandan ha'on ya imatunana' an ha'on din hinudpakdah pahulⁿ ta nunhiglan umukayunganda an umatdah nan a'ammod an umukayungan hi'on nate nan binuktung onu panguluwan an imbabaleda. ¹¹Ta hidiyen umukayunganda ya umat hi immukayungan nadan bokon Judyu hi natayan nan diosda an hi Hadad-Rimmon hidih nan nundotal hi ad Megiddo. ¹²Ta ta'on on nadan holag David ya nadan tanudana an holag Nathan ¹³ya nadan tinanud Libay ya nadan holag Simey ya athidin umukayunganda an mahiwweda nadan binabai ya nadan linala'i. ¹⁴Ya an namin nadan udum an himpahimpamu'un ya umukayunganda an ta'on on nadan ahawadan binabai.

13 ¹Alyon bon Apu Dios di, Ya hitun puntutuyuwanda ya mapakawanda an paddungnay ma'ulahana di bahul nadan holag David ya an namin nadan tataguh ad Jerusalem. ²Ya i diye ya aano' an namin nadan iniphod di tagun alyonday diosda hinadan bobleh tun ad Judah. Ya padinongo' bon namin nadan mumpunlayah an propeta an hay nalpuwan di abalinanda ya nadan adi maphod an espiritu. ³Mu hi'on waha mangipatna bon mangat i dadiyen inat nadan mumpunlayah an propeta ya hanadan a'ammodna ya alyondan hiya di, Mahapul an mipapate'a te ilaylayahham hi Apu Dios. Ta nadan a'ammodnay mamaten hiya.

⁴Ta i diye ya tumakutda mo nadan mumpunlayah an propeta an mangipa'innila hi'on waha inoponda. Ya adida mo munlubung hi lubung di propeta ta idinongda mon huma'uha'ul hi tatagu. ⁵Ya iha'utda mon alyonday, Bokona' propeta te umman inyung'ungaa' an timmamutamuh nan puntanoman. ⁶Ya wa'et waday mummahmah an alyonay, Tanganu danaen kilahmu? Ya alyonay, Datuwe nadan hugat^o hi ni'yawwita' hi balen nadan gagayyum'u.

Hay Pamatayandah Nan Mumpapto' Hi Kalnero

⁷Alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Agayu ta patayonyu nan pumpapto'o' hi kalnero. Ta mahihi'an nadan kalneron ipapto'na ta mapaligat nadan imbabaleda.^p ⁸Ta matey mahuluk hi godwah nadan tataguh ad Judah ta ammuna ha kulang hi godway mabati. ⁹Mu ta'on on dadiyen mabati ya patnao' dida ta umatdah nan silber onu balitu' an milutu ta mamahmahda. Ta lo'tat ya mumpahpahmo'dan ha'on ta tobalo' mohpey dasalda. Ya mabalin mohpen alyo' di, Tatagu' dida. Ya alyonda mohpe boy ha'on nan Dios an un'unudonda.

Hay Umaliyan Nan Mun'ap'apu

14 ¹Ha'on an hi Sekariah ya alyo' di, Nomnomnomon ta'u an agagga moy pundusaan Apu Dios i dita'un i Jerusalem. Ta umaliday mangubat i dita'u ya nun'alada nadan nun'abalol an wadan dita'u ya ginogodwadah hinangngab ta'u. ²Te alyon Apu Dios di, Ipa'ali' di tataguh abobboble ta gubaton da'yun i Jerusalem. Ta hogponda tun bobleyu ya nun'alada nadan nun'abalol an wadan da'yu. Ya pinilitdan ilo' nadan binabai. Ya nan godwan nadan tataguh bobleyu ya miyedah udum hi boble ya nibati nadan udum hitun bobleyu.

³Mu udum hi algo ya gubaton Apu Dios dadiyen boble an umat hidin ina'inatna handi. ⁴Ta paddungnay tuma'dog hi Apu Dios hinan nabillid an nungngadan hi olibo an wah nangappit hi tuluwan di algo hi'onta wah ad Jerusalem ta matommang hidiyen billid ta madlig nan tommangna hi nangappit hi huddo'na ya nan tommangna hi nangappit hi muyyadna. Ta nan numbattananda ya mumbalin hi abillobillog an nundotal. ⁵Ta bumtik ta'u an i'wa ta'un diyen nundotal ta inggana hi ad Asel. Ta nan e ta'u bumtikan ya umat hidin binumtikan handidan a'ammod ta'uh din immalyoganah din numpatulan Ussiah^q hi ad Judah. Ya ahi mohpe umalih Apu Dios an ibbana nadan anghelna.

⁶Ta mihipun i diye ya ma'id mo ha kotol. Ya ta'on on ma'id nan algo ⁷ya minaynayun an mapatal ta ma'id ha hilog. Ya hay a'atan tuwe ya hi

---

^o 13:6 Hay aton nadan mumpunlayah an propeta ya hugatonday adolda hi pundayawdah nan dios di udum an tatagu. ^p 13:7 Matthew 26:31; Mark 14:27 ^q 14:5 Hay ohah ngadan Ussiah ya hi Asariah.

Apu Dios ya ammunay nanginnila. ⁸Ya munnananong an waday liting an malpuh ad Jerusalem an ta'on on hinan tiyalgo ya hinan kumog. Ya ipluy di godwanah nan nunhiglay ahinan lobong ya ipluy nan godwanah nan baybay an nungngadan hi Mediterranean.

⁹Ta hi Apu Dios di mun'ap'apun namin hitun luta ya hiya ya ammunay madayaw. ¹⁰Ya mundoddotal di ad Geba an huddo' di ad Jerusalem ta ingganah ad Rimmon an muyyad di ad Jerusalem. Ta ammunah ad Jerusalem an nabaktu. Ta hanadan pogpog tuwen boble ya mihipun hidih nan way geyt an nungngadan hi Benjamin ta ingganah awadan nan mamangulun geyt ta ingganah nan geyt hinan dugguna. Ya mihipun bohdihi nan awadan nan natagen pungguwalyaan an nungngadan hi Hananel ta ingganahdih nan awadan nan pungkopalandah greyp di patul. ¹¹Ta malinggopda mohpe nadan i Jerusalem te ma'id ha itakutdah e mangubat i dida.

¹²Mu hanada'en mangubat hi ad Jerusalem ya ipa'alín Apu Dios di nunhiglan dogohda. Ta ta'on hi mataguda ya pamaag ya mabulu' di adolda ya matada ya dilada. ¹³Ya ipa'alín Apu Dios di nunhiglan takut nadan tatagu ta ma'id ha pot'ondah atonda ta pamaaggon numpapatteda. ¹⁴Ya hanada'en udum an i Judah ya eda boddangan nadan ibbadan i Jerusalem. Ta abakonda nadan bobleh nunlini'odanda ya nun'alada nadan balitu' ya silber ya lubungda. ¹⁵Ya ipa'alín bon Apu Dios di himpappangen dogoh hinadan kabayu ya mul' ya kemel ya dongki ya nadan udum an animal hidih nan nungkampuwan nadan binuhulda.

¹⁶Mu udum hi algo ya hanadan adi mi'yate i dadiyen tataguh udum an boble ya atawotawon on umedah ad Jerusalem ta eda mundayaw hinan Patul an hiya nan ongal di abalinanan Dios hinan uggan punnomnomnoman nadan tinanud Israel hi nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblaysan.

¹⁷Mu hanada'en tataguh udum an boble an adi umeh ad Jerusalem an e mundayaw hinan Patul an hiya nan ongal di abalinanan Dios ya adi umudan hi bobleda ta adi madanuman di itanomda. ¹⁸Ya ta'on on nadan i Egypt ya adida'e umen e mundayaw ya nunhiglay punligatanda. ¹⁹Ta hidiyey dusan nadan i Egypt ya nadan udum an tataguh udum hi boble an adi e mundayaw i diyen Patul hinan punnomnomnoman nadan tinanud Israel hinan nun'anallungan handidan a'ammoddah nan agge naboblaysan.

²⁰Ya hitun apogpogan tun luta ya ta'on on nan ibanggol nadan kabayu an mungkililing hi'onda mange ya mitudo' hidiy, Hituwe ya niyappit i Apu Dios. Ta adi ta'u alyon hi wadaday nabalbalol ya wadaday adi. Ya hanadan banga an wahdih nan Templo ya niyappitdan Apu Dios an umat

hinadan malukung ta ma'usaldahdih nan punggobhan hi mi'nong. ²¹Ta an namin nadan bangah^s ad Jerusalem ya hi an namin nadan bobleh ad Judah ya niyappitdah nan ongal di abalinanan Dios ta ma"id ha mangalih ma"id ha usalona. Ta adi mo gahin on wadaday mumpunggattang hidih nan Templon diyen ongal di abalinanan Dios.

---

^s 14:21 Bokon banga ya abuh di niyappit i Apu Dios mu ta'on on hanadan udum an usal hinan Templo.

Malakay

(Malachi)

Hay A'at Tuwen Liblu

Hi Malakay ya propetan Apu Dios hinadan tinanud Israel hidin hiyah nalpudah ad Babilon. Ya i diye ya hanan Templo hi ad Jerusalem an nadadag handi ya niphod mo ta mabalin an i'nongda nadan midawat an nibaga hinan tugun di Judyu.

Mu ta'on on nibangngad nadan tinanud Israel hi ad Jerusalem ya aggeda innaynayun an nangun'unud i Apu Dios. Te nadan padi ya i'nongday nabahbah an makan ya ta'on on nadadag an animal an umat hi napilok ya napilay onu naten animal. Ya manu te ipatigoda an maphodda mu hay immannung ya agge niyunnudan hinan pohdon Apu Dios di at'atonda. Ya adida bo dayawon hi Apu Dios. Ya numbahulda bo te ni'yahawadah nadan binabain bokon Judyu an mundayaw hinan dios an inyamman di tagu. Hay oha bon bahulda ya imbolhen di udum di ahawada ta aggeda impa'annung nan imbagadah hinohha ya i Apu Dios. Ya hay oha bon numbahulanda ya hanan aggeda nangidatan hinan lebbengnan midat i Apu Dios.

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay pamhod Apu Dios hinadan i Israel (Malakay 1:2-5)
2. Hay hingal Apu Dios hinadan padi (Malakay 1:6–2:17)
3. Hay aton Apu Dios an mangipanuh hinadan tatagu (Malakay 3:1-5)
4. Hay pangipabangngadan i Apu Dios hinan bagina (Malakay 3:6-18)
5. Hay ma'at i diyen algon pundusaan Apu Dios hi tatagu (Malakay 4)

1 ¹Hituwey impa'innilan Apu Dios i ha'on an hi Malakay hi ibaga' hinadan ibba' an tinanud Israel.

Hay Pamhod Apu Dios Hinadan Tinanud Israel

²Alyon Apu Dios di, Ha'on ya nanongnay naminhod'un da'yu. Mu alina ya alyonyuy, Nganney inatmun nangipatigoh naminhodmun da'mi?

Ya alyo' an Dios di, Undan bokonda hinagi da Esau i Jacob. Mu da'yun tinanud Jacob^a di pinto"uh tatagu' ³an bokon nadan tinanud Esau.^b Ta dinadag'u nan nun'abillid an numboblayanda ot pumbalino' hi agge naboblayan ta hay jakal di nihukkat hidi.

⁴Mu alina nin damdama ya alyon nadan tinanud Esau an nunhituh ad Edom di, Ta'on hi nadadag nan boblemi ya iyammami bo damdama. Mu ha'on an ongal di abalinanan Dios ya alyo' di, Ta'on hi iyammada bo mu dadago' damdama. Ta ahi alyon di tatagu i dida di, Hidiyen boble ya adi maphod di pangat nadan tataguhdi te minaynayun di bungot Apu Dios i dida.

⁵Ta hitun adadagan di bobleda ya tigonyun tinanud Israel ta ahiyu alyon di, Hanat mipatigoy anabaktun Apu Dios an ta'on on hinadan udum an boble.

Hay Hingal Apu Dios Hinadan Padi

⁶Alyon nan ongal di abalinanan Dios hinadan padi di, Nan imbabale ya waday lispitunah nan hi amana ya atbohdiy aton nan baal hinan ud baal i hiya. Ot onha ibilanga' an hi amayu ot unhaot waday lispituyu i ha'on. Ya onha ibilanga' hi ud baal i da'yu ot atbohdi waday lispituyu i ha'on. Mu bokon te da'yun papadi ya ngohayona' i da'yu. Ya ahiyu alyon hi, Undan nganney inatmin nungngohen he"a?^c

⁷Ot alyo' di, Ngalngalam ta indawatyuy makan an nibilang hi nalugit hinan punggobhan hi mi'nong. Ya ahiyu alyon di, Undan nganne atog boy inatmin agge nunlispitu i he"a?

Mu undan aggeyu inali hi undan nganne ni'boh naen punggobhan hi mi'nong. ⁸Te undan mahan agge nibahho nan pangatyu an ta'on on napilok ya mundogoh onu napilay nan animal on ini'nongyun ha'on? Onhandi anu ta ipatnayun idat ha athidiy a'atnah nan gobelnador hi'on mun'am'amlong i da'yu ya indatna nan ibagayu. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

⁹Ot da'yun papadi ya ta'on on ayu mumpahpahmo' i ha'on ta hom'on da'yu ya adi da'yu mo tobalon te gapu i danaen a'atyun mangi'nong i ha'on. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

¹⁰Udu'dulnaot atog on wadan da'yu ha e mangikalob hinadan geyt hinan Templo ta wan ma'id ha atonyun e mangi'nong hinadan i'nongyun ma'id ha niyatana i ha'on. Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya adi damdama abuluton danaen i'nongyu.

¹¹Te unhaot impohpohodnay atonyu mu nan aton di tataguh abobble an mhipun hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah alimuhana. Te dida ya ihamaddan mundayaw i ha'on. Ya munggohobdah insenso

^a 1:2 Hay ohah ngadan Jacob ya hi Israel. ^b 1:3 Roma 9:13 ^c 1:6 Epepus 6:5b

ya i'nongda nan umipa'amlong i ha'on te ongal di pangibilang di tataguh udum hi boble i ha'on. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ¹²Mu da'yu ya alyonyuy undan mahan nganney hilbin nan punggobhan hi mi'nong ta hiya nan ta'on on waday bahbahna on ini'nongyu. ¹³Ya da'yun papadi ya alyonyu boy impahiga da'yun naen tamuyu ta hiya naya nan ngohayona' i da'yu. Ta hiya nan ta'on on na'ako ya napilay onu mundogoh nan animal on ini'nongyu i ha'on. Undan hay innilayu ya ta'on on athidiy i'nongyu ya abuluto'? Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ¹⁴Ya dusao' nan tagun mangibaga hi i'nongnan ha'on nan tangbal an animalna an ma'id ha bahbahna ya indaniyot ya hanan waday bahbahnay ini'nongna i ha'on an Dios. Te ha'on an ongal di abalinanan Dios ya na'abbaktun patul ya ha'on di taktan di tataguh abobboble.

2 ¹Ya alyon bon nan ongal di abalinanan Dios hinadan papadi di, Hay ibaga' i da'yu ya ²mahapul an mipatigoh nan pangatyu an ha'on di takutanyu. Te adiyu'e donglon hituwen ibaga' i da'yu ta bokon nan adayawa' di atonyu ya dusaon da'yun ha'on. Ta ta'on on nan punwagahanyuh nadan tatagu ya pumbalino' hi idut nadan ibagayun dida ya teen ta'on on ad uwani ya dinusa da'yu an gapuh nan aggeyu nangatan hinan miyunnudan hinan pohdo'. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

³Ot nomnomnomyu an dusao' bo nadan imbabaleyu ya nun'ilamuh'uh angahyu nadan lugit nadan i'nongyuh nadan punnomnommanyun ha'on. Ta middum ayun mitopal an umat i dadiyen lugit. ⁴Ta wan innilaonyun ha'on di nalpuwan tuwen pamagbaga i da'yun papadi ta ibangngadyun mangun'unud hinadan tugun'u ta minaynayun an ma'at i da'yu nadan imbaga' hidin ammodyuh hi Libay. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

⁵Te hay imbaga' hidin ammodyuh ya idattan da'yun tinanudana hi maphod an pi'taguwanyu ya linggopyu mu ta un'unudona'. Ya manuh din hopapna te immannung an ha'on di taktanda ta inun'unuda' i dida. ⁶Ya nan nipto' boy intudtududa an bokon nan nibahho. Ya nan miyunnudan hinan pohdo' di inatda ta hiya nan waday linggop hi nitaguwanda. Ya binoddanganda nadan ibbada ta indinongdan mangat hinadan pumbahulan. ⁷Te hay tamuyun papadi ya da'yuy mangitudduh nan nipto' an a'at'un Dios. Ya gapu ta hinnag da'yun ha'on an ongal di abalinanan Dios ya da'yuy e pumpaboddangan nadan tatagu ta wan innilaonda nan pohdo' hi atonda.

⁸Mu tanganu on da'yun papadih ad uwani ya athina ayun da'yuy mangipangpanguluh nadan ibbayun tatagu an mangat hi adi maphod. Ta da'yuy namahbah nadan hinapit'u an maphod an ato' i da'yun papadi. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ⁹Ta hiya nan

iyabulut'un mipada'ul ayuh hinangngab di tatagu ya pihulon da'yuh tatagu an gapu ta bokon nan miyunnudan hinan pohdo' di atonyu. Te adiyu pumpapaddungon di atonyun manugun hinadan ibbayun tatagu.

¹⁰Ot alyo' an hi Malakay di, Tanganu mahan on athinay pangatyu te undan bokon ohay hi Ama ta'u hi nunwada i dita'un namin? Ya tanganu on bokon nan miyunnudan hinan tugunay aton ta'uh nadan ibba ta'u ta nginhe ta'u nan hinapit Apu Dios i handidan a'ammod ta'u? ¹¹Ta da'yun i'iba' an tataguh tun ad Judah ya imbakhoyun mangun'unud hinadan tugun Apu Dios. Ta nan nunhiglan umipabungot i hiya di inatyun tinanud Israel an i Judah ta inlubityu nan Templo an imbilang Apu Dios hi pohpohdona ot e ayu mundayaw hinadan dios di udum an tatagu. ¹²Ot an namin nadan mangathina ya hanat ma'idon da'yun Apu Dios hitun boble ta'un tinanud Israel an ta'on on nadan imbabaleyu ya apapuyu ta ma'id i dida ha mangidawat hi i'nongda hinan ongal di abalinanan Dios.

¹³Ya hay oha boh inatyu ya namaaggon e ayu kimmogakoga on linuwaluwaanyu nan punggobhan hi mi'nong i Apu Dios an gapu ta adina abuluton nadan i'nongyun hiya. ¹⁴On inaliyuy, Tanganu mahan on dita'u din'ug i Apu Dios.

Ibaga' i da'yun manu'e ya imbakhoyu din imbagayuh nan ahawayuh din mangmangngilog ayu ni' an alyonyuy adiyu ibolhe. Mu ad uwani ya aggeyu impa'annung ya de bo udot an hi Apu Dios di binagaanyuh muntistigu i diyen nun'ahawaanyu. ¹⁵Yaden undan agge da'yu numbalinon hi ohan adol i Apu Dios hidin nun'addumon da'yu.^d Ya manu'e hi athidi ya ta wan nadan imbabaleyu ya hi Apu Dios di un'unudonda. Mu ma'id te imbakhoyu nan imbagayuh din nun'ahawaanyu. ¹⁶Yaden hi Apu Dios an dayawon ta'un tinanud Israel ya nunhiglay bungotnah nan tagun mangibolheh nan ahawana an umat damdamah nan pumaten tagu. Ta hiya nan tigonyu ta ma'id i da'yu ha mangibahhoh nan imbagayuh din nun'ahawaanyu.^e

¹⁷Hay oha boh inatyun nangipahiga i Apu Dios ya nan hapihapitonyu. Mu wan alyonyu bo on, Undan nganney hinapitmih nangipahiga i hiya? Hay nibahhoh hinapityu ya nan pangalyanyuh, Daannot ta nipto' di pangipanuh Apu Dios hinadan adi maphod di pangatdan tatagu an onnot otahan diday ayna pun'amlongan?

Hay Aton Apu Dios An Mangipanuh Hinadan Tatagu

3 ¹Ya alyon bon nan ongal di abalinanan Dios di, Nomnomnomonyu an honago' ha mamangulun umali an mangipa'innila hi atonyu an tatagun mundadaan hi umaliyan nan Ap'apu an hidiye nan alyonyuy hahaddonnyu. Ya hiya ya mahanawwang hinan Templo.^f ²Mu hitun

^d 2:15 Matthew 19:4,5   ^e 2:16 Matthew 19:3,6   ^f 3:1 Mark 1:2

umaliyana ya nganne nin i da'yuy abalinanan mangitpol hinan ma'at? Te nan pundusaana ya umat hinan habon an aanonay lugit. Ya umat boh nan apuy an ammuna nan gumo' hi angangona.⁸ ³Te hay atona ya umat hi aton di munhibug ta mahmahona nan silber onu balitu' ta ma'id ha udum hi mi'amoh. Ta athinay atonah nadan tinanud Libay ta mipaphod di punnomnomda ta wan hay i'nongda i ha'on ya nan nipto' tuwalin mi'nong.

⁴Te gahin di athidi ya ahiya' mipa'amlong an Dios hinadan i'nongyun i Jerusalem ya hi an namin an i Judah ta nanongnan umat tuwalih din nadne.

⁵Ot inayun bon nan ongal di abalinanan Dios an alyon di, Umaliya' ta dusaon da'yun ma'id ha takutdan adi mangun'unud i ha'on an umat hinadan munggamud ya nadan munluktap ya nadan munlayah ya nadan kumuluk hi bino'lan di puntamuwonda ya nadan mamalpaligat hinadan nun'abalu ya nun'apuhig ya nadan nalpuh udum an boble an ni'iboble i da'yu.

Hay Aton An Mumbanggad I Apu Dios

⁶Ha'on an Dios ya nanongnan adiya' maluman. Ot nan imbaga' hidin a'ammodyu ya hiyay ato'. Ot hiya nan da'yun tinanud Jacob ya mabalin an mipaphod ayu te agge ayu ni' nadadag. ⁷Te da'yu ya umat ayu damdamah didan a'ammodyu an din'ugyu nadan tugun'u an aggeyu inun'unud. Ot maphod di mumbanggad ayu i ha'on ta way ato' bon mangabulut i da'yu. Mu alina nin ya alyonyuy, Nganneay atonmi ta wan mumbanggad ami i he'a?

⁸Ot alyo' bon Apu Dios di, Undan mahan mabalin hi eya' akawan an Dios i da'yu? Mu da'yu ya hiyay at'atonyu an aka'akawana'. Mu ma'id ha mapto' ya alyonyu boy, Nganneay inatmi ta alyom hi inakawan da'a?

Nan adiyu pangidatan hinadan mi'apuluh (10) nadan inapityu ya ta'on on nadan mahapul an ipabangngadyu i ha'on ya paddungnay inako'akoyu. ⁹Ot gapu i naen pangaka'akawanyu i ha'on ya dusaon da'yu an himpamoble.

¹⁰Ot daan mo tuwali ta iyaliyun namin nadan mi'apuluh nadan inapityu ta wan nanongnan waday makan hinan bale'. Ipatnayun aton hinae ta tigonyu hi'on adi' iluwat an namin nadan tawan di ad abunyan ta ipa'ali' an namin di mahapulyu ta mahawwalan ta inggana hi ma'id ha pangiha'adanyu. ¹¹Ta ihwang'uh nadan dumadag nadan itanomyu ya winagaha' ta mangimbubbungada. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe. ¹²Ta an naminday tataguh abobboble ya alyonday winagahan da'yun ha'on te maphod an punhituwan tun numboblayanyu. Ha'on nan ongal di abalinana an Dios di mangalin tuwe.

Hay Numpahhiwan Di Munhilbi Ya Nan Adi Munhilbi I Apu Dios

¹³Da'yu ya nunhiglay eyu hinapihapit i ha'on. Mu ma'id ha mapto' ya alyonyuy, Nganne hanan emi hinapihapit i he'a?

¹⁴Hay hinapihapityu ya alyonyuy ma'id ha iyatan di punhilbiyan i ha'on an Dios. Ya atbohadin ma'id ha hilbin di e pangun'unudan hinan tugun'u ya hay eyu puntutuyuwun hinan numbahulanyu. ¹⁵Ya alyonyu boy, Tee otahan an nadan mumbaktu ya diday mun'am'amlong. Ya nadan mangmangngat hi adi maphod ya diday kumadkadangyan hitun luta. Ya ta'on on nadan mamatnah ulem an Dios on ma'id ha pundusam i dida.

¹⁶Ot ha'on an hi Malakay ya alyo' di, Mu nadan tatagun hi Apu Dios di takutanda ya dida on himmanahhapitda ta ipadinolday hinohhan dida ya impa'amlongdah Apu Dios i diyen at'atonda. Ya impitudo' Apu Dios di ngadan nadan tatagu an hiyay takutanda hi un'unudonda.

¹⁷Ya alyon nan ongal di abalinanan Dios di, Datuwey tatagu' ot hitun madatngan nan algon pangipanuha' hi an naminamin ya diday ibilang'uh odon'u. Te ha'on an hi amada ya hom'o' dida an umun'unud an imbabale'. ¹⁸Ta mabalin an tigonyu mohpe an agge numpaddung di ma'at hinan tagun nan miyunnudan hinan pohdo' di atona ya nan adi maphod di pangatna. Ya atbohadin tigonyuy numpahhiwan nan tagun nunhilbi i ha'on an Dios ya nan agge nunhilbi i ha'on.

Hay Ma'at Hitun Pundusaan Apu Dios Hi Tatagu

4 ¹Innayun bon nan ongal di abalinana an Dios an alyon di, Nomnomnomonyun dasao' nadan tatagun mumbaktu ya nadan mangmangngat hi adi maphod. Ot hay ato' an mundusa i dida ya umat hi aghoban nan dagami an ma'id ha mabati.^h ²Mu da'yun ha'on di takutanyu ya gapuh nan abalina' ya ma'attigon mipaphod ayu ta umat ayuh nan algon ma'apattal. Ya mun'am'amlong ayu mohpe an ay ayu nilubus ha ukkon di kabayu.

³Ot i diyen pangata' ya pun'igatinyu nadan adi maphod di pangatda te mumbalindah ay pito' an pangigoppa'anyu. Ha'on an ongal di abalinanan Dios di mangalin tuwe.

⁴Ot nomnomnomonyu nadan intanuddun din baal'un hi Moses. Te dadiyen tugun an indat'un hiyahdih nan billid hi ad Sinai ya mahapul an hiyay unudonyun namin an da'yun tinanud Israel.

⁵Ya nomnomnomonyu bo an pa'aliyo' nan propeta an hi Elijahⁱ ya ahi madatngan hidiyen atatakut an punhumalyaa'. ⁶Ta hiyay bumoddang hi e pun'u'unnudan di hina'amma ta adida mundudu'ugan ta wan adi da'yu dadagon i ha'on ya ta'on on nan numboblayanyu.

^h 4:1 1 Kulintu 3:13   ⁱ 4:5 Matthew 11:14; 17:10; Mark 9:12